

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Ct 131.50

Harvard College Library

FROM

Paul D. Evans

Y

SEREN ORLLEWINOL :

NEU GYFRWNG

GWYBODAETH I DDE GOMER YN AMERICA.

YN CYNWYS

BYWGRAFFIADAU, TRAETHODAU, BARDDONIAETH.

YNGHYD A

CHRYHOEUB O HANESYDDIAETH

GENHADOL, CYFFREDINOL, CARTREFOL A THRANOR, &c.

CYHOEDDIEDIG GAN R. EDWARDS.

“ NI WYR NI DDYSG—NI DDYSG NI WRENDY.”

CYFROL VI.—1849.

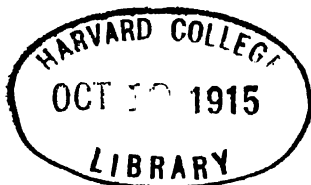

ARGRAFFWYD YN SWYDDFA G. WYNKOOP, POTTSVILLE.

1849.

Celt 131.50

47-5
10/2A

Gift of
Paul & Anne

JUN 19 1916

CYNNWYSIAD.

	Tu dal.		Tu dal.
Amryw farnau crefyddol,	11	Calfaria am byth,	180
Adolygiad ar ddewiniaeth, rheibiaeth, &c.	35	Cân yn dangos ffoledd ofergoelion y Cymry,	184
ar Adolygiad,	87	Cincinnati,	25
Aræth ar feddwod,	37	Cyfarfod achlysurol yn Pottsville,	121
Anffyddiaeth,	43	Cân i'r Seren Orllewinol,	156
Amgylchiadan yn Nghorllewin America,	206	Cân yr Oes Dda'n dyfod,	183
Apfoddlondeb,	69	Cân mewn dull o ymddiddan,	201
Arwyddion yr amseroedd,	67	Cydymdeimlad a'r Hungariaid,	216
"Ac arch Duw a ddaliwyd,"	107	Col. Straub yn gyfaill i'r tlawd,	239
Agoriad addoldy,	191	Christ our Pilot,	281
Addoli cythreuliaid,	102	Dameg y dyn wedi marw,	206
Arwerthiad Caethion yn St. Louis,	113	Death of Gen. Knowledge,	251
Amddiffyniad rhag anwiredd,	118	Dau bennill a gyfansoddwyd wedi gwrando y Parch. T. Edwards,	156
Aur yn agos gartref,	24	Damwan alarus yn Blossburg,	23
Adolygiad ar Lyfr Gurnal,	231	Dau bennill o ganmoliaeth i'r Meddyg J. T. Nicholas,	261
Appeliad at yr eglwys,	281	Dirwest,	149, 173
Achos y Parch. T. F. Hughes,	119	Drwg-ddicheill,	232
Amgylchiad hynod,	72	Darlith ar Annibyniaeth y Talaethau Unedig,	200
Amynedd yn angenrheidiol,	127	Damweiniâu,	45, 46, 72
Adfywiad crefyddol,	184	Dull ac agwedd gwrandawyr efengyl,	182
Adgyfodiad y meirw,	223, 277	Dau o ddewis-bethau yr hen Gap Du,	188
y Synwyrâu,	278	Dyfais cariad,	135
Agwedd yr oes,	154	Dyoddefiadau Crist,	126
Angeu,	171	Dylanwadau yr Ysbyrd Gŵan.	109
Aniannyddiaeth—y Blaned Mercher,	270	Dydd Nadolig yn Minersville,	44
Byr-gofiant Thomas Thomas, Porthyglô,	17	Dafydd yn gysgod o Griat,	82
Brawdgarwch,	245	Daliadau Saint y Dyddian Diweddaf,	89
Bendith y Dirwestwr Mathew,	213	Dr. Gill,	85
Balchder,	117	Deiseb am adferiad Tariff 1842,	21
Bloedd yn Pittsburg,	190	Diwygiad crefyddol,	60
Croesawiad i'r flwyddyn newydd,	8	Darluniad o'r dyn cäs drwg,	34
Cyfarchiad y Seion Orllewinol ar ddechreuad ei chylchdaith newydd,	5	Desgrifiad o Ddoniau y Parch. D. R. Stephen, Manchester,	19
Cofiant Wm. Williams, St. Clair,	14	Dirwest yn Marcy,	65
Wm. Phillips, Carbondale,	279	Darlith a draddodwyd ar Ddydd ein Hymryd Cenedlaethol,	221
Mary Davis,	70	Englyn i'r loer,	247
Elizabeth Haile, Pittsburg,	84	Englyn ar ragorffraint boddlonrwydd,	199
Esther Phillips,	151	Egyniad Elias,	127
Ann James, Trenton,	129	Easton, Pa.,	215
Matilda Howells, Minersville,	215	Emyn i'r Cymun,	149
John Evans, Palmyra,	237	Eglwys Gymreig Peach Bottom,	164
Conhadieth at ladron,	64	Boston,	94, 116, 167
Cyngor i iawn ddefnyddio amser,	56	Emyn,	129
Cais at y prydyddion,	12	Eglynlod i'r Parch. J. Jones, Sion,	114
California,	19, 65, 63, 165, 216	Englyn i'r Meddwyn,	109
Cyfarfodydd Chwarterol,	22, 115, 236, 260	Englynion ar farwolaeth Pryse Pryse,	84
Cwmp ac Adferiad Dyn,	30	Ehediadau y meddwl i'r wlad y'm ganwyd,	91
Cyffes Cristion Syrthiedig,	30	Englyn i'r nos,	280
Calfaria yn brif destyn dedwyddwch,	58, 86	Fy Ngwlad Frodorol,	183
Cyffes Ffydd y Seintiau Diweddaf,	61	Fy mam! oni bydd Duw yn briod i chwi?	233
Cyfarfod Beiblaidd South Trenton,	68	Ffordd rydd i'r efengyl yn Awstria,	66
Cân i'r Delyn,	68	Gwrthryfel yn Cuba,	215
Cân Dafydd Davies, neu Dai'r Cantwr,	90	Gwreiddyn y mater,	65
Cyfarchiad at y Cymry yn yr Unol Talaethau,	91	Galargan ar ffoedigaeith y Fab,	32
Cân i'r Gwanwyn,	83	Gwroldeb yn angen,	39
Cân i'r Pedwerydd dydd o Orphenhaf,	272	Gogoniant yr eglwys,	202, 228, 252
Cyngorion Gwas y Dryw,	275	Gorchfygu Satan,	41
Cân y Cledd,	105	Gwladychfa Gymreig,	45
Cân yn cynnwys cyngorion buddiol,	107	Gonedigaeth Crist,	10
Cyfarfod Ewrop,	53	Gwneler dy ewylllys,	32
Canada,	120, 216	Geiriau Cymreig a Seisnig,	20
Cyflwr yr eglwys,	126	Gorphenwyd,	244
Cyfrifiad o farwolaethau,	130		
Cyngor i gynnulleidfa,	130		
Cyfrifiad llofrudd Cwmgwdy,	131		
Cân i'r Good Springs,	153		
Cwm y Bonnewydd ac eglwys Bulah,	160		

Cynnwysiad.

<p>Gwahoddiad prydawnol y Frydydd, 247 Gwneler dy ewyllys, 22 Gwedd i'r cybudd, 222 Goruchwylydd Camlasawl, 216 Gweniaith, 255 Gwaedd ar broffeswyr o'r Ysgol Sol, 256 Hanes Cyfarfod Blynnyddol y Ffibl Gymdeithas yn nosbarth Dbdgeville; 258 Hen Gofion, 247 Homer, 97 Hymn nosawl y Morwr, 125 Hanes Shon Cent, 80 Hustyngwyr, 153 Hanesynau, 142, 135 Hedd-gyngbrair, 273 Hanes eglwys Gyntaf y Bedyddwyr yn America, 269 Hawlfraint Dyn, 270 Heddwch a Rhyfel, 135 I'r Seren, 21 Llythyr at Lywydd y Cymrodorion, 208 Llafurwaith, 105 Llofruddiaeth a hunan-laddiad yn Nghaer-efrog Newydd, 94 Llythrau yr Egwyddor, 209 Llythyr ysgr, 180 Llofruddiaethau, &c. yn Swydd Bradford, 92 Llafur Ysgol Sabbothol Minersville, 118, 283 " " " " Ail eglwys Utica; 119 Marwnad ar farwolaeth Margaret Edwards, Cincinnati, 280 Myneg-fys i'r Cymry, 18 Marchnad Caerofrog-Newydd, 25, 96, 216, 262 " " Philadelphia, 217 Materion arianol, 11 Manna yr anialwch, 55 Myfyrdod ar ol darllen yr Anerchiad eglurhaol, 88 Myfyrdod mewn cystudd, 115 Llygaid, 115, 135 Meddyginiaeth i'r Geri, 261 Manion a Byr-hanesion, 46, 47, 48, 136, 141, 142, 212</p> <p>My Native Land, 163 Marwolaeth y Llywydd Polk, 166 Marwolaeth bachgenyn, 155 Meirw onwog yn 1849, 214 Molawd i dalaeth Pennsylvania, 230 Meddyginiaeth i'r Colera, 184 Nodion amddiffynol i bregethwyr, 151 Nefoedd newydd, 93 Natur gweddi, 134 Oes dyn, 162 Olwyn rhyfeddol, 181 Pwysigrwydd crefydd, 108 Poblogaeth Prif-lywodraethau Ewrop, 90 Pregeth A. Harris yn Nghymaethfa Oneida, 7, 31 Pennillion—dyoddefiadau Crist; 11, 20 Pregeth gan E. D. Thomas, 248 Pennillion i feddyg clodwiw, 260 Pregethu Crist wedi ei groeshaelio yr unig bregethu effeithiol, 233 Pa beth a wnaed gan Undeb Cenhaden y Bedyddwyr, 234 Pethau i'r gweithwyr i feddwl am danynt, 235 Pabyddiaeth yr Ymneilldunwyr, 214 Pedwar tymhor bywyd, 207 Profiad y Cymro mewn gwlad estronol, 177 Pwy sydd ddedwydd, 159 Pennillion i'w cyfeithu, 138, 158, 281</p>	<p>Pennillion i Wm. Roes, Pittsburg, 141 " " Asgre lan dyogel ei pherchen, 154 Rhoi ein hunain i Griat, 80 Rhybudd i gelwyddwyr rhyfygus, 48 Rhyfel ynte heddwch—pa un a fynwch? 104 Rheolau Dr. Franklin; 131 Rhyfel a heddwch—drygan rhyfel, 157 Rousseau yr Anfyddiwr, 175 Rheolau buddiol er cadw undeb eglwys-ig a chariad brawdol, 234 Siryddiaeth-Swydd Schuylkill, 216 Shenad Trearn a'i chwyn ar ddiwrnod golchi, 156 Saith hollion Catwg Ddoeth a'r ateb, 90 Saint David's Day, 83 Senedd yr Unol Dalaethau, 84 Serch teuluaid, 62 Trefniadau y Post Swyddfa rhwng Prydain Fawr a'r Unol Dalaethau, 44 Tân a cholli bywyd, 44 Tawelwch, 65 Faith Rhadlawn, 89 Tân yn Pittsburg, 217 Tân yn Utica, 120 Terfysg yn Canada, 120 Tlawd a Chyfoethog, 199 Talfyriad o lythyr o Fro Morganwg, 187 Twyll Mormoniaeth, 224 Urddiad seymaefyddiad gweinidog, 259 Y flwyddyn newydd, 8 Y cawrni, 9 Y gwahanglwyf hunanawl, 16 Y iaith Gymraeg, 20, 31 Y waegfa, 23 Yr apostol Paul, 29 Yr un ddalen, 36 Y Nicolaiad, 40 Y ailuw, 38 Y locustiaid, 43 Y dymhest, 43 Yr Indiaid Cymreig, 46 Ysbeiliad seymaefyddiad ar fywyd Cymro, 46 Y mil blynnyddoedd, 57 Y Saint, 59 Y Cymry yn Pottsville, 72 Ymweliad a Bethlehem, 77 Y geninen, 81 Y tsanach lo, 94 Ymddyddan 'ar Formoniaeth, 109, 138 Yr Ysgol Sabbothol, 130 Y winwydden a'i changhenan, 128, 158 Ymdaeniad brawychus y cholera, 165, 187 Y meddyg J. T. Nicholas, 210 Y Parch. Wm. J. Jones, Pottsville, 212 Yr euog, 234 Ymadawiad gweinidog, 259 Y cyfaiil cywir, 200 Y gweithfeydd haiarn, 166, 236 Yr ymgeiswyr am swyddau, 211, 236 Gonedigaethau, 25, 70, 94, 144, 237, 262 Priodasan, 25, 49, 95, 117, 144, 166, 191, 217, 237, 262, 288 Marwolaethau, 25, 49, 73, 95, 117, 144, 166, 191, 218, 238, 263, 283 GOFYNIADAU, 23, 70, 93, 116, 143, 163, 186, 213, 236, 281 Atebion, 70, 92, 117, 143, 161, 186, 212, 261 Dychymmyglon, 186, 281 HANESIAETH DRAMOR, yn niwedd pob rhifyn.</p>
--	--

D. EVANS

"NI WYR NI DDUYSE NI DDUYSE NI WRENDY."

Y SEREN ORLEWINOL:

227

GYFRWNG GWYBODAETH I HIL GOMER YN AMERICA.

CYHOEDDIDIG GAN R. EDWARDS.

Cyf. VI.]

IONAWR, 1849.

[RHYF. 53.

CYNNWYSIAD.

	Total.		Tudal.
Cyfarbaid y Seren Orllewinol ar ddechrauact ei chylebdaith newydd,	5	Deiseb am adferiad tariff 1848,	21
Pregeth y brawd A. Harris, yn Nghym- anfa Gwida,	7	Gwaeler dy ewyllys,	22
Goccewiad i'r Swyddyn newydd,	8	Cyfarfod Chwarterol Youngstown, O.,	22
Y Swyddyn newydd,	8	ATEBIAD i ofyniad Carwr Rhifyddiaeth,	23
Y cawrfa,	9	Gofyniadau,	23
Gencigaeth Crist,	10	Damwais a larus yn Blossburg,	23
Materiau arianol,	11	Y waegfa brwsennol,	23
Fenniil—Dyoddefedau Crist,	21, 20	Llofruddiaethau a hwmn-laddid yn Nghaerffrog-Newydd,	24
Aur yw farnau crofyddol,	17	Y Cholera,	24
Cais at y prydyddion,	12	Ahr yn aros gartref,	24
Dyfyniadau o Genhadwri y Llywydd,	13	Marchnad Cwrefing-Newydd,	25
Cofiant Mr. William Williams, St. Clair,	14	Cincinnati,	25
Y gwahanglyf huanael,	16	Gencigaethau, Fricedau, Marwolaethau,	25
Byr-gofiant y brawd Thomas, Porthyglo,	17	HANESIAETH DRAGON.	
Mynog-fys i'r Cymry,	18	Cynghrair diwygiadol Ffrainc Fawr, &c. &c.	26
Deagrifid o ddoniau y Paroh. D. Rhys Stephen, Manchester,	17	Y Chwifdroad yn Rhufain,	26
California a'i aar,	19	Cristioogaeth yn Jamaica, India Or.	27
Y iaith Gymraeg,	20, 31	Yr India Ddwyrainol,	28
Gobeta Cymraeg a Saccwreg,	20	TYWYSOGAETH CYMSU.	
I'r Seren,	21	Llofruddiaeth a Theori yn Nghaerdydd,	28
		Pont Llandilo—Amlywch—Eiddo Llandilo,	28
		ANSRORI am 1848,	28

POTTSVILLE:

ARGLAFIYD YN SWYDDFA Y "MEXICAN JOURNAL"

1849.

AT EEN DOSBARTHWR A'N DERBYNWYR.

Derbyniwyd y taliadau canlynol yn ystod y mis, oddiwrth y Parch. Peter Lloyd, Salisbury, O. \$5; John J. Williams, Blossburg, \$3; Henry Davies, Pottsville, \$2; John Thomas, Old Mine, 50 cents; Lewis Jones, Minersville, \$5; D. W. Jones, eto, \$2; James Jeffreys, Talmadge, \$1; Robert Roberts, Paris, O., \$6; Robert Thomas, Belmont, \$7 50; J. R. Williams, St. Clair, \$1 75.

Danfauir y rhifyn hwn allan rai dyddiau yn gynt na'r amser y bwriadwn gyhoeddi y rhifyn am y misoedd dyfodol. Bydd y Seren i ddyfod allau y flwyddyn hon o'r 12fed i'r 16eg o'r mis ac felly bydd ya dwyn newyddion pythefnosol o amser y Cyhoeddiadau Cymreig eraill. Ei phwys o'r 25 y flwyddyn.

O borth y cyfnewidiad yn nullwedd ein Cyhoeddiad, yr ydym wrth wneud hyn yn cydlyn â dechrau rai o'n cyfeillion awyl. Yr amcan trwy gynysgu y gohebiaethau a'r farddoniaeth, yw deun y darlennydd i edrych dros y cwbl. Arferai rai ddarlennu ryw ddoosan neuillduol, tra na yw y dalenau eraill fô ddichon yn cael eu tori; ond wrth eu hamrywio fel hyn, bydd y darlennydd yn fwy tobyg o edrych dros y cwbl. Dyna ddull rai o'r Cyhoeddiadau Seisnig euwocaf ya y wlad.

Dychwelwch ein ddiolchgarwch gwrsocaf i'r rhai sydd wedi ymdrochu mor egniol i godi ein was derbyniwyd newydd orbyn y flwyddyn hon. Wrth ystyried ei bod yn amser mor dlawd mae ein llwyddiant hyd yma i draw i'n ddysgwiliad, ond y mae yr holl fanau ydym eto heb glywed o honiat yn ei gwneud yn anhosibl i ni ddywedyd pa faint yw cynydd y derbyniwyr. Yr ydym wedi argraffu tua 200 o'r rhifyn hwn er mwyn eu gwasgaru fel cyllun o'r gwaith. Dymunwch glywed o'r Hoedd sydd heb anfon atom yn ystod y mis hwn, pa nifer fydd yn eisiau o hyn allau, ac os bydd yn ddichonadwy hyderwn y cofiant ni yn y taliadau. Mae rai manau nad ydym eto wedi cael yr hyn sydd ddyledus o honiat am 1847. Bydd yn rhaid i ni anfon bills i'r cyfryw os na chwara glywed oddiwrt hnt yn fuan.

Ymdeithwn roddi mwy o hanes Cymru yn y rhifynau dyfodol. Dymunwch hynawsed i yr holl aad ydym wedi cyhoeddi eu hygrifau. "Cafed amynedd ei pherffaiith waith."

Cyfarwyddwr y Gohebiaethau, (yn ddiarlun), To the Editor of the Seren, Pottsville Schuylkill Co., Pa. Y Taliadau idd eu cyfarwyddo at y Trysorlydd, Rev. W. Morgan, i'r ua lle.

DIWEDDARACH O EWROP.—Daeth yr Agerlong Ewropa i New-York, dydd Sadwrn, Rhag. 30, ya dwyn newyddion pwyysig o wahanol wledydd. Yr oedd y Pab wedi gorffwll ffoi i Sicily, ba yn garcharor yn ei gastell cyn hyn, a chyhoeddodd ei weithrediau diweddar yn ddirym neu ofon. Mae y newyddion o'r Iwerddon yn dangos fod y wlad hono eto mewn sefyllfa dlawd iawn. Amryw o'r trigolion yn marw o newyn.—Etholwyd y Tywysog Louis Napoleon yn Llywydd Ffrainc trwy fwyriif lluosog ar Cavaignac a'r ymgeiswyr eraill.—Mae Knprwr Rwsia wedi ffoi i roddi lle i'w nai, Francois Joseph, mab yr Archdduc Charles. Y cholera yn Presburg.

Symudiad Ystoddy, Eegydiau a Botasau Thos. Foster a'i Gyf.

I Thompson's Row, Market-street, Pottsville.

Ystoddy Eegydiau rhataf ya y wydd, a chynnwys gyphofa helaethach a'r hagerach nag un arall.

NEWYDDION OYSURLAWN.

Gootyngiad mawr yn mhriocedd pob math o ddillad parod, i ateb yr amser.

DYNUMA y Tangwylwr bysbyn i'r Cyhoedd ei fod newydd i dderbyn y dechollid goraf a rhataf o Ddillad parod a ddywydd orsedd i Pottsville, a'i fod yn bendderbyniad na ohaif neb werthu dano ei yn y lle, gan ei fod yn meddu pob mastel i brynw Ddillad yn rhad, yn rador i un masnachydd arall.

Gan ei fod wedi oned profiad helaeth yn y famach, heria y wydd hon i ddangos gwll dechollid mewn gwneuthurwr a dull. Cynnwys ei grybota yn bonaf Super, Black, Brown and Olive Green Overcoats, Black, Blue, Black, Dress and Frock Coats, Spanish Cloaks and Wrappers, Sack Coats of all descriptions, Beaver Coats, Monkey Coats and Roundabouts of all kinds. Pants of all kinds. A splendid lot of Batin and Cashmere Vests.

Y mae ganddo dechollid o Gapiad, Crysan Sidan a Gwlanonau, Drawers, Overalls, o bob math, Handkerchiefs, Neckties, Socks, a Scarfs, Homanau Gwlanon a Cottens, Monig, Buck Mitts, Suspenders, Umbrellas, &c. Hysg, Water Proof Clothing i'r Mwawyr, Gyrwyr, &c. A phob peth arall a berthynai i'r famach.

Wrth ddygwelyd ei ddiolchgarwch am y gefnogaeth a dderbyniodd yn bered, dymunwch barhad o'r unryw, a marta y bydd pob peth yn ddwydd y brynt ganddo.

Mae ei Ystoddy y drws masaf i STICHTER & ESTABLISH, yn agos i Market-st., Pottsville.

WM. HETHERINGTON.

THE BUCKS COUNTY ECONOMIST PATENT AIR-TIGHT COOKING STOVE.

The Greatest Improvement of the Day!

THE subscriber respectfully informs the public that he has recently secured the patent right for Schuylkill County for the manufacture and sale of the new and admirable Cooking stove called the BUCKS COUNTY ECONOMIST.

Among the many improvements lately introduced in Cooking Stoves, it is acknowledged on all hands, that nothing can surpass this in all the points requisite and desirable in that necessary article of household economy. The facility with which it is regulated, the regularity, perfection and despatch with which cookery and baking can be done at one and the same time, and the small quantity of fuel consumed, are matters of surprise to all who have tried it; and gives it the first rank among all the stoves yet introduced. It is unnecessary, however, to specify its peculiar facilities in advertisement; a personal examination of its features will best satisfy those who may wish to make purchases; and it will afford the undersigned much pleasure to receive calls, and satisfy all inquiries with respect to its capacities and performance. The stove will be put up for thirty days, and if found not to meet the expectations of buyers, or to perform as represented, it will be taken away without charge. There are three sizes—Nos. 1, 2 and 3—and constructed to burn either wood or coal. Call and examine specimens, now ready at the stove and sheet-iron ware manufactory of the subscriber, in Centre Street, two doors above the Public Schools—where, also, any thing in his line of business may be had on accommodating terms.

Pottsville, Oct 7-41-41]. ABRAHAM ST. CLAIR.

GWENLLIAN JONES,

Minersville Street, Pottsville, a galdio ar wath

Nwyddau, Groceries, Teas, Liqueurs, Queensware, &c.

Y SEREN ORLLEWINOL.

CYF. VI.]

IONAWR, 1849.

[RHIF. 53.

CYFARCHIAD Y SEREN ORLLEWINOL AR DDECHREUAD EI CHYLCHDAITH NEWYDD.

HERFFYCH well, gyfeillion hen a newydd! O'm calon y dymunaf i chwí a'r eiddoch Flwyddyn Newydd Dda, a llawer dychweliad a'r unrhyw lon-gyfarchiad. Gan ein bod yn cyfarfod o dan amgylchiadau newyddion, diechen na bydd ychydig eiriau anrhebiadol yn anrwydol genych, er gwybod yn fanylach am fy egwyddorion a'm cynlluniau. Yr ydych wedi ymddwyn yn garedig tuag ataf, drwy fy ngwahodd i ymweled â chwí ac i breawyllo yn eich pebyll; ac am hyny rhesymol iawn i chwí gael ychydig o'm cyfrinach, a gelyda llawenydd yr wyf yn awr yn cydayn-ia, canys "Nid gwaeth y gonester ei chwíllio."

Ymddangosais gyntaf yn awyrgyloh llenyddiaeth yn ardal Útica, yn y flwyddyn 1844. Er fícl llawer yn meddwl mai syrthio a wnel-own yn fuan ar ol hyny, eto, yr wyf yn rhyw fodd wedi sefyll hyd yma. Cymerwyd gofal mawr am danaf gan rai; er mai prín y galleid dygwyl y buaswn yn sefyll pryd hyny, eto ymdarwain yn lled ryfedd. Nid oedd fy nghychrediad ond cyfyng, ac yr oedd genyf llawer o anafteisiort i wynebu arnynt. Ed-rychaf ni pobl dda yn lled gilwgus arnaf, er na waethum ddim yn eu herbryn. Cyfarfydd-ais â llawer o anhwadereau ar fy flordd ar ol hyny. Cefais gyfeillion professedig yn dra an-ffyddlon: oni buasai hyn buaswn yn uwch fy mhon o lawer nac yr ydwyf yn awr. Bu rai mor monest a pheidio talu am danaf; ac eraill a ymddangosent yn barod i fyned trwy bob rhwystr drosaf, a'm gadawsant yn angharedig ynydd fy abralod. Rhaid cyfaddeff y mod ya ddi iawn wrth y tylwyth hyn. Prín y dardwn â hwy pe cyfarfyddem ar yr heol. Swall genyf o'r baner yegwyd llaw â gelyna-ua cyfpedda. Ond er y ewbl yn misen yr fathau, fel yr wyf yn awr, ar ddechrenad y flwyddia yn fíl wyth oant a naw a deogain, yn hysbathach yn fy nghylorediad o lawer mwy na erioed o'r blaen.

Oddir fy nghyhowyniad hyd ddiwedd y flwyddyn ddiweddaraf, yr oeddwn dan nawdd, meddiant ac awdurdod y Bedyddwyr Cym-raig yn America, ond herwyd yn addas ar

ddechrenad y flwyddyn hon; i ddatod y cys-ylltiad hwnaw. Caswn i chwí wybod mai nid fy niarddel a gefais oddiwrth yr enwad paroh-us hwnw am unrhyw bechod gwarthus, o her-wydd yr ydym eto yn meddu y teimladau mwyaf caredig tuag at ein gilydd. Nid wyf yn awr yn boni pleidgarwch at un enwad cre-ffyddol yn fwy na'u gilydd; ond yr ydwyf yn profesu fy hun yn gyfaill calon i'r Undeb Cristionogol, ac am weled holl ddygybllion Iesu yn cydweithredu o blaid y deyrnas nad yw o'r byd hwn. Nid nes neb yn casbau mwy ar rhagfarn a sel bleidiol na myfi. Pe gallwn ymalfwn yn eu gwáran, a rhoddwn hergwd iddynt dros ymylau y ddaear—ond er nas gallaf hyny, ymrwymaf i wneud fy ngho-rou. Gwir fod genym oll ein golygiadau ar y gwahanol byngciau dadleol y gwahaniaethir yn eu cylch, ond ni byddwn drahaus wrth y neb a dybiant yn wahanol. Brodyr ydym, ac am hyny os gwahaniaethwn ya ein bara, ni ymrystonwn ar y flordd. Da genyfychwanegu, mai dyma yw teimlad cyffredinol eglwys Crist yn y dyddiau hyn. Da iawn. Bydded car-riad yn llywodraethu ein holl ysgogiadau.

Nid wyf am ddywedyd llawer yn awr am fy nghofalydd presennol; er fy mod yn ei ad-uanod er ys blynyddau bellach. Gw'n ei fod yn lled barchus o bonof, ac yn bwriadu cym-eryd cryn drafferth gyda mi. Gan nad yw ond isuangc eto, dymunwn ar bawb o'm cyf-eillion fod mor ofalus ac amyneddgar ag y medront: diehon mai ei arwyddair ydyw—

"Nemo me impune lacessit."

Y mae rai dwyflwr lled alluog ya ei gynorth-wo gyda'r gwaith; ac yr wyf yn sicr, os gallant ryw fodd yn y byd na oddefant i mi gael cam. Eto, nid wyf yn hont anfaledig-rywydd, nac am ganmol fy hun mewn un modd, er yr addawaf, wneud job ymdrech i fyned rhagof at herffeithrwydd.

Yr wyf yn eychwyn i'm tsitir gyda' chalon drom o herwydd sefyllfa isel masnach. Yr wyf yn cydymdeimlo a'r glowyr a'r mwngwyr yn eu trallod a'u badfyd. Ymdrechaf amddi-ffyn eu llesiant a'u llwyddiant hyd ag y medr-af. Llawenyachaf pan gaf gyfio i adrodd am ddyddiau gwell. Dawnsiaf gan lawenydd pan welaf olwynion Rhagluniseith yn troi. Carw

yn fawr weled holl gaethion y wlad yn rhydd. Yr ydwyf am rhyddid i bawb, a fy hoff waith fydd dadlau dros iawnderau dyn. Nid oes neb ar y ddaear yn casbau mwy ar ormes na myfi.

Da genyf ganfod llawer tŷ yn dyfod yn fyforyno a chysurus, a gweled llawer cell wedi ei llenwi â lluniaeth a digonoldeb. Gwelais y maenachdy yn cael ei urlanw, a llawer o'r hon gyfrifon yn cael eu croesi. Rhoddodd hyn foddhad mawr i mi, canys nid wyf yn hoffi fy mod i na neb o'm cyfeillion yn uyled neb o ddim, "ond o garu bawb ein gilydd." Yr ydwyf yn selog iawn dros onestrwydd ac anrhydedd. Blinwyd fy wrth weled rhai yn myned a'u harian i'r tafarndai, yn lle porthi a dilladu eu tauloedd. Yr ydwyf yn cystrif y bobl hyn yn gwadu y ffydd ac yn eu hystyried yn waeth na'r diffydd. A chyda llaw, y mae rhai pobl dda wedi achwyn llawer arnaf, am na buaswn yn siarad mwy dros lwyrym-wrthodiad. Darfu i amgylchiadau fy ngbadw yn lled ddistaw ar hyn, ond yn lled debyg y dywedaf ryw gymmaint ar y testyn teilwng hwn yn achlysurol. Yr ydwyf o'm calon am bleidio pob daioni, ac os fy llais i a gynorthwya i erlid anghymmedroldeb o'r byd, byddai well genyf pe y crogid maen melin am fy nghwddf, a'm bwrw i eigion y môr, na bod yn ddistaw.

Nid wyf yn uchel-frydig iawn. Nid wyf yn edrych gyda greddf ostyngedig at balasau y mawrion na chastelli y cyfoethogion. Dywedir am elusengarwch,—

"Chwyddai serch y dduwies hon
At aelwydydd tyloellon."

Tebyg yw fy nheimpladau iau. Nid wyf yn rhy foneddigaidd i ysgwyd llaw â'r Glowr, er na byddai genyf un gwrthwynebiad iddo ei golchi yn gyntaf, er ei gysur ei hun a fy harddwch innau ar ddechreu blwyddyn. Yr wyf yn foddlon i'w ddyagu am bethau newydd a hen. Dygynaf gydag ef i orddyfnderau y ddaear, er ei gynorthwyo i ddirnad ei rhyfeddodau. Bydd yn wych genyf gymdeithasu â'r Mwnwr, er deall pa fodd y tydir haiarn o'r pridd, ac y deir o hyd i wythien y plwm. Ac yr wyf yn hyderu y cafddilyn yr Amaethwr i edrych ar yr egin yn tarddu yn y maes, ac i wrandaw bresfadau y defaid ar ochor y foel. Byddaf yn gydymaith dyddan i Athrawon yr Ysgol Sabbothol, a byddaf yn gyfaill ffordd i o leog bererinion Sion. Er y tramwyaf lwybran y sêr, ac yr ymwelaf â'r bodau wybrenol, eto ymwelaf yn aml â Bryn Calafaria, awelon pêr yr hwn sydd yn angenrheidiol er iechyd enaid. Y dydd yr anghofwyf ysbryd ac egwyddorion crefydd. Iesu fyddo dydd fy machludiad! Ac atebed yr holl bobl, Amen ac Amen!

Ar ddechreuad fy nghylchdeith breesenol, nid oes genyf ond addaw gwneud yr oll a allwyf o blaid "RHYDDID, CYFIAWNDER, BEDDWCH." Manwl-graffaf ar arwyddion yr amseroedd, ac ymdrechaf fod yn ddoeth i'w deall ac yn ffyddlon i'w hesbonio. Yr ydym yn byw ar derfynau oesoedd llwythog o ryfeddodau, ac y mae arnom uchel alwad i sefyll yn ein rhan yn niwedd y dyddiau. Rhaid i ni wneud ein dyledswydd er mwyn dwyn bendith. Nid oes un gwaith yn cael ei ddwyn oddiamgylch heb offerynan. Nyni ydym offerynan Duw er gweithio allan gyngor ei ewyllys. Geill fed llawer ymdrech yn lled anobeithiol, ond os ydyw Duw wedi gorchymyn, nid oes achos i ni betruso. Os llefarodd yr Arglwydd y mae Moses yn rhwym o wrando. Mae y Duw a orchymynodd chwytha y cyrn hyrddod yn sicr o weled dymchweliad y caerau. Ffyddlondeb ac ufudd-dod ydynt ein rhan ni o'r gwaith. "Gwrandaw sydd wall nac aberth, ac ufuddhan na braserd hyrddod." Dyma fy syniadau i ar dyledswydd dynion yn yr oes hon, ac yn ngwynob yr amgylchiadau presennol, ac ar yr egwyddorion hyn yr ydwyf yn meddwl ymddwyn. Y mae bellach ar law fy nghyfeillion i farnu dillynder fy nodweddiad a phurdeb fy egwyddorion. Nid ydwyf yn arswydo y ddeddfryd, ond yr ydwyf yn dyagwyl am dani gydag hyder cryf, ac os, fel y gwresog hyderwyf, y bydd yn bleidiol i mi, af yn mlaen gan ddiolch i Dduw a chymeryd cyaur.

Yn fy ymweliadau misol gosodaf o flaen y Cymro Americanaidd ddetholiad o hanesion ei wlad enedigol yn gystal a'i wlad fabwysiedig. Ymdrechaf ei gyfarwyddo, yn ol fy syniadau, o barth ei dyledswydd fel dinesydd mewn gwlad rydd, fel na byddo y Cymry yn ol i genedloedd eraill a ymgymysant â lwy yn nhir machlud haul mewn gwybodaeth fuddiol a chyfyngau priodol. Yr ydwyf yn anturio ar y cynnyg yn ffyddiog, ac nis gallaf gredu cyn gwneud y prawf, y bydd y genedl mor anfrwdol a'm gwrthod.

Bellach, gyfeillion, byddwch wych! byddwch chwi yn ffyddlon a byddaf iau yn ymdrechgar, a thrwy ein hymdrech gydunol, "Llawer a gyntweiriant a gwybodaeth a mabeir." Yr wyf, gan hyny, yn gofyn i bawb sydd yn dymuno daioni ei genedl, sydd yn awyddus i lesoli yf oes ddyfodol, ac sydd yn selog dros achos y Duw byw, i'm cynorthwyo yn fy ymdrech presennol. Nid oes eisiau ond ychydig ymdrech a byddaf ddyogel, ac yn fy nyogelwch lleolis miloedd. Cofiwch fod yr hwn a lesolo ei genedl yn hoff gan ddynion ac yn gymeradwy gan Dduw—ac am hyny, ymdrechwch eich goreu dros

Y SEREN ORLLEWINOL.

PREGETH

A braddodwyd yn Nghymanfa Oneida, yn nis Mehefn diweddf, ac a gyhoeddwr ar dgmuniad y Gymanfa.

1 Cor. 5. 21.—“Canys yr hwn nid adnabu bechod a wnaeth efe yn bechod drosoem ni; fel y'n gwaelid ni yn gyfiawnder Duw ynddo ef.”

Mae yr apostol, ar ol egluro natur gweinidogaeth y cymod (adn. 19,) a datgan dymuniad Duw i bechaduriaid wneud derbyniad o honi, (ada. 20,) yn dwyn y testyn yn mlaen fel un o'r anogaethau grymusaf yn nrysorau datguddiedig Duw er tueddu pechaduriaid i odhlanu a gwneud derbyniad prydlawn o smodau heddwch a ddelir allan yn yr efengyl. Dyma yr anogaeth sydd wedi bod fwyaf llwyddiannus a thoreithiog yn achubiaeth meidiau, a hon ydyw yr un a ddefnyddid amaf gan yr apostolion a'r diwygywyr mwyaf llwyddiannus. Yr oedd ymddygiad Duw, pan yu gwneud ei Fab “yn bechod drosoem ni,” yn amlygu y cariad helaethaf, ac yn datguddio “pechod yn dra phechadurus.” Ac os gall dyn barhau yn ddiglyffro yn ei bechodau yn gwyneb yr amlygiadau (toddiedig hyn o farad Duw a drygw pechod, nid oes ond gobeth gwau y deffroir ef gan un weinidogaeth arall. Mae hyn yn amlygu adnabyddiaeth beiaeth yr apostol o'r natur ddynol, yr hyn, ystyrd a chyfarwyddiadau ysbrydoliaeth, a'i galluogai i ddwyn y ferianau grymus yr efengyl i weithredu mor llwyddiannus ar gyflynau dynion.

Oddiwrth y geiriau mi gaf sylwi, yn—
I. Ar gymeriad diniwed yr Arglwydd Iesu —“*yr hwn nid adnabu bechod.*”

II. Ymddygiad Duw tngat ato—“*a wnaeth efe yn bechod drosoem ni.*”

III. Dyben y gweinyddiad hwn—“*fel y'n gwaelid ni yn gyfiawnder Duw ynddo ef.*”

I. Cymeriad diniwed yr Arglwydd Iesu—“*yr hwn nid adnabu bechod.*”

Mae o bwys i ni gymeryd golwg gywir ar ddiwiweidrwydd Crist er deall yr hyn a olygai yr apostol pan yn dywedyd ei fod wedi ei wneud “yn bechod.”

Yr oedd perffoithrwydd a diniweidrwydd Crist yn cael ei gysegodi dan yr hen oruchwyliaeth yn nghymwysderau yr archoffeiriad a'r aberthan. Yr oedd yn angenrheidiol i bob aberth cymeradwy fod yn berffoith mewn ystyrennol. Nid gwlw aberthu y cloff a'r dall, hyd y nod dan yr oruchwyliaeth hono. Ac yr oedd y gorchymynion caeth a'r cyfarwyddiadau manwl a roddodd yr Arglwydd yn nghylich cymwysderau yr archoffeiriadaeth, yn dangos diniweidrwydd yr hwn ydoedd yn cael ei gysegodi ganddi.

Y mae haeddiant a chymeradwysaeth iawn Crist yn dangos diniweidrwydd ei berson. Pe byddai wedi pechu byddai yn enog; ac os yn enog, yna yn haeddu marw; ac os ydoedd yn haeddu marw, nis gallai ei angen fod yn haeddiannol. Os gellir gwneud allan fod Crist yn bechadurus o ran ei natur, neu trwy droslywyddiad, mae yn amhosibl priodoli

haeddiant idd ei ddyoddefiadau. Os addefir y gosodiad mae y casgliad yn aurocheladwy. Gan hyn, gochelwa yr athrawiaeth gyfeiliornus ag sydd yn llwystro Crist mewn mod gweithredol a phechodau dynion, a thrwy hyn yn ein hymddifadu o sylfaen gyfreithlon i adeiladu ein gobaith am fywyd tragwyddol.

“*Yr hwn nid adnabu bechod.*” Nis gellir dywedyd hyn am neb arall. Mae gan bawb eu beiau oddieithr hwn. Yr oedd y dynion enwocaf mewn duwioldeb yn dyfod yn fyr o gydymffurfio a'r ddeddf fel amod bywyd, a chael eu cyfiawnhau ganddi drwy eu gweithredoedd. “Nid oes neli cyfiawn, nac oes uu.” Yr ydym wedi gwyr o'i—wedi myned o'i anffuddiol. Edrychai yr hwn sydd yn hollwybodol i laer o'r nefoedd, i *chwyllo* a oedd neb yn ofni Duw ac yn cilio oddiwrth ddrvgion. Nis cafwyd gymmair ag un yn ahlith meibion dynion. Llelai hyd y nod Dafydd allan pan dan deimlad o'i bechedau, “Oes creffi ar anwiredd Arglwydd, O Arglwydd pwy a saif?” Pe gwelai hyd y nod y goreu o ddynion ei gyflwr mewn cyferbyniad i ofyniadau manol a chyfiawn deddf Duw, byddai yn barod i ddywedyd, “O fy nghulau!” a ynai fod yr Ysbyrd Glân yn gwneud ei breswylfod mewn calon mor fygredig. “Mewn llawer o bethau yr ydym ni oll yn colli.” Ond dyma un perffoith yn mhob peth. Anwylaf y nefoedd ydoedd. Nis gallai y ddeddf, yn holl fanlyrwydd ei gofyniadau, ganfod yr un faeidd na'r achos lleiafio anghymeradwyaeth yddo. “Mawrhaodd y ddeddf, a gwnaeth hi yn arhydeddus.” “Nid adnabu bechod.”

“*Yr hwn nid adnabu bechod.*” Mae yn egwyddor gyffredin mewn natur nas gall yr un gwrthddrych gyfranu i eraill, amgen na'r hyn a gynnwysa ei hun. Gyda golwg ar yr egwyddor hon y dywedai ein lachawdwr wrth y rhai a'i cyhudedd ef o gyflawni ei wyrthiau drwy gyfryngiad cythreulaid, “Naill ai gwnowch y pren yn dda a'i ffrwyth yn dda, neu y pren y ddrwg a'i ffrwyth yn ddrwg.” Mae yn athrod ac yn gablraeth ar natur i ddywedyd fod y ffrwyth yn ddrwg pan yr addefir fod y pren yn dda. “Nis gall pren da ddwyn ffrwythau drwg, na phren drwg ddwyn ffrwythau da.” Mae y ffrwyth bob amser o'r un natur a'r pren a'i cynhyrha. Nid ydyw dynion yn casglu fflgys oddi ar ddrain. A ydyw cariad yn egor ar gasineb? A gynyrha gant y goiddwrwydd falchder? A ymddwyn sant ddrwydd ar allendid—cyfiawnder ar dris a gormes—tiriondeb a thragaredd ar greulondeb? Na, byddai yn athrod ar holl natur i haeru hyn. Ac, oddi ar yr egwyddor, cy a gallasai yr hwn “a wnaethpwyd yn bechod drosoem ni” ein gwneud “ni yn gyfiawnder Duw ynddo ef,” yr oedd yn rhaid ei fod yn un nad “adnabu bechod.”

“*Yr hwn nid adnabu bechod.*” Mae y prawf-tadau o ddiniweidrwydd y Cyfryngwr yn gadarn a lluoog.

1. Purdeb yr athrawiaeth a gyhoeddai. Yn mha le y ceir moesoideb mor bur a'r hyn a ddygid gan Dywysog y bywyd? Gofynai ef hunan-ymwadiad llym gan ei holl ganlynwyr —rhaid tori ymaith y fraich dde a thynu allan

y llygad de. Rhaid lladd yr hen ddyn ac ymwrthod â phob pechod.

2. Tuedd a dylanwad ei weithredoedd. Yr oeddynt oll wedi eu bwriadu i ddarostwng pechod, a bod yn esiamplau teilwng o efelychiad.

3. Natur ei esiamplau. Mae ei ddaioni a'i rinweddau yn ymddangos yn fawr yddynt, a chyn y gallai neb eu cyflawni yr oedd yn angenrheidiol ei fod yn feddiannol ar galon dda.

4. Tystiolaeth arbenig y Tad. Ynngwynneb fod yr Iuddewon yn ei wrthod, tystiat y Tad, Hwn yw fy anwyl Fab yn yr hwn y'm boddlonwyd.

5. Y gosodiadau a sefydlodd. Mae yr oll o honynt yn tarddu oddiar natur dda, ac yn tueddu i feithrin grasusau orefydd yn y rhai sydd yn eu hymarkeryd.

6. Y ddygybiliaeth a weinyddodd. Ceryddai, yn y modd llymaf, annuwioldeb yn mhob sefyllfa. Nid egsuodai un pechod, ac nid arbedai un troseddwr. Ei gyeillion yn gystal a'i elynion oeddynt wrthddrychau ei ddygybiliaeth. Yr oedd yn caru lles pawb, a thrwy hyn yn ceryddu pawb.

7. Y gymdeithas a gadwai. Mae dynion yn dewis cyfeillion o'r un tuediadau a hwy eu hunain, & l y gellir darllen cymeriadau dynion yn gyffredin wrth y cyfeillion a ddewisant.

8. Yr egwyddorion a'i llywodraethai. Mae cymeriadau dynion bob amser o'r un natur a'r egwyddorion sydd yn eu harglwyddiaethu. Gall y gweithredoedd goreu darddu oddiar egwyddorion drwg. Ond nis gellir camgymeryd nodweddiadau dynion pan yn adnabyddus o'u hegwyddorion llywodraethol.

Yn olaf, tystiolaeth bendant a dibartiaeth ei farnydd ynghyd a'i elynion mewn amgylchiadau nad oeddent yn dueddol o gael eu dylanwadu gan rhagfarn. Rhaid addef fod y pethau hyn yn sefydlu diniweidrwydd ei gymeriad tu draw i bob amheuseth, neu ymwrthod yn hollol ag egwyddoriop rheasymeg.

"Yr hwn nid adnabu bechod." Nid mewn modd athrawiaethol ond ymarferol a feddylir. Yr oedd Adda hefyd yn anwybodus o bechod mewn modd ymarferol hyd nes y bwytaodd o firwyth y pren gwaharddedig. Ond yn ganlyniol i hyn ffrydiodd i mewn fel ceullif dinystrïol ac anwrthwynebol i'w fynwes. Gwybod-aeth ddrud ydyw yr hon a bwrceisir ar draul aberthu diniweidrwydd a rhinwedd.

"Yr hwn nid adnabu bechod." Nid oedd yn wybodus mewn modd profiadol o arglwyddiaeth, llygredigaeth ac euogrywydd pechod. Yr oedd mor rhydd oeddiwrth y pethau hyn a phe nas bodolent. Ynngwynneb yr holl dematainynau grymus a deniadol a roddwyd o'i flaen, ni halogwyd ef ganddynt. Yn hyn oll bu yn fwy na chonquerwr. Gorchfygodd y tywysogaethau a'r awdurdodau—siomodd gythreuliaid yn eu dichellion—sigodd ben y sarff, a dygodd allan gyfiawnder tragywyddol i ni—"fel y'n gwaeld ni yn gyfiawnder Duw ynddo ef."

Whitcomb.

ALFRED HARRIS.

(I'w berbau.)

CROESAWIAD I'R FLWYDDYN NEWYDD.

Gaeaso'r flwyddyn newydd, groeso,
O ai ti yw'r Jubili,
A ddygywiliwyd gan yr oesau,
A ddygywiliwyd genyf fi?
D'wed yn Ewrop ac Americ',
D'wed yn Asia, Dyma hi;
D'wed wrth holl orseddau'r ddaear,
Do, fe ddaeth y jubili!

Blwyddyn ryfedd fyddo'r flwyddyn,
Yn mhilth holl fynyddau'r byd;
O'i mynudau cyntaf trwyddi,
I'w mynudau ola' gyd,
Nen am dani fo trwy'r oesoedd,
Ac yn oes yr oesoedd fydd.
Bod caethiwed wedi darfod,
A'r holl gaethion byth yn rhydd.

Gostwng frynau a mynyddau,
Rhwyga'r creigiau oedryn cas;
Symud rhwystrau, cwyd y pantau,
Cyn yr elo'th oriau i ma's;
Na foed misit' fyned heibio,
Heb ddystrwio'r ormes sydd
Yn rheoli ar y werau
S'y'n amddiffyn goleu'r dydd.

Chwilled y carcharau agos,
Ida a'r carcharau pell,
O dattedd y cadwynau,
Fel y byddo'r byd yn well:
Troed yr agoriadau'n fuan
Yn y cloion rhyddlyd cas;
Aed y ffaeau hen yn weigion,
Pawb fo'n rhodio'n rhydd i ma'a.

Yn rhydd, yn rhydd, yw iaith dynoliaeth.—
Yn rhydd, yn rhydd, yw'r gwaeddi sydd;
Yn rhydd, yn rhydd medd hen ragluniaeth;
Yn rhydd, yn rhydd yw'r gwaeddi fydd:
Cyll caethiwed ei afaelion
Ynion yn nhrigolion llawr,
A caethiwed pob caethiwed
Dacw'r caeth yn rhydd yn awr.

Gwledydd rhyddid fyddo'r gwledydd,
By i rhyddid fyddo' l'gyd;
Dyglon rhyddion fyddo'r dynion,
Er eu bod yn gaethion cy'd;
Och, mor ddrud yw marchnad rhyddid,
Yn y drefac yn y wlad;
Costodd bres, ac aur, ac arian,
Syned pawb, fo gostodd wa'd!

Parher Brenin y breinioedd,
Tywysog Tywysogion byd;
Barnwr mawr holl farnwyr daear,
Arglwydd yr arglwyddi' l'gyd;
Ganddo mae yr holl llywodraeth,
Ar ei ysgwydd gref yn bod,
Fiygod llywodraethwyr lldu,
Rhag eu pwyo dan ei dro'd.

Arwydd-air llywladwyr daear,
Yn mhob oes tra oesau'n bod,
Fyddo rhyddid, nid caethiwed,
Dyna tydd eu bynod glod;
Dyna hawddfyd cydwrbodau,
Hebdo dim ond adfyd sy';
Dedwydd ddyddig fydd y dyddiau
Pan llywddo' Jubili!

Caerdydd.

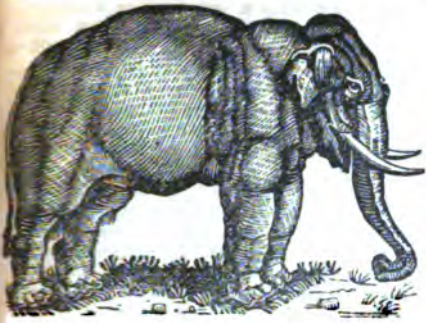
LEWIS POWELL.

Y FLWYDDYN NEWYDD.

Daeth blwyddyn i derfyniad,—ymawrio
Mae arall yn ddiwedd;
I'n dyddiau daw diweddïad,
Wrth reol y Dwyfoi Dad.

Ein taith yma'n fath ni fydd—yn breysur
O'i brysiwn i gae'r ydd
Y bodd ddaear,—daw y dydd
I'n galw at ole' ghydd.

LACO AB DEWL.

Y CAWRFIL.

Y mae yn y gwledydd twymon creadur mawr a eilw y Sais *Elephant*; y Cymro a'i geilw *Cawrfil*. Meddylia rhai mai hwn a gyfieithir *Behemoth* yn llyfr Job; ond eraill a feddylant nade, mai yr *Hippopotamus*, neu geffyl yr afon, a feddylir yno. Beth bynag am hyn, iawn y gelwir hwn *Cawrfil*: oblygd tebyg mai efe yw y mwyaif ei gorfloreaeth o bedwar carnoliaid y byd adnabyddus: tybia rhai mai efe yw y callaf o honynt, ac wrth bob tebyg efe yw y cryfaf o honynt oll; gellid meddwl fod holl addfwynder a ffyrnigrwydd y creadigaeth ddireswm wedi cydgyfarfod yn y creadur hynod hwn. Y mae dau rhywogaeth o hono, y naill yn frodor o Affrica a'r llall o Asia; y prif wabaniaeth rhyngddynt yw fod pen yr un Affricanaidd yn grynach, a'i glustiau a'i ddanedd yn hwy na'r eiddo yr un Asiaidd. Y mae maint Cawrfil cyflawn-faint o wyth i ddeuddeg troedfedd o uchder, yn pwyso o dair i bump tunell, o ba bwysau y gwna ei gorff i fynu tua phedair rhan o bump. Bydd fyw 300 mlynedd; rhai a ddywedant fod cawrfilod wedi byw eyn yma i rhwng 400 a 500 mlynedd.

Creaduriaid gwylltion wrth naturiaeth yw cawrfilod; ond y maent yn cael eu dal a'u dosi gan ddynion, ac arferir gwahanol ddi-cheillion er eu dal. Weithiau cloddir pyllau yn y ddaear (yn y lleoedd y byddont arferol o dramwy), a thesiri cronglwyd o goed dros-tynt, yr hwn a orchuddir ar y wyneb â thywarch gleision, yr hwn, pan sengo y creadur arno, a'i gollwng bendramwnwgl i'r pwll, o ba le nis gall ddyfod allan heb gymborth. Brydiau eraill delir hwy â math o faglau a wneir o raffau. Gwedi y caffer ei i'r fagl neu i bwl, y peth cyntaf a wneir yw ei ddyogelu rhag diang; a'r peth nesaf yw ei ddofi, i ba ddyben y ffordd oreu yds wedi gael yw ei borthi yn y fan a'r bwydydd a feddylir fod fwyaf dewisol ganddo,—ymddygir yn dirion tuag ato—gelwir rhyw enaw arno—arferir ei alw wrth yr enaw hwnw pan ddygir iddo ym-both a dwfr; ac o dipyn i beth arferir gosod llaw arno—dysgir ef i beulnio a chodi ar gais ei borthwr; a phan feddylir ei fod yn ddigon dof, gollysgrir ef yn rhydd, a gosodir ar ei gefn hwn o ymborth iddo ei hun, yr hwn a ddwg yn dawel ac ewyllysgar. Dywedir fod ei

ddofnod, ynghyd a'r gallu i'w reoli yn ei llaw, yn ymddybynu yn hollol ar y dull yr ymddygir tuag ato, am nad oes north dynol a'i darostwng o'i anfodd (neu trwy hagr, fel y dywedir); ac nid oes braidd unpeth a allo nas ceir ganddo wneuthur trwy deg. Y mae mor addfwyn fel y gall plentyn ei arwain; ac o'r tu arall, pan gynhyrfer ef i dymherau drwg, y mae mor ffyrnig fel y mae yn ddychrynllyd bod yn agos iddo. Fel prawf o'i addfwynder a'i anhyblygrwydd o'i anfodd, dywedir am un yn Chitagong, (lle yr arferir hwy i oed coed yn grugian trefnus ar eu gilydd), yr hyn y bu y perchenog am amser maith yn ceisio cael ganddo weithio gyda y lleill, i ba ddyben yr arferai beth sarugrwydd; ond gwrthododd y creadur: o'r diwedd rhoddodd y dyn yr ymdrech i fynu, a gadawodd y creadur at ei ryddid, pryd er ei syndod yr aeth y creadur o hono ei hun, ac a barhaodd i fyned yn ddyddiol a gweithio ei rai fel y lleill. Yegythr-ddeint y cawrfil yw y defnydd a elwir *seorg*; gwneir carauau cyllyll a llawer o bethau eraill o honynt. Y mae y rhai hyn yn ddau mewa rhif, yn mesur o bedair i saith troedfedd o hyd, ac o bedair i chwech modfedd o dryfeur yn y bôn. Y maent un bob ochr, megys dau gorn y tu allan i'w safn; y rhai hyn nid ynt ei arfau amddiffyn; â hwydt y teifi ymaith goed a cyrystu, neu pa bethau bynag fyddont ar ei ffordd pan yn teithio. Pan ymosodo llew, neu rhyw creadur cyffelyb arno yn yr anialwch, ymdrecha ei dderbyn ar y ddau gorn yma, â pha rai y tafla ef gryn uchder i'r awyr, ac ar ei ddisgyniad ymdrecha oed ei droed arno er ei lethu; defnyddia hwynt hefyd yn lle palau, i godi gwreiddiau o'r ddaear, er eu bwyta. Llygaid bychain sydd ganddo mewn cydmariaeth i'r byd o ddefnydd sydd ganddynt i'w oleuo, ond y maent yn eglur iawn; nis gall droi ei ben i edrych yn ol, na chodi ei ben i edrych i fynu, eithr gwna y difyg hwn i fynu mewn rhan fawr gan fywiawgrwydd ei glust. Y peth hynaf i ni yn y creadur mawreddog hwn yw ei dduryn (*strut*) yr hwn sydd fath o gorn ceuol ystwyth, o chwech i wyth troedfedd o hyd, yn cynnwys, medd naturiaethwyr, tua deuddeg mil o lau, (*nerves*), a thebyg nad oes y fath nerth a medrusrwydd yn cyfarfod mewn un peth creuedig ag yn hwn—y mae mor nerthol, fel y cydia mewn dyn ac a'i tafla i fynu lathidiau i'r awyr gyda rhwyddineb; o'r tu arall, y mae mor fedrus, fel y gall ag ef godi pin bach oddiar y llawr. Am y deryn hynod yma o waith yr Holl-ddoeth, dywed yr un awdwr, "Ei fod y cyfryw ag y gall y creadur ag ef ddiwrsiddio pren, neu gasglu dyrnau o laswellt: dadyslfaenu darn o adeilad, neu godi i fynu "deisen goch fach;" lladd dyn, neu yagubo ymaith gleron oddiar ei groen heb ei niweidio: ag ef y geysd ei holl ymborth yn ei safn—lleinaw ef o ddwfr, ac a'i harllwysa yn stycoidiau mawrion i'w geg sychedig; brydiau eraill teifi ag ef ddwfr i fynu i'r awyr, fel y diagyno fel cawod o wlaw er ireiddio ei groen. Y mae teimlad mor fywiog yn ei groen fel y teimla ddysgyniad y gleron fwyaf yagaia-droed; ac fel y cefyl, medda y gallu i ysgwyd ymaith bethau

annymonol oddiar ei groen. Dywedir fod orwyn y rhai gwylltion yn llyfnach, a barddach nag eiddo y rhai dofon. Y maent o liw pygddu, yn y cyffredin, er fod rhai wedi eu cael yn wynion; eithr y maent mor brinion fel yr addolir hwynt (y rhai gwynion) gan drigolion ofergoelus y gwledydd lle y maent. Ymborth mwyaf dewisol y cawrfil yw glaswellt, planhigion tr, a dail coed, ynghyd a gwreiddiau ireiddlon. Ei unig ddioid yw dwfr, (*cato pawb, beth fuasai ei nerth pe buasai yn yfed cwrw?*) ac nid ychydig o hono a wna y tro iddo. Y lle mwyaf dewisol ganddo yw glan afon, ac 'a i'r afon i ymdrochi yn fynych, gan ofalu bob amser am le caled o dan ei draed; a dywedir ei fod, (pe cai lonydd gan yr heliwr creulon) yn nu o'r creaduriaid dedwyddaf yn y byd, am ei fod yn byw mewn gwlad lle nad oes gauaf—ei fod yn byw ar lysiau coed, a gwreiddiau, a digon o'r rhai hyn o hyd cyrhaedd iddo bob amser, a digon o ddwfr yn yr afon iddo a yfed—i ymdrochi ynddo, ac i'w daenellu ar ei gorff, er ymlid y clâr, &c., oddiar ei groen; ac am nad yw yn ysglysiwr ei hun, nid yw mor agored i ymosodiadau creaduriaid ysglyfaethus eraill. Yr oeddid yn meddwl gynt nad oedd cymalau yn nghanian y cawrfil—nad oedd yn gorwedd uw amser, mai ei ffjordd o orphwys oedd ymollwng ar led ochr yn erbyn pren mawr; ac y mae heu hanesion ar gael yn dywedyd y gellir ei ddal trwy dorj y pren y byddai arferol o bwys arno ya y nos, agos yn rhydd; yna pan bwysai y creadur arno, ymollyngai y pren a chwypmai y creadur; a chan nas gallai gyfodi, y gellid ei rwymo ar y llawr: eithr gwedir hyn gan banesawr diweddar, a thrwy ymarferiad gyda y rhai dofon, cafwyd fod ganddo gymalau, ac fe blyga y glun ar gais ei geidwad; ond gwna hyn gyda yr arafwch a'r boneddeiddrwydd priodol i'r mawrhydi a ddynoda holl ymddygiadau y creadur mawreddog. Yn Africa, gwelir hwynt yn finteioedd o gant neu ychwaneg ynghyd. Arweinir y fintai gan ddau o'r rhai bynaf, y rhai a arwyddant a'u lleisiau i'r lleil pa sefyllfa y byddont ynddi. Sylwyd fod ganddynt dair arwydd—y cyntaf yw math o ysgrach wanaidd a ddeillia o'r duryn, o ysgreddo fod pob peth yn dda: yr ail yw math o duchanid o'r safn, yn arwyddo eu bod yn dyfod o hyd i gyflawnder o ymborth; a'r trydydd sydd radd croch hir-barbaol yr hwn sydd yn gyhoeddiad rhyfel, ac a eilw gymborth ei gyfeillion. Er nad ydynt heb otni creaduriaid ysglyfaethus, dywedir nad oes nemawr greadur nas trechant, o herwydd eu fyddlondeb gyda eu gilydd. Yr unig ddiangfa sicr i ddyu yw cyneu tân, fy rhag tân gyda y dychryn mwyaf. Yn yr hen amseroedd arferid ef fel milwr ar faes y frwydr, a rhyfelwr galluog iawn oedd, ond buasai ei fod gwedi ymgyn-ddeirigi, weithiau yn camsynied yr ochor; er ei gollod nid oedd yn ddigon call i wybod pwy oedd ei elynion, na phwy oedd ei gyfeillion mewn lle o'r fath; teimlai y saethau, ond nis gwyddai o ba le y deuent: y canlyniad fyddai iddo weithiau yn ei ffrnigrwydd seathru dan ei draed y rhai y bwriadid iddo ymladd drostynt, a gwnai ar brydiau fwy o

alanastra gartref nag a fwriedid iddo wneuthur yn myddin y gelyn. Dywedir fod yn leu-ange, newydd fwrw, oddeutu maintiolasth llo, neu ychydig yn fwy—y mae yn chwarentgar a diniwed; dywedir hefyd mai go ddi-deimlad yw y fam at y rhai bychain, ond y mae hyn yn ansicr, am mai anfynych iawn yr epilant mewn sefyllfa o gaethiwed; mae cawrfil llawn-dwf o faintioli cyffredin yn costi yn yr India oddeutu \$500; a phorthir ef yno â glaswellt, gwreiddiau, reis, a chrys swgr, o ba rai y bywyti, meddynt, worth tua \$200 y mis. Cluda gymmaint o bwn a saith o ganielod, a lluga gymmaint o lwyth a deg o gefyllau. Dywed rhai y gwtbia o'i faen fwy o lwyth nag a dyu ar ei ol; teithia o dan faich trwm o 50 i 70 milldir mewn 12 awr, yr hyn sydd o bedair i chwech milldir yr awr.

Y mae y Caffariaid yn hela a dal y cawrfil er mwyn ei gig, yr hwn a ystyriant yn ddau-teithiol iawl, yn gystal ag er mwyn yr ifori, pa un a roddant i Ewropiaid mewn cyfnewid am uwyddau Ewropiaidd. Y mae ganddynt amrai ffyrdd i'w ddal, megys ei glwyfo â saethau gwenwynig, tori pylau fel y dywedwyd eisoes, a thori llinyn ei ar. Dengys yr Affricaniaid gryu fedr yn nghyflawniad yrolaf; aiff dau ddyu yn hollol noethion (eu dyben yn myned yn noethion yw fel na chydio y coed yn eu gwisgoedd) ar gefn ceffyl, un wrth ysgil y llall, y blaenaf yn dal clwb yn o bren byr yn un llaw, ac a afaela ya y ffrwyn a'r llaw arall, a'r olafa chanddo fath o gleddyf a elwir *broad sword*, yn cydio yn y carn a'r llaw ddean, ac a'r aswy yn cydio mewn rhan o'r llafu, am ba ran y troir llinyn er ei rwystro i'w anafu; ac er fod y cleddyf hwn mor llym ag ellyn ni ddygant wain am dano, ac y mae eu medrusrwydd gymmaint fel mae anaml y dygwydd iddynt gael niwed oddiwrtho. Pan ddelont o hyd i dori o gawrfilod, gyrir y ceffyl i fynau at un o bunynt, yr anifail a dry er ymosod ar y ceffyl, ond oblegyd rhagoriaeth buander y ceffyl yn troi ar eiddo y cawrfil, ca y gwr wrth ysgil amser i ddisgyn, a thery yr anifail a'r cleddyf nes tori llinynau yr ar, yr hyn a'i hanalluoga i ymlid nac i ffol, ac a rydd i'r dynton amser a chyfie i'w ladd.

Dywedir fod y cawrfil yn hoff iawn o beroriaeth, yn mawr hoffi aragl blodau a llysiâu peraroglus, a dengys fawr hyffrydych mewn gwisgoedd a ddefrin harddach a godidocach na'r cyffredin.

GENEDIQAETH CRIST:

Sef Pennillir a gyfansoddwyd erbyn dydd Nadolig, ar ddeuddeg cor amu Saron, Tredegar.

Hosanna, Hosanna, yr adeg a ddaeth,
I osod yn rhyddlon y rhai oedd yn gaeth,
Can's Ceidwad a anwyd, i'w enw ho'r clod,
A'i ras a fawrygaf tra'r netoedd yn bod.

Hosanna, Hosanna, cyd-dyrehwn ein llef,
I ffol a channol Eidded y nef,
Am iddo gymeryd ei eni o wraig
I wared dynolryw rhag drygan y ddraig.

Hosanna, Hosanna, er cof am y dydd
Daeth Iesu i roddi pechadar yn rhydd,
Boed mawr a gogallant i'r Duwddog ynghyd,
Am drefnu mor rheol ar gyfer y byd. M. Patec.

MATERION ARIANOL.

DRWEDIR fod yn yr Unol Dalaethau 778 o ariandai neu fanciau, yn cynnwys *capital* o \$240,000,000. Y mae mewn cylchrediad g-nddynt o baprau (*bank notes*) \$200,080,000. Y cwbl o arian bathol yr Unol Dalaethau yw \$200,000,000. Ond er fod sefyllfa arianol y wlad yn gyfryw a nodwyd, eto y mae llawer o ymgeiswadau am ganiatad i sefydlu ychwaneg o fanciau. Y mae tua deg-ar-bugain o ddeisebau yn y dalaeth hon (Pennsylvania,) y flwyddyn hon am sefydlu rhai newyddion, ac estyn amser rhai sydd yn barod mewn bodoliaeth. Ond y cwestiwn yw, a oes eisiau ychwaneg o arsin papyr mewn cylchrediad? ac a byddai rhagor yn lleiol i'r wladwriaeth? Y mae yn ymddangos fod cymmaint ag sydd yn broennol mewn cylchrediad yn ddigon er cyfnewidiaeth mewn modd esmwyth arwydd, ac felly ni byddai rhagor (pe byddent yn cael eu chwanegu yn gymmait arall) o un daioni, ac ni byddai iddynt chwahanegu un cent at wir werth unrhyw beth. Y mae yn wir pe byddai i ychwaneg o arian papyr gael ei osod mewn cylchrediad, yr achosai lwyddiant ffuglam ychydig amser, ond effeithiai yn uwiediol ar y wladwriaeth mewn canlyniad, o herwydd byddai i hynt gymeryd ymait rym y banciau, trwy fod cymmaint mwy o bapyr mewn cylchrediad nag sydd ganddynt mewn gwirionedd o arian bathol. Ac nid yn unig hyn, ond cynhyrfai labryd anturiaeth (*speculation*), a galluogai lawer i ymgyfoethogi ar lafur y diwyd. Ac heblaw hyn, byddai i ddileu diffyniad (*protection*). Nis gallai un *tariff* rhesymol amddiffyn ein nwyddiau cartrefol, o blegyd codai pob peth yn gyfatbol i swm y papyr a fyddo mewn cylchrediad, pan ar yr un pryd nad ydyw yn chwahanegu dim at wir werth unrhyw beth; a thrwy hyn gall nwyddau tramor ddyfod i mewn, talu y dreth, a'u gwerthu yn rhatsch yn y diwedd; a derbynir arian bathol am danynt tu draw i'r mor, yr hyn sydd sicr: pan y bydd y gwerthwr cartrefol yn gorfod boddioni ar y *promise to pay*. Ac felly dylai pawb sydd yn golygu llwyddiant a llesiant y wladwriaeth wrthwynebu ychwaneg o arian papyr nag sydd yn arogen er cyfnewidiaeth. Ni wna'r *T* 1842 ddim lles i ni os bydd i ychwaneg o bapyr gael ei osod mewn cylchrediad; a gwaeth na hynt, bydd yn y diwedd i achosi i'r arian bathol gael eu cymeryd o'r wlad, fel y gwnaeth o'r blaen, pryd nad oedd genym ddim braidd o arian bathol mewn cylchrediad.—*Gohebydd*.

PENNILL.

DYODDEFIANAU CRIST.

Gwel'd Iesu'r Oen ddiwed,
Yn marw drocm m.
Oedd eiwg fwy rhyfeddol
Na dim erioed a fu;
Fy enaid teimla, teimla,
Wrth gosio'i farwol loes;
Does dim all doddi'n ghalon
Os meths gwedd y groes.

B. A. DEWI.

AMRYW FARNAU CREFYDDOL.

MR. GOLTERDD.—Dymunwn i chwi flwyddyn newydd dda—lwyddianus yn eich wmyrch gwladgarawl a llywyddawl, yn dwyn allan eich Cyhoeddiad clodfawr. Codfawr, meddaf, am ei fod yn aumhleidgar, neu yn rhydd, yr hyn a lawenba galon pob Cymro diragfaru. Hyderaf, Mr. Gol., y byddwch i'r hyn a ganlyn fod yn ddiareb, sef fod gan y Cymry Gyhoeddiad rydd yn ngwlad machludiad haul. Mae genyf hyn o hyder ynoch, y bydd i chwi ddal at eich addewid, a pha buraf a hiraf y safoch at eich addewid, helaethaf oll y bydd eich tanagrifwyr, a rhifedi eich derbynwyr fyddant aml. Diau, y carai y mwnwr glywed hanes sefyllfa ei fasnach o fewn y dalaeth hon, yn gystal a'r Unol Dalaethau, pan ddoloch uwchben eich traed. Carem wybod belyd, ar achlysuron, brisoedd tiroedd y llywodraeth, a phrisoedd tiroedd wedi eu harllwys, mor gywir ag y medroch osod allan o flaen y cyhoedd, ynghyd a phris yr hainn marchnadol. Yn ddiweddaf, Mr. Gol., gwn y dymunai pob Cymro, fel y teimlwh eich huanu, gael hanes dra helaeth o wlad ein genedigiaeth. Am y ranau eraill odd eich Cyhoeddiad ysbelydd, gwyddoch yn well nag y gallaf ddywedyd wrthyhch pa fodd i'w diwyn allan. Syr, oddiar feddylliau teimladwy yr wyt yn ateb eich gwahoddiad fel gohebydd, a gwnaf bob ymdrech ag a all fy nghalluoedd gweinion er hwylasu y Seren Orllewinol yn y blaen. Mae'n llon genyf fod genych addewid yn gystal o chydweithred gohebwyr ag sydd yn feistrïaid ar eu gwaith. Dymunwn iddynt fod yn fyddlon ar ran "Cymro, Cymru a Chymraeg."

Sicrhaf i chwi y dangosaf yn helaethach hanes Pabyddiaeth, ac fe ddichon, ar fy nbro, yr af yn ol mor foreu a'r flwyddyn 52 ar ol Crist, er mwyn dangos i'm cenedl, (y rhai hynt nad ynt wybodus mewn llenyddiaeth Saesonaeg wyf yn ei feddwl,) fod modd cyfeiliorni, er byw neu gydoesi â'r apostolion, a hynt yn gywilyddus. Ond yn y llythyr hwn ni wnaf ond enwi gwahanol farnau ac sydd wedi ac yn bod yn y byd, a gadawaf idd eich darllenwyr manylgraff farnu drostynt eu huanu pa un sydd agosaf at y safon.

Mor wag ac anghymmedrol mae synwyrar dynion yn cael eu harfer at grefydd. Gwyddom oll mai un wir grefydd sydd; eto, llunir llawer o furfiâu a drychfeddylliau o barthed i grefydd; a phob un yn hwni mai yr un y mae of yn ei goleddu yw y goreu, ac yn gyffredin wedi cwmpo mewn cymmait serch â'u drychfeddylliau eu huntain ag oedd Narcissus â'i gyagod yn y dwr, neu Deucalion â'i arllun ei hun.

Mae rhai yn gwrthod yr ysgrhythrau yn hollol, ac eraill na fynant ddim arall ond yr ysgrhythrau. Dywed rhai y bydd i'r cythreuliaid gael eu hachub, ac eraill a ddywedant y bydd iddynt gael eu colli, tra mae dosbarth arall yn dywedyd nad oes un dosbarth o gythreuliaid mewn bodoliaeth. Dywed rhai fod Anghrist i ddyfod, eraill a ddywedant, Na: rhai a ddywedant mai rhyw ddynt neill-

duol ydyw : bone eraill nad dyn ydyw, ond Satan; ac eraill, ein bod i ddeall wrth Anghrist ryw nifer luosog o bersonau dynol, yn olynol i'w gilydd. Rhai a fynant mai Nero oedd yr Anghrist, eraill mai Caligula, eraill mai Mahomet oedd, eraill y Pab, eraill Luther, eraill mai y Tyrciaid ydyw, ac eraill mai llwyth Dau ydyw; felly mae pob un yn ol ei duedd yn gwneuthur Anghrist. Rhai a neillduant ddydd yr Arglwydd, tra mae eraill yn dwyn mawr sel dros y Sabboth : rhai y ddau, a rhai ddim un o honynt. Rhai a fynant fod pob peth yn gyffredin, eraill a'i gwrthwnebant i'r graddau pellaf. Myn rhai fod corff Crist yn y nefoedd, eraill ei fod yn y bara, eraill gyda y bara, eraill o gylch y bara, eraill dan y bara, eraill mai corff Crist yw y bara, neu fod y bara yn gorff Crist. Rhai a honant fod corff Crist wedi ei drawsnewid yn Ddwyfol; myn rhai weinyddu y swper santiaidd yn euw Duw a dyn, eraill yn un o'r enwau, tra y mae rhai yn gwrthod y ddau. Haera rhai fod Crist wedi diagni i uffern o ran ei enaid, rhai mai o ran ei allu, eraill o ran ei ddwyfoldeb, eraill o ran ei gorff, ac y mae rhai yn mynu nad aeth i unman. Wrth uffern, y meddylia rhai lle y colledigion, eraill mai y purdan ydyw, eraill mai digofaint Duw ydyw, eraill a ddywedant mai y bedd ydyw. Houa rhai fod Crist yn ddau berson, eraill nad oes ganddo ond un natur ac un ewyllys, eraill a ddywedant nad yw ond Duw yn unig, eraill dyn yn unig, ac eraill pob un o'r ddau, tra y mae dosbarth arall yn ei wadu yn hollol. Myn rhai fod ei gorff wedi dyfod o'r nefoedd, eraill oddiwrth Mair Forwyn, eraill oddiwrth yr elfennau. Un dosbarth o ddynion a fynant fod yr enaid yn farwol, un arall ei fod yn anfarwol. Myn rhai gredu fod yr enaid wedi ei greu cyn bod y byd, eraill wedi hyny, ac eraill a ddywedant mai ar yr un pryd y crewyd hwynt. Rhai a fynant fod yr enaid yn gorfforol, tra y mae eraill yn gwadu hyny. Rhai a ddywedant mai sylwedd o'r Duwodd ydyw, ac eraill a haerant mai sylwedd o'r corff ydyw. Anghyfrifadwy yw'r dynion sydd yn dyrysu trwy eu mympwyau eu hunain : eto, nid oes ond un gwir, ac mae pob un (meddynt) yn ymgynnyg ato, er nad oes llawer yn ei gael. Er y meddylia y rhan fwyaf eu bod yn ei feddiannu, eto yohydyw y rhai sydd yn ei fwynhau.

Y prif achosion o'r ymranïadau hyn ydynt yn ddiameol balchder, hunanolddeb, trachwant, meddwl anghywir am yr eglwys a'r gwirioneddau dwyfol, tuedd ddadlengar, ac ysbryd pleidgar (*party spirit*), yr hyn bethau sydd yn digofu eu meddianwyr yn erbyn y rhai sydd yn llwyddo wrth bysgota mewn dyfroedd tywyllion, tra mae llygad yr eiddigus yn erbyn llwyddiant yr eglwys, a'u trachwaant didor am y soff-ieir a chrochanau cig yr Aifft, yn hytrach na'r manna a ddaeth a waered o'r nef. Peth arall sydd yn achosi yr ymranïadau hyn yw diffyg cadw dysgyblaeth a threfn eglwysig, pa rai sydd fel murian neu gestyll i gadw allan eirth y goedwig rhag dadwreiddio gwinnllan yr Arglwydd, ac i gadw draw y cadnoaid ieuange rhag bwyta y grawnwin. Fel hyn, Gymry anwyl, mae y wir eglwys wedi

myned dan gaddag dywyll, fel nad all neb ei hadnabod ond y rhai sydd dan ddytlanwad Ysbryd Duw. Llawer sydd yn y dyddiau presennol yn dal fod y wir eglwys wedi ei sylfaenu ar ddatguddiad, ac mai yr un yw yr efengyl yn mhob ystyr y dydd heddyw ag oedd yn nyddiau yr apostolion, a bod yr un bendithion yn addawedig i'r credinwyr hyd ddiwedd oes y byd, &c. Gallwn ganfod fod anghrediniaeth yn brif rwystr i'r cwbl. Y mae llawer yn meddwl pe buasant yn byw yn yr un oes a'r apostolion y buasant o'r iawn gred; ond yn ol pob tebygolrwydd nid felly y buasant, oblegyd y mae genym hanes fod Crist yn methu gwneuthur gwyrthiau o herwydd anghrediniaeth ei gymmydogion.

Yn fy llythyr nesaf dangosaf i chwi ran o ddaliadau y Nicolaiad oddiwrth Nicholas, un o'r saith disconiad a ddewiswyd. Gwel Act. 6. 5. Yr eiddoch, &c.,

Pontabernant-y-Trelin. GWILYM MYNWW

CAIS AT Y PRYDYDDION.

GYFILLION CAREDIG,—Dymunaf gyfieithad neu eflychiad Cymraeg o'r pennillion canlynol trwy gyfrwng y Seren, er mwyn eu canu gan blant yr Ysgolion Sabbothol :

ALLUD.

Ton—"MILLENIUM."

Rejoice, rejoice, the promis'd time is coming,
Rejoice, rejoice, the wilderness shall bloom;

And Zion's children then shall sing,
The deserts all are blossoming.

Rejoice, rejoice, the promis'd time is coming,
Rejoice, rejoice, the wilderness shall bloom;

The gospel banner wide unfurl'd,
Shall wave in triumph o'er the world,
And every creature, bond or free,
Shall hail that glorious jubilee.

Rejoice, rejoice, the promis'd time is coming,
Rejoice, rejoice, the wilderness shall bloom.

Rejoice, rejoice, the promis'd time is coming,
Rejoice, rejoice, Jerusalem shall sing;

From Zion shall the law go forth,
And all shall hear from south to north.

Rejoice, rejoice, the promis'd time is coming,
Rejoice, rejoice, Jerusalem shall sing;

And truth shall sit on every hill,
And blessings flow in every rill,
And praise shall ev'ry heart employ,
And ev'ry voice shall shout for joy,

Rejoice, rejoice, the promis'd time is coming,
Rejoice, rejoice, Jerusalem shall sing.

Rejoice, rejoice, the promised time is coming,
Rejoice, rejoice, the Prince of Peace shall reign

And lambs may with the leopard play,
For naught shall harm in Zion's way.

Rejoice, rejoice, the promis'd time is coming,
Rejoice, rejoice, the Prince of Peace shall reign

The sword and spear of needless worth,
Shall prune the tree and plough the earth;
For peace shall smile from shore to shore,
And nations shall learn war no more.

Rejoice, rejoice, the promis'd time is coming,
Rejoice, rejoice, the Prince of Peace shall reign.

DYFYNIADAU O GENHADWRI Y LLYWYDD.

Gyd-ddinasyddion o'r Senedd a Thy y Cynrychiolwyr.—Dan dywysiad daionus Ebaglun-iaeth Ddwylf y mae cynrychiolwyr y bobl wedi eu cynull ynghyd eto i ymgynghori o barth y lles cyffredin. Dylai y cyflawnder o fendithion a fwynhawn, adgoffo y genedl o'i rhwymau diolchus i Gyfranwr pob-daioni.

Heddwch, digonedd, a boddlonrwydd, a deyrnasant trwy ein holl wlad. Er fod y wasgfa a achosir gan sefyllfa amryw o brif deyrnasoedd Ewrop wedi niweidio masnach i raddau helaeth trwy y byd, eto, nid ydym ni wedi ei theimlo ond yn dra ysgafn. Mae ein prif achosion trafnidiaethol oll yn parhau yn llwyddiannus, a gallwna ystyried ein hunain y genedl fwyaf heddychlawu a llwyddiannus ar wyneb y ddaear.

Mae yn dda genyf hysbyrau ein bod ar dylerau heddychlawu a chyfeillgar a phawb galluoedd tramor, &c. Gwnawd cynghreiriau masnachol manteisiol a New Grenada, Peru, Sicily, Belgium, Hanover, Holdenburg, Mecklenburg-Schwerin: ac y mae Prydain Fawr, ein prif gwsmerydd trafnidiaethol, a gwledydd eraill, wedi canlyn ein siampl i ostwng eu tresthoedd masnachol. Safwn yn uwch mewn anrhydedd yn ngholwg y byd nag y boom erioed o'r blaen.

Sylwasom gyda llawenydd ar werinaeth yn cael ei sefydlu yn Ffrainc; a llonwn yn awr wrth ganfod ymdrech i uno talaethau Germania rhyw beth yn debyg i'n hundeb ammodol ein hunain. Os llwyddiant yn eu hamcan, bydd hyn i hwyllu achos heddwch, trafni-iaeth a rhyddid trwy y byd.

Oddiar pan y mae heddwch wedi ei adferu rhyngom a Mexico, yr ydym ar dylerau hollol heddychlawu a'r werinaeth hono; ac hyderwn y bydd i'r teimladau hyn barhau i fodoli rhyngom, gan fod ein llesiant a'n llwyddiant, fel dwy wlad ar yr un cyfandir, yn anwahanol gwyllüedig a'u gilydd.

Un o ganlyniadau mwyaf pwysig y rhyfel ddiweddar, yw y datguddiad rhyfeddol a rydd o'n gallu milwraidd. Canfyddai galluoedd Ewropeidd a thramor nad oedd ein byddin briodol yn amser heddwch yn rhifo dros ddeng mil, a ohan fod nifer eu milwyr hwy yn llawer lluosach, ystyriant fod yn annichon i ni ddyfod yn orchfygol o fae y gwasad. Nid yn unig y mae y rhyfel ddiweddar wedi agor eu llygad hwy, ond hefyd mae wedi symud tyb gylchiorus a ffinai yn ein gwlad ein hunain. Nid fal y mae yn gyffredin mewn gwledydd eraill y bu yn y rhyfel hon. Daeth ein cyd-ddinasyddion yn mlaen i gynnyw eu gwasan- aeth, a'r unig anhawedra oedd mewn penderfynu pwy a orfodid i aros gartref. Nis gellir dywedyd yn rhy uchel am y gwladgarwch, y gwroldeb a'r medrusrwydd a ddangoswyd gan ein swyddogion a'u gwyr yn y brwydrau hyn. Felly gwelir fod genym yn mhllith ein dinasyddion fyddin luosog nas gellir ei chyfrif islaw dwy filiwn, yn barod a galluog bob amser i amddiffyn anrhydedd eu gwlad.

Ond nid yw ein gallu milwraidd yn gyn- swyddig yn unig yn ein byddin, ond y mae y

llynges hefyd yn deilwng o glod; er na bu eu gwasanaeth mor llwyddiannus yn Mexico ag eiddo y fyddin, eto yr oedd hyny o herwydd nad oedd ganddynt yr un gelynyon i'w gwrth-sefyll. Gwnaeth pawb eu dyledswydd, fel y dengys hanes y brwydrau, a theimlwn y di- olchgarwch mwyaf i'r fyddin a'r llynges.

Bydd y manteision a ddeilliant o'r rhyfel hon yn lluosog a pharhaus i'r wlad hon. Tueddant i'n dyogelu rhag ymosodiadau tramor, ac i sefydlu heddwch cyffredinol rhyngom a phawb. Mae Texas wedi ei huno a'r Talaethau, a derbyniassom New Mexico ac Upper California trwy gynghrair, y cwbl yn cynnwys un miliwn un cant naw deg a thri o filoedd a deugain o filldroedd pedryal o diriogaethau. Cynnwys y cwbl o'r naw talaeth ar hugain, ynghyd a'r holl diriogaeth sydd eto heb ei chyfansoddi yn dalaethau, i'r deua o'r Rocky Mountains, ddwy filiwn pum' deg a naw o filoedd pum' cant a thair-ar-ddeg o filldroedd pedryal (*square miles*). Dengys hyn fod yr holl diriogaethau sydd newydd gael eu huno a'r talaethau hyn, yn cynnwys mwy na banner o'r maint o dir a'r cwbl a ddefid gan yr Unol Dalaethau pedair lyneidd yn ol. Os gadewir Oregon allan o'r cyfrif, bydd yr holl diriogaeth a ddalir genym yn agos cymaint a holl Ewrop.

Byddai yn anhawdd cyfrif y lles a'r elw a ddeilliant i'r wlad oddiwrth y chwaneigiadau hyn. Pe buasai Texas yn syrthio i ddwyllaw unrhyw allu tramor, buasai yn sicr o niweidio ein masnach yn fawr yn y deau. Y mae dim- unoldeb ei hinsawdd, rhagoroldeb a ffrwyth- londeb y tir, a'i chyddadaerwydd i godi y cynyrch a'r nwyddau hyny a fyddant o fudd i ni, yn rhwym o'i gwneud yn un o'r talaethau mwyaf gwerthfawr yn yr Undeb.

Cynnwysa New Mexico dir ffrwythlawu a llawar o fwngloddian gwerthfawr, ac mae yn alluog i gynnal nifer mawr o drigolion. Oran ei sefyllfa, y mae yn gorphwys rhwng ein tiriogaethau yn Texas a gororau y Mor Tawel.

Y mae Upper California, heb gyfrif y mw- nau ambrisiadwy sydd yn ddiweddar wedi eu cael allan yno, yn dal yr un berthynas mewn ystyr trafnidiaethol ag oedd Louisiana pum' mlynedd a deugain yn ol, pan gafwyd y diriogaeth werthfawr hono oddiwrth Ffrainc. Bydd yn rhwym (oddiwrth ei sefyllfa) o garlo masnach ffrwythlawu China, Asia, yr Ynys- oedd Tawellog, Mexico Orllewinol, y talaethau Deheuol, ynghyd a gwledydd eraill. Bydd *depot* y fasnach anferth hyn yn debyg o fod tua San Francisco, yr hyn a wna y lle hwn i ddal yr un berthynas a'r gororau Gorllewinol ag y mae New Orleans a dyffryn y Mis- sissippi. Yn Gorphenhaf diweddar ymwel- wyd a'r mwneu aur gan un o'n swyddogion, yr hwn a gafodd dros bedair mil o bersonau yn e sglu yr aur, ac yn ei Fynegiad i'r Llyw- odraeth o ganlyniadau ei ymchwil, dengys fod cyflawnder o hono i'w gael, a'i fod yn de- byg o fod yn dra defnyddiol a gwerthfawr. Pe byddai bathdy (*mint*) i gael ei godi yno, gellid diwallu y wlad a digonedd o arian ca- led, yr hyn a fyddai yn fantasia ambrisiadwy.

Nid oes un wlad arall at y ddaear ya meddu cwyfnderau mor odidog.

Wrth sefydlu cyfreithiau i'r tirogaethau newyddion, y mae llawer yn ameu nad oes un hawl gan y gynghorfa i sefydlu caethiwed. Pa fodd bynag am hyny, bydd ar law y bobl a breswylant yu y tirogaethau hyn i benderfynu pa un a gaiff caethiwed fodoli o fewn eu terfynau ai peidio. Nis gall uurhyw benderfyniad a wneir yn y gynghorfa eu dileddiannu o'r hawl hon. Lion genyf hysbysu nas gall y cwestiwn hwn fod yn un o lir barhad,—rhaid ei derfynu pan wneir Texas a California yn dalaethau, yr hyu, o angonheid-rwydd, a gymer le yn fuan.

Rhydd y Llywydd ei olygiadau yn nesaf ar y cyngorair, a chyfarwyddia y swyddogion priodol yn nhrefniad y mesurau angenrheidiol er poblogi a gwerthu y tiroedd cyhoeddus. Rhydd fyuegiad o sefyllfa y drysorfa, yr hwn a ddeogys fod y treulion am y flwyddyn dros ddeugain miliwn, a'r derbyniadau yn agos yr un faint, yr hyn aydd yn ein gadael mewn dyled wladol ychydig lai na hauner llog flynedd dyled Lloegr.

Daroganwyd gan rai y buasai tariff 1846 yn lleihau y cyllid ac yn dinystru llwyddiant y wlad yn llawer mwy na thariff 1842, ond y mae profiad ac amaer wedi dangos yn wahanol. Mae y derbyniadau wedi cynyddu. Mae amaethyddiaeth, masnach, a morwriaeth mewn sefyllfa lwyddiannus: graddolir pris-oedd gwahanol nwyddau yn llawer gwell nag o'r blaen, ac ni theimlir yr anafteision a ddyagwyllid; coronir ymdrechion ein masnachwyr a llwyddiant uwchlaw pob cenedl arall. Gwir fod chwildroadau a therfysgoedd mewn gwledydd tramor wedi niweidio rai o'n gweithfeydd i raddau, ac i hyn y mae yr ychydig a'fwydd a gyfarfyddodd trafnidiaeth yn ddiweddar i'w briodoli.

Wrth edrych ar sefyllfa bresennol prif ganghenau masnach, gwelir na fu y wlad erioed yn fwy llwyddiannus, nac yn cynyddu yn gyflymach mewn anrhydedd, golud, a phoblogaeth. Pe buasai y cynhyrfaidau heb gymeryd lle yn Ewrop, diau y buasai masnach yn myned yn mlaen yn llawer mwy hwylus. Pa fodd bynag, mae y tariff presennol wedi effeithio mor ddaionus ar y wlad, fel nad oes un cyfnewidiad yn angenrheidiol yn y weithred.

Gwrthwynnoba wasgariad ychwanegol arian papyr, a chymeradwya gynllun neillduol er talu y ddyled wladol.

Yn nesaf crybwyllia am y dull a gymerodd i ddwyn yn mlaen achosion y ryfel ddiweddar, a'r modd yr ymddygodd ar ol hyny, yn ei waith yn gwasgaru y fyddia ac yn gwerthu llongau a pheithau eraill, a brynwyd erbyn y ryfel, nad oedd angen am dauynt mwyach. Ni oddef ein terfynau i ni fyned dros ei olygiadau o barth yr ariandai a phynciau eraill. Amddiffynai hawl y Llywydd i'r *velo*, ar wahanol ystyriaethau, ac ar ol apellio at yr oes hon a'r oesau dyfodol o barth cywirdeb ei egwyddorion a gonestrwydd ei ddybenion, terfyna trwy ddymuno cyfarwyddiadau y Nef ar eu holl ymdriniadau.

Dangosa y genhadwri alluoedd cedyrn, ond am gysondeb ei olygiadau gadawn y darllenwydd i farnu drosto ei huan.

COFIANT MR. WM. WILLIAMS, ST. CLAIR.

MAE bywyd crefyddol a marwolaeth y brawd hwn mor adnabyddus yn yr ardal hon, fel nad oes rhaid i mi ddywedyd dim er mwyn gwneud ein cenedl yn fwy hysbys o hono a pharchu ei goffadwriaeth yn yr oes bresennol; o herwydd "y mae efe wedi marw yn llefaru o'to:" ond gan fod amryw o bethau yn mywyd y brawd anwyl hwn yn teilyngu sy'w ac efelychiad eraill, a'u cadw mewn cof i'r oes a ddel, amcanaf roddi ei hanes gerbron y darllenwydd.

Mab ydoedd i Watkin a Catherine Williams, Cwmgarw, plwyf Llangadog, swydd Gaerfyrddin. Ganwyd ef Mai y 12fed, 1804. Yr oedd o deulu parchus a ohrefyddol, ac yr oedd llawer o honynt yn meddu mwy na'r cyffredinolrwydd o wybodaeth grefyddol.

Nid oes dim yn neillduol yn ymddangos yn ei fywyd plentynnaidd na bachgenaid. Ar ei ddewisiad ei hun, goodwyd ef yn egwyddorwas i ddyagu y gelfyddyd o fod yn ôf, yr hon gelfyddyd a ddilynodd hyd awr ei farw-aeth. Wedi dyfod yn rhydd o'i brentysiaeth, aeth yn fuau tua Merthyr Tydvil, ac arosodd yn y cylchoedd hynt hyd nes y daeth trosodd i America. Yno y cyfarfyddodd a'i anwyl gydmar, Margaret, merch John Jones, o Talgarth, swydd Frycheiniog.

Ymfudodd y brawd Williams a'i deulu i'r wlad hon yn y flwyddyn 1832. Y lle cyntaf y sefydlodd yn y wlad hon oedd Belmont, ac yno yr arosodd hyd o fewn tair blynedd yn ol, pryd y symudodd i St. Clair.

Yn nechreu y flwyddyn 1838, daeth y traethawd bychan hwnw a elwir "Croes Crist" idd ei law, yr hwn a ddarllenodd efe lawer o weithiau drosoedd, a chafodd y fath effaith ar ei feddwl fel y penderfynodd ymostwng wrth draed Croes Crist i sewdu am drugarodd. Wedi darllen y traethawd, cyfododd oddiar ei eistedd, ac aeth i'r coed, ac yno, yn mysg y llawryf gwyrdd, yr ymgrymodd gerbron Duw ar ei linian, gan waeddi am drugarodd, a rhoddodd ei enaid iddo i'w gadw, gydag edifeirwch am ei fai, a phenderfynodd gynyg ei hun i bobl Dduw y cyfle cyntaf a allai ei gael. Ond yr oedd ei foddwl mor wan ac isel, fel yr oedd yn ofni amlygu ei deimladau i neb, hyd y nod i'w anwyl gydmar. Ond erbyn nos y gyfeillach, yr oedd ei briod wedi cael ei dwyn i deimlo am fater ei henaid, ac yr oedd hi wedi amlygu ei phenderfyniad i fyned i'r gyfeillach cyn amgylchiad y traethawd; felly aethant ill dau yr un noswaith i'r *society* grefyddol. Ond wedi

ei fynediad yno, tarawyd ei feddwl ag arswyd santaid, wrth feddwl am y lle yr oedd yn sefyll ynddo; ac yr oedd yn ofni dywed- yd gair, rhag iddo wrth lefaru bechu yu erbyn yr ysbryd. Gofynnwyd iddo ychydig ofyn- iadau, ond ni chafwyd ganddo un gair; dim ond gostwng ei ben ac llawr, nes oedd ei ddagrau yn gwlychu y wlyo; ac wrth weled mor isel yr oedd o ran ei ysbryd, dywedodd un o'r brodyr, "Gadewch ef yn llonydd heuo, dichon y bydd yn gryfach erbyn wythnos i heuo." Cofhaodd lawer gwaith wedi hynny am y gair hwn, o herwydd yr oedd yn olui, tag iddo gael ei dafu dros y trothwy, un mor annheilwng, ac heb gael ail gynnyg awy. Wedi bod yn y gyfeillach am tua phedwar neu bum' mis, derbyniwyd ef a'i briod yn aelodau cyflawn trwy ddeheulaw cymdeithas, yn mis Mehefin, 1838. Ac oddi- ar hynny hyd ddydd ei farwolaeth ni bu ond un waith yn eisian o'r cymundeb, a hynny o herwydd afiechyd. Yr oedd nes rhai blyn- yddoedd yn lled wanaidd ei iechyd, ac ofn- odd y frawdoliaeth yn sawr tua phedair neu ham' mlynedd yn ol mai ei gollu a wneleut, o herwydd ei weled yn gwanychu yn raddol ac yn pesychu mor ddrwg.

Ond daeth lawer yn well wedi hynny, a bu yn dda iawn am dymor; ac nid oedd neb yn meddwl am ei ymadawid: ond daeth y waedd, a fwrth yr aeth William, a'n gadael nian ar ol.

Yr oedd yn y brawd hwn, fel crefyddwr, amryw rinweddau teulwng i'w cofnodi, a'u haelelychu gan eraill, a thyma aydd wedi fy nghymbell i'w roddi i lawr, fel y gwelo eraill hwy; megys, yn

1. Ei ddiifrifwch a'i sobrwydd. Yr oedd yn mhall oddiwrth fod yn ysgafn a choeg- wageddol; ond eto yr oedd bob amser yn siriol, ac hyfryd weh oedd gan bawb fod yn ei gyfeillach. Ffieiddiai y personau hynny ag sydd yn hofi o ddynewared ffaeledan a gwen- didan mewn eraill; a llawer gwaith y darfu iddo roddi cerydd trwm i bersonau am fod yn enog o'r bai hwn, a gochelai rhagddynt.

2. Yr oedd yn sawr am chwilio ei Fibl. Mae ol ei law ar bob tu dalen o'r hen Fibl a erfoni ei ddarllen; ac nid oes ond ychydig o bennodau nad oes llawer o gyfeirnodau gan- do wedi eu rhoddi, er cof am rhyw bethau neidol oedd wedi bod yn mysfrio arnynt, neu ddarllen ynddynt, neu wrando am dan- ynt. "Chwiliai beunydd a oedd y pethau hyn felly."

3. Yr oedd yn wr onest. Yr oedd ei nod- weddiad ar y pen hwn yn adnabyddus trwy yr holl ardal, ac o herwydd hyn nid oedd un

amser mewn cyfyngder o ran ei amgylchiad- au. Yr oedd ei addewid mor dderbyniol a'i dâl, oblegyd yr oedd yn ofalus i'w cyflawnu. Mae yn wir ei fod yn gynil, ond trwy hynny yr oedd yn gallu rhoddi yn helaethach.

4. Yr oedd yn llettygar. Yr oedd y rhin- wedd hyn yn llynod ynddo. Yr oedd ei dŷ bob amser yn artref dyeiduriaid. Nid oes braidd un pregethwr, o un enwad crefyddol, wedi bod yn swydd Schuyllkill oddiar pan y daeth i'r lle, na fu yn aros yn ei dŷ, ac yr oedd ei sirioldeb ef a'i briod yn ei gwneud yn hyf- rydwch gan bawb fyned yno. Nid oedd ei dŷ braidd noswaith trwy'r flwyddyn nad oedd rhyw rai dyeithr yn cyfranogi o'i gymwyn- asgarwch.

5. Yr oedd yn meddu ysbryd cyhoeddus, i fod er lles cyffredinol. Yr oedd yn Ddir- westwr selog, ac yn perthyn i Feibion Dir- west. Dygai sêl dros bob sefydliad daionus. Yr oedd yn sawr ei ymdrech dros y Gym- deithas Fibiaidd a Chenhadol: a rhoddai yn helaeth at gynnal y rhai hyn.

6. Yr oedd yn fyddlon ac ymdrechgar dros achos ei Dduw. Nid oedd yn colli un cyfar- fod o eiddo yr eglwys; yr oedd yn meddwl yn y boreu am foddion gras, fel y gallai rwyddhau y ffordd. Aeth lawer gwaith i gyfarfodydd gweddian pan yr oedd yn wana- aidd iawn ei iechyd, a chynorthwyd ef gan ddau o'i frodyr i fyned i fynu'r allt, o her- wydd fod ei anadl yn fyf.

7. Yr oedd yn un cymwynasgar. Nid oedd neb yn dyfod at ei ddrws yn eu hangen nad oedd yn rhoddi iddynt. Gwelais ef ar yr un pryd yn rhoddi ugain dolar at y Gymdeithas Fibiaidd; at y weinidogaeth gartrefol byddai yn wastad yn flaenaf. Yr oedd yn rhoddi yn helaeth at achosion capeli, &c.

8. Yr oedd yn un tawel a thangnefeddus. Os byddai rhyw dramgwydd yn cymeryd lle rhwng brodyr, efo oedd y cyntaf i ymdrechu eu cymmudi. Ni roddai dramgwydd i neb, ac ni chymerei dramgwydd braidd oddiwrth neb ar un achos.

9. Ond yn benaf oll ei dduwioldeb. Ofnai Dduw a chiliai oddiwrth ddrwg. Dywedai yn aml am ei hyder yn Nuw. Ond ni chw- som y boddlonrwydd o glywed ei dywydd wrth farw, o herwydd cafodd ei symud mewn mynudd i fyd arall. Tarawyd ef gan barlys yr ysgefaint (*apoplexy of the lungs*) a gwaedodd i farwolaeth mewn ychydig fynndau. Felly gorphenodd ei yrfa prydawn dydd Mercher, Awst 30, 1848. Aeth y newydd trwy yr holl ardal, megys swa taran gref, a daliwyd pawb gan syndod. Dydd Gwener canlynol, ym- gasglodd tyrfa luosog i hebrwng ei weddillion.

marwol i fonwent yr Annibynwyr, yn yml y capel y perthynai. Pregethodd yr ygrifennydd cyn cychwyn yn y tŷ, oddiwrth 2 Sam. 12. 23. "Efe a fu farw." Ac areithiodd y Parch. R. B. Williams, Minersville, wrth y bedd. Yna rhoddwyd ei weddillion yn y pridd hyd foreu y farn.

Gadawodd weddw a phump o amddifaid i alaru eu colled. E. B. EVANS.

Pottsville.

Y GWAHANGLWYF HUNANOL.

HAEDDBARCH OLYGYDD.—Wrth edrych droo Rhif. 52 o'r Seren, canfyddais ddernyn dyddorgar iawn ar ein dyleswydd i "lefaru wrth (ac nid am) ein cymmydogion. Ac yn unol â gobaith Ewyllysiwr Da Siou, wele yn ddisfyfyr yr hyn a ganlyn at eich gwasanaeth, os bydd yn deilwng.

Hynaws ddarllynydd, ein bod fel dynoliaeth yn cael ein goddiweddyd gan ddyoddefiadu truenus (os nid gan angoe ei hun) o herwydd anwybodaeth ein meddygon o natur yr afiechyd a fyddo wedi ymddyfyn yn ein cyfansoddiad, sydd wirionedd a brofir yn aml. A chan lod yr afiechyd neu y gwahanglwyf hunanol yn un ag sydd yn gwneud difrod mawr ar iechyd a defnyddioldeb ysbrydol yn ngwersyll y saint. gobeithiwyf mai nid anuddiol a fydd ein hymdrech i nodi rhai o'r arwyddion sydd bob amser yn cydfyned â'r afiechyd. Yn nechreu y 6fed bennod o ail lythyr Paul at y Corinthiaid, canfyddwn eiriau fel yma, "A nisau gan gyd-weithio." Dyma beth na fyn y dyn sydd dan ddylanwad yr afiechyd hunanol ei wneud mewn nu modd. Bod yn bob peth neu yn ddim, yn bawb neu yn neb yw ei arwyddair ef. Pan y dygwydd iddo fod yn un o gyrddau neillduol y gymdeithas Gristionogol, ac i'w frodyr ei anogi gyd-ddywedyd â hwythau ei brofiad crefyddol, yn hytrach nag ufuddhau yn rhwydd ac yn siriol, rhyw ochenaid hir a grwgnachlyd a geir, a dywed nad oes ganddo ef ddim i'w ddywedyd a fyddai yn gysur i neb ei glywed, ac nad yw ef yn ystyried ei hun yn ddiog cymwys a obrefyddol i ddywedyd dim. Ond gadewch i'r cwrdd gael ei derfynu, yna cewch ei weled yn y man yn gwneud ymgyrchfa at rhyw berson neu bersonau etholedig ganddo ef. Ac O! fel y mae ffaelodau ac anfedruswydd ei frodyr yn cael eu lluchio ganddo fel yd trwy'r gribin. A phe byddech chiwi ond gwybod y gofid y mae yn ei gael oddiwrth anfedruswydd ei frodyr fe synech! a'i benderfyniad parchus ef ydyw, y bydd diwedd ar bobpeth oddieithr iddynt gael en cario yn mlaen yn wahanol.

Wel, syndod! meddai rhyw un, pwy yw y dyn yna sydd yn gallu canfod mor belled yn ol ac yn mlaen? y mae yn gallu dywedyd mor eglur pa fodd y dylai pethau fod a phe bai wedi cael rhyw ddatguddiad digyfrwng. O! dyna'r dyn oedd ychydig fyndau yn ol, pan yn mhllith ei frodyr a'i chwior-

ydd, yn un cwrwyn bychan, yn cuddio ei hun braidd o'r golwg dan yr eisteddle, yn rhy fychan ac anghymwys i adrodd ei brofiad, yn awr yn fwy ei awdurdod na neb! mawr yw y cyfnewidiad, onide? Awn oddi yma i'r cwrdd gweddi. Dichon y bydd i ni ei gyfarfod yno. Oddi eithr iddo gael bod yn fath o *Saenor mawr* i drefnu y cwrdd, bydd yn sicr o gael hyd i ryw gongl dywyll, a thyna y lle y bydd hyd ddiwedd y cwrdd, er holl ymdrech ei frodyr idd ei gael i gyd-dynu wrth raffau yr addewidion; ond am na chwasaï fod yn V, mlyn fod fel yr L yn y gair *half*. Cofiwch, nad yw felly ar ol myned allan. Dilynwch ef ychydig, deuwch i ddeall pa mor afreolaidd yr oedd pethau yn cael eu cario yn mlaen, a pha mor anghysson ac aunerbyniol yr oedd eich gweddian. Ond y mae hyn yn gysur i'w gofio, mai nid efe yw Gwrandawr gweddian y rhai gwael. Awn oddi yma i'r cwrdd canu, ac os dygwydd i ni ei gyfarfod yno, cawn weled mai gwr o hirbell ac wrtho ei hun yw ef yma eto; oddieithr fod y gwahanglwyf wedi ymddyfyn yn hynod o drwm yn ei gyfansoddiad: os felly, daw yn mlaen ar derfyniad y cwrdd, ar ol i'r cantorion ddyystewi, a phan ar wasgaru, a dechreuau ganu rhyw ddu o'i ddewisad ei hun mewn modd mor festrolaidd fel y bydd yn dychymygu fod pawb yn dywedyd, "Wel, wel! gwarchod pawb! dyna ganwr ardderchog, onide?" Yna cychwynna tua chartref, gan chwyrnu a dywedyd na welodd ele y fath anhrefn gyda chana erioedd. Y lle nesaf y cawn edrych am dano yw yr Ysgol Sabbothol; ac os bydd yno gallwn ei adnabod eto ar derfyniad y cwrdd, a hyn o herwydd ei ymdrech i ddangos anwybodaeth ei gyd-ygolheigion neu yr athrawon, &c. Pe buasai yn gwneuthur hyn ar yr amser priodol, sef pan oedd y mater dan sylw, ni buasai mor hawdd ei adnabod; ond ofer oedd traio cael gair o'i ben y pryd hwnw y naill ffordd na'r llall.

Dyma ni yn awr wedi ei ddilyn i bedwar o wahanol fanau, ac wedi ei gael yn y cyfan yn un na wnelai gyd-weithio, a'i reawm am hyny wrtho ei hun (ond nid wrth neb arall) ydyw, ei fod yn gwybod mwy, ac yn well gweithiwr na phawb eraill; ac os byddai iddo ef gyd-dynu neu gyd-gymysgu ei waith â'i frodyr, fod perygl mawr iddo dynu neu weithio am amser maith heb i neb ei gydnabod fel y tynwr goreu, a thrwy hyny buasai ei holl ddyben yn cael ei goll. Dyma ddyn y gellir dywedyd am dano, O greadur truenus ac anghysurus iddo ei hun, ac i bawb o'i amgylch.

Ond nid gwrthod cyd-weithio yw'r unig arwydd sydd i'w ganfod pan fyddo'r gwahanglwyf hunanol wedi ymddyfyn y rhanau tafewnol. Ond mae amryw eraill, megys chwyrnu a chwythu bygythion yn erbyn pob peth oddieithr ei fod wedi cael ei ganellu ganddo ef, neu o'r hyn lleiaf, wedi bod yn ofalus i ofyn am ei gynghor cyu ei ddwyn i weithrediad. Hefyd, newidia ei eisteddle yn yr addoldy pan fyddo rhywbeth bychan wedi dygwydd yn groes i'w feddwl. Hefyd gofyn i'w frodyr yn awr ac eilwaith am ei lythyr, pan y mae cyrddau yr eglwys mor gyfleus iddo ef â neb o honynt hwy, ond ni fynai ef.

ddyfod yno ei hun, am na fedd resymau di-gool am ei geisio. Ei resymau, se ddichon, ynt debyg i hyn, ystyria ei hun yn anheilwng o le yn mblith brodyr mor fawr; ond pe buasai yn geirio ei feddwl yn ddiwyll, dywed-asai yn debyg i hyn, Nid wyf yn canfod fy hun yn cael gymaint o barch a chydua-byddiaeth a deilyngwn. Yr wyf yn canfod yma rai nad ydynt ond megys babanod mewn cydmariaeth i mi, eto yn cael mwy o sylw na mi; ac am hyn nis gallaf aros yma. Yr arwydd nesaf a nodwn, a'r diweddf se ddichon ar hyn o bryd, ydyw, pan y byddir yn cyd-fyned ag ef adreu o'r cyrdau, a rhai o'r brod-yr yn dywedyd wrtho, "Wel, frawd, cawsom gwrrd rhagorol, onid?" Os bydd dan ddy-lanwad y gwahanglwyf, nis gall ef mewn un modd ddywedyd, do. Dywed mewn ton hir-faith a grwgnachlyd y geiriau ond neu onai bai yn gyfiredin cyn darfod, nes yw y rhai oedd yn cychwyn gydag ef o'r addoliad se ddichon yn llawn o grydwr a chysur ysbyrdol yn hollol gas a digysar o ran en meddwl. Dichon, ddarllenwyd, dy fod lawer gwaith wedi dywed son am *bryf y dom*. Dywedirnad yw hwn un amser, (oddi eithr yn ddamweiniol) yn diegyn ar flodenyn na dim sydd o arogliaid porsidd, ond ei elfen naturiol yw bod ar hyd ochrau y tomenydd ac o ddeutu rhyw yser-tydion a fyddont yn aroglu yn ddrewllyd ac yn ffaidd. Gristion hunanol, (pe byddai yn ddehondwy i'r fath beth i fod), yn mha le yr wyt ti yn awr? Gan nad beth am bryf y dom, dyma yn gymhwys yw nodweddiad y dyn sydd dan ddylanwad hunanoldeb: ei ymborth naturiol a beunyddiol ydyw'r brych-asa'r gwendidau a berthynant i'w frodyr. A pha ryfedd fod yr olwg arno mor gul, a'i anadliad crefyddol mor wasaidd, ac yn aroglu mor drymaidd, pan mae ei ymborth mor ddrewedig a gwael. Sonir llawer genym fel profeswyr am gauglu crydwr erbyn yr ymdrechfa fawr sydd i'n blasen; ond O! onaid gwerthfawr, cofia fod yn rhaid i ti gael rhywbeth gwell na'r gwelion a nodwyd i ymborth arno, onide, mae mor wired a'n bod yn gyfrifol i'r Nefoedd y bydd i ni gyfar-loed a chyfnod pan y bydd goleuni oddiar *light-house* y byd anfarwol yn taffu pelydrau i'n gwynneb; Ie, dyma adeg ag y bydd i ni dawl y fath wendid yn agwynneb grymsuder cyhuddiaidau ein cydwybod, hyd nes byddom yn dangos mewn ymdrech y dymunem guddio ein pen hyd y nod yn y dillad a fu ar ein gwely. Os ydym yn awr mor wanad a chul yr olwg arnom pan yn ein dyddiau goreu, ac yn nhir ein cynnesindod, pa beth a wnawn pan yn ymchwydd yr Iordomen? Os ydym yn awr a'n hanadliad crefyddol mor wasaidd ac yn aroglu mor drymaidd, gwylw'n, Ie, modd fy onaid, na bo i ni gael ein dal gan adeg pan y byddo yn aroglu mor drymaidd fel na bydd neb ya gallu aros gyda ni yn yr ymffell, pan yn ffarfello am byth a gwendid, ffaiddiau ac anfedruswydd pawb, ond ein ffaiddiau ein hunau. Yr Arglwydd o'i dru-garedd a fo yn ein tyng allan o honom ein hunain yn nydd ei ras, ac a'n gwneio yn ral a fo yn egwyddorol ffaiddio yr ymddygiadau plestyriaidd ac anheilwng sydd yn nodi oddi-

wrthym fel crefyddwyr, ac yn ddrewdod yn ffroenau y byd annychweledig. Mewn trefn i ni wneud ein rhan yn nyddiau hyn oddiam-gylch. O frodyr a chwirydd, bydded i ni ymdrech llawer am gael teimlad i ymbil & Duw yn y dirgel. Darllenw'n a myfyriw'n lawer ar y rhanau hyn o'i Air sydd yn dywedyd beth a phwy ydym, a pha le y cafwyd gafael arnom: a pha beth sydd gan y goreu o honom (ond ein pechod) a'r nas derbyniasom? Hefyd, y rhanau hyn ag sydd yn dangos urddas-olrwydd ac anymddibyniaeth y person gogoneddus twnw a ddaeth nid i'w wasanaethu ond i wasanaethu. Gwrandaw'n arno yn dywedyd, "Os myn neb ddyfod ar fy ol i ymwaded ag efei hun," &c. Edrychw'n arno, yr hwn ag oedd yn dragwyddol gyfoethog a gogoneddus ynddo ei hun yn golchi traed lluchod pechadurus ac anheilwng. Cofiw'n am y tair blynedd-ar-ddeg ar bugain hyn a aberthwyd ganddo mewn gofid ac ymdrech, chwys a dagrau, a hunanymwadiad trwyadl a didwyll; Ie, cofiw'n hefyd mai ei garid a'i cymbellodd; dim da mewn dyn ni welodd—tosturiodd wrtho o'i drugaredd a'i ras.

Gan fy mod yn barod wedi myned dros y terfyn mewn meithder, ni chwanegef yn awr. Ysbryd y nefoedd a gadwo ein meddwl i fyfyrto ar bethau o'r natur hyn, a rhodded i'n gael archwaeth at yr ymborth sydd wedi ei barotoi yn mynydd Sion, fel y byddo i ni ymadnewyddu mewn nerth, a'r gwahanglwyf i golli ei ddylanwad, a'n cynydd crefyddol i ddyfod yn fwy eglur i hawb o'n hamgylch. Hyderaf y bydd i ryw un ddilyn yn mlaen, fel yr wyf sinau, er yn anheilwng wedi cael y fraint o ddilyn Ewyllysiwr Da Sion, hyd oni effeithir cybnwrf ysbrydol ac ymdrech yn erbyn pobpeth anheilwng trwy yr holl wer-syll, yw dymuniad

IOAN O FORT SCHUYLER.

BYR-GOFIANT Y BRAWD THOMAS THOMAS,
Porth-y-glo, swydd Meigs, Salisbury, Ohio.

LLx genedigol ein hanwyl frawd ymadaw-edig oedd Caerfyrddin, Deheubarth Cymru. Ganwyd gwrthdurych ein cofiant yn y fl. 1801, ond nid yw yn hysbys i mi beth oedd enwau ei rieni. Treuliodd, fel y meddylir, amryw o flynyddoedd cyntaf ei fywyd tua ei fangre enedigol; wedi hyn teimlodd awydd i ymweled a chylochoedd y gweithfeydd, fel eu gelwir: bu yn aros peth amser tua Mer-thyr, ac oddi yno aeth i'r Blaenau a Nantyglo, swydd Fynwy, lle yr ymbriododd ag Elisabeth Jones, ei weddw yn brasennool. Treuliodd ef a'i briod amryw flynyddau yn Nant-y-glo, yn yr hwn le yr oeddant yn dal gafael yn yr adegan i fyned i wrandaw ar weision Ior yn cyhoeddi iachawdwriaeth i ddynion coll-edig; ac yma y gwelodd yr Arglwydd yn dda i fendithio gair ei ras er dwyn gwrthdurych ein cofiant i ystyriaeth ddiifrifol o'i sefyllfa fel

pechadur euog gerbron Duw. Yma hefyd yr arweiniodd yr Ysbryd Glân ef, yn ngholeuni y Dwyfol Aist, i weled gogoniant yr Arglwydd Iesu Grist, fel Gwaredwr pechaduriaid, nes enill ei galon i'w garu, ac i ewyllysio byw er ei ogoniant; ac yn nglafael y teimiadau hyn penderfynodd gadw golwg ar y rheol ddwyfol, yr hon a'i dysgai i roddi ei hun, yn gyntaf i'r Arglwydd ac yna i'w bobl yn ol ei ewyllys ef. Felly, tua y flwyddyn 1818, ar broffes o'i flydd yn Mab Duw, bedyddiwyd a derbyniwyd ef yn aelod i'r eglwys fedyddieug Gymreig gyntaf yn Nantylgo. Treuliodd rai blynyddau yn y lle a nodwyd olaf yn addurn i'r broffes a wnaeth o Frenin Sion, ac yn nghorff y tymor a dreuliodd yno yn ei sefyllfa grefyddol, teimlai awydd am weled rhyw gwr neu gyraon o wlad y gorllewin, sef America; ac wedi dyfod yn hollol i'r penderfyniad i fudo, cychwynodd i'r daith; ac er iddo ef a'i deulu deithio llawer o dir a mor, eto nis gorphwysasant ond mor lleied ag a allasant nes iddynt gyrhaeddyd y lle hwn, yr hyn a gymeredd le, mor agos ag y gallaf feddwl, ys tua chwech mlynedd yn ol; a threuliasant y rhan fwyaf o'u hamser oddiar hyn yn y lle hwn.

O barth nodweddiad ein hanwyl frawd Thomas Thomas, yr oedd fel dyn yn hynod o afaelgar yn ei alwedigaeth ddyddiol, a'r Arglwydd a lwyddodd ei ymdrechadau er ei alluogi i gael deryn o dir, ac efes a adeiladodd arno dŷ hardd a chostfawr i fod yn artref iddo ei hun a'i deulu, ond nid hir y cafodd fwynhau o firwyth ei lasur, yr hyn a brawf mai yn nghanol ein bywyd yr ydym yn anghau.

Fel priod yr oedd ein brawd yn addfwyn, ac fel tad yn dyner a charuaid.

Ond ei harddwch penaf oedd fel Cristion. Ymdrechai fod yn flyddlon yn y cyrch y trosi yuddi; a phan oedd amgylchiadau yn galw iddo weinyddu yn y swydd ddiaconaidd am beth amser yn y lle hwn, gwnaeth hyn yn ewyllysgar a flyddlon; ond pan oedd oddi cartref am oddeutu tair wythnos yn dilyn ei alwedigaeth, goddiweddyd ef gan anhwylob, a dychwelodd adref. Ond er pob ymdrech meddygol, terfynodd ei yrfa ddaearol ar y 23ain o Awst, 1848. Ehedodd, fel yr hyderwn, ei enaid dan ofal yr angylion bantaidd, i fynwes Abraham. Gadawodd weddw a phedwar o blant, a ninau fel eglwys, i alaru ein colled ddirfawr ar ei ol. Gofaled ein Ior am ei ymddifaid galarus.

Y dydd canlynol, sef y 24ain o Awst, crynhoedd tyrfa lluosog, yn Gymry, Saeson, ac Eilmyniaid, i dalu y gymwynas a'r parch diweddf i'w weddillion marwol. Ar yr achlysur, darlennodd a gweddiodd y Parch. John

Williams, M. C., o'r lle hwn; a phregethodd ysgriftenydd y llinellau hyn oddiar 1 Cor. 15. 55—57. Yna prysurwyd a'i weddillion i'r gladdfa, ac yno, wedi cyfarf y dorf, y gadawyd ef, mewn hyder cryf y cyfyd, ar foreu udganiad yr udgorn mawr, ar wedd yr hwn a'i carodd ac a roddodd ei hun drosto. Dyma y lleferydd eto atom ninan y rhai byw, "Am hyn byddwch chwithau barod, canys yn yr awr ni thybioch y daw Mab y dyn."

Yr eiddoch yn y rhwymau goreu,

Salisbury.

PETER LLOYD.

MYNEG-FYS I'R CYMRY.

BARCHEDIG OLYGDD.—Mae yn hysbys i chwi, ac i luaws mawr heblaw chwi, am y myneg-fysau lluosog sydd yn y gwahanol Gyhoeddiadau, a hynny i'r Cymry ac emill i aros a manachu ar eu teithiau i'r wlad hon. Y rhai hyn a gyfeiriant gan mwyaf at dy ELIASER JONES, *Liverpool*; a chau fy mod inau yn Gymro, ac, fel y profesa y brawd Eleaser Jones ei fod, yn caru lles fy nghenedl, cefais ar fy meddwl i ddangos fy mys, a hynny fel y canlyn:—Yr oeddwn wedi gadael merch i mi yn Nghogledd Cymry er ys chwech mlynedd yn ol, a dechreu yr haf diweddf y daeth pethau oddi amgylch i mi i'w chael hi ataf fy hun. Telais ei llong-log; ac hefyd anfonodd goruchwylwyr y llong docyn (*ticket*) iddi hithau, yn dangos fod ei mordaith wedi ei dalu; a chan fod cymeriad Eleaser Jones mor uchel, cyfarwyddais hi ato ef, a hi a ddaeth yn ol y cyfarwyddyd, a'i hewythr gyda hi, ac wedi cyrhaedd Lerpwl, rhoddasant y tocyn uchod i Eleaser Jones i ymofyn am y llong; ac ar ol iddo yntau fod o'r tŷ am beth amser, dychwelodd yn ol gan ddyweddyd ei fod ef yn methu cael y llong; a hefyd nad oedd y tocyn o un gwerth, a chadwodd ef iddi ei hun, a gomeddodd ei roddi yn ol. Felly, gorfu ar fy merch o'i phrinder dalu ei mordaith eilwaith. A phan ddaeth hi drosodd ataf, ac adrodd ei holl hanes, yna mi a anfonais lythyr at Eleaser Jones, am iddo anfon y tocyn yn ol i mi, fel y gallwn godi fy arian a delais am dano yma; a chefais lythyr yn ol oddiwrtho, a'i gynnwysiad fel y canlyn:—Ei fod ef wedi diystrio y tocyn, am nad oedd o un gwerth, a'r ffordd y daeth i wybod hynny, eb efe, oedd iddo geisio anfon merch i ryw deulu llawd iawn o yml Treffynon â'r tocyn, ond methodd; yna darniodd ef, (sef gwerth \$18 50.) Hefyd dywedodd am i mi wneud fy ngwaethaf iddo ef, os mynwn, "ond," eb efe, "y mae yn rhy gynar ac yn rhy ddiweddar." Nis gwn pa beth oedd yn ei foddwl, ond gwn i Nebuchodonosor orfod dyfod i lawr o'i ddyrchafiad.

Oddiwrth yr hanesyn uchod, gwelwn—

1. Ddwy ffordd a agorwyd gan Mr. Jones i elwa oddiar fy merch. Y gyntaf trwy gadw y tocyn, a'r ail trwy ei hanfon gyda llong arall.

2. Gwelwn mai fy nyledswydd i yw gwneud

Eleaser Jones yn hybys, fel y gall eraill ei ochehvd.

3 Gwelwn fod dyrchafu neb o breswylwyr pian y mor, yn debyg fel y dyrchafwyd Eleaser Jones, yn good yr ymfudwyr mewn magl ar unwaith, gan nas gwyddom pwy sydd onest.

4. Gwelwn y byddai yn well i'r ymfudwyr pe na chaent eu cyfarwyddo at neb neilldrol, na byddent yn fwy gwyliadwrs ar bawb. Po buasai fy merch i yn cadw yr un wylid-wriaeth rhag E. Jones ag y darfu iddi rhag pawb eraill, mae yn debyg na chwasa'i gymaint profedigaeth.

Oe bydd i ryw un ddyfod i amddiffyn Mr. Eleaser Jones, cofied dalu deunaw dolar a hanner i mi yn gyntaf. JOHN ROBERTS.

Susmit Hill.

DESGRIFIAD O' DDONIAU

Y Parch. D. Rhys Stephen, Manchester.

Pwr bynag sydd am wrando addysg graf O enau un o ddoeth genhadau'r nef, Dynsed ef i wrando STRATHAN wiv, 'Hwa gafodd ddawn i draethu geiriau Duw. Hyfydwech ges wrth wrando ar ei iaith, A'i syawyr cryf.—tra par'odd ar ei waith Yn y Gymraeg, yr hon sydd beniaith byd,— Gwybodas yw gwne g'lym geiriau 'nghyd Mewn trefnus fodd, nes gwneuthar pawb yn llon, Sy'n chwennych llwydd yr hen iaith hwylus hon. Yr hen iaith hon sy'n llawn ystyron dwys, A hoffa ef. Gwna rot ryfoddol bwys Ar eiriau'r fydd.—Er nad yw'r corff yn gryf Ca nerth gan Naf i ddwyed yn sitaf hyf. Tra hof yw gwel'd y Cymro glân dinam Fel hyn o byd yn cadw iaith ei fam. Er dygwylid cael gwahoddiad gan y Sais, Dieithiaid f'ar awyrlhiad i wneud trais Ar ei Gymraeg,—rhon geiriau ei mewn bri, Er c'wilydd i bob Dic Shon Dafydd sy'. Chwychedd sy'n hoff o'r Saesneg oet awch Yn mlaen at hwn, godidog iaith a geoch. O iaith yw hi, gwyr! Dewl am ei dull. A'r modd fel Sais, i seini'o'n iawn bob sill. Nid wrth ddwy iaith, sef Saesneg a Chymraeg, Mae'n bod, ond gwyr! Lladin a Hebraeg. Nol cyfrif hyn ynghyd a'i helaeth ddawn, Fwy dda na wel fod hwn yn lestr llawn? Ei dreiddgar ddawn, cynygaeth gwrthfawr yw, A thrysor da er buddiant o'lywys Dduw. Dir yw fod hyn yn gwirio'r gar bob dydd, "Y trysor hwn a ro'w mewn llestri priidd," Mae llawer un o'r Cymry—podd mae'r Sais Nis gwn—dros ddyn fo a'r melusber lais. Eboaiwr da drwy'i dmygyddion cry', Rho'wch f'm bob dydd, a boed y llais i chwil. Y cyfryw un yw Stephen; ac yn awr Nid gormod dweyd mae o'n bregethwr mawr. Difyrus f'ai gen i gael treulio'n byd Gerllaw i hwn, a'i wrando ef o hyd. Gwaith mawr yn wir yw seiddio trwy bob rhan O byngiau'r fydd, er adellau'r gwan, I hyn o waith llwyr amgocion yw Y goren'i ddawn heb gymorth Ysbryd Duw. Dan bwys y gwaith, rhag i neb sya'd yn dris, "Fob peth," medd Paul, "a allaf fi turwy Grist: Zi Ysbryd ef yw'n nerth yn gwbl pan "Rwyllawer pryd yn telmio f'hun yn wan." Gaa mat fel hyn oedd yr apostol hy', Heb feddu nerth ond gafa'odd fry, Amogai'r saint i anerch gorsedd gras, Am hdo gael ei nerthu ar y ma's. Fy enid doe, na fydd yn ol ychwaith, O anerch Duw am lwyddiant ar ei waith, A'i fendith ar ei holl genhadau llon. Sy'n perthyn i lafurwaith yr oes hon. Ac yn eu plith boed Stephen mewn coff had, Ei ddawn hyd fodd barhaon wledd i'r wlad.

D. D.

CALIFORNIA A'I AUR.

Mawr yw y swm a'r cynhwrf sydd yn ein gwlad o barthed i aur y wlad uchod. Mae fel haint ymdaenawli wedi lledaenu i'r fath raddau fel nad oes dim i'w glywed yn un man ond dadwrdd parhaus am drysorau euraidd California. I'r fath raddau y mae wedi gafaelyd yn meddyliau y werin, fel mae y masnachwyr yn gwaetadban eu cyfrifon, ac yn cau i fynu eu hystordai, y cyfreithwyr yn gadael y llysoedd, y meddygon yn rhoddi i fynu eu galwedigaeth. a'r crefftwyr eu hofferynau, yn barotoawl i fyned i'r cloddfeydd euraidd. Ni addolwyd y llo aur gan yr Israeliaid yn amser Moses erioed yn fwy defosiynol nag y mae yn cael ei addoli yn awr gan floedd, yn onwedig yn y dinasoedd; fel braidd na ddywedem nad oes ond un meddwl yn cynniweirio trwy y wlad, sef awydd am y cyfoeth. Mae yr hanesion ag ydym yn eu derbyn o'r wlad uchod yn hynod o ffafriol, ac yu siarad yn uchel am y cyfoeth (a dyweddyd yn eu geiriau hwy) diyslydd sydd wedi ei ddar-ganfod yw ddiweddar yn yr afonydd ac ar ben y mynyddau, ac befyd yn y gwastadur. Fel nad yw yn angenheidiol ond myned i'r fan gyda rhaw a rhyw fath o lestr er mwyn ei olchi oddiwrth y ddaear a'r gravel, ac yna y mae yn gadael yr aur yn gymysegedig a thywod du, yr hwn pan sychir yn yr haul a ellir ei chwythu ymait, a gadawa yr aur yn bur ar ei ol.

Dywed y Mil. Maasu, pen yn ysgrifenu o Monterey i Washington, dyddiedig Awst 17, 1848. ei fod wedi cymeryd gwibdaith trwy y rhan Ogledol o California, a'i brif ddyben oedd gwleadau oedd y pethau hyn felly. Pannaeth i dref a elwir San Francisco, cafodd ei daro a syndod nid bychan wrth ganfod tua dwy ran o dair o'r trigolion gwrrywaidd wedi ei gadael, a thrwy ei holl daith oddi-yno i Sutter's Flat, ar hyd dyffryn y Sacramento, gwelai fousydd helaeth o wenith yn agored i'r anifeiliaid, a'g tai a'r melinau yn weigion—yr oedd yno ffarmydd helaeth wedi myned waste, o herwydd fod y bobl oll wedi myned i'r gold region. Yn ardaloedd y cloddfeydd hyn dywedai fod masnachwyr yn talu \$100 yn fisol yr ystafell, ac un ty o ddaun llofft o uchder yn cael ei ardrethu am tua \$500 y mis. Mae pob math o grefftwyr yn cael o ddeg i bumtheg dolar y dydd, ac anhawdd eu cael am hynny. Mae nwyddau a bwydydd yn hynod o ddrud yno. Gwerthir y blawd am tua \$40 y faril, a phob peth yn gyfartal. Dywed ei fod ar ol myned ychydig yn mlaen, yn canfod ochr y bryn cyfagos wedi ei dryfrithio ag amryw babellau (*leas*) ynghyd ag ystordy. Yr oedd y diwrnod yn hynod o boeth, eto yr oedd tua dau cant yn golchi yr awr yn mhelydrau tanbeidiol yr haul. Rhai gyda math o badellau tin, eraill gyda basgedau Indiaid wedi eu gwau yn glos, ond yr oedd gan y rhan fwyaf o honyat fath o offeryn anghelydd a alwent yn gawell, gyda pha un y byddai pedwar yn gyffredin yn gweithio; ac onillent o \$50 i \$100 y dydd, mewn dyfrfros fechan tua chan' llath o hyd a phedair troed-

fedd o led, a thua dwy neu dair troedfedd o ddyfnder. Cafodd dau ddyn o'r euwau Daly a M'Coon werth tua \$17,000 o aur mewn ychydig amser. Un wythnos cyflogasant bedwar dyn gwyn, a thua chaut o Indiaid, ac ar ddiwedd yr wythnos, wedi talu i bawb, yr oedd ganddynt yn weddill werth \$10,000 o aur. Er daugos pa mor helaeth y mae yr aur yma, dywed i ddyu ddyfod i mewn i ystordy yn mha un yr oedd ef ar y pryd, a chymerodd i fyuu fychaid o *Sriditz Powder*, a golyfodd ei bris, i'r hyn yr atebwyd ei fod wedi ei werthu. Yna cynnygiodd wus o aur am dauo, ond dywedodd y masnachydd nad oedd ond gwerth hanner dolar, ond nad oedd ar werth. Yna cynnygiodd y dya was a hanuer o aur am dauo, a'r hyn y cydsyniwyd, am fod yn an-bawdd gwrthod \$24 am werth 50 cents. Bwrn y pryd hyny fod tua phedair mil o bob math o bobl yn casglu yr aur yn yr holl fychloedd. Gwerthir ef am tua \$16 yr wns. Bwrn ei fod o fewn ychydig oyu bured a'r aur a roddir yn yr *eagles* neu y *sovereigns*. Dywedir mai rhyw ddau Formoniad a'i dangosfyddodd y ganaf diweddaf, y rhai em amser a'i cudwasant yn guddiedig. Ni ddechrenwyd ei weithio hyd mis Mai diweddaf, ac nid oedd ond ychydig o frodorion California pryd hyny wedi myued i'r *diggins*. Ofud y buasai i ddyrswch dori allan yn mysg yr Americanaid, ac i hyny beri trafferth i bawb oddi amgylch. Dywedir fod hinsawdd y wlad yn dymherus ac yn iachus, ac fod y tir mewn amryw fanau yn hynod o firwrthlon, yn eawedig i gyhyrchu pob math o rawn; a diameu y bydd miloedd yn ymfudo tuag yno o hyn i'r gwaniwyn newaf, os na bydd i newyddion gwahanol ddyfod oddi yno yn fuan.

Y newyddion diweddaf o Panama a hysbysant fod chwech mil o bersonau yn arus am longau yno i hwylio tua California

Y JAITH GYMRAEG.

Mr. GOLWYDD.—Wrth edrych i'r lwyrc'h y Seren canfyddais yn Ebi (yn Tachwedd, 1848. Englynion o Gamtelioth i'r Jaith Gymraeg, pa rai a'm tueddodd inau, y gwanaf yn mhilit y llwythau, i dreio yr ychydig ddawn sydd ynof. Os bernwch hwynt yn addas i ymddangos yn eich Gyhoeddin gwirgrodus, bydd yn llon gamp anfon rai o'm cyfngoddadau atoch mewn amser dyfodol; ac addawaf, hyd ag y gallaf, i fynyed rhagof at berffethrwydd.

Yr eiddoch yn oestynedig,

S. Clair.

Wm. Rags.

JAITH WILWYS, GYMWYS, JAITH GYMEN—hen jaith, A mamiaith yr awen; Jaith, nid rich, fydd byth yn ben, Jaith striol yn y Swann.

Jaith gyfrwys, jaith gymwys, jaith lon—mam jaith, A mawr jaith Derwyddon; Jaith yn dwr, jaith ddwr ar don, Jaith oren gar fy aghalon.

PENNILL.

DYODDEFIADAU CRIST.

Al belau'r byd, Dywysog nen, A'th roes ar bren dan haelion? O pwy mewn pechod all barhau, Wrth godd o'th loessu chwervou.

D.

Geiriau Cymraeg a Saesnaeg.

Y geiriau Cymraeg canlyuol a gymerwyd o Eiriadur y dysgedig Iethydd Caerfallwch, yr hwn y mae ei glod yn uchel yn y dosbarth hwn o lenyddiaeth. Diau y byddant yn tuddiol i ddarlleuwy'r y Seren os gweir y sylw a deilyngant o honiunt.

Litany, deison; deisfur.

Litargy, golychwyd.

Homily, cynnalldraith; tyrfdraith.

Taith, utterance, expression.

Treithu, to utter, to express.

Traeth, shore, strand, beach.

Traethu, to set on shore, to strand.

Sacrament, cofundeb, cofddedod, y cymu.

Collect, corddais, byrddais, berweddi

Rubric, cyfeireb.

In conformity to the Rubric, yn ol y Cyfeireb.

According to the express direction of the Rubric, yn unol â hysfoddiadau neillduol y Cyfeireb.

Ceremony, defod, arddedod; moesfesur; arfer.

Clerk, llenar; offeiriad, ysgolor.

Clerk, ysgrifwas, ysgrifur.

Clerk, gwasebydd; clochydd.

Respondent, ebydd, atebydd, atebwr.

Synagogue, addolfa Iuddewig, crefydd-dy, cyaulfa.

Heresy and Schism, geugred ac esgaredd.

Ordinary, glwysynad, glwysraglaw, offeiriad.

When it shall be commanded by the ordinary, pan ei perir gan y glwysynad; pan y gorchymynir o gau y glwysraglaw; pan y mynir hyny gan yr offeiriad.

Prebend, bandgorob; glwysfudd, corwobr.

Prebendary, corweinydd.

Curator, ucholygur, ucholygrwr.

Proctor, glwysbrwy; tannoeth; ysgolfaer.

Prwy, agent, aid, supply.

Dirprwyaseth (prwy), agency.

Commissioner, pwysadur.

Commission, prwydal; maeldal.

Gymnasium, arbrectha, gwronfa.

Exercise, or Performance, prait, braith.

Cardinal, labab, labebydd.

Dignitary, urddasog.

Metropolitan, dinesgob, archeagob, esgob.

Conventicle, ioldy, cyrddfa, ty owrdd.

Warden, gwardydd.

Exhibitor, llenfuddiog.

Term, tymor, term.

Theorem, darbraw.

Problem, darboisod, derboliod.

Posit, to investigate, to examine.

Oracle, gwyddonfa, gwyddon.

Mythology, chwedlonog, chwedloniaeth, ffugchwedlaeth.

Priam, rheiddell, rheidryr.

Shop, maelan.

Shopkeeper, maelanydd; maelwr.

Shopman, maelyn.

Showwoman, mselen.

Broker, rhyngfaelydd, trosfaelwr.

Brokerage, maeldal, prwydal.

Merchant, maselwr.

Mart, maenor, maelfa.
Tariff, maeldrefn; maeldoll, trafndoll.
Dialect, geirwedd, geiriad, geirweddriad.
Style, dullwedd, iesthwedd, dullb.
Deism and **Theism**, duwiaeth a godduwiaeth.
College, clasgor, clas, brodorfa, prifathrafa.
Provost, or head of a College, pen clas, clasben.
Fellow of a College, brawd clas, brodor.
Doctor of a College, athraw clas, clasathraw.
Student of a College, dyagybl clas, clasfrydwr.
Fellow-student, cydefrydwr.
Collegiate House, brodorfy.
Canon, rheol, dedd: glwysraith, canon: canonydd; canonylfr, yr Ysgrhythyr.
Civil and Canon Law, rhaitb gwlad ac eglwys.
Sola, seddob, (gob).
Introduce, e. tryddwyn, cyarwain, rhagarwain
I was introduced to the Dean, cyfarweinwyd fi at y Doon.
I was introduced to the bishop, tryddygid fi gerbron yr eogob.
Enter, myned neu ddyfod i mewn; treiddio; dechre, cynnechre.
He entered St. David's College, cynnechredod yn Mrodorfa Dewi.
Enter i brifathrofa Dewi.
To enter in a book, llyfrfa.
Entered at Stationer's Hall, broiniedig yn y llyfrddifynllys.

CAERFALLWCH.

Y IAITH GYMRAEG.

Donn fyddion feib Gomer, o gymwys acenion, A'n domian fel dymion, o galon i gyd, I ddyrchu'n iaith serchawg, gan lesu'r oludawg Gyfaddas aeg enwawg bob enyd.
Iaith Ade'n Mharadwys, iaith Nua, iaith gymwys: iaith eglur ein hegiwys, iaith wiwiwys, iaith wir: iaith wen yw'n iaith wiwina, iaith fud 'r hon wlad iydau, Berorazid, bur, arian, iaith aitrwir.
Iaith gywir ei haecen, iaith gywraia, iaith gymon, iaith ffwas, iaith lawen yr awen a'n rhif: iaith hylawn, iaith hwyliu a'i seia sydd soniarus, iaith miloedd sy'n felus i foli.
Iaith dehawli feib doethion, iaith henwyr hynawalon, iaith gu ein cantorion, iaith union, iaith lan; iaith burwen, iaith barod, iaith eglur, iaith hygiol, iaith hynawa, iaith hynod, iaith anlan.
Iaith gymwys heb gwynion, iaith foddus wif foddion, iaith gain yw'r iaith gwynion, iaith glewion, iaith ghir; iaith euraidd, iaith eiriol, iaith ddonlawl, iaith ddydol. All gadwys, iaith gydiol a gebwir. D. ALLTUD.

I'R SEREN.

Draoch, prysura, Sganer—ya llaschar; Llewyrcha drwy'r niwlon, Uwch haul gwych yn entrych nen, Lloer obrwydd, s llur wybran.

A hiffa i ni'n helaeth—wir riawedd
 Holl ramau gwybodaeth,
 O oleu ddyg i'n mysg—maeth,
 A thurwy anlan a thronaeth.

D. ALLTUD.

DEISEB AM ADFERIAD TARIFF 1842.

Mae y Deiseb canlynol yn awr yn cael ei wasgaru trwy y parthau hyn, ac arwyddir ef gan nifer fawr o'r trigolion, er ei gyflwyno i'r Gynghorfa bresennol.

At yr Anrhydeddus Aelodau o'r Senedd a Thy y Cynrychiolwyr o'r Unol Dalasiâu, a gyfarfyddant yn y Gynghorfa.

Nyni, eich deisebwyr, mwnwyr, gweithwyr, masnachwyr, gwneuthurwyr, tyddynwyr, a pherchenogion, yn Swydd Schuyllkill, Pa., a ddymunem hysbysu—

Fod pob cangen o fasnach yn y swydd a'r ardal hon cyn mie Gorphenhaf, 1842, mewn sefyllfa hollol afwyddiannus—nid oedd y dalaeth yn alluog i dalu llog ei dyled, ac yr oedd treulion blynyddol y llywodraeth gyffredinol yn agos dau cymmaint a'i derbyniadau. Yn y flwyddyn hono y pasiwyd y gyfraith a elwir Tariff 1842, yr hon a effeithiodd mewn modd rhyfeddol i adferyd y wlad i sefyllfa lwyddiannus—bywhaodd masnach yn fuan, a chytyddodd trysorfa y llywodraeth ar unwaith—mor ddaionus oedd y weithred hon i'r holl dalaeth. fel yr agorodd amryw o ganghenau a gweithfeydd newyddion, er gwneud nwyddau metalaidd o'n defnyddiau ein hunania, y rhai a ddygid cyn hyny o wledydd tramor, un o ba rai, er engraifft, yw haiarn rheilffyrdd. Yn 1842, nid oedd cymmaint ag un *Rolling Mill* yn y dalaeth hon er gwneud haiarn rheilffyrdd; ond erbyn yr amser y daeth Tariff 1846 i weithrediad, yr oedd digon o felina wedi eu codi i wneud tair milldir y dydd o haiarn ffyrdd. Nid oes un wlad arall ar wyneb y ddaer a all ddangos cynydd mor fawr mewn pedair blynedd. Hefyd, dechreuwyd ar ganghenau eraill, nad yw yn angenrheidiol eu henwi yma: a thrwyr hyn catodol dyfais a diwydrwydd eu gwobrwyo, ac angenion pawb eu diwallu.

Nid yw eich deisebwyr yn credu fod Tariff 1842 yn amddiffyn unrhyw ddsbarth neillidol o bobl ar draul y lleill; ond fod ei llesiant, fel gwlith y nefoedd, yn disgyn ar bawb yn ddiwahaniaeth—y mwnwr, y celfyddydwr, y gweithiwr, y masnachwr, y perchenogwr, y tyddynwr, a'r llafurwr, oll, a lwyddent gyda'u gilydd. Pan oedd masnach yn y sefyllfa hyn yr oedd y galwad am bob nwyddau yn llawer mwy nag o'r blaen, a derbynias pawb dal digonol i'w cynnal yn gysurus heb ymdra-baeddu o'r boreu hyd yr hwyr, am gymmiant o ad-daliad ag a ddaliai y corff a'r enaid yng-hyd. Gallasai y llafurwr weithio deg awr y dydd yn galonog, a chymeryd diwrnod neu ddau o'r wythnos i ymwelod a'i gyfeillion, neu fyned allan er ei iechyd, heb ofni cael ei droi ymaith oddiwrth ei waith am abeenrolli ei hun. Yr oedd y masnachydd bychan pryd hyny yn cael ei amddiffyn yn ngwyneb y cyfoethog, gan nad yw cystadleusach yn cael ei chario yn agos i'r un graddau pan mae digon o waith a chyflogau da, ag ydyw ar ol i'r farchnad gael ei llanw o nwyddau cartrefol a thramor. Pan mae gorlswnder fel hyn trwy y wlad mae y masnachwr gwan a'r gweith-

iwr yn sicr o brofi y canlyniad, nes eu gwasgu i'r llwch gan y cystadleuwr cyfoethog a llafur Ewropaidd. Dyma effeithiau naturiol diffyniad diwydrwydd Americanaidd.

Mae eich deisebwyr hefyd wedi eu dysgu i gredu bod diffyniad i'n gweithfeydd a'n llafur ein hunain, yn un o'r prif egwyddorion a amcend atynt gan ein cyn-dadau yn y wlad enwog hon yn yr ymdrech ogoneddus hono a achosodd ein hannibyniaeth. Safasant hwy ar faes y gwaed yn erbyn gormes Ewropaidd, ac os bydd i gynrychiolwyr y talaethau yn y dyddiau presennol ein darostwng dan draed yr un galluoedd, sicr yw y byddant yn gyfrifol i'r bobl am eu hymddygiadau.

Mae eich deisebwyr yn byw dan sefydliadau neillduol—yma y mae y werin yn gwneud y cyfreithiau; ac mewn trefn iddynt wneud cyfreithiau da rhaid iddynt fod yn wybodus: i gyrhaedd manteision dygeidiaeth rhaid amddiffyn llafur y gweithiwr, cadw y prisoedd i fyau, a rhoddi cyflogau digonol, yr hyn yn unig a ellir ei wneud trwy oed trafndoll ddiogon uchel ar nwyddau tramor i amddiffyn diwydrwydd cartrefol. Deisyfant, gan hyn, amoch chwi, eu cynrychiolwyr anrhydeddus, i ddileu tariff 1846, yr hon weithred sydd wedi niweldio masnach ein gwlad, ac adferyd tariff 1842, neu gyfraith gyffelyb, wedi ei sefydlu ar yr un egwyddor, trwy yr hyn y gellir atal y twyll a arferir gan swyddogion y *custom houses*, a chodi cyllid pennodol yn y gwahanol borthladdoedd.

Gan nad yw eich eisteddiad presennol ond byr, ac y gall rai ddadleu diffyg amser yn erbyn cymeryd i fyau, y mater hwn, dymuna eich deisebwyr yn ostyngedig gynyg i'ch ystyriaeth y priodoldeb o sylw buan i'r mater yma, a sefydlu math o drafndoll ddarpariadol gyfaddas i'r amgylchiadau ydym danynt yn awr. Nid ydym yn dadleu cymaint dros dollau pennodol tariff 1842, ag ydym dros yr egwyddor ar ba un y mae y weithred hono yn sylfaenedig. Ni byddai hyn yn gofyn llawer o amser y Gynghorfa, ac statfai lwyddiant y wlad rhag syrthio yn is, a rhoddai gynnal-iaeth i amryw deulnoedd sydd yn awr mewn angen. Yn y cyfamser, gall Ysgrifenydd y Drysorfa gael ei awdurdodi i gasglu cyfarwyddiadau digonol oddiwrth y gwahanol fasnachwyr, marsiaidwyr a gwneuthurwyr i alluogi y Gynghorfa i wneud y cyfarwyddiadau angenrheidiol yn y weithred er llwyddiant y wlad.

Cymerwn y cyfnewidra presennol i hysbysu, nad ydym, er mai trigolion Pennsylvania ydym, am amddiffyn ein prif gynhyrchion ein hunain, sef haiarn a glo, yn unig. Teimlwn y byddai yn anghyfiawn ynom i ofyn am unrhyw gyfraith na chynnwysai nawdd digonol ar holl gynhyrchion a nwyddau ein gwlad; gan y gwyddom na bydd y fath ddiffyniad ond rhanol pan mae y rhai sydd yn derbyn ein nwyddau yn analluog i wneud unrhyw ddefnydd o honynt.

Dymuna eich deisebwyr eich sylw mwyaf uniongyrchol o'r achos pwysig hwn. Credwn yn ddiysag bod cyfaeidiad yn hollol angenrheidiol er atal dinystr masnach, a rhoddi y gefnogaeth ddyledus i lafur a diwydrwydd Americanaidd, &c.

GWNELER DY EWYLLYS.

Fy Naw, fy Nhad, tra yn y byd
Yn crwydro'n bell o'm cartref clyd,
Dyag i fy nghalon ddweyd o hyd
D' ewyllys wneler, O fy Naw.

Er och'neidlo'n brudd bob awr
Am hoff gyfeillion gwych eu gwawr,
O boed fy laith tra ar y llawr,
D' ewyllys wneler, O fy Naw.

Adfywio—plyg o ddydd i ddydd
F' ewyllys i.—a chwal yn rhydd
Y rhwystrau i mi ddweyd y sydd,
D' ewyllys wneler, O fy Naw.

Bendithia di fy nghalon wael,
I'ch Ysbyrd drigo ynddi gael;
Y gweddill wna'm Gwaredwr hael,—
D' ewyllys wneler, O fy Naw.

A phan o'r ddaear cilio gaf,
I'le bum gan ddagrau dwys yn glaf,
Mewn gwlad ddedwyddach, canu wnaaf
D' ewyllys wneler, O fy Naw. CAUTION.

CYFARFOD CHWARTEROL YOUNGSTOWN, O.

CYFWALIWDYD y cyfarfod hwn Tachwedd 17, 1848. Am saith yr hwyr cyntaf, dechreuwyd trwy weddi gan y brawd E. Blunt; a phregethodd y brodyr R. Davies, Palmyra, oddiar Act. 8. 8. a D. E. Bowen, Abersiwrgr, oddiar Easy 51. 10, 11.

Boreu dranoeth am ddeg, cadwyd cynnadedd fuddiol ac adeiladol. Cawsom ychydig o hanes yr eglwysi perthynol i'r undeb, a siaradwyd am y mesuran hyn y fyddai yn debyg o gynhyrchu adfywiad crefyddol yn ein plith.

Penderfynwyd.—1. Yn gymmaint a bod crefydd yn isel yn amryw o'n heglwysi, a'r achos yn cael ei warthruddo trwy gam-yddygiadau profeswyr, yr ydym yn anog yr eglwysi i roddi eu gwyneb yw erbyn pechodau yr oes gydag hyffra adnewyddol, yn neillduol *cybydd-dod* ar y naill law, a *chysfeddach* a *diota* ar y llaw arall; oblegyd yr hyn sydd yn cau dynion o'r nef a ddylai eu cau o'r eglwys ar y llawr.

2. Nad ydym yn ystyried John J. Vinton yn bregethwr rheolaidd yn ein plith fel enwad o Fedyddwyr, hyd nes y caffom ynddo ffrwythau addas i'r efengyl, a chydymffwrriad â rheolau Gair Duw.

3. Derbyniwyd y brawd D. E. Bowen yn aelod o'r Cwrdd Chwarter, ar y gymeradwy-aeth a ddygodd o Gymnafa Abington.

4. Fod y Cwrdd Chwarter nesaf i fod yn Pittsburg, yr amser i gael ei gyhoeddi yn brydlawn yn y Seren.

Am 3, gweddiodd y brawd Levi Harris, Youngstown, a phregethodd y brodyr D. E. Bowen, oddiar Heb. 12. 22, 23, a Wm. Owen, Pittsburg, oddiar Dat. 3. 10, 11. Am 6, gweddiodd y brawd D. Williams, Youngstown,

(A.); a phregethodd y brodyr S. James, Paris, oddiar Eph. 2. 13, a D. E. Bowen, oddiar Act. 24. 25.

Boreu Sabboth am 10, gweddiodd y brawd T. Evans, (A.), Youngstown, a phregethodd y brodyr R. Davies a Wm. Owen, oddiar Gen. 19. 17, a Ioan 13. 34, 35. Am 2, gweddiodd a phregethodd D. E. Bowen (yn Saesnaeg), oddiar Ezech. 1. 16, a S James, oddiar Math. 24. 14. Am 6, gweddiodd R. Davies, a phregethodd D. E. Bowen a Wm. Owen, oddiar Hos. 11. 8, a Heb. 2. 3, 4.

Cynnaliwyd cyfarfodydd befyd y nosweithian dilynol, a chafwyd arwyddion amlwg o foddlonrwydd y Duw mawr ar y gwaith yn nychweliad pechaduriaid ac adeiladaeth y mint. Llwydd mawr a fyddo ar yr ymdrechionau, er cael Iesu yn ben yn mhob calon.

D. PROBERT, *Cymedrolwr*,
D. E. BOWEN, *Ysgrifenydd*.

ATEBIAD

I Ofyniad "Carwr Rhifyddieth." yn Seren Rhagfyr, 1848, tu dal. 117.

MR. GOLTYRDD.—Oddiar y dybiaeth y bydd y **SEREN** mewn amser dyfodol yn **faes** groesawus i'w hen ohebwy, cynnygiwyf yr atebiad isod i ofyniad Carwr Rhifyddieth.

"Pa faint o amser (ebe ef,) a gymer y bechgyn i wneud y gwaith?" Gan na soniodd am hâf na gauaf yu nghyswilt â'r bechgyn, raid caniatu eu bod yn gweithio yn y gauaf fel y dynion. Fel isod—

Dyn bech. dyn bech.

Fel 6 : 13 :: 16 : 34½ Ond y mae 40 o fechgyn i weithio; yna, wrth ymresymiad, os geill 16 dyn wneud y cwbl mewn 104 diwrnod, geill gallu cyfartal o fechgyn wneud y cwbl yn yr un amser. Yna—

Bech. bech. dyddiau. dyddiau.

Fel 40 : 34½ :: 104 : 90 2-15 ateb.

Felly, gwelir y gwna y 40 bechgyn y cwbl mewn 90 2-15 o ddyddiau. EUCLID BACH.

Minersville, Pa.

GOFYNIADAU.

MR. GOL.—Wrth ddaethen yn ysgrifhyran ymddegyys i mi fod ryw arwyddion yn perthyn i holl amseroedd y byd. Mathew 16. 3.—"A'r bore dryocin; canys y mae yr wybr yn goch ac yn bruddaidd; o ragrithwyr, chwia i fedrwech ddeall wyneb yr wybren; ac oni fedrwech arwyddion yr amserau." Pen. 24. 3.—"Ac efe yn eistedd ar fyaydd yr Olewydd, y dygybllion a ddaethant ato o'r neilldu, gan ddywedyd, Mynega i ni pa bryd y bydd y pethau hyn, a pha arwydd fydd o'th ddyfodol, ac o ddiwedd y byd?" Ac yr oedd yn yr oesoedd gynt "arwyddion a rhyfeddodau;" a harrwyf fod arwyddion a rhyfeddodau mawrion yn yr oes hon, ac yn y flwyddyn 1848, a

dian eu bod yn llefaru yn uchel, a bod yr holl fyd wedi eu clywed, pa un bynag a ddarfu; i ni eu hystyried ai peidio. Yn awr dymunwn glywed gan rai o ddarllenwyr neu ohebwy'r y Seren pa beth yw arwyddion yr amserau hyn, a pha beth y maent yn eu llefaru? fel y gallom ddywedyd fod rai doethion yn yr oes hon, a fedrant ddeall arwyddion yr amserau.

Rhag i'r gofyniad fyned yn ddywyll, yr wyf am ei gyfeirio at y Parch. T. P. Hughes, Ohio; ond os bydd unrhyw ohebwyd arall yn teimlo awydd i'w ateb, teimlaf fi ac eraill yr un mor ddiolchgar. Yr ddoch, &c.

Pottsville.

JOHN D. THOMAS.

GOFYNIAD RHIFYDDOL.

Wedi gorchwylhau rhif bennodol o ddyinion ar ddarn o waith dros 24 o ddyddiau, ac hanner ei orphen, gosodwyd arno 16 eraill o ddyinion, trwy ba rai yr hanner weddillaw a orphenwyd mewn 16 o ddyddiau. Pa sawl dyn a orchwylhawyd ar y cyntaf; a phafaint a gostiodd y cwbl, yn ol \$1 25 y dydd i bob gwr. Atebiad eithriol i un flugyrol ni foddolona y gofynydd. EULER IZFANC.

DAMWAIN ALARUS YN BLOSSBURG.

Dydd Llun, y 30ain o fis Hydref diweddaf, dygweddodd damwain tra galarus yn nheulu John ac Ann Evans, (eich dau yn aelodau gyda'r Annbynwyr yn Blossburg, Pa.,) trwy foddiaid merch fechan o'u heiddo, sef Elizabeth Evans, mewn ffynon gerllaw y 19.—Ceisiodd fars ac ymenyn gan ei mam ychydig wedi hanner y dydd, yr hyn a gafodd; ond er gofid (anhawdd cydymdeimlo ag ef) i'w rhieni, rhedodd a llestr dwr (*dipper*) yn ei llaw tua'r ffynon, a syrthiodd ar ei phen i'r dwfr: ac er gofid annesgrifiadwy ei nam dirionfwna, yn mhen oddeutu pum' mynaud a orfu godi ei chorff tlws o'r dwr, a'r enaid wedi hedeg at ei Brynwr. Yr oedd yn blentyn tlws ac ysbrydol iawn, er nad oedd ond 18 mis oed. Claddwyd hi y dydd Mercher canlynol yn Covington, pryd yr ymgynullodd tyrfia luosog o Gymry, heblaw cenedlaethau eraill, i'w hebrwng i'w hir gartref.

Hyderaf y bydd y tro hwn yn rlybudd effeithiol i'r rhai sydd yn henach nag Elizabeth i ymbarotoi erbyn y dydd sicr hwnaw.

GWILYM MYNWI (*gynt*.)

Y WASGFA BRESENNOL.

MAE yn ofidus genym ganfod cymmaint o galedi a thloddi yn yr ardaloedd hyn. Deallwn fod masnach trwy y dalseth mewn sefyllfa hynod o isel, fel y mae amryw o deuluoedd yn ddiau mewn angen. Nid yn unig y mae llawer o'r gweddwyr yn methu cael gwaith, ond hefyd methant gael yr hyn sydd ddyledus iddynt o'u cyflogau; fel y mae yn angenrheidiol gwneud pob brys ac ymdrech i'w cynnorthwo. Mae Gynseithas Doreas, yn y lle hwn yn ddiwyd yn gwneud dillad, a chodir tansegrifad er diwallu angen y rhai

sydd mewn eisiau bwyd. Nid oes angen i ni ddywedyd dim wrth y rhai sydd yn teimlo dros eraill am y priodoldeb a'r angenrheidi- rwydd o dalu pob sylw i'r achosion hyn.— Nid yn swydd Schuykill yn unig y mae y wasgfa wedi ymdaenu, ond gwelir ei heff- eithiau galarus i raddau mwy neu lai trwy holl weithfeydd y dalaeth. Mor belled ag y gallwn sicrhau mae pethau yn dra chyffelyb trwy swyddi Carbon, Columbia, a Luzerne, i'r hyn ydynt yma; yr un cwyn cyfredinol a'n cyrhaedda o Tioga, Alleghany, Armstrong, &c., fel nas gallwn ddysgwyl ond gauaf caled. Hyderwn y bydd ryw adfywiad i gymeryd lle cyn hir. Yn y cylfamer dymanir ar y rhai sydd mewn amgylchiadau ag y gallant gyfranu at angenion eu cyd-greaduriaid wneud hynny gyds brys; ac yn iaith y bardd—

* * *—do it soon—with all thy might:
An angel's wing would droop, if long at rest;
And Good, inactive, were no longer blest.
This high and humble enterprise of good
Contemplate, till it shall possess thy mind,
Become thy study, pastime, rest and food,
And kindle in thy heart a flame refined,
Pray Heaven for firmness, thy whole soul to bind
To this thy purpose—to begin, pursue,
With thoughts all fixed, and feelings purely kind—
Strength to complete, and with delight review,
And strength to give the praise where all is due.

**LLOFRUDDIAETHAU A HUNANLADDIAD
YN NGHAEREFROG NEWYDD.**

TUA chanol dydd, Gwener, Rhagfyr 21, tasfwyd y trigonion yn ardal Heolydd Henry a Walnut, Caerefrog-Newydd, i'r cynhwrf mwyaf gan y newydd fod cyflafan erchyll wedi ei chyflawni yn y tŷ ar gongl yr heolydd uchod. Mor belled ag y gallwn sicrhau y mae yr hanes fel y canlyn: Iudew Ellmy- naid o'r enw Frederick W. Marks, dyn golyg- us o gorfforaeth bychan, tua 30 oed, dilled- ydd wrth ei gelfyddyd, oedd yn yr arferiad o ymwelod yn y misoedd diweddar ag Ellmynes ieuangc bardd o'r enw Maria Spitzer, yn 82 Heol Walnut, a llwyddodd yn rhyw fodd neu gilydd i'w chael i fyw gydag ef, fel gwr a gwraig; ac felly ar y 19eg o Rhagfyr, y dydd Llan oyn y gyflafan, dechreuasant gadw tŷ ynghyd ar y lloft uwchben yr ystordy lle y cymerodd yr amgylchiad gwaedlyd le. Yn ystod y tymor y buont byw yno ymwelwyd â'r tŷ rai gweithiau gan Frank Gaiger, Ell- mynwyr prydweiddol tua 30 oed, yr hwn hefyd oedd wedi bod yn yr arferiad o ymwelod â Maria pan yn aros yn 82 Heol Walnut: Ei ymweliadau â tŷ Marks oeddent o duedd eiddgeddus, gan ei fod wedi ymdrechu llaw- er i ddarbwylio Maria i ddyfod i fyw ato ef, ac o herwydd ei bod hi wedi gwrthod cyd- symio â'i gais ymddengys iddo yntan fyned i sefydlu o eiddgedd anwaraidd. Tuag 11 o'r gloch boreu dydd Gwener gwelwyd Gaiger yn gadael un o gerbydau y Dry Dock, ac yn cyflwynu i dŷ Marks, lle yr oedd Marks yn gweithio wrth ei gelfyddyd, a Maria yn par- toci ciniaw. Tynodd Gaiger ddiagr minig tua naw modfedd o hyd a charn bairn, a tharaw- odd Marks ag ef, yr hwn i ochelyd yr ergyd a gododd ei fraich i fyne, nes seith y dagr trwy

ei law. Yn nessfamcanodd Gaiger at y galon, a tharawodd wrthddrych ei lid ddwy neu dair o weithiau yn ei fynwes. Llwyddodd Marks i ddiange i'r grisiau, ond o herwydd ei wendid trwy gollu gwaed syrthiodd i lawr yno a llew- ygodd. Yna ymosododd Gaiger ar Maria â'r un arf, gan amcanu drachefn at ffynonell byw- yd, ond methodd ychydig yn ei amcan. Tor- odd ei bron yn druenus, ac ymfiodd bithau yn ei law, pan y cododd y llall i fyru gyda chreu- londeb cythreulig, a tharawodd hi drachefn, nes y syrthiodd i lawr wrth ei draed i ymdra- baeddu yn ei gwaed. Gadawodd hi yno yn ei chlwyfau marwol, wedi gwneud archeoll ddwfn yn agos i'r galon tua thair modfedd o dan y fron. Wedi gwneud ei weithred fil- einig arnynt hwy, dechreuodd gymhwyso y dagr ar ei berson ei hun. Trywanodd ei fyn- wes ag ef dair neu bedair o weithiau, nes y syrthiodd yn farw ar y llawr. Yr oedd y stwr ar ei cynhwrf wedi tynu amryw o'r cym- mydegiog ynghyd erbyn hyn, er bod eu dych- ryan mor lawr fel nad allent fyned i mewn. Pan ddaeth y *police* i mewn yr oedd y tri yn gorwedd yn eu gwaed, yn yr ymdagfa olaf. Bu y ddau ddyd farw yn fuan, a chodwyd y ddynes i'r gwely. Trwy gynorthwy medd- ygel adferwyd hi fel y gallai siarad ychydig, a dywedodd fod Frank, sef Gaiger, wedi ei thrywanu, ac nad oedd hi yn wraig i Marks. Gofynodd a oedd Marks wedi marw, a phan ddywedwyd wrthi ei fod, ymddangosai mewn tralloed dwys, a llewygodd. Yr oedd y gwaed pryd hyn yn codi i fyru i'w gwddf oddiwrth yr archeoll. Cymerwyd hi ar ol hyn i Ysbytty y Ddinas, heb fawr gobaith y gallasai fyw ond ychydig ddyddiau. Yr oedd yr ystafell a'r grisiau yn fwy tebyg i gigyddfa na dim arall.

Y CHOLERA.—Y mae dychrych a braw wedi ei achosi trwy y wlad hon yn ddiweddar gan y newydd trwm fod y Cholera Asiaidd wedi cyrhaedd Caerefrog-Newydd. Dywedid fod tua 30 wedi marw yn Ysbytty Staten Island a'r ddinæ: ond sr ol ymchwiliad manylach i'r mater, cafwyd allan mai afiechyd cyffelyb i'r Cholera oedd, wedi ei achosi trwy fod cynni- fer o ymfudwyr yn y llong ar fordaith faith a garw. Y mae hyn yn ddiagon naturiol wrth ystyried nad oedd y Cholera yn Bremen pan adawsant y porthladd hwnw. Hanesion di- weddarach a hysbysant fod yr haint wedi ei ddwyn i New-Orleans gyda y llong Swanton, o Havre, a bod profion digonol mai y Cholera Asiaidd oedd. Yr oedd tri neu bedwar o bobl wnyon, ac un Negroes, wedi marw o hono, ac amryw yn glaf.

AUR YN AGOS GARTREF.—Pan mae yr holl swm trwy y wlad am California a'r aur sydd yno, wele y newydd yn ein cyrhaedd yn annysgwylidawdy bod mwn aur wedi ei gael allan gerllaw North Havenstau, ar Afon y Gogledd, C. N. Mae y mwn hwn wedi ei brofi, a chafwyd fod un dunell o hono yn cynnwys gwerth \$120 o aur. Bydd traul ei drin tua \$30 y dunell: a dywedir y bydd eisiau tua 500 o bobl i'w weithio yn gyuar yn y Gwanwyn. Dywedir hefyd fod mwn aur mewn rhai parthau o Massachusetts.

MARCHNAD CAEBEFROG-NEWYDD.

Wedi ei ddiwygio i'r "Seren" diwedd y mis.
LLUDW.

Pot, (y goreu),	5 90 i 6 00
Pearl,	6 19 i 6 25

YD.

Gwenith, Genesee, (y bwsiel),	1 25 i 1 28
Rhyg, Gogleddol,	- 61 i - 63
Corn,	- 55 i - 70
Haidd, Gortlewinol,	- 60 i - 65
Ceirch, Gogleddol,	- 34 i - 36
" Debeul,	- - i - -

PEILLIAID A BLAWD.

Genesee,	5 68 i 5 72
Ohio,	5 12 i 5 50
Michigan,	5 31 i 5 38
Troy,	5 25 i 5 37
Georgetown,	5 58 i 5 50
Dinas Richmond,	6 50 i 7 00
Rhyg,	3 12 i 3 35

GLO.

Liverpool, y caloraid,	8 00 i 9 00
Newcastle,	7 50 i 8 50
Caregio, y danell,	4 75 i 5 25

CANWYLLAU.

Mould, Gwêr, y pwys,	- 11 i - 13
Spern, Dwyreiniol a'r ddinas,	- 30 i - 32

LLEDR.

Derw,	0 17 i 0 24
-------	-------------

BWYDYDD.

Cig Eidion, (y goreu,) y baril,	10 50 i 11 00
" (da),	5 25 i 7 00
" (i'w lwytho,)	- - i - -
Cig moch,	11 25 i 12 37
" (da),	9 00 i 9 87
" (i'w lwytho,)	- - i - -
Caws, Americanaidd, (y pwys,)	6 i 0 7
Ffolenan, (hams,)	7 i 0 8
Ymeayn, (y goreu,)	- 17 i - 19
" (i'w lwytho,)	- 10 i - 12
Lard,	- 7 i - 8

HAIARN.

Fig, Lloegr,	- 19 50 i 21 00
" Americanaidd,	23 00 i 24 00
Bar,	70 00 i 75 00
" Lloegr,	52 00 i 70 00
Sheet, (America,)	- 3½ i - 4½
" Russia,	00 12 i 00 13

CAPEL NEWYDD BLAKELEY.—Mae addoldy cyflass wedi ei agor yn y lle hwn, i'r Cymry. Perthyna y tŷ i'r Methodistiaid Calfinaidd, ond y mae yr awadau eraill yn cyduno i gario yr achos yn misen, ac wedi dangos cydweithrediad yn nghodiad yr adeiladaeth. Yr oedd y brodyr canlynol yn gweinyddu ar yr agorad:—Lewis Williams, Benjamin Bowen, Carbondale; a Samuel Williams, Dundaff, (A.); Thomas Davison, Caerefrog-Newydd, a Wm. Richmond, Blakeley, (B.) a John Davies, (T. C.) Blakeley.

CINCINNATI.—Cynnafiwyd cyfarfod yn y lle hwn yn nghapel y Bedyddwyr. Tachwedd 2, yr hwn hefyd a omlriwyd i Dachwedd 9, yn yr hwn yr oedd y gweinidogion Cymreig canlynol yn bresennol:—Edward Jones, David J.

Phillips, How Rees, Mr. Michael D. Jones, a blaenoraid crefyddol Cymreig y tri enwad, sef y Trefnyddion Calfinaidd, y Bedyddwyr, a'r Annibwywr. Dyben y cyfarfod oedd ffurfio Cymdeithas er cynorthwyo Cymry analluog i ymfudo i ddyfod o'r hen wlad i America. Pasiwyd 19 o benderfyniadau, a chydunwyd i anfon anerchiad at holl weinidogion y cylchoedd yn gofyn eu cydweithrediad i ddwyn yr amcan i ben.

Ymosodwyd yn fleinig ar deula o'r enw Piper yn Cincinnati ar y 29ain o Dachwedd y bwriad oedd lladd y gwr a'r wraig, ond trwy drugaredd methodd yr adyn haerllug yn ei amcan. Drwgdybir un John Williams o'r weithred.

GENEDIGAETHAU.

Yn St. Louis, Mo., Tach. 30, Mrs. Rees. priod Mr. Benjamin Rees, ar fab. Gelwir ef John.

Yn Pottsville, Rhagfyr 1, Mrs. Jane Evans, priod y Parch. E. B. Evans, ar ferch. Gelwir hi Hannah.

Yn Youngstown, Ohio, Rhagfyr 10, Mrs. Margaret Davies, gwraig Mr. Morgan Davies, ar ferch. Gelwir hi Ann Jane.

Daeth i'n bro, ar lan Mahonia.
Etifeddes lân i Forgas;
Bydded byw heb boen nac ochain,
Llwydd a heddi fo i'r un fychan.

Tyfu wnelo'r etifeddes,
Mewn anrhydedd, parch a mawredd;
Cafodd fyw mewn heddi a llawnder
Nes ei chludo 'r pridd i orwedd.

T. D. GLAN MAHONIN.

PIRODWYD—

Yn Mount Savage, Md., Tach. 19, gan y Parch. H. Edwards, Mr. David Thomas, o Sugar Creek, a Miss Harriet Lewis, Mount Savage.

Yn Pottsville, Rhag. 2, gan y Parch. Wm. Morgan, Mr. Thomas Thomas, o'r East Mines, a Miss Elizabeth Powell, Minesville.

MARWOLAETHAU.

Yn Pottsville, Medi 26, yn dair blwydd oed, John, mab y diweddar Isaac a Sarah Williams. Daearwyd ei gorff bychan y dydd Iau canlynol wrth addoldy y Bedyddwyr.

Yn yr un lle, Hydref 14, yn dair blwydd oed, William, mab William ac Elizabeth Evans. Cefnder oedd i'r blaenorol, a chladdwyd ef yn yr un lle.

Tach. 6, yn Summit Hill, yn 49 ml. oed, o'r Darymrediad, Mr. David Williams, golygwrgweithfeydd glo Cwmni Lehigh. Dyn o gymeriad uchel fel cymmydog, cyfaill, golygwr, a Christian. Yr oedd yn aelod hardd yn nghyfundeb y Trefnyddion Calfinaidd am rai blynyddoedd, ac yr wr o egwyddorion rhydd. Byddai ei dŷ yn agored bob amser i brogethwyr a theithwyr o bob enwad a ddygwyddent alw, a byddai yn barod i'w cynorthwyo yn mhob modd. Ymafai yn fyddlaw'n bob amser yn mhob cyffusdra i wneud lles i'w gydgenedl—tymhorol ac ysbrydol. Cafodd gystudd bŷn am rai misoedd, yr hwn a ddy-

oddefodd yn dawel, ond yn dra ofnus ac amheus gan mwyaf o ran ei brofiad; ond fel yr oedd yn dynesu at yr hen Iorddonen goleuodd arno, ac ymadawodd mewn tangnefedd.

HANESIAETH DRAMOR.

CYNGHRAIR DIWYGIADOL PRYDAIN.

Y mae Cynghair newydd gael ei fflurfio yn Lloegr, a chydweithredir trwy y deyrnas â'r brif-eisteddfa yn Llundain, er dwyn yn mlaen yn effeithiol ddiwygiadau seneddol a gwladol. Un peth a geisiant yw fod rhif y cynrychiolwyr i gyfateb i rifedi yr etholwyr; neu mewn geiriau eraill, fod pob cynrychiolydd i gynrychioli yr un nifer o etholwyr. Y mae yn bresennol lawer o fwrdeisdreffi bychain, yn cynnwys ond ychydig gannoedd o etholwyr, yn meddu ar hawl i anfon cynrychiolydd i'r senedd, pan nad yw deg cynnifer o etholwyr yn y trefydd poblog yn meddu hawl i anfon ond un. Ac fel hyn y mae ychydig gannoedd o dref wladaidd yn mwynhan braint y miloedd yn y brif-ddinas a lleoedd poblogaidd. Y canlyniad yw, pan ddelo unrhyw fesur o bwys i'r werin o flaen y senedd, fod pleidlais cynrychiolydd y 500 yn gydbwys â phleidlais cynrychiolydd y 10,000. Amcans y Cynghair gael cynrychiolydd i bob hyn a hyn o bobl.

Pwngc arall sydd gan y cynghair yw, fod i bob ardrethwr ty i gael pleidlais yn etholiad aelod seneddol. Tybiwn fod hyn yn tynn at degwch hefyd; er y carem weled pob dyn o 21 oed ac uchod yn ei gyflawn synwyr, ac heb gael ei gyhuddo o dori cyfreithiau ei wlad, tybiwn ni fod cyfiawnder a thegwch yn gofyn i'r cyfryw oll yn mhob gwlad gael pleidlais yn etholiad cynrychiolydd y werin, oblegyd y mae pawb o'r cyfryw yn gorfod talu mewn rhyw ffordd neu gilydd at gynnal y lywodraeth yn mlaen; ac y maent hefyd o dan rwyman i amddiffyn eu gwlad yn Lloegr mewn amgylchiad o daro. Dylaf y cymhwysder etholiadol gael ei osod ar y person ac nid ar ei logell. Rhaid ei fod yn awr yn talu ardreth o £50 y flwyddyn yn y wlad cya y gallo bleidleisio mewn etholiad; ac fe allai erbyn yr etholiad nesaf, na fydd, trwy ryw achos neu gilydd, yn talu ond £45 o ardreth, ac yna cyll ei etholfraint, er mai yr un fydd y dyn yn y ddau etholiad, ond ei fod gymaint yn gâlach yn yr etholiad diweddaf, trwy weled mwy a chael mwy o brofiad.—Y fath drefn a ddengys mai yn y meddiant, ac nid yn y dyn y mae y cymhwysder.

Pwngc arall sydd mewn golwg yw cael y fraint o bleidleisio trwy *dugei* (*ballot*). Mae llawer dyn o egwyddorion gonest wedi dyoddef erledigaeth a dinystr ei sefyllfa oblegyd pleidleisio yn ei cyfarwyddyd ei gydwybod, yr hyn oedd yn erbyn ei arlywydd; ond trwy gael y bolen-lais, gall pob an wneud yn ol cyfarwyddyd ei gydwybod heb ofnai gwneb.

Y maent hefyd yn amcann at newid tymor y senedd i dar blynedd, yn lle saith, fel y mae yn awr; ac felly os byddai cynrychiol-

ydd anffyddlon gellid ei droi e'i swydd yn mhen tair blynedd. Ac hefyd y maent am leihau treulion y lywodraeth. Cynnygiant i dynu lawr tua £10,000,000 y flwyddyn. Y mae y mesurau yr amcans y cynghair atynt yn cymeradwyo eu hunain i bob dyn rosmol, ac hyderwn y llwydda yn fuan i gario ei mesurau teilwng; oblegyd "y gwir a orfydd o'r diwedd."

Y mae y cynghair hwn wedi cael ei gychwyn gan tua 56 o aelodau seneddol, ac yn eu plith Hume, Cobden, Bright, Thompson, &c., Hume ydyw yr arweinydd. Cynnell cyfarfodydd cyhoeddus mewn tref a gwlad trwy Lloegr, Cymru, Scotland, a'r holl deyrnas, gan bleidwyr y Cynghair, a danfonir deisebion i'r senedd yn gofyn am basio mesurau Hume. Os gwrthwyneba y lywodraeth hwynt, y mae lle i ofni y bydd cynhwrf yn Lloegr fel sydd wedi bod yn mhob gwlad trwy Ewrop yn ddiweddar, a rhyddid a thegwch yn ymwithio i'r lan o dan draed trais a gormes gormeswyr. Os llwydda hwn, yna dan fendith Duw, gall heddwch fynu yn y tir.

Llon genym ganfod enwau gwladgarwyr y Dywysogaeth yn mblith pleidiwyr y mesurau hyn. Y mae gweinidogion y gwahanol enwadau ymneillndol wedi dangos amryw weithiau yn ddiweddar eu bod yn benderfynol i sefyll dros iawnderau y bobl yn ngwyneb pob rhwystr a gwrthwynebiad.

Y CHWILDEBROAD YN RHUFAIN.

Y mae storom ddiastriol wedi ymgodi yn yr Eidal yn ddiweddar ac wedi yagwyd gersedd y Pab i'r fath raddau, fel nad yw yn bosibl feddyliu a gall sefyll yn hir eto cyn syrthio. Tach. 15, ymgynullodd y terfysgwyr ac ymosodasant ar Bossi, y Prif Weindog, yr hwn a lofruddiasant wrth ddrws Neuadd y Gynghorra, pan yn herio cynddaredd y bobl. Y dydd blaenorol yr oedd wedi defnyddio iaith a ystyrid yn gableddus yn erbyn y blaid ddiwygiedig. Cymerodd y gyflafan le o fewn can' lathen i'r man y syrthiodd Cæsar. Yn yr hwyr, ail-gyffrowyd y bobl, a daethant allan yn finteioedd gyda rai o'r milwyr, yn cario arfau a ffaglau cyneuedig, gan ganu trwy yr heolydd, "Benedetta quella mano che il tiranno (Bossi) pugnalò." (Gwyn fyd y dwylaw a laddasant y bradwr.) Boreu y dydd canlynol, sef yr 16eg, yr oedd yr holl ddinas mewn sefyllfa gynhyrfus. Ymdyrai y terfysgwyr i'r bedrual fawr del Popolo, a bygythient ladd pawb a bleident y neillduolion Rhufeinig trwy y prif heolydd. Cynorthwyid y terfysgwyr gan nifer mawr o'r gwarchawdlu, y rhai a filwrion o'r blaen yn erbyn y gwrthryfelwyr a droisiant yn awr i'w cynorthwyo. Galleid canfod y terfysgwyr yn niferi mawrion oddiar y Fincian-hill, yn cynnwys tua 20,000 o Rhufeiniaid, gan mwyaf o honyat yn arfog. Estyntent bapyr-au argraffedig yn cynnwys eu cais mewn pump o brif byngciau. Gofynent gyfnewidiadau yn llywodraethiad yr Italiad—awdardodiad y Gynghorra wladol—mwynhad o'r bleidlais a roddwyd ya Neuadd y Cynrychiolwyr o barth rhyfel annibyniaeth—derbyn-

ind y Programme Mamiani—y gweinidogion canlynol i gael ymddibyniaeth cyhoeddus, sef Mamiani, Sterbini, Cambello, Saliceti, Fusconi, Lunati, Sereni, Galletti.

Yr amcan mewn golwg oedd cymeryd y ceisadau hyn mewn modd rheolaidd i Neuadd y Cynrychiolwyr; ond ar ddeisyfiad y penafiaid, y rhai a ymrwymment i amddiffyn egwyddorion y gwrthryfelwyr, a chan fod amryw o'r Cynrychiolwyr yn y dorf, cyd-unwyd i ymosod ar Balas y Pab, ac felly aethant yn mlawn yn orymdaith digon reolaidd trwy y Babuino, a chyrrhaeddasant y Quirinal trwy y ddyfodfa a agorwyd gan Sextus Quintus. Am l o'r gloch, aeth aelodau y Neuadd o blaen y dyfrfa, a throglwyddasant y pump deisyfiad i'r teyrn. Yn mhben tua deng mynnd daeth Llywydd y Gynghorfa ddiweddar, Cardinal Soglia, allan o'r palas, ac a hybysodd y werin y buasai i'w Santeiddrwydd ystyried y mater, a gweithredu mewn modd cydwybodol arno yn ol ystyriaeth ddyddiwy.

Pan glywodd y bobl yr atebiad, dangosasant yr anfoddlonrwydd mwyaf, a gweiddent allan am neillduo cynrychiolwyr i ymweled a'r Pab yn bersonol, er cael ei benderfyniad o barth eu cais. Felly y bu; ac yn mhben tua chwarter awr daeth Galetti, Gweinidog y Gwarchawdlu allan, ac a safodd ar y grisiau, i hybysu i'r bobl fod y Pab wedi gwrthod caniatu eu deisyfiad. Tua dan o'r gloch ymddangosai sefyllfa "Pen yr eglwys" yn dra pheryglus ac annymanol. Yr oedd yr holl fyddid at y palas wedi escau i fynu gan y bobl, a chan fod eu hymweliad mor annygwyladwy, nid oedd un ddarpariaeth wedi ei gwneud ar eu cyfer ond yr ychydig warchawdlu Swissaidd oedd ar eu gwasanaeth.—Yr oedd y bobl hyn yn wrol a phenderfynol, a phe buasai ychydig yn ychwaneg o honnynt gallasai y Pab weithio ei ffordd allan, yn yr un ffordd ag y diangodd eraill o benafiaid Rhufein mewn terfysgedd blaenorol. Fel yr oedd y bobl yn rhuthro yn mlawn at y palas, y gwarchawdlu a gauasant byrth y palas yn eu herbyn, gan ddal eu gynan o'u blaen yn basod i danio arnynt.

Yr oedd yn eglur pryd hyn fod y gwaith yn rhwym o fyned yn y blaen. Aeth y bobl oddiamgylch i'r palas, a dygasant ysgolion er dringo i fynu yno, &c. Dygasant hefyd ddefnyddian llosgadwy, a gosodasant un o'r pyrth ar dân, pan y taniwyd arnynt gan y gwarchawdlu, a bu tywallt gwaed mewn canlynid. Y bobl a saethent at y ffenestri, a'r gwarchawdlu a anelent styt hwythau. Yr oedd yr amddiffynfeydd allanol yn cael eu cymeryd yn anocheladwy, y naill arol y llall, gan y bobl. Tua phedwar o'r gloch saethwyd Monseigneur Palmas, Yagrifenydd neilldudd y Pab; a dywedir fod polen wedi myned i mewn i'r ystafell yn mha un yr oedd ei Santeiddrwydd. Yr oedd yn amlwg erbyn hyn fod y bobl yn orchfygol, a rhoddasant un awr o amser i'r Pab drachefo i ystyried pa un a ganiatai efe eu dymuniad ei peidio; ac os na wnelai amlygent eu penderfyniad i dori i mewn i'r palas, a lladd pawb o'i fewn, ond yn unig ei santeiddrwydd ei hun. Pryd hyn

danfonodd Pius, IX am Galletti, gyda yr hwn yr arosodd i ymgynghori o chwech o'r gloch yn agos hyd saith, pan y caniatwyd y pump pwngc a gynnwysai en cais, a chyhoeddwyd y gweinidogion canlynol wedi eu dewis: Achosion Tramor, Mamiani; Cartrefol a Milwr-aidd, Galletti; Arianol, Lunati; Maanachol a Gweithfeydd Cyhoeddus, Sterbini; Rhyfel, Campello; Dysgeidiaeth Gyhoeddus a Llywydd y Gynghorfa, Besmini.

Yagrifena y gweinidog Ffrengig at y lywodraeth hono bod awdurdod y Pab wedi ei llwyr ddileu, ond yn unig mewn enw; ac nad oes neb o'i weithrediadau yn wirfoddol. Y newyddion diweddaraf a hysbysant mai y faru gyffredia yw ei fod wedi gadael Rhufein yn ddirgoleidd a'i fod ar ei ffordd i Ffrainc. Y mae y Cad. Cavaignac wedi anfon 1500 o wyr i Civita Vicchia i dd diffyn.

Fel hyn y mae achos rhyddid yn myned yn mlawn yn Rhufein. Gwnaed i'r Pab deimlo nad all llywod-ddysg rydd gyd-daro a'r gor-thrw mae efe yn ben arno. Y mae bron yn sicr mai efe yw y diweddaraf a gaiff wiago y cloddyf gwladol yn eglwys Sant Pedr. Y mae dyddiau Pabyddiaeth wedi eu rhifo, ac nid oes un dyn y mae peilyd o oleuni wedi di-gyn ar ei feddwl na fydd yn barod i lawen-hau am fod hen adeilad, sydd wedi cael ei dal wrth wrth ei gyrrad, am oesau a chenedi-aethau a gwaed, ar gwympo yn ddarnau.

Ond eto, cyflwr y meddwl dynol trwy holl Itali sydd hynod o resynus. Y mae yn bongian rhwng gor-goleidd ac anfyddiaeth. Coel-ir twyll ac ni chredir gwirionedd. Hyderwn na raid i ni ymdrafferthu i ddangos i'n dar-llenwyr y posibilrwydd o fod yn goelgrefyddol ac eto yn anfyddiol. Y goel-grefydd swyaf niweidiol yw ameu pob peth, yr anfydd-iaeth fwyaf peryglus yw coelio pob peth. Y mae yn y wlad hon ddwy elfen hollol wrth-darawiadol yn chwarae yn fwrstafon y medd-wl—coelio pob peth ac ameu pob peth. Hy-derwn y bydd i'r storom ddiweddar o felit a tharannau ateb i buro yrawyr, fel y delo y bobl i anadlu gwybodaeth yn fwy rhwydd ac yn fwy iach.

CRISTIONOGAETH YN JAMAICA,

INDIA ORLLEWINOL.

Y mae mynegiad yr eglwys mewn cysylltiad ag Undeb Gorllewinol Ynys Jamai-ca am 1848, newydd ddyfod i law. Y brodyr, wrth ei gyflwyno i'r eglwys, a ddywedant eu bod yn gwneud hyn gyda themladau cymysgedig o ofid a llawenydd—o ofid am ei fod yn dangos lleihad mawr yn rhif yr aelod-an; o lawenydd am ei fod yn dangos y ffaith bwysig fod yr eglwys mewn cysylltiad a'r undeb, yn ffyddlon i Ben mawr yr eglwys, trwy ymneillduo oddiwrth y cyfryw ag nad yw eu hymarweddiad yn gydfurf a gair Duw. Ychwanega "nad yw yn rhyfeddod fod, yn mysg cynnifer a dderbyniwyd yn fuan ar ol rhyddhad y Negroid, rai, Ie, llaw-er, ag oedd yn dwyllodrus. Lle bynag y byddo llawer o wenith y mae llawer o us,—lle bynag y byddo aur y mae sothach, ac nis gollir ei ganfed mewn llawer o amgylchiadau

nes y gwahano y Baraydd cyfiawn y defaid oddiwrth y geifr. Tra y mae y mynegiad yn cynnwys yr hyn a ddylai ein dwyn i ymstrwng gerbron Duw, eto nid yw yn cynnwys dim ag sydd yn peri i ni ddigalonni, na meddwl fod yr Arglwydd wedi anghofio trugarhan. Nid yw llwyddiant yr eglwysi bob amser idd ei farnu oddiwrth rif yr aelodau. Purdeb ac ymroddiad i ewylllys Duw, yn unrhyw eglwys, sydd well arwyddion o'i chryfder nag ychwanegiadau lluosog.

YR INDIA DDWYREINIOL.

Deallir oddiwrth newyddiadur o Bengal, y *Friend of India*, fod yr *East India Board* wedi penderfynu trwy fwyrhif lluosog, i dynu yn ol y rhodd arferol i'r Juggernaut; y mae hyn yn gefnogol iawn i Gristionogaeth, a go-beithio y caiff yr effaith briodol ar y trigolion ofergoelua.

TYWYSOGAETH CYMRU.

LLOFRUDDIANTH A THERFYSG YN NGHAERDYDD.—Yn hwyr nos Sadwrn, Tachwedd 18, cyflawnwyd gweithred waedlyd yn y dref hon. Yr oedd Cymro o Gaerdydd neu yr ardal, o'r enw Lewis yn cweryla â'i wraig, pan y daeth Gwyddel yn mlaen, ac a ddechreuodd ymyraeth yn yr aethos, a tharawodd Lewis â charog. Gofynnodd Lewis yn ddioed pa beth oedd yn ei foddwl, neu ryw ymadrodd cyffelyb, pan y tynodd yntau ei gyllell allan, ac a'i suddodd i'w galon! Diangodd y llofrudd, fel y methwyd ei ddiol.

Achosodd hyn deimlad cyffredinol a bywiog yn erbyn y Gwyddelod. Nos Lun torodd y terfysgwyr i'r capel Pabsaid, a gwnaethant ddiuystur mawr yno; hefyd, dryllasant fenestri tŷ yr offeiriad. Dydd Mawrth, gadawodd yr offeiriad y dref, gan ei fod yn ofai dyogelwch ei fywyd—yr oedd amryw yn barnu ei fod wedi cynorthwyo y llofrudd i ddiangos neu ymguddio. Yna cododd y bobl a chwiliasant holl anoddau y Gwyddelod, a gyasant amryw o honnynt o'r dref. Dydd Mawrth derbyniodd arlygwyr y *police* lythyr o Ferthyr yn hysbysu fod Gwyddelod y mynyddau yn dyfod yn uferi mawrion i gynorthwyo eu cydwladwyr, o ganlyniad tyngwyd amryw o ymadon newyddion, a galwyd eraill i'w cynorthwyo. Yr un dydd, daeth mintai luosog o'r mynyddwyr, (Gwyddelod,) *navies* gan mwyaf, i'r dref, yn dwyn ceibian, rhawiau, &c., ond llwyddwyd i'w gwsgaru yn fuan.

Yr oedd Lewis, y llofruddiedig, yn gweithio yn *wharf* Crawshay, a derbyniodd ei dal y nos hono tua hanner awr wedi naw o'r gloch. Ar ddyuniad rai o'i gyfeillion aeth wedi hyn i'w cynorthwyo i lwytho neu ddadlwytho llong yn *wharf* Powell; ac wrth ddychwelyd adref y cyfarfyddodd â'i ddiwedd truenus.—Yr oedd ei wraig wrth ei gweled mor hwyr cyu ei ddyfodiad, wedi myned allan i edrych am dano, yr hyn, y mae yn dobyg, a schosodd yr anghydfod rhyngddynt. Perchid ef gan ei gydaed. Gadawodd weddwa a thri o blant. Claddwyd ef prydawn dydd Mawrth,

pan y cynnollodd torf luosog ac anrhydeddus ynghyd i'w hebrwng i'w dŷ rhagderfynedig. Y mae yn ymddangos rhywbeth yn hyuod fod y Gwyddelod mynyddig (tua 500 mewn rhifedi) wedi cyfarfod yr angladd ar eu dyfodiad i'r dref.

POINT LLANDILO, SWYDD GAERFFYRDDIN.—Mae yr adeilad ardderehog yma wedi ei orphen. Yn y llys trimisol diweddat, cyflwynodd Mr. E. Hancock, yr adeiladydd, fynegiad yn dangos fod y bont hon y mwyaf ond dwy yn y deyrnas, wedi ei hadeiladu gan mwyaf o fynor du, yn 350 troedfedd o rychwant. Nid oedd y draul ond tua £18,000, gan oedd pont Gloucester yn costio £60,000, a phont Chester £40,000. Aurhegwyd Mr. Hancock yn ddi- oed â £700.

AMLWCH.—Yn ddiweddar cafwyd corff W. Christopher, gwehydd o Rhosypill, yn gorwedd mewn nant ar dir Arffedonau, plwyf Amlwch. Yr oedd ei ddwyllaw yn llawn glaswellt fel pe busasai wedi ymdrechu ym- aflyd mewn rhyw beth pan syrthiodd. Yr oedd wedi cyrhaedd yr oedran mawr o 107 mlwydd, ac yn rhodiwr cyflym, er nad oedd yn meddu ei synwyr. Ei ferch, yr hon sydd yn 84 mlwydd oed, oedd yr unig berson i gymeryd ei ofal. Diau mai efe oedd yr hen- af yn y Dywysogaeth.

ESGOB LLANDAF.—Cyflwynodd yr Argl. Ganghellydd Offeiriad o'r enw Mr. Sampson, i fywiolaeth Llanandreas, swydd Forganwg, ond gwrthodai yr Esgob ei gadarnhau yn y swydd am nad oedd yn deall Cymraeg.

AMSERONI NEU ALMANAC

Am 1849.

	Sul.	Llyn.	Mawrth.	Mercher.	Iau.	Gwener.	Sadwrn.	Gor.	Sul.	Llyn.	Mawrth.	Mercher.	Iau.	Gwener.	Sadwrn.
ION.	1	2	3	4	5	6			1	2	3	4	5	6	7
	7	8	9	10	11	12	13		8	9	10	11	12	13	14
	14	15	16	17	18	19	20		15	16	17	18	19	20	21
	21	22	23	24	25	26	27		22	23	24	25	26	27	28
	28	29	30	31					29	30	31				
CHWE.				1	2	3	Awst.				1	2	3	4	
	4	5	6	7	8	9	10		5	6	7	8	9	10	11
	11	12	13	14	15	16	17		12	13	14	15	16	17	18
	18	19	20	21	22	23	24		19	20	21	22	23	24	25
	25	26	27	28					26	27	28	29	30	31	
MAW.				1	2	3	MEDI.								1
	4	5	6	7	8	9	10		2	3	4	5	6	7	8
	11	12	13	14	15	16	17		9	10	11	12	13	14	15
	18	19	20	21	22	23	24		16	17	18	19	20	21	22
	25	26	27	28	29	30	31		23	24	25	26	27	28	29
EBR.	1	2	3	4	5	6	7		30						
	8	9	10	11	12	13	14				1	2	3	4	5
	15	16	17	18	19	20	21		7	8	9	10	11	12	13
	22	23	24	25	26	27	28		14	15	16	17	18	19	20
	29	30							21	22	23	24	25	26	27
MAI.			1	2	3	4	5		28	29	30	31			
	6	7	8	9	10	11	12	TACH.							
	13	14	15	16	17	18	19		4	5	6	7	8	9	10
	20	21	22	23	24	25	26		11	12	13	14	15	16	17
	27	28	29	30	31				18	19	20	21	22	23	24
MEI.						1	2		25	26	27	28	29	30	
	3	4	5	6	7	8	9	RHAG.							1
	10	11	12	13	14	15	16		2	3	4	5	6	7	8
	17	18	19	20	21	22	23		9	10	11	12	13	14	15
	24	25	26	27	28	29	30		16	17	18	19	20	21	22
									23	24	25	26	27	28	29

Y SEREN ORLLEWINOL :

NEU

GYFRWNG GWYBODAETH I HIL GOMER YN AMERICA.

CYHOEDDIEDIG GAN R. EDWARDS.

Cyf. VI.]

CHWEFROR, 1849.

[RHIF. 54.

CYNNWYSIAD.

Yr Apostol Paul—Sylwadau addysgiadol,	29	Tân mawr yn Pittsburg—Dihenyddiad	
Cwmp ac adferiad dyn,	30	Wm. D., Eppes—Tân yn Danville—	
Cyffes Cristion syrthiedig,	30	Anerc haid o gweithwyr—Y tafarndai bychain,	46
Pregeth y brawd A. Harris, yn Nghymantfa Oneida,	31	Ymadawiad gweinidog—Llofruddiaeth, Symudiad Llysydy Swydd Schuylkill,	
Galargan ar ffoedigaeth y Pab,	32	Y wasgfa—Treth ar hen langciau—	
Sefyllfa ddyfodol,	33	Pregeth yr Esgob Hughes,	47
Darluniad o'r dyn cas drwg,	34	Y Gynghorfa—Cenhadwri y Llywodr. Johnston—Y Dolar aur—California,	
Adolygiad ar Ddewiniaeth, Rheibiaeth, Consuriaeth, &c., yn dangos eu twyll,	35	Y Cenhadwr,	48
Yr an ddalen,	36	Priodasau a Marwolaethau,	49
Arneith ar feddwdod,	37		
Y Diluw,	38		
Gwroldeb yn angeu,	39		
Y Nicolaiad,	40	HANESIAETH DRAMOR.	
Rhoi ein hunain i Grist,	41	Prydain Fawr, &c.—Y Pab—Creulon, deb ar fwrdd agerfad Gwyddelig,	49
Rhybudd i gelwyddwyr rhyfygu,	41	Yr Anrhyd. a'r Parch. W. Baptist Noel,	49
Gorchfygu Satan,	41		
Y Locustiaid,	42	TYWYSOGAETH CYMBU.	
Efelychiad o'r Pennillion Seisnig,	43	Cortwn—Cenhadiaeth Artefol swydd Fynwy—Trelales—Rymni—Aber-teifi—Aberhonddu—Caerdydd,	50
Y dymhestl,	43	Penycas—Symudiadau—Ystrad Mynach—Cyfarfod Trimisol Morganwg,	
Anffyddiaeth,	43	Gostyngiad cyflogau—Llanfairybryn,	51
Dydd Nadolig yn Minersville,	44	Priodasau a Marwolaethau,	51
Trefniadau y Post Swyddfa, rhwng yr Unol Dalaeithau a Phrydain Fawr,	44		
Tân a cholli dau fywyd ger Pottsville,	44	ATEBIAD i ofyniad—Sylw ar atebiad,	52
Damwain farwol,	45	Gofyniad—Dychymyg,	52
Gwladychfa Gymreig,	45	Marchnad Caerefrog-Newydd,	52
Yr Indiaid Cymreig,	45		
Ymmodiad ar fywyd ac Ysbeiliad Cymro	46		

POTTSVILLE:

ARGRAFFWYB YN SWYDDFA Y "MINERS' JOURNAL."

1849.

AT EIN DOSBARTHWR A'N DERBYNWYR.

Derbyniwyd y taliadau canlynol yn ystod y mis, oddiwrth y Parch. J. W. Jones, Delafield, \$2; John E. Jones, Oakhill, O., \$2; Wm. Hughes, Welsh Creek, Ill., \$2; Rees Howell, Chittenango, \$1; Parch. Rees Davies, Palmyra, \$1 50, a 50 cents am 1849; Parch. Theo. Jones, Marcus Hook, \$1, a \$1 am '49; John James, Zanesville, O., \$5

Dymunir ar y rhai sydd yn ol yn eu taliadau am y flwyddyn ddiweddar, ein cofio mor fuan ag y medront; bydd hyn yn hwylysu y llwybr i'r Trysorydd a'r Argraffydd yn fawr, er terfynu y cyfrif am y flwyddyn ddiweddar. Os bydd rai o'n dosbarthwyr yn danfon taliadau am 1849, bydded iddynt grybwyll hyn yn eu llythrau. Y llwybr a gymeradwywn yw eu danfon gyda y Post Swyddia, a'u cyfarwyddo at y Trysorydd. Nid ydym yn gwybod fod un cent a anfonwyd iddo of felly o fewn tair blynedd a hanner y mae wedi bod yn y swydd, heb eu derbyn, a'u cydnabod ganddo ar amlen y Seren.

Drwg genym na dderbyniasom llythrau y brodyr o Palmyra a Zanesville, O., mewn pryd i osod y rhanau hanesyddol beth bynag o'u cynnwysiad i mewn. Ymddangosant yn y nesaf. Hefyd, gohebiaethau y Parch. T. P. Hughes, Ohio, a Mr. Ll. Lewis, Pinegrove.

Bwriadem osod math o adolygiad yn y rhifyn hwn ar amgylchiadau y flwyddyn ddiweddar, ond llanwodd y tu dalenat braidd cyn ein bod yn ystyried. Ymdrechwn wneud hyn yn y nesaf.

At Phi.—Ofanw fod yr englynion yn rhy "g—g."

Yr ydym yn awr mewn modd diragrith yn cydnabod fyddlondeb ein dosbarthwyr mewn amryw fanau: mae y chwanegiadau at y derbynwyr yn sicrhau llwyddiant y Seren: ac hyderwn y bydd y gwaith o'i chyhoeddi o hyn allan yn orchwyl hyfrydlawn i'n teimladau ni, ac y bydd ein Greal y fath ag a deilyngu ddarlleniaid a chymeradwyeth ei holl dderbynwyr.

☞ Cyfarwydder y Gohebiaethau, (yn ddi-draul,) *To the Editor of the Seren, Pottsville Schuylkill Co., Pa.* Y Taliadau idd eu cyfarwyddo at y Trysorydd, *Rev. W. Morgan*, i'r un lle.

HYSBYSRWYDD YN EISIAU, am MARY a DAVID PEMBRIDGE, gwr aig o Waunhelygen, swydd Fynwy. Daethant i'r wlad hon yn y gwanwyn diweddar, ond dus pa le y sefydlassant. Dymuna ei chwera Susana a'i phriod gwybed ei hanes hi. Cyfar-

at Mr. John Evans, Wadesville, i ofal Golygydd y Seren, Pottsville.

D, am EVAN JONES, mwynwr, yr hwn a gychwynodd oddi yma tua St. Louis, y 22ain o tua 5 troed, a 3 mod. o hyd, a thua 25 oed. Byddaf yn wir ddiolchgar am unrhyw oddi wrtho, neu am dano. Cyfarwydder at Walter Lewis, Minersville.

VD swm fychan o arian gerllaw addoldy y Trefnyddion Calinaidd, Pottsville Ionawr. Gall y perchenog eu cael ond profi y meddiant, a thalu y draul. Ymbol Jenkins, Heol Minersville.

Y ZANESVILLE, OHIO.—Os dygwdd i bregethwr rheolaidd

erfyned ar ei daith trwy Ohio, bac anghofied y lle hwn. Byddai yn dda genym bregeth Gyurraeg, gan nad ydym yn cael cystal archwaeth dan weinidogaeth y fan ein hen weinidog auwyl, sef y Parch. W. Owen, Pittsburg.—J. JAMES.

erbyn Gauaf!

DILLAD
HUGHES,

uuchlaw y Town Hall.

derbyn Crynhofa helaeth o i'r fasnach, am brisoedd i werthir mor isel & nob yn usdra i bawb sydd am brynu triff ar nwyddau tramor, gan snach a chiodd y prisoedd yn yn ol.

N CYSURLAWN.

yn mhrisoedd pob math o od, i ateb yr amaer.

ffwr hybysu i'r Cyhoedd ei fod y detholiad goraf a rhataf o Ddilleroedd i Pottsville, a'i fod yn benderwerthu dano ei yn y lle, gan ei fod aie i brynu Dillad yn rhad, yn ragor i

ael profiad helaeth yn y fasnach. heria gos gwell detholiad mewn gwneuthurysa ei grynhota yn benaf Super Olive Green Overcoats. Black. Blue Frock Coats. Spanish Cloaks and Coats of all descriptions. Beaver Coats and Roundabouts of all kinds. Pants of endit lot of Satin and Cambric Vests. a ddeddoliad o sau Sidan awers, Overall. Stocka, a Buck Pro ralle

Wrth ddychweled ei ddiolchgarwch am y gefnogaeth a dderbyniodd yn barod, dymuna barhad o'r unrhyw, a sicrha y bydd pob peth yn ddi-dwyll a bryniau ganddo
Mae ei Ystoddy y drws nesaf i STICHTER & ESTERLY, yn agos o Market-st., Pottsville.

WM. HETHERINGTON.

Llawrleni a gwlaneni sydd genyf i'w gwerthu, Gwahoddar y Cyhoedd yn barchus i'w prynu.

CARPETS & FLANNELS, Wholesale and Retail.

MAE gan y Tansgrifwr Grynhofa rhagorol o Garpedau Tyfyn (*Listing Carpets*), wedi eu gwen mewn Patrymau cysondull o amryw liwiau, am 56 o centiau y llathen; a Charpedau cyffredin da a thrwchus, o 38 i 45 o centiau y llathen. Hefyd, Gwlaneni Cymareig o'r fath oreu, brith-we (*plaid*) glas a gwyn, 53 o centiau; brith-we coch a du, 53; du a gwyn, 53; a Gwlaneni gwyn de, llathen o led, 56 o centiau y llathen.

Gwerthir unrhyw feaur a dwyllysto y cwsmeriaid yn ol y prisoedd uchod, o'r Gwlaneni a'r Carpedau.

Mae y Gwlanenau wedi eu gwneud oll o wlaen, a gollir eu gwled a'u chwilio yn Ngwe-dy y Tansgrifwr, lle y maent yn cael eu gwneuthur, ger congl Oglodd-Ddwy-reiniol Heol-dd Centre a Minersville, Pottsville.

Dymuna ddychweled ei gydnabyddiaeth wresog i'w hen gwsmeriaid, ac hydera y bydd iddynt hwy a'r cyhoedd yn gyffredinol barhau yn eu cefnogaeth iddo. Yr cwbl a ofynnau, iddynt alw i mewn, pan mewn angen y fath nwyddau, a barnu drostynt eu hunain; ac os gallant gael eu diwallu yn fwy boddaol ac ar dylerau la mewn rhyw fan arall, ni ddysgwylir iddynt brynu yma.

J. FRANKLIN HARRIS,
Pottsville, Chwef. 5, '49. Gwneuthurwr Carpedau a Gwlanenau.

Y SEREN ORLLEWINOL.

CYF. VI.]

CHWEFROR, 1849.

[RHIF. 54.]

YR APOSTOL PAUL.

GAN fod yr Apostol Paul yn dilyn mor hynod, meddyliwn nad annerbyniol gan y darlonydd fydd sylwi ar rai o'i nodwediadau. Llestr etholedig oedd i ddwyn enw Mab Duw gerbron y Cenedloedd. Nis gwyddom pam y newidiwyd ei enw o SAUL i PAUL. Nid yw tybiau y dygedigion am hyn ond disail a mympwyol. Dywed rai mai o barch i Sergius Paulus, yr hwn a argyhoeddwyd drwyddo, y newidiwyd ei enw: dywed Neander mai SAUL oedd ei enw Hebraig, ac mai Paul oedd ei enw Groegaidd. Ganwyd ef o deulu crefyddol, ddwy flynedd ar ol geni Crist; dyna, o leiaf, yw yr hen farn draddodiadol. Yn ei lythyr at Philemon, yr hwn, yn ol Lardner, a ygrifenwyd yn y flwyddyn 62, geilw ei hun "Paul yr hynafgwyr;" o herwydd, yn ol y dyb hon, yr oedd efe tua 60 oed pryd hyn.—Tybir iddo gael ei argyhoeddi B. A. 46, sef yn y 34 flwyddyn o'i oedran. Dyna farn Neander, Hug, &c., er fod eraill yn amrywio ychydig yn hyn.

Lle ei onedigaeth oedd Tarsus yn Cilicia, dinas nid aneuwog o herwydd ei sefyllfa, ei maint, ei phoblogrwydd, a'i dysegeidiaeth. Anafwyd ef i Jerusalem i dderbyn ei addysg wrth draed Gamaliel, pan o 10 i 13 mlwydd oed, a bu yno tuag ngain mlynedd.

Cynyddodd mewn dysegeidiaeth Iuddewig, tu hwnt i bawb o'i gyfoedion. Yr oedd ei ddawn a'i hyawdledd mor nodedig, nes y tybiwyd yn Lystra mai daw firaethineb yd-oedd. Ni chytuna dysgedigion ynghylch he-lethrwydd ei gydabyddiaeth a llenyddiaeth ganedig. Dywed Strabo fod trigelion Tarsus yn rhagori mewn dysegeidisth Roegaidd, hyd ynod ar yr Atheniaid a'r Aleosaadriaid.

Cellyddyd neu grefft Paul oedd gwneuthur-wr pebyll; oed ni wyddom pa fath orchudd-lemi pebyll a weithiai, pa un ai lleodr, ai rhyw lian, neu rhyw frethyn garw. Am ei lafur apostolaidd, a'i farn grefyddol, darlloer ei broegthen a'i lythrenau, ynghyd a'i hanes gan Loe, yn y Testament Newydd. Cyfarwydd-wn y darlonydd hefyd at nodion y Parch. T. Jones, yn Seren Mai, 1846,

Gwedi hyn o ragnodieu, rhoddwn le i

577. VI.

SYLWADAU ADDYSGIADOL

Y Parch. Robert Jones, Llanllŷfa, ar

FYFYD YR APOSTOL PAUL.

Y nod mawr y dylai pob Cristion ymgyrhaedd ato yw dilyn Crist. Y mae Crist nid yn unig wedi agor ffordd i'n gwaredu trwy ei farwolaeth, ond hefyd wedi dangos y ffordd i ni fucheddu a gweithredu trwy ei fywyd a'i esiampl. Dylai pawb a fyddant yn profesu efengyl Crist ymdrechun byw bywyd Cristionogol. Dilynwr tra fyddlawn i Grist oedd yr Apostol Paul; fel y cyfryw nysai a'i cawn yn fynych yn anog ei gyd-fredyr, gan ddywedyd, "Byddwch ddilynawyr i mi, fel yr wyf finau i Grist." Yn awr, ni a geiswch dafu cipolwg ar fywyd crefyddol Paul yn ngholeuni y Testament Newydd, gan ddsngos rhai o'r pethau dymunol ydynt yn amlwg ynddo, a rhai a deilyngant gael eu hofolychu gan bob Cristion.

1. Gallwn nodi ei *ostyngeddrwydd* a'i *huan-angywadiad*. Ymddengys ei *ostyngeddrwydd* yn y dyb isel a goleddai am dano ei hun. Cyfrifai ei hun fel y pasaf o bŷhadur-iaid, ac fel y lleiaf o'r holl saint. 1 Tim. 10. 15. Eph. 3. 8. Cyfrifai achubiaeth ei onaid yn gwbl i ras Dow. 1 Tim. 1. 14. Yr un modd y priodolai ei holl lwyddiant gyda'r efengyl. 1 Cor. 3. 10. 2 Cor. 3. 5. Ymddengys yn mhellach ei hunan-ymwadiad yn ei waith yn ymadrechu cymmaint i lywodraethu ei nwydau, (1 Cor. 9. 27.) yn ei ddull caredig o gyd-ddwyn a gwendid y gweinid, (1 Cor. 9. 19. a 19. 32, 33.) yn gystal ag yn ei ddall syml a dirdros o broegthu yr efengyl, gan ymwrthod a godidawgrwydd ymadrodd a doethineb ddynol hyd y nod yn Corinth, lle yr oedd y cyfryw bethau mewn cymmaint e fri. Ø! bydded i ninan gael ein haddurno yn fwy a'r gras gwerthfawr hwn, fel y byddom fel Paul yn gwasanaethu yr Arglwydd gyda phob geatyngeiddrwydd.

2. Ei *gariad mawr at Grist*. Crist ydodd testyn beunyddiol ei ymfrost. Gal. 4. 14.—Cyfrifai y wybodaeth am dano y benaf. Phil. 3. 8. Crist oedd testyn mawr ei weinidogaeth. 1 Cor. 2. 2. a 15. 1—4. Pan y byddaf yn son am enw Iesu, byddai ei onaid fel yn myned yn fflam o gariad tuag ato. Mor ddym-

30 Cwmp ac Adferiad Dyn—Cyffes Cristion Syrthiedig.

unol a fyddai i ni ei ddilyn yn hyn oto. *Cof- iws* heb all neb fod yn Gristion, heb garu Crist uwchlaw pob peth. Math. 10. 37.

3. Peth arall tra eglur yn mywyd Paul, yd- yw ei *sel dros yr efengyl*. Ymddengys ei sel drosti, 1. Yn ei onestrwydd yn traddodi yr efengyl, heb ei darnuggio na'i chymysgu. 2 Cor. 4. 1, &c. 1 Thes. 2. 4, 5. Act. 20. 26, 27. 2. Yn ei ymdrech i ledaenu yr efengyl. Rhuf. 1. 14. Teithiodd trwy latur a lludded, trwy ranau helaeth o Asia ac Ewrop, i bregethu Crist. Y mae yn debyg na fu un dyn yn y byd yn fwy ymdrechol, ac yn fwy llwyddiannus. 3. Ymddengys ei sel dros yr efengyl yn ei ymdrech i amdiffyn purdeb yr efengyl, a gwrthwynebu pob gau-athrawiaeth. Amdiffynai yr efengyl yn synagogau yr Iuddewon, yn nhemlau yr eilnod, ac o flaen dygedigion penaf y byd. Ymddengys ei barch i'r efengyl yn mhellach, yn ei waith yn dyoddef pob anmharch er ei mwyn. Act. 21. 13. a 20. 24. 2 Cor. 11. 22. Yr ydoedd nid yn unig yn dyoddef, ond hefyd yn llawenhan yn ei ddyoddefiadau. Col. 1. 24. Y fath esiampl gymhelliadol a geir yn Paul, er ein hannog i ymdrech o blaid y fydd a rodd- wyd unwaith i'r saint.

4. Ei ddiwydrwydd a'i ymdrech mewn gweddi. "Welo y mae efo yn gweddio," ydyw un o'r pethau cyntaf a gawn am dano ar ol ei ddychweiliad. Mor fynych y crybwyllir yn ei epistolau am ei weddïau nos a dydd dros yr eglwys. Y mae ei hanes gyfredinol yn profi ei fod "mewn gweddïau yn synych."—*Oe* mynwn ninau orchfygu gyda dynion, y mae yn rhaid i ni yn gyntaf orchfygu gyda Duw. Y fath ddynion rhagorol a fyddem pe byddem yn debyg i Paul mewn ysbryd gweddi!

5. Gallwn nodi ei awydd a'i ymdrech i *achub eneidiau*. Er mwyn hyn yr oedd yn anturio trwy gynnifer o rwystrau a pheryglon i bregethu—yn treulio ac yn ymdreulio—yn gweddio, yn llafurio, ac yn wlo. Yr oedd fel pe buasai holl egni a dymuniad ei galon i gael y byd i dderbyn Crist. Mor bell yw crefyddwyr yr oes brosenol o fedda yr ysbryd rhagorol hwn!

6. Dylem ei ddilyn yn *santeiddrwydd ei fuchedd*, a'i ymgais gwastadol i ogoneddu Duw, &c. Gallasai dystio wrth Iuddewon a chenedloedd ei fod yn *gwasanawethu* Duw yn mhob cydwybod dda. Gallai dystio wrth y rhai a gawsant gyfie i weled ei ymddygiadau, "Tystion ydych chiwi, a Duw hefyd mor santeidd ac mor gyfiawn a diargyhoedd yr ymddygasom yn y byd." Mor ddymunol a fyddai pe gallai pob pregethwr trwy y byd ddy-

wedyd yr un peth! Yr oedd Paul yn dra nodedig yn ei ymdrech gwastadol i ogoneddu Duw. Nid oedd yn gofalu pa beth a'i cyfarfyddai yn y byd; yr oedd anghu merthyrdod mor ddymunol ganddo a'r bywyd mwyaf cysurus, os byddai hyn yn well er gogoneddu Duw. Onid ydyw y fath ysbryd a hwn yn deilwng o gael ei efelychu? Rhuf. 14. 7, 8. 1 Cor. 6. 19, 20. a 10. 31.

Oddiwrth y darluniau amherffaith hwn o fywyd Paul, ni a welwn beth mor ragorol yw gwir grefydd—y fath gymeriad rhagorol yw gwir Gristion! Y fath gyfnewidiad effeithiol a all gras Duw ei weithredu ar y gwaethaf o ddynion! Beth ond gallu dwyfol a allasi wneuthur Pharisead balch yn Gristion mor ostyngedig; erlidiwr creulon, yn llawn o gariad a gweithredoedd da? Mor bell y mae y rhai goreu o honom fel Cristionigion oddiwrth yr hyn a ddylem ni fod! Nid yw o ddyben i ni son am athrawiaeth yr apostolion heb i ni ymdrechu byw bywyd yr apostolion. Ysbryd y gras a'n cynorthwyo i fod yn ddi- lynwyr Duw fel plant anwyl.

CWMP AC ADFERIAD DYN.

Ffe grewyd y dyn cyntaf
I sefyll mewn sefyllfa
O ddedwyddwch.
Danteithion union hefyd,
A bywyd mewn addewid,
Pur ddyddanwch;
Ond blin dygwyddodd ar y dyn.
O fryn dynoliaeth i fro gelymnaeth
Ffe syrthiodd ymalth, ar traferth lldo ei hun.
'Nol colli'r ddelw dduwio! annynol aeth ei fun.
Drwg fu yr amod, syddol sy'.
Rhwyg dyfais diafol,
A chydsein dynol,
Mewn llys afaelol,
Bwriadol swyddol sy'.
Ond eto ca'dd yn bendant
Fawr lwyddiant yn ei lu.

Yn ol i'n cyndd cyndyn
O'i elfen fyn'd yn eiya
I'r santaldd Ysbryd;
Sefydlodd Ior ef oilwaith
Mewn caban ar dir gobath
Am fywiol fywyd;
Ond pan ei gwsgodd yn y man
Mewn croen creadur, oedd arwydd eglur,
Yn dya o'i doctra at y pechadur gwan.
Trwy addol' fwyngoledd, fawr rhinwedd ar
ei ran.

Nid prawf waeth miloedd i roi mawl,
Cyfammod hollol,
Gen dri tragwyddol yn ddiamedol
Ar ddwyfol nefol hawl,
Ac nid ar eall dyledawydd
Ceir gwledd yn nmas gwawl.

St. Clair.

Dizen.

CYFFES CRISTION SYRTHIEDIG.

Ys truan ahan ddyn wyf—pechadur,
Nid bech ydyw'm pruddglwyf;
Gwallgofddyn, a'dyn ydyw
Golodd rasol nefolwylf. GULIELMOS.

PREGETH

A draddodwyd yn Nghymanfa Onida, yn nis Mehefn diweddaf, ac a gyhoeddir ar ddymuniaid y Gymanfa.

Perhad o tu dal. 8.

1 Cor. 5. 21.—“Canyr yr hwn nid adnabu bechod a wnaeth efe yn bechod drosom ni; fel y'n gwnelid ni yn gyfiawnder Duw ynddo ef.”

II. Ymddygiad Duw tuag ato—“*a wnaeth efe yn bechod drosom ni.*”

Os addefir gwirdeb y sylwadau blaenorol y mae yn eglur na chafodd Crist ei wneud yn bechod neu yn bechadurus mewn ystyr briodol; gan y buasai hyuy yn anghyson ag egwyddorion y llywodraeth Ddwyfol. yn drais ar gyfiawnder, ac yn amhosibl ynddo ei hun, o herwydd nis gellir trosglywddo pechod, na'i gyfrif ychwaith mewn ystyr briodol ond yn angif'r troseddwr. Gan hynny, ymofynwn yn nia ystyr y cafodd Crist ei “wneud yn bechod.”

Ysgatfydd y byddai sylw ar gyfrifiad pechodau Israel ar ben y bwch yn debyg o dafu ychydig oleuni ar y mater dan sylw, gan fod egwyddorion meichniaeth Crist yn cael eu gosod allan yn nghysgodau yr hen oruchwylloeth. Cyfrifid pechodau yr holl genedl ar ben y bwch gan yr archofeiriad. Ac ymddygiad tuag ato mewn canlyniad fel pe buasai yn euog o gyfiawni yr holl bechodau hyn.—Nid oedd hyn yn gwnend y bwch yn bechod mewn ystyr briodol; ond yr oedd hyn yn aegurheidiol er gwnend y bwch yn aberth drostynt, ac iddo gyrychioli y genedl yn ei aberthiad. Ar ol y cyfrifiad hwn yr oedd y bwch yn cael ei ystyried yn llwythog o bechodau, a thrwy ei aberthiad derbynai y genedl waradigaeth dymhorol, neu yn hytrach drwy fydd y mherson y Cyfryngwr, at yr hwn y cyfeirai.

Cadarnbeir y gosodiad hwn gan y dull cyffredin o lefaru a ddefnyddir gan yr ysgrifenywyr ysbrydoledig. Mae Hosea yn galw y pech-aberth yn “*bechod.*” “Bwyta y maent *bechod* fy mhobl [eu pech-aberth] ac at eu hawiredd hwynt y maent yn dyrchafu eu calon.” Hos. 4. 8. Ceir engraffit o'r un dallwedd yn adnod y testyn; “Fel y'n gwnelid ni yn *gyfiawnder* Duw ynddo ef;” gan atygu eu bod yn cael eu gwnend yn gyfiawnder gerbron Duw, drwy eu hundeb â Christ ein Meichiau.

Yn unol â'r golygiadau hyn dywed yr apostol fod “yr hwn nid adnabu bechod wedi ei wneud yn bechod” gyda golwg ar ymddygiad y Tad tuag ato. “Gan fod Crist wedi ymrwymo yn y cyflammod, fel Meichiau pechaduriaid, ymddygai Duw tuag ato fel troseddwr, yn

1. Yn ei ddarostyngiad i gymeryd y natur ddyfnol, a myned dan y ddeddf.

2. Yn y ddyoddefiadau a deimlodd, gan mai canlyniadau pechod yw y rhai hyn oll, ac nid oedd rhwymau ar neb eu profi ond pechaduriaid.

3. Yn ei angeu poenus a gwaradwyddus. Nid oes gan augen hawl i fyued un foddell pellach yn ei weithrediadau nad yw tiriogaeth pechod yn cyrhaedd. Fel hyn daeth Crist o dan y ddeddf, fel y gallai ryddhan y rhai ag oeld yn gorwedd dau ei meiddithion, drwy dyoddef yr hyn ag oedd pechod neu bechaduriaid wedi eu haeddu, neu yn ol geiriau yr apostol, gwnaethpwyd ef yn bechod drosom ni yn y pethau hyn.

Ysgatfydd mai nid anfuddiol fyddai i ni cyn rhoddi y pwngc hwn heibio, ddangos cysondeb y fath weinyddiad â chyfiawnder ac uniondeb. Diameu fod y fath weinyddiad yn ymddangos i lawer yn hollol anghymmod-lawm ag egwyddorion y llywodraeth ddwyfol, ac yn ddirnig ar eu synwyr i ymdrechgu eu cymmodi. Gan hynny crefaf eich gwrandawriad tra yn ymdrin â'r mater ychydig yn mhellach. Diflana llawer o'r anhawdserau pan ystyriom yn—

1. Fod gan Crist awdurdod neu hawl i roddi ei fywyd i lawr yn iawn dros bechod. Mae hyn mor eglur oddiwrth ei eiriau ei hun, yng-hyd â'i natur, fel na raid i ni ymbelsethu arno. Tystia fod ganddo “awdurdod i roddi ei fywyd i lawr â'i chymeryd i syau drachefn.”

2. Nad oedd dyoddefiadau Crist yn cael eu hystyried yn wirioneddol a phennodol gosp iddo ef. Nis gall Duw, o herwydd ei egwyddorion a'i berffeithdherau, odrych ar bethau, amgen na'r hyn ydynt ynddynt eu hunain. Nid yw efe yn cyfrif yr anwir yn gyfiawn, na'r diniwed yn euog. Mae tytiolaeth yr ygrhythrau yn eglur a phenderfynol ar y mater hwn. “Yr hwn a wneudli efe yn bechod drosom ni.” Ac yr un effaith y dywed Esaia, (53. 4, 5.) “Efe a archollwyd am ein camweddau ni,” &c. Pe byddai yr ysgrythu yn ddystaw ar y pen hwn, mae natur coep yn ei wneud yn beth amhosibl i'r dieuog gael ei goepi. Mae coep yn rheddybis enogwydd haeddiant bob amser, pe amgen nid coep a fuasai.

3. Yr oedd Crist wedi ymrwymo ei hun i'r Tad fel Meichiau mewn modd ewyllyagar, oddiar yr egwyddor o gariad, i ddwyn y cyfryw ag a utuddhai iddo i'r nefoedd, heb ddi-anrhydeddu un o'r priodoliaethau ddwyfol, na mathru un o egwyddorion y llywodraeth dan draed. Ymrwymai i gyfiawni holl ofyniadau y nefoedd ar eu rhan, ac er sicrhau eu hachubiaeth yn unol ag anrhydedd yr orsedd ddwyfol, safodd yn eu deddfie—dyoddefodd yr holl feiddithion ag oedd yn ddyledus iddynt hwy am eu pechodau, nes oedd y Tad yn datgan, hyd y nod pan yn edrych ar gyfiawnder yn holl fanlyrwydd ei gofyniadau, “Gollwng ef yn rhydd—mi a gefais iawn.” Mawrhawyd y gyfraith, gwnaethpwyd hi yn ogoneddus, ac ymglymodd cyfiawnder a thrugaredd mewn undeb bythol ac annatodadwy yn achubiaeth pechadur. Yn awr, hawl Crist i roddi ei enaid yn bechod—natur y dyoddefiadau a brofodd, ynghyd â'i berthynas ag ef fel ein Meichiau; neu, mewn geiriau eraill, ei ymrwymiadau gwirfoddol i foddloni gofyniadau y llywodraeth ar ein rhan, sydd yn cyfiawnhau ymddygiad Duw tuag ato pan yn ei wneud ef “yn bechod drosom ni.”

III. Dyben y gweinyddiad hwn—"fel y'n gwnelid ni yn gyfiawnder Duw ynddo ef."

Y mae dybenion yr Arglwydd bob amser yn ogoneddus, ac yn cyfiawnhau y moddion a ddefnyddia. Pan yn ein ceryddu, mae yn gwneud hyn yr ein lles, fel y byddom gyfranogion o'i santeiddrwydd. Pan yn gwneud ei Fab "yn bechod," yr oedd yn gwneud hyn fel y'n gwnelid ni "yn gyfiawnder." Mae y geiriau hyn yn gosod allan, yn—

1. Amseriad ein cyfiawnhad—"fel y'n gwnelid yn gyfiawnder." Nid oedd marwol-
aeth Crist ar y groes fel *gweithred* yn cyfiawnhau neb. Ond yn cynygaeddu Duw â modd i gyfiawnhau yr euog yn unol ag egwyddorion ei lywodraeth, "fel y byddai Duw yn gyfiawn ac yn cyfiawnhau y neb sydd o ffydd lesa." Gwaith personol ac amserol yw cyfiawnhau; ac y mae galwedigaeth yn ei ragflaenu. "Y rhai a alwodd efe, y rhai hyn befyd gyfiawnhaodd efe."

2. Yr angenheidrwydd personol o hono. "Fel y'n gwnelid ni," &c. Nid stifeddiaeth ydyw cyfiawnhad sydd yn ddsyn o'r naill och i'r lall. Nid yw o un lles i'n cyflwr ni fod eraill wedi eu cyfiawnhau—rhaid cymhwyso pob meddyginiaeth atom ni ein hunain cyn y bydd i ni dderbyn un budd oddi-wrtho.

3. Yr angenheidrwydd cyffredinol o hono. "Gwnelid ni." Nid yw yn dywedyd rhyw rai o honom, ond ni. Mae pawb wedi myned yn ol am ogoniant Duw, ac fel y cyfryw yn sefyll mewn angen o gael eu cyfiawnhau y rhad trwy haeddiant y Cyfryngwr.

4. Graalourwydd y fendith. *Gwnelid* yn gyfiawnder. Nid ni sydd yn gwneud ein hunain yn gyfiawn, ond "Duw yw yr hwn sydd yn cyfiawnhau."

5. Gogoneddusarwydd ac urddasoldeb y gweinyddiad. "Fel y'n gwnelid ni yn gyfiawnder." Un yn cael ei wneud yn bechod, eraill yn cael eu gwneud yn gyfiawnder. Un yn cymeryd cosbedigaeth ein heddwech ni arno ef, ninau yn cael ein hiachau drwy ei gleisiau ef. Un yn rhoddi ei fywyd i lawr yn wirfoddol drosom ni, ninau yn cael ein cyfoethogi drwy ei dlodi ef.

Gelwir ef ya "gyfiawnder Duw." Mae felly o ran ei darddiad—ei amlygiad—a'i wneuthuriad, a hwn yn unig sydd yn derbyn cymeradwyaeth gan Dduw.

"Fel y'n gwnelid ni yn gyfiawnder," neu yn hytrach yn gyfiawn. Ysgatfydd fod yr apostol wedi defnyddio yr ymadrodd hwn i osod allan ei helaethrwydd a'i ddigonoldeb. Nid oes graddau yn nghyfiawnhad pechadur gerbron Duw. Gwahaniaetha yn hyn oddi-wrth santeiddhad. Mae y Cristion gwanaft mor gyfiawned ya ngholwg Duw ag Abraham. Mae hyn yn eglur oddiwrth natur cyfiawnhad, gan mai gweithred ag y mae Duw yn ei gyfiawni fel Barnydd ydyw.

Fel ffrwyth ufudd-dod a dyoddefiadan dir-prwyol Crist, mae dya yn cael ei wneud yn gyfiawn, yn—

1. Mewn modd personol, trwy gyfrifiad o gyfiawnder Crist.

2. Mewn modd egwyddorol. Tardda hyn oddiwrth y blaenaf. Nid yw dyn ar ol ei

gyfiawnhau yn cael ei lywodraethu gan yr un egwyddorion ag o'r blaen.

3. Mewn modd ymarferol. Mae egwyddorion da yn meithrin nodweddiad o'r un natur.

Mae y cyfiawnder hwn yn dyfod yn eiddo i ni drwy ein hundeb â Christ. "Fel y'n gwnelid ni yn gyfiawnder Duw ynddo ef." Nid yw ei angu na'i ufudd-dod yn gwneud un lles i ni, hyd nes y byddom wedi ein dwyn mewn udeub ag ef.

CASGLIADAU.

1. Gwelwn gariad a doethineb anfeidrol Duw yn cael ei amlygu yn nhrefniant y prynddigaeth.

2. Drygau pechod, gan ei bod yn angenrheidiol i Fab Duw gael ei wneud yn bechod er ein gwaredu oddi wrtho.

3. Bydded i ni ymofyn am gael ein gwisgo yn y cyfiawnder hwn, fel nad ymddangoso gwarth ein noethder pan yn sefyll o flaen y frawle.

Whiteboro.

ALFRED HARRIS.

GALAR-GAN,

A achlyruswyd ar ffoedigaeth y Pab Fius IX.

Meur—"MORWA MWYN."

Tu achos galar sy'n y byd.

Fel gweddod Barddas gynt;

Dyma'r tri yn cwrdd ynghyd.

Oddiwrth y pedwar gwyn;

Gwrthwynebiadau, serch a cholli,

Sydd yn tristau y meddwl oill.

Paham y dringodd afwydd mawr

I'r lle bu uchaf erioed!

Sef i deyrn-gadair Rhufain lawr.

A sathru dan ei droed—

Y mwya'i rhywyg gor-fu y nen,

A choron deirplyg ar ei ben?

Pan ydoedd Fius yn ei lys

Yn ninas Rhufain lawr.

A saith o ddegau wrth ei fys

O *gardinal*aid lawr;

A'r holl freinicoedd yn ddiot'd

A wna'i gysanu bawd ei dro'd,

Y glwys obrwyd. cillodd ef.

Ow! dyma newydd blin;

Rhag lliid gelynieth gadarn gref,

Yn iach gostrelau gwin!

Ar ol Tad Santeidd, mawr ei ffr,

Galara *Hades*, am wn i.

Yr is-babyddion, beth wneuch chw!?

Mae trymder mawr mi wn;

'Does dim ond tywallt dagrau'n i'n,

Yn yr amgylchiad hwn!

Am ei santeiddrwydd drwy bob gwlad,

Bydd llawer un yn oer ei nad.

Ni cheir maddeuant heb ddiu *Priest*,

Am arian nac am aur;

Ar ddorseddai ffar Crist,

Pa les wna'r Forwyn Ffar!

As os o'r gadair gorfu ffol,

Ni chaff draebon ynddi ffol.

Oe oedd yn achub braidd pob un

Am arian, cig neu gawa,

A methu cadw'i le ei hun.

Nid ydoedd fyrrya naws:

Ow! Pedr bach, tebygwn!

Fod budr-sathru arnet ti.

Bu aur-allweddau y nef wna

Yn crogi wrth ei glau;

Och! corn y hwyastill ar ei ben
 Fw'a atallhaddo ei hun;
 Ond pa le bynag gwnaeth ei nyth
 Melldithia Martin Luther byth.

SEFYLLFA DDYFODOL.

"A nerthoedd y byd a ddaw."

Us o'r pyngciaen rhagoraf a berthyna i'r grefydd Gristionogol yw, fod dyn wedi ei greu i fyw byth mewn perffaith wnyfyd; ac y mae y profion o'r gosodiad yn lluosog ac amryw. Er eia bod yma yn cyfarfod â llawer o bethau annymunol, eto y mae meddwl am y dedwyddwch ta draw i'r bedd yw peri i ni yn fynych lawenhau mewn gorthrymderau. Os symudir y grediniaeth mewn sefyllfa ddyfodol o'r meddwl, bydd crefydd yn gysgod, bywyd yn freuddwyd, a dynesiad angyu yn olygfa o dywyllwch ac anobaith. Yr oll mewn dwyfyddiaeth a chelfyddyd y ymddibynai ar y gofynd, "*As marwol neu anfarwol yw dyn?*" yn gystal a'r oll a berthyna iddo ynteu fel creadur cymdeithasawl, meddyliawl a chyfrifawl. Os ordeiniwyd dyn i fyw byth, y mae o anfedrol bwys iddo pa beth y mae yn wneud, ddwyed, ac yn foddwl; eithr os nad yw i fyw ond yn y byd hwn yn unig, yna y mae dyn yn ymddangosiad anegluradwy yn y bydysawd, y bywyd dynol yn ddirgelwch, y byd yn olygfa o anhrefn, rhinwedd ond coeg-eilun, y Creawdwr yn fod gwumal, a'i holl drefnadau yn ddyrysawch anegluradwy.

Credid yn anfarwoldeb yr enaid gan yr Aiphtiaid, y Persiaid, y Pheniciaid, y Scythiaid, y Celtiaid, y Derwyddon, yr Aasyriaid, gau y cymeriadau doethaf a chlodfornaf yu mblith y Groegiaid a'r Rhufeiniaid, a chan yu agos bob cenedl ag y gwyddom am dau; er fod y meddyldrychau a feddai llawer o honnynt am sefyllfa ddyfodol y samheriaith, er hwy credai pawb o honnynt nad oedd angen yu dinstrio yr enaid rhesymol, ond yn ei ddwyn i sefyllfa newydd ac anudabyddus.—Credai y Scythiaid nad oedd angen ond yn newid preawlyfod; credai y Magii mewn sefyllfa o wobr a chosb; credai Socrates a Plato yn anfarwoldeb yr enaid; ac y mae ygrifonadau y prydyddion paganauidd yn dangos eu bod hwythau o'r un faru. Yr hanes a ddyry Homer o ddisgyniad Ulysses i uffern, a'i ddesgrifiad o Minas yn y cyngodion isod, a brofant y credent y prydd hwnw fod rhinwedd yn cael ei wobrwyo, a drygioni ei goebi. Y mae gweithian Virgil ac Ovid yn cynnwys amryw ddesgrifiadau o'r wlad lle poenir y damnedigion. Felly eto, nid oes braidd un geneid, addigerth rhyw ychydig yn nghanelbarth Affrica, na chredant mewn sefyllfa ddyfodol. Y fan gyffredin, byd ymddangosiad *Missionary Labors and Scenes in Southern Africa*, gan Mr. Robert Moffat, un o gonhadon enwocaf a gwrolaf yr Annibynwyr yn Affrica, oedd fod pob cenedl trwy y byd yn credu mewn sefyllfa ddyfodol. Cof genym glywed rai blynyddau yn ei Mr. Moffat yn Neuadd Exeter, Llundain, yn darlunio tywyllwch dawod trigolion y gororau hwnt i Nemaqualand, &c. Dy-

wedai na feddent un math o gydwbybod ya y naill ddull na'r llall, yr hyn, yn ol barn y gwyddfodolion, oedd yn groes i athrawiaeth y datguddiad dwyfol, ond yn ein bryd ni profai ei bwngc yn ddigon eglur ac awrthwyneb-adwy. Credai trigolion Ynysoedd Mor y De gymmaint a hyn cyn i'r Parch. John Williams lynesd atyut; dywed Cadben Wilson y credai trigolion yna Felew hyny hysyd; ac hyd y nod trigolion Dohomy, cyn rhyneidiad y cenhadon Wesleyaidd yno.

Y mae cyfwr dyn pan dan ddylanwad edlid cydwbybod, yn profi yn eglur fod sefyllfa ddyfodol o wobr a chosb. Mae genym lawer o eugrseffiliau o ddyni-mewn gwabonid sefyllfa oedd yn y byd hwn, heb un achos ganddynt i ofni neb o'u cydgredduriaid, wedi eu meddiannu a'r dychrynfeydd mwyafr erochyll ac ofnadwy, yn unig oblegyd edlid cydwbybod, ac nid oes dim yn y greadigaeth a all eu tawelu. Gwelwn Belsassar ar hanner y wledd, gyda'i wragedd a'i ordderchadon, a unil o'i dywysogion; ymddangosiad llun llaw yn ygrifennu ar galchiad y pared a'i tafodd i'r fath ddychrynn fel y cyffrodd ei feddyliau, y dattododd ei lwynau, ac y enrodol ei liniau ynghyd! Nis gellir meddwl fod arno ddychrynn heb dynion, oblegyd amgylchynid ef gan ei ordderchlu a'i dywysogion â phob math o gerddoriaeth, os ni chyfodai eiarawyd oddiar ddim a gynnwya ai yr ygrifen ar y pared, canys ni ddeallai ei hystyr pryd hyny; ond yr oedd yn wybodua o'i ddrygioni ei hun, ac yn ymwybodol o haeddol gost ei weithredoedd. Felly Tiberius hysyd, yr Ymerawdwr Rhufeinig, oedd yn dra thruennus wrth farw, oblegid edlid cydwbybod, a phe goldefasai ein teryfnau, gallesid crybwyll cannoedd eraill. "Yn awr, pa reswm a roddir dros hyn, os nad oes sefyllfa ddyfodol yn bod? Yr wyf yn barnu mai llais cydwbybod yw llais Duw yn dangos ei gasinab tuagat bechod, ac yn sicrhau y cosba efe bob drygioni; a gellir ystyried y dychrynfeydd hyn yn ddechrenad uffern."

Mae sefyllfa bresennol y byd moesol, a'r graddan aughysoen o wobr a chosb sydd yn y byd hwn yn rheswm arall dros sefyllfa ddyfodol. Mae yn wir fod rhinwedd yn gwobrwyo ei hunau, a drygioni yn cosbi ei hun. Tueddiad naturiol rhinwedd neu uffaddod i orchymynion Duw, yw dwyn dedwyddwch; a phe byddai mewn mwy o arferiad, dygai gymmaint o ddedwyddwch ag a allai y natur ddynol ei fwynbau. Ac o'r ochr arall, tuedd naturiol drygioni yw dwyn annedwyddwch; a phe byddai yn fwy cyffredin yn y byd, ac heb ei wrthwynebu, gwneid dynolryw yn gymdeithas o eillyllon, a throsglwyddid pob dedwyddwch o'u plith. Ond er fod hyn yn wirionedd, eto pe na weinyddid gwobr a chosb ond yr hyn a wneir yn y byd hwn yn unig, ateglar iawn yr ymddangosiad cyfiawnder Duw yn fynych. Yr ydym yn canfod y tlawd yn aml wedi ei wasgu mor dost gan ormes, a chael ei yru i gyflawni troseddau er tori ei angenion, ac yn cael ei yru i'r grogryn am hyny; pa y goddefir ar yr yu pryd i'r gormedeirynt a'i condemniodd ef anrheithio talaethau cyfiaw, llofruddio miloedd o fodau dynol, a dwym

dychryn a gwae pa le bynag yr ymddengys, heb un goeb yn cael ei gweinyddu arno. Galesid nodi engreffitiau, megys Duc Wellington, Napoleon Buonaparte, a rhai o'r rhyfelwyr Cyfandirol ac Americanaidd diwedd-ar. Pa le yr ymddengys unioedeb llywodraeth Duw yn y cyfryw amgylchiadau? Onid yw y pethau hyu yn brofion eglur fod sefyllfa eto i wobrwyo a chosbi.

Yn nesaf, mae y gwirioedd hwn yn cael ei osod allan yn amlwg yn y Beibl; mae y grefydd Gristionogol wedi dwyn bywyd ac anllygredigaeth i oleuni. Dywed Paul mai "fydd yw sail y pethau yr ydys y eu go-bethio, a sicrwydd y pethau nid ydys yn eu gwled." Yr oedd Moses yn edrych ar "daled-igaeth y gwobrwyr yn fwy na holl drysorau yr Aipht." Cysaddefai y patriarchiaid mai "dyeithriaid a phererinion oeddent ar y ddaear, a'u bod yn ceisio gwlad well, hyny yw un nefol." Meddai y Salmydd, "Caf wled dy wyneb mewn cyfiawnder, digonir fi pan ddihunwyf a'th ddelw di; yna y gor-phwys fy nghnawd mewn gobaith, canys ni oddeff i fy enaid yn uffern." "Mi a wu," medd Job, "fod fy Mhrynwyr yn fyw, ac y saif yn y diwedd ar y ddaear." Y gwr doeth a ddywed, "Gwna yn lawen wr ieuangc yn nyddiau dy ieuengc yd, a rhodia yn fyrdid dy galon ac yn ngholwg dy lygaid; ond gwybydd y geilw Duw di i'r farn am hyn oll;" oblegyd "Daw a dddwg bob gweithred i farn, a phob peth dirgel i'r amlwg, pa un bynag fyddo ai da ni drwg." "A llawer o'r rhai sydd yn crragu yn llwch y ddaear a ddeffro-ant, rhai i fywyd tragywddol, a rhai i warth a dirmyg tragywddol." "Oblegyd," ebai yr apostol, "ni a wyddom os ein daearol dy o'r babell hon a ddatodir, fod i ni adeilad gan Dduw, sef tŷ nid o waith llaw, tragywddol yn y nefoedd." A'r un gwr a ddywedai, pan yn ymyl angen, "Mi a ymdrechais yndrech deg, mi a orphenais fy nghyria, mi a gedwais y fydd: o hyn allan rhoddwyd coron cyfiawnder i'w chadw i mi, yr hon a rydd yr Arglwydd y Barnwr cyfiawn, i mi yn y dydd hwnw; ac nid yn unig i mi, ond hefyd i bawb a garant ei ymddaugosiad ef."—Gellir enwi eraill, ond barnwyf fod hyna yn ddigon.

Y fath effaith a ddylai hyn gael ar ein medd-yliau! Os ydym yn credu yn unfarwoldeb yr enaid, dangoswn hyny trwy roddi ein serch ar y pethau sydd nechod, a chyflawni gweithredoedd Duw. Mae yn anhosibl credu yn wirioneddol mewn sefyllfa ddyfodol o wobwr a chosb, a byw yn wirfoddol mewn pechod. O na byddai pawb yn debyg i Hieronymus, yr hwn a ddywedai, "Pa un bynag ai bwyta ai yfed, neu beth bynag fyddwyf ya wneud, dyohymmygaf glywed y llais hwnw yn swnio yn fy nghlustiau, Feirw, cod- wch, a deuwch i'r farn! Bob amser y medd-yliaf am ddydd y farn, cryna fy nghorff a'm calon! Os mwynhaif rai o bleserau y bywyd hwn, yr wyf yn penderfynu gwneud hyny yn y fath fodd, fel na byddo i sylweddolrwydd y farn ddyfodol gael ei alltauo yn amser o'm cof." Terfynaf yn ngherianu y bardd Young,

"Men may live fools, but fools they cannot die."

D. G.

DARLUNIAD O'R DYN CAS DRWG.

ALLAN O "GERBYD YR AWEF."

A anghredo bob peth ond yr hyn a welo ac a glywo.

A feddylio bob peth, ac na phenderfynio ddim.

A benderfynio bob peth heb ei fyfyrrio.

A gymero arno fod yn gyfaill i bawb, ac nad yw gyfaill i neb.

A welo wendidau pawb, ac na wel ond ei rinweddau ei hun.

A geisio ddyrchafu ei hun wrth ddarostwng eraill.

A geisio ddysgu y rhai a wyddant fwy nag ef.

A atebio bob peth dros bawb, heb neb yn gofyn dim iddo.

A fygythio goeb am yr hyn nis gellir ei hebgor.

A drethio ei gymmydog am yr hyn sydd yn deillau yn rhad i bawb.

A barcho y gwaethaf, er annharchu y goreu.

A ewyllysio atal tafodau ei gymmydogion, ac na atalio ei dafod ei hun.

A addawo bob peth, ac ni roddo ddim ond yr hyn sydd raid.

A roddo lawer lle na byddo eisiau dim.

A gymero y cyfan yn anniolchgar.

A wnelo ddrwg i bawb, heb fod hyny yn un lles iddo ei hun.

A gasao wybodaeth, ac na wyr ddim.

A gredo bob peth a ddywedo pawb wrtho.

A annharcho ddyn yn ei absenoldeb, ac a'i caumolo yn ei wyneb.

A ddigio wrth bawb yn fuan heb achos, ac na faddewo i neb.

A ofalo fwy am yr eiddo arall na'r eiddo ei hun.

A gymero bob cellwair yn ermes, a phob ermes yn gellwair.

A gredu fod ei berthynasau yn well na phawb.

A gymeradwyo ei gydnabod, ac a wrthoddo bawb eraill.

A garo wneuthur pob peth yn annhrefnau, ac na wnelo ddim yn hwylus.

A atalio bawb i wneuthur daioni, ac na wnelo ddaioni ei hun.

A ddiyatrya y rhai sydd yn gweithio, pan na all fyw heb weithio ei hun.

A gashao bawb oni fyddant fel efe.

A ddigio am ddim, ac na wnelo heddwch heb iawn lawer.

A ymyro a materion pawb, a'i fater ei hun yn ddrwg.

A wnelo ddrwg iddo ei hun, er mwyn cael cyfle i ddrwyg eraill.

A genfigeno wrth eraill am wneud yr hyn nas gall ef.

A gymeradwyo'r cyfethog anwybodus o flaen y tlawd gwybodus

A yfo ormodedd, ac a fwytao lai na digonodd.

A wnelo ei gartref yn y byd hwn, ac na feddylio byth am fyned oddiyma, er ei fod yn gweled eraill yn mwyned bob dydd!!

Pottsville.

Cyfl. T. HOWELL.

ADOLYGIAD

Ar Ddewiniaeth, Rheibiaeth, Consuriaeth, ynghyd a meddiant cythreulig yr oesau, yn dangos eu twyll.

"Gan fwrw dychymygiol i lawr."—PAUL.

Yn y flwyddyn 1484 y cyhoeddodd y Pab, Innocent yr 8fed o Rhufain, gyfraith Deddf Ofargoelma, ac a'i rhoddodd i farwyr Chwilyys yr Almaen, i'w hawdardodi hwy i ddatguddio dewiniaid a'u llosgi yn y tân, am fod y gred o reib-wragedd ynghyd a'u galluoedd wedi gwreiddio mor ddaun ac wedi myned gymmaint ar led. Y mae sylwedd y gyfraith hon fel hyn:—"Daeth i'u clustiau fod nifer fawr o'r ddau ryw, heb ofni llabaddio eu cyrff eu hunain gyda chythreuliaid, pa rai a wasnaethant, i'r ddau ryw, a chyda eu strangiciau swynol, eu rhiniau a'u swyn-gyfareddau i fiso a chystaddio dyn ac anifail gyda chlefydau a dyoddefiadau tumewnol ac allanol—y maent yn dwyn dynion a menywod yn analluog i genedliad—y maent yn dinstrio genedigathaau benywed. A chynnydd anifeiliaid; yn difannu llafur y ddaear, grawnwin y winwydden, firwythau y coed, y glaswellt a llysiâu y meusydd, &c. Felly, gydag awdurdod apostolaidd, yr ydym yn rhoddi awdurdod i farwyr y Chwilyys i gyhuddo, carcharu, a chobai," &c. Gwel *Bath de Spina*, c. 3.

Yn y flwyddyn 1515, cafodd John Trithemus, pen-fynach o Spanheim, dyn dysgedig, ei gyhuddo a'i enllibo fel censuriwr. Gwel *Gab. Naud*. Ac hefyd yn yr amser hwn y cafodd o glych pum' cant eu dibenyddio yn Geneva mewn tri mis. Yr wyf yn dyfynu hyn o Rhaglith y Jesuitiad Deliro, ac fel nad oes gosyl awdurdod i gyfnewid ei eiriâu ef wyf yn eu gadael i aros, canys yr wyf yn barnu fod nifer fawr wedi eu dibenyddio, ac yn debygol iawn fod llawer o'r Waldensiaid tlodion wedi eu gosod atynt hefyd, canys yr oeddent hwy yn eu cyfrif hwy yr un peth, ac yn eu galw y "rheib-wyr a'r rheib-wragedd Protestanaidd." Yn yr un flwyddyn eto y cafodd wyth a deugain eu llosgi yn Rafensburg. Gwel *Malcus Malef*, tud. 2.

Yn y flwyddyn 1524, cafodd mil eu llosgi yn yr un flwyddyn yn esgobaeth Como, a chwant yn flynyddol am amryw flynyddau ynghyd am yr un peth. *Borth de Spina*.

Yn y flwyddyn 1541 torwyd pen Arglwydd Hungerford am fynu ato rai personau nodedig i gonsurio, er gwybod pa hyd y buasai Harri yr 8fed byw. Gwel *Lord Herb*.

Yr oedd athrawiaeth y meddiant cythreulig mewn bri yn y flwyddyn 1598; y Ion Dardel, yr hwn a feddylwyd ei fod wedi bwrw allan gythreuliaid o un-ar-ddeg o ddyinion, ac a achosodd llawer o fenywod i gael eu carcharu fel rheib-wragedd, a gondemniwyd fel fagor, trwy lawn gydnabod y comisiwn newr. Gwel y *Dr. Horreit*. Mr. Gol., oni ellir dywedyd fod "Seintiau y Dyddian Diweddi" yn efelychu y fagiwr drygonus hwn!"

Cafodd consuriwr dall ei ddibenyddio yn Paris yn y flwyddyn 1574, a chyhuddwyd tua chant a hanner eraill. Yr oedd efe wedi bod yn athraw y ddewiniaeth wen; yr oedd yn cymeryd arno i gyflafareddu â'r angylion da yn unig. *Bodin Ll. 2. c. 1.*

Meddylwyd fod un Mildred Nerrington, o awydd Kent, wedi bod yn feddiannedig gan ddiafol, a chyhuddwyd un ben Alice am ei anfon iiddi. Gwnaeth Rosser Newman a Ionu Brainford, vicariaid Westwell a Kennington, ymdrechu difeddiannu yr ysbryd trwy ympryd a gweddi; ac wedi myned mor bellod a meddwl eu bod wedi gwneud hyuy, argraffwyd ganddynt yr adnodau, gyda chbadarnhad chwech eraill; oed pan holwyd Mildred gerbron Mr. Thomas Wotton a Mr. George Darrel, dan o ynadon heddwch, hi a gyfdefodd ac a dangosodd ymdrechion a strangiciau o'u blaen hwy. Gwel y *Dr. Hutchinson*.

Yn y flwyddyn 1603 rhoddodd llywodraeth Lloegr gyd-wysiad allan, wedi cafnod mawr ddrwg a chywilydd-dra y boblog oedd mor hyf a chymeryd arnynt eu bod yn amgyffred natur rhai cythreulig, ac yn anturio cynyg eu difeddiannu. Y gyfraith hon oedd y rheol ardderchog yma, "Na bydd i weinidog, neu weinidogion, heb drwydded (*licenae*) neu gyfarwyddyd yr esgob, wedi ei derbyn o dan ei law a'i sel, i gynyg trwy unrhyw ymgymeriad pa bynag i feddiauedigatha na difeddiangedigatha trwy ympryd a gweddi, i dattu allan gythraul neu gythreuliaid, dan y gosbedigaeth o gael eu cyfri" yn dwyllwyr a hndolwyr, a chael eu thafu allau o'r weinidogaeth. Gwel y *Canon 72*.

Yn awr, gan adael heibio gyfreithiau y ceuedlaethau, sylwn yn fwy neillduol ar benderfyniadau Cymantuoedd ar y pen yma. Yn nghymaniaf Ancyra, yn y flwyddyn 314, penderfynwyd fod pum' mlynedd o benydiaeth i bob ffug-broffwyd a chonsurwr, ynghyd a'r cyfryw rai ag oeddent yn cymeryd arnynt i ddywedyd tesni, a chyhyd o amser o benydiaeth i'r cyfryw rai ag oeddent yn eu derbyn hwy i'w tai, er mwyn iddynt iachau eu clefydau. Hyn ywsylwedd y bedwaredd ganon ar ugain o eiddo y gymaniaf hon. Ond heblaw hyn, y mae idd ei weled yn llawer o hen gopiau a argraffwyd gan *Gratian Caranza* a *Lancelot*, fel mynegiad o eiddo y gymaniaf hon, fod llawer o fenywod drwg yn cael eu hudo trwy dwyll y diafol i feddwl eu bod yn marchogaeth trwy yr awyr gyda Diana a Herodias, a thorfeydd o reib-wragedd, ac yn gweled weithiau olygiadau galurus a gorfoloddus.

Penderfynwyd eto, yn y flwyddyn 864, yn nghymaniaf Laodicea, y 36 canon, yr hwn sydd yn diarddelu pob offeriad a fyddai yn swynwr, yn gonsurwr, ynghyd a holl *mathematici* a sêr ddewiniaid. Hefyd, yn y 6fed gymaniaf gyffredinol, a gynnalwyd yn Trullo, yn y fl. 692 y gwnaethwyd dwy ganon, y 60 a'r 61, yn erbyn ffug-feddiannedigatha gan y diafol a dywedwyr tesni—a'r cyfryw rai a fyddai yn dwyn gyda hwy eirth, a chreaduriaid eraill, a chyfrifwyr genedigathaau, consurwyr a swyn-gyfareddwyr, &c. Yr wyf fi ty hwn yn adnabod un a gafodd ei ddiafodi, hyd y nod yn y

* *Atab*—Gellir; ond yn unig eu bod gymmaint yn bwrw allan mewn folineb ac ysfyrdwyd.—*Gol.*

flwyddyn 1844 am uad oedd yn iachus o ran ei barn am y diafol. Eisteddodd chwecw o farwyr galluog i ystyried ei fater, a bu dadl boeth dros ei ryddtiau, ond ei draddodi i Satau a wnawd. Iê, medd ei wrthwynebwy. nid ydych chiwi yn credu fod y diafol yn gallu dylanwadu ar ddyuolryw, yn eu meddiantu nac yn eu galluogi i reiluo, dewinio, consurio, a phroffwydo. Fy ateb yw, Nac wyf, yn y mesur lleiaf. Ac y mae yn deilwng o sylw manol, nad oedd y cyfreithiau a roddwyd trwy Moses byn yn cosbi y cymeriadau hyn fel gwir gymeriadau, eithr bob amser fel ffug-gymeriadau, fel twyllwyr a hudolwyr, sef am eu bod yn cymeryd arnynt gyflawni pethau (trwy dwyll a hudoliaeth) ond oeddent yn gallu eu cyflawni, a thrwy eu hocoed yn dwyn dynion oddiwrth y gwirionedd; gwel Deut. 18. 10—14: ac y mao Essay, yr heu broffwyd duwiol, yn en gwahtar oll, ac yn gofyn eu harwyddion gyda her iddynt eu dangos. Nid oedd gan y rhai hyn, yn wahanol i eraill o'r un cymeriadau, y gwirionedd, eithr twyll a hudoliaeth hollol, fel y mae y rhan fwyaf o'r cymeriadau a roddir iddynt gan yr ysgrifenywyr santaidd yn arwyddo. Dywedir yn gyffredin am y seneddwr enwog, a'r dysgedig frein Zoroastres, mai efe oedd awdwr cyntaf swynyddiaeth gythreulig: ond y mae Naudous yn ei amddiffyniad i'r dysgedigion. a gawsant eu cyhuddo yn anghyfiawu o swynyddiaeth, yn dywedyd nad oedd efe ddim angen na serwyddwr cyfarwydd a dysgedig.

Aeth Nero yr Ymerawdwr Rhufeinig, trwy holl iawnderau a pharotriadau swynyddiaeth gyda y swynwyr enwocaf a nllasai efe gael, ond nis cafodd efe ddim allan ag oedd yn wirioneddol a sylweddol. oddieithr yr hyn ag oeddent alluog i gyflawni trwy gyfleri (*drugs*) a llysiaw yn ffordd natur. Gwel *Plin. Nat. Hist.* l. 30 c. 11.

Yn y flwyddyn 1582, condemnwyd dyn enwog yn Lloegr fel consurwr, ond rhyddhawyd ef trwy eiriolaeth Arglwydd Leicester. Cyfaddefodd hwn ei fod wedi astudio y gelfyddyd hon, a'i fod am lawer o flynyddiau wedi bod yn arfer y celfyddydau drwg yma, a bod llawer ag oedd yn en hymarferyd wedi dyfod lawer gwaith ato ef, a'i fod yntau wedi bod ormod yn eu plith hwy, mewn gobaith o ganfod rhyw beth gwirioneddol yn eu gwybodaeth; ond dywedodd na chafodd efe ddim gwirionedd, ond mai twyll a hudoliaeth oedd y cwbl oll, *Scot's Dis.*, l. 15, c. 5. Ein caeglad anocheladwy, yn ngwynob yr holl dystiolaethau hyn o eiddo y deallus a'r dysgedig ar y pen yma, ar ol iddynt ar y cyntaf amddiffyn y cyfryw gelfyddydau, &c., ond wedi canfod eu gwagder, gadawsant eu tytiolaethau yn oneat a diragrith ar eu hol i ni mai twyll ydynt.

Rhodddwn heibio yn awr heu chwedlau benafiaeth, a fuffiawn ein barn ar y pwngc dan ein sylw. Mewn perthynas i fodau uch-raddol i ddyd, oddiwrth y real sobr o gyd-weddiad (*analogy*); ni chawn fod mewn un modd dros ddarostwng galluoedd naturiol bodau creadigol i raddau isel. Gyda gwrth-nysigrwydd yr egwyddor hon gallwn ganfod fod ei holl duedd i gefnogi yr anfoesaldeb arehyllaf: y gysfawredd halogedig a feddyl-

iwyd fod rhwng dynolryw a'r ysbrydion, &c., a wasanaethu hefyd fel cuddleu i drachwant. Y mae hyn o bosibl ar y cyntaf wedi cael ei ddyfeisio i gynnal enwogrwydd gau-dduwaeth, yr hyn a dderbyniwyd unwaith gan yr offeirid paganaidd i'w crefydd; ac y mae gormod o'r Cristionogion (yn ngwir ysbryd yr Iuddewon o'u blaen), yn fwy cyfaillgar a gwaddod paganiaeth nag a'r grefydd santaidd a ddaeth i waered o'r nef.

Yn awr, wrth ddybenu, gwelwn yr egwyddor hon yn ei hedyn a'i gwraidd—ffrwyth dychymyng dyn ydyw, heb y radd leiaf o sail datguddiad dwyfol na rheswm: ffugiaeth ydyw i gyd; ac oddiar hon y mae yr holl ffug-ryfddyddau a enwyd genym wedi tyfu a tharddu idd eu heuwogrwydd. Yr ydym yn cyfrif yr holl wyrthiau pabyddol, a'r holl gelfyddydau a enwyd genym, yughyd a gwrth-iaith "Seintiau y Dyddiau Diweddar," ddim angen na ffugiaeth a gwagter, yn tarddu oddi-ar dwyll, hudoliaeth, ac anonestrydd—ac wedi eu profi felly yn ddiambheul.

YR UN DDALEN.

Yr eedd mutai o ymdeithwyr unwaith yn croesi gogledd-dir India. Wrth fyned yn mlaen yn ngwres y dydd gorchfygwyd hon wr gan ludded y daith, a syrthiodd i lawr ar ymyl y ffordd; ond nid oedd gan ei gyd-deithwyr ddim i'w wneud-ag ef ond ei adael yno i drengu. Pan oeddent y naill ar ol y llall yn myned heibio, darfu i genhadwr duwiol, ag oedd yn y ffridi, ei weled, a thro'i ato, a goetwng ar ei linia, a gofyn yn ei glust, "Frawd, pa obaith sydd genych?" Ar hyn gwnaeth yr hen wr egnri cryf i godi ychydig ar ei ben, ac atebodd, "A gwaed Iesu Grist ei Fab ef sydd yn ein glauhan ni oddiwrth bob pechod." Ac yna yn union gollyngodd ei ben yu ol, a bu farw. Rhyfeddai y cenhadwr yn ddirfawr wrth ei atebiad, ac at ei ddull effeithiol a thawel yn ei roddi; ac yr oedd yn ddiambheul ganddo fod yr heu wr wedi hysgu yn Nghrist. Ni ddeallasai tan y funod hono nad pagan ydoedd; ac nis gallai ddirnad pale na pha fodd y cawsai y fath obaith. Tra yn synfyfrio ar hyn, gwelai flaen deryn o bapwr yn cael ei waegu yn llaw oosff: cymerodd ef allan; a mawr oedd ei lawenydd wrth weled mai dalen o'r Bibl ydoedd, yn cynnwys y bennod gyntaf o Epistol cyntaf Ioan—lle mao y geiriau gwerthfawr am waeg Iesu Grist i'w gweled.—Ar yr un ddalen hon yr oedd yr heu wr wedi dyfod o hyd i obaith yr efengyl. Llauer gwaith, heblaw y mae yma, y bu un ddalen o'r Bibl yn foddig iechydwrtaeth enaid; ac y mae yn yr ystyriaeth o hyn gynhyrfiad anogaethol i ymogaeth o blaid ei ddoethrthiad.

ARÆTH AR FEDDWOD.

Mr. Llywydd.—Yn mhilith holl ddrygau y byd hwn y mae meddwod yn deilwng o'r rhif-nod hwnw a eilw y Sais *number one*—efe yw y prif ddrwg, ac achosydd y rhan fwyaf o ddrygau trigolion y bydysawd; ac efe yn ein dyddiau ni sydd yn dwyn y cymeriad gwaethaf. Iê, efe yw tad y drygau, a phob troedd yn y tir a'i galwant, Ein tad *Bacchus*. Efe sydd yn dryllio y rhwymau agosaf—tylodi teuluoedd—noethi plant, gan eu gwneud yn grwydriad wrth y miloedd. Lleiaw garcharau, tywysa i'r grogbren, iselha achos ein Gwaredwr, ac a ddamnia floedd o eneidiâu bob blwyddyn. Ac ar ddydd yr Arglwydd pwy oud efe sydd fel cawr yn rhedeg gyrfa; a'u cyigenedl y Cymry, a godwyd i fynu yn ngholeoni efengyl y tangnefedd, yn ewylls-gar a roddant eu hunain yn gaethion ac yn aberthu iddo, yn lle dyfod i'r ysgol Sul ac i wrando y bregeth. Pa byd y parha y Cymry i wneud hyn? Pa hyd y gwasanaethant elyn Daw a dyn? Gochelwch rhag eich dyfetha!

Sylw'n gychydig ar effaith anghymmedroldeb ar y cymeriad.

Ffaith sawadadwy yw, nad yw y meddwyn yn bwriadu dyfod yn un o'r cymeriad drwg yma pan yn dechreu ymarfer â'r diodydd meddwawl. Nag ydyw. Dechreu yn ddi-niwed iawn, heb y bwriad lleiaf i ddyfod yn anghymmedrol. Nid oes tuedd naturiol yn y cyfansoddiad dynol at y gwpan gwenwynig; ac nid yw natur yn gofyn hyny ychwaith. Rhaid ei ddarostwng i'r ymarferiad trwy drais, a hyny trwy ymarferiad graddol; ac yna, ar ol dwyn y natur i'w hansawdd, y mae megys ail iddo. Profir hyn wrth edrych yn ol ar ei fabandod. A gymerai efe ef y pryd hyny fel peth cydweddol ac hyfryd i'w chwæth a'i natur? a gymerai efe lwyaid o hono y pryd hwnw heb ei gymysgu? O na, rhaid ei gymysgu â dwfr, ac wedi hyny ag ychydig siwgr, ac yna cymer ef trwy lawer o drafferth, a'i arllwys trwy drais i'w gylla. Tebyg i hyn yma oedd y fam hono yn ei hanwybodaeth yn dysgu ei phlant yn yr arferiad ofnadwy. Credai hi ei fod yn dda i'w phlaent i ochelyd afiechyd. Yn y boreu, y peth cyntaf ar ol codi y plant a'u gwisgo, oedd eu galw yn drefnus at eu gilydd o flaen y tân, yna cymerai y *gis* a'r *dwfr*, a rhoddai lwyaid i bob un; a chyn hir nid oedd rhaid iddi drafferthu i'w gymysgu, daethant yn alluog i'w gymeryd fel ag yr oedd, a hyny gyda yr hyfrydwech mwyaf, a mwy o hono fo allai nag a fedrai y fam druan ei gael iddynt. Fel hyn daethant yn feddwon cyffredin. Yr oedd yn awr mor ddymunol ganddynt nes eu gyru i'r perygl heb ofn na dychryn; ac fel yr oeddynt yn dynesu at y perygl, yr oeddynt yn fwy esgeulus o hyd, fel nad oeddent yn prisio pa un ai ar y llinell neu drosti yr elent. Pe buasent yn meddiannu eu cyflawn synwyr yn y fath sefyllfa, gallasent wybod pa nesaf y buasent i'r perygl mai cyntaf i gyd y sythient iê. Ond bollol i'r gwrthwyneb y bu; ac y mae rhagfeddlw y dyn anghymmedrol yn dyfod dywyllach dywyllach bob dydd fel y mae

ei berygl yn cynyddu. Y mae ei sefyllfa yn un sydd yn gofyn, o herwydd hyn, ein cydymdeimlad yn neillduol; y mae yn wrthddrych ein tosturi, ac nid ein digofaint. Peidiwn ag anghosio, ynte, fod y niwed o yfed y diodydd poethion yn bechod ofnadwy, a'i fod yn dallu meddwl ei goffeidwyr, fel nad ynt yn deall beth yw pechod; fel pan y byddo yn agos i berygl, nid oes ganddo ddim gallu i'w ochelyd, ac yn raddol, o ychydig i ychydig, y mae yn ei ganol dros ei ben.

Y mae pob un sydd wedi bod yn euog o'r drwg yn gwybod yn brofiadol fod y diodydd meddwawl yn beryglus ac yn niweidiol iawn, ac y mae yn teimlo ar ol meddwi unwaith na wna efe hyny byth drachefn; y mae yn meddwl yn awr y gwyf pa le i sefyll am weddill ei oes. Ffuria farn yn awr na wna efe ddim cymeryd gormodedd o hyn allan. Y mae yn gwybod pa le i aros—gwna ychydig y tro yn awr. Diferyn efo chyfaill, neu mewn cymdeithas, neu ef allai ychydig yn y tŷ yn ddirgelaidd; ond yr oedd yn methu a sefyll yno—yr oedd yn myned yn rhy agos i'r perygl; ac o ganlyniad syrthio iddo a wnaeth. Yr ychydig bach a arweiniodd i lawer, a llawer a arweiniodd i ofid a phechod.

Edrychwn arno yn awr yn ei ddrygau ofnadwy, yn nghafael y pechod gwaethaf yn y byd. Pwy yw y *chwaredwr* (*gamester*)? y meddwyn, yr hwn sydd yn caru ei gwpan a bod gydag ef o foreu hyd yr hwyr.—Edrychi i'r tafarn, pwy sydd yno yn gosod y bwrdd a'r holl *fachine* yn barod, i chwareu am arian ei gymmydog? pwy sydd yn tafu ei arian yno, i gymhell ei gymmydog i ymuno ag ef? y meddwyn yw efe. Dyma lle maent yn gymysgedig, yr hen a'r iusang, y tlawd a'r cyfoethog, y priod a'r aumhriod—rhai yn golledwyr a rhai yn enillwyr. Ac ar ol y collo y gamlwr ei arian, O fel y teimla! ymddengys megys â gwen ar ei wyneb, a'i galon yn llosgi o'i fewn gan ofid a digofaint. Y mae yn awr heb ddim arian; colodd ei gyflog; pa beth a wna? Colodd ei gyfoeth; y mae y truan heb ddim; beth a wna efe yn awr am arian. Nid oes llawer o bwys ganddo am waith; rhaid dyfeisio rhyw ffordd arall; mae ei galon yn ddrwg; a gwell ganddo bob peth na gweithio. Nid oes dim i wneud ond gwarchod cyffe i—*ladrata!* os metha gael arian ei gymmydog trwy y *gambling*, rhaid eu cael trwy lwybr mwy dirgelaidd, sef *ladrata!* gwyllia yn awr am gyffe i ysbeilio ei gyd-ddynion. Y mae y tŷ tafarn yn lle da iddo gyrcru er cael ei amcan i ben. Yno y gwneir dynion yn feddwon; ac os bydd yno ryw un gweddol o gryf mewn arian, diau y bydd yn o debyg o'u dangos a'u brolio—y mae am i bawb eu gwelod. Y *gambler* a wena ar hyu, gan ddal sylw crassus o hono; a'r cyffe cyntaf a gaiff arno, cyflawna ei weithred ofnadwy. Cymer ei arian, gan ei adael heb ddim; ac os bydd ganddo oriawr (*watch*), gwna'r tro yn eithaf.

Os gall gael rhyw beth a wna ei dro wrth dori tŷ ei gymmydog, pob peth o'r goreu; y mae gystal ganddo wneud hyny a rhyw beth arall! Gwelir ef weithiau yn sefyll ar ben y ffordd-fawr yn y nos er cyrhaedd ei amcan ofnadwy, efo ei oferynnau marwol yn ei law;

ac os metha a llwyddo trwy nerth corfforol i gael ei arian, gwna hynny trwy gymeryd ym-aithe ei fywyd. O! y bywyddau sydd wedi eu colli trwy ddylanwad meddwod!! arweinia y cymmedrol yn *feddwon*, y *meddwon* yn *gamblers*, y *gamblers* yn *lladron*, a'r *lladron* yn *forddwy*! a chyn terfyn y meddwyn ei oes, gwelir ef yn grogedig rhwng nefoedd a llawr. "Ni chaffi y meddwon etifeddu teyrnas nefoedd."

TAU TAU IOTA.

(i'w barhau.)

Y DILUW.

ALLAN O BREGETH Y PARCH. R. PARRY.

"DECHREUDD Noah rybuddio y byd, a dywedyd fod Duw am ei fodd i dwfr. Farodd hyn gryn gyffro yn mhllith y bobl ar y cyntaf. Yr oedd pwys ei gymeriad yn enill graddau o sylw pawb. Cafodd ryw rai i'w gynorthwyo i dori coed at yr arch, ac i gludo y defnyddiau at y gwaith. Ond yn mhen deng mlynedd, dechreuodd rhyw amhenwyr ddrwgdybio dybenion Noah, ac ameu gwirionedd ei genadwri. 'Ai tybied,' meddynt, 'fod Noah yn peidio gwirioni? Druan oedd yr hen wr, ef allai fod rhyw ddyrswach yn ei goryn.' Dyna fel y mae anffyddiaeth yn cael ei droed i lawr flaenaf, mewn ameu y gwirionedd. Yr un fath ag y mae y sceptics sydd yn britho ein gwlad yn awr. Ai tybied fod crefydd o gymmaint pwys ag y dywad y pregethwyr? Ai tybied fod marw o gymmaint pwys ag y dywedir ei fod? Ameu, ac heb galedu digon i wadu y gwirionedd. Yn mhen deng mlynedd a deogain dyma ryw rai yn codi i fynu yn ddiagon celyd, ac yn gwadu y cyfan. Dyma yr ail ris at anffyddiaeth; ac yn mheu y can' mlynedd dyma ryw rai yn ymgyrthau, ac yn dyfod allan yn watwarwyr i *wawdio* y genadwri. Dyma y radd waethaf. 'Daw yn y dyddiau diweddfaf watwarwyr, yn rhodio yn ol eu chantan eu hunain, ac yn dywedyd, 'Pa le y mae addewid ei ddyfodiad ef? canyr er pan hunodd y tadau, y mae pob peth yn parhau fel yr oeddent o ddechreuad y creadigaeth!' 'Yr hen Noah, druan, y mae o yn son am rhyw ddiluw mawr, a rhyw gawod fawr yn dyfod i fodd i byd, a bod Duw am ddyfod i dywallt y farn. Pa le y mae y cyflawniad o'i fygythiad bellach? Nid oes dim mwy o arwydd heddyw nag oedd gan' mlynedd i heddyw! Y mae pob peth yn parhau yr un fath. Dydd a nos yr un fath. Tymborau y flwyddyn yr un fath—a symudiadau y sêr yr un fath. Fel hyn yr oedd pethau yn amser fy nhad, fel hyn yr oedd hi yn amser fy nhaid. Ffolineb i gyd. Rhyw *bristearcft* o eiddo yr hen Noah yw y cwbl oll. Peidiwch a gwrando ar yr hen greadur! Parhau i rybuddio o hyd yr oedd Noah er y cyfan, yn onest, yn daer, yn enw Duw, ac yn ngholwg Duw.

"Ond yn mhen y chwech ugain mlynedd yr oedd y byd wedi cyrhaedd eithafnod ei lygr-edigaeth, ac erbyn hyn yr oedd yr arch wedi ei chwbl orphen. Chwech ugain mlynedd! Casgliad ef allai oddiwrth yr ymadrodd hwnw,

'A'i ddyddian fyddant ugain mlynedd a chant.' Erbyn hyn yr oedd yr holl gymmydogaethau yn ferw byw gan adrodd a gwrando am helyntion Noah. 'Wel, yfory y mae prophwydoliaeth yr hen Noah yn dyfod i ben—druan oedd yr hen wr, rhaid iddo estyn ei broffwydoliaeth flwyddyn yn mhellach o leiaf—y mae yr hin yn rhy deg heddyw—pa fodd bynag, rhaid i ni gael myned i ymweled ag ef i gyd yfory.' Y mae Noah yn awr ya prysur orphen pygu yr arch. Y mae y clo diweddfaf wedi ei caod. Y mae pob peth yn barod.

"Dyma y diwrnod wedi gwawrio! Y mae y bore yn glir, yr awel yn dynner, y wawr yn ddysglaer, y mae yr haul yn codi yn siriol, a nefoedd a daear yn gwenu ar eu gilydd. Dyma y diwrnod hyfrydaf a fu drwy y tymor. Beth am Noah? 'Yr hen fachgen gwirion. Rhaid iddo daeru mai yfory oedd ef yn ei feddwl.' Casglu yr oedd y bobl yn dyrfaoedd. Rhybuddio yr oedd Noah yn onest ac yn ddirifol. Ond po mwyaf y rhybuddiai Noah mwyaf y gwawdiai y dor. Fel yr oeddnt yn ymryson yn eu cabledd, a'u dirnyg, a'u gwawd, dyma lew a llewes yn rhuthro yn ddytaw a thawel rhwng y bobl, ac i mewn a hwy i'r arch. 'Ho!' ebe rhyw un, 'dyma y farn wedi disgyn ar yr hen wr am ei ffolineb—y mae o wedi myned yn ysglyfaeth i'r bwystfilod!'—Gyda hyn dyma yr awyr i'w glywed yn suo gan adenydd dau eryr mawr, ac yn disgyn fel mellen i mewn i'r arch. 'Ho! dyna fo: dyna fo wedi myned yn —. Taw!' Ar hyn dyma ddau elephant mawr yn tynu yn mlaen, a'u camrau amrogo yn siglo y ddaear, a thros y grisiau i mewn i'r arch. Yn union, dyma'r arth a'r arthes yn gadael eu cenawon, ac yn cyfeirio tua'r arch! Dacw y lleopard a'r lleopardes yn gadael eu hysglyfaeth, ac yn ymorol am yr arch!—dyma yr asen wyllt yn gadael yr anialwch, ac yn prysuro at yr arch!—dyma yr eidion yn gadael y preob, dacw y march yn gadael y ddol—dacw y ceirw yn crychneidio droes y cae—dacw y cwingnod yn gadael y creigiau, a'r geifr yn cefnu ar y mynyddoedd, ac y maent oll yn llwybro am yr arch! Y mae yr awyr yn ddu gan eogyll yr adar, oll yn ebedeg am yr arch! O yr olwg oedd ar y derf erbyn hyn! Dacw y Duw mawr ei hun yn edrych a oedd pawb wedi dyfod i mewn, ac a'i law ei hun yn canu ar Noah a'r gwaredigion oll. Mae pob bolle wedi eu sicrhau, ac y mae pob clo wedi eu dyogeln. Dacw yr agoriad mawr yn myned i fynu i'r nef. Y mae Noah i mewn, ond y mae yr annuwiolion allan! Y mae pob wyn-eb o'r bobl yn awr yn duo—y mae pob calon yn ymddatod—y mae myrdd o dybiau, ac amheuan, ac ofnau yn llanw pob meddwl.—Dyna ryw yr mawr yn nesu at ochr yr arch, yn curo ac yn gwaeddi, 'Noah?' Pawb mor ddytaw a'r bedd! Dacw flaenor yr annuwiolion yn casglu ei nerth ynghyd am y waith olaf, ac yn gwaeddi, 'Does dim perygl!—p'le mae'r gawod?' ac ar hyn yn syrthio i lewyg yr y fan! Yn awr y mae yr awyr yn gwiago math o len goch bruddaidd drosti—y mae natur oll fel pe byddai yn feichiog ar ryw gynhwrf, yn ocheneidio yn llwythig, a'i gwregys ar ymswygo. Dyna swn y corwynfoedd yn

chwiban o bell i'w glywed, ac yn tori y gog-
teg—dyma fellten yn fflaob uwchben y dorf.
'Oly maywyd i,' meddai rhyw ddyd. Y mae
yr awr yn dechreu pyg-dduo—y mae y
mellt fflamgoch yn dechreu gwibio. Dyna
flooded o angelion dymystr allan o law Duw ar
unwaith. Pwy a wŷr pa nifer sydd o honant.
a pha faint ydyw eu galluoedd? 'Cerbydau
Daw ydynt ugain mil, sef miloedd o angy-
lion: yr Arglwydd sydd yn eu plith megys yn
Sinaï yn y cyssagr.' Dyma bum' mil yn
lluchio peleni tân trwy odre y cwmwl, i
dyau y braswlaw i lawr, er cynyddu at-dyniad
va y ddaear, i sugno y gawod i'w mynwes.
Dyna bum' mil yn rhedeg i fynd, ac yn agor
fenestri nesoedd, fel y maent yn tywallt eu
cawodau dylifog i lawr. Dacw bum' mil
crail yn rhedeg i agor ffodiardau y dyfnder
mawr, nes y mae y rhai hyn yn bwrlwmio eu
hymygaroedd yn afonydd llydain allan: a
thacw bum' mil gyda hyn yn rhedeg i symud
y troelion a'r dorau sydd yn derfyn i'r mor,
nes y mae ei donau yn chwyddo ac yn ym-
gyddeirigi ar unwaith, ac yn gorlifo dros ei
gobanan. Y mae holl *waterspouts* y greadig-
sedd yn cael eu pwpmpio gan anghion ar eu
begni eithaf er chwyddo y gawod, nes y mae
yr holl nentydd wedi eu gorchuddio ar fynydd
awr! O olygfa ryfedd! Edrychwn ar y
'cedrya o nerth yn gwneuthur ei air ef.' Pwy
a all ddirnad GALLUOEDD ANGEL? Pa fodd
bynag, y mae un wedi anturio dywedyd, y

Gall angel heb un troosol symudo lloery a nen,
Nes meddyl yn ei chongl a'i thanu dros ei ben—
Gall chwyddo'n fwy na chawrll; er hyn ysbrydion
par, ddu
All ddiwasio wrth y dengmil ar fisen y nodwydd

Edd yn fydd cyffymach na'r fellten yn ei grym,
Mae'n aed yn deneuach na min y cleddyf llym,
Fis rath drwy yr wybren, se dreiddia'r gwml
drwy, gwlaw.
Heb eyni fiam na mellten, heb gyffro gwres na

Er hyn pan y myno fe yr aelionau'r byd,
Y thau a'r dŵr i ffraco'n gynddeirig yn eu lliid,
Fe hollu'r creigiau'n delichion, fe dodda'r dur yn llyn,
Cydybairt glôb i'w chaelon, fe sigla ddaear-gryn.

Felwage Fw fol y corwynt, fe gyfyd dymhesti fawr,
Fis chwyth blaenau rhaegdynt, fe luchia ser i lawr,
Ffyriga donau'r weilig, i lyagu'r llongau 'nghyd,
Foddyrma anian drwyddi, atalia gwrs y byd.

Both bynag am hyn, yr oedd y cwblar waith
yn awr! Yr oedd gwaedd y dorf erbyn hyn
yn diaspodain y creigiau. Pa gawod all eu
gydded. Eto chwyddo-yr oedd y dŵr, a
fyrigo yr oedd yr elfenau. Dacw ryw wraig
yn gwaeddi yn ngwyneb ei gwr, 'Pa sawl
gwaith y dywedais i wrthych fod rhywbeth
yn nghanhadwri Noah?' Dacw rhyw fach-
gan yn rhedeg ac yn gwaeddi yn ngwyneb
ei dad, 'Fy nhad, oni buasai i chwi, buaswn i
wedi myned i mewn i'r arch.' Dacw ryw
un yn rhedeg ac yn gwaeddi yn ngwyneb ei
gymydog, Pa sawl gwaith y bum i yn
dada i chwi fod yn debyg fod cenhadwri
Noah yn wirionedd?' 'Wel, ni fyddwn i yn
gwadu hyn.' 'Ie, ond byddech bob amser
yn dywedyd y byddem ni gystal a'n cymmyd-
ogion ecaill, os felly fyddai; a beth ydym ni
hysw er bod gystal allan a'n cymmydogion, a
phawb yn boddi yn y llif.' Chwyddo yr

oedd y dŵr o hyd, a chynddeiriogi yr oedd
yr elfenau yn barhaus. Dacw ryw fam dy-
ner yn dringo i ben y clogwyn, a'r don yn
gwthio i fynd ar ei hol—yn dal y baban bach
yn ei breichiau uwchlaw y llif, ac yn croch-
waeddi yn ngwyneb y nesoedd am arbed ei
baban bach, serch boddi ei hun yn y don.
Ond ni wrandawai yr elfenau ar neb ond eu
Duw. Y mae y brynau yn suddo o un i un
i'r dŵr. Y mae y ddaear o'r diwedd wedi
ei llyngu i fynd gan y môr,—dacw y cyfan
yn cael eu hyagwyo ymaith gyda'r lli. O'r
diwedd dyma y dŵr yn dechreu codi yr
arch i nofio, a hono yn dechreu siglo rhwng y
gwanegau orfawr, a dacw y cannoedd oedd
wedi dringo i fynd at ei chawod, yn dechreu
cael eu gollwng i lawr o un i un, nes yr oedd
yr holl fyd wedi ei ddamnio a dymchweliad,
a'i fodd i yn y llif. Nid oedd mwyach ddim
yn y golwg ond awyr a mor. Pa le y mae
arch Noah yn awr? Yn nghanol y diogelwch.
Y mae y teulu dedwydd yn eu palas nefiad-
wy, newydd godi oddiar eu gliniau, o gyda-
bod Duw yn eu gwaredigaeth, yn uno i ganu
pennill o fawl, mewn peroriaeth na chlywir ei
bath—

'Bydd melus iantio draw, 'nol bod o don i don,
Ac ni rown farwel maeo o law i'r fordaith hon.'

'O herwydd paham, y byd a oedd pryd hwnnw
wedi ei orchuddio a dŵr, a ddyfethwyd!
Eithr y nesoedd a'r ddaear sy yr awrbon, yd-
ynt trwy yr un gair wedi eu rhoddi i gadw i
dân, erbyn dydd y farn, a dystryw yr anwir
ddynion.'
Cyt. TAU TAU IOTA.

GWROLDEB YN ANGEU.

Yn un o gylchwylliau Cymdeithas Genhadol
Llundain, adroddai un o'r areithwyr yr hanes-
yn canlynol:—O gylch dwy flynedd yn ol yr
oeddwn yn sefyll ar lan y môr yn Scotland,
yn yml careg ag oedd yn nodi lle beddrod
un o ardderchog lu y merthyron ag oeddynt
wedi colli eu bywydau dros Iesu Grist yn am-
ser Charles II. Ar y gareg hono yr oedd enw
"MARGARET WILSON" yn gerffiedig. Merch
ieuang ddeunaw oed ydoedd. Yr oedd hi a
gwraig weddw dair a thriugain oed wedi cael
eu cyd-gondemnio i farw am wrthod neb ond
Iesu yn Ben yr eglwys. Y ddedfryd oedd, ar
iddynt gael eu rhwymio wrth ystangciau wedi
eu euro i'r clai tew a'r traeth, a chael eu
gadael yno nes i lanw y mor ymchwyddo
drostynt. Yr oedd ystangc y weddw oedran-
us wedi cael ei osod chydydig yn nes i'r mor
na'r ystangc y ferch ieuang, gyda bwriad am
i waagfa ingawl olaf y weddw siglo ffydd
Margaret Wilson. Dechreuodd y llanw lifo
yn mlaen tuag atynt, ac ymchwyddo yn radd-
ol hyd y gliniau, ac yna hyd y lwyman; a hyd
y gwddf; ac o'r gwddf hyd y genau: a phan
oedd awn lleseiriol ochenaidd olaf y weddw
oedranus yn ymdori allan drwy ewyn y don,

gofynai adyn o watwarwr erlidgar a dideimlad i Margaret Wilson, "Beth meddi di yn awr am dy gyfeillion?" "O!" atebai hitbai, "beth meddaf, ond fy mod i yn gweled Crist yma yn dyoddef yn un o'i aelodau. A wyt ti yn meddwl mai nynei sydd yn dyoddef yma? Nage; ond Crist ynom ni; nid ydyw ef byth yn ein hanfon i ryfela ar ein traul ein hunain." —O'r Cronicl.

Y NICOLIAID.

Y blaid hon a elwir Nicolïaid, oddiwrth Nicholas, un o'r saith diaconïaid a ddewiswyd gan yr apostolion ac eraill o'r saint. Yr oedd ef yn brwselyt o Antiochia. Gwel Act. 6. 5. Yr oedd Crist yn cashau gweithredoedd y Nicolïaid (Dat. 2. 6.) am eu bod wedi rhoddi eu huanai i bob afeudid a thueddiadan cnawdol, gan ddyysgu y dylai dynion oddef eu gwragedd yn gyffredin. Nid oeddynt yn petruso bwyta pethau a gynnygydd i eilunod. Yn eu cyfarfodydd neu yn hytrach eu gwleddoedd cariad, arferent ddiifod y goleuni, ac yna cyflawnt odineb a gwragedd eu gilydd. Honant mai trwy gysylltiad o'r fath, rhwng goleuni a thywyllwch, y daeth y byd i fodoliaeth, ac yr hanodd angylion, cythreuliaid, a dynion yn y dechreuad. Cedwir had dynol, a gwaed y rywogaeth arall yn eu gwasanaeth eglwysig, ac honant ei fod yn santaidd; ac y mae yn fwy na thebyg mai y blaid hon a roddodd ei sawyr ddreuwlyd gyntaf ar y wir eglwys, &c. Y sect rhyfeddol hon a wadant Dduw yn Greawdwr, a galwant yr angylion wrth enwau Barbaraid. Dechreuodd eu credo ymbelaethu tua dechreu teyrnasiad Domitian, o gylch y flwyddyn 52 o oed Crist: a chyn alludiaeth Ioan y Difnydd i Ynys Patmos. Nid hir y bu y sect hon heb newid ei henw o fod yn "Nicolïaid" i "Gnasticks," sef gwybodaeth; fel pe buasai eu gwybodaeth hwy wedi deilliaw o ryw le heblaw o y gwaelaf o ddychymmyg dynion. Yr oedd eu gwybodaeth mor wamal, fel nas gallasant hwy na neb arall ei ddeall. Dywedent lawer am eu "Æones," ac hefyd un "Faldabaoth," y rhai a wnaethant y nefoedd (meddynt), a'r hyn oll sydd ganddynt o ddwfr. Priodolant lawer o feibion idd eu Eon, neu Enoia, Barbeloth, a Bunicon, yr olaf a alwant yn Grist. Honant fod y rhan fwyaf o bethau gwledig wedi dyfod o ddwfr a thywyllwch. Dywedant hefyd fod dau enaid yn mhob dyn fyddiog, un o honant yn santaidd, wedi deilliaw o'r Duwdod ei hun, a'r olaf trwy genedliad; ac mai yr olaf sydd yn pechu; ac ar farwolaeth dyn, bod yr enaid yn myned i anifail. Yn ol cred Pythagoras, daliant fod dau Dduw; un da, ac un drwg, fel y "Manicheos," y rhai a sefydlant eu credo ar ran o eiddo y Nicolïaid. Honant hefyd fod Iesu a Christ yn ddau berson gwahanol, ac i Grist ddiysgu yn yr Iesu pan oedd yn ddeg ar hugain oed, ac mai y pryd byny y dechreuodd wneuthur gwyrtbiau. Ar yr athrawiaeth hon y sylfaenodd yr Eutychnïaid a'r Nestorïaid (*Eutychnians and Nestori-*

ans) eu cyfeiliornad. Ni fynant i neb ddyoddef merthyrdod er mwyn Crist, yr hwn dywedant ei fod yn ymddiddan ar y ddear ddeunaw mis o amser wedi ei adgyfodiad. Llwyddodd y cyfeiliornad hwn yn dra helaeth yn Asia a'r Aipt yn y flwyddyn 129, ac yr oedd yn fiodenog iawn yn Spaen, yn mhon 386 o flynyddau wedi esgyniad Crist. O'r saig ddreuwlyd hon y sugnodd y Valentïaid, Manicheïaid, a'r Prislaniaid (*Priscillianists*) eu gwenwyn.

Dir yw mai Nicholas a'i ddysgyblion oedd y cyntaf fel plaid gyhoeddus a gyfeiliornasant mor bell oddiwrth y wir ffydd; ond y mae "banes crefyddau'r byd," o lasur Alexander Ross, yn dangos i mi nad oedd Nicholas o hono ei hun, wedi dychymmygu credo mor wrthun â'r un dau sylw—bod un arall wrth ei gwraidd ddim llai na Simon, yr hwn a elwid Magus, yr hwn mae yn dra thebygol oedd y cyfeiliornwr cyntaf mewn modd personol ag y mae yr ysgrhythr wedi ei gofnodi.

Hysbys yw i y rhan fwyaf odd eich darllenwyr mai Samariad oedd Simon Magus, ac ei fod ar enw saint y Goruchaf, ac yn gyntaf o lawb yn cynyg arian am ddoniau yr Ysbryd Glân. Yr oedd ef yn gwadu'r Duwdod, ac yn honi ei fod efe ei hun yn Dduw. Dysgodd nad Duw oedd Crewr y byd, eithr yr angylion: ac na ddaeth Crist i'r byd, ac o ganlyniad na ddyoddefodd. Gwadodd yr adgyfodiad, ac annogodd odineb. Haerodd hefyd nad oedd y gwir Dduw yn adnabyddus i'r patriarchïaid a'r proffwydi. Ar yr athrawiaeth ddiweddar a nodais y sylfaenodd Menander, Cerinthus, Saturninus a Pasilides eu credoau. Gwadodd Simon Magus y Drindod hefyd, ac o ganlyniad cafodd ddysgyblion lawer, er yn mhell ar ol ei amser ef, ddim llai na'r Sabellïaid (*Sabellians*) Samosateniïaid, Montaniïaid, Praxiïaid, ac eraill rhy ail i'w henwi oll. Dirmygodd gyfraith Moses am nad oedd wedi deilliaw oddiwrth Dduw, a haerodd nad oedd yr Ysbryd Glân yn sylwedd ond rinwedd yn unig, neu yr wy effaith, ac annogodd ei ddysgyblion i addoli ei butain Selen, fel dwies. Yn ngwyneb y cyfeiliornadau uchod, pa rai oeddynt ar led y byd, hyd y nod yw ngwyneb yr apostolion eu hunain, gwnaaf sylwi beth oedd yr achos fod Simon Magus a'i ganlynyddion, heblaw Iuddewon a Mahometaniïaid, yn gwadu y Duwdod. Yn gyntaf, eiddigedd Satan, yr hwn sydd yn cashau ac yn erlid y gwirionedd: yn ail, balchder Hereticïaid, pa rai a fynant eu bod yn gallach neu yn fwy gwybodus na'r saint: dichon hefyd fod cyfran dra heiaeth o anwybodaeth ya diagyn idd eu rhan; o herwydd trwy eu rheswm naturiol nis gallant amgyffred y dirgelwch mawr hwn. Dichon hefyd mai lliid a malais yn erbyn Crist oedd yr achos, gan fod ei Dduwdod yn cael ei wadu gan Iuddewon a Mahometaniïaid, a Chymry a Saeson hefyd. Diau mai pwngio yw hwn sydd wedi tynu sylw llawer o ddynion gwybodus, heblaw anffyddwyr o bob gradd a synwyr, yr olaf ni fynant wadu eu bodoliaeth eu hunain, am nad ydynt yn ei ddeall, ond gwadant y Duwdod gyda phob parodrwydd. Dan bwys y cyfeiliornadau mawrion hys; nid oes i ni feddwl nad oedd.

gwr grafyddwyr yn bodoli yn yr un amser :
ery gallu yn reymol feddwl eu bod yn
dyddolof eriedigaethau trymion, ac yn cael eu
gwngaru ar led y ddaear, a llawer iawn yn
syrthio yn ebyrth i lid eu caseion. Ond eto,
mawr o weddillion y saint a ymroddasant eu
hossan i fyw hywyd meudwaidd, mewn ogof-
eydd ac awialwch y ddaear, pa rai y caf son
am danynt yn fy llythyr nesaf.

Penllyberrant-y-Trelin. GWILYM MYNWI.

RHOI EIN HUNAIN I GRIST.

PAN oedd amryw o ysgolheigion Socrates
yn rhoddi iddo aurbegion, deuai Aschines
dlawd ato gan wrïdio, a dywedodd, "Syr, nid
oes genyf ddim ag sydd yn deilwng o honoch;
ond yr wyf yn cynyg yr hyn oll a feddaf, sef
fy huan. Ac yr wyf yn deisyf arnoch dder-
bya yr anrheb, gan ystyried, er fod llawer yn
rhoddi mwy, na adawodd neb mor lleied heb
ei roddi a mi, yr hwn wyf yn rhoddi fy hun-
ca." Atebodd Socrates, "Nis gallasit roddi
dim mwy derbynol genyf na *thi dy hun*; a
byddai yn ofalus iawn o dy rodd, er dy
dychwelyd i ti dy hun yn well nag y cefais i
di." Darllenwydd! a wyt ti wedi roddi dy
hun i Iesu Crist, yr hwn sydd yn foddllawn ac
ya hbl i gadw yr hyn a roddir ato? os nad
wyt, cofa y bydd ymddygiad Aschines dlawd
yr dy gendennio yn y farn, am iddo ef roddi
ei hun yn gyfangwbl i Socrates, 'ac wele fwy
na Socrates yma.

RHYBUDD I GELWYDDWYR RHYFYGUS.

DRESTATSON yr hanesyn canlynol am am-
gylched neillduol a gymerodd le ychydig am-
ser yn ol, oddiwrth un o weinidogion swydd
Bwrto, yr hwn a sicrha ei fod yn berffaith
wironedd.

"Yr oedd mewn cymmydogaeth heb fod yn
mhell oddi yma, ddynes ieuange wylt ac an-
rymwl, yr hon a brofodd ei hun yn feiohig.
In yr amser hwnw, dywedodd iddi weled
dys yn agos yno yn lladrata coed o ryw le a
nodai hi. Yr oedd y dyn yn un hollol ddi-
son drwg am dano; ac yn aelod gyda y Bedydd-
wyr. Yaol clywed am y dywediad hwn,
aeth rhai i ofyn yn fwy neillduol iddi yn
rhylych y peth. Mitbau a sicrhaodd iddynt
ei fod yn einhaf gwir. Galwyd y dyn i gyfrif
gan yr eglwys, a thystiolaethodd yntaf yn y
modd uwyaif didrifol nad oedd y peth yn
wir; ac na wyddai ddim am dano. Yr oedd
hithau yn parhau i haeru i'r gwrthwyneb, ac i
galarhau y peth dywedodd, "Byth na chaff-

wyf rym i esgor ar y plentyn aydd ynof, (neu
eiriau o'r sylwedd hyn) os nad yw yn wir."
Yn mhen ychydig amser wedi hyn daeth ei
hamser i esgor. Cafodd ei tharo yn glafiawn.
Danfonwyd i geisio meddyg ati; a daeth yn-
ten. Wedi bod gyda hi am rai diwrnodau,
dywedodd nad oedd ganddo ddim i'w wneud
iddi; nas gallasai mewn un modd yn y byd
ei rhyddhau. Ac felly gadawodd hi, gan ei
rhoddi i fynu i farw. Nid oedd dim arall
mewn dysgwylad gan neb, Yr oedd hyn yn
agos i ddiwedd yr wythnos. Y Sabbath can-
lynol yn yr hwyr, yr oedd y dyn a gyhuddas-
id ganddi, ynghyd a'i wraig, a chyfeillion
eraill, yn dychwelyd o'r addoliad cyfagos
heibio i'r tŷ lle yr ydoedd; a dywedodd un
o'r cyfeillion wrth y cyhuddedig, "Beth pe
aem i mewn i weled y creadur truceus?" Ate-
bodd yntau, "Nac af fi; ewch chwi os yd-
ych yn dewis." "Na," ebe ei wraig, "dos
i mewn." Ac yna, ar gymbellid ei wraig ac
eraill, efe a aeth i mewn gyda ei gyfaill. Wedi
bod yno ychydig, gofynodd iddi, Beth oedd hi
yn awr yn ei ddywedyd am y cybuddiad ag
oedd wedi ei ddwyn yn ei erbyn ef?" "O!"
ebe hithau, "*celwydd yn gwbl oedd*; nid oedd
ynddo ddim gwir. A wneuch chwi faddeu i
mi? Atebodd yntau y gwnai. Ceisiodd gan-
ddo roddi cusan iddi yn dystiolaeth ei fod yn
madden. Gwrthododd yntau hyn, ond ya-
gydwodd law â hi. Yna gofynodd iddo a
wnai efe weddio gyda hi a throsti. Cydayn-
iodd â'i chais; ac ar or hyn ymadawodd ef
ynghyd a'i gyfaill. Cyn pen dwy awr wedi
hyny rhyddhawyd hi; yr hyn nid oedd neb
bellach yn ei ddysegwyl.—Nid fordd gyffre-
din yr Arglwydd ydyw gwneud fel hyn; ond
nid ydyw yn beth anghredadwy y dichen i
bethau o'r fath gael eu trefnu ganddo weithiau
yn ei ragluniseith ef, yn rhybuddion i rai rhy-
fygus yn eu pechod, fel yr oedd hon. Ymae
efe yn sylwi, ac yn medru cosbi. "Peth ofn-
adwy yw syrthio yn nwyllaw y Duw byw."
—O'r *Cronicl*.

GORCHFYGU SATAN.

ADRODDAI YR Anrhyd. Baptist Noel yr ha-
nesyn a ganlyn mewn cyfarfod cenhadol un-
waith. Yr oedd dyn ieuange yn Manchester
ag oedd yn dechreu llwyddo ac enill arian fel
nyddwr cotwn. Aeth i gyfarfod cenhadol
gyda bwriad i roddi *swilt* yn y casgliad; ond
wrth wrande yr areithiau, enynodd dadl yn
ei fynwes pa un aiswllt ai *sovereign* a roddai;
ond o'r diwedd y teimlad cenhadol a enillodd
y dydd, a bwriwyd y *Sovereign* i'r drysorfa.

Cyn gynted ag yr aeth o'i law, dyma hunan-oldeb yn codi, ac yn dechreu dadwrdd yn ei glust, "Ffwl wyt ti, John. Ni buasai waeth i ti roddi y awllt, a dim ond hyny; buasit felly yn awr yn gyfothocach o bedwar swllt ar bumtheg; ac ni buasai neb yn gwybod dim am hyny." Wedi iddo, drwy weddi ac ymdrech, fwrw yr ysbryd hyny allan, brysiodd yn ddiosed i godi ei roddi i o un i *bun' seureign*, a thysa, meddai, y modd yllwyddodd i "*guro Satan*." Hwyrach y byddai yn burion peth i rai o Gymry America gyuyg un-waith ar y ffordd yma o "*guro Satan*."

Y LOCUSTIAID.

MAE Syria, yr Aipht, a Phersia, ynghyd a holl bartbau dehenol Asia, mor ddarostyngedig i'r dystryw a effeithir gan y creaduriaid dychrynlyd yma, ag yw y rhanau eraill o'r byd i ddystryw y daeargrynau a'r mynyddoedd tanlyd (*volcanoes*). Y mae llosoawgrwydd y creaduriaid hyn bron yn anghredadwy gan bawb ar nas gwelsant hwy. Cuddiant yr holl ddaear am gannoedd o filldroedd, a'u swu pan yn dringo a diagyn y coedydd idd ei glywed o bellder ffordd, yn debyg fel pe byddai byddin yn myned i'w ffordd mewn dystawrwydd, ac heb fod yn rhyfela. Gellid dychymygu wrth weled eu hol yn mhen amser, fod tan wedi bod yn eu canlyn. Lle bynag y dygwyyd iddynt fyned, byddant yno wrth y myrddiynau dirif; a gwnant ddiifrod yn fuan iawu ar bob pren a llysiau, bwytant y dail a'r risgl, fel na bydd yn aros o'r pren ond y trwngc moel. Cyfrifir eu hymddangosiad bob amser fel blaereudigion i brinder a newyn. Dywed trigolion Syria bob amser eu bod yn sicr o fagu, os bydd y tymbor gau-faidd yn dawel a mwy, a denant bob amser yno o anialwch Arabia. Pan y mae y trigolion yn canfod arwyddion o'u dyfodiad, ymdrechant trwy bob moddion i'w tarfu, neu eu gwylltio, eu dychryu a'u difa. I'r dybenion hyny weithiau cyneuant danau mawrion, a thafant bob math o weltach a gweiriau gwlyb arnynt, nes y byddo y mwg yn ymgodi yn golofnau mawrion dros yr holl wlad: bryd arall cloddiant ffoydd mawrion, a thafant bob math o wellach a gweiriau gwlyb arnynt, nes y byddo y mwg yn ymgodi yn golofnau mawrion dros yr holl wlad: bryd arall cloddiant ffoydd mawrion, yn y rhai y lladdant y locustiaid wrth y miloedd; ond y dinstyr penaf ac anffaedical arnynt yw, gwynt y deau a'r dean-orllewinol, ynghyd ag adar alwant, "*Locust-Fwytafwr*." Bydd yr adar hyn yn eu derbyn yn heidiau lluosog, ac nid yn unig yn eu bwyta, ond yn eu difa a'u llad, fel pe byddai hyny yn hyfrydwch penaf eu natur: o ganlyniad y mae yr adar hyn mor werthfawr a pharchus gan y gwladysdiol, fel nas beiddia neb eu saethu na'u difa mewn un modd. Ond y gwynt a nodwyd ydyw prif ddinstyrydd y locustiaid; chwythir hwynt

gan hwn yn un dorf i For y Canoldir, a boddir hwynt yno; ac o herwydd eu rhif, bydd ei lauan yn doedig gan eu cyrff, a'r drygawr a gyfyd oddiwrthyn am lawer o ddiwrnodau sydd annyoddetol. Pan fyddant yn ymgodi i ebedeg, bydd yr olwg arnynt fel cwmwl du, ac fel y byddont yn agoshau braidd na thwyllant oleu yr haul. Bydd eu gwaith y diagyn ar y planhigion a'r llysiau, agos mor ddi-faol a phe bwytant hwynt. Bydd eu heff-aith ddinyatriol yn parhau mewn rhai gwledydd am dair a phedair blynedd; a phan y byddant feirw bydd eu drawdod yn cael ei gario gan y gwynt, nes y bydd bron yn annichou i neb allu byw yn agos yno.

Dywed un haesydd credadwy i Affrica gael ei drygu yn annhraethol gan y llu barnol hyn yn y flwyddyn o oed y byd 3800, y rhai, wedi bwyta pob pren, ynghyd a'r llysiau, a ebedasant ymaith, a boddasant yn y mor; yr hyn a achosodd ddrawdod mwy na phe buasai cant o filoedd o gyrff dynol yn gorwedd ar wyneb y maes heb eu claddu. Yn y fl. 1650, daeth llu o honynt i dalu eu-hymwelid â Rwsia, yn dair byddin, a lledasant dros holl diroedd Poland a Sithania, nes oeddent yn tywyllu yr awyr, a'r ddaear hefyd a orchuddiasant mewn rhai manau, hyd nes oeddent yn bentryau mawrion yn ymgrynhoi ar eu gilydd bedair troedfedd o ddyfnder; manau eraill a orchuddiasant yn hollol, fel pe buasai brethyn du wedi ei daenu dros yr holl ddaear, a'r holl goedydd yn plygu gan eu pwysau, a'r golled a wnaethent ydoedd dros ben pob cyfrifiad.— Yn y flwyddyn 1724, ymwelant a difrodasant Barbary yn dra thruenus, fel y darlunia y Dr. Shew, yr hwn ydoedd lygad-dyst o'r peth ei hun. Ymddangosasant gyntaf oddeutu diwedd mis Mawrth; yn nechrau Ebrill yr oeddent wedi lluosogi i raddau annirnadwy, nes oeddent ar ganol dydd bron a thywyllu yr haul fel gwahanol gymylau duon. Yn nghanol Mai, gwnaethant enciliad am fyr amser i'r gwahanol wastadedd i ddodwy eu wyau. Yn mis Mehefin daeth y rhai ieuangc allan gyda hwy yn llu aneirf; cuddient gannoedd o latheni o'r ddaear: ac fel y cerddent yn mlaen a ddringent y coedydd, y muriau, a'r teian, gan lwyrr ddifa pob peth tyfadwy ffordd y cerddent. Y trigolion, i'r dyben o ymdrechu i'w difa, nid atalient na thraul nac ymdrech; cloddiasant eu meusydd a'u gerddi yn ffoydd mawrion, a llanwasant hwynt â dwfr; mewn manau eraill casglent bob math o ddefnydd a losgai ac a fygai yn ddeisi mawrion; a phan welent y cwmwl locustiaid yn dyfod gosodent hwynt ar dan. Ond, er eu gofid, buan y gwelant eu holl lafur yn aneffeithiol, o herwydd llanwyd eu holl ffoydd â chyrrff y locustiaid, a'u tanau a ddiifodwyd gan y naill lu ar ol y llall, eto y fyddin a ymddangosai heb un bwch, na lleihad yn perthyn iddi; ond yn ysbaid diwrnod neu ddau wedi i un fyddin fyned i'w ffordd, ymwelid â hwy gan fyddin newydd wedi deor o'r wyau a ddodwasid o'r blaen, y rhai a hollol ddiifasant yr hyn a weddillasid gan y rhai blaenaf; ond yn ddiaym-wth chwythwyd hwynt i For y Gogledd, a boddasant. Yn y flwyddyn 1797, ymwelwyd gan yr unrhyw farn a gwastradedd de

heol Affrica: am yr hyn y rhydd un Mr. Barrow ddesgrifiad helaeth; ond yr hyn a ellir ei gynwys yn fyr fel hyn:—Yn y fan lle yr oedd ef o'r wlad, yr oedd yr holl wastradd wedi ei orchuddio dros oddcennu dwy fil o filldroedd pedair onglod ganddynt, a dyfroedd yr afon lawr a llydan wedi ei hollol orchuddio gan gyrff i rhai a syrthient wrth ymdrechu bwyta y cyrs a dyfent ar hyd ei plesydd.

EFELYCHIAID O'R PENNILLION SEISNIG,

Yn y rhifyn diweddaraf.

Arwyll Syr.—Os bernwch y gwnant y llinau isod, yndychiad i'r pennillion Seisnig, ryw foddineb i'ch phebydd "Altud," goddefwch iddynt ymdangos.

Marwile.

Ei frawd Estran.

CYDAWENHEWN, daw'r amser addawedig.

Cydawenhewn, blodeu'r anial dir.

Anwylliant Seion canu gant.

A'r gwylloedd oll blodeuo wnant;

Cydawenhewn, daw'r amser addawedig.

Cydawenhewn, blodeu'r anial dir.

Arded lluman "Newydd da."

Dros fyd, buddugol chwyrto wna;

A phob creadur, caeth neu rhydd,

Roeswant y gogonawli ddydd;

Cydawenhewn, daw'r amser addawedig.

Cydawenhewn, blodeu'r anial dir.

Cydawenhewn, daw'r amser addawedig.

Cydawenhewn, Jerusalem a gân.

O Seion a glwys gyfraith lór,

Ac erylwr pawb o ffr hyd ffr.

Cydawenhewn, daw'r amser addawedig.

Cydawenhewn, Jerusalem a gân;

Goruwch pob bryn gwna'r owin ei sodd.

Pob ffrwd ddyllid rhadawi hedd;

Gordeinw mawli bob calon sad.

Cydawenhewn, daw'r amser addawedig.

Cydawenhewn, Jerusalem a gân.

Cydawenhewn, daw'r amser addawedig.

Cydawenhewn, teyrnasa T'wyseg hedd;

Cydwery'r oen a'r llewyard dig;

Is Seion clais na thrais ni thrig.

Cydawenhewn, daw'r amser addawedig.

Cydawenhewn, teyrnasa T'wyseg hedd;

Trot cledd a phicell, offer bân—

I drin y gwydd,* a dresnog ar;†

Llan wena hedd o lan hyd lan;

Niddysgir rhyfel mwy'n un man.

Cydawenhewn, daw'r amser addawedig.

Cydawenhewn, teyrnasa T'wyseg hedd.

Y DYMHESTL.

Tôn—Y Gadlais."

Yr oeddwn ar foreddydd

Tu byfryd yn ymadestho,

Yn sgholeu'r haul ysbienydd

Heb gwml yn gorchuddio;

Mewn un man yn min y môr,

Y cerych draw ar waith ein lór,

I cefnfor mawr ei furiau!

Mwledu y cymyrlan

I gorchuddio'r awyr werddias,

A'r haul a'i ddiagleir olau,

A'r môr a'i domau'n grychias;

Cyrs a swa tarannu draw,

Mae oedd fy nghalon bron mewn braw,

A'r gwys a'r gwlad yn edgas.

Tra hynod oedd tarannu

Yn rhwygo yr awrykylch!

A'r mellt trwy'r eangderau,

Fel saethau tanllyd ogylich!

A'r mor yn hyl ei wawr,

A'i donau fel wrynnyddau mawr,

Yn ddirfawr oddiamgylch!

A'r llongau'n nofio'n llawnion

O ddynton a thrysorau,

Goruwch y tonau geirwon.

A'r eigion rhwng y creigiau;

I'w gwel'd o flaen y gwynt,

Yn eael eu gyr'n rhydd ar hnt

'Nawr oll bron myr'd yn ddirylliau!

A'r morwyr trist eu teimlad

Ni welent dir nac wybren;

Na llewyrch haul na lleud,

Na eiriol wawr un seren!

A braw yn llanw eu bron

O dan y dwr o don i don,

Heb waled dim ond niwlen!

A'r dymestl wynt yn chwythu,

A'r oerni 'n curo arnynt;

A'r eirwlaw yn eu gwlychu,

Heb unrhyw gysur ganddynt!

A'r mellt o'u cylch yn gwau,

A swa tarannu yn parhau,

Ac aruthr swa y corwynt!

A'r dymestl am hir dymor,

A'r perygl mawr yn para;

A lhwythau ar y cefnfor

Heb obaith diogelfa,

Bob un mewn ofn bob awr,

Mai'u lle fuasai'r eigion mawr!

Cyn cyrhaedd pen eu gyrsa.

Pob peth oedd idd ei ganfod

Fel pe buasai rwyngau

Holl natur yn ymddatod

Dau ddyrnod Duw yn ddarnau!

A phawb o'r morwyr mad

Yn canu'n iach i dir eu gwlad,

A phawb o'u holl berth'nasau!

A'r llong yn awr ollyngal

I'r gwaelod a'i thrigollion!

Ac eraill a'ent yn ddirylliau

Ar draws y creigiau mawrion!

A'r morwyr fawr a man

A'r dagrau ar eu gruddiau glân

Ar ol eu holl gyfeillion.

A phawb yn llwyr ymado

A gwlad eu genedigfaeth!

Lle cawsant ironau i sugno

Yn anwyl a phob triniaeth;

A boddi gol yn nghol,

A gadael pob peth ar eu hol,

Er cymaint oedd eu hirfaeth!

Rhai 'nghanol annuwioldeb

Yn llyn tua'r terfyn,

Ar ymyl trag'wyddoldeb,

Ow i'echrys oedd eu dychryn!

A rhai yn codi llef

O weddi'n awr at Dduw y nef,

Ac yntef yn eu derbyn!

Pan seth y dymhestl hwbio,

Holl anian oedd yn lleol!

Heb gwml yn gorchuddio,

A'r haul yn rho'i oleuni,

Heb chwyth o wynt na choll,

A'r mor fel sidan eirian oll,

Yn addas 'n ol llonyddu.

GWYLIN GRILLIDRO.

ANFFYDDIAETH.

Meithrin pched mae anffyddiaeth, Llygredigaeth yw

ei nod,

Erchyll meddwl am yr enaid Wada yr anfeldrol Fod;

Plant yr ysgol lân Sabbathol, Pawb a ddalo'npl ei

ddawn.

I lawr brofi Duw'n bodoli, Crefu'n Iesu'r Llywydd

St. Clair.

DIMRW.

* Tros.

† Surface, plough-land.

DYDD NADOLIG YN MINERSVILLE.

Yn gymmaint a bod y dydd uchod yn eael ei gadw fel math o wyl; a dymun yn arferol o roddi heibio en gorehwylion arno yn yr ardaloedd hyn fel parthau eraill o'r wlad, penderfynodd cyfeillion rhinwedd a daioni yn Minersville ddefnyddio yr adeg mewn ymdrech er cadw y byd o'r ffas lygredig y mae yn gorwedd ynddo, ac yn ol y penderfyniad blaenorol cynnuliwyd y moddion canlynol:

Yn y boreu am ddeg. cynnuliwyd cyfarfod cenhadol gan *Gymdeithas Cenhadol y Plant*; a thraddodwyd darlith fuddiol ar *Sandwich Islands*, gau y Parch. R. R. Williams. Dangoswyd cyflwr gwael yr ymysedd cyn mynediad yr elengyl yuo. Yr oedd y gynulleidfa yn lluosog, a chafwyd casgliad rhagorol dda ar ddiwedd y cyfarfod wrth ystyried caledi yr amseroedd.

Am ddaun o'r gloch y prydawn. cynnuliwyd cyfarfod gan y *Gymdeithas Ddirwestol*, yn nghapel y Bedyddwyr. Galwyd y Parch. J. P. Harris, i'r gadair, a John Thomas i fod yn Ysgrifenydd. Agorwyd y cyfarfod gau y Cadeirydd newn anorchiad byr a sywyrtaun; yna galwyd ar Mr. Richard Edwards, Pottsville, i anerch y gynulleidfa lluosog; ac wedi hyny y Parch. R. R. Williams. Yr oedd yr areithiau yn rymus ac effeithiol; ar y diwedd arwyddodd 18 yr ardystiad i lwyrwmwrthod a'r ddiwedd feddwl.

Penderfynwyd cyfarfod am chwech o'r gloch yn nghapel y Cynulleidfaoion. Wedi dechreu y cyfarfod, galwyd y Parch. R. R. Williams i'r gadair, a galwyd yr un ysgrifenydd. Agorodd y cadeirydd y cyfarfod, yna galwodd ar Mr. Humphrey Parry i areithio; ac wedi hyny ar y Parch. Robert Williams, ac yna ar y Parch. J. P. Harris. Yr oedd yr areithiau hyn yn dra phwrpaol, a'r capel wedi ei orlenwi. Arwyddwyd yr ardystiad gan 56. yr hyn a wna i fynd, rhwng y ddau gyfarfod, 74; a gobeithiwn y bydd iddynt barhau. Felly y mae yr achos dirwestol i raddau wedi adfywio yn ein plith.

Yr ydym yn teimlo ein rhwymau i gydnabod y cantonion am eu gwasanaeth ar y dydd; a diolchwn i'r ardalwyr am eu presennoldeb, ond yn benaf i Dduw am ei nawdd a'i wenau.

Penderfynwyd fod gweithrediadau y dydd i ymddangos yn y Cyhoeddiadau Cymreig.

JOHN THOMAS, *Ysgrifenydd*.

Minersville, Ionawr 6, 1849.

TREFNIADAU Y POST SWYDDFA,

Rhwng Prydain Fawr a'r Unol Dalaethau.

Y mae y cydundeb newydd a wnawd yn ddiweddar rhwng yr Unol Dalaethau a Brydain Fawr wedi dyfod i weithrediad o barth cludiad llythyrau, papyrâu, yr hwn sydd yn gosod y ddwy lywodraeth yn hollol ar yr un tir o barth yr elw. Rhwyd y dyfyniadau byrion a gaplyn hysbyrwydd i'r darlennydd o natur y cydundeb.

Pob llythyr a bostir yn yr Unol Dalaethau,

yn pwyso hanner wna neu dan hyny i gael ei ystyried yn llythyr sengl; dros hanner wna, ac nid uwchlaw un wna, yn llythyr dyblyg; dros un wna, ac nid uwchlaw un a hanner, yn driphlyg, ac felly yn cynyddu yn ol yr un gradd am bob hanner wna ychwanegol. Yn Lloegr y mae yr holl lythyron a bwysant dros un wna ac nid dros ddwy, i'w hystyried yn bedwarphlyg; dros ddwy ac nid uwchlaw tair wna, yn chwechphlyg; hyny yw, codir dwy dreth ychwanegol ar gyfer pob wna y byddant dros ben un.

Y dreth ar bob llythyr sengl a bostir yn yr Unol Dalaethau, wedi ei gyfarwyddo i unrhyw fan yn Mhrydain Fawr neu yr Iwerllon, yw 24 cents; llythyrau dyblyg, 48 cents; triphlyg, 72; ac felly yn cynyddu, yn ol yr un gradd, yn ol en pwysau.

Yr un modd am bob llythyr a bostir yn unrhyw fan yn Mhrydain Fawr, codir yr un pris-oced ar eu rhoddiad i fynd mewn uurhyw bost-swyddfa yn yr Unol Dalaethau, yn ol en pwysau.

Gellir talu y cwbl mewn unrhyw swyddfa yn yr Unol Dalaethau, os bydd y daufnydd yn ewyllysio, fel y bydd yn ddiarau i'r derbynnydd.

Gellir gosod newyddiaduron mewn unrhyw swyddfa yn yr Unol Dalaethau i'w danfon i unrhyw le yn y Deyrnas Gyfunol, trwy dalu dwy cent yn mlaen am bob un; ac ar eu derbyniad o Loegr neu Iwerddon rhaid talu dwy cent—Pob llywodraeth i dderbyn dwy cent am bob newyddiadur. Y mae y rhai hyn i'w daufon wedi eu goblygu mewn amleuau, yn agored y ddau pen, ac nid ynt i gymnwys unrhyw ysgrifen mewn un modd.

Am bob pamphlet a anfonir i'r Deyrnas Gyfunol, ac am bob pamphlet a dderbyniir oddi yno rhaid talu un cent am bob wna a bwysant. Y rhai hyn hefyd i'w goblygu mewn amleuau, yn agored bob tu, fel y gellir yn rhwydd eu canfod, ac nid ynt i gymnwys unrhyw ysgrifen pa bynag.

Am llythyrau a anfonir i unrhyw fan dan lywodraeth Lloegr o'r Unol Dalaethau, rhaid talu yn mlaen, 5 cent yr un os danfonir hwynt gyda *packet* Prydeinig, neu 21 cent yr un os danfonir hwynt gyda *packet* Americanaidd—idd ei ddybly, &c., yn ol y pwysau.

Ar dderbyniad llythyrau o unrhyw fan yn Lloegr neu y meddiannau Prydeinig mewn unrhyw swyddfa yn y wlad hon, bydd 5 cent yr un i dalu os danfonwyd hwynt gyda *packet* Brydeinig, neu 21 cents gyda *packet* Americanaidd.

TAN A CHOLLI DAU FYWYD YN PORT CARBON.

Nos Fawrth, Ionawr 2, hlogodd tŷ Mr. Philip Steinbach, yn Port Carbon, ger Pottsville, tua naw o'r gloch. Yr oedd Mr. a Mrs. Steinbach yn absennol, ac wedi gadael y tŷ yn nghofal tri o blant, yr henaf o ba rai nid oedd ond pum mlwydd oed. Yn ansodas gosodasant y tŷ er dân, a syrthiodd dau o honant—un yn flwydd a'r llall dros ddwy flwydd oed, yn ysglyfaeth i'r fflamau. Llwyddodd yr henaf i ddiangw allan.

DAMWAIN FARWOL.

Pan oedd Mr. George Markle yn gweithio ar y rheilffordd ger Minersville y Sadwrn olaf yn y flwyddyn ddiweddar, taffwyd ef dan yr aradr aira, ac anafwyd ef i'r fath raddau fel y bu farw mewn canlyniad. Ymddengys fod Mr. Markle wedi bod yn gweithio ar y rheilffordd hon dros bumtheg mlynedd, ac yn bwriadu ei gadael y dydd y cyfarfyddodd â'r ddamwain. Yr oedd yn 35 oed, ac yn wr a berchid yn fawr.

GWLADYCHFA GYMREIG.

MR. GOLYGYDD.—Mae cryn siarad genym yn y dyddiau hyn yn y gymmydogaeth hon ynghylch sefydlu gwladychfa Gymreig; er fod rhai yn meddwl fod hyn yn ormod o orchwyl i ni i'w gyflawni, eto nis gallaf ganfod mewn un modd fod hyn yn anhosibl, ond cael cydweithrediad. Mae yr hyn a ymddangosodd yn y Cenhadwr yn ddiweddar, yn enwedig ynghylch haelfrydedd Cymry Cincinnati, yn deilwng iawn o sylw a chymradwyeth ein cenedl. Mae cymdeithasan o ddechreuad bychan wedi bod yn foddion lawer gwaith cyn yma iddwy'n peithau mawrion oddiamgylch! Nid oedd y gymdeithas sydd dan fendith y nef i ddadymchwelyd teyrnas y tywyllwch ond bychan yn ei dechreuad! yr hon sydd nid yn unig yn cyfrannu bara naturiol, ond hefyd bara'r bywyd i fydd o golledigion!! Y mae yn ddrwg genym weld cymaint o duedd yn y Cymry at wledydd o hinsoddau oerion. Cymmedroldeb yn mhob peth sydd yn sefyll ei dir oeru bob amser. Y mae sefydlu ar fan atebol mewn hinsawdd i'r Cymry yn bwnged o bwys mawr, ac yn un sydd yn gofyn profiad a gwybodaeth helaeth i'w gyflawni. Amaethyddion wedi bod yn trin tir yn America chwech neu saith mlynedd o leiaf, ac wedi cael prawf o hinsoddau a natur tir mewn gwahanol barthau, a ddylent gael eu hawdurdodi i edrych allan am dir i'r Cymry. Yn awr, yr wyf yn golygu fod yn Ohio lawer o Gymry gwybodus wedi cael profiad helaeth ar drin tir, ac hefyd yn nghogledd talaeth Caerfrog-Newydd; carwn glywed eu tystiolaeth hwy, pa un ai hinsawdd Ohio, ai hinsawdd oer Steuben, yw yr oeru a'r mwyaf manteisiol i dlodion Cymry i fyw? Byddai gosod dynion newydd ddyfod drosodd o'r hen wlad, neu grefftwyr, i ddewis tŷ i amaethwyr yn America, yn gwbl mor ansoeth a gosod dilledydd (*sailor*) yn oruchwyliwr ar y glowyr, neu grydd ar y mwngwyr. Mae Wisconsin yn wlad oer iawn, a'r coed yn brin, heb fyned yn mhell i'r gogledd; a dim glo yn y dalaeth: ac nid yw y grawn Indiaidd a godir yno ond gwael iawn, a chymeryd y wlad gyda'i gilydd, mewn cydmariaeth i'r hyn a godir yn nhalaethau Illinois ac Ohio. Gyda phob parch i "*Dan o Benlin*," yagrif pa un a ymddangosodd yn y Cenhadwr am Bbagfyr diweddar, yr wyf yn beiddio ei wrthwynebu, oblegyd ofnwyf fod y cyfnull wedi bod dipyn yr ffrwyll, heb ystyried pethau fel y maent, neu yn gwybod ond ychydig iawn am yr hyn oedd ganddo mewn

llaw pan yn yagrifenu, odide ni buasai yn cymeradwyo idd ei genedl fodo i wlad lle nad oes ond ychydig o goed a dim glo—lle mae y gauaf hefyd mor hir ac oer. Gobeithiaf y bydd i ryw un galluog ddyfod i'r maes i ddadleu dros hinsawdd mwy gymmerol, a gauaf tynrach nag eiddo Wisconsin, a gosod allan werth y grawn Indiaidd nid yn unig ynddo ei hun yn ymborth i ddyd ac anifail, ond ei fod hefyd yn cymhwyso ac yn addasu y tir at gynhyrchu gwenith. &c.

Yn awr, Mr. Golygydd, a gaf fi nodi, fel un sydd wedi cael peth profiad yn y wlad, yr hydred (*longitude*) 40, fel canol-bwynt hinsawdd i'r Cymry. Mae y llinell hon yn cynhyrchu glo mewn rhanau o'r tir, a mwn haiarn mewn manau, o Bensylvania i'r Mynyddau Cerigog. Mae digon o dir gan y llywodraeth yr ochr orllewinol i'r Mississippi ar y llinell hon, ar werth. Gwyr pawb sydd yn dewis gwybod, fod deheubarth Iowa yn llawer gwell gwlad na Wisconsin, ac nid yw y farchnad yno cynddrwg ag y bu. Mae yn gwellhan bob blwyddyn. Mae'r trefydd yn amblan a'r trigolion yn lluosogi, &c. Y mae y Missouri yn fordwyol a llawer o'i changenau; os yw y coed yn brin mewn manau, y mae yno ddigon o lo: nid oes achos i'r Cymry ofni ymsefydlu yn nghogledd talaeth Missouri, o herwydd ei bod yn dalaeth gaeth, os ydyw y tir yn dda ac yn iachus. Mae hanesion cysurllawn oddi yno, a lle i obethio y bydd yn dalaeth rydd cwn hir. Gorllewin-ogledd o California yw y wlad oeru a ddarllenais i am dani o un wlad yn Nghogledd America; ond y mae y draul yn ormod i anfon llawer o dlodion yno.

WM. HUGHES.

Welsh Creek, Acasto P. O., Kans Co., Ill.

YR INDIAID CYMREIG.

MR. GOL.—Mae yr hanesion ag y maethwyr diweddar yn eu rhoddi am y llywodraeth Indiaid gwynion ar yr Afon Galia, yn profi tu hwnt i bob dadl fod ein cyndadau wedi dyfod yno o Ewrop. Mae gwedd eu gwynebau, lliw eu gwallt, eu gwybodaeth yn y celfyddydau, a'u moesau da, yn rhagor i'r Indiaid yn gyffredin, wedi synu teithwyr yn ddiweddar. A gawn ni fel Cymry gyduno i anfon dau neu dri o'n cenedl i'w plith, er ymholi yn fanylach i'w sefyllfa, eu credoau, eu harferion, &c., ac os bydd amgylchiadau yn caniatáu i sefydlu yn eu plith. Ni bydd y draul yn fawr, ac nid oes achos beichio neb ond cael cydweithrediad, er cynnal cenhadwr neu ddau yno. Dylai fod un yn deall yr Ysbaensag yn eu plith; ac os mmi y rhai hyn yw yr Indiaid Cymraeg, a'u gwlad yn dda, ac yn weddol o iachus, a pheth Cymraeg yn eu hiaith, onid dyma'r man lle y dylai y Cymry ymsefydlu; ac felly, wrth ein bod ni, Cymry yr America, yn cyfrannu i helpu ein cenedl i ddyfod drosodd o wlad y gorthwrwm, a chael eu bara naturiol, y bydd iddynt hwythau, dan ddylanwad Ysbyrd yr Arglwydd, i gyfrannu bara y bywyd i'r Madogiald tywyll, ac felly bydd ein cyfraniadau yn foddion, fel y dywed yr hen ddiareb Gymreig, "i ladd

dan aderyn ar un ergyd;" a bydd genym le i ddygwyl bendith ddyblyg ar ein gwaith. Ond ofnwyf fod Afon Galia ormod yn y de at chwaeth y Cymry.—Nid oes amenaeth genyf na bydd llawer yn gweun ar yr ysgrif hon, ond dywedaf wrth y cyfryw nad ydynt hwy yn gwybod cymmaint a mi am danynt, onide nis gwelent hynny. Crefaf arnoch chiwi, Mr. Golygydd, adael i'r ysgrif hon a'r un flaenorol ymddangos yn rhyw gongl o'r Seron, mewn gobaith y bydd pob un o honynt i dderbyn y sylw a deilyngant. Yr eiddoch, &c.

Welsh Creek, Ill.

WM. HUGHES.

YMOSODIAD AR FYWYD AC YSBEILIAD CYMRO YN POTTSVILLE.

Y nos Sadwrn olaf yn Ionawr, fel yr oedd Cymro o'r enw John Davies yn myned gyda David Sands a Benjamin Carp, trwy le anial yn agos i Guinea Hill yn y lle hwn, rhuthrasant arno yn sydyn gan ei guro i lawr, ei aethru yno, ac wedi dwyn ei arian, sef tua \$30, gadawsant ef yno, gan feddwl ei fod yn farw. Diogasant ef o'i ddillad a chymerasant y cwbl. Pa'fodd bynag, llwyddodd Davies ryw bryd cyn y boreu i fyned yn ol i dŷ David Jones, mewn sefyllfa druenus, a gwnawd pob brys i wneud ei gwyn yn hysbys i'r Ynad Wilson. Daliwyd Sands, a thfaddodwyd ef i garchar; ond drwg genym nad ydys hyd yma wedi cael gafael ar Carp.

TAN YN PITTSBURG.—COLLED MAWR AR FEDDIANNAU A BYWYDAU.

TORODD tŷn dinystriol allan yn Pittsburg, am dri o'r gloch boreu y 6fed o Ionawr, yr hwn a losgodd tasg ugain o adeiladaethau yn ulw mewn ychydig amser; yn cynnwys nwydd-dŷ ardderchog y Meistr. Irwin a'i Feibion; naw adeilad perthynol i'r Meistr. Adams a Townsend, yn Front-street; *foundry* M'Kee a Griswold, ystordy raffau Dudley a Davis, ac amryw adeiladaethau eraill. Cyfrifir y golled yn \$70,000; o ba swm yr oedd \$40,000 wedi eu dyogelu mewn gwahaol swyddfeydd. Bernid fod amryw fywydau wedi eu colli. Cafwyd corff Mr. Hays, mab y Barwr Hays, yn yr adfail y prydawn hwnw.

DIHENYDDIAD W. BUNDRIDGE EPPES.

Dydddefodd yradyn annedwydd hwn ddedfryd drymaf y gyfraith, yn Richmond, Rhagfyr 29, am ladd Mr. Muir. Yr oedd nifer luocog o bobl wedi ymgynnull i weled y dihenyddiad. Gwnaeth gyfaddefiad llawn o'i fai. Darbwylodd Muir i fyned gydag ef i'r coed i seethu, a phan aethant i le anial ymosododd arno a llofruddiodd ef, gyda bwriad i gymeryd oddiwrtho rai papyrnau a ddaliai yn ei erbyn ef.

Gadawodd y carcharor ei goll yn y carchar tua hanner awr wedi deuddeg, gyda y Parchedigion Hargrave a Withers. Yr oedd wedi ei wisgo mewn gwyn, ac yn ymddangos yn ei

iechyd arferol. Wedi cyrhaedd y dibenyddle y Parch. Mr. Withers a anerchodd y dorf, gan derfynu mewn gweddi gyfaddas i'r amgylchiad. Yna dechreuodd y carcharor ar ei gyfaddefiad, ac mewn llais dealladwy ac hyglyw gwuaeth y sylwadau canlynol: "Foneddigion, nid oeddwn yn bwriadu dywedyd dim ar yr amgylchiad presennol, ond gan y dichen y bydd hynny o les i eraill, yr wyf yn benderfynol i ddywedyd rhywbeth. Cyhuddwyd fi o wahanol droeddau cyn hyn—o lofruddio fy mam-yn-nghyfraith a'm morwyn, ac hefyd o ladd gyrrwr moch; ond o'r holl bethau hynny gallaf dystio gerbron fy Marwr fy mod yn ddienuog. Byddai yn dda genyf pe gallwn ddywedyd yr un peth am y cyhuddiad arall: o herwydd yr wyf yn euog o hwnw. Myfi a leddais Francis Adolphus Muir a'm llaw fy hun. Y mae y weithred waedlyd o fasn fy llygaid byth oddiar hynny, ac y mae yn edifar genyf i mi ei chyflawni. Y mae yn dda genyf i ddywedyd fy mod yn credu ei fod ef yn y nef, ac hyderaf y bydd i mi ei gyfarfod yno; o herwydd yr wyf yn ymddyryd ar addewidion Duw. Foneddigion, yr wyf wedi gwleud gwell amser, fel y gwyr amryw o honoch.—Pan ymosodo y temtiwr arnom, nis gwyddom pa beth a allwn ei wneud. Yr wyf yn gobeithio y bydd hyn yn rybudd i chiwi oll, er gochelyd yf eisiamp. Yr wyf yn gadael y byd mewn heddwch a phob dyn. Yr wyf yn profi fy mod mewn heddwch a Duw. Hyderaf y cawn oll gyfarfod yn y nef."

I'rysarodd y sirydd gyda'i waith, a dangosai yntef yr ymroddiad mwyaf. Pan yn gosod y nacpyn drws ei lygaid dywedai, "Lludw i'r lludw, pridd i'r pridd;" ac yma symndwyd y bwrdd, a gwyaiwyd enaid Wm. Dandridge Eppes mewn eiliad i wyddfod ei Farnwr.

TAN YN DANVILLE.—Rhydd y *Danville Democrat* am Ionawr 12, hanes y tŷn a gymerodd le yno y nos Fawrth flaenorol yn ystordy Mr. George Leebrick, yr hwn a ddinystrodd yn agos yr holl nwyddau, ac a losgodd lawer o'r adeilad. Pe buasai y tŷn ychydig yn hwy heb ei ganfod, digon tebyg y buasai yn achosi difrod llawer helaethach. Cafodd y tŷn ei achosi gan *friction matches*, y rhai a gymeryd oddiamgylch gan lygod, o ba rai yr oedd nifer mawr yn y lle.

ANERCHIAD Y GWEITHWYR.—Cynnaliwyd cyfarfod yn ddiweddar gan y bobl weithgar yn Pottsville, er amlygu eu syniadau yn erbyn y drefn brosenol o fasnachu yn yr ardal, yn enwedig cyfnewid llafur am nwyddau, a'r modd y maent yn cael eu gwasgu trwy fod eu meistri yn tori neu gyfnewid, heb dalu eu cyflogi. Cydnwyd ar anerchiad at weithwyr y dalacth, a bod pedwar o gynrychiolwyr i gael eu dafon i Harrisburg i amlygu syniadau y cyfarfod.

Y TAFARNDAI BYCHAIN.—Da genym ganfod fod y Cysbwyllawd ar Droeddau ac Anteoleddeb yn Llywodraethfa y dalacth hon, wedi derbyn cyfarwyddiadau i oed treth neu ddirwy ar y *beer* a'r *tippling shops*. Dim fod rhan fawr o'r troeddau a gyflawnir trwy y wlad yn cael eu hachosi yn y fath dai.

Y MADAWIAD GWEINIDOG.—Deallwn fod ein hrawd a'n cymmydog hofi, y Parch. Evan B. Evans, wedi rhoddi ei ofal gweinidogaethol i fyru yn yr eglwys Annibynol yn Pottsville, St. Clair, a Belmont, dechreu y flwyddyn hon. Mae Mr. Evans wedi llafurio yn y cylch hwn dros 16 o flynyddoedd, gyda pharch a chymradwyaeth mawr: yr achos ei fod yn rhoddi ei ofal i fyru oedd diffyg iechyd ac helecthwydd cylch ei lafar.

LLOFRUDDIAETH.—Dydd Mercher, y 13eg o Rhagfyr, cyflawnwyd llofruddiaeth ar enau y Lackawaxen, yn swydd Wayne, Pa. Ymddengys i ddsdl gyfodi rhwng nifer o weithwyr Gwyddelig a seiri Americanaidd, o barth croesi pont ag oedd y diweddaf yn ei hadeiladu. Yr oedd y seiri wedi colli coed yno, ac o ganlyniad ni oddesent i'r Gwyddelod groesi y pont cyn ei gorphen. Boreu y dydd Mercher dyweddedig, dilynwyd mesurau cyfreithiol yn eu herbyn, a chafwyd llawer o'r coed yn ymyl eu bythod. Y dydd hwnw aeth y Gwyddelod i feddwi; a thua ohanol dyld, aeth y seiri fel arferol i ginlâw, i dafarady Mr. Decher, ond arosodd un o boniant, o'r enw G. Kay, ychydig yn y *bar room*, lle yr oedd pedwar o'r Gwyddelod, un o ba rai a ddaeth yn mlaen ac a drywanodd Kay yn ei galon â chylllell, fel y bu farw heb wneud ond un llef o dosturi. Mae y llofrudd mewn dalia.

SYMUDIAD LLYSDY SWYDD SCHUYLKILL.—Tua dwy flynedd yn ol, penderfynodd Llywodraethfa y dalaeth hon fod y llys cyflawnder yr swydd Schuykill i gael ei symud o Orwigsburg i Pottsville, dan yr amod fod trigolion y lle olaf i ddwyn trau adeiladaeth y llydy. Er fod son parhau am yr anturiaeth wedi bod oddiar hyny hyd yn awr, methwyd cael cyllun i ddwyn hyny oddiangylch cyn yn ddiweddar. Meddwn yr hyfydwech yn awr i ddywedyd fod y darpariadau angenrheidiol wedi eu gwneud—codir yr arian trwy dreth wirfoddol ar feddiant o fewn y gorfforaeth, a bydd y gwaith i fyned yn mlaen yn fuan.—Codir yr adeilad ar y *lot* tu arall i'r heol oddiwrth addoldy y Bedyddwyr Cymreig. Bydd y carchar yn ei ymyl y tu cefn. Diagnys y draul am adeiladu y carchar ar y swydd, o herwydd fod y carchar presennol yn rhy hen a chyfyng, a bod eisiau un gwll.

Y WASEFA.—Nid yw yn y rhyfeddod yn bresennol i ganfod hanes y gweithfeydd hais yn cael eu stopio yn yr ardaloedd hyn; o herwydd y mae hyny yn beth mor gyffredin fel nad oes bradd newyddiadur yn syrthio i'n dwylaw heb hybysrwydd fod rai yn cael eu tres allan o waith yn barhaus. Er fod y faenach lo wedi syfyd ychydig mewn rai manau yn ddiweddar, nid yw y gogonhion yn gwllhan, ac y mae y gweithfeydd hais yn parhau i waethgu. Dechreu y flwyddyn hon ataliwyd sefydliad haisa yn Pottstown, oblegyd fod y perchonogion yn methu gwerthu yr haisa. Mewn rai manau cedwir y gweithfeydd yn mlaen, ond y cwbl a orchywylheir ynddynt yw egwyddor-weision a golygwyr. Yn ngwyaeb yr amgylchiadau hyn, ynghyd a bed y perchonogion yn methu talu cyfogaau y gweithwyr, nid yw yn bosibl fod angenion

tymborol canoedd yn cael eu diwallu mewn modd cysurus. Pan fyddo Rhagluniaeth yn atal firwyth y ddaear (fel y gwelsom mewn gwahanol wledydd yn Ewrop yn ystod y blynyddoedd diwedduaf,) ein dyledawydd yw ymdawelu gyda Job: "A dderbyniwn ni gan Ddaw yr hyn sydd dda, ac oni dderbyniwn yr hyn sydd ddrwg?" Ond pan fyddo y nef-oedd yn dyferu braeder arnom, yn flwythloni ein mesevdd, ac yn llenwi ein hyaguboriau, ac un dosbarth o'r bobl yn dyoddef eisiau bara o herwydd anntrefa a cham-weinyddiadau eraill, meddyliwn nad yw yn bechod arnom wingo. Y gwir yw, fod yn rhaid i gyfuewidiad gymeryd lle er ein llwyddiant; ac os na cheir hyny yn fuan, ofnwn y bydd i ni suddo ddyfnach ddyfnach mewn trueni ac angen. Y mae y dalaeth hon wedi cyrhaedd enwogrwydd o herwydd ei mwanau haisa a glo, ac wedi derbyn y gorthrymedig a'r angenus o wledydd eraill am flynyddoedd, gan eu diwallu yn gysurus am beth amser; ond os na ddiffynir eiu llwyddiant, ac y cedwir ymddyried i fyru yn mhlith gwyr yr arian, caiff y trysorau cuddiedig orwedd yn nghrombil y mynyddau, a bydd ein holl wasaneth yma yn annerbyniol, fel y gwelwn yn y dyddiau hyn. Gall eraill son am sefydlu "Gwladychfa Gymreig," &c., ond bydd mwawyr a glowyr y dalaeth hon yn wrthdrrychau mor gymhwys â'neb i gael eu cynorthwyo i symud yno os na chyfnewidia agwedd pethau o'r hyn ydynt yn awr.

Oddiwrth y mynegiad am y flwyddyn ddiwedduaf, yr hwn sydd newydd ei gyhoeddi, canfyddwn fod lleihad mawr wedi gymeryd lle yn masnach lo y Schuykill am 1848, ond y mae peth cynydd yn masnach y Lehigh.

TRETH AR HEN LANGCIAU.—Yn Llywodraethfa Pennsylvania yn ddiweddar dygodd Mr. Evans gynnygiad i mewn i oesod treth ar ben langiau at yr ysgolion cyffredin!

PREGETH YR ESOR HUGHES.—Mae y gwr enwog hwn (y mwyaaf ei ddylanwad o'r Pabyddion yn America) wedi traddodi pregeth yn ddiweddar yn eglwys St. Patrick, Caresrog-Newydd, ar "Sefyllfa bresennol y Pab," prif bwngc pa un yw ceisio dangos nas gall y Pab fod yn ddeiliad i unrhyw deyrn ddaerol; a'i fod yn rhwym o fod yn rhydd ac annibynol, heb gael ei lywodraethu gan unrhyw frenin, hyd y nod pe symudid ef i ymys fechan ar For y Canoldir. Amddiffynna gymeriad y Pab fel Pen yr eglwys—oynrychiolydd Duw ar y ddaear, hyd y nod pan yn crwydro o fan i fan; ac er y cymer arno bleidio rhyddid, dywed fod ymddygiad pawb a wrthwynebat ei Santeiddrwydd—yr ymdrech a wneir gan y bobl i gyrrhaedd eu hawnderau—yn angenfil ieuangc a ddyldid ei lethu.

[Fel hyn y mae y "dyn pechod" yn cael ei amddiffyn eto gan ei bleidwyr, er fod ei ddeiliad o ddwy dalaeth o'i deyrnas santeidd wedi codi yn ei erbyn a'i ffr yntef i ffoi! Gall y Pabyddion dawelu eu hunain â'r dyb nas gall ei Santeiddrwydd anfaledig (?) fod yn ddarostyngedig i unrhyw awdurdod ddaerol, ond ar cael prawf o hys, deued dros y Werydd i'r wlad hon, a throsedd ei chyfreithiau.—GOL.]

Y GYNGHORFA.—Ionawr 8, Mr. Houston o Texas, a ddygodd gynnygiad o flaen y senedd i bennodi cysbwyllawd i chwilio i mewn i'r priodoldeb a'r angenheidrwydd o' wneud rheilffordd rhwng tref San Francisco a'r Mississippi.—Mr. Hale, o New-Hampshire, a gyflwynodd ddeiseb yn erbyn sefydliad caethiwed mewn talaethau newyddion, a throes ddi-odad caethiwed yn mhob man y mae awdurdod gan y Gynghorfa. Y dydd canlynol, Mr. J. B. Underwood o Ky. a ddygodd gynnygiad fod i'r Gynghorfa neillduo swm bennodedig er galluogi y bobl dduon i symud i Liberia. Mr. Berrien o Georgia, a wnaeth fynegiad maith a galluog yn erbyn derbyn Tiriogaeth California fel Talaeth i'r Undeb. Ion. 12, cymerodd yr Anrhyd. James Cooper ei le yn y Senedd. Ionawr 16, cyflwynodd Mr. Douglass welliadau yn yr ysgrif er derbyn California fel Talaeth i'r Undeb. Ionawr 17, cymerwyd ysgrif Mr. Niles, er gostwng y llythyrdoll, dan sylw; y mae yr ysgrif hon yn cynnyg sefydlu y doll ganlynol: Pob llythyr yu pwyso hanner wns neu dan hyn, 3 cents os telir yn mlaen, neu 5 cents os na wneir hyn. Am newyddiaduron, un cent; llythyrau tramor, 15 cents. Diddymir yr hawl i aelodau y gynghorfa i anfon eu llythyrau yn ddiraul. Cynnygiwyd amryw wrthwynebiadau a chyfnewidiadau yn yr ysgrif.

Yn y Tŷ, y mae y pwngc o dal traul flordd (*mileage*) aelodau y Gynghorfa wedi bod dan sylw rai gweithiau. Y mae Mr. H. Greeley, perchonog y *New-York Tribune*, wedi cynyg gostyngiad yn hyn, ac wedi enwogi ei hun yn lawr tŷ ei areithiau ar y mater, er fod rai wedi codi yn ffyrnig yn ei erbyn. Mewn atebiad i un o'i wrthwynebwyr dywedai Mr. Greeley: "Yn awr, Mr. Cadeirydd, yr wyf yn gwybod oddiar y dechreu pa fath waith isel, gwael, a dirmygedig, yn nghyfrif llawer o'r boneddigion hyn yw cynilo neu sefyll arian y cyhoedd. Ystyrir y gwaith yn ddianrhydedd hyd y nod i olygyddion. Ond eich ymgais arhydeddus chwi sydd am dreulio, gwario, ac afradloni arian y wlad. Bernwch fod cynildeb yn air hollol ffridd ac atgas, a'ch arwydd-air gwastadol yw, 'peidiwch gofatu am y draul, a threuliwch gymmaint ag a fedroch'; ac os methwch gyfarfod i cheisiadau eich gofynwyr, gellwch eu difenwi a'u cablu, fel olyddion Judas Iscariot! O! Mr. Cadeirydd, ni chefais i fy lwlian yn nghryd bonedd-igeidrrwydd!"

Fel hyn, y mae ein Cynghorwyr yn treulio eu hamser gwerthfawr heb wneud dim braidd er esmwythau beichiâu y wlad: er son am rai pethau angenheidiol, gadewir hwn i orwedd o dro idro heb unrhyw benderfyniad. Pa un a wneir dim yn effeithiol a chadarnhaol i atal helaethiad caethiwed yn y Gynghorfa hon, sydd ansicr, digon tebyg na: ond y mae yn hed anlwg bellach nas gellir pasio un ysgrif yn y Gynghorfa bresennol o leiaf i sicrhau ei helaethiad.

CENHADWRI Y LLYWODRAETHWR JOHNSTON.—Y mae diffyg lle yn achosi i ni basio heibio heb sylwi ar genhadwri ein Llywodraethwr. Y prif bwngc yw amddiffyn yr egwyddor ddifffynol, yr hyn a wnaeth mewn modd gor-

chestol. Achwyuir gan rai ar ei olygiadau o barth y bangciau, ond ystyrir y genhadwri trwyddi draw yn anrhydedd iddo ei hun ac i'r bobl a'i dewisodd i'r swydd.

Yr Anrhyd. James Cooper a bennodwyd yn *U. S. Senator* yn lle Mr. Cameron.

Y DOLAR AUR.—Deallwn fod y rhai sydd mewn awdurdod yn awyddus i ruddi y bathodyn defnyddiol hwn yn llaw y bobl. Yn mhlith y manteision a ddeilliant oddiwrth hyn, ystyriwn nad y lleiaf fydd i dderbynwyr y Seren, y rhai ydynt yn wasgaredig dros y wlad, i anfon eu taliadau i mewn, yn lle y papyrau diwerth presennol, a hyny heb ychwauegu traul y cludiad—y mae hyn yn rheo- wu aurochfygol (feddyliwn ni) dros ei gael.

CALIFORNIA.

Mae y newyddion diweddaraf o'r wlad hon yn denu fyw-lyw o sylw a chynhwrf yn barhaus. Dywed y rhai a ysgrifemut oddi yno, uad oes terfyn ar yr aur yn California, a'u bod yn ei gael yn helaethach nag erioed. Y mae y newyddion hyn yn llanw niloedd ag awydd i tyued yno, a diau yr elai llawer yn rhagor pe gallent. Y mae llongau yn hwylio yno yn barhaus o New-York, Philadelphia, Boston, New-Bedford, Massachusetts, a lleoedd eraill. Dywed Mr. Larkin, yn ei fynegiad i'r Llywodraeth, dyddiedig Tach. 16, eu bod yu cael yr aur yno yn ddarnau o un iddau bwys. Y mae hefyd yn gyffredin yu burach yn yr ardal hono nag yr arferid ei gael yn y mwngloddiau eraill. Cafwyd rai darnau o hono dros 15 pwys! Dynion ag oeddent heb ddim mis Mehefin diweddar ydynt yn awr yn werth \$20,000. Mae tiriogaeth yr aur yn mesur dros dri chant o filldroedd, a digon tebyg tua mill! Rhydd yr Indiaid wns o aur am grys cotwm! Y mae y trigolion mewn sefyllfa derfynglyd, a llawer iawn o afiechyd trwy y wlad, er nad oes son fod llawer yn marw. Telir pedwar dolar y dydd am fwrdd, ac o bump i chwech dolar y dwys am olechi. Cyflog gyffredia *clerks* yw o \$1,800 i \$3,000. Pa beth a wna y llywodraeth am swyddogion gwladol dywed yr ysgrifenydd nad yw yn gwybod. Nid yw cyflugau llywodraethwyr a barnwyr trwy yr Unol Daleithau yn agos gymmaint a chyflogau gwerthwyr a gwothwyr yn California. Yr anhawedra mwyaf ar flordd masnach yw y duedd sydd yn y morwyr i adael eu llongau, a chilio i'r mwngloddiau. Nid oedd rai o'r llongau yn lano o herwydd hyn, ac eraill a fethent hwylio o herwydd diffyg dwylaw!

Yn mhlith eraill o'r chwilwyr am aur, y mae y Mil. Stephenson o New-York, a Mr. Marcy, mab yr Ysgrifenydd Marcy, y rhai ydynt yn llwyddiannus iawn yn eu gwaith. Y mae Oregon a'r Sandwich Islands yn arllwys eu trigolion i California: ond y mae peth o'r metal sydd wedi ei ddwyn oddi yno yn profi ei hun yn dra diwerth a siomedigaethus. "All not gold that glitters."

"Y CENHADWR."—Mae y Cyhoeddiad rhagorol hwn wedi gwneud ei ymddangosiad mewn gwisg newydd dechreu y flwyddyn hon. Llwydd iddo.

PIRODWDYD—

Ionawr 13, yn Pottsville, gan y Parch. E. B. Evans, Mr. Wm. Rees, a Miss Margaret Richards, ill dau o Pottsville.

Hir oes a dyddiau diddan—1 William,
A'i fwynaid wrag elrian;
Na fydded i ddrwg anian
Ddyfod byth yn rhwydd i'w rhan.

CYMERDOD.

Ionawr 29, gan yr un, Mr. Thomas Bailey, a Miss Eliza Davies, y ddau o Tamaqua.

Yn Cateraugus, C. N., gan y Parch. D. Jenkins. Mr. Hugh Roberts, Freedom, a Mrs. Mary Rees, Centreville.

Llawenydd par a llwydd e hyd
I'r ddan sy'n awr hyd angan 'nghyd.
A's hymdrech fyddo dan bob croes
I fedd'n wych drag'wyddol oes.

MARWOLAETHAU.

Ya Phoenixville, Ionawr 11, Wm James yr hwn a ddaeth i'r wlad hon o gylch uaw mis yn ol o Bontnewynydd, swydd Fynwy, Dohubarth Cymru. *Roller* ydoedd wrth ei alwedigaeth. Cymerwyd ef yn glaf dydd Saboth y 6fed o Ionawr o'r *flie* mewn modd creulawn, a pharhaodd i ddihoeni yn raddol hyd yr 11eg, pryd yr ebedodd y wreichionen fywiol i fyd yr ysbrydoedd. Ar y 13eg, ym-gsglodd torf luocog o Gynry ac eraill i dalu y gymwynas olaf i'w ran farwol. Rhoddwyd ei weddillion i orwedd wrth gapel y Bedyddwyr yn Phoenixville, hyd y dydd mawr. Gadawodd i alaru ar ei ol weddw a thri o blant, yr becaf yn 12 mlwydd, a'r ieuaf yn saith. Tad yr amddiffaid a Phriod y gweddwon a ofis am danynt. Ei anwylfrawd,

EDWARD JAMES.

Ba farw yn ddiweddar yn nghymydyddoeth Pottsville, Pa., Mr. Morgan Jones, gynt o'r Casewydd-ar-Wyag, swydd Fynwy. Hefyd, Mr. Thomas Davies, gynt o Nantyglo.—Claddwyd y ddau yn nghladdfa y Bedyddwyr yn Pottsville.

Ionawr 12, yn New-Philadelphia, Mr. Thomas Phillips, yn 57 oed. Cludwyd ei ran farwol i gladdfa yr Annibynwyr yn Pottsville, lle yr oedd rai o'r perthynasau wedi eu claddu yn Saenorol. Ba y brawd Phillips am rai blynyddau mewn seclodmeth gyda yr Annibynwyr; ond yn y blynyddoedd diweddar yr oedd wedi ymuno â'r Bedyddwyr yn Belmont. Bedyddiwyd ef gan y brawd William Morgan; a pharhaodd i lowyrchu fwy fwy yn ei grefydd hyd derfyn ei oes. Gweinyddwyd ar achlysur ei gladdodigaeth gan y brdyr Lewis Thomas, Wm. Morgan, ac Evan B. Evans.

Ya St. Clair, Rhagfyr 18, Mrs Ann Edmunds, priod Mr. David Edmunds, a merch i Evan ac Elizabeth Jones, yn 23 oed. Bu yn seclod hardd dros wyth mlynedd gyda yr Annibynwyr.

Yn Wilkesbarre, Pa., Medi 13, 1848, Mr. Reese A. Jones, o Pittston Ferry, yn y 64ain fwyddyn o'i oed. Treuliodd rai blynyddau yn seclod flyddlon gyda y Bedyddwyr yn

Nghymru ac America, ac ymddangosi wedi ei ddiwyfu oddiwrth y byd mewn modd neillduol yn ei ddyddian diweddar. Ei ddiweddedd oedd tangnefedd.

Bu ei fab Simon farw yn Pittsburg, yn y fl. 1847, yn 27 oed.

HANESIAETH DRAMOR.

PRYDAIN FAWR, &c.

Dseth y newyddion diweddaraf o Fwrop gyda yr agerfad Cambria, yr hon a adawodd Liverpool ar y 13eg o Ionawr.

Yr oedd y cotwm wedi codi, a'i hairn yr un bris, mewn galwad mawr.

Arosai y Pab yn Gaeta. Heb ymyraeth a galluoedd eraill, penderfynai fyned yn bersonol at Civiti Cecchia, a gwneud appellad at y bobl, ac os buasai hyny yn afwyddianus, ni fwriadau wneud un ymdrech draehaf.

Ymddengys fod y Cholera yn ymdaenu yn barhaus trwy Loegr. Y mae yn frwychus iawn yn Llundain a Glasgow.

Bu farw Ibrahim Paoha, rhaglwr yr Aiff, yn ddiweddar; hefyd, Argl. Melbourne, Prifweinidog Lloegr am rai blynyddau.

Mae twymyn yr aur (California) wedi ymdaenu trwy Loegr a Chymru.

CREULONDES MAWR AR FWRDD AGERFAD GWYDDLEIG.—Ar y dydd cyntaf o Rhagfyr, fel yr oedd yr Agerfad Loudonerry, ar ei mordeith o Sligo i Liverpool, yn mha un yr oedd 120 o ymfudwyr ar eu taith i'r wlad hon, cyfarfu a storm arw, pan y gyrwyd yr holl ymfudwyr i'r fore-cabin, yr hwn le nid oedd dros 18 troedfedd o hyd, 11 o led, a 7 o uchder.—Yn fuan daryddodd yr awyr, gan eu bod wedi eu gwsgu a'u tyru i le mor fychan, a chanlynodd golygfa druenus o ddyoddef a marw. Y bobl a waedent allan eu bod yn methu anadlu, ond ni thelid un sylw i'w llefu. Y boreu canlynol, wedi i'r dymhestr o'tegu, pan agorwyd y drws, canfuwyd golygfa sofr—dim llai na 72 o gryff dynion, gwagedd a phlant, a orweddent wedi eu cruglwytho ar eu gilydd yn feirw, a'r lleill yn gorwedd ar draws eu gilydd gan mwyaf mewn sefyllfa anobeithiol. Cynnalwyd rhai-thymboliad ar y cyrff, pan y dychwelwyd y ddedfryd o ddyladdiad yn erbyn y Cadben. Alex. Johnstone, a'i is-lywyddion Richard Hughes a Ninian Crawford, ac yr amlygwyd y syniadan cryfaf a anffodlonrwydd at ymddygiad annynol pawb a berthynent i'r ager-fad.

YR ANRHYDEDDU A'R PARCHEDIG W. BAPTIST NOEL.

Yr offeiriad dysgedig, a'r pregethwr mawr hwn, a gafodd wys gan Esgob Llundain i adael ei eglwys a'i gynnulleidfia dechreu mis Rhagfyr diweddar, a phregethodd ei bragath ymadawol i gynnulleidfia or-luocog, i'r rhai y bu yn pregethu gyda derbyniad mawr am y chwech mlynedd ar ugain diweddar. Ei ddatyn oedd Dat. 1. 5, 6, "Ac oddiwrth Iesu Grist, yr hwn yw y Tyat-flyddlawn," &c. Testyn tra

phriodol, pan oedd yr efengylwr yn cael ei ddihatrul o'i swydd gysegrddig, a hyny nid am unrhyw gam-fucheddiad, ond o herwydd condemnio llygreddigaeth y cyssylltiad rhwng yr eglwys a'r wlad, ac am gyssylltu gormod â gweinidogion duwiol ymneilluedig. Pan yn cael ei ddiostioiriadu am hyn, mor naturiol a melus y dylifai y fawl-wers yn y testyn—

“Iddo ef yr hwn a'n carodd, ac a'n golchodd yn ei waed ei hun, . . . ac a'n gwneuth ni yn freninoedd ac yn OFFEIRIAID I DDUW A'I DAD EF.” Dywedai, “Fy mrodwr Cristionogol,—Y mae llawer o honoch wedi clywed fy mod, oddiar farn wedi ei ffurfio yn bwyll-og, ac nas gwn pa fodd idd ei newid, ac oddi-ar rym argyhoeddiad nas gallaf ei wrthsefyll, wedi amlygu fy mwriad i adael y lle hwn, lle yr wyf wedi bod yn gweinidogaethu er ys cyranifer o flynyddoedd gyda chymmaint o hyfrydwch. Oddiar pan y gwelais chwi ddiweddar yr wyf wedi gwleud fy esgob, ac y mae ef yn ei hystyried yn ddyledswydd arno i'm hatal i aros gyda chwi yn mbellach na'r Sabboth nesaf: dyma y nos Fercher olaf, gan hynny, y caf yr hyfrydwch o'oh cyfarch. Ond na fod i bethan bach eich bilno. Gadewch i ni ymhyfrydu mewn myfyrddau ar y pwngoreu o bob pwng; ac yr wyf wedi dewis y testyn hwn oblegyd ei fod yn son am y Cyfaill goren, a thuedd cryf yddo i'n cyaruo.”

Nid oedd Mr. Noel yn bwriadu ymadael cyn canol yr haf nesaf, fel y gellid cael digon o amser i osod canlyniedydd iddo; ond danfonodd yr esgob am dano, ac wedi cael boddlonrwydd ganddo o'i fwriadau i ymadael a'r eglwys, efe a ddywedodd wrtho ar unwaith fod yn rhaid iddo ymadael yn ddiwed, ac na chelasi bregethu eilwaith yn ei esgobaeth ef. Mr. Noel a ddywedai yn barchus nas gallasai gydymffurfio â hynny, oblegyd nad oedd wedi hyabysu ei zvnulleidfa o'i fwriad. Cydonwyd o'r diwedd ei fod i bregethu yno un Sabboth yn mbellach, ac yna i ymadael yn llwyr ag Eglwys Loegr.

Nid yw yn hysbys eto pa lwybr crefyddol a gymer. Deallwn fod llyfri gael ei gyhoeddi yn fuan yn gosod allan ei resymau dros ei ymadawiad. Y mae ymadawiad person mor anrhydeddus, poblogaidd ac efengylaidd, a Noel, yn ergyd anaeth i'r eglwys—fel colli colofa. Nid yw yn anuhebyg y dylina llawer o'r offeiriad gwir efengylaidd ef. Y mae swn mawr ya awr am ffurfio Episcopaliaeth heb fod mewn aysylltiad a'r wladwriaeth; i'r hyn ni fusai na gwrthwynebiad mwy nag i ryw onwad arall.

TYWYSOGAETH CYMRU.

CORTWS.—Bu cyfarfod blynyddol yma ar y 6fed a'r 7fed o Rhagfyr, pan y gweinyddodd y brodyr J. P. Jones, Penybont; H. Jenkins, Bettws; D. Jones, Caerdydd; J. Evans, Pont-faen; E. Davies, Penyfa; R. Brown, Style; a J. Lawrence, Llanillyd.

CENHADIETH ABTEFOL Y BEDIYDDWYR YN MYRW.—Cynaliwyd cyfarfod blynyddol y gynghadaeth hon yn Trostret, Pontypwl, ar

y 6fed o Rhagfyr. W. W. Phillips, Yaw, yn y gadair. Mabwysiadwyd y mynegiad, a phenderfynwyd ar fesurau er rheoleiddio y gymdeithas rhagllyw; hefyd, bod y Parch. E. Evans, Pontypwl, i fod yn gydygrifenydd a'r Parch. S. Price, Abersychan. Yn yr hwyr, bu cyfarfod cyhoeddus, pan y pregethodd dau o'r brodyr.

TRELALES.—Cymerodd damwain farwol le yma y 7fed o Rhagfyr diweddar. Fel yr oedd Thomas Mathews, gweithiwr yn ngwaith glo Cefncribwr, yn gwneuthur ei ffordd adre o'r gwaith, ar ol cyrhaedd yn ddyogel i euan y pwll, amcanodd roddi cam i'r tir, ond yn lle hyny syrthiodd bendramwnwngl i lawr i'r pyddew, yr hwn sydd tua 70 llathen o ddyfnder; a bu farw yn ddiwed. Rheithfarn—“Marwol-aeth ddygywyddiadol.” Yr oedd yn aelod tra defnyddiol a hardd gyda y Bedyddwyr yn Mhenybont. Gadawodd weddw a thri o rai bychain i alaru ar ei ol.

JERUSALEM, EYMRI.—Bu gofidiau mawrion yn gorlwytho eglwysi y Bedyddwyr yn sir-oedd Myrwy a Morgawg, o herwydd y capel hardd hwn. Clwyd ef i fynu yn ddiweddar, ac ymddangoedd papyran argraffedig yn hysbysu ei arwertiaut cyhoedd i'r uchaf ei goiniog, a chan ei fod yn dŷ mor dda, ac yn y lle mwyaf poblogaidd yn nghwm Eymni, yr oedd amryw am dano, pan ddaeth dydd yr arwerthiad, sef Rhagfyr 19. Bu yno fwrw tyn rhwng Eglwys Loegr, y Pabyddion; ond o'r diwedd pruwyd ei gan y Parch. S. Edwards, gweinidog Sŵar, er mawr anrhydedd iddo ei hun a'r eglwys dan ei ofal.

ABERTIPI.—Bu Cylchwyll eglwys y Bedyddwyr yma ar y 25 a'r 26 o Hydref. Gweinyddodd y brodyr Hiley, Llanwenarth; Davies, Hwlfordd; Williams, Pantycelyn; Williams, Aberduar; a Roberts, Swyddffynon. Caaglwyd 200p. 9s. 2c.

ABERHONDDU.—Tach. 17, cyflawnwyd llofruddiaeth erchyll yn Cwmgwdy, ffermyd yn ymyl Aberhonddu. Yr oedd Thos. Edwards yn was i Mr. Powell, a Thos. Williams, genedigol o swydd Benfro, yn weithiwr i'r un. Y boreu hwnw cododd y ddan was tua phump o'r gloch, a tharawodd T. W. Thos. Edwards ar ei wegil â bwyall, ac archebodd ef â'i min. Yu fuan wedi hyn, pan oedd eto yn dywyll, aeth y forwyn allan, a gwelai T. W. yn sefyll yn ynyl clwyd yr ardd, a chlywai swn isel a thruenus. Aeth y tentu allan, a chafwyd mai T. Edwards, y gwas, oedd yno yn gorwedd yn orchuddiedig yn ei waed heb farw, pan gyffyrddodd ei feistr ag ef, a gofyn pa fodd y bu, dywedai, “Paid Tom, paid Tom,—digon—digon”—&c., wedi galw meddyg ato, yr hwn a fu yn trin ef archebillion, cafodd fod eogyrn ei ben wedi osal eu briwio fel cregyn, a thynodd tua dwsyn o ddarnan allan wrth ei drin. Anadlodd ei olaf yr hwyr hwnw. Cadwyd tregholiad ar ei gorff, a dychwelwyd y rheithfarn o Lofruddiaeth wirfoddol yn orbyn Thomas Williams. Nid yw yn hollol debyg ei fod wedi ei ddal hyd yma.

CAERDYDD.—Deallwn fod y Gwyddel a gyflawnodd y lofruddiaeth erchyll ar y Cymro, sef

Thomas Lewis, yn y lle hwn, mewn dalfa. Casglwyd dros £60 er cynorthwyo gweddw a phlant T. Lewis.

PREYCAR.—Sabbath, Rhagfyr 17, 1848, cyn-
nabodd eglwys Nebo ei chylchwyll. Sfynddol:
progethodd y Parch. J. Jones, Seion, dair
pregeth ar yr achlysur, ya rymus ac effeithiol
swm. Yr oedd y tyrfaoedd yn lluosog, a'r
casgliadau yn haelionus—y casgliadau oedd i
lethau y ddyled ar addoldy Victoria. Arferent
wasod *tea party* bob blwyddyn, ond y maent
wedi blino ar y peth traferthus hys, a new-
idiant eu trefn.

SYNDIADAU.—Y mae y Parch. D. Ed-
wards, gynt o Gapel Sion, Troisant, wedi ym-
sedyd yn y Deml, Casnewydd ar Wyg; ac y
mae arwyddion o foddloerwydd Pen mawr yr
eglwys arnynt.

Y Parch. W. Williams, o Lanfrynach, ger
Aberhonddu, wedi ymsedyd yn fagail ar
Hebron, Dowlais.

Y Parch. J. P. Williams, Pantycelyn, wedi
cymeryd gofal eglwys Blisouywaan.

YSTRAD MYNACH.—Cynaliwyd trydedd
gylchwyll y Cymreigyddion, arwydd y Cylch-
lestrwyr, Ystrad Mynach, prydawn dydd
Llan, Rhagfyr 13. (nos hen Galan-gauaf.)—
Cymeryd y gadair gan Mr. Eli Evans (Eli
Cwm Ifor.) Melin Gruffydd; yn cael ei gyn-
orthwyo ar ei ddeheulaw gan Gwilym Ilied,
Boirniad y Cyfansoddiadau; ac ar yr aswy
gan T. ab Gwilym, Cilfynydd; y gadair isaf
a gwymerwyd gan y Parch. W. Roberts, Tabor.
Anerchwyd y cyfarfod gan Dewi Glan Taf,
Rhydderch Gwynedd, ac eraill. Yn mhllith y
cystadleuwyr buddugol canfyddwn enwau
T. ab Gwilym, Rhydderch Gwynedd, Dewi
Haraa, Edward Lewis, Ephraim Williams, ac
eraill. Gwobrwyd Henry Roberts y dad-
gwydd, ac ymadawyd wedi derbyn y bodd-
had mwysaf.

ER, y Cymro hylawn.—yw'n Llywydd
Un llawen caridiawn!
Dewraidd, ond eto'n diriawn.
Mawr yw ei ddyg—mor o ddawn.
THOS. P. EVANS.

CYFARFOD TRINISOL MORGANWG, a gynnal-
iwyd yn Behoboth, Llanaawel, gerllaw Cas-
tellnoedd. Y gynhadledd am ddau y dydd
cynaf. Yr oedd Behoboth yn cael ei agor ar
y pryd: y mae dan ofal y Parch. T. Jones,
Castellnoedd. Y brodyr caalynol a bregeth-
mant ar yr achlysur: D. Jones, Caerphili, a
D. Jones, Caerdydd, y nos o'r blaen. Y dydd
caalynol, am ddeg, Williams, Gorazim; Price,
Aberdare; a Davies, Abertawy. Am ddau,
Lewis, Dinas; Jones, Penybont; a J. Jones,
Sion, Merthyr. Yn yr hwyr, Davies, Trefo-
ris; Davies, Penyfa; a Hughes, Llwyni.

GOSTYGLAD CYFLOGAU.—Y mae gostyngiad
o ddau swllt y bunt wedi cymeryd lle trwy y
rhan fwyaf o weithfeydd bairn a glo swyddi
Morganwg a Mynyw dechreu y flwyddyn
hon. Y mae hyn yn dygwydd ar amser ca-
led, pan mae miloedd allan o waith, a'r rhai
sydd mewn gwaith braidd yn methu cynnal
eu huanin a'u teuluoedd yn gyntus.

LLANFAIRYRY.—Dygwyddodd tro galerau

yma Rhagfyr 9, yn Llandirwyrwyn, Llanfair-
bryn, swydd Gaerfyrddin. Yr oedd David
Williams, mawr, a'i frawd Thomas, wedi
rhoddi y pylor yn y pwll i'r dyben o ddryllio
y graig, a Thomas yn ei stemio, neu wasgu y
pylor. Pan welodd David Williams ef yn dra
hwyrffrydig, dywedodd wrtho, 'Gad i mi ei
wneud'; a'r canlyniad fu i'r pylor danio, gan
chwythu corff D. W. i fynu, a disgynodd ar
draws ei frawd, ac ni chafwyd gair o'i enau
mwyach! Cymeryd ef i'w gartref cyn iddo
gwbl farw. Yr oedd tas 35 ml. oed. Gad-
swodd briod a chwech o blant.

PRIODASAU.

Rhagfyr 4, yn Llanelli, Mr. John Emlyn
Jones, ac Hannah, merch ieuangaf T. Jones,
gwin-fasnachydd, Aberteifi.

Rhag. 23, yn Nbredegar, y Parch. Evan
Jones, Tredegar, yn awr gulygydd y Standard
of Freedom, a Miss Lewis, Tredegar.

Yn ddiweddar, yn Blinbau Gwent, Joseph
Thomas ac Elizabeth Fox.

Yn Felin Ganol, Tach. 16, gan y Parch. T. E.
Thomas, y Parch. W. Reynolds, un o weini-
dogion yr eglwys, a Miss M. A. Thomas, Llan-
gloffan.

Yn Dorwendeg, John Llewelyn a Miriam
Bees, y ddau o blwyf Llŷsfaen.

Yn Carmel, Pontypridd, Tach. 18, gan y
Parch. Jas. Richards, Thomas Jones, siopwr,
75 oed, a Mary Clark, Cefnengoed, 51 oed,
ill dau o blwyf Gelligaer.

Tach. 14, yn Llanilltyd Fawr, gan y Parch.
J. Lawrence, y Parch. Richard Edwards, o
Llancarfan, a Miss Margaret Davies, o'r un lle.

MARWOLAETHAU.

Tach. 7, yn 93 mlwydd oed, yr hen chwaer
Ruth Griffiths. Cafodd ei derbyn yn aelod yn
eglwys Felinfael, pan yn 13 oed: bu yn briod
a'r Parch. David Powell, gweinidog y Bed-
yddwyr, Newton Nortage, Sant y Brid, Mor-
ganwg, yr hwn a hunodd ys blynyddau maith
yn yr Arglwydd. Priododd yr ail waith a J.
Griffiths, a buont yn aelodau y blynyddoedd
diweddar yn y Tabernacl, Merthyr. Bu fyw
yr holl flynyddau er anrhydedd i grefydd.

Tach. 11, Jane Jones, yn 37 mlwydd oed,
priod Mr. Wm. Jones, Cileli, ger y Ddinas,
ar ol cystudd byr.

Yn Nghasnewydd-ar-wyng, Ann, gwraig T.
Lewis, Draper, gynt o Lanelli, Caerfyrddin,
yn 30 oed.

23. Yn Nghastellnewydd Emlyn, Elisabeth,
merch ieuangaf y Parch. T. Thomas.

Yn Mhontypridd, yn berwydd damwain
a gyfarfyddodd yn ngwaith glo Mr. John Ed-
munds, Mr. Ebenezer Evans.

Yn Bontfaen, yn 54 oed, y Parch. D. Mor-
gan, gweinidog Wealeyaid.

Yn 89 oed, Mr. Richard Jones, Plasgwyn,
ger Pwllheli, tad y Parch. O. Jones, gwein-
idog y T. C.

Yn 84 oed, Richd. Jones, o'r Blwch Bach,
Dolwyddelen.

ATEBIAD

I Ofyniad "Euler Iefangc," yn y Rhifyn diweddar, tu dal. 23.

Mr. GOL.—Er nad wyf yn medru darllen eich iaith gynwysfawr, eto, trwy gymwyn- asgarwch cyfaill, yr wyf o bryd i bryd yn cael cyfeithad o gynnwysiad eich cyhoeddiad gwerthfawr. Gyda eich cauiated, cynnygiad yr atebiad a ganlyn i ofyniad eich gohebydd "Euler Ief. ngc."

Gwnelai 16 o ddyntion $\frac{1}{2}$ o'r gwaith mewn 16 o ddyddiau; neu 1 dyn mewn 16 gwaith hyn o amser. $16 \times 16 = 256 \times 2 = 512$ o ddi-ruodau o waith. Yna pa sawl dyn a wnelai y gwaith mewn 24 o ddyddiau? $24 : 512 :: 1 = 21\frac{1}{2}$, y uifer a orchwyllhawyd yu gyntaf; a $21\frac{1}{2} \times 16 = 37\frac{1}{2}$ yr holl uifer a orchwyllhawyd. Y draul, yu ol \$1 25 y dydd, yw \$640.

Blossburg, Pa.

J. B. REYNOLDS.

SYLW AR ATEBIAD "EUCLID BACH."

Yn y Rhifyn diweddar.

Mr. COLYGYDD.—Y mae yn dda genyf wel- ed gohebwr y Seren yn craffu ar natur rhif- yddiaeth, ac yn sylwi ar y gofyniadau a ym- ddengys ar ei thu dalenau o fis i fis, gan ym- drechu gwneud y mathau i fynu, a gosod y reol yn llawn. Bydd hyn o les i'r Cymry fel genedl. Ond dalwch sylw, y mae ychydig o gullud yn atebiad "Euclid Bach." Bydd yn dda genyf iddo sylwi eto ar y gofyniad, fel y gallo ei ddeall yn well.

CARVR RHIFYDDIAETH.

GOFYNIADAU.

Mr. GOLYGYDD.—A fyddwch mor ddaed a gosod y gofyniad canlynol aergwydd eich darlennwyr manylgraff. Mae i'w weled yn y 19eg bennod o Actau yr Apostolion, hyd y 7fed adnod; sef pwy a feddyddiodd y deu- ddeg dysgybl hyn ag oedd yu Ephesus? Teimlwn yn bur ddiolchgar i ryw un odd eich gohebwr yn synwrlawn ac amrywddyg am atebiad union-gyrbol i'r gofyniad, yr hyn a fyddai yn foddlonrwydd mawr i mi, heblaw nifer mawr o'm cymmydogion.

Yr eiddoch yn ostyngedig, &c.

Blossburg.

JOHN LEWIS.

DYCHMYG.

Y mae o fewn fy meddiant
Rhyw wrthdrrych rhyfodd iawn;
Ac mae o fewn palasau
Gan foneddigion llawn;
Ac hefyd yn y byrdod
Yn meddiant gwragodd mad;
Y mae e'n llad rai miloedd
O fewn f dref a gwlad;
Y mae e'n gorff go-gyfan,
A hygal ynddo'n llawn,
Yr hyn sydd eithaf eglur
Ond 'nabod ef yn iawn;
Mae ganddo dri o bennau
A dannedd hefyd rai;
Y rhai sy'n peri lladdfa,
Ac hefyd nid oes bai;

Bu rhanau mawr o hono
Yn nghrombil daear Iasth,
Ac hefyd yn y goedwig—
Gwrlionedd yw y draith.
Y mae e'n dfa llawer
Oymboth pur a glan
Ac hefyd thaid ei wigo
O edau, lla neu wlan;
Doss ganddo drwyn na chynffos,
Na throed i gerdded chwath;
Tra byddo ar y ddaear
Yn llad cre duridd llath.
Ddeongtwyr y dychmygion
Rho'wci ateb i'm ar gda,
Pa beth yw'r gwrdhrych hawn
A nodais i'och bla'n.

P. M.

MARCHNAD CAEREFROG-NEWYDD.

Wedi ei ddiwygio i'r "Seren" diwedd y mis.

LLUDW.

Pot, (y goreu), - - - - 6 90 i 7 00
Pearl, - - - - - 6 90 i 7 00

YD.

Gwenith, Genesee, (y bwsiel), 1 25 i 1 28
Rhyg, Gogleddol, - - - - - 61 i - 62
Corn, - - - - - 55 i - 70
Haid, Gorllewinol, - - - - - 60 i - 65
Ceirch, Gogleddol, - - - - - 34 i - 36
" Deheul, - - - - - i - -

PELLLIAID A BLAWD.

Genesee, - - - - - 5 68 i 5 72
Ohio, - - - - - 5 25 i 5 81
Michigan, - - - - - 5 31 i 5 83
Troy, - - - - - 5 25 i 5 73
Georgetown, - - - - - 5 58 i 5 90
Dinas Richmond, - - - - - 6 25 i 7 00
Rhyg, - - - - - 8 12 i 3 35

GLO.

Liverpool, y caloraid, - - - - 8 00 i 9 00
Newcastle, - - - - - 7 50 i 8 50
Caregio, y dunell, - - - - - 4 75 i 5 25

CANWYLLAU.

Mould, Gwêr, y pwy, - - - - - 1' i - 13
Sperm, Dwyrainol a'r ddinas, - 30 i - 32

LEDR.

Derw, - - - - - 0 17 i 0 24

BWYDYDD.

Cig Eidion, (y goreu,) y baril, 10 50 i 12 00
" (da,) - - - - - 7 25 i 7 50
" (i'w lwytho,) - - - - - i - -
Cig moch, - - - - - 14 25 i 15 00
" (da,) - - - - - 13 00 i 13 87
" (i'w lwytho,) - - - - - i - -
Caws, Americanaidd, (y pwy,) 6 i 0 7 $\frac{1}{2}$
Ffolanau, (hams,) - - - - - 7 $\frac{1}{2}$ i 0 8
Ymenyn, (y goreu,) - - - - - 18 i - 19
" (i'w lwytho,) - - - - - 11 i - 12
Lard, - - - - - 7 i - 8

HAIARN.

Pig, Lloegr, - - - - - 20 50 i 22 00
" Americanaidd, - - - - - 23 00 i 24 00
Bar, " - - - - - 70 00 i 75 00
" Lloegr, - - - - - 52 00 i 70 00
Sheet, (America,) - - - - - 3 $\frac{1}{2}$ i - 3 $\frac{1}{2}$
" Russia, - - - - - 00 12 i - 13

Mae prisoedd y gwyrddydd, yn enwedig y whisky, wedi codi. Dywedir mai yr achos o hyn yw, fod galwad am gymmanit o hono i'w gymeryd i California.

NI WYR NI DDYSG—NI DDYSG NI WRENDY.

Y SEREN ORLEWINOL:

NEW

GYFRWNG GWYBODAETH I HIL GOMER YN AMERICA.

CYHOEDDEDIG GAN R. EDWARDS.

Cyf VI]

MAWRTH, 1849.

[RHIF. 55.

CYNNWYSIAD.

Cyflwr presennol Cyfandir Ewrop,	53	California,	73
Maun yr unialwch,	55	HANESIAETH DRAMOR.	
Cyngbor i iawn ddefnyddio amser,	56	Prydain Fawr, Iwerdlon,	73
Y mil blynyddoedd,	57	Ffrainc,	74
California yn brif destyn dedwyddwch,	58	India,	74
Y Saint,	59	Spenn,	74
Diwygiad crefyddol,	60	Y Pab a'i sefyllfa,	74
Cyflwr flydd y Seintiau Diweddaf,	61	TYWYSOGAETH CYMRU.	
Serch teuluaid,	62	Llofruddineth Cwmgwly,	75
Cenhadaeth at ladron,	64	Aberhonddu,	75
California,	65	Marwolaeth Pryso Pryso, Yaw. A. S.	75
Tawelwch,	65	Aberlare,	75
Gwreiddyn y mater,	65	Cnerlydd,	75
Flordd rydd i'r cefngyl yn Awstria,	66	Abercammid, ger Merthyr,	75
Arwyddion yr amseroedd,	67	Maesyberllan,	76
Cau i'r Delyn,	68	Bethesda, ger Bangor,	76
Cyfarfa! Biblaidd South Trenton,	68	Tabernacl, Merthyr,	76
Dirwest yn Marcy,	68	Dowlais,	76
ATEBIAD i ofyniad John D. Thomas,	69	Llancarfan,	76
" arall i Carwr Rhifyddiseth,	69	Crughywel,	76
Anfuddlondeb,	69	Llaurwst,	76
Gofyniadau,	70	Priodlasu a Marwolaethau,	76
Genedigaethau,	70	HANESION YCHWANEGOL AR YR ANLEN.	
Priodas a Marwolaethau,	70	Terfyniad Cyngorfa XXX.,	3
Cofiant y chwaer Mary Davies,	70	Arneith Uddiadol Taylor,	3
Marwolaethau yn Birmingham, ger	70	Marchnad Caerefrug-Newydd,	3
Pittsburg,	72		
Damwain alarus yu Lewisville, Ky.	72		
Y Cymry yu Pottsville,	72		
Amgylchiad bynod,	72		

POTTSVILLE:

ARGRAFFWYD YN SWYDDFA Y "MINERS' JOURNAL."

1849.

AT EIN DOSBARTHWR YR A'N DERBYNWR.

Derbyniwyd y taliadau canlynol yn ystod y mis, (am 1848,) oddiwrth Mr. O. E. Jones, Rem-
sen \$4; am 1849—Mr. D. Jones, Beaver's Meadow, \$2; Mr J. Thomas, Old Mines, \$5.

Derbyniwyd y mis diweddf, heblaw a gyhoeddwyd yn y rhifyn hwn, Cofiant Mrs. Elizabeth
Hails, Pittsburg, gan D. Davies; Englynion, gan y Gwalech; Dafydd yn gysgod o Grist, gan T.
P. Hughes, Ohio; Myfyrdod ar ol darllen yr Auerchiad Eglwriaol yn Seren Tachwedd, gan
Llwyd; Ymweliad â Bethlehem, ac Hanes Sbon Cent, gan Hanesydd; Englynion i'r 'Seren' a'i
Golygydd, gan Ab Gwilym, Pittsburg; Pennillion i Fforch Cywraiu, gan yr un; "Y Geninen," a
dau bennill i'r Gwanwyn, gan Llewelyn Lewis, Pinegrove; Barddoniaeth, gan Myrddu Wylt.

Mae bod y llythyrdoll heb ei dalu gan "Gelyn y Grogbren" yn ddigon o reswm am wrthod ei
Englynion, heb son am bethau eraill. Yr un modd hefyd o barth Hunandiffyniad J. J. Vinton.

Ymdrechasm roddi lle i gymmaint a allem o'r gohebiaethau a dderbyniasm y mis hwn, gan
fod amryw yn dymuno arnom roddi lle iddynt y cyfle cyntaf. Er fod yu well genym gyhoeddi
cyfansoddiadau eraill na'n detholion ein huanin bob amser, eto, ni wuaw lanw cymaint o du-
dalenau y Seren i fynu â gohebiaethau o hyn allan, nes cyfyngu ar derfynau yr baneston. Dym-
uonw ar y Beirdd fod ychydig yn amyneddgar—dichon y cawu hamddem i'w boddloni y mis
neaf.

At G. M.—Naddo.

Dymunir ar y rhai sydd yn ol yn eu taliadau am y flwyddyn ddiweddf, ein cofio mor fuan ag y
modrnt; bydd hyny yn hwylusu y llwybr i'r Trysorydd a'r Argraffydd yn fawr, er terfynu y cyf-
rif am y flwyddyn ddiweddf. Os dygwdd rai o'n dosbarthwyr yu danfon taliadau am 1849, bydded
iddynt grybwyll hyny yu eu llythra.

Cyfarwydder y Gohebiaethau, (yn ddidranl.) *To the Editor of the Seren, Pottsville
Schuylkill Co., Pa.* Y Taliadau idd eu cyfarwyddo at y Trysorydd, *Rev. W. Morgan,* i'r uu lle.

HYSBYSRWYDD YN EISIAU, am MARY a DAVID PEMBRIDGE, gwr

a gwraig o Waunhelygen, swydd Fynwy. Daethant i'r wlad hon yn y gwanwyn diweddf, ond
ni wyddus pa le y sefydlaasant. Dymuna ei chwær Susana a'i phriod gylwed ei haues hi. Cyfar-
wydder at Mr. John Evans, Wadesville, i ofal Golygydd y Seren, Pottsville.

HEFYD, am EVAN JONES, mwngwr, yr hwn a gychwynodd oddi yma tua St. Louis, y 22ain o
Fedi. Dyn tua 5 troed, a 8 mod. o hyd, a thua 25 oed. Byddaf yn wir ddiolchgar am unrhyw
wybodaeth oddi wrtho, neu am dano. Cyfarwydder at Walter Lewis, Minersville.

HEFYD, am JOHN BRITCHARD; mae yn y wlad hon er ys 15 neu 18 mlynedd. Daeth i'r
wlad hon o Nantyglo, swydd Fyawy. Mae yn frawd i William Prichard, gwr Rebecca Llewelyn,
o Lanelli, Brycheiniog. Os dygwdd iddo ef, neu ryw un arall sydd yn gwybod pa le y mae yn
bresennol, weled y llinellau hyn, byddaf ddiolchgar am lythyr ar rai ei frawd sydd yu Nantyglo.
Cyfarwydder at Rees Griffiths, Miner, Danville, Columbia Co., Pa.

HEFYD, am THOMAS THOMAS, alias Twm y Panwr. Ymfudodd i'r wlad hon tua deunaw
mlynedd yn ol o gyffiniau y Coed-duon, swydd Fynwy. Clywyd oddiwrtho yu mhen tair blyn-
edd wedi ei ymfudiad o New Orleans. Os cyferfydd y sylwad hyn ag ef, neu ryw Gymro arall
ag sydd yn wyddus pa le y mae yn bresennol, byddaf ddiolchgar am lythyr wedi ei gyfeirio at
ei fab, Rees Thomas, Blossburg, Tioga Co., Pa.

ADOLYGIAD CYMRO COCH AR GOFIANT RICHARD PARRY, UTICA.

Deallwn fod anfoddlondeb mawr tuag atom yn mhllith rai o'n hen gyfeillion yn swydd Onei-
da am wrthod yr Adolygiad uchod. Clywsom ein bod yn cael ein cyhuddo o bleidgarwch noeth
yn yr achos, a bernir gan rai, bid sicr, nad oes gormod o ddiystyrwch a dirmyg i'w benturyr ar y
Seren am y fath drosedd 'haerllug.' Wel, wel, y mae chwedl yr hen wr a'r asyn, ynghylch boddl-
loni pawb, yu briodol yn y dyddiau hyn eto. Y rheswm a ruddasom ar glawr Seren Rhagfyr am
wrthod yr Adolygiad oedd, ei fod yn ymosod ar gymeriadau personol dau glog o flug-enw. Barn-
em hyny yn rheswm digonol dros ein hymddygiad, heb grybwyll am bethau eraill rhag cynhyrfu
yr awdwr; ond gan nad yw ef ac eraill yn barnu hyny yn ddigon, yr ydym o angenrheidrwydd
yn awr yn nodi yma rai resymau ychwanegol dros ein gwrthodiad o'r ysgrif:

1. Nid oedd dyfyniad "Cymro Coch" o'r frawddeg a ystyriai yn anwiredus yn y Cofiant yn
verbatim yn ol fel y mae yn Seren Medi, nac ychwaith yn cynnwys yn hollol y drychfeddwl, yn
ol ein barn ostyngedig ni, a fwriddai Evan T. Davies ei gyflau i'r darlennydd; a'r cwbl o her-
wydd gadael allan un gair. Dyma ddyfyniad Cymro Coch, "Ymunodd y brawd Parry â'r eglwys
yno (sef Utica,) &c." gan olygu eglwys y Bedyddwyr Cymreig yno yn ddiau, o herwydd dywed
iddo ymaduel â hi flynyddau cyn ei farw. Ond dywed y cofiant mai â'r "eglwys fedyddiedig
yno" yr ymunodd y brawd Parry, heb gyfeirio at unrhyw gangen na iaith neillduol, i'r hon, (yr
"eglwys fedyddiedig") y perthynai pan yn aelod yn mhllith y Bedyddwyr Seisnig yn gystal a
Chymreig.—2. Dywed Cymro Coch fod ymadawiad R. Parry â chrefydd yr un mwyafl gyrfoddol
a llwyr ag oedd yn ddichonadwy iddo fod, ac mai ar y tir hwnw y bu fyw weddill ei oes, ac y
bu farw. Gan ein bod yn adnabyddus â Richard Parry ys rhai blynyddau yn ol, cymerasom beth
trafferth i ymholi am gywirdeb y dystiolaeth hon, a chlywsom mewn atebiad oddiwrth dri o wa-
hanol bersonau, fod yr hen frawd yn aelod parchus yn mhllith y Saeson hyd ei farwolaeth.—3. Ys-
tyriwn iaith Cymro Coch yn rhy anwastad, anfrawdol, ac aufoneddigaid, megys "anwiredol
bwriadol," "ei gelwyddau," &c.—3. Pe cyhoeddasom yr Adolygiad, buasem yn rhwym, o her-
wydd cyflawnder, i gyhoeddi ysgrif drachefn oddiwrth E. T. D. neu ryw un arall, er amddiffyn
cymeriad y brawd ymadawedig, yr hyn a gymerasai ormpo o le yn ein cyhoeddiad.

Yn awr, carem wybod gan ein cyhuddwyr ai pleidgarwch noeth oedd gwrthod y fath ysgrif?
Mewn gair, ystyriwn y buasai cyhoeddi yr adolygiad yn ein dwyn ni a'n gohebydd Cymro Coch i
warth. Ai meddwl hyn oedd yr achos iddo osod flug-enw wrth ei ysgrif? Os oes tuedd yn; heb
o'n derbynwyr i amsu hyn, boddloni ydym, trwy gydsyniad Cymro Coch, y ymddyriod yr Adoly-
giad (oblegyd y mae eto ar glawr) i ofal unrhyw berson diduedd y myno i farnu rhyngom.

Y SEREN ORLLEWINOL.

CYF. VI.]

M A W R T H, 1849.

[RHIF. 55.]

CYFLWR PRESENNOL CYFANDIR EWROP.

Er fod y flwyddyn 1848 wedi myned heibio, eto, pwy a feir ddirnad canlyniadau y chwyl-droadau rhyfeddol a gymerasant le ynddi—y rhai na bu eu cyffelyb o'r blaen efallai yn holl hanes ymerodraethau Ewrop. Mae yn ddiâu fod y rhan fwyaf o ddarllenwyr y Seren wedi synu yn barod wrth glywed am y rhyferthwy nerthol sydd wedi ysgwyd y teyrnaoedd yn ysbaid un flwyddyn, nes oedd y gorseddau cadarnaf yn crynu hyd eu sailiau, a'r tywysogion coronog yn ffoi o'u palasau, fel pe buasai llef o'r nef yn cyhoeddi fod dydd yr ymweliad wedi eu dal, eu dyddian wedi eu rhifo, a'u teyrnaoedd wedi eu rhoddi i eraill. Ond dichon fod amryw heb ystyried yr achosion dirgel a fuont yn gweithredu i ddwyn y pethau hyn oddiamgylch, a'r dygwyddiadau neilldaol a achlysurasant ddechreuad yr holl derfysg; a chan fod gwybodaeth o'r pethau hyn yn angenrheidiol er i ni iawn-ddeall arwyddion yr amserau, cynnygiwn osod gergwydd ein cydwiadwyr ychydig o fleithiau perthynol i'r cynhyrifiadau ynt wedi cymeryd lle, ac i'r cyflwr y maent yn barod wedi gosod y cyfaad, gyda golwg ar ymdrechion eflengylidd, i darna gwybodaeth am flordd y bywyd.

Mae yn ddigon hysbys fod y rhan fwyaf o gyfandir Ewrop wedi bod am oesau dan gaddog gresynol o goelgrefydd a thywyllwch Pabaidd, ac fod y tywysogion yn ddieithriad, yn ol cyfarwyddyd eu dyfais, wedi cysylltu fwrdd o grefydd a'u llywodraethau gwladol.—Y canlyniad yw, fod rhan fawr o'r werinos yn barnu eu bod yn edrych ar grefydd fel peiriant gwladol neu boliticaidd, wedi eu dyfeisio yn anig i'r dyben o gynorthwyo y llywodraethwyr i gadw y deiliaid mewn cyflwr o ymstyngiad. Yr oedd y cyffredin yn canfod y llywodraethwyr yn ymgeleddu yr offeiriadaeth, a'r offeiriadaeth yn gynorthwyo y llywodraethwyr i gario yn mlaen eu mesurau gormesol, nes oeddent yn colli pob golwg ar amcan Cristionogaeth, ac wrth edrych arnynt yn cario y sefydliadau eglwysig yn mlaen, darberyllid y werin i gonsemmio y gyfundraeth bobtwyll a rhagrith. Mae yr argraff gamsyn-

CYF. VI.

iol hon o barth crefydd wedi fynu i raddau helaeth yn mhob dosbarth lle mae gwlad ac eglwys wedi eu cysyllu a'n gilydd, a'r trefniant llygredig wedi eunyn rhagrith yn y blaid lywodraethol ac anffyddiaeth yn mhlith y werinos: ac nid oes gobaith y difodir y cyfeiliornad nes byddo i grefydd gael gorphwys ar ei sylfaen gyntefig, ac ymddibynu ar ddylanwadau gallu anweledig, yn anghysylltiedig a chyfreithiau tywysogion y byd hwn.

Yn hollol gyson a'r olwg hyn, yr ydym yn cael fod dwy blaid luosog yn bodoli er ys amser mawr yn mhob tywysogaeth trwy gyfandir Ewrop, sef plaid o gyfrwyswyr a choelgrefyddwyr dan ddylanwad yr offeiriadaeth, a phlaid o anffyddwyr anesmwyth, a ymestynent yn barhaus at chwyl-droadau, er difodi yr hen gyfundraeth goel-grefyddol, ac er helaethu terfynau rhyddid gwladol. Yr oedd y naill blaid am gadw pob peth yn ddigyfnawid, a'r llall am ddiwygio; ac yn cael eu cydnabod dan yr enw o Helaethwyr rhyddid. Yr oedd Louis Philippe yn wybodus ddigon o fodolaeth y blaid anffydddaidd yn Ffraince, ond gan fod yr offeiriadaeth yn ei gynorthwyo, ac yntau yn eu boddhan hwythau, yr oedd yn ymddangos er ys ychydig gyda blwyddyn yn ol, y mwyaf dyogel o bendeifigion yr holl gyfandir. Tra yr oedd pethau fel hyn yn Ffraince, nid oedd lle i ddysgwyl am lawer o ryddid crefyddol. Er fod y lywodraeth yn proffesu cauiatad i bob cyfenwad i addoli yn eu ffyrdd eu hunain, ac yn cynyg talu cyflog i'r cyfryw weinidogion ag a gydymffurfiant a'r trefniadau llywodraethol, gan eu cydnabod eu hunain yn weision i'r awdurdodau cyfamaerol; eto, os nad allasant wneuthur felly, byddent ddarostyngedig i lawer o wrthwynebiadau; ac nid anfynych y byddai tai addoliad yn gauedig, trwy ymyraeth y swyddwyr gwladol. Nid oes amheuaeth nad oedd llaw gan yr offeiriadaeth yn aml yn yr ymosodiadau, trwy ba rai y gorfu i amryw o weinidogion roddi i fynu eu cyfarfodydd, ond byddent yn arfer digon o gyfrwysdra i roddi y baich yn hollol ar ysgwyddau yr ynadon. Fel hyn yr oedd pethau yn sefyll o flwyddyn i flwyddyn, nes tas mis Awst, dwy flynedd i'r diweddaf, yr ymosodwyd ar Mr. Lepoix, gweinidog Protestanaidd yn nosbarth Laon, gyda ffyrnigrwydd

3

arferol. Yr oedd Lepoix yn myned yn mlaen yn ei weithrediadau crefyddol gyda gradd o lwyddiant mawr, ond ni chaniatai ei gydwybod na'i egwyddorion i'ddo fod yn weinidog y lywodraeth. Cynhyrfodd ei lwyddiant lid officirai y lle, yr lwn a ysgrifennodd yn ei ddiwedus at y *Prefet* yn yr achos; ac yn y caulyniad gwyaiwyd y pregethwr gerbron y *Procureur du roi Laon*, yr hwn a'i rhybuddiodd i beidio cynnal cyfarfodydd crefyddol, gan nad oedd yn cael ei gydnabod yn weinidog; a thysiodd na wna'i yr awdurdodau ganatau i'r fath waith gael ei gyflawni. Ysgrifennwyd hefyd at swyddogion Chawn, lle yr oedd Lepoix yn byw, i'w hanog i'w erlyn mor suau ag y byddai iddo gynnal un cyfarfod. Yn mis Rhagfyr canlynol, wedi llawer o flinder trwy ymyraeth y swyddogion, bwrwyd ef a dau o gyfeillion yn ngharchar am eu gwaith, lle y cadwyd hwy am wyth niwrnod, ac yna fe'u gollyngwyd ymaith heb un prawf. Yn Ionawr, 1847, fe'i gwyaiwyd ef a dau o'i gyfeillion o flaen brawdlys Laon, lle y cawsant eu dirwyo o 300 o francs bob un, ynghyd a thraul yr orlyniad. Gan fod cyfeirithlondeb y mesuran hyn yn ymddangos yn hollol amheus, penderfynodd cyfeillion Mr. L. godi yr achos i brif lys Amiens, ac felly y bu, ond ni thyciodd hyn ond mewn rhan ddiwbys, oblegyd cadarnhawyd deddfryd llys Laon, ond yn unig i'r ddirwy gael ei hysgafnau. Nid hawdd gan gyfeillion rhyddid oedd goddef i bethau llyned yn mlaen fel hyn; ac felly penderfynasant i ddwyn yr achos o flaen y llys a elwir *Court of Cassation*, a bu yno am dymhor hir cyu cael ei benderfynu. Ond ychydig amser cyn y chwyldroad diweddar, penderfynodd y barawyr fod cynnal cyfarfodydd yn drosedd ar y gyfraith, a chadarnhawyd yr hyn a wnaed o'r blaen yn y llysoedd eraill.

Nid oedd y gyfraith a ddefnyddiwyd yn yr achos hwn wedi ei bwriadu at reoleiddio achosion crefyddol, ond yn hytrach i rwystro cyfarfodydd anghyfreithlon o natur wladol; ac yr oedd amser hir wedi myned heibio heb ei defnyddio, a llawer yn anwybodus o'i bodolaeth. Ond pan ddefnyddiwyd hi gan y prifarnwyr ar yr achos hyn, dywedir i M. Guizot, prif-weinidog Louis Philippe, floeddio allan, "Dyna'r gyfraith yn awr i mi!" a chan hyderu ar benderfyniad y barawyr yn achos Lepoix, fe ddefnyddiwyd yr un gyfraith i atal y wledd ddiwygiadol yn Paris, a thrwy hyn y fe ddygodd ddinistr ar awdurdod ei feistr, ac ar ei obaith ei hun. Erledigaeth crefyddwyr yn Ffrainc, gan hyn, a ddygodd oddiamgylch y chwyldroad rhyfeddol sydd wedi cymeryd lle tuag at ddysgyblion Crist. "O'r Arglwydd y daeth hyn, a rhyfedd yw yn ein golwg ni!"

Pan gymerodd y chwyldroad hyn le yn Ffrainc, yr oedd holl Germany fel mynydd tanllyd, wedi bod yn meithrin elfenau llosgedig am amser mawr, tan ormes a chaethiwed, ac yn barod i dori allan yn ngwynneb y daeargryn blaenaf a ddygwyddai. Pan ddaeth y cynhyrfaid hwn yn Ffrainc, fe lifodd yr elfenau bygythiol yn Germany dros en terfynau, nes effeithio dychryn a dinistr trwy y tywya-

ognethau, a thafu y cyfan yn fath o gymysgfa ansefydlog, fel y mae yn annichon yn awr i neb ddirnad yn beuderfynol pa beth fydd diwedd y pethau hyn. Peth tebyg yw y bydd i'r tywysogion wued ymdrech nerthol ac unfrydol i adsefydlu yr hen gyfundaeth, ac fe allai y llwyddant mewn rhan am rhyw dymhor trwy nerth y cleddyf, ond nid oes modd diffodd y tân a enynwyd yn y cynhyrfaid hwn yn hollol, tra fyddant y gorseddau yn gorphwys ar egwyddorion gormesol ac anghristaidd. Beth bynag fyddant y caulyniadau gwladol, mae yn ddiarnhens fod effeithiau pwyais yn nghlyn â'r chwyldroadau hyn gyda golwg ar achos crefydd, ac at y rhai hyn yn benaf yr amcanwn alw sylw y darllenwyd.

Yn gyntaf oll, y mae y chwyldroadau hyn wedi rhoddi clwyf newydd i babyddiaeth.—Ffrainc, Awstria, a'r Eidal oeddent golofnau cryfaf y grefydd Babaid. Ond yn awr ymddangosant mewn cymeriad amheus, gan fod y cyffredia wedi blino ar y iau, a'r llywodraethwyr yn methu gwrthsefyll nerth barn wladwriaethol. Clywir llef uchel o bob goror yn galw am rhyddid, a gwelir fod Eglwys Rhufain wedi colli ei awyn, pan mae y Pab ei han yn gorfod ffoi o'r gadair mewn ofn a dychryn. Nid y'm yn meddwl fod Pabyddiaeth ar ddarod. Ein barn ydyw i'r bwystfil gydyddu yn raddol i'w faintioli, ac mai yn raddol y bydd i'w ddinistr gael ei ddwyn i ben. Os nad y'm yn camyoiwed y proffwyddoliaethau, dichon fyw eto tua chaut a hamer o flyneddau; ond fe gafodd glwyf yn amser Luther, nad yw wedi ei wellhau yn hollol hyd yma; ac y mae yn awr wedi cael clwyf newydd, na feir meddygon gwlad ac eglwys byth ei hollol feddyginiaethu. Mae phiol wedi ei harllwys ar ei orsedd, a'i gefnogwyr megys yn llewygu gan ofn wrth edrych ar y pethau sydd yn dyfod ar y ddaear.

Yn ail, y mae y chwyldroadau diweddar wedi rhoddi adgyferthiad aunysgwyladwy i egwyddor rhyddid cydwybod. Yn mhob taiaeth lle mae y cynhyrfaid hyn wedi cymeryd lle y mae rhyddid crefyddol yn cael ei hawlio fel genedigaeth fraint pob perchen enaid. Mae hyn yn beth newydd iawn ar gyfandir Ewrop. Yn ddiweddar yr oedd anghydfurfiad â'r eglwys gwladol yn drosedd cosbadwy trwy holl Germany. Cafodd y Protestaniaid brofi hyn yn Hamburg, Denmark a Phwrsia, yn ystod y pum' mlynedd diweddar. Ond yn awr yr y'm yn cael fod y darpariad canlynol wedi ei gymeradwyo yn Frankfurt i fod yn rhan o flur-lywodraeth yr ymerodraeth: sef, "Bod i bob deiliad gael cyflawn ryddid fydd a chydwybod; nad yw neb yn rhwym i hysbysu ei syniadau crefyddol, nac i ymuno ag unrhyw gyfundeb neilldod; fod gan bob brodor hawl gyflawn i arfer dyledawyddau ei grefydd yn deulnadd ac yn gyhoeddus; a bod i droseddau a chamwri a wneir yn yr ymarferiad o'r rhyddid hwn gael eu cosbi yn ol y gyfraith: na bydd hawliau gwladol na pholitaidd neb i ymddibynau ar, neu gael eu cyfyngu o herwydd ei broffes grefyddol, gan nad yw profes grefyddol yn effeithio ar ddyledawyddau gwladol; fod i bob cymdeithas grefyddol i drin a threfnu ei

hachoson yn anymddibynol, ond ei bod fel pob cymdeithas arall yn yr ymerodraeth, yn ddeiliaid i gyfreithiau yr ymerodraeth; nad oes un cyfenwad crefyddol i gael breintiau ychwanegol ar eraill oddiwrth y lywodraeth; nad oes un eglwys wladol i fodoli yn yr ymerodraeth; bod rhyddid i ffurfio cymdeithasau crefyddol newyddion, ac nad yw yn angenrheidiol i'w barn gael cymeradwyaeth y lywodraeth; na byddo i neb gael eu rhwymo i gyflawni unrhyw wasanaeth eglwysig; fod gweinyddiad llw i fod yr un ffurfi i bawb, ac na bydd i hyn gael ei gysylltu â phroffes crefyddol. Anhawdd genym feddwl y bydd i'r syniadau hyn gael eu gwneuthur yu rhan o gyfraith yr ymerodraeth; ond y mae yn hyfryd i'w ffod fod rhyddid crefyddol yn cael ei ddeall a'i gymeradwyo gan y fath gorf, mewn gwlad sydd wedi bod cybydd yn anwybodus o'r egwyddorion mwyaf pwysig er llywodraethu cenedl mewn cyfiawnder.

Yn drydydd, mae y cyfnewid hyn wedi helaethu maes llafur cenhadun Crist ar y cyfandir. Nodasom yn barod fod llawer o anhawsderan wedi eu symud oddi ar ffordd ymdrechion efengylaidd yn Ffrainc. Yn Hamburg yr oedd y gwrthwynebiadau yn fwy, ac yn Denmarc nid oedd terfyn ar ddyoddefiadau y brodyr, er nad oeddent yn euog o un troedd ond addoli Duw yn ol cyfarwyddyd eu cydwybodau eu hunain. Gormod gwaith fyddai enwi y manau lle y gorsuwyd hwy i ddyoddef ysbeiliad a charchariad, er mwyn yr achos goreu; ond yn awr mae y gwledydd fel yn agor o'u blaen, a llef uchel o bob parth yn galw am gynorthwy. Er cymmaint y eunhyrfiadau gwladol sydd yn fynu, nid oes un rhan o'r byd ef allai yn awr lle mae yr efengyl yn gwneuthur ei ffordd yn fwy llwyddiannus. Mae yn Ffrainc gymmairt a 15 o eglwysi mewn cyssylltiad â Chymdeithas Genhadol y Bedyddwyr Americanaidd, a llawer o eglwysi perthynol i enwadau eraill, nas gwyddom eu rhifeddi yn hollol: ac y maent yn cael gradd o lonyddwch i weini y moddion heb eu hafonyddu, hyd y nod yn yr addoldai a fuont gaudig am ffynyddau trwy ormes yr awdurdodau. Yn Hamburg, lle mae Mr. Oncken wedi dyoddef pwys a gwres y dydd am ffynyddau, mae eglwys o 340 o seiodan, ac yr oedd yr ychwanegiad y ffynyddau ddiweddar yn dri ugain ac wyth.— Mae gair y bywyd eisoes wedi ymdaenu trwy Germany, fel mae amryw gannoedd os nid mi' oedd wedi eu dychwelyd oddiwrth Bablyddiaeth yn ystod y ffynyddau; a gwaith yn myned yn mlaen ag y bydd achos canu am dano pan fodd gorseddau daear wedi eu toi â gwarth, fel cyflog gormes, trais ac anghyflawnder. Mae rai eglwysi hefyd wedi eu ffurfio yn Holland, Awstria, Hungary, a Sweden. Dymunol yw gwled cnydd teyrnas Crist mewn rhan fawr o'r byd, ac ar gynydd y mae yn myned yn barhaus, er nad yw y llwyddiant i'w ganfod yn wastad yn yr un dosbarth. Fel adeilad mawr, mae un rhan yn ymgodi yn awr yn uwch na'r rhannau eraill; ond mae o law, dygir y rhannau hyn i fynu i gydraddoldeb, fel y byddo yr holl adeilad yn y diwedd wedi ei berffoithio yn un deml ber-

ffaith a gogoneddus i'r Arglwydd. Weithiau mae llwyddiant mawr yn yr India Ddwyreiniol, bryd arall yn Ynysoedd y Gorllewin; ac weithiau yn yr Unol Dalaethau; ond yn awr yn nghyffandir Ewrop. Yruu yw yr adeilad,—ar yr un sylfaen y mae yn gorphwysa, a'r un Ysbryd sydd yn dwyn y gwaith yn mlaen, er dwyn yr un amcan i ben. Mae llwyddiant yr achos mewn ardaloedd pell yn dal yr un berthynas â gogoniant ein Prynwyr beuddegig, a phe byddai yn cymeryd lle yn ein cynulleidfaoedd ein hunain; a phe byddem yn byw mwy wrth ffydd yn lle wrth olwg, byddai ein llawenydd yn fwy anymddibynol ar leoldeb llwyddiant, a'n bymdrech yn cynyddu yn ngwynheb pob agoriad i ddwyn y gwaith yu mlaen pa le bynag y byddo Pen yr eglwys yn cyfarwyddo yr ymgeiad. Mae cyfandir Ewrop yn awr yn galw am ein cydymdeimlad, ein gweddian, a'n cynorthwy, oblegyd y mae drws agored o'n blaen, ac megys swu yu mrig y merydd yn dywedyd, "Ymegniwch, cauys y mae yr Arglwydd yn myned allan o'ch blaen, i ddinystrio gwersyll eich golyonion." CYFARWYLIWR.

MANNA YR ANIALWCH.

"Cyfodaf broffwydd iddynt o ffyg eu brodyr, fel i'thau."—Deut. 18. 18.

1. Yr oedd Moses yn dlws pan y'i ganwyd. "A phan welodd hi mai tlws ydoedd efe, hi a'i cuddiodd ef dri mis." Eca. 1. 2. Yr oedd Crist yu ddysgleirdeb gogoniant y Tad, ac yu wir lun ei berson ol. Heb. 1. 3.
2. Yr oedd diafol wedi paratoi ei weision i laid Moses ar ei enedigaeth; ond ei fam a'i cuddiodd dri mis. Adn. 2. Ceisiodd Herod ddyfetha y Mab bychan, sef Crist, yn fuan; ond Joseph a'i cymerodd ac a fiodd i'r Aipt. Math. 2. 13.
3. Cofodd Duw ei gyfammod ag Abraham, ag Isaac, a Jacob, a disgyuodd i'w gwaredu. Pen. 2. 24; pen. 3. 8. Cofodd Crist y cyfammod gras, a dywedodd, "Myfi a ddaethum fel y caent fywyd, ac y caent ef yn helaethach." Ioan 10. 10.
4. Galwodd Duw ar Moses o ganol y berth oedd yn llosgi yn dan heb ei difa, ac a'i hanfonodd i waredu yr Israel. Pen. 3. 10. Pan oedd Iesu yn dyfod i fynu o'r dwfr, wedi ei fedyddio, agorodd Jehofa Dad y nefoedd: ac "efe a welodd Ysbryd Duw yn disgy fel colomen, ac yn dyfod arno ef. Ac wele fef o'r nefoedd, yn dywedyd, Hwn yw fy anwyf Fab, yn yr hwn y'm boddlonwyd." Math. 3. 16.
5. Safodd Jannas a Jambres yn erbyn Moses; "felly y mae y rhai hyn hefyd yn sefyll yn erbyn y gwirionedd." 2 Tim. 3. 8. Seff gau-athrawon.
6. Lladd oen y pasg a fu yn fendithiol i Moses ac Israel i gael diangfa. Eca. 12. 21. Lladd y Messia, Oen Duw, a roddodd ddiangfa i'w bobl ef byth. "Gadewch i'r rhai hyn fyned ymaith." Ioan 18. 8.

7. Pharaoh a daclodd ei gerbydau, ac a ail-ymosododd ar Moses ac Israel. Pen. 14. 6. Satan a'i fyddin a ail-ymosododd ar Grist, gan ddatwedyd, "Dywedwch, ei ddysgybllion a ddaethant o hyd nos, ac a'i lladratasant ef, a nynt yn cysgu." Math. 28. 13.

8. Bu yn gyfyng ar Israel wrth y Mor Coch. "A hwy a ofnasant yn ddirfawr." Pen. 14.

10. Bu yn gyfyng iawn ar yr Israeliaid yn wir ar ddydd y Pentecost. "A dywedasant wrth Pedr a'r apostolion eraill, Ha wyr frodyr, beth a wnawn ni." Act. 2. 37.

9. Cafodd Israel, sef y tadan, eu bedyddio i Moses. "A'u bedyddio hwy i Moses, yn y cwmwl ac yn y mor." 1 Cor. 10. 3. Felly mae canlynwyr Iesu wedi eu bedyddio iddo ef. Act. 2. 41.

10. Canodd Moses a meibion Israel gân i'r Arglwydd yn fuan ar ol cyrbaedd y lan. Ecs. 15. 1. Cymerodd dilynwyr yr Oen eu llun-iaeth mewn llawenydd a symledd calon, gan foli Duw. Act. 2. 15.

11. Yr oedd y golofn niwl a'r golofn dân yn arwain Israel trwy yr anialwch. Ecs. 13. 21. Y mae yr Ysbryd Glân yn arwain Seion trwy anialwch y byd. "Canys a sawl a'r weinir gan Ysbryd Duw, y rhan hyn sydd blant i Dduw." Rhuf. 8. 14.

14. Bu Moses a meibion Israel dri diwrnod ar ol hyn yn methu cael dwf. "A phan daethant i Marah, ni allent yfed dyfroedd Marah, am eu bod yn chwervon;" ond dang- oedd yr Arglwydd i Moses bren: "ac efe a'i bwriodd i'r dyfroedd; a'r dyfroedda bereidd- iasant." Ecs. 15. 25. Yr oedd y dysgybllion yn archwaethu y dyfroedd yn chwervon ar foreu y trydydd dydd, ond gwelasant Bren y bywyd yn nghanol ei heol hi; daeth yr Iesu, ac a ddywedodd, Tangnefedd i chwi. "Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a ddangosodd iddynt ei ddwyllaw a'i ystlys: yna y dysgybllion a lawenychasant pan welant yr Ar- glwydd." Ioan 20. 20. A'r dyfroedd a ber- eiddiasant.

13. Gwlawiodd yr Arglwydd fara o'r nef- oedd ar Israel, sef y manna. Ecs. 16. 4. Cafodd dysgybllion Crist fara'r bywyd ar eu taith. "A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Myfi yw bara y bywyd." Ioan 6. 48. "Oni fwy- tewch guawd Mab y dyn, ac onid yfwech ei waed ef, nid oes genych fywyd ynoch." Adn. 50.

14. Tarawodd Moses y graig yn Horeb a'i wialen, i gael dwf i Israel i'w yfed. Ecs. 17. 6. Tarawyd Crist, Craig yr oesoedd, ar y groes. "Taro y Gwr sydd gyfaill i mi." "A'r Graig oedd Crist." 1 Cor. 10. 4. Cawd dwf y bywyd yn rhad. "Ond pwy bynag a yfo o'r dyfroedd a roddwyf fi iddo, ni sych- eda yn dragywydd." Ioan 4. 14.

15. Eisteddodd Moses ar faen, a gwialen Duw yn ei law, ac Aaron a Hur yn cynnal ei ddwyllaw i fynu, nes gorchfygu Amalec. Ecs. 17. 12. Crist, ar bren y groes, a'i ddwyllaw wedi eu hoelio i fynu, a ybeilliodd y tywys- ogaethau a'r awdurdodau; efe a'n harddang- osodd hwy ar gyhoedd. Col. 2. 15.

16. Aeth Moses i fynu at Dduw i ben Sina,

i dderbyn y gyfraith yn ei gofyniadau. Ecs. 20. Aeth Crist i ben Calfaria, i lanw gofynu- iadau y gyfraith. "Canys Crist yw diwedd y ddeddf, er cyflawnder i bob un a'r ysydd yn creda." Rhuf. 10. 4. "Efe a fawrha y gy- fraith, ac a'i gwua yn anrhydeddus" Esaus 42. 21.

17. Bu Moses yn fyddlon megys gwas yn ei holl dŷ. "Ac efe a orchymynodd iddynt yr hyn oll a lelarasai yr Arglwydd yn mynydd Sina." Ecs. 34. 32. Dywedodd Crist, "Canys y geiriau a roddais i mi a roddais iddynt hwy." Ioan 17. 8.

18. Yr oedd gan Moses ddau dyst, sef Jo- suaf fab Nun, a Chaleb fab Jephthuna, i brofi fod y fath le yn bod â Chanaan, ac hefyd msi gwlad dda odiaeth ydoedd. Num. 11. 6. Dygodd Crist ddau dyst, sef Moses ac Elias, o'r Ganaan nefol, pan y'i gweddnewidiwyd ar y mynydd, er profi fod y fath le yn ddar- paredig i'w ganlynwyr ef yr ochr draw i'r Iorddonen a gwlad well. Dichon fod ym- ddangosiad Moses yno i gynrychioli yr holl saut fydd wedi meirw cyn ail-dyfodiad Crist; ac Elias fel cyrychiolwr y rhai fydd heb huno, eithr a newidir oll mewn moment, ar darwriad llygad, wrth yr udgorn diwedd- af. Marc 9. 2.

19. "Gwnaeth Moses sarff bres, ac a'i gos- ododd ar drostan: yna os brathai sarff wr, ac edrych o hono ef ar y sarff bres, byw fyddai. Num. 21. 9. "Felly y mae yn rhaid dyreb- afu Mab y dyn; fel na cholli pwy bynag a gredu yndo ef, ond cafael o hono fywyd tragywyddol." Ioan 3. 14.

20. Eiriolodd Moses gerbron Duw am ar- weinydd i Israel ar ei ol. Num. 27. 16. Dy- wedodd Crist cyn ei ymadawiad, "Mi a weddiaf ar y Tad, ac efe a rydd i chwi Ddi- ddanydd arall, fel yr arosu gyda chwi yn dra- gywydd." Ioan 14. 16.

21. "A'r gwr Moses ydoedd lareiddaf o'r holl ddyinion oedd ar wyneb y ddaear." Num. 12. 3. Felly Crist: "Canys addfwyn ydyf, a gostyngedig o galon." Math. 11. 29.

(I'w barhau.)

Ohio.

T. P. HUGHES.

CYNGHOR I IAWN DDEFNYDDIO AMSER.

MAE amser yn un o'r pethau gwerthfawroc- af y mae y Duw mawr wedi ei roddi i ni o bethau y byd hwn, o herwydd amser sydd yn rhoddi gwerth ar bob peth. Pe byddem yn cael y byd i gyd i'n meddiant, a'i holl drysor- au, os na chelem amser idd ei fwynhau, ni byddai o ddim gwerth i ni.

I. Dangoswn fod iawn-ddefnyddio amser gyda phethau y bywyd hwn yn weddsidd, ac yn cael ei ganmol; ond llais y diog (dibriawr amser) yw, "Ychydig gysgu, ychydig hepiant, ac ychydig blethu dwyllaw i gysgu." Mae yn rhy boeth iddo ef i weithio yn yr haf, ac yn rhy oer yn y ganaf. Felly mae cannoedd

a welwyd yn gysurus o ran pethau y byd hwa; ond o herwydd diogi wedi myued yn dlawd, ac heb ddim. Y dyn sydd yn defnyddio ei amser gyda phethau y byd yma, (os na bydd yn gybydd,) mae digon o ymborth gan y wraig a'r plaut, a phob peth yn gysurus am dauynt i fyned i foddion gras ar y S. b. both; ac os byddant yn iswn ddefnyddio y trugareddau a dderbynant oddiar law Duw, pe byddai y gwaith glo neu haiarn yn stopio am dri mis, ni bydd angen iddynt fyned i'r clusendy, neu at oruchwylwyr y tlodion, i ofyn cymborth, a methu cael dim; ond mae gan y dyn sydd yn iawn ddefnyddio ei amser ambell i swllt a hanner doler i'w rhoddi i anfon Beibl i'r pegan, ac i gamddefnyddio eu hamser gyda mater eu henaidiau. Cofied y cyfryw gyngor yr apostol yn Eph. 5. 16; "Gan brynu yr amser." Dylem ddefnyddio pob eidd ag ydym yn gael gan Dduw i barotni erbyn byd tragwyddol. O enaid! os ydwyf heb gael dy symud o farwolaeth i fywyd, ac o feddiant satan at Dduw, mae dy sefyllfa yn dlawd. o herwydd dywed y Beibl, "Yr hwn nid yw yn credu a ddamniwyd eisoes." Nid oes dim ond edau frau bywyd rhyngot â suddo o dau lid y Duw hollalluog, o herwydd fod dy bechod heb ei faddeu! Ac O! isengctyd, canol oed, a hen bobl ar yr unfed awr ar ddeg, gwrandewch lais y Nef, (2 Cor. 6. 2.) "Wele yn awr yr amser cymoadwy, wele yn awr ddydd yr iachawdwr iaeth." Yn awr, mae Duw yn galw ar ein hol, ac yn foddion iaddeu y pump cant yn gystal a'r deg a deugain—yn awr yn foddion gwiago'r noeth, golchi'r affan, a chymmodi y byd ag ef ei hun heb gyfrif iddynt eu pechodau. Gwrandeo enaid ar ei lais.

II. Ond nid yw trueni y diog gyda pethau y byd hwn i'w cydmaru a'r diog ysbrydol—y dyn a'r ddynes sydd yn camddefnyddio eu hamser gyda mater eu henaidiau. Cofied y cyfryw gyngor yr apostol yn Eph. 5. 16; "Gan brynu yr amser." Dylem ddefnyddio pob eidd ag ydym yn gael gan Dduw i barotni erbyn byd tragwyddol. O enaid! os ydwyf heb gael dy symud o farwolaeth i fywyd, ac o feddiant satan at Dduw, mae dy sefyllfa yn dlawd. o herwydd dywed y Beibl, "Yr hwn nid yw yn credu a ddamniwyd eisoes." Nid oes dim ond edau frau bywyd rhyngot â suddo o dau lid y Duw hollalluog, o herwydd fod dy bechod heb ei faddeu! Ac O! isengctyd, canol oed, a hen bobl ar yr unfed awr ar ddeg, gwrandewch lais y Nef, (2 Cor. 6. 2.) "Wele yn awr yr amser cymoadwy, wele yn awr ddydd yr iachawdwr iaeth." Yn awr, mae Duw yn galw ar ein hol, ac yn foddion iaddeu y pump cant yn gystal a'r deg a deugain—yn awr yn foddion gwiago'r noeth, golchi'r affan, a chymmodi y byd ag ef ei hun heb gyfrif iddynt eu pechodau. Gwrandeo enaid ar ei lais.

Ond, er galar, mae miloedd yn lle gwrandeo maent fel y diogyn, a llawer o esgusodion ganddynt. Mae yn rhy gyuar gyda yr ieuengctyd; ond enaid, mae dy ieuangach yn y bedd. Erall a fwriadant fagu eu plant, a chael sefyllfa gysurus yn y byd, ac yna deuant at greffydd. Ond dywed y Beibl, "Ceis-

iwch yn gyntaf deyrnas Dduw, a'i gyfiawnder ef, a'r holl bethau hyn a rhoddir i chwi yn ychwaneg." Dywed eraill i'r lleidr ar y groes gael maddenant; ac felly un trugarog yw Duw. Gwir; ond se ddamniwyd y lleidr arall. Eraill a ddywedant, 'Pe byddai crefyddwyr yn byw yn well, deunwn inau at greffydd." Ond nid dilyn crefyddwyr yw dy ddyledswydd di, ond mor belled ag y maent hwy yn dilyn Crist. "Beth yw hyny i ti (meddai Crist), canlyn di fi." Felly, taflwn yr holl arfau i lawr wrth draed Crist, a gwaeddwn, Madden.

Mae gan Dduw wiellan yn y byd hwn; ac y mae yu ymofyn gweithwyr i'w wiellan ef—uid oes addewid o'r geiniog heb weithio. Math. 20. 8. Yn awr ddiogyn, gwrandeo ar lais Duw: onid ydyw yn warth i ddyn, a grewyd ar lun a delw Duw i fod yr Arglwydd yu gorfod ei anog i fyned at y morgrugyn bach sydd o dan ein traed, yn ddigon disylgenym. Diar. 6. 6—8. "Cerdda at y morgrugyn, tydi ddiogyn; edrych ar ei ffyrdd ef, a bydd ddoeth. Nid oes ganddo neb i'w arwain, i'w lywodraethu, nac i'w feistrol; ac er hyny y mae efe yn parotni ei fwyd yn yr haf, ac yn caaglu ei luniaeth y cynhaaf."—Felly, ein haf ninaw ydyw yr amser presennol, yn mha un yr ydym i ddewis ac ymofyn y rhan dda, yr hon na ddygir byth oddi arnom. "Deuwch ataf fi bawb sydd yn flinderog ac yn llwythog," yw llais ein Iesu tirion. Gan lyderu y bydd i'r Ysbryd Glân trwy y moddion, sef Gair Duw; i gyrrhaedd calonau celyd, er dwyn y diweddi i weddio, y pell yn agos, a'r afradlon yn ol tua thŷ ei Dad, y gorphwys
Yr eiddoch, &c.

Palmyra, O.

REES DAVIES.

Y MIL BLYNYDDOEDD.

DAT. 20. 3, 4.

MR. GOLYGYDD.—Mae yn wybodus i chwi ac i'ch darllenwyr yn gyffredinol, fod y mil blynyddoedd wedi bod yn destyn sylw neillduol trwy wahanol oesau y byd, oddiar amser yr apostol Ioan hyd yn bresennol; a gwahanol feddyliau wedi eu hamlygu o berthynas idd eu parhad. Yn amser dechreuad Cristionogaeth, y dyb gyffredin oedd, i fod diwedd pob peth yn agos; ond o radd i radd, darfu i amser ac amgylchiadau roddi terfyn ar y dyb hon, pryd y mabwysiadwyd meddwl arall, sef y byddai i'r byd barbau dros saith mil o flynyddoedd; ac mai y mil diweddaf o'r saith fusasai y mil blynyddoedd y crybwyllir am dauynt yn y testyn uchod, pan y byddai i Crist deyrnasu mewn ystyr gyffredinol ar y ddaear, naill ai yn bersonol gyda ei saint, neu ynte yn ysbrydol: ac mai ar derfyniad y mil blynyddoedd hyn y byddai y diwedd i gymeryd lle,

neu yn fuan ar ol hyny. Yn awr, a golygu amgylchiadau yn eu perthynas â iechawdwriaeth pechaduraid trwy gyfryngwriaeth yr Arglwydd Iesu Grist, y mae amser yn cael ei rhannu fel y canlyn: y mae y pedair mil cyntaf yn cael eu golygu fel amser o ymbarotoad orbyn dyfodiad Crist i'r byd, a'r ddwy eraill yn cael eu hystyried fel amser i Grist ddarostwng ei elymion ac heluethu terfyanu ei deyrnas; a'r seithfed fil iddo deyrnasu wedi llwyr orchfygu ei holl elymion—yr hwn feddwl sydd yn ymddangos i mi yn anghyson â rhestrwm ac amgylchiadau pethau. Barnwyf fod y mil blynyddoedd uchod yn cynnwys rhagor o amser na mil o flynyddoedd cyffredin; oblegyd pa gysondeb sydd i ni feddwl fod y diafol yn cael chwech mil o flynyddoedd i deyrnasu, a'r Arglwydd Iesu Grist ddim ond un fil: ac heblaw hyny, y mae y dull ysgrythrol o lefaru am deyrnasiad Crist yn arwyddo rhyw feithder (*vastness*) a gorfawredd tu draw i'r hyn a allwn ni i feddwl ei fod mewn mil o flynyddoedd cyffredin, yr hyn sydd yn fy nhueddu i feddwl y dylem gyfrif y mil blynyddoedd uchod fel ag yr ydym yn cyfrif blynyddoedd profiwyddoliaethol eraill. Cyfrifir dydd profiwyddoliaethol yn fwyddyn; felly y cyfrifir "amser, amserau, ac hanner amser," yn mhrofiwyddoliaeth Daniel; ac felly hefyd y cyfrifir y ddau fis a deugain; a'r un fil a thri chaut a thri ugain o ddyddiau yn y Datguddiad; a chan hyny, pahan na ellir cyfrif y mil blynyddoedd uchod yr un fath. Byddai y mil blynyddoedd a'u cyfrif felly, yn cynnwys diros dri chaut a thri ugain o filoedd o flynyddoedd cyffredin, yr hyn a roddai uchafiaetha mawredd i deyrnas Crist ar y ddaear, cyffelyb i'r dull ysgrythrol a lefarir am dau. Dywedir y bydd i'r freniniaeth a'r llywodraeth, a mawredd y freniniaeth dan yr holl nofoedd, gael eu rhoddi i saint y Goruchaf.— "Yr hwn y mae ei freniniaeth yn freniniaeth dragywyddol, a phob llywodraeth a wasanaethant ac a ufuddhant iddo." **STYLUWYDD.**

CALFARIA YN BRIF DESTYN DEDWYDDWCH.

GAN LUOR ROBERTS, PERTHI, BRYSEIENYCH.

DIAMEU fod holl weithredoedd amlygedig Duw yn destyn myfyrdod y dauwlion yn mhob oes, ac fod holl weithredoedd Duw yn tueddu i gren hyfrydwch, ac i effeithio llawenydd yn y fynwes ddydol. Pa helaethaf yr ystyriom—pa fwyaf a ddeallom—pa ddyfnaf y treiddiom i'r amlygiadau mae Duw wedi eu rhoddi hono ei hun trwy ei amryfal a'i luosog weithredoedd, mae'r cwbl yn effeithio i gynhyrchu yn y fynwes ddydol ofn ar y naill law, wrth ystyried ei anfeidrol allu a'i Dduwdd; ac ar y llaw arall, gariad, am fod y cwbl o'i amlygiadan erioed yn ddaioni at ddyd. Er hyny, mae rhai o aneirif weithrediadau Daw yn fwy o hyfrydwch gan yr enaid i gadw ei lygaid arnynt na'u gilydd. Mae yn wirionedd y chwaraeu'r meddwl ei aden gydag hyfrydwch mawr trwy y gororau newawl, o blaned i blaned, ac o soren i

seren, i lygadgraffu ar anfeidrol ddoethineb Duw, yr hwn a ganfyddir yn ffurfiad eu cylchdroadau, yn rhoddiad eu cyfreithiau, ac yn rheoleiddiad eu hamserau, fel y maent yn cadw heb ddyrsu, er mor chwyrn y cyflymiant trwy eu rhedegfaoedd. Ond gwedi aros am flynyddoedd i syllu ar Sadwrn a'i leuadau, a Georgium Sidus yn y pellderau fry, mae'r enaid yn aros o hyd heb gael ei lanw o fwynderau dymuniadol, y rhai sydd yn wir hanfodol er ei ddedwyddwch. Er mor orwych yw y dosbarth hyny o weithredoedd Duw, bydd iddynt syrthio ryw adeg fel fligys, a diflannu fel glaswelltyn yn gwywo; ond am yr enaid, tragywyddoldeb yw hanfod ei fodoliaeth, ac anfarwoldeb yw un o'i anhlreulidiadwy golofnau. Gan hypr, rhaid i'r enaid gael rhywbeth a gydhanfoda mewn bodoliaeth bythol ag ef, cyn y gall fwyuhau y trysorau a'i llanwo â gwir ddedwyddwch.

Hefyd, gydag hyfrydwch a phleser yr ysgoga y meddwl yn ol i oes y cynddiluwiaid, i edrych ar ddoethineb Duw yn gweithredu yno; yn gorchymyn i Nua adeiladu arch i achub ei dŷ rhag dameddigaeth; ac i wrando ar ei lais, megys udgorn arian, yn pregethu cyfiawnder i'r euogion condemniedig yn y carchar, tra y daerperid yr arch. Oddi yno chwaraeua yr enaid ei aden dros y byd morawl, nes dod i fyd newydd, ac y canfydda wyth yn eu cyflawn faintiolu yn cael eu geni yr un dydd; cyflyma oddiyno yn y blaen, drwy yr oesoedd a oblygwyd i fynu gan dragywyddoldeb; geillw ar ei daith hebio yr hen Abraham ffyddlawn, ac am fynud sylla ar y patriarch enwog, trwy orchymyn Duw, yn carlamu fel ewig ar hyd wastadedd Mamre, ac yn gwneud ei ffordd tua chlogwyn Moria: cheda oddiyno fal ar esgyll y wawr, hebio Bethel, i syllu ar gywraiu ysgol Jacob, ac ar feibion gwynionu Gwyfusa yn disgyn ac yn esgyn ar byd y dramwyfa rhyfeddol hon: ymsaetha'r meddwl oddi yno fal melltlen, hyd y berth, i'w gweled yn un coelgerth lawr, so eto heb ei difa, ac i glywed llais y Duw anfeidrol yn cyhoeddi ei enw goruchel, " Myfi yw Duw Abraham, &c." Treiddia oddi yno yn gyflymach na'r awel, hebio i Sinaidanlyd, i weled yr anweledig ar y mynydd crynedig yn rhoddi yr hen drefniant i'r bobl. Rheda oddiyno mewn amrentyn hebio athrofydd yr hen broffwyd, lle yr oedd cyfrolau y bwriadau tragywyddol yn cael eu hagar a dirgeledigaethau y Jeholah yn cael eu datguddio,—pob ymsymudfa yn y blaen mae'r enaid yn ei roddi, mae megys yn adnewyddu ei nerth fel yr eryr: mae terfyngylch ei hyfrydwch yn helaethu, a'i ddedwyddwch yn cynyddu; ac fal hyn y mae yn cael tystiolaeth ei fod yn dyfod yn nes nes at fynhonell dedwyddwch ei hun. Pob chedfa mae'r meddwl yn ei roddi yn mlaen, mae'r *power of attraction* yn cynyddu yn gryfach, nes tynu y meddwl mewn amrantiad trwy y canrifoedd cyn cristionogaeth, a dyfod megys i Wynfa; i glust-ymwrando ar y cor anglyaid yn seinio eu hanthemaun melusber uwelben meusydd Bethlehem. Yna y canfydda y meddwl ganolbarth dedwyddwch—dyma hant y gyfundraeth gadweddigol—dyma enaid dedwydd-

weh ei hun—dyma'r meddwl, megys planod, wedi cyfarfod â'r pwnt tyniadol, nes cael ei orlenwi ag byrwydch, wrth weled Daw yn dadlenu trysorau tragwyddoldeb, ac yu gwentthru Bethlehem Euphrata yn *blatforn* i'r dduddi golygfaeth o'i anfeidrol drugaredd i'rag at druceiniaid tlodion y llawr, ger gwydd yr holl fydyssawd. Dyma Dduw yn dadlu ei gariad anorchfygol,—wele Luniwr peiriant goruwch natur yn gorwedd yn y preseb—wele Gynnalniwr y bellen ddaearol yn amdoedig mewn cadachau—wele Wreiddyn Jesse yn blauro yn wyrddlas; mewn gair, dyma ddynoliaeth berffaith, ddilwgr, a dwyfoliaeth anfeidrol, yn cwrdd ynghyd yn mhreseb yr anfeiliaid,—dyma gyfoeth dwyfoliaeth a thodi dynoliaeth wedi cyfarfod yn yr un person,—dyma feidroldeb ac anfeidroldeb mewn undeb â'u gilydd. Er i'r meddwl gael ei dy na i Bethlehem, megys i awn perganidau gogoniant, a'i orlenwi â dedwyddwch; dacw yr achos o bono yn ymsymod yn y blaen, fal pe dywedai, "Nid yma mae fy nghorffwysfa i;" canlyna y meddwl belyd gazarau byfryd y Ceidwad drwy daith ofidus yr anialwch, nes cryhaedd bryn Galfaria.—Dyma lle mae hant delwyddwch yr enaid megys yn ymsefydlu, a'r meddwl dynol yn cychdroi o'i amgylch fal seren o gylch yr haul,—dyma *central point* y crfff ysbyrdol.—dyma bwngwe tyniadol yr enaid duwio! a pha nesaf y daw y meddwl ato, cryfal fydd y tyniad, nes yn y diwedd y llyngar meddwliddo ei hun yn gyfangwbl. Mae yr enaid fal pe ba'i wedi dod i Baradwys orwyh i fyw, lle mae golygyfeydd gogoniant yu ei amgylchynu; lle mae holl drysorau y Duwdd yn cael eu dadfantella ger ei fron. Dyma Bren y bywyd a'i ffyrwthau meddygiaethol,—dyma aberth, dyma offeiriad—dyma uesoedd, dyma ddaear.—dyma ddiwedd yr oruchwyliaeth Foeseinaid, dyma fywyd yr oruchwyliaeth Efynglyaid,—dyma Dduw, dyma ddyw, ar Galfaria, yn cwrdd ynghyd,—dyma eithafion difesar o ddiwyddwch diddiwedd,—dyma gyflawnder annberfynol o fendithion, er cyfoethogi ac addurno plant y codwm. Os collwyd bywyd yn Edwn, fe gafwyd bywyd yn Bethlehem: os collwyd bendithion yn Adda, fe gafwyd myrdd mwy ar Galfaria—anchwilidwy olud! Os cawsom bla trwy Adda, fe gafwyd cyflawnder o feddyginiaeth ar Galfaria, ar gyfer archollion dyfion y clywsedigion. O! Galfaria, gwelaf arnat destyn sylw angylion, a bywyd diddiwedd dynolion. Er i'r meddwl ebedeg drwy'r byd, a syll-drewn ar ei holl drysorau, mae'r cwbl yn gwywo o blaen Galfaria, a'u gogoniant yn diana. Ond bendigedig fyddo Duw, pan wywa teyrnasocedd byd—pan dreigla broninocedd—pan chwllfiwr goroeddau—pan ddi-faao coronau, fe bar tllwa berlau Galfaria yn eu gogoniant dygleiriaf byth. Dyma enaid dedwyddwch y nefoedd fry—dyma drysorau sanbrealidwy tragwyddoldeb—dyma ddilian mel y Ganaan nefol—dyma rawnsypiau y Duwdd yn hongian ar y groes—dyma auron y Baradwys ddwyfpl yn blauro ar y groes—dyma golofn gogoniant Gwynfa dan yr hoolion ar Galfaria.—(*Tu barkau.*)

Y SAINT.

Mr. GOLYRND.—Yn unol â'm baddewid yn fy llythyr diweddaf, caf ddangos i chiwi fod coel-gredo y Saint yn eu llaid yn llawn cynmairt, es mid yn fwy, na choel-gredo ac erledigaeth eu gelymion. Nominis tua dower! fy llythyr diweddaf fod amryw o wefodion y Saint wedi cymered at fyw bywyd meddwaidd, o barai y cyntaf sydd genyf hanes am dano yw Paul o Theban, yn y flwyddlyn 260. Colodd hwn yn yr erledigaeth ei daf a'i fam, ac yntau yn ofni bradwriaeth ei frawd-yn-ogfraith, a fiodd i ogof wrth droed unyudd creigog yn Syria, pan ond puntheg mlwydd oed; ac arosodd yno hyd ei farwolaeth, yr hwn a gymerodd le yn ei gant a thair-ar-dddeg oed. Trwy gydol yr amser hyn ni welodd na dyn ond Antoninus, yr hwn oedd yn 90 oed pryl hyaw. Honir mai trwy ddatguddiad Dwytol y talodd y gwr hwnw ymweliad â Paul o Theban, yn neuddol pan ystyrir mai ar ddydd narwolaeth Paul y bu yr ymweliad. Yr un Antoninus a ddechrenodd ei fendwysaeth yn yr Aiff, pan nal oedd ond unain mlwydd oed. Gwertioedd ei holl feddianau, a rhoddodd y cwbl i'r tlodion, a byddai fyw mewn lleoedd anial; ond ar droian talai ymweliad â'i ddysgybllion yn y dinasoedd. Pan oedd yn 35 oed, aeth i'r anialwch, a bu vno hyd nes oedd yn 55 oed. Yn ganlynol daeth i'r dinasoedd drachefa, a phreghetholl Grist yno. Aeth eilwath i'r anialwch, lle y diweddodd ei ddyddiau yn 105 oed, ac ar ol Crist 361 o fynyddau. Yn ganlynol i hwn, daeth Hilarion y Cyntaf, yn Palestina; yn ail, Paul, yr hwn a gyfnewir y "Gwael;" Amon yr Aiffwr, ac amryw eraill. Y dull yr oedd y meudwaid yn fyw oedd fel y canlyn: yr oeddnt yn gweithio, yn pregeth ac yn gweddio yn gyhoeddus, yn ymprydio, yn myfyrro, ac ar amserau yn amcanu dadrys pyngciau athrawiaethol, yn ymweled â'r cleision, ac ymarferiadau santiaid eraill ag oedd eu dyledawyddau yn galw am danynt. Yr oedd Paul o Theban yn ddedwydd mewn ogof yn lle palas, a thamaid sych o fara ag oedd yn ei dderbyn yn wyrthiol bob dydd yn lle llawenydd cnaudd, dwfr yn lle gwin, a dail y palmwydd yn hytrach na dillad-goreurawg; ac i ymwrthod â segurddod, yr oedd yn gweithio â'i ddwyllaw ei hun. Antoninus, neu Anthony, medd yr hanes, oedd yn gysurus a boddlawm ar fara, dwfr a halen; a'i amser ciniaw oedd ar fachludai haul; yr oedd yn arfer ymprydio ddauddydd e'r bron; ac yn gwylied a gweddio ddiwrnodau cyfain, a gorwedda'i yn aml ar y llawr. Dadleuai ar brydiau â'r Ariad a'r Meletiaid yn amddiffyniad Athanasius, ac erfyniai ar ran Cristionogion helbusu gyda yr Ymerawdr Constantine, yr hwn oedd bob amser yn barod i gyfryngu rhwng y saint, pan fuasai rhyw beth annymnol yn cymeryd lle yn eu plith. Yr oedd Hilarion yn byw yn ddedwydd mewn caban wedi ei wneud o frig oed a brwyn, pedair troedfedd o led a pump o uchder, yn defnyddio ei amser yn gweddio, ymprydio, iachau clefydan, a bwrw allan

gythreniaid. El wisg oedd sachliu, yr hon ni arferai byth ei ddiog oddi am dano, a'i luniaeth oedd gwreiddiau a llyisiau, pa rai ni archwaethai hyd fachludiad haul. Bu fyw o ddeg-ar-ugain oed hyd bumtheg-ar-ugain ar chwech wus o fara haid, ac o'r amser hyn hyd drugain a thri ar brodd rhew cysegredig er adferu ei nerth ddyrwiedig, ac o hyn hyd ei bedwar ugain oed, ni phroffodd fara gwenith. Yn lle bod yn segur, gwelai fasgedi o lafrwyn. Rhywbeth yn debyg i hyn oedd y dall o fywllth yn mhllith y saint yn yr oesoedd boreu, yn agwyneb erledigaethau chwerwon a siomeligethau trwmus mewn cyfeillion a pherthynasau agos. Dir yw y caniaa nrllyw dilyn fod seyllfa y meudwyd eglwysig yn galed ac yn hunan gospawl, ac yn ol pob ymddangosiad, yn diddwyll ac hunan-ymroddawl i fyw i Grist ac yn Nghrist Eto, tebyg yw y gofynir i y rhai hyn, am lawer o'u hymarferiadau. "Pwy a geisiodd hyn oddiar eich llaw chwi?" Y fath ymarferiadau corfforol ni thyciant ond ychydig—nid croen rhwygedig, na chorff archolledig, nen ddyoddet angeurheidiau y bywyd presennol yw yr hyn y mae yr Arglwydd yn ei geisio, canys gwelir yn Esaus 58. 6. 7. "Onid dyma yr ympryd a ddewisais? datod rwymanau anwiredd. tynu ymaith feichiau trymion, a gollwng y rhai gorthrymedig yn rhyddion, a thori o honoch bob iau? Onid tori dy fara i'r newynog a dwyn o honout y crwydriaid i dŷ? a phan welych y noeth ei ddilladu; ac nad ymguddiech oddiwrth dy gnawd dy hun?" Trwy ymguddio fel y meudwy oddiwrth y byd gwelir yn amlwg ei fod yn droseddian ar gomisiwn yr Arglwydd Iesu Grist yn y bennod ddiweddar o efengyl Marc, sef "Ewch i'r holl fyd, a phregethwch yr efengyl i bob creadur," &c. Ymddygiadau o'r fath uchod yw y gwreiddiol achos o Babyddiaeth; canys yn ganlyniol i y rhai a enwais uchod, ond yn nes atom o ran amser, cawn hanes un Assepefima: bu hwn fyw drugaidd mlynedd mewn cell; ac yn hyd yr amser hwnw ni welodd ac ni siarodd sg na dyu. Yr un peth hefyd a gofnodir am un Didymus, yr hwn a fu byw bedwar ugain mlynedd a deg wrtho ei hun. Un Bathews, meudwy, o Caesoyria, a ymprydiodd cyhyd nes oedd pryfed yn dyfod allan o gig ei ddannedd. Un Martinus a rwygodd ei goes a chadwyn haiaru wrth gareg, fel nad allasai symud o'i le. Alas ni phroffodd fara am bedwar ugain mlynedd. Un John Sormany, Aiphtwr, a safodd mewn agen yn y graig, ddydd a nos dros dair blynedd; nes i'w goseu a'i draed chwyddo a thori allan, ac yntau yn ganlyniol yn marw. Diau mai y gofyniad i y rhai hyn hefyd fydd, "Pwy a geisiodd hyn oddiar eich llaw?" Mae yn flaith anwadadwy fod llawer, oddiar ddiawylledd a sel, eto yn anwybodus, wedi newynu eu hunain; eraill wedi marw o sychod yn foddhaol, eraill trwy osod eu hunain yn agored i ormoddedd o wrea, ac eraill i ormod o oerfel, nes marw y dyoddefaint mwyaf, fel pe buasai Daw yn ymhoffi mewn hunan-leiddiad; Crist a ddydd, "Fy iau sydd eamwyth, a'm baich sydd ygain;" ond am ymddygiad fel y darlunnais nid yw yn un o'r

dau. Gyferlyn â thersfriad y llythyr hwn, dymonwn idd eich darllenwyr synwrlawu ddeall mai oddiwrth y meudwyd uchod ac eraill na enwais, y tarddodd y gwahanol undebau eglwysig ag sydd yn dal cyssylltiad uwahanol a'r eglwys Rufeinig. Yn nghofres y Monachol ceir gwelad Antoinus, neu Anthony, yn flaenaf oll fel Monach: yn nesaf, un Thabennezi Pachomius, o gylch amser Constantius, mab Constantine. Y cyfryw rai a sefydlasant reolau i fyw wrthynt, urwy offcryoliaeth angel, medd yr hanes. Mae y rheol gyntaf yn gofyn gauddynt anneddu yn yr un tŷ wedi ei rannu yn wahanol gelloedd, ac yn mhob cell yr oedd tri monach yn byw; ond yr oedd yr holl fonachod i gydlywta yn yr un ystafell. Ni rwystrid un o honynt i fwta neu ymprydio pryd bynag y gwelent yn addas; gwaherddid hwynt i gyysgu mewn gwelyau, ond ar gaeiriau; gwiegent am dauynt grwyn geifr, y rhai ni ddiogent ond ar amser cynundeb; yn bwyta a'n cyrff wedi eu cuddio gan laes-wisgoedd. Ni chantateid i un dyothrddyn ddyfod i'r cyfundeb monachaidd dan dair blynedd o brofiad. Rhanwyd cymdeitbas y Monachol yn 24 o urddau, yn ol rhif y llythyrann Groegaidd

GWILYM MYNBY.

DIWYGIAD CREFYDDOL.

HYNWYS OLYGIDD,—Mawr yw yr hyfrydwch wyf yn ei gael wrth ddarllen y Soren o fis i fis, yn enwedig pan welwyf rhyw beth am ddiwygiad crefyddol. Gwelais yn rhifyn Ionawr, yn hanes cwrdd chwarter Youngstown, fod diwygiad crefyddol wedi bod dan sylw y gybadledd, a bod dau bechod neillduol wedi eu nodi yno i'w gwrthwynebu a'u holl egui, sef meddwdod a chybydd-dod. Diau bod y pechodau hyn yn dra gwrthwyn-ebol i lwyddiant crefydd, ond meddylwyf fod pechodau eraill llawn mor atgas a niweidiol, os nid mwy na'r rhai uchod, yn galw sylw yr eglwys yn y dyddiau hyn. Y mae ein Harglwydd yn dywedyd wrth Ioan am ysgrifennu at aegylion saith eglwys Asia, ac y mae yn eu canmol yn fawr am rhai pethau, yn neillduol angel eglwys Ephesus, "Am na ellai oddef y rhai drwg." Ofnwyf mai godded y rhai drwg yw y rhwystr mwyaf sydd ar ffordd llwyddiant crefydd yn ein dyddiau ni. Er ein galar yr ydym yn canfod llawer iawn o bechodau yn frigog, nid yn unig yn y byd, ond hefyd yn mhllith crefyddwyr. Nid peth anhawdd gan rai yw dywedyd anwiredd, os bydd hyn yn ateb rhyw ddyben iddynt. Meddylwyf yr etyb y dyben i'w cau allan o'r nefoedd, beth bynag, onid edifarhant. Pa beth sydd yn fwy o warth ar y ddyn, chwaethach crefyddwr, na'r cymeriad o gelwyddwr. Byddai yn dda i'r brodyr yn

y cwrdd chwarter-nesaf, ac i bob eglwys yn gffredinol trwy'r byd, gymeryd y pechod hwn dan sylw; canys y mae y gwr doeth yn dywedyd, "Tyst celwyddog ni bydd dienog, a thraethwyr celwyddau a ddyfethir." Nid wyf am gyhoeddi gwendidau eglwys Dduw, a'i diraddio mewn un modd yn ngholwg y byd; ond barnwyf fod pechod bob amser yn galw am gerydd, ond yn neillduol mewn crefyddwyr. A pha le sydd i ddysgwyl llwyddiant ar yr efengyl tra byddo pechodau yn cael eu goddef yn yr eglwys ag sydd yn waharddedig yn y gyfrol Ddwysol? Dichon fod rai oddiar dynnerwch teimladau, ac eraill oddiar bleidgarwch at bersonau, yn esgeuluso talu y sylw dyledus i'r pechod hwn, a gweinyddu dysgyblaeth ar yr euog, yn ol y rheol santiaidd. Cofiad y cyfryw eu bod yn dwyn eu hunain yn euog o un o'r pechodau penaf a gonemmir gan Dduw, sef "atal oerydd i'r awl y byddo yn ddyledus." Y mae rhai yn esgusodi eu hunain trwy ddywedyd mai dan yr hen oruchwyliaeth oedd y cosban llymjon yn cael eu gweinyddu, a bod llawer o bethau a waharddiid pryd hyny ya dda ac yn cael eu goddef yn awr. Ond nid wyf yn gwybod bod celwydd yn cael ei gonemmio mewn un man yn y Bibl yn fwy nag y mae yn y Testament Newydd; oblegyd dangosir yno am yr hwn sydd yn caru ac yn gweuthur celwydd, nas gall ef fyned i mewn i deyrnas nefoedd; y bydd ei ran yn y llyn sydd yn llosgi o dân a brwmstan; ac y bydd yno i gael ei boeni ya mhlith cythreuliaid a damnedigion i oesoedd dirif dail; lle nad yw y pryf yn marw na'r tân yn diffodd, &c. A pha beth bynag sydd yn cau dynion o'r nefoedd sydd yn eu cau o'r eglwys. Mae celwydd yn bechod creulawn, yn gymmait a'i fod yn cyffroi dig-effaith Duw, ac yn dwyn dialedd a phoenau trwywyddawl ar ddynion. Gwnaeth niwed mawr mewn achosion gwladol yn ngwahanol oean y byd.

Yn awr, Mr. Golygydd, yr ydym yn son am ddiwygiad crefyddol: ond pa fodd mae cael diwygiad yw y pwng? atebaf nas gellir ei gael tra byddo anwiredd yn cael ei oddef yn yr eglwys. Ni ddylid dialeodi neb ar yr un pryd, heb ei gynghori a'i anog i ddiwygio. Ei dori allan, medd rai—"cawn weled pa effaith a ga yr oruchwyliaeth hyny arna." Ond yr Arglwydd Iesu a'a dysga i fod yn ocheigar a manol mewn dysgyblaeth. Nid teimlad na mympwy yw y rheol, ond gair Daw: ond er ein galar, ofnwyf fod rai ya fwy tueddol i wrando ar chwedlan gwag a dirlywedd nag i gyfeirio at y gyfraith ac

C17. VI.

9

at y dystiolaeth. Gobethiwyf y bydd i'r ychydig nodiadau hyn gael eu heffaith briodol ar bawb a'u darllenant, er eu dwyn i ffeiddio y drwg, a gwneud pob ymdrech a allont at gael diwygiad crefyddol. Dymunwn i ryw un mwy medrus sylwi eto ar yr achos o aflwyddiant crefydd.

• PLENTIN ALLTUD.

CYFFES FFYDD Y SEINTIAU DIWEDDAP.

A adroddwyd gan un o'u Hapostolion, yn Ystradgynlais, Morganwg.

1. Yr ydym yn credu mewn dau Berson Dwyfol, y Tad a'r Mab; a bod y Tad o ran ei berson ar ddull dyn, ac yn fuddiannol ar gnawd ac esgyrn, dwylaw a thraed; ac fod iddo deimladau fel eiddo dyn, ond yn unig nad oes gwaed yn rhedeg trwy ei wythi er cyfansoddi bywyd, ac mai ysbyrd sydd yn lle y rhan hono o gorff y Duwod; ac felly y mae yn anhosibl ei niweidio.
2. Yr ydym yn credu fod y Mab yn is na'r Tad, ac nad oes ynddo na gallu na gwybod-aeth ond yr hyn a dderbynia gan y Tad.
3. Yr ydym yn credu nad yw yr Ysbyrd Glân yn berson fel y Tad a'r Mab; ond mai math o rinwedd ydyw. yn deilliaw oddiwrth y Tad a'r Mab.
4. Yr ydym yn credu fod yr angylion-glân ya dduwiau, ac na dderbyniasant eu bodoliaeth gan Dduw, ac felly eu bod yn ddi-ddechreu fel Ef ei hun, ac yn annibynol arno am eu cynnalieath.
5. Yr ydym yn credu na dderbyniodd enaid dyn, ychwaith, ei fodoliaeth gan Dduw, ond ei fod yn ysbyrd diddechren, oblegyd y mae yn afreymol fod dechreu i beth ddiwydedd.
6. Yr ydym yn credu fod yw'r ordinhad eglwysig—bedydd a swper yr Arglwydd.—Nid yw bedydd o un arwyddocad, fel y dywed sectau eraill, ond mai bedydd er madd-euant pechodau ydyw; ac nad oes fodd i neb dderbyn maddeuant o'u pechodau cyn ufudd-hau i'r ordinhad oruchel hon.
7. Yr ydym yn gwneud cof o farwelaeth ein Harglwydd Iesu Grist bob wythnos, trwy gymeryd bara, yn arwyddocadol o ddrylliad ei gorff; a dwfr o dywalltad ei waed, oblegyd hysbyswyd ni gan Dduw na ddylid cymeryd y gwin presennol, am nad yw yn bur.
8. Yr ydym yn credu y dyld bedyddio dros y meirw. Byddwn ni yn y millwyddiant, yr hwn a ddechreu yn mben deng mlynedd ar ugain, yn cymeryd ein bedyddio dros y Paganïad na chlywsant yr efengyl, a chant hwy fyned i mewn i'r Ganaan nefol ar gyffes o'n ffydd ni drostynt.
9. Yr ydym yn credu na ddylai neb anturio i'r swydd oruchel o bregethu yr efengyl, heb dderbyn profion diymwad fod Daw wedi ei neillduo i'r swydd hono, a hyny trwy weledig-aeth, neu ryw fodd goruwch naturiol arall.
10. Yr ydym yn credu y dylai yr holl awyddau fod yn yr eglwys yn awr, pa rai oeddent ynddi yn amser yr apostolion, a'u

donian gwyrtiol, iachau'r cleifion, a bwrw allan gythreuliaid. Yr ydwyf fi yn tystio fod yr holl ddoniau hyn yn ein heglwys ni yn awr. Er prawf o hyn, bua i yn ddiweddar wrth y gorchwyl pwysig o frwr allan gythraul o ddyues, yr hwn a'i dirdynai yn ffyrng. Aethum at y gorchwyl yn y modd canlynol: "Yr ydwyf fi, fel gwne i Grist, wedi cael fy awdurdodi ganddo i frwr allan gythreuliaid, ac i iachau'r cleifion; ac fel y cyfryw yr wyf yn gorchymyn i ti fyned allan o'r ddyues hon." "Dy gelwydd dî," ebe Satan, "nid wyt ti yn was i Grist, ac nid oes genyt chwaith awdurdod i'm bwrw i allan." Yna gwnes gyfammod â Duw trwy ympryd, na wnaewn na bwyta nac yfed, nes cael y gwaich allan. Dywedais wrtho drachefn, "Yr ydwyf fi wedi ymyffammodi â Duw na wnaef na bwyta nac yfed, nes dy gael di allan o'r ddyues hon." "Hi, ha, ha, ha, mi dy starfa di, mi dy starfa di," ebe yntau. "Taw, a dos allan o honi," ebe fi. Yna efe a aeth allan o honi gyda math o drwat fel hyn. *Tshau, tshw, tshw*, nes oedd ei llysnafedd yn saethu hyd a lled yr ystafell.

Hefyd, mae yn ein heglwys ni ddyues, yr hon a fu yn y drydedd nef, nid yn y corff, ond allan o'r corff. Aeth allan o'r corff yn y modd canlynol:—"Rhoddodd amryw anadladau hyron, a gogyddodd ei phen, gan raddi ei phwys ar gefn y—gadair; yna gwelwn ei hwyneb yn glasu a'i llygaid yn sefyll, a chymerodd ei hysbryd ei adenydd i wlad gwynfa; a gwelodd yno beithau annbraethadwy. Bu ei chorff marwol (marw) gyda ni yn yr ystafell oddeutu awr o amser, yna dychwelodd ei hysbryd i'w chorff drachefn.

Hysbrywyd ni hefyd gan Dduw fod y pla bygwthiedig yn llyfr y Datguddiad, 13 bendod, ar gael ei dywallt ar Ysua Brydain, i ddyfetha holl anghredinwyr ein tystiolaeth ni.

Hefyd, ni ddylai neb fod mewn petrusder pa un a ydynt neu nad ydynt wedi derbyn yr Ysbryd Glân. Yr ydym ni yn ei dderbyn yn y modd canlynol: Yr ydym yn clywed yr ystafell yn cael ei llawn â math a awel dwymu, yna yr ydym yn teimlo yr awel hono yn myned i mewn i'n geneuan, ac oddi yno i'n brest; ac mae yn boeth anarferol, braidd yn rhy boeth i'w goddef, a pharha felly nes ein lleawi i fynu yn hollol. Ac os ysbryd proffwydolnagth fydd am ddinystr rhyw dref neu wlad, byddwn yn ei weled yn ffamiau gwyrddlas o'n blaen, er na fydd ein llygaid ar y pryd yn agored, ac yna mae llefaro yn rhwyddach genym na thowi.

Minersville.

Cyfl. D. T. JONES.

SERCH TEULUAIDD.

Yn hanesyn hynod ag ydym yn myned i'w adrodd a gymerodd le yn ddiweddar ar y Cylindir ac y mae yr amgylchiadau yn dra adnabyddus i drigolion Lille, ac wedi cael effaith mawr arnynt. Yr hanes sydd am ddau blentyn, brawd a chwaer, un yn un ar ddeg a'r llall yn ddeuddeg oed; ac adroddir y

cwbl mewn iaith naturiol a syml, heb na chyfnewidiad nac ychwanegiad, fel y mae y cwbl yn wirionedd. O! y fath amserau llygredig yr ydym yn byw ynddynt! Dynion wedi tyfu i fynu a chymysgu a'r byd, ydynt yn angharedig, yn greulawu, a dideimlad. Yn mywydau plant yr ydym yn fynych yn cael engltreiftiau o ymroddiad, o ddewrder, a rhinwedd annysgwyladwy; tra y mae bywydau y canol oed a'r henaist yn hollol ddiffygiol o honynt, yr hyn sydd yn profi fod arferion llygredig y byd yn newid calon dyner, diddichell, a theimladwy ieuengetyd, nes yw y dyn yn metha dangos ei hun yn ei gymeriad ei hun.

Maensser gonest a rhinweddol, o'r enw Durand, sydd yn awr yn byw yn nhref Lillie, a pherchir ef yn sawr gau bawb a'i hadwaenant, am ei naiondeb, ei ddiwydrwydd, a'i ymddygiad da bob amser. Yr angen annhrugarog a ddygodd gymhars ei fywyd oddiarno, a gadawyd ef mewn galar i ofalu am ddau blentyn, enwan pa rai oeddnt James a Louisa, y blaenaf yn ddeuddeg, a'r olaf yn un ar ddeg oed. Er iddo gael ei amddifadu felly o gynorthwy ei wraig, Durand eto a gedwai ei dy yn lân ac yn gryno iawn. James a elai allan gyda'i dad at ei waith, a Louisa a fyddai yn ddiwyd, hyd eithaf ei gallu, i'w gwneud yn gysurus pan ddenent adref. Aeth pethau yn mlaen yn gysurus iawn yn y modd hwn dros gryn amser, ac yr oedd y maensser a'i fab a'i ferch yn hollol ddedydd a boddlaw'n i'w tynged; canys yr oedd yn enill digon i ddiwallu ei angenheidiau ef a'i blant; ond yn fuan darfu i gyfnewidiad chwergymeryd lle. Daeth y gauaf da oer yn mlaen yn ei holl erwiadeb, a gorphenodd gwaith y maensser, druan; a thrwy hynny amddifadwyd ef o'r moddion i gynnal ei deulu. Gofu ar Durand wertha ei ddillad a'i gelfi, y naill ar ol y llall, hyd onid oedd wedi ei amddifadu o'r cwbl a feddai; a thra y bu dilledyn nes ddoedrefnyn yn ei feddiaut, ni adawodd i'w anwyll blant amddifaid fod mewn eisiau o ddim. Pa fodd hynag, eu hystafell fechan a waghawyd yn fuan, ac nid oedd ychwaneg o ymborth yn y tŷ; yr oedd yr hin hefyd wedi myned yn oer ac afrywiog, a'r plant mewn angen. Nid oedd ond un peth i'w wneuthur, ac ni ddarfu i'r tad betruso yn ei gylch; diosgodd ei ddillad oddi am dano, gosododd hwynt am ei blant, ac ymprydidodd ei hunan i osod bara yn nghoneuau ei anwylliaid. Ond ni fu yn alluog i fyned yn y blaen yn y modd hwn yn hir; gwanhawyd ei gyfansoddiad trwy eisiau, godid, ac oerfel, a syrthiodd Durand yn glaf. Y plant a gydaedmeiant ag

ef yn ei ofid, ac a ymdrechasant yn mhob modd i'w gynorthwyo, gan eu bod yn gwelod ei fod ef yn myned i farw, os nad allent hwy ei gynnal yn fyw trwy eu diwydrwydd eu hunain. Bob nos wedi i'w tad gysgu ymadawent a'r ystafell, elent allan yn ddystaw, a chawent y drws yn ddystaw ar eu hol: ac yna rhedent yn ddioid i ryw barth o'r dref lle nad oedd neb yn eu hadnabod, a chyffeent eu hunain dan ryw ffenestr lle y gwelent oleuni, a chanent rai o'r caniaidau a ddysgaent gan eu mam yn amser eu llwyddiant a'u dedwyddwch; ac os teffid iddynt ddernyn o arian gan ryw un tragarog, rhedent adref ag ef yn ddiatreg, i ddiwallu angenrheidiau eu tad. Ond yn fynych gorfyddai arnynt ddychwelyd adref heb ddim, a'u calonau yn isel, ac wedi rhynu gan oerni yr hin; yna nid oedd ganddynt ddim i'w wneuthur ond edrych ar eu tad yn dihoeni, a'u dagrau ar eu gruddiau, heb allu gweini un cysur iddo. Aeth pethau yn mlach fel hyn dros ychydig amser; ond o'r diwedd ymddaugasai fel pe buasai pob peth yn cydswriadu yn eu herbyn, a methent gael un elusen. Yr oedd iechyd eu tad yn dechreu cael ei adferu; ond nid oedd ganddynt hwy fara i roddi iddo, na diod chwaith i'w gynesu yn ei wendid. James, mewn naboith, a aeth allan, ac a ganodd o flaen tai y boneddigion a'r holl dafarnau; eithir bu ei holl ymdrech yn ofer,—ni chafodd ddim ond geiriau sarug a golwg guchig y boneddigion anhrugarog, yr hyn a barodd iddo ddychwelyd adref a'r dagrau yn rhedeg o'i lygaid, a chafodd ei chwaer yn gwyllo mewn dystawrwydd a phryder wrth wely ei hanwyf dad.

Daru i James a Louisa fyned allan felly ddau bryduawn, a dychwelyd yn waglaw; ac ar y trydydd hwyr, wrth adael y tŷ, tystiodd James na fyddai iddo ddychwelyd heb rhywbeth i ddiwallu angen ei dad. Ond, och! yr hwyr hwn a dreukwyd fel y ddau flaenorol. Y driniaeth grolawr ag oedd yn gael, a'r annheimladrwydd cabu-galed a gyfarfyddai yn mhob lle, a wneth glwyf dwfn yn nghalon James; ac o'r diwedd daeth i benderfyniad ag nas gall dim ond yr angen a'r tlodi mwyaf ei esgusodi.

"Gwel," eb efe, wrth ei chwaer, "gwel y digonoldeb o farf sydd yn y siop yma! Mae y perchbenog wedi gwrthod cymmaint â thamaid i mi; ni fyddai i hyny wneud sawr o goll-ed iddo ef, a byddai yn foddion i achub fy nhad rhag marw o newyn,—mi fynaf beth o hono!"

"Ond," atebai Louisa, "ni fyddai hyny ond llodrata;" a throdd yr eneth fechan yn weliwr wrth feddwl am y cyfryer beth.

"Mae hyny yn wir," ebai James, "ac y

mae y cyfryw beth yn bethod mawr; ond nis gallwn weled ein tad yn marw o newyn;—ein tad anwyl, yr hwn yr ydym yn garu mor sawr, a'r hwn sydd bob amser yn ymddwyn mor dyner tuag atom."

"Na, na," ebai y ferch fechan, dan grynu, "os gwnewch felly" bydd iddynt eich rhoi yn ngharchar."

"Bydd hyny yn well er ein lles," ebai James; "bydd un yn llai i'w gynnal; a minnau a allaf ddywedyd wrth hawb fod fy nhad yn marw o newyn, a daw rhyw un i'w gynorthwyo. Fe allai y bydd i mi gael ychydig arian yn fuan, ac yna mi a dalaf am y bara. Ond nid oes lle iddynt ein cymeryd ill dau; byddai i hyny dori calon ein tad. Gwrandao arnaf fi, Louisa. Myfi a gymeraf allan un o'r torthau; yna rhaid i ti ei chymeryd oddiwrthyf fi, a rhedeg adref. Minnau a wnaf ystwr; addefaf mai fi oedd y lleidr, a hwythau a'm daliant, ond byddi di allan o berygl."

Louisa, druan, a wylodd yn chwerv wrth glywed ei brawd yn llefaru fel hyn. "Byddai yn well," ebai hi, "i mi gael fy naal, canys byddwch chiwi yn fwy o gynorthwy i'n tad."

"Na fydd," ebai James, "nis gellwch chiwi lefaru wrth y ceisbylliaid, ac fe allai y byddai iddynt wneud niwed i chiwi. Peidiwch wylo, fy anwyl chwaer;—rhoddwch gusan i mi, byddi i lyu fy nghalonogi; y mae arnaf eisiao calon, o herwydd yr wyf yn gwybod fy mod yn gwneuthur yn ddrwg. Pan glywo fy nhad yr hyn a wnaethum, yr wyf yn sicr y bydd iddo ofidio yn sawr. Ond nis gallaf ei weled yn newynu; na allaf, na allaf!"

Yr oedd un o wydran y ffenestr wedi tori, a James a dynodd dorth allan, yr hon a roddodd i'w chwaer, a hithau a fiodd ymaith, fel yr oedd wedi cael ei chyfarwyddo. Yr ystwr a wnaeth James a dynodd sylw y bobl oedd yn y siop, a phan welsant eu bod wedi cael eu hysbeilio, bloeddasant allan, 'Deliwch y lleidr!' James, yr hwn oedd wedi gwneud esgus o ddiangc, a ddaliwyd yn ddioid; ond pan welodd Louisa ei brawd yn cael ei gymeryd i'r carchar, mis medrai oddef yn hwy,—rheddodd yn ol, a thafodd y dorth i'r siopwr, a thystiodd mai hi oedd yn euog o'r lletrad, a bod ei brawd yn hollol ddienuog. Yr oedd yr olygfa yn awr yn alarus i'r eithaf,—y brawd yn haeru mai efe oedd y lleidr, a'r chwaer yn tystio mai efe oedd wedi trosedd. Yr edrychwyr a gyffrowyd o blaid y ddau fechan, y rhai erbyn hyn oedd wedi gwneud eu hamgylchadau hwy a'u tad yn hysbys; ac erbyn i'r ynad ddyfod i'r lle, yr oedd cyhuddwyr y brawd a'r chwaer wedi traf yn gyfoillion iddynt. Yr ynad teiliwng, wedi

clwyd yr amgylchiadau adfydus, nid yn unig a'i rhyddhaodd, eithr caelgodd swm o arian, y rhai a anfonwyd yn ddioced i'r tad methodig, yr hwn a achubwyd felly rhag dyohrynfagdd newyn a marwolaeth. Ymddygiad y brawd a'r chwæer a wnaed yn hybys trwy yr holl dref, a phawb a'u canmolent am eu tynerwch taag at eu tad, a'u cariad taag at eu gilydd; a gwneleat bôb ymdrech i'w cynorthwyo yn eu hangen a'u tlodi. Trwy garedigrwydd dihafal a chanmoladwy y dref, darfa i Durand gael ei adferu i'w gyflawn iechyd yn fuan, cafodd ddiagon o waith i gynnal ei hun a'i deulu, ac y mae yn awr yn mwynhau pob dedwyddwch, yn nghyfeillach ei fab a'i ferch fyddlawn.

CENHADIAETH AT LADRON.

Y mae dyn o'r enw Mr. Jackson, un o ghenhadon dinas Llundain, yr hwn a adnabyddir fel "cenhadwr y ladron;" trwy lawer o wrlodeb ac hunan-ymwadiad, wedi llwyddo i enill byder ac ymddyried llawer iawn o'r frawdoliaeth ladronig. Nid yn unig y mae ef yn cael caniatad i fynd i mewn i'w hogofydd dirgelaf, ond y mae yn derbyn ymweliadau aml oddiwrth y llogell-ysbeilwyr (*pick-pockets*), &c., y rhai a ddont weithiau amryw ynghyd i gymeryd tē gydag ef a'i deulu! Yn ddiweddar anfonwyd am Mr. Jackson gan haid o ladron ag oedd yn byw mewn cart gerllaw i'w ddoarbarth ef, Aeth; a gofynnasant iddo yn bryderus iawn os oedd gobaithiddynt hwy gael bywoliaeth onest yn ryw fodd, ganad pa mor iael y byddai, yn eu trefedig-aeithau, yn lle dilyn y fath fywyd lladradaidd, yr hyn a dystient a wneleat oll. Addawodd Mr. Jackson gyfrinachu ag Arglwydd Ashley ar y mater, yr hwn a wrandawia eu cwyn, ac a roddai iddynt gyngbor. Yn ganlynol, ychydig ddyddiau ar ol hyny, daeth Argl. Ashley, a phump neu chwech o foneddigion gydag ef, at Mr. Jackson, ac er mawr ddywentydd, yr oedd dim llai na 207 o ladron professedig wedi ymgynnull ynghyd i'w cyfarfod. Safai amryw o'r hen ddwyllaw mwyaf profiadol wrth y drws i stal neb i ddyfod i mewn ond aelodau o'r frawdoliaeth fenthycol; a chyn agor y cynghrai, gofynid amryw weithiau os oedd yno rai ag oedd y frawdoliaeth yn amheus o honynt? Cafwyd yno rai anadnabyddus, ac hollid hwynt yn fanol am eu gwrthryd, &c., a chaniatid iddynt aros yno ar ol cael boddlonrwydd yn eu cymeriadau, &c. Dyben hyn oedd i weled rhag fod yno ryw un idd eu bradychu, oblegyd eu bod oll mewn perygl o "dd'od i ofid." Agorwyd y cyfarfod trwy ganu hymn a gweddi. Yna Mr. Jackson a ddarllenodd gyfarheb i Arglwydd Ashley—yn dangos cymeriad a dymuniadau y gwyddfodolion. Dywedai Mr. J. fod cyfarfod cyfeilyb wedi ei gynnal yn ddiweddar o'r blaen, pryd yr oedd yn wyddfodol 138 o ladron addafedig, y rhai a dystient eu bod oll wedi bod yn ngharchar am lladrad, ac yn debyg e

"dd'od i ofid." Addawent rhoddi i'fynu ysbello ond cael rhyw beth i wneud mewn modd gonest yn lloegr, neu fudo i ryw wlad arall: a phriodolent eu cwmp rai o honynt i ddiodydd meddwol, eraill i ddfifyg gwaith, &c. Mr. Jackson a ddywedai yn mhellach, fod 278 allan o'r 374 ag ynt yn ddiweddar wedi ymgeisio ag ef heb gael dim dyag; y 94 gweddill wedi bod mewn ysgolion, a naw o honynt wedi bod yn athrawon ysgolion Sabbothol, 30 o honynt a fu yn ysgolion Eglwys Loegr; 24 yn eiddo y Pabyddion; 15 yn eiddo y Wesleyaid; 7, Indpendiaid; 5, Presbyteriaid; 3, Bedyddwyr; a 1, Lutheraidd. Buont mewn carcharau o un waith i'fynu hyd saith ar ugain o weithiau, a rai o honynt nas gwyyddent pa nifer.

Yna Arglwydd Ashley a anerchodd ei gynulleidfa, gan gyfaddef yr anhwadra o iddynt adenill eu cymeriadau yn y wlad hono, ac a'u cymeradwyai i gynorthwyo eu gilydd, i adael eu hen arferion, a gwneud penderfyniadau newyddion gyda golwg ar y dyfodiant. "Ond pa fodd," meddient hwythau, "yr ydym i fyw hyd y cyfarfod nesaf? Y mae yn rhaid i ni ledrata neu newyn." Un o'r boneddigion presennol a'u hannogai i weddio ar Dduw, ac y byddai yn sicr o'u cymorth os ymddyriedent ynddo. *My Lord and gentlemen of the Jury*, atebai un o'r frawdoliaeth yn hyf—yr hyn a ddengys ei fod yn lled arferol o anerch y barnwyr a'r rheithwyr—ond efe a gofodd yn fuan, ac a wellhaodd ei gamsynied, a dywedai, "Fy Arglwydd a boneddigion, y mae gweddi yn eithaf peth, ond ni lanwiff gylla gwag," yr hyn a dynodd gymeradwyaeth uchel o "hear, hear," oddiwrth yr holl frawdoliaeth. Ar hyn daeth dyn ieuangc yn misen, a dywedai y modd y gadawodd ef ei ffyrdd drygonus. Aeth unwaith mor bellod ag Exeter ar draed, ac heb fod ddim gwel: "Erbyn fy mod yno," meddai, "yr oedd fy nhraed yn mron llygru i fraeniad—yr oeddwn mewn gwaeth cyffwr pan ddychwelais na phan adawais Llundain. Etto anogai fy nghyfaill Mr. Jackson fi i lynn wrth weddio, gan sicrhau wrthyf os oeddwn daer a difrifol yn fy nghalon, y buasai Duw yn sicr o'm gwrande. Ddynais ei gyfarwyddyd, ac yr wyf yn awr yn sefyll o'ch blaen fel cof-arwydd byw o'r holl bonedd gweddi. Ymddyriedais yn yr hyn a ddywedai, ac yn y diwedd cefais ryw ychydig o wakh lled iael. Ond parhais i ddyfod i'r lan, er yn raddol, o ris i ris, hyd nes y cefais y ael; illa anrhydeddus ag wyf yn ddal yn bresennol Gallaf gydymdeimlo, fy nghyfeillion, a chwi y eich anhwadran; ond gan fy mod wedi myned trwyddynt, a chael fy ngwaredu o honynt, trwy ras Duw, (oblegyd yr wyf yn goleithio y gallaf yn awr ddywedyd fy mod yn caru Duw, ac yn cael fy ngharu ganddo,) ac yr wyf yn eich cyngborâ chwithau i wneuthur prawf o'r hyn a'm gwaredodd i: Gwnsath fi yn dda dedwydd, ac a'ch gwnaiff chwithau hefyd, os ymroddwch ati o lwyrfryd calon." Ni ddywedwyd gair yn mhellach ynghylch aueffithioldeb gweddi. Tanagrifwyd yno swm o arian, a'r canlynid fu fod triarddeg o'r rhai mwyaf gobeithiol yn eu mysg wedi cael eu tros-glywddo i'r Unol Daisethau; lle y gobeithir

y bydd iddynt ymddwyn yn deilwng o hyn allan. Bwrriadent honyddu trysorfa i fado caill yn gyson o honynt.

[Ymddengys hyn yn gario allan archiad ein Harglwydd i "fyned i hoelydd ac ystrydoedd y ddinas," a gwahodd i wledd yr efengyl y publicanod a'r pechaduriaid.]"

CALIFORNIA.

Gwra afwydd o Gaerefrawg—yw'r hynt hon,
A'r antar arfuddiaiwg;
Deu for, ac un dyfeiriawg,* { * apt to grow
I'w rhychio a'i rhwygo rhawg. } *serious.*

Ol ollu, gwerth, gwrthod,—rhaf anwyi;
Rafeni a phriod
Mwyn, siriol,—er mân sorod
Ddiarol, ac hudd gol.

LLINOS.

TAWELWCH.

Us dydd a ddwg yn mlaen arall, un fiwydd-
yn a gaalya y llall; gadewch i ni gymeryd
yr amser fel y mae yn dyfod. Can' mlyuedd o
helbul nid ynt yn werth diwrnod o dawel-
wch. Ffyanonell hyfrydych sydd yn ein ca-
lon ni ein hunain, yr hwn a'i cais mewn lle
arall a ceyd sarhad ar y Duwdod. Fy nyfeis-
iau, fy nymaniadan a'm gobeithion, nid ynt
na amser yn myned y tu hwnt i'm mynwes
fy hun. Afonydd a ymdroellant i'r mor, ac a
wuant fynedfa iddo heb ei gythryblu; y cyf-
ryw yw fy nghalon; holl ddygwyddiadau y
byd mawr ni chostiant i mi gymmaint a gofal
unigol. Gwirionedd yw fy nghwmpawd
(*compass*) a chymmedroldeb fy llyw. Cych-
wynaf unrhyw ffordd, pa wynt bynag a
chwytbo. Cyfyd y cymylau a disgyuant yu
wlaw, heb achosi i mi un afonyddwch. Pan
y dirgelont yr haul oddiwrthef y dydd, ceis-
iaf olyg y ser yn y nos. Y wenol yn ei nyth
ddyogel, a llygad tawel a wel ymladdfeydd
gwaedlyd yr eryrod. Gorchfyged a wnelo, ni
wna y gorchfygydd ei thrallodi hi; a'r gwyb-
ed bycbain byth nis pallant iddi hi. Fy nillad
a wneir â brethyn cyffredin, a'm porthiant
sydd arw, a'r tó sydd ar fy llyueat yn amharu
bob biwyddyn. Ond pa beth y fyddai i mi y
fory pe y gwiogid fi â sidan heddyw, a'm
bod wedi trenlio dysglan drudfawr. Nennau
suraidd nid ynt yn cadw allan gygadwydd
a gofal; a phe ygydwid y wlad â dasar-
gryna, mor hawdd y cyrhaeddaf fi fy nhrws
ael! Fy etifeddiaeth yw fy llaw, yr hon bob
dydd a rydd i'm ei chynaisaf. Pan y byddo
both, yr wyf yn oeri fy hun yn nghysgod
coden, a phan yn oer, yr wyf yn twymao fy
hun wrth weithio. Hen oed sydd yn dyfod
arnaf, ond fy mhlaent ydynt ifanc, ac a ad-
dallant i mi am yr oll a wnaethon erddynt. Os
bob amser y deliant ar wionnedd a chym-
hedroldeb, can' mlynedd ni chostia iddynt
gymmaint ag un uchennad. Pa dymhestl byn-
ag a gyfyd, TAWELWCH bob amser sydd
borthladd agored i'r galon ddiiniwed. Hen-
fych, dawelwch enaid! peraidd swyn byw-
yd! brennoedd a werthent eu coronau i'th
bryna di, pe y gwyrpent dy werth. Per-

feithia dy gymmwynasau; tydi a'm cyn-
orthwyaist i fyw yn dda—cynorthwya fi i
farw yn dda. *Cyfeithedig gan LLINOS.*

GWREIDDYN Y MATER.

CORNOD yr ysgrifenyddion santaidd hanes
duwiolion er addysg a chyaur i ni, a goedir
allan y gwabanol lwybrau trwy ba rai y prof-
odd Duw rasusau ei bobl, er ei ogoniant ei
hun, lles ei bobl, a siomedigaeth eu gelyniaion;
eto cawn hwynt yn ddiffygiol yn eu grasau
penaf. Profwyd ffydd Abraham yn aberth-
iad ei fab, yr oedd ei grym yn amlwg ar ben
Moria, ond gwanaidd iawn ydoedd pan wa-
odd ei wraig. Llarieidd-dra Moses a dan-
beidiai yn ei waith yn cydymddwyn â phlanet
Israel ar lan y Mor Coch a'r anialwch. Yr
oeddent o hyd yn tuchain ac yn grwnach yn
ei erbyn am eu harwain o'r Aipht; ond dacw
ei ras penaf dan gwmwl yn noriad y llechan.
Pwy feddylasai wrth weled gwr fel Elias,
yn ei ysbryd a'i nerth ef ar ben Carmel, yn
gwrthwynebu holl broffwydi Baal, Ahab y
brenin drygionus, a Jesebel annuwiol, y
gwelsid ef ar ol hyny yn fioi fel llwfr-ddyn
(*coward*) am ei 'fywyd o flaen Jesebel taug
anialwch Beersheba, ac yno yn dymuno ar
Dduw i ddwyn ei einioes oddiarno, o her-
wydd ofn gwraig ddrwg fellidgedig? Ed-
rychwn hefyd ar Pedr, morwyn neu langoes
yn disodlu ei sel ef. Felly Job, yn ei ras
mawr o amynedd cawn ef yn wan, yn mel-
dithio dydd ei cnedigaeth. Mae rhai wrth
ddarllen y geiriau, "Yn hyn oll ni phechodd
Job," wedi bod mor ffled â meddwl na
phechodd Job ddim, pan mae ei bechodau yn
britho hanes ei fywyd, yn ei waith yn grw-
nach yn erbyn trefn Rhagluniaeth. A gwel
ef gerbron Duw, (pen. 42.) yn ffieiddio ei hun
mewn llwch a lludw: ond fe fethodd y gelyn
a chael Job i'r tir y mynai efe, sef melldithio
Duw yn ei wyneb; na, bendedig oedd, er
pob peth. Methodd y gelyn ei ddadwreidd-
io. Fel hyn y mae y duwiolion penaf weith-
iau yn myned dan gwmwl yn eu rhinweddau
mawrion; ond eto y mae gan Dduw lwybr a
modd i gadw nodd bywyd yn y gwraidd, yr
hyn sydd allan o olwg dynolryw.

"Dylech ddywedyd," ebe Job wrth ei gyf-
eillion, "paham yr erlidiwn ef; canys
gwreiddyn y mater a gaed ynddo ef."—
"Gwreiddyn y mater." Y peth, y gras, y
serch, y ffydd, y gobaith, yr anian grefyddol,
fywiol; gelwch ef y peth a fynoch, &c. Mae
y gelyn er ei holl guro trwy forthwylion a
geingau wedi methu ei difodi, neu trwy ei
holl stormydd a'i gorwyntoedd wedi methu
ei dadwreiddio. Mae nodd bywyd yn fy
ngwraidd. "Pe lladdai efe fi, eto mi a obeit-
iaf ynddo." Pe lladdai efe fi, fel Eli, neu pe
byddai i Dduw, trwy ei ragluniaeth ddoeth, i
ladd fy nghorff, eto mi a obeitiaf y gwna-
gadw fy enaid i fywyd tragwyddol.

Dylasai cyfeillion Job ddywedyd y naill
wrth y llall, Nid yw o un dyben i ni ei erlid
yn ychwaneg. Mae digon o wroldeb yn ei
egwyddor. Bachgen iawn i ddal ei dir yw

Job. Mae y gelyn wedi beiddio herio Duw ei hun y gwneisai ef Job i'w fellidithio o flaen ei wyneb. Daliodd Duw e' ochor egwyddor Job: gwel y canlyniad.

Nid ydym yn cael hanes fod cyfeillion Job yn erlid newn gweithredoedd, ond mewn meddyliau cul a geistiau bychanus, ac yr oeddent mor ddigywilydd a dlywedyd hyny yn ei wyneb. Ysbryd cas, melldigedig yw ysbryd erlid pan yn ei rwyg. Mae ceffigen yn y galon, eullib ar y tafod, a chrenlondeb yn y weithred. Gwareded yr Arglwydd dai-onus ni rhagddo.

"Gwreiddyn y mater." Yr athrawiaeth a ddygir yw, mai y pethau ni welir yw gwrth-ddrychau sylw Duw o'i bobl, ac a rydd y go-goniant penaf i Dduw a'r cysur penaf i'w bobl.

Y mae tuedd y dyn llygreddig i edrych ar y pethau a welir, a hyny yn troi yn siomedigaeth chwerw iddo yn y diwedd, fel y gwelwn yn haues cyfeillion Job. Cymerasant wg y byd, neu sfiwyddiant tymhorol, yn safon i faru ei gyflwr. Trigolion ynys Melita a farasant mai dyn drwg oedd Paul, am i'r wiber gydio yn ei law, ond pan welsant ef yn ei hysgwyd ymaith barnasant mai duw ydoedd. Aethant o'r naill eithafon i'r lall.

"Mae y byd hwn a'i ddull yn myned heibio." "Na fernwch fel na'ch bernir." Un o'r pethau ni welir gan ddyoniou llygreddig yw "gwreiddyn y mater." Egwyddor neu wir grefydd yn ei gwraidd. "Simon mab Jona, a wyt ti yn fy ngharu i?" Fel pe dywedasai, Mae y gelyniou wedi dy weled a dy glywed tua llys Canaphas, yn tyngu ac yn rhegu, ac yn fy ngwadu i. Maent yn gwledda ar dy wendid, gad iddynt: paid a gadnel i dy wendid a dy flaeledd i dy lanw â gormod tristwch am i ti wneud hyny: nae genyf fodd i faddeu i ti. Ond ymhola di yn dy fynwes dy hun a wyt yn fy ngharu i. Dyna wreiddyn y mater.

Gwreiddyn. Cydmarir yr anian dduwiol yma i bren, o herwydd perthyna i bren ei wraidd. Mae hi yn lled debyg yn hyn idd ei Hawdwr. Cydmarir Crist i bren—pren afalau, pren y bywyd, fel y canai Williams,

"Mil o rhinweddau yn gyttun
Yn prynu gwrthgildedig ddyu."

Fel pren mae yn hardd, ac yn ddefayddiol at amrywiol wasanaeth dyn. Yn gysgod, yn ymborth, ac yn gadarn yn ei wraidd, i ddal yn ngwynob y stormydd mwyaf. A thyma lle (dybygaf) mae enaid y gydmariaeth.—Cydmarir egwyddor grefyddol Job i wreiddyn. Rhyfedd fel y dal gwreiddyn da ei dir, pan y byddo y blodau wedi gwywo, y ffrwythau wedi eu chwythu ymaith, y cangheuanau wedi eu dryllio, a chorff y pren wedi ei niweidio. Felly am Job: rhyfedd fel y daliodd ac y deil pob egwyddor dda. Gwedi iddo gollu ei dda, ei blaut, a'i gyfeillion i farnu mai rhagrithiwr ydoedd, a'i wraig ei hun i droi yn ei erbyn, a'i gorff wedi ei glwyfo, eto yr oedd y gwreiddyn yn dal.

Nis gall egwyddorion da flaguro yr yn faint bob amser. A'u gilydd, mwy nag y gallasai Job fud mor ddefayddiol ar y domen a phan yn agnathol ei lwyddiant; eto, yr oedd ganddo

wreiddyn da yn gysur mawr iddo yn ei drllo: "Mi a wn fod fy Mhrwr yn fyw." Yr oedd hyn yn gorbwysio ei ofid i gyd. Efe a gafodd orfoledd ynddo ei hun, a grym ei grefydd yn nydd y brofedigaeth fu yn fendith i lawer ar ol ei ddydd.

Rhyfedd yw trefu nuweledig Duw i gynnal nodd bywyd yn y gwraidd: pan fyddo holl natur yn weledig wedi ei chloi gan y rhew a'r la tragywyddol, mae y gwreiddyn yn ddyogel, a gwelir bywyd yn cael ei eatyn i'r holl gangheuanu gydag adfywiad y Gwanwyn. Felly Duw, trwy rhyw ffordd ddirgeiaidd, a gynnal fydd a chariad ei bobl pan fyddo yn anaf ar eu profiadau yma. Ei addewidion graeol a'u cysura, "Ni'rh rhoddaf i synu, ac ni'rh lwyf adawaf chwaith." "Cymborth hawdd ei gael mewn cyfyngder." Mae egwyddorion da, er yn anweledig i ddyonion, yn cydio gafael yn mheithau y byd tragywyddol. "Y pethau a welir sydd dros amser, ond y pethau ni welir sydd dragywyddol." Yr oedd barn gywir Moses am ddirmyg Crist a thyr-orau yr Aifft yn cydio gafael yn uhaleidigaeth y gwobrwy, a gwreiddyn y mater yn Job yn cydio gafael yn ei Brynwr byw; neu fel y dywed y Saia, ei Waredwr byw, yr hwn a saf yn y diwedd ar y ddaear, ac a wared ei bobl oddiwrth bob trallod, gan eu dwyn i wlad lle y bydd ei egwyddorion yn bleguro yn hardd yn uhiroedd hyfryd y Gansan nefolam byth. Llefwn lawer am wreiddyn y mater. Neu fel y canai un—

"Gwas, gras, eginyn byw, eginyn bras,
I'r cwrdd a stormydd ar y ma'e;
Fy dyf yn las, fo wreiddai lawr,
A' nosi fywyd yn y nef yn nghaudd,
Fo ddeil yn nydd y storon fawr."

Glan Ohio. IOAN, gynn o Lanelli.

FFORDD RYDD I'R EFENGYL YN AWSTRIA.

Dian y bydd y dysfyniad canlynol lythra dderbyniwyd yn ddiweddar oddiwrth Mr. Oucken, yn dra derbyniol gan amryw. Dengys oruwch-lywodraeth y Llywiau'dwr nefol ar ddyrechweliad gorseudau y Cyfandir, "er gwneud ffordd rydd i grefydd y grog a Beiblau i'r wlad boblog hon." Dywed fel hyn:

"Y cyfnewidiadau politiciaid mawrion ar y Cyfaudir ynt wedi ein dwyn i gyfnod newydd, ac fel i fydd newydd gyda golwg ar ein rhyddid personol, fel y gallwn yn awr fyned yn rhwydd i bob goror; ac hefyd agor menaid eang o safon o'u blaen, a'r galwadau taerion sydd arnom o bob cyferweddidd i anfon pregethwyf a'r efengyl iddynt, ac arolygu y mintoieodd o gredinwyr a ymneilldant oddiwrth yr eglwysy gwladol.

"Yr ym ni wedi cymeryd pob mantais ar yr agoriadau rhagluniaethol hyn, mor bell ag y mae ein hamgylhiadau ni yn caniatu. Yr ym yn ymdrechu taenu yr efengyl mewn tiriogaethau lle yr oedd ychydig neu ddim yn wybodus o honi o'r blaen. Yr wyf si wedi cymeryd amryw deistiau pregethiadol yn ddiweddar; ac oddiwrth bob peth a welir ac a glywis, yr wyf yn argyhoeddedig fel amser Duw i ddirgrynwrth y gwledydd hyn

wedi dyfod, pryd y caogl i mewn lawer o'i beriau.

"Yn Mehefin a Gorphenhaf ymwelais â Vienna a Pest, lle y pregethais yn ddirwysr, gan amlaf i Babyddion. Ymddangosai Vienna y pryd hyuy yn faes gobeithiol iawn. Wedi i mi ddychwelyd i Hamburg anfonais yno 10,000 o draethodau, a'r fath oedd yr swydd am danynt fel y dobarthwyd hwy oll cyn pen mis. Danfonasom yno eilwaith 20,000, a rhai miloedd o Destamentau a Biblws. Anfonasom genhadwr hefyd i brif ddiinas Awstria, gan obeithio y bydd i fyrddiynas ag na chlywsant yr ofengyl, ond a ddallwyd gan y goel-grefydd Babaidd, fel hyn i gywed am yr un Cyfryngwr sydd rhwng Duw a dynion: a chan gredu y cafont fywyd ya ei enw ef.

"Dylai myrddiynau o draethodau ac ygythrau gael eu dobarthu yn awr yn Awstria a Hungary, cyn caffo y drysau ynt yn awr yn sgored eu caud etc. Yr wyf yn anfon at y Gymdeithas Feblaidd Americannid i ofyn am 50,000 o Destamentau i Awstria yn unig; ac y mae fy ngholon yn dyheu am etbiad. Nyni yw y cyntaf i fyned i mewn i'r maes hwn ar ol y chwyldroad. Cynorthwywch ni idd ei dda.

"Yn Pest y mae eglwys fechan wedi gwasgaru tua 80,000 yn mhilith yr Hungariaid a'r Germaniaid. Os bu rhagluniaeth Duw erioed yn galw ar bobl Dduw i wneuthur ymdrech anghyfreddin, y mae yn galw yn awr. Yr byn a ymddangosai yn rhwystrau anorfol chwech mis yn ol ar ffordd taeniad yrefengyl yn Awstria a Hungary, ynt yn awr wedi eu symud.

"Y mae yr Arglwydd yn arddel gair ei ras yn Hamburg, a thanqnefnofedd mawr yn ffyn yn yr eglwys. Mae y gwrandawyr yn or-luosog—y fath yw yr awydd am wrando fel na feiddiwn gyhoeddi ein cyfarfodydd, rhag i'r lle gael ei orlanw.

"Gyda golwg ar gyflwr politicaidd Germani, y mae yn anmhosib rhagweled yn bresennol pa lwybr a gymerir. Hyd yma yr ydym fel llong ar for, heb na llyw na chwmpawd iddi. Yr holl arweinyddion politicaidd o bob gradd ydynt yn ddiethriad yn ddyinion amddifad o egwyddor sefydlog a chrefyddol.

"Yr ydym ni mewn ffordd dda iawn yn Hamburg, wedi ethol dau cant o ddi-nasyddia trwy etholiad cyffredinol (*universal suffrage*) i fod yn ddeddf-wneuthurwyr i ni rhagllaw.

"Y mae twylledd a gwagter crefydd wlad-wriaethol yn dangos ei hun yma bob dydd yn ngwathder ei noethder, mewn ysbyrd iuffi-deidd ac anymostyngol. Yr hwn sydd yn sefudd ar amgylchoedd y ddaear yn unig a wyf pa fodd y try pethau allan."

Wrth yr hanesion tra dyddorol blaenorol, yn gystal a newyddion o wledydd eraill, fe wel y darlennydd fod yr awyryglch wladwriaethol yn gystal ag eglwysig, fel yn darllaw ystwrn. Cyfnewidiadau arallol ynt wedi gwybydd lle yn ddiweddar, ac y mae yr Arglwydd yn bygwth ysgwyd, nid yn unig y

ddaear, ond y nef hefyd—nid yn unig llywodraethau gwladol, ond eglwysig hefyd. Y mae yn bryd i ni oll chwilio ein *baggage* i edrych pa beth sydd gyda ni, er gwleadau ddeil ein hadeiladaethau ni dan, canys byr waith a wna'r Arglwydd ar y ddaear.

ARWYDDION YR AMSEROEDD.

Mae rhywbeth yn mhob dyn ag sydd yn peri iddo edrych yn mlaen gydag awyddfryd neillduol i wybod pa bethau sydd i gymeryd lle yn fuan. Nid oes un can'rhib, fe allai, oddiar amser ein lachawdwr, nad yw wedi ei bennodi gan rywrai i fod yn ddiweidd amser; ac yr wyf yn meddwl, os chwiliwn yn fanol, y canfyddwn fod rhan fawr o'r ddaetueon rhwng Cristionogion a'u gilydd wedi cael eu bachosi gan rhyw bethau ansicr tebyg i hyu. Mwyaf tebyg fod llyfr y Datguddiad a Daniel wedi achosi mwy o ddadlen anorphen yn y byd Cristionogol na'r holl Feibl. Y cyfeiriornwyr mwyaf, megys Miller, Joe Smith, a Swedenberg, a gymerant arnynt (er yn amhriodol) i gymhwyso y rhanau hyn o'r gyfrol ddwyfol i gyunai i ffynu eu credoau niweidiol.

Nid wyf yn beio y rhai hyn ag sydd yn canfod gwrthryfel Ffrainc yn llyfr Daniel, os ydynt yn-gydwylbodol; er mai fy meddwl i yw y geilwch weled hanes etholiad Taylor yr un mor amlwg yn mhroffwyddoliaeth Myrddin. Ond pa fodd bynag am hyn: b. y., pa un bynag a yw proffwyddoliaeth Daniel wedi ei chyflawni rhwng amser Nebuchodonosor a sefydliad teyrnas Crist ar y ddaear, fel y barna llawer o ddygedigion, neu a oes rhyw gyfeiriadau yddynt am yr amser presennol, a adawaf i'r darlennydd i'w benderfynu yn ei feddwl ei hun; y peth sydd sicr, fod llawer o bethau penderfynol ac amlwg a wnant fwy o les i ni fyfyrto arnynt nac ymdrech chwilio mewn ysgrifenedau a gawsant eu traddodi fwy na dwy fl o ffynyddoedd yn ol am ddirgel gyfeiriadau at yr amser presennol. Os yw Duw wedi bwriadu i chwyldroadau mewn teyrnasoedd i gymeryd lle, diau y deuant i ben. Os oes cyfeiriadau dirgel yn mhroffwyddoliaethau ei weision at yr amser presennol, diau y deuant i ben, o herwydd ei eiriau ei ydynt; ond "pethau amlwg a raddwyd i ni, ac i'n plant." Y mae arwyddion yr amser presennol mae yn wir yn llawn o ryfeddodau. Nid wyf yn cofio am un oes yn nhadalenau hanesyddiaeth mor llawn o gyfnewidiadau a'r un bresennol. Darganfyddiad ar ol darganfyddiad, a chwyldroad ar ol chwyldroad, yw trefn y dydd; ac y mae yn ddiameu nas gall un dyn meddylgar fod yn anystyriol o'r pethau hyn. Ond, anwylddarllenydd, y mae un peth ag sydd yn llawer mwy angenrheidiol i ti na chanfod cyfeiriadau at y pethau hyn yn y proffwyddoliaethau, a hyn yw gwneuthur dy ddyledswydd. A ddarfu i ti erioed feddwl na ddarfu i Dduw erioed dy ddaunon i'r byd hwn gyda'r fath gymhwysderau, i ffwyta, ac yfed, a chyga yn unig? O na; pe felly, na buasai eisiau dy ddonio a'r cynboddia ag wyt yn feddiannol

arnynt. A ddarfu i ti erioed feddwl fod llawn gymmasint o ddyledswydd arnat i wneud y byd yn well nag y cefaiet ef ag sydd arnat i weithio deg diwrnod i dalu y puna' dotar a fenthycaist. Dichon fod y gorchwyl yb ymddangos yn fawr i rai, ond beth bynaag am hyau, mae yn ngballu pob un i wneud hyn : a gobeithio na weli di yn chwith os troiaf finau yn broffwyd am dipyn bach yn awr.—Hyn yw, mewn perthynas i'r oes nesaf,—bydd yn gymhwys o ran ei nodweddiad yn ymddibynau ar y peth y gwneio yr oes hon hi. Dyna'r bachgenyu bychau llygad-ddn sydd yn dy yml, beth bynag yr ymarferot ti ef i'w wneud neu fyfyrto yn awr, dyna fydd ef. Os danfoni di ef i'r ysgol, daw yn ysgolhaig; os cedwi di ef gartref, i chwaraeu trwy amser mebyd, fe ddaw yn ddyu ieuangc auwybodus, ac yn hen wr diddeall. Os danfoni di ef i'r Ysgol Sabbothol, daw i garu darllen a Fibl; os wyt ti yn gweddio yn ddi-frifol ac yn dy deulu, daw ynteu i barchu ac ymarfer gweddio ddirgelaid a chyhoeddus. Os byddi di yn addoli Taylor am ei wroldeb yn Mexico, talyg y daw'r bachgen bach i hoffi'r gelfyddyd o gigyddio dynion mewn ffordd foneddig, a phaid a beio damwain na thynghedfen os gweli di ef yn myned i faes y gwaeod pan yn ugain oed.

Miller, Knox Co., O. E. W. HUMPHREYS.

CAN I'R DELYN.

Ton—"Oodied yr Hedydd."

Ms. Göl.—Cyfansoddwyd y ddau bennill canlynol ar yr achlysur o brynu Llun (*Picture*) Tetyu yn y wlad hon, Ionawr 27, 1849, a thrwy hynny adfeddylais am hen Wallis. Os barnwch yn hwynt yn addas, maent at eich gwasanaeth.

Phagrose.

LLEWELYN LEWIS.

HERRAW ydy'r Delyu fad,
I mi oedd lleisiau hon yn llad
Fan yn fy henwlad fwyn;
Bum wrth ei hochor lawer gwalth
Yn rhoi canladau yn fy laith,
Per seiniol oedd ei swyn.
Gwledd i'r galon—tra hyfydon,
Clywed tanau yn gyton;
Maliu ydyw sain coeddoriet,
Gwne hudoliet ar bob dyn.
Am delyu d'wedaf 'nawr o'm bron
Lleu genyf weid ei fun.

Offeryn oerdd y Cymry 'rio'd
Yw'r delyu lán—hi haeddai glod;
Hyn sydd yn wiwglod wir.
Gyr trwy y fynwes faw,
Pan byddo bron a llwfrhau
Rhyw lassu glwys yn ghir.
Yn ei bola benbwyllydd
Mae llawenydd o wellhad.
Pan glyw Llewelyn sain y delyu
Ynddo enyn wych fwynhad.
O'm bron y d'wedaf 'nawr yn ddir,
Boed iddi hir barhad.

CYFARFOD BIBLAIDD SOUTH TRENTON.

CYNNALIWYD y cyfarfod uchod yleni ar y 24ain a'r 25ain o Ionawr. Cadwyd cynadl-edd am ddau, i edrych i mewn i achosion ac amgylchiadau y Gymdeithas. Nis gallwn amgen na llawenbau wrth ganfod cynydd y casgliadau, fel y maent yn agos wedi dyblu yleni i'r hyn ag oeddent y llynedd. Mae hyn yn dangos fod achos y byd Paganaid yn dyfod yn fwy pwysig ar feddyliau Cristionogion, a bod mwy o ymdrech ac awydd i'w goleuo yn ngwybodaeth y gwirionedd. Cymeradwywyd amryw benderfyniadau yn y gynhadledd ag oedd yn dwyn cysylltiad a llwyddiant y Gymdeithas. Bwriedir danfon am ychwaneg o Feiblaau yn union-gyrchol, fel ag y gellir diwallu angenion y tlodion ac eraill a fyddo yn ymofyu am danynt, y rhai a ddoe-barthir yn mhob eglwys; a dyagwylir i'r eglwysi neillduo awyddog neu swyddogion addas i fod yn oruchwylwyr arnynt, fel ag y gellir rhoddi cyfrifon cywir am danynt yn y cyfarfod nesaf. Mae trefn yr oedlaon cyhoeddus fel y canlyn :

Am chwech, yr hwyr cyntaf, dechreuwyd y cyfarfod drwy weddi gan Mr. Owen Jones, Remsen; a phregethodd A. Harris, Marcy, oddiwrth Rhuf. 11. 31.—*Ar rhywmedigaethau Cristionogion i ddanfon yr Efyngyl i'r Paganaiad*; a'r Parch. J. Harris, Marcy, oddiwrth Jer. 50. 34.—*Ar gymhwysderau Cyfryngol Crist i achub.*

Am ddeg, gweddiodd Mr. Thomas Abrams, Steuben; a phregethodd y Parchn. H. Hughes, Utica, oddiwrth Dat. 2. 25.—*Ar dyledswydd Cristionogion i lynu gyda gwaith yr Arglwydd*; a J. Harris, oddiwrth Esay 62. 6, 7, *Dyledswydd Gwylidiedyddion Seion.*

Am ddau, dechreuwyd y cyfarfod gan Mr. Thomas Thomas; a phregethodd A. Harris, oddiwrth Jer. 50. 4, 5.—*Dychweliad pechaduriaid at Crist*; a'r Parch. J. Jones, Steuben, oddiwrth Esay 24. 16.—*Llyfr yr Arglwydd.*

Dechreuwyd yn yr hwyr gan y Parch. R. Williams, South Trenton; a phregethodd y Parch. H. Hughes, oddiwrth Preg. 11. 1—6, *Hactoni crefyddol*; a John Jones, oddiwrth Esay 25. 8—*Buddugoliaeth Crist.*

Cawsom gyfarfod neillduol dda; hyderwn y bydd ei ddylanwad yn tueddu i chwanaegu ein diwydrwydd o blaid y gymdeithas.

Marcy.

A. HARRIS.

DIBWEST YN MARCY.

MAE yn hyfryd genym weled y Gymdeithas Ddirwestol yn llwyddo yn mhilth ein cyd-

genedl, gan fod ei hegwyddorion mor uoel â deddiâu ein cyfansoddiad, fel y mae cydymffurfiaid â hwynt yn meithrin cysur a thawelwch yn y meddwl, ac yn gwaredu dynion rhag llawer o beryglou a beddrodau amhrydlawn. Wedi ein hargyhoeddi o lesoldeb y gymdeithas, yughyd a'r rhwymau mawr sydd arnom i'w phleidio yn yr amser presennol, ymdrechbasom amddiffyn a chyn-eradwyo ei hegwyddorion yn y lle uchod, yr hyn a tu yn achlysur i sefydlu Cymdeithas Ddirwestol yma. Yn y cyfarfod cyntaf a gynnalwyd i'r dyben hyn, arwyddodd tua 19eg yr ardystiad, ac y mae yr achos yn parhau i gynyddu yn gyflym, fel y mae lluoedd yn mhob cyfarfod a gynnelir yma i'r perwyl hyn yn dilyn estiamplau eu brodyr, ac yn datgan eu honain yn elynion anghymmoldawn i bob math o wyrodydd meddwol. Hyderwn y bydd i gynydd yr achos yn ein plith ni fod ya anogaeth i eraill i aduowyddu eu hymdrechiadau o'i blaidd. Mae yr achos yn deilwng o'n harddeliad, ac y mae y llwyddiant sydd wedi ei ganly yn dangos ei fod wedi derbyn cymeradwyaeth ac arddeliad yr Arglwydd. Yr eiddoch, &c.,

Marcy. JAMES HARRIS.

ATEBIAD

I Ofyniad John D. Thomas, Seren Ionawr, tudal. 23.

ARWYDDION YR AMSEROEDD.

MR. GOLTYFYDD.—Nid i fod yn un rhwystr i neb, ond yn hytrach er anogaeth i lawer, yr wyf yn ysgrifenu ychydig linellau ar y pwngc dan sylw. Y mae afiechyd yn fy ngwanychu ac yn fy llddrias i fanyln

Mor bell ag yr ydwyf fi yn deall rhifyddiaeth yr ysgrhythrau ac "arwyddion yr amseroedd," yr ydym ni yn awr tan flaen y drydedd wae, a'r seithfed angel newydd ud-gana, a'r seithfed phiol wedi ei thywallt i'r awyr. "A daeth llef uchel allau o deml y nef, yn dywedyd, Darfu." "Darfu" i phiol-wia digofaint Jeremia—"Darfu" i frenin Sesech yfed ar eu hol hwynt: Jer. 25. 25.—"Darfu" i Dduw gofio am Babilon Fawr: Dat. 16. 19. "A phob ynys a flodd ymaith, ac ni chafwyd mrysyddoedd" (adn. 20.) i fam putseiniaid a ffeidd-dra y ddasar i cistedd ar-nynt byth mwy: Dat. 17. 9. Mae north y bobl santsaidd wedi ei wasgaru; (Dan. 12. 7.) ac y mae y bradychwyr wrth eu gwaith yn ddiwyd; Math. 24. 10. Am y canlyniad, tyngodd yr angel na bvdlat amser mwyach; (sea, os li a n-er) cyn cyflawni dirgelwch Daw; pen. 10. 6 "Wela, yr wyf yn dywed- yd i chi dirgelwch; ni hunwn ni oll, eithe ni a sawidir oll mewn moment, ar drawiad llygad, wrth sain yr udgorn diweddaf;" i Cor. 13. 51. Dichon fod eto gynghor dirgel gan satan, ac y caegi ei fyddin, ond dyfodiad Mab Daw a'i gwana yn sffwyddiannus; Dat. 19. 20. Gellwn foddwl mai nid pell yw dydd mawr Daw Heblalluog; Dat. 16. 14. Fel Heidr yn y nef y daw ein Harglwydd; 2. Petr. 3. 10. Am byny cofwng gynghor y prophwyd, "Tyrod fy mhobol, dos i'w ystaf-

elloedd, a chau dy ddrysau arnat: llecha yno megys enyd bach, hyd onid elo y llid heibio: canys wela yr Arglwydd yn dyfod allan o'r fawg, i ymweld ag anwiredd preswylwyr y dddear, a'r dddear a ddatgnddia ei gwaed, ac ni chuddia mwyach ei lladeddigion." Esay. 26. 20, 21.

Ohio. T. P. HUGHES.

Atebiad arall i "Carwr Rhifyddiaeth"

MR. GOL.—Credwyf i mi ddeall yr hyn a ddywedodd C. R., ond tebyg na ddirnedeals yr hyn a seddglodd. Gan hynv erfyniwyf arnoch adael yr hyn a ganlyn i ddyfod i'w sylw yn maes eich Seren ysbloenydd, yn nghobaith y bydd i'r tameddiau mawrion isod ddygy mod a'i chwaeth ffigurawl.

dyn dyn dyddiau dyddiau dyn dyddiau
Fel, 1 : 16 :: 104 : 1664 ÷ 6 = 277½

bechgy
= 13, yn ol y gofyniad. Yna saif fel isod—
bech. bech. dyddiau dyddiau
Fel, 40 : 13 :: 277½ : 90.2-15. Yr atebiad cyntaf

Ond rhag y meddylia Mr. C. R. yr hyn ni ddywed, wela ychwege:

ys ys bech. bech.
Fel, 12 : 14 :: 40 : 46½

bech. bech dyddiau dyddiau
Nen, fel, 40 : 46½ :: 90.2-15 : 105.7-45; sef, o ddyddiau gauasol i'r bechgy.

Hyderwyf y rhydd hyn yma foddlonrwydd digonol i'r gofynydd. EUCLID BACH.

ANFODDLONDEB.

ANWYL STR.—Fel un yn ffeiddio lledaen- iad cyfeiliornadau pa ryw bynag, cymmellir fi i hysbysu i'ch gohebydd J. B. Reynolds, Blossburg, Pa., fod ei atebiad yn hollol an-nerbyniol. Blin genyf nad yw yn dyall ein hiaith, gan ei fod yn hoffi ei pherthynasau. Dichon fod achos y gwel yn aros wrth ddrws ei ladmerydd: nis gwa. Cynnwg eto gyfaill. Eich ewillysdydd da, EULER LEFANG.

GOFYNIADAU.

BIDDED GWIOW gan ryw un o'ch gohebwyr difnyddawl i rhoddi i mi eglw'had teilwng ar Ioan 15. 2: sef, a yw yn bosibl bod yu gangen o Grist, y wir winwyddon, ac heb ddwya ffrwyth; ac o'r herw'ard, i'r canlyniad echr- yslawn fidoli, sef "cynw ymaith."

FANTOMIA:

OLYGYDD PAROUS.—A ydyw yn uoel i Testamest Newydd (rheol anfaledig Crist- ionogion) i oddef achos brawd neu chwaer, o asolod cyfredin, swyddog, neu bregethwr; i ddyfod dan sylw y cwrdd chwarter neu y Gymanfa, cyn yn gyntaf rhoddi cyflie i'r cyhuddedig gael ei achos i'w drin gerbron yr eglwys lle y byddo yn asolod, iddo gael olywed y cyboddwyr yn traddodi eu cy- buddiadau, fel y byddo caniatad iddo ddy-

wedyd euog neu ddiuog cyn gweinyddu dygyblaeth arno?

Rhag i'r gofyniad fyned yn ddisiylw, cyfeiriwn ef at y Parch. Wm. Owen, Pittsburg, neu y Parch Wm. Morgan, Pottsville. Ystyrir ef o bwys; a thaer erlyuwn atebiad buan.

DAVID M. PHILLIPS.

Mr. GOL.—Pa fodd y cyssonir y ddwy adnod ganlynol a'u gilydd, sef 2 Sam. 24. 13. a 1 Chron. 21. 12? o barth parhad y newyn, un o'r plau y cafodd Dafydd ei ddewisiad o honnynt? Atebiad buan a foddha

Pottsville.

T. H.

I'R SAWL A GARO RHIFYDDIAETH.

Pa faint fydd hyd ochr triogl cyfochrog, yr hwn y cyst palmantu ei harwyneb gymmaint yn ol 8 ceiniog y droedfedd, ag y gyst ei bawl-gae (*palisade*) yn ol £1 1s. y llathen?

Atebiad arddangosiadol eglur a fawr foddlonai y gofynydd. EUCLID BACH.

Fel yr oedd pedwar o ddynion yn cytuno i fyned yn gymdeithion, ac nad oedd ganddynt ond un bunt pan gychwynasant. Rhanasant hi rhyngddynt fel y canlyn: sef—

	a.	s.	d.
Y 1af, un ran o dair o'r bunt sef . . .	6	8	
Yr 2il, un ran o bedair o'r bunt, . . .	5	0	
Y 3ydd, un ran o bump o'r bunt, . . .	4	0	
Y 4ydd, un ran o chwech o'r bunt, . . .	3	4	
			19 0

Pan rhifasant y swm at ei gilydd, nid oedd ganddynt ond 19 swllt yn lle punt. Y gofyniad naturiol yw, pa le y mae y diffyg, gan fod pob rhan yn ateb wrth y *multiplication*?

Rhag i'r gofyniad fyned yn ddisiylw, cyfeiriwn ef at "Gwrwr Rhifyddiaeth." Atebiad rhifyddol a rydd foddlonrwydd i

Zanesville, O.

GYFELLION.

GENEDIGAETHAU.

Yn Zanesville, Ohio, ar y 29ain o Ionawr, 1849, Amelia, priod Mr. Wm. James, ar fab: a gelwir ei enw ef Josua.

Yn Sugar Creek, Hydref, 14, 1848, Mrs. Jane Elba, priod Mr. Elias Elias, ar fab: a gelwir ef David.

Yn yr un lle, Tach. 24, Mrs. Jones, priod Mr. Wm. Jones, ar fab. Gelwir ef Alfred.

Yn yr un lle, Ionawr 9, 1849, Mrs. Lewis, priod Mr. Morris Lewis, ar ferch. Gelwir hi Mary Ann.

Yn yr un lle, Chwefror 16, Mrs. Prosser, priod Mr. Amos Prosser, ar ferch. Gelwir hi Charlotte.

Yn Byardstown, ger Pittsburg, Medi 1, 1848, Magdalen, priod Mr. Richard Werner, ar fab. Gelwir ei enw Richard.

Yn yr un lle, Rhag. 30, Ann, priod Mr. Edward Edwards, ar fab. Gelwir ei enw David Boes Edwards.

Yn Pottsville, Ionawr 29, Margaret, priod Mr. Henry Harris, ar ferch. Gelwir ei enw Mary Ann.

PIRODWDY—

Yn Palmyra, talaeth Ohio, Rhag. 28, gan y Parch. R. Davies, Mr. John Williams, Palmyra, a Miss Sarah Roberts, Clintou, Ohio.

Llaw dynyr ein Llyw danoch.—a chysur
Trwy'ch oes a feddiannoch;
Nodded ein llior fo'n eiddoch,
Hyd fodd—ac wedi da Poch. R. D.

MARWOLAETHAU.

Yn Pittsburg, Rhag. 10, 1848, Mrs. Elizabeth Hails, priod Mr. David Hails, yn 28 oed. [Gan ein bod wedi derbyn cofiant i'r chwaer rhagorol hon, ni ymhelaethwn yn bresennol, ond yn unig dymuno hynawsedd ein cyfeillion am fi yn mhellach, o herwydd diffyg lle yn y rhifyn hwn.—GOL.]

Rhagfyr 14eg, yn Minersville, Pa., William, mab Mr. John P. Powell (gynt o Pendaren, Merthyr Tydfil, ac Elizabeth ei wraig, yn wyth mis oed. Daearwyd ef wrth addoldy y Bedyddwyr Cymreig ar y 16eg. Gweinyddwyd ar yr achlysur gan y Parch. J. P. Harris, gweinidog y lle.

Rhagfyr 6, yn Minersville, Mary Green, diweddar o Dredegar, swydd Fynwy, yn 21 oed. Ymfudodd i'r wlad hon at ei brawd y Gwanwyn diweddar. Cafodd gystudd trwm a byr, ac ehedodd yr ysbryd at Dduw, yr hwn a'i rhoes ef. Ar yr 3fed, ymgasglodd torf luosog wrth dŷ ei brawd, a chladdwyd hi yn mynwent y Bedyddwyr yn y lle uchod. Pregethwyd ar yr achlysur oddiwrth Preg.—, gan weinidog y lle. Dyma rybudd adnewyddol i ieuengctyd ein hoes i ymfyn rhan mewn cyfryngwr.

COFIANT Y CHWAER MARY DAVIES,

Priod y brawd David T. Davies, (gwmi dydd wrth ei gelfyddyd,) yr hon a fu farw yn Pine Creek, ger Pittsburg, Rhag. 13, 1848.

Ganwyd gwrthdrrych ein cofiant Chwefror 11, 1817, yn agos i bentref Llandybie, swydd Gaerfyrddin, D. Cymru. March ydoedd i John a Mary Williams. Adnabyddid ei thad yn gyffredin wrth yr enw Jacky Henry. Yr oedd ei rhieni yn aelodau gyda y Bedyddwyr yn Soar, Llandysfaen. Marwolaeth ei thad a achlysuodd ei symudiad hi i Hirwaun, swydd Forganwg, ac oddi yno i Ferthyr Tydfil. Yn mhen ychydig o fis oedd, yn y lle olaf, tueddwyd ei meddwl i fyned i wrando y gair; daeth fydd trwy glywed; ac oddiar ei phroffes o'i fydd, bedyddwyd hi gan y Parch. A. Jones, a derbyniwyd hi yn aelod yn eglwys Ebenezer, yn mis Tachwedd, 1832, pan yn agos i 15 oed, a pharhaodd yn aelod rheolaidd a fyddlon yno hyd ei gollyngiad trwy lythyr ar ei hymadawiad i'r wlad hon. Ymunodd yn y sefyllfa briodasol yn mis Gorphenhaf, 1835; a daethant i'r penderfyniad fel llawer eraill, i groesi y Morwerydd, a gwneud eu trigfa yn America, yr hwn fwiad a gyrhaeddasant yn y flwyddyn 1837. Daethant yn mlawn i Pittsburg, lle y treuliodd y chwaer yma weddiill ei hoes, yn ol ei dymuniad. Ymunodd ag eglwys y Bedyddwyr Cymreig yn y ddinas uchod, a pharhaodd yn un o'r fyddlonaf hyd ddiwedd ei hoes. "Cofiadwriaeth y cyfawn sydd fan-

digedig;" a "Gwerthfawr yn ngholwg yr Arglwydd yw marwolaeth ei saint ef;" gan hyny rhoddir ychydig o hanes ei bywyd cefyddol, yn ol dymuniad ei chyfeillion a'i phriod galarus. O ran ei barn, yr oedd yn sefydlog, ar wahanol byngriau y grefydd Gristionogol, ac yn gyson â'r datguddiad Dwyfol. Myfyriai lawer yn yr ysgrythrau, ac yr oedd yn hyddysg iawn ynddynt, a thrwy hyny nid oedd yn agored i gael ei "denu gan bob awel dysgeidiaeth." Crist a'i groes oedd testyn ei hymffrost, ac ymborth ei hanfarwol enaid. Credai yn rhwymau ei dyledswydd o fyw fel Cristion i'r hwn a fu farw drosti. Mynych y coffhaodd yr adnod hono, "Fel y mynegoch rinweddau yr hwn a'ch galwodd o dywyllwch i'w ryfeddol oleuni ef," yn gystal ag yr ysytiriai hyny yn fraint. Ei theinlad oedd yn dyuer, yn fwynaidd, ac yn aml yn isel, fel y gellir dywedyd am dani yn ddiragrith, ei bod yn un deimladwy. Llauer gwaith o dan y weinidogaeth y gwelwyd y dagrau yn dysgu dros ei gruddiau, pan ar yr amser y canfyddid ei gwefusau yn chwaraeu, fel pe buasai yn geirio yr hyn a glywai, ac mewn gorfoledd. Nid oedd nenawr byth heb fod yn feddiannol ar brofiad crefyddol, fel y gellir dywedyd am dani fod ei chalon yn ddrylliog a'i hysbryd yn gystuddiol. Nid oedd un amser am gyfeillach dynion dibrosiad gyda chrefydd. Pan fyddai ei phrofiad yn isel, byddai yn edrych yn athrist a gofidus, fel y galleid darllen geiriau y Salmwyd yn ei gwyneb, "Cuddiais dy wyneb, a bum hebulus." Hefyd, nid pell oedd oddiwrth Job, "O na wyddwn pa le y cawn ef." Dygwylldodd iddi fynw yn isel o ran ei phrofiad tuag wyth mlynedd yn ol, nes ei thafu i ambeuaeth am ei hawl yn ei pherthynas â'r Arglwydd Iesu Grist. Yn y sefyllfa hon ymwelwyd â hi gan y Parch. William Owen, ei gweinidog a'i chyfaill mynawesol, pryd y cafodd y brawd ar ddeall bod ei haneuaeth yn tarddu yn benaf oddiar ei haneilyngdod ei hun, o herwydd byddai yn aml yn achwyn ar ei chalon lawn o bla. Dywedwyd wrthi fod y datguddiad dwyfol yn cynnwys ewyllys y Jehofa, ac fod nodweddiad y rhai cymeradwy ganddo wedi eu hysgrifenu ynddo. Ioan 6. 39, 40. Cyfarwyddwyd hi at rhan o'r gair, er dangos nodweddiad y rhai anghymeradwy. (Rhuf. 1. 29; Gal. 5. 19—21; 2 Tim. 3. 1—5;) pryd y dywedodd fod y rhes yna yn groes idd ei ania. a'i thuedd hi; yna darllenwyd iddi yn Math. 5. 1—9: a phan yn darllen yr adnodau yma, yn neillduol y 6fed adnod, canfyddwyd llawenydd yn ei gwynebpryd: bu y rhan yma o'r gair, dan fendith Duw, yn foddion idd ei chodi, a hawlio ei rhan yn Nghrist, &c. Coffhaodd am yr amgylchiad hwnw lawer gwaith mewn diolchgarwch i'r Arglwydd, a hyny hyd borth y bedd. Mewn perthynas idd ei hymarwedd-iad, yr oedd yn hynod o ddychlynaidd, yn ymdrechfa ymddwyn yn addas i eifengyl Crist. Ymarferai i wyllo a gweddio, fel nad elai i brofedigaeth, yr hwn ddawn oedd wedi ei dderbygu yn helaeth. Yr oedd bob amser yn caru heddwch a thangnefedd. Hefyd, yr oedd yn hollol ddidderbyn-wyneb. Ni fyddai

yn ol un amser o ddweyd wrth frawd neu chwaer am eu bai gyda phwys a sobrwydd, ac yn ysbryd yr eifengyl. Dangosai ofal mawr am yr achos crefyddol, ac hiraeithai yn barhaus am ei lwyddiant. Teimlai yn alarus pan glywai am ddiarddeliad, ond cydlawen-haai ag anzylion yn edifeirwch yn pechadur. Gyda golwg ar yr hyn a ddywedwyd am dani, gallwn ddywedyd yn gyffredinol fel eglwys. O ein hanwyl chwaer, cu fu hi genym, ond ymadawodd Cafodd gystudd maith o 11 o fisodod: yn yr amser yma esgorodd ar fab, yr hwn a fu farw yn mhen ychydig amser. Meddyliwyd y buasai wedi hyn yn cael ei haderyd, ond nid felly y bu. Ymddangosodd yn dra buan ei bod yn nghafael y ddar-fodedigaeth, yr hyn a achosodd ei hangau — Meddianwyd hi ag amynedd bron yn ddigyffelyb. Yr oedd ei thawelwch a'i haddferwydd i'r dedwyddwch nefol yn achos o syndod i'r gymnydogaeth; yr oedd ei duw-ioldeb tu hwnt i bob ambeuaeth. Dywedai yn aml ei bod yn foddion i ewyllys yr Arglwydd, gan ystyried fod yr hwn sydd yn eistedd fel purwr a glanhawr arian yn ymofyn gweled ei ddelw yn berffaith ynddi, a'i bod yn ystyried ei chystudd fel fwrnes yn toddi yr alcwm ymaith. Rhoddodd lawer o gyng-horion dwys a difrifol i'r rhai a ymwelent â hi: a dywedai, "Yn awr y mae crefydd yn werthlaur i mi; yr ydwyf bron ffarwelio â chystudd a galar, gan ymestyn i ymallyd mewn llawenydd a hyfrydwch. O! Iesu anwyl, derbyn fy enaid." Cadwyd cyfeillach grefyddol gyda hi ddyw noesaith cyn ei marw, pryd y meddyliodd ei brodyr fod ei gwendid gymmaint, fel mai gwell fuasai idd-ynt beidio a chanu. Ar ddiwedd y cyfarfod rhoddodd y pennill canlynol allan ei huan, a dywedodd wrthynt am ei ganu:

"Ceisiwch wisgeodd y briodas,
Gwisgoedd hytryd, hardd eu lliw," &c.

Ymddangosai yn amlwg ei bod a'i holl hyfrydwch yn ymorphwys ar gyfiawnder y Meichian mawr, o herwydd yr oedd y pennill canlynol yn cael ei adrodd ganddi yn aml:

"O gyfiawnder pur trag'wyddol,
O gyfiawnder maith didrai;
Rhaid i'm henaid noeth newynlyd
Gael yn fuan dy fwybhuau;
Dyma'r wisg ddysgleirwen oleu
Guddia'm noethni hyd y llawr.
Fel nad ofnwyf mwy ymddangos
Fyth o flaen dy oredd fawr."

Parhaodd am y ddydd canlynol mewn ag-wedd hyfrydol, fel y dywedodd ei bod yn cansod gweision ior trwy ei haneidd ac oddiam-gylch ei gorweddfa, yn barod i waanaethu er dwyn ei henaid tuag adref trwy lyn cyssod aneu i'r baradwys nefol. Boreu dydd Mercher, y 13eg, ffarweliodd â'i phriod ac â'i phlant bychain yn un ac un, a dywedodd y byddai iddi ymadael yn fuan iawn: a phan yn y glyn yn ymdrechgu ag aneu, gofynwyd iddi, a oedd crefydd yn talu ei ffordd yn yr ymdrech hono? atebodd mewn llais gwan-aidd ei bod yn elw tragwyddol iddi; ac yn mhen ychydig fynudau, pan oedd ei gwyneb-pryd yn gwenu, hi a ymadawodd â'r fuchedd hon, pan yn agos i 32 oed. Felly trefnwyd

iddi fynediad helaeth i deyrnas ein Har-
glwydd a'n Hiachawdwr Iesu Grist, gan ad-
ael priod a phump o blant i alaru eu colled o
honi. Ymddygodd ei phriod ati, yn ol ei
thystiolaeth ei hun, trwy ei holl glefyd, yn
hynod o garedig a thyner. Gwnaeth bob ym-
drech alluadwy er ei chysuro, am yr hyu y
teilynga ganmoliaeth: treiodd saith o wahanol
feddygon—y rhai goreu a glywai am dan-
ynt, ond bu y cwbl yn ofer.

Nodweddiad y chwaer ymadawedig, fel
gwraig, oedd yn fywnaidd, ufudd, ac ewyll-
ysgar: bob amser yn gwarchod gartref yn
dda; ac anaml iawn y buasad yn ei chlyw-
ed heb ei gweled. Yr oedd ei rhagoriaethau
amrywiol mor weledig, fel y gellir dywedyd
am dani yn ngbeirian Solomou, iddi fod yn
gorh ac arhydedd ei gwr. Fel mam idd
ei phlant, yr oedd yn ofalus, yn dyner, ac an-
wyl o honynt, fel y mynodd eu gweled oll yu
ei gwisg anladdol cyn ei hymddatodiad.

Dydd Iau, y 14eg, ymgasglodd llawer o'i
brodyr a'i chydgenedl ac eraill, er talu y
gymwynas olaf idd ei rhan farwol. Yn y tŷ,
cyn codi y corff, darllenodd a gweddiodd y
brawd Thomas Davies; a phregethodd y
Parch. Wm. Owen, oddiar Salu 27. 4. 5; yr
hwn destyn a roddodd ei hun dri diwrnod
cyn gorphen ei gyrfa: yna cyclwywyd a'i
chorff i gladdfa y Trefnyddion Wesleyaidd ya
Pine Creek Wedi rhoddi ei ehorff yn y
bedd, anerchwyd gorsedd trugaredd am len-
dith yr Arglwydd i ganlyn y weinidogaeth
hon gan un o bregathwyr y Trefnyddion Wes-
leyaidd; ac yna y galawyr a aethant o bob
tu yn yr heol, heb oibath mwy o weled
gwyneb ein hanwyl chwaer ar dir y byw.—
Bydded i Dad yr ymddifaid a Barnwr y
gweddwn yn ei dynerwch i ofalu am danynt,
a'u cymhwys i gael cydgyfarfod ar ddeheu-
law y Barnwr, yn nydd mawr yr ymweliad,
mewn mediant o etifeddiaeth y saint yn
ngwlad y goleuni

Sligo, ger Pittsburg.

DAVID DAVIES.

MARWOLAETHAU YN BIRMINGHAM, GER PITTSBURG.

Ionawr 12, 1849, yn un flwydd a phedwar
mis oed, Mary Jane, merch Henry a Catherine
Morris; ac yu mben 13eg o ddiwrnodau,
brawd i'r un fechan uchod a fu farw hefyd,
yn ddwy flwydd, deg mis, a deunaw diwrnod
oed; gan adael ei rieni yn ddiplanti i alaru ar
ei ol. Gweinyddwyd ar achlysur y cladded-
igaethau gan y Parch. Thos. Edwards, gwein-
idog y lle, yn ol y drefn arferol.

Fy wyr a'm wyres gynnes gu,
O'm golwg i a giloddi;
Fel peradd rhoen yn ei ryw,
Yn rhwydd at Dduw a'n rhododd.

Mwy aethant bant o ddrif y byd,
Eneidiau trud o drallod;
Y rhai oedd sirol, fwy i ũ,
By'n tawi yn y tywod.

CTNGHOR.

Rho'f gynghor mwyn i chwi fy mlant,
I fod yn saint i'r Iesu;
Fel eich babanod byddwch chwi,
Mewn tywod wedi tawi.

A sinu fyddaf yn y fan,
Trwy'r cyfan wedi cefnu
Ar bob rhyw droion dyrus du,
Mewn tywod byddai'n tawi.

O llefwn hwb tra byddom byw
Am heddwch Duw, trwy'r Iesu,
O herwydd twan byddwn ni
Mewn tywod wedi tawi.

AN GWILYM.

DAMWAIN ALARUS YN LEWISVILLE, KY.

BACHGENYN bychan, tair blwydd, naw mis,
a phedwar diwrnod oed, o'r enw Evan James
Davies, mab i Kvan a Mary Davies, yn ddam-
weiniol a ymadodd yn y *teakettle*, ac a yfodd
draflwngc o hono pan oedd yn boeth, yr hyn
a achosodd ei farwolaeth.

O'i ofid aeth i'r gwynfyd draw
Ac allan o bob trallod;
Mae'n canu'n llon draw gyda'r llu,
Er tawi yn y tywod.

O gwelwn hwb, pob oedran sy'
O'r golwg yn diflanu.
Y plant a roddodd Duw i'n rhan
Mewn tywod sydd yn tawi.

A ninaw fyddwn yn y fan
Dan ddwyliaw oerion angen;
O am gael Iesu idd ein rhan
Fe'n rhwydd a'n tyn o'n rhwydan. Ys Ux.

Y CYMRU YN POTTSVILLE.—Yn etholiad di-
weddiad y lle hwn penderfynodd y Cymry
bleidleisio dros yr un personau yn swyddog-
ion. Cynaliwyd dau gyfarfod yn flaenorol i'r
etholiad, er ymholi i mewn am gymeriadau a
chymhwysderau y gwahanol ymgeiswyr.—
Wedi cael bodlonrwydd yn hyn, aeth pawb
yn dawel ar ddydd yr etholiad i roddi ei
bleidlais, a dangoswyd unoldeb neillduol yn
yr achos, a bod dylauwad y Cymry o bwys
mawr yn y *ward* ogledd-ddwyrainiol. Barn-
wn fod hyn yn well na bod ein cenedl yn
pleidleisio dros bersonau na wyddant ddim
am danynt, neu gael eu twyllo wrth y *polls*,
fel y mae yn aml. Cymeradwywn y cyallun
i'n cenedl mewn lleoedd eraill.

AMGŴLCHIAD HYNOD.—Cyhoedda papyraru
Missouri hanes arswydus am un Mr. Weathers-
ford, sirydd swydd *chuyler*, yn y dalaeth
hono, yr hwn oedd hefyd yn casglu trethoedd
y swydd. Yr oedd ganddo tua \$2:00 o arian
y dalaeth dan ei ofal, y rhai a gasglesid gan-
ddo ei hun, a dyfeisiodd y cyallun cauyluol i
ysbeilio yr arian oddiwrth y dalaeth. Gad-
awodd hwynt dan ofal ei wraig, peth o ho-
nynt mewn arian bathol, a pheth mewn pa-
pyr, a dywedodd wrthi ei fod ef yn myned
oddi cartref am rai dyddiau, gan ei rhybudd-
io i beidio gadael neb i aros yn y tŷ trwy y
nos ond ei hunain hyd ei ddychweiliad. Y nos
hono daeth gwr oedranus o deithiwr heibio, a
dymunodd gael llettya yno dros y nos. Ar y
dechreu gwrthododd y wraig ganiatáu hyn,
yn ol cyfarwyddyd ei gwr; ond gan ei bod
yn adnabod y teithiwr, ac yn ymddyried yn
ei onestrwydd, cydayniodd a'i gais. Odden-
tu canol nos daeth rhyw bersonau i dori i
dori i mewn i'r tŷ, y rhai oeddent wedi duo
eu hunain fel Negroid. Daethant i mewn
at y wraig, a gofynent am yr arian, y rhai

nodd ganddi yn y tŷ, gan ei bygwth yn arw os gomeddai hwynt. Rhoddodd yr arian papyr iddynt. Dywedasant hwythau bod yno arian bathol, a'u bod yn rhwym o'u cael. At-eidd y wraig ei bod wedi cymeryd y rhai hwy i fynd a grisiau, a chymerodd arni fynd i'w ceisio; ac aeth i fynd i'r ystafell lle yr oedd y teithiwr yn cysgu. Hysbysodd ef o sefylla pethau i lawr y grisiau. Dywedodd ynteu wrthi am gymeryd un o'r ddau law-dryll oedd gauddo ef a chymeryd yr arian yn ei barffedog, ar llawdryll yn suddiedig dano, a phan y buasai un o'r lladron yn dyfod ya mlaen i dderbyn yr arian, am iddi danio ato; ac y deuai yntau a'r llawdryll arall yn mlaen yn ddioced i gyfarfod y lleill. Gwnaeth y ol y cyfarwyddyd, a syrthiodd un o'r dynion yn farw wrth ei thraed. Taniodd yr hen wry llall, ac a laddodd un arall o honynt. a'r trydydd a ddiangodd ymleth. Ar ol sylwi cafwyd allan fod y gwr anocet wedi syrthio dan law ei wraig ei hun! Fel hyn y mae Rhafluaiaeth yn dyrysu yr euog yn eu cynllanau drygionus.

CALIFORNIA.

Y mae 9,000 o bersonau wedi gadael yr Unol Daleithau tua California o fewn y deg wythnos a derfynai y 24ain o Chwefror; sef, o Gaerfrog-Newydd tua 5,000, o Boston, tua 1300; o Philadelphia, 166; o Baltimore, 361; o New Orleans, tua 500; ac o bobladdoedd eraill, tua 1,500. Amryw o honynt ydynt bobl o gymeriadau da, ac o gyfansoddiad crefaisthus.

Y mae tua deg ar hugain o bersonau, rai o honynt yn Gymry, wedi myned allan yno o ardal Summit Hill yn ddiweddar.

Bernir y bydd i \$5,500,000 o lleiaf, yn fwn aur, yn ol \$16 yr unis, gael eu symud o'r mwngludiau hyn yn ysbaid y flwyddyn a ddiwedda Gorff. 1, 1849. Mae hyn yn lwy na holl swm yr aur a gasglwyd o holl gloddfeydd aur yr Unol Daleithan mewn pymtheg mlynedd a ddiweddent yn 1848, ac yn agos cymaint dair gwaith a'r holl swm o aur a fawdyd yn mthadai yr Unol Daleithau am y flwyddyn ddiweddaf. Mae preswylwyr San Francisco yn deisyfu ar y Gynghorfa i sefydlu bathdy canghenawl yn California; ac os na weir hyn, barnant y bydd i bedair rhan o bump o'r aur a gesglir yno gael ei fathu mewn gwledydd tramor.

Y mae y goror eraidd, yn ol tystiolaethau swyddogion awdurdodedig y llywodraeth, a digon o fwn aur yaddo i roi gwaith enillgar i gan' mil o ddynion am genedlaethau i dyfod. Mae y llwch i'w gael yn yr afon ac ar y gwastadedd, ond yn y creigiau a'r ucheldiroedd y mae i'w gael yn ronyauau sylweddol, rai o honynt gymaint a dwrn dyn, ac weithiau yn llawer mwy.

Baraws fod eagenludra mawr wedi bod yn ein llywodraeth na buasid wedi trefnu rhyw fesurau cyn yma er amddiffyn personau a bywydau y rhai sydd yn myned allan yno, yn gystal a dyogelu peth elw ar gyfer tŷau i rhyfel ddiweddaf. Y cyallun a gynnygiem ni fyddai i'r llywodraeth gyflogi dynion i fyned

allan yno am brisoedd rhesymol, (meddyliwng y gellir dyogelu gwasanaeth ugain mil yn y wlad hon ac Ewrop o bersonau sydd yn awr allan o waith, neu ychwaneg os bydd angen, a elent allan yn ewyllysgur am ddolur y dydd a'u cynnaluaeth,) a darparu llongau i'w cymeryd, ac na byddo caniatad i neb fyned yno i gasglu aur ond dan y cyfryw ammodau: neu ynte gall y llywodraeth eu talu yn ol yr aur a gaaglut. Fel hyn byddai gwell trefn yno nag sydd yn bresennol: a gallai y tlawd a'r gwir angenus fyned allan yn gystal ag eraill. Yn awr y mae heidiau o ddynion o bob gwlad ya myned yno, a'r rhai hyn fel creaduriaid anwaraidd, a ymwasgarant ar hyd ac ar draws y wlad, gan ladd, ysbeilio, a difro:ti pob peth ffordd yr elont—y mae pob pechod—anlladrydd a dyburwch—yn cael eu cyflawni yn ddioga a digosop. Yn boneddwr ag sydd wedi dychwelyd oddi yno yn ddiweddar, a dystiai na chymerai ef unrhyw swm o arian am fyned trwy yr un peryglón a dyoddefiadau drachefu ag a gyfarfuodd yno.—Achwynir fod y cryd a'r mwyth hefyd ya ddrwg mewn rbsi parthau o'r wlad.

Y fath yw awyddfryd dyn am gyfoeth, fel y gwnaiff bob peth am arian, ac a ddywed wrth yr aur coeth, Fy nuw ydwyf. Cymaint mwy trysoaru sydd yn cael eu hesgeuluo yn ein hysmlau nag a fodd California, sef cyfryngau gwybodaeth a doethineb, yr hon y mae ei flrwyth yn wll na'r aur, a'i chynyrch yn werthlawmcach nag aur coeth lawer. Pe bai awydd dynion gymaint am feddu y pethau hyn, byddai agwedd eraill ar y byd.

HANESIAETH DRAMOR.

PRYDAIN FAWR, &c.

Nid oes dim yn neillduol yn y newyddion masnachol diweddaraf o Loegr. Y mae ynddaugosiad o gynydd mewn bywio-grwydd. Y cotwm, yr haiarn, a nwyddau eraill a godasant ychydig.

Mae y cholera yn parhan i weithio a thori lawr trwy amryw fanau yn Lloegr, Scotland ac Iwerddon. Mewn un wythnos bu 412 o farwolaethau yn Scotland yn unig.

Agorwyd Senedd Prydain gan y Frenines mewn araith faith, yr hon a gynuwysa amryw bethau tra phwysig ac angenrheidiol. Mae yn dra thebyg y gollyngir yd i mewn yn ddi-doll. Bwriedir lleihau treulion y Llywodraeth yn gyffredinol.

Cynnalwyd amryw gyfarfodydd lluosog a pharchus iawn yn mhrib drefydd Loegr, o blaid y cyffroad sydd am gael terfynu ymrysonau teyrnasodd trwy gyflafareddiad, ac nid trwy ryfel. Talodd Elihu Burritt ymweliad a rhai lleoedd yn Nghymru. Da genym fod y byd yn gweled fod rhyfel yn chwibanogl rhy ddrud ac erchyll i gael ei channu. Y mae oes diolch i Dduw am gyhorth i ladd dynion wedi myned heibio.

Yn ddiweddar esgorodd gwraig i grydd yn Westminster, Llundain, ar bump o fechgyn—

oll yn farw! Gwraig arall ger Caerdydd, ar dri o blant byw.

MARWOLAETH 156 o BLANT YN TOOTING.—Yr oedd dyn yn Tooting, ger Llundain, yn cadw tŷ mawr, ac yn cymeryd i mewn blant tlodion o'r gweithdai undebawl idd eu cynnal wrth y flwyddyn—hyn a hyn yr un.—Yr oedd amryw o undebau Llundain yn danfou eu plant yno, ac ynteu yn eu cadw ar lai na hanuer digod o fwyd, a'u sythu—heb ddillad y dydd am danynt, na'r nos arnynt, ac' yu eu casglu yno yn heidiau ar draws eu gilydd, nes oedd y lle yn afachus gan briuder awyr. Ya y sefyllfa hyn, darfu i'r cholera darddu o'r camdriniaeth ag oeddent yu gael, a thrwy hyny i anegu ryddhau 156 o houynt! Cynnalwyd trengholiad ar gyff y gwywedigion druan bychain, a dygwyd y rheithfarn i mewn eu bod wedi marw o herwydd triniaeth amhriodol gan yr hwn a ofalai am danynt. Traddodwyd yr adyn, Drouet, dan y rheithfarn o ddynd-laddiad. Y dyhiryn annuwil yn gwneud elw ar fywydau y plant ddiwed!

IWERDDON.—Wedi i Smith O'Brien a'i gyfeillion gael eu condempnio a'u dedfrydu yn Iwerddon i farwolaeth, apeliasant at Lys y Frennes am ail brawf, ar yr achwyniad fod cam-farn wedi ei rhoddi yn y prawf cyntaf. Canistawyd prawf newydd, ac wedi dadleu poeth drachefu, cadarnhaodd Llys y Frennes rheithfarn y llys cyntaf. Deallwn eu bod yn awr yn apelio at Dy yr Arglwyddi am y trydydd prawf. Ond pe treid gan' waith, nis gellir troi y drwg yn dda.

RHUTHR-DANIAD.—Ar y 24ain o Ionawr, bu rhuthr-daniad arswydus mewn gwaith glo ger Barnsley, swydd York, trwy yr hyn y collwyd o 70 i 80 o fywydau.

FFRANGC.—Y mae terfysg arall wedi cymeryd lle yn Paris, yr hwn a dawelwyd trwy drugaredd heb dywallt gwaed. Yr oedd yr ymyron rhwng y gynadledd wladwriaethol a'r Llywydd a'i weinidogion wedi cynyddu, fel y meddylwyd y buasai cyffafan arall yn cymeryd lle. Daeth 80,000 o filwyr i Paris, a rhoddodd y Cadf Changarier ar ddeall i'r terfysgwyr mai gyda y gwrthglawdd cyntaf a godid y buasai ymosodiad cyffredinol, yr hyn a effeithiodd i'w darostwng.

INDIA.—Y mae brwydrau poethion wedi eu hymladd eto yn India rhwng y Saeson a'r Sikhs, pryd y lladdwyd ac y clywfwyd tua 400 o'r fyddin Frytanaid, a thua 4,000 o'r Sikhs.

YSBAFN.—Ymladdwyd brwydr rhwng milwyr y Frennes, dan lywyddiaeth De la Concha, a'r gwrthryfelwyr dan lywiad Cabrera, ar y 7fed o Ionawr. Lladdwyd o chwech i saith cant o bob tu, a gorfu ar Cabrera ei hun ffoi.

Y PAB A'I SEFYLLFA.

Mae y Pab wedi anfon cyfarchiad llym at ddinasyddwyr Rhofain, dyddiedig Gaeta, Ion. 1; ac ynddo dywed:—

“Dysgwylisom mewn gobaith y buasai y gwrth-dystiadau a'r cyhoeddiadau a anfonasom

allan, yn dychwelyd at eu dyledawyddau fel deillaid, ac fel y ffyddloniaid, y rhai, hyd y nod yn mhriif ddinas ein Taleithau, a ddirmygasant y dyledawyddau hyn, gan eu mathru dan draed. Ond, yn lle dychwelyd, gweithred newydd, a mwy ysgeler fyth o droseudd rhagrithiol, a gwir wrthryfel, a syflawnoedd fesur ein gofid, ac a gyffrodd ein digofaint cyfiawn, megis hefyd y bydd iddi drallodi yr eglwys gyffredinol. Cyfeiriwn at y weithred hono, mor atgas yn mhob golygiad, trwy yr hon y cymerent arnynt erchi cynulliad yr hyn a alwant Cynhadledd Wladwriaethol gyffredinol o'r Taleithau Rhufeinaidd, trwy ordinhad dyddiedig y 29ain o Rhafyr diweddes, i'r dyben o sefydlu ffurflwydraeth newydd yn y Taleithau Pabaidd.

Fel hyn, gan bentruy anwiredd ar anwiredd, y mae cefnogwyr aflywodraeth ymbledioli yn ymdrechu i ddystrywio awdurdod dymhorol y Pen-esgob Rhufeinaidd ar arglwyddiaethau yr Eglwys Santaidd. Diau, nis gall dydd llawenach i ni wawrio arnom, na hwnw, yn mha un y cauiateir i ni weled ein meibion, ydynt yr awrhon yn peri cymmaint o dralloda chwerwder i ni, yn dychwelyd yn eu hol i gorlan yr Arglwydd. Mae eiu gobaith am gael gweled y cyfryw ddydd dedwydd yu fuan yn cael ei gadarnhau ynom, trwy yr ystyriaeth o gyffredinolrwydd y gweddiâu ydynt mewn undeb a'r eiddom ninau, yn eagain at orsedd Dwyfol Ras, o wefusau a chalonau hollffyddloniaid y byd *Catholic*, y rhai ydynt yn ddiball yn aolygu ar iddo Ef droi calonau pechaduriaid, a'u dychwelyd yn oli lwybrau gwirionedd a chyfiawnder.”

Bwriedir ethol y Gybadledd wladol ar fyfyr ydys yu awr yn darparu yn ddwydd. Er fod y Pab wedi tystio yn erbyn y peth, a bygwth melliithio y rhai a gymerant ran yn y cyffrodd newydd; ond y mae y bobl yn dweyd mai “gwyn syd y rhai a felldihibir.” Torasant i lawer bapurau y Pab yu uffon oddiar y muriau, a gorymdeithiasant trwy y ddiuas dan regu y Pab—aehtant i mewn i *shop* lle yr oedd pen-wisgoedd y cardinaliaid, a chymerasant hwynt oll a thaffasant hwynt i'r afon Tiber; a gosodasant i fyny bapurau ar y muriau o'r cynhwysiad hyn:—

“Nyni, y bobl oruchaf, trwy rad Duw, &c., a ordeiniason, ac ydym yn ordeinio, fod pob paban, gan ddechreu gyda Pius IX, i gael eu difeddiannu o'u hawdurdod wladol, ac yn enwedig y rhai a'u dangosant eu hnnain yn elynion i'r undeb Eidalaid. Nyni, y bobl, ydym yn rhoddi i Pius IX, ein rhag; ac a'r anathema ddifrifolaf yn ei gyhoeddi ef yn gwympedig, yn enw Duw a'r bobl. Mae y gallu i yegymuno o hyn allan ar ben, a gelwir *College* y Cardinaliaid o hyn allan, *College Uffern*.”

Fel hyn

Mae y bwystfil, gan broffwyd, heb wastia
Gan neb o'r deillaid yn nhr Eidal.

Cewn glywed ei hanes eto yn mbellach y mis nesaf. Ofni yr ydym y bydd y galluoedd Pabaidd Cyfandrol mor hol ac ymyru yn y mater. Dywedir fod cynllan ar droed, yn ol pa uu y mae Ffrangc, Ysapan, Awstria, Ffortigal, Naples a Sardinia yn cydweithredu o'i blaidd. *Bad luck* iddynt.

TYWYSOGAETH CYMRU.

LLOFRUDDIAETH CWMGWYD.—Cynnygiwyd gwobr o £200 am ddal y llofrudd erchyll twn: cymerwyd i fynu lawer o 20 o ddynion o bryd i bryd mewn gwahanol fauau, ar ddrwg-dybiaeth, ond heb gael y llawrudd oll, ond o'r diwedd yr oedd gwaed yn gweiddi—cynbyrffodd Satan ef idori ffenestr pobydd yn swydd Suffolk—daliwyd ef—cafodd ei brawf, a dedfrydwyd ef i fis o garchar am hynny. Ar ei dderbynriad i'r carchar sylwodd y ceidwad eifod yn ateb y desgrifiadau a roddid o'r llofrudd ger Aberhonddu. Danfonwyd i Aberhonddu, ac aeth Mr. Powell, Cwmgwedy, a pholiceman, i Ipswich, er sicrhau ai efe oedd. Adnabyddodd Powell ef yr olwg gyntaf. Yr oedd i gael ei ddwyn i lawr i Aberhonddu ar ol treulio ei fis allan yno. Da genym glywed fod y gwalch ar gael.

ABERHONDDU.—Cynaliwyd cyfarfod yn nesudd y dref, yma, ar y 4ydd o Ionawr, er mwyn dyfeisio cynlluniau i sefydlu coleg mewn cysylltiad â'r lywodraeth yn Aberhonddu. Mabwysiadwyd yno amryw benderfyniadau i'r perwyl. Yr oedd yn bresennol amryw o foneddigion yr ardal, dau athraw y coleg Annibynol yn y dref, a chan mwyaf o'r myfyrwyr. Gwyddys yn gyffredin fod y Parch. H. Griffiths o du ymyraeth y lywodraeth ag addysg y bobl, ond nid dywedai ddim yn y cyfarfod. Ond y Parch. E. Davies, yr athraw ieithyddol, a wrthwynebai ymyriad y lywodraeth ag addysg y wlad, a chefnogwyd ef gan y myfyrwyr. Deallwn fod teimlad o anoddlonrwydd cyffredinol gan yr enwad Annibynol at Mr. Griffiths o herwydd hyn.—Ymddengys yn anghyson fod un ag sydd yn dal, efallai y sefyllfa uchaf yn eu plith, wedi ei osod i arwain a ffurfio meddyliau y tŷ o weinidogion sydd yn codi—ei weled ef yn pleidio achos gelynyon yr Ymneillduwyr—y rhai sydd am ddi-fodi eu hiaith a'u hymueill-duaeth. Gwelod un sydd yn llywydd ar goleg, a gynnelir trwy roddion gwirfoddol y bobl yn pleidio mesurau mor wrthun. Ie, dywedwn mor groes i ysbryd gonest Cristionog- aeth ei hon.

MARWOLAETH PRYSE PRYSE, YSW., A. S.—Ynganeg hon o deulu hynafol Gogerddan, ger Aberystwyth, a dorwyd i lawr ar y dydd 1af o'r ffwyddyn hon, yn ei balas ei hun, yn 74 ml. oed. Bu yn cynrychioli bwrdeisdrefi Ceredigion dros 30 mlynedd. Yr oedd yn dra chyfoethog, a dywedir ei fod yn un o'r arlywyddi tyneraf wrth ei ddeiladon yn y wlad. Gosodwyd ei woddillion marwol i orphwys, gyda llawer o bomp yn nghromgell y teulu, yn eglwys Llanbadarn-fawr, pryd yr ymgyn- aulodd yr oagordd fwrfa o bobl a welwyd o fewn cof y trigolion heaf. Yn canlyn yr elor-gerbyd yr oedd 23 o gerbydau bonedd- igion yr ardal, a thua 250 o'i ddeiladon ynteu ar gefylau duon, ac mewn galar-wisgoedd, yn marchogaeth bob yn ddau.

Mae cystalionath frwd yn casl ei oharo yn alean am gynrychiolad y bwrdeisdrefi, y rhai a ddaethant yn rydd drwy ei farwolneth. Un

o'r ymgeiswyr yw ei fab, Pryse Pryse, Ysw., a'r llall yw un Harford, Sais, ac eglwyswr.—Hyderwn mai y cyntaf a garia.

ABERDARE.—Nos Lun, Ionawr 15, cyfarfu aelodau Cymdeithas y Coedwigwyr (*Foresters*), er cyflwyno anrheg i'r Parch. Thomas Price, gweinidog y Bedyddwyr, am ei nidd parhaus i ddyrchafu cymeriadau a llesoli am- gylchiadau y dosbarth gweithgar yn Aberdare, a'i wasanroeth i'w cymdeithas mewn modd cyffredinol. Mr. Watkin Morgan a gyflwyn- odd iddo ddarlun hardd a chostfawr o ar- wyddlun y cyfundeb. Yr oedd y darlun wedi ei osod mewn *frame* o'r gwneuthuriad mwya- af destlus, cyfansoddedig o amrywioel goed o'r fath enwocaf. Yn y rhan uchaf o ba un y mae darn o bres, yn mha un y mae yr hyn a gau- lyn wedi ei gerfio:

"Presented as a token of their respect to their worthy brother, the Rev. Tho. Price, by the brethren of Court 1908 of the Ancient Order of Foresters, Aberdare."

Derbyniwyd yr anrheg gan Mr. Price mewn araeth gyfarchiadol wresog a chalonog.

CAERDYDD.—Prydnawn Sabboth, Ionawr 7, fel yr oedd dau o achau yr un gynt a drawwy- ai ar hyd y ddaear, ac a ymrodai ynddi, ond a gyfeunwant eu hunain "Saint" yn adrodd eu profiad, en gwybodaeth, a'u gallu, ar yr heol, i glywedigaeth y rhai a ellent heibio, tyu- wyd aylw hen filwr oedd yn aros gerllaw at- ynt, ac wrth ganfod agwedd ddefosioynol un o honynt yn dyrchafu ei ddwyllaw yn ogyfawch a'i glustiau, a'i eiriau mor rasol ag eiddo Twm o'r Twlc, gwaeddodd yr hen filwr heb gry- dod, "mai buddiol iddynt hwy fyddai myned ymaith, ac onide!" Gyda'r gair, dwylaw yr areithiwr a ymollyngodd, ei dafod a ddystaw- odd, a gosododd ef a'i gysfyll pregethwraidd eu traed yn y tir, aethant yn ddiwed i'w ffordd eu hun, ond nid yn llawen.—Ychwanegodd yr hen filwr eilwaith, "Na ddychwelwch yma mwyach, rhag dygwydd i chwi beth a fyddo gwaeth." A'r ychydig blantach a gyfrient hwy yn wrandawr a syneant yn mron gym- maint a gwyr Gadarn gynt, pan aeth y sutan- iaid i'r moch. Agorent en llygaid yn arswyd- us ar yr hen filwr, gan ddywedwyd ynddynt eu hunain, "Pa fath ryw ddyd yw hwn, gan fod hyd y nod Seintiau y dyddiau diweddaf yn ffoi rhagddo." Fel yma terfynwyd y llyth.

ABERCANAID, GER MERTHYR.—Cynunliwyd cyfarfod yma i ordeinio y brawd Richd. Johns o'r Bontfaen, a diweddar fyfyrwr yn athrofa Pontypwl, i fod yn esgob ar yr eglwys hon, ar y 24ain a'r 25ain o Ebagfyr diweddaf. Bo- reu a nos Sabboth, pregethodd y Parch. T. Thomas, athraw Duwinyddol, Pontypwl, ac E. Evans, Penygarn. Dydd Nadolig, am 10, dechrenwyd gan J. Jones, Dowlais; traddod- wyd araeth ar natur a chyfansoddiad eglwys efengylaidd, gan J. Evans, Bontfaen; rhodd- odd y gweinidog ieuangc ychydig o hanes ei fywyd, a'i olygiadau ar byngciau crefydd; a gosodwyd dwylaw arno a gweddiwyd drosto- gan J. Jones, Sion; yna pregethodd T. Tho- mas ar ei ddyledswydd fel gweinidog. Am 2, pregethodd T. Davies, Merthyr, i'r eglwys, a D. Jones, Caerdydd, ychydig yn fwy cyf- redinol. Am 6, pregethodd y Brodyr E.

oll yn farw! Gwraig arall ger Caerdydd, ar dri o blant byw.

MARWOLAETH 156 O BLANT YN TOOTING.—Yr oedd dyn yn Tooting, ger Llundain, yn cadw tŷ mawr, ac yn cymeryd i mewn blant tlodion o'r gweithdai undebawl idd eu cynnal wrth y flwyddyn—hyn a hyn yr un.—Yr oedd amryw o undebau Llundain yn danfon eu plant yno, ac ynteu yn eu cadw ar lai na hanner digod o fwyd, a'u sythu—heb ddillad y dydd am danynt, na'r nos arnynt, ac' yu eu casglu yuo yn heidiau ar draws eu gilydd, nes oedd y lle yn afiachus gau briuder awyr. Yn y sefyllfa hyn, darfu i'r cholera darddu o'r camdriaieth ag oeddent yn gael, a thrwy hynny i angeu ryddhau 156 o honnynt! Cynnalwyd trengholiad ar gyrf y gwywedigion druin bychain, a dygwyd y rheithfarn i mewn eu bod wedi marw o herwydd triciaeth amhriodol gan yr hwn a ofalaf am danynt. Traddodwyd yr adyn, Drouet, dan y rheithfarn o ddyn-laddiad. Y dyhiryn annuwiol yn gwneud elw ar fywydau y plant diowed!

IWERDDON.—Wedi i Smith O'Brien a'i gyfeillion gael eu condemno a'u dedfrydu yn Iwerddon i farwolrwyd, apeliasant at Lys y Frenines am ail brawf, ar yr achwyniad fod cam-faru wedi ei rhoddi yn y prawf cyntaf. Caniatwyd prawf newydd, ac wedi dailieu poeth drachela, cadarnhaodd Llys y Frenines rheithdara y llys cyntaf. Deallwn eu bod yn awr yn appello at De yr Arglwyddi am y trydydd prawf. Ond pe treidd gan' waith, nis gellir troi y dwg yn dda.

RHUTHR-DANIAD.—Ary 24ain o Ionawr, bu rhuthr-daniad arswydus mewn gwaith glo ger Barnsley, swydd York, trwy yr hyn y collwyd 070 i 80 o fywyddau.

FFRANGC.—Y mae terfysg arall wedi cymeryd lle yn Paris, yr hwn a dawelwyd trwy drugaredd heb dywallt gwaed. Yr oedd yr ymryson rhwng y gyualledd wladwriaethol a'r Llywydd a'i weinidogion wedi cynyddu, fel y meddylwyd y buasai cyflafan arall yn cymeryd lle. Daeth 80,000 o filwyr i Paris, a rhoddodd y Cadf Changarier ar ddeall i'r terfysgwyr mai gyda y gwrthglawdd cyntaf a godid buasai ymosodiad cyffredinol, yr hyn a effeithiodd i'w darostwng.

INDIA.—Y mae brwydrau poethion wedi eu hymladd eto yn India rhwng y Saeson a'r Sikhs, pryd y lladdwyd ac y clwyfwyd tua 400 o'r fyddin Frytanaidd, a thua 4,000 o'r Sikhs.

YSBAEN.—Ymladdwyd brwydr rhwng milwyr y Frenines, dan lywyddiaeth De la Concha, a'r gwrthryfelwyr dan lywiad Cabrera, ar y 7fed o Ionawr. Lladdwyd o chwech i saith cant o bob tu, a gorfu ar Cabrera ei hun ffoi.

Y PAB A'I SEFYLLFA.

Mae y Pab wedi anfon cyfarfadiad llym at ddinasyddwyr Rhufeinaid, dyddiedig Gaeta, Ion. 1; ac ynddo dywed:—

“Dysgwylisom mewn gobaith y buasai y gwrth-dystiadau a'r cyhoeddiadau a anfonasom

allan, yn dychwelyd at eu dyledswyddau fel deillaid, ac fel y ffyddloniaid, y rhai, hyd y nod yn mhriif ddinas ein Taleithau, a ddirmygasant y dyledswyddau hyn, gan eu mathru dan draed. Ond, yn lle dychwelyd, gweithred newydd, a mwy ysgeler fyth o drosedd rhagrithiol, a gwir wrthryfel, a gyflawnodd fesur ein gofid, ac a gyffrôdd ein digofaint cyflawn, megis hefyd bydd iddi drallodi yr eglwys gyffredinol. Cyfeiriwn at y weithred hono, mor atgas yn mhob golygiad, trwy yr hon y cymerent arnynt erchi cynulliad yr hyn a alwant Cynhadledd Wladwriaethol gyffredinol o'r Taleithau Rhufeinaidd, trwy ordinhad dyddiedig y 29ain o Rhafur diweddaf, i'r dyben o sefydlu ffurflwydrast newydd yn y Taleithau Pabaidd.

Fel hyn, gan bentryu anwiredd ar anwiredd, y mae cefnogwyr afflywodraeth ymbleidiol yn ymdrechu i ddystrywio awurdod dymborol y Pen-esgob Rhufeinaidd ar arglwyddiaethau yr Eglwys Santaidd. Diau, nis gall dydd llawenach i ni wawrio arnom, na hwnw, yn mba un y caniateir i ni weled ein meibion, ydynt yr awrhon yn pericymmaint o dralloda chwerwder i ni, yn dychwelyd yn eu hol i gorlan yr Arglwydd. Mae ein gobaith am gael gweled y cyfryw ddydd dedwydd yn fuan yn cael ei gadarnhau ynom, trwy yr ystyriaeth o gyffredinolrwydd y gweddiâu ydynt mewn undeb a'r eiddom ninau, yn esgyn at orsedd Dwyfol Ras, o wefnasau a chalonaau hollffyddloniaid y byd *Catholic*, y rhai ydynt yn ddiaball yn aiolygu ar iddo Ef droi calonau pechaduriaid, a'u dychwelyd yn oli lwybrau gwirionedd a chyfiawnder.”

Bwrriedir ethol y Gynhadledd wladol ar fyfyr ydyd yn awr yn darparu yn ddiwyd. Er fod y Pab wedi tytio yn erbyn y peth, a bygwth mellidithio y rhai a gymerant ran yn y cyfroad newydd; ond y mae y bobl yn dweyd mai “gwyr syd y rhai a felldithir.” Tomasant i lawer bapurau y Pab yu ufflon oddiar y muriau, a gorymdeithiasant trwy y ddinas dan regu y Pab—aethant i mewn i *shop* lle yr oedd pen-wisgoedd y cardinaliaid, a chymerasant hwynt oll a thafasant hwynt i'r afon Tiber; a gosodasant i fyny bapurau ar y muriau o'r cynhwysiad hyn:—

“Nyni, y bobl oruchaf, trwy rad Duw, &c., a ordeiniason, ac ydym yn ordeinio, fod pob paban, gau ddechreu gyda Pius IX, i gael eu difeddiannu o'u hawdurdod wladol, ac yn enwedig y rhai a'u dangasant eu hnnain yn elynion i'r undeb Eidalaid. Nyni, y bobl, ydym yn rhoddi i Pius IX, ein rhog; ac a'r anathema ddirifolaf, yn ei gyhoeddi ef yn gywmpedig, yn enw Duw a'r bobl. Mae y gallu i yegymuno o hyn allan ar ben, a gelwir College y Cardinaliaid o hyn allan, College Uffern.”

Fel hyn

Mae y bwystfil, gau broffwyd, heb westfa
Gan neb o'r deillaid yn zhir Eidal.

Cewn glywed ei hanes eto yn mhellach y mis nesaf. Ofni yr ydym y bydd y galluoedd Pabaidd Cyfandirrol mor ffol ac ymyru yn y mater. Dywedir fod cynllan ar droed, yn ol pa nu y mae Ffrangc, Ysbaen, Awstria, Portugal, Naples a Sardinia yn cydweithredu o'i blaid. *Bad luck* iddynt.

TYWYSOGAETH CYMRU.

LLOFRUDDIAETH CWMGWYD.—Cynnygiwyd wobr o £200 am ddal y llofrudd erchyll hwn: cymerwyd i fynu lawer o 20 o ddynion o bryd i bryd mewn gwahanol fauau, ar ddrwg-dybiaeth, ond heb gael y llawrudd oll, ond o'r diwedd yr oedd gwaed yn gweiddi—cynhyrdd Satan ef idori fenenest pobwydd yn swydd Suffolk—daliwyd ef—cafodd ei brawf, a ddefnyddwyd ef i fis o garchar am hynny. Ar idderbyniad i'r carchar sylwodd y ceidwad ei fod yn ateb y disgrifiadau a roddid o'r llofrudd ger Aberhonddu. Danfonwyd i Aberhonddu, ac aeth Mr. Powell, Cwmgwdy, a pholiceman, i Ipawich, er sicrhau ai efe oedd. Adnabyddodd Powell ef yr olwg gyntaf. Yr oedd i gael ei ddwyn i lawr i Aberhonddu ar ei treulio ei fis allan yno. Da genym glywed fod y gwaich ar gael.

ABERHONDDU.—Cynnaliwyd cyfarfod yn nesodd i dref, yma, ar y 4ydd o Ionawr, er mwyn dyleisio cynlluniau i sefydlu coleg mewn cystylliad a'r lywodraeth yn Aberhonddu. Mabwysiadwyd yno amryw benderfyniadau i'r perwyl. Yr oedd yn bresennol amryw o foneddigion yr ardal, dau athraw y coleg Annibynol yn y dref, a chan mwyaf o'r myfyrwyr. Gwyddus yn gyffredin fod y Parch. H. Griffiths o du ymyrath y lywodraeth ag addysg y bobl, ond nid dywedai ddim yn y cyfarfod. Ond y Parch. E. Davies, yr athraw ieithyddol, a wrthwynebai ymyriad y lywodraeth ag addysg y wlad, a chefnogwyd ef gan y myfyrwyr. Deallwn fod teimlad o anoddionrwydd cyffredinol gan yr enwad Annibynol at Mr. Griffiths o herwydd hyn.—Ymddengys yn anghyson fod un ag sydd yn dal, efallai y sefyllfa uchaf yn eu plith, wedi ei osod i arwain a ffurfio meddyliau y tŷ o weinidogion sydd yn codi—ei weled ef yn pleidio achos gelymion yr Ymneillduwyr—y rhai sydd am ddiodi eu hiaith a'u hymueill-diaeth. Gweled un sydd yn llywydd ar golog, a gynnelir trwy roddion gwirfoddol y bobl yn pleidio mesurau mor wrthun, te, dywedwn mor groes i ysbryd gonest Cristionog-aeth ei bwn.

MARWOLAETH PRYSE PRYSE, YSW., A. S.—Yngan hon o deulu bynasol Gogerddan, ger Aberystwyth, a dorwyd i lawr ar y dydd 1af o'r ffwyddyn hon, yn ei balas ei hun, yn 74 ml. oed. Bu yn cynrychioli bwrdeisdrefi Ceredigion dros 30 mlynedd. Yr oedd yn dra chyfoethog, a dywedir ei fod yn un o'r arlywyddi tyneraf wrth ei ddeiladon yn y wlad. Gosodwyd ei waddillion marwol i orphwys, gyda llawer o bomp yn nghromgell y teulu, yn eglwys Llanbadarn-fawr, pryd yr ymgyn-aillodd yr osgordd fswaf o bobl a welwyd o fewn cof y trigolion heaf. Yn cantyn yr elor-gerbyd yr oedd 23 o gerbydau bonedd-igion yr ardal, a thua 250 o'i ddeiladon yntau ar gefylau duon, ac mewn galar-wisgoedd, yn marchogaeth bob y ddau.

Mae cystadleuaith frwd yn cael ei ohario yn naws a'u gynrychiolir y bwrdeisdrefi, y rhai a ddaethant yr ydd drwy ei farwolaeth. Un

o'r ymgeiswyr yw ei fab, Pryse Pryse, Ysw., a'r llall yw un Harford, Sais, ac eglwyswr.—Hyderwn mai y cyntaf a garia.

ABERDARE.—Nos Lun, Ionawr 15, cyfarfu aelodau Cymdeithas y Coedwigwyr (*Foresters*), er cyflwyno anrheg i'r Parch. Thomas Price, gweinidog y Bedyddwyr, am ei nidd parhaus i ddyrchafu cymeriadau a llesoli am-gylchiadau y dosbarth gweithgar yn Aberdare, a'i wasanroeth i'w cymdeithas mewn modd cyffredinol. Mr. Watkin Morgan a gyflwyn-odd iddo ddarlun bardd a chestfawr o ar-wyddlun y cyfundeb. Yr oedd y darlun wedi ei osod mewn *frame* o'r gwneuthuriad mwyaf destlus, cyfansoddedig o amrywiol goed o'r fath enwocaf. Yn y rhan uchaf o ba un y mae darn o bres, yn mha un y mae yr hyn a gau-lyn wedi ei gerfio :

"Presented as a token of their respect to their worthy brother, the Rev. Thos. Price, by the brethren of Court 1908 of the Ancient Order of Foresters, Aberdare."

Derbyniwyd yr anrheg gan Mr. Price mewn araeth gyfarchiadol wresog a chalonog.

CAERDYDD.—Prydnawn Sabboth, Ionawr 7, fel yr oedd dan o achau yr un gynt a dramwysai ar hyd y ddaear, ac a ymrodidi ynddi, ond a gyfenwant eu hunain "Saint" yn adrodd eu profiad, eu gwybodaeth, a'u gallu, ar yr heol, i glywedigaeth y rhai a elent heibio, ty-wyd sylw hen filwr oedd yn aros gerllaw at-ynt, ac wrth ganfod agwedd ddefosiynol un o honnynt yn dyrchafu ei ddwyllaw yn ogfywch a'i glustiau, a'i eiriau mor rasol ag eiddo Twm o'r Twlc, gwaeddodd yr hen filwr heb gryndod, "mai buddiol iddynt hwy fyddai myned ymaith, ac onide!" Gyda'r gair, dwyllaw yr areithiwr a mollyngodd, ei dafod a ddytaw-odd, a gosododd ef a'i gyfëill pregethwraidd eu traed yn y tir, aethant yn ddiwed i'w ffordd eu hun, ond nid yn llawen.—Ychwanegodd yr hen filwr eilwaith, "Na ddychwelwch yma mwysach, rhag dygwidd i chwi beth a fyddo gwaeth." A'r ychydig blantach a gyfrilent hwy yn wrandawyr a syment yn mron gym-maint a gwy'r Gadara gynt, pan aeth y satan-iaid i'r moch. Agorent en llygaid yn arswyd-us ar yr hen filwr, gan ddywedyd ynddynt eu hunain, "Pa fath ryw ddyun yw hwn, gan fod hyd y nod Seintiau y dyddiau diweddaf yn ffoi rhagddo." Fel yma terfynwyd y lith.

ABERCANAID, GER MERTHYR.—Cynnaliwyd cyfarfod yma i ordeinio y brawd Richd. Johns o'r Bontfaen, a diweddar fyfyrwr yn athrofa Pontypwl, i fod yn esgob ar yr eglwys hon, ar y 24ain a'r 25ain o Rhagfyr diweddaf. Boreu a nos Sabboth, pregethodd y Parch. T. Thomas, athraw Duwinyddol, Pontypwl, ac F. Evans, Penygarn. Dydd Nadolig, am 10, dechrenwyd gan J. Jones, Dowlais; traddod-wyd araeth ar natur a chyfansoddiad eglwys efengylaidd, gan J. Evans, Bontfaen; rhodd-odd y gweinidog ieuango ychydig o hanes ei fywyd, a'i olygiadau ar byngciau crefydd; a gosodwyd dwyllaw arno a gweddiwyd drosto gan J. Jones, Sion; yna pregethodd T. Thomas ar ei ddyledswydd fel gweinidog. Am 2, pregethodd T. Davies, Merthyr, i'r eglwys, a D. Jones, Caerdydd, ychydig yn fwy cyff-redinol. Am 6, pregethodd y brodyr E.

Evans a J. Evans. Yr oedd y cyfarfod hwn yn dda drwyddo. Mae golwg obeithiol ar yr achos yn y lle.

MAREYBERLLAN.—Cynnaliwyd cyfarfod misol yma ar y 7fed a'r 8fed o Rhagfyr, 1848. Y pregethwyr oeddent T. Evans, Llaugynydr; T. Williams, Soar; J. Edwards, Brynauwr; W. Richards, Penyrheol; B. Price; D. -arman; L. Evans, a J. Evans, Aberchouddu; E. Owens, &c.

BETHESDA, GER BANGOR.—Cynnaliwyd cyfarfod yma, nos Sadwrn, y Sabboth, a Dydd Nadolig. Pregethodd W. R. Williams, Penrhudaudraeth; Robert Jones, Llanllyfni; J. Williams, Traethcoch; a T. Roberts, Rhos-ybol. Anerchwyd gorsedd y nef gan Williams, Peditryn; Jones, Llanllyfni, &c. Llwydd i'r gwir.

TABERNACL, MERTHYR.—Mae y Parch. John Roberts; Llangedfui, wedi derbyn galwad unfrydol yr eglwys hon, ac wedi dechreu ar ei weinidogaeth, gydag arwyddion gobeithiol o fuddlonrwydd y nef.

DOWLAIS.—Cynnaliwyd cyfarfod blynyddol Caersalem, Dowlais, ac Elim, Penydaren, Rhag. 3, 4, 1848. O herwydd pobl grwydd y lle, barnasom yn ddoethach i bregethu yn y ddau addoldai yr un pryd; a chafodd Elim a Chaersalem eu gorlanw. Pregethwyd gan J. Richards, Pontypridd; B. Ellis, Syrhowi; Lewis, Tongwynlais; Roberts, Penuel; Edwards, Soar; Lewis, Dinas; Williams, Ebenzer; Jones, Llynlleifiad, &c. Caeglwyd at Elim. £69 10s. 6c., yr hyn oedd yn swm rhyfedol o dda ag ystyried iselder yr amaerau. Bwniedir cynnal gwyl de yn Hebron y Pasg nesaf.

LLANCAEFAN.—Cynnaliwyd gwyl yma dydd Nadolig diweddaf. Yr oedd tua 200 yn cyfranogi o'r danteithion.

CRUGTYWEL.—Anrhegodd Mrs. Jones, Ffawddog, blant yr Ysgol Sul a digonodd o dde, bara a monyn; a theisen; nes i'r plant ddywedyd, Da a digon. Am 3, dechreuwyd agor y pyrth, dylifodd i mewn dros bedwar cant o bobl, a chafodd pawb eu digoni; yna areithiodd y brodyr Rees, Victoria; Williams, argraffydd, Crughywel; Davies, Llanelli; J. Davies, Brynauwr; E. Parry, Yaw., a J. E. Franco, Yaw. Oddwrth yr ymdrech gwaawd y swm o £27. Gwnaeth yr aelodau draul y tē i fynu, ac aeth yr arian a dderbyniwyd oll i leiban y ddyled.

LLANRWST.—Cafwyd corff bachgenyn deg oed, o'r enw John Davies, wedi boddi mewn pwll yma y dydd Marth olaf ya Ionawr.

PRIDASAU.

Rhag. 25, yn Penyfa, John Williams ac Ane Jones, y ddau o blwyf Pil.

Ion. 1, yn Penuel, Rymni, gan y Parch. S. Edwards, Soar, Jephtha Davies, & Mrs. Sarah Lawrence, y ddau o Dredegar.

Ion. 1, yn Sion, Merthyr, gan y Parch. J. Jones, Thomas Jones, a Mary Phillips, y ddau o Ddowlais.

Ion. 2, gan yr enw Benjamin, Edward, a Robert, o'r Edwards, y ddau o Sion.

Ion. 27, George Hughes a Mary Williams, y ddau o Bont Pritannia.

Ion. 26, yn Llanrhaidr-ymochnant, Ellis Jones, Brynauwr, ac Ann Evans, Tynymaes.

Ion. 26, yn Llanfangel, Bachellath, Evan Thomas, Tyhwant-i'r-afon, ac Ellen Griffiths, Bodgadla.

Ionawr 24, yn Llanbeblig, Samuel Edwards a Betsy Hughes, y ddau o Gaernarfon.

Ionawr 22, yn Amlwch, Owen Thomas, Tycroes, a Mrs. Jane Jones, Amlwch. Mae oed y ddau a'u gosed ynghyd yn 140 ml.

Ion. 4, yn St. Asaph, J. Hughes ac Ann Hughes.

Ionawr 20, yn Dinbych, Thomas Evans, a Mary Jane Symmonds.

Ionawr 15, Frederick Edwards, Abergelo, a Mary Ellen Hughes, merch y diweddar J. Hughes, Boddlewyddan.

MARWOLAETHAU.

Rhagfyr 4, Thomas Rees, Castellgorwyn, Trelech, yn 50 ml. oed. Yr oedd yn ddiacn gyda y Bedyddwyr yn Bethania, Talog, ac yn wr a berchid yn sawr.

Yn Nhreforest, ger Pontypridd, yn 20 oed, Ann Lewis, merch John Lewis, siopwr. Bu yn aelod ffyddlon gyda y Bedyddwyr dros chwech mlynedd.

Yn Llaurwst, Ionawr 10, G. W. Carter, yn 75 oed.

Yn Merthyr, Ion. 10, Mrs. Sarah James, gwraig Mr. Lewis James, Pant-tywyll, yn 56 oed. Yr oedd yn aelod hardd yn y Tabernacl, ac yn un o'r gwragedd mwyaf rhinweddol yn y lle yn ddiau.

Ion. 24, Sarah, trydydd ferch Benjamin Price, Yaw., gynt Fosemain, yn 37 oed.

Ion. 24, yn 34 oed, Catherine, gwraig E. S. Jones, siopwr, Caernarfon.

Ion. 19, yn 20 oed, Catherine, gwraig E. Griffith, Melin Horon.

Ion. 22, yn 40 oed, Jane, gwraig Mr. H. Humphreys, maensaer, Port Madog.

Ion. 18, yn 46 oed, Jane, merch henaf J. James, Porthdynllan.

Ion. 20, Mrs. Jones, gweddwr y diweddar E. Jones, oriedydd, Amlwch.

Ion. 19, Margaret Emma, merch y Parch. J. Roberts, Rhosymydre.

Ion. 23, yn 27 oed, Harriet, gwraig Mr. O. Pugh, meddyg, Ffestiniog.

Ion. 10, Lewis Pugh, Royal Oak, Meifod.

Ion. 23, yn Manchester, Edward, mab J. Jones, teithiwr, gynt o Lanidloes.

Ionawr 22, y Parch. Daniel Thomas, gweinidog yr Annibynwyr yn Mhearhiw-galed, awydd Aberteifi.

Ionawr 13, y Parch. Wm. Charles, mab y Parch. John Charles, Gwalchmai, Men.

Ionawr 8, yn 83 oed, Mr. Wm. Evans, Llancafach-fawr, Gelligaer, Morganwg.

Ionawr 18, ar ol cystudd byr, Minerva Florence, merch y Parch. H. Griffiths, Coleg Aberchouddu.

Ionawr 20, yn 68 oed, y Parch. Michael Roberts, Pwllheli. Yr oedd yn un o'r pregethwyr mwyaf poblogaidd yn eiddoedd y Tredeyddion Calfonaidd.

Ionawr 11, Griffith Edwards, soar, Brynauwr, &c.

" NI WYR NI DDYSG—NI DDYSG NI WRENDY."

Y SEREN ORLLEWINOL:

NEU

GYFRWNG GWYBODAETH I HIL GOMER YN AMERICA.

CYHOEDDIEDIG GAN R. EDWARDS.

CYF. VI.]

EBRILL, 1849.

[RHIF. 56.

CYNNWYSIAD.

Ymweliad â Bethlehem,	77	Atebion i T. H. a Cyfeillion Zanesville,	93
Congl y Beirniaid,	79	Gofyniadau, &c.	93
Hanes Shon Cent,	80	Nefoedd newydd,	93
Y Geninen,	81	Y fasnach lo,	94
Datydd yn gygod o Grist,	82	Eglwys Gymreig Boston,	94
Cân o ddau bennill i'r Gwanwyn,	83	California,	94
Saint David's Day,	83	Pittsburg—Genedigaethau,	94
Senedd yr Unol Dalaethau,	84	Priodasau a Marwolaethau,	95
Englyuion ar farwolaeth Pryse Pryse,	84	Marchnad Caerefrog-Newydd,	96
Cofiant Mrs. Elizabeth Hails, Pittsburg,	84		
Dr. John Gill,	85	HANESIAETH DRAMOR.	
Calafia yn brif destyn dedwyddwch,	86	Prydain Fawr—Llongddrylliad—India,	96
Adolygiad ar adolygiad,	87	Damwain Echryslawn yn Glasgow,	97
Myfyrdod ar ol darllen yr Anerchiad		Y Deddfau Mordwyol,	97
Eglurhaol, yn Seren Tachwedd, 1848,	88	Eagob Exeter,	97
Daliadau Saint y Dyddiau Diweddaf,	89	Maban laddiad yn India,	97
Taith Radlawn,	89	Lloffion cenhadol—Marwolaeth Mr. E.	
Can Dafydd Davies (Dai'r Cantwr,)	90	Knibb—Africa—Sandwich Islands,	98
Poblogaeth Priflywodraethau Ewrop,	90	Ffrainc—Italy—Tuscany,	98
Saith holion Catwg Ddoeth a'r ateb,	90	Cynhyrifiadau cyffredinol,	98
Ehediadau y meddwl i Gymru,	91		
Eglwys y Bedyddwyr Cymreig yn		TYWYSOGAETH CYMRU.	
Nghaerefrog-Newydd,	91, 94	Amser tlawd,	98
Cyfarchiad at y Cymry yn yr Unol Da-		Dinas—Etholiad Ceredigion—Y Gyn-	
laethau, oddiwrth Gym. y Brython,	91	ddaredd—Castellnedd—Mynwy—	
Llofruddiaethau, hupau-laddiad, a chyf-		Trefdraeth—Llangynidr—Trelales	
lfaſan arswydus yn swydd Bradford,	92	—Ystrad-dyfordwg—Galareb er coff-	
Tân yn Utica,	92	adwriaeth am Dr. Edwards, Caerffili,	99
Atebiad i Philomela,	92	Trefforest—Llanelli, Brycheiniog,	100
		Priodasau a Marwolaethau,	100

POTTSVILLE:

ARGRAFFWYD YN SWYDDFA Y "MINERS' JOURNAL."

1849.

AT EIN DOSBARTHWR AN DERBYNWYR.

Derbyniwyd y taliadau canlynol yn ystod y mis, (am 1848,) oddiwrth Mr. C. Richards, New-York, \$14 50; Mr. T. Hopkins, Troy, \$3 50; Mr. Thos. Parry, Youngstown, \$3; Mr. Ll. Lewis, Pinegrove, \$1; Mr. Wm. Williams, Tremont, \$5. An. 1849—D. Bowen, O dtown, \$1; E. Blunt, Youngstown, \$1; H. Davies, Pottsville, \$1; D. T. Jones, Minersville, \$1; J. R. Williams, Saint Clair, \$8 75; Noa Davies, Allentown, \$1 25; John Jones, Graunville; Parch. Rees Davies, Achor, Ohio, \$2. —Pris y Seren am y flwyddyn hon yw \$1 25.

Derbyniwyd y mis diweddf, heblaw a gyhoeddwyd yn y rhifyn hwn—Ateb i Carwr Rhifyddiaeth, gan Robin y Dyrnwr; eto i Euclid Bach, a Gofyniad, gan Carwr Rhifyddiaeth; Llafur-wath, gan E. W. Humphreys, Brandon, Ohio; Cân y Cledd, a Chân yn cynnwys cynhorion pwyys, cyfl. gan B; y Progeth a draddodwyd gan John D. Jones, St. uben, oddiwrth T. Williams, (rhy ddiweddar i'r rhifyn hwn): Arwyddion yr Amseroedd, gan Aderyn y To; Gohobiaeth, gan y Parch. R. Williams, South Trenton, Hauesydd, &c.

Dychwelwn ein diolchgarwch calonog i'n gohebwr caredig am en hymdrechiou clodfawr i wneud y Seren yn faddol a dyddorawf i'r darllynydd y flwyddyn hon; ni bu y gobebmetbau agos mor lluosog erioed o'r blaen. Dalwch ati, fechgyn; a gwnawn ninau ein goreu Y gofid mwyaf i ni yw, ein bod wedi methu cael lle hyd yma i rai ysgrifau sydd dan ein gofal.

Mae y brawd parchus E. W. Humphreys, Miller's Corners, ger Brandon, Ohio, wedi addaw bod yn orchwyliwr i dderbyn enwau a thaliadau drusom at y Seren. Bwriadai Mr. Humphreys deithio trwy ranau o amryw o'r talaethau a'r tiriogaethau, yn mhilith y Cymry gwastgaredig; ond pa un a fydd yn allung i wneud hyn yr haf presennol ni peidio, addawa ymdrech i oreu o blaid y Seren; am yr hyn y dychwelwn iddo ein diolchgarwch.

Dymunir ar y rhaisydd yu ol yn eu taliadau am y flwyddyn ddiweddf, ein cofio mor fuan ag y medron; bydd hyn yn hwyllus y llwybr i'r Trysorydd a'r Argraffydd yn fawr, er terfynu y cyfrif am y flwyddyn ddiweddf. Os bydd rai o'n dobarthwyr yu daufon taliadau am 1849, bydded iddynt grybwyll hyn yn eu llythrau.

 Cyfarwydder y Gohobiaethau, (yn ddiraul,) To the Editor of the Seren, Pottsville Schuylkill Co., Pa. Y Taliadau idd eu cyfarwyddo at y Trysorydd, Rev. W. Morgan, i'r un lle.

HYSBYSRWYDD YN EISIAU, am MARY a DAVID PEMBRIDGE, gwr a gwraig o Waunbelygen, swydd Fynwy. Daethant i'r wlad hon yn y gwanwyn diweddf, ond ni wyddus pa le y sefydlasant. Dymuna ei chwær Susana a'i phriod glywed ei haues hi. Cyfarwydder at Mr John Evans, Wadeville, i ofal Golygydd y Seren, Pottsville.

HEFYD, am EVAN JONES, mwyr, yr hwn a gychwynodd oddi yma tua St. Louis, y 22ain o Fedi. Dvn tua 5 troed. a 8 mod. o hyd, a thua 25 oed. Byddaf yn wir ddiolchgar am unrhyw wybodaeth oddi wrtho, neu am dano. Cyfarwydder at Walter Lewis, Minersville.

HEFYD, am JOHN BITCHARD, y Mae yn y wlad hon er ys 15 neu 18 mlynedd. Daeth i'r wlad hon o Nantyglo, swydd Fynwy Mae yn frawd i William Prichard, gwr Rebecca Llewelyn, o Lanelli, Brycheiniog. Os dygwyrdd iddo ef, neu ryw un arall sydd yn gwybod pa le y mae yn presennol, wedi y llinellau hyn, byddaf ddiolchgar am llythyr ar ran ei frawd sydd yn Nantyglo. Cyfarwydder at Rees Griffiths, Miner, Dauville, Columbia Co., Pa.

HEFYD, am THOMAS THOMAS, alias Twm y Panwr. Ymfudodd i'r wlad hon tua deunaw mlynedd yn ol o gyffiniau y Coed-duon, swydd Fynwy. Clywyd oddiwrtho yu mhen tair blynedd wedi ei ymfudid o New Orleans. Os cyferfydd y sylwad hyn ag ef, neu ryw Gyuro arall ag sydd yn wyddos pa le y mae yn presennol, byddaf ddiolchgar am llythyr wedi ei gyfeirio at ei fab, Rees Thomas, Blossburg, Tioga Co., Pa.

Nicholas & Collins, WHOLESALE AND RETAIL DRUGGISTS AND APOTHECARIES, Market Street.—POTTSVILLE.

 INVITE the particular attention of the citizens of Pottsville and its vicinity, also Physicians, Veterinary Surgeons, and country Storekeepers, to their large and general assortment of

DRUGS, CHEMICALS & FAMILY MEDICINES.
Their stock not only embraces the best Drugs and Medicines the market affords, but also all the new Pharmaceutical and Chemical preparations, Surgical and Dental Instruments, Gold Foil, Patent and Family Medicines, Fresh Shakers' Herbs, Dye Stuffs, Paints, Oils, Varnishes, pure Camphine, Glass, Putty, Snuff, best Canadian Tobacco and Cigars, Perfumery, Brushes, Combs, and every variety of choice, fancy and miscellaneous articles; also, that excellent article, Farina, for the sick and infants' diet—in fact everything and anything can be found in their general and well-assorted stock, which they offer to sell at the lowest cash prices.

N. B.—N. & C. flatter themselves for their knowledge and experience in the business, one of them, (J. T. Nicholas, M.D.) having held, for several years some of the most responsible offices in England and Paris both as dispenser and operative Chemist, they would therefore respectfully solicit the confidence and share of public patronage, as none but genuine Drugs and Medicines can be had at their establishment.

Chemises and Cattle Drugs, of the best quality on the most reasonable terms. [March 3, 1849-10-1y

Llawrieni a gwlaneni sydd genyf i'w gwerthu, Gwahoddf y Cyhoedd yn barchus i'w prynu.

CARPETS & FLANNELS, Wholesale and Retail.

MAE gan y Tanysgrifwr Grynhofa rhugorol o Garpedau Tŷfyn (*Listing Carpets*), wedi eu gwneud mewn Patrymau cysonddall o amryw liwiau, am 56 centiau y llathen; a Charpedau cyffredin da a thruchus o 38 i 45 o centiau y llathen. Hefyd, Gwlaneni Gwynnig o'r fawr orou, brith-w (plaid) glas a gwyn, 53 o centiau; brith-w coch a du, 53; du a gwyn, 53; a Gwlaneni gwyn da. llathen o'ed, 56 o centiau y llathen.

Gwerthir unrhyw fesur a swyllisio y gwmeriaid yu ol y prisocdd uchod, o'r Gwlaneni a'r Garpedau.

Mae y Gwlanenau wedi eu gwneud oll a wlan, a gelhir eu gwled a'u chwilio yn Ngwe-df y Tanysgrifwr, lle y maent yn cael eu gwrneuthur, ger congl Ogled-Ddwy-rolinol Heolydd Centre a Minersville, Pottsville.

Dymuna ddychgwelyd ei gydnybuddiaeth wresog i'w hen gwmeriaid, ac hydera y bydd iddynt hwy a'r cyhoedd yn gyffredinol barhu yn eu cethogaeth iddo. Yr cwbl a ofyna yw, iddynt ai w mewn, pa mewn augea y fath uwyddau, a barnu drostynt eu hunain; ac os gallant gael eu diwallu yn fwy boddolol ac ar dyl-reu la mewn rhyw fan arall, ni ddygwyrdd iddynt brynu yma.

J. FRANKLIN HARRIS,
Gwneuthurwr Carpedau a Gwlanenau.
Pottsville, Chwef. 5, '49.
1y.

Y SEREN ORLLEWINOL.

CYF. VI.]

EBRILL, 1849.

[RHIF. 56.]

YMWELIAD A BETHLEHEM.

O Lythyr Mr. Geramb.

WENT rhoddi hanes am ei ddyfodiad i Fynachly yn agos i Fethlehem, dyweda yr awdwr fel y canlyn:

“Yr oedd Nadolig yn agosau. Yr oedd yr hen dad parchedig, a'r rhan fwyaf o'r mynachol, wedi ymadael eisoes, i gael cadw dydd mor hynod yn y man lle yr ymddangosodd Mab Duw i gael ei eni. Cymbellwyd fi i gyfranogi yn eu dedwyddwch, ac aethum ar eu hol. Bethlehem! Trwy fy holl fywyd y mae yr enw ei hun wedi creu argraffiadau o lawenydd yn fy mynwes, ynghyd a theimladau annarllunadwy. Ni chlywais y gair yn cael ei grybwyll erioed, ac ni chrybwyllais ef fy hun ychwaith heb deimlo rhyw beth o gyffroad trwy fy holl galon; gan hynny, fy anwyl gyfaill, chwi, yr hwn ydych yn Griation, ac yn ddyn dauwl, a allwch ddychymygu fod fy nheimladau yn llawer mwy bywiog a chyffrous, a'm calon yn llawn o lawenydd, wrth fy mod yn agoshau at le ag oedd wedi peri cymmaint o hyfrydwch i mi lawer gwaith wrth glywed son am dano, er nad oeddwn yr amser hwnw yn gobeithio cael y dywennydd annræthadwy o'i weled fyth!

“Rhyw ddychymygiion o'r fath hyn a aethent yn barhaus trwy fy mynwes:—Yn mhen ychydig fynyddau, ty llygaid a ganfyddant y Bethlehem hono, enw yr hon sydd mor anwyl genyf. Myfi a gaf ei gweld! Caf weled y stabl yn mha un y ganed y tecaf o feibion dynion, Rheolwr y bydysawd, Gair y bywyd, fy Nghoidwad bendigedig! Caf weled y preseb yn mha un y gosodwyd ef, wedi ei rwymo mewn cadachau;—y preseb, yr unig gryd a allai ei fam roddi i'r baban godidog! Caf weled y lle yn mha un y darfu i'r bugeiliaid o'r Dwyrain, wedi eu hysbysu gan yr angel, addoli y bendigedig Iesu; ac yn mha un y darfu i'r doethion gyflwyno eu hanrbegion i Frenin breninoedd, ac ymgyrma o'i ffrên; a lle y darfu i'r wrynsydedigaf Forwyn Fair roddi ei sugn cyntaf i lachawdwr pecheduriaid!

“Fel yna y myfyriwn wrthyf fy hun, a'r

cyfryw feddwliau a lanwent fy meddwl a'r adgofion mwyaf hyfryd am fy ieuengctyd fy hun,—am yr amser dedwydd pan yr oedd darllen yr ysgrhythrau santaidd yn gwneud i fynu fy holl hyfrydwch; pryd yr oedd bygraffiadau dyddoraw! Abel, Isaac, Joseph, ac yn enwedig y mab bychan Iesu, i'r hwn yr oedd dyrnaid o wellt yn wely, preseb yn gryd, a thŷ yr anifeiliaid yn balas iddo, yn cyffroi fy holl galon, ac yn dwyn y dagrau yn ffrydiau i'm llygaid. Dyna yr amser dedwydd pryd yr oedd diniweidrwydd yn gorlanw fy mynwes, ac nid oedd euogrywydd yn cael lle yn fy nghanol; ac O, y fath lawenydd a deimlwn wrth fod fy mam yn ateb fy holiadau plentynnaidd ynghylch y materion hyn; ond nid oeddwn yn dychymygu yr amser hwnw y cawswn fyth gyflenadra i weled y man y ganed fy Nghoidwad bendigedig, ac i dalu teyrnged o ddiolchgarwch iddo am ei ymddarostyngiad i gymeryd arno ein natur ni, er mwyn gweithio allan ein hiachawdwriaeth.

“Aethom yn mlaen ar ein taith mor gyflym ag y gallem, ac yn mhen ychydig, wedi cyrhaedd i ben bryn, daethom yn ddiaymwrth i olwg Bethlehem. Yn uchder fy llawenydd nis gallwn lai na chyfarach Bethlehem yn ngheirian y prophwyd, “Nid ydwyf y lleiaf yn mhlith miloedd Juda: canys o honot ti yr â un allan (ac y mae wedi myned,) i fugeilio fy mhobl Israel.”

“Fel yr oeddwn yn agoshau at y ddinas, yr oedd yr olygfa o hyd yn dyfod yn fwy hyfryd. Bethlehem, wedi ei badeiladu yn nghanol y brynian, a'r gwastadedd a'i hamgylchynent, a ymddangosai yn odidog iawn. Y maceydd, wedi eu rhannu yn ol gwahanol etifeddiactbau y perchenogion, ac yn fynydd wedi eu hamgylchynu â muriau, oeddynt yn edrych yn hardd, ac wedi eu gwrteithio yn dda; a'r coe dydd, yn enwedig yr olew-wydd a'r ffygywydd, oeddynt yn dra aml. Ar un llaw yr oeddwn yn canfod mynyddoedd Judca; ar oedd bryniau a mynyddoedd hynafiaethol tu hwnt i'r Mor Marw, yr oedd mynyddoedd Arabia Gareg i'w gweld; ac yr oedd hyd y nod y gwrthdrysau mwyaf dibwys yn deun fy sylw. Yr oeddwn weithiau yn aros,

weithiau yn myned yn y blaen, weithiau yn ol, ac yn wastad yn edrych o'm hamgylch, a'r adgofion mwyaf hynod oeddynt yn llawr fy meddwl. Yn ngholwg y tir bendigedig hwn, y gwastadedd ffirwythlawn ac hyfryd, a'r bryniau godidog a'm hamgylchynent, yr oeddwn yn galw i'm oof arferion gwledig y patriarchiaid, a breswylent yno gynt, yn nghyd a'u bywyd bugeiliau diniwed, a'r hanesion dyddorawl a rodde yr ysgrythyr i mi am eu pererindod yn y parthau hyn. Yr oeddwn yn meddwl am benafiaid ein Hiachawdwr, y rhai a breswylent y wlad hon—am y bachgen gwridgoch Dafydd yn bugeilia defaid ei dad, ac yn ladd y llew a'r arth; am Boaz a'i fedelwyr; ac am Ruth y Foabes yn lloffa yn ei faesydd, ac wedi hyn yn dyfod yn wraig iddo, ac yn cael yr aarhyddedd o gofreu ei henw yn llinach Iesu Grist!

“Yr oedd yn chwech o'r gloch cyn i mi gyrhaeddyd Bethlehem; ac erbyn hyn yr oedd y canwyllau wedi eu diffodd o un i un yn y mynachdy. Yn y parth lle yr oedd y gell bennodedig i mi, nid oedd dim i'w glywed ond awn dibynal yr awrlais mawr, a lleisiau egwein y mynachod yn talu eu di-olebgarwch hwyrol i'w Creadwr, ac yn cyfiwyno eu hunain i'w ofal cyn ymneillduo i orphwysa dros y nos. Pa fodd bynag, daeth arweinydd yn fuan ataf fi, a chanlyniad ef a lluseru yn fy llaw. Aethum i waered ar hyd rhes fawr o risiau, a thrwy amryw o ystafelloedd, hyd oni chyrraeddodd yr eglwys: yna troisom ar y llaw ddean, dros risiau wedi eu naddu allan o'r graig; ac yn mhen ychydig fy arweinydd a gyfeiriodd fy sylw at allor, a dywedodd mai dan hono yr oedd beddrod y plant bychain a ferthyrwyd gan Herod yn achos Iesu. Yr oedd yn myned i gyfeirio fy sylw at allor arall, ond gan fy mod yn awyddus am fyned yn mlaen, dywedais y cawasai weled hono rhyw amser arall. Yna, wedi eogyn ar hyd rhes o risiau eraill, daethom at ddrws, yr hwn a agorodd fy arweinydd yn ddiwed, a chanfyddais gell fawr, yr hon oedd wedi ei goleuo â nifer afrifod o lampau. Fy arweinydd yn awr a aeth yn ol; a minau a'm calon yn llawn ofn, parch, a chariad, a aethum i mewn, a syrhiais i lawr ar fy nghliniau mewn gweddi ac addoliad.

“Tra yr oeddwn fel hyn, yn oriau y nos, yn gwyllo ac yn myfyrio wrth breseb yr Oen diniwed, nis gallwn iai na meddwl am y neswaith hono pryd y darfu i angel yr Arglywydd ymddangos i'r bugeiliaid ag oeddynt yn gwyllo eu praidd liw nos, pryd y dysgleiriodd gogoniant yr Arglywydd o'u hamgylch, ac y llanwyd hwynt gan ddychryn mawr. Dychymmygwn fod angel yn fy nghyfaroch i fel y gwnaeth â hwynt-hwy, gan ddywedyd, Nao otina. Yr oeddwn yn teimlo y llawenydd mawr a addawyd iddynt hwy, o herwydd fy mod yn ninas Dafydd, ac ar y man lle yr oeddwn yn gweddio y cawasai Iachawdwr a Cheidwad ei eni i mi, yr hwn yw Crist Iesu yr Arglywydd. Yr oeddwn yn bendithio yr awr y dywedais, 'Awn i Fethlehem, a gwelwn!' a chan ogoneddu a molianu Duw, aethum yn ol i'm cell, fel yr oedd yr awrlais yn taro dan o'r gloch.

“Mae Bethlehem yn sefyll yn nghanol gwlad Judea, oddentu chwech milldir i Jerusalem. Yn Hebraeg gelwid hi Beth-lechem, sef enw a roddwyd iddi gan Abraham, ac yn arwyddocau 'Ty bara.' Gelwid hi Ephrata, sef 'Ffrwythlawn,' ar ol gwraig Caleb.—Mewn cyfeiriad at hyn y dywedai un o'r hen seintiau gynt, pan ddaeth ar ei bererindod i olwg y ddinas hon, 'Yr wyf yn dy gyfaroch di, Bethlehem, tŷ y bara gwirioneddol, lle y ganed y bara a ddaeth i wared o'r nef. Yr wyf yn dy gyfaroch di Ephrata, y wlad ffirwythlawn, lle yr ymddangosodd Duw yn y cnawd!' Hyd y nod yn yr oes bresennol, yn enwedig mewn lleoedd gwrteithiedig, y mae y ddaear o amgylch y ddinas yn dra ffirwythlawn. Y ffigs a'r sypiau grawnwin ydynt yn aml a danteithiol iawn, ac y mae pob peth yn tyfu yma yn hynod gyffwrn.

“Gelwir Bethlehem hefyd yn 'Dinas Dafydd,' o herwydd mai yno y ganed y tywysog hwnw, yr hwn oedd yn un o gyn-dadau Iesu Grist, a'r mwyaf enwog ac ardderchog o holl freninocedd Israel. Weithiau, hefyd, gelwir hi yn yr ysgrythyran yn Bethlehem Judea, i'w gwabaniaethu oddiwrth Fethlehem arall ag oedd yn Galilea, yn perthyn i lwyth Sabulon, ac heb fod mewn un modd yn enwog.

“Yn y lle hwn y darfu i'r Cristionogion boreuol neu gyntefig adeiladu teiml, yr hon a amgylchynai neu a gynnwysai dŷ yr anifeiliaid, yn mhysa un y cafodd Iachawdwr y byd ei eni. Hwy a dyrent yma o bob parth i'w addoli Ef, yr hwn a ddarostyngodd ei hun, fel y cymerodd arno agwedd gwaa, a'i gael mewn dull dyn bach, o gariad atom ni. I'r dyben o yru ymaith y Cristionogion, a gwneud gwawd o'u crefydd yn ngholwg y Paganiaid, darfu i'r Amerhawdwr Adrian beri i ddelw i'r duw Adonia gael ei gosod i fynu yn y deml hon, ac a sefydlodd addoliad trythyll a gwaradwyddus i'r duw hwnw, yr hwn a barhaedd hyd deyrnasiad yr amherawdwr Cystenyn. Helen, mam y tywysog hwnw, yr hon oedd wedi enwogi ei hun yn fawr trwy ei gweithredoedd duwiol o'r blaen, a ymwelodd â gwlad Canaan, ac a ychwanegodd at ei chlod, trwy beri i'r ddelw warthwys gael ei dinystrio, a'r addoliad ffaidd gael ei ddi-ddymu; a thrwy ei chynorthwy a'i chefnogaeth hi y cyfodwyd yr adeilad ar y man y ganed yr Iesu, yr hwn yn awr a elwir Eglwys Fair. Mae nodau hynafiaeth i'w canfod yn eglur ar yr eglwys hon, er ei bod wedi ei hadgyweirio a'i chyfnawid lawer o weithiau. Adeiladwyd hi ar ddull croes, ac y mae wedi ei haddurno ag 48 o golofnau mawrion o farmer hardd.

“Yn awr, yr wyf yn myned i'th arwain i'r gell santiaid, lle y ganed ein Ceidwad; ac O, nad allwn ddwyn eich meddwl i deimlad addas ar yr achlysur; ond y mae yn anhosibl i neb deimlo fel y rhai a gaet y fraint o ganfod y pethau hyn a'u llygaid eu hunain. Nid yw y dyn balogedig yn canfod dim yma, ond gwrthoddyrchau a haeddant ei ddiystyrtwch; nid oes yma ond lletty anifeiliaid, presb a baban, yn dlawd a digon gwael yr olwg ar-rynt; ond i bob gwir Gristion y mae y llet-

ty anifeiliaid yn doml, y preseb yn gysegr anteiddiolaf, a'r baban yn Israhawdwr.

"Wedi eogyn ychydig o risiau, yr ydym yn dyfod at ddrwa, yr hwn a arweinia at gapel tanddaearol y gell santsidd. Y mae yn 38 troedfodd o hyd, yn 11 o led, ac yn 9 troedfodd o uchder; dau bar o risiau, wedi eu hadeiladu ar y naill du, a'r llall ar y tu arall, a arweiniant i eglwys y Groegiaid ac eglwys yr Armeniaid. Y graig a'r palmant ydynt wedi eu gorchuddio â marmor gwerthfawr, yr hwn a roddwyd gan St. Helen. Denddeg a dengain o lampen a gyneuant yn wastadol yn y lle santsidd hwn, ac nid yw goleuni yr haul un amser yn cael treiddio i mewn iddo. Yn y pen pellaf, tua'r dwyrain, y mae y fan lle yr egorodd y forwyn fendigaid ar Geidwad y byd. Mae y lle hwn wedi ei oleuo ag 16 o lampen, a'r man yn cael ei nodi allan gan ddernyn o faen marmor hardd, wedi ei amosod â jasper, yn nghanol haul curaid, ac yn amgylchynedig y geiriau canlynol wedi eu cerbio yn y iaith Ladin: 'Yn y man hwn y ganed Iesu Grist o'r forwyn Fair.' Ychydig i'r deau, y mae y preseb, ac yn gyf-erbynol dynodir y man yr eistoddai Mair, a'r baban ar ei gliniau, pan ddaeth y doethion o'r dwyrain i'w addoli, a chyflwyno anrhegion iddo. Mae y lle hwn hefyd wedi ei harddu â lleni o sidan gwyn, ac amaeryw o sar oddiamgylch iddynt; ond cymerir y rhai hyn o'r neilldu, fel uad oes ond y graig noeth y weledig, pan y mae yr addolwyr yn dyfod i ymweld â'r lle ar ddydd y Nadolig.

"Wrth ymgrymu yn y lle hwn, llanwyd fy oaid â theimladan ag nas gallaf mewn un modd eu darlunio; ac nis gollwn lai na chyfodi fy ngholygon tua'r nef, a diolch i Ddaw am roddi ei Fab yn Geidwad i bechaduriaid."

Y darlennydd ystyriol a ganfydda lawer yn yr hanes blaenorol ag sydd yn sawri o Bab-ymdiaeth; ac nis gall lai na gofddio fod cym-antio o goel-grefydd yn cael ei ddwyn yn mlaen yn y byd, a gweddio yn daer am fod cyhoeddiad cyfrodinol o'r Efyngyl yn ei phurdeb trwy holl wiad Judea, ac yna bydd i broffwydoliaeth yr enwog Fardd Dewi Wyn, yn ei awdl ar "Elsongarwch," gael ei chyflawni, pan lefarodd megys dan ddylanwad awfal y geiriau canlynol:

"Aidnebydd

Y ca Isarydd ochran Calaria;
Cyn hir progethir ar ben Golgotha;
Hou mewn mawr awydd yn mhon Moris;
Yr Oeow-wydd a mynydd Amasia;
Daw'r amser da'r adler Daw ryw oedd,
Fwy? Hen egiwydd penigol Asia."

Congl y Beirniaid.

"Fy mrodyr a'm twyllasant fel afon."—Job 6. 15.

Mae llyfr Job yn cyfeirio at arferion boreuaf y cynaf; rhydd Job yma ddarlunied penigamp o gyfeillion gau. "Fy mrodyr," non, yn hytrach, Fy (Heb. *sebi*) nghyfeillion.—"Cyfeilgarwch," medd Samsel, "yw ym-

glymiad calonau," yn gwreiddio mewn cyd-rywiaeth anian, a darbwylliad o fodoliaeth rhinwedd, onestrwydd, a diymwadalwch.—"A'm twyllasant." Cyfall twyllodrus, eef gelyn yn ngwiag cyfall, aydd yma yn cael ei ddarlunio. Gyda llaw, y fath anaf-ddyn yw, yr un peryglusaf i gymdeithas. Gelyn yw un yn mynweu casineb tuag atoch—yn dymuno eich aflwydd—yn llunio ffordd i'ch drygu—yn gwylio am gyfle i'ch rhwydo—yn rhoi yr esboniad gwaethaf ar eich ysgogiadau, a'r gair duaf ar ei dafod; ond dyma chwi yn gwybod mai gelyn yw. Y mae yn profesu gelyniaeth tuag atoch; a phan yn ei gyfathrach yr ydych yn ochelgar pa beth a wneloch ac a ddywedoch. Ond nid oes genych y fantasia hyn ar y rhith-gyfall; yn ei bresennoldeb ef agorwch eich mynweu yn ddiffoddwl a difwrw—pethan ynddynt eu hunain yn ddiiddrwg, ond gwna ef eu dirdyn er gwneud rhwyd i'ch dal. Cym-er fantasia ar eich diniweidrydd, a daow ef, pan ddol cyfle a mantais yn bwrw ei gochl ymaith—yn dadleni ei gymeriad—yn troi yn fradwr, ac yn lledu ei rwyd. Gall Judas dori yn ddyfnach na gelyn. Oddiar hyn y mae y ddiareb Ysbaenaidd, "Gwaroder fi rhag fy nghyfeillion, gwnaaf o'r goreu a'm feliaion."—"A'm twyllasant fel afon." Y taith-farch-nadwyr yn y dyddian hyny a arferent fas-nachu rhwng yr Aifft a Phalestina. Byddai eu teithiau trwy anialwch sychlyd a phoeth-lyd Arabia; a'r pryder rhyaf iddynt hwy a'u hanifeiliaid fyddai o ran diffyg dwfr. Wrth fyned, dygwyddai y tywydd fod yn llaith—cyfarfyddent ag afon drochioneg, yn gorlifo, ac yn drystfawr yn cindo y gwastad-odd o'i blaen. Ymddisychodent a llanwent eu crwyn-lestri, ac ymddyriedent ynddi am adgyfnerthied wrth ddychwelyd. Ond daow hwynt yn dychwelyd—yr hin wedi newid yn boeth iawn—y llwch dan draed yn dryloag—yr haul fel ffwrn uwchben—yr anifeiliaid yn bresu am yr afon, a rhai yn ymloddadu a syrthio. Myntaloedd Sheba efo mynweuau dyohlamedig yn dynesu: ond O! stom!—yr afon wedi sychu; a'i gwely yn agennu poeth-lyd! Afon a'i gwraidd yn y cwmwl oedd. Yr oedd ei bodoliaeth yn ymddibynq ar y tywydd. Gwna ei hymddangosiad ar ddydd y gafed dyrfa; pan wreogol yr hin dar-fyddai o'i lle. Dyna ddarlun gloyw o'r cyf-sill gau. Yn eich haf melynwyn mawr, mor gwtws-lohaidd ydoedd—mor angherddol ei serch atoch—min y dar mis gallai ei dori; ond gwgodd eich nen—chwerwodd yr hin—ym-gaglodd yr elfenan i frwydr—ymianodd y felton i'ch mynweu. Wela, beth a ddaeth o'r cyfall, mae ef wedi dadlennu ei gymeriad.—*Seren Gomer.*

HANES SHON CENT.

Gan D. AP RHYS STEPHEN.

PAN oeddwn i yn blentyn, byddai yn beth cyffredin ym Mynyddislwyn, i fam ddywedyd er dychrynu plentyn i ddystawrwydd a llonyddwch, "Taw, os myn di! ag on'te, fi hela am Shon Cent atat ti." Y traddodiad cyffredin oedd, taw rhyw ddyn drygionus, galluog, a chythreulig oedd Shon Cent, ac, ei fod yn feistr ar y *gelfyddyd ddu*, ac yn arfer hud a lledrith.

Rhoddaf yma, er difyrwch ac addysg y Cymry, yr llyn oll o'i hanes a fedrais, o bryd i bryd, pan fyddwn bob amser yn chwilio am bethau eraill, gael gafael arno.

Ym mhlwyf Eglwyselian, ac yn agos i Gaerffili, ym Morganwg, y mae lle a elwir y dydd heddyw, *Abertridwr*—lle y cyferfydd tair nant. Gynt galwesid y lle *Cwmtridwr*—a'r cwm islaw yn Gwmyrsga.

Yma, yng Nghwmtridwr, y ganed Shon—mab ni wyddys pwy—ond dyna hanes ei febyd o'r "Myfyrian Archaeology," gan Iolo Morganwg.

Dywedai llyfr Shon Bradford, mai Shon Cent oedd Shoni Cwmtridwr; mai hynod am awen a deall oedd pan yn fachgen; ond (fel ag y bu erioed, ac y bydd byth), ei gymmodogion a genfigenasant wrtho, ac a'i anmharchent yn anghyfiawn, ac yntef yn fachgen tlawd, wedi colli tad a mam, nid oedd gantho fold yn y byd i fyw, ond a enillai wrth weithio gyda ffermwyr ac eraill. Un diwrnod oer iawn, yr oedd efe yn bugeiliav'r brain, ac fe ddaeth i dŷ ei feistr i ymdwynio; gofynwyd iddo, pabam y delai oddiar y maes, a gadael y brain ar yr yd? "Y mae y brain, (ebai yntef,) yng Ngastell Caerffili." "Yng Ngastell Caerffili," ebai ei feistr; ac a'i pwyodd yn greulawn, gan ei droi i maes o'r tŷ. Y bachgen a gymerwys ei ffordd tua phen uwchaf Gwent, ac ni welwyd ef mwyach yno. Ei feistr a aeth i maes ym mhen ychydig, a thua'r cae gwenith, lle nid oedd gymmaint a branidd ei gweled: rhyfeddu yn fawr: ond o du Caerffili clywed grawg a llefau anghyffredin gan frain: myned tuag yno, a gweled y brain wrth y miloedd mewn gwirionedd; ac er nad oedd na drws na ffenestr yn nghauad, nis gallai gymmaint ag un o'r brain ddiange i maes o'r twr; ond yn lle hyny, ymgyrnoi am ei ben ef, a phigo ei lygaid o'i ben; yna daeth ei gof iddo y sarhad a'r anmharch a wnaeth ef ar y bachgen tlawd a alwai ole SHONI CWMTRIDWR, a danfon i chwilio am dano; ond nid oedd neb a wyddai ronyd am dano.

SHONI, bid a fynd, a aeth yn y blaen tua gwlad Went,* ac i blwyf Cent, a elwir yn

* Oddiar pan gyfarfyddais â'r hanes hon, mi a fyddaf yn fynych iawn yn dychymmygu am daith Shoni Cwmtridwr. Pa lwybr a gymerodd y bachgen bach tlawd dawrus ac erlidedig? Fe groesws yr afon tua y lle mae Pont Bedwas yn awr, ac a aeth dros y mynydd, ac i lawr dros afon Syrhowi tua Phont Syr Dafydd; neu, wedi cadw ar y llaw chwith, fe aeth heibo i eglwys Bedwelty, ac i Gomin Coed y Moch, a thros Pont-aber-nant-y-Felin; ac wedi hyny drwy bentre

Saesoneg Kentchester; ac yno, mewn tŷ gwr mawr, fe gafas le gwas mewn ystabl, i edrych ar ol y ceffylau a'u bwydo; efe a orweddai bob nos dan y presob; ac mor ofalus oedd am y ceffylau, fel y dalwys y gwr boneddig sylw nid bychau arno; ac efe a rhoddai rhyw faint o arian ar brydiau iddo; ac â'r arian hyny y prynuaf y glas-fachgen lyfrau a phapur, ac a ysgrifennai rhywbeth neu i gilydd yn fynych. Dalwyd sylw ar hyn, a gwelwyd y gallaf y bachgen fod yn wasanaethus mewn modd amgenach yn y teulu na bod yn yr ystabl; ac anaml iawn yr oes hono y ceid neb a fedrai ddarllain ac ysgrifenu yn mysg uwch o radd na'r bachgen tlawd. Cymerwyd ef i'r tŷ, a holwyd ef, a deallwyd y medrai Ladin; derbyniwyd ef i barch, a rhoddwyd iddo swydd a chytlog a weddai i ysgolbaig, a phau ddaeth i'r oedrau gofynedig, urddwyd ef yn offeiriad. Bu dros ryw faint o amser yng ngwasanaeth yr eglwys yn Emlyn, ond yn mhen tro, efe a gafas eglwys plwyf Cent, yng ngwasanaeth pa un y bu hyd farw; ac yno y claddwyd ef dan wal y gangell, nid yn yr eglwys nac i maes o honi, yu ol ei adymuniad. Yr oedd yn wr hen iawn yn marw, ac yr oedd ef yn gwelid y mawr lygredigaethau ag oeddent wedi ymlusio i mewn i'r eglwys; ac yn dwyn ei dystiolaeth yn fawr yn eu herbyn; am hyu cyfrifid ef yn un o'r Loldardiad. Yr oedd yn byw ynghylch yr un amser a Dafydd ab Gwilym—[h. y., tua 1420 ac ym blaen,] ac fe ellai ychydig ar ei ol ef, yr hyn sydd yn debyg wrth yr ymryson rhyngtho â Rhys Goch o Eryri, ynghylch drwg-ymarweddiad beirdd yr amser hyny. Hyn yw sylwedd hanes Shon Bradford. Dywedir chwedl y brain am Gatwg, Llan Carfan, ac un o ofergoelion yr oes dywell hono yw hi.—Iolo Morganwg.—Myf. Arch.; cyf. iv. tud. 127.

Y mae Kentchester ar gyffin swydd Henffordd, pan yr elir iddi o Fynwy, gerllaw Grosmont. Byddem ni, "bechgyn y Fenu" gynt, yn myned ar bwys y tŷ wrth fynd i bregethu i Garway—fel y cofiant fy hen gyfeillion yn dda. Wel, dyna Shon yno yn y stabl—wedi hyny yn y teulu—wedi hyny yn offeiriad (Pabaidd, cofier)—ac yn sylwi ar annwioledeb y wlad a thywyllwch dygn y bobl—y mae yn pregethu yn y gymmydog-aeth, ac yn ymdrechgu yn mhob modd idd eu

Maenol (y mae moel) a thros Benyfan a mynydd Llanhiddel, ac i lawr dros Dwynyrchod i Bontypridd; wedi hyny gan gadw o hyd ar y llaw chwith, fe aeth heibio Mamhillad (Man-y-barlad) a thrwy'r Goetre, ac yn y blaen, ac yn y blaen. Y mae dros ugain mynydd bellach er pan y teithais i ar ddiwrnod mewn lawn, dros fynydd Bedwas; yna was, gwan, mewn lechyd, ac yn wan o galon, wedi bod yn nghymmanfa Caerffili; a bum mor glaf ar y ffordd, ac wrtho yn hunan, fel y bu gorff arnaf i orwedd i lawr, am banner awr neu rador, am fy mod yn rhy eiddid! gerdded. Nid oedd yno ond y Duw gwyn a ffinau! Ni wyddwn yr ystori hon pryd hyny am Shoni Cwmtridwr, onis buasai genyf ddychymmygion a breuddwydion lawer am dano, ac am ei daith. "Hwy a ant o nerth i nerth."

D. R. S.

† "Emlyn."—Castell-newydd-yn-Emlyn yn ddiagram neuol. D. R. S.

‡ Dywedir chwedl gynhebyg, os na thwyllir â gan fy nghof, am Robin Ddu o Fon. "y prwyf hwyd," neu "Robin Ddu ab Sianocyn Bledrydd," yr hwn a fiodd oedd yng nghylch 1340, ac yn y blaen; sef, oedd hyny, rhyw 80 mlynedd o flaen Shoni Cwmtridwr. D. R. S.

geleuo a'u hachub. Yn awr dyma'r w-bwb! Iawr gan y mynachod, "Y mae Shon Cent yn enwog yn y gelfyddyd ddu—yr oedd mewn cyngrair a'r diawl cyn dyfod o'i wlad ei hun; gellai pan yn grotyr rhwyfno y brain yn ngastell Caerffili."

Brad a chynllwyn cythreulig y mynachod oedd hyn oll, er atal ei lwyddiant, a rhoi teryn ar ei allu fel diwygiwr. Yn y diwedd bu hwn farw—ond nid oedd lliid ei elyunion wedi marw eto. Fel hyn y dyweden, "Onid gwir a ddywedem am Shon?—yn wir dywedasoem lawer llai na'r gwir,—fe fystws Shon y diawl ei hunan." "Dur yn cato ni," ebai yr hen Gymry gwirion, ar ymylan Mynyw ac Henffordd—(uid oedd yno ond Cymry pryd hyn.) "Shwd y bu hyn Syr?" wrth y monach crwydrol celwyddog, "Shiwd aeth e'n drech na'r cythraul?" "Wel," atebai y was ffyddlon ei feistr, "yn y shiwd hyn, Gwenllian fach. Y'ch chwi yn aelod ffyddlon o'r wir eglwys?" "Daw deisheson ni," ebai yr hen Wenni, "otw, otw, Syr," gan ymroesi. "Wel, dyma fel y bu y peth, wel-wch chi—fe fynws Shon gytundeb a'r Hen Fachgen, ac fe rhwymws ei hunan y celsai yr Yabryd Drwg ar ol ei farwolaeth bob peth o hono fe a fyas o'r ochr tu fewn, neu yr ochr tu face i'r eglwys: y'ch chi'n gwel'd Gweni?"—"fe, fe, syr, cerwch yn mlawn a'ch stori—wy'n cael hwyl y brain—mynwch chi gornod o fodd, syr?"—Na wna, nes bo i wedi cwpla yr hanes hyn. "Wedi hyn, deallwch Gwenni, beth wnaeth Shon ond cytuno yn ddistaw fach a'r clochydd idd ei gladdu dan wal yr eglwys, fel na fyas ei gorff na'r tu tu fewn na'r tu face." "Wel, syr." "Fe fu Shon farw yn y diwedd, ac fe claddwyd e'n gwmws—mewn diwrnod neu ddau. Dyma'r gwir drwg yn dod ar ei dro i 'sbio am ei gyfaill, ac yn cael ar ddeall fod Shon wedi marw—bant ag e' tna'r eglwys—yr oedd y clochydd yn tori bodd yn y fynwent ar y pryd.—Ble claddwyd Shon Cent?" "Pwy y'ch chi'n syr, sy'n gofyn?" "Feidiwch chi a jofal'n am hyn, ond atebwch, ac yn froi heyd." "Wel, wetai ddim ond y gwir, chladdwyd ddim o hono yn yr eglwys hyn—chladdwyd ddim o hono i maes o hi hefyd—ond dan wal yn y man hyn." Ar hyn dyna rhyw rhywfa tyn, myglyd a drowedig, gan enau y gwir diarth, ac fe gollws y clochydd ei olwg arno y pryd hyn. "Ah! (ebai fe wrtho ei mnan,) y mae yn dda geni—mae Shon wedi nyn'd trwyddo yn bellol." Yn awr, Gweni, os gwelwch chi'n dda, fi gymera lymaid o'ch medd goreu chi—e golwythyn bach, bach o'r cig moch yna." "Cewch yn siwr, syr, a chant groeso."

Dyma yn ddiau yw gwir hanes yr holl hen chwedlan celwyddog hyn am ddiwygywr eu gwlad yn mhob oes. Tra y difenwyd Shon Cent fel hyn, y gwir oedd ei fod gyda y dysgedigaf o Gymry yr oes—y duwiolaf ei fuchedd—y mwyaf anturiol ei yabryd pan yn caisio gwneuthur daioni idd ei gydwladwyr, yn gystal ag un o'r gwladyddion goreu a feddai Cymru. Yr oedd sir Henffordd, pryd hyn yn rhan o Gymru—ac nid oedd nemor o'r ond yn Nghymraeg yn cael ei adrodd, nac

hyd y nod ei ddeall vn y wlad hono. Gelwid ef yn gyffredin y DR. SHON CENT, gan y gwybodws, yr hynaws, a'r cydwybodol. Yr oedd Shon hefyd yn f'ardd ac yn ddiar-ebydd. Gellid rhoddi profiun ac egluriadau pe byddai lle yn caniatáu; dyma ddyfyniad o gywydd o'i waith ef:

Edrych yn fynych, f' einioes,
Ar Grist, a'i gortf ar y groes;
A'i fron, a'i galon i gyd,
A'i wiw-dlws gortf yn waedlyd;
A'i drued gwrdd mewn diriaid gur,
A'i ddwyllaw yn llawn o ddolur!
O'h odlau, ddyn a'th adlam,
O'th gus, y cafas y cam;
O'th rwyf dithau a'th ryfig,
A wnai Dduw beunydd yn ddog.
Diffrwyth oedd, fel dwy Afirig,
I ddyn ei dda, a'i Dduw yn ddog!

Profais i, megys prifardd,
Pawb o'r byd, wr hyfrid hardd;
Profais yn rhwydd arglwyddi,
Tlawd, cyfoethog, rhywiawg rhi:
Nid cywir gradd o neddyn:
Nid oes iawn gyfaill ond Un.
Er neb ni thores Iesu
Eilan gyfeillach a'i lu.

Manceinion, Caehirfryn,
Ionawr 12, 1849.

Y GENINEN.

Testyn Gwennyen Gwent (Arglwyddes Hall)
i Eisteddfod y Fenni, 1845.

Pan lew arweiniodd Dewi
Ddewr blaid o'n hynafid ni
I gyrc gnif ac erch y gwaith
Ar ei alon wrolaeth,
Ni rodd pan enillodd nod
Ond Cenla yn docynod.

GORONWY OWEN.

ARWYDDLUN Cymru, teg dy wawr,
Ti bian'n awr fy nghaniad;
Mor hoff i'n gwrol dadau gynt
Ar lawer helynt irad
Dy weled oedd; a chenynt ni
Byth peri'r bri am danad.

Arwisged beilchion blant y Sais,
Rai hoff o drais, y Rhosyn;
Y Scotiaid, yr Yegallen; ac
Y Gwyddel brac,* Feillionen,
Ond Cymro, sy mor hoff o gerdd,
A gar y werdd Geninen.

Arweinwyd gynt gan Ddewi Sant,
Mal tystiant hen hanesion,
Lu dewr o Gymry disglair arf
I roi ar darf elynion;
A'r Brython yn fuddugol fu
A ffoi a orfa'r estron.

Y Saeon yn eu cyfyng awr,
Yn nghanol mawr galedi,

* Brac—Rhwedd-galon.

Wngasant fal y Cymry, gan
Fel hyn amcann siomi
Y duwiol Sant, heb gredur' ffaith
Nad oedd eu gwaith ond gwegi.

Ond buan canfu'n gwladwr clas
Eu twyll a gan gyfrwyder;
A rhoes Geninen irlas iawn
I'w filwyr llawn gwrolder:
"Hon," meddai, "ar bob cap o draw
Yn chyfiaw heddyw gweler."

Daeth awr y gad; ac erchyll oedd
Y twrw, a'r floedd, a'r grillian;
Ond y Geninen laswawr fyth
A nodai'r Brython allan:
A ffoi fu raid i'r oestron lu
O flaen y Cymry mwynlan.

Tra chwyddo dewredd yu ein bron,
Yr aerfa hon a'i mawrfri;
A chof o'r Sant nas gwyddai ffyw!
A fyddant anwyli iui;
A gwiago gwerdd Geninen fydd
Ein balchder dydd Gwyl Dewi.

Ei gwyn sydd ini'n arwydd llon
O burdeb bron y Cymro;
A'i glas yw anfarwoldeb I'r,
A hawdd canfyddir ynddo—
Y gwelir tra b'o môr a thoa
Y Brython yn blodeuo.

Gwenynen Gwent! tra paro'n hiaith
Ac oesoedd maith dazaren,
Am Ddewi Sant ni dderfydd eon
A'i ddewryon hyf eu helfen;
A chofir dy Wladgarwch di
Tra paro bri'r Geninen.

DANIEL LAS.

Cyf. gan Ll. Lewis, Pinegrove.

DAFYDD YN GYSGOD O GRIST.

(Parhad o "Fenna yr Aniatwch," tudal. 56.)

1 Yr oedd eneiniaid Dafydd mewn rhan yn hynod a gwyrthiol. Gorchymynodd yr Arglwydd i Samuel laww ei gorn olew; "Yna y cymberth Samuel ei gorn olew, ac a'i eneiniodd ef yn nghanol ei frodyr." 1 Sam. 16. 1. "Eneiniaid ef a'm holerw santaid." Sal. 89. 20. "A daeth Ysbryd yr Arglwydd ar Dafydd o'r dydd hwnw allan." Eneiniwyd Crist i'w swyddau cyfryngol: "Ac wele y nefoedd a agorwyd iddo, ac efe a welodd Ysbryd Duw yn diagn fel colomen, ac yn dyfod arno ef. Ac wele lef o'r nefoedd, yn dywedyd, Hwn yw fy anwyf Fab, yn yr hwn y'm boddlonwyd." Math. 3. 17. Yr oedd yr eneiniaid hwn o fewn profwydoliaeth; "Yr Arglwydd a'm heneiniodd i efengylu i'r rhai llariaidd." Esa. 69. 1. "Am hyny y'ch eneiniodd Duw, sef dy Ddauw di, ag olew llawenydd yn fwy na'th gyfeillion." Balm 45. 7.

2. Gorohfygodd Dafydd y cawr Goliath, o Gath, y Philistiaid. 1 Sam. 17. 50. Cariodd Crist y fuddugaliaeth ar y diafol, cawr Anwn, er ei fod yn ei berio i'r frwydr fel y Philistiaid ddeugain diwrnod. Math. 4. 11.

3. Pan ddyohwelodd Dafydd e ladd y Philistiaid, daeth y gwragedd allan o holl ddinasoedd Israel, dan ganu a dawnsio, i gyfarfod a'r brenin Saul, a thympanau a gorfoledd, ac ag offer cerdd danan. A'r "gwragedd wrth ganu a ymatebent, ac a ddywedent, Lladdodd Saul ei filoedd, a Dafydd ei fyrdiwn. A digiodd Saul yn ddirfawr, a bu Saul a'i lygad ar Dafydd o'r dydd hwnw allan." 1 Sam. 18. 9. Llawenychai merch Seion, a chrechwennai merch Jerusalem, a llefai y torfeydd, Hosanna i fab Dafydd—synodd y wraig o Samaria—yr oedd y wraig o Ganaan yn foddion i gynhyrfu llid yr archeffoeriaid a'r doctoriaid yn erbyn Crist. "A phan welodd yr archeffoeriaid a'r yagrifenyddion y rhyfeddodau a wnaeth efe, a'r plant yn llefain yn y deul, ac yn dywedyd, Hosanna i fab Dafydd, hwy a lidiaent." Math. 21. 15.

4. Ffodd Dafydd rhag ofn Saul, ac a oeth at Achis, brenin Gath. 1 Sam. 21. 10. Gall hyn ein cyfarwyddo at ffodigaeth Crist. "Y dwithyn hwnw daeth ato rhyw Phariseod, gan ddywedyd wrtho, Dos allan a cherdda oddi yma, canys y mae Herod yn ewyllsio dy ladd di." Luc 13. 31. Hofyd, ffodigaeth y wraig i'r diffeithwch. Mat. 12. 14.

5. Bu Dafydd yn crwydro mewn anialwch ac ogofeydd rhag Saul a'i fyddia. Dengys hyn deithian cyfyng a ffodigaethus Crist o afon yr Iorrdonen hyd afon Cedron—heb le i roi ei ben i lawr.

6. Ymgynnulodd at Dafydd bob gwr heb-bulus, a phob gwr oedd mewn dyled, a phob gwr cystaddiedig o feddwl; ac efe a fu yn dywysog arnynt hwy. 1 Sam. 22. 2. Rhai ar ddarof am danynt a ymgynnulodd at Fab Duw—y llwythog a'r blinedig, a rhai mewn dyled o ddeng ml o dalentau, a'r briwedig o ysbryd a'r drylliedig o galon, a chwasant orphwysdra i'w heneidiau. Math. 11. 29.

7. Danfododd Dafydd ei weision at Nabal i fynydd Carmel, i ymofyn cynorthwy 'yn ei gyfyngder; ond Nabal a'i difenwodd: pen. 25. 14. Cyhoeddodd Dafydd y farn uwch ei ben. Dangosodd Crist arwyddlun yn gynil o hyn wrth feiddithio y ffigyabren ddirfwrth; Math. 21. 19; ond yn amlycach ar ddiynstr Jerusalem, a'r farn a fydd. "Canys bum newynog, ac ni roisoch i mi fwyd: bu arnaf sychod, ac ni roisoch i mi ddioid."

8. Yn absenoldeb Dafydd a'i wyr, yr Amaleciaid a drawsant Siclag, ac a'i llosgant hi a than; caethgludasant hefyd y gwragedd oedd ynddi, a'u meibion a'u merched a gaethgludasid. "Yna dychatodd Dafydd a'r bobl oedd gydag ef eu llef, ac a wylasant, hyd nad oedd north ynddynt i wylu: a bu gyfyng iawn ar Dafydd:" pen. 30. 6. Y mae yr banes hon yn ddirych eglur, os nad y mwyafr eglur a gawa yn yr Hen Testament, i ddangos Crist yn yr ardd, yn ei lefan cryf a'i ddagrau, mewn ymdrech meddwl: a'i chwys ef oedd fel deitnyau gwaed yn diagn ar y ddacar—y mae ei ruddfanan ef fel yn boddi eu llef wylfusa hwy, a'i chwys gwaeddyd ef yn gyru eu dagrau hwy o'r golwg. "Ond Dafydd a ymgysurodd yn yr Arglwydd ei Ddauw." Crist a ddywedodd, "Nid fel yr ydwyf fi yn ewyllsio, ond fel yr ydwyf ti."

9. Erliidodd Dafydd ar ol yr Amaleciaid, ac a'u gorchfygodd; a dychwelodd eu gwragodd, a'u meibion a'u merched. "Ac nid oedd yn eisiau iddynt na bychan na mawr, na mab na merch, na'r anraith. Erliidodd Crist ar ol ei elynion, gan ysaogael tywysogaethau ac awdardodau, "efe a'u harddangosodd hwy ar gyhoedd, gan ymorfoleddu arnynt arni hi." Adferodd ei eiddo yn ol; ac ni cholliwyd o honynt ond mab y golledigaeth, fel y cyflawnid yr ysgrythyr.

10. A Dafydd a ddaeth at y ddau can'wr wrth afon Besor; "A phan nesodd Dafydd at y bobl, efe a gyfarchodd well iddynt:" 1 Sam. 30. 21. Fan ddychwelodd Crist o Edom a Bozrah, at y gwŷr a flinasant gerllaw afon Cedron, efe a ddywedodd wrthynt, "Henffych well;" Math. 28. 9; "Tangestodd i chwŷ;" Ioan 20. 19.

11. "A phan ddaeth Dafydd i Sielag, efe a safonodd o'r anraith i henuriaid Juda, sef i'w gyfeillion, gan ddywedyd, Wlele i chwi anrheg o anraith gelynicion yr Arglwydd:" 1 Sam. 30. 26. Gan fod ewyllys yr Arglwydd gwedi llwyddo yn llaw Crist, "O lafar ei enaid y gwel, ac y diwellir.—Am hyny y rhanaf iddo rhan gyda llawer, ac efe a rana yr ysbail gyda'r cedyrn;" Ema. 53. 12.

12. "A bu rhyfel hir rhwng tŷ Saul a tŷ Dafydd: a Dafydd oedd yn myned gryfach, gryfach; ond tŷ Saul oedd yn myned wanach, wanach:" 2 Sam. 3. 1. Bu yr Iuddewon yn erlid eglwys Crist, droo ddeugain mlynedd, hyd ddinystyr Jerusalem, ond yr oeddent yn myned wanach, wanach; ac achos Crist yn myned gryfach, gryfach. "A chwanegwyd aytŷ y dwrhwn hwnw ynghylch tair mil o eneidiau:" Act. 2. 41. "A gair Duw a gynyddodd; a rhufeddi dysgyblion yn Jerusalem a smlhaodd yn ddirfawr, a thyrfa fawr o'r offeiraid a nuddas. nt i'r fŷydd;" pen. 6. 7. "Fe rhoddes Duw gan byny i'r cenedloedd hwyf edifeirwch i fywyd;" pen. 11. 18.

13. Dafydd a gofodd y cedyrn a'i barddelodd, ac a berygodd eu byswyd yn ei achos yr yr anialwch, ac a'u dyrohafodd i swyddau uchel: 1 Chron. 12. 21. Crist a ddywedodd, "A chwydhwŷ yw y rhai a arosach gyda mi yn fy mhrotedigaethau." "Ac yr wyf fi yn ordeinio i chwi deyrnas, megys yr ordeiniodd fy Nhad i minau; fel y hwytsach ac yr yfoc ar fy mwrdd i ya fy nheyrnas, ac yr eisteddodch ar orseddŷydd yn barnu deuddeg llwyth Israel;" Luc 22. 28.

14. Rhoddodd Dafydd bortread o'r deml i Solomon ei fab, a thyrswan at ei badeiladu. "A dywedodd Dafydd wrth Solomon ei fab, Ymgrysha, ac ymaguis, a gweithia; nid ymddy efo a thi, ac ni th wrthyd, nes gorphen holl waith gwasanaeth tŷ yr Arglwydd:" 1 Chron. 28. 20. Dywedodd Crist, "Fy mreniaeth i nid yw o'r byd hwn." "Ewech gan hyny a dysgwch yr holl genedloedd, gan eu bedyddio hwy yn eaw y Tad, a'r Mab, a'r Ysbaid Glân; gan ddyagu iddynt gadw pob peth a'r a orchymynais i chwi: ac wlele, yr ydwyf fi gyda chwi bob amser, hyd ddiwedd y byd. Amen." Math. 28. 19.

Ohio.

T. P. HUGHES.

CAN O DDAU BENNILL I'R GWANWYN.

Ton.—"Glan Medd" dod Mwyn."

DARTH gwanau y Gwanwyn hyffrydau f'n tir,
A'r ganaf sech heibio, y geiriau sy'n wir,
Cawn gwydd yr adar yn canu yn wych,
Daw'r ddnear i edrych yn hardd-dag ei drych;
Daw'r hwmnon a'r aradr i' redig ei fa',
Daw'r adog cawn wled yr ogin yn las,
Mae'm gobath cawn fara fo'n beridd ei flas;
Daw'r wyn bach i chwawen ar ochr y bryn,
A'r britfall i' mdrochi yn agbanol yllia,
Daw pob peth mewn awyflaet, ar ddolydd a glyu.

Y ganaf f'n odd i lawer f' wa,
Trwy orlod byw'n egor, annifyr yw'r swa;
Ond weithian sech heibio, daw'r haulwen yn nos,
Arolwg, gwna Taylor rhyw lawer e las;
Y Gwanwyn yw'r adog—beod iddo ymrod
O ochr y gweithwyr, mal glewddyn gwneid gloi
Y cynghrair diffynol—gobeithio gwna droi.
Rhwygafawredd masnachol sydd fuddiol mewn
I stal tyloft a floni gwyr llad. [gwlad,
Bob tymor o'r fwyddyn boed iddo barhad.

Pingroes.

LLEWELYN LEWIS.

SAINT DAVID'S DAY.

BY THOMAS BUCHANAN READ, ESQ.

Read at the Anniversary of the Welsh Society Philada.,
March 1st, 1840.

Of all the good saints who keep guard o'er the year,
The best and the bravest, Saint David, is here,—
There's a smile on his cheek and a light in his eye
Like the glimpses of summer to-day in the sky.
All the earliest buds from his free hand are shed,
While the blue birds are warbling just over his head,
And around him re-echoes the voice of the gales,
Like the songs which still promise the freedom of Wales.

As a shepherd through Cambria he is walking to-day,
And he signs for the flock which has wandered away;
But he knows where the pastures grow greenest and best
And soon he is striding far out to the west,
He is here, good saint, at the graves of our sires,
He is breathing the prayer which their memory inspires,
That prayer, is it answered? not for them it prevails,
But for us the far sons of those pilgrims of Wales.

Oh, the hall of Caernarvon is so mantling now,
And its roof-trees no more hold a leaf on its bough,—
And no more the good bard waxes the magical chord,
To wreath with his song the brave champion's sword:
That sword hangs in rust, and that harp wakes no more,
Where the form of the traitor has darkened the door—
There the wind with the ghost of poor Merlin prevails,
To mourn for the freedom and glory of Wales.

The buds which are swelling in Cambria to-day,
May blossom as bright as in years passed away,
Oh, well may they bloom in rare splendor to glow,
With their roots deeply nurtured in blood of the foe;
But to every true heart, upon mountain or glade,
There has passed o'er the flowers a mantle of shade,
And the dew which they weep in the sigh of the gales,
Are the tears which the patriots have shed over Wales.

There's a cloud upon Snowdon, a mist on the Wye,
Where a country's last hope rode down fighting to die,—
Betrayed from his ancestral sceptre and crown,
In the shade of his own druid oaks he went down,
And the soul of Llewellyn rose starlike on high:
While the soul of nation dropt out of the sky.
There it still sheds a glory, though midnight o' stovails.
The beautiful valleys and mountains of Wales.

But the sun which went down in that moment of war,
Like the fiery cloud led a people afar,
Until o'er the desert of waters they pressed,
To the new land of promise—the land of the West
Where Madoc first followed, it shines and must shine,
On the graves where our brave-hearted fathers recline,
And here, even here, until memory fails,
Every scion shall pledge to Saint David of Wales.

SENEDD YR UNOL DALAETHAU.

Cyfansoddir Senedd Cynghorfa y XXXI, fel y canlyn:

Llywydd—MILLARD FILLMORE.

Whigiaid yn Italaidd; Democratiaid yn Eufeinaidd; y rhai a nodir F. S. ynt Wrthgathehiwyr, Free Soilers.

	Tymor i fynu.	MICHIGAN.	Tymor i fynu.
ALABAMA.			
Benj. Fitzpatrick	1853	Lewis Cass	1851
Uncertain	1855	Alpheus Felch	1853
ARKANSAS.		MISSOURI.	
Wm. K. Sebastian	1853	Thomas H. Benton	1851
Solon Borland	1855	David R. Atchison	1853
CONNECTICUT.		NEW HAMPSHIRE.	
Roger S. Baldwin	1851	John P. Hale, F. S.	1853
Truman Smith	1855	Moses Norria, Jr.	1855
DELAWARE.		NEW YORK.	
John Wales	1851	Daniel S. Dickinson	1851
Fresley Spruance	1853	Wm. H. Seward	1855
FLORIDA.		NEW JERSEY.	
David L. Yulee	1851	Wm. L. Dayton	1851
Jackson Morton	1855	Jacob W. Miller	1853
GEORGIA.		NORTH CAROLINA.	
John M. Berrien	1853	Willie P. Mangum	1853
Wm. C. Dawson	1855	George E. Badger	1855
INDIANA.		OHIO.	
Jesse D. Bright	1851	Thomas Corwin	1851
Jas. Whitcomb, F. S.	1855	S. P. Chase, F. S.	1855
ILLINOIS.		PENNSYLVANIA.	
Stephen A. Douglass	1853	Daniel Sturgeon	1851
James Shields	1855	James Cooper	1855
IOWA.		RHODE ISLAND.	
George W. Jones	1851	Albert C. Green	1851
Augustus C. Dodge	1855	John H. Clarke	1853
KENTUCKY.		SOUTH CAROLINA.	
Joseph R. Underwood	1853	John C. Calhoun,	1853
Henry Clay	1855	A. P. Butler	1855
LOUISIANA.		TENNESSEE.	
Solomon U. Downs	1853	Hopkins L. Turney	1851
Pierre Soule	1855	John Bell	1853
MAINE.		TEXAS.	
Hannibal Hamlin	1851	Thomas J. Rusk	1851
James W. Bradbury	1853	Samuel Houston	1853
MASSACHUSETTS.		VERMONT.	
Daniel Webster	1851	Samuel S. Phelps	1851
John Davis	1853	William Upham	1853
MARYLAND.		VIRGINIA.	
Jas. G. Howard	1851	James M. Mason	1851
James A. Pearce	1855	Robt. M. T. Hunter	1853
MISSISSIPPI.		WISCONSIN.	
Jefferson Davis	1851	Henry Dodge	1851
Henry S. Foote	1853	Isaac P. Walker	1855

Y CYFANSWM:

Whigiaid,	:	:	:	24
Democratiaid,	:	:	:	32
Free Soilers,	:	:	:	2
Anhysbys,	:	:	:	1
Y cwbl,	:	:	:	60

ENGLYNION AR FARWOLAETH PRYSE PRYSE,

A. S., Gogerddan, Ceredigion.

PRYSE anwyl, pwy o'r senedd—o'i debyg?
Deheubarth neu Ogledd?
"Aelod Cymru" fu hyd fodd,
Ac selod yn ein coledd.

Un o deula gwaedoliaeth—ein hen
Freninol D'wysogaeth;
Nid er's doe, neu'n draws y daeth
Ei âch ef i uwchafiaeth.

Uwch ben tra bo nen anian—ei deulu
Fo'n dylwyth Gogerddan,
O do i dd, a'u gwlad dan
En nodded fyth yn ddyddan.—CUNLLO.

COFIANT MRS. ELIZABETH HAILS,

Priod Mr. David Hails, Pittsburg.

GANWYD gwrthdrysych y cofiant hwn yn Merthyr Tydvil, swydd Forganwg, D. C., ar y 14 o Chwefror, 1820. Merch ydoedd i David a Margaret Davis, pa rai oeddynt y pryd hwnw yn aelodau gyda y Trefnyddion Calfinaidd: ond ymddangosai tuedd ynddi hi er yn ieuangc i fyned i ysgol y Bedyddwyr; ac nid oedd un lle arall a'i boddiai. Byddai ei thadcu yn cymeryd sylw mawr o honi, ac elai a bi gydag ef hyd ddrws y Trefnyddion, pryd y gollyngai ef hi i mewn, ond yn ddiarwybod iddo ef yr oedd wedi ei cholli, ac yn gyflym cyfeiriai ei chamrau i ysgol y Bedyddwyr. Enillodd sylw yr eglwys gymmair tuag ati wrth ei chanfod moraelog ac aiddgar mewn cysylltiad â'r Ysgol Sabbothol, nes yr oeddynt yn ei mynweu gymmair fel y darlun iddynt gynnal cyfarfod gweddi ar ei rhan cyn ei bod yn cychwyn i America, yr hyn a fu yn y flwyddyn 1834. Wedi ei dyfodid i Pittsburg, arferai fyned i wrando at y Bedyddwyr Cymreig. Un tro nodedig, pan oedd yn myned gyda ei chyfeillseu i gyfarfod gwageddol, dygweddodd fod y Parch. Wm. Owen yn pregethu mewn tŷ anedd ychydig oddiar ei ffordd, clywodd lais yr ofengyl mewn modd awdurdodol yn ymalfyd yn ei meddwl, fel y gadawodd ei bwriadau, ac y daeth i'r cyfarfod, yn yr hwn y dygwyd hi i ystyried ei diwedd; ac felly glynodd yn y moddion nes y plygwyd hi gerbron gorsedd gras, gan gydnabod ei bai gydag edifeirwch; torodd dros ben pob rhwystrau, a daeth i'r gyfeillach neillduol, pryd y cafwyd tystiolaeth ganddi ei bod yn credu yn Nghrist, ac yn ewylllysio rhoddi ufudd-dod iddo yn ol rheol ei air. Dangosai ei rhieni y pryd hwnw anfoddlonrwydd iddi ymuno â'r Bedyddwyr, ac arwyddai ei thad iddi fod yn rhaid iddi ymadael ag ef os nad oedd yn rhoddi clust o ymwrandauiad iddo. Hithau a ddywedai ynddi ei hun, "Os yw fy nhad a fy mam yn fy nghwrthod, yr Arglywydd a'm derbyn." Erbyn hyn yr oedd y dagrau yn eglur idd eu canfod yn treiglo dros ei gruddiau, pryd y toddodd calon ei mam, ac ni allai ei thad lai na teimlo, er na ddangosodd hyn y pryd hyn. Hyn ydyw ufuddhan i Dduw yn fwy nag i ddyunio; canys dywedodd yr Iesu, "Pwy bynag a garo dad neu fam, &c., yn fwy na myfi, nid yw deilwng o honof fi."—Felly, oddiar broffes o'i ffydd bedyddiwyd hi ynghyd ag eraill, gan y Parch. Wm. Owen, ar y 10fed o Fedi, 1837: ar ol byr y dangoswyd y tynerwch mwyaf tuag ati gan ei rhieni, a

plarhaodd yn aelod hardd a selog. Yr oedd ei chyuydd gyda phethau crefyddol y fath fel y gellid ei gwelw yn tynu at gyflawn oed.— Talei y sylw manylaf i'r cyfarfodydd neillduol yn anaml iawn y gwelid hi yn colli cyf-eillach.

Ymunodd yn y sefyllfa briodasol gyda Mr. David Hails ar y 24ain o Rhagfyr, 1840. Yn mis Gorphenhaf diweddf, cymerwyd hi yn glaf o'r clefyd a elwir *Dyspepsia*, yr hwn a drodd yn Glesyd Melyn (*Jaundice*). Bu ei chystudd yn llaw Rhagluniaeth yn foddion idd ei dwyn i gyflawni cyghor yr apostol Pdr i roddi cwbl ddiwydrwydd yn achos ei henaid; chwanoedd at ffydd rhinwedd, ac at rhinwedd wybodaeth; yr oedd wedi derbyn manteision fel y medrai ddarllen yn dda yn Gymraeg a Saesnaeg, ac yr oedd yn hdydysg iawn yn yr ysgrythyrau. Ymarferai â llyfrau da, megys Taith y Pererin, Gorphwysfa y Sain, &c., ond gellir dywedyd mai y Bibl oedd ei llyfr parhans. Carai ymddiddan am bethau crefyddol, a dangosai trwy hyn y fod ei henaid yn gwledda ar fendithion yr iachawdwriaeth. Nid yn aml y canfyddid gwaraig o'i hoed mor gryfed ei deall, ac mor gyflym ei hatebiad. Byddai rhai o'i chworioryd crefyddol yn ymweled â hi weithiau, a chsant gysur a phleser mawr yn ei chyfeillach, ac adeiladaeth i'w beneidiau; ond cryfhaodd ei chlefyd yn ddyddiol, fel y daeth i'r penderfyniad mai marw oedd rhaid, ac am hyn ymdrechai am y fendith, yr hon a fyddai gyda hi pan yn gadael byd o amser, fel y dywedodd wrth ei mam, yr hon oedd yn gweinyddu iddi, "Y cwbl sydd arnaf fi eisiau yw gwybod fy mod mewn undeb â Christ." Yn y sefyllfa yma y bu ama beth amser, gandremu ar ororan tragwyddoldeb Llawer gwaith y clywyd hi wrthi ei hun yn adrodd rhan o'r pennill canlynol; sef—

"Rwy'n ofni'r bedd heb wel'd dy wedd yn wr."

Yr oedd ei gwendid erbyn hyn yn gymmaint, fel y bernid na ellesid cadw cyfarfod gweddi gyda hi. Rhai dyddiau wedi hyn aeth y brawd W. Owen i ymweled â hi. Dywedodd wrth ei mam am ei throi a'i gwyned tua'r ochwyn, ac yna gofnodd i'r brawd am ddarllen a gweddio gyda hi, yr hyn a wnaeth gyda y parodrwydd mwyaf, ac ymddangosai hithau yn mwynddu y cysuron nesolaidd.

Diddadl y gellir dywedyd iddi ddyoddef cystudd mwy na feddyliond neb, o herwydd hyn byddai y llan fwyaf o'i chydabod mewn gobaith am ei badferiad, ond nid felly y meddyliai hi. Ar un prydawn galwodd ar ei mam, a dywedodd ei bod hi yn awr ar ym-

adael—ei bod yn gwybod i bwy yr oedd wedi credu, ac i fod ei Phrynwr yn fyw, a'i bod hi wedi diolch lawer gwaith am ei bod wedi cael y fraint o aros yn y tŷ, a bod crefydd yn awr yn troi yn elw tragwyddol iddi hi. Rhoddodd destyn i bregethu oddf aruo yn ei hangladd: ac felly ffarweliodd â'i phriod hoff a'i phlant bychain, ynghyd a'i hanwyl fam. Yn mhen ychydig ar ol hyn, ehedodd y wreichionen fywiol i fyd yr ysbrydoedd, pan yn agos i 23 mlwydd oed, gan adael gweddw a phump o blant bychain i alaru eu colled o honi, ynghyd a thad a mam, brawd a chwaer; y ienafaf o'r plant oedd dair wythnos oed pan fu farw ei fam, ac efe a fu farw yn mhen y tair wythnos ar ei hol. Mae y golled o honi yn fawr idd ei phriod a'r plant bychain a adawyd. Bydded i'r Arglywydd yn ei ragluniaeth a'i ras i dosturio wrthynt, trwy beri fod dynion yn meddu teimladau o dynwch at yr ymddifaid.

Dydd Mawrth, Rhagfyr 12fed, ymgasglodd tyrfa o barch iddi, i hebrwng ei gweddillion i dŷ ei hir gartref, pryd y darllenodd a gweddiodd y brawd William Owen, ac yn ol ei gorchymyn a'i dymuniad, pregethodd yr un oddiar y testyn a roddodd, sef Phil. 1. 21: "Canys byw i mi yw Crist, a marw sydd elw." Ar lan y bedd anerchwyd y dorf, a gweddiwyd gan y Parch. J. Howes, (A.); yna daerwyd ei gweddillion, a gwasgarodd y dorf, heb ubaith am ei gwelw mwy hyd udganiad yr udgorn y dydd diweddf.

Pittsburg.

DAVID DAVIES.

DR. JOHN GILL.

Mewn pregeth a draddodwyd gan y gwr parchedig hwn yn y flwyddyn 1748, ar ogoniant yr eglwys yn y dyddiau diweddf, oddiwrth Esay 21. 11, dywedodd mai yn y fl. 1848 y buasai i'r Pab o Rhufain gollu ei awdurdod dymhorol neu wladol: ac hefyd, yn ei sylwadau ar Dat. 13. 18, a ysgrifenydd ganddo tua yr un amser, efe a ddywedodd y byddai i ddinystr aughrist yn suan i ganlyn cwmp teyrnas Ffrainc, fel y ddegfed rhan o'r ddinas, ac mai enw y breuin ar y cyfryw amser, yr hwn a ddiorseidd, fuasai Lewis.— Efe a alwodd y chwyldroad a derfynai y deyrnas Ffrengig yn ddaear-gryn, yn ei sylwadau ar Dat. 11. 13.

A ydyw yn bosibl y gall rhyw un edrych ar y dygwyddiadau a gymerasant le yn y fl. 1848, a nodiadau Dr. Gill, heb benderfynu ei fod yn alluog ddeonglwr o'r Beibl.

Yn Un.

CALFARIA YN BRIF DESTYN DEDWYDDWCH.

GAN HUGH ROBERTS, PERTH, BRYNSIENCRH.*

Parhad o tu dal. 59.

Mae yn wir fod llawer wedi cael hyfrydwch trwy y darlun-nodan amlygiadawl a dderbyniwyd gan y Mawrhydi dwyfol o'i benarglwyddiaeth a'i ras. Gwedi i ddyd syrthio oddiwrth santeidd ddeddfau Ior, ac wedi i'w wiwlan ddelw, a'i addurn paradwysaidd, ddfianu yn y byd rhesymol, eglurwyd trwy ddarluniadau, mai trwy aberth yr oedd rhaid cynnodi Duw a dyn, i lawr gwagle cwmp Edén, i agor dorau Caersalem Newydd, i symud gwrthgloddion Sinai, i ddystewi rhuadau taranlyd cyflawnder, i ddfodff ffamiau y sol cydwytod, ac i dawelu y digofaiat tanbeidiawl: mai trwy aberth Crist yr oedd cerbyd iechydwriaeth i redeg â thrysorau y nefoedd i deulu y newyn; mai trwy aberth y dygid cyflawnder trygwyddol i mewn, gogoniant i'r Duwdod, trugaredd i ddyonion, anrhydedd i'r priodoliaethau, caniadau i'r seintiau, iawn i Dduw, maddeuant i ddyd, boddlonrwydd i'r blaidd y troseddwyd yn ei herbyn, a bywyd a rhyddhad i'r blaidd droseddedig. Ond wedi treulio miloedd o flynyddoedd, ac aberthu yn wastadol yr amrysi aberthau,—er ladd miloedd ar floedd o greaduriaid diniwed, nes oedd gwlad Judea megys mor o waed yr aberthau, a'r tân nefol yn difa pob aberth, yr oedd y floedd megys adgorn yn cynyddu yn barhaus, "Heb ollwng gwaged, nid oes maddeuant." Er y milbedd oedd yn cael en dwyn i fynd i Jerusalem bob blwyddyn; nid oedd y cwbl ond adgoffa pechodau; yr oedd Duw heb gael iawn, a dyn heb gael bywyd. Pasc ar ol Pasc yn myaed heibio, a Nefoedd heb ei boddloni, a dyn heb ei ddiencogi o hyd. Yr anifeiliaid yn cael eu difa wrth y cannoedd yn y flwyddyn; a'r holl genedloedd yn trengu, heb obaith am fywyd gwell. Ond,

"O fy enaid, tro dy olwg,
Gwel yn amlwg ben y bryn."

Dacw baso wedi dyfod, a gwrthysgod yr holl gysgodau hefyd. Wele Oen Duw ar yr allor ar Galfaria. Wele waed sydd yn llesaru pechod-gwell nallr eiddo Abel. Wele aberth ar Galfaria yn llyngu yr holl aberthau ynddo ei hun. Wele Archoffeiriad ac aberth ar y groes. Dacw y gwaged yn rhedeg hyd y drugareddfa. Dacw ein Harchoffeiriad bendigedig a'i ya taeuella gorsedd gwynfa a'i bar gwynoeddau waed: Dacw yr oruchwyliaeth Posenaid yn cael ei phlygu i fynd gan ein Harchoffeiriad ni ar Galfaria. Dacw ei cholofnau a'i chaerau wedi eu symud o'r golwg am byth. Yn awr fe gaiff wyn gwlad Gosen ddrwyntio a chwarae ar y brynau. Yn awr fe gaiff ancirod coehion gwlad Palestina ymberth yn dawel ar hyd y gwastadedd bras. Yn awr fe gaiff y bystych orwedd yn ddigyffrq yn y beudai. Mae Oen Duw wedi ei ddal â thafiau ei gariad, ac wedi ei rhwymyo wrth gyrn yr allor ar Galfaria. Dyma lle y cyfarlyddodd ffamiau gwaeth na Sina, ac hefyd y

cawsant eu diffodd. Ar Sinai y gwelwyd purdeba santeiddrwydd y Jehofa yn meltenu i'r golwg; oed ar Galfaria dnoe bedair ffam ddfiaol yn cydgyfarfod i losgi yr aberth—ffam gelybiaeth uffern, ffam cyddeiriogrwydd dynion, a dwy o ffamiau dwyfol, sef,

"Dwy ffam ar ben Calbaria
Gwrddasant yno nghyd,
Ffam cariad at bechadur,
Ffam goch y Dwyfol lid;
Y ddwy eagnent fynd,
Nes cuddio ser y nen,
A'r lesu rhwng y ffamiau
Yn marw ar y pren."

Dyma lle y lladdwyd yr elyniaeth rhwng y Creawdrw a'r creadur—rhwyng yr Iuddew a'r cenedl-ddyn. Dyma lle y dilewyd ysgrif-n-law yr ordinhadau, yr hon oedd yn ein herbyn ni. Dyma lle y cymerwyd hi oddiar y ffordd, ac yr hoeliwyd hi wrth y groes, ac yr ysbeiliwyd y tywysogaethau a'r awdurdodau. Os mai gan yr Iuddew yn unig yr oedd hawl i fendithion cyfammod Sinai, y mae genym niiau, genedloedd, hawl i fendithion cyfammod Calbaria. Os wrth yr Iuddew yn unig y llesari Duw ar Sinai, y mae ef yn llesaru wrth hawb o Galfaria. Os mai gan yr Israeliaid yn unig yr oedd y fraint o ddyneuo at yr allor dan yr hea oruchwyliaeth, diolch, y mae yr un hawl gan y cenedl-ddyn i deithio ael y bryn at yr aberth mawr fu ar y groes. Os yr Iuddew oedd i fwynhau ffirwthau ac aeron y Ganaan ddaearol, y mae ffordd wedi ei hagar ar y groes i ni gael mwynhau ffirwthau aeru Gwynfa, a thrysorau y Ganaan nefol. Os gan yr Iuddewon yr oedd dwf'r o'r graig i'w ddisychedu, y mae afon iachawdwriaeth wedi rhedeg o Galfaria, irwy enial dyrys owmp Edén, wedi treiglo i Gymru ac America, ac yn dysfrhau ac ireiddio hen brensi crinion Gwalia, nes eu haddurno â gwyrddlesni tyfiadawl paradaws; ac yn awr y mae si y dyaglaer ffirydau arianaid yn gwrthio o'u blaen hen sotach Paganiaeth, Mahometaniaeth a Phabyddiaeth, pa rai a ffurfiwyd yn uffern, ac a seiliwyd ar awdurdod y fagddu; ond y mae yr afon a darddodd ar Galfaria yn ei gyru o'i blaen i ddarfodedigaeth, ac yn y man fe fydd wedi gordoi y byd. Mae son am Galfaria, a'r gwaith a wnaestpwyd yno, i'w gyhoeddi trwy bob rhan o'r bellen ddaearawl, lle y bydd dynion yn byw: ac y mae Calbaria i fod yn brif destyn yn ngeuenau pob dyn ar fyr. Mae swa y marw wedi bod yn angou i lawer o bethau dinystriol cyn heddw; ac y mae yn debyg fod llawer ysgerbw eto ar drengu. Mae crefyddau gau i gymydo; mae China mewn cyffro, a banerau y bronin Iesa wedi eu codi yn Hong Kong; mae planhigion Calbaria yn dechreu tyfa hefyd yn yr India fras.

Yn fuan fe fydd swa y ffirwydr ar Galfaria wedi treiddio i gonglau pella'r byd, a banerau gogoniant wedi eu codi yn mboch goror o'r bellen ddaearol; ac yn y man fe gyhoedda yr angel tanllyd, "Syrthiodd, syrthiodd Babilon lawr." Gwybodaeth o'r rhyfeddodau a ddatfantellwyd ar Galfaria a bera i Mahomet ddfall ddfianu— a bera i'r bwystfil a'r nod drengu:

le, gwybodaeth o'r Testament a gadarnhawyd â gwaed ar Galfaria, a fydd yn gadwyn effeithiol i rwymo'r hen ddraig a'i heppil, ac i oed y byd hwn yn chwareule ddiwyddwch ysaient am fil o flwynyddau, a bydd holl deyrnasoedd y byd wedi myned yn eiddo ein farglywydd ni a'i Grist ef; ac yn cael eu llywyddu gan Dywysog heddwch. Gogoniant Duw a fydd yn ymddygeleirio, a phob cuawd ynghyd a'i gwel.

Yn awr, fy nghyd-deithwyr i dragwyddoldeb, diolchwn am frwydr Calfaria—bod y Llew o lwyth Juda wedi buddugolionethu, a'r frwydr wedi ei henhull o du pechadur. Er y gelleidd meddwl yn yr ymdrechfa y buasai peiriant natur yn cael ei ddarnio oll a'i chwyrndafu i ddystryw wrth weled yr haul yn soddi i dywyllwch—yr awyrlen wedi ei gorchuddio gan gwmwl y dymhesti ofnadwy—corwynt digofaint fel yn chwibanu yn ddychryllyd—aeth a braw fel yn treiddio i galon y ddaear, nes oedd y ddaear yn rhwygo, y beddau yn ymgori, a Phalestina yn siglo ar ei sylfaeni, pan oedd ein hanwyl Geidwad yn hoeliedig ar bren, o dan y gwg a'r gwarth drosom ni. Pa flordd y try y frwydr? Clustymwrandewch!—clywch y ffoedd "Gorphenawd" yn treiddio trwy holl ddyfrynoedd y cwmp! Dacw'r fuddugolioneth wedi ei henill gan Hâd y wraig—dacw dywysogion y fagddu wedi eu uaddu, a'u liwyr orchfygu, a thestyn gorfoleidd wedi ei gael. Pe buasai y gongcwest heb ei henill gan ein Harglwydd, collasai Dafydd ei delyn yn y gogoniant—collasai Moses ei gan—collasai Solomon ei gorn—collasai Abraham ei addewid—collasai teulu y gogoniant eu dedwyddwch, a chollasai pob dyn ei obaith am fywyd. Ond bendigedig, y mae gyda ni ddiog o dystiolaethau fod y frwydr wedi ei henill gan Iesu ar y groes. Y mae digon o dystion hyd y nod yn Gehenna, gan y gelynon eu hunain. Caniadau y gogoniant, o'r tu arall; llwyddiant teyrnas Iesu ar y ddaear, er mor groes i'r onawd y'i bya; a'n gobaitn ninau am fywyd dragwyddol, a gyd-dystiant am fuddugolioneth Calfaria.

Yn awr, zydforddion Sion, rhai sydd yn ffinedig gan y daith, yn cael eich claddu yn nyfnderoedd gofidiau, ac ar gael eich goddiweddud gan gorwyntoedd gelyniaeth lawer tro; wrth ymdrechgu cario y groes a dilyn Iesu, cofiwch hyn, mai eich lles chwi eich hunain fydd y cwbl ar bea draw y daith.—Edrychwch yn aml tua Chalfaria, a chyferbynwch eich gofidiau â gofidiau ac ingoedd yr Immanuel, a bydd yn gyorthwy i chwi fyned yn mlaen. Pa ofidiau fel ei ofidiau eff? Pa wasgeuon fel ei wasgeuon eff? Pa ingoedd fel ei ingoedd eff? Iâ, pa farw fel ei farw eff? A'r oll a ddyoddefodd er lles pechadur! Yn awr, gan fod yr holl a ddyoddefodd Iesu o Fethlehem i'r groes, a'r oll ag ydychy chwithau yn ddyoddef drosto ef, er eich lleshad. "caffed amyneid ei pherffaieth waith, fel y byddom berffaieth, a chyflawn, heb ddiwygio mewn dim," yn edrych ar rhyfeddodau Calfaria, nes caffem ein llyngan i fyau i'r oes lle bydd

"Rhw newydd wyrth o'i angen drud
Ysodd o'byd fr gaeu." O. G. J.

ADOLYGIAD AR ADOLYGIAD.

"Eithr deiryfwech y doniau gorou."—Psal.

MR. GOLYGYDD.—Hyderwyf na feddyliwch fy mod yn ystyried fy hun yn orfarnydd o herwydu fy mod yn dechreu fy ygrif fel uchod, ond y caniatwch i mi gymeryd peihau fel yr wyf yn eu cael. Wrth droi tudalenau eich Cyhoeddiad ysblenydd am fa Chwefror, tu dal. 35, denwyd fy sylw at ygrif o eiddo ryw un, dan y nodwedd, "Adolygiad ar Ddewiniaeth, Rheibiaeth, Consurrieth, ynglyd a meddiant cythreuliaid yr oesau; yn dangos eu twyll." Darlennisia yr ygrif yn bur fanwl; ond er er y cwbl ni ddywedaf nad allasai rhyw bethau ddiangydf fy sylw ag y dylasai fod wedi ei neillduo; os oes, orfyniaf eich maddeuant, ac ystyrier fy hun y coll-edwr. Nid wyf yn amau geirwiredd dyfyniadau awdwr yr Adolygiad yn y mesur lleiaf o barth dewiniaeth, rheibiaeth, consurrieth; ond y mae un peth yn mbellach na'r uchod ag y dymunwn sylw eich darlennyddion ato yn neillduol, sef "meddiant cythreulig yr oesau," ac ar hyn y bwriadwyf sylwi yn bresennol. Dichon yr ymddengys na ddydeith i rai fy mod yn dechreu yn y pen diweddf o'r ygrif; ond fel hyn yr wyf yn gwelod yn oreu, ac y mae yn fwy na thebyg genyf y bydd rhywrai yn cydweled â mi pan ddiweddf fy llythyr.

Eiddo awdwr yr adolygiad sydd fel y canlyn: "Yn awr, wrth ddybonu, gwelwn yr egwyddor hon yn ei hedyn a'i gwraidd—ffirwyth dychymyg dyn ydyw, heb y gradd lleiaf o sail datguddiad dwyfol na rheswm—ffugiaeth ydyw i gyd," &c. Anturiaf ygrif-eu gan greu nad Atheist yw awdwr yr Adolygiad, er fod genyf dir tag i ddywedod am bwy hyuag a gyhoedda mai ffugiaeth a thwyll yw "meddiant cythreulig yr oesau," nad yw hwnw yn credu y Testament Newydd. Ond gobeithiwyf bethau gwell am awdwr yr Adolygiad, a chymeraf yn ganiataol befyd ei fod yn credu fod dynion yn cael eu meddianu gan gythreuliaid, a bod gallu gan ddyinion i'w bwrw hwynt allan, pan oedd Crist ar y ddaear; ac nid byth cyn nac wedi hyn: yr hyn a arweinia fy meddwl yn naturiol i greu fod tymhor i ddyinion i gael eu meddianu gan gythraul non gythreuliaid ac i'w bwrw hwynt allan, a'r tymhor hwnw, trwy rwyf faddion dirgelaid i mi, yn dygwydd yn awr cnaudoliaeth Crist. Erfyniaf yn oestygedig ar yr awdwr dysgedig i beidio cynhyrfu pan yn edrych gyda chuil-olwg ar y cylch ag wyf wedi ei gael ynddo. Dilya yw y carai amryw, fel fy hunan, ddarllen traethawd wedi ei ygrif-eu gan awdwr yr adolygiad, ar y tymhor a'r gwaith nodedig uchod.

Bellach, hybarchus olygydd, dymunwn eich hynawsedd er caniatu i mi brofi fud, neu y gall cythreuliaid fyned i mewn i ddyinion yn yr oes, ac y gellir eu hwrw hwynt allan, (os gwirir addewid Crist) yn awr yr gystia ag yn amser Crist. Dymunwn sylw yr awdwr at Ioan 13. 27; "Ac ar ol y tamaid, yna yr sech Satan i mewn iddo." Gwyr eich

darllenwyr gan amlaf y gellir cael ngeiniau o brofion o'r fath, a'r un modd gyda golwg ar eu bwrw hwynt allan, ac ar y tir yma ni chwanegef beutyru profion fod dynion yn cael eu meddiannu gau gythreuliaid. Dengys yr addewid o'r gallu i'w bwrw hwynt allan, ag y caf ei dangos cyn diwedd fy llythyr, yn amlwg i'm gwrthwynebwr fod dynion yn cael eu meddiannu ganddynt, ac y byddaut hyd ag y bo efengyl yn cael ei chyhoeddi, a dynion i greu yr efengyl hono. Dymunwn fod mor deg a pheidio cymeryd y comisiwn cyntaf a roddodd ein Harglwydd i'r deuddeg yn Marc 6. 7, 13; oblegyd cymerodd hyny le cyn ei farwolaeth: ond cyfeiriwn sylw yr awdwr at y "comisiwn mawr," yn Marc 16, yr hwn a ddywed yn y 17eg adn., "A'r arwyddion hyn a ganlynant y rhai a gredant, yn fy enw i y bwriant allan gythreuliaid," &c. Ni ellir gwadu nad wedi adgyfodiad yr Arglwydd Iesu Grist y rhoddwyd y comisiwn hwn, ac yr wyf yn tybied na ellir gwadu ei rym y dydd heddyw, a hyny yw fy rheswm dros ei ddefnyddio yn bresennol. Dymunwn sylw yr adolygwr at yr oll o'r comisiwn—dychon y byddai hyny yn faddion i ni gyfarfod ar dir diwrthuddadl. Os yw ein Harglwydd yn meddwl mewn gwirionedd y pethau mae yn ei ddywedyd, mae yn bwriadu i bob gwir gredniwr dderbyn y dawn hyny, sef bwrw allan gythreuliaid yn ei enw ef. Os nad yw gythreuliaid yn myned i mewn i ddynion, pa fodd y gall y credniwyr weithredu y dawn hyny ag sydd yn addawedig iddynt gan Grist ei hunan? Mae'n anhawdd genyf greu fod yr Arglwydd Iesu Grist wedi addaw bendithion, neu ddoniau ysbrydol i'w blant, ag yntau yn gwybod ar yr un pryd nad oedd ddichonadwy iddynt ei gosod mewn gweithrediad?—Dichon y gall yr adolygwr parchus fod wedi meddwl fod y doniau hyn wedi eu galw yn ol yn yr oes hon, ar y tir nad oes eu heisiau; ond dywed yr un efengilydd mai en dyben yw cadarnhau'r Gair, ac os felly, carwn yn fawr gael yr awgrym lleiaf o'r Testament Newydd, nad oes eisiau cadarnhau'r Gair yn y dyddiau hyn; neu fod Crist wedi galw yn ol ei addewidion wedi ei farwolaeth; bydd hyn yn foddlonrwydd i mi.

Ystyriwyf yr ymresymiad blaenorol yn ddiagonol i brofi fy nghosodiad, ac hyderwyf y bydd yn ddigonol hefyd i'r adolygwr: ond rhag y gall rhai o'ch darllenwyr manylgraff feddwl am wendid. chwanegef brawf neu ddau yn mbellach. O barth addewid Crist i'r credniwyr, gwel Ioan 14. 12; "Yn wir, yn wir, meddaf i chiwi, yr hwn sydd yn credu ynwyf fi, y gweithredoedd yr wyf fi yn eu gwneuthur ynto hefyd a'u gwna, a mwy na'r rhai hyn a wna efe; oblegyd yr wyf fi yn myned at fy Nhad." Eto, gwel Actau 2. 39; "Canys i chiwi y mae yr addewid ac i'ch plant, ac i bawb yn mbell; cynnifer a alwo yr Arglwydd ein Duw ni ato." Rhag i neb fethu deall beth yw yr addewid, cyfeiriaf sylw at yr adnod blaenorol, sef y 33ain.

Hyderwyf, Mr. Golygydd, y bydd hyn yn ddigon i foddioni eich gohebydd ar y pwng dan sylw: ond os bydd iddo ddwynach trwy y Seren, dichon y bydd i mi ddywedyd rhyw

beth yn ychwaneg wrtho; a hyny heb ddywedyd mai "gwaddod Paganiaeth" yw un o fendithion yr Ysbryd Glan. Yr eiddoch, &c.,

GWILYM MYNWT.

MYFYRDOD

Ar ol darllen yr *Anerchiad Eglurhaol, yn Seren Tech-wedd, 1848.*

Mae Sion wan dan gwmwl du
O herwydd lluo ddrwgau;
Meddyllwn ninau hyny'n ddwys,
Ystyriwn bwyse ein beiau;

Ysbrydol ddrwgau hylle'n hol
Yn y nefollon loeodd,
A wellir trwy'r eglwys oll,
A'u nerth a ymollyngodd.

Nid ysbryd cariad cywyr ca
At achos Iesu Irlion,
Na chariad brawdol oddi fry
Sy'n llywodraethu'r galon;

Nis gallwn alw Duw yn Dad,
A byw mewn brad i'r brodyr,
Mae frwyth y pren yn dweyd ei ryw,
Yn Nghair ein Duw dywedir.

Nid ydym ni yn blant i Dduw
A byw yn ein pechodau;
Mae Duw yn gyfiawn pur diball,
Daw a phob gwall i'r goleu;

Mae'n bryd ystyried, gan dristau,
Gadawed llwybrau Sion;
A chwilio am arwyddion ffordd,
Iawn ffordd y pur o galon.

Cnoi a thraffngau'r nall y Hall,
Sydd anghall ac annuwiol,
Ymgadwn ar y llwybr de,
Na roddwn le i ddiafol.

Os na allaf garu'r plant,
Nid wyf yn sent i'r Iesu;
Yn y tywyllwch 'rwyf o hyd
Heb weled pryd goleuni.

O Arglwydd dyro'th Ysbryd pur
I'n dyw i dir goleuni;
I redeg uniawn yrfa'r saint,
Ac am y fraint ymdrechu.

Gwasgare garwyr rhyfel caa,
Rho ysbryd gras a gweddi,
Yn dywalltiedig ar Sion,
Dy dirlion twyn ddiweddi.

Gwna hi fel dinas ar ben bryn
Gan olw'n gwyn gogoniant;
O dyro llddi hedd yn rhywyd,
A llywyd i'r rhai a'i hoffant.

LLWYD.

DALIADAU SAINT Y DYDDIAU DIWEDDAF.

MR. GOL.—Writh ddarllen y Seren am y mis diweddaf, canfyddais ysgrif dwyllodrus, wedi ei danfon gan rhyw D. T. Jones, Minersville, ar "Gyffes Efydd y Seintiau Diweddaf;" yr hon sydd gelwydd noeth, fel y gallasai y cyflwynydd wybod pe buasai wedi gwrandao neu wybod ychydig am egwyddorion y Seintiau, o herwydd y maent lwy yn credu yr oll ysgrhythyr heb wadu dim o bono. Nid oes neb o'r enw D. T. Jones yn perthyn i'r Seintiau yn Minersville. Dangoswn yn awr ein hegwyddorion mewn gwirionedd, sef egwyddorion cyntaf yr efengyl:

1. Credwn yn Iesu Grist fel Iachawdwr ac Iawr croeshoeliedig ac anfonedig.

2. Edifarhan am ein holl bechodau a'u gael-gan rodiu bywyd newydd, a gwneuthur cyfawnder â phob dyn, a gwasanaethu Duw.

3. Cael ein claddu mewn dwfr a'n cyfodi, gan un o weision anfonedig Duw yn enw Iesu Grist, er maddaent pechodau; Act. 11. 38. a 22. 15: 1 Petr. 3. 21, &c.

4. Derbyn yr Ysbryd Glân trwy arddodiad dwylaw henuriaid eglwys Iesu Grist—Saint y Dyddiau Diweddf. Gwel Act. 8. 17, 18, 20. a 19. 6: 1 Tim. 4. 14: 2 Tim. 1. 6: Heb. 6. 1, 2.

5. Credo yn, a gweddio am gael mwynhau y doniau ysbrydol a'r bendithion daionus a lwyneid gan y rhai a ufuddhaent i'r gyfundrefn nefolaidd hon yn y cyn-oesoedd; megys ymadrodd doethlineb, ymadrodd gwybodaeth, fydd wrthbol, dawn iachau, a derbyn iechyd trwy eneinio ag olew cysegredig yn enw yr Arglwydd, gweddi'r fydd, ac arddodiad dwylaw. Gwel Iago 5. 14, 15: Marc 16. 18, &c. Hefyd, ymdrechu cael dawn y broffwydoliaeth, gwabauiaeth ysbrydoedd, llofaru â thafodau ddeithr, cyfieithu yr unrhyw, cael dadguddiadau oddiwrth Dduw, gweinidogaeth angylion, cymdeithas ysbrydion daionus o'r byd tragwyddol mewn gweledigaethau, &c., a phob bendithion eraill sydd yn addawedig yn yr ysgrythrau i blant Duw. Gwel: Cor. xii a 14. 1, 5, 18, 39: Act. 2. 39. a 19. 6: Marc 16. 17, 18; Eph. 4. 11—14, &c.

6. Dylai pob un a broffesa y gyfundrefn hon fyw yn santaidd a chyfiawn, gan weddio â phob rhyw weddi, megys y rhoddo yr Ysbryd iddynt ymadrodd; gwneud daioni i bawb, yn enwedig i deulu y ffydd; gweddio dros y rhai a wnel niwed iddynt, ac a'u herlidiant; ymddolodi oddiwrth bob fuff o athrawiaeth afaelus, gan gofio fod y cyfryw yn llygru moesa da. Deuwch allan o Babilon, na fyddwch gyfranog o'i phechodau, rhag ichwi dderbyn o'i phlaau.

Hefyd, dylai y rhai a ddeuant i mewn dan rwmyn y cyfammod hwn, a chyflawnder yr efengyl, wyllo a gweddio fel nad elont i brofedigaeth, oad bod yn barod, gan ddysgwyl am ddyfodiad Mab y dyu; canys efe addaw yn ddisymwth a diatref ar blant y tywyllwch, pan y dywedant. Heddwch, heddwch; pan fyddant hwy wedi cael en rhybuddio, fel yn nyddian Noa, eto, yn bwyta ac yn yfed, yn priodi a rhoi i briodas, a bwrw y dydd drwg yn mhell oddiwrthynt: "Am hynny, yn yr awr ni thybioch y daw Mab y dyn."

Dyma ydyw y darluniad cywir o'r gyfundrefn efengylaidd, yn ol yr ysgrythrau, ac fel y mae gan "Saint y Dyddiau Diweddf." Pethau eraill a gredwn ac a ymarferwn nad yw yn angenrheidiol eu nodi yma, gan eu bod yn argraffedig yn Seren Mawrth. 1848, dan y nodweddiad "Mormoniaeth," a gobeithiwyf na bydd i D. T. J., na neb arall, fod mor rhyffygus a danfon y fath sobach enllibaidd i'r Seren, rhag iddynt fod yn mblith y dorf hono ag y dywed Paul am danynt, fod eu diwedd yn waeth na'u dechreuad. Llaver o bethau diail ac anwireddus sydd wedi eu taenu am "Seintiau y Dyddiau diweddf;" ond gwrandawch broffwydoliaeth yr enwog Mr. Wesley a danynt: oddiwrth broffwydoliaeth Daniel

dysgwyliai y gwr dauwioffrydig hwn, medd yr Amserau Americanaidd, y dechreuai cyfnod newydd ar y byd crefyddol yn y fi 1827, yr hyn a wnaï drwy rhoddi yr auser. amseroedd a banner amser: h. y., 1260 o flynyddau ag y byddai yr eglwys yn y diffaeithwch, at y rhif 567, sef yr amser pan aeth yno; a dywedai mai yn y flwyddyn 1830 y dechruai y gwaith mawr hwnw a ddygai y miffwyddiant i mewn. Mor hynod o gywyr y dywedodd! canys yn y flwyddyn hono, sef 1827, yr ymddygleiriodd golenni cyfawnder yr efengyl i'n daear ni; y daeth yr angel a welodd Ioa (Dat. 14. 6.) ac a adferodd allweddau teyrnas Dduw i'n byd—y dygwyd Llyfr Mormon i oleuni o ymguddfa yr oesoedd, ei cyfieithwyd drwy ysbrydoliaeth, a thrwy yr Urim a'r Thumim. ac yn y fi. 1830 y sefydlwyd eglwys Iesu Grist—"Saint y Dyddiau diweddf."—ar sail yr apostolion a'r profwydi, a Iesu Grist ei hun yn ben-golfaen. Nid oedd ynddi ond chwech o aelodau pryd hyny; ond erbyn hyn mae cannoedd o filoedd drwy bedwar cwr y byd; ac ynysoedd hefyd yn byw mewn gobaiith o gael mwynhau heddwch a gwynfyd y Jubil fawr ag y dywed Mr. Wesley oedd i ddechren y pryd hyny. Mae cannoedd os nad miloedd o'i ganlynwyr ef wedi ufuddhau i gyflawnder yr efengyl, ac yn gweled mai gwir ydyw ei broffwydoliaeth; a'r rhyfeddod mwyaf yw, pa fodd y gall neb o'r rhai a'i credent ef mewn pethau eraill ei amau yn hyn, na gwrthod y golenni Dwyfol hyn pan gynnygir iddynt. Credwn y buasai Mr. Wesley yn gorfoleddu yn y newyddion daionna hyn pe cawsai gynnygiad o bouynt. Rhodiodd yn ol y golenni goreu a allasai gael, a diau mai mawr fydd ei wobr. Ai tybed na fydd yn dyst yn erbyn hyd y nod y rhai o'iddilynwyr a wrthodant yr efengyl hon, yn enwedig pan y mae efe wedi gadael ei dystiolaeth ar ol am dani. Fy nymuniad yw, y bydd pawb yn ddiwyd i chwilio yr ysgrythrau a ydyw y pethau hyn felly ai peidio. Hyn yn yr oddiwrth eich cyfaiil, sydd yn ewyllysio daioni i bawb.

S. E. HUGHES.

Minersville.

TAITH RADLAWN.

MAWN lle dim mwy na 50 milldir o Huddersfield yr oedd yn byw bar o bersonau parchus, ac mewn ymddangosiad yn mwynhau pob cysur ag sydd yn diegyn i ran briodol y bobl weithyddol. Yr oedd y gwr yn garedig, gofalus, a chartrefol, a chyda hyny o duedd yabryd cynil. Cafodd y wraig ei chymeryd gan glefyd trwm, yr hyn, er mawr alar i'r teulu, a brofodd yn farwol. Yr oedd ganddi, modd bynag, un cais i'w wneud at ei phriod cariadlawn, a hyny oedd, iddi gael ei chladdu yn ngladdfa hyffryd W—, yr hyn gryn bellder i'r gogledd, a chaniatuodd ynto ei chais yn uniongyrchol. Bu y wraig farw yn gwbl foddlon ei meddwl, ac yn y pryd-nawn canlynol. canfyddwyd dyn yn ei wisgoedd Sabbothol yn teithio at ddrws y persondy. "Gyda'ch cenad, syr, yr wyf wedi dyfod

i ymofyn "trwydded." "Trwydded, John! nid oes arnoch eisiau trwydded i gladdu eich hanwyl wraig." Ar hyn John a ymddangosai yn gywilyldgar am fynud. "Am ba hyd, wr da, yr ydych wedi bod yn byw ynghyd fel gvr a gwraig?" "Gyda'ch cenad, syr, 25 mlynedd. . . . Ond, syr, yr wyf wedi meddwl priodi Jane" "Priodi eto, John, cyu claddu eich gwraig flaenorol!" "Wel—le, gyda'ch cenad, syr—chwi ddeallwch iddi ddeisyfu cael ei chladdu yn W—, ac y mae Jane a minau yn tybied y byddai yn lwy cyfeus i bob plaid pe byddai i ni briodi ar unwaith, a gwneud un daith i ateb i'r ddau ddyben.—*Papgr Leeds.*

CAN DAFYDD DAVIES (DAI'R CANTWR,)

A gyfansoddwyd yn ngharchar Caerfyrddin, ar yr achlysur o'i alludiatk yn achos terfysg Merched Rebecca. Ar y don "Rhoslyn Castle."

Drych i fyd wyf i fod,
Collais glod allaswn gael,
Tost yw'r nod—dyrnod wael
I'w gasael—ddaeth i mi
Yn fy ie'ngctyd drygyf ddaeth,
Yn lle rhyddid caethyf maith
Chwanegwyd er fy nghofid,
Alltud wyf ar ddechreu'm taith:
Ca'm dauon o fy ngwlad,
Tŷ fy nhad, er codiad tirion,
I blith y duon gor,
Dros y môr o'm goror gron:
O'r fath ddrucyn i mi ddaeth,
Alltud hir—gyr hyn fi'n gaeth
Dros ugain o flynyddoedd,
Tost yw'r modd, cystudd maith.

Cant ffarwel i fy ngwlad,
Anwyl fad, fu wrth fy modd,
Am' les ge's ar g'odd
Rhwyng dy wych aberoedd di:
O ffarwel i Walia gron,
A'i dolydd glwys a'i llwyni llon;
Heb bryder gwn mai Brydain
Yw gardd y byd i gyd o'r bron.
Hil Gomer mwy ffarwel.
I dir Babel fe'm danfouir,
Dros eli mae fy nheith
Arw faith—Duw fo i mi'n fur.
Ffarwel y ruanod glân,
Toca'u brud a gloywa'u grân,
Er penyid mae poen anian,
Dirwyn mae Dewi'r man!

Plas Tregof angof fydd,
Cystudd prudd i Dafydd ddaeth,
Calon lwyse droir yn llait
Wrth wef'd y tordaith bell:
Plwyf Sant Athan—bras-fan bro,
A Chadoxton, lle treuliais dro,
A Phenybont-ar-ugwr,
Ffafr Duw fo ynt yn do.
Yn iach, Forganwg wych,
Sw'n dy glych—hentfych i'th deulu,
Dy froydd a'th ddolydd glân,
Haf fan, i Eden fu,

Ffarwel Mynwy lon ei swyn,
O Treodrhi'wclawdd yn hawdd caf gwyn,
Droedgar a'i thriglion,
Hyton fan fu imi'n lwyn.

Dichon bydd rhai o'u bodd
Yn goly'n pwy oedd y bardd;
Gwn iad oes dyn a chwardd,
Un a dardd o'm hanwyl dir.
O wlad Forgan wiewlau daeth
Yr impyn llon ay'n awr yn llait,
Yn ngharchar sir Gaerfyrddin,
Cur i'm cof, 'rwy'n eithaf caeth;
Llancarfan ydyw'r plwyf
Lle tarddodd nwyf fy nyfant dynol:
Fe'm ganed yn Nbregef,
Ffwrdd y ff'f—ddo'i byth yn ol;
Rho'f fy enw i chwi'n druw,
Dafydd Dafies hoenns yw,
Dymunwn i'm hiliogaeth
Hir oes faith uwch gwaith fy Naw:

St. Clair.

Cyf. J. J.

POBLOGAETH PRIF LYWODRAETHAU EWROP.

Mewn adag fel hyn, diau y bydd y rhestr ganlynol o brif-leoedd Ewrop a'u poblogaeth yn burion gan rai o'n derbynwyr:—

Austria,	37,950,401
Baden,	1,297,800
Bavaria,	4,371,000
Belgium,	4,000,000
Denmarc,	2,132,800
Ffrainc,	34,136,677
Prydain ac Iwerddon,	27,019,558
Greece,	637,700
Hanover,	1,722,000
Holland,	3,000,000
Portugal,	3,550,000
Prwsia,	14,907,000
Rwsia,	56,000,000
Sardinia,	4,650,000
Saxony,	1,705,000
Spain,	12,286,000
Talaethau yr Eglwys,	2,742,000
Sweden a Norway,	4,310,000
Switzerland,	2,188,000
Turkey,	10,000,000
Y Ddwy Sicily,	8,156,000
Wurtemberg,	1,682,000

Y SAITH HOLION

A ddodes Catwg Ddoeth i saith o wyr doethion o'i gor yn Llanfesta'n; ac ateb y gywr hyn.

1. Pa ddoethineb sydd fwyaf ar ddy'n?
Ateb—Galla drwg ac heb ei wneuthur.—*Tailo Sant.*
2. Pa ddoethini goruchaf ar ddy'n?
Ateb—Cyfawnder.—*Talkaiarn.*
3. Pa ddiraidi fwyaf ar ddy'n?
Ateb—Oelwydd.—*Teliesin ben-Deirdre.*
4. Pa gamp decaf ar ddy'n?
Ateb—Cywirdob.—*Cynan ab Chrieto Se'din.*
5. Pa yafychwydd fwyaf ar ddy'n?

Ateb—Dymuno drwg cyd nas gallo.—*Ystyfyn Fardd Teilo.*

6. Pwy sydd dlotaf?
Ateb—Y neb ni chymero o'i eiddo ei hun.—*Arawon ab Cynwarch.*

7. Pwy sydd gyfoethocaf?
Ateb—Y neb ni chwennycho ddim o eiddo arall.—*Gildas*

Ac felly terfyna y *Myfyrian Arch.* Cyf. III. wd. 39.

ENEDIADAU Y MEDDWL I'R WLAD YM GANWYD.

Fr ngwiad! O fy ngwiad! lle gorwedd fy nhadun.
Lle llecha yn ddyetaw eu llwch yn y llawr;
All Eden, Paradywya, dy fwynaf drigfanau
Yn estyn dyddanwch i'm mynwes ryw awr.
Yngre ym ganwyd. O gof sydd mor gymen,
Y byrniau addurnawl a roddai naws addien,
Fy hoff gydyfoedion a meibion yr awen,
Byth mwy er fy nghalar 'chaf weled eu gwawr.

Gwiv fodau dedwyddion wna'i ordoi yr ardal,
Lle tarddai iach ddyfroedd yn donau tryloywon,
Lle dawnaiat yr af'r ar wely orielal,
A'r gog i mî ganai yn gu ei acenion;
Ond fwrdd dros y wendau yr es iestrondir,
Am hyn 'rwyf yn brudd—gadawais y brodyr;
Mae'n ofer i wylu mewn dyddiau annifyr,
A gwrandio myfyrdod i edrych ar hon.

Er gwelod bob tore dros derfyn y dwyrain
Mewn llewyrch porphoraidd yr haulwen ar bynt,
Ond lni' does gobath am odiaeth wlad Frydain,
Na'r boffus berth'nasau a garwa i gynt:
Pe eistadwa i lawr am dridiau 'alaru.
Does golwg na gobath am odiaeth hen Gymru.
Na'm ceraint hawddgaraf fu gynt arall'n gwennu,
Bai ddim eu doniau, ni chlywaf am danynt.

Ac eraill o f'auwyl garedig gyfeillion,
Fy'n 'eglyfaeth i angu dinstriol ei giedd,
A hedyw gorweddant yn maro 'i laddedigion,
O ddrif a gorthymdar y byd yn y bedd i.
Ond ar anghau a'i golyr mas dydd buddingolaeth,
Daw fyndu edynion o ddyffryn marwolnoeth,
Am hynny hoderaf yn Nuw'm lechydriaoeth,
Drwy haeddiant of Fub gael hawddfyd mewn hedd.
Del yr Afanc. MERRIDEN WELLS.

EGLWYS Y Bedyddwyr Cymreig yn Nohaerefrog-Newydd.

AWYTT FRAWD.—Diamau genyf y bydd yn lawenydd genych chwi ac eraill glywend gair o'n hanes fel eglwys sydd yn ymgynnnull i addoli yr Arglywydd yn y ddinas bublogaidd hon, yn rha un y mae miloedd yn ddian o'n cenedl yn byw yn anystyriol yn nghafael eu pobodau.

Gwyddoch yn ddian fod y Parch. Thomas Davies, o Ddebeudr Cymru, wedi dyfod i'r wlad hon o gyfeth naw mis yn ei trwy daer-ineb mawr cawsom ganddo aros gyda ni am fwyddyn o leiaf: ymrodd y brawd at waith y weindogaeth, a thrwy ei hynawsedd a'i ymddyddig teitwng fel Cristion, a'i ddoniau dengar fel pregethwr, cynyddodd y gwrandawyr i raddau mawr: Ychydig fnoedd yn ol, pan mewn cyfarfod gweddi, anogodd y brawd Davies yr eglwys i dde ffrö—ei ffrö yn meddwl fod ychydig twyddiant gerllaw. Y Sabboth canlynol, canfyddwyd fod yr hwn sydd yn medru gwelod ei blant ac y dydd cymyl-og a siwlog, eg sydd a'i hais ar ei ychydig,

yn cyrchu rai o'r afradloniaid yn ol, y rhai a gollwyd yn niwl gwrthgiliaid er ya rai blynyddau genym. Dygodd hwynt i'w gorlan; ac wrth eu clywed yn dywedyd am dylodi y wlad bell a llawnder tÿ eu Tad, yr oedd wylö a llawenydd wedi gorloi ein cyfarfod, a phawb wrth eu bodd yn molianau am drefni y cadw; yn barod i ganu—

" Mae'n nefoedd ar y ddawar
Yr ochr hyn i'r bedd,
Pan byddo'm Priod Iesu
Ya benaf yn y wledd."

Yn fuan wedi hyn dechreuodd y cynhwrf dori allan yn ngwersyll y gwrandawyr, a chafodd Sion achos i yagrifenu, "Y gwr a'r gwr a unwyd ynddi;" a chawsom weled yr ordinhad o fedydd yn cael ei gweinyddu yn ein tÿ cwrdd yn ei symlrywydd mwyaf; pan oedd Priod Sion yn cael ei ddangos yn ei ddyoddefian, ei gladdedigaeth, a'i adgyfodiad; a'i ddyweddi yn edrych at y boreu—

" Pan gwel hi wedd ei Phriod gwych,
Wyneb ya wyneb, nid mewn drych."

Derbyniwyd saith o afradloniaid yn ol: bedyddiwyd wyth; ac y mae tri eto yn y gyfeillach. "O frodyr, gweddiwch drosom."
Caerefrog-Newydd. C. RICHARDS.

CYFARCHIAD AT Y CYMRYN UNOL DALAETHAU AMERICA,

Oddisorth Ddirprwywr Bwth Cymdeithas y Brython, Cincinnati.

Yr ydym yn dymuno gwneuthur yn hysbys i ein cydgenedl yn America, fod bwriad gan ein brawd serchog y Parch. Michael D. Jones, i ynwelod a'r gwahanol sefydlfaeoid Cymreig yn Ohio, Pennsylvania, New-York, &c, yn nghorff y misoedd nesaf, gyda golwg ya benaf ar sefydlu bythod o'r Gymdeithas Ymfudol uchod ya y gwahanol sefydlfaeoid. Gwelir ei rheolau ya y Cenhadwr am fe Rhagfyr, 1848.

Yr ydym fel Dirprwywr y Gymdeithas yn Cincinnati, Ohio, ya mawr gymeradwyo ymdrech ein brawd, ya ystyried ei addarwydd i'r cyfryw orohawl, ac ya gwybod fod ar ei galon wneuthur lles i'w genedl. Yr ydym yn dymuno a'r iddo gael derbynidd creoaawgar gan y gwahanol enwadan crefyddol, ac y bydd parodrwydd ya cael ei ddangos am gydweithrediad ya yr ymgais pwysig hwn. Hefyd, yr ystyfir yn briodol ei draul ar ei daith.

Ydym, dros fwrth Cincinnati, Ohio,

Gweinidigion. { Hu E. REZER, *Ygrifftaydd.*
                  { EDWARD JONES.
                  { DAVID J. PAULIPS, *Llywydd*
Cincinnati, Mwrth 7, 1849

to Barwna fod y Gymdeithas uchod yn tellyngu y gofnoeth bonaf, ac hyderuwa na chyfarfydd y brawd i sin cad creoaawgaru a chydweithrediad ar ei ddaith.—Gae.

LLOFRUDDIAETHAU, HUNAN-LADDIAD
A CHYFLAFAN ARSWYDUS,*Yn mhingf Warren, swydd Bradford, Pa.*

DLRBYNIAEOM yr hanes ganlynol oddiwrth Mr. Henry James, ein dosbarthwr yn y lle uchod: nid ydym yn cofio braidd am weithredodd mo: fileinig ac annyol:

"Un o'r llofruddiaethau mwyaf ofnadwy a fu mewn byd erioed braidd, a gyflawnwyd yr ail Sadwrn o Kawrth, 1849, yn mhlwyf Warren, swydd Bradford, Pa., yr ydym ni, sef William Howell a Henry James, wedi bod y dydd Llun canlynol i hyn yn gwled y fan lle cyflawnwyd y weithred. Dyn o'r enw Charles Corbin, (American,) a laddodd ddau o'i blant, un yn 13 oed, a'r llall yn 8 oed, a'r fwyall wrth bob tebyg. Cafwyd y fwyall yn agos i gyrrf y truenusion bychain. Wedi hyuy efe a aeth tua'r ysgubor, ac efe a drodd y da corniog oedd yno allan i'r *shed*, at y da oedd i mewn yno o'r blaen yn y nos. Yr oedd y *shed* yn uno a'r ysgubor; un gasog, dau ych, naw buwch, naw o dda ielaic, y cwbl yn 21 mewn rhifedi; ac yr oedd y waeni a'r *slays*, a phob math o offer gauddo yn yr ysgubor, ac yna gosododd dân yn yr ysgubor, ac wedi hyn aeth i'r tŷ, a gosododd dân yn y tŷ, ac a dorodd ei wddf ei hun ag ellyn wrth bob tebyg. Cafwyd yr ellyn yn agos iddo. Daeth dyn heibio yn lled agos pan oedd y tŷ a'r dân, ac a alwodd ar y cymmydogion. Yr oedd hyn oddeutu deuddeg o'r gloch y nos: a phan aethant yno nid oedd dim idd ei weled ond y ffamiau echrslawn: pan aethpwyd yno boreu dranoeth, cafwyd y tri chorff yn y *celer* agos yn *gols*—y llawr wedi llosgi danynt, a'u gollwng i lawr. Yr oeddnt wedi llosgi fel nad oedd dull cyrrf arnynt, oddieithr un, sef y bachgen lleiaf; cwympodd ef i le llaith, fel yr oedd peth o'i wallt heb loegi, a darn o'r gobenydd dan ei ben yn llawn gwaed; oddiwrth yr hyn y bernir iddo en lladd hwynt yn eu cwag. Yr oedd y wraig a'r pedwar pleutyn henaf wedi cilio rhag y tad creulawn rai dyddiau cyn hyn. Dau ddiwrnod cyn cyflawni y weithred yageler, aeth ar ol un o'i ferched (yr hon oedd wedi cilio o flaen ei mam) i'w hymofyn tuag adref; gan ei thwylio fod ei mam yn glaf iawn: a pan ddaeth, gwelodd arwyddion fod ei thad am olladd hi, a deallodd fod ei mam wedi cilio; ac felly pan aeth ef i'r ysgubor rhedodd hi i'r coed; ac efe a'i gwelodd pan oedd hi yn ymyl y coed, ac a redodd ar ei bol; ond fel y cadwoed y Brenin mawr hi, llwyddodd i ddiange o'i afaelion.

"Dyn ofnadwy oedd, ac ystyridd ef felly gan bawb; bu yn treio ymrogi oddeutu dwy flynedd yn ol, ond daeth dyn heibio ar y pryd ac a dorodd y rhaff: a thrwy gymhorth meddyg arbedwyd ei fywyd, y pryd hyn: er y buasai yn dda i'w deulu, ac yu dawelwch mawr i'w gymmydogion, pe buasai yn myned, ond yn ddiau yn foddion i symud ei oenid yn gynt i'r gwaeau tragwyddol. Yr achos iddo gyflawni y fath weithred oedd, fod y wraig a'r plant yn gomodd aros gydag ef, a herwydd ei fod yn ddau mwr grolawn,

ac yu rhoddi ei hunan i'r diodydd meddwa a'r gelyn diafol; ac hofyd yn gomedd caniatâu dim at eu cynnal.

"O olygfa arswydus a welsoim; gweled tri chorff wedi llosgi yn *gols*, a'r holl greaduriaid mudion a diuiwyd yr un modd! Yr oeddnt yu barnu y golled tua phedwar cant ar ddeg o ddolerau, heblaw y bywyddau oedd yu fwy eu gwerth na'r holl tyd. Barnu oeddnt mai ei ddyben oedd llosgi cymmaint ag a feddai, rhag i'r wraig a'r plant gael dim ar ei ol. Yr ydym yn gobethio y caif hyn ei briodol argraff arnom i gyd. Peth ofnadwy yw syrthio yu awylaw y Duw byw."

TAN YN UTICA.

Llosgiad Swyddfa Argraffyddol a Llyfrau Cymreig Mr. E. E. Roberts.

Nos Lun, Mawrth 12, torodd tân allan y llofft Mr. E. E. Roberts, Rhif. 2 Heol Seneca, Utica, yr hwn a ddinystriodd y rhan uchaf o'r tŷ yn hollol, ac a niweidiodd y rhan isaf yn fawr. Mae enw Mr. Roberts yn adnabyddus i'r Cymry trwy y wlad hon fel argraffydd a chyhoeddwr llyfrau Cymreig, a diar eiu bod fel cenedd dan rwyman mawr iddo am ei anturiaethau canmoladwy a lleiol. Yn y rhan isaf o'r adeilad yr oedd anedd-dy Mr. R., a'r rhan uchaf a ddefnyddiai fel swyddfa argraffyddol, yn mha un yr oedd ei wasg, llythrenau a defnyddiau, ynghyd a'i holl lyfrau, y rhai a losgasant oll, ynghyd a'r *shop* fechan yn ymyl yr adeilad. Yr oedd Mr. E. wedi ei ddyogelu am \$2,000, ond barna ei golled uwchlaw \$4,000. Bu y tŷ o bob tua mewn perygl mawr. Cymerasant dân amryw weithiau, ond trwy ymdrech brydlawn ac egniol y peirianwyr llwyddwyd i'w atal.

Bydd pawb a werthflawrogant ymdrechion diwyd a gonest i onill cymoriad a seyllfa anrhydeddus yn barod i gydymdeimlo a Mr. Roberts. Profodd ef nad oedd cyhoeddi llyfrau Cymreig yn y wlad hon yr hyn a feddylir gan rai ei fod; ond teimlai dros ei genedl, a gwithiodd trwy lawer o anhawderau. Mae yn dra thebyg genym, oddiwrth yr hanes yn yr "*Utica Daily Gazette*," fod yr holl lyfrau oedd ganddo heb eu gwerthu wedi myned yn aberth i'r elfen ddiolaf; ac os felly, nid oes modd cael Geiriadur Charles, Esboniad Morgan, Caniadau Seion, &c. oddiwrtho eto.

ATEBIAD

I Ofyniad Philomela, Rhif. 55 tu dal. 69.

Y mae yn bosibl bod yn gangen o Grist mewn modd professedig ac eto heb ddwyn ffirwyth, a diau mai hyuy sydd yn cael ei olygu yn Ioan 15. 2. Y mae y winwydden yn wir winwydden, ond ni ddywedir fod y gangen yn wir gangen. Y mae ei bod yn ddiiffrwyth yn profi uad ydyw; a phan ddaw y llafurwr i drin ei wiullan bydd i'r gangen ddiiffrwyth gael ei thyyu ymaith. O am fod yu gangenau gwirioneddol o'r wir winwydden, yn ddwyn ffirwyth yn gyfatebol i'a profus.

SILWEDD.

Atbiad i Ofyniad T. H., Pottsville. Rhif. 55, tud. 70.

Dywedir mai tair tair blynedd ydyw y darllenid cywyr yn y ddwy adnod a nodu y gofnydd, yn ol fel maent yn y iaith wreiddiol, ac mai camsyniad yw y gair saith a gymerodd le wrth ei drosglwyddo i isithoedd eraill.

SYLWEDYDD.

Atbiad i Ofyniad Cyfrillion Zanesville, O., Rhif. 55 tud. 70.

MR. GOL.—Crefaf eich caniatad i'r hyn a ganlyn gael ymddangos yn eich Seren lachar, mewn modd o atbiad i ofyniad y *Zanesville Company*. Rhann £1 rhwng 4, yn ol 1-3, 1-4, 1-5, 1-6, ydoedd y gofyniad:

1-3 x 1-4 x 1-5 x 1-6 = 19-20, yna fel isod—

	£	s.	c.
Fel 19 : 20 :: 1-3 : 7	0	0	48-57
" 19 : 20 :: 1-4 : 5	3	0	36-57
" 19 : 20 :: 1-5 : 4	2	2	6-57
" 19 : 20 :: 1-6 : 3	6	0	24-57

Y prafw, £1.

Nid am nad oeddwn yn meddwl y gallai Carwr Rhifyddiaeth ateb y gofyniad, y cymorais y drafforth uchod oddiar ei law, ond am fy mod yn *Mathematical Professor*, ond allan o bob yn awr, ac yn credu, trwy ddefnyddio y cyfnewidra hyn o'm galluoedd, y bydd iddynt fy nghyfyngi am *season* neu ddwy.

UN GERLLAW POTTSVILLE, ORD
YN NES I ST. CLAIR.

o Dylasai y gwr dygedig uchod anfon ei enw priodol, fel y gallai y Cyfrillion gyfarwyddo llythyr ato.
—Gol.

Atbiad arall i'r un Gofyniad.

Rheir y bunt fel y canlyn—

1-3 1-4 1-5 1-6 = 19-20 = 57-60, yna

	s.	c.
Fel 57 : 20 :: 20 : 7	1	57
" 57 : 20 :: 15 : 5	15	67
" 57 : 20 :: 12 : 4	12	57
" 57 : 20 :: 10 : 3	29	57

Y prafw, 26s.

CARWR RHIFYDDIAETH.

o Nid ydym yn deall Gofyniad "Carwr Rhifyddiaeth." Deallwn wrth dder ei fod yn gorff oeuol; os felly meddylia ymys, dylasai nodi trwy y mur. Yn awgrym nis gollir ei ateb. Heblaw hyn, eglur yw mai 1-3 ran ydoedd i bob un, pa un ai yn anol neu'n waelodol y gweithiant.—Gol.

GOFYNIAD.

MR. GOL.—Dymunwn wybod trwy gyfarwng y Seren a oed i gysylltiad rhwng dyoddefiad Crist yn ei fywyd â'r iawn; neu ynta a oedd yr iawn a roddodd dros ein pechodau ni yn gynnwysedig yn hollol yn ei farwolath feiddigedig ar y groes?

Atbiad goleu ac unol â'r ysgrythran a foddha rai, heblaw

FRANKS.

COFYNIAD RHIFYDDOL.

MR. GOL.—Er mwyn rhoddi, gyhothg i'ch gahabydd J. B. Reynolds, ac yn unol â'ch Crr. VI.

cais cyfrinawl chwithau, yr wyf yn anfon y gofyniad yn y Saesnaeg: eithr anghytunwyf yn hollol â'r penderfyniad hwnw o eiddo y Cyfieithydd, sef fod y gofyniad wedi ei ateb mewn llawn waith gan J. B. R., &c. Hefyd, anghymeradwywyf y Lladmerydd fel beirniad rhifyddol, gan yr ymgysydd fel beirniad rhifyddiaeth, a llai galluog i gyfieithu *terms* rhifyddol i'r Gymraeg. Eithr hynyna yrwan, gan obeithio y bydd J. B. Reynolds yn llwyddianus i gael allan y dattoddia (*solution*) priodol i'r gofyniad; felly y'm boddlonir i, ac eu sionir hwythau.

Eu gwir ewyllysyddau,

EULER LEFANCC.

Translation.

After a certain number of men had been employed on a piece of work for 24 days, and had half finished it, 16 men more were set on, by which the remaining half was completed in 16 days; how many men were employed at first; and what was the whole expense at \$1 25 a day per man?

YOURS EULER.

At Rhifyddwyr, &c.—Er mwyn rhagflaenu llafar of r a thraul afreidiol, yr ydym yn galw sylw y dosbarth uchod o obehwyr at ein penderfyniad canlynol; sef, na bydd i ni gyhoeddi neb gofyniadau rhifyddol eto, oddi-eithr i ni gael gyda y gofyniad yr atbiad dangel; neu fod i'r gofnydd gydnabod yn onest a chydwybodol mai er mwyn gwybod y mae yn gofyn.—Gol.

NEFOEDD NEWYDD.

Y mae y Mormoniaid wrth y miloedd yn prysuro tua gwlad yr aur. Mae rai canoedd o honynt wedi gadael gweithfeydd Cymru yn ddiweddar, ac yn cyfarfod â miloedd o'u brodyr yn Liverpool ar eu taith i'r nefoedd newydd. Mae y talaethau hefyd yn debyg o gael gwared rai miloedd o'r twyllwyr hyn, y rhai ydynt yn mhob man yn gwrthddywedyd ac yn sefyll yn erbyn y gwirionedd, gan eu bod yn cychwyn (meddynt) tua gwlad eu hetifeddiaeth—California. Aur yw duw y truenusian hyn, ac am ap'r yr hiraethant; ac o ganlyniad lle mae y trosor hwn, yno y mae eu calon. Ein gobaith yw yr ant oll, fel na bydd un o honynt yn ol. Y mae amryw o weddwon wedi cymeryd dillad en gwyr claddedig gyda hwynt, gan ddysgwyl eu cyfarfod yn y nefoedd newydd hon.

Y mae (em) Mormoniaid newydd yn cael ei chodi yn agos i'r Salt Lake, yn California, i fod yn caw'r chant o droedfeddi o uchder, fel y bydd i'w chauafod dros 80 milldir o bell-der. Fwriedir cychwyn y dinasoedd Mormoniaid, 4 mewn rhifiedi, â mur uchel. Y mae mynydd o graig halen pur wedi ei gael yn agos i'r Salt Lake, a mwgloiddfa aur tua 150 o filldroedd i'r De-orllewin oddi yno.

Barnwr fod halen ac aur yn awyddau tra angenrheidiol i'r Mormoniaid eu medd—y cyntaf i halltu ac crefydd, â'r ddiweddar ddwyn-ei thraul.

Y FASNACH LO.

Mae y meistri glo (gan mwyaf) trwy y swydd hon wedi cyduno i beidio danfon glo i'r farchnad o'r 17eg o Fawrth hyd y 7fed o Ebrill, oddigorth i ffwrnasi a gweithfeydd, a dim iddynt hwy dan \$2 25 am y lludw coch, a \$2 am y lludw gwyn. Yr achos o'r cydundeb hyn yw eu bod yn methu cael pris teg a digonol i gyfarfod y draul am dano. Y mae hyn yn peri marweidd-dra cyffredinol trwy yr ardal, er fod gobaiith ac hyder cryf genym am amser gwaith i ddyfod. Ymdeangys bod galwad mawr am lo yn y dinasoedd, ond y maent yn gwrthod caniatu y prisoedd hyd yma: a digon tebyg y bydd masnach swydd Schuykill i gael ei, hatal am rai wythnosau yn mhellech. Yn ystod y flwyddyn ddiweddaf, y mae agos ein holl feistri i go, yn lle derbyn peth elw fel gwobr am eu hanturiaethau, eu dyfeisiau, a'u hymdrechion cyhoeddus, wedi bod yn golledwyr pwysig; a byddai blwyddyn arall o'r un natur, yn ddiogon i ddinystrio masnach y swydd. O ganlyniad rhaid dechreu yn yr iawn ffordd, fel y gellir dygwyl llwyddiant mewn amser dyfodol. Er fod sefylla y gweithwyr o angenrheidrwydd yn isel, ar ol ganaf caled, eto y maent yn gyffredinol yn cefnogi y mesur hwn, gan eu bod yn canfod ei fod yn tueddu i'w lleoli hwy yn y pen draw, trwy gael tâl rhesymol am eu llafur. Y mae dros dair rhan o bedair o'r meistri wedi cyduno i gydweithredu yn y mesur.

Y mae ein cymmydion o ardal y Lohigh wedi cymeryd y fantasia oddiwrth yr amgylchiadan hyn i droeglywddo cymmaint ag a fedront o lo i'r farchnad; a dian fod gweithwyr y swydd hon yn ddyledus iddynt hwy am y bywyd segur a fwynheir ganddynt yn bresennol.

EGLWYS GYMREIG BOSTON.

MA. GOZ.—Gan eich bod wedi rhoddi hanes ein cyfarfodydd crefyddol o'r blaen yn eich cyhoeddiad defnyddiol, dichon y carai rhai o'ch darlennwyr wybod ychydig o'n helynt yn mhellech.

Yn ddiweddar corffolwyd yma eglwys yn ol y penderfyniad canlynol a fabwysiadwyd genym mewn modd unfrydol mewn cyfarfod bhenorol:—Ein bod ni, o'r gwahanol onwas, Trefnyddion Calfnaidd a Wesleyaidd, Cynulleidfaoedd a Bedyddwyr, yn cyduno i ro'i o'r neill du, yn ein hymmeriadau cyhoeddus, y pyngian neillduol, mewn athrawiaeth a dygyblaeth, ydynt yn ein gwahaniaeth fel enwadau crefyddol, ac er mwyn cynnal cymdeithas ysbrydol ac eglwysig yn ein hiaith ein hunain yn y ddinas hon, yn bwriadu myned yn blaen yn unol â'r athrawiaeth a'r ddygyblaeth a cydwelir arnynt yn gyffredin gan y pedwar enwad crybwylledig.

Yr ydym yn derbyn seolodau trwy llythrau oddiwrth bob un o'r enwadau uchod; a dygwylhwn y bydd llythyr oddiwrth yr eglwys Gymraeg yma yn dderbyniol ar symudiad unrhyw seolod o'n plith i ryw fan lle byddo eglwys Cymraeg gan y gwahanol enwadau.

Yr ydym heb un pregethwr cyson yn ein

plith, ac o ganlyniad yn dymuno ein cofio gan ein brodyr pan fyddo yn gyfleus iddynt.

Cyfarfyddwn yn bresennol i addoli mewn goruwch ystafell uwchben tŷ marchnad Heol Washington. YSGRIFENTD.

CALIFORNIA.

UWCH. uwch, o hyd y mae y twrf yn myned am wlad yr awr. Dywedir fod rai wedi cael cymmaint a gwerth \$700 mewn un diwrnod. Nwyddau yn codi yno yn barhaus. Y mae pethau fel hyn yn ein gyru braidd nas gwyddom pa beth i greu: weithiau yr ydym bron ameu pa un a oes y fath wlad a California mewn bod ai peidio.

Y mae cyfarfodydd lluosog wedi eu cynnal yno yn ddiweddar i'r dyben o sefydlu llywodraeth ddarvoudawl, i barhan mewn grym hyd oni sefydlir Llywodraeth Diriogethol reolaidd gan y Gyngorfa Americanaidd.

Y mae yr ymfudwyr agos o bob parth o'r ddaear yn dylifo i mewn yn barhaus fel locustiaid. Dysgwylir y bydd yno o leiaf gas' mil o bobl cyn diwedd yr haf. Yr oedid yn barnu fod tua chan' mil o fwsicli o weith wedi pyru ar y menydd y cynhaaf diweddaf o eisiau dynion i'w gaeglu.

Ferched, gwrandewch! dyma y lle i chi. Dywedir fod pump gwryw am bob menyw yn ngwlad yr aur. Hen langoesau gwrthod-edig, a phob math o ddeud stock, ydynt dderbyniol yma. Y mae rhai o'r dynion gwynion o gyfoeth ac hawddgarwch, yn priodi squaws o herwydd diffyg merched o'r un lliw a hwy eu hunain.

CARREROE-NEWYDD.—Yr oedd yr hanes yn nhdal 91 wedi ei argraffu pan dderbynasom ail lythyr Mr. C. Richards, yn hysbys fod y gwaith da yn myned yn blaen yno, a'r dychweledigion yn cynyddu. Llwydd iddynt, medd ein honaid, nes delo'r "fechan yn ôl, a'r wael yn geneadi grof."

FITTSBURG.—Mae yr Union Cotton Factory ac adeiladaethau eraill wedi eu dinystrio gan dân ar y 29ain o Fawrth. Nid oedd ond rhan o'r gwerth wedi ei ddyogelu. Y prif golledwr yw Jesse Morehead.

GENEDIGAETHAU.

Yn Minersville, Ionawr 27, Mary, priod Mr. William P. James, ar fab. Gelwir ei Philip Benjamin James.

Yn Blacksburg, swydd Tioga, Pa., Chwefror 14, Margaret, priod Mr. John Williams, (debarthwr y "Seren Orllewinol.") Gelwir ei henw Amelia Ann.

Hael anian wrth olwynau—yn eirion

Fo arn'n peidru;

A blodion gwlion yn gu.

Yn gyuar arn'n gwenn.

Yn Blakeley, Mawrth 2, Mary, priod Mr. Daniel D. Thomas, ar ferch. Gelwir ei henw Martha.

Eir oes i Martha Steban,
Heb gwynha haitn na lld,
A chyfoeth idd ei chadw
Rheg chwerau w y byd;

A'r Argwydd roddo iddi
Y rhann ddarwisodd Mair
Yn drysor yn ei chalon,
Gwell peth na byd o aur. MARIAN THOMAS.

Yn Pottsville, Ebrill 3, Margaret, priod Mr.
E. Edwards, cyhoeddwr y Seren, ar ferch.—
Gelwir hi Hannah.

Dad hynaws, dod i Hannah—dy nodded,
Iawn haeddawl achleada;
Hir emioes iddi rhana,
Er buchedd a diwedd da.

LLINES GLAN ONTO.

PHIODWYD—

Yn Carbondale, Hyd. 25, 1848, gan y Parch.
D. J. Williams, gweinidog y Bedyddwyr, Mr.
Ebeneser Bevan, a Miss Jane Rowlands, y
ddau o'r lle uchod.

Tach. 23, 1848, yn yr un lle, a chan yr un
gweinidog, Mr. John M. Jones, Arcade-store,
a Miss Friscilla Gay, y ddau o'r lle uchod.

Rhag. 2, 1848, yn yr un lle, a chan yr un
gweinidog, Mr. Richard Simmons, a Miss
Margaret Thomas, y ddau o'r lle uchod.

Rhag. 23, yn yr un lle, a chan yr un gweinidog,
Mr. Wm. Hughes, a Miss Jane Jones, y
ddau o'r lle uchod.

Mawrth 16, 1849, gan yr Ynad Labo, Tamaqua,
Mr. Robert Ellis, Summit Hill, a
Maustrass Leah Jones, Wilkesbarre.

Uno dau hof, oedd da yw t—yua
Aniansaeth dynotryw,
A fo unig o feyw
A wel fodd tryswal o fyw.

O'r adag ddaeth er oedi,
Id ddech, i' th leuo di.
Gwedi hir oedi rhedodd,
Yn gyfan, i' th ran goeth rhodd.
Arabodd' ddaeth i Robert. * Joy, mirth.
Er achles ca'dd beanes bert:
Zhetyn bodd arab lawa bydd
O hyn allan—enillydd;
A' Leah Ebon hwyliu hyn,
Ehodder hawdd ammwyr iddynt:
Doed o'ch unlad cariadiawa,
Fob mwynder a llonder lawa,
Faredig wledd priodas,
Cudeb lwydd—fo'n cadw ei bla,
Haf hocnus i' r' th feintr,
Cynes hwyli, ac einioes hir.
Wr da mwy'n er dymuno,
O fydd, y goren a fo,
Nid beunydd cechw dywydd da,
Adfyd gair ambell odfa.
Daw adfyd a byd o bon,
Adag cress—daw gorhoen;
Cymmysgodd rhyfodd yw ran
Had Adia'r mwyaf dyddan.
Cyrnodd esthafon cariad
Bywas t'ar, ymhob ystad,
Gy rheidol fuddiol foddion,
I aros eill, yr oes hon.
Ymserahu, amwys orcauwyli;
Fen serch uwyn parhaus hwyli.

Fo bwylllog rhodaf bellach,
Atr o ben am y rhai bacn.
Fe achaf'n radd o feblant,
Efo'r ple anghofo'r plant.
Mesthon ceinserch a mersedd,
Eumiloch, gaffoch law'n ged,
Nodi en swm nid oes all,
Dewin ni byddal diwall.
Rhydd ein hior a fo'n orau
Feh gofal dyfal eich dan;
Mdynt rho'wch gwinion addyg
A rin da gorenau dyg.

Diau gariad diagrith
Feddianoch rhyngoch, nid rhith.
Gwn y sylywyd gan Selyf,
Iawn gred, sed oerid yn gryf.

Ac ofer cyng cyfoeth
Er prynid un oerid coeth. ☐
Da fyddis ond ei taddu
Yn eigion hejynion lu.
Os teirml geir o stormydd,
O ran ei faint yr un fydd.
Ernes o nawdd Duw arnoch,
Llwy'r ddedwydd beunydd y b'och.

LLINES GLAN ONTO.

MARWOLAETHAU.

Ion. 27, 1849, yn Deerfield, swydd Oneida,
C. N., Mrs. Elizabeth Johnson, priod Mr.
Malcolm Johnson, a gweddwr y diweddar
Barchedg Benjamin Owen, gweinidog y Bedyddwyr yn Ninbych, Gogledd Cymru. Gadawodd briod a phump o blant i alaru ar ei bol.

Chwefror 28, yn Trenton Ddeheuol, swydd Oneida, C. N., Mrs. Davies, gwraig Mr. David D. Davies, yn y 55ain flwyddyn o'i boedran. Gadawodd briod tyner a chariadlaw'n ynghyd a naw o blant ufudd a serchwag, i alaru eu colled. Claddwyd y corff yn mynwent capel y Bedyddwyr Cymreig, yn mha un yr arferai addoli, ac o ba eglwys yr oedd yn seled diwyd a ffyddlon er ys llawer o flwyddoedd. Yngynullodd tyrfu dra lluosog i weinyddu y Gymwynas olaf iddi, a phregethudd y Parchedigion Robert Williams, yn Gymraeg, oddiwrth Rhuf. 8. 10, 11; a — Waddela, yn Saesnaeg, oddiwrth 1 Cor. 3. 22, 23.

ROBERT LITTLE.

Yn Carbondale, Pa., Rhag. 21, 1848, yn 45 oed, Mr. John Bowen, un o ddiaconiaid y Bedyddwyr yn y lle uchod. Mab oedd y treungedig i John a Martha Bowen, Fedwddu, Llanelli, swydd Frycheiniog. Ganwyd ef Mawrth 4, 1803. Cafodd ei ddwyn i fyru mewn teulu crefyddol, yr oedd ei dad yn un o ddiaconiaid Llanwernarth. Cychwynodd gyda'i deulu i'r wlad hon yn mis Mai, 1830; a sefydlasant yn Carbondale. Dyma y teulu cyntaf o Fedyddwyr ac hefyd o Gymry, a ymsefydlodd yn y lle hwn. Priododd gwrth-ddrych ein cofant yn y flwyddyn 1831, ond ni pharhodd yr undeb hwnw ond ychydig. Yn niwedd y flwyddyn 1832 bu farw ei awyl briod. Yn y flwyddyn 1836 priododd yr ail wraig, yr hon sydd eto yn fyw, gyda dau o blant, i alaru eu colled ar ol priod ffyddlon a thad tyner. Bedyddiwyd ef ar broffes o'i ffydd yn Mab Duw yn y flwyddyn 1839; neillduwyd ef i'r swydd ddiaconiaid yu y flwyddyn 1837, yr hon swydd a gyflawnodd gyda ffyddlondeb a diwydrwydd hyd ddydd ei farwolaeth. Dydd ei gladdedigaeth, ym-gaiglodd tyrfu lluosog i dalu y gymwynas. olaf iddo, sef danfon ei gorff i fynwent Carbondale. Ar yr achlysur, pregethodd yr ygrifenydd oddiwrth 2 Bren. 4. 23. Nid oes genym fawr idd ei ddywedyd am ei broffid yn ei oriau diweddar, o herwydd fod ef bon mor fawr fel nad oedd yn medru siarad ond ychydig. Fel dyn yr oedd o dymor lonydd ac addiwyd; fel Cristion, galledd dywedyd am dano, "Wele Israeliad yn wir, yn yr hwn nid oes twyll." Ac am ei ffyddlondeb, gelwir dywedyd ei fod yn "was da a ffyddlon," ac mai "diwedd y gwr yma oedd taugnefedd." Teimla yr eglwys alar a cholled ar ei ol; ond nid ydym yn tristhan fel rai heb obaith; oblegyd yr ydym yn credu fod ein colled ni yn

elw iddo ef. Gofaled a chysured yr Arglwydd y weddw a'r amddiffaid, yughyd a'r perthynasau luosog a galarns aydd ar ei ol, yw dymuniad yr eiddoch mewn gwir serch.

D. J. WILLIAMS.

Yn Pittston Ferry, swydd Luzerne, Pa., ar y 30ain o Rhagfyr, 1848. Mrs. Elizabeth Price, gweddw y diweddar Isaac Price, o Bloesburg, yn 67 mlwydd oed. Ei chlefyd oedd enyfa y cylla. Bu yn glaf ddeg o ddyddiau. Cafodd bob cymhorth a allesid roddi iddi, ond er byn parhaodd i fyned yn wastho hyd, nes i'w hysbryd ymadael a'r babel bridd. Yr ail ddydd ar ol ei marwolaeth, ymgynullodd torf luosog i gludo ei gweddillion marwol i'r bedd. Claddwyd hi yn nghladdfa yr Annibynwyr. Anerchwyd y gynulleidfa gan yr ysgrifenydd, oddiwrth Math. 25. 46.

DAVID LEWIS.

Yn Minersville, Mawrth 14, yn 39 oed, Mrs. Sarah Ann Thomas, priod Mr. Wm. D. Thomas, a chwaer-yn-oghyfraith i'r Parch. Wm. Morgan, Pottsville, Cafodd gystudd naith a phwysig, ac er holl ymdrech meddygon, terfynodd yn ei marwolaeth. Claddwyd ei rhan farwol yn nghladdfa Minersville, pryd yr anerchwyd y gwyddfololion ar yr achlysur gan y Parch. Joseph H. Wythes. Yr oedd Mrs. Thomas wedi ymuno mewn aelodiaeth eglwysig er yu ieuango gyda y Trefnyddion Wesleyaidd yn St. Athen, Morganwg, aef lle ei genedigeth; a pharhaodd yn fyddlaw yn ei phroffus hyd derfyn ei hoes. Nid oes o'r plant yn fyw ond un ferch, yr hon sydd yn agos tair blwydd oed.

Yn Wadesville, ger Pottsville, Mawrth 16, yn 40 oed, Mrs. Joan Rees, priod Mr. Stephen Rees. Cludwyd ei rhan farwol i gladdfa y Bedyddwyr Cymreig yn Pottsville. Anerchwyd y dyfa luosog a'i canlynodd i dŷ ei hir gartref gan y Parch. Wm. Morgan. Y mae ei phriod ac wyth o blant wedi eu gadael ar ol i alaru eu colled, ond y mae addewid Duw ar eu rhan, yr hwn sydd Dad i'r ymddiffaid a Barawr y gweddwon.

Yn Minersville, Pa., ar y 19eg o'r cynfis, Margaret Davies, priod Mr. Thomas Davies, diweddar o Blaenafon, Mynwy; a merch Mr. Thomas Jones, gynt o'r Cefn Mawr, swydd Dinbych. Ganwyd hi yn y wlad hon; bedyddiwyd hi ar broffes o'i fydd yn Nghrist yn Chwefror, 1847. Ymunodd mewn priodas a T. D. yn nis Ionawr, 1848. Cafodd gystudd trwm o ddeg diwrnod o'r *Typhus Fever*, ac ehedodd y wreicbionen fywiol at Dduw yn dawel ac esauwyth, gan ymddyried ar gyfryngol Crist am fywyd tragwyddol. Ar yr 20ed, ymgasglodd torf luosog iawn i weini y gynwrynaa olaf idd ei rhelyw marwol. Claddwyd hi wrth dŷ ei cwrd y Bedyddwyr Cymreig, pan y pregethodd y Parch. J. P. Harris, oddiwrth Preg 12. 1. Gadawodd ein chwaer ieuango briod serchog, merch fechan yn bedwar mis oed, rhieni galarns, perthynasau lluosog, a'r frawdoliaeth yn gyffredinol yn yr amia! wch ar ei hol.

Yn Williamsburg, ger Caerefrog-Newydd, ar y 29ain o Fawrth, yn 36 oed, Ann Maria, gwraig Mr. Daniel L. Jones.

MARCHNAD CAEREFROG-NEWYDD.

Wedi ei ddiwygio i'r "Seren" diwedd y mis

LLUDW.

Pot, (y goren), - - - - 6 50 i 0 00
Pearl, - - - - - 6 90 i 7 00

YD.

Gwenith, Genesee, (y bwsiel), 1 25 i 1 25
Ohio, - - - - - 1 14
Rhyg, Gogleddol, - - - - - 60
Haidd, Gorrlewinol, - - - - - } yn farwaidd
Ceirch, Gogleddol, - - - - - }
Deheuol, - - - - - }

PEILLIAID A BLAWD.

Y mae y prisoedd wedi gostwug ychydig. Gwerthwyd dros ddwy fil o farlan o'r goren-on (Genesee a Michigan,) o 5 18 i 5 37; ond aeth rai pigion tra rhagorol am \$6. Blawd Rhyg ac Indiaidd heb lawr galwad.

GLO.

Liverpool, - - - - - 7 50 i 8 00
Newcastle, - - - - - 6 50 i 7 00
Caregio, y dunell, - - - - - 5 50 i 6 00

BWYDYDD.

Cig Eidion, (y goren,) y baril, 11 50 i 12 50
" (da,) - - - - - 8 50 i 9 50
Cig moch, - - - - - 10 50 i 11 00
" (da,) - - - - - 8 20 i 9 00
Caws, Americanaidd, (y pwys,) 6 i 8
Ffolenan, (hams,) - - - - - 9 i 10
Ymenyn, (y goren,) - - - - - 14 i 16
Lard, - - - - - 6 1/2 i 7 1/2

CANWYLLAU.

Mould, Gwêr, y pwys, - - - - - 11 i - 13
Sperm, Dwyreiniol a'r ddinas, - 30 i - 32

HAIARN a LLEDR heb nemawr gyfnewidiad

HANESIAETH DRAMOR.

PRYDAIN FAWR, &c.

Pan dderbyniasom y newyddion diwedddaf yr oedd prisoedd marchnadoedd Lloegr yn isel. Llawnder mawr i'w gael o bob math o flawd a pheilliaid. Gwenith gwyn a nodir o 6s. 10c. hyd 7s. 4c.; peilliaid o 26s. i 26s y baril; yd Indiaidd melyn o'r gogledd, 26s. 6c. y grynog; cymysg, o 28s. i 28s. 6c.

LLONGDRYLLIAD Y FLORIDAN.—Yr hwyl-long ymfudawl Floridan, Whitmore, Llywydd, 500 o dunelli, pan ar ei mordaith o Antwerp i New-York, a aeth yn ddrullian ar gyfer Harwick, a collwyd y cadben a'r dwylaw oll ond tri, yughyd a 126 o ymfudwyr! Y ddanwain aluethus hon a gymerodd le ar yr 28ain o Chwefror.

INDIA.—Nodasom yn y rhifyn diwedddaf am y frwydr waedlyd yn yr India Ddwyreiniol rhwng y Saeson a'r Sikhs. Collodd Prydain (dan Argl.) Gough, 83 o swyddwyr, a 2,000 o wyr; a'r grwrthwynebwyd lawer mwy. Dangosir anoddllonrwydd mawr yn Lloegr i rai o symudiadau Argl. Gough, a danfonwyd Syr Charles Napier allan i gymeryd gofal y fyddin yn ei le.

DAMWAIN ECHREYSLAWN YN GLASGOW.
COLLIAD 84 o FYWYDAU.

Ar nos Sadwrn, Chwefror 17, pan oedd y cwaready breninol yn Glasgow yn orlawn o bobl a gwando ac edrych ar wagedd ac anmawrdeb, cymerodd y goleu-nyw (gas) a ddiogai o'r bibell dan, trwy fod rhyw uu yn gweu matchen ya rhyw gonyl yno i gyneu ei bibell. Aeth yr wb wb fawr trwy y tŷ, a'r cyffro a'r cyuhwrf yn annarlunadwy, a phawb yn ymwithio tua'r drws. Ar y lloft achaf yr oedd tua 500 o grytiad, gan mwyaf o 15 i 17 oed. Ymwriasant fel tonau y mor tua phen y grisiau, a cholodd y blaenaf eu traed, fel ag y syrthiasant ar draws eu gilydd yn un cruglwyth mawr—drylliasant aelodau a syrthiasant yn erbyn y drws, fel nad oedd modd ei agor, ac yn y cruglwyth mawr yna y llethwyd ac y mygodd tua phedwar ugain, a rhagor a fuant feirw o'r canlyniadau ya of llaw.

Y DEDDFAU MORDWYOL.

Dyma y pwngc mwyaf ei bwys sydd wedi bod dau sylw Senedd Lloegr yn ddiweddar, ac sydd hefyd yn derbyn y sylw penaf trwy y wlad. Mewn dadl yn Nhŷ y Cyffredin, cynygai Mr. Labouchere i ddiddymu tair adran o honynt, sef yr ataliad ar y cludiadau—ar y fasnach drefedigaeathol, ac ar hir-deithiau: ac hefyd i gyfaeuid cyfraith cofrestriad longau. Mabwysiadwyd y cynnygiad. Cyflwynwyd yno amryw ddeisebion dros ac yn erbyn y mesur hwn; ond "yn mlaen, yn mlaen" yw caŵn y byd yn y dyddiau hyn.

ESGOB EXETER.

Mae yr esgob Puseyaidd hyn wedi dwyn cynghaws cyffwrthiol yn erbyn un o'i offeiriad, o'r enw Mr. Shore, yr hwn a wahoddodd i bwythu yn yr eglwys, ac y mae yn awr yn ei erlyu am ei fod yn pregethu allan o'r eglwys. Dyma efengyl yr eglwys wladol!

Trosedd cyntaf Mr. Shore yn erbyn ei esgob oedd cyfarch ei gynulleidfa yn "bechaduriaid." Achwynodd rhai o honynt wrth yr esgob ei fod yn eu hanharchu trwy eu cyfarch felly. Aunonodd yr esgob am dano, a dywedodd wrtho fod yn rhaid iddo beidio gwlw cynnulleidfa barchus (ag oedd wedi ei baileni yn y bedydd) yn *bechaduriaid* mwyach; ond pallodd Mr. Shore ag addaw, ac oddiar hyn y mae yr esgob yn ei erlid fel llew am ysglyfaeth. Nis gallwn lai na go-beithio y dilyna efe ef nes ei roddi yn ngharchar am dipyn o leiaf; oblegyd os yw ei egwyddor yn dda ni fydd yn waeth o'r prawf; a dicioŵn i hynt fod yn foddion i dori yr hen gadwynau haiarnaid sydd yn awr ar gyd-wbodaŵn dymon gan y grofydd wladol yn Lloegr.

MABAN LADDIAD YN INDIA.

Gwaredigaeth cant o blant o aberthiad.

Y mae amgylchiadau o'r mwyaf llawenychol wedi cymeryd lle yn ddiweddar yn Orissa, (India Ddwyreiniol,) y rhai a ddylent gael eu gwneud yn hysbys i'r holl fyd. Yn nhalaeth Goomsur, trigfa y Kunda, y mae yn arferiad

cyffredin i ladd plant. er rhoddi eu gwneud a'u cnawd yn achles i'r ddeuar, er firwythleni y tir. Y mae y lywodraeth Brydeinig yn awr yn gyru yr arferiad bwystfalaidd hwn allan o'r wlad, ac y maent yn ddiweddar wedi achub cant o blant o graffago y llew ofnadwy hwn, ac wedi eu dauŵn i Cuttack a Berhampore i ofal y cenhadon i gael eu dwyn i fynu dan eu gofal a'u dysgu ganddynt. Y mae y lywodraeth hefyd wedi cynyg yn haelionus i dalu am eu cadwraeth a'u dysgeidiaeth, a rhoddi rhywbeth iddynt hefyd i ddechren eu byd.

Y Parch. W. Baily, o Berhampore, mewn llythyr dyddiedig Hydref 3, 1848, a rydd hanes ddyddorawl o ddyfodiad "yr ysbail a ddygwyd oddwylaw y creulawn, a'r arnhaith a waredwyd o law y cadarn." Dywed,

Ar y 17eg o Awst y derbyniasom o law y goruchwylwyr at osod i lawr blant-laddiadau yn Goomsur un-ar-ddeg a deugain o blant—pump ar ugain o fechgyn a chwech ar ugain o ferched. Y mae y goruchwylwyr yn dra awyddus am sefydlu ysgolion ar gyffwrth tiriogaeth Khund, a chael y plant wedi eu meithrin i fynu o dan eu gofal eu hunan; ac i'r dyben hyn rhoddwyd gwahanol gyngigion gerbron y lywodraeth; ond nid oedd yn eu cymradwyo. O'r diwedd cynygwyd fod y plant i gael eu trosi i ofal y cenhadon yn Orissa, ac i'r lywodraeth ddwyn traul en magwraeth a'u dysgeidiaeth. I'r hyn y cydunodd y lywodraeth, ac felly danfonodd y swyddogion y plant mor fuan ag y gallent—51, oll o dan ddeuddeg oed, a dywedasant y cawsent ragor os mynent. Anfonwyd y 50 arall i Orissa. Yr oedd yr holl blant hyn wedi eu peanodi allan i fod yn aberthau, ac a fuasant yn eu tro, mor fuan ag y delect yn dewion, yn cael eu tori i fynu yn fyw gan y Kkunds creulon. oni basai iddynt gael eu gwaredu. Y mae yn adrodd y dull y gwerthai eu rhieni calon-galed hwynt, yn effeithiol iawn. Nis gallaf anghofio yn fuan y dydd pan gyrhaeddasant atom. Gosodwyd hwynt oll mewn ystafell, a galwyd eu henwau drosodd gan y person a'u dygodd cyn eu rhoddi i'n gofal ni. Wedi galw un enw ar ol y llall, a hwythau yn ateb iddynt, galwyd yr enw Dasia; ar hyn, bachgen ag oedd wedi bod gyda ni am bum' mlynedd, o'r enw Philip, a gurodd ei ddwylaw ynghyd, ac a waeddodd allan mewn llawenydd a syndod, "O! Dasia! Dasia! fy mrawd i yw hwna!" a rhedodd ato ac a'i cofeidiodd ef Gofynais iddo, pa fodd y gwyddai mai ei frawd ef oedd? Ddwedai, "O! yr wyf yn sicr mai fy mrawd yw Dasia; yr wyf yn cofio y diwrnod yn eithaf pan y gwerthwyd ef, ond yn awr dyma fi eto yn ei weled!" Y fath oedd llawenydd Philip am rai oriau fel nas gwyddai beth a wnelai; ond cyhoeddai i bawb fod ei frawd a fu gynt yn ngholl wedi ei gael drachefu. Nis gallwn lai na chofio am gyfarfyddiad rhyfedd Joseph a'i frodyr. Y mae rai amgylchiadau tebyg i hyn wedi dygwydd o'r blaen mewn cysylltiad a'r genhadaeth yn Orissa. Gobeithio y try llawer o honynt allan yn fendith i'r genedl a'r wlad ddirywiedig Y mae dau fachgen o'r llwyth hwn a addysgwyd gyda ni yn awr yn llawer sefyllfaodd pwysig yn Goomsur. Y mae y

brawd Erg yn awr yn dysgu eu tafodiaeth, fel ag y gallu "crwydriad y mynyddoedd" cyn hir gael cyfle i ddarllen yr ysgrythrau yn eu lhaith eu huanain, y rhai sydd abl i wneud y gwirion yn ddoeth i iechydwrtaeth.

LLOFFION CENHADOL.

MARWOLAETH E. KNIBB.—Mae y cenhadwr fydolawn hwn wedi terfynu ei yrfa yn Falmouth, India Orllewinol, yn ddiweddar. Yr oedd yn frawd i'r diweddar hyglod William Knibb.

AFRICA.—Y mae y brenin William wedi goeod cyfraith yn ddiweddar i wahardd tori y Sabbath—megys myned a badau allan, &c. Y mae gwrandawr yr efengyl yn cynyddu, ond eto y mae tywyllwch ac ofergoedd y bobl yn fawr. Un o'r penaethiaid o'r enw Dic Merchant, a addunedai beidid offrymu aberthau dynol byth mwyach. Ond er hynny, pan ddimchelodd ei gwch un diwrnod, ac i un o'r dynion oedd ynddo gael ei ddyfetha gan shark, anfonodd Dic yn union am y deulin—"y dyn hysbys,"—yr hwn a ddywedodd mai wedi cael eu rheibio oeddent; a'r canlyniad fu i ddau berson diniwed gael eu lladd ganddynt yn y modd mwyaf barbariaid.—[Ofunw fod rhai o'r Cymry mor ofer-goelus â thrigilion tywyll Africa, gyda golwg ar ddewiniaeth, &c. Gwyddom am rai, hyd y nod profeswyr crefydd, yn ymofyn â "dyn hysbys." pan gollont rhywbeth, neu os dygwydd rhyw ddamwain iddynt.]

Aberthwyd pedwar ar ugain o bersonau ar farwolaeth penaeth yn Old Kalabar yn ddiweddar! Mor llawn o drigfanau trawster yw tywyll-leoedd y ddaear.

SANDWICH ISLANDS.—Y mae adfywiad mawr ar grefydd yn agos yn yr holl orsafau hyn.—Ychwanegwyd at yr eglwysi yma yn ystod y ddwy flynedd ddiweddar 2,559 o bersonau. Y mae holl rifedi y cymunwyr yn yr eglwysi yn awr yn 23,846. Yn yr adfywidiadau hyn y mae 14 o blant y cenhadon wedi eu dwyn i radio ffyrdd eu tadau, ac amryw o honnynt yn addawol iawn gyda golwg ar ddefnyddioldeb dyfodol. Y mae y bobl hefyd yn gyffredinol yn dysgu haelfrydedd Cristionogol. Y mae cymedroldeb hefyd yn llywodraethu y brenin, y lywodraeth, a'r genedl yn gyffredinol.

FFRAINGC.

Y mae pethau yn lled ansefydlog yn y wlad hon o hyd, ac ymdrechion dirgelaidd yn cael eu gwneud i adsefydlu breniniaeth. Y mae y Gynhadledd Genedlaeth yn cael ei gollwng eto. ac etholiad gyffredinol newydd i gymeryd lle.

ITALY.

Ar y 5ed o Chwefror, agorwyd senedd y talaethau Rhufeinaidd gyda rhwyg mawr.—Yr holl heolydd drwy y rhai yr elai yr orymdaith, oeddent wedi eu gorchuddio â charpedau, a'r dorf o edrychwyr oedd annifeiriol; eto ymddygai pawb yn y modd trefnusef. Tuag un o'r gloch cyrhaeddai y cynrychiolwyr yr ystafelloedd seneddawl; a phan oedd

y gweinidogion yn cael eu harwain gan Armellini yn myned i mewn i'r llys, adeiniaid yr holl le gan fonlefas croesawus y lluaws. Armellini a agorai yr eisteddfod mewn araeth gampus, yn yr hon y dangosai yn eglur mor anghyson ydoedd bod yr awdurdod dymhorol ac ysbrydol yn cydgyfarfod yn y Pab; a'i araeth a dderbynid gyda bloeddianau gorfoloddus o gydsyniad. Nifer y cynrychiolwyr ymgynulledig yw saith ugain.

Ar yr 8fed, cyfarfu y Gynnullleidfia Genedlaethol, a'r prif bwngc oedd, Pa ddull o lywodraeth a fabwysiedd i'r Taleithau Rhufeinaidd "Parhaodd y ddadl drwy y nos, a phan ddowd i raniad y Gynnullleidfia, yr oedd 134 dros gael gwerin-lywodraeth a 20 am ohirio y pwngc yn mhallach. Yn nghanol y nos gosodwyd yr holl glychau i seinio y newydd. Erthyglau sylfaenol y lywodraeth ynt y rhai hyn:

1. "Y Pab i gael ei gyhoeddi yn ddiogedig mewn ffraith ac mewn awdurdod, o bob hawl i awdurdod tymborol.

2. "Fod cyflawn a sicr ddiogelwch i gael ei roddi i'r Pab i arfer ei benogaeth ysbrydol.

3. "Fod llywodraeth y talaethau hyn i fod yn hollol werinol (*democratic*.) a'r enw anrhydeddus o Weriniaeth Rufeinig i gael ei adgymeryd."

Ond y mae teimlad cryf yn Ewrop o blaid yr hen Bab. Dywedir fod Ffrainc a Lloegr ynghyd a theyrnasoedd eraill, am dderostwng y Rhufeiniawr, ac ail-oesod yr hen "fwyatifil" ar ei orsedd. Barnu yr ydym fod ganddynt ddiagon i wneud gartref; ond pe byddai i byny gymeryd lle, y mae lle i ofai y bydd oelandd ofnadwy yn yr ymgyrch.

TUSCANY.—Yr arch-dduc a'i deulu wedi gorfod ffoi, o herwydd ei beidiedd o'r Pab, a'r bobl wedi ffurfio eu hunain yn Gynnullleidfia Genedlaethol, ac wedi cyhoeddi y dalaeth mewn undeb a'r weriniaeth Rufeinaidd.

CYNHYRFIADAU CYFFREDINOL.

Y mae agos pob gwlad drwy gyfandir Ewrop mewn rhyw ddyryawch neu glydd. Y cywylltiadau rhwng Sardinia ac Awstria a ymdeongys ym ddrwg. Tra chynhyrtus yw sefyllfa Turis, tra mae Genoa yn harod i ymuno ar ryw gyntlan dros werin-lywodraeth: ac ni bu elfennau anfoddlongarwch orioed yn fwy ffyrng drwy yr holl Eidal nag y maent yn awr.

Y newyddion diweddaraf a'n cyrhaeddasant o Persia, ydynt yn dangos fod y cyfiroedd presennol dros egyptyddion rhyddid sydd yn gwneud y fath rhwygiadau fel rhyw danchwa wedi cyrhaedd y broydd pollenig hynny.

TYWYSOGAETH CYMRU.

ANSER TLAWD.—Nid ydym yn cofio canfod mwy o gwybion o bob peth o'r Dywysogaeth ar dodi nag fydd yn bresennol. Cymerodd gostyngiad le trwy yr holl weithfeydd haidara a glo deobreu y ffwyddyn hon o rhwng dau a phump swllt y bunt. Y mae yn gyfyng ar ffoedd yn agwlad eir genedigaeith.

DINAS.—Oddonta naw o'r gloch nos Lun, Chwefror 19, fel ag yr oedd dyn o'r euw Anthony yn *hitch* ar waelod pwll o eiddo John Calvert yn y lle hwn, daeth i'w ddiwedd ar darwiad llygad; dywedir fod y cerbyd yn arferol o gydio yn ochr y pwll wrth fyuod i'r lan ac i lawr trwy y pwll. Felly y bu y tro hwn, gafaelodd y cerbyd yn ochr y pwll, ac aeth yn rhwym, ac yn yr amgylchiad hyn cwmpodd ychydig o lo oddiar y *ddram* oedd ar y cerbyd; ac yna daeth y trengedig a'i gyfaill i lanhau y glo a gwmpodd fel y cafi y cerbyd ddiagn i'w lo, ac yn yr amgylchiad hyn cwmpodd carreg ar ei ben a bollodd ef, nes aeth rhan o'i ymenydd ar hyd a lled y pwll.

ETBOLLAD BWRDEISDREFT CEREDIGION.—Fryso Fryso, Ysw., mab i'r aelod diweddar, sydd fuddugol, fel y gobeithiem yn y rhifyn diweddar—enillodd y gystadleuaeth ar Harford trwy fwystrif o wyth. Gallir ystyried hyn yn fuddugoliaeth gan y woria ymaelldu-ol yn gyffredin ar y mawron eglwysig.

Y GYDDAREDD.—Bu ystablwr *Commercial* Isa, Abergwain, farw yn ystod mis Chwefror diweddar o'r gynddaredd, wedi cael ei gnoi yn ei law gan lo wrth roddi meddyg-iaeth iddo, yr hwn oedd wedi cael ei gnoi gan gi gyndeiriog, fel y tybir. Dygwyddodd hyn er ya tua thri mis yn flaenorol, ond ar ddydd Mawrth, tua dechreu y mis, teimlodd Pake (oblegyd dyna oedd enw y dyn) ei hun yn clafychu, ac yn waeth-waeth yr aeth, nes oedd dranoeth yn gyndeiriog arswydol, a gorfuwyd agor twll yn nen yr ystafell er ei serchau, oblegyd ni feiddiai neb fyned i mewn ato trwy y drws. Yr oedd tri o foddigion yn gweini arno, ond i ddim dyben. Yr oedd ya cael ambell i dipyn o seibiant ymbwyll-idd.—*Principality.*

CASTELLNEDD.—Cynnalwyd cyfarfod trimisol Morganwg yn Bothalia, Castellnedd, y dydd olaf yn Ionawr, a'r dydd cyntaf yn Chwefror. Y brodyr a bregothasant oeddnt J. Morgans, Aberafan; J. Jones, Sion; W. R. Davies, Dowlais; J. P. Jones, Penybont; D. Davies, Abertawy; W. Lewis, Dinas; D. Jones, Caerdydd; E. Davies, Treddraeth; W. L. Evans, Cwmtwrch.

MYRWY.—Cynnalwyd cwrdd trimisol yn Llanhiddel, Ionawr 30, 31. Cymerwyd rhan yn y gwasanaeth gan y brodyr Jarman, Argood; Williams, Nantyglo; Michael, Blaencroft; Lewis, Llanddewi; Thomas, Bethel; Rowe, Riacae; Thomas, Bethel; James, Victoria; B. Price, (Cymro Bach); Evans, Penygarn; Edwards, Brynmawr; Jones, Goltre; Ellis, Syrowy.

TREDDRAETH.—Cynnalwyd cyfarfod trimisol awydd Beufre yn y lle hwn, Chwef. 13, 14. Gwelyddodd y brodyr Lloyd, Ebenezer; Owens, Abergwain; Thomas, Cilfowyr; Williams, Blaencroft; Morris, Bothabara; Davies, Tabor; Williams, Llangliffan. Troulwyd rhan o'r dydd olaf mewn cynadledd.—Cafwyd cwrdd lluoog a peregathan da.

LLANSTYDIA.—Bu cyfarfod misol yma ar y ddiwedd o'r 7fed a Chwefror, pan y peregthod

Williams, Daranfelen; Davies, Llanelli; John Edwards, Waunbelygen; Price, Maesyberllan; Price, (Cymro Bach); Richards, Penyrheol, &c.

TRELALES.—Llun a Mawrth, Ionawr 28, 29, cynnalwyd cyfarfodydd cyhoeddus yma, er agoryd capel newydd hardd a chyffens, fel cangen o eglwys y Bedyddwyr yn Llanybont. Bu amryw o weinidogion yr ardal yn gweini ar yr achlysur.

YSTRAD-DYFODWG.—Corffiolwyd eglwys anibynol yma yn ddiweddar, pan y cynnalwyd cyfarfodydd peregtho dros ddaen ddiwrnod, a chafwyd arwyddion o foddourwydd yr Arglwydd. Enw y tŷ yw Libanus.

GALARES

Er Cefadwriaeth am y diweddar Dr. Edwards, o Gaerfili. Testyn Eisteddfod Cymreigyddion y Cylch-lestrwyr, Ystrad Mynach, Llanfabon Yr un fuddugol.

Dan leni caddagaidd ielfro tywyllwch
Y gorwedd euwogion yn ddyfaw i gyd,
Mae Cynon yn wyl yn hidi ei dagran
Wrth gofo'u gwasanaeth tra'n byw yn y byd;
Yn mhil yr awyrlid mae *Eduarda y meddyg*,
Dan ddywylaw'r gormedeyrn yn dawel bob darn,
Nes bloeddia'r archangel ar frig y cymylau,
"Farwollon dhanwch, cyfodwch i faru!"

Gwr ydoedd yr deall ei waith yn rhagorol,
Amudodd holl natur dynoliaeth i gyd;
O'r hyn a gydwbnodd fo erys coltanau,
Yn hwy na cherfadau pinciau y byd;
Ei eang wybodaeth a'i rhydd fedruswydd
A'i gwasath yn alluog i gerdded ei gwya
I dalar yn union, a chadw'i gmyriad,
Yr hyn eydd hanfodol i swydd o'r fath bwa.

Bu'n yfed yn foreu o fynon gywbyodaeth
Ac hefyd o aton tangesodd a hedd;
Mud rhytyr fa'i rhoddi uwch ben y luddedig,
"Gwir Gristion a meddyg" ar gareg ei fodd.
Un llawn o dynnerwch wrth drin y eiwyddig,
Ebot balm i'w archollion a llaes ei boen;
Pan fal amgylchiadau yn galw fo fyddai
Fel llew, ac hefyd mor oddfya a'r oen.

Bu llawer anwylltan yn myrth cyfyngderau,
Yn dygwyl bob mynad gal newid dan fyd,
Oad of ei ddechurwydd gan Ddau fa'n offeryn
Llywyddianau i geirw eu bywyd rhyw yrd;
Mae llawer un heddyr yn dalgyr i gwrol,
F'u'n faben gwir eiddi ar glod ei law,
All sefyll ar geulan ei foddod a d'weddyd,
"Ei debyg ni welwyd ac eto ni ddaw."

'Roedd Edwards yn hann o deulu talenog,
Ar lochreu yr oesau ni welaf ei hall;
Bydd eof am y pnytydd tra byd yn bodoll,
I groest y gwylt-ll gan oer y Bryntall,
Ei fywyd rhinweddol fel dyn ac fel Cristion,
Wna'i godant yn telus tra Cymry mewn byd,
Bydd llawer cymmydion yn rymall ei dagran
Ar fodd yr awngyddyn i gyma ei glod.

Mae ardal Gaerfili yn foddol o ddagran
Wrth gofo'r gwasanaeth rhagorol a gwad,
A lle o dyfodion ar gloryn ei foddod
Yn gweiddi, "O gyfaill fyddianach na brawd."
Bu'n rhoddi cyffwrion fr gwas yn ei gystudd,
Eob oethch am ddaid yn ei am ei waith;
Ei rhawdd a crys yn fion cofodwriaeth
Tra Cymru a Chymro yn dardd ei leith.

Mae marfwralltanol ban gastol Gaerfili,
A ddaillod rhyfartwry geisgion ein gwlad,
Yn sefyll yn dalgyr yn ngwyn y stormydd
Gan ddangos eu hunain o fythol berhad;
Oad eto gwan amser ei dylan cadarnwrych,
Yn chwylw'r cymmydion, mairiawg a gwad;
Fryd hny bydd enw y meddyg galen bwyth,
Ar leni hanesaeth ei geirw i'w gad.

Pan oedd yn Nghasrodor, fel tyst y gwirionedd, Anelodd y gelyn ei saeth at ei fron, Fe waeddodd, O anghen, cyrhaeddaiist fy nghalon, Rhyw ddyrnod ofnadwy a marwol yw hon. Pan oedd yn ymsuddo i llyn cysgod anghen, I ganol gelysion arswydol y sydd Yn maeddu'r annuwil i llynu ehedodd I fynwes ei Briod yn ardal y dydd. Nid ydyw y cwbl ddywedais am dano Ond golen gwan canwyll i d dangos yr haul; Mili uwch y llefara yr hyn a gyflawnodd Y meddyg ei hunan na'n nhrafferth a'n nraul. Dymunaf addetno 'i dywarchen a biodan Cyhyd ag yr erys yn oergell y bedd, A gadael ei enaid yn monwes ei Brynwr. I yfed byth bythoedd o winoedd y wledd.

DEWI HIRAN.

TREFFOREST.—Ar y Sabbath, y 18fed o fis Chwefror diweddaf, cynnaliwyd cyfarfodydd neillduol fel math o agoriad ar addolfa newydd at wasaneth y Bedyddwyr Seisnig yn Nhreforest. Yr adeilad sydd nouadd helaeth o eiddo yr Odyddion, a adeiladwyd ganddynt at gynnal eu cyfarfodydd, heb fod mewn cysylltiad ag un tafarny. Y mae y Gymdeithas haelionus hon wedi cauiatau defnydd yr adeilad, (yr hon a gynnwys, y man lleiaf, 400 o bobl) y Sabbath, ac un noswaith yr wythnos, am chwech awlt y mis. Barwn fod hyn yn well na rhuthro i adeiladu yn gymwys, heb un gobath i dalu. Yn y cyfarfodydd yn y boreu, y prydawn, a'r hwyr, pregethodd y brodyr Williams, A. C., Merthyr; Price, Aberdare; a Williams, Canton, ger Caerdydd: a chafodd ueginiau achos i ddywedyd, mai da oedd iddynt fod yno. Cawd pob arwyddion o foddlonrwydd yr Arglwydd. Dyma yr achos Seisnig cyntaf yn y gymmydogaeth gan y Bedyddwyr.

BETHLEHEM, LLANELLI, BRECHEINICE.—Y cyfeillion yn y lle uchod, wedi adgyweirio eu tŷ addoliad, a gadwasant gyfarfodydd yn diweddar nid i gasglu at y drau, oblegyd penderfynant beidio gofyn cymorth i waenther yr hyn a allant gyflawni eu busnes. Tradodwyd pregethan ar yr achlysur gan Price, (Cymro Bach); Thomas, Pontypwl; Thomas, Pissa, &c. Mae yr achos yn fodeuog yma, dan weinidogaeth Dan Davies.

PRIODASAU.

Chwefror 10, yn Llysfan, gan y Parch: D. Davies, Waunrodan, y Parch. Wm. Williams, gweinidog y lle, a Miss Elizabeth Morgan, merch henaf Mr. Morgan, o'r Green Meadow, gerllaw Raperra.

Rhag. 14, 1848, yn Llanfairopreigion, gan y Parch. J. Williams, Drefnewydd, y Parch. B. A. Jones, gweinidog y lle, a Miss Elizabeth Ellis, merch hynaf Mr. Hugh Ellis, o'r un lle.

Yn y Tabernacl, Penygarn, Pontypwl, Ion. 23, gan y Parch. Edward Evans, gweinidog y lle, y Parch. Richard Johns, Abercarnaid, a Miss Sarah Bowen, unig ferch Mr. John Bowen, Pontnewynydd.

Eto, Chwef. 19, gan yr un, Mr. John Pail, a Mary Ann Moatun.

En Seisnigol, Ion. 25, gan D. Jones, Daniel Samuel, ac Anne Bassett, y ddau o blwyf Llanelly.

Eto, Chwef. 3, gan yr un, Joseph Owen, a Mary Davies, y ddau o blwyf Llanelly.

Yn Nghapel Sion, Llanelly, Chwef. 2, Daniel Bassett, a Mary Morgan, y ddau o'r Felinfoel.

Ion. 27, yn Llangynidr, Llewelyn Williams, Nantglo, a Zillah Jones, Glanocod.

Chwef. 6, yn Aberdare, T. Joseph, Ysw., a L. Davies, pedwerydd ferch D. Davies, Ysw., y ddau o Hirwaun.

Ion. 20, yn Treffraeth, Wm. Davies, morwr, a Margaret George, Parrog.

MARWOLAETHAU.

Chwef. 1, yn Llanelly, sir Gaerfyrddin, Mrs. Hannah Lewis, gweddwr y diweddar J. Lewis, ar ol cystudd byr, yn 62 oed. Bu yn aelod ffyddlon a diffin gyda y Bedyddwyr am 47 o flynyddoedd. Yr oedd ei thŷ, ei llaw, a'i chalon yn agored er cynorthwyo achos Iesu. "Yr byn a allodd hon hi a'i gwnsoeth."

Chwef. 11, Owen Owens, Ysw., Cwmgloin, sirydd Dyfed y flwyddyn ddiweddaf. Syrthiodd oddiar ei gadair yn sydyn, a bu farw yn y mau o'r *apoplexy*, yn ei 41 oed.

Yn Mhwlheili, Ion. 30, Mrs. Evans, barcer, o'r dref uchod, yn ei 75 mlwydd oed. Bu yn aelod anrhydeddus o gyfundeb y Bedyddwyr am 37 mlynedd, ac adwaenid ei henw yn mheli ac agus trwy ei haelionusrwydd. Yr oedd yn chwaer i'r hen fardd enwog R. ab Gwilym Ddu.

Yn Roath, yn agos i Gaerdydd, Chwef. 4, Mrs. Davies, gweddwr y diweddar Barch. G. Davies, gweinidog y Tabernacl, Caerdydd; a merch i'r hen wr parchus a adnabyddir gan holl gaeglwyr Cymru, Mr. Wm. Evans, hynaf, Roath. Claddwyd hi yn yr un bedd a'i phriod, yn yml y Tabernacl. Gweinyddwyd gan D. a W. Jones, Caerdydd; W. Williams, Llysfan; ac E. Jones, Casbach.

Yn ddiweddar, yn Pontypwl, yn nhŷ ei fab, Mr. Griffith Thomas, o Lanillyd fawr, yr hwn a fuy n ddiagon ar eglwys y Bedyddwyr yn y lle uchod oddiar ei sefydliad.

Chwef. 3, yn Aberteifi, yn 34 oed, y Parch. John Thomas, am ragor na thri ugain mlynedd yn aelod a gweinidog parchus gyda y Trefnyddion Calfnaid.

Chwef. 14, ar ol ychydig ddyddiau o gystudd, Cad. Watkin Williams, diweddar lywydd y Celerity, a gwestywr y Ship & Castle, Porthmadog.

Chwef. 13, yn 83 oed, Jane, priod Mr. H. Bevan, cigydd, Pwllheili.

Chwef. 14, yn Llansybil, J. Jones, Ysw., brawd hynaf y Parch. D. W. Jones, Trefynon.

Chwef. 19, yn 79 oed, Mr. Wm. Owen, Gyfyns, Maentwrog—aelod defnyddiol gyda y T. C.

Chwef. 20, y Parch. E. James, offeiriad Llandybil a Llanfagelarth, yn 56 oed.

Chwefror 6, yn 60 oed, Richard Owen, Llanaunffraid, awydd Drefaldwyn. Bu yn ysgolfeistr parchus ya y dref hono am 30 o flynyddau, ac yn honariad ffyddlon, defnyddiol a chymraedwy gyda y Trefnyddion Calfnaid tua 30 mlynedd.

Chwef. 16, yn 83 oed, yn Pwllheili, John Evans, gysgwr Glanoch, Llanfagel.

Y SEREN ORLEWINOL :

NEW

GYFRWNG GWYBODAETH I HIL GOMER YN AMERICA.

CYHOEDDIEDIG GAN R. EDWARDS.

[CvF. VI.]

M A I, 1849.

[RNIFF. 57.

CYNNWYSIAD.

Rhyfel ynto heddwch, pa un a fynwch ?	101	Yr atiaf crefyddol yn Blossburg.	120
Addoli cythrauliad,	102	Terfysg ya Canada,	120
Etholodignath gras,	103		
Can y chodd,	105	TYWYSOGAETH CYMRU.	
Llafurwaith,	105	Manceinion,	120
"Ac Arch Dew a ddaliwyd,"	107	Caerycarfon,	120
Can, yn cynnwys amryw gyngorion,	107	Clocannog,	120
Tom Thoms, y Corach Americannidd,	107	Cwmsion,	120
Pwysigrwydd crefydd,	108	Aberychan,	120
Gosestrwydd,	109	Tredegar,	120
Dylanwadau yr Ysgol Sabbotol,	109	Diwygiad crefyddol Pisgah, Mynwy,	121
Englyn i'r meddwyn,	109	Urddialau,	121
Ymddiddan dyddorgar yuglych y		Symudiad Gweinidogion,	121
"Seintiau,"	109	Anheg i Weinidog,	121
Arweithiad caethion yn St. Louis,	113	Cyfarlod Trimisol yr Hen Gymanfa,	121
Eoglan-gloel i'r Parch. J. Jones, Sion,		Bro Morganwg,	121
Merthyr,	114	Y Mormoniaid,	122
Cyfarlod Trimisol Utica,	115	Y Parch. D. Hughes, Trelech,	122
Meddyg llygaid,	115	Rheilffordd Deheuolr Cymru,	122
Mfyrdad mewn cystudd,	115	Brawdlysoedd Morganwg. Penfro, A-	
"Eglwys Gymreig Boston,"	116	bertoll, a Chaerfyrddin,	122
Gofyniadau,	116	Llanrwst,	122
Atbid i Ofyniad David M. Phillips,	117	Llanyble, swydd Gaerfyrddin,	122
Priodau a Marwolaethau,	117	Merthyr—codiad cyflogau,	122
Amddiffyniad rhag anwiredd,	118	Ymgais am arian ddear,	122
Llafur Ysgol Horeb, Minersville,	118	Priodau a Marwolaethau,	122
Aelod y Parch. T. P. Hughes, Ohio,	119		
Llafur Ysgol Sabbotol yr ail Eglwys		HANESIAETH DRAMOR.	
I ddyddiedig Gymreig yn Utica,	119	Prydain Fawr—Yr Eidal—Denmark,	124

POTTSVILLE:

ARGRAFFWYD YN SWYDDYFA Y "MINERS' JOURNAL."

1849.

AT EIN DOSIARTHWR YN DERBYNWR.

Derbynwyd y taliadau canlynol yn ystod y mis (am 1849,) oddiwrth Mr. D. Price, Cincinnati; 81; Wm. Thomas, trwy law y Paroh. D. J. Phillips, \$9; Robt. T. Owens, Marcy, \$7; D. B. Jones, Portsmouth, Ohio, \$4; Evan R. Evans, Ebensburg, \$3.

Derbynwyd y mis diweddaf, heblaw a ghoeddwyd yn y rhyfyn hwn—Arlwydd i Ewlad Ffrainc, gan J. B. Reynolds, Blossburg; "Y plant bychain, yngedwch oddiwrth eiddoedd," gan J. R. Jones, Utica; Cyflwr yr Eglwys, gan J. Jeffreys, Talmadge; Sylwad ar atebion Syrwydd i Philomela, gan Gwilym Myrwy; Gofyniad, gan M. E. Patsville; Esgronol Fflam'r nef, cyfl. gan John Keans, Minersville; Penillion Fw cyfioethu, gan R. Ellis, Summit Hill.

Dymuniad ar y rhai sydd yn ed yn eu taliadau am y llywyddia diweddaf, ein cofio iwe fann ag y mae'r front; bydd hyn yn hysbysu y llywydd Tr Trysoryddi n'r Argyhoeddi yn lawr, ar teclon y cyfioeth am y llywyddia diweddaf. Os bydd rai n'n dosiarthwyr yn dachau taliadau am 1849, byddeddyddant y llywydd hyn yn eu llywyddia.

Cyfarwyddwr y Gwladfaethau, (yn ddiidraul,) *To the Editor of the Seven Potsville Schuylkill Co., Pa.* Y Taliadau idd eu cyfarwyddu at y Trysorydd, Rev. W. Morgan, Tr un lle.

CYMANFA EBENSBERG.

Cynulleid Cymanfa y Bedyddwyr Cymanfa, y mae Gwladfaethau a Fynnyddoedd Abeghaug, gyda'r Eglwys y Bedyddwyr yn Ebensburg, i ddeddfu y dydd cyntaf a Fobolm neset. Dymuniad ar y gwladfaethog fod yno yn brydlawu yn y gynulleid am didau y dydd hnw.

EVAN R. EVANS.

DR. J. T. NICHOLAS,

A GYNNYDIA ei wasaneth fel Meddyg mewn mudiol perchus i drigolion Potsville n'r ardal eiddo. Ewyddis, Thompson's Hall, Market-street; Amud dy, Second st., endras i law Congl Market-st., Potsville. Mawrth, 49-ly

NEW WHOLESALE & RETAIL CLOCK, WATCH AND JEWELLERY STORE.

BARGENION MAWION AM BRISOEDD Y DDINAS.

THE Subscriber having just received, direct from the manufactory, a large and beautiful assortment of Clocks, Watches and Jewellery, is prepared to sell them at the following extremely low prices:

Fifst Quality Brass O. G. Tidy Hour, from \$7 25 to 2 50	
Do. Pringe Albert	3 25 - 4 25
Do. Brass O. G. Alarm	3 75 - 4 25
Do. Eight Day Column	6 50 - 7 00
Do. Do. O. G.	4 50 - 5 00
Full Jewelled Gold Patent Lever,	45 00
Do. Silver	18 00 - 25 00
Seven Jewell do.	10 00 - 30 00

Also, a large assortment of Jewellery, comprising Finger Rings, Brooches, Gold Bracelets, Gold Coins and Yoh Chains, Gold and Silver Pencils, Gold Pens, Spectacles, Keys, Studs, &c. &c.

Clocks, Watches, Jewellery and Silverware repaired, and cleaned in the neatest and most workmanlike manner. Old Gold and Silver bought or taken in exchange.

Country Merchants and Dealers would send it to their advantage to give me a call, as they can obtain goods at wholesale City prices. **ROBT. C. GREEN,** Clock and Watchmaker, Centre St., Potsville, (Between Mortimer's Hotel and Market-st., and opposite G. W. Slater's Store.)

GDRUCHWYLIWR YMFUDAWL. (PASSAGE AGENCY.)

Y MAE y Tansgylwr yn Gwladfaethwr dros un o'r Llundain aros a baccara a llywydd ar wlad hon Fwrop. Gall gweith a swyddiadau hysbysu am y cerbydau drosodd yr Hen Wlad i Gwladfwr Newydd neu Philadelphia wneud hyn am y prisoedd isod yn y wladfaeth y *Mirror's Journal*. Y mae hysbys yn trwyddiaid ar y cymanfa o'u, deg, a chuan gund, lid eu hysbysu mewn cerbydau Ffrainc yn Llundain neu Gwladfwr, heb ddim ddeddf, os thorol i'r chad a ddeddfwnt yr orion ond y llywyddiaid i Gwladfwr Newydd. Gae ei fod yn weith bod yn y Baccara dros y swyddu mlynedd diweddaf, ac yn hysbysu hysbysu am y cerbydau a ymddirieddwyd hysbysu hysbysu, y gall y chad a swyddu ddeddfwnt ar y cerbydau, ond ddeddfwnt yn hysbysu am y cerbydau a ymddirieddwyd hysbysu am y cerbydau.

Gall y tansgylwr gwyddu y Cymanfa y gwladfaethog yn y cerbydau cymanfaethu, y chad, neu hysbysu, yd eiddo yn hysbysu hysbysu am y cerbydau hysbysu. **HARRIS.**

Office of the Mirror's Journal.

Guns! Guns!! BRIGHT & POTT, TOWN HALL IRON STORE.

DOUBLE and Single barrel SHOT GUNS, POWDER FLASKS, SHOT BELTS, DUPONT'S CANISTER POWDER, PERCUSSION CAPS, REVOLVING PISTOLS, SINGLE AND DOUBLE PISTOLS.

The above are a fine assortment of English and German manufacture.

TABLE, POCKET, CUTLERY, SCISSORS, AND RAZORS a fine assortment of the most celebrated makers. **ROPE, HEMP, PACKING CORDAGE, ANVILS, Bellows, Vices and Files, BLASTING TUBES FOR WET PLACES** in Mines, Safety Fuse, Long and Short handled Shovels made expressly for our own sales.

BUILDING MATERIALS, Consisting of Locks, Latches, Hinges, Paints, Oil, &c. of American, German, and English manufacture. **IRON AND STEEL,** Hammered and Rolled Iron, Sheet, Flue, Band, and Hoop Iron. **TOOLS,**

Blacksmiths', Carpenters', Shoemakers', and Saddlery's. **SADDLERY, HARDWARE, & COACH TRIMMING,** With a variety of iron notions. [Aug. 28 47 25]

HUGHES'S EXPECTORANT,

Y FIEDDIONIAETH hysbysu eiddoedd hysbysu yd y wlad hon, Amud y Potsville, &c. Darpariedd gan J. Curtis G. Hughes, Centre-st., Potsville, Prisoedd am y cerbydau, neu hysbysu am y cerbydau, neu hysbysu am y cerbydau, neu hysbysu am y cerbydau.

Y mae y meddygion gweith yn yr unioedd hysbysu, yd eiddoedd hysbysu am y cerbydau, neu hysbysu am y cerbydau, neu hysbysu am y cerbydau, neu hysbysu am y cerbydau.

Derbynwyd y llywyddiaid canlynol oddiwrth wladfaeth y Bedyddwyr Cymanfa yn Potsville, at J. M. Curtis G. Hughes, y gwladfaethwr.

"Amud y Potsville."—Yr wyf yn dra ddiolchgar i chwi am y botol hysbysu Hughes's Expectorant, a phas un y cerbydau hysbysu am y cerbydau, neu hysbysu am y cerbydau, neu hysbysu am y cerbydau, neu hysbysu am y cerbydau.

HUGHES'S TOOTH-ACHE REMEDY, Meddygion hysbysu am y cerbydau, neu hysbysu am y cerbydau, neu hysbysu am y cerbydau, neu hysbysu am y cerbydau.

Darpariedd gan J. Curtis G. Hughes, Centre street, neu hysbysu am y cerbydau, neu hysbysu am y cerbydau, neu hysbysu am y cerbydau.

Y SEREN ORLLEWINOL.

CYF. VI.]

MAI, 1849.

[RHIF. 57.]

RHYFEL YNTE HEDDWCH—PA UN A FYNWCH?

Ddarllenwyr hygar.—Pa un sydd oreu genych, brwydrau a thywallt gwaed, ynte heddwch a thangnefedd? Pa un a ddewiswch—Rhyfel, trueni ac angeu, neu ynte heddwch, cyar a bywyd? Y mae y cynygion hyn yn cael eu dal o flaen y byd, gan y gyfundraeth filwraidd ar un llaw, a Chymdeithas Heddwch ar y llaw arall. Y gyfundraeth filwraidd a waedda, “Dilynaf, goddiweddaf, a rhanaf yr ysbaill—meddwaf fy nghleddyf ar waed fy nghelyniion; ac fel na chaffo y cleddyf rydu, mynaf gynen ac ymryston yn rhywle. Cymdeithas Heddwch, yr ochr arall, yn gwaeddi, “Tangnefedd ar y ddaear, i ddynion ewyllys da,” ac yn ymosod at droi y cleddyfan yn eychau, &c. Ysbryd y filwriaeth yw ymddial, ac ysbryd Cymdeithas Heddwch yw maddaugarwch. Rheymau y filwriaeth ynt gwag-ogoniant—enwogrwydd mewn ysbeiliaeth a llofruddiaeth—titlau uchel i'r cadfridogion a'r pen-cadbeniaid—etifeddiaethau eang i'r mawrion a'r pendefigion; bywyd segur, a byw yn helaethwch beunydd i'r boneddigion; caledi, newyn, a chelanedd i'r iselradd; ac i'r weria yn gyffredin yr arnydedd o gynnal gweddwon ac amddiffaid y llofruddiedigion, a chysegro rhan helaeth o'u meddiannau at gario y galanas yn mlaen. a gwobrwyo y llawrddion yn dda am eu herchylliderau, &c. Rheymau Cymdeithas Heddwch o blaid ei chynyg hithau ynt, heddwch a brawdgarwch trwy'r byd—tangnefedd rhwng teyrnasoedd, ac ewyllys da rhwng cenedloedd—llai o feichian a threthoedd, a phob nn i fwynhau cynrych ei lafur ei hun, &c. Pa un o'r ddau gynyg sydd oreu debygach chi? pa un sydd decaf a chyfiawnaf? ac uwchlaw pob peth, pa un o'r ddau sydd fwyaf cydweddol ag ysbryd yr efengyl a meddwl Duw? Dewiswch iwech heddyw fywyd, fel y byddoch byw!

Y mae ysbryd Cain a Nimrod, Saul a Herod, wedi bod yn tramwy trwy y ddaear er ys oesau lawer—mae y bellen Gron megys yn gRDDIAN dan lwyth eu oclanedd, a'r haul fel yn calsychu wrth edrych ar eu trychinebau—gwledydd cyfain a ddiboblogwyd—dinasoedd a threfydd heirdd a wnaed yn garneddau—

myrddiynau aneirif o fodau dynol a laddwyd trwy bob dull dychymygol o arteithiau a gloesion; gwareiddiad gwledydd a ataliwyd, maanach a ddyrswyd, enw crefydd a ddianrhydeddwyd, meddyliau dynoliaeth a lygrwyd, a nwydau iselaf a mwyaf anifeiliaidd dyn a faethwyd ac a gymbellwyd i'r gweithredoedd mwyaf barbaraid, creulon a phechadus, y rhai sydd yn ddychrynlyd i foddwl am ddeynt! Ai fel hyn y mae ewyllys Duw iddi fod? Ai fel hyn y mae gwir les dyn yn cyfarwyddo? Ai fel hyn y mae mwyaf o ddedwyddwch yn deilliaw i'r teulu dynol?

Na! na! ymddangosodd Mab Duw ar y ddaear fel Tywysog Heddwch; a chyhoeddodd heddwch i bell ac i agos: efengyl heddwch yw yr efengyl—“nac ymddielwch fy rhai anwyl,” ac “os tery un di ar dy rudd ddeau, tro y llall iddo hefyd,” &c., a thyma ysbryd a dyben y weinidogaeth a'r eglwys, sef clymu y byd yn un frawdoliaeth gyffredinol, heb eisiau Deddf y tlodion er cynnal y tlawd, nac arfau milwrol i wasgu egwyddorion nac amddiffyn iawnderau; na llys gwladol i ymgyfreithio ynddo—na brenin deareol i lywodraethu—“ond chwï oll brodyr ydych,” a bydd “un gorlan ac un bugail, ac un Arglwydd, a'i enw yn un o godiad i fachlodiad haul.”

Y mae y Tywysog hwn wedi ymddangos yn ein byd ni er ys yn agos i ddwy fil o flyneddoedd, ac hyd yma y mae y byd heb ddeall natur ei genadwri! Cristionegion yn ymladd!—gwrthddywedid gwrthun!! Y mae yn warthar gymeriad dyn, ac yn ddirmyg ar enw Crist, i ymladd, a rhyfela a thwallt gwaed. Y mae pob un ar ei waith yn gwisgo yr arfogaeth filwrol yn ddiog yr arfogaeth Gristionogol; a dyfid ddiog yr enw aelod eglwys oddi ar dano. Cadw dyn sydd a'i waith profseddig i *lofruddio dynion yn aelod eglwysig?* Pwy a gedwai ddiennyddwr yn aelod eglwysig?—ond faint gwaeth y llofrudd milwrol! Yr y'm yn teimlo y pwngio yn ein gorchfygu—rhaid ei adael.

Nid oes raid i bethau fel hyn fod; ac y mae yn bechod idd eu gadael i fod, heb ymdrechu eu dileu. Beth sydd gyda ni i wneuthur? meddai y darlennydd, fe allai; nid ydym

ni yn cario dryll nac yn gwiago cleddyf. Dichon nad ydych; ond yr ydych yn cynnal y rhai sydd yn gwneud hyny; ac os na laddas-och neb erioed a'ch dwylaw eich hunain, yr ydych wedi lladd miloedd trwy ddirprwy- aeth—trwy dalu i eraill am wneud hyny. Y mae pob dyn, dynes a phlentyn trwy yr Unol Dalaethau yn gwneud hyny, mewn rhyw ffordd neu gilydd! Nid dyma y cyfan: ond pa le y mae yr holl weddion a'r holl amddi- ffa a deffir ar y wlad am gynnalïaeth, o her- wydd cymeryd ymaith y priod a'r tad yn y frwydr? Y mae yn bryd i chwi, gyfeillion, i atal y taliadau hyn. Tybiwn y gellwch wneud gwell gwasanaeth o honynt er eich lles eich hunain, eich tentuoedd, a'r byd, ac er mwy o ogoniant i Dduw. "Eithaf gwir," tybiwn y clywn rai yn dywedyd; "ond pa fodd y mae i ni idd eu hatal, gan fod y lyw- odraeth yn eu cymeryd heb ein cenad?"— Ateb, Fel hyn, gyfeillion caredig:

Y mae Cymdeithas Heddwch wedi ei ffurfio yn Lloegr er ys blynyddoedd bellach; a'i dyben yw rhagflaenu rhyfeloedd, trwy gyf- ryngu yn heddychol rhwng y pleidiau ym- rysongar. Y mae y gymdeithas hon yn gweithredu yn egniol, trwy argraffu a gwa- garu llyfrynu, filoedd; cynnal cyfarfodydd i areithio ar y pwngw trwy Ewrop ac America, ac ymestyn yn mhob modd i daenu egwyddor- ion heddwch trwy y byd. Y mae y pwngw hwn yn awr yn enill sylw dyngarwyr, ath- ronwyr, a duwion yn mhob man. Yn yr Hydref diweddar, cadwyd Cynhadledd Hedd- wch yn Brussels, prif ddinas Belgium, tua 12 milldir o Waterloo, enwog am ei gelanedd, yn yr hwn gyfarfod yr oedd cynrychiolwyr cyf- eillion heddwch wedi ymgwrd o amryw wledydd Ewrop ac America; lle y profwyd y gellir ac y fyd penderfynu camddeall-dwr- iaethau trwy byfryngiad ac apeliad at reswm a dynoliaeth o hyn allan, yn lle at yr anifail, y pylor, a'r dur. Bwriedir cynnal cyfarfod cyf- elyb yn fuan yn Paris, prif-ddinas Ffrainc! Y mae dirprwy aeth yr Cynghor Heddwch, cynnwysedig o amryw foneddigion o Ame- rica, Ffrainc, Holland, Belgium a Lloegr, yn ddiweddar wedi cael cyfrináu a phrif-wein- idogion Lloegr ar y priodoldeb a'r dymunol- deb o wneuthur cyd-ddeddfau i rwymo gwledydd i benderfynu eu dadleuon a'u hawl- iau o hyn allan trwy reymau ac nid trwy arf- au. Derbyniwyd hwynt yn siriol, a llefarai Argl. J. Russell ac eraill yn gymeradwyol o'u hamcan. Yn awr y mae deisebion yn cael eu danfon i'r Senedd o blaid y mesur gogon- oeddus hwn yn Lloegr a theyrnasoedd eraill; a da genym ddywedyd nad yw cyfeillion

Heddwch yn segur yn America, ond y mae yn rhaid ein cael mewn modd mwy unol ac egniol i'w bleidio—bydded i bawb sydd yn profeseu eu hunain yn ddysgyblion i Dywysog Heddwch fod yn ddiwyd i daenu yr egwydd- orion ar led, trwy lefaru wrth eu cymmydog- ion, cynnal cyfarfodydd, &c.; a phan bydd i gynygriad gael ei ddwyn gerbron y Gynghorfa (yr hyn sydd dra thebyg o gymeryd lle yn fuan,) hyderwn y deisebir yn daer a chyffre- dinol o blaid y mesur, fel y gellir rhyddhau y fyddin a'r llynges, ac y cadarnheir deddf i benderfynu anghydfodau rhwng gwledydd yr un modd ag y gwneir rhwng personau unig- ol, nid trwy nerth braich a chledd, ond trwy rym rheawm, cyfiawnder a gwirionedd.— Byddai cario y mesur hwn yn arwydd ddiym- wad fod y mil blynyddoedd ar wawrio.

ADDOLI CYTHREULIAID.

Yn yr hanesion o'r India Ddwyreiniol, yr ydym yn cael ein dysgu fod talu addoliad crefyddol i gythreuliaid mewn ymarferiad a pharth yno yn mhlith y trigolion. Cenbadwr Wesleyaidd yn Ceylon, o'r enw Mr. Clough, a ddyweda, " Mae y diafol yn cael ei addoli yn gyffredin, yn rheolaidd, a chyda seremoni- au a defodau pennodol a gosodedig yn Cey- lon. Y rhai a gyflawnant y seremoniau i'r diafol a gyrchir ar bob achlysur. Mewn af- ieuchyd, os bydd i gyfarwyddiadau y meddyg fethu gwella y claf, anfonir yn ddiwed am y twyllwyr hyn; ac y mae llawer yn anfon am eu cynorthwy a ddylent fod uwchlaw rhoddi un goel na chefnogaeth i'r fath hudoliaeth.— Plantydoedd yn cael eu neillduo i'r diafol ar eu genedigaeith, ac hyd y nod cyn eu gened- igaeth, mewn cannoedd o achosion."

Hefyd, milwriad o'r enw Campbell a dyst- iai eu bod yn gofyn iddo ef yn fynych, os oedd yn clywed ysgrech y diafol yn y nos; yr oedd y milwriad yn clywed yr ysgrech hono yn aml, eithr dywedai nad oedd ond ysgrech aderyn tebyg i ddylluan, yr hwn a gawsai lawer cyfleusdra i'w chlywed a'i gweled. Ond nid oedd dim a ddarbwyllai y trigolion nad ysgrech y diafol ydoedd.

Canfyddodd y milwriad unwaith ddarlun o gruglwyth o gythreuliaid yn agos i'w anedd ef, ac hefyd, yn crogi ar bren cyfagos gyfer- byn a'r darlun yr oedd offrwm o dri cheiliog coch, y rhai oeddynt newydd eu lladd. Er gweled pa effaith a gaffai hyny ar yr addol- wyr, bygythiodd y milwriad ddinystrio y dar- lun; ac ar hyn y brodorion a ffoisant ymaith, rhag y buasai i'r diafaid eu lladd hwynt oll.

ETHOLEDIGAETH GRAS.

EPH. 1. 4.

Pregeth a draddodwyd gan y Parch. John D. Jones, Steubon, ar y 25ain o Chwefror, 1849, yn addoldy yr Ail Eglwys o Fedyddwyr yno; ac a anfonir i'r Seren ar ddyddiad yr eglwys; gan Thos. E. Williams, yr Ysgrifenydd.

MAE pawb ag sydd yn addef y Beibl yn a'r Daw yn addef hefyd fod etholedigaeth, oblegyl fod y testyn yma, ynghyd a llawer o'r cryfelyb, yn crybwyll am hynny; eto mae dynion yn amrywio yn eu golygiadau am yr athrawiaeth worthfawr hon. Mae llawer yn addef, i.e. debygid, yn ol gair y gwirionedd, am etholedigaeth; ond ar yr un amser yn golygu na ddylid ei thrin, neu lefaru am dani yn gyhoeddus mewn pregeth nac ysgrifenyddiad. Dywed rai na ddylid pregethu etholedigaeth, oblegyl ei bod yn niweidiol i rai sydd heb eu cyfnewyd; ond os oes niwed o'i phregethu, yna y mae niwed cymmaint (os nid mwy) o'i darllen yn y Beibl. Ar y tir hwn, dylid cynghori dynion diras i beidio darllen ond rhyw ranau neillduol o'r ysgrythyr, gan fod niwed o ddarllen y rhannau eraill yn gystal a'u gwranddo. Ond i adael heibio y fath wrthdadauon gwrthun ac afreymol, barnwyf fod amryw bethau yn dangos y dylai gweinidogion yr efengyl bregethu athrawiaeth etholedigaeth yn eu cylch gweinidogaethol. Yn gyntaf, nis gellir pregethu yr efengyl neu y gair yn gyflawn, os na phregethir hon, oblegyl y mae hi yn gynwysedig yn yr efengyl, ac yn rhan o'r gair. Yn ail, nis gall y cyfryw ag sydd yn peidio a'i phregethu ddim dywedyd gyda Phaul, (Act. 20. 27.) ei fod ef yn "mynegu holl gynghor Duw;" oblegyl cynghor y Drindod yn nhragyddoldeb yw etholedigaeth. Yn drydedd, nis gall y cyfryw ddim dywedyd drachefn gyda yr apostol, (Act. 20. 20.) "Y modd nad atelaniais ddim o'r pethau buddiol heb eu mynegu i ohwi, a'ch dysgu ar gyhoedd ac o dŷ i dŷ;" oblegyl un o'r pethau buddiol yw etholedigaeth gras. Yn bedwerydd, mae anogaeth yr apostol Pedr yn rheswm dros bregethu yr athrawiaeth hon, (2 Pedr 1. 10.) "Byddwch ddiwyd i wneuthur eich galwedigaeth a'ch etholedigaeth yn sicr." Gan fod yn ddyledswydd ar y credinwyr i wneud hyn, oni ddylai pregethwyr anog a chytarwyddo eu gwrandawr pa fodd y mae iddynt ddeall a chydymffurfio â'r anogaeth apostolaidd hon? Yn bumed, esiamplau yr apostolion—Act. 13. 48; Rhuf. 8, 9, 11, penodau—lle mae Paul yn egluro y pwngio, yn ateb wrthdadauon, ac yn amddiffyn yr athrawiaeth o etholedigaeth. Er fod y gangen hon o athrawiaeth gras wedi ei hamlygu yn yr efengyl, ac yn gynwysedig yn y gair santiaid, er hynny mae rhai yn ei gwadu ac yn ei diystryru; ond dywedaf nas gall un dyn wadu a diystryru etholedigaeth heb wadu gair

Duw. Mae y profiadau mor amlwg, y testynau mor lluosog, a'r athrawiaeth mor ardderchog, fel y mae yn syndod fod neb sydd yn profesu y Beibl yn llyfr eu crefydd yn gwrthod yr athrawiaeth hon. Mae llawer yn addef etholedigaeth i fwynhau breintiau crefyddol, ac hefyd i weini mewn swyddau neillduol yn eglwys Dduw; ond nis myniant addef etholedigaeth i iachawdwriaeth ac i fwynhau bywyd tragwyddol. Mae yn wirionedd ysgrythrol fod y Jehofah wedi dewis rhai i fwynhau rhagorfreintiau allanol, ac hefyd i weinyddu mewn swyddau neillduol yn ei dŷ—ei eglwys—ar y ddaear; ond nid yw hyn yn profi yn y mesur lleiaf nad yw efed wedi ethol neb i fywyd tragwyddol. Cafodd y genedl Iuddcwig ei dewis i fod yn bobl briodol i'r Arglwydd, trwy gael eu cymeryd i berthynas gyfammodol ag ef ei hun mewn modd gweledig; ond nid ydym i feddwl nac i ddeall fod y rhai hyn fel cenedl wedi eu hethel i fod yn dragwyddol ddedwydd. Fe gafodd Saul a Dafydd eu dewis i fod yn freninoedd yn Israel; Aaron a'i feibion i fod yn offeiriaid i'r gorchuf Dduw, a'r apostolion i'r swydd apostolaidd; ond nid yw pawb sydd wedi eu dewis i fwynhau breintiau allanol, ac i fod mewn swyddau neillduol, wedi eu dewis i fywyd tragwyddol, yn ol y farn dan sylw. Cafodd hiliogaeth Abraham yn llinach Isaac, eu dewis fel cenedl; er hynny yr oedd llawer yn y genedl hono yn annuwiol, ac yn meirw yn eu pechodau, yr hyn sydd brawf na etholwyd hwynt i fywyd tragwyddol. Judas a gafodd ei ddewis i fod yn apostol, ond ni etholwyd ef i iachawdwriaeth, o herwydd ni ellir rhoddi un siampl fod Duw wedi dewis unrhyw bobl, person, neu le, i'r hyn na chafodd ei wir gyflawni. Ni etholodd y Jehofa mewn un modd yn ofer—ond y dybenion oedd ganddo mewn golwg a gyflawnwyd yn wastadol; ac os ydyw Duw wedi dewis rhai i iachawdwriaeth, i fod yn un fuffr â delw ei Fab ef, ac i fod yn santiaid a difeius ger ei fron ef mewn cariad, y mae yn rhaid iddynt gael eu dwyn i'r mwynhad o'r bendithion hynny y cawsant eu dewis iddynt, neu ynta fod y Jehofah wedi ethol yn ofer.

Mae y testyn sydd dan ein hystyriaeth yn dair rhan: I. Etholedigaeth. II. Yr amser. III. Y dyben.

I. *Etholedigaeth.* Mae tri pheth yn galw am ein sylw oddiwrth y rhan gyntaf. 1. Yr etholwr. 2. Yr etholedigion. 3. Y person yn mha un yr etholwyd hwy.

Yn gyntaf. Yr Etholwr, sef Duw a Thad ein Harglwydd Iesu Grist. Duw Dad yw yr awdwr neu yr etholwr; a dyma paham y gelwir hwy yn etholedigion Duw: Rhuf. 8. 33. Efe a olygir yma fel ffynon: ac felly nid rhyfedd fod yr apostol yn ei fendithio ef yn y drydedd adnod. Gan fod gwyr mawr y byd hwn yn rhydd ac yn meddu ar awdurdod i ddewis i'w cymdeithas a'u gwasanaeth y neb y mynont, pa faint mwy o awdurdod sydd gan Frenin y breninoedd ac Arglwydd yr arglwyddi. Mae efe yn deilwng o'i ganmol yn hytrach na'i gablu. Parch iddo.

2. Y gwrthdrysychan, sef yr etholedigion—y personau a etholwyd. "Ni,"—fi, Paul, a

chwithan yr Ephesiaid, gydag eraill o saint Duw. Daliwn sylw, nis gallant fod yr holl Iuddewon, fel cenedl, oblegyd nid Iuddewon oedd yr Ephesiaid; gwel pen. 2. 11, 12: nis gallant fod y cenedloedd oll fel y cyfryw: nid cenedldd yn oedd Paul, ond Hebrew o'r Hebraeid; nid swyddogion gwladol nac eglwysig oedd ynt oll, oblegyd at yr eglwys yr oedd oedd efe yn ysgrifennu. Wrth y "ni" yma, y mae yn amlwg mai y gwir gredinwyr neu Gristionogion a feddylir. "Y saint sydd yn Ephesus, a'r ffyddloniaid yn Nghrist Iesu." Adnod 1.

3. Y lle neu y person yn mha un y gwnaeth y Tad y weithred werthfawr hon—"yndo ei;" h. y., yn ein Harglwydd Iesu Grist. Yndo ef fel Cyfryngwr y lluniwyd, y trefnwyd, y cwbl oll perthynol i'r cyfammod newydd a'r tŷ ysrydol. Y mae Crist wedi cael ei ddewis i fod yn Gynrychiolwr a Phen y rhai sydd i gael eu hachub trwyddo; Salm 89. 19; Esay 42. 1; 1 Pedr 2. 6. Pen etholedig ac aelodau etholedig. Yn y dewisiad a wnaeth y Tad o hono ef i fod yn Ben, yr oedd y rhai sydd yn cael eu dwyn i fod yn aelodau o'i gorff ef yn cael eu hethol yndo ef. Wrth ddewis Abraham a'i had i fod yn bobl iddo ei hun, yr oedd yr Arglwydd yn ethol holl hiliogaeth Abraham yn eu tad: yn yr un modd yr oedd holl had Crist yn cael eu hethol yn etholiad y Cyfryngwr.

Yn ail. Yr amser y gwnawd y weithred hon—cyn seiliad y byd, neu er tragywyddoldeb. Pe na buasai y dewisiad hwn wedi ei wneuthur er tragywyddoldeb, ni buasai arfaeth Duw ond meddwl newydd yn cyfodi yn ei fynwes, yr hyn ni allasai gydafeyll a'i anghyfnawdioldeb. Mae gair Duw yn dangos nas gall etholedigaeth ddim bod wedi i ni ddyfod i gredu, fel y dywed yr Arminiaid; ond rhaid ei bod yn dragwyddol, yn ol Rhuf. 8. 30, a 9. 24. Nid wedi i ni gredu, ond cyn ein geni, yn ol Rhuf. 9. 11. O'r dechreuad, yn ol 2 The. 2. 13; cyn seiliad y byd, fel y dengys yr un testyn.

Yn drydydd. Y dyben. Fel y byddem santaidd a difeius ger ei fron ef mewb cariad. Sylwch yma; nid am ein bod yn santaidd a difeius, nac ar yr ammod o'n bod yn santaidd a difeius; ond "fel y byddem santaidd a difeius." Bendigedig fyddo Duw a 'Thad ein Harglwydd Iesu Grist am y fath drefn addas a gogoneddus. A ydyw Duw wedi ethol ei bobl fod yn santaidd a difeius ger ei fron ef mewb cariad? Pwy greadur meddianol ar alluoedd rhesymol a ddichon fod mor ddall fel nad yw yn gweled fod yr athrawiaeth hon yn ol duwioldeb? A ydyw yn bosibl fod un dyn meddianol ar gydwybod, ac yn credu fod rhaid iddo roddi cyfrif am ei eiriau, yn barod i ddywedyd na bydd i wrthddrychau yr arfaeth ddim cael eu puro a'u glanhau, pan y cyflawna Duw ei fwriadau arnynt? Nid i fod yn arian y mae Duw wedi eu harfaethu; eithr y mae wedi ethol y rhai ag oedd efe yn rhag-weled y byddent yn arian i fod yn santaidd: hyn yw, yn feddianol ar anian santaidd, ac yn ganlynol i rodio wrth reol santaidd, yn mhob santaidd ymarweddiad a duwioldeb. Ac er cymmaint o

feiau oedd Duw yn rhag-weled y byddent yn euog o honynt, y mae efe wedi eu hethol i fod yn ddifeius. Y mae yn debygol, gan hyn, na bydd yn ddichonadwy dyfod o hyd i'r fath beth a bai yn un o wrthddrychau yr arfaeth pan fyddo bwriadau y Duwdd wedi eu llwyr gyflawni. Y mae o bwys neillduol i ni ddal sylw fod Duw wedi bwriadau eu gwneuthur yn bur i'r fath raddau, nid yn unig fel na ddichon eu cydgreadduriaid ddyfod o hyd i fai ynddynt, ond hefyd fel y byddant yn ddifeius ger ei fron ef. Ni bydd llygad craff y Duw hollwybodol ddim yn medru canfod cymmaint ag un brycheuyn arnynt. Pan ddolo hyn i ben, bydd y duwion yn syndod iddynt eu hunain ac i angylion i dragwyddoldeb. Wrth edrych ar y gwaith fydd wedi ei orphen arnynt, ni fydd ganddynt fawr i'w wneuthur ond rhyfeddu, a chanu a molianu y Gweithydd byth. Pwy ddymunai gyrhaedd mwy o burdeb na'r hyn y mae athrawiaeth etholedigaeth yn arwain ato?

Caf ystyried y pwngne neu yr athrawiaeth o etholedigaeth yn helaethach a manylach yn y drefn ganlynol: 1. Gweuthur sylwadun neillduol ar wirionedd a gogoniant yr athrawiaeth hon. 2. Ystyried ac ateb gwrthdadau. 3. Profi neu bwyso yr athrawiaeth yn ac wrth ei thuodd ei hun. 4. Gwneuthur nodiadau ysgrhythrol ar yr etholedigion, fel y gallom holi a phrofi eu cyflwr.

1. Am y gair "etholedigaeth," y mae yn arwyddocau dewis allan, neu serchu, neu garu rhai yn fwy nag eraill: Deut. 7. 6; pen. 10. 15. Mae yr ysgrhythr yn amlgu am dri math o etholedigaeth: sef, yn gyntaf, etholiad Israel allan o'r holl genedloedd, i fod ar enw yr Arglwydd: Exod. 6. 7; Deut. 7. 7, 8.—Yn ail, etholiad i broffwydoliaeth: 1 Salm 105. 26. Etholiad i offeiriadaeth: Deut. 21. 5. Etholiad i apostolaeth: Ioan 6. 70. Yn drydydd, etholiad i iachawdwriaeth a bywyd tragywyddol, neu ethol i fwynhau gras yn y byd hwn a gogoniant yn yr hwn a ddaw. I brofi hyn ni bydd i mi sylwi ond yn unig ar ddau o bethau. Yn 1. Gweithredol iachawdwriaeth myrddiynau o'r hiliogaeth ddynol. Y mae yn ddiarnheulol y bydd rhai yn etileddu iachawdwriaeth, (Heb. 1. 14;) yn llewyrchu fel yr haul yn nheyrnas eu Tad, (Math. 13. 43;) yn derbyn coron y bywyd, (Iago 1. 12;) ac yn myned i mewb i lawenydd eu Harglwydd; Math. 25. 21. Ond beth pe gofynem i bwy y gwna y rhai hyn briodoli eu iachawdwriaeth—iddynt eu hunain neu i Dduw? Y mae yn hawdd iawn i gael ateb i hyn; o herwydd Duw yw yr hwn sydd yn bywbau y rhai sydd yn feirw mewb pechodau a chamweddau: Eph. 2. 1. Efe sydd yn rhoddi iddynt galon newydd ac ysbryd newydd: Exec. 26. 26. Efe yw yr hwn sydd yn gweithio ynddynt ewyllysio a gweithredu o'i ewyllys da ef; Phil. 2. 13. Mewn gair, efe yw yr hwn sydd yn dechreu ynddynt y gwaith da, ac yn ei orphen hyd ddydd Crist: Phil. 1. 6. Y mae yn sicr gan hyn y bydd yn hawdd gan bob un o'r gwaredigion ddywedyd gyda'r Salmydd, "Ti yw Duw fy iechydwrriaeth;" Salm 25. 5. Ond pwy a ddyohymmyga mai peth damweiniol yw fod

Daw hollwybodol a digyfnewid yn dyfod yn Ddaw iechydwrriaeth i bechaduriaid? Oni rhaid i ni gyfaddef ei fod yn gweithio pob peth wrth gyngor ei ewyllys ei hun? Eph. i. 11. Nid yw efe yn gwneuthur dim ond yr hyn y mae wedi ewyllysio ei gyflawni: os ydych chi yn galw bechaduriaid o dywyllwch i'w ryfeddol oleuni ef, yn maddeu eu pechodau, yn eu perffeithio yu mhob gweithred dda, ac yn eu gogoneddu yn y diwedd, y mae yn rhaid ei fod wedi bwriadu gwneuthur y pethau hynny iddynt. Ond os cyfaddefir hyn, yr ydych chi yn cyfaddef ar unwaith ei fod wedi ethol i iachawdwriaeth; canys beth yw ethol-edigaeth i iachawdwriaeth ond bwriad grasol y Jehofa tragywyddol i achub ryw rifedi o hiliogaeth Adda. Yn 2. Tystiolaeth eglur yr ysgrythrau santiaid mewn amrywiol fanau a brawf yr athrawiaeth hon.

(I'w barhau.)

CAN Y CLEDD.

[EPFELYCHIAD.]

Bros marw yn wan a blin,
Yn glwyfus o'i ben i'w draed,
Milwr diobaith adawyd ei hun,
I orwedd ar faes y gwaed;
'Doedd yno neb i sychu ei rudd,
Na llais tosturi na hedd,
Tra mewn rhyw dŵn frawychol a phrudd,
Y canai gân y cledd.

Ymloddwch—ymleddwch o hyd!

Er y lleddir llawer cant;
Ymloddwch—ymleddwch o hyd!

Er yr wyla miloedd o blant:
Ymloddwch—ymleddwch o hyd!

Er mamau a gwragodd trist:
Ac ymloddwch—ymleddwch o hyd!
Er gwario myrddiynau'r giat.

Ymloddwch—ymleddwch o hyd!

Ai teg ai annheg y cwyn;
Er mai'r oll a enillir yw enw diglod
A threth ormodol i'w dwyn;
Enw diglod ac anrhydedd gwael,
A miloedd yn feirwon llwyd;
Tra y mae pob buddugoliaeth yn
Cyfodi pris y bwyd.

Rhyfel, rhyfel erch!

Tâu, newyn, cleddyf a braw;
Ys anghyfaonedd yw maes a thref,
A miloedd ar wasgar draw,
Heb gysgod rhag tymhestloedd geirw,
Tra gwledydd yn syrthio ynghyd;
A channoedd o filoedd yn gorwedd yn feirw,
Ac oll—am ddim yn y byd.

Rhyfel, rhyfel blin!

Fylor, a phelau, a gwn;
Och! sm beth yr ymladdwn mewn byd?
Oh! pa'm mae rhyfeloedd fel hwn?
Rhaid gwneuthur iawnder, meddynt hwy,
I gadw anrhydedd y wlad;
Ys ywaeth fod iawnder o gymmaint gwerth
A'r bywyd dynol mor rhad.

Rhyfel, rhyfel coch!

Trueni, llofruddiaeth, a drwg,
Ynt oll y bendithion welais i
Yn canlyn dy dân a'th fwg:
Trueni, llofruddiaeth a drwg—
Drwg, llofruddiaeth, trueni a gwaë;
Gynt, O! na wyddwn a wn yn awr,
Ni byddai hi fel y mae!

Ah! pe yn fy nyddiau dedwydd gynt,
Yn oriau mabawl boen,
Y gwyddwn am wae milwraidd hynt
Ac am y degwm o'm poen!
'Nawr byddaf Gwen a minau'n uu.
A phlant o glych ein traed;
A marw gawn yn mro fy hun,
Nid yma'r faes y gwaed.

A llawer hir, hir ddydd o wae,
A mynych nos ddihun,
A lluchlawg ôd, a gwlaw didrei,
Oerfel a newyn blin;
Aelodan llesg a bron llawn cur,
A gofid fal y lli',
A llymlost frath y gwaedlyd ddur,
Oll ochelaswn i.

Yn wan, yn glwyfus, a blin,
Yn glwyfus o'i ben i'w draed,
Milwr diobaith adawyd ei hun
I orwedd ar faes y gwaed;
'Doedd yno neb i sychu ei rudd,
Na llais tosturi na hedd, [phrudd,
Tra fal hyn, mewn ton frawychawl a
(O! na bai'r ffeithiau'n llai o dan gadd.)
Y canai gân y cledd. J. E. J.

LLAFURWAITH.

Mr. GOL.—Yr hyn a ganlyn a gymerais o ddarlith ar "Hunan-wrtiaith" yn yr iaith Seis-nig. Meddyliais ei fod yn rhy dda i'w gollu, ymdrechais, ei gyfieithu, ac os gwelwch ef yn deilwng o le yn y Seren, y mae at eich gwasanaeth.

E. W. HUMPHREYS.

Mae llawer yn meddwl fod dysgeidiaeth yn codi dyn uwchlaw gwaith, a bod y celfyddydau mwyaf defnyddiol yn ymddangos yn amharchus yn ngholwg y rhai a'i meddianant. Yr wyf yn ateb, fod dyn yn cymeryd pleaser mewn gwaith, yr un mor belled ag y byddo y meddwl yn gweithio gyda y dwylaw. Y mae y tyddynwr deallgar, ag sydd yn deall natur llysiâu a phlanhigion, yn gystal a natur ac effeithiau yr hin, yn llawer mwy cysurus ac anrhydeddus na'r cloddiwr diymgais ac anwybodus, meddwl yr hwn sydd mor isel â'r llwch ar ba un y senga, a'i holl fywyd yn un cyfnod diymdrech a digynydd. Ond pabam y mae llafurwaith yn cael ei gyfrif yn isel a dibarch? a pabam y diystyrir ef gan bobl ddeallus? Y rheswm mwyaf am hyn yw, am, yn y rhan fwyaf o wledydd ychydig o bobl ddeallus sydd yn ymwneud ag ef. Unwaith y gadewir i ddynion dysgedig i aredig, cloddio, a dilyn y gwaith mwyaf cyffredin, ac yna fe dderfydd y gorchwylion hyn a bod yn ddiystyrlyd. Y dyn sydd yn gwneuthur y

gwaith yn barchus yn ngholwg y cyffredin, ac nid y gwaith y dyn. Y mae y physgywyr a'r llawfeddygon yn gwneuthur gorchwylion llai glân na'r ffermwr. Gwelais fferylllydd rhagorol yn ludw drosto fel cloddiwr, eto ni ystyrir y gelfyddyd hono yn isel: y mae gwybod-aeth y fferylllydd yn gwneuthur y gwaith yn barchus; ac felly gadawer i'r gweithwyr ddyfod unwaith yn ddeallgar, ac yna gwnant hwy bob gwaith yn barchus. Nid wyf fi yn gweled fawr gwahaniaeth rhwng holl lafur-waith dynion. Pan wyf yn gweled ysgrifenydd yn treulio ei ddyddiau yn cyfrif rhifnodau, neu en gosod i lawr; neu arianydd yn cyfrif arian, neu farsandwr yn gwerthu esgydau neu ledr, nid wyf yn gweled mwy o barch yn eu swyddau nag sydd mewn gwneud lledr, esgydian, neu ddodrefn. Nid wyf yn gweled ynddynt i'w waith meddyliol nag yn y gwahanol grefftau.

Ymddengys i mi fod dyn yn y caean yn cael gwell cyffusdra i wellhau yn ei waith na dyn tu ol i'r bwrdd cyfrif (*computer*). Dengys fychandra meddwl i ddychymmygu, fel y gwna llawer, fod gwrthwynebiad rhwng ymddangosiad allanol garw y gweithiwr a gwrtaith meddyliol. Y mae y llafurwr o dan ei chwys a'i lwch yn cario elfensau penaf dynolaeth, a gall gyruaeddwy y northoedd mwyaf rhagorol. Y mae yn ddiameu fod cymmaint o frwdfrydedd wrth fyfyrion ar waith natur a chelfyddyd o dan ddilledyn garw y gweithiwr a sidanau y pendefig. Y meddwl dwfn a'r awen brydyddol yn fwyaf cyffredin a ymwelant â dynion o sefyllfaoedd cyfyng, pan yr ymdroa y cyfoethog yn aml mewn diogi a gloddest.

"AC ARCH DUW A DDALIWYD,"

1 SAM. 4. 11.

(Rhan III. o Ffenna yr Asialwch.)

1. Yr oedd yr arch wedi ei gwneud o goed Sittim—dywedir na allai un pryf dirio i mewn na niweidio y coed hyn. Yr oedd Crist o ran ei ddyfnolaeth yn santaid, ac ni allai un pryf drwg dirio iddo: "Tywysog y byd hwn sydd yn dyfod, ac nid oes iddo ddim ynof fi;" Ioan 16. 30. Y mae iddo ei fwyd a'i ddiod ynom ni, ond nid oedd yn Nghrist.

2. Yr oedd yr arch wedi ei gwisgo ag aur oeth oddi fewn ac oddi allan; Exod 25. 11. Yr oedd cyflawnder y Duwodod yn preswyllo yn Nghrist, ac yr oedd yn ddysgleirdeb gogoniant y Tad, ac yn wir lun ei berson ef; Heb. 1. 3.

3. Yr oedd trosolion o goed Sittim wedi eu gwisgo ag aur i gario yr arch. Fe wiagwyd yr apostolion a nerth o'r uchelder; cawsant eu bedyddio â'r Ysbryd Glân, i gario anchwiliadwy olud Crist i blith y cenedloedd.

4. Yn yr arch yr oedd y crochan aur a'r manna, a gwialen Aaron yr hon a flagurasa, a llechau y cyfammod; Heb. 9. 4. Yn Nghrist mae bara y bywyd tragywyddol. "A'rh gyfraith sydd o fewn fy nghalon." Salm 40. 8.

5. Lle cartrefol yr arch oedd y cysegr santeiddiolaf, tu fewn i'r wahanlen; Lef. 16. 2. Mae Crist yn eistedd ar ddeheu-law y Tad yn y nef.

6. Uwch ben yr arch yr oedd cwmwl y gogoniant yn ymddangos; Lef. 16. 2. Dywedir am Grist, "Ac efe a fydd yn orseddfa gogoniant tŷ ei Dad, ac arno ef y crogant holl ogoniant tŷ ei Dad, hil ac heppil; Esa. 22. 23, 24.

7. Yr oedd yr archoffeiriad yn myned un waith yn y flwyddyn (nid heb waed) i offrymu i'r cysegr santeiddiolaf, o flaen arch y cyfammod; ond Crist a aeth trwy ei waed ei hun i'r nef, gan gael i ni dragywyddol ryddhad; Heb. 9. 12.

8. Clywodd Moses lais yn llefara wrtho oddiar y drugareddfa, yr hon oedd ar arch y dystiolaeth, oddi rhwng y ddau gerub; Num. 7. 89. Uwch ben, ac yn ei Fab, y mae y Tad yn llefara wrthym ni yn y dyddian diweddf hyn; Heb. 1. 1.

9. Torwyd dyfroedd yr Iorddonen o flaen arch cyfammod yr Arglwydd, i Israel fyned yn ddyogel i Ganaan; Jos. 4. 7. Dywedodd Crist, "O law y bedd yr achubaf hwynt; oddiwrth angau y gwaredaf hwynt: byddaf angau i ti, O angan; byddaf drango i ti y bedd;" Hos. 13. 14.

10. Yr oedd lamp Duw yn goleuo yn y deml, lle yr oedd arch cyfammod yr Arglwydd; 1 Sam. 3. 3; "Caus Duw, yr hwn a orchymynodd i'r goleuni lewyrchu o dywyllwch, yw yr hwn a lewyrchodd yn eioh calonau, i roddi goleuni gwybod-aeth gogoniant Duw, yn ngwyneb Iesu Grist;" 2 Cor. 4. 6.

11. Anfonodd Israel, pan oedd gyfyng arnynt i Siloh, am arch cyfammod yr Arglwydd, ond ni chwasant waredigaeth; 1 Sam. 4. 4. Felly y mae y gwrthgilywyr yn gyffredin mewn cyfyngder yn anfon am Grist. "Yna y galwant arnaf, ond ni wrandawaf; yn foreu y'm ceisiant, ond ni'm cant;" Diar. 1. 28.

12. Daliodd y Philistiaid yr arch; "Ac arch Duw a ddaliwyd;" 1 Sam. 4. 11. "Yna yfddin, a'r milwriaid a swyddogion yr Iuddewon, a ddaliasant yr Iesu, ac a'i rhwymasant ef;" Ioan 18. 13.

13. Ni bu Dagon na'r Ascaloniaid yn enillwyr trwy ddal arch Duw—torwyd pen Dagon o flaen yr arch; 1 Sam. 5. 4. Ni eiwodd y ddraig na'r Iuddewon, nac angau ar Grist. "Efe a ysbeilliodd y tywysogaethau a'r awdurdodau, ac a'u harddangosodd hwy ar gyhoedd, gan ymorfoleddu arnynt arni ni;" Col. 2. 18.

14. Anfonodd y Philistiaid offrwm i'r Arglwydd gyda'r arch; sef darlun o'r pla a'r llygod mewn aur; 1 Sam. 6. 5. A allwn ni dynn darlon e bla ein calon, i'w anfon gyda Christ yn o'rwm i'r nef?

15. Tarawodd yr Arglwydd wyr Bethemes a barn am eu rhyfgy yn edrych i'r arch, ar ol ei dychweliad adref; pen. 6. 19. Tarawyd yr Iuddewon a barn am iddynt anmharo'u Crist ar ol ei adgyfodiad oddiwrth y meirw.

16. Tarawyd Uzzah yn farw am estyn ei law i gynnal arch Duw, pan oedd yr ychain yn ei bysgwyd hi; 2 Sam. 6. 6. Tarawyd esgob Rhufain a barn am estyn braich o gnawd i gynnal achos Crist, pan yn cael ei gario gan

ylwodraeth wladol, yn groes i'r drefn osod-
edig yn y Gair.

17. Benthiodd yr Arglwydd Obed-edom
a'i holl dŷ am dderbyn yr arch; 2 Sam. 6 11.
Gwobrwyd Crist yn fawr y rhai a dderbyniant
ei achos; Marc 9. 41.

Ohio.

T. P. HUGHES.

CAN, YN CYNNWYS CYNGHORION BUDDIOL.

GAN EVAN WILLIAMS, PONTYFRIDD.

Twm—"GWEL YN ADEILAD."

O dŷna, yn ddwys ystyrta
Yn araf ar dy yrfa, trwy fydd traferthus,
Dy rwyman 'rodio beunydd
Er ciod i'th dellwag Arglwydd, yn ddiasegenius;
Gwir hys, p'an bynag bro ai bryn,
Pob gwerthfawr gysur i gynnal natur,
Yn mhob rhyw ystyr—bechadur cofa'n syn,
Mai Daw sy'n rhoddi'r cwbl i'th gynnal yn y glyn.

Wrth feddwl fel y darfu
I bob dyn byw fawr bechu, a chefnu arno;
Rhyfedd ei fod ef felly,
Mor dda yn ymgeleddu, rhai wnaeth ei ddigto;
Mawr fwy rhyfeddod trefnu trwy.
Rhoi 'i Feb i farw ar groesbren garw,
Gael modd i gadw'n dragwyddol drwy ei glwy',
Bawb gywir gredo ynddo—mawr liddo, meddaf mwy.

Mae dydd i ddydd yn gyson
Yn traethu ymudroddion, a'r nos yn eglur,
Gan ddangos ma wr ddoethineb,
A neth Duw tra g'wyddoldeb, trwy'r pethau weidr;
Heb dra, 'r efengyl yn ddiau,
Sy'n dwyn i'n cianian'r newyddion gorau,
Fod y Jehofa trwy Feichia'n cydawnhau;
Ar frys gwna'n nesu ato—da ganddo drugarhau.

Gwna gofo ar dy yrfa
Fawr ofal y Jehofa,—a rho fawl liddo,
Am bers i'th amddiffyn
A'th gadw rhag pob gelyn yn nghwag ac offro:
'Mhob rhyw sefyllfa efna Dduw,
Gochel gymeryd ei enw unpryd
Yn ofer ynfyd, blin offd, ganlyu, clyw, [yw.
Bawb gablo enw'r Arglwydd, o herwydd mai mawr

Mae Arglwydd yr arglwyddi,
Ev cysur yn cyhoeddi yn nghair y cymod,
Ddwys rybudd i blant Adda
I foi i'r amddiffynfa, a bod yn barod;
Gwir yw, os gwna'i'n anutudd fyw,
A marw felly, heb arddel Iesu
A'i gywir garu, gwae i ti gwrdd â Dduw,
Fe yr y rhai annuwl i'r tân tra g'wyddol, clyw.

O gochel rhag dirmyga
'N un modd yr Arglwydd Iesu, y Ceidwad grasol;
Nid oes yn bod un enw
Ond hwn a all dy gadw rhag coeb dragwyddol,
Mewn fydd, doe at Dduw nos a dydd,
Am feddeu'th fola, er mawyn y Melechia,
Fu ar Galfaris, dan rwyman dynu'n rhydd
Dorf nas gall neb eu rhifo—mawr liddo san hyn fydd.

Er cymod darfu i ddiafol
O'i fwrriad drwg dinystrïol, yn mhell wasgaru
Adda a'i holl hifloaeth,
O'a llwydd a'u llawnder helaeth, i wlad y tlodi,
Fe fa cyn hyn fwrriad eu
Gan Feb awyria' y Duw gorucha',
I gaschu er gwaetha' dyllus, y gelyn du,
Dorf ddirif o'r hll ddydol f'w tythol fell fry:

Mae'r Arglwydd Iesu'n rasol
Er cysur idd ei bobol, yn tystiolaethu,
Gan addaw y bydd liddo
Eu harddel heb g'wilyddio, pan byddo'n barnu, [wch.
Yn hy fo eilw ef ei ia,
Gan ddwydd, "Meddiannwch bob rhyw ddedwydd-
A gwir ddyddanwch, O deuwch, bwy'r cu,
I sefede'r deyrnas mewn arddeus fridol fry."

Fe gan y glân angylion
Ei fawl ar fnydd Sion, mewn hwy l ddiifino,
Am greu a chynnal hefyd
Yn ngwerthfawr wlad y gwynfyd, byth i broswyllo;
Ond mae gan bobl Dduw'n parhau,
Rhyw bethau rhyfedd mewn sain clodfredd,
Rhaf byth nas cyrhaedd un angel yn ddiau,
Am brynu, canu, golchi, cymmodi a chryfawnhau.

Pererin ar ei yrfa
Yn nyffryn gorthrymdera', wnaeth hyn o eiria'.
Yn rhybudd dwys i frylo
Rhag soriant at y Silo cyn delo'n dala:
Ein llef, dyrchafwn sto'n gref,
Ond cael bod ynddo ddaw arnom yno,
Byth bla i'n bilno, cawn trwyddo'n dwyn i'r nef,
Ac yno byth heb fethiant fyogu ei follant ef.

Cyf. T. H. W.

TOM THUMB, Y CORACH AMERICANAIDD.

Y dyn bychan rhyfeddol hwn a anwyd yn
Bridgeport, Connecticut, U. D. A., ar y 4ydd o
Ionawr, 1832. Nid oes dim yn neillidol yn
ymddangos yn ei rieni, nac ychwaith yn ei
chwirydd, un o ba rai sydd dair ar ddeg, a'r
llall yn un ar ddeg oed. Ar enedigaeith y
General, (oblegyd felly y gelwir ef gan y miloedd
a'i gwelant), yr oedd yn pwysu dros naw pwys,
yr hyn sydd yn hytrach yn drysmach na phiant
yn gyffredin; ac ymddangosai yn debyg o ddy-
fod yn mlaen yn fachgen gwrol a iachus. Tyf-
odd yn gyflym, nes oedd yn saith mis oed, pan
y gosododd natur *ecto* ar ei gynydd pellach dros
byth. Pan yn ddeuddeg mis oed, canfyddid nad
oedd wedi tyfu un fodfedd er yis amser maith—
mesurid efo bryd i bryd, ond nid oedd trwch y
blewyn wedi ei chwaneu at ei faintiolaeth—yr
un hyd, lled, a phwysau, er ei fod yn dyfod yn
harddach a chryfach ya barhaus, ac yn gwisgo
agwedd dyn fwy, fwy, bob dydd. Nid oedd yr
arwydd lleiaf o ddadfeiliad nac afiechyd ynddo,
ac ni achwynai ar ddiwyf archwaeth na gwen-
did, ond cyfranogai yn helaeth o'r bwydydd

arferol ar fwrdd y bolll weithgar. Y mae wedi mwynhau iechyd rhagorol bob amser, fel nad yw wedi cael unrhyw glefyd nac anhwylddeb, oddi-eithr anwyd ysgafn rai gweithiau, i'r hyn y mae y cafansoddiad cadarnaf yn ddarostyngedig.

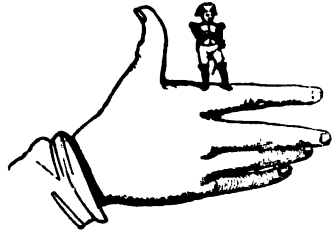
Y mae corchod (*dwarfs*) eraill, ugos mor lleied ag yntef, wedi eu dangos o fewn y blynyddoedd diweddfaf; ond y mae rhyw ddiffyg neu anghyfartalwch ynddynt hwy, fel y mae yr olwg arnynt i raddau yn boenus ac annaturiol i'r edrychyd; ond am hwn, nid yn unig efo yw y lleiaf o holl feibion Adda, ond hefyd y mae yn gyfartal yn ei holl aelodau, yn hynod o hardd a phrydweddol yr olwg, ac yn creu y teimladau mwyaf gorlawu o syudod a llawenydd yn ei ymddangosiad, fel y tystia pawb a'i gwelsant. Y mae yn anhwadd disgrifo na darlunio i'r meddwl y fath fychandra dynol—dim ond 15 pwys a 2 wns o bwysau, ac yn mesur 28 modfodd o uchder! Ei enw priodol yw Charles S. Stratton. Mae yn hynod o gyflym a bywiog yn ei ysgogiadau—yn dyner a chariadus tuag at ei rieni a'i gyfarwyddwyr, ac yn barchus a chwarengar yn ngwydd cynulleidfa o edrychwyr. Personola amryw gymeriadau enwog, ond nid yw mor ddiffyr yn neb o honynt ag yn ei ddull naturiol ei hun—ei ddillad tlws a rhyfeddol, ei lais gwan-aidd a threiddgar, a'i gampau digrif a chwarengar, yn eistedd neu yn cerdded, a syna yr edrychyd, nes ei gyhoeddi y penaf o bob *multum in parvo*. Mae yn hoff iawn o siarad a chysanu y boneddigesau—ymffrostiai ei fod wedi cysanu dros filiwn o hanner o honynt dwy flynedd yn ol; barnwn oddiwrth ei hanes fod y nifer dros ddwy filiwn cyn hyn.

Hwylodd y General tua Lloegr yn y flwyddyn 1844, yn nghwmni ei rieni, a'i oruchwyliwr, P. T. Barnum, o'r Amgueddfa Americanaidd, Caerfrog-Newydd, yr hwn sydd wedi dangos y gofal mwyaf o hono trwy ei holl deithiau, gan ei addysgu a'i gyfarwyddo mewn darllen, ysgrienu, hanesyddiaeth, moesaen, &c. Derbyniwyd ef gyda chymeradwyaeth yn Lloegr, Ffrainc, a

manau eraill yn Ewrop. Cafodd gerbyd gorwyh gan Victoria, yn costio £300, ac yn mesur 20 modfodd o uchder a 12 modfodd o led. Y ceffylau a'i tynant ynt y lleiaf a ellisid eu cael, a'r

cerbydwr a'r *footman* yr un modd. Derbyniodd aurhegion gwerthfawr eraill gan wahanol freniunedd a breninesau—ymddangosodd o flaen Louis Philippe, Emprwr Rwsia, Brenin Saxony. Ibrahim Pacha, &c., a dychwelodd yn ol i'r wlad hon ar ol ymweliad croesawgar o dros dair blynedd. Mae yn awr yn teithio o fan i fan trwy y daiaeth hon, gan ychwanegu ei gyfoeth a chodi torfeydd o edrychwyr yn mhob lle.

PWYSFAWGRWYDD CREFYDD.

Nid ydyw pwysfawogrwydd crefydd i'w ganfod mewn dim yn fwy amlwg nag yn ei chyfaddasrwydd i ddyu yn ei berthynas a thragywyddoldeb diderfyn. Nis gall dyn gwbl farw; y mae yn rhaid iddo fyw byth; a chrefydd yw yr unig beth angenrheidiol er ei wneud yn ddedwydd i dragywyddoldeb. Y mae llawer o bethau pwysig heblaw crefydd yn perthyn i ddyu a'i olygu fel bod galluog i feddwl, teimlo, ac ysgogi, yn ei berthynas â Duw yn y fuchedd hon; ond eto nid oes yr un mor bwysig â chrefydd. Eithr i ddyu fel bod anfarwol, crefydd ydyw yr unig beth pwysig. Yn yr ystyriaeth hon y mae nid yn unig yn tasu pob peth arall i'r *shade*, ond hefyd yn eu cwbl ddileu. Nid yw o fawr bwys i'r hwn a fu farw y dyddian diweddfaf pa un ai gwr tlawd ai cyfoethog ydoedd—pa un ai gwr parchus ai dirmygedig—pa un ai tywysog ai cardotyn—pa un a dreuliodd ei ddyddian mewn llawenydd a chrechwen, neu a gafodd ofid a galar yn y rhai'n; y mae yr oll o'r pethau hyn yn hollol ddibwys iddo yn awr, ond yn unig fel yr oeddynt yn dylanwadu er fwrto ei nodwedd iad crefyddol a moesol; ond y mae o anfeidrol bwys iddo yn awr, ac fe fydd felly yn oes oesoedd, pa un a oedd ganddo grefydd wirioneddol ai nad oedd; o herwydd ar hyn y mae ei ddedwyddwch neu annedwyddwch yn troi. Y mae yn hawdd cael gwrthdrysiau eraill ar ba rai y gellir sefydlu y meddyliau, ond nid oes dim yn eu teilyngu gymmain a chrefydd. Y mae yn hynod o hawdd cael gwrthdrysiau eraill i sefydlu y serchidau arnynt, ond nid oes dim a'u gwobrwa gymaint â chrefydd.

Gellir gwneud ymchwiliadau, pa rai a allant fod o ddefnydd a gwasanaeth yn y gymdeithas ddaearol, ond nid oes dim mor wirioneddol a chyffredinol wasanaethgar a chrefydd. Bod heb grefydd, mewn gwirionedd,

yw gwadu y flaith anrhydeddusaf a ellir olrhain mewn perthynas i'r natur ddynol. Bod heb grefydd yw bod yn gwbl a hollol ddi-oddur erbyu y tragwyddoldeb ofnadwy hwnw yn mha uw yr ydym ni ar ymddangos.

Mae swm yr addewidion i'r bychan fynd yn fil. Ar wael yn mhlich y llwythau i lanw'r byd & i hil; Bydd satan wedi rhwymu. O hytyd fore wawr! Holl allu y tywyllwch a ddaw yn llwyr i'r llawr.

Bydd crefydd yn ei blodau gylch-ogych daear gron. Santeiddrwydd yn y fuchedd tydd addurnonaf hon; Y gwylwyr a gydwelant, cydganant gyda'r llef. Fe ddaneth teyrnasodd daear yn eiddo Crist ac Ef.

Cynt o Manchester.

M. E.

GONESTRWYDD.

BACHGEN i ysgubwr simildeuau oedd mewn tŷ boneddiges yn ysgubo similde u o'r ystafelloedd. Pan oedd ar aelwyd yr ystafell, ac yn gweled neb yno, efe a arosodd ychydig fyndau i edrych ar y pethau prydferth oedd o'i gwmpas. Yr oedd yno oriauwr euraidd, wedi ei amgylchu a pherlan gwerthfawr.—Tynodd hwn ei sylw, ac nis gallai ymatal rhag ei gymeryd i'w law. Yn ddoedd, daeth y dymaniad i'w feddwl; "Ah! pe bnasai genyt ti y fath . . . ." Safodd am fynd yma, a dywedodd wrtho ei hun, "Ond os cymeraf ef byddaf yn lleidr;" ac etn. ebe ef, "nid oes neb yn fy ngweled—neb? onid ydyw Duw yn fy ngweled? yr hwn sydd yn breaennol yn mhob man! a allwn i farw mewn tangnefedd pe gwnawn?" Wedi ei orchfygu gan y meddyliau hyn, cerddodd rhyw grynsa oer drosto. "Na," ebe ef, gan rhoddi yr oriauwr yn ei le, "gwell i mi fod yn dlawd, a chadw cydwybod dda, na bod yn gyfoethog ac yn lleidr." Gyda y geiriau hyn, fe frysiodd yn ol i'r simdde.

Y foneddiges, yr hon oedd yn yr ystafell nesaf, ac wedi clywed ei ymddiddan ag ef ei hun, a anfonodd am dano boreu dranoeth, ac a'i cyfarhodd fel hyn, "Fy nghyfaill bychan, palam na chymeraist yr oriauwr ddoe?" Syrthiodd y bachgen ar ei liniau mewn dychryn, heb fedru dywedyd dim. "Mi a glywais bob peth a ddywedaist ti," ebe y foneddiges; "di-oich i Dduw am dy alluogi i wrthsefyll y demtasiwn, a bydd yn wylidwrus rhagllaw; mi a'th gymeraf o hyn allan i fy ngwasanaeth; mi a'th ddilladaf ac a'th borthaf; i.e. yn mhellach, mi rhoddaf ysgol dda i dy nerthu i wrthsefyll tentasiwn o'r fath." Trodd y bachgen yn allan i wylu: ac fe deimlodd awydd i ddatgan ei ddiolchgarwch, ond nis gallai. Cadwodd y foneddiges ei haddewid, ac a gafodd yr hyfrydwch o'i weled yn tyfu i fyan yn ddynd da, dawliol a dealgar. YR UN.

Pottsville, Ebrill, 1848.

BYLANWADAU YR YSGOL SABBOTHOL.

Mr. GOL.—Y dedwyddwch a ddeillia trwy dylanwad helaeth yr Ysgol Sabbathol, sydd fwy na gallir byth ei gyflawn ddatgan. Ond y mae digon wedi ei ddatguddio eisoes mewn

CYR. VI.

15

haucyddiaeth er cymeradwyo y sefydliad i bob teulu; ac hefyd galonogi y rhai hyny a ymorchestant o blaid cynydd a budd y genedlaeth sydd yn codi. Onid yr Ysgol Sabbathol sydd yn cyfrannu i blant ac ieuengctyd lawer awgrym ddefnyddiol ar foesau da, pa rai a fyddant er mawr lles iddynt ar eu taith trwy y bywyd hwn? Onid yw yr Ysgol Sabbathol yn cynorthwyo plant i gynyddu mawndysgcidiaeth? Mynych y clywir rhieni yn cyfaddef bod eu plant yn dysgu darllon yn llawer gwell yn yr Ysgol Sabbathol nag yn yr un ddyddiol. Os bydd Ysgol Sabbathol wedi ei diwallu a llyfrgell (*library*) dda, y mae yn enyn chwyngchiad mewn plant am wybodaeth; a thrwy hybu yn dyfod yn ddynion o ddealldwriaeth eang a phob addysgiadau daionus. Ysgolion Sabbathol sydd yn gwneuthur plant yn fwy afudd i'w rhieni, ac yn gynorthwyol er cadwraeth llywyddiaeth deulunidd, am yr hyn y mae rhieni yn fynych yn mynegu en diolchgarwch. Onid yn yr Ysgol Sabbathol y meithrinwyd amryw o genhadon y groes? y rhai sydd yn cyhoeddi iechydwrriaeth yn Nghrist i fydd colledig. Gallwn ddywedyd eu bod yn addurn i'r grefydd Gristionogol, am yr beirant er dadymchwelyd teyrnas y tywyllwch; a llawer sydd heddyw, trwy ei dylanwadau grasol, wedi cyrhaedd fry i'r Ganaan nefol, i edrych ar brydferthwch a gogoniait ei berffeithrwydd ef yn oes oes-odd. O mor ddymunol yw gweled yr ieuengctyd hardd yn pentyru yn finteioedd i'r Ysgol Sul i dderbyn addysgiadau daionus ac i fyfyrion ar eiriau pur y nef. Yr addysgiadau a dderbynia dyn pan yn ieuango a erys yn ei gof, a phan heneiddia nid ymedy & hi, sef y siamplau da, cynghorion dwys, addysgiadau buddiol, &c. Byddant megys perarogiau yn ei hen ddyddiau. O na ddeffroai boll blant ac ieuengctyd hll Gomer o ddiffrif i ymdrechu o blaid y sefydliad hwn. Yr ydwyf yn credu nad oes achos i ni ofni na lwyddai ein Hysgolion Sabbathol pe ceid cydweithrediad y rhyw fenywaidd yn gyffredinol o'i phlaid; y mae Satan yn rhyw fodd neu gilydd wedi eu darbwyllo hwynt gan mwyaf a'i ymadroddion teg, gan ddywedyd nad oes ganddynt hwy ddim i'w wneud a'r Ysgol Sul; a hwyrach nad efe sydd yn eu hanog i aros gartref i gysgu ar amser yr ysgol, neu ddiffyru eu hunain trwy adrodd eu hofergoelion am ybrydion a chanwyllau cyrff, &c. Ond O! ferched a gwragedd segur a diwaith, na thwyller chwi, trowch dudalenau y gwirionedd Dwyfol, yno canfyddwch yr anogaethau cryfaf i chwithau ddyfod i'r maes i weithio i roddi addysgiadau i'r ieuengctyd. Onid gan ei fam y derbyniodd Timotheus ei addysg foreuol? ac felly hefyd Lemuel, a llawer eraill a elledid eu cofnodd? Hyderwn fod hyn yn ddigonol er eich codi at eich gwaith. Cofwn air y cynghor, "Hyffordda blentyn yn mhen y flordd."

Jeanville.

ADERYN GLAS.

ENGLYN I'R MEDDWIN.

Och ddynt! fochyn, drwg fuchedd,—ow alar!
Dy weled yn gorwedd;
Gwel dy ddrych, anwyth hen wedd,
Yr adyn dianrhydedd. Y GWALCEN.

YMODIDDAN DYDDORGAR

Rhwng Dic yr Halior, Ned y Mawr, a Sam y Sant.

Dic.—Dydd dai ti, Ned. A glywaist ti am y bobl yna sy'n cadw stwr drwy'r lle, ac yn bedyddio wodi'r nos—inaut yn galw eu hunain Saint y Dyddiau Diweddaf; *Berman*, neu rhyw beth cyffelyb: aethant a modryb Shiwan *Prdau* neithiwr, a thebygol iddi gael *duckaid* diageulus.

Ned.—Taw a'th gleber, Dic; nid wyf yn meddwl fod ar neb gywilydd o'i grefydd liw dydd, onite rhaid ei bod yn fratiog iawn, ac nis gall fod yn deilwng o ddim ond o honynt eu hunain.

Dic.—Ie; ond y maent yn gallu gwneuthur pethau amhosibl rwan; medrant (ebynt hwy) iachau'r cleifion, bwrw allan gythreuliaid o ddyinion, llefaru a thafodau, &c., a chwarae holl ystrangiau eu tad, ar a wn i.

Ned.—Beth wyt yn ddeall wrth lefaru a thafodau?

Dic.—Gallu dweyd *Dutch* mor rhigl â *dady* *Steinheiber* ei hun, "*Trerum a nolorum. aruma cuma sprecha, harum a so.*"

Ned.—*Nix cumerows*, Dic.

Dic.—Yr un faint o *cumerows* ag sydd ganddynt hwythau.

Ned.—Pw! pw! fwrdd a'r fath *bretenders* a'u filloregan plentynaidd.

Dic.—Wel, maent yn haeru eu bod wedi bwrw allan gythreuliaid, a chythreuliaid yn eu cyflawn faintiolaeth hefyd; ac y maent yn y dyddiau hyn yn treio eu llaw ar *Jaco'r bachelor*, a mwy na thebyg y ca efo ward ar leng o honynt, megys y Gadareniaid gynt.

Ned.—Fachgen! mae *Jaco* wedi colli arno ei hun, ac mor ffol a *mandrel*. Ai tybied o ddiffri' fod gan y Seintiau rhyw law i wneud y dyn yn orphwyllog?

Ar hyn daeth Sam y Sant yn mlaen. "Be' ddeudoch am y Seintiau?" ebe'r prophwyd brwdfrydig, gan odrych yn dra glawdwradd.

Dic.—Son yr oeddem am y gallu gwyrrthol, a'r doniau anghyffredin a broffesant eu bod yn feddiannol arnynt. Tybied y gallant hefyd?

Sam.—Y ni yw Eglwys Iesu Grist—Saint y Dyddiau Diweddaf; ac y mae pawb o honom wedi ac yn derbyn dawn yr Ysbryd Glân, yn cymdeithaen ag ysbrydion daionus o'r byd twagwyddol, yn cyfrinachu ag angylion, yn cael gwelodigaethau, ac yn derbyn datguddidigaethau oddiwrth Dduw, &c.

Ned.—Gwelais Gyffes Ffydd y Seintiau yn Seren Mawrth, 1849, megys idd ei hadroddwyd gan un o'u bapostolion yn Ystradgynlais, Morganwg; cyflwynedig gan D. T. Jones, Minersville. Tybied o ddiffri, Sam, ei bod yn cynnwys rhan o ddaliadau y Seintiau?

Sam.—"Ysgrif dwyllodras" ydoedd, "yr hon sydd yn galwydd noeth; . . . o herwydd y maent hwy (y Seintiau Diweddaf) yn credu yr holl ysgrif heb wadu dim o honi."—

Gwel ysgrif S. E. H., yn Seren Ebrill, 1849, tu dal. 88.

Ned.—Pa fodd y medri brofi ei bod yn dwyllodras ac yn galwydd noeth, fel yr wyt yn bytheiriaw? canys gwelais yr ysgrif yn gyhoedddeg yn y "Drysorfa;" cyhoeddiad perthynol i'r Cynulleidfaolion yn Nghymru; a dau dyst geirwir a safadwy wedi gosod eu henwau wrthi, ys ef, Thomas Hopkins ac Evan Davies.

Sam.—Wel, O herwydd ei bod yn groes i ddaliadau Saint y Dyddiau Diweddaf, gan S. E. H., Minersville: i ddaliadau Mormoniaeth yn Nghymru, gan Gwilym Mynwy (gynt.) Oakhill, ger Minersville yn y Seren Orllewinol, Cyl. V, tu dal. 58; ac i "Hanes Saint y Dyddiau Diweddaf," gan Joe Smith, Nauvoo, Illinois.

Ned.—Ni gawn chwilio fewn i eirwiredd dy haerid, Sam: ni a'i pwyawn yn nghlorian Mormoniaeth; ymawyn dithau rhag ei cbael yn brin. Gyda golwg ar y disgrifiad cableddus a wneir o berson y Tad, yn yr Erthygl Gyntaf, gan yr apostol yn Ystradgynlais, digon i mi yw dywedyd fod y Sant *Jaco* yn haeru mai efo yw yr Hollalluog, a gwyddon fod *Jaco* Sant yn feddiannol ar gnawd ac esgyrn, dwylaw a thraed, &c.

Erthygl 6. Dywedodd yr apostol yn Ystradgynlais mai "bedydd er maddeuant pechodau" yw bedydd y Saint. Dywed Gwilym Mynwy yn Seren Mawrth, 1848, (yr hwn a fu yn gwrando lawer gwaith ar y Saint) yr un peth, ac addefa S. E. Hughes, yn Seren Ebrill, 1849, yr un athrawiaeth. Eto, dywed S. E. H., yn yr un ysgrif, mai "celwydd noeth" ydoedd cyffes fydd yr apostol yn Ystradgynlais, cyfl. gan D. T. J. Yn awr, Sam, chwi welwch fod y dysgawdwy'r S. E. H., Gwilym Mynwy, u'r apostol yn Ystradgynlais, yr un farn ar y pwngc yma. O ganlyniad pa fodd y medrai S. E. H. anturio dweyd ei bod yn "galwydd noeth" heb *riaco* ei gymeriad fel *Sant*?

Erthygl 7. Dywedodd yr apostol yn Ystradgynlais, "Yr ydym yn gwneud cof o farwolaeth ein Harglwydd Iesu Grist bob wythnos, drwy gymeryd bara, yn arwyddocael o ddryllid ei gorff, a dwfr o dywalltiad ei waed; oblegdy hyabyswyd ni gan Dduw na ddylid cymeryd y gwin presennol, am nad yw yn bur." Yn awr, Sam, gwrando ar nodweddiad Mormoniaeth, cyhoedddeg yn Seren Mawrth, 1848, megys safon at ba un y'n cyfeirir gan S. E. H., lle y cawn y frawddeg ganlyniol, yr hon a ddygodd Gwilym Mynwy gan athrawon y Saint: "Arferant, (eef y Seintiau) swper yr Arglwydd bob dydd cyntaf o'r wythnos, a defnyddiant ddwfr yn lle gwin, o herwydd fod y gwin presennol wedi ei lygru gan wirodydd poethion." Fwy feiddia ddywedyd yn awr mai celwydd noeth ydoedd y gyffes yn Ystradgynlais. Yn awr, chwi welwch mai yn S. E. H. y mae'r twyll, a "thwyll" mawr, yn amcanu duo cyffes yr apostol a gwadu'r fydd.

Erthygl 8. Dywedodd yr apostol yn Ystradgynlais, "Yr ydym yn credu y dylid bedyddio dros y meirw," &c. Cyhoeddodd Joe Smith lawer o ishawdwrriaeth y byw a'r

meirw yr adeidadid teml Nauvoo; a chan fod y meirw yn bechaduriaid heb dderbyn "cyflawnder yr efengyl," a'r ordinbad yn fedydd er maddeuant pechodau, diau y dyllid bedyddio dros y meirw er eu dwyn i afel iachawdwriaeth. Dyma yr apostol yn Ystradgynlais eto yn iach yn y dydd Formou-sidd—Joe Smith ag yntau yn cyduno. Pa fodd y beiddiodd—y rhyfygodd S. E. H. roddi dim yn ynyd yn erbyn ei flaeuor sautaidd—archoffeiriad y gyffes Formonaidd? Ofnwyf, Sam bach, y bydd rhaid ei fedyddio eto er maddeuant pechodau cyn y maddeuir iddo amryfussedd mor ryfygus.

Erthygl 9. Dywedodd yr apostol yn Ystradgynlais, "Yr ydym yn credu na ddylai neb anturio i'r swydd oruchel o bregethu yr efengyl, heb dderbyn profion diymwad fod Duw wedi ei neilldau i'r swydd hono, a hyuwr drwy weledigaeth neu yn rhyw fodd goruwch naturiol arall." Gwrandewch ar gyffes Joe Smith yn ei iaith a'i eiriau ei hun, "*We believe that a man must be called of God by prophecy, and by laying on of hands, by those who are in authority to preach the gospel, and administer in the ordinances thereof.*"—*History of Denominations in the U. S.* p. 348. Dyma gyfryngwr y llafnau aur—dyn ysbryd-oleidig y 19eg ganrif—archoffeiriad y gyffes Formonaidd, a'r Urim a'r Thaumim gauddo, yr un olygiadau ar y pwngc uchod a chyffes Ystradgynlais. *Chwi welwch, Sam, fod S. E. H., versus Joe Smith ar y pen uchod; ar hyn gwageddai Dic yn groch. Our side still.*

Erthygl 10. Dywedodd yr apostol, "Yr ydym yn credu y dylai yr holl swyddau fod yn yr eglwys yn awr pa rai oeddut yuddi yn amser yr apostolion, a'u doniau gwyrthiol, iachau'r cleifion a bwrw allan gythreliaid." Ai celwydd noeth yw yr erthygl yna Sam?—ble ma'r Sant Mormonaidd a fedr wadu gosod yr apostol yn Ystradgynlais? Oni ddywed S. E. H., "Daliadau Saint y Dyddiau Diweddaf." Erthygl 5, tu dal. 89, yr un athrawiaeth? Oni ddywedid yr un peth yn yr ysgrif "Mormoniaeth yn Nghymru," Seren Mawrth, 1843, ac a ddygodd Gwilym Mynwy gan y Saint? ac hyderwyf fod Gwilym am i bawb fod yn eilynion cabledd. Gwrando beth a ddywed Joe Smith ar y mater: "*We believe in the same organization that existed in the church, viz. apostles, prophets, pastors, teachers, evangelists,*" &c. Wel, Sam bach, dyma y doctoriaid oll o'r un farn—y dysgawdwyr Gwilym Mynwy, *Lieut. Gen.* Joe Smith, S. E. H. Mineraville, a'r Erthygl uchod eto, yn ngbyffes gollfarnedig yr apostol yn Ystradgynlais. Pa le yr oedd cydwytod S. E. H., tra yn dywedid mai "celwydd noeth" oedd cyffes ei frawd? Rhaid mai celwydd noeth yw yr eiddynt oll.

Dic.—Sam y Sant yn y fagl. **TEKEL, TEKEL.**

Ned.—Dywedodd yr apostol wrth ei wrandawyr yn Ystradgynlais, er profi fod doniau gwyrthiol yn eu hoglywshwy, "Bum yn ddiweddar wrth y gorchwyl pwysig o fwrw allan gythraul o ddynas, yr hwn a'i dirydmai y ffyrnig." &c. Gofynaf i S. E. H. yn awr, A ydyw efe yn gwadu y dawn gwyrthiol yn yr eglwys Formonaidd? os nad yw, ar ba

seilian y dywedodd wrth y cyhoedd mai "celwydd noeth" ydoedd pregeth yr apostol yn Ystradgynlais? Meddyliwyf y galwai yr apostol S. E. H. i gyfrif am ei haerllugrwydd oni bai fod y Morwerydd neu y Mynyddoedd Creigog rhyngddynt, ac y galwai yr apostol yn dystion "Broffwyd y Jubili," y "Millenial Star," y dysgawdwyr Gwilym Mynwy, Cad. Jones, a Joe Smith ei hun; ac y gorfyddid Mr. S. i gyfudddef yn ei erbyn ei hun ei bechodau yn erbyn yr apostol; ac y dywedid wrtho yn y llys uail ai "Ymaith Satan;" neu "Doe ac ua phecha mwyach."

Dic.—Garw y fath gyfreithiwr yw Ned; onide, Sam?

Ned.—Oni ddywedaist dy fod yn credu yr holl ysgrhythr, heb wadu dim o honi?

Sam.—Wel, do.

Ned.—Yr oll ysgrhythr. Rhaid fod yr oll ysgrhythr, sef yr Hen Destament a'r Newydd megys rhe. I Ddwyfol, ryw beth yn ddiffygiol i arwain dyn i ddedwyddwch, nad ynt yn cynnwys holl ewyllys ddatguddiedig Duw yn nghyswilt ag iechydwrriaeth pechadur, nac ychwaith "cyflawnder yr efengyl." onite afreidiol tuasai i'r augel roddi Llyfr Mormon yn llaw Joe Smith, ac iddo dderbyn datguddiadau Dwyfol, &c. Ar ba seilian y gallwch alw llyfr Mormon yn "gyflawnder yr efengyl," os felly nid oedd yr efengyl yn gyflawn cyn y flwyddyn 1827. Ai efengyl heb fod yn gyflawn oedd yr efengyl a drauddai yr apostol Paul yn Ephesus, yr hon a alwai yn ddirgelwch ewyllys Duw. "Yn yr hwn" (ebe ef,) y gobeithiasoch chwithau hefyd, wedi i chwi glywed gair y gwirionedd, efengyl eich iachawdwriaeth: yn yr hwn hefyd, wedi i chwi gredu, y'ch seiliwyd trwy lân Yabryd yr addewid." Gwrando Sam, beth a ddwyed yr un apostol wrth y Galatiaid; "Eithr pe byddai i mi, neu i angel o'r nef, efengylu i chwi amgen na'r hyn a efengylasom i chwi, bydded Anathema." Ystyried y *garshon* Formonaidd hyn, a chofiet fod haeru nad yw yr Ysgrhythr yn cynnwys cyflawnder yr efengyl yn *libel* ar ei Hawdwr.

Sam.—Yr ydym yn "credu yr oll ysgrhythr heb wadu dim o hono;" ond credwn ar yr un pryd nad yw yr ysgrhythr yn cynnwys cyflawnder yr efengyl.

Ned.—Credud nad yw yr ysgrhythr yn cynnwys cyflawnder yr efengyl, yw credud nad yw yr ysgrhythr yn berthiaith, neu gredu mewn cyfundrefn amberthiaith, &c. Rhoddi Llyfr Mormon yn Atodiad wrth y Bibl, a'i gredu fel rhan o'r canon dwyfol, yw rhoddi at yr oll ysgrhythr; ac "os rhydd neb ddim at y pethau hyn, Duw a rydd ato efyd y plasu aydd wedi eu hysgrifenu yn y llyfr hwn." Gymry anwyl, gochelwch y surdoes Mormonaidd;—gwylwch rhag llynelyn y gau-broffwydi; a chofiwch fod genym ni Moes a'r profwydi, Crist a'r apostolion, ac nad oes arnom angen nag Alcoran na Llyfr Mormon, na gwledigaethau na thystiolaethau oddiwrth y meirw, er dyegu i ni y ffordd i'r nef.

Dic.—Beth am Llyfr Mormon—dywed i mi beth o'i gynnwysiad.

Ned.—Nodaf i ti un o'i byngciau. Dywed

fod Iesu Grist wedi bywioliaethu yn y cnawd ar gyfandir America wedi ei adgyfodiad oddi-wrth y meirw, ac wedi sefydlu eglwys, cynnwysedig o'r holl awyddogaethau yn nyddiau yr apostolion ar y cyfandir hwn, &c.

Dic!—Pw! atebai yr un dyben o'm rhan i iddo ddywedyd mai yn America yr oedd gardd Paradwys—trigle ein cyndad Adda, ac mai ger Albany, yn ubalaeth Caerefrog-Newydd, yr adeiladodd Noa yr arch, ac iddi se'yll ar fynyddoedd *Catskill*. Nea mai Nauvoo yw y *modern Jericho*, ac mai yno y cymysgwyd y ieithoedd, &c.

Ned.—Wel, Mr. Sam, a fedri di brofi i mi drwy ryw gyfrwng, heblaw drwy freuddwydion a Llyfr Mormon, fod America wedi ei phoblogi yn nyddiau Crist? Beth oedd enw y Cyfandir y pryd hwnw? ac ei fod yn adnabyddus i drigolion gwledydd y dwyrain? Onid dengain niwrnod oedd rhwng adgyfodiad Crist a'i esgyniad i'r nef, ac oni arferai gyfarfod gyda'i ddisgylbiou yn ngwlad Judea yn y cyfamser. Yr ydym yn cael ar ei esgyniad i'r nef iddo eistedd ar ddelenau y Mawredd yn y goruwch-leoedd. Dyma dystiolaeth yr ysgrythyr am dano, ond fel arall y dywed Llyfr Mormon a chredo Joe Smith.

"Pond gwell i'r awdwr bellach
Dynu ei gred o d-n gwraech." DEWI WYN.

A dywedded yr holl bobl, Amen.

Dic.—Carwn glywed gair am y datguddiedigaethau a galodd y profiwyd Joe, ac honiadau y llywyth Seintawl.

Sam.—Mae yn eithaf gwir. Yr ydym ni yn cael ein ffafrio gan Dduw uwchlaw pawb o sectariaid y byd, hyd y nod Swedenburg ei hun.

Ned.—Dywedai Joe Smith, ac y mae Sam yn ddigon penwan i'w gredu, ei fod wedi adeiladu y deml Formonaidd yu Nauvoo "drwy ddatguddiad uniongyrchol oddiwrth Iesu Grist er iuchawdwriaeth y byw a'r meirw." Beth am y deml beddyw, yr hon a adeiladwyd i'r fath ddyben clodwiw? Ow! aeth yn feddiant i gaulynwyr 'Wesley dduwiolfrydig.' Y deml wedi llosgi!! "Llosgodd y fegin gan dan, yn ofer y toddodd y toddydd, cays arian gwrthodedig y gelwir hwynt." Beth am iuchawdwriaeth y byw a'r meirw? Wel, gorfu ar y byw ffoi (ond nid o herwydd eu daioni,) ac y mae'r meirw yn ddiogon tawel yn eu beddau. Mae "cyflawnder yr efengyl"—teml Nauvoo, ac hoced Joe Smith heb fedru effeithio yr un cyfnewidiad arnynt hwy. "Nid oes bwrw arfau yu y rhyfel hono."

Dic.—Ie; ond y mae y meirw i gael eu cynull oll i fynydd Seion, ger y Salt Lake, yn ngwlad eu hetifeddiaeth yn California.

Ned.—Sicr ddigon; 'nawr 'rwy'n cofio.—Gwelais lythyr yn ddiweddar wedi ei ysgrifennu gan dduw parchus a chyfrifol yn Nghymru, dyddiedig Chwef. 20, 1849. yu cynnwys pethau chwerrthingar, os nid dyddorgar i'r byd eu gwybod Dywed yr ysgrifenydd "fod bagod o'r gwallgofaid crelyddol a alwant eu hunain yu Seintiau y Dyddiau Diweddar, ond a adnabyddir yn Nghymru dan y cymeriad Sautaniaid y bedwarydd gan rifar bumtheg, wedi ymtudo yn ddiweddar tsa California,—gwlad

sydd wedi ei rhad roddi iddynt hwy, yn etifeddiaeth uniongyrchol a digyfrwng gan Dduw. Mae awryw o wragedd gweddwon yn eu plith, y rhai a gymerasant ddiillad eu gwyr ag sydd yu pydru ya eu beddau gyda hwynt, i'r dyben o'u cyfarfod a chydyfw eto yn Nghalfornia. Yn eu plith mae dau deuln o Ddowlais, sef teuluoedd Rees Price a Job Rowlands, ynghyd a nam yr olaf. Mae yr hen wraig—mam Job—wedi cymeryd dillad Edward ei gwr gyda hi, er mwyn iddo eu gwisgo yu ngwlad eu hetifeddiaeth; ond gadawodd yr hen esgydian gwaith a'r hoelion mawrion ar ol, yu *relic* idd ei mab Ephraim, yr hwn sydd yma yn breuthwr *domiol* ac *apostol enwog* yn mhilith y Saint. Ond y prif reswm dros adael yr hen esgydian ar ol ydoedd eu bod yn rhy *glens* i'w gwisgo ar fynydd Seion gyda Christ, a'r hen hoelion mawrion rhydd yu auheilwng o 'strydoedd aur y Jerusalem Newydd, ac yn anfri ar enwogrydd gwlad yr aur, sef California," &c.

Dic.—Wel, dyna ddatguddiedigaethau ag ydynt o'r pwys mwyaf!!

Ned.—Gwranddo Dic. Dywed Joe Smith "fod eglwys Iesu Grist—Saint y Dyddiau Diweddar—wedi ei sylfaenu oddiar ddatguddiad uniongyrchol oddiwrth Dduw." S. E. H. a ddywed mai ar sail yr apostolion a'r profiwyd, a Iesu Grist ei hun yn benconglfaen, idd ei sylfaenydd; pa uu o'r ddau i gredu, Dic?

Dic.—Gwell genyf gredu Joe, o herwydd fod ei ddelw mor bywel ar yr oll o honi, &c.

Ned.—Clyw dystiolaeth Emma Smith, gweddwr y diweddar Joe Smith, y profiwyd Mormonaidd, yn ysgrifenu at Olygydd y *New-York Sun*, dyddiedig Tachwedd 20, 1845.—"Rhaid i mi yu awr ddywedyd, (ebe hi,) na ddaru i mi erioed am fynd gredu yn yr hyn a alwai fy nghwr yn *darychioliaethau a datguddiedigaethau*, oblegwyd meddylw yn wastad ei fod yu llafurio dan anhwylder meddwl," &c. A dweyd i chwi fy ngholygiadau, nid wyf yn ystryied y Joe Smith hwnw angen math o *Jackolanthorn* crefyddol, yr hwn a arweiniodd ei ganlynwyr hudoledig o swydd Ontario, talaeth Caerefrog-Newydd, drwy Ohio, ac oddiyno drwy *swampydd* Missouri, i leoedd lleidiog Illinois, lle difoddodd goleuni y *Jack mawr* yn ngharchar Carthage ar y 27 o Fehefin, 1844. Eto, mae ysbryd yr hudoliaeth yn y byd, ac yn arwain y doillion truenus hyn (gwrthdychau tosturi) dros y Mynyddoedd Creigog tua glanau Llyn yr Halen yn California. Dyn helpo'r gwysa ei nwydau.

Dic.—Beth am y *botel* a berthyna i *gyasegr* y Saint—*spirit* o beth sydd ynddi?

Ned.—Ofawyf nad yu yn *spirit* holy iawn, angen holy water eu cyd dwyllwr o Rufain.

Dic.—Dywedant eu bod yu ei deimlo yn dwym yn eu bol, &c.

Ned.—O wres nesol! Jaco yn Hollalluog—yr Ysbryd Glân mewn potel, er darparu modryb Shiwan i fyned i'r "*coconiant*."

Dic.—Beth am y dysgleirdeb sydd yu yr ystafell wedi idd gael ei thywyllu?

Ned.—Nis gwn, os nid olew *bosphoraidd* i dwyllo dynion a dychrynu yr hen wragedd,

&c. gan alw y *sight of hand* yn ddawn yr Ysbryd Gláu.

Sam.—Yr ydym ni yn gwneud yn union fel yr apostolion.

Dic.—Felly yn wir. Ni chlywais fod yr apostolion erioed wedi rhoddi cyffeiriau medd- ygal i neb er eu cymhwysao i'r "cocouiant."

Ned.—Peidiwch gwylltio, Samuel; ni wna yr un o honom *challenge* ymladd â chwi am *bum dollar*. Kilkenny! arafwch, syr; araf- wch!! ac na ddefnyddiwch eiriau fel yna!— mae'r ymddygiad yn anheilwng iawn o'ch seintioleath, ac yn anghydwedol a'ch profes Fôrmonaidd.

Dic.—A yw yr Ysbryd Glân yn awdwr anghydfod?

Sam.—Nac ydyw.

Ned.—Beth ynto am frwydr y *cadeiriau*— ni cadair yw'r arf nerthol drwy yr hwn y bwir y cryf-farfog o'i neuadd? Oni ddarfu i dy santyddi-eth ei ddefnyddio unwaith i'r perwyl hyny?

Dic.—Dyna hwyl, ffair cadeiriau— a satan ya chwertbin yn y cwrdd! &c. Beth am y gwyrthiau y dywedent eu bod yn alluog idd eu cyflawni?

Ned.—Bwriadwyf pan gyfarfyddom nesaf, ddadlenu eu twyll yn nghywllt â'u gwyrth- iau profsedig; a gobethiwyf yr ymdrecha Sam i fod yn wyddfodol. Ond cyn ymadael, rhoddaf i chwi banes sect o ffaniciaid a gyf- ododd yn Germany yn nyddiau Luther (1521) yzhyd a'u diwedd truenus. Yr oedd llawer iawn o dehygolaeth rhwng y gwallgofiaid hyny â'u brodyr "Seintiau y bedwarydd gan- rif ar bumtheg." Honest bethau mawrion, sef, eu bod wedi eu danfon gau Dduw i ddygu y bobl, yn dal cyfrinach â'r byd ya- brydol, yn cymioethasu ag anghylion, yn der- byn datguddiedigaethau oddiwrth Dduw ei hun, yn medru rhagddywedyd pethau dyfodol; mewn gair, eu bod yn apostolion a phro- fwydi danfonedig oddiwrth Dduw i ddiwygio y byd, &c. &c. Cyhoeddeat wasau uwchben pawb a phob peth nad oedd o'r eiddynt hwy, ac fod "dydd yr Arglwydd" yn agos. Gwel D'Arbigne Hist. of the Reformation, p. 406. Ond am y truenus hyn, bu eu diwedd yn waeth na'u dechreuad—rhai o honynt a daf- nant y Testament Newydd yn tân, gan groch- floeddio fod y llythren yn lladd, oud yr Ya- bryd yn bywhau." Eraill mewn dirdyniad- au (*convulsions*) a fugient eu bod yn derbyn datguddiedigaethau oddiwrth yr Ysbryd Glân. Ond ar noson y 7fed o Chwefror. 1526, daeth eu hynfydrwydd yn amlwg i bawb. Wedi cyfarfod yn nhŷ John Schucker ger St. Gall yn Switzerland, cymerodd Thomas Schucker arno ddyngarod yr hen broffwydi, a chyfl-awni digrif-gastiau ei dad diafol, nes lladd ei frawd Leonard yn wirfodol â'r cleddyf; ac i gyflawnhau ei hun am y weithred fileinig, dy- wedai ei fod yn cyflawni ewyllys yr Ar- glwydd. Rhaid fod trueni dyn yn drwm arno. Hist. Ref. page 530. Dyma ddiwedd y Seint- iau Eilmynaidd; ac mae achos i ofni y cyfer- fydd eu brodyr Cymreig ag ydynt yn rhedeg i'r unrhyw ormod rusedd warth a chywilydd

mawr. Gymry anwyl, gochelwch eu surdoes a phob rhiith drygioni: chwithau deulu Seion, "Sefwch gan hyny ya y rhyddid â'r hwn y rhyddhaodd Crist ni: ac na ddalier chwi dan iau caethiwed."

(I'w barhau.)

Coed Ned wneud 'stori fyr yn y gyfllach nes- af, rhag ofn blino amynedd trigolion y Ser, ac iddynt fynyed allan cyn diwedd y cwrdd.—GOL.

ARWERTHIAD CAETHION YN ST. LOUIS.

Y mae y Cymro clodwiw, y Parch. Eben- ezer Davies, yr hwn a fu lawer o flyuydd- oedd yn geuhadwr yn Berbice, newydd gy- broddi y sylwadau a wnaeth pan ar ymdaith drwy wahanol barthau o'r Unol Dalaethau, mewn llyfr a elwir "*American Scenes and Christian Slavery*." (Golygfeydd Americana- idd a Chaethiwed Criationogol.) Gosodwn gerbron ein darllenwyr y dyfyniad canlynol o hono:

"Wedi deall fod arwerthiad caethion i fod yn Newidfa St. Louis, penderfynais fyned yno. Yr oedd yr awrlais yn taro deuddeg, a chyn iddo orphen, dadseiniat yr adeilad fawr â thwrff hanner dwayn o ddynerthwyr, yn bloeddio ar unwaith, gan werthu delw Duw i'r cynnygiwr uwchaf. Yr oedd yu ddiwr- nod ar ba un yr oedd masnach yn myned yn mlaen yn lled arafaid ar yr esgynlawr. Esg- ynodd dan foneddwr i'r *desk*, y naill tua 55 oed, a'r llall yn wr ieuangc Ffrengigaidd ei olygiad, tua 25 oed. Yr hynafgwr, yr hwn a dybiwn ydoedd y nodiadur cyhoeddus a enwid yn yr hysbysiad, a ddarllenodd am- modan'r gwerthiant: yna yr arwerthwr ty- wyllddu, gan dynu ei law dros ei on, a dde- chreuai ar ei orchwyl.

"Yn awr, foneddwr, gadewch i mi werthu Jacob i chwi. Y mae ya chwech-ar-ugain oed, yn saer coed a saer troliau gorwiw; ya cael ei warantu yn rhydd oddiwrth y drygau a'r anhwylderau a ddarperir i'w herbyn gan y gyfraith. Pa faint am Jacob?" Rhedwyd y cynygion i fynu i 1000 o ddolara, ac yr oedd ar gael ei werthu am 1175, pan gynnygiat yr hen foneddwr tew 1200, am yr hyn y cafodd Jacob ei gnoco i lawr. "Yn awr foneddigion, (meddai y gwr tew gydag arafwch pwysig,) y deuddeg cant dolar oedd fy nghynnygiad i, ac am hyny nid ydyw Jacob wedi ei werthu. Y mae yn llawn werth deunaw cant." Y nesaf a ddygid yn mlaen oedd Sancho, dyn du saith ar ugain oed. Darlunid of fel saer coed rhagorol,—gall wneud unrhyw beth ond gwaith manwl,—llwyr warantir ef yn rhydd oddiwrth afiechyd a drygan a ddarperir i'w herbyn gan y gyfraith;" a chan na chynnyg-

iai neb yn uwch, prynwyd yntau hefyd gan y gwr tew am 1025 o ddolara. George, dyn du 27 oed, oedd y nesaf. Sefydla'i George ei lygaid ar y creaduriaid gorwael ag oedd islaw iddo. Yr oedd yn ddyon o wneuthuriad cryf a gwrol, ac yr oedd yn amlwg ei fod yn fywiog ei deimladau. "Yn awr, foneddigion, gadewch i mi werthu George i chwi—saer priddfaen gorwio, o gymeriad rhagorol, ond ei fod unwaith wedi diangc oddiwth ei feistr am ychydig ddyddiau,—pa faint a gynnygiwch am dano?" Dechreuwyd gyda phump cant o ddolara, ond prynwyd George i mewn fel y rhai a'i blaenodd, gan y gwr tow, am naw cant o ddolara, yr hwn a dystiai ei fod yn werth 1500. Enw y nesaf a ddygid yn mlaen oedd Squires, yr hwn a ddywedid ei fod yn 28 oed, ond yr wyf yn meddwl ei fod yn nes i ddeugain. Yr oedd craith ddofa ar ei dalcen, wedi ei hachlysuor gan archoll dost. Ymddangosai yn ddyon o dymer sirol, ac yr oedd ei edrychiad gwenaid megys yn dywedyd, "Prynwch fi a gwasanaethaf chwi yn dda." "Ia faint a gyunygiwch am hwn foneddigion? Saer coed rhagorol yw." Gall adduro yn dda y cwbl ond y gwaith manyl—o gymeriad rhagorol, llawn-warantir ef. "Pwy sydd yn cyunygiwch am Squires?" Druan ydoedd! Gwerthwyd ef am 900 o ddolara. John, dyn du 25 oed, cogydd Ffrengig ac Americanaidd rhagorol, a osodwyd i fynu am 600 o ddolara, ac wedi cryn lawer o hyawdlodd y Ffrengwr, cnocid ef i lawr i un Robert Murphy am 775 o ddolara. Silas hefyd, bachgen du pumtheg oed, gyda chraith sawr ar ei foch ddeu, a werthwyd i Robert Murphy am 670 o ddolara, yr hwn hefyd a brynod Scippo, dyn du tuag 28 oed, "cogydd da, ac yn warantedig yn mhob ystyr," am saith cant o ddolara. "Yn awr, foneddigion, (ebe yr arwerthwr, gyda y syllwydrau gwyrddion) gadewch i mi werthu Samson i chwi, y mae yn 26 oed, yn was tŷ rhagorol, yn warantedig," &c. Syrthiodd Samson, druan, i ddwy-law y Philistiaid am 710 o ddolara. Nid oedd Sam, yr hwn oedd nesaf ar y rhestr, yn bresennol, gan hyny rhoddwyd Ben i fynu yn ei le. Yr oedd yn ddyon ieuangc gwych, tuag un-ar-ddeg oed; a'i wedd yn oleuach na mulatto, ac nid oedd ei wallt oll yn grychiedig, eithr yn llyfn ac yn berffaith ddu. Gwisgai got o frethyn du, ac edrychai yn llawn mwy parchus na llawer o'r prynwyr. Yr oedd yn amlwg ei fod yn wr ieuanc o feddwl uchel, yr hwn a deimlai yn ddwys oddiwth y sefyllfa anfriol yr ydoedd ynddi. O na allaswn sib-rwd yn ei glust ychydig o eiriau o gydym-deimlad a chysur! Safai ar yr eogynlawr yn

syth a disigl, a'i lygaid yn sefydlog ar yr awrlais oedd o'i flaen. "Yn awr, foneddigion, pa faint ydych yn ei gynnygiwch am Ben?" meddai yr arwerthwr Ffrengaid; "teiliwr campus, dim ond un-ar-ugain oed." 700 o ddolara ydoedd gwerth prisiadwy y "teiliwr campus" hwn. Cynnygiwyd Charles yn awr, yr hwn ydoedd ddyon du o nerth gewynol mawr, tua 23 oed. Addefid iddo ddlangc un waith oddiar ei feistr. Gyda'r hysbysiad hwn, syrthiodd wynebpryd y cynnygiwr. Yr oedd yn amlwg i hyn ei ddarostwng 20 y cant yn ei werth. Pa fodd bynag, cododd o 300 i 650 o ddolara, am yr hyn y gwerthwyd ef.

Yr oedd y merch yn awr i'w dwyn yn mlaen. Elizabeth oedd y gyntaf a orfu ddringo ar yr eogynlawr. Yr oedd yn eneth o olygiad tra boneddigaidd, tua deunaw oed, ac yn amlwg ei bod yn ferch dyn gwyn; a dywedai ei bod yn wniadraig a morwyn dda, 600 o ddolara ydoedd y cynnygiad cyntaf, ac 810 yr olaf, am yr hyn y gwerthwyd hi—mer ieuangc ac mor brydferth. Susan hefyd oedd yn mulatto, merch i ddyon gwyn. Yr oedd yn lodes wyneb-lawr tua 16 oed, yn wniadyddes a morwyn dda. Edrychai yn wylaidd iawn, a chadwai ei llygaid ar y llawr o flaen yr eogynlawr. Am Susan, cynnygiwyd 600 gyntaf, a'r olaf 700 o ddolara, am yr hyn y cnocwyd hi i lawr. Ond yr hen ddyon tew, fel o'r blaen, yn ei don geirluagol, a ddywedai, "Fy nghynnygiad i oedd y \$700, gan hyny nid ydyw Susan wedi ei gwerthu." Yr oedd Susan druan yn bur ddwys a thrymaidd. Betsy, "gwniadreg a morwyn" arall tuag 16 oed, a merch i ddyon gwyn, a ddygid yn olaf. Yr oedd ganddi lygad deallawd, ac yr oedd ei bymdrech i atal ei theimladau yn ymddangos yn sawr. Ond gan nad oedd y cynnygiad yn gymeradwy gan yr arwerthwr, terfynwyd yr olygfa israddiol, wedi parhau dros awr."

ENGLYN-GLOD

I'r Parch. John Jones, Sion, Merthyr.

O'r "Bedyddiwr."

LLOs weinidog llawn hynodion—o eif
Yw Jones Capel Sion;
Ufudd i'w i Dduw, fedd lon
Ffi hyawdledd hyfrydion.

Diluddias yw hyawdledd Sion—a mwyn—
Dymunaw! gan ddynton;
Dyn hyf, all Selyf, dros lon,
Is awyr yn Nheini Sion.

Ei athrylith arhoewlon—e'i lafar
Ddylyfa fel aton!
I fedd law earch 'e fedd Sion
Ddeunaw dang mil o-ddynion.

Llanfawr.

MAR 1850.

CYFARFOD TRIMISOL UTICA.

CYNNALIWYD y cyfarfod hwn fel arferol ar y 3ydd a'r 4ydd o'r mis hwn (Ebrill).

Dechreuwyd y gynhadledd am ddau o'r gloch dydd Mercher, drwy weddi, gan Mr. Owen E. Jones, Remsen, ar ol hyn dewiswyd y Parch. Hugh Hughes, gweinidog y lle, yn Gadeirydd; ac A. Harris yn Ysgrifenydd. Yna ymdriniwyd â'r pethau mwyaf angenrheidiol gyda golwg ar amgylchiadau yr achos yn ein plith. Edrychai pawb oedd yn bresennol gyda theimladau dwys a difrifol ar y rhwygiad afreidiol a gymerodd le yn yr eglwys uchod ychydig amser yn ôl. Gan fod rhai yn y gynhadledd ag oeddynt yn anwybodus i raddau o'r amgylchiadau a arweiniodd i'r ymranïad, dymunent gael eu gwneud yn adeabyddus o honynt; yn lle cymeryd eu harwain mewn modd dall gan bapryan ag sydd yn cwtogi a helaethu amgylchiadau, fel byddo eu hachos yn gofyn. Adroddodd rhai o'n brodyr yr amgylchiadau mewn modd boneddigaidd, cyson a boddhaol. Arweiniodd hyn a phethau eraill a wyddid o'r blaen y cyfarfod i wneud y penderfyniad canlynol:

1. Ein bod yn ymwrthod yn hollol â'r blaidd newydd, nghyd a phawb a'i cynorthwya yn ei sefyllfa bresennol, ac hefyd yn anghymradwyo ei holl weithrediadau ag sydd wedi ymddangos mewn modd cyhoeddus.*

2. Bydd y cyfarfod trimisol nesaf yn cael ei gadw yn Steuben, Mercher a Iau cyntaf yn mis Gorphenhaf.

Y brodyr a gymerasant ran gyhoeddus yn y cyfarfod oeddynt; J. Jones, Steuben; R. Williams, South Trenton; Mr. Luttler, o'r un lle; A. Harris a J. Harris, Marcy. Ymdriniwyd â'r pyngciau canlynol oddiwrth destynau addas a phriodol. "Y pechod mawr o wrthod y goleuni;" "Teyrnasiad yr Arglywydd;" "Urddasolrwydd yr enaid;" "Gweddi;" "Gweddi'r apostol dros y Rhufeiniaid;" "Gogoneddiad y Mab;" "Trugaredd a gras Duw i Abraham." A. HARRIS, *Ysgr.*

* Deallod y darlennydd fod y penderfyniad uchod yn cyfeirio yn uniongyrchol at yr ysgrif a gyhoeddwyd gan y "blaidd newydd," ac a ymddangosodd yn y Seren mewn ffordd o hunan-ddifyniad. Buasid wedi gwneud Adolygiad prydlawn ar y llythyr uchod osai bai ein bod yn ewylltio amlygu iddynt arddangosiad o ysbryd efengylaidd, drwy ddilyn stamp urddasol ein Blesnor mawr, yr hwn pan ddifennydd, ni ddifenydd; pan feiddidid efa a fendithid. Pa bryd daw y byd i greu fod gwir urddasoldob yn gynwysedig mewn efelychriad o'i ymarweddïad, a mabwysiediad o'i egwyddorion? Heblaw hyn byddai ysgrifennu adolygiad yn ein gosod dan yr anghorheidrwydd poenna o' ddynwethi cymeriadau a datguddio cynlluniau a dicheillion. Mae yn well genym adeal y rhai yna i lechu dan leni y tywyllwch, a huno mewn ebargeiant bythol na'u datguddio i'r byd yn llewyrchiadau y Seren. rhag i'r answydd eu gwneud, a gwneud. Adgof o'r pethau hyn a barai i'n aealon waed. Na fydded iddynt gael eu cyhoeddi yn Gath, na'u mynegu ar hyd heolydd Anceion. Gyda galar y canfyddem hyspochiaid brodyr cryfddol a gweinidogion yr efengyl yn cael eu ddiardio yn y llythyr uchod. Bydded i'r Arglywydd, o'i anfeidiol ras, drugarhan wrth bawb sydd wedi bod yn gyfnewg yn y camwedd hwn. Yn awr, wrth derbynau, gwelwawb fod penderfyniad cyfarfod Utica, yr hwn a ddiwyddwyd gan gembadon y gwahanollegysol, penderfyni, a gweinidogion sydd Opaia, yn condemnio y llythyr cryf-wyddig o'r en o' ysbryd, ei gynwysiad a'i ddyben.

MEDDYG LLYGAID.

MR. GOLYGYDD,—Er budd a lles fy nghydgeneidl sydd yn yr ardaloedd hyn, yr wyf yn cyflwyno yr ychydig linellau canlynol i'ch sylw, gan obeithio y cant ymddangos yn rhyw gwr o'ch cyhoeddiad.

Dygyddodd i mi gael ergyd ar fy llygad gan ddernyn o lo; ac er i mi arferyd pob meddyginiaeth a allaswn farnu yn gyrrbaeddadwy, ni thybiodd dim er llaeu fy moenau.

Yn yr amgylchiad blienderus a gofidus hwn, daeth cyfaill i ymweled â mi, ac a'm cyghorodd i ddafonu am Mr. Benjamin Lewis (a elwir yn gyffredin Ben Sachariah,) o New Philadelphia; yr hwn pan ddaeth a ddarparodd gyffeiriau ac a'u gosododd wrth fy llygad, yr hyn a ataliodd y poenau yn fy mhen mewn un noswaith, ac a adferodd i mi gysur, esmwythder a chwsg fel arfer, wedi bod yn ymddifad o honynt am wyth o ddyddiau a nosweithiau. Wedi i mi brofi y cyfnewidiad mawr hwn aethum i'w letty, ac arosais bythefnos gydag ef, i'r dyben o gwbl welihau, ac yr wyf yn bresennol trwy fendith Duw a medrusrwydd y meddyg rhagorol hwn, yn gwbl iach.

Mae Mr. Lewis wedi adferu eu golygon i lawer eraill heblaw fy hun. Er ei fod dan rwymanu i ddilyn ei alwedigaeth fel mwnwr, er cynnal ei deulu, (yr hyn sydd i raddau yn anafanteisiol iddo,) eto cwbl wellhaodd o 50 i 60 o fewn y flwyddyn ddiweddar. Pan oeddw'n yn aros gydag ef, yr oedd chwech o beronau dan ei ofal—oll mewn dfflyg o'r un feddyginiaeth, ac nid oedd ei amser oud un awr i drin chwech o llygad.

Fy amcan wrth osod hyn gerbron darlennywyr y Seren (ar ddymuniad amryw eraill ag ydynt yn hyabys o fedrusrwydd y meddyg dan sylw,) yw cymeradwyo i'r Cymry i sefydlu cymdeithasau yn mhblith y gweithfeydd, pob gwaith a'i gymdeithas ei hun, er cynorthwyo y claf, a gosod y meddyg mewn sefyllfa ag y gallo â'i holl egni ofalu am danynt. Yr wyf yn barnu y gellir gwneud hyn yn rhwydd trwy i bob un fod yn foddol i dalu 12½ cents y mis i gymdeithas y gwaith lle y perthyns. Y mae llygaid y gweithiwr taddaeol mewn perygl yn barhaus. Ond nid yn unig mewn gwellhau llygaid y mae Mr. L. yn enwog, ond hefyd fel meddyg i anhwylderan tarddiadol ac arohlion yn y cnawd.

Yr awr yr wyf yn appello at ddynion o ddylanwad trwy ardaloedd y gweithfeydd glo, i farnu drostynt eu hunain pa un ai da ai drwg fyddai rhyw gynllun o'r fath. "Câr dy gymmydog fel ti dy hun." Gwneud daioni i bawb sydd ddyledswydd orphwysedig arnom oll i'w chyflawni, neu fod yn euog yn aydd y cyfrif. Yr eiddoch yn ostyngedig,

St. Clair, Pa. THOS. EVANS.

Myfyrdod yn fy nghystudd.

Rhyw ddyddian digysur dros fesur a ddaeth, Gosododd fy llygad a'i deimlad a'i gaeth; Oer loesion dilloiant lanwasant fy man, Yn wiblog fel hobog asgellog y nan. A'r sawr yn sodd, nes bresau fel pres.

O fewn yr amgylchiad difterriad i'r dath, Fy meddwl a'edodd yn llwfr a' dath,

I drigfan dra goleu lle gwelwn yn glir
Driqollon trigfa neu terfynau ein tir.
Holl anasawdd eu hawyr a'u sawyr yn sur.

Trafaelais a rdd Eden mewn cynen a gwg,
Medd hanes yr oesoedd dechreuodd y drwg;
Pob bliynydd a gofd, a shechyd didral.
Yn llwm o anrhydedd llawn gwaeledd a gwae,
Un llwyth o afwyddiant, 'nol haeddiant y bai.

Pan gwelwn annhrfn mor ddwfn ar ddyn,
Hen gafod o nychedod a thralod i'r thrin;
Perfffeithrwyddi Paradwys i'w wiewys ei gwawr
Oll wedi dihanu a'u llygru i'r llawr.
Rhai'n poeni dan benyd bob mynudd o'r awr.

Yn drist fy myfyrdod ar waslod mor wan,
Canfyddais addewid a'm cyfyd i'r lan
O bwell llygredigaeth annhrferfath ei ryw,
At Feddyg da'i fwrdd pob llygad a chlyw,
O'r rae yn gweithredau, er lloni pob llw.

Pryd hyn daeth amynedd a'i rhinwedd yn hardd,
I gofio areithiau, gruddfauau yr ardd;
Cyflawder addewid mewn bywyd ar bren,
O'i todd ddyoddefodd nes duodd y nen;
Rho'f iddo'r gogoniaat a'r moliant, Amen. Ya Un.

"EGLWYS GYMREIG BOSTON."

MR. GOLYGYDD.—Gwelais yn eich Seren
ddiweddaf, tudal. 94, hanes corffoliad eglwys
gymyagedig o wahanol enwadau crefyddol yn
Boston, pa rai, medd yr ysgrifenydd, ydynt
wedi rhoddi o'r neilldu yn eu hymarferiadau
cyhoeddus y pyncian neilldu mewn ath-
rawiaeth a dyegyblaeth ydynt yn ein gwa-
haniaethu oddiwrth ein gilydd fel enwadau
crefyddol, er mwyn cynnal cyundeithas ys-
brydol ac eglwysig yn eu hiaith eu hunsain.—
Yn awr, Mr. Golygydd, y mae rhywbeth yn
ymddangos yn ddyeithr i mi yn nghorffoliad
y fath eglwys, yn neillduol yn y dywediad
eu bod yn rhoddi o'r neilldu yn eu hymarfer-
iadau cyhoeddus unrhyw byngciau neillduol.

Yn awr, y gofyniad naturiol yw, a yw
efengyl ein Harglwydd Iesu Grist yn caniat-
au iddynt wneuthur felly, sef rhoddi unrhyw
byngciau mewn athrawiaeth a dyegyblaeth o'r
neilldu? meddwl yr wyf nad ydyw. Os yw
yn ganiataol i adeil rhai pyncian o'r grefydd
Gristionogol o'r neilldu, pahan nad yw yn
ganiataol i'w gadael o'r neilldu yn gwbl? Nid
oes un rhan o efengyl ein Harglwydd Iesu
Grist i'w atal na'i guddio, ac y mae yn anghyf-
iawnder a'r gwirionedd i wneud hyn; ac
nid wyf yn meddwl fod unrhyw amgylchiad
yn caniatáu hyn. Os yw yn angenrheidiol
aberthu y gwirionedd er mwyn undeb, y mae
yr undeb yn rhy ddrud. Gan fod yr eglwys
uchod wedi cyfeirio at y gwahanol eglwys
o wahanol enwadau am lythyrau er derbyn a
gollwng aelodau, y mae gan yr eglwys hawl
i alw arnynt am wybodaeth mwy cyflawn o'u
sefyllfa a'u golygiadau, fel y gallont ymgyn-
gori pa fodd y mae iddynt i ymddwyn tuag
atynt. SYLWEDYDD.

GOFYNIADAU.

MR. GOLYGYDD.—Yr wyf wedi olywed rhai
pregethwyr yn crybwyll ar eu pregethan am
rhyw bleidiau crefyddol ag sydd yn gydunol
o ran eu golygiadau ar byngciau sylfaenol

crefydd, ond yn dadleu ac yn cynhenu a'n
gilydd o barth yr hyn a alwant y *trimmings*,
sef ymarferiadau crefydd y mae yn debygol.
Yn awr, Mr. Golygydd, byddai yn ddimunol
iawn genyf fi i gael gwybod genych chwi neu
rai o'ch gohebwyr deallus, a ydyw ymarfer-
iadau y grefydd Gristionogol wedi eu gadael
gan Grist at ddoethineb y pleidiau a nodir idd
eu ffurfio, eu dewia, neu eu gwrthod, yn ol
fel y byddont hwy yn cael eu tuodd, heb
unrhyw reol neillduol iddynt i gydymffurfio â
hi, nac un cyfrif i gael ei roddi am esgenl-
iad o honi yn eu hymarferiadau, &c. Gellir
meddwl wrth ddywediadau y pregethwyr
uchod nad oes unrhyw orchymyn na reol
bennodol wedi ei rhoddi, ond y gall dynion
grefydd fel ag yr ewyllysiont mewn modd
ymarferol, ond bod yn gywir yn eu golygiad-
au am byngciau sylfaenol crefydd. Os felly,
onid gwell a fyddai i'r gwahanol bleidiau
uchod i ymddifadu crefydd yn gwbl o un-
rhyw ymarferiad, er iddi fod fel coat crynwr,
heb unrhyw *trimmings* yn gyseylltiedig â hi,
yna gallai y pleidiau fod mewn heddwech ac
nndeb oll a'u gilydd. Ond gadawaf hyn i'r
rhai sydd yn gwybod am bethan fel hyn, gan
ddyagwyll atebiad buan, oblegyd y mae ym-
adroddion o fath y rhai uchod yn toeddi i
ddyrysu y dyn a fyddo yn dywyll, ac i wneud
eraill yn dawel ac yn ddiymofyniad o barth
unrhyw ddull neillduol o grefydd. Os oes
rhyw reol neillduol wedi ei rhoddi gan Grist,
gadewch i ni ei chael hi, a chydymffurfio â hi,
fel ag y mae efe wedi gorchymyn; onide,
gadewn y *trimmings* i fynd er mwyn heddw-
ch ac undeb. Y mae hyn yn well na
dadleu a chyhenu am bethau diangenrhaid.

MYNDDWR.

"Gofyn er mwyn gwybod."

ANWYL SYR.—Gwn mai prin y credwch y
graddau o lawenydd a'm perchenogiant pan
yn darllen eich Seren yablenydd am Ebrill,
tu dal. 93, wrth gael yr hysbysiaeth fod ger-
llaw i Pottsville, ond yn nes i St. Clair, un o'n
cenedl ni ein hunain yn *Mathematical Profes-
sor*, gan ymsicrhau y bydd ei gyfryw yn
fuddioldeb annbraethol i'r cymmydogaethau
cylchynol, ac i'r wlad yn gyffredinol. Fel un
bob amser yn arferyd cofndra ar y Cymry,
ac yn caniatáu hyn iddynt arnaf fy hun, cyf-
gyfias i sylw fy nghydwladwr yn arddelwyl yr
onwad uchod y gofyniad canlynol, gan hyderu
yr etyb efe ei yn oleu ac eglur. Golyger fod
y ddaear ar ddullwedd hollol grwn—ei ham-
gylchedd yn mesur 25,000 o filldroedd, pa
sawl erw o'i harwynebedd a ellir ei ganfod
oddair binaol, uchder yr hwn fyddo yn 400
troedfedd? a pha nifer o sfermydd cylchynol
(*circular farms*) a ellid eu cael ar y tir
hwnw, ac fod tryfesur pob un o honynt yn 10
erw, ynghyd a pha nifer o dlodion a ellid eu
hanrbegu â thair erw yr un o'r tir, na ellid ei
gynnwys yn yr amrywioel sfermydd?

Tyrd y Cymro fel cofsyddar,
Na chuddi'th dalent yn y ddaear;
Dwg i'r gofod y dirgallon.
Dwg dy frodyr bach—y Brython.

IOAN AB HOWEL.

ATEBIAD

I Ofyniad David M. Phillips. Rhif. Mawrth, tu dal. 70.

Ni buaswn yn gwneuthur un sylw o'r gofriad hwn oni bai ei fod wedi ei gyfeirio ataf fi, neu y Parch Wm. Morgan, Pottsville: felly cynygaf ei ateb yn y dre'n ganlynol. Mae hawl gan bob eglwys berthynol i'r Bedyddwyr Neillduol i weithredu mewn dyagyblae'h yn gystal a phethau eraill, heb fod yn gyfrifol i gwrdd chwarter na chymansa. Itra byddo hi yn gweithredu yn ol rheolau y Testament Newydd; ac felly nid oes a fyndu cymansa na chwedd chwarter a'i haelodau ond yn unig yn ngwyneb ei chydfoddlondob & dynion yn eu pechodau, a'i hesgenluddod i'w cynghori a'u galw at eu dyledswydd i ymddwyn yn ol y rheol ysgrythyrol; ond os anuffudd-dod a ddangosir gan y cyfryw eglwys i air y cyngbor, trwy "oddef y rhai drwg," nid oes dim gan y gymanfa neu y cwrdd chwarter idd ei wneud ond ei chyhoeddi yn eglwys afreolaidd, ac felly nid yw i gael ei hystyried yn aelod o'r undeb mwy, hyd oni chydabyddo ei bai, a'i dwyn drachefu i feddiant o'r rha-grofreintian blaenorol. Ar yr un tir, os bydd ei gweiaidog neu ei phregethwr cynorthwyol yn aelod o'r gymanfa neu y cwrdd chwarter, mae gan yr undeb hawl idd eu cyhoeddi yn afreolaidd yn ngwyneb eu bywyd anaddas a'u gweithredoedd anghyfreithlon, trwy ba rai y mae elengyl Crist yn cael ei gwaradwyddo; er hys i gyd, mae eu perthynas â'r eglwys yn aros yr un, ac nid yw y gymanfa neu y cwrdd chwarter wrth wneud hyn yn cyffwrdd â'r hyn a berthyn i hawl yr eglwys tuag at y cyfryw, er iddynt i weithredu fel y mae gan Daw yn cyfarwyddo. Hyderwyf y cenfydd D. M. Phillips, wrth ddarllen fy atebiad, ein bod yn ystyried sefyllfa dyn cyhoeddus (pregethwr) yn wahanol i sefyllfa aelod cyffredin, bydded frawd neu chwaer—nid oes a fyndu y gymanfa â'r cyfryw: mae yr hawl hono gan yr eglwys y perthynant iddi. Hyderwyf y rhydd hyn foddlonrwydd i'r gofryn-ydd. Yr eiddoch, &c.

Pittsburg.

WILLIAM OWEN.

PRIODWYD—

Hydref 10, 1848, yn Cincinnati, gan y Parch. D. J. Phylip, Mr. John M. Jones, a Miss Jane Thomas.

Rhagfyr 25, gan yr un, Mr. Thos. Hilton, a Miss Jemima Price.

Mawrth 1, 1849, gan yr un, Mr. David E. Davies a Miss Ann Morgan.

Mawrth 17, gan yr un, Mr. Richd. Jones, a Miss Mary Roberts.

MARWOLAETHAU.

Yn Pittsburg, Chwefror 9fed, 1849, Sarah, priod Evan Jenkins, genedigol o Bont-y-typridd, Morganwg, D. C. Gweinyddwyd ar yr achlysur gan y Parch. Wm. Owen. Ymgasglodd tyria luosog o'r Cymry er talu y gymwynas olaf idd ei rhan farwol.

CTF. VI.

16

Yn Phoenixville, Pa., Mawrth 16, 1849' Dafydd D. Williams, anwyl fab William ac Elizabeth Williams, yn dair blwydd oed.

Ebrill 7, yn Llewelyn, ger Minersville, yn bedair blwydd a saith mis oed, Mary, merch Mr. Enoch Thomas, pregethwr cynorthwyol.

Y PARCH R. ROBETS, EBENSBURG.

GYDA galar a chryndod dwys yr wyf yn anfon hanes y ddamwain angenol a gyfarfu â thywysog a gwr mawr yn Israel, sef y Parch. Richard Roberts, ein hanwyl weinidog. Cafodd ei alw yn sydyn iawn oddiwrth ei waith at ei wob, dydd Iau, Ebrill 19. Fel yr oedd ef a'i fab ieuangaf yn tori coed tua dau o'r gloch, pan oedd un pren yn agos yn rhydd ymdrechasant dafu un arall am ei draws, ond cyn iddynt fedru gwneud hyn syrthiodd y pren cyntaf ar ben y brawd anwyl a hoff, fel na ddywedodd air wedi hynny. Tua naw yn yr hwyr ehododd y wreichionen fywiol i gol ei Geidwad, yn agos i 50 mlwydd oed. Dydd Sadwrn, ymgasglodd tyria luosog o Gymry ac eraill i hebrwng ei weddillion i'r bedd, pan y pregethodd yr heu frawd parchus Thos. Williams, oddiar Preg. 4. 2; "Ac ai na ganmolais y meirw, y rhai sydd yn barod wedi marw, yn fwy na'r byw, y rhai sydd yn fyw eto."—Llefarodd yn syml, pwysig a sobr. Yna cludwyd y corff i'r hen ardd gladdu sydd yr ochr ddwyreiniol i Ebensburg, lle yr huna (mae'n debyg) hyd y boreu pan y llyngair yr hyn sydd farwol gan fywyd. Bu yr hen frawd yn yr ardal hon tua deuddeg mlynedd. Yr oedd yn gymmydog tawel a boddlon, caredig a chymwynasgar; ac yn hynod o dirion yn ei deulu. Tystiaf ei fod yn fab dyddanwch yn yr eglwys—cynghorai yr afreolus, dyddanai y gorthrymedig, porthai y newynog, rhwymai y drylliedig, a chasglai y dardedig; ond fe allai mai nid llawer o fab y daran oedd wrth y diffrwyth a'r afreolus—cafodd rhai o'r llwynogod lechu heb sylw ei lygaid cariadlaw; ond yr oedd yn bregethwr iach yn y fydd a chadarn yn yr ysgrythyrau. Cafodd llawer o ofidiau a gorthrymderau, ond diolcham am yr uchafaiseth a gafodd yr hwn a orchfygodd y byd Dyma rybudd eto i ni y rhai byw i fod y barod. Y mae yr eglwys wedi cael colled nad oes genym ond gobaiht gwan am ei arferiad. Ni wyddom beth oedd y dyben: y mae rhai o honom yn ofni cael ein gadael i galon-galedwch: dyma yw ein haeddion, rhaid cyfoddef gyda chywilydd wyneb. O frodyr, gweddiwch droesom, fel pe baech eich hunain yn yr un sefyllfa: mae anghofwch y weddw a'r ymddifaid o flaen y drugareddfa—y mae gan y weddw hon esith o fochgyn a dwy o ferched i alaru ar ol priod tyner a thad hoff.—O fy mrawd, Roberts! cu iawn fuoet genyf fi. Hyderwyf y bydd i rhyw un sydd yn heilaethach ei gymhwysderau na myfi i bartoi hanes ei fywyd i'w osod gerbron y cyhoedd. Meddylwyf y bydd rhai o hen gyfeillion y brawd anwyl yn barod i ysgrifenu ei gofiant pan welant hanes ei farwolaeth, yr hyn yn ddiau fydd fuddiol a boddaol i filoedd; o herwydd "coffadwriaeth y cyfiawn sydd fendigedig," &c.

EVAN R. EVANS.

AMDDIFFYNIAD RHAG ANWIREDD.

Llythyr a anfonwyd at Eglwys y Bedyddwyr yn Staylittle, Gogledd Cymru.

Utica, C. N., Rhagfyr 25, 1848.

ANWYL FRODRY.—Gobeithiwn na bydd i chwi edrych yn angharesdig arnom o herwydd ein hyfara arnoch fel dyeithriad ar hyn o bryd. Hyderwn ein bod yn feddiannol ar well adnabyddiaeth ac anwylach perthynas na'r un naturiol. Diolch i'r nefoedd fod modd i rai mor anheilwag feddianna y fath hyder gwylydiedig.

Yn awr, frodryr, yr ydym yn deall fod amryw o honoch (yn neillduol y Parch. Isaac Jones, bugail yr eglwys) yn adnabyddus a'n chwaser Sarah Lumley, er pan yn blentyn, yr hon sydd wedi cael y fraint, oddiar ei thiriad yn y byd gorllewinol, o fod yn addurn i'r grefydd ag y gwnaeth broffes o hono, le, gallwn er ein cysur chwaneu, trwy ddywedyd ei bod yn fwy felly na'r cyffredin.

Ond gan nad beth am byny, o ddeutu tair wythnos yn ol, daeth i ddeall fod ymosodiad creulawn yn cael ei wneud ar ei chymeriad, trwy ddywedyd ei bod wedi enill iddi ei hun y cymeriad o fod yn fam pan yn ngwlad ei genediggaeth. A phan aethpwyd i ymofyn ar ol y cyhuddiad, gwelwyd ei fod yn cael ei luchio fel pelen o law i law, ac mai gorchwyl maith a fuasai cael torfyn arno. Yn y man, daethom i'r penderfyniad mai y dull mwyaf honediggaidd ac efeaglydd, ydoedd i ni, dros ein chwaser, anton atoch chwi yna fel eglwys. A chan fod ein chwaser yn dywedyd i ni fod rhan helaeth o'r eglwys yn adnabyddus o honi er pan yn eneth fechan, ac felly, o angenrheidrwydd yn gwybod pa un ai gwir ai anwir ydyw y cyhuddiad, yr hyn a geiswn genych, mewn teimlad o frawdgarwch, ydyw dwyn tytiolseth o du yr hyn sydd wirionedd, a'i anfon yma i ni yn enw neu oddiwrt h yr eglwys. Cofiwch—nid oddiwrt h barson na phersonau, ond oddiwrt h yr eglwys. Da fyddai genym weled enwau cymaint & ellir gael o'r rhai a fyddo ganddynt wybodaeth o'r peth. Diolch frodryr, yr ydym yn ostyngedig, eto yn taer ddymunio arnoch baidio ag oedi yn hyn o orohwyl. Coeliwch ni, yr ydym fel eglwys yn teimlo yn yr achos, a gallwch ddychymmygu i raddau pa beth yw ei theimlad hithau, fel meroh ienango ac ymddifad mewn rhan mewn gwlad estronol. Yr ydym yn ystyried (mor bellod ag y caniatu y gwirionedd) mai ein braint yn gystal a'n dybed-awrydd yw ei hamddiffyn rhag mayned yn atwyt i gynddaredd, lliad a chenfigen. Ond os bydd y gwirionedd yn ein caethiwo, fel na allwn wneud byny, ni bydd genym ddim i wneud ond diolch na buasai pethau yn waeth, a gobeithio y goreu rhagllaw.

Byddwch wych, a Dau pob grae a'n gwneio ni a chwithau yn rhai a fo yn egwyddorol fynegu ei rinweddau. Amen.

Arwyddwyd dros ein chwaser,

JOHN SAUNDERS,
JOHN ROBERTS.

JOHN B. JONES, Ysgrifenydd.

Yr atebiad.

Staylittle, Mawrth 8fed, 1849.

ANWYL FRODRY.—Derbyniasom eich llythyr yn mis Ionawr, 1849, pa un a barodd i ni lawer o fraw a syndod. Rhyfedd oedd genym fel eglwys i glywed y cyhuddiad gwarthac ac anwireddus a gynnygiwyd yn erbyn cymeriad ein hanwyl chwaser Sarah Lumley, pa un a fu yn addurn gogoneddus i'r enw a broffesodd tra ba yma yn ein plith yn ngwlad ei genediggaeth.

Yn awr, wela ni oll fel eglwys yn rhoddi ar ddeall i chwi yn un llais, bod ein chwaser Sarah Lumley wedi bod yn ein plith yn seol hardd a rheolaidd, er pan broffesodd enw ein Harglwydd Iesu Grist, hyd nes y gadawodd wlad ei genediggaeth: ni bu y gair lleiaf o amharh iddi yma gyda ei chrefydd, a mawr oedd yr hiraeth oedd arnom wrth ei cholli o'n plith, o herwydd ei ffyddlondeb a harddwch ei hymddygiad. Fel meroh ienango gyda gwaith yr Arglwydd Iesu Grist, yr ydym ni i gyd, yn frodryr ac yn chwiorydd, yn tytio i chwi, frodryr a chwiorydd anwyl yn yr Arglwydd, fod y cwbl a glywaoch yn anwiredd o'r mwyaf. Yr ydym oll yn teimlo dros ein hanwyl chwaser, ac yn peri ein cofio ati yn y modd mwyaf caredig. Wela ni yn awr yn terynu, gan ddymunio i chwi, ein hanwyl frodryr pellenig a gorllewinol bob llwyddiant ysbrydol a thymhorol yn America. Felly, yr un modd y dymunem i'n hanwyl chwaser Sarah Lumley. Yr Arglwydd a'ch dalio chwarae'ninau yn ddigwmp hyd y diwedd. Amen.

Arwyddwyd, dros yr eglwys,

ISAAC JONES, Gweinidog.

JOHN VAUGHAN,
RICHARD JERVIS, } *Diaconiaid.*
EVAN JONES,
WILLIAM DAVIES,
RICHARD OWEN,
RICHARD JONES,
JOHN MORGAN,
WM. WILLIAMS,
RICHARD DAVIES, Ysgrifenydd.

LLAFUR YSGOL HOREB, MINERSVILLE.

MR. GOLYGFDS.—Ar gais Yagol Sabbathol y Bedyddwyr ya Horeb, Minersville, yr ydym yn danfon y cyfrif a ganlyn o lafur yr ysgolheigion am y tri mis diweddaf, i'ch Sazaz ddaionus.

Traddodwyd—Pennodau, 45; Salmau, 77; Adnodau, 3,958. Heblaw hyn, traddodwyd yn gyhoeddus i glyw yr yagol gan blant bychain—Salmau, 9; Pennodau, 14; yn cynnwys 483 o adnodau: hefyd, amryw ddarnau barddonol Saesneg.

Rhifedi yr ysgolheigion yw o 80 i 100. Rhifedi yr atbrawon yw 15.

Gobeithiwyf, Mr. Golygydd, y bydd cyhoeddi llafur yr Ysgolion Sabbathol yn y misolion Cymreig yn foddion i greu awydd yn y plant ydyd yn byw yn yr oes ddiwygiadol hon i addysgu gair Duw yn eu dyddiau boreuol. Ac os defnyddir yr adeg briodol a manteisiol hon gan blant yr oes ydym yn byw

dan i a'r un ddyfodol, dir yw y bydd agwedd mwy rhagorol a gobeithiol am weithwyr i hafurio gyda y cybauaf mawr, ac y bydd achos Duw yn fwy blodeuog a gogoneddus yn y byd. Gwesyn fod cyn lleied o ymdrech o blaid sefydliad mor ddaionus a hwn yn y rhai a broffesant eu hmdrechiau dan o blaid y deyras nad yw o'r byd hwn.

Yr eiddoch yn ostyngedig,

BENJAMIN JONES, *Ysgrifenydd.*
WILLIAM WILLIAMS, *Golygydd.*

Arweiniad byw i rinwedd,—yw'r ysgol
Wir eadog orwychedd;
Ei haddyg gwir i'r diwedd
A wna les, cress a hedd.

Galesni yw hi o hyd—i gyrhaedd
Rhaegorion y bywyd;
A gwiwnef fforddiant hefyd,
Geir yn hon, tra bron a bryd.

Aidgarwch, cofiwch, a'i cyfyd—a dawn
Ei dynon gwyech hysryd;
Yn huan huan drwy'r byd,
Oeso at Awlyd. Yr Ysgrifenydd.

ACHOS Y PARCH. T. P. HUGHES, OHIO.

MR. GOL.—Gwirionedd ydyw fod yn ddyledswydd rhwymedig ar holl eglwysi y saint i ofalu am eu tlodion. Gorchymynir i ni weithio a'n dwylaw, yr hyn sydd dda, fel y byddo genym beth i'w gyfrana i'r hwn y mae angen arno. Eph. 4. 25. "Agor dy enau, barn yn gyflawn, a dadleu dros y tlawd a'r angeanus." Diar. 31. 8. Ond y mae yn ddyledswydd ddyblig arnom i ofalu am ein hen weinidogion tlawd a methiedig. Yn bresennol, y mae amgylchiadau yr hen frawd Thos. P. Hughes, Hedinburg, Ohio, yn galw sylw mewn modd neillduol. Y mae Mr. Hughes yn adnabyddus i lawerodd yn America, fel nad oes achos dywedyl llawer am ei allu-oedd, yn enwedig wrth y rhai a ddarllenasant ei ohebiaethau buddiol a dyddorgar, neu a glywsant ei bregothau effeithiol a manol.—Llawer bliwyddyn bellach y mae wedi bod yn y weinidogaeth, ond y mae yn dre thebyg nad ydyw i fod yma yn hir mwy. Y mae henaint a chystudd trwm a blin wedi ei ddal; ac nid yn unig hyny, ond hefyd y mae yn dlawd iawn o ran ei amgylchiadau; fe, yn wir dlawd; oblegyd nid oes ganddo ddim at ei gynnal ond fel y byddo yn cael gan ei gymmydogion ac eraill; felly y mae yn eithaf cyfyng arno, rhwng ei gystudd a'i dlodi, fel y mae yn wrthddrych tosturi a chydymdeimlad pawb a barchant ddygyblion Iesu.

Y mae achos yr hen frawd wedi bod dan sylw y gymmydogaeth hon yn gyffredinol, ac y mae pob enwad wedi gwneud yn unfrydol tang at ei gyorthwyo—caaslasom rhwng wyth a naw doler iddo, ond nid cyn bod eu hangen. Wrth ddywedyl hyn nid ein bwr-

iad yw canmol ein hunain, ond dangos nael ydym am osod beichiau ar ysgwyddau eraill nad ydym yn foddloa i'w cyd-ddwyn ein huanain; ond yn hytrach roddi cyfle i eraill i gyflawni cyfraith Crist. "Dygwch f-ichiau eich gilydd," &c. Dichon y bydd rhai pethau yn tueddu rhai personau i fne l heibio i'r ysgrif hon yn ddisylw; ond bydded i ni ystyried amgylchiadau, a chymeryd gair yr Arglwydd yn rheol i'n hymddygiadau, yr hwn a ddywed, "Os dy elyn a newyna portha ef;" Rhuf. 12. 21. "Eithr yr hwn sydd ganddo dda'r byd hwn, ac a welo ei frawd mewn eisiau, ac a guddio ei dosturi oddi wrtho," &c. 1 Ican 3. 17. Gobeithiwn y bydd i'r eglwysi gymeryd yr achos dan eu sylw yn ddiwed, gan ystyried mai dyma dystiolaeth y rhai sydd wedi bod yn ymwelad a'r brawd Thos. P. Hughes yn ei gystudd a'i gyltyngder. Felly nid swn heb wirionedd ydyw; am hyny gyda brys gwnawn ein rhan.

Pwy bynag fyddo yn anfon neu yn rhoddi, cyfeiried fel y canlyn—*Rev. Thos. P. Hughes, Hedinburgh, Portage Co., Ohio.*

Yr eiddoch yn barchus,

Talmadge.

J. JEFFREYS.

Mr. Gallwn acherhau mai nid unrhyw deimlad ang-haredig oedd yr achos na bussem wedi gwneud sylw er y peth amser yn ol o amgylchiadau yr hen frawd hybarchus uchod, (gan eu bod i raddau wedi eu gwneud yn hybys i ni o'r blaen); ond adnabyddiseth o sefyllfa leol a gwasgedig yr eglwysi Cymreig trwy yr ardaloedd hyn—y mae cynnal yr achos cartrefol yn fwy nag y mae amryw o honnynt yn medru ei wneud mewn modd cyseurus; o ganlyniad nid oedd- em yn meddwl y buasai o unrhyw ddyben i ni osod achos y brawd Hughes o flaen yr eglwysi, cyn y buasai pethau yn cyfnewid er gwell. Gwyddom fod ganddo ef *gysylltiad* yn yr ardal hon yn gystal ag ardaloedd eraill a fyddant yn barod i'w gyorthwyo mor fuan ag y gallant—dian nas gallant wneud yn well nag estyn mor helaenus ag y medrunt i'r hen broseur fyddlon sydd yn awr mewn cyfyngder. Cofnod fod galwad unlongrychol am gymorth; o ganlyniad nid oes dim amser i'w gollu. Os bydd neb o'n cyfeillion a goeaf atom yn barnu yn oren, gallant anfon eu cyfraniadau i ni, cydnabyddir hwynt yn y Seren, a throsglwyddwn y swm i'r hen frawd profedig.—*GOL.*

LLAFUR YSGOL SABBOTHOL YR AIL
EGLWYS FEDYDDIEDIG GYMREIG
YN UTICA, C. N.

LLAFUR yr Ysgol hon am y chwarter diweddaf sydd fel y canlyn:

Adroddwyd—73 o beannodau; 1095 o ad-nodau. Arolygwr 1; Athrawon, 6; canoiriuf, 23
JOHN ROBERTS, *Ysgr. yr Ysgol.*

O. Y. Dymuni yr eglwys hon wneud yn hybys trwy gyfwrng y Seren Orilewinol, ei bod yn y cwrdd hanner-blyneddol, a gynnalwyd yn Clinton, ar yr all ddydd Mawrth yn Ionawr, 1849, wedi cael eu derbyn i'r uneb a berthyna i'r eglwysi bedyddiedig yn mhilith y Saeson yn swydd Oneida, C. N. Os dygwed i rai o fyddlon weisio: Iesu gael eu tueddu i dalu ymwelad a'r eglwys hon, dyma iddynt gyfle teg i farau daddf o oesoddal pwy fydd yn cael ei thori ganddynt wrth wneud.

ISAAC THOMAS, *Ysgrifenydd yr Eglwys.*
Utica, Ebrill 27, 1849.

YR ACHOS CREFYDDOL YN BLOSSBURG.

Gweinyddwyd yr ordinhad o fedydd yn y lle hwn yn afon Tioga. dydd Sul, y 29ain o Ebrill, gan y Parch. H. Sherwood, o Mansfield. Traddodwyd pregeth rhagorol ar yr achlysur, ac yna arweiniodd dwy i'r dwfr, yn ngwydd cynulleidfau luosog iawn—mor luosog fel nad wyf yn meddwl fod nemawr o drigolion y dref a'i chylicoedd nad oeddent wyddfodol.

CARWR Y GWIR.

TERFYSG YN CANADA.

Er y dysgwylid gwrthryfel yn Canada gan y rhai sydd yn hysbys o deimladau y werin yno er ya peth amser yn ol, eto, ymddengys iddi dori allan yn gynt na'r dysgwyliad. Yn ddiweddar prydawn y 25ain o Ebrill, aeth y Llywodraethwr Cyffredinol i lawr i'r Senedd-dy, lle y cydsyniodd ag amryw o ddeddfau newyddion, yn mhllith pa rai yr oedd gweithred er atal terfysgoedd. Pan ddaeth llyn yn hysbys i'r werin tu allan, codasant wrth y miloedd—taffasant gerig, wyau drwg a phethau cyffelyb at gerbyd y Llywodraethwr, a dywedir i un o'r wyau ei daro yn ei wyneb; pa fydd bynag, llwyddwyd y yru y cerbyd trwy eu canol.

Yn yr hwyr yr oedd y cynhwrf yn cynyddu. Cyflogid dynion i osod y terfysgwyr i lawr. Ymgynullodd tua phedair mil o gylich y senedd-dy, lle y dechreuwyd trwy dafu cerig at y ffenestri; aeth yr aelodau allan—yn fuan yr oedd yr adeilad ar dan mewn amryw fannu. Llosgodd y cwbl—yr holl gofnodion, cyfreithiau, a deddfau er ys amryw gannodd o flynyddoedd. Nid oedd unrhyw ymdrech yn peiriauwyer er atal y tân; ac yr oedd nifer y terfysgwyr erbyn hyn yn 7,000, y rhai a heriant y milwyr, ac a'u cadwent yn hollol dan eu rheolaeth. Dysgwylir hanes pellach a mwy cybhyrfus eto.

TYWYSOGAETH CYMRU.

MANCEINION.—Cynnaliwyd cylchwyl gyntaf Cymreigyddion Manceinion yn yr ysgoldy, dan gapel y Parch D. Rhys Stephen, gyda gorwycheder ac ysbyrd bywiog. W. Edwards, Ysw., brodor o Fon, ac un o gynghorwyr y ddinas, yn y gadair.

CAERYMARFON.—Ebrill 5, a'r 6, cynnaliwyd cyfarfod blynyddol yn nghapel Cynnulleidfaol Joppa, pan y cymerodd y brodyr caulynol ran yn y gwasanaeth: A. Jones, D. D., Bangor; B. P. Griffiths, Pwllheli; J. Jones, (T. C.) Rhyll; W. T. Thomas, Llanddaniel; E. Jones, Llanengan; T. Thomas, Hebron; a J. Charles, Llanrug. Cafwyd un o'r cyfarfodydd mwyaf llwyrchus trwyddo.

CLOCAENOG.—Ebrill 8, (Sul y Pasg,) cynnaliodd y Methodistiaid Calfinaidd eu cyfarfod pregethu yn y capel perthynol iddynt yn y lle hwn (Bethesda,) pryd y gweinyddwyd ar yr achlysur gan y brodyr J. Roberts, Llangollen; R. Jones, Treffynon; C. Nuttall, Dysserth; a S. Williams, Ruthin.

CWMARFON.—Y mae teulŷ parhous yn y lle

hwn wedi cael eu taffu i'r trallod mwyaf gan huzan-laddiad Mr. T. L. Evans, am lawer o flynyddoedd yn ngwasanaeth yr English Copper Company. Yr oedd y boneddwr anffortunus wedi bod yn dyoddef o dan y cystudd trymaf y mae y natur ddynol wedi bod yn ddarostyngedig iddo—amhwyllder prudd-glywffus. Ar foreu dydd Sadwrn, gadawodd ei geidwad ef yn y gwely, ac a aeth i lawr y grisiau am ychydig o fynudan. Ar ei ddych-weliad i'r ystafell wely, tarawyd ef ag arswyd wrth weled ei oddefydd ar lawr a'i wddf wedi ei dori, a'r ellyn wedi ei thynganad yn ei law. Cafwyd cymhorth meddygol yn fuan, ond yr oedd y wreichionen wedi ehedeg. Y mae y modd y cafodd yr ellyn yn ddirgel-wch, gan fod y person a ofalai am dano wedi rhoddi yr ellynnau yn ofalus dan glo. Yr oedd mewn parch cyffredinol.

ACERSYCHAN.—Dygyddodd damwain arswydus yn mhwl y peiriant, yn y "British Iron Works," yn Abersychan. dydd Mawrth, yr 28ain o Fawrth. Yr oedd dyn o'r enw Wm. Pugh, a bachgen bychan o'r enw T. Meredith, yn myned ar hyd yr heading, pan sylwodd Pugh fod un o'r tram plates allan o drefn, ac a gyfarwyddodd y bachgen i'w osod yn iawn, tra yr aethai efe yn mlaen at ei waith. Rhoddodd y bachgen ei ganwyl ar lawr, ac a oedd yn myned i uffuddau i'r gorchymyn, pan y cymerodd tanchwa le. Y bachgen, druan, a laddwyd yn y fan, a niweidiwyd saith o ddynion. Y bachgen a'i frawd oddeyt unig. gynnalieith mam ac amryw o blant eraill.

TREDEGAR.—Y mae y Tredegar Iron Company w-di gorphen rhol-felin anferth o faint-oli, yn gyssylltiedig â'u gweithiau eraill yn y dref uchod. Dywedir mai hon yw y fywyf, nid yn unig yn ardal haiarn Deudir Cymru, ond yn y byd, ac y mae yn gorchuddio yn agos i erw a hanner o dir. Gellir edrych ar hyn fel cyfrif newydd yn hanesyddieith Tredegar, yn gymmsaint ag y bydd y felin newydd pan mewn llawn waith, yn achosi rhoddi gwaith i o ddwy i dair mil o ddynion, 500 o ba rai a fyddant yn gweithio o fewn ei muriau. Cafwyd fod yr hen felin yn analluog i gwbl-orphen yr haiarn ar ol ei roi yn y pudling furnaces gyda chyflymdra digonol, ac y mae gymmsaint ag 8,000 o dunelli o haiarn pigs wedi eu pentryu. Mor gynted ag y bydd y swm anferth hwn wedi ei weithio i lawr, bydd tair o ffwrnesiau eraill i gael eu codi, gan na bydd y saith ffwrnes presennol yn abl i gadw y felin mewn llawn waith.—Dywedir yr adeiledir 300 o dai yn fuan. Y mae rhoddiad allan y fath swm o arian yn sicr o achosi budd mawr i Dredegar. Cyfodwyd yr holl adeilad oddiwrt gylluniau, ac o dan arolygiaeth Mr. Thomas Ellis, yr hwn sydd wedi bod yn ngwasanaeth y cwmpeini lawer o flynyddau. Penderfynodd y trigolion enwogi y dydd trwy arddangosiad cyhoeddus o haelioni a llawenydd. Codwyd tua £350 yn yr ardal, a chyfranodd Mr. Homfray £50, tuag at gael cig, bwyd a diod i'r tlodion. Bu gorymdaith fawr a chiniaw yn y prydawn. Mr. George Homfray a gyflawnodd y ddeddf o "droi y barr cyntaf," yn ngwydd tua 6,000 o edrychwyr.

DIWYGIAD CREFYDDOL FISGAH, MYNWT.

Rhan o Lythyr oddiworth I Hiley at Olygydd y Bedyddiwr.

MR. GOL.—Y mae yn hybys i ohwi ac i amryw eraill, am symudiad y Parch Wm. Thomas, gynt o Blaenywaan, atom ni yn y gwanwyn diweddar; eithr helynt ei lafur yn ein plith a ddichon fod yn newydd i lawer: a dywonydd genyf anfon yr hanes i chwi, am y bydd yn newydd da i bawb o gyfeillion y Ceidwad.

Gyda ei fod wedi sefydlu yn ein plith, gwelodd ei hunan, megys gwas yr Arglwydd gynt, wedi ei osod yn ughanol dyffryn, a hwnw yn llawn esgyrn, ac yr oeddent yn aml iawn ar wyneb y dyffryn; ac wedi sylu yn ddwys arnynt, gwelodd mai sychion iawn oeddent: eto i gyd, ar orchymyn ei Feistr mawr, efe a ymosodd yn egniol iawn ar y gorchwyl o waeddi arnynt, gan adael y canlynol yn llaw yr hwn a orchymynodd y fath orchwyl anhebyg o ateb un dyben. Ond, eb efe o hyd: "O esgyrn sychion, clywch air yr Arglwydd:" ac fel yr wyf byw, fel yr oedd yn parhau yn seilog yn ei waith, rhyw ddiwrnod bu swn, ac wele gynhwrf: ac, er syndod mawr i ni oll, yr esgryn a ddechreuasant symud a dyfod at eu gilydd.—asgwrn at ei asgwrn; ac yn y man, cyfododd gian a chig arnynt, a chroen am danynt; ac yn wir yr oedd yr olygfa yn fywiog dros ben; eto yr oedd yn amlwg bod rhywbeth mawr wedi'n yn eisiau. Yna gwaeddodd Mr. Thomas drachefn fel hyu: "O anadl tyred oddiworth y pedwar gwynt, ac anadla ar y lladdedigion hyn, fel y byddont byw;" ac yn y man yr anadl a ddaeth ynddynt, a neidiodd torf o honynt ar eu traed yn ebrwydd; ac erbyn eu rhifo y maent yn llu mawr, ac oll weithian yn ymddangos yn union, megys rhai yn perthyn i deulu Israel, er mor anhebyg oeddent y dydd arall. "O'r Arglwydd y daeth hyn, a rhyfedd yw yn ein golwg ni." Efe a wnaeth i ni bethau mawrion, am hyn yr ydym yn llawen. Oddiar ddyfodiad Mr. Thomas atom, nid llai nag un ar bumtheg a deugain sydd o'r newydd wedi gwisgo Crist am danynt yma—rhai o honynt ar y drydedd awr, rhai ar y chweched, rhai ar y nawfed, a rhai befyd ar yr unfed ar ddeg a ddaethant; a chyflogwyd hwynt yn ddiwahaniaeth gan y Gwiallanydd trugarog. Heblaw hyn, y mae befyd tua 29 o grwydriaid wedi dychwelyd i'r gorlan, gan sefain yn dost—rhai a'u hesgyrn yn friw; ac eraill a chlwyffau truenus arnynt, yn ddigon amlwg fod cwn y fall wedi gwneud eu hol arnynt, pan yr oeddent yn rhywle yn y drym.—draw yn rhywle yn niwloedd mynyddoedd llwm gwrthgiliau. Daeth y Pen Bugail a hwynt yn ol ar ei ysgwyddau ei hun yn llawen; ac y maent yn awr yn cael eu hesgyrn wedi eu rhwymo, a'u chlwyffau wedi eu trin gan y Meddyg anfaeledig. Diolch iddo. Parhaed awelon Carfaria i chwythu.

Mae yr achos yn adfywio mewn amrywiol o fanau eraill yn swydd Fynwy. Mae llawer wedi eu dychwelyd yn Aberyschan; Tabernacl, Pongarn; a'r eglwys Seianig, Pontypwl.

URDDIAD.—Ar y 28ain o Chwefror, a'r laf o Fawrth, cynnaliwyd cyfarfodydd yn Pantycelyn a Salim, swydd Frycheiniog, i'r dyben o neillduo y brawd Ezeziel Jones, diweddar fyfyrwr yn athrofa Pontypwl, i fod yn esgyb yn y lleoedd uchod. Cynerwyd rhan yn y gwasanaeth gan y brodyr J. Hughes, Mon; R. Davies. Dyffryn Claerwen; T. Thomas, athraw, Pontypwl; R. Ellis, Syrhowi; B. Evans, Hirwaen; E. Price, Maesyberllan; E. Owen, Capel Sion, swydd Gaerfyrddin.

ARALL.—Chwefror y 6 a'r 7, neillduwyd y brawd John Edwards, o athrofa Hwlfordd i waith y weinidogaeth yn Llaurhyd, ger Arberth. Y dydd cyntaf, pregethodd y brodyr E. Edwards, o Orsaf Penfro, a—Williams, Ebenezer. Y dydd canlynol, y brawd D. Jones, Felinganol, a draddododd araeth ar natur eglwys Gristionogol; a D. Davies, athraw yr athrofa yn Hwlfordd, a bregethodd i'r gweinidog; ac yna Mr. Thomas, Trehal, a orphenodd trwy osod i fyru yr urdd-weddi.—Y mae y brawd Ieuange hwn yn dechreu ei weinidogaeth o dan amgylchiadau cyausus a gobeithiol.

SYMUDIAD GWEINIDOG.—Mae y Parch. D. L. Pugh, o Orsaf Penfro, wedi derbyn galwad unfrydol yr eglwys yn Cotton Street, Poplar, Llundain.

ARALL.—Mae y Parch. Morgan James wedi symud o Salem, Meidrym, i gymeryd gofal eglwys Soar, Llwynhendy.

ANRHEG I WEINIDOG.—Y Parch. S. Williams, Nautygio, a anhegwyd â swm haelionus o arian yn ddiweddar, at brynu llyfrau, gan Mr. Williams, siopwr, Brynmawr. Gan mai llyfrau ydynt offerynu gwaith gweinidogion, byddai yn dda pe edrychai eglwysi ar fod digon o *tools* gan eu pregethwyr—hwy gaent y llea.

CYFARFOD TRIMISOL YR HEN GYMANFA,—a gynnaliwyd yn y Capel Newydd, Chwefror y 14 a'r 15. Dechreuwyd y cyfarfod cyntaf gan John Hughes, Jezreel; a phregethodd Thos. Evans, Jezreel, a Richard Davies, Dyffrynceirwen. Boreu dydd Iau, dechreuwyd gan James Evans, Nantgwyn; a phregethodd E. Price, Maesyberllan, a Stephen Pugh, Bron-dre, a T. Williams, Cwmdwr. Am ddau yn y prydawn, dechreuwyd gan Thomas Hopkins, Llanidloes; a phregethodd T. Evans, Jezreel; D. Davies, o'r Doleu, yn Saesnaeg, a D. Jarman, Pontnewydd. Am 6, dechreuwyd gan John Jones, (Wesleyad,) a phregethodd E. Brunt, Bwlchysarnau, ac Isaac Jones, Staylittle.

BRO MORGANWG.—Mae cyfarfod misol eto wedi ei sefydlu yn mro Morganwg gan y Bedyddwyr. Bu y cyntaf yn y Bontiaen, y 7fed a'r 8fed o Fawrth, 1849, pan y penderfynwyd ei gynnal yn mlaen. Dechreuwyd y gwahanol oedfeuron gan y brodyr R. Davies, Penyfai; R. Edwards, H. Jenkins, ac E. Samuel; pregethodd H. Jenkins, G. Lewis, B. E. Thomas, R. Davies, H. W. Hughes, J. Lawrence, J. P. Jones, a D. Rees, Aberteifi.

Y cyfarfod canlynol i fod yn Llancarfan, yr ail Fercher a Iau yn Ebrill.

Y MORMONIAID.—Ar y 14eg o Fawrth, cyn naliwyd cyfarfod cyhoeddus yn nghanol y Bedyddwyr yn Aberafan, (oblegdy fod neu-add y dref yn rhy fach) i wraodau ar y Parch. J. B. Morgan, Llenrwg, yn traddodi darlith ar godiad a chynnydd y gwirioniaid hyn. Y Parch. E. Morgans, A. C., Vicar y lle; yn y gadair. Yr oedd yr araeth yn firaeth a manol, ac yn firwyth ymohwil a myfyrdod dwys; a'r capel eang yn orlawn o bobl yn gwraodau ar ffolineb corffoledig. Talwyd moes o barch i'r cadeirydd parchus a'r arseithiwr modrus am eu gwasanaeth.

Y PARCH. D. HUGHES, TRELECH.—Y gwr parchus hwn a huodd gyda'i dadau ar yr 20fed o Chwefror, diweddfaf, yn nghanol ei ddyddiau. Nid oedd yn ail i neb yn y cyfenwdd parchus y perthynai iddo fel pregethwr. Yr oedd yn fyfyrwr treiddlym, ac yn draddodydd hyawdl, yn llafuriwr caled yn y wionlan, ac o fywyd diarghoedd.

RHEILFFORDD DEHEUDIR CYMRU.—Dywedai Mr. Burrell, yn y cyfarfod banner blyuyddol diweddfaf, ei fod yn dysgwyl y byddai y rheilffordd hon yn barod i'w hagar o Gasnewyddarwyg i Abertawe, tua diwedd y gaeaf nesaf.

BRAWDLYSOEDD Y DEHEUDIR.

Morganwg.—Agorwyd y brawdlys hwn yn Abertawe, Chwefror 27, o flaen yr Ynad Erie: parhodd chwech diwrnod. John Connors, 25ain oed, Gwyddel, a gyhuddid o laddiad gwirfoddol Thomas Lewis, o Gaerdydd: ar ol ymgynghori tua 20 mynudd, y rheithiwr a ddysgasaat i'r herbyn, "euog o ddydd-laddiad." Yna y barnwr a anerchodd y carcharor mewn araeth fer a phwysig, a dedfyddodd ef i alltudiaeth dros ei fywyd. John Harry, 31 oed, am ymddygiadau annheiliwng tuagat Catherine Davies, o Llancafau, a alltudiwyd am 20 mlynedd. James Rudd, 30 oed: Nathaniel Rudd, 20: Philip Rudd, 19: ac Edw. Lewis, llango bychan; yn erbyn pa rai yr oedd cryn ugain o gyhuddiadau am daidoriaid a lladradau, &c. Alltudiwyd James am ugain mlynedd: a Philip ac Edward am saith. Rhyddhawyd Nathaniel. Carcharwyd Robt. Williams, 19 oed, am ddwy flynedd, am frathu un William Steward, yn agos i'r Briton Ferry.

Penfro.—Nid oedd un achos o bwys yma. Bu y llys yn agored ddau ddiwrnod.

Aberteifi.—Yr unig achos o bwys yma oedd eiddo Benjamin Richards, yr hwn a gyhuddid o fod yn achos aneu i un Ann Richards, Cwmnantyffynon, plwyf Llangunllo, trwy ei tharo a chareg, pan yn caeglu eirin ar y ffin-glawdd rhwng ei thyddyn hi ag eiddo y carcharor. Rheithfarn, dienog. Elias Thomas, a gyhuddid o dori tŷ Samuel Davies, oriorydd, Llandysilo-gogo, gyda bwriad i ddwyn rhyw beth oddi yno. Ond druan ag ef, nid oedd am ddwyn dim namysa merch y ty, ac ar y noson mewn dadl aeth yno i weled ei anwyllyd; ond mewn camseyniad agorodd ffenestr y tad yn lle y ferch; yr hwn pan glywodd y symudiad a aeth yno ac a dorodd ei fawd ag eilyn; dychwelodd Elias, druan, a'i fawd yn

frw o herwydd y tad, a'i galon yr un modd o herwydd y ferch. Pan ddaeth yr achos yn wybodus, penderfynodd y tad ei erlyn am dŷ-doriaid. Prawf hyn ei fod yn dylawd, pe amgen buasai y tad yn canu *Welcome to my cottage*, iddo. Rheithfarn, dienog.

Gaerfyrddin.—Dim o bwys ond un achos. Aod Mathews, merch llythyrdy Gaerfyrddin, yr hon a gyhuddid o ledratia amryw llythrau yn cynnwys arian, &c. Edrychid yn misen gyda llawer o bryder ar yr achos yma, o herwydd boneddigeiddrwydd a chydnyddiaeth teulu y garcharor. Dygwyd y rheithfarn yn ei herbyn, "Euog"—gyda chymrodwrwaeth i drugaredd. Dedfyrdwyd hi i ddeng mlynedd o alltudiaeth.

LLANWST.—Taliwyd y dref hon i gyffro mawr yn hwyr prydawn y dydd Llun olaf yn Chwefror diweddfaf, trwy i'r gair fyned ar led fel tŷ gwyllt fod Owen William (Owen Pontycricwdd) wedi llofruddio ei wraig. Yr oedd yn wir fod y wraig wedi marw. Cafwyd hi gan ryw bersonau a aethant i'r tŷ, yn gorwedd wedi marw ar y llawr, a baban tri mis oed wrth ei hochr. Yr oedd y dyn wedi ei gadael. Yr oedd rhai o'r cymmydogion ychydig cyn hyn wedi clywed cryn drwt, fel pe buasai y gwr yn ei churo.

LLANDYBIE, SWYDD GAERFYRDDIN.—Ychydig ddyddiau yn ol darfu i fuwch, eiddo Mr. David Thomas, Cilyrychen, fwrw tri o loi,—y cwbl yn fyw ac yn iach. Hwn yw yr ail dro iddi wneuthor yr un peth. Y mae ganddi ddau lo bob genedigasth. Bwriodd ddeuddeg o loi o fewn pum mlynedd.

MERTHYR.—Cafodd trigolion y gweithfeydd eu lloni yn fawr trwy glywed fod oeddi o ugain swilt y donell yn mhrioseodd haiarn, a bod y fasnach yn arwyddo yn lled oethbithol, a chryn allwad mewn llaw. Cymerodd oeddi le yn nghydogan y gweithwyr mewn rai manau, yn debyg i'r hyn oeddent yn niwedd y flwyddyn ddiweddfaf.

YNGAIS AM ARIAN DAEAR.—Nos Fawrth, y 6fed o Fawrth, fel yr oedd Owen Williams, Llwyabandir, ger Bethesda, yn dyfod adref tua 10 o'r gloch, canfu mewn oae cymmydog iddo er ei fraw ddyu a dwy ddynes yn nghanol y cae, ac antarodd atynt, gan feddwl mai ei gymmydog, (perchenog y tir,) oedd yno yn gwneud lle i gladdu rhyw anifail a allasai fod wedi trengu. Wedi iddo fyned atynt, canfu, er ei siomedigasth, mai dyethriaid oedd ynt, ac ar eu canfyddiad o hono ymasfodd braw a dychryn yddynt. Gofynodd O. W. iddynt, "beth oedd ynt yn ei wneud yn y fan hono?" Atebodd y dyn mai chwilio am rhyw beth yr oedd ynt: ar hyn ymasfodd tybiaeth naturiol arall yn O. W., ac aeth i gyrchu yohwaneg o bobl yno; ac wedi iddo gefnu arnynt aethant ymaith. Ond goddiweddwyd hwy drachefn gan amryw erbyn hyn, ac er eu holi nid oedd fawr i'w gael ar y cyntaf, ond wrth bwysio arnynt, addefent eu dybon, aef mai un o'r merched hyn oedd wedi breuddwydio amryw weithiau fod yn y fan hono arian daear, a bod rhywbeth wedi dygwedyd wrthi y byddai yno yn eu cyfarfod at haenar nos, ac

na chasent heddwch heb drïo am danynt.—
Yr oedd y twll a gloddiwyd ganddynt pryd hyn tua llathen a hanner o hyd, a thros ddwy droedfedd o ddwfn; a methwyd a chael allan trwy chwilio fod dim dyben ganddynt, ond yn unig chwilio am arian daer. Yr oedd y dyn wedi dod yno ddeuddeg milldir o ffordd; ond yn ardal Bethesda yr oedd y merched yn byw. Brawd a chwaer a merch chwaer oeddent. Mae yn ddrwg genym fod dynion yn yr oes hon yn rhoi coel i'r fath freuddwydion gwag a diamaill. Mae yr hanes yn ffaith.
—*Amscras.*

PRIODASAU.

Yn nghapel Sion, Merthyr, Ionawr 13, gan y Parch. J. Jones, gerbron Mr. Roger Williams, cofrestrwydd, Mr. John Jones, a Miss Mary Lewis, y ddau o Gelligaer.

Eto, Chwef. 3, gan yr un gerbron Mr. D. Lewis, cofrestrwydd, Mr. Wm. Lewis, a Miss Ann Hughes, y ddau o Ddowlaia.

Eto, Chwef. 24, yn yr un lle, a chan yr un, Mr. Benjamin Thomas a Miss Sarah Francis, y ddau o Goed-y-cymer, ger Merthyr.

Eto, Mawrth 9, gan yr un, Mr. D. Griffith, a Mrs. Alice Griffith, y ddau o Forthyr.

Chwef. 22, yn nghapel y Tabernacl, Aberdaugleddyf, Mr. J. Brown, adeileddydd llongam, Quay Newydd, a Miss Patsy Davies, o'r un lle.

Chwef. 23, yn Sardis, Pontypridd, Daniel Evans a Sarah Protheroe.

Chwef. 23, yn Ynyscynhaiarn, John, mab henaf Mr. Wm. Edwards, Pwllheli, ac Ann Hughes, merch henaf Cad. Wm. Roberts, o'r llong Robert, Porthmadog.

Chwef. 28, yn Llanbellig, Cadben Robert Jones, o'r llong Arfon, ag Ellen Parry, merch henaf Henry Parry, Ty'n-y-coe.

Mawrth 6, yn nghapel y Methodistiaid Galisidd, Dimbych, gan y Parch. John Parry, Bala, y Parch. E. Powell, Holt, a Mary Ann, merch ieuangaf y diweddar Mr. Geo. Dimbych.

MARWOLAETHAU.

Ar y 3ydd o Fawrth, yn 39 oed, Jane Hussey, awlyf wrraig Mr. Robert Roberts, un o gyhoeddwy'r y Bedyddiwr, Caerdydd. Gafodd yn fawr am ddaï gan luocedd o gyfeillion a pherthynasau.

Ar y 26ain o'r un mis, Evan Lewis, mab ieuangaf Mr. Roberts, yn dair blwydd oed.

*Gwraig ddaer sy mawr gweddol-yras hirath
Am gymharu bywyd;—
Aeth hwn ymaith befyd,
Ar ol ei hun, fr all fyd. IOAN ENLAW.*

Sedwrn, Mawrth 10, yn 58ain, mlwydd o'i oedran, y brawd James Protheroe. Bu yn seled am tua 42 o flynyddoedd yn Sion, Merthyr. Bu yn nychlyd am dymhor, ond yn ystod y tri mis olaf ymaffodd y dardodedigeith yn ei gyfansoddiad gyda nerth ychwanegol; ac er pob tymerwch a gofod, bu farw yn dawel, gan adael gweddw a llinaws o gyfeillion, i sêra-ar ei ol. Yr oedd yn ddyrn ddiarwed a gwyngedig iawn; Ystyriaeth ei hun y penna' o

bechaduriaid a'r lleiaf o'r holl saint; ond fel eraill, yr oedd iddo ei gollidau. Yr oedd yn wrandawr da—yn ganwr peraidd a rhabarol, ac yn weddiwr gafaelgar a fyddydd. Ar bwys yr aberth mawr y bu fyw a marw, a'i gan fydd byth am dauo yn myd yr anfarwoliaen.

Hyd. 31, Mr. William Jenkins, aelod o Sileam, Machen, Mynwy, yn 76 mlwydd oed.

Ionawr 30, Rees Rees, o waith Alcm Margam, ger Aberafan, yn 50 mlwydd oed. Yr oedd yn frawd naturiol i T. Rees, un o ddiaconiaid yr eglwys yno. Gadawodd bedwar o blant i alaru ar ei ol.

Yn Llandaf, ger Caerdydd, Rhagfyr 10, yn 26 oed, Miss Leah Williams, merch Mr. Rees ac Alice Williams, gynt o Cefu Pennar, plwyf Aberdare, swydd Forganwg. Ymunodd yn ieuangc ag eglwys y Bedyddwyr yn Aberdare, dan ofal y Parch. Wm. Lewis, lle y bu yn aelod rheolaidd a defnyddiol dros rai o flynyddau. Tua'r flwyddyn 1843, symudodd ei thad i Abertawe, lle y parhaodd mewn aelodiaeth dan weinidogaeth y Parch. D. Davies. Ond nid hir y buont yn Abertawe cyn deall nad oedd y lle yn cyduno â isehyd Leah; a symudodd ei thad mor fuan ag y gallai i Landaf, mewn gobaith y buasai awyr iachus y gymydogiaeth hono yn foddion i adferu isehyd Leah, ond gwaethgu a gwanhan a wuseth, er holl dynerwch ei thad, nes yr hunodd yn yr Iesu. Bu ei mam farw pan uad oedd hi dros bedair blwydd oed. Ei hoff bennill yn ei dyddian diweddar oedd—

*" Mae Crist a'i wradwyddidau,
A'i groesau o bob rhwg,
Yn ddigon i'm i farw,
Yn ddigon i'm i'fwr," &c.*

Chwef 21, yn Tancoelyn, ger Llanrwst, yn 21 oed, Mr. John Pierce Jones, diweddar o Llynlleifad. Yr oedd yn aelod parchus o'r eglwys dan ofal Dr. Bales.

Chwef. 23, yn fywydd ac un mis ar ddeg, Robert, mab ieuangaf William a Jane Jones, Graiglywd, Dwygyfylchi.

Chwef. 26, Mrs. Parry, gweddw y diweddar Thos. Parry, o Cefnddwygiwyd, swydd Fynwy, yn 81 oed.

Mawrth 3, yn 57 mlwydd oed, Elizabeth, priod Mr. John Roberts, Wylfa, ger y Wyddgrug. Bu yn aelod serohog gyda y T. C. am oddeutu 30 o flynyddoedd.

*Cudd fynd i trwy'r loddonau dda
A'i phwys ar fywce Iesu cu,
Cymathaf ei hi uwch y don
Wrth ruf flarwel i'r ddaer hon.*

Mawrth 9, yn 86 oed, Mrs. Lowry Edward, priod y diweddar Richard Edward, Snowdon Guide, Boddgelert.

Mawrth 11, yn 4 blwydd a 10 mis oed, Jane, merch ieuangaf y Parch. J. Jones, T. C. Llanrwst. Bu farw 10 mis i'r un diwrnod a'i serohog fam.

Mawrth 9, yn 19 oed, James, mab ieuangaf y diweddar J. Williams, Plas, Llansgwyfan, ger Dimbych:

*Llanu godd y Llansgwyfan—o goll
Bu lango acobeg llaen;
Gofnodd, o'i ei mawrwyddid
Mawr Crist Iesu, mawrion a mawr.*

Mawrth 25, yn 81 oed, Mr. Daniel Mathews o Mynyddislwyn. Yr oedd wedi bod yn aelod o'r eglwys Gynulleidfaol yn Tynewydd am agos 55 mlynedd.

Mawrth 26, yn 69 oed, yn dra disymwth, Rachael, priod Mr. Jas. Phillips, Orchard-st., Llanymddyfri.

Mawrth 26, yn 40 oed, yn Llanboidy, sir Gaerfyrddin, Catherine, gweddw y diweddar Barch. David Woolcock, gweinidog y Beddydwyr am lawer o flynyddoedd yn Cwm-felin.

Mawrth 27, yn 70 oed, Jane, priod Mr. David Thomas, High Street, Meithyr.

Mawrth 27, yn 42 oed, John Williams, Tre cefu, ger Aberteifi.

Mawrth 20, yn 69 oed, Thomas Davies, gynt Old Court, Abergafenny.

Mawrth 30, yn 79 oed, William Jones, Tyn'r Ynn, Penrhos, ger Pwllheli.

Mawrth 31, yn 78 oed, Mary, gweddw y diweddar Cad. William Thomas Owen, gynt o'r brig Polly, o Pwllheli.

Ebrill 2, yn 39 oed, Ellen, priod Mr. W. Owen, morwr, Marius Terrace, Port Madoc.

Ebrill 2, yn 3 oed, Mary Ellen, merch Mr. Richard Lloyd, brethynwr a llieniwr, High-street, Treflynon.

Ebrill 3, yn 32 oed, yn Morfa, Nefin, Elle-aunor, priod Mr. Robert Hughes, morwr.

Ebrill 2, yn 39 oed, yn Rhyl, Hugh Jones, am beth amser llywydd yr agerles Taliesin.

Ebrill 2, Mr. Hugh Williams, Berw-uchaf, Llanfangel, Egeifion, Mon, yn 76 oed.

HANESIAETH DRAMOR.

PRYDAIN FAWR, &c.

Y newyddion diweddaraf a dderbyniasom gyda y Cambria, yr hon a ddygodd bapryau Lloegr hyd y 13eg o Ebrill. Mae yr olwg fasnachol yn debyg fel o'r blaen. Gwnai y geri arnhaith dost yn neheubarth Iwerddon. Mae y marwolaethau yn Limerick yn cyrhaedd i wyth cant, heblaw y nifer anferth oedd dan driaiaeth.

Mae achos ymneilldueth a rhyddid cydwobod yn enill tir: yr achos penaf o'r aylw a delid i hyn oedd carchariad y Parch. Mr. Shore, ynghyd a'r ffug-gyhuddiaid a ddygid yn ei erbyn; ac hefyd llyfr y Parch. W. B. Noel, yr hwn sydd yn gwerthu wrth y mil-oedd trwy y deyrnas.

YR EIDAL.

Mae y breuddwyd hoff am annibyniaeth yr Eidal wedi ei dori, a rhyfel dymhor Charles Albert wedi terfynu yn afwyddiannus cyn prin ddechreu yn iawn. Yn lle cyd-gynull ei fyddinoedd i wneuthur un ymocoediad grymus ar y fyddin Awstraiidd, darfu i frenin Sardinia yn anffodus ledu ei fyddin yn rhandeg dros amryw wledydd, gan ddysgwyl trwy hyny y buasai trigolion y gwledydd

hyny yn cyfodi fel un gwr i'w gyfnerthu; ond yn hyn efe a siomwyd; a gwelodd erbyn hyn mai haws gan y llawws siarad yn chwyddedig am fwrw ymaith iau eu gormeswyr, na gwneud yr ymdrechion angenrheidiol er cwblhau hyny. Yr hen faeslywydd medrus Radetzki, yr hwn sydd yn awr yn ei 83 ml. oed, ac wedi treulio yr wyth mlynedd a deugain diweddar mewn gwasanaeth milwraidd, a gymberth fantasia yn y man ar y tro anghall yma, a chyda medrusrwydd mawr a gynullodd tua 60.000 o wyr i un cyfeirydd, gan orfodogi y Sardiniaid i ymladd dan anfantais fawr, gerllaw muriau Novarra, lle yr ymddygodd yr Eidaliaid yn ddewr dros ben-gymmaint felly fel y dywedir fod y ddinas hono wedi ei henill a'i cholli bum waith ol-ynol yn ystod y frwydr: parhaodd y frwydr yn y tanbeidrwydd mwyaf dros oddeutu saith awr; ond yn y diwedd llwyr orchfygwyd y mil o wyr, rhwng y rhai a garcharwyd yn garcharorion a'r rhai a laddwyd. Addefai y Maeslywydd Awstraiidd fod tua chant o'i swyddugion, ac oddeutu tair mil o'i filwyr ef wedi eu lladd yn y frwydr non. Charles Albert, heb allu ymstung i'r ammodau caethion a argymhellid arno gan y buddugoliaethwyr, a roddes y freniniaeth i fynu i'w fab henaf, y Duc o Savoy; a chynnygid arfataid ar yr amod bod i Piedmont dalu pedair mil-fil o bunnau i Awstria, a rhoddi Alexandria i fynu fel gwyst o daliad y dirwy a chadwraeth yr heddwch. Rhaid addef fod Charles Albert wedi chwareu rhan y goron yn deg, trwy ddyfod yn mlaen i wyneb y perygl yn eofn wrth alwad yr Eidaliaid, heb laesu yn ei ymdrechion hyd onid oedd llwyr fuddugoliaeth yr Awstriaid yn anocheladwy. Pe buasai yr holl Eidal yn gyfielyb i frenin Sardinia mewn dderder a gwladgarwch, buasai holl Eidal yn awr yn wlad rydd; ond y gwir yw fod breninoedd gormesol ac offeiriad trahaus wedi llethu ac anurddo y wlad gain hono cyhyd, fel nad yw yn aeddferd i fwynhau rhyddid cyflawn yn ddisymwth. Yr Eidaliaid, wedi bod cyhyd dan yr ormes yma ar gorff a meddwl, nid ydynt yn debyg o enill eu rhyddid trwy eu hymdrechion eu hunain: ond y mae y Sardiniaid yn son am ymarfogi eto yn erbyn yr Awstriaid, gan ddysgwyl yn hyderus y bydd i amryfal dalaethau yr Eidal eu cefnogi yn eu hymgaisi wrthsefyll y gormesydd: ac nid yw yn annhebyg y bydd ychwaneg o dywallt gwaed eto cyn y penderfynir y cwestiwn o rhyddid ac annibyniaeth yr Eidal.

Mae Gwerin-lywodraeth Rhufain yn parhau yn ei hymdrechion diffin i sicrhau rhyddid eu dinas a'u gwlad, gan barotol byddin o arfogion yn nghymydogoeth Civita Vecchia, i wrthsefyll ymgais bygythiedig o eiddo Ybaen a Naples i adferu y "Tad Sentaidd" i'w orsedd.

Adnewyddwyd y rhyfel rhwng Denmark a Schleistein, ar y 3ydd o Ebrill. Bu brwydr rhwng llynges y Daniaid a magnelydd arforawl y Germaniaid. Er fod yr olaf yn wasach mewn magnelau a gwyr, gorchfygwyd y Daniaid gyda cholled ddifawr.

Y SEREN ORLLEWINOL:

311

GYFRWNG GWYBODAETH I HIL GOMER YN AMERICA.

CYHOEDDORIG GAN R. EDWARDS.

[Cv. VI.]

MEHEFIN, 1849.

[Ritr. 58.]

CYNNWYSIAD.

Agymath, praph, ...	125	Gurffiant alantbus yn New Orleans, ...	141
Bys amawl y murwr, ...	125	Dau beunill i W. Rees, Pittsburg, ...	141
Cofwr yr oglewys, ...	126	Damwain alantbus yn " —Y cholera, ...	141
Dyddiadau Crist, ...	126	Father Mathew—Mr. Macready—Ym-	
Dyddiad Elias yr oel, ...	127	ddygiad annynol—Yucatan—Undeb	
Amysdd yn angearbendid, ...	127	Centadol y Bedyddwyr—Tân dych-	
Ughydrest a'r Canghenau, ...	128	ryallyd yn St. Louis—Soddiad yr	
Forn, ...	129	Empire—Gweithfeydd Glo Pa., ...	142
Cefnft ychwaner Armo James, Trenton, ...	129	Atebidd i Olyniad Ioan ab Howell, ...	142
Yr Ysgl Sablathawl, ...	130	" " Euclid Bach, ...	142
Cyffwrdd a Marwolsethas, ...	130	Gofyniadau, ...	143
Cyngor i gynulleidia, ...	130	Gensdigaethau, ...	144
Y Cyngor a'r Protestant, ...	130	Priodasau a Marwolsethas, ...	144
Y chesibanogl, ...	131	Manach lo y Lehigh, &c., &c., ...	144
Rhonin y Dr. Franklin, ...	131	MANESIAETH DRAMOR.	
Cyhoeddiad Ilofrudd Cwmgwdy, ...	131	Frydain Fawr, Iwerddon—Ffraingo—Yr	
Fyddiadau yn yr Iwerddon, ...	132	Eidal—Brwydr eto yn India, ...	146
Difensi yn Nghymra, ...	133	TPWYSOGAETH CYMRU.	
Nazir gweddi, ...	134	Pwllhuli—Dolgelley, ...	146
Dybis cariad, ...	135	Aberhondda—Liverpool—Abercarnid,	
Hedolach a rhyfel, ...	135	ger Merthyr—Bedania, Clydach—	
Y necklyg llygaid, ...	135	Tredegar—Hirwaun—Bro Morgau-	
Mansu a Byr-baneston, ...	136	wg—Lluogoro — Ponyrhol — Ar-	
Yr Ymbullid, ...	137	goed—Gelligaer, ...	147
Fanelliau i'r cyfieithu, ...	138	Rhamroy—Hay—Aberdare—Newport, ...	148
Teddiadau dyddorger ar Fomnon-		Priodasau a Marwolsethas, ...	148
lath, ...	139		

POTTSVILLE:

ADRAPFWRD YN SWYDDFA Y "MINERS' JOURNAL."

1849.

AT EIN DOSBARTHWR Y'N DERBYNWYR.

Derbyniwyd y taliadan canlynol yn ystod y mis, (am 1848,) oddiwrth Mr. Eichd. H. Thomas, Steuben, \$4; Mr. David Davies, Danville, \$1; Mr. Wm. Powell, Tamaqua, \$1. Am 1849—Mr. D. Edmunds, Tamaqua, \$1; Mr. Meredith Evans, Dodgeville, \$5; Parch. Henry Edwards, Mount Savage, \$3; Parch. J. Jeffreys, gynt o Talmadge, \$5.

Derbyniwyd y mis diweddar, heblaw a gyhoeddwyd yn y rhifyn hwn—Cofiant Esther Phillips, Pittsburg, gan D. Davys. [rhy ddiweddar—ymddengys yn y nesaf.] Hyatygwyr, gan D. a T. Tomos; Gohobiaethau gan Gwilym Myrwy, D. Evans, Danville; M. Evans, Dodgeville; S. E. Hughes, Minersville, &c.; Emyr i'r Cymun, cyfeithedig gan T. Owen; Adolygiad ar bregethwyr, gan Sylwedydd; Penillion ar "Asgre lan diogel ei phrechen," cyfl. Ll. Morgan, gor Minersville; Can i'r Good Springs, gan Ll. Lewis, Pinegrove; Can i'r Seren, gan Meudwy Pinegrove; Agwedd yr awa, gan M. E., gynt o Manchester; Penillion a gylansoddiwyd wedi gwaneddi ar y Parch. T. Edwards yn pregethu, a Chwyn Shenad Trecham ar ddiwrnod golchi, gan Ab Gwilym, Pittsburg; Marwolaeth John Platt, gan J. P. Harris [rhy ddiweddar.] "Pwy yw fy urawd?" gan T. a S. Dai William, Pittsburg.

Gall y gobwbwyr grwgaechyd byny sydd mor awyddus i weled cynhyrion rhyfeddol eu penglogau eu hunain yn ymddangos, benderfynu mai yr achos na buasid yn cyhueddi eu bygrifau yw naill ai diffyg lle, neu ein bod yn eu barnu yn rhy wael ac anbeilwng; ac felly afmaliad iddynt ein gosod dan y draul o dalu p-stage eu llythyrau ymholadol a bygythiol. Nid ydym yn ymrwymo (wrth ddywedyd fod y Seren yn gyhoeddiad rydd) idd ei gwneud yn gyfrwng i'r bobl a alwant eu hunain yn "Saint" i daniu eu cyfeirnodau diynwyr gerbron y cyhoeddi; o herwydd barnwn y gallwn gael peihau eraill mwy buddiol a theilwng o amser gwerthlawr ein darlawnwyr i lawr ein Cyhoeddiad.

Clywsom fod yr hen chwaser dduwiol ac enwog Modrwr Bass wedi terfynu ei gyrfa; ac gwr hyn, pa fodd y mae na buasai mai o'n cyfeilliam yn Casbendale wedi gyrru rhyweth am dani atom yn yma. Dim y byddal yn dda gan gannodd weled cofiant iddi.

Yr ydym yn awr yn neillidol yn dymuno ar y rhai sydd yn ei yn eu taliadau am y llwyddyn ddiweddar, ein cofio mor fuan ag y medrout; oredwn fod hyn o fewn cyrhaedd ein derbynwyr agos oll ar hyn o bryd; bydd hyn yn hwyliu a llwybr i'r Trysorydd a'r Argraffydd yn lawr, er terfynu y cyflaf am y llwyddyn ddiweddar. Yr ydym wedi gwneud ein goreu trwy dymur y gwasaf i wneud y Seren mor fuddiol a dyddorag ag y medrwn, er nad oedd y derbyniadau arizael yn ddigonol i ddwyn y draul. Pan bydd taliadau am 1849 yn cael dauon at y Trysorydd neu y Cyhoeddwyr, dymunir ar y dosbarthwyr i grybwyll hyn yn eu llythyrau.

At Mr. D. Davies, Pittsburg.—Caiff ymddangos yn y nesaf yn llawn, o'r "Bedyddiwr."

At J. B. R. Blossburg.—Drwg genym fod ein gohebydd wedi ufer lafariu cymaint. Y mae yr "atebiad" olaf yn hollol wallus. Gallwn snerbau hyn am fod yr atebiad yn ein meddiant. Os gwel yn oraf, ceisied eio.

At Carwr Rhifyddiaeth.—Credwn fod dau atebiad yn ddigon i'r un gofyniad. Ni ddytwn weithio'n ofer. pa na ban ein terfynu yn nai cyfyngion.

Cylarwydder y Gohobiaethau, (yn ddiurnal.) To the Editor of the Seren, Pottsville Schuylkill Co., Pa. Y Taliadau idd eu cyfarwyddo at y Trysorydd, Rev. W. Morgan, i'r un De.

HYBYSRWYDD YN EISIAU, am JOHN WILLIAMS, [Poddler,] mab i John a Mary Williams, Pittsburg, gynt o'r Blaman, gor Nantualo, awydd Fyruy. Y lle y clywsant ei fod ddiweddar oedd yn Warren, Mass. Os bydd i'r llinellau hyn ddwyfod o hyd iddo, neu rhyw un sydd yn gwybod am dano, dymuna ei ranti gael llythyr a'i hanes, wedi ei gyfarwyddo at Mr. John Williams, Heater, care of Messrs. Lorenz, Sterling & Co., Pittsburg Iron Works, Pittsburg, Pa.

JOHN W. BEAR'S SKY-LIGHT DAGUERRETYPE GALLERY, OVER LIPPINCOTT & TAYLOR'S,
Corner of Centre & Mahantango-Streets, Pottsville.

Man JOHN W. BEAR, taduaiddysu trwy y wlad wrth yr enw *Buckeye Blacksmith*, yn dymuno hyabysu i'r Cymry ac eraill yn yr orinloedd hyn, ei fod wedi cymeryd yr ystafell gyflawn uchod, ac yn bwriadu ymfelyddu yn Pottsville am rai wythnosau, er cymeryd Darluniau Daguerreand i hwy bwnag a uwyllysio am y prisoedd isafaf. Y mae yr *apparatus* sydd gwisdo yn rhegori ar bob un a fu yma o'i hanes; a'r gelaeni awyrial (*sky-light*) sydd i'r ystafell yn ara chlyddu a mantelidol; a chan ei fod yntau wedi cael profiad malth a llwyddiannus yn y gwaith, hydion bydd i hawth trwy yr awa a ddymanant i serchau y cysgod cyn byddo y awydd wedi gwrwneidw arno. Dyma gyflwynu rhagor i'r rhai sydd am gael eu darluniau i'w danio i'w cyflwynu yn yr Hen Wlad i gael eu gwasanethu. Pris darlun cywir o un person yw \$1 50, yn cynnwys morocco case hardd; a gwarantir na bydd iddo gollu y lliwiau.

YSTORDYD DILLAD
H. R. a M. HUGHES,

Centre-street, Pottsville uwchllan y Tama Hall.
YR ydym yn awr newydd ddarlun Crynhoth delweth o'r addalyddies parthynol i'r busnach, am brisoedd isafaf i'w ariaru, y rhai a werthir mor isaf a neb yn yr awa. Rhwyd hyn cyhoeddiad hawth rydd am brynu i'w awydd byny yn coru y rhyw ar a wyddan trawer, gan y holl i'w hwyllid eio, mawrha o'edd y prisoedd yn aethy fel y buont hynnyddau yn ol.

NEWYDD DA I'R WERIN.

Gostyngiad mawr yn wbrisoedd pob math a ddefnyddian, i ateb yr amser.

DYMNUNA y Tawgriwyr hysbysu i'r Cyhoeddi ei nad newydd dderbyn y dethollad paraf a rlistod o Ddefnyddiau, Hodau, Rhifonau, Bonnet, Dry Goods, Sidaus, &c., a ddygwyr erioed i Pottsville. a'i fod yn benderfynol na chof neb werthin dano ei yn y lle, gan ei fod yn meddu pob mantelid hysbysu Newyddu yn rhind yn rhygor i amryw i'w hysbysu reall.

T. FENDER.
Centre-st., Pottsville, dau ddwr o'r Arrade.

Y SEREN ORLLEWINOL.

CYF. VI.]

MEHEFIN, 1849.

[RHIF. 58.

ESGYRNIAETH PREGETH.

GAN Y DIWEDDAR TIMOTHY THOMAS, ABERDUAR.

ACT. 11. 33.

Yr hwn pan ddaeth, a gweled gras Duw, a fu lawen ganddo ac a gynghorodd bawb oll, o lwyrfryd calon, i llynu wrth yr Arglwydd.

Yn y geiriau hyn yr ydym yn cael haues, yb—

I. Yr hyn a welodd Barnabas, "Gras Duw."
II. Yr hyn a deimlodd: "A fu lawen ganddo."

III. Yr hyn a wnaeth, "Ac a gynghorodd bawb," &c.

Wrthras Duw yn yr ysgrythrau y meddylir,

1. Etholedigaeth, cyfiawnhad a maddeuant.
2. Ffydd, cariad, edifeirwch, a santeiddiad.
3. Cynorthwy i sefyll profedigaeth.
4. Yr olengyl a'i gweinidogaeth.

Gras Duw, oblegyd,

1. Mai ynddo ef y mae y ffynon o hono:
2. Ynddo ef mae yn ddatguddiedig.
3. Trwyddo ef mae'n cael ei wneud yn effeithiol i bechaduriaid.

Mae i'w weled, yn

1. Yn ei effeithiau.

2. Yn ei ffirwythau;

cymwysedig mewn ufudd-dod i air Duw—yndrech drosto—santeiddrwydd buchedd—cariad at y brodyr, &c.

Mae gweinidogion Crist yn *Hawenlau* wrth weled, yn

1. Y gras sydd ynddynt hwy eu hunain; oblegyd yn

2. Ei fod yn arwydd o lwyddiant o weinidogaeth.

3. Ei fod yn arwydd o rwygiad teyrnas Satan.

4. Ei fod yn arwydd o gadwedigaeth yr encidiau sydd yn gyfranog o hono.

5. Ei fod yn anrhydedd a gogoniant i Dduw—ya Dad, Mab, ac Ysbryd Glân.

Mae yn angenrheidiol i'r rhai grasol oll gael eu *cyngori*, o herwydd

1. Fod ganddynt lawer o elyoniau yn eu cyngori i'r gwrthwyaeb.

CYF. VI.

17

2. Fod tuedd ynddynt eu hunain, oblegyd eu llygredd, i encilio o'diwrth yr Arglwydd.
3. Fod gair y cyngor yn foddion neillduol gan Dduw i'r dyben i'w cynnal i llynu wrtho.

Glynu wrth yr Arglwydd, yn

1. Wrth gyfarwyddyd yr Arglwydd.
2. Wrth gyfawnder yr Arglwydd.
3. Wrth orchymynion ac ordinadau yr Arglwydd.
4. Wrth gyfeillaeth yr Arglwydd.
5. Wrth lwybrau a fyrrdd santeiddrwydd yr Arglwydd.
6. Wrth addewidion yr Arglwydd.
7. Wrth bobl yr Arglwydd.

Glynu o lwyrfryd calon, &c.

1. Am fod Duw yn hawlio y galon iddo ei hun.

2. Am fod pob un nad yw yn glynu wrth yr Arglwydd yn sicr o'i adael, a thynu yn ol.

3. Am y bydd i holl grefydd y rhai nad ydynt yn glynu wrtho o lwyrfryd calon, fyned yn ofer—heb un Duw i ymddyried ynddo yn yr awr olaf.

4. Am mai y rhai sydd yn glynu wrth yr Arglwydd o lwyrfryd calon yn unig, a fyddant ddedrwydd yn y diwedd, ac a gant fod gydag ef yn y nef.

Hemffych well i'r dyddiau hyfryd

Gynt addawodd Brenin nef,

Pan gyfawnir pob rhyw allab,

O'i holl addewidion ef;

Fryd hyn fydd mnydd tŷ yr Arglwydd

Fry goruwch y bryniau gyd,

Shilo'n Frenin ar y fyddin,

Pawb yn caeglu ato'n nghyd.

T. T.

HYMN NOSAWL Y MORWR.

Tydi 'rhnw lywodraethi'r mor,

Y gwynt a'r chwerveu don;

Tan gygod clyd dy aden. Ior,

Rho dreulio'r noson hon;

Y dyfnder aniesuroi'n nawr,

Rhwn a rychwenti di,

Ddatguddia'n dy allu mawr

Yngyd a'n gwaelder ni.

O Dad, ein llwybr y nos hon

Sydd dros y wellgi gau;

Gostega di y ddigus don,

Y gwysc fo'n ufuddhau;

A phan yn ddryllig, Arglwydd heol,

Y plygom gor dy fion.

Gwna wrandaw ein gweddian gwast,

Gwna'n maynes fed yn llon.

G—f.

W. M. E

CYFLWR YR EGLWYS.

DIANAU fod y pwnc hwn yn wir deilwng o'u sylw, fel y carwn fod rhyw un mwy galluog a medrus yn ei drin, ond gobethiaf y bydd y nodion canlynol i'w sylw rhai o ohebwyrgoleubwyll y Seran at y mater.

Wrth i ni sylwi i'ny ac i waered, yn ol ac yn blaen, i'r de ac i'r aswy, cwyntfaniadau a glywir braidd yn mhob man—hwn a'r gofid byn a'r llall a'r gofid arall; ac yn mhlith eraill, y mae y Cristion a chuddo yntau ei ofid, a'i ofid ef ydyw gweled yr eglwys yn y cwlwr isel y mae yddi yn bresennol—dysgyblaeth ar lawr, a phob anhrefn ar lan—duwiol sel o'r golwg, cariad brawdol wedi oeri, huan-oldeb yn llanw y llaw, enllibau a chableidau yn dyfod dros wesusau hyd y nod y rhai a broffesant Cristionogaeth. "O'r un genau y mae yn dyfod allan fenthith a weldith: ni ddylai y pethau hyn fod," meddai yr apostol Iago, 3. 10. O ganlyniad, da fyddai i broffeswyr crefydd bob amser feddwl am y pethau hyn i'w gochelyd hwynt; da hefyd fyddai i'r eglwysi hyu lle mae dysgyblaeth ar lawr ymestyn at ei chael i'r lan ar frye, fel y "carther allan yr hen lesain" sur afiach, "fel y byddoch does newydd." Heb hyn nis gallwn ddysgwyl llwyddiant, ond yr anghybur a'r afwyddiant mwyaf. Ofer dysgwyl neb i'r tŷ tra byddo'r tŷ mor affau ag y mae. Pwy ddaw i ymofyn iechyd i le afiach? nac i ymofyn cyssur i le anghysurus; ond os cadwn y tŷ yn lân, yna bydd gobaith am ymgelwyr newydd yn Sion; ond tra yr ydym yn byw mor warthau, dywed y digrefydd ei fod gystal crefyddwr a ninau, a pha ryfedd, pan y mae y meddwon, y difeulwyr, y cybyddion, a'r cribdeilwyr yn y tŷ, yn cydfwya. "Ni ddylai y pethau hyn fod." Baria rhai y dylem oddef y cyffryw, fel yr effau hyd y cynhaaf. Dywedant na dylem farnu neb; ond dywed Paul yn ei lythyr (1 Cor 5. 12.) "Canys beth aydd i mi a farnwyf ar y rhai aydd oddi allan; onid y rhai aydd oddi mewn yr ydych chiwi yn eu barnu?" felly, nisfedyllai yr apostol i'r saint lai na barnu y rhai oddi fewn; pe amgen ni bnaasai yn gorchymyn "na chyd-ymgymsagent â godinebwyr, cybyddion, cribdeilwyr, meddwon," &c., ond gadael iddynt i gyd-dyfu hyd y cynhaaf. Hefyd, "Bwriwch y drygionus o'ch plith;" Ie, os "traddodi i Satan, i ddinystr y cuawd, fel y byddo yr ysbryd yn gadwedig yn nydd yr Arglwydd Iesu." Y mae Duw wedi gweled yn dda roddi i ni ei air yn reol i grefydda, a bydded i ninau radio ac ymddwyn yn ol y rheol hon, ac nid yn ol mympwy neb dynion; oblegyd "Cyanifer ag a rodiant yn ol y rheol hon tangnefedd arnynt." &c. O ganlyniad, bwriwen allan y fath gymeriadau drwg o'n plith, ac nid eu goddef. Ond pa les i ni eu bwrw allan, ebe rhyw un cant le yn yr eglwys acw, a da eu cael, yn na peth i wneud i'nyu fwy o gyfrif, a pheth arall o genfigen a mlaist. "Beth yw hyny i ti?" Ebudio yn ol y rheol hon, sef Gair Duw, a ofynir genym ni, a bydded rhyngddynt hwy â'u Daw; ond ni ddylai y pethau hyn fod:

oblegyd fel hyn y mae gofid eglwysi yn cynyddu a'u cyssur yn lleihau, sef wrth ddal i'nyu freichiau dynion diegwyddor. Fel hyn yn fyfych y daw y baedd i mewn i'r eglwysi. Dyma un ffordd i ddywedyd wrth y meddwyn am feddwi eto, a'r godinebwr am odinebu eto, &c. Fel hyn y mae diafol yn cael ei ffordd yn y blaen, Ysbrvd Duw yn cael ei driathau, y byd ei wargaledu, a'r eglwys ei hys-ddifadu o wedd wyneb ei Duw. Fel hyn mae buddio dyu a digio Duw. Dywedwa eto gyda yr apostol, "Ni ddylai y pethau hyn fod." Dylai yr eglwysi fod yn wylid-wrta yn y peth hwn bob amser, rhag, yn luf, roddi lle i'r byd eu gwawdio a'n dirmygu; oblegyd nid wrth ddiioddi ein gilydd mae bod yn olenni y byd nac yn halen y ddaer. Yn ail, rhag i Dduw ein taro a baru, gan symud y ganwyllbren o'u plith; canys "amhosibl yw gwasanethu Duw a munon." Y mae cymmuant o dlynerwch, os priodol ei alw yn dlynerwch hefyd, wedi ei ddangos erioed at ddynion yma a thraw trwy yr eglwysi, fel mae ychydig iawn yw y gwahan-iaeth aydd rhwng y byd a'r eglwys; ac os bydd rai am geryddu yr euog, bydd eraill am ei gadw, a dystemi y cwbl yn y fan; ac felly ceisio yr adyn tlawd i geisio cyfiawrhau ei hun trwy wadu ei bechod a dywedol llawer o gelwydd. Erbyn hyn bydd ei gadon wedi ei serio, fel y gall fyned drachefn at ei bechod, fel yr wch i ymdreiglo yn y dom; ac felly o dro i dro, nes yn y diwedd i fyw yn ei bechod: ac yna bydd yn rhaid ei ddiarddel yn y modd mwyaf clyonedd; pan y gallasai cerydd prydlawu fod yn foddion dan fendith Duw i'w ddwyn i gan-hau ei bechod, edifar-hau am dano, a'i adael. Gwir, fel y dywedodd yr apostol, na welir un cerydd drwg yr amser presennol yn byffryd, eithr yn anbyffryd, &c.; ond pa un gwell fydd gan yr adyn syrthiedig yn y farn a ddaw, yr hwn a ddywedodd wrtho y gwir yn ysbryd y gwir, neu yr hwn a ddalioddi ei freichiau i'nyu yn ei bechod? Ni saif yn y farn ond a fyddo'n gwir. Y mae yn bryd i ni grefyddwyr, ddeffroi ac ymysgwyl o'r llwch, a hyny er mwyn ein cyssur ein huanin a lles eneidiau ein cyd-ddynion, ynghyd a gogon-iant gwir grefydd. J. J., *Talmadge.*

DYODDEFIADAU CRIST.

(Rhan IV. o Fanna yr Anialwch.)

"Onid oedd yn rhaid i Crist ddywedyd y pethau hyn?"—Luc 24. 26.

1. A fyddwch chiwi yn gweled dim o'i ddyoddefiadau trwy yr aberthau Inddewig? Y mae bron holl lyfr Lefiticus, hwb penind ac aduod, yn ein cyfeirio at ei ddyoddefiadau ei.
2. A fyddwch chiwi yn gweled dim o'i ddyoddefiadau yn Isaac wedi ei rwywo ar ben Moria a'i osod ar yr allor ar uchaf y cned, ac Abraham yn ei ymyl, a'i gyllell yn ei law? Gen. 22. 10.

3. A fyddwch chwi yn gweled dim o'i ddyoddefsiadau yn Jacob yn gwasanaethu saith mlynedd am Rabel ei wraig. "Ac yr oeddent yn ei olwg ef fel ychydig o ddyddiau, am fod yn huff ganddo ef hi;" Gen. 29 20. "Bum y dd, y gwres n'm treuliodd, a rhew y nos, a'm cwsg a gillodd oddiwrth fy llygaid;" Gen. 31. 40 "Ffodd Jacob hefyd i wlad Syria, a gwasanethodd Israel am wraig; ac am wraig y cadwodd ddefaid;" Hus. 12. 12.

4. A fyddwch chwi yn gweled dim o'i ddyoddefsiadau yn Joseph yn cael ei gasheu gan ei fraiwr. Hwy a'i caasant ef, ac ni fedrent ymddiiddan ef yn heddychol. Gen. 37. 4. Gwerthasant ef i'r Ismaeliad—cafodd ei garcharu yn yr Aifft.

5. A fyddwch chwi yn gweled dim o'i ddyoddefsiadau yn oen y fâsg, yn cael ei ladd ar y cyfnos, a'i waed yn cael ei daenellu ar ddau yaflyshost, ac ar gapau y drws, a'r a'gel yn pasio heibio heb eu taro? Exud. 12. 12.

6. A fyddwch chwi yn gweled dim o'i ddyo defsiadau yn Dafydd yn wlo yn Siclag, hyd nad oedd uerth ynddynt i wlo? 1 Sam. 30 4.

7. A fyddwch chwi yn gweled dim o'i ddyoddefsiadau yn Jonah, yn cael ei dafu i'r môr, a'r morfil yn ei lyngon, y tonau a'r llifeiriant yn myned drosto, a'r hesg yn glymau am ei ben? "Cauys fel y bu Jonas dridiau a thair nos yn mol y morfil, felly y bydd Mab y dyn dridiau a thair nos yn nghalon y ddiaer;" Math. 12. 40.

8. A fyddwch chwi yn gweled dim o'i ddyoddefsiadau yn yr anner goch, yn cael ei ladd o'r in allan i'r gwerysill, ac Eleazer yr offeiriad a'i fya yn taenellu ei gwaed hi ar gyfer w'neb pabell y cyfarfod saith waith? Num. 19. 4.

9. A fyddwch chwi yn gweled dim o'i ddyoddefsiadau trwy aberth hedd Solomon, pan yr aberthoddd dwy fil ar hugain o wartheg, a chwech ugain mil o ddefaid? 1 Bren. 8. 63.

10. A fyddwch chwi yn gweled dim o'i ddyoddefsiadau trwy aberth hedd Solomon, pan yn aberthu dwy fil ar hugain o wartheg, a chwech ugain mil o ddefaid? 1 B en. 8. 63.

10. A fyddwch chwi yn gweled dim o'i ddyoddefsiadau yn arch y cyfammod, yn cael ei dal gan y Philistiaid, a'i dwyn i dŷ Dagon. "Ac arch Dau a ddaliwyd;" 1 Sam. 4. 11. "Yna y tyddin, a'r milwriad, a awyddogion yr Iuddewon, a ddalasant yr Iesu, ac a'i rbwymasant ef;" Ioan 18. 12.

11. A fyddwch chwi yn gweled dim o'i ddyoddefsiadau yn Samson, yn ladd mwy o'r Philistiaid wrth farw nac yn ei holl fywyd? Barn. 16. 30.

12. A fyddwch chwi yn gweled dim o'i ddyoddefsiadau yn ninystr y deml? Jer. 52. 13: "Dinystrirch y deml hon, ac mewn tridiau y cyfodaf hi;" Ioan 2 19: "Efe a ddryllwyd am ein hauwireddau ni: cospedigaeth ein heddwch ni oedd arno ef, a thrwy ei egleisiau ef yr iachawyd ni."—"Fel oen yr arweinwyd ef i'r lladdfa."—"O garchar ac o farw y cymerwyd ef."—"Rhoddwyd pla arno ef."

"Efe a dorwyd o dir y rhai byw." Tywallt-oddi ei enaid i farwolaeth: "Ac efe mewn ymdrech meddiwi, a'i chwys fel defnau o waed yn disgyn ar y ddiaer." Ei goroni a drain; poeri arno: tarwaant faruwr Israel a gwialen ar ei gern. "Yr arddwyr a arddasant ar fy nghetu; estynasant eu cwysau yn hirion, a'm heagyrn oll a wahanasant. Fy nghalon aydd fel cwyr, hi a soddodd yn nghalon fy mferfedd. A'm heagyrn a boethasant fel aelwyd; gallaf gyfrif fy holl esgryu; y maent yn tremio ac yn edrych arnaf. Soddais mewn tom ddwfn, lle nid oes aefyllfa; daethum i ddyfnder dyfroedd, a'r frwd a lifodd trwsaf." Ei lesau cryf a'i ddagrau, ei groeshaelion, deftro y cleddyf i'w daro—efe a drenzodd; ond y mae wedi ei ryddhau oddiwrth ofidiau augeu.

Ohio.

T. P. HUGHES.

ESGYNIAD ELIAS I'R NEF.

GAN MEIRIADOS.

ELIAS oedd anwyf oesydd union, Hoeniwr, ac efalli i Enoch gyfion; Un a lenwai a braw ei elynion; Oedd o egwyddawr yn dda'i agweddion; I'w ar ef, elienau yr I'm—anwyf! Hwyntwy i'w orchwyl foddhaent ei eirchlon.

Cymylau duon nef lon ddiifenynt—Ar et weddi ufuddhau yr oeddant; A thrwy wres araf yr haul—ar helynt—Yn y wybr asur pob peth a bresynt; A d'f'r holl weith y sawr hysp—eithwyl! Yn ddainau anwyf y llawn ddeinyuyat.

Drwy ei weddi o'r nef yn ddi-gynawl Y lynesodd ni mawr o dan yswawl; A than nef addien ddaeth yn ufuddawl I'w ddwyn i'fyna iddi y nef anawl! Ei gain wedd fel y gwyn wawl—nefolwyd A hardd newidiwyd mewn urdd hyuodawl.

Cerbyd o dan a meirch, hoewfeirch hydon, Ddaeth o hael wasaneth hwyllun union; Ac i'fyna i blith y cyfawnynt, Corient o gar mewn corwynt, y gwron I Guersalem grasolion—gyda phlaid Heb un ochenaid o boen na chwynion.

Heibio i lu nodawl i loew blanedau Fe ddiensodd—ac ni phroffod angau; O'i ol addas adawai' waeledau; Yn ail i'w fantell anwyf yntau; Chwai'r hedodd uwch y rhodau—i dangnef—Draw i'r bur wiuwet, drwy yr wybrenau.

Uwch y golwg drwy'r entrych 'e gillodd, A thwrt anwar daer a adawodd; I lys gwiwnef y gwyrtbiol esgynodd, A'i myc eirioes ddorau ymagorodd; A chylan ymdyrcalodd—Elias I heinit ddinas—hono feddiniodd.

Minersville.

Cyfl. JOHN EVANS.

AMYNEDD YN ANGERHEIDIOL.

AMYNEDD yw gwarcheidwad ffydd, noddwr heddwch, meithrinwr cariad, a dysgawdwr gostyngyddrwydd. Y mae amynedd yn llywodraethu y cuawd, yn nerthu yr ysbryd, yn melysu y dymber, yn mygu digofaint, yn ditfodd ceufgen, ac yn darostwng balchder. Y mae yn frwyno y tafod, yn atal y dwylaw, yn gwrthoefyll profedigasthan, yn dyoddef o'r

lidiau, ac yn perffoithio merthyrdod. Y mae amynedd yn achosi undeb yn yr eglwys, fyddlondeb yn y wladwriaeth, a chysseondeb mewn teuluoedd a chymdeithasau. Y mae yn cysuro y tlawd ac yn cymmedroli y cyfoethog. Y mae yn ein gwneud yn ostyngedig mewn hawddfyd, yn siriol mewn adlyd, ac yn ddisiogl gan enllib a gwaradwydd. Y mae yn dysgu i ni i faddeu i'r rhai a'n niweidiant, ac i ofyn maddeuant y rhai a dramgwyddasom. Y mae yn difyru y ffyddiog, ac yn argyhoeddi yr anghofediol—yn addurno y wraig, ac yn cymeradwyo y gwr. Y mae i'w garu yn y plentyn, i'w ganmol yn yr ieuango, ac i'w fawrygu yn yr hen. Y mae yn brydferth yn mhob teulu, oedran, ac amgylchiad.

Gwelwch amynedd mewn ymddangosiad a gwisgiad duwies: ei gwedd sydd yn dawel a dyglu fel wyaeb y nefoedd—yn ddirychau gan gysgod cwmwl, heb grychni o dristwch na digter i'w gweld yn ei thalcan. Ei llygaid ydynt lygaid colomen am addfynder, ac ar ei haelioni yr eistedd sirioldeb a llawonydd—ei genau sydd hawddgar mewn dystawrwydd. Ei hedrychiad a'i lliw yw diniweidrwydd a diogelwch; tra fel y wryf, merch Sion, y mae yn ysgwyd ei phen ar ei gwrthwynebwr, ac yn ei chwertthin i warth. Ei gwisgiad yw mentyll y merthyron, ac yn ei llaw y mae yn dal teyrnwialen ar lun croes. Y mae yn llywodraethu nid yn nghorwynt a thymhestloedd ysternus nwydan, ond ei gorsedd yw y galon isel a drylliedig, a'i theyrnas yw teyrnas heddwch. Gan hyny, byddwch dda eich amynedd yn mhob amgylchiad a'ch cyfarfyddo: dyledswydd pob gwir Gristion yw ymdrechu bod yn ostyngedig, amyneddgar, fyddlon, selog, doeth, a chall. "Trwy amynedd rhedwn yr yrfa a osodwyd o'n blaen, gan edrych ar Iesu, pentywysog a pherffoithydd ein fydd."

Gynt o Manchester.

M. E.

Y Ffigysbren a'r Canghenau.

Sylwad ar Atebiad 'Sylwedydd' i 'Philomela,' Rhifyn Mawrth.

HYBARCHUS GIHOEDDWR.—Crefaf arnoch, os gwelwch yn oreu, i gyhoeddi yr hyn a ganlyn, gan hyderu os na bydd fy sylwad yn llawer o oleuni i'm cyfaill "Sylwedydd," na bydd, a gwneuthur y mwyafr o hono, yn dramgwydd yn y graud lleiaf. Dywed eich gohebydd parchus, i'w yd yn "boeibl bod yn gangen o Grist mewn modd professedig, ac eto heb ddwyn firwyth." Diau, Mr. Gol., mai syrthiad neu barhad mewn gras sydd mewn golwg yn Ioan 15. 2; ac yr wyf yn cael fy nhuoddu i feddwl mai parhad mewn gras sydd yn ngholwg eich gohebydd yn yr atebiad. Gwnaf mor hyf ar "Sylwedydd" a dywedyd ei fod yn meddwl y gall dyn fyned i'r graddau pellaf gyda chrefydd ac heb fod yn ddyn duwiol; neu heb erioed dderbyn y gras hwnw a'i ceidw i fywyd tragwyddol. O'r tu arall, dymunwn hysbysu fy nghyfaill,

mai fy nghrodo i yw, mai syrthiad oddiwrth ras sydd mewn golwg o'r ail aduod hyd yr wythfed, yn y ddameg. Crist yw y winwyddau a'r dysgyblion yw y canghenau. Yn y pren mae gwraidd a bywyd y gangen; felly yr hwn sydd yn Nghrist sydd yn ddyn duwiol; os nad yw, carwn brawf ysgrythrol o hyny. Trwy fod y gangen a'i gwraidd yn y pren, y nof sydd yn y pren sydd yn achos o fywyd a thyfiant y gangen: felly, yr Ysbryd Glân, neu Ysbryd Crist sydd yn cynnal y saint ar eu taith bereriniol ar y ddaear. Cangen heb ddwyn firwyth—mae hon yn dwyn dawel; yn tyfu yn gyflymach na'r canghenau sydd yn dwyn firwyth—yn fwy cymhwys, llathrudd, a braf na'r rhai eraill. Felly y Cristion pan yn credu ac yn uffuddhau, ac yn byw am dymhor yn ngwres ei gariad cystal, neu, mewn gair byr, ar lwybr ei ddyledswydd, mae yn tyfu ac yn cynyddu. Gwyr pob un sydd wedi sylwi ychydig ar goed firwythau, fod yn rhaid i bob cangen dyfu a chynyddu cyn y gall ddwyn firwyth; ond pan ddel i'r addfiedrwydd hyny, dysgwytir firwyth y pren arni; ond y mae canghenau gollwng nad ydynt yn dwyn firwyth; yr achos o hyny nid ydynt yn bresennol yn alluog i'w ddangos. Am y Cristion, cyhyd ag y byddo ar lwybr ei ddyledswydd, fe ddwg firwyth. Pan droio o'r ffordd hono (2 Pedr 2. 21.) torir ef i lawr ryw amser. Mae Crist yn dywedyd y lloagir y canghenau diffrwyd, (gan ddynton mae yn debyg,) a'r sylwedd, sef y Cristion na ddygo firwyth, a gollir. Ya y 15fed bennod o Ioan, mae Crist yn llefaru wrth ei ddygyblion, ac nid wrth bawb o bobl y byd. Yn y 4ydd adnod, gwelir yn ddiwrthdaddl fod ei ddygyblion ynddo ef. "Aroschwch ynof fi:" pe buasent hwy heb fod yn Nghrist ni buasai y gair "arowch" yn briodol; ac os ydyw yn anmhosibl i Gristion syrthio ymaith, buasai y gair "arowch" yn afreidiol ac afreolaidd yn ymadrodd Crist. Yr wyf yn fyr neu yn gwa yn fy sylwad yn unig ar y tir nad wyf yn dadleu; ac hyderwyf, Mr. Golygydd, nad oes angen llawer o eiriau ar eich gohebydd hybarchus i ddeall fy meddwl. Ni wnaaf ond sylw neu ddau ya mhellach, a hyny ar eiriau Sylwedydd. Canfyddir yn amlwg brif wthien ei atebiad, sef yw hyny, "y wir winwydden—ni ddywedir fod y gangen yn wir gangen." Ar y tir na ddywedir y "wir gangen" y sylfaena Sylwedydd ei gredu, nad yw yn bosibl fod ysyrtiwr ymaith erioed wedi bod yn ddyn duwiol. Dymunwn yn ostyngedig gyfeirio sylw eich gohebydd at y 5ed adnod. Nid yw y gair "gwir" yno wedi ei osod o ffaen "winwydden" nag o ffaen "canghenau" chwaith: ac felly os cymerwn dir Sylwedydd, gwinydden gau yw yr un a sonir am dani yn yr adnod hon, a dysgyblion gau oedd yr oll ag oedd Crist yn cyfeirio ei ymadrodd atynt y pryd hwnw. "Myfi yw y winwydden, chwithau yw y canghenau." Hefyd, gwel y 7fed adnod, "Os aroschwch ynof fi, ac aros o'm geiriau ynoch." Wrth y geiriau uchod, gellir yn naturiol gaaglu fod yn bosibl peidio aros yn Nghrist: os i'r gwrthwyneb, nid all y geiriau fod yn meddwl y pethau hynny

a ddywedant. Hyderwyf na fydd eich gohebydd yn fy ystyried fel un yn ymyraeth â materion rhai eraill, nac yn teimlo unrhyw gulni tuag ataf, am fy cofndra wrth wneud sylw cyhoeddus o'i waith. Yr eiddoch, &c.

GWILYM MYRWY.

EMYN.

Y plant bychain, ymgedoch oddiw'rth eilunod.—IOAN.

Darfod wneiff eilunod daear,
Gado'r enaid maes o law,
Heb un cariad, ffydd, na gobaith
O rywogaeth byd a ddaw;
Dyma'r pryd rhydd 'nabod Iesu
Fwy o gysar dan fy mron,
Na phe bawn yn meddu'r cyfoeth
Pena' fedd y ddaear hon.

Teimlo cariad mabwysiadol,
Anian anwyl meibion Duw;
Dyma gyfoeth a dru'n elw,
Pan bw'y yma'n methu byw.
Os yn awr yn prin feddiannu
Pethau aswy law fy Nhad,
Henffych foreu pan yn gwledda
Yn fy ngheuedigol wiad.

Utica.

J. R. JONES.

COFIANT Y CHWAER ANNE JAMES, TRENTON,

Swydd Oneida, C. N.

MERCH ydoedd gwrthddrych ein cofiant i Richard a Sarah James, o Trenton, swydd Oneida, C. N. Ganed hi Ebrill 21, 1825. Gan mai o brif-ddibenion bywgraffiadau yw trosglywyddo addysg, trwy golnodi esiamplau neu brif nodweddiau bywyd yr ymadawedig, credwyf fod amrywliol bethau yn nghymeriad y chwaer hon ag sydd yn deilwag o sylw, yn neillduol yr ieuengetyd. Gellir dywedyd heb un gormodiaeth fod prydferthwch moesol yn addurno ei bywyd o'i mabandod hyd derfyn ei hoes. Ymddengys ei bod yn hynod o addfwyn a gostyngedig i'w rhieni bob amser, yr hyn a enillai eu serchiauau yn fawr tuag ati. Yr oedd ein chwaer hedyd yn mhell oddiw'rth y duedd sydd mewn plant yn rhy gyffredin o ddywedyd anwiredd ac arfer ymadroddion llygredig. Dywed ei rhieni nad ydynt yn cofio clywed un llw na rheg erioed o'i genau. Pell ydym o feddwl ei bod hi yn berthfaith mwy nag eraill o blant Adda. Dichon y gellir priodoli y rhagoriaethau a berthynent i'w chymeriad i effaith yr esiamplau a'r addysg eifengylaidd a gafodd gah ei rhieni o'i mebyd, ynghyd a'r duedd addfwyn ac hawddgar oedd ynddi yn naturiol.

Ymddengys fod cyfrifoliaeth rhieni yn fawr gyda golwg ar yr addysg y maent yn ei rhoddi, ynghyd a'r esiamplau y maent yn eu dangos i'r plant y mae yr Arglwydd yn eu rhoddi dan eu gofal. Y mae lle i ofni y bydd llawer o rieni yn dwyn euogrywydd, ac nas gallant olchi eu dwylaw oddiw'rth waed

eu plant, o herwydd iddynt esgeuluo eu ledswydd tuag atynt. Peth arall a ellir ei gofnodi am wrthddrych ein cofiant oedd ei char-edigrwydd at y cymmydogion, ynghyd a'r dyeithriad a ymwelent â thŷ ei rhieni. Yr oedd caredigrwydd a sirioldeb yn ymddangos yn ei gwedd yn gystal ag yn ei holl ymddygiad pan y byddai yn gwasanaethu arnynt. Gall lloedd heblaw yr ysgrifenydd dystio hyn.

Hefyd, peth arall a ddylid gofnodi am dani yw y parch a goledai, a'r hyfrydwch a brofai yn yr ysgrythrau. Yr oedd ei hoffder yn neillduol at yr Ysgol Sabbothol. Dylid deall y byddai y Bedyddwyr yn arfer cyunol Ysgol Sabbothol mewn ysgoldy heb fod yn mhell o dŷ ei rhieni; ond er galar gollynwyd hi i lawr o herwydd oerfelgarwch. Galarus yw meddwl mor ddiymdrech yw y Bedyddwyr yn hwydd Oneida o blaid y foneddiges hon. Pe buasai yr enwog Robert Bakes, o Gaerloyw, (sefydlydd cyntaf yr Ysgol Sabbothol yn Lloegr,) ynghyd a'r bybarch Thomas Charles, o'r Bala, yn Nghymru, yn meddu ar mor lleied o haelffrydedd yn eu hysbryd a llawer yn ein dyddiau ni, buasai rhif luosog yn analluog i ddarllen gair Duw hyd heddyw. Digon tebyg na cheir gweled llwyddiant ar achos Mab Duw yn ein plith, tra yr ydym mor esgeulus o'r sefydliad gwerthfawr hwn. Yr wyf yn credu fod yr Arglwydd wedi ei fendithio i fod yn foddion troedigaeth i filoedd; ac y mae lloedd o'r dynion mwyaf defnyddiol yn Nghymru wedi ei dwyn i fynu trwy yr addysg a gawsant yn yr Ysgol Sul—llawer o hounyt yn weinidogion yr eifengyl. Y mae yn rhy anawdd i neb wadu yr effeithiau daionus sydd wedi ei dilyn. Yr oedd ein chwaer ymadawedig yn nodedig am drysori yr ysgrythrau yn ei chof, a gellir dywedyd eu bod wedi bod yn felus i'w henaid, yn neillduol yn ei chystudd diweddfaf.

Yn awr, yr ydym wedi dilyn rhai pethau a gyfansoddent ei chymeriad tra yn aros yn ei chyffwr annycheleddig, deunwn yn bresennol i sylwi ar amgylchiad ei hargyhoeddiad o'i chyffwr fel pechadur enog, a'i dychweliad at grefydd. Yr oedd mater enaid yn gwasgu ar ei meddwl gryn amser cyn i'r ddadl gael ei llwyr benderfynu, yr hyn a gymerodd le yn raddol, nes peri iddi dywallt llawer o ddagrau, a galaru yn ddwys. Yr amser y torodd allan yn gyhoeddus oedd pan oedd ei thad wrth y gwath plesurus o gadw dyledswydd deuluaid—methodd guddio ei t'eimladau mewn perthynas i'w chyffwr pryd hyn, a chafodd ei thad gyfeudra i'w holi, ac yna gofnodd iddi a chwenychai ddyfod i'r gyfeillach eglwysig, pryd yr amlygodd y carai yn fawr. Felly daeth i'r gyfeillach, a chafodd yr eglwys hollol foddlonrwydd yn ei ffydd a'i hedifeirwch. Bedyddiwyd hi ar broffes o'i ffydd gan y brawd Jame Harris, pryd hyny gweinidog yr eglwys Fedyddiedig yn Remsen, a derbyniwyd hi yn aelod yno, lle y parhaodd yn fyfnyllon hyd ddydd ei marwol-aeth.

Cafodd gystudd trwm a maith. Yr achos dechreuol o hono oedd fitiau. Darfu iddynt ddechreu ei chymeryd tua thair blynedd yn

ol. ac er gwnenthur pob ymdrech meddygol methwyd a'u symud, ac yn nghafael ag un o honiut darfu iddi gyfarfod â darnwainu trwy dyu *teakittle* a dwfr herwedig am ei phen, yr hyn a achosodd iddi gwlw'r gwely am 18 o wythnosau, ac yn y diwedd cafodd ei chymeryd ymaith mewn ffist. Mewn pertbyn-as i ansawdd ei meddwl yn ei chystudd, dyddeloddodd yn hyndod o dawel ac amyneddgar. Ymddengys fod ei meddwl yr adeg hon yn afaelgar mewn crefydd, a theinlai yn ddwys yn achos eraill, yn ueillduol dros ei brawd ieuangaf. Cwawith pan yn teuluo ei natur yn gwanhan galwodd am dano, a chynghorodd ef yn ddwys am achos ei enaid. A'r dydd diweddad o'i bywyd bu ei thad yn ymddiddau â hi am sail ei gobaiith. Dywedodd ei bod yn llwyr greu y byddai iddi gael ei chadw trwy Iesu Grist. Felly, ymadawodd mewn tanguedol yr 16eg o Fawrth, 1849; ac ar y 19eg, yngynullodd tyfa llosgog i hebrwag ei chorff i'r bedd. Cyn cychwyn darlleuwyd a gweddiwyd gan yr ygrifenydd, ac yna cychwynwyd yn drefnus tua mynwent Prospect, lle y due rwyd ei rhau farwol. Pregethwyd ei phregeth angladdol gan yr ygrifenydd, oddiwrth 1 Cor 15. 54: anerchwyd gorwedd grws gan y brodyr William Jones, Reimsen, a Hugh F. Williams, Prospect.

Remsen.

WM. PARRY.

YR YSGOL SABBOTHAWL.

EMEDD, rho gymborth dy gathlau plyngeiniawl. Fy'n teitn myfyrdod yw'r Ysgol Sabbathawl; Er datgyn ei rhinwedd i'r atiff dorf ryledd. Sy'n nghanwyn tywyllwch caddingawl yn gorwedd; Rhydd lwywch tanbeddiawl, mai huan y-blenydd, A mel iachawdriweth yn ffrydiu i'n gwledydd. Per ffrythau melusion ei llyngri h meillio awg. Gwna'n herwain ger dyroedd ddyfynedd goludawg. Trysorau California a mwina pechadur. Ac awyr unlondeb uwch ddiaded a dolur; Yn nghysgod ei mynwes coledodd ugeiniau Sydd hrdiwy yn Salem 'n un sain eu caniadau; A mlloedd sydd hefyd o dan ei hadenydd. (ydd. Yn hwyta o'i ffrythau, a'i gwledyddedd drwy'n gwled. Per addurn ei mynwes yw ffrythau d-dwyddwch. A denys drysorau gogoniant a harddwch. Awelon arafodd o'i hardd berworiâu. A dreiddia i bob mynwes sydd dan ei chyegodau. Ei meusydd mawr eang sydd hwn o ddanteithion, O lawu ein her sypiau, a hedd fel yr afon. Ei llyr yw'r llythyr safonodd Duw'n llwythawg O'i astell sanctiddiol i law dyn amgenawg. A phawb ddy-tyrant sir Duw o'i dostru. Mewn oesoedd diddarfol, cant hir edifur. Cant boethle dan ddymed cyhwnder diwyral. Cant yno trwy a' henaid byth, byth eu trywau. Gwronaid a doethion rhydd hon wyhodathau. Gwna ddirwy eu m. ddwl uwch bydoedd a bodau. Oawn drwy yr llo i'r mewnol drigfannu. Hardd deml easteiddiawl, paradwys y sentiau. A gwelwn yn ddiu mai gwarthus yw gwrthod I'n hunig ddedwyddwch, a pheidiol y'donobod.

D. ALLTUD.

CYFRIFIAD O FARWOLAETHAU.

CYFRIFIR fod nifer trigolion y hyd tua 946 000 000; ac os meddylir fod pob cenedlaeth yn byw dros ddeng mlynedd ar hugain, ceir fod plant dynion yn dyfod i'r byd, ac yn myned allan o hono, yn ol y dafien ganlynol:

Bob eiliad,	1
Bob mynudd,	60
Bob awr,	3,600
Bob dydd,	86,400
Bob wythnos,	604,800
Bob mis,	2,592,000
Bob mlynedd,	32,536,000
Bob 30 mlynedd,	946,080,000

Fel hyn, ymddengys fod pob tarawiad di-bynai yr awrlais yn danfod un dyn i fodolaeth, ac yn dafon un arall ymaith i ffordd yr holl ddaear. O bob mil o blant ag sydd yn cael eu geui, nid oes yn cyrhaedd

Blwydd oed, ond	740
Tair blwydd oed,	600
Pum' mlynedd,	584
Deng mlynedd,	540
Deng mlynedd ar hugain,	445
Triugain mlynedd,	228
Pedwar ugain mlynedd,	49
Pedwar ugain a deg,	11
Pedwar ugain a dau ar bumtheg,	1

Felly, yn ol y cyfrifiad hwn, ac nid oes genyn un lie i amau ei gywirdeb, y mae banner yr holl blant yn marw cyn eu bod wedi cyrhaedd dwy ar bumtheg oed. Dylai yr ystyriaeth o hyn ein dysgu i gyfrif ein dyddian, ac ymbarotoi erbyu y cyfnewid mawr sydd ar ein cyfer.

CYNGHOR I GYNNULLEIDFA.

Gwrandewch ar yr addysg a draddodir o'r areithfa gyda gostyngeddrwydd ddygyblion, ac nid gyda balchder beirniad. Beth bynag yw galluedd y pregethwr, y mae wedi ei awlurdodi â chumisiwn oddiwrth Dduw i ddysgu i chwi eich dyledswyddau; a pha un a yw yn cyflawni y comisiwn hwn yn dda neu yn ddrwg, nid y chwi yw ei farwyr. Os dygwch gyda chwi i dŷ Dduw y gostyngeddrwydd, y parudrwydd i wrando, a'r diolchgarwch hynny ag ydynt yn ddyledus i air Duw bob amser, a than bob amgylchiadau, dibon i ras y Nefydd. mor bell ag y perthyna i chwi, gyflawni dilygiou y pregethwr; ond bydd i'r hyawdledd penaf yu y byd gael ei dreulio yn ofer ar y balch. yr hunaol, a'r gwrandawr parod i feio. Os na fydd dim yn y prege hwr yn haeddu ei ganmol, guchelwch o leiaf rhag ei gondemnio heb lawu achos; a phau fyddoch yn tybied fod caumoliaeth yn ddyledus iddo, dangoswch hynny mewn diwygiad buchedd, yn hytrach nag mewn geiriau gweigion. Y blaenaf yn unig a ddylai fod yngais pob dygwadwr crefyddol: os amcau at yr o. a. f. bydd yn hollol aubeilwag o hono.

Y CRYNWR A'R PROTESTANT.

Cymerodd Crynwr gyfaill o Brotestant i'r addoldy y perthynai efe iddo. Ar ol y gwasanaeth (yr hwn ddygwylodd fod yn gyfarfod diatarad) gofynodd i'w gyfaill. "Beth oedd ei faru am eu baddoliad?" "Beth?" ebe yntan. "yr wyf yn barnu ei fod yn ddigon i ladd y diafol!" "Yr unig beth yr amcanir ato," oedd ateb barn y Crynwr.

Y CHWIBANOGL.

GAN DR. FRANKLIN.

PAN oeddwn yn blentyn oddenta saith mlwydd oed, llanwodd fy nghyfeillion fy Hoggellau ar ddiwrnod gwyl â phres. Aethum i'nau yn uniongyrchol i fasnachdy llw y gwerthid teganau i blant. Swynwyd fi pan ar fy ffordd yno gan swn chwibanog! oedd yn llaw bachgen a gyfarfyddais, a chvnyngiais yn wirtuddol iddo fy holl arian am dani; yna dychwelais adref; a cheridwn trwy y tŷ tan gann. Yr oedd fy offeryn yn rhoddi i mi fawr foddhad, ond mawr boen i'r holl deulu. Dywedodd fy mrodyr, fy chwiorudd, a'm cefndyr, wrthyf, fy mod wedi roddi am dani gymmaint bedwar gwaith ag a dalai. Gwisweth hyn i mi feddlwl pa bethau daionus a allawn i eu prynau am y gweddill o'r arian. A hwy a chwariadasant gymmaint am ben fy ffolineb nes gwneud i mi wylu; rhoes yr adfyfriaeth fwy gaffi i mi, nag a roddes y *stude* o hyfrydwch.

Bu hyn o leiaf o les i mi ar ol hyny; parhaodd yr argraff ar fy meddwl, fel pan demtidd fi i brynu rhywbeth na byddai arnaf ei eisiau, mynych y byddwn yn dywelyd wrthyf fy hon. Faid a ruddi gormod am dy chwibanog! ac felly calwaf fy arian. Fel yr oeddwn yn dysod allan i'r byd, ac yn sylwi ar weithrediau dynion, byddwn yn meddwl i mi gyfarfud â llawer ag oedd wedi rhoi gormod am y *stude*.

Pan welwn ambell i un yn rhy awchus am swyddau llysoi, ac yn abertau ei amser, ei orphwysdra, ei ryddid, ei rinwedd, ac efallai ei gyfeillion, er mwyn eu cyrhaedd, byddwn yn dywelyd wrthyf fy hon, Mae y dyu yma yn rhoddi gormod am ei chwibanog!

Pan welwn un erall yn ymestyn at boblogrwydd, a gwastadol ymleneni mewn achosion gwleidyddol, gan egeulussu ei amgylchadau ei hun, a'u diustrio trwy hyn, Y mae efo yn wir, ebe fi, yn talu yn rhy ddrud am ei chwibanog!

Os gwelwn gybudd, yr hwn a roddasai i fyddu fywoliaeth gysurus, yr hyfrydwch o waenthar daioni i eraill, holl aurhydedd ei gyd ddinasyddion, a llawenydd cyfaill haelionus, er mwyn pentyro golud, dywedwn, Druan ddyn, yr ydych mewn gwirionedd yn rhoddi gormod am eich chwibanog!

Pan gyfarfyddwn â dyn gwageddol, yn abertu gweddillion ei feddlwl a'i amgylchadau, yn unig er mwyn ei fflisian corfforol: Camyrol ddyn, ebe fi, yr ydych yn darparu pŵer i chw i'ch hun yn lle pleier, trwy roddi gormod am eich chwibanog!

Os gwelwn un hoff o wisgoedd gwyohion, dotrefn drudfawr, cerbydau hairld, a'r cyfan uwchlaw ei sefy'lsa, am ba rai yr aethu i ddyled, acfo allai y diwedddai ei fywyd mewn caroch. Ab, ebe fi, feddlol yn ddrud am ei chwibanog!

Yn fyr, yr wyf yn haru fod rhan fawr o drallod a threuni dynion wedi eu tynu am eu penau trwy y camystrif a wnaethant o wir worth pethau, a thrwy reddi pris rhy telu am eu chwibanog!

RHEOLAU Y DR. FRANKLIN.

Y rhes ganlynol o rinweiddau moesol, a gyfansoddwyd gan y Doctor er rheoleiddiad ei fywyd ei hun; a p' e byddai llawer yn eu dysgu ac yn eu cadw, gwneuent les mawr iddynt:

Cymmedroldeb.—Na fywtaer ac na yfer i'r modedd Gocheler pellafodd yn mhob peth. Ymgadwer rhag dial.

Dystawrwydd.—Na lefarer dim ond yr hyn a fyddo o les i eraill, neu i ni ein hunain; a gocheler cyteillachau ac ymddyddauion gweigion a diayuwyr.

Trefn.—Caiwer pob peth yn eu lleod i priodol. Gwneier pob gwaith yn ei amser priodol ei hun.

Penderfyniad.—Penderfynwr cyflawni yr hyn sydd ddyledus; a chyflawer yn ddi-fethiant yr hyn a benderfynwr.

Cynuldeb.—Na eler i un draul ond i wneud daioni i ni ein hunain neu i eraill: hyny yw, na afradloner di m.

Dimydrwydd.—Na choller dim amser.—Bydder bob amser wrth rywbeth defnyddiol; ac ymgadwer rhag pob gweithredoedd diangourtaid.

Cywirdeb.—Na fydder un amser yn ddi-chellgar. Bydded y meddwl yn ddiwied ac uniawn. Os llefarer, llefarer o helaethrwydd y galon.

Cyflawnder.—Na wneier cam â neh trwy einiweiddio yn wirfoddol; ac nac egeulusser ein dyledswydd i lesau ein cymmydog.

Glanweithdra.—Na oddefer un math o aflendid o amgylch y corff, y gwisgoedd, na'r tŷ anuedd.

Llarieidd-dra.—Na chyffner neh gan bethau bychain a dihwys; ac na chyhyrfer neb gan ddygwyddiadau cyffredin ac auocheladwy.

Gostyngieiddrwydd.—Efelycher Iean Grist.

CYFADDEFIAD LLOFRUDD CWMGWDU.

ABERNORDDU.—Dydd Mercher, Ebrill 11, dyoddefodd yr ady truenus hwn (eunw priodol pa un oedd James Griffiths) gosp eithaf y gyfraith am lofraddio Thomas Edwards, yn Cwmgwdu, ychydig fawredd yn ol. Yr oedd torf llosg wedi ymgynnull ar yr achlysur; dywed rhai fod o 10 i 12 mil o bobl yn bro-sennol, yn edrych ar yr olygfa arewydus, o anton dyu i'r byd anweledig trwy offeryngar-wch y grogbreu, yr hyn a gymerodd le am ddege o'r gloch yn y boreu ar y diwrnod a nodwyd. Dyu i'nauge glandeg ydoedd, oiddouta deunaw oed, brodor yr ydym yn meddlwl, o awydd Hauffordd. Oneth dienyddwr i lawr o Lundain, o'r eun Calcraft, i'r dyben o gyl-lawni y swydd olaf i'r adyn sef, ei hongian rhwng nefoedd a deear, hyd nes y byddai farw. Trengodd mewn oddeutu hanner myn-ud wedi tynu y drop. Rhoddwn gyfeithiad o'i gyffe ddiweddaif, yr hon sydd wedi ei dyddio o'r Gell Gondemnidig, Caroch Grol Brycheiniog, Ebrill 10, 1840.

"Gan fod y Caplan wedi darllen llythyr i mi, yn mha un y dywedir mai Jane Morgan oedd yr achos i mi lofruddio Thos. Edwards, a chan fy mod yn awyddus i glirio Jane Morgan, yr hon ni wyddai ddim ynghylch y mater, yr wyf yn dymuno ar Mr. Lazenby, ceidwad y carchar, i ddywedyd droswyf fi, yn enwedig er mwyn y llangea ddiuniwed, fod y dywedriad yn anwreddus hollol mewn perthynas â hi; gan mai myfi yn unig a gyflawnodd y weithred, a gwnaethum hyn yn wirfoddol, heb fod unrhyw gael gafael ar ei siddo. Ond yn unig er mwyn cael gafael ar ei siddo. Gwyliais am gyfleusdra, a tharwais ef i lawr gyda'r fwyall, a pharhais i'w darawo hyd nes y meddyliais ei fod wedi marw. Tarwais ef yn gyntaf yn ystafell y manus, tra yr ydoedd yn ymgrymu tua'r llawr, ac wedi hyn llusgais ef tua'r domen, mewn bwriad i guddio ei gorff o dan y tail. Yr oeddwn yn meddwl ei fod yn farw ar y pryd, ond daeth Elizabeth Phillips allan o'r tŷ i ymofyn dwfr, ac anesmwythodd fi. Tafais y bigforch ag oedd yn fy nwyllaw i'r ardd, ac aethum gydag E. Phillips i lawr tua'r afon, ond troais yn fy ol: aethum i'r tŷ i'r llofft, a theflais hwynt allan Thomas at eu gilydd, a theflais ddillad trwy y ffenestr. Cyn gynted ag y gwnaethum hyn, galwodd E. Phillips fi i lawr oddiar y llofft, a dywedodd wrthyf fod rhywbeth yn y buarth, wrth ddrws yr ardd. Gofynais iddi, "Pa beth oedd yn ei feddwl ydoedd?" Dywedodd bithau wrthyf, am ddyfod gyda hi i weled. Canlynais hi at y domen, a dywedais na wyddwn i, a beth oedd yno; trodd hithau yn ei hol i ymofyn goleuni, er mwyn canfod yn well: pan oedd hi yn y tŷ, aethum inau i'r tu ol i'r tŷ; codais y dillad i fynu; a chychwynais tua Merthyr; cyrhaeddais yno rhwng 10 ac 11 yn y boreu. Arosais yn Merthyr hyd nos Fawrth; llethyais mewn tafarn, yn agos i weithiau Mr Crawshay. Bum allan nos Sadwrn yn y farchnad. Ar y Sul, bum gyda dau neu dri o ddynion ieuainge yn edrych ar y gweithiau. Cerddais oddeutu y lle dydd Llun a dydd Mawrth, pan glywais yr hyn oedd wedi dygwydd yn Cwmgwdu.—Cychwynais yn union i Abertawe, ac oddiyno i Bristol. Telais bum' swllt am fy nghario yn yr agerlestr, o'r arian a gymerais oddiar Thos. Edwards. Arosais yn Bristol ddiwrdod neu ddau; yna aethum i Bath, wedi hyn y Salisbury. Cerddais oddiyno i Southampton, lle yr arosais am wythnos. Yn nesaf aethum i Winchester, yn mha le yr arosais am wythnos. Cychwynais oddi yno tua Llundain, lle y bum am ddau neu dri diwrnod; oddi yno aethum i Colchester, ac yn nesaf i Ipswich, lle yr arosais o ddydd Gwener hyd ddydd Mercher. Ac yn ddiweddar, cyrhaeddais Stowmarket, lle y cefais fy nghymeryd i fynu am ledrata teision yn nghyfeillach Gwyddel, a thraddodwyd fi i garchar sirol Ipswich.—Clywais yn Colchester fod y llywodraeth wedi cynyg gwobr o £50, a Col. Watkins, A. S., wobr o £50 am fy nala. Cyn gynted ag y clywais hyn newidais fy nillad yn union, fel ag yr oeddwn wedi gwnaethur ddwy neu dair gwaith o'r blaen. Y swm pennodol a gymerais oddiar Thomas Edwards ydoedd

£1 o aur, ac 8 swllt o arian. Cymerais hefyd un got, dwy wasgod, un cadach sidan, par o lodrau a chys, yr un ag oedd am danaf pan gymerwyd fi i fynu, yn gystal ag un o'r gwasgodau a ddygais. Meddyliais am ladd Thomas Edwards wythnos cyn gwneuthur hyn: nid oeddym wedi cweryla ynghylch dim; yr oedd bob amser yn llangea llonydd, ond yn rhy nwydol. Y mae yn ddrwg iawn genyf am yr hyn a wnaethum, a gobeithaf am faddeuam a thrugaredd, er mwyn y Cyfngwr. Yr wyf wedi cael, er pan garcharwyd fi, y gofal a'r driniaeth oren gan y Ceidwad, yr hwn sydd wedi bod yn dirion iawn wrthyf, yn gystal a'r caplan a'r uatustiaid a fuont yn ymweled â mi. Dymunaf hefyd ddywedyd fod yr holl dystion a ymddangosasant yn fy erbyn wedi llefaru y gwir; ac y mae yr hyn a ddywedais i yn awr yn wir bob gair.

JAMES X GRIFFITHS.

PABYDDIAETH YN YR IWERDDON.

GWEINIDOG cyfrifol a rodde i ni yr hanes canlynol, am natur ac ansawdd y grefydd Babaid yn yr Iwerddon:

"Y Sabboth diweddar, dwy ferch ieuange, y rhai oddynt yn aelodau o'r grefydd Babaid, ond yn dyfod weithiau i'n Hysgol Sabbothol ni, a'n hysbysasant eu bod wedi cael eu dychwelyd at yr Arglwydd Iesu; ac yr wyf yn gobeithio cael yr hyfydwch o'u derbyn yn aelodau o'n heglwys yn fuan; ond eto nid wyf yn sicr o hyn, o herwydd y maent yn cael eu herlid mor ofnadwy, fel y mae arnaf ofn y bydd iddynt ymadael â'r wlad.—Aeth un o honynt i'w chartref dydd Llun diweddar, eithr nid anturiodd y llall i ddychwelyd i dŷ ei rhieni, ac y mae yn awr yn aros gyda chyfaill; "canya," ebe hi, "nid yw fy mywyd yn ddyogel gyda'm mam a'm brodyr a'm chwiorydd." Y mae yr offeiriad wedi melldithio y ddwy, ac y mae yn bwriadu diffodd y ganwyll a chaw y Bibl, y Sabboth nesaf.* Mae tri o offeiriad Babaid yn perthyn yn agos i un o'r merched ieuainge hyn; ac y mae hyn yn eu gwneud yn llawer mwy flyrnig, fel yr wyf yn hollol gredu, pe byddent ond cael gafael ynddi, y byddai iddynt ei dwyn ymaith trwy drais, a'i chuddio mewn rhyw le dirgel, fel na welid mo boni fyth mwyach, neu ynto gosodent hi i farwolaeth! Yr oedd amryw o Babyddiaid ieuainge eraill yn dyfod i'n clywed yn progethu, ond ni feiddient ddyfod wedi i'r rhai hyn hyabysu eu troedigaeth at Brotestaniaeth."

* Y rhai hyn ydynt seremoniau Pabaid—arwyddant ddi-fodd bywyd naturiol, a gwrthodiant tragwyddol o y personau a feiddiath ganddynt.

Yna yr yagrifenydd a wna y sylwadan can-lynool ar y dygwyddiad:—"O, y fath grefydd ddychrynllyd yw Pabyddiaeth! Y mae yr un peth yn awr ag y bu erioed. Y mae yn caru tywyllwch yn fwy na goleuni, ac nis di-choh lai nag erlid y rhai a alwant yn heretic-iaid hyd angen, pe byddai ganddynt yr aw- durdod Mae y grefydd hon yn gwneud rhi- emi yn elynion i'w plant, ac yn diffodd pob serch perthynasol—ac yn gwneud brodyr a chwiorydd yn awyddus i dywallt gwaed eu gilydd os anturiant gyfnewid eu barn, &c — Byddai yn well i wlad gael ei difa gan boeth- wynt y dwyrain, a chael ei gorchuddio gan loegydd taulllyd mynydd Etna, na chael ei melleidhio â chyfeiliornadau arswydus y gre- fydd Babaid."

DIRWEST YN NGHYMRU.

"Intemperance defies pulpits, undermines Sab- bath Schools, mocks missions, and pawns for drink the very Bible you would reform it with."

Bwrwdir cynnal cynhadledd o weinidogion dirwestol o bob enwad crefyddol yu ngborff yr haf presennol, mewn rhyw fan cyfnew yn Nebeubarth Cymru. Bu y peth yn destyu ymkliddan yn nghymaniaf ddirwestol Gwent a Morganwg yr haf diweddar. Dygwyd y cynvagiad yu mlaen gan v dirwestwr sef g y Pareh. Daniel Davies, Abertawy, pan y derbyniodd gymeradwyaeth unfrydol y gyma- na, gan fod pawb o'r farn y gallai y fath fesur ateb y dybenion goreu er cyffroi gweinidog- ion ac eglwysi Cymru i gymerwdd mwy o sylw o'r achos. Etholwyd pwyllgor yu y gymafia i drofnu mesuras er cael y gynhad- ledd Ymgysfarfyddedd i pwyllgor yu Mer- thyr, pryd y parerfywyd fod i'r Yagrifen- ydd, y Pareh. W. Edwards, Aberdar, a'fou anorchriad allan i alw sylw gweinidogion, eg- lwsia, a dirwestwyr at y pwngc. Gosod- wa y dyfyniad canlynol o'r anorchriad ger- bron darlennwyr y Seren, mewn gobaiith y bydd yn foddion i wneud cyffroad adnew- yddol gyda yr achos pwysig hwn yn mblith Cymru America.

"Prodyr a thadua dirwestol,—Ni bu oyf- uod ar y byd erioed mwy pwysig na'r oyf- uod yn mhau an yr ydym ni yn byw ynddo. Hysodir yr oes gan gyffroadau pwysig yn y byd ac yu yr eglwys. Mae cyngheiriau yu cael eu ffurfio, cymdeithasan eu sefydlu, a chynhadleddau yu cael eu galw ar ryw achos neu gilydd yn barhaus. Mae y byd fel pe byddai yn ymbarotai i fwyed o dan rym gyf- newidiad na wyddy' eto beth fydd an di- wedd. Mae gorsoddfingciau yu cael eu dymchwelyd, corouau yu cael eu malurio, a'fou gyfundraethau yu cael eu diuystrio. Yn nghanol peihau fel hyn yr ydym yn byw. Beth gan hyny, a gaiff yr holl fyd fod mewn cyffro, a ninan fod yn llouydd? Edrychwau

o'n hamgylch, a chawn weled teyrnas meddw- dod yn gadarn a digyffro yn nghanol hyn oll. Ah! Te, a'r fyddin ddirwestol mor ddistaw bron a'r bedd, er, mewn gwirionedd, nad oes un achos mwy pwysig nag achos dirwest.

" Mae yn awr tua thair neu bedair-ai ddeg o flynyddoedd er pan dilechroudd achos dir- west yn Nghymru. Fel pob achos arall, can- odd lawer i'w hleidio a llawer i'w wrth- wynebu. Ar ei chychwyniad cyntaf, gweith- iodd dirwest yn dda. Parodd i deyrnas y gelyn i siglo hyd at ei sylfeini. Achubodd ganuodd o eneidiau o afaelion diuystar. Ond arafodd y cerbydau a'r meirch—safodd y tyldin cyn gorphen ei gwaith. Ochi! mae Cymru eto heb eu sobru. Mae gweinidog- ion ac eglwysi eto yu ol. Mae y wlad yn gorwodd yn dawel a digyffro yu yr achos. Mae y fuddugoliaeth eto o du y gelyn. Oni mae mloedd ar filoedd yn Nghymru oleued- ig yn gaethion i'w blys, ac wrth orchlymya hon arferion a siamphau drwg. Mewn gair, mae gogwydd yr oes at yfed a meddwi. Wel, pa beth a wnaeth dirwest? ni wnaeth ond ychydig mewn cydmariaeth. Er hwy, gwnaeth gymmait ag a fyuodd Cymru iddi wneud; gw-aethai fwy pe cawsai. Onid oes galwad gan hyny am ddiwygiad? Rhaid cael rhew foddion i'n cyffroi at ein gwaith, oble- gyd mae achos dirwest yn ddian yu achos pwysig o'r fath bwy-igaf. Teilyngau sylw gweinidogion ac eglwysi Mae cysylltiad agos rhynguddo â moesaen a chrefydd, ac â llwyddiant ein gwlad. Pa beth sydd yn gwarthreddo mwy ar foes y Cymru nac yfed a meddwi? Pa beth sydd yn fwy o atala ar ffordd llwyddiant crefydd yn ein gwlad na'r pechodau ysgeler hyn? Pe llwyddai dirwest symudai oddiar ffordd llwyddiant crefyddd flla mwy o rwystran. Nid oes dim yu achosi cymmait o dlodi, anghysur, ac aflwyddiant, a throeddau o bob natur yu ein gwlad a'r diodydd meddwol. Mae ein oened yn graud- fan o dan eu harteithiau. Gwelir canuodd o dai y fynud hon yu lwy tebyg i fythod bar- baraidd nac i broswylind dynion gwaraidd, a hyny yu unig o herwydd yfed y pen teulu. Gwelir canuodd o wragedd mor dyner a rhuaweddol ag a safodd wrth allor Hymen ori-ed i wneud cyfammod â gwr, yu gorffod eyagn bob nes yu mynyoes creodar ag y byddai yn ormod dirmyg ar fwyafel o'r coed i'w ortodi i orwedd wrth ei ochr—canuodd Jo blant, y rhai ydynt etifodfaeth yr Arglwydd, mor dlodet yr olwg arnynt, a gwaelod eu drych a pho byddai y genod wedi tori a'fryny yu mwg o herwydd yr arferion a yfed y gothau meddwol. O mae palen a'fau yu palla. Rhifed hancysyddiaeth os gall y mil- oedd a ddyfethir drwy yr arferion. Dewed yu mlaen, ac arficed os medr, ddychryna os nloeth difrodadau y dafarn. Ochi! mae an- tar yu gwanu, ac yn hared i synhio i tes- mair wrechbau yr ogyfa. Mae crefydd yu ochensidlo yu drwmlywthing o herwydd cyf- lwr byd yr yfed. Mae dirwest a'i phau yu ddyfroedd, a'i dagrau yu hid yu ogwyueb y drychineb.

"Prodyr a thadua, oelli oes gan gothau fel hyn hawl i'u sylw a'i gormod. Yddai dy-

wedyd fod gwaredigaeth Cymru mewn llwyr ymwrthodiad a'r diodydd sydd yn dyfetha y geneid! a llwyr ymwrthodiad yn llaw blaenorïad y bobl? Onid dymunol fyddai gweled achos dirwest yn llwyddo; ond ni lwydda heb ymarfer â moddion. Onid drwy ymarferiad â moddion y gweithir pob achos ar y byd? Nid heb ymarfer â moddion mae crefydd wedi llwyddo, ac nid heb foddion y llwydda achos sobrwydd—a phob peth sydd yn galw am ymarferiad â moddion sydd yn rhwymo hefyd i feddwl am y moddion goreu a mwyaf effeithiol i sicrhau yr amcan mewn golwg.—Rhaid gan hynny gael rhywbeth i'n cyfluroi gydag achos dirwest.”

[Yn nesaf, gosodir cynllun y gynhadledd dan sylw, a gwahoddir. gweinidogion dè a gogledd, o bob enwad, i fod yn brwsennol.—Nid yw y lle wedi ei benderfynu eto, ond bwriedir ei chynnal mewn rhyw fan cerbydaidd yn y debeubarth. Caiff yr amcangyfrif man eu hysbysu yn brydlawn. Teiyns yr anerchiad mewn apelriad difrifol at y gweinidogion a'r eglwysi:]

“Mae ein hyder ynoch na chaiff ein cais hwn atoch fod yn ofer. Gwyddom pan y deloch chwi allan yn nerth eich Duw fel un gwr o un galon nad oes dim a saif o'ch blaen. Deuwch, frodyr, deuwch. G deuwch i ni gael cynhadledd lucosog. Ymgysarfyddwn mewn cydymgyngoriad er cael deall meddylliau ein gilydd ar yr achos pwysig hwn; ac er cael allan rhyw gynllun effeithiol tuag at lwyddiant. Wrth hyn y dangoswn i bobl ein gofal ein bod am flaenori yn mhob achos da; ac wrth hyn y dangoswn i fasnachwyr y pethau meddwol ein bod yn mawr anghymeradwyo maanach sydd yn dyfetha ein gwlad, ac yr argyhoeddwn y meddwon ein bod yn teimlo drostynt ac yn gwir ddymunio eu lles. Mae yn llawn bryd i weinidogion yr e'angyl gymeryd achos dirwest yn achos iddynt eu hunain, a blaenori ynddo.”

NATUR GWEDDI.

1. Pa beth yw gweddi? Gweddi yw cyflwyniad o ddymunïadau at Dduw am bethau cyson a'i ewylls, yn enw neu drwy gyfryngod Iesu Grist, drwy gynorthwy yr Ysbryd Glân, ynghyd a chyfaddefiad o bechodau, a chydnabyddiaeth ddioleugar o'i drugaraddeu. Megs ag y mae yr ysgrythyr yn llythyr Duw, yn yr hwn y mae yn agoryd ei feddwl i ddyw, felly y mae gweddi yn llythyr dduw, yn yr hwn y mae efo yn agoryd ei feddwl wrth yr Arglwydd. Cymhwys y cyffelybwyd gweddi i ysgel Jacob, un pen i'r hon oedd ar y ddaear, a'r Hall yn cyrhaedd y nefoedd.

2. Mewn perthynas i wrthddrych gweddi. Duw yn unig yw gwrthddrych gweddi, ac sydd i gael ei addoli trwy weddi; ac i'r dyben i oebelyd yr enogrydd o sillun-addol-

iaeth. Y mae y ddyledswydd hon mewn modd pendant yn condemnio a rhybuddio yn erbyn y gwrthni a'r pechod o weddio ar unrhyw greudur, pa un bynag ai yn mblith llu y nef, anifeiliaid y ddaear, neu bethau anfywydol, yr hyn yw eilun-addoliaeth y Paganïaid, a'r iaaf y dichon dyn ymostwng iddo. Nid yw pawb heb wybod fod rhai yn ein byd ag a fynant gael eu galw yn Grisionogion yn yr arferiad o blygu o flaen delwau cerfiedig, a gweddio ar seintiau ymadawedig fel eu galwant, heb wybod pa un ai yn y nef ai yn uffern y mae y cyfryw; ac wedi cyfansoddi ffurf-weddïau i'w hamrywiol seintiau; gan hynny ni ddylem weddio yn addoliadol ar neb ond ar yr unig ddoeth Dduw, oblegyd Efe yn unig sydd hollwybodol—Efe yn unig a ddichon ddiried a gwybod a ydyw ein gweddïau yn gywir, ac yn tarddu o'n calon ai peidio. Efo yn unig sydd hollbrwsennol bob amser, i wrando cais ac ymbil gweddiwr cywir. Efo yn unig sydd hollalluog ac holl-ddigonol, yn abl i roi beth bynag a ofynnem ganddo. † foddloni a llawenychnu y rhai a lefant arno. Efo yn unig yw gwrthddrych ffydd! (Ioan 14. 1.) ac am hynny, Efo yw unig wrthddrych gweddi. Ebuf. 10 14. Iddo efo yn unig y mae addoliad crefyddol yn ddyledus. Efo yw y ffyddlonaf, fo saif at ei sir, gan fod yn barod i gyflawni yr addewidion gwerthfawr a'i, yn anghyfeiwidiol ac yn wastad yr unig; ac felly yn barod i gyflawni pob addewid a wnaeth efo er ein diogelwch a'n cadwedigaeth. Gan hynny, gweddïai i bob pabydd sydd yn gweddio ar y seintiau ffieiddio y gorchwyl pechadurus ac annuwiol yn eu calonau. Mae yr hwn sydd yn gweddio ar y seintiau yn ysbeilio Duw a'r aurhydedd dwyfol hynny ag sydd yn ddyledus iddo efo yn unig; ac hefyd yn ysbeillio Crist o'i awydd cyfryngol, yr hon sydd briodol neilldnoel bethau i iddo efo. Ond am y gwir Grïstion, pan byddo efo yn gweddio, y mae efo yn pasio pob creadur, a'r seintiau, a phob peth arall o ran ei feddwl, ac yn myned yn uniongyrchol at wir wrthddrych gweddi, sef Duw, yn enwedig mewn gweddi ddirgel. O'r holl weddiâu sydd yn perthyn i'r gwir Grïstion, nid oes yr un mor hoff ganddo a'r weddi ddirgel: o herwydd dyma y moddi'n neilldnoel i'w ddyogelu rhag effeithiau barnedigaethau cyboedd yn amser adfyd a blinder cyffredin; ac hefyd yn foddion arbenig i gadw yn fyw a seithrin bywyd o ras a grym dauwioldeb yn y gellon ac yn y fuchedd, fel y byddo yn gyfoethog tuag at Dduw.

Gynt o Manchester.

M. E.

DYFAIS CARIAD.

Adrodda yr "Abeille Cauchoise" yr hanes esulynol:—"Ychydig wythnosau yn ol ffermwr teilwng yn agos i Yvelot, yr hwn er yn ddiweddar sydd yn wr gweddw, a aflonyddwyd ganol nos gan gyfarthiad nebel ei gi. Pan nosbaedd at y creadur ymddangosai yn ofnus iawn; ac ar hyn cymerodd y ffarmwr ei ddryll, ac a aeth i chwilio i'r achos o'r honynt. Ar unwaith efe a welai ddrychiolaeth ddychrynlyd, wedi ymwiago mewn cynfas wen, yn codi i fyny y tu ol i'r chawdd! Trodd y ffermwr yn welwias gan ofn, a chrynai ei seolodan gan faint ei ddychryn. Pa fodd bynag, efe a ymdrechodd sibrdd, "Os ydych yn dyfod oddiwrth Ddaw, llefarwch; ac oddiwrth y diafol, diffeuwch!" Yna atebodd y ddrychiolaeth, "Adyn! myfi yw eich gwraig dregonedig, wedi dyfod o'r bedd i'ch rhybuddio na phriodoch Maria A—, yr hon yr ydych yn ei charu; nid yw yn deilwng o'm gwely; yr unig ddynes sydd i'm hollynu i yw Henrietta B—, priodwch hi; neu erledigaeth a thragywyddol boen a fydd eich tynged!" Yn lle llethu y ffermwr i lewyg, parai yr aserchiad rhyfeddol yma, gau y ddrychiolaeth, adnewyddiad i wroldeb y ffermwr, a rhuthrodd ar ei ymwelydd ysbrydol; ac wedi tynnu y gynfas oddiam dani, caisf mai Henrietta B. ei hun ydoedd, yn edrych yn wirion dros ben. Dywedir i'r ffermwr, o herwydd ei gymeradwyaeth o ddyfais yr eneth, gael ei uno â hi mewn glân briodas yn ddioced."

HEDDWCH A RHYFEL.

Maz y pwngc hwn yn derbyn sylw mawr yn y dyddiau hyn trwy Loegr a Chymru, &c. Cynneller cyfarfoddydd lluoeg, ac ymdrechir cynhyrfu y wlad trwy arthiaeth ac ygrifensiadau, fel y cyflawnir geiriau y profwyd ar fyr: "A hwy a guraut eu cleddyfau yn sychan, a'u gwaiw-fyn yn bladuriau; ac na chyfyd cenedl yn erbyn cenedl, ac na ddysgant rhyfel mwyach."

Yn y Dinas, Morganwg, traddododd y arch. J. Roberts, Tabernacl, Merthyr, araeth orchestol dros ben, yn gosod allan erchyllidra rhyfel, ynghyd a'r cyflwr trueus y mae dyn yn myned iddo wrth fyned yn filwr, trwy fod y naill yn nod i'r llall i saethu ato! Dywedai nad oedd un genedl dan y nef yn genedl Gristionogol, oblegyd fod pob cenedl am rhyfela, ac felly eu bod oll yn groes i air Duw, yr hwn sydd yn dywedyd, "Cerwch bawb eich gilydd; gwnewch dda i'r sawl a wnel uwed i chi; bendithiwch y rhai a'ch meiddhiant," &c. Cododd ddarn bychan o un o ddyohymygon y Dr. Franklin am rylel, yr hwn a ddychymygai fod dyu wedi ei godi fr ffarfafen, ac iddo gwrdd ag un o'r angylion yno a dechreu starad ag ef, "A ddygi di fi i lawr i'r ddaear i weled meibion dynion?" obe y dyn; a'r angel a'i dygodd. A hwy a ddingynasant tua'r West Indies; lle y

gwelant ar y naill fryn fyddin o wyr arfog gan deyrnas Lloegr, a byddin arall ar y bryn acw gan y French, eill dwy yn barod i ryfel; ond dacw hwy yn newu yn mlaen, ac yn tanio y naill tuag at y llall, nes oedd yno gannoedd o gelaneddau mewn ychydig amser! Y dyn a dredd at yr angel, ac a ddywedodd wrtho, "I'r ddaear yr oeddwn i am i ti fy awyn, ac nid i uffern; at feibion dynion, ac nid at gythreuliaid."

Traddododd yr un gwr ddwy ddarlith rhegorol ar "Adferiad yr Iuddewon" yn Nhreforest. Dywed gohebydd y "Bedyddiwr" fod y darlithiau o werth i fyned grym ffordd idd eu gwrando i ni y cenedloedd, ond pe faint mwy iddynt hwy, yr Iuddewon; ond nid oedd un o honnynt yn o.

Y MEDDYG LLYGAID.

HYRAW OLYGYDD.—Yn y rhifyn diweddaf, tu dal. 115, gwelais ysgrif dan yr enw "Meddyg Llygaid," wedi ei ysgrifenu er budd a lles fy nghydgenedl yn ardal oedd Pottsville a'i chyffiniau gan Thomas Evans, St. Clair, cynnwysiad pa un a'm llonodd yn lawr, o herwydd y mawries a allai mwnwyr y cylohoedd a enwyd uchod ei dderbyn trwy gywreinerwydd yn gystal s pharodwydd dibafal y meddyg llygaid (*oculist*), sef Benjamin Lewis, o New Philadelphia. O'm rhan fy hun, pe bawn yn aros yn y cylohoedd (er y dichon y byddaf), arferwn fy holl ddylanwad er sefydlu cynllun Mr. Evans. Am wybodaeth eangfaith, a chywreinerwydd manyl-graff Mr. Lewis, yr wyf yn brofiadol o honnynt, o'r hyn lleiaf gwnaeth waith meddygol ar fy llygad er ei adferyd i'w sefyllfa gyntefig, ag y gwnaf gofio am dano tra byddaf fi byw! Deryn o lo a aeth i'm llygad i'au, ac wedi poeni llawer, dywedodd rhyw Gymro gwladgarawl wrthyf am gywreinerwydd Mr. Lewis, (yr hwn, er nad oedd yn byw yn mhell oddiwrthyf pryd hyn, nid oeddwn yn gwybod am ei fedruarwydd i drin llygaid); aethum ato, a derbyniodd fi yn barchus. Dealodd eithafion fy nholur; cymhwysodd ei foddion at fy llygad, a chyn pen pedair awr yr oedd y poen wedi darfod, a minau yn alluog dranoeth i ddilyn fy nghoruchwyliaeth. Mae hyn braidd yn anghre ladwy, ond y mae yn wir. Oni buasai gwybodaeth helaethawr Mr. Lewis ni buasai geuyf yn bresennol ond un llygad yn lle dau.

Cyfaddefaf fy mai, Mr. Golygydd, y dyllawn fod wedi bysbyn ei rinwedd yn gynt er lles y cyffredin; ond "gwel hwy'r na hwy'rach."

Dymunwn yn ostyngedig ar fy nghydgenedl gymeryd at eu hystyriaeth gynllun Mr. Evans; a chan fod Mr. Lewis yn wybodus am natur anhwylderau tarddiadol ac archollion, &c., gellir gydag ychydig draul osod y Cymro clodwiw mewn sefyllfa fel y gallio wrteithio ei wybodaeth, ychydig a'i arferyd er ilos pawb. Yr eiddoch, &c.

Gwilym Myrwy,

Manion a Byr-hanesion.

TROAD Y RHOD.—Mae yr holl dollau ar ddygiad llyfrau tramor i Rufain wedi eu dileo, a phob caethiwed oedd ar y wasg wedi eu symud. Mae Archbill yn argraffu yr epiatol at y Rhufeiniaid, ynghyd a nodiadau arno, yn Rhufain, y dyddiau hyn. Y mae argraffiad o Feibl Diodatti yn cael ei gyhoeddi yno hefyd. Heblaw hyn y mae argraffiad o Feibl Martini yn cael ei ddwyn allan yn Florence, a chyhoeddir argraffiad arall o Feibl Diodatti yn Pisa. Y mae argraffiad cynnwysedig o 500 o gopïau o waith un Pol cario, ar y llesion a ddeiliant o angeu Crist, wedi eu gwerthu oll, ac argraffiad arall o bum' mîl yn awr yn y wasg, er fod yr awdwr a'i lyfr wedi eu condemnio gan Eglwys Rhufain. Fel hyn, yn ughanol holl derfysg-oedd y dyddiau cythriblus hyn, y mae "gair yr Arglywydd yn rbedeg ac yn cael gogonedd" hyd y nod yn Rhufain ei hunan, ffynonell tywyllwch ac anghristaeth.

Gellir penderfynu mai nid y dynion goreu yw y rhai hyn sydd yn caumol swyaf ar ynt eu hunain; ys dywed y Cymro Bach, pryd bynag y cyfarfyddir â dynaedd yn arfer llawer o heraroglau o gylc' ei berson. gellir penderfynu fod yno rhyw ddirygaawr annymuol yn perthyn iddo.

Gofynodd twrne lled gnafaid i foneddwr teilwng. Beth oedd gonestrwydd? "Beth yw hynny i chiwi, ayr?" atebodd y boneddwr, "edrychwch chiwi ar ol yr hyn a berthyn i chiwi eich hunan."

Y rhai mwyaf anwybodus ydyw y rhai mwyaf huanau dybus, a'r rhai mwyaf annerbyniol o gyngbor. Nid dynt allnog i ganfod eu haawybudsaeth eu hunain na doethineb eraill.

Y ma' lladron yn troi yn ddigrifol: yabeiliwyd gwingell boneddwr ger Cheltenham yn ddiweddar, a gadawai uu o'r lladron y nodyn hwn iddo: "Auwyl Mr. S., mi a brofais eich gwini: nid oedd yn ddirwg i'w gymeryd."

Dyn y cwynid iddo am fod ei wraig wedi rhedeg i ffordd, a ddywedai, "Peidiwch a chwyno i mi nes delo hi yn ei hol."

Y mae natur yn ein dysgu ein bod yn ddi-bynol ar ein gilydd ac yn wasanaethgar i'n gilydd—fel olwyn gae, yn gyru y naill y llall yn mlaen i gyflawni ein gwahanol gylchoedd.

Gwraig tafarnwr yn Suffolk a syrthiodd i gygeu yn yr eglwys, a gollyugodd ei ffrtan, yn yr hwn yr oedd ei hallweddau. Wedi deffro gan y awu, dywedai, "Drata ti, Sal, dyna jwg arall wedi tori."

Torodd gwraig i wenwr o'r enw Groce, yn Leicester, ben ei phlentyn ag ellyu brou yn hollol oddiar ei gorf ag ellyn. Pan ddaeth y gwr adref i'w forenfydd, cafodd ei blantyn wedi marw, a'i wraig yn arwr.

Yn ddiweddar, cymerwyd dyn i fynu yn Llundain o'r enw Jeremiah Donevan, yr hwn a lofruddiodd Cornelius Crowley, tua thair blynedd ar ddeg yn ol, yn agos i Skibbereen,

Iwerddon. Yr oedd Donevan yn cadw buchod mewn cae, ac aethai Crowley, yr hwn oedd ar y pryd yn dra sychedig, i'r cae, gan ddechreu godro un o'r buchod, pryd y syrthiodd Donevan arno, gan ei daro i lawr a churo ei ben nes y bu farw. Cyfarfu brawd y treuedig ag ef yn Llundain, a rhoddodd ef yn ughafael y swyddogion.

Nid mynych y mae golud yn rhoi llawer o ddedwyddwch; ceir calousa trymion mewn cerbydan gwych: tra y gall y llafurwr tlwad duwiol fyued at ei orchwyl gyda meddwl heddychlon a chalon siroli, a rhoi ei ben i lawr yn gysurus ar ei obenydd—hyn ydyw bendith bywyd.

Yn yr "Albany Express" ymddangosodd yr hysbysiad nodedig a ganlyn: "Yn eisiau, Gwyddel nerthol o gorf i ddal tafod fy ngwraig—y mae hi a minnan yn methu a'i gadw yn llonydd."

Cynaliwyd treugholud yn ddiweddar ger Lemiington, ar gorf boneddiges ieangc, 16 oed, o'r enw Miss Ann Stewart. Ymddangosai oddiwrth dystiolaeth John Pugh, cerbydwr ei thad, ei fod pryduawna dydd lau, wedi clywed un o goffylau ei foistr yn gwneud awa anarfero! yn y stabl, a phan aeth i'r lle, gwelai Miss Stewart ar lawr yn ei dau ddawl o dan y ceffyl. Yr oedd y gwaed yn rbedeg o'i phen, a llawer o waed ar y llawr. Byddai y drengedig arferol o borthi a chuffeioio y ceffyl yn achlysurol; ac yr oedd yn hynod o lonyd i, ac yn ymddangos yn deimladwy o'i sylw o hono. Barnai tyt ei bod hi f. lly y waith hon yn ei borthi, pan y gallai y ceffyl yn chwareus dafu ei boumet; ei fod yn ganlyniol wedi dychryn a rhoddi cic i Miss Stewart yn ei phen. Pan gafodd y cerbydwr hi yr oedd yn gwbl farw. Dedfryd, marwolaeth ddamweiniol.

MEDDWDOD.—Yn ddiweddar, yn Sheffield, cafodd y meddyg swyddol hyd i ddyneus druenus o'r enw Jane Blackwell, yn marw ar sypyn o wellt badr, mewn ystafell heb ddim dodrefn yuddi. Yn fuan wedi iddo fyued i mewn i'r ystafell hi a fu farw. Yn yr un ystafell, ac ar yr un pryd, yr oedd ei gor-dderchrwr yn prysur wneud par o esgidiau. Yr oedd y ddau yn yfwr ac ysmocwyr dir-fawr; ac o herwydd hynny, er fod y dyu yn grydd campus, ac yn enill arian da, yr oeddent bron a llewygu. Yr oedd yr ystafell yn domen o fudreddi, sawr yr hwn ydoedd annydddefol. Ni fuasai y dyn allan o'r lle hwn ond un waith mewn yepaid bliwyddyn a phedwar mis. Gwyddid i'r ddyne yfed mewn un diwrnod dri-ar-ddeg ar ugain pint o gwrw.

DINYSTR DEUDDIG O FYWYDAU.—Mawrth 14, cymerodd ffirwydriad (*explosion*) dinystriol le mewn pwll glo yn y Patricroft Colliery, tua hauner y ffordd rhwng Wigan a Hindley, yn fuan wedi i'r dwylaw, 25 o nifer, fyued i lawr at eu gwaith. Daeth deuddeg neu dri-ar-ddeg, dyuon a bechgyn, i fynu heb gael niwed, a dywedai rhai o hon ni na themlasant hwy nemor dim oddiwrth y ffirwydriad yn y parth o'r pwll y gweithient hwy. Yn mahan ychydig amser, chwilliwyd y rhanau

eraill o'r gwaith, ac erbyn un-ar-dddeg o'r gloch, cafwyd wyth o gyrf. Yr oedd: heu wr o'r enw John Lewis, wedi ei losgi mor ddychrynlyd, fel y bu farw yn mhen awr, a lladdwyd tri o'i feibion trwy y ddamwain. Yr oedd dau eraill wedi eu niweidio yn drwm iawn. Erbyn hanner dydd cafwyd dau eraill ya feirw, a meddylid eu bod oll allan; oad yn mhen ychydig fynudau daeth gwraig o'r enw Pindar i ymboli am ei gwr, yr hwn a ddywedai ei fod yn y pwll, ac mhen ychydig amser cafwyd ei het.—Yr achlysur o'r firwydr-iaid ydodd i un o'r dyuion fyned a chuanwyll oleuedig noeth i barth o'r pwll. yn groes i orchymyn penudol y tanwr, yr hwn a fusasai trwy y gwaith rai mynudau cyn hyny, ac a oeddud y bwrdd losgnwy (*fire-dump board*) i fynn, yr hwn ni ddylai y dynion fyned hebio iddo pau welant ef wedi ei osod mewn sarbyw gwr o'r pwll.

LLOFRUDDIAETH.—Y mae dau ddyu ieuango wedi cael eu traddodi i garchar Maidstone, ar y cyhuddiad o fod wedi llofruddio heusafgwr o'r enw Laws. Yr oedd Laws yn bur oed ranus, yn byw ei hunan mewn pentref a elwir Bertheden, a thybid gan lawer, oad yn gyfeillorau, ei fod yn gybydd, ac yn berchen arian. Torodd y ddau ddihibryn ieuango i'r tŷ ganol nos, ciras ut yr hen wr yn ei ben a darn o hairn, a chymersant ymaith gyda hwynt bob peth a allasant. Gallodd Laws ymlugo i dŷ cymmydog, ond bu farw yn fuan. Y mae y ddau wedi cyfaddef eu heugrwyld.

Y mae y swd oernadaidd am gynnisfer o lofruddiaethau diweddar yn Lloegr yn ddiagon i ferwino clustiau pob dyn teimladwy. Sarah H. Thomas, morwyn i hen ferch foneddig yn Nghaerod, a brofwyd yn eung yn mhrawdlys Caerloyw, a chafodd ei dihenyddio yr 20fed o Ebrill.—James B. Bush, am lofruddiaethau yn Stanfield Hall, ger Norwich, a ddihenyddiwyd yn Norwich ar yr 21ain o'r un mis. Ni wnaeth ef yr un cyfaddefiad.

TYMHER DDA.—Nid oes dim yn fwy gwerthfawr yn y nodwedd fenywaidd na mwynder tymher. Ni all cartref fod byth yn dd-dwydd hebdo. Y mae yn debyg i'r blodau a dyfant ar ein llwybr, yn adfywio ac yn siriol. Wedi i ddyu gyrrhaedd ei gartref yn yr hwy, wedi blino gan lafuron y dydd, mor byfyd ydyw gair yn deilliaw oddiar dueddiad hynaws. Disgyna fel tywyniad haul ar ei galon; ond y mae gair digllon neu anuanud yn effeithio fel halen ar gig noeth.

LLYNGU WIWER.—Gofynai coegyn balchaid, yr hwn a wisgai sydyn anferth o few ar ei wesi uchaf, i foneddigs ieuango, "Pa fodd yr oedd yn edrych?" Atebodd hi'nau, "yr ydych yn edrych yn gymhwys fel pe buasech wedi llyngw wiwer, ond wedi gadael ei chynffon y ta allan i'ch ceg."

Mae y Freinas Victoria ya debyg o fod yn y fan eto.

"Cwyd, fachgen, cwyd yn union; y mae yr haul wedi codi or ys dyw awr;" ebe meist'r wrth ei was yn ddiweddar. "Beth am hyny, syr," ebe y gwae ar ei gefn ya y

gwely? "beth pe bai yr haul yn codi ddwy awr cyn dydd, a yw hyny yn uu rheawm fod yn rhaid i mi godi? Na, na, meist'r, ni ddeu'wch drosef yn y ffordd yna hefyd."

PUM' FFAITH.—Ffydd ddiarygog yw y dduwinyddiaeth oreu: bywyd da yw yr athronddyag oreu: cydwybod rydd yw y gyrraith oreu; gonestrwydd yw y lywodraethyddiaeth oreu, a chymmedroldeb yw y feddygiaeth oreu.

D. D.—Pan ofynwyd i'r Parchedig Dr. Phillips, Neuaddlwyd, gan ben wreigan, beth oedd y D. D. a ddoid ar ol ei enw yn arwyddo? atebodd mai yn debyg mai Dyn Dwl oedd eu hysyr.

Geiriau da a wnant gyfeillion—geiriau drwg a wnant elynion.

DYFFRYN Y MISSISSIPPI.—Dyma y Dyffryn helaethaf yn y byd adnabyddus; ac nid oes gyffelyb iddo ar wyneb yr holl ddaeer. Cyfrifir ei fod yn 2,500 o filldroedd o hyd, ac o 1,200 i 1,500 o filldroedd o led. Meddylir fod y dyffryn hwn yn orchuddiedig gan for yn yr oesoedd gynt; ac i'r dwfr gael ei gau allan a'i sychu i fynn gan gynhyrtaidau llosgafaid olynol. Y dyffryn hwn yw y parth mwyaf byfryd, y cyfoethocaf, a'r ffwythlonaf o'r holl fydd, ac haerir ei fod yn alluog i gynnal poulogaeth o 100,000,000 o drigolion!

YR YMHOIAD.

FFELYCHIAID.—GAN IORWERTH GLAN ALLED.

Dŵ dwon, Wyntoedd gwae,
O'm calon yn rhoi sydd,
Am fan na wyla neb
Marwollon ddaerau prudd?
Rhyw gilfach draw mewn glyn,
Yn y gorllewin pell,
Lle'r enaid ga fwyntau
Orphwysfa lawer gwell?
Y gwyt, gan edwi i' stalaidd lef,
Ateb! gydag oeb, nas gwyddai ef!

Ti, Ddyfnder nerthol, sydd
A'ih donau'n chwaeu'n llw,
A wy:iddot ti am fan
Ya zambell mewn yys ga,
Lle gall blinderog ddyn
Orphwysio mewn rhyw nyth
Nad all un gofid fyw
Na chariad farw byth?
Ond treigla'r tonau mewn chwyddedig hys,
Och neidant oll, na wyddent hwy am un.

Tydi, seirnaaf Lloer,
A'ih wedd nefolaidd dloer,
Tra'n tremio ar y ddde'r
Yn monwe ddu y nos,
A welaist ti trwy'th gylch
Hoff lamerch gallai un
Dan fach gorhrymder gael
Deddyddwch iddo'i hun?
Dae fanteis' o'mwami cuddia'i threm oedd was,
A melniais trist, dywedai, nad oedd man!

Fy Enaid, Gobwth. Ffydd,
A wyddoch chiwi ddim oll
Am un ymguddfa sydd
Iddyn rhag myn'd ar goll?
Lle gae marwollon gael
Seddithion rhif y gwith,
A balm i'w elwysau'n hael,
Gorphwysra dawai byth?
Ffydd, Gobwth, Cariad, a phreiddiaeth lef,
Gae hwylio'u hedys, d'wedent, "Yn y Nef!"

PENNILLION I'W CYFIEITHU.

Cyflwynedig gan Robert Ellis, Old Mines.

THE DEPARTURE OF THE BARQUE ALGOMA FOR SAN FRANCISCO.

BY MRS EDMUND A. SOUDER.

Farewell, dear friends! We must away!
Our bark is floating free;
Welcome to us the ocean's spray—
Welcome the wind's wild symphony!

We seek the Sacramento strand;
In California, far away;
There brightly gleams the golden sand,
That tempts us from our homes to stray.

We leave our wives and children dear,
We leave our firesides' peaceful gleam;
Nor can we doubt that many a tear
Will swell the Sacramento stream.

'Tis for the sake of those we love
We brave the dangers of the deep:
We put our trust in God above,
Who ever doth his children keep.

We bear a freight of kindly hearts,
More rich than California ore;
We seek a while the busy marts,
That border San Francisco's shore.

May He who rules the hearts of men,
Preserve our souls from shipwreck there;
And safely bear us home again,
To breathe anew our grateful prayer.

We leave our dearest friends with Him!
More kind than brother He will prove!
Nor change, nor absence e'er can dim
Our memories fond of those we love.

Farewell! the Algoma's flag, so bright,
Is proudly fluttering in the breeze;
We bid our native land good night;
Our home, sweet friends, is on the seas!
Philadelphia, March 1st, 1849.

YMDIDDAN DYDDORGAR

Ar Formoniaeth, rhwng Dic yr Halliw, Ned y Mwnwr, a Sam y Sant.

(Parhad o tu dal. 113.)

Sam—Wel, Dic, yr wyf wedi dod i'r maes
'r rwan, ac yn fy llawn arfogaeth hefyd: lle
mae Ned, dywed?

Dic.—Purion, Samuel: dan parth ysbryd
Moroni ab Mormon fo gyda chwi. Ust! dy-
ma Ned yn dyfod

Ned.—Dwe'dydd da i chwi, fechgyn; mae
yn llon genyf eich cyfarfod, a chael cyfleus-
dra fel hyn i wneud ymchwil i ddwyfolrwydd
Mormoniaeth. Gobeithiwyf fod Samuel yn
barod i wneud gwyrth heddyw er ein hargy-
hoeddi i'r ffydd Formoniaidd, megys ag y
gwnaeth Elias gynt ar ben Carmel, tra yn
ymdrechu adferdy gwir grefydd, ac amddi-
ffyn hawliu Daw Israel.

Sam.—D'edwch a fynoch, y mae'r dawn
gwyrthio! yn ein hoglwyys ni!

Dic.—O'r goreu; "the proof of the pudding
is in the eating," fel y dywed y Sais: onite,
Ned?

Ned.—Ofnwyf fod gormod o *raisias* a rhy
fach o reymau yn y *pudding* Mormonaidd;
fod blas Joe arni, ac uid y genad nefol. Mae
rhywrai yn medru profi yr ysbrydion, Sami;
ac yn gwybod y gwahaniaeth sydd rhwng
chwaeth cnawdol y profwyd Joe i'r hyn a
gyhoeddiid gan engyl y dyddiau gynt, &c.

Sam.—Yr ydych chwi yn gwadu gweini-
idogaeth angylion, ynte?

Ned.—Addefwn weinidogaeth angylion yn
yr oes hon; sef, eu bod yn gweini ar eti-
feddion cyfiawnder, y rhai a gant etifedda'r
iachawdwriaeth; ond nid fel cenbadau i am-
lygn ewyllys Duw, amgen yr hyn sydd yn
ein meddiant yn barod; ac nid ydym yn
teimlo un diflyg ar y pen uchod, gan fod yr
efengyl hon am y deyrnas yn ein meddiant
eisoes, yr hon sydd yn cynnwys pob peth
angenrheidiol yn nghyswllt ag iachawdwri-
aeth dyn euog. "Daw wedi iddo lefaru
lawer gwaith a llawer modd, gynt wrth y
tadau trwy y profwydi, yn y dyddiau di-
weddaff hyn a lefarodd wrthym yn ei
Fab" "Pa fodd y diengwn ni os esgulus-
wn iachawdwriaeth gymmaint," &c. Gwell
genyf lwyso fy euaid ar "efengyl anwyl
Iesu," yr hon wedi dechreu ei thraethu drwy
yr Argliwydd, a sicrhawyd i ni gan y rhai a'i
clywsant ef, nac ar holl wyrthian Mormo-
niaeth—cuddiedig bothau mynydd Cumorah,*
y llafnau dychymygol—oraclau y gau-broff-
wyd, ac hyd y nod tystiolaethau angylion y
Saint Diweddaff.

Sam.—Onid drwy weinidogaeth angylion
yr rhoddes Daw y ddwy lech oddiar Sinai yn
nwyllaw Moses, cyfryngwr y genedl Iuddeu-
ig? ac onid yr on mor briodol iddo roddi
llafnau aur llyfr Mormon ag oeddent gudd-
iedig yn mynydd Cumorah drwy gyfrwng
angel yn llaw y profwyd Joseph Smith? os
credwn y blaenaf, paham yr olaf?

Ned.—Gwir mai drwy weinidogaeth angyl-
ion y derbyniodd Moses lechau Sinai; ond
cyn wired a hynny fod genym ni y trysor
hwn (sef yr efengyl) mewn llestri pridd: a
chan fod y trysor aumhrisiadwy hwn wedi ei
ddodi mewn llestri pridd, llestri pridd, ac
nid angylion, ydynt yr *agents* i wneud y
trysor yn hysbys i dlodion y byd. Os dododd
Duw y trysor mewn llestri pridd, pwy a'i
cuddiodd yn y ddaear? ef allai mai brawd
henaf y dyn a guddiodd y dalent gynt! Gan
i Ddnw ddodi "r trysor hwn" mewn llestri
pridd, carwn wybod pa adeg y'i cymerwyd
oddi arnynt, a gweled y sel ag oedd wrth
gomisiwn yr angel a'i rhoddodd yn y llestri
Mormonaidd. Cofied Sam yr hyn a ddywed
Paul, "Nid i'r angylion y darostyngodd efe y
byd a ddaw (sef yr oruchwyliaeth efengyl-
aidd, neu gyflawnder yr efengyl,) am yr hon
yr ydym yn son."

Dic.—Mae Sam yn y *gwter* eto. Tybied
mai aur oedd y llafnau hefyd?

Sam.—Iâ, mae fod cyfiawnder yr efengyl
neu lyfr Mormon, wedi ei yagrifenu ar lafnau

* Cumorah, yn ol llyfr Mormon, yw saw y myn-
ydd, yn yr hwn y darganfyddodd Joe Smith y llafnau
aur.

sar, yn eglur ddangos rhagoriaeth cyflawnder yr efengyl ar yr oruchwyliaeth Iuddewig.

Ned.—Dyna adnod o lyfr Mormon, feddylw'n Ond gwrando beth a ddywed yr Arglwydd am yr oruchwyliaeth ddiweddfaf, "Myfi a ddodaf fy nghyfreithiau yn eu meddwl, ac yn eu calonau yr ysgrifonaf hwynt," &c. nid ar lochan Sinai, nac ar lufna Cumorah; ond yn y meddwl, ac yn y galon. Dyma ragoriaeth agsydd yn worth son am dano. Pa un i greu, Dic, ai y digelwyddog Dduw, neu goeg-chwedlan Mormoniaeth?

Dic.—Nid wyf yn gweled cyssondeb yn ymresymiad Sam; nac ychwaith yn gweled angen am y llafnau aur fel dwyfol ddatguddiad. Eto carwn gael y llafnau os oeddynt yn sar befyd. *Spec* odiaeth fyddai hyny—California teg.

Sam.—Nid gwiw d'eyd fel yna, oblegyd yr wyf fi fy hun ac eraill yn y lle hwn, wedi gwel'd angylion, ac wedi derbyn datguddiedigathan pwysig drwyddynt.

Dic.—Felly'n siwr, mae Sam yn cadw cwmpeini da beth bynag. Rhyfedd mor segur yw'r angylion, cyn eu bod yn medru hebgor eu hamser gwerthfawr er cynhyrfu Sam a Jaco, a modryb Shiwan, &c., i freuddwydio

Ned.—Yr ydwyf wedi taro yr hoel ar ei ohlopa. Dic. Dywed y Cadben Jones, yn Hanes Saint y Dyddiau Diweddfaf, ta dal. 10. "Yr ydym yn breuddwydio datguddiadau," &c., "a dyma on ffordd (eb efo,) sydd gan y nefoedd a'i llu i gymdeithasu a thrigolion y ddaear," &c., sef drwy freuddwydion.

Dic.—Wel, yr oeddwn yn lledfeddwl o hyd law crefydd seiliedig ar freuddwydion oedd Mormoniaeth: math o *fortune telling* crefyddol, gan adrodd eu breuddwydion, a'u deogli yn eu cyfeillachau neillduol.

Ned.—Iâ, breuddwyd yw sail yr hudoliaeth, grym yr adeiladaeth ac addurn synagog Satan. Breuddwydiodd Joe Smith ei hun yn Lieut. General y Saint—Breuddwydiodd y Cadben Jones ei hun yn Apostol Cymru—Breuddwydiodd Jaco ei hun yn Hullallnog—Modryb Shiwan ei hunan yn broffwydes: a thishau Sam, dy hun yn Sant. Dyma'r gadwyn Formonaidd, yn cynnwys dolenau man ac am, ac oll wedi eu gwneud i fyddu o freuddwydion.

Dic.—Ac fel breuddwyd y diflana, yn ol fy mroffwydoliaeth i.

Sam.—Mae'r angylion yn aros gyda'r Saint ar y ddaear, er dysgu iddynt fyrrd cyflawnder.

Ned.—Mae'r Cadben Jones a Sam yn union yr un olygiad ar y pen hwn; dywed y Cadben Apostolaidd, "Ymddengys i mi fod yr angylion, pan y bo gan Dduw Saint teilwng o hyny ar y ddaear, yn aros gyda hwynt ar y ddaear," &c. Yr athrawiaeth yw haeddiant dyn; a'r dyben yw dysgu iddynt fyrrd cyflawnder: rhyfedd y fath fyrrd anheffwng a ddysoedd yr angylion i'r teulu hyn yn Dowlain yn ddiweddar. Yr oedd un o hwynt, sef chwae'r Formonaidd, yn gwasanaethu mewn oep gyfrifol yn Dowlain, ac un

o'r brodyr yn caru gyda hi, a syndod y fath deulu ardderchog oeddent. Yr oedd yr angylion ac ysbrydoedd y byd anweledig gyda hwy mor lluosog a'r *cylicia*, ebe hwy; a'r fasnach oedd yn cael ei chario ym mlaen ar y pryd oedd ysbeilio y shop o bob math: o nwyfau trwy ffenestri y gegin cyn i'r teulu godi: a gelwg ardderchog oedd gweled y Seintiau yn cael eu harwain drwy yr heolydd gan y *police* yn gwplau wedi eu sicrhau mewn cadwyni heigrn, ac oddi yno i *jail* Caerdydd, &c.

Dic.—Carwn iddynt ddyagu peibio cablu: a bod yn fwy gofalus i ddywed y gwir yn y lle hwn befyd. Ond at y pwngc, Beth am y gwyrthiau? carwn glywed dy esboniad di, Ned, dipyn yn fy.

Ned.—Gweithred yw gwyrrth goruwch trefn a gosodiad cyflrediuol pethau, neu goruwch deddf anian. Meddyliwyf y gellir rhesa yr holl wyrthiau ag a gofnodir yn yr ysgrifthyrau o dan y tri dobarth canlynol; sef ataliad deddfau natur; gwrthweithrediad deddfau natur; ynghyd ag ataliad a gwrthweithrediad deddfau natur a ellir gyflawni yn wyrth daublyg. Ataliad deddf natur ydoedd rhodio ar y mor; gwrthwynebiad deddf natur ydoedd troi y dwf yn win; gwyrrth daublyg, yn cynnwys pob un o'r ddau, ydoedd adgyfodiad Lazarus. Ac yr wyf yn barod i brofi y gosodiadau hyn pryb bynag y geilw Sam neu rai o'i frodyr arnaf i wneud hyny. Yn nesaf. Dyben gwyrrth yw ein dwyn i ryfeddu, ac felly galwa ein sylw manylaf at y weithred, er argraffu ar y meddwl fod gallu goruwch-naturiol wrth y gwaith; ac i'n darparu i dderbyu datguddiadau Dwyfol. Dyma law fawr y Jehofa yn curu wrth ddrws y byd deallol, gan eu galw allan i wrando ei genhadwriaeth: gweithred a ddengys argraff sef fawr y bydysawd wrthi, er profi hygoelodd cenhadwri y cenhadwr. Yn awr, prif ddyben gwyrrth yw profi dwyfolrwydd danfoniaid y cenhadwr, ac fod ei athrawiaeth o Dduw; hyn oedd amcan a phrif ddyben gwyrrthian Crist a'i apostolion. Gosodai yr Arglwydd Iesu Grist yr hyn a dystiolaethai i orphwys ar y gwythiai a gyflawnai. "Oni chredwch fi, credwch y gweithredoedd." A dywedai un o bennaethaid yr Iuddewon, sef Nicodemus, "Nyni a wyddom mai dysgawdwr ydwyf ti wedi dyfod oddiwrth Dduw," &c. Ioan 3. 2.

Dic.—Os felly, mae yn angenrheidiol i'r wyrth gael ei gwneuthur yn gyhoeddus.

Ned.—*Of course*, pethau cyhoedd yw pethau yr efengyl—pethau i'r byd i chwilio i fewn iddynt. Nid pethau'r cornel, yr ystafell dywyll, a'r anialwch oeddent y gweithredoedd nerthol a wnawd yn moreu Cristionogaeth. Na, na, nid olew i ddysgleirio yn yr ystafell dywyll, na gwyno diferynau y botel gyssegregid oedd yn ddiagonol i droi y byd wneob yn waered. Nid enwan swydduol, heb rym na dawn y swyddogaeth, na breuddwydion Mormoniaeth a fedrai tanw'r byd ag efengyl y deyrna, yr hon a bregothwyd yn mysg pob creadar ag sydd dan y nef yn yr oes apostolaidd. Col. 1. 23.

Dic.—Yn awr, Sam, os wyt yn teimlo dros ein cyffyrnau dera a gwyrrh, ac yna cei Formoneiddio Ned a sinau.

Sam.—Cenedlaeth ddrwg yn ceisio arwydd, &c. Os deuwch i'n heglwys ni, yna ceuwch weled a theimlo beth yw gwyrrh.

Dic.—Pa le mae eich heglwys?

Sam.—Lle bynag y mae'r Saint yn cyfarfod i weinyddu yr ordinhadau.

Ned.—Gwneud gwrthian yn ystafell gyfarfod y Saint, aie? a chadarnhau y Saint yn y fnydd Formonaidd yw'r amcan mewn golwg!! Pa angen gwneud gwyrrhian er darbwyllo y Saint i greu? Ouid oeddynt wedi credu cyn iddynt gael eu bedyddio er maddeuant pechodau; ac os gwedi derbyn tystiolaeth Joe fel profiwyd, a phroffesu y fnydd, pa angen gwneud gwyrrhian gergwydd y cyfryw? Ha, Samuel, mae gwyrrh yn colli ei dyben cynhenid yn eich athrawiaeth chwi a *logic* llyfr Mormon. Nid gwneud gwyrrhian yn yr eglwys oedd Paul, er cadarnhau y dysgyblion yn y fnydd: nage, ond eu cyfarh fel credinwyr yn Nghrist a'u dysgu i gadw pob peth ar a orchymnodd Crist iddynt: ac felly y tramwyai drwy eglwysi Galatia a Phrygia, er cadarnhau yr holl ddysgyblion. Act. 18. 23.

Yn awr, Sam, dalwch sylw: ni wnaed yr un wyrth erioed yn yr *eglwys*, ond allan yn y byd, ac yn y lleoedd niwyaf poblogaidd a chyhoedd. Ai mewn ystafell, neu ynte yn yr eglwys yr iachawyd y cleifion a sonir am danynt yn Math. 15. 29. 30? o na, ond ar y mynydd fel y synodd torfeydd. Ai yn yr eglwys y bwriwyd allan y cythreuliaid aoniedig yn Math. 4. 23—24? o na, yn synagogau yr Iuddewon, a chergwydd gelyniau crefydd Crist? Ai yn yr ystafell y cafodd y dyn a anesid yn ddall ei olwg; Ioan 9. 1—7? Ai yn yr eglwys neu mewn priedas y trowyd y dwfr yn win; Ioan 2. 1—11? Pa le y porthwyd y pum' mil; Math. 14. 13—17? ac yn mha le y cyfoddod Crist y meirw, a phwy oeddynt y tystion?

Dic.—Pahan na bai Saint y Dyddiau Diweddf yn gweithredu ar yr un egwyddor a Christ a'i apostolion—na hai rhyw rai heblaw eu hunain yn gwybod rhywboth am ou gwyrrhian profsedig.

Sam.—Diffyg ffydd yn y bobl, ac nid un anallu ynom ni yw yr achos.

Ned.—Pa faint o ffydd oedd gan Ierch Jairus; Luc 8. 41—46? Pa faint o ffydd oedd gan fab y weddw o Nain a Lazarus yn drowi yn ei fedd, &c.? Eto, llawer o'r Iuddewon a welant, ac a gredasant yn yr Iesu. Beth am y dyn claff yn aworth y deul, ag nad oedd yn dysgwyl am ddiaroad elusen, yr hwn a iachawyd gan Pedr yn eaw nortol yr Arglwydd Iesu, &c.?

Sam.—Yn ei ein gelygiaidau ei, Saint y Dyddiau Diweddf, prof ddysbon gwyrrhian gw cadarnhau y gair.

Dic.—Gair pwy?—gair Mormon, ai gair Joe Smith, ai ynto gair Daw?

Sam.—Wel, gair Daw.

Ned.—Meddylwyf fod angen gwyrrh i brofi hounadau a brouddwydion y profiwyd Joe a'i lasuan twyllodrus; ond am air Daw, —efngyl ein biechydwrtaeth.—y mae y gair hwn wedi ei gadarnhau a'i brofi; ac mae'r *evidences* yn mediant pob perchanog Beibl, ac yn nghalon pob gwir gradodyn. Bu'r Testamentwr farw, ac mae'r ewylllys wedi ei chadarnhau a'i phrofi, a galwad aruom ni i fyw wrth ffydd ac nid wrth olwg, ar sylwedd ac nid ar wag-freuddwydion, gan lwyr ymorphwys ein henaid ar dystiolaeth Daw am ei Fab.

Dic.—Rhad mai creaduriaid anffyddiog iawn ydynt y Seintian, onite credent dystiolaeth Joe heb angen gweud gwyrrhian i gadarnhau y mail y llall o bryd i gilydd yn nghairwired cyunwysiad y lasuan aur.

Ned.—Dian fod caulynwyr en awyry Jemima yn fwy cyson na hwy. Cyfoddodd baid o ffantioiaid yn nhalaeth Caerofrog-Newydd, nid pell o drigle y profiwyd Mormonaidd yn y gau'rhiif ddiweddf, ac a gyfenwid yn Wilkinsoiaid. Caulynwyr un Jemima Wilkinson, brodor o Ynyw Rhode (Rhode Island); professi yr haddoles rhod ei bod wedi adgyfodi oddiwrth y meirw, ac wedi derbyn comisiwn dwyfol fel profiwydes grefyddol, a'i bod yn allug i wneud gwyrrhian, &c.—Aml a lloosog ydodd mintai ei chaulynwyr. Tybiwyd unwaith y prosielytid y byd i'r grefydd hon; galwasant enw en pontref yn Jerusalem Newydd, ac hynod oedd yr bunau-ymwadiad a broffesai awyry Jemima, gan ragori ar Modryb Shivan y dyddian diweddf—Un diwrnod, cyhoeddodd Jemima ei bod yn myned i wneuthur gwyrrh trwy rhodio yn gross i lyn Seneca; ymgaglodd tyrfu oedd i'r lle er bod yn llygad-dystion o'r weithred ddwyfol. Diagnod y brofiwydes o'i cherbyd, a gofyndd i'r dorf os oedd gauddynt ffydd y gallai rhodio yn gross i'r llyn, gan fod ei llwyddiant yn ymddibynau ar hyn. Hwythau a atebasant ou bod yn credu; ar hyn trodd modryb ei hwyneb tua'r oerbyd; a dywedodd, Gan eich bod yn credu, nid oes un angen i mi amlygu fy nghallu. Pa angen cadarnhau y rhai sydd gadarn o'u oion, neu gadarnhau yr hyn sydd gadarn yn barod? Ouid oedd Jemima yn fwy cyson a natur pethau, ac a'r ysgrifwyr, na Joe Smith a'i ganlynwyr?—*Introduction to Hist. of Denominations in the U. S.*, p. 8.

Dic.—Ffaith i mi os nid ffag—pethau “yn ngwyneb haul a llygad goleuni.”

Ned.—Ni wolaie y fath *miscellaneous* o bobl erioed ag yw y Mormoniaid. O gonedaeth gwiberod i difenwant holl grefyddau'r byd; amharchant grefyddwyr, yn enwedig gweiddigion ffyddion y Testament Newydd; gysant bawb ond ou hunain i uffern, a hyny am nad yw'r enwadau eraill yn profesu on bod yn feddiauonol ar gau-brofiwyd, nae yn houn doniau gwyrrhion megys hwy. *Charity*, Sam, at eich chwarae o Rufain, a'ch brawd henaid Mahomet, y gau-brofiwyd o Mecca; y maent hwy yn houni yr un gallu a chwithau. Pahan, ynto, na rhodidwch iddynt ddechreulaw oymdeithas, amliaeth yn eblith y Saint;

dinasfaint yn y Jerusalem Mewydd yn Ngalfornia?

Dic.—Pa gyseylltad sydd rhwng y dawn neu ffydd wyrthiol a chadwedigaeth yr enaid?

Ned.—Nis gwn. Yr oedd Judas Iscariot yn meiddu ar y dawn gwrthiol, eto fe aeth i'w le ei hun. Dyagir ni yn yr ysgrythrau, "Y neb a gredu ac a fedyddir a fydd cadwedig, eithr y neb ni chredo a gndemmir."

Dic.—Carwn i Sam brofi fod ffydd wyrthiol yn hanfodol i iechydwrtaeth.

Ned.—Both sy'n ofynol er galluogi dyn i wneud gwyrrh?

Sam.—Ei fedyddio er maddeuant pechodau gan was danfonedig Duw, a gosod arno ddywlaw yr henariaeth.

Dic.—Yr wyf finnau wedi fy medyddio, ynte.

Sam.—Nid gan was danfonedig Duw—gorfu ar Paul ail fedyddio dysgyblion Ioan yn Ephesus am yr un rheswm: ac nid oes gan Dduw weision yn y byd yn awr ond nynt, "Saint y Dyddiau Diweddfaf."

Ned.—Onid gwr wedi ei ddanfion oddiwrth Dduw ydoedd Ioan: le, gwas danfonedig Duw: os felly yr oedd ganddo hawl i weinyddu yr ordinhad. Peidiwch gwneud cam â Paul, Samuel. "Un Arglwydd, un ffydd, un bedydd," yw athrawiaeth yr apostol, er nas gwn pa sawl bedydd a berthyna i gredu Joe Smith a'i ganlynwyr. Deallwyf, yn ol eich rheaymeg, Syr, fod yn rhaid pasio dan *line succession* y proffwyd Joe mewn trefn i fod yn was danfonedig Duw, dim ond iddo freuddwydio yn gyntaf ei alwad i'r swydd. Onid oes rhagor o debygoliaeth gwirionedd yn *apostolic succession* eglwys Rhufain? Pa fodd bynag, mae hyafiaeth yn perthynu i ac o du yr eglwys hono. O ryfgy satanaidd! Ow gabledd ar wirionedd ei hun!

"Truth crushed to earth will raise again."

Dic.—Beth am yr eneinnio fu genych yn ddiweddar? a ddarfuo i chwi adferyd y claf?

Sam.—Wel, na ddo; oblegyd nad oedd ganddo ffydd.

Dic.—Dyma wastraff ar olew santaidd!

Ned.—Pe bai eu brawd, yr apostol Judas Iscariot yn eu plith, gofynai, "I ba beth y bu y golled hon?"

Dic.—Rho heibio, Ned, ac na ymbelaetha'rwan, rhag bliuo trigolion y Sêr a meithder.

Ned.—Wel—i'w BARHAU—ynte.

GORLFIANT ALAETHUS YN NEW ORLEANS.

Torodd ceulanau rhyfeddol yr afon Mississippi mewn amryw fanau yn ddiweddar uwchlaw New-Orleans, (lle y mae yr afon yn uwch na'r tir cychynol,) nes gwneud difrod arswydus yn y ddinas ynghyd a'r dyffryn am amryw filldroedd o gwmpas. Ysgubai ddynion, anifeiliaid, tai, a phob peth o'i blaen, fel nad oes neb yn gallu cyfrif y golled a wnaeth y llifeiriant.

Yn New Orleans yr oedd amryw o dai yn

llawn dwfr; llechai y trigollon ar y llyfftydd, a methent fyned allan ond mewn badau. Ofnid fod y ddinas orwych wedi ei dinystrio yn hollol.

Gosodwyd miloedd o weithwyr yn ddioed i ymdrechu cau y bylchau i fynt; ond y mae y llifeiriant mor nerthol fel nad oes dim yn tycio. Mae y dyoddefiadau yn anaeagrifiadwy yn mhllith pob dosbarth.

DAU BENNILL

A gyfansoddwyd mewn atebiad i Gwyn y Brawd William Rees.

Fy mrawd a'm cytaill William,
Yr wyt ti'n fywn a dinam
Yn dy deulu;
Yn dda ac ewyllysgar
I ddenu dyn mewn galar,
Gwir heb gelu;
Yn awr dy golled di oedd fawr,
Gwaith roddi'th arian
Mewn ffordd ddrwg allan;
A gwaeth na'r cyfan,
Heb obaith fywn i fod
Gwnant byth i all ddychwelyd
Yn gyfan i dy god
Mae'r byd yn odd bron i gyd,
A'i ddyrys droion yn deau dynion
Mwyn a ffyddlon,
Rhaf glewion hardd eu gwedd,
I roddi'r hyn a feddopt
Yn foddol yn ei fedd.

GAIR O GYNGHOR.

Rho'f gyngor i ti eto
I weddio'n ddaer a gwylio
Am dy gadw
Rhag dynion drwg dichellgar
Sy'n drewi yn eu trawsder
Am gael eiw;
Gwir yw nad ynt yn boddio Duw,
Ond lledu' cegau i goethi geiriau,
A'u hyll dafoadau
Yr llyngeu liwon llath,
A diwedd fydd fel Balaam
Eu gwobr am eu gwaith.
Mae'n flin fod dynion llon eu llun
Mewn crwyn defaid, a hwythau'n feiddiaid,
O'r fath dynged!
I'r byd y maent yn bwn:
Ar fyr y daw eu diwedd,
Er gofid iddynt gwn.

Pittsburg.

AB GWILYM.

DAMWAIN ANGHYSURUS YN NGWAITH GLO MR. JOHN HERRON.

PITTSBURG.—Ar y 22ain o Fawrth, 1849, rhwyg 12 ac 1 o'r gloch, pan oedd Samuel D. Williams yn eistedd yn agos i'r man lle y gweithiai gerllaw Pittsburg, i fwyta ei damaid bwyd fel arferol, yn ddisymwth syrthiodd darn o gareg ar ei goes, uwch ei figwrn, yr hyn a fu yn achos o dori ei ddau asgwrn, a thrwy byny analluogwyd ef i ddilyn ei alwedigaeth; ond oddiar hynny y mae yn gwellhau yn dda, a phob arwyddion y daw ati eto. Rho'f gyngor cyffredin:—

Un rybudd eto ydyw hyn
I ddynion tan y ddeuar
I fod a'u llygaid mewn llawn wath
Yn llwyrtaith a deallgar. Yr UN.

Y CHOLERA.—Mae y clefyd andwyol hwn wedi cyrhaedd Philadelphia yn ddiweddar.

FATHER MATHW.—Ysgrifennai y dirwestwr enwog hwn o Cork at Faer Caerefrog-Newydd, yn hysbysu ei benderyniad i ddyfod drosodd i'r Unol Dalaethau, yn y llong Ashburton, yr hon oedd i hwylio o Liverpool, ar y 21ain o Fai. Yr oedd mewn iechyd da, ac yn awyddus iawn i gyflawni ei daith hir-oddweddig. Felly, gall ein darllenwyr ddysgwyl clywed ei fod yn y wlad hon yn fuan ar ol derbyn y rhifyn hwn, os na bydd wedi cyrhaedd cyn hynny. Llwydd iddo yn ei amcan clodwiw i sbreiddio a moesoli ei genedl yn America.

MR. MACREADY.—Torodd terfysg allan yn chwaredy yr Astor Place Opera, yn Nghaerefrog-Newydd, o herwydd ymddangosiad y *tragedian* enwog hwn ar y *stage*. Yr achos o'r cynhwrf oedd cenfigen a malais. Pan fu Mr. Forrest drosodd yn Lloegr, ymddengys nad oedd y groeswiad a dderbyniodd yn ddigon i foddioni ei gydwladwyr yn y wlad hon, a chan ei fod ef yn cael ei ystyried y *tragedian* blaenaf yn America. codasant yn erbyn Mr. Macready y noswaith gyntaf, gan weiddi, "I lawr a'r tarw Seisnig;" "Pa fodd yr ymddygydd at Edwin Forrest yn Lloegr?" &c. Ond ar yr ail noswaith, sef Mai 9, bu cyflafan waedlyd: cynnullodd y terfysgwyr o gylch y chwaredy wrth y miloedd, gwnaethant bob ymdrech a allent i dori i mewn, ond yn affwyddiannus, a galwyd y milwyr allan yn ddioed. Methwyd gwasgaru y dyrfa heb danio, a lladdwyd dros ugain o bersonau, heblaw amryw o glwyfedigion. Ymadawodd Mr. Macready a'r lle yn ddioed; cychwynodd tua Boston, a bwriadaadael y wlad am byth yn fuan.

YMDYGIAD ANNYNOL—Anghorodd y llong Fexicanaidd Republican, dan ofal y Cadben Patino, yn San Blas, yn ddiweddar, a chymeryd amryw fordeithwyr ar ei bwrdd tua California. Yn mhilith eraill yr oedd Ffrengrwr, yr hwn oedd yn analluog i dalu y llong-doll. Pan ddaellodd Patino hyn, gorchymodd hwylio at ynys dywodlyd; ac er fod y *passengers* eraill yn cynnyg talu drosto, gwrthododd Patino, a gadawodd y Ffrengrwr ar y tywod, lle nad oedd ymborth na llysiâu. Wedi cyrhaedd Mazatlan, gwnawd y peth yn hysbys i'r awdurdodau. Gyrwyd yn ddioed am y Ffrengrwr, a chafwyd ef heb un cysgod rhag pelydr tanbeidiol yr haul, yn hollol ddiymgeledd, bron marw. Cymerwyd Patino i garctar.

YUCATAN.—Lladdwyd 500 o wyr, dan ofal Don Eduardo Vadello, yma yn ddiweddar, gan yr Indiaid. Torwyd hwynt yn ddarnau yn y modd mwyaf barbaraid. Mae yr hanesion oddi yma yn ddigon i ferwino pob teimlad.

UNDEB CENHADOL Y Bedyddwyr Americanaidd.—Cynnaliwyd cychwyl yr Undeb hwn yn nghapel Heol Samson, Philadelphia, Mai 16, 1849. Yr Anrhyd. J. W. Duncan, o Mass., yn y gadair. Mae y mynegiad (y 35ain oddiar ddechreuad yr undeb) yn dangos bod llwyddiant mawr wedi cydfyned ag ymdrechisadau y cenhadon mewn amryw fanau, fel y mae cannoedd wedi eu dychwelyd yn ystod y flwyddyn, yn enwedig yn mhilith

y Karens. Y mae y drysorfa hefyd mewn gweli sefyllfa nag y dysgwylid iddi fod, a phob arwydd fod yr ysbryd cenhadol yn myned ar gynydd trwy y wlad.

GALLOUEDD GOLYGYDDAWL.—Mae gan Mr. Wright, golygydd y Boston Chromotype, 18 o blant, ac yn debyg o fod yn dad ddedwydd i'r bedwarydd-ar-bumtheg yn fuan.

TAN DYCHRYNLLYD YN ST. LOUIS.

Dydd Gwener, Mai 18, cymerodd agerfad dan ar yr afon yma, a chan fod y gwynt yn chwythu yn grof i'r ddinas, cyfsewyd yr elfen ddinystriol gyda y fath gyflymder trwy y lle, fel yr oedd tua hanner y ddinas ardderchog hon, yn cynnwys y rhan fasnachol o boni, yn gareded loagedig cyn yr hwy. Dinystrwyd pob *Insurance Office* yn y lle, pump o fangciau, 27 o agerfadau, &c. Mae y golled yn auhgyfrifedig.

SUDDIAD YR AGERFAD EMPIRE, AR AFON Y GOGLEDD, C. N.

Gadawodd yr agerfad Empire, o Troy, Gaerefrog-Newydd, ar ei thaith i Albany, am chwech o'r gloch prydnewa y 17eg o Fai, a thri chant o ymfudwyr ar ei bwrdd. Tua deg o'r gloch yn y nos, pan ar gyfer Newburg, tarawodd yn erbyn y schooner Noah Brown, o Troy, gyda y fath nerth fel y llanwodd o ddwfr, ac y soddodd mewn llai na deng mynud. Yr oedd amryw o'r ymfudwyr ar y pryd wedi myned i'w gwelyau; anhawdd darlunio yr olygfa arwydus a thorcalonus a ganlynai. Mor gyflym oedd rhediad y dwfr, fel y llanwodd y cabin yn mhen tua mynud. Rhuthrai pawb i fynu am eu bywyd i'r deck, a gwnawd pob ymdrech a allent i gael y gwragedd a'r plant analluog allan wedi i'r dwfr lau arnynt; ond ofnir fod amryw o'r merched wedi boddi; yn fortunus, daeth yr agerfad Rip Van Winkle yn mlaen yn ddioed, yr hon oedd yn dyfod i fynu ychydig ar ol yr Empire, a derbyniodd y Cadben Schnyler yr ymfudwyr i'w bwrdd yr ddioed. Daeth amryw o gychoed a goleuni yno hefyd o Newburg, y rhai a gynorthwyasant i godi amryw bersonau o'r afon ag oeddent wedi syrthio dros y bwrdd. Gwelwyd un dyn yn myned o'r Empire i'r Rip Van Winkle a'i ddau blant yn ei freichiau, colodd ei droed, ac yn ei ymdrech i achub ei fywyd ei hun, boddodd y plant. Collwyd o 20 i 30 o fywydau. Mae yn anhawdd gwneud allan y golled i'r holl ymfudwyr.

GWEITHFEYDD GLO PENNSYLVANIA.

Mae yn ddywyenydd genym lon-gyfarch ein darllenwyr ar amgylchiad mor ddedwydd a phwysig i'r hanes Americanaidd yn y dalaeth hon ag adfywiad y fasnachol. Ar ol gauaf digon caled, pa un a wasgodd y meistri a'r gweithwyr i'r sefyllfa iselaf a allasant fyned, y mae amser gwell wedi gwawrio. Deallwn fod y cyflogau wedi codi yn gyffredinol trwy y dalaeth,

a gobeithion hyderus y bydd' gwelliant ychwanegol eto ar drafnidiaeth ein gwlad. Bu y meistri a'r gweithwyr yn ymrafaelio â'u gilydd o barth prisoedd yn yr ardaloedd hyn am rai wythnosau yn ddiweddar. Cynnygiai y blaenaf godiad yn nghyflogau yr olaf, ond nid digon i'w boddloni. Haerai y gweithwyr nad oedd y codiad a gynnygai y meistri yn gyfatebol i'r codiad a gymmerasai le yn mhrys y glo; a gwrthodent weithio dan \$9 yr wythnos. Sefydlasant gymdeithas neu undeb i gario yn blaen yr amcan yn Pottsville, a changhenau i gydweithredu â hi mewn gwahanol fanau trwy yr ardal, &c. Dangoswyd gwrthwynebiad mawr i'r gweithrediadau hyn gan y meistri, nes creu teimladau annymunol rhyngddynt, a chyhuidd y Cymry gan rai o fod yn mhlith y blaenaf yn yr ymrafael. Ymosodwyd amryw weithian ar y rhai hyn a weithiant dan y pris gofynedig, a niweidiwyd eu personau mewn gwahanol ffyrdd. Pa todd bynag, gan fod yr alwad am lo yn cynyddu, daeth y meistri, o un i un, i ganiatau tylcraa y gweithwyr; ac erbyn diwedd y mis diweddar, yr oedd y gweithfeydd wedi gwisgo eu hagwedd fywiog a chalonnog arferol, a gobeithiwn fod pob teimlad annymunol erbyn hyn agos wedi dar fod.

ATEBION.

Atebiad i Ofyniad Ioan ab Howell, Rhifyn Mai, tu dal 116.

Y pellder a ellid ei ganfod oddiar ben y twr fyddai 43131 x llath.—a'r un faint yn y pwynt cyferbyniol—\$6262 x llathen; hyn fyddai tryfesnr y cylch. Arwynebedd y cylch hwnw fyddai 1207492 x erwan. Y rhif o sfermydd crynawg o 10 erw yr un ar eu traws a ellid eu cael yn y cylch uchod, fyddynt 107010 x. Rhif yr erwan na ellid eu hamgao gan y cylchau bychain yn y cylch mawr, fyddynt 137892 x. Rhif y bobl a ellid eu haarhegu â thair erw yr un o'r tir hwnw fyddynt 45,797 x.

UN GERLLAW POTTSVILLE,
OND YN NES I ST. CLAIR.

Atebiad i Ofyniad "Euclid Bach," Rhifyn Mawrth, tu dal. 70.

Hyd ochr y triongl cyfochrog hwnw fyddai 72.746 troed. Fel hyn—433013 x 8=3.464104, aef pris y palmantu. Yna,

fel, 3.464104 : 252 :: 1 : 72.746. Yr atebiad.

EUCLID GLAN TWRCM.

[Cyfaddefwn (oddiwrth yr atebiad "dan gel") fod yr uchod flyn gywir : ond gwyddom na rhydd ef fymryn o addyg i'r cyffredin, felly bydd ei ymddangosiad yn ddiwerth fel hyfforddiant trionglyddawl: Dichon y

byddai yn foddineb mawr gan ein gohebwyr rhifyddol i gael gwybod pa fodd, ac o ba le y cafodd E. G. T. allan y rhif J. granol (*decimal*) 433013, ac a berthyna y rhif hwnw drionglyddiaeth. Hefyd, nid ydyw ein hamgylchiadau yn cerhadu i ni gymeryd arnon zyfieithu pethau rhifyddawl. Hawdd cael cyfaiill cartrefol i wneud hyn o gymwynas.—GOL.]

GOFYNIADAU.

MR. GOL.—Carwn wybod trwy gyfrwng y Seren a oes dau feddwl i unrhyw adnod neu frawddeg o'r ysgrhythrau? Clywais rai yn son wrth esbonio neu bregethu am "feddwl llythyr" a "meddwl ysbrydol" y geiriau, fel pethau gwahanol oddiwrth eu gilydd.—Weithiau dywedant fod yr un gair yn golygu Dafydd a Christ, y deml a'r eglwys, dinystr Jerusalem a diwedd y byd, &c. Gan fod o bwys i ni ddeall yr holl ysgrhythr, carwn i ac eraill gael atebiad buan a goleu.

BRAWD BACH.

At Ysgol Sabbathol y Bedyddwyr yn Horeb, Minersville.

MR. GOL.—Er mwyn anog fy nghydygfoedion i chwilio yr ysgrhythrau, carwn i rai o blant yr ysgol uchod, ddangos trwy gyfrwng y Seren, pa le y ceir pump o adnodau yn yr Hen Destament a'r Newydd heb y llythren a.

BACHGEN O YSGOL SUL.

GOFYNIADAU RHIFYDDOL.

Caniataer fod y ddaear ar ddullwedd perffethigrwn, a'i thryfesur yn 7930 mill., ac fod y cylch pegynol yn 23 gradd a 23 mynudan oddiwrth y pegwn: pa sawl millid petryal sydd yn un o'r cylchoedd oerllyd (*sugid zones*)?

EUCLID GLAN TWRCM.

Golyger fod twr petryal bonbraff a brigfain, yn mesuraw yn y bôn 20 troedfedd, a'i uchdwr yn 150 troedfedd, yn cael ei osod allan i dri pherson i'w hadeiladu, a'u bod yn anghytuno i weithio ynghyd, eithr yn gweithio ar wahan. Pa sawl troedfedd o uchder ddylai pob un godi fel y caiff pob un rhan gyfar-tal o droedfeddi cyfyngyrrf (*solid feet*)?

CARWR RHIFYDDIAETH.

MR. GOL.—Aeth gwr boneddig i ffair i ymofyn ceffyl; gwelodd farch oedd yn ei ateb, a gofynodd ei bris i'w berchenog. Dywedodd yntau ei fod wedi bod a'r ceffyl yn cael ei bedoli, a bod y gof wedi gosod wyth hoel yn mhob pedol iddo, yr hyn a wnelai y cwbi yn 32 o hoelion; a'r atebiad a gafodd y gwr boneddig gan berchenog y ceffyl oedd, y gwerthai eie ef yn ol rhifedi yr hoelion oedd yn ei bedolau—dwy geiniog am yr hoel gyntaf, bedair am yr ail, a'u dyblu felly hyd y deuddeg hoel ar ugain. Y gofyniad yw, pa beth oedd pris y ceffyl?

Gynt o Manchester.

M. E.

GENEDIGAETHAU.

Yn Dodgeville, Wis., Mawrth 22, Barbara Johns, gwraig Wm. Johns, ar fab. Gelwir ei enw ef Dafydd.

Ein helseth rad Gynnalidd—bydd gymmaint
O gymhorth i Dafydd
A wna ei ddwyn yn ei ddydd
I'n Iesu yn ddinesydd GOG GLAN OHIO.

Yn yr un lle, Mawrth 26, Esther, gwraig William Edward, ar ferch. Gelwir ei henw Elizabeth Jane.

PRIODWYD—

Ebrill 7, 1849, yn Mount Savage, Md., gan yr Ynad G. Cook, Mr. Wm. Thomas, mab Benjamin Thomas, a Miss Elizabeth Lewis, trydydd ferch Mr. John Lewis, toddwr (*founder*), gynt o Syrhowi, swydd Fynwy, Cymru; ond yn ddiweddar o Sugar Creek.

Yn Whitestown, swydd Oneida, C. N., ar y 27ain o Ebrill, gan y Parch. E. C. Pritchett, Oriskany, Mr. John Eynon, saer coed o Utica, gynt o Abergwaun, swydd Benfro, D. C., a Miss Eleanor Roberts, o Whitestown.

J ohn, ce'st Elen, lwywen asen,
O leu seren, harddwen, dlos;
Hawddgar ydy', cofia' l charu,
N a fydd wrthi byth yn gro'a.

E len, may thy life be happy,
L ove and duty rule thy steps,
E ven in the stormy weather
N ever change the band* for nets.†

Wel, llwyddiant i Ioan ac Elen
I deithio trwy'r anial ynghyd,
L liferied eich heddwch fel afon
I 'ch cario'n gysurlawn trwy'r byd;
A chofwch flaenori eich gilydd,
M ae hyny'n rhinweddol a thlws;
D angoswch brydferthwch heb g'wilydd,
A thafwch y belau trwy'r drws,
F el na ddelo gelyn dedwyddwch
I oed eich heddwch mewn trai,
S iaradwch yn dyner a'ch gilydd,
U n ydych yn awr ac nid dau,
T rwy'ch bywyd ymdrechwch roi'r moliant
I 'r Iesu, 'rhwa brynod eich heddwch,
C ewch goron oddiog 'nol marw
A chongwest ar angau a'r bedd.

Yn Minersville, Mai 12, gan y Parch. J. P. Harris, Mr. Theophilus Lewis, mab Mr. Morgan Lewis, goruchwylydd yn Pinegrove, a Miss Martha Morgans, y ddau o'r lle olaf.

'N ugain o'd, er clod, wr clau—ymunodd
A meinwen dlos, olau;
Dwy ar bumtheg deg, di-au,
El hethol oedrau hitbau.

Heddwch a llwydd fo iddynt,—gwyn eu byd—
A gwyneb lor arnynt;
Llwy'r heulog dalch lle'r elynt,
Tan yr iau, mewn tyner hynt.

Gellir Pinwydd.

LLEWELYN LEWIS.

Hoff hwyl i Theophilus,
A'i winnod bried heb rus,
Caffed y ddau ddiau ddwyn
Y wen haeddffawr iau'n aeddfwyn;
Yr asen der ddewisodd,
Farthabert, fo wrth ei bodd;
Dedwyddwch diwad iddynt,
Y par syw, mewn parhaus hynt;
Eioloes hir ac hynaws iawn,
Dianaf gariad ulawn.

* Band of love.

† Nets of enmity.

Nid da neb, a nodwn ni,
Coelir, heb nawdd ein Cei.
Ernes o nawdd Duw arnoch,
Llwy'r ddedwydd beunydd y' b'och;
A gwell fyth nas gallaf fi
Uchel ddymuno i'chwil.

LLINOS GLAN OHIO.

Cydfyw a'r fenyw fein-ael—y byddoch,
A'i boddio yn ddfiael;
Dros fywyd gwynfyd fo gael
Eich cu Efa i'ch gafael. DEWI WYN.

Mai 8, gan y Parch. Wm. Morgan, Mr. Daniel Phillips a Miss Leah Daniel, y ddau o'r East Mines, ger Pottsville.

MARWOLAETHAU.

Mawrth 24, 1849, yn Mount Savage, Md., Jennet, gwraig Mr. John Edwards, genedigol o'r Peel, Morganwg. Yr oedd yn aelod o gyfundeb y Bedyddwyr.

Ebrill 10, yn yr un lle, yn wyth mis oed, John, mab Mr. James Thomas.

Yn Minersville, Pa., Mai 18, Matilda, priod Benjamin Howells, wedi cystudd hir.

— Gellir dysgwyl byr gofant i'r chwaer uchod mewn rhifyn dyfodol.

Yn Phoenixville, Mai 14, yn 21 oed, Isaac Morgan, mab i James Morgan, o'r Garnddffaith, D. C., yr hwn a ddaeth i'r lle hwn gyda'i dad o'r hen wlad ar y 7fed, i ymweled a'i frawd John. Y mae ei dad wedi myned yn ol i wlad ei enedigwch wedi cyfarfod a siomedigaeth fawr. W. WILLIAMS.

Yn Blakeley, Pa., dydd Sadwrn, Ebrill 21, Mary Richmond, priod y Parch. Wm. Richmond, yn 62 ml. oed, gan adael ar ei hol ei phriod oedrau a galarus, ynghyd a'i merch, (sef gwraig Daniel D. Thomas,) a thri o wryon. Hebryngwyd ei choff y Llun canlynol i Carbondale, lle y chladdwyd hi. Pregethodd y Parch. D. S. Williams yn Carbondale ar ei chladdedigwch, oddiwrth Dat. 10. 5, 6. Cadwdd ei gwely yn agos i wythnos. Bu farw yn dawel ac esmwyth, heb adael un d'stiolaeth neillduol ar ei hol. Yr oedd ei thynnerwch a'i charedigrwydd at bawb i'w ganfod yn neillduol yn ei hymddygiad; a choleddai ei chymmydogion yn gyffredinol feddyliau tyner o barth mater ei henaid. Dywedai yn aml yn ei dyddiau diweddfod Duw yn drugarog, a'i bod hitbau yn credu y cawsai faddeuant o'i holl bechodau. Yr oedd gofid calod i'w ganfod yn ei gwyneb pan glywai am rhyw grefyddwr wedi syrthio i brofedigaeth. Dyma ffrwyth a ddylai ymdangos ar bob Cristion, debygaf; ond yu rhy anaml y mae i'w ganfod, &c. Nid ydym yn barnu neb; o herwydd "Duw a rhoddes bob barn i'r Mab," a gwyddom nad "yw yr Arglwydd yn gwled yn dda i wneuthur cam â gwr yn ei fater." D. D. T.

Trwy ddyfnderau'r donog afon

Cliodd draw o'm gafael i,

Nerth i dewi megys Aaron,

Ewyllys Daw oedd myn'd a hi. W. R.

Ebrill 9, yn y Gwaith Mwyn, ger Gwaith Haiarn Harrison, gorllaw Hyde Park, swydd Luzerne, Pennsylvania. yn bedair bliwydd, dau fis, tair wythnos a thri diwrnod oed, E-

ther, merch William R. ac Elizabeth Jones. Amgylchiadau ei marwolaeth oeddent fel y canlyn:—Dydd Sul, y 4ydd o Fawrth, aeth ei rhieni tua y cyfarfod dan o'r gloch, oddeutu milldir oddi cartref, gan adael y plant yn y tŷ ar eu hol (o herwydd gerwindeb yr hyn), dan ofal eu brawd: ond yn y cyfamser cynierodd y tân afael yn ei dillad, (tra yr oedd ei brawd wedi myned allan o'r tŷ i rhyw beth,) a rheddodd hi a'r lleill ag oedd gyda hi yn y tŷ, (sef ei chwaer ynghyd a rhai o blant y cymmydogion,) allan i'r gwynt, a chyn i'r dynion ag oedd yn y tŷ nesaf lwyddo i allu diffodd y tân, yr oedd wedi llosgi yn ddrwg mewn amryw fanau o'r tu ol iddi, o'i morddwydd i fynd i'w hysgwyddau. Cafodd bob cymorth a ellesid roddi iddi yn ddiwed, a llwyddwyd i gael y tân allan yn fuan; ac nid oedd neb yn meddwl yr amser hwnw fod dim perygl am ei bywyd. Ond er fod y clwyfau yn ymddangos yn obeithiol iawn, eto yr oedd yr ofn neu rhywbeth wedi offeithio cymmaint ar ei rhanau tufewnol, nes oedd yn gwanychu o hyd; ac yn mhen pump wythnos a diwrnod, ehedodd ei hysbryd at Dduw yr hwn a'i rhoes ef. Daerwyd ei gweddillion marwol yn y gladdfa berthynol i'r ardal yn Slockamolo (oer Harrisonville). Dyma brawf eto nad yw yn bosibl bod yn rhy ofalus gyda yr elfen dân, yr hon sydd wedi gwneud cymmaint difrod yn mysq dynion.

O angau didrugaredd hyl,
Rho'est imi erchyll ddyrnod,
Wrth osod Esther lon ei gwedd
I orwedd yn y beddrod.

Fy holl obeithion a'n fy merch,
Er maint fy serch a gliodd,
O tan dy law a'th farwol gleid
Yn ngwaelod bedd gorweddodd.

Er imi dywallt dagrau'n lli'
Am dan yn fy nhrallod,
Ei gwel'd na'i chlywed nis cafi fi,
Mae'n towi yn y tywod.

Mi welaf foren draw trwy fydd
Pan dderfydd dy awdurdod,
Ac yr agorir pyrth y bedd,
Daw merch mewn heidd o'r beddrod.

Gwna'r Iesu, 'r hwn a'th llyngodd di
Mewn buddgoliaeth hynod,
Ei chodi eto'n hardd ei gwedd,
Daw ar ei wedd o'r beddrod.

EI TRAD GALARUS.

Ebrill 10, yn Belmont, swydd Schuylkill, Pa., Mrs. Mary Hughes, gwraig Rowland Hughes, brodorion o Ynys Mon. Ei chlefyd oedd y darfededigaeth. Gadawodd briod i'w ner a baban gwanaidd yn ymddifaid i alaru. Er i'r chwaer hon gael ei thori i lawr yn moreu ei hoer, yr oedd yn meddu ar lawer o rinweddau a rgoriaethau teilwng o sylw ac efelychiad yr hen bod yn gystal a'r ieuengctyd. Yr oedd o nodweddiad naturiol a moesol prydferth a thra dymunol. Carai yn wastad fod yn lanwaith a chryno. Yr oedd yn brydferth o ran ei pherson, ac yn dawel a hedychlawn yn y gymmydogaeth y preswylai. Hefyd, yr oedd yn ymgeledd gymwys i'w gwr, &c. Fel Cristion, yr oedd yn addurn i'w phroffes: daliodd yn fyddlawn hyd y diwedd. Nid canghen ddiffirwyth yd-

oedd yn y winwydden; ond blagurai "fel pren wedi ei blannu" ar lan afon. Goddefodd ei chystudd yn dawel. Yr oedd arwyddion fod heddwch yn y gydwybod, ac iddi huno yn yr Iesu, mewn gobaiho o gael dihuo a'i digoni a'i ddelw byth. Claddwyd ei chorff gerllaw tŷ cwrdd yr Annibynwyr yn Pottsville. Yn y tŷ cyn cychwyn, pregethwyd gan yr ysgrifenydd i'w cymmydogion a'i ffyrndiau galarus, oddiwrth 1 Thea. 4. 13, 14; wrth y bedd caed cynghorion addas a dwys gan y Parch. E. B. Evans, (ei diweddar weinidog,) a gweddiodd y Parch. Wm. Morgan. (B.) Yna gadawyd hi i orphwys hyd udganiad yr udgorn diweddiad.

Er iddi groes'r moroedd maith,
I'w gorllewinol ardal,
Igwdd a chystudd yma daeth,
Ymado wnaeth a'n gadael.

Ond os gadawodd briod mad,
A mab yn agwlad y cyttudd;
Cadd fynd i blith y seintau gwiw,
O gyrrhaedd pob rhyw ofid.

W. J. JONES.

Yn St. Clair, Pa., Mai 10, tan fis oed, W. Jones, mab W. ac Elizabeth Jones. Y dydd canlynol daeth lluaws o'r cymmydogion ynghyd i hebrwng y corff bychan i'r bedd, pryd y pregethwyd gan y Parch. W. J. Jones, oddiwrth Rhuf. 6. 13.

MASNACH LO Y LEHIGH.

Y mae y badwyr ar y Lehigh yn sefyll allan o herwydd anghytundeb rhyngddynt a'r meistri o barth y tollau. Gorfu ar y sirydd gyfryngu rhyngddynt, yr hwn a yrwyd ymaith mewn dull terfysgylt gan y badwyr. Nid oes dim glo wedi ei yru i lawr ganddynt yno er ys tua thair wythnos bellach: yr hyn sydd yn cyduno a phethau eraill i wneud y fasnach lo yn fwy bywiog yn swydd Schuylkill, fel y canfyddir oddiwrth y cyrifion.

Gwenwynwyd cwmni o tua 50 o bersonau yn ddiweddar trwy yfed coffee o lestr copor, yn Lowell. Buont feirw agos oll.

MARCHNAD CAEREFROG-NEWYDD.

BWYDYDD.

Cig Eidion, (y goren,) y baril,	11 50 i 12 50
" (da),	8 50 i 9 50
Cig moch, - - - - -	10 50 i 11 00
" (da), - - - - -	8 20 i 9 00
Caws, Americanaidd, (y pwys),	6 i 8
Ffolenau, (hams), - - - - -	9 i 10,
Ymenyn, (y goren,) - - - - -	14 i 16
Lard, - - - - -	6½ i 7½

LLUDW.

Pot, (y goren), - - - - -	6 50 i 0 00
Pearl, - - - - -	6 90 i 7 00

YD.

Gwenith, Genesee, (y bwsiel),	1 25 i 1 30
Ohio, - - - - -	1 14
Rhyg, Gogleddol, - - - - -	- 60

HANESIAETH DRAMOR.

PRYDAIN FAWR, &c.

Daeth y Caledonia i mewn ar y 26ain o'r mis diweddaf. Nid oes dim yn neillduol yn yr hanesion mewn ystyr fasnachol. Y mae y cholera yn parhau i wneud difrod mewn rhai manau. Bu farw yr Archesgob Pabaidd Croll, yn Iwerddon. Teimlir ei golled gan bawb o bob gradd a sefyllfa.

Yn Kerry, Cork, Limerick, a Tipperary, y mae hanes pump cwest ar un boreu, a'r ddeddfryd yn mhob un oedd, "marw o newyn."

Cafwyd rhai cyrtf ar y ffordd fawr, rhai mewn m. usydd ac un yn ymyl das o wair.

Mewn llythyr o Waterford, dywedir, "Nid gwiw cau llygaid ar y pwngc o ymfudo; os pery pebau fel y maent yn awr, ni bydd yma hanner digon o ddwyllaw i drin y tir." Dywedodd cyfreithiwr y dydd o'r blaen yn y llys. "Os chwyuir y boblogaeth fel hyn trwy ymfudo, rhaid i'r gwartheg gerdded chwec neu saith milldir i gael eu gudro." Y mae tua 500 yn hwylio o Waterford bob wythnos.

Ar y 10fed o Fai, dygid W. S. O'Brien a'r tri eraill a gafwyd yn euog o ddefys a gwrthryfel, i Lundsain, i'r dyben i derfyn eu hachos gerbron Tŷ yr Arglwyddi. Y mae Mr. Duffy wedi diangc eto o grafangau y gyfraith. Ni fedrai y rheithwyr gydano; dyma y bedwarydd waith iddo ddiangc. Y mae yn awr allan o garchar dan feichneion.

FFRAINGC.—Y mae y lywodraeth Ffrengig wedi penderfynu ymyraeth, trwy fyddin arfog, ag achos Itali. Dywedai O. Dillon Barrot y dymunai y llywodraeth i bobl Rhufain gael llywodraeth dda, sylfaonedig ar sefydliadau rhydd. Dywedir bod ymranid mawr yn mhilith y gweinidogion ar y pwngc hwn o gyfryngiad. Anfonwyd gorchymyn i Tonlon am gludiad y milwyr yn ddioced i Civita Vecchia, o ba le yr ayt yn mhawr tua Rhufain.

BREWYDR A BUDDUGOLIAETH ETO YN INDIA.—Dygwyd newyddion o India ddarfod i Arglwydd Gough ymladd unwaith yn rhagor â'r Sikhs, yn Goojerant, a chael buddugoliaeth gyflawn arnynt. Ar ol y frwydr o'r blaen yn Chillianwallah, pryd y collwyd amryw o'r Prydeiniaid, bu y fyddin hono dros fis mewn gwersyll yn adgyweirio eu colliadau, ac yn parotol i ail ymosod ar eu gwrthwynebwyr. Pan yn dynesu at wersyll Shere Singe, ac yn gallu adyonyddu ychydig arne, yn ol ei gyfrwydger arferol, enclioodd yn ddiarwybod, ac ar ol hir chwilio am dano, cafwyd ei fel llwynog wedi dyblu ei fyddin, a chymeryd ei safle i'r ta cefn tua 18 milldir, a thaeuwyd y gair ei fod yn brysio tua Lahore, prif-ddinas y Punjab.

Cynnulwyd y byddinoedd ynghyd ar fyrs, ac an yr 20fed, ymosodwyd arnynt yn nghymydogiaeth dinas gaerog o'r enw Goojerat.—Yma cawsant deimlo braich anorchfygol y Brython; ac er iddynt ymladd yn wrol a medrus, collasant y dydd ar bob llaw, a chymerwyd eu gwersyll, eu hystor, a'u hoffer rhyfel; ac o 60 gwn mawr, syrthiodd 57 i'r Basson. Cafwyd yn ol hefyd y gynan a goll-

asid yn y frwydr o'r blaen; ac adroddir am y Cadben Hulsh iddo goffeidïo y gwn cyntaf a adgymerwyd, allan o wir lawenydd. Ni bu ond y dim rhwng Argl. Gough a syrthio y garcharor. Ymosodwyd arno ef a'i warchawdlu gan dorf o wyr meirch, a gorfu i'r heur wr ymladd â'i bistola. Y modd y diangoda oedd trwy i Major Tucker dori i lawr y nesafto. Ymlidwyd y gelynyon hyd ddeg o'r gloch y nos, ac y mae Major General Syr W. Gilbert wedi ei anfon ar eu holau dros y Jhelum.

TYWYSOGAETH CYMRU.

PWLLHELL.—Cynnaliwyd trengholiad yn Llanengan ar y 6fed o Ebrill, ar gorrff Robert Williams, crydd, yr hwn a fu farw ar y 5ed, ar ol cymeryd rhyw wlybwr a roddwyd iddo gan William Williams, bachgen oddentu 15 oed, mab Mr. William Williams meddyg.—Ymddengys oddiwrt h dystiolaeth, i'r trengedig fyned i dŷ Margaret Parry, Llanfadog, lle yr oedd ef a'i wraig yn trigo, oddentu 11 o'r gloch dydd Iau, a chwyno ei fod yn sal iawn mewn canlyniad i rhyw beth a roddwyd iddo gan William Williams, a bu farw mewn oddeutu awr wedi hyny. Agorwyd ef gan Mr. Williams, Tynewydd, wrth dystiolaeth yr hwn yr ymddengys mai achos digyfrwng ei farwolaeth ydoedd cydgasgliad yr ysgyfaint, wedi ei gynhyrchu yn ddiweddar gan rhyw sylwedd o'r mwyaft symbylaidd a gymerwyd i'r cylla. William Williams, yu ei dystiolaeth, a ddywedai iddo fyned i'r pentref a photel yn ei boced, yr hon a welodd y trengedig, ac a ofynnodd pa beth ydoedd; ac iddo yntef (William Williams) ddywedyd, ei fod yn meddwl mai gwirod ydoedd; ac yna cymeredd y trengedig beth, ac ynteu a'i gadawodd, ac wedi clywed bod y trengedig yn glaf efe a dafodd y botel ymaith. Ar ol cydymgyngboriad maith, dychwelwyd a'r rheithfarn, ddarfod i'r trengedig farw o gyd-gasgliad yr ysgyfaint, wedi ei gynhyrchu trwy gymeryd gwirod symbylaidd, wedi ei roddi yn anfwriadol a diarwybod gan W. Williams. Yr oedd y trengedig oddeutu 22 oed, gadawodd weddw a phlentyn.

DELGELLEY.—Ar ddydd Sadwrn, cafwyd corff chwarelwr perthynol i'r dref hon o dan Bont-ar-ddibyn, ger Caernwch, yn y plwyf hwn. Dydd Llun, cynnaliwyd trengholiad arno, pan y daeth y ffeithiau canlynol i'r amllwg: Yr oedd y trengedig yn gweithio yn Corris, ac yn arferol o ddychwelyd adref bob nos Sadwrn; gwnaeth felly ar y 24ain o Fai, ond o herwydd ei fod yn teimio yn wael, ni adawodd cartref hyd y dydd Mawrth canlynol. Dydd Mawrth cychwynodd, a chanddo fwyd wythnos gydag ef yn ei walet. Ond ni ddychwelodd fel arferol nos Sadwrn, a dan fonodd y wraig i Gorris i chwilio am dano a y Sul. Deallodd y genad ei fod wedi bo gyda ei waith drwy yr wythnos. Prydnaw y Sabboth aeth amryw eraill i chwilio a dano; a chafwyd y corff mewn llyn wrth bont ddywededig. Gadawodd wraig ie angc a theulu lluosog.

ABERHONDDU.—Daliwyd llygoden gan Mr. John Watkins yma yn ddiweddar, pa un sydd yn canu fel aderyn. Medr ddynwared yr eos a'r uchedydd yn berffaith.

LIVERPOOL.—Cynnaliwyd Cymanfa y Bedyddwyr yma eleni fel arferol ar wythnos y Pasc, a barnir gan y rhan luosocaf o'r cyfundeb mai yr olaf oedd y goreu a gafwyd erioed yma. Y brodyr anwyf a fu yn gwasanaethu yn garedig iawn oeddynt—B. Thomas, Penrhwiogoch, swydd Gaerfyrddin; E. Evans, Penygarn, Pontypwl, a T. Thomas, Bassaleg, swydd Fynwy; R. Jones, Llanllyfni; W. Roberts, Llansantffraid; W. Morgan, Caerdybi, a D. Roberts, Cefnbychan. Mae golwg siriol iawn ar yr achos Cymreig yn y dref hon yn bresennol yn y gwahanol eglwysi. Mae undeb, cariad a brawdgarwch, rhwng y gweinidogion, yr eglwysi, a'r aeolodau a'u gilydd, a chydweithrediad cyffredinol yn yr Ysgolion Sabbothol a phob rhan arall o'r gwaith, fel y mae achos y Gwaredwr mawr wedi dyfod yn un achos cyffredin gan bawb o'i arddelwyr.

ABERCAIDAID, GER MERTHYR.—Cynnaliwyd cyfarfod blynyddol yma ar y Sed a'r 6fed o Ebrill, 1849. Gweinyddwyd gan y brodyr F. Hiley, Llanwenarth; J. Jones, Sion, a J. Roberts, Tabernacl, Merthyr; T. Morgans, myfyriwr yn athrofa Pontypwl; W. Morgans, (Aanibynwr,) a T. Davies, Merthyr. Cafwyd cyfarfodydd rhagorol, a chasgliad da ag ystyr-ied sefyllfa pethau. Casglwyd 35p. at dalu dyled y capel. Mae yr eglwys yn bwriadu talu y cwbl eu hunain.

BETHANIA, CLYDACH—Ebrill 18, cynnaliwyd cyfarfod cyhoeddus yn y lle uchod, yn dechreu am ddau o'r gloch, er urddo diaconiaid. Pregethwyd ar yr achlysur gan y brodyr J. Jones, Caersalem Newydd; E. Davies, Capel Seion; J. Pugh, Siloam; a T. Jones, Castellnedd. Yn y cyfarfod uchod, penderfynwyd i gynnal cyfarfod misol yn nosbarth gorllewinol Morganwg; y cyntaf i gael ei gynnal yn Caersalem Newydd, ar y 16eg a'r 17eg o Fai; a chan fod y brawd J. Jones, o Borthyrhyd, wedi cymeryd gofal gweinidog-aethol Caersalem, bwriadai y brodyr yno i'r cyfarfod wasanaethu yr amcan o gydnabod ei sefydliad yn eu plith.

TREDEGAR.—Sabboth, y 22ain o Ebrill diweddar, penderfynodd eglwys y Bedyddwyr Seionig yn Nhrefegar gynnal cychwyl, er casglu at ddyled eu haddoldy, yr hwn sydd yn gwasgu yn drwm ar yr eglwys wanaidd. Gwnaethant eu penderfyniad yn hysbys i'r eglwys o Fedyddwyr Cymreig yn y dref, yr hon sydd yn eglwys gref a haelionus iawn. Yna penderfynodd yr eglwys Gymreig wneud casgliad er eu cynorthwyo. Y maent i'w cymeradwyo yn fawr am eu hymdrech a'u cydymdeimlad dros eu chwaer fechan. Ar yr achlysur, pregethodd y Parch. J. Jones, Capel Seion, yn y boreu, y prydawn, a'r hwyr. Casglwyd ar ddiwedd y gwahanol oedfaon, a chafwyd casgliad rhagorol ag ystyried tloidi yr amseroedd.

HIRWAUN.—Dydd yr Arglwydd, Ebrill 15, cynnaliwyd cyfarfod yn y lle hwn i'r dy-

ben o leihan peth o'r ddyled arosedig ar addoldy y Bedyddwyr. Ar y cytryw ddydd pregethodd Mr. Price, Aberdare, ddwy bregeth, a Mr. Roberts, Tabernacl, Merthyr, dair. Nid yn gyffredin y clywyd pregethau mor rhagorol a dyllanwadol a'r rhai hyn. Erbyn diwedd y dydd, cafwyd fod cant punt yn llai o ddyled ar y capel hwn nag oedd yn y boreu. Tua mis cyn hyn gwnaeth yr eglwys hon naw punt tuag at y "Genhadiaeth Dramor."

BRO MORGANWG.—Cynnaliwyd cyfarfod misol yn Bethlehem, Llancarfan, ar y 11eg a'r 12fed o Fai. Dechreuwyd yr addoliad drwy ddarllen a gweddio gan y brawd G. Lewis, Porthcawl; pregethodd y brodyr R. Brown, Pil, a R. Davies, Penyfael. Dranoeth, dechreuwyd gan y brawd R. Davies; a phregethodd y brodyr D. Davies, Wauntodau, a H. W. Hughes, Llwyni. Am 2, dechreuodd R. Brown; pregethodd y brodyr E. Morse, Corntwn, a J. Lawrence, Llanilltyd Fawr. Yn yr hwyr, dechreuodd y brawd E. Samuel; a phregethodd y brodyr G. Lewis a R. Brown. Y cwrdd nesaf i fod yn Llangrallo, i ddechreu nos Iau a dydd Gwener, Mai 3, 4.

LLANGORS.—Cynnaliwyd cyfarfod misol yma ar y dyddiau Mawrth a Mercher, y 13eg a'r 14eg o Fawrth. Am chwech yr hwyr cyntaf, pregethodd y brodyr J. Jones, Crughywel, T. Evans, Jezreel, a T. Williams, Soar. Am ddeg, gweddiodd Robert Morris, Llanfyllin; a phregethodd y brodyr D. Davies, Llanelly; B. Price, Cymro Bach; a R. Ellis, Sirhowy. Am ddau, gweddiodd Jones, Crughywel; pregethodd T. Evans, Jezreel; T. Williams, Soar; a J. Evans, Aberhonddu. Am chwech, gweddiodd L. Evans, gweinidog; a phregethodd y brodyr W. Williams, Llanfrynach, a W. Richards, Penyrheol.

PENYRHEOL.—Bu cyfarfod misol yma dydd Mawrth a Mercher, y 3ydd a'r 4ydd o Ebrill. Pregethwyd—M. Lewis, Capelyffin; J. Jones, Crughywel; L. Evans, Llannau; E. Price, Maesberllan; E. Owens, Llanfair gyntaf; a J. Hall, Gelli. Y cyfarfod misol nesaf i fod yn Capelyffin a'r Tabernacl.

ARGOED.—Cynnaliwyd cyfarfodydd yma er neillduo y brawd John Jarman yn sugail ar yr eglwys fedyddiedig. Hwyr y dydd cyntaf, pregethodd y brodyr E. Thomas, Siloam, a Lewis, Blaenan Gwent. Am ddeg dranoeth, traddododd Ellis, Sirhowy, ar aeth ar natur eglwys; pregethodd Rowe, Risca, i'r eagob, ac Evans, Beula, i'r eglwys. Am 2, Thomas, Bethel, ac Ellis, Sirhowy.

GELLIGAER.—Mawrth a Mercher, y 10 a'r 11 o Ebrill, cynnaliwyd cyfarfod i neillduo y brawd J. D. Williams, diweddar fyfyrwr o athrofa Hwlfordd, i fugeiliaeth yr eglwys fedyddiedig yn y lle uchod. Y dydd cyntaf, dechreuodd y brawd B. Evans, Hirwaun; a phregethodd y brodyr T. Price, Aberdare, a J. Roberts, Merthyr. Boreu dranoeth am 10, dechreuodd D. Jones, Caerffili; areithiodd E. Williams, Cwmafon, ar natur eglwys; ac yna pregethodd y brawd Roberts, Merthyr, i'r gweinidog, a Richards, Pontypridd, i'r eglwys.

RHYMNEY.—Fel yr oedd dau ddyn o'r enwau William Evans a Jenkin Davies yn dilyn eu goruchwyliaeth arferol ar y 5ed o Ebrill yn un o byllau mwnglawdd Rhydney, syrthiodd darn mawr o'r ddaear arnynt.—Clywyd y trwt gan fachgenyn ag oedd yn gweithio gerllaw; yr hwn a hysbysodd yn uniongyrchol i'w gydweithwyr, ac awd tua y fan yn ddiodeo, pryd y cafwyd Wm. Evans yn ei ddaublyg, a chareg oddentu tunell a hanner o bwysau wedi syrthio ar ei fain-gefu, a Jenkin Davies a'i ben yn hollol guddiedig o dan y ddaear faluriedig. Gwedi ymdrech galed rhyddhawyd y ddau, a dygwyd hwynt i'w cartref-leoedd. Yr oedd y diweddaf yn gwellhau yn raddol, ond er galar ni bu Wm. Evans fyw ond ychydig oriau. Cerid ef gan bawb a'i hadwaenai.

HAY, SIR FRYCHEINIOG.—Cafodd y Cynulleidfawyr yn y dref hon eu cyfarfod te blynyddol, er toddi dyled eu capel dydd Gwener y Croglith. Dyddorwyd y cyfarfod gan arithiaua a darnau o beroriaeth cyassegredig. Yr oedd y cor yn gynnwysedig o amrywiol ganctorion pell ac agos. Cauwyd yr anthemau, "Mawr yw yr Arglwydd," "Arglwydd, cofia Dafydd," "I ti gerubiad," "Dyddenwch chwi fy mhobi," "Yn awr iddo ef sydd yn alluog," "Mawr a rhyfeddol," "O ddiolchwch," "Deffro, gwiag dy nerth O Sion," Denmark, a'r Anthem Genedlaethol. Yr oedd yno lawer i ddfyru y galon, bywiogi yr ysbrydoedd, a maethu y deall.

ABERDARE.—Susan Howell, gwraig Evan Howell, 53 oed, pan yn cario gwrthban at y gwrych ar ddydd Gwener yn ddiweddar, yn gweled bachgen yn cael ei gario adref o waith glo Blaengwawr, wedi ei friwio yn ysgafn, ac yn meddwl mai ei mab hi oedd, a gymberth y fath fraw fel ag y syrthiodd i lawr yn farw wrth y gwrych. Dydd Sadwrn, cadwyd trengholiad ar ei chorff, pan y dychwelwyd rheithfarn, "Bu farw trwy ymneliad Duw."

NEWPORT.—Daeth llafurwr o'r enw John James i ddiwedd anamserol prydawn dydd Mawrth, Ebrill 10, rhwng deg ac uauarddeg o'r gloch. Wrth fyned adref o'i glwb, ymddengys iddo fethu y bont sydd yn croesi y gamlas yn ngwaelod Dock Street, wrth yr "Union Tavern," a cherddodd yn union i'r gamlas, o ba le y cymerwyd ef allan yn gorff.

Cynnaliodd cyfeillion yr achos dirwestol yn Newport eu cyfarfod tē blynyddol Dydd Gwener y Croglith, yn y Town Hall. Ymgynullodd nifer fawr o bersonau i fwynhau y darpariadau. Am saith o'r gloch, anerchodd y Parch.—Spencer, o'r Bath, gyfarfod lluosog iawn ar y testyn, ac i foddlonrwydd amlwg y gynnulleidfau. Y mae dull amlwg a phwylllog ond eglar Mr. Spencer yn hynod o foddhaol.

PRIODASAU.

Yn Nghapel Sion, Merthyr, gan y Parch. J. Jones, gweinidog, Caleb Jenkins, a Kezia Edwards, y ddau o Dowlais. Ebrill 14, Thos. Havard a Martha Williams, y ddau o Bumni.

22, Wm. Williams ac Elisabeth Evans, y ddau o Ferthyr.

Yn y Tabernacl, Merthyr, gan y Parch. J. Roberts, gweinidog, Absalom Griffith a Margaret Sandbrook.

Ebrill 9, yn Bethesda, Thomas Llewelyn ac Elisabeth Evans, a Wm. Protheroe ac Ann Isaac.

14, yn Soar, Daniel Morris a Jeunet Thomas. 16, Thomas Davies ac Alice Jones.

15, John Griffiths ac Eliza Williams. Joseph Davies a Mary Evans.

16, George Price a Mary Elliot; Wm. Baker a Martha Salter; George Hughes a Sarah Webber.

[Gweinyddwyd y priodasau blaenorol oll gerbron D. Lewis, cofrestrydd.]

6, Yn Dolgellau, gan H. Morgan, Evan Morgan o'r Ganllwyd, a Margaret Jones, Pen-y-ganllwyd, plwyf Llanillyd.

5, Yn Sardis, Pontypridd, William Evans a Johanna Williams, y ddau o Eglwyselian.

Mawrth 30, yn Sion, Conwy, Robert Meredith, Llandudno, pregethwr gyda yr Anu-bynwyr, a Miss Ann Williams, merch Henry Williams, o'r un lle.

Ebrill 16, yn Liverpool, gan y Parch. J. Hughes, Eleazer Roberts, Beau Street, a M. Ellis Jones, merch Cad. Jones, Pwllheli.

6, Yn Eglwys Llanlytini, gan y Parch. J. Jones, William Jones, Park, ac Anne Williams, Penygroes.

4, Yn Eglwys Abergelle, Mr. Hugh Roberts, draper, London House, Wyddgrug, a Miss—Roberts, milliner, Abergelle.

MARWOLAETHAU.

Mawrth 19eg, yn y Blaenau, awydd Fynwy, yn y 71 mlwydd o'i hoedran, Elizabeth Goodwin, aelod parchus o eglwys y Bedyddwyr yn Hermon, Nantyglo.

Mawrth 17, ar ol cystudd byr, Mrs. Elisabeth Bees, Carmarthen Row, yn agos i Aberafan, yn 50 mlwydd oed.

Yn Nantyglo, Mawrth 6, yn 23 mlwydd oed, William Bevan, mab y brawd teilwag y Parch T. Bevan, Nantyglo.

Yn Nghaerdydd, Ebrill 13, Miss Ann Evans, merch y Cadben Thomas Evans, ac Elisabeth ei wraig, o'r Dinas, Dyfed, gynt, yn 18 oed, o'r typhus fever.

Chwef. 21, J. Williams, Penyfydy, plwyf Llangyfelach, wedi bod yn gystuddiol yn agos i dair blynedd.

Ebrill 11, yn 60 oed, John Evans, Mardir. Gorpneuod ei ddyddiau yn Rhyll, lle yr aethai i ddysgwyl adferiad iechyd.

Mawrth 28, yn 42 oed, John Williams, Trecefn, cofrestrydd priodasau yn nosbarth Aberteifi. Cyfaiil didwyll, gwladwr da, a chymmydog deallus.

Ebrill 12, yn 12 mis oed, Margaret, merch ieuangaf Mr. Roger Evans, Pont Menai.

Ebrill 11, yn Llanergain, awydd Ffint, y Parch. Henry Jones, yn 59 oed. Am 24 blynedd yn vicar y plwyf hwnw, ac a berchid yn gyffredinol.

Ebrill 1, yn 15 oed, Miss Catharine Jones, merch Owen Jones, coal merchant, Lerpwl.

" NI WYR NI DDYSG—NI DDYSG NI WRENDY."

Y SEREN ORLLEWINOL :

NEU

GYFRWNG GWYBODAETH I HIL GOMER YN AMERICA.

CYHOEDDEDIG GAN R. EDWARDS.

Cyf. VI.]

GORPHENHAF, 1849.

[RHIF. 59.

CYNNW YSIAD.

Emyn i'r Cymun, ...	149	Marwolaeth y Cyn-Lywydd Polk, ...	166
Dirwest, ...	149	Genedigaethau, ...	166
Nodion amddiffynol i bregethwyr, ...	151	Priodasau a Marwolaethau, ...	166
Cofiant Esther Phillips, Pittsburg, ...	151	" Eglwys Gymreig Boston,"	167
Cân i'r Good Springs, ...	153	Atebiad, ...	167
Hustyngwyr, ...	153	Gofyniadau, ...	167
Pennillion ar "Asgre lân dyogel ei pherchen,"	154	HANESIAETH DRAMOR.	
Agwedd yr oes, ...	154	Prydain Fawr, Iwerddon—Ffraingc—Yr Eidal—Almaen—Prwsia, &c.	168
Marwolaeth Bachgenyn, ...	155	Awstria a Hungary.	168
Cân i'r Seren Orllewinol, ...	156	Baptist W. Noel yn Ymneillduwr, ...	168
Shenad Treharn a'i chwyn ar ddiwrnod golchi, ...	156	Cenhadaeth Llydaw,—Llythyr oddi-wrth J. Jenkins, ...	168
Dau bennill a gyfansoddwyd ar ol gwranddo y Parch. T. Edwards, ...	156	TYWYSOGAETH CYMRU.	
I Uffern, ...	156	Ymfudiaeth, ...	169
Rhyfel a heddwch—drygau rhyfel, ...	157	Tabernacl, Caerdydd, ...	170
Y Winwydden a'i changhenau, ...	158	Corffoliad eglwys yn Trefforest, ...	170
Pwy aydd ddedwydd!	159	Urddiad gweinidog yn Horeb, Blaenafon	170
Cwm y Bonnewydd ac Eglwys Bulah, ...	160	" " Llynlleifiad, ...	170
Oes dyn, ...	162	Trysorfa i hen Weinidogion, ...	170
" My Native Land,"	163	Aberystwyth, ...	170
Y Llywydd Washington, ...	163	Damweiniau angeuol yn Aberdar a Llanilltyd—Y Seintiau yn Dowlais—Ymadawiad cysurus—Caerodor—Twyngwyn—Cyfarfodydd, ...	171
Cymanfa Orllewinol y Bedyddwyr Cymreig, ...	163	Mostyn—Porthdynllaen—Bethesda, ...	172
Eglwys Gymreig yn Peach Bottom, ...	164	Priodasau a Marwolaethau, ...	172
Diweddar o California, ...	165		
Ymdaeniad brawychus y Cholera, ...	165		
Y Gweithfeydd Haiarn, ...	166		

POTTSVILLE:

ARGRAFFWYD YN SWYDDFA G. WYNKOOP, 2 ARCADE BUILDINGS.

1849.

AT EIN DOSBARTHWYR A'N DERBYNWYR.

Derbyniwyd y mis diweddaf, heblaw a gyhoeddwyd yn y rhifyn hwn, Pennill ac Hanesya, gan Ab Gwilym, Pittsburg; Can ar Ofergoelion y Cymry, cyfl. gan D. J., [rhy ddiweddar]; At-ebiad i Ofyniad Brawd Bach, gan I. ap Huw, Pittsburg; Araeth Iorwerth Glan Aled ar Formon-iaeth, cyfl. gan J. Hughes; Pwngc newydd mewn Dilynyddiaeth, gan W. Davies, Utica.

Derbyniwyd y taliadau canlynol yn ystod y mis, (am 1849.) gan W. Davies, Pottsville, \$2; H. Davies, Pottsville, \$1. Parch. D. E. Bowen, am Draethodau Davies, \$5.

Yr ydym yn awr yn neillduol yn dymuno ar y rhai sydd yn ol yn eu taliadau am y flwyddyn ddiweddaf, ein cofio mor fuan ag y medront; credwn fod hyn o fewn cyrhaedd ein derbynwyf agos oll ar hyn o bryd: bydd hyn yn hwylysu y llwybr i'r Trysorydd a'r Argraffydd yn fawr, er terfynu y cyfrif am y flwyddyn ddiweddaf. Yr ydym wedi gwneud ein goreu trwy dymor y gan-af i wneud y Seren mor fuddiol a dyddorgar ag y medrem, er nad oedd y derbyniadau ariauol yn ddigonol i ddwyn y draul. Pau bydd taliadau am 1849 yn cael danfon at y Trysorydd neu y Cyhoeddwr, dymunir ar y dosbarthwyr i grybwyll hyn yn eu llythrau.

Y mae yn ddrwg genym ein bod yn gorfod cyfarth ac udo fel hyn o dro i dro, ond pa beth a wnawn. Gofid blin ydyw i ni weled fod teimladau rhai derbynwyf gonest a fyddlawn yn cael eu dolario. Gwyddom am rai wedi talu yn ofalus i ddsosbarthwyr, ac ambell un o'r cyfrif yn dygwydd bod yn anffyddlon i anfon y talion i law y Trysorydd, a phan welo y derbynwyf ein cwynion teimlant anffoddlonrwydd i ninau, &c. Ni fynem er dim ddolario na thrangwyddo neb o'n derbynwyf gonest a fyddlon; ond pe gallem rywfodd ddwysbigio y rhai croenddw byddai yn dda genym. Nid ydym yn danfon *bills* ond i'r lleoedd hyn y method gael y taliadau i mewn o honnt heb hyn.

Y mae y gohebiaethau yn y rhifyn hwn, yn ol ein barn ostyngedig ni, yn anrhydedd i'r gwahanol awduron, ac yn cymeradwyo ein Cyhoeddiad i bob meddwl diuedd. Yr ydym yn dwyn y rhifyn hwn allan ychydig yn gynt nag arferol, o herwydd ein bod yn bwriadu cyhoeddi eto yn nechreu y mis, gan fod cwynion fod y Seren mor ddiweddar yn cyrhaedd y lleoedd pell. Gwelir ein bod wedi newid ein swyddfa argraffyddol, ac hyderwn y bydd y cyfnewidiad yn fanteisiol i'n cyhoeddiad. Darfu i amgylchiadau rhwystro Dic, Ned a Sam i gael cyfrinach Formonaidd y mis diweddaf. Deallwn eu bod yn lwriadu cael "cwrdd mawr" yn fuan eto.

Dymuna J. W. Bear hysbysu ei fod yn bwriadu aros un mis eto yn Pottsville, er mwyn cymeryd darluniau pawb a ewyllysiant. Gwelir yr hysbysiad ar y tu dalen hon.

Cyfarwydder y Gohebiaethau, (yn ddiraull,) *To the Editor of the Seren, Pottsville Schuylkill Co., Pa.* Y Taliadau idd eu cyfarwyddo at y Trysorydd, *Rev. W. Morgan*, i'r un lle.

HYSBYSRWYDD YN EISIAU, am JOHN WILLIAMS, [Puddler,] mab i John a Mary Williams, Pittsburg, gynt o'r Blaenau, ger Nantyglo, swydd Fynwy. Y lle y clywsant ei fod ddiweddaf oedd yn Warren, Mass. Os bydd i'r llinellau hyn ddyfod o hyd iddo, neu rhyw un sydd yn gwybod am dano, dymuna ei rieni gael llythyr a'i hanes, wedi ei gyfarwyddo at Mr. *John Williams, Heater, care of Messrs. Lorenz, Sterling & Co., Pittsburg Iron Works, Pittsburg, Pa.*

Hefyd, am FREDERICK EVANS, *Mason*, a ymfudodd i'r wlad hon yn mis Awst diweddaf o Bontypridd, swydd Forganwg; a'r man diweddaf y clywsant ei fod oedd yn Baltimore. Os dygwydd ef neu ryw Gymro arall ag sydd yn wybodus pa le y mae weled y llinellau hyn, byddaf yn ddiolchgar am lythyr, wedi ei gyfarwyddo, at *Morgan R. Davies, St. Clair, Norwegian Post Office, Schuylkill County, Pa.*

JOHN W. BEAR'S SKY-LIGHT DAGUERRETYPE GALLERY, OVER LIPPINCOTT & TAYLOR'S, Corner of Centre & Mahantango-Streets, Pottsville.

Mae JOHN W. BEAR, (adnabyddus trwy y wlad wrth yr enw *Buckeye Blacksmith*;) yn dymuno hysbysu i'r Cymry ac eraill yn yr ardaloedd hyn, ei fod wedi cymeryd yr ystafell gyffeus uchod, ac yn bwriadu ymsefydlu yn Pottsville am rai wythnosau, er cymeryd Darluniau Daguerreaid i bwy bwnag a ewyllysio am y prisoeedd iselaf. Y mae yr *apparatus* sydd ganddo yn rhagori ar bob un a fu yma o'i flaen; a'r goleuni awyrol (*sky-light*) sydd i'r ystafell yn dra chyffeus a manteisiol; a chan ei fod yntau wedi cael profiad maith a llwyddiannus yn y gwaith, hydera y bydd i bawb trwy yr ardal a ddymunant "sicrhau y cysgod cyn byddo y sylwedd wedi gwiwo," alw arno. Dyma gyffeusdra rhagorol i'r rhai sydd am gael eu darluniau i'w danfon i'w cyfeillion yn yr Hen Wlad i gael eu gwasanaothu. Pris darlun cywir o un person yw \$1 50, yn cynuwyf morocco case hardd; a gwarantir na bydd iddo golli y lliwiau.

RHATACH NAG ERIOED! YN Masnachdy Esgydiâu a Botasau,

SCHOMO A LEVY,
Centre-Street, Pottsville.
ar gyfer Drug-Store
John G. Brown.

Y MAE SCHOMO a LEVY wedi symud i'r Masnachdy cyffeus nehod, lle y bydd yn dda ganddynt weled eu hen gwmeriaid a phawb eraill yn galw. Tyrierau yn y man iselaf. Mae ganddynt ar law bob amser lawnder o Botasau ac Esgydiâu, Slippers, Gaiters, &c. o bob math, a wbl a gynnigir ar werth a'u y prisoeedd iselaf, am arian i'w nod.

NEWYDD DA I'R WERIN.

Gostyngiad mawr yn mhrisoeedd pob math o ddefnyddiau, i ateb yr amser.

DYMUNA y Tansgrifwr hysbysu i'r Cyhoedd ei fod newydd ddorbyn y detholiad goraf a rhataf o Ddefnyddiau, Blodau, Rhibansu, Bonnets, Dry Goods, Sidanau, &c. a ddygwyd erioed i Pottsville, a'i fod yn benderfynol na euaidd neb werthu dano et yn y lle, gan ei fod yn meddu pob mantais i brynu Nywddau yn rhad, yn ragori i amryw fasiachwyr eraill.

T. FENDER

Centre-st., Pottsville, dau ddrwy o'r Arcade.

Y SEREN ORLLEWINOL.

CYF. VI.]

GORPHENHAF, 1849.

[RHIF. 59.]

EMYN I'R CYMUN.

[CYFREITHAD O MONTGOMERY.]

Ys ol dy archiad grasol iawn,
Gan roi i' barch a bri,
Hyn mi a wnaf, fy Nghaidwad mwyn,
Myfi a'th gofiad di.

Dy gorff a ddrylliwyd yn fy lle
Sydd fara'r nef i mi;
Y cwpan cymun cym'raff ef—
Fel yma cofiad di.

Pan edrych wnaf tua'th farwol groes,
A syllu ar Galfari,
O aeddfwyn Oen, fy aberth heddi,
Ebaid i mi'th gofio di.

A allaf fyth anghofio'r ardd?
Gwel'd yno'r ymdrech fu;
Dy dristwch, ing, a'th waedlyd chwys,
A pheidio'th gofio di?

Dy gofio di a'th ddirfawr boen,
A'th gariad ataf fi!
Tra paro cur fy nghalon wan,
Gwnaf, mi a'th gofiad di.

A phan bo'r tafod hwn yn fud,
Pan bello'm calon i—
Pan ddelych yn dy deyrnas fawr,
O Arglywydd cofia fi.

THOMAS OWEN.

DIRWEST.

GAN Y PARCER. W. EDWARDS, ABERDARE.

"Pob peth sydd gyfreithlon i mi, ond nid yw pob peth yn lleuan; pob peth sydd gyfreithlawn i mi, eithr ni'm dygir dan awdurdod gan ddim."—PAUL.

Mae rhyw ymarferiadan yn mhob oes a gwlad ag sydd yn destyn dadl gan y byd,—yr oedd bwydydd felly yn eglwys Corinth yn dyddiau Paul. Y prif anhawder i benderfynu y ddadl ydyw, cael gafael ar safon cyfreithlondeb neu anghyfreithlondeb y cyfryw ymarferiadan. Mae safon Paul wedi ei gosod i fynu yn yr ymadroddion uchod: "Pob peth sydd gyfreithlon i mi, ond nid yw pob peth yn lleuan." Dyna yr hanner cyntaf o'r safon; hynny yw, pa mor gyfreithlon bynag ydyw yr ymarferiad ynddo ei hun, eto, os nad yw yn tueddu at leuan neu at sicrhau lles y cyffredin, ei fod yn anghyfreithlon. "Pob peth sydd gyfreithlon i mi, eithr ni'm dygir dan awdurdod gan ddim." Dyna yr hanner

arall: hynny yw, er fod ymarferiad ag unrhyw beth yn eithaf cyfreithlon ynddo ei hun, eto, os oes tuedd yn y peth a arferir i'n dwyn dan ei awdurdod, ei fod yn anghyfreithlon.—Nid oes eisiau gwell safon; nid oes modd cael ei gwell i brofi cyfreithlondeb neu anghyfreithlondeb pob ymarferiad. Gan hynny, cymhwyswn hi at yr ymarferiad o ddiodydd meddwol, oblegyd dyma y prif beth y dadleuir yn ei gylch yn y dyddiau hyn. Dadleuir dros eu cyfreithlondeb gan un blaidd, a dywedir eu bod yn anghyfreithlon gaa y blaidd arall. Ni fynem well safon i'w profi nag ei ddo Paul; oblegid, a chaniatáu eu bod yn gyfreithlon ynddynt yn hunain, eto, os gellir profi nad ydynt yn tueddu at leuan y cyffredin, maent yn anghyfreithlon. Gan hynny, y gofysiad ddylai fed, nid yn gymmaint pa un a ydyw yr ymarferiad a hwynt yn dda neu yn ddrwg ynddo ei hun, ond pa un fwyaf o dda neu o ddrwg maent yn gynhyrebu yn y byd? Neu, yn ol hanner arall y safon: er fod ymarferiad cymmedrol o honnynt yn eithaf diniwed, neu yn gyfreithlon ynddo ei hun, eto, os gellir profi fod yn eu natur i'n dwyn dan eu hawdurdod, ei fod yn anghyfreithlon, ac felly yn bechadurus, am ei fod yn tueddu yn erbyn safon Cristionogaeth: gan hynny yr ydynt yn argymhell Dirwest ar y byd yn ol y safon hon.

I. *Dylid llwyr-gymethod a phob math o ddiodydd meddwol, hyd y nod a chaniatáu eu bod yn gyfreithlon ynddynt eu hunain, am nad yn eu harferyd yn leuan; hynny yw, yn tueddu at les y cyffredin.* Iâ, maent mor bell oddiw'rth ddwyn lles i'r byd, fel y gellir dwyn siamplan fyrrd eu bod yn drygu y byd, a'r holl fyd. Mae dyn yn seolod o gymdeithas, ac fel y cyfryw nid yw yn eiddo iddo ei hun; nid yw i geisio ei les ei hun, ond lles llaweroedd. Hunanoliaeth o'r fath waethaf, ac anffyddiaeth o'r fath dywyllaf, ydyw yr heu ddadl yn erbyn dirwest, a thros yr yfed: "Pawb drosto ei hun." Na, os ydym yn seolodan o gymdeithas, dylem gadw at ei rheolau; ac ni bu cymdeithas erioed yn caniatáu i neb sicrhau ei les ei hun ar drant niweidio y gymdeithas. Byddai hynny yn aberthu y llawer i'r ychydig—yn aberthu y byd i'r dyn. "Wel, iâ, ond yr wyf fi yn cael lles oddiw'rth y ddiod." Nid dyna y pwngce; ond pa faint o les gaiff y byd oddiw'rth dy yfed? "Ni theimais i ei bod yn fy nrygu erioed." Dos gam yn mhellach, ac ynofyn a ydyw dy siampl wrth yfed yn peidio drygu eraill; ac os ydyw, yn ol Paul, mae yn anghyfreithlon: Pwy na wyr am duedd niweidiol y fasnach feddwl yn ei holl gysylltiadan? pwy na wel y modd mae system yr yfed yn rhwydo ac yn maglu y byd? Pa faint o ddaioni mae hi wedi atal i'r byd?—

CYF. VI.

pa faint o amser a gam-dreulir, ac o dalentau a guddir ganddi? Pa faint o gymoriadau a gymylodd? Pa faint o fechgyn gobethiol a allasai fod o wasanaeth i'r byd a ddyfethodd? Pwy fedr ddweyd pa faint o atalfa ydyw ar ffordd cynydd yn y gwybodaethau a'r celfyddydau, ac i ledaeniad gwaredidd-dra yn y byd, y gystal ag i gylchrediad masnach?— Yn hyn oll mae yr ymarferiad yn niweidio cyndeithas yn lle ei lleshau! O! y modd y mae hi yn sefyll ar ffordd crefydd yn y byd. Pa beth bynag sydd yn amharotol y meddwl i ddyleds-wyddau crefydd; a pha beth bynag sydd ynddo ei hun yn brofedigaethus, neu yn dwyn yr euogrwydd lleiaf i'r meddwl, sydd yn erbyn crefydd. Mae yfed y peth sydd yn meddwi yn chwaraeu â'r brofedigaeth: mae myned yn rhy agos at ddrws y brofedigaeth, yn gosod dyn ar y tir yr amheur ef gan y byd. Pa beth yw gwerth cymeriad, neu pa beth yw pwys dylanwad y dyn ag y baidd y byd ddyweddy wrtho, o herwydd ei ymlynied wrth anrhyw beth, "Ti, yr hwn wyt yn dysgu eraill, oni'th ddyysi dy ban!" Gall nad yw yr yfed yn bechod ynddo ei hun, eto mae eraill yn tybied ei fod, gan hynny er mwyn eraill dylid ei roddi heibio. Oni wyddom am bersonau ag y mae eu hymlynied wrth y ddi-dded foddol hyd y nod yn gymmedrol, wedd lladd eu grym i ddyweddy yn erbyn yr yfed? Pa un gryfaf yw dylanwad y dyn sydd yn peidio yfed dim, ai y dyn sydd yn yfed wrth ei bleser? Ai myned i ffordd pechaduriaid yw y llwybr tebycaf i'w henill hwynt o'r ffordd? Ai wrth eisteidd ar stol y gwatwaryr y gellir dweyd oret yn erbyn eu gwatwaryr-gerdd? Ai yn nghyngbor yr annuwiolion yr ydyw yn fwyaf tebyg i'w henill? Ai wrth ymrithio i ddrwgioni y gallwn ni roddi yr ergyd cryfaf ar ddrwgioni? Ai wrth yfed peth o'r ddfod sydd yn meddwi y gallwn ni ddweyd oret yn erbyn yfed gormod o hono? Nage, yn ddiamaan; mae rheswm yn dweyd nage; mae ysgryllyr yn dweyd nage; mae ffeithiau yn dweyd nage. Gan hynny, mae yr yfed yn lladd ein dylanwad, ac mae yr ymarferiad yn stal ein defnyddioldeb; felly nid yw yn llesau, ac am am nad yw yn llesau nid yw yn gyfreithlon: a'r neb sydd yn yfed pechod yw iddo. "Pob peth sydd gyfreithlon i mi, ond ni'm dygir dan awdurdod gan ddim!"

II. *Dylid llwyr ymwrthod â diodydd meddwl am fod yn eu natur i ddwyn dyn dan eu "awdurdod."* Rhyddid ydyw nodwedd wahaniaethol Cristionogaeth. Rhyddhawyd ni gan Grist Iesu: Dylem sefyll yn ein rhyddid. Mae yr holl ddyn i fod yn rhydd, gorrff ac enaid; ond nis gellir bod yn gyflawn felly tra yr ymarferir â diodydd meddwl. Mae tuedd uniongyrchol ac anocheladwy ynddynt i gaeithio,—maent yn drech na natur dyn;—mae yn eu natur i feddwi. Nid meddwi dyn o ddamwain y maent. Ond eu heffaith angenrheidiol yw hynny. Gwyr pawb nad yw dyn meddw yn ddyn rhydd. Mae meddwod, fel pob gweithred gyhoeddus arall, i edrych arno yn ei wreiddyn (*theory*) a'i ymarferiad (*practice*). Meddwod yn ei wreiddyn ydyw unrhyw ddyllanwad neu weithred-

iad o eiddo y gwirf ar y toimladau anifeilaidd ag sydd mewn un modd, neu i un gradd, yn ei thafu allan o'i chylch naturiol a rheolaidd o weithredu. Yn ol gwreiddyn meddwod, y mae yn rhaid fod pob yfwr pethau meddwol yn foddw yn ol graddau ei yfed; oblegyd fe'i llywodraethir gan y gwirf; h. y., y gwirf ac nid deddfau priodol natur sydd yn gweithredu. Mae ef yn gaeth i'r gwirf, ac o dan ei awdurdod; oblegyd os llywodraeth drwy-adi y gwirf dros y synwyrâu ydyw meddwod yn ei ystyr mwyaf priodol, yna mae awdurdod lleiaf a mwyaf cyfyng y gwirf yn foddwod hefyd, yn gymmaint ag mai trwy ddyllanwad y gwirf dros y teimladau y mae meddwod yn dyfod i feddiant o'i synwyrâu. Ond nid ydyw, drwy ein darlunied hwn o feddwod yn ei *theory*, am i neb foddwl ein bod yn gosod meddwod yn ei ystyr gyffredin yn erbyn cymhedrolwyr; byddai hynny yn bechod, oblegyd gwnelem gam â hwy. Nid ydyw ychwaith, am awgryma fod cymmedroldeb yn waeth, nac yn wir mor ddrwg â meddwod. Annuwioldeb fyddai rhesu dynion teiwlwg a Christionogion da gyda meddwon yr oes. Adwasnyf gannoedd sydd yn yfed peth, y rhai y credwyf mai rhai rhagorol y ddaer ydynt, ac ystyriwyf yn anrhydded i mi gael datod carai eu hesgydau. Ond ar yr un pryd, dywedwn fod yr ymarferiad lleiaf â'r diodydd yn cadw meddwod yn y byd; ac y mae ymarferiad cymmedrol o ddiodydd yn arwain bron yn anocheladwy i feddwod ymarferol. Ffeith nas gellir ei gwadu, ac a addefir gan bron pob naturiaethlwr o bwys, yw fod y gwirf yn drech na natur dyn, ei fod yn tafu yr holl deimladau i ddyrswch, ac mae hynny yn arwain i golli y meddiant o'r synwyrâu, oblegyd teimladau yn eu dull a'u gweithrediau rheolaidd, ydyw *guardians* y synwyrâu; felly, teffwch y teimladau o'u lle, a chwi a deffwch y synwyrâu o'u lle; a gwnech hyn, dyna y dyn yn foddw yn mhob ystyr o'r gair. Nid bai dyn yn gymmaint yw meddwi ar ol yfed; ond yfed i feddwi, neu yfed peth sydd yn meddwi. Gall dyn beidio yfed, ond nis gall yfed y peth sydd yn ei natur i feddwi heb gael ei ddwyn o dan ei awdurdod i ryw raddan. Mae rhyw swyn yn y ddiodyd; mae rhyw ddyllanwad anatladwy yn yr ymarferiad. Yn briodol y gellir dyweddy, y neb a garo win nis digonir â gwin. Digon a gais ormod, a gormod a newyna am ychwaneg. Mae yfed yn ymddwyn ar chwant, a chwant yn egor ar feddwod. Oni welir, gan hynny, duedd anghyfreithlon y ddiodyd? Oni addefir gan bawb o'r bron mai dyma y gwirionedd am dani? Pwy o'r rhai mwyaf cymhedrol na theimlassant ynddynt eu hunain, ar ryw adeg neu gilydd, wirionedd ein gosodiad? Cofier, gan hynny, er y gall fod diferyn bach yn gyfreithlon ddigon ynddo ei hun, eto, os bydd y duedd leiaf ynddo i'n dwyn dan ei awdurdod ei fod yn anghyfreithlon yn ol safon Paul; a bod ei yfed yn bechod: a rhag pechu, dylid llwyr-ymwrthod â'r oll o hono.

(I'w barhau.)

Pinegrove.

Cyfl. Ll. Lewis.

NODION AMDDIFFYNOL I BREGETHWYR.

Ma. Gol.—Byddaf yn sylwi yn awr ac eil-waith yn y gwahanol gyhoeddiadau misol ar rhyw sylwadau fyddant yn sawri gormod, fel yr ofnwyf, o rhyw ysbyrd tebyg i eiddo yr ysgrienyddion a'r Phariseaid, yn nyddiau ein iachawdwr. "Pa fodd y medr hwn ddyg-eidiaeth ac yntau heb ddyegu?" Nid oes ynof y duedd leiaf i fechanu dyg-eidiaeth, ond yr wyf yn barnu fod llawn cymaint o bregethwyr drwg a diel wedi eu tynu trwy golegau ag a dynwyd trwy yr Ysgol Sabbothol. Ad-waenais ambell un yn dyfod allan o'r coleg yn dra dilea a thebyg i ysglodyn mewn cawl; a gwaeth na hyny, lo! ci mewn preseb. Gwelais un wedi cael ei *rigte* am flynyddoedd a manteision colegaid yn dyfod yn ol heb fod yn werth i ddim ond i wneud yr haidd iach yn ddefnydd gwlybwr meddwol i syfrdanu dynion, a hyny i wrthwynebu y diwygiad sydd mor effeithiol i aychu yr hen gors i fynu. Barnwyf y byddai yn dda edrych yn fanyl-ach pan yn danfon dynion ieuange i'r colegau, yn cawedig pan fyddys yn gwneud hyny ar draul eraill, a hyny o'u heisiau. Mae gormod o berygl bod yn debyg i ddeagrifiad un dyn call ar y mater hwn, sef bod llawer yn cael eu danfon i'r colegau yn debyg i ddyn yn gwneud rhyw gerf-darlun hardd o faen rhy deneu; ac wrth naddu a rhwbio gwnaeth dwll trwodd. Felly y daeth rhai yn ol o'r colegau wedi addurnol lawer ar eu penau tu allan, ond yn hollol wag tu fewn. Pan ddaeth dau o'r tylwyth hyn i anedd hen weinidog unwaith, a swp anferth o wallt ar eu penau, a hwnnw yn sefyll allan fel *porcupine*, gofynodd yr hen wr iddynt, "Pa beth yw eich neges chwi yma?" A'r ateb oedd, "Dim ond eich gweled chwi, syr." Gofynodd yntau, "A weloch chwi y diawl ar y ffordd?" "Na ddo," ebe un o honynt. "Causod eich gwallt yn ei sefyll yr oeddwn," ebe yntau, "fel pe buasech mewn dychryn mawr."

Gwir fod Paul wedi ei ddwyn i fynu mewn coleg, ond pa le y gwelwn Paul yn curo ar ei frodyr, sef yr hen bysgodwyr, druain? onid rhyw swm wahanol sydd trwy ei lythrau oll? —nid "a'r geiriau a ddygir gan ddoethineb ddynol," ond gan yr Ysbryd Glân. Gwybod dim "ond Iesu Grist a hwnnw wedi ei groes-hoelio." "Na ato Duw i mi ymfroatio ond yn nghroes ein Harglwydd Iesu Grist." Nid yn y coleg na'r iaith wreiddiol. Adwaenwn dri o bobl yr ysbyrd cefngennyld a nodwyd mewn cyfundeb yn yr hen wlad. Pan ddygwyddai rhyw saer neu hen bysgotwr gael gromyn o lewyrch ar ei gynghor neu ei bregeth, a thynu tipyn o sylw, odid na chlywyd un o'r tri yn cymeryd ei destyn mewn cwrdd mawr ar y ddau eraill yn gwneud areithiau yn y cyfeillachau; a thyna yr amcan oedd lladd dylanwad mab y saer. Gwareder pob gweinidog i Grist rhag yr ysbyrd hwn.

Hefyd, mae llawer o berygl ysbyrd meibion Eli. Clywais rai pobl yn son llawer am Annibyniaeth ac egwyddorion, ac ar yr un afaillad yn troi o'r naill beth i'r llall, gan gefnogi undeb yn yr ystyr gyfyngaf. Bydd-

af yn meddwl yn aml wrth eu gweled am yr hen bobl yn son am chwareu y ffon ddwy-byg neu y gath ddeudwll. Weithiau egwyddor fydd y cyfan, bryd arall annibyniaeth, ond yr undeb yn benaf, a hwnnw fel carchar Pedr—dwy gadwyn i rhwymo, ac un-ar-bum-theg o filwyr i wyllo. Mae pethan fel hyn yn fwy tebyg i annibendod naci annibyniaeth, yn fy marn i. Ond yr wyf yn meddwl mai dynion gweithgar yw y rhai mae genym a samplan mae Duw yn fwyaf cyffredin yn eu codi at ei waith. "Bugail defaid oeddwn i," medd un—y llall rhwng dau gorn yr aradl—pysgodwyr, &c.—dynion oddiwrth waith a eilw Duw at ei waith. Gwir i Moses gael dygiad enwog i fynu yn ngwlad yr Aifft; ond dangosai Duw fod yn rhaid iddo ddyegu bugeilio defaid cyn cymeryd gofal ei bobl af. Nid daerdyddiaeth a seryddiaeth a thruch y ddaear, ynghyd a maintiolaeth y moroedd a'r llynoedd ydyw y pethau sydd i weinidogion yr efsongyl eu dwyn i bechaduriaid; ond myned i'r prifffyrdd a'r caean, a chymhell pawb i ddyfod i mewn fel y llanwer y tŷ, lladd y llo pasgedig, a dwyn y wisg a'r fod-rwy, a gweddi, "Cred yn yr Arglwydd Iesu Grist, a chadwedig a fyddi." Un wedi ei ddyegu i deyrnas nef ydyw y weinidog da, ac nid i'r ddoethineb ddynol. Pothau buddiol a dealladwy sydd ganddo i'w traddodi. Onid pothau yn yml y bobl fyddai gan Grist? Ie, pethau a driniaid dwylaw ei wrandawyr. Clywais am un hen chwaer yn dywedyd am un o enwogion Cymry ei bod yn meddwl ei fod yn dyfod yn well pregethwr wrth hen-eiddio, o herwydd nid yw son am y freines a pherwm y gogledd yn awr. Yr wyf fi yn ei ddeall yn awr—Crist a phechadur sydd ganddo yn ei bregethau.

ARSTLLYDD.

COFIANT ESTHER PHILLIPS;

Yr hon a fu farw yn Pittsburg, Pa., Mawrth 23, yn agos i 66 mlwydd oed.

GANEU gwrthddrych ein cofiant yn mis Mehefin, 1783, mewn lle a elwid Ysbytre, plwyf Abergwili, swydd Gaerfyrddin, D. C. Mae yn debygol iddi ymadael a'i chartref enedigol yn dra teuang, a gwnaeth ei thrigta am dymhor yn Nantyglo, swydd Fynwy. Yn y lle a nodwyd ymunodd yn y sefyllfa briodasol yn mis Rhagfyr, 1813, iua Wm. Phillips. Yn dra buan wedi hyn daeth argraffadau dwys ar ei meddwl o barth ei honaid au-farwol, a'i sefyllfa fel pechadures gerbrou Duw, nes gorfa arni ymostwng ger ei fron i lefain am drugaredd; a'r canlyniad fu iddi ymwasgu at blant yr Arglwydd; ac wedi roddi profes o'i hedfeirwch a'i ffydd yn yr Arglwydd Iesu Grist, bedyddiwyd hi gan y diweddar Barch. James Lewis, a derbyniwyd hi i aelodiaeth yr eglwys yn Llanwenarth—yn 1814. Bu yn aelod hardd yn yr eglwys hono am wyth o flynyddau, ac yn ymhyfrydu yn nghyfeillach ei chyfeillion crefyddol, ynghyd a'r weinidogaeth felus a hyfryd a glywaj yn cael ei chyhoeddi, nes y byddai ei chatou

(fel y dywedai) yn llawenhau ac yn gorfoleddu yn Nuw ei iachawdwriaeth. Yn mhon y tymhor a nodwyd, trefnodd Rhaglun-iaeth ei symudiad i Ffrainc. Am y tymhor hwn mae wedi cofnodi amrywiol bethau, megys ei sefyllfa a'i phrofiad, &c. meddai, "Bum tua deg o flynyddoedd yn y deyrnas uchod, a sicr genyf mai dyma'r amser mwyaf difudd a digysur a dreuliais yn ystod fy mywyd. Yr oedd y byd yn gwenu arnom yn helaeth, fel yr oedd pob peth yn gysurus genym ag oedd yn angenrheidiol; ond er y cwbl yr oedd rhyw ddiffyg yn bodoli yn barhaus. Teimlwn rhyw hiraeth ac awydd mawr am y cyfoillachau crefyddol ag oeddwn wedi eu colli, a meddylwn am yr hyfydwch a fwynhawn gynt wrth gyd-rodio i dŷ Dduw gyda fy mrodyr a'm chwirodydd. Ond yn awr megys wedi fy nghaethgludo i gaethiwed, ac wedi fy amgylchu a'm gordoi gan bob math o antnuwioledeb Pabyddol, teimlwyf fy hun yn dra anghysurus: y mae llawenydd neillduol yn fy llanw wrth glywed fod crefyddwr yn dyfod i'r ardal." Dangosai awydd mawr am gael cyfarfod gweddi; a chafodd ei dymuniad; dywed yn mhellach, "Cawsom amrywiol gyfarfodydd am ba rai y teimlwn fy hun yn ddiolchgar i'r Arglwydd; ond trwy symudiadau ymddifadwyd ni o honynt drachefn; a phan yn y sefyllfa hon, ac yn lled ddigysur am foddion crefyddol, y cyfansoddais y pen- nill canlynol:

Fo aiff yr anian newydd
Ar gywydd yn ei phlant,
Hi losga bob rhyw rwystrau
Cyn myn'd o'r byd i'bant;
Nid oes dim ymorth iddi
Yn holl drysorau'r llawr,
Mae'n tynu ius 'fynu,
O'r nef y daeth i lawr."

Fel yr oedd dyddiau yr hen chwaer yn amlhau, yr oedd ei hawydd yn cynyddu fwy fwy mewn dymuniad ar i Dduw yn ahrefn ei raglun-iaeth ei harwain er cael clywed cenhadwri'r groes yn cael ei chyhoeddi, a byw yn ei swm weddill ei thymhor yn y byd.— Felly, yn y flwyddyn 1833 mudasant fel teulu i'r wlad hon. Yn mhon ychydig daeth yn mlaen i'r ddinas hon, a rhoddodd ei hunan yn aelod o eglwys Gymreig y Bedyddwyr yn yr un lle. Yn nechreu mis Ionawr, 1839, ymddifadwyd hi o briod ei mynwea, fel y gadawyd hi yn wedd w a thri o blant ar ei hol. Yn yr amser yma ymaffodd gradd o farweiddra crefyddol ynddi, pryd y bu y rhanau canlynol o'r Gair yn foddion idd ei harghyhoeddi a'i hwyliasu yn y blaen gyda chrefydd: "Cofia gan hyny o ba le y syrthiaist, ac edifarha a gwna y gweithredoedd cyntaf." "Ceisiwch yn gyntaf deyrnas Dduw a'i gyfiawnder ef." &c. Darfu i'r ysgrythrau hyn effeithio cymymaint arni nes iddi farnu na ddarfau iddi grefyddu yn gywir yn ystod ei hoed, a'i bod o dan angenrheid- rwydd i ddechreu crefyddu o'r newydd; ac o'r amser hwnw yn mlaen, dywedai, "Mae mwy o archwaith egwyddorion crefydd wedi gafaelu yn fy meddwl, ac am fyw yn agos at Dduw mewn gweddi; ac am ei garu a charu fy mrodyr a'm chwirodydd nag a deiml- ais erioed o'r blaen." Cafodd yr hen chwaer

lawer o drafferth a gwrthwynebiadau am rai blynyddoedd yn y byd ar ol hyn; ond er y cwbl arferai ddywedai bod ei fara a'i ddwfr yn sicr i'r Cristion, ac ymfodlonai i drefn ac ewyllys yr Arglwydd. Bu y chwaer yma yn ngwinnllan ei Harglwydd am 35ain o flynyddoedd, ac fe ellir dywrdwyr am dani ei bod wedi ymdrechu ymdrech deg, wedi gorphen ei gyrfa, wedi cadw y ffydd." Gwelodd wahanol dymhorau ar ei thraith grefyddol— weithiau yn deg a hwyliu, brydiau eraill yn arw a thonog, yr hyn a achlysuodd iddi gyfansoddi y pennill canlynol:

Tonau geirwon sydd yn gysur,
Arglwydd graol trugarha,
Pura f'ensaid ar fy stwnal
A bydd im'n Gyfalli da;
Yma 'rwyf mewn dyrys fagiau,
Arglwydd thron ty'n f'ben,
I roi'r clod i gyd yn gryno
I'r Gwr fu farw ar y pren.

Yr oedd yn hynod o ddiysgog o berthynas i drefn Duw yn cadw pechadur enog—rhed ras, a hyny yn llwyr, oedd ei hunig sylfaen am fywyd tragwyddol—ac ar ras yr ymor- phwysai.—Yn yr athrawiaeth hon yr oedd ei benaid yn llawenhau; canys testyu ei hyfyrdwch fyddai cariad a gras Duw cyn bod y byd, yn galw mewn amser, yn cynnal trwyddo, ac yn dwyn i ogoniant yn y diwedd.— Gellir dywedyd hefyd am dani ei bod yn dwyn nodweddiad Cristion—aml iawn y clywyd hi gyda galar yn cwyno am bla'r fynwes ynghyd a'i chaledwch, ac hirasthai lawer am arwyddion o ddelw ei Harglwydd ar gynydd ynddi. Bu hefyd yn ffyddlon gyda'r achos yn mhob rhan o hono mor bellad ag oedd ei gallu yn caniatu—byddai yn caru y tangnefeddwyr yn Seion, a chynghorai yr ymrysongar. Yr oedd yn ddiaderbyn-wyn-eb—lle y gwelai fai dywedai am dano. Cer- yddai yn llym; cynghorai yn dirion. Yr oedd ein chwaer yn dra methodig er ys cryn am- ser. Yr oedd yn dueddol i ddiffyg anadl yn aml, ac yn pesychu llawer, fel yr oedd yn amlwg i weled fod ei phabell yn dadfeilio. Nid oedd yn medru gorwedd yn ei gwely er ys amser maith, o herwydd byrdra ei hanadl. Clywyd hi yn dywedyd amrywiol o weithiau yn ei thymhor diweddar y dym- unasai, os oedd hyny yn ol ewyllys ei Har- glwydd, pan fusai rhifedi ei dyddiau i ben, gael ei chymeryd ymaith mewn amser byr, fel na buasai achos o drafferth i neb yn ei chylch; ac felly y bu. Y Sabboth gya ei marw bu yn yr addoldy, ac ymddangosai ei bod yn well nag arferol, a chydsyniai a hyny yn ei dywediad; parhaodd felly hyd bryd- nawn y 23ain, pryd y tarawyd hi gan frenin y dychryniadau, fel na lefarodd ond gair neu ddau drachefn, a hyny braidd yn anhyglyw; a thus naw o'r gloch yr un hwyr terfynodd ei bywyd isloerawl; ac hyderwn ar seiliau da fod prydawn ei wylofaen wedi myned heibio, a bod bore gorfoledd wedi dechreu yn mhlith y teulu dedwydd lle na bydd rhaid ymadael mwy. Gadawodd ein chwaer ddau o blant i-alaru ar ei hol. Bydded i'r Ar- glwydd ymweled a hwynt yn ffordd ei ras, fel y byddont yn golofnu i'r achos pan fyddo eu mam yn priddio yn y ddaear.

Dranoeth, sef y 24ain, ymgaolodd lluaws o'i chyfeillion crefyddol ac eraill i dalu y gomwynas olaf idd ei phabell bridd. Cyn codi y corff darllenodd a gweddiodd y Parch. Wm. Owen; ac wedi cyrhaedd lle'r gladdfa, rhoddwyd anerchiad i ateb yr amgylchiad, ac anerchwyd gorsedd gras gan yr un brawd: yna rhoddwyd y pridd i'r pridd, mown go-baith o adgyfodiad ei chorff yn yr adgyfodiad cyntaf, yn debyg idd ei Harglwydd yn dod i'r lan o'r bedd. D.

CAN I'R GOOD SPRINGS.*

NEW Y FFYNHONAU DAIONUS.

Ton—"Merch Megan."

As foren tesogfwn es allan i rodio,
Myfi a'm cydmares, yn gynes ein gwen,
I eyllu yn fanol a'r fwyaidd ryfeddod;
Sef gallu y Duwddod ar lawr daear-len.
Y wig oedd yn laswerdd, a'i cherdd yn garuaidd,
Yn adar a'u tonau, a'u lleidau yn llwysaidd,
Yn canu anthemau o'u miwraig, gwych moesaidd,
Gan sŏh eu Llywydd, eu Perydd, a'u Pen.

Dros lwybrau disathr hwyliasoem ein camrau,
Drwy'r goedwig dewfrigog nes cyrhaedd y fan
Lle'r ydoedd y gwrthdrysych roem am gael ei gwled,
Sef ffynhon yn tarddu o'r eigion i'r lan;
Ei dwr sydd risialaidd a'i flas sydd yn beraidd,
Diamau bod rhinwedd at glefyd yn hon;
Y clof a'r asfachus pe ond ei arfyngd.
A'r llwfr hwy lament fel fel llydnod yn llon.

Mae yma ddwy anedd mewn agwedd adfeilloi,
Pa rai fu yn hardddeg a llongeg eu llun,
Lle byddal'r adarwyr y nos mewn dystawrwydd,
Yn dawel yn gorphwys gan gymryd eu hân;
Y gerddi sydd wyrddlas ar bwys y palasau,
Mae'n holl ddifffynidau'n gywaestad â'r llawr,
Yr anwar fwystfiod wnant yma'u gorseddau,
Wrth y fan fu ys dyddiau'n anneddau gwyr mawr.

Yn tyfu mae'r pinwydd a'r gwinwydd, yn gelawych,
O gwmpas y ffynhon, yn rhwyddwch eu rhan;
Anhawdd ydyw canfod un lle sydd mor hynod,
Na gwel'd un man gwychach mewn cllfach na glan.
Yn agwaelod y ffynhon i'w gwled mae periau,
Pa rai sydd ronynau goreuraidd eu llwfr,
Fel dyglaser faen Jaspia, ond nid ynt burpasol,
Onide deuai'r bobl i'w eu 'ddoll mal Duw.
Pinegrove. LLEWELYN LEWIS.

HUSTYNGWYR.

Ys un peth y byddaf yn ddeall wrth hustyngwyr ac enllibwyr; sef y cymeriadau hyny a fyddant yn adrodd chwedlau yn ddiastaw a dirgelaidd o dy i dy. Edrychir ar ladron a llofruddion gyda dychryn, ac fel rhai yn perthyn i'r cymeriadau duaf o holl drigolion y llawr, pan mewn gwirionedd y mae yr hustyngwyr idd eu hofni yn llawer mwy. Y mae yn bosibl gwylled rhag lladron, ond am hustyngwyr, llofruddion ydynt yn llechu ac yn ymguddio mewn llwyni, ac yn lladd yn ddirgelaidd. Hysbys ydyw mai yn ol fel y byddo cymeriad unrhyw ddyrn yr ymddygir taug ato gan y byd gwarediedig, ac amlwg yw nad oes dim a addurna ddyrn fel bod reymol a chyfrifol yn fwy nag enw da. Dywed

Solomon fod enw da yn fwy dewisol na chyfoeth lawer: ac mewn gwirionedd pan edrychir arno yn iawn, nid oes dim a all dyn ei gael yn gyfnewid am dano; fel y dywed Shakespeare—

"Good name in man or woman
Is the immediate jewel of the soul."

Ac felly gellir cyfrif yr hustyngwyr yn mhllith y cymeriadau gwaethaf, am eu bod yn ysbeilio dyn o'i addurn penaf. Nid yw cael ei ymddifadu o unrhyw drysor daearol idd ei gydmaru iddo. Dywed Shakespeare am dano yn mhellach fel hyn: "Yr hwn sydd yn dwyn oddi arnaf fy ngholud sydd yn dwyn oddi arnaf beth gwael; le, sothach; eiddof fi oeddynt; eiddo ef ydynt yn awr, a gallant fod yn gaeth i filoedd; ond yr hwn sydd yn dwyn oddi arnaf fy enw da, sydd yn dwyn oddi arnaf yr hyn nid yw yn ei gyfoethogi ef, ond sydd yn fy ngwneud i yu dlawd yn wir." Mewn rhai amgylchiadau nid oes dim a all wneud i fyddu y golled o enw da, a dyma brif nod hustyngwyr, &c. Pe byddai iddynt aros tu fewn i derfynglych beiau eu cymmydogion, ni byddent mor ddiestig eu nodweddau nac mor niweidiol mewn ardal. Ond nid ydyw hyn yn ddigon i foddio eu gwange lwystflaidd! O angenfil dychrynllyd! pwy a ddiangodd heb i dy gleddyf di ei drywan? Y mae cymmaint cefnigen yn dy galon fel na wyddot y flordd i ddeol y da oddiwrth y drwg. Y mae mor ddiiffaeth fel nad yw yn cael dyddanwch yn un lle, ond yn nystrwy cysuron eraill; ei hwynebpryd angueuol byth ni wisg arwydd o gydymdeimlad; y mae yn trigo yn mysg adfeilion, ac yn gwneud ei hymdnangosiad yn mhllithy beddau, gan wledda ar gollidauu dynion gyda chymmaint o wange a'r gigfran ar gyrff y lladeddigion. Gwelir yn amlwg mai hyn ydyw holl dueddfryd ei galon adamentaidd, sef bod yn gydnabyddus ag achosion eraill; ei unig orchwyl yw clust-ymwranddo beth a glyw am danynt; ac os dealla fod rhyw beth neillduol ar droed mewn rhyw fan, nid oes derfyn ar yr holi a wna; a phan fetho gael unrhyw beth allan, gosoda ei ddychymmyg ar waith, gan adrodd y celwyddau a ffurfiasai, a drygu bywioliaeth dyn fe allai am ei oes; oblegdy bydd wedi ei ladd gan dafod yr hustyngwyr cyn gwybod o hono ei fod wedi ei frathu. Y mae cymmaint o eiddigedd yn nghalon yr hustyngwyr ag sydd yn gwneud llwyddiant eraill yn deatyn o ofid a drwg-ewyllia iddynt, yn hytrach na lawenydd. Darostyngiad y cyfryw y maent yn gydnabyddus â hwynt a roddai iddynt y boddlonrwydd mwyaf; ond os ca eraill eu dyrchafu yn ngholwg eu cyddynion, a derbyn clod cyfiawn yn gweithredoedd a'u rhinweddau, crea hyny gasineb yn meddyliau hustyngwyr, er nad allai hyny effeithio dim ar y cyloch bychan y maent hwy yn symud ynddo. Y maent trwy ymarferiad wedi cyrhaedd gradd helaeth o gyfrwysder yn y gelfyddyd ddiestig hon—y mae cymmaint o weniath yn eu mynwesau fel y gallant osod eu hunain allan yn y dull y byddant yn dewis ac yn barnu oreu er hudo eu cydreadur i foddwl yn sawr am danynt. Y

* Lle oddeutu pum' millid i'r deau oddiwrth fwn-gloddiau Pinegrove.

maont yn gallu dynwared pob rhinwedd,
megys goatyngoiddrwydd, cymwynasgarwch,
cysteillgarwch, cydymdeimlad, &c. ond gwyl-
iwech lwynt—bleiddiaid ydynt mewn gwisg-
oedol defaid; yn eu gweu ddengar y mae
hudoliaeth marwol; yn eu hiaith fwynaid
y mae dagra dnystriol; yn eu cysteillgarwch y
mae gwenwyn aspiadd; to, ni all anwn isod
ddod allan a gwaeth cymeriad, a mwy ni-
weidiol mewn cymmydogaeth. Yr eiddoch,
Frostburg, Mai 22, 1849. D. AB TOMOS.

PENNILLION AR "ASGRE LAN DYOGEL EI
PHERCHEN."

UN O DESTYNAU CYMBREIGYDDION Y FENNI—1838.

Gan R. Mills, Llanidloes. Allan o Seren Gomer.

YMDDYCHIA, fy enaid uwch amllder gofidiau,
A llawys trafferthion blinedig y llawr,
Gad hebio dros enyd y byd a'i drallodion
Sy'n nychu a gwywo dy galon yn lawr.

Mae gwrthddrych mwy teilwng fil myrdd o'th fyfyr-
dod;

Mae perll gwerthfawrocach nag aur drud Periw;
Mae cyfoeth rhagorach o fewn dy gyriaeddaiad
Nac aur ac nac arlan, er gwychedd eu lliw.

Mae cyfaill a ddichon ddyddanu dy fynwes
Yn mhob rhyw gylygder, a blinder neu bla;
Yn nghanol peryglon dirif y mae'n lloches,
O bob rhyw anhwydeh mae'n falm a'th iacha.

Pe meddwn gyflawnder o'au ac o arlan,
A phe gallwn gyfrif er bodd fy mryd,
Brasdroedd y ddaear yn eiddod fy hunan,
A nofio yn mhleser a mwyniant y byd;

A'm gwisgo mewn sidan a phorphor gwych drudfawr,
Ac ysgwyd teyrnwialen ar orsedd o aur,
A gwelod boneddig a gwreng yn ymgyrnu
O'm bleson, gan brysauro i gyflawni fy nghair;

Mwy teg a dymunol yw "asgre lân" lawen,
Yr hon rydd iwynhad a nghanol ffwrn dallyd,
Yn mhob rhyw gyfyngder hi guidw ei pherchen,
Mewn cysur a heddw yn ddyogel a llon.

Rhagorach amddiffyn yw hon rhag peryglon
Na chodyrn fyddinoedd a gloywron euri glew,
A'r sawl a wna'i loches yn nghlendid ei galon
Ydd gadarn o north, ac yn hyf megys llaw.

Nid rhaid iddo ofni tew fariau'r carcharau,
Na'r dwys ochencidiau sydd yno bob pryd,
Ei draed fydd dyogel rhag pwys y cadwynau
Sy'n dryllio tairiadau'r breswylwyr o hyd.

I6. carchar nid oes i gydwybod ddieuog,
Na lle o gaethiweid i heddweth y fron,
Ei pharod amddiffyn yw Duw hollalluog,
Mewn dwr ac mewn tân dyogel fydd hon.

Hil rodia'n hamddenol yn nghanol ffwrn dallyd,
A'i chwsg a fydd esmwyth, heb arwyd na braw,
Yn erchyll llau'r llewod, a'i lloty fydd hyfryd,
A gosgordd y nef iddi'n gwelw ar bob llaw.

Mae nefoedd a deear yn hoffi ei chwmi'nli,
Mae dwfr a than, ac mae awyr a thir,
Yn barod i ymiadd o'i phluid a i gwas'naethu,
A phob peth sy'n gwaeddi mal teilwng yw'r gwir.

Dymunol a theg ydyw rhan y cyfoethog,
Sy'n ymndaith mewn gwychder a rhywsg yn y byd,
Yn ddyceithr i finder a baich yr angenog,
Yn rhodio mewn llawnder a mwyniant o hyd;

Onid mnychl mae'n cario y sarff yn ei fynwes,
Sy'n brathu oi enaid hyd ddyfnder ei fron:
A byth nid oes heddw nac amddiffyn rhag gormcs,
A phocnus archollon hon gollyn llym hon.

Tra fyddo'n ymfoddio mewn difyr fyfyrddod,
A'i fryd yn choddeg yn awyrtu a chwai,

Ar wychder ei gyfoeth,—tra'i llygaid yn canfod
Gwllw degwech ei helaeth feddallannau didral,

Rhyw lais a ddyrchafa o eigion ei galon.
Gan ruo'n ei fynwes fel taran sawr gref,
Gan dd'wedyd, "Mae trais yn dy wobr anghyffion,
Yn gwlydio dy lwybrau mae llygaid Duw'r nef.

Ei enaid a lenwir ag ofnau dwys ingol,
A'i fynwes ymchwyrdd gan ddychryn a braw;
A chleddyf cydwytbod a'i frathiad angorddol
Rhydd ffawbrawf gofidus o'r dial a ddaw.

Onid calon dda lawen sydd welld yn wastadol,
Dywloga yr ysbryd, dadludda y fron;
Yn nghanol pob trallod ac iag hi'm dyddana,
"Dyw cyfoeth yr India ddim cyfwech a hon.

Bydd meys y hân tra bydd hon fy nghydwyllo,
Hi dae'n gorweddfa a'i dwylaw ei hun;
Yn llon hi a'm cyfarch pan godwyf i fynd,
A heddw yw dyferiad ei geiriau bob un.

Dewiswn yn hytrach gael hon yn gyffilies
Er goddef alltudiaeth yn mhell o fy ngwyllo,
Neu goddod mewn bwthyn tywyllidau anghyngs,
Yn llawn o gornwrydd o'm fon hyd fy nra'd;

Nag eistedd yn mhllh rhai cyfrifol y ddaear,
A'm cyfarch trwy enwau o fawredd a bri,
A'r galon yn rhywyn gan euogwrydd anhygar,
Yn methu rhoi heddwch na mwyniant i mi.

Caf welod llaweroedd am flino'n cym'dlogion,
A dwyn eu meddiannau trwy ledrad a thwyll,
Yn goddef ealedi mewn carchar a chyffion,
A minau'n cael rhodio yn rhydd wrth fy mhwyll.

Caf welod uchelwyr a thrawsion frainoedd
Yn gadael mewn brys cu gorseddau, gan ffoi
I chwilio am nodded yn nghreigia'r mynyddoedd,
Heb gyfaill i'w gwared na lle i ymdroi.

Ac eraill yn chwilio am heddwch mynwesol,
'Nol treisio y galon o'i phurdeb a'i heddw,
Trwy ruthro ar ffwrst i sain angeu'n wirfoddol,
A disgyn mewn gwarth a thrueni i'r bedd.

Fy rhan, a fy nhwr, a fy noddia heddwchol,
Yn nghanol trueni a drygau y byd,
Fy lloches giud, a'm hamddiffynfa wastadol,
A fo daniwiedrwydd fy nghanol o hyd.

Ger Minersville. Cyfl. LLEWELYN MORGAN.

AGWEDD YR OES.

BARCHUS OLYGYDD,—Nid yw fy nheimlad-
au heb eu dryllio i raddau wrth ystyried y
cymeriad arswydlawn a borthyna i ni, ieu-
englyd professedig yr oes hon, sef cenedl gael-
ed yn codi heb adnabod yr Arglwydd. Dy-
ma y cwynfau cyffredin sydd i'w glywed gan
yr hen frodyr duwiol sydd wedi goddef pwys
a gwres y dydd, yw, 'Pa beth yw yr achos o'r
cysgadrwydd, y difaterwch, a'r diogi ysbryd-
ol sydd wedi ymdaenu drosom, ynghyd a'r
claearineb, yr ysgafn ddaedlu, a'r cnawdol-
rwydd sydd i'w weled yn ein hagweddu
a'n hymddygiadau gydag achos Mab Daw?
Bron na dilychymygaf glywad yn o'n hen
dadau na ateb gyda y sobrwydd a'r difrifol-
deb mwya, mai "rhy fach o ofn Duw sydd
gerbron ein llygaid." Dychrynwn rhag bod
ein hagweddu a'n hymddygiadau yn gwirio
yr atebiad brawychus hwn.

Gobeithiwyf y bydd hyn o linellau yn
foddion i'n cyffroi nes ffoi at orsedd gras, os
nad ydym yn sicr ei bod wedi oi chau am
byth oddi wrthym, ac y gofynwn yno am
faddouant, os ydym yn sicr ei bod yn bech-
aduriaid—y gofynwn am fater yr enaid yn

dda, os ydym yn sicr ein bod yn feddiannol ar enaid—y gofynwn am fod yn barod i wynebu byd tragwyddol. os ydym yn sicr fod un i ddyfod: ac y darllenwn lawer ar air Duw, os nad ydym yn sicr ei fod wedi myned yn air dyn. Y mae effaith ymddygiad llawer yn dywedyd eu bod mewn amheuaeth ynghylch gwirionedd dwyfol. Yr unig beth sydd wedi datguddio i ni drefn iachawdwriaeth yw yr efengyl. Y mae cyfoeth penaf y Jehofa yn meddiant yr Ysbryd Glân, yn estynedig i ni trwy angyf a groes; ac wrth feddwl am y canlyniadau ofnadwy a dychrynlyd o fyw yn anedifeiriol ac anghrediniol, pwy a ddichon aros yn ddisylw o fater enaid. Gobeithiwyf y bydd i Dduw fendithio gweinidogaeth yr efengyl y dyddian hyn i ddefiroi cysgaduriaid, argyhoeddi pechaduriaid, i achub credinwyr edifeiriol, a pherffoithio gwaith ei ras yn ei bobl, fel y byddom yn benderfynol i ddilyn yr Oen i ba le bynag yr elo, trwy barch ac amharch—clod ac anghlod; a'r neb a barhao felly hyd y diwedd a fydd cadwedig.

Gynt o Manchester.

M. E.

MARWOLAETH BACHGENYN.

Yr hanes ganlynol a adroddwyd gan un o genhadon y Genhadiaeth Gartrefol yn Lloegr, ynghylch bachgenyn 15 oed, un o blant yr Ysgol Sabbothol:

Myfi a ymwelais ag ef dros agos i fis, gan hyny mae yn angenrheidiol talfyru cymmaint ag a ellir. Ar fy ymweliad cyntaf ag ef, canfyddais y fath gyfnawidiad yn ei wyneb-ryd ag a'm tueddodd i gredu nad oedd y bachgen i fyw yn hir. Gofynais iddo, a oedd ef yn dysgwyl gwellhau? Atebodd, "Nac ydwyf." Yna gofynais, pa obaith oedd ganddo tu draw i'r bedd. Atebodd, gydag och-enaid ddwys, "Dim—dim gobaith. Bum fyw yn bechadur mor fawr, fel ag y mae Duw wedi fy ngwrthod."—Yna crybwyllais am y Gwaredwr tostariol, ei allu a'i ewy!fygarwch i achub yr edifeiriol, a'r angenrheidrwydd iddo weddio, &c. Atebodd, "Nid allaf weddio." Gofynais, "A ddarfu i chwi erioed ymdrechu gweddio?" "O do! ond ni wna Duw fy ateb yn awr." Ar ol aros gydag ef ddwy awr, mi a'i gadawais y noson hono. Y dydd canlynol myfi a'i cefais mewn efyngder mawr; a'i holl floedd ydoedd, "Fy enaid, Fy enaid! O fy enaid! Yr wyf yn golledig: myfi a gaf fyned i uffern!" Myfi a'i cyfeiriais at yr addewidion. "O," eb efe, "nid allaf gredu! nid allaf gredu!" "Onid ydych yn credu fod yr ysgrythrau yn air Duw," ebe finau. "Ydwyf yn credu hyny, ond nid wyf yn credu fod un o'r gwahoddiadau neu yr addewidion yn cael eu bwriadu i mi."—Yn y sefyllfa echrysalawn hon y parhaodd dros

yn agos i bythefnos, fel nas gwyddwr beth i ddywedyd, na pha beth i wnouthur. Gan nad oeddwn yn gweled un arwydd enbydus, meddyliais am ei adael dros ddiwrnod neu ddau, ond ni chaniateai ef,—ni chai y toulu lonyddwch nes danfon am danaf. Pan welais ef nosaf yr oedd mewn eithaf cyfyngder; erioed nis teimlais rym yr ysgrythyr, (Diar. 18. 14,) yn eglurach; ei olwg—ei agwedd—ei achwyrriad ydoedd dor-calonus. Gofynais iddo a ydoedd ei boen corfforol yn fawr? "Na, na, nid yw fy nghorff ddim: gallwn ddyoddef unrhyw boen corfforol: fy meddwl sydd boenus a thralloedig." Yna dywedodd ei fod wedi ymdrechu gweddio, ond yn ofer;—fod Duw yn chwerrthin yn ei ddialydd, ac yn gwawdio yn yr hyn yr oedd yn ei ofni, Ond mi a'i ceryddais yn bwyll-og am lettya y fath feddyliau anobeithiol; ac ar hyny efe a sefydlodd ei lygaid arnaf yn y modd mwyaf tanbaid, gan wylo, igian, a gwasgu ei ddwyllaw, a gofynodd, "O! a ydych yn meddwl fod gobaith—fod gobaith?" Cefais fy effeithio yn ddwys, a phe, trwy ollwng dagrau o waed, (po buasai hyny yn alluedig,) y cawsai yr hogyn ryddhad i'w feddwl, hwy a gawsent fyned allan yn llifeiriant. Ni welais y fath olygfa erioed; ei wyn-ebpryd oedd wedi ei anffurfo, a'i holl gorff megys yn yr ing mwyaf; ac yn y sefyllfa hon y gorfu arnaf ei adael.

Y dydd canlynol, y fynud y gwelodd fi efe a guddiodd ei wyneb, ac agwedd gorwedd-iaid ei gorff a'm hadgofiodd o loesan dyn yn marw. Yr olwg oedd yn ein gorchfygu—ei berthynasan nis gellynt oddef, yr oeddwn yn rhwym i ddywedyd, "Wel, fy machgen an-wyl, os yw fy mhreseinoldeb i mor dram-gwyddus, ac yn gwneuthur y fath derfysg, yr wyf yn eich gadael am y tro diweddfaf; ond yn gyntaf gadewch i mi goffhau i chwi, os eich collir, fe eich collir tra y mae breichiau y Gwaredwr ar led, ac yn estynedig i'ch derbyn," &c. Wrth feddwl fy mod yn ymadael, fe gododd ei ben, a'i wynebpryd oedd megys yn belydraidd gan obaith, wrth ystyried yr hyn a ddywedais wrtho; ac os gweddiais erioed yn fyfmyd, mi a weddiais am war-edigaeth iddo o law y gelyn. Y dydd canlynol, mynai godi o'r gwely, ac arosodd ar lawr ddwy neu dair awr. Y rhan fyfawf o'r amser hwn a dreuliodd efe mewn ystafell o'r neilldu, a phan ddaeth allan, efe a ddywed-odd, "Mam, myfi a gynnygiais weddio ddwy-waith, ond mi a fethais; y drydedd waith mi a weddiais." Yr wyf yn credu mai'r amser hwn y cafodd yr ieuangc cariadus ei waredd o grafangc yr hen elyn. Pan welais ef ar of

hyn, ymddangosai fel creadur newydd: ei ofynau wedi darford, ei feddwl wedi ei lanw a thanguefeld, a'r llwybr yn rhydd rhyngddo â Duw. Ni pharhaodd ond ychydig ddiwrnodau yn hwy, a thra bu fyw yr oedd yn aml yn roddi ei ddwyllaw ynghyd, ac yn edrych i fynd, gan symud ei wesusau mewn dwys weddiau. Y diwrnod y bu farw dywedais wrtho fy mwriad i bregethu pregeth angladdol, a gofynais iddo pa beth a gawn ddywedyd wrth y bobl. "O Syr," ebe yntau, gyda y fath bwysigrwydd fel nad allaf byth anghofio, "dywedwch wrthynt am beidio troi heibio crefydd hyd wely anghu!" Yna efe a hunodd yn yr Iesu.—*Seren Gomer.*

CAN I'R SEREN ORLEWINOL.

TOK—"Diniweddwrwydd."

Y mae'r SEREN yn dra siriol,
A dymunol iawn i mi;
Llawr o gyfoeth, dirion doraeath,
O fêl a llaeth sydd ynddi'n lli';
Traethodau blasus, maent imi'n bleser,
Darllen llawer wyf yn hon;
Cyfeillus ddiddig yn y goedwig,
Ueibn ffawd—mae imi'n ffon.

Ffon i rhodio wrth ei rheol
Yn gydwedol ag anian gras,
Ond troi a ffoi o ffyrdd y gelyn
Cyn y llosgo'r lamp i ma's;
Megys llusern i mi yw'r Seren,
Mae'n rhoi cynghorion dwysion iawn;
Mae'n g'wilydd bellach na bawn yn gwrando,
Iê; gwrando'n llwyr ei geiriau'n llawn.

Rhodda'i iddi bob anrhydedd,
Yn fy anedd ni haedda'i son,
Chwaeth na'i sentu'n un man arall,
Fy nymaniaid ei bod hi'n ben;
A'i Golygyddion hen a newydd,
Sydd genyf beunydd yn dra hoff;
Eu pregethau sydd yn ddiâu
Yn abl codi o'r tlawdd wr cloff.

Oni ba'i bod anystyriaeth
Bron yn bennaeth yn y byd,
A'm calon inau sydd yn galed,
Annedwydded wyf o hyd,
O eisiau ymroi i wir ddaionf,
Mae arnaf feian rhif y gwithh,
Yn fynych, mynych mae 'nymaniaid
Am beidio byw i bechod byth.

Boed i'r SEREN fod yn llachar,
Fel planed yn ei chylchdro mawr,
I ladd dichell a chentigen,
A gwaagar llwyrch hyd y llawr;
Dymuniad rhwydd fy nghalon gwelwch,
Yw pob hyfrydwch barddwch heddi,
A phob daioni fyddo'n fynu
Cyn y rhiffr fi'n fy medd.

Pinegrove.

MZUDWY.

SHENAD TREHARN A'I CHWYN AR DDIWRNOD GOLCHI.

TOK—"Yr Hen amser gynt."

Mae aml ofid yn y byd
Yn rhywiog iawn eu rhi',
A'r mwyaf dawog imi'n awr
Yw golchi llawr y tŷ;
'Nol hyny daw, er braw i'm bri
Ddiwrnod tywyll du,
I'm gasla ? holl ddiladach brwnt,
Yn mhell tu hwnt i'm rhi'.

'Nol hyny codi'n foren wnawn,
Ddydd nesaf yn fy nwyd,
A phan yn meddwl am fy ngwaith
Nid maeth i mi fy mwyd;
A gwae a fydd i'r hwn a fo
O fewn i'm bwthyn elud,
Pan fyddo'i'n golchi yn galed iawn
Yn llawn y bydd fy lliid.

'Does dyn a wyr yn llwyr y lliid
Sydd yn fy mynwes i;
A dd'wed un gair os heddwch gar
Yn hawddgar nac yn hy';
Gwaith golchi fydd yn faich i fi
Bryd bynag bydd yn bod;
A gwae i Shini fach a fydd
Trwy'r dydd hi sydd yn nod.

Na foed i neb i feddwl fod
Un wraig yn fwy na fi
Am wel'd ei gwr a'i phlant yn lân,
Mae'r cyfan i mi'n gu;
Ond gofid yw, nid gwiw i'm bryd,
Fod lliid hen Efa'n llawn
Yn llenwi'r merched llon i gyd.
Waith beth fo'u byd a'u dawn.

Pittsburg. SHENAD TREHARN.

DAU BENNILL

*A gyfansoddwyd wedi gwrando ar y Parch.
T. Edwards, Pittsburg, yn pregethu oddi-
wrth Heb. 5. 7. Sabbath, Tach. 5, 1848.*

Pan ddylech fod yn hyddysg iawn
Mae arnoch eisiau dysgu
Yr egwyddorion cyntaf oll
Yn ffyddlon idd eich fforddi.

Wrth laeth yn ymborth rhaid i chwî,
Gwaith cynil yw eich cynydd;
Oymarferwch â bwyd cryf,
Fel byddoch gall mewn crefydd.

AN GWILYTH.

I' UFFERN.

Lle annedwydd, llawn nwydan—yw uffern,
I'w holl berthynasau;
Llyn danllyd fyglyd faglau,
Hyll frwnstanaidd ffaidd ffau!

DEWI WYN.

RHYFEL A HEDDWCH.

DRYGAU RHYFEL.

"We have called war a gigantic evil; but we might have used language more awfully strong; for it may be justly asked, is there a sin against God or man which the practice of war does not directly, or by acknowledged consequence and established usage, include, concentrate and aggregate? Under the bewitching array of gorgeous dresses, beauty, and order in manoeuvres, soul-stirring music, admirable applications of science and patriotism, falsely so called, the military system covers over a dark and unfathomable pit of crime and misery."

Y mae pob cenedl wareiddiedig, mewn gair, yn addef rhyfel yn ddrwg, ond eto, mewn gweibred yn ei bleidlo a'i amddiffyn. Y mae yn wir fod daioni wedi deillio o ryfel lawer gwaith, fel o bob pechod arall, eto nid yw hyn yn cyfawnhau y drygioni. Dichon fod gorthrwm wedi ei symud—efallai fod gorfaelth wedi ei chwalo—fod gormeswr wedi ei ddiswyddo, a bod barbariaeth wedi ei gyfnewid trwy ryfel-gyrchoedd; er hyn, nid yw yr effeithiau hyn ond bendithion amgylchiadol neu ddygwyyddiadol, tra y mae rhyfel yn aros eto yn llofruddiaeth. Anbawdd yw nodi allan unrhyw ddrwg digymysg, na byddo, yn rhyw fodd neu gilydd, rhyw ddaioni yn gysylltiedig ag ef. Gall daioni darddu o fwrddrad, eto ni allwn gahmol y llofrudd. Pan glywodd Dr. Johnson ddadl Lord Kames o blaid rhyfel, sef "fod rhyfel yn ddaioni achlysurol, yn gymmat a'i fod yn rhoddi cyfle i ddyinion ddangos llawer o wrbldeb a medrusrwydd," dywedodd yntan, yn ol yr un rheol o ymresymu, "y byddai rhoddi tŷ ar dân yn ddaioni, a mae rhoddi hyn gyfle i ddyinion ddangos gwroldeb a medrusrwydd yn achub y dyoddefwyr o'r fflamiau." Eto, y pwngc ydyw, a fyddai hyn yn ddigon o brawf mai peth da a fyddai i'r naill gymmydog oed tŷ y llall ar dân.

Y mae ein testyn mor eang fel y mae yn anbawdd gwybod pa le i ddechreu. Gallai y milwr ddywedyd yn rhwydd, "Bum o fewn ychydig i bob drwg, yn nghanol y gynnulleidfa a'r dyfia."

Y mae rhyfel yn niweidiol ofnadwy i deulnoedd. Ddarllenydd! gwrandio lef feithiau! yn codi fel tystion gwaedlyd dros y gwirionedd! Yn mwrddradau parhaol dyinion, drwy oesau y byd, y mae yr aberthiaid caalynol wedi cael eu hoffrymu ar allor goch dws y rhyfel, gan Gristionogion a phaganiaid yn ddilwahan, a chyda'r un dybwydd. Y mae yn warth tragywyddol i'w adrodd, eto ni wiiw ei gelu.

"O'm lleddir am wir, ba waeth!"

Lleddwyd o ddyinion yn rhyfeloedd yr Iuddeuwon,	25,000,000
Rhyfeloedd yn amser Sesostris, Eto yn amser Somiranis, Cyrus, ac Alexander,	15,000,000
Eto gan olynwyr Alic, Rhyfeloedd y Groegiaid, Trinoedd yr Amherodraeth Rufeinig, y Tyrciaid, a'r Sarceniaid,	30,000,000
	20,000,000
	15,000,000
	180,000,000

CYF. VI.

Rhyfeloedd y Reformation, Eto y Middle Ages, a'r Nine Centuries,	30,000,000
Tartary ac Affrica,	80,000,000
Dynyst yr American Indians, gan y Spaniards,	180,000,000
Rhyfeloedd Napoleon,	12,000,000
	6,000,000
	683,000,000

Nid yw y rhestr uchod ond talfyriad o gyfrifon rhuddgoc rhyfel—dim ond un benod yn llyfr mwrddrad dyinion—dim ond un pennill yn mhedwar mesur-ar-hugain marwnad a thrueni trigolion y byd! Beth am yr eneidiau a gollwyd? Y mae eu henau hwy wedi eu cofnodi ar femrwn, mewn lle nas gall llygad dynol dremio i'w darllen. Gwela! y llinodda a dywalltwyd *for o ward*, digon i nofio holl lyngesoedd y byd; te, meddwn, môr o waed, yn ol y cyfrifiad cyffredin o feaur y gwaed yn ngwythiau dyn, 17 milldir o drawsfeaur, bob flordd, a deg troedfedd o ddyfnder. Y mae mwy o ddyinion wedi eu lladd mewn rhyfeloedd, bedair ar ddeg o weithiau, nag sydd heddyw o nifer yn poblogi holl wyneb y ddaear! Rhyfeddu weithiau na bai y byd yn sincio gan ei anuwioledeb. Os oes dim a'i sudda, gwna pwys cyrff lladdedigion rhyfel. O drueni ar deuluoedd! Rhwygo y gwr o fouwes y wraig—llysgo y mab o anwydeby y fam—tynu y brawd oddiwrth serchogrydd y chwaer—gadael perthynasau tyner yn drom eu calon; wylo yn nyfnder tristwch ar eu hol! "Llef a g'byuwyd yn Rama, Rachel yn wylo am ei phlant, ac ni lygai ei chysuro am nad oeddant."

Y mae rhyfel yn niweidiol i foessau dyinion. Y mae y milwr yn cael *stampio* ei gymeriad mewn dideimladrwydd, ac yn cael serio ei gydwybod â haiarn poeth. Wrth gynnefino â mwrdd dyinion y mae yn colli pob teimlad o ddyledswydd, ac, heb ymwybod o'i eugrwydd ei hun, ond yn ymgoneddu yn ei warthrudd, fel y dywedai Dr. Porteus, diweddar Esgob Llundain:

"To make a death which nature never made,
The foulest stain and scaudal of our nature,
Became its boast—one murder made a villain,
Millions a hero!"

Y mae rhyw hen air yn ein plith, "Beth yw dydd Sul i sawdhu?" Digon priodol ysywaeth!—wedi ymwerthu i sefyllfa nad yw 'Sul, na gwyl, na gwaith,' ond yr un peth iddo ef! Dim ond awn y tabwrdd, adein yr udgorn, galwad i'r *sentry*, parotodan at y *parade*, a rhyw goegedd beunyddiol, yn lle adrodd iddo ef. O ddyfnder y pechod o ymrestru i'r fath swydd!

Och! gyfwr y milwr!—dyna seled
Wedi ymwerthu, a'r da i ymwrthod;
Gweibred afaen ac nid bychan bechod
Ydyw ymresu am dymhor iad;
Troi allan i lwybr trallod—yn wama!,
Heb frwyfa i atal, ddiolaf ddefod,
At swydd annedwydd ei nod—i roi tŷ,
A gwaed Abel ar y gydwybod."

Y mae yn wir fod rhai eithriadau i'r cymeriad hyn. Efallai y dylem gofio am Colonel

Gardener, Fleetwood, Harrison, Goffe, Whalley, Washington a Cromwell, ac eraill; ond i ba beth y nodwn hwy, ond i ddangos mor anfyrych ydynt? Y mae y milwr, druan, a'i ben yn y gwynt, heb un cysgod i'hyngddo a'r ystorm. Nid oes cyngor tyner tad i atal rwyg y milwr!—nid oes deigr caredigrwydd mam i doddi teimlad y milwr!—nid oes mwy eiriolaeth brawd i ogwyddo y milwr!—nid oes llaw wen eamwyth chwaer i arwain y milwr! Nac oes, dim ond safn y brofedigaeth yn ymagor i'w llyngu beunydd!—heol-ydd heintus anghymmedroldeb, godineb, lleolrad, rhegfydd a gwyatlyddiaeth yn ei gyfarfod yn mhob man, i'w hudo at brif ffordd uffern, ac i'w rwydo i'r pydew heb waelod iddo! O gyffwr truenus!

Y mae rhyfel yn ataliol i lwyddiat gwlad-wriaethol; y mae nid yn unig yn llygru moesa-u y wlad, ond hefyd yn llyngcu y pwrs gwladol. Y mae y *supplies* fel arford Conwy ar amser rhyfel, yn methu cael lle digon llydan i ymwthio dan y bont! Pe ceidiai ddytyn cydwybodol rwyfo yn nghwch masnach i fynu'r afaon, ni byddai lle iddo gur agerlong y Gorfaeliwr, gyda ei lwythi o *slaves*, a'i bylor, a'i fwledi, a'i fagolau. Y mae y wlad yn cael ei suddo gan drethi i gynnal y fyddin. Dywedir fod y dyledion canlynol yn aros ar brif deyrnasodd Ewrop wedi eu hachosi gan rhyfel:—Dyled Rwsia, £35,500,000; dyled Awstrin, £76,000,000; dyled Ffrainc, £194,000,000; dyled Spaen, £70,000,000; dyled Netherlands, yn cynnwys Belgium, £143,500,000; dyled Prwsia, £29,701,000; a'i dyled hithau Brydain, £819,000,000! Y mae teyrnasodd wedi bod dan orford i fyned o dref i dref i gardota benthg arian gan y masnachwr i gynnal rhyfel, a'r genedl eisoes yn gwaedu i'r byw gan drethi i'r uu perwyl. A ydyw yn bosibl i genedl fod yn ddeolwydd dan amgylchiadau fel hyn? Dywedai Buonaparte yn un o'i ymddyddanion yn St. Helena, "Fod Lloegr a Ffrainc wedi bod yn dal tynged y byd yn eu dwylaw. Pa niwed (eb efe) na wnaethom y naill i'r llall? Pa ddaioni oedd na allasem ei wneuthur? Dan drefniant Pit (ni soniaim ei drefniant ei huu) trowyd y byd yn ddiifaethwch! A beth oedd y canlyniad? Darfu i Loegr arosod treth o bedwar can' miliwn o francs ar Ffrainc; a darfu i Ffrainc arosod treth o saith can' miliwn o bunau ar Loegr; a gwneud iddi ei chodi a'i dwylaw i huu, trwy ei seuedd ei huu. Ac yn awr, wedi enill y fuddug-iaeth, pwy a all ddywedyd na bydd iddi, cynt neu hwyrach, suddo dan y baich?

Y fath ataliad i ddiwygiad, i lenyddiaeth, ac i bob gwellhad ydyw rhyfel! Beth pe buasai y symiau uchod yn cael en defnyddio at wir welliant, y fath olwg baradwysaidd a fuasai ar y byd, yn lle bod y genedl yn gruddfan dan ormes a threthi—treth ar bob peth: treth ar y tir—treth ar y tŷ—treth ar y tân—treth ar y bwyd—treth ar y diod—treth ar y wisg o'r pen i'r traed—treth ar y golouni—treth ar y gwres—treth ar y dwr—treth ar yr awyr i anadlu ynddi: mewn gair, treth ar bob peth a welwn, pob peth a deimlwn, pob peth a aroglwn, a phob peth a brof-

wn, a hyn y gyd o achos y syched gwangus oedd arnom am ladd ein cydgredduriaid!—Dyma effeithiau *gogoneddus* rhyfel!—dyma ffirwythau tywallt gwaed! Fel y mae nythlwyth yn mhob cymmydogeth o *majors*, *captains*, *colonels*, *admirals*, *lieutenants*, *sergeants*, *corporals*, o *full-pays* a *half-pays*, fel locustiaid yn bwyta y cuwd, ac yn medru chwerrhin am ben cyfyngderan y wlad; ysgaru dynoliaeth a gormesu cymdeithas; ac eto pob peth perthynol iddynt yn *glorious*! Y mae y wlad o'u blaen fel gardd Paradwys, ac ar eu hul yn ddiifaethwch anrheithiedig, a hefyd ni ddiamog dim ganddynt."

Dywedasom fod rhyfel o fewn yohydig i bob drwg. A ydyw celwydd a thwyll yn ddrwg? Y mae twyll yn hanfodol i gynlluniau buddugol y fyddin. A ydyw lleol-rata, ysbeilio, a chwiliena yn ddrwg? Y mae rhyfeloedd yn rhutiro ar dai, meddianau, ac eiddo gwledydd, ac yn eu gwneud yn anrhaith, heb neb yn baedlu dywedyd, "Dyro yn ei ol." A ydyw anniweirdeb ac aflendid o bob math yn ddrwg? Dyma lle y mae gweithredoedd anffirwythlawn y tywyllwch yn destynni ymfrost—dyma lle y mae dynion wedi diddarbodi, ac wedi eu rhoddi i fynu i foddwl anghymmeradwy, i wneuthur pethau nad ydynt weddaidd, ac wedi eu llenwi â phob anghyfiawnder, i gyflwynu pob allendid yn un chwylant. Mewn difrif, pwy na waeddai yn ngheiriau Abner gynt, "Ai byth y difa y cleddyd? oni wyddost ti y bydd chwewder yn y diwedd? hyd ba bryd gan hyu y byddi heb ddywedyd wrth y bobl am ddychwelyd ad liar ol eu breidr?" nes y coler rhyw Joab i udgann newn udgorn, ac fel y caiser dywedyd y newydd da hwnw eto, "A'i holl bobl a safasant, ac nid erlidiasant mwyaach ar ol Israel, ac ni chwanoegasant ymladd mwyach."—*Dwygywr.* B. F.

Conwy.

Y WINWYDDEN A'R CHANGHENAU.

Sylwad ar Ysgrif Gwilym Myrwy. Rhifyn Mehefin.

MR. GOLTYDD.—Y wyf yn canfod wrth ddarlenn eich Seren lechra ar y mis hwn, nad yw eich gohebydd parchus Gwilym Myrwy yn cydweled â mi o barth y canghenau diffrwyth a grybwyllir am danynt gau ein Harglwydd Iesu Grist, yn loan 15. 2; ac y mae yn amcau fy argyhoeddi o'm camynied.—Nid wyf yn ei feio am hyn: ond y mae yn gwneud hyn yn y fath ddull tywyll a dyryslyd, fel nad wyf yn medru canfod cysondeb yn ei ymresymiantan! ac nid yn unig hyn, ond y mae wedi arwain ei hun i'r dyrysawch mwyaf, a hyn efallai trwy ymdrech cadw yn fanol at ddull llythrenol y gydmariaeth. Yn y dechreu, amcau brofi fod y crefyddwr diffrwyth mor wirioneddol yn Nghrist a'r Cristion ffirwythlawn; hyn yw, faddylwng i, yn nechreu eu crefydd; fel y mae y canghenau diffrwyth mor wirioneddol yn y pren a'r rhai ffirwythlawn. Eu bod yn derbyn eu bywyd a'u rhinwedd o Grist, fel y mae y

canghenau yn derbyn eu bywyd a'u tyfiant o'r pren. Ond wrth ddilyn y gydmariaeth, dygai ei hun yn ddiarwybod i wrthbrofi yr hyn a amcangai ei brofi: oblegyd dywed fod i goed ffurwythau ganghenau diffrwyth o'u dochroneat, yn ymddifal o rhinwedd cymhwysiadol i ddwyn ffurwyth, y rhai a eilw yn ganghenau go'lwng; yr achos nad ydynt yn dwyn ffurwyth fel y canghenau eraill nid oedd alluog i ddangos pryd hyny. Purion. Yn awr, a chymliwysu y meddwl hwn at ddysgybllion Crist, pwy y mae y canghenau gollwng diffrwyth hyn yn eu dynodi? Onid y rhai sydd yn broffesedig yn unig yn Nghrist? felly yr oeddwn i wedi meddwl am y canghenau diffrwyth a nodwyd, sef canghenau diffrwyth y winwydden; ond y mae G. M. wedi bod yn fwy manol, ac wedi rhoddi desgrifiad o'r canghenau diffrwyth. Y mae y rhai hyn, (medd efe,) yn dwyn dail, yn tyfu yn fwy cyflym, llathrudd, cymwys, a bras, na'r canghenau sydd yn dwyn ffurwyth. A ydyw y desgrifiad hwn yn profi cwymp oddiwrth ras, nid ydyw yn debyg; ond y mae yn profi yr hyn ag wyf wedi ei nodi yn barod, sef bod yn bosibl bod yn ganghen o Grist mewn modd profi-adedig, ac eto heb ddwyn ffurwyth—gall fod llawer yn profesu eu hunain yn Gristionogion, ac yn ymddangos yn debyg i Gristionogion gwirioneddol, ond eto heb wreiddyn y mater gan idynt: "Llawer (ebe Crist) a ddywedant wrthyf yn y dydd hwnaw, "Arglwydd, Arglwydd, oai phrofiwydasom yn dy euw di? ac oni fwriasom allan gyfthreuliaid yn dy euw di? ac oni wnaethom wrthyfiau lawer yn dy euw di? Ac yna yr addefaf wrthynt, Nis adnabum chwi erioed; ewch oddiwrthyf, chwi weithredwyr anwired." Y mae llawer wedi bod mewn enw yn ddysgybllion i Grist, ac wedi bod gyda ddysgybllion Crist, ond nid oeddynt o honnynt: pe buasant o honnynt, hwy a fnasent yn aros gyda hwynt; ond nid oeddent yn gwybod dim am orochwyliaeth gras mewn modd profiadol ar eu meddyliau. Am y gair "arowch," yn nn o'r adnodau cysylltiadol i destyn ein daid, nid wyf yn golygu fod Crist yn rhoddi cymmaint o bwys arno gyda golwg ar yr undeb oedd rhyngddynt ag ef, ond mewn cyferbyniad i'r breintiau adlawedig iddynt yn eu cysylltiad ag ef. Y mae yn dangos iddynt fod eu cysur, eu defnyddioldeb, a'u grym, yn gynnwysedig yn eu hymlynial wrtho mewn profles ac ymarferiad. Dull cyffredin Crist, oddieithr mewn rhyw amgylchiadau neillduol, oedd cyfarch ei ddysgybllion mewn ystyr gyffredinol fel ei ddysgybllion, yn ol eu profles o hono, heb eu gwahaniaethu gyda golwg ar eu sefyllfa mewn modd personol. Felly yr ydym yn cael fod yr apostolion hefyd; ac felly y mae cenhadur yr efengyl eto—y maent yn cyfarch pawb ag sydd yn profesu eu hunain yn ganlynwyr i Grist fel ddysgybllion i Grist, heb eu gwahaniaethu, oddi eithr fod rhyw amgylchiad neillduol yn galw. Y maent yn auog pawb o honnynt i llynu o lwyryfryd calon wrth yr Arglwydd. Fy mod wrth osod pwys ar y gair *gwir* yn ei gysylltu â'r winwydden yn yr adnod gyntaf, yn gwneuthur y winwydden ja adnod y pummed yn winwydden gau,

sydd gecraeth anheilwng o sylw. Digon i ni fod Crist wedi ei arfer unwaith yn ei gysylltiad â'r winwydden, heb ei arfer drachefu a thrachefu yn yr un araeth. Er dyfod yn feddiannol ar wybodaeth o wahanol canghenau yr athrawiaeth sydd yn ol dauoldeb, y mae yn angeurheidiol darllen a myfyrio, a chysoni yr holl ysgrythrau a'u gil-dd. Nid ydym i amcangau sefydlu pwngc o athrawiaeth trwy ysbrydoli dameg, a'i dilyn i derfyanu na fwrriadwyd hi gan y Dambegydd, neu feyrniadu ar rhyw eiriau neillduol. Ni wnawn wrth hyn ond tywyllu cynghor heb wybodaeth.—Er sefydlu pwngc o athrawiaeth, dylem gysoni ysgrythyr ac ysgrythyr, a deall y meddwl sydd yn rhodog fel gwythieu trwy yr holl ysgrythrau;

Ilyderwyf na bydd i G. M. gymeryd y sylw hwn ar ei ygrif, fel wedi ei fwrriadu i'w ddiystyru, nac wedi ei wneud oddiar unrhyw ysbryd angharedig tuag ato. Dymunwn ei llywd yn ei ymdroch am wybodaeth; a gobethiwyf y bydd iddo barhau i anfon ffurwyth ei ffyrddodau i eich Seren glodwiw yn yr amser dyfodol, fel ag y mae wedi gwneud yn yr amser a aeth heibio.

STLWEDYDD.

PWY SYDD DDEDWYDD?

MR. GOLYRDD.—Yr ydys wedi sylwi bob amser fod dedwyddwch yn brif dueddiad pob dyn; ond er hyny ychydig sydd yn ei chyrrhaedd yn y byd hwn! Mae'r presennol bob amser yn awr o anesmythder a phryder, a'r dyfodol yn dymhor o ddedwyddwch yn ein golwg; ac felly yr ydym yn wastadol yn addaw hawddfyd i ni ein hunain ar ol cyrrhaedd rhyw nod a osodwn o'n blaen: ond ar ol ei gyrhaedd, odid na bydd dedwyddwch mor belled ag erioed oddi wrthym. Fel y mae y graig neu y glogwyn yn ymddangos yn llyfu yn ei ymddangosiad o ychydig bellter, ond i'w chanfod yn awr a thwyllodrus ar ol dynesu ati, felly y mae dyfodiad y dyddiau hyny a ymddangosant o bell wedi eu coroui â hawddfyd, yn profi eu hunain yn llawn adfyd a chyni. Onid fel hyn y mae? Gadawer fod llwyddiant presennol dyn mor dywyll ag y bo, odid na chenfydd gobaith o ganol ei adfyd fwa'r addewid yn codi yn nghanol y cymylau mwyaf caddugaidd, yr hyn a'i dyg i ymlonyddu, gan greu fod pob peth yn dda.

Canfyddwn o'n hangylch luaws o ddynion diwyd o wahanol raddau a sefyllfaoedd—rhai yn mhodau eu dyddiau, eraill yn nerthol a bywiog, ac eraill yn adfeilio mewn bywyd. Y naill wedi ei addnruo â rhesyn ieuengetyd, yn ymddangos yn hardd a phrydferth; a'r llall yn aufferfiog a rhychiol gan oedran. Gwrandawu; eiywn y gwahenol leisiu a

swianat yn ein clustiau—rhai a'u pereiddaen o lawenydd, eraill yn drwm gan dristwch a galar. Mae'r byd yn gynhyrchiol o amrywiaeth ymddangosiadol, sef o segurddod a diwydrwydd, iechyd ac afiechyd, harddwch ac afluneiddrwydd, cyfoeth a thlodi, drygioni a rhinwedd, goleuni a thywyllwch, gwybod-aeth ac anwybodaeth, &c. Gallasem feddwl yn mhlith y fath amrywiseth o sefyllfaoedd a galwedigaethau, y gallai rhai fod yn ddedwydd; ond nid felly y mae; er mwynhau y moddion, sef cyfoeth, urddasolrwydd, a phob difyrwch dasarol, eto mae'r galon yn ymfodio yn barhaus, gan groch-lefain yn anocheladwy, "Moes, moes." Wel, a oes dim un cyfarwydd i'w gael ar gyfer angen enaid? sef dedwyddwch digymysg. Oes, yn ddiau. Mae crefydd yr Arglwydd Iesu Grist yn falm effeithiol i'r galon gystuddiol, ac yn plethu fel gwinwydden [dyner o amgylch ei chiliau. Mae hon yn rhwymo ein briwiau, ac yn goreuor'r gwyll sydd yn ymaros o gylch y bedd, gan daflu ei phelydau ben-digedig ar gymylau tywyll anegu. Mae yn esmwythau ein gofidiau, yn goetgu stormydd adfyd, yn amlhau ein cyfeillion, yn yn ein dyddanu yn mhob cyfyngder. Mae ganddi addewid o'r bywyd presennol, a sicrwydd o fywyd tragwyddol tudraw i'r bedd. Mae'n goron ddysglaer mewn ieuengctyd, ac yn drysor gwerthfawr mewn penllwydni, a'r hwn sydd yn byw dan ei dylanwad santaidd a nefol sydd feddionol ar ddedwyddwch tragwyddol a digymysg.

Summit Mincs.

GWILYM FRENIN.

CWM Y BONNEWYDD AC EGLWYS BULAH.

GAN Y PARCH. D. RHYS STEPHEN.

Y nodion difyrus a ganlyn a gymerwyd o "Amrywion : yn Llenorol a Chofsiannyddol;" gan yr awdwr gwiwglodus uchod, a gyhoeddor o fis i fis yn y "BEDYDRWA." Goddefer i ni (wrth son am y Cyhoeddiad rhagorol hwn) i ddywedyd ei fod, yn ein barn ni, yn un o'r Cylchgronau mwyaf buddiol a fedd y Dywysogaeith. Er pan y mae wedi myned dan olygiath ein cyfaiil mynwesol Wm. Owens. y mae wedi parhau i gynyddu mewn chwaeith a phoblogrwydd, er fod ei bris wedi gostwng o chwa' cheiniog i bedair a dimal y rhiya. Yn nablith y gohebwyr mae amryw o brif enwogion Cymru, a gwyr pawb sydd yn adnabyddus o gymhwysdau a Golygydd difain nad yw ei ddo-barth ei of mewn dim. Cyhoeddir y BEDYDRWA gan Owens a Roberts, Caerdydd, a gellir ei gael gyda y *Baptist Magazine* o Lundain i unrhyw barth o'r byd. Dlaw genym y bydd yn dda gan amryw o'n darllenwyr edrych dros "Amrywion" D. ap Rhys Stephen, ac os bydd lle yn caniatu, addawn minau hyny o ddi-fyrwch iddynt o bryd i bryd.—GOL.

* * * Wedi i Philip Dafydd adael y tŷ

wrth y *Bwsh*, daeth Harri Morgan Rhys yno, am wrhyddi ymladdgar yr hwn yr ydya wedi son yn barod. Citi (neu Sali) oedd enw ei wraig e; a'r hyn &i hynodai, yn ein bryd ni, blant, oedd y mawstrw aethus a wnelai wrth fawrygu ac anwylo ei phlentyn—"O'nghariad anwyli! gwerth can mil o ginis! cariad i fam! O'r afal melus! Yr angel bach! Yng nghalon i!" Byddai yn treulio banner ei hamser i wneud hyn, ac yn gwaeddi mor uchel fel y clywem hi ar y bont; ac nid ychydig o hwyl a gaem wrth ei gwrandaw a'i dynwared.

Yr oedd amryw ddynion hygofus eraill oddiamgylch ac y dylid son am danynt yma. Nid oedd odid o ddya o'r hen ffarwyr yn aelodau yn Bulah, ond yr oedd gwragedd amryw o honnynt: yn wir, yn mysg ychydig o wragedd y dechreuwyd yr achos yno. Dyna Rachel, gwraig Shon o'r *shop*. Hen wraig dawel, dawel, oedd Rachel; a bywyd trybylog a fu arni—rhwyng ei chrefydd ei hun ac afrywiogrwydd Shon. Buaasai yn ddyn o gyfoeth, ond trwy oferedd aeth o'r tyddyn i gadw *shop* fach—aeth yr "hwch" trwy hono am fod Shon yn cymeryd gormod o firwyth soeg; a'r olwg olaf a welais i arno, a hyny mor ddiweddar a rhyw bum' neu chwech mlynedd yn ol, oedd yn tori cerig ar y ffordd yn agos i Dredegar Fach, h. y., rhwyng y Bonnewydd a'r Gelynen. Trwy y cwbl cynnaliwyd Rachel yn dawel ac yn amyneddgar iawn; a diau fod iddi yn awr lawa swynbad o'r orphwysfa a erys bobl Dduw yn yr uchelnef oleu—gwlad yr heddwch a gwlad y gogoniant.

Yr oedd Shon yn gynhyrch lled deg o "wŷr My'ddyslwyn," o ran teithi ei amgyffrediad ac arferion ei ymadroddion. Yr oedd iddo hefyd fath o arabedd trwm, a gynhyrfai fath o lawenydd gweryraidd, ac a roddai boen i arall drwy beri chwerthin am ei ben ar y pryd—a chofio yr ymadrodd gwawdus wedi hyny. Y mae dyn yn awr yn fyw ym Mynwy—yr hwn o fod yn blentyn gorderch i ryw hanner gwr boneddig sydd wedi mygyfoethogi yn fawr, ac wedi llanw rai o brif swyddau y sir. Bu iddo lawer i wneud yn mhlwyf ac A thirgion My'ddyslwyn; a 'doedd neb yn ei adnabod yn bersonol yn well na Shon. Marchogai i fynu un diwrnod ar hyd yr heol tua'r Bonnewydd, ac yn agos i'r bont yr oedd Shon yn tori cerig ar *ganol* y ffordd: gwelai y gwr mawr yn dod, ond tori cerig a wnaeth Shon ya ei faen. Yr oedd sarugrwydd yn un o brif nodweddau y gwr ar gelly!—"Why don't you move out of a gentleman's way, fellow?" ebai, yn ddigofus iawn. Cododd Shon ei aelid dan ei hen het, a dywedodd yn hollol ddiystyryllyd,—"I didn't know you was a gentleman;" a thori cerig yn y man hyny a wnaeth Shon;—gorfu ar yr uchel-froen droi ei gelly ar y neilldu.

Dyn arall oedd Morgan Blaengawnen, nid annhebyg i Shon, ond nid agos mor ofer, ac yn swrtheiddiach mewn dull. Yr oedd Morgan yn elyn i ddyageidiaeth plant. "Pa'm i chi heb hela eich plant i'r ysgol, Morgan?" ebai rhywun wrtho. "I beth, i gael dyagu

'sgrifenu—a wedi hyny i *fforgo*, a chael eu crogi—na wna'n siwr y dyn—y pendwp hurt ahiwd ag uch chi."

Neti Shon y Tafarnwr oedd ddy'n enwog ya y pentref—y rhan isaf o'r tŷ presennol yn unig oedd yn bod y pryd hyny; a byddai arnom ofn parchus o wr y tŷ—chwibanai yn nerthol rhwng ei fysedd i alw y gweision i giniaw; yr hyn a ystyriwn i yu un o brif gampau meibion dynion—nis gwn a fuaasai yn briod o'r blaen, ond yr oedd Peggy ei wraig lawer yn ieuangach nag ef. Yr oedd iddynt ferch fechan, ieuangach debygwn i, na fi. Y mae genyf gof bywiog am fy nhad yn fy nghymeryd yn ei law i weled yr un fach glaf, a'n bod ni yn eistedd yn y parlwr. Yr oedd y glaf mewn cawell neu orweddle bychan—a llyfr a chlwr coch ar y ford—"Llyfr rhyfedd yw hwn, Rhys," ebai gwr y tŷ,—fe'i 'sgrifenyd e gan dincer, y dyn!"—"Dar deishefon ni." "Do, man brain i,—y gwir wyn i weted—Bunyan oedd i enw ef—ac mae nhw'n gweyd wrtho i—wn i beth sy wir, i fod e'n hanner o'i sensae. Ys gwaethoedd, allai ddim darllen—ogd oedd yr Evans Pengarn yma ar de gyda ni dydd Sul, ac fe 'wedwys taw un o'r llyfrau gora yn y byd oedd e." "Ond y Bibl," ebai Peggy. "Iê, iê, ond y Bibl y merch i. Ond does dim sbect i chi'm stopo i ar y'm stori, pan bo i'n wleis sha Rhys Stephen y taelwr—ych chi'n deall y merch sawr i?" "Otw, otw, Neti bach, cerwch ymlaen." "Wel, i gael peidio pleto gormod am beth bach—oedd yr Evans yn canmol yn ofnatwy—oedd yn echrydus o'r byd—ag o'wn ni yn meddwl Rhys, ych chi'n gweld y dyn—y celsair ferch fach glaf yna, os bysa hi'n gwella, ddiagon o ysgol, fel y galla hi ddarllen llyfrau, faint a fynsa hi—waith, Duw faddewo i fi, 'dw iddim wodi meddwl llawer am bethau fel hyn—ond i ddaw yn bryd i ni gyd i foddwl am ein diwedd." "Daw, daw." Nis gallawn fod yn fwy na phm' mlwydd oed y pryd hyny—ac nis gwn i ba raddau y gwnaed yr amgylchiad yn foddion i greu ynof yr awydd anorod at ddarllain, le, pob math o lyfrau, sydd wedi fy meddiannu, ac agos wedi fy ysu, hyd yr awr hon.

Yr enethig fechan a fu farw.—Neti Shon ei hun a fu farw—*meun dyled*; a dauonwyd Peggy i'r carchar. Yr oedd gofid mawr yn y pentref pan ddaeth cerbyd yno i syn'd i hi i Drosfynwy; yr oedd pawb o honom, yn wyr, gwagedd, a phlant, yn llofain yn galonog.—Daeth Peggy yn ol rhywbryd, ac i fyw i Abergwyddon; priododd yno a gweithiwr yn ngwaith *tin* Mr. Daniel; a bu fyw yn esmwyth a thawel, ac a fu farw, wy'n meddwl, yn aelod diuniwed o eglwys Bulah. Tra yn athrofa y Fenni fi aetho i bregethu i Abergwyddon ar noswaith, ac er syndod mawr pwy a welwn i ond Peggy. Wedi'r cwrrdd hi redodd yn hytrach cerddodd at y ford, a dywedai, "Odi'm llygaid yn y nwylio i?" "Nag ody'n, Peggy fach." "Iê, ti yw e, Dafydd?" "Iê, iê." "Wel, wel, ag wyt ti'n bregethwr—moliant i Dduw!"—O dear, rhaid i fi dy gusanu di." Trwy ddagrau, ac er mwyn tserfynu y fath olygia, dywedais, "Na

chewch yn siwr, waith fi spara i'r trwbl i chi, fi gusana i chi, Peggy fach!" a thyna fel y bu hi. (Efallai y byddai yn gystal sylwi yn awr wrth fyned beibio taw arfer cyffroddin My'dd-yalwyn oedd i gyfeillion cryl cusan gan wraig y tŷ pan ymwelid, ar ol cryn abeonoledb. Yr wy'n cael amryw bob tro hyd yn awr ag yr elwy yno, gan wragedd priod, dalier sylw; a phe na chynygid ef myfi a'i cymerwn heb seremoniau, ac yn wir heb feddwl am ddim ond gwneuthur fel arfer.)

Dyn arall oedd Harri Emwnt, yn byw rhwng y Bonnenydd a Chroes Penmain. Yr oedd yn hen, hen. Ei ail wraig, Shiwan, got-yn mawr yn ieuangach, ac iddynt deulu o blant ifaingc, bob amser yn dod i'r cwrrdd.—Yn nhŷ Harri Emwnt y byddai Mr. Evans, Penygarn, yn fynych o leiaf yn cyegu, pan arosai dro nos Sul: a dynes letoegar iawn oedd Shiwan. Hi fu byw flyneddau lawer ar ol ei gwr, ac aethpwyd trwy y cyfoeth ei gyd, a hyny am dderbyn o honyntarian oddi-wrth y glo, ac yn y blaen. Pali Sandars oedd enwog yn Mhentywynmawr, ac yn wir o amgylch ogyrch; ac hithau yn un o bobl Bulah: Menyw dal fawreddog oedd Pali, ac yn gwisgo yr het a'r ymyl llydan, a'r copa bach; ac yn cerdded yn bwyllgar ar hyd yr heol, fel y caffai y plant, h. y., y bechgyn, amser i ddiodi eu dwylaw at eu taiceni, a dyweddy, "*Good morning, mam;*" a'r merched i gwrtao, gan ddweyd yr un peth. Pali oedd ysgol-feistres y gymmydogaeth. Hi ddysgodd agos bawb o honom, mewn rhan lled lawr o Fyddysylwyn, i ddarllain. Y mae yn rhaid i fi eithrio ym hunan, er mwyn gwetyd y gwir. Nid wyf fi yn cofio, er bod fy nghof yn fywiog-lym, bron yn wyrthiol felty, un amser pan na fedrwn ddarllain. Y fymppy sydd genyf ar y mater yw hyn—yr oedd rhai llyfrau yn nhŷ Rees Jones, ac amryw yn nhŷ Harri Shams, ac i fi yn rhywle gael gafael ar fath o *gard-en*, a'r llythyrenau arni, pob llythyren o fewn *scod* idd eu gilydd, ac i fi eu dysgu nhw o dan ddarwainiad fy mam—*yr hon ni fedrodd ddarllain erioed!* eto, rhaid ei bod yn gwybod enwau y llythyrenau. Tua phedair blwydd oed owa i'n myn'd i ysgol Pali Sandars i Bentwynmawr; ac owa i'n darllain y '*Reading Made Easy*' yn rhwydd. Y mae y cof yn dda a chywir am ddysgu darllain Cymraeg. Dysgu Saesonaig oedd pob peth gan y Cymry gwirion y pryd hyny. Fe aeth y nhad i weled ei dad i Ferthyr Cynog, yn Mrycheiniog; a daeth yn ol trwy Dreddegar i ymweled i thad a mam fy mam. Fe rhows y nhadcu, sef William Williams y *founder*, un o aelodau horecaf eglwys yr Inderpendiaid yn Nhreddegar, lyfr bach yn arbeg idd ei wya, Dafydd mab Shan ei ferch henaf. "Cymborth i Ddarllain," oedd enw'r llyfr bach. Own i'n falch iawn o hono (o'ge), ond o'dd y nhad yn gweyd, "Wyt ti ddim yn darllain yn iawn,—nid fel yna mae'r geira' yn Nghymraeg." Y gwirionedd, "does dim *doubt*," oedd fy mod yn seinio y llythyrenau yn y dull Saesngaid, ac yn "bratu'r cwbl." All'na nhad, yr anwyl ddy'n ddiwed, ddim ym helpu fi—(yr oedd efe yn ddiwed iawn o'r gwybodaethau hyn,) ac fi aetho at Rhys y gof; yr oedd efa

yn ddarllenwr Cymraeg; ac yn gwmws fe rhows ar ddeall i fi enwau y llythrenau 'Ch,' 'Dd,' 'Ll,' &c. Rhywbryd wedi hyn daeth y nbadcu o Dredegar i lawr; ac yr o'wu i'n bencampwr yn y darllain Cymraeg. &c. Fel gwobr dyna y gwr da,—ac ni fu byw erioed ar y ddaear hon wedi cwmp dyn yn Mharadwys, lawer gwell dyn na William Williams. Rhoddws i fi gopi prydfeth o'r "Hen Wr Dall a'r Angau." "Darllen e i maes, du'm mhleutyn i." Yn nglwrs y darllain dyna nbadcu yn sylwi, "dyna Armeniaeth." Eto, "dyna Galfiniaeth dda." Wyddws i ddiu, *dim* am ystyr y geiriau hyn, ond o'wu i'n synu at wybodaeth a dysg y nbadcu.

Gan adael My'ddyslwyn um ychydigyn, a chymeryd schlysur oddiwrth yr hauesyn olaf, goddefer i fi sylwi nad ydym, fel pregethwyr hyd y nod yn Nghymru, yn ddigon gofalus am *eglwredb ymadrodd a symled dychfeddyltas*. Os na ddeallir y weinidogaeth, pa fodd y mae yn bosibl cael lles trwyddi?

Gair mawr mewn pregethan ddeg a phumtheg mlynedd ar ugain yn ol oedd "cyfammod," a chysylltid ag ef ansoddeiriau lawer, megys, "tragywyddol," "diammodol," &c. All'awn i yn fy myw ei ddeall, na chael gan narhwy ddyu na dynes ei egluro. Sylwat yma taw Joseph Fry oedd y pregethwr mwyaf dealladwy a fyddwn i yn ei glywed pan yn blentyn. Yr oedd hyn i raddau mawr yn cyfodi oddiar gynefindod (i fi) ei ddull-iaith a'i gydmariaethau. Adgof arall am Shon Shencyn; nis gwn yn mha le, na pha bryd ei clywais yn pregethu ar *ailemedigaeth*; ac yn boni yr angenheidrwydd anhegurod o gyfnewidiad. Y sylw cyntaf oedd—"Gellir profi hyn wrth *natur pethau*." Brodddeg newydd hollol i fi, a gwrandaerwais a'r ddau giust; gwnaeth y cwbl mor eglur, mor angbamsyniadwy o eglur, fel nad wyf byth wedi hynw wedi bod mewn un math o ambeuaeth ynghylch ei ystyr; a chredaf yn ddylwys i fi ddeall "*Butler's Analogy*" y tro cyntaf y darllenas ef yn well ac yn rhwyddach o herwydd y bregeth hon.

Harri Damos Rhys a fu am flyneddau yn aelod yn Bulah. Dyn dioglyd, a rhyw lod-grefyddol oedd Harri. Yr oedd yn well ganddo fyned i'r Cwrdd Chwarter na gweithio; eto yr oedd ynddo ef rai pethau deniadol iawn. Yr oedd yn gariadus a diddigofaint; byddai yn flyddlon yn moddion gras, a gweddai gyda rhyw dynerwch rhyfeddol. Byddai weithiau dipyn yn hyawdl mewn ymdlyddan, ac yn llwyddo i roi ateb neu ad-ateb cywir-nod a fraeth-lym. Gofynai un diwrnod i ddyu, "I bwy grefydd wyt ti'n *belong*?" "I Eglwys Loegr." "Wel, ro'wn i'n moddwl taw i ryw eglwys mas o Gymru, gwaith wyt ti'n myn'd uac i gwrdd nac i eglwys yma," ebai Harri. Fe gymerodd rhyw dramgydd yn Bulah, ac a fu farw yn aelod o Eglwys y plwyf.

Deuwn yn awr at y dyn hynotaf yn y plwyf, Harri Daniel Simon. Yr oedd yn gyfoethog iawn—yn berchen ar lawer o ffermydd gwerthfawr yno, ac mewn plwyfydd cyfsgoc. Y cyfoethocaf oedd o'r holl Fyddyslwyniaid, ac ni bu erioed tecach cynnelw o

honynt. Byddai fyw fel y ffermwr tlotafl yn ei ardal: meddwai, neu hanner meddwai, bob cwrdd plwyf; os codai o'r Bonnewydd cyn nos yn rhyw "rwmbwl feddw," gwae i ni bechlyn ysgol y Gelynen os cyfarfyddai A ni ar y ffordd, canys cymerai afael ar y cyntaf a ddeuai o fewn ei gyrhaedd; ac wedi hynw fe'n piwsiai ni yn ddirugaredd! Os na fyddai wedi cyrhaedd Glangshon, enw ei dŷ, erbyn "brig y nos," darfonid gwas a cheffyl am dano; a byddai yn gwaeddi all n rhywfath o oergau i rhyfeddol iawn; na chlywais mo'i bath ond gantio fe. Bu fyw i *hen* oedran—hen iawn, a rhanwyd ei gyfoeth rhwng ei berthynasau—o du chwiorydd, a neiaint, a nithod, &c. Yr oedd ei wraig yn aelod dluw-iol yn eglwys Bulah, ac yn hynod am os-tyngeiddrwydd parbus tuag at bawb. Edrychiem ar Mrs. Simon (neu Mrs. Daniel, fel ei gelwid hi weithiau,) gyda theimladau o rhyw bylledod hybarech, am ei bod mor gyfoethog ac mor gariadus,

O. Y.—Gadawodd Mrs. Simon yn ei bew-yllys gan' punt o eglwys Bulah.

OES DYN.

Allan o "*Ddyddanion*" lorwerth Glang Aled.

All i wreichion yn y nef,
Neu sain chwaledig nychawl lof,
Pan drwy'r eangor, ar ei bynt,
Y byddo'n boddi'n nghol y gwynt.

Neu chwim ebediad oryr cryf,
Neu ber awelon ar eu chwyf,
Neu harddwch tyner ffordau haf—
Mal hyn y diange,—byr y saf!

Mal gwllithyn gwan ar doriad gwawr,
Yn prysur-dreiglo tua'r llawr—
Gosodir dyn, o ddydd i ddydd,
Yn nes i'r bedd, ues yno bydd!

Mal llon chwysigen ar y lli,
Yn dawnsio mewn addurnawl fri,
Ar frig chwydeddig tonau erch,
Mae bywyd dyu a'i farwol serch.

Ail yw ei gorffyn bran i hon,
Tra gwisgai'r awyr glir yn llon,
O'i chylch ymdaera'r wawr yn hardd,
Ac arui'r lluan clae'r a chwardd.

Ond aden donu'r awel lem,
A'i chwal yn drwch o'i buchel drem,
A'r awyr wisgai—ymaith 'had,
O'r gywraint goll, mewn brys ar led.

Ei rhyfodd oes ar wyneb crych,
Y llif, nid yw ond gwanaidd ddrwyb,
I ganfod hyd amserawl daith
Y dyn i drag'wyddoldeb maith.

E saetha angau idd ei wedd,
Arswydion y dychrynlyd fedd;
Ehad ei wridd, a gwiwa'i nerth,
Syrth yn nghrafangau angau-certh!

MY NATIVE LAND.

Air—"America"

My country! 'tis of thee,
Sweet land of liberty—
Of thee I sing:
Land where my fathers died;
Land of the pilgrim's pride;
From every mountain's side,
Let Freedom ring.

My native country! th
Land of the noble, free
Thy name I love:
I love thy rocks and rills,
Thy woods and templed hills;
My heart with rapture thrills,
Like that above.

Let music swell the breeze,
And ring from all the trees,
Sweet Freedom's song;
Let every tongue awake,
Let all that breathe partake,
Let rocks their silence break,
The sound prolong.

Our father's God! to thee
Author of liberty!
To thee we sing:
Long may our land be bright,
With Freedom's holy light,
Protect us by thy might,
Great God, our King!

Ma. Gaz.—Dymunaf ar rai o'ch gobebwyr bardd-
onol gyfeithu y pennillion uchod a'u danfon i chw'i
i'w cyhoeddi. G. W.

Y LLYWYDD WASHINGTON.

Yn y flwyddyn 1777, pan oedd y fyddin Americanaidd yn gweryllu yn *Valley Forge*, fel yr oedd hen Gryuwr duwiol o'r enw Potts, yn myned ar ryw achlysur trwy goedwig dew oedd yn agos i'r gweryll, efe a glywai lais dyuol yn rhywle yn y wîg, ac fel yr oedd efe yn dynesu ato, efe a'i clywodd yn amlycach, a deallai mai llais gweddi wraig oedd yno yn y goedwig anghyfannedd: efe a gyfeiriai yn ddystaw a gochelgar tua'r fan lle yr oedd y gweddiwr; a phwy a ganfyddai dan gyagodrwydd canad-frig, fel pe'i gwnaethid i'r perwyl hyny, ond Maes-lywydd byddin oedd yr Unol Dalaethau, ar ei liniau, yn tywailt ei galon mewn gweddi, o flaen Llywydd mawr y bydoedd, a'r funud y daeth Potts yn agos ato, yr hwn a ymguddiai yn mysg y preuau, yr oedd Washington yn eiriol dros ei anwyl-wlad, gyda gwresogrwydd anarferol; ac yn diolch am y daioni a amlygasai y Goruchaf tuag atynt yn y cyfryw ddull a amlygai fod ei feddwl yn rhy or-law'n i gael geiriau i'w draethu; efe a fawrygai y daioni di-eilfydd a'ia dychafasai ef o ddyfn-

der anghyhoedduarwydd, i fod yn ben conedl fawr, yr hon y pryd hwn oedd mewn cyfyngder. Cyffesai ei hollol anuddaarwydd ei hun i'r fath orchwyl pwysig; ac wylai dan yr ystyriaeth o'r dystryw a allai camgymeriad o'i eiddo ef ei ddwyn at ei wlad; a chan daenu achos, a llesion mil-floedd oeddynt y pryd hyny heb eu geni, o fladn yr Uchel Ior, yr hwn y mae ei drugaredd yn parhau yn dragywydd, efe a ddaer attolygai am gymhorth yr Anfeidrol. Cyn gynted ag y darfu i'r Cadfridog weddio, aeth Potts ymaith, a dychwelodd i'w dŷ, ac ymollyngodd i eistedd ar gadair, wrth ystlys ei wraig, lle y bu dros amser yn methu dweyd gair, gan rym y tsiamad- au a orlenwai ei feddwl.—*O Ddyddanion Ior- werth Glan Aled.*

**CYMANFA ORLLEWINOL Y BED-
YDDWYR CYMREIG.**

CYFARFOD blynyddol y cyfundeb hwn a gynnalwyd y Ebensburg, Pa., Mehefin 1, 2, 3, 1849.

Cyfarfyddodd y gweinidogion a'r cenhad- at thew cynadledd am ddau o'r gloch y dydd cyntaf, pryd yr anorchwyd gorsedd gras gan y Parch. D. Probert, Youngstown; yna neillduwyd y Parch. Wm. Owen, Pitaburg, yn Gymbedrolwr, a'r Parch. D. E. Bowen, West- ern, yn Yagrifenydd.

Yna darllenwyd y llythrau oddiwrth yr eglwysi, trwy ba rai y cafwyd golwg ar sefyllfa yr achos yn gyffredinol yn ein plith, oddi- gerth yr eglwys y Galipolis. Ni dderbyn- iwyd yr un ohebiaeth oddiwrth hono. Hy- derwn na wna yr un eglwys esgeuluso anfon llythyr neu geuhad i'r Gymanfa berthynol i'r undeb eto.

Mae'n perthyn i'r cyfundeb hwn wyth o eglwysi, gan mwyaf oll yn weiniad, oddi- gerth un. eto wrth y llythrau yr ydym yn canfod nad yw yr Arglwydd wedi ein rhoddi i fynu na'n llwyr adael chwaith. A ganlyn yw ein cyfnewidiadan am y flwyddyn ddi- weddaf:

Bedyddiwyd,	35
Adferwyd,	26
Derbyniwyd trwy lythyr,	32
Gollyngwyd trwy lythyr,	37
Dinodwyd,	17
Bu farw,	10

Cynydd rhydd, ... : 9
Rhif y cymunwyr presennol, ... 357

Cafwyd dwy gyfeillach ychwanegol yn ya- paid y Gymanfa, pan yr ymddiddanwyd am, ac y penderfynwyd ar y pethau canlynol:

1. Dysgyblaeth eglwysig. Yr angenrheidi-
twydd idd ei chadw yn bur, er gogoniant a
llwyddiant gwir grefydd.

2. Pregethu. Barnwyd fod yn rheidiol
pregethu yn fwy ymarferol, gan grefu cyd-
weithrediad y swyddogion eglwysig a'r ael-
odau yn gyffredinol, er cario allan yr egwy-
ddorion a broffesir genym, yn unol â gorch-
ymyn ein Pen mawr; "Llewyrohed felly
eich golenni gerbron dynion," &c.

3. Cyfarfodydd gweddi. Dylid ymgadw
yn fwy at brif fater gweddi, sef achubiaeth
sweidiau, yn ein cyrddau beunyddiol.

4. Proffiad Cristionogol. Annogir ein brod-
yr a'n chwirydd i feithrin ysbryd a phroffiad
crefyddol, trwy chwenych "didwyll laeth y
gair, fel y cynyddont trwyddo ef."

5. Y Genhadiaeth. Casglwyd wyth ar
hugain o ddoleri at yr achos Biblaidd, a naw
at yr achos Cenhadol; annogir yr eglwysi i
weithredu yn fwy ffyddlon er efengyleiddio'r
byd. Mae y rheolau wedi eu cyhoeddi er y
flwyddyn o'r blaen, a'r Trysorydd i barhau
yn ei swydd am y flwyddyn hon eto.

Sylwyd hefyd ar amgylchiad yr eglwys
fach yn swydd Cambria, yr hon sydd wedi ei
gadael yn ymddifad trwy farwolaeth ddisyfy-
d yr hybarch R. Roberts. Rhoddodd yr eg-
lwys alwad unfrydol i'r Parch. E. D. Thomas,
Oakhill, i fod yn fugail arni; y mae yn ymddi-
bynnu ar amgylchiadau pa un a wna ein brawd
ddeibyn yr alwad: Duw a ofalo am danynt
yn eu sefyllfa isel.

Y Moddion Cyhoeddus.

Yr hwyr cyntaf, gweddiodd y Parch. R.
Davies, Palmyra; a phregethodd yr un oddi-
ar Esa. 64. 1, a'r Parch. D. Probert, oddiwrth
Pe. 74. 22.

Am ddeg, boreu y dydd nesaf, gweddiodd
y Parch. E. D. Thomas, Oakhill; a phregeth-
odd y Peirch. D. Probert a D. E. Bowen,
oddiar Thea. 1. 10; Barn. 13. 22, 23.

Am dri, gweddiodd y Parch. D. Probert; a
phregethodd R. Davies, a D. E. Bowen; oddi-
ar Diar. 6. 6—10; a'r olaf a orphenodd bre-
geth y boreu.

Yn yr hwyr, gweddiodd E. D. Thomas; a
phregethodd y Parch. Wm. Owen, oddiar
Math. 8. 11, 12.

Boreu Sabbath, am ddeg, gweddiodd R.
Davis; a phregethodd E. D. Thomas a D.
Probert, oddiar Luc 22. 19, 20; Luc 15. 8—
11; a D. E. Bowen a bregethodd yn Saes-
naeg yn nghapel y Sesson ar yr un amser,
oddiar 1 Ioan 1. 7.

Am ddau, gweddiodd D. Jones, Ebens-
burg; a phregethodd D. E. Bowen a Wm.
Owen, oddiar Math. 16. 18; Act. 3. 22—23.

Am chwech, gweddiodd E. D. Thomas; a
phregethodd R. Davis a D. E. Bowen, oddiar
Dat. 6. 17; Hab. 3. 2.

W. OWEN, *Cymedrolwr.*

D. E. BOWEN, *Ysgrifenydd.*

EGLWYS GYMREIG YN PEACH BOTTOM, PA.

MR. GOL.—Nid ein bwriad wrth anfon y
llinellau hyn atoch yw gwneud cynhwrf o
un math—dim ond yn unig hysbysu ychydig
o'n hamgylchiadau crefyddol. &c yr hyn sydd
yn llawer iawn pwysicach na'r amgylchiad-
au tymbherol penaf; gan hyderu y bydd yn
deatyn llawenydd i chiwi ac eraill fod Gair
yr Arglwydd yn llwyddo i raddau yn ein
plith.

Y mae yma achos crefyddol yn cael ei gyn-
nal yn rheolaidd yn Gymraeg bob Sabbath, er
ys tua blwyddyn a hanner.

Bu genym dri o bregethwyr yma yn sef-
ydlleig, sef David Griffith, Henry Roberts, &
Henry Williams; ond y mae D. G. wedi myn-
ed i'r hen wlad; ac felly nid oes genym ond
dau yn breseunol.

Y mae yr achos yn dyfod yn mlaen yn
lled dda; er nad oes genym lawer o amgylch-
iadau neillduol i'w coffkau, eto gallwn ddy-
weddyd fod yr eglwys yn cael ei chadarnhau,
a chrefydd yn enill parch gan y rhai nad yd-
ynt yn dyfod i'w cheisio iddynt eu hunain; &
thrwyr drugaredd y mae yma rai wedi troi
eu hwyneb tua Sion, ac yn debyg o wneud
eu cartref yn helyd.

Wrth sylwi ar yr anghyfleusdra o addoli
mewn tai anedd, penderfynasom o'r diwedd
i gael capel newydd i addoli yn ein iaith ein
hunain. Tanagrifiwyd yn haelionus tuag ato;
a chafwyd lle cyffus i'w adeiladu gan Ma-
jor F. S. Williamson.

Dydd Sabbath, Mai 14, cawsom yr hyfryd-
wch o weled tŷ i Dduw wedi ei orphen; ac
felly cadwyd ef yn ddydd cysegriad ein tom
at wasanaeth crefyddol.

Am naw yn y boreu, cyfarfuwyd i weddio
am fendith Duw ar bob rhan o'i wasanaeth
yn y tŷ newydd.

Am ddeg, dechreuodd Henry Williams, ac
yna pregethodd y Parch. Dr. Bryan, yn Saes-
onaeg, a Henry Williams, yn Gymraeg, oddiar
Salm 1. 1, 2, a 2 Cron. 6. 18.

Am ddau, dechreuodd Hugh Williams; a
phregethodd Henry Roberts oddiwrth Math.
6. 10.

Am chwech, dechreuodd Robert Owens; a
phregethodd Henry Williams a Henry Ro-
berts, oddiwrth Math. 12. 42, a Diar. 18. 10.

Cawsom gyfarfod dymunol, ond yn unig fod
yr hin yn lled anghysurus; er hyn, os oedd
y gwlaw naturiol yn disgyn ar y ddaear, yr
ydym yn credu fod y gwlaw ysbrydol helyd
yn disgyn, ac yn meithrin hadau crefydd yn
ein calonau.

Y mae yma tua chant o Gymry yn yr ardal.
Yr ydym wedi codi yr addoldy ar ein coat ein
hunain yn hollol, heb ofyn dim i neb arall.—
Nid ydym yn dyweddyd hyn er mwyn hunan-

glod, ond, fel y sylwodd y Dr. Parchedig yn ei bregeth, gellir ystyried oddoldy Cymreig mewn gwlad estronol yn un o'r colofnau dyletiaf i ddangos cymeriad ein cenedl i ddy-eithriad. Wrth ystyried rhagoroldeb ein cantorion, ynghyd a hen gartref amryw o hon- nom, yr ydym am alw ein haddoldy ar yr *onw Bangor*.

Yr ydym, fel gwahanol enwadau crefyddol, wedi gwneud ein haddoldy ar enwau y Trefu- yddion Wesleyaidd a Chalfinaidd, yr Anni- bynwyr a'r Bedyddwyr, fel y gall pob Cymar o'r tniawngred wneud ei gartref, a chael rhan o'r breintiau crefyddol yn ein plith.— Diau fod amryw a fuont unwaith yn broffes- wyr gobethiol wedi colli eu crefydd yn yr anialwch, o herwydd diffyg cyfeusderau cre- fyddol; ond y mae yn hyfryd gweled y teinlad sydd yn meddiannu eglwys Dduw yn gyffredinol yn mhllith y gwahanol enwadau yn y dyddiau hyn, i gydnno i ddal y faner i fynu yn eu hamrywiol ardaloedd, er eu cytur eu hunain a llesiant eneidiau anfarwol: gan oddef eu gilydd (yn ol. cyfarwyddyd ar apos- tol) mewn cariad. Henffych i'r dydd pan y bydd rhagfarn a sel bleidiol wedi ffoi o'r byd, ac egwyddorion creidydd Iesu yn llanw pob mynnes.

Yr ydym yn dymuno cyfiwyo ein diolch- garwch gwreocaaf i'r Cymry yn y lle hwn am eu heiddigedd tuag at yr achos. Buont yn haelionus iawn yn eu cyfraniadau, yn onwed- ig Rowland Parry, Ysw., perchenog y gwaith llechau, yr hwn sydd wedi bod yn bynod yn ein plith o ddechreuad yr achos, yn neillduol yn nghychwyniad a dygiad yn mlaen yr adeil- adaeth. Y mae perchenog y tŷ yn alluog i dalu i bawb. am bob caredigrwydd a ddangos- wyd tuag ato. Am iddo ef adael ei fendith ar y lle yw ein gwir ddymuniad.

EWYLLYSWR DA I GREFYDD.

DIWEDDAR O CALIFORNIA.

Daeth yr agerfad *Crescent City*. i New-Or- leans, Mehefin 11, wedi gadael Chagres ar y 4ydd, ac felly yn cwblhau y daith mewn saith diwrnod. Ar ei bwrdd yr oedd Cad. Forbes, yr hwn a adawodd San Francisco ar y 1af o Fai diweddar, yn dwyn newyddion o diriog- aeth yr aur hyd ei ymadawiad. Dygodd y "*Crescent City*" tua \$1,000,000 mewn llwch zur, a 126 o ymfudwyr.

Cyflawnodd yr Agerfad Panama ei thaith o Gaerfrog Newydd i Panama mewn 55 o ddiwrnodau a 7 awr; felly cythaeddodd y lle olaf ar y 21ain o Ebrill. Yr oedd nifer mawr o longau wedi cyrhaeddi yno yn ddiweddar, rhai o honynt wedi cyfarfod a stormydd a ni- weidiau pwysig ar y daith.

Dywed Cadben Forbes nad yw y newydd- ion rhyfeddol o barth tiriogaeth yr aur yn ormodiaeth mewn unrhyw ystyr. Mae y rhandir yn mha un y ceir y motal gwerthfawr yn dyfod yn helaethach bob dydd. Mor isel i lawr a glanau y Santa Barbara, yn agos i linell California Isaf, coir ar mewn cyllawn- der helaeth. Gwelir darnau o aur yn pwyso tua 80 wns yn aml yn San Francisco, pau y

Cre. VI.

mae darnau yn pwyso o dair i bedair wns yn aml yno. Y mae hyn wedi codi prisa gwaith a nwyddau o bob natur. Yn San Francisco yr oedd tua 50 o longau yn gorwedd pan adawodd ef yn analluog i hwylio ymaith, o herwydd fod y dwylaw wedi cilio tua y mwng- loddiau. Er fod \$100 y mis yn cael eu cyn- ig yn aml i forwyr, methir eu cael hyd y nod am y pris hynny. Y mae yn annichon cadw y dynion ar fwrdd longau rhyfel yr U. D. Cil- iodd 15 yr un dydd o'r *sloop-of-war* Warren i diriogaeth yr aur.

Mae San Francisco yn llawn o ymfudwyr a firwd barhaus o honynt yn dylifo i mewn. Anhawdd cael letty o un math. Y bwthyn gwaela, a ystyrir yn annhrianniol, a ddyg y *rent* mwyaf syndwvy; ac ymborth da sydd yn debyg yr nn mor uchel. Anhawdd cael dim bwyd, ond o'r fath fwyaf gwael. Nid oes neb yn aros yn San Francisco ond mor lleied ag y medrout; ac mor fuan ag y bodd- ont yn llwyddiannus i gael eu trosglwyddo ymadawant tua thiriogaeth yr aur. Ar ol cyrhaeddi yno, nid ynt yn cyfarfod ag unrhyw anhawddor i gasglu cyllwnder helaeth o'r trysor dymunedig. Ystyrir tair neu bedair wns o aur yn waith diwrnod rhesymol i'w gasglu. Os metha y *digger* gael hynny oddi na symuda i fan mwy firwythlawn; weithiau ceir llympau mawrion a gwerthfawr mewn ychydig oriau.

Trwy lawer o ymdrech y cafwyd digon o forwyr ar fwrdd yr agerfad California, yr hon a adawodd San Francisco ar y 1af o Fai. Cyflogid dynion at ei bwrdd am ba beth bynag a gofient.

Yr oedd llawer o dwrw ac ymryson yn Ca- lifornia ynghylch sefydlu Llywodraeth Ddar- bodawl. Dygwyliid yu awyddus am weith- rediadau y Gynghorfa ar y mater, heb wybod dim pryd hyny fod y corff a nodwyd wedi methu gweithredu dim yn yr achos. Y farn gyffredin oedd os na buasai i Gynghorfa yr U. D. wneud rhyw benderfyniad y buasid yn sefydlu Llywodraeth Dalaethol yno o hyn i'r gauaf nesaf. Bu cryn derfysg yn San Fran- cisco yn yr achos.

Y prisoedd yn ardaloedd y mwngloddiau occident yn uchel iawn. Byrddau o 75 cts. i ddolar y droedfedd; Ceffylau, o \$200 i \$300 yr un; ychain, \$200 y par; cig oidion, o \$50 i \$75 y cant. Bwrdd (heb letty neu lo i gysgu) \$20 yr wythnos.

Yr oedd y bobl yn gyffredin trwy y wlad yn mwynhau iechyd lled dda, ond cwynid ar fath o *scarvy*, yr hyn a ddiheon gael ei achosi gan eu dull caled o fyw.

Dywedid fod tua deng mil ar hugain o Fexicanaid ar eu ffordd i diriogaeth yr aur. Yr oeddent yn myned yn finteioedd arfoged- edig a rheolaidd.

YMDAENIAD BRAWYCHUS Y CHOLERA.

Mae yr haint brawychus hwn yn gwneud difrod arswydol trwy y wlad, yn enwed- ig ar lanau y Mississippi a'r Ohio. Yn St. Louis, New-Orleans, a Cincinnati, ymddang- osai yn ei gyuddeiriogwydd mwyaf yn tori

i lawr wrth y degau. Y mae befyd i raddau llai yn Louisville, Aurora, Lexington, Ky., Madison, Nashville, a Pittsburg; ac yn nes atom, yn Nghaerefrog-Newydd, Boston, Baltimore, a Philadelphia: Yr oedd yn ddrwg iawn ar y diwrnodau gwresog y mis diweddaf: yn St. Louis bu 60 farw o hono Mehefin 18. Yn ystod yr wythnos flaenorol bu 439 o farwolaethau o'r cholera, a 76 o wahanol glefydau eraill. Mehefin 18, claddwyd 59 o'r cholera yn Cincinnati. Mehefin 19, yn Nhaerefrog-Newydd, deg o farwolaethau, a 41 a achosion newyddion mewn hanner diwrnod: Nid yw i gynyddrwydau yn Philadelphia.

Hanesion diweddarach a barhant i waethygu. Yr wythnos ganlynol i'r cyfrif uchod yr oedd y marwolaethau yn Cincinnati o 80 i 90 bob dydd. Mewn lleoedd eraill mae yr haint yn ymdaenu.

Mae amryw bethan yn cael eu cymeradwyo at y Cholera. Ddaid nad oes dim yn well i'w gadw ymaith na glawrthdara a chymmedrolded. Dylid symud pob afiechyd a budredd, a gwyngalchu cymmaist a sillir o gylch y drysau a'r tal. Cymeradwyr lleogl pŷgi buru yr awyr. Fel meddygiaeth defnyddir opium, laudanum, camphor mewn spirit of wine, &c. Dywedir fod tŷ gwyrdd yn beryglus; ond cymeradwyr tŷ du.

Y GWEITHFYEYDD HAIRN.—Ymddengys fod masnach yr hairn wedi adfywio ychydig yn ddiweddar. Nid yw y pris ond isel, ond y mae y galwad yn cynyddu. Cychwynodd gweithfeydd Danville, Sugar Creek a lleoedd eraill yn y dalaeith hon, yn ddiweddar.

MARWOLAETH Y CYN-LYWYDD POLK.

Torfynodd James K. Polk, diweddar Lywydd yr Unol Dalaethau, ei fywyd yn ei anedd, ger Nashville, Tenn., ar y 15fed o'r mis diweddaf (Mehefin). Ei glefyd oedd thyddni (*diarrhoea*), i'r hyn yr oedd yn agored er y rhai blynyddau. Y mae ymadawiad un a lanwai swydd mor uchel ac anrhydeddus yn mhlith y genedl, a hynny mor ddiweddar, yn galw am ystyriaeth a gular cyffredinol y bobl.

GENEDIGAETHAU.

Yn Pottsville, Mehefin 8, Elizabeth, priod Mr. Henry Davies, dobarthwr y Seron, ar ferch. Gelwir ei henw *Maria*.

Yn Pottsville, Pa., Mehefin 16, Mary, priod Mr. George Beach, ar ferch. Gelwir ei henw *Isabella*.

Gen Dduw, fel gwir Dduw goreu-ddawn—cais ras
A rheswm tra frwythlawn;
Di gel gnydd deg uniawn;
Ar bob siriol ddwyfol ddawn. HEN Wn.

Yn Tamaqua, swydd Schuylkill, Pa., Mai 21, Elizabeth, priod Mr. David Jones, ar ferch. Gelwir ei henw *Margaret*.

Marg'ed a aned i'ni—yn foreu,
O fwrdd Duw Celi;
Di-bechod bynod yw hi;
O rhoddwa barch mawr i'dd. E. THAD.

PRIODWYD—

Mai 15, yn Chicago, Ill., gan y Parch. J. B. Walker, Mr. William Evans, (Gwilym Ddu o Lyfnwy), organydd yr Eglwys Esgobawl yn Lockport, Ill., a mab i'r Cad. Evan Evans; Liverpool, Lloegr, a Miss Ann Williams; merch i Mr. Robert Williams, gynt o Ben-y-bryn, Ffestiniog; swydd Feirionydd, G. C.

Mehefin 6, yn Minersville, gan y Parch. J. P. Harris, Mr. Rees Waters, o'r lle hwn, a Mrs. Ann Davies, diweddar o Waunholygeus, ger Nantyglo, D. C.

Cyd-dynu yn gu heb gas—y byddont
Mewn buddlawl gymdeithas;
Boed dyddan eu byd addas,
Sirlawr lu ia awyr las. CARENDD.

— Dymunir ar y Cenhadwr Americanaidd gyhoeddi y briodas hon.

MARWOLAETHAU.

Yn Minersville, Pa., Mai 20fed, Mr. John Platt, yn 54 oed. Genedigol oedd o'r Cefn-mawr, plwyf Rhiwabon, sir Dinbych, G. C.—Ganwyd ef Ionawr 11, 1795, ac yn y fl. 1816, ymunodd mewn priodas ag Hannah Blunt, brodor o'r un lle, yr hon sydd heddyw yn dwys-deimlo ei cholled ar ei ol. Bu Mr. P. yn wrandawr cyson yn Nghapel y Cefn tra yn aros yn ngwlad ei ddad, ac yn dwyn mawr o sel dros gyfenwad y Bedyddwyr, eto parhodd yn anuffdd i eirchion ei Arglwydd, ac ar yr un pryd, yn barod ac etwyllysgar i aberthu pob peth ond ei hunan at ei waith a'i wasanaeth. Penderfynodd ef a'i deudu i newid llanerchan Gwalia am anialwch y byd gorllewinol; a gadael cyfeillion llawddgar a pherthynasau caredig; gan fwrw eu coelbron yn mhlith dyethriadid, ac mewn gwlad estronol. Ymfudodd i'r wlad hon yn y fl. 1829, a threuliodd again mlynedd ei alltodiath yn y lle hwn (Minersville). Yr ydoedd yn un o'r sefydliwyr boreuaf yn y lle—un o *bioneers* cylochoedd y mynyddau glo; yn ddyd teimladwy ac hynaws iawn wrth y rhai oeddent mewn angen a chyfyngder, parod i gynorthwyo y tlwad, ac i gyfrannu ei olud at achosion elusenol a chrefyddol. Fan yn y cyfarfod, dan sain gweinidogaeth yr efengyl, yr oedd yn hynod o deimladwy. Y gwirionedd, fel y mae yn yr Iesu, a gal i argraff ddwys ar ei feddwl, ac fel hyn cynhesai a thoddi o' flawn gwres efengyl gras. Ffrydiai y dagrau dros ei ruddian, a phenderfynai roddi ei hunan i'r Arglwydd ac i'w bobl; yr ydoedd yn ddyd deallus, ac yn gyfarwydd a'r drefn appwyntiedig i achub pechadur. Nid creudur hanner gyfiawn a Phariseaidd ydoedd; ystyriai ei hun megys y Publican gynt, ac fel Paul, y penaf o bechaduriaid; eto ystyriai olud oedd gras yn ddigonol i'w gadw i fywyd tragwyddol; ni phetruasai gyda golwg ar sawredd yr Iawn na rhinwedd y ffinon a agorwyd i bechod ac affendid. Yn ystod ei gystudd hirfaith a thrwm, sef deg wythnos ar hngain, daeth i deimlo ei sefyllia yn fwy dwys—daeth yr angen yn fwy i'r teimlad; a gwelodd ei hun yn bechadur colledig a damniol yn ngholeuni deddf Duw; cwynai ei fod

wedi gwastraffu ei amser gwerthfawr; wedi dibrisio yr annogaethau a'r cyffousderau a gafodd i godi y groes; a'i fod heb obaith ac heb Dduw yn y byd. Ymddangosai ei bechodau fel cymylan rhyngddo â'r nef, ac euogrywdd fel mynyddau'r byd, yn ei lethu i dir anobaith. Ond gwelodd Duw yn dda yn ystod ei hir gystudd i eamwythan ei law arno i raddau, a gwelwyd ef yn estyn ei gamrau i dŷ Duw Jacob; er yn wael a lluddiedig yno yr oedd ei dynfa; ac yn mhllith meibion Sion yr oedd ei hyfrydwch penaf yn awr; arwyddodd ei benderfyniad i'r frawdoliaeth ei fod am godi'r groes a chanlyu Crist. Nis aaghofer ei deimlad briw, a'i galon ddrylliog, a'i awydd mawr i fod o ryw ddefnydd yn ngwinllan ei Arglwydd, gweddill ei ddyddiau ar y ddaear; gorlenwid ef gan hyfrydwch fod cymmaint pechadar yn cael aros yn nghymdeithas y saint: ac yn byderus iawn i wneud arch a derbyn esiampl yr Arglwydd Iesu, drwy fyned tu allan i'r gwerayll, gan ddwyn ei waradwydd ef. Hyn ni chaniatodd Duw. Eto teimlai yn foddlon i'w ewyllys Ddwyfol, gan ddywedyd, "Dy ewyllys di a wnele." Fel hyn y dihoenodd gwrthddrych ein cofiant yn raddol, graddol. Dyoddefodd loesion chwerau y naw wythnos olaf o'i glefyd; ac ymddygodd fel un yn cael ei ddiiddu fwy oddiar y byd a'i bethau hyd awr ei ymddatodiad. Gyda thaerni yr ymdrechai â Duw mewn gweddi; ac O! y fath felueder a deimlai tra yn cydweddio â phlant a phobl yr Arglwydd. Ar yr 20fed o Fai ebedodd y wreichionen fywiol at Dduw. Bu yntau farw yn hunan-ymroddedig, gan bwysu ar aberth y Cyfryngwr am fywyd gwell; a chladdwyd ef y dydd canlynol, yn ngwydd torf luosog o'i gydnabod a'i gydgenedl. Gweinyddwyd ar yr achlysur gan y brodyr J. Lawrence (Sais), diweddar o Gymru, a J. P. Harris. Ar yr ail Sabbath, traddododd y brawd Harris bregeth wrpasol i'r amgylchiad, oddiar Dat. 14. 13. testyn ddiweddig gan yr ymadawedig. Gadawodd briod serchog a phedwar o blant, a llawer o gyfeillion i alaru eu colled ar ei ol; a dywedwn wrth y byw a adawyd, "Trefna dy dŷ, canys marw fyddi, ac ni byddi byw."

J. P. H.

Mai 11, yn Carbondale, yn 36 oed, David Jones, gof. Gadawodd wraig a phedwar o blant. Claddwyd ei weddillion yn monwent y lle, pan y pregethodd y Parch. L. Williams, oddiar Job 36. 18.

"EGLWYS GYMREIG BOSTON."

Mr. GOLYGYDD.—Nid oeddwn yn bwriadu Eich blino trwy wneud unrhyw sylw o ysgrif Sylwedydd yn Seren Mai, tu dal. 116: ond gan fod eraill yn anoddlon i ni ymddwyn at yr ysgrif fel peth anheilwng o sylw, dynunaf Elyfaino gair yn fyr at eich gohebydd:

Nid ydym yn gofyn i neb aberthu y gwirionedd, na gormesu eu cydwybodau mewn un modd, er mwyn uno â ni—y mae gan bawb o honom rhyddid i furnu drosom ein hui ain o barth pob pwngc mewn athrawiaeth a dya-

gyblaeth, (os byddant yn credu y pyngcian amlwg a pawysig a gyhoeddwyd genym ar y dechreu, a gaufyddir yn y Seren Orllewinol, cyf. 4, tud. 115); ond gan nad ym yn credu fod cydweled yn y pyngcian dadleuol yn hanffodol i'n lles a'n cysur cymdeithasol, a'n iechawdwr-iaeth, yr ydym yn cyduno i'w rhoddi o'r neilldu yn ein "hymarferiadau cyhoeddus," (nid amddiffyn daliedau unrhyw enwad neu blaidd o bobl a amcanwn—si byddai i hyny ateb un dyben ond oodi ymrysonau yn ein plith): "er mwyn cynnal cymdeithas eglwysig ac ysbryd-ol yn ein hiaith ein hunain," a thrwy hyny y mae ein cenedl yn y lle poblogaidd a phroffedigaeus hwn, yn cael cyfousdra i glywed gair y bywyd o bryd i bryd; yr hyn ni allem ei wneud yn gyasurus pe ymresem yn wahanol sectau neu bleidiau. A gaiff un neu ddau o bethau y dibon fod rhai o honom yn methu cydweled yn eu cylch fod yn achos i ni beidid cyduno i wneud unrhyw beth gyda chrefydd, ac i ymddifadu y Cymro uniaith yn Boston rhag clywed son am Geidwad onaid! O na, Mr. Sylwedydd; byddai hyny yn hollol groes i ysbryd yr efigyll. Y mae yr Arglwydd yn bresennol mewn modd neillduol yn gosod ael-iau ei foddlonrwydd ar undeb yr eglwys; ac ymddengys bod ei bobl yn canfod hyn, ac yn ymwasgu at eu gilydd; ond digon tebyg bod rai yn y dyddiau hyn eto yn fwy eu sêl i godi eu plaid eu hunain na chael dynion at Grist; felly y mae ysbryd Phariseidd y brawd henaf eto yn fyw—na chyhoedder hyn yn Gath.

YR YSGRIFENTYDD.

ATEBIAD.

Atebiad i Ofyniad M. E., Seren Mehefin, tu dal. 143.

Pris y coffyl, yn ol y rheol a nodu y gofnydd, oedd £17,895,697 1s. 4c.—Garw y fath bris am geffyl, onide? Pe buasai y coffylau i gyd mor briafawr a hyn, ni buasai cynnifer o honynt o amgylch Pottsville gan y *Coal Operators*; nid wyl yn meddwl y gallent gael cymmaint ag un rhyngddynt yn awydd Schuylkill, a thalu yn aur neu yn arian am dano.

MARCH IZUANGC.

GOFYNIADAU.

GOFYNIADAU RHIFYDDOL.

1. Rheffyn o ba hyd sydd yn ofynol i'w glymu wrth gyffion buwch, a sicrhau un pen o hono yn y ddaear, fel y gallo y fuwch bori ar erw o borfa, a dim yn chwaneig? golyger bod hyd y fuwch a'i chyffwrn yn bum llath a hanner.

2. Perthyna i byded mewn rhyw ardal dri phistyll. Pan agorir hwynt yn seugl y mae A yn arllwys y pydew mewn 80 o fyudau; mae B yn gofyn 100 o fyudau; a C yn cymeryd 120 o fyudau: os agorir y tri phistyll i redeg ar unwaith pa sawl myniud a gymer i arllwys y pydew?

LLANDYBIE.

HANESIAETH DRAMOR.

PRYDAIN FAWR, &c.

Yr "America" a ddiwg newyddion o Paris hyd y 7fed, ac o Lundain hyd yr 8fed o Fehefin. Y maent yn dangos agwedd ryfelgar iawn agos ar holl Ewrop.

Yn Senedd Lloegr rhoddodd Mr. Gladstone rybudd y buasai iddo ddwyn cynnygiad yn mlaen o barth y terfysg yn Canada ar y 14eg o Fehefin.

Yn Iwerddon yr oedd arwyddion o'r haint yn y pytatw yn ymddangos; yn enwedig yn ardal Dublin.

Mae y caledi a'r newyn yn fawr trwy yr holl wlad, yn enwedig y rhanau gorllewinol.

Y mae gweinyddiaeth newydd wedi ei sefydlu eto yn Ffrainc, o herwydd anghydsyniad Odillon Barrot a Dufont, yr hon sydd eisoes yn y ddarfodedigaeth. Yr oedd cenhadwri y Llywydd yn faith iawn. Ymddengys yr anffodlonrwydd cryfaf i'r cwbl o du y bobl.

Wedi i'r Rhufeiniaid guro milwyr Ffrainc, daeth brenin Naples a 12,000 o wyr ar eu gwarthaf; ond os do, gwell fusasi iddynt beidio — gorfu arnynt dafn eu harfau i lawr yn fuan a ffoi, gynnifer ag a allent. Daliwyd amryw yn garcharorion. Fel hyn, er pob peth, mae y Rhufeiniaid yn benderfynol i gadw y Pab o'i awdurdod dymhorol. Yr oedd rhyw son bod Ffrainc yn bwriadu gwneud ail ymosodiad o du ei Santeiddrwydd, yr hyn sydd yn ymddangos yn amheus.

Mae Senedd Ffrankfort wedi ei symud i Stuttgart: Ei hamcanu yw sefydlu y Weriniaeth a geisai y bobl, i gynnwys Wirttemberg, Baden, Rhenish, Bavaria, &c. Ond y mae yn debygol y bydd yn anhaudd iddynt ddwyn yr amcan i ben. Y cyllun yw uno y cwbl dan frenin Prwsia fel pen amherhodrol, yr hyn sydd groes i lais y bobl.

Nid oes un arwydd yn bresennol am derfyn ar y rhyfel rhwng y Prwsiaid a'r Daniaid. Mae yn amhosibl dychymmygu pa beth fydd diwedd y pethau hyn.

AWSTRIA A HUNGARY.

Dechreuod y rhyfel-dymhor presennol gan Awstria yn erbyn Hungary gyda rhwyg a host mawr, a meddylid na buasai yr Hungariaid tlodion a feiddient sefyll dros eu rhyddid a'u hiawnderau, ond tamaid hawsach iddynt ei lyngcu na Sardinia; a thros hir amser yr oeddem yn cael ein gadael yn y tywyllwch, neu o leiaf ansicrwydd, o barth ansawdd y rhyfel, gan fod adroddiad yr Awstriaid am eu holl frwydrau yn wrthwynebol i'r adroddiad a dlerbynid oddiwrth yr Hungariaid; ond o'r diwedd y mae y gwirionedd wedi dyfod i'r golwg fel nas gellir gwadu nad enillodd yr Hungariaid gynnifer o fuddugoliaethau ysbelydd yn olynol ar yr Awstriaid, nes gyru eu gormeswyr yn llwyr o'u gwlad, ac adenill y dinasoedd a'r gwledydd a teiddiancsid un-

waith gan y byddinoedd Awstriaidd. Yn mis Rhagfyr diweddaf, ymosodid ar Hungary o naw o wahanol barthau, gan gyunifer o fyddinoedd ar unwaith. Ar y dechreu yr oedd yr Hungariaid yn o aflwyddiannus yn eu gwrthsafad, gan eu bod yn dra annharod yn erbyn y fath ymosodiad; ond gwladgarwech dihafal y genedl, dan lywyddiad gwr o'r enw Kossuth, dyn o ddechreuad lled isel, ond o synwyr cryf, a phenderfyniad anhyblyg, a'u galluogodd i ymuniawni, a llwyr iaeddu byddinoedd lluosog a chryfion eu gelynyon, fel nad oes nerth yn Awstria i sefyll o'u blaen; eto, yn hytrach na chydsynio â chais gyfiawn yr Hungariaid, gvaohoddai Awstria yr arth Rwsiaidd o'r gogledd i'w chynorthwyo i yaglyfaethu yr Hungariaid, a dywedir fod yn awr 150,000 o filwyr arfog o Rwsia yn ymdrechu goracgyn Hungary, a dial ar ei phlan t am chwennychu bod yn bobl rydd i swynbau eu hiawnderau fel dynion. Ond y mae Hungary yn barod a chalonog orbyn yr ymosodiad hyn eto; y mae ieuengcfd Pesth, Comour, a'r gwahanol leoedd a adenillwyd yn ddiweddar oddiar yr Awstriaid, yn ymrestru yn filocdd dan luman gwladgarawli Kossuth. Yn Bohemia hysyd y mae y werin yn ymarfogi â phladurian, ac yn parotoi yn ogniol i ddwyn yn mlaen chwyldroad trwyadl: ac fel hyn y mae gan Kossuth fyddin o dri clan mil dan ei faner. Pa hyd y gall y genedl fechan hon wrthsefyll galluocdd unedig Rwsia ac Awstria, nis gellir dyfalu; ac osfa rhai y bydd i'r ymryson ymdaenu o dipyn i beth yn rhyfel Ewropared cyffredinol, yr hyn, etallai, fydd yn foddion i ddirymu gormes unbenaethol, a sefydlu gweriniaeth dros yr holl gyfandir.

BAPTIST W. NOEL YN YMNEILLDUWR.

Gyda phryder mawr yr edrychiir ar symndiadu y boneddwr parchus hwn, a choleddid cryn amheuaeth yaghylech ei lwybr dyfodol. Ond y mae yr amheuaeth hyn yn awr wedi ei symud, gan ei fod wedi cymeredd y llwon gofynodig gan weinidog ymneillduedig, ac wedi pregethu mewn capel anghysegredig "Weigh-house Chapel;" a thrwy hyn wedi gosod ei hun yn agored i erledigaeth a charchariad gan ei gyn-egsob, os bydd yn ewyllysio. Yagrifenodd Mr. Noel at Esgob Llundain, i wneud oi ymneillduaeth yn hysbys iddo.—Coir gwelod yn fuan pa lwybr a gym-er yr esgob.

CENHADIAETH LLYDAW.

Er fod rhwystrau pwysig wedi codi yn erbyn y genhadiaeth hon o'i dechreuad hyd yn bresennol, eto, er ein cysur, gallwn ddywedyd fod y gwaith o efengyleiddio yn myned yn mlaen yn Llydaw.

Dengys y dyfyniad canlynol o lythyr Mr. Jenkins, cenhadwr yno, yr elyniaeth ddofa sdd yn y wlad babyddol hono yn erbyn yr efengyl:

"Nid oedd modd dysgwyl i'r gwaith hwn gael llonydd i fyned yn mlaen heb ymosodiad egniol yn ei erbyn gan yr offeiriad a'u plaid.

Pregethu yn ein herbryn sydd arf a ddefnyddir yn aml ganddynt, a diau eu bod yn hynod ddiwyd yn nghyflinach y cyfesiad. Y mae awydd y bobl wedi ei gynhyrfu am wybodaeth gan y Testament, ac er eu cadw rhagom ni y mae yr offeiriad yn myned i roddi iddynt yr ysgrythyran eu hunain; ac y mae llyfr Genesis allan yn barod gauddynt a'n l5 ceiniog. Gyda hyn y mae yuddynt chwant nid bychan i gynhyrfu ysbryd erlid yu y bobl yn ein herbryn. Barnant yn ddiau bod hyn yn angenrheidiol, a gwanat gyngion i ddwyn y peth i ben. Y cynyg dirifol cyntaf a fu on Sabboth yn Begard. Gwnaeth meurywaid a phlant gryn stwr yno, a thllasant amryw bethau bychain atom, a rhai cerig; ond er hyn pregethais, ac yr oedd y dyfira yn gwrandaw yn astud. Wedi y tro hwn darfu i'r maer rybuddio yr offeiriad ac eraill ag oedd yn euog. Ni sinwyd ni yno mwy.

"Yn mlen tro wedi hyn, yn *Monsterns*, o glych chwec neu saith milldir i'r lle uchod, darfu i'r maer, mewn modd tra anmharchus, fy atal i bregethu. Fy nghyfeillion a minau, o herwydd gwahanol rhesymau, a ystyriem yn rheidiol gwneud cynyg drachefu ar bregethu yn y lle hwn, yn euwedlig gan fod amryw yn y plwyf yn chwenuchu clywed pregethu yr efengyl. Felly aethum yno y Sabboth cyntaf o'r mis diweddaf. I'r dyben o fod yn rheolaidd, rhoddais rybudd i'r maer o'm bwriad. Yr oedd fy nghyfeillion Omnes a Georget gyda mi. Y maer a dderbyniodd fy llythyr, a dywedodd, os nad oedd fy mhapyrau, sef y passbort, &c., yn rheolaidd, na chaniataai i mi bregethu. Pan aethum i anerch y bobl wedi eu dyfod o'r eglwys yn y prydauwn, canfyddais eu bod mewn sefyllfa o gynhyrfiad mawr; oblegyd ni fynai nifer helaeth o honyt wrando gair, ond codi stwr yn ddiwed, a gwaeddi arnaf, "y blaedd *llwyd*," &c., a thafu cerig atom. Gwelsom ar fyr nad oedd modd myned yn mlaen. Nis gallasai neb glywed fy lleferydd, ac yr oeddem mewn perygl. Syrthiodd carreg ar ben Omnes yn fy myl. Dywedais wrthy dyfira os na fynent wrando yn llynydd, fy mod yn rhoddi i fynu, felly canais y Testament, a dychwelasom tua thafarndy ag oedd yn agos yno. Eithr y bobl gynhyrfedig a'n canlynent. gan dafu cerig a chiro. Aethom i'r tafarndy, ac eisteddasom yn agos i'r tŷ, ac yn fuan yr oedd y tŷ agos yn llawn o ddynion, y rhai gan rwyaf a edrychent yn haerllug tuag atom. Yn fuan daeth un o'r blaenaf yn y gwaith hwn yn mlaen tuag atom, ac a ymasiodd yn Omnes, gan ei dynu ef yma a thrav trwy yr ystafell. Wedi hyn daeth ataf fuan yn fuan, ac a ymasiodd yn agre fy nghrys, ac yn ei ymgais i'm tynnu allan rhwygodd fy nghrys, a cholodd ei asael, a phellhaodd yn ei ol tua'r drws. Dywedir fod rhai yno yn ei anog i'm dwyn allan i'm lladd. Agoshaodd eilwaith, a gafaelodd yn ngholar fy *ngot*, i'm tynu allan. Pryd hyn gelwais am gyhoorth, ond nid oedd neb ond Omnes a Georget yn fy nghynorthwyo, tra yr oedd dau yn tynu o'r tu cefu i'm gwrthwynebwyr i'r dyben o'i gynorthwyo. Rhwygodd golaf fy *ngot*, a chafais fy rhyddhau o'i afachion.

Yr oeddem mewn gwir berygl bryd hyn.— Ni ymosodwyd arnom drachefu, ond amgylchid si am dro gan ddyuon cynhyrfedig. Gwr y tŷ a yrodd amryw allan lwy nag unwaith, a gwlaw trwm a berodd i lawer fyned ymaith oddiwrth y tŷ. Trwy drugaredd arbennig ein Tad ni chwasm ddim niwed.

"Yn ol tystiolaethau eglur, ymddengys i'r maer a'r offeiriad gynorthwyo yn fy erb n, fel y darfu i'r maer ymgadw oddiwrthyf, er gadael i'r bobl wneud a fynent, a'r offeiriad eu hanerch i'r dyben hwn cyn iddynt ddyfod o'r eglwys, gan ddywedyd y deusai allan i weled pa fath dderbyniad a rousent i mi, a dywedir iddo wneud hyn.

"Pa beth oedd i'w wneud yn ngwyneb y fath ymosodiad yn y cyfrym amgylchiad? Ni hoffwn y meddwl o geisio cospi yr euog. Ymgynghorais â Mr. Le Tice, a phenderfynasom fod iddo ef ddwyn y mater dan sylw rhai mewn awdurdod wladol. Ofnai Omnes a Georget nad oedd fy uall o weithredu yn effeithiol.—Y Mawrth canlynol, ar ol dychwelyd adref, penderfynais ddwyu cwyn yn erbyn yr euog. Felly y mae y swyddigion gwladol wedi gwneud ymclawil i'r mater, a bydd i'r euogion gael eu barnu.—Y mae y maer, yr offeiriad, ac ychydig oersonau eraill, dan gyhuddiad. Mae llun yn achos o bwys, ac ar yr un pryd meddwyf hyder gref na wneir niwed i achos yr efengyl.—Nis gallasai ein heri i'wyr wreitruedu mewn modd mwy anghyfreithlon, tra yr oeddem ni yn rheolaidd. Deallwyf fod llais cyffredin yr ardal yn condemnio yr ymosodiad erledigaethus hwn. Nis gwn pa bryd y caiff y cyhuddiedigion eu barnu. Gweddawn ar ein Tad nefol fod pob peth yn cyd-weithio er daioni.

"Boreu y Sabboth diweddaf pregethais allan mewn pentref oddeutu saith milldir o'r dref hon. Yr oedd nifer mawr o bobl yn gwrando. Mae yno ddyn ienange dysgedig, mab i ffermwr, ag sydd yn ewyllysair da i'n hymdrechion. Mae wedi dadleu droso, ac wedi cymeradwyo darlleniad y Testament Newydd. Derbyniais oddiwrtho y ddos y llinellau canlynol: "Meddwyf yr anrhydedd o'ch hyabyu fod y pregethiad y Sabboth wedi dwyn effaith rhyfeddol. Y mae pawb wedi cael boddlonrwydd wrth eich clywed, ac yn dymuno arnoch i ymweled â hwy eto. Y mae y gwasanaeth-ddynion, a phawb yn ein teulu, wedi dymuno arnaf ddarllen iddynt yr efengyl Lydawaeg (sef y Testament Newydd,) bob hwyr ar ol awper. Fel y gellwch feddwl, yr wyf gyda llawenydd wedi dal ar y cyfle. Tebygol yw y bydd i'r darlleniad hwn fyned yn hybys yn yr ardal; a chydaf phleser y bydd i mi weled eraill yn dyfod i wrando yn yr hwyr. Gwnai hyny les mawr."
—*Bedydiwr*.

TYWYSOGAETH CYMRU.

YMFUDIAETH.—Cynnaliwyd cyfarfod tra dyddorol yn LIVERPOOL ar y dydd o Fai, ar yr achlysur o ymadawiad y Parch. E. Griffiths, (Llanegryn gynt), a lluaus o Gymry eraill, yn y llong Jamestown, i fyned i America.

TABERNACL, CAERDYDD.—Cynnaliwyd cyfarfod blynyddol yma Mercher a Iau, y 9fed a'r 10fed o Fai. Yr hwyr cyntaf, pregethodd y Parchedigion T. Thomas, Cefn, Bassaleg; a J. Jones, Sion, Merthyr. Am ddeg, boreu dranoeth, pregethodd T. Thomas, a J. Roberts, Tabernacl, Merthyr. Am ddau, D. D. Evans, Pontrhydyrnn (Saesnaeg) a J. Roberts. Am chwec'h, J. Roberts a D. D. Evans. Cafwyd cyfarfodydd rhagorol. Caaglwyd £107 at yr addoldy hardd ac eang uchod. Nid yw yr eglwys am orphwys nes taro y ddyled i ddi-dymdra, Ychydig ergydion eto a wa'n hyny.

TREFFOREST.—Mai 14, 15, cynnaliwyd cyfarfod i'r dyben o gorfoli yr eglwys ag sydd yn cyfarfod i addoli Duw yn y lle uchod. Nos Lun, yn Libanus, Trefforest, dechreuwyd gan W. Roberts, Bethlehem; pregethodd y Parch. David Davies, Waunrodau, a'r Parch. Wm. Lewis, Tongwynlais. Dydd Mawrth, am 10 yn Bethlehem, darllenodd a gweddiodd Williams, Libanus; yna traddododd y Parch. W. Lewis, araeth ar natur eglwys yn ol y Testament Newydd; yna darllenodd y Parch. D. Jones, Caerfili, y llythyr gollyngod i'r brôdyr yn Bethlehem; a phregethodd J. Richards, Pontypridd, ar ddyledawydd yr eglwys.—Am 24, gweddiodd Wm. Williams, gynt o Parau; pregethodd D. Davies, Waunrodau, a D. Jones, Caerfili. Am 64, dechreuodd W. Lewis, Hengoed; pregethodd O. Williams, Libanus a D. Jones, Caerdydd.

HŌRES, BLAKNAFON.—Y Parch. Daniel Morgan, o Goleg Pontypwl, gynt o Bontypridd, a urddwyd i gyflawn waith y weinidogaeth yn yr eglwys hon y 1af o Fai, 1849. Y nos o'r blaen am saith o'r gloch, darllenwyd rhan o air Duw, ac anerchwyd gorsedd gras, gan y Parch. T. Lewis, Llanddewi; pregethodd D. D. Evans, Pontrhydyrnn, a J. Jones, Sion, Merthyr. Boreu dranoeth, am ddeg o'r gloch, darllenodd a gweddiodd y Parch. B. Williams, Daranfelen; darlunwyd natur eglwys efengylaidd gan y Parch. F. Hiley, Llanwenarth; yna eto a holodd y brawd Ieuang, amryw ofyniadau o barth ei brofiad, ei farn ar byngciau crefyddol, a'i ddybenion yn yrymgais o egyn i'r swydd bwysig o fod yn athraw i'w gydforddoli; ac wedi cael atebion boddhaol ganddo, gofynodd i'r eglwys os oedd yn ei ddewis i fod yn fugal arni; yna atebwyd yn gadarnhaol; a berthodd Mr. Hiley yr urdd-weddi, a'i ddwyllaw yn pwysu ar ben y gwr Ieuang, ac eraill hefyd luaws a roddasant eu dwyllaw ar ei law yntau, nes oedd rhyw *biramid* anferth o ddwyllaw esgobawl yn pwysu arno druan, a da iawn ei fod yn wr cadarn i sefyll danynt, eto ni allai ddal, er cryfed oedd, heb deimlo yn ddwys, mi wa. Anerchwyd y gweinidog Ieuang, ar natur a dyledswyddau ei swydd, gan y Parch. T. Thomas, Athraw Duwinyddol Coleg Pontypwl; a'r eglwys gan y Parch. F. Hiley. Am 3 o'r gloch, dechreuodd R. John, Abercanaid; anerchwyd y gynulleidfa yn gyffredinol, gan y Parch. G. Thomas, Athraw Ieathyddol Coleg Pontypwl (yn Saesnaeg); a J. Jones, Merthyr, yn Gymraeg. Am saith yn yr hwyr, dechreuwyd gan y Parch. D.

Davies, [Annibynwr]; a phregethasant y Peirch, E. Evans, Penygarn, a Wm. Thomas, Fisa.—Welo y weddwo oedranus a pharohus hon eto unwaith wedi ymgysylltu mewn glân briodas; wedi bod bedair blynydd yn weddwo ac yn taflu llygaid at feibion deau a gogledd y dywysogaeth, hen ac Ieuang; a rhyw enw o garwriaeth hefyd wedi ei ddwyn yn mlaen efo rhai—ond y cariad yn oeri ac yn darfod: eithr o'r diwedd llwyddodd i daffu bach i serchiadun y mab Ieuang prydferth, dawnus, a smart hwn, ac swithian y mae hi wedi ei gylymu yn nghadwynau yr undeb priodas, er gwell ac o'r gwaeth; ac yn wir, y mae y pleidiau o bob tu yn ymddangos yn foddlon iawn i'r tro. Digon gwir gweddw gyfreithlon yn demtasiwr i un dyn, yn enwedig os bydd hefyd yn lân o bryd a gwedd, ac o fonedd anrhydeddus, fel y mae mewn gwirionedd yn bod gyda golwg ar y weddwo yma, Llwydd iddynt.

O Arglwyd, rho dy radar
i Horob, a dy wenau:
Boed mel a dil yn llifo lawr,
Trwy Ddaeniel mawr ei ddaenau.

A boed i Daniel Morgan
Gael nerth o'r nef ei hunan,
A hwy! o hyd i ddwydd am rad
Ddalon'r Ceidwad gwiwan.

Llyth'r Pererin.

I. H.

LILYNLEIFIAD.—Nos Lun, Ebrill 9, cynnaliwyd cyfarfod cyhoeddus yn Great Cross Hall Street, i'r dyben o'r ordeinio y brawd Benjamin Thomas, aelod parchus a phregethwr cymeradwy yn yr eglwys hono, fel y gallu yn rheolaidd weinyddu ordinhadau crefydd lle bynag y byddo galwad am dan.

Fel hyn y dygwyd y gwasanaeth yn mlaen: Darllenodd a gweddiodd y Parch. D. Roberts, Cefnbychan; gofynwyd yr holion arferol i Mr. Thomas gan ei frawd, y Parch. T. Thomas, Bassaleg; ac wedi cael atebion boddhaol ordeiniwyd ef i'r swydd bwysig trwy weddi ac arddodiad dwyllaw gan y Parch. D. Price, Great Cross Hall Street; yna pregethwyd i Mr. Thomas gan y brawd R. Jones, Llanllyfni.

TRYSORFA I HEN WEINIDOGION.—Y mse y Bedyddwyr yn Nghymru wedi ffurfio trysorfa i gynorthwyo gweididogion oedranus, yr hon sydd yn debyg o ddyfod yn mlaen yn llwyddiannus.

ABERTSWITH.—Cynnaliwyd cyfarfod cyhoeddus yn y Tabernacl i'r dyben o ddeisebu y Senedd yn gefnogol i annogiad Mr. Cobden, am gyfarfoddiad yn lle rhyfel.—Griffith Thomas, Ysw., yn y gadair. Anerchwyd y cyfarfod gan y Peirch. Jones, Saunders, a Roberts. Cynnigiodd y Town Councillor, Mr. Joseph Roberts, eiliodd y Councillor, Mr. John Mathews, fabwysiad deiseb i'r dyben uchod, a bod y cyfryw i gael ei ymddyried i Pryse Pryce, Ysw., A. S., i gael ei chyflwyno gyda deisyfiad taer am iddo gefnogi eu herfyniad. Arwyddwyd y ddeiseb gan nifer luosog, ac anfonwyd hi ymaith gyda'r llythyr-gerbyd nesaf, ynghyd a nifer o ddeisebion cyffredinol o wahauol fawr yn sir Aberteifi.—*Welshman*.

ABERDARE.—Bu dygwyddiad galarus yma yn ddiweddar. Boreu dydd Llun, Mai 14eg, cymerodd y *dample* rhwng saith ac wyth o'r gloch y boreu, mewn pŵll o'r enw Wylfa. Llosgodd deuddeg o ddyonion yn ddrwg iawn, fel y bu pedwar o honynt farw mewn canlyniad. Yn mhllith eraill o'r dyoddefwyr anffodus, yr oedd un o *apostolion* y "Dyddiau Diweddaf," yr hwn, er holl gwreinerwydd yr henuriaid, a'u bendith a'u holer, a fu farw.—Ychydig wythnosau cyn hynny cafodd Daniel Richards, o'r *Boot*, ei ddiwedd yn Aberdare.

LLANILLTYD, GER LLANTRISANT.—Cymerodd dygwyddiad anffodus arall le yn Llanilltyd mewn pŵll glo. Torodd y gadwyn oedd yn eu gallwng i lawr; yr oedd 19 o ddyonion yn myned i lawr ar yr un pryd, ac ac y mae 12 o honynt wedi marw. Un o honynt oedd Samuel Gabriel. Bu hyn tua chanoi mis Mai.—*Llythyr*.

DOWLAIS.—Mae crefydd y Seintiau bron wedi llwyr ddfisoddi yn y lle yma. Un ferch a dwyllwyd gyda y rhai cyntaf gan ddilynwyr Joe Smith, ac a fedyddiwyd i'r ffydd Formosaidd. Bu gyda yr ynydion hynny am dymhor, ond gwelodd eu twyll, eu rhagrit h'u celwyddan, a gadawodd hwynt a chywilydd ar ei gwneb, a gofid yn ei chalon, am iddi fod mor nyfyd a phenchwiban i wrando a chofseidio y fath sothach. Mae crefydd yn myned yn mlaen yn lled hwylus yn y cymmydogaethau yma yn ddiweddar.—Y Mormoniaid a'r Sosiniaid sydd yn y gofid inwryaf; y blaenaf a ymdrechant frabu rhyw bethau ar hyd yr heoludd ar y Sul, yr hyn a alwant yn bregethu, i'r dyben i gael rhyrai i'w gwrando; o herwydd eu bod yn methu cael neb i'r ystafelloedd; a'r olaf a argraffant bapurau (*hand-bills*) mawrion, ac a'u plastrant ar hyd y muriau a'r drysau, er hysbysu pwy fydd i bregethu, a pheth fydd y pwngc. Y pethau hyn a brofant fod y ddwy gyfundraeth yn isel a ddiylw yn Merthyr a Dowlais. Nid oes eisiau y fath ystrangiau i gael gwrandawyr ar y rhai a bregethant Grist a threfn yr efenygl, ond gorlenwir yr addoldai oll er eu maint.—*Bedyddiwr*.

Y MADAWIAD CYSURUS.—Eglwys a chyfeillion Ebenezer, Dyfed, er dangos eu parch i Mr. J. Lloyd, am ei ffyddlondeb yn eu gwasanaethu tra yn eu plith, a wnaethant dangriffed i'w anrhegu ar ddydd ei ymadawiad a swm o arian, i gael rhyw lyfrau dewisod ganddo. Cafodd hofyd y pleser o fedyddio pedwar y Sul hwnw, a derbyniodd bedwar o wrthgilywyr, a gadawodd ymgeiswyr eraill o ffaen yr eglwys.

TWRNGWYR.—Cynnaliwyd gwledd deawl ar y Llun Pasg diweddaf, mewn cysylltiad ag Ysgol Sabbothawl y lle Cafwyd yno gynhyrch gwahanol barthau y ddaser mewn 16, siwr, bara llysiennog, &c., er lloni y corff; a chafwyd ffirwyd toreitbiog meddyliau brodyr medrus mewn dull areithiau er porthi a lloni y meddwl.

CAERODOR.—Cynnaliwyd Cymafia y Bedyddwyr Cymreig yn y ddinas hon eleui ar nos Wener, Mai 11eg, a'r Sabboth canlynol.

Hwyr dydd Gwener, wedi i'r Parch. Mr. Jeffreys, (Annibynwr), o Benycae, ddarllen a gweddio, pregethodd y Parch. D. Jones, Caerdydd. Y Sabboth canlynol, am ddeg, pregethodd Mr. Davies, gweinidog yr Annibynwyr yn y ddinas uchod, a D. Jones. Am ddaud, pregethodd y Parch. E. Probert, Caerodor, yn Saisnaeg. Am chwech yn yr hwy; pregethodd Jeffreys a Jones.

CYFARFODYDD TRIMISOL.

MORGANWGI.—Y cyfarfod hwn a gynnaliwyd yn Piasa, Pil, Mai 2 a 3. Y prydawn cyntaf bu cyhabadledd. Y moddion cyhoeddus yn yr hwyr byntaf a'r dydd canlynol. Darllenwyd a gweddiwyd gan y brodyr Wm. Thomas; Merthyr; J. Thomas, Abertawe; R. Edwards, Llancarfan, &c. A'r brodyr a bregethasant oeddent—S. Edwards, Rhymy; B. Evans, Hirwaun; W. Lewis, Dinas; E. Davies, Treforris; D. Davies, Abertawe; J. Jones, Caerusalem Newydd; E. Williams; Cwmafon; D. Jones, Caerdydd; W. Roberts, Treforest; a H. W. Hughes, Llwyni.

MYNWI.—Y cyfarfod hwn a gynnaliwyd yn Llanddewi ar y 25ain a'r 26ain o Ebrill. Gweinyddwyd gan S. Williams, Nantylgo; E. Evans, Penygarn; E. Price, Maesyberllan; F. Hiley, Llwanenarth; R. Ellis, Syrhowi; T. Evans, Bulah; W. Roberts, Bldennau.

LLANGLOFFAN.—Cynnaliwyd cwrdd chwarter y rhan isaf o swydd Benfro yn y lle uchod, ar y 15fed a'r 16eg o Fai, lle y bu y Parchedigion canlynol yn gweini; L. Lee, Trefdriaeth; D. Davies, Tabor; J. Morris; Bethabara; J. P. Williams, Blaenywaun; N. Thomas, Calfowyr; D. Davies, Abertawe; W. Reynolds, Felinganol; E. Davies, Treforris; a D. George, Jabes.

LLANGRALLO, GER PENYBONT.—Dechreuwyd cyfarfod misol yma dydd Iau, Mai 3. Anerchwyd gorsedd gras gan yr hen fawd J. Morris, Trelales; pregethodd y brodyr B. E. Thomas, Llancarfan, a B. Evans, Hirwaun. Am 10, dranoeth, gweddiodd G. Lewis; Porthcawl; pregethiwyd gan y brodyr Wm. Lewis, Dinas, S. Edwards, Rhymy, a D. Jones, Caerdydd. Yr oedfa ddaud, dechreuwyd gan D. Williams, (Annibynwr); a phregethodd y brodyr W. Thomas, Merthyr; a H. W. Hughes, Maesteg. Am chwech, gweddiodd James Spencer, a phregethodd R. Edwards, Llancarfan; D. Davies, Penyfa, a H. Jenkins, Paran.

BLAENYFFOS.—Bu cwrdd Misol yma ar y 16 a'r 17 o Ebrill. Dechreuwyd y cyfarfod nos Lun, gan y brawd Rees Evans, Ferwig; pregethodd y brodyr J. Lloyd, Penyparc; a D. Williams, Llwyndafydd. Boreu Mawrth, dechreuwyd gan B. James; yna pregethodd Griffiths, Caineuydd; Evans, Ferwig, a Williams Blaenywaun.

SARDIS, MON.—Bu cwrdd misol yma, Mai 14, 15. Pregethodd y brodyr Thomas, Llangefni; J. Michael, a H. Williams, Amlwch; J. Nicholas, Brynsiencyn; D. R. Jones, Llangefni; J. Roberts, Llanfyllin; a T. Roberts, Rhoysbol.

MOSTYN.—Cynnaliodd y Trefnyddion Wesleyaidd eu cyfarfod yn y lle hwn yn mis Ebrill diweddaf. Gweinyddwyd ar yr achlysur gan y brodyr Ellia, Mostyn; Morris, Cdermarfon; Proffit, Llanaa; Roberts, Lerpwl; Evans, Bagillt; Roberts, Mostyn; ac Eraill. Yr oedd y tywydd yn hynod o ffurfiol y pregethau yn dda, ac ychwanegwyd 4 at yr eglwys yn niwedd y cwrrd. Yr oedd arwyddion amlwg o haelioni, caredigrwydd, a brawdgarwch y gwahanol euwadau crefyddol yn y gymnydogaeth.

PORTHDYLLAEN.—Y mae gan Mr. John Owen, annethwr, Ty Newydd, Ceidio, dda-fad yn ei foddiant yr hon a ddaeth a phump o wyn yn ddiweddar. Y mae y ddafad a'r wya yn gwneud yn dda. Mae yn beth tra nodedig bod y ddafad hon o fewn elwech blyuedd wedi dwyn i'w pherchenog y nifer o 18 o wyn.

BETHESDA, CER BANTOR.—Yn ddiweddar cynnalwyd cymafia yr Annibynwyr. Yr oedd y brodyr canlynol yn cario y gwaith yn mlaen: J. Davies, Glanyrafon, Mon; T. Griffiths, Cape'helig; T. Edwards, Bbeueser; T. Thomas, Hebron; J. Prichard, Llanberis; J. Davies, Conwy; E. Lewis, Dolwyddelen; W. Abrose, ac eraill. Cafwyd cyfarfod cysturus a bywiog.

PHRIODASAU:

Mai 7, yn Ngarsalem, Dowlais, gan W. R. Davies, yr mhresennoldeb Mr. David Lewis, cofrestrwyd, Mr. B. Jones a Miss Elizabeth Vaughan.

Ar ddydd Mawrth, y 1af o Fai, yn Pen-uel, Heol y Prior, Caerfyrddin, gan y Parch. Hugh Jones, gweinidog yr Annibynwyr, Mr. David Evans, morwr, a Miss Lisa Jones, y ddau o'r dref hon.

Mai 1leg, gan Richard Davies, Bethania, Talywern, Mr. Edward Howell, a Miss Elisabeth Evans, merch henaf Mr. Richd. Evans, diacon yr eglwys yn y lle hwn.

MARWOLAETHAU.

Ar y 20fed o Ebrill, y brawd anwyl David Morgan, Peuydaren, gerllaw Merthyr, yn 53 mlwydd oed; wedi bod yn aelod yn nghapel Sion, Merthyr, am ddeng mlynedd ar ugain. Yr oedd eiu brawd ymadawedig yn onedigol o dref Caerfyrddin; ond daeth drosodd i'r gweithiau yn lled ieuange, ac ar ol gwrando llawer ar wahanol bregothwyr, bedyddiwyd ef gan y Parch. D. Saunders, pan tua 28 oed, a bu yn selog ac ymdechrol hyd ddydd ei farwolaeth.

Yn Llysaen, Ebrill 17, y brawd Both Jones, wedi bod fisoedd yn nychu gan ddadfeiliad. Bu yn aelod hardd efo y Bedyddwyr yn y lle uchod am tua wyth mlynedd cymhwys. Ei ddiwedd oedd tangnefedd, yn 26 oed. Gadawodd weddw a dau o blant i alaru eu colled.

Drwy y glyn draw y glaniodd—i well gwlad,
At y llu glwys hedodd;
I'r nef mewn hyder nofodd,
Ic i fyw wrth ei fodd.

GALARWR.

Mai 4, W. Jones, Yaw., Hirwaun, Morgauwg, yn 77 mlwydd oed, wedi profesu Crist am 53 o flynyddau. Treuliodd y rhan flaenaf o'i fywyd yn Merthyr, lle y bu yn fyddlon fel aelod yn Nghapel Sion, a phan symdodd i'r lle olaf, caffodd lythyr o ollyngdod i'r eglwys yno. Bu yn un o brif orncwylwyr W. Crawshay, Yaw., am flynyddau hirion, ac felly y mae ei blant ar ei ol. Yr oedd ei gorff yn cael ei hebrwng i Gapel Sion gan filoedd lawer o bobl. Pregethwyd ar yr achlysur gan y Parch. J. Jones.

Mai 16, Mrs. Sarah Roberts, gwraig Daniel Roberts, un o ddiaconiaid Capel Sion, Pontypwl. Bu yn aelod hardd o'r eglwys hono am tua 18 mlynedd. Gorphenodd ei gyrfa yn 36 oed.

Ebrill 27, yn y 19eg mlwydd o'i hoedran, Elizabeth Lewis, aelod ieuangc a phrydfert h o eglwys y Daranfelen, a morch i Mr. Thos. Lewis, diacon gyda y brodyr parchus y Wesleyaid.

Mawrth 17, Mr. Wm. Charles, diacon yn Nghaersalem, Dowlais, yn 45 oed. Gladdwyd ef yn Elim, Peuydaren. Yr oedd yn wr o wybodaeth lled helaeth mewn llawer o bethau—physiograffiaeth, cyfraith, ac efengyl Mab Duw. Cafwyd colled mawr ar ei ol.

Ebrill 21, Ann Thomas, gwraig Thomas Thomas, Aberafon. Meddai gymeriad uchel fel gwraig a Chrision.

Yn ystod mis Mai diweddaf, Thos. Harris, Drefach, Pantydory, Dyfed. Diacon yn eglwys Ebenezec am rai blynyddau.

Mehfin 2, 1848, yn Merthyr, y chwae'r Catherine Davies, (mam ein gohebydd parhau D. Davies, Pittsburg), yn 65 oed. A ganlyu a gynerwyd o'r "Bedyddiwr" am Mai diweddaf yn nghyswllt ag hanes ei marwolaeth:

"Bu yn profesu Crist am y tymhor hirfaih o 35 o flynyddau. Bedyddiwyd hi gan y Parch. Morris Jones, Ebenezec, a pharhaodd yn ei broffes hyd y diwedd. Yr oedd yn anrhydedd mawr i groffdd; yr oedd crefydd a hitiau yn gweddu i'w gilydd, a gellir dywedyd am dani, "Yr hyn a allodd hon hi a'i gwnaeth," tel gwraig, yr oedd yn dŷner iawn o'i phriod; fel mam yr oedd yn ofalus iawn o'i phlant. Gweddiodd lawer drostyn, ac hyfforddod lwynt yn mhethu teyrnas Crist:—un bynod am gadw ei lle yn y frawdoliaeth ydoedd—nid arferd osguloso ei lle yn ei chyd-gynnulliad, megys y mae arfer rha: anfynoch y byddai ei lle yn wag, oblegyd nid oedd dim a'i rhwystrai i dŷ yr Arglwydd ond rhyw bethau anorfod. Nid oedd yn arfer fel llawer aros gartref i drin ciniaw, ond yr oedd pob peth wedi ei osod yn weddaidd ac mewn trefn ganddi hi erbyn amser yr addolind. Byddai yn dda i lawer o wragedd crefyddol ei hefolychu yn hŷn. Dyoddefodd gystudd trwm iawn am wrystnoso lawer cym marw, yn dawel a dirwgnach, gan dystio fod crefydd yn talu ffordd iddi; a'i bod yn gwella tua y diwedd; ymorphwysai yn hollol ar addewiad Duw am fywyd, yn enwedig y rhai canlynol: "Ni th roddaf i fynd, ac ni th lwyrr adawaf chwaith." "Wele, yr wyf hi gyda chwi bob amser hyd ddiwedd y byd." Gan barhau i ddysgwyl trugaredd ein Harglwydd Iesu Crist i tywyd tragwyddol, bu farw a'i phwys yn gwbl ar haeddiant Iesu Crist, a derbynwyd hi ato i fyw i'r wlad lle nad oes achwyn na dolur yn bilno neb yndi. Gadawodd briod ac amryw o blant i alaru ar ei hul. Cyn codi y corff pregethodd y brawd Wm. Thomas, oddiar 2 Cor. v. 10; ac yna seithpwyd yn drefnus i Sion; lle y pregethodd y brawd Abel Jones, oddiar 2 Cor. v. 1; yna gosodwyd hi yn y bedd wrth yr addoldy uchod, hyd foreu yr udganlad, pryd y cyflid, hyderwn, ar ddelw Crist ei Phriod. Y mae colled i eglwys Ebenezec ar ei hul."

W. T.

Y SEREN ORLEWINOL;

NEU

GYFRWNG GWYBODAETH I HIL GOMER YN AMERICA.

CYHOEDDEDIG GAN R. EDWARDS.

Cyf. VI.]

A WST, 1849.

[RHIF. 60.]

CYNNWYSIAD.

Dirwest,	173	Fy Ngwlad Frodorol—cyfieithad,	168
Rousseau yr Anffyddiwr,	175	Y Cholera yn America at Ewrop,	189
Profiad y Cymro mewn gwlad estonol,	177	Bloedd yn Pittsburg, Pa.,	190
Balchder,	179	Y 4ydd o Orphenhaf yn y Great Western,	190
Calcaria am byth,	180	Cyfarfod achlysurol yn Pottsville,	191
Llythyr ysgar,	180	Agoriad addoldy,	191
Dull ac agwedd gwrandawyr efbngyl,	182	Otwyn rhyfeddol,	191
Cân yr "Oes dda'n dyfod."	183	Ysgol Sabbathol yr ail eglwys o Fed-	
Y Cylochwyliau crefyddol,	183	yddwyr Cymreig yn Utica,	191
Cân, yn dangos ffoledd Ofergoelion y		Genedigaethau,	191
Cymry,	184	Priodas a Marwolaethau,	191
Adfywiad crefyddol yn mhllith yr		HANESIAETH DRAMOR.	
Iuddewon yn Hungari,	184	Ffraingo,	192
Rhag y Cholera,	184	Rhufain,	193
" Cyfarwyddyd,	184	Lladfa fawr ar y Rwssiad gan y	
Hanesyn—y Dyhiryn dychweledig,	185	Circassiad,	193
Atebiad i Ofyniad Bachgen o Ysgol Sul,	187	TYWYSOGAETH CYMRŪ.	
" " Awyddus am Wybodaeth,	186	Llofruddiaeth, &c. yn Llantlwyni,	193
" " Carwr Rhifyddiaeth,	186	Cymanfa Mynwy, Caerfyrddin a Cher-	
" i Ofyniadau " Llandybie,"	186	edigion, Nantyllin, a Morgauwg,	194
Sylw ar Atebiad Euclid Glan Twrch,	186	Cyfarfodydd Llandegfan a Capelyflin,	194
Gofyniadau,	186	Ffurfiad eglwysi,	194, 195
Dychymyg,	186	Agoriad Aion, Ystradgynlais,	195
GOHEBIAETHAU O'R HEN WLAD.			
Y Cholera yn ardal Merthyr,	187	Athrofa Pontypwl—Anrheg,	195
Talfyriad o lythyr o Fro Morganwg,	187	Priodasau a Marwolaethau,	195
GOHEBIAETHAU O'R HEN WLAD.			
Dau o ddewis beithau yr Hen Gap Du,	188	Yr hanesion diweddaraf o Frydain Fawr,	
		Iwerddon, &c. Llongddyryllid, &c.	196

POTTSVILLE:

ARGRAFFWED YN SWYDDFA G. WYNKOOP, 2 ARCADE BUILDINGS.

1849.

AT EIN DOSBARTHWR A'N DERBYNWYR.

Derbyniwyd y mis diweddaf, heblaw a gyhoeddwyd yn y rhifyn hwn, Pennillion gan —; Haneeyn, gan W.; Gofyniad, gan M. E.; Bugeilgerdd o waith Jonathan Hughes, cyfl. W.—t, o U—a; Y Cyfaill Cywir, gan Ab Gwilym, &c.

Derbyniwyd y taliadau canlynol yn ystod y mis, (am 1848.) gan David W. Jones, Minersville, \$1; Thos. Parry, Youngstown, O., \$1; (am 1849.) J. Pritchard, Minersville \$1 62; William Williams, eto, \$3 50; Wm. James, Carbondale, \$40; Wm. Williams, Phoenixville, \$1 25; James Lloyd, Llewelyn, 2; J. Williams, St. Clair, \$6 75; W. F., Jeansville, \$2; Wm. Owen, Pittsburg, \$40; Jehn Samuel, Philadelphia, \$1.

Y mae cystudd wedi ein hanalluogi i dalu y sylw a ddylesid i'r rhifyn hwn—gywyddom y gwna ein darlennyddion caredig gydymddwyn â ni dan y fath amgylchiadau.

Cyfarwydder y Gohobiaethau, (yn ddiraul,) To the Editor of the *Seren*, Pottsville Schuylkill Co., Pa. Y Taliadau idd eu cyfarwyddo at y Trysorydd, Rev. W. Morgan, i'r un lle.

HYSBYSRWYDD YN EISIAU, am JOHN WILLIAMS, [Puddler,] mab i John a Mary Williams, Pittsburg, gynt o'r Blaenau, ger Nantyglo, swydd Fynwy Y lle y clywsant ei fod ddiweddaf oedd yn Warren, Mass. Os bydd i'r llinellau hyn ddyfod o hyd iddo, neu rhyw un sydd yn gybod am dano, dymuna ei rioni gael llythyr a'i hanes, wedi ei gyfarwyddo at Mr. John Williams, Heater, care of Messrs. Lorenz, Sterling & Co., Pittsburg Iron Works, Pittsburg, Pa.

Hefyd, am FREDERICK EVANS, Mason, a ymfudodd i'r wlad hon yn mis Awst diweddaf o Bontypridd, swydd Forganwg; a'r man diweddaf y clywais i ei fod oedd yn Baltimore. Os dygwdd ef neu ryw Gymro arall ag sydd yn wybodus pa le y mae wedi y llinellau hyn, byddaf yn ddiolchgar am lythyr, wedi ei gyfarwyddo, at Morgan R. Davies, St. Clair, Norwegian Post Office, Schuylkill County, Pa.

Hefyd, am JOHN MILES, mwnwr; daeth i'r wlad hon er ys agos i 20 mlynedd yn ol, o Gendle, swydd Fynwy; bu yn aros yn ardal Pottsville dros amryw flynyddau. Clywyd ei fod yn ddiweddar tua 30 milldir o Brownsville, Ohio. Os bydd iddo ef neu rai o'i gyduabod ganfod y llinellau hyn, dymunir arnynt anfon hysbysrwydd am dano at ei berthynasau sydd yn awr yn y wlad hon. Cyfarwydder at David Jones, Miner, Schuylkill Co., Pa.

Hefyd, am PETER DAVIES, a ymfudodd o'r Coed-duod, swydd Fynwy, tua 8 mlynedd yn ol, i swydd Schuylkill, Pa. Gadawodd yr ardal hon oddentu tair blynedd yn ol. Cyfarwydder at ei ewythr, D. Davies, Cwmbwrla, i ofal Golygydd y Seren.

YN AWR YN Y WASG,

Y CRISTION MEWN CYFLAWN ARFOCAETH,

Neu y Llyfr rhagorol hwnw a elwir yn gyffredin LLYFR GURNALL, ac a gyhoeddir mewn chwech o ranau, hanner doler y rhan; a daw y rhan gyntaf allan yn nechreu Medi nesaf; a daw rhan allan bob deufis nes ei orphen. Anfoner orders am dano at y Cyhoeddwr, Rev. Thomas T. Evans, care of Mr. E. E. Roberts, Seneca-st., Utica, N. Y.

Mewn cyfarfod chwech-wythnosol a gynaliwyd gan y T. C., yn Enllu, swydd Oneida, C. N., rhoddwyd anogaeth i'r Parch. Thos. T. Evans i gyhoeddi Llyfr Gurnall, gan eu bod yn barnu bod angen am dano yn mblith ein cenedl yn yr Unol Dalasethau; a'u bod yn addaw bod yn bleidiol i'w ddoesbarthiad yn eu cymnydogaeth. Afreidiol ydyw arganmawli y llyfr hynod hwn wrth neb sydd yn ei feddu; ond anogem bob Cymro sydd yn y wlad hon yn amddifad o hono i achub y cyfleusdra presennol idd ei gael.

D. WILLIAMS, Ysgr.

Dymunwn bob liwydd i Mr. Evans yn ei anturiaethu glodwiw. Diau fod y gwaith yn wir deilwng o gefnogaeth a derbynriad pawb.—Gol.

DEFODAU DWYREINIOL.

CYFLEUSDRA RHAGOROL I GYMRY PENNSYLVANIA.

Drwy hynawsedd Mr. Edwards yr hysbysaf ar glawrlon y "Seren Orllewinol" fod y llyfr rhagorol uchod yn Gymraeg yn barod allan o'r wasg yn y wlad hon, ac yn awr i'w gael yn y lle hwn a'r ardaloedd ar werth gan y cyhoeddwr, Thomas B. Jones, Rome. Am ragoroldeb y llyfr, ni phetrusaf ddywedyd ei fod yr un goreu ag a ysgrifenydd erioed ar y testyn—yn llyfr a ddylai fod yn meddiant pob Cymro a Chymraes a fedraent ddarllen eu Beiblau. Mae cloddio i drysorfaell California yn ddyledawydd ar bob dyn, ac er cyflawni hyn y mae yn angenrheidiol cael *tools* priodol; a meddylwyf mae hwn yw yr un cyntaf a mwyaf angenrheidiol o'r cwbl i'w fodd. Mendiwech eich adeg, Gymry anwyl; y mae yn awr i'w gael gan y Cyhoeddwr yn eich ymyl, heb na tholl na thrafferth, nac unrhyw gost arall, ond yn unig talu \$1 50 am dano, mewn rhwymriad hardd a da.

THOS. B. JONES.

CYMERADWYAETH.—Gellir galw y gyfrol grybwylledig yn hanes gwlad ein gonedigaeth.—Yn y Dwyrain y gwelodd y Creawdwr yn dda i greu y cyntaf o ddynolion; yn y Dwyrain y cyahyrfodd ei ddynion santaid i ysgrifenu i ni air y bywyd; yn y dwyrain y ganwyd Iachawdwr y byd. Defodau Dwyreiniol yw damegion ein bendigedig Iesu i gyd, ac er mantais i ni idd eu deall yn y Gorllewin pell, meddiannwn y gwaith tra rhagorol hwn, y "Defodau Dwyreiniol," gan y dysgedi a'r dauwl Burder.

T. PHILLIPS.

Cyhoeddir yr "HOLWYDDOREG CYNTAF i Blant yr Ysgolion Sabbathol," gan y Parch. J. Pritchard, Llangollen, yn swyddfa y Seren yn ystod y mis hwn. Dymunir i'r Ysgolion sydd am ei gael anfon am dano yn ddiwed at yr Argraffydd.

Y SEREN ORLEWINOL.

CYF. VI.]

A WST, 1849.

[RHIF. 60.

DIRWEST.

GAN Y PARCH. W. EDWARDS, ABERDARE.

(Parhad o tu dal. 150.)

III. *Dylid llwyrymwrthod â diodydd meddw-
l, am fod yr egwyddor yn amlwg yn y Bibl.*
Mae y Bibl yn fwy o lyfr egwyddorion nag o
rholau pendant. Felly gall fod cyfundraeth
yn debyg o ran egwyddor i'r Bibl, er nad
eillir dwyn un adnod neillduol a phendant
drosti. Pleidir llawer o fudiadau cyhoeddus
gan y byd Cristionogol, yn unig am eu bod
yn debyg o ran eu hogwyddorion a'u tuedd
gyfiedia i'r Bibl. Nid oes un egwyddor am-
lycach yn y Bibl na llwyr-ymwrthodiad.—
Dyma gychwynydd blaenaf—dyma egwyddor
syfhaenol gair Duw, fel cyfundraeth o foes.
Edrycha y Bibl ar y byd yn ddrwg, ac yn
hollol ddrwg drwy bechod; ac mae ei gych-
wyniad cyntaf allan yn erbyn pechod, a phob
pechod; teifi halen i lygad y ffynon—gosoda
ei fwyall ar wraidd y pren—ni oddef un gwyr-
ni—nid yw yn caniatu hyd y nod rhith dryg-
ioni—nid oes dim llai na llwyr-ymwrthodiad
oddiwrth bob pechod am byth a'i boddiona.
Edrych Dirwest ar y byd yn ddrwg, ac yn
berffaith ddrwg drwy yfed a meddwi—gos-
oda ei gwyneb yn erbyn pob peth sydd yn
meddwi—teifi halen i lygad y ffynon feddw-
ol—gosod ei bwyall ar wraidd y pren anferth
o anghymmedroldeb—ni oddef hyd y nod
achlysur i feddwod—symuda yr achos er
cael gward o'r effaith. Llwyrymwrthodiad
ar unwaith, ac am byth, a phob peth meddw-
ol, ydyw ei holl ddemands. Yn hyn y mae hi
o'r un egwyddor a'r Bibl. Ac heblaw fod y
Bibl o duedd ac egwyddorion llwyr-ymwrth-
odiad yn yr ystyr union-gyrchol yma, mae ef
yn cynnwys belyd yr egwyddor fawr o
wneuthur daioni; nid yw yn fwy o ddim nag
o hyn; nid yw yn dwyn delw Duw, nac yn
arddangosiad o egwyddorion Rhoddwr pob
daioni mewn dim yn fwy nag yn ei duedd i
wneuthur daioni i bawb; ac argymhell yr eg-
wyddor ar bawb. Ei arwyddair bob amser,
yw, "Gwnewch dda i bawb." A phan yn
gweithio yr egwyddor anwyl hon ar y byd,

CYF. VI.

23

nil yw yn cadw yn fwy caeth at ddim na
llwyr-ymwrthodiad; oblegyd ymgeisia at
atal drwg i'r byd, ac adferu y byd o ddrwg.
Dyma'r oll a bruffesa Dirwest: cadw y byd
rhag myned yn feddw, a chynyg adferiad i'r
rhai sydd eisoes wedi myned. Ond ei har-
feryd, y mae hi yn y naill a'r llall yn an-
ffaeledig—ni feddwa neb byth ond pcdio
yfed y peth sydd yn meddwi—ar hyn y mae'r
holl gyfauadraeth yn eostyll. A oes rhywbeth
yn hyn yn groes i'r Bibl? os oes, pa both
ydyw? Onid mor rhesymol a theilwng o
sylv, yn ol eu graddau, yw y drefn ag sydd
yn gofyn llwyr-ymwrthodiad ag un ymarfer-
iad, os gellir ei brofi yn bechod, a'r drefn ag
sydd yn gofyn llwyr-ymwrthodiad a phob
pechod? Mae dirwest yn gofyn y blaenaf,
a'r Bibl yr olaf. Pa both a all fod yn fwy te-
byg i'w gilydd? Ymdrechir llawer gan ddir-
westwyr ar y naill law, er profi nad oedd
gwinoedd cyffredin y Bibl yn feddwol, a
bod dirwest yn ysgrythyrol ar y tir hwnaw;
ac ymdrechir llawer gan y blaidd wrthwyn-
ebol i brofi eu bod yn feddwol, ond er hyn
yn gyfreithlon, ac y rhaid fod dirwest gan
hyn yn anysgrhythrol. Ond, o'm rhan fy
hun, barnwyf yn ostyngedig, eto yn bendant,
nad yw yn angenrheidiol profi y blaenaf er
ei gwneud yn ysgrythyrol; na chaniatáu yr
olaf er ei gwneud yn anysgrhythrol. Nid y
ddadl rhyngom ni a'r yfwyr yn gymmaint yw
pa un a ydyw yfed pethau meddwol yn dda
neu ddrwg yddo ei hun, ond pa fath ydyw
yn ngwyneb amgylchiadau? Yn ol cyfraith
y Bibl, mae pethau cyfreithlon ynddynt eu
hunain, yn dyfod yn hollol anghyfreithlon yn
ngwyneb amgylchiadau; a phethau anghy-
freithlon ynddynt eu hunain, yn dyfod yn gy-
freithlon yn ngwyneb amgylchiadau. Onid
cyfreithlon ddigon oedd y sarff bres i Israel,
y llwyni i Jude, bwya cig i Paul? Eto, o
herwydd amgylchiadau, gorchymynwyd ma-
lurio y flaenaf, tynn i lawr yr ail, a dacw y
trydydd yn dyfod yn bechod, am ei fod yn
tramgwyddo brawd gwan. Ac o'r ochr arall,
onid anghyfreithlon oedd cyffwrdd a'r bara
gosod yn y cyasegr, tynn tywys ar y Sabboth,
ac enwaedu o dan yr ofengyl? Eto, o her-
wydd amgylchiadau, dacw Dafydd a'r rhai
oedd gydag ef yn gwneud y blaenaf. Crist a'

ddygyblion yn gwneud yr ail, a Phaul a'i law ei hun yn enwaedu ar Timotheus er ibwyn yr Iuddewon. Felly hefyd y gall fod y ddiud feddwol yn gyfreithlon, tra ar yr un pryd fod amgylchiadau yn gwneud ei lyfied yn bechod. Nid awn chwaith i'r draflerth yn gynnaint i ddadleu nad all fod ardstyst i llwyr-mwrthod yn anghyfreithlon ynddo ei hun, digou i ni yw profi fod cysylltiad y byd a'r yfed, fel amgylchiad, yn cyfreithloni gwneud hyny er mwyn y byd. Mae un eithafon bob amser yn creu eithafon arall.— Rhaid cael nerth cyfartal i'r pellder ag y mae y byd wedi myned o'i le, cyn y gellir ei gael i'w le. Undeb yn unig sydd yn ddiogel nerthol; ac ardstystiad dirgelaidd neu gyhoeddus yw unig nerth a rhwymyn undeb. Byddai yn dda i'r rhai sydd yn cyhoeddi fod dirwest yn anygrythrol drwy'r waeg, ac oddiur yr areith-glywd, neu un mau arall, arafu ychydig, ac edrych yn fanylh, fel y deallont yn well pa beth sydd yn cyfreithloni neu yn ynto yn anghyfreithloni unrhyw ymarferiad ya ngwyneb yr ysgrythyr. Dichon nad gormod gofyn iddynt yn ostyngedig, i ddarllen y Bibl unwaith drosto er mwyn dirwest, cyn cyhoeddi eu banathemau yn erbyn dirwest, rhag eu cael yn ymladd yn erbyn Duw. Cymerec sylw o Nazareath a'i hamcan; na fyddent yn anghofus o'r darluniad a rydd y Bibl o'r yfed, a'r wae uwchben yr yfwr; olrheiner canrau yr ymarferiad yn yr Hen Destament; a gwybydder y modd y dywedir yn ei erbyn yn y Testament Newydd; aros ar ddiwygiad y Bibl nes yfed o'i ysbryd; a darlleuer drosodd a throsodd yr ymadroddion cyffrous canlynol; "I bwy y mae gwae? i bwy y mae cynen?" &c. "I'r neb sydd yn aros wrth y gwin; i'r neb sydd yn myned i ymofyn am win cymysgedig.—Nac edrych ar y gwin pan fyddo coch, pan ymddangoso ei liw yn y cwpan, &c. "Gwin na diod gadarn nac yf di na'th feibion pan ddeloch i babbell y cyfarfod, fel na byddoch feirw." "Gwae a roddo ddiud i'w gymnydog, yr hwn wyt yn roddi iddo dy gostrel, ac yn ei feddwi hefyd," &c. "Da yw nad yfer gwin, os drwy hyuy y tramgwyddir brawd gwau." "Gwared y rhai a luagir i angen; a ymadawit a'r rhai sydd barod i'w lladi? Am hyny, i'r neb a fedr wneuthur daioni, ac nid yw yn ei wneud, pechod yw iddo." A oes yma ddim yn debygi ddirwest? A oes rhywbeth mewn gwneud aberth (os aberth yn wir y gellir ei alw) o'r diodydd meddwol yn groes i'r Bibl, os gwneir hyny er sobri y byd? Pwy mor galed ei galon, mor dywyll ei feddwol, mor rhyfygus, a faidd ddweyd, nad yw y Bibl yn gosod y byd o dan rwymanu i ymarfer a'r moddion mwyaf priodol i wrthsefyll pob math o lygredigaeth, ac i achub y byd oddi-wrth bob rhith drygion? Pa foddion mor briodol i wrthsefyll yfed a meddwi. A llwyr-mwrthodiad? Pa fet ellir ei osod yn erbyn dyn am ei fod yn ddirwestwr? Pa ddeddf a drosedda? Pa rinwedf a gymylia? Pa les a geidw o'r byd? Nis gall fod yn hyn bechod. Gan hyuy, mae yr egwyddor yn ysgrythrol. Mae dirwest yn gyfreithlon, a dyled y byd, a'r holl fyd ag sydd yn parhau y Bibl, yw xmuo a hi.

"Such are the vicissitudes of the cup of intoxication, even when it smiles most it is most to be distrusted."

IV. *Dylid llwyr-gmwrthod, am fod cysylltiad y byd a'r fasnach feddwol, a chyflwr y byd, o herwydd yr yfed, yn galw am y fath foddion.* Gormod gorchwyl fyddai cynyg rhoddi deagrifiad teg o'r byd, o herwydd ei gysylltiad a'r diodydd meddwol. Pwy nad yw yn wybodus o'r difrod a wnaethant yn mbob oes a phob gwlad lle maent wedi myned, a hyny i bob gradd a sefyllfa. Trown ein golwg i'r mau y mynwn, meddylion am y dosbarth a fynom, mae y ddiud feddwol wedi gwneud ei hol arnynt. Mae yfeddrwydd y byd wedi peri iddo gyfeiliorni drwy win; mae y bobl wedi gwneud amryfusedd drwy ddiud gadarn. Mae yr yfed fel pla ar y dddear, mae y dinystr wedi dyfod ar warthaf y byd. O gwelwch pa anghyfanedd-dra a wnaeth yn mysg breniniaethau dynion?— Pa sawl teyrnas a ddarostyngodd? pa sawl cadarn a gwympodd? pa sawl teulu a andwyodd? Edrycher ar y meddwyn yn ei gafael, yn aberth, heb ofid, ei lafur, ei arian. ei gysur, ei iechyd, a'i fywyd, am amser a byth, ar allor y ddiud. Och! mae miloedd wedi llwyr-gmwrthod i'r fath ddrwydded. Beth am y triugain mil sydd yn marw bob blwyddyn drwy yr yfed? Y mae'r ymarferiad annaturiol hwn yn achos o'r drygau mwyaf annirnadwy i gymdeithas—creulon ydyw fel angyd, a diddion fel y bedd. Lledodd ei safu yn anferth ddisesur, a llyngodd i ddystryw bythol ogoniant llawer dinas a lluwaws llawer gwlad. Nid oes diwedd ar ei ddrygau; ond, o bob peth, y ffeidd-dra anghyfaneddol a ddygodd i eglwys Dduw yw y gwaethaf; bwriodd i lawr rai o'r ser dysgleirial, duodd ei flurfafen, rhoes ei gwylwyr i gyagu drwy win a'i swyddogion drwy ddiud gadarn; toddodd ei halen, diffoddodd ei goleuni mewn llawer lle; bu ar ffordd ei llwyddiant yn mhob oes. O arglwyddes y bydoedd, gwraig yr Oen! beth yw dy fai, gan yr ymosodir arnat gan elya mor greulon! Beth gan hyny, oni ddylid rhoddi terlyn ar y tryclineb hwn yn y byd ac yn yr eglwys? A pha foddion mor gymhwys at hyn a llwyr-mwrthodiad a'r pethau sydd yn achos o'r fath ddrygau? Symuder yr achos, a cholliur yr effaith yn y fargen. Mae yn ymddangos i mi nad oes dim ond llwyr-mwrthodiad a etyb y dyben. Wedi i'r byd redeg i eithafion un ochr, rhaid ymylu ar, os nad myned i, eithafion yr ochr arall, cyn y gellir ei gael i'w le.

Yn ofer y defnyddir moddion cyffredin; yn ofer yr ymyraeth y llywodraeth a thafarndai ac a meddwon, tra y rhoir trwydded i werthu y peth sydd yn meddwi; yn ofer y deisebir i'r senedd am gyfraith i gadw y Sabboth, ac i atal ei werthu ar ddydd yr Arglwydd, tra y caniateir ei wertliu ar un dydd; yn ofer y gwilia y ceidwaid, y cyghora yr henuriaid, ac y pregotha gweinidogion, os na roddir terlyn ar yr yfed; yn ofer y cyfyd yr eglwys ei gwrthgloddiau yn erbyn meddwod, tra y tydir bylchau yn y muriau gan rai mwyaf pwysig yr eglwys trwy yfed. Os

mynwa weled y byd yn sobr, ac yn berffaith felly, rhoddw'n ddirwest ar ei llawn waith. Gallwn ymfrostio yn ein cymdeithasau crefyddol, ac yn ein cymdeithasau cenhadol, u'n casgliadau blynyddol, ond i ba ddyben, tra dywed y byd yn ein hwynebau, mai ni bydd yn ei wneuthur yn feddw. Dywedir fod y Turks yn prysur roddi heibio yr *opium*, ac yn troi at y pethau a alwant yn wiroydd Cristionogol, a bod anghymmedroldeb yn cynyddu gyda chyflymder annesgriadwy yn eu plith. Gwir i'r drws gael ei agor yn China i'r efengyl fyned yno; ond er gofid, mae mor wir a hyny mai gwirodydd poethion a gynygir iddynt gyntaf! Beth, ai meddwi y bobl yn gyntaf, ac wedi hyny cynyg efengyl iddynt, yw y ffordd i Gristioneiddio y byd? Na ato Daw i ni feddwl hyny. Cryned Prydain wrth air yr Arglwydd; oblegyd "Gwae y neb a roddo ddioid i'w gymnyddog, yr hwn wyt yn rhoddi iddo dy gostrel, ac yn ei feddwi hefyd." Mae galwad gan hyny ar y byd a'r eglwys i ddyfud i'r maes o blaid dirwest; te, yr eglwys yn neillduol. Na safed neb yn ol, na gweinidog, na phregethwr, na diacon, nac aelod cyffredin. Deuwn allan *ex ca. oll.* Rhaid gwneud rhyw dra-ymdrech (*extra attempt.*), nid yw moddion cyffredin yn ateb y dyben, ni wna hanner mesurau ddim o'r tro, maeat mor aflyddiannus a diles ag ydynt yn anysgrhythol ac afresymol. Ni addef rheswm hanner mesur, ac ni wyr y Bibl am y fath beth. A ydyw yfed pethau meddwol yn dda neu yn ddrwg? Os yn dda, pabam y cynllunir hanner mesur yn eu herbyn? Ac os yn ddrwg, pabam na arferir pob moddion, ac yn neillduol y rhai mwyaf priodol, er eu gyru allan o'r byd ar unwaith ac am byth! Eglwys y Daw byw! grefyddwyr yr oes! a fyddai yn ormod i ni wneud prawf tegar ddirwest. Mae y byd yn marw dan ein dweylaw drwy y cwpan meddwol; ai gormod fyddai i ni wneud un aberth ac ymdrech gyffrous a chyhoeddus, er mwyn gwared y rhai a lusgir i angor? A ymadawu ni a'r rhai sydd barod i'w lladd? Os gofyn neb pa beth sydd i'w wneuthur, atebwn yn ngeirian *Jeremia*, "Ymfyddiawch yn ei herbyn hi; yr holl berchen bwsau saethwch ati, nac arbedwch saethu: bloeddiwch yn ei herbyn hi o amgylch," &c. Rhoddwch hen *artillery* dirwest ar waith—gwnewch hyn, a gorchfygwch y gelyn; gwnewch hyn ac achubwch y byd o afael meddwod. Brysied y byd i dir dirwest; a bendithion fyrrd fyddo ar yr achos. Amen.

Pinegrove.

Cyf. LL. LEWIS.

ROUSSEAU YR ANFFYDDIWR.

O TSGRIF Y PARCH. H. W. HUGHES, LLWYNI.

"There is nothing in history which is so improving to the reader as those accounts which we meet with in the deaths of eminent men, and of their behaviour at that dreadful season."—ADDISON.

YSTYRIU Rousseau y nesaf at Voltaire fel orael anffyddiaeth; er nad oedd yn ol iddo,

fel y cyfryw mewn barn na bywyd; te, yn wir, rhagorodd arno yn i diwedd, o herwydd parhaodd hyd yr anadliad olaf yn oi galed-rwydd a'i ddeideimladrwydd.

Yr oedd ysgrifenu yn bleidiol i egwyddorion anffyddiawl yn llywyr i euwogrwydd, cyfoeth, ac awdurdod yn Ffrainc oes yn ol; yr hyn a gynhyrfodd Voltaire, Rousseau, ac eraill i wneud yr anturiaeth. Swm a sylwedd ysgrifeniadau Voltaire ydyw, "*Nad oes un Daw*;" ond eiddo Rousseau ydynt yn hytrach o nodwedd ddeistaidd; o ba herwydd ni bu iddynt allu cydfod yn eu bywyd, er eu bod yn cael eu gosod ochr yn ochr, a'u dal i fyru fel *Urim a Thummim* gwerin ddi-gred ar ol eu marwolaeth. Ystyrir Voltaire yn nodedig am ei arabedd, ond y mae Rousseau yn fwy cymhenddull. Y mae y blaenaf yn fwy byawd, ond yr olaf yw y mwyaf rhesymiadol: efo hefyd, yn y cyffredin, yw y cywiraf yn ei osodedigaeth, a bron bob amser y tecaf yn ei gasgliadau. Ond y prif wahaniaeth ydyw, fod yr olaf yn ffigio lledrith rhinwedd; yr hyn, gyda bod yn brawf o'i ystryw i bawb a adwaenent ei tuchedd, a fu yn wasanethgar iawn fel cochil iddo ei hun a mwgwd i'w ddarlleuwr.† O holl affyddi-wyr yr oesau diweddar, ni bu i neb adeiladu mwy na'r ddau awdwr hyn ar anghywelediad duwinyddion. Ymdeugys iddynt arfaetha cymeryd y gwersyll drwy ergydio ar ei fan gwan; ond dychwelid eu saethau yn ol atynt gyda mantais; canys dygwyddodd fod man gwan eu gwersyll hwythau yn union ar ei gyfar. Y mae anffyddwyr mor amryfn ag yw Cristionogion, yr hyn yn ddiâu nis gall wneud mwy dros Cristionogaeth na thros Anffyddiaeth; nis gall, ychwaith, wneud mwy yn ei herbyn. Y mae yn nodedig, er holl foat anffyddwyr ynghyich pendantrwydd ac anffaelledigrwydd crefydd Natur, fod gan bob un o honyt, o'r bron, ei drefniant (*system*)

† Hynod fod "pob uchder sydd yn ymgori yn erbyn gwybodaeth Daw" yn ymdrwio a rhith gostyngedd-rwydd. Yr oedd gostyngedd-rwydd Voltaire yn ddi-areb; a dywedir fod ei ddeisoawn a'i weniath gerbron penaethiaid gwledydd erod, o'r bron yn gyfarraig ag addoliant. Ymgrymal hyd lawr iddynt; te, yr oedd yn foddlaewn i ymgolli yn y llwch dan eu traed, os gallai, yn ddlarwybod, ymgripi i orredd eu calonau.

Rousseau, o hono ystau, dan oesug amddiffyn rhyddid a rhinwedd, a ymdrechodd a'i holl egn i sefydlu anffyddiaeth ac afywodraeth; dyma yr budlawyrn oedd gandde i arwain yr anwyliadwrus i'w gorsydd llidlog. Ond buasai ein bod yn "gwybod ei ddichellion ef," buasai fcd Rousseau yn profseu rhinwedd yn ddirgelwch. Hynod mor gwrtais ag yw anffyddwyr, fel y blaidd yn ymwithio i groen y dda-fad, ar ol ysglyfio ei chnawd a'i heryrn:—Y cyfryw yw eu *fordd* hwy, a dyfais felddigaidd eu bystryw-rynghor.

Yr un hored gyfryw—ddrwg ag a arferwyd i wa du "yr unig Arglwydd Ddaun," a arferir hefyd i wadu yr "*Arglwydd Iesu Crist*." Pwy mor heol ar deitlau swyddol y Gwaredwr a'r rhai hyny a'i hysbelliant o'i uchelder a'i urddas personol? Y dywedid cyffredin, ar ol bod yn eu gwrandio ydyw, "Rhyfedd mor barchus y maradaid eie am Crist." "tegydd y mynai y rhai hyn fod yn "bysgodwyr dymon," a gwyllyd well na bwrw eu bach heb un abwyd. Y mae yr ymadroddion "yr Arglwydd Crist," a'r "*Arglwydd Iesu*," yn ddiâu yn teilyngu mynychiad parchus, ond ni ddylid anghoffo yr ymadroddion dwyoniou:—"Nid pob un a'r sydd yn dywedyd wrthyf, Arglwydd, Arglwydd," &c.

gwahanol gyda golwg arni. Dilys yw, mai dadymchweliad Cristionogaeth ydoedd y nod at yr hwn y cyrchai Voltaire, Mirabeau, Volney, Rousseau, Paine, &c. ond ni allent gylgerdded hanner cam yn en cynhiweirfeydd tuag ato. Ni ddichon fod anghydwleidiad mwy na chredu a gwadu botolaieth yr un Duw; dyma derfynau eithaf dwyrain a gorllewin, ac eto ceir anffyddwyr yn y ddau eithafnod! Gan nad beth am yr hawsdra i gyduno i gredu datguddiad, gellir meddwl nad ydyw yn orcheest fawr i gyduno i'w wadu; ond yraddengys fod yn anhawddach cydweled i wadu yr ysgrifthyrau nag yw cydweled i'w credu;—ar y canlyniad naturiol, sef bod hyn yn brawf o'n gwirionedd, *bydded ein gelynyon yn farnwyr.*

Digrif yn ddiaw yn clywed edliwiadau anffyddwyr o wahaiasethau Cristionogion o barth fydd ac ymarferiad; tra y gwabaniaethant eu hunain oddiwrtwynt eu hunain, ac oddiwrtw eu gilydd, gyda llawer mwy o grasder a chwerwder ysbryd. Dyna y Deist yn hwylio ei gynion, a'i forthwyllion, ac yn deobreu adeiladu ei gastell agwedd; dyg bob cared yn yr adeilad dan ddyagyblaeth ysgwar a chwmpas, a llinyn-mesur, o'r sylfaen i'r maen-clo. Ni erbyd efe na thraul na llafur i'w wneuthur yn gadarn ac ardderchog, yn ddi-ddos a pharhaus. Ei bentanau ydynt braff, a'i golofnau yn hirbraff: ei drawstiau hefyd ydynt o anferth swm, a'i dylathau dros feaur. Ei orsianau sydd gryf, a'i byrth yn gadarn-gryf; ei furiau hefyd a gyrhaeddant hyd y cymylau, a'i dyrau hyd entrych y nef! Ond, gyda bod y maen olaf yn ei le, a'r lluman ar y pinael, dyna yr Atheist dig yn nod a'i drosol ar ei ysgwydd, ac yn cloddio dan ei sail, a dyna yr holl adail fach yn bendramwnwgl!† A chymerydd barnau anffyddwyr yn y cyfanswm, y maent o natur nacool, yn cynnwys datganiad, nid o'r hyn a gredant, oithr o'r hyn ni chredant. Y mae anffyddwyr, yn y cyffredin, yn tueddu at yr anghyfansawdd. Eu hymgais yw, nid cytuno, ond amrywioethu: nid dynesu, ond ymbellhau; nid asio, ond hollti. Yr ydys wedi eu canlyu yn eu hamrywiol gynhiweirfeydd, ac wedi eu dilyn drwy yr anial maith, i gael allan y fan a'r lle y dewisiant sefyll, ond nid cynt y goddiweddir hwynt mewn un man nag y symudant i un arall, hyd onid ydys braidd o'r un feddwl a hwy eu hunain, sef, nad ydynt yn fodau sylweddol;—“Yr annuwliolion a ddistawant mewn tywyllwch.”‡ Gyda golwg ar anffyddwyr pob oes a gwlad, a llefaru am danynt yn gyffredinol, nid yw ryfedd yn y byd eu bod dros *anfodolaeth*, yn enwedig mewn ystyr srefyddol, canys nid oes un math o grefydd wedi ei phroffesu yn y byd, a fusai yn dygymod â dull a natur

† Cymharu darlith benigamp Tom Paine, yr Paris. lle yr ymreyma dros fodolaieth Duw, oddiwrtw ysgogiad (*motion*) ac ygrifeniadau Voltaire a ddyry yglurhad ar y darluniad hwn.

‡ Dilyswyd Hume o fan i fan, ac o loches i loches, nes ei oddiweddyd; yr hwn wedi ei ddal, a fu mor fala a daean “anfodolaeth.” Ni chredai yr athronydd hwn fodolaeth un dim ond a allai efe amgyffred. Er mwyn cysondeb, galwyd arno i wadu ei fodolaeth ei hun:—efe a wnaeth hyn:

y bucheddau a arweiniasant. Ni ddichon “annuwlioldeb a chwantau bydol” ddygymod ag un meddylddrych ond *disodiant*; o ba herwydd yr ymgais holl weithredwyr anwir-edd i ymreymu eu hunain i gymmod a'r dienydd ysgymun. Y mae yn wirionedd athrist, ond dilys, fod dyn yn greudur amgylchiadau; yr hyn, er yn anffawd drom, a egsu-odir mewn cysylltiad â dygiad *baich y cwad*, gan ei sefyllfa yn y greadigaeth; ond yr hyn nis dichon ei egsuodi gan ddim, mewn cysylltiad â dygiad *baich cyfrifolaeth*. Odid fod engraffit fwy nodedig o ddilyrwydd y gwirionedd hwn nag a gaed yn amgylchiadau gwrthdrych y byr-nodion hyn, fel y dengys y braelun-canlynl o'i hanes.

Rousseau a anwyd yn Geneva, lle y cafodd fanteision dysg a dygiad i fynu crefyddol. Cafodd ei addysgu yn egwyddorion y grefydd ddiwygiedig; a chfan fod ei rieni mewn amgylchiadau di-amdlawd, cafodd ei addysgu hefyd mewn egwyddorion celfyddyd. Cyn cyrhaedd ei ngeinfed mlwydd oed, gorfu arno ddiangc o'r ddinas yn achos lledrad, i'r hyn yr oedd, o'i febyd i'w fedd, yn dueddol. Yr olwg nesaf a gawn ar Rousseau ydyw—yn beth? yn besestrydd (*footman*) yn Sardinia! Yma, Rousseau a wadodd Protestaniaeth, ac a drodd yn Babydd; ond er newid ei sefyllfa, ei wlad, a'i grefydd, ni newidodd ei egwyddor; canys nid hir y bu efe yn y tenia lle yr arosai, cyn dechreu cyfio addurniadau a thysau gwerthfawr. Ond, ys dywed y Vicer,

“Drwg y ceidw'r gelyn cas
Ei hynod was ei hunan.”

A daliwyd Rousseau mewn meddiant o'r nwyddau lledrad. Er mwyn diangc y gosp, tyngodd mai eu cael a wnaeth efe gan un o'r morwynion. Y llangces, druan ddiniwed, a ymhweodd arno i gyladdof y gwirionedd; ac a eiriolodd yn daer gyda dagrau arno beidio gadael iddi hi ddyoddef am ei ddrwg ef, ond efe a ddaliodd fel *philosopher* i aundoni a tyngu; a chafodd y forwyn sefyll y canlyniadau. Wedi hyn llwyddodd i wthio ei hun i amgeledd rhyw foneddwrraig garedig, yr hon a wnaeth “anwylyd” o hono, ac a'i cadwodd yn hir yn gyfaill gorweddfa. Y sefyllfa hon a roddodd iddo ddedwyddwch mawr, gan ei bod yn un esmwyth a thra manteisiol gyda golwg ar y pwngc o ledrata. &c. Fodd bynnag, yn mben amser, dechreuodd ei ieochyd roi furd, ac anfonwyd yr *anwylyd* i wlad Pwyl, er mwyn ei adferyd. Yn y daith hon eto rhoddodd Rousseau esiampl hywiw o'r rhinwedd y sonia efe gymmaint am dani yn ei ysgrifeniadau. O'r diwedd daeth yr “anwylyd” yn ol at ei gymwynaswraig; ond mwynwch iawn, yr oedd anwylyd *anwyllack* wedi dyfod heibio yn ei absenoldeb ef, a gorfu ar y *philosopher* ymdopi! Bellach, gwnaeth ei feddwl i fynu i drafaelio y byd, a dychwelodd gyda chyfaill o gerddor, a'r hwn yr oedd yn hen adnabyddus. Ar ddechreu y daith, Rousseau a wnaeth gyfammod a'r cerddor, a llw o fyydilondeb iddo, dros ysbaid eu hymdeithiad. Fel yr oeddent yn neshau at ryw dref, syrthiodd y cerddor mewn llewyg, a chwympodd ar yr beol;

rtoddodd hyn gyfeudra annysgwyliadwy i'r athronydd i ddaugos ei ffyddlondeb i'w gyfaill llesmeriedig, ac ni phetrusodd ddal arno a gwneud delnydd da o hono, canys pan ymddibatodd y cerddor yr oedd Rousseau wedi gwadu a chyuuwysiad pob llogell yn ei elw gydag ef. Yn awr, dychwelodd ei bathronydd i Geneva, lle y newidiodd ei grelydd yr ail waith. Cydrhwng ei wamairwydd a'i ledrad, ni allai yn hawdd ymwithio i sylw cymradwyol ei gyd-dinasyddion; ni allasai chwaith gael ei lys i mewn i swyddau, na llywodraeth ei wlad; gan hyny, gosododd ei wyneb yn erbyn sefydliadau gwladol a chrelyddol; ac ymdrechodd arwain y wern i wrthryfel; a gorfuwyd ei fwrw allan o'r ddinas, fel apostol anffyddiaeth ac atfywodraeth. Gwadodd Protestaniaeth yn Sardinia, a throdd yn Babydd. Yn awr gwadodd Babyddiaeth, a throdd yn anffyddiwr. Tua y pryd hyn priododd, ond fel *philosopher*, h. y. heb fyned i'r eglwys, nac mewn unrhyw ddull a gyfreithlonid yn y wlad; ac fel hyn eallodd dyaid o blant ordderch, ac anfonodd hwynt o un i un i'r elensedy, i gael eu magu ar drau i cyffredin. Yn ddiweddf, ond nid yn lleiaf pwysig, bu farw, ond fel *philosopher*, cofwr o hyd; canys pan ar fin trengu, ebai wrth ei ordderchwraig, "Y fath beth dedwydd, fy anwylyd, yw marw heb ddim enogrydd." Yna trodd at Dduw a dywedodd, "Dyma yr enaid a roddaist i mi, yr wyf yn ei ddychwelyd yn ol i ti mor bur ag y ceisiai ef oddiwrthyt!" Oh! ddrwg a diobaith galon dya.—"*Pwy a'i hedryn?*"

Er truenedd marwolaeth Voltaire, yr oedd yr eiddo Rousseau fyth yn fwy truenus. Mor fuan ag y deallodd y cyntaf ei fod yn nglyn terfyniad, arswydai yn ddirfawr, a gwnaeth gnyg i trwr arfau; ond yr olaf, yn ngrym ei rhyf a'i anystyrnaeth, a godai ei ben eung at orsedd Duw, ac a herfeiddiai lymder tabbeidiol ei gyfiawnder Dwyfol! "Yn achos Voltaire, gallasai y fath ymadroddion a'r canlynol ymgynnyg i'r meddwl:—"*Oni weli di fel yr ymystwg Akab ger fy mron i!*" ond y marwolaeth Rousseau ui ddichon y ciustfeinydd craffaf glywed llais trugaredd trwy yr holl amgylchiad, na chanfod pelydr o cleani o ben i ben i'r *glyn* tywyll. Golygfa ddychrynnydd yw gwelod un ar y ffordd i uffern ddu, yn gyra yn ynyf hyd oni ddoleo i olwg llyngclyn, yna yn arafu, a chan syrthio yn wieg ei gefn, yn rhuglo y llawr, a thros y dibyn!! Ond beth yw hyn yn ymyl gwelod dyn yn carlarn yn ynyf gwyllt, a chan redeg yn ei gyfer yn rhai naid i ganol y danllwyth!!!—"*Gwared ni, Arglwydd daionus.*"—*Bedyddiwr.*

PROFIAD Y CYMRO MEWN GWLAD
ESTRONOL.

RHAN I.

BETH YW: holl wynebau newydd
Welaf beunydd yma a thraw?
Edrych yma, edrych acw,
Tafu sylw ar bob llaw;

Troi i'r sawy, troi i'r dean,
Ond ni welaf ar fy hynt
Ddim o'r hen gyfeillion manol
Oedd yn anwyl gyuf gynt.

Pan y byddwyf mewn cyn'lleidfa
Fy nysegwylfa sydd o hyd,
Ar wynebau pawb o'm hamgylch
I gael edrych ar eu bryd;
Methu'n deg a'u gwel'd yn unman,
Ebaidd myn'd allan wrthyf f' hun,
Draw y maent dros fôr o'm golwg,
Yn Morganwg hardd ei llun.

Wedi hyny myned ymaith,
Ar ryw uoswaith yn yr hwyr,
Trwy y coedydd wrth fy hunan,
Chwilio allan oll yn llwyr,
Nes i'r t'wylwch dudew dafu
Ei fantelli dros yr allt,
Ond ni chefais i fy ffrindiau,
Wylw dagrau wnes yn hallt.

Pe rhown ffordd i'm teimled heno
Awn i gwyno mhlith y coed;
A gofynw, pa le ganwyd,
Ac y magwyd f'eriued;
Pa le mae Llansamled lonydd?
D'wedwch goedydd, wyddoch chiwi,
Pa le mae fy anwyl ffrindiau,
Fu'n cydchwareu gyda mi?

Edrych ar y gwyr a'r gwragodd
Yn y rhyfodd dalaeth rhydd;
Methu gwel'd y dynion hynod,
Fy nghydnabod 's llawer dydd;
Edrych oeddwn trwy'r Gymanfa,
Ar y dyfira sawr a man;
Methu gwel'd fy hen gym'dogion
A'm cyfeillion i o'r bla'n.

'Pan ymgynnull i'r Gymanfa,
Wnai'r gyn'lleidfa hardd ei gwedd;
Oll yn lân eu hymddangosiad,
Yn eu gwisgiad ar y wled;
Minau yno yn llygadu
Bron a syrthio gan mor wan;
Pa le mae hen ffrindiau Twni?
Methu'n gwel'd hwy mewn un man.

Braidd na thor'swn allan yno,
C'uwch gau floeddio ma's fel hyn,
Nes buasai'r dyfira'n gwylltu
Ac yn syltu arnai'n syn;
Wedi beichio clustiau'r bechgyn,
Dechreu gofyn wnawn yn rhwydd;
Beth, ai teulu glân Llansamled
Nid wy'n welod yn eich gwydd.

Gwn buasai erbyn hyny
Yr hen Gymry hardd en bryd
'N methu deall beth fai yno,
Ac yn tremio arna'i gyd;
Rhaf yn gwawdio, rhaf yn gwenu,
Rhaf yn synu beth sy'n bod,
A rhaf eraill yn fy ngwatwar
Yn y galar mwya' riu'd!

Rhaf yn teimlo drosaw'n deilwng,
Gan ymestwng ataf fi;

Dechreu gofyn imi'n gynar,
Pa'm mae galar arnat ti?
Beth yw'r mater, fachgen, dywed,
Dyro glywed imi'n awr,
Pa'm yr wyt ti mor ddigalon,
Gyda dynion ar y llawr?

Dyna'r dagrau'n dechreu ffrydio
Ac yu llifo 'lawr yu llyn;
Haws oedd llefain na llefari
Wrth hiraethu y pryd hyn:
O mor anhawdd dweyd teimladau
A'm profiadau chwerwon dwys,
Pan y gwelsant finau fellly
Yr oedd hny'n beth o bwys.

RHAN II.

Dechrenais ddywedyd yn awr
Mewn geiriau galarus yu wir,
O herwydd fy hiraeth oedd fawr,
A dyddiau fy nghalar yu hir;
'Does ddoniau all draethu fy ngwyn
Pan sefwyf yn syml a syu
I gofio'r gyfeillach oedd swyn
Yn Nghymru auwylaf eyu hyn.

Yn nghanol cyfeillion fy nhad,
Rhai garwn heb gweryl yn gu.
Mor anwyl yw genyf i'hen wlad,
Pan gofiwyf y cyfan a fu
O ddechreu cychwyniad fy nhaith
Hyd heddyw—bur addien ddifrad.
Ond amser ni crys 'rai traeth*
O'm hanes yn mwthyn fy uhad.

Pan oeddwn yn llengcyn bach llon,
Hob feddwl am ofid y byd,
Yn chwaraeu ar ael y las fron,
Can's hyny a lanwai fy mryd,
Ynghyd a'm cyfoedion ffwch bach,
Gan gydymddifyru bob plaid;
Yn heinyf, yn hoenua, a iach,
Yu fynych yn nghanol y llaid.

A minau a'm tegau bach tlaw,
Ni chwawswu braidd roddi un cam,
Na throedio dros drothwy y drws
Hob ofal manylaf fy mam;
Pan oeddyd mewn bwthyn yu byw.
Yn agos i eglwys y llan,
A elwir Llansamled gwir yw,
'Rwy'n ooffo yn gywir y man.

Mor felus y teimlwn pryd hyn.
Pan oeddwn yn ddiiddig a mwyn,
Yn chwaraeu fel oen gyda'r myn,
Yn faban djniwed ar dwyn;
Ond buan difanodd y wawr,
Aeth heibio fabledod fy oes,
Mae'm dydd o helyntion yn awr
Er's deunaw o flwyddi'n llawn croes.

Rwy'n gweled fy amser'n myn'd draw,
Yn faen daw diwodd fy nydd,
Mewn hanes gor-ddynion ma's law,
Rhyw son am fy erw a fydd;
Ond ocfaf tra gwelo fy Ior
Yn creu i'm cadw yn fyw

* Traethawd.

Am ffryndiau tu arall i'r mor
Adewais mewn hiraeth, gwir yw.

Pe meddwn ddwy aden yn awr,
Ehedwn ar edyn y gwyn,
Mor gyflym a dorau y wawr,
Pan ddel y boreuddydd, neu'n gynt;
Yn ol uwch holl ddwndwr y don,
Ni 'roswn nes byddwn i'r lan,
Mi dynwn yn union o'r broun
I blith fy nghyfeillion o'r bla'n.

O clywai fy nghalon yn awr
Yu euny serchiadau ar dan,
Yn nghanol auwyldeb mor fawr
'Rwyf bellach bron colli fy ughân;
Ond och! fy adenydd nis caf
I grwydro mor bell a'r hen wlad,
Anghofio 'nghyfeillion nis gwnaif,
Nac adail hen fwthyn fy nhad.

Anghofied y ceiliog ei gân,
A'r adar eu trydar yn ail;
Anghofied y defaid eu gwlan.
A'r coedydd i wisgo eu dail;
Anghofied 'r amaethwr i hau
Ei wenith eieni a'i haidd,
Anghofied y llwynog ei ffau
A'r bugail dyddorawl ei braidd.

Anghofied y morwr y llyw,
A'r gwylwyr pa bryd daw yn nos,
Anghofied Victoria pwy yw,
Anghofied y meddwyn ei ffos,
Anghofied y nesoedd roi gwllith
Y gwanwyn yn gynar a mwyn,
A'r glomen ei chydmer am byth,
Anghofied y fanog ei wya.

Anghofied yr aeront ei bllag,
A'r llystiau eu hamser i gyd,
A'r lli amryliw ei wisg,
Anghofied y meillion eu pryd;
Anghofied 'raunghyfiawn wneud cam,
A hwythau'r cwningod y graig,
A'r wryf diriofwyn ei mam,
A'r gwr calon-dyner ei wraig.

Anghofied y wreigen ei gwr,
A'r bachgen plentynaid ei dad;
Ond byth nis anghofias f'r deo'r
Sydd rhyngwyf a gwa'd yr hen wlad;
Anghofied yr eoes ei chan,
A'r llinos y llanerch a'r llwyn,
A'r ynad, gyfiawnder yn lan,
A'r nadie id i newid eu crwyn.

Anghofied y ddaear roi bwyd,
Ac yntau'r anifail ei gnoi,
A'r eneth daeogaidd ei uwyd,
A'r ewig i fwrw ei lloi;
Anghofied y gwanwyn ei bryd,
A'i chan ebargoffied y gog,
A'r blodau plygeiniawl i gyd,
A Lloegr i godi ei llog.

Ei eington anghofied y gof,
A'i ddwlui anghofied y ffol;
Ond byth nis gollyngaf dros gof
Fy ffryndiau adewais ar ol!

Anghofied y wawrddydd ei lle,
A'r t'wyllwch ei amser i ffoi,
A'r haulwen ei daith yn y ne',
A'i gylchau reolaidd i droi.

Anghofied y fwyalch ei thon,
A'i chynganl ar gangau y gwydd,
A'r mudan i dewi a son,
A'r meusydd ddwyn llygaid y dydd;
Anghofied y baban bach ffwchŷ
Ei degan a mynwes ei fam,
Anghofied pysgodwr ei gwch,
A'r llydnod diniwed eu llam.

Anghofied y barcud ei nyth,
A'r eryr ororan y gwynt,
Ond f'nis anghofias byth, byth.
Pwy oedd fy nghyfeillion hoff gynt!
Ac er nad wy'n gweled eu gwawr,
'Rwy'n teimlo fy hunan yn well
Wrth gofio am danynt yn awr,
Draw, draw yn yr hen-wlad sydd bell.

Anghofio am danynt nis gwnaf,
Tra gwelir goleuni y lloer,
A'r haulwen oleulawn yr haf,
Tra gelwir y ganaf yn oer;
Argraffwyd yn ddwys ar fy nghof,
Yr hen gyfeillachau tra mwys,
Yn nghwmni hen Gymry di-ôf,
Ar byd glenydd glandeg a glwys.

Yn bymhor y gwanwyn teg hardd,
Pan ydoedd pob gwrthddrych yn llon:
Mor byfryd oedd rhodio yr ardd
Ar adeg buredig fel bon,
A syllu heb ballu yn rhwydd
O amgylch ac ogyrch pob man,
A gweled y blodau mewn llwydd
Yn dyfod i dyfu i'r lan.

A myned yn mhellach na hyn
I'r dyfryn meillionawg a mwyn,
A sefyll a syllu yn syn
Ar braugiau yr ebol a'r wyn;
Tra difyr, dyddorawl yn awr
Yw tramwy a thremio y ddol;
Mae'r llydnod yn llin ar y llawr,
Yn llamu yn mlaen ac yn ol.

Ysblenydd yw'r meusydd o'r bron,
Mor llawen yw llygaid y dydd;
Fechwardd y briarlau mor llon,
A'r blodau'r peratrugi a rydd,
A'r frydian grisalaidd eu gwawr
Arianliw puredig eu gwedd,
Trwy'r dyfryn yn treiglo i lawr
O'r gloeyw fynhonau mewn hedd.

Mor desog oedd rhodio y dydd,
Yn nghwmni y llangcian dinam,
Trwy'r meusydd porfaog a'r gwydd,
Yn Nghymru, gwlad anwyl fy man,
Mae rhywbeth yn rhyfedd fy bod
Yn hanes hen frydiau fy oes;
Teimlasom yn llawen erio'd
Wrth gynnal cynadledd y nos.

Eistedd' som do lawer i awr
Ar ddiwedd ter-ddyddiau diludd:

|| Music.   § Bril.k.   ¶ Aff.riol.

Adgofion o hyny yn awr
Sy'n peri fy mhrofiad mor brudd;
O'm anwyl gyfeillion i gynt
Nad allwn ddod heddyw i'ch plith.
Mi wylwn cyn gofyn eich hyn
Lon-ddagrau gorioledd fel gwllith.

Doe'r hen gyfeillachau i'm bryd
Fu rhyngom a'n gilydd erio'd:
Nis gallwn pe cafwu y byd
A pheidio yn llawen a bod;
Rwy'n meddwl dechreuent yn rhwydd
A gofyn sut troiodd i ma's?
A gefaist ti lawer o lwydd
Yn ngwlad yr America fras?

Chwi aethoch yn ddiangol i dir,
Pa fodd mae dy fam a dy dad?
Mi garwn gael clywed yn wir
A ydynt yn hofli y wlad?
A minau mynegwn mewn brys
I adrodd y cyfan a fu;
Llawenydd a lenwai'r holl lys
Yn nghanol cyfeillach mor gu.

Ac yna meddyliwn pryd hyn
Y denai'n nghyfoedion yn mla'n,
I siglo eu dwylaw yn syu
Nes gyru'r gyfeillach ar dân;
A phob un ofynai fy hyn
A deimlai'n ddymunol am dro,
Yr hen gydnabyddiaeth fu gynt
Yn wylaidd a alwent i gu'.

Ond beth dal dychl'mygu fel hyn
Am gwmi anwyliaid fy hedd,
Pan fyddo'r Morwerydd, fawr lyn,
Yn fatal rhag caulod eu gwedd;
Un cyfaill ond Iesu nid oes,
Yn fyddlon i'w eiddo 'mhob man,
Fe'n harwain, fe gwared o'u loes,
Fe'u cyfyd o'r anial i'r lan.

LLINOS LLANSAMLED

BALCHDER.

MR. GOLTYGDD.—Pe na buaswn wedi bod mor hynod o brysur ar ol dyfod i'r byd newydd hwn, buaswn wedi eich aflonyddu cyn yn awr am gongl o'ch cyhoeddiad dyddorag; ond gwyddoch am Amerion, mai "go a-head" yw hi yma, o'r hyn lleiaf, felly y gwelais i hi; ond fel y mae eithriadau i bob reol, felly y gwelais inau fod genyf ddeng mynud o amser i'w hebgor i anfon rhywbeth i'r "Seren Orllewinol;" ac o wahanol bethau a wibient heibio i'm llygaid yr oedd *balchder* yn un;—felly y tynewyd fy sylw ato y waith hon.

O'r holl bechodau ag y mae y meddwl dynol wedi ei ddarostwng iddynt, nid oes un wedi gwreiddio yn ddyfnach na *balchder*. Mae ganddo luaws o ffridd i ddangos ei hun, a lluaws o arwyddion i brofi ei fodoliaeth, yn ol rhediad, meddwl, a graddau synwyr ei berchenog. Mae pob un yn ei deimlo ynddo ei hun, ac eto yn rhyfeddu ei weled yn ei gymmydog. Mae *balchder* dyn yn ymgodi yn benaf oddiur dri o resymau, pa rai sydd yn profi yn

hytrach na ddylai fod yn falch, sef ei bechadurwydd, ei anwybodaeth, a'i drueni. Pe na buasai yn greadur pechadurus, ni buasai yn ddarostyngedig i nwyd a gyfododd oddiur ddwfn ddarostyngiad ei natur: pe na buasai yn greadur anwybodus, buasai yn deall nad oedd ganddo ddim i fod yn falch o'i blegyd: a phe na buasai yr hil ddynol yn druenus, ni buasai yn cael gafael ar drueiniaid i fod yn wrthdrysychan cydmarol o flaen eu llygaid, wrth wneuthur yr hyn y mae eu nwyd yn cael ei chynhyrfu, a'r hyn sydd yn gwoeud i un dyu ddrychafu ei hun goruwch y llall. Ac o'r holl weithrediadau dynol, balchder yw yr un sydd anfyndchaf yn cyrhaedd ei amcan: oblegyd tra y mae yn ymgeisio at aurhydedd a drychafad, y mae yn medd gwarth a diya-tyrwb.

Mae pob dyn yn naturiol i ymfalehio yn yr hyn y tybia y bydd yn rhagori ar ei gymmydog. Rhai a dybiant eu bod yn grytiach na'r cyffredin, eraill a gredant eu bod yn harddach na'r cyffredin; a'r trydydd a ystyr-ia ei hun y cyfoethocaf yn yr ardal, ac arall a farna ei hun yn ddoetbach na'r lluwais, tra y daw y llall yn mlaen, ac a olrhēinia ei achau gan ymfrostio yn ei berthynusau. Gwir fod hwn yn uu dwl iawn, gan ei fod wrth ymfrostio yn nheilyngdod rhai eraill yn arwyddo nad oes dim yn perthyn iddo ef; eto caf nodi i chwi un ynfytach na hwn, sef y dyn sydd yn ymfrostio yn ei bechodau. Dyma adyn sydd a'i ogoniant yn ei gywilydd—gan ei fod yn ymfalchio yn yr hyn sydd yn warth iddo. Eithr o'r holl feilchion a nodais, hwn yw y gonestaf wedi y cwbl, gan ei fod yr unig un sydd yn ymfrostio yn yr eiddo ei hun.

Megys ag y mae balchder yn hollol groes yn ei natur i ostyngeddwydd, felly belyd y mae yn ei effeithiau: oblegyd tra y gwna gostyngeddwydd gyfeillion o elynion, felly hofyd y gwna balchder elynion o gyfeillion.

Ac nid yn unig y mae yn gwneuthur gelynion o ddynion, oud y mae yn gwneuthur Duw yn elyn. "Yr uchel o olwg a'r balch o galon nis gallaf eu goddef," meddai Duw. Dechreuodd yn y nefoedd, a thierfyna yn uffern—awydd i fod megys duwiau a gynhyrfodd ein rhieui cyntaf i fwyta o'r ffrwyth gwaharddedig.

Balchder a esgorodd ar y cruglwyth ieithoedd sydd yn y byd, a droes Nebuchodonosor yn anifail, arweiniodd Haman i'r crogbren, ac a laddodd Herod gan ysa bryfedog. Gan hyuy, pwy na ddywedai, "Oldiwrth falchder gwarded ni, Arglwydd daionus."

Remsen.

WILLIAM JONES.

CALFARIA AM BYTH.

Faint o elw gefais heddyw,
Erbyn marw chwerrw loes?
Faint o aur Calfaria gefais
O arlandy iawr y groes?
Hen arlandy llawn Calfaria,
Pwy a draetha faint ei stor?
Mae e'n Alpha ac Omega,
A'i gollawnder fel y mor.

Yn Nghalfaria mae fy mywyd,
Yn Nghalfaria mae fy hedd.
Yn Nghalfaria byddai marw.
Yn Nghalfaria bydd fy modd;
O Galfaria adgyfodaf,
O Galfaria a'i'r nef,
Ac a ganaf am Galfaria
Fawli ddiweddi iddo ef.

Enw anwylyw Calfaria,
Lle rhyfuddafdan y nef;
Yno rhwymwyd hen gythroullaid
A thragywyddol gadwyn gref;
Yma rhwygwyd penau dreigiau,
Na all meddyg wella'u briw,
Diolch byth am ben Calfaria,
Lle cymodwyd dyn a Duw.

Wrth gyflawni'r camp ryfeddol,
Rho'w'd yr haul mewn amwg du;
Rhwygwyd creigiau, gorwyd beddau,
Daeth melwr i ofyn, "Beth a fu?"
Alludion ahan y geheua.
Brodorion gwynion nefedd fry,
A thof dirio' wlad y cyatudd,
A gofant byth am "Beth a fu."

Llawer darfun o Galfaria
Waed yn moreu oes y byd,
Portreiau pen Calfaria
Wnai'r cysgodau oili gyd;
Wynneb ddrych y dorf broffwydawl
i Galfaria oedd drwy ffydd,
Prif-gam o Duwdawd a gyflawnwyd
Ar Galfaria ganol dydd.

Fan bo'r mor fel pair berwedig,
A'i donau dig yn llawn o dan,
Defnyddiau'r byd i gyd yn toddi,
A diddymu fal o'r blaen;
Yr haul yn difodd yn dragwydd,
Angau'n trengu o'r newyn du,
Plant Calfaria'n fyrrd myrddiyou
'N gwledda byth yn Salem fry

Glyn Maclor.

ALLTUD.

LLYTHYR YSGAR.

MR. GOL.—Wels yn canlyn llythyr ysgar, i ty mriod cyntefig (sef diod gadarn) wedi ei ysgrifenu a'i rhoddi gan un a fu yn ymarferyd gormod a hi, ar y 4ydd o Orphenhaf, 1849: Fy nghobaith a'm dymuniad yw 'gweled ychwaneg o'm cyd-genedl a phawb eraill yn dyfod allan o du sobrwydd, ac y gwel pawb crefyddwyr mai eu dyledswydd ydyw, ac yn eu plith aelodau a gweiniudogion y Bedyddwyr.

Pittsburg.

UN O'R Bedyddwyr.

Cynnygir olrhain yma yr achos o'r ysgariad, ynghyd a phrofi cyfroithlondeb ymddygiad o ysgar a hi, (sef y cwrw a phob math o ddiol feidwawl); gwrthbrofir hofyd ddadl-euon deugar a thwyllodrus yr hon a ygarwyd, pa rai a ddefnyddia bi mewn trefn i ddar-bwylo ei hen frynd i'w choleddu rhagllaw. Caiff dwy lythren eu defnyddio i arwyddo y pleidiau—sef I. am y person a B. am Mrs. Beer.

Yr ydwyf fi, I., yr hwn ydwyf yn byw yn nhir machlud haul, yn nyffryn dystryw, lle mae adar y nos yn cartrefu, a phob cablledau yn cael eu bytheirio gan ei breswylwyr, yn rhoddi i ti, B., wrth dy enw, neu os ges i ti gyfenw, ac yn ol enw dy le, a lle dy

berthynasau, sef swyddfa satan a thrigfan trawader, yn mhilyf dystruw, a chymydogoeth celiwair a gwawd, y llythyr ysjar hwn, neu weithred o ryddhad, gergwydd D. a T., fel tystion o'm hymddygiad tuag ataf yn dy roddi ymaith, fel na byddo i ti, o hyn allan, gael dy ystyried yn briod i mi; ond yr ydwyf at dy ryddid i fod yn eiddo gwr arall, os bydd rhyw un mor ynfyd a'th gymeryd yn briod iddo. Yr ydwyf wrth fy euw, I., yn seio y weithred a'm llaw, heb foddwlymwnedd a thi mwy. Erbyn hyn, olyw Mrs. B., a'r dagrau ar ei gruddiau, yn gofyn i I fel yma, Atolwg y gwr da, pa beth ydyw yr achos eich bod yn: ymddwyn mor anghariadlawn tuag ataf, a niiau wedi bod cyrhed mewn undeb, heddwch, a chymdeithas a'ta gilydd? O! ebe I., ti gai wybod hyny yn rhywyd, heb ofni dy ddigter, a hyny a wnaf fel y canlyn: "Un peth a achosodd i mi dy roddi di ymaith, ydyw, am nad oedd ein priodas ar y cyntaf yn gyfreithlon; canys y boreu cyntaf y cyfodais i'th gyfarfod di, fo gyboeddodd Brenin y nefoedd was uwch fy mhen, gan ddywedyd, 'Gwae a gyfodo yn foreu i ddilyn di-odd gadarn, ac a barhao hyd yr hwyr'; ac un o serched y cenedloedd eilun-oddolgar ydwytti: ac ni buost erioed yn un o had Abraham. Peth arall hefyd, fel achos ydyw, uid yn unig am dy fod yn wraig odinebus, er gwir yw dy fod yn butain gyffredin i bawb a'th geisiant, ond hefyd am dy fod wedi dangos dichell a bradwriaeth tuag ataf, ynghyd a phob twyll a allasit, nes fy nghosod mewn perygl o'm bywyd. Dalila ydwyf ti—un o serched y Philitiaid ydwyf ti—darfu i ti wneud cyng-hrair a'th dylwyth i'm lladd, a buoch agos a ehyrbaeddych eich hamcan, ti a'th dylwyth, i'm lladd; chwi a dorasoch saith cydyn fy mben, rhwymasoch fi a gwydyn ac a rhafiau, a thynasoch fy llygaid allan o'm pen, te, chwi a'm dinystriasoch fel nad oes on l un meddyg a ddichon wellhan fy mriwiau; ac am hyny rhoddais lythyr ysjar i ti, mewn penderfyniad na bydd i mi ail-ymwneud a thi, ond megys a rhyw ddihiryn arall o hyn allan. Peth arall hefyd sydd yn achos o hyn yma ydyw, am dy fod yn fy ysbelloio yn mhob ystyr; do, ti a'm hysbeiliaist o'm cysuron, se o wir bleser, o'm harian hefyd, agos y cwbl a foddwn—chwerthinaist yn fy ngwynob, ac ar yr un pryd a'th law yn fy llogell i ddwyn fy arian a'u rhoddi i'r tafarnwr; te, lladrones erchyll ydwyf ti—nid ysbelloio palasau breninoedd a gwyr mawrion yn unig ydwyf ti, odd hefyd hedrats eiddo y tlodion a'u plant; ac er fod llawer o arolygwyr arnat ti, a chymhellwyr, uchelwyr, ac ardrethwyr, er hyny byth ni cholli ac ni adewi di dy arfer. Myfi a gefais brawf dy fod yn llawn twyll a rhagrith i gyd. Dangosaist liw da oddi allan—chwarddaist yn fy llygaid, ond o'r diwedd brathait fel sarff; do, y ffileina, ti a dorchaist lawer dyn enwog, chwasthach fi. Rhoddais wenywn a wer-tinwd i lawer; te, ti laddais, do, floedd, cyn yn awr, a chiswyfaist dorf braidd ddirif: ac y maso y claddyf heb ymadael a thi llawer un o'th achos di. Hefyd, un boeth ac ymrison-gar iawn ydwyf ti; ac yr ydwyf yn caru cynho; a'th gariadau a gymerant eu twyllo

genyt ti bob un i greu mai esfe ydyw y gwr goreu; arweiniaist rhai i gael eu clwyfo yn dost, ac orail i dagfa marwolaeth: te, yr ydwyf yn waeth na Mary waedlyd, Jesabel ydwyf ti. Mae llawer o broffwydi Baal, a phroffwydi y llwyni yn gwledda ar dy fwrdd di, er mor halogedig ydyw; myfi a'th gerais yn rhy hir, ac a'th ddilyniais yn rhy agos, ac ouï bŵasai i lamp daulldd gael ei goleuwr mewn lle tywyll, nes dangos dy dwyll a'th ddrygioni, diau y buasit yn fy nywys i yn y blaen nes suddo o honof i'r tywyllwch eithaf, lle nad oes gwawr bywyd byth i dori—dian ond wylofaia a rhingcian dannedd." Erbyn hyn, clyw hi hithau yn ateb, gan ddywedyd yu ddigon digywilydd yn fy ngwynob: "Mr. I., dear me," ebe hi, "pa wallgofrwydd a phenwendid sydd wedi eich meddiannu—a ydycti ddim yn ystyried y daioni mawr yr ydwyf wedi ei wneuthur i chwi ac orail lawec gwaith; myfi a'ch cadwais i'ag llawer pang o ddolur ac oddiwrth effeithiau anwyd lawer gwaith; a disychedaist chwi gannoedd o weithiau, te, rhoddais chwi mewn anghof o eich golidiau, a llenwais chwi a llawenydd, a rhoddais i chwi gwmpeni llawen lawer gwaith. Ystyriwch hyn o ddirif, ac os na wneuwch gymmaint cyfeillach a mi ag oedd-ech yn wneud o'r blaen, atolwg galwec eich enw arnaf, a rhoddwch i mi ambell i noble kiss; ac O, na adewch i mi farw mewn gweddldodd er dim; canys myfi a ddiwygiaf o hyn allan oddiwrth fy meiau; gan hynv na fwrwch fi allan mawn gwarth." Yna chwarddodd I., ac a ddywododd, "Ymaith a thi; ac na thyred ataf fi mwyach a'th dasod gwenieithlyd. Beth! pa ddaioni yr ydwyf ti wedi ei wneuthur i neb erioed? Ai ti a allasai gadw allan ddoluriau ac anwyd? Ti, yr hon a beraist lawer pen a choluddion dolurus, a feiddia ddywedyd y fath beth? Ffai! rhag dy gywilydd; ac os disychedaist fi ambell i waith, gyraist fwy o sychod arnaf yn y canlynid; ac os perais i mi anghosio fy nghofid ambell i dro, ti a ddaethost a mwy o ofid yn ol llaw yn ei le; ac os rhoddais i mi gwmpeni llawen, ti a'm hymddifadaist o'u gwelf hwy a thithau. Gwybudd na chei alw fy enw i arnat mwy, os nerth a gaf. Dos yr un ffaidd—ti a'th noble kiss, at dy dylwyth; canys tebyg y byddi agos a'm hangosio, ac na eili redeg gan gloffi cyn y delwyf fi i guro wrth dy borth annuwiol di mwy." "O!" ebe hi, "yr ydwyf fi yn dda iawn yn fy lle." "Yn dy le yr ydwyf yn dda, ond nid dy le yw boliau dynion; canys ni wnaid di ond cythrwf, drwg, a cholled o'th osod yno; ac y mas llawer dan y fantell Fabilonig, wedi anwylo gormod arnat ti, nes o'r diwedd i ti eu gwneud yn yaglyfaeth i wrthgiliaid. O'm rhan i, stop-od dy rediadau a'th dapiau; syched y colwru oil, ac aed y barllau yn gauddryll; cadwec gwahaniaseth rhwng y pethau sydd a gwahaniaseth rhyngddynt. Yr ydwyf ti yn ddiwyrywiog, fel mulod; nid Duw a'th wnaeth di fel yr ydwyf; ac nid oeddut yn bodoli yn Eden cyn y cwmp. Gwareder pawb rhag-ot yn hytrach na lladd eneidiau, clwyfo, dinystrio cymoriadau, tuedi teuluanedd, llawer byd a defnyddiau gwawd, ponffuli y synwyr-

ol, haiarno a chaledu yr annuwiol, gwanychu pweran cyrff ac eneidiau, &c. Hyn, ynghyd a llawer ychwaneg, ydyw dy effeithiau ddiystriol di. Nid oedd angenheidrwydd i mi gael awd urddod oddiwrth y Pab, nac anfon ychwaith at benaethiaid y deyrnas am awdurdod, fel y gwnaeth Harri yr Wythfed yn achos Catherine, i'rh ysgaru di a'rh adael; canys y mae awdurdodau y nef genys, a'm cydwybod hefyd yn cyd-dystiolaethu mae fy nyledawydd oedd gwneud felly; ac os tristan di, llawenha y rhai a ddymunant fy ngwir lesad; ac o dangosi di ddigofaint tuag ataf, bydd dy well yn debyg o'm caru; ac os bydd dy byrth di yn gaudig tua'r hwyr, bydd gwell pyrth yn agored: ti a gauaist byrth gogoniant, neu o leiaf ti fuost yn achos o hyny o flaen lluoedd; eithr mae dydd dy ofwy dithau yn agoshau. Byddi fel Babilon ar fyrd—rhwymir maen melin am dy wddi, a thefir di i eigion y môr. Dydd a nos drwg wyt ti. Wele ni yn ymadael, a gobeithio na chei di genad i wneud cymmaint o gam â neb ag a wnaethost â mi; a chefais lawer o gamgyhuddiadau o'rh achos di cyn yn awr. Na thyn ychwaneg o ddagrau o lygaid duwilion a gwragedd tlodion. Cywilyddia yn ngholeu haul; ac na chynyg rwystro efengyl, eithr gad chwaraeu teg i'r Seren foreu; ac na chwanega i ail-groeshoelio Arglwydd y bywyd. Mae gwaith golchi dynion oddiwrth dy a'ffendid di; ac nid oes dim ond ei waed ef yn ddigon effeithiol at y gwaith. Diffasod a fyddo ya dy dai di; yn ffeidd-beth ysgymunillyd y byddost ti; tydi a fuost yn achos i raddau i ygar rhyngol â a'rh well di. Yr ydwyf finau yn bresennol ya ysgaru â thithau: y darfodedigaeth, y gwaith, a'r parlys a'rh gymero, fel na byddet yn achos o lygaid a thrwynau cochion i neb dynolion mwy."

DULL AC AGWEDD GWRANDAWYR EFENGYL.

"Gwylia ar dy droed pan fyddych yn mynyd i dŷ Dduw; a bydd barotsch i wrando nac i roddi aberth ffyliaid."—SOLONON.

Y mae llawer o bobl yn gwybod pa fodd i ymddwyn yn weddaidd yn nhai eu cymmydion; ond eto y maent heb ddyngu pa fodd i ymddwyn yn addas yn nhŷ yr Arglwydd. Os yw yn ddyledawydd arnom i ymddwyn yn barchus yn nhai ein cyd-ddynion, pa faint mwy pan yn myned i dŷ Dduw. Cofiw'n mai santeiddrwydd a weddai i'w dŷ ef bob amser. Y mae llawer yn rhoddi aberth ffyliaid, yn

1. Yn eu dull ya cerdded neu ddyfod trwy y drws. Cerddant yn blaen fel pe na byddai digon o le iddynt i eistedd, a hyny am y cyntaf. Pan byddo dynion yn dyfod fel hyn i dŷ yr Arglwydd, a'hoayddir y gwrandawyr eraill gan drwat eu cerdded, a throant eu penau i ganfod pwy fydd yn dyfod; nes yw y meddwl yn eael ei dynu oddiwrth y gwir-

ionedd; nid yn unig y mae ymddygiadau a wyliaidwrth fel hyn yn ddiystyrwch ar yr hwn a fyddo yn darllen, yn gweddio, ac yn pregethu, ond hefyd ar Dduw ei hun, ei air, a'i dŷ.

2. Y mae agwedd farwaidd a dlog yn nhŷ yr Arglwydd yn annymmol iawn; sef pendwpien, pryso pen, lled-orwedd a chysgu, &c. Nid yn unig y mae agwedd fel hyn eto yn ddiystyrwch ar y pregethwr, ond hefyd ar y genbadwri sydd ganddo, yr hon sydd yn amlygu y drefn sydd gan Dduw i gadw pechadur. Y mae pob pechadur a fyddo yn yr agwedd hon yn gwrando yn esgenluswr yr iachawdwriaeth. Cofiw'n hyn, mai nid mater i gygu yn ei gylch 'yw mater enaid. Cofiw'n y bydd rhaid i ni roi cyfrif manol am y fath ymddygiadau.

Peth arall anaddas iawn mewn addoliad yw bod dynion yn cnoi ac yn poeri tybaco, fel pe byddent mewn tŷ tafarn, gan sarnu eu llysnafedd ar hyd y llawr, nes y mae yn gywirlydd gweled y fath fudreddi yn y tŷ lle mae santeiddrwydd yn gweddu. Dichon fod y tai lle y maent yn byw yn cael mwy o barch ganddynt na thŷ yr Arglwydd; ac os ydynt yn poeri tybaco yn eu tai eu hunain fel y maent yn y tai cyrddau, nid yw yn rhyfeddod yn y byd fod y gwragedd a'r merched yn cael eu hanfoddloni yn aml, pan y maent yn gorfod glanhau y fath a'ffendid, trwy lawer o been a dolur i'w teimladau, &c. Yr wyf yn meddwl y gall pob dyn sydd a pharch i dŷ ac achos yr Arglwydd fod heb ddim tybace yn ei safn tra yn yr addoliad, nes ei gadw o leiaf heb ei gnoi yn nhŷ Dduw. Pe byddent yn myned i dŷ rhyw wr boneddig, dangosent gymmaint o barch i hwnw a'i dŷ i beidio ei sarnu fel hyn. Nid yn aml y gwelwn ddynt yn myned i dŷ gwr mawr gan dympiant ei draed, rhodio yn anweddus i mewn i'r parlwr, poeri tybaco ar hyd y llawr, pendwpien, cysga, a howio i'r gwr boneddig rhwng cwag a deffro. Nid hawdd y gall dyn ddangos mwy o ddiystyrwch ar ddyn yn ei dŷ na thrwy ymagweddu fel hyn: ac os ydyw hyn yn ddiystyrwch ar ein cyd-ddynion pan y byddom yn myned i edrych am danynt, pa faint mwy o ddiystyrwch yw agwedd fel hyn ar Dduw a'i dŷ.

Gobeithio y bydd yr ychydig linellau hyn yn foddion i'n dwyn i ymddwyn yn fwy addas mewn addoldai, ac i ystyried bob amser ein bod yn fodan cyfrifol i Dduw am ein hymddygiadau yn y byd. Dichon fod ein hagweddan fel hyn yn achos ei bod hi mor isel ar grefydd ag y mae, trwy ein bod mor ddiffater ac mor ddiel gyda yr achos mawr,

ynghyd a'n dull diog, cyaglyd a marwaidd yn gwrando yr efengyl. Fel hyn yr ydym yn aml yn myned i foddion gras yn llawn o farweidd-dra a chysgadrwydd ysbrydol, a thrwy hyn yn cau rhyngom â'r nefoedd. O na baem ddoethion, nad ystyriem hyn. Bydd moddion gras a nian wedi darfod â'n gilydd yn fuan iawn. Dyma yr unig foddion a drefnodd Duw i gadw pechadar; gan hyn gweddi a'i ni fod yn wylidwrus i wrando yn effro ac yn sobr, a'n golwg at y farn y byddwn ynddi yn fuan iawn, yn gorfod rhoddi cyf-rif.

M. E.

CAN YR OES DDA'N DYFOD.

Mae oes dda'n dyfod feib,
Mae oes dda'n dyfod;
Efallai na chaeu wel'd y dydd,
Ond daear yn dysgleirio fydd
Yn'r oes dda'n dyfod;
Gellid peisau piwm gyferthu'r gwir,
Ond rheoswm sy'n eu herio,
Y gad enillu trwy ei nerth—
Aroswech enyd eto.

Mae oes dda'n dyfod feib,
Mae oes dda'n dyfod;
Y 'grifell drecha'r oleddyf flym;
Ac iawnder fydd y llyw nid grym,
Yn'r oes dda'n dyfod;
A ddaem, nid ach, i lywio'r llu,
Mae'n well i ymddried iado,
Mae'r iawn gyffrodd wedi ei roi—
Aroswech enyd eto.

Mae oes dda'n dyfod feib,
Mae oes dda'n dyfod;
Rhyfela fydd yn ngholwg byd
Yn fwyntal anferth llawn o lid,
Yn'r oes dda'n dyfod;
Pan ddol yr ymladd, ni chair nab
Er profd pwy sy' i lywio,
Na mwrddro am ogoniant gwag—
Aroswech enyd eto.

Mae oes dda'n dyfod feib,
Mae oes dda'n dyfod;
Credeau croes ni chair, na brad,
Na mwy ferthuren yn eu gwa'd,
Yn'r oes dda'n dyfod;
Ca' crefydd dori ei balchder fiwrdd
Ac lawer gwell fioddeu,
A chariad drwsio'n hardd ei famp,
Aroswech enyd eto.

Mae oes dda'n dyfod feib,
Mae oes dda'n dyfod;
Pan na bydd teulu'r gwethiwr gwan
Yn falca a phoen i'w ddwyn i'r lan,
Yn'r oes dda'n dyfod;
Ond bydded pawb o'r plant yn help
Er rhoddi cyferth iado,
Dedwyddach boed pa amlaf b'ont—
Arosed enyd eto.

Mae oes dda'n dyfod feib,
Mae oes dda'n dyfod;
Pan na cha'r plant eu nychu a gwaith,
O dan nac ar y ddaear chwaith—
Yn'r oes dda'n dyfod;
Ond charon gant mewn ischus dir—
Nes tyfa'n gryf a chrymo,
A phawb dan addysg geir cyn hir—
Aroswech enyd eto.

Mae oes dda'n dyfod feib,
Mae oes dda'n dyfod.
Cymmedrol oll y bobl dd'ont,
A serch ar sedd centfen ro'nt
Yn'r oes dda'n dyfod;

Yn lle cam-dddefnydd gwaant yn iawn,
Pob rhinwedd ga'i gwrtoethlo;
Clyweh i mae'r diwygiad mawr ar droed—
Aroswech enyd eto.

Mae oes dda'n dyfod feib,
Mae oes dda'n dyfod;
Yr oll a allwn rown at hon,
Iâ pawb dros wynab daear grom,
Mae'r oes dda'n dyfod;
Bydd pob rhyw help os rotr yn iawn,
Yn rhwym i nerthu'r cyffro;
Fe ddaw yn eithaf cryf ryw ddydd—
Aroswech enyd eto.

Efilychiad o MACKAY.

Y CYLCHWYLIU CREFYDDOL.

Mae y byd crefyddol (Prydeinig ac Americanaidd) wedi bod yn cynnal ei gylichwyliau yn ddiweddar; neu fel pe bai y cyd-lywyddion yn cymeryd adolygiad cyffredinol (*general review*) ar y mintioedd; llawer ymosodiad a wnaed yn ystod y flwyddyn mewn gwahanol ddulliau a moddau ar yr hen deyrna gormesol, er adenill ei anrhaith; ond y mae mor gryf ac arfog, fel y mae arfae a milwriaeth gnawdol yn rhy wan idd ei guro yn ol. Ac y mae mor gyfrwys ac hylaw, ac yn eithaf byddydg yn holl resiadeth (*tactics*) milwriaidd, fel ag y mae arfae cnawdol a doctineb ddynol yn rhy wan idd ei yru o'i wersyll. Y mae lle i ofni fod y cymdeithasan crefyddol presennol yn gyffredinol yn ymddibynu gormod ar nerth aur ac arian, ar rifedi eu gorchwylwyr, ac ar helaethder eu dyageidiaeth; nid ydym am ddirmygu yr un o'r pethau hyn, oblegdy y maent oll yn angenrheidiol yn eu lle; ond byddai yn dda ystyried yn ddwyasach mai "nid trwy lu, ac nid trwy nerth," y mae cael buddugoliaeth ar dywysog y byd hwn; ond "erwy fy Ysbryd i, medd yr Arglwydd." "Myfi a ymyronaf â'th ymyronydd"—"myfi a whiaf dy elyn o'th flaen, ac a ddywedaf wrthyt, Dyfetha ef." Ni a welwn yr ugeiniau a'r cannoedd o filoedd yn flynyddol a gesglir gan wahanol gymdeithasau; ond er hyn y gyd mewn dyled y maent agos oll; ac ychydig mewn cydmariaeth yw rhif y dychweledigion; ar achos debygem ni yw fod mwy o ymddibyniaeth ar offerynau nac ar Dduw ei hun, yr hwn bia'r cynydd. Y mae rhoddi arian er mwyn prynu eneidiau yn rhyddion, yn aannibynol ar Dduw, mewn ystyr yn diorsoddu Duw—ac yn ei dafu o'r neilldu, fel pe na bai ei angen; ac y mae dysgwyl y cwbl oddiar law Duw, heb wneud un ymdrech o blaid ei waith o'th arall, yn temtio yr Arglwydd. Yr hyu sydd eisiau yw cael dynion Duw, yn selog a gwresog yn yr Ysbryd, i fyned allan i gyhoeddi y newyddion da yn sylledd yr efengyl, a sel Arglwydd y lluoedd ei en yau; ac heb gydymffurfio â'r byd yn ei drefniadau, ei foesau, ei arferion, a'i fwynderau,—ond dynion syml, brwdfrydus, yn barod i wneud eu hunain yn bob peth er mwyn enill rhai at Grist.—*Bedyddior.*

Diau fod y sylw uchod yn dra phriodol mewn ystyr gyffredinol; ond eto credwn fod genym lawer o weithwyr fyddlon, o'r iawn nodweddiad, ar y maes cenhadol yn y dydd.

iau hyn. Ac er nad oedd y flwyddyn ddiweddar yn un llwyddiannus neillduol gyda golwg ar rhifedi y dychweledigion, eto nid ydym wedi ein gadael heb arwyddion o foddlonrwydd yr Arglwydd ar ymdrechion ei bobl, yr hyn aydd yn galw arnom mewn modd arbenig am ymwrthi a diwygio, yn neillduol o flaen gorsedd gras. Mor balled ag y medrwn farnu y mae llwyddiant penbadaethau y gwahanol enwadau wedi bod yn debyg yr un faint yn ystod y flwyddyn: ond cofiwn bod y maes wedi ymeangu, fiordd rydd i genhadon hedd wedi ei hagoryd i drigfannau newyddion, a'r rhai oedd gynt wedi eu gorda'i mewn anwybodaeth a rhagfarn yn awr yn dechreu canfod "goleuni mawr." Sicr y gallwn ddywedyd heb unrhyw betrusder, "O'r Arglwydd y daeth hyn, a rhyfedd yw yn ein golwg ni."
—GOL.

CAN, YN DANGOS FFOLEDD OFER-
GOELION Y CYMBRY.

TON—"Cwynfan Prydain."

Dewch y glewion wych gantorion,
A chwithau'r beirdion yn ddiaball,
I ladd gweddillion ofergoelion,
Megys dynion cyfion, call;
Er fod y gwir dros fryniau Cymru
Yn tywynu fel y wawr,
Mae rhai i'w cael yn ofergoelus,
Mewn stad anhapus hyd yn awr.

Dywedant fod y diawl yn rhodio,
Gan wneud a allo i demtio dyn;
Ac er ei wel'd ni wyr y cyfryw
Pa beth yw ei liw a'i lun;
Hefyd, fod y gwag ysbrydion
Yn gwneud arwyddion yn mhob rhiith,
I'w gwel'd wsthiian ar forenau,
Yn y cloddiau megys gwlith.

Y Goblin Bach a Gwrach y Rhibyn,
Sy'n arwain crwydryn i lwybr cro's,
Y rhai'n arweiniodd lawer ynad,
Ac *offeiriad* meddw i'r fias.
Wrth fygwth bwbach ar y baban,
Pan fo tau oedran pwyll a nerth,
Ow! dacw'r Goblin, meddai'r plentyyn,
Pan welo bolyu yn y berth.

Gwel'd canwyllau o flaen angladdau,
A chlywed lleisiau yn y llan,
Y mae'r ofnog ddy'n celwyddog,
Eiddil gwibiog feddwl gwan;
Fe byddai gwir eu gwag ddych'myigion,
A mawr y sou a'r marw aydd.
Fe fyddai'r nos mewn llawer dinas
Yn y deyrnas fel y dydd.

Pan clywo'r ofnog lais y coillog,
A'i gân rywiog yn yr hwy'r,
Fe dd'wed ar fyr, Bydd rhyw un farw,
Ond am oi enw Duw a'i gwyr:
Mae cwn yn udo yn peri wyllo
Dros ein bro ac achos braw,
Mae dydd cymylog meddai'r ofnog.
Ac uriau lliidiog iawn gerllaw.

Troi allweddau yn y Biblan,
I ddeall pethau mawr eu pwys;
A ddengys ffoledd awyn gyfaredd
A'i oferedd daedd dwys;
Hen fenywod yn rhiith 'sg'farnogod
Yn medru rheibio dynolryw,
A'r merchedau yn gwylio'u crysau,
Wela'n ddiau ffoledd yw.

Dweyd tyngbedfen wrth y taleen,
Swyno a darllen einioes dyn;
Ni fu neb yn medru gwybod,
Na ddo orioed ac ni ddaw'r un;
Traddodiadau ein cyndeidian,
Crog o chwedlau boreu'r byd,
Er cadw'r werin anwybodus
Yn ofergoelus bron i gyd.

Mae pob creadur sydd mewn natur,
Er ein cysur, eglur yw,
A'r elfenau'n cyflawni'u heisiau
Ac angenrheidiau dynolryw;
Gwybodaeth ddichon yru'r diafol
A'r lla ffigiol oll ar ffo;
Datod caeth-gadwynau'r fagddu,
A gweddi'r bardd mai felly b'o.

THOMAS TAYLOR.

Tamaqua.

Cyfl. D. J.

ADFYWIAD CREFYDDOL YN MHLITH
YR IUDDEWON YN HUNGARI.

Dechreuodd adfywiad crefyddol tra nodedig yn mhlith yr Iuddewon yn Pesth, prif ddinas Hungari, ychydig bach cyn toriad allan yr ymgodiad diweddar yn y wlad hono. Y Parch. Mr. Smith, o'r Eglwys Bydd Scotiaeg, yr hwn oedd yn llafurio ar y pryd yn mhlith yr Iuddewon yn Pesth, mewn cyfarfod cenhadol yn Llundain ar y 7fed o fis Mai diweddar, a adroddai yr amgylchiadau canlynol mewn perthynas i'r adfywiad:—
"Dechreuodd y gwaith gyda bachgen bychan, mab Iuddew. Yn fuan wedi'n dygwyl ei chwaer henaf i adnabyddiaeth o'r gwirionedd, a thrwy offerynioliaeth y ddau hyn, rhyngodd bodd i Dduw ddwyn ato ei hun aelodan eraill o'r un teulu. Arferai y ddau ddyegybl hyn fyned i'w hystafell ddirgel, ac yno, mewn gweddi daer, yr arllwysasant eu herfyniadau ger bron Daw, ac ni chafodd Ef ddim llonydd nes gwrando eu hymbiliau, ar ran trodedigaeth y tyd, y fam, y meibion hyuaf, a dwy o'r merched, ac hefyd eu gwasanaethydd; ac hyd yr awr hon y mae'n parhau yn ffyddlon. Mae y gwaith yn myned rhagddo fel, o fewn ychydig yabaid, y mae genym droedigion oddiwrth bob dosbarth o gymdeithas—yn mhlith mariandwyr, yn y dosbarth meddygol, yn y dosbarth duwinyddol, ac yn mhlith y dosbeirth llafuriau—oll wedi eu dwyn i wybodaeth o Grist. Ac yr oedd yn cydfyned a'r treodigaethau hyu dywalltad mawr o ysbryd gweddi Arferai y troedigion ieuainge dröullo nosweithian cyfain mewn gweddi. Ehanent y nos yn wyliadwriaethau, un nifer yn codi i weddio, tra yr oedd y lleill yn gorphwysa, ac felly y parhausant nes i Dduw dywallt ei fon-

dith. Y cyfryw oeddent yr effeithiau a gynrychid, fel y mae pobl yn meddwl yn dra gwahanol beth yw Crisionogaeth pur, i'r hyn oeddent. Derbyniwyd ni yn garedig yn mhob man gan yr Iuddewon, a gywandewid arnom gyda sylw a pharch, fel y clywyd sain yr Efyngyl ogoeddus yn mhob parth o Hungari.'

RHAG Y COLERA.

Derbyniasom yr hyn a ganlyn oddiwrth obeydd 'ra deallus. Gellir ymdibynu ar y cyfarwyddyd a rhoddir.

(At *Olygwyr* y 'New York Sun'.)

Wedi sylwi ar yr hybysiad am farwolaeth yr Uch-Gadfridog Worth, dan amgylchiadau a ddangosant mewn modd neillduol na fuasai yn rhaid aberthu ei fywyd, goddefor i mi grybwyll am *feddyginiaeth* rhag *colerine*, yr hwn y dywedir ei fod bob amser yn *rhagflaenu* colera. Mae yn un o'r cyfarwyddiadau mwyaf nodedig i wellau y darymrediad (*diarrhæa*) brou yn ddiatreg yn fy meddiant, ac yn yr amgylchiad hwn pan y bygythir dinas New-York a'r baint, ymddengys fod dynoliaeth yn gofyn iddo gael ei wneyd yn wybyddus mor eang ag y byddo modd. Trwy hyn efallai y cedwir cannoedd a miloedd o fywydau Wrth gyhoeddi y cyfarwyddyd byddwch gystal a gwaaso ar sylw eich darlennyddion yn y modd grymusaf yr angenrheidrwydd anheborol o rywastro pob rhyddni anghyffredin yn yr ymysgaroedd, hyd yn nod y lleiaf, yn ystod tymhor y colera. Gwna ychydig ddyferynu o hwn *kyw bob amser*: Gobeithiwyf nad edrychwch yn iael ar y teddyginiaeth hon o herwydd fod y cyfferiau yn adnabyddus. Gwelais ac mi wn fod yr effaith bron yn wyrthiol—yn rhyfedol.

Cyfarwyddyd i wellau y Colerine, neu unrhyw ryddni yn yr ymysgaroedd.

Cymerwch yr un faint (hanuwr owen, mwy neu lai) o—

Tincture of Laudanum,
" Cayenne Pepper, treble strength,
" Rhubarb,

Essence of Peppermint, treble strength,
Spirits of Camphor.

Cywasgwch mewn costrel; dogu o 5 i 30 dyferys, yn ol ffyrnigrwydd yr arwyddion. I'w gymeryd drachefn mewn 10 neu 15 mynud, os bydd angen.

I ATTAL Y CHOLERA.

Cyhoeddwyd yr hybysiad canlynol drwy orchymyn Pwyllgor Iachaawl New-York, gyda chefyngiad y Cyngor Meddygol. Byddwch gymhedrol mewn bwyta ac yfed. Gochelwch lysieufrwyd anmrdw, a ffirwythdd anuddfed! Ymatteliwch oddiwrth ddwfr oer pan wedi twymo, ac uwchlaw pob peth oddiwrth ysbrydoed poethion, as os bydd arferiad wedi eu gwneyd yn ahepgorol, cymerwch lawer llai nag arferol. Gwisgwch a chysgwch yn gynnes, &c. Peidiwch ag eistedd na chysgu mewn tyfna o aer! Gochelwch wlychu!

Telwch sylw yn ddloeddi at bob anhwylder yn yr ymysgaroedd. Na chymerwch ddim cyffeiriau meddygol heb gyngor. Geill y tlodion gael cyfferiau a chyngor meddygol bob amser o'r d. dd. a'r nos, trwy ymofyn yn y Station House yn mhob cwmwd.—*Y Cysfaill am Gorphenhaf*, 1849.

HANESYN.

Y DYHIRYN DYCHWELEDIG.

Mewn tref borthladdol ar ar-fordir gorllewinol Lloegr, er ys rhai blynyddau yn ol, rhoddwyd hybysiad y traddodid pregeth ym ar brydnawu Sabboth penderfynedig; pryd y gwnaeth enwogrwydd y pregethwr, yr amgylchiad, yngbyd a ueitlduolrwydd pwngc y bregeth, (sef, "Y ddyledawydd o fanwl-sylwi ar bwysigrwydd cadw y Sabboth,") ddenu llawer iawn o wrandawyr. Wedi y gwoddiad a'r canu arferedig, darlennai y pregethwr ei destyn; a ohyn iddo oad pryd ddechreu pregethu, ymataliodd yn annysgwylidaw, gan gyfleu ei ben, ar agwedd un yn gorphwysu, ar yr areithfa; yn mha ystum y ba am ychydig fyundan. Y gynulleidfa a dybiai ei fod wedi ei oddiweddyd gan ryw anhwylder; ond ymadfwiodd yn fuan, a chyfarchai y gynulleidfa fel y canlyn:—"Dymunaf, cyn dechreu pregethu, gael arddod i chwi un hanesau byr, yr hwn sydd fel hyn: Y mae pumtheg mlynedd er pan fum o fewn yr addoldy hwn o'r blaen; a'r achlysur o'm dyfodiad y pryd hwnw, ydoedd un cyffelyb i'r un presennol. Yn mabliu y gynulleidfa y prydawn hwnw yr oedd tri o wyr ieuainge anystriol, pa rai a ddaethant i'r lle ar y bwriad o watwar y gweinidog hybaroch; i ba ddyben y llanwasant eu llogellau a cherig, i'w taffu at y llefarwr pan setai yn yr areithfa. Ni wrandawant yn hir cyn i un o honynt ballu o ran ei amynedd, a dywedyd, 'Pa'm y rhaid i ni wrando dim ychwaneg ar yr hurryn? tedfuch.' Eithr yr ail a'i hatebai, gan ddywedyd, 'Gadewch i ni weled pa beth a wna o'r pwngc yma.'—Nid oedd cywreinerwydd yr ail ddim cysat yn fodd-lawnedig, nag y dywedai yntau, 'Ah, dyryswch ef—nid yw ddim angen na'm dysgwylid!! *Tedfuch yn awr!*'—'Ond,' meddai y trydydd, 'byddai yn well i ni roddi y bwriad a'n dygodd yma i fynu yn hollol.'—Oddiwrth yr hyn y tramgwyddai y cyntaf a'r ail, ac ymaitha hwy; ond arosodd y trydydd hyd y diwedd. Yn awr, sylwch fy mrodyr, ar amryw dyngedfaau y gwyr ieuainge hyny: y *cyntaf* a grogwyd, er ys amryw flynyddau yn ol, yn Tyburn, am y trosedd o dwyll-fathiad. *Yr ail* sydd yn awr tan ddedfryd marwolaeth yn ngharchardy y ddinas, am lo'ruddiad; a'r trydydd! (yma gorfyddwyd ef i ymatal gan chwyddiad anwrthwynebol cyffro a chymysg-deimladau,—tra y sychai ddagrau gorllawn oddiar ei ruddiau,) fy anwyl frodyr, sydd yn awr yn nghylch eich cyfarch,—*gurandewch arno ef.*

Dyddanion I. C. Alcd.

ATEBION.

Atebiad i Ofyniad "Bachgen o Ysgol Sul," Seren Mehefn, tu dal. 143.

Mr. GOLYRDD.—Yn wir rhaid i ni addef nad heb gryn drafferth y darbyllwyd ni i gredu fod y fath *anghyssondeb* (yn ein bryd ni pryd hyny) a phump adnod yn y Bibl heb y llythren *a*. pan y gallwn gael un adnod yn cynnwys triugain namyn un *a*: ond wrth hir chwilio, cawsom fod yr "*anghyssondeb*" yn llawer mwy (pe *anghyssondeb* befyd), o herwydd cawsou un adnod ar ugain heb un *a* yn gynorthwy mewn un sill o honynt; ac wele bump o honynt mewn atebiad i'r gofyniad, fel y gallu pawb a ewyllysio eu gwled yn ddi-drafferth ond troi atynt. Gwel Diar. 1. 14; Diar. 15. 24; Gen. 42. 11; Jos 12. 12, 13.

Yn awr, gan gofio yr hen ddiareb, fod "un *twrn* da yu galw am *dwrn* da arall." *Gu-beithiaf* y bydd ein cyfaill mor gymwynasgar a rhoddi gwybod i ddarllenwyr y Seren pa le y mae y: un ar bumtheg eraill.

Minersville. YSGOL SABBOTHOL HOREB.

Atebiad i Ofyniad Arwyddus am Wybodaeth, rhif. Mai, tu dal. 113.

Ei ucberd fel y canlyn; sef 4889 milldir-oedd oddiar wyneb y ddaear, fel y byddo yu pwysu ond un pwys. VESTRAS.

Atebiad i Ofyniad "Carwr Rhifyddiaeth," Rhif. Mehefn, tu dal. 143.

Ehau pob un sydd fel y canlyn:
Y cyntaf, 18,97 troedfedd, uchder y bon.
Yr ail, 27,03 " " canol.
Y trydydd, 104,00 " " rhan uchaf.

Uchder y twr, 150,00 Prawf. VESTRAS.

Atebiad i Ofyniad Iaf "Llandybie," Rhifyn Gorff, tu dal. 167.

Ceir hyd y rheffyn fel y canlyn:—Erw a gynnwys 4840 llatheidian ysgwar, neu 69,57 x llathen, sef 74350 fydd hyd pob ochor; yna 69,57 x 1,128 = 78,47496 llathen, sef tryfesur yr erw Gron; o ganlyniad 78,47496

39,23748—5,5=33,73748 llathen, hyd y rheffyn. VESTRAS.

Atebiad i Ail Ofyniad "Llandybie."

Yr amser a geir } 80x100x120
fel y canlyn: { 80x100x80x120x100x120
960000 960000 16
96000x9600x1200 29600 37 mynudd, a
gymerasant i arllwys y pydew. VESTRAS.

* Side of a square x 1,128=diameter of an equal circle. See Bonnycastle.

Sylw ar Atebiad Euclid Glan Twrch, rhifyn Mehefn, tu dal. 143.

Mr. GOL.—Wrth sylw ar *statement* Euclid, yr hyn sydd fel y canlyn: "Fel 3,464104d.: 352d.: : If.: 72,476;" yr wyf fi ac eraill o'ch gohebwyr egwan yn methu a deall pa gyfar-talwch (*proportion*) sydd rhwng 3,464104d., sef pris palmenta triunglycochrog o un droed-fedd bob ochor, am 8d. y droedfedd ysgwar, a 252d., sef pris tair troedfedd o'r *palisade*. Yna dywedodd mai felly mae '1 droedfedd i 72,476f., sef hyd yr ochor gofynedig. Dym-nem wybod pa le y cafodd y (1) droedfedd, gan nad oedd yu y gofyniad?

Eglurhad ar y pethau uchod a sawr foddha rhai o'ch gohebwyr. VESTRAS.

Yr ydym yn cydnabod ein bod wedi derbyn llawn foddionrwydd yn atebiad cyfrinachol "Euclid Glan Twrch," o barth y reol trwy ba un y cafodd allan y rhif degranol 430013; yn awr dymunwn ei adgofo "nad gwaeth y cywir er ei chwilio," a chan hysu rhoddasom le i sylw Vestras ar ei atebiad, gan hyderu na bydd i'na gub-bydd dysgedig ddiglo wrth-ym heb achos eto, ond y gwas ei orau i gyfarwyddo eraill mewn modd hynaws yn yr hyn sydd mor hy-ddysg ganddo ei hun.—Gol.

GOFYNIADAU.

Mr. GOL.—Dymunaf arnoch chwi, neu rai o'ch gohebwyr, i roddi gwybodaeth drwy gyfrwng y Seren os ydych chi yfreithlon se yn unol â ddsygyblaeth y Testament Newydd i unrhyw weinidog roddi cymundeb i ddyu gwrthgiledig ar ei ddychweliad, heb gym-modi y cyfryw un a'r eglwys. Atebiad buan a rydd foddionrwydd i anryw heblaw

Yr eiddoch, &c.
CARWR CYSONDER.

GOFYNIAD RHIFYDDOL.

I 'mofyn gwas'naethwr aeth Shon Blaenygwra, Cyfaru a hogan a'i enw oedd Twm; Gofynodd Shon iddo, Pa beth fydd dy bris Am fy ngwasanaethu yn dda ddeuddeg mla; Atebodd Twm deg punt; O nage, 'be Shon; Gwell genyf a weithio fy hunan trwy bo'n. Mi ro'i ti bum' punt, ni gawn rai yn le; Os na ddol am hyny, rho etorhyw bris. Wel cyrchyn y cyntaf, a dau yr all ddydd, A'u dybia hwy felly, fy nghytog a fydd; Bydd mil o'r rual hyny'n gwneud galwyn y llawn, Ferhoddech hyn kml 'ch gwas'naethu a wnaewn. Ond rhaid i chwi gwedl'n 'ch gwasanaeth-ddyn, Roi am y galwyni dair ceiniog yr un. Pan gylwodd Shon, druan, am symau mor faa, Yn fuan cydanodd, rho'dd swilt iddo mla'n. Ni wneir rhifyddygywyr o'r hen Shon na Thwm. A methwyd gan hyny a chyfrif y sawn; Ond sawl a ateb'o'r gofyniad yn lawn Gan Twm fe'i boddionair os tal Shon yn llawn.
Belfast, Cyl. J. R. Jones.

DYCHYMYG.

Wrth edrych oddi amgylch o fewn i fangre'r ty, Canfyddais wrthddyrych rtyedd a sech a'm sylw i. Wrth edrych arno'n fanol, canfyddais beithau mawr Defnyddiol anheborol i holl deuluoedd llawr, Fi welais ganddo lygaid, a chustian befyd rai, A chig a gwed ac oegyra, ac ysbryd i'w barbau. Fe'i parhain gan freninoedd, a'r doethion yn y dre'. A mawr yw'r son am dano a glywir yn mhob lle. Yn awr, ohebwyr hynaws, rho'wch aseb i'm ar gda, Pa beth yw enw'r gwrthddyrych, mae ynddo dda'r a than.
Pine Creek. Wm. Rees.

Gohebiaethau o'r Hen Wlad.

Y CHOLERA YN ARDAL MERTHYR.

* * * Yr wyf yn cymeryd y cyfleusdra presennol i anfon atoch ychydig o banes yr haint sydd tramwy mor echryslawn trwy yr ardal hon. Mae y gelyn diweddfaf yn tori i lawr yma yn aml iawn; yr arf cyntaf a ddefnyddiodd oedd y '*Scarlet Fever*,' trwy yr hwn y claddwyd llaweroedd o blant; wedi hyny daeth yr *Asiatic Cholera*, yr hwn sydd yn gwneud galanas anhawdd ei disgrifio. Y mae yn cyfyngu ei hun i ryw fan neillduol am ychydig amser; a thra y byddo yn y man hyny y mae yn lladd y rhan fwyaf o rai tennoedd, megys y gwr, y wraig, ac o un i dri o'r plant, a'r cwbl o fewn 24 o oriau. Tra y gwna felly mewn un lle, eheda fel eryr i ardal arall, a gwua rhwygiadau cyffelyb, nes ymdaenu i raddau mwy neu lai trwy yr holl ardal. Y manau mwyaf neillduol hyd yma yn yr agos i'r Mount Pleasant, ar gyfer ffwrnesiau *blast* Pnydaren, Pont-y-Storehouse, Quarry Bow, Pwll-y-baw, Cae Pant Tywyll a Georgetown; pan mae y Dyffryn, Pentrebach, Abercanaid, y rhan isaf o Ferthyr, y Bedwran Fach, Rhyd-y-car, a'r Cae Draw, wedi dyoddef nid mor drwm. Braidd y mae un man heb deimlo ei effaith i raddau. Mae mor ddiaymwrth yn ei weithrediad fel y gwelir rai yn dyfod o'r gwaith yn iach yn y boreu, yn cael eu claddu cyn y nos. Mae rhai yn cael y *cramp* nes dadfeilio eu cymalau, ac yn eu duo nes yw yn rhy anhawdd i'w cyfeillion eu hadnabod o fewn dwy awr. Hefyd, y mae rhai yn cael y dolur rhydd, fel pe byddai yn ymarllwys dim ag sydd ynddynt mewn ychydig amser. Mae rhai personau yn cael y dolur mor galed nes maent yn chwyddo mor fawr nes y mae yn anhwsibl tynu eu dillad oddi am danynt. Trwy fod y dolur mor gryf ac mor annymunol, mae llawer iawn wedi eu gosod yn yr eirch (*coffins*) heb dynu eu dillad na gwneud un math o driniaeth arall. Mae lawb at eu rhyddid i gladdu lle y mynont; ond os na allant dalu, mae y plwyf yn eu claddu yn y fyntnewydd ar y Twyn.— Mae cymmainta 47 o angladdau wedi cymeryd lle yma yr un dydd o wahanol glefydau, y rhan fwyaf o'r Cholera. Y mae yn y dyddiau diweddfaf yma o 14 i 17 yn marw yn ddyddiol, ac o 30 i 50 yn cael eu cymeryd yn glaf bob dydd. Y nifer sydd wedi marw hyd y ddoe yw 323—agos oll yn y mis hwn; onwaf rai, sef gweinidog Horeb, Penydaren, ei wraig a'i ferch,—yn cael eu claddu oll yr un pryd Thomas, mab Evan Evans; Margaret, gwraig

William o'r Cross; a David Jones. Hefyd, mae yn ddrwg genyf hysbysu fod llawer o rai tra ryfygus wedi eu cymeryd ymaith, a byny yn eu caledwch a'u hannuwioldeb.

Mae y 'Seintiau Diweddfaf' yn parhau yn dra rhylygus trwy y cwbl. Pan mae un o honynt hwy wedi ei gymeryd yn glaf, maent yn myned ato gan wneud pob ystrangc; megys pan fyddo y claf yn gofyn am rhyw beth iatal ei ddolur, maent yn arllwys yr *olive oil* i'w wddf o'i waethaf; ac os bydd iddo gael rhyw hamdden fach rhwng ymosodiadau y *cramp* neu y poenau, maent yn gofyn iddo.— "Frawd bach, a godwch chwi i gar chwiff o dobaco!" Pan yr oedd y claf, ar un achlysur ag a wn i, yn marw mewn llai na hanner awr. Mae anryw o honynt wedi marw.

Mae llawer o gyfnewidiad wedi cymeryd lle yn Merthyr er pan y mae y dolur marwol hwn wedi ymweled a'r ardal, trwy fod ryw ddychryn wedi gafaelu agos yn mhob meddwl. Mae y mawrion yn gwneud pob ymdrech a allant i'w ragfau, ac mae eraill yn ymofyn am noddfa i'w hoesidiau.

Ydwyf, yr eiddoch yn ddiffuant,

JOSEPH HARRIS.

Merthyr, Mehefin 28, 1849.

TALFYRIAD O LYTHYR O FRO MORGANWG.

Mae yn dda genyf eich hysbysu fod llawer o ymdrechion yma yn y dyddiau hyn i ledasenu achos y Gwarddwr mawr; a chrynhwir syman helaeth o arian at dalu dyled a chodi addoldai newyddion ynghyd a gwahanol achosion haelionus. Mae capel newydd tlws yn cael ei adeiladu gan yr Annibynwyr Seisnig yn Nghastellnedd. Mae capel Cymreig wedi ei adeiladu wrth hen dollporth Pen-y-dref, yn agos i'r Cerig Glas, Abertawy. Mae y 'South Wales Railway' yn myned a Chapel Sion.— Mae yn y cymmydogaeithau hyn yn bresennol agos digon o gapelau am ryw dymhor. Agorwyd capel newydd Clydaeh yn ddiweddar. Mae hwnw yn un o'r addoldai rhagoraf yn yr holl wlad—yn an mawr iawn—yn fwy o ychydig na'r Alltwen, ac nid oes ond tua 200p. o ddyled arno. Y mae y '*Voluntary*' yn gwneud gorchestion o byd yn yr Hen Wlad.

Gyda golwg ar y '*Dadgyasylltiad*,' mae yn myned yn blaen yn anghyffredio o lwyddiannus, ac yn chwaeegu nerth bob dydd. Bu cyfarfod mawr iawn yn Llundaïn yn ddiweddar, 'le yr oedd dau offeiriad o'r eglwys waddoledig yn areithio dros ei dadgyasylltiad, sef y Parch. Thomas Spencer, M. A., o Hinton, ger y Bath, a'r Parch. Mr. Stoddart, M. A. Yr oedd y ddau yn dweyd ei '*chaion hi*.' Clywsoch am lyfr campus y Parch. Baptist Noel, M. A., wedi ei ysgrifenu er dangos ei resymau dros ymneillduo oddiwrth yr eglwys. Gwerth 12 swllt. Yr wyf wedi ei ddarllen bob gair, ac yn ei ystyried yn rhagorol. Mae y Parch. Mr. Dodson, M. A., ger Lancaster, wedi dyfod allan hefyd o'r hen Babilon, ac wedi cyhoeddi llyfr gwerth 4

swllt. Yr wyf wedi darlhen dyfyniadau o boue, ac yn ei gael yn waith pwrpasol iawn.

Nid yw hi eto ond dechreu gwawrio,
Fogwyd yr haul yn uwch i'r lan,
Teyrnas gormes gaff' ei dryllo,
Rhyddid dyr i dir y llan.

A dywedod yr holl bobl, Ainen;—i lawr y delo hi, yr hen fleines. Y mae yn gwneud mwy o iuffideliad na dim arall. Mae hen esgob Exeter wedi gosod un o'i offeiriad yn y carchar, sef James Shore, M. A., oblegyd iddo brogethu fel ymneillduwr. Ac y mae yr holl wlad wedi ei chyhyrfu—cyfarfod-ydd mawrion yn cael eu cynnal trwy yr holl deyrnas, yn enwedig y prif drefydd a'r dinasoedd. Mewn cylarfod o'r natur hyn yn Bath, yr oedd offeiriad ac eglwyswyr efengylaidd, fel eu gelwir, ac fe gynnygiwyd ac eil-iwyd i anfon deiseb i'r Senedd er rhyddhau Shore; ond cyn rhoddi y *motion* o'r gsdair, canfuwyd fod Spencer ar yr esgynlawr, a dyna ugeiniau yn gweddi, Spencer, Spencer. Cododd ynteu yn mysg bonllefau yr holl gyfarfod, ac a ddywedodd nad oedd un cynygiad wedi ei ymddyried iddo, ond bod ganddo wellhad i'w gynnyg i'r cwrdd i'r effaith a gaulyn: sef, Dilad yr *Ecclesiastical Courts*; troi'r esgobion o'r *House of Lords*; diwygiad yn yr eglwys, a dadgyssylltiad yr undeb rhwng yr eglwys a'r wladwriaeth. Ar hyn dyma y netuadd sawr yn dadseinio gan *aplausse* y dorf. Dymunodd y c-deirydd ar Mr. Spencer i beidio gwasgu yr *amendment* ar y cwrdd, ond dywedodd yntau ei fod yn *insistio* arno ei roi; ac ymaffodd mewn newyddiadur, gan ddywedyd y gallesid dilyn yr holl erlidigaethau sydd wedi bod ar grefydd i'r cyssylltiad sydd rhwng yr eglwys a'r wladwriaeth. Yna cododd un o'r offeiriad ar ei draed, a dywedodd, "Yr wyf yn gobeithio y bydd i chwi, foneddigesau, i godi eich llaw yn erbyn yr *amendment*," &c.; ond y cwbl a wnaethant oedd chwertiu am ei ben; a chariwyd gwellhad Spencer trwy fwyrhif o bump am bob un. Yr oedd rhai o'r papyrâu yn dywedyd fod yr offeiriad ar y platform yn crynu.

Mae rhyw gryndod yn gafelu yn bresennol yn holl wersylloedd gormes; a gallaf sicrhau i chwi mai fy ngweddi yw i'r Arglwydd dori i lawr yr holl gau-lochesau a noddfeydd eolwydd, a dryllio y cadwynau yn ddarnau man. Unid yw yn hynod fod Ffrainc yn myned i osod yr hen Bab yn ol yn Rhufain; pa beth a wnant ag ef yno, os llwyddant? a pha bleser y mae yr hen greadur yn addaw iddo ei hau yno eto? Os byth yn ol yr â, bydd cryn ddraen yn ei nyth ef, ac nid oes llawer o beryglon y bydd yno na pab ar ei ol ef. Bu amser pan oedd breninoedd y Cyfandir yn gorfod cyasnau ei fawd, ac yn erwein pen ei farch of trwy y dinasoedd; ond rhyfedd iawn y fath gyfnewidial, onide? Hi ddaw yn amser prysur ar ormeswyr yn fuan. Rhyfedd mor athonydd y mae yr holl Gyfandir. Llwyddiant i bawb i gael cyfiawnder gan ddyonion a thrugaredd oddiwrth Dduw.

Mae achos heddwch (*peace motion*) yn myned yn mlacu yn rhagorol; ac yn awr y mae dac eilw Bonedd Frydain. Mesur arall

sydd yndwyn sylw yw y *ballot box*; mae Mr. Vivian dros hwn. Y mae yn debyg pe caent etholiad y byddai mwy nag erioed o'r *liberals* i mewn. Mae amryw o fesurau pwysig yn awr o flaen y tŷ; megys meddyginiaethu neu esmwythau beichiau yr Iwerddon, (oud y mae yr achos tu hwnt i'w dyfeisau. Mae y *Jewish Disabilities Bill* (sef rhyddid i'r Iudd, ewon eistedd yn Nhŷ y Cyffredin) wedi pasio y tŷ isaf; ond gwrthwyuebir hi gan yr Arglwyddi.

O. Y.—Rhyddhawyd y Parch. J. Shore o garchar Exeter diwedd mis Mai, trwy fod y pwyllgor wedi talu y costiau am ba rai yr oedd wedi ei garcharu. Ni raid diolch i'r esgob.

DAU O DDEWIS BETHAU YR HEN GAI' DU

O'r Mafyrian Arch., cyf. 3, tu dat. 127.

"Ymdraith ar draed,"
"Chwanu yn fore."

Mae cerdded yn myned ar frys i maes o'r arfer yn mhliith y Cymry, os gellir cael rhyw-fath o *fwllyn*, hen wagen, neu *ddram*, &c. a hyn gau ddyuniaon ifaing; ac, am "gwanu yn fore," y mae yn gystal peidio yngan gair. Gwae i ni!—D. R. S.

FY NGWLAD FRODOROL.

*Cyngg ar gyfeithu y Pennillion yn y Seren
ddiweddaf:*

Fy ngwlad, am danat ti,
Gwlad freiniol, uchel fri,
Rho'f ganiad mad;
Gwlad hunodd tadau dewr;
Hoff wlad pererin nawr,
O aeliu'r bryniau mawr,
Boed sain rhyddhad.

Fy ngwlad gynhenid yw;
Gwlad odiaeth rhyddid gwiw,
Ti wyt hoff wlad;
Y graig a'r gor-nant gu,
Y coed a'r bryniau fry,
A gerir genyf fi
Mewn llesmair llad.

Boed ymchwydd cerdd-gân bêr
Adseinio'r coedydd tŷr,
Mawl-gân rhyddhau;
Pob perchen tafod fo,
Bywiolion ya mhob bro,
A'r oreigiau yn eu tro
Wna'r sain barhau.

Duw'r tadau, santaidd par,
Wyt awdwr rhyddid gwir,
Cal gyd-gân côr!
Hir byddo'u gwlad yn bardd,
A saintaidd rhyddid tardd,
Amddiffyn di dy ardd,
Ein Duw a'u lôr.

DELTA O'S DEWIS.

Y CHOLERA.

Y mae cwyn rhwng yr Arglwydd a'r wlad, ac y mae fel yn hagi ei gloddyf er ys talm—y mae yn ei ysgwyd allan yn bresennol trwy Ewrop ac America mewn modd awdurdodol. Dechreuodd ein rhybuddio trwy osod ei law ar gynhyrch y tir, trwy fallddo y cloron: wedi hyn y thrwy hynny dygodd angen a newyn ar wledydd, a lluoedd a ddyoddefasant, a llawer a fuont feirw, ond y byw nis gosodasant at eu calon; yn awr y mae yn dyfod yn nes atom eto, trwy ddwyn arnom haint diuystriol, a phla marwol i'u plith; ac y mae ei lef hon yn peri i anialwch dynoliaeth gryn tipyn—ond pan ysgafnhao ychydig ar ei law y maent fel Pharaoh gynt yn eu hymddygiad yn dywedyd, "Yr Arglwydd nid adwaenom;" a "Pwy yw efe fel yr ymgrymom iddo?"

Da genym, er hynny, gael ar ddeall fod y Llywydd Taylor wedi pennodi dydd o ymgydd a gweddi ar y Gwener cyntaf yn Awst. Hyderwn y bydd i bawb ymostwng mewn llwch a llydw, megys y Ninifeaid gynt, i ddeisyfu ar Lywydd mawr y bydysawd i atal yr haint sydd wedi ysgubo miloedd i fyd arall mewn byr amser.

Wrth ymdrechu roddi ychydig o hanes ei weithrediadau mewn gwahanol fanau, addefwn nas gwyddom pa le i ddechreu. Nid y wlad hon yn unig sydd yn dyoddeg, ond y mae yr awyr dros wahanol dalaeithau y byd fel pe ba'i yn feichiog ar farwolaeth.

Er cyhoeddiad ein rhifyn diweddar y mae wedi parhau yn debyg yr un fath yn ein prif-ddinasoedd. Pe byddai trigolion Cincinnati yn cael eu lleihau yn barhaus i'r graddau y cawsant eu lleihau yn ddiweddar trwy farwolaethau a symudiadau, byddai y ddinas orwyd hono yn anghyfnoddedd cyn pen tri mis. Ond y mae y newyddion diweddaraf, trwy drugaredd, ychydig yn llai truenus; ac yn gosod cyfrif y marwolaethau rhwng 40 a 50 y dydd. Yn St. Louis hefyd y mae yr haint yn lleihau yn gyffelyb i'r un graddau. Nid oes ond ychydig achosion wedi cymeryd lle yn Pittsburg yu ddiweddar, a gobeithir fod y Cholera ar eu gadael yno. Gorph. 24, bu 19 farw o hono yn Quebec, a 60 o achosion newyddion. Yn Richmond, 5 o farwolaethau, a 10 o achosion newyddion. Buffalo, tua 20 o farwolaethau yr un dydd. Yn Philadelphia, o 20 i 32 o farwolaethau, ac o 40 i 90 o achosion newyddion; ac yn New-York, o 40 i 50 yn marw, yn ddyddiol. Mae hefyd i raddau yn Montreal, Boston, Baltimore, Albany, Brooklyn, &c. Y mae yn deilwng o sylw mai dau fath o ddynion yw y rhai mwyaf agored iddo yn mhob man, sef dynion anghymedrol—yfwyr gormodol, dynion anllad, anfoesgar ac annuwiol; a dynion yn byw mewn heolydd culion, a thai budron afiach, heb nemawr o oleuni nac awyr yn dyfod i mewn iddynt. Y mae brynti a budreddi yn

groesawi y Cholera i'r tai, ac anghymedroldeb yn darparu yaglyfaethau iddo. Y mae llochesau llaid ac afiechyd yn cael eu glanbau ar gais yr awdurdodau yn y trefydd a'r dinasoedd; y dyfr-ffosydd eu carthu, a'r heolydd eu hysgubo, fel y gobeithir y bydd yr ymwelad yn fuddiol i'r byw yn ol llaw.

Nid ydym yn gwybod fod neb wedi marw o hono yn yr ardaloedd hyn, er y dywedir fod un neu ddan o achosion marwol wedi cymeryd lle; ond y mae yr arwyddion cyntaf a mwyaf sicr sydd yn cydfyned ag ef mor aml, sef y clefyd rydd, (*diarrhaea*), dolur neu boen yn y coludition, cyffgiad (*vomiting*), &c. fel y mae tsimlad dwys wedi ei enny; dylid ymofyn a meddyl yn ddiwed rhag iddi fyned yn rhy ddiweddar, a thrwy sylw prydlawn gellir llwyddo i'w atal. Y mae trigolion y byd yn ymddangos fel yn dysgu cyfiawnder, tra y mae barnedigaethau Duw ar y ddaear—dychryn wedi dal llawer.

Y mae y meddygon yn cyduno nad yw yn *gatching* (*contagious*), fel y dywedir—gan hyuny ni ddylid esgeuluo y claf—cynghorir i lanbau y tai yn lân oddifewn, ac o gwmpas; a'u gwyn-galchu yn dda ac aml: a thafu calch brwd i dyllau lleidiog, er difa y sawyr afiachus—peidio arfer llawer o ffirwythau anaddfed, nac yfed dwfr oer pan mewn chwys; ac ymdrechu cadw y cyfansoddiad rhag cael ei anhymera mewn un wedd.

Cymru.—Y mae gwlad ein genedigaeth wedi cael profi y ffirwyll yn dra chwerrw, fel y bu 146 farw mewn ysbaid tua mis o amser, a thua 1688 o achosion o gwbl. Gwelir gohebiaeth neu ran o lythyr o Ferthyr mewn tu dalen arall, yn rhoddi ei hanes yno. Yn Nghaerdydd bu dim llai na phumtheg o ang-laddau yr un dydd—deg ynghyd yn y boreu, a phump yn yr hwyr, yn y cladd-dir newydd. Ar ddyfodiad y Parch. D. Jones adref o Gym-anfa sir Gaerfyrddin, y peth cyntaf, bron, a galodd wneud oedd myned i'r fynwent i gladdu saith—pedwar o blant o'r un teulu, a mam a mab o'r llall. Dynion ag oeddent yn hollpl iach ganol dydd un diwrnod a fyddent yn y bedd cyn canol dydd y dydd canlynol. Nid yw yn cael ei gaethiwo i'r trefydd yn unig, ond tyr allan weithian i leoedd iachus a glân yny wlad. Yn agos i'r Casbach, cariodd chwech o un teulu—clafychasant, dyoddefasant, a marwasant oll o fewn pedair awr ar ugain! Byr waith!

Paris.—Y mae y geri farwol yn gwneud dinystr arswydolawn ar fywydan dynol yn ninas Paris. Yn nechren Mehefin yr oedd o dri i bump cant yn marw bob dydd o hono: a dros fil yn barhaus yn y meddyg-dy. Ar ol hynny yr oedd yn lladd tua chwe' chant yn ddyddiol. Yr oedd Archeagosob Paris, M. Pasi, gweinidog y gyllidaeth, M. de Tracey, gweinidog y gweithfeydd cyhoeddus; a'r Masalywydd Rulhiere, gweinidog y rhyfel, wedi clafychu o hono. Bu y Cadf. Bugeaud farw o hono.*

* Dyma yr adyn a fygodd dros 600 o'r Algeriaid dinodded mewn ogof er ys ychydig o flyneddau yn ol mor farbariaid. Daeth dydd ei ofwyr ynteu.

Llundain.—Y mae y Cholera wedi ail-ymddangos yn y brif-ddinas, ac amryw wedi marw. Mewn treng-hollad a gynnalwyd ar gorff un a fuasai farw a hono, gofynai un o'r rheithwyr i Mr. Wakeley, y treng-hollydd, a oedd yn ddyogel iddynt fyned i edrych cyrff rhai wedi marw o'r Cholera? Atebai yntau nad oedd un achos iddynt i beidio, nac ofni ei fod yn heintus; a gallai ychwanegu, nad oedd raid i neb a borthid yn addas, ac a ofelai am lanweithdra ofni ei gael. Mewn naw o bob deg o'r achosion a ddaethant gerbron ei sylw ef, yr oedd yr haint wedi ei achosi trwy eisias ymborth.

Rainham.—Yn Rainham, ger Chatham, y mae wedi tori allan y ffyrnig. Cymerwyd amryw ganddo, o ba rai y bu pumtheg farw; claddwyd pump yr un dydd.

Gellir nodi hefyd amryw loeodd eraill mewn gwahanol bartiau o Loegr, lle mae yn tori llawer i'r bedd. Yn Liverpool a Manchester bu rai ugeiniau farw; ac amryw yn Dendes, a rhanau eraill o'r Alban.

Dublin.—Er fod yr haint yn yr Iwerddon er ys cryn amser, yr oedd Dublin wedi diango yn lled lwyr; ond o'r diwedd y mae wedi ymestyn yn y ddinas hono yn dra ffyrnig, a rhywbeth yn wahanol i fanau eraill, o gymmsaint a'i fod yn ymosod ar y canol-radd. Yn mhllith y milwyr y mae wedi bod yn dra marwol, mewn cymbariaeth i nifer y cleifion. Yn y meddyg-dy milwrol yn Phoenix-park, yr oedd 59 o'r milwyr wedi clafychu o hono, a 35 wedi marw.

BLOEDD YN PITTSBURG, PA.

Ms. Gol.—Byddaf ddiolchgar i chwi os caniatewch i'r hyn a ganlyn ymddangos yn rhyw gwr o'ch Seren wiwglodus. Mae yn hysbys i mi, a diau yn llawer mwy i chwi, o herwydd mai rhan o'ch celfyddyd yw edrych ar ol gwaliau a chamayniadau eraill, i fod rai dynionach mor os nid mwy bwmanillyd a phlentynaidd yn ein cychloedd ag oedd yn Nghwm-y bonnewydd ac eglwys Bulah, yn amser plentyndod yr enwog a'r treiddgar D. Rhys Stephen. Yr hyn a ganlyn a ddengys i chwi, ynghyd a'ch darllenwyr lluosog, ein bod ni (y Pittsburgiaid) mor wrachaid, chwedlengar, oel-greiffyddol, a chamayniadol a neb yn yr oes, os nid yr oesoedd. Daliwch sylw. "Thomas Williams," ebe un gwr tra chrefyddol wrthyf fi dydd Sadwrn wythnos i'r diweddgar, "a welsoch chwi y Seren am y mis hwn?" "Do," ebe ffinau, "beth aydd am dani?" "O! mae William Owen yn ei dweyd hi yn iawn yno ynghylch Thomas Edwards, onid yw?" "Wel, beth yw hyn?" meddwn innau. "Ood dwayd ei fod wedi pregethu y dynion i gyd i uffern." "Nad yw, ddyd, nid oes y fath beth yn y Seren." "Yr yr wyf fi yn dweyd wrthyf chwi ei fod yno, (heasai yntau) mae hynny ar y clawr ac i mewn hefyd!" "Wel, wel!" ebe ffinau, "myfi a edrychaf yn fanylach ar ol myned adref." Edrychais dros y Seren y cyfousdra cyntaf, ac ni chefais un awgrym am y fath beth. Ac er na fi, nad oes, ac na bydd yn y

Seren, mae wedi ei daenu ar hyd y gymmyd ogaeth hon, o dŷ i dŷ, yn cael ei adrodd gyda blas gan ddyinion, gwragedd a phlant aullyth-yrenog, droain, y rhai na fedrant ddarllen isith cu hon dadau yn yr oes oleu hon. Yr wyf yn dweyd hyn er mwyn iddynt gwylyddio a diwygio, os dygwyrddant glywed rhyw un yn darllen fy ysgrif.

Yn awr dangosaf i chwi pa fodd y gwnawd y darluniad gwyrgam, ffaidd ac atgae. Mae yn hysbys i chwi, Mr. Golygydd, fod dau hen-will a gyfanoddwyd gouyf wedi gwrandio y Parch. T. Edwards yn pregethu wedi ymddangos yn Seren Gorphenhaf, tu dal. 156; ac ar yr un tu dalen englyn i Uffern, o gyfan-soddiad Dewi Wyn, ac am yr hwn y dywedid ganddynt mai William Owen yw yr awdwr! A welwch chwi, Mr. Gol., y fath alluocedd treiddgar sydd gan fechgyn y gorllewin? a chredwch mai nid ychydig o'r tylwyth uchod sydd yn yr ardal hon; ond yr ydym yn byw mewn gobath y dysgw well moesau o ddi-pyni beth, trwy fod eich Seren oleuwych yn tywynu arnom, a'r Cyhoeddiadau Cymreig eraill yn mynych ymweled a ni; ac os cawn y fraint o lwyr ymroddi i ddysgu darllen yn dda, rhoddwn farwel i gerdded tai, i siarad gwrrachaid chwedlau, am Jack o' Lantern, Gwrrach y Rhifyn, tylwyth tŷg, y Goblin, a canwyll gorff, &c., a byddwn ddoethach na rhuthro yn fyrbwyll i faru ysgrifau neeb, a'u cam-ddarlunio yn ol ein mympwyan, a thrwy hynny y mogir cenfigen, yr hon sydd yn awr yn ddigon i osod y cyfan o'n hamgylch yn benben.

"Daw'n gwaredo rhag ymroddi
I ddweyd rhyw goegol cyfrwys oes,
Yr hyn nad yw yn dda i ddyinion,
Ac yn groes i drefn gras;
O diwygiwn, &c.
Daw ein tymbor byr i ben.

Pittsburg, Gorph. 21, 1849. AB GWILYM.

Y BEDWARYDD O ORPHENHAF, 1849, YN Y GREAT WESTERN.

CYFARFYDDODD yr Yegolion yn eu gwahanol gapeli am naw o'r gloch y boreu; a daeth yr Yegol Sainig i gyfarfod a'r Yegolion Cymreig, a gorymdeithiwyd i gapel yr Henaduriaethwyr, pryd y dechreuwyd yr oedfa trwy weddi gymhwysiadol gan Mr. John Morse; yna darllenwyd Dadganriad Annibyniaeth y Talaethau Unedig, gan y Llywydd, J. B. Curtis, Ysw., prif oruchwyliwr y gwaith haiarn: yna traddodwyd areithiau gan y Peirch. D. E. Bowen, H. Powell, a D. Davis. Cynnalwyd cyfarfod hefyd yn nghapel y Beddyddwyr yn yr hwyr, pan yr areithiwyd ar yr Yegol Sabbathol, gan D. Davies; ar Ddirwest, gan H. Powell; ac ar Undeb Cristionogol gan D. E. Bowen. Yr oedd yr areithiau yn fywiog a'r canu yn soniarus, fel y gallwn ddywodedd i ni dreulio ein huchel-wyl efo ddyrdordeb neillduol.

DELTA O'R DEFFRYN.

Ymddengys y rhan gyntaf o areith y Parch. D. E. Bowen yn y rhifyn nesaf. Yr oedd yn rhy ddiweddar i'r mis hwn, beb gyfragu ar derynau yr heoesion.—Goz.

CYFARFOD ACHLYSUROL YN POTTSVILLE.

GORPH. 8, 1849, cyunaliwyd cyfarfod achlysurol gan yr Annibynwyr yn Pottsville, i'r lyben o sefydlu y Parch. Wm. J. Jones, gynt i Utica, yn weinidog ar yr eglwys yn Pottsville a Belmont.

Dechreuwyd y cyfarfod am ddeg o'r gloch trwy ddarllen a gweddio gan y Parch. Thos. Jones, Tamaqua; yna darllenodd y Parch. E. E. Williams, Minersville, alwad yr eglwys i'r Parch. W. J. Jones, a rhoddwyd arwydd gan y brodyr o'r ddwy eglwys eu bod yn eiddewis yn weinidog iddynt: gofynwyd arwydd gan Mr. Jones os oedd ef yn foddlon cymeru y gofal y ddwy eglwys, ac yntau a ddangosodd ei fod yn cydsainio a'u galwad, a'i fod yn benderfynol yn ei foddwl i wneud ei oren i haaf ei swydd trwy gymhorth ei Dduw.—Yr Arglwydd a'ch llwyddo anwyl frawd yn mhob peth sydd dda. Pregethodd y Parch. E. E. Williams siars y gweinidog, oddiwrth 1 Cor. 3. 9; a'r Parch. Daal, Daniels, o Jeansville, a brgethodd ar ddyledswydd yr eglwys, oddiar 1 Thea. 5. 12, 13.

Dechreuwyd y cyfarfod dau o'r gloch trwy ddarllen a gweddio gan y brawd Richard Edwards, Pottsville, (B.); ac yna pregethwyd gan y brodyr Williams, oddiar Dat. 2. 18. a Daniels, 1 Cor. 15. 36, 37.

Y cyfarfod chwedd yn yr hwyr a ddechreuwyd trwy ddarllen a gweddio gan y brawd Thomas Davies, o Minersville; yna pregethodd y Parch. Thomas Jones, Tamaqua, oddiar Eph. 4. 3; a'r Parch. Wm. Morgan, Pottsville, (B.) Luc 14. 22.

Yr oedd yn wyddfodol heblaw y pregethwyr a enwyd uchod, y Parch. E. B. Evans, hon weinidog y lle, a'r brawd Richard Edwards, Minersville.

Cawsom gyfarfodydd da neillduol. Cafodd y gweinidog rwyddineb rhagorol i droethu y geahadwri. Gobeithiwa y bydd i'r dweyd a'r gwrando i dueddbynu i roddi y gojoniant i Dduw a lles i lawer o bechadurid.

DAVID E. GRIFFITHS.

AGORIAD ADDOLDY.

Sabbath, Gorph. 15, a'r dydd canlynol, cyunaliwyd cyfarfod i agor addoldy newydd yr Annibynwyr Cymreig yn Tamaqua. Yr oedd y brodyr Williams, Minersville; Jones a Phillips, Pottsville; Daniels, Jeansville; Parry, Old Mines, ac eraill, yn gweinyddu ar yr achlysur.

OLWYN RHYFEDDOL.

Mae yr olwyn swyaf (mae'n debyg) a wnaud erioed yn y wlad hon, wedi ei chastio yn ddiweddar yn ngwaith haiarn Brady's Bend. Mae'n pwyso yn agos i bumtheg tunnell; wedi ei gwneud ar un toddiad, ac yn mesur ugain troedfedd o dryfocur. Hon yw y "fly wheel" ar gweithio peiriansau y rolling mill. Mae'r olwyn hon wedi cael ei gwneud yn gyfan-gwbl gan Gynry, sef Mr. Jones, y

prif-foulder, yn cael ei gynorthwyo gan Mr. Vintin. Mae hyn yn enwogwydd mawr i'n cenedl, fod meib Gwalia yn gwneud y fath orchestwaith yn myd y Gorllewin.

YSGOL SABBOTHOL YR AIL EGLWYS O FEDYDDWYR CYMREIG YN UTICA.

MA. GOLYERD.—Yr ydym yn bwriadu hysbysu i'n cyd-deithwyr ein bod yn parhau o blaid yr Ysgol Sabbathol hyd yma; a Duw pob gras a fendithio ein hymdrechion.

Llafur yr Ysgol hon sydd fel y canlyn am y tri mis diweddaf, o Mawrth 18, hyd Mehefin 17:—Arolygydd, 1; Yagrifenydd, 1; Athrawon, 4; canolrhif, 21.

Adroddwyd. 46 o bennodau; 1068 adnodau. Wm. Thomas, Yagrifenydd.

GENEDIGAETHAU.

Yn Abernigr, Mehefin 20, 1849, priod Mr. John Rowlands, ar fab. Gelwir ei enw ef Thomas.

Yn Hueblyville, swydd Schuylkill, Meh. 5, Catherine, priod Mr. Nathaniel Griffiths, ar fab. Gelwir ei enw ef Thomas.

PRIODWYD—

Yn Pittsburg, Mehefin 12, 1849, gan y Parch. Wm. Owen, Mr. Richard Thomas, a Meis. Elisabeth Foulks, eill dau o'r ddinas uchod.

MARWOLAETHAU.

Gorph. 11, yn North America, ger Pottsville, yn 29 oed, Mrs. Mary Davies, priod Mr. Jenkin Davies, wedi cystudd trwm a pharhaol dros ddwy flynedd. Gwnaed pob ymdrech ag oedd yn alluadwy ar ei rhan gan ei phriod a'r meddygon, er atal ei chlyfed yn ei effeithian dinystriol, ond y cwbl yn y diwedd yn afluwyddiannus; ond y mae gan ei phriod, ei pherthynasau, ei brodyr a'i chwiorydd crefyddol, ac eraill, yr hyfrydwch o greu fod iddi dŷ nid o waith llaw tragwyddol yn y nefoedd, pan oedd ei dsaerol dŷ yn cael ei ddatod. Claddwyd ei rhan farwol yn yml capel y Bedyddwyr, (lle yr oedd yn sefod,) ar brydnawn y dydd canlynol i'w marwolaeth, pryd y cynnulfodd tyria luosog o'i chydwlwyr i weinyddu y gymwynas olaf iddi, sef gosod ei chorff yn mhriddeiliau y dyffryn. Y mae ei phriod a dan o blant yn galaru eu colled ar ei hol. Gweisyddwyd ar yr achlysur gan y Parch. Wm. Morgan.

Yn Pittsburg, Pa., ar y 16eg o Fehefin, yn 42 mlwydd oed, o'r *Asiatic Cholera*, (tebyg id.) Mr. Eoss Harris, priod Mrs. Mary Harris, o Zanesville. Mab ydoedd Mr. Harris i Mr. John Harris, o blwyf Llandybie, swydd Gaerfyrddin, D. C., yn yr hwn le y treuliodd y rhan foreuol o'i oes; ond symadodd i Morthyr Tydvil pan yn ieuango: yn y lle hwn y priododd â Mary Price, merch i Thomas a Margaret Price, Sirowy; a buont byw yna hyd ei symadid i America, yr hyn a gymer-

dd le yn 1845. Ar ol mudo i'r wlad hon, reuliodd yehydig o amser yn Mount Savage, Md.; ac oddi yno symudodd i Sugar Creek, lle y daeth ei anwyl briod a'i blant ato ar ei ol o Gymru, ac yno y treuliasant yn agos i bum' mlynedd o amser. Symudasant oddi-yno i'r lle hwn; (Zanesville, Ohio,) yr haf diweddfaf; ac ar yr 8fed o Fehefin cymerodd daith i Pittsburg, Pa., ac vno y cafodd ei daro gan y Geri Asiaidd, yr hwn haint sydd yn tramwy mor arswydol trwy y wlad yn y dyddiau presennol, fel na bu byw ond ychydig oriau, yn ol yr hanes a gawsom oddi-yno. Bu farw ar y 16eg o'r mis a nodwyd, a chladdwyd ef yr un dydd yn mynwent y Methodistiaid ar yr Hill, ger Pittsburg, gan adael gwedd w a phedwar o blant i alaru ar ei ol, er, ar hyny o bryd, yn anwybodus o'r amgylchiad galarus.

Hefyd, yn Zanesville, Ohio, ar y 23ain o'r un mis (Mehefin), Mary Ann, merch y Rees Harris uchod a Mary ei wraig, yn 1 flwydd, 4 mis, a 23ain diwrnod oed. Claddwyd hi y dydd canlynol, sef y 24ain, pryd y gwnaeth y brawd L. N. Lewis amryw sylwadau atob-ol i'r amgylchiad oddiwrth Heb. 9. 27; yna hebryngwyd ei chorff bychan i'r tŷ rhagderfynedig i bob dyn byw. Felly yr oedd y fam yn alarus o herwydd ei bod wedi claddu ei hanwyl blentyn yn absennoldeb ei phriod, ond mewn gobait o gael ei gyfeillach ef yn fuan idd ei chysuro pan mewn galar: ond och! yn y gwrthwyneb y bu—yn mhen ychydig ddyddiau, daeth y newydd i'w chlustiau a gyrhaeddodd ei chalonn, bod ei phriod hefyd wedi cael ei drosglwyddo i gyd o sylwedd. Tad yr amddiffaid a phriod y gwedd w-ona o ofalo am dani hi a'i thri phlentyn sydd eto wedi cael eu gadael yn myd y gorthrymderau, ac a'u cysgodo tan gysgod ei adenydd, hyd nes yr elo yr afwydd heibio, ac a rodde ras iddynt i ogoneddu ei enw yn ngwyneb troion dyrys Ebagluniaeth dynor, ac a'u hadd-aseo erbyn yr un amgylchiad cyfyng.

Eto, yn yr un lle, ar foreu y 13eg o Gorphenhaf, 1849, yn 43ain mlwydd oed, Mrs. Ann Jones, priod Mr. Thomas Jones, *mason*, o'r lle uchod. Merch ydoedd Mrs. Jones i Mr. William a Mary Davies, gynt o'r "Tŷ-gwyn," ger Caerdydd, D. C., ac yno y treuliodd y rhan foreuol o'i hoese, hyd nes yr ymunodd mewn priodas â Mr. Thomas Jones, o'r un lle, ac yno y buont yn preswyllo hyd nes yr ymfudasant i America yn 1845, pan y sefydlasant yn Pittsburg, lle y buont byw yn gysurus hyd yr haf diweddfaf, pryd y symudasant drachefn i'r lle hwn, (sef Zanesville,) lle y gorphenodd ei thaith yn myd y gorthrymderau. Bu ein chwae'r ymadawedig yn aelod rheolaidd gyda yr Annibynwyr yn Nghaerdydd am flnyddau, ac wodi hyny o'r un cyfnudeb yn Pittsburg; ond tua dwy flnydd yn ol, daeth yn aelod o eglwys y Bedyddwyr Neillduol yn y lle olaf, pryd y cafodd y fraint o gael ei chyd-gladdu â Christ yn y bedydd, a bu yn addurn i'w phroffes tra y bu byw, ac yr ydym yn credu ei bod wedi rhoddi ei henaid i gadw iddo er ye blynyddau. Tystiolaethodd ei fod yn abl

i gadw yr hyn a roddwyd ato, a bod ganddi *Brysur bys*. Prydnawn y dydd canlynol, ymgynnuliodd tyfa luosog o Gymry ac eraill i dalu y gymwynas olaf i'w gweddillion marwol, pryd y pregethodd y brawd L. N. Lewis yn gymhwysiadol i'r amgylchiad galarus, oddiwrth Gen. 23. 2. "A Sarah a fu farw;" ac yna hebryngwyd ei gweddillion i briddellau oer y dyffryn, lle yr erys hyd ganiad yr udgorn mawr, pryd y bydd i'r hyn a aeth i lawr i'r bedd yn llygredig gyfodi yn anllygredig; a'r hyn a aeth i lawr mewn am-march gyfodi mewn gogoniant. Gadawodd briod a thri o blant i alaru ar ol gwraig a mam daagnefoddu.

Yr eiddoch yn rhwymau cariad,

JOHN JAMES.

Zanesville, O., Gorph. 17, 1849.

Yn Carbondale, Pa. Mai 27, yn 60 oed, ar ol cystudd hir a blin, Job Fox. Ganwyd ef yn mhlwyf Llanfairbryn, swydd Gaerfyrddin, D. C. Mudodd i ardaloedd y gweithfeydd haiarn pan yn 20 oed; priododd yn 21 oed; a pharhaodd yn weithiwr sefydlog drws flnyddau yn ngweithfeydd Llanelli a Blaenafon. Yn y flwyddyn 1823, bedyddiwyd ef mewn cysylltiad â'r eglwys yn Ebenezer, Blaenafon, ar broffes o'i fydd yn Nghrist; a pharhaodd gyda chrefydd hyd y diwedd, a hyny yn ddigwmp. Madodd i'r wlad hon yn y flwyddyn 1842, a sefydlodd yn y lle hwn, hyd ddiwedd ei oes. Magodd deulu luosog o blant, a chafodd y fraint o'u gweled ol wedi ymsefydlu yn y byd. Gadawodd ein brawd wedd w llawer o berthynasau i alaru ar ei ol. Dranoeth, ymgasglodd tyfa luosog o'i gyd-genedl ac eraill i gludo ei gorff tua y bedd; ar yr achlysur gweinyddodd y Parch Wm. Richmond. Yr eiddoch, &c.

JOHN BOWEN.

Yn Pottsville, Gorph. 21, Ruth, merch Mr. Thomas W. Jones, yn 2 flwydd a 2 fis oed. Claddwyd hi wrth addoldy yr Annibynwyr yn Pottsville, pan y gweinyddodd y Parch. E. B. Evans.

Yn Eagle Hill, ger Belmont, yn 14 mis a 6 diwrnod oed, Owen, mab Rowland Hughes. Cludwyd ei weddillion i'r un gladdfa yn Pottsville, pan y pregethodd y Parch. Wm. J. Jones.

Torodd tân dinystriol allan yn ddiweddar yn Mauch Chunk.

Mae Father Mathew wedi derbyn groes-awiad mawr yn New-York a Brooklyn.

HANESIAETH DRAMOR.

FFRAINGC.

Ledru Rollin wedi galw sylw y gyneddeid at weithrediau y fyddfa Ffrengig yn neu gerllaw Rhufein, gan gyrru dwy cybudd-gwyn yn erbyn Llywydd y Weriniaeth a'r Gweiniogion, am droseddu y Cyfansoddiad Gwladwriaethol trwy y modd y dygasant y rhyfel Rhufeinig yn mlaen. Mewn casylodiad i hys arferid taith hynod cofn yn y Newyddiaduron Sosialaidd, ac anogid y bobl i ymbarotoi at ddwyn oddiamgylch chwildred arall, can byddai y cybudd-gwyn yn

cael ei dderbyn gan y Gynadledd. Nos Fawrth, terfynai y ddadl ar gynygriad Lledru Rollin, pan y gwrthodai mwyriafeth y Gynadledd gydyneio ag ef. Yn y canlyniad i hyn ymgynullai Nawroedd o bobl Paris yn dorffeydd, ac yn eu mysg fanteiodd y'r Gwarchawdlu Cenedlaethol, ac erbyn canol dydd Merchet, gwelid yn angenrheidiol galw y milwyr allan, a thrwy brydnoawn y dydd hwn yr oedd golwg gynhyrfus ar heolydd Paris, amryw floedd o'r bobl dan arweiniad blaenorïad y blaidd chwyldroadol yn furoio gorymdaith, ac o dri ugain i bedwar ugain mil o filwyr dan arfau o dan lywodraeth y Meseilywydd Changarnier, yn cael eu treftu i'w gwrthsefyll, a'u gwasgaru. Dechreuad y terfysgwyr gyfodi brygaerau mewn amrytia barthau o'r ddinas; ond trwy fod y milwyr yn parhau yn fyddllawn i'w swyddogion, gwaegerid hwynt yn lled rwydd. Yn y cyfwaser, y gynadledd a gynradwyai cynygriad i gyhoeddi Paris dan lywodraeth llwraidd, hyd oni adferid tawelwch yn y ddinas, y dydd lau, cymerwyd wyth o seolodau y gynadledd, y rhai a haenorent yn y terfysg, i ddalifa.

Trwy egnion penderfynol y lywodraeth dan yr amgylchiad hyn, gwaredwyd Ffrainc ar hyn o bryd rhag gwrthryfel arall, yr hwn, yn ol pob arwyddion, a gynnlluniasid yn fedrus, ac er cynhyrfu y bobl i ddwyn yr uchwy ym nlaen, y mae yn ymddangos eu bod wedi cymeryd achlysur oddiwrth ymyriad annoeth y lywodraeth a helynt Rhufain fel eagus: a medyllia llawer y bydd y methiant presennol yn wanychdod mawr i achos y "Gwerinwyr Cochion," fel e'u gelwir, ac yn gadarnhad i achos iawn drefn yn Ffrainc. Ond gobethiwa y bydd i'r Llywydd a'i Gynghorïad weled eu camyried yn ymyriad fel y gwnaethant a Gweriniaeth Ieuaneg Rhufain. I'r hyn e'u harweiniwyd ond oddi gan y dymuniad i ennill bodd "chefeingogaeth yr offeiriad pabsidd, y rhai ydynt yn hynod o gryfion a dylawedol yn Neheubarth Ffrainc, yn enwedig.

Penderfynid yn ei steddïad y Gynadledd Lywodraethol nos Iau, Mch. 14, trwy yfyrfaeth ddirfawr, bod i M. Ledru Rollin, ac ereill o blaenorïad y terfysgwyr, gael eu cymeryd i fyny dan yr achwyniad o gydfradwriaeth yn erbyn y lywodraeth.

Deallwn bod plaid Ledru Rollin wedi cetoio codi terfysg, a chynrychu gwrthryfel mewn parthau ereill o'r deyrnas, megis Lyons, lle y dywedir eu bod wedi meddiannu rhai o'r amddiffynfeydd. Ond ar y cyfan, y mae yn ymddangos fod y gwrthryfelwyr wedi cael eu ddirodd yn hollol yn y fyddin, ac yn ngrnyu y genedl hefyd. Y mae Ledru Rollin ar ffo, ac nid oeddïd yn gywybod dim o'i hanes yn Mharis yn ddiweddar.

RHUFAIN.

Mawr yr ymryson, yr ymfyddino a'r tywallt gwaed sydd gan lywodraethau y dddear yn awr, wrth ymdrechu ad-sefydlu y "dyn pechod" ar ei orsedd, fel pen gwladol a chrefyddol. Dywedir ei fod ynghylch symud o Civita Vecchia i Bologna, o fewn ei gyu-diriogaeth o dan nawdd yr Awstriaidd, fel y byddo gwell eagus i'r galloedd tramor ddarostwng ei bobl dano. Ond dywedir fod y Rhufeiniaid yn benderfonol na chaiff deyrnasu arnynt byth mwyach.

Y mae Ffrainc a'i holl egni yn ymosod yn ddyddiol ar y ddinas dragwyddol [Rhufain]—yn cloddio floydd mawrion o gwmpas er dyogelu eu milwyr tra yn ymosod, yn gwasod eu magnelau i lawr, a thanio brwd wedi bod, yn ol y cyfrif diweddar a welom, am 3 diwrnod. Llauer o balasan gwychieon o gwmpas y ddinas wedi eu diuystrio—laddfa fawr wedi cymeryd lle yn harod—magnelau Ffrainc trwy barhaus guro yn malurio muriau y ddinas. Y Rhufeiniaid yn benderfynol i wrthsefyll boh modfedd o dir—wrth y muriau, yn yr heolydd, ac yn y Senedd-dy. Mewn un ymgyroh cafodd llauer o'r Ffrangod eu ladd, a gofynwyd i'r Rhufeinwyr am srf-ettaliad [armistice] tra

fyddent yn claddu eu meirw; caniatosodd y Rhufeinwyr yn gymwys, fel gwroniaid. Cyhoeddiat y Maea-lywydd Ffrainc y buasai yn dechreu yr ornest drachefn dydd Lun; ond yn lle hyn ymosododd aruynt dydd Sul yn annyagwylledig, ac yn llwfradded iawn. Y mae hefyd wedi attal y dyfroedd o'r ddinas, gan ymdrechu fel hyn eu llwgu fyny; ond y mae yn Rhufain lawer o fynyonau gwych; pa un a fydd y rhai hyn y ddiagon i gyflawni eu hangenrheidiau ai peidïo? Y mae y Rhufeinwyr wedi anfon cyfardeb i'r milwyr Ffrainc fel hyn:—

"Filwyr Ffrainc! Gwyddoch eich sefyllfa eich hunain a ninau. Danfonwyd cenhadwr Ffrainc stoc (M. Lesepes) i gyflawni bwriad y lywodraeth gwnaed y cyngrair a ddanfonir i chwli gyda hwn; ond y mae eich cadfridog chwli, Oudinot, yn ei wrthwynebu:—y mae ef yn penderfynu i ymosod ar ein dinas oesol, ac i oesod môr o waed rhwng brodyr, y rhai a ewyllsient gofleidio eu glydd. A ydyw hyn yn ddiwng o Ffrainc? A fyddwch chwli yn gydranol o'r fath gyflafan dwyllodrus yn erbyn rhyddid? Atebwch trwy weithredoedd—yn fuan y bennir chwli a Ffrainc."

"EICH BRODYR O RHUFAIN."

Ond tra y mae y byddinoedd Ffrainc mor fyraig, a phenderfynol, a'u rhifedl gymmaint yn chwanaeg; eto, nid eiddo y cryf gw y rhyfel yn wastad; a dywed hanesion, fod tywmynau heintus (malaria) wedi tori allan yn y fyddin Ffrainc. Ni ryfoddem ni glywed fod cenhadwr y Goruchaf, fel yn achos yr Assyriad gynt, yn eu difa, obledig y traha, a'r anghyflawnderly mae y Ffrangod yn gyflawni yn nrolw, ddear a nloedd. Y mae y fath ormes anghydmarol wedi achosi cyffroad mawr yn Ffrainc ei hun—cythrwf a therfysg mawr—bron myned yn chwildroad newydd. Y mae yn lled debyg mai dyben Louis Napoleon yw darostwng gweriniaeth a chadarnbau brenhiniaeth, gyda golwg i sicrhau breniniaeth iddo ei hun rhag-llaw trwy gynorthwyr breninoedd ereill.

LLADFFA FAWR AB Y RWSSIAID GAN Y CIRCASSIAID.

Gwnaeth mintai luosog o Rwsiaid, dan arweiniad y Cadfridog Nestorof, gais ar basio trwy ran o Circussia heb eu cenad; a phan ddaethant i gyfyngle rhwng dan fryn, ymosododd o 4000 i 5000 o'r Circassiaid arnynt.—Yr oedd tua chanol Ebrill. Yn yr ymosodiad hwn colodd y Rwsiaid tua 3500 o wch; ac eucliasant. Ond yn Mai gwnaethant ail gais, a chymerodd brwydr waedlyd arall le, pan lwyf orchfygwyd y Rwsiaid, nes y taflent i lawr eu harfau er ffoi i achub eu heinioes. Costiodd yr ail ymgais iddynt gollu 3700 o'u gwyr; a'r Circassiaid a gludasant i'w hamddiffynfeydd mynyddig 160 o fagnelau mawrion, ynghyd a swm dirfawr o arfau a phylor, bwledi, &c.

TYWYSOGAETH CYMRU.

LLANLLWYNI.—Yn y plwyf hwn, yn agoel Gaerfyrddin, yr oedd un o'r enw Thomas Davies yn cadw ffarm o'r enw Cefarhaddlan Isaf; ar yr hen ffordd o Lanbedr i Gaerfyrddin. Ar ddydd Mawrth yn ddiweddar anfonodd ei blant henaf i ryw negeseon, yn fuan wedi hyn ymasodd yn ei saban gan dori ei wddf ag ellyn misiog. Yna torodd wddf ei wraig yr un modd, ac yn olaf ei wddf ei hoes. Oll yn farwol. Eiddgedd oedd yr achos.

CYMANFAOEDD.

MYNWY.—Boreu dydd Mawrth, am 10 o'r gloch, cyfarfuant y gweinidogion a'r cenhadon mewn cyhablledd yn y tŷ cwrdd. Dechreuwyd gan y Parch. S. Williams, Nantyglo, a dewiswyd y Parch. D. Ll. Isaac yn gadeirydd. Cafwyd ar ddeall yn mhllith cyfnewidiadau eraill, fod y Parch. John Davies, gynt o Lanhiddel, wedi cymeryd bugeiliaeth yr eglwys yn Siloam, Cwmbrian; y Parch. Thos. Evans, gynt o Bulah, wedi derbyn galwad oddiwrth eglwys Nebo, Penycæ; a'r brawd ieuang Wm. Bevan, pregethwr derbyniol yn Hermon, Nantyglo, a myfyriwr addawol yn Ngholeg Pontypwl, wedi marw.

Cariwyd y gwaith yn blaen gan y brodyr T. Bevan, Nantyglo; B. Ellis, Syrhowi; T. Evans, Penycæ; J. Jones, Goitre; W. Richards, Penyrheol; O. Michael, Blaenafon; D. D. Evans, Pontrhydrynn; E. Roberts, Rumn; E. Thomas, Bethel; B. Williams, Darenfelen; S. Price, Abersychan; F. Hiley, Llanwenarth; Rees Rees, Glasgoed; J. Edwards, Brynmawr; J. Rowe, Risceae; H. W. Hughes, Maesteg; W. Roberts, Salem, Blaenau; a W. Thomas, Pisgah.

Cynnwysa y Gymanfa hon 55 o eglwysi; 48 o weinidogion; 10 o bregethwr cynorthwyl; 12 o fyfyrwr yn Mhontypwl; 6181 o aelodau—cynydd o 371 yn ystod y flwyddyn; 800 o athrawon yn yr Ysgol Sul; a 5324 o ysgolheigion.

CAERFYRDDIN A CHEREDIGION.—Cynnalwyd y Gymanfa hon yn Ebenezer, Llangynog, Meh. 6 a'r 7, 1849. Gweinyddodd Williams, Llwyndafydd; Williams, Aberduar; Rees, Aberteifi; Davies, Llanrhystyd; Jones, Bulah; Roberts, Drefach; Lloyd, Penyparc; Jones, Pont-Henry; Thomas, l'earhywgoch; Jones, Cwmpedol; Davies, Dowlais; Jones, Tabernacl, Caerdydd; Hughes, Bethel, Llanelli; Jones, Llanybri; Spencer, Llanelli; Davies, Abertawe; Jones, Felisafel; Reynolds, Cylweli; Jones, Cwmselin; James, Soar. Rhif yr eglwysi, heblaw canghenau yw 67. Ychwanegiad y flwyddyn, 245.

DYFED.—A gynnalwyd yn Bulah, ar y 12 a'r 13 o Fehefin. Yn y cyfnewidiadau, sonir yn barchus am ymadawiad ein hanwyl frawd D. Williams, o'r Ffynon, i'r Americ, (yr hwn sydd yn awr yn fugal ar eglwys y Bedyddwyr yn Carbondale); D. Pugh, o Orsaf Penfro i Lundain; a J. Lloyd, Ebenezer, i Ferthyr. Ond er eu galar dwys a'u colled dirfawr, symudwyd y brawd anwyl a hoff, Ie, un o'r duwiolaf a mwyaf doniol, ac hefyd llafurus a llwyddiannus iawn, sef David Jones, o'r Felingaul, oddiwrth ei waith at ei wob. Byr fu ei dymhor. Nid cwbl naw mlynedd sydd er pan ddaeth i'r ardal; ond gwnaeth lawer mewn ychydig amser. Wm Phillips, o Athrofa Acerington, wedi ei ordeinio yn Tenby, &c.

Gweinyddwyd gan Morgans, Pontypwl; E. Davies, Treforris; Williams, Llangloffan; Thomas, Hwlfordd; Davies, Llangloffan; N. Davies, Cilfowyr; Davies, Tabor; Griffiths a Davies, Hwlfordd; Davies, Abertawe; Walters, Login, Williams, Aberystwyth; Davies,

Aberteifi; Rees, Martintwey, &c. Cynydd rhydd am y flwyddyn, 298.

NANTYFFIN, GLYNTAWE.—Cynnalwyd hon Mehefin 6, 7, 1849.

Pregethwyd a gweddiwyd gan y brodyr J. Jones, Sardis; L. Evans, Llangynidr; Richards, Penyrheol; B. James, Penycæ; Jones, Pantycelyn; B. Davies, Dyffrynclawen; J. Davies, Tabor; J. Jones, Crughywel; Price, Mæsyberllan; T. Jones, Castelluodd; Evans, Pontrhydrynn; Evans, Pontbreullwyd; Davies, Doleu; Evans, Aberhonddu; J. Jones, Merthyr; Williams, Soar; Brunt, Bwlchsarnau; Evans, Hirwaun, &c.

MORGANW.—Y gymanfa hon a gynnalwyd eleni yn Soar, Rymni, Mercher a Iau, Meh. 20, 21. Yn y gynadledd penderfynwyd cymradwyo yn galonog ymddyddig y brawd S. Edwards, a'r eglwys dan ei ofal, yn Soar, yn eu gwaith yn amddiffyn aurhydedd yr euwad trwy brynn capel Jerusalem, yn y lle uchod.

Pregethwyd yno gan Williams, Llangloffan; Lloyd, Ebenezer, Merthyr; Davies, Penysai; Evans, Hirwaun, Hughes, Llwyni; Williams, Cwmafon; Morgan, Aberafan; Evans, Bontfaen; Edwards, Casnewydd; Price, Aberdare; Davies, Abertawe; Thomas, Cilfowyr; Roberts, Tabernacl, Merthyr; Jenkins, Hengoed; Lewis, Dinas; Jones, Castelluodd; a J. Jones, Sion, Merthyr—oll yn Gymanfaeg; a J. P. Jones, Penybont; E. Davies, Treforis, a D. Jones, Caerfili, yn Saesnaeg.

CYFARFOD BLYNYDDOL LLANDEOFAN, MOR.

—Y cyfarfod hwn a gynnalwyd eleni ar y Llyn a'r Mawrth, y 28ain a'r 29ain o Fai. Y nos gyntaf, am 6, darlloedd a gweddiwyd y brawd B. Williams, Llyalleifiad; pregethodd y Parch. D. R. Jones, Llangefni, a W. Morgan, Caerbybi. Boreu yr ail ddydd, am chwech, pregethodd J. Roberts, Llanfyllin. Am 10, dechreuwyd gan T. Williams, Traethocch; a phregethodd D. Price, a B. Williams, Llyalleifiad. Am 2, dechreuodd y brawd T. Morris, Betheada; pregethodd Jones, Llangefni, a Morgan, Caerbybi. Am 6, dechreuodd E. Evans, gynt Myfyriwr yn Pontypwl; a phregethodd Price a Williams. Beruir mai dyma y cyfarfod goreu a gynnalwyd erioed yn y lle hwn o ran hyawdledd, symledd, a doniau y pregethwr, ac arwyddion helaeth o wena Duw arnynt.

CYFARFOD MISOL YR HEN GYMANFA.—A gynnalwyd yn Capel-y-fflu a'r Tabernacl, ar y Mawrth, Mercher, a Iau, Mai 1, 2, 3. Y pregethwyr—W. Richards, Penyrheol; D. Jevons; Price, Mæsyberllan; Davies, Llanelli; Evans, Llannau; Jones, Crughywel.

FURFIAD EGLWYS.—Cynnalwyd cyfarfod yn Capel Sion, St. Clears, dydd Iau, Mai 8, er corffoli y brodyr a ymgylfarfyddant yn y lle uchod yn eglwys, fel y gallant driu dyagyblueth a gweinyddu yr ordinhadau yn eu plith eu huanu. Hefyd, neillduwyd dau o'r brodyr i'r swydd ddiaconaidd. Gweinyddid gan Davies, Bwlchnewydd; James, Soar, Llwybendy; Thomas, Bwlchgwynt; Jones, Caerfyrdin; Williams, Ebenezer.

ARALL, yn Aberdulais, ger Castellnedd.—Yn mis Mawrth diweddaf y dechreuwyd achos i'r Bedyddwyr yn y lle hwn; yr oedd rhyw nifer o seoldau eglwys Castellnedd yn byw yma; a chafwyd lle yn suan i feddwl fod y nefoedd yn foidlawu i'r gwaith. Ac yn Mehefin cynaliwyd cyfarfod i gorffoli yr eglwys, a chyfrangoi o swper yr Arglwydd. Yr oedd tri o'r newydd cyn ymadael yu dweyd, "Awn gyda chwi." Y gweiniogion a gymerasant rhan yn y gwaith oedd Jones, Ynyfach; Morgana, Aberafan; Morgana, Trefor-is; Davies, Clydach.

ACORIAD AINON. Capel y Bedyddwyr yn Ystradgynlais.—Iau a Gwener, y 7fed a'r 8fed o Fehefin, agorwyd capel cyffus yu y lle hwn, pan y pregethodd amryw o weiniogion yr enwad; a chafwyd cyfarfodydd hwylus, gwlithog, a lluosog o'r dechreu hyd y diwedd.

ATROFA PONTYFYL.—Mai 30, cyfarfu amryw o hen ffyrwyr yr atrofa hon ac eraill yn ystafell yr ysgol, o dan gapel y Bedyddwyr Beisnig yn Mhontyfwyl, i gydyfrinachu am y dull a'r modd effeithiol i gryfhau y sefydliad, a sicrhau ei fanteision i uifer luosocach. Cymeryd y gadair gan y Parch. F. Hiley, Llanwauarth; ac aneithwyd y cyfarfod gan amryw o frodyr yn wresog, ac addawodd amryw ddyblu eu tangrifiadau at yr atrofa y flwyddyn hon. Cafwyd addewidion am tua 40p. Addawodd Mr. Conway hefyd 50p. er cynorthwyo yr eglwys i gynnal 12 o ffyrwyr yu y sefydliad eleni.

ABRHAU.—Mehefin 17, y defnyddiwyd am y waith gyntaf, y Bibl Dwy-ieithawg a anrhegwyd gan Mr. Daniel Davies, masnachwr, Cae Harris, Dowlais, at wasanaeth eglwys Hebron.

PRIODASAU.

Yn Nghapel Sion, Merthyr, gan y Parch. J. Jones, gweinidog, a cherbron D. Lewis, cofrestr-ydd, Mr. Peter Evans ac Ann Thomas, y ddau o Aberaman, ger Merthyr.

Mai 12, gan yr un, D. Morgan, a Margaret Morgan, y ddau o Lanfabon.

12, Gan yr un, D. Jones a Margaret Rees, y ddau o Ferthyr.

12, Yn yr un lle, Morris James a Sarah Evans, y ddau o Ferthyr.

23, Daniel Davies ac Eliza Richards, y ddau o Dowlais.

29, J. Edwards a Mary Evans, y ddau o Lanfabon.

MARWOLAETHAU.

Ar y 3ydd o Fehefin, 1849, o'r Typhus Fever, y Parch. D. Jones, Felinganol. Dechreuodd yn foren yn ngwinllan ei Arglwydd, a gweithiodd yn ddiwyd a deheu tra yr oedd yn ddydd; a chyn i'w haul gyrhaedd i'w gyhadedd yn iawn, cafodd ei ryddhau gan ei Feistr o wasanaeth y fuchedd hon, a'i godi i uwch cych o fodolisoeth a gwasanaeth—yn

nes i'r orsedd. Y mae cymanfa Dyfed wedi cofnodi ei farwolaeth gyda dwysder gweddus. Erys argraff ei bregethau grymus, ei fuchedd elfenglaidd a'i ysbryd mwynaid ar gof y to presennol tra ffont, lawer o bonynt. Y mae yr eglwys, yr ardal, te, a'r Deheudir oll mewn galar dwys; y Pen-bugail a ofalo am yr eglwys, ac a nertho y brawd teilwng sydd yn aros.

Ar y 28ain o Fai, yn nhŷ ei dad-yn-nghyfraith, Mr. Williams, Lledrwr, Caerfyrddin, y brawd teilwng a gobeithiol John Saunders Hughes, yr hwn a fu yn weinidog ffyddlon am rai blynyddau yn *Mount Pleasant*, Abertwy. Cychwynodd ei latur gweinidogaethol yn foren, yr hyn a gyflawnodd gydag aidd a diwydrwydd mawr, er cael ei ddiagonaloni yn sawr gan afiechyd a gwendid corfforol am flynyddau. Gyda y gobeithion tecaf o ddefnyddioldeb, gwyrwodd ei ieched y machludodd ei haul tra ydoedd eto yn ei ddydd. O'i fabandod yr oedd yn neillduol am ei dduwiolfrydigrwydd a'i rinweddau. Yr oedd ei duedd yn rhydd, goneat, rhwydd a haelionus. Fel gweinidog yr oedd yn gwbl ymroddedig i'w waith, ac hoeliedig wrth ei ddeudell. Y mae galar dwys gan ei wraig ymddiad ac amryw eraill ar ei ol.

Yn y Tycoch, ar y 3ydd o Fai, 1849, yn 72 mlwydd oed, John Lewis, pregethwr cynorthwyl perthynol i'r Bedyddwyr yn Rhyd-wilym. Cafodd ei fedyddio pan yn 17eg oed, gan yr Parch. Gabriel Rees, yn y flwyddyn 1876; dechreuodd bregethu pan tua deg-angain oed; ac wrth ystyried ei fanteision rhagorai ar lawer; yr oedd yn meddu yn dra helaeth ar dawn o ganu, fel y clywid ei lais braidd yn seinio yn uwch na neb braidd yn mhob cynulleidia yr elai nag eraill. Y fath ydoedd fel y dywedodd un mai y pleser mwyaf a gafodd mewn cymanfa unwaith, ydoedd 'clywed John Lewis yn canu' Hefyd, yr oedd yn ymdrechgar gydag achos yr Arglwydd. Ni welid ei le yn wag un amser pan allai fod yn bresennol yn y moddion.—Gadawodd ar ei ol weddw; ni fu iddynt blant; dymunem iddi fwynhad o addewidion yr Arglwydd.

Dydd Mercher, y 9fed o Fai, y brawd amwyl John Nicholas, seold a diacon yn nghapel Sion, Merthyr, yn 66 mlwydd oed. Cyn ei droedigaeth yr oedd yn ddyd lled annwyl, ond wedi hyn ni bu neb erioed yn fwy dychlynaidd a pharchus o grefydd Crist. Bedyddiwyd ef yn y flwyddyn 1811, gan y Parch. L. Lewis, pan oedd yn 28 mlwydd oed. Yr oedd yn ddyd o wybodaeth helaeth yn yr yegrythyrau, ac o ddeall cryf yn mhethau teyrnas Crist; medrai ddoberthu rhwng yr us a'r gwenith—rhwng y gwerthfawr a'r gwael. Yr oedd ei feddwl wedi ei orlonwi ar brydian a gorfoledd pan yn gwrando ar y weinidogaeth am Waredwr i bechadur enog a thruenus. Yr oedd yn ddyd cryf o gorff yn ei ddyddiau goreu; yn weithiwr caled, ac yn ddiwyd. Bu yn yswydd ddiaconaidd tua 8 mlynedd. Yr oedd yn weddiwr taer, ac o ddonian gafaelgar. Dyoddefodd gystudd yn dawel a dirwngach; ac arwyddion weithiau

pan yn ymddyddan a'i gyfeillion crefyddol fod ernochwant ymlatodd a chroesi yr afon, a'i fod wedi ei ddiwyfod oddiwth y byd.

Yn Llanelli, Mawrth 27, ar ol hir gystudd, yn 42 oed, Mary, gwraig Ebenezer Parry, o waith haiaru Clydach. Cafodd y chwaer hon ei derbyn yn aelod o eglwys Llanwenarth pan yn ieuangc; a chafodd y fraint o sefyll yn wrol o blaid crefydd Crist tua dwy flynod ar ugain, a diau ei bod wedi ei symud oddiwth ei gwaith at ei gwobr. Gadawodd briod tyuer a thri o blant bychain i alaru ar ei bol.

Yn Nghwbran, Mawrth 29, y chwaer Margaret Williams, yn 81 mlwydd oed; sef gweddwr y diweddar William Williams. (Gwilym Benwyn), a mam y Parch. B. Williams, Daranfelen. Bu yn aelod gyda y Bedyddwyr am y tymbor hirfaith o 50 o flyneddau. Dechreuodd yn foreu, a pharhaodd yn ffyddlon hyd y diwedd. Dyoddefodd gystudd trwm yn addfryn ac smyneddgar iawn, ac mewn ymstyngiad i ewylllys Daw.

Yn Nghwmsaeybren, ar y 4ydd o Fehfin, yn 74 mlwydd oed, Mrs. Davies. Yr oedd yn un o'r gwragedd hawddgaraf, moesolaf, a chrefyddolaf, ac eto heb broffesu, ag a feddai Cymru. Yr oedd ynddi ael a chariad mawr dros grefydd a chrefyddwyr da—ni welai ddim yn ormod i wneud er eu mwyn, ac sml y cwynai yn ei chystudd hirfaith na buasai wedi listio dan faner Iesu yn weithredol.— Cafodd godwm er ys tua dwy flynedd yn ol pryd y torodd ei chlun, yr hyn a'i caethiwodd i'w gwely byth wedi hyn; ond er iddi ddyoddef llawer ni ddirmygai gerydd yr Arglwydd, ac ni rwnachai dan alluog law Daw; ond ymstyngai yn addfryn fel plentyn wrth ei draed, gan ddysgwyl wrtho yn ddyfal, hyd oni ddaeth ei chyfnewidiad.

Mai 21, yn Aberdulais, awydd Forganwg, cymerwyd y chwaer anwyl Margaret, gwraig Morgau Jones, ymaith yn dra dirybudd gan y Cholera, yn 3^{ain} oed. Ond nid oedd yn ofni aiwed y glyn.

Nos Lun, Meh. 18, Mary Jones, Nantlawr-eg, gwraig Jones, yr heuaf o ddiaconiaid eglwys Bethania, Clydach. Yr oedd wedi dechreu crefyddau yn ieuangc, ac a barhaodd yn ffyddlon hyd y diwedd. Yr oedd yn iach prydawn y Sabboth, ond gwiwodd gan rym y Cholera. Hi yw y cyntaf a fu farw o'r dolur yn yr ardal, er fod tri neu bedwar wedi en taro ganddo.

Mehefin 20, John Davies, Nantmilwr, wedi ei daro yn glaf y boreu blaenorol. Yr oedd yn aelod o eglwys Salim.

NEWYDDION GYDA YR "EWROPA."

Y mae agwedd druenus ar Iwerddon—y dyoddefidau yn aml, a miloedd yn trengu, heb un ymwared. Yn Llundain gwneir tansgrifid i gynorthwyo yr Hungariaid, at yr hyn y tansgrifid wrth y miloedd.

Y mae Jenny Lynd yn bwriadu ymwaed â'r Unol Daleithau yn fuan. Y mae hi wedi

canu gwerth rhagor na deuddeg mil o hunnau at achosiwn elusenargol o fewn y ddau fis diweddar.

Y mae y lywodraeth yn prysur gwtogi traul y llynges. Ymddengys bod ofu Cobden o flaen eu llygnid.

Y mae Cymdeithasan Diwygiad traul y deyrnas yn lluosogi. Ffurfiwyd un yn Llundain yn ddiweddar, o'r hon y mae Syr Josua Walmesley yn gadeirydd. Ffurfiwyd un arall yn Norwich, ac un yn Plymouth.

Parodd i'r laddfa fu ar blant tlodion trwy eu gosod i ofal y dyn yn Tooting, i'r Undebau yn Llundain benderfynu na ddylid eu gosod allan felly mwy.

LLONODRILLIAD ALAETHUS.—Hybysir ni o ddrylliad trwyadl y lloeg Americanaidd Charles Bartlett, William Bartlett, Llywydd. Dydd Mercher, Meh 24, tarawyd yn ei herbyn gan yragerfad "Ewropa," yr hon oedd ar ei thair h Gaerefrog-Newydd, tua thri yn y prydawn. pan tua 700 milldir o Cape Clear, ac yn nhen tair mnyd yr oedd wedi suddo, gyda 134 o'r dwylaw a'r ymfudwyr. Cymrod yr aiffawd le mewn niwl tow; ac er fod badau yr Ewropa wedi eu gostwng yn ddiwed, a phob ymdrech wedi ei wneud i achub y dyoddefwyr, methwyd sefyll ond 42 o fywydan allan o 176. Yr oedd y Cadben, yr ail-lywydd, a 11 o'r dwylaw yn mhlieth y nifer. Rhyddheir swyddogion yr Ewropa o bob bai yr achos; a dywedir yn uchel gan yr ymfudwyr anfortunnus am eu hymgais i achub eu bywydan hwy, a hyny trwy beryglu eu bywydan en hunain.

Gwnawd tansgrifid o £352 yn ddiwed gan fordeithwyr yr Ewropa i gynorthwyo y truenusion, at yr hyn y chwanegwyd £20 gan y swyddogion. Cynygiasant hefyd i gario yr holl ymfudwyr yn rhad o Boston i Gaerefrog Newydd. Yr oedd y Charles Bartlett yn rhwym o Lundain i Gaerefrog-Newydd, ac ar ei bwrd 450 tunell o nwyddau heblaw yr ymfudwyr.

Yr oedd golwg obeithiol am gynhyrch a chynhauf toreithiog trwy y deyrnas.

Bwriadai y Frenias delu ymwelid â'r Iwerddon yn ystod mis Awst, ac yr oedd parotadau helaeth yn cael eu gwneud idd ei derbyn gyda bri.

RHUFAIN A FFRANGC.—Y mae yn ddrwg genym ddeall fod y Ffrangod wedi cymerwyd Rhufain, diwedd Mehefin; ond nid yw y Rhufeiniwyr gwrol i'w digalon er hyny. Y maent yn paratoi yn ddiwyd i chwaneu eu byddin a chyfarfod y gelyn eto. Y mae yr anfoddlonrwydd hefyd yn Ffrainc yn cya-yddu, a meddylir y bydd ar y lywodraeth hono ddigon o angen ei milwyr gartref oll yn fuan eto.

Yr HUNGARIAID.—Y mae yn anhawdd deall pa fodd y mae y rhyfel rhwng yr Hungariaid a'r Awstriaid yn sefyll yn awr; ond sicr fod Hungary wedi cael y gwaethaf, o herwydd nerth a lluosawgrwydd eu gwrthwyoebwyr, y rhai a gynorthwyr yn eu camwri gan y Rwsiaid.

Yr oedd Ledru Rollin yn Llundain.

*Beirdd 1844
Page 219-20.
Missing*

" NI WYR NI DDYSG—NI DDYSG NI WRENDY."

Y SEREN ORLLEWINOL:

NEW

GYFRWNG GWYBODAETH I HIL GOMER YN AMERICA.

· CYHOEDDEDIG GAN R. EDWARDS.

Cyf. VI.]

MEDI, 1849.

[RHIF. 61.

CYMNWYSIAD.

Homer,	197	Gwrthryfel yn Cuba,	215
Tlawd a chyfoethog,	199	Ymosodiadau creulawn gan yr Indiaid,	215
Englyn ar Rhagorfraint boddlonrwydd,	199	Canada,	216
Y Cyfaill Cywir,	200	Siryddiaeth swydd Schuylkill,	216
Darlith ar Annibyniaeth y T alsaethan		Goruchwylydd Camlasawl,	216
Unedig,	200	California,—Y Cholera,	216
Cân mewn dull o ymdiddau,	201	Cydyndeimlad a'r Hungariaid,	216
Gogoniant yr Eglwys,	202	Marchnad Caerofrog-Newydd,	216
Y canghenau,	205	" Philadelphia,	217
Amgylchiadau yn Nghorllewin America,	206	Tân yn Pittsburg—Father Mathew,	217
Pedwar tymhor bywyd,	207		
Llyfr Lywydd y Cymmrodorion,	208	Priodasau a Marwolaethau,	217, 218, 219
Gofyniadau at Atebia o barth llythyr- enau yr egwyddor,	209		
Y Meddyg J. T. Nicholas,	210	HANESIAETH DRAMOR.	
Yr ymgeiswyr am swyddau erbyn yr etholiad nesaf,	211	Frydain Fawr, Ffrainc, Rhufain,	219
Rum—pennillion i'w cyfieithu,	212	Llwyddiant yr Hungariaid,	219
Manion,	212		
Atebion i Ofyniad a Dychymyg,	212	TYWYSOGAETH CYMRU.	
Gofyniadau,	213	Bro Morgannwg,	220
Y Parch. Wm. J. Jones, Pottsville,	213	Y Fasnach Haisara yn Lloegr,	220
Pabyddiaeth yr Ymneillduwyr,	214	Ymfudiaeth,	220
Meirw enwog yn 1849,	214	Diwygied crefyddol,	220
Coleg Hamilton,	215	Corwen,	220
Easton, Pa.	215	Llanllyfai,	220
Cofiant Matilda Howells, Minersville,	215	Aberffraw,	220
		Marwolaethau,	220

POTTSVILLE:

[ARGRAFFWYD YN SWYDDFA G. WYNKOOP, 2 ARCADE BUILDINGS.
1849.

'A' T' E' I' N D' O' S' B' A' R' T' H' W' Y' R A' N D' E' R' B' Y' N' W' Y' R.

Derbyniwyd y mis diweddaf, heblaw a gyhoeddwyd yn y rhifyn hwn, Pennillion—Dydd y Fawr Ddiweddaf, cyfl. gan P.; Gofyniadau, gan Carwr Rbifyddiaeth; Darlith a draddodwyd ar Ddydd ein Hympryd Cenedlaethol, gan y Parch. D. E. Bowen; Gweddï y cybudd, cyfl. gan R. Thomas, Old Mises; Hen Gofion, gan Ll. Lewis, Pinegrove, &c.

Derbyniwyd y taliadau canlynol yn ystod y mis, (am 1849,) gan H. James, Bradford, \$5; W. Davies, Pottsville, \$1.

Hyderwn y bydd i'n dosbarthwyr wneud ymdrech i'n cynorthwyo y mis hwn. Gwelir fod y derbyniadan arianol yn fain iawn y mis diweddaf.

Yn awr yw yr amser i'r Cymry sydd heb fynegu eu bwriad i ddyfod yn Ddinasyddion o'r Unol Dalaethau i wneud hynny, (yn enwedig y rhai sydd yn berchen tai, tiroedd, neu unrhyw foddiant, &c.) ac eraill i godi eu papyrâu diweddaf, mewn trefn i bleidleisio yn yr etholiad nesaf. Dymunwn gyfeirio y cyfryw ag ydynt yn swydd Schuykill at ein cysaill a'n cydwladwr parchus Mr. Daniel E. Phillips, yr hwn sydd newydd ymsefydlu yn Pottsville, fel cyfieithwr, trwy ba un y gallant sicrhau hyn o beth yn y llys dyfodol.

Cyfarwydder y Gohobiaethau, (yn ddidraul,) *To the Editor of the Seren, Pottsville, Schuykill Co., Pa.* Y Taliadau idd eu cyfarwyddo at y Trysorydd, *Rev. W. Morgan, i'r un lle.*

HYSBYSRWYDD YN EISIAU, am JOHN WILLIAMS, [Puddler,] mab i John a Mary Williams, Pittsburg, gynt o'r Blaenau, ger Nantyglo, swydd Fynwy Y lle y clywsant ei fod ddiweddaf oedd yn Warren, Mass. Os bydd i'r llinellau hyn ddyfod o hyd iddo, neu rhyw un sydd yn gwybod am dano, dymuna ei rieni gael llythyr a'i hanes, wedi ei gyfarwyddo at Mr. *John Williams, Heater, care of Messrs. Lorenz, Sterling & Co., Pittsburg Iron Works, Pittsburg, Pa.*

Hefyd, am DAVID ABRAHAM. Daeth yma o ardal Merthyr; setydlodd yn nghymydogoeth Pottsville. Clywyd ei fod yn ddiweddaf yn Bloomsburg. Dymunir cael llythyr yn cynnwysu pa le y mae, wedi ei gyfarwyddo at Mr. R. R. Williams, Minersville, Pa., gan fod amgylchiadau neillduol yn galw.

Hefyd, am FREDERICK EVANS, *Mason*, a ymfudodd i'r wlad hon yn mis Awst diweddaf o Bontypridd, swydd Forganwg; a'r man diweddaf y clywais i ei fod oedd yn Baltimore. Os dygwydd of neu ryw Gymro arall ag sydd yn wybod pa le y mae wedi y llinellau hyn, byddaf yn ddiolchgar am llythyr, wedi ei gyfarwyddo, at *Morgan R. Davies, St. Clair, Norwegian Post Office, Schuykill County, Pa.*

Hefyd; am JOHN MILES, mwnwr; daeth i'r wlad hon er ys agos i 20 mlynedd yn ol, o Gendle, swydd Fynwy; bu yn aros yn ardal Pottsville dros amryw flynyddau. Clywyd ei fod yn ddiweddar tua 30 milldir o Brownsville, Ohio. Os bydd iddo ef neu rai o'i gydnebod ganfod y llinellau hyn, dymunir arnynt anfon hysbyrwydd am dano at ei berthynasau sydd yn awr yn y wlad hon. Cyfarwydder at David Jones, *Miner, Schuykill Co., Pa.*

Hefyd, am PETER DAVIES, a ymfudodd o'r Coed-duod, swydd Fynwy, tua 8 mlynedd yn ol, i swydd Schuykill, Pa. Gadawodd yr ardal hon oddentu tair blynedd yn ol. Cyfarwydder at ei ewythr, D. Davies, Cwmbwrla, i ofal Golygydd y Seren.

YN AWR YN Y WASG,

Y CRISTION MEWN CYFLAWN ARFOCAETH,

Neu y Llyfr rhagorol hwnw a elwir yn gyffredin LLYFR GURNALL, ac a gyhoeddir mewn rhwyd o ranau, hanner dolar y rhan; a daw y rhan gyntaf allan yn nechren Medi nesaf; a daw rhan allan bob deuth nes ei orphen. Anfoner orders am dano at y Cyhoeddwr, *Rev. Thomas T. Evans, care of Mr. E. E. Roberts, Seneca-st., Utica, N. Y.*

Mewn cyfariod ohwch-wythnosol a gynnalwyd gan y T. C., yn Enlla, swydd Oneida, C. N., rhoddwyd anogeth i'r Parch. Thos. T. Evans i gyhoeddi Llyfr Gurnall, gan eu bod yn barau bod angen am dano yn mhlith ein cenedl yn yr Unol Dalaethau; a'u bod yn addaw bod yn bleidlol i'w ddoebarthiad yn eu cymydogoeth. Afreidiol ydych arganmwyl y llyfr hynod hwn wrth neb sydd yn ei fedda; ond anogem bob Cymro sydd yn y wlad hon yn amddifad o hono i achub y cyfneudra presennol idd ei gael.

D. WILLIAMS, *Ysgr.*

Dymunwn bob llwydd i Mr. *Evans* yn ei anturiaeth glodwiw. Diau fod y gwaith yn wir deilwng o gefnogaeth a derbyniad pawb.—Gol.

DANIEL E. PHILLIPS,

ATTORNEY AT LAW,

SWYDDFA yn Market-st., un drws oddiwrth Second-Street, POTTSVILLE, PA.

Hysbys Mr. Phillips i'w gyd-ganeddi y Cymry, a'r Cyhoedd yn gyffredinol, y gofala am bob goruchwyliaeth cyfreithiol a ymddyriedir iddo, gyda pharodrwydd a fyddlondeb.

Pottsville, Medi 1, 1849.

O. DOBSON, Hetwr,

Centre-street, Pottsville,

A ddymunna hysbysu i'r Cymry yn yr ardal ei fod yn parhau i gario ei famach yn y blaen yn Centre-Str. garllaw Market-Street, yn y lle rhagdyweddoddi; a chan ei fod yn adnabyddus i amryw o honnynt yn barod, hysbysu y bydd i'r boddlonrwydd a roddodd iddynt yn barod sicrhau eu cefogaeth iddo. & Tylerau Isel a gwaith da.

MEDDYHINIAETH I'R AMSER DRWG

AMSER DRWG! Amser Drwg! Amser Drwg! Pwy sydd heb gael ei synu a'r soedd gyffredin! Wel! y mae yr amser yn ddrwg—nid oes amheuaeth am hynny, y peth a ddywedo pawb sydd sicr o fod yn wir. Y mae y rhai sydd yn dywedyd hyn yn ei delmio yn ddrwg.—Felly y mae gyda GEO. W. SLATER, teimlodd ei wrth amser yn ddrwg, a goeododd ei holl feddwl ar waith i ddyfeisio cynllun i'w wellhau. Llwyddodd yn hyn—trwy WERTHU AM BRISOEDD I ATYR YR AMSER—i ateb i hyn y gwaeth ei gynlluniau, a phrynodd lawnder o nwyddau gan y rhai sydd yn teimlo cymysat oddiwrth amser drwg a niannu, y rhai oeddent yn llawen i werthu am unrhyw beth. Y mae yn barod yn awr i werthu am brisoedd a syna y wlad—y fath na chlywyd son am dan-ynt erioed o'r blaen yn Pottsville. Nid ymfroft gwag yw hyn, ond feithiau diwyrall; ac os oes neb yn eu hamesu, gallant gael boddlonrwydd o'u gwirionedd trwy alw yn ei ystoddy, yr hyn a dry yn eiw ledynt hefyd.

GEO. W. SLATER.

Centre-st., Pottsville, Awst 29, 1849.

Y SEREN ORLLEWINOL.

CYF. VI.]

MEDI, 1849.

[RHIF. 61.]

HOMER.

Y mae Homer yn cael ei ystyried yn brif-fardd y Groegiaid, ac hefyd yn cael ei gyd-nabod fel pen-bardd y byd. Y mae ei waith barddonol yn enwog, nid yn unig fel gweddillion boreuaf o ddsygeidiaeth Roegaidd, hyd y nod y nesaf at Ysgrhythrau yr Hen Destament: ond hefyd fel y darlun egluraf o allu-oedd cryfaf synwyr ac amgyffred, pa rai a gyrhaeddodd y meddwl dynol erioed. Tebygol fod Hesiod a Homer wedi bod am gryn amser fel *saigolion*, heb neb ysgrifenywyr wedi eu canlyn am oesoedd lawer. Barna Herodotus, tad yr haneswyr, na fu barddoniaeth yn ngwlad Groeg cyn amser Homer; ond nid tebygol mai felly'r oedd; ond fod barddoniaeth yno cyn i'r pen-bardd wneuthur ei ymddangosiad; oblegid Homer ei hun a addrodda hanes y goep a weinyddwyd ar Thamyris, prydydd o Thracia, am feiddio dweyd y gwnai farddoni yn fwy campns na'r *Muses* eu hunain (Iliad B, llinell 594).

Pan oedd gwawr dysgeidiaeth Roegaidd yn dechreu tywynu, cymerodd chwyldroad le yn nbaheithiau Groeg, yr hwn a guddiodd y goleuni, a thebygol iddo ddiffoddi coffadwr-iaeth eu beirdd boreuaf, yr hyn, efallai, yw'r achos o'r anwybodaeth yn nghylch Homer ei hun. Bu gwaith yr anfarwol fardd, oddeutu 400 o flynyddan wedi amser eu cyhoeddiad cyntaf yn Ionia, cyn iddynt gael eu casglu yn gyfansoddiad cyssonol, fel y maent genym ni yn bresennol dan yr enwan Iliad ac *Odyssey*. Ychydig o barch a ddangosid i'r bardd pan y cyhoeddid ei farddoniaeth yn rhanau amherthynasol a'u gilydd: ond pan adfywiodd gwareidd-dra a dysgeidiaeth, ymddangosodd ei waith yn gyfansoddiad cyfan ac unddull. Hyn a berodd i gywreinarwydd y Groegiaid i chwilio'n fanwl yn nghylch ei henwog fardd; ond, o herwydd fod cymmaint o amser wedi pasio oddiar pan flodeuodd y bardd, nis gallasant gael gwybodaeth gywir yn ei gylch, ond gwneuthur yr ymadrech mwyaf i gasglu defnyddiau bywgraffiad o hono oddiwrth ryw draddodiadau am dano. Hyn a wnaethwyd yn y bywgraffiad o hono, a briodolir i Herodotus; a'r *Memoir* hwn yw sylfaen y byw-

graffiad a briodolir i Plutarch, ynghyd a phob hanes arall o'i fywyd.

Nis gellir gwybod fawram ei hanes personol oddiwrth ddim a ysgrifennodd ef ei hun; ond eto mae'n amlwg oddiwrth y gwroniaid a ddesgrifia, a'r synwyr-wersi a osoda yn eu genau, ei fod wedi ei gynhyrfu â theimladau mwyaf ardderchog gwladgarwch, a'i fod yn meddiannu rhuiaweddau clodfawr bywyd teuluaid.

Mae awdwr anadnabyddus ei fywyd yn dywedyd fod Homer yn Roegwr Asiaidd (Asiatic Greek), brodor o Smyrna. tref yn Ionia, yn Asia Leiaf. Enw ei fam oedd Crytheis, yr hon a gymerwyd yn glaf ar lan yr afon Meles, ac yno y ganwyd iddi fab, yr hwn a elwir oddiwrth yr amgylchiad hwnw Melesigenes, un wedi ei eni ar lanau yr afon Meles. Bu Homer yn cael ei ddwyni fyny o dan ddsygeidiaeth un ysgolfeistr o'r enw Pronopides. (Diod. Sic. Liber iii.) Ymddengys oddiwrth ysgrifeniadau y bardd, ei fod yn ymdelthydd mawr. Profir hyn oddiwrth ei ddesgrifiadau cywir a manwl o wahanol daleithiau Groeg. Mae y dull cywir yn mha un y dangosa arferion a moesau gwahanol wledydd, a chenedlaethau, yn profi gwybodaeth personol yn eu cylch. O herwydd y desgrifiadau bywiog a chywir a rodda o wahanol fanau, yn enwedigol Ithaca, barna yr enwog Mr. Bryant, mai yn Ithaca, ynys fechan o du'r De i Groeg, y ganwyd Homer, a'i fod yn desgrifio ei hun yn mherson Ulysses, a ffyddlondeb ei wraig, yn mherson Penelope, gwraig Ulysses, Beth bynag am wirionedd y dyb uchod, dywedir yn hanes bywyd Homer, iddo gael ei adael yn Ithaca, gan Mentis, y masnachwr, yr hwn a'i dygodd ar y cyntaf o Smyrna, ac a'rosodd yno am gryn amser, o herwydd y dyferwat yn ei lygaid: ac yno y cafodd ddefnyddiau at gyfansoddi yr *Odyssey*, gan un o'r enw Mentor. Mae ei wybodaeth yn nghylch Phoenicia a'r Aifft yn dangos ei fod wedi aros ychydig yn y ddwy wlad. Bernir fod Homer, tra yn yr Aifft, wedi dod yn wybodus o lyfrau Moses, o herwydd y tebygolrwydd a fodola rhwng y moesau a'r barnau a ddangosir gan Homer, a'r rhai a osodir allan gan Moses yn yr Hen Destament.

Mae yn debyg fod drychfeddylliau ac ymadroddion y Groegiaid Asiaidd i'w hystyried fel rhai o ddechreuad Patriarchaidd, mewn gwledydd nad oeddnt yn mhell oddiwrth eu gilydd. Bernir yn gyffredinol i'r bardd tna diwedd ei oes, ddyoddef oddiwrth y dyferwat yn ei lygaid, yr hyn a ddiweddodd mewn dallineb hollol; er hyny, nid oes un sail genym i derbyn tystiolaeth Paterculus, yr hwn a ddywed fod Homer yn enedigol ddall, yr hyn a wrthbrofir yn amlwg gan y wybodaeth eang oedd ganddo o ddynion a gwledydd, moesaun ac arferion, ynghyd a meithder ei gyfansoddiadau, lle nad oes yr awgrymiad lleiaf ei fod wedi ei eni yn ddall. Mae ysgrifennwr hanes bywyd y bardd yn dywedyd fod yr enw Homer wedi ei roddi iddo am ei fod wedi ei eni yn ddall (apo tou me oran): eraill a olrhainant yr enw Homer oddiwrth y gair *meros*, gair Groeg am *foddwyd*, am fod nod o'i genedliad anghyfreithlawn ar y ran hono o'i gorff. Proclus a ddywed iddo gael yr enw Homer oddiwrth y gair *omeros* (gwystl), am iddo gael ei roddi gan Smyrna fel gwystl, *er sefydlu cyngbrair rhydddynt â thrigolion Chios, ynys yn yr Archipelago, yr hwn sydd ran o For y Canoldir.* Ymddengys oddiwrth yr Awdl i Apollo, yr hon a briodolir i Homer, iddo dreulio y rhan olaf o'i oes yn Chios, lle y-casglodd lawer o gyfoeth; ac yno y dywedir iddo briodi, a ganwyd iddo ddwy ferch. Yn nghylch marwolaeth y bardd, nid oes genym un wybodaeth benderfynol. Plutarch a ddywed iddo farw o ofid; ond Herodotus a ddywed iddo gael ei gymeryd yn glaf yn Io, pan ar fordaith tuag Athen, lle y bu farw, ac yno y claddwyd ef ar lan y mor.

Gan nad oes genym fawr o wybodaeth sicr ynghylch Homer, tywysog y beirdd, efallai y byddai yn suddiol i'r darlennydd gael ychydig o hanes ynghylch y gwahanol dybiau o berthynas i amser a lle ei enedigaeth.

Er yn foreu, yr oedd dadleu mawr yn ngwahanol barthau Groeg ynghylch yr anrhydedd o fod yn lle genedigaethol yr anfarwol fardd. Yr ysbryd cydymgeisiol hwn yn eu plith fu yr achlysur o gyfansoddiad y pennill dwyfraich hwnw, lle yr enwir saith o'r ymgeiswyr a haerent mai yn eu plith y ganwyd y bardd:—

"Smyrna, Chios, Golophon, Salamis, Rhodes, Argos, Athenas.

Orbis de patria certat, Homers, tna."

Y rhesymau oedd gan y lleoedd uchod er cadarnhau eu gwahanol hawliau, ydynt yndre gwanaidd a dirym. Yn Calophon, nid oedd ond ysgol lle y dywedent fod y bardd wedi bod yn ddysegawdwr ynddi. Yn Io, nid oedd

ganddynt fel sylfaen eu haeriad ond ei fedd-faen ar lan y mor. Dywedir, fel y nodwyd o'r blaen, gan ysgrifennwr hanes ei fywyd, mai yn Smyrna y ganwyd ef; ac eto, mae yn dra hynod nad yw y bardd wedi son gair am y dref hon yn ei ysgrifeniadau. Fe ymddengys fod trigolion Smyrna wedi dangos diystyrwch mawr tuag at y bardd yn ei fywyd, yr hyn, efallai, oedd yr achos o'i ddytawrwydd. Fe ddangosodd y Smyrniaid swy o barch i'w goffiadwriaeth, ar ol iddo farw, nag un o'r lleill —yr oeddnt wedi gwneuthur cof-ddarnau o arian er anrhydedd iddo. Darfu iddynt hefyd adeiladu templ, a'i chyssegru i Homer; allsgasaant ddalw un Zoilus, am iddo wawdio a dystyru cyfansoddiadau y bardd. Strabo a farna iddo gael ei eni yn Chios, ond eto nid oes yr un prawf digonol mai yno y ganwyd ef. Er nad yw yn wybodus pa le y cafodd y bardd ei eni, mae yn sicr ei fod yn Roegwr Asiaidd, a thebygol mai o Ionia, un o dalaeithau Groeg.

Mae yr oes yn mha un yr oedd y bardd yn byw wedi achosi mwy o ddadlenueth na'r lle y ganwyd ef. Rhai a ddywedant ei fod yn gyfoed â rhyfel Caerdrois, yr hyn a gymerodd le 1484 o flynyddau cyn Crist; ac eraill a faruant ei fod lawer yn ddiweddarach. Rhai a ddywedant ei fod yn cydoesi â Lycurgus o Sparta, (h. y. 880 cyn Crist.) Cicero a ddywed, er fod ei oes yn ansicr, ei fod yn byw lawer o flynyddau cyn sylfaenu dinas Rhufain (B. C. 750.) Mae llawer o amgylchiadau yn ffafriol i'r dybiaeth fod yr *Iiad* a'r *Odyssey*, cyfansoddiadau Homer, o ddyddiad boreu; ac ar yr un pryd y mae genym brawf diymwad nad oedd y bardd yn llygad-dyst o'r amgylchiadau a'r dygwyddiadau a ddarlunias.— Fe ddywed y bardd nad oedd ef wedi canfod y pethau a ddarlunias, ond ei fod wedi clywed yn unig am danynt. *Iiad* B—486. Hefyd, ni a ganfyddwn yn yr *Odyssey* fod Homer yn galw yr afon Nile "*Egyptus*," neu afon yr Aiff, fel y canfyddir nad oedd enw yr afon wedi cyfnewid yn amser Homer, ond ei bod o dan yr un enw ag oedd *Moses* yn roddi arni yn yr Hen Destament. Mae yn naturiol i feddwl y buasai y bardd yn son am y dygwyddiadau a gymerasant le yn ganlynol i ryfel Caerdrois, rhwng yr amser hwnw a'i oes ef ei hun. Yn ol *Newton's Chronology* fe gwymodd Caerdrois 904 o flynyddau cyn Crist; ac yn mhen 80 o flynyddau wedi hyny, sef 824 cyn Crist, y mae dyddiad dychweliad yr Heraclidæ, hiliogaeth Hercules, y rhai a yrwyd ymaith gan Eurytheus, brenin Argos a Mycenæ, yn Groeg; ond yn y diwedd a ddychwelasant, a thrwy hyny cymerodd

chwyldroad le yn Peloponnesus, a'r talaethau o'r ta dehenol i Asia Leiaf. Er mor hynod oedd yr amgylchiad hwn mewn hen hanesyddiaeth; eto nid oes yr un crybwylliad am dano yn ysgrifeniadau y bardd. Y mae yn son yn aml am Hercules, ond nid cymmaint ag unwaith am yr Herclidaë, sef ei biliogaeth. Y mae Homer hefyd yn sylwi fod dygyddiadau diweddar yn rhagori ar yr hen, fel teatynau barddoniaeth, yr hyn nis gellai gyfeirio at ddiynstr Caerdroia, ar ol dychweliad yr Heraclidaë, &c. (Odyssey 1—251.) Oddiwrth yr amgylchiadau hyn, canfyddir i'r bardd gyfansoddi yr Iliad a'r Odyssey cyn dychweliad yr Heraclidaë i gymeryd meddiant o'r Peloponnesus, &c. Yr amgylchiad diweddfaf a nodir gan y bardd yw, dyfodiad gorwyrion Æneas i orsedd Troia. Mae hyn yn dwyn dyddiad yr Iliad oddeutu tair cenedlaeth ar ol rhyfel Caerdroia. Oddiwrth yr ystyriaethau hyn, gallwn gasglu fod Homer yn ei ogoniant oddeutu hauner y nawfed gan'r hif, yr hyn sydd yn hollol gyduno â dyddiad Herodotus, tad yr haneswyr, a flagurodd B. C. 444, ac y mae yn gosod Homer, tad y beirdd, 400 o flynyddau o'i flaen et—h. y., B. C. 344. Yn nechreud yr ail gan'r hif, mae yn debyg fod y Cristionogion yn ystyried Homer fel tad Paganiaeth. Dywedent iddo ffurfio chiwedlan flugiol oddiwrth ysgrifeniadau Moses, megys "Rhyfel y Cawri," (*War of the Giants*), oddiwrth hanes adeiladaeth Twr Babel, &c. Yr oedd addurniadau mwyaf gogoneddus ei farddoniaeth yn ymddangos yn wahanol i'r hyn ag oeddent o'r blaen—ystyrid hwynt yn awr fel hudoliaethau i ofergoel, ac fel cynnal-iaeth i'r cyfeillornadau oedd yn gymysgedig â hwynt: ond nid oedd hyn ond sel benboeth—y mae prydfethwch a gogoniant yn ysgrifeniadau'r bardd, y rhai sydd wedi anferwoli ei enw: a thra perhao barddoniaeth mewn bri, bydd yr *Iliad* i'r oesoedd a ddeuant yn gof-adael o gampus-waith yr Awen.—Yn ei ysgrifeniadau y gwelwn ffrwythau y dychymmyg cryfaf—y chwaeth melusaf, a'r gweithrediad ardderchocaf o eiddo galluoedd y meddwl.

J. S. HUGHES.

Cyfr. GRIFFITH JONES.
New-Philadelphia, Pa.

TLAWD A CHYFOETHOG.

Nid oes cymmaint o wahaniaeth ag y mae rhai pobl yn ei ddychymmygu rhwng y tlawd a'r chyfoethog: o ran rhwyg, ymddangosiad, a thyb, y mae yn wir wahaniaeth mawr; eithr o ran gwir ddisfyrwch a bodd-

londeb nid oes ond ychydig iawn. Y mae y ddwy bleid yn mwynhau yr un ddear i'w rhodio, yr un awyr i'w ansdlu, a'r un ffurfafen uwch en penau. Y mae bwyd a diod mor flasus i'r tlawd, trwy ei lafur a'i brinder, ag ydynt i'r chyfoethog, trwy ei ddanteithion a'r lawnder. Y mae y tlawd yn cael llawn cystal iechyd trwy ddilyn ei orchwyllion, ag y mae y chyfoethog yn ei gael trwy ei bleser a'i esmwythder. Nid yw angenion y tlawd yn rhoddi dim mwy o demtasiynau iddo bechu, nag ydyw ei olud yn roddi i'r chyfoethog. Y mae yr addewidion a'r manteision mewn perthynas i fywyd tragwyddol yn fwy ffafriol i'r tlawd nac i'r chyfoethog; i Cor. 1. 26—28; Luc 16. 19—23. Paham, gan hynny, y mae y thodion mor ausfodlon i'w sefyllfa hwy, a'r cyfoethogion yn uchel-dybbied cymmaint am eu sefyllfa hwythau? Hefyd, ni phery y gwahaniaeth, pa faint bynag ydyw, ond am ysbaid byr iawn o smser; canys yn y bedd fe fydd pawb yn gydradd; yn y nefoedd hefyd ni ddirmygir neb o herwydd ei fod yn dlawd pau oedd yn y byd hwn; ac yn uffern ni pharchir neb o herwydd y golud a fu yn ei berchenogi yma.

Gwelwn gan hynny mai nid y pethan sydd genym yn allanol yw yr elfenau a gyfansoddant ein dedwyldwch penaf yn y byd hwn; ond yr hyn sydd ynom, (os ydyw hefyd,) sef ysbryd boddlawu yn mha sefyllfa bynag y byddom.

ENGLYNION AR

RAGORFRAINT BODDLONRWYDD.

Boddlonrwydd buddiol iawnreddf,—ti ydwyf
Odiaeth eirwych iawnddeddf;
Rhagorwych, geinwch gynheddf,
A chu rodd oreuwych reddf.

Y sawl yn foddlon y sydd—ei fywyd
Gyfrifir yn ddedwydd;
Yma geir o'i magwrydd
Yn ei fwth anniddan dydd.

Y bwth tlawd yn ffawd hoff odiaeth—a geir
Dan ei gwar reolaeth;
Ni chawn yno achwyniaeth
Efo'r llwyd fara a llaeth.

Arweiniad i sawr dirionwch—beanydd
Yw baner ei helwch:
Arwyddion cywir heddwch
Yw hoff lais Boddlonrwydd flwch.

Plant hon yn rhadlon a rhydd,—yn hybwyll
Wynebant bob tywydd;
Hi gariai Job trwy'i gerydd
I wel'd ei ail olen dydd.

Er ymgais am fyd didramgydd—sywdeg,
Gosoder Hi'n arwydd:
Taened gwân yr Awen rwydd
Olynon rad Boddlonrwydd.

O'r Guladgarer.

Cyfr. LLYWELYN MONEAR.

Gerllaw Minersville, Pa.

Y CYFALL CYWIR.

Mr. Golt.—Yn gymmaint a'm bod wedi roddi darluniat byr o'r cyfaill gau, a hwnw wedi ymddangos yn y Seren er ys yn agos i dair blynedd, (sef rhifyn Medi neu Hydref, 1846); moddlywiwyf nad annerbyniol geuych fyddai braslun bychan o nodwedd iad y cyfaill gwir; ac os barnwch yr hyn a ganlyn yn deilwng o le yn rhyw gwr o'ch misolyn, yr wyf yn ei roddi at eich gwasanaeth.

Yn gyntaf. Y mae yn ymlwybro yn ofalus rhag trangwyddo neb: a bydd yn ddrwg ganddo pe dygwytai ddolurio teinlad ei elyn. Hefyd, nid yw yn gadael neb mewn eisiau pan bydd yn ei allu idd eu diwallu.—Cyfrifa ei dda, a bydd y cwbl yn dom achollod mewn cyferbyniad i serchwgrwydd a haelfrydedd ei gywir wir gyfaill.

Yn ail. Nid yw yn meddwl yn ddrwg am neb, a hyny o herwydd ei galon gariad-lawm. Nid yw yn ystyried nad yw pawb fel ef ei hun, yn ddiiniwed a diwyd, yn gwneud i eraill fel y carent i eraill wneud iddynt hwy.

Yn drydydd. Nis gall cyfaill cywir fod yn esmwyth pan yn gwybod fod rhyw yn yr ardal mewn cyfyngder a thralod; te, hyd y nod po byddai yn gwybod ei fod yn elyn iddo. Ni chwari ei dosturi oddiwrtho, ond yn hytrach rhoddai iddo yr hyn a feddyliai a allai ei esmwythau, ac ni chyfrifai hyny ond ei reasmol wasanaeth.

Yn bedwerydd. Y mae gwir gyfaill bob amser yn edrych am le i drugarhan a gwneuthur daioni; efe a gerdda o dŷ i dŷ yn ei ardal, a bydd ei galon wresog a didwyll a'i law yr un ffynud i helpio'r helbulus—dyddanu y galarus. Efe a feddyginiaethu a clywsfus—o dosturia wrth y tlawd, gan roddi elusen iddo—a goledda'r gweddwon, ac a fydd yn dad i'r amddifaid. Parcha bawb. Rhydd deyrned i'r hwn y mae teyrned yn ddyledus; mewn gair, nid yw yn ol o wneud ei hun a phawb o'i gydforddolon yn gyfurus, mor bell ag y byddo ei amgylchiadau yn caniatau. Bydded i ninau oll ymdebygoli iddo.

Pawb a garo'r cyfaill cywir
Sydd yn ddedwydd yn ei ddydd;
Oe gwna ymlwybro yn debyg iddo
Daw ei ran i fod yn rhydd
Rhag y dyllydd yn dŷfod.
Er rhyw dralod ddydd a ddaw,
Ar y culion gan gyfeillion
Fydd yn bruddlon yn eu braw.

Pittsburg, Gorph. 21, 1849. AS GWILYM.

DARLITH AR ANNIBYNIETH Y TALAETHAU UNEDIG;

A draddodwyd yn Sassenig ar y 4ydd o Orph. 1849, yn y Great Western:

GAN Y PARCH. D. B. BOWEN.

Mr. Llywydd, Foneddigesau, a Boneddig-
iaen.—Trwy nodded Dwyfol ragluniaeth wele
ni wedi ein harbed er ymgynnull at ein gil-
ydd i ddathlu ein gwyl gonedlaethol. Hon
arferied genedig yw colodi eu gwaredig-
aethau, a rhoddi teyrned o barch i relyw

hynafiaeth. Mae gan y Rhufeiniaid, eu Cae-
sars, y Groegiaid eu Alexander, y Gwydd-
elod eu Patrick, a'r Cymry eu Dewi. Ond o'r
holl ddyddiau a peillidwyd at amgylchiadau
llywodawli, y bedwarydd o Orphenaf, yn y
ffwyddyn 1776 yw y mwyaf pwysig, dyddor-
awl, a haeddglod. Er fod tair-ar-ddog a
thrugain o ffynyddoedd wedi eu rhifo efo yr
oesau cyn y dylw, a'r rhai'n wedi rhoddi
cynifer o chwyldroadau heulawg er pan y
cymerodd yr amgylchiad pwysig le, eto, n'd
yw egluriad amser, esboniad blynyddoedd,
a phroffid agos un ganrhiad, ond wedi cadarn-
han a sefydla gweithrediadau ymarferol yr
hyn ag oedd y pryd hwnw mewn cyflwr
ardremiol.

Dyma'r dydd y gwawriodd gwaredigaeth
lywodawli y teyrnasoedd—dydd y sydd yn
ffurfio cyfnod newydd yn lochres y teulu
dynol. Mae teyrnwyr a gormeswyr yn ed-
rych ar y dydd hwn gyda lliad a chynddar-
edd, oblegyd yma canfyddant elfenau ar-
weiniol eu cwymp, a theithi diymwad eu
dinystr. Mae dylanwad gweithrediadau y
dydd hwn wedi eu teimlo, gydag awurdod
swynol yn y blynyddoedd diweddf hyn yn
Ffrainc a'r Ital, ac oddi yno bydd eithaf y
ddaeaf.

Gyd-ddinasyddion, mae genyf dostyn da
yma heddyw, ond cydnabyddwyf fy anallu
i wneud cyfawnder a'r pwng; pwng a
gafodd sylw manylgraff ein gwladgarwyr a'n
gwroniaid, ein hasbrawon a'n llenyddion.
Yma diysyddwyd galluoedd y fath gymer-
iadau dwfnddyg a Hancock a Franklin, &c.
Ond ymdrechwn osod gergwydd y gynulleid-
fa deithi rhygilyddus y Dadganiad a ddarllen-
wyd gan ein hanrhydeddus Lywydd.

Yn gyntaf. Sylwch ar ei rhygilyddiant
allanol. Nid cynhyrch nwydau gwylltion a
ffrwyth menyddiau gwelion, ac effaith han-
anoldeb wirion, yw y Dadganiad hwn. Fe
felty, nis galleim ei ystyried yn amgen na
gweithred o fradwriaeth, a thuedd rhyfelgar;
ond am y deryn hwn, effaith ymchwilid
diragfarn yw, a chyhyrch yr ystyriaethau
mwyaf difrifol. Hyn a ymddengys os ystyr-
iwn yr amgylchiadau a barodd i'r Gynghor-
fa i gyhoeddi y Dadganiad.

Mae yn hysbys i chwi mai dynion wedi
eu gyru o'u cartref-leoedd gan ffangell erch.
yll gorthwrw a thrais oedd sefydlwyr cyntaf
y tiriogaethau hyn, i wlad anghyffanneddol.
yn agored i bob perygion ag y mae y natur
ddynol yn ddarostyngedig iddynt: ond trwy
eu diwydrwydd a'u llafur difin cynyddasant
mewn golud a dylanwad. Yn y cyfamsor,
cynyddodd teulu moethus Shon Ben Tarw i'r
fath raddau, a llog yr arian benthycol yn
gwasgu i'r fath raddau ar ei ysgwyddau, fel
nas gwyddai i ba le i droi. Ond daw ef yn
rhoddi tream dros eigion Mor Werydd, a chan-
fu law diwydrwydd yn cyfoethogi; gan hy-
ny, ebe ef, mae ychydig nwyfau gan bro-
wylwyr gwlad machlad haul idd eu gwerthu;
mae genyf finnan gigfrain idd eu porthi; yna
gwnaf iddynt dalu i mi am bob pwys a ddyg-
ont i'r farhannad o ffrwyth eu llafur caled. Yt
oedd y talaethau hyn wedi cael breinleni gan
y llywodraeth Brydeinig, yn y rhai y caniatoid

iddynt hawl-freintiau dinasyddion; ac ar yr un tir y gallai llywodraeth yr Cael Dalaethau godi *tariff* ar haiarn a wneid yn y Great West-er ac a werthir yn New-York, ag oedd i Brydain i godi cyllid ar nwyfau y tiriogaethau hyn. Y mesur cyntaf a gynhyrdd y sefydlwyr yma oedd yr hwn a elwir y "*Stamp Act*," yn hwn yr oedd cyllid yn cael eu codi ar nwyfau cartrefol a thramor. Pan hysbyswyd am weithrediadau y Tŷ o barthed i'r mesur hwn, pobl Boston a oymdeithient mewn galar, a'r arwydd ganlynuol ar eu baner-*erau*, "Ffolineb Lloegr, diuistr America." Anfonasant ddeisebau yn ddioed i ddymuno am ddilead yr yagrif, ond am na thalwyd un sylw idd eu deisebau, ond gyru awyddogion newydd, wedi eu hawdurdodi i osod y deudf-*au* gormesol mewn grym, a lluoedd o filwyr yn cael eu sefydlu yn mliob goror, er darost-*twng* y bobl. Y Cadfridog Gage, yr hwn oedd Llywodraethwr Massachusetts yr am-*ser* hwnu, a wna'i bob ymdrech er darostwng y bobl; yna torodd terfysg allan yn Boston; llosgwyd llongau iô, a thal llawer o'r swyddogion Prydeinig; ond nid oedd dim yn tyc-*io* er lleihau y gorthrwm, ond i'r gwrthwya-*eb*, y mesurau gorthrymus yn cymyddu mor fuan ag y gallai Senedd Lloegr eu cynllunio. O'r diwedd dechreuodd y bobl wneud paro-*toadau* rhyfelgar; clywodd Gage fod gan y bobl ystoriai rhyfel yn Concord, ac anfon-*odd* lu o filwyr idd eu cymeryd, ac ar y ffordd yn yr autariaeth hon y torodd allan y rhyfei. Ymladdwyd brwydr boeth yn agos i Lex-*ington*; yna treiddiodd swm brwydr Lexing-*ton* trwy holl gyrau y cyfaudir—y bobl a ad-*ewent* eu gorchwylion, ac a rhuthront i faes y frwydr fel un. Y Cadfridog Putnam a ndaw-*odd* yr aradr a'r ychain ar y maes, ac a frys-*iodd* i lywyddu y fyddin heb newid ei ddillad.

Ethon Allen a groesodd Llyn Champlain, ac a orchymynodd i'r swyddog Prydeinig roddi fynu yr amddiffynfa. Yr oedd Allen a'i wyr wedi dyfod i mewn yn y nos pan oeddent hwy yn cysgu. Y Cadfridog Brydeinig a ofynnodd gyda gwawd, "Trwy ba awdur-*ddod*?" Allen a atebodd, "Yn enw yr Ar-*glwydd* Dduw Jehofah a'r Gymanfa Gyfaudir-*ol*!" Syrthiodd braw ar y Brytaniaid, a rhoddasant i fynu yr amddiffynfa, ac Allen a gariodd ymaith ei ysglyfaeth. Yna cymer-*odd* brwydr erchyll *Bunker Hill* le, ac orbyn hyn yr oedd yn rhaid sefyll neu syrthio yn ngwyrneb ymosodiadau creulawn y gelyn cad-*arn*. Yr oedd eu meddiannau a'u breiniau, a'u bywydau mewn perygl; yr oedd y ddeddf filwraidd wedi ei chyhoeddi; o ganlyniad penderfynodd y Gynghorfa i gyhoeddi ys-*gariaeth* hollol oddiw'rth orsedd Prydain; ac yr oedd iawnderau dyn a breiniau gwladol yn galw am i hyny gymeryd lle.

Ond prif rhagoriaethau y Dadganiad yw yr egwyddorion mewnol a gynnwysa. Y cyntaf a nodwn yw *cydraddoldeb*. Cyhoedda yn groch fod pob dyn wedi ei greu yn gyd-*radd*. Dyma egwyddor o Ddwyfoll darddiad, yr hon sydd yn redeg trwy holl ranau Dwy-*foll* ddatguddiad, ac yn Nadganiad Annibyn-*iaeth* y mae yn cael ei chyhoeddi i'r byd efo grym ac awdurdod auwrthwynebol. Gwel-

wn mor wrthwynebol i'n cyfansoddiad gwlad-*wriaethol* yw caethiw dyn oherwydd bod ei groen yn ddu. Os yw gosodiad ein Dadgan-*iad* ya wir rhaid yw dileu caethiwed o'n tir, oblegyd y mae yn taro yn erbyn egwyddor wreiddiol ac hauffodol ein Gweriniaeth.

Brytio wneol'r dydd i gaeithion ddod yn rhydd.

(I'w barhau)

CAN MEWN DULL O YMDDIDDAN

*Rhwng y Bugail Diofal, o Wlad Meth-gre-
fydd, a'r Bardd Anynad, o Bentr'r Fjw-
dan, yn Nyffryn Helbul.*

GAN JONATHAN HUGHES.

BUGAIL.—Dydd da fo i ti'r Bardd Anynad:
BARD.—Dydd da fo i'r Bugail diofal dynad.

Felly yn mlaen trwy'r holl Gân, yr ymdd-
iddwydd yn cyfnewid bob yn all i'neill.

Ond pa ddiolalwch wyt yn weled?
Diofal ydych am eich deifad.
Oes ar y deifad ryw anghaffael ti
Oes, debygwn, o cisiau bugail.
Cisiau bugail, i ba bwrsas ti?
I'w bachu o domen buchedd Demas.

Yr ym ni'n d'wedyd eu peryglon:
Pa fodd y naenat hwy'n annawdion?
Ond cisiau'u bod yn eu'n'ryd cyngbor.
Maen' hwy a chwithau heb robyn rhagor.
Naenat hwy yu ddrwg, 'rwy'n gwybod hyny:
Maen't fel yr ydych yn eu dygus!
Pa fai sydd ar ein dygus a'n doniau?
Gwaeth nar rhai'n yw'ch drwg esiamplau.

Pa ddrwg esiamplau o'ch blaen a roisom?
Ein dygus' addoli Duw a Mamon?
Addoli Mamon! Pa'm y soniwyd?
On'd y'ch chwi'n gwyro er ariangarwch?
Rhaid cael y rhei'ny os byw wnawn yma:
Nid trwy dras a budrelwa.
Mac'n rhaid i bawb gael 'rhain' i'w gyfer:
Ond 'ry'ch chwi'n myn'd a rhanau llawer.

Ai dyma'r siamplau drwg a welwch?
Mi dd'weda' chwaneg i chwi, os myn'wch.
De'wch yn mlaen, pa beth yw hyny?
Cyfreithio'n haws nag ofengylu.
Gwyliwch dd'wedyd arnom gelwydd:
Nid rhaid—mae'r gwir yn ormod gwradwydd.
Ein twyllo gawn os byddwn feddal:
Ond gwell yw dyodde' peth na dial.

Beth wnawn i'r rhai na thalant i ni?
Gweddlo drestynt, a'u cyngbori.
Ni chymer llawer 'mo'n cynghorion:
Rhaid bod yu ddoeth i drin yfydion.
Ond beth a wnawn i'r rhai cyadyna'f?
Ysbyrd addfwyn a'u tymhera.
A raid i'n fyn'd dan draed pob-*surych*?
Cofiwch, gweinidogion ydych.

Er hyn mae parch i ni'n ddyledus:
Cewch barch a haeddoch yn gyhoeddus.
Mac'n swydd ni'n haeddu parch gan ddynion:
Iô, pe gwaa'naethech hi yn fyddlon.
Oni haeddem ni barch o ran ein bonedd?
Ni haeddech fawr o ran eich rhinwedd.
Mae rhinwedd arnom yn y pwpud,
Ond gwaa ni'ch bod oddi yno'n symud.

'Rwyt ti'n gw'radwyddo meibion Lefi;
Ond chwi gollasoch ffordd y rhei'ny;
Ond 'rym ni'n cadw eu ffordd hwy weithiau;
Nis gwn i am ba beth ond hel degymau.
A sigr di golofau'r demt?
Os gwn i ragor blaidd na bugail.
Ai doathlech wyt ti na'th ddygawdwy'r?
Mae lle i fod felly a diffyg synwyr.

* Ezeck. 34. 30. † Zech. 11. 16, 17. ‡ Ioan 10-12, 13

'Rwyf ti'n condemnio'r holl fugeiliaid :
Nac wyt yn wir ond anfyddloniaid :
Pwy wyt ti'n gyfawnhau'n ddileiau ?
Pob un fo'n gwneud yn ol ei eiriau :
Ychydig iawn eydd felly 'rwan ;
Wel dyna'r peth, mae'r praid mor fychan !
Mae'r rhein'y yma yn rhy anaml ;
Oni b'ai fod rhai fel ai'r byd yn ffig.

* Rym ninau'n gwneud ein dyledswyddau ;
Digon prin mewn amryw fanau.
Peth brwnt yw prydydd o nwyd ddamodol ;
Faint well bugeiliaid anghrefyddol ?
Pa beth yw'r pall sydd ar ein crefydd ?
Ond difyg cariad at eich gelyd ?
On d'oes rhwng brodyr beth ymyron ?
Ond nid gelyniaeth fel Iuddewon.

Wel, beth ped fusaat ti'n ofstriaid ?
Mwy fusaat'r achos gwneud galarnad.
Ni fusaat ti ddim gwell na ninau ;
Heb fwy o ras mae'n wir y gelriau !
At bwy mae'th bwynt yn fwy pennodol ?
At y neb a fydd yn gyffredinol.
At y bugeiliaid mae dy golyd ;
Nid wyt yn hoffi rhai o honyn'.

On d'tafod drwg wnaiff gas a chynhen ?
Iâ, os cymerir mewn cefnigen :
Fwy all mewn cariad iddo ymstwg !
Er hyn lle dylai mas fe'n ddiwag.
Mae'n rhaid fod calon lân i faio ;
Mae'n rhaid fod gofal i fugeilio ;
Na thaf o'th eiriau yn rhyfygu ;
Na lechwch chwitbau yn nghysgod esgus.

Beth fyndi di i'r bugeiliaid wneuthur ?
Byw yn y byd a'u bryd fel brodyr :
Pa beth ychwaneg yw dy gyfies ?
Byw a'u buchedd fel eu profies.
Wel, tyna reswm gwir o'r goreu ;
Wel bellach gras fo i ti a minau.
A eili di yagwyd llawn heddychion ?
Gallaf, os coeliwch, o' wyllys calpn.

Cyfl. W—r U—A.

GOGONIAINT YR EGLWYS.

GAN HUGH ROBERTS, BRYNSIENCFYN.

HOLL weithredoedd Duw ydynt brofion diymwad o'i fodoldeb. I ba le bynag yr edrychom, ac ar ba wrthddrychau bynag y treuïom, gwelwn amlygiadau digon eglur o anfeidrol ddoethineb ac anchwiliadwy nerthoedd y Teyrn anfarwawl hwn. Yr Arglwydd a welir yn nghyfleud peiriannau troell natur yn ei gorsafion priodol a'u llywodraethiad trwy yr oesau gan ddeddfau diwyrni. Yn yr eithafion uwchben, yr Arglwydd a welir ; ac yma y mae yn marchogaeth ar y cymylau, ac yn ehedeg ar adenydd y wawr : yma y mae wedi sicrhau heuliau ysblynydd haf, modrwyau a chylchau pa rai a ymddangosant fel yr adamant tragywyddol ; ac yma y mae yn gwneuthur i elfenau natur weithredu yn groes i'w deddfau, ac eto yn cadw peirian-waith natur heb ymddyrysu ! Ar y môr, yr Arglwydd a welir, yn amrywiaethau ei breswylwyr ; pan gyuhyrir ei donau mewn ffromwyllt gynddaredd, a phan fyddo yr awelon cedyrn yn chwyrnu ac yn chwibanu yn erbyn ei gaerau, fel nad oes dim ond yr Anfeidrol ei hunan a all ei lywodraethu rhag gorddiwes y ddaear â gorlifad oesawl. Ar y ddaear, ein Duw ui a welir yn amlwg yn lluosawgrwydd ei hamrywiaethau a'i ffrwyth-

au. Y mae i'w weled yn y blodau amryliw a ymyddant ar draws llethrau gwyrdd-leisïon y bryn cribog, pan addurnir copa uchel y bryn â sidanlen y cwmwl ; yn ei paradwysaidd ei hafonydd, pan yn araf ddiagyn trwy odrau meillionawg y dyffryn ; ac y mae i'w weled o'r gedrwydden a ymleda yn Libanus, hyd y feillionen wanaidd a dardda ar ymyl y ddol laswerdd. Ond er yr holl ymchwil a wneir a droi a darllen dalenau gwaestad-lyfn llyfr natur, ac er yr holl ddoethineb a'r gallu anfeidrol a welir yn ymddygleirio yn yr holl eangderau a'r eithafion marwion uwchben, lle y mae wedi gosod plant y dydd iddawnaïon yn yr uchelion, lle y mae yn rhwymo hyfrydwech Pleiades, yn dattod rhwymau Orion, wedi trefnu y llwybrau i'r cometau a'r lleuadau, ac wedi gosod trefn ar y tryblith amryfal ; eto, nis gwelir ef yn ymddygleirio yn nerthoedd ei gariad a'i ras, nes y deunw i'w Eglwys ar y ddaear, ac at y goruchwyliaethau hynny ag y mae yn eu defnyddio at bechadur, or mwyn ei wneuthur yn frodor ac yn ddinesydd o'r Jerusalem hono sydd fry, lle y mae yr iachawdwriaeth fawr trwy y Cyfryngwr, yn ei holl ddoesbarthion, yn dadfantellu ei thrysorau.

Yn foreu iawn yr ymwelodd ein Duw ni a theulu y ddaear, ar ol iddynt wyro oddiar lwybrau rhinwedd, pryd yr oedd y nefoedd fawr fel yn gwgu ac yn *graspio* pob-peth oddiamgylch iddynt ; ei rhaiadrau yr ail-farwolaeth yn anerech eu clustiau, gan eu bygwth â chladdiad tragywyddol dan eu tonau eurias a brwmstanaidd ; ond y fath ydynt dosturiaethau y Llywydd mawr, fel yr ymwelodd efe â hwynt yn nydd eu hangenocid blin, gan eu codi yn llawen i farchog yn ngerbyd ei ras, ac yn araf araf efe a wasgarodd y wawr nefol yn eu plith, gan egluro mwy o'i ewyllys fendigedig tuag atynt, fel ag yr oeddynt yn gallu canu ac ymorfoleddu yn sicrwydd eu gobaith, gan greu y gwelid hwy trwy ras yn berlau hardd-deg yn yr adeilad fawr ysbrydol ar gaer gwynfa. Ond fel yr oedd yr oesau yn cael eu dirwyn i fynd, yr oedd amlygiadau y nefoedd yn ymhelaethu, drysau newyddion yn agor, pelydr y wawr nefol yn oleuach oleuach, a thwrst troellion olwymion cerbyd yr haul goleu yn dyfod nes nae at y cyhudedd. Ac wrth Sinai fe neillduodd y genedl Abrahamiaidd yn bobl santaidd ac etholedig iddo ei hun ; ac yno, yn nghanol y dymhestl fawr a gorarswydus, pan oedd y gwib-fellt flam-gochion yn ehedeg, a'r taranau yn rhoio, gan fygwth chwyrnallu natur oddiar ei hechelau, y sefydlodd yn eu plith Eglwys, deddfau a gwasanaeth yr hon oedd yn gynnwysedig mewn offrymu ac aberthu, &c. Ond eto, yr oedd cyfiawnder tragywyddol heb gael ei ddwyn i mewn, yr oedd heb ddyfod yn gymmodlawn, a'r flammau eiriasboeth a fygythient yau teulu Eden, heb eu dyhuddo ; ond yn unig arwain meddyliau yr euogion draw, draw, at yr Aberth mawr diweddaf ! Ac fel hyn y bu cynllun yr iachawdwriaeth fawr yn cael ei ddioblygu, gan egluro llwybr bywyd i'r truenion condemniedig. Gwir ddiagon fod llawer o afae ac amherfethrwydd yn perthyn i'r trefniant

hwn, gyda golwg at gyrhaedd at y nod a'r sylwedd mawr; a gwir fod llawer o addurn a phrydferthwch yn perthyn iddo hefyd, fel un ag oedd yn dŵyn gobaiith gwell i mawrion, gan bortreiaid y Jabili ag oedd i wawrio ar chwaraufwrdd amser, fel ag y safodd yn golofn o goniant y byd am oesau a chonedlaethau lawer iawn; ond y mae yr holl addurn a'r gogoniant ag oedd yn porthu iddi yn suddo i'r eigionau yn ngwyneb gogoniant Eglwys y Teyrn anfarwol a gysegrodd Fethlehem Euphrata a'i bresennoldeb Dwyfol.

Ymddengys gogoniant yr Eglwys hon o herwydd fod ei drysau yn agored i dderbyn y cenedloedd. Er i'r Goruchaf ffurio a phlanu yn y byd Eglwys iddo ei hun; eto, rhyw nifer fechan o ddeiliaid llywodraeth y Teyrn bendigedig oedd ganddynt hawl yn ei benthion; oblegyd Duw Abraham, Isaac, a Jacob oedd efe y pryd hwnw. Ac fel hyn y bu y cenedloedd, druaïn, am oesau, ac oesau lawer iawn: y fagddu orddu fawr a orchuddiai y bobloedd a'r tywyllwch y cenedloedd; gan-dduwiath ac eilun-ardoliaeth a gadarnasant eu temlau, a'u caerau fel y ymddangos yn anoresgynadwy, eu ballorau uffernawl yn ymlethu yn ofnadwy ar awdurdod y fagddu fawr. Ond os bu y cenedloedd yn amdoeddig yn lleni tywyllwch y nos fawr, a'u gelynydd yn gweryru arant yn eu haflywydd, ac yn bloeddio allan eu Aha; ac os buant yn ngwaelodion pydewau erchyll llygredigaeth, yn cloddio yn ddyfnach ddyfnach i'r allwydd mawr, gan ddawnsio megys uwchben tonau gwyrddeision y gronfa frwnstanaidd, y clod a rddir i ben-arglwyddiaethol ras, oblegyd fe rag-welodd y nefoedd ein traunce, a bu rhyw ymgynghori yn mhalas yr arfaeth foreu o'n plygyd. Fe drefnwyd Meichian cyn bod dyled ar y cenedloedd, druaïn.—Meddyg cyn bod clwyf,—codi cyn bod syrthio,—bywyd cyn bod marw,—ac adgyfodiad cyn bod claddu; ac yn amser cymeradwy yr orsedd fawr, fe ddioblygyd y bwriad i raddau,—fe bortreiaidwyd hyn yn y cysgodau,—ac fe ghoeddwyd hyn yn y profiwyddoliaethau.—Mae y profiwyd Esaiah yn nodedig, fel yn ayldremu trwy len amser, ac yn canfod y ddau gyntedd yn myned yn un, y len gyfroddeog yn cael ei rhwygo, nes ydoedd dirgelion yr arch a'r santeiddiolaf yn dod i'r amlwg; ac yn wyneb yr olga fawr hon y torodd allan mewn cân orfoleddus a pher lesmeiriol, yr hon sydd ddigon i foddï sciniau telynu seraphiaid ac engyl y gogoniant, gan ddywedyd, "Gwael yw dy fod yn was i mi i gyfodi llwythau Jacob, ac i adferu rhai colledig Israael; mi a'th roddaf yn oleuni i'r bobloedd, ac yn ogoniant i'r cenedloedd." Yr unrhyw brofiwyd a alwai ar "yr anmlilantadwy i ganu, ac i floeddio canu, am y byddai meibion yr hon nid egorodd, yn amlach na meibion yr hon yr oedd gwr iddi." Er y bu y profiwyddoliaethau hyn fel gwythenau euraidd yn rhedeg trwy ymysgaroedd oesau ar oesau lawer iawn; ac er i amrywiaethau fyrrd gymeryd lle yn ngwahanol dreigliadau yr amseroedd; eto, yr oedd eu llafar mor groew ag erioed, gan gyfeirio meddyliu plant y gaethglud draw, draw, at yr amseroedd braf

oedd i wawrio ar Sion Duw, gan heri i'r tywyllwch dudew gilio, fel y dyger blodau ainryliw ei gerddi i oleuni dydd eto. Ac ar glogwyn Calfarïa, rwy ddiwrodd, dacw y profiwyddoliaethau wedi esgor ar y nod a'u sylwedd mawr, pan gymerodd Mab y dyn "ysgrifen-law yr ordiniau, yr hon oedd yn ein herbyu ni, oddiar y ffordd, gan ei hoelio wrth y groes, ac ymorfoleddu arnynt arni hi." Gwnaeth ein iachawdwr gymmod rhyngddynt.—(lyhuddodd y lliid,—diffanodd yr elymiaeth oedd yn llosgi fel y fflamian tân. Bloeddiodd yr orsedd oleuuedd lân, "Heddwch! heddwch i bell ac i agos; a mi a iachaf archoll eu dyrnod hwynt." Os oedd gan yr Iuddew ei ben gyfammod a'i fendithion, y mae gan y cenedloedd hawl i neshau at fwrdd yr Eglwys efengylaidd, i ymborthi ar holl ddanteithion gwleddoedd mynydd Sion; os oedd gan yr Iuddew ei Shecina a'i drugareddfa aur, y mae gan y cenedl-ddyn ei Shecina sydd yn fflamio uwchben yr orsedd wen fawr yn y cysegr santeiddiolaf yn y nef; os oedd gan yr Iuddew ei tôr tawdd a'i ddeuddog ych, y mae gan y cenedl-ddyn athrawiaeth deuddeg apostol yr Oen, yr hon sydd yn gynnwysedig mewn môr o waed; os oedd gan yr Iuddew ei offeiriad a'i wasanaethwyr, y mae gan y cenedl-ddyn ei weinidogion cymhwys y Testament Newydd, sydd a'u traed yn weddaidd ar y bryniau, yn bloeddio holl nerthoedd y Duwdd i'r bechadur. Commisiwn henuriaid yr Eglwys efengylaidd nid yw i'r Iuddewon yn nmg, ond heyd i'r holl genedloedd; ac ar sail y commisiwn hwn aeth ei henafgwyr cyntefig allan i gymhell llangciau Judea, ac i wahodd afradloniaid Israael, a chawsant wled niferi ar niferi o'r Aifft ac Aesyria, yn dyfod yn aeolau o'r Eglwys hon. Ac O! mor hyfryd yw gwrando ar ei bugeiliaid yn awr, y rhai sydd allan yn ngwres y Nefoedd, yn cyhoeddi iachawdwr-iaeth i euogion y codwm! Mor bêr y galwant ar gwyrdriaid yr anialweh! Mor wrosog y bloeddiant Geidwad enaid pechadur, ac mor sobr y rhybuddiant y rhai sydd a'u traed yn sarnu y geu-ffordd lydan sydd yn arwain i'r llosgfeydd tragwyddol! Ond bydded i ni oll aylwi, a'i gymeryd at ein hystyriaethau difrifolaf, er fod ei drysau yn agored yn awr, fe'u cenir hwynt yn y mau; byddant yn fuan buan wedi eu bolltio a'u bario i fynu, fel nas agorir hwynt yn dragywydd gan rym angylaidd na dynol. Bydd ei hefengylwyr mor ddystaw a'r bedd gyda golwg ar gymhell plant marwolaeth. "Am hyny, douwn, ac ymresymwn yr awr hon, medd yr Arglwydd."

Mae yr Eglwys hon yn adeiladu ei gobaiith ar Grist. Mae darllen oraclau y Nefoedd, seinio anthemau o gongcwest i'n iachawdwr, pregethu, gweddio, gwrando, a moesau da, yn gymeradwy fel firwythau crefydd; ond y mae yr orsedd fry yn cyhoeddi gwae uwchben yr hwn a sylfaeno ei obaiith arnynt. Gwelodd yr Eglwys lawer o dywydd garw a blin, croeswyntoedd a thymhestloedd yn cure arni, a llif-ddyfoedd blinderau megys ar ei gorchuddio lawer tro; weithiau yn mresichau trwm-gweg gwlad machlud haul; pryd arall,

braidd a myned yn aberth ar allor y gelyn, megys ag yn yr oesau tywyllion gynt, pan y torodd llid uffern allan yn erbyn Cristionog-aeth; ond eto i gyd, y mae yn gallu canu ac ymorfoleddu yn sicrwydd ei chadernid, yn wyneb cynhyrfaeau bygythiol y tymhestl-oedd mwyaf; oblegyd y mae ei sylfaen yn gadarn fel colofnau marmor, ac angor ei go-baith yn fachadwy yn nghraig yr oesoedd. Wedi i'r Eglwys hon gael ei furfio gan ei Phen mawr, breninoedd y ddaear a ymowod-asant, a'r cenedloedd a ymgynghorasant yn ei herbyn: ei hefyngylwyr cyntefig a roed i farwolaeth trwy eu llosgi yn ulw, ei gweini-dogion a srweiniwyd i'r lladdfa, a'i haelodau wrth y cannoedd a garcharwyd ac a ferthyr-wyd gan hen greuloniaid, yn Mhrydain a'r Cyfandir; a thra bo darn o'r mynyddau a'r bryniau oesol a amgylchiant Rufain a'i chym-ydogaethau heb eu dryllio a'u llosgi gan dân y golosiad diweddfaf, fe welir yn gerf-iedig arnynt, megys mewn llythyrenau anni-leadwy, y dirdynadau a ddyoddefodd saint y Goruchaf. Ond er y cyfan i gyd, yr oedd-ent yn gallu meithrin y gobothion cadarnaf yn Eneinniog yr Arglwydd, pan oedd blaen awelon y dymbestl fawr yn chwyrru ac yn chwibanu, si rhaiadrau a phistylloedd yr Iorddonen yn eu hanerch, tragywyddoldeb yn ei holl ochryslondeb yn agor ei safu aruthr i'w derbyn, y caffent ddiogyu i donau yr afon yn llaw gwr oedd a'i draed fel y colofnau pres, yn gadarn ac yn safadwy ar gabol-feini yr afon, ac y cyrhaeddent balmwydd y fudd-ugoliaeth trwy yr hwn a'u carodd, yn dra-gywydd, yn Nghaerusalem Newydd, preswyl-fod eu Duw. Ac O mor ddigyffro y siaradai hen apostol y cenedloedd am ei ferthyrddod, o herwydd gwrthod cydsyno o hono a'r cyf-eiiliornadau damniol oedd yn llyfetheiriau am fil myrdd o'r teula dynol, a sefyll dros bur-deg egwyddorion Eglwys y Testament Newydd, fel ag y llesarwyd hwynt yn eu syml-odd gwreiddiol,—“Canys myfi yr awr hon a aberthir.” Mi fyddaf yn y man fel aberth dan y gyllell, yn welw-waedlyd o'm pen i'm traed, a gelynyon yr eglwys yn dawno yn fy angy; mi fyddaf yn union-gyrchol yn gorff marw ar yr allor. “Oblegyd amser fy ym-ddattodiad a neshaodd.” Chwi gewch fy ngweled i yn y man a fy llygaid yn trymhau yn yr angy, oerchwyys angy yn treiglo yn ddyferynau dros fy ngruddiau; yr wyf yn gwelod lleni dyffryn Achor yn fy nghordoi, y mae blaenau saethau y teyrn buddugoliaethus wedi fy nghoddiweddyd. “Ond mi a ym-drechais ymdrech deg.” Er cymmaint o bethau a'm cyfarfyddodd yn nbaith yr anial-wch; er fod y rhwiiau yn serth, y cymydd yn ddyfaion, llwybrau y glyn yn ddyrlyald iawn, y tymhestloedd yn gryffon, a'r rhyfel-oedd yn boethion, eto, diolch i'm Brenin a'm Duw, “Mi a orphenais fy nghyrfia ac a ged-wais y ffydd.” Mae yn edrych rywbeth yn dywyll yn mhwlch marwolaeth; mae y niwl dudew yn gordoi rhyosydd Moab a glanau yr Iorddonen; ond mi a welaf wawr yn tori draw ar fryniau Canaan,—yr wyf yn sugno i fy mynwas ddyddanwch y nef fry, trwy bibau cyfryngwriaeth fy Mrawd henaf, a

braidd nad ydwyf yn clywed trwst y cerbyd engylaid yn dyfod i fy hol adref, i etifeddu “coron cyfiawnder; yr hon sydd wedi ei rhoddi i gadw i mi; yr hon a rydd yr Arglwydd, y Barnwr cyfiawn, i mi yn y dydd hlaw; ac nid yn unig i mi, ond hefyd i baw a garant ei ymddangosiad ef.”

Ddarllenwyd anwyl; dyma brofiad sydd yn fwy gwerthfawr na phe cesglid holl berlau y dyfnder yn un. Yn ngwyneb yr holl ofidiau a gyfarfyddodd yr hen apostol, druan, yn y daith, er mor chwerveo ydoedd y dyfroedd yn aml, ac er mor flin i gig a gwaed lawer tro ydoedd cario y groes; eto i gyd ni throdd yn ol, oblegyd yr oedd ei hyder yn fawr, ac ang-or ei obaith yn gadarn, fel y bryniau oesawl, yn ei Arglwydd a'i Dduw, ac Iachawdwr ei enaid. Frodyr anwyl, yn ngwyneb pob peth a'n cyfarfyddo yn llwybr y glyn, ein gobraith fyddo yn Nghrist yr Arglwydd; ac ynacawn weled y bydd yr holl daith mor gywir a'r llinyn. Pa le y cawn esboniad arni!

“Ar fryniau Caerusalem ceir gwelod
Holl daith yr anialwch i gyd.”

Crist yw Brenin yr Eglwys hon, ei eiddo ef ydyw; a'r caulniad yw, mai efe yw ei Llywodraethwr. Nid wedi esgyn i'r orsedd trwy drais a gormes y mae Brenin Sion, ond efe a dderbyniodd bob awdurdod yn y nef ac ar y ddaear, ar ol dryllio pyrth y bedd, ynghyd a rhwygo toyrnas marwolaeth, adgyfodi o blith y weirw, ac yn ysgrifenedig ar y mem-rwn goreuredig yn ei law, “Myfi yw y Brenin a'r buddugoliaethwr!” Pe baem ond edrych yn ol i'r cynoesau, i wibio ar groniellau hanesyddiaeth breninoedd y cenedloedd, can-fyddem gynnaint o rwygiadau a wnaed yn y gymdeithas ddydol, o herwydd trais ac anghyfiawnder. Pa sawl ymberawdwr sydd wedi ymddyrfachu ar orsedd-feingciau yr Euro-piaid, yn ysgwyd eu teyrn-wiald trwy nerth y cleddyf! Pa sawl teyrn a welwyd wedi gwisgo ei arleisiau a choron anfaledigrydded ar orseddfaing Arabia garegog, a thrwy drais a gormes yn arwain ei ddeiliaid i faes y frwydr fawr, yn rhesu y byddinoedd gyfer-byd a'u gilydd, cyffeu peiriannau rhyfel yn eu gorsafon, y floedd fawr yn myned allan, gan roddi gorchymyn i ddynion i ladd eu gilydd, trwst y cleddyfau yn seinio i'r frwydr, angy fel yn dawnsio ar eu min, a miloedd o blant gwagedd yn cael eu dodfrydu i golled-igaeth, trwy eu suddo yn eirias ologedig y ddamchwa dragywyddol! Ddarllenwyr an-wyl, y mae hyn yn beth hollol ddyeithr i Frenin Sion, oblegyd mewn addfwynder y mae efe yn dyegu y rhai drygonus;—ni pherthyna ymrysonau, rhwygiadau, a chyn-benau i freniniaeth y Teyrn anfarwol hwn, ac ni pherthynant i Ysbryd y gras chwaith. Ni pherthyn trwst unrhyw arfau, ond arfau ysbrydol, i deyrnas Mab y dyn; ni pherthyn unrhyw filwr iddo, ond milwyr ysbrydol;—oblegyd gwir ryfeloedd y groes a ddygir yn mlaen trwy yr efengyl, ac yn ngrymus nerth Duw Hollalluog. Ie, y mae egwyn sel yr orsedd fry ar y mater hwn. “Nid yw fy mreniniaeth i o'r byd hwn.” Trwy ei ysbryd y mae efe yn gweithio yn araf, araf, fel y

mae yn euill dynion o ewyllys eu calon i resu eu hunain dan faner y groes, yna yn cael eu derbyn ar eu deisyfiad i'r filwriaeth ysbrydol, i gael eu gwiago yn yr arfogaeith ysbrydol, ac i roddi tarian y ffydd yn eu dylaw, trwy yr hon y gallant wrthsefyll holl biceillau tanllyd y fall.

Ond y mae yn awr yn lled dywyll gyda golwg ar i'r byd ddyfod dan deyrnasiad ysbrydol y Brenin hwn. Pany tremion ar da-laethau ored, canfyddwn fod y rhwystrau yn fawr, a'r gelyuion yn lluosog: mil myrddiwn o'n cydgreudiariaid yn sicr yn llyfiotheiriaid cyfeilioradau, a'u meddyliau eyn dywyllled a hanner nos, gyda golwg ar achubiaeth eu henaid yn y byd a ddaw! heb son am Baganiaeth, Mahometaniaeth, ac heb grybwyll am wahanol gyfundraethau a genedlwyd yn nychymmygion ofer dynion onawdol ac halogedig eu meddyliau. Ond nid yw ysgrathion fel hyn ddim yn y byd gerbron Brenin yr Eglwys ofengylaidd. Oni ddywedir y darostyngir pob mynydd a bryn, a phob pant a gyfodir, a'r holl ddaear a ddygir i uffudd-dod Crist?—Fê welir breninoedd y Dwyrain a'u ploboedd a'u caniaidau i lachawdwriaeth yn ymddyrchafu o'u genocau, gan ddywedyd, "Teyrnased Arglwydd Dduw hollalluog!" Pryd y bydd yr hwn a wanwyd i'w weled ar gyhuddedd yr Eglwys, a thylwythan y ddaear yn wylu yn doet o'i blegyd ef. Pa bryd y cymer y pethau hyn le nid yw yn hollol hyabys. Ond gallwn ddywedyd yn ddibryder, fod y paratodau yn lawrion. Mae awn trydar rhyw dyfira fawr yn dod adroff; y mae y gwyllyddion yn amyneddgar ar y caerau, yn dysgwyl am dymp addewidion y Nefoedd; y mae rhyw gynhwrf yn y coedwigoedd, ac y mae arwyddion fod y wawr nefol yn tori ar y brynian pell! Ddarllenwyd anwy! goleuni rhyfodd fydd goleuni y *Milenium*. Yn awr y mae ysgrithyrau y Duw bendigedig yn cael eu hystwytho a'u nyddu, a'u plygu i ateb i ryw ddybenion gan ddynion, o herwydd eu diffyg a'u hanwybodaeth; a chan flaglwyrf annwiof, er gwyrddoi athrawiaeth lân y Testament Newydd, a dyrchafu eu mympwy eu hunain i'r orsedd yn ei le: ond daw diwedd ar y campan hyn yn y man, oblegyd ni safant yn ngwynneb teyrnasiad tanbeidiol Brenin yr Eglwys. "Fy ngwylwyr a ddyrchafant lef: gyda'r llef y cydgannant; canys gwelant lygad yn llygad, pan ddychwelo yr Arglwydd Sion." Hefyd, dywed y Pen-bugail mawr y bydd "un gorlan ac un bugail;" ac yn ngheiriau y profwyd, "Meibion Juda a meibion Israel a geaglr ynghyd, a hwy a oedant iddynt un pen, a deuant i fyuu o'r tir, canys mawr fydd dydd Jezrael." Daw y cyfundraethau newyddion i'w terfyn yn y man, a chaiff rhyw rai y fraint o ffoeddio eu Hosanna yn nydd eu trango marwol. "Cenfigen Ephraim a ymdey hefyd, a gwrthwyn-ebwyr Juda a dorir ymaith; ni chenfigena Ephraim wrth Juda, ac ni chyfynga Juda ar Ephraim." Y pryd hyn, "bydd llewyrch y lleuad fel llewyrch yr haal, a llewyrch yr haal fydd saith mwy, megys llewyrch saith niwrnod, yn y dydd y rhwyma yr Arglwydd ffwr ei bobl, ac yr iacha archell eu dyrnod

hwynt." A'r ymadrodd a ysgrifenyddyd a fydd yn ei rym, "A bydd heddwch Sion fel afon, ac ni fydd na drygu na dyfetha trwy holl fynydd ei santeiddrwydd ef."

(I'w barhau.)

Y CANGHENAU.

HYNAWS OLYGYDD.—Dir yw na theiml-wch lwyr foddlonrwydd i gyhoeddi yr ysgrif hon o barth yr ychydig gamddealldwriaeth sydd rhyngwyf a'ch gohebydd hybarchus, sef "Sylwedydd." Y prif achos a'm darbwyllodd i ysgrifenu y llythyr hwn yw cwyn eich gohebydd hydysg bod fy ysgrifau mor dywyll a dyryalyd, fel na fedrai ganfod oys-sondeb fy ymresymiaidau; ond yr wyf wedi deall nad ydynt mor dywyll a dyryalyd fel nas gall weled fy mod wedi myned i dywyll-wch; yr hyn sydd reymeg rhyfodd, sef y gellir gweled tywyllwch trwy dywyllwch.

Gyda'ch caniatad, Olygydd trionfryn, sylwaf yn gyntaf ar y man ag wyf yn dybied sydd dywyllaf ac anghysonaf i feddwl a gwybodaeth eich gohebydd ynddi; gan obeithio na rydd yr hyn a ddywedaf y cynhyrfiant lleiaf yn ei fynwes, a hyny yn erbyn eiddil mor wan a'r ysgrifenydd.

"Ond mae canghenau (nid wyf yn gyfrifol am y gair gollwng) nad ydynt yn dwyn ffrwyth; yr achos o hyny nid wyf yn brosen-nol yn alluog i'w ddangos." Yr wyf wedi gweled coed ffrwythydd, a changhenau arnynt, nad ydynt yn dwyn ffrwyth; ond mae rhai o honynt yn rhy ieuangc, tra mae eraill yn ddigon hen, nad ydynt yn ffrwythlon bob amser; hyny yw, er dwyn o honynt ffrwyth un ffrwyddyn, ni chynhyrchant y ffrwyddyn ddyfodol; "nid am nad ydynt yn wir canghenau," ond am nad ydynt yn gwrthsefyll y dinystrydd awyrawl (*blight*); neu mewn geiriau eraill, fod y dinystrydd yn eu gwiwo. Sylwedd y ganghen (sef y Cristion) sydd agored bob eiliad o'i oes, i gael ei wiwo gan brofedigaethau; ond pe dilynai gynghor yr apostol Pedr, yn ei ail lythyr, (1. 10.) "O herwydd pabam, yn hytrach, frodyr, byddwch ddiwyd i wneuthur eich galwedigaeth a'ch etholedigaeth yn sicr; canys tra fyddoch yn gwneuthur y pethau hyn, ni lithrwech chwi ddim byth." Yr wyf yn crodu hyd yn hyn, beth bynag, nad all neb lithro heb ei fod ar dir uwch na'r lithrigrfa, ac nad all dyn syrthio heb ei fod yn sefyll. Ni ellir colli ffydd heb fod yn feddiannol arni: ac ni all y ganghen, sef y Cristion, fyned i mewn i deyrnas y gogoniant, heb ddwyn ffrwyth, neu "barhau hyd y diwedd." O barth sylwedd cydmariaeth y ganghen, sef y Cristion, dymunwn ehirad amynedd eich gohebydd, er cyfeirio ei sylw at yr 11eg bennod o Jeremi, 16, 17. Yn y flenaf, gwelir fod yr Arglwydd yn galw Juda ac Israel yn "olewydden ddeiliog deg;" a "ffrwyth prydferth;" ond er y cwbl, dywedir, "a'i changhenau a dorwyd." Yn yr adnod ganlynol, dangosir yn eglur mai yr "Arglwydd a'i planodd." Teimlwyf yn llesg i gredau fydd yr Arglwydd yn gwneuthur

rhagrithwyr o ddyinion. Gwelir hefyd, mai yr un bod goruchel a'u planodd sydd hefyd yn traethu drwg i'w herbyn. Ond am ba beth? am "fwgdarthu i Baal." A ffont drwy eu hoes yn addoli Baal? Naddo; oblegyd buont yn "olewydden deg," a'i "ffrwyth yn brydferth." Yn mhellach, gellir cael hanes heblaw yr hyn a welir, am ganghenau gwrthodedig, yn y 17eg ben. a'r 9fed adnod o lyfr Esaiah. Ond i'r dyben i sicrhau y meddwl, gwelir yn yr adnod ganlynol y rheswm am eu gwrthodiad. "O herwydd anghofo o honot Dduw dy iechawdwriaeth, ac na chofiaist graig dy gadernid." Ymddengys yn oleu i mi nas gellir anghofo unrhyw beth heb ei fod rhywbryd neu gilydd wedi ei gofio; ac os mai profeswyr yn unig a feddylir wrth y rhai oedd yn anghofo yr Arglwydd, mae yn ymddangos yn groes gran, fel y dywedir yn gyffredin, fod y Duw cyfawn yn bygwth marwolaeth i y rhai hyn na safont ar dir ragrithiol. Hyderwyf yr ystyria eich gohebydd parchus fy mod yn fyr, ar y tir fod ei wybodaeth yn helaethach. Yn mhellach, er cydymffurfio i raddau â chynghor Sylwedydd, anurtiaf eto ychydig yn helaethach i'r gyfrol santaidd, gan gyfeirio ei sylw i'r ben. Iaf o lyfr cyntaf Timotheus, 19eg adn. "Gan fod genyt ffydd a chydwybod dda, yr hon a wrthododd rhai, ac a waethant long-ddrylliad am y ffydd: o ba rai y mae Hymaneus, ac Alexander, y rhai a draddodais i satan, fel y dysgent na chablent." Oddiwrth y dyfyniad diweddfaf gollid meddwl, a hyny ar dir tra thâg, nad all fod yn llongddrylliad ar ffydd unrhyw un heb ei fod yn gyntaf yn feddiannol arni. Y ffydd a'r gydwybod dda hono ag y dymunai Paul ar Timotheus ei meddu; eto gwrthododd rhai y bendithion annhrisladwy hyny. Dalier sylw, nid gwrthod ei chyngiad, ond ei gwrthod yn gyfangwbl, a hyny pan oeddnt yn feddiannol arni. Y canlyniad fu, iddynt gael eu rhoddi i Satan. Mae geiriau yr apostol yn dangos nad oeddnt yn meddiant Satan o'r blaen: Os oeddnt, pa awdurdod oedd gan yr apostol idd eu rhoddi i Satan, a hwythau eisoes yn meddiant "Tad y celwydd?" Pob cangen ynof fi heb ddwynn ffrwythly mae efe yn ei thynu ymaith." Y gwir am dani, hybarch olygydd, nid wyf hyd yn hyn yn feddiannol ar alluoedd i greu yr athrawiaeth hono fod yr Arglwydd, nac un o'i ygrifenwyr santaidd, yn dywedyd un peth ac yn meddwl peth arall. Gwelir eto yn Dat. 3. 5. "Yr hwn sydd yn gorchfygu a wisgir a dillad gwynion, ac ni ddileaf ei enw ef allan o lyfr y bywyd." Wrth hyn, gellid meddwl am yr hwn na orchfygo y "dileir ei enw" ef allan o lyfr y bywyd; canys byddai yn wrthun i feddwl fod yr Arglwydd yn bygwth marwolaeth idd ei blant, er yn bresennol yn gwybod na syrthient byth! Yn ail lythyr Pedr, 3 ben. 17 ad., yr wyf yn deall y gellir colli sicrwydd. "Ymgedwch rhag eich arwain ymaith trwy amryfusedd yr annuwiol, a chwympo o honoch oddiwrth eich sicrwydd eich hun." Dichon fod mwy o ofid ar rai am gael sicrwydd nag sydd ar eraill am ei gollu. Gwelir eto yn yr un lyfr, 2 ben. 20—22 adnodau, "rhai wedi

diangc oddiwrth halogedigaeth y byd,"—rhai "wedi adnabod ffordd cyfawnder," yn dygwydd iddynt fel y "ci yn ymchwelyd at ei chwydfa ei hun, a'r hwch wedi ei golchi i'w hymdreiglfa yn y dom." Yn ddiweddfaf, dymunwn sylw Sylwedydd i'r 11 bennod o'r llythyr at y Rhufeiniaid 16 adn. "Canys, os santaidd y blaenffrwyth y mae'r clamp tocs hefyd yn santaidd: ac os santaidd y gwreiddyn, y mae'r canghenau hefyd felly."

Diolchaf yn barchus i chwi, Mr. Golygydd, am gyhoeddi yr ysgrif hirfaith hon, yn gystal ag idd eich gohebydd synwylawm am ei manol chwilio. Dymunwn fod yn ddystaw bellach, oblegyd nid wyf yn dadlau â neb, nac yn dymuno hyny ychwaith; canys gwn yn dda am fy annigonolrwydd i'r perwyl manylddysg hwnw. Cyfaddefaf hefyd, pe bawn yn dadlau, fy mod mor agored ag eraill i fyned i eithafion; ond dymunwn ymgadw rhag dyfenwi neb.

Yr eiddoch yn otsyngedig,

GWILYM MHWY.

AMGYLCHIADAU YN NGHORLLEWIN AMERICA.

MR. GOLYGYDD.—Wedi hir ymfodyn, a'm luddias gynnifer o weithiau y ysgrifenu i'ch misolyn rhagorol, wele fi o'r diwedd yn cael ychydig hamdden, yr hon a ddefnyddiaf i lenu i lawr ychydig amgylchiadau a farnwyf yn werth eu danfon atoch, y rhai a allwch eu cyhoeddi, os barnwch yn addas, yn y Seren wiggodous.

Gadawais Granville, Ohio, ar y 7fed o Fai, ar fy nhaith hirfaith i'r Gorllewin. Ar y 17eg cyrhaeddais dalaeth Indiana; ar y 24ain cyrhaeddais dalaeth Illinois; ar y 4ydd o Fehfina i dalaeth Wisconsin; ac ar y 9fed o Orphenhaf i dalaeth Iowa. Wrth deithio y wlad trwy y talaethau gorllewinol yma, y mae y teithiwr yn cael ei daro â syndod yn barhaus o herwydd y cyfnewidiadau a genfydd yn ngwaith celfyddyd ac yn ngwaith natur, yn agos yn mhob man; a gall y meddwl gyfarfod â digon o amrywiaeth gwrthdrrychau i sylu arnynt bob amser. Mae y Gorllewin yn llawn o bethau naturiol—coed, cerig, llynoedd, afonydd, brynau, a broydd, ydynt oll yn ddi-gyffwrdd gan waith llaw celfyddyd. Er mai garw yw y ffyrdd i'r teithiwr yn ei gerbyd celfydddar, eto y mae rhywbeth yn hen fam Natur ag sydd yn 'cyrhaedd i gelloedd dirgelaf calon y meddylgar. Dyma y lle y dihuana awen y prydidd ac yr adfywir hyawdledd yr areithiwr; ac yma y gwelheir doluriau calon y pruddgylwffus. Er i mi lawer o weithiau orfod alw am gynorthwy i dynu fy anifail a'm cerbyd allan o'r ffos wrth dramwy trwy y gwyllt-isoedd a nodais; eto nis gallaf lai na rhoddi fy marn, fod taith trwy y wlad yn Nghorllewin America yn un o'r rhai mwyaf pleaserus ag y gall ymofynwyr cysur ei chymeryd.

Yn fy nhaith, galwais ar lawer o Gymry, yn gystal mewn sefydlfaedd Cymreig ag yn wasgaredig yn mhlith cenedloedd eraill, y rhan fwyaf o ba rai ydynt grefyddol; er bod

llawer o honynt, er galar, wedi eu llanw gan ysbryd y byd hwn, a llawer eraill, trist yw adrodd, gan ysbryd Bacus, y rhai sydd warthidd eu cenedl ac i gymdeithas yn gyffredinol! Daw a gadwo blant y Cymry rhag syrthio i lyngelyn diwaelod meddwod ac anllad-rwydd.

Y "sefydla Gymreig" gyntaf a gyrhaeddais, wedi gadael Columbus, O., oedd ar Afon Fox, yn Illinois. Yr wyf yn meddwl nad oes un sefydla Gymreig yn holl dalaeth Indiana, er fod llawer o Gymry yn wasgaredig trwy y dalaeth. Yr wyf yn meddwl fod y Cymry ar Afon Fox, yn gystal i lawr yn agos i Ottawa, ag i fynu yn agos i Aurora, wedi gwneud dewisiad call iawn mewn perthynas i'w tir. Nid oes yn y sefydliad isaf ar yr afon ond ychydig deuluoedd, eto y mae yma le da i wneud sefydliad mawr, gan fod yma daigon o dir rhagorol am \$1 25 yr erw o fewn i lai na milldir i diriad y badau ar afon Illinois. Mae y sefydliad uchaf yn llawer mwy. Yma y mae ganddynt le o addoliad, ac maent wedi bod yn cadw gweinidog Cymreig, sef y Parch. George Lewis, am llawer o amser; ond y maent heb un yn bresennol. Y mae y crefyddwyr yn rhyw Beth tua yr un nifer o Fedyddwyr ac Anymddibynwyr. Y maent yn cyduno i addoli yn yr un lle. Yr oeddynt heb un gweinidog pan oeddwn i yno yn Mehefin diweddaf, ac ymddangosent yn awyddus iawn am un. A yw yn bosibl i'r bobl dda yma gael gweinidog i'w plith. Y maent yn dywedyd y gwant yn fuan allant at ei gynnal. Gallaf finau ddywedyd, oddiwrth eu hymddangosiadau allanol, os gwant hyn, nad oes eisian i un dyn cymmedrol i ddyoddef yn eu plith. Er nad ydyw yn perthyn cymmaint i mi, fe allai, y mae arnaf chwant raddi sen i'r gweinidogion hynny ag sydd yn aros yn y trefydd a'r pentrefydd dwyreiniol, bump neu chwech o honynt, fe ddichon, yn yr un lle, yn gwrandao ar eu gilydd yn pregethu ar ddydd yr Arglwydd; a llawer o eglwysai yma yn y gorllewin heb un cynorthwy gweinidogaethol ar un amser. Yn hyn y mae yr un fath yn mhllith y gwahanol enwadau crefyddol a'r gwahanol ieithoedd siaradedig yn America. Os galwyd di i fod yn fugal ar Sion Duw, paham yr arosi lle mae mwy na digon o fugeiliaid eisoes? Dos ar ol y praid, lle bynag y maent wedi eu gwasgaru trwy anialwch y gorllewin.

Yr wyf yn deall fod un sefydla Gymreig fechan yn mbellach i'r Gogledd na'r rhai a enwais. rhywle yn swydd Boon, yn agos i Belvedere. Er i mi fod trwy y lle yma, ac fe allai yn agos i'r Cymry, nid oedd genyf amser i alw, ac felly nid wyf yn gwybod ond ychydig yn eu cylch.

Wisconsin yw y dalaeth nesaf ag y teithiais trwyddi. Bum mewn llawer o sefydliadaedd Cymreig yn y dalaeth hon, ond nid amcanaf i ddywedyd dim am danynt y tro hwn, gan y byddai hyn yn rhy faith. Pa fodd bynag, sylwaf yma fod y rhan fwyaf o honynt yn byw mewn lleoedd rhagorol, a llawer mwy na rhagorol, os cyferbynir y tiroedd a'r cyfleuserau ag sydd ganddynt i'r Cymry a sefydlassant eu hunain ar fryniau criboeg Steu-

ben, Marcy, Floyd, a Threnton, awydd Oneida; neu ar fynyddoedd yr Alleghany, ger Ebsenburg. Nis gallaf ddywedyd mor hyderus am y rhai, le, am y cannoedd ag sydd yn bresennol yn ymsefydlu eu hunain i fynu yn agos i'r pegwm gogleddol tua Foundelac, Oakkosh, a llyn Winnebago. Yr wyf yn ofni na wna tywod Gorphenhaf, a moethwynt Chwefror gyntuon yn dda iawn a'r preswylwyr. Beth bynag, ni buais yn y sefydliadaedd mwyaf gogleddol, ac am hyuy nid wyf am ddywedyd dim yn eu cylch.

Ni chaf yn bresennol ond gwneud ychydig sylwadau cyffredinol mewn perthynas i sefydliadaedd oin cyd-genedl. Y gair cyffredin yw, mai pa le bynag y mae mynyddau a brynau mai yno y gwelir y Cymry. Yr wyf yn meddwl fod llawer o wir yn hyn. Er y crechwena rhai pan yn siarad fel hyn am dyniad ein cyd-genedl i'r brynau, yr wyf fi yn barnu fod llawer o ddoethineb mewn dewis lleoedd ag ychydig o fryniau aruynt. Yno y mae ffynhoniau grisialaidd, yno y mae iechyd, ac fel canlyniad anwrthwynebadwy, yno y mae cysur. Am y lleoedd a ddewisant, gan hyn yn yr ystyr yma, nid wyf am ddywedyd dim, gan fod doethineb y dewisiad fe ddichon yn ymddibynu ar amgylchiadau eraill; ond y mae un byrdra yn perthyn i'r Cymry a ddyliai gael ei wellhau; hynny yw, pan y maent yn dyfod o'r Hen Wlad, aros yn y trefydd afiach a'r hen sefydliadau, lle mae y tir a'r ymborth yn uchel a'r cyflogau yn isel. Llawer sydd wedi cael ei ddywedyd yn ddiweddar o barth ffurfiol tiriogaeth Gymreig. Gall hyn roi llawer o bleser i yagrifenwyr a darllenwyr: ond o'm rhan fy hun, or y dymunwan weled y cyfryw tiriogaeth, ac y carwn fod yn ddineydd o honi, nid oes genyf sawr o ffydd y daw i ben yn y caurhif presennol, na'r nesaf, beth bynag. Mae yn ymddangos i mi yn fwy fel trefniant dychymmygol na pharotoad i sefydlu tiriogaeth i'r Cymry. Ond bydded hynny fel ag y byddo, y mae un peth ag y gallai y Cymry ei wnoud. sef myned allan i'r gwledydd newydd yn y Gorllewin, cyn y byddo bron bob cyfleusdra wedi cael ei achub gan yr Americanaid a'r Ellmyniaid, &c., llawer o honynt gyda eu gilydd, a'u pregethwyr, a'u hysgol-feistri, a'u celfyddydwyr, a chymeryd i fynu ran o wlad iddynt eu hunain, fel y gallont gael holl gyfleuserau natur, pa fodd bynag. Pan oeddwn yn teithio trwy Iowa ddwy wythnos yn ol, trwy swyddi Clinton, Cedar, Johnson, Scott, a Muscatine, dros y meysydd gafididocaf a welais erioed, a'r ffynhoniau mwyaf grisialaidd, a digon o goed at wasanaeth hwsmon, a phob ymddangosiad o wlad iach, weithiau am 10, weithiau am 15 milldir heb un tŷ na bwthdy, uag anifail dof i'w ganfod. Meddwn i wrthyf fy hunan, O pa'm, paham na ddenai Cymry afiach Newark, Columbus, Cincinnati, Pittsburg, Pottsville, New York, Carbondale, Utica, &c., i wladychu i'r fan hon. Dyma lle y gallai ugain o deuluoedd o honynt fwynhau lloed eu calonau o gysur ar lan y nant lawr risialaidd a chroeyw hon!! "Ond beth dal siarad," meddwn i wedi hyn, "o herwydd ni fynant ddyfod yn un wedd;

mae yn rhaid iddynt farw o'r dwymyn, a'r cryd a'r cholera, yn y manau lle y maent!"

Yr eiddoch, &c.

E. W. HUMPHREYS.

Lebanon, swydd Boon, Indiana, }
Awt 2, 1849. }

PEDWAR TYMHOR BYWYD.

A gyfansoddwyd er ys mwy na deugain, fe allai 60 mlynedd yn ol, gan Francis Thomas, a elwir yn gyffredin "Franki Dywyll," neu'r "Crwthwr Dall," o Lanwenog, swydd Abertefi, pan oedd y Cymry mewn sefyllfa o ddyga dywyllwch o'r peth y maent yn bresennol.

Moa rhyfedd gyfnewidiol yw
Pob rhan o amser dynolryw ;
Mae'r oes yn diwyr yn ddiaball,
Heb ddydd yn llwyr 'run fath a'r llall.

Y dyn, pan ddel o'r bru i'r byd,
Rhaid iddo aros dro yn fud,
Heb ynddo nemawr iawn o rym,
Heb wybod gair o'r iaith na dim.

Caiff newid eilwaith yn y bla'n,
I ddechreu trin tegannau man ;
Heb unrhyw ofal yn y byd,
Dan gwr ei fron yn cwrdd a'i fryd.

Caiff newid eilwaith yn ol hyn,
I le'ngetyd hardd fel rhoesyn gwyn,
Gan ddechreu arfwr cynnal cân,
A hoffi hyfryd byngelau mân.

Caiff newid eilwaith yn ddo'd
I gyfwr gwyech mewn rhywyg a rhod ;
A than ei ofal ei a'i ddawn
Dalontau aml gwerthfawr iawn.

'Nol hyn fe ddechreu gaegiu'r byd,
A'i gludo'n dyran mawr ynghyd ;
Ae yn ei fryd yn ddinacod
Gael bod yn benaeth ar y wlad.

Codennau sur a chelloedd llawn,
A'i fryd ar ddringo'n uchel iawn ;
Yn sawr ei awydd cais e hyd
Fawr glod a pharch gan blant y byd.

Fe bryna dir fe sellia dai,
A'n farnwr rhyfedd rhwyg pob rhai,
Ac yn ei fryd o hyd am fyw
Dwy oes arferol dynol ryw.

Ar hyn daw henaint ar ei draws,
Yn hyl ei wedd yn oer ei nawe ;
Yn awr rhaid iddo ddechreu trin
Blynyddau traie a dyddiau blin.

Ei wedd oedd hardd brydweddol braf,
Fel blodau hyfryd ganol haf,
Fydd nawr yn gwywo fel yr heog,
A'r corff i gyd a'r llau yn lleog.

Y galon lawen 'nawr fel plwm,
Y traed yn lleog a'r onawd yn llwm,
A'i ddannedd man, oedd hardd eu llun,
Fel dall yn syrthio o un i un.

Daw moelid noeth, a'r clyw yn waeth,
Y gwaed yn oer a'r fron yn gaeth,
A'r eis ar laa, fel grwn o dir,
Heb un dan gudd na ber na hir.

Yr awen wresog, fywlog gynt,
Fydd 'nawr mor oer a'r gogledd wynt,
Rhyw wynleu mwyach foreu a hwyr
Yn toddi'r dyn fel canwyll gwyr.

Rhyw styffera rhyfedd, maeth a mwylh,
A honed llaw yn hanner llwyth ;
A'r llais yn arwach, dyna ateg,
Fel tanau telyn maes o hwyl.

Yr olwg gir a graffai law,
A edrych 'nawr trwy niwlen dew,
A'r tafod fraeth a blossgu'n llawn,
Fel un heb fedru'r iaith yn iawn.

Y genau yntau'n newid blas,
Deatellthion melus, drud a bras ;
Y sylw'n wan, a methiant mawr,
Yn tynu'r dyn yn lleog i'r llawr.

Y war oedd gref sydd 'nawr yn grwm,
A'r traed yn hwy'r yn tramwyr'n drwm ;
A'r cam heb nemawr iawn o byd,
A'r dwylo'n curio yn y cryd.

Fe fydd yr anadl yn byrhan,
A'r stymog dreulifawr yn gwanbau,
Y cof a'i wedd yn rhywlog blin,
A'r cwsg fel banner ar ddiun.

Beth fydd y byd ar hyn o dro !
Ond megys hun aeth heblid ddo' ;
Holl harddwch natur fywlog aeth
Fel lleng ddrylliedig ar y traeth.

Rhaid newid eilwaith maes o law,
Mae angen llym a'i gledd gerllaw,
I lwy'r ddistrywio'r babell hon
Fe friwia dy y galon lon.

Fe ddyd y corff a'i ddefnydd trweh,
A'i wedd yn llonydd yn y llwch,
A'i enaid noeth ebeid i fyw
I'r manau da lle myno Duw.

Pwy saif (O fenaidd enwa ei)
Gerbron y Tad, yn ninas Nef !
Nid dyn a malais dan ei fron
A breswyl hardd anneddau hon.

Nid dyn mewn dig fo'n dala gwg
O dan awdardod natur ddrwg,
Ond dyn trwy ras oruchfygar enawd
Caiff roeso a bri gan lesu'n brawd.

Nid aif yr arian byth i'r nef,
Mae'r wlad yn groes i'w anian ei.
Y dwylo glân a'r galon bur
A sellia dy ar Salem dir.

O Argiwydd Ion cymhwysa di
Gyhoeddafu gwan fy enaid i
At fyw a bod y man lle maes
Dedwyddwch hyfryd heb ddim gwac.

Cyf. E. W. H.

LLYTYR AT BEN-LLYWYDD Y CYM- MRODORION.

(Cyfeithiad o Saesneg Dr. SWIRT.)

URDDASOL BENDEFIG.—Gan i chwi dybio'n addas, o'ch mwynder arferedig, fy ngymeryd i'ch cymdeithas a'ch cyfeillgarwch,—mae yn ddyledus arnaf innau ddatguddio i chwi a chalon agored, pa fath fywioliaeth sydd arnaf gartref, a pha fodd yr wyf yn sefyll yn y byd ; yr hyn beth a wnaf yma yn oleu eglur, ddi-gel, ddi-ragrithiol.

Fe allai i chwi feddwl wrth ddechreu fy chwedl, nad yw'r cwbl ond gwanmalrwydd ac ofer stori i beri chwerthin ; ond mi rof i chwi dan fy llaw ar ddu a gwyn, ei bod yn wir bod ag un gair, ac mi feddwn pod fai achos, ddwyn

Person y plwyf a'r Clochydd i dystiolaethu yr un peth. Gwybyddwch gan hynny, ar yr amser presennol hwn, fy mod yn byw mewn rhyw fudr-gwt o hongl-dy tlodaidd pwdr-wael rhidwll anniddos, a mur o glai iddo yn gollwng dwfr odditau ac oddiarno; ac wrth yr olwg arno, byddai ryfodd genych iddo ddal i fynu driadu. Mae ef yn sefyll ar dir gwyllt, fal lluestai ereill; a pheth sydd hynotach na dim, yr wyf yn rhwym o droi allan o hono ar fyn- yd o rybudd.

Math ar-dyddyn yw hwn, a ddelir dan Arglwyddiaeth, a dyma arfer a dull taledigaeth y cyfryw dyddynod.

Am y deng mlynedd ar hugain cyntaf o'm hoes, nid wyf i dalu ardreth neu rent, ond yn unig diagwyl wrth orchymyn y penaeth a gwasaneth y llys unwaith yn yr wythnos neu fynychach. Dros ugain mlynedd ar ei hyn, yr wyf i dalu rhoen coch o gydnabod bob blwyddyn; a thros y rhan ddiweddar o'm hoes o hynny allan, yr wyf yn rhwym i dalu un o'm dannedd o'm pen mewn dwy flynedd neu dair neu'n fynychach os gofynir: ond pan ffeliwyf yn y byd, a myned o honof yn ol llaw heb ddim i dalu, troi allan sydd raid dros y drws heb ddim, ac nis byddaf chwaith nemawr nes myned dan ddwyllaw swyddogion a phen- aeth y carchar.

Mi allaswn gael gwael-gwt yma a thyddyn yn llawer esmwythach o rent a gwasanaeth, oni buasai un o'm hen-dadau a eiwid *Adda* gynt. Hwn, a'i wraig wirionfol, drwy anogiad cymydog drwg, a dorasant i berllan oedd yn perthyn i Arglwydd y tir, o ryw fud- chwant i afalau melusion a ddywedwyd iddynt ganddo fod yno; ond yn lle hynny, hwy a'u cawsent cyno chwered afalau ag a broffasant erioed: canys heblaw cosp gorf- orol, collasant y rhan fwyaf o'u breintiau a'u rhyddid, er mawr dristwch a chywilydd i'w plant, ac i minnau ar eu hol. Ond eto er hyn, rhaid i mi gwneuthur y goreu o'r gwaethaf, a chadw fy nghaban ddi-ddosaf a thaelusaf y gall- wyf tra safu er ei draed.

Fy nghegin lle yr ydwyf yn trwsio fy nham- aid bwyd, sydd fath ar ystafell gron ddigrif fal popty, ond yn ddigon cyfleus i'r ychydig go- ginieth sydd genyf.

Nid llawer iawn o ddodrefn sydd yn fy nghroglloft sydd yn mhen y ty: dyma'r gwac- af yn yr holl dyddyn; ac ni welaf i nemawr o bobl mwy na minnau, yn gwneuthur fawr arfer o'r ystafell hono, ond i dafu fiardial ac ofer bethau iddi, a'u cadw ar draws eu gilydd.

Nid oes ond dwy ffenestr ar fy holl annedd, a rhein'y yn mhen y ty; a pheth sydd hynod yn natur y ffenestri, fel y mae'r ty yn hen- eiddio mae'r gwyr yn tywyllu; fal, braidd y gwelir trwyddynt yn y diwedd.

Hefyd, y mae fy nghaban, yn ol dull tai eir Drefaldwyn, yn sefyll ar bolion, ac awel o dro wynt uchel a'i tafai a'i din dros ei ben, fal y byddai ddigon o drafferth i'w godi dra- chefn. Mae hefyd dri drws, neu dri phorth ar fy nghaban: un i gario pethau i mewn iddo, a'r lleill i'w bwrw hwynt allan. Trwy un porth y tefir allan ysgubion a charbiton y ty, a thurwy y llall, y dwir a'r golechion; ac oni wneir hyn yn yr amserau pennodol, fe gyn-

au'r ty o wrs tanhŷd, yr hwn a fydd debyg i'w ddinystrio.

Gormod o drafferth i mi a chwithau, a fydd- ai dywedyd hanes fy holl ddodrefn a'm perth- ynasan, a'm deg ufuddwas, a'm gwisg o gyrn sydd yn cario ymorth i mi beunydd, ac yn fy nifyru ambell dro drwy ganu offerynnau cerdd, ac yn ymwiso ag arfau ryfel i amddi- ffn y meddiannau, os bydd achos.

Ni soniaf chwaith am y pibellau y sydd drwy furiau'r ty yma a thraw, er hwylusdra i ddarllew ac i drin materion y gegin; y gwaith cywreiniaf a'r sydd yn perthyn i'r holl dyddyn, er nad dydent wedi eu haddurno mor wyehion a phalasan gwyr mawrion, ond eto maent yn well na bod hebddynt.

Yn y modd hyn, yr wyf yn ymbwio yn y byd orou y gallwyf; a phan ddelo'r dydd, rhaid i mi dalu fy rheat os bydd ar fy helw; a phan droir fi allan, 'rwy'n deall fod fy nhyddyn yn syrthio i rhyw genedl front fua- grill, na wnaethant dda i neb erioed a'm a wn i, ac nid ynt hynod am ddim, beblaw hudo brithylliaid at *Robin dysgod man*, a'r cyffelyb.

Ond bydded hynny fal y fyddo, mae genyf ystafell bach glad, yr hon sy'n sefyll tu awy i'm cabandy; ac wyf yn ei chadw er mwyn fy nghyfeillion anwyfaf: ac yn hono, mae i chiwi groesaw calon gwresog, a dirwgnach. Dowch, pan fynoch; a byddwch sicr o letty a charedigrwydd ynddi tra bo'r tyddyn yn llaw eich ufudd wasanaethwr, LL. DDU.

Minersville. Cyfl. gan AS IORWERTH.

GOFYNIADAU AC ATEBION.

O barth Llythyrenau yr Egwyddor.

PAHAM y mae y llythyren A yn debyg i chwyldroad America? O herwydd mai dechreu anymddibyniaeth ydyw.

PAHAM y mae B fel chwyldroad Rhafain? Am mai diwedd y Pab ydyw.

PAHAM y mae C fel enllibwyr? Am ei bod bob amser yn dechreu cynen.

PAHAM y mae Ch yn yr un sefyllfa a Bryd- ain? Am ei bod yn ochain yn nghanol beich- iau.

PAHAM y mae D fel gostegiad ystwm? Am ei bod yn gwneuthur yr awel yn dawel.

PAHAM y Dd fel angeu? Am ei bod yn di- weddu rhyfeloedd, ac yn troi bri y maeslyw- yddion i bridd.

PAHAM y mae E yn debyg i Vespasian yn dryllio castell Antonia? Am ei bod yn gwaen- thur ei byrth yn ebyrth.

PAHAM y mae F mor ofidus i ddyd ag yw dysgwyliaid? Am ei bod yn gwneuthur awr yn lawr.

PAHAM y mae Ff yn perthyn i Abraham? O herwydd taw un o'r cyntaf o'r ffyddlon- iaid ydyw.

PAHAM y mae G yn debyg i feddwod? Am ei bod yn cludo oll i goll.

PAHAM y mae Ng yn debyg i graig? Am ei bod angenrheidiol mewn angoria.

PAHAM y mae G yn debyg i areithiwr da

mewn gwyl? Am ei bod yn gwnenthur yr wyl yn hwyl.

Paham y mae I fel cymmedroldeb? Am mai colofn gyntaf iechyd ydyw, ac ei bod yn rhoddi diwedd ar foddwl.

Paham y mae L yn ein hadgofio am ddyfodiad Iwl Cesar i Frydain? Am ei bod yn arweinydd i leng, ac i'w gweled ar ogorau Deal.

Paham y mae Ll fel mwyniant y bardd? Am ei bod yn gwneud yr awen yn llawen.

Paham y mae M yn beth a ddylai Aelodau Cyngorfaol neu Seneddol fod? Am ei bod yn wastad yn dechreu mesurau mawrion, ac yn terfynu cam a gorthrwm.

Paham y mae N yn debyg i ddiwydrwydd? Am ei bod yn gwnenthur y llaw yn llawu.

Paham y mae O yn debyg i hen ferch yn cael carwr? Am ei bod yn ddiwedd ar ei hocheneidio, ac yn sail i obaith.

Paham y mae P yn debyg i Jabal? Am mai y cyntaf sydd yn preswyllo mewn pebyll yw.

Paham y mae R fel y Tywysog Blucher yn Waterloo? Am ei fod yn ymddangos ar ddiwedd y "frwydr," ac eto yn cael rhan o'r bri a'r mawredd.

Paham y mae S fel mabandod a henaint? Am ei bod yn dechreu sugno ac yn derfyn i'r oes.

Paham y mae T fel marwolaeth anghredad-yn? Am mai diwedd baint a mwyniant yw, a dechreuad trueni.

Paham y mae U yn debyg i Gaerdydd? Am ei bod yn sefyll ar gyffiniau eithaf Cymru.

Paham y mae W fel sefyllfa bresennol Eglwys Rhufain? Am ei bod yn nghanol cwm.

Paham y mae Y fel cyfaill gau? Am mai nid yr un awn sydd ganddi mewn llwyddiant ag mewn tylodi.

Y MEDDYG J. T. NICHOLAS.

MR. GOL.—Nid rhyw fympwy anheilwng a gwag-ymffrostgar sydd wedi ein cynhyrfu i wneud unrhyw sylw o'r boneddwr teilwng a'r Cymro aeddgar, enw pa un a welir wrth ben yr ysgrif hon: ond ystyriaeth gydwybodol o'n dyledswydd a'n rhwymau tuagat ein cyfaill medrus, oymeriad pa un sydd mor uchel trwy yr ardal, yn enwedig yn mhlith y rhai a ddygant unrhyw gysylltiad â'r enwan "Cymru Cymro, a Chymraeg." Gwyddom hefyd, fod gan Mr. Nicholas amryw ffyrndiaid a phorthynasau yn y wlad hon y rhai a fyddai yn ddymunol ganddynt wybod ei hanes; ac er mwyn eu boddio hwy, yn gystal a chyd-nyio i deisyfad amryw yn yr ardal, y gofynwn eich hynawsedd i gyhoeddi a ganlyn.

Ychydig dros chwagch mis yn ol, daeth Mr. Nicholas i'n plith fel dyeithr: mewn cysylltiad â'i gyfaill Mr. Collins, agorodd fasnachdy meddygol hardd a chyffens yn Pottsville; ac yn fuan daeth Mr. N. i sylw a pharch yr ardal

o herwydd ei fedrusrwydd yn ei alwedigaeth, yn gystal a'i ddull boneddigaidd, parchus, ac enillgar yn mhlith pob gradd a sefyllfa. Nid oes angen i ni ddwyn gwell prawf o hyn, na thrwy gyfeirio at y ffaith fod ei ymarferiad (*practice*) erbyn heddyw yn llawer helaethach nag un meddyg arall yn y swydd.

Fel dyn, y mae yn hynod ddeniadol ac enillgar. Wrth ei weled yn nghyfeillach y cyfoethog a'r anrhydeddus, gellir meddwl mai dyna yr unig fan a all ei ateb—ei wybodaeth, ei foneddigeiddrwydd, yn gystal a'i ymddygiadau, a sicrha barch yn y cylch hwnw; ond pan yn nhlith y dosbarth gweithgar a'r tlodion, gwelwn ef eto heb un gradd o *bretention* na dirmyg yn estyn ei law i'r iselaf yn y cwmni mewn modd croesawgar a serchog, fel ei gyfaill mynweol. Fel meddyg, nid ydym yn ystyrjed ein barn bersonol am dano o unrhyw bwys, o herwydd ein hanwybodaeth (fel y mae yn fwyaf trueni) o'r gelfyddyd ardderchog hono; ond os edrychwn o'n hamgylch, canfyddwn amryw a dderbyniasant wellhad oddi wrtho, a hyny pan oedd meddygon eraill wedi methu, y rhai a'i canmolant yn uchel trwy yr ardal. Mae ganddo dyst-ysgrifau ei fod wedi derbyn manteision prif sefydliadau meddygol Lloegr, Ffrainc, ac America; ac ymddengys bob amser fel pe' byddai ei holl feddwl a'i fyfyrdod yn cyfarfod yn ei alwedigaeth; fel y gellir dywedyd yn briodol ei fod wedi ei wneud yn feddyg gan natur. Nid heb lafur caled y cyrhaeddodd ef na neb arall y fath enwogrwydd mewn gwybodaeth feddygol, ond trwy astadrwydd, gofal, a phenderfyniad dwys; a dicheon fod yn anhawdd cyfarfod â nemawr sydd wedi llafurio yn galetach, te, wedi offrymu ei gysuron i'r un graddau ag ef, mewn trefn i berffeithio ei wybodaeth yn ei gelfyddyd. Fel Cymro, nis gallwn lai na theimlo yr ymfrost mwyaf gwladgarol yn y Dr. Nicholas. Gwelsom rai Cymry yn America (er eu cywilydd y dywedwn) ar ol codi ychydig uwchlaw sefyllfa mwnwr neu weithiwr, yn dechreu cywilyddio arddel ei genedl, ac yn barod i wadu y wlad a roddodd fodoliaeth iddo, er fod ei leserydd a'i ymddygiadau ar yr un pryd yn ei gyhuddo mai un o deula ei dad Risiart ab Shon ab Dafydd ydyw; ond nid un o'r nodweddiad hyn yw Mr. Nicholas. Byddai yn naturiol i un na byddai yn ei adnabod farnu oddiwrth ei ymddangosiad allanol nad Cymro yw; ond eto teimla ef ymfrost yn ei wlad a'i genedl: ac nid heb achos ohwaith. Onid yw Gwalia yn enwog yn mhlith gwledydd y byd? ac onid yw hil Gomer yn barchus yn mhlith cenedlaethau y dddear? Hyd y nod yn yr Unol Daleithau canfyddir amryw

o honynt wedi cyrhaedd enwogrwydd a pharch mewn gwahanol gylchoedd a gwybodaethau. Yn mhllith y tadan pererinol, dadganwyr yr annibyniaeth, deddfwyr cyntefig ein gwlad, ynghyd a'r rhai a ymladdasant yn wrol dros y rhyddid a'r iawnderau a fwynhawen, yr oedd rhai o fechgyn gwrol Cymru; ac er ein llawenydd, nid yw cymeriad y genedl yn gyffredinol wedi myned i'r llwch hyd yma—er nad yw moesaau amryw o honom yn gyfryw a ddylai fod ag ystyried ein manteision, eto gallwn gyfeirio at Gymry o chwaeth ac athrylith, ac eraill o ddyseidiaeth a gwybodaeth helaeth, yn y dyddiau hyn; a chredwn fod nodweddiadau neillduol yn perthyn i'n cenedl ag sydd yn anrhydedd iddynt; fel y gallwn ddywedyd am danynt yn debyg fel y dywedai un o'r beirdd Seisnig am Loegr:

“England, with all thy faults I love thee still.”

Efely y golyga Mr. Nicholas; er fod y iaith, wedi rhydu wrth ymdeithio ac aros yn mhllith y Saeson, y Ffrangcod, a'r Americanaid, nid yw y galon wedi oeri yn y mesur lleiaf—y mae yr ystafell gysegredig hono mor agored ag erioed i dderbyn ac ymgeleddu y tlawd a'r angens: gan hyny teimlwn yn llawen yn ein cyfaill, a dymunwn iddo bob llwyddiant yn ei ymdrechion clodwiw i esmwythau doluriau a dyoddefiadau ei gydgredduriaid.

Yn ddiweddar symudodd y Meistriad Nicholas & Collins eu hystordy meddygol o Market-street, i sefyllfan mwy cyhoeddus a chyfeleus yn Centre-street. Mae y cyffeiriau a'r moddion a geir ganddynt yn sicr o fod bob amser o'r iawn ryw, yn bur, ac o'r grym priodol, gan fod y cwbl wedi eu darparu dan ofal Mr. Nicholas ei hun, yr hwn sydd hefyd yn gyffeirydd a fferyllydd ymarferol.

CYFEILLION.

YR YMGEISWYR AM SWYDDAU ERBYN YR ETHOLIAD NESAF.

Y mae rhai o'n cyfeillion wedi dymuno arnom wneud rhyw sylw o'r gwahanol ymgeiswyr a gynnygiant am swyddau erbyn yr etholiad nesaf yn mis Hydref, fel y gallo y rhai nad ynt yn gwybod ond ychydig am danynt faru pa un sydd yn fwyaf teilwng o'u pleidlais a'u cefnogaeth. Yn y blynyddoedd diweddar y mae y Cymry wedi bod yn dra unol yn swydd Schuykill mewn ystyr boliticaidd, yn gyffredin pleidleisient dros y Whigiaid, o herwydd y credent fod y blaid hono yn amcanu amddiffyn diwydrwydd a llafur cartrefol yn fwy nag un arall: ond oddiwrth yr arwyddion presennol bydd i'r rhan fwyaf o'r mwynwyr a'r gweithwyr trwy y swydd roddi eu llais yn wahanol y tro nesaf, a hyny o herwydd anffyddlondeb rhai

o blaenoriaid y Whigiaid, yn eu gwaith yn dibrisio eu baddunedau; y mae y Whigiaid hefyd wedi gwrthwynebu Undeb y gweithwyr i'r man eithaf, fel y mae agos pawb a berthymant i'r Undeb yn sicr o fyned yn eu herbyn. Peth arall, yr oedd y bobl yn dysgwyl gwell amser, pan fusasai gobaith ac ymddyriedaeth masnachol i gael ei adferyd, os buasai i'r Whigiaid gario eu hymgeisyddion yn yr etholiadau diweddar; ond yn lle hyny gwaethygu yn barhaus a wnaeth, fel y mae yr haf presennol yn llawer tlotech, a mwy o bobl allan o waith, nag a welwyd yn swydd Schuykill er ys amryw ffynyddoedd. Mae y blaid Ddemocrataidd, arni hithau, mewn dull cadnoaidd yn canfod yr amgylchiadau hyn, ac yn cymeryd y fantasia oddiwrth ynt y ddeni y weria. Mae amryw ymgeiswyr yn barod ar y mae am swydd Birydd (*Sheriff*); tri o bari ynt Whigiaid, un Democrat, ac un *Native American*. Meddyliir y bydd y gystadl-euaeth yn sefyll rhwng pedwar o honynt, sef Mr. Straub, (D.), Mr. Wilson, Mr. Filbert, a'r Cadb. Nagle, (W.) Y mae bod y tri olaf yn perthyn i'r un blaid, a'r blaid hono yn colli ei dylanwad yn barod, yn ol barn amryw y dinstatio gobethion pleidwyr pob un o honynt agos yn hollol. Mae Mr. Straub, o'r tu arall, yn ddyd hynod o boblogaidd ac adnabyddus, ac wedi enill ffafr y gweithwyr gan mwyaf. Y tebygolrwydd yw y bydd ganddo ef fwyrhif mawr ar bob un o honynt; os na chyfnwidia agwedd pethau yn sawr o'r hyn y maent yn bresennol. Pleidir Mr. Wilson ar gyfrif ei fod yn hen ddinesydd, mewn sefyllfa gyffredin, a theulu lluosog, ac yn meddu cymhwysderau a manteision i wasanaethu y swydd. Dywedir nad yw y Cadben Nagle wedi derbyn manteision dyseidiaeth yn helaeth, ond y mae yn wr ieuangc a barchir yn fawr gan bawb a'i hadwaen, ac o feddwl treiddgar a synwyr naturiol helaeth. Yr oedd ef allan yn rhyfel Mexico, a thebyg mai hyny yn benaf sydd wedi ei godi yn mhllith y Whigiaid i sylw cyhoeddus: Am yr ymgeisydd arall, sef Mr. Filbert, nid ydym yn gwybod ond ychydig. Oddiwrth ohebiaeth a dderbynasom o Pinegrove, deallwn ei fod yn mhllith blaenoriaid y blaid Whigiaid oddi-ar y ffyddlon y swydd hon am ugain mlynedd, &c. Nid ydym un amser wedi honi perthynas ag unrhyw blaid boliticaidd, ac nid ydym yn cymeryd arnom bleidio neb yn fwy nag eraill o'r ymgeiswyr presennol—y cwbl a amcanwn yw dywedyd pa fodd y mae pethau yn sefyll yn ein barn ni. Dishon y sylwn ar y gwahanol ymgeiswyr am y swyddau eraill yn y nesaf.

Clywsom fod o bump i chwech cant o bleidleiswyr Cymreig yn y swydd, yr hyn a all fod yn ddigon i droi yr etholiad o i'r llall, se ddichon, pe byddent oll yn cyduno i fyned dros yr un ymgeisydd. Byddai yn hyfryd canfod undeb a chydweithrediad yn ein holl ysgogiadau: trwy hyn y dangoswn ein bod o fwy o bwys mewn etholiad nac i gael ein twyllo gan ein gwawdwyr.

RUM.

The rich copiousness of the English language was never more fully exemplified than in the verses below
William Brown, of Massachusetts, is the author.

"O, thou invisible spirit of Rum! if thou hadst no name by which to know thee, we would call thee Devil."—*Shakespeare*.

Let thy devotees extol thee,
And thy wondrous virtues sum;
But worst of names I'll call thee,
O, thou hydra monster, RUM!

Pimple maker—visage bloater,
Health corrupter—idler's mate;
Mischievous breeder, vice promoter,
Credit spoiler—devil's mate.

Alms-house builder—pauper maker,
Trust betrayer—sorrow's source,
Pocket emptier—Sabbath breaker,
Conscience stifler—gullit's recourse.

Nerve enfeebl'er—system's shatterer,
Thirst increaser—vagrant thief;
Cough producer—treacherous flatterer,
Mud bedauber—mock relief.

Business hinderer—spleen instiller,
We begetter—friendship's bane;
Anger heater—Bridewell filler,
Debt involver—toper's chain.

Memory drowner—honor wrecker,
Judgment warper—blue-faced quack;
Fond beginner—rags bedecker,
Strife enkindler—fortune's wrack.

Summer's cooler—winter's warmer,
Blood polluter—specious snare,
Mob collector—man transformer,
Bond undoer—gambler's snare.

Speech bewrangler—headlong bringer,
Vital's burner—deadly fire,
Riot mover—firebrand finger,
Discord kindler—misery's sire.

Sinews robber—worth depriver,
Strength subduer—hideous foe;
Reason thwarter—fraud contriver,
Money waster—nation's woe.

Vile seducer—joy dispeller,
Peace disturber—blackguard guest;
Sloth implanter—liver sweller,
Brain distracter—hateful pest:

Utterance boggler—stench emitter,
Strong man sprawler—fatal drop;
Tamult raiser—venom spitter,
Wrath inspirer—coward's prop.

Pain infliter—eyes inflamer,
Heart corrupter—solly's nurse;
Secret babbler—body malmer,
Thrill defeater—loathsome curse.

Wit destroyer—joy impairer,
Scandal dealer—foulmouth's scourge;
Senses blunter—youth ensnarer,
Crime inventor—ruin's verge.

Virtue blaster—base deceiver,
Rage displayer—sot's delight;
Noise exciter—stomach heaver,
Falsehead spreader—scorpion's bite.

Quarrel plotter—rage discharger,
Giant conqueror—wasteful sway;
Chin caunter—tongue enlarger,
Malice ventor—Death's broad way.

Tempest scatterer—window smasher,
Death forerunner—bell's dire blink;
Ravenous murderer—windpipe slasher,
Drunkard's lodger, meat and drink

Ms. Col.—Dymunwn yn ostragedig amoch gyfwyno y Gŵa hon i sylw y cyhoeddus, yn seilidol y beirdd,

am gyfeithiad prydyddol o honi i'r Gymraeg. Os bydd rhyw un o honant mor garedig a throl eifchymwysiad i'n iaith, teimlwyf fi yn gystal ag eraill, barch calon am y cyfryw gymwynas.

Yr eiddoch, &c.

Blossburg.

HENRY WILLIAMS.

MANION.

Nid oes dim yn fwy effeithiol i galedu y galon nag ymyraeth yn gellweirus a phethau crefyddol. Pan y mae yr holl grefydd yn y pwngc ac yn y ddadl, y mae y gydwybod un ai yn cysgu neu wedi ei serio.—*Bacon*.

Y neb a ddalio ddiid yn erbyn ei elyn, a geidw ei glwyfan ei hun yn agored.—*Bacon*.

LLYFRAU.—Y rhai hyn ydynt athrawon a ddysgant ddynion, ac a'u ceryddant heb ddim digofaint. Pan eloch atynt, nid ydynt un amser yn cysgu; os holwch hwynt, ni chelant ddim; os camgymrwech eu hystyr, ni rwg-nachant; ac os ydych yn anwybodas, ni allant chwerrhin am eich pen.

CYNHEDDFAU CYFFREDIN.—Uchelfrydedd dyn o alluoedd godidog a siomir yn fyfych o eisiau rhyw gynheddf gyffredin, trwy gyn-orthwy yr hon y mae dynion o alluoedd cymmedrol iawn yn fyfych yn dysgleirio yn yablenydd.—*Armstrong*.

YMRoad CYRAN-ŴBL.—Ychydig ellir wneud yn dda heb fod yr holl foddwl yn ymosod ar y gorchwyl.—*Johnson*.

ATHEYLITH.—Dysgawdwr clodwiw a llyw-ydd cogle a ddarlunna athrylith yn "allu i wneuthur ymdrechiau."

Os bydd eich cyfaill yn fêl peidiwch a'i fwyta i gyd. Os eington ydych, byddwch amyneddgar; os morthwyl, tarewch yn union. Beth sydd alluocaf angen; o herwydd y mae yn buddugoliaethu ar bob peth.

ATEBION.

Atebiad i'r Gofyniad cyflwynedig gan J. R. Jones, yn *Seren Awst*, tu dal. 186.

Dawch, holl ysgolheigion o'r dwyrain a'r de, I ni gael ymguddiaw, os gallwn gael lle, Rhag ofn i Tudor a Sbon Blasgrywm I dd'rysu'n synwyrar wrth gyrrif y swm. Os awn at y gorchwyl ni fyddwn yn chwisth, 'Nol faelu a'u cyrrif daw gofid i'u plith; Gwell ini mewn amser i warchod rhag hwn, A gadael y gofid rhwng hen Sbon a Thwm. Wel, bellach ni roddwn ryw enghraifft o'r swm, Fe allai bydd hynny'n foddolurwydd i Twm: Mewn geriaur ni allaf eu gosod yn iawn, Os modrwrch rifudlau, wel dyma hwy'n llawn.

239341703310933399116579236715734810950273019569-327989269217388361004684337738547959935390748121-773 19c. 94d.

Y mae y swm uchod mor fawr fel ag y mae yn anhawdd cael ffordd i'w gosod allan i'r deall. Y dysgedigion ydynt o'r farn fod 32 miliwn o fildiroedd rhwng y Seren Sirius a'r

all ori chaf yr... C. 1861

Haul; os meddyliwn fod y rhifodi yma yn hanner tryfeusur corff cyfan o berl, a bod pob wythfod gyfan o foddodd o'r cyfryw berl yn werth mil o filiwnau o filiwnau o bunnau, fe brynai cyflog Twm rifedi anamgyffredadwy o berlau o'yr un maintioli a'r un gwerthfawr-awgrwydd, sef 52553712851506786376487602-33972!

J. THOMAS, *Treforris.*

O'r Seren Gomer am Hydref, 1826.

Atebiad i Ddychymmyg Wm. Rees, Pine Creek, Rhif. Awst, tu dal. 189.

Pan welais Ddychymmyg y brawd William Rees, Rhyfoddais ei ganfod yn noeth heb un crys; Y gwirbuddych sydd iemrwn yn gyfan i gyd, Yn dangos iachawdwr a Phrynwyr i'r byd. Gosodad am dano groen llo yn ol llaw, Fel byddo o ddefnydd i ddynion a ddaw, Y Bwyr, feddylliaid, dywedaf yn by, Os wyf yn camsynied maddeued i mi.

Pittsburg.

T. TOMKINS.

GOFYNIADAU.

MR. GOLYGYDD.—Byddai yn dra dymunol genyf gael eglurhad ar adnod ganlynl genych chwi neu rhyw un o'ch gohebwy'r deallus: Mathew 11. 11: "Yn wir meddaf i chwi, yn mhllith plant gwagedd ni chyfododd neb mwy nag Ioan Fedyddiwr; er hyny yr hwn sydd leiaf yn nheyrnas nefoedd sydd fwy nag ef."

Bradford.

JOHN JONES.

1. Beth yw nifer y profwydi y sonir am danynt yn y Bibl?
2. Pa nifer o honynt a fu byw cyn rhoddiad y ddeddf—a pha nifer o dan y Testament Newydd?
3. A fu rhai o honynt yn trigo yn Babilon?
4. Beth oedd y gwahaniaseth rhwng gwelodydd a phroffwyd?

M. E.

Y PARCH. W. J. JONES, POTTSVILLE.

Gan fod rai chwedlan anhygoel yn cael eu aibrwd a'u taenu am y Parch. Wm. J. Jones, gweinidog yr eglwysi Annibynol yn Pottsville a Belmont, y rhai a dueddant i niweidio ei ddylanwad cyhoeddus a'i gymeriad fel Cristion a phregethwr yn ngholwyr y cyffredin, yr ydym, ar ddeisyfiad rai brodyr a chyfeillion a eisteddant dan weinidogaeth Mr. Jones, a thrwy ei gydsyniad ef ei hun, yn cyhoeddi y ffeithiau o barth yr amgylchiad a gam-ddarlunir ac a ddrwg-liwir, a hyny mor fyr ac amzheidiol ag y medrwn; fel y gall pawb a fyddo yn ewyllysio gael cyffe i wybod y gwirionedd, a barnu drostynt eu hunain, yn lle cymeryd eu cam-arwain i golleddu barn anheiliwg am un a fyddo yn gwasanaethu yn y swydd bwysig o fugeitlio praid Duw, a chyhoeddi y newyddion da i fydd o golledigion.

Yr ydym yn rhoddi yr hanes yma yn hollol ac dystiolaeth Mr. Jones ei hun; os gall neb ei dysthywnebu mewn unrhyw beth, hyderwn y byddant mor foneddigaidd a gwneud

CYR. VI.

hyny yn onest a didderbyn-wyneb, gan ei fod ef yn rhoddi her i bawb i wneud hyny.

Heb fyned lawer yn amgylchiadol, douwn ar unwaith at faich y prawf. Yn fuan ar ol priodas Mr. Jones a'i ail wraig, darfu i Ragluniaseth newid maes ei lafur gweinidogaethol o Dolwyddelen i Penmorfa a Phenrhyn-deudraeth, i gymeryd rhan o ofal y Parch. W. Ambrose. Bu am gryn amser yn teithio yn ol ac yn mlaen, o 12 i 15 o filldroedd, yn ngwyn-eb cryn anghyfleusdra, ac yn byw o hyd yn Dolwyddelen, nes y canfyddodd ef ac eraill yn ddigou naturiol ac amlgw fod yn hollol angenrheidiol iddo symud yn nes i faes ei lafur, ond gwrthododd ei wraig gydsynio i fyned yn un wedd, o herwydd rhyw beth, fel y deallwn, mewn cysylltiad a'i phlant o'i gwr cyntaf.— Sylwer mai gweddw oedd cyn priodi Mr. Jones. Cymerodd ef dyddyn cyfleus, a leaac arno am 21 mlynedd, mewn dygwyliad y buasai iddi symud ato, a bu am tua thair blynedd yn ymdrechu ei darbwyllo i ddyfod.— Yr oedd yn gweithredu yn barhaus trwy ymgyssylltiad a than gyfarwyddyd gweinidogion a brodyr; ond y cwbl yn affwyddiannus. O'r diwedd, ygrifenodd y Parch. Wm. Ambrose llythyr ati dros Mr. Jones, yn cynnyg ammodau iddi, os deuai ato i fyw, yn ol ei dyledswydd a natur y cyllammod priodasol. Yn y llythyr hwnw ymrwymai i roddi pum' punt iddi i'w defnyddio fel y gwelai yn dda cyn cychwyn, ac iddi adael y cwbl oedd ganddi pan yn weddwr ar ei hol i'w phlant—y cai ddewis ei morwyn, (ond nid perthynas), ac ymrwymai i gadw ei ddau blentyn yntau heb ddyfod dros rhiniog eu drwa. Hefyd, cynnygtai os oedd yn teimlo yn anhawdd ganddi ddyfod pryd hyny, y cai flwyddyn neu ddwy o amser heb gwbl symud, ac y gofalai ef am dalu ei hardreth yn Dolwyddelen, ar yr ammod iddi ddyfod ddwy waith yn y flwyddyn i'w ceisio: ac addawai yntau ymweled a hi bob mis, a darparu ar ei chyfer yn mhob modd ag y gallai. Ond ni wnawd un sylw nac atebiad ganddi i'r llythyr. Yna gosodwyd y mater dan sylw y gweinidogion, a neillduwyd pump o frodyr i chwilio i'r achos ac ymdrechu cael y peth i derfyniad, y rhai, wedi gwneud pob ymdrech a allasant i gyflawni hyny, a ddygasant y dystiolaeth a ganlyn:

"Yr ydym ni yn echerhan fod y brawd William Jones, yn ein presennoldeb ni, wedi rhoddi pob cynnyg! Ann Jones i ddyfod ato i fyw, a'i bod hithau yn benderfynol wedi gwrthod y cyfryw gynnygion.

WM. AMBROSE, *Gweinidog Penmorfa.*

JOHN WILLIAMS, *Gweinidog Salem.*

DAVID OWENS, }
LEWIS GRIFFITH, } *"Dioconistid."*
MORIS OWENS, }

☞ Mae y Parch. John Williams (a enwir uchod) yn fab, a Mr. Lewis Griffith yn fab yn-ngyfraith i Mrs. Ann Jones. Deallir mai ei dewisiad hi oedd trigo gyda ei phlant.

Bu Mr. Jones yn cadw morwyn ac yn gofalu a darparu ar gyfer y *farm*, am tua blwyddyn a hanner, mewn gobaiith y buasai iddi ddyfod ato ar ol cael pob peth i drefn; ond wedi methu ei darbwyllo yn un wedd, nid oedd ganddo ddim i wneud ond gwerthu y cwbl a gadael y tyddyn. Yn awr, pa be' a allant ni wneud yn eiddo hyn? Onid oe

y fath ymddygiad yn hollol wrthun ac anbeilwng o'i thu hi? ond pa fodd bynag am hyny, ystyriai gweinidogion y sawydd fod Mr. Jones wedi gwneud ei ddyledswydd yn yr achos; oblegyd parhaodd i gydlafurio a hwy yn heddychlawn tra yr arosodd yn Nghymru, ac ar ei ymadawiad derbyniodd oddiwrthynt y gymeradwyaeth a ganlyn:

"Hyn sydd i sicrhau fod y Parch. W. Jones, Penmorfa, yn weinidog rheolaidd yn nghymundeb yr Annibynwyr yn sir Gaernarfon.

"Arwyddwyd dros gynhadledd Cymanfa Caerllarfion. Mehefin 11, 1846.

Gan Wm. C. Williams, *Cadeirydd*.
RICHARD PARRY, *Zagrifenydd*.

Arwyddedig hefyd gan

D. MORGAN, *Llanfyllin*.
S. ROBERTS, *Llanbrynmair*.
WILLIAM JONES, *Amlwch*.
W. GRIFFITH, *Holyhead*.
DAVID JAMES, *Rhoymeirch*.
WILLIAM REES, *Liverpool*.
ROBERT THOMAS, *Liverpool*."

Ni chaniata ein terfynau i ni roddi y ddau lythyr arall a dderbyniodd ar ei ymadawiad i mewn yma. Un o ba rai a gynnwysa dystiolaeth y ddwy eglwys dan ei ofal i'w fyddlondeb fel pregethwr, a'i nodweddiad difrychenlyd fel Cristian; a'r llall oddiwrth ei gydlafurwr agosaf, sef y Parch. W. Ambrose, Portmadog, yn dwyn tystiolaeth i'w ddoniau, ei ddiwydrwydd, ei lwyddiant, a'i dduwioledeb tra yn yr ardal hono.

Ar ddyfodiad Mr. Jones i'r wlad hon, derbyniwyd ef gyda phob arwydd o barch a sirioledeb gan Gymanfa Oneida, fel y canfyddir yn y Cenhadwr am 1846, tu dal. 307. Bu yn llafurio dros yspaid dwy flynedd yn mhlith yr ail eglwys Annibynol Gymreig yn Utica, ac ar ei ymadawiad yn Mawrth diweddf, rhoddasant iddo lythyr gollyngod rheolaidd, yn dangos eiddo galar dwys wrth ymadael ag ef, a'u gweddi ar i'r Arglwydd ei lwyddo a'i gynnal hyd anghau. Rhaid i ni ddymuno hynawsedd ein cyfeillion am adael allan y llythyr hwn eto, a thalfyru yr hanes fel hyn, o herwydd diffyg lle. Meddyliwn fod hyn yn ddigon i egluro yr amgylchiad i bob dyn diragfarn: ond os bydd neb yn medru profi fôd rhyw ffaith neu ffeithiau yn wahanol i'r hyn a nodwyd, yr ydym yn foddion i roddi lle i'r gwirionedd yn ein Cyhoeddiad, bydded y canlyniad fel y b'o. Hefyd, os oes peth o'r hanes wedi ei darguddio, neu ei chamddarlunio, dymuna Mr. Jones, ar i hyny gael ei wneud yn hysbys, gan ei fod yn barod i sefyll ei brawf mewn unrhyw lys, gwladol neu brofyddol, a chyfarfod pwy bynag a'i gwynobo mewn modd teg yn yr achos.

Dichon y bydd rhai yn barod i ofyn, gan nad ydym ni yn perthyn i'r enwad parchus yn mhlith pa un y llafuria Mr. Jones, pa awdurdod sydd genym i ymrdin dim â'r achos? ac yn ein hystyriedd fel yn ymyraeth â materion rhai eraill. Barawn mai digon yw dywedyd ein bod yn gwneud hyn ar ddymuniad Mr. Jones ei hun; a barawn fod yn ddyledswydd arnom i amddiffyn ei gymeriad fel dyn cyhoeddus; ac hefyd y mae amryw o bobl ei ofal yn gyfeillion caredig i ni, ac yn dderbynwyr a chefnogwyr gwresog i'r Soren, y rhaf a ddymunasant arnom roddi cyhoeddusrwydd

i'r amgylchiadan hyn o barth eu gweinidog parchus, mewn gobaith y bydd hyny yn foddion i oad terfyn ar bob chwedl wrachaid a disail yn ei achos.

PABYDDIAETH YR YMNEILLDUWYR.

Mr. GOLYGYDD.—Mae llawer o son yn y dyddian hyn am y Pab o Rhufain, a chwyrin gan lawer, o herwydd ei fod yn debyg o gael ei ail sefydlu eto ar ei orsedd. Sonir llawer hefyd am babyddiaeth Eglwys Loegr: ond yr wyf yn barnu wrth weled rhai pethau yn ymddangos, ei bod yn llawn bryd i ni ddyfod i sylwi ar babau a phabyddion Ymneillduwyr y dyddian hyn, ac yn benaf y rhai hyny a broffesant eu bod yn erbyn gorfoediaeth; ond pwy ond hwy sydd am rhwymo a cholffarnu pawb na fyddont yn cydweled â hwy yn mhob peth. Gwell genyf fi y Pab o Rhufain na y gwyr hyn o lawer. Mae ef yn arddel ei egwyddorion; ac os pechir, cair maddeuant ganddo trwy dalu; ond mae y gwyr a nodwyd yn rhy ragrithiol i hyny. Os dygwyrdd troseddau yn erbyn un o'r llysoedd hyn, sef yr undeb, dyna y pechod aufaddenol. Daw sylw pellach eto ar y strangcian.

Yr eiddoch yn ostyngedig,

MWRWR.

MEIRW ENWOG YN 1849.

Y diweddar Lywydd Polk.

Mrs. Madison.

Madame Cavaignac.

Madame Recamier.

Major General Worth.

" " Gaines.

Colonel Duncan.

Lady Blessington.

John Wilson, y cantor.

Signor de Bignon, "

Daniel Marble, y ffug-chwareuwr.

Hermanus Bleecher.

John L. Lawrence.

Major General Kearney:

Charles Albert, diweddar Frenin Sardinia.

James Reyburn.

Marshal Bugeaud.

Madame Marrast.

Y Brenin William, o Holland.

Ibrahim Pacha, o'r Aiff.

Shah, o Persia.

Maria Edgeworth, yr awdyres.

Theodore Lyman, o Boston.

David B. Ogden.

Daniel Duncan, M. C., o Ohio.

Yr Anrhyd. Cornelius Warren, o New York.

" John I. Morgan, dinas "

Marquis D'Aligre, Ffrangcwr cyfoethog.

Gen. Belknap.

Col. Johnson.

Syr Hector Maclean, K. C. B.

Dr. Carmichael, Dublin.

Y Gwir Barch. Dr. Crolley, Iwerddon.

Lieut. Gen. Syr Benjamin D'Urban.

Cad. Syr E. Paget.

Dnc St. Albans.

Gwir Anrhyd. Syr E. Knatchbull.

Robert Vernon.
Brevet Major Gates.
Andrew Bell, y rhifyddygwr.

COLEO HAMILTON.—Rhoddwyd y titlau anrhydeddus o D. D. eleni i Meistr. Thompson, o Buffalo; McLaren, o Brooklyn. a Reese, o Ddeheudir Cymru; a Ll. D. i'r Anrhyd. Samuel Beardsley.

EASTON, PA.—Yn mrawdlys diweddfawyd Northampton, cafodd ein cydwladwr llafurus, Mr. Daniel E. Phillips, ei dderbyn fel cyfreithiwr iymarfer yn llysoedd y swydd hono. Deallwn mai bwriad Mr. Phillips yw ymsefydlu yn Pottsville, ac hyderwn y bydd pob llwydd i ganlyn ei gamrau.

COFIANT MATILDA HOWELLS, PRIOD BENJAMIN HOWELLS, MINERSVILLE.

GWREDDBYCH ein cofiant ydoedd ferch i Richard ac Ann Rowlands. Ganwyd hi yn Merthyr Tydfil, ar ddydd Llun, Ionawr 14, 1822. Yn gyntaf yn ngwanwyn 1823, mudasant ei rhiant i ardal Nantyglo, swydd Fynwy, yn mba le hefyd y trigianodd hithau nes ymfudaw i'r Amerig. Am fod ei rhieni yn hen aelodau yn nghyfundeb y Bedyddwyr, hi a freintwyd ag addysgiant crefyddol yn ei hienengctyd. Pan tuag ugain oed, ennillwyd hi i wisgo iau Crist, yr hon sydd esmwyth i bob Cristion dileddryw. Ymwaesodd at y dysgyblion bedyddiedig yn cyfarfod i addoli Duw yn Hermon, Nantyglo, gan dystiolaethu ei dymuniad i ganlyn ei Phrynwr i'r dyfrllyd fodd; ac ar gyfloc o'i ffydd ynddo hi a fedyddiwyd gan y Parch. Samuel Williams, gweinidog yr eglwys hono y pryd hwnw. Cymerodd hyny le tua mis Chwefror, 1842. Ar yr 20fed o Ebrill yn yr un flwyddyn, yn nghyfeillach ei mam (yr bon y pryd hwnw ydoedd weddig) ynghyd ag eraill o'i chymmydogion, canodd yn iach i'w bro gynhenid. Arbwyllodd o Gaerodur ar y 26ain o Ebrill, a thriodd yn ninas Philadelphia ar yr 16eg o Fehefin. Cyrhaeddodd ei hardal arsaethol, (Pomeroy, Ohio,) ar y 26ain o'r un mis. Yno, ar y 31ain o Fai, 1843, priodwyd hi â Benjamin Howells, gan y Parch. Peter Lloyd, gweinidog y Bedyddwyr yn y lle hwnw. Buont yno hyd wanwyn '45, y pryd yr ymfudasant i'r lle hwn, (Minersville,) Pa. Ymddygodd dri o blant, y rhai, onid un, ydynt yn nhŷ eu hir gartref. Er yr ymddangosai yn wridawg a rachusawl, nid oedd ei cyfansoddiad yn ddiannaf, er yn ieuangc; ond trwy ei hamryfal deithiau, ac yn yr amrywiol fanau y buodd, cafodd fodd i ymlynu wrth yr achos goreu. Yn gyntaf yn Chwefror diweddfaw cymerwyd hi yn glaf, a gweinyddwyd iddi gymhorth y meddygon medrusaf yn yr ardal, ond ni thyciai dim i'w llestaw; er pob tynerwch, ymdrech, a medruswydd dynol, parhai i waethygu yn ddyddiol. Cafodd y fraind o fod yn dra amyneddgar yn ei chystudd, a meddiennai fwy o brofiad Cristionogol pa fwyaf y dynasai ei ddatodiad. Bu meithder ac awchlymedd ei chlefyd yn foddion yn

llaw yr Arglwydd i'w dieg bron yn gwbl o ofalon a rhagddarbodion y bywyd hwn, gwbl amser cyn ei marw. Nid oedd ganddi fryd ar ddim darfodedig i ymserchu ynddynt; gan y teimlai ei "phabell bridd bob dydd yn dod i lawr." Tystiai fod ganddi "chwant i'w dattod a bod gyda Christ." Clafychodd dros tua deg wythnos, yn rhyfedd amyneddus. Ac ar nawn dydd Gwener, Mai 18fed, gan ddywedyd, "O na welai yr Arglwydd fod yn dda i'm gollwng," a'i llaw yn afaelgar yn llaw un o'r hen frodyr crefyddol, ehedodd ei "hysbryd at Dduw yr hwn a'i rhoes ef," pan yn ychydig dros 27ain mlwydd oed. Ar yr 20fed, ymgynnollodd llawys mawr o'i chydwladwyr ac eraill i weini eu cymwynas olaf i'w rhelyw marwol. Daiarwyd ei phabell eiddilaidd yn nghorfflan y Bedyddwyr, Minersville. Gweinyddwyd ar yr achlysur gan y Parch. J. P. Harris, y pryd y traddoddod bregeth gymhwysiadol oddiar Philipiaid 1. 21. Rhyw yrfa fer, fel a ddarlunir uchod, ydoedd eiddo ein hoff ymadawol chwaer.

Gwywo a wnaeth i'r gweryd—e'm llwedg.
Ymhlodau leuengctyd;
Trosom ymledodd tristy,
Hiraethus o'dus fyd.

"Ei chorff, er madaw o'r chwyth—'a'i henaidd
Unir yn dragyfth;
Priodolion par dilyth,
Dau gymhar heb ysger byth."

EI BRAWD.

GWETHRYFEL YN CUBA.

Y mae y Llywydd Taylor wedi cael allan fod rhyw gynghor dirgelaisd ar droed i godi byddin luosog yn New-Orleans ac eraill o'r prif-ddinasoedd, i fyned allan i gymeryd ynys Cuba, neu rhyw derfysag anghyfreithlon arall, ac wedi danfon cyhoeddiad (*proclamation*) allan yn condemnio y fath fwriad, ac yn rybuddio y dinasyddion, fel y maent yn dymuno llwyddiant eu gwlad, a pharhad ei sefydliadau gwerinawli, i beidio ymwneud â'r fath nyfydwaith. Hefyd, dengys y perygl i ba un y byddent yn gosod eu hunain yn agored trwy hyny. Nis gellir cymeradwyo y fath sylw ac ymddygiad prydlawn o eiddo ein Llywydd yn rhy uchel.

Gyda golwg ar y terfysag neu y gwethryfel bwriadiedig, y mae yn hollol gwdiedig oddiwrth y cyhoedd o ran ei natur a'i ddyben. Dywedir fod rai miloedd wedi eu cyflogi am dair blynedd, ond nid ydynt yn gwybod eu hunain pa le y maent i fyned na pha beth y maent i'w wneud. Y mae yn sicr fod gan y blaenoriaid drysorfa ddigonol i gario y bwriad yn mlaen. Meddylir fod gan Santa Anna ryw law yn y botes: ac os felly, dichon mai gorchygu Parades a chymeryd Mexico sydd ganddo ef mewn golwg.

YMSODIADAU CREULAWN GAN YR INDIAD YN FLORIDA.—Hanesion diweddar a'n hysbysa fod yr Indiaid wedi codi mewn amryw fanau, yn fintoedd tobyg i'r *guerrilla* yn Mexico, gan ladd y bobl wnaion, a lladrata y ffordd yr elent. Daeth ryw nifer o honnynt i dŷ un M'Colven, gan ymosod ar y teulu â Hawddryllian. Lladdwyd dau foneddwr a

ddygywyddai fod i mewn ar y pryd. Yn dra ffortunus gafaelodd Mr. M'Colven mewn dryll ag oedd wedi ei lanw wrth law; yr hyn a fu yn achos o gwmpo un o'r terfysgwyr, ac i gadw eraill o honynt yn ol, fel y medrodd ei wraig ddiange, a'i phlentyn bychan yn el breichiau, ond nid yn ddianaf. Lladdwyd teulu yn Fort Dade; a chyflawnwyd amryw lofruddisethau eraill. Yr oedd y trigolion yn cilio ymaith o wahanol fanau. Danfonodd y Llywodraethwr gwmini o filwyr i Tampa, a gwneid ymdrechion i godi dau gwmini o wirfoddiaid i gael eu danfon allan mor fuan ag y gellid.

CANADA.—Mae cryn derfysg ac anghydfod yn barhaus trwy y wlad hon; ac ofnir y bydd yn waeth eto.

SIRYDDIAETH SWYDD SCHUYLKILL.

MR. GOL.—Mae y tymhor yn awr ar droed pan y bydd y bobl yma i ddewis eu Sirydd (*Sheriff*) am y tair blynedd dyfodol. Hyderaf y bydd i bob dyn gonest a ehdywobodol edrych allan pa fodd y rhoddant eu llais—i beidio pentyru ychwaneg o barch ac elw ar un a fyddo wedi derbyn eu ffafyr yn helaeth o'r blaen, fel y mae yn barod yn medru byw yn foethus mewn diogi ac afradlondeb; ac hefyd i beidio pleidleisio dros un a fyddo yn cael ei anog yn mlaen, heb brofiad na chymhwysder, na dim i ddywydedd o'i du, ond yn unig ei fod wedi bod allan yn Mexico, yn dygu lladd dynion; ond y cefnogant ymgeisydd y bobl—un a fedr lanw y swydd yn anrhydeddus, heb dderbyn ei filoedd o'r blaen oddiar ein dwylaw. Os yw y fath un yn deilwng o'n cefnogaeth, bydded i ni oll fel cenedl i'yned o blaid N. M. Wilson, Yaw. Y mae yn ddyn pwyllgar, gwybodus, cyfrifol, a gonest, mewn amgylchiadau isel, a chanddo deulu lluosog.

GWEITHIWR.

GORUCHWILYDD CAMLASAWL.—Mae y Democratiaid yn y dalaeth hon wedi dewis John W. Gamble, o swydd Lyncoming, a'r Whigiaid Henry M. Fuller, o swydd Luzerne, fel eu hymgeiswyr i'r swydd uchod yn yr etholiad dyfodol. Dywedir fod y ddau yn rhoddi llwyr foddlonrwydd i'r gwahanol bleidiau, ac yn meddu y cymhwysderau gofynol i lanw y swydd mewn modd anrhydeddus.

CALIFORNIA.—Terfysgyd yw yma yn barhaus. Ymosodiadau a lofruddisethau yn aml. Llauer yn gleifion o'r cryd yn y mwngloddiau. Yr ymfudwyr yn dyfod i mewn wrth y miloedd, amryw o honynt yn methu cael un math o loches, eraill yn sefydlu mewn bythod, &c. Crefftwyr, yn enwedig seiri, mewn galwad mawr. Pedwar o gapeli wedi eu hadelladu yn ardal San Francisco. Y farchnad yn llawn, a llawer o bethau, yn enwedig dillad, i'w cael agos mor rated ag yn y talaethau. Dau cant o longau yn gorwedd yn y porthladd, a'r dwylaw wedi cilio i'r mwngloddiau. Ystyrir yr aur o hyd yn anhysbydd, ond metha llawer gael ond ychydig o hono, braidd digon i dalu eu ffordd, pan mae eraill yn fwy llwyddiannus. Fel hyn, y mae

y newyddion yn dangos agwedd tra therfysgyd ac annymunol ar y cwbl ar wlad yr aur.

Y CHOLERA.—Mae yr haint trwy drugaredd yn cilio. Yn New-York o 15 i 20 o farwolaethau bob dydd. Awst 26, y marwolaethau yn 26 o'r Cholera. Yn Philadelphia y mae yn lleihau. Yr oedd achwyniadau o Rochester, Boston, Albany, a Quebec tua diwedd y mis, ond dim yn neillduol o leoedd eraill.

Daeth y llong J. Z. i New-York ar y 27ain o Awst, yn cynnwys 261 o ymfudwyr o Liverpool, 17 o ba rai a fuont feirw o'r Cholera ar y ffordaith. Yr un dydd daeth y "John R. Skiddy," yn cynnwys 357 o ymfudwyr, a'r "Prince of Wales," yn dwyn 258 o ymfudwyr o'r un porthladd, ynghyd a llongau eraill o wahanol wledydd, a marwolaethau o'r Cholera wedi bod ynddynt agos oll, ond nid cynifer yn un o honynt a'r "J. Z." Bu deg o bersonau farw yn yr un tŷ o'r Cholera yn y ddinas. Mae tenloedd eraill yno wedi eu llwyr ddfioddi ganddo.

CYDYMDEIMLAD A'R HUNGARIAID.—Cynnalwyd cyfarfodydd hynod o luosog a bywiog yn New-York, dydd Llun, Awst 27, i gydymdeimlo a'r Hungariaid yn eu hymdrech o blaid eu hannibyniaeth, pan yr oedd o 16 i ugain mil o bobl yn broseanol. Yr oedd darpariadau helaeth wedi eu gwneud yn faenorol erbyn yr amgylchiad; pan gwa-hanol fanau yr oedd banerau ardderchog yn chwifio allan, yn cynnwys arwydd-eiriau a darluniau priodol; pasiwyd amryw benderfyniadau yn amlygu y gymeradwyaeth benaf o wreidddeb a diysogrwydd yr Hungariaid, a pharhawyd i areithio mewn gwahanol fanau dros lawer o'r nos. Cyflwynwyd baner hynod o hardd ac ardderchog gan gwmini o Hungariaid yn y ddinas, i'w danfon i'w cyd-wladwyr gartref, yn arddangos "Rhyddid, Cyfiawnder, ac Undeb," ar un tu; ac ar y tu arall arfaen y Cad. Bem, a'r geiriau "Igazzas," "Szabadsag S. Egyenlosog." Yr oedd y llongau ar yr afon yn talu sylw i'r amgylchiad, trwy chwifio banerau, ysnodenau, &c. yn enwedig llongau tramer.

MARCHNAD CAEREFROG-NEWYDD.

Wedi ei ddiwygio i'r "Seren" diwedd y mis.

PRILLIAD, o \$4 i \$4 75; Michigan, o \$5 i \$5 62; Gorllewinol, \$5 75; Genesee, o \$6 12 i \$6 50; Jersey, \$5 37 i \$5 34.

GRAWN.—Gwenith, Genesee, (y bwsiel,) o \$1 25 i 1 50; Rhyg, yn farwaidd, tua 60c.; Ceirch, o 36 i 37; Haidd Gorllewinol, &c., yn llawn, ond heb fawr pryawyr.

BWYDYDD.—Cig Eidion, (y goreu,) y baril, \$12 50 i 14 00; eto, (da,) \$11 50 i 12 50; Cig moch, \$10 75; eto, (da,) 8 20 i \$9 00; Caws, Americanaidd, (y pwyw,) 8c. Ymenya heb fawr galwad; Ffioleuau, (*Acme*), 6½ i 7c.; Lard, 6½ i 7c.

LLUDW.—Pot, (y goreu), o \$6 18 i 6 25; Pearl, \$6 12.

Glo, y farchnad yn araf, a'r prisoedd yn isel. Haiarn yn debyg yr un modd.

MARCHNAD PHILADELPHIA.

Diwedd Awst yr oedd y farchnad hon yn farwaidd iawn; ymdrechid cadw y prisoedd i fynu, ond nid oedd ond ychydig werthu; yn debyg yr un modd y mae yn marchnadoedd y prif-dinasoedd eraill.

GLO.—Nid oes braidd dim galwad am 10 i'r llongau. Tra anhawdd oedd cael \$4 10 am 10 lludw coch: gwerthid y lludw gwyn am \$3 75. Glo Alleghany, 16cts. y bwstel.

PLWM.—Gwerthwyd 4000 pigs am \$4 70.

HALARN.—Ychydig wedi ei werthu, am brisoedd yn amrywio o \$19½ i 21 am Anthracite pig metal.

LLEDR, yn uchel, galwad mawr, ac ychydig ar law.

TAN YN PITTSBURG.—Torodd tân allan yn yr 8th Ward, y lle hwn, nos Sadwrn, Awst 25, yr hwn a lwyf ddiystrodd yr eglwys Gymreig, dan dŷ a dwy stabl.—*Ledger*. Nid ydym yn gwybod i ba onwad y perthynai yr addoldy uchod.

Dywedir fod masnach yn adfywio yn Pittsburg; gwerthbir peilliaid o \$4 50 i 4 56; ŷd, yn debyg yr un fath.

FATHER MATHEW.—Y mae y Dirwestwr enwog hwn yn ddiwyd gyda ei waith. Er pan y mae yn y wlad hon mae rai ngeiniau os nid cannoedd o filoedd, wedi darbyn yr ardystiad. Digon da pe byddai rhyw ddiwygiwr o ddylanwad cyffelyb yn codi yn mblith y Cymry, er cael dynion i adael meddwdod.

PRIODWYD—

Yn Pottsville, Awst 25, gan y Parch. Wm. Morgan, Mr. Evan Evans, a Miss Ann Simmons, y ddau o Minersville.

Yn Minersville, Awst 9, gan y Parch. J. P. Harris, Mr. James Hughes, a Miss Elisabeth Jones, y ddan o'r lle uchod, ond gynt o'r Argoed, swydd Fynwy, D. C.

Doniol weis unol is nen,
"Unaw dwylaw & dolen." HENRY FARDD.

Priododd, gwiriodd y geiriau—uno
O unlawn feddyliau
Hyd y bedd, diwedd diau,
Gwnaeth o fodd & geneth faw.

EI THAD.

Bywyd hir a byd o hedd—a geloch,
A golud heb lygredd
Yn y nefol orfoledd,
O och y byd uwch y bedd.

EI MAN.

Mai 23, yn Cincinnati, gan y Parch. D. J. Phillips, Mr. W. H. Knox, a Meistras Eleanor Davies.

Gorph. 3, yn yr un lle, a chan yr un, Mr. William Miller a Meistras Mary Ann Young.

Gorph. 7, yn yr un lle, a chan yr un, Mr. John G. Davies, mab y diweddar Barch. B. Davies, gweinidog y Bedyddwyr yn Mhenyfa, Morganwg, a Meistras Ann Collins, merch Mr. W. ac Elizabeth Collins, yn ddiweddar o Aberystwyth.

Gorph. 26, yn yr un lle, a chan yr un, Mr.

Humphrey A. Griffith, a Meistras Margaret Davies.

MARWOLAETHAU.

Yn Danville, Awst 11, Margaret, merch i William T. ac Anne Lawrence, yn 2 flydd a 2 fis oed, o'r cryd a'r *Bilious Fever*, yng-hyd a'r *Inflammation* ar y *lungs*. Y dydd canlynol aef y 12fed, pregethwyd ar yr achlysur gan y Parch. David Evans, oddiar Math. 2. 18; a daearwyd hi yn nghladdle Danville, hyd udganied yr arch-angel, ac udgorn Du y.

Mewn arch o goed fe'm gwaib,
Yn galw am y pridd,
Yn gorwedd yno a dawel,
Nes delor codiad ddydd;
Fryd hyn aef godi fynu,
Ar wedd fy Mrynwyr glân,
I seino'r anhem hono,
Heb ddiwedd ary glân.

EI THAD.

Yn Minersville, Gorph. 2, Thomas Jones, mab i Isaac a Ruth Jones, yn 14 mlwydd oed. Cyfarfyddodd y trengedig a'i ddiwedd mewn modd diwymth ac annysgwiliadwy iawn. Fel yr oeddent (y gweithwyr) ar ddiwedd y dydd yn esgyn o weithfa glo (*slope*) y Meistd. Taylor a'i Gyf., cymerodd Thomas ei eistedd-le ar y gadwyn berthynol i'r car: yn anffodus gafaelodd na o'r *props* ynddo, ac mewn eiliad yr oedd yn y byd tragwyddol! Rhybudd adnewyddol i fod yn barod, canys yn moreu ein bywyd, yn gystal a chanol ein bywyd, yr ydym yn angen. Cludwyd ei weddillion marwol i dŷ ei dad gyda dwynder mawr, ac amdowyd y teulu & galar yn ngwyneb yr anfiawd dorcalonus; aethai at ei waith yn y boren yn llawen a llon, heb foddwl nemawr fod ei ddiwedd mor agos, ac y celai ei rifo gyda y meirwon cyn nos; se, cyn machludiad haul y machludiad haul ei fywyd. Y dydd canlynol hebrwyngwyd ef i dŷ ei hir arref. Wrth y tŷ darlennodd a gweddiodd y brawd William Morgan, Pottsville; claddwyd ef wrth addoldy y Bedyddwyr yn Pottsville; ac yn yr addoldy pregethodd y brawd J. P. Harris ar yr achlysur, oddiwrth y geiriau hynny. "Da yw i wr ddwyn yr iau yn ei ieuengotyd." Yr oedd yn aelod seolog gyda y "*Cadets of Temperance*," milwyr ieusinge sydd wedi ymresa dan fanerau sobrwyddig, ac wedi cymerid y maes yn erbyn yr hen elyn, aef meddwdod, y rhai a ddangosasant eu parch idd eu cyf-aill a'u brawd ymadawedig, trwy gerdded mewn gorymdaith reolaidd hyd lan y bedd, lle y canasant yn isch i'n cyfaill ymadawedig. Hefyd, yr ydoedd yn aelod perthynol i Ysgol Sabbathol y Bedyddwyr yn Minersville, ac fel y cyfryw y mae ei le yn wag, a theimlir colled ar ei ol. Yr ydoedd yn hynod hynaws ar dymborau, a theimladwy iawn wrth yr angenog a'r tlawd.

Y mae Tomos wedi hedeg
Dros yr afon donog ddu,
Ninau yma yn galarn,
Ac yn wylor' dagrau' a III';
Collwyd ef o dirion afael
Tad a mam, a brodyr llon,
Plant yr Ysgol sydd mewn galar,
A'r *Cadets* yn brudd eu bron.

CYFAILL.

Yn Cincinnati, Meh. 4, o'r darfedodigaeth,

Mrs. Sara Evans, yn ddiweddar o'r Drefnewydd, swydd Drefaldwyn. Merch oedd Mrs. Evans i'r diweddar Barch. James Evans, gweinidog y Bedyddwyr yn Rhyd-y-felin.

Meh. 14, yn 76 oed, yn yr un lle, Mr. John Hopkins, o yn agos i Lanelli, swydd Gaerfyrddin. Bu yn aelod yn eglwys y Bedyddwyr lawer o flynyddau yn Soar, Llwynhendy. Claddwyd ef yn mynwent y Bedyddwyr yn y ddinas hon.

Meh. 22, yn Covington, Ky., o'r Cholera, Mrs. Margaret Edwards, priod Mr. Isaac Edwards, a merch i'n hanwyl frawd a chwaer, Ambrose Ambrose a Mary ei wraig, gynt o Dredegar, Mynwy. Yr oedd Mrs. E. yn un o aelodau dechrenol eglwys y Bedyddwyr yn y ddinas hon.

Meh. 23, yn Cincinnati, o'r Cholera, Mr. Richard Hughes, a'r 28, o'r un clefyd, ei fab bychan, tair neu bedair oed.

Meh. 26, yn Covington, Ky. o'r Cholera, yn agos i'r un lle, yn 9 oed, David Ambrose, mab henaf Mr. Ambrose Ambrose, ieu., a nai i Mrs. Edwards a enwyd uchod. Mae cyrrif y ddau yn gorwedd yn Linden Grove Cemetery, claddfa y Bedyddwyr yn Covington.

Meh. 29, yn Cincinnati, o'r Cholera, Mrs. Ann Griffiths, priod Mr. Thomas Griffiths, Heol Harrisou.

Gorph. 4, yn yr un lle, o'r un clefyd, Mrs. Ann Jones, a'i merch fechan oddeutu 6 mis oed. Claddwyd y ddwy ynghyd ar y 5ed. Genedigol o Lanbrynmair ydoedd; ei henw cyn priodi oedd Ann Evans.

Gorph. 4, yn yr un lle, ac o'r un clefyd, Mr. Joseph James, wyr, mab merch, i'r diweddar George Conway, Yaw., o weithfeydd alcam Pontnewydd, gerllaw Pontypwl, Mynwy.

Gorph. 6, yn yr un lle, ac o'r un clefyd. Mr. David Davies, genedigol o blwyf Llanddewi-velifrey, swydd Benfro.

Cafodd yr ysgrifenydd ei gymeryd yn glaf, ac yn marw rhan fwyaf a'i gwelodd, yn agos i borth marwolaeth; ond trwy fendith yr Arglywydd ar y cyffeiriau a ddefnyddiwyd, cafodd godi unwaith, eto, er yn para yn wan iawn. I Ddau y bydd i'r diolch am adferiad mor belled a hya.

Nid yw y rhes uchod ond ychydig iawn o'r niferoedd o'r cyd-genedl a ysgubodd y frewyll goleraidd i fyd tragwyddol yma. Byddai rhoddi hyd y nod byr-nodiad, pe gallai yr ysgrifenydd wneud hynny, i chwyddo y rhes yn mhellt tu hwnt i'ch gallu chw'i gael lle iddynt yn y Sersen, ond nid diebonadwy i mai rhoddi hanes am hanner eu rhifiedi. Bam i yn cael fy nghalw i dair, ac weithiau i bedair angladd mewn diwrnod, a dwy braidd bob dydd, yn mhliith Cymry ac Americanaid. Y fath amser ni welais i erioed o'r blaen, a go-beithio na chaf ei weled byth y mwy. Mae dros bum mil o'n cyd-ddinasyddion wedi eu rhifo gyda'r meirwon oddiar ddechreu mis Mehefin hyd yn awr, ac aurwy o'r chweched fil wedi meirw. Ond trwy drugaredd yr Arglywydd, y mae yr haint ddinystriel wedi

lleihau llawer y dyddiau diweddaf; nid oeraill yn ond naw o Cholera cases y ddoe—nid wybobl wedi clywed beth sydd heddyw eto.—A wyd at i, nifer y cleifion oedd 17. P yn cyd-

Yn Bloomsburg, ger Danville, Mary Ch hire, priod Mr. Thomas Cheshire, yn 33 oed. Yr oedd Mrs. Cheshire yn enedigol o Nat Wyn-hir, Glynceiriog, swydd Dinbych, G. C. N. Merch ydoedd i Lewis a Margaret Jones oeddi, Blaen-nanthir. Aeth dan iau Crist yn forrell i'w ac yn ei dydd bu yn ddiwyd a ffyddlon red: codi ngwasaneth ei Harglwydd. Bedyddiwyd i'w hi gan y Parch. Owen Michael yn y Glyn mudi. Croesodd y Morwerydd yn y flwyddyn 1847 daw ac ymunodd â'r eglwys Gymreig yn Ngha sfrog-Newydd; bu yn ymdrechol iawn i'w John mhlaid yr achos, ac ni ystyriai ddim i'w hed yn ormod gogyfer a'i ddwyn yn mlaen yn y marw, rhydeddus. Yr oedd ei henaid yn y gwa, ei drol, Symudodd o Gaerfrog Newydd i Ma ymerwyd swydd Onoidea. Bu yno yn cadw tŷ Gri andwyd, Owens, Yaw. Dangosodd Mary mai, crei dderbyn i oedd ei hydrydwaith yn y lle uchod; a' with at de oedd yn ddiifin yn mhlaid yr Yagol Sabbath: ond Llwyddiant achos Iesu Crist oedd y lei tad yn blaenaf ar ei meddwl. Yn 1848, talodd i'w ei tan weliaid a'i chwaer yn Minersville, pryd oedd, ond ymunodd mewn priodas â Mr. Cheshire, i'w can. Y gethwr cynorthwyl perthynol i'r Bedy e y corff, wyr. Symudodd i Bloomsburg; ac ar y 4 farodas, a o Orphenhaf, bu farw Mary yn meddu a' i'w am rhan dda; a chyflawn ymddyried yn ngw, i'w gylb- y groes am fywyd anberfynol, gan adael od serchog a mab bychan naw diwrnod yn myd yr helyntion a'r profedigaethau i'w mawr- dydd canlynol claddwyd hi yn Bloombe: i'w gylbeid a gweinyddwyd ar yr achlysur gan y Pa. i'w. Yr D. Evans, Danville. ddyddio i'w ceddodd i'w

Gellir dywydd am wrthddrych ein ceddodd i'w ei bod wedi i'w paru erbyn marw, cyn e gysgodau y gylb, a thare ei thraed wrt reuon y mynyddoedd tywyllion; Crist ei bywyd, a marw oedd ei helw. Yr yn marw i'r byd ac yn byw i Ddau; o'wrt, Glaw- wydd adeiladodd ei gobaith am fywy gadarn graig yr oesoedd, ac ymafael: eth, priod J. henaid yn nghair y gwirionedd; gan i'w. tystiolaeth Duw am ei Fab fel yr unig i'w-loci yn yr ddyogelau ei bywyd yn y rhyferthwy i'w incipality. a'r ystorion olaf yn curo yn erbyn y m'wrt, mab Gyda golwg ar ei nodweddiion fel Crist: eth, gweini- oedd yn isol ac heb falchïo—yn selog a'w. feli—yn ddiifin ac heb betruso—yn i'w argyffyd. rhagddi, ac heb gloffi—yn gadarn ac i'w haddoas, ac siglo—yn weddaidd ac heb wneuthur c' haddoianeth neb. Yr oedd yn ddiragrith, mewn dai yn ddiifnant mewn cyfeilgarwch, a phol, W. G. Ed- ser yn barod i weini at gyfreidiau y sai "Coffadwriaeth y cyfiawn sydd fendigedert Roberts, CRISTIAI

Wrth ganu hirasthu trwy weithion, Gadauodd drallodion y llawr; Yn iach bob daiarol ffinderau, Mae fyfyr yn y nefoedd yn awr; A dwytol wrthddrychau gogoniant, Byw foliant i Ddau ac i'r Oen, Ei henaid yn suddo mewn syndod, Can's darfu ei pbechu a'i phoen. As Ddau, Thomas

MARWOLARTH MORRIS L. OWENS, MA.—Cyfarfyddodd Morris a'i ddiwedd y...

Y SEREN ORLLEWINOL :

NEU

GYFRWNG GWYBODAETH I HIL GOMER YN AMERICA.

CYHOEDDEDIG GAN R. EDWARDS.

CYF. VI.]

HYDREF, 1849.

[RHIF. 62.

CYNNWYSIAD.

Darlith a draddodwyd ar Ddydd ein		Cofiant y brawd Jehu Evans, Palmyra,	237
Hympryd Cenedlaethol,	221	Y cholera yn lleihau,	237
Gweddi y cybudd,	222	Genedigaethau a Phriodasau,	237
Gorphenwyd,	224	Marwolaethau,	238
Twyll Mormoniaeth,	224	Col. Stranb yn gyfaill i'r tlawd,	239
Adgyfodiad y Meirw,	228	Ysgol Sabbothol yr Ail Eglwys Fedydd-	
Dydd y Farn Ddiweddar,	228	iedig Gymreig yn Utica, C. N.	239
Gogoniant yr Eglwys,	228		
Molawd i dalaeath Pennsylvania,	230	HANESIAETH DRAMOR.	
Ymddiddan rhwng Morgan a Sam,	230	Hungary.—Y Cholera.—Y Pab,	269
Adolygiad ar Lyfr Gurnal,	231	Bedyddiad yr Anrhyd. a'r Parch. Bap-	
Drwg ddichell,	232	ttat W. Noel, A. C.	240
Pregethu Crist wedi ei groesholio yr		Hanes Mir Nisar Ali,	240
unig bregethu effeithiol,	333	Gweddi Kossuth,	241
Fy mam! oni bydd Duw yn briod i		Ffrainc—Cynhadledd heddwch,	241
chwi?	233	Prydain Fawr, Iwerddon,	241
Bendith y Dirwestwr Mathew,	233		
Fa both a wnawd gan undeb Cenhad-		TYWYSOGAETH CYMRU.	
au y Bedyddwyr,	234	Pregeth angladdol—anrheg i weinidog,	241
Rheolau buddiol er cadw undeb eg-		Brawdlysoedd Deau Cymru,	242
lwsyis a chariad brawdol,	234	Ysgortiad globwll dychrynawll,	242
Yr euog,	234	Damwain arall,	242
Pethau i'r gweithiwr i feddwl am		Y Geri Marwol,	242
danyat,	235	Llwyddiant mawr ar grefydd,	243
Yr ymgeiswyr annibynol,	236	Llundain,	243
Cyfarfod Chwarterol Pittsburg,	236	Cyfarfodydd Trimisol Morganwg, My-	
Y Cholera yn Cuba,	236	wy, a'r Hen Gymanfa,	248
Y fasnach haiarn yn Kentucky,	236	Cyfarfodydd misol Morganwg a Llani-	
Gofyniadau,	236	gan—Swydd Fyruwy,	244
		Marwolaethau,	244

POTTSVILLE:

ARGRAFFWYD YN SWYDDFA G. WYNKOOP, 2 ARCADE BUILDING.

1849.

AT EIN DOSBARTHWR YN DERBYNWYR.

Derbyniwyd y mis diweddaf, heblaw a gyhoeddwyd yn y rhifyn hwn, Pennillion, gan — ; Pregeth, gan y Parch. Evan E. Thomas, Oakhill; Priodas, gan Gwilym ab Ioan, Caerfrog-Newydd; Hanes Cyfarfod Blynnyddol y Ffibl Gymdeithas yn nosbarth Dodgeville, Wis., gan Trebor; [oll yn rhy ddiweddar i'r rhifyn hwn;] Ystyrfaethau difrifol, gan M. E., gynt o Manchester; Gofyniad, gan Wylog; Hen Gymraeg, gan Iorwerth; Amgylchiadau y Farch. Wm. J. Jones, Pottsville, gan Wm. Edwards, St. Clair, &c.

Derbyniwyd y taliadau canlynol yn ystod y mis, (am 1847.) D. Jenkins, Palmyra, \$4 50 : (am 1848.) John Lewis, Hydō Park, \$5; H. Jones, Minersville, \$47 75; (am 1849.) gan W. Davies, Pottsville, \$4; D. W. Jones, Minersville, \$2; J. Prichard, eto, \$2; Wm. Williams, eto, \$3; Jas. Lloyd, Llewelyn, \$1 25; M. Williams, West West, \$1 25; R. Roberts, Ravannah, \$1 25; Y 14eg o Chwefror, Bwlch-yr-arth, \$1 25; Farch. R. Davies, Palmyra, 25 cents: Ll. Lewis, Pinegrove, \$1 25; Dl. Roes, West West, \$1 25.

Dymunir cael yr hyn sydd ddyledus oddiar y flwyddyn ddiweddaf i mewn o hyn i Gymnafia Pottsville os bydd modd; bydd cyfrifon y Trysorydd yn cael edrych dreystant pryd hyny; a deisyfyr ymdrech ein dosbarthwyr caredig i gael y cyfrifon i derfyniad.

Cyfarwydder y Gohobiaethau, (yn ddidraul,) *To the Editor of the Seren, Pottsville, Schuylkill Co., Pa.* Y Taliadau idd eu cyfarwyddo at y Trysorydd, *Rev. W. Morgan*, i'r un lle.

HYSBYSEWYDD YN EISIAU, am JOHN JENKINS, gonedigol o sir Gaerfyrddin, Deheu-barth Cymru. Daeth i'r wlad hon o Dredegar, swydd Fynwy, o 15 i 17 mlyn-odd yn ol. Bu yn aros yn ardal Pottsville, a chlywyd ei fod wedi hyuny yn Pittsburg, ac ar ol hyny yn Cincinnati. Dymunir gwybodaeth am dano gan ei ferch a'i fab-yn-nghyfraith, y rbai a ddaethant yn ddiweddar i'r wlad hon. Cyfarwydder at Mr. Wm. Bevan, Minersville, Schuylkill Co., Pa.

CYMANFA Y BEDYDDWYR YN POTTSVILLE,

A gynnelir eleni gyda yr eglwysai yn Pottsville a Belmont. Cyfarfyddir yn Pottsville dydd Sadwrn y 3ydd o Dachwedd, a bydd i barhau mewn gwahanol fanau dros ran o'r wythnos ganlynol.
WM. MORGAN.

YN AWR YN Y WASG,

Y CRISTION MEWN CYFLAWN ARFOCAETH,

Neu y Llyfr rhagorol hwnw a elwir yn gyffredia LLYFR GURNALL, ac a gyhoeddir mewn chwech o ranau, hanner dolar y rhan; a daw y rhan gyntaf allan yn nechreu Medi nesaf; a daw rhan allan bob deufis nes ei orphen. Anfoner *orders* am dano at y Cyhoeddwr, *Rev. Thomas T. Evans, care of Mr. E. E. Roberts, Seneca-st., Utica, N. Y.*

Mewn cyfariot chwech-wythnosol a gynnaliwyd gan y T. C., yn Enllu, swydd Oneida, C. N., rhoddwyd anogaeth i'r Parch. Thos. T. Evans i gyhoeddi Llyfr Gurnall, gan eu bod yn barnu bod angen am dano yn mhlieth ein cenedl yn yr Unol Daleithau; a'u bod yn addaw bod yn bleidiol i'w ddoesbarthiad yn eu oymmydogaeth. Afreidiol ydyw arganmaw i llyfr hynod hwn wrth neb sydd yn ei feddu; ond anogom bob Cymro sydd yn y wlad hon yn amddiffaf o hono i achub y cyfleusdra presennol idd ei gael.
D. WILLIAMS, *Ysgr.*

Dymunwn bob llwydd i *Mr. Evans* yn ei anturiaeth glodwiw. Diau fod y gwaith yn wir deilwng o gefnogaeth a derbyniad pawb.—GOL.

DANIEL E. PHILLIPS,

ATTORNEY AT LAW,

SWYDDFA yn Market-st, un drws oddiwrth Second-Street, POTTSVILLE, PA.

Hysbys Mr. Phillips i'w gyd-genedl y Cymry, a'r Cyhoedd yn gyffredinol, y gofala am bob goruchwyliaeth cyfreithiol a ymdrygdir iddo, gyda pharodrwydd a fyddlondeb.
Pottsville, Medi 1, 1849.

O. DOBSON. Hetwr,

Centre-street, Pottsville,

A ddymuna hysbysu i'r Cymry yn yr ardal ei fod yn parhau i gario ei fastach yn y blaen yn Centre-Str. gerllaw Market-Street, yn y lle rhagddyweddol; a chan ei fod yn adnabyddus i amryw o honant yn barod, ydara y bydd i'r boddligarwydd a roddodd iddym yn barod sicrhau eu cefnogaeth iddo. ☞ Tylerau isel a gwaith &c.

MEDDYBINAETH I'R AMSER DRWG

AMSER DRWG! Amser Drwg! Amser Drwg! Pwy sydd heb gael ei synu i'r ffoedd gyffredin! Wel! y mae yr amser yn ddrwg—nid oes amheuaeth am hyny, y peth a ddywedo pawb sydd sicr o fed yn wir. Y mae y rhal sydd yn dywedyd hyn yn ei deimlo yn ddrwg.—Felly y mae gyda GEORGE W. SLATER, teimlodd ei yr amser yn ddrwg, a gosoddod ei holl feddw ar waith i ddyfeisio cynllun i'w wellhan. Llwyddodd yn hyn—trwy wnethu AM BRISOEDD I ATEN YR AMSER—i ateb i hyn y gwasath ei gynlluniau, a phrynodd lawnder o nwyddau gan y rhal sydd yn teimlo cymmaint oddiwrth amser drwg a ninnau, y rhal oeddent yn llawen i werthu am unrhyw bria. Y mae yn barod yn awr i werthu am brisoedd a syna y wlad—y fath na chlywyd son am dan-tryd erioed o'r blaen yn Pottsville. Nid ymfroast wag yw hyn, ond ffeithiau diwyrmi; ac os oes neb yn eu hameu, gallant gael beddionrwydd o'u gwirionedd trwy alw yn ei ysturdy, yr hyn a dry yn olw iddynt hafyd.
GEO. W. SLATER.

Centre-st., Pottsville, Awst 20, 1849.

Y SEREN ORLLEWINOL.

CYF. VI.]

HYDREF, 1849.

[RHIF. 62.]

DARLITH

A draddodwyd yn Saemig ar Ddydd ein Hympryd Cenedlaethol, yn y Great Western, sylfaenedig ar 2 Cron 7. 13. 14.

GAN Y PARCH. D. E. BOWEN.

Fy Nghyd-ddinasyddion a'm Cyfeillion hoff :

Nid oes ond ychydig er pan y cyfarfu rhai o honom i ddathlu ein gwyl genedlaethol. Y pryd hyn yr oedd ein calonau yn lloni, mewn adgof o'r cyfnodau hyn, pa rai a ddadlenasant egwyddorion unionder a rhyddid—hwnw oedd dydd gwawl rhyddhad y cenedlaethau cadwynol; eithr heddyw yr ydym wedi cyfarfod ar ddallwedd ymbilwyr, er crefu am nawdd Dwyfol ar ein cenedl. Yr ydym wedi cyfarfod dan ddynodion o rhoddau Ior, eto nid heb fod yn gymysgedig ag arwyddion o wg a sorian, ac amlygiadau barnol trwy wahanol ranau ein gwlad, fel ag y mae anogaeth ein Llywydd teilwng, yn amserol, priodol, a Christionogol, yn ngwyneb yr amgylchiadau ag sydd wedi ein gorddiwas; ac yn ein testyn cawn gyfarwyddyd cyflawn pa fodd i ymlwybro ar yr achlysur ditrifol hwn.

I. Sylwn ar yr arwyddion barnol a grybwyllir: "*Cau y nefoedd fel na byddai gwlaw, anfon locustiaid i ddi'fa'r wlad, a haint yn mhllith y bobl.*"

II. Nodau edifeirwch yn ngwyneb y farn; "*ymostyngiad, gweddi, a diwygiad.*"

III. Parodrwydd Duw i newid ei oruchwyliaeth farnol: "*Yna y gwrandawaf o'r nefoedd, y maddeuaf, y iachaf eu gwlad hwynt.*"

I. Arwyddion barnol. Mae y byd mewn rhyw gyffwr gresynol ar yr adeg bresennol. Mae effeithiau arteithiau rhyfel, swa y magnelau dinystriol, a dolefau ebyrth y gyflafan, dirwyniadau y newyn, a chwynion y newynog, difrod yr heintiau a galarnad y gwrth-ddrych anfortunus a glwyfwyd gan saethau y gwr ar y march gwelw-las, yn cyrhaedd ein clustiau yn feunyddiol! Mae'n ymddangos fel pe byddai yr engyl dinystriol mewn cyngrhair er llwyr ddfodi yr hil ddynol oddi ar wyneb y belen ddaearol!

Mae'n wir nad yw Duw wedi atal y cafoddyd ffyrwthlawn oddi wrthym, er cynhyrchu cnwd ein meysydd, a'n gwared rhag cyflwr o

newyn; na, na, y mae-ein dyffrynoedd yn donog gan yd, a'n meusydd yn gnydiawg gan waer, a'n llanerchau yn wynion i'r cynbauaf, a'n brynau yn frithion gan braidd, a hyny hyd y clogwyni uchaf, lle y pora y ddafad ddfifrad, ac y llama yr oen diniwed. Ac nid yw arteithiau ystrywgar rhyfel yn ein tgermesu yrwan: clod i Dduw am hyny! Y trueni a deimlir gan genedloedd eraill, nis gwyddom am danynt trwy brofiad. Meddyliwch am ieuengetyd hynaws Ewropia, pa rai sydd yn cael eu rhifo yn eu dyddiau blodeu-awg, er llanw rhesi y byddinoedd; a'r tatau a adewir heb ateg yn nyddiau eu penwyni.— Meddyliwch am y mamau sydd fwy diymgel-odd byth; heb neb i'w cysuro yn nyddiau eu gweddwdod, y meib a fagasant yn hyfwyn a syrthiasant ar faes y frwydr. Meddyliwch am y llu o wragedd a gyfarchasant eu gwyr am y tro olaf, ac a ddychwelasant adref i'r anedd wag mewn anobaith, oblegyd eu gwyr ynt ebyrth i'r gwaedlyd-faes. Mae Ewrop yn ymgnio i enill ei rhyddid, yr hyn sydd werthfawrocach yn ngholwg y llusaws na'r bywyd ei hun, mal y dywedai y Rhufeiniawyr yn ddiweddar yn eu cyfarchiad i'r Cadfridog Ffrengig, fod yn well ganddynt gau eu llygaid yn yr angeu, nag ymostwng i iau hniarnaidd y tad santiaid a'r getheru eglwysig ddim yn hwy.

Ond er nad yw y drygau uchod idd eu cael o fewn ein gororau. eto y mae yn ddigon am- lwg ein bod wedi pechu yn erbyn Duw, yr hwn sydd yn ymweled a'n gwlad a'r geri marwol mewn modd brawychus. O! y mil- oedd sydd wedi eu gwysio i'r frawdle y tym- hor hwn yn ein gwlad: nid oes dim i'w glyw- ed yn rhai o'n dinasoedd ond swa carlaman yr elor-feirch, pa rai a gludant weddillion y tru- einiaid i'r gweryd oer! Teuluoedd cyfain wedi eu symud mewn ychydig oriau! Ac nid oes radd na sefyllfa yn diango rhag y ddyrnod. Dyeithrol yn wir yw symudiadau brenin braw! Ymddengys yn ngbardd fiod- eog bywyd, a anadla lwydrew dros holl ros- ynau cariad a dedwyddwch. Mae y dwrn yn curo yn uchel ac alaethus, nid yn unig wrth ddor y tlawd yn ei fswthyn, ond hefyd y cyfoethogion yn eu palasau. Mae y llaw ddir gelaidd wedi cerfio enw yr Anrhydeddus

James K. Polk ar lechau anweledig y bythol-fyd mawr! O! y cyasylltiadau sydd wedi eu tori, y calonau sydd wedi eu trywanu, yr am-ddifaid sydd wedi eu gadael i drugaredd y byd calon-galed y tymhor hwn! Bydded i'r dyddanwch nefol ddyagyn ar y galarus a'r tor-calonus, yr hwn sydd yn tynu colyn anobaith, gan gyblethu bwa ffydd, yr hwn sydd yn cyrhaedd dros gul-for marwolaeth, gan gysylltu y byd marwol hwn â'r wlad well, lle y teyrnasa bywyd yn oes oesoedd, ac y lifa dedwyddwch yn for digeulan i blant y nef.

II. Nodau edifeirwch yn ngwyneb y farn.

Y cyntaf a nodir yw ymostyngiad. Gostyngeddrwydd sydd wrthwyneb i falchder, a thymr un o'r pechodau sydd yn galw am farn ar ein gwlad. Balchder sydd wedi bod yn foddion i ddadymchwelyd gorseddau, dinystrio ymerodraethau, a damnio eneidiau. Bernir mai efe oedd y pechod cyntaf a ymrithiodd i lywodraeth Duw, ac y mae yn ymddangos mai efe yw y diweddfaf, a'r mwyaaf anhawdd ei orchfygu. Mae balchder wedi chwdu ei wenwyn marwol ar hyd a lled y wlad hon. A pha beth sydd genym i ymfachio yuddo? Os balchiwn yn ein gwybod-aeth, yr ydym yn ddall yn llygad goleuni; os balchiwn yn ein rhinweddau, yr ydym yn gwenwyno ein hunain â'r moddion meddyg-awl; ac os balchiwn yn ein hawdurdod, bydd ein codiad yn gwmp i ni.

O'r tu arall, gostyngeddrwydd sydd dymer nefol. Hil y duwiau yw; ac nis gwyr y dyn anianol ddim am dani. Nid oedd yr un enw gan y philosophyddion Paganauidd ar y rhinwedd hon ond salwedd; ond mor wrthwyneb yw i seider gwaelaid, fel ag y mae'r unig ffordd i anrhydedd a Dwyfol foddlonrwydd. Felly mae galwad arnom y dydd yma i ym-drwiso â gostyngeddrwydd; ac nid y dydd yma yn unig, ond hefyd bob dydd o'n bywyd brau; nid gymmaint o herwydd bod Llywydd yr Unol Dalaethau wedi cymeradwyo hyny, ond oblegyd bod Llywydd nef a llawr yn ei orchymyn, a bod ein ddedwyddwch amserol a thragywyddol yn gysylltiedig â'r iawn gyflawniad o'r weithder hon.

(I'w barhau.)

GWEDDÎ Y CYBUDD.

O Arglwydd, ti wyddost fod genyf ddeg o dai yn Victoria, bydded i'r gwaith fyned yn y blaen yn fywiog yuo, onite fe fydd eu baner yn wag eleni eto: ac yr wyf yn esyn arnat gadw y mellt a'r tân oddiwrth ddosau fd Robert Mitchell, onite ni ddaw ofe byth i beua

thalu i mi yr hanner cant punt a feithybodd: Mae genyf gant punt, fel y gwyddost, Arglwydd, ar un o gapelau Rymni, os galli roi calou yn y bobl i gyfranu yn well, da ditbau dyro iddynt. Mae Shon Robert, o Aberdare, yn meddwl y gall ef roi llog gwell i mi oddi-wrthynt, drwy adeiladu rhestr o dai ar waelod y cwm hwnw. Cofia hyn, O Arglwydd: canys gwyddost yn gystal a minnau na wnes gam â neb, o leiaf ddim cymmaint a'r rhai a weithiodd wrth eu hennuil. Mae i mi ddau cant, fel y gwyddost, Arglwydd, arfarwolaeth Susan o'r Bryn; oni ddyweddist mai byr yw bywyd yr anuwol; am hyny gwna fel y dyweddist a'r hen Susan; canys gwyddost gystal a minnau mai hen yraig anuwol iawn yw hi. Paid a gadael i'r banciau tua Bristol yna dori, cyn y bydd i mi gael y tipynach arian sydd genyf ynddynt. Byddai yn dda iawn genyf pe helpit y *Welsh Midland Railway* i gael ei *bill* trwyodd; yr wyf yn methu cygu rhag y collaf oddiwrth y *funas* yna: O Arglwydd, ti a wyddost i mi ymladd fy nghoreu â'r cymmydog yn erbyn taflu yr arian fiwrdd o hyd at achosion crefyddol, a'm bod hefyd, ynghyd a'm brawd Sbon Gilgafel, er ein goreu yn colli y dydd; ac yn awr, O Arglwydd, fi wyddost mai dy was di ydywyf fi, ac onid yw hyn yn dy auog i symud rhyw nifer weddol o'r tlodion sydd yma ar llyr y plwyf; ac felly y gwneit leasid mawr i'm llogell i sydd yn cael ei threthu mor aml atynt; nid wyf fi ddim yn erbyn iddynt fyned i le gwell. Gwel fod yn dda i roi taliad ar y ffenestri mawrion, a'r corau, a'r pain; ac yn neillduol y clock, sydd yn argebu myned a'm hariau yn y capel. Mae dosbarth o rai dwl yma i'w cael na waeth ganddynt pa mor aml y'm rhoddant yn yr iug o wrthio fy llaw i'm llogell. O Arglwydd, par i'r gwragedd gwastraffus sydd yn yr eglwys feddwl yn hyr-ach am dalu i mi am y barlys a'r caws, nag anfon eu harian i baganiaid. Yn aed pob peth, cadw iechyd i mi i allu cyrhaedd y cwrdd pen mis nesaf; mae Dafydd Ellis yn bwriadu cynyg yuo am godi cyflog y gwein- idog; ti a wyddost na ddylid talu cyflog i neb am ddiogi: O Dduw! helpa fi i fod yno ar y pryd, a gwnaf o'r goreu wedi hyny. Tydi, O Arglwydd, a'm pia i; gan hyny mi a ddym-unwn arnat beri i bob anhap ac afiechyd sydd i fod ar ran y gweision a'r morwynion i gymeryd lle ar ddydd Sul, rhag colli amser gwaith o'i achos. Yr un modd gyda yr anifeiliaid hefyd: O Dduw mawr, yn dy drugaredd gofala am fy holl feddiannau. Dinchi i ti, O Arglwydd, am ddwyn y barlys o ehwe' cheiniog yn goron; ond nid yw chwech eto ddim yn ormod i'w gofyn genyt atynt; paid ag agor y môr i'r bara ddyfod drosodd, onite cyst i mi werthu fy ystoc gwenith am enyd dan gwrn, os na fynit fy nghyru i'r bedd o doriad calon; cadw y mor yn nghau, ni welais gystal pris ar yr enllyn byth oddiar pan oeddi hi yn rhyfel; tydi, o dosturi ataf fi a'm brodyr, a godaist y Bouaparte hwnw; O Arglwydd, cyfod un arall ar frys! Cadw fi rhag teg a deniadol ferched Efa i'm tyuu i'w caru a'u priodi, a llwytho fy hun â gofalon teuluel, i anfon fy llaw yn amlach eto i'm llogell; cadw fy

llygaid rhag edrych arnynt, ac ar eu ribbons, eu sidanau, eu musling, a'u menyg, a'u llygaid yn aned neb; cadw fi rhag ffasiynau newyddion a choeglyd yr oes; cadw fi. O Dduw ein Ceidwad rhag y *Wellington boots* a'r *Pump shoes*, a'r crys main, a'r *tagioni* lwyd, a'r *Chesterfield* lwydach, a'r holl hetiau tennuon a drudfawr sydd yn y wlad: cadw fi, oddiwrth bob traul afreidiol a gwastraff o'r fath. Yr wyf yn dymuno arnat i ofala am yr ychydig aur sydd genyf yn gloedig yn y tŷ,

rhag bod neb arall yn gwybod dim am dano; ac os oes peth aur nen arian wedi ei guddio yn rhyw fan, tywys fi yno i'w gael; carwn yn fawr, pe gwellt yn dda i roddi gallu i mi gyflawni gwyrthiau, fel y gallwn droi y cerig sydd ar fy mhir yn aur. Hefyd, gwared fi. O Arglwydd, rhag gweled, neu yn hytrach cadw hwy rhag dyfod yn agos ataf, sef y penau gwallt oilog, cribog, a llawn o rhyw bethau o'r aail ochor i'r llall, fel mwng mawr du fy hen boni Judi, a gollais er's llawer dydd—

yr wyf yn cael pang o hiraeth ar ol yr hen greadur bob amser pan y gwelwyf hwynt. Cadw fi, O Arglwydd, rhag y *tea-parties*, i dynn arian dynion oddi wrthynt. Yr wyf yn cael fy siomi ynot; o na, mi a wafy Nuw gofalus, mai nid tydi a luniodd y fath beth i fyned a'm sylltau ar ol iti eu rhoddi i mi; ac am hyny anfon y llestri a'r siwgr, a'r merched sydd yn ei wneud, i blih y Ffrangod oddi yma; gad i mi fyw fy hunan yn nghyfeillach fy aur a'm harian, y rhai a enillais yn galed, a marw gyda thi a'th bobl; gwel fod yn dda, O Arglwydd, i gadw y rhai goreu o fy nhatws, a minnan a fwytaf y rhai gwaethaf i arbed y goreuon, Brysia i ddyfol a rheilffordd haebio i'm tir, fel y gallwyf anfon fy nhatws i Lundain, canys ceid grot y pwys am danynt yno; cadw fi rhag ysbeilwyr a lladron, a rhag benthyccwyr anonest a begariaid, canys ti a wyddost fy mod mor dynergalen fel nas gallwyf wrthod iddynt: ac am hyny, O Arglwydd, cadw fi rhagddynt bob amser. Caniaa i mi gael fy arwain gan dy Ysbryd daionus at ryw sect neu eglwys lle mae y casgliadau apamlaf, canys ti a wyddost fod yn rhaid i mi gael crefydd a chadw fy arian hefyd erbyn henaint a nychdod. I ti, O Arglwydd, y Llywydd anfeidrol, y byddo yr holl barch yn ddiidwedd. Amen.

Old Mines. Cysb. RICHARD THOMAS.

GORPHENWYD.

Gorphenwyd, medd Iesu ar groesbren yn gyhoedd, Gorphenwyd, adseiniodd y gair drwy'r holl lydoedd, Gorphenwyd, cawd sywodd yr hiraith gysgodau; Gorphenwyd, rhowd torfyn i'r gwaeddyd aberthau; Gorphenwyd, llawn rhoddyd arhydedd i'r gyfrith; Gorphenwyd, boddtonwyd cyfawnder yn bertfaith; Gorphenwyd, dyoddef yr hoellon main pigog; Gorphenwyd, dyoddef y goron llen ddrainog. Gorphenwyd, fe gafwyd y gwaed sydd rinweddol; Gorphenwyd, onilwyd maddeuant trag'wyddol; Gorphenwyd, mae'r haulgwyn fel eschlen yn duo; Gorphenwyd, mae'r demel a'i llen wedi rhwygo; Gorphenwyd, cyfodwyd y meirw o'u beddau; Gorphenwyd, ysbeiliwyd yr hen angau o'i gleddau; Gorphenwyd, mae'r fonleif yn llynod wrth farw; Gorphenwyd, fe faeddwyd hen angen sy'n chwercw; Gorphenwyd, daeth Iesu i fynu o'r beddrod; Gorphenwyd, eegynodd i'r nef un diwrnod; Gorphenwyd, mae'n eistedd ar orsedd uchelfawr; Gorphenwyd, mae'n eiriof dros bechod y ddaear; Gorphenwyd, anfonodd ei Ysbryd santeiddiol; Gorphenwyd, fe deimlwyd ei effaith rhyfeddol; Gorphenwyd, mai cartref yn awr i'r afradlon; Gorphenwyd, mae gwisgoedd i'w cael i rai noethion; Gorphenwyd, cawd ffynon i olchi rhai afan; Gorphenwyd, cawd bara a gwin i rai egwan; Gorphenwyd, cawd meddyg i wella eu clywfan; Gorphenwyd, mae ynddo bob peth sydd yn eisiau; Gorphenwyd, medd engyl a saint yn y nefoedd; Gorphenwyd, medd miloedd o leisiau trwy'r bydoedd. Gorphenwyd, 'n oes oesodd i bydd cof am Galtaria; Gorphenwyd, Hosane, Amen. Halleluia.

Minesville.

Cysb. D. DAVIES.

TWYLL MORMONIAETH.

Mr. GOL.—Gan fy mod yn deall fod rhyw bobl anwybodus, a alwant eu hunain "Saint y Dyddiau Diweddfaf," yn ymgodi yn y wlad hon, a hyny mewn rai manau yn mhllith ein

cenedl uchelfreintiol ni, ac wedi llwyddo i hudo yr anwybodus a'r penyagafn, trwy eu twyll a'u hudoliaeth uffernol dan leni anwybodaeth a breuddwydion disail, meddyliaid nad anfuddiol fyddai gosod gerbron y cyhoedd Ddarlith y Parch. E. Roberts, (*I. G. Aled*.) mewn gobaith y bydd yn foddion i ddwyn pawb a'i darlenco i "brofi pob peth a dal yr hyn sydd dda." Trwy roddi lle iddi yn y Sereu glodwiw y hoddlonwch amryw, heblaw, Yr eiddoch yn ostyngedig,

Pittsburg.

J. HUGHES.

CREFYDD, mown ystyr gyffredinol, a ddyndir fel cyfundraeth o fydd ac addoliad; ac yn y darnodiad hwn y cyndrychiolir y cylohoedd Patriarchaidd, Moesenaidd a Christionogol. Coelgrefydd (*superstition*) a ddyndir fel cyfundraeth o ewyllys-addoliad; a chyndrychiola hyn yr holl athrawiaethau a frithant ddaeuau hanesyddiaeth yn y cych Paganauidd, Mahometanaidd, a'u cyffelyb. Yr unig grefydd Ddwyfol i'w harferyd yn y byd er ys dros 1800 mlynedd ydyw yr un Gristionogol, egwyddorion cedyrn ac eglur pe uu ydynt yn gynnwysedig yn y Testament Newydd. Y mae hon yn sylfaenedig ar fleithiau anwadadwy, pa rai ydynt wedi eu tragywyddol gan broffion dwyfol, pan y mae llawer o'r hadoliaethau a genedlid mown breuddwydion gweigion, ac a ymddibynent ar dybiau disail, wedi eu chwyllfrwio a'u tafu tu hwnt i gysgodau dirmyg: Y mae hon fel mynydd taigopaog yn gadarn ac eglur—ei hawdwr yw Duw hollalluog, ei chaubwyt yn y Crist, ei hamddiffynwyr boreuol yr apostolion dwyfol-aufonedig, a'i deiliaid yw ewyllysgarryddion y gwirionedd. Yn ngwyneb symledd a dwyfoldeb y grefydd hon, y mae genym er ein gofid amrywiol ymgeision wedi bod, ac eto yn bod, i'w chymysgu a thraddodiadau, dirymu ei hawdurdod ac ychwanegu at ei chynnyrsiaid, gan amryw a fyanant hawlio rhan yn awdurdodaeth y nef, tra mewn gwirionedd nid ydynt ond twyllwyr ofnadwy, yn ymosod ar weiniaid, er eu hudo i golledigath dragwyddol. Y mae pob eithafoedd yn beryglus, ond o bob eithafoedd, y rhai crefyddol mewn enw ydynt y rhai mwyaf peryglus. Yn y mil blynyddoedd diweddfaf, y mae genym hanes am tuag ugain o gau-gristiau, ac o gau-broffwydi mwy bron nag a ellir eu rhifo. Y twyllwyr melliagediglawm hyn ydynt wedi effeithio ar hudo llawer o ddynton o dueddfrwyd ofergoelus, ac wedi bod yn gyfringau i ddamnio miloedd a millynau o eneidiau anfarwol. Yn mhllith pob cenedl, ac yn mhob oes, ni gawu hanes am rai dnyon a ddilynant urhyw beth, os bydd dan eaw o grefydd: ac er ein cywilydd, y mae genym enghreifftiau yn mhllith y Cymry yn y bedwaredd ganrhif-arbunithog o lywodraeth y meddwl dynol yn darostwng ei ddeiliaid hudoleddig i bentllo gerbron y twyll a'r gormes crefyddol mwyaf ofnadwy a gynnwygiwyd gan weision y diafol i ddyndolryw! Er mwyn y gweiniaid mewn gwybodaeth yn mhllith ein cenedl y traddodir y ddarlith hon: am y gwyr cryfion ac araf eu barn, nid oes arnom ofn am danynt yn y

mesur lleiaf. Y mae yn eglur erbyn hyn mai pa fwyaf afresymol ac anuwiol fyddo yr ofergoedd, i'r graddau hynny y bydd yfudra antoeddigaidd a bwystflaidd ei phleidiwyr. Sylwer mai pleidiaeth anwybodus ydyw y peth anhawddaf i ymdrin ag efen y byd.—Ni ddaliant hwy yn ngwyneb ymresymiad am fynud, ac ni chywilyddiant yn ngwyneb dynoethiad o'u twyll. Ant y mlaen yn eu hystyfuigrwydd hudoliaethus, gau gymeryd yn brif arweinyddion anwybodaeth fales-ddrwg a rhagfarn ddall. Yn mhilith yr amrywol draddodiadau twyllodrus a gynnwyd dan enw o grefydd yn yr oes ddiweddaraf, nid oes yr un yn fwy gwaradwyddus o ran cymeriad moesol ac anwybodaeth ei phleidiwyr, ynghyd a gweudid hunan-fradychol ei hegwyddorion na'r hon a elwir yn *Formoniaeth*,—ymddeugys yn firwyth dychymygiion a gormes hudoliaethwr gwallgof, wedi ei bwriadu i ddenu dynion i wneud ffylaid o honnynt eu hunain yn y byd hwn, ac i draddodi eu hunain yn wallgofiaid colledig i fyd ysbrydol! Gall anffyddiaid ymresymu rywfaint ar bwys egwyddorion natur, a gall y paganiaid gael ryw egsawsawd dros ymresu o blaid eu duwiau, yn nghysgod esiamplau eu hynafiaid, os na bydd ganddynt reswm na datguddiad ysbrydol o'u plaid; y mae yno deimlad perthynasol; ond am y penboethiaid twyllodrus ag sydd wedi codi y naill ar ol y llall, er taflu dirmyg ar synwyr cyffredin dynolryw, gan eu rhesu mewn cylch inwy israddol nag ymlusgiaid y ddaear: nid oes ganddynt ddeddf na' theimlad. Ymwithiant gyda'r gwyneb-galedwch haerllugaf i gysgod breuddwydion cymysgld, firwyth ymenyddiaid afonydd. Ymbonant mewn cyflafaredd-awg angylion hunau-greodig; ac i goroni y twyll, gan ei orseddu ar uchaf-fan gwallgofiaeth, ymfrostant mewn gwneuthur gwyrthiau, ac er eu gwarth annieudwy, wele y byd o Nauvoo ddinystriedig, hyd gilfachau mynyddoedd Cymru, yn barod i dafu y celwdd yn ol i'w safnau, ni *chylfarnasant un wyrth erioed*. Ac nid ydynt wedi ceisio profi eu bod wedi cyflawni y cyfryw ond yn unig trwy haeriadau; eithr peibau gwael yw cyfryw haeriadau moelion fel ategion crefydd o ymboniad ddwyfol i fechgyn yuchwilgar y bedwarydd ganrhir ar bumtheg.

Galleid meddwl y buasai twyll a hudoliaeth Munzer a Buckhalt, yn y fl. 1525, yn Germany. yn nghanol y diwygiad, gyda'u prophwydoliaethau a'u gwyrthiau honiedig, ynghyd a'r orfodiaeth fu ar y wladwriaeth i'w dinystrio er amddiffyn heddwch gwladol y trigolion, yn ddigon i agoryd llygiaid yr oes-odd dyfodol, a'u cadw ar eu gwyliadwriaeth rhag eu cyffelyb; ond canfyddwyd yr amgen—cyfododd un Richard Brothers, yr hwn gan haeru fod ei ddeall wedi ei oleuo, a'i fod wedi rhag-ganfod y buasai yn ddyn mawr mewn amser dyfodol. Dechreuodd hysbysu rhyw bethau dan yr enw o broffwydoliaeth, ac yn mhilith y cyfryw haerai y byddai i dref Llundain gael ei dinystrio yn y flwyddyn 1791; ond a gymerodd hynny le? Er perffeithio ei ffoliueb dywedai drachefn mai efe a'i hachubodd rhag syrthio i afael y

fath drychineb! ac i ddiweddu ei dath yn deilwng o hono ei hun, gorfodwyd aenedd Brydau i'w draddodi rhwng mairiau ei charchar, yn adyn gorphwyllog.

Wedi hyn, y mae geuym hanes am fonywod o'r dueddfryd hon. Dechreuodd un o'r enw Ann Lee ei gweithredoedd yn y fl. 1776, yn nhalaeth New-York. Arferai gymeryd arni fod o dan ddylanwadau loeision dirgryn-awl; a phan felly, honai ei bod yn cael gweledigaethau a datguddiadau o'r nef, ac inai hi oedd y wraig a uodir yn llyfr y Datguddiad: "A rhyfeddod a welwyd yn y nef, gwraig wedi ei gwiso â'r haul, a'r lleuad dan ei thraed," &c. Yn mhilith ei haeriadau, dywedai na byddai byth farw, ond y cipid hi i'w nef ar drawiad amrant. Eithr profodd angau ei hun yn mben ychydig amser wedi hynny, yn ddech na phroffwydiaeth Ann Lee. Diwedodd hon fel ei blaenoriaid mewn twyll hunan-brufedig. Cyfododd un o'r enw Jemima Wilkinson gan gynhyrfu y wlad ynghylch ei gweledigaethau tua'r fl. 1775; cyffelyb oedd hon yn ei haeriadau i'r lleill. Houai y gallai wellhau anhwylderau, dadguddio dirgelion pob calon—y byddai hi fyw fil o flynyddoedd, ac naeay symudid hi i'r nef heb farw. Ond pan ai i wneud prawf o'r anhwylderau methai bob tro, er boni y gallai gerdded ar ddwr heb suddo: pan wuai brawf ar hynny byddai yn methu yn ngwydd tystion: ac er dywedyd y gallai gyfodi corff marw i ail feddiant o fywyd, pan ddygwyd un marw mewn archger ei bron, methodd yn ei holl ymdrech-iaidau! A'r hudolion hon, fel ei chyffelyb, a briod-iai ei methiannau i weudid a diffyg ffydd! Lloches angenrheidiol iawn i'r haid dwyllodrus yw hon. Gallen nodi Mrs. Buchanan, a ymddangosodd yn Glasgow, Scotland, a Johanna Southcott, yr hon a honai ei bod yn feichiog o'r Ysbryd Glân, &c.; ond y mae yr enwau hyn yn dra adnabyddus, ynghyd a'r twyll-honiadau crefyddol a gyailltwyd â hwynt. Yn rhestr y rhywogaeth, ac yn y dosbarth iselaf o honi, y gallwn yn gydw- bodol osod y twyllwr Joe Smith a'i Feibl Mormonaidd, &c. Dechreuodd mewn twyll hunan-egluedig—anwybodaeth ei pleidiwyr fu ei rym cychwynol, a'u hofergoedd fu yn brif amddiffynfa i'w haeriadau. Erbyn hyn y mae y newyddbeth crwydrol hwn yn awrygylch crefydd yn tynu tua'i bennod; ac y mae ei bwys a'i dywiad yn sicr i'w level briodol, sef dirmyg. Cadw y twyll fel rhybudd i weiniaid dyfodol yw prif nod y ddarlith hon. O barth ei ddynosthiad, y mae ei gyfeillion gwresocaf yn arbed hynny i ni, gau wneud y gorchwyl yn hynod o ddeheuol.—Nis gallwn wneud ein gorchwyl yn well na thrwy roddi hanes gywir o'r feithiau cyhoeddus nas gallwyd eu gwrthbrofi, pa rai a dafiant i ni eglurhad goleubwyll ar y cylch hwn eto o wallgofrwyd crefyddol.

Dechreuwn gyda sylfaenydd yr hudoliaeth, sef Joseph Smith, neu Joe Smith. Dechreuodd yr hyn a elwir yn *Formoniaeth* a gymerodd le tua'r fl. 1830. Y sylfaenydd ydoedd Joseph Smith, yr ieuangaf, yr hwn a honai ei fod yn olleirad, yn broffwyd, ac yn apostol,

wedi ei alw, a'i neillduo fel y cyfryw, yn ybrydledig trwy ddatguddiad union-gyrehol oddiwrth Dduw. Mab ydoedd i un o'renw Joseph Smith, a ymfudodd i dref Royalton, yn nhalaeth Vermont, oeddeutu y flwyddyn 1820, a Joseph y mab y pryd hnyu oedd tua 16 oed. Buont fyw yn nhref Manchester, yn awydd Ontario, hyd y flwyddyn 1830. Y fan hon ydoedd brif safle ei weithrediadau cyohwynol. O ran ei berson (dywedir gan un a ymwelodd ag ef i'r dyben o gael gwylbodaeth gywir o amgylchiadau Mormoniaeth) un ydoedd o ymddangosiad gwladaid, a'i wynebpryd yn arddangos cynysgedd neillduol o'r dibiryon a'r anwybodus. Ei ddwyfaw oeddynt fawrion a thewion, ac am un o'i fyaedd y gwisgai fedrwy aur drom, ac arni rhyw beth yn gerffedie. Ei wisg oedd o wneuthuriad bras, a'i het yn wen, wedi ei hamwisgo â *chrape* du, fel arwydd o alar ar ol brawd trengedig, o'r enw Don Carlos Smith, yr hwn a fu yn olygdd newyddiadur o'r enwad *The Times and Seasons*. Ei oed y pryd hnyu oedd tua 35 ml. Yndrechais (medd yr hanesydd,) gael galwg ar ei lygaid, ond methais a llwyddo yn hyn, o herwydd ei fod yn hollol ymddifad o'r ymddangosiad agored a gonest a bethyna i'r dyn didwyll. Hanesydd cywir arall a ygrifensia fel y canlyn o barth ei deulu a'i ddygiad i synu yn y byd: Pawb a ddaethant yn gydnabyddus â theulu y profiwyd honedig a'u dynodant yn rhai diuglyd, anwybodus, a hynod o ofergoelus, yn credu mewn cythreuliaid a swyngyfareddiwyr, yng-hyd a rhaghybsysiad tyngedfenau, gan gymeryd arnynt wylod fod y ddaear yn llawn o drysorau cuddiedig. Y fath ddygiad i synu ni cholodd ei briodol ddylanwad ar Joseph y mab, ac mewn amser daeth yntau yn dra medrus yn nghreffitiau gorcheiniaeth (*necromancer*), sef un yn cymeryd arto godi ysbrydion y meirw, hud-chwareu, ymarferyd a'r wialen swynol, ac odrych drwy yr hyn a alwent yn dremfaen (*peep-stone*), pa un wedi ei osod yn ei het, a dodi ei wyneb arni, a'i gallnogi i ganfod y manau lle yr oedd y trysorau cuddiedig. Yn mhon amser casglodd haid o wyr ieuainge ato, pa rai oedd yn rhy ddiog i weithio mewn ffordd onest am eu bywiolaeth, ac ymroddasant i gloddio i'r mynyddoedd a'r bryniau, a lleoedd nniog, mewn ymchwiliad am aur. Agorasant amryw bydewau yn yr ardal, pa rai a ddynodid ganddynt wedi hyny fel y lleoedd y cafwyd y llafnau ynddynt. Pan ddechreuodd y twyllwr daenu ei ddatguddiedigaethau ar led, ychydig o sylw a delidi'i'w ffol-bethau hudoliaethus, ond pan y dechreuasant ddylanwadu ar grediniaeth y dosbarth mwyaf anwybodus ac ofergoelus, darfu i broswylwyr parchus Palmyra a Manchester, (lle y bu y Smithiaid yn trigfann) ystyried yn ddyledswydd arnynt i roddi hysbysiad cyhoeddus o'u gwir gymeriad fel tonla. Tynwyd allan lw cyhoeddus gan 50 o foneddigion o wahanol alwedigaethau ac enwadau crefyddol er amlygu hyny yn ddiwrthbrawf, ac wele y cyfryw yn canlyn:

"Palmyra, Rhag. 4, 1833.

"Nyni, y rhai a arwyddwn ein henwau isod ydym wedi bod yn gydnabyddus â theu-

lu Smith, am amryw flynyddoedd, tra y buont yn trigo yn agos i'r lle hwn; ac nid ydym mewn un peirader tra yn tystiolaethu ein bod yn ei hystyried yn hollol ymddifad o'r fath gymeriad moesol ag a ddyhai enill iddynt hawl yn ymddyried y wladwriaeth. Y maent wedi arferyd a bod yn nodedig am eu cynlluniau dychymmygol, gan dreulio llawer o'u hamser yn cloddio am arian ac aur—pa rai a dybient eu bod yn guddiedig yn y ddaear.—Ac hyd y dydd heddyw, gellir cafnod yn agos i'w trigle agorffedyd mawrion yn y ddaear, lle yr arferent gloddio Ystyrid Joseph Smith yr henaf, a'i fab Joseph yn neillduol, fel personau hollol ymddifad o gymeriad moesol da, ac yn dra thuoddol i ymarferion drygonus.—Yr oedd ganddynt gyfaiil o'r enw Martin Harris, yr hwn oedd wedi cyrhaeddyd i feddiant o gryu eiddo, ac mewn materion masnachol ystyrid ei air ef yn dda, ond gyda materion moesol a chrefyddol, ystyrid ef yn freuddwydiwr ansefydlog, yn parhau gloddio o'r naill ddychymyg at y llall. Gyda golwg ar yr oll a goseiddiant Formoniaeth yn y parthau hyn, rhaid i ni dystio mai personau hollol ddigymeriad oeddynt—o dueddffryd ofergoelus, ac heb un rhith o ddylanwad daionus ar y wladwriaeth. Hyn oedd yr unig reswm eu bod wedi cael eu gadael cyhud i ddilyn eu hudoliaeth heb eu hatal, ni thybid hwynt na feddiannol ar y cyfryw gymeriad a dylanwad ag a enill iddynt y grediniaeth leiaf yn eu llyfr a'u daliadan, ac ni wyddom am gymmiant ag un person yn y parth hwn yn awr ag aydd yn rhoddi yr ymddyried lleiaf yn eu gau-ddatguddiedigaethau." I ddilyn yr hysbysiad hwn arwyddid enwau 50 o bersonau. *Gwel Raise, Progress and Causes of Mormonism, by Prof. J. B. Turner; New York, '844.*

Yn mhellach ar y pen hwn, cawn dystiolaeth hanesydd parchus arall, yr hon a gadarnha y rhai blaenorol. Perthyna J. Smith i deulu ansefydlog iawn yn agos i Palmyra. Yr oeddynt yn treulio bywyd crwydredig, acadnabyddid hwy yn benaf fel cloddwyr am arian. Ymddangosai Joe o'i febyd yn hurtyr hollol amddifad o athrylith, ond ei dad a hawlai iddo y gallu o dreiddio o ran ei olygon i'r ddaear, a chanfod y trysorau gwerthfawr oeddynt yn guddiedig yno. Yn mhell cyn meddwl am y Beibl auraid, yr oedd Joe yn ffleonor yr haid mewn ymchwiliad am y trysorau cuddiedig, a gosodai gareg yn ei het, drwy ba un y cymerai arno dremio, er cafnod y manau y dylasant gloddio iddynt. Yn y nos yn gyffredin y byddent gyda'u gwaith. Ar ol un o'r nosweithiau hyn, dywedai Martin Harris fod y blaenor wedi cael breuddwyd hynod pan ar ei wely. Ymddangosai angel Duw fel yn dynesu ato, wedi ei amgylchynu â dysgleirdeb nefol. Y cenhadydd dwyfol hwn a hysbysai i Smith ei fod wedi ei neillduo gan yr Arglywydd i fod yn broffwyd i'r uchel Dduw, ac i ddwyn i'r goleuni bethau cuddiedig, a droent allan o les anur.ethol i'r byd. Yna hysbysai yr angel efam fodoliaeth y Bibl auraid, yng-hyd a'r lle yr oedd yn guddiedig, a rhybuddai Joe i ddilyn yr arweiniad dwyfol yn fanol, nes ynte y tynai arno ei hua

ddigofaint ofnadwy y nef. Nid oedd iddo tyddid ychwaith i edrych i'r llafnau aur am dair blynedd. Yr oedd yn rhoi iddo yn gyntaf fyned ar ei daith i Pennsylvania, ac yno, rhwng y mynyddoedd, y tyfaryddai a menyw dda iawn, yr hon a berthynai i denlu tra chyfrifol, ac yr ydoedd i gymeryd hono yn wraig iddo ei hun. Mor fuan ag y gwelai y fenyw syrthiai mewn cariad ati, ac er ei fod yn ddeutir iddi, a bithau yn troi mewn cylch llawer uwch uag ef yn y byd, eto boddolbai ei gymeryd ef yn y fan, a'i ddilyn i eithaf oedd y ddaear. Wedi eu priodas yr oedd i ddychwelyd i'w gartref cyuteffig, a thrigo yno yn llongydd hyd nes genyd eu plentyn cyntaf. Pan gyrhaeddai y plentyn hwn i ddwy flynedd o oedran, gallai Joe y pryd hynanturio at y bryn yr oedd y gyntaf a'r llafnau yn guddiedig ynddo, a'i thynu allan a chyhoeddi ei daiguddiadau i'r byd. Wedi y freudlwyd hon deffrodd Joe, a gwnaeth fel y dywedodd yr angel wrtho, ac yn ol tystiolaeth Harris fe ddaeth y cwbl yn gyfatebol i bon. Ond hysbysir ni na bu Joe yn ddigon manwl yn ei uludd-dod ychwaith, oblegyd iddo hysbysu y dirgelion i'w dad a'i deulu. Cododd rhyw ysbyrd cloddio yn yr hen dad, a mynai chwilio am y gist yn ddiocedi, er cael boddlourwydd yn ei chylch. Aethaut i'r fan yn y nos, ac wedi gweithio ychydig. wele y gist yn ymddangos iddyn, ond symudodd o'r gulwg yn fuan. Wedi ymgynghori ychydig yn rhagor â Joe, gweithiasant drachefn, a chanfussant ei maiutoli. Ond pan oeddant yn ymwithio yn mlaen i gael golwg arni, rhuent darauan yr Anfeidrol, nes peri i'r ddaear grynu, ac ai leni dyaglaer o fellt dros ochr y bryn, nes llosgi amgylchoedd y fan y clodd-iwyd ynddo; ac wedi hyn, gydasawn grwyn-achol, symudodd y gist o'r golwg drachefn.—Dychrynaent oll gan brysuero gartref. Yr oedd Joe yn myned wrtho ei hunan; ac ar y ffordd, wrth fyned trwy ganol y coed, ymddangosodd angel yr Arglwyd iddo, wedi ymwigo mewn dail digofus. Yr angel hwn a goryddai Joe yn llym iawn, mewn iaith ddychrynllyd, o herwydd na fusasai yn cadw y dirgelwch iddo ei hun.

[I'w barhau.]

ADGYFODIAD Y MEIRW.

DAFYDD.—Dydd da i ti, Shon—pa fodd yr wyt ti? a sid mae Shan, dywed? Mae yn dda genyf dy weled yn wir, a hyn yn sawr iawn.

Shon.—Da genyf finau dy gwriddyd dithau, Dafydd: mae yr hen 'raig yn dda ac wrth ei bodd.

Dafydd.—Beth yw y nowydd sydd gyda chwi acw y dyddiau hyn, dywed?

Shon.—Wel, mae gyda ni lawer o bethau mewn llaw: gyda golwg ar y cyhoeddiadau Cymreig y peth mwyaf neillduol sydd yn tynnu sylw yn awr yw ysgrif y Parch.—

Howes, ar "Adgyfodiad y Meirw," yn y Cenhadwr am fis Awst, 1849, tu dal. 228.

Dafydd.—Beth sydd yn hono yn hynod felly, yn tynnu eich sylw?

Shon.—Dyma un peth, "Rhai a ddywedant fy mod yn gwadu yr adgyfodiad, ac eraill fy mod yn coleddu golygiadau mor wyllion ar y pwngc nad oes yr un gweinidog o gyfrifad yn arddel ôu cyffellb." Yr ydym yn methu gwybod pwy sydd wedi dweyd felly?

Dafydd.—Dyma fel yr oedd y Westleyaid yn siarad yn Nghymru, lawer o honnynt; oblegyd fe gododd amryw o'u pregethwyr yno yn erbyn Mr. Howes, y rhai a ddadluant fel y mae ef yn son; a dichon fod rhai wedi tystio yr un peth ar ol darllen y "corff a fydd" yn y wlad hon.

Shon.—Rhyfedd byth i pwy roddodd hawl i neb i ddywedyd y fath bethau? onid en dyledswydd oedd eydweled â Mr. H., oblegyd dyna ei farn ef?

Dafydd.—Beth yw, neu a ddeallir wrth "goleddu golygiadau gwyllion?"

Shon.—Rhai heb en dofi, am a wn i.

Dafydd.—Wel, fachgen, a dywedyd y gwir mae H. wedi myned i'r dyfnder yn dreiddiol i'w ryfeddu wrth drin y pwngc pen yn credu, neu wedi cael allan y dirgelwch canlyniol:—"Bydd yn rhyw ystyr yr un corff, ac yn rhyw ystyr heb fod yr un." A fedri di egluro hyn?

Shon.—Madrif; fel hyn—dywedir i'r Cadfridog Jackson roddi cyllell i un fel arwydd o barch. Ar ol hir amser aeth y llafn (*blade*) yn hen a diddefnydd; a gofnodd y percheno-g i un o "gyfrifad," a ellir tynnu y llafn ym-aith, a gosod yn ei le ef un newydd, a'r gyllell fod yr un? Gellir oedd yr ateb: ac felly y gwnawd. Yn awr di weli fod y gyllell "mewn rhyw ystyr yr un, ac mewn rhyw ystyr heb fod yr un." Ond gwaeth eto, o'r diwedd fe ofynodd y percheno-g, a ellir tynnu yr hen garn i fwrdd a gosod carn newydd i mewn, a'r gyllell fod yr un? Gellir, meddai rhyw un. Y canlyniad fu, cael carn newydd eto; dadluidd fnei yr un o hyd oedd y gyllell trwy bob cyfnewidiant. Dichon y rhydd yr hanes hon oleuni i ti ar y pwngc.

Dafydd.—Diolch i ti, Shon, yr oeddwn i yn methu yn deg a deall, yr ydwyf yn dy weled di a Mr. H. yn trin y mater yn debyg os nid yn hollol yr un fath. Mi droiaf oleuo y cyfeillion; ac yr oedd yr hen 'raig hefyd yn methu deall pa fodd y gallasai corff fod yr un mewn rhyw ystyr, ac heb fod yr un mewn ystyr arall. A wnei di, Shon, ddweyd beth yw "gronyean elfydd?"

Mhon.—Rhaid i mi gyfaddef y gwir, wn i ddim. Dichon y gwna Mr. H. roddi eglurhad o'to ar eglurhad blaenorol.

Dafydd—Wele, Shon anwyl, rhaid ymad-eel; cofia fi at Shan a'th gyfeillion, a gobeithio y cawn ni lawer o gymborth i chwilio y Gair, i edrych beunydd a ydyw y pethau a draethir felly yuo. Anfon dipyn i'r Seren ar y pwngc.

DYDD Y FARN DDIWEDDAF.

"Ac yn y fan, wedi gorthymder y dyddiau hyny, y tywyllir yr haol, a'r lleuad ni rydd ei goleuni, a'r aer a syth o'r nef; a nerthoedd y nefoedd a ysgydwir.— Ac yna yr ymddengys arwydd Mab y dyn yn y nef: ac yna y galra holl lwythau y ddaear, a hwy a welant Fab y dyn yn dyfod ar gymylau'r nef, gyda nerth a gogoniant mawr. Ac efo a ddenfyn ei angylion a mawr sain udgorn: a hwy a gasglant ei etholedigion ef ynghyd o'r pedwar gwynt, o eithafoedd y nefoedd hyd eu helthoedd hwynt."—Math. xxiv. 29—31.

MESTR—"Gwel yr Adeilad."

Gwel ddydd y farn yn dyfod,
Y diwrnod i'n cyfarfod sydd yn cyfeirio;
Holl natur mewn cyfirodd;
Pwy starad, neu a ddifod, y dydd arno!
Fy lor, 'n awr gyda'r nefol, gor.
A wele'n dyfod, yn ngwyl, ei dduwdd,
O! ddirfawr ddiwrnod, i ddatod pob rhyw ddor;
A galw'r meirw allan,
Rhif tywod mân y môr;
Yn nghyd hwy geslir hwb i gyd,
Ar lais yr udgorn cyferfydd flychion
Holl blant dynion, gerbron ar hyn o bryd,
Ostyngwyd i gist angau,
Er oesa'u boreu'r byd.

Fo ferchyg ar gymylau,
Yn ngerbyd ei farreddau, mellitenawl tanbaed
Pob bryn ac uchel fynydd
Ymneidiant o flaen Dofydd, fel wyn defaid!
Beth sy't mae'r haul fel aschion ddu;
Y lleuad hithau, ni rydd ei goleu,
Mae'r oll dan lenau; O! foreu'r fath ni fu,
Tawdd y defnyddlau'n afon,
A'r eigion mawr a rn; * rhuo, rua.
Daw'n rhywydd a'i lu mewn dirfawr lwydd,
Ei esgordd nefol, O ddu! mawreddol!
Dring yn angherddol, fry l'w oreddol swydd;
Holl ddiaglaer danlyd ddoedrefn
Ffarfafen f'u o'i wydd.

Ymollwng mae y bydoedd
I lawr drwy'r eangderoedd, i'r eigion dirfawr,
Gyda rhyw dwrf aruthrol,
Ofnadwy, erch, arwyddol, heb unrhyw safawr;
Y pryd, 'nol clirio'r nef i gyd.
Mae'n gwyelo'r droigiau ddo o'n cadwynau,
Hil Adia hwythau, o bedwar banau'r byd;
Un dorf ar dda mewn moliant,
Dwy erall fyddant fod;
Eu rhan rydd Duw i'r gwyth a'r gwan,
Yn gyfa'nw gwbl, heb un ail feddwl;
Mewn brawdle sawl, oddiar y cwynwl cau;
Pob un, fel trydd y fantol,
I'w haeddol, lythol fan.

"Nawr dywed lesu cyson,
"De'wch yma fy anwybion, darfu'ch galat;"
Ond wrth roi'r "Ewch" tragwyddol,
Uwchben y dorf annawlol, fe dania'r ddaear;
"Trwy' dda, a'r byd yn ulw man,
Y môr mewn cyfro, a'i donau'n rhuo,
Mynyddau'n prangelo, hyd entrych neidio wnae",

Ni safant mwy na manau, o flaen ystornus dan:
Yn mhell, trwy'r main rhaedrau'r mellt,
Mwg yn golofnau sy'n to'r wybrenau,
Ymfiamia'r creigiau, gan grynu megys gwellt,
A'r byd, yn dyfnder isod,
Ymddatod oll yn ddelit.

Cincinnati.

Cyfl. gan J. G. D.

GOGONIAINT YR EGLWYS.

GAR HUGH ROBERTS, BRYNSIENCTN.

(Parhad o tu dal. 205.)

Y mae gan Dduw ei ddyben, ei amcan erioed, yn ugwynneb ei holl oruchwyliaethau tuag at deulu y codwm. Nid i ddim yr ymwelodd efe a'r dyn cyntaf, pan wrth odreon y mynyddoedd tywyll, yn dysgwyl ar i ergydion cyfiawnder ei chwythu oddiar y ddaear, nes diagyn o hono o flaen ei anadl anfeidrol, ar aelwydd crasboeth Gobeidd. Nid i ddim y rhoddes efe orchymyn i Abraham i groosi yr Euphrates chwern, ac i fod yn alltud mewn bro estronol. Nid i ddim y troes, efe yr arch i fod yn baradwys i Noe a'i deulu, pan oedd bolliant cloion flynhonau y dyfnder mawr yn cael eu bagor, a dyfroedd y diluw digofus yn ymarllwys oddifry, ac yn berwi oddi obry. Nid i ddim y cymerodd efe Elias oddiar y ddaear mewn cerbyd engylaidd, trwy gant y ffarfafen adref, wedi ei wisgo ag anfarwoldeb, ac yn bortread hardd i'r thronau a'r arglwyddiaethau ysbrydol, yn uchelion y gogoniant, o gyfansoddiad cyff ysbrydol, wedi eu caboli trwy yr adgyfodiad diweddaf. Ac nid i ddim yr aafonodd efe ei Fab i'r byd mewn gwarth a thlodi, i ddyoddef hyd yr eithaf, gan bigau drain yr anialwch, ei groesoheilio, ei ffangellu, ei goroni â drain, i glwyfo ei ben, ac i roddi i lynu yr ysbryd, gan lefain yn daer taer, "Fy Nuw, fy Nuw, paham y'm gadawiaist!" Ha, fforddion yr anialwch; nage, ond i gasglu y meini gwerthfawr ynghyd, er mwyn ffurfio ac adeiladu iddo ei hun Eglwys ogoneddus, er mwyn iddo ddadbygu o fewn ei chaeran anchwiladwy oludoedd ei ras trwy y Cyfryngwr, er gwneuthur tlodion y codwm yn gyfoethogion am dragwyddoldeb.

Mae yr eglwys hon yn ogoneddus, o herwydd fod Duw wedi ei dewis fel yr unig gyfrwng i ddangos ei ras a'i gariad hunan-gynhyrfol. Yn achubiaeth pechadur euog y mae Duw yn unig, y mberfeithrwydd eithaf y gogoniant tragwyddol a berthyna iddo, idd ei weled. Yn mha le y cawn oiwg ar y drefn ogoneddus hon? Yn yr eglwys ar y ddaear. Yma y gwelir y flynhonau mawr diysbydd yn dyfod allan odditan riniog cyssegr ein Duw, ac yn brydferth yn eu frydiau grisiaidd. Yma y gwelir cariad Duw at Iwmaid Eden, fel ocean mawr, heb hyd, heb led, heb uchder, ac heb ddyfnder iddo, nes yw dyn, yn ngwynneb yr olygia, yn barod i lesmeirio mewn syndod. Yma y gwelwn yr Arglwydd wedi gwneuthur gwllod i'r bobloedd—gwledd o basgedigion breision a glyw-wyn paredig. Yma y gwelwn Fab ei

fynew mewn gwarth a thlodi trosom ni. O! anfeidr ddarostyngiad! Hwn yn amdoedig mewn cadachau; Hwn yn ffoi i'r Aiffl gyda ei rieni, pan oedd Herod yn methu a chael dim i dori arbrï ei gloddyf; Hwn yn cael ei demtio gan dywysog llywodraeth yr awyr; Hwn yn grwydr yn ar hyd Judea a'i chymydogathau; Hwn yn cael ei ddal gan dyrfa y gwaywffyn; Hwn yn cysssegru glaswellt garrd Gethsemane a'i waed; Hwn yn dringo ael y mynydd, a'i groes ar ei gefn bendigald; Hwn yn cael ei groeshoelio fel drwg-weithredwr arni wedi hyny; Hwn yn cael ei goroni â drain, ac yn orchuddiedig gan boeredd a gwawd o'i ben i'w draed, er mwyn agor ffordd i rywrai gael gwiso corona cyfiawnder yn ardal dawel yr aur delynau! Hwn, y cysssegrwyd ei enedigaeth â cherdid o glodydd gan osgorrd y gogoniant, yn awr yn gogwyddo ei ben, ac yn rhoddi i fynu yr ysbryd, ei oblygu mewn lleiniau, a'i drosglwyddo i diriogaeth y bedd oer, &c. Dytia, ddarlunus anwyl, Ke y gwelwch Dduw yn amlgu ei gariad at lwch y llawr. Yr ydym ni yn barod i edrych yn iach ar Eglwys Dduw, a'r iachawdwriaeth a ddarparwyd ganddo gyferbyn a'r holl genedloedd; ac yr ydym ni yn barod i'w tafia o'r neilldu, fel pe byddent yn perthyn yn fwy uniongyrchol i'r oesau sydd wedi myned heibio, neu ynte i'r oesau dyfodol, nag i'n hoese ni. Trefn ryfedd yw trefn yr iachawdwriaeth fawr, a ddeilliodd trwy angau y Cyfryngwr; y mae rhyw foreodd o ryfoddodau yn perthyn iddi. Pwy a fusasai yn meddwl y busasai taraw y bugail yn achub y defaid? ond hyn a welir yn amlwg yn yr Eglwys. Pwy a fusasai yn meddwl y busasai tlodi un yn gwneud myrddiynau yn gyfoethog am dragwyddoldeb? ond hyn a welir yn yr Eglwys. Pwy fusasai yn meddwl y busasai marwolaeth un yn ffynon bywyd i dorf fel ser y nefoedd mewn rhifedi? ond hyn a welir yn yr Eglwys.— Pwy fusasai yn meddwl y busasai marwolaeth un yn ffynon bywyd i dorf fel ser y nefoedd mewn rhifedi? ond hyn a welir yn yr Eglwys. Pwy fusasai yn meddwl y busasai gwneuthur un yn fellidith ar bren yn gwneuthur miloedd ar filoedd yn fendigedig byth? ond hyn a welir yn yr Eglwys. Pwy fusasai yn meddwl y busasai ingoedd, loesion, a griddfanau un yn agor ffordd i ryw rai roddi eu bysedd ar danau talyneu seraphaidd a cherubaid y gogoniant i seinio clodydd y Duw a'u gwnaeth? ond hyn a welir yn yr Eglwys. Pwy fusasai yn meddwl mai ar ysgwydd y Bychan a welwyd yn Bethlehem Euphrata, yr oedd iachawdwriaeth pechaduriaid wedi ei chrogi? ond hyn a welir yn yr Eglwys.— Pwy a fusasai yn meddwl mai yr Adgyfodiad a'r Bywyd a ogwyddodd ei ben ar y groes? a phwy a fusasai yn meddwl mai y gwr a ddodasid yn y bedd newydd a fusasai yn dryllio teyrnas marwolaeth, ac yn rhoddi tro ar ben allwedd rhydyd angau, ac yn dyfod i'r lan o wlad marwoldeb yn ysgub blaenffwyth cynhauf mawr o adgyfodidigion yn ngwisgoedd heirdd anfarwoldeb? ond hyn a welir mor amlwg a'r haul ganol dydd yn yr Eglwys. Mewn gair, dyma lle y gwelwn bob

peth a wnaeth Mab Duw dros bechadur; ac yma y gwelir anolrheiniadwy lwybran Duw ar ol yr afradlawn, o un tragwyddoldeb i'r llall; yma y gwelir congawat Brenin Salem ar uffern a'i holl lengau digofus; ac yma y gwelir Mab y dyn wedi ysgubo dinas Bozra o'i phyrth, gan eu rhwymo wrth olwynion ei gerbyd foreu y trydydd dydd. O, Eglwys ein Harglwydd, pa oleuni ydwyt yn ddaŷu ar bethau a fusent dan gymylau yn yr oesau dyfodol! O! y dirgelion wyt yn egluro! O, y trysorau anchwiliadwy wyt yn bortreiaid ger ein bron! O, y rhwymau wyt yn eu gwneuthur! Pwy a all draethu nerth dy dyniadau? Yr wyt yn rhwymo dyn â Duw, a Duw â dyn! dyn â gras, a gras â dyn!— meidroldeb ag anfeidroldeb, ac anfeidroldeb â meidroldeb! Ha, fforddalion yr anialwoh! "Amgylchwch Seion ac ewch o'i hamgylch hi; rhifwch ei thyrâu hi; ystyriwch ei rhagoriau; edrychwch ar ei phalaŷau, fel y mynegoch i'r oes a ddol ar ol." "Teyrnasoedd y ddaear, cenwch fawl i Dduw; canmolwch yr Arglwydd; mynegwch ei enw yn Seion, a'i foliant yn Jerusalem: Chwi, hâd Abraham, ei was ef; chwi, feibion Jacob, ei eiholedigion ef; cenwch i Dduw. Minnau a fynegaf yn dragwydd, ac a ganaf i Dduw Jacob."

Ystyriwn yr Eglwys hon yn ogoneddus, o herwydd fod ei sail ar gadernid tragwyddol. Mae natur, hyd yn hyn, yn ymddangos yn hynod o gadarn a safadwy, fel y gellir tybied yn bresennol ei bod yn ansigladwy; ond gwelir hon, er maint ei chadernid, yn ymddatod yn ygyrion; pan y bydd Mab y dyn wedi esgu ei oroesedd, gyda myrddiwn o angylion santaidd i wetnyddu ar yr achos. Ond, ymgynhyrdd y ddaear gan rym ei gwres mewnaul, ac ymagored ei safu mor anferth a phe byddai am lyngu bodau yr wybren i'w mynwee graeboeth,—rhodded yr eigion ei ebwch mawr ar udganiad yr udgorn diweddaf, dawnsied y bryniau ar eu gorfaelion oesawl, diffodded yr haul, syrthied llusernan y flurafen fel ffygs i'r ddaear, amdoer y llugyrn fry â chyagodau, i'r syrthied colofnau a thrawstgolofnau y greadigaeth; ac ymwisged natur yn ei brawychion crohyllaf: eto, er hyn i gyd, bydd sylfaen Seion yn gadarn, a'i dinaeyddion yn seinio en Haleliwia yn uwch uwch, oblegyd sierwydd ei chadernid.

Ebai y Salmydd, "Ei sail sydd ar y mynyddoedd santaidd; yr Arglwydd a gar byrth Seion yn fwy na holl breswylfeydd Jacob;" ac, medd ein Iachawdwyr Iesu Grist, "Ar y graig hon yr adeiladaf fy eglwys, a phyrth uffern nis gorchfygant hi." Yn mhyrth y dinasoedd gylt yr oeddynt yn gloywi eu harfan, yn a'wchlym eu asethau, yn paratoi eu peiriannau, ac yn ymgynghori a'u gilydd pa fodd i ymosod ar eu gelynyen. Bu rhyw ymgynghori yn mhyrth uffern boreu diwrnod y croeshoeliad, i edrych pa fodd y dryllid sylfaen Seion; ac yn mhen ychydig oriau gwelwyd eu cynghor mewn gweithrediad. Dacw uffern yn wag, a'i llengau digofus wedi myfyddino ar Galfaria. Ha! clywch swm morthwyl y dibenyddiwr yn caro yr hoelion geirwon! Ha, clywch swm hen fagueiau y cwmp yn cyd-danio arni, nes yw y ddaear

yn gwib-grynn ar ei phegynau oesawl gan rym yr ergydion. Ond er holl rym, llid, nerthoedd, a chynddeiriogrwydd y gethern frwmstanaidd, y mae sylfaen Seion yn gadarn, a chraig fawr yr adail heb na holltiad na drulliad arni. Ac er holl falais pendefigion, llywllwdfwyr, a barnwyr daearol yn ei herbyn, &c., "yr un yw hi;" am hyn ydychywn yn ol tua Chalfaria, a llawenychwn; daew gynghor uffern wedi bod mewn gweithrediad, eto yr un yw sylfaen Seion. Edrychwn yn ol tua Chalfaria, a llawenychwn; daew y cymylan ag oeddent yn crogi uwchben y lle wedi arllwys eu nerthoedd uffernawl, a sylfaen Seion yr un. Fryd arall y mae uffern yn achosi *hurricanes* dychryllid, pan fydd teyrn ffonffleich y ddaear yn ymffyrnig, yr eilunaddolwyr yn amlbau, a'r cyfeiliornadau damniol yn llosgi; y saint yn cael eu carcharu, eu llosgi, eu diryynu, tori ymaith eu penau, a'u rhoddi i farwolaeth wrth y degau; ond "pyrth uffern nis gorchfygant hi." Y merthyron glân oeddent fwy na chonwerywr yn nydd y brofedigaeth, o herwydd yr oedd addewid Duw iddynat yn y gyfrol fendigedig mewn llythrenau gwerthlawrocach na'r ar pur. "Pan elych trwy y dyfroedd, myfi a fyddaf gyda thi; a thrwy yr afonydd, fel na lifont trosot. Pan rodiech trwy y tân ni'th loegir, ac ni eny y ffam arnat: canys myfi yw yr Arglwydd dy Dduw, Sanct Israel, dy Warodydd."

Frodyr anwyl, pan y byddo yn gwgu arnom, bydded i ni ymroddi ac ymorphwys yn hollol ar addewidion mawr a gwerthfawr ein Duw. Y mae hollol ymroddiad yn sicr o droi yn eidd mawr yn y pen draw. Dyagwyl, fy enaid, wrth yr Arglwydd; oblegyd y mae awn ei gerddeddiad yn yr addewidion; te, y mae genyt sêl yr orsedd fendigedig fry ar y mater. "Gwyn ei fyd yr hwn y mae Duw Jacob yn gymhorth iddo; sydd a'i obaith yn yr Arglwydd ei Dduw. Canys yr Arglwydd a gar farn, ac ni edy ei saint; cedwir hwynt yn dragywydd."

(I'w barbau)

MOLAWD I DALAETH PENNSYLVANIA.

Musica—"Difyruch Gwyr Harlech."

I Pennsylvania lawnaf wlad
Gwnawn iddi ganiad newydd;
Lle hynod yw o ddaear dda,
Lle llon i fyw yn llonydd;
Lle llawn o drugareddau yw hon,
Rhydd Duw yn brydlawn beunydd.

Ei frydian a'i ffynonau hi
Sy'n lloni ei thrigolion;
Ei dwfr iachus hi a red
I mi ar led yn gyson;
Mae hon fel boneddiges hael
Yn haeddu cael y goron.

Lle llawn o iechyd, hyfryd yw
I'r rhai sy'n byw yn union;
Dwg geirch a gwenith, haidd a rhyg,
I ni a'i frig yn frwythlon;

Un dda yw hi, ac nid un wael,
Hi haeddai gael y goron.

Yn hon ceir mwn haiarn a glo
Yn brigo yn ei brynian;
Yr hwn a werthir am fawr bris,
Mae'n hysbys i'r talaethau;
Ac yn ei le ceir arian pell,
Mae hyn yn well yn ddian.

Lle llawn o ryddid, hyfryd yw,
Ca'r dua'i liw ei ryddid;
Mam dda yw hon i'r oll o'i phlant
A garant fod yn ddiwyd;
Mae'r celfyddydau yma'n bod,
Yn fawr eu clod a'u glendid.

Hen etifeddiaeth William Penn,
Is haulwen sydd ragorol,
A pheth sydd werthfawr yn ddigryd,
Mae hon yn un grefyddol;
Boed iddi lwyddiant er pob loes
I fod o hyd yn foelol.

Mae iaith y Brython yma'n bod
Yn fawr ei chlod gan filoedd;
Doed meibion Gomer oll o'r bron
I ganmol hon yn gyhoedd;
Ac ar ein gwlad boed nodded Nêr
Tra byddo sêr y nefoedd.

P.

IORWARTA.

YMDIDDAN

Rhwng Morgan y Cloddiwr, a Sami y Pedler, ar foreu dydd Llun.

MORGAN.—Boreu da i ti, Sami; mae yn dda genyf gwrdd a thi heddyw.

Sami.—Wel, a ddeni di gyda mi ffordd yma am getyn bach?

M.—Denaf yn llawen, Sami; er mwyn cael clywed rai pethau genyt.

S.—Beth, a oes rhyw beth yn neillduol ar dy feddwl, Morgan?

M.—Oes. Buais yn y cwrdd ddoe, yn gwrando Mr. — yn pregethu: soniai lawer am rhyw hen lady, yr hon yr oedd ef yn galw *Cenfigen* arni, ond yr wyf fi mor dywyll, a'm cof mor ddrwg, fel nad wyf yn gwylbod fawr am dani eto.

S.—Wel, yr wyf fi yn ei hadnabod er yt llawer dydd, bellach.

M.—Wel, yr ydwyf ti yn gallu darllen, ac hefyd yn cerdded llawer; carwn wybod a ydyw y Bibl yn son am dani?

S.—O ydyw; yr Hen a'r Newydd Destamentau a soniant am y lady hon.

M.—Wel; gad i mi glywed peth o'i hanes, genyt, Sami.

S.—Dywedaf i ti ddau beth am dani sydd wir; mae llwydd eraill yn ofid iddi, ac allwydd eraill yn hyfydwch iddi.

M.—Wel, wel; un gas iawn ydyw un fel yna mewn gwlad,

S.—O, te; mae yn ofidus iddi ei hun gan awydd drygu eraill.

M.—Carwn glywed gair am ei hoed a gwlad ei genedigiaeth.

S.—Ganwyd hi yn agos i Eden, mor foreu a dyddian Cain.

M.—Wel, wel; gallwn feddwl na fedr hi wneud fawr niwed mwy, o herwydd ei hoed: ni all fod gaddi olwg, na dannedd, na fawr nerth.

S.—Na; mae yn cael ei phorthi yn dda—mae yn gref iawn: mae ei llygaid fel llygaid cryr oddi cartref, ond yn gwbl ddall gartref; a'i dannedd fel dannedd hea low. Cymer di ofal rhagddi, Morgan.

M.—Wel wft iddi; ac mae lle i ofni y bydd byw yn hir eto?

S.—Gallwn i feddwl mai cryfhau y mae hi bob blwyddya.

M.—Wel, rhaid ei bod yn un dra diwaith cyn ei bod ya para cyhyd.

S.—O na; un weithgar iawn ydyw; a'i llaw yn mhob *business*.

M.—Wel, wel; 'doedd rhyfedd fod Mr.—yn dywedyd cymmaint am dani ddoe. Ond carwa i ti enwi rai o'i gorchwylion.

M.—Gwnaf grybwyll am ychydig o honynt, y rhai a ellir eu hystyried fel siampiau o'i gweithredoedd a'i natur:—Lladdodd Abel gyfiawn—gwerthodd Joseph i'r Iamaelaid, er mor hoffed ydoedd gan ei dad—gwnaeth grogbren i grogi Merdecai, a danfonodd lythyrâu trwy gant a saith o dalsethan—torodd hea yr hen *Fephist* goneest, wedi ei garcharu o'r blaen—traddododd Grist i Pilat; ac yn y diwedd, lladd ei perchenog!

M.—Syndod, dyna ddiagon byth! Ond gad glywed a ydyw hi yn gallu ysgrifenu.

S.—O medr; ond cofia di mae yn cadw ysgrifenyddion hefyd, ac nid yw yn arbed na thraul na thrafferth i ddwyn ei hamcan i ben.

M.—Wel, wel, byddai gwell i ni fyned at grefydd o'i gafael.

S.—Gwir y byddai hyn yn dda; ond gall hithau fyned yno, i'r cyfeillachau, y cyrddau mawr, a'r owbl.

M.—Rhyfedd iawn; ond pa fodd y mae yn medru byw yno, o ddirif?

S.—O druan; gall wneud wyneb hir, a phen cam, a rhydd yr ochenaid fwyaf gwynfannus o neb yn y gyfeillach.

M.—Hynod eto; rhaid fod cythraul neu ddan ynddi.

S.—Digon gwir; ond sonir ei bod yn ymrithio fel angel goleuni; ac felly mae yr hen *lady* weithiau yn cymeryd arni ofalu am gadw y Sabbath, fel gyda Christ—gofala am y llo santiaid, a heddwch y ddinas; hefyd,

bod yn onest ac yn selog dros y wir athrawiaeth, hyd y nod am adgyfodiad y meirw—haera fod rhai yn ei gymylu. Dengys ofal mawr rhag fod neb yn creda neu yn barnu yn groes i'r Bibl, &c.

M.—Ond dichon ei bod yn teimlo y pethau hyn, ac yn ofni am y wir athrawiaeth.

S.—O na, dim!—rhagrith bob ergyd; dim ond hidlo y gwybed a llyngon camelod yn eu cyflawn faintiolaeth. Beth peggyddet ti am ddegwm ei chastian, fel y gall gyfreithloni a chondemnio yr un pethau; te, gall ddywedyd na wybu Gair Duw erioed am rhyw drefniadau, er hynny bydd rhaid eu cael i ateb ei dybenion a'i dichellion hi.

M.—A fedri di roddi rhyw arwydd ar y bobl sydd yn delio llawer a'hi.

S.—Clywais lawer gwaith fod trwyn maia yn arwydd.

M.—Ond gad i mi wybod, os ydyw yn y gyfeillach, a fedr hi gael derbynid i'r Undeb, os gwyddost!

S.—O medr yn rhwydd; gall eistedd wrth ochor y cadeirydd, a synit pe gwyddet fel y mae yn newid ei gwig bob chwarter. Ond rhaid terfynu yn awr, neu ni bydd i mi werthu gwerth fy haen, a cholli dithau *derm* o waith.

ADOLYGIAD: AR LYFR GURNAL.

MR. GOLVERD.—Bydded foddolawn genych i ychydig linellau gael lle yn rhyw ddoe-barth o'ch Seren i'r sylwadau canlynol, sef—

1. Dull dygiad y llyfr allan mewn gwedd newydd ac mewn argraffiad Americanaidd.—Bydd ei blygiad yn gyffelyb o ran maint i Eir-iadur Charles. Dysgwylir y rhan gyntaf tua dechreu Medi, yn ol yr hysbysiad ar amlen y Seren. Ei bris oll fydd tri dolar, sef chwech rhan hanner dolar yr un; ac ni chyhoeddri rhifynau ond bob dau fis. Bydd hyn yn fanteisiol iawn i dalu am dano. Gellir rhwymu y chwech rhan yn un gyfrol, yr hon fydd yn drysor gwerthfawr. Hyderwn y gwna pob teulu sydd am ryfela a'r gelyn diafol bwroasa y llyfr hwn. Dian y gwna ef ei oreu i ber-swadio llaweroedd i beidio prynu y llyfr dan sylw, oblegdyd ei fod yn gwybod os felly y gwneir, y poryglir ei deyrnas ef eto o'r newydd i raddau neilldrol. Gwir yw bod llyfr Gurnal yn cyfarwyddo y sainti orehfygu eu holl elynion. Dengys pwy ydynt, megys y diafol a'i gynllunio—bydol lywiawdwyrtwywylwch y byd hwn—tywysogaethau ac awdurdodau—drygau ysbyrdol yn y nefollion leocedd, &c. Mae lle i ofni bod miloedd ar enw crefydd nad ydynt yn gwybod namawr pa beth a olygr wrth y pethau a nodwyd; ond y mae cynnyg da am wybodaeth fuddiol yn awr yn dyfod gerbron, sef meddiannu y llyfr dan sylw, er buddioldeb a llwyddiant mewn modd ysbyrdol; gofid parhaus milwyr

y nef ydyw na byddent yn fwy llwyddiannus; a chyr bod felly, rhaid cael rhai medrus i gyfarwyddo y byddinoedd. Ystyriai ein cyndadan Llyfr Gurnal yn un o'r gorenon, heb law y Bibl Santiaid, 'w dysgu i orchfyga eu gelynyon ar y maes. Bu yr hen lyfr anwyl a gynnigir yn awr i ni o fawr les iddynt hwy. Gan nad yw y gelyn wedi ei orchfygu gonynt, a'i fod yn cynllwyn am le i niweidio gwersyll y saint, addas a rhesymol fyddai treio mesurau newyddion i'r dyben o gael ei ben i lawr i'r llwch, te, dan draed. Edrychwch ar yr ymdrech ganmoladwy a wnaed yn ddiweddar yn erbyn y dyn pechod; a bydded i ninau i ddangos ein parodrwydd i bleiddio pob cynnygiad da ar dir y gorllewin pell. Mae Rhaguniaeth fawr y nef wedi rhoi modd i gannoedd o'r Cymry i foddianu y llyfr hwn eto os ewyllsiant.

2. Ni a ddylem gydymdrechu yn erbyn teyrnas y fagddu fawr, ac mae cyfansoddiadau y duwiol Gurnal yn tueddu i gyffroi miloedd o'r newydd i ddyfod i'r maes o blaid yr Oen. Pan edrychir ar fyddinoedd y gelyn, gwelir eu bod yn aml ac yn beryglus; ond gellir adrodd y geiriau melus hynny gyda gorfoledd, "Os yw Duw trosom, pwy a all fod i'n herbyn?" Pwy filwr yn y filwriaeth ysbrydol a ddywed nad oes angen mwy o ddefffroad er rhywog byddinoedd y gelyn nag y sydd yn bresennol? Os felly, mae angen cael allan llyfr Gurnal, er mwyn gwneud eto ymgeuniad newydd. Rhaid cael dylanwadau crefyddol trwy bregethau, siamplau da, a'r argraffwasg, cyn y gellir diwygio y byd. Mae yr offerynuau yn barod; nid oes eisiau ond eu goeod mewn gweithrediad, a dan fendith Duw gallant fod o fendith anrhaethadwy.

Ein meddwl ni yw, pan fydd llyfr buddiol yn cael ei gyhoeddi yn America, yn ein mam iaith ganmoladwy, y dylem oll, fel cenedl, gydweithredu o'i blaid; oblegyd nad ydym yn lluosog iawn a'n cyfrif oll ynghyd. Pan gynnigir llyfr fel eiddo Gurnal i'r Cymry, yr hwn nad yw yn amddiffyn golygiadau crefyddol unrhyw blaid neillduol, peth rhesymol yw i bob enw ddyfod allan o blaid ei ledaseniad. Gellir canmol y Cymry, ar dir y Gorllewin Americanaidd, ar y pen hyn yn barod, am iddynt roddi derbyniad gwresog i Eiriadur Charles, &c.; ac hyderwn y bydd hyn o ddull hyfryd yn myned at gynydd yn fwy fwy. Cyfarwyddiadau yw llyfr Gurnal pa fodd mae i ni orchfyga gelynyon ysbrydol pobl Dduw; ac mae angen ar bob enw, fel eu gilydd, i wneud hyn. Y gymdeithas greffddol sydd fwyaf gwrthwyrnbus i bached a diafol, ac yn fwyaf pleidiol i deyrnas Iesu Grist, yw yr oren yn ddiâu. Yn awr, Cymry caredig, gadewch i ni ddangos ein parodrwydd i'r ymdrech a wneir, er treio goleno mllwyr y groes, a'u gwroli i orchfyga nes enill buddugoliaeth ogoneddus. Hyderus ydym y gwna ein cenedl o bob ardal anfon am y gwaith da hwn at y cyhoeddwr, sef y Parch. Thos T. Evans, yn ol y cyfarwyddyd a geir ar amlen y Seren. Pob llwydd i bob achos da i ffyn yw barhaus yw ein dymuniad, ac a gaiff fod.

Pittsburg, Medi 7, 1849. T. EDWARDS.

DRWG DDICHELL.

As hwy'r rhyw ddydd Sadwrn, ger traf Penybont, Y gwelwyd effethiau hen ddichell ddu front. Rhwng dau o gymm'dogion, da weithwyr diwall, A dar oedd yn meddu fraethneb ddiall, Ond bod y nall dipyn yn ddoethach na'r llall.

Gweydd oedd y nall berson, a thowr oedd y llall, A maeddent ar brydau 'golheigion lled gall; Darllenai y blaenat, a honai ar sail, Bod pobl y cynfyd mer amled a'r dall; Ond fraethder naturiol a nodai yr ail.

Ar foren dydd Sadwrn, wrth boni Coetrehen Cyfaru'r ddaud laddyn yn siriol eu gwen; Er ludded ac oedran i'r farohnad yn llon, Y cerddent, 'doedd blinder yn gwasgu mo'u bron, A'r nall weithiau'n hoenua, ysgydwai ei ffon.

Y gweydd elwid Lewis, a'r towr elwid Rees, Am firwyth cheg yr heiddyn y ddaud oedd mewn blys. "Pa wr ondy gweithiwr," medd Lewis, "pa wr, Sy'n haeddu gwell tamsai a llymald heb awr; Mae'n dlawd byw trwy'r wythnos ar doach neu ddwr."

"Mae'n wir, ewy'thr Lewis, chwi ddwed'och yn gall, Dyn dwl yw'r hwa weithio nes myned yn ddall, Heb fara ac eullyn, a thamsai o sig. A llymald o ddiod i wlychu ei big, Wrth waagwyr y gwelid rwy'n teimlo'n lled ddig."

"Da Rhysyn y gwedaist, 'rwy'n coetio 'does un, Na phrofai bod cwrw yn fywyd ei hun; Rho'wch ddiod i'r gwanwr, medd mam Selyf gall, A gwin i'r llaturwr treng-galan heb ball, Gwraig ryfodd oedd hono o synwyr diwall."

Fel hyn y cyrhaeddwyd y farchnad mewn chwya, I'r deffarn yr aethant iil dau gyda brys; Ei gyfrifad a gynherthi pob un, a throes bea, Nes llonwyd y cwami d' ffrachdar djeen, Daeth allan ddirgetlon heb gwawf na llen.

"Nol lonieu eudod i'r farchnad a hwy, Y ddaud oedd yn agos mor llawndd w y; Er hyn nid anghodwyd y siwr a'r te, Er cysur i'r gwagedd cariadus yn nhref, A chig erbyn tranoeth, gwych iawn onide?"

Am chwech y diweddydd, yn hirddydd yr haf, 'Be Rhysyn wrth Lewswn, Tuag adref mi af; De'wch chwithau heb oedi, mae'n awr yn brydnawn, Yn hwy'r os aroswn ein ddrwilo a gawn; Tua thref, er mawyn pob-peth, cyn tywyll nos awn.

Yn mhén y Casnewydd, yn fraeth clywid Rhys, Yn anog ei gyfalli i ddod gyda brys; "Twt, twt," ebel Lewis, "mae'n gyner o'r gloch, Rho'wn dro am ychydig yn awr i'r Llew Coch, Ni wyddom well pethau na meddwi fel moch."

"Na, na, gwel myn'd adref a byn'n ddiall, Ni alwn yn nhabarn Ddr Rhys Pafyfai; Mae Dafydd o Faenen, a Shon o'r Bryntir, A Tomos y taclwr o'n blaen ystro hir; Awn ninau heb oedi, mae'n bryd ini'n wir."

Fel hyn, trwy hir gymhell, 'madawodd y ddaud A chyrna Casnewydd-ar-ogwy yn glau; Ond cyn iddynt gyrhaedd pen yr Heolias Aeth tymher y towr yn afrywlog a chas, Croch oedd ei leferydd a'i siriau oedd gras.

I'w gyfalli diniwed dangosodd ei w, A galwodd ei hefyd wrth bob enw drwg, Rhoes i'w ddyrnodiau diarbod a dig, E'i pwyodd yn waedwylt a'r aelod o sig, A hefyd ysgydwodd y pren wrth ei frig.

Ow ddial ar Lewis, ar odre dydd Sul, Oddiwrth rhith cymmydog, y bradwr, y mul, Ei ddilled crynhoaf lychwyrnodd a' baw, Ei ddagran a' waed a ddiferent fel gwaw, A'i het a'i ysgwyddog oedd yma a thraw.

Pan allodd e' gododd a'i wneb i'w dy, Ymfryn a waeth am ei amben yn by, Wrth Gwrt y Dyfaben 'roedd pawb yn gytun,

Yn cwyno'i drychneb a gwaeldd ei lun.
Gwanegon tosturi a lanwal bob un.

'E driniwyd ei friwiau, 'e olchwyd ei waed,
A brwsiwyd ei ddiliad o'r war byd ei draed,
Hob neb yn gydymaith tuag adref yr aeth;
Mfyrio ar ddyrgedd bradwriaeth a wnaeth,
A'i anfwad ei hunan,—pa gyfwr oedd waeth?

Q Lewis, twyllodrus yw dyiaon y byd,
Twyllodrus yw cwrw a'i bleeser l gyd;
Na fydd yn rhy chwanoig i'r ddioid, hen wr,
Na chael dy doot faeddu gwell yfed ond dwr,
A chais yn gydymaith ddy'n sobr distwr.

GORPHWYSIAD.

Rwy'n cofio yn amal am Lewis a Rhys,
Os gwelaf ddechellion mewn bwthyn neu lya,
Gwrthun'r ymddygiad a gyfyd yn glau,
Fy nigter, neu'm chwerrhin, neu bob un o'r ddau,
Trwy'm meddwl bydd lluo o feddyllau yn gwau.

Fan gaffwyf wahoddiad i fwrthyn neu blas,
Ni chym'rfa yn reol y bawald a'r bas,
Ymdrechaf ymddwyn yn foneddig a chell,
Rho'i bob parch dyledus i bawb yn ddi-ball,
A cheisiat ymgadw a allaf rhag gwall.

Os gwelaf bydewau a magiau o'm bisen,
A rhwydau taledig a diedig ar-deu,
Fy mron fydd anesmwyth a'm calon yn brudd;
A'm gwyneb a ddenys fy nheiniad heb gudd,
A d'wedaf, O frad 'r Heol-las yn ddi-ludd.

Tafodau plant dynion yn aml sy'n rhwth,
Gawent loau yn ddiawl-ddyn, a Christ yn wr glwth;
Os gylwnt hwy sinau wrth enwau fel hyn,
Ni chym'rfa ddi-driaeth un amser yn syn,
Cair digon i ddygu mai dau ydyw gwyn.

Qnd os gwelaf weniaith, a dichell, a brad,
Lleidd rhagrithiol a hetyd sarhad,
Ydyddaf ar unwaith ymddygiad mor fas,
Y cyfryw gyfrifaf yn waed yn gas;
Ow, ow! dyna eilwaith hen frad yr Heol-las.

Ar amryw o droion, a bydd yn rhy faith
I'w henwl yn gryno i gyd ar un waith,
Ydygwyr i'm cof achos Lewis a Rhys,
Nes byddaf fy wyneb yn llawn o oer chwys,
A chaf weled eto'r un pethau'n ddilys.

I. G. Oowr.

PREGETHU CRIST WEDI EI GROESHOELIO,

Yn unig bregethu effeithiol.

Yn y flwyddyn 1739, anfonai y Morafiaid genhadon i frys Indiaid brodorawl Gogledd America, yn agos i Gaerfrog-Newydd, y rhai a ymasfydlasant mewn tref o'r enw Shecomeco, tua phum' milldir ar ugain i'r dwyrain o'r Afon Ogleddol. Wedi dal ati trwy lawer o achlysuron digalonid trallodus, hwy a gawsant yr hyfrydwch yn y flwyddyn 1742, o weled firwyth da o'u llafur, a bedyddid amryw o'r Indiaid. Ddechreuodd yr efengyl ymdaenu mewn tanbeidrwydd tua'r pryd hwn, nid yn unig yn Shecomeco, ond mewn amryw ardaloedd eraill hefyd; ac yr oedd yn ddymunol gweled y dynion cochion yn dyfod o leosedd pell i ymofyn am y Daw hwnn, fel yr arferent ddwyed, 'A ddaeth yn ddyd, ac a garodd yr Indiaid cymmaint, fel y rhoddes eie ei fywyd drostynt hwy, i'w gwaredu hwy oddiwrth y diafol, ac o wasanaeth pechod.' Ond, fel y gellid dyagwyl, cyffrodd gelyniseth y meddwl cnawdol yr erbyn hyn; ac ymosodid yn greulawn ar bregethwyr yr athrawiaeth newydd hon. Yr

atebion a roddai y dychweledigion i'r gelysion ar lawer achlysur dan yr amgylchiadau, hyn, oeddynt yn dra nodedig.

Ymdrechai trafudiwr unwaith berawadio un o honynt, nad oedd y cenhedon hyn yn ddysgawdwyr breintiedig; i'r hyn yr atebai yr Indiaid yn synwrol, 'Fie all hyny fod; ond myfi a wn pa beth a ddywedasant hwy i mi, a pha beth a wnaeth. Daw ynof fi. Edrychwch ar fy nghyd-wladwyr. Uodion yn ymdreiglo yn feddlwon wrth eich drws; pam nad anfonech chwi athrawon breintiedig i'w hargyhoeddi hwy? Pedair blynedd yn ol yr oeddwn innau hefyd; yn byw fel anifail, ac nid oedd neb o honoch chwi yn ymdrallodi dim yn fy nghylch. Ond pan ddaeth y brodyr drosodd, hwy a bregethasant groes Crist, ac mi a deimlais ddylanwad ei waed ef, fel nad yw pechod yn cael arglwyddiaeth arnaf mwyaf. Y cyfryw athrawon sydd eisiau, arnom ni.'

FY MAM I ONI BYDD DUW YN BRIOD I CHWI?

Rwy weddw alarus, newydd gladdu ei gwr, ar ol rhoddi ei bachgen bach chwech mlwydd oed yn ei wely rhyw hwyr, a safai ei hunan wrth y tân am gryn ysbaid, gan wlyo yn ddwys wrth ystyried ei cholled, heb feddwl yn amgenach na bod y basigen wedi cyegu; ond efe a godai ei ben yn luan, gan ddywedyd, "Fy mam! oni bydd Duw yn foddllawn i fod yn briod i chwi?" Hiithau a'i batebodd gan ofyn, "Pa fodd, fy anwyl fachgen, y'th dueddwyd i, feddwl hyny?" 'Oblegyd eich bod chwi yn arfer dywedyd, wrthyf fi, er pan aeth fy nhad i'r nesoedd, y bydd Duw yn dad i mi; ac yr ydwyf fi yn methu deall paham na fydd efe yn foddllawn i fod yn briod i chwithau.'

BENDITH Y QIRWESTWR MATHEW:

Ar ol gweinyddu yr ardyatiad, cyhoedda y dirwestwr enwog *Father Mathew* ei fendith ar y derbynwyr. Gwerthfawrogir y fendith hon gan ei gyd-wladwyr fel y prif rinwedd sydd yn eu galluogi i gadw yr ymrwymiad; y mae yn gyffredin fel y canlyn:

"Bydded i Dduw eich bendithio, a rhoddi gras i chwi i gadw yr ardyatiad. Yr Arglwydd a'ch dyddano ac a'ch llwyddo yma, ac a'ch gwnelo yn ddeiliaid bywyd a dedwyddwch tragwyddol rhaglawn."

Cya roddi yr ardyatiad, dywed mewn llais treiddgar ac awdurdodol, "Deuwch yn mlaen, fy nghyfeillion;—du uwch, ymgrym-grymwrch ar eich gliniau." Nid oes ond ychydig o'i gyd-wladwyr a all wrthsefyll y geiriau hyn, o enau un a dderbynia y parch a'r sylw penaf gan y Gwyddelod. "Nid oes dim caethiwed yma," ychwanega y tad parchedig wrth dyfyn ar ei gliniau; "ond y mae gwyrdd yn caethiwo a gormesu; gan hynt dylai pob un ymdrechgu enill a dychwelyd y meddwyn, yr hwn sydd yn felldith i gymdeithas ac hefyd iddo ei hun."

"Nid oes genyl unrhyw ddyben, fy nghyfeillion, ond eich dedwyddwch chwi—cysur, heb unrhyw siomedigaeth, sydd yn deilliaw i'r dirwestwr. Na chyffyrddwch â'r cwpan. Yr wyf wedi cymeryd mordaith faith i ymwelwedd â chwi, er eich cyfarwyddo i ddyfod yn bobl barchus a chyfrifol yn y wlad. Yr wyf yn casâu y dyn na anfonu ei blant i'r ysgol. Ymwelais ag ysgolion cyhoeddus y lle hwn, (Boston,) a llonwyd fi wrth ganfod rai o blant Gwyddelod yno. Yn mlaen, yw yr arwyddair; peidiwch gosod eich hunain yn agored i brofedigaeth. Nid wyf yn prisiau am y gwirod-werthwyr; chwi sydd en porthi hwy; peidiwch chwi ag yfed, yna gadawant hwy werthu.

"Yn ystod y newyn, difawyd cymmaint o arian yn Iwerddon am wyrod, nag a fuasai yn ddigon i ddiwallu pawb ag ymborth. Fel hyn y llofruddiwyd y rhai a syrthiasant, trwy y newyn, a bydd i Ddau oflwyn bywydau y bobl hyn oddiar eu dwylaw.

"Deawch, fy nghyfeillion, derbyniwch yr arystiad er mwyn eich plant; trwy hyn y gosodwch i lawr sail eich dedwyddwch eich hunain, ac yr wyf yn addunedu na bydd i chwi byth i edifarhau o herwydd hyn. Gall y dyn tlotaŷ gyrhaedd cyfoeth os bydd yn sobr, ond nid oes gobaith am y meddwyn, tra yn treulio ei amser yn y tafarndy."

PA BETH A WNAWD GAN UNDEB CENHADAU Y BEDYDDWYR.

Mae cyfieithiadau o'r ysgrhythrau pethynol i'r Undeb Cenhadol presennol yn agos cael eu gorphen. Cyhoeddwyd y Burma Bibl er ys amser maith; y Karen Bibl a fwriedir ei gyfieithu mewn dwy flynedd. Y Testament Newydd Pegan, Siamese, a'r Assamese, a gyhoeddwyd, ynghyd a rhanau o'r ysgrhythrau yn y iaith Chiniadd, a rhanau o'r Testament Newydd i'r Basa. Mae yr holl gyfieithiadau a fwriedir wneud wedi eu gorphen i ieithoedd Indiaid America.—*O'r American Messenger am Medi, 1849.*

☞ Danfonwyd yr erthygl blaenorol atom gan weinidog parchus yn nghyfundeb yr Annibynwyr. Y mae yn hyfryd canfod tuedd yn y dysgawdwyr i ganmol eu gilydd—bydd hyn yn debyg o symud peth rhagfarn o feddyliau y dysgyblion. "Canmoleid arall dydi, ac nid ti dy hun;" trwy hyn y bydd un bugail ac un gorlan yn debyg o gael eu sefydlu, a Mab Dafydd yn frenin arnynt oll.

RHEOLAU BUDDIOL

Er cadw Undeb Eglwysig a Chariad brawdol.

1. Cofiwch ein bod oll yn ddarostyngedig i wendidau, a ffaeledau o ryw fath neu gilydd.

2. Cydymddwyn â, ac nid mwyhau gwendidau ein gilydd; gan gofio cynghor yr apostol, yn Gal. 6. 1.

3. Gweddio dros ein gilydd yn ein cyfar-

fydd cymdeithasol, ac yn neillduol yn y dirgel. Iago 5. 16.

4. Ymgadw rhag myned o dŷ i dŷ i wrando nac adrodd chwedlau plant y glec; a pheidio ymyrraeth â materion rhai eraill, y cyfryw na pherthynant i ni.

5. Troi y glust fyddar, a hyny bob amser, at chwedlau cableddus am ein brodyr; a pheidio talu un sylw i gyhuddiadau a ddyga y byd annuwiol yn eu herbyn, oddieithr fod sail dda iddynt.

6. "Os pecha dy frawd yn dy erbyn, dos ac argyhoedda ef rhyngot ti ac ef ei hun yn gyntaf," a hyny cyn crybwyll am y peth wrth neb arall.

7. Gwyllo rhag cadw yn mbell ac yn ddy-eithr i'n gilydd; a gosod yr olwg oreu ar bob ymddyddig o eiddo ein brodyr, er y dichon iddynt ein hanfodloni ar y cyntaf.

8. Cadw yn ddilwgr a gofalus reol uniawn a doeth Solomon: hyny yw, "Gadael ym-aith amryson cyn ymyryd arni;" Diar. 17. 14.

9. Os bydd aelod wedi trosoddu yn dy erbyn, ystyria mor ganmoladwy, mor debyg i Ddau, yw i ti faddu iddo; ac mor annhebyg i Gristion yw i ti ymdrech dial, a thalu y pwyth yn ol iddo. Eph. 4. 26.

10. Cofier yn wastad mai dichell fawr, a phrif amcan y gelyn diafol, yw creu angariaid ac anghydfod yn mhllith y brodyr; am hyny dylem fod bob amser yn wyliadwrs i gadw allan bob peth a fyddo yn debyg o achosi cynhen a dadleuon difudd, y rhai yn fynyach a orphenant mewn ymraniadau a rhwygiadau dinystriol.

11. Dylem ystyried faint yn rhagor o dda a allwn wneud yn y byd yn gyffredinol, ac yn yr eglwys yn neillduol, wrth fod yn unol â'n gilydd mewn rhwymau cariad brawdol, na phan fyddo pob un yn gweithredu ar ei ben ei hun, ac yn ymddwyn yn anghyfeillgar tuag at ei frodyr.

12. Yn ddiweddar, dylem gadw mewn cof yn wastad y cyngorion dwysion a roddir ar y pen hwn yn yr ysgrhythrau santaidd, a bod yn ymdrechgar i ddilyn y siampl a osododd Crist o'n blaen. Eph. 4. 32; 1 Pedr 2. 21; Ioan 13. 5—35.

YR EUOG.

Er ngeneth fwyn, pahan yr wyt mor brudd?
Pa beth yw'th ofid? traetha i'm yn rhydd.
Na chela ddim—mynega yn ddi-goll
Yr achos blin o dy ofidiau oll.
Cyn hyn fe welwyd heirdion fiodau blydd
Yn curo'th wedd—yn awr rhyw olwg brudd.
Gynt yr oedd gwen ddeniadol yn dy wedd,
Yn awr hell argoel och yw'r oll a fedd!
Pahan? pahan? pa beth sy'n peri hyn?
Ti wentit gynt? pahan yn awr mor syn?

Hs! gyfaill hoff, mae dy ofynion dwys
Yn haeddu sylw, am eu bod o bwys;
Ond p'le mae'r geiriau, te, p'le mae'r dawn,
A allent draethu'r pethau hyny'n iawn,
A dweyd helaethder maith ofidiau 'mron
A dangos it' y boen a drig yn hon!

Dechrau'r achos ynwyf fi fy hun,
 A hyny wna fy nhynged i mor ffin!
 O na fwaswn draw yn nghuddfa'r bedd
 Cyn dyfod hyn, i lwy'r ddiwodi'm hedd.
 Fy nghair a roddais, ond mi dorais hwn,
 Addawais—nis cyflawnais; pam? nis gwu!
 Ac wrth y mab fel hyn y d'wedais i,—
 "Fy llaw a'm calon ydynt eiddo ti."
 Nid cynt y d'wedais nag y twyllais ef,
 A hyn a'm dyg i'r brofedigaeth gref;
 Fy null, fy ngwaith, fy ymddyddanion ffol,—
 Gadawant ar ei enaid ef eu hol;
 A dylha'i gyrudd o gymdeithas dyn,
 I ddirgel fan, i farw wrtho'i bun.
 I b'le yr aeth? b'le mae'r cysegrawl fan
 'Ranadlodd ef i maes ei enaid gwan?
 Ah! dyna'r fan—y fan anwyla' rïoed,
 Lle y dymunwn farw'n ol ei droed.
 Nid dwr *oblivion* yloch o'm cof y bai,
 Am fywyd, bywyd—ni chynnygiat lai.
 Mae bywyd llawn o gyhuddiadau erch
 Ond dyma'r peth a roddai rith o hedd,
 'Cael hyd i'w fan, a'm claddu yn ei fedd;
 Dim llai na hyn, dim mwy ni cheisiasf chwaith,
 Ac ond ei gael, terfynwn yno 'nhaith.

Mi welaf 'nawr effeithiau myn wes friw,
 Ni fyndi dy gysuro am nad yw;
 Mae'th waith yn hyn i raddau mawr yn ffol,
 Am adael pawb, a dewis marw 'nghol
 Anobaith du! Pa les fydd hyn i ti;
 Ond llawer llai y bydd yn fwyntiant i
 Y marwol ddyd, yr hwn ni ddaell dim
 Yn awram helynt byd, na'th ofid llym;
 Ond gan na thrig o fewn dy dyner fryd
 Ddymuniad ond yr un i ador' byd,
 Tyr'd yma'n awr, a moes i mi dy law,
 Fel y'th arweinwyf idd y goedwig draw,
 A dangos it y fan,—ei wir fan ef;
 Y fan o'r hwn yr aeth i wlad y nef.
 Saif, odrych, gwel y gwyrddlaswelltyn tr,
 Orchuddia'r rhan neillidol hwn o'r tir,
 A'r teg fodeuyn yn yr awel chwarrd,
 A'r anial blin, mae hwn mal coron hardd;
 Ei dyner lwch sy'n cyfoethogi'r pridd,
 I ddwyn y glaswellt ac y blodyn plydd;
 Ac ar ei briddell yr ymborthant mwy,—
 Ei farw ef sy'n fywyd iddynt hwy!
 Fun! dyna'r fan gorphywysa'i friwiog fron;
 A thyma'r fan y pediodd hiraeth hon;
 Iê, dyma'r fan, y

O! fan—O! fan—O! fan, nad oes ei hail;
 O! fodyn tég, ac O! yr heirdion ddail!
 O ddaear laith, goddefa imi'n awr
 Fy nghais, sef marw yn dy fynwes fawr!
 D angou! gyr fi idd y farwol hynt,
 Tra fyddwyf wrth y gwr a dwyllais gynt!

CREUDDYFAB.

PETHAU I'R GWEITHWYR I FEDDWL AM DANYNT.

Y mae dros gan' mil o dunelli o haiarn tramor weddi ei ddwyn i'r wlad hon yn ystod y flwyddyn ddiweddar, yr hyn sydd yn werth tua phum' miliwn o ddoleri. Gwned cymaint a hyn o haiarn, medd yr *American Railroad Journal*, a rydd waith i 17,000 o weithwyr; ac wrth osod y nifer arferol o

pump person i ymddibynu ar bob gweithiwr, y mae genym y nifer o 85,000 o bersonau yn y wlad hon yn cael eu hymddifadu o fywiolaeth trwy brynu yr haiarn hyn mewn gwledydd tramor. Mae yr 85,000 o bersonau hyn yn roddi cynnalïaeth i amryw filoedd o dyddiunwyr, crefftwr, ac eraill, y rhai a allent gyfrauu drachefn at gynnalïaeth a chysur eu gilydd. Heblaw hyn, buasai yr ariau yn y wlad, a thrwy hyny buasant yn cael eu trosglyddo yn barhaus o law i law; ac yn cynorthwyo i gyfoethogi ein hardaloed, sefydlu ein gweithfeydd, a chefnogi ein sefydliadau. Yn awr, dywed goruchwylwyr y rheilffyrdd bod eu harian yn brin, ac y gallant gael *rails* o Loegr am \$40 y dunell, pan nas gallant brynu rhai Americanaid dan \$50, yr hyn a wna y gwahaniaeth yn \$1000 y filldir; ond pa ddyben cael rheilffyrdd mewn gwlad os na amddiffynir llwyddiant y wlad hobo; ac os yw y wlad hon i ymddibynu ar Ewrop am haiarn a glo, ynghyd a nwyddau cotwm a gwŵlen, &c., i ba ddyben y gwneir rheilffyrdd a chamlasau o'i mewn? bydd rhaid i'r trysorau cuddiedig aros yn ngurömbil mynyddau Pennsylvania, ac ni bydd galwad am fwrnasi na gweithdai yn y talaethau hyn. Dywedir fod digon o fwn haiarn yn Pennsylvania yn unig i wneud tair rheilffordd oddiamgylch y byd, ond er hyny defoyddir haiarn Loegr ar y deryn rheilffordd newydd a wneir yn bresennol i ochelyd yr *inclined plane* gerllaw Philadelphia, a dygir haiarn tramor i'r porthladd hwn yn barhaus wrth y cannoedd o dunelli, pan mae miloedd o weithwyr tlodion yn segur trwy y dalaeath.

Nid yw y gwrthuni yn llai wrth edrych ar ein llaw-weithfeydd. Nid oes un amheuaeth na ellir cael defnyddiau cotwm, brethynau, calicoes, a phethau eraill, yn llawer rhatach o Ewrop nag y gellir eu gwneud yn y wlad hon dan y *tariff* presennol; ac felly y mae y perchenogion naill ai yn cau eu gweithfeydd i fynn, neu ynte yn ymdrechu eu dwyn yn miäen yn rhywfodd, a hyny er eu colled eu hunain. Y maent dan yr angenrheidrwydd i ostwng y cyflogau i'r man iselaf, a throi amryw allan o waith gyda hyny, ond eto methant, er eu holl ddyteision, a chydwerthu a'u cystadleuwyr Ewropaidd.

Dengys y daflen ganlynol y modd y mae nwyddau tramor yn cael eu dwyn i mewn i'r Unol Dalaeithau dan y *tariff* presennol, (sef yr un a sefydlwyd yn 1846.) yn rhagor nag oeddent dan y weithred neu y *tariff* blaenorol, pan oedd masnach a diwydrwydd cartrefol yn cael eu hamddiffyn. Yr ydym yn roddi y *statement* swyddol, heb amcanu ei gyfieithu, gan fod y geiriau Cymreig mor anarferedig.

Exports of Manufactured Goods, &c., from Great Britain to the United States, for the first six months of 1846, 1848, 1849.

	Protection.		Present Tariff.	
	1846.	1848.	1846.	1849.
Calicoes, yds.	6,359,908	10,220,191	24,724,230	
Shawls & hdk's doz.	16,977		74,467	97,160
Cambrics & Mus. yds.	196,166		626,994	924,999
Cot. and Lin. mix. yds.	93,058		618,835	2,663,659
Cords & Velvets, yds.	151,443		178,490	327,847
Plain Calicoes, yds.	5,366,950		9,050,156	7,518,166
Lace, yards,	1,827,659		3,126,048	6,529,391
Cotton thread, lbs.	275,046		692,411	1,091,399

YR YMGEISWYR ANNIBYNOL.

Y mae swm mawr yn y dyddiau hyn mewn amryw fawu o barth cael ymgeiswyr annibynol i lawr swyddau dinasidd neu gorfforaethol, heb fod mewn cyssylltiad ag uerthyw blaidd boliticaidd. Wrth ddewis swyddogion cyhoeddus, megys cyngorwyr a deddfwyr, diau y dylem wybod eu golygiadau politicaidd, a phleidiu y rhai hynny ag ydynt o blaid y mesurau hynny yn mha rai y barnwn fod ein dedwyddwch a'n llwyddiant, gwladol yn ymddibynu yn benaf. Ond nid ydym yn barnu fod golygiadau poliffticaidd swyddogion lleol neu gorfforaethol o uerthyw bwys neillduol i ni, y cwbl sydd arnom eisiau yw cael dynion gonest, y rhai ydynt yn alluog i lawr eu swyddau er aurhydedd iddynt en hunain a boddlonrwydd y cyhoedd, y rhai a fyddont yn golygu ac yn amcannu at lesiant eu gwahauol ddinasoedd neu ddo-barthiadau; ac nid boddloni eu plaid eu hunain, ac amddiffyn eu cyfeillion politicaidd, pa un bynag ai tei'wng ai anbeilwng y byddont. Y mae pob dyn o aynwyr cyffredin yn barod i gondemnio hyn. Gellir cael dynion da yn ddiâu yn mhob plaid, ond wrth ymarfer ac amddiffyn eu plaid eu hunain yn barihaus, maent yn agored i fyned i eithafon, ac i foil yn fath o *dool* er cario yn mlaen fesurau eu pleidwyr. Yn Philadelphia y mae yr ymgeiswyr annibynol yn derbyn cefnogaeth gyffredinol, ac yn debyg o euill y suddugoliaeth. Bydded i ni bleidiu y rhai sydd debycaf o gyflawni eu swyddau yn fyddlawn gyda chyniildeb, a hyny heb ofni digio nac anfuddloni unrhyw blaidd, na phleidiu a chefnogi erhill.

CYFARFOD CHWARTEROL PITTSBURG,

Yr hwn a gynnalwyd ar yr 8fed, y 9fed, a'r 10fed o Fehefin, 1849. pryd y pregethodd y brodyr canlynol: sef Rees Davies, Palmyra; Thomas Davles, New York; Evan D. Thomas, Oakhill; a D Probert, Youngstown.

Gallwn appello at y gwrandawyr yn gyffredinol ag oedd yn y lle ein bod wedi cael cyfarfodydd da a gwresog; rhwyddineb i lesaru a gwrandawrid byrfrydol; gan obeithio y bydd firwythau toreiliuog i'w canfod yn nychweiliad llaweroedd o gyfeiliorni eu ffyrdd at Fab Duw, ac yn ufudd ac ewyllysgar yn nydd eu north; ac y bydd yr eglwys yn daer mewn gweddi ar fod i'r had a hauwyd gael dyfnder daer yn nghalonau pechaduriaid.

Fenderfydwyd yn unfrydol, i anog yr eglwysi yn gyffredinol i ganiatau a chynorthwyo eu gweinidogion i dalu ymweliad a'r lleoedd hynny ag sydd yn ymddiadau o bregethwyr yn mysg ein canedd.

Ydwyf, dros y cyfarfod,

E. D. THOMAS.

Y CHOLERA YN CUBA.—Dywed Cadb. Hall, Llywydd y Creole, o Barranquilla, fod 600 o bersonau wedi marw o'r cholera, allan o boblogaetho 5000, yn Barranquilla.

Y FASNCH HAIARN.—Ymddengys bod cryn lwyddiant wedi bod yn ddiweddar ar y fasnach haiarn ar lan yr afon Cumberland, ger

llaw yr Hanging Rock ac Eddyville, Ky. Y *Louisville Journal* a ddywed bod yr elw a dderbynia y perchonogion yn un o'r gweithfeydd mwyaf yno oddiar y flwyddyn 1845, yn 15 y cant yn flwyddol, er fod \$260,000 wedi eu colli gan y cwmni mewn dyledion drwg.

Ia beth yw yr achos o'r llwyddiant hyn, pan mae y fasnach mor farwaid agos yn mhob man arall, nid ydym yn gwybod; oddigerth o herwydd fod y fasnach yn newydd yuo, a dim cyfleusderau i ddwyn haiarn o leoedd eraill.

GOFYNIADAU.

At y brawd Trecharne Jones, Tamaqua.

GAN eich bod yn ddiweddar wedi gwneud cynnyg cyhoeddus i lychwino fy nghymriad, a hyny mewn cwrdd gweddi yn fy nhŷ fy hun, pan yr oedd llaweroedd o'r trigolion wedi ymgaegu ynghyd; ie, meddaf, tra yr oeddech ar eich gliniau yn anerch y Duw byw, ac yn gweddio arno i wrando arnoch yn rodli y fath liw arnaf fi fel person,—nad oes ond ddiern i mi ar ol i anegu fy unwn ym-aith o'r bywyd yma am dragywyddoldeb; ac er gwneud fy moenau yn fwy, y bydd fy ngwraig yn fy ngholwg yn mwyahanu gwynfyd a dedwyddwch tragwyddol yn y nefoedd; a'r achos o hyn, meddech, oedd fy mod yn *erthgilio*: yn awr yr wyf am ofyn i chiwi, pa brawf sydd genych fy mod yn *erthgilio*? Yn mha eglwys y buais yn aelod; a pha bryd y gwrtgiliais o boni?

Gobeithiwyf y rhoddwch ateb i'r gofyniad an uchod yn fuan, a hyny trwy gyfrwng y SEREN ORLLEWISOL, a hyny mewn cariad, fel y gwedda i Gristion wueud, gan eich bod yn un o'r rhai a alwant eu hunain yn Gristionogion Gorphwysaf hyd hyny.

BENJAMIN DAVIES.

Tamaqua, Medi 18, 1849.

GOFYNIADAU RHIFYDDOL.

1. Pe byddai y golofn gron, 30 troedfedd o dryfesur, (*diameter*) gael ei chyfyodi ar lithren a fyddai yn dyrchafu yn ol llinell 75 deg., neu yr echel (*shaft*) yn gogwyddo yn ol 15 deg. o'r uniawusyth, pa faint a fyddai raid fod hyd y golofn cyn y dymchwela?

2. Pe byddai i begynau mewnlol (*inner axis*) pelen ganol o efydd (*copper*) amddifad o awyr mewnlol, i fod yn 100 troedfedd, pa faint o drwch a ddylai fod fel y safai neu y nosiai yn yr awyr?

Atebion i'r ddau ofyniad uchod, a'r gwaith yn llawn, a foddllona y gofynwr.

CARWE RHIFYDDIAETH.

MR. GOL.—Dymunir arnoch chiwi neu rhai o'ch gohebwyr ymdrechu gosod barnau neu nodiadau yr enwogion a ganlyn ar 1 Cor. 7. 15: sef y Parchn. Geo. Lewis, J. Hughes, Mathew Henry, ac eraill; ynghyd ag awduron y Geiriduron Ysgrhythrol, a hyny mewn modd teg, gerbron darllenwyr y Seren.

MWNWR.

Mr. GOL.—Carwn wybod ai priodol yw ddywedid wrth weddio fod Duw yu well na'i addewidion, a hynny o lawer iawn. W.

SYLW.—Gallwn ddywedid ein barn, heb rhwystro eraill i ateb y gofyniad. Y mae y fath ddywedid yn swm yn chwisthig i ni; o herwydd os yw Duw yu well na'i addewidion, rhaid fod rhyw amherffeithrwydd neu ddifffyg yn ei addewidion: ond nid oes unrhyw ddifffyg syddant. Y maent yn ddigon ar gyfer ei bobl bob amser hyd ddiwedd y byd yu eu holl dreialon: a phia angen mwy sydd arnom. Nid oes eisiau i ni ond gwybod en bod yu eiddo i ni wrth fyw, a bydd marw yu eiw.—GOL.

COFIANT Y BRAWD JOHN EVANS, PALMYRA.

Genedigol oedd y brawd uchod o swydd Aberteifi, D. C. Cafodd ei ddwyn yn moru ei ddyddiau dan weinidogaeth yr efengyl, a bu y gair yn foddion i'w ddwyn i edifarhau am Lechod, a gofyn, Pa beth i wneud am fod yn gadwedig? Clywodd Grist yu cael ei gyhoeddi yn Geldwad i'r penaf o bechaduriaid gan rai o weinidogion y Bedyddwyr, a meddylidod fod modd iddo ef i gael trugarodd. Cafodd y gair, dan ddylanwad Ysbyrd Duw, ei effaith briodol ar ei galon, fel y daeth i'r penderfyniad i roddi ei hun yn gyntaf i'r Arglwyd, ac yna i'w bobl. Teimlai yn ddyledawydd arno ei hun i ganlyn esiampl a gorchymyn Iesu, trwy gymeryd ei gydgladdu ag ef yu y bedydd. "Gweinyddwyd yr ordinhad gan y Parch. Owen Williams yn y flwyddyn 1831; ac yn y flwyddyn 1838 symudodd ef a'i deulu i America; sefydlodd yu Palmyra, swydd Portage, Ohio. Rhoddodd ei hun yu aelod o eglwys y Bedyddwyr yu y lle uchod, ac nid y bu yno cyn iddo gael ei ddewis yn un o'r diaconiaid, a obafodd y fraint o weinyddu yu y swydd hyd nes ydoedd afiechyd wedi ymaffyd yn ei gyfansoddiad, a thrwy hynny i sethu a thendio moddion gras. Cafodd ei rybuddio yn hir gan yr Arglwyd i fod y ty o bridd yn dyfod i lawr, ac am iddo ymofyn am dy nid o waith llaw tragywyddol yn y nefoedd; ei glefyd oedd diffyg anad (*asthma*); ac er ei fod yu y poenau mwyaf, eto yr oedd yn canmol Duw am ei ddaioni, a hiraethai am gael gwelod Iesu fel y mae, a bod yn dragywyddol debyg iddo. Y geiriau diweddar a fu rhyngom pan oeddwn yu ei gynghori i ymddyried yn yr Arglwyd—ei fod wedi addo bod gyda ei bobl mewn saith ac wyth o gyfyngderau.—Atebodd yntau, "O ydyw; a mwy na hynny, os bydd angen arnynt hwy." Yr hwyr cyu ei farw, ymwelodd ei chwaer o Youngstown ag ef, sef Elizabeth Green. Gofynwyd iddo a ydoedd yn ei hadnabod. "O ydyw;" ebe yntef; "fy chwaer yw hi." Ond er fod gafael y brodyr a'r chwiorydd crefyddol, ynghyd a'r teulu a'i chwaer yuddo, ehedodd yr ysbyrd at Dduw yr hwn a'i rhoes ef ar y 13eg o Fawrth, 1849, yn 50 mlwydd oed. Ac ar y 15fed, ymgynnulodd tyfa luesog i dalu y gymwynas olaf i'w gorff priddlyd. Ar yr achlysur galarus, pregethodd y brawd Shad-

rach James, oddiwrth Dat. 2. 10. "Bydd ffyddlon hyd angen, a mi a roddaf i ti goron y bywyd." Felly, rhoddwyd ei gorff i orwedd yn mynwent y Bedyddwyr wrth y Capel Cerig, hyd y boreu pan y bydd Mab Duw yn dyfod ar gymylau y nef. Y mao genyn le i greu y bydd ef o nifer y teulu hynny a fydd yn gwaeddi, "Dacw y Duw y gobeithiason yuddo, llawenychnw a gerfol-eddwn yu ei iachawd wriaeth ef." Y Sabboth canlynol, pregethwyd i'r teulu galarus, sef y weddw ac wyth o b'ant (pump o fechgyn a thair o ferched.) gan yrysgrifenydd, oddiwrth Preg. 7. 1; "Gwell yw enw da nag enwaint gwerthfawr, a dydd marwolaeth na dydd genedigiaeth." A'n gobathu ydyw y bydd i'r plant oll i gael adnabod Duw eu tad yu awr mewn amser cyneradwy. Hyn yw dymnu. iad un sydd yn dymuno eu llea.

REES DAVIES.

Y CHOLERA YN LLEIHAW.—Da genym gael ar ddeall fod yr haint dinystrïol ages wedi gadael y wlad unwaith eto. Yn Boston a rhai o'r prif-ddinasoedd bu rai marwolaethau o hono yn ddiweddar; a dywedir ei fod yn drwm yn Bangor, Me. Ar y cwbl, nid yw yr Arglwyd wedi cyffwrdd ond yn ysgafn a ni a'r wialen, yu enwedig os edrychnw ar wledydd eraill, y rhai a ddyoddefasant yn llawer trymach.—Cyfwrdd ag yw y nefoedd uwchlaw y-ddaeur y rhagorodd ei drugaredd ef ar ein haeddiant ni.

GENEDIGAETHAU.

Meb. 24, yn Pottsville, Ann, gwraig William Davies, ar fab. Gelwir ei enw ef Joseph.

Awst 22, yn Wilkesbarre, swydd Luzerne, Pa., priod Mr. Thomas J. Jones, ar ferch. Gelwir ei henw Elizabeth Jane.

Bywyd hwylyswedd boed i Elias, Efn lon eiddunaf boed iddi yn noddfa; A chawn ei addysg i'w chwanna yn wiwdda, Hyn yw'n dyledawydd gwirwrydd hawddgara; Os nol ei reol yr á.—yn ddilys; Iddo yu weddus ei hoos ddiwedda. Et THAD.

PRIODWYD—

Yn Pittsburg, Mehefin 24ain, gan y Parch. William Owen, Mr. Joseph Rees ac Elizabeth Williams, o Six Mile Ferry, ger y ddinas uchod.

Yn yr un lle, a chan yr un, ya Gorphenhaf, Mr. Wm. John, a Mrs. Mary Morgans, eill dau o amgylchoedd Pittsburg.

Yn yr un lle, a chan yr un, Medi 24, Mr. John Evans, a Mrs. Frances Williams, y ddau o Pittsburg. D. D.

Mehefin 16, 1849, yn ardal Palmyra, Ohio, gan y Parch. Shadrach James, Mr. Daniel Richards a Miss Margaret Williams, y ddau o Paris.

Awst 21, yn Palmyra, gan y Parch. Rees Davies, Mr. John Evans, diweddar o California, a Miss Lea James, merch y Parch. S. James, Paris.

MARWOLAETHAU.

Mawrth 14, yn Pittsburg, Pa., Mr. John Lewis, mab i Mr. William Lewis, o Lanelli, sir Gaerfyrddin. Symudodd yn ieuangc o'r lle uchod i Nantyglo, swydd Fynwy, lle y bu am rai blynyddau. Priododd yn y flwyddyn 1827 â Rachel, merch Job a Rachel Williams, o'r lle blaenaf. Mudasant i America tua 19 mlynedd yn ol, a gwnaethant eu trigfa yn Pittsburg a'r amgylchoedd, lle y terfynodd ef ei yrfa ddaearol, pan yn 48 oed. Gadawodd weddŵ a saith o blant i alaru ar ei ol; a themlir hiraeth ar ei ol gan bawb a'i had-waenai, o herwydd ei dymher garedig. Hebr-yngwyd ei ran farwol y dydd canlynol i'r gladdfa, i aros hyd udgarniad yr udgorn mawr. Gweddwyd ar yr achlysur galarus gan y Parch. Wm. Owen. Dyoddefodd gystudd hir o'r darfodedigaeth yn y rhanau tullewnol. Bydded i Dad yr ymddifaid i ofalu am dan-nyt oll, sef y weddŵ a'r ymddifaid galarus.

E. D. THOMAS.

Yn Patterson, swydd Schuylkill, Pa., Medi 14eg a nos y 15fed, dau o blant i Mr. D. Williams, ac Elisabeth ei briod, un tua 5, a'r llall yn 3 ml. oed. Yr 16eg, hebr-yngwyd y ddau tua deg milldir i gladdfa yr Annibynwyr yn St. Clair; ar yr achlysur traddodwyd pregeth gan y Parch. W. J. Jones, oddiwrth 2 Sam. 12. 23.

Aml iawn ydyw y son a gyrhaedda ein clustiau yn y dyddiau hyn o'r naill fan a'r llall, am ein cyd-genedl ac eraill yn cael eu symud yn ddisymwth i fyd tragwyddol yn y dyddiau a'r misoedd hyn, trwy y ffreyll Goleiraidd, ynghyd a chlefydau eraill: ond er ein bod ni fel cenedl wedi ein harbed yma, am beth amser o leiaf, ond er hyny ymwelodd angeu ag un o'n dinasyddion Cymreig yn ddiweddar yn yr ardal hon, yr hyn sydd yn alar dwys i berthynasau y marw ac eraill yn y gymmydogaeth. Boreu dydd Llun, y 3ydd o Fedi, am dri o'r gloch, bu farw Mr. Evan Williams, Freedom, swydd Cataraugus, C. N., yn 25 mlwydd oed, (rhybudd adnewyddol i chwi, feibion a merched ieuangc a chryfion). Mab ydoedd Mr. Evan Williams i Mr. Robert ac Elizabeth Williams, gynt o Marcy, swydd Oneida, yr hwn sydd yn un o ddiaconiaid yr eglwys Gymreig yn Freedom. Gan fod Robert Williams, ynghyd a'i anwyl wraig, yn aelodau yn mhlith y Bedyddwyr er ys amryw ffynnyddoedd cyn eu cychwyniad o wlad eu genedigiaeth (Cymry), ac wedi pars felly drwy wahanol droion Ebaglun-iaeth yn y wlad hon, cafodd Evan eu mab, fel eraill o'a meibion a'u merched, ei fagu a'i feithrin yn addysg ac athrawiaeth yr Arglwydd, yr hyn a berthyna i deula a fyddo yn ofni a pharchu Duw. Yr oedd Evan Williams yn fachgen hardd a glandeg o gorffol-both ac o bryd a gwedd; ac felly hefyd yr oedd o ran ei rotiad a'i ymarweddiad yn y byd, ac yn ufudd iawn i'w rieni o'i fabandod hyd ei farwolaeth; a pherchid ef yn fawr gan bawb o'i gyd-nabod. Bu yn aros am beth amser yn Utica, ac hefyd yn ninas Caerfrog-Newydd, a choleddid meddyliau parhaus a

charedig tuag ato. Medi 4, ymgynullodd torf loosog o'i gyd-genedl ac eraill i gyd-alaru a'i berthynasau, ac i gyflawni y gymwynas olaf i'w ran farwol. Cyn cychwyn o'r tŷ, darllenodd a gweddiodd yr ysgrifenydd, ac wedi canu, aethpwyd yn drefnus iawn i addoldy y Bedyddwyr Cymreig, lle y gweddiodd y Parch. James Griffiths (Annibyn-wr), yn Gymraeg; a phregethodd yr un yn Saesnaeg, oddiar Preg 12. 1; a phregethodd yr ysgrifenydd yn Gymraeg, oddiar 1 Pedr 1. 24; sef y testyn a osodwyd gan berthynasau y marw. Ei glefyd ydoedd y darfodedigaeth. Yr oedd yr boll gynulleidfa yn weddaidd a sobr, a'r dorf fwyaf a welwyd yma mewn angladd erioed o'r blaen. Dyma y Cymro cyntaf mewn maintioleth a gladdwyd yma, er fod amryw o blant i frodyr a chyfeillion wedi eu claddu yma yn flaenorol. Am hyny, "byddwch chwithau barod, canys yn yr awr ni thybioch y daw Mab y dyn."

Cataraugus.

D. JENKINS:

Medi 21, ger Pottsville, yn 47 oed, Mrs. Charlotte Israel, priod Mr. James Israel, diweddar o Dongwynlais, swydd Forganwg, D. C. Cafodd Mrs. Israel y frainit o uno mewn aelodiaeth ag eglwys y Bedyddwyr yn Tongwynlais tua chwech mlynedd yn ol, a pharhaodd yn ei phroffes hyd derfyn ei hoec. Yr oedd ei hymarweddiad yn cydweddoli â'i phroffes, a therfynodd ei gyrfa mewn tang-nefedd. Claddwyd ei rhan farwol yn ngladdfa y Bedyddwyr yn Pottsville. Gweinyddwyd ar yr achlysur gan y Parch. W. Morgan.

Yn Cincinnati, Gorph. 19, William S. Richards, (mab Mrs. Ruth Richards, Minersville,) yn 39 oed, o'r Cholera. Hefyd ei ferch fechan, Nahomi, yn 1 fl. a 4 mis oed. Claddwyd y ddau yr un pryd.

Buont "garedig ac anwyl yn eu bywyd, Ac yn eu marwolaeth ni wahanwyd hwynt."

Bydd yn dda gan amryw o gyfeillion Mr. R. y rhai a'i hadwaenent yn Nghaerfrog-Newydd a Minersville, i gael ar ddeall ei fod yn marw mewn llawn fwynhad o orfoledd a go-baith y Crïstion. Yr oedd yr ddyngonest a chyfiawn,—o ran ei nodwedd yn hollol ddi-derbyn-wyneb. Dywedai ei farn yn rhwydd mewn materion eglwysig, heb ofni anfoddloni neb, yr hyn a fu yn achos i wneud rhai gelynlion iddo; ond er hyny ymgadwodd rhag absenu y cyfryw. na'u ceryddu yn llymach nag y byddai yr amgylchiad yn glaw. Meddai alluoedd treiddgar, a bu yn ddefnyddiol iawn yn moreu ei ddyddiau yn ngwaith yr Arglwydd; ond, er ei alar dwys yn ei ddyddiau diweddar, treuliodd rai blynyddau ar y tir pell, yn ngwlad y newyn; eto, gofalodd Bugail Israel am dano, a dychwelodd ef yn ol i'w gorlan glud. Yn ei lythyrau at ei fam oedranus, dangosai deimlad galarus o herwydd ei golled, a phenderfyniad diysgog i lynu wrth yr Arglwydd weddill ei ddyddiau. Pan oedd y Cholera yn ymdaenu ac yn tori ei filoedd i lawr yn Cincinnati, cydsyniodd ef â chais rai o'r meddygon a wyddent am ei fedruarwydd, i fyned i'r ysbity i weini i'r dyoddefwyr. Ysgrifennodd y llythyr diweddaraf oddiyno at ei anwyl fam, ddau ddiwrnod

cyn ei farwolaeth, yn yr hwn y dywodai ei fod yn mwynhau iechyd rhagorol, hyd y nod yn mhllith y cleifion a'r meirwon, pan oedd yn gweini yno yn ddiorthphwys nos a dydd.— Ond yn ddisymwth tarawyd William gan yr haint, a syrthiodd yn ysglyfaeth i frenin braw ar y dydd a nodwyd, g'i bwys ar Grist, Craig yr oesoedd.

Yn iach yr ymadawodd ef,
A'r fuchedd freulyd hon;
Esgynodd fry i nef y nef,
I blith y teulu llon;
Mor ddedwydd mae ef yno'n awr
Yn mysg y rhai a fu
Yn cyd-rhyfela ar y llawr
O blaidd yr Ieuc'u.

Awst 21, yn 71 oed, yn Scotch Plains, N. J. Mrs. Mary Locke, priod y diweddar Mr. W. Locke, a mam y Parch. W. E. Locke, gwneidog y Bedyddwyr yn y lle uchod. Yr oedd Mrs. Locke yn enedigol o Machynlleth, Gogledd Cymru, ac yn ferch i Mr. Nathan Evans. Bedyddiwyd hi ar broffes o'i fydd pan yn 15 oed yn Aberystwyth. Mudodd i'r wlad hon yn y flwyddyn 1796; parhaodd yn aelod hardd a defnyddiol o eglwys Crist hyd derfyn ei hoed, a bu farw mewn llawn sicrwydd flwydd o fynediad helaeth i mewn i dragwyddol deyrnas ein Harglwydd a'n Iachawdwr Iesu Grist.

Yn Charleston, Medi 7, 1849, Charles Miles Harris, mab Dafydd ac Ann Harris, yn a flwydd a phum' mis oed. Claddwyd ef yn mynawent Elliott, Charleston.

COL. STRAUB YN GYFAILL I'R TLAWD.

Yn y flwyddyn 1836, pan oedd Col. S. yn adeiladu y felin agerdd yn Port Carbon, (a phan oedd Straub yn isel ei sefyllfa o herwydd colledion), y daethum yn adnabyddus ag ef. Y pryd hwnw yr oedd ef yn gwerthu peilliaid a blawd. Yr oedd y peilliaid pryd hyn yn uchel iawn, gwerthid ef tua \$13 y fari, ac nid yn rhwydd y gallesid ei gael am hyn, fel yr oedd amryw o ddiolion swydd Schuyllkill yn dyoddef eisiau. Gwn fy hun am lawer o bobl weithgar a fu yn gyfyng arnynt, ac yn mhllith eraill yr oeddwn iau, gan fy mod pryd hyn, fel yr wyf eto, yn ddynt tlawd, ond cefais fy nghynorthwy yn hael gan Col. Straub. Yr oeddwn yn llygad-dyst, yr amser a nodwyd, o weddw dlawd yn galw yn ei fasnachdy, gan ddymunio cael ychydig flawd ar ymddyriedaeth i wneud bara idd ei phlant, y rhai oeddent adref mewn eisiau. Yr oedd Straub yn absennol, a gwrthododd y *clerk* ei roddi; yna gadawodd hiithau yrystordy gyda chalon drom, ac aeth drwy yr holl bentref, gan ddeisyfu *credit* yn mhob masnachdy, ond yn aflwyddiannus. Pan yn pasio masnachdy Col. Straub adref, yr oedd Straub ei hun yn dyfod i mewn, ac wrth glywed ei gyfrifydd, J. M., yn dywedyd, "Daew Mrs. C. yn myned adref heb ddim blawd?" gorchymynodd yntef ei galw i mewn, gan ychwanegu, "pe byddwn heb dderbyn un sent am dano ni chaiff y wraig newynu—rhoddwch gwarter o flawd iddi." Daeth y weddw i mewn, ac wedi

gwrando arni, dywedai y Col., "Tra byddo genyf dorth o fara, y mae gan fy nghymydog hawl i'w hanner." Yr wyf yn cofio yn dda pa fodd y treiglai y dagrau o'i llygaid wrth glywed y geiriau caredig hyn. Ar ol derbyn y blawd sylwai y weddw bod ei phlant adref yn llefain am fara, ond y buasai y blawd hyn yn ddigon i'w diwallu; ac ymadawodd gan ddywedyd mewn llais crynedig, "God bless that gentleman."

Gorphwysodd bendith y weddw ar Straub o'r dydd hwnw hyd heddyw; ac er cael ei godi i sefyllfa oedd o anrhydedd a chyfrifoldeb, eto, gofalodd ef am y tlawd a'r angennus;—y mae ei dŷ, ei law, a'i galon, yn agored i bawb yn ddiwahaniaeth. Nid wyf yn dywedyd dim yn erbyn cystadleuwr Straub, ond er fy mod yn Whig yr wyf yn bwriadu pleidleisio drosto ef, a hyny o herwydd y rheswm goreu, sef am fy mod yn ei adnabod ef, a'i fod yn addas yn mhob ystyr i lanw y swydd. DINESYDD O PORT CARBON.

Medi 22, 1849.

YSGOL SABBOTHOL YR AIL EGLWYS FEDYDDIEDIG GYMREIG YN UTICA, C. N.

Ein llafur yn ystod y tri mis diweddar sydd fel y canlyn: adroddwyd 80 o bennodau; 908 o adnodau. Arolygwr, 1; Athrawon, 6; ysgolheigion, o 20 i 25. Yr YSGRIFENYDD. Utica, Medi 24, 1849.

HANESIAETH DRAMOR.

PRYDAIN FAWR, &c.

Daeth y newyddion diweddar i mewn gyda y Cambria. Yr hyn a dyna y sylw penaf yw tynged anffortunus Hungary. Y mae pob gobaiith am ei hannibyniaeth wedi darfod, yr hyn a briodolir yn benaf i fradwriaeth Georgergy. Diangolir yr anfarwol Kossuth, gyda Dembinski, Berezel, ac eraill, a dywedid ei fod dan noddod Pasha Twrciaidd Wallachia. Barnai rhai fod Bem yno hefyd. Yr oedd mam Kossuth a thri o'i blant wedi eu dal, a'u cymeryd yn garcharorion i Vienna. Ymddengys galluoedd Lloegr a Ffrainc fel yn llawenhau yn muddugoliaeth Awstria, a bernir mai gweriniaeth Switserland sydd i fod yn ysglyfaeth y tro nesaf i'r gormeswyr hyn. Dihenyddiwyd 60 o weinidogion yr efengyl yn Hungary, ar orchymyn y Cad. Haynau, y rhai a gafwyd yn euog o weddio am lwyddiant eu gwlad.

Yr oedd y Cholera yn gwaethgu yn Llundain, Liverpool, Dublin, &c. Y marwolaethau yn Llundain am yr wythnos a derfynai ar yr 8fed o Fedi, oedd 7706—1663 o honynt o'r Cholera.

Nid yw y Pab wedi symud o Gaeta eto, ac nid oes arwyddion yn awr am ei ddychwelid i Rufain.

BEDYDDIAD YR ANRHYD. A'R PARCII.
BAPTIST W. NOEL, A. C.

Wel yn awr, gellir os mynŵch chwi, alw Baptist Noel ya Noel y Baptist. Cafodd ei fedyddio, yn mblith eraill ar nawn dydd Iau, Awst 9, yn addoldy y Parch. Mr. Evans, (yr hwn hefyd sydd enciliwr o Eglwys Loegr), Heol Ioan, yn Llundain. Yn mhell cyu i'r gwasanaeth ddechreu yr oedd yr addoldy yn orlawn, a bernir fod o ddyw fil i ddyw fil a hanner o ddyddion yn wyddfodol. Ar ol canu pennill, darllenodd y Parch. Mr. Shepherd, cyd-weinidog Mr. Evans, y rhan olaf o'r wythfed bennod yn yr Actau, gan ddechreu yn y 25ain adnod; ac yna gweddiwyd gan y Parch. Mr. Morris; ar ol hyn traddododd Mr. Shepherd araeth agoriadol, a chanwyd emyn arall; yna Mr. Noel a esgynodd yr areithfa, a gwnaeth araeth faith ac hyawdl, yn dangos ei reysmau dros gyfaddef awdurdod Crist yn gyhoedd drwy gymeryd ei fedyddio gyda y brodyr a'r chwiorydd y dydd hwnw. Dywedai ei fod, ar ol ystyriaeth ac ymchwil ddyfal, wedi dyfod i'r penderfyniad fod y ddau beth a ganlyn yn perthyn yn anhebygrol i'r bedydd Cristionogol, sef mai bedydd, fel yr ordainwyd ef ydwy addo yr holl gorff mewn dwfwr; a bod Crist yn gofyn cyffesiad o fydd yn mhawb cyu eu bedyddio; o ganlyniad ei fod yn rhwym o ystyried pob un na chafodd ei fedyddio felly yn ddifedydd; dywedai bod eglwys Crist yn gyffredinol, yn mblith pob enwad, yn gwrthod derbyn neb at fwrdd yr Arglwydd neu i aelodiaeth eglwysig, a ystyrir ganddynt yn ddifedydd. Er enghraifft, dywedai, "Pe byddai i ddyd o Gymdeithas y Cyfeillion (*Society of Friends*) yr hwn sydd wedi bod yn Gristion dichlyn-aidd am hynnyddau, gwedi dilyn yr Arglwydd yn ddiwyd ac aeddgar, ac wedi gwneuthur llawer o ddaftoni drwy ei ysgrifell a'i bregethau, ac yn cael ei roesawi gan bawb sydd yn caru canfod gwaith yr Ysbryd fel Cristion perffaith—pe byddai y person yna yn dyfod i addef fod y sacramentau yn ddyledswyddol, ac y byddai iddo ddyfod at fwrdd yr Arglwydd, nid oes un eglwys a'i derbyniai heb yn gyntaf ei fedyddio. Ni dderbyniai yr Eglwys Babyddol, eglwys Loegr, y Presbyteriaid, na'r Annibynwyr, y fath un yn ddifedydd." Yn ol yr un egwyddor, gan ei fod yntef yn hollol a chydwybodol gredud nad oedd yr hyn a weinyddasid arno yn ei fabandod yn fedydd, yr oedd yn ei hystyried yn ddyledswydd arbenig arno yn awr i ganlyn esiampl y Ceidwad bendigedig trwy gymeryd ei fedyddio ar broffes o'i fydd ynddo ef.

Aeth y boneddig anrhydeddus yn mlaen a'i araeth i gryn beidd i egluro y gosodiadau blaenorol, ac yna disgynodd i'r fedyddfa, yr hon sydd yno yn nghanol y capel, a suddwyd ef yno gan y Parch. Mr. Shepherd. Ar ol hyny, bedyddiwyd amryw bersonau eraill; (amryw o honnynt oddiwrth Eglwys Loegr.) Edrychid ar weinyddio yr ordinhad gyda y dyddordeb mwysaf, a bu yr osteg a'r drefn swyaf gweddaiidd yn ystod yr holl wasanaeth, yr hyn a barhaodd yn agos i awr a hanner.

Pregethodd Mr. N. y Sabboth canlynol fel gweiniidog i'r Bedyddwyr, yn y capel y bedyddiwyd ef. Dywedir fod y capel Esagabawl yn Grays-inn-lane wedi ei gymeryd at wasanaeth Mr. Noel, ond pa un ai sefydlir ef yno ai peidio nid yw yn sicr eto.

Ychydig amser yn ol, cafodd yr Ymneillduwyr achos i ymfrostio, am i Mr. Noel ddyfod i'w rhesi; yn awr dyma destyn ymfrost yn *extra* i'r Bedyddwyr; o na, y mae gyda hwy destyn rhagorach; y mae yn ddyweydd ganddynt hwy bid sicr i ganfod talent ac enwogrwydd yn tystiolaethu o blaid eu hatllrawiaeth; ond os oes cisiau ymfrostio arnom, gallwn weled boneddig mwy anrhydeddus na Baptist Noel yn ufuddhau i fedydd tua Chanaan acw. Diau fod y gweiniidog yn Llundain yn ystyried ei bod yn anrhydedd iddo gael bedyddio dyn mor euwog a Mr. Noel; ond beth feddylicch chwi oedd teimladau yr hen weinyddwr mewn blow camel, pan oedd etifedig y gogoniant dan ei ddywllaw yn myfroedd yr Iorddonen! Ha! dyma destyn ymfrost—Ymerawdwr y nofodd—Brenin y tywysogaethau a'r awdurdodau—Creadwr colofnau y cread anferthol—Cynhalydd ategion y bydysawd, ie, y Duwdd a babelodd mewn cawd, yn ufuddhau i fedydd. Dacw y Tad yn cadarnhau sefydliad yr ordinhad a'i foddlondeb, dacw yr Ysbryd mewn modd arbenig yn arwyddo ei barch i'r gosodiad, dacw engyl y nef yn edrych dros ganllawiau gwynia yn dystion o feddydd eu Tywysog, dacw siampl yn cael ei rhoddi i holl Gristionogion daer hyd ddiwedd amser, a thacw destyn ymfrost yn cael ei osod i ni, yr hwn a barha tra byddo aafedroldeb yn taubeidio ar orsedd Jehofa.—*Bedyddiwr.*

HANES MIR NISAR ALI.

Y mae Mr. Makepeace, un o genhadon y Bedyddwyr yn Saugor, Asia, yn rhoddi hanes anogaethol iawn am ledaeiad y gwirionedd dwyfol yn yr orsaf newydd hono. Yn mblith deuddeg o ddychweledigion a fedyddiwyd yn ddiweddar, soniaf am un o'r enw Mir Nisar Ali. Efe oedd athraw teuluol rhaglawn (*rajah*) Tenji. Ymddengys ei fod, er yssaith mlynedd ar hugain yn ol, wedi cofseidio trefu iachawdwriaeth fel y datguddir hi yn yr ysgrythyrau, a phan ddaeth hyn yn hysbys i'r rajah am yr amser hwnw, taflwyd ef i garchar, lle yr arosodd am un flynedd ar bumtheg a saith mis, ac yn ystod saith o'r blynnyddau yma yr oedd y gyfran o ymborth a roddid iddo islaw yr hyn a ystyrir yn anhepgorol i gynnalieith bywyd, gan fod y rajah wedi gorchymyn na chwasaï ragor, am mai ei ddewisid ef oedd iddo farw. Gan iddo yn ddiweddar addef ei serch at Gristionogaeth, gwnaethwyd cynyg pwrpasol idd ei wenywino. Dyn dysgedig, yr hwn oedd yn ddigofus wrtho o herwydd ei ddychweiliad, a'i gwahoddai i wledd, ac am iddo wrthod myned, danfonwyd teisienau iddo yn anrheg, gan orchymyn i'r gwas ddyweddyd fod dwy o honnynt yn selus iawn, ac wedi eu bwriadu yn bennodol iddo ef. Wrth dafu darnau o'r

Lai hyn i'r cwn, canfyddwyd eu bod wedi eu gwenwyno, i'r dyben o wneuthur iddo ef dalu am ei Gristionogaeth ar draul ei fywyd.

Pan y gofynodd ganiatid i ymwelwedd â Saugor, gwaharddwyd ef gan dad y *rajah*, yr hwn sydd yn elynol i Gristionogaeth, a rhoddwyd gorchymyn na chwasa ef adael porth y ddinas. Er hynny, bu yn alluog i ddiange drwy ryw ffordd arall gyda ei blantyn mabwysic lig a chenbad y cenhadwr, ac o dan amddiffyniad y Raglunineth hono, ag oedd wedi bod mor anlwg yn ei gynorthwyo mewn amgylchiadau blaenorol; ar ol teithio o hono ar ei draed trwy y nos, cyrraeddodd babel y cenhadwr yn ddyogel, a galawodd ar ei ol feddiannau gwerth oddeutu 1500 o rupees, ynghyd a dyfed o 2400 arall ag oedd ar y rajah iddo, a sefyllfa gwerth 30 rupees y mis; ond fel y dywed y cenhadyddi, y mae wedi diange yn llwyr o ddwyllaw ei elynion, am yr hon ddianga, y mae yn rhaid roddi yr holl glod i Raglunineth rasol a thra-arglwyddiaethol. Oddiar ei ddyfodiad, y mae yn fynych yn y ddinas neu ryw le arall gyda Domingo a minau, a chan ei fod yn ddyngwysbodus ac wedi darllen llawer, ac yn Gristion diffuant, gall roddi cynorthwy mawr yn luan, cyn belled ag y caniatu ei oed, yn y gwaith o gyhoeddi iachawdriaeth drwy Grist.

GWEDDI KOSSUTH.

Dyma gyfieithiad o weddi yr anfarwol Kossuth ar feddau y rhai a laddwyd yn y rhyfel:

Arglwydd! Duw rhyfelwr Arpad! Edrychi waered ar dy was oddiar dy orseddfaingc senenawl—edrych i lawr ar dy was, oblegyd y mae erfyniadau milynau yn dyrchafu i'r nefoedd oddiar ei wefusau, ac yn mawrhan nerth dirgel dy hollalluawgrwydd. Fy Nuw! y mae dy haul yn pelydru uwch fy mhen; ac is fy ubraed y mae esgyrn fy mrodyr gwrol a syrthiasant yn y rhyfel: y mae y wybren las uwchben i mi, ac y mae y ddaear dan fy nraed yn goch o waed santeidd meibion ein tadau. Anfon, O Dduw, dywyniadau tirion dy haul, fel y tyfo blodau oddiwrth y gwaed santeidd hwn, rhag idd eu cyrrff falurio mewn halogedigaeth farwaid. Duw fy nhadau! Duw y cenedloedd! agor dy glust i wrandaw llais ein rhyfelwyr, oblegyd tarana yddo fraich ac ysbryd pobl wrol, sydd wedi penderfynu llethu gormesiaeth. Fel gwr rhydd, penliniwyf ar feddau newyddion fy mrodyr. Mae offryman fel hyn yn santeiddio y ddaear, ac yn ei glanhau oddiwrth bechod! Fy Nuw! ni wiw i genedl o gaethion fyw ar y tir rhydd a santeidd hwn, na throedio ar y beddau hyn! Fy Nhad! Tad mawr fy nhad! Y Galluocaf o'r rhai galluog! Hollalluog ydwyf, a Duw y nefoedd, y ddaear, a'r mor! Wela y mae cwmwl o oleuni yn cyfodi oddiwrth y cyrrff hyn, ac yn llewyrchu ar wynebau dy bobl! Duw, yn dy drugaredd, bendithia eu llwch! Bydded i lwch ein gwroniaid orphwys mewn santeiddrwydd! Na ad ni, o Dduw mawr y rhyfoedd, ond mawrha dy allu trwyddom! Amen!

FFRAINGC.

Y mae peth anghydaidd wedi bod yn ddiweddar rhwng llywodraethau Ffrainc a'r Uol Dalaethau; yr hyn sydd yn debyg o derfyn heb unrhyw ganlyniad pwysig. Yr achos o'r anghydfod a darddodd rhwng Mr. Ruch, y gweinidog Americanaidd yn Ffrainc, a'r llywodraeth Louo, a rhwng Mr. Poussin, y gweinidog Ffrengidd yn yr Uol Dalaethau a'r llywodraeth hon.

Bu Louis Napoleon yn ddiweddar yn ymwelwedd i llawer o ddoethbarthiadau y wlad, ond dywedir nad yw y derbynriad a galodd mor roesawgar ag y dymunai. Y mae y Cadfridog Oudinot wedi cael ei alw o Rhufain, nid yw yn sicrhau beth yw yr achos. Peidio ei ddanfoni yno fuddal oia.

CYMRADLEDD HEDDWCH.—Cynrailwyd y cytatod hwn yn ol yr hyabysiad, yn Neuadd Fawr Cecile, Chaussee d'Autin, Paris. Yr oedd tua 1,500 o genhadon yn bresennol. Yr enwog M. Victor Hugo yn y gwair. Yr oedd banerau pob cenedl yn addurno y neuadd, yn mhllith eraill yr oedd baner y wlad hon, &c. Derbyniwyd Mr. Cobden a'i gwmi, ynghyd a'r bonedigion Americanaidd gyda chymeradwyaeth a bonllefau; ystyrid araeth y llywydd yn gyfansoddiad penigamp. Ond dywedir fod y llywodraeth Ffrengig wedi gwahardd yr areithwyr i grybwyll na chyfeirio at yr amgylchiadau diweddar yno, yr hyn oedd yn eu caethiwo i raddau mawr. O Ffrainc! cywilyddied y byd dy fod yn galw dy hun yn werin-lywodraeth.

Y newyddion o Loegr oeddent ddibwys gan mwyaf; ymddengys masnach fel yn adefwio ychydig. Gobeithion da am gynyrch torieithiog, ond yr oedd yr haint yn ymddangos yn y pytatw mewn amryw fanau.

Derbyniwyd y frenines yn roesawgar yn Iwerddon a'r Alban. Dywedir fod ei hmweliad wedi creu teimladau ffafriol.

Y newyddion o Iwerddon ydynt obeithiol iawn. Y mae y wlad mewn gwell sefyllfa nag y bu er ys rhai blynyddau. Hyderir na bydd y gauaf presennol mor galed i'r Gwyddelod a'r rhai blaenorol.

TYWYSOGAETH CYMRU.

FREGETH ANGLADDOL.—Awst 5, traddodd y Parch. J. P. Williams, Blaenywaan, bregeth angladdol ar ol y diweddar Parch. D. Jones, yn y Felinganol, ar ddeisyfiad y Parch. W. Reynolds a'r eglwys, mewn modd doniol ac effethiol anghyffredin, i dyrfa luosog a galarus. Ni chynnwysai yr addoldy hanner y gwrandawyr.

ANRHEG I WBRINIDOG.—Ar ol traddodi o'r Parch. T. Evans, gynt o Beula, yn awr o Benycas, bregeth rhagorol yn ddiweddar, yn y Crannant, oddiar 1 Cor. 3. 1. 2; ar ddiwedd y cyfarfod anrhegwyd ef a swm fawr o arian, am ei ymdrechadau diffin yn yr ardal yn ystod y tair blynedd ar ddeg y bu yn aros yma.

BRAWDLYSOEDD DEAU CYMRU.

Caerfyrddin.—Dechreuwyd brawdlys oedd swyddi Deheul Cymru yn y dref hon, gan Syr Thomas Joshua Platt, dydd Mawrth, y 17 o Orphenhaf, am fod agoried brawdlys Morgauwg, wedi ei ohirio o herwydd y geri marwol. Nid oedd yma ond dau garcharor i gael eu profi, a hyny am achosion bychain. Nid oedd yr achosion cyfreithiol oud ychydig hefyd, ac nid oes ynddynt ddyddordeb i neb ond i'r pleidiau neillduol eu huanin.

Penfro.—Agorwyd y brawdlys yma dydd Sadwrn, Gorph. 21; y mae yn dda genym hysbysu nad oedd yma ychwaith ond ychydig achosion, a'r mwyafr pwsyig o honynt oedd eiddo William Thomas, yr hwn a ddedfrydwyd iddwy flynedd o garchariad am ddwyn ceffyl oddiar un Benjamin Phillips; ac eiddo William James, yr hwn a ddedfrydwyd i saith mlynedd o alltudiaeth am dwyllo 60p. oddiwrth un Mr. Evans.

Aberteifi.—Agorwyd y brawdlys yma dydd Mercher, y 25 o Orphenhaf; fel y swydd nesaf ati, yr oedd Aberteifi heb lawer o achosion, a'r un mwyafr pwsyig oedd eiddo Margaret Jones, o blwyf Caron is-clawdd, yr hon a gyhuddid o guddio genedigaeth pleutyn gwryw ar yr 2il o Fai diweddfaf; am ei bod wedi cael ei charcharu eisioes cyhyd, dedfrydwyd hi i fis o garchar.

Brycheiniog.—Agorwyd y brawdlys yma ar ddydd Sadwrn, y 4 o Awst, yr unig achos o bwys yma oedd eiddo Margaret Michael, o Beaufort, am wenwyno ei gwr, ei mhab, a'i merch. Ar ymchwiliadau manwl yr hyn a barhaodd yn agos i dri niwrnod, rhyddhawyd y garchares.

Morgauwg.—Y Brawdlys yma a argorwyd dydd Llun, y 13 o'r un mis; yr oedd yma fel arferol nifer o brawfiadau am ryw chwil-led-rodau, yr achos pwsycaf oedd un John Mac Coombe, am frathu John Williams, o Gastell-nedd.—Rheithfarn, Euog; dedfrydwyd ef i 15 mlynedd o alltudiaeth. Yr oedd yma hefyd ddau neu dri o achosion cyfreithiol lled bwysig.

YSGORTIAD GLO-BWLL DYCH-RYNAWL.

COLLEAD 52 O FYWYDAU.

Ar ddydd Gwener, y 10ed o Awst, tafwyd dyffryn Aberdar i'r braw a't dychryn mwyafr ofnadwy, gan ddamwain arewydol a gymerodd le yn mhwill glo y Wernwylt, perthynol i William Thomas, Yaw.

Ar foreu y ddamwain aeth y glowyr, oddentu cant o nifer, at eu gwaith fel arferol, a chwasant y pwl fel yr oedd pan gadawsent ef, ac nid yw yn ymddangos fod dim o bwys wedi dygwyrdd hyd oddeutu pedwar o'r gloch yn y prydawn, pan y canfyddwyd colofn ddudew o'i gwng yn esgyn o'r globwll, yr hyn ar unwaith a barodd ddychryn i feddwl y rhai a'i gwelant. Ysyaeth, yr ofnau gwaethaf a gadarnhawyd, canys cafwyd allan yn o fuan fod ysgortiad ofnadwy o danchwa (*tre-damp*) wedi cymeryd lle, yr hyn a achosodd

farwolaeth denddeg a dengain o'r gweithwyr druan! Nis gellir hyd yma gyfrif au y modd a'r puham y dygwyrddodd y ddamwain, ymddengys hyn hyd eto yn amgauedig yn y dirgelwch mwyafr, canys cymer y fath ddygwyrddiadau le fynychaf yn y boreu, ar fynediad cyntaf y gweithwyr i'r pwl.

Mr. David Richard oedd un o'r cyntaf a welodd fod yr ysgortiad wedi cymeryd lle, ac ymddygodd efe a'r glowyr sydd yn ngwasau-aeth T. Powell, Yaw, yn y mood mwyafr dyn-garol. Yn fuan ar ol pedwar o'r gloch, dygwyrdd dau gorff i'r lan, a chafwyd allan mai yn mhllith y glowyr a weithieut ar y wythien bedair troedfedd y cynheudd y danchwa, ac fod y rhai a dorent yr un fach yn ddihangol. Yr oedd yn anhysall myned i fewn i'r gwaith am agos i awr a baner, o herwydd mesur ac anian weunylnlyd y llosgnyw a lanwai y gwaith. Erbyn hyn, modd bynag, yr oedd glowyr y pyllau cymmydogaethol wedi dyfod yn un llaw i gynorthwyo yn y gwaith peryglus o achub cymmaint ag a ellid, ac haeddant barch osol am eu hymdrechiadau gwiwglod-us. O un i un cafwyd hwynt i'r lan,—yr oedd rhai o honynt wedi eu llosgi a'u marlurio yn enbyd, eraill yn adfyw, ac ambell un fel wedi gwirioni gan effaith y llosgnyw.—Parhaodd y glowyr i chwilio y pwl hyd 12 o'r gloch y nos, pan y credasaut eu bod wedi cael allan yr holl gyrff, y rhai oedd 49ain—36 mewn oed, a 13 o fechgyn. O'r rhai oedd yn fyw, drwg genym fod dau wedi myned ar ol eu cymdeithion i fyd yr ysbrdyoedd, bereu y Sadwrn canlynol, ac an arall ar nawn y Sul, yr hyn sydd yn gwneuthur y cyfanswm o 52 (*deuddeg a deugnain*) o fywydau.

Claddwyd y cyrff dydd Sul, ac yr oedd yn olygfa sobr iawn i weled 15eg corff yn cael eu cludo drwy y pentref yn y boreu, a'r un rhif draehaf yn y prydawn. O olwg effeithiol! ond beth oedd hyn at glywed griddfanau a galur y llauws o weddwon ac ymddifaid—yr oeddent ya wir yn ddigon i dori calon dyn.

Och! wybr dew uwch Aberdar,—rhyw gaddug Fawr guddia ei dnoar;
Gwaedd a chwyn plant gweddw a char,—
Rhiant hefyd ro'nt afar.

DAMWAIN ARALL.

Awst 3, dygwyrddodd damwain o'r un natur a'r un flaenorol yn ngwaith glo Cromander, Pontynewydd. Collodd 5 eu bywydau yno; yr oedd 4 o honynt yn bried, a gadawsant rhyngddynt 13 o amddifaid.

Y GERI MARWOL.

Drwg genym orfod hysbysu fod y llynhaunt enbyd yma yn parhau i dori llawer o'neidian i'r byd mawr tragwyddol; y mae yn awr bron rhifo ei 300 ym Nghaerdydd, ac y mae yn mhell yn mlaen a'i ail fil yn Merthyr a'r pentrefydd cylchynol. Y mae Casnewydd, Tredegar, Maesteg, Taibach, wedi colli hefyd lawer o'u trigolion; mewn gair, byddai yn ormod gwaith i ni roddi bras-llinellau o weithrediadau dychrynlyd y clefyd yma yn ystod yr wythnosau diwystriol diweddfaf. Hiderwn

yr ymwel yr Arglwydd â gwlad ein genedig-
iaeth yn o fuan, ac y bydd iddo, yn ol ei hen
arferiad, y nghanol barn i gofio trugaredd.

Y cwbl o achosion o'r cholera yn Merthyr,
Penydarren, Dowlais ac Aberdare, hyd y 20
o Awst diweddaf, oedd 5130; marwolaethau
1293.

LLWYDDIANT MAWR AR GREFYDD.

Y mae yn ddywennydd genym gael ar ddeall
fod diwygiad grymus wedi toï allan yn
ddiwedd ar y Morganwg a Mynwy, yn neill-
duol yn mysg y Bedyddwyr a'r Annibynwyr.
Dychwelwyd yn agos i bedwar cant at yr eg-
lwys yn Hermon, Nautygio, a hyny mewn
ysbaid ychydig wythnosau. Bedyddid yno
tua chant bob Sabboth yn niwedd Awst a
dechreu Medi. Yr un modd yn Merhyr a
Dowlais; yn Nghapel Sion bedyddiwyd 133
yn mis Awst; derbyniwyd degan o wrthgil-
wyr yn ol i'r eglwys; ac yr oedd ugeiniau yn
rhagor o flaen yr eglwys. Yr oedd y llwydd-
iant yn debyg i'r un graddau yn Ebenezer,
Abercanaid, Adulam, Soar, Tabernacl, &c.
Daeth tua 120 i'r gyfeillach i Bethesda yr un
wythnos; bedyddiodd y Parch. W. R. Davies
dros gannt ryw Sabboth yn Awst, yn Dowlais.
Awst 19, bedyddiwyd 64 yn Nghwmtwrch,
gan y Parch. W. L. Evans; yr un dydd, gan y
Parch. H. W. Hughes, Llwyni, 47, &c.

Nid yw y lleoedd uchod ond rai o'r manau
blaenaf yn y diwygiad—y mae yn flamio yn
nerthol mewn lleoedd eraill. Hyderwn mai
yn mlaen yr â, y parha i gynyddu nes lled-
aenu dros yr holl dywysogaeth, ac y caiff
y rhai sydd wedi dechreu, eu cynnal hyd y
diwedd.

LLUNDAIN.—Cynnaliwyd cyfarfod blynydd-
ol y Bedyddwyr Cymreig yn Llundain, Awst
10, 12, a'r 13. Nos Wener, y 10fed, dechreu-
wyd y gwasanaeth drwy fawl a gweddi; yna
pregethodd y brawd W. Thomas, Pisga, yn
dra medrus a gwllthog, fel rhyw Apolau ben-
digidig, nes oedd yr holl dorf mewn hwy!; a
dysgwylid i'w ganlyn ein hoffus frawd D. R.
Stephen, yn ol y cyhoeddiad; ond yn hyn
cawsant eu siomi. Cafodd ei luddias gan af-
iechyd. Yr oedd cymmaint o ddysgwyliad
gan Gymry Llandain wrth y Cymro aeddgar
hwn fel yr oedd gofid cyffredinol yn arwigo
wynobryd y lluaws, o herwydd ei absenol-
deb. Ond trwy drugaredd fawr ein tirion
Dad nesol y mae ar wellhad. Boreu y Sab-
both, pregethodd y brodyr W. Thomas a W.
C. Williams (Caledfryn.) Am 2, y brodyr D.
Pugh, Poplar, a B. Williams, LlynHeifad.
Am 6 yn yr hwyr, W. Thomas a B. Williams.
Dydd Llun, gweinyddodd y brodyr uchod;
yughyd a'r brodyr E. Morgan, (Trefuieddyd,)
a D. Davies, (Annibynwr.)

Mae y Parch. B. Williams, gynt o Ferthyr,
wedi cymeryd gofal gweinidogaethol yr eg-
lwys hon, am flwyddyn o leiaf, fel y gwnaeth
y flwyddyn ddiweddaf yn LlynHeifad. Hy-
derwn y bydd llaw yr Arglwydd gydag ef,
ac y bydd nifer mawr yn credu, ac yn troi at
yr Arglwydd. Yr oedd mawr eisiau dyn ym-
drechgar a llafurus yn eu plith er ys bly-
nyddoedd.

LLANYMDDYFRI.—Cyfarfod blynyddol y llo
hwn a gynnaliwyd ar y 7fed a'r 8fed o Awst,
1849. Nos Fawrth am 7, darllenodd a gwe-
ddiodd y brawd W. Rees, Annibynwr; pre-
gethodd y brodyr J. Lloyd, Ebenezer, Mer-
thyr, a J. Jones, Sion. Drauoeth, am 10, pre-
gethodd D. Davies, Wauntrodan, a J. Jones,
Merthyr. Am 2. D. L. Lewis a J. Lloyd. Am
6, J. Lloyd a J. Jones. Cafwyd yma gyfar-
fod enwog, y cynulleidfaoedd yn lluosog, ac
arwyddion fod dynion yn cael lles, a chasgl-
wyd at ryddhan dyled yr addoldy. Dangos-
odd y dorf gareidigrwydd mawr ar y pryd.

CYFARFODYDD TRIMISOL.

MORGANWO.—A gynnaliwyd yn Cwmafon,
ar y 1af a'r 2il o Awst. Y cyfarfodydd cy-
hoeddus a gymerasant le am saith yr hwyr
cynaf; am saith a deg yn y boreu, a dau a
saith yn y prydawn dranoeth; a gweiny-
ddwyd ar yr achlysur gan y brodyr Ebenezer
Morgan, o athrofa Hwlfordd; T. Jones,
Castellnedd; George Lewis, Porthcawl; W.
Bowen, Baglan; John Jones, Caersalem-New-
ydd; John Jones, Castellnedd; R. Brown,
Pill; Dafydd Jones, Caerdydd; Hugh W.
Hughes, Llwyni; &c. Cafwyd cyfarfodydd
da a gwresog.

SWYDD FYNWY.—Cynnaliwyd y ewrdd
hwn yn Saron, Goitre, pan y gweinyddodd y
Parch. T. Lewis, Llanddewi; D. Morgan,
Blaenafon; D. L. Isaac, Trosnant; B. Will-
iams, Daranfelen; J. Rowe, Bisca; T. Thomas,
Coleg Pontypwl, (Saesnaeg); F. Hiley, Llan-
wenarth; D. Morgan, Blaenafon; J. Michael,
Llangwm; B. Williams, Daranfelen; W. Ber-
berts, Salem, Blaenau; E. Jones, Brynhyr-
ryd; &c. Y dagrau a welwyd yn treiglo
dros ruddiau llawer o'r presenolion, a brof-
ant fod rhyw ddylanwad mawr yn cyd-fyned
â gweinidogaeth y cymmod yn y cwrdd hwn.
Prawf ychwanegol o hyny, fod wedi ym-
wasgu at y dysgyblion amryw i'r gyfeillach
mewn canlyniad i'r cyfarfod.

YR HEN GYMANFA.—Cynnaliwyd y cyfar-
fod hwn yn Soar, Llanfangel Nantbran, ar y
dyddiau Mawrth a Mercher, y 7fed a'r 8fed
o Awst. Am chwech y nos gyntaf, gweddi-
odd Lewis, Llanddewi; pregethodd Jones,
Pantycelyn, a Richards, Penyrheol. Am 10,
gweddiodd Williams, Llanfrynach; pregeth-
odd Price, Maceyberllan, a Davies, Llanelli.
Am ddau, gweddiodd Jones, Pantycelyn; a
phregethodd y brodyr Lewis, Llanddewi, L.
Evans, Llanon, ac Evans, Aberhonddu. Am
chwech, gweddiodd Davies, Llanelli; pre-
gethodd Brunt, Bwlcharnau, a Davies, Beth-
eada. Bu amryw bethau dan sylw y gyn-
hadledd.

CYFARFODYDD MISOL.

MORGANWO.—Cynnaliwyd y cyfarfod uchod
mewn cysylltiad ag eglwysi Parau a Phen-
fai, ar yr ail Fercher a Iau yn Awst. Y nos
gyntaf, dechreuwyd trwy ddarllen a gweddi
gan W. Lewis, Dinas; a phregethodd E. Mor-
gan, myfyriwr o athrofa Hwlfordd, a J.
Evans, Pontfaen. Y dydd canlynol, am ddeg

o'r gluch, gweddiodd y brawd Lewis, Porthcawl; a phregethodd y brodyr J. P. Jones, Penybont, W. Lewis, Dinas, H. W. Hughes, Llwyni. Am ddau, gweddiodd y brawd E. Samuel, Pontfaen; pregethodd y brodyr E. Morse, Cortwn; B. E. Thomas, Llancaitan; a J. Evans, Pontfaen. Am chwec'h, gweddiodd y brawd Owens, Brynmeavan; pregethodd y brodyr E. Samuel, Pontfaen; Lewis, Porthcawl, a Hughes, Llwyni. Cafwyd cyfarfod dymunol iawn drwyddo oll.

CYMANIGAN.—Cynnalwyd cyfarfod misol yn y lle uchod ar y 15fed a'r 16eg o Awst. Am 6 nos Fercher, gweddiodd R. Morris, Llanllfyni; a phregethodd R. Jones, Llanllfyni. Am hanner awr wedi wyth yr ail ddydd, cynnalwyd cynhadledd, pan yr oedd amryw iol o genhadon wedi dyfod ynghyd. Am ddeg, gweddiodd R. Hughes, Nefyn; pregethodd R. Morris, Llanllfyni, a R. Jones. Am ddau, gweddiodd y brawd H. Williams, Nefyn; pregethodd R. Humphreys, Lerpwl; a Hughes, Trefor, Mon. Am chwec'h, gweddiodd R. Pritchard, gweinidog y lle; yna pregethodd J. Hughes a R. Jones.

SWYDD FYNWY.

Ysgrifonai ein gohebydd Gwilym Myuwyt atom y 25ain o Fedi fel y canlyn:

"Yr wyf newydd dderbyn llythyr oddiwrth fy mrawd Thomas, o le a elwir Penycæ, yn rhoddi hanes tra galurus am y difrod mae y Cholera yn ei wneud yn Nantglo a'r Blaenau. Dywed y llythyr fod dim llai na 220 mewn tair wythnos cyn y 25ain o Awst wedi eu hysgubo i fyd mawr yr ysbrydoedd yno.—Ar gefn hanes mor dorcalonus a hyn yna, mae genyf newydd arall ag y gwn y cafgan bob duwiol ei eilio; a gwn hefyd y teimla pob calon o gymmydogaeth y Brynmawr a Nantglo, ag sydd yn darllen eich Seren lachar yn ywiad hon, pan ddywedwyf wrthyfch fod llwyddiant achos Mab Duw yn fwy na gelyniaeth yr haint. Nifer y dychweladigion sydd fel y canlyn: 500 at yr Annibynwyr; 330 at eglwys Tabor, Brynmawr; 330 wedi ymuno ag eglwys Hermon; a 50 at eglwys Sion, Brynmawr, dan weinidogaeth y Parch. J. Edwards, (Ruthin gynt), Bedyddwyr oll ond y blaenaf: 100 at y Methodistiaid Calfinaidd, a thua yr un nifer at y Wesleyaid, &c. Gwelir yn eglur fod 1430 wedi ymostwng i rheolau crefydd y Gwr sydd well na brawd yn yr ardal uchod."

MARWOLAETHAU.

Mehefin 18, yn 37 oed, o'r darfodedigaeth, y dyn ieuangc, defnyddiol ac arbarchus hwnw, sef Mr. Thomas Davies, o'r Groesfawr, gerllaw Llanidloes. Claddwyd ef ar y 23ain o'r un mis yn mynwent y Capel Newydd, pan y gweinyddodd y brodyr S. Pugh, ac E. Brunt, Bwlcharnau, a T. Thomas, gweinidog y lle. Dyoddefodd gystudd trwm a maith yn dawel ac amyneddgar, fel un yn ymroddi yn hollol i ewyllys ei Arglwydd. Bu yn aedod hardd yn nghyfundeb y Bedyddwyr tuag un mlynedd ar bumtheg, a gwasanaethodd y swydd

ddiagonaidd yn ffydilon a didwell am o gylch dwy flynedd, gan "enill iddo ei hun radd dda a heider mawr yn y ffydd sydd yn Nghrist Iesu."

Boren dydd Llun, Gorph. 30, yn 72 ml. oed, y Parch. David Naanton, gweinidog y Bedyddwyr yn yr Ynysfach, Ystrad Dyfodwg. Ymadawodd a'r byd hwn mewn modd sydyn ac amnysgwyladwy iddo ei hun ac i eraill. Meddyliai yu ddiameu wrth godi y boren blaenorol fyned i'r capel i bregethyn fel aiferol, ond teimlodd ei hun yn anhwylyd, a mwylhau a wneith ei anhwylydder hyd ei ymddatodiad. Y mae yr eglwys a'r ardal yn gyffredinol mewn galard dwys. Claddwyd ef y Gwener canlynol, pan y gweinyddodd E. Jordan a'r Parch. T. Hopkin.

Aeth i gulledd ddeeth Galfin—e dawel
Y duwiol bererin;
Gwas Ner oedd hyd y floedd flin,
A goreu gytaill gwirin.

Llonydd ei oer-gell unig—mewn daear
Mae'n Dewi'n gloedig;
Nef lonydd, o'i dywydd dig,
A gwyn nodawl gwanedig.

Rhanwyd, 'nol oes o rhinwedd—wedd hysfawl,
I Ddufydd mewn mawredd;
Gorsedd-red, gwlad a gwledda,
Llonwych drag'wyddol auedd.

A'i delyn heb un duloes—a chwerf,
Uwch hirath byd drygsoe;
Enaid mad, Daw rhad a'r hoes
Yn nhalaeth y wen elloe.

MEUDWY GLAN FLAI.

Awst 2, yn Brynmawr, y Parch. David Stephenson, gweinidog Annibynol Rehoboth, yn 65 oed. Perchid ef gan bawb a'i hadwaenai.

Gorph. 8, yn Ledbury, Sarah, gwraig E. Kemish, yn 70 oed. Dychwelwyd hi at Dduw dan weinidogaeth y Parch. Ben. Francis.

Gorph. 21, Mr. W. Morgan, yn mhlwyf Llanuwarth, o'r darfodedigaeth, yn 22 oed. Yr oedd yn ddyd ieuangc hardd a dychlynaidd, ac yn rliagori ar ei gyd-gyfoedion mewn moesau a rhinwedd. Pregethodd y Parch. F. Hiley yn ei angladd.

Nos Sabboth, Gorph. 29, yr hen 'chwacwr Lydin Rees neu Jenkins, wedi 14 whnos o gystudd, yr hwn a ddyoddefodd gydag ymroddiad Cristionogol. Claddwyd hi yn mynwent, Bethania, Clydach.

Awst 2, Elizabeth Richards, Graigfeleu, yn 53 oed. Bedyddiwyd y chwaer hon Mai 24, a pharhaodd yn ddiddolar i'r eglwys hyd ei bedd.

Awst 4, o'r gcri, y brawd Benjamin Gray, un o bregethwyr cynorthwyl Caersalem-Newydd.

Awst 8, George Harris, Pencwmddwr. Yr oedd wedi dyfod i'r gyfeillach wedi hir gloffi rhwng dau feddwl, oud bu farw cyn cael ei fedyddio.

Dydd Mawrth, Awst 7, hen fam barclaus yn Israel, sef Mrs. Margaret Lewis, gweddw y diweddar Lewis Lewis, Ysw., o'r Neuadd, Aberystwyth, yn 76 oed.

Awst 4, Ann, merch ieuangaf y Parch. W. R. Davies, Dowlais, yn 13 mlwydd oed, o'r Cholera.

Y SEREN ORLLEWINOL :

NEU

GYFRWNG GWYBODAETH I HIL GOMER YN AMERICA.

CYHOEDDEDIG GAN R. EDWARDS.

CYF. VI.]

TACHWEDD, 1849.

[RHIF. 63.

CYNNWYSIAD.

Brawdgarwch,	245	Yr Ail Eglwys o Fedyddwyr Cymreig	
Dameg y dyn wedi marw,	246	yn Utica, C. N.,	262
Ystyriaethau difrifol,	246	Yr Etholiad,	262
Hen gofion,	247	St. Louis, Mo.	262
Gwahoddiad Prydnawnol y Prydydd,	247	Genedigaethau a Phriodasau,	262
Englyn i'r Lloer,	247	Marwolaethau,	263
Pregeth. gan y Parch. E. D. Thomas,	248		
The Death of General Knowledge,	251	HANESIAETH DRAMOR.	
Gogoniant yr Eglwys,	252	Lloegr a Rwsia,	263
Y "Truck System,"	254	Ffraingc a Rhufain,	264
Ymdaith y Mormoniaid i California,	255	Coron Hungary,	264
Gweniaith,	255	Chitaura, Asia,	265
Gwaedd ar broffeswyr o'r Ysgol Sab-		Rhufain,	265
bothol,	256	Damwain angsuol ar ddydd priodas,	265
Hanes Cyfarfod Blynnyddol y Fibl Gym-		Y Colera yn Lloegr a Paris,	265
deithas yn nosbarth Dodgeville, Wis.,	258	Marwolaeth Esgeb Norwich,	265
Urddiad ac ymsefyldiad gweinidog,	259		
Ymadawiad gweinidog,	259	TYWYSOGAETH CYMRU.	
Pennillion i feddyg clodwiw,	260	Rheilffordd Deau Cymru,	266
Cyfarfod Chwarterol y Bedyddwyr yn		Y Gymdeithas Henafiaethol Gymreig,	266
Remsen, swydd Oneida, C. N.	260	Y diwygiadau crefyddol,	266
Meddyginiaeth ragorol i'r geri (<i>bile</i>),	261	Marwolaeth y Parch. W. R. Davies,	
Dau beunill o gaunoliaeth i'r Meddyg		Dowlais,	267
J. T. Nicholas.	261	Cefnawr,	268
Sylw ar ofyniad Benjamin Davies,	261	Urddiad,	268
Atebiad i Ofyniad Carwr Cyssondeb,	261	Cymdeithas yr Hen Weinidogion,	268
" " Ysgol Sabbothol Min-		Ymyrydd anhyfryd,	268
nersville,	261	Priodasau,	268
Marchnad Caerefrog-Newydd,	262	Marwolaethau,	268

POTTSVILLE:

ARGRAFFWYD YN SWYDDFA G. WYNKOOP, 2 ARCADE BUILDING.

1849.

AT EIN DOSBARTHWR A'N DERBYNWYR.

Derbyniwyd y mis diweddaf, heblaw a gyhoeddwyd yn y rhifyn hwn. Pennillion, gan — Pottsville; Càn i'r 4ydd o Orphenhaf, gan Meudwy, Gelli'r Pinwydd; Hwntw yn cyfarfod â Dafydd ar ol ei Ymadawiad â Shon; Anianyddiaeth—y Blaned Mercher, gan y Parch. T. Edwards, Pittsburg; Gofyniad, gan Wyllog; Damwain a gwaredigaeth hynod, gan —, Youngstown, [rhy ddiweddar;] Nodion, gan Mwnwr, &c.

Derbyniwyd y taliadau canlynol yn ystod y mis, (am 1849.) gan B. Rees, St. Louis, \$4 00; John James, Zanesville, \$5 62½; Robt. Thomas, Belmont, \$4 00; John Williams, gynt o Pinegrove, \$1 25; Edward Farr, gynt o Danville, \$1 25; Wm. Davies, Pottsville, \$1 25; H. Davies, eto, \$1 25; Rees Davies, Safe Harbor, \$1 25; Parch. H. Edwards, Mount Savage, \$1 00; Thos. Parry, Youngstown, \$2 00; John Prichard, Minersville, \$1 00; &c. Am lyfrau eraill, J. J., 37½ cents; R. D., 89 cents.

Da genym-hysbysu nad ydym yn teimlo ein hunain yn ddigalon mewn un mesur gyda golwg ar y Seren y flwyddyn nesaf. Yr ydym yn barod wedi derbyn rai anogaethau tra charedig, a chan hyderu ar ffyddlondeb ein dosbarthwr a'n derbynwyr yn gyffredinol, yr ydym yn tynu cynlluniau i ychwanegu dyddordeb ein Cyhoeddiad erbyn dechreu y flwyddyn nesaf. Caiff ein darllenwyr wybod am danynt yn y nesaf.

Dymunir cael yr hyn sydd ddyledus o'r cyfrifon i mewn y mis hwn: deisyfir ymdrech ein dosbarthwr caredig i gael hyn i ben.

Derbyniasom y rhifyn gyntaf o Waith Gurnal yn ddiweddar. Mae yr argraffiad yn hynod o ddestlus, a'r llyfr yn cymeradwyo ei hun i bob Cristion.

Diangodd rai gwallau yn yr englyn cyntaf ar ddiwedd cofiant Matilda Howells, yn rhifyn Medi: fel y canlyn y dylasai fod:

Gwyro a wnaeth i'r gweryd,—am liwdeg,
Y'mhodau ieuengtyd;
Troston ymlododd tristyd,
Hiraethus, ofidus fyd.

Cyfarwydder y Gohebiaethau, (yn ddiidraul,) To the Editor of the Seren, Pottsville, Schuylkill Co., Pa. Y Taliadau idd eu cyfarwyddo at y Trosorydd, Rev. W. Morgan, i'r un lle.

HYSBYSRWYDD YN EISIAU, am JOHN JENKINS, genedigol o sir Gaerfyrddin, Deheubarth Cymru. Daeth i'r wlad hon o Dredegar, swydd Fynwy, o 15 i 17 mlynedd yn ol. Bu yn aros yn ardal Pottsville, a chlywyd ei fod wedi hyny yn Pittsburg, ac ar ol hyny yn Cincinnati. Dymunir gwybodaeth am dano gan ei ferch a'i fab yn-nghyfraith, y rhai a ddaethant yn ddiweddar i'r wlad hon. Cyfarwydder at Mr. Wm. Bevan, Minersville, Schuylkill Co., Pa.

Hefyd, am WILLIAM DAVIES, Mwnwr, mab James Davies, gynt o Gaerloyw. Daeth i'r wlad hon o Gendle, swydd Fynwy, yn y flwyddyn 1842; a'r man diweddaf y clywyd ei fod oed Sheram, Mercer Co. Os bydd iddo ef neu ryw rai o'i gydnabod i ganfod y llinellau hyn, dymunir arnynt anfon hysbysrwydd am dano at ei frawd sydd yn y wlad hon. Cyfarwydder at James Davies, Tamaqua, Schuylkill Co., Pa.

Hefyd, am RICHARD WILLIAMS, Crydd. Daeth i'r wlad hon o Gwm Iau, swydd Fynwy, tua 17 mlynedd yn ol. Mab ydyw i James Williams, melinydd. Clywyd ei fod yn Elyria, swydd Saratoga, Ohio, tua chwech mlynedd yn ol. Cyfarwydder at Edward Farr, Summit Hill, Carbon Co., Pa.

CYMANFA Y BEDYDDWR YN POTTSVILLE,

A gynnelir eleni gyda yr eglwysi yn Pottsville a Belmont. Cyfarfyddir yn Pottsville dydd Sadwrn y 3ydd o Dachwedd, a bydd i barhau mewn gwahanol fanau dros ran o'r wythnos ganlynol.
WM. MORGAN.

YN AWR YN Y WASG,

Y CRISTION MEWN CYFLAWN ARFOCAETH,

Neu y Llyfr rhagorol hwnw a elwir yn gyffredin LLYFR GURNALL, ac a gyhoeddir mewn chwech o ranau, banner dolar y rhan; a daw y rhan gyntaf allan yn nechreu Medi nesaf; a daw rhan allan bob deufis nes ei orphen. Anfoner orders am dano at y Cyhoeddwr, Rev. Thomas T. Evans, care of Mr. E. E. Roberts, Seneca-st., Utica, N. Y.

Mewn cyfariod chwech-wythnosol a gynaliwyd gan y T. C., yn Enllu, swydd Oneida, C. N., rhoddwyd anogaeth i'r Parch. Thos. T. Evans i gyhoeddi Llyfr Gurnall, gan eu bod yn barnu bod angen am dano yn mhlith ein cenedl yn yr Unol Dalaeathau; a'u bod yn addaw bod yn bleidiol i'w ddosbarthiad yn eu oymmydogaeth. Afreidiol ydyw argannaawl y llyfr hynod hwn wrth neb sydd yn ei feddu; ond anogem bob Cymro sydd yn y wlad hon yn amddifad o hono i achub y cyfneudra presennol idd ei gael.
D. WILLIAMS, Ysgr.

Dymunwn bob llwydd i Mr. Evans yn ei anturiaeth glodwiw. Diau fod y gwaith yn wir deilwng o gefnogaeth a derbynriad pawb.—Gor.

AT Y CYHOEDD.

Y mae y tansgrifiwr am hysbysu i'r cyhoedd, drwy gyfrwng y Seren, ei fod wedi gadael Pottsville am dymhor, gan ei fod wedi ei ethol yn brif athraw y Stewartsville Academy, yn Jersey Newydd. Y mae yn bwriadu dychwelyd i ail ymalfydd yn ei ddyledswyddau cyfreithiol yn mhen talm, os bydd yr amserau yn caniatáu.—O hyn allan cyfarfyddir ato i Stewartsville, Warren County, N. J.
DANIEL E. PHILLIPS.

Y SEREN ORLLEWINOL.

Cyf. VI.]

TACHWEDD, 1849.

[RHIF. 63.]

BRAWDGARWCH.

BRAWDGARWCH ydyw prif addurn dynoliaeth—cyflawnder y gyfraith—undeb cymdeithas—cwlwm clusengarwch—cotofn unoliaeth—modrwy priodas yr Oen; y penaf o rasusau yr Ysbryd, prif ogoniant Duw, a choron urddasol gwynfa fry. Brawdgarwch ydyw teſtyn cân a llawenydd angylfon—syndod a rhyfeddod dynion—dychryn a braw y llengau cythreullig, a nod o ymestyniad i'r holl greadigaeth. Ond yn

1. Mae brawdgarwch yn ddwyfol ei darddiad. Alpha ydyw y mor yn mha un y mae yn gorwedd, a'r Omega i ba un y mae yn ymarllwys; "Duw cariad yw;" ac y mae Duw yn caru ei ddelw mewn angel a dyn. Yr egwyddor yma gwedi ei phlannu mewn dynion a gynhyrcha reddf o ad-dyniad, fel na allant beidio caru yr un ddelw hon yn mhawb, bob amser, yn mhob lle. Dim llai na'r perl bywiol yma a gymeradwyir, yn faon-prawf gwoithrediad y naill at y llall, ac adnabyddir yr egwyddor hon yn mhawb wrth yr effaith a gynhyrcha. Y brawdgarwch gorau a ymddangosodd yn llinach dynoliaeth erioed eedd Iesu Grist—carodd ef hyd angen. Ynddo y gwelir y peiriant hunan-gynhyrfiol yma yn ei gyflawn waith, yn cara gelyn heb ddim achos—Iddo ef y byddo y clod tragwyddol mwy.—Pwy sydd yn caru fel efe.

2. Cynhyrch a firwythau y gras hwn.—Heddwch a thangnoffedd yw ei brif-arsau ef. Pa le bynag y byddo hwn yn teyrnas, nis gall fod yno ymrannu, ymbleidio, &c.; ond pa le bynag y mae y rhosyn bywiol yma, y mae yn arogl arogl esmwyth, &c. Mae yn enyn fflam o gariad yn y teulu—mewn cymdeithas, ac mewn eglwys, ac yn borth i gysur a heddi; ac hebdo nis gall neb fod yn ddedwydd yn y byd hwn na'r hwn a ddaw. Pa le bynag y mae brawdoliaeth ar yr orsedd, yno y mae undeb; undeb a genhedla nerth; nerth a esgor ar fuddugoliaeth, a buddugoliaeth a esyd goron o ogoniant ac anthydedd ar ben y gymdeithas—yr eglwys, a choron o barch ac enw da ar bon pob aelod o honynt. O'r tu arall pob teulu, cymdeithas, nou eg-

Cyf. VI.

32

lws heb hwn yn llywydd arnynt, yno moddaf mac ceufigon; ceufigon a genedla wrthryfel; gwrthryfel a esgor ar weudid; gwendid a gyll y fuddugoliaeth, ac a gladda y cymdeithasau yn mynwent gwarth a dirnyg tragwyddo, ac a ad yr aelodau yn nghrog ar bren anobaith—mor ddigynorthwy ag y gadawodd y mul Absalom gynt.

3. Gofal y grae yma am ei ddciliaid. Dyma y Dorcas fondigaid nad oes dim diwedd ar ei thosturi a'i gofal am ei gwrthdrysau; dim darfod ar ei rhoddion—ac O! mor eang ydyw cylch ei gweithrediadau! Mae rhai o'r plant yn sugno eu bronau yn barhaus; yu ymofyn am bais newydd yn wastadol. Rhanu rhinweddau a chwilio am le i dostario ydyw prif ogwyddor ei hennid. Rhydd gryfder a north yn y sferau gweidiaid; á at ei phlant i ganol pair y brofedigaeth, ac ni thry ei chefn nes y tywallt ddigon o ras i ddal odditani, neu hi a egyr y drws i ddyfod allan o honi. Hi a sych ddagrau y weddw alarus; hi a wrendy gwyn yr ymddifad adfyds; hi a rana y tamaid olaf á hwynt, er mwyn eu "Tad yr hwn sydd yn y nefoedd." Mae hon wedi agor drysau carcharau,—myned i mewn a gwon ar ei gruddiau, sychu dagrau y carcharorion á'i napeyn gorau, tynu yr hualau oddiam y dwylaw, a'r cadwynau oddiam y traed, a dywedyd wrth fodd eu calonau, Dewch allan gyda mi; llettywch yn fy nhŷ i; ymborthwch ar fy mwyd i; yfwch fy niod i; gwisgwch fy nillad i; cysgwch yn fy ngweln i; byddwch fyw a marw gyda mi; mi weinydda i gysur i chwi ar wely angen; mi ddala i eich penau yn y bangfa olaf; mi amdoaf fi eich cyrrf á'r lliain main; fy llaw fy hun a osodaf o dan eich penau; mynaf weled can drws yr ystafell dywyll arnoch yn ddyogel, ac mi osodaf fy negrau fy hun yn onaint tywalltedig ar hyd hyabyneu y clo, rhag idde rydu, hyd oni

"Bydd dorau boddu y byd
Ar un gair yn agoryd."

Ac fel mai byw fi, a byw eich heneidiau chwithau, byddaf wrth borth y heddi yn ddiagon boreu yn eich cyfarfod i roddi fy nghyfarchiad newydd i chwi oll,—fy llaw i a'ch derbyn, fy mreichiâu i a'ch coffeidia; bydd fy

nghalon i'ch croesawi, fy mynwes i'ch lloni, a'm cyfeillach i a fwynehwch yn y wlad ddedwydd, lle

"Mae pawb o'r brodyr yn gyten,
Heb neb yn tynu 'n groes;
Yn mol'r Dawdod oil yn un,
A choffo angou loes."

Dywedwn wrth y Dorcas fondigedig yma, fel y dywedodd Ruth wrth Naomi, "Nac er-fyn arnom ymadael â thi." Pobl hon, gwlad hon, Duw hon, gogoniant hon, pob peth hon a fyddo yn bob peth i ninnau byth.

ALLTUD GLYN MÆRLAWR.

DAMES Y DYN WEDI MARW.

O fewn rhyw gynifer o filldroedd i Siche-m, yn amaer y breinin Dafydd, dygwyddodd fod tri o ddynion yn codi cerig mewn cloddfa, ac rhywffodd pan oedd dau o honnynt ar waith yn ei ryddhan, syrthiodd darn o'r gareg ar gefa y trydydd, a lladdwyd ef: ond yr oedd y ddau ddyn eraill yn ddigon ymwybodol nad oedd ynddynt na malais na drwg-fwriad yn erbyn eu cyd-weithiwr, ond eto barnasant y buasant mewn perygl oddiwrth "ddialydd y gwaed," ac mai y cam cyntaf oedd y goren i ddiange, ac felly ffwrdd yr aethant; ond gan ei bod ar y pryd yn nechreu mis Adar, a'r diweddar-wlaw lawer o hono wedi diagyn, a'r pumthegfed dydd o'r mis hwnw (sef dydd y byddid arferol o adgyweirio y ffyrdd i'r dinas-oedd noddfa) eto heb ddyfod, gan hyny yr oedd y ffordd oedd ganddynt i'w rhedeg i'r ddinas yn lled ddrwg, yn feddal a thra budr, dygwyddodd fod gan un o honnynt droed gam, ac yr oedd ei sawdl yn gymhwys at ochr y droed arall; fel yr oedd hwn wrth redeg yn lluchio y pyllau a'r llafn yn erbyn ei gydymaith, yr hwn a gwynai yn dost o'r herwydd, ond nid oedd y llall er ceisio yn medru peidio. Pa fodd bynag, y cydymaith a anfoddlonodd, ac a syrthiodd yn ei orwedd i ochr y clawdd, yn herwydd fod y dyn troed cam yn lluchio cymmaint o fudreddi drosto, ac yno yr oedd yn ochr y clawdd, ac aeth y llall yn ei flaen; yn y cyfamser, dygwyddodd i dyddynwr ag oedd yn byw gerllaw y fan hono fod yn ddigon agos i glywed peth o'r ymeirio a fusai rhwng y ddau cyn iddynt ymadael, a daeth at y gwr oedd yn gorwedd, a gofynodd iddo, "Pa beth ydych yn ei wneud yn y fan yna?—pahan na rhedwch chwi yn mlaen i'r ddinas?" Ebe yntau yn bur rhochiog, "Onid oes gan y dyn yna yr oeddwn yn cyd-rhedeg gydag ef rhyw hen droed gam mwyaf annymunol a welais i erioed; ac y mae yn

lluchio y baw yn gymylau dros bob man; a welwch y drych sydd arnaf ganddo." "Wel, druan," ebe yr amaethwr, "nid yw yna farw o beth yn gyferbyniol ag i chwi gollu eich bywyd. Eich bywyd sydd mewn perygl,—a thebygywyl y byddai yn well i chwi geisio achub hwnw beth bynag fyddoch ei yn ddy-oddef wrth wneud hyny." Ar hyn daeth dialydd y gwaed a phastwn mawr yn ei law, a tharawodd y gwr yn ei ben, fel y bu farw ar un ergyd.

Yn debyg i hyn y mae aml i un yn y dyddian hyn yn sifromi wrth grefyddwyr, a cheisia dawelu ei gydwybod a chyfiawnhau ei ymddygiad wrth fyw yn ddigrefydd o herwydd eu cam-rhodiad a'u cam-fucheddau hwy. Y mae yn amlwg mai y ffoledd mwyaf yw hyn. Y mae yn wir nad yw crefyddwyr i'w hea-gusodi am eu cam-hymddygiadau, ond yn hytrach maent yn bechodau mawrion; ond y mae mor wir a hyny mae annuoethineb o'r mwyaf ydyw i ddyn gymeryd ei rwyetro i ffoi am ei fywyd gan y pethau hyny. Bywyd tragwyddol y dyn sydd yn chwareu, a'i ddoethineb ynteu a fyddai ymddwyn yn ol hyny. Fy mywyd, fy mywyd i mi! gwnaed pawb eraill fel y gwelont. Ni wna colliadau profesywyr y tro yn esgus yn y farw dros anuffudd-dod i'r efengyl, gerbron Barnwr yr holl ddaear. A phabam y cymer dyn yn awr beth yn esgus dros fywyd digrefydd na feiddia efe son am dano yn y dydd hwnw:

M. E.

YSTYRIAETHAU DIFRIFOL.

Mr. Goz.—Wrth fyfyrto ar achos yr Arglwydd yn ein gwlad y dyddiau hyn, a chael ychydig hanes y modd yr ydoedd yn moreu y Diwygiad yn yr hen wlad er ys llawer dydd, synwn weithiau beth yw yr achos fod y nerth anwrthwynebol a deimlwyd gyda phregethiad yr efengyl yn llai yn y dyddiau hyn? A ydyw y pregethwy'r wedi colli y gwewyr santaidd ag oedd ein cyn-dadau yn ei deimlo am achub pechaduriaid, a chael annuwioldeb i lawr yn y wlad? a ydynt yn fwy gwaesdig ac ymdrechol i foddio y bobl nac am achub i fywyd? neu a ydynt yn medru pregethu eu hunain, heb yr Ysbryd Glân, i'w dyegu? neu a oes mwy o awydd arnynt am ddyrchafu eu hunain na dyrchafu yr Arglwydd? neu a ydyw y drws yn rhy lydan, a rhai yn myned i'r weinidogaeth heb i Arglwydd y cynhanaf eu hanfon? neu a ydynt a'u meddyliau yn fwy am arian na gwneud daioni? neu a ydyw yr eglwys wedi myned i sefyllfa o gygadrwydd i gyd-ymffurfio â'r byd hwn, a thwy hyny yr Ysbryd Glân yn cael ei dristau? neu a ydyw hi wedi colli y wasgfa dduwial am wedd wyneb yr Arglwydd, ac am dywalltiad o'r Ysbryd Glân? neu a oes mwy o syched ar

grefyddwyr am newid doniau, nag am glywed llais yr Arglwydd trwy ei genhadau? neu a oes llawer wedi dyfod i mewn i'r eglwys heb eu hail-eni, a hyny yn digio ei Phriod? neu a ydyw agwedd iach crefyddwyr yn eu teuluoedd yn caledu yr oes? neu a ydyw eu crefydd i gyd yn y tai cyrddau, a dim gauddynt allan yn y byd? neu a ydyw yr Arglwydd am roddi yr oes i fynu i galedwch calon? neu a ydyw agweddau ysgafn crefyddwyr uwchben y gair yn yr Ysgol Sabbothol yn caledu yr oes? Pa le mae y galarywyr? pa le mae y gweddiwyr gwasgedig? y mae yn haws gan yr Arglwydd roddi ei Ysbryd i'r rhai a ofynant ganddo na chan dad roddi bara i'w blentyn; a phan ddol, "efe a argyhoedda y byd o bechod." &c. Nid yw yr Arglwydd yn cuddio ei wyneb heb achos; gan hyny beth yw yr achos? Holed pob un ef ei hun yn hyn, ac awn at orsedd gras i ofyn i'r Arglwydd am chwala y cymylau, a thywallt fel na byddo digon o le i dderbyn.—Deuwn yn ddiifrifol i aielyd yn addewidion Duw am dywalltiad mawr ar ein gwlad a'r ardaloedd. M. E.

HEN GOFION.

Ton—"Yr Hen amser gynt."

'Rwy'n cofio 'mam, 'rwy'n cofio nhad,
'Rwy'n cofio f' henwlad fywn;
'Rwy'n cofio ambell peth oedd forth,
A llawer perth a llwyn;
'Rwy'n cofio'r ardd a'r blodau mân,
A'r rhai'n oedd lân heb loes,
A'r Angel* fach dan ael y bryn,
'Rwy'n cofio'r Dderwen Groes.*

'Rwy'n cofio yr afallen sur,
Sy'n nghaen tir y fro;
Lle bum i lawer gwaith cyn hyn,
Mal dewrwas yn rhoi tro;
A dringo wnes y pren yn glau,
I dynu ei ffrwythau llaith,
Lle cefais archoll ar fy nghoes,
I'w gwel'd yn groes mae'r graith.

'Rwy'n cofio am y pistyll mwyn,
Dan glogwyn y coed bach,
Lle'm disychedwyd lawer tro
O'r gloyw ddwfr iach;
Wrth chwarae ar y twmpath cron,
A'm hoff gyfoedion mād,
Nis gallaf lai na chofio hyn
Ar fryn mewn estron wlad.

'Rwy'n cofio y planhigyn fr,
'Rwy'n dweyd y gwir ar g'odd,
A blenais i a 'nhad ryw dro,
Gan weithio wrth ein bodd.
Pan ddolof i'w plygu heb wall,
A'i fwyall yn ddifraw,
Ond oddi cofia'i fab bryd hyn
Sydd yn Amerig draw.

* Dau safarn. Bu ei dad yn byw am ystod pum-
theg mlynedd yn y blaenaf, ac mae yn byw yn awr
yn yr olaf.

'Rwy'n cofio'r anffrawd ga'dd ryw dro
Wrth weithio yn y cwm;
Lle colodd fys a llygad llon,
Y tro fu iddo'n drwm;
Pryd tanio wnaeth y pylor certh,
A'i chwythu'n serth i'r lan;
Pan adgyfodir llwch fy nhad,
Bys, llygad, rhoi'r i'w ran.

'Rwy'n diolch i Ragluniaeth Ner,
Yn dyner iawn bob dydd,
Nad yw'm rhieni gwych eu gwedd
Yn gorwedd yn y pridd;
Y cof sydd drysor gwerthfawr i'n
Ond ei arferu'n iawn;
A diolch ddylem am ei gael
I'n Llywydd hael a llawn.

Pinegrove, Pa.

L. L. Lewis.

GWAHODDIAD PRYDNAWNOL Y PRYDYDD.

A ddewch chwi law yn llaw drwy'r ddol,
I rodio 'mhlith y gwlith;
Lle chwarrd sisialon dail o'n hol,
Lle gwena'r blodau brith?

A ddewch chwi heibio'r bwthyn bach,
Lle'n chwarae ceir y plant,
Yn mhlith teganau'n llon ac iach,
Ar ael y werddlas nant?

A ddewch chwi hoibio'r afon chweg,
Sy'n gadwen hardd ei bri,
Draws heirdd fonwean'r dolydd teg,
A'r chwa yn berwi ei si?

Y dail sy'n syrthio odd y coed,
Ar daen yn llu ger bron;
Cusana ol eich gwisgi droed,
Eu boch foleidaidd, lon.

Mae natur wedi gwisgo'r maes,
A llawrien werdd, yn hardd;
A'r rhidens gylch ei godreu llas
Yw'r dyfroedd gar y bardd.

I'n harwain ag esmwythawl gân,
Cyn hir cawn eoa wiw,—
Dadlwytha'i gorblethiadau glân,
I'n clustiau oll heb friw.

Wrth rodio'r maesydd helaeth draw,
Cawn weled lleud lawn,
Mal pe yn llon ysgydwai law,
A'r dail yn niwedd nawn.

Yn estynedig mae fy llaw,
De'wch—ymafaelwch—gwnewch:
Alltudier odd eich mynweh fraw;
Cychwynnwn—na lwfrhewch.

O Ddyddanion I. G. Aled.

ENGLYN I'R LLOER.

Lamp arian o law'r Perydd—mawr iawn yw
Morwyn haul ysblenydd;
Ei gureu ddywg—all i ddydd,
Neud eirian ei gwen derydd. J.

PREGETH.

HEB. 13. 8.—“Iesu Grist, ddoe a heddyw yr un, ac yn dragywydd.”

Y mae yn haws gwybod beth yw Duw i ni na beth ydyw ynddo ei hun. Wrth sylwi na ei weithredoedd yr ydym yn canfod ei briodoliaethau; ac wrth wybod am ei briodoliaethau yr ydym yn casglu ei fodoliaeth, gan nas gallwn ddirnaddu pa fodd y gall gweithredoedd a phriodoliaethau fodoli heb rhyw fod i ba un y perthynant, ac yn yr hwn y maent yn terlynu. Pan fyddom yn canfod dyben neu amcan yn cael ei olygu, yr ydym yn casglu fod meddwl neu ddeall yn gweithredu; a phan y gwelwn yr amcan yma yn cael ei gwblhau trwy y moddion addasad, yr ydym yn canfod deethineb a gallu yn gweithredu: ac wrth ystyried anffurfiacth y cyullun yn ol pa un y maent yn gweithredu, yr ydym yn casglu ei unoliaeth; ac o ystyried ei fod yn dragywyddol a hunan-banfodol, ac nas dichon dim y tu allan iddo ei hun effeithio arno, yr ydym yn dyfod i wybod am ei hunaniaeth, neu mai yr un ydyw. Dyma yr hyn a allwn ei ddyegu o berthynas i Dduw oddiwrth waith y greadigaeth: ond er fod pethau mawrion yn cael eu dadlennu o barth y Bod yma yn ngwaith y greadigaeth, oto, os oes rhyw hysbysrwydd pellach i'w gael am un mor ogoneddus, y mae yn anglyson iawn â chymerydd dyn da ei wrthod neu ei esgeuluso. Y mae hyn yn cael ei wirio yn ymddygiad pob Cristion. Nid yw yn nod a Gristion i weled un diystyru gwirionedd, drwy ba foddion bynag ei cyrhaeddir; ac, o ganlyniad, nid ydyw y dyn hwnw yn dirmygu y datguddiad a roddes yr Anffoidrol o hono ei hun yn natur. Ond nid yw yn aros yn y fan yna; y mae datguddiad arall a ddwg berthynas fwy unongyrfodol a'i ddedwyddwch presennol a dyfodol, a hwn y mae yn ei dra gwerthfawrogi, pa nu sydd yn gosod allan fod “Duw yn Nghrist yn cymmodi y byd ag ef ei hun.” Dyma berson newydd yn cael ei ddatguddio, yr hwn nis gallai y naturiaothwr na'r athroydd byth ei ddarganfod; a chan mai drwy hwn y mae Duw natur yn cymmodi â dyn, y mae yn werth i ni ymfyni pa fath un ydyw. Heb aros i fanol sylwi ar yr holl nodweddion a berthynant i'r person yma, y rhai ydynt oll yn ddymunol, oll yn ogoneddus, oll yn fendigedig, y mae yn werth i ni chwaneu, pa beth bynag oedd, ei fod yn parhau felly yn awr, ac y pery felly yn dragywydd. Y mae gwerth unrhyw beth i'w fesu, nid yn unig oddiwrth ei natur, ond gosodir ei barhad hefyd i mewn er gwneuthur y cyfrif i fynu.— Y mae meddu cyfaiil yn dda—y mae Cyfaiil a bery ac a lyn yn well. Y cyfryw yw y person yma. Beth bynag oedd ddoe, felly y mae heddyw, ac felly y bydd yn dragywydd. “Megys yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn wastad, yn oes oesoedd.” Gwnawn ychydig nodiadau ar bwys y geiriau dan sylw fel y canlyn:

1. Ar y person gogoneddus a grybwyllir yma. Y berthynas a fodola rhwng y person

yma ag iachawdwrineith dyn a'i adferiad cyflawn i ddedwyddwch, a wna iawn syniadau am dano yn bwysig ac angenrheidiol. Y flynhonoll o ba un yn nng y cyrhaeddir hysbysiaeth am dano yw yr ysgrifthyrau: ac os credwn yr hyn a ddywed yr ysgrifthyrau am dano, dyna ddiagon o gredu i raddi fawr i'r un i'r enwad anrhydeddus o Gristionogion. Nid y Bibl a roddes fodoliaeth i Grist, eithr ei ddatguddio a wnaeth. Y mae y ddyfysgeithiaeth am Grist, gyda golwg ar hyn, yr unwedd a'r ddyg am yr amrywiol wyddorion a'r celfyddydau. Nid dynion a wnaethant yr egwyddorion ar ba rai y selir y celfyddydau buddiol, ond eu darganfod a wnaethant. Nid Newton a wnaeth gyfreithiau i natur, er ei fod wedi bod yn fwy llwyddiannus na chyffredin yn ei ddarganfyddiadau. Felly nid yr ysgrifthyrau a wnaeth egwyddorion Cristionogaeth, eithr eu dadlennu a wnaethant i ni. Edrychwn beth a ddywed yr ysgrifthyrau am Iesu Grist gyda golwg arno ei hun, ac o ran ei berthynas ag ernill.

1. Pan y mae yr ysgrifthyrau yn son am Grist gyda golwg arno ei hun, yn ei gnawdoliaeth, gelwir ef “y gair,” “y Duw Dduw a'r bywyd dragywyddol,” y “Duw byw,” yr hwn “a ymddangosodd yn y cnawd.”— Oddiyma ni a ganfyddwn nad yw yr ysgrifthyrau yn son am ddechreuad bodoliaeth ei natur, ond dechreuad bodoliaeth ei swyddau; ac, o ganlyniad, yr oedd yn meddu bodoliaeth, yn yr ystyr flaenaf, cyn ei gnawdoliaeth. “Yr hwn oedd o'm blaen i,” meddai Ioan; er fod yr olaf fel dyn yn henach nag ef. “Cyn bod Abraham yr wyf fi;” meddai Crist am dano ei hun: ond eglur yw mai nid o ran ei ddyndod yr oedd felly. Sonia yr ysgrifthyrau am dano yn cael ei wneuthur yn amryw bethau, yr hyn nis gellir yn hawdd ei ddirnaddu heb ystyried ei fod yn meddu bodoliaeth cyn hyn. Ni ddywedir ei fod wedi ei wneuthur yn Dduw, ei wneuthur yn Air; eithr dywedir ei fod wedi ei wneuthur yn gnawd—ei wneuthur o wraig—ei wneuthur dan y ddeddf, ei wneuthur yn etifedd pob peth, ei wneuthur yn Arglwydd, ac yn Arglwydd ac yn Grist, a'i wneuthur yn offeiriad, &c. Yn awr, rhaid ei fod yn meddu bodoliaeth yn flaenorol i hyn, pe amgen ni byddai synwyr yn y fath ymadroddion a'r rhai yna. A ellir gydag un gradd o briodoldeb, a llefaru yn deilwng o ysbrydoliaeth, yn deilwng o Dduw, ddywedyd fod un yn cael ei wneuthur yn Offeiriad, yn Arglwydd, neu yn Etifedd pob peth, heb fod y cyfryw un yn meddu bodoliaeth o'r blaen? Os gwnaed Crist, gan hyn, yn gnawd o dan y ddeddf, yn Offeiriad, &c., rhaid ei fod yn bodoli o'r blaen: y mae hyn yn canlyn yn angenrheidiol oddiwrth yr ymadroddion uchod; oblegyd ni byddwn byth yn arfer dywedyd fod neb yn cael ei wneuthur yn arglwydd, yn dduc, yn ganghellydd, heb ei fod yn rhyw fath o greadur cyn hyn; y hyn yw, yn meddu bodoliaeth cyn hyn. Oddiyma eglur yw, yn ol yr ysgrifthyrau, mai yr hwn oedd yn Dduw o'r blaen “a ymddangosodd yn y cnawd,” a “gymerodd had Abraham,” ac a “wnaethpwyd yn etifedd pob peth.”

2. Nodwn pa beth a ddywed yr ysgrifthyrau.

au am y person yma, pan yn son am dano gyda golwg ar eraill. Pan sonir am dano gyda golwg ar Dduw, gelwir ef yn Fab Duw—ei anwyl Fab—ei unig-anedig a'i briod-fab: Oldiwrth fad Crist yn cael ei alw yn Fab Duw y mae yn debyg y cyfododd yr amryw- iol dybiau ynghylch ei faboliaeth, gyda golwg ar ba athrawiaeth dywed rai ei bod yn ddir- gelwch yn mhell tu hwnt i'w galluoedd i fedru ei ddirnab; eraill eu bod yn ymddy- rysu wrth fyfyrio arni, nes myned i'r prudd- glwyf am eu hoes, ac eraill yn ymgolli yn cigion dyfnderoedd y dirgelwch, nes gorfod gwaeddi, "O ddyfnder!" Ond pe byddem yn sylwi pa beth a ddywed y Testament New- ydd ar y mater hwn, ni byddai un angen i ni i ymddyrysu nac ymgolli. Gwir yw, i'r esgobion hyn y gylarfu yn nghymaniaf Nicen i sefydlu y fydd, i benderfynu neu bleid- leisio iddo fod yn Fab trwy dragrwyddol genedliad: ac felly y barna llawer yn awr. a diau fod rhai yn credu hyny trwy draddod- iad; ac eraill o angenheidrwydd er mwyn perthynu i blaid. Dylai amddiffynwyr y fydd hon lesaru yn ddealladwy os ewylls- iant i eraill ddeall pa beth a ddywedant.— Er nad wyf yn haeru fod yn rhaid i ni dde- all pob peth y mae yr ysgrythrau yn ei ddywedyd cyn y gallwn ei gredu, eto fy meddwl yw, pan y mae dynion ffaledig, fel fy hun, yn cynnyg unrhyw beth fel erthygl mewn crefydd nad wyf yn ei ganfod yn nghair Duw, y dylwn o'r hyn lleiaf ddeall pa beth a ddywedant cyn y gellir yn rheo- mrol ddysgwyl i ni os credu. Os wrth "genedliad" yma y meddylant yr un peth ag y mae dynion yn gyffredin yn feddwl, y mae y dyb yn rhy wrthun i'w phriodoli i'r "gwir Dduw a'r bywyd dragrwyddol." Nid wyf heb wybod cyn hyn pan fyddo amddif- fynwyr credoau dynol wedi cyfarfod & *diffemna* fel hyn, mai yr *expedient* a'r *panacea* yw cyssylltu y gair dragrwyddol, moesol, neu ysbrydol, er mwyn dyesithrio digon ar y ffolineb a amddiffyant, a'i wneud yn beth na fedr na dyn nac angel wybod pa beth a fyddo. Ond nid yw cyssylltu y gair "tragy- wyddol" ag ef, pa mor hir nou bwysig byn- ag y dithon iddo ymaddangos, yn gwellhan dim ar yr aohos, oblegyd os rhyw weithred a olygir wrth y gair cenedliad, pa mor foreu bynag y bu, rhaid ei bod wedi cymeryd lle rhyw bryd; a'r hyn a gymerodd lle rhyw bryd a aeth heibio, rhaid ei fod wedi bod yn bresennol y pryd hwn; a'r hyn a fu ryw bryd yn bresennol, rhaid nad yw ei bellder oddiwrth ryw ysbaid arall mewn parhad ddim yn anfesuradwy; ac os nad yw y pellder rhwng y weithred hono a'r weith- red nesaf ati (tybiwn creadigaeth y byd) ddim yn anfesuradwy, o ganlyniad nid yw yn dragrwyddol. Ac yn wir, y mae yr ym- adrodd "tragrwyddol genedliad" ya swuio mor chwthig i mi a phe dywedem, "tragy- wyddol creadigaeth, dragrwyddol gnawdol- iaeth, neu dragrwyddol enedigae'h;" ac eto, cyhoeddir colledigaeth uwchben y creadur tlawd os amheua y fath dragrwyddol ffolineb & "Duw o Dduw, llewyrch o lewyrch, gwir Dduw o wir Dduw, cenedledig ac nid gwncu- thuredig." Os gall rhywun ddywedyd i mi

beth a feddylir wrth y fath ciriau a'r rhai uchod, yr wyf yn ymrwymo i'w credu bob gair, os angen, nid wyf ar hyn o bryd yn teimlo uemawr o archwaeth at gael fy saethu i'r fydd, neu fy llogi i *orthodoxy*. Yr unig ymadrodd a wn i a ddylir yn mlaen i brofi hyn yw y geiriau hyn yn Ddar. 8. 23—36; "Er tragrwyddoldeb y'm henein- niwyd, er y dechrouad, cyn bod y ddaear, cyn sylfaenu y mynyddoedd, o flaen y bryn- iau, y'm cenedlwyd." I'r dyben o wneud i'r geiriau hyn lesaru iaith y dybiaeth yma, dywedwn mai Iesu Crist ei hun sydd yn lesaru y geiriau, ac yn i'u cymhwysu ato ei hunan. I hyn yr wyf yn gofyn, Pwy a ddy- wedodd mai Crist sydd yn lesaru yma?—nid yw y teatyn ei hun na'r cyd-destynau yn dywedyd gair am hyn. Y mae yr ysgrifen- ydd ysbrydolodig ei hun yn dywedyd, mai "doethineb sydd yn gwaeddi a deall sydd yn lesaru;" a gormod gorchwyl i neb fyddai dangos mai nid yr un peth y mae efe yn ei feddwl wrth "ddoethineb" yn mhob man yn y bennod grybwylledig, ac, yn wir, drwy yr holl llyfr; ac, os felly, pa both a feddyl- iant wrth y fath ymadroddion a'r rhai hyn, "Dywed wrth ddoethineb, fy chwaer wyt, a galw ddeall yn gares." "Nid oes doethineb yn erbyn yr Arglwydd." A ydynt am bri- odoli i Solomon y fath osodiad a hwn, sef, "nad yw Crist yn erbyn yr Arglwydd, neu yr Arglwydd yn erbyn Crist?" Yn mhellach, dywed y ddoethineb yma, "Y sawl a'm car- ant i a garaf felly;" ond dywed yr apostol am Crist, "Yr ydych chi ni yn ei garu ef am iddo ef yn gyntaf ein caru ni." Pa fodd y cyseona y tragrwyddol genedlwyr yr adnoda uchod? ond er yr addaf fod amryw bethau a ddy- wedir am ddoethineb yn y llyfr hwn yn ddi- gon priodol i Crist, eto, fy meddwl yw, mai wrth "ddoethineb" yma y meddylir doeth- ineb, ond fod yr ysgrifenydd yn ei dynodi, megys y gwneir yn aml gyda phethau eraill yn yr ysgrythrau. Ond, a gadael y dybiaeth hona, eglur yw fod y Testament Newydd yn galw Iesu yn Fab Duw, yn gyntaf, o her- wydd prdeib ei ddynoliaeth. "Y peth sant- aidd a enir o honot ti a elwir yn Fab Duw." Yn ail, gyda golwg ar ei adgyfodiad oddi- wrth y meirw. "Fy mab ydwyf ti," medd- ai yr Arglwydd drwy enau Dafydd, "myfi heddyw a'th genedlais." Ac er mwyn can- fod mai nid geiriau cyfystyr yw "heddyw" a "thragrwyddoldeb," ni a wrandawn ar Paul yn Antiochia yn esbonio yr ysgrythyr uch- od, "Eithr Duw a'i cyfododd ef oddiwrth y meirw; yr hwn a welwyd dros ddyddian lawer gan y rhai a ddaethant i fynu gydag ef o Galilea i Jerusalem, y rhai sydd dystion oddiwrth y bobl; ac yr ydych chi ni yn efigylyu i chwi yr addewid a wnaed i'n tadan, ddarfod i Dduw gyflawni hon i ni eu plant hwy, gan iddo adgyfodi yr Iesu; megys ag yr ysgrifou- wyd yn yr ail Salm, Fy Mab ydwyf ti, myfi heddyw a'th genedlais." Ond, i ddyfod yn mlaen, nodwn yn

II. Yr hyn sydd yn cael ei briodoli i Grist. Yr un ddoe a heddyw, ac yn dragrwydd. Y mae yr ymadrodd hwn yn dynodi bodoliaeth, parhad, a hunandeb (*identity*).

1. Y mae yn dynodi bodoliaeth. Nid bod

dychymnygol yw y Crist a ddatguddir yn llyr y cylanmod newydd; ac nis dïchon neb ameu hyn heb fradychu y rhagfarn a'r anghyssondeb mwyaf annuwiol; oblegyd, os pan ddarllenwn yn yr ysgrythyrau am Herod, Pontius Pilat, Augustus Cæsar, &c., nid yw neb yn ameu naba y fath nodweddiadau uen gymeriadau yn y byd, paham, am yr un rheswm, yr ameur bodoliaeth Crist, neu Iesu o Nazareth? Gyda hyn, yn gymmaint ag nad oes neb a ddarllenodd hanes neu fywgraffiad Iesu, wedi ei ysgrifenu gan Mathew, Marc, Luc, a Ioan, yn yr hwn hanes y cyfarfyddir enwau y person crybwylledig, yn ameu na fy y fath greulonddyn a Herod, y fath ddyn diegwyddor a Philat, a'r fath fradwr a Judas, paham na chredent, am yr un rheswm, fod y fath ddyngarwr, y fath ddiwygiwr, y fath ddyoddefwr, y fath orchfygwr, a'r fath achubwr a Iesu o Nazareth wedi bod?

2. Dynoda barhad y bodoliaeth yma. Yr oedd mewn bodoliaeth ddoe,—y mae mewn bodoliaeth heddyw, ac felly y bydd yn dragwydd. Pan y gwyddom fod unrhyw beth yn meddu bodoliaeth ddoe, gallwn benderfynu ei fod yn bodoli heddyw, oddieithr iddo yn y cyflamser gyfarfod â rhywbeth a gallu ganddo i ddystrywio ei fodoliaeth; a'r hyn y gwyddom sydd yn bod heddyw, gallwn fod yn sicr y bydd iddo barhau felly, os na chyferfydd â rhyw bethau a gallu ynddynt i roi terfyn ar ei fodoliaeth. Bodoliaeth bywyd, iechyd, a chysuron, a bodoliaeth riuinweddu, a barhant, os na chyfarfyddant â rhyw bethau a gallu i'w difodi. Am Iesu, yr ydym yn sicr ei fod ef ddoe yn meddu bodoliaeth o ran ei fywyd, ei ras, ei gariad, ei allu, a'i ddoethineb; ond beth a'i cyfarfyddodd? Fe gyfarfu â thymhestloedd o ddigofaint—fe gyfarfu â chleddyf wedi ei ddefiro—fe gyfarfu â brenin y dychryniadau: yn iach, ynta, am dano mwy—y mae wedi ei golli am byth yn nghalon yr ymgrych, a'i fodoliaeth wedi ei lyngcu i fynd mewn difodiaeth tragwyddol;—nac ydyw, y mae yn parhau eto—mae ei ras yn parhau, mae ei gariad yn parhau—ac mae ei ffyddlondeb yn parhau; ond dywedaf i chwi beth a gollwyd—mi ddywedaf beth a ddarfu—fe ddarfu tân digofaint enyn yn erbyn pechadur edifeiriol—fe ddarfu ofn marwolaeth—fe ddarfu dychrynfeydd y bedd—fe gollodd uffern ei gallu! Beth, ynta, a ddaeth o Iesu?—“Iesu Grist yr un ddoe a heddyw, ac yn dragwydd!” Nid croesau yr un, nid gofidiau yr un, nid profedigaethau yr un, ond “Iesu Grist yr un.”

3. Peth arall a ddynodir yn y geirian ydyw hunandeb (*identity*). “Iesu Grist yr un.”—Mae yr un o ran ei berson, yr un o ran ei nodweddiad, a'r un o ran ei swyddau.

[1.] Y mae yr un o ran ei berson. Fod Crist yn berson, neu fod personoliaeth yn perthyn iddo, ac nid priodoliaeth a feddylir wrtho, sydd eglur oddiwrth iaith yr ysgrythyrau. Sonir am weithredoedd y rhai y dywedir iddo ef ei hun eu cyflawni: “Yr Arglywydd ei hun a ddiagyn o'r nef.” “Wedi puru ein pechodau ni drwyddo ef ei hun.”—Kife (hyn yw, efe ei hun,) yw yr iawn dros ein pechodau ni. Wrth berson y golygaf fod

deallaw, ymwybodol o'i fodoliaeth, galluog i gyflawni corff o weithrediadau penuodol, a chaulyniadau moesol y cyfryw yn terfynu aruo ei hun.” Yn ngwaith iachawdwriaeth dyu, priodolir corff o weithrediadau gwahanol i'r Tad, arall i'r Mab, ac arall i'r Ysbryd Glân; ac, o ganlyniad, yr ydya yn fod dystyried yn wahanol bersonau; ac er fod dwy naturiaeth yn y Mab, eto ni wahanwyd hwynt byth yn yr ysgrythyrau gyda golwggar bersonoliaeth; ac ni priodolir un corff o weithredoedd i'r naturiaeth ddwyfol ac un arall i'r naturiaeth ddynol; ond ystyrir hwy yn terfynu yn yr un person. Pan gyfarfyddwyf ag ymadroddion tebyg i'r rhai hyn, “Yr hwn ac efe yn ddyagleirdeb ei ogoniaent ef, ac yn wir lun ei berson ef,” &c. Y mae genyf holl rheymau yr Undodiaid i brofi fod yma ddyn; ac y mae genyf holl reymau y Trindodiaid i brofi fod yma Dduw; a rhwng yr Undodiaid a'r Trindodiaid y mae genyf ddyn a hwn yw y person yr wyf yn ei alw yn Iesu Grist, y Cyfryngwr. Nid wyf fi yn canfod gwahanol bersonoliaeth yn cael ei briodoli i'r naturiaeth ddynol, ac un arall i'r ddwyfol, pe felly, ni buasai mwy o berthynas rhwng dyoddefiadau “y dyn Crist Iesu,” â pherson dwyfol y Mab, nag oedd rhwng dyoddefiadau rhyw berson dynol arall. Os ystyriwn Grist fel dyn yn berson, ac fel Duw yn berson, y canlyniad yw ei fod yn ddau berson gwahanol; ie, mwr wahanol a Seth ac Ismael, Pilat a St. Awstin; ac os felly, nid oedd mwy o berthynas rhwng dyoddefiadau Iesu â phoenau Dwyfol nag oedd rhwng dyoddefiadau Abraham neu Dafydd a'i berson dwyfol ef; ac os nad oedd mwy o berthynas rhwng dyoddefiadau Iesu o Nazareth a dwyfoliaeth nag oedd rhwng dyoddefiadau rhyw ddyn arall, pa fodd yr oedd mwy o rinwedd yn ei ddyoddefiadau ef nag oedd yn dyoddefiadau y cyfryw? Hefyd, os gellir priodoli rhyw weithred, neu gorf o weithredoedd i Grist fel Cyfryngwr, gellir priodoli yr unrhyw iddo fel Duw-ddyn; ac os oedd y Duw-ddyn yma yn ddau berson gwahanolaethol, fe all dau berson gwahanolaethol gyflawni yr un a'r unrhyw weithred; ac os gall dau berson gyflawni yr un a'r unrhyw weithred, paham na ellir gwobrwyo dau berson am yr un weithred? Ond ni wneir hyn ym amser: ystyrir yr hwn a gyflawna un weithred yn un person; ac os gall dau berson gyflawni yr un weithred, a chanlyniadau moesol y weithred hono yn terfynu mewn un person, yna yr un peth yw un person a dau berson; ie, yr holl bersonau yn y byd ag un person, yr hyn sydd afreymol ac annichonadwy: oddiwrth y sylwadau hyn, ymddengys nad yw dwy natur y Cyfryngwr yn gwned i fynd ond un person; a'r person yma yw Iesu Grist, yr hwn “sy ddoe a heddyw yr un, ac yn dragwydd.” Ped orchym aruo, yn y dechreuad, yn llesaru i fodoliaeth yr holl gyfundraethau sydd yn cyfansoddi y cyfanfyd mawr ac yn llywio y cwbl â'i air nerthol ei hun; a gwedi hyn yn troi ein golwg tua phreseb Bethlehem, ac yn canfod y Mab bychan wedi ei rwymo mewn cadachna, ni chausfyddem ond yr un person; a phe dilynem ef oddiyno

trwy Gethsemane, lle'r benglog, a hedd yr Arimathead cyfoethog, hyd yn nghanol gogoniant taubeidiawl gwlad paradwys, nis gwelem ond yr un person. Am ogoniant a mawrwycheder y nefoedd, dysgleirdeb ysblenydd llywiawdwr y dydd, a'r holl fydoedd crogeolig sydd yn yr uchelderau, gallwn ddywedyd yn ngheiriau bardd Juda, "Hwynt-hwy a ddarf. ddant, hwynt-hwy oll fel dilled-yn a beneiddiant, ac megys gwsg y plygi di hwynt, a hwy a newidir." Iê,

"Yr holl uchelfrig dyrau,
A'r llynoedd teg eu gwawr,
A themlau'r ddirbillion,
Iê'r feithgron ddaear lawr;
Ac oll a eiddiant
A doddant mewn un dydd,
Ac fel flugadall breuddwyd,
Dim mwy o'u hoi ni bydd."

[2] Yr un ydyw gyda golwg ar ei gymriad. Os oedd yn drugarog ddoe, y mae felly heddyw; oblegyd yr un ydyw. Os oedd yn meddu pob awdardod yn y nef ac ar y ddaear ddoe, y mae yn meddu yr un awdardod heddyw; oblegyd y mae yr un. Fe ddarostygodd lawer gelyn—ac fe ddichon wneuthur hyny eto, am ei fod yr un. Fe welwyd llawer yn y byd hwn unwaith yn enwog, awdardodol, ac ac anrhydeddus unwaith, ond nid felly mwyaf. Doe yr oedd Napoleon fawr, ag ygydwad ei deyrnwialen, yn gwneud i orsedd-leingcian Ewrop grynu; ond mae heddyw yn gorwedd yn llonydd yn y bedd. Doe yr oedd y clodfawr Pitt, a'i ddoniau trydanawl, yn tywallt hyawdledd i glustiau seneddwr Prydain, nes oeddent yn boddid mewn syndod; ond heddyw y mae mor fud a'r bedd, lle y mae yn gorwedd; ond am Iesu, yr un ydyw ddoe a heddyw, ac y bydd yn dragywydd.

[3.] Y mae yr un o ran ei awyddau. Er iddo farw unwaith, y mae yn awr yn ei swydd, ac nid yw ei offeiriadaeth yn myned heibio oddiwrtio; ac "am hyny efe a ddichon achub hyd yr eithaf," &c. Fe byddai holl enogrywyd y rhai mwyaf euog—holl gamweddau y cynddiluwiaid—holl bechodau y Sodomiaid, ac anwiredd Gomora; ychwaneger at hyn holl greulonderau yr Inddewon a'r Rhufoiniaid, a laddasant Arglwydd y bywyd, ynghyd a phechodau gwaeddawr y Corinthiaid duon—dywedaf eto, pe byddai yr holl garneddau aneirif yma yn fyrdd mwy, a phe y crynoid y cwbl ynghyd, ac y gosodid hwynt ar ben un pechadur euog, nes yr ymdangosai hyd y nod yr angel mwyaf damnedig yn y gythreulfa fawr yn genhad dysglauer yn ei myl ef; dim ond i'r creadur truenus yma a'i holl amherffeithderau ar ei ben, drof ei wyneb yn edifeiriol at Bryniawdwr croesboeliedig, te, dim ond i hwn yma afyd yn allor fawr y groes, gallai ddywedyd lle y clywai uffern. "Pwy yw yr hwn sydd yn damnio? Crist yw yr hwn a fu farw."

Ond i derfyan, gan fod Iesu Grist yr un, nid yw ei hunandeb i ymddibynnu ar faruau dynion am dano. Y mae dynion yn aml yn cyfnewid eu barnau am ddynion, ac nid yw cyfnewidiad barn am ddyn yn brawf fod y farn hono yn gyfeillornus, oblegyd yr ydyd yn agored i gyfnewid o ran ein hymddygiad-

au. Y mae efe yr un beth bynag fyddo ein barn am dano. Y mae pechadur annycheddig a Duw yn wahanol o ran eu barnau am Iesu. Pan fyddom ni yn dygwyrdd amrywio yn ein barnau oddiwrtio ein gilydd, anhawdd gan yr haelfrydig yw dywedyd yr benderfynol, ag anffaeledigrwydd Ehusain yn argraffedig ar ei wedd, "Yr wyt ti yn cyfeiliorni." Ond, am bwy bynag sydd yn wahanol i'r Tad yn ei farn am yr "Anwylid," dywedaf wrthio yn ddbryder, te, dywedaf wrthio gan deimlo fy mynws yn llosgi gan y serchiadau gwresocaf, ac yn nghanol y profiad haelfrydicafe a deimlodd calon dyn, "Yr wyt ti yn cyfeiliorni." Diatawaf, gan ddymunio i'r Duw tragywyddol brysuero yr amser i ben pan fyddo pawb o'r un farn am Grist Iesu.

Ebensburg, Pa.

EVAN D. THOMAS.

THE DEATH OF GENERAL KNOWLEDGE.

(Marmolaeth Gwybodaeth Gyffredinol.)

NID peth anghyffredin yw clywed am farwolaeth personau, coedydd, llysiar, anifeiliaid, &c. Mae yn dygwyrdd weithiau hefyd ein bod yn clywed am farwolaethau Cyhoedd-iadau misol, papurau newyddion, a llyfrau eraill; ac nid ychydig o benderfyniadau da sydd wedi marw agos wrth dynu yr anadliad cyntaf. Rhyw achos a ladd bob peth marwol. Nid yr un peth ydyw angen pob math o fod. Pan glywir fod rhyw gyhoedd-iad wedi methu, dywed rhyw un, "*It became defunct for the want of support.*" Wel, mae angen llyfrau i'w gael, ac ysywaeth mae yn rhodio oddiamgylch gan ddyfetha, &c. Angen y meddiwyn yw y cwrw; angen y gliwth yw y bwydydd; angen y cybydd yw haelioni, ac angen haelioni yw cybydd-dod. Un yw angen y naill, ac arall yw angen y llall. Y cigydd yw angen y lle pasgedig; y crogydd yw angen y criminal, ond y dda anonest gw' *angen General Knowledge!* Y dyn sydd bob dalu yr hyn sydd ddyledus arno yw angen y Cyhoeddiadau misol, y newyddiaduron, a phob math o gyfryngau gwybodaeth gyffredinol.

Mae llawer o bethau yn heintiau trymion ar gyhoeddiadau, megys llythyrau meithion a difoddlwl, y rhai a bwysant fel yr *hullig* drom arnynt, nes eu llethu, neu rhyw geur cildyn a diddarfod ynghylch rhywogaeth y gwybedyn a dagodd rhyw hen bab yn Rhuftan er y oesoedd meithion a aethant heibio. Ond wedi y cwbl, anonestrwydd a rydd yr ergyd trymaf, anonestrwydd yw yr angen,—efe a rydd yr ergyd olaf—y "*mortal blow.*" Golygfa hynod fyddai gwelod cyfrifon y Cyhoeddwy'r drwy ein gwlad—enwau y goruchwylwyr a'r dorbynwyr yn rheu, yn ol gwahanol raddau eu dyledion—y dyledwyr mwyaf yn cael y lle blaenaf yn mhob colofn; a dychon y byddai yn dda i'r cyhoeddwy'r oll i gyduno i roddi cyfrifon y dyled fel hyn yn gyhoeddus bob blwyddyn. Pa faint o gan-noedd o bunnau sydd ddyledus yn Nghymru yn bresennol am lyfrau o'r fath hyn? Mae lluoedd o oruchwylwyr da a gonest, y rhai

ydylt yn cynnal bywyd yn ein Cyhoedd-
adau, ond y mae eraill yn *anonest*. Y rhai
hyn ydynt drange y misolion—angou Gwy-
bodaeth Gyffredinol! Ni thymerais orchwyl
mewn llaw crïoed mor ddiobaith am lwydd-
iant a'r un presennol, sef celsio atal *angou*!
Yagerbw'd ydyw heb alluoedd i deimlo,—nid
oes geaddo ranau tufewnol—nid oes cnawd
am danu, dim ond esgryn dideimlad—dyma y
tlarlun, esgryn i gyd, dim teimlad. Bydd y
Cyhoeddwr yn crïo yn dost, ond dim teimlad
yn yr angen. Bydd gofynwyr y cyhoeddwr
a'r argraffydd yn wylu wrth ddyfod yn feth-
dalwyr, ond dim teimlad yn yr angen. Angou
yw angou, pa un bynag ai lladd dyn neu
ladd Cyhoeddiad y bydd—nid yw yn teimlo.
Nid yw o ddyben i'r llo frefa o flaen y cig-
ydd, nat i'r *culprit* wylu o flaen yr *hangman*!
Un didoimlad yw angou! Dichon i deula yr
argraffydd fod mewn angen, a dichon i'r cy-
hoeddwr wylu, ond both yw hyn y angou—
ni theimla efe—angou yw efo!

Bellach, rhaid i mi hebgor y rhan sydd heb
ei llanw o'r bapurlen hon, i roddi lle i eirch-
ion taerion gwahanol bleidiau at y bobl sydd
heb dalu am eu llyfrau. Er fod tadau a mam-
au, brodyr a chwïorydd, wedi methu cadw
angou draw, eto, nid wyf heb rhyw faint o
obaith y bydd i'r eirchion canlynol gadw angou
Gwybodaeth Gyffredinol eto o'n gwlad
am ryw dymhor o leiaf.

Yn gyntaf, eirchiad oddiwrth dalwyr gonest
am bob peth a dderbyniant. O! chwi, dder-
bynwyr a dosbarthwyr ag ydych yn ol o dalu
am eich misolion a'ch llyfrau eraill, yr ydym
yn ymddangos o'ch blaen, gan ddoislyfu yn y
modd tseraf, am i chwi, mor fuan ag y medr-
och gyflawni eich dyledawydd drwy dalu am
yr hyn ydych yn ei dderbyn, oblegyd y mae
eich ymddygiad anonest chwi yn achos gofid
i lawer o honom ni, y rhai ydym yn talu am
ein nwyddau mor sicr a'n bod yn eu cael. Y
mae achwyniadau cyhoeddwr a golygwyr y
misolion yn peri i lawer ein drwg-dybio ni
oll. Nid yw y *public* yn gwybod pwy sydd
yn talu, na phwy sydd yn peidio, ond clyw-
ant achwyniadau y cyhoeddwr yn founydd-
iol; te, a pheth bygythion hefyd, a thra natu-
riol i'r ymfyngar yw gofyn, "Ai tybied fod fy
nghymydog Shon Tomos heb dalu am ei fis-
olyn, &c.?" "Oh! dyn gonest yw Shon To-
mos," meddai y cymmydog nesaf. "Yn wir,
yr wyf yn ei ddrwg-dybio," ebo y cymmydog
cynaf, "oblegyd mi a'i gwelais ef yn nghyf-
eillaoh Tomos Shon, ac mae pawb yn dywed-
yd mai lleidr yw hwnw." Da chwi, bobl,
telwch am y cwbl, a pheidiwch gadael i un
dyn gonest gael ei ddrwg-dybio yn eich ach-
os chwi.

Eirchiad yr ail, oddiwrth gyhoeddwr a
gwerthwyr llyfrau, &c. "O! chwi dder-
bynwyr a dosbarthwyr, yr ydym wedi anfon
ein eiddo allan ar fydd eich gonestrwydd
chwi, ac yn bresennol yr ydym mewn cyf-
wng—yr oll a feddwn rhwng dyledwyr—ein
gofynwyr yn gosod arnom i dalu am y pa-
pur, &c., a ninaw heb le i droi ein gwynebau
ond atoch chwi, ein dyledwyr—gyda chwi y
mae yr holl a feddwn yn y byd presennol—
ein eiddo, ein cysur, ein cymcriad da, a'n

rhyddid! O! telwch yn ddoiedi, fel y bydd-
om ni yn alluog i dalu i'n gofynwyr, ac fel y
byddo i ni oll—y chwi a ninaw, a'n gofynwyr,
gael diange o grafangau y gyfraith!

Eirchiad y trydydd, oddiwrth argraffwyr,
eu gwagedd, a'n plant. O! chwi, dderbyn-
wyr, darllenwyr, a dosbarthwyr a goruchwyl-
wyr, gwrandewch ar ein cwynfan. Yr ydym
ni, yr argraffyddion, wedi dysgu y gelfyddyd
fwyaf ei dylanwad yn y byd, ac yr ydym yn
gweithio y poiriant mwyaf galluog dan y nef-
oedd; ond yr ydym yn cael ein gwasgu i'r
llwch, ac y mae ein gwagedd anwyl yn
cael eu llethu gan ofidiau teuluaid, a'n plant
bychain diniwcid yn dyoddef cisiau ymboorth
dyddiol, o achos eich bod chwi yn peidio talu
i'n meistriaid, a hwythau o ganlyniad yn
methu talu i ainaw. Pwy a feddyliat, wrth
weled ein tyloidi, ein bod ni, le, ein bod ni, a'n
llaw ar y '*lever*' a cill dafu holl drigolion y
byd hwn bendrafolach; io, y *lever* a cill dafu
y byd n'i drigolion beudramwnwgi! Er hyn
oll, y ni yn dyoddef! Onid yw ein amynodd
yn fawr? Bobl, nid ydym yn gofyn oud tál
cyfiawn am ein gwaith, ond pa fodd y cawu
hyny os na thelwch am ein nwyddau?

Eirchiad y pedwerydd, oddiwrth bawb a
sychedant am wybodaeth, &c. O, chwi dar-
llenwyr, goruchwylwyr, derbynwyr llyfrau,
a phawb y perthyn yr eirchiad hyn iddynt,
yr ydym yn eich tyngedu i wrando arnom,
ac yn ymwhodd arnoch i dalu i gyhoeddwr
ac argraffwyr llyfrau, oblegyd y mae pob un
gonest yn gorfod talu mwy am llyfrau, a pha-
purau nag a fyddai achos, a hyn yw fod rhai
yn peidio talu. Pe byddai pawb yn talu am
yr hyn maent yn ei gael, yn mhob masnach,
gallom gael pethau yn llawer rhatach. Mae
pob un sydd yn sychedu am wybodaeth yn
deisyfu arnoch yn enw synwyr cyffredin, yn
enw cymcriad da ein cenedl, yn enw pob
Cymro yn bersonol, (oblegyd *konest Welsh-
man* yw y Cymry eto,) yn galw arnoch,
mewn llais na ellir ei gamsynied, i dalu am
eich llyfrau.

Y mae yn hybys i'r cyffredin fod '*General
Knowledge*' wedi ymosod a'i holl egni yn er-
byn galluoedd y fsgddu, a bod ein fuddgoli-
aethau yn fendithiol annraethadwy i ni, am
hyny cyfeillion y *General* a ddymunant iddo
hir oes, ac ar eu cais yr wyf yn anfon allan
y nodion hyn, mewn gobait y bydd i eirch-
ion y pleidiau a nodir gael y sylw a ddylent
gan y cyffredin. Yr eiddoch yn serchog,
Dros yr eirchiad,

B. PRICE, (*Cymro Back*).

GOGONIAIT YR EGLWYS.

GAN HUGH ROBERTS, SHYNSIENCTY.

(Parhad o tu dal. 230.)

Ymddengys gogoniant yr Eglwys hon, o
horwydd y cyssylltiad sydd rhyngddi, drwy y
nef a'r ddaos. Mae yr Eglwys yn debyg i'r
canwyllbren oedd yn i deml gynt. Yr oedd
gwahanol guapiau ac almonau ar y canwyll-
bren; ond yr oedd y cwbl yn dal cyssylltiad

â'r paladr mawr. Felly yr eglwys; y mae yn wasgaredig yn awr drwy bedwar ban y byd. Caugen yn ngwyrd-dir India fras, caugen yn mroydd eang China, caugen ar rai o fryniau oesawl Arabia garegog, caugen yn ngwastatir â'r wythlawr yn hen Baestina uchel-freintog, caugen yn nghanolbarth Asia, caugen yn mysg yr Affricaniaid eilon-addolgar, caugen yn Firaingc anfflyddiog, caugen yn nghanol mynyddoedd Piedmont, er holl flug-santeidd-rwydd y bwystfil Rufeinaidd a'i rwyseg mawr, caugen yn ngwylltoedd y byd newydd, tu draw i'r Werydd, caugen yn ynsocdd y Mor Tawel, caugen yn Greenland oer, caugen yn hen Walia, a changen hefyd ar fynydd Siou fry, yn Ngaersalem, preswylfa ein Duw, y molianu y Gwaredwr, ond un Eglwys yw hi trwy y nefoedd a'r ddaear, ac yu dwyn cysylltiad â'r un paladr, yn ufuddhau i'r un Bronin, yn clodfodi yr un Duw, yn caemol yr un gwaed, yn canu am yr un gras, yn ynyddried yn yr un Ceidwad, yn hechu dan yr un aberth, ac yn cyflwyno eu heirchion tua'r llys fry yn enw yr un Gwr, sef y bychan a'r di-niwed a welwyd wedi ei amloï a chadachau ar liniau morwys o Salem yn Methlehem, tir Judea, pan glywid y gosgorddla nefawl yn treblu cerddi o glod ildo, am ragweld traug pechadar, a roddi ei hun mewn addewid yn ei le, i ddyoddef ergydion ddaledol cyfiawnder y Duw anfeidrol, y rhai a fuasent yn ddigon i daraw holl deyrnsradwyr Eden mewn eiliad i dragwyddol ddinystr a choll-edigaeth.

Y mae rhyw lefnin rhyfedd wedi dyfod i'r cylch Cristionogel. Y mae yma enwadau a chrefyddau o bob rhywiogaethau; ac ni all dim fod yn fwy o warth ar eglwys Dduw na'r gwahanol sectau. Mae y byd wedi myned yn enwog am ei athrylith gyfeillionus; yr oesau yn gymwisgedig â chynylau caddug-aid a gorbruddawl, y rhai a oillyngwyd i fynu o'r pwll diwaedd, y cyfundraethau newyddion mor aml a lluosog a sêr y furfafen; uffern yn esgor ar systemau newyddion yn barhaus; y gwirionedd, fel y llefarwyd ef yn ei symledd gwreiddiol, mor anaml ag yw y periau yn nghrombil y ddaear; yr amehawdwyr seiniedig yn hwylio eu myfyrdodau ar fôr tymhestlog dadleuon, y rhai a gyfodir gan gorwynt rhuthr-gylchawg rhagiarn allid at y gwirionedd; dynion yn aberthu eu holl enaid ar allor credodau a chyffesau y cymansoedd, heb gymmaint ag edrych a oes un erthygl o bouynt wedi ei brofi wrth gorsen y cysegr; ac eto yn arddelwi en hunain yn Gristionogion, yn ddilynwyr dysgawdwyr gwlad Judea, deiliaid y datguddiedigaethau dwyfol, ac yn gyfyw rai ag sydd yn gwneuthor i fynu Eglwys i Dduw ar y ddaear; pan nad yw y fath dryblith amgen na ffeidd-dra yn ngholwg y Nefoedd; te, amgen nag ysgarthion i'w tanio yn nghanol cynhwrf ochenediawl creadigaeth. Un goleuni yw yr Ysbryd Glân, ac at yr un ffynon y mae yn arwain dynion; ac y mae ei ddylanwadau a'i weithrediadau yn y fath undeb a'u gilydd, fel nad yw yr arwain un at y peth hwn, a'r llall i ymdroi yn nghanol niwiau y sectau hollol groes i hyny; a'r canlyniad o undeb yr

Ysbryd, a chyssondeb ei weithrediadau, yw, nad all fod yn arweinydd i'r holl gyfundraethau sydd mewn bri a pharch yn mhllith efengylwyr ein gwlad. Un athrawiaeth yw yr Efengyl,—“un fydd, un Arglwydd, un Duw a Thad oll, un Cyfryngwr rhwng Daw a dynion,” un Eglwys, un bedydd, un iachawdwriaeth, un gwirionedd, ac un ffordd i arwain i'r bywyd; un ddnas sydd gan Dduw, ac un iaith a ddyysgir gan ei phreswlyddion; esu yr un arfau y unent yn rhyfela, ac o blaidd yr un gwrthddrych y maent yn diweinio eu cieddlyfau. Fforddoliion yr anialwch, gan fod y fath gyssylltiad rhwng Eglwys Dduw, yr hyn sydd yn peri gogoniant iddi, dywedwn, yn ugheriau y bardd ysbrydoledig, “Dymunwch heddwch Jerusalem; llwydded y rhai a'th hoffant. Heddwch fyddo o fewn dy ragfur, a ffyniant yn dy balasau. Er mwyn fy mrodyr a'n cyfeillion y dywedaf yn awr, Heddwch fyddo i ti.”

Nid yw Eglwys Dduw yr awr, mae yn wir, mor ogoneddus ag y dymunidd fod; a chofia ni welir mo honi folly tu yma i'r adgyfodiad, Eglwys filwriaethus yw Seion yma. Y mae ei gelynydd yn ei hangylchrau yma, gan beri i'w deiliaid ymofidio ac wylo y dagrau yn hidl. O! blant Seion, yn mheiriau y cystuddiau, cauwb eich llygaid rhag odrych ar degwch Philistia, cauwb eich clusiau rhag trydar yr Aiff, ac na wrandewch ar faldorodd Babel. Defnyddiwch chwyddwydrau anffael-edig fydd, a syllwch ar eang wlad y Jerusalem Newydd, trigfan dedwyddwch digymysg. Yma y bydd yr wylo wedi peidio, ac wedi troi yn fythol seinio mawl i Dduw ac i'r Oen; a'r dagrau wedi eu sychu oddiar yr emrynt, â lleiniau glân y nef. Ni raid i Dafydd wneuthur ei wely yn suddfa yno; ni raid i Jeremia alarus ddymunio fod ei ben yn ddyfroedd, â'i lygaid y ffynhonau o ddagrau yno. Ni raid i Ioan wylo llawer ond hyny; ni raid i Timotheus gwyno oblegdy ei gylla gwanaidd birch mwy; ac ni chlywir Paul yn anfon ei eirchion yn erbyn corff y farwolaeth a'r swmbwl yn y cnawd byth mwy. Ddarllenwydd, os yw yn hyfrydwch bod yn Eglwys Dduw ar y ddaear, i son am dloidi Bethle-hem, dyoddefiadau pen Calafia, yr adgyfodiad o fedd newydd Joseph, a'r esgyniad oddiar fynydd yr Olewydd, pa faint mwy ydyw bod yn yr eglwys orfoleddus fry? Both a feddylit o glywed un o seraffiaid y gwawl yr traddodi i'th glywedigaeth ddarlith ar ddarostyngiad Bethlehem, y presob gwael, y temtiad yn yr anialwch, ac ingoedd gardd Gethsemane? Beth a feddylit o glywed un o fyfyrwyr athrofa y gogoniant, megys Abraham neu Moses, yn tywallt eu hwyaldedd ar y wisg borphor, y goron ddrain, y gogwyddo pen, a'r marw poenus ar gopa Calafia! Ti a weliaist lawer o wryfyon prydferth Salem a'u telynu mewn hwyliau nefolaidd, pan yn cychwyn i'w taith o faes Soan, hyd at donau dyfndreiddiawr yr hen Iorddonen; ti a weliaist lawer o'r hen dadau, tua gwaelod rhoeydd Moab, yn seinio caniadau i Anwylyd eu benaid, nes yr oedditi yn hiraethu am gael myned adref gyda hwynt i dŷ dy Dad; ond beth a feddylit o'u clywed yn seinio y nodau

ar danau cochion Calfaria a'r groes, yn y Jerusalem Nelol, lle y chwala awelon cariad yr arogleu drwy yr holl ororau, nes byddo y gyffoedd fawr yn gymhlethedig o leisiau seintiau, seraffiaid, ac angylion, gan ddywedyd, "Teilwng wyt ti i dderbyn y gogoniant, yr anrhydedd, a'r gallu; canys ti a gresiast bob peth, ac o herwydd dy ewyllys di y maent, ac y crewyd hwynt."

Y 'TRUCK SYSTEM.'

Anerchiad at Weithwyr Swydd Schuykill.

FY NGRYD-WEITHWYR.—Llawer sydd yn cael ei ddywedyd a'i ysgrifenu am druenusrwydd y caethion duon, y rhai ydynt yn gorfod ydoddefu trin fel creaduriaid afresymol, a hyny dan awdurdod y rhai hyny a alwant eu hunain yn Gristionogion! Ond och! barnwyf eu bod yn anheilwng o'r fath enwan uchel a gegoneddus, canys nid oes un rhith o ddynoliaeth, chwaethbach Cristionogaeth, yn perthyn i'r gyfundraeth annynol hon; a'm gobaith i ydyw y bydd i ddinasyddion a thrigolion y talaethau hyn bleidd pob mesur cyrhaeddadwy er symud y ffeidd-beth hwn oddiar y tir, a sefydlu ryddid a chyfiawnder yn mhob man a lle trwy y wlad, fel y gallu pawb fyw dan adenydd gwresog a chysgodawl i dduwies hardd hono, sef *rhyddid*.

Ond, ar yr un pryd, heb esgeuluso ein dyledawydd tuag atynt hwy, dylem edrych arnom ein hunain, rhag bod ein sefyllfa, fel gweithwyr daear a gyfanneddant yn y swydd hon yn neillduol, mor ddwfa os nid dyfnach na'r caethion a enwais uchod yn mhwl mawr tlodi a threnusrwydd.

Nid oes ond ychydig dros dair blynedd oddiar pan y daethum a'm traed gyntaf i'r wlad hon; ac felly nid wyf ond ieuange ynddi, a buasai yn well genyf weled rhyw ben ddinesydd yn cymeryd y gwaith mewn llaw odd eich anerchiad y testyn yma; ond er fy mod yn dygwyl gweled hyny o fis i fis yn y Seren glodwiw, nid wyf wedi cafnod ond ychydig hyd yma; gan hyny ymdrechaf osod i lawr o flaen y darlennydd mor eglur ag y medraf pa fath orthrwm a gormes ydym dano fel gweithwyr.

Tynaf eich sylw y waith yma at un o'r prif bethau sydd yn achosi tlodi yn ein mysg, h. y., y "truck system," yr hon gyfundraeth sydd yn nwyllaw ein meistri fel *llyso* yn nwyllaw y cadben, er hwylio y llong i'r man y myno efe; felly hwythan, y maent yn fynych yn medru mesur eu cyfoeth a'u galluoedd i raddau mawr wrth y gyfundraeth hon, &c. Ar ol iddynt ein cael ni i dori y glo yn y ddaear, a dyfod ag allan, a'i wneud yn addas i'r farchnad, cymerant ef i Philadelphia neu New-York, lle y gwerthant ef yn gyffredin am arian cyfwerth (*par money*); yna defnyddiant yr arian yma yn y modd mwyaf tobyg i ddwyn y llog fwyaf iddynt eu hunain—cerddant o fan i fan trwy y ddinas (Philadelphia,) er cael gweled y stordai a fyddent yn

gwerthu y nwyddau rhataf, a phrynant y bwydydd a'r dillad tlodaf yn aml am ychydig arian, a roddant y gweddill yn yr ariandai i ddwyn llog, oddieithr ryw awm fechan o arian, y rhai a ddygent i fyw, er roddi ambell i ddolar i ni, er ein dyddanu, yn dobyg i'r fawr yn roddi ambell i cent i'w baban, er mwyn iddo beidio a'grehian. Felly deuant a'u defnyddiau i fyw, a lianwant eu maenachdai a hwynt, a thyna y taliad ydynt yn roddi i ni am ein gwaith a'n diwydrwydd, er ymdrechun yn galed i neill bywiolaeth gysurus i ni a'u tculuoedd anwyl a hoff, yr hyn beth nis gallwn ei gyrrhaedd. o herwydd eu bod hwy, sef ein meistriaid, yn codi cymmaint am y defnyddiau: te, meddaf, codant y pricoedd a fynant, braidd, o herwydd ni roddant arian i ni yn daliad am ein gwaith, fel y gallom fyned i brynu i'r manau rhataf; ond yr ydym yn rhwyng o dderbyn eu *allowance* hwynt.—Beth bynag, y mae yr hyn a ganlyn yn ffaith diymwad: yn y dref hon, (*Tamaqua*) yr ydym yn rhwyng o dderbyn barrel o beilliaid yn lle chwesch dolar, pan y gallm ei gael yn yr un dref wrth fyned ag arian am \$5 75, a than hyny; hefyd, rwyimir ni i dderbyn cig moch am 12 $\frac{1}{2}$ cent y pwys, a allem ei gael am arian am 10 cent; eto, afalau—derbynais i fy hun un bwial o honynt yn daliad am fy ngwaith yn lle dolar, pan y cawswn hwynt ar yr heol yn y drefyr un diwrnod am 45 cent yr arian parod. Felly, yn mhob peth ag ydym yn dderbyn oddi wrthynt, y mae'r gwahan-iaeth yn ddifawr ac yn anghyfiawn i'r eithaf, a'r cwbl yn cael ei wneuthur o dan y gyfundraeth annynol a chywilyddus a nodais yn flaenorol. Ac o'r pwll annedwydd a gormesol hwn, yr wyf fi fel un yn gwaeddi ac yn gofyn a oes un ffordd i ddyfod? A ydyw yn rhesymol i y rhifedi amaf o drigolion y Jehofa i ddyoddef eu gormesu gan ryw nifer fechan o gyfoetnogion y wlad, y rhai ydynt a'u bryd ar chwilio am ffordd i fyw ar gefnau gweithwyr diwyd a llafurus—y rhai ydynt yn llwyr fwyta tai gwragodd gweddwon, ac yn ysbeilio y tlawd o'u holl ddedwyddwch? Ie, meddaf, a ydyw Daw wedi gosod y pethau hyn i fod, ac yn rhybuddio ei blant i fod yn dawel yn mhob sefyllfa? O na! y mae natur, rheswm, ac ysgrhythyr yn ddigon croes i hyn; gan ein hannog i wrthsefyll pob trais a gormes, a hyny hyd eithaf ein galluoedd, mewn modd efongylaid. Gan hyny, dylem ddefroi, ac ymdrechun symud y caethiwed oddiar ein esuan. Gwelliant mawr a gymerai le yn ein plith pe byddaf i'r gyfundraeth dan sylw gael ei dileu, a gosod un arall yn ei lle, sef taliad yn arian bob mis, neu yn fynyachach, am ein llafur, yr hyn sydd yn ddyledus i bob gweithiwr am ei waith. Cawn bethau fel hyn yn yr ysgrhythyr: "Na orthryma was cyflog tlawd ac angenus o'th frodyr neu o'th ddy-eithr-ddyn a fyddo yn dy dir, ac o fewn dy byrth di. Yn ei ddydd y rhoddi iddo ei gyflog, ac na faclhuded yr haul: canys tlawd yw, ac a hyn y mae yn cynnal ei einioes, fel na lefo ar yr Arglwydd yn dy erbyn, a bod pechod arnat. Gwae yr hwn a adeiladoi di dy trwy anghyfiawnder, a'i ystafellau trwy gam, gan beri i'w gymmydog ei wasanaethu yn rhad, ac heb roddi iddo am ei waith. Na

cham-atal oddiwrth dy gymmydog, ac na ya-beilia ef, ac na thriged cyflog y gweithiwr gyda thi hyd y boreu. Na ddiala, ac na chadw lid i feibion dy bobl; ond câr dy gymmydog fel ti dy hun. Yr Arglydd ydwyf fi. Y llafurwr sydd yn llafurio sydd yn rhaid iddo yn gyntaf dderbyn y firwthau." Y mae yn ddyledswydd arbenig arnoch chwi, weinidogion a phroffeswyr yr ofengyl, i am-ddiffyn y tlawd. A ollwch fod yn dawel tra y mae cymmaint o anneddyddwch yn eich plith? Deffrowch, chwi Gymry, yn aned neb, ac ymdrechwch gyda'ch gilydd i wneud eich goreu er eich lles eich hunain, ac er lles y plant sydd yn dyfod ar eich hol. Yr ydym mewn gwerin-lywodraeth, lle y mae y cyfan yn nwyllaw a than lywodraeth y bobl, ac nid yn cael ein tywys gan rhyw nifer sechan, fel yn ngwlad ein genedigiaeth. Am hyny, ys-tyriwn hyn, a gwerthflawrogn ein breintia.

Tamaqua, Medi 26, 1849. Glowr.

YMDAITH Y MORMONIAID I CALIFORNIA.

O mor dirion ydwy'r deddfau
Sydd yn nedwydd wiad y Seintiau,
Sef llonyddwch i gyd wledia
Draw ar fryniau California.

Bradwn—O mor llon fyddant hwy,
O mor llon fyddant hwy,
Yn cydwledia yn Nghalfornia
Heb unrhyw loes na chlyw'.

Y maent 'nawr tuag adre'n myned,
Yn dra thawel o'u caethiwed,
Rhai ar fochr a rhai ar fulod,
A'r rhai gwaelad ar asynod.
O mor llon, &c.

Fhai ar draed a rhai ar droslau,
A llur'buchod dan drwm feichiau;
Fawb yn tyau am y cyata'
I wlad yr aur, sef California.
O mor llon, &c.

Fo fydd lluoedd ar eloran,
A'r cyfoethog ar goffylau;
Ac fo gipir plant y Capten,
Trwy'r cymylau mewn awyrien:
O mor llon, &c.

Er yn ddiau fod y rhel'ny
Wedi eu eludo draw a'u claddo,
Eto codant oll o'u beddan,
'Nol tystiolaeth rhai o'r Seintiau:
O mor llon, &c.

Cwn a hudant nerth eu cegau,
Clywir oethern lotiau'r cathau,
Wrth weid y lle a llais y lluoedd,
Syl'n ymwrlo dros y moroedd.
O mor llon, &c.

'Ew'n dych'mygu gwel'd eu Llywydd,
Uwch y weddi mawr ed ymchwydd,
Gyda'r brain yn hwylio'n brysaur
Yn ddyogel trwy yr awyr.
O mor llon, &c.

Fo fydd dwr, a than, ac awyr,
Yn cydwethio o blaid y brodyr,
Fydd mewn cychod draw yn cychwyn,
I eithafodd y Gorllewin.
O mor llon, &c.

Fo fydd rhai ar gefnau hyrddod,
Eralli ar ygyfiarno god,
A'r rhai taera' ar gafa telw,
'N tarto'r moroedd bron a meirw.
O mor llon, &c.

Ond adgyfyd oll drachefen,
Draw yn gyffrya mawr yr balen,
Lle bydd aur yn cael ei rawio
Gan y Seintiau 'nol myn'd yao.
O mor llon, &c.

Dwys ystyriwch bawb yn ddbald,
Cyn symudoch gyda'r Smithiaid,
Rhag y gwelir chwi'n cardota
Yn nyffrynoedd California.

Bradwn—Rhyfedd yw dynolryw,
Rhyfedd yw dynolryw,
Ar eu ffoledd ni bydd diwedd,
Tra y bo'ant ar dir y byw.

Er ya gallu gwneuthur gwrthiau,
A phroffwydo ar amserau,
Ac yn dobio getriau diball,
Nid oes dyn o'r byd a'u deall.
Rhyfedd yw dynolryw, &c.

Lwmba, hoba, Liba, Lobi,
Hwffa, caramwff, pwyff,
Ydyw'r iaith wnaeth rhai i welwi,
Nes cael swyddog i'w deongli.
Rhyfedd yw dynolryw, &c.

Ystyr Lwmba, hoba, Liba,
Yw gwlad y Seintiau 'Nghalfornia;
Ystyr Hwffa pwyff labl,
Nid oes tallad am bregethu.
Rhyfedd yw dynolryw, &c.

Ystyr Caramwff pwyff,
Rhaid i'r Capten i deyrnasu.
Dyna raa o'r iaith ryffodol
Ga'dd ei gwan 'n y ffau uffernol.
Rhyfedd yw dynolryw, &c.

Gallwn gasglu 'nawr yn ddilya,
Mae'r rhai'n yw'r locust gwael a'r lladya,
'Rhai'n yw'r dreigiau a'r seffr hodegog
Sydd am ddifa ffwrth torththiog.
Rhyfedd yw dynolryw, &c.

Dyma rai o'r llau a'r llyffaint,
A'r man wybed ddrewa'r henaint,
Dyma'r tywyllwch du cadogawel
Sydd yn taenu'r sawr uffernaui.
Rhyfedd yw dynolryw, &c.

Fel rhyw chwydfa dros y dalaeth
Gwelir 'agerbwd gwael Santolaeth,
'Rhw'n a danwyd dros y gwledydd
Er gwerthruddo mawredd cryfdd.
Rhyfedd yw dynolryw, &c.

Gallwn ganfod 'nawr yn eglur,
Mai y rhai'n yw y breuddwydyr,
Na wyddant fwy am ddoeth ddatguddal
Na'r dyn sy'n llywydd yn y lleuad.
Rhyfedd yw dynolryw, &c.

'Nawr gan hyny cym'rwch rybudd,
A chynghorwch bawb eich gilydd,
Gwylwch beunydd bawb o ddiffr'
Rhag hudolaeth gau broffwydd.

Rhyfedd yw dynolryw,
Rhyfedd yw dynolryw;
Ar eu ffoledd ni bydd diwedd,
Tra y bo'ant ar dir y byw.

Cyff. gan TAV TAV IOTA.

GWENIAITH.

Fel yr oedd yr haul yn esgyn un boreu yn
ei wychder dros y brynau dwyrainol, dy-
wedai dyn ientango oedd newydd briodi,
"Wela ogoniant y byd yn cyfodi!" Ei wraig,
yr hen oedd yn cyfodi y pryd hyny, a feddyl-
iai mai hi a olygai efo, a chan weuu, hi a
ddywedai, "Beth a ddywedanech ohwi, fy
anwylid, pe buasai fy ngŵm sidan am
danaf."
O Ddyddianion I. G. Aled.

GWAEDD AR BROFFESWYR,*O'r Ysgol Sabbothol.*

Hyderwn y darllenir yr ysgrif ganlyinol yn ddirifrol gan bawb. yn euwedig esgeuluswyr yr Ysgol Sabbothol. Deallwn bod y sefydliad clodfawr hwn wedi ei roddi heibio yn ddiweddar mewn rai eglwys yn ein plith, o herwydd diffyg ffyddlondeb ac ymdrech! Pa fodd y gall y cyfryw feiddol dysgwyl na gofyn gan Dduw llwyddo ei air yn eu plith? Ddefrowch, broffeswyr,—cywilyddiwch—edifarhewch—diwygiwch, a gwrandewch ar y "Waedd" yn astud a dirifrol.—Gol.

PROFFESWR,—Wrth sylwi ar eich ymddygiadan tuag at yr Ysgol Sabbothol, yr wyf yn soddi i rhyw syndod annraethol, fel nns gwn yn iawn pa beth i'w feddwl na'i ddywedyd, gan fod y fath anferth anghysiondeb rhwng eich profes a'ch hymddygiadau; ond y mae rhyw ysbryd o'm mewn yn dywedyd yn barhaus, "Llefa a'th geg, nac arbed: dyrchafa dy lais fel udgorn, a mynega i'm pobl eu camwedd, a'u pechodau i dy Jacob." Er fod yr Ysgol Sabbothol yn un o'r peiriannau penaf a ddefnyddir gan yr Ysbryd Glân i dynu i lawr deyrnas y tywyllwch,—er fod miloedd o dystion yn y nef a'r ddaear, yn diolch am y bendithion a dderbyniasant trwy yr Ysgol Sabbothol, ac amryw o'r Cymry wedi eu codi drwyddi i uwch sefyllfa na bod yn eistedd ar deyrn-gadeiriau; eto y mae llawer o honoch mor ddilafar gyda'r ysgol a phe na byddai na budd na lles, yn dymhorol nac yn ysbrydol, wedi deilliaw drwyddi i neb erioed; a thrwy hyn, onid ydych yn ei gwrthwynebu i raddau mawr; canys ymddygiad a lefara yn uwch na geiriau; ac wrth eich ffrwythau yr ydym yn eich adnabod; a diameu genyf mai chwi yw gelynnion neu rywstrau penaf yr Ysgol Sabbothol yn y byd; canys yr ydych yn profesu yr adwaenoch Dduw, eithr ar weithredoedd ei wadu ef yr ydych; gan fod yn ffiidd ac yn anafydd. Yr ydych yn profesu eich bod yn canlyn Crist, yr hwn oedd yn myned oddi amgylch gan wneuthur daioni; eithr ar weithredoedd yr ydych yn gwadu hyn trwy esgeulso yr Ysgol Sabbothol; yr ydych yn profesu eich bod yn credu gorchymysion Crist, yr hwn a ddywedodd, "Ewch, a dysgwch yr holl genedloedd;" eithr y mae eich gweithredoedd yn gwadu hyn: Yr ydych yn profesu eich bod yn caru llwydd crefydd yn y byd; eithr y mae eich gweithredoedd yn gwadu hyn. Yr ydych yn profesu fod ein lles ysbrydol yn agos at eich

calon; ond mae eich gweithredoedd yn gwadu hyn,—ac mor wired a bod ffydd heb weithredoedd yn farw gyda Duw, y mae profes heb weithredoedd yn ffiidd gyda niniau. Cofiwch fod sylw manol gan y byd ar ymddygiadau broffeswyr: ac y mae eich holl weithrediadau yn cael argraff ddwys ar y genedl sydd yn dyfod: a chan fod llwyddiant gwir grefydd yn ymddibynu i raddau mawr ar ffyddlondeb broffeswyr tuag ati, onid yw yn llawn bryd i chwi ddiwygio. fel y deloch yn y diwedd dan y desgriafad hwnw, "Yr hyn a allodd hwn, efe a'i gwnaeth." Pe byddech mor hael ar eich gweithredoedd tuag at yr Ysgol ag ydych ar eich gweddau dros yr Ysgol, byddech yn fwy cysson a'ch profes.

Wrth glywed llawer o honoch yn gweddio am lwyddiant i'r Ysgol, nis gallaf lai na meddwl am y gwladwr hwnw a aeth at offeiriad y Pab i ofyn *gini*. "*Gini*," ebe y Pab, "ni roddaf fi *gini* i chwi—y mae fy arian yn rhy werthfawr yn fy ngholwg i'w rhoddi ym-aith." Gofnodd y gwladwr iddo roddi 5 swllt ynte? "Na, ni roddaf i chwi 5 swllt chwraith," eb efe. Gofnodd y gwladwr drachefn, "A roddwch i mi ffyrlling?" Atebodd y Pab, na roddai ef un ffyrlling iddo. "Wel," ebe y gwladwr, "nid am eich arian yr oeddwn yn dysgwyl yn benaf, ond am eich bendith." "O!" ebe yr offeiriad, "os am fy mendith yr wyt, gostwng ar liniau, a rhoddaf y fendith i ti yn rhwydd." "Cadw dy fendith," ebe y gwladwr, "canys pe buasai yn werth ffyrlling ni chwawswn hi." Tebyg yr un fath yr ydych chwithau, canys pe byddai eich gweddiau yn werth hanner cent ni chelai yr Ysgol Sabbothol hwynt; canys nid oes a wneloch â hi mewn un ffordd arall o ffwyddyn i ffwyddyn. Hefyd, y mae llawer o honoch yn dyfod iddi weithiau pan fyddo hyn y fwy cyffus i chwi na pheidio; a phan ddeloch bydd hyn fynychaf yn rhy ddiweddar; ac nid ydych fel pe byddech yn e'ch elfen tra fyddoch yno: canys ni welwch eich gwaith; trwy gyngori nac addysgu neb mwy na'r post; er eich bod y dynion mwyaf bywiog a threfnus gyda eich pethau tymhorol. Paham na fyddoch felly gyda eich pethau crefyddol, er bod yn gysson a'ch profes? A ydych chwi yn tybied fod yr ysgrythyr yn dywedyd yn ofer pan y dywed, "Yr hwn a fedr wneuthur daioni, ac nid yw yn ei wneuthur, pechod ydyw iddo. Na thwyllwr chwi, ni watworir Duw." Hefyd, y mae llawer o honoch yn gamsyniol iawn am brif ddyben yr Ysgol Sabbothol. Y mae llawer o honoch yn meddwl nad oes dim uwch dyben yn yr

Ysgol Sabbothol na dysgu dynion i ddarllen yn unig! Ond nid yw darllen ond moddion i ateb y dyben. Onid prif ddyben yr Ysgol Sabbothol yw hyfforddi dynion yn addysg ac i'r awiaeth yr Arglwydd, trwy gynhywso yr hyn a ddarllenir at y meddwl, trysori yr hyn a ddarllenir yn y cof, ac esbonio yr hyn a ddarllenir, er goleuo y deall. Llesiant y byd a ddylai fod yn benaf yn eich golwg; ac ond i chwi gydwethredu, oddiar yr egwyddorion hyn, byddwch yn sicr o lwyddo yn eich gwaith. Cydweithrediad a wna i bethau bychain gyunyddu yn ddifawr; ond gwrthweithrediad a wna i bethau mawrion ddadfeilio yn ddisymwth. Onid yw pob aelod nad yw yn gweithredu gyda yr Ysgol yn gweithredu i raddau mawr yn erbyn ei llwyddiant; canys y mae yr athraw ffyddlawn yn dywedyd yn ei ymddygiadau fod gogoniant Duw a lles dynion o werth mawr yn ei olwg.

Mae yr athraw ffyddlon yn dweyd mai da yw yr Ysgol Sabbothol, ac mai da yw dwyn mawr serch mewn peth da yn wastadol. Mae yr esgeulawr yn dweyd nad yw yr Ysgol Sabbothol yn werth dim. Mae yr athraw ffyddlawn yn dywedyd gyda Solomon, "Hyffordda blentyn yn mhben y ffordd, a phan beaeiddio nid ymedy â hi." Mae yr esgeulawr yn dweyd, "Gadewch i bawb ddewis ei ffordd ei hun." Mae yr athraw ffyddlon yn dweyd gyda Solomon eto, "Bod yr enaid heb wybodaeth nid yw dda." Mae yr esgeulawr yn dweyd gyda y Pabyddion, "Mamaeth duwioldeb yw anwybodaeth." Mae yr athraw ffyddlawn yn dweyd gyda Christ, "Ewch a dysgwch yr holl genealoedd." Mae yr esgeulawr yn dywedyd, Ni waeth genyf fi beth a ddywed Crist, ni ddyagaf fi neb; yr wyf yn gwybod digon fy hunan. Mae yr athraw ffyddlawn yn dweyd gyda y prophwyd, "Oni lefari di, a rhybuddio yr annuwiol o'i ffordd, yr annuwiol hwn a fydd farw yn ei anwiredd, ac ar dy law di y golyaf ei waed ef." Mae yn esgeulawr yn dywedyd gyda Dic Ddall, "Meindied pawb ei *sumes* ei hun." Tra byddoch yn gwrthwynebu eich gilydd fel hyn, pa sail sydd genych i ddysgwyl llwydd ar eich gwaith? gwrthweithrediad a wna i bethau drygffawr. "Os bydd tŷ wedi ymrannu yn ei erbyn ei hun, pa fodd y saf y tŷ hwnw?" Dichon y dywedwch nad ydych chi yn euog o ddweyd y pethau uchod. Onid yw eich ymddygiadau yn dweyd hyn yn amlwg: canys ymddygiad a lefara yn uwch na geiriau? ac onid oes miloedd o'r ieuengctyd yn esgeulawr yr Ysgol Sabbothol, a'u rheswm am hynny yw, eich bod chwithau yn gwneud hynny hefyd? Onid oes miloedd yn dyfod i'r Ysgol weithiau yn awr ac yn y man, ac fynychaf yn rhy ddiweddar, a'u rheswm am hynny ydyw, Mai felly yr ydych chiwithau yn gwneuthur? ac onid oes miloedd yn gadael yr Ysgol, ac eraill yn ddiwylo o honi, a'u rheswm am hynny yw,

am eich bod chwithau yn gwneud felly i— Onid oes llawer o rodiana a gwledda ar y Sabboth gan ieuengctyd yr oes, a'u rheswm am hynny yw, eich bod chwithau yn gwneud felly? Onid yw yn llawn bryd i chwi ddiwygio, a chywilyddio am eich ymddygiadau? pabam yr ydych yn profess eich bod y peth nad ydych? Oui ddywedir am y Saint mai hwy yw "goleuui y byd?" ond yr ydych chi yn fwy o dywyllwch yn y byd crefyddol nag o oleuni? Pa fodd yr ydych yn meddwl gwynobu ieuengctyd yr oes yn y farn, os ydych yn credu bod barn? A ydych chi wedi gwneud eich goreu i gymhell ieuengctyd eich ardaloedd i'r Ysgol Sabbothol? a ydych wedi gwneud a allwch i'w hyfforddi yn addysg ac athrawiaeth yr Arglwydd? A ydych wedi defnyddio eich cyfleusderau i'w rhybuddio o'r perygl o halogi y Sabboth? A ydych chi wedi dychafu eich llais fel udgorn yn erbyn drygau yr oes? Bydded eich cydwybod yn dyal. "Ac os eich calon a'ch condemnia, mwy yw Duw na'ch calon; ac efe a wyr bob peth." Am hynny, onid yw eich rheswm a'ch cydwybod yn galw arnoch i ddiwygio? Onid yw y Bibl yn galw arnoch i ddiwygio? ac onid yw anfoesoldeb yr oes yn galw yn uchel arnoch i ddiwygio, gan roddi i'r byd siampl deilwng i'w hofelychu? Onid chi yw halen y ddaear? "eithr o diflasodd yr halen â pha beth yr helltir ef? ni thal efe mwy i ddim ond i'w fwrw allan a'i sarnu gan ddyinion." Er cymmaint o bregethu, ysgrifenu, a chyghori sydd yn bodol. y mae y cyffredia yn rhyfedd o dywyll mewn pethau crefyddol a gwladol. Er y dywedir fod y byd yn dyfod oleuach, oleuach bob dydd, eto y mae miloedd yn y tywyllwch hyd yma, a chiwithau yn ddiymdrech i'w goleuo. Gwir fod diwygiadau mawrion wedi cymeryd lle yn ddiweddar mewn gwahanol wledydd, a bod ffordd rhydd yn bresennol i egwyddorion cyfiawnder a rhyddid i gyrhaedd gororau newyddion, eto rhaid i ni ymdrechu er diwygio y byd hyd ag y gallom, a diau fwl genym lawer i'w wneuthur yn ein bymyl. Y mae annuwioldeb yn ffynnu yn ein plith, pan y mae Duw yn roddi pob cyfleusdra a mantais i ni i ddyblu ein diwydrwydd. Os edrychwn i'r carcharau, y mae nifer y drwg-weithredwyr mor lluosog ag orioed, os nid mwy felly. Onid yw yf y gauathrawn y crybwylla i'fau am danynt, a fusasent yn twyllu llawer wedi gorsegyn ein gwlad? ac onid ydynt wedi darbwyllo rhau helaeth o drigolion y byd i greu eu gwahanol gredoau ac athrawiaethau gwrthun ac afresymol, er fod hynny mor ddisail yn y Bibl a chredo y Mahometaniaid? Onid oes sectau newyddion yn cyfodi bob blwyddyn, a'r hen bleidiau yn ymrwygo bob lleud? Am hynny, broffeswyr, onid yw yn llawn bryd i chwi ddiwygio? Pa le y mae diwygiad crefyddol a moesol i ddechren? onid gyda chi? Desfrowch, ac amddiffynwch egwyddorion y Testament Newydd; a defnyddiwch yr Ysgol Sabbothol er eu haddysgu i'r genedl sydd yn cyfodi, canys yr yf yn sicr na bydd i chwi gollu tir wrth oleuo y bobl.

GZNAU'R YSGOLION:

HANES CYFARFUD BLYNYDDOL Y FIBL
GYMDEITHAS YN NOSBARTH DODGE-
VILLE, WISCONSIN.

Sefydlydd Tackwedd 12, 1846.

Am ddau o'r gloch prydawn Sabbath, y 12fed o Awst, cynnallwyd y cyfarfud uchod yn addoldy newydd a chyfleus y Trefnyddion Calfinaidd, ac er fod yr hinsawdd yn gynnes, ac amser y gwasanaeth yn lled anafriol i hunan-gymbelliaid i ddyfod i'r cwrdd, er hyn i gyd, yr oedd sef ynghyd a ffyddlondeb y Cymry (yn y gymmydogaeth hon) dros y Gymdeithas, wedi cynhyrchu awydd ynddynt i ymgynnull ynghyd, fel ag y cafwyd cynnulliad lluosog iawn. Wedi dechreu y cyfarfod drwy ganu mawl a neshau yn hyderus at orseddfainge y gras, cynnygiwyd Mr. W. Parry, gweinidog yr Annibynwyr, yn Llywydd, ac wedi derbyn cydsyniaeth y gynulleidfa fel cymeradwyaeth iddo i'r swydd, efe yn ddiodead a ufuddhaodd, ac a gymerodd y gadair, ac a'i llanwedd yn oddiog. Agorodd y cyfarfod mewn modd deheug, drwy anerchiad synwrylawn, rhesymol a phriodol i natur a dyben y gwasanaeth prydawnol; ac wedi hyn, galwodd ar Mr. Llewelyn Jenkins, (yagrifenydd cynorthwyol i'r gymdeithas yn nghymydogogaeth Dodgeville,) yr hwn a'n hanrhegodd ag adroddiad o sefyllfa, amgylchiadau, a gweithrediadau y gymdeithas, oddiar amser ei sefydliad yn Dodgeville hyd y cyfarfod crybwylledig, a chafodd yr oll o'r gywddfodolion eu boddioni yn llawn yn nghywirdeb a manylder ei adroddiad. Yn ganlynol, galwodd ein Llywydd ar Mr. Hugh D. Foulkes, (T.C.) yr hwn a draddododd arueth fer a chynnwysafwr ar "Natur, ynghyd a dylanwad y Gymdeithas ar y byd;" ac yr oedd ei frawddegau mor darawgar a bywiog nes ydoedd ein calon (os coeliwch) yn derbyn hyfrydwoh. Yn nesaf, galwyd ar Mr. Meredith Evans, (sef Gog Glan Ohio,) yr hwn gydag awon ysblenydd, a'n diwallodd â hanes gywir am sefydliad cyntaf y gymdeithas yn Mhrydain Fawr—yr amser ei sefydlwyd—ylle ei sefydlwyd, ynghyd a'r enwogion anafarwol a bythgofus a'i sefydlodd.—Yn nesaf, galwyd ar Mr. Richard L. Jones, (gweinidog y Bedyddwyr.) Ei osodaeth ef ydoedd—'Lledaeniad yr Ysgrhythrau,' drwy ymdrechion dibafal gweision Crist yn mysg y Paganiaid anwaraidd. Yn ddilynawd adroddwyd a chanasom rai o'r adnodaau canlynol:

Aed y Bibl draw i'r bobloedd
Sydd yn lluoedd mawr eu rhi',
Mewn tywyllwch am y Ceidwad
Hoeliwyd draw ar Galfari:
Boed ein hymdrech, &c.
Byth o blaid lledaeniad hwn.

Memorwn mawr y byd trag'wyddol,
Gaffo'r bobl sydd yn byw
Yn eithafon paganeddihoch,
Eroh amiatwch dyrys yw.
Cydynddeimlwn, &c.,
A'r trueniaid anwar hyn.

Anfones gar y bywyd pur
I'r pagan du ei liw,

Cyfranwn er ei gael yn wir
Yn gywir blentyn Duw;
Mae gwythen fawr Golgotha fryn
Yn llyn i roi gwellhad,
Athrioniaeth deg llyth'renau Duw,
Rhai'n ydyw'r eglurhad.

Wedi rhoddi ychydig o adfywiad cyffredinol yn y gynulleidfa drwy aain cân, galwodd ein Cadeirydd ar Mr. William Owen, pregethwr cynorthwyol gyda y Weeleyaid, yr hwn a ddangosodd yn rymus fod y Bibl yn tra-rhagori ar bob llyfr arall fu, sydd, ac a ddaw. Yn ddiweddar, galwyd ar Mr. John Davies, Picatonic, pregethwr gyda'r Trefnyddion Calfinaidd, yr hwn, gyda'i hyawdledd a'i fedrusrwydd arferol, a draddododd anerchiad grymus, a phwysig iawn ar 'Ddwyfoldeb yr Ysgrhythrau,' fel mynegiad eglur o ewyllys Duw i ddynion colledig, ynghyd a'r cyssylltiad annattodol sydd rhyngddynt â phob dyn cyfrifol i'r farn dragwyddol. Yn wir, Mr. Golygydd, barnasom oddiar gywir ystyriaeth, fod y synwryau prydferth a nodwyd gan ein cyfeillion unfrydol, fel rhes o dannau ysblenydd wedi eu cordeddu yn ddeheuig, idd eu gosod yn y delyn gymdeithasol ar y llawr.

Clywer un tant yn seinio "Sefydliad y Gymdeithas."

Tant arall yn seinio, "Gweithrediadau a sefyllfa arianol y Gymdeithas."

Tant arall yn seinio yn rymus am "Natur, ynghyd a dylanwad y Gymdeithas."

Tant arall yn ddifyrus yn seinio am "Lledaeniad egwyddorion y Gymdeithas."

A'r tant olaf yn seinio yn fwyn am "Ddwyfoldeb yr egwyddorion."

Wela chwech o *dannau*, llawn cynghanedd, wedi eu gweithio a'u gosod yn y delyn gymdeithasol hon, a bod ein llywydd mewn modd llawen, fel *teilynwr* medrus, yn gosod ei fysesedd rhwng y tannau hyn, ac yn eu chwareu mor soniarus, nes yr ydoedd megys wedi myned yn gynghanedd a dawnsio yn mblith y gynulleidfa—oll mewn llawenydd wrth glywed am lwyddiant y gymdeithas ragorol hon.

Yr oedd yr areithiau yn rymus, y gwrandawriad yn astud, a phob calon fel yn teimlo dros agwedd meddwl y pagan druan, ac sydd yn amddifad o oraol y nef.

A ganlyn sydd grynnodeb cywir o'r holl arian a gaelwyd o fewn y dobarth hwn, er pan sefydlwyd y Gymdeithas yn y dref hon.

1846,	dim casgliad.
1847, . . .	\$55 79
1848, . . .	22 12½
1849, . . .	60 59½

Gwelwch fod y cyfarfod diweddar wedi effeithio yn dda.

Mae yn ddywenydd genyf allu hybysu fod "brawdgarwch" yn fynu yn mysg y gwahanol eglwysi Cymreig yn Dodgeville, oblegyd—

"Nid oes trawader, trymder trwch,
All guro cyfoillgarwch."

Bryaied y boreu pan y bydd pob selod Cristionogol wedi dyfod i gydnabod hawllan y

Messiah fel unig Ben ar ei gorff ei hun—fel unig Athraw ar ei ddysgyblion ei hun—fel unig Offeiriad ar ei dŷ ei hun, ac fel unig Ffrein ar ei deyrnas ei hun. "Crit yn bob peth, ac yn mhob peth."

Hyn yw dymuniad

Dodgeville.

TREBOR.

UEDDIAD AC YMSEFYDLIAD GWEINIDOG.

Ar y 15fed o Orphenlaf, 1849, cyfarfu cynghrair o frodyr o gylch eglwysi Pottsville a Minersville, yn nhŷ y Parch. J. P. Harris, o'r lle olaf, i ystyried y priodoldeb o urddo y brawd William Williams, gynt o Phoenixville, i gyflawn waith y weinidogaeth. Neillduwyd y Parch. Wm. Morgan, Pottsville, yn Gymmedrolwr, a'r Parch. Theophilus Jones, Marcus Hook, yn Ysgrifenydd; yna gofynwyd i'r brawd Williams i roddi gerbron ddangosiad ei fod yn aelod rheolaidd o eglwys Phoenixville, ynghyd a thrwydded yr eglwys iddo fel pregethwr cynorthwyol. Ac ar ol cael boddlonrwydd cyflawn gyda golwg ar y pethau uchod, cymerwyd dan sylw yr amgylchiadau a dybid eu bod yn galw am i'r brawd gael ei urddo. (Rhoddir ychydig eglurhad o hyn yn ol llaw). Wedi cyd-farnu fod pethau amgylchiadol yn ffafriol ac yn galw am ei neillduad i waith y weinidogaeth, gofynwyd i'r brawd i adrodd ei brofiad fel Cristion, y cymbellion a deimlai i lafurio yn y Gair, a'i olygiadau ar brif egwyddorion ac ordinhadan y grefydd Gristionogol, yr hyn a wnaeth gyda sylmledd a gwylder, ac yn foddhaol i'r cynghor. Yna penderfynwyd i fyned a'r than gyboeddus o'r gwaith yn mlaen yn hwyr yr un dydd.

Am saith o'r gloch cyfarfu tyrfia luosog a pharchus o'n cenedl yn nghapel y Bedyddwyr Cymreig, yn Minersville. Dechreuwyd trwy ddarllen gair Duw a gweddio gan y Parch. Wm. Morgan, Pottsville; traddodwyd y bregeth gan y Parch. Theophilus Jones, Marcus Hook; 1 Ioan 1. 7: wedi canu hysbysodd y Parch. J. P. Harris i'r gwyddfodolion achlysuron eu cynniliad; cyflwynwyd y weddi urddiadol gan y brawd Morgans; rhoddwyd dehenlaw cymdeithas gan y brawd Harris, a siars i'r gweinidog ieuangc gan y brawd Jones; yna terfynwyd mewn mwynhad nid bychan o gyfarfod anghyffredin trwy weddi gan y brawd W. Williams; a diau mai llais calon pob Cristion wrth fyned o'r cyfarfod oedd, ar i fendith Duw Jacob ddilyn y brawd, a'i arddel pa le bynag y tywysai Bagluniaeth ef.

THEOPHILUS JONES, Ysgrifenydd.

Gan nad oedd y brawd Williams, pan yn cael ei neillduo i gyflawn waith y weinidogaeth, yn cymeryd gofal eglwys, diau y bodd-ha hanes yr amgylchiadau y cyfeirwyd atynt eisoes feddwl y rhai a deimlant hydduniant yn achos y Gwaredwr.

Er ys mwy na blwyddyn yn ol ymddangosodd yn y Seren Orllewinol anerchiad oddiwrth nifer o frodyr yn Welsh Creek, Illinois,

yn datgan eu hymddifadrwydd o fuddlon gras, yn neillduo eu bod heb neb i bregethd Crist yn eu plith fel Cymry yn eu mamiaith, ac yn argymhell rhyw frawd i droi ei wynob atynt i aros, os medrai wneud rhyw beth o oruchwyllion bywyd at gynnal ei hun; ac y gwnaent hwythau eu goren at ei gynorthwyo, &c. Wrth ddarllen yr anerchiad soniedig, tueddwyd meddwl Mr. Williams i ysgrifenu at y cyfeillion yn Welsh Creek, ac ar ol gohebu llawer a'r brawd William Hughes, (brawd i'r Parch. Thomas P. Hughes), trwy yr hyn yr ymdueddodd fyth yn fwy i fyned i weled y brodyr a'r ardal, ac yn y gwanwyn aeth yno, a phregethodd iddynt rai Sabbothau, prynodd dyddyn o dir, er cael lle i godi tŷ a chynnal ei deulu, a dychwelodd a llythyr oddiwrth y brodyr yno, yn arwyddo eu mawr foddlonrwydd wrth feddwl am gael y brawd Williams idd eu plith, ynghyd a chais taer at y brodyr yn y weinidogaeth am ei urddo, fel y gallai weinyddu yr ordinhadan yn eu plith.

Nid oes un eglwys gorffoledig yn Welsh Creek, ond y mae yno ychydig o frodyr yn cyfarfod i addoli Duw y nef, cofio cariad y Ceidwad, ac adeiladu eu gilydd yn fyfdd yr efengyl. Mewn llythyr a dderbynias oddiwrth y brawd Williams, dyddiedig Medi 26, 1849, dywyd, "Nid ydym wedi cael ein siomi hyd yma ar ol dyfod i Welsh Creek. Yr ydwyf wedi ymdrechu fy nghoreu gyda meddion gras, ac wedi cael lle i obeitio nad yw fy llafur, er mor waelod, wedi bod yn ofer. Mae yma amryw wedi troi eu hwynebau atom, ac yn rhoddi lle i obeitio eu bod wedi eu cyfnewid trwy ras. Cefais yr anrhydedd y Sabboth diweddaf o weinyddn yr ordinhad o feddyd am y waith gyntaf yn yr ardal, ac yn ngwydd y gynnullidfa luosocaf a welwyd ynghyd ar unrhyw amgylchiad yma, a dangoswyd arwyddion o barch a gweddeidd-dra mawr. Y person a fedyddiwyd ydoedd bentleu anrhydeddus. Mae ei wrnig a'i serob yn y gyfeillach, ac amryw eraill; nis gwn p'nifer o honnynt sydd o faru y Bedyddwyr, gan ein bod yn cynnal ein cyfeillachau yn gymysegodig." Felly y dywed y brawd Williams.

THETA IOT4.

YMADAWIAD GWEINIDOG.

Y mae amser yn esgor ar gyfnewidiadau, ac yn cyfnewid sefyllfaedd ac amgylchiadau yn barhaus. Felly y mae wedi bod gyda nianan yn y lle hwn (Danville). Nid oes ond tymhor byr iawn yn ein golwg oddiar pan y sefydlwyd ac y corffolwyd eglwys yma; ond y mae pedair blynedd a banner agos wedi eu llyngcu i fyna gan dragwyddoldeb oddiar hyn, ac y mae amgylchiadau ynghyd a sefyllfaedd llawer wedi cael eu cyfnewid oddiar hyn. Y mae rhai o'r eglwys hon wedi eu symud i'r byd dragwyddol, eraill wedi eu gwasgaru yma a thraw, ac yn mhllith symudiadau eraill, y mae y Parchedig frawd David Evans wedi cael ei dywys gan Bagluniaeth o'n plith ni, ac wedi ymsefydlu yn Harrisburg; ac hyderwn y bydd iddo fod, dan fendith ein Ior, yn offeryn i ledanu teyrnas y Gwaredwr yao; felly yr ydym wedi cael

ein gadael heb un gweinidog; ond hyderwn y bydd i rhyw un gael ei dywys i'n plith eto ag a fyddo wrth fodd calon yr eglwys, ac yn unol ag ewylls ein Tad nefol. Y mae yma le i wneud dai ni Mewn cysylltiad â'r eglwys y mae achos yn Bloomsburg, lle y mae amryw o'n cydgenedl. Gobeithiwn na bydd i'n brodyr yn y weinidogaeth fod yn ddisytlw o honom, gan hyderu y bydd i'r Arglwydd i lwyddo y fechan hon eto. Nid ydym yn hollol ddigysur yn ein sefyllfa bresennol, ond y mae genym le cadarn i'gredu fod yr Arglwydd yn ein plith. Y mae yr olwg ar y gynulleidfa yn sobr ac astud, a'r gwrandawyr yn lluosog—braidd y'n fwy felly nag arferol. Yr Arglwydd o'i ras a gymero drugaredd arnom ni a hwythau yw ein gweddi. Amen.

Ysgrifenydd ar ddymuniad ein brawd D. Evans, dros eglwys y Bedyddwyr Cymreig yn Danville, gan Wm. T. LAWRENCE,
Medi 25, 1840. Ysgrifenydd.

PENNILLION I FEDDYG CLODWIW.

Mr. GOR.—Isod y canfyddwch pennillion a gyfanoddwyd ar ddeisiysiad Mr. John G. Davies, Cincinnati, i feddyg medrus o'r enw Charles L. Avery, o'r ddinas hono, yr hwn a enwogodd ei hun yn ei gefydddyd tu hwnt i bawb eraill, trwy ei ddiwydrwydd a'i fedrusrwydd yn amser y Cholera. Bu Mr. A., dan fendith yr Arglwydd, yn offeryn llwyddiannus i wellhau 419 o'r clefyd truenus, ac nid oes gwybodaeth am fwy nag un wedi marw dan ei ofal, a hwnw trwy anafudd-dod idd ei gyfarwyddiaid. Yn mhilith y rhai a wellhodd yr oedd gwraig Mr. Davies. Dafu-asai i'r dyoddefwyr yn Birmingham a llawer lle arall yn y dyddiau goddefus hyn, pe gallasant gael ei wasaneth. Bydded clod i'r hwn y mae clod yn ddyledus. As Gwllrx.

Pittsburg, Hydref, 1849.

Ar ddymuniad John G. Davies,
Gwr anbysbys i myfi,
Gwnaf yn llawen roddi cenad
I fy nawn mewn caniad cu;
Am i'r meddyg mwynaid, diddig,
Fod yn ddiwyd ar y ma's
I raghens a'r marwol Geri,
Yr hwn yn gyru oedd yn gas.

Pwy fel hwn a fedrai weithio,
Yn ddiffino bu yn fwyn,
Ac a fedrai roi cyffeiriau
Y rhai ar g'odd ddiddymai gwyn?
Y sawl gaffent eu dirdynu
Gan y Geri creulon cas,
Pwy ond Avery a'u gwyneben
Ac a'u codent ar y ma's?

Efe trwy Dduw a fu yn foddion,
Mwynaid, tirion ar bob tro,
Fel nas ca'dd y geri farwol
Aberth dynol dan ei glo;
I bedwar cant o glwyfedigion
Bu yn dirion fwynaid dad,
Ac er gwaetha'r pla echryslawn,
Rhoddodd iddynt lawn wellhad.

Clod yn ddiddig haedda'r moddïg
Gael yn bwyllig gan bob un,

O'r rhai cleifion bu o'n foddion
I'w gwelhu yn llon o'u gwyn;*
Ac yn mbith eraill teula tirion
Davies hylon, gyfaiil mad;
Yn ei lafur mawr a'i ludded
Yn ddiarbed rho'dd wellhad.

Pa'm na buasai Marg'ret Edwards,†
Dan ei law yn un o'r lla,
Fel nas gall'sai'r hen golera
Ddwyn ei bywyd diwyd hi?
Ond rhaid i mi yn fwy ryfeddu
Am fy mod i yr awr hon,
Pan mae mamaeth dirion, dynner
Yna'n dawel dan y don.

Yn awr rho'f gyngor wrth derfynu,
Yna tewi a wna'm ton,
I bob teulu wir ymroddi
I was'naethlu'r aeddfwyn O'n;
Er cael y goren ar y geri,
Rhaid terfynu'n hoed i gyd,
Am hyny llefwn am barodrwydd
I fya'd yn rwydd o hyn o fyd.

CYFARFOD CHWARTEROL Y BEDYDDWYR A GYNNALIWYD YN REMSEN, SWYDD ONEIDA, C. N.

Ar y 3ydd a'r 4ydd o Hydref, 1849.

Y dydd cyntaf, cyfarfuwyd mewn cynhadledd am ddau o'r gloch, pryd y dechreuwyd drwy ddarllen a gweddio gan y brawd John Hughes, New-York; wedi hysay neillduwyd y brawd William Jones, Remsen, yn Gadeirydd; ac yn absenoldeb yr Ysgrifenydd, Alfred Harris, neillduwyd y brawd Thomas H. Jones i fod yn Ysgrifenydd y cyfarfod.

Trenliwyd y gynhadledd gan mwyaf mewn cynghorion ac anogaethau i ddiwydrwydd a ffyddlondeb gydag achos y Gwarddwr, yng-hyd a chynllunio pa fesurau a fyddent debycaf o ateb y dyben er adfywiad iddo yn y swydd hon. Yn mysg pethau eraill, rhoddwyd anogaethau i'r gweinidogion a'r pregethwyr i ymdrochu ymweled â gwahanol fanau yn y swydd, sydd yn ymddifad o weinidogaeth sefydlog yn eu plith.

A phenderfynwyd, ar fod y cwrdd chwarterol nesafi fod yn Marcy, ar y Mercher a'r Iau cyntaf yn Ionawr nesaf. Y gynhadledd i ddechreu am ddau o'r gloch y dydd cyntaf.

Y moddion cyhoeddus oedd fel y canlyn:
Am chwech y dydd cyntaf, dechreuwyd drwy ddarllen a gweddio gan y brawd R. Littler, South Trenton; a phregethodd y brodyr David Williams, Carbondale, a Thos. Davies, New-York, oddiwrth 1 Pedr 1. 9. a Salm 83. 4.

Boreu dranoeth, am ddeg, dechreuwyd y cyfarfod gan y brawd B. Williams, South Trenton; a phregethodd y Parch: Thomas Owen, Holland Patent, a D. Williams, Carbondale; oddiwrth 1 Ioan 11. 2; a Gal. 6. 14.

Am ddau, dechreuwyd gan y brawd M. Roberts, Remsen; pregethodd y brodyr Owens, Holland Patent, a Davies, New York, oddiar

* Poen.

† Edrych Seren Medi.

gweinidog yr ail eglwys fedyddiedig Gymreig yn Utica, a Miss Sarah Lumley, o'r lle uchod.

Yn Steuben, Hydref 2, 1849, gan y Parch. W. Jones, Remsen, Mr. Hugh H. Jones, o Utica, a Miss Ann H. Jones, Steuben.

Rhif y gwllth o fendithlon—a hawddyf
Fo'n dyfed yr awrhon;
Doed ffyniant a llwyddiant llon
O gwllwm y ddwy galon.

Yn Brooklyn, ar y 13eg o Fedi, gan y Parch. S. T. Spear, Mr. Wm. B. Jones, o Gaerefrog-Newydd, ys ef mab y diweddar Barch. Benjamin Jones, (P. A. Mon.) a Miss Sarah W. Owen, merch ieuangaf y diweddar William Owen, o Brooklyn.

Gwllwm a Sara dan gwllwm—striol
Y gwawria dydd eu hundeb—rhagorol
Eu diloes einloes unol—bydded ffaith,
A thér ffynna' daith wir fendithiol.

"Fwy yw E'" mab P. A. Mon.—a lwybra
Ar ol Abram ffyddlon;
A'i SARA'n wreig—cysuron—a llwyddiant
A feddiantant, ddaen uffodd unlon.

Caerefrog-Newydd. GWLLWM AD 1848.

MARWOLAETHAU.

Yn Danville, Awst 31, David Davies, ad-mabyddus wrth yr enw David Lot. Nid oedd ei gystudd ond byr, eto trwm iawn; ond yr oedd yn amyneddgar iawn. Gadawodd wraig a naw o blant i alaru ar ei ol. Yr oedd yn ddiagon gyda yr Annibynwyr, ac yr oedd pob arwyddion fod marw yn elw iddo. W. T. L.

Yn Nghaerefrog-Newydd, ar y 19eg o Hydref, yn 29 oed, Mr. Robert Roberts, mab Mr. D. Roberts, o'r bank. Anerswyd tyrfa luosog o Gymry a Saeson ar ddydd ei angladd gan y Parch. Dr. Dowling. Teimlir colled fawr ar ei ol gan gymdeithas y traethodau, a chymdeithasau Cymroidd C. N., ond yn bonaf gan ei wraig a'i blant.

Yn yr Ynys Hir, ger Caerefrog-Newydd, y 1af o Awst, yn 7 ml. a 6 mis oed, Elisa Jane, merch Robt. a Jane Williams.

Ar y 24ain, yn 10 mis a 23 o ddyddiau, John R. Williams, eu mab ieuangaf.

Awst 18, yn 1 mlwydd a 5 mis oed, Wm. Jones, mab William ac Elizabeth Jones.

C. E.

Yn Pinocreek, ger Pittsburg, Awst 19, 1849, Thomas Stewart, oddeutu 4 bl. oed. Claddwyd ef y dydd canlynol; a gweinyddwyd yn y gladdedigaeith gan y brodyr T. Edwards a D. Cadwaladr. Ei glefyd ydoedd methu gwellhau ar ol y pás.

Ger Birmingham, Awst 20, Daniel Rees, o'r Colera, yn agos i 6 ml. oed. Claddwyd ef yn y prydawn uchod.

Yn Pipetown, yr un dydd, o'r Colera, Mr. David Lewis, oddeutu 48 mlwydd oed. Parhaodd ei glefyd tua phump o oriau.

Yn Pittsburg, Awst 23, Mrs. Ann Jones, ar ol cystudd o 13 mis. Yr oedd tua 42 ml. oed.

Claddwyd hi y dydd canlynol, pryd y darlloeswyd ac y gweddiwyd, &c. gan T. Edwards. Meddai Mrs. Jones aelodiaeth yn yr eglwys Annibynol yn Pittsburg, a bu farw mewn go-baith am etifeddiaeth well.

Yn Sugar Creek, Awst 31, Sarah Evans, merch Thomas a Martha Evans, Birmingham. Ei hoed oedd 3 ml. un mis a dau oddyddiau; ei chlefyd ydoedd enynfa ar yr ymenyddau.—Claddwyd hi yn yr hwyr. pryd y cyflawnwyd y gwasanaeth angladdol gan y Peirch. D. Davies a H. Powell.

Yn Pinocreek, Medi 5ed, John Stewart, yn 2 ml. oed, sef brawd i Thomas Stewart a nodir uchod. Bu farw o herwydd effaith y pes. Claddwyd ef wrth ochr ei fraidd.—Gweinyddwyd yn y gladdedigaeith gan T. Edwards. Plant oeddynt i Mr. J. T. Stewart, ac Ann ei briod.

Yn Birmingham, Medi 15, o'r Colera, Mr. David Evans, yn 32 mlwydd oed. Hefyd, claddwyd merch sechian i Mr. Evans, yn 2 mlwydd oed, bedwar diwrnod cyn ei farwolaeth o'r un clefyd. Gadawodd wraig a 3 o blant i alaru ar ei ol, &c. Cyflawnwyd y gwasanaeth angladdol yn y ddwy gladdedigaeith uchod gan Mr. David Hughes.

T. EDWARDS.

Medi 27, yn 49 oed, Mr. William Lewis, gynt o Nantyglo, D. C. Bu yn aelod parchus a defnyddiol o eglwys fedyddiedig Iesu Crist am lawer o flynyddoedd yn yr hen wlad a'r wlad hon. Y mae y frawdoliaeth yn teimlo eu hymddifadwydd o'i gyfeillach, a'i weddw a'i blant yn galaru eu colled o'i ofal ymgeledgar. Dacurwyd ei weddillion yn nghladdfa y Bedyddwyr yn Pottsville. Gweinyddodd y Parch. Wm. Morgan ar yr achlysur.

Hydref 16, yn 45 oed, Mrs. Martha Perrot, gwraig Mr. David Perrot, gynt o Gefn Hengoed, swydd Forganwg, D. C. Ni chafodd ond cystudd byr. Cafodd ei thori i lawr gan angen yn ei chyflawn nerth, yr hyn sydd yn rybudd eto i fod yn barod i gyfarfod â Duw, canys ni wyddom pa mor fuan y bydd i hyn gymeryd lle. Claddwyd ei rhan farwol yn nghladdfa y Bedyddwyr yn Pottsville. Gweinyddodd gweinidog y lle ar yr achlysur.

HANESIAETH DRAMOR.

PRYDAIN FAWR, &c.

Daeth yr agerfad "Europa" i mewn dydd Gwener, y 27ain o'r mis diweddaf. Y newydd pwysicaf ydyw yr anghydfod sydd wedi cymeryd lle rhwng llywodraethau Lloegr a Rwsia, o barth y fioddigion Hungaraid. Cafodd Kossuth, Bem, Dembinski, Goyon, Zamoyaki, &c., eu noddi yn Twrci, a gwrthodid eu roddi i fynu i'w gelynyon: y mae Lloegr hefyd yn pleidio Twrci, ac yn parotol yn brys i ryfela â Rwsia. Yr oedd dysgwybiad mawr am benderfyniad yr Ompwrwr, ar ba un yr oedd tyngbed y ryfel yn ymddibyn.

FFRAINGC A RHUFAIN.

Mae cryn dwrw wedi bod yn ddiweddar o barth y llythyr a anfonodd Llywydd Ffrainc at M. Ney i Rufain, a dadleu mawr gan lawer ynghylch priodoldeb y weithred, ac mae M. De Falloux, Gweinidog Addysg, wedi roddi ei swydd i fynu o'r herwydd. Dywed hefyd fod y Tad Sentaidd ei hunan, a'r Cardinaliaid hefyd, yn anfoddlon iawn i'r llythyr, ac nis gellir dywedyd eto beth fydd y caulyniadau. O dan yr amgylchiadau presennol meddylia rai fod y Llywydd wedi roddi cam yn yr iawn ffordd; ond gwneod ef a'i weinidogion a fynont, crys eu hymyraeth a rhyddid Rhofain yn gwmwl caddugawl ar eu hanes drwy yr oesoedd. Gan fod y llythyr hwn wedi peri cymaint cynhwrf, rhoddwn ef gerbron ein darllenwyr:

"FY ANWYL NEY,—Ni ank.nodd gweriniaeth Ffrainc fyddin i Rufain i lindagu ryddid Italaidd, ond i'r gwrthwyneb i'w reoli, ac adsefydlu ar aith gadarn i'r orsedd Babaidd, y tywysog hwnw a ddarfu ar y cyntaf osod ei hun yn cofn yn flaenor diwygiadau buddiol. Yr wyf yn deall gyda phoen fod dybenion carnaid y Tad Sentaidd, a'n gweithrodoedd ninau, yn aros yn ddiffwrth, o herwydd dylanwad nwydau a themladau gelyniathol. Myn rhai gael nawdd-gollediaid a gormesiaeth fel sylfaen dychwelid y Pab. Dywedwch, ar fy rhan i, wrth y Maes-lywydd Rostolan, ni oddefir i hyn gymeryd lle, o dan gysgod y lluman tri-lliw; ac na cheir cyflawni unrbyw weithred ddianrhydeddus i gymeriad ein cyfryngiad.

Dyma y telerau ar ba rai yr wyf fi yn barnu y dylai adsefyddiad gallu tymhorol y Pab gymeryd lle—dedaf ebarfogiad cyffredinol, gweinyddiaeth leyol, deddf-lyfr Napoleon yn gyfaith, a llywodraeth ryddgarol.

Cefais glwyf personol wrth ddarllen cyhoeddiad y tri chardinal, a gweled nad ydynt yn cofia enw Ffrainc unwaith, nac yn gwneuthur un sylw o ddyoddefiadau ein milwyr dowr. Mae pob sarhad a ddangosir i'n lluman neu i'n milwyr yn myned yn union i'm calou; ac yr ydwyf yn dymuno arnoch hyabysu iddynt, os nad yw Ffrainc yn gwerthu ei gwnsanaeth, ei bod hi o leiaf yn dysgwyl diolchgarwch am ei haborthau a'i hunan-ymwadiad.

Pan roddodd ein milwyr daith dros Ewrop gadawsant ar eu hol hadau ryddid, fel olion o'u mynediad, a dyfethasant lygriadau y drefn wriogaethol. Ni cheir dywedyd fod byddin Ffrainc, yn 1849, wedi ymddwyn yn wahanol, a dwyn amcan arall i ben.

Dymunwch ar y maes-lywydd i ddiolch i'r fyddin yn fy enw i, am eu hymddygiad. Deallais, gyda phoen, nad ydynt, hyd y nod yn gorfforol, wedi cael ymddwyn tuag atynt fel ag yr oeddent yn haeddu. Ni ddylai unrhyw beth gael ei esgeuluso er mwyn gwneuthur oin milwyr yn gyaurus.

Derbyniwch, fy anwyl Ney, y sicrwydd o fy nghyfeillgarwch parhaus.

LOUIS NAPOLEON BONAPARTE."

Dywedir fod y Maes-lywydd Cavaignac yn

y darfodedigaeth. Bu brawd iddo farw o'r clefyd hwn er ys ychydig amser yn ol. Mae y Maes-lywydd Randon yn methu myned i Rufain, fel y bwriadid, am mai Protestant ydyw; llwyddodd y Pabyddion i atal y penodiad i gael ei osod mewn grym, fel na all- esid cael cyffo i ddywedyd fod Protestant yn Brif-lywydd y "ddinas santaidd." Rostolan, gan hyny, a ail-sefydlwyd; ac y mae llawer o wrthwynebiadau rhyngddo ef a'r Cardinaliaid. Y mae llawer o ddychryn yn Paris, o herwydd caffael amryw o'r hen offerynau dinystriol, a elwir yn briodol *infernal machines*, mewn rhai dosbeirith o'r ddinas.—Taniwyd un o honynt yn y Rue St. Morten, ni wnaeth niwedi i neb,—ni chafwyd allan y gweithredydd. Y mae y Pab yn Naples.

CORON HUNGARY.

Bernir fod Coron Hungary wedi cael ei chludo gan Kossuth; os felly, y mae yr ail waith wedi croesi tafynau Twrci.

Y mae hanes y goron hon yn un bynod.—Geayd y Magyars rhyw werth ofergoelus ar weddilleg eu breuniniaeth oesawg. Dywed un Mabing ei bod wedi cael ei gwneuthur gan ddwyllaw engyl i St. Stephen, yr hwn a goronwyd a hi yn y fl. 1000; ond dywed eraill, yr hyn sydd fwy tebyg, iddi gael ei danfon i Stephen, gan y Pab Sylvester II. Yn 1072, derbynlodd Duke Geisa dalaeth aur oddiwrth Ymerawdwr Groeg, ac unodd hi a choron Hungary, pan wnaethpwyd ef yn frenin y wlad hono; y mae y goron gau hyny yn awr yn gyfansoddedig o'r ddwy uchod. Ar farwolaeth yr olaf o holl yr Arpadiaid yn 1301, etholwyd dau i'r orsedd wag, Robert o Naples, a Wenzel yr ieuangaf o Bohemia. Nid oedd achos yr olaf yn llwyddo, gan hyny aeth ei dad yno, sef breinin Bohemia, a chladdodd ei fab a'r goron i Prague. Yn ganlyniol etholodd yr Hungariaid Otto o Bavaria, ac am resymau anwybodus hyd yma, rhoddodd yr hen Wenzel y goron i fynu iddo. Gorfu ar Otto, er cymeryd meddiant o'r deyrnas, farchogaeth trwy Awstria o dan ffug-enw, gan ddwyn y goron gydag ef, yr hon oedd wedi ei gosod mewn casgen. Crugai wrth gyfrwy "Graf" Germanaidd, yr hwn un borou a welai ei fod wedi colli ei lwyth gwerthfawr yn y nos. Yr oedd y cymdeithion islaw Vienna, ac ynghylch croesi y Donaw, aethant yn ol, a chwasant y goron a'r gaegen yn ddyogel. Yn 1307 aeth i ofwyo y Waywod Ladilas, gan feddwl ei enill drosoed at ei blaidd, ond nid yn unig methodd, eithr cymeryd ef yn garcharor gan yr hen Waywod, a dygodd y goron oddi arno. Yn mhon amser, gadawodd Otto yn rydd, ond cadwodd y goron am dair blynedd. Yn 1310, wedi bygwth rhyfel, rhoes hi i fynu. Am dros gan' mlynedd y mae ei hanes yn wag; ond yn 1439, ar farwolaeth yr Ymerawdwr Albrecht II., etholwyd dau frenin drachefn, sef Wladislaw o Pwyl, a Ladilas, baban Albrecht. Penderfynodd yr Ymerodres goroni y plentyfn, ac i'r dyben hyny dygwyd y goron gan forwyn iddi o Gaer-Wissegard. Yn 1441; defnyddiodd yr Ymerodres hi at waith llai mygedawl—

Job 15. 8. a Phil. 2. 6. Am chwech, dechreuwyd gan J. Jones, Steuben: a phregeth-odd Davies, New-York, a Williams, Carbon-dale; oddiar Eanias 9. 6; a 1 Iolan 4. 9.

Cawsom gyfarfod rhagorol o dda, a'r gwrandawyr yn lluosag ag ystyried fod y tywydd yn anfantaisiol; a thystia llaweroedd iddynt dderbyn hyfrydwch i'w beneidiau dan y weinidogaeth. Ein gobaith yw y gwelir effeithian dymunol ar yr ardal yr amser dyfodol.
T. H. JONES, Yagr.

MEDDYGINIAETH RAGOROL I'R BILE.

MR. GOL.—Syr: Gan fod y Seren Orllewinol yn golygu lles o ffredinol cenedl y Cymry yn ngboedwigoedd y Gorllewin, a llawer o honno yn byw yn anghyfleus i feddyg-dy, tebygaf os rhoddwch hyn o hanes yn llaw eich ymwelydd misol y gall fod o les i lawer o'i ddarllenwyr.

Y mae y geri (*bile*) yn dueddol i ddy-nion yn y wlad fras a thoreithiog hon; a di-an fod llawer llyn cwynfan dau ei effeithian agos yn mhob man; y mae yn cymysgu â'r gwaed weithiau, ac yn troi yn glefyd melyn; a'r peth goron i'r ciat yn y clefyd hwn yw cael y feddyginiaeth mor fcan ag y byddo modd. Nid yn unig yn y clefyd a enwyd y mae y meddion tra ragorol hwn yn wasnaethgar, ond hefyd y mae yn gwell-hau y dyoddefydd o amryw anhwyldoran y geri. Un a gafodd feddyginiaeth trwyddo yw yr ygrifenydd; ac nis gwnaf ond cyf-iawnder trwy ei hybysu i'm cenedl drwy gyfrwag y Seren. Gellir ei gael yn ol y cyf-arywyddiad canlynol i unrhyw fan yn y ta-laethau, trwy ddanfon un ddolar am dano mewn llythyr yn gyfeiriedig i Mr. James G. Jones, South Wilkesbarre, Luzerne Co., Pa.; ac fe ddanfouir y moddion yda dychweliad y llythyr-god (*mail*) wedi ei oblygu mewn llythyr, ynghyd a chyfarwyddyd i'w iawn ddefnyddio. Gofaled y darlennydd dalu toll y llythyr. T. PHILLIPS.

Pottsville, Hyd., 1849.

O. Y. Gellir cael y moddion uchod gan Mr. D. T. Jones, Minersville.

DAU BENNILL O GANMOLIAETH I'R DR. NICHOLAS.

Tom—"Lhwynon."

Da'won feirddion y gwledydd i ganu ar gynnydd, Cymhellaf ebbi bennydd wyr dostol ar dwyn, I roddi anerochlad yn wrol i'r aiwad.

Trwy sydyn oeddiad i'r gwir feddyg mwya. Mae'n Gymro cariadus gwr dilyn trwy'r dalaeith. Mae'n haeodu canmoliaeth heb weniath, pry wadi yn ddian daw Nicholas yn un o'n oracian, Trwy roddi i gleifon yn union iachad. Ei ddawa sydd yn helaeth mewn gwir physigwriaeth, Ac hefyd yr eogyrn yn chwyrn all iachau; Dyledswydd pob Cymro, b'le bynaq y byddo Yw cludo ei glodydd trwy'r gwledydd yn glau.

Fe fu mewn meddygdal yn dygw'r galfyddyd, Mae wedi cyrhaeddyd galloedd tra llawn;

Cry. VI.

I ddymlon ei ddoniau y sydd yn dddiddanol, Mae'n maeddu meddygon yn ffyddion coffhawa: Y mae ei gyfeiriau yn fendith gorfforol, Yn bybyr y bobol fu'n wanaidd e' wna; Ei syliw i'r oesolion heb geu o galon, Er dwyn trwy wir rhydd-didgalondia i'r cta'. Gan hyny wyr diddan, chwli welwch fy amcan, Ei noddi yn addien, ni sonlaf am sen. Mewn llwyddiant godidog, fel meddyg mawreddog, Am wellhau'm cymmydog* y gwr bywiog fo'n ban. MEUDWY O GELLI'S FINWYDD.

ATEBION.

Sylw ar Ofyniad Mr. Benjamin Davies, Tamaqua, Rhif. 62, tu dal. 236.

MR. GOL.—Gan fod Mr. D. wedi cyfeirio ei ofyniad ataf, dymunaf ganiatad i osod yr eglurhad canlynol o barth ei ofyniad yn y 'Seren Orllewinol.' O barth yr atebiad, nid wyf yn bwriadu ei roddi yn ol y gofyniad, ac nid wyf yn dywedyd y gallaf wneud hyny; o ganlyniad caiff Mr. Davies, ynghyd a'r darlennydd, farnu pa un ai bydd yn foddhaol ai peidio.

Yr wyf yn cofio i mi fod mewn cyfarfod-ydd gweddio yn nhŷ Mr. Davies ya flae-nor-ol i'r cyfarfod a nodas ef, a chlywais eraill o'm brodyr yn anerech gorsedd gras ar ei ran fel gwrthguliwr; ac oddiar dybiaeth ei fod ef, fel llawer eraill o'n cenedl yn y wlad hon, wedi bod yn aelod mewn rhyw eglwys, ond wedi tynu yn ol, yr ymdrechais oddiar wir deimlad (os nad wyf yn twyllo fy hun) i gyf-leu ei achos fel pechadur, &c. Nid wyf yn gwybod pa fodd y tarddodd y chwedl hon am Benjamin Davies; gwir mai digon cas yw celwydd bob amser, ond dichon mai nid yn fwriadol y gwnawd y camwynied ar y dech-reu. Ond goseithiwyf os nad yw Benjamin Davies wedi bod yn aelod o eglwys Dduw hyd yma, na bydd yn hir cyn dyfod, o her-wydd y mae yn llawn bryd iddo ef a llawer eraill ddyfod i ymofyn am noddfa i'r enaid, cyn y daw Mab y dyn i alw am dano. Dym-uniad yr enaid ar ei ran ydyw iddo gael gras yn ei galon, fel y delo yn filwr ffyddlon i Iesu Grist, ac yn siampl i mi ac eraill o'm brodyr mewn gweithredoedd da, ac y bydd iddo yn y diwedd gael gorphen ei yrfa mewn tangneffodd. Yr eiddoch, &c.

Tamaqua.

TREHARN JONES.

Aleb i Ofyniad Carwr Cyssondeb, Rhifyn Awst, tu dal. 136.

MR. GOL.—Mae yn ymddangos bod eich gohebydd Carwr Cyssondeb yn dra anhy-ddysg yn yr oraclau dwyfel, ac o natur dys-gyblaeth eglwysig a threfn cymdeithas yn gyffredinol, cyn y buasai yn gofyn y fath ofyniad amlyg.

Nid oes awdurdod gan weinidog i adferyd neb i'r eglwys heb ymgynghori â'r eglwys; pe amgen byddai yn traws-arglwyddiaethu ar etifeddiath Duw, trwy fyned yn eglwys ei hun; mewn gair, nid yw y Fab o Rufain yn

* Mr. Morgan Lewis, Pinegrove; ar ddymuniad yr hwn y cyrhaeddyd y penillion.

ddim gwaeth. Hefyd, mae gwneuthur peth mor groes i reol y Testament Newydd yn lledrad o ogoniant y grefydd Gristionogol, ac yn tueddu i roddi testyn ymfrost i'r cablwyr, gan fod arweinyddion y praidd yn cyfeillorni trwy gymeryd y fath awdurdod ddisail.

Os oes rhyw weinidog wedi beiddio gwneud y fath beth, cywilyddied a diwygied yn ddioced, neu cychwyned i Rufain ar unwaith. Peidied Carwr Cyssondeb a goddef y fath ymddygiad anheilwng.

Eich ewyllysawr da,
WIL O'R COED.

Atebiad i Ofyniad Ysgol Sabbathol Minersville, yn Rhifyn Awst.

ADFODAU HEB Y LLETHYREN A.

Num 22. 30. Deut. 5. 30. Jos: 4. 2. Job 22. 12. Easy 40. 1. Luc 21. 18. Ioan 14 16. Act. 15. 18. 1 Cor. 14. 38 a 16. 13. 2 Cor. 5. 3. Gal. 5. 23, 25. 1 Thea. 5. 4. a 5. 25. Dat. 2. 25.

Os bydd i'r gofynwyr wneud "twrn da" i ryw un eto, hyderwyf y bydd iddynt arfer cydwybod, trwy beidio dysgwyl ad-daliad ar y bedwerydd.

Y BACHGASTN.

GOFYNIADAU.

Fa beth a olygir wrth "Adenedigaeth" yn Mathew 19. 28? Byddai atebiad bunan yn dra derbyniol gan

WILCO.

HEN GYMRAEG.

MR. GOL.—A weloch chwi neu rai o'ch gobebwyr yn dda i roddi eglurhad, mewn modd amiwg ac hawdd ei ddeall o'r hyn a galya, yn y Soren:

"Arv y doeth yw pwyll.
Bid ezain alltud.
Cyfnewid a haelion.
Diogid rhywan eid rhygadara.
Enwawg meiciad o'r voc.
Goisen awel yn nghyving.
Hirorolates i ogan.
Llawer car byw i Indeg." IORWERTH.

MARCHNAD CAEREFROG-NEWYDD.

C. N., Hydref 27, 1849.

PRILLIAID A BLAWD.—Mae peth gostyngiad yn mhiris y peilliaid. Gwerthwyd 13,000 o farllau o'r peilliaid cyffredin o \$4 75 i \$4 81; gorseuon, o \$4 87 i \$5 00; eto, Genesee, o \$5 12½ i \$5 25.

GRAWR.—Y prisoedd yn dal i fynu, er fod y galwad yn lleihau. Gwenth, Genesee, \$1 20; eto, llwyth o'r dehoel am \$1 04.

Haid, 75cota. y bwiel. Rhyg, 50. Ceirch, Gogleddol, o 38 i 39; a Jersey Newydd o 35 i 37 cents.

Galwad tŷg am gaws ac ymenys, heb un cyfnewidied mewn pris.

BWYDYDD.—Cig Meeb, \$10 i \$10 50 y facil. Cig Eidion, yn ddialw, o \$6 50 i \$8.

GLO.—Dim gwerthu. [Y mae yn debyg yr un modd yn Philadelphia—y farchnad yn llawn, &c.

YR AIL EGLWYS O FREDYDWR CYMREIG YN UTICA.—Oddiwth fynegiad diweddf Cymania y Bedyddwyr yn swydd Oneida, C. N., deallwn bod yreglwys nchod wedi ei derbyn yn ddiwrthwynebiad i'r undeb Seisnig.

YR ETHOLIAD.—Bu y Democratiaid yn fuddugol gan amlaf yn y dalaeth hon yn etholiad diweddf. Yn debyg yr un modd y maent wedi cael y goreu mewn gwahanol dalaethau eraill.

Y BIBL.—Dywedir mai nifer y copiau o'r Bibl idd eu cael yn 1804 ydoedd 4,000,000. Yn awr mas dros 30,000,000 o Fiblau yn y byd. Yn 1894 ni chyhoeddied y Bibl mewn mwy na 48 neu 49 o ieithoedd; ond yn 1848 yr ydoedd wedi ei argraffu mewn 136 o wahanol ieithoedd, pa rai a siaradir gan o ddeutu chwe' chan miliwn o'r hil ddydol.

ST. LOUIS, Mo., Medi 21, 1849.—Oddentu chwech mlynedd yn ol, yr oedd Mr. Augustin Keenerly yn casglu trefhi y ddinas hon, a chyhuddwyd ef o fod mewn diffyg o'r swm o wyth mil o ddoleri; ond yr oedd eto yn ardstio ei onestrwydd a'i allu i dalu, gan ddywedyd fod rhyw gamsyniad yn nghyfrifon ei arolygwyr, ac y dymunai ei iddyntoed oistoddod o ddirprwywyr i chwilio ei lyfrau a barnu rhyngddynt; a hyny a wnaethpwyd; ond dygodd y canolwyr fysgiad yn ei orbyn, ac felly gadawd ef dan y cybuddiad, a niweidiwyd ef yn sawr yn ei gymariad a'i amgylchiadau trwy gael ei droi allan o'i swydd. Fa fodd bynag, dydd Gwener, yr 20fed o fis Medi diweddf, daeth rhyw achos i'r hwn eydd mewn swydd yn bresennol i fyned i chwilio hen ddydd-lyfr, yn mha yn y canfyddodd bod deng mil o ddoleri wedi eu defnyddio at achosion y ddinas gan Mr. Keenerly, pa rai ni chyfrifwyd gan y canolwyr. Fel y protwyd ei fod ef, yn lle bod yn nyled y ddinas o wyth mil o ddoleri, yn ei gofys oddyw fil, ynghyd a'u llog am chwech mlynedd. Ac fel hyn derbyniodd y swm ofynedig, er nad oedd yr hyfrydwch a deimlai wrth hyny yn debyg i'r boddlonrwydd a'i llanwai ef a'i gyfeillion trwy brofi ei hun yn ddyngonest ar ol bod mewn dyryswch am gymmaint o amser.

D. DAVIES.

GENEDIGAETHAU.

Medi 17, Mrs. Davies, gwraig y Ferch. Thomas Lloyd Davies, ar fab; yr hwn a onwyd Thomas Morgan.

Yn Zanesville, Ohio, Awst 24, Ana, priod Mr. L. N. Lewis, ar ferch. Ei henw yw Mary.

PRIODWYO—

Hydref 2, gan y Paroh. Thomas Lloyd Davies, New-York, y Ferch. William Parry,

Bedyddiwyd mewn un wythnos yn y gwahanol eglwysi o Fferthyr i Gaerdydd, yn agosi chwe' chant o boronau, a channodd heblaw hyn yn y cyfeillachau.

Caerfyrddin.—Mae diwygiad mawr yn eglwys Penael, Heol y Prior, sef yr hen eglwys lewyrchus ag y llafuriodd yr anfarwol Watkins ynddi am chwech a degain o flynyddau; a'r duwiol Edwards hyd ei fodd, gyda llywyddiant a boddlonrwydd. Ond er galar aeth yn nos ar Sion am dymhor rhy hir wrth fodd cannoedd o ewyllysyr da Preswilydd y berth, ond torodd y wawr—talodd Paul Capel Sion, (ys dywed Meiriadog) sef John Jones, ymweliad a'r eglwys, ac ni fu yno yn ofar, canys ychwanegwyd 70 yn fuan at yr eglwys, ac yr oedd degan yn ychwaneg o ymgeiswyr.

Gallu yn rhwydd lenwi rai tudalenau o'r Soren a'r newyddion am ychwanegidau at yr eglwys; ond gan fod y lle yn brin, roddwn y gofres ganlynol o fedyddiadau:

Enw	Medi	Awt	Bedyddiwyd
Brynbo,		Awt 5,	2
Porthydwr,		" 19,	6
Golligae,	Gorph. 21,	"	2
	Awt 19,	"	1
Aberaman, ger Aberdar,		"	31
Abernantygroes, ger Aberdare,		"	21
Aberdare, Medi 9, gan T. Price,		"	37
Treforest, " 2, " O. Williams,		"	2
Aberdulais, " 2, gan D. Davies,		"	15
Bothania, Clydach, Medi 9,		"	22
Sandy Haven, Gorph. ac Awst,		"	9
Bothesda, Hwlfordd, Awst 21,		"	3
Ainon, Penrhywgoch,		"	14
Bethel, Llangyndoyrn,		"	8
Salem, Meingean, Awst 19,		"	3
Sion, Brynmawr, " 19,		"	27
Eto; Medi 16,		"	33
Hirwaun, gan B. Evans, Awst 19,		"	18
Eto, " Awst 26,		"	33
Eto, " Medi 16,		"	44
Graigarw, gan M. James, Aw. 26,		"	28
Eto, " J. Pugh, Medi 9,		"	4
Bothania, Maesteg, Awst 26,		"	20
Pontbrenllwyd, Medi 2,		"	8
Pontardawe, Medi 1,		"	9
Manceinion, Medi 2,		"	4
Twyngwyn, Medi 2,		"	6
Abersychan, Medi 2,		"	17
Pisga, Medi 2,		"	11
Abertawe, Medi 5,		"	20
Silvan, Machen, Medi 9,		"	23
Abertawe, yn mis Awst,		"	16
Penyfa, Awst 9,		"	11
Bothesda, Maesteg, Medi 16,		"	19
Treforia, Medi 16,		"	14
Blaenau Gwent, Medi 16,		"	5
Y Dowlais, Casnewydd, Medi 16,		"	6
Salem, Porthyrhyd, Medi 16,		"	5
Rhandirawlyn, ymgeiswyr o faen yr eglw. 23			
Caeraleam Newydd, Awst 11, bedyddiwyd 11			
Craigarw, Awst 12,		"	13
Penyfa, Awst 10,		"	7
Horob Beumaris,		"	3
Talernacl, Caerdydd, Awst 12,		"	8
Dolmelynlyn,		"	4
Dinas, Morganwg, gan W. Lewis,		"	2

Yr oedd degan o wrthgilwyr wedi eu had-

feryd heblaw yr ychwanegidau uchod; a channoedd yn y cyfeillachau yn y gwahanol eglwysai yn ymfyn am aelodiaeth. Yr Arglwydd a'u dalio oll.

MARWOLAETH Y PARCH. WM. R. DAVIES, DOWLAIS.

Medi 1, bu farw y Parch. Wm. R. Davies, gweinidog parhaus Caersalem, Dowlais. Yr oedd yn iach y boreu hwnw, ond cyn 10 o'r gloch y nos, ar ol deuddeg awr o artheithian y cholera, efe a fu farw. Y Sabboth, drannoeth, ymgynullodd torf luosog i dala y gymwyns-glaf i'w weddillion, a chladwyd ef yn mynwent Elin, Penydaran, sef capel a gyfodwyd ganddo ys tua phedair blynedd yn ol. Perchid ef yn lawr gan bob gradd, ac ystyrid ef bob amser yn ddyfr-cryf ei gyfansoddiad. Teimlir galar dwys ar ei ol gan ei eglwysai, a chan yr holl gymmydogaeth yn gyffredinol.

Aelod gwreiddiol ydoedd Mr. Davies o'r Garn, Dolbenmaen, a diammeu genyf idde gael ei fedyddio yn dra ieuang. Nid llawes o amser a fu cyn dechreu pregethu, canys yr oedd yn yr athrofa yn y Fenni tua'r un amser a'r Parch. Wm. Morgan, Caerdybi. Nid oedd fawr dros 48 mlwydd oed yn marw.

Neillduwyd ef i gyflawn waith y weinidogaeth yn Ebenezar, Gorph. 21, 1824. Bu yma yn llafurus a llywyddianus hyd ei symudiad i Dowlais; ac yno drachefn bu yn ymdrechol iawn hyd ei fodd. Yn ddiweddar yr oedd wedi derbyn cannoedd at yr achos; bedyddiodd 101 Awst y 19eg. Bu ei fereh farw ar y 4ydd o'r mis blaenorol, fel y gwelir yn y Soren ddiweddar.

Yr oedd Mr. Davies yn gyfaill fyddlon, diddicheil a dirodre; ond drwy ychydig fyrbwylltra, a gormod ymddyried mewn dynion heb fod y fath orea, byddai yn agored i fradychu ei gyaur ei hun weithian; yr oedd yn bregethwr hyawdl a defnyddiol, ac yn weinidog fyddlon a medrus.

Yr oedd yn ddadlauwr grymus. Dishon fed y Sataniasid, fel y galwai hwynt, (od oes yn Merthyr, &c., rai o'r gwehilion hyn wedi ei oroesu,) yn gorfoloddu am fod eu gwrthwyt ebwr wedi styrthio, ond gallant beidio—nid yw en hachos hwy ond twyll a chelwydd, ac y mae efe gwedi marw yn llafaru eto; bydd ei bregeth a'i bwngo Yagol ar y gwrthian yn anatebadwy iddynt tra byddo hyd ya bod.—Gofaled yr Arglwydd am y weddw a'r ddau blentyn ymddiud.

Yn ahroten amser rhad yw bwriad Nef.—
O pwy all ddeall fyrd gerdwin lo?—
Pwy all angyfydd ei weithredodd ef?—
Nend dyfuch—Netch ynt nar' borwawi str i
Cwyd ef fr lan i seddan edmyr llwydd.
Gwneir gwan yn gadu—y byddan yn un mawr,—
Nan cofnau hyn, Efo a all yn rhwydd
Y pryd y myno idd ein tyru lawr.

Caersalem, Dowlais, sydd yn teimlo'r ffaith,—
Ow! collwyd Davies ei gwreiddog en i
Olywionol bywyd safodd yn y gwaith;
O'r Salem isod aeth fr Salem fry:
Er dawn a medr, Ow! yn artoth dydd,
Taw gwynt ang aeth rhyngom ei a'i sawd,—
Ei ddoeth aturlyth yn iwi sydd.
Fwy gan'—ywyllaf—O fy anwyll frawd!

CERNMAWR.—Awst 21 a'r 22, cynnaliwyd cyfarfod blynyddol y lle hwn. Nos Lun, am chwech, gweddiodd y brawd H. Hughes; a phregethodd y brodyr Owen, Pandy'r Capel, a M. Edwards, Treffynon. Dydd Mawrth, am ddeg, gweddiodd J. G. Owen; pregethodd y brodyr J. Robinson, Mon, a B. Price, (Cymro Bach.) Am ddau, gweddiodd D. Roberts, Cefnbychan; pregethodd J. G. Owen, a M. Edwards. Bu cyfarfod drachefn yn yr hwyr.

URDDIAD.—Yn ddiweddar neillndwyd y brawd D. Jones, (aelod gwreiddiol o Gastell-newydd,) i gyflawn waith y weinidogaeth yn Star, Dyfed, a Bethania, Talog. Am chwech, gweddiodd y brawd D. Williams, Capelgwndwn; a phregethodd y brodyr Roberts, Drefach, a Jenkins, Capel Ifan, (Annibynwr.) Am ddeg, dranoeth, dechreuodd y brawd W. Davies, Hermon, Dyfed; ac yna traddodwyd arasth synwryol ar natur eglwys efengylaidd y Testament Newydd gan y brawd Williams; yna galwyd ar y gweinidog ieuang i adrodd ei broffid a chyfies ei fydd gan y Parch. D. Rees, Aberteifi; ac wedi i'r eglwys arwyddo eu galwad i'r brawd Jones, a'i dderbyniad ynteu o honi, dyrchafwyd yr urdd-weddi gan D. Rees, ac anerchwyd y gweinidog ieuang, oddiwrth 1 Tim. 4. 16. a'r eglwys gan D. George, Jabez, oddiwrth Phil. 2. 29; a'r gwrandawyr yn gyffredinol gan R. Evans, Ferwig, oddiar Diar. 3. 18. Am chwech, pregethodd Morris, o Hwlfordd, a Jones, Aimon; oddiar Heb. 9. 27; a 1 Pedr 1. 17—19.

CYNDDEITHAS YR HEN WEINIDOGION.—Cynnaliwyd cyfarfod blynyddol cyntaf perthynol i'r Gyndeithas hon yn y Tabernacl, Caerfyrddin, Awst 22. Yn mhilith y gweinidogion gwyddfodol yr oedd y Parchedigion H. W. Jones, Caerfyrddin; J. Jones, Sion, Merthyr; D. Griffiths, Cwmisfor; B. Evans, Hirwan; E. Williams, A. C., Merthyr; D. Bowen, Llanelli; D. Jones, Felinafod; J. Lloyd, Ebenezer; J. B. Morgan, Aberafon; D. Davies, Bwlchnewydd; W. Evans, Drefach, &c. Cafwyd cyfarfod da, a dangoswyd cydweithrediad neillduol, &c. Yn llaw y Trysorydd, £95 0s. 7c.

YMYRYDD ANHYFRYD.—Yr oedd gwraig yn agos i Gaerdydd, yn ddiweddar, wedi myned allan i grynhoi cnau; ar ryw ran o'r gorchwyl, meddythodd iddi deimlo rhywbeth oer yn cyfarfod â hi, ond ni thybiodd ychwaneg am y peth ar hyn o bryd. Allan o law, llithiodd ei throed, ac yn y weithred o wneuthur ystam i ochelyd ei chwymp, teimlodd rhywbeth yn cyffro ar ei chefn, rhoes ei llaw i ffyn, a thynodd oddi yno nesid doruhog hirbraff. Ni chafodd niwed ganddi. Dyna fustle yn iawn, on'te?

PRIODASAU.

Medi 1, yn nghapel y Bedyddwyr Seisnig, Caerdydd, Mr. David Hughes, o swyddfa y Bedyddiwr, a Miss Caroline Quelch.

Medi 11, yn Masealeg, gan Timothy Thomas, Wm. Roderick, amaethwr, ger Casnewydd, a Miss Elizabeth Phillips.

Medi 22, yn addoldy y Ferwig, ger Aberteifi, Thomas Jones, meistyr yr Acorn, a Sarah, pedwerydd merch y diweddar John Herring.

Thomas a Sara striol—hyd y bedd
Da dyddoch ac unol;
Boed i'wch faeth Rhagfuziaethol
A chysuron heddi drol'a ol.

MARNOLAETHAU.

Gorph. 10, o'r Colera, yn agos i Abercarnog, Morgan Watkins, yn 60 ml. oed. Yr oedd yn aelod a diacon fyddlon yn Mhenyfal.

Awst 14, Margaret Griffith, merch i'r diweddar W. Griffith, *Ship Agent*, Caernarfon, yn 14 oed.

Awst 19, yn 70 oed, Eleanor Rees, Gernos, plwyf Llandudoch, Dyfed.

Awst 20, Elizabeth, gwraig y Parch. Wm. Thomas, Merthyr, yn 37 oed. Bu yn aelod o eglwysi Croesyparc, ac wedi hyn yn Ebenezer, dros amryw flynyddau.

Awst 22, Mrs. Davies, gwraig y Parch. D. Davies, gweinidog y Bedyddwyr yn Nghlydach, wedi cystudd trwm am ychydig amser. Gellir dywedyd am dani, "Yr hyn a allodd hon hi a'i gwnaeth."

Awst 22, Evan Jones, Pontypridd, wedi ychydig ddyddiau o gystudd, yn 67 oed.

Awst 24, yn 49 oed, Mary Evans, gwraig E. Evans, gynt diacon y Cwmbychan, yn awr yn Aberafon. Hi a ymdechodd ymdrech deg.

Awst 29, yn Llanilltyd, ar ol cystudd hirfaith, Richard, mab y Parch. W. Jones, Caerdydd, yn 19 oed.

Boreu dydd Sadwrn, Medi 1, Mrs. Price, gwraig y Parch. T. Price, Abordar, o'r dar-fodedigasth.

Medi 6, yn Mhenybont-ar-Ogwr, Elizabeth, merch bonaf y diweddar Mr. Williams, cyllidddy. Ar y 13eg o'r un mis, William, yn 8 oed; ac Evan, yn 4 oed; plant y rhagdyddedig Mr. Williams; ac wyrion y diweddar ar Barch. James James, gan adeol mam alarus i wylu eu symediad.

Yn Mhontypwl, Medi 16, Phillip, mab ieuangaf Mr. Benjamin Jones, Diacon yn y Tabernacl, yn 9 oed.

Medi 19, yn nhŷ ei fab-y-nghyfraith, F. Davies, Yaw., Pontfaen, Mr. Walter Williams, gynt o Abercarn, Mynawy. Bu yn aelod fyddlon gyda yr Annibynwyr am dros 50 o flynyddau.

Awst 11, yn Nghwmafon, o'r Colera, yn 37 oed, John Hanbury. Brawd a sawyddog diwyd yn yr eglwys yno.

Eto, yn Nghwmafon, Awst 21, Wm. Benjamin, brawd D. Bowen, neu fal yr yays yn ei adwaen yn y misolion Dewi Bach. Yr oedd y brawd hwn yn 46 oed, ac wedi cystudd o amryw ddyddian (dechreuad o'r Colera,) ehoddod ei ran fywiol i fyd yr yabrydoedd. Teimlir colled ar ei ol.

Medi 6, ar ol ychydig selni, yn 46 oed, Mrs. Roberts, gynt o Burlington Street, Liverpool.

gwystlwyd hi gyda yr Ymerawdwr Fredrick II. am 2,500 gulden. Prynwyd hi gan Matthias Corvinus, a dychwelwyd hi i Wissegrad, ac ar ol brwydr Mohac, dygwyd hi oddi yno gan wraig drachefn, er coroni John Zapelyn, yr hwn a'i rhoes yn nghofal Preny; hwnw a'i rhoes dan warcheidiaeth Ferdinand I.; coronwyd ef â hi yn 1527, ac yna aeth i ddwyllaw y Tyrciaid. Ar ddychweliad Syloman o warchodiad Vienna, dangosodd hi idd ei filwr yn Ofen; a danfonodd hi yn ol i Zapolya, ac ar ei farwolaeth, rhoddwyd hi gan ei weddw i Ferdinand drachefn. Danfonodd Rudolph II. hi i Prague; a dygodd Matthias II. hi i Presburg, lle yn 1619 y meddiannwyd hi gan Bethlem Gabor; ac ar ol heddwch Nikolsburger, rhoes hi i fyns i Ferdinand II. Mynodd yr Ymerawdwr Joseph hi i Vienna, a danfonodd Leopold hi yn ol i Hungary. Ac ar gymbelliad Beath daeth i ofal Kossuth. Pa le y mae yn awr nid yw yn sicr. Rhyfedd mor symudol yw coronau y ddaear.

CHITAUARA, ASIA.

Y mae Mr. Smith wedi danfon yr hanes ddyddorawl a ganlyn, am gyd-ymdrechiadau corff unedig o genhadon mewn flair, neu, fel y gelwir hi gan y brodorion, *mela*.

Cawsom ymddiddaniaid dyddorol iawn a Phurohit, o bentref yn agos i Mynpuri; yr oedd wedi derbyn "Dyuoethiad Hindwadan-aeth gan Wilson," er ys oddeutu chwe' mlynedd yn ol, ac yr oedd wedi ei ddarlennu gyda'r fath sylw, nes yr arweiniodd ef i ymwrthod â delw-oddoliaeth yn mhob dull, ac ymddangosai fod ganddo lawer iawn o'r gwirionedd fel y mae yn yr Iesu! Dywedai ei fod wedi bod yn pregethu i'r bobl yn y pentref am fynyddau, ei fod wedi rhoddi fyny yr holl dalion a arferai dderbyn fel offeiriad y pentref, ac fod y bobl yn chwerrthin am ben ei ffolineb. Anerchodd y dorf yn ein presenoldeb gydag hyffra, gan eu hanog hwy i droi oddiwrth eilunod at y Duw byw. Dyma engraffit o ddyllanwad dirgel dosbarthiad llyfrau, a phwy all ddywedyd pa faint o ddynion hafal i hwn sydd wedi eu gwasgaru drwy adranau amaethyddol gor-eang Hindwetan, lle nad yw troed y cennadydd erioed wedi cael ei gosod.

Cymerasom rhydyd adloniaeth tua thri o'r gloch, ac yna dechreusom bregethu drachefn, a pharheusom hyd nes idd ein lleisiau ddarfod, ac i ni fyned yn rhy gryglyd i'r bobl ein deall. Parhaodd ein brodyr brodorol i dosbarthu llyfrynuau drwy y dydd idd y rhai hynny a fedrent ddarlennu, a derbynid hwy ganddynt yn ddiolchgar. Yr oedd y ceisiau yn aml, a dygodd llawer i fwrdd gyda hwynt air y bywyd mewn hyfrydwch a boddlonrwydd amlwg. Cyn gynted ag y deuoedd y pryd-nawn cymerasom fad, a chroessom yr afon, yma yr oedd golygfa teilwng o bwyntil y llunedydd. Yr oedd yno linell o *backha ghats*, ynghylch milldir o hyd, yr hwn a ffarfai wrthglawdd cadarn, a thrwy yr hwn y troid yr afon o'i gwely cysefin, goruwch y cyfaa yr oedd dros ddeg ar hugain o demlau yn ymryddull ei hadeiladaeth, gan mwyafo'r dull Indiaidd cyffredin, ac o bob un o'r *ghats*

yma yr oedd y brodorion ya danfon miloedd o lampau bychau i noflaw yn yr awyr, dyben y rhai oedd goleuau eu benafsiad i aneddlle dedwyddwch. Y mae yn bur debyg fod yr ymarferiad hwn wedi dechreu mewn cedsylltiad â Jumma, yr hwn meddynt oedd berthynas â Jam, arglwydd Parthau Affwys. Yr oedd y loer wen ar godi, ac fel yn ymddangos yn fwy ysblenydd nag arferol, a thafai ei goleuni llwyd dros y flair wageddus hon, nis galem beidio sylwi fod rhoddion goreu Duw yn cael eu cam arferyd i'r dybenion gwaethaf, &c. Anghofir, esgeuluair a dystyriwr y Rhoddydd, tra y mae y creaduriaid yn cael eu parchu a'u haddoli gyda y fath ofergoieidd dall, yr hyn sydd yn darostwng dyn islaw y creaduriaid a ddyfodhir.

RHUFAIN.—Er ffoad y Pab o'r "ddinas dragwyddol," fel y'i gelwir hi yn uchel-frydig, y mae miloedd o Fiblau wedi cael eu dosbarthu yno. Pe dim ond i gael y rhai yma i fewn, yr oedd yn werth ei gael ef allan.

DANWAIN ANGEUOL AR DDYDD PRIDAS.—Dygwyddodd y tro galarus canlynol ger Belfast, yn ddiweddar. Ar ddydd Gwener, y 6 o Medi, priodwyd Patrick Breen, 25 oed, (milwr yn y 13 gatrawd,) a Sarah Smith, 20 oed. Yn min yr hwyr, tua chwech o'r gloch, aethant i roi tro i gwr y wlad, ar hyd Malone Road; a bernir iddynt gael eu goddiweddyd gan gawod o wlaw, ac i ochel hono iddynt eistodd mewn cloddfa dywod, dros yr hon yr oedd torlan serth yn crogi. Pa fodd bynag, yno y cafwyd y ddau boreu dranoeth gan y rai a ddaethant i'r gloddfa i geisio tywod, wedi eu claddu o dan y dorlan, yr hon a syrthiasai arnynt. Yr oedd maeing yn y gloddfa, ar yr hon yr eistoddai y gwr, a'r wraig ieuang, druan, yn eistodd ar ei lin, a'i braich am ei wddf, a'i fraich yntau am dani hitbau. Yn yr ystum garsuaid hon y cafwyd eu cryff yn hollol farw boreu dydd Sadwrn. Mor ddi-aymwrth y daw angeu! "Canya ni wyr dyn chwai'th ei amser."

Y mae y Colera agos wedi cilio o Loegr—nid oes braidid son am dano yn y papyrâu. Ba amryw lofruddiaethau dychrynllyd yn ddiweddar yn y deyrnas, ond ni byddai o un dyddordeb i roddi yr hanesion truenus yma.

Er dechreud y Cholera yn Paris, hyd y 31 o Fedi, yr oedd 18,619 wedi marw o hono yn y ddinas hono, sef 200 o rifedi yn fwy nag a fu farw o hono yn yr un lle yn 1832.

Bu Esgob Norwich farw yn ddiweddar yn Yegotland. Mae ei esgobaeth yn werth dros £4,460 y flwyddyn, heblaw fod 47 o fywiol-iaethau eglwysig yn nhadogaeth (patronage) yr esgob.

TYWYSOGAETH CYMRU.

ANLHAU Y DDAEAR.—Y mae boneddiges yn mblwyf Wenloe, ger Caerdydd, wedi rhoddi genedigsaeth i'r pedwerydd-plentyn-ar-hugain yn ddiweddar.

RHEILFFORDD DEAU CYMRU.

(South Wales Railway.)

Meddyliwa y bydd yn ddywenydd gan ein darlentuwr i welod talfyrdd o fynegiad peiriannudd y Rheilffordd hon, am y bydd ei gorpheniad yn un o'r benthithion trafudiol mwyaf a gafodd hen Wallia erioed.

"Foneddigion,—Y mae y gwaith i'r gorhewin o Abertawe, gydag eithriad o hwnw rhwng Llanelli a Pembre, yn aros fel ag yr oedd ar ddiwedd yr hanner blwyddyn diweddfaf. . . . Y mae cynydd mawr wedi ei wneuthur i'r dwyrain o Abertawe; ac oni bai yr anhawder i gael meddiant o'r tir, yr hyn sydd yn fwy nag a welais i ar un ffordd arall erioed, byddem yn mhellach yn misen nag a feddyliais i yn amser fy mynegiad diweddfaf. . . . Er yr amser hwnw symudwyd yr anhawderau a fodolent, gan i'r gymdeithas oeddi ei gallu mewn grymi gymeryd meddiant o'r tir, a deallwyf y gellid, gydag ymdrechion agoryd y ffordd hyd Casgwent yn lle hyd Casnewydd, a'r holl bell-der o 72 milldir i gael ei agor yn agos, os nid yn llawn mor fuan a'r pellder lleiaf. Gan hyn y mae y gymdeithas yn benderfynol i wneuthur felly. Am sefylifa neillduol y gwahanol ranau o'r ffordd, a'r gwaith a wnaethpwyd yn y chwech mis diweddfaf, y mae genyf i'w hysbysu ein bod wedi cyfarfod ag anhawderau mawrion rhwng Abertawe a Chastellnedd. Y mae esgeulusod mawr wedi bod o eisiau cael meddiant o'r tir er codi troffordd uwch Tawe. . . . Y dros-ffordd hon, er ei fod yn waith mawr, a fuaasai yn awr wedi ei gorphen oni bai yr anhawderau hyn, rhaid cael yn awr ddau neu dri mis idd ei chwblhau. Y mae cangen Abertawe wedi cael ei gohirio am yr un achos. . . .

Os na chlyyd rhyw anhawderau anweledig, bydd y gwaith yn union y tu dwyrain i'r Tawe, er y gohiriad sydd wedi bod arno, gwedi ei orphen yn unben oddeutu chwe' mis eto, ond hwn fydd y diweddfaf i dderbyn y rheiliau. Oddi yma i Gastellnedd y mae y gwaith ar ei orphen. Yn Nghastellnedd ei ban, y mae yr un achosion o obiriad, aef methu cael moddiant o'r tir, wedi cadw y gwaith fisoedd yn ol. Y mae y prif weithion drwy y lle er hyn, yn mbell yn mlaen orbyn hyn, a gellid ei gorphen yn hawdd tua diwedd y flwyddyn. Y mae y gwaith o Gastellnedd i gilfach Baglan wedi ei ddybennu, ac yn groes i'r gilfach nid oes ond ychydig i'w wneuthur. Oddi yno drwy Aberafon hyd Margam y mae yn agos ei orphen hefyd, samyn ychydig iatbeni, yr hyn sydd wedi cael ei adael o herwydd perchenogion rhyw drosroad sydd yn croesi y ffordd; yr ydys ynghylch gwaethur y rhan yma yn awr, ac yna bydd y ffordd wedi ei gorphen o Gastellnedd i Lanharan, pellder o 23 milldir. . . .

O Lanaran i Gaerdydd, lle y mae y gwaith wedi syrthio yn ol yn fawr, o herwydd esgeulusod y cymerydd, y mae ychydig adfywiad wedi dygwydd er ys pan y mae y gwaith yn llaw Mr. McCormick, ond y mae eisiau gwaethur rhaerog yno. Y mae ynghylch chwech milldir o ffordd yn barod i

dderbyn y rheiliau, ac y mae gorchymyn wedi ei roddi i dirio defnyddian i'r porwyl hyn wrth yr afon Taf. . . . Y mae y gwaith drwy Gaerdydd a throad yr afon Taf yn mlaen yn mhell. . . . Y mae y gwaith bron ei orphen yn y Casnewydd. . . . O Gaerdydd i Gasnewydd y mae y ffordd yn barod i dderbyn y rheiliau, a'r gwaith hyn wedi ei ddechreu. . . . Ar yr holl ffordd o Abertawe i Gasgwent, ynghylch banner can' milldir, gorphenir y gwaith yn fuan, ac os na ddaw rhyw ddygwyddiadau anhyabys, bydd yn barod tua Ionawr neu Chwefror. . . . Ond gobeithir y bydd y rhai hyn yn barod i'w hagog i'r cyhoedd tua Mawrth. . . . Rhwng Casgwent a'r Grange Court, y mae y gwaith yn myned yn mlaen yn ddidor, ond o herwydd y gohiriadau sydd wedi bod, nis gellir gorphen y rhan yma hyd ddiwedd y flwyddyn nesaf, gan hyn, ni fyddwn yn alluog i agor y rhau yma hyd ddechreu 1851.

"Ydwyf, foneddigion, eich utafud was,

"J. K. BRUNELL."

Y gweddill o srian mewn llaw yn awr ydyw £76,658 14s. 3c.

Y GYMDEITHAS HENAFIAETHOL GYM-REIG.

Cynaliwyd trydydd cyfarfod blynyddol y Gymdeithas yma eleni yn Nghaerdydd, dan lywyddiaeth yr Arglwydd Adare. Yr oedd yn wyddfodol, yn mhilith graill, Ardalydd Northampton, Syr Stephen Glynne, Argl. Rhaglai Caelestr, Deon Llandaf, Y Gwir Anrhyd. J. Nicholl, A. S., Syr Thos. G. Tayslor, Syr Digby Mackworth, Syr Robt. Gore, J. Bruce Fryce, Yaw., Dr. Todd, Llyfrgell-ydd Coleg y Drindod, Dublin; Dr. Petrie; y Parch. Charles Graves, Cadeirdraw Rhif-seureg yn Athrofa Dublin; y Parch. J. James, (Iago Emlyn); y Parch. D. Elys Stephen; B. Bowen, (Meudwy Glan Taf.) &c. Parhaodd y cyfarfod wythnos. Yn y dydd ymwelid a gwahanol henafion y gymmydogaeth, megys eglwys gadeiriol Llandaf, castell Caerphili a'r Castell Coch, y gwahanol gromlech-au, twmpathau, a'r carneddau cylchynol, ac yn yr hwyar darllenid ysgrifau ar wahanol byngciau henafol. Darllenwyd yno ysgrif dra dyddorol gan Iago Emlyn ar y cyffelybiaeth perthynasol sydd rhwng y Gymraeg, y Gernywaeg, y Llydaweg, a'r Wyddelag; a bu yno ddadleu brwd o barth ystyr a tharddiad geiriau:

Y DIWYDIADAU CREFYDDOL.

Mae hanesion cysurllaw yn parhan i ddyllif o mewn o barth llwyddiant teyrnas y Cyfryngwr, trwy fod cannoedd yn llefain am drugaredd.

Mertllyr.—Yn ystod y pun' mis diweddfaf, derbyniodd y Parch. J. Lloyd yn agos i dri chant at eglwys Ebenezer, 47 o be rai a feddydiwyd yn mis Awst. Yr un mis bedyddiedd y Parch. J. Roberts, Tabernaol, 143, a 29 Gorph. 26. Awst 19, bedyddiwyd 27 yn Siloh, Abereanaid.

AT EIN DOSBARTHWR A'N DERBYNWYR.

Derbyniwyd y mis diweddaf, heblaw a gyhoeddwyd yn y rhifyn hwn, Pennillion ar ddiwedd blwyddyn, gan Dewi Mynwy; "Y Corff a Fydd"—sylw, gan Maldwyn; Urddiad Gweinidog, yn Prospect, swydd Oneida, gan T. Owens a H. F. Williams, (rhy ddiweddar); 'Edrychwch beth a wrandawoch,' gan Un o Ewyllysyr Da yr Ysgol Sabbothol; Trefn a Chynildob, gan E. W. Humphreys, Dayton, Ohio, &c.

Derbyniwyd y taliadau canlynol yn ystod y mis, (am 1848,) gan y Parch. R. Morris, Cataraugus, \$10. Am 1849, Evan Evans, Ixonia, \$1 25; John Jones, Millwood, \$1 25; Shadrach Griffiths, Ava, \$1 25; Meredith Evans, Dodgeville, Wis., \$5.

Yr ydym yn awr, ar ddiwedd y flwyddyn 1849, yn cymeryd y cyfleusdra hwn i gyflwyno ein diolchgarwch gwresocaf i'na cyfeillion caredig yn mbell ac agos, y rhai a estynasant eu cyorthwyon a'u ffafrau i ni mewn gwahanol ffyrdd, er dwyn yn mlaen ein Cyhoeddiad, o'i gychwyniad hyd yn bresennol. Wrth edrych dros du dalenau y Seren, gwelir fod ei gohebwyr yn lluosogi, fel nad yw yn orchwyl anhawdd i ni gael defnyddiau i'w llanw, ond blinir ni yn aml o herwydd ein bod yn gorfod gadael llawer o ysgrifau allan o herwydd diffyg lle. O barth cofres y derbynwyr, gallwn ddywedyd ei bod yn cynyddu, er fod yn ddian genym fod caledi yr amseroedd wedi bod yn achos i rai degau beidio derbyn y Seren y flwyddyn ddiweddaf. Teimlwn ein hunain dan rwymanau neillduol i amryw o'n dosbarthwyr caredig, y rhai a ymdrechasant i godi derbynwyr a danfon taliadau tu draw i'n dysgwiliad; ond y mae amryw ersill yn ol o gyflawni eu haddunedau. Yn awr, pan y mae y flwyddyn yn terfynu, dymunwn ar ein cyfeillion caredig, yn ddosbarthwyr a derbynwyr, i anfon yr hyn sydd ddyledus i mewn, ynghyd a pha nifer a allwn anfon iddynt y flwyddyn nesaf; os bydd i fyddloudeb gael ei ddangos yn yr ystyr hyn, bydd i hyny ein gallnogi i roddi mwy o'n hamser i wneud y Seren mor fuddiol a dyddor-gar ag y medrom. Hefyd, y mae genym gynllun mewn golwg i roddi darluniau yn gyson (bob dau neu dri mis) os bydd amgylchiadau yn caniatáu. Bydd hyn yn sicr o gael ei ddwyn i ben, os na chuanfyddwn yn eglur, ar ol clywed o'r gwahanol fanau, y byddem ar ein colled trwy hyny. Dymunwn glywed o hyn i ganol y mis presennol (Rhagfyr) os bydd yn ddichonadwy pa nifer i anfon o Rhifyn Ionawr.

Cyfarwydder y Gohebiaethau, (yn ddiarau,) *To the Editor of the Seren, Pottsville, Schuylkill Co., Pa.* Y Taliadau idd eu cyfarwyddo at y Trysorydd, *Rev. W. Morgan, i'r un lle.*

HYSBYSRWYDD YN EISIAU.

Am WILLIAM DAVIES, Mwnwr, mab James Davies, gynt o Gaerloyw. Daeth W. D. i'r wlad hon o Geidle, swydd Fynwy, yn y flwyddyn 1842; a'r man diweddaf y clywyd ei fod oed Sheran, Mercer Co. Os bydd iddo ef neu ryw rai o'i gydnabod i ganfod y llinellau hyn, dymunir arnynt anfon hysbyrwydd am dano at ei frawd sydd yn y wlad hon. Cyfarwydder at James Davies, Tamaqua, Schuylkill Co., Pa.

Hefyd, am RICHARD WILLIAMS, Crydd. Daeth i'r wlad hon o Gwm Iau, swydd Fynwy, tua 17 mlynedd yn ol. Mab ydyw i James Williams, melinydd. Clywyd ei fod yn Elyria, swydd Saratoga, Ohio, tua chwech mlynedd yn ol. Cyfarwydder at Edward Farr, Summit Hill, Carbon Co., Pa.

YN AWR YN Y WASG,

Y CRISTION MEWN CYFLAWN ARFOCAETH,

Neu y Llyfr rhagorol hwnw a elwir yn gyffredin LLYFR GURNALL, ac a gyhoeddir mewn chwech o ranau, hanner dolar y rhan; a daw y rhan gyntaf allan yn nechreu Medi nesaf; a daw rhan allan bob deufis nes ei orphen. Anfoner orders am dano at y Cyhoeddwr, *Rev. Thomas T. Evans, care of Mr. E. E. Roberts, Seneca-st., Utica, N. Y.*

Mewn cyfartod chwech-wythnosol a gynaliwyd gan y T. C., yn Enllu, swydd Oneida, C. N., rhoddwyd anogaeth i'r Parch. Thos T. Evans i gyhoeddi Llyfr Gurnall, gan eu bod yn barnu bod angen am dano yn mhlith ein cenedl yn yr Unol Dalaethau; a'u bod yn addaw bod yn bleidiol i'w ddosbarthiad yn eu oymmydogaeth. Afreidiol ydyw arganmawl y llyfr hynod hwn wrth neb sydd yn ei feddu; ond anogem bob Cymro sydd yn y wlad hon yn amddifad o hono i achub y cyfleusdra presennol idd ai gael. D. WILLIAMS, Ysgr.

Dymunwn bob llwydd i *Mr. Evans* yn ei anturiaeth glodwiw. Diau fod y gwaith yn wir deilwng o gefnogaeth a derbynriad pawb.—Gor.

AT Y CYHOEDD.

CYFARWYDDYD Y PARCH. THOMAS LL. DAVIES, CAEBEFROG-NEWYDD.

Cawsom ein hawdurdodi gan Mr. Davies i hybysu i'r Cymry yn y wlad hon, ei fod ef yn barod i roddi unrhyw gyfarwyddyd a allo i'r rhai sydd yn dyfod trwy New-York o'r Hen Wlad, neu i'w pherthynasau i ddanfau am danynt, a'r cwbl a ofyna gan y rhai a fyddont yn danfon atq i'r perwyl hyny yw talu toll eu llythyrau. Cyfarwydder ato, *Rev. Thomas Lloyd Davies, 141 Christie-Street, New-York.*

Y mae y tanysgrifiwr am hybysu i'r cyhoedd, drwy gyfrwng y Seren, ei fod wedi gadael Pottsville am dymhor, gan ei fod wedi ei ethol yn brif athraw y Stewartville Academy, yn Jersey Newydd. Y mae yn bwriadu dychwelyd i ail ymddydd yn ei ddyledsnyddau cyfreithiol yn mhen talm, os bydd yr amserau yn caniatáu.—O hyn allan cyfarwyddir ato i *Stewartville, Warren County, N. J.*
DANIEL E. PHILLIPS.

Y SEREN ORLLEWINOL.

Cyf. VI.]

RHAGFYR, 1849.

[RHIF. 64.]

HANES EGLWYS GYNTAF Y BEDYDDWYR YN AMERICA.

(O *Udgorn y Jubili.*)

YMDDEGYS mai yr eglwys o Fedyddwyr henaf yn America yw yr hon a gyfarfydda yn Providence, Ynys Rhode. Effaith erledigaeth grefyddol ydoedd dechreuad y drefodigaeth (*Colony*), a sylfaeniad yr eglwys; Cymro, o'r enw Roger Williams, oedd prif wrth-ddrych yr erledigaeth, a blaenor yr hynt drigianol ac eglwysaidd.

Dywedir mai brodor o Gymru oedd y Roger Williams hwn, ac iddo gael ei eni yn y flwyddyn 1598, ac iddo gael dysgeidiaeth hael dan nawdd Syr Edward Coke. Yr oedd yr achlysur a ddygodd Mr. Williams dan nawdd y cyfreithiwr nodedig hwnw yn dra hynod. Sylwodd Syr Edward un diwrnod, pan yn yr eglwys, ar ryw ddyd ieuango yn ysgrifenu nodiadau o'r bregeth, ac efe a amneidiodd arno i'w ddwyn ato i'r eisteddle. Cafodd gip-olwg ar ysgrifwaith y llanc, yr hwn a arddangosai fawr drefnusrwydd, a chynnwysai gaagliad o'r syniadau mwyaf nodedig a draddodid. Hyn, ynghyd a gorwylder Mr. W., a ymrwymodd ffafr y boneddig i'r fath radd, nes y taer ddymunodd ar rieni Mr. Williams, am gael gofal eu mab, yr hyn a rwydd ganfatawyd. Mr. W. a ymosododd yn fuan i astudio y gyfraith, ac a gafodd bob cymhorth galluadwy oddiwrth ei noddwr caredig; ond pan na chafodd ei alwedigaeth yn hollol unol â'i archwaeth, yn ol ei chanlyn am amser. efe a droes ei sylw at ddwyfyddiaeth; a'r fath oedd ei gynydd yn hyny, nes y dygodd Syr Edward iddo urddau esgobawl, i'w bregethiad y rhoddid uchelfri, ac i'w gymeriad dirgeliaid barchusrwydd. Trwy ei goffeidiad o syniadau y Puritaniaid y gwnaeth ei hun yn agored i lawer o ddyoddefiad; ac yn y diwedd gorfu iddo ymadael â hoff wlad ei enedigaeth. Efe a ymadawedd mewn llong i'r America ar y 5ed o Chwefror, 1631, pryd yr oedd yn 32 oed. Ar ei diriad yno, cafodd alwad gan oglwys yn Salem, Mass., i gydlafurio ag un Mr. Skelton yn y weinidogaeth: ond gan nad oedd hyn yn foddlongar i'r

Cyf. VI.

35

llywodraethwr a'r cyd-gynghor, oedwyd ei sefydliad. Trodd hyn yn foddion iddo gael galwad gan eglwys yn Plymouth, lle y pregethodd am ddwy neu dair blynedd, ac enillodd barch y llywodraethwr Bradford a'i bobl. Y gwr hwnw a roddai dystiolaeth am Mr. W. fel y canlyn: "Efe oedd ddyd duwiol ac aiddgar, ac a feddai lawer o rinweddau; ei bregethu a fawr ganmolid, ac am les oddiwrth y cyfryw yr wyf eto yn bendithio Duw, ac yr wyf yn ddiolchgar am ei addysgiadau llymaf, mor belled ag y cydunent â gwirionedd." Fel yr heneiddiai Mr. Skelton, o Salem, anfonwyd ail-gesiadau at Mr. W., ond yr oedd amrai o'r cyfeillion yn Plymouth yn erbyn ei ymadawiad. Pa fodd bynag, o'r diwedd llwyddodd un Mr. Brawater gan yr eglwys i'w ollwng yn rhydd, gan ddywedyd, "Os aroes efe yma, efe a reds yr un yrfa o ystyfnig ymranaeth ac ail-fedyddiaeth ag a wnaeth un Mr. Smith, o Amsterdam." Felly efe a ymsefydlodd yn Salem, a rhai o'i gyfeillion o Plymouth a'i canlynasant. Ysgrifenydd o'r llys drachefn yn erbyn ei sefydliad, ond ni allwyd llwyddo. Morton a Hubbard a'n hysbysant, "Mr. Williams a lanwedd y lle hwnw mewn un flwyddyn ag egwyddorion ystyfnig ymranaeth ac ail-fedyddiaeth."

Ei bwngc dewisol. *Rhyddid Cydwybod*, yr hwn a ddeallai efe yn dda, a roddodd dramgwydd i rai o flaenoriaid y gyannulleidfa; ond ysywaeth a ddyoddefiad pe na buasai iddo ddal yn mhellach "Na feddai llywodraethwyr gwladol, fel y cyfryw, unrhyw allu yn yr eglwys; ac nad oedd Cristionogion, *fel y cyfryw*, yn ddeiliaid neb rhyw ddeddfau, rheolau, ond eiddo y Brenin Iesu." Hyn a gyn-ddeiriogodd y llywodraethwyr i'r fath raddau nes iddynt ei esgymuno a'i alltudio. Y dref, mewn canlyniad, a gyndderiogwyd gan ymddygiad y llywodraethwyr, a llawer o'r preswylwyr a ganlynasant eu gweinidog. Hyn a gymerodd le yn nghanaf y flwyddyn 1636.

Pan ddaethant allan o lywodraeth Massachusetts, hwy a wersyllasant mewn lle a elwir yn awr Rehobeth; ond pan gyfoddant gwyr Plymouth am hyny, hwy a anfonasant atynt i'w hysbysu eu bod wedi ymsefydlu o fewn eu tiriogaethau: Nid oedd ganddynt mwyach un noddfa ond anturio i blith an-

wariad, a dywedir i Mr. Williams, a'i gyfaill Olney, a Thomas Angel, gwas cyflogedig, groesi a dyfroedd mewn canoes i Ynys Rhode. Yna hwy a gylchynasant bwynt Fox, nes eu dyfod at ffynnon hyfryd, yr hon a reda hyd heddyw, ac sydd gyferbyn â'r eglwys e-gobaidd. Wedi ymsefydlu yn y lle hwn, yr hwn a alwasant, o herwydd daioni Duw iddynt, *Previdence* (Rhaglunineth,) Mr. Williams a'r rhai oedd gydag ef, a ystyrasant bwyseigrwydd *Undeb Efyngyllaidd*, a dymuont ffurfio eu hunain yn eglwys, ond cyfarfuasant â chryn getyn o anhawedra. Yr oedd-ynt yn argyhoeddedig o natur a dyben bedydd trwy drochiad, eithr, o herwydd amryw- iol amgylchiadau, rhwystrywdd hwynt rhag ufuddhau hyd yn hyn. Ymddangosai o beth pwys i gael gweinyddwr cymhwys; o'r diwedd yr ymfynwy'r am gymundeb a enwasant, ac a bennodasant Mr. Ezeziel Holliman, gwr o ddoniau a duwioldeb, i fedyddio Mr. Williams, yr hwn, mewn canlyniad a fedydd- iodd Mr. Holliman, a deg o ymfynwy'r eraill a ganlynasant. Ythwanegwyd at yr eglwys hon ddeuddeg draochel o bersonau a ddaeth- ant i'r drefedigaeth, a chyd-drigwyd mewn undeb a heddwch. Dewiswyd Mr. Hollim- an i fod yn gynorthwy'r i Mr. Williams. Cyfarfyddai yr eglwys ar y cyntaf i addoli mewn coedwig (*grove*), oeddieithr ar dywydd gwlyb a gwyntog, pan yr ymgynullent i dai annedd. Bu Mr. Williams yn y swydd weinidogaethol yno am tua phedair blynedd, pan y rhoddodd hi i fynu i Mr. Brown a Mr. Wickendon, ac aeth i Loegr i ymfyn y frein- len (*charter*) gyntaf. Wedi ei ddychwelid efe a bregethodd yn mhllith yr Indiaid, ac a ysgrifennodd eu hanes, yr hwn a fawr gymer- adwyd gan Arglwydd y Fasnach. Hefyd, ysgrifennodd amddiffyniad i'r athrawiaethau a wrthwynebid gan y crynwyr, ynghyd a dern- yn arall a elwir "*Bloody Tenet*," a darnau gyda hyny: Bu Roger Williams farw yn y fl. 1682, yn 84 oed.

Yr oedd ei gymeriad, fel y darlunid gan amryw, fel y dyn, yr ysgolhaig, ac y Cristion yn wir barchus. "Ymddangosai yn holl red- iad ei fywyd (modd Mr. Calender), yn un o'r rhai mwyaf anhuanol erioed yn fyw, ac o'r meddyliau dawiolaf a nefoleiddiaf." Y llywodraethwr Hutchinson, pan yn adelygu bywyd y dyn rhagorol hwn, a ddyweda,— "Yn lle dangos-tymber ddialgar a lliidiog, gwethredai yn wastadol mewn modd car- indol a datonns tuagat ei elynion." Mr. Calender a sylwa—"Nid oedd gwir seiliau rhyddid cydwybod yn wybodedig cyn i Mr. Williams a John Clarke ddal yn gyboeddus

mai Crist yn unig sydd Frenin yn ei deyrnas ei hun, ac na feddai neb eraill awdurdod dros ei ddeiliaid mewn pethau yr perthya i gydwybod a iachawdwriaeth dragywyddol."

HAWLFRAINT DYN.

GAN YR ENWOG BARCH. ROGER WILLIAMS.

At bob Darllenydd Caruaid.

Tra fyddwyf yn dadlu cynghaws gwirion- edd a diniweidrwydd yn erbyna yr athraw- iaeth waedlyd o erledigaeth am achos cyd- wybod, nid wyf yn barnu fod ambriodol- deb yn fy ngwaith yn rhybuddio fy hunan, a phob dyn, i barotol at gael eu herlid neu eu hela, am achos cydwybod.

Pa un a sefi mewn gofal o ddeg neu ddim ond dwy dalent, os ydwyf yn hela rhywun o achos cydwybod, pa fodd y galli ddywedyd dy fod yn canlyn Oen Duw, yr hwn a ffr- eiddiai y fath ymarferiad?

Pe byddai Paul, pe byddai Iesu Crist yn bresennol yn Llundain, a'r gofyniad yn cael ei gynnwys, sef, pa grefydd a gymeradwyent, dywedai y Pabyddiaid, yr Esgobïaïd, y Pres- biteriaid, yr Indipendiaid, &c., Yr eiddom ni, yr eiddom ni!

Ond rhodder yr ail ofyniad; os byddai i un o'r amryfal fathau drwy etholiad mwy- rifawl, gythaeddyd y cleddyf dur, pa arfae y mae Iesu Crist yn awdurdodi i ddefnyddio at ryfela dros ei achos ef? Quid ydyw pob dyn yn cashau yr erlidydd, a phob cydwybod, gwir neu gau, yn achwyn ar greulonder, gor- mes? &c.

Y mae dau ffynydd o enogrwydd gwaedd- edig yn gorwedd yn drwm ar gefa pob dyn sydd yn enwi enw Crist, yn ngholwg Iudd- ewon, Tyrciaid, a Phaganïaïd, nid amgen, Yn gyntaf.—Cablodd eu dyfeision eilun- addolgar, eu hofer-goellon, a'u hymddiddan- ion mwyaf anghristnogiaidd.

Yn ail.—Eu gormeserau a'u dystrywion gwaedlyd, digrefyddol, ac annynol, o dan fwgwd (*mask*) neu len enw Crist, &c.

Oh! pa mor debyg ydyw y Jehofah eiddig- eddus, y tân ysaï, i orphon lladdiadau presen- nol y tyston saentaidd mewn difrod mwy!—Dat. xi.

Y mae ohwe' mlynedd o bregethu cymmaint o wirionedd Crist, fel y galluogodd yr amser yma yn nyddiau y brenin Iorwerth, yn cyn- heu ffamiau erlidion gwaedlyd y freahines Mari.

Pwy all yn awr ond dysgwyl, ar ol cym- maint a ugeiniau o flyneddau i broffesu a phregethu ychwaneg o wirionedd, ac yn mhllith cymmaint o ddadleuon mawrion yn mhllith y goraf o Brotestaniaid, y bydd i ffwrn danillyd gael ei phoethi, a phwy na wel yn awr y tanion yn enynu.

Cyfaddefwyf nad oes genyf ond ychydig o obeithion, hyd nes byddo y ffamau yna dros- odd, y bydd i'r traethawd hwn yn erbyn ath- rawiaeth erledigaeth am achos cydwybod i ddyfod yn dderbyniol, ni ddywedwyf yn

mhlith bleiddiaid a llewod, ond hyd y nod yn mhlith defaid Crist eu hunain. Eto, *liberavi animam meam*, nid wyf wedi cuddio cred-iaiaeth fy enaid yn fy monwea. Ac er dy fod yn cysgu, naill ai wely pleaseru neu enillion pechod, a ydwyt ti yn meddwl fod rhaid i dy gydwybod di ergydio at yr hwn sydd yn beiddiau dy ddeffro? Eto, yn mhlith yr holl ryfelodd gwladyddol ac ysbyrdol yma, gobethiawn y cytunwa yn y neillduoliou hyn, sof—

Yn gyntaf,—Canys pa Todd yr edrycha y balch dros ben y tlawd, o herwydd goruchafiaeth tir uchaf, gan floeddio allan eglwysrwygiad, gwrthgredwyr, &c.; ac a ddianga cablwyr a thwyllwyr yn dligosb? Y mas eto gospedigaeth lemach yn yr efangyl am ddirmygu Crist nag am ddirmygu Moses, hyd y nod pan oedd dirmygydd Moses yn cael ei roddi i farwolaeth yn ddirugaredd, Heb. 10. 28, 29. Ni chondemnir y neb a gredu, Marc 16. 16.

Yn ail,—Canys pa addoliad, gwasanaeth, neu weinyddiaeth, er y goreu a'r puraf, a ymarferir heb fydd a darbwylliad gwirioneddol mai sefydliadau diymwad Duw ydynt, y masent yn bechod,—yn addoliadau ac yn weinyddiadau pechadurus, &c. A pha fodd bynag y byddom mewn pethau dinasol yn weision i ddyinion, eto mewn pethau dwyfol ac ysbyrdol y mae yn rhaid i'r gweledigion mwyaf diatndl wrthod gwasanaeth y tywysog uchelaf. *Na fyddwch weision dynion*—1 Cor. 7. 23.

Yn drydydd,—Heb ymchwil a phrawf nid oes un dyn yn cyrhaedd y fydd a'r darbwylliad cywir yma: 1 Thea. 5. 21. *Prof-wch bob peth*. Yn ofer y caniata seneddau Prydeinig i feibion Prydeinig gael bod yn yr haddefau Prydeinig tylotaf, ac i'r gwr neu y wraig fwyaf gwrengaidd i chwilio yr ysgrythran, fel pe trigent yn Yabaen neu Rutain ei hunan, heb olwg ar Feibl i greu fel y cred yr eglwys.

Yn bedwarydd,—Gan ein bod wedi profi, y mae yn rhaid i ni ddal, (1 Thea. 5. 21.) fel na ddygo neb ein coron, (Dat 3. 11;) y mae yn rhaid i ni beidio gollwng er holl chwainfrathion y gofidiau presennol, &c. Gan ein bod wedi prynu y gwirionedd cyn ddruted, y mae yn rhaid i ni beidio ei werthu yn isel, ddim o'r gronyn lleiaf o hono am yr holl fyd; dim, hyd y nod i achub eneidiau, er y byddent ein heneidiau gwerthfawr ein hunain; llai o lawer am felusiaid chwerthinaidd ychydig hyfrydwch diflanawl:—Am rhyw chwa fechan o barch ac enwogrwydd oddiwrth anadl cyfnewidiol meib ansicr dynion: am gyda'u rhwygedig ofyfoeth ar edyn eryrod; am freuddwyd o'r pethau yma—un neu oll o honynt, y rhai a ddiffanant ar ein gwely angau, gan adael ar ol golybau poenedig! Oh! pa faint gwell ydyw, o gariad at y gwirionedd, o gariad at Dad y goleuni, oddiwrth yr hwn y daw, o gariad at Fab Duw, yr hwn ydyw y ffordd a'r gwirionedd, i ddywedyd fel y dywedodd efe. "*Er mwyn hyn y'm ganed, ac er mwyn hyn y daethum i'r byd, fel y tystiolaethon i'r gwirionedd.*" Ioan 18. 37.

B.

ANGAU.

Pan safo'm henaid trist a gwan
Ar ddiwedd ceulan bywyd,
Yn dysgwyl am gael myned trwy
Yr afon rhwng y ddan-fyd;

Pan gaeglo ceriait hoff a ebu
O gylch i mi'n bruddedig,
A minnau mewn arteithiau dwys
Yn gorphwys yn flinedig;

Pan fyddo holl lawenydd byd
I mi i gyd yn drymder,
Pan fyddo Angau, brenin braw,
Yn rhwygo'm calon dyner;

Pryd hyn, boed it', O Arglwydd cu,
O gylch wyt a'th allu'n hynod,
Wasgaru'r tew gymylau sy
'N amgylchu'r tywyll feddrod.

A'th law gynnalio cynnal fi
Rhag soddï yn yr eigion;
Ac â phelydrau'th gariad cu,
Goleua di fy nghalon.

Yn dawl ar dy fynwes glud
Boed i'm o hyd i orwedd,
Nes colli chwerd'r angau du
Yn dy fwynderau glaswerdd.

GWILYM DYFEDOG.

MORWYNION GLAN MEIRIONYDD.

"Morwynion glan Meirionydd,
Elch mawl anfarwawl a vydd."

CORINNA* gynt oedd rian vwyn,
A'i glendid swynai Ovydd;†
A Davydd† oedd a'i gerdd val gwia,
A volai rin ei Vorvydd;‡
O'm genau i pwy bia'r gân?
Morwynion glan Meirionydd.

Wrth dramwy amryw gwr o'r byd,
A chrwydro hyd y gwladydd;
Canvyddais lawer meindeg verch,
A mawr ei serch at brydydd;
Ond pwy y galon hon a wân?
Morwynion glan Meirionydd.

Oe hardd yw gwawr y rhosyn brith
Pan yw o wllith y dolydd;
Oe hof yw alaw'r vwyalch vwyn,
Ar vrig perlwyni'r gwinwydd;
Mwy hardd yw gwedd, mwy hof yw cân,
Morwynion glan Meirionydd.

Eû griddiau ynt o liw mwy prid,
Na siriol wrid y wawrddydd;
Mwy pâr eu llais na'r awel sy'
'N ousanu blodau'r glaswydd;
Rhyw dlyasion vil sy'n gwylchu grân
Morwynion glan Meirionydd.

HIRLAS.

* Corinna, the mistress of Ovid.—† Ovydd—Ovid; the Latin Anatomy Poet.—‡ Davydd—Davydd ab Gwilym, the Welsh Ovid.

‡ Morvydd, the mistress of Davydd ab Gwilym.

ANIANYDDIAETH.

Y BLANED MERCHER.

MR. GOLYTYDD.—Gan eich bod yn arfer trigo yn mysg y sêr, yn enwedig yn ardal y "Seren Orllewinol," a'm bod inau yn troio ymlwybro yn mhilit y planedau, meddylwyf mai addas yw cyfeillach rhyngom yn awr ac yn y man. Hysbysaf i chwi ychydig bethau o barth y blaned uchod, pa rai ydynt ganfyddadwy trwy ddrwy hanesyddiaeth.

Mercher ydyw y blaned nesaf a ganfyddwyd i'r haul o'r planedau oll, ac o blegyd hyny anaml y gwelir hi a'r llygad noeth. Ystyr yr enw a roddir iddi ydyw "y Cenhadydd busan;" ac mae yn eithaf priodol wrth ystyried mor gyflym mae yn ei rheddiad. Bernir ei bod yn teithio 109,800, neu gant a naw o filoedd ac wyth cant o filldroedd mewn awr, neu un fil wyth cant a deg ar hugain o filldroedd mewn mynudd. Dywed seryddwr arall bod ei chyflymdra yn 112,000 o filldroedd mewn awr, neu 31 o filldroedd mewn eiliad. Fe'i taffwyd allan yn y boreu gan law sawr Rhagluniaeth y nef, ac felly mae yn parhau yn ei gyrfa ddydd a nos. Er mai hon yw y blaned nesaf i'r haul, eto, mae rhyngddynt 37,000,000, neu ddwy ar bum-theg ar hugain o filiannau o filldroedd. Ei thro o gylich yr haul a gyflawnir mewn 87 o ddyddiau, 23 o oriau, a phum' mynudd ar ysgain. Ystyrir ei maintoli yn arwynebol yn ddeuddeg ar hugain o filiannau o filldroedd ysgwar. Byddai 22,000,000, neu ddwy filwn ar hugain o fydoedd cymmaint a hon, a'u gosod oll yn un, yn ddigon i wneud byd cymmaint a'r haul.

Mae y blaned Mercher yn nes i'r haul yn agos deir gwaith na'r ddaear, ac yn cael oddeutu saith cymmaint o wres oddiwrth yr haul; ond ni fernir bod y poethder arni yn saith cymmaint ag ar y blaned ddaearol; o herwydd fod gwahaniaeth yn natur eu sylweddu. Dywed rhai seryddwyr iddynt ganfod yn y blaned Mercher fynyddau mawrion, ond mae hyny heb ei brofi hyd yma i hollol sicrwydd. Os oes trigolion yn byw yn Mercher, fel y mae yn debyg fod, maent yn canfod yr haul saith cymmaint a thrigolion y ddaear. Hi a dderbynia ei goleuni oddiwrth yr haul fel y planedau eraill.

Ar rai amserau canfyddir hi yn ei thrawsfynediad, sef yn ei thaith yn groes i'r haul. Pan ddygwyrda hyn, dyna yr amser y mae nesaf i'r ddaear; rhaid hefyd bod y ddaear ar yr amser yn yr un hydred a hi, ac felly yn anaml mae hyny yn cymeryd lle: bydd hyny eto Tachwedd 12, 1861; a Tachwedd 5, 1858; a Mai 6, 1878, &c. Ei thro o amgylch ei hechel a gyflawnir mewn 24 o oriau a 5 o fynudau. Er nad yw y blaned Mercher ond bychan mewn cydmariaeth i'r planedau mawrion eraill sydd gan Dduw, pa rai ydynt megys olwynion yn y clock gogoneddus sydd ganddo yn troi yn amserol yn eu lleoedd priodol, eto mae yn neillduol o fawr. Pwy ond Bod hollalluog fedr gynnwl y planedau a'r ancirif fydoedd sydd yn cyflymreddeg yn yr eangderau anfeusrwl? Addas

fyddai i'r anffyddwyr i ystyried hyn. Pe dygwyrdd, fel mae rhai yn aon, ydyw bod y blaned hon yn rhedeg yn ei gyrfa, peth rhyfedd na byddai iddi ddygwyrdd colli ei lle yn ei gyrfa ar droion, neu ddygwyrdd eeffyll, neu ddygwyrdd syrthio, neu ddygwyrdd myned yn rhyw beth arall. Pa anffyddwyr sydd wedi canfod olwyn mewn peiriant wedi dygwyrdd dyfod ei hun i fodoliaeth, neu yn trui ddydd a nos o hono ei hun? Neb erioed, ac ni chanfyddir hyny byth. Yr un mor hawdded, os nid hawddach, fyddai i agerlong i ddygwyrdd dyfod o honi ei hun ag i blaned i ddygwyrdd dyfod felly. Ac os dygwyrddiad yw bod y planedau yn cerdded eu hunain, ac yn cadw eu hamser i'r eiliad—haf a ganaf—o ddechreuad eu hymdeithiau byd yn bresennol, gellir dysgwyl i agergerbyddau i reddeg eu hunain, ac y rhed llongau ar y môr, ac na fydd achos i neb eu haddailadu, am y deuant i fodoliaeth eu hunain trwy ddygwyrddiad; os oes rheswm yn athrawiaeth yr anffyddwyr. Pwy ond rhai hollol afresymol a greda y daw pethau o honnynt eu hunain? a pheth hynod bod y fath olygiad mewn bodoliaeth.

Rhaid terynu y tro presennol. Bwriadaf dlu ymweliad a'r blaned Gwener cyn hir, a dichon y gwnaf anfon atoch ychydig newyddion o'r ardal hono. Cofiwch fi yn garedig at drigolion y Seren, ac anerchbwch hwynt yn ngheiriau y proffwyd fel y canlyn, "Dyrcheffwch eich llygaid i fydd, ac edrychwch pwy a greodd y rhai hyn, a ddwg eu llu hwynt allan mewn rhifedi; efe a'u geilw hwynt oll wrth eu henwan, gan amllder ei rym ef a'i gadarn allu ni phalla un."

Yr eiddoch yn gywir, &c.

Pittsburg.

T. EDWARDS.

CAN I'R BEDWERYDD DYDD O ORPHENHAF.

A gyfsaoddydd ar y dydd crybwyllledig, yn y f. 1849.

Ton—"Gobaith Mwynhau."

Dyma'r dydd a'r pryd arbenig
A neillduwyd yn Amerig,
Y pedwerydd o Orphenhaf,
Ydyw'r perwyl, beth sydd buraf;
Er cynnal gwyl drwy'r holl Dalaothau,
Mewn modd gwiwlion liw dydd golau,
Am ein rhyddid 'nol ei raddau,
A'n hannibyniaeth oddiwrth Loegria,
Da yw'r teatya hwn mi dystia'.

'E fu'r gwroniaid da eu hegwyddor
A'u bryd ar ryddid oedd yn diddor,
Sef Washington a Franklin hefyd,
Pa rai yn ddiâu fu yn ddiwyd;
A llawer eraill fu yn wrol,
A'u hareithiau fu yn ethol;
O'u hynawsedd wyr mwyn oesol,
Yn wladgarwyr da rhagorol,
Ond cymhwys yw eu canmol?

Er en bod hwy yn eu beddau,
Nid yw'n anhynod heddyw eu henwan,

Ond mment i'w gweled esfo'n gilydd
Yn briodol ar barwydd; *
Rhai fu'n barodol i amddiffyn
Breiniau dyn a gwrthod brenin;
Mewn dull llonwedd 'n dyn bo'r llinyn,
Yr hyn sydd oreu ar les y werin;
Onid gwaraidd yw eu gwiwrin.

Y mae Amerig yn ddiarebol
Am ei gloywdeg ryddid gwladol,
Lle b'o rhyddid yn llwybreiddio
Y gu rinwedd a geir yno;
Mae fy mwriad y gwna'r mawrion,
'Rwy'n adolygu i droi 'u golygon,
Am ddoe a'u senedd i'r ansodion,
'Gael rhyddid dawnwyech i wyr duon,
Yn lle eu gwthio yn bobl gaethion.

Gweled gwerthu y mae'n warthus,
Ac anwybodaeth dra enbydus,
Ein cyd-ddynion hylon hwyliad,
Er rwy elw gwneir ymholiad;
Rhai sydd yn berchen ar deimladau
Mewn sain araf a synwyrâu,
Cant eu danfon fel eidionau
Gan lawer Pharaoh i gynnal feiriau,
Yn hynod wawdus am eu heneidiau.

Boed i'r wawr i dori'n dirion,
A gwaredigaeth helaeth hylon,
I dd'od ar frys i lys cydwybod
Y rhai sy'n dal y fasaach ddiplom.
Boed i ddwys ystyriaeth hefyd
Eu curo'n wrol a'u cyrhaeddyd,
Mal d'ont yn raddol am wir ryddid,
Heb unrhyw oerlloes mwy nac erlid,
Nac un ymrafael, nac unrhyw ofid.

Gelli'r Pimwydd.

MRUDWR.

YR HEDD-GYNGHRAIR.

AGORWYD Cynghrair Cysteillion Heddwch
Cyffredinol (fel y gwelir yn rhifyn Hydref
o'r Seren) yn y *Salle de St. Cecile*, Paris, ar y
22ain o Awst.—Yn mhllith enwogion "Hedd-
weich Cyffredinol" ar yr esgyulawr, gwelid y
Meistrd. Victor Hugo, Llywydd y Cynghrair;
Cormenin; Bashat; Cobden, o Loegr; Hen-
ry Richards, Cymro; Elihu Burritt; Hind-
ley, &c. &c. ynghyd ag a nryw wyr enwog
eraill o Brydain, America, a'r teyrnasoedd
Cyfandirol Parhaodd y cyfarfod hyd ddi-
wedd yr wythnos, a thraddodwyd yno rai o'r
areithiau mwyaf campus a swynodd y clust
dynol erioed; ac y mae dylanwadau moesol
pwsyig iawn yn sicr o gaulu y cyfarfod.

Y mae *Heddwch* can hened a Christianog-
aeth,—yr un hyfrydlais angylaid a gyhoedd-
odd enedigaeith y Ceidwad ag a gyhoeddodd
fod "ar y ddaear dangnesedd;" ond er hened
ydyw, nid oes ymdrechadau neillduol wedi
cael eu gwneuthur dros yr achos hyd yn ddi-
weddar. Y mae Erasmus, yr hwn a barotodd
ffordd y diwygiad, wedi ysgrifenu yn hynod
o hyawdl ar y pwngc; ond ni wnaethpwyd
un mudiad effeithiol ar ran y peth hyd

* Yn *Chart* yr Unol Dalacthau.

gwmp Napoleon. Oddeutu diwedd 1814,
cyhoeddodd Noah Worcester, patriarch hedd-
wch yn yr amseroedd diweddar yma, ei Ad-
olygiad prysur ar 'Arferion Rhyfel.' Sefydl-
wyd amryw gymdeithasau yn Mhrydain a'r
Amerig, a rhesir yn awr rai o'r dynion enw-
ocaf yn y byd yn mhllith en haelodau; y mae
y gymdeithas wedi lledu ei changhenau dros
boll gyfandiroedd Ewrop, ac er iud rhai yn
edrych arni fel peth ysgafn, eto, y mae ei
aerth a'i dylanwad yn cynnyddu ddydd ar ol
dydd. Cynnyddu wna hi hefyd, canys y mae
meddyliad Heddwch Cyffredinol o Ddaw—y
mae yr afon yn tarddu dau riniog porth aur
yr efenogyl, ac y mae yr egwyddorion mewn
cydgoriad â themladau dynoliaeth; gan
hyny, y mae y gymdeithas yn enill tir—ac y
mae dymuniadau am ei llwyddiant yn daen-
edig eang, y mae adlais ei hegwyddorion
wedi cyrhaedd Serelr Prydain, a'i rhagor-
iaeth yn seinio o'r argraff-wasg alluog, mae
miloedd lawer, calonau y rhai sydd helaeth-
ach na'u hathrylithr, yn dymuno gwleud
delwau heddwch yn eistedd ar orseddau
gwynion, ac yn coroni y cenedlaethau â thang-
nesedd ac â llwyddiant, yn lle y colofnau
milwraidd a anharddant ein dinasoedd yn
awr. Cyrhaeddir y nod hwn allan o law—
y mae gweithredoedd amerau gorphenol yn
profi hyn,—nid ydyw gwledydd mor ohwan-
og i ryfel ag oeddent, ac uid oes yn awr
dywysogaethau mewn ryfel parhaus y naill
a'r llall. Y mae y geubadiaeth yn claddu
tomahawk yr Indiaid ls llwybrau gwaredid-
dra, ac y mae gwaith y bwa a'r cleddyf yn
agos cael ei orphen; y mae Brydain wedi cy-
hoeddi uwch ben ei thrigolion, "Yr ydych
yn rhydd!" Y mae Ffrainc wedi dringw
i'r ail ris, ac wedi mynegu i'r bobl, "Yr
ydych yn bechaduriaid!" Cymera yr holl
wledydd yn un y drydydd ris, a cheir clyw-
ed aangel heddwch yn cyhoeddi uwchben y
byd cyfan, "Yr ydych yn frodyr!"

Y mae rhyfel yn annaturiol. Nid yw by-
ddinoedd yn cael eu trefnu heb ddysg a
ehymbwysiad gwyddoreg. Nid yw dyn yn
cael ei eni yn filwr. Nid yw pylor yn tyfu,
ond gwneuthuredig ydyw. Nid yw pelenau
anferthol y maguel yn crogi ar y coedwig-
oedd fel aeron. Cynysgaeth ewyllys dyn yw
rhyfel—yn fynych iawn ewyllys un dyn—ac
anfynych y mae yn ewyllys llawer. Elfenau
anian ydyw, wedi eu gwneuthur yn is wasan-
aethgar i nwydau drygionus dyn. Y ffordd,
gan hyny, i osod rhyfel lawr, ydyw myned at
ewyllys dyn, myned drwy ei reswm at ei wy-
bodaeth, ei gydwbybod a'i deimladau. Dylai
pob Cristion gyorthwyo y cynghrair yn ei
amcanion daionus, canys fel y dywedwyd yn
barod y mae perthynas agos rhwng hedd-
wch â Christianogaeth. I'w byddo egwy-
ddorion yr efenogyl yn cael eu cydnabod, eu
teimlo, a'u gweithredu, bydd pob dyn yn
caru ei frawd; dysegir hyn i ni yn yr ysgrif-
thrau, ac yn mhob oes o'r byd, er dytodiad
Crist hyd yn awr nid oes ond un dyb wedi ei
dangos ar y pwngc hwn. Yn mhllith yr holl
galedi, ac yn nghanol yr holl dywllwchsydd
wedi gordoi yr eglwys o bryd i bryd, y mae
wedi edrych yn mlisaen drwy wydr-ddrych

mawr fydd at ddydd o burdeb ac heddwch cyffredinol. Ha! ddydd anwy!

"Nought breaks the quiet of that blest domain,
Nought mars its harmony and heavenly rest—
Picture divine and emblem of that day,
When peace on earth and truth shall hold un-
broken sway."

Nid ydym i ddyegwyl cyfraith newydd, na chyfundraeth newydd o weithrediadau—dim lachawdwr newydd, na chroesoeliad newydd, na chyhoeddiad newydd ychwaith o'r Testament; yr athrawiaethau a draddodir heddyw ydyw athrawiaethau y millfwyddiant; y rhwymyn a geidw allau bob amryson, a rwyma ynghyd bob calon, nid yn fwy na llai nag "Efengyl gogouiaut y bendigedig Dduw." Llyfr egwyddorion ydyw yr efengyl—egwyddorion mawr gweithredol ac anghyfnawidiol; y mae achos ofni nad yw Cristionogaeth wedi ystyried yr egwyddorion hys yn briodol yn eu huchder a'u dyfnder.—Pe byddai yn hyall i ddwyn y nefoedd i lawr i'r ddaear—pe byddai y byd yn cael ei boblogi gan angelion a seraffiaid, byddai llyfr yr efengyl fel y saif yn awr, yn ddigon i'w harwain a'u llywodraethu, ac ni ofnyent hwy amganch cyfraith. Ond a allwn ni ystyried y byddai hi yn gymhwys i angel amryson ag angel, i seraph ryfela â seraph, i un o'r bodau santaid yna i ddal fod ganddo hawl i ddi ffordd bywyd un arall? Pa fath nefoedd fyddai hono, ac egwyddorion o'r fath yna ynddi, a pha fath flifwyddiant fyddai hwnw a hynodid yn yr un duil, naill ai yn wybod-athol neu yn ymarferol? Pa'n fyddo dynion wedi eu dychwelyd i ewyllys dda Duw, pa un ai yn y nefoedd ai ar y ddaear,—A oes gyfundrefn o egwyddorion llywodraethol yn perthyn iddynt hwy, ac un arall i'r bodau santaid? Nid ydym yn credu hyny. Yn holl byngolau mawrion iawnder a dyledswydd, cyfraith seraph ydyw cyfraith angel, a chyfraith angel ydyw cyfraith dyn. Os ydyw yn hollol ac o angenrheidrwydd yn anghyson a'n hamgyffredion o'r byd nefol, fod awdurdod bywyd ac angyu yn cael ei gymeryd o law y Jehofa, ac fod angelion a seraphiaid yn cael y gallu o ddinystrio y naill y llall, y mae yn llawn mor anhawdd i amgylfred y fath allu yn y millfwyddiant; os na fydd awdurdod o'r fath gan ddynion yn y millfwyddiant nid yw ganddynt yn awr. Y mae y Testament Newydd yn anghyfnawidiol. Os nad yw yn ystyried bywyd dyn yn ddihalog yn awr, nid ystyria ef fyth, canys nid oes tynu oddiwrth na rhoddi at i fod arno yn oes oesoedd. Oddi yma ymresymwn, os na ellir yn ol rheolau aursidd hwn, gymeryd bywyd dyn ymaith mewn un ffordd, nac am un peth, yn amser y millfwyddiant, nis gellir gwneuthur hyny yn awr. Y mae y rheol yn dal mewn cywaswllt â phethau perthynasol belyd. Os na fydd yn iawu lladrata yn amser y millfwyddiant, nid yw felly yn awr; os na fydd byw yn anghymmedrol yn iawu y pryd hyny, nid yw felly yn awr; os na fydd pryd a gwertha dynion yn iawu yn amser y millfwyddiant, nid yw felly yn awr; ac os na fydd rhyddid i gymeryd bywyd dyn ymaith a rhyfela yn amser y millfwyddiant, nid oes

rhyddid heddyw ychwaith. Nid oes cyfnawidiad yn yr egwyddorion, ond y mae yn ein hymarferiadau ni, a phe byddai ymarferiadau dynion yn cydffurfio yfory a'r egwyddorion y mae bys Duw gwedi eu bysgrifenu ar da dalenau y Testament Newydd, yn cawsai yfory weled y millfwyddiant. Y mae rhyw swyn yn yr enw—y mae adenydd barddoniaeth yn gwanhau wrth geisio cyrhaedd amgyffredion am y millfwyddiant. Ar brydiau cymharir ef i anialwch newydd ei wiago â blodau, bryd arall fel dinas yn diagyn o'r nef, bryd arall fel teml ardderchog yn codi o'r ddaear, ac yn ddigon eang i gynnwys holl genedlaethau y ddaear. Nid o ddefnyddiau darvoudawl y gwneir y deml hon, ac y mae colofnau ansigledig oddi tani. Y mae pob egwyddor fawr, moesol a chrefyddol, yn golofn gadarn o dan y deml hon, megys y gymdeithas genhadol, y gymdeithas feiblaidd, a chymdeithas llwyr-ymatalliad, &c. Ac yn awr y mae y Cynghrair ar godi colofn ardderchog arall; fel hyn sefydlir egwyddor ar ol egwyddor, a chyfodir colofn ar ol colofn, hyd nes byddo tŷ ysbyrdol yr Arglwydd wedi cael ei sicrhau yn mhen y mynyddoedd.

Oh! ddydd bendigedig—bydd cenfigen ac anfrwdgarwch wedi eu claddu mewn heddwch, ac aelodau yr efengyl wedi eu cydglymu yn rhwymau euraidd caried; nid yn unig byddant yn gweled, ond byddant yn deall eu bod oll yn un yn Nghrist Iesu; cenfigen Ephraim a ymedy hefyd, a gwrthwynebwyr Juda a dorir ymaith, ni chenfigena Ephraim wrth Juda, ac ni chyfynga Juda ar Ephraim. Uchel-drem dyn a iselir, ac uchelder dynion a ostyngir, a'r Arglwydd yn nraig a ddyrchefir yn y dydd hwnw. Bydd *Coras* Mahomed, a *Sasters* Hindwstan wedi eu difa, ac enw ein Harglwydd ni a'i Grist ef, wedi

"Llyngau enwau gwag y llawr
Oll yn ei enw ei hun."

Yr anialwch a fodona, gogoniant Libanus a roddir iddo, godidawgrwydd Carmel a Saron;—bydd llwybrau Meca yn anhygyrsh,—yn lle canlyn y gau-broffwyd, canlynant yr Oen;—yn lle trwst olwynion magnelau Frydain, eir ei'lywed adsain nefolaidd olwynion cerbyd iochlawdwriaeth ar byd mensydd Asia fras; ac yn lle gosod am draed y Negro tawd gadwynau uffernol caethiwd, dygir ef i ryddfid gogoneddus plant a phobl Dduw. Ie, ddarllynydd, bydd gwybodaeth o'r Arglwydd yn llawr y ddaear fel y mae y dyfroedd yn toi'r mor, a thangnefedd yn teyrnasu;—hwy a gurant eu cleddyfau yn sychau, a'u gwaywffyn yn bladuriau,—yr offerynau a ddefnyddir yn awr i ladd gwyr, a ddefnyddir yr amser hwnw i ladd gweirau, &c.; ni chyfyd cenedl gledddyf yr erbyn cenedl, ac ni ddyfagant ryfel mwyach; bydd y *baracks* yn dai cyrddau, ac yn demlau i heddwch; ac yn lle ymddiddan am gyyddion fel Napoleon, Wellington, &c., am ddyoddefiadau a phoenau Navarino a Thralagar, ac am frwydrâu amrogo Waterloo a Corona, ymddiddanir am boenau a dyoddefiadau Calafia,—a'r croes yn unig fydd testyn ymddiddau y byd.

"Gwawria, gwawria byfryd foreu," &c.

"Ysa y brynau a'r mynyddau oll,
Mewn llawen losmair lamant hyd y nen,
A thysydd y diffael, wch wedi en trol
Yn teusydd cnydiog oll a lawenhant;
Yr anaf dir a gŵn, y blaidd a'r oen
Ygwyd a drigant, ac y lleopard gwyllt
A weill efo'r myn—mewn hedde o basr
Yr ych a'r creulon lew, yr arth a'r fuch
A gyd-fwyntant o'r presob yn gyntan,
A'r plentyn sugno weill efo'r asp,
Yn chwaraeu'n lloŷ a'i chogryn forchawg hl."

O'r Bedyddiwr.

PENNILLION GALARNADOL,

Ar ol David Davies a'i ddau fab, pa rai a
gyfarfwasant â'u diwedd yn y danchwa yn
Aberdare, (gwel Seren Hydref,) gan ei
frawd-yn-nghyfraith, &c.

THOMAS LL. DAVIES, CAERFROG-NEWYDD.

EREDA fy meddwl mewn syn ddwys fyfyrdd,
Heb orphwys yn unman nes dyfod i'r fro,
Sef Cwm Aberdare, lle mae llu yn galu.
Ar ol eu hoff ffyrndiau, gerllaw i'r gwaith glo.
Pa beth yw'r cymylau ral dudew sy'n codi?
A fu yna danchwa yn nyfnder y gwaith.
Nes gyru rhyw lawer mewn awr ni thyblasant
I ddaridol â'r ddear trwy orphen eu taith?

O! r trydar a'r ochain, O! r griddfan a'r galu,
A gylwaf yn mhob man o gwmpas y fan;
A phawb yn y lle a'u llygaid yn ddaugrau,
Yn dysgwyl am godiad meirw i'r lan;
Y wraig am ei phriod, man draw sydd yn ochain,
A'r chwaser am ei brawd, a'i ochain yn friw,
Rhai bach am eu tad, a'u dagrau'n dryloiw,
Ond e wedi 'dori o dir y rhai by!

Yn mhith y rhei hyn fy'm chwaser gylwaf'n griddfan,
Gan dd'wedyd, O Dafydd, fy mhriod, an mwyn,
A'm plant, ral hawddgaraf, a fegais i'n sawl.
Fy nghalon a doddol wrth glywed ei chwyn;
Ond nid oes atebid o bith y marwollon,
Eu henaid a' hedodd i ganol y nef;
Am hyn fy'm chwaser stolwg distaws,
Mae'm calon yn rhwygo wrth glywed dy lof.

O Ceth'rine, gwna gofo fod Baraw'r y gweddwon
Yn han'lo'r deyrnwiliad ar orsedd y Nef;
A Thad yr ymddiffaid sydd yn ei breswifa,
Fy Mewn awr o gyfyngder fe wredy eu hel.
O dan ei law rasol gwna hollol ymoswng.
A chofa bob amser i'w ddawia E'n bon,
Nes daridol a'r byd a'i amal ofidiau;
Yn awr 'rwy'n distewi trwy dd'wedyd, Amen.
O. N., Tachwedd 1, 1849.

LLYMA GYNGHORION GWAS Y DRYW,

(O Lyfr Mr. Cobb, o Gaerdaf.)

1. Cais addyg a chyngor, a gwna fel y
bopwyll.
2. Nac ymddyried i neb ond i Dduw, a'r
nerth a roddes efe i ti.
3. Goreu gallu, gallu o bwyll; gallu o
bwyll, gallu o Dduw.
4. Goreu dyg, dyg anian.
5. Goreu cyfaiell, cydwybod lân.
6. Gwrolaf o bob gweithred ymwellban.
7. Bydd yn holl o honot dy hunan, yn
nawdd a nerth Duw, ac nid o ddynd, nac o
dda; nac o ddeddf, nac o ddyfnder; amgen
na chydwybod lân, ac a fynai Duw. Ac felly
terfynu.

RHAI O DRIOEDD YNYS PRYDAIM.

Tair cardod i'r oes a ddel.—Planu coed,
adeiladu tai, ac addysgu plant.

Tri pheth a gaiff y cybydd.—Poen yn y
casglu, gofal yn cadw, ac ofn colli.

Tri nod lleidr.—Tafod bolgar, llygad chwil-
gar, a gwyneb bravychus.

Tri nodr dwyfolder.—Difalch yn hawdd-
fyd, dilwfr yn alyfd, ac yn ddischwyn ar
bob gwaith Duw.

MARW-GOFION.

"Pond gwell Lloŷ ac Awenydd
Gwell llun na'r eŷtan a'rydd."

Nid y *Cacoethes Scribendi*,—nid ysa am
ysgrifaw,—sydd wedi fy argymhell i dda-
fon yr ychydig sylwadau canlynol i'r 'Seren,'
ond awydd didwyll am ddiwygio ysgrifen-
wyr marw-gofion, y rhai yn gyffredin ydynt
wedi syrthio i ryw unfurfiasth annyoddebol,
ac yn llanw y cylchnodolion Cymreig â tha-
dalenau o—wagedd. Gwagedd ydyw mewn
gwirionedd,—canya, Pa adeiladaeth! a pha
ddyddordeb sydd mewn rhoddi manolion am-
gylchiadau marwolaeth a chladdedigasth, &c.
pob "hen frawd" a phob "ben fam yn Israel,"
y rhai na adweinig gan neb allan o'r cych y
troant ynddo. Y mae fy nghalon yn llawn
o serch diymwad at y brodyr a'r chwiriwydd
teilwng sydd yn llawn o hewyd santeidd dros
grefydd y groes, eto, nid ydwyf yn caru tro-
eddu rheolaeth synwyr cyffredin, a bradychu
diffyg chwalaeth a thlysi yn ysgrifeniad hanes
eu marwolaeth, gan fod fel hunlle ar dudal-
enau y cyhoeddiadau misol, a pheri i bob dyn
ystyrbwyll deimlo mwy o faich nag o hyfyd-
wch wrth ddarllen marw-gofion y rhai sydd
wedi "myned oddiwrth eu gwaith at eu
gwobr."

Er amlygu yr hyn a feddylwyf, cymeraf
afael yn y misolyn cyntaf a ddelo i'm llaw, ac
ar antur diegynaf ar un o'r marw-gofion; wel,
dyma fe—hanes marwolaeth rhyw hen frawd
neu chwaser dduwiol, nad oedd neb yn eu
hadnabod, am a wn i, ond seolau yr eglwys
y perthynent iddynt. Ar ol rhoddi manolion
cystudd yr hen wraig, &c., ysgrifeni'r (!) ac
argraffir (!!) yr hen ffirgodau tragwyddol,
"rhoddwyd ei chorff i orwedd yn y graian
oer, hyd foreu udganid yr arch-angel yn yr
udgorn diweddfaf;" ac "yn y tŷ cwrdd, dar-
llenodd a gweddiodd —, a phregethodd yn
gampus a phriodol," &c. O'r fath wagedd?
y mae ysgrifenydd o'r fath yna yn gwnethur
ffwl o hono ei hun, a ffwl o bob peth sydd yn
dal cysylltiad â'i gofion; a pha beth, yn enw
moesau cyffredin y mae y dyn yn ei feddwl?
Cofier, nid Sarah, mam y ffyddloniaid, yw
pob mam yn Israel; esefly nid yw o bwys i'r
cyhoedd i gael gwybod pa un ai, yn ogof
maes Machpela neu ynto yn rhyw ogof arall
y cafodd ei chladdu. "Rhoddwyd ei chorff i
orwedd yn y graian oer;" do, y mae yn dra
thebyg—dyna fel y byddus yn gwnethur
yn wastad yn awr, gwyr pob plentyn hyn, a
folineb yw ei osod mewn marw-gofion—

rhaid chladdu y meirw. "Hyd foreu udganiad yr archi-angel!"—y mae yn debyg nad oes *burkers* yn yr ardal lle y c'addwyd y chwaer hon, ac na bydd ychwaith, o hyn i'r adgyfodiad cyffredinol—da iawn, dyma yr unig newydd ydym yn gael yma, canys nid Saldneaid ydym, ond crdwn yr adgyfodiad, ac yr ydym yn gwybod. er ys pan oeddem blaith yn yr Ysgol Babbothol mat ar udganiad yr udgorn y cyfodant, heb i chwec neu saith o farw-gofauwyr idd ein hybysu am hyny yn yr un cyhoeddiad. Am y sebon a roddir ar y gweinidogion, nid ydwyf yn caru dyweddy llawer, ond pan welwyf yr holl ansodd-eirian yma yn cael eu defnyddio, megys, "priodol," "campus," "destlus," "bywlog," "gor-gampus," &c. yr ydwyf yn barod i ameu eu cywirdeb; gallwn ddyweddy rhagor hefyd. . . . Onid yw hyn eto yn gymmaist folineb â'r pethau nebod; canys os yw yn wir, pwy eisiau ei gyhoeddi i'r byd sydd! Gwyddom, heb i neb ddyweddy wrthym, ant bregethwyr yw y Parsh. Williams, Carbondale; y Parsh. Rowlands, Caerfrog-Newydd; a'r Parsh. Edwards, Howes, ac Owen, Pittsburg, &c.—Oni bai fy mod am ymddwyn yn dyner tuगत y brodyr, gwnaethwn sylwadau taranilly yn y man yma; ond fy nyben yw diwygio, ac nid *collabo*, gan hyny cymered pob brawd yr *kind*, a gadawer y gwagedd yma, a'r holl ansodd-eirian hyn ar ol; canys y dywed Shakespeare yn briodol iawn—

I oirlaw yr aur coeth, i baentio'r lili,
I wasgar arogl ar y crinlys,
I lyfubau'r fa, neu ychwanegu llw
Arall i'r enfys, neu ymdrochu
Harddu & thamyr wawl wych lygad nef,
Y sydd ormodedd chwertingar iawn a'foll.

Y mae y marw-gofion yma yn dwyn i fy moddwl yr hen ddull unfurfi o ddechreu llythyron, nid amgen:—"*Answer! Gyfnyll*,—Yr ydwyf yn cymeryd y cyfeusdra hwn i yagrifenu yr ychydig linellau hyn atoch, gan obeithio y derbyniwch hwynt yn iach, fel y maent yn fy nghadael i yn bresennol; diolch i Dduw am ei dostari," &c. Ceisiodd cyfaill gan un arall ryw dro i yagrifenu llythyr droeto, o herwydd ei fod yn afiach; cydsyniodd y cyfaill, bdd sicr, ac aeth yn mlaen a'r hen ragymad-todd *everlasting*, hyd oni ddaeth at y frawddeg, "yn iach, fel y maent yn fy nghadael i yn bresennol." "Wb gwyllt!" ebe fe, "ant y gwneir yn y man yma, waith nid wyt ti yn iach, wel' di;" yr oedd yno gryn dd'rysawch, a eban na wyddai yr yagrifenydd, druan, am ddull tarawiadol Kirke White o ddechren llythyr, a chyn lleied a hyny am burdeb Swift, am lymder Pope, ac am ddilynder Addison, gorfuwyd gadael y llythyr hyd nes y daeth y danfonydd yn iach. A ydyw yagrifenywyr marw-gofion ar gyrn yr un nadir (*dilemma*) wy's? Oni fedrant hwy yagrifenu cofion am frawd heb son am y geiriau, "gwe-ddillion marwol" yn myned i'r "graian oer," am "alarnadau cyfeillion," ac am yr "udgorn diweddaf," a'r "arweth ddoniol ar lan y bedd," &c.? Y mae yn bryd iddynt adael hyn heibio bullach, fel na byddo ein cyhoeddiadau yn ol yn hyn o beth i eiddo ein cymmydogion Americanaidd.

Hawyr anwy! both be dilynid yr un reol gyda'r cof-feini, byddai raid cael myuwentydd mawrion, a'r cof-feini o uchder auferth, nes y byddai dynion yn ymddangos fel Lilipwtiaid yn eu plith. Nid yw hynyna yn ymddangos yr un gradd yn fwy anferthol a ffol i mi na rai o'r marw-gofion dan sylw. O hyn allan, ynte, astudiwn ddillyndra a chynnwyswra, a chofiw'n efelychu madwaith byr-eiriog beirdd hen Gymru, trwy gydwasgu yr ymadroddion yn ddestlus i gylich mor lleied ag y byddo yn hyall—ein marw-gofion fyddo fel ein bedd-ergreiff, yn fyr, ac yn ddiarebol am ddull diarebaidd a destlaidd eu cyfansoddiad—ein harwyddair fyddo "*Mullum in parvo*"—(Llawer mewn ychydig.)

Meddyliais nuwaith yagrifenu llythyr cyfrinachol atoch chwi, Mr. Golygydd; gwelais, modd bynag, na ddylaswn ddyfod yn rhy agos at y gadair olygyddol; y mae digon o redeg ar, at, a beio hono yn barod; ond gan y gwu fod yr achos yn benaf yn gorphwys wrth ddrws y gohebwy'r, dyma fi wedi "mynd at lygad y flynnon." Gwel pob darlennydd ystyrbwyll mai nid at farw-gofion goleuadau tanbedioid, ac euwogwyr o amgyffrediaid dihasal, yr wyf yn cyfeirio; ond at ddoesbarth o frodyr a chwiriorydd, fel fy hunan, y rhai nad yw eu symudiad o'r byd hwn yn effeithio ond braidd dim ar yr ardal y buont byw, chwaethach ar y wlad, &c. "Gwneler pob peth yn weddaidd ac mewn trefn." CALEDFAE.

MAINTIOLAETH A PHOBLOGAETH Y BYD.

ARWYNEBDD y ddaear a ystyrir yn mesur tua chabst a phedwar ugain a dwy ar bum-theg o filiwnau, ac ugain mil o filldroedd. Golygir fod tua thair rhan o bedair o'r cyfryw yn orchuddiedig gan ddyfroedd.

Beruir maintiolaeth gwahanol ranau y byd fel a ganlyn:

Ewrop yn 4,456,065 o filldroedd ysgwar, (pedair onglog), yn cynnwys dau cant a thri ugain o filiwnau o drigolion.

Asia yn 10,768,823 o filldroedd yn bedair onglog, yn cynnwys tua phedwar cant a deg o filiwnau o drigolion.

Africa yn 9,654,807 o filldroedd yn bedair onglog, yn cynnwys tua phedwar ugain miliwn o drigolion.

America yn 14,110,784 o filldroedd, ac yn cynnwys tua phedwar ugain o filiwnau o drigolion.

Australasia yn 3,100,000 o filldroedd, ac yn cynnwys tua phump ar hugain o filiwnau o drigolion.

Felly yr ymddengys fod y byd yn cynnwys dros wyth can' miliwn a hanner o drigolion!

I MARI, ONEIDA.

MAE swyn mewn enw, oes yn wir;
Ond nid oes un wy'n garu
Yn agos fel yr enw mwyn,
Yr addfwyn enw MARI.

J, N. Y.

ADGYFODIAD Y MEIRW.

Hwntw yn cyfarfod â Shon ar ei ymadawiad â Dafydd. (Gwel Seren Hydref.)

Shon.—Hai, Hwntw, tyr'd yma; car y mae yn dda *afanatsen gin* i dy wel'd di, o achos yr w'i wedi bod *grwan yn treio* goleuo Dafydd ynghylch ysgrif Mr. Howes ar yr Adgyfodiad; yr wyt ti yn 'sgolhaig da, ac yn darllen llawer, *licion* i glywed dy *dintwn* di ar y mater.

Hwntw.—Dygwyddais eich clywed yn *wellega*, ac yn ol fy marn i, yr oeddech yn gwneud cam â'r ysgrif. *Bachan piwr digynig yw Dafydd*; ond yr oeddwn yn meddwl o brysar ei fod yn lled *awp*, ei fod yn cydsynio *mor gloi* â'r *sponiad* gwyrgam roddaiat iddo. Rhy esmwyth yw e'.

Shon.—*Be' gdi* y cam *neis* i â'r ysgrif wrth *ymgomio* â Dafydd?

Hwntw.—Ni ddeallais wrth ddarllen yr ysgrif fod yr awdwr yn beio neb am farnu yn wahanol iddo, nac yn *ersyn* i neb gydweled "am mai dyna ei farn ef," os nad yw y rhesymau sydd ganddo dros ei farn yn ddigonol i'w hargyhoeddi. Meblaw hyny, yr wyf yn gwybod mai un rhydd *shew yw e'* at rai o wahanol farn iddo, ac nad oes yn Mynwy na Morganwg un mwy selog dros hawl pob dyn i farnu drosto ei hun yn gywneb y Beibl, heb fod yn rhwym wrth Gyffes Ffydd, nac yn ddarostyngedig i gymdeithasfa. Yr hyn y mae ef yn ei feio, a'r hyn a feir gan bob dyn call a chydwybodol, yw y camddarluniadau 'briadol a roddir o'i olygiadau. Pabam na ddywedir y gwir yu mha beth y mae ef yn gwahaniaethu oddiwrth y farn gyffredia ar y pwngc, yn lle croch-waeddi, "Gwadu yr adgyfodiad," "Saduceaeth," &c. Onid yw yn hysbys i bawb a ddarllenodd ei waith ei fod yn ymresymu yn gadarn dros yr adgyfodiad fel athrawiaeth werthfawrocaf Cristnogaeth.

Shon.—Gwelai di *'rwan*: yr wyt ti gwedi llyngcu "Hanesyddiaeth" yn ei *chrynswth*: ond dyma i ti, 'machgen i, os na *chodiff* y cnawd a'r esgyrn, y gwinedd a'r dannedd, a'r gwallt, ni bydd yno ddim arall i godi-felly y mae siwrio na chodiff y rhai'n yn wadu yr adgyfodiad, onid *gdi o. car*?

Hwntw.—Clywais *grotyn* o'r North yn adrodd clochydd Llanfihangel yn *wellega* ar ei ddychweliad o wrandaw ar H. yn darlithio ar Adgyfodiad y Meirw. *Mente* Mr. Clochydd, "Deuant i fynu fel yr aethant i lawr, a'u hwyneban i'r dwyrain bob un." Y mae hon yn *dishgwyl* yn brawf *mor bert* o adgyfodiad y briddell a'r oll a *welais*, a chymeryd yr adnod yn y *Common Prayer* yn y *fargen*. Yn awr, Shon, gelynaf i ti pa fodd y mae y ddaear yn cael ei hadnewyddu? onid drwy ddisgyniad yn ôl yr hyn a ddyrchafodd o honi? ac onid yw cyrf dynion yn dychwelyd i'r pridd fel y bu? a bod pridd llawer corff wedi eu caboli yn llestri a phriddfeini; te, bod cwn, cathau, a llygod yn cael eu maethu â firwyth cyrff y meirw, a thrwy hyny fod yr hyn a fu unwaith yn rhan o gorff dyn yn rhan o'u cyrff hwythau. Y mae H. yn gwadu ad-

gyfodiad hen *blates*, a hen *gwanau*, a hen *fricks*, ac am hyny dywedir ei fod yn gwadu adgyfodiad y meirw. Clywais ef yn dywed- yd nad yw yn *ersyn* y cyfodir darnau o'r *cwn* a'r *cathau*, a'r *llygod* i *fidlio* y "corff a fydd;" ac nid yw yn beth tebygol chwaith, gan y bydd yn "ysbrydol," "nefol," a "gogoneddus." Yr hyn a ddywedodd lloedd o ddy- ion enwog o'iafaen y mae ef yn ei ddywydyd, sef fod rhyw ddefnydd yn nghorff pawb hanffodol i ddechreuad, cynydd, a phersonol adnabyddiaeth (*identity*) y corff drwy bob cyfnewidiad; a bod y peth hwnw yn cael ei hau mewn cyssylltiad â "chig a gwaed," yn "gorff anianol," a bod y peth hwnw yn hanffodol i ddechreuad ac *identity* corff yr adgyfodiad, ac y cyfodir hwnw wedi ei wisgo ag anlygredigaeth yn gorff ysbrydol; a bod yr apostol Paul yn egluro hyn oddiwrth adgyfodiad y gwenith; fod yn y "groyn noeth" rhyw beth hanffodol i ddechreuad, cyaydd, ac unrhywdeb y gwenith yn y dywysen. Er nad y corff a fydd yr ydwyf yn ei hau, eto y mae rhyw beth yn y corff sydd yn cael ei gladdu fydd yn hanffodol achos o'r corff a adgyfodir, ac yn rhoddi teimlad o ymwybod-usrwydd i'r enaid mai ei gorff ei hun fydd ganddo, er ei fod yu fyrd rhagorach. "Yn ysbrydol, yn nerthol, ac anfarwol."

Shon.—Yr wyt agos a gwneud i mi greu- d yr un peth â *thi*; ond pe clywais *Shan* di yn shiarad am y cwn a'r cathod, a'r llygod, *base* yn llychio ei *chlogsen* at dy ben di; ond 'rwy' yn *d'alli* mwy na hi, er na fedra'i na darllen na 'sgrifenu, ond fel bydd yr *hogie* yn gwneud *drostai*; eto, gwn fod *pathe* bach weithian yn gwneud *arguments* mawr.

Hwntw.—Ymddongys fod y frawddeg, "Bydd yn rhyw ystyr yr un corff, ac yn rhyw ystyr heb fod yr un," yn methu cael digon o le i droi yn 'menydd Dafydd; a bu- ost tithau yn hynod o anghelfydd wrth geisio ei gynorthwyo i'w throli, er i ti gymeryd "cylllell" at y gorechwyl, drwy i ti ddefnyddio y carn a'r llafn, ac heb adael lle yn y canol i ymaflyd ynddi. Pan oedd y carn a'r llafn wedi newid, nid oedd y gyllell "yr un" mewn un "ystyr." Y mae y gymhariaeth yn am-berhynnael ac anghymhwysiadol at yr hyn sydd dan sylw; o ganlyniad y mae dy wawd- iaeth yn gwawdio ei hun. Bu Paul *shew* yn *drech* na thi am gymhariaeth i ddangos cyf- newidiad ein cyrff gwaed. Yn rhyw ystyr "nid y corff a fydd yr ydwyf yn ei hun," ac eto bydd "i bob hedyn ei gorff ei hun" yn rhyw ystyr. Y mae Duw yn dri, a Christ yn Dduw, a gwaed Crist yn waed Duw; mewn rhyw ystyr, ac mewn rhyw ystyr heb fod felly: Y mae y corff a'r enaid yn rhyw y- styr yr un, ac yn rhyw ystyr heb fod yr un; er dy fod di a Dafydd yn *jocum*, y mae y dywed- iad o barth y corff daearol a'r corff ysbrydol yn eithaf cywir. *Mente* Dafydd, "Y mae H. wedi myned i'r dyfader yn dreiddiol i ry- feddu wrth drin y pwngc." Da bod rhywun yn myned i'r dyfader yn dreiddiol, canys y mae gormod o ysgafn redag dros y wyneb.—Tebygol nad allant gymeryd amser, pe b'ai ganddynt alluoedd, i "fyned i'r dyfader yn dreiddiol," gan ofn i'r Cyhoedd'ad ddyfod i

ma's heb fod eu henwau cledfawr hwy ynddo. Gwir fod trafferth yr argraffydd a'r papyr yn myned yn ofer, a'r Cyhoedd'ad yn cwmpo i anfri, on'te? Cydsyntiait ti â Dafydd mai H. gafodd allan y dirgelwch—oredaf di yn awr mai y *cryst* sydd yn darllen i ti. Gofyn iddynt edrych ai nid yn nghanol diffyniad o waith awdwr yn y *Comp. Cows.* y mae y frawddeg. Cofia *wedg* wrth Dafydd nad H. *wedodd* felly, eithr ei ddysgedicach. Yn mbellach, ti 'wedaist wrth Dafydd na wyddost pa beth yw "elfydd." Y mae H. yn y lle cyntaf yn ei ddefnyddio i egluro mai "mater" yw. Gadawodd yr allwedd yn y drws i ti, os nad wyt yn gwybod beth yw *mater*, gofyn i un o'r *crysts* droi i'r geirlyfr, yna ni raid i H. roddi "egrlurhad ar eglurhad blaenorol."

Shon.—Gwelais *notys* ar *gas* y Cenhadwr fod H. yn myned i gael ei *shafio* gan J. P.

Hwntw.—I ba un o'r ddwy eglwys y mae ef yn perthyn?

Shon.—Dim *ods i b'le mae* o yn *belongiad*; ond pan *wel'is* i y *notys*, saethodd yr adnod hono i fy meddwl, "Yn y dydd hwnw yr ellia yr Arglwydd a'r ellyn a *gyflogir*."

Hwntw.—Gwelais inau y cydnabyddiaeth ar y clawr. Rhan o Esboniad Morgans sydd ganddo; *sic yw hwnw ond HAERLAD NORTH, heb rith o brawf.* Y mae H. yn y rhan olaf o'i ysgrif, ar ol d'weyd, "Ni waeth pa un ai gwr mawr ai gwr bach fyddo yn dywedyd peth mor ddyeithr a hyn, os na bydd iddo gynyg prawf, nid yw yn werth pluen o asgell gwybecyn," yn dangos cyn terfynu yr haerlad, "nad yw y synwyrâu yn ddim," yn un lled ysgafu, onid yw ef, Shon? (os darllenodd y *cryst* yn iawn i ti.) Y mae y sylwad-od i'r *point*, fel pe baent wedi eu bwriadu yn atebiad i Morgans.

Shon.—Y mae yr hen "Omicron" yn fyw eto; a rhaid i ti ac H. fod yn ddiastawch, neu cewch deimlo hyd ei ewinedd tu yma i'r *plwll* penweig.

Hwntw.—Da iawn; os anturia efe i ysgrifenu dros y werydd, bydd yma bob parod-rydd i'w dderbyn; ac er ei fod yn hen ac yn enwog, y mae y tir ddewisodd yn sier o ymoelwng dan ei draed, a chawn yr hyfryd- wella o weled y gwr bach yn *ffysto* y cawr.—Yn awr, Shon, os ydyw yn *gwestion* teg, pam yr oeddit ti yn *weloya* mor wawdlyd am yr ysgrif?

Shon.—Cyfaddefai y gwir. Y mae H. yn dyfod o'r un fan a finau, ac y *thae gin* i *dipyn* o *bec* ato, o achos un o'r *peder* elfen. Nod- dawch car; yr wyf yn *shier* o gael fy *nondio* gin Shan am aros mor hwyr.

Hwntw (wrtho ei hun).—Dyna Wyddel o'r North, *gute betk*.

ADGYFODIAD Y SYNWYRAU.

Dafydd.—Fy hen gyfaill Shon, sid wyt ti, dywed; a sid mae Shan?

Shon.—Myfi iach ydwyf; ac yn wir mae yr hen 'raig yn dda iawn; mae yn gallu cymeryd ei thamaid, ond ei bod yn well ar droion na'u gilydd.

Dafydd.—Beth sydd yn yr ardal acw, dywed, fel newydd?

Shon.—Un peth ag y sylwir arno efo ni dros ben, ydyw golygiadau y Parch John Howes ar Adgyfodiad y Synwyrâu, a phethau o'r fath.

Dafydd.—"Pethau o'r fath?" Chlywais i ddim son am bethau o'r fath erioed o'r blaen; ac f' mae yn anhawdd genyf gredu bod yr un "gweinidog o gyfrifiad yn coleddu golygiadau mor wylltion." Taw, Shon, rhag dy gwilydd a dywedyd y fath beth a hynysa o ddiifrif.

Dafydd.—Os nad yw o' yn dywedyd mai y synwyrâu a adgyfodir mi *lwa* am byth; ond gad i mi gael chwaraeu teg, mae hyn yn y Cenhadwr am Medi, 1848, tu dalen 265; darllen di fan hyn.

Dafydd.—"Y mae rhai yn dywedyd mai y peth hyn ydyw, eraill mai y peth arall; ac yr wyf fiaoau yn mblith eraill gwedi anturio i ddywedyd mai *synwyrâu*, neu egwyddorion y corff a adgyfodir."

Shon.—Dyna i ti; credi di yn awr, dywed?

Dafydd.—Wel, yn wir, nis gwn beth i ddywedyd; ond mi ddywedaf hyn, na welais i y fath olygiad erioed o'r blaen, Dyma oedd barn H. mae yn debyg, yn yr Hen Wlad, pan gynhyrfwyd yao; hi aiff yma eto yn ddrwg, *marca* di.

Shon.—Beth feddyli di am olygiad o'r fath? Yr oeddwn i a Shan wedi bod yn siarad am y pwngio ryw dro cyn myned i orphwys, a bu Shan, meddai hi, yn methu cyguo o achos hyn braidd trwy'r aoc.

Dafydd.—Fy meddwl i yw, fod y fath olygiad yn groes i'r Bibl, ac yn wadiad o Adgyfodiad y Meirw. Os y synwyrâu a adgyfodir, beth ddaw o'r holl fabanod fuont feirw yn y groth, neu pan eu ganwyd i'r byd? &c. Pa synwyr oedd ynddynt hwy pan yn marw? Beth ddaw o'r hen bobl oedd oblegyd hena- int wedi myned yn ddiayawyr? rhaid, os felly, na chant hwy eu hadgyfodi. Eraill a gawsant eryddion ar eu penau, ac a gollas- ant eu synwyrâu o'r herwydd; yn ol golygiad Mr. H. nis gwn beth i foddwl am y cyf- ryw; rhaid, os yw y fath olygiad yn gywir, na chant hwy mo'd galw i gyfrif yn y dydd olaf. Pa reawnt sydd mewn dywedyd mai y synwyrâu a adgyfodir? Pa synwyr sydd mewn corff marw? Dim; nid oes yno iwy o synwyr nag sydd yn mhridd y ddacar, &c. Rhaid, yn ol golygiad H. bod y synwyrâu yn cael eu chaddu. Yr wyf wedi bod mewn llawer o gladdedigaethau, ac ni ddygwyrddodd i mi glywed neb ar lan y bodd yn son am hyn erioed. Os yw y synwyrâu yn cael eu claddu dyld gosod hynny ar y cerig beddau. Mae y byd heb ddball y pwngio yn ol y fara hon, gan fod y golygiad hwn yn ambens, fel nas gallaf ei gredu. Beth yw meddwl eraill am y fath olygiad?

Shon.—Dywed y Parch. Morgans, Llanfyll- in, yn ei Esboniad ar y Datguddiad, fel hyn ar y mater, "Gan hynny yr ydym yn rhwng o edrych ar yr haerlad o adgyfodiad egwydd- orion a synwyrâu yn unig yn wadiad o *ad- gyfodiad* y meirw." (Gwel yr Esboniad, tu dalen 367.) Ti well bod H., yn ol golygiad

Mr. Morgans, yn gwadu yr adgyfodiad, ond adgyfodiad y synwyrâu. Rhyw adgyfodiad rhyfodd mae H. yn son am dano, medda' i.

Dafydd.—Os yw H. yn gwadu adgyfodiad y meirw, fel y mae Mr. Morgans yn dywedyd, yna mae yr holl dystiolaethau yn y Testament Newydd a'r Hen, yn ddisail, &c. Ni chodwyd corff Crist felly, dim ond y synwyrâu, oblegdyd yr ydoedd yn flaen-ffurwyth yr adgyfodiad cyffredinol sydd i-gymeryd lle. "Fe gaiff pawb a'r sydd yn y beddau glywed ei leserydd ef." Pawb synwyrâu, yn ol dywediad Howes. Trueni bod Mr. H. wedi credu y fath gyfeiliornad, ag sydd i gym-maint canlyniad a hwn. Mae lle i ofni y gwaa ef arwain eraill yn eu hanwybodaeth, i gredu yr un peth; ac os dechreuant fyned ar gyfeiliorn, pwy wyr b'le bydd y pen draw? Mae Mr. H. yn debyg ei olygiad i'r Sosiniaid rai o honnt. Hwy a gredant bod yr enaid yn cyegu gyda'r corff yn y bedd hyd foreu yr adgyfodiad, ac yr adgyfodir yr enaid a'r corff yn y dydd olaf. Dywed H. am y synwyrâu fel yma, "Onid yw yn debycach i sense i foddwl bu bod yn cyegu yn llwch y ddaear, &c.?" Yn awr, barned y darlensydd y gwahaniaeth. Un yn golygu i fod yr enaid yn cyegu yn y ddaear, a'r llall yn golygu fod y synwyrâu yn "cyegu yn llwch y ddaear." Un yn meddwl yr adgyfodir y corff a'r enaid yn y dydd olaf, a'r llall yn dywedyd mai y synwyrâu a adgyfodir yn unig. Gwna y Sosiniaid gredu adgyfodiad y corff, gwaa Howes gredu mai y synwyrâu a adgyfodir. Yn awr, barna di.

Shon.—Rhaid i mi ymadael ar hyn o dro; mi ddeuaf yma eto er mwyn adolygu y pethau eraill sydd yn yr ysgrif, os gallaf. Mae mwyr ynddi nag oeddwn i wedi meddwl.—Mi ddywedaf wrth Shan am rai o honnt.—Yroedd hi yn meddwl am dano ef yn lled fawr. Mor wired, mae Shan yn debyg o droi, ac un ddychrynlyd yw hi ar ol hyny—mae yn ddigoni i gynhyrfu yr holl ardal, a rhyfoddwn i ddim pe byddai iddi ysgrifenu i'r Soren ar y pwngc; ac os felly, di gai di we'd pwy fydd "werth pluen o asgell gwybedyn."

Show.

COFIANT WILLIAM PHILLIPS, CARBONDALE,

Swydd Luzerne, Pa.

GWRTHDRYCH ein cofiant a anwyd yn Mhen-y-cae, awydd Fynwy, D. C. yn y fl. 1796. Mab ydoedd i William a Mary Phillips. Adnabyddid ei dad pan yn ieuange wrth yr enwad William y "Llwyn Mawr;" enw tyddyn cyfagos i Abertawy, bro Morganwg, yr hwn a ddelid gynt ganddynt, mae yn debyg, fel tylwythau. Treuliodd gwrth-ddrych ein sylw y rhan foreuol o'i oes yn agos i'w dwmpath genedigol. Wedi hyny, gyda y berthynasau ymfudodd i Nant-y-glo, yn mha le, wedi cyrhaedd i oedran gwr, yr ymunodd mewn priodas â Mary Williams, tad

yr hon a adnabyddid wrth yr enwad "William y Llifer." Yn y lle olaf, treuliodd rhos o flynyddau cyurus a llawen gyda ei briod. Bu farw ei briod ychydig amser cyn iddo ef gau yn iach i'w llo enedigol. Gan fod ei berthynasau agosaf, oddigerth un brawd, wedi ymfudo i'r wlad hon, teimlai yn dra unig a diymgeledd, efelly ef a benderfynodd anturio i'r daith orllewinol ar ol ei berthynasau, er nad ydoedd ond cwla ei iechyd grym amser cyn ei ymadawiad. Gan herfyd fod ei afiechyd yn gyfryw ag y mae mor-hyntiau ar brydiau wedi bod yn foddion i'w liniaru i raddau helaeth iawn, efe a goleddai obaith cryf y cyrhaeddi grym lawer o adferiad iechyd. Tan lywodraeth y cymbhellion uchod, efe a gychwynodd, yn nghymdeithas amryw o'i gyd-wladwyr. Tiriodd yn Nghaerfrog-Newydd Medi 27ain, 1848; ac fel y dygwyliai yn obeithiol, fe wellhaodd ei iechyd lawer ar y daith forawl. Am fod ganddo chweraer a brawd-yn-nghyfraith yn Ngharbondale, sef John ac Elisabeth Protheroe, efe a drodd ei wyneb tuag yno yn dra chalonog a chysurus wedi y fordaith. Blaendeithiodd yn awyddus a llwyddfawr hyd yn rhyw le yn nghymydogeath Honesdale, tref fechan tua 16 milldroedd o'i ardal arfaethol, pan y syrthiodd gwlawgydd trymion, i ba rai yn anesgoawl yr ydoedd yn noeth ac agored. Cyrhaeddodd Garbondale; ond nid heb fod yn ei habell biddil a chlawfychyd gynulliad helaeth o wlybyroedd anwydawn. Cafodd yr hyffrydwch o weled ei berthynasau rhag-grybwyll-edig yn iach, ond nid yn hir y buodd yn iach ei hun, canys buan y suddodd tan ddwfn gyt-tudd. Dihoenodd o ddydd i ddydd, er gwneid iddo bob cyrnorth meddygol cyrhaeddadwy, a phob triniaeth a thiriondeb teuluol galladwy. Treuliodd fisoedd tan yr arteithian poenusaf. Tebyg nad oes an enwad priodolach i'w fodd i'w afiechyd na y Darfodedig-aeth graddol; ac nid oes heddyw i'w ddywedyd am dano, ond a ddywedwyd am yr byna' erioed, "Ac efe a fu farw;" sef ar ganol dydd Iau, Medi 27ain, yn mhen blwyddyn i'r diwrnod y tiriodd. Ei oed ydoedd 57 ml.—Dydd Sadwrn, y 29ain, deuarwyd ei rhesylw marwol yn nghorffŵilan Carbondale.

Er morio i'r Amerig—o Gwilym,
A'i gwelid ychydig;
Fyrr eddydd ei dywydd digt
Yma i aros am orig.

Gan ochain y gwanychodd;—er fyrrer
I'r fawrdaith y bryslodd;
Owl i'r mentyll tywyll ai todd,
Yr adag yr ehadodd.

Er hylt bagrwech bro llygredd,—a gwaaidd
Y gwely mae'n gorwedd,
Er edwi i diau'r adwedd,
Uwch engyrth, oer byrth y bedd.
Ei frawd—Y Luzerne.

MARWNAD AR

FARWOLAETH MARGARET EDWARDS,

*Gwraig Isaac Edwards, a merch Mr. Ambrose
Ambrose, o Covington, Ky., yr hon a or-
phenodd ei gyrfa Mehefin 21, 1849.*

"Mi a ymdrechais ymdrech deg. . . mi a gedw-
als y ffydd; o hyn allan rhoddwyd coron cyfiawnder
i'w chadw i mi."—2 Tim. 4. 7, 8.

"Gwyn eu byd y meirw, y rhai sydd yn marw yn
yr Arglwydd, o hyn allan, medd yr Ysbryd."—Dat.
14, 18.

GWRANDEWCH yn awr fforddion Seion,
Sy'n bererinion yn y byd,
Nid oes yma hir orphwysfa,
'Rym mewn rhedegfa oll i gyd;
Daw oriau pryaur ar bawb a welir
Yma yn eglur ar y llawr;
Ar ol ffryndiau profwn angau,
Medd cywir eiriau'r Brenin mawr.

Newyddion beunydd sydd yn rhybudd
Gan rhai sy'n ufudd yma o hyd,
Dros Frenin Sion yn dweyd yn gyson
Fod peryglon yn y byd.
Bendith hynod yw bod yn barod
I gael cyfarfod angau du,
A'r Archoffeiriad, yr unig Geidwad,
Fod mewn galarnad gyda ni.

Mae ein brodyr a'n chwiorydd
Yn 'mado'n brysur a nynti,
A myn'd adreu i'r Baradwys,
Gael bod yn ddilys gyda'r llu,
Lle maent yn 'nabod Crist heb bechod
Mewn llon breswylfod melys mwy,
Hwy gawsant 'mado o wlad y tentio,
Gan bwysu ar Grist a'i farwol glwy'.

Mae galar chwervw 'mhlith ffryndiau'r marw
O herwydd enw un mor hardd,
Aeth adre'n foddlon i wydd angylion
A chwmmi'r Person fu'n yr ardd;
Aeth i'r gymanfa ar ffyniaau gwynfa
A chymdeithasfa 'rhaf sydd lân,
Y rhaf fu yma yn y peiriau
Yn drist wynebau 'ngwres y tân.

Daeth saethau llymion Brenin Sion
At ei chalon, trwy rym y gair,
Nes iddi orfod roi ufudd'dod
I awdurdod Bachgen Mair.
Daeth yn ufudd, heb ofni gwardwydd,
I fyn'd yn hylwydd ar ei ol;
'Rwy heddyw'n credu nad yw'n galaru,
Hi aeth mewn difri' idd ei gol.

Ni chawn ni mwyach ei chyfeillach
Tra b'om bellach dan y ser;
Marg'ret 'hedodd o'r dyfndero'dd
I'r ardalo'dd at Dduw' Ner.
Hi gyfarfa a'r hardd gwmpeini
Yn mynwes Iesu maent yn bod;
Byth ni bydd achwyn ar unrhyw elyn
Ond cau'r delyn uwch y rhod.

Mewn clod ac urddas y cariodd broffes
A hyn'n gynes hyd ei bedd;

Nid heb ofidiau y byddai weithiau,
Nes cael gororau gwlad yr hedd.
Mae'nawr bob tralod wedi darfod
Oedd i'w chyfarfod yn y byd;
Cheiff un o'r rhei'nay ei chwrrd hi heddy',
Ca'dd en gorchfygu'n anghyfyd.

Gwelaf deulu hardd a difri',
A'r dagrau'n golchi'n llygaid llon;
Am ffrynd eu calon oedd mor dirion,
Archollion sydd dan lawer bron.
Ei phriod dawnus sydd alarus
A gofidus yn ddible;
Cofia beunydd dy Waredydd,
Cai fyn'd yn ufudd i'r un lle;

Bod yno'n gyson gei heb dreialon
Nac ofn gelynyon o unrhyw;
Cael gwel'd yn ddilys dy briod hoffus
Lle cai di'n felus foli Duw;
Cai yno ddigon o bob danteithion
Heb ofn peryglon ar un llaw,
A gwisgoedd gwynion, yn iach yn gyson,
'Nol myn'd trwy'r afon 'rochor draw.

Fy ngweddi beunydd am fod yn ufudd
I'm doeth Waredydd ar y llawr;
I weithio'n gyson, o lwyrffryd calon
Yn ngwydd gelynyon f'ach a mawr;
Heb ofni tralod na chroes gyfarfod;
Nac unrhyw nychedd yma mwy;
Cael bod yn barod, a Iesu'n briod
A phwyso ar ei farwol glwy'.

Duw o'i drugaredd a'i sawr amynedd,
Sy'n ddoeth a rhyfedd atom ni;
Cael rhyddid hlaeth gan y lywodraeth
'Nol trefn arfaeth un yn dri;
Heb neb yn gallu mentro'n drygu
Tra y b'om ni'n molli'r Tad;
A nerth a gaffom i barobu'n gyson
Rhyfedd droion Duw yn rhad.

Hi aeth adra' at Rebecca,* * Ei merch henaf.
Ac at y dyrfa draw i'r llen,
A chwmmi'r Person fu rhwng y lladron
Dan yr hoelion ar y pren;
A Martha' fechan, ei hanwyl faban,
Aeth trwy'r Iorddonen ar ei hol;
Y mae coronau ar eu penau,
Ni ddeuant yma byth yn ol.

'Nawr mi dd'weda' fod rhyw dynfa
Ac enynfa ynof fi,
I ddilyn Iesu'n wir o ddiffri',
Fel gallwyf foli gyda'r llu;
A chael myn'd adra' at y dyrfa,
I'r breswylfa draw i'r llen,
At ysbrydion y cyfawnion
Mewn dedwyddwch llen, Amen.

Cincinnati.

JOHN G. DAVIES.

ENGLYN I'R NOS.

Am danom y nos ymdaena—ei llen
Dros y llawr fantella;
Gwyneb eirian anian A
Ei chaddug a orchuddia.

O'r Seren Gomer.

ANERCHIAD AT MR. T. TOMKINS, PITTSBURG.

Mr welais yn y Seren
Eich bod yn rhodio'n rhydd;
'Rwyf ffinu lolly hefyd,
A'm calon sydd yn brudd;
Chwi ellwch gael cydamareb,
A hyny yn ddiffael,
Os caniatowch imi
Bob peth ag wyf ain gael. *Mias M.*

CHRIST OUR PILOT:

FERNILLION I'W CEFLEITHU.

Lines written in the Album of Miss Margaret Richardson, by Rev. E. S. Ely, D. D. Oct. 10, 1849.

SISTERS, we ride upon the deep,
With dangers ever near;
But courage take, all will be well;
We have no cause for fear.

Christ is the Pilot of the ship
In which all Christians sail;
His Providence has laid our course,
His skill will never fail.

Christ is the Pilot of our voyage;
Then let the billows roar;
He'll guide us to the port of Peace,
Where storms are felt no more.

We sail upon such mountain waves,
As bore aloft the ark;
Our way is full of rocks and shoals,
But Christ is in our bark.

Our Pilot knows the chart of life;
The waves obey His breath;
And in His wisdom He will steer
Us through the straits of death.

Fierce gales may strip our cordage off,
And blow our sails away;
The night is dark; no star appears;
But Christ brings back the day.

He will replace our shatter'd spars,
And bend on them new sheets;
From shipwreck of our faith He saves,
And all our wants He meets.

Then let the lurid lightnings flash,
The loudest thunder groan;
He listens to the mighty crash,
And to our feeblest moan.

Then fear not, sister passenger,
Whatever may befall;
Christ holds the tempests in His hand,
And He will save us all.

Christ is the Pilot whom we trust:
He knows the Heavenly shore,
And He will bring us to the port,
Where tempests all are o'er.

Y llinellau uchod a gyfwynir yn barchus i sylw y beirdd, gyda dymuniad am gyfieithiad buan, gan

Eagle Hill.

MORGAN THOMA.

GOFYNIADAU.

MR. GOL.—Gan mai dyben eich Seren ydychydych gwybodaeth a chynnydd brawdgarwch, caniatowch i mi ofyn gofyniad ag y meddyliaf fydd o les wrth sylwi arno, sef eglarhad ar yr adnod ganlynaol: "Na fyddwch

Gwr. VI.

37

yn nyled neb o ddim, ond o garu bawb eich gilydd." Rhuf. 13. 8. Gellir meddwl odd i wrth yr adnod hon y ceir caniatad i fod mewn un dyled, sef "caru ein gilydd." Pa fodd y gellir bod felly ond trwy *beidio caru*? Ai meddwl y geirian yw nad oes rhywman ar ddysgybllion Crist i garu y naill y llall? Dymunwn ateb buan er egluro hyn.

WYLOD.

MR. GOLYGYDD.—Carwn gael atebiad trwy gyfrwng eich "Seren" ddysglaer i'r gofyniad canlynol:—Pa un a ystyrir yn fwyaf anrhydeddus gan ddynion, y dyn a berawadir i roddi ei hun i farwolieth (fel y gwelir yn hanes y Derwyddon.) neu ynte hwnw a gymer ei ladd gan ail achos?

New York.

JOHN X. JONES

DYCHYMYG.

RHWYR ganoldydd wrth ymddeithio,
Gwelais wrthddrych hynod awa;
Gan ddysgleirdeb ei wynebpryd
Methais graffu arno'n law;
Codwyd ef o eigion daear
'Nol bod yno oesoedd maith;
Coffa'i nodau oll yn fanol
Sydd i mi yn ormod gwaith;
Fe'i gosodwyd mewn rhyw bydaw,
Heb ddim dwfr ynddo ef;
Ond ar oll'r pydew esgor
Gwelwyd ef rhwng daer a nef,
Ac yn y sefyllfa hono
'R ymdangosodd ef i mi;
Hedeg ydoedd trwy yr awyr,
Peri syndod waeth i lu.
Y mae hwn yn dra defnyddiol
I drigolion gwlad a braf,
Gwrthddrych hynod o wahand
Ei wasanaeth ydyw ef.
Mae yn hynod o dderbyniol
Mewn palasau teg eu rhyw,
Felly hefyd yn mhob bwrthyn
Lle mae thodion byd yn byw.
Nawr ohebwyr doeth y Seren,
Craffwch ar y gwrthddrych dand,
Sydd mor hynod o ddefnyddiol,
I drigolion yr holl byd.
Ei enw geir yn yr ysgrythyr
Eglur yw i fawr a man;
Enw hwn gwnewch chwifynegu
Mewn pump o lythrenau glân. *Diddraes.*

APPELIAD AT YR EGLWYSI.

Yr Eglwys Fedyddiedig Gymraeg yn Cincinnati.

Y mae yr eglwys hon yn adnabyddus eisoes i'r rhan fwyaf o ddarlennwyr y Seren; ef hyny dichon mai buddiol fyddai rhoddi braiddarlun o'n hamgylchiadau. Oddentu test blynedd yn ol, daeth y Farch. D. J. Phillips i'r ddiinas hon; y pryd hwnw nid oedd ond ychydig Fedyddwyr Cymraeg yn y lle; a'r rhai hyny oll yn wasgaredig yn mblith eglwys enwadau eraill, heb un cartref i loni eu calonau; yn debyg iawn i blant Duw yn Mhabilonia, pan oedd iaith Ashdod wedi goddi-weddu iaith Canaan.

Trwy ymdrech llafurus a fyddlawn ein brawd Phillips, ffurfiwyd yma eglwys fechan, yr hon trwy fendith y nef sydd yn awr tua deg ar ugain o nifer; ac y mae gonym le i

obeithio y bydd y fechan hon yn y man yn genedl gref. Ond i lyddo yn yr achos da, rhaid oedd cael tŷ addoliad cyfeus. Oddeutu blwyddyn yn ol, cawsom le dewisol iawn yn eithaf rhad, yr hwn a brynwyd genym—y lot a'r addoldy, am yn agos i dair mil o ddolara.

Yr ydym yn gwneuthur pob ymdrech idalu ein dyled; ond wedi y cwbl y mae y baich yn drwm: dyma paham yr ydym yn apelio at ein brodyr am gymhorth. Nid ydym am ddanfon casglwr i ymweled â chwi. Y mae y drefn hon yn rbagorol iawn yn yr Hen Wlad, lle mae yr eglwysi mor agos at eu gilydd, fel y gall y casglwr fyned o'r naill i'r llall bron yn ddiraul. Eithr yn y wlad hon y mae y draul yn fynych iawn gymmaint os nid mwy na'r casgliadau. Beth yw yr achos na all chwera eglwys mewn cyfyngder gael cymhorth heb oruchwyliaeth casglwr? Beth yw yr achos fod plant Duw mor ddiddaionus yn y dyddiau hyn? Onid eglwysi apostolaidd yw eglwysi y Bedyddwyr? Ar ddydd y Pentecost, pan agorwyd llygaid tair mil i ganfod gogoniant teyrnas Crist, uid ymserchu a wnaethant mewn arian a meddiannau bydol; nid gwneuthur trysorau ar y ddaear, a llenwi eu calonau â chybudd-dod, eithr, trwy nerth eu Duw, a than ddylanwad Cristionogaeth bur, rhoddassut yn haelionus tuag at angenrheidiau y saint. A phan oedd newyn yn ngwlad Judea, a'r gelynydd yn gorthrymu y brodyr yn Jerusalem, danfonodd eglwysi y cenedloedd roddion helaethlawn er eu cynorthwyo. A phaham nad yw yr un ysbryd haelionus yn arwyddnodi Cristionogion yn yr oes bresennol? Heb ymhelaethu ar ddyledswydd mor bendant, yr ydym fel eglwys yn gobeithio y cymerwch ein hamgylchiadau dan ystyriaeth, ac y gwnewch eich goreu i'n cynorthwyo. Os cymer gweinidogion neu ddiaconiaid y gwahanol eglwysi y poth dan eu sylw, a danfon eu rhoddion yn ddioid i Cincinatti, yr ydym ninnau yn ymrwymo dangos yr un caredigrwydd pan y gellwir arnom. Cyfeirier at y Parch. D. J. Phillips, Cincinatti, O.

Ygrifenwyd dros yr eglwys,

IORWERTH OWEN:

CYMANFA Y BEDYDDWYB YN NEHEU-BARTH PENNSYLVANIA, A SWYDD ONEIDA, TALAETH C. N.,

A gynnalwyd enli fel y canlyn:

Dydd Sadwrn, Tachwedd 3, am ddau o'r gloch, cyfarfyddodd y gweinidogion a chenhadon yr eglwysi mewn cynhadledd yn Pottsville. Agorwyd y cyfarfod drwy weddi gan y brawd Wm. Richmond.

Neillduwyd y brawd Wm. Morgan, gweinidog y lle, yn gadeirydd, a'r brawd J. P. Harris, yn Ygrifenydd. Yna rhoddwyd byr ddesgrifiad gan y gweinidogion o sefyllfa yr achos yn y gwahanol eglwysi; a chawsom ar ddeall er ein llawenydd nad yw Seion wedi bod yn hollol ddiieppil yn ystod y flwyddyn ddiweddar; eto galerid yn gyffredinol o herwydd ei llesgedd, a theimlid yn ddwys dros ei gwrthgilywyr. Anogwyd yr

eglwysi at eu dyledawydd yn nghyswilt â'r Feibl Gymdeithas a'r Gymdeithas Genhadol, ynghyd a'r amrywiol sefydliadau gwir ddaionus sydd a'u hamcan a'u tuedd i ledasennu teyrnas y Cyfryngwr.

Derbyniwyd llythyrâu cymeradwyol y brawd D. J. Williams, Carbondale, diwedd-ar o'r Ffynon, swydd Benfro, D. C.

Penderfynwyd—1. Ein bod mewn modd calonog a diolchus yn derbyn y brawd D. J. Williams i'r undeb Cymanfaol.

2. Ei bod yn angenrheidiol i bob aelod gyflwyno llythyr rheolaidd o ollyngdod, cyu y ca' aelodiaeth yn nghylch y Gymanfa hon—ac yn mbellach, ei bod yn angenrheidiol i bob pregethwr cynorthwyl neu urddedig, (yn enwedig rhai newydd ddyfod i'r wlad hon) gyflwyno llythyr cymeradwyol oddiwrth yr eglwys y perthynai iddi, wedi ei gymeradwyo gan y cyfarfod trimisol neu y gymanfa, cyn yr ystyrir ef yn rheolaidd.

3. Fod y Gymanfa nesaf i'w chynnal gyda yr eglwysi yn swydd Oneida, yr amser a'r dull i'w benderfynu yn y cyfarfod trimisol yno.

4. Ein bod yn galw sylw yr eglwysi at yr angenrheidiwydd fod eu llythyrâu at y gymanfa yn cynnwys y cyfnewidiadau a gymerasant le yn nghorff y flwyddyn, ynghyd ag enwan y gweiddogion, pregethwyr cynorthwyl, canghenau, rhif yr aelodau, &c., ac ansawdd yr Ysgolion Sabbothol.

Y gwasanaeth cyhoeddus a ddechreuai yn hwyr yr un dydd, ac a derfynai y nos Fawrth ganlynol.

POTTSVILLE.

Tachwedd 3, am 6 o'r gloch, darllenodd a gweddiodd y brawd Wm. Richmond, Blakeley; a phregethodd y brodyr D. J. Williams, Carbondale, a Thomas Ll. Davies, Caerfrog-Newydd; oddiar Dat. 1. 5. 6; a Diar. 18. 10.

Sabbath, am 9, bu cyfarfod gweddi; ac am ddeg, dechredwyd gan y brawd J. P. Harris, Minersville; pregethodd y brodyr Thos. Ll. Davies, C. N., a Robert Williams, South Trenton; oddiar Esay 9. 6. ac Actau 3. 21.

Am ddau, gweddiodd y brawd William J. Jones, Pottsville. (A.); pregethodd y brodyr Theophilus Jones, Marcus Hook, a D. J. Williams; oddiar Luc 22, 61, 62; a 1 Ioan 4. 9.

Am 6, gweddiodd y brawd Thomas Chesshire, Minersville; pregethodd y brodyr J. P. Harris, T. Jones, a R. Williams; oddiar Heb. 12. 28; Dat. 2. 17; a Rbuf. 6. 17.

Ar yr un amser yn St. Clair, pregethodd y brodyr Wm. Richmond a Thos. Ll. Davies.

ST. CLAIR.

Tach. 4, Dydd Llun am ddeg, cyfarfuwyd yn y lle uchod, ac wedi cynnal cyfarfod gweddi yn flaenorol, pregethodd y brodyr D. J. Williams, a Theo. Jones; oddiar Deut. 32. 31; a Rhuf. 8. 18—23.

Am ddau, gweddiodd y brawd John Evans, Minersville; pregethodd T. Ll. Davies, a R. Williams; oddiar Eze. 10. 10; a Dat. 6. 2.

Am chwech, gweddiodd y brawd Rd. Edwards, Pottsville; pregethodd y brodyr J. P. Harris, Wm. Richmond, a D. J. Williams;

oddiar Salm 16. 30; Heb. 7. 22; a Salm 47. 5.

Yr un amser yn Belmont, pregethodd y brodyr Theophilus Jones a Robert Williams.

BELLMONT.

Tach. 5, dydd Mawrth, am ddeg, cyfarfuwyd yn Belmont, gweddiodd y brawd Wm. Richmond; pregethodd y brodyr Thomas L. Davies a D. J. Williams; oddiar Salm 8. 4. a 1 Pedr 1. 9.

Am ddau, gweddiodd y brawd Wm. J. Jones. (A.); pregethodd y brodyr Thos. L. Davies, a R. Williams, oddiar Phil. 2. 6, 7. a Dat. 22. 1.

Am chwech yn yr hwyr, gweddiodd y brawd Wm. Morgan, Pottsville; pregethodd brodyr Wm. Richmond, D. J. Williams, a R. Williams; oddiar Heb. 2. 2, 3; 2 Cor. 12 7-9; a Luc 15. 18.

Ar yr un amser, yn addoldy y Cynulleidfaliolion, traddodwyd pregeth yn y iaith Seisnig gan y brawd Theophilus Jones, Marcus Hook.

Bu cynhadledd yn Pottsville dydd Mercher, y 8fed, pan y cymeradwywyd ymdrech y brawd R. Edwards, Argraffydd y Seren, yn nygiad allan y Cyhoeddiad a enwyd, ac anogwyd yr eglwys a'r Cymry yn gyfiredinol i'w gefnogi.

Cawsom Gymanfa neillduol o dda—ystyri yn gyfiredinol nad oedd yn ail i unrhyw gyfarfod mawr a gynaliwyd yn y swydd hon erioed o'r blaen. Credwn bod ymweliad ein brodyr dyaithr wedi bod yn fendith i'r ardal.

GWYL DE A CHYDGERDD YN MINERS VILLE.

Dydd Llun, Tachwedd 12fed, cynnaliwyd cyfarfod yn addoldy y Bedyddwyr Cymreig yn Minersville; a barnwn, oddiwrth yr olygfa a gawsom arno, iddo ateb y dyben yn rhagorol, sef tyuu i lawr ddyled yr addoldy. Yn y prydawn, rhwng yr oriau o ddau a phump o'r gloch, cyfraugwyd o de a theisien, ynghyd a dauteithion parotoedig eraill, gan gannoedd lawer o bersonau; a chafodd pawb eu diwallu yn yr ystyr hynny. Yn yr hwyr cyfarfuwyd yn yr addoldy i wrando ar y cor Cymreig, sef y *Mendelsion Society*, yn canu anthemau, tonau Cymreig, *Glees*, &c.—Yr oedd yr addoldy yn orlawn; clywsom fod tua phump cant o bersonau yn bresennol.—Yr oedd ymdangosiad gweniadol, a gwrandawriad astud y dyrfa, yn profi fod pawb yn cael eu boddio a'u llouï yn y gydgerdd soniarus a pheroraidd hono.

Y mae y cor peroriaethol uchod wedi ei godi a'i ddwyn yn mlaen dan ofal Mr. Thos. T. Jones, Minersville; ac y mae y medrusrwydd a ddangoswyd gan y cor yn brawf diymwad o alluoedd a llafur yr athraw. Rhodd assaut yr elw oddiwrth y *Concert* at leihau y ddyled ar yr addoldy; am yr hyn y dychwelwyd iddynt ddiolchgarwch gwresog y cynulleidfia. Bwriadant ymweld â gwahanol leoedd trwy yr ardal, a diau genym y derbynir kwynt yn rosawgar gan ein cenedl

ac eraill, ac na bydd y Cymry beth bynag yn ol o roddi iddynt y gefnogaeth a deilyngant.

TAN A CHOLLI BYWID.—Nos Sul, Tach. 17, dau dŷ gweithwyr, yn ardal gwaith glo Mr. Lawton, ger Newcastle, swydd Schnykill, a gymerasant dan; a chyn llwyddo i'w osod allan, llosgasant i'r llawr. Cymerodd y tân afael yn yr adeilad tuag hanner awr wedi deg o'r gloch, pan oedd yr anueddwyr yn eu gwelyau. Y rhan fwyaf alaethus o'r amgylchiad yw bod merch tua 14 oed, yn un o'r tai, wedi llosgi i farwolaeth. Deallwn mai hi a gafodd allan y tân gyntaf, a galwodd ar ei hewythr, Thomas Barry, yn ddiwed. Cododd ynteu a chymerodd ddau o'i blant allan yn ei freichion trwy ganol y tân, gan orchymyn iddi hitbau ei ganlyn. Yr oedd yn anturio eifywyd—y fath oedd nerth y tân fel y llosgodd ef a'r plant yn ddrwg iawn. Ond am y ferch, druan, gorchfygwyd hi gan ei hofnau, ac arosodd ar ol; aeth at y ffenestr, ond methodd anturio allan yno; ac felly cymerodd y tân afael ynddi, a threngodd yn ei ganol. Pau gafwyd ei chorff, yr oedd wedi duo, yn hollol annhebyg i fod dynol! Yr oedd y goleuni oddiwrth y tân hwn yn ganfyddadwy yn Pottsville.

CYNGHORFA XXXI.

SENEDD.

[Cyferfydd Llun, Rhag. 3, '49; Terfyna Mawrth 3, '51.]

Llywydd—MILLARD FILLMORE, Rhag-Lywydd Unol Dalsethau.

Yagrifenydd—ASBURY DICKENS.

Amser	Amser	Amser
ALABAMA.	MICHIGAN.	1851
Benj. F. Fitzpatrick	1853 Lewis Cass	1851
William R. King	1855 Alpheus Felch	1853
ARKANSAS.	MISSOURI.	
Wm. K. Sebastian	1853 Thomas H. Benton	1851
Solon Borland	1855 David R. Atchison	1853
CONNECTICUT.	NEW HAMPSHIRE.	
Roger S. Baldwin	1851 John P. Hale	1853
Truman Smith	1855 Moses Norris, Jr.	1855
DELAWARE.	NEW YORK.	
John Waites	1851 Daniel S. Dickinson	1851
Presley Spruance	1853 William H. Seward	1855
FLORIDA.	NEW JERSEY.	
David L. Yulee	1851 William L. Dayton	1851
Jackson Morton	1855 Jacob W. Miller	1853
GEORGIA.	NORTH CAROLINA.	
John M. Berrien	1853 Willis P. Mangum	1853
Wm. C. Dawson	1855 George E. Badger	1855
INDIANA.	OHIO.	
Jesse D. Bright	1851 Thomas Corwin	1851
James Whitecomb	1855 Salmon P. Chase	1855
ILLINOIS.	PENNSYLVANIA.	
Stephen A. Douglass	1853 Daniel Sturgeon	1851
James Shields	1855 James Cooper	1855
IOWA.	RHODE ISLAND.	
George W. Jones	1851 Albert C. Greene	1851
Augustus C. Dodge	1855 John H. Clarke	1853
KENTUCKY.	SOUTH CAROLINA.	
Jos. R. Underwood	1853 John C. Calhoun	1853
Henry Clay	1855 Arthur P. Butler	1855
LOUISIANA.	TENNESSEE.	
Solomon U. Downs	1853 Hopkins L. Turrey	1851
Pierre Soule	1855 John Bell	1853
MAINE.	TEXAS.	
Hannibal Hamlin	1851 Thomas J. Rusk	1851
Jas. W. Bradbury	1853 Samuel Houston	1853
MASSACHUSETTS.	VERMONT.	
Daniel Webster	1851 Samuel S. Phelps	1851
John Davis	1853 William Upham	1853
MARYLAND.	VIRGINIA.	
Benj. C. Howard	1851 James M. Mason	1851
James A. Pearce	1855 Robert M. T. Hunter	1853

MISSISSIPPI. 1851 Henry P. Walker 1851
 Jefferson Davis 1851 Henry P. Walker 1851
 Henry S. Foote 1853 Isaac P. Dodge 1855

C wbl 24 Dem., 24 Whigs, [yn Italaidd,] a Meistrd.
 HALE & CHASE, 'Free Soil.'

TY Y CYNRYCHIOLWYR.

[Y Llofaryddau'r Ysgrifnydd i'w dewis ar eu cyf-
 arfyddiad, Rhag. 3, 1849.]
 YR AELODAU OLL.

Arkansab.	Virginia.
1. *Robert W Johnson	1 John S Milson
Alabama.	2 *Richard K Meade
1 William J Alston	3 Thomas H Averett
2 Henry W Hilliard	4 *Thomas S Bocock
3 *Samson W Harris	5 Paulus Powell
4 *William M Inge	6 James A Seddon
5 David Hubbard.	7 *Thomas H Bunly
6 *Williamson R W Cobb	8 Alexander R Holladay
7 *Francis W Bowden	9 *Jeremiah Morton
Connecticut.	10 Richard Parker
1 Loren P Waldo	11 *James McDowell
2 WALTER BOOTH	12 H A Edmundson
3 Channcy F Cleveland	13 Fayette M'Mullen
4 Thomas B Butler	14 James M H Beale
Delaware.	15 Thomas S Haymond
1 *John W Houston	New York.
Florida.	1 John A King
1 *Edward C Cabell	2 David A Dokes
Georgia.	3 J Phillips Phantz
1 *Thomas Butler King	4 Walter Underhill
2 Marshall J Welborn	5 George Briggs
3 Allen F Owen	6 James Brooks
4 *Hugh A Haralson	7 *Wm Nelson
5 Thomas C Hackett	8 Ransom Holloway
6 *Howell Cobb	9 Thomas McKissock
7 *Alexander H Stephens	10 Herman D Gould
8 *Robert Toombs	11 *Peter H Silvester
Illinois.	12 *Gideon O Reynolds
1 *William H Bissell	13 John L Schoolcraft
2 *John A McClernand	14 George R Andrews
3 Thomas R Young	15 Joseph R Thurman
4 *John Wentworth	16 *Hugh White
5 *William A Richardson	17 Henry P Alexander
6 Edward D Baker	18 PRESTON KING
7 Thomas L Harris	19 Charles E Clarke
Iowa.	20 Orsamus B Matteson
1 *William Thompson	21 Hiram Walden
2 *Shepherd Laffer	22 Henry Bennett
Indiana.	23 *Wm Duer
1 Nathaniel Aberston	24 *Daniel Gott
2 Cyrus L Dunham	25 *Harmon S Conger
3 John L Robinson	26 Wm T Jackson
4 GEORGE W JULIAN	27 Wm A Sackett
5 William J Brown	28 A M Schermerhorn
6 Willis A Gorman	29 *Robert L Rose
7 Edward W McGeughy	30 *David Runsey
8 Joseph E McDonald	31 Elijah Risley
9 Graham N Fitch	32 Elbridge G Spaulding
10 Andrew J Harlan	33 Harvey Putnam
Kentucky.	34 Lorenzo Burrows
1 Linn Boyd	Pennsylvania.
2 James L Johnson	1 Lewis C Levia (Nat)
3 Finis E McLean	2 Joseph R Chandler
4 George A Caldwell	3 Henry D Moore
5 *John B Thompson	4 John Robbins Jr
6 Daniel Brock	5 John Freedly
7 Humphrey Marshall	6 Thomas Ross
8 Charles S Mershhead	7 Jesse C Diekey
9 John C Mason	8 Thaddeus Stevens
10 Richard H Stanton	9 *William Strong
Louisiana.	10 Milo M Dimmick
1 *Emile La Sere	11 *Chester Butler
2 Charles M Conrad	12 DAVID WILMOT
3 *John H Harmanson	13 Joseph Casey
4 Isaac E Morse	14 Charles W Pitman
Maine.	15 *Henry Nes
1 Elbridge Gerry	16 James K McLanahan
2 Nathaniel S Littlefield	17 Samuel Calcin
3 John Otis	18 A Jackson Ogle
4 Rufus K Gaadenow	19 *Job Mann
5 Gellen Sawtels	20 Robert R Reed
6 Charles Stetson	21 *Moses Hampton
7 Thomas J D Fuller	22 John W Howz
Texas.	23 James Thompson
1 *David S Kaufman	24 Alfred Gilmore.
2 Volney E Howard	

MARYLAND	Ohio.
1 Richard J Boxie	1 David T Disney
2 William T Hamilton	2 Lewis D Campbell
3 Edward Hammond	3 *Robert C Schenck
4 *Robert M McLane	4 Moses B Corwin
5 *Alexander Evans	5 Emery D Potter
6 John B Kerr	6 Amos E Wood
Massachusetts.	7 *Jonathan D Morris
1 *Robert C Winthrop	8 *John L Taylor
2 *Daniel P King	9 Edson B Olds
3 James H Duncan	10 Chas. Sweetzer
4 Vacancy	11 *John K Miller
5 CHARLES ALLEN	12 *Samuel F Vinton
6 *George Ashmun	13 Wm A Whitesey
7 *Julius Rockwell	14 *Nathan Evans
8 *Horace Mann	15 Wm F Lewis (F. S.)
9 Orrin Fowler	16 Moses Hoagland
10 *Joseph Grinnell	17 Joseph Cable
MICHIGAN.	18 David K Carter
1 Alexander W Buel	19 *John Crowell (F.S.)
2 Wm Sprague (F S)	20 *JOHN R GIDDINGS
3 Kingsley S Bingham	21 *JOSEPH M ROOT.
Missouri.	Tennessee.
1 *James B Bowlin	1 *Andrew Johnson
2 William V N Bay	2 Albert G Watson
3 James S Green	3 Josiah M Anderson
4 *William F Hall	4 Sam'l Turney
5 *John S Phelps	5 *Geo W Jones
MISSISSIPPI.	6 James H Thomas
1 *Jacob Thompson	7 *Mereditb P Gentry
2 *Wind S Featherston	8 Andrew Ewing
3 William McWillie	9 Isham G Harris
4 Albert G Brown	10 *Frederick P Stanton
New Jersey.	11 Christopher H Williams
1 Andrew K Hay	Vermont.
2 *William A Newell	1 *Wm Henry
3 Isaac Wildrick	2 Wm Hebard
4 *John Van Dyke	3 Geo E Meacham
5 James G King	4 *Lucius B Peck
Rhode Island.	New Hampshire.
1 George G King	1 *Amos Tuck
2 Nathan F Dixon	2 *Chas H Peaslee
South Carolina.	3 James Wilson
1 *Daniel Wallace	4 Harry Hibbard
2 James L Orr	North Carolina.
3 *Joseph A Woodward	1 *Thos L Clinegas
4 James McQueen	2 J P Caldwell
5 *Armistead Burt	3 Edmund Doherty
6 Isaac E Holmes	4 *Augustus H Shepherd
7 *William F Colcock	5 Abraham W Venable
Wisconsin.	6 Wm S Ashe
1 CHARLES DURKEE	7 *John R Daniel
2 Orsamus Cole	8 Edward Stealy
3 James Duane Dety	9 *David Otis.
CYNRYCHIOLWYR.	
Minnesota—H H Sibley	
Oregon—S R Thurston	

* Aelodau o'r Ty blaenorol. † Rhai a enillasant
 trwy gystadleuaeth.
 ‡ Plaid Taylor, ond nid Whigs.

CYFRIFIAD.

Talaethau. Whig.	Dem.	Talaethau. Whig.	Dem.		
Alabama	2	5	Mississippi	—	4
Arkansas	—	1	Missouri	—	5
Connecticut	1	3	New Hampshire	2	2
Delaware	1	—	New Jersey	4	1
Florida	—	1	New York	32	2
Georgia	4	4	North Carolina	6	3
Illinois	1	6	Ohio	9	10
Indiana	1	9	Pennsylvania	15	9
Iowa	—	2	Rhode Island	2	—
Kentucky	6	4	South Carolina	—	7
Louisiana	1	3	Tennessee	4	7
Maine	2	5	Texas	—	2
Maryland	3	3	Ver.nont	3	1
Massachusetts	3	—	Virginia	2	13
Michigan	1	2	Wisconsin	1	2

Cwbl. 113 115
 Mae y cyfrif uchod yn cael ei roddi yn
 wahanol gan y Tribune a rai papysau eraill;
 cyfrifant y cwbl fel y canlyn: Whigiaid a
 'Free Soil,' 111; Democratiaid a Gwrthgaoth-
 iwy'r Democratiaid, 116.

CALIFORNIA.

Y mae y newyddion diweddaraf o wlad yr aur yn llawn mor anogaethol ag eioed. Y mae yr hii wedi bod yn ffafriol iawn i ymfudwyr, ac y mae yr aur yn dyfod i'r wlad hon yn barhans. Yr Empire City a ddygai werth miliwn o ddoleri o hono yn ei thraith olaf. Profir fod cyflawnder o'r aur i'w gael, ond mai trwy lafur caned yn gyffredin y deuir o hyd iddo. Daeth llythyr i foneddwr yn ardal St. Clair, oddiwrth ei fab, yn hysbysu ei fod yn cael \$350 y mis o gyflog mewn masnachdy yn San Francisco. Un cwnni o weithwyr a euillasant dros \$400 yr un mewn mis o amser, heblaw talu eu holl dreulion. Y llaww o ymfudwyr oedd yn parhau yn ddi-ddilead—o dair i bum' mil o bersonau a ddeuent i mewn yn fisol i San Francisco.

Y mae y Gyfunddledig Gyffredinol yn California wedi penderfynu ar ryw fath o Gyfansoddiad talaethol, yr hwn a ymddengys fod yn rhoddi boddlonrwydd cyffredinol. Gwaerddir caethiwd yn hollol, oddieithr mewn achosion o droseddau, amcan cyntefig y sefydliad yn y wlad hon.

Dywedir fod rhifedi trigolion California yn cyfrif tua thriuguin mil, yn ol yr hanesion diweddaraf, a chynyddau yn fuan i gan' mil, os uad ynt wedi cyrhaedd y nifer hyu cyn yn bresennol.

Y mae amryw o'r rhai sydd wedi myned allan i California yn awyddus iawn i ddychwelyd yn ol, ond y mae llawer o honyut heb fodd i ddyfod, er eu bpd yn araf yn ngwlad yr aur.

DRYLLIAD TRUENUS AGERFAD!

Anffawd dorcalonus ar fwrdd y Louisiana.— Colli dros 150 o fywydau!—yr agerfad yn ysgyrrion!

Un o'r damweiniau mwyaf alaethus a fu erioed yn New-Orleans, a gymerodd le tua 5 o'r gloch prydawn y 15fed o Dachwedd.— Fel yr oedd yr agerfad ardderchog Louisiana yn gadael ei sefyllfan ar ei thraith i St. Louis, yr oedd yr agerfadau Storm a Boston yn dyfod i waered ar yr afon. Yr oedd y tair agerfad yn ochr eu gilydd pan gymerodd ysgortiad trwsfawr le ar fwrdd y Louisiana—torodd y ddau ferweddydd ar unwaith, gan ddryllio y bad yn ddarnau, a niweidio y ddwy agerfad eraill. Gyrodd dros 120 o fywydau i fyd tragwyddol, heb gymmaint a moment o rybudd! Yr oedd yr ysgregh-seydd erbyn hyn yn ddigon i arswydo y galon galetaf. Fel yr oedd y mwg a'r agerdd yn clirio ymaith, gwelid golygfa amhosibl i ni ei darlunio. Y darnau drylliedig o'r badau, llefau y truenusion a ymdrechent afaellyd ynddynt, breichiau, traed, a rhanau o gyrff dynol, wedi eu dryllio a'u chwythu yn mhob sefyllfa, ac yn fuan yr oedd y lan gyfagos wedi ei gordoi a chyrrf y meirw a'r clwyfedigion.

Yn fuan yr oedd miloedd o bobl wedi ymgyrru i'r fau, a gwnaed pob ymdrech cyrhaeddadwy i esmwythau y dyoddefwyr, ac i godi y cyrrf o'r afon. Buddodd y Louisiana yn mhon ychydig fyndau ar ol yr anffawd.

Bernir fod y peiriannydd wedi ei ladd, yng-hyd ag amryw o'r dwylaw, gan na welwyd lwynt ar ol y dygwyddiad. Cymerwyd y Cadpen (Kenuon) i fynf, dan y cyhuddiad o ddiolalwch; a meichiwyd ef i ymddangos am y swm o \$3,000. Bernir na fydd y gollod yn llai na 200 o fywydau, heblaw amryw o gwyfseidigion.

LLONGDRYLLIAD ALAETHUS ARALL.—Fel yr oedd y llong ymfudol o Galway, Iwerddon, wedi cyrhaedd anghorfa Boston yn mis Hydref, ac newydd fwrw angor i lawr, cododd y gwynt mor gryf fel y canfyddwyd yn fuan fod y llestr yn llusgo yr angor, ac yn cael ei gyru at ddannedd creigle peryglus. Ar hyny torwyd yr hwybrenau i lawr; ond gyru gyda'r gwynt yr oedd er y cwbl; ac yn mheu ychydig fynudau, tarawodd wrth y creigiau, ac aeth yn ddrylliau. Ni wyddia yn sicr pa nifer o fywydau a gollwyd—dian eu bod o gant i gant a hanner. Fel hyn, ar ol dyfod yn ddianaf dros y weilgi fawr, ac anghorio yn y porthladd dysgwylidig, chwa o wynt a gyfododd, y llong a yrwyd yn ol i'r môr, a'r holl ymfudwyr (oddieithr 10 neu 12) a gollasant eu bywydau.

Yr oedd rai pobl gyfrifol o ardal Boston yn mblith y rhai a gyfarfuasant a'u widdod.

LLONGDRYLLIAD ARALL A CHOLLI BYWYD: AU.—Y bark Elijah Swift, D. A. Nye, Llywydd, oedd ar ei thraith o New York i New Orleans, gyda 39 o bersonau ar ei bwrdd.— Dydd Llun, y 28ain o Hydref, tua 1 o'r gloch, talfwyd yr angor tua dwy filldir o'r lan, yn mheurhyn Great Isaacs; ond yn fuan cododd y gwynt, a dechreuodd y llong lusgo yr angor. Torwyd yr hwybren blaenaf i lawr, a phan oedd wrth y gwaith o dori yr hwybren canol, tarawodd y llong wrth y graig, a chyn pen awr yr oedd yn ddarnau. Yr oedd yr holl ymfudwyr (gan unwyaf yn wragedd a phlant) yn y cyfamser yn y caledi mwyaf, a methwyd eu dwyn i'r lan heb fod amryw wedi eu harcholli a'u clwyfo yn druenus, ac wrth ymdrech eu hachub, ysgubwyd tuag ugain o honyut ymaith gan y tonau, cafwyd naw o honyut allan yn fyw, ond boddodd yr un-ar-ddeg eraill.

LLAFUR YSGOL SABBOTHOL HOEB, MINERSVILLE.

LLAFUR yr ysgol hon am y chwech mis diweddar sydd fel y canlyn:

Rhifedi yr ysgolheigion,	o 90 i 100
Adroddwyd—Pennodau,	81
"	Salmau,
"	Adnodau,
	142
	8206

"Ysgol Sabbathol sy bur;—dicerlyd Yw darllen Ysgrythyr; Dyma lawm waith perffaith pur, Yma nid oes dim ammhur.

Manol ymro'wn bob mynudd.—o fwrdd Llafurwyr yn esgud; Cawn gan lor ryw drysor drud, Ew trag'wyddol olud."

WM. WILLIAMS, Arelgydd.
BENJ. JONES, Ygrifenydd.

Y FARRACH LO.—Mae y gwoithfeydd glô trwy y dalaeith hon mewn sefyllfa druenus. Cwynir o eisiau gwaith yn mhob man, tra y mae amryw o'r meistriaid yn tori, ac eraill yn methu cario eu gweithfeydd yn mlaen ond yn dra lleag a diwydd. Pa bryd y bydd i bethan gyfnewid o'r sefylla bresennol sydd anghysbys i ni, ond amlwg yw nas gallwn ddyagwyl unrhyw ddiwygiad o leiaf nes elo y gauaf heibio. Cydyndeimlwn â channoedd o deuluoedd tlodion sydd yn debyg o ddyoddef yn y wasgfa, a chofiw'n ein dyledawydd i'w cynorthwyo hyd ag y gallom. "Câr dy gymmydog fel ti dy hun."

Y DOCTOR NICHOLAS.—Mae y boneddwr hwn wedi agor ei hen ystordy ar gongl Market a Second Street, yr hon sydd sefyllfau ganolaidd a chytleus yn Pottsville. Nid oes cysylltiad rhyngddo yn bresennol ag unrhyw fasnachydd arall.

GENEDIGAETHAU.

Yn Carbondale, Medi 14, Martha, gwraig Mr. Henry Jones, ar ferch. Gelwir ei henw Mary Ann.

Yn Carbondale, Medi 8, Mrs. — Bowen, gwraig Mr. Henry Bowen, ar ferch. Gelwir hi Juluster.

Yn yr un lle, Medi 30, Jane, gwraig Mr. Ebenezer Bevan, ar ferch. Gelwir ei henw Mary Ann.

Yn yr un lle, Tachwedd 1, Mary Ann, gwraig Mr. James Phillips, ar fab.

Yn Dodgeville, Wis., Medi 9, Mrs. Williams, gwraig Mr. Henry J. Williams, ar fab, Gelwir ei enw ef John Phillips.

Gorawch fyd o groes-oddian.—at Ddau
Ni dde'wn a'u hymbillau,
Am faethl John a'l' fron frau,
A hwyf ebrwydd i'w lwybrau.

Arweinia ef a'w wrionedd—yn un
Fon enwog mewn rhinwedd;
Er llog byd. 'r angau a'r bedd,
I breswylho bra'r sylwedd.

GOG GLAN OHIO.

PRIODWYD—

Hyd. 15, yn Cincinnati, gan y Parch. D. J. Philip, Mr. D. Price a Meis. Ann Richards.

Tach. 3, yn yr un lle, a chau yr un, Mr. R. Hughes, a Meis. Jane Hughes.

Tach. 10, yn yr un lle, a chan yr un, Mr. James Ward, a Meis. Jane Spencer.

Medi 13, gan y Parch. C. C. Cuyler, D. D., y Parch. John Thomas, o Philadelphia, (gynt o Ffestiniog) a Mary Ann, merch hysaf Joseph ac Eliza Ann McFarlan, o East Marlborough, swydd Chester, Pa.

Medi 13, gan y Parch. Evan Griffiths, Utica Mr. Hugh Griffiths, a Miss Maria Evans, y ddau o Oriskany, swydd Queida.

Hydref 13, yn Uica, gan y Parch. Thomas T. Evans, Mr. David M. Davies, Deerfield, a Miss Elizabeth Davies, o Marcy,

Yn Pottsville, Tachwedd 8, gan y Parch.

Wm. Morgan, Mr. Daniel Pugh a Miss Ann Jones, y ddau o Minersville.

Yn Minersville, Hydref 8, gan y Parch. J. P. Harris, Mr. Edward Lloyd ac Anne Edwards, ill dau o'r lle uchod.

"Pob bendith draphlith driphlyg,
I Ned a'i Non, fanon fyf;
A gras i'r plant, llwyddiant llon,
Poed digryth fendithion."

MARWOLAETHAU.

Yn Carbondale, Awst 18, Phebe Jane, merch William a Mary Davies, yn 4 mis oed. Claddwyd ei gweddillion yn ngladdfa y lle, pan y gweinyddwyd gan y Parch. D. J. Williams.

Medi 20, yn yr un lle, Jane, merch Watkin a Margaret Morgan, yn 10 wythnos oed. Cyflawnydd y gwasunaeth angladdol gan yr un.

Hydref 14, Mary, gwraig Mr. John Lewis. Hebryngwyd ei chorff i'r gladdfa gan dyrfa fawr ar y 15fed. Y Sul canlynol, traddodwyd pregeth angladdawl ar yr achlysur, gan y Parch. D. J. Williams, oddiar y geiriau hyn, "Gwell yw myned i dŷ galar na thŷ gwled!"

Yn Radnor, Ohio, Mai 21, yn dra disymwth, Mary, gwraig Ebenezer Williams.

Awst 10, Mrs. Catherine Williams, ger Delaware, Ohio, yn 83 oed. Bu yn aelod ganu y Bedyddwyr yn yr Hen Wlad oddiar pan yn 21 oed hyd amser ei symudiad i'r wlad hon; ac wedi i foddion sefydlog gael ei gynnal gan yr Annibynwyr er ys tua deng mlynedd yn ol yn yr ardal lle mae capel newydd Troedrhwydaiar yn awr, ymunodd â'r achos yno, a pharhaodd yn fyddlawn hyd derfyn ei hoed. Gweinyddwyd yn y gladdigaeth hon a'r un flaenorol gan y brodyr B. Powell a D. Prichard, Radnor.

Medi 1af, yn yr un ardal, Mrs. Elizabeth Davies, yn 61 ml. oed. Bu yn aelod am tua deng mlynedd yn nghyfundebyr Annibynwyr.

Yn Radnor, Awst 26, John, mab David a Mary Griffiths, yn 21 oed. Bwriedid ei dderbyn yn gyflawn aelod o'r eglwys Annibynol yno y Sul canlynol, ond diangodd ef tu draw i bob gofid.

Medi 1, yn Radnor, yn 4 ml oed, Benjamin, ail fab i Evan ac Elinor Jones.

Eto, yn Radnor, Medi 19, yn 4 ml. oed, John, ail fab Rees ac Elizabeth Price.

Yn Eagle Hill, swydd Schuylkill, Pa. dydd Sadwrn, Tach 17, — mab Joseph Williams, yn 12 oed. Claddwyd ef yn Pottsville y Llun canlynol; yn y tŷ cyn cychwyn, pregethodd y Parch. Wm. J. Jones, oddiar Rhuf. 6. 23.

Hyd 24, yn Minersville, Mary Ann, merch David T. a Sarah Jones, o'r lle uchod, yn chwech mlwydd oed. Cyfarfuodd yr eneth grybwylledig â'i angeu mewn modd arffodus a thra galarus. Fel yr oedd yn chwarcu oddenta y tŷ ar y 23ain, drwy aurfawd cymerodd ei dilled dan, ac er nod oedd y

llesglad yn orddwfn yn ein golwg ar y pryd, eto effeithiodd mor ddwys arni fel y bu farw yn ngwyneb pob ymdrech ac yngeledd o eiddo ei pherthynasau a'r cymmydogion yn mhen 21 o oriau.

Yr oedd yn forch dlos, bridweddol, a go-beithiol iawn; yn meddu ar alluoedd meddwl cryf a bywiog, cof da; a chlyda rhwyddineb mawr y derbynini addysg gyffredinol—meddai ar dalent anghyffredin i ddadganu; llus llawn peroriaeth, a dysgai rai o'r tonau mwyaf afrwydd a dyrys ond eu clywed ychydig weithiau. Meidwn ar sicrwydd heddiw fod y dalent hon wedi ei pherffeithio, ac ei bod wrth ei hoffwaith ar fynydd Seion yn awr, yn dadganu cerddi marwol glwy', gan seinio'n groyw, "Idlo ef yr hwn a'n carodd, ac a'n prynodd, ac a'n golchodd oddiwrth ein pechodau yn ei waed ei hnnu," &c. Elhedodd o fonwes ei rhieni i fonwes Abraham—o wlad y gorthymiderau i'r wlad well, a hono yn un nefol—ac o afael trallodion y llawr i fwyniant tragwyddol. Daearwyd hi wrth addoldy y Bedyddwyr Cymreig yn y lle uchod; gweinyddwyd ar yr achlysur gan weinidog y lle.

J. P. H.

YMDYGLAD BARBARAIDD.—Dydd Llun, y 19eg o Dachwedd, un John Armstrong, *driver* ar rheilffordd Mount Carbon, a darawodd Edward Kennedy ar ei ben â phlastwn mawr, nes y cwmpodd i lawr, a chafwyd ef yn gorwedd yn hollol aualluog i siarad ac yn ymddiadau o'i synwraau. Galwyd am feddyg yu ddiwed, ond nid oes obaith am ddim ond angan i'w ryddhau o'i boenw. Y mae y swyddogion ar ol Armstrong, ond ni chlywsom ei fod mewn dalfa.

HANESIAETH DRAMOR.

PRYDAIN FAWR, &c.

Daeth yr Agertad "America" i New-York ar y 17eg o'r mis diweddaf. Derbyniad newyddion hefyd wythnos yn ddiweddarach gyda y Caledonia, ond y mae ein terfynau y this presennol wedi eu cyfyngu gan y Ddalen enwawl a'r Cynnwysiad, fel y gorfu arnom dalfyru yr hanesion tramor.

Y mae y newyddion o Brydain Fawr a'r Iwerddon yn gymysgedig o ychydig lwyddiant a llawer o drueni. Yr oedd pris y cotwm wedi codi, ac felly hefyd yd, ynghyd a gwahanol gynhyrchion Americanaidd. Ymddengys fod masnach yn mynd yn mlaen yn fywiog yn Lloegr; ond y mae yr Iwerddon mewn sefyllfa druenus. Dywedir fod tua chwarter y ter y trigolion yno mewn eisiau! ac nid oes modd lai nac i lawer farw o newyn. Y mae haint y pylatw hefyd yn gwaethygu. Cynaliwyd cyfarfod gan y meistri tir, pan y penderfynwyd i ostwng yr ardrethi; ond nid yw y gostyngiad hyn yn ddigon i foddio y tonantaid.

Mae y symudiadau yn Canada, o blaid uno y wlad hono a'r Unol Dalaethau, we li eu derbyn yn well nag y dygwylid yn Lloegr; y mae samryw o'r papyraau yn ffafriol i hyny.

Y mae tro eto wedi cymeryd lle ar lywod-dysg Ffrainc. Mae y gweinyddwyr naill ai wedi roddi eu swyddau i fynu, neu gael eu troi allan gan y Llywydd, ac eraill wedi eu neillduo yn eu lle. Y prif achos o'u diswyddiad oedd eu bod yn methu cydweled a'r Llywydd yn achos Rhufain. Dywedir fod cyuhwrf neillduol yn Paris yn yr achos. Mae aelodau y cynghor presennol wrth resw in yn coleddu golygiadau y Llywydd, ond digon tebyg nad yw y bobl yn foddllaw yn yr achos.

Dywedir fo ly Pab i ddychwolyd i Rwsia ar y 25ain o Dachwedd—blwyddyn i'r diwrnod o'r amser y fodd.

Nid oes dim o bwys o Russia. Ymddengys nad ydynt yn awyddus iawn i gyfarfod Twrci, Lloegr, a Ffrainc, yn achos y ffoedigion Hungaraidd.

Mae y Cholera wedi tori allan yn ddrwg yn Bombay, ac yn gwneud difrod mawr yn India mewn gwahanol fanau.

Collwyd dros 400 o fywydau mewn gwyl eilunaddolgar yn Trichinopoly yn India. Yr oedd cynulleidiau anferth wedi ymgynnull, pan yr ymollyngodd rhyw beth, yr hyn a achosodd y dychryn mwyaf. Gwthiodd y bobl i waered, am draws eu gilydd nes llethu a mogi dros 400 o honyat.

Collwyd y llong Hanover, o Bath, Lloegr, a 17 o fywydau, ar ei thait yn yml Port Island Bay yn ddiweddar.

Mae yn dda genym allu dywedyd fod y Cholera yn diflanu yn gyflym o Loegr. Mae ambell i un o farwolaethau o hono i'w canfod yu y papyrau. Nid ydym yn gwybod bod yr haint yn ternasu yn bresendol mewn unrhyw fan yn Nghymru.

TYWYSOGAETH CYMRU.

HIRHOEDLEDD.—Ar y 27ain o fis Awst diweddaf, bu farw Mrs. Judith Jones, o'r Erw Fforchog, y mhlwyf Llangelymen, wedi cyrhaedd yr oedran anarferol o 103 o flyuyddoedd.

DAMWEINIAU MARWOL.—Dydd Sadwrn, y 15fed o Fedi, lladdwyd hen wr 65 oed, o'r enw Robert Williams, crydd, o Bontnewydd, yn agos i bias Brereton, tra yn dychwelyd adref o Bangor, trwy iddo syrthio, ac i olwyn ei drol fyued drosto.

Ar y 19eg o Fedi, cyflawnwyd huanladdiad gan Jennette Miller, gwaig William Miller, is-ardwr i J. Lewis, Ysw., Tynwydd, ger Caerdydd, trwy grogi ei hun. Yr oedd er ya peth amser bellach yn dra isel ei hyabryd.

Medi 13, fel yr oedd gwr o'r enw Rees Morgan, 57 oed, yn hwylio berfa yn mearth gwaith Golynos, heb un arwydd o anhwylddeb anarferol, syrthiodd i lawr yn ddisymwth a bu farw yn y man.

Cynna'iwyd trngholiad yn Aberdare ar y 24ain o Fedi ar gortl George Stevens, yr hwa a gafodd ei ddiwedd yn un o byllau Meistri

Shephard ac Evans. Y ddedfryd ydoedd "Marwolaeth ddamweiniol." Ar ol dyfod a'r corff adref, cafwyd £70 wedi eu pwytho o fewn ei sined. Dyn dyeithr yn y lle ydoedd, ac nid oedd neb yn gwybod ei fod yn werth dim arian.

Dydd Iau, y 15fed o Fedi, haddwyd gwr ieuangc, 24 oed, o'r enw Edmund Thomas, yn Nantyglo, trwy i gareg syrthio arno ar ddiwedd ei ddiwrnod gwaith.

MARWOLAETHAU.

Awat 27, yn 70 oed, o'r Cholera, yn nhŷ ei mab, Mr. Morgan Morgan, Cogan P'ill, ger Caerdydd, Mrs. Mary Morgan, gweddwr Mr. Morgan Morgan. Nid oes ond ychydig o weinidogion y Bedyddwyr yn Nghymru nad oeddent yn adnabyddus â hi, oblegyd yr oedd ei thŷ yn agored bob amser. a hyu am flynyddoedd lawer, i weinidogion yr efenngyl, a chaulynwyr Iesu, a digon o garedig-rwydd a groesaw iddynt; a llawer a gafodd eu hadfywio a'u calonogi trwy ei pharod-rwydd i weini iddynt yn en trallodau. Aml yr ymwelid â'i thŷ gydag hoſlder mawr gan y Parch. Christmas Evans, yn ystod ei arosiad yn Nghaerdydd, ac ymddyddodd yn barchus a chyfeillgar tuagat yr hen weinidog enwog hwnnw hyd y diwedd. Am tua deng-mlynedd-ar hugain o'i bywyd bu byw yn Maes-y-felin, lle y ganwyd ei phlant oll, oddieithr yr henaf. Ond ychydig flynyddau cyn claddu ei phriod, mudasant i'r anedd-dy uchod, lle y terfynasant eill dau eu gyrfa ddaearol. Claddwyd Mf. M. er ys mwy nag ugain o flynyddoedd yn ol. Meddai ar ysbryd llariaidd, ond gwresog a phenderfynol yn ei broffes. Gwasanaethodd y swydd ddiacmaidd yn eglwys Croesyparc am flynyddoedd, a pherchid ef gan bawb a'i hadwaenai.

Cafodd ein chwaer Morgans y fraint o ddechreu yn foreu gydag achos yr Arglwydd; bedyddiwyd hi ar broffes o'i ffydd yn Mab Daw pan oedd yn ddeuddeg mlwydd oed, ac ymunodd ag eglwys y Bedyddwyr yn Nghroesyparc. Canfyddwyd ynddi arwyddion o ddefnyddioldeb yn nechreud ei gyrfa grefyddol; ac fel yr oedd amser ac amgylch-iaidau yn dyfod a'u troion oddiamgylch, daeth yr arwyd-lion hyny i weithrediad yn ei bywyd. Parhaodd yn ddiwyd a llafurus yn achos ein Prynwr bendigedig. Ond ni ba hi heb ei gofidiau a'i thralodau, fel pawb eraill o'r teulu dynol; ac er ei bod mewn sefyllfa gysurus yn y byd, eto yr oedd ei sefyllfa yn galw am latur a gofal. Cafodd deulu lluosog; yr oedd yn fam i naw o blant, wyth o fechgyn ac un ferch, yr hon ydyw priod y Parch. Evan Jones, Casbach. Yn fuan wedi claddu ei phriod, ymfudodd saith o'i meibion i'r wlad hon, pump o ba rai a fuont feirw mewn gwabanol fanau yn y wlad, ac y mae eu llwch yn gorwedd yn mhell oddi-wrth eu gilydd. Claddwyd David yn New-Orleans; Richard yn Helena, Miss.; William yn St. Louis; Evan yn Pittsburg; a Lewis wrth eglwys y Bedyddwyr yn Goshen, swydd Chester, Pa. Dychwelodd Morgan yn ol i wlad ei enedigaeith, ac y mae Thomas yn fas-

nachydd yn Philadelphia. Yr oedd marwolaethau ei meibion, y naill ar ol y llall, yn ta-eddu i effeithio yn ddwys ar ei meddwl, yn ngwyneb ei bod hi yn mhell oddiwrth weini i un cwsur na chymhorth iddynt yn eu dyddiau diweddfaf. Ond cafodd y fraint o sefyll yn ngwynneb y cwbl, heb roddi dim yn ynyd yn erbyn ewyllys yr Arglwydd; ond ymos-tyngai o dan y wialen, gan gyliabod yr hwn a'i horleiniodd. Yr oedd yn ymhyfydu yn llwyddiant achos yr Arglwydd, a phleidiar gyda gwresawgrwydd bob sefydliad a duedd-ai i ymbelaethu ei deyrnas ef; ac nid oedd un casgliad teilwng na luasai hi yn gwneid ei rhan. Gwelir ei heisiau y mae yn ddiau tua tua Chroesyparc, Twynnyrodyn, Llancarfan, Cadoxton, a Chaerdydd, sef yr eglwys cymmydogaethol. Bu yn offerynol i godi addolddy Twynnyrodyn, trwy ei chyfraniad a'i hym-drech, a chafodd yr hyfrydych o weled yno eglwys fodeuog cyn ei marwolaeth. Yr oedd ei dylanwad yn rymus yn y byd, yr eglwys, ac yn neillduol yn ei theulu. Pan yn anall-og i fyued i'r addoliad ar y Sabboth, o her-wydd gerwindeb yr hin (yr oedd yr addolddy dair mildir oddiwrth ei chartrefle) arferai gymeryd ei phlant i'r noudd, lle y darlennai iddynt ranau o'r ysgrythran, gan eu cynghori a gweddio drostynt, a bu yn beauf yn offerynol yn argyhoeddiad ei phriod ynghyd a phedwar o'i phlant, tri o ba rai (dau fab a merch) a fedyddiwyd yr un dydd ynafon Lai, yn yr oedran ieuangc o 12, 14, a 17 o flyydd-au. Parhaodd hyd y diwedd mewn gobaith diysgog o ogoniant diddarfod trwy rinwedd aberth y Gwaredwr, yr hwn a gymeradwyai i eraill mor aml yn ei bywyd. Ni pharhaodd ei chystudd diweddfaf ond byr—tua 24 o oriau o boenau arteithiol. Rhaid i ni gan byny gymeryd ei bywyd yn dystiolaeth o'i sefyllfa anfarwol, a'i bod wedi uno a'i phriod a'i phlant (fel yr hyderwn i) ganu cân Moses a chân yr Oen yn Mbaradwys.

Medi 24, mewn oedran teg, Robert Davies, Tynantygell, ger Llangernyw, swydd Din-bych.

23; Yn 47 oed, Margaret, priod Mr. Robt. Williams, llythyrwr a siopwr, Brynllanfair, Mon.

23, Yn 23 oed, Mary Ann Thomas, Troed-rhiw, Llanwenog, o'r darfedigaeth.

29, Yn 51 oed, wedi tair wythnos o saldra Dorothy Lloyd, pentref Abererch, ger Pwll heli.

Hyd. 1, yn 74 oed, yn nhŷ ei ferch yn Port Madoc, David Evans, gynt o'r Tyddyn heiliu, Penrhyn-deudraeth, sir Feirionydd.

2, O'r Cholera, Mr. John Jenkins, gwerth-ydd tē, Pontypridd.

Yr un dydd, yn yr un lle, wedi hir nych-dod, Mr. Joseph Thomas, arwydd y Milgi.

Yr un dydd, yn 62 oed, Rowland Griffiths, Tyddyn Perthng, Rhoslawr, ger Pwllheili.

Hydref 17, Martha, priod y Parch. David Evans, gweinidog Saron, Tredegar, gynt o Lanidloes.

22, Yn 48 oed, yn Talsarnau, John Ma-thews, crydd.

Y

SEREN ORLEWINOL;

NEU

Gyfrwng Gwybodaeth i Hil Gomer yn America :

YN CYMRWYS

TRAETHODAU,

BARDDONIAETH, A CHRYNHODEB O NEWYDDION, &c.

CYHOEDDIEDIG GAN R. EDWARDS.

"NI WYR NI DDYSG—NI DDYSG NI WRENDY."

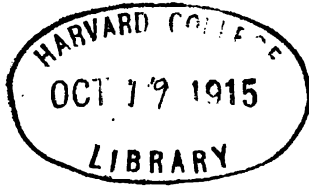

CYFROL VII.

ARGRAFFWYD YN SWYDDFA Y "MINING REGISTER," POTTSVILLE.

1850.

*Gift of
Paul D Evans.*

CYNNWYSIAD.

	Tud.		Tud.
Adolygiad ar bregeth,	15, 130	Cofiant Ann Thomas, Carbondale,	114
Awgrymau i ystoriaeth pregethwyr,	53	“ Richd. a Mary Roberts, Paris, O.,	119
Ar farwolaeth Enoch Francis,	65	“ Margaret Morris, eto.	119
Anogaethau i fod yn ffyddlon gyda yr Ysgol Sul,	83	“ Paroh. T. P. Hughes, Ohio,	140
Ardal Bwlchyrarth, Pa.,	93	“ J. Williams, Minersville,	139
Anerchiad o'r hen wlad at T. Tomkins,	93	“ W. I. ac Elizabeth Lewis,	153
Atebiad i weddi ddychrynlyd,	90	“ Jane Jones, Trenton,	154
Awgrymau i wragedd,	113	“ Sarah James,	210
Amrywion, 16, 17, 13, 44, 60, 51, 113, 165,	259, 260, 281, 284	“ Ann Rowlands, Paris,	22
Anerchiad Cymdeithas Heddwch,	125	“ Wm. Richards, Ctinton, O.,	279
Adroddiadau Cenfigen,	138	“ David Jones, Youngstown, O.,	277
Anerchiad i fereh ieuango ymddifad,	141	Cynghor i Ddarllenwyr,	120
Athrofa Stewartville, N. J.,	142	Cyullun Pwll Glo M'Ginis, Pottsville,	143
Ardal fy nghenedigaeth,	262	Cymansa y Bedyddwyr yn Cincinnati,	163
Addaf cyn pechu	176	Corffoliad eglwys ar Summit Hill, Pa.,	164
Adfywiad Dirwestol yn Aberteifi,	188	Cymansa Oneida,	192
Argraff-beiriant newydd,	214	Cais at y Beirdd,	191
Anerchiadau i'r Paroh. T. Ll. Davies,		Cyfarfod gwrthgaethiwl,	191
Caerfrog-Newydd,	214	Cwn gwylltion Van Diemen's Land,	179
Anerchiad at Gymry America,	259	Cân am hanes pechod,	201
Aniaryddiaeth—y blaned Gwener,	226	Cynnwysiad pregeth,	175
Adgyfodiad y meirw,	223, 250	Cymdeithas Feiblaidd Pomeroy,	214
Atebion, 24, 44, 70, 94, 143, 166	281	Cynydd cysuron bywyd,	225
Am ddiystyru gwybodaeth,	281	Cymdeithas Elusengar yn swydd Se'k'll,	238
Atebiad gweddi,	281	Cydwybod,	255
Adfywiadau crefyddol,	113	Cyfarwyddyd i liwio muriau,	265
Agoriad addoldy Carbondale,	73	Cenhadaeth y Bedyddwyr,	266
“ Caerybi, ger Dodgeville,	118	Coffadwriaeth Shani'r Glap,	249
All-gorffoliad eglwys yn Talmadge,	22	Cymdeithas newydd,	275
Barn Hume yr anfyddiwr am bregethau Mr. Whitfield,	17	Dyled addoldai,	18
Barn ar watwarwyr,	12	Dedwyddwch y nsf,	17
Bibl Gymdeithas Cateraugus,	65	Damwain a gwardigaeth yn Youngstown,	80
Baddioldeb dawioldeb,	89	Diwedd bliwyddyn,	14
Bywyd Joseph, 103, 132, 156, 180, 203, 227,	259, 282	Dysgleirdeb gogoniant Duw,	12
Beyrniadaeth ysgrythyrol,	131	Dedfryd Iesu Grist,	36
Byr gynghorion,	259	Damweiniau, 43, 46, 69, 72, 164,	242
Cyfflogau Prif-Swyddogion yr U. D.,	18	Dyfaia newydd,	69
Cyfarfod Trimisol Oneida,	43, 114, 257	Dinystr Jerusalem,	60
“ Youngstown,	71	Dyledswyddau cysylltiedig a'r Ysgol Sul,	57
Caaglu cyfoeth yn fuan,	38	Darlun teuluaidd,	116
Cyfarwyddiadau er cadwraeth iechyd,	38	Dydd Gwyl Ddewi,	117
Cenwch y gân hon,	30	Darlithian ar Hanes y Cymry,	117
Cân o folawd i'r Bibl,	34	Dynion tlodion ond dygedig,	142
Cydyndeimlad â Hungary,	31, 89	Drychfeddwl o eiddo Aristotle,	145
Cofiant Thos. Thomas, Danville,	35	Dyfaia newydd Paine,	165
Crist ein Llywydd,	41	Deuwch ataf fi,	169
Cyhwrf yn mhilith y Saint,	96	Deud dy deyrnas,	227
Cân ar ymadawiad Bardd Nantglyn â Llundain,	42	Diarebion Thales o Felitua,	185
Corffoliad eglwys yn Zanesville, O.,	46	Dygyddiad cynhyrfiol,	185
Cân fuddugol y saint wedi yr adgyfodiad,	64	Dywedyd anwiredd,	209
Chwedl Babyddol,	118	Dewi Sant,	203
California, 21, 69, 95, 114, 218, 269, 289	71	Diwedd y meddwyn,	233
Corffoliad eglwys yn Big Rock, Ill.,	71	Dihenyddiad Prof. Webster yn Boston,	240
Cyfarfod Harrison,	73	Dyfyniad o bregeth,	247
Coleg Acadia,	92	Englyn i'r cwrw,	46
Corffoliad eglwys a sefydliad gwsainidog,	91	“ Wawr,	54
Cloron,	89	Edrychweh beth a wnaedawoch,	11
Cwynfasau yr enog helbulus,	175	Effaith gair Duw ar Wenydd anawiol,	66
		Edward y Chwechfed,	87
		Efa,	145
		Englyn i fys y Cwmpawd,	224
		“ Robyn Goch,	237
		Ffyddlondeb Cadi Bondol,	7

	Tud.		Tud.
Ffuedigion Hungaraidd yn yr U. D.,	19	Prof. Webster,	169
Fy nghartref yn y wlad,	36	Parchu rhieni,	177
Fy hanes fy huu,	111	Politics a chrefydd,	199
Forever with the Lord,	120	Rheolau ymddygiadol y Parch. E. Porter,	165
Gofyniadau, 24, 44, 70, 121, 145, 165, 239, 264	264	Rhybudd i ferched ieuango,	113
Gadewch i ni dreio,	110	Sefyllfa fesoel dynolryw,	113
Genedigaethau, 23, 46, 73, 121, 147, 194, 226	226	Symudiad y Parch. E. B. Evans,	146
Gwddfdir Panama,	96	Sefydliad y Parch. D. J. Williams,	268
Galargan ar ol Mrs. Bute, C. N.,	63	Sylwadau,	69, 78
Gwaith glo newydd,	123	Sylw rhifyddol,	44
Gweithred feddygol,	147	Sylwedd pregoth,	81
Cwraig Caiu,	151	Song for the Union,	120
Galargan ar ol Ann Rowlands, Paris,	161	Somiant cynllonau bywyd,	13
Gocheetwaith gan Gymro yn Safe Harbor,	135	Syniadau Mr. Locke ar yr Ygrythyrau,	131
Gair o eglurhad gan Mr. Eleazer Jones,	241	Siomiant,	140
Galanasdra y Colera yn Siam,	13	Syr Robert Peel,	236
Helaethrwydd cyfoeth y Saiut,	12	Tân a cholli bywydau ger South Trenton,	93
Hanes y crefyddwr ffol,	40, 82	Tân echrudus yn Floyd, C. N.,	193
Hunanladdiad,	43	Tân yn Carbondale a Pittston,	266
Hanesynau,	21, 65, 72	Tŷ y marw,	54
Haiarn tramor,	69	Tragywyddolrwydd Daw,	37
Hanes taith,	186	Temperance Star,	45
Hen Gymraeg,	42	Twm Shon Cati,	15
Hyawdledd Indiaid Gogledd America,	201	Taerni gweddi mam a'i llwyddiant,	7
Haint moesol,	263	Trefn a chynildeb,	9
I ddewis gwraig,	12	The blind boy,	169
Jenny Lind,	243, 260	Twyllo ymfudwyr,	90
Lwmp o aur,	169	Tamaid i'r diog,	94
Llofruddiaeth,	169	Tân yn New Orleans,	72
Llosgiad agerfad,	163	Undeb yr Ysgolion Sabbothol,	72
Llafur Ysgol Sabbothol Horeb, Minersville,	119	Uniad Canada a'r Unol Dalaethau,	68
Eto, Y Bedyddwyr Cymreig yn Nhaer-efrog Newydd,	119	Urddiad gweinidog,	18
Llythyr oddiwrt y Parch. D. Rowlands,	173	Welsh Creek, Ill.,	71
Llofruddiaeth Dr. Parkman,	20	Wm. Penn a Pennsylvania,	62
Llosgdrylliad yr Isaac Meade,	266	Y gwabaniaeth rhwng Protestaniaeth a Phabyddiaeth,	5
Llofruddiaethau yn Jersey Newydd,	45	Y flwyddyn newydd,	9
Llinellau ar farwolaeth y Llywydd Taylor,	264	Y corff a fydd,	16
Lloffyn o faes cystudd,	89	Y dyoddefnadau ar y daith i California,	18
Llythyr owacer,	185	Yr ymfudwyr Cymreig tua California,	19
Llofruddiaeth alaethus yn Laurens, S. C.	265	Ymladdfa farwol yn St. Louis,	20
Llofruddiaethau yn awydd Bradford, a'r achos o honnt,	262	Y ddau dŷ,	29
Llifogydd dinystriol,	238	Y gauaf,	39
Myfyrdod ar ddechreu biwyddyn,	7	Yr Hen Ffarmwr,	35
Marwnad ar coffadwriaeth am y Parch. W. R. Davies, Dowlais,	11	Y wraig anynad,	59
Marw-goffon,	14, 39	Y bachgen crwydredig,	61
Meddyginiaeth rhag y Colera,	241	Y Mab Afradlon yn yr ysgol,	61
Marwolaethau, 23, 47, 74, 94, 116, 121, 146, 168, 194, 216, 241, 269	269	Ygortiad arawydu &c., yn Nghaerwefrog,	67
Marwnad i'r rhagrithiwr,	58	Y Seren Ddirwestol,	70
Mormoniaeth a Phabyddiaeth,	55	Y Truck System,	85
Myfyrdod ar y cefoedd,	77	Y dyn hunanol,	83
Melldith Offeiriad Pabaidd,	80	Y mwnwr ieuango,	88
Myfyrdod ar y cloe yn taro,	86	Y diweddar Barch. T. P. Hughes, Ohio,	110
Marwolaeth y Llywydd Taylor, &c.,	189	Y cariad a ddylem ddangos at yr Iuddew,	130
Mamladdiad,	216	Y Seren Orllewinol,	131
Newydd pwysig,	217	Yr hir-fesarydd ysbyrdol,	142
Nodiadau ar ddeg pla yr Aifft.	55	Yr haf,	153
Pregeth ar coffadwriaeth am y Parch. Daniel Jones, Caerffili,	260, 277	Y gair beddydd a'r gair trochi,	165
Pennillion,	95, 186, 233, 238, 249	Y weddw a'i phlentyn,	165
Priodasau, 23, 46, 74, 94, 121, 140, 168, 194, 216, 241, 269	269	Y Wryf Hebreg,	176
Pa beth sydd bardd?	30	Y tânau a'r llifogydd,	194
Poblogaeth y geneid Iuddewig,	42	Y Bedyddwyr yn Pittston, Pa.	214
Pennillion ar farwolaeth John Richards,	87	Yr Ysgol Sabbothol,	203
		Y cnydan,	216
		Ymfudiaeth,	225
		Y dyn gonest,	228
		Y Beibl,	250
		Yr Uchedydd,	258
		HANESION TRAMOR, &c., yn niwedd pob rhif.	

"NI WYR NI DDYSG—NI DDYSG NI WRENDY."

LIDFELY

SEREN ORLLEWINOL:

RED

GYFRWNG GWYBODAETH I HIL GOMER YN AMERICA.

CYHOEDDEDIG GAN R. EDWARDS.

[CYF. VII.]

IONAWR, 1850.

[RHIF. 65.]

CYNNWYSIAD.

<i>Darius o Faneuial Hall, Boston; dosgrifiad o'r un, tu dal. 2 o'r amlen</i>	
Y gwahaniseth rhwng Protestaniaeth a Phabydd-iseth,	5
Myfyrdod ar ddechreu bliwyddyn,	7
Taerni gweddi mam, a'i llwyddiant,	7
Flyddlondeb Cadi Rondol,	7
Trefn a chynildeb,	9
Y fwyddyn newydd,	9
Marwnad er cofadwriaeth am y Parch. Wm. R. Davies, Downais,	11
I ddewis Gwraig,	12
I helaethrwydd cyfoeth y Saint,	12
Dysgleirdeb Gogoniant Duw,	12
Barn ar Watwarwyr,	12
Somiant Cynlluniau bywyd,	13
Marw gofion—Sylw ar Yrgrif Caedfab,	14
Diwedd bliwyddyn,	14
Adolygiad ar Bregeth y Parch. Evan D. Thomas,	15
Twm Shon Cati—Cywydd y Goffd,	15
Edrychwech beth a wrandawoch,	16
'Y Corff a Fydd,'—Marw,	16
Barn Mr. Hume yr Antyddiwr am bregethau Mr. Whitfield,	17
Dedwyddwch y Nef,	17
Dyled addodal,	18
Galanadra y Cholera yn Siam, India Ddeheuol,	18
Y dyoddefadau ar y daith arddrol i California,	18
Urddiad gweinidog,	18
Cyfnoga blynyddol Prif Swyddogion yr U. D.	19
Ffoedigion Hungaraidd yn yr Unol Dalaethau,	19
Yr Ymfudwyr Cymreig diweddar tua California,	19
Damwain a gwarddigaeth hynod yn Youngstown,	20
Ymladdfa Farwol yn St. Louis,	20
Llofruddiaeth Dr. Parkman, yn Boston,	20

Y Gynghorfa—y Llefarydd—Cenhadwri y Llywydd—Dattodiad yr Undeb, California,	21
Ychwaneg o derfysgoedd Indiaidd—Cynhadledd o Weithwyr Hiairn—Marwolaeth Joseph Bromfield, Yaw.—Mordaiith gyflym—Caethion	22
All-gorffollad Eglwys o Fedyddwyr yn Talmadge,	22
Cofiant Ann Rowlands, Paris, ger Palmyra, Ohio,	22
Genedigaethau—Priodasau—Marwolaethau,	23
Atbiad—Gofyniadau—Dychymmyg,	24

HANESIAETH DRAMOR.

Prydain Fawr—Iwerddon—Ffrainc, &c.	24
Awstria a Hungary—Rhufain—Yr Ynysydd Ionaid—Cydymdeimlad â'r Hungariaid,	25
<i>Tywysogaeth Cymru</i> —Cwmwtrch—Pont Britannia—Caernarfon,	25
" Rhellffordd rhwng Caernarfon a Bangor.—Caer a Chaergybi—Caernarfon—Abercirth—Pont Britannia—Bala—Ffaint—Caerdyd i—Caerphili—Pontypwl—Henffordd—Penfro,	26
" Abergavenny—Llanelli—Maesteg—Trefforest—Aberhonddu—Tredegar—Nedd—Aberdare—Pen-y-groes, ger Bethesda—Beaumaris—Bettws Dinbych—Llanrwst—Ffeiriaid Ruthin a Dinbych—Caerdydd—Etholiadau—Gwledd Formonaid,	27
" Aberystwyth—Treforris—Choriwyn, sir Feirionydd—Penygroes, ger Bethesda—Treffynon—Merthyr,	26
" Priodasau a Marwolaethau,	26
" Ber-alareb gan David Williams,	28

POTTSVILLE:

Argraffwyd yn Swyddfa G. Wynkoop, 2 Arcade Buildings.

FANEUIEL HALL, BOSTON.—GAIR O BARTH Y DARLUN.

Y mae yr enw Faneuiel Hall, neu *Faneul Hall*, fel y seindir y gair yn gyffredin, yn adnabyddus i baw a wyddant ychydig am y talaethau Dwyreiniol, gan fod gweithbrediadau politicaidd Lloegr Newydd, gan mwyaf yn cael eu cario yn mlaen yno. Y mae y adeilad yn eiddo i'r ddinas, a chynwneir cyfarfodydd mawrion yn y nenadd gan bob plaid wladwriaethol. Y ran isaf o'r adeilad oedd gynt yn farchnadfa, ond yn bresennol sydd yn fasnachdai mawrion. Ar yr ail riasian y mae y neuadd arddercheg, yr hon gyda yr orielau sydd yn dligon i gymwys tuag ygain mil o bobl. Ac ar y grisiau uchaf y mae yr arf-dy, lle y cedwir holl arfau milwraidd y ddinas. Clywsom un o'n cymmydigion yn dyweddyd fod yr hen bobl yn Lloegr Newydd yn arfer dechreu cadw y Sabbitls am chwech o'r gloch prydawn dydd Sadwrn, ac ystyrient ef drosodd am chwech prydawn dydd Sul. Yr oedd y gwasanaeth crefyddol yn dybenu o gylch yr amser hwn, ac yu yr hwyr, canfyddid y diaconiaid a'r aelodau yn gyffredinol yn cyfeirio eu camrau tua chyfarfodydd politicaidd yn Faneuiel Hall.

AT EIN DOSBARTHWR A'N DERBYNWYR.

Derbyniwyd y taliadau canlynol yn ystod y mis, C: Richards, New-York, \$20; eto. am 1848, \$5; hefyd, \$1 75, a 75 cts. gan y Parch. T. Ll. Davies—y cwbl trwy law Mr. Davies, \$7 50; Robert Thomas, Bellmout, am 1848, \$3; am 1849, \$1; Y Perl, \$1; Morris Jones, Newark O, \$1 25; Thos. Lloyd, eto, \$1 25; Richard Bennett, eto, \$1 25; Howell Phillips, \$1 25; D. Roberts, Middleport, \$2 50; Thos. Parry, Youngstown, \$6; John Thomas, Old Mines, \$5, a \$5 am y Defudau; Thos. Morgan, Philadelphia, \$1 25; H. Davies, Pottsville, \$1 25; Parch. Rees Davies, Palmyra, \$10; John Prichard, Minersville, \$2 62; Wm. Williams, eto, \$3 50; D. W. Jones, eto, \$3 25; John J. Williams, Blossburg, \$1; Wm. Davies, Pottsville, \$1; J. W. Jones, South Trenton, \$13.

Teimlwn yn dra diolchgar i amryw o'n cyfeillion am ein cofio y mis diweddaf; ond y mae eraill eto yn ol—hyderwn y danfonant atom mor fuan ag y medront. Gan y bwriadwn roddi darluniau o rai o'a gweiniodigion y flwyddyn hon, a'n bod yn myned i beth traul a thrafferddi ychwanegus gyda y Seren, hyderwn y gwna ein dosbarthwr caredig ac eraill bob ymdrechi i ychwanegu y derbyniwr yn eu hamrywio! ardaloedd.

Derbyniwyd amryw ohebiaethau y mis diweddaf, heblaw a gyhoeddwyd yn y rhifyn hwn—yr oedd llythyrau Nir, I. G. D., S. a Meddalfab yr ihy ddiweddar i'r rhifyn hwn.

Hyderwn na theimla neb sydd wedi talu yn llawn am 1848 yn anisuddlon am y nodyn argraffedig a anfonwyd gyda y Rhifyn diweddaf. Gosodwyd lwynt i mewn cyn cyfarwyddo y svpyn yn.

Cyfarwydder y Gohobiaethau, (yn ddiarau), *To the Editor of the Seren, Pottsville, Schuylkill Co., Pa.* Y Taliadau idd eu cyfarwyddo at y Trysorydd, *Rev. W. Morgan*, i'r un lle.

Deallwn bod J. P. Sherwin, yn swyddfa yr Express, Pottsville, wedi ei beunodi yn oruchwylydd dros longau ymfudawl Joseph McMurray, o Liverpool i New-York. Y mae y llinell hon yn adnabyddus i'r wlad er ya amryw flynyddoedd; a diau genym y bydd i'r Goruchwylydd yn Pottsville dalu pob sylw a gofal dyledus i'w swydd.

HYSBYSRWYDD YN EISIAU.

Am JOHN a THOMAS EDWARDS, dau frawd a ddaethant i'r wlad hon tra 17 neu 18 mlynedd yn ôl, o Cwm Celan, swydd Drefaldwyn. Aethant i Ohio i brynu tir. Os bydd i'r llinellau hyn ddyfod o hyd iddynt, neu rhyw un sydd yn gwybod am daenynt, dymuna Esther Evans, sef merch John Evans, gael llythyr a'u hanes, wedi ei gyfarwyddo i ofal James Lloyd, Llewelyn, Schuylkill Co., Pa.

CYFARFOD CHWARTEROL YOUNGSTOWN, OHIO.

Cynnelir Cyfarfod Chwarterol gydag eglwys y Bedyddwyr yn Youngstown, Ohio, ar y 18fed o Ionawr, 1849. Dymunir ar y gweiniodigion fod yn bresennol yn brydlawn.

Yr eiddoch, dros yr eglwys,

THOMAS PARRY.

GORUCHWYLIWR YMFUDAWL: (PASSAGE AGENCY.)

GOSTYNGIAD Y PRIS.—CODI Y DRAFTS YN POTTSVILLE.

Y MAE y Tansgrifwr yn Oruchwyliwr dros un o'r llinellau goreu o BACKETS a hwyliant o'r wlad hon i Fwrop, sef eiddo P. W. Byrnes, y tŷ henaf yn Liverpool. Gall pawb a ewyllysiant dalu llong-doll eu perthynasau drosodd o'r Hen Wlad i Gaerefrog-Newydd neu Philadelphia wneud hynny am y pris oedd iselaf yn swyddfa y MINERS' JOURNAL. Y mae hefyd yn tyngu *Drafts* yn symau o arian o un, deg, a chant punt, idd eu talu mewn unrhyw Fank yn Lloegr neu Gymru, heb ddim disconant, na thraul i'r rhai a'u danfonant a gyrrir hwynt mewn llythyrau. Gan ei fod wedi bod yn y fasnach dros y deg mlynedd diweddaf, ac hyd yn hyn heb gollid dim o'r arian a ymddyriedwyd iddo, ystyria y gull y rhai a ewyllysiant anfon arian i'w perthynasau, neu dalu eu llong-doll wneud yn dda i alw arno.

Gall y tansgrifwr gyfeirio y Cymry at y gweiniodigion a'r pregethwyr, cymmydogmethol, y rhai, gan mwyaf, ydynt yn adnabyddus ag ef yn y fasnach hon. B. BANNAN,
Office of the Miner's Journal.

O. DOBSON. Hetwr,

Centre-street, Pottsville,

A ddymuna hybysu i'r Cymry yn yr ardal ei fod yn parhau i gario ei faanach yn y blaen yn Centre-Str. gerllaw Market-Street, yn y lle rhagdywededig; a chan ei fod yn adnabyddus i amryw o honnynt yn barod, ydara y bydd i'r boddlonrwydd a roddodd iddynt yn barod sicrhau eu cafwgath iddo. Tylorau isel a gwaith da.

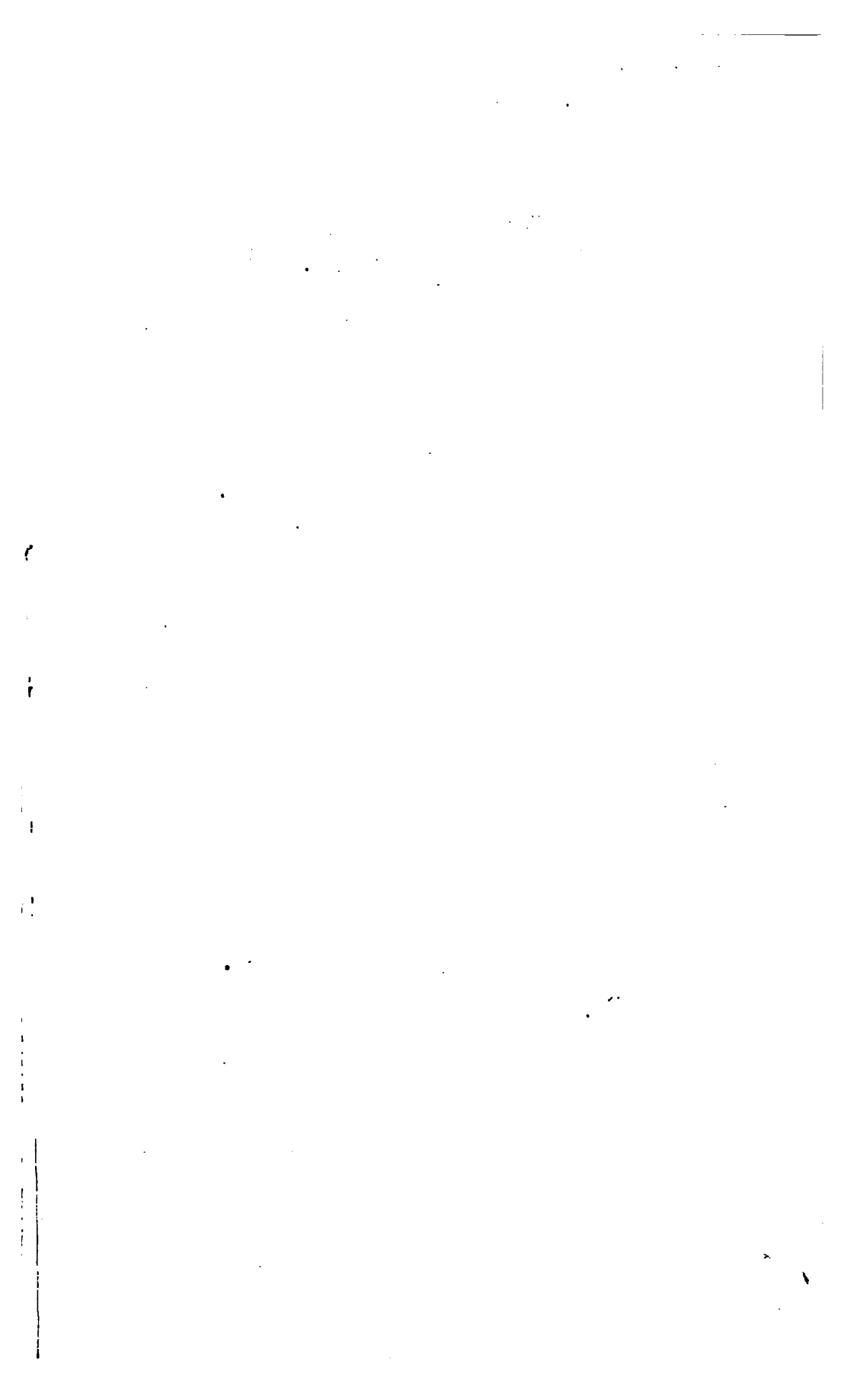
NEWYDD DA I'R WERIN.

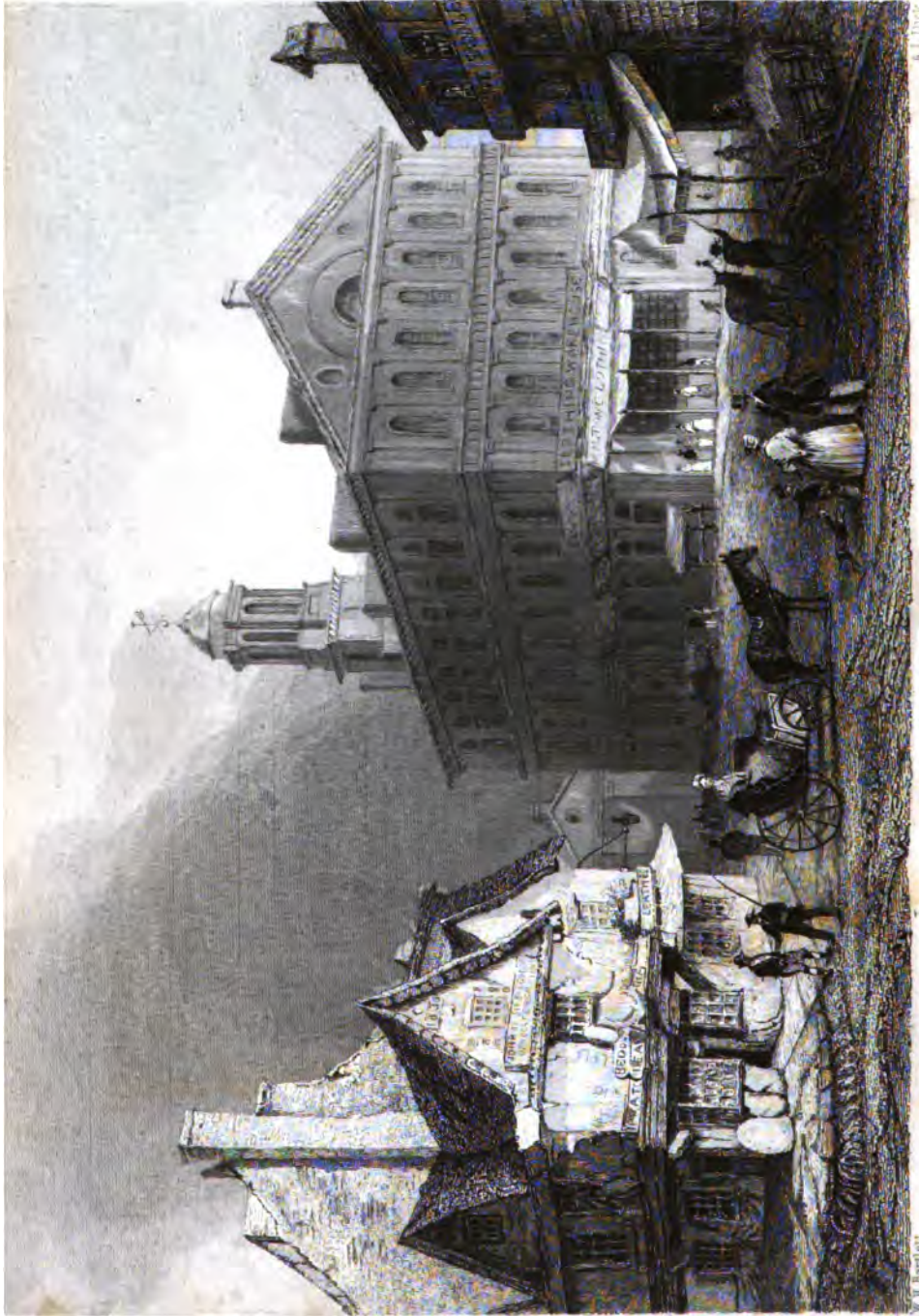
Gostyngiad mawr yn mhrisoedd pob math o ddefnyddiau, i ateb yr amser.

DYMUNA y Tansgrifwr hybysu i'r Cyhoedd ei fod newydd dderbyn y detholiad goraf a rhataf o Ddefnyddiau, Blodau, Rhubanau, Bonnets, Dry Goods, Sidausau, &c., a ddwygwyd erioed i Pottsville, a'i fod yn ben-deriynol na chisliit neb werthu dano ei dy y lle, gan ei fod yn meddu pob mantais i brynu Newyddau yn rhad, yn ragor i amryw fasnachwyr eraill.

T. FENDEL,

Centre-st., Pottsville; dau ddwrws o'r Artade:

ALDRICH

W. H. Bartlett

FANEUIL HALL, BOSTON.

Y

5-VII.]

MANIAE
ESTANAI
In 17y

Cylich

1871. Br
1871. Br
1871. Br

1871. Br
1871. Br
1871. Br

1871. Br
1871. Br
1871. Br

1871. Br
1871. Br
1871. Br

1871. Br
1871. Br
1871. Br

1871. Br
1871. Br
1871. Br

1871. Br
1871. Br
1871. Br

1871. Br
1871. Br
1871. Br

1871. Br
1871. Br
1871. Br

Y SEREN ORLEWINOL.

CYF. VII.]

IONAWR, 1850.

[RHIF. 65.]

Y GWAHANIAETH RHWNG Y GREFYDD BROTESTANAIDD A'R GREFYDD BABAIDD.

Mewn Llythyr at Gyfaiil Ymofyngar.

[Cyfeithedig o'r American Messenger.]

AWWYL STR.—Cawsoch eich codi i fynu yn Babydd, ac hyd yn ddiweddar derbyniaoch ddygaidiaeth a chyfarwyddiadau y grefydd hono fel gwirionedd. Pa fodd bynag, ya rhagluniaethol, cawsoch eich tywys i ameu llawer o bethau a dderbyniech gynt gyda ffydd ddiysgog, ac i deimlo bod crefydd eich tadau, yn yr hon y'ch addysgwyd, yn wahanol i'r grefydd a amlygodd Duw er cymradwyaeth a iachawdwriaeth dynion; a chan nad oeddech yn meddu cyfeusderau i gyferbyna y ddwy a'u gilydd eich hunan, gofynwch genyf fi osod o'ch blaen ddangosiad byr o'r gwahaniaeth rhwng Catholiciaeth a Phrotestaniaeth. Yr wyf yn awr, gydag hyfrydwech o'r mwyaf, yn cydsynio a'ch cais, gan weddio yn daer a'r i chwifgael eich dwyn o dywyllwch i oleuni, ac o rwyman rhagfarn i ryddid gogoneddus plant Duw. Y mae y pyngciau y gwahaniaethant yn bwysig ac amrywiol, ond ya bresennol y cwbl a amcanaf yw nodi rai o honynt.

1. *Y maent yn gwahaniaethu o barth yr hyn a olygant yw yr eglwys.* Y Pabydd a ystyr ia ei bod yn gynnwysedig o bawb a ufuddhant i Grist a'r Pab; y Protestant, o'r rhai a ufuddhant i Grist. Pa mor 'santaidd a difrycheu-aulyd bynag y byddo pawb Cristionogion yn eu bucheddau, os na chredant yn y Pab, cyhoeddir hwynt gan yr eglwys Gatholig yn anghredinwyr ac hereticaid; gan ei bod mor angenrheidiol, er perthynu i'r eglwys hono, i greu yn y Pab a ohredu yn Iesu Grist!

2. *Gwahaniaethant o barth reol ffydd ac gmarferiad.* Y Protestant a ystyr ia mai Gair Duw yn unig yw reol amfaeledig ffydd ac ymarferiad. Y Pabydd a ddyaga, ei fod "nid yn unig Gair ysgrifenedig Daw, ond hefyd ei air anysgrifenedig; neu, mewn geiriau eraill, ysgrythyr a thraddodiad, a'r rhai hyn wedi eu cymysgu a'u hebonio gan yr eglwys Gatholig." Y mae hyn yn wahaniaeth pwysig. Yn

Err. VII.

2

ngyfrif y Protestant, y mae cyfarwyddiadau y llyfr bychan hwnw a elwir y Bibl yn ddi-gonol; ond hyn a gyhoedda y Pabydd yn gyfeiliornad damniol. Dyg ef yn mlaen, fel reol ffydd, yn gyntaf y Bibl, yna yr Apocrypha, yna y traddodiadau, yna reolau a phenderfyniadau cymanfaeodd, ac yna gyfseithiad ac eglurhad yr eglwys o'r cwbl. Apha un al wrth y gair "eglwys" yn y cyssylltiad hwn y deallir y Pab yn unig, neu ynte y cynghor, neu ynte y Pab a'r cynghor, sydd eto heb ei benderfynu. Os yw yn anbawdd deall reol ffydd y Protestant mewn rai pethau, rhaid dywedyd fod reol y Pabydd yn gwbl tu draw i gyrhaedd dirnadiaeth ddydol.

3. *Y maent yn gwahaniaethu o barth defnyddiad y Bibl.* Y Protestaniaid a olygant y Bibl fel ewyllys ddatguddiedig Daw i ddynt—i bob dyn; a chan hyn ystyrant fod gan bob dyn byw hawl i'w ddarllen drosto ei hun, er barnu pa beth yw ei ddyledswydd, a pha beth y mae yr Arglwydd am iddo ei greu. Ond Pabyddiaeth a wabardda ledaeiniad cyffredinol y Bibl, ac ni chaniata i neb ei ddefnyddio ond y rhai y dywed na 'niweidir eu meddyliau trwy hyny; ac yn ei le gosoda lyfrau gweddiau a ehyfryngau defosiynol eraill yn nwyllaw y bobl, yr hyn a duedda i ddarostwng crefydd y Bibl, a chefnogi crefydd y Pab. Y mae Protestaniaeth yn cadw yn mlaen i losgi y tân a gyneuwyd gan Ddau yn ein byd, ac yn cyfarwyddo dynolwyr i rodio yn ei oleuni; ond Pabyddiaeth a'ch melldithia am hyny, symuna y goleuni ymaith, ac a ooda yn ei le ei goleuni ei hun, gan eich traddodi i ddinystr os na bydd i chwli rodio wrth ei llewyrchawl ac aneglur.

4. *Y maent yn gwahaniaethu o barth prif wrthddrych addolhad.* Y Bibl a ddengys undeb y Personau Dwyfol, ac yn hyn gelliid meddwl bod y Pabydd yn cyduno; ond tra y mae y Protestant, yn ol cyfarwyddyd y Bibl, yn condemnio pob addoliad a gynnygir i wrthddrychau eraill, neu ynte i Ddau trwy gyfrwng darluniau a delwau; Pabyddiaeth, o'r tu arall, a ddyaga bod addoliad dwyfol yn ddyledus i'r Forwyn Santaidd, i'r groes wirioneddol, a phethau eraill; a bod gwasen- aeth crefyddol i'w gyfiwyno i angylion, ac i

● Y Gwahaniaeth rhwng Pabyddiaeth a Phrotestaniaeth.

seintiau ymadawedig, ac hyd y nod i weiddillion—hen esgyrn wedi eu codi o'r beddau, ac er mwyn codi eu prisoedd yn y farchnad, a elwid yn esgyrn merthyron a seintiau.

5. *Gwahaniaethant o barth natur pechod.* Diffyg cydymffurfiaid â'r reol ddwyfol, neu anuffudd-dod iddi, yw yr unig bechod a adnabyddir neu a waherddir yn y Bibl. Felly y mae Protestaniaeth yn dysgu; ond Pabyddiaeth a ystyria bod troseddau ei gorchymynion hi yn bechod, ac yn bechod o'r cymieriad mwyaf atgas. Gosoda fwy o bwys ar ei defodau ei hun na deddfau y Bibl. Y mae halogi Dydd Gwener y Croglith yn llawer mwy pechod na thori y Sabboth: bwyta cig ar ddydd Gwener na meddwi ar ddydd Sul; myned i le o addoliad Protestanaidd na chyrchu i chwaredydd; darllen y Bibl na myfyrio y cyfansoddiadau llenyddol mwyaf gwageddol a llygredig; gwadu anffaeledigrwydd y Pab na llosgi hereticaid; ac i offeiriad i briodi fel Pedr na chadw meistres fel Herod. Nid yw troseddau amryw o ddeddfau Duw ond pechod dibwys yn nghyfrif Pabyddiaeth, pan y tywallta ei phiolaw o anathemau ar bawba ddiystyrant ei chyfarwyddiadau hi, gan eu danfon i losgi am oesau i'r purdan; neu dros byth i dan offern. Ystyria lawer o'r pechodau mwyaf atgas yn nghyfrif y Bibl yn hollol oddefol, os nid yn ganiatael a rhinweddol: Fel hyn y gwna Pabyddiaeth gyfraith Duw yn ddirym ac aneffeithiol.

6. *Gwahaniaethant o barth cyfrwng ailened-igaeth.* Yr angenheidrwydd o'r cyfnewidiad hwn a ddangosir yn y geiriau hyn:—"Oddieithr geni dyn drachefa ni ddichon esfe weled teyrnas Dduw." Y modd y dygir hyn oddiamgylch, medd Protestaniaeth, yw, trwy "fod ceriad Duw yn cael ei dywallt ar led yn ein ealonau ni" gan yr Ysbryd Glân. Fel hyn y mae yn angenheidiol cael gallu dwyfol i adnewyddu yr enaid, a'i ddwyn yn ol ar ddelw Duw. Ond Pabyddiaeth a ddsysga bod fydd, ynghyd a'r grasusan eraill, yn cael eu plannu yn y galon trwy y bedydd, a'u bod yn cael eu cynnal a'u meithrin yn mlaen i'w cyflawn faintiolaeth trwy *gofirmasiwn*, penyd, ymprydian, gweddian, elusenau, a gwasanaeth yr offeron, ynghyd a phethau eraill nad ydynt amgen na gosodiadau dynol. Fel hyn, y mae Cristion y Protestant yn cael ei wneud gan Dduw, ond Cristion y Pabydd gan ddyn. Y mae y gwahaniaeth ymarferol sydd rhyngddynt yn aml yn llawn cymmaint â'r gwahaniaeth egwyddorol a nodwyd.

7. *Gwahaniaethant o barth y llwybr trwy ba wa y mae pechadur yn cael si achub.* Pan ofyna pechadur i'r Protestant, pa beth

sydd raid iddo ei wneud i fod yn gadwedig, y mae yn ei anog i gredu yn yr Arglwydd Iesu Grist, yr hwn a ddaeth i'r byd i achub pechaduriaid. A chan fod gwaed Crist yn golchi oddiwrth bob pechod, cyfeiria y Protestant y pechadur ymfyngar ato ef, gan ddywedyd y gall gael ei achub trwy gredu ynddo ef. Ond y Pabydd a'i danfona i gyffesu ei bechodau i'r Pab, i wneud penyd, i gyfranagi o'r cymunn, i gadw dyddiau a gwyliau neillduol, ac i gydymffurfio â rhes o ddefosiynau hirfaith ac anysrythrol, y rhai yn y diwedd a'i gadawa heb un sicrwydd fod ei bechodau wedi eu maddeu; ac nid oes ganddo ddim i gysuro ei feddwl ond gair yr offeriad yn unig. Yn awr, onid yw o bwys a gwahaniaeth dirfawr i ni gael gair Duw yn reol, a mwynhau y cysuron a ddeilliant i'r enaid trwy weithrediad uniongyrchol fydd yn Nghrist, ac nid ymddibynu ar gyfarwyddyd a chysar dynol, yn y fath amgylchiad pryderus a thragywyddol ei ganlyniadau.

8. *Y maent yn gwahaniaethu o barth eiriolaeth Crist gerbron y Tad.* Nid oes dim yn cael ei ddsysgu yn fwy amlwg yn y Bibl nag mai Crist yw yr unig gyfryngwr rhwng Duw a dynion. "Ac o pecha neb, y mae i ni eiriolwr gyda'r Tad." Yr athrawiaeth hon a dderbyniir gan y byd Protestanaidd, ond a wrthodir gan Babyddiaeth; a gosodir Mair, a Pedr, a Paul, a'r monachod santiaid, a'r merthyron, a'r seintiau i gyfryngu yn ei le. Fel hyn, mae yr eglwys Babsidd yn ein troi ymaith oddiwrth Grist, yr unig gyfryngwr digonol, ac eiriolaeth yr hwn sydd bob yn llwyddiannus, ac yn ein cyfarwyddo at ddynion amherffraith, fel ni ein hunain; rhai o'honynt oeddent feibion i Dduw, ac eraill oeddent feibion Belial. Dyag y Bibl fod Crist yn mhob man, ac yn alluog i wrando ei bobl oll ar yr un pryd ond am y goreu a'r duwiolaf o'r rhai hyn, pe byddai ar y ddaear, ni allai wrando ar fwy nag un ar yr un amser. Y mae genym banes am lawer o ddynion ysgeler, yn ngwahanol wledydd Ewrop, ar ol troseddau y cyfreithiau gwladol, yn ymdrechu twyll-wobrwyo swyddogion cyfiawnder, neu enill y fremes a boneddigessau y llys i'w pleidio, fel y gallont hwy ochelyd y goeb a derbyn pardwn y bresin.—Ai dyma yr egwyddor sydd yn cynhyrfu y Pab a'i ganlynywyr trwy yr holl fyd, i ymdyru oddiamgylch Mair dlawd, a gadael gorsedd-faingc gyfryngol ei Mab gogoneddus, yr hwn sydd wedi ei ddyrchafu i roddi edifeirwch i Israel a maddeuant pechodau?

9. *Y maent yn gwahaniaethu o barth y sefyllfa i ba wa y mae yr enaid yn seyned ar ei ymadawiad â'r corff.* Aeth enaid Lazarus,

i fywys Abraham, sef y nefoedd; seth enaid y goludog i uffern. Pan oedd Stephan dduw- iol yn marw, o'e a welai y nefoedd yn agored, a Iesu yn eistedd ar ddeheuall Duw. Hefyd, dywedai Crist wrth ei ddysgyblion hir- aethlawn pan ar ymadael â hwynt, ei fod yn myned i barotwi lle iddynt, fel pa le bynag y byddai efe, y byddent hwythau hefyd. Barn ddieithriad y byd Protestanaidd yw, fod y duwionol ar eu marwolaeth, yn myned i'r nefoedd, a'r annuwiolion i uffern: ond Pabyddiaeth a ddygas bod eneidiau pobl dda yn myned i le a alwant purdan ar eu hymadaw- iad a'r corff, yr hwn sydd ryw fath o le canol rhwng nefoedd ac uffern, lle y maent yn cael eu puro trwy ddyoddefsiadau, ac yn roddi iawn i ryw raddau am bechodau arosedig; a bod gallu yr eglwys, effeitholaeth elusen- au eu cyfeillion, a rhinwedd yr offeren, yn foddion i leihau eu poenau, a'u dwyn allan o'u sefyllfa druenus.

Y mae hyn, fel y gwelwch, yn wahaniaeth mawr. Cedwir allweddau y purdan gan yr offeiriad, yr hyn sydd yn gosod eneidiau dan eu llywodraeth, er eu masnachu, fel nwyddau yn meddiant y gwerthwr. Seilir y cyfeiliorn- ad peryglus hwn ar y dybiaeth gabledus nad yw gwaed Crist yn ddigon rhinweddol i lan- hau oddiwrth bob pechod; a'i amcan yw twyllo yr anwybodus i roddi eu harian i'r offeiriad. Nid oes dim ond yr athrawiaeth o anfaledigrwydd yr eglwys, yr hon sydd wedi ei hargraffu mor ddwfn ar holl oed- iadau Pabyddiaeth, a ddichon gynnal y fath dwyll digysur i fynu, yn ngwyneb byd llawn o brofion i ddangos ei afresymoldeb.

Yr wyf yn awr yn terfynu fy llythyr, heb ddiysbyddu y teatyn. Pa fodd bynag, deng- ys yr hyn a nodwyd mor helaeth yw y gwahaniaeth sydd rhwng Pabyddiaeth a Phrotes- taniaeth. Y mae mor llydan a'r gwahaniaeth sydd rhwng gwirionedd a chyfeiliornad—mor helaeth a'r gwahaniaeth sydd rhwng duw- draeth y paganiaid (*heathen mythology*) a'r ysgrythrau santaidd. Meddyliwch yn dda am y gwahaniaeth, a'r Arglywydd a'ch twysyo i wybodaeth o'r gwirionedd. Yr eiddoch, &c.

KIRWAN.

MYFYRDOD AR DDECHREU BLWYDDYN.

O amser! beth ydyw't mor gyflym ei rodiad, Ehedu o'm gafael bob awr a phob eiliad; Ni erys un foment,—prysura bob enyd,— Fe dwys ei ddelliaid i'r byd digyfnwid. Y fynydd aeth heibio nis gallaf ei galw Yn ol i'w hail-dreulio—diagodd fy sylw; Blwyddau fy etioes hedasant yn ddau, I'r ardal dragwyddol, lle na risf dyddiau. Un fwyddyn sydd eto ar gillo o'r golwg. Ymwawrio mae arall, 'rwy'n deall yn amlwg; Aeth llu o'n cydnabod i'r beddrod—oer anedd, Y fwyddyn sy'n darfod—o ganolau mawredd; Fe allai mai ffunau y fwyddyn sy'n dyfod. A roddir yn dawel i'w orwedd mewn beddrod. 'Mofynwn o ddirif, cyn derfydd ein dyddiau, Pa le bydd ein trigfa 'noi dymrod yr angan? Yr ydym yn brysiu tuag yno bob enyd, Fe farth yn difannu, myn'd heibio mae'n bywyd; Ehedu mor gyflym a gwenol y gwydd; Neu fel y rhodogwr—mor fuan y derfydd. Fe fel y mawr awngos dros Crist oedd yn bloeddio Ar ei pechoduriaid y fwyddyn aeth heibio!

A'u lleisiau fel udgyrn—yn fudion maent heddy'. Er bod yn ddefnyddiol—y boed yw eu llestr. Fob graddau ar oedran, o'r baban bach bywiog I'r henaith penllwydion—a'r cyffon wyr enwog. Nid parch ac amhyddedd na mawredd i'w hored, A'n ceidw rhag angau, a'i seithau arwydol; Y tlawd a'r cyfoethog heb unrhyw wahaniaeth, A gydyfariyddant y'ngwely marwolaeth; Er bod y rhai tudion yn cael eu di'styn, Gan feilchion godidog—cânt yno gydgygu, Hyd ganid yr udgorn, pan gyfyd y meirw O'r beddau, wrth floedd yr Archangel yn galw. Gan fod ein blynyddau yn darfod mor sydyn Ymdrechwn eu treulio yn ddoeth gan ymofya Am 'nabod y Cyfall! a'n tywys yn llawen Pan byddom yn croesi byl donau'r Iorddonen; Ac yna cawn dirio mewn ardal o burdeb, Lle na bydd dim amser, ond maith dragwyddoldeb.

LACO a DREW.

TAERNI GWEDDI MAM, A'I LLWYDDIANT.

Rai blynyddau yn ol, yr oedd gwr ieuange, ac unig fab ei fam, yr hon oedd weddw, new- ydd dderbyn ei eufeddiaeth yn gogwyddo i gyfeillach pobl ieuange uchelfrydig ac afrod- lawn; canfyddai llygad gofalus ei fam ei ber- ygt, ac ymdrechai hyd ag y gallai ei gael i ochelyd y cyfryw lwybr, rhag mai dystryw corff ac enaid fyddai y canlyniad; ond ei boll anogaethau, ei rhybuddion, a'i dagrau a ym- ddangosent yn ofer ac anefeithiol dros amser. Ryw ddiwrnod wedi deall ei fod ei i droethio y prydawn yn ciniawu gyda chwmmiseth lluosog o rai tra annuwiol, hi a dreuliodd y boreu i wneud a allai i'w berswadio i beidio myned; ond ei ateb iddi ydoedd, "Ni waeth i chwi dewi, myn'd a wnaif, fy mam." "Yna," ebe hitbau, "af ffnau i'm hystafell, ac a weddiad drosoch, John, hyd oni welwyf eich wyneb eto." Efe a aeth i'r giniaw, ond nis gallai gael dim pleser yno—yr oedd meddwl fod ei fam ar ei gliniau yn ymdrechu â Daw drosto ef mewn gweddi yn effeithio mor ddwys arno, fel na allai aros yn eu plith, ac efe a giliodd allan yn lladradaidd, a ddaeth adref, ac a gafodd ei fam yn gweddi drosto ef,—penliniodd gerllaw iddi—syrthiodd ar ei gwddf; ac o'r dydd hwnw allan efe a ddaeth yn hyfrydwch calon ei fam dduwio, ac yn destyn ei diokhgarwch a'i gorforedd, fel pen- twia wedi ei achub o'r tân.

Ffyddlondeb "Cadi Rondol."

PAN ddygwyddodd i'r diweddar Barch. Mr. Jones, o Langan, fod unwaith yn sir Fon, gofynodd "Cadi" iddo, "Wel, Mr. Jones, pa bryd y deuwch yma eto?" "Pan y delych di i'r Deheudir, i geisio cyhoeddiad genyf, Cadi," meddai Jones. Yn mhen yspaid maith, a Jones yn dyg- wydd bod yn edrych drwy ffenestr ei ys- tafell, pwy a welai yn dyfod at y tŷ ond "Cadi" ac meddai, gyda syndod, "Hawyr, y mae yn rhaid i mi fyned tua sir Fon; dyma Cadi Rondol wedi dyfod i geisio cyhoeddiad genyf!" A mawr fu y llwyddiant â ganly- odd ei weinidogaeth drwy y daith.

Dyddianion I. G. Alld.

TREFN A CHYNILDEB.

Fz ddichon nad oes un peth ag sydd mor niweidiol i les cymdeithas yn y dyddiau hyn a byrdra mewn trefn a chynildeb. Hen ddywedriad lled gall yw hwnnw, fod "y geiniog a arbedir gymmaint gwerth a'r geiniog a enillir." Trwy beidio ystyried hyn y mae lla w-er o deuluoedd yn cael eu dwyn i dylodi di-angenrhaid. Dwfa dlodi yw un o'r sefyllfa-oeedd mwyaf anfanteisio, i ddyw i wasanaethu ei Greawdwr. Rhowch dro i brif-ddinasoedd Lloegr a Ffrainc y dyddiau galarus hyn, ac yno cewch weled cardota yn cael ei wneud yn grefft gan gannoedd, a phob dyfais yn cael eu defnyddio er cael y geiniog. Y mae Baron Degerando, yn un o'i draethodau, yn dywedyd fod cardota yn werth o naw i ddeg frank (agos dan ddolar) y dydd, yn Paris, yn Ffrainc. Ac eto, beth yw nodweddiad y cardotwyr? Y dynion mwyaf diegwyddor-tiladron, mwrddwyr, celwyddwyr, &c., gan mwyaf o honnynt, wedi eu daenon i hyn trwy dylodi a diffyg dysgeidiaeth. Mae yn natu-riol iawn i'r tlawd, pan nad yw yn cael ei oerchu gan eraill, i gollu hunan-barch; a'r foment y tyair y gwrthedydd hwn odditano, y mae yn syrthio i ffos, o ba un y mae bron yn amhosibl ei godi. Dyag i ddyw nad oes gan neb barch iddo, a thi a dyni i fwrdd un rhan o ddegiol'r hyn sydd yn ei gadw yn fosa-ol, os nad yw dan effaith gair Duw. Ar y llaw arall, os darbwylli y tistaf a'r iselaf i greu fod eraill yn ei barchu, a thi a adferi iddo allu a wna iddo barchu ei hun, ac o gaelniad ei wneud i raddau yn fosaol; a phan y gwnaist ef yn fosaol, y mae ar y ffordd i ddyfod yn grafyddol.

Wrth weled gan hyoy yr effaith ag y mae tlodi yn ei wneud ar gymdeithas, a'r cyn-orthwy y mae hunan-barch yn irol i wneud dyn a chymdeithas yn fosaol, onid yw yn ddyledawydd ar rieni a phregethwyr. ac eraill, i ymdrebu hyd y mae ynddynt i ddysgu y genedl ieuangc yn yr egwyddorion o drein a chynildeb. Nid yw cynildeb yn yr ystyr yma yn meddwl cybudd-dod. Na, pall oddiwrth hyny. Aml iawn y gwelwch y meddwyn gwastraffyd yn gybudd, a'r cynilddyn yn hael. Pwy yw y rhai sydd yn rhoddi fwyaf at gynnal achosion crefydd-ol a moesol yn y wlad hon? y gwastraffwyr deheuol, a wariant eu miloedd wrth dwyll-chwareu a rbedeg sefyllau, neu y cynilwyr gogleddol yn Lloegr Newydd, y rhai ydynt mor gynil yn eu holl drefniadau, ac sydd yn fynych yn cael eu galw yn *nigeraiidd* gan eu brodyr yny de? Y mae yn ddiameu fod di-ae Boston ei hunan, yn rhoi cymmaint, os nid mwy, bob blwyddyn at achosion elusen-gar, na'r holl ddinasoedd deheuol ynglyd.— Ond yr wyf yn gadael fy nestyn.

Fy mwriad neillduol yw gosod i lawr rai sylwadau at ystyriaeth fy nghyd-wladwyr.— Fan oeddwn yn Nghyfaru, yn sir Aberteifi, lle yr oedd y cyflogau yn isel, aml iawn yr oeddwn yn clywed am yr hurian uchel yn Merthyr, Morganwg, Birmingham, a Llundain, &c. Punt, 25s., 30s., 35s., a dwy bunt

yr wythnos, ac yn y blaen: Nid oedd gen-yl un meddwl lai nad oedd arnynt baradwys ddaearol; a phan oeddwn yn gwelod rhai o honnynt yn dyfod yn ol i ymweled a'u perth-ynasau yn awr ac eilwaith, yn eu "*half boots* a'u *pantaloons*," a phob gwalltyn ar eu penau *just so*, a'u hanner Saesnaeg, &c., yr oedd y meddwl uchod yn cael ei gadarnhau. O'r diwedd cefais fy nhueddu i fyned ar eu hol, ac och y camsynied! Nid oeddwn wedi gwelod tlodi a thrueni, meddwi, ymladd a gwastraffu o'r blaen. Yn glau wedi myned i weithfeydd Morganwg, clywais *story* 'Shon y Glowr.' Yr oedd Shon yn weithiwr diwyd y gonest, ond nid oedd y gair cynildeb yn ei eiriadur ef. Os buasai y gwaith yn ceraded yn dda, yr oedd Shon yn cael ei lonaid o'r deisen frau a'r dableu. Ond os buasai y gwaith yn *stuck*, nid oedd dim oed edrych yn wyneb gwelw Shan, a myned i'r gwely a'i fol yn wag. Ryw dro pen oedd y gwaith yn cerdedd yn hynod dda, a'r glowyr yn cael codi cymmaint a allent o lo, aeth Shon i dreio (gan fod ganddo dalen da.) pa faint a allasai wneud mewn mis: wedi gweithio yn galed bob dydd dros 24 o ddiwrnodau, ar ddydd y *pay* aeth yn llawen i'r *office*, gan feiddwl cael tipyn o aur i godi ei galon; ond er ei syndod anerchwyd ei gan y *clerk* fel y canlyn:— "Wel, Shon, y mae yn wir i chwai enif £24 y mis hyn; ond y mae yn gystal gwira hyny i Shan gymeryd 25 punt o'r *office*." Ac yn Llundain, gwelais amrywiol o fechgyn ieu-ainc, Cymry, er gweithio am 25 swllt a 30 swllt yr wythnos, yn aros am flynyddau yn methu cael modd i fyned i Gymru i weled eu perthynasau, a hwythau ar yr on pryd, yn perthyn i'r canolradd, os nid yn wyl. Pa le y mae yr hen, yr afiach, yr anffortunnus, y rhai allan o waith ac analluog i weithio yn y tref-ydd mawrion yma. Och! ddygnoliet, y mae yn dorealonus i edrych ar y darlun o'm blaen. Wythnos heb waith yn fynych a daff yr adyn ar *frink* tylodi dros argae moesoldeb, i llyngelyn trueni, meddwod, anlladrwydd, lladrad, swyll a phob gwarth arall. Mae yr olwg ar ddygnoliet yn argae rhy arw, yn rhy drwgus, yn rhy iael, ac yn rhy dor-calonus i edrych arni. Gadewch i ni droi at y feddyginiaeth.

I'r dyben i ddyw fod yn weddus a moesol mae yn angenrheidiol iddo feddiannu ben-dithion tymhorol cyfraid. Mewn trefn iddo fod yn gysurus, mae yn angenrheidiol iddo i drysori rhyw gymmaint yn amser iechyd a llwyddiant gyferbya a benaint, afiachyd, ac adfyd; hyny yw, os na fydd ganddo ddim eiddo ond dogu dydd yn ei ddydd. Yr wyf fi yn golygu fod yr ysgrifwyr nid yn unig yn caniatu hyn i bob dyn, ond hafyd yn ei orch-ymyn, er fod twestynau neillduol mewn perth-ynas i amserau neillduol a ymddengys yn groes. Yn awr y gofyniad yw, yn mha le a pha fodd y mae i ddyw gyrrhaedd hyn? onid trwy gael y gyflog fwyaf? o nage, os bydd y draul i fyw yn fwy gyferbyn a hyny. Y mae y cyflogau yn uwch yn Utica na Steuben, yn Pittsburg na Palmyra, yn Newark na Welsh Hills, yn Cincinnati na Pady's Run, yn Mil-wauki nag Iroquia. Ond gadewch i ni droi yn

awr ac edrych a ydyw y Cymry sydd yn byw yn y lleoedd blaenaf yn fwy cyfoethog a chysurus na'r rhai sydd yn y lleoedd olaf; ac wrth chwilio, cawn allan nad ydych chi mor gyfoethog na chysurusychwaith, oddiethr fe allai ychydig farchnadwyr a chrefftwyr ag ydynt wedi llwyddo yn dda. Ond am bob un ag sydd wedi dyfyn yn gyfoethog yn y trefydd, mae yma ti weli o leiaf ddeg ag sydd wedi byw am flwyddau o'r llaw i'r genau—wedi enill miloedd a gwario miloedd; ac y maent yn awr yn hen bobl heb un cartref, ond caban rent bach, ac yn talu yn nchel am hwnw, a'u plant wedi eu gadael—rhaf yn California, rhaf ar yr afonydd, a rhaf yn y carcharan, y penitentiaries a'r *assylums*, trwy y wlad, wedi eu codi mewn oferedd a segurdd, meddwod a maswedd, ac wedi dilyn eu chwantau nes dwyn eu hunain i ambarach a chaethiwed, a dwyn penwynt eu rhieni i anhapusfedd. Nid yw o un gwerth i ddyd i fod, fel y gwelais rai, yn enill dolar y dydd, os bydd yn costio dolar a cent iddo i fyw a chynnal ei deulu. Ond pa fodd y mae yn y wlad? y mae llawer o dlodi ac anghysur y mae yn wir; ond yn gyffredin y mae ein cenedl yn cynyddu mewn cyfoeth, mewn cysur, ac mewn parch yn barhaus; ac erbyn y cyrhaeddont eu "dyddiau bliu," y mae eu plant yn eu cynorthwyo yn eu teulau a'u tyddynod bychain mewn modd cysurus, a'u plant wedi eu codi i fynu mewn diwydrwydd wedi ymsefydlu yn agos iddynt, fel y gallu yr hen wr a'r hen wraig orphwys eu penau ar eu mynwesau tra yn tynu eu hanadl olaf. A phe bai yr un diwydrwydd yn cael ei arfer ganddynt, pa faint a allent gyfranu bob flwyddyn at y cymdeithasau cenhadol, &c. Pa le y mae y meddyg yn bwyta haner y eysflugau? yn y dref. Pa le y mae y *quinine* a'r *calomel* yn andwyo y cyfansoddiad? yn y dref. Pa le y mae yr awyr afiach, y mwg a'r lludw, yn llanwr yn ysgyfaint, ac yn ereu y darfededig-aeth? Pa le y mae y chwiffian a'r yfed, a'r twyll-chwareu, a'r tyngu a'r cablu, a'r hoked, anladrwydd, a'r segurdd a'r oferedd, yn cael eudysgu i blant? yn y dref. Ar y llaw arall, pa le y mae yr awyr iachusol, y fynhonau purloyw, y mensydd gwyrddilaw, y coedydd ffrwythlawn, y dolydd meillionog, y gwyn-ebau gwridog, y cyfansoddiad cawraidd, a'r distawrwydd cartrefol,—eglwysi heddychol, iechyd, diwydrwydd, llwyddiant, digonedd, cysur, disaifeidrwydd, rhinwedd, esiamplau da, a'r cyffelyb? yn y wlad. Gan hyny gad y cryd, cais iechyd—gad anfoesoldeb, a chais burdeb.

E. W. HUMPHREYS.

Dayton, Ohio.

Y FLWYDDYN NEWYDD.

Ddarllenydd ieuwage y Sereu.—Dyma ni yn awr wedi sanga ar drothwy y flwyddyn nesaf yn mlaen yn nghyflwr dyfodiant o bob un o dystiodd treigladau amser hyd yma erioedd. Oeanu yn ol treiglai y naill flwyddyn ar ol y llall heibio, ac felly y parhant hyd y cyfnod hwnw pan y canfyddir trango amser; ond yn

mhell pell cyn hyny, bydd i fyrdidiynau o ddynolwyr ganu yn iach i farwolddeb, ac yn mhlith eraill byddwn ninau yn ebrwydd iawn yn treiglo dros y dibyn tymorawl i ganol sylweddau bydoedd anweledig. Nid yw ein breuddwydion daearol ond rhithian gwag a disylwedd, diflana cysgodan ein dychymmygion rhwng ein dwylaw, ac yn agbanol bywyd yr ydym yn angen. Pa both yw ein bywyd? Awr wydr ar ei flo! Y ddoe ni wyddai bod-olion am y fath beth a ni yn eu llechres—heddyw yr ydymar y dafien wedi ymddangos yn eu myeg, cyn y fory byddwn wedi ymgilio drosodd i'r tu arall i'r lleu, mewn byd mwy sylweddol. Yn wir, erbyn ein bod wedi agor ein llygaid ar bethau, a goeod ein dwylaw ar waith yn rhyw gyfran o berwyllion y daear, byddwn wedi ein cipio o'r golwg i gyflwr arall o fodoliaeth. Dylai yr ystyriaeth hyn, pa fodd byneg, yn lle ysgogi difaterwch ac ymollyngdra, ein cynhyrfu i ddal yn ddioidi ar bob adeg yn nghyflawniad y rhanau priodol a phennodol i ni o ddybenion bodoliaeth creadur rhesymol ac anfarwol. Tra y mae ein hoes mewn dibaid ragafad o flwyddyn i flwyddyn, trosa gydag ei bethau o'r pwys mwyaf—argyfyd gasadau dirgelfaedd amser—symada leni caddug yn ei flaenfybediad, a dwg i fodoliaeth ac eglurder amgylchiadau y flwyddyn dreuliedig—amgylchiadau nad oedd genym y gradd lleiaf o ragolygiad o honnynt ar gyfchwyniad y flwyddyn—ac amgylchiadau na fu eu cyffelyb yn llechres blwyddau ein hoes fer; a phau y rhagolygwn o ganlyniad y geill y flwyddyn newydd hon, er yn hollol annysgwyladwy, gynhyrchu amgylchiadau cyffelyb, neu ynto, ysatfydd, amgach yn eu pwysigrwydd, dylem deimlo awyddfyd adnewyddol i gydhabod goruwch-olygiad a gofal mawr yr Arglwydd, ac i lwyrymroddi iddo rhaglawn, gan ddywedyd, "Yn dylaw di y mae ein holl amserau." Canfyddwn brofion chwanaegol o neillduol ddaiont yr Arglwyddo tuag atom yn ei ragluniaeth—yn ei waith yn arbed ein hoes, ac yn ein dygiad yn mlaen ar hyd rhandeithian y flwyddyn dreuliedig. Miloedd a'i dechreusant fel ninau, ond a droswyd i fyd o sylweddau cyn gwelod ei therfyn. Y mae eu cyrif heddyw ya y babell oer, mewn gwely o dywyllwch a phridd—cysgodan hir-noe wedi eu lledu drostynt, lleo'trwm canol nos wedi eu tynu oddi-amgylch iddynt, a'r pryf yn gorwedd tanynt, ac hefyd yr un modd arnynt. Ac O! beth i ddywedyd am y cyflwr sydd yn nghafael y pryf nad yw yn marw a'r tan nad yw yn diffodd, a aethant i uffern yn ystod y flwyddyn ddiweddar! Yr enaid wedi ei droglwyddo i dragywyddol losgfydd, eu gobaiht wedi diweddu, a hwythau yn suddo is ts yn yfnafder dychrynafydd cydwybod euog ddeffroedig am byth; te, byth bythoedd; ond arbed wydd ni i weled ei diwedd, ond erbyn y fory byddwn wedi ymlithro ts gorwel daearfyd i fyd yr ysbryoedd, i fodoli ar horizon tragywyddoldeb.

"Al marw raid i mi'n ddilal,
A'r ty o glai ymddatod?
Rhaid i'r aelodau bywyg hys
Falu'to yn y beddrod."

A hyny fe ddichon cyn diwedd bwyddya etc.

Bu farw miloedd y flwyddyn ddiweddar—rhaid i bawb farw rywbryd, ac o ganlyniad rhaid i ninnau farw. Ond er hynny, y mae yr achosion dan oruwch olygiad y Bod anfeidrol hwnw sydd yn gweithio pob peth wrth gyngor ei ewyllys ei hun, ac o fod mewn cydfurfiad a'i oruchel drefa ef y mae pob diogelwch byth. Wrth gychwyn, gan hynny, i mewn i flwyddyn newydd, gosodwn y crybwyllion canlynol i lawr.

1. Dylem gofio mai pwngc mawr i oes yw ymgyssegrïad hollol i wasanaeth ein Creawdwr bendigaid, Nid oes dim arall yn werth byw mynad er ei fwyn. Gallwn synu lawer tro wrth agwedd y byd yn gyffredin o'n hamgylch, a gofyn pa beth yw dyben byw? Ymdroi heddyw yn holl drafferthion fforddau y fuchedd hon, cya y fory wedi ffoi ymaith i fyd yrysbrydoedd. Er hynny, medricr byw yn dawel a djoſal, heb ymroddiad i Grist a'i wasanaeth. Byw, byw, byw; pa beth yw ei bwmpa, pe b'ſi i fod dros gan' mlwynedd?—Gallom gloi i fynu holl berwyllion byw yn nghanol amhegdeb disylwedd a diystyr, onibai y golygwm fyw erbyn byw bytla Nid oes ar y ddaear hon ddim o'r gwarth lleiaf, ond y bywyd hwnw sydd yn ragddarpariadol ac yn arweiniad i mewn i'r bywyd tragywyddo!—Pa beth bynag a ganolbwytia yn hyn ag y sydd yn is-wasanaethgar i hyn, y mae yn dde, yn ganmoladwy, ac yn rhiuweddol. Ac yn y nodwedd yna yn gwbl y dylai fod holl ymyraeth tymhorol yr hwn a broffesa ei hun yn un o ddinasyddion y nofoedd. Dyeithriaid a pherorion ydynt hwy yn ngwlad y ddaear, tynu y maent tua gwlad eu cartref. Ni ddylai holl bleseirau a mwyniant y byd gwael hwn, ar un llaw, na holl drafferthion, gofidiau, ac annedwyddwch yr anial, ar y llaw arall, dynu nemawr o'u sylw hwy, na bod o nemawr bwys yn eu golwg, ond cyn belled ag y daliant gyssylltiad ag achos eu gwlad eu hunain, oblegyd nid ydynt, ar unrhyw olwg arall, yn perthyn iddynt hwy; nid ynt ond fel helyonion dyeithrig letty noswaith; nid ydynt ond megys golygleydd gwlad gylchynol i deithiwr ar ben cerbyd yn cyflynu heibio. Gan hynny, dylem gyssegru ein hunain yn fwy trwyad a ffyddlawn o hyd i holl ymarferiadau a dyledswyddau ein crefydd bersonol. Dylai bod yn ddyogel yn nghafael Crist ein hunain, a chaal eneidiau eraill i'w asael hefyd, wneuthur i fynu brif bwngc awyddfyd ac ymroddiad ein hoed. Byw yn wir dduwiol yn bersonol rhyngom a'r Arglwydd, a byw yn ddefnyddiol yn ei wasanaeth i oneidiau eraill, yw sylweddol werth a dedwyddwch ein bywyd bran.

2. Dylem gofio mai gorphwysedig arnom hefyd yw cyflwyno holl berwyllion ac amgylchiadau ein bywyd i sylw a gofal yr Arglwydd, er rhwyddhau ac effeithiol defnyddioldeb ein hoed. Yn dy holl ffyrdd cydnebydd ef, ac efo a hyffordda dy lwybrau. Ymserfer di ag ef, a bydd heddychlawn, o hyn y daw i ti ddaioni. Ni ddylem ymgynnyg at y peth lleiaf yn ein perwyllion cyffredin, fel bwriad neu gyflawniad, neu aurtiaeth newydd, heb gyflwyno y peth i sylw Daw, gofyn ei gyfarwyddyd, a dywano ei lwyddiant. Ni

phroffod neb hyn o'r niwed lleiaf erioed. Na, bob amser dygodd gyssur a thawelwch meddwl. Y mae ysbryd ymroddgar i holl ewyllys Duw, teimlad yn medru ymddyried yn ddiygog yn neethineb a daioni ei holl ffyrdd ef, a meddwl mewn cyflwr o foddlondeb ymarferol dan ei holl ymweliadau, yn gymorth dedwydd a grymus i ddal dan holl gylchdreigladau a siomedigaethau chwerwaf y fuchedd hon.

3. Dylem gofio yn mhellach mai ein dyledswydd anheborol yw buddioli ein hunain a phob moddion, llwybrau, a chyffeusderau a gyunygia Rhagluniaeth ddwyfol i'n sylw tuag at rwyddhau ac eangu amgylchiadau ein cyssur a'n defnyddioldeb. Dylem gyflwyno ein holl achosion i law Duw, ac ar yr un pryd arfer pob moddion tebygol i droi allan yn llwyddiannus. Nid dysgwylwyr ac edrychwyr segur ydym i fod dau weinyddiadau Rhagluniaeth Ddwylol. Ond gan uad yn mha ddull y treuliam ein hoed, byddwn dros ei therfyn cyn bo hir, Ni wna holl donau chwyrr cefusor tymhestlog y byd hwn ond ein glanio yn y diwedd yn mhorthladd *anfarwoldeb*.

Yn awr, wrth derfyn hyn o ysgrif, gofynaf i ddarlennwyr y Seren, Pa faint o honom sydd barod i farw? Dichon fod yn ysgrifenedig uwch ein penau heddyw, *O fewn y flwyddyn hon y byddi farw*. Y pechadar yn addaw iddo ei hun hir oes—llawn dedwyddwch; ond Duw ar ei lwy yn dywedyd, *O fewn y flwyddyn hon, le, dichon y nos hon, y gofynir dy enaid*. Hen bobl, bron ar derfyn eich taith, pe fodd yr ymdeimlwch wrth feddwl am y glyn? Y mae y babell ddaearol yn ymddatod, a oes adeilad gwel yn y neloedd? A ydyw y bywyd wedi ei guddio gyda Christ yn Nuw? A ydyw yr angor yn ddyogel tu fewn i'r llen? Hep bobl Duw, daliwch eich teimlad i synu; er bod heddyw yn awn y rhyfel, yn moethdwr y frwydr, y mae ar derfynny.

"Ni phery'r ymddroeh ddim yn faint, Mae Iesu wedi blaenu'r daith."

Os yw yn arw yn hafan amser wrth barotol y llongerbyn hwylio i gefusor tragywyddoldeb, eto melyn fydd ar ol myned allan i'r ocean tragywyddol. Yr ydych bron wrth borth y nefoedd. Byddwch yn ebrwydd gyda'r dyrfa fawr yn cyd-amgylchu gorsedd y nef, a melyn fydd adgofio taith yr anialwch o frynian hyffryd Caerusalem.

"Bryd hyn daw holl droion yr yrf, Yn felus i lanw eia bryd."

Hen bobl *amharod* i farw, Cawscoch ugeiniau o flynyddau gan Ddau i foddwl am farw a byw i ogoneddu Duw; ni threuliasoch un synud erioed yn ngwasanaeth Cyfryngwr a Chejdwad enaid; ac yn awr, wrth reawm, yr ydych yn yml glaf yr Iorddonen. Deuwch yn awr yn wirioneddol at Iesu. Y mae ei freichiau ar led yn gwaeddi, "Pwy bynag a ddol, nis bwriaf ei allan ddim." *Canof oed*, yr ydych yn gryf mewn nerth; y rhai sydd gyda gwaith Duw, yn mlaen a chwiri drwy'r holl elyion; ceir rhoddi heibio y cleddyf cyu hir, i nofio yn dragywyddol mewn moroedd llawn o hedd, allan a awn

goffdïau a threialon yr anialwch. Y flwyddyn hon caiff cannoedd o honoch chwithau fyned i'r nef. Byddwch fyddlawn am ychydig bach! Ac O! chwithau ganol oed digrefydd, yr ydych yn lladd eich defnyddioldeb, yn ysbeilio Duw o'i ogoniant, a chwi eich hunain o'ch dedwyddwch. Ymgyssegrwch heddyw i'r Arglwydd, rhag na cheir cyfle mwy. Ac O, anwyl *gyd-ieuengctyd*, er ein bod ninau yn isuangc mewn dyddiau, gallwn er hyny fod yn nhragywyddoldeb cyn diwedd y flwyddyn hon. O! y miloedd ieuengctyd a aeth yno y flwyddyn ddiwedda—rhai oedd yn hyfrydwch llygaid eu rhieni, ac a arddangosent hir oes ya eu gwynebpryd—rhai oedd yn obeithiol yn ngholwg eglwys Dduw i lanw lleoedd teidiau mewn dyddiau dyfodol; ond y maent wedi ymadael. Ow! fyned o rai o honynt i'w hargel wely! Y maent wedi marw!! Cymborth i ni fod yn fyddlawn gyda chrefydd! Efelychwn siampiau rhinweddol ein tadau a'n mamau yn Israel, a ffion oddiwrth chwantaen ieuengctyd. Rhai sydd yn cloffi rhwng dau feddwl gyda golwg ar grefydd, penderfynwch heddyw. Ac O! yr anystyriol, bydd barod i gyfarfod â' th Dduw. Er ein bod oll wedi bod yn dra anfyddlawn a llygredig, ac anweddaidd ein hymddygiadan y flwyddyn ddiwedda, ac er fod pechodau y flwyddyn oll yn ysgrifonedig ar gof-lyfr mawr pechodau y byd, eto, diolch, yr ydym yn cael dechreu blwyddyn arall ar chwaraufwrdd amser; a draw o'm blaen y gwelaf yn ysgrifonedig ar faner o *wael*. "Pwy bynag a ddol. Trugaredd i bechadur edifeir- iol." Blwyddyn newydd dda i chwi.

B. W. E.

MARNNAD

Er Cofadwriaeth am y Parch. WILLIAM H. DAVIES, gwainidog y Bedyddwyr yn Nghaer- salem, Dowlais; yr hwn a fu farw Medi 1, 1849. (Gwel Seren Tachwedd.)

GAN T. E. JONES (KOS GWENT.)

Ei enaid cansid mwyn cu—ollyngodd
Llaw angen at Iesu;
I'w Dduw gwyn bloeddïai ganu
Uwch yr hen Iorddonen ddu.

Sion, Sion, o'th wasanaeth
Hedodd un o'th gewri odiaeth,
Trwy law angen, elyn ingol,
Idd y gweddus syd trag'wyddol;
DAVIES, DAVIES, enwog heini;
Trwm yw'r newydd;
Trist annedwydd yw ei nodi;
Ow! ei rifo gyda rhyfedd
Deulu *Tera*,
Neu holl dyrfa hyll daerfedd.

Sion, Sion, hir y sonir
Am y golled, braidd nis gollir
A iawn ddala pwysa' th ddolar,
Er ymgeisio'n hir am gysur;

Hiraeth, hiraeth fydd yn aros
Yn dy fynwes
Oer anghynea, pwy a ddangos
Trwy ddawn hylou dy wael ddolw
Anghysurus,
Drwy fod *Davies* wedi marw?

Draw yn Dowlais, O! fe deimlir,
Ac yn Caersalem, yno cwynir
Am eu hyddawn esgob addien,
A'u cu mwyn-ddoeth fugail cymen;
Pruddaidd edrych fal mewn breuddwyd,
Wnant dan boenau,
Tna cheil angeu, lle gollyngwyd,
Am ei wedd, ond ni chant wled
Hyny 'sywaeth;
Dyma hiraeth diymwared.

Hyd yr eithaf pwy all draethu
Am y duloes sydd i'w deulu,
Nodau dyddiau annedwyddol
Wél pob un 'n eu llun allanol;
Am eu dewrlwys noddwr difin,
A'u cynghorwr,
Cymwynaswr, cu mwyn iesin;
Ffarwel haf, daeth gauaf gofid,
Yn ddiaballiant,
O gur wylant ddagrau ilid.

Mewn gwisg oeraidd y gwasgarant,
'Ddiwrth y naill a'r llall—ni allant
Gan eu galar wrando'u gilydd,
'N oer nodi yr awr annedwydd
Bow'd ar elawr eu mur hylon;
Yn ddiameu
Egyr gilian gwar y galon,
Wrth wel'd ei wagle yn yr tryglot
Gell lle bydda'
Ar bob oedfa mewn myfyrdod.

Fal am lesaru mae ei lyfrau,
Ger ei nodawl 'sgrifoniadau,
B'le mae'r doeth goleddw'r dethol
A'r astudiwr pur gwastadol;
Clywaf atynt lais yn ateb,
Wedi huno;
Y mae heno dros ei wyneb,
Rhoddwyd trwch o lwch a llechau;
Och, ein campwr,
Iê, ein glew-wr sydd dan gloau!

Oeraidd fedd, ddu anedd hynod,
'Fodd y cedwl yn dy geudod,
Wron doniol fel oedd *Davies*,
A diwyrgam, dinstr, dawnao,
'Ngwyneb cyni a galar cannoedd;
Sydd mewn dychryn,
Wedi esgyn i alar-wisgoedd?
O! na allwn ei gael allan
O'th ddu eigion,
At lu Ston melwys anian!

Bu yn 'r anial yn wr enwog,
Dianwadal hardd weinidog;
Mal un iesin, wedi oed
I ddwyn odiaeth ddawn y Duwdod
I wir sylw yr oesation
Anystyriol,
I'w gwneud yn ddoniol ganaid ddytton,
Môr yn llawn o ddawn mawreddog
A feddiannodd—
O'i enau rheddod yr ôdilog.

Ei bregothau pur wiw goethus
 Oedd dra dilyn a deallus,
 'N dangos nodau 'i nerth eneidol,
 A dawns addion duwinyddol:
 Triuisi byngciau llawa dryrswch,
 Du gymylan
 'N awyr oleu wnai er elwch;
 Coffheir ei foes hoff am oesoedd;
 A gwir gynyrch
 Oedd yn llewyrch ei alluoedd.

E fynegudd gan fwyn agor
 Eiriau Iesu arial drysor,
 Yn ddiwyll mewn pwyll nis pallodd;
 Ei dirf einioes, ow! terfynodd,
 'Mhlodau 'i lwyddiant ynddo 'maffodd
 Angeu mawr-eyth;
 Dan gwsy adwyth fe'i gosododd;
 Er dy rwyg hen angu i ygar,
 Tithau d'ygir,
 Aa a gyrchir i dy garchar.

Nodai golled adyn gwallus,
 Trwy y cwmp, och! oergwmp echrys,
 Gyda galar gwedi galw,
 Mewn naws hylon am ei aylw;
 'E draddodai'r addewidion
 Mewn llawenydd,
 Denawl beanydd ei dybenion;
 Dai iath lon, mam pob doethiuec
 Wnai'n oleuawl,
 A ffrwyth hoenawl ei ffracthineb.

Uniawn rhodiodd mewn anrhydedd,—
 Ail Oronwy oedd mewn rhinwedd,
 Neu i lachar Luther lwythog
 O wybodaeth bur odidog:
 Cyfaill goleu, cywir galon,
 Llawn diddanwch—
 Ei hawddgarwch oedd ei goron;
 Ond ow! gyrwyd ein teg wron
 I dir anghof,
 Du oer ogof, daear eigion.

Tafod ffaeth fu gynt yn traethu,
 Sydd mewn pydew oer yn pydru;
 Gloyw frydiai' angyffredion
 Eang—aethant ar goll weithion;
 Iê, mae'r doniau mewn mudaniaeth
 A fa'n gyson
 Ddweyd am droion iachawd wriaeth,
 Drwy rin y ffynon anorphenol
 Ga'wd drwy waedu
 Ygwir Iesu, Oen grasuol.

Y mae'n hoenus, hoenus heno,
 Draw yn Bethel, 'rwy'n gobeithio,
 'N mynawes Abra'm ddiann adoniol,
 O blith sorod byd amserol;
 'N moli'r Oen fu farw yma,
 Yn orenwog
 Dan gur llwythog ar Golgotha;
 Yn lle loes a chroes i'w chario
 Ca'dd y palmwydd,—
 Yn dragwydd hwn drig iddo.

Pittsburg.

Cycl. W. D.

I DDEWIS GWAAIC.—Bydd gall, a dewis
 ddynsawd o ffaen arian—rhinwedd o ffaen
 tegwch—y meddwl o ffaen y corff; yna ti a

gei gydweidd, ti a goi gymhars, ail hunan—
 un a gynnal gydbwys o'th holl lafur a'th hol-
 bulon.—*Wm. Penn.*

HELAETHRWYDD CYFOETH Y SAINT.

BONEDDWR un diwrnod a gymerodd un o'i
 gydnabyddwyr i rhyw le, er dangos iddo he-
 laethrwydd ei feddiannau, pryd y cyfeiriai ei
 law, gan ddywedyd, "Dyna eiddo i mi;" a
 chan droi ffordd arall wedi hyny, dywedai,
 "Dacw fy eiddo i hefyd, &c.; a myfi bian y
 lle acw hefyd." Cyfeiriodd wedi hyny at
 ochr arall, gan ofyn i'r ymwelydd, "A wel-
 wch chwily y tŷ pell acw hefyd?" "Yna,"
 meddai y cyfaill, "y mae yn trigo acw wreig-
 en dlawd ag sydd yn berchen mwy na chwily
 o lawer." "Beth yw hyny?" "Wel, gall
 hono ddywedyd fod *Crist yn eiddo iddi!*"
 Ymddangosai y boneddwr yn bruddcaidd, ac
 ni ymganodd air ynghylch helaethrwydd ei
 feddiannau wedi hyny.—*Dyddanion Iorwerth
 Glas Aled.*

DYSGLEIRDEB GOGONANT DUW.

"Yr ydych yn dysgu fod eich Duw yn
 mhob man, ac yn ymfroestio ei fod yn byw yn
 mblith eich cenedl chwily,—fe fyddai yn dda
 genyf ei weled," meddai yr Ymerawdwr
 Trajan wrth Rabbi Josua. "Preenoldeb
 Duw yn wir sydd yn mhob man," meddai y
 Rabbi, "ond nis gellir ei weled, gan na fedr
 llygad marwol ddal golwg ar ei ogoniant; ond
 yr Ymerawdwr a bwysai am ei ddymuniad.
 "Wel," meddai Rabbi Josua, "gadawer i ni
 fyned i edrych am un o'i genhadon." Yr
 ymerawdwr a gydsyniodd; a'r athraw a'i cym-
 erodd allan i'r awyr agored, gan geisio gan-
 ddo edrych ar yr haul yn ei ddysgleirdeb gor-
 wychawl; "Nis medraf," meddai Trajan, "y
 mae ei oleuni yn fy nghorebfygu!" Meddai
 y Rabbi, "Os ydwynt yn analluog i ddal gol-
 wlg ar un o'i *greaduriaid*, pa fodd y dys-
 gwyli allu dal golwg ar ogoniant ysbelydd
 y *Creadwr*? Oni wnai y fath oleuni tan-
 beidiawl dy ddiddyma yn ddiattreg?"—*Eto.*

Barn ar Watwarwyr!

CRYSWYLLA Melanethon am esiampl ar-
 swydu o gyfiawn farn Duw ar fintai o wat-
 warwyr ysgeler, y rhai mewn chwareufa a
 amcanent ddynewared marwolaeth Crist ar
 y groes. Yr hwn oedd i chwareu rhan y
 milwr, yn lle trwmu pledren lawn o waed
 oedd yn guddiedig dan wisg yr hwn a ber-
 sonolai Grist, a'i gwanodd ef yn ei fynwes i
 farwolaeth, fel y syrthiodd efe yn ebrwydd
 oddiar y groes, ac yn ei godwm a laddodd yr
 un a gynrychiolai y wraig yn sefyll wrth y
 groes ac yn wylo. Brawd yr hwn a laddesid
 gyntaf, a ymosododd ar y llofrudd, sef y rhith-
 flwr, ac a'i laddodd, ac am hyny efe a grog-
 wyd. *Cycl. J. T.*

SOMIANT CYNLLUNIAU BYWYD.

OMAR, mab Hassan, a dreuliasai seithdeg a phump o flynyddau mewn llwyddiant ac anrhydedd a llwyddiant. Ewyllys da tri Califf dynol a lenwasai ei dŷ ag aur ac arian; a pha le bynag yr elai, byddai bendithion y bobl yn cyhoeddi ei ddyfodiad. Dedwyddwch daearol sydd o fyr barhad. Mae disgleirdeb y fflam yn difa y tanwydd; y blod-euyn chweg ei sawr a ddiffana yn ei ber-arglâu ei hun. Dechreuai north Omar ballu; syrthiai cudynau harddwch oddiar ei ben;—ymadawai grym oddiwrth ei ddwyllaw a chyflymder oddiwrth ei draed. Rhoddes yn eu hol i'r Califf allweddau yr ymddyriedaeth, a seliau y gyfriniaeth, ac ni cheisai un difyrwch dros y gweddill o'i oes, ond ymddiddanion y doeth a diolch y da. Galluodd ei feddwl oeddent eto heb waethgu. Llenwid ei ysafell gan ofwywyr awyddus i ddal ar ei hyfforddiadau profiadol, ac ufadd i dalu iddo deyrnged o fawrygiad. Caled, mab rhagfrenin yr Aifft, a elai i mewn ato bob dydd yn foreu, ac a ddeuai allan yn hwyr. Yr oedd efe yn brydferth a hyawdl, a mawrygai Omar ei arbedd a'i byddysgedd. "Dywed i mi," meddai Caled, "ti yr hwn y mae cenedloedd lawer wedi gwrando ar ei lais, a doethineb yr hwn sydd hysbys i holl eithafion Asia, pa wedd yr ymdebygolaf i Omar ddoeth? Y moddion drwy ba rai yr euillaiet awdurdod, ac y cedwaist ef?—nid dydent mwyach na rheidiol na buddiol i ti. Cyfrans i mi ddirgelwch dy ymddygiad, a dysg i mi y cyullun ar ba un yr adelladodd dy ddoethineb dy ffawd i ti."

"Ddyn ieuangc," meddai Omar, "nid yw ond o ychydig ddyben i furfio cyulluniau bywyd. Pan ddaifis fy ngholwg cyntaf ar y byd, yn fy ugeinfed flwyddyn, wedi ystyrio gwahanol gyfstraw dynolryw, gan obwyso ar gedrwydden a ddaifis ei changhenau uwch fy mhen, mewn awr o ugeinedd, dywedwn fel hyn wrthyf fy hun; 'Caniateir saithdeg mlynedd i ddy; mae genyf fi eto bum'deg yn aros. Deg mlynedd a roddaf i gyrhaedd gwybodaeth, a deg a dreulias mewn gwledydd pellenig; byddaf ddysgedig, a chan hyny caf fy anrhydeddu; pob dinas a floeddia o lawenydd ar fy nyfodiad iddi, a phob myfyrwr a ddeisyfa fy nghyfeillach. Ugain mlynedd, wedi eu treulio yn y modd yma, a ystoria fy meddwl a delweddau, y rhai y byddaf ofalus trwy fy oes idd eu cydmaru a'u cymhlethu. Ymddestaf mewn gorlawuder o gyfoeth deallaw; deuaif o hyd i bleserau newyddion ar bob meityn; ac ni byddaf byth

mwyach yn ffin o honof fy hun. Ni fydd i mi, pa fodd bynag, wyro yn rhy bell oddiwrth lwybrau sathredig bywyd; ond chwiliat yn fanol pa beth a ellir ei gael mewn tegwch benywaidd; priodaf wraig cyn hardded a'r Houriaid, a doethed a Sebeide; byddaf fyw gyda hi ugain mlynedd o fewn caerau Bagdad, mewn pob digrifwch a ddichon golud brynu, neu ddychymmyg ddyfeisio. Yma ymaeiliduaif i breswylfod yn y wlad; treulias fy nyddiau mewn dinododd a myfyrdod; a gorweddaf i lawr yn dawel ar wely anegu. Trwy fy mywyd, fy menderfyniad sefydlog a fydd, peidio un amser ag ymddibynu ar wenau tywysogion; peidio un amser sefyll yn agored i gyfrwyder llysoedd; a pheidio un amser hiraethu am anrhydedd y cyhoedd, nac aflonyddu fy llonyddwch a gorchwylion gwlad. Y fath oedd fy nghynllan bywyd, yr hwn a ergraffwn yn annieuadwy ar fy nghof; ac y rhan flaenaf o fy amser dilynol oedd i gael eu treulio mewn ymchwil am wybodaeth; ac nis gwn pa fodd y'm trowyd ymaith oddiwrth fy amcan. Nid oedd genyf rwystrau gweladwy oddi allan, nac unrhyw nwydan anllywiadwy oddi mewn. Cyfrifwch wybodaeth fel yr urddas uchelaf, a'r hyfrydwch mwyaf deniadol; eto lithrai dydd ymaith ar ol dydd, a mis ar ol mis, nes cofais fed baith o'r deg mlynedd gyntaf wedi edwino ymaith heb adael dim ar eu hol. Weithion gohiriais fy mwriad i deithio; o herwydd pahan yr awn oddi cartref, tra yr oedd genyf gartref gymmaint heb ei ddyngu. Cauais fy hun i fewn am bedair blynedd, ac efrydais gyfreithiau yr amherodraeth. Cyrhaeddodd clod fy medrusrwydd glustiau y barnwyr, cafwyd fi yn alluog i siarad ar faterion amheus, a gorchymynwyd i mi sefyll wrth droedfaingc y Califf. Gwrandawid arnaf gydag ystyriaeth, cysylid fi gyda hyder, a chariad at glod oedd glymedig wrth fy nghalon.

"O hyd yr oedd ynof duedd at weled gwledydd pellenig; gwrandaw'n gyda pherlewyr ar adroddiadau teithyddion; a phenderfynwn ryw bryd, ofyn gollyngdod fel y gallwn wledda fy enaid ar newyddiaeth; eithr yr oedd fy mhreannondeb bob amser yn angenrheidiol, a firwd gorchwylion yn fy nghyru yn misen. Erbyn hyn yr oedd arnaf ofn rhag cael fy nghyhuddo o anniolchgarwch; ond eto bwriadwn deithio; ac am hyny, ni fynwn gael fy nghaethiwo drwy briodas.

"Yn fy mhundegfed flwyddyn, dechreuais dybio bod amser teithio wedi mynd drosodd; a meddyliais mai y peth goreu oedd dal gafael ar y dedwyddwch ag oedd yn fy

nghyrhaedd, ac ymfodddau mewn difyrwch teuluol: eithr yn bum' deg oed, nid hawdd i un gyfarfod â benyw hardd fel yr Houriaid, a doeth fel Sobeide. Mi a ymbwyllwn hyd oni wnaeth y ddwyfed flwyddyn a chwedeg i mi gywilyddio meddwl ynghylch priodi.—Nid oedd genyf yn awr ddim yn aros ond neillduedd; ac am neillduedd, ni chefais erioed amser nes i afiechyd fy nghwthio o alw-digaeth gyhoeddus.

“Y cyfryw oedd fy nghynllun, a'r cyfryw oedd ei ganlyniad. Gyda syched anniwallus am wybodaeth, oferais flnyddoedd gwell iant; gydag awydd diorphwys am weled gwabanol wledydd, trigais yn wastadol yn yr un ddinas; gyda y dysgwyliad mwyaf am ddedwyddwch priodasol, treuliais fy mywyd yn anweddog; a chyda phenderfyniad annewidiol am neillduedd myfyriol, yr wyf yn myned i farw o fewn muria Bagdad.”

Cyf. MEUDWY'R GOEDWIG.

MARW-GOFION.

Styl ar Ysgrif Caledfab, yn Rhifyn Rhag-fyr, tu dal. 275.

MR. GOL.—Yn eich rhifyn diweddfaf, canfyddais ysgrif ar y testyn uchod, wedi ei harwyddo gan ryw obeydd a eilw ei hun (a hyny gyda llawer o briodoldeb,) “Caledfab,” —yn yr hon y mae gohebwyrr yn cael eu galw yn fylliaid am anfon gwagedd i'r cyhoeddiadau misol, sef amgylchiadau marwol-aeth a chladdedigaeith hen frodyr, a mamau yn Israel, &c., a bod hyny fel hunlle ar dudalenau y misolion. Diau mai annoethineb yw priodoli rhinweddau i neb yn eu marw-gofion nad oedd eu daioni yn ganfyddadwy yn eu bywyd; ond gan fod “Cofadwriaeth y cyfawn yn fendigedig,” nid wyf yn meddwl ei fod yn drosedd ar reolau synwyr cyffredin i gyhoeddi eu rhinweddau (mogys yr eiddo Dorcas) yn eu marw-gofion, fel y byddo i'r rhai byw efelychu eu siamplau mor bell ag y byddont hwy wedi dilyn Crist. Dichon y byddai hyny fel hunlle ar feddwl y rhai hyny ag y byddai eu cydwybodau yn eu cyhuddo y gallasant wneuthur daioni, ac nis gwnaethant. Gan fod cenedl y Cymry mor wasgaredig yn y wlad hon, a bod perthynasau a chyfeillion genym yn gyffredin mewn gwahanol fanau, ac mai “cyfrwng gwybodaeth gyffredinol” yw y Seren, y mae angenrheidrwydd yn galw am fanylu mwy ar farw-gofion yma nag sydd mewn manau eraill yn mhlith poblogaeth sefydlog. Er rhoddi boddlonrwydd i'r cyffredin, geilw Mr. C. hanes y claddedigaeith, y weddi a'r bregeth, y graian oer, ac udganiad yr archangel yn yr udgorn, yn hen ffirgedau tragwyddol. Ond tebyg pe bai un wedi boddi a methu cael ei gorff; neu wedi llosgi yn ulw, neu greaduriaid reibus wedi ei larpio, y byddai yn ganiataol

manylu yn ei hanes, a nodi y lle y dygwyddodd yr amgylchiad? Os felly, a ydyw yn ffolineh neu yn hen ffirged, i nodi y lle y claddwyd brawd neu fam yn Israel?—lle y daearwyd hwynt yn anrhydeddus gan eu perthynasau a'u cymmydogion, &c. Y mae cymmaint o ddwadrwr yn y dyddiau yma am y “Corff a Fydd,” “Adgyfodiad y Merw,” ac “Adgyfodiad y Synwyr,” &c., (y fath ym-driniaeth a wneir â hwynt mid yw amgen na gwawdiaeth ar un o brif athrawiaethau y grefydd Gristionogol) fel y mae yn angenrheidiol nodi pa fath adgyfodiad oeddynt yn obeithio am dano—pa un ai yr adgyrhyrthol neu y dychymmygol.

Y mae Mr. C. yn ceryddu gohebwyrr ieu-aing yn rhy arw. Wedi eu cael mewn dal-fa, y mae yn eu curo yn ddirugaredd; ac ya lle dangos ffordd o waredigaeth iddynt, sonia am ddull tarawiadol Kirk White, purdeb Swift, llymder Pope, a dillynder Addison—a thyna i gyd. Yn awr, carwn i Caledfab roddi enghreifftiau o'r gwahanol ddallian uchod gerbron y cyhoedd, fel y gallu y gwan gael chwareu teg i ddyfod yn gryfach:

Yr eiddoçh, &c.

MAB Y WEDDW.

DIWEDD BLWYDDYN.

GAN DANIEL LAS.

PAN yr ystyriwyf, O fy Nuw,
Mor ddirfawr yw'th drugaredd,
Llesmeirio'r wyf mewn syndod maith,
Mewn parch ac iaith clodfforedd.

Pa fodd y gall fy ngherian gwael
Y diolch hael fynegu,
Sy'n llosgi yn fy nghalon i;
Ond yno ti'i darlenni.

Yn hyfryd ffyrdd Rhagluniaeth lwys,
Bob dydd fy mwys cynnulliaist;
I'm henaid mewn smrywiol ffyrdd
Bendithion fyrdd cyfranaist.

Trwy fy holl fywyd hyd yn awr
Rhagorol fawr fu'th ddoniau;
Gwarediaist fi rhag gwae ac ing,
A mil o gyfyngderau.

Cyfranu wnaethost, nesol Dad,
Ddaioni rhad i'm henaid,
Un eisiau arnaf byth ni ddaw,
Tra yn dy law fendigaidd.

Rho nerth a fydd i deithio'r glyu,
Fel gallwyf yn y diwedd
Gael hardd ymddangos ger dy fron,
A derbyn coron sylwedd.

Ar fryniau heddi, i'th onw glân
Dyrchafwn gan a moliant;
Rhy fyr fydd tragwyddoldeb oll
I draethu'r holl ogoniant.

Cyf. MEUDWY'R GOEDWIG.

ADOLYGIAD

Ar Bregeth y Parch. Evan D. Thomas, yn Seren Tachwedd diweddfaf.*

Nid oes un genedl yn fwy hyddysg yn y Bibl na'r Cymry; ac nid oes un genedl, yn ol ei rhifedi, wedi danfon allan gynnyfer o dduwinyddion beyrniadol a galluog. A phe byddai ein breintiau llenyddol mor helaeth â'r eiddo cenedloedd eraill, nid oes na Sais nag Eilmy'n a allai ein meistrolï mewn unrhyw gangen o ddydg. Ond "nid Israel yw pawb sydd o Israel," ac nid duwinydd yw pob Cymro. Yn y goreu o honom y mae gwallow; ac os wyf fi yn iawn ddirnad y bregeth sydd o fy mlaen, nid gwallow bychain sydd ynddi. Er hynny nid yw heb amryw rhagoriaethau. Y mae yr ysbyrd ar y cyfan yn eflengyalaidd—a thueddiad cyffredin y bregeth yw lles ysbyrdol y darllenwr. Y mae ynddi yn wasgaredig feddyliau godidog, os nad ydynt yn *sublime*, y rhai a deilyngant ein sylw difrifolaf. Mewn pregeth, nid oes dim sydd yn fwy cymhwys na rhagymadrodd eglur a chryno, yn arwain y meddwl yn naturiol at y testyn bwriadol. Dyma hefyd un o rhagoriaethau y bregeth dan sylw. A phe buasai yr awdwr yn gadael allan y pen cyffredin cyntaf, ac yn myned rhagddo at yr ail, lle y mae yn egluro bodoliaeth, parhad, ac hunandeb Crist, buasai y bregeth yn fwy trefnus a rhagorol. Nid yw y pen cyntaf, mewn gwirionedd yn perthyn yn neillduol i'r bregeth.—byddai mor briodol i rai pregethau eraill ag ydyw i'r bregeth hon. Cywir iawn yw geiriau Mr. Thomas yn niwedd y pen cyntaf, "*Ond i ddyfod yn mlaen*," canys yn ol y bu hyd yn hyn. Yr adranïad cyntaf o dan yr ail ben yw "*bodoliaeth Crist*." Yn ol sefyllfa bresennol pethau yn mhliith y Cymry, y mae Mr. Thomas wedi egluro digon ar y mater. Ond yn fuan, pan y bydd ysgrifeniadau Hegel a Strauss wedi eu taenu ar draws ein gwlad, bydd y pwngio yn gofyn triniaeth llawer mwy manol. Y trydydd adranïad yw hunandeb Crist yn ei berson, ei gymeriad, a'i swyddau. Nid wyf yn amgylfred y brawd pan yn son am y "gwahanol *bersonoliaeth*," ac am "*boenau dwyfol*." Y mae y dywediad "*poenau dwyfol*," neu "Dduw mewn poen," yn awnio yn ddeythr. Nid wyf yn gwled mai afresymol yw y dyb o ddau *bersonoliaeth* yn y Messia. Os oedd yn y Mab ddwy *naturiaeth*, fel y dywed Mr. Thomas, pa'm na all fod dau *bersonoliaeth*? Os gellir uno *dwu naturiaeth*, pa'm na ellir, yn yr un modd, uno dau *bersonoliaeth*? Os oedd gan y Mab *bersonoliaeth* gwahaniaethol yn y Duwdod, ac os oedd gan ei ddyndod *bersonoliaeth*, rhaid fod yn y Cyfryngwr ddwy *naturiaeth*, ac hefyd dau *bersonoliaeth*. Ac nid yw y tyb yn anysgrhythrol; y mae y Bibl

* Er nad ydym yn cydweled â phrif wrthddadlueon yr Adolygiad canlynol, yr ydym yn cydawnio â chais ein gohebydd "*Vigilantius*," i roddi lle iddo yn y Seren, er mwyn ceisio ysbyrd ymchwil. Os bydd Mr. Thomas, neu ryw un arall, yn barnu yn addas i anfon amddiffyniad, bydd y maes yn sgored.—Goz.

yn son cymmaint am y naill ag ydyw am y llall. Nid yw hyn mewn un modd yn dangos "nad oedd mwy o berthynas rhwng dyoddefiadu y dyn Crist Iesu' a phersonau dwyfol y Mab, nag oedd rhwng dyoddefiadu rhyw berson dwyfol arall;" oblegdyd nid oedd y Duwdod mewn undeb â neb arall, fel ag yr oedd mewn undeb â Christ. Y mae undeb a pherthynas mwy agos rhwng Duw â Christ, nag sydd rhwng Duw ag Abraham a Dafydd, &c.; ac am hynny y mae yr holl gasgliadau ag sydd gan Mr. Thomas, ar y pen hwn, heb un sylfaen iddynt yn y Bibl. Fe ddywed Mr. Thomas nad yw y Bibl yn priodoli un corff o weithredoedd i'r *naturiaeth* ddwyfol, ac an arall i'r *naturiaeth* ddyfol." Y mae yn ymddangos i mi nad oes yn y llyfr ysbyrdoleddig un peth yn fwy eglur na hyn. Yr oedd Crist yn cynyddu mewn maintioaeth—yn bwyta ac yn yfed—yn newynog ac yn aychedig—yr oedd yn cysgu—yn blino—yn tywallt dagran, &c., yr hyn bethau nid ydynt yn perthyn i'r *naturiaeth* ddwyfol. Yr oedd Crist hefyd yn iachau cleifiou, yn rhoddi bywyd i feirwon, yn maddeu pechodau, &c., yr hyn bethau nid ydynt yn perthyn i'r *naturiaeth* ddyfol. Y mae Mr. Thomas yn terfynu y bregeth mewn modd rhagorol; yn fyr ac yn darawiadol, fel y dylai pob pregeth derfynu.

Gan obeithio y bydd i'r brawd adgyweirio y bregeth cyn ei phregethu eto, yr wyf yn gosod fy ysgrifell o'r neilldu.

Covington.

VIGILANTIUS.

TWM SHON CATI.

Y mae agoriad mewn craig, yr hwn a elwir "Ystafell Twm Shon Cati," yn aghymydog-aeth Ystradffin, a dywedir mai yno y trigal Twm cyn ei briodas, a llawer o bobl Llanyddyfri a lleoedd eraill a ymwelant â'r ogof hon o herwydd ei hynodrydd.

Y llinellau canlynol, ynghylch Twm, a arddir yn fynych gan drigolion yr ardal:

"Mae lleffain mawr a gwaeddi
Yn Ystradffin eleni,
Mae'r ceryg nadd yn toddi'n biwm
Rhaeg o'n Twm Shon Cati."

Y Cywydd canlynol, a gymerwyd o hen law-ysgrifen ag oedd yn mherchenogaeth y diweddar Mr. Jenkins, o Lwyn-y-groes, a gyfrifir o gyfansoddiad Twm Shon Cati.

Cywydd y Gofd.

Mae cydymath, diffeithwas,
I'm canlyn fel gelyn glas;
Ac fe elwir y Gofd,
A'm trodd yn ol pobol byd.
Os yn mia'n yr ancana',
Blino'r wyf, o'm blaen yr â;
Os yn ol yr ymholwn,
Beunydd cynt na'r hydd yw hwa;
Os ar farch ymgyfarchwn,
Blaenafa hwyaf fydd hwn;
Os o ddwr y ceisiwn dda,
Yn ddiiddowt fe ddoiata';
Braig law yw y gwr mewn bro,
Ac mewn blaena mae'n blino;
Mae iddo blant, mi gwranta',
Heb fod un i ddy'n y dda;

Dyled yr addaf a wna,
 Un hwn yw ei fab hyna';
 Mae arall cuall ni'm car,
 Tlodï yn hogi yn hagar,
 Mae iddo fab, ni adwaen fi,
 Yn waethaf, elwir Noethni;
 Mae iddo ferch i'n anerchi,
 Angeu, ni a'i had'wen hi;
 Mae iddo ordderch anserchog,
 Yq tynn'n ol fal tehynn ôg,
 Gofal yw gwaigr y Gofid;
 Dyna boen dynion byd;
 Dyna dylwyth i'n dala
 Beunydd, heb un dydd da.
 'Mafyd â'r Gofid a ga',
 Gwymp drachwyp â' e'n dracha';
 Y fe'n drawrhoes i'm dro,
 Poen i Dwm a'r pen dano;
 Minnau gweisiwn drachefen,
 Yn daer o beth daro'i ben;
 Yntau'r Gofid drud tramawr,
 Trwm ei law a'm trawa'i lawr,
 A'm gadael yno gwed'yn,
 Ar llawr, i m'afael a'm llun.
 Mae Gwr oddiarnom i gyd,
 Oddiar gyfoeth a gofid;
 Duwyw hwn, da yw hyny,
 A nertha Dwm unwaith i dŷ;
 Unwaith a phob dynion da,
 Da waith y pen diwetha'.

THOMAS JONES, alias *Tom Shon Cath*,
 Gŵ. L. L. LEWIS.

"EDRYCHWCH BETH A WRANDAWOCH."

MR. GOL.—Cefais y fraint yn ddiweddar, o wrando pregeth ar hwys y geiriau cynnwystlawr a ganfyddir yn Act. viii. y rhab ddiweddar o'r 5ed adnod.

Yn yr arweiniad at y geiriau, dywedwyd fod rhywrai wedi bod mor nyfyd a dywedwyd mai Phylip un o'r saith, a ddewiswyd gan yr eglwys (Act. 6. 5.) i wasanaethu byrddau, ydoedd y Phylip hwn, a "aeth i waered i Samaria, ac a bregethodd Grist iddynt;" yr hwn ddychymmyg sydd nid yn unig yn ddisail, ond hefyd yn afresymol; pan mae cymmaint ag a ellir ei gasglu oddiwrth yr hanes yn rhoddille i greu yn benderfynol mai Phylip yr apostol ydoedd.

Yn awr, haeddbarch Olygydd, gan fy mod yn un o'r rhai a goleddant y dychymmyg uchod, yr ydwyf yn cael fy nhueddu i fod mor ddidwyll a gosod o'ch blaen chwi, yng-hyd a'ch hynaws ohebwy'r, o ba herwydd yr ydwyf felly, a hyny gyda'r parodrydd twyaf i gyfnewid fy marn, os bydd i chwi neu rai o'ch gohebwy'r fod mor garedig a'm cynysgaeddu â ffeithiau neu brawfiadau teg trwy gyfrwng y Sereu Orllewinol mai dyna a ddylwn ei wneud. Ond hyd hyny mae yn debyg y byddaf yn methu a chredu mai Phylip yr apostol ydoedd, am y dywedir yn gadarnhaol, "A phaw a wasgarwyd ar hyd gwledydd Judea a Samaria ond yr apostolion." Yn adnod y 4ydd, cawn fod y rhai a wasgaresid wedi tramwy "gan bregethu y gair." Yn adnod y 5ed, cawn enw y lle y tramwyodd Phylip iddo; ac o adnod y 5ed i ddiwedd y 14eg, cawn hanes ei lwyddiant, ynghyd a'r effaith o hyny ar yr apostolion yn Jerusalem, a'u gwaith yn anfon atynt Pedr ac Ioan. Yn adnod y 25ain, cawn fod Pedr ac Ioan yn dychwelyd yn ol i Jerusalem, ac yn y 26ain, fod angel yr Arglwydd wedi cyfar-

wyddo Phylip, a'i fod yntau, yn y 27ain, yn dilyn y cyfarwyddyd; o'r 27ain hyd y 39ain, cawn hanes y canlyniad a fu o hyny, ac yn y 40 adn. "Phylip a gaed yn Azotus; a chan dramwy (parhau i dramwy o hyd yn mlaen) efe a elengylodd yn mhob dinas, hyd oni ddaeth efe i Cesarea." A chan ei fod wedi efengylu, credwn nad ydym yn myned yn rhy bell wrth ei alw, nid yn unig Phylip y *diakon*, ond hefyd Phylip yr Efengylwr. Ond gan fod y bennod hon yn diweddau trwy ei adael yntau yn Cesarea, awn oddiyma yn awr i'r bennod xxi, i edrych a fu yn Cesarea un o'r fath enw a chymeriad. A thyma fel y dywed yr 8fed adnod, "A thrauoeth, y rhai oedd ynghylch Paul a ymadawgant ac a ddaethant i Cesarea; ac wedi i ni fyned i mewn i dŷ Phylip yr efengylwr, yr hwn oedd un o'r saith," &c. Yn awr, sylwer, os mai Phylip yr apostol, un o'r deuddeg, a ddilynwyd genyf yn y llinellau blaenorol, ac nid Phylip yr Efengylwr, un o'r saith, dy-ma fi i'm canfod mewn d'r yswch a thywyll-wch na fu dyn erioed yn ei waeth, nas gwn pa beth i'w greu na pha beth i'w anghredu. Da chwi, ffyddlaw'n olygydd a medrus ohebwy'r, peidiwch a'm hanghofio, ond bydded i chwi fod mor garedig a dywedyd wrthef yn eglur ac mewn byr eiriau, yn mha le yr ydwyf (os ydwyf hefyd) yn camsynied, a thrwy hyny byddwch yn gwneud cymwynas fawr i

Un o Ewyllysnyr Da yr Ysgol Sabbothol.

"Y CORFF A FYDD."

HYBARCH OLYGYDD.—Yr ydwyf wedi clywed â'm clustiau, ac wedi canfod â'm llygaid, lawer o feirniadu ar ygrifau y Parch. John Howes, o barthed yr athrawiaeth ryddorol hono i bob Cristion, sef adgyfodiad y meirw. Yn awr, Syr, gyda'ch cydsyniad, erfyniaf yn ostyngedig ar feirniad Mr. Howes, neu ryw un neu rai eraill ag ydynt yn credu adgyfodiad y cyrff a roddir yn y ddaear, i brofi neu gadarnhau yr athrawiaeth drwy *resum, animam*, neu *DDATGUDDIAD DWYFOL*. Fy nyben yw cael gan ein hysgrifenwyr i ymwneud ag egwyddorion ac nid â phersonau—i brofi neu wrthbrofi athrawiaethau drwy ffeithiau, ac nid dychymmygu eu bod yn cyflawni hyny trwy ddfirio a gwawdio awduron. Fe allai y gall cyfansoddydd yr ymddiddan rhwng *Dafydd a Shon** wrthbrofi y gyfundraeth a amddiffynir gan Mr. Howes. Ac os nad ydyw Shon yn teimlo yn ddiagon gwrol i ymalfyd yn y gorchwyl ei hun, diau y gall gael cymhorth *Shan*; oblegdyd os ydynt wedi eu ieuo yn gymharus, gwnaant eill dau yn well nag un; canys os syrth Shon i'r fias, bydd Shan wrth law i ddal llusern iddo gan fod ei ffordd allan. MALDWYN.

MARW.—Dywedai Dr. Goodwin yn ei fyn-udau olaf, "Ai hyn ydyw marw? pa fodd yr ofnais y *cyfaiil* caredig hyn fel pe basai yn *elym* i mi!"

* Sereu Hydref, tu dal. 377.

**BARN MR. HUME, YR ANFFYDDIWR, AM
BREGETHAU MR. WHITFIELD.**

Dreid tystiolaeth hynod o ragoroldeb Mr. Whitfield fel pregethwr gan yr banesydd a'r anffyddiad adnabyddus hwnw, Mr. Hume.—Gofynai cyfaill agoa iddo beth a feddyliai am bregethau Mr. Whitfield? "Y mae, Syr," meddai Mr. Hume, "yn un o'r pregethwyr mwyaf cywrair a glywais erioed; y mae yn werth myned ugain mildir i'w wrando." Yna efe a adroddodd yr ymadrodd canlynol, yr hwn a ddygwyddodd ef y newydd fod un pechadur yn yr holl gynulleidfa hon wedi ei achub o gyfeilloroni ei ffyrdd? "I roddi mwy o effaith i'w eiriau, tarawodd y llawr 4'i droed, derchafodd ei lygaid 4'i ddwyllaw tua'r nelfoedd, ac a'r dagrau yn bras-ddyllifo dros ei ruddiau, gwaeddai allan, 'Aros, Gabriel! Aros, Gabriel!! Aros cyn myned i ti mewn i'r pyrrh santaid; fel y byddo i ti eto ddwyn y newydd gyda thi am un pechadur wedi ei ddychwelyd at Dduw!' Canlynid y cyfarchiad hwn, ynghyd a'r fath ymagweddau bywiog, (eto naturiol) oedd yn ragori ar ddim a welais, neu a glywais erioed gan un pregethwr arall."

Dedwydd fuaasai Mr. Hume, pe buasai, heblaw rhyfeddu at y pregethwr, yn derbyn yr athrawiaeth a ddysgai; ac yn roddi i ni estiampl o'r cyfryw ddychweliad ag a daer ddymunai Mr. W. ar ran ei wrandawyr.

L. G. A.

DEDWYDDWCH Y NEF.

GAN Y PARCH JOS. GEORGE, LLANFAIRCAERBENTON.

TON—"Barmouth March."

O mor hyfryd yr olygfa
Yn y dedwydd hardd drigfana',
Fydd cael gweled teulu Seion
Wedi gwisgo'n gynau gwyuion!

BYRDWR:

O mor hardd fydd eu gweled,
O mor hardd fydd eu gweled;
Pawb yn canu byth heb dewl,
Mewn môr didrai o heddi!

Mae yno rai o'r cynddylifaid,
A rhyw lu o'r patriarchiaid,
Wedi dechren canu'r anthem,
'Rhon ni welir arni orphen;
O mor hardd, &c.

Gwelir Moses a'i ohwaer Miriam,
'Rhon fu gynt yn chwaraeu'r dympan,
Wrth gofio'r waredigaeth hono,
Pan yn ffoi rhag byddin Pharao;
O mor hardd, &c.

Fe fydd Lot fu yn Sodoma,
Yno'n melus gofio'r boreu,
Pan ddaeth engyl gwlad golenni,
Wrth arch Duw i gadw'i deulu;
O mor hardd, &c.

Fe fydd Joel a Jeremia,
Grasol weision y Jehofa,
Yno'n canu heb ddim galar,
Wedi eu cyrchu o bob carchar,
O mor hardd, &c.

Ni fydd yno un Golia
I warthruddo plant Jehofa,
Nag un Ismael mwy i'w herlid,
Oddifeun i'r Ganaan hyfryd;
O mor hardd, &c.

Fe geir gweled plant caethiwed
Wedi derbyn gwir ymwared;
A'r rhai welwyd gynt yn wyllo
'Nawr a'r delyn rhwng eu dwylo;
O mor hardd, &c.

Fe fydd bechgyn casthglud Juda
Wedi cyrhaedd i'r gymanfa;
Yn eu plith bydd Daniel hynod,
'Rhwng fu gynt yn ffau y llewod;
O mor hardd, &c.

Yno mae yr hen Simeon,
Wedi croesi rhydiau'r afon,
Ac mae'n dweyd yn mhliith y dyrfa,
Dacw'r Gwr fu rhwng fy mreichiau;
O mor hardd, &c.

Mae yno dorf o'r hen ferthyron,
Yno i gyd o dan y goron;
Wedi myned yn ddiangol,
'Nawr maent fry'n y ddinas freiniol;
O mor hardd, &c.

Mi ddych'mygaf yn y canol,
Gwelaf Paul yr hen apostol
Yno'n codi gerllaw'r Ceidwad,
I roi darlith ar ei gariad;
O mor hardd, &c.

Golwg hardd fydd gweli'd y teulu,
'Rhai fu yn y llwch yn llechu,
Wedi dyfod o bob trallod,
'Nawr mewn heddi ar wedd eu priod;
O mor hardd, &c.

Fe fydd swm caniadau'r seintiaid,
Yn dadaeinio'r eangderau,
Pan yn rhoddi mawl i'r Duwod
Am eu canu'ngwaed y cymmod;
O mor hardd, &c.

Fe fydd meibion hyns'r Duwod—
O mor syn! mewn dirfawr syndod,
Pan yn gwrandaw per ganiadau
Sion Duw ar ol dod adrau;
O mor hardd, &c.

Fe fydd bechgyn y chwech aden,
Yn y llu yn llon a llawen;
Wedi peidio a'u telynu.
Ac yn gwrando teulu'r doniau;
O mor hardd, &c.

Fo geir clywed sain seraffiaid,
A'r goreu-bur lau gerubiaid;
Ond mwy melus a mwy hyfryd
Fyth fydd cân y rhai a olchwyd;
O mor hardd, &c.

'E wyf yn erfyn gwelir finau
Yn ddiiderfyn yn y dyrfa,
A fy boll gyfeillion mwyngu
Yno'n mhlith y duwiel deulu;
O mor hardd, &c.

Youngstown, O. Cyfl. LEVI HARRIS.

DYLED ADDOLDAI.

MR. GOL.—Ofnwyf fod amryw o addoldai wedi eu codi yn ddiweddar yn mhlith yr eglwys Cymreig yn y wlad hon, heb un golwg na gobaith am fedru talu eu dyled, o leiaf heb i bethau gyfnewid llawer o'r hyn ydynt yn bresennok. Codi yr arian ar log, a chael y tŷ i fyau yn adeilad ardderchog a drudfawr, a hyny yn rhywfodd, yw amcan llawer. Ond barnwyf fod y fath ymddygiad yn hollol anwedus a phechadurus, ac yn anheilwng o deml y Duw santaid. Y mae y Gwir Barch. Esob Potter, yn gwrthod cyasegru unrhyw eglwys at wasanaeth dwyfol o fewn ei esgobaeth yn Pennsylvania, heb fod yr adeilad yn hollol ddi-ddyled. A gaiff yr enwadau crefyddol sydd yn cymeryd arnynt dafu o'r neilldu holl rwymanu Pabyddiaeth fod yn ol i'r eglwys Esogabaethol yn hyn? Ond diau fod amgylchiadau yr eglwys Cymreig yn wahanol i'r blaidd a nodwyd i'raddau, o herwydd ein tlodi: eto, barnwyf na ddylai un eglwys anturio codi capel, heb fod hanner y dyled, o leiaf, wedi ei thalu ganddynt eu hunain cyn yr agoriad. Ofer dysgwyl ond ychydig o gymhorth o loeodd pellenig. Y mae cynnal yr achos cartrefol yn faich trwm i amryw o'n eglwys, ac nid oes ond ychydig o'n haddoldai yn hollol rydd o ddyled.

Hyderwyf y bydd i hyn gael ei ddarllen a'i dderbyn yn gareddig, gan mai anrhydedd a lles yr achos sydd mewn golwg gan yr ysgrifenydd.

ALLEGHANY.

GALANASDRA Y CHOLERA YN SIAM, YN YR INDIA DDEHEUOL.

Y mae y difrod a wneir gan y Cholera yn Siam yr arawydu. Yr oedd 30,000 o beronau wedi syrthio yn ysglyfaeth iddo yn ddiweddar. Mor iawr oedd nifer y marwolwethau, fel yr oedd yn anhosiol claddu ond ychydig o'r cyrff. Tetid rai o honynt i'r afon yn fusan ar ol marw, a dygid eraill allan yn bentyrau i'w llosgi! Bu rhwng 2,000 a 3,000 farw bob dydd am dri diwrnod; ac mewn 12 diwrnod yr oedd dros 20,000 wedi syrthio yn ysglyfaeth i gynddaredd y pla. Yn ganlynol i hyn lleihaidd gryn lawer, ond ni ddarfyddodd. Nid oedd ond ychydig iawn o gyfoethogion a mawrion yn mhlith y rhai a fuont feirw; pa fodd bynag, yn mhlith y nifer sechan hyny yr oedd Khan Khun Bodin, gwr anrhydeddus a pharhaus, a phrif-dywysydd galluoedd ei Mawrhydi yn China. Mor iawr

oedd y difrod, fel y barnir fod 30,000 o beronau wedi marw mewn dwy neu dair o wythnosau o fewn cylch 25 neu 30 o filldir-oedd. Mas y Cholera a'r frech wen bob amser yn gwneud galanasdra mawr yn Siam.

Y DYODDEFIADAU AR Y DAITH ARDIROL I CALIFORNIA.

Er fod cyfeiriadau aml yn cael eu gwneud at ddyoddefiadau y teithwyr ardirol i California, dichon nad oes ond ychydig yn medru dirnad eu trueni. Mewn un man ar y ffordd cafwyd gwraig a dau blectyn yn ymborthi ar risgl coeden, yn analluog i fyned yn y blaen. Yr oedd gwr y wraig wedi marw ar y daith, a hwythau wedi bod am rai dyddiau heb ymborth, gan fod y cwbl a feddent wedi darfod. Dywedai meddyg yn San Francisco, yr hwn a groesasai y llwybr ardirol yno, ei fod ef wedi cael ei fygwth a'r goep lemaf, o herwydd iddo gymeradwyo i ataly menau am ychydig amser, er cyaorthwyo y cleifion, a'r rhai oeddent bron marw o flinder ac eisian. Gobebydd y *New-York Courier* a rydd hanes hen wr yn gyru iau o ychain i'r ddinas ychydig ddyddiau cyn hyny, yr hwn oedd agos yn analluog i sefyll ar ei draed Gofynais iddo, a oed i wedi croesi y *plains*, pan yr atebodd, "O, do! do! deuais yma! a charwn allu adrodd fy nheimiadau o lawenydd am hyny; ond nis gallaf!" Methodd ddywedwyd ychwaneg gan gyfyngder ei fywres, a chafodd ei orchygu gan ei deimladau, fel y treiglai y dagrau dros ei wyneb gwasgedig; ac fel meddwyn yr ymdrechai ganlyn yr ychain, gan eu gyru yn mlaen, fel pe buasai yn methu ystyried ei hun yn hollol ddyogel nes cyrhaedd y *spot* lle yr oedd ei fen i aros.

URDDIAD GWEINIDOG.

TACH. 14, 1849, am banner awr wedi deg o'r gloch y boreu, ar wahoddiad yr eglwys yn Prospect, swydd Oneida, C. N. ymgynullodd Cyngor (*Council*) yn gynnwysedig o genhadon oddiwrth saith o'r eglwys cymydogaeathol, i gymmeryd dan eu hystyriaeth y priodoldeb o neillduo i waith y weinidogaeth ein brawd Robert Littler, diweddar o Liverpool. Wedi clywed gan y brawd Littler ei brofiad Cristionogol, ei alwad i bregethu yr efengyl, a'i olygiadau ar amryw o ganghenau athrawiaeth y Bibl, eydunodd y Gynghorra yn unfyrdol i'w arddo, yr hyn a gymerodd le yn y drefn ganlynol: Am hanner awr wedi un o'r gloch yn y prydawn, pregethodd y Parch. M. V. D. Waters, o Steuben; a'r chafwyd yr urdd-weddi gan y Parch. Thomas Owen, Holland Patent, gan oed dwylaw gyda'r Parchedigion H. F. Williams, Prospect; Wm. Jones, Remsen; a M. V. D. Waters, o Steuben. Yr anerchiad i'r gweinidog gan y Parch. H. F. Williams, a deheulaw y gymdeithas gan y Parch. Wm. Jones. Terfynwyd y cyfarfod trwy gyhoeddi y fendith ymadawol gan y Parch. R. Littler.

Cawsom gyfarfod dyddorol; y tywydd yn hyfryd, y gynnulleidfa yn lluosog, a'r holl

wasanaeth yn foddhaol ac adeiladol. Y mae ym brawd Littler yn sefydledig yn ei esgobaeth yn Prospect dan amgylchiadau lled gyurus. Pregethodd y Parch. T. Owen yn yr hwyr i dyrfa luosog.

H. F. WILLIAMS, *Cymmedrolwr.*
T. OWEN, *Ysgrifenydd.*

CYFLOGAU BLYNYDDOL PRIF SWYDD-
OGION LLYWODRAETH YR
UNOL DALAETHAU.

Llywydd, Z. Taylor, o Louisiana,	\$25,000,000
Ia-lywydd, Millard Fillmore, o New-York,	6,000,000
Ysgrifenydd Talaethol, John M. Clayton, o Delaware,	6,000,000
Ysgrifenydd y Drysorfa, Wm. M. Meredith, o Pennsylvania,	6,000,000
Ysgrifenydd Rhyfel, George W. Crawford, o Georgia,	6,000,000
Ysgrifenydd y Llynges, Wm. B. Preston, o Virginia,	6,000,000
Cyfreithiwr Cyffredinol, Reverdy Johnsod, o Maryland,	4,000,000
Postfeistr Cyffredinol, Jacob Col- lamer, o Vermont,	6,000,000
Ysgrifenydd Tufewnol, Thos. H. Ewing, o Ohio,	5,000,000

FFOEDIGION HUNGARIDD YN YR UNOL
DALAETHAU.

Cyrhaeddodd yr Agerfad Hermann borth-
ladd Caerefrog-Newydd ar y 15fed o Ragfyr.
Yn mhllith yr ymfadwyr ar ei bwrdd, yr oedd
Ladislas Ujhazy, yr hwn ydoedd yn Llyw-
odraethwr Comorn, dan y Cad. Klapa, ac a
barhaodd yn ei swydd hyd nes y rhoddwyd
amddiffyniad Comourn i fynu i'r byddinoedd
Awstraiidd a Rwsiaidd, trwy yr hyn y terfyn-
wyd tynged y rhyfel. Y mae M. Ladislas
Ujhazy yn hen wr barfog ac anrhydeddus yr
olwg; y mae gydag ef ei ddau fab a'i ddwy
ferch, a dyga lythrau arweiniadol (*introduc-
tory*) at y Llywydd Taylor, Mr. Baucroft, a
dynion cyhoeddus eraill.

Un arall o'r Hungariaid mwyaf enwog, yw
Mademoiselle Apolonia Jagella, yr hon hefyd
a ddaeth gyda yr Hermann. Bu y foneddig-
es hon yn gwasanaethu swydd *Lieutenant* yn
y fyddin am beth amser; ac wedi hyny cod-
wyd hi yn *Adjutant*, yr hon swydd a lanwodd
yn anrhydeddus yn yr ymdrech yn erbyn y
galluoedd Awstraiidd a Rwsiaidd yn Comourn.

Dyben dyfodiad y personau anrhydeddus
uchod, ynghyd a swyddogion Hungariaidd
eraill, i'r wlad hon, yw sefydlu tiriogaeth yn
yr Unol Dalaethau. Yr oedd nifer lawr o'u
cydwiadwyr yn bwriadu hwylio yn fuan ar
eu hol o Hamburg i New-York.

Y mae dyfodiad rai o'r Hungariaid glewion
i'r wlad hon wedi achosi gorforedd neillduol
yn mhllith ein dinasyddion. Bu cryn deimlad
yn mhllith gwastywyr mawrion New-York pa
un neu rai o honynt a gawsai yr anrhydedd o
dderbyn a chroesawu ymwelwyr mor enwog.
Llwyddodd Howard i'w cael i'w dŷ ef dydd
Sadwrn, lle yr arosasant dros y Sabboth: pa

fodd bynag, boreu y Llun canlysol, anrhyd-
eddwyd Coleman a Stetson trwy eu symudi-
iad i'r Astor House, lle y buont yn derbyn
ymwelwyr wrth y cannoedd o bob rwygiog-
aeth a sefyllfa. Ymddengys mai Mademoi-
selle sydd yn dwyn y sylw penaf; derbynia
yr ymwelwyr oll yn galonog a charedig, gan
afaelyd yn nwyllaw pob un yn ddigywilydd,
ac mewn modd a ddyfnoda y fath wresawg-
rwydd calon nad yw ei gwybodaeth amber-
ffraith o iaith y Sais yn alluog i'w draetha.—
Y mae yr hen wr Ujhazy a'i deulu hefyd yn
meddu amryw o nodweddiau deniadol a
theilwng.

Ymwelodd yr Anrhyd. Daniel Webster â
hwynt dydd Llun, a chymerodd Ujhazy wrth
ei law, gan ei gylfarch fel y canlyn:

"Y mae yn dda genym eich gweled chwí
a'ch cyfeillion. Y mae yr ymdrech wrol a
wnaethoch o blaid Annibyniaeth a Rhyddid
Hungaraidd, wedi euill ein calonau. Yr yd-
ym yn eich croesawu i'r byd gorllewinol hwn.
Lawen ydym eich bod yn ceisio nodedd yma
oddiwrth y blinderau a'r dyoddefiadau oedd-
ech danynt. Cydymdeimlwn â chwí ac a'r
eiddoch y rhai a adawsoch yn ol, yn eich haf-
lwyddiant i gyrhaedd eich hamcan clodfawr.
Yr oedd y galluoedd cedyrn a ddiystriodd
eich gobeithion yn clwyfo ein calonau ni. Yr
ydym yn awr yn eich derbyn yn garedig, gan
addaw na chewch chwí na'ch cyfeillion sydd
yn dyfod ar eich hol, eich dryg na'ch gor-
mesu yma. Hungariaid, yr wyf eto yn dy-
wedyd bod eich dewdrd, eich cariad at rydd-
id, eich llafur, a'ch hafiwydd, yn eich cym-
er-dwyo i fynwes yr Americanaid."

Wedi i'r Count Vase gyfieithu yr araeth
uchod i Ujhazy, torodd y dagrau o'i lygaid, a
dymunodd ar y Count i ddywedyd, na buasai
i *Dduw anghafio y fath syniadau o barch o
chydymdeimlad.*

Y maent wedi derbyn amryw anrhegion
gwerthfawr oddiwrth gyfeillion rhyddid yn y
wlad hon; y rhai wedi clywed am eu colled-
ion a'u dyoddefiadau wrth ymlrechu o blaid
eu hiawnlerau, a ddeisyfasant araynt dder-
byn eu rhodion, fel arwyddion o barch tuag
atynt a chydymdeimlad â hwynt; er y tyst-
iant hwy nad oedd ganddynt unrhyw swriad
na dysgwyliaid i gael eu hanrhydeddu yn y
fath fodd.

YR YMFUDWYR CYMREIG DIWEDDAR
TUA CALIFORNIA.

Ar yr 8fed o Ragfyr, hwyliodd y llong
Powhatten, Cadben Benjamin H. Tucker, o
borthladd Caerefrog-Newydd, yn rhwym i
San Francisco. Rhif yr ymfudwyr ar ei bwrdd
oedd 140. Yn eu plith yr oedd pump o fedd-
ygon, (heblaw yr un a berthynai i'r llong), a
thri o weinidogion yr etengyl. Bwriadent
alw yn Rio Janeiro a Valparaiso. Pris y
cludiad oedd \$130 yr un; am yr hyn y
maent i gael eu diwallu â holl angenrheidiau
natur, hyd eu tiriad yn San Francisco.

Rhodwn yma enwau y Cymry a ymfud-
asant tua gwlad yr aur yn y llong uchod:

Isaac Francis Jones, a'i briod, gynt o Mach-
ynlleth, swydd Drefaldwyn. Y mae Mr. J.

yn bregethwr galluog yn nghyfundeb y Wesleyaid, ac yn fab i B. Jones, argraffydd, Dolgellau.

Mr. Evan E. Jones, Brynecrug, ger Tŷwyn, Meirioh.

Mr. William O. Williams (Wil o Fon), Carbondale, Pa.

Mr. Ebenezer Bevan, o'r un lle.

Mr. Benjamin Bevan, eto. brawd y diweddaf; brodyr i'r Parch. Isaac Bevan, Hamlington.

Mr. Gomer E. Roberts, Utica. Mab Mr. E. E. Roberts, argraffydd.

Mr. Thomas Williams, o'r un lle.

Mr. Henry Jones, Steuben.

Mr. William Thomas, Caereffrog-Newydd. Gynt o Abertawe, Deheudir Cymru.

Mr. Ismael Jones, St. Nicholas, eto.

Mr. Edward Ellis, Pontfaen, eto.

Gau fod rai o'r personau uchod yn adnabyddus i amryw o ddarlennwyr y Sereu, diau y bydd hyn o nodiad yn ddyddorgar i'w cyfeillion ac eraill. C. RICHARDS.

DAMWAIN A GWAREDIGAETH HYNOD,

A gymerodd le yn nhref Youngstown, Ohio, ar y 17eg o Hydref diweddaf. Fel yr oedd dyn o'r enw G. M'Intosh, *Scotchman*, yn cloddio pydew dwfr i'r dyfnder o ddeg troedfedd ar ugain, pan yn murio y cyfrwy syrthiodd, gan ei gau i mewn 21 e droedfeddi o safu y pydew, fel nas meddyliai neb nad oedd yn hollol farw: ond rhyfedd! rhyfedd! y waredigaeth! pan oedd llawer o drigolion y dref am eu gadael yno, gan ddywedyd fod cystal daear yno ac mewn rhyw fan arall i bareiddio ei ran farwol, ac eraill yn dyfeisio cynllun i gael ei gorff allan, rhag drygu holl ddwfr y dref; dan dywysiad Rhagluniaeth daeth i'r lie a'r man yn brydlawn ddan o frodyr, sef Edward a Thomas Parr, gweithwyr daear, gynt o Blaenafon, Deheudir Cymru, y rhai, trwy eu gwroldeb a'u medrusrwydd, fel offerynau yn llaw eu Llywiwr mawr, a fu yn foddion i'w gael allan yn fyw yn ngwydd oddeutu tri chant o bobly dref. Y mae eu dyogelwch yn y pydew am wyth o oriau, a'u gwaredigaeth oddi yno yn fyw, yn ei'u hystyriaeth ni' yn hollol wyrthiol, ac yn dysgu gwera i bawb o bonom i ymaflyd yn ein dyledawyddau; canys ni' wyddom pa un a fyfna, ai hyn yma ai hyn acw.

Barn gyffredinol yr ardalyddion yw, na achubesiad einioes Mr M'Intosh yn y sefyllfa uchod, ond trwy offerynoliaeth y brodyr a nodwyd: y mae y dyn yn awr yn hollol iach.

Youngstown.

LEVI HARRIS.

D. S. Diangodd yr ysgrifuchod heb ein sylw ymla diweddaf. Bwriadwn gyhoeddi y Gân yn fuan. Yr ydym yn amcassu cyflawni ein dyledawydd yn wastad, ond y mae hynny yn cymeryd cryn amser arnom weithiau.—GOL.

YMLADDFA FARWOL YN ST. LOUIS.

Cymerodd ryw anghydfod le yn ddiweddaf ar rhwng Joseph S. Thomas, Ysw. perthynol i ariandy L. A. Benoist a'i Gyf., ag Isaac N. Wimer, brawd y Postfeistr diweddaf yn St. Louis, ynghylch cyhuddiadau a wnawd

gan Mr. Thomas—bod cyfrifon y Postfeistr yn anghywir, a'i fod yn cadw dynion anonest yn ei wasanaeth, a defnyddiodd ei ddylanw ad i'w droi o'i swydd. Un diwrnod oafaru John M. Wimer, y Postfeistr ag ef ar yr heol, a phoerodd yn ei wyneb; ar ol hyn, cyfarfu ei frawd ag ef, a bu ymladdfa neu ddwy rhyngddynt, ond ysgarwyd hwynt gan eu cyfeillion heb niweidio eu gilydd. Tua 4 o'r gloch, y 3ydd o Ragfyr, cyfarfu y ddau drachefu yn Chesnut-street, a phan yn agos i'w gilydd, tyodd Wimer allan lawddyryll troell-og (*revolver*), a thaniodd ato ddwy waith—methodd yn rhywfodd gael yr ergydion eraill allan. Saethodd Thomas dri neu bedwar o ergydion yn ol ato yntau, ond heb niweidio un o honynt. Yna daeth Wimer yn mlaen, a chafodd y fantais ar Thomas, dechreuodd ei guro ar ei ben a'r llawddyryll, a chan ei fod yn gryfach na'i wrthwynebwr, cafodd ef i lawr, pan y llwyddodd Thomas, a'i ben yn blygedig tua y llawr, i dynu llawddyryll arall o'i logell, a saethodd ef ychydig uwchlaw ei logell. Syrthiodd Wimer pryd hyn, gan lefain yn wanaidd, "Yr wyf yn marw," a gofynodd am ddwfr i'w yfed. Cymerwyd ef i dŷ ei frawd yn Heol y 12fed, lle y bu farw am 12 o'r gloch y nos hono: Talwyd sylw hefyd i glwyfau Thomas, y rhai a ymddangosent yn beryglus pryd hyny, ond gwellthaodd gymmairt yn fuan fel y barnwyd nad oedd ei fywyd mewn perygl. Yr oedd Wimer yn hollol ymwybodol o'i sefyllfa hyd y diwedd, a ffarweliodd a'i deulu yn dawel, er ei fod yn y poenau mwyaf ar y pryd.

LLOFBUDDIAETH Y DR. PARKMAN YN BOSTON.

MAE yr amgylchiad rhyfeddol hwn wedi creu teimlad bywiog trwy y wlad, a llawer o chwilio a dychymmygu sydd wedi bod yn y mis diweddaf o barth y weithred ysgeler.

Ar y 30ain o Dachwedd, toa hanner awr wedi un o'r gloch y prydawn, cychwynodd Dr. George Parkman, yr hwn oedd ddinesydd cyfrifol yn Boston, ac yn wr o gyfoeth helaeth, ar neges i'r coleg meddygol yn North Grove Street, ac ni welwyd ef yn fyw drachefu. Yr oedd y Dr. Webster, Llywydd y Coleg, yn ei ddyled o swm bwysig, ac yn yr achos hwnw yr ymwelodd Dr. Parkman a'r coleg. Yn fuan wedi i'r swm fyned allan fod Parkman ar goll, gwnawd pob ymchwil galluadwy i'r mater, a dilynid ef gyda sicrwydd i'r coleg, ond nid yn mbellach; syrthiodd y ddrwg-dybiaeth ar Dr. Webster, cymerwyd ef i fynd, a chwiliwyd y coleg yn ddiocd—cafwyd amryw ddarnau o gorff dynol wedi eu cuddio mewn lleoedd anarferol yn fferyllfa (*laboratory*), a chafwyd profion tebygol, os nid hollol benderfynol, mai rhanau o gorff Dr. Parkman oeddynt. Cynnaliwyd celain-ymholiad ar yr achos, yr hwn a barhaodd dros ddeg o ddiwrnodau, pan yr holwyd nifer lluosog o dyatton, ac y dygwyd rheithfarn yn erbyn Webster.—Traddodwyd ef i garchar, i gymeryd ef brawf yn nechreu Ionawr. Profir mai darnau o gorff Parkman a gafwyd yn y coleg oddiwrth ddullwedd a maintiolaeth yr esgyrn, a'r dan.

modd collyddydawl (*artificial*), y rhai a osod-
 eidd gan ddanneddwr yn ddiweddar, ynghyd
 a phroffon tebygawl eraill. Derbyniodd Dr.
 Webster y newydd am y ddeddfryd yn dawel
 a digyffro: y mae ei amser yn cael ei gymer-
 yd i fynu yn y carchar mewn ygrifenu a go-
 hebu a'i gyfeillion a'i gyfreithwyr; derbyn-
 ia ei fwyd oddiwrth ei gyfeillion, a dywedir ei
 fod yn mwynhau iechyd da fel arferol. Yr
 oedd Webster yn byw yn foethus a threul-
 gar—dywedir ei fod yn derbyn dros \$3,000
 yn flynyddol oddiwrth y coleg, ond fod hwy
 yn rhy fychan i gyfarfod a'i dreulion ef a'i
 deulu. Gwrthododd yr Anrhyd, Franklin
 Dexter gymeryd ei achos; ei brif gyfreithiwr
 yn brosenol yw Edward D. Sohler, Yaw.
 O barth Dr. Parkman, dywedir mai ei ar-
 wyddeiriau ymarferol ef oeddnt, trefu a
 chynlldeb; y Parch. Thomas Whittemore, go-
 llygydd yr Udgor, a'i darlunio fel gwr hynod
 o elusenar a rhinweddol; hollol ddifalch—
 yn barod i wneud pethau a ystyrir yn ddiys-
 tyrwch iddynt gan lawer o wasanaethyddion;
 ac yn gyfiawn ym ei fasnach—bob amser yn
 dangos parch a charedigrwyd tuagat y rhai
 a ymddygent yn deilwng tuag ato yntau. Yr
 oedd o faru Undodaidd, er nad oedd o ys-
 byrd sectaraidd. Cyflawnai y gorchymyn
 hwnw yn rhagorol, "Na wyped dy law sawy
 beth y mae dy law ddeuau yn ei wneuthur."
 Ni soniair na amser am ei elusenan, ond gwyr
 pawb a'i hadwaenai am ei barodrwydd i gyn-
 orthwyo y tlawd. Dywedir fod teimlad tra
 anymuol yn bodoli rhyngddo â Dr. Web-
 ster. Yr oedd ei daid yn weinidog cyfrifol
 yn Westboro, Mass.; a'i dad yn fasnachydd
 cyfoethog yn Boston. Yr oedd wedi gadael
 ei 60ain mlwyd i oed, neu oddeutu hyn.

Y GYNGHORFA.

Mae y Gynghorfa wedi cyfarfod, yn ol yr
 hyabysaid blaenorol; ond hyd yn hyn heb
 sawr llwydd. Bu y tŷ dros fwy na dwy wyth-
 nos yn methu dewis Llesfarydd; ac ni buasai
 hyn wedi ei wneud eto oni buasai iddynt
 newid y drefn o'i ddewis, yn lle cael mwyrthif
 o'r holl nifer o aelodau, penderfynasant ddew-
 is yr un a dderbynai y nifer luosocof o bleid-
 leisiau. Yn ol y drefn hon, etholwyd How-
 el Cobb, o Georgia, (Dem.) yn Llesfarydd y
 Tŷ. Nid oes dim o bwys wedi ei wneud hyd
 yn hyn; a dangosir anfuddlonrwydd mawr
 i'w llegedd a'u dadleuon diles gan y wlad
 yn gyffredinol.

Ystyrir Cenhadwri y Llywydd yn dra chyn-
 nwsylfawr gan rai, ond a gondemioir yn arw-
 gan eraill. O barth caethiwed llesara yn am-
 mhenderfynol a lleag, ond cymeradwya ei
 ddilead yn Rhandir Columbia mewn modd
 amlwg. Y mae hefyd yn benderfynol o barth
 y *Tariff*, yn cymeradwyo cyllidau *specific*,
 a'r rhai hyn yn ddigon uchel i amddiffyn ein
 gweithfeydd a'n masnach cartrefol. Dengys
 y Genhadwri trwyddi draw bod ein Llywydd
 yn gadarn yn yr egwyddorion Whigaidd.

Mae mynegiadau Mr. Meredith, Ysgrifenydd
 y Drysorfa, a Mr. Ewing, Ysgrifenydd y
 Dosbarth Cartrefol, wedi eu derbyn, ac yn
 gyfansoddiaden cryno ac amlwg.

DATTODIAD YN UNDA.—Ni feddylliasom er-
 loed hyd yn ddiweddar bod y fath demlad o
 blaid caethiwed yn bodoli yn y deau, fel y
 mae y blaenoriaid politiaidd bron yn wall-
 gof yn yr achos. Yn hytrach na goddef un-
 rhyw weithred i basio er derbyn y *proviso*,
 neu i ddileu caethiwed yn rhandir Columbia,
 ac atal ei helaethiad pellach, penderfynant
 wneud pob peth a allant er ddatod yr Undeb!
 Nid yw rai o'r aelodau deheuol yn petraso i
 amlygu hyn y Gynghorfa, fstra y derbynir eu
 cableddau gyda chymeradwyaeth o'r mwyafr
 gan eraill. Y mae Llywodraethwyr Alaba-
 ma, Tennessee, South Carolina, Georgia a Vir-
 ginia, wedi datgan yr un peth yn eu gwa-
 hanol genhadwriaethau blynyddol diweddas.
 Os bydd i'r Gynghorfa fabwysiadu unrhyw
 benderfyniad o'r fath, cymeradwyant i'r ta-
 laethau deheuol i alw cynhadledd er cyduno
 a'u gilydd *er gymllun wrth ba un y byddant i*
weithredu.

Nid ydym yn credu er hynny bod yn bos-
 sibl mai hyn yw y teimlad cyffredin yn y
 deau; o herwydd pe byddai pob *slaveholder*
 yn y deau yn pleidio dattodiad yr undeb, ni
 byddent hwy oll yn un o bob ugain o'r bobl
 wynion sydd yno, y rhai a feddant yr un hawl
 a hwythau i wahaniaethu yn eu golygiadau;
 a phe byddai y mwyrthif yn y talaethau de-
 heuol yn cyduno o blaid ysgariad (yr hyn
 sydd dra annhebygol) y mae yn amheuel pa
 un a allent ddatod yr undeb wedi hynny at
 peidio, gan fod yn rhaid ymgynghori â'r llai-
 rhif yn gystal â'r mwyrthif mewn materion o
 bwys a chanlyniadau mawrion; os amgen.
 byddent mewn perygl o derfysg cartrefol, ac
 yn agored i ryfel yn eu plith eu hunain, heb
 son am y gwrthwynebiad a dderbynai y mesur
 gan y talaethau rhyddion. Ac fel hyn, y mae
 dattod undeb y talaethau yn un o'r gorchwyl-
 ion hynny sydd yn rhwyddach siarad am danynt
 na'u cyflawni.

CALIFORNIA.

Daeth yr agorfad *Empire City* i New-York
 o Chagress dydd Nadolig. Dygai 277 o ym-
 fudwyr, a baner miliwu o lwch aur. Daeth
 yr agorfad Panama, Cad. Bailey, 41 Panama,
 ar y 14eg o Ragfyr, yn dwyn 250 o ymfud-
 wyr a baner miliwn o'r llwch a nodwyd.

Cynnalwyd etholiad yn California ar y
 10fed o Dachwedd, i gymeradwyo neu wrth-
 od y cyfansoddiad newydd a dynwyd allan i'r
 dalaeth hono; ac hefyd i ddewis Llywodra-
 ethwr a swyddogion eraill, ynghyd a Chyn-
 rchiolwyr i Gynghorfa yr Unol Dalaethau.—
 Oddiwrth y cyfrifon oedd wedi eu derbyn,
 yr oedd yn dra sicr fod y cyfansoddiad wedi
 ei dderbyn. Yr oedd y Democratiaid wedi
 cario eu tocybau yn San Francisco a manau
 eraill gyda mwyrthif helaeth; ac y mae yn de-
 bygol y bydd y blaid hono yn fuddugol agos
 yn mhob man.

Yr oeddfly mwngloddwyr yn gyffredin, yn
 ol y cyfrifon diweddas, yn gwneud yn dda.

Mae E. Bryant, diweddar Olygydd y *Lex-
 ington (Ky.) Intelligencer*, wedi codi y swm
 o \$100,000 ar dir a brynwyd ganddo ger San
 Francisco er ys ychydig flynyddoedd yn ol.

\$4,000. Un dyn yn y mwnglodau a gasglodd werth chwech mil a phump cant, o ddoleri a'i ddwyllaw ei hun mewn chwech wythnos o amser. Yr oedd ganddo un "lwpypyn" yn pwysio 27½ wna. Yr oedd dnyesiad y ganaf wedi actosi codiad yn y bwydydd: ac yr oedd galwad mawr am bob math o rawn, ymborth, a dillad.

YCHWANEG O DERFYSGOEDD INDIAIDD.—Derbyniwyd y newyddion diweddaraf o Santa Fe yn 'St. Louis, ar y 17eg o Ragfyr. Yr oedd cwmni o deithwyr newydd gyrhaedd Independence; dygent hanesion truenus am ymosodiadau yr Indiaid ar y bobl wynion. Mae y galanadra barbariaid a gyflawnir ganddynt yn barhaus yn ddigon i ferwino pob teimlad. Llofruddiasant saith o bobl wynion (pedwar o ba rai oeddent Americanaid a thri o Eilmyniaid) mewn lle a elwir Point of Rocks. Yr Americanaid a syrthiasant yn ysglyfaeth i'w cynddaredd oedd Jas. M. White, Mr. Colaway, Benjamin Baysman a'i wraig; cymerwyd Mrs. White a'i merch ymaith ganddynt.

CYNHADLEDD O WEITHWYR HAIARN.—Bu cynhadledd gyffredinol o weithwyr haiarn yn yr Unol Dalaethau yn ddiweddar yn Albany, C. N., pan y penderfynwyd yn unfrydol ac ganlyn:—Bod trethoedd pennodol (*specific*) yn anheborol angenrheidiol er amddiffyn y fasnach rhag cael ei llethu gan gystadleuaeth Ewropaid. Nid ydym yn cymeradwyo *tariff* rhy uchel ar nwyddau tramor, ond dylai fod yn ddigon bob amser i alluogi y gwerthwyr Americanaid i gyfarfod a'r cystadleuwyr yn y farchnad; ac nis gellir effeithio hyn mewn modd teg heb gyfundraeth o drethoedd pennodol ar uwyddau tramor.

JOSEPH BROMFIELD, Ysw., a fu farw yn ddiweddar yn Boston, gan adael yn ei wyllys dros \$100,000 i wahanol setyldiadau elusen-gar y ddinas hono. Galwadodd hefyd \$100,000 yn wahanol syman rhwng 23 o bersonau.

MORDAITH GYFLYM.—Gwnaeth yr ngerfad Niagara ei mordaith o Gaerfrog-Newydd i Liverpool mewn deuddeg a hanner o ddiwrnodau, yn cynnwys yr amser yr arosodd yn Halifax. Y mae hyn yn gyflymach nag y cyflawnwyd y ffordaith hon erioed o'r blaen.

CARTHION.—Dywedir fod nifer y caethion mewn gwahanol wledydd fel y canlyn:—Unol Dalaethau, 3,095,000; Brazil, 3,250,000; Tiriogaethau Spaenaidd, 900,000; Tiriogaethau Eilmynaidd, 85,000; Gweriniaethau America Ddeheuol, 140,000; Sefydlsydd African-aid, 30,000. Y cwbl, 7,500,000.

AILL-GORFFOIAID EGLWYS Y BEDYDD- WYR YN TALMADGE, OHIO.

Yn ngwyneb fod cymmaint o symudiadau gan y Cymry yn y wlad hon, aeth yr eglwys a welwyd yn llewyrchus yn Talmadge, yn swydd Summit, Ohio, i'r dim. Daeth yno frodyr drachefn o wahanol fanau—rhaf o'r hen wlad ac eraill o fanau yn y wlad hon,—a barwyd fod, yn angenrheidiol cael rhyw drefn arnynt; ac felly penderfynodd pawb

ag oedd a llythrau ganddynt i ymgysiammodi a'u gylidd i gynnal achros Mab Duw yn y lle. Ymofynwyd am eu barn ynghylch yr efengyl, a chafwyd boddlonrwydd yn eu hatbion. Darllenwyd eu llythrau, a rhoddwyd deheulaw cymdeithas i'r brawd Ewau Harris dros y lleill. Derbyniwyd amryw ag oeddnt wedi hod gyda yr achos i undeb yr eglwys. Eu nifer penrennol yw 13. Y mae eraill eto yn meddwl uno a hwynt; a dymunant ran yn ngweddian eu brodyr trwy y wlad hon. Duw pob gras a ofalo am danynt. Ar achlysur y corffoliad, pregethwyd gan yr ysgrifenydd, oddiwrth Math 16. 18. Cawsom y fraint o wneud cof am y Gwr fu farw ar y groes, er mwyn i ni gael byw. En dyben wrth gyhoeddi yr ychydig linellau hyn, yw hysbysu i'r brodyr yn y weinidogaeth fod eglwys o Fedyddwyr yn Talmadge, a dymunant i baw a fyddont ar eu taith heibio i nlw gyda hwynt. Mae y brawd Thomas Jones, gynt o Lanfaircaereiniog, yn pregethu iddynt bob Sabboth.

Palmyra, Rhag. 12, 1849. R. DAVIES.

COFIANT ANN ROWLANDS, PARIS, GEE PALMYRA, OHIO;

Yr hon a hunodd yn yr anegu Hydref 19eg,
1849, yn 21 oed.

MERCH ydoedd Ann i William a Catherine Rowlan ts, genedigol o le a elwir Croes Penmain, swydd Fynwy, Deuendir Cymru.

Wrth ysgrifenu ychydig o hanes y chwaer ieuange hon, y mae fy niweddl yn cael ei arwain at y geiriau hyn a letarwyd gan Job, "Dyn a aned o wrtaid sydd fyr o ddyddiau a llawn o helbul. Fel biodebyn y daw aflaw ac y torir ef ymaith; ac efe a gilia fel cysgod, ac ni safi."

Yr oedd Ann yn un o'r merched ieuange mwysaf hawddgar yn y gymmrydogaeth, ac yn cael ei charu gan bawb a'i badwenaai; ond er cymmaint ydoedd gafael ei thad a'i mam, ei brodyr a'i chwiorydd, yuddi; ac er holl dnyerwech ac auwyldeb ei modryb, sef Mrs. Giddings; eto, ni ofynodd anegu am ganiatad i dori yr undeb oedd rhyngddynt, ac i ddatod y cysylltiad agos oedd rhwng corff ac enaid, hyd foreu mawr y faru gyffredinol; ond yr ydym yn gobethio iddi gael adnabod undeb a Mab Duw, yr hwn na allasai anegu ei dori. Yr oedi yn gwrandaw y gair yn sefydlog, a blinai pechod hi yn barhaus, fel y meddyliodd lawer gwaith amgodi y groes a dilyn Mab Duw. Dyma fel y mae miloedd o ieuengctyd America, y rhaf sydd yn gwrando y gair o Sabboth i Sabboth, ond eto yn byw ar dir y bwriadu—Daw yn dywedyd, "Cofia yn awr dy Grawdwr yn byddian dy ieuengctyd, cyn dyfod y dyddiau blin," &c. "Ceiswch yn pyntaf deyrnas Dduw a'i gyfiawnder ef;" ac Ogwrandewch, ieuengctyd hawddgar, ar lais yr Arglwydd. "Wele yn awr yr amser cymradwy, wele yn awr ddydd yr iachawdwr-iaeth." Yr Arglwydd a argraffo hyn ar eich meddyliau, fel y deloch i'r penderfyniad i ddywedyd, "Yr Arglwydd sydd Dduw; awn

ar ei ol ef." Ni chafodd Ann ond tri diwrnod a hanner o afiechyd. Aeth i'r gwely yn ahhwylus prydauwn dydd Mawrth, o herwydd clefyd y gwaed, a'r nos Wener ganlynol, am hanner awr wedi deuddeg, er holl ddyfeision y meddyg, eheiodd y wreicrhionen fywiol, (sef yr ysbryd,) at Dduw, yr hwn a'i rhoes ef.

Y Sabboth canlynol, am ddau o'r gloch yn y prydauwn, ymgynullodd tyfa anrhydeddus o Gymry ac Americanaid i dalu y gymwynas olaf i'w phabell briddlyd, pryd y gosodwyd hi i orwedd yn ngladdfa y Bedyddwyr wrth addoldy Soar. Ar yr achlysur, gweiddiodd y Parch. Shadrach James, a phregethodd yr ysgrifenydd, oddiwrth Diar. 13. 24.

REES DAVIES.

GENEDIGAETHAU.

Yn Zanesville, Ohio, Tach. 18, Mary, priod Mr. J. James, dosbarthwr y Seren, ar ferch. Ei henw yw Mary Ann.

Yn Llewelyn, Tach. 27ain, 1849, Esther, gwraig Mr. James Lloyd, ar ferch. Gelwir ei henw hi Sarah.

Boed llyddiant i Sarah, fwyn siriol,
Tra byddo hi byw yn y byd;
O Arglywydd, rhoi nerth i'w rhieni,
I'w magu a'i morthwilio o hyd
Mewn crefydd a ddwg ei meddianwyr
Yn uchel uwch ddiwedd yr llawr;
Rhoi grefydd ddymanaf i Sarah,
O brysur ei meddu yn awr.

Llawdlyn.

DEWI MYRFF.

PRIODWYD—

Hydref 11, yn Nghaerefrog-Newydd, gan y Parch. Lot Jones, Henry D. Sharat, Yaw., a Miss Ann Lloyd,* ill dau o'r ddinas uchod.

Hydref 27, 1849, gan y Parch. E. Davies, Palmyra, Mr. David Roberts, a Miss Margaret Evans, y ddau o Palmyra.

I Dafydd gu a Marg'ret gain
Boed technyd a byd ddochain.

Yn Pottsville, Dydd Nadolig, Rhagfyr 25, 1849, gan y Parch. W. J. Jones, Mr. Joseph Edward Davies, a Miss Margaret Llewellyn, y ddau o'r lle uchod.

Yn Utica, Hyd. 27, 1849, gan y Parch. H. Hughes, yu ei dŷ ei hun, Mr. John Owen, a Miss Eliza Jones, y ddau o Clayville.

Yn yr un lle, a chan yr un. Rhagfyr 17, Mr. Wm. Williams, o York Mills, a Miss Catherine Lloyd, o Utica.

* Merch i Mr. Thomas Lloyd, gynt o Lanrhytyd. Ceredigion, yw Mrs. Sharat. Mae ei diwydrwydd er yu blyntia ei hymroad ditino i wrteithio ei meddwl a gwybodweth, ei hymarwoddad dirodres, ei rhinwedd a'i dauioledeb, wedi bod yn fodlon i godi Mrs. S. i gysylltind perchus a chytrifol—cylch ag y medr ei lauw yn dryiwr. Nid oedd Mrs. S. er yn *hogen* fel llawor o blant y Cymry yn New York, yn rhy feich a choegaidd i siarad yr Um-rueg ber-sain heb stymau a llednith, ac nid oedd gywilydd ganddi fod yu selod crefyddol yn mllith ychydig Fedyddwyr Cymraeg, yr hyn a brawf ei synwyr a'i hynawodd.

THOMAS JONES.

MARWOLAETHAU.

Yn Charleston, Pa., Medi 14eg, o'r dolur rydd, Mr. David Rees, gynt o Glynhebog, swydd Gaerfyrddin. Ymgynullodd tyfa fawr idd ei hebrwng i dŷ ei bir gartref, pryd yr anerchwyd y dorf alarns gan yr ysgrifenydd, oddiar Heb. 9. 27. Derbyniwyd ef yn Mhorth-y-rhyd yn y fl. 1839; daeth i'r wlad hon yn y fl. 1841. Bu yn ffyddlon gydag achos Iesu yn ysbaid ei bererindod; a phan oedd ei galon a'i gnawd yn pallu, adroddai y geiriau melus, "Crist mewn pryd a fu farw dros yr annuwiol!" a phan oedd yn wanaudd iawn, adroddai y penull trawiadol:

"Am graig i adelladu
Fy enaid chwilia'n ddwys i
Y sylfaen fawr safadwy
I roddi arni'th bwys.
Bydd melys yu yr afon,
Gael craig a'm deil i'r lan,
Pan byddo pob rhyw stormydd
Yn curo ar f'enaid gwan."

Mae fy nghobaith yn gryf iddo gael craig oddi tano, yr hon a'i daliodd pan oedd "*Euroclydon*" afon yr Iorddonen yn chwyrth,—iddo gyrhaedd y porthladd y ddiangol, a chael mynediad helaeth i mewn i dragywyddol deyrnas ein Harglwydd a'n Hachubwr Iesu Grist.

Yr oedd y cyfaiell ymadawedig yn Fedydd-iwr drwy drochiad o farn; ond nid oedd yr enwad hwn yn addoli yu agos i'r man y cartrefai; a'r canlyniad fu, iddo lafurio yn ddiwyd gyda brodyr o enwad arall yn nghapel Charleston, yu ymyl pa un y rhoddwyd ei ran farwol i orwedd. Yr ydym yn teimlo colled ar ei ol yu y cwrdd gweddi a'r gyfeillach, yughyd a rhanau eraill gwaith yr Arglywydd. Gadawodd wraig a phump o blant i alaru ar ei ol. Yr oeddem yu muddwl fod colli ei hanwyl briod yu gymmait a allasai y waddw hiraeithlawn ei ddal, ond yr oedd ein Tad nefol yu gwybod yu amgen; t'rawyd pedwar o'r plant gan y clefyd oedd wedi dwyn bywyd ei phriod; ac yu y cyfyngder hwn, daeth ergyd arall—y fam dyner yn nghafael yr un afiechyd. Yn ei chlefyd agorodd ar fab bychan, yr hwn a ymagorodd yn rhyosyn hardd yu nghardd natur; ond yr oedd y *climate* yu rhy oer, ac yntau yn flodeuyn tyner. Gwywodd yu mhen tair awr ar ol lledu ei ddail; ad-blauwyd ef yu nghardd Paradwys, o dan un o ganghenau pren y bywyd; ail agorodd ei ddail, a gwenai seraffiaid wrth syltu ar ei brydferthwch.—Mwy ni chafai' corwyntoedd y byd ysythro ei ddail, a phryfed y gethern fwyta ei gryfder.—tyf am oes Duwdod yu y nefol wlad.

Mae yu dda genyf allu hysbyau fod y weddw a'i phlant bychain yu gwella; ac yu cael prawf bob dydd fod Barnwr y gweddwon yu sylwi, a Thad yr amddiffaid yu gwenu; ac nis gallaf derfyu heb amlygu fod fy nymuniadau o flaen gorsedd y nef am fendithion debeulaw Ior i gymmydogion y chwaer hon, am eu gofal a'u tynerwch iddi yu ei blin gystuddian.

Blossburg.

JOHN DAVIES.

Yn Pottsville, Rhag. 13, John Thomas, mab Mr. John Thomas, yu 14 oed. Daerwyd ef

yn mynwent y Bedyddwyr. Cyn cychwyn, pregethodd y Parch W. J. Jones, 2 Bren. 6. 8; "Och fi, fy meist, canys benthg oedd."

Yn Danville, Hyd. 19, Thos. Thomas, *publisher*, yn 38 oed. Derbyniason Gofiant i Mr. Thomas, yr hwn sydd raid i ni ei adael hyd y neaaf, o herwydd diffyg lle.

Yn Nghaerefrog-Newydd. Rhagfyr 6, 1849, yn 52 oed, Elisabeth Ellis, gynt o Lanwenog, swydd Drefaldwyn.

Rhag. 8, yn Brooklyn, o'r darfodedigaeth, yn 23 oed, William, mab R. a Hannah Jones.

Rhag. 7, yn Bedford, ar yr Ynys Hir, C. N., William Davies, genedigol o sir Gaernarfon, D. C.

Rhagfyr 3, yn Nghaerefrog-Newydd, Hugh Griffiths, gynt o Aberdaron, swydd Gaernarfon, G. C.

ATEBIAD.

Cywyg i Ateb Dychymyg Didymus, yn Rhifyn Rhagfyr diweddaf.

Diddrws, fy nghyfaill,
Gymerodd ei ysgrifell
I ddarhauio i wlad a thref
'Rbyn welodd ef o hirbell.

'Nol i'm ystyried nodau
Y gwrthdrys hwn yn ddian,
A threullo wrtho lawer awr,
A gwneuthur mawr ystrangeisau.

Fo gredais i o'r diwedd
Nad oedd y gwrthdrys rhyfedd,
Ond 'rhyn a siwn ni yn GALCŵ,
O'i gael yn falch mae llawer.

Y gwrthdrys hwn ateb
I'r nodau wellr yma;
Ond pedwar o lyth'renau glân
Bydd ynddo'n gyfan, coelia.

Os darfu i'm gamsynied,
Gwnaed Didymus fy arbed,
A d'wedod i'm yn groyni' llof
Pa beth oedd ef yn dyblod. CALCŵR.

GOFYNIADAU.

Mr. Gez.—Dymunaf gael hysysiaeth trwy gyfrang' eich Seren glodwiw, yn—

1. Pa gynifer o bethau oedd yn y deml gyntaf a'r nad oedd yn yr ail? a pha bethau oeddynt?

2. Ar ba olygiad y dywedir yn Deut. 33. 7. nad oedd Lefityn adnabod ei frodyr a'i blant ei hun?

3. Pa faint o amser y bu gwraig Japidath yn barnu meibion Israel?—un o ba lwyth ydoedd hi?—merch i bwy oedd?

Llewelyn.

JAMES LLOYD.

DYCHYMYG.

Pa beth mewn gwraig a wellr,
Nad yw i'w gael mewn gwr;
Mewn llange neu fab mae'n eglur,
Ni fu erioed mewn dwr;
Yn nghanol, tan mae'n aros,
Ni bu erioed mewn gwrest
Rho'wch ateb i'm yn ddian,
Pa uniaf, er fy llef!

Llewelyn.

DWY MWR.

HANESIAETH DRAMOR.

PRYDAIN FAWR, &c.

Cawsom y newyddion diweddaf gyda yr agerfad Cambria, yr hon a adawodd Llynleifiad y 15fed o Ragfyr. Nid oedd un cyfnewidiad o bwys yn y marchnadoedd.

Pasiwyd 114 o gyfreithian newyddion yn Lloegr yn ystod eisteddiad diweddaf y Senedd, ac y maent oll mewn grym yn bresennol. Daeth yr an sydd yn dal perthynas â chyfreithiau morwriaeth i weithrediad ar y laf o'r mis hwn (Ionawr).

Cynnalwyd dydd Iau. Tach. 16, yn gyffwrdd trwy y deyrnas yn ddydd o ddiolchgarwch am ymadawiad y Cholera. Gwnaethpwyd casgliadau mewn llawer o eglwysi yn y brif-ddinas ar ran y gymdeithas sydd yn adaelu iachach tai i'r dosbarth gweithiol yno. Pregethodd Esgob Llundain yn eglwys Gad-eiriol St. Paul ar yr achlysur.

Y mae yn parhau yn gynhyrfus yn Iwerddon. Cynnellir cyfarfodydd mawriou i bleidio y cynnygiad o dori yr undeb â Lloegr.

DR. DIK.—Dywedir fod y gwr dyagedig hwn mewn cyflwr o dodi gresynus, er ef fod yn 72 oed, ac wedi treulio hir oes mewn llafurwaith llenyddol. Y mae amryw o bendeigion Ysgotaidd yn ymdrechd cael *pension* iddo gan y lywodraeth.

Y mae y Frennes Waddlog wedi bod yn wael iawn ei hiechyd er ys peth amser. Cyhoeddir adroddiadau dyddiol o'i hiechyd gan Syr David Davies.

Y mae yn Prwsia 2025 o filldroedd o reilffyrdd; yn Awstria Allmaenaidd 940 o filldroedd; ac yn y talaethau Allmaenaidd eraill, 2337 o filldroedd. Gan hynny hyd yr holl reilffyrdd yn awr yn Germaeni ydyw 5,302 o filldroedd.

Dywedir nad oes dim llai na dengain mil o garcharorion yn nheyrnas Naples am droeddau gwladyddol. Os â Ferdinaud yn mlaen fel hyn, bydd ei holl ddeiliaid yn garcharorion yn fuan.

Ymddengys fod Cymdeithas Dwygiad Cyllidol yn effaithio ar y llywodraeth Brydeinig. Y mae y gweinidogion yn bwriadu cynilo dwy filiwn o bunnau yn nbraul y wlad y flwyddyn hon.

Y mae y Cholera wedi bod yn dost dychrynlyd yn Oran, yn Algiers, a dywedir fod 700 o'r milwyr Ffrengig, a 3,700 o beronau eraill, wedi syrthio yn ysglyfaeth iddo.

FFRANGO.—Bu cynhwrf ofnadwy yn ddiweddar yn y Gynghorfa Wladwriaethol, ar yr achlysur o araeth M. Raspall, yr hwn a derfynodd mewn ymladd tua hanner dwayn o onestau; ond yn fiodus ni laddwyd un o'r saethwyr. Y mae gwrthwynebiad gan lawer i'r Weinyddiaeth newydd. Y mae y Cenhadon at Lywodraethau Awstria a Rwsia wedi roddi eu awyddau i fynu o herwydd hyn.

Y mae y llynges Seianig wedi dychwelyd yn ei ol o'r Dardanelles.

Cyflawnir y creulonderau mwyaf cigyddol yn barhaus gan yr Awstriaid ar yr Hungariaid. Cyboeddri aræth yn rai o'r uewyddiaduron yr hon a briodolir i Kossuth, ac a elwir "Fiarwel Kossuth i'w Wlad;" ond gan fod tebygolrwydd nad Kossuth oedd awdwr yr anerchiad hwnw, nid yw o bwys genym ei roddi yma.

Dywedir fod yr angbydfod rhwng Awstra a Prwsia yn gwaethygn.

BAUFAIN.—Y mae cymmaint o chwedlau yn cael eu hadroddi yn barhaus o barth dychwelaid y "tad santiaid" yn ol i Rufain, fel y mae yn anhawdd ymddibynu ar un o honiunt. Aeth prwyæth o'r ddinas dragwyddol ato yn ddiweddar i Portici, gan ddeisyf arno "dychwelyd i Rufain, yn ol cais trigolion y ddinæ a'r bull fyd Pabaidd, fel tad auwyl yr eglwys a theyro anrhydeddus ei bobl. Atebodd yntau ei fod yn gobeithio y gallai gydysnio â'u cais yn fuan, ac y byddai cyn pen hir yn ail-egyn yr orsedd fel Pab a Brenin.

Ymddengys nad ydyw milwyr Ffrainc yn bwriadu ymadael â Rhufain yn ystod y gnauf, gan eu bod yn parotwi lleoedd cysurus i drigo yuddylt rhaglaw. Dywedir tod y fyddiu Spaenaidd ar feur ymadael â'r talaethau Rufainaidd.

Mae y Milwriad Forbes, Sais, yr hwn oedd yn gadweinydd i Garibaldi, yn ystod amddiffyniad gwrol Rhufain, wedi ei gymeryd yn garcharor ar y 10fed cyffiol yn Genoa, a chymerwyd ef i'r amddiffynfa fel drwgweithredwr.

YR YNYSOEDD IONAIDD—Y mae tawelwch wedi ei arferu i'r ynnysoedd hyn.

Ar y 10fed o Dachwedd, agorwyd Senedd yr Ynnysoedd Ionaidd, gydag araethi hirfaith o eiddo yr Arglwydd Prwywr, yn mha un y mae yn adrodd pa fodd y dechreuodd y gwrthryfel, ac amddiffyna ei hun rhag y cyhoeddadur o greulondeb a ddygwyd yn ei erbyn. Dywed na roddwyd ond 21 o bersonau i farwolaeth rhwng y 26ain o Awst hyd y 26ain o Hydref, (yr hyn sydd amhens), pryd y cyhoeddwyd y ddeddf abergoftiad; ond aylwa y *Daily News* nad ydyw 21 o ddiennyddiadau mewn canlyniad i un gwrthryfel a gymerodd mewn ynys fychau, heb ychwaneg na 70,000 o drigolion, yn ymddangos fel amryfusedd ar ochr trugaredd.

CYDYMDEIMLAD A'R HUNGARIAID.

Nos Wener, Tachwedd 16, cynnaliwyd cyfarfod cyboeddus tra ardderchog gan Gymry Liverpool, yn y Music Hall, i'r dyben o amlygu cydymdeimlad â'r Hungariaid gwrol, ond gorthrymedig; ac ardstyio yn erbyn, a chbodemnio creulonderau eigyddol llywodraeth Awstria; ac i benderfynu ar Gofeb at Arglwydd Palmerston, yn erlyn yn ostyngedig am gyfyngiad y llywodraeth Brydeinig ar ran y genedl arddercheg hono, er rhoddi teryn ar y llofruddiaethau barbariaid a gyflawnir eto ar yr Hungariaid dewron, ac adferu i'r genedl hono ei ryddid a'i hlawnderau gwladwriaethol. Yr oedd y neuadd eang wedi ei gorlenwi â chynnalleidfia dra pharchus, y rhai a ddangosent y teimladau mwyaf

brwdfrydig yn yr achos y daethant ynghyd o'i herwydd. Llywyddid y cyfarfod gas Thomas Lloyd, Yaw., aelod o'r Cyghor trefol, ac areithiodd y Feirch. W. Rees, Thomas Aubrey, David James, John Hughes, David Price, Thomas Pierce, T. J. Williams, swydd Gaernarfon, a Joseph Williams; a'r Meistrd. Owen Ellis a D. Davies, ynghyd a J. A. Loyd, Yaw. Buasai yn dda genym roddi y Gofeb ynghyd a rai o'r areithiau hyawdl a draddodwyd, ond y mae ein terfynau yn pallu. Dichon yr ymddengys araeth Mr. Rees yn y nesaf. Ni bu erioed gyfarfod mwy ardderchog yn mhob ystyr gan Gymry Liverpool, ac ni thraddodwyd y fath ffyrddau o hyawldedd areithyddol ond anfynych. Yn wir, yr un ysbryd a lenwai bob meddwl, a'r un brwdfrydedd aiddgar a lanwai bob calon.

TYWYSOGAETH CYMRU.

CWMTWRCH.—Nos Iau, Tach. 15, aeth Daniel Williams (mwy adnabyddus wrth yr enw Daniel y Gof,) i'w wely fel arferol yn hollol iach, gan orchymyn ei alw rhwng 5 a 6 boreu dranoeth. Yn ol ei orchymyn galwyd arno ar yr amser; ond gan nad oedd yn ateb awd i fynu gyda bwriad i'w ddihuno, ac erbyn edrych yr oedd yn hollol farw. Yr oedd pob tebyg iddo farw yn ei gwag, heb symud llaw na throed. Yr oedd yn aelod gyda yr Annibynwyr yn Nghwmlunfell er's llawer o flynyddoedd. Gadawodd wraig a chwech o blant ar ei ol.

PONT BRITANNIA.—Pan orphenwyd gosod y tube cyntaf i lawr, tanwyd magnelau oddi ar ochr air Gaerfyrddiu. Y mae y ddau tube arall yn barol, ond ni symudir hwy am beth amser. Y dyben presennol yw cael un dramwya dros y Menni, nes y gosodir y tubes eraill yn eu lleoedd. Bwrriedir agor y dramwya gyntaf dechreu mis Mawrth.

Lladwyd John Thompson, un o'r gweithwyr ar y bout hon, tra yn adolygu codiad rhyw lalnau i lyuu. Claddwyd y trangedig y Sabboth canlynol yn eglwys Llandysilio, a chanlynwyd ei weddillion gan luaws o'i gydweithwyr, y rhai sydd wedi tansgrifio oddeutu £50 i'w weddw a'i blant amddiffaid.

CAERNARFON.—Rhwng snith ac wyth o'r gloch un nos Sadwrn yn Tachwedd, ymosodwyd ar John Thomas, amaethwr, Tyddyns-par, gan dri o ddyinion mewn ffusiliau, ar y ffordd rhwng Bryn Sion a'r Pant, ychydig o bellder o Gaernarfon, a lladratawyd oddiarno ei awrlais, ac un swllt ar bumtheg o arian. Ar yr un noswaith ymosodwyd ar chwarelwr ar ffordd Llanberis, yn agos i Gaernarfon; a lladratawyd swm mawr o arian oddiarno, heblaw ei faeddu yn erwin.

FRO.—Plentyn wedi ei wenywyo.—Cynnaliwyd trenghollad ar gorff baban gryw, tri mis oed, yr hwn a fu farw yn y boreu, o herwydd roddi dogr rhy gryf o *laudatum* iddo. Cymerwyd y baban yn glaf gan guoi y nos flaenorol, a roddodd ei nain y dogr iddo, yn ol cyfarwyddyd cymmydoges iddi, yr hon oedd yn iau i bump o blant.

REKILFORDD rhwng Caernarfon a Bangor.—Drwg genym ddeall fod rhwystrau anngywyliadwy wedi cyfodi, y rhai a achosant i'r rheilffordd gynyddig hon gael ei rhoddi i fynu am yr amser presennol, os nad am byth. Bydd hyn yn siomedigaeth i lawer o drigolion y ddwy dref.

CAER A CHAERGŴY.—Y mae barn gyffredin y bydd raid i'r rheilffordd rhwng y lleoedd hyn gael ei rhoddi i fynu am uad yw yn talu. Y mae y llywodraeth yn gomedd talu £30,000 yn flyyddol am gario llythrau, ac y mae y mor-lys yn rhedeg ager-lestri yn wrthwynebol iddynt. Y mae y rheilffordd wedi bod yn anfodus iawn—costiodd pnytydd Conwy a Britannia fwy o lawer nag y prisiwyd hwy—y maent wedi bod yn anfodus gyda masnach yr Iwerddon, pa un sydd wedi ei dinystrio gan rydd-fasnach. Cawsant anhegwch hefyd trwy i'r llywodraeth atal y swm a nodwyd.

CAERNARFON.—Yn ystod y dymhestl a gymorodd le Tachwedd 15, torodd y llong *Commerce*, o Dartmouth, oddiwrt h ei bangor, yn nghiffach Caernarfon, a rhedodd ar y creigiau o dan Porthysgadan, gan daenu ei llwyth ar hyd y traeth. Trwy gyorthwy y ffermywr achubwyd oddeutu triugain o chwarteri o gnau o'r llwyth. Gyda llawer o drafferth achubwyd bywydau y llongwyr. Yr un diwrnod tarawodd y *Margaret* yn erbyn y tir yn yr un goror, ond llwyddwyd i'w chael hi ymaith, a chymerwyd hi i Bwlheli, lle y tybir y bydd raid iddi ddaidiwyt h.

ABEREIRCH.—Tach. 16, cynhyrwyd trigolion y gymnyddogaeth hon gyda'r newydd fod corff dyn, heb ben na choesau, wedi ei dafu ar y traeth gan y llanw. Aeth llawer o bobl tua'r fan lle yr oedd y corff yn gorwedd: yna rhoddwyd gorchymyn i'r saer i wneuthur arch iddo, a dechreuodd y gwr hwnw ar ei waith. Prysurodd y clochdyd i gloddio bedd i gladdu y marw mewn tir cyssegredig; aeth ceud ar ffrwatat y "Crwner," i'w ymofyn i gynnal trengholiad ar y gweddillion marwol. Ond cyn i'r holl ddarpariadau gael eu dwyn i ben, deallwyd nad ydoedd y morwr, druan, oedd wedi ei ddifeddiannu o'i ben a'i goesau mor ddirugaredd, ddim ond morlo (*cat*) marw.

PONT BRITANNIA.—Dygyddlodd damw ain wrth y bont hon dydd Llun, Tach. 19, trwy ba un y colodd un dyn, e'r enw John Williams, o Gaernarfon, ei fywyd, a niweidiwyd amryw eraill. Ymddengys fod oddeutu triugain o ddynion wrth y gwaeth o laesu y rhol haiarn, sydd yn pwyso 14 o dunelli, oddiar ben twr Mon. Yr oedd darn o'r rhaff yn wlyb, a chan na feddylodd y gweithwyr am hyn, lithrodd mwy nag y dygwylasant i lawr, a thrwy hyn achoswyd marwolaeth y trancedig. Cynaliwyd trengholiad ar y corff, pan y dychwelwyd y rheilffordd, Marwolaeth ddamwelnol.

BALA.—Cynnaliwyd cyfarfod blynyddol y Gymdeithas Ddarllen yn y lle hwn Tach 20, pryd yr ymgynullodd oddeutu 200 i gyd-yfed te yn Neuadd y dref.

FFLINT.—Edward Eyton, Ysw., o'r Pistyll,

sydd wedi ei bennodi yn Faer y dref hon am y flwyddyn nesaf.

EISTEDDFOD RAUDDLAN.—Cynnaliwyd cyfarfod gobiriedig er dwyn yn mlaen eisteddfod yn hen Gastell Rhuddlan. Tachwedd 20, pan y cafwyd addewion haelion ati. Gobiriwyd hyd y 4ydd o'r mis canlynol.

CAERDYDD.—Boddodd bachgen deg oed yn y dref hon nos Lun, Tachwedd 16, a chafwyd hyd iddo gan Thomas Thomas, cychwr, yr hwn a'i cymerodd adref at ei rieni. Cynnaliwyd trengholiad ar y corff dranoeth, a led-fryd y rheithwyr oedd, Cafwyd wedi boddi.

CAERPHILI.—Deallwn bod y Mil. Tynte wedi arihlegu Mr. Williams. Telynwr, Caerphili, a bardd Cefn Mably, a thelyn aur fach brydferth, yr hon sydd i gael ei gwisgo gan iddo yn ei swydd o delynwr Cefn Mably.—Mab ydyw Mr. Williams i Zephania Williams, yr hwn a alltudiwyd am Siartiaeth ddeug mlyuedd yn ol.

PONTYFYL.—Syrthiodd dyn o'r enw James Alpass dros ochor ei gweli i'r gamlas yn ymyl pen y graig, a boddodd. Dealfryd, Cafwyd wedi boddi.

ABERTAWE.—Dirwywyd Capten y Thomas Beil, yn y portlad hwn, o £100, o herwydd cael ryw cymmait o fyglys aughyfreithlon yn ei long.

PONTYFYL.—Tach. 20, ymwelwyd a'r dref hon gan J. Kingsley, Ysw., B. A., a J. C. Williams, Ysw., Prwywyr oddiwrt h Gymdeithas y Dadgyssylltiad rhwng yr eglwys a'r llywodraeth. Cymerwyd y gadair gan y Parch. Thomas Thomas, Prit-athraw Coleg y Bedyddwyr, yr hwn a alwodd ar Mr. Price, Abersychan, i auerch y cyfarfod; yn nesaf, areithiodd y Meistrd. Kingsley, Keddle a J. C. Williams, a chafwyd hoddionrwydd mawr yn y cyfarfod. Yr oedd y ddau foneddwr a nodwyd uchod ar en maith, a chynullid cyfarfodydd ganddynt bob nos trwy drefydd Morgannwg a Mynyw. Y mae cryn gynhwif yn bresennol trwy y Dywysogaeth gyda y Gymdeithas deilwug hon.

HWLFFORDD.—Cynnaliwyd cyfarfod blynyddol arferol yn y dref hon o blaid Gymdeithas Genhadol y Bedyddwyr yn ddiweddar—Pregethwyd deirgwaith Sabbath, Tach. 18, gan y Parch. Eustace Carey a W. Clarke, diweddar genhadwr yn Affrica. Cynnaliwyd cyfarfod cyhoeddus nos Lun, pan y cymerwyd y gadair gan Wm. Owen, Ysw., a thraddodwyd areithiau gan Meistrd Carey, Clark, Williams, o gapel Albany, Davies, o gapel Ebenezer, ac eraill. Nos Fawrth, ymgylfarfu yr ieuengetyd i yfed te, a thraddodwyd amryw auerchiadau dyddorol ychwanegol.

PENFRO.—Capten Butlersydd wedi ei bennodi yn Faer y dref hon am y flwyddyn ddyfodol.

Eto.—Tach. 18, trochwyd 16 o bersonau, deg o honnynt yn ysgolheigion yn yr Ysgol Sabbathol, gan y Parch. E. Davies.

Y mae llwyddiant mawr yn parhau mewn gwahanol laeau, yn enwedig gyda yr Anni-bynwyr a'r Bedyddwyr.

ABERGAVENNY.—Cynnaliwyd ffair flynyddol mis Tachwedd yn y dref hon, pan y daeth nifer lleid dda o wartheg, cefylau a moch; a gwerthwyd llawer o honiut am well prisau nag a gafwyd o'r blaen er ys peth anser.

LLANELLI.—Traddodwyd araeth yn y dref hon, Tach. 20. gan Dr. Davison, o Gnerfyrddin, ar y "Corau n'r prophwydi Mahometan-aidd." Y mae y pwngc yn un dyddorol nod-edig, gan ei fod yn eglurhan sefyllfa grefyddol, lorcwl, a chymdeithusol pobl Arabia: a gwrandawid ar y boneddwr Parchedig yn astud gan luaws o'r trigolion.

MARTEG.—Adeiladwyd pont yn ddiwedd-ar dros Rheilffordd Dyffryn Llynu; ond cwympodd i lawr gyda thrwat ofnadwy dydd Mawrth, Tach. 20. Yn ffodus ni niweidiwyd un dyn.

TREFFORST.—Cynnaliwyd cyfarfod yn y lle hwn dydd Mawrth, Tach. 20. ar yr achlysur o ordeiniad y Parch. James Williams, o Gaerdydd, yn weinidog i eglwys y Bedyddwyr Seisug a ffurfiwyd yn ddiweddar yn Trefforest. Traddodwyd araeth ar natur eglwys gan y Parch. A. Jones, Merthyr. Gofynwyd y cwestiwnau arferol gan y Parch. W. Jones, Caerdydd; darlennodd Mr. Williams, mewn atebiad, ysgrif yn dangos pa beth a'i cymbhellodd ef at waith y weinidogaeth; ac yna ymgyntlasant ar len yr afon. lle y gweinyddwyd yr ordiuhad o fedydd gan Mr. Williams.

ABERHONDDU.—Bu dyn isuange o'r enw Robert Harris farw yn sydyn nodedig, dydd Llun, Tach. 19. tra ar y ffordd i Trebarfedd, gyda gweithwr arall o'r un grefft. lle yr oeddlyn i weithio am wythnos. Ar ol teithio oddeutu pedair o filliroedd, cwyngodd wrth ei gydyrnaith ei fod yn glaf, ac aethpwyd ag ef i cy ar ochor y ffordd, lle y trengodd mewn ychydig lynnau. Gadawodd wraig i alaru ar ei ol. Cynnaliwyd trengholiad yr un dydd, a dedfryd y rheithwyr ydoedd, Bu farw o ym-weliad Dnw.

TREDEGAR.—Deallwn bod y Parch. D. R. Stephen, wedi bod am amryw wythnosau yn swydd Fynwy, o herwydd afiechyd ei fam oedrnus; ac y mae wedi bod yn brysyr yn areithio ac yn pregethu mewn gwabanol fanau yn y sir. Nos Fawrth, Tach. 20. traddododd ddarlith yn nghapel y Bedyddwyr, Tredegar, ar "Iolo Morganwg." Cymerwyd y gadair gan yr enwog fardd Brychan. Ar ddiwedd ei ddarlith gwahoddwyd Mr. Stephen i draddodi darlith arall yn Saisni yn fuan.

NEDD.—Cymerodd dan danchwa le yn ngweithiau glo yr Eagles Bush, yn yr wythnos tua chaul Tachwedd. Llosgwyd saith un diwrnod a naw y diwrnod arall. Hyderir na therfyna un o'r llosgiadau hyn yn angeuol.

ABERDARE.—Dywed yr 'Amserau' mai lle budr iawn yw y fan hon. Y mae dau o farw-olaethau o'r Cholera wedi cymeryd lle yn ddiweddar yma.

PENTGROES, GER BETHESDA.—Tachwedd 16, traddodwyd darlith ddyddorog yma ar "Dychweliad yr Iuddewon i'w heu wlad," gan y Parch. J. Phillips, Bangor. Yr oedd yr elw

oddwrth yr hyn a dderbynid am fyned i mewn yn myned i leihau y ddyled sydd ar y capel.

BEAUMARIS.—Traddodwyd Ann Parry, neu Ann Goch o fynydd Llanfeschell, i gymeryd ei phrawf am ladrata dillad oddiar amryw bobl yn Llanddeusant.

BETTWS.—Tach. 10, cynnaliwyd trengholiad yn Bettws Gwerfil Goch, sir Feirionydd, ar gorff bachgen pedair blwydd oed, yr hwn a losgwyd i farwolaeth yn absennol i'w ei fam, yr hon oedd wedi myned i gladdedig-aeth, gan adael y bachgen hwna dau eraill yn y tŷ ar eu penau eu hunain.

BETTWS, GERLLAW ABERGEL.—Yn ddiweddar cynnaliawd dydd cyssegredig i redeg-feydd mŵlod, dynion mewn sachau, a'r cyffelyb chwarentyddiaethau rhesymol, er parch i Thomas Oldfield, Ysw., yr hwn oedd yn bael yn ei roddion o gwrw a diodydd eraill i'r llymeitwyr.

DINBYCH.—Ymddengys fod rhyw barotoad- au mawrion wedi eu dwyn yn mlaen yn y dref hon gogyfer a'r 26ain o Dachwedd, pan yr oedd J. G. Price, mab henaf Plas Llan-fhaiadr, yn dyfod i'w oed. Bu ciniaw ar yr achlysur yn Llanrhaidr, ac yn nbref Din- bych. heblaw y campau anfoesol sydd yn warth i'n gwlad ar amgylchiadau cyffelyb i'r hai hyn.

LLANRWST.—Dyoddefodd un John Evans chwêch awr o ddsygyblaeth yn y cyffion ar y 13eg o Dachwedd, am feddwod ac afrool-eidd-dra.

FFERIARU RUTHIN A DINBYCH.—Cynnaliwyd y fferiau hyn yr ail wythnos yn Tachwedd. Dnethpwyd a lluaws o wartheg a defaid iddynt, ond gwerthwyr oedd pawb, heb un prynwr braidd yn y naill le na'r llall. O herwydd hyn dychwelwyd y rhan fwyaf o'r anifeiliaid gartref gyda eu perchogion heb newid dwylaw. Dywedir fod un amaethwr yn nbref Ruthin wedi gwerthu praidd am 2s. y pen, y rhai a brynwyd ganddo yn mis Gorphenhaf diweddaff am 5s. 6c. y pen.

CAERDYDD.—Cynnaliwyd trengholiad yn y dref hon ar gorff John Marten, bachgen yn 14 oed, yr hwn a foddodd y noson o'r blaen yn y Bute Docks. Llithrodd ei droed oddiar ochr y cwch; a syrthiodd i'r dwfr, a chan fod y noson yn dywyll a dim cymhorth wrth law, boddodd. Rheithfarn, "Marwolaeth ddam-weiniol."

ETHOLIADAU.—Y personau canlynol a ben- nodwyd i lawr swydd Maer yn ddiweddar: Richard Roberts, Ysw., Grove Place, yn Din- bych; Thomas Jones, o Clwyd-street, yn Ruthin; Mr. Vachell, yn Nghaerdydd; Tho- mas Wiadwr, yn Abertefri; Wm. Cozens, Ysw., cyfreithiwr, yn Ilwlfordd; Mr. Christopher James, yn Abertawy.

GWLEDD FORMONAIDD.—Hyd. 23, cynnal- iodd "Seintiau" tref Pontypwl noswaith law- en yn nhy Mr. Thomas Lewis, Blaendare, yr hwn sydd yn un o'r brodyr anwyl, ac yn bre- gethwr yr enwad. Yr oedd y llywydd Henshaw ac Ashma (pothor y nefoedd—yr

hwn sydd yn professa fod agoriadau y trigfanau nefolaidd yn crogi wrth ei wregys), ac amryw frodyr a chwirydd eraill yn bresennol ar yr achlysur. Cawsant swper, ac anrhegwyd hwy a mwy na dogn rhesymol o gwrw. Deallwn fod Syr John Heiddyn yn gyfaill lled garedig iddynt yn ystod y nos. Cyflawnwyd amryw ddawnsiau, ac yr oedd pibau cod (*bagpipes*) ganddynt i'w difyrn.—Darfu i'r Llywydd olalu am y wledd ryfedd hon, ac yr oedd yn foreu cyn i'r cwmpeni wasgaru, pryd y cafodd y rhan fwyaf o'r aelodau gwrywaidd a benywaidd pryn drafferth i gael hyd i'w ffordd gartref.—*Principality.*

ABERYSTYHAN.—Y mae yr Annibynwyr yn bwriadu adeiladu capel newydd yn y lle hwn. Y maent ar fedr cyduno am dir, ar ba un yr adeiladir ei, ac y mae yr arian tusगत y draul yn barod i'r perwyl.

TREFORRIS.—Tach. 7 a 8, cynnaliwyd cyfarfod ar yr achlysur o ordeiniad y Parch. J. Watkins, diweddar efrydwr yn ngholeg y Bedyddwyr yn Hwlfordd, yn weinidog eglwys y Bedydywyr yn y gymmydogaeth hon. Cymerodd amryw o weinidogion ran yn y gwasaneth.

CHORLWYN, SIR FEIRIONYDD.—Y mae dyn ienau yn y lle hwn, o'r enw Griffith Griffiths, yn awr wrth y gwaith o adeiladu llong, a chynnorthwyr ei gan ei chwaer Laura, yr hon sydd yn gweithio gwaith saer yn gampus er mai merch ydyw. Y maent wedi bod yn llafurio am ddwy flynedd.

PENTGROES, GER BETHESDA.—Tachwedd y 5 a'r 6 cynnaliwyd y Treinyddion Calinaidd eu cyfarfod Misol yn y lle uchod, pryd y gweinyddwyd ar yr achlysur gan y Parchedigion caulynol:—doswaith gyntaf, pregethodd J. Jones, Talsarn; yr ail dydd, am 8 yn y boreu, cynnaliwyd cyfarfod eglwysig, lle yr ymdriniwyd ar y pwng o gadw'r Sabboth; am 10, pregethodd R. Hughes, Uwchlaw'r-fynon a D. Jones, Caernarfon; am 2, pregethodd Daniel Jones, Caernarfon, a W. Roberts, Clynog; am 6, pregethodd J. Jones, Rhnddu, a J. Phillips, Bangor. Cafwyd hin gysurus, a lluosogrwydd o wrsadauwr.

TREFFYNON.—Cyhuddwyd Richard Rogers o flaeu yn yr nadon y Parchedig William Rowlands, T. Mather, Ysw., ac Richardson, Ysw., o saethu dwy betrisen yn Magill, ar y 4ydd o Dach. Deifrydwyd ef i dalu £2 o ddirwy a chostau. Gan nad oedd yn allnog i dalu hyn anfonwyd ef i garchar i astudio am fis ar y mawr ddrwg o saethu petris heb drwydded. Ffordd apostolaidd iawu.

MERTHYR.—Dygwyd John Evans, Thomas Williams, a John Edings, gerbron yr ynadon o dan y cyhuddiad o dori i mewn i dy Mrs. Margaret Davies, y nos Sabboth blaenorol, a lladrata dros £30 oddi yno. Holwyd Mrs. Davies, ac amryw dystion eraill, a'gohiriwyd yr ymchwiliad.

PRIODASAU.

Tach. 16, yn eglwys Beddgelert, Edward Owen, Tallor, Llanberis, a Margaret Humphreys, o Ddolben-wach.

Tach. 8, yn Nghapel Ston, Brynmawr, Wm. Preger, haiarnydd, Brynmawr, ac Ann Knight Vaughan, merch benaf y diweddar John Vaughan, Hereford-house, Abergavenny.

17, Yn Llanfangel Glynmyfyr, gan y Parch. Mr. Lewis, A. C. John Williams, Ty-lsa, a Margaret Edwards, teuluyddes am lawer o fynyddoedd i Abel Jones, Ysw., Penyaer.

20, Yn Pwllhell, gan y Parch. T. Jones, Cadb. William Jones, a Jane Evans, llythyrdy, Pwllhell.

20, Yn Lleyl, gan y Parch. D. S. Evans, Mr. Richd. Jones, Neigwl Uchaf, a Mrs. Prichard, gweddwr y diweddar Mr. John Prichard, draper, Prasyndre, Pwllhell.

21, Yn Amwlch, gan y Parch. Mr. Williams, Cadben John Hughes, a Sarah Grace, merch henaf Mr. Jones, goruchwyliwr i'r Harbour Dues a'r Smelting Rocks.

21, Yn Llanasa, gan y Parch. H. Parry, Thos. Davies, mab ioungaf Mr. Edwd. Davies, lledwrw Newmarket a Mary Ann, merch y diweddar Mr. Edward Williams, grocer, Llanasa.

20, David Aubrey, ieu., Llamerchymedd, ac Elizabeth Jones, o'r un lle.

27, Yn Llanelwy, gan y Parch. W. H. Owen, Mr. Jones, Bee Hotel, Abergele, ac Eliza, Sed merch Mr. Kerfoot, Faenol, ger Llanelwy.

MARNWOLAETHAU.

Tach. 12, yn 23 oed, o'r dardodiogaeth, Ellen, merch teuangaf Mr. John Roberts, Ffridd, Llanestyn, Lileyn.

15, Yn 8 niwrncd oed, John, maban Mr. Evan Williams, haiarnydd, High-st., Pwllhell.

19, Yn 63 oed ar ol hir saidra, yn Brynengan, Eifionydd, Robert Dafydd, gweydd, mab i'r diweddar Robert Dafydd, pregethwyr gyda y T.C., o'r un lle.

22, Yn 20 oed, yn y Feathers Inn, Well st., Ruthia, Margaret, priod David Hughes, a merch R. Edwards, darllaw wr, Wyddgrug.

9, Yn nby ei ferch, yn Coederydd, swydd Drafaldwyn, ar ol byr gystudd, John Davies, 43 Union-st., Liverpool.

Dos edrych ei hir rodiaid.—O myn!
Gael manwl gymeriad;
Ni welir am eillad
Ond gwron glaw garai'n gwlad.—G. E.

16, Yn 71 oed, Ann Evans, Fagiranell, plwyf Melliwyd. Yr oedd yn aelod gyda y T. C. er ys amryw fynyddoedd.

BERALAREB gan David Williams, Summit Hill, ar ol ei Fab, William Williams, yr hwn a fu farw o'r Gari yn Nhrddegar, Mynyw, D. C., yn mis Medi, 1849, yn agos i 7 miwydd oed.

Ow! ty mab, arab eirian.—Ow! r galaf!
O'r golwg mae weithian;
Cafodd ei dad frw cyfan
Eio'r llef, o'i trwr i'r llan.

I'r Cefn golen^a dyheua^t—och i si!
Uwch ei fodd yr wyllaf; } * Y lle ei
Mynych ing—ond mwy ni chaf } claddwyd.
Ei weled, fab anwyllaf.

Arfaethais, furdais hoff arfod.—I'm mab
A mi ymgyltarfod;
Y bunsel yn ei ddyndod
Mwyn a glan i mi yn glod.

Bod yn nerth, cyfnerth cefnawg,—mwyn cres,
Newn a iau tymhestlawg;
Ilaesu'r hin, gallest rhawg,
A noddi tad beneiddiawg.

Ow! ow! anorfod gwyn hirlafath,—pasiodd
Fel pelawyn y gobath;
William ni ddychwel eilwaith
O'i neuadd lom, ddinawdd laith.

Ffarwel bellach, fy machgen,—o rheinr
Imi'r un tyagedfen;
Mewn arch gar is tywarchen,
Gerchuddr, mynir fy men.

OFFERL I DAFYD WILLIAMS.

"NI WYR NI DDYSG—NI DDYSG NI WRENDY."

PUBLISHED BY
JAMES W. POTTS,
POTTSVILLE, N. Y.

SEREN ORLLEWINOL:

NEO

GYFRWNG GWYBODAETH I HIL GOMER YN AMERICA.

CYHOEDDEDIG GAN R. EDWARDS.

[CYF VII]

CHWEFROR, 1850.

[RHIF. 66.]

CYNNWYSIAD.

Y ddau Dŷ, ...	29	Sylw Rhifyddol, ...	44
Pa beth sydd hardd?	30	Hen Gymraeg, ...	44
Cenwech y Gâu hon, ...	30	<i>Atebia</i> i Ofyniadau Carwr Rhifyddiaeth, ...	44
Cydymdeintad & Hungary, ...	31	Atebiaid i Ddychymyg Dewi Myawy, ...	45
Cân o Folaud i'r Bibl, ...	34	<i>Gofyntadau</i> , ...	45
Yr Hen Ffarmwr, ...	35	Temperance Star, ...	45
Coisnt y brawd Thomas Thomas, Danville, ...	35	Llostruddiaethau gwaedlyd yn Jersey-Newydd, ...	45
Dedfryd Iesu Grist, ...	36	Damwain trwy dân yn Pinegrove, ...	46
Tragywyddolrwydd Daw, ...	37	Cortfoliad eglwys yn Zanesville, ...	46
Cyfarwyddiadau er cadwraeth Iechyd, ...	38	<i>Genedigaethau—Priodasau</i> , ...	46
Casglu cyfoeth yn dra buan, ...	38	<i>Marwolaethau</i> , ...	47
Marw-goïon—Sylwan ar Ysgrif Caledfab, ...	39		
Hiraeth, ...	39		
Y Gauaf, ...	39	HANESIAETH DRAMOR, ...	
Hanes y Crefyddwr Ffol, ...	40	Prydain Fawr, &c., ...	47
Crist ein Llywydd, ...	41	Iwerddon, ...	47
Englyn i'r Cwrw, ...	41	Ffraince, ...	47
Cân ar ymadawiad Bardd Nantglyn, sef Robert Davies, & Llundain, ...	42	Twrce a Rwsia, ...	47
Poblogaeth y Genedl Iuddewig, ...	42	Rhufain, ...	48
Cyfarfod Trimisol Nancy, ...	43	Y-baen, ...	48
Damwain angeuol ger Pottsville, ...	43	Hungary, ...	48
Hunan-laddiad, ...	43	Madagascar, ...	48
<i>Manion</i> —Capel newydd, ...	44	China, ...	48
Y Bedd, ...	44	Cynnyg at derfysg yn Peru, ...	48
Elihu Burritt, ...	44	Cholera,—Liverpool,—Hungariaid yn Scotlan d, ...	49
Y Blaidd a drig gyda'r Oen, ...	44	<i>Tynysogaeth Cymru</i> —Llanuwchllyn—Rhumney—Llangollen—Llanymddyfri—Chwilio cartref, ...	49
Cwestiwn ambrïodol, ...	44	Llanystymdwy—Aberffraw—Abertheit, ...	
Priodas, ...	44	Caernarfon—Rheilffordd Deherdic Cymru—Bywiolaethau gweigion—Llanrwst—Llan- dudno—Llanfairtalhalarn—Bala—Caerfyrddin, ...	50
Brenines y dychryniadau, ...	44	Cortwn—Pisgah—Twynyrodyn—Bula—Beth- el, Glynedd—Jerusalem, Rymni—Ebenezar, ...	51
Anghyfartalrwydd, ...	44	Dolgellau—Ruthin—Llangainwen—Caerdydd— Felin Fach—Casnewydd—Pontypwl—Merthyr —Pont Newydd—Priodasau a Marwolaethau, ...	52
Gobaith, ...	44		
Angenrheidiau y meddwyn, ...	44		
Yr Ynfyd, ...	44		
Dal y Tafod, ...	44		

POTTSVILLE.

Argraffwyd yn Swyddfa G. Wynkoop, 2 Arcade Buildings.

AT EIN DOSBARTHWR A'N DERBYNWR.

Derbyniwyd y taliadau canlynol yn ystod y mis, Parch. David Evans, Fairview, \$1 75; a \$1 am 1848; O Llwyd, eto, \$1 25; Parch. D. Prichard, Radnor, Ohio, \$1, a \$2 am 1847 a 1848; Parch. J. W. Jones, Millwauki, \$2; H Davies, Pottsville, \$1 75; Wm. Davies, eto, \$1; D. M. Phillips, Oakhill, \$5; Rees T. Howell, Chittenango, \$1; John Samuel, Morristown, am 1850, \$1; Parch. W. Owen, Pittsburg, \$10; J. J. Williams, Blossburg, \$3

GWALLAU.—Yn mhregeth y Parch. E. D. Thomas, yn rhifyn Tachwedd, mae y geiriau "poenau Dwyfol" mewn amryw o'r rhifynau. "Person dwyfol" oesld gan yr ysgrifenydd, fel y gwelir wrth y cyasylltion. Dygwddodd i ni gael y gwall allan pa oeddi y rhan fwyaf o'r llen wedi ei weithio; a chyfnewidiwyd ef yn y gweddill. Hefyd, yn nghyfrifiad cyffugan swyddogion yr Unol Dalaethau, yn y rhifyn diweddar y mae tri rhifud (000) yn ornod ar ddiwedd pob swm.

Dychwelwn ein diolchgarwch gwresog i'n dosbarthwyr caredig yn Cincinnati, Youngstown, Pittsburg, Newark, Palmyra, Caerefrog-Newydd, a lleoedd eraill, sydd wedi helaethu cylchdro y Seren yn ddiweddar.

Bydd darlun y Parch. T. L. Davies, Caerefrog-Newydd, yn y nesaf. Mae darluniau dau neu dri o weinidogion eraill yn cael ei ddarparu erbyn rhifynau dyfodol

"Can't help it."—Wedi argraffu y llen ddiweddar, derbynissom rai llythyrau a newyddion i ymddangos yn y rhifyn hwn. Cofied ein gobebwyr fxl y derbynwyr yn achwyn os na ddaw y rhifynau i'w dwylaw na nchreu y mis. Bwriadwn ddiwygio yn hyn.

Gohobiaethau M. Davies, Tamaqua; J. J. B. J., ac eraill yn y nesaf.

Os oes rhai o'r rhifynau diweddar yn gorwedd ar law gan rai o'n dosbarthwyr, dymunir arnynt ofalu am danynt. Dichon y bydd galwad am rai o honynt

Mae rai o'n derbynwyr unigol gwasgaredig nad ydym yn gwybod dim am danynt. Gan nas gwyddom pa un a ydynt yn codi y rhifynau o'r post swyddfa ai pidi, ai awmair hwyot o hyn allan i'r rhai sydd mewn dyled o dros ddwy flynedd.

Cyfarwydder y Gohobiaethau, (yn ddiarau), To the Editor of the Seren, Pottsville, Schuylkill Co., Pa. Y Taliadau idd eu cyfarwyddo at y Trysorydd, Rev. W. Morgan, i'r un lle.

Denllwn bod J. P. Sherwin, yn swyddfa yr Express, Pottsville, wedi ei benodi yn oruchwylydd dros longau ymfudawl Joseph McMurray, o Liverpool i New-York. Y mae y llinell hon yn adnabyddus i'r wlad er ys amryw flynyddoedd, a diau genny y bydd i'r Guruchwylydd yn Pottsville dalu pob sylw a gofal dyledus i'w swydd.

HYSBYSRHYDD YN EISIAU.

AM ELISABETH EVANS, merch i Heury Thomas Evans, Pentwyn, Cendle. Os gwyr neb o ddarlleawyr y Seren rywbeth am dani, dymunir arnynt gyfarwyddo at John Gould, Clinton, Summit Co., Ohio.

Hefyd,

Am JOHN a THOMAS EDWARDS, dau frawd a ddaethant i'r wlad hon tua 17 neu 18 flynedd yn ol, o Cwm Celan, swydd Drefaldwyn. Aethant i Ohio i brynu tir. Os bydd i'r llinellau hyn ddyfod o hyd iddynt, neu rhyw un sydd yn gwybod am danynt, dymuna Eather Evans, sef merch John Evans, gael llythyr a'u hanes, wedi ei gyfarwyddo i ofal James Lloyd, Llewelyn, Schuylkill Co., Pa.

AGORIAD ADDOLDY YN CARBONDALE.

Bwriedir cynnal cyfarfodydd agoriadol i addoldy newydd y Bedyddwyr Cymreig yn Carbondale, ar yr 8fed, y 9fed, a'r 10fed o Chwefror, 1850. D. J. WILLIAMS.

YN AWR YN Y WASG,

Y CRISTION MEWN CYFLAWN ARFOCAETH,

Neu y llyfr rhagorol hwnw a elwir yn gyffredin LLYFR GURNALL, ac a gyhoeddir mewn chwech o ranau, hanner dolar y rhan; mae yr ail ran allan o'r wasg; a daw rhau allan bob chwech wythnos neu ddeufis nes ei orphen Anfoner orders am dano at y Cyhoeddwr, Rev. Thomas T. Evans, care of Mr. E. E. Roberts, Seneca-st., Utica, N. Y.

Mewn cyfartod chwech-wythnosol a gyunaliwyd gan y T. C., yn Enllu, swydd Onoia, C. N., rhoddwyd anogaeth i'r Parch. Thos. T. Evans i gyhoeddi Llyfr Gurnall, gan eu bod yn barnu bod angen am dano yn mhlith ein cenedl yn yr Unol Dalaethau; n'u bod yn addaw bod yn bleidiol i'w ddisbarthiad yn eu oymmydogaeth. Afreidiol ydyw arganmawl y llyfr hynod hwn wrth neb sydd yn ei seddu; ond anogem bob Cymro sydd yn y wlad hon yn y amddifad o hono i achub y cytleusdra presennol idd ei gael. D. WILLIAMS, Ysgr.

AT Y CYHOEDD.

YMWELIAD A CHYMRU.

Y mae Mr. John M. Jones yn bwriadu ymwelod â Chymru yr haf nesaf, gan adael New-York ar y 1af o Fehefin, a dychwelyd yn ol cyn diwedd y flwyddyn. Bydd galwad arno i fyned trwy bob swydd yn y Dywysogaeth; ac od oes gan rhyw rai unrhyw faterion a chwenychent gael edrych atynt yn yr Hen Wlad, bydd ef yn barod i wneud hynny mor flyddlon a rhad a neb arall. Cyfarwydder ato, J. M. Jones, 51 Beaver Street, New-York.

Oddiar yr adnabyddiaeth sydd rhyngom â Mr. Jones, yr ydym yn ei gymeradwyo i sylw pawb a allant sefyll mewn eisiau o'r fath wasanaeth.

Y SEREN ORLLEWINOL.

CYF. VII.]

CHWEFROR, 1850.

[RHIF. 66.]

Y DDAU DY.

O'r "Bedyddiwr" am Rhagfyr, 1849.

Yr oedd Amazia a Tola yn Simeoniaid, ac oddentu yr un amser hwy a ddechreuasant adeiladu tai, yn mha rai yr oeddent i wneud eu cartref rhagllaw. Y man dewisiedig gan y dynion hyn oedd dra phrydferth, ac yn gwynebu tua y deau. Yn yr amser y dechreuasant adeiladu yr oedd yr haul yn tywynu a'r awel yn ddistaw a llonydd; a phe buasai tywydd hyn yn parhau yn wastadol, buasai pabell agored yn gwneud y tro i drigo ynddi. Tra parhaodd y tymbor haf, yr oedd yr hin yn dra gwresog, y wybren yn ddysglaer, a'r awel yn ddistaw, ac ni bu diferyn o wlaw am fisoedd; eto yr oedd tymborau pan y byddai yn dra gwahanol—yn misoedd y gauaf y gwlaw yn aml a ddisgynai yn genllif-oedd am ddiwrnodau ynghyd, a'r gwynt a chwythai yn rhyferthwy.

Pan y dechreuodd Tola adeiladu, efe a roddes y meini cyntaf o'r braidd ar arwyneb gwastad y ddaear; ac i ddweyd y gwir, ei dŷ a gyfodwyd yn dra chyflym, ac a orphenwyd yn dra buan; ond yn y gwrthwyneb i hyny, Amazia a gloddiodd yn ddwfn i'r ddaear, ac yn ddyfnach, dyfnach nes y cyrbaeddodd y graig. Ymdrechai Tola gael ei dŷ i edrych yn hardd, ac idd ei orphen mor gyflym, a chyda chyn lleied o drafferth ag oedd yn bossibl; ond yr oedd Amazia yn ymddangos i rodidi ystyriaeth tra difrifol i'w sylfaen. Nid oedd yn ymddangos mor awyddus am gael ei dŷ i edrych yn dda. Yr oedd Tola wedi cael gorphen ei dŷ yn dra buan; a thrwy yr amser hyny nid oedd Amazia wedi gwneuthur ond ychydig yn ychwaneg na gosod sylfaen dda.

Er hyny, mewn amser tra byr, y ddau yn orphenol a chyfanneddol; ac tri allai teithwyr ddywedyd wrth fyned heibio pa un oedd y tŷ gorau. Yr oedd y ddau yn edrych yn hardd a phrydferth. Yn ystod yr amser hyn, yr oedd yr hin yn dra hyfrydlawn, er hyny yn dra gwresog trwy geibio pa un oedd y tŷ gorau o'r machludiad haul. chwi a allech weled y

CYF. VII.

5

dynion hyn ar nen y tŷ yn mwynhau yr awel brydnawnol. Yr oedd y rhag-olwg ag oeddent yn ei gael yn min yr hwyr yn dra difyrus. Os edrychent i'r gorllewin, tua y Môr mawr, neu i'r deau, tua gwlad yr Aipht, neu os troent i'r dwyrain, tua y Mor Marw, neu i'r gogledd tua mynyddoedd Judea, pa ffordd bynag y troent, deugain mil o ser a ddyfrithent yr wybr; ond nid yw pethau ysblenydd y byd hwn i barhau dros byth.

Yr oedd y cynhauf drosodd, a'r haf wedi myned heibio, a'r gauaf a'r tywydd gwlawog wedi dechreu; ac yr oedd y gornant fechan a elwir Besor, ag oedd wrth odre yr osgo (*slope*) o'r tu blaen i'r tai, wedi aychu er ys peth amser; ond hi a ddechreuodd redeg yn awr gyda firwd pur nerthol. Fel yr oedd y gauaf yn nshan, yr oedd yn gwlawio mwy neu lai bob dydd. Yr oedd y gornant o hyd yn tarddu yn uwch, ac yn uwch. Yn y nos yr oedd yroeni yn angherddol, a'r gwynt yn oernadu yn echryslawn i waered ydaga' ochrau y mynyddoedd caddugawl, a thrwy y môr-gilfach, yr hwn a ffurfiai wely y gornant.

Fo fu yno un noson erchyll, yr hon ni ddarfu i Amazia ei hanghoftio. Hia wlawiodd yn ddibaid am dri niwrnod a thair noson. a'r gornant fechan Besor, a ymchwyddodd i aфон gadarn a grymus. Yr oedd y firwllifoedd mynyddawl yn rhuthro i waered iddi gyda nerth chwyrnyllt, a phob awr yn cyssylltu at ei dyfroedd. Yr oedd y ffrydlif ruthradwy ac enynawg eisioes wedi codi yn uchel ar yr osgo laswelltog, a'i dyfroedd wedi eu lliwio gan y talpan o'r ddaear a olchwyd ymaith gan ei firwd echryslawn. Yr oedd yml y dyfroedd wedi codi o fewn ychydig droedfeddi i'r tai, pan yr oedd noson anarferol o dduwch wedi dyfod i mewn. Yr oedd y gwynt yn codi mewn cynddaredd bob amrantiad, a'r gwlaw yn parhau i ymddywallt, fel pe buasai ffenestri y nefoedd wedi eu hagog: ond yn nghanol y nos y bu llefain!—yr oedd y tai wedi eu hamgylchu gan ddyfroedd. Nid oedd yno ddim ymward ond tuagi fyne; Amazia a aeth i'r lan ar nen y tŷ; efe a deimlai ei hun yn fwy dyogel pan y caffai ei dŷ o dan ei draed. Y tywyllwch oedd o'r natur dduaf,—y gwlaw yn disgyn i lawr yn

geallfoedd; y llifeiriant ya troiglo yn mlaen gyda chynddaredd adchwanegol, a'r gwynt-odd a guraent yn ffyrngiwyllt yn erbyn tŷ Amazia, ond yr oedd Amazia yn ddiberygl.—Efe a wyddai fod ei sylfaen yn sefyll yn sicr, a bod ei dŷ gwedi ei sefydlu ar y graig. Mae ya sicr fod ei sefyllfa oddi allan yn un dra anghysurus; efe a wlychwyd ac a faeddwyd gan y dymhestl ddiosturi, ond yr oedd ei feddwl yn dangneffodus. Drwy dywyllwch y noswaith echryslawn hono, a goruwch cyn-ddeiriogrwydd yr ystorom, Amazia a glywodd lef cwynfanau megys gan ddrygyd, ac yna ysgrechfaeu o un yn debyg i arwyddion diweddaf o anobaith. Y boreu a eglurodd yr achos. Yr oedd tŷ Tola wedi ei dan-gloddio gan y ddaear a olchwyd ymait h a north y llif ddwfr, a churiad y corwynt a wnaeth iddo ysgwyd, dryllio, a chwympo. Yr oedd dinystr a cholledigaeth Tola a'i dŷ yn fawr ac yn echryslawn.

Amazia a wylodd am y boreu, ond amryw oriau o flaen yr amser hwnw y gwlaw a beidiodd, pan y darfu i liniell-nodau egwan o oleuni gyntaf ymddangos. Cafodd Amazia fod dyfroedd y ffrydlif wedi ymlonyddu llawer; ac er bod ychydig ddarnau o gymylan tewlon, yn edrych fel pe baasant wedi myned yn chwilfrw gan y dymhestl, eto yn ehedeg ar draws arwyneb y nefoedd, yn gynnaledig ar “adeuydd y gwynt;” er hyny, y pryd hwnw yr oedd y gwlaw drosodd ac wedi ymadaw, y gwynt a brysuodd i oestegu a gorphwys, a'r haul a ddisgleiriodd allan, ac a wenodd ar ddi-frodiadau y noswaith adfyddus. Fe ddarfu i Amazia edrych yn ofer am dŷ ei gymmydog: y defnyddiau o ba rai yr oedd yn gyfansodd-edig, gyda ei driganydd, a olchwyd yn mlaen gan y ffrydlif i'r Mor mawr. Yr oedd Tola gwedi adeiladu ar y ddaear, a'i dŷ a syrthiodd; ond Amazia a adeiladodd ar y graig, ac er i'r llifeiriant guro yn ffyrngiwyllt yn erbyn ei dŷ, “ni syrthiodd,” oblegyd ei gadernid a orweddaid yn ei sylfaen.

Fy narllenwyr ieuingsu, yr ydych chwithan ya adeiladu tŷ; nac anghofiwch y sylfaen.—Byddwch sicr o adeiladu ar y graig. Yr ydych yn adeiladu am dragwyddoldeb. Nac adeiladwch ar y ddaear—fe gaiff y ddaear ei gollogi. Adeiladwch ar y graig—ar graig yr ossoedd; Iesu Grist yw y graig, ar ba un y mae yn rhaid i chwi adeiladu. Chwi a ellwch adeiladu tŷ o'eh cyflawnderau eich hunain—o weddiau, penderfyniadau daionus, a gweithredoedd da; ond ni saif y cyfryw dŷ ruthriadau yr ystorom—y mae gwedi ei adeiladu ar y ddaear. Ond gwnewch yn sicr o'r sylfaen; eredwch yn Iesu Grist fel eich unig

Iechawdwr, ac yna chwi a adeiladwch ya ddyogel. Fe ddichon i dŷ y rhagrithiwr edrych yn gystal â tŷ y Cristion; ond y mae noson dymhestlog iawn ar ddyfod—sef noson marwolaeth, pryd y bydd i bob math o adeilad neu gyflawnder i gael eu profi; a gwae i'r rhai hyny sydd wedi adeiladu ar y ddaear, a dedwydd yw y rhai hyny ag sydd wedi adeiladu ar y graig—Crist Iesu.

Bangor.

LLRWELTŶ.

PA BETH SY'N HARDD!

BETH sy'n hardd? Y tyner lili
'N plygu'i ben dan bwysau'r gwlith;
Pelydr haul dysgleirdeb gwisgi,
'N dawnsio ar fron y rhosyn brith;
Hyn sydd hardd;—ond gwelaf wrthddydd
Tecach, barddach na hwythwy,
Deigr yn merch uwchben amddifad,
Arwydd teimlad dros ei glwy'.

Beth sy'n hardd? Y cwmwl goleu
'N nofo yn yr awyr fru,
Pan fo dysglær wawr y boreu
Yn goreuro'i odreu cu;
Hyn sydd hardd; ond, ah, canfyddaf
Rhywbeth harddach, er mor wiw,
Teimlad geneth yn arddangos
Calon serchog dan ei briw.

Beth sy'n hardd? Yr aur a'r perlaŵ,
Sidan, porphor, lliain main,
Addurniadau teg duwiesau,
Gwisgoedd gwyhion, golwg gain;
Hyn sydd hardd;—ond canmil barddach
Agwedd isel, gwylaidd lef,
Boneddiges mewa taer weddi,
'N codi'i golwg tua'r nef.

Hed glân angel drwy'r cymylan,
Sathr eu godre, daw i lawr,
Diyatyr a'ur a'r perlaŵ,
Pasia'r blodau gwych eu gwawr;
Cwyd y deigr yn—hoffa'r tremiad,
Clyw'r ochenaidd—yna chwardd;
Lleda'i edyn, rhwyga'r awel,
A gan sibrwd, “Hyn sydd hardd!”
J. H. H.

“CENWCH Y GAN HON.”

ESAY XXVI, 1.

Iesu fu yn cyfansoddi
Cân i'w rhoddi ini'n rhad;
Cân ysbrydol, cân ryfoddol,
Cân dragwyddol ei pharhad;
Cân yn llawn o awen Dawdod,
Cân a'i chyfnod byth mewn chwasth;
Cân fydd newydd, heb heneiddio,
Cân i gofo'r Gwr a'i gwaesth.

A. G. MALLON.

CYDYMDEIMLAD A HUNGARY.

Aracth y Parck. Wm. Rees yn Nghyfarfod Liverpool. Gwel Seren Ionawr, tud. 25.

DARLLENODD Mr. Rees y penderfyniad cyntaf, yr hwn oedd fel y canlyn:

"Bod y cyfarfod hwn, wrth olygu gweinyddiaeth draws a thwyllodrus llywodraeth Awstria tuag at Hungary, a'r creulonderau digyfelyb a gyflawnodd trwy gymborth Rwsia ar y genedl wrol ac anshyddus hono, yn galw ar bob cenedl rydd yn Ewrop ac America, fel y maent yn gwerthfawrogi a sefydlisadau o dau ba iai y maent yn byw, i ddeisyf yn duer ar eu llywoiraethau priodol i adferu i'r Hungariaid eu rhyddid a'u hiawnderau breiniol, ynghyd ag adferiad o'u meddiansau i'r personau byny o'r genedl hono ag sydd yn awr yn anghyfiaw yn dyoddef alltudiaeth, a rhyddid iddynt i ddychwelyd i'w gwlad."

Dechreuodd Mr. Rees trwy ddywedyd fod y cyfarfod hwn rhyw beth yn ddyeithriol ni fel cenedl; nid mynych iawn, os un amser, y byddwn yn ymglyfarfod i ymdrin â materion gwledydd a chenedlaethau eraill. Yr ydym yn gydnabyddus iawn â chyfarfodydd cenedol, trwy drugaredd, lle y dygir caethiwed a thrueni moesol a chrefyddol y byd, dan lywodraeth diafol a phechod, i'n aylw, ac y gelwir arnom i wneuthur ein dyledswydd, fel Cristionogion tuag at y byd, gan dosturio wrth ei gyflwr, teimlo drosto, ac anfon yr unig feddyginiaeth a drefnodd Duw er ei adferu i ryddid a dedwyddwch. Y mae a wneol ein cyfarfod heno ag achos gwladwriaethol cenedl mewn caethiwed, a than orthrymder gan ddynion, neu ryw pethau ar ffurf ac enw dynion—dynion ag sydd i'n gywilydd i ddyndoliaeth o'u plegyd—dynion ag y mae yn warth i'n deaar ni fod eu cyfelyb yn sango arni. Efallai fod yma rhyw un yn barod i ofyn, "Paham yr ydych chiwi yn dadleu achos Hungary, a'r Hungariaid? beth yw yr Hungariaid i ni? pa beth allwn wneud a'r Hungariaid?" Yr wyf yn goibeithio ac yn hyderu nad oes neb o'r ysbryd Cainaidd yma i'w gael yn y cyfarfod hwn, (cymeradwyaeth) nac i'w gael yn mysg ein cydgenedl yn y dref hon. "Ai ceidwad fy mrawd ydwyf i?" Onid oes achos? Onid yr un Tad sydd i ni oll? Ac oni wnaeth efe o un gwaed bob cenedl o ddynion sydd yn preswyllo ar wyneb yr holl ddaear? Onid yw dynoliaeth yn un teulu mawr, ac onid yw seodau yr un teulu i deimlo dros eu gilydd, ac i gynorthwyo eu gilydd, os gwelant y naill y llall yn cael cam? Y mae achos i'r Cymry deimlo, ac yr wyf yn credu nad oes yma un fynwes heno nad ydyw wedi cythryblu, cynhyrfu, a chwylldo gan deimlad yn yr achos yma, nes y bu bron ymrwygo lawer gwaith cyn heno. Yr wyf yn credu fod swm digonol o deimlad yn awr yn achos Hungary yn Nghymru, pe oeid ef at ei gilydd (a llafaru yn y dull hwnw,) fyddai yn ddigon nerthol i chwefu y Wyddfa a Chader Idrys, ya segyrion—digon

nerthol i greu daeargryn o dan seiliau Vesuvius a St. Petersburg, eisteddle y ddau orthrymwr, a chwythu y dinasoedd hyny oddiar wyneb y ddaear i ddiddymdra (cymeradwyaeth). Mae yn debyg na theimlod ein cenedl ni erioed mewn achos estronol mor ddwys ag y mae yn teimlo yu yr achos hwn; ac yr wyf yn ddigon sicr fod y Cymry yn Nghymru, a'u cymeryd yn gyffredinol, ya mhell iawn o flaen y Cymry yu Liverpool yn yr achos yma. Y mae mynyddoedd a chreigiau ein gwlad wedi diaspedain mewn atebiad i ddymuniaidau ei phreswylwyr o blaid Hungary orthrymedig. Y mae yr achos yn deatyn ymddiddan gan ei bugeiliaid ar ei mynyddoedd—gan ei chwelerwyr yn ei chreigiau—gan ei llafurwyr yn ei meusydd—gan ei theilwriaid a'i chryddion yn eu gweithfaoedd—a chaw ei mamau a'i merched ar ei aelwydydd,—y mae y teimlad wedi cyrhaeddyd trwy galon y genedl yn gyffredinol, ac y mae eisiau gwneud rhywbeth i'r teimlad yma. Nid yw y cyfarfod hwn wedi ei fwriadu i gynhyrchu teimlad ar yr achos yma, ond i ddatgan y teimlad, ac i roddi ryw gyfeirned yn arferol i deimlad ein cenedl. Ond pa beth a wuawn ni o hono? Rhaid i ni ei dymeru ef; ni wiw i ni chwalo y Wyddfa a Chader Idrys; ni fyddai hyny les yn y byd; ac nid gwedd-aidd i ni wneud daeargrynfau ag ef i ddinystrio y dinasoedd hyny yn garneddau—mae llawer o rai ddiawed yn byw ynddynt; ac fe fyddem yn dinystrio y cyfiaw yn gyda'r drygionus pe gwnaem hyny. Ac nid ydym am alw ar ein gwlad, na gwledydd eraill, i gyhoeddi ryfel yn erbyn y gorthrymwr hyn; eto, yr wyf yn sefyll yma i gyhoeddi ryfel yn eu herbyn; ni wiw i ni fynd a gwaeddi heddwch, heddwch! Pa heddwch, tra bydd ffeidd-dra a chreulonderau y Jessel hwn, llywodraeth Awstria, mor aml ac ofnadwy? Ni a gyhoeddwn ryfel yn ei herbyn; ond nid ryfel a'r cleddyf a'r bagnet, nid rhyfel y bydd rhwygo a dryllio cnaud, a thywllt gwaed yn ei ddygiad yn mlaen; ond ni gyhoeddwn ryfel y *public opinion* (cymeradwyaeth) yn ei erbyn; ni gyhoeddwn ryfel, ac a ddefnyddiwn yr argraffwasg yn gyfloran i ergydio a tharanu yn ei erbyn; ni a gyhoeddwn ryfel, ac a ddefnyddiwn gyfarfodydd cyhoeddus i daranu a saethu a chodi teimlad, can beiled ag y mae ynom ni, fel y dywed y penderfyniad, yn Ewr: *pe America, nes y bydd y taranau mor gryffon fel ag y cryns y dreigiau hyny, ac y cuddiant eu hwynoban mewn dychryn yn nirgel-leoedd eu ffaes drygionus; ac y tyner yr ysglyfaeth allan o rhwng eu dannedd hwynt.* Sylwodd y cadeirydd bod Hungary yn sefyll ar ochr Awstria, a chyfrifir ei phoblogaeth oddeutu pedair myrddiwn ar ddeg o drigolion, &c. Mae y wlad a'r genedl hono wedi bod yn nodedig er ys oesoedd lawer, nid yn unig am ei hofder at ryddid gwladol a chrefyddol, ond hefyd o herwydd ei bod yn deall egwyddorion gwir ryddid gwladol a chrefyddol yn well nag ua genedl yn Ewrop; cenedl o bobl feddylgar, deallgar oddynt hwy; ac wedi bod yn nodedig dros ryddid; gan eu bod yn ceru yr egwyddorion hyny, oddiar ddeall eu gwir

werth; methodd pob gorthrymwr yn yr oesau tywyllaf a llwyr letbu yabryd anubynol a rhyddid yn nghenedl yr Hungariaid. Yr oedd cyfansoddiad en llywodraeth wladol yn dangos en bod yn deall yr egwyddorion,—yr oedd pob golygiadau crefyddol yn cael en cydnabod yn hollol yr un modd; a drws pob awydd yn y wladwriaeth yn agored i ddyinion teitwng o bob golygiad crefyddol.—Yr oedd hyn yn ardderchog yn ei chyfansoddiad a'i llywodraeth ddiweddfaf—ac yr oedd llywodraeth y dyn anrhydeddus, y dyn mawr, os nad y dyn mwyaf yn mhob ystyr o ddyinion yr oes yma, Kossuth, (uchel gyneradwyaeth) yn gynuwysedig o ran ei haelodau a'i swyddwyr o bob math o olygiadau crefyddol. Yr oedd Kossuth ei hun yn Babwydd o ran ei grefydd; yr oedd Georgey—ow! Georgey!—"Am neillduweth Ruben y mae mawr ofal calon!"—yr oedd ef yn Protestant. Yr oedd un neu ddau o honant yn Galfiniaid, yn perthyn i gyffes Geneva, a rhai yn Lutheriaid, a rhai yn Undodiaid, &c. Edrych yr oeddynt am *ddynion teitwng*, am ddyinion galluog i ymdrin ag achos gwladwriaethol y genedl, beth bynag fyddai eu golygiadau crefyddol; ac yr oedd dynion o'r gwahanol olygiadau crefyddol hyn yn cydweithredu yn y modd mwyaf unol a thangnefoddedus â'u gilydd er dwyn yn mlaen achosion y wlad, tra y parhaodd y weinyddiaeth wrth ei gilydd. Y mae hyn yn dangos eu bod yn deall natur ac egwyddorion gwir ryddid. Yr oedd yn perthyn i Hungary, er ei huniad cyntafeg Awstria, fel talaeth, neu yn hytrach fel breiniaeth yn yr ymerodraeth hono, gyfansoddiad ag oedd yn caniatáu ei gwladoldeb iddi fel cenedl; ac yn sicrhau ei breiniau gwladol iddi. Yr oedd ganddi ei *Diet* (math o senedd) ac aelodau dros ranau o'r wlad yn dyfod at eu gilydd mewn cyngor gwladol, i drin achosion gwladwriaethol; ac yr oedd Ymerawdwr Awstria bob amser yn cael ei goroni ddwy waith, yn Ymerawdwr Awstria ac yn Freni Hungary; ac yr oedd, fel brenin Hungary, pan yn cael ei goroni, yn tyngu llw o fyddlondeb i gyfansoddiad gwladol Hungary, ag oedd wedi cael cyduno arno, a'i gadarnhau fwy na thri chan mlynedd yn ol, pan yr unwyd y wlad â'r ymerodraeth. Fe ddaeth y dyn mawr hwnw i lywodraeth Awstria, y Tywysog Metternich, yn yr hwn yr oedd ac y mae yn ei gyfrwysdra, ei synwyr, a'i ddrygioni, ddyfnderoedd nas gellir eu plymio. Ac yn holl weinyddiaeth Metternich fe gadwodd ei lygaid ar holl ymerodraeth Awstria, a holl Ewrop yn wir; yr oedd ei fys ef yn cyrhaedd i frywes pawb, a'i ddyllanwad yn rhedeg trwy holl Ewrop, am ddeugain mlynedd o leiaf; efo oedd yabryd-feistr mawr y cyfandir, a phen cynghorwr y penau coronog. Arweiniai hwynt wrth ei ewyllys ei hun fel y mynai; ac fe edrychodd â llygad eiddigeddu iawn ar freniniaeth Hungary, ac ar iawnderau a rhyddid y genedl hono; ac fe luiodd ei fesurau tuag ati yn y fath fodd ag fyddai yn ei chadw tanodd yn ei thlodi, ac yn ei hatal i gynyddu mewn masnach ac mewn cyfoeth. Yr oedd Hungary yn wlad hynod o fauteisiol i grysyddu, ac i fyned yn genedl a gwladwr-

iaeth gref a blodeuog. Y mae ei thir yn dda iawn, yn fauteisiol iawn i amaethyddiaeth, a'i hafonydd a'i phorthladdoedd yn fauteisiol i fusuachu; ond gofalodd Metternich am ei chadw danodd, ac yn mhob modd yr oedd ei law yn drwm arni, fel naa gallai y wladwriaeth godi ac ymddyrfhafu yn ol y mauteision naturiol oedd yn ei llaw. Ac fe gynygiodd yn mhob modd gloddio dan wraidd ei chyfansoddiad gwladol, a'i hamddiffadu o'r breintian hyn y sicrhau y cyfansoddiad hwnw iddi; ac fe lwyddodd ei gynlluniau i raddan helaeth iawn. Wedi y trychineb y cyfeiriai y Cadeirydd ato yn y flwyddyn 1848, daeth ar draws Metternich belyd, er cyfrwyaged y dyn hwnw. Safodd ef uwchben Ewrop o'r flwyddyn 1845 i 1848, a gwelodd pa fodd yr oedd yn myned. "Y fi," meddai, "ar fy ol i y daw yn *revolution*, ond mi safaf fi rhwng Ewrop a'r diluw," ond fe ddaeth y diluw ar draws Metternich, ac a'i hysgubodd ymaith, na wyddis yn mha le i'w gael; ac ar ol ei fyned ef ymaith, fe ddaeth i gyngor Awstria ddyinion heb feddu yr un cymhwysderau a galluocdd ag oedd ganddo ef—rhai di-brofiad a difedf, ac ni wyddent am ddim ond am orthrymu a thresio, ac arfer y cleddyf a'r fagaet; a'r ymberawdwr hwnw wedi bod yn y *Leading strings* gan Metternich trwy ei oes, ac wedi myned yn hen ddyrn, yn blentyn ddwywaith; ac yn dilyn can belled ag y gallent egwyddorion ac addysg Metternich yn eu gwneidyddiaeth wladol, byd nes codi terfysg yn Itali, a Hungary yn fuan ar ol hynny. A dyna lle yr oedd y tywyll, a drygodd, a ffieidd-dra i'w ffieiddio yn oes oeswedd yn y llywodraeth hono Dylasawn grybywll fod, dan yr un goron a Hungary, dalaeth o'r frenhiniaeth hono a elwir Croatia, a'r Croatiaid yma yn genedl nior anwybedus a barbaraid ag oedd yr Hungariaid mewn gwareidd-dra a gwybodaeth; a byddai y Croatiaid yn anfon cyrychiolwyr i'r *Diet* i Hungary, i gael eu llywodraethu gan yr un cyfreithiau y cydunid arnynt yn yr un cyngor gwladol. Cysylltwyd hwy felly gan lywodraeth Awstria, yr hon oedd yn oruchaf arnynt. Ac yr oedd yr hen oesdiad perthynol i Croatia, er amaer-oedd tywyllaf a mwyaf barbaraid y tywyllwch pabaidd, nad oedd yr un dyn i gael byw yn y wlad hono oni byddai yn babydd professedig; nid oedd un grefydd i gael ei phroffesu ond crefydd Rhufain, nac un dyn na byddai yn arddel crefydd Rhufain i gael byw yn y wlad. Yn Hungary fe ddaeth y gofyniad o flaen y cyngor gwladol, ac fe benderfynwyd yno gau y mwyafrif o'r aelodau i ddileu yr hen oesdiad, a bod i bob plaid ryddid fel yn Hungary. Fe gynhyrfodd hyn gyrychiolwyr Croatia yn dost iawn; fel y gwnaethant ardstyad yn erbyn dilead yr hen beth gwrthau yma, gan ystyried mai dyma oedd prif ogoniant eu gwlad hwy,—gogoneddu yr oeddynt yn eu cywilydd,—ac erbyn chwilio i'r anrhydedd, nid anrhydedd oedd. Wel, anfonwyd yr achos i eisteddfe yr awdurdod oruchaf yn Awstria,—i gyngor yr Ymerawdwr, a gofynwyd yno beth oedd i wneud. Anfonodd yr Ymerawdwr a'i gyngor o Vienna at y *Diet* yn Hungary, i'w

cyfarwyddo i fynu ymostyngiad gan y Croatiaid i'r gyfraith yr oeddynt hwy wedi cyduno arni yn y *Diet*, pa beth bynag fyddai y draul. Cododd y Croatiaid mewn gwrthryfel yn erbyn hyn, a dechreuodd y rhyfel rhwng yr Hungariaid a'r Croatiaid yn yr achos yma.—A'r Ymerawdwr a'i gynghor (daliwch sylw) wedi anfon fel hyn, dan sel y llywodraeth, ei orchymyn i'r Hungariaid i fynu aseydlu y gyfraith hono, ac ar yr un pryd yn anfon cenhadwr i Croatia, i orchymyn iddynt ddal i ryfela yn erbyn yr Hungariaid! Ah! beth oedd hyn yma? Ymerawdwr Awstria yn anog gwrthryfel yn erbyn brenin Hungary! Pwy oedd brenin Hungary? Ymerawdwr Awstria! (uchel gymeradwyaeth), a dyma yr Ymerawdwr yn codi yn erbyn brenin Hungary. Cyhoeddodd yn ei gyhoeddiadau cyhoeddus y Croatiaid yr wrthryfelwyr yn erbyn yr awdurdod lywodraethol.—cyhoeddodd ar goedd ei lywodraeth ac ar goedd holl Ewrop, mai *rebels* oeddynt; a dywedai wrth yr Hungariaid am ddarostwng y gwrthryfelwyr; ac yn ddirgel o hyd yn anfon cyuorthwy o *arias* ac *arfau* i'r gwrthryfelwyr. Fel hyn y parhaodd yr ymdrech am ryw gymaint o amryw; ond pan welodd llywodraeth Awstria o'r diwedd, yn ol ei meddwl, fod pethau wedi aeddfedu iddi ddyfod allan i'r golwg yn gyhoeddus yn ei lliw ei hun, a phan y daeth felly, beth a wnaeth ond appwyntio Jellachich, ag oedd o'r blaen wedi cael ei gyhoeddi yn *rebel* yn wrthryfelwr yn erbyn llywodraeth Awstria, yn flaenor byddin y gwrthryfelwyr; yr un llywodraeth yn appwyntio hwnw drosti ei hun, yn ben ar ei byddinoedd i fyned i ymladd ei rhyfeloedd. (Uchel gymeradwyaeth.) Yr oedd yn meddwl ei bod yn awr yn ddigon diogel iddo ddyfod allan, fod Hungary wedi ei gwanychu i'r fath raddau, fel nas gallai ei gwrthwynebiad fod o fawr bwys. Rhoddodd yr hen Ymerawdwr ei orsedd i fynu, a daeth un ieuancg yn ei le i'r orsedd ymerodrol, yr Ymerawdwr Joseph; ac erbyn i hwn ddyfod, dyma yr Hungariaid yn cael eu rhyddhau oddiwrth bob rhwymedigaeth i barchu y pen coronog; oblegyd na choronwyd erioedd mo hono ef yn frenin Hungary. Anfonwyd lluoedd Awstria dan dywysiad y Jellachich hwnw a Windiscratch, i ymosod ar yr Hungariaid yn annysgwyladwy; ond pryd hyn, beth wnaeth yr Hungariaid ond cilio yn ol i berfeddion eu gwlad, a gadael eu trefydd a'u dinasoedd i drugaredd dyuon na wybuant erioedd am un wreiclionen o drugaredd; meddyliwyd yr amser hwnw fod achos Hungary af unwaith wedi ei lwyr gollu, a'u bod wedi eu mathru dan draed y bywstfilod yma i'r llwch; ond er syndod Ewrop, wedi cilio druan, a chilio a chilio, nes gwelod eu hadeg o'r diwedd i ymosod ar eu gwrthwynebwyr a'u dymohwelyd, yr oeddynt, ac aethant ar eu holau nes eu hymild hwy allan o ddefnyau eu gwlad, ac o fewn cyrhaedd golwg prif ddiinas y gelyn, (uchel gymeradwyaeth.)—Greayn na chwasaai Georgey ei flordd i pryd hyn; ei amcan ef oedd rhoddi un *dash* ar Vienna ag a *snasai* yn ddigon sicr o dlymhewelyd gorseddfa y gwrthryfelwyr i'r llawr.

Ond beth bynag, cynghor Kossuth y pryd hyn a gafodd y dylanwad; ac yr oedd of yn wr pwylllog, heb ewyllysio dim ond sicrhau ei chyfansoddiad gwladwriaethol i Hungary; nid oedd arno eisiau dim chwanaeg. Ar ol i Windiscratch gael ei *gratchio*, gosodwyd un arall ar ei ol yn fil creulonach na'r llall; ond ei ddyrchwel bob tro gafodd hwnw; ac yn fuan bu raid cael un arall i arwain y fyddia. Y pryd hwnw aeth yn sobr iawn ar Awstria, druan, ac aeth i ddechren gwaeddi am help. Yr oedd Joe a Nic yn ddau gefndr, wedi eu magu a'u dwyn i fynu yn y ffordd waethaf.—Yr oedd mam un o honynt, Sophia, yn greu-lawn, dichellgar, a gwaedlyd i'r eithaf, ac yn dysgu Joe yn yr un ysbryd, ac wedi ei ffurfio ar yr un ddelw a hi ei hun; ac nid da gan yr un o blant y fro mo Joe un amser, un brwnt o galon wrth bob un llai nag ef ei hun oedd; ni chai yr un bogyn bychan lonydd gaidd; ac fe fyddai yn myned oddioartref tuag Itali. &c., i ymladd a rhyw hogiau llai nag ef ei hun, y rhai yr oedd yn siwr ei fod yn ddigon cryf i'w cicio a'u brathu heb drugaredd. Ond fe darawodd Joe wrth ei *fatch* o'r diwedd; rhyw fachgen bach, gwan-aid, llai o lawer nag ef ei hun, ac yr oedd yn frwnt ofnadwy wrth Harry o Hungary; o'r diwedd fe drodd Harry ato, ac fe'i pwy-odd nes oedd Joe yn gwaeddi, ac yn rhedeg at ei fam Sophia, dan waeddi, a nuda yn ofnadwy, wedi dychrynu trwy ei galon. Ac yna dyna ei fam yn ei ddwrddio, gafael yn ei glustiau, a dywedyd ei fod yn *gachgi*, a bod yn rhaid iddo ymladd ei frwydr allan. Yn awr dyma yntau yn troi yn ol; ond cael *sgwarfa* wnaeth wedi hyn; o'r diwedd dyma fe yn gwaeddi, "Nic, Nic, Nic. (uchel gymeradwyaeth) mae Harry yn fy lladd i!"—Feglywdd Nic ei lef, a dyna fe, yn dyfod yn orchestol, a llu yn ei ganlyn, a'r ddau yn dechren ymosod ar yr bogyn; ond ymaffodd y cob bach yn y naill, ac a roddodd hergwdd lldo ar draws y llall. Ond o'r diwedd fe gnwsant rhyw *fascal gyfrwys*, a chwasant Harri bach i lawr; a dyua lle yr oedd un yn ei ddal ef i lawr, a'r llall yn ei *gicio*; a *chicio* y maent arno ef, druan. Dyna ddeagrifiad o'r aungylchiad, ag yr ydym yn y cyfarfod hwn yn son am dano; dyna gyflwr y creadur tlawd, ar lawr dan draed ei orthrymwy'r creulon. Y mae yr hwn a osodwyd yn ddiweddaf yn waethaf o'r tri; mae y fath flaidl yr creadur na feddantialwch y dddear fwyafstf i ei helw, na fyddai yn warth i'r bywstfil hwnw gyffelybu'r Hayno hwn iddo. Wel, beth sydd genym ni i'w wneud? Beth a wnawn ni? Y mae y penderfyniad yn dywedyd ein bod yn galw ar bob cenedl yn Ewrop ac America i deimlo yn yr achos, ac i gofegu eu llywodraethau priodol i arfer pob dylanwad a seddant i achosi adferiad i'r triniaid gorchfygedig o dan y caethiwed a'r trawser ag y maent yn gruddian dano. Y mae yr achos yma, gyfeillion, achos Hungary, achos cyfiawnder tr.gwyddol yw, achos gwirionedd ac uniondeb yw, achos crefydd a dynoliaeth, achos *Dau*; oblegyd y mae achos cyfiawnder, a gwirionedd, a dynoliaeth yn achos Duw bob amser; ac y mae llawer o

gymylan doon ofnadwy yn ffurfafen ei air, wedi eu gorlwytho â thrydanïaeth ei anfodlonrwydd yn erbyn pob gorthrymder. Ac y mae y rhai hyn yn sicr o rwygo a gollwnged cynawysiaid ofnadwy ar eu penau. "Yr Arglwydd sydd yn gwneuthur barn i'r rhai gorthrymedig oll. Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Nac ymfrostied y cyfoethog yn ei gyfoeth, na'r cryf yn ei gryfder, na'r doeth yn ei ddoethineb; ond yr hwn a ymfrostio, ymfrostied yn hyn, ei fod yn deall ac yn adnabod mai myfi yw yr Arglwydd, a wna gyfawnder, a barn, a thengaredd ar y ddaear," &c. Wel, yn wir, nid ydyw yn ymhyfrydu mewn creulondeb, gorthrymder, na thrawader, fel a weithredwyd gan y ddwy ymerodraeth tuagat Hungary. Y mae efe yn gwrando cwyn y cystuddiedig, a llef y gorthrymedig: ac y mae yn cymeryd yn garedig pan y mae dynion yn y mwyahead o'u rhyddid a'u hawnderau yn codi eu llef dros y rhai sydd, mewn gorthrymder ac adfyd. Gallwn edrych yntau i fydd yn hyderus am ei foddlonrwydd arnom yn y cyfarfod yma heno. Y mae y Bibl o'n plaid; yr wyf yn caru y Bibl am ei fod yn elyn caethiwed a gorthrymder,—am ei fod a'i wyneb yn erbyn trawader ar y ddaear,—am fy mod yn casbau gorthrymder fy hun—yn caru gwirionedd, cyfiawnder, a rhyddid,—yn caru mwynbau y pethau hyn i mi fy hun, ac yn caru i fy nghydgreaduriaid yn mhob man rydd fwyhad o honynt. A pbe cawn orthrymder y ddaear am un awr wedi eu closetio; pe cawn afael ar Joe, a Nic, a Ferdinand, a'r hen dad o Rufain, a'i gardinaliaid gyda'u gilydd mewn ystafell, cyfeirjwn hwynt at ranau yn nghair Duw, ac a ddywedwn wrthynt, Edrychwch y monsters ar eich wynebau hyllion yn y drych hwn;—trowch yma—darllenwch eich dedfryd—darllenwch, llesmeiriwch, a thremwch,—yn ngwynneb yr hyn a ddywed gair Duw yn eich erbyn, ac am eich cyflwr. Cyfeiriwn yn yr un gair bendigedig hefyd ranau o hono i Kossuth—(uchel gymeradwyaeth) ni fedraf feddiwl am dano heb i'm calon duddi o'm mewn. (Yna darllenodd Mr. R. lythyr Kossuth at ei wlad)—Ond ni roddwn i fydd eto, ac yr wyf yn credu na rydd Ewrop ac America mo Hungary i fydd, nes y bydd cilddafedd y llewod sydd yn ei rhwygo wedi eu tori yn eu penau. Nid oes dim modd i'w hachos fyned i lawr dan draed: fe aeth tan gwmwl yn bresennol; ond cwmwl gwyn o ogoniant megys oedd yn ei amgylchynu; aeth i lawr yn ogonedus, ar ol ymdrech galed mewn achos teilwng, oblegdyd yr oedd yn gyfiawn iddi amddiffyn ei hun (uchel gymeradwyaeth)—yr oedd euogrwydd daublyg yn gorphwys ar yr ymceodiad ar Hungary—yr oedd ya ymosodiad yn erbyn yr hyn oedd yn iawnder priodol a dieithriad i bob dyu, sef ei ryddid; ac nid yn unig hyny, ond yr oedd gan Hungary bawl ddeublyg; yn gystal a hawl gyffredinol dynoliaeth, yr oedd ganddi hawl gwladwriaethol yn ei chyfansoddiad, ac yr oedd Awstria wrth ymosod fel hyn arni, yn pechu yn erbyn dynoliaeth, ac yn y lle nesaf yn erbyn iawnderau gyffredinol dynoliaeth; ac nid â euogrwydd a creulondeb o'r fath ag a ddygwyd yn mlaen

yno ddim yn anghof; y mae wedi ei reserbio yn y nefoedd, ac ar galonau dyngarwyr ar y ddaear; y mae yn rhaid yr ymwelir â'r gorthrymder hwn â chyfiawnder daleddigaeth: a go-beithio y gwaredir Kossuth, ac y dygir ef eto i fwyhad o'i iawnderau a'i ryddid, ac i ganu eto yn ngwaredigaeth a ryddid ei wlad.

Eisteddodd Mr. Rees yn nghanol cymradwyaeth uchel.—*Amserau.*

CAN O FOLAUD I'R BIBL.

CAN WM. EVANS, MERTHYR TYDFIL.

Toss—*"Ar hyd y Nos."*

MAE myrddynau yn ymdrochu, Trwy Frydain Fawr; I ddyggu graol eiriau'r Iesu. Trwy Frydain Fawr; I lawr a'r ffrynig ddraig uffernol, Llwydd i'r Ysgol Iân Sabbothol, Gyda gallu Duw yn hollol, Trwy Frydain Fawr.

Man a mawrion, glân a glewion, Trwy, &c. Ddysgant eiriau'r tarian tirion, Trwy, &c. A'u holl egni'n dysgu darlïa, Parchus eiriau Duw eu porchen, Dwyfol Ddofydd, Llywydd llawen. Trwy, &c.

Mae i ddyw yn dra defnyddiol, Gair hyfryd iawn; Hwn a roed gan Dduw yn rool, Gair hyfryd iawn; Oll gwasnau ganmol Duw y cymmold Am Air diŷyr, eglur, byglod, Gair diderlyn heb ddim darfod, Gair hyfryd iawn.

Gwir amlygu mae yn eglur, Gair hyfryd iawn, Ffordd i gadw gwael bechadur, Gair, &c. Gwell na miloedd o aur melyn, Hwn yn wastad fyddo'n testyn, Ni gawn ynddo'r Deg Gorchymyn, Gair, &c.

Gair sydd felus mewn gorfoledd, O fewn y nef; Gan anghyllon hylion, sylwedd, O fewn y nef; Gair iach ydyw i bechadur Yn ei ddyded maith a' ddolur, Er ymgaisio am wir gysur, Cofoddiwn ef.

Samuel a Moses Iarïaidd, Trwy Ysbryd Daw, Wnaethl'agrifenu'r geiriau santiaidd, Trwy, &c. Esther, Job, a Jeremia, Ezechie, Daniel, Joel, a Jona, Malachi, a'r prophwyd Mica, Trwy, &c.

Solomon a Dafydd befyd, Trwy Ysbryd Daw, Hyd eu diwedd rhai fu'n ddiwyd, Trwy Ysbryd Daw, Esa, 'nghyd a Nehemia, Graol weision y Jehofa, Habacucus a Zephania, Trwy Ysbryd Daw.

Barnwyr, Joshua a Ruth befyd, Trwy, &c. Ezra a'r brenhinoedd hyfryd, Trwy, &c. Amos, Nahum, Obedia, Maggal befyd fwyd hawddgare, Ynghyd a'r profiwyd Jeremia, Trwy, &c.

Marc a Mathew yn ddfifethu, Trwy Ysbryd Daw; Luc ac Iwan gwylan, fwyngu, Trwy, &c. Apostolion, gweision gwiwlon, Gwyr godidog, euwog, union, Gwnaent 'agrifenu'r geiriau'n gyson, Trwy, &c.

Paul a Phedr, Iago eiriol, Trwy Ysbryd Daw, Judas, Iwan yr apostol, Trwy, &c. Iwan befyd y Duwainydd, Dyma'r olaf berson uffudd Wnaeth y geiriau doeth a dedwydd, Trwy, &c.

Hwn a ddenngys ein sefyllfa, Gair hyfryd iawn, Trwy drosoddiaid cynaf Adda, Gair, &c. Hwn sydd befyd yn amlygu Am ein codiad trwy yr Iesu, Trwy i'r ddyded gael ei dalu, Gair, &c.

Hwn wna'n gywir dystiolaethu, Gair, &c. Am y dwyfol graol Iesu, Gair, &c.

Gwawna ei chwilio yn ffenyddiol,
Yddo'n meddwl mae'r hill ddydol
Cafael bywyd yn dragwyddol, Gair, &c.

Mid yw ei ddygus ddius yn ddigon, Gair, &c.
Heb gael argraff ar y galon, Gair, &c.
Wrth ei chwilio yn lach wylion
Ni gawn blesur yddo'n gysion.
Hwn a fyddo'n gael ynom, Gair, &c.

Hwn was ddangos fawr ddrwg pechod, Gair, &c.
Ddaeth i'r byd trwy anuffudd-dod, Gair, &c.
Hwn rydd hefyd hanes hynod
Am rinweddau gwared y cymrod
I'n golchi'n lân oddiwrth ein pechod, Gair, &c.

Salmi Clair.

Cyd. W. Raza.

YR HEN FFARMWR.

Y mae gohebiaethau yr Hen Ffarmwr yn yr Amserau yn parhau i dyddu sylw. Yn ddiweddar ymddangosodd ysgrif gableddus yn y papyr a nodwyd, wedi ei harwyddo a'r flug-enw Beuno, yn awgrymu mai cybudd oedd yr Hen Ffarmwr,—ei fod yn gwrthod roddi mwy na dimai mewn casgliad yn y capel, a'i fod yn ddrwg wrth y gweision a'r morwynion. Rhoddwn yma atebiad yr Hen Ffarmwr fel siamp o'i hyawdledd, a hyny yn ei ddall ei hun o sillebu:—

Gwarchod ni, mae'r llangcie wedi cynryfu yn rhywydus am i mi ddeudud i castie nhw. Rhaid i mi gaul gwobod gintho chi ninion deg hefyd, pwn ydi'r Beuno hwnw syfenodd atoch chi, ddiodefa i ddim peth fel hyn na na i chwath. Mae nembyd i bobol gael i rhyddid i ddeudyd clwdde noeth lmunun o'r fath yma. Mi funa fund a Beuno o flaen i well—mi funa hefyd; ac mi gewch chi rit o'r Spanari, ys na uewch chi ddanton i ddeyd i mi pwy ydi o. Mi wn i amcan prun ydi Beuno. Mi fu gantion ni unweth lanc o'r enw Elis, a thyns'r tusta welis i rioed a golwg y mhen.—toedd dim plesio arno fo, llange barus, gwancus, didoreth, direswm oedd o—ni thale na bara na menyng na chwaw na chig roid o'i flawn o ddim byd gyntho fu, a gwelsoch chi wel y bydde fo'n cwastio'i byta nhw—mi fase no sun gyntho chi feddwl. A mi ddeude glwydde mewn gantio a'r gwant. Mae stori'r dorth yn anwiredd bob tamed, fu dim siwn beth rioed yn'n ty ni, a'r straeon erith yr un fath. Mi fyddai'n gyfala bob amser am i'n gwnidogion gaul pob peth yn i le, wel y gallai gaul gin agos bob un fu hefo ni rioed dystied mewn cwrt ar lw o flaen ustus heddwch tai achos. Ddygwyliwn i beth gael gwaith yn i le gin y gweision a'r myrwynion os na chan nw fwud yn i le, a digon o hono fo. Mi rydw i'n well ffilosofar nag yr awn i byth i roid ffar sal iddun nhw, au cadw nhw ar lai na llond i bolie o fwyd. Mi wn i n dda y buddwn ciledu ffon felly, a fudda i n ydrach ar y bobol syn ddrwg wrth i gwnidogion yn gneid yn fol iawn ar illes i hunen. Nawn i beth fod yn frwnt wrth y gwnidogion, tae ein i ddim ond fu mantes ffun mewn golwg; ond mi fudda i bob amser yn gwneud a phobol erith wel yr ewyllusiwa iddyn nhwthe neud a faw.

Mae o chwedi mund yn beth cyffredin i gluwed mistred a mistred yn lladd ar i gwnidogion, a'r gwnidogion yn lladd ar i llefydd. Mae peth bai ar bob tu mi wranta. Welis i'n wir ddim llawer o achos i achwyn ar run gwaw na morwyn fu hefo ni, ond Nel hono, a'r Elis hwnw, pob cyfielyb ymgais medd rhen air, fellu ninion y bu hi hefo rheiny. Mi ddarun briodi i gilidd, a mi glwais i mai rhw sud smala sy arnyn nhw, passio a churo i gilidd yn ddirigared, toys dim digon i un o'r ddau i gaul, a'r ddau yn uwd o gelwydd. Toys fawr i gid er pan fu Nel yma, yn crio ac yn nadu, ac yn deydud bod Elis yn i llwgu hiar plant, ac yn frwnt wrthyn nhw, a mi rhoys Sian grun haer stioled o flawd ceirch iddi ramser hono, ac mi fu hi n dda iawn wrthi hi lawer gwaith; a dyma'r tal gawn ni giu yr hen walch wedi'r cwbwl. Mi fu pedwar ne bump o'n hen weision ni yma wedi gwelid y Mysera dwaetha, ac royddden i gid yn meddwl mai Elis oedd chwedi syfenu, ag roeddwn aw yn barod iw fopio fo, ac yn deyd y rhon nhw i henwe wel tystion mai clywddde oydd y cwbl a ddedodd. O ia, mi laswn i ddeud mai Elis ddalis i n berwi wye yn y badell manus haidd, dyna'i cynryfodd o i syfenu i glwydde arna i; ond mi fase well iddo fo dewi, faswa i ddim yn enwi fo tase fo'n bod yn ddistaw. Mae e yn ddigachos Nel hefud, ond edaru ni ddim deid wel y galles neb ddyallt pwn Nel oedd hi, ond mau wyog yn teimlo bob amser, ag yn cubuddo i binen. Cofwch chi ddanton spysiad i mi pwn ydi Beuno, er y mod i agos yn siwr y gwn i pwn ydi o, ond rhaid caul pobpeth yn glir i fund o flawn cyfreth. Mau'r dyn chwedi 'mroi ati hi i ddeudud clwdde, mai stori'r capel heb na lliw na llun iddi hi. Y fo'n cynyg benthg ceiniog i mi yn wir; brud bu gantho fo un ar i helw tybed? fuddai both yn rhoid dim llai na chwecheinog yn y casgliad, tae o ddimond casgliad cyffredin at gwylyle; a mi fum yn rhoud coron a chweugen mewn casgliad cun hyn, os buddwn i'n gweld yr achos yn deilwn. Cymed Elis—ya fo ydi Beuno—hyn yne'r tro yma; mi ddeyda i chwaweg o'i gastie fo, ys na fudd o n o ddistaw; ond mi funa i gaul allan, a gwobod yn iawn pwn ydi o. Ys nad Elis ddaru syfenu atoch chi, mi rydw i n ddigon sicr mai rhw un drosto fo ddaru, fase run llanc arath fu hefo ni rioed yn gweyd y fath beth, nac yn dyfeisid y fath anwiredde. Mi na i n difar i bwu bynag syfenodd o, ys na neith o gwympo ar i fai;—am Elis i hun, tydi o ddim yn werth mhela a fo; be gewch chi gin lwyngod ond i groen?

RREN FFARMWR.

COFIANT THOMAS THOMAS,

Yr hwn a fu farw yn Danville, Hydref 19eg,
1849, yn 38 mlwydd oed.

GWRTHEDRYCH ein cofiant oedd enedigol o ardal Llanyddyfri. Gadawodd ardal ei enedigaeath, a sefydlodd tna gweithfaoedd Morganwg, eef amgylchoedd Merthyr Tydfil, lle y bu am dymhor, ac wedi hyny va Blesas

Gwent, o'r hwn le y symudodd i America, yn y flwyddyn 1845, a threuliodd y gweddill o'i oes yn Danville. Priododd yn y lle hwn â Mary, merch John Hughes, yr hon sydd wedi ei gadael ar ol i alaru ei cholled, ynghyd a phlentyn bychan (sef mab). Treuliodd y rhan foreuol o'i dymhor, fel llawer eraill, yn ddiystyr o werth enaid, a meithder tragywyddoldeb i oesi mewn ailfyd, un ai mewn gwaeu diderfyn, lle nad yw eu pryf hwynt yn marw na'r tân yn diffodd, neu yn mhlyth y dyrfa lle nad oes neb o'r teulu yn dywed- yd, "Claf ydwyf," mwyach. Ond trwy drugaredd, cafodd ei ddwyn uwchben ei fater, ac arwyddion ei fod yn teimlo effeithiolaeth y gair mewn modd dwys, yn niwedd y flwydd- yn 1848. Parhaodd yn y sefyllfa hon am rai wythnosau. Cyfarfuom ar foreu dydd Nadol- ig, yn ol yr heu arferiad, i gynnal cyfarfod gweddi, pryd yr oedd yntau yn bresennol; a dygweddodd i'r brawd Samuel Lloyd i gael rhan o'r gwaith (yr hwn oedd wedi bod gynt yn gyfaill hoff a ffyddlon iddo yn ngwasan- aeth satan), a phan glywodd ef mor daer wrth orsedd gras am nerth i'w gynnal, a dym- uniad dwys am i'r Arglwydd i achub ei gyd- groaduriaid, ac i gipio ei hen gyfeillion, y rhai oedd wedi bod yn cyd-bechu ag ef, a'n gwaredu o afael yr ail-farwolaeth, effeithiodd hyn mor ddwys ar ei feddwl nes y torodd allan yn ei effeithiau; yr oedd y dagrau yn dylifo dros ei ruddiau, arafwyd ei gamrau, a gwelwyd cynfnewidiad yn ei fuchedd. Tua chwanol Ionawr, 1849, wynebodd ar eglwys Dduw, a chafodd y fraint o ufuddhan i'r ordinhad o fedydd ar y 27ain o Chwefror, yn ngwydd tyrfa luosog o edrychwyr—llawer o honynt yn gyfeillion, brodyr a chwiorydd, ac amryw o wawdwyr a gelynydd iddo ef a'r achos hefyd—geiriau y cyfryw a brofant hyn, sef y buasai gan eglwys Danville waith yn fuan i'w dori allan; ond trwy drugaredd caf- odd y fraint o barhau yn ffyddlon dros y tym- hor byr y bu yn y willan, a chymerwyd ef adref yn fuan oddiwrth ei waith at ei wobr.

Mae heddyw wedi dlange fry,
A'r goron ar ei ben;
Yn molli'r Oen fu ar Galfari
Dan hoellon ar y pren.

Er cael ei wawdio yn y byd
Mae heddyw'n uchel iawn;
Ac nid oes dyn ar wyneb llawr
All fesur maint ei ddawn.

Yr oedd yntau yn ofni mai yn ol y buasai yn y diwedd. Dymunai lawer ar yr Arglwydd am fadden iddo, a thrugarhau wrtho, a chyf- addesai ei anheilyngdod fel pechadur i gael yr un fraint; a thyna ei brif bwngc oedd go- fyn a dymuno am nerth i bara hyd y diwedd; a thystiai fod crefydd yn talu ei ffurdd iddo yn ystod y tymhor byr y bu yma ar y ddaear; a phan yn ei gystaidd dywedai ei fod yn mwyn- hau cynr a dyddanwch mewn cytarfod gwe- ddi a gynnaliwyd gydag ef, pan oedd yn ein golwg ni ar wellhad. Yr oedd ei gystudd yn un trwm; fel yr oedd yn effeithio ar ei syn- wryau y rhan fwyaf o'i amser; ond pan ym- welai rhai o'r brodyr ag ef, yr oedd yn eu hadnabod yn gyffredin. Yr oeddem yn meddu ar obaith cryf y nos Sabboth olaf y bu byw y

buasai yn cael ei adferu; ond gwelwn mai nid ein meddyliau ni yw meddyliau Duw, oblegyd y dydd Iau canlynol canfawyd ar- wyddion diymwad fod y babeli bridd yn dy- fod i lawr. Nos Fercher cyn ei ymadawiad, gofynais pa fodd yr oedd yn teimlo; dywedai ei fod yn dawel yn ymroddi i ewyllys Duw, i wneud yr hyn oedd da yn ei olwg ag ef. Daeth y brawd David R Thomas i mewn, a gofynodd ei brofiad yn y cyfwng hwnw, pan y dywedodd ei fod yn barod; yr hyn a barodd orfoledd nid bychan i ni, wrth glywed un ag oedd wedi treulio tymhor mor fyr yn ngwin- llan ei Arglwydd mor gadarn wrth wynebu yr afon donog; ac y mae genym sylfaen gwell i obeithio cael cyd-gyfarfod eto mewn gwelf gwlad na hon. Fel hyn y bu farw, ac yr ymadawodd ein hanwyl frawd tua 11 o'r gloch dydd Gwener, ac ymgasglodd tyrfa o frodyr a chwiorydd, ynghyd a chyfeillion, i dalu y gymwynas olaf iddo y dydd canlynol, pryd y gweinyddodd y brawd John B. Cook ar yr achlysur. Yr hwn sydd wedi addo bod yn "Dad i'r amddifaid, ac yn Farwr i'r gweddwon," a fyddo felly i'n hanwyl chwae- a'i hymddifaid, yw dymuniad diffuant yr y- grifenydd.

WM. T. LAWRENCE.

DEDFRYD IESU GRIST.

Yn canlyn roddwn gyfeithad o'r ddedfryd farnol fwyaf ofnadwy a roddwyd yn yr holl fyd erioed, sef, y ddedfryd a draddodwyd yn erbyn ein Iachawdwr bendigedig: fel yma y mae air yn nghair:

"DEDFRYD a gyhoeddwyd gan Pontius Pilate, Arolygydd talaeth Galilea Isaf, fod Iesu o Nazareth i ddyoddef angyd drwy y groes.

"Yn y flwyddyn un deg a saith o deyrn- asiad yr ymerawdwr Tiberius, ac ar y pumed dydd ar bogain o fis Mawrth, yn ninas mwy- af santaidd Jerusalem, yn ystod Archoffeir- iadaeth Annas a Chaiaphas;

"Pontius Pilate, arolygydd talaeth Galilea Isaf, yn eistedd mewn barn yn nghadair lywyddol y barnydd,

"Sydd yn dedfrydu Iesu o Nazareth i farwolaeth ar y groes rhwng dau leidr, gan fod tystiolaethau aml a chyhoeddus y bobl yn profi,

"1. Fod Iesu yn gam-arweinydd;

"2. Ei fod wedi cynhyrfu y bobl i frad- fwriad;

"3. Y mae yn elyn i'r cyfreithiau;

"4. Y mae yn galw ei hun yn dwyllodrus yn Fab Duw;

"5. Y mae yn galw ei hun yn dwyllodrus yn Frenin Israel;

"6. Y mae gwedi myned i'r deml, a thyrfia yn ei ganlyn, yn dwyn palmwydd yn eu dwylaw.

"Gorchymyna i'r prif-ganwriad Quitillus

Cornelius, i fyned ag ef i le y dyoddef; a gwahardda bob person, tlawd neu-gyfoethog, i rwystro dienyddiad Iesu.

"Y tyantion sydd wedi llaw-nodi y dded-fryd yn erbyn Iesu ydynt—

- "1. DANIEL ROBANI, Pharisead;
- "2. JOHN ZOROBABEL;
- "3. RAPHAEL ROBANI;
- "4. CAPET.

"Cymerir Iesu allan o Jerusalem trwy borth Iruenea."

Mae y ddedfryd uchod wedi ei hysgrifenu ar lasu pres, yn yr iaith Hebraeg; ac ar ei yml y mae y geiriâu canlynol, "Danfonwyd llafn cyffelyb i bob llwyth." Darganfyddwyd ef yu y flwydlyn 1280, yn ninas Aquila, Naples, wrth chwilio am honaethau Rufeinig, ac yno yr arosodd hyd nes y daeth byddiu Bonaparte, yr hon a elwid *byddin Italy*, o hyd iddo; ond hr gais y Carthusiaid, rhoddwyd ef i'w cadwraeth hwy, ac yn nghapel Caerta y mae hyd heddyw. Mynodd Demon lasu cynllunio o hono gan Argl. Howard am 2,890 o francs (tua \$600.) Nid yw yn ymddiogos fod nurhyw anheuaeth hanesyddol am gywirdeb hyn. Y mae rhesymau y ddedfryd yn ateb yn gymhwys i rhesymau yr Efyngyl.

TRAGYWYDDOLRWYDD DUW.

SALM 90. 2.—"Cyn gwneuthur y mynyddoedd, a llunio o honot y dddear a'r byd, ti hefyd wyt Dduw o dragywydd ddeb i dragywyddoldeb."

Erw y Salm hon yw Gweddî; ei hawdwr yw Moses. Cawn ynddi ddarlunio o frenoldeb y bywyd dynol yughyd a thragywyddolrwydd Duw. Mae pedwar o bethau yn gorwedd yn y testyn uchod:

I. *Fod Duw yn dragywyddol; neu, ar ba olygiad y mae felly.*

II. *Ei fod o angŷrheidrwydd i fod felly.*

III. *Tragywyddolrwydd sydd brîwdol iddo, ac nid cyfranogol.*

IV. *Cynewidra Duw a thragywyddoldeb.* "Cyn llunio o honot y dddear—ti hefyd wyt Dduw o dragywyddoldeb i dragywyddoldeb."

I. *Dangos fod Duw yn dragywyddol; neu, ar ba olygiad y mae felly.*

1. Mae Duw heb ddechreu. "Yn y dechreuall y creodd Duw y nefoedd a'r dddear." Yr oedd Duw cyn dechreuall pob peth; gan ei fod ef cyn y creadigol bethau, rhnid ei fod ef yn ddiiddechreu. Y mae pob peth yn derbyn eu baniser a'u dechreuall o hono ef; Gen. 1. Pe dychvmmymygem am filoedd ar filoedd o flwyddoedd cyn creataliaeth y byd, eto yr oedd yn anfeidrol ddiiddechreu o'u blaen; am hyn y mae yn cael ei alw yn hen o ddyddiau; Dan. 7. 9.

2. Mae Duw heb derfyn arno. Efe yn wastad oedd; efe yn wastad sydd, ac a fydd yn Cvr. VII.

wastad hefyd yr un. Y mae mor belled oddiwrth gyfnewidiad, fel nad oes y cysgod lleiaf o droedigaeth yn perthyn iddo. Iago 1. 17. Bydd iddo bar'au yr un yn dragywyddol; fel y bydd yn anhosiibl iddo lai na bod trwy oll dragywyddoldeb. Y mae efe i fyw byth; y dddear a derfyna—ond Duw fydd yr un, a'i flwyddoedd ni phallant. Salm 102. 27. Ni chafodd hwn ddechreuad i'w hanfod; ac nid byth y gwelir terfyn nac un rhwystr i'w barhad. Nid yw yn ymddibynau ar nob na dim un allan iddo ei hun.

3. Y mae Duw heb newyddoldeb, neu gylchdro yu perthyn iddo. Y mae yn rhan o dragywyddoldeb ei hun: efe sydd. *Dduw*, ac nid neb arall. Am ei greaduriaid y dywedwn, *Efe oedd. Efe a fu*; ond nid felly am Dduw; efe yn unig sydd yr un erioed ag yw yn awr, a'r un yn awr ag oedd erioed ag a fydd byth. Nid oes cylch-dro yn ei wybodaeth ef;—er cymmint o amrywiaeth cylchdrodan a chyfnewidiadau sydd yn cymeryd lle yn y byd yma, nid ydynt yn effeithio yr un cyfnewidiad yn y meddwl Dwfodol,—yr holl bethau ydynt felly yn ei olwg ef er tragywyddoldeb.

II. *Mae Duw yn dragywyddol, ac o angŷrheidrwydd i fod felly.*

1. Ei dragywyddolrwydd sydd amlwg oddiwrth yr enw a rydd Duw arno ei hun: "A Duw a ddywedodd wrth Moses, Ydyw yr hyn ydyw." Dywedodd yntau hefyd wrth feibion Israel, "Ydyw a'm daufonodd atoch." Ecs. 3. 14.

2. Mae Duw ynddo ei hun. Ioan 5. 26; "Megys y mae gan y Tad fywyd ynddo ei ei hunan." Y mae efe yn Dduw byw. Dan. 6. 26. Y mae yn fythol ddiauwadal, ac yn cael ei fywyd yn ei sylwedd a'i hanfod ei hun; ac nid trwy gyfranogiad. Efe sydd haul mawr i raddi goleuni i'w holl greaduriaid; eto, heb dderbyn goleuni na bywyd oddiwrth ddim; am hyn, y mae ynddo ef fywyd anherfyol. Nid defnyo o fywyd, ond ffynon bywyd. Nid gwreichionen a therfynedig fywyd; ond y mae ynddo fywyd mwy helaeth a rhagorol; y mae efe yn fywyd ynddo ei hun. Yr holl greaduriaid ydynt yn derbyn eu bywyd o hono ef—ynddo ef mae pob peth, a thrwyddo ef y mae yr holl fodau yn derbyn eu cynnaluaeth. Act. 17. 28.

3. Pe na buasai Duw yn dragywyddol, ni allasai fod yn anghynewidiol yn ei natur. Y mae yn anghyssou â natur y Duw mawr iddo beidio bod yn dragywyddol. Pa bethau bynag sydd yn cyfnewid rhwng bod a bod, yr Arglwydd nid yw yn cyfnewid dim. Mal. 3. 6; Job 27. 23. Daw sydd haul yn wastad, yn aros yr un yn ei ogoniaut.

4. Duw nis gall fod yn anfeidrol berffaith yn ei hunod os nid yw yn dragywyddol.—Nid terfynol, mesurol, meidrol, ydyw y Duw mawr; ond y mae yn para yn anfeidrol gyson yn ei berffethrwydd. Job 11. 7. Mae efe yn wyntfydedig o dragywyddoldeb i dragywyddoldeb. Salm 41. 13.

5. Nis gall Duw fod yn hollalluog os nad yw yn dragywyddol. Nid yw y cymerial *hollalluog* yn gydfynedol â natur sydd wedi derbyn ei dechreuad; yr hon unwaith a fu yn ddim, ac ni fedrai weithredu; ond y mae

hollallnawgrwydd a thragywyddolrwydd Duw wedi eu tragywyddol gysylltu.

6. Duw ni fuasai y cyntaf, yn achos pob peth, os nad ydyw yn dragywyddol; ond efe yw yr achosydd cyntaf o bob peth, (ond pechod,) u'r diwedd olaf o bob peth. Nis gall fod ond yn dragywyddol. Yr oedd yn rhaid ei fod yn dragywyddol cyn y buasai y byd. Rhaid cael sylfaenwr cyn bod sylfaen. Y mae Duw, fel bod tragywyddol, yn hollol ymddibynol arno ei hun, ac a'i law fawr yn estyn bodoliaeth i'w holl greaduriaid. Ac os Duw yw achosyddi pob peth, rhaid ei fod yn bodoli cyn pob peth, ac yn trefnu tragywyddoldeb.

III. *Tragywyddolrwydd sydd briodol i Dduw, ac nid cyfranogol.*

Nid yw ond yfydrwydd o'r mwyaf i son am Dduw heb fod yn dragywyddol; byddai hyn yn wrthddywediad cymmaint a dywedd ym greadur ei fod yn dragywyddol, ac yn dianrhydeddly y Duw mawr, creawdwr nef a daear. Y mae tragywyddolrwydd mor briodol i Dduw, fel pan oedd yr apostolion yn profi Ddwod Crist, yr oeddent yn ei brofi trwy ei anghyfuwidioldeb a'i dragywyddolrwydd, yn gystal a thrwy ei greadigol allu. Heb. 1. 10—12.

1. Creu ydyw gwneud peth o ddim. Y peth nad oedd gynt yn bodoli mewn un dull na modd sydd yn awr yn sylwedd; ac o ganlyniad nis gall fod yn dragywyddol.

2. Nid oes creadur nad yw yn gyfnewidiol. Y mae mor naturiol i feddlw y creadur fod yn gyfnewidiol ag ydyw i feddlw Duw fod yn anghyfuwidiol.

3. Nid yw creadur yn annerfynol; a chan hyn nid yw yn dragywyddol; ond y mae Duw yn annerfynol yn ei barhad a'i sylwedd. Y mae efe yr un yn dragywyddol.

IV. *Cynnefnidra Duw a thragywyddoldeb.*

1. Os yw Duw yn dragywyddol yn ei barhad, yna y mae Crist yn Dduw; o herwydd y mae tragywyddolrwydd yn cael ei briodoli i Grist. Y mae efe cyn pob peth—pob peth wedi eu gwneuthur twyddo, &c. Col. 1. 16. Nid oes gyfnewidiad ynddo ef—yr un ddoe, heddyw, ac yn dragywyddol. Mic 5 2. Bodoliaeth a thragywyddolrwydd Duw yw sylfaen pob crefydd; tragywyddolrwydd Crist yw sylfaen crefydd yr oll Gristionogion.

2. Os yw Duw yn dragywyddol, y mae efe yn gwybod pob peth yn bresennol. Y mae pob peth yn bresennol iddo ef er tragywyddoldeb. Act. 15. 18. "Hysbys i Dduw ei weithredoedd oll erioed."

3. Mor hysf a ffol yw ymddygiad creadur marwol yn cabn cynghor a gweithredoedd y tragywyddol Dduw. Y mae Duw yn cashau y pechod hwn gyda yr atgaerwydd mwyaf! Y mae ei dragywyddolrwydd ef yn ddychrynadwy i'r rhai sydd yn ei gashau; ond yn hysfrydych i'r rhai sydd yn ei garu. Efe yw y bywiol Dduw a'r bywyd tragywyddol; ond mor ofnadwy fydd gorwedd dan ei ddyrnod. Y cenedloedd ni allant oddef ei ddioglonedd ef; tywyua gogoniant awchlymaidd ei gleddyf nes eu dychrynu, efe a ymalfa yn y gwaith barnol, ac a goasa ei holl elynion. Rhydd iddynt y goeb ddyledus am eu gwaith.

Casgliad.—Defnydd cysur y saint ydyw perffeithrwydd, cyfiawnder, cariad, a thragywyddolrwydd Duw. Gan fod Duw yn dragywyddol y mae ei zyffammod telly hefyd; y mae wedi ei seilio ar dragywyddolrwydd Duw. Efe a dyngodd iddo ei hun, gan nad oedd neb mwy, i fod yn Dduw i ui yn ei gyffammod. R. R. EDWARDS.

Old Mines, Summit Hill, Pa.

CYFARWYDDIADAU ER CADWRAETH IECHYD.

DYLID golchi neu wlychu babanod a dwfr oer bob dydd; hefyd, eu cario i awyr agored bob dydd. Dylid eu magu unwaith bob tair awr o bellaf. O amser eu diddysfaid hyd ues caffout eu dannedd yn llawn, dylid eu porthi ar fara a llaeth.

Y mae bara wedi ei falu yn arw yn well na bara gwyn.

Dylid gosod plant i gysgu mewn gwahanol welyau, ac os bydd yn gyfleus mewn gwahanol ystafelloedd.

Ni ddylid cadw plant dan saith mlwdd oed yn y tŷ fwy nag ychydig oriau heb fyned allan.

Dylid arfer plant a phobl ieuainge i gadw eu hysgwyddau yn ol a'u peuai i fynu, pan yn sefyll, eistedd a rhodio. Y gwelyau g'ra i blant yw y rhai a wneir â blew, neu yn y gauaf â blew a chotwm.

Ar amseroedd ac mewn manau priodol, dylid anog plant i ymarferi. d rhydd o'u haelodau a u hysgylaint. Dylai lle cyfleus i chwarae fod yn yml pob tŷ.

Ni ddylid gwisgo capiau nos ar benau plant a phobl ieuainge, a dylid gofalu beidio gwrogysu plant yn rhy dyn.

Dylai dynion ieuainge gerdded o leiaf ddwy awr bob dydd yn yr awyr agored.

Y mae o un pwys i bwys a banner o ymorth sylweddol yn ddigon i ddyw mewn galwedigaeth gyffredin.

Dylai merched ieuainge beidio tynhau y bronau Y mae hyn wedi achos gwallgofrwydd a marwolaethau yn aml.

Dylai pob person, mawr neu fychan, ymolchi mewn dwfr oer bob boreu.

Y mae darllen yn uchel yn lleiol i iechyd.

Dylai simdde, neu rhyw dramwysfa arall i'r awyr, heblaw ffenestr, fod o bob ystafell wely.

Y feddygiaineth oren i lygaid gweiniaid o herwydd gweithio y nos, yw en golchi yn dda â dwfr oer.—*Traethawd Dr. Warren ar Iechyd.*

CASGLU CYFOETH YN DRA BUAN.

Y mae pobl yn y wlad hon yn aml yn dyfod yn gyfoethog iawn, a hyn yn dra buan. Y mae hyn yn cael ei ddwyn oddi amgylch mewn gwahanol ffordd, ond dichen usd oes un o honnynt yn fwy llwyddiannus na thrwy wneuthur a darparu meddygiainethau breiniedig (*patent medicines*). Profir hyn gan y ffeithiau canlynol:

Y mae Brandreth wedi codi ei hun, trwy

ei beleni, o fod yn dlyn tlawd i sefylls anymddihynol. Y mae ganddo yn bresennol yn Sing Sing adeilad ardderchog a chostus i falu a pharatoi ei gyffyr. Cludir aloes yno wrth y tyuelli. Y mae efe wedi talu pumtheg mil ar hngain o ddoleai am *advertiseio* mewn un flwyddyn. Declreuodd Comstock yn dlawd, ond trwy ei gyffyr breiniedig y mae yn bercheu ar un o'r tai mwyaf enwog yn *Union Place*, lle y derbynua wahoddedigion yn aml, gan roddi y *parties* a'r *soirees* mwyaf ardderchog. Moffat, wedi ychwanegu *bitters* at ei beleni, sydd wedi redeg i fyuu yn werth \$300 000. Sherman, gan gymeryd llinell y *lozenger*, sydd wedi codi o ysturdychuan yn *Nassau Street*, i fod yn herchen tai wrth y degau. Gallem hefyd nodi Swain, o Philadelphia, yr hwn trwy wthio ei *Banacea* i wddfau dynion, sydd yn abl i brynu an pen-berl i'w ferch yn werth \$20,000. Y mae y cwbl yn profi fod pobl y wlad hon yn sawr on hawydd am beleui a chyfeiriau breniedig o bob math.

HANES Y CREFYDDWR FFOL.

HYNOD fel y coff heir am yr ymadawedigion, yn enwedig yr rhai a gyflawnasant bethau neillduol. Sonir gyda blas am y rhyfelwyr gwrol, y morwyr medrus, y duwinyddion duwiol, &c ; ond ni ddywedir ond ychydig am y crefyddwr anghall. Dylai y gwron hwn gael ei guffhau a'i ddarlunio, fel y gallu eraill ei efelychu, neu gilio oddiwrth ei siampiau ffol ac yufyd.

Er mwyn rhoddi darluniad o'r gwr uchod, ni sylwn :—

1. *Ei enedigaeith a'i godiad i fyuu yn nyddiau boreuol ei oes.* Ganwyd ef mewn ardal ranedig, lle yr oedd dwy deyrnas yn cael eu hamdlifffyn, sef eiddo Crist a satan.— Mae yu wir i fod gan dad y celwydd y pleidwyr amlaf; ond eiddo Tywysog heddwch oedd y rhai goreu mewn cymdeithas. Lluosog oedd barnau y trigolion lle y ganwyd ac y magwyd y gwr dan sylw, fel ag y mae yu gyffredin mewn arddolecki eraill. Credai rai yn yr hen ofergoelion, ond eraill a wadent eu bodoliaeth. Cofseidiodd ef olygiadau y rhai blaenaf, am y credai nad oedd modd idd ei dadau i gyfeillorni. Gwers anwyl ganddo oedd hon, "Megs yr oedd yn y dechreuad felly y mae yr awr hon, ac y bydd yn waatad, yn oes oesoedd. Amen."

Pan oedd yn ieuangc ni lafuriai am wybodaeth. Ofnai ddyssu ysgrifeu rhag iddo gyflawni *forgeri*, a chael ei grogi mewn canlyniad. Dilynai gyfeillion ffolach nag ef ei hun, rhag iddo ddyssu moesau da gan eraill.— Meddyliodd mai y ffordd oreu oedd iddo fod yn ffolach na'i gydnabod, ac os gallai gaol gan

eraill i chwerthin am ei ben, yr oedd hyn yu wobr yu ei olwg. I'r dyben o ddyfod yn dilyn, fe ddechreuodd ddefnyddio y bibell, fel y gallai ddangos ei nerth trwy bwffio mwg all in. Hefyd, fel y byddai yn enwog elai i'r tafarn, yn enwedig ar nos Sadwrn, a meddwai ar droion, i'r dyben i wneud son am dano ar ol llaw. Pan ddaeth Mr. Ffol yn llange, ymdrechodd i gael gwisg deg, gan feddwl mai ymddatgosiad allanol oedd y mawredd penaf. Ni olalodd ddim am ei feddwl, ac oblegyd hnyu yr oedd ei siol mor wag o synwyr a phen asyu gwyllt. Yr oedd yn destyn gwawd gan bawb ond ei dad a'i fam.

Wedi iddo dyfu i fyuu, ac heb fedru yr A B C, aeth gormod o gywilydd arno i fyned i'r Ysgol Sabbothol, rhag iddo ddangos ei anwybodaeth. Fel hyn y treuliodd ei ddyddiau goreu heb feddu synwyr, a thrwy hyn anaddasodd ei hun i bob math o alwedigaeth, ond a ellir gyflawni trwy nerth corfforol. Bu hyn yn offd bliu iddo, yn enwedig yn ei hen ddyddiau.

2. *Ei olygiadau ar wahanol bethau.* Barnai mai y rhai mwyaf anuwiol oedd y cyfeillion goreu. Credai fod merch lân, ac o wiagiad coegaidd, yu well i fod yn wraig na'r call a'r rhinweddol. Ni chredai y gallai ufuddhau idd ei rieu a bod yn ddyu; felly gwrthododd gynghorion ei dad a'i fam, a dilynodd ei fymwyr ei huauan. Gwrthododd grefydd pan y ieuangc, oblegyd ei fod yn meddwl mai mewn pechod oedd y pleser goreu. Fel hyn y treuliodd ef ei ddyddiau a'i flynyddoedd, hyd nes ydoedd yn nghrifri ei nerth, ac yn gyflawn ddyu yn ei feddwl ei hun. O'r diwedd daeth i'w feddwl i geisio gwraig, fel y gallai fyw yn dawel ac yn llai ei offd.

3. *Ei ymuniad priodasol.* Wedi hirddilyn cyfeillion drwg, fe'i daliwyd yn y fagl gan ferch uad ydoedd yn garu yn gywir. Rhaid ydoedd iddo fyned dan yr iau, neu ffoi o'r wlad rhag cael ei garcharu am ei ynsydrwydd. Rhwng bodd ac anfodd aeth gyda hi o ffaen yr offeiriad, ac yno y gosododd ei hun dan deyrnged hyd angydu. Addawodd gadw ei anwylyd 'er gwellaer gwaeth' pan gymerodd hi. "Dyna yn awr," (ebe hi wrth ddyfod allan) "yr ydym wedi myned trwy y gorchwyl gwaethaf;" ond gwnaeth gam-gymeriad i raddau yu hyn. Pan wnawd yr ymuniad, dywedai llawer iddo wneud "bargen ddrwg; ond y caffai ddigon o amser i edifarhau ar ol hyn." Oblegyd mai diwrnod gwlawog oedd dydd y briodas, barn yr hen wragedd ar hyd yr ardal ydoedd, mai hi ffaasai yn teyrnasu, ac mai yntef gawasai y bais; ac felly y bu. Yr oedd ei phen hi a'r

iddo yntef yn gyffelyb o ran eu dodrefn, neu eu deall. Eu rheol yn dechreu byw ydoedd gwneud fel eraill. Un o rinweddau y wraig newydd ydoedd myned i wledda at ei chyfeilliesau a'i chymmydogesau, a darparu ar eu cyfer hwythau; a mawr y fath anwylddeb oedd yn ffyuu rhyngddi a hwy o dŷ i dŷ fel nad oedd yr un dydd braidd yn myned heibio nad oeddent yn cyfarfod i adrodd hanes "hwn a hwn a hon a hon" wrth eu gilydd. O herwydd y pleser oedd Bet yn gael yn yr ymweliadau gyda ei hanwyl chwiriorydd, dywedai ryw ddydd, "Rhyfedd mor ddedwydd wyf o ran fy mywyd; am fy mod yn trigo yn mysg cymmydogesau mor fariadus. Mae eu cyfeillach mor ddefnyddiol, oblegyd adroddant i mi sut y mae pawb yn y gymmydogaeth yn byw." "Cymer di ofal," ebe Jack, "mi glywais fy mam yn dywedyd nad oedd myned at eraill i adrodd *clecs* yn beth da." Gyda hyn codai hithai ei llais, gan ddywedyd, "Paid di a gofalu, Jack: mi wnaif fi o'r goreu—mae nbwy yn adrodd deg cymmaint o hanes eraill ag wyf fi yn wneud. Beth pe dywedwn eu bystorïau hwy am hon a hon!" "Cymer di ofal," oedd cynghor Jack er hyn. Ar ol hir ymweled rhwng y gwragedd hyn â'u gilydd, a hel holl hanes y gwragedd, y merched, y gwyr, a'r meibion ynghyd, o'r diwedd fe drodd Catwa o'r Cwm yn fradyches; a chafodd eraill wybod y dirgelion, nes aeth y gwragedd a'r merched yn fyddinoedd trwy yr holl ardal, a phwy oedd yn nod i'w ssethau gwenwynig ond Bet, gwraig Jack. Erbyn hyn fe gyfnewidiodd meddwl Bet am ei chymmydogesau; oblegyd gwadent eu hadroddiadau eu hunain meddai hi, a thafent yr oll arni hi. "Wel, wel," ebe hi y pryd hyn, "gwae fi fy mod wedi myned atynt. Mi fyddaf yn sicr i gndw ddigon pell oddi wrthynt o hyn allan, os gallaf gael fy huu yn rhydd o'n crafangau y waith hon. Pwy feddyliasai fod cymmaint o dwyll mewn cyfeilliesau? Ond y mae yn rhy ddrwg i mi i oddef cam:—nid y fi adroddodd y stori; ond y nbwy." Dyna Jack yn dyfod i faes y frwydr, er mwyn amddiffyn Bet; ac ar ol hir ryfela a cholli y dydd, o'r diwedd fe feddyliodd Jack mai gwell oedd iddo symud o'r ardal, a roddi ei aefyllfa i fynu, o achos Bet. Cyn hir, aeth Jack i weled ei dad a'i fam, a gofynodd yr hen wraig iddo, "Sut wyt ti, yn dyfod yn y blaen gyda Bet?" "Lled ofidus," oedd yr ateb. "A ydyw hi ddim yn troi allan yn dda? ac a oes rhyw feisau neillduol ynddi, rho glywed?" "Wel, mi feddyliwn," ebe Jack, "y gallwn i fyw gyda hi yn dda iawn, oni byddai dau beth; y cyntaf yw, mae yn

anhawdd neillduol cael ganddi godi y bore; a'r ail fai yw, ar ol iddi godi, wnaiff hi ddim o'i bodd." "Wel, cymer di ofal, Jack, i fod yn dyner o Bet," meddai yr hen wraig, "o blegyd ni ellir galw y ddoe yn ol." Fel hyn yr oedd y gwr anghall hwn yn myned rhagddo: efe a fu yn ffol mewn llawer o bethau, fel y nodwyd; ond yr ydoedd yn ffolach gyda chrelydd na'r oll, yr hyn a ddaugosir eto mewn ysgrif ddyfodol: ac oblegyd hwy y gelwir ef "Y Crefyddwr Efol."

THEA ETA.

CRIST EIN LLYWYDD.

Cynnyg i gyfeithu y Pennillion a welir yn Seren Rhagfyr, tu dal. 281.

An ddyfnder morio ydym chwaer;
Peryglon rydd gerllaw;
Yn wrol bydd, pob peth fydd dda—
Nid oes dim achos braw.

Crist ydyw'r llywydd ar y llong,
Lle r hwy! Crist'n gion oll;
Rhaglun aeth of fu'n llunio'r daith;
Ca medrus yw, digoll.

Crist ydyw'r llywydd ein mor daith,
Y tonau rhuod hwy;
Fen harwain i'w heddychol borth,
Lle na bydd stormydd mwy.

Yn morio'r ym ar frig y don
I' hon gododd fynu'r arch;
Ein llwybrau sydd yn arw iawn,
I Crist ein Llyw rho'wn barch.

Ein llywydd, wyr am freinlen oes,
Gostexa'r tonau o'u cwyth;
Ac yn ei ddoethlier hwylio' mlasa,
L'wyr'rcyngle yn syth.

Rutriadau yr awelon llym
All chwythu'r hwyllau i fwrdd;
Mae caddug d lu yn cuddio'r eôr,
Daw'r dydd trwy Grist i'n cwrdd.

Ein drylllog foltau sicra,
Gogwyddu l' einiau r led;
Oddiwrth longdrylliad cadw wna,
Fe wrendy'n cri rho gred.

Gadawn i'r dysglair lachaid wau,
A'r daran i rol rhu.
Fe wrendy leu Grist, ein brawd,
Ein hochencidiau ni.

Nac ofna fwyn delthiedig chwaer,
Beth hynas sydd o'n bla'n.
Yn dal y dymbweli ya ei law,
Mae Crist, deif un ar wa'n.

Crist yw y llywydd, credu wna
Y gwyr am n'ofl draeth;
Fen tywys yno yn y man,
Uwchlaw cystuddiau caeth.

MEUDWY GELLI'S PIWRTO.

ENGLYN I'R CWRW.

Bren freg nid gwag o wagi—afach,
Nac yfuch o honi;
Gyr o'i go' a'i byfo hi,
I gannoedd rhoddodd gyni.

HRWEL AB SNOW DAVYD.

MARW-GOFION, &c.

Mr. Gof.—Yn eich rhifyn am Rhagfyr, 1849. tu dal. 275. tywyd fy sylw at no don tan y peniad uchod, o eiddo eich gohebydd gyuwyrgall yn enwi ei ban "Caledfab." Pe y buasai y gwr dysgedig yn tanysgrifiaw ei euw priodawl, yuglyd a nodi mangre ei breswylhod, bunseu yn hoff orchwyl genyf ysgrifaw ato yn gyfrinachol, gan y bunseu yn byderus genyf y derbyniaswn oddiwrtio yr addysgiant hwnw ag ydwyflhyd yma yn dra ymddad o hono. Ond gan nas gwnaeth, ni allwyf angen na defnyddiaw y flordd hon, gan obeithiaw y maddlen a fy eondra, ac na thylbia yn ormod darostyngid iddo aurhegu y Seren ag ychydig o gyubyrchion ei fyfyrddodau creifflym ac hedegog ar ffeithiau perthynol i'r pen tan sylw. Er ein bod yu hyw (lawer o honom) mewn gwylltoedd angysbell, ac anfaestiol tuगत ein cynnysgaethiaut Cymreigiawl, eto y mae gobaiih yu aros y gwawria dyddiau gwel arnom, gan fod y Cyhoeddiadau Cymreig o fis i'w gilydd yn darmerth i ni rheai o gefinon aumbrismidwy, ac yn dyddwyn i'n calonau dylfydawl umbell i Degid penigamp, ac umbell i Oronwy gorcheatol. Bydd ein hoffder yu lwy tuगत wlad ein dewisiad.

Nid af i ogylechu dim yn ychwaneg, gan mai arwydd-air Mr. Caledfab ydyw "Llawer mewn ychydig." Da genyf iddo ychwanegu hyn, chyns ni fuaawn yn gwybod mwy am y "Mulum in parvo" hyny, nag y wyr asyn am ddadglynw y *mathematics*, er cyhyd ei bengleg. Ni feiddwyf ar oud ychydig o ddwy iaith, ac wrth bob reswm, "iaith fy mam" yw'r oraf.

"Llwyd iawn oll mewn Lladin wyf,
A awn bagr y Seisnigwyf."

Ond iddiagyn ar y pwngc, yr wyf am bysbys i Mr. "Caledfab," fy mod, trwy hunnugymhelliad, ac ar gais ryw nifer o'm cymmydigion, yn taer a gostyngedig erfyn arno i aurhegu y "Seren Orllewiuol" ag arwyddyd (*direction*) flurfeiddiol, wrth real a threfn *systematical*, fel y h'om hyallus mewn ysgrifennu Marw-gofion, &c., o hyn allan. A gwel- ed ei foneddigeiddrwydd yn dda ei luno yn eibriadol, fel ein galluoger i ysgrifenu yn gybudilasawl, i gymeriadau gwahanol, megys pan drengo gwr enwog yn nghysswllt â'r eglwys neu â'r wladwriaeth; a phan byddo marw ryw *gerpyn* tlawd o lŵr crefyddol, neu arall. Wedi derbyn yr hyfforddiadau gofynedig uchod, byddwn alluog i fod "yu fyr, trefnus, a chynuwyslawr," yn ysgrifeniad o'm marw-gofion, &c. At yrlyn a ofynwyd, cafw ychwanegu y mawr ewyllysiwn gael real gan Mr. C. i iawn-ysgrifenu llythrau, gan fod yu ei elw, mae'n debyg, lyfr-gell doreithiog ac ysblenydd o weithiau awduron yr enwogion Seisnig Kirk White, Swift, Pope, Addison, a diau lawer eraill. Yu y mau yna dylid sylwi, ei fod yu ayn nad oedd cym- maintag un o'r llenorion Cymreig yn deilwng o'u henwi! Rhyfedd y fath "*benyiliaid*" yd- yn ni, y Cymry; ac nid rhyfedd i'r Saeson lfynd a'u gwlad.

Gan fy mod am gadw y motto, ni bydd i mi eich bluo onid ag ychydig eirian ychwaneg- ol. Byddaf yu awyddus ddisgwyl e flawind i'r hyn a ofynir ym gan Mr. C., fel y dar- fyddo am byth ein holl "ansoddiaid." brawddegau, &c "gwagedd" ac "*corrlast- ing*." Ac o'm llan fy hun, caiff yr hyn a gyhoeddir gan Mr. C. ar y peniad uchod fod yn safon i'r Cymry i'w hefelychu drwy yr holl sefylliadau a Amerig; a bod yu llai ysgogawl a mwy parhaua oa *statute* Gryffydd ab Cynan. Gyda dywedyd fy mod yu mawr hoffi ysbryd lharidd ac ymbwyllgar Mr. C., pan y medrodd ymgadw rhag gwneuthur y "sylvadau taranlyd" hyny, y gorphwysa

Ei bryderus gyd-wladwr,

MEDDALFAB,

HIRAETH.

Mr. Gof.—Y pennillion canlynol a anfonwyd i'w gan fy mhaf; ac o barch iddo, os teilyogant le yu y Seren, byddwyf y cant ymddangos.

Wyl, eich gostyngedig was.

Pinogroo.

LLEWELYN LEWIS.

Llx bo hiraeth, gweltr deigrin
Ar y rudd yu mynych ddiogya,
Ac yn lithro drost'n araf,
Gan arwyddo'r taimiad dwysaf.

Deigrin yw yn tarddu allan
O ffyn on-ell deigrun ei honau;
Ffynon nad oes rhyu ari
Tra bo hiraeth yu bodoll.

Gwres yr haul a sycha'r deigrin
Gwlith ar rudd y siriol rosgyn;
Ond nid oes drwy y'readigaeth
Ddim all sychu deigrun hiraeth.

PENNILLION I'R GAUAF.

Ar y don, "Y Ddim Goch"

"MAE olwyn amser a'r tymhoran oll
Yn cael eu dirwyn gan alluog law
Creaawdyd natur; ac mae'i ofal Ef
Yn berhith ddyglaer trwy ei waith i gyd."
Dental Bdu.

Fa ddaeth y deifol aurf du,
Trwy wyllys Duw a'i allu;
Oerfelog iawn y chwytha'r gwyn,
Mae trwof yn trywanu;
Mae'r pibonwy mewn modd hynod
Yn o yson wedi eu goeod
Er fy mawrwyn dan fy margod;
Fel rhos o flwydr dan eu harfau,
Mae'n yu ygwit eu bidogau;
Yn dra hebulous, a'r cesair belau.

Mae ardderchawrwydd natur lwys,
Rhon tu mewn dwys brydfwrthch,
A'r eang creddigaeth cawn
Yn gwyw o'i lawn de-gwch;
Nid oes yn awr na chân nac emyn,
Na boreugerid ar nn brigyn;
Mewn dytawrwydd mae pob aderyn.
Mae'r gwenyn mwyn a fu yn ddiwyd
Yn arllwy erbyn gauaf rhewlyd
Yn eu hanneddau mewn dadwyddy.

Y pryfedd man gyffrowd gan wres
Pan oedd yu haldes odiath,
Mae'n mewn dydpaidid yu y llawr,
Nol trefa fawr naturaech;

Nid oes yn hedeg 'nawr un ednog,
Nid oedd eu tymhor ond byr hoedlog;
Ni ddring, 'shinni' 'n awr fy rhiniog,
Maent yn edwinio yn y ddne'ren;
Ni ddailer 'rwan bryf y ddeiliant † Caterpillar.
Can un bogyn i'w gwneud yn degan.

Mae edrych ar yr eira gwyn
Yn siog ar ben y brydla,;
A'r crwybr erin ar frigau'r coed,
A'i od yn llanw'r llwybrau,
Yn gwneud i'm eddwl yn fy nghalon
Am sawr ddaioni Duw i ddynton;
Rhoi nerth a chyseur wrth achoston.
Rhoi'r tymhorau yn eu hamser,
Y rhew a'r eira i buror ddaier,
Y mas lon drwy ei dirion ieb.

MEUDWR'S GORWIS.

CAN

Ar ymadawiad Barad Nantglyn, sef Robert
Davies, a Llundain.

Ton—"Yn Hen Ddeise."

Mi ganaf yn iach i dre' Llundain,
Fydd ben dinas Brydain mewn bri;
Gweyryddlon a glân Gwmaresyddlon,
Cyleillion fu mwynion i mi.
Tua Cymru, a chanu cychwynaf,
Er na chaf o glera sawr glod.
Ond tra cafwyf gwpan a phentan
Ni roddi 'mo nglân yn fy nghod.
Yn iach i dre' Llundain a i hwydydd,
Dioddydd, a'i ffrwythydd glân ffrî,
Iachusol yw bara ceirch purwyn,
Llaeth enwyn a mewn i mi.

Iach befyd i'w rhwyg a'i hanrhydedd,
Gwisg falchald a'i gwagedd i gyd;
Niferoedd o geitoedd a gwylltidd,
Putelneid, hedronieid, lle drud;
Begurwyr, a thwyllwyr tywyllion,
Dybenion, arferion rhy laith,
O gau opulynau penweinion
Iuddewon, Pabyddion, pob laith:
Cael amlwg bob gwlwg bwy gilydd
Wna fenydd dyn llonydd yn lli',
Mi gymraf y camru rhag cornwyd,
Y tir lle fy magwyd i mi.

Iach befyd i dorf y Fleet market,
A'i llu ceg agored i gyd.
Rhwyng tŷa y clayddion a'r garddwyr,
Fysgotwyr a baeddwyr y byd;
Byddaru wna clustiau'r gwrandawyr
Rhwyng gwylywyr neu wyr ar y wats,
A hon Wyddleauu ceguorion
Yn crio rhyw 'spydion o sprats.
Ow! och, o h ac wb, wb, rhag Llundain,
All Bodlam i'w harwain yn bi;
O'r thyrion a'i nedau annedwydd
Rhyw ffrith ar ben mynydd i mi.

Iach befyd i fair Bartholomi,
A'i holl ofere-ddi digoel,
A'r hadell en'eidus a chrechen.
Y dyn a'r crwth helen wrth hoel;
Ceir ynddi rhyw fodd o ryfoddod,
Gwylltllod a chathod, a cher,
Echrysol, niweidiol eu nedau.—
Fu'rloed fath greulolaian can gler;
Nid dyma'r fan gynos i ganu—
Yr awen oer ffur wneif hi;
Yn Nghymru mwy doethydd ymdethlon
Heddychlon—man mwynlon i mi.

Yn iach i'r Orllewin Fynachlog,
Lle deiwog, cyforthog, go sawr;
Iach befyd i dre' Parc y Brenin,
B'le gwelais i'n unlle well gwawr:

* Y prifyn a elwir "Shini Fflogog," neu "Lwngc y
Trochwyr" gan eraill.

Iach befyd i'r twr lle m'e'r goron,
'Rwy'n foddion i'r Saeon gael sen,
Wrth gofio ein T'wysor llewelyo,
Codasant i bi: yn ei ben:
'Does dim ar a wneut a'u cynydd
Yn perthyn i brydydd gae'l bri;
Mwy diddan o reu yr awenydd
Hen grelydd a moeli ddi mi.

Iach befyd i'w holl bedair onglau,
Heolydd mawr delau mor deg;
Eglwy-dai, marslandai, manachdai,
Darllewdai, dyfruedd dai dltreg;
A Thames anrheathadwy dry-orol,
Mar-landiaeth dra buddiol o bell;
Fedd wedir i'w mod i'n yntdu
Os galwaf ben Cymry n lle gwll;
Y marchod rydd imi rossawind,
Mewn cariad, a'u llygaid yn lli;
Mwy gwerthfawr na Llundain mewn hiraeth
Gwmlaeth Gwen eneth gan i.

O. Y Dygeats y Gân uchod ar fy nghof er y
chwaneg na deuddeg mlynedd yn ol, a gall fod ynddi
lawer o wallau i eu gamsyniadau i'r modd az ei cysan-
soddydd gan ei hawdwr. Meudwr's Gorwis.

POBLOGAETH Y GENEDL IUDEWIG.

CYFRIFIAD poblogaeth yr Iuddewon sydd
un o'r anglychiadau mwyaf neillduol perth-
ynol i'r genedl fwyaf neillduol ar y ddaear.—
Dan eu holl orthrymderau a'u gwasgariadau,
y maent wedi aros yn agos yr un rhifed ag
oeddent yn nyddiau Dafydd a Solomon, heb
fod un amser yn llawer lluosocach mewn rhif-
edi ar ol llwyddiant, nac yn llawer llai ar ol
oesoedd o ddyoddefadau. Nid oes dim yn
debyg i hyn wedi ymddangos yn hanes un
genedl arall. Y mae Ewrop yn gyffredin
wedi dyblu ei phoblogaeth o fewn y can'
mlynedd diweddfaf; y mae poblogaeth Lloegr
oddeutu cymmaint dair gwaith ag ydoedd
hanuwr can' mlynedd yn ol ac y mae y cyn-
ydd yn America yn llawer mwy cyflym fyth.
Fel hyn y mae y byd yn ymlenwi yn bar-
haus gyda chyfymdra ychwanegol; ond yn
ughauol y symudiad mawr a chyffredinol hyn
mae yr Iuddewon fel yn aros yn yr un man.

Poblogaeth India, yn ei dyddian mwyaf
llwyddiantu, nid oedd, mae yn debyg, dros
bedair miliwn, os oedd yn cyrhaedd hynny.
Y mae yn amlwg nad oedd rhifedi y rhai a
dlaethant o'r anialtched i Ganau yn llawer
mwy na thair miliwn; ac y mae eu rhifedi,
yn ol y cyfrifwyr Almaennidd, y rhai a ystyr-
ir yn gyffredin yn fwyaf cywir, yn agos yr un
yn awr ag ydoedd yn nyddiau Moses, sef
oddeutu tair miliwn.

Dosbarthir hwynt fel hyn:—Yn Ewrop, un
fliwn, naw cant, ac un ar buntweg o filoedd,
(1,916,009) o ba rai y mae oddeutu chwe'
chant a phum' deg ac wyth o filoedd, (653,
000); yn F'oland a Rwsia; a phedwar cant a
phum deg a thair o filoedd, (453,000) yn
Awstria. Yn Asia, saith cant a thri deg ac
wyth o filoedd (738,000); o ba rai y mae tri
chan mil yn Morocco. Yn America (o'r ledol
a'r deheuol, pum' mil a saith cant (5,700.) Os
ychwanegwn at hyn oddeutu pumtheg mil o
Samarïad, y mae y cyfrif yn dyfod mewn rhif-
edi cryno oddeutu tair miliwn a chant, a
phedwar ugain o filoedd (3,180,000). Hyn
oedd yr adroddiad diweddfaf.

CYFARFOD TRIMISOL MARCY.

CYNNALIWYD y cyfarfod yma ar yr 2il a'r 3ydd o Ionawr, 1850

Dechreuwyd y gynhadledd drwy weddi gan y brwaf John Griffiths. Utica. Neillduwyd y Parch. James Harris, gweinidog y lle, yn Gadeirydd y Cyfarfod, ac Alfred Harris yn Ysgrifenydd. Yna defnyddiwyd y rannu mewn ym liddan am sefyllfa ac amgylchiad ac crefyd i ym ein plith. Cwyndd yn fawr o eisiau na buasai mwy o lwydd ar achos y Gwaredwr yn ein hardaloedd—dangoswyd fod yn rhaid fod rhyw anhawderau ar y ffordd—nad yw yr Arglwydd yn atal ei breseimoldeb yn ddiachos Rhoddwyd anogethau a chyfarwddiad i wneud ymchwiliad i mewn i'r achosion hyn, a defnyddio moddion priodol er eu swydd. Wedi hyn galwyd ar y gweinidogion i adrodd hanes eu hymwelidau a lleoedd amddifad. Derbyniwyd eu mynegieth gyda diolchgarwch a llawenydd mawr. Dywedent fod y lleoedd yr ymwelwyd â hwynt yn dra gobethiol—fod eu hymddifadrwydd o freintiau yr eangyl yn fawr— a bod eu hawydd a'n syched am dduynt yn neillduol o anogethol. Anogwyd y gweinidogion i'r pregethwyr i ymweld â lleoedd o'r natur hyn mor anlwg y byddo eu hangylchiadau yn caniatu, a gwneud pob ymdrech i'w cynorthwyo. Helyd, dangoswyd i'r eglwysi mai nid ar ysgwyddau eu gweinidogion yr oedd hyn yn hollol—y dyfent hwy gynorthwyo eu bechion drwy eu danfon i'r cyfryw leoedd, ac ymbil wrth orsedd gras ar i Dduw fendithio eu hymwelidau, nes byddo ymuniad wrth yn cael ei gyfnewid yn baradwys, a therffau y devrnas nad yw o'r byd hwn yn cael eu helaethu.

Penderfynwyd fod y Gymanfa i gael ei chynnal yleni fel arferol. Helyd, fod y cenhadou a neillduir gan y gwahanol eglwysi i'w cyrchu i ym Nghyfarfod Biblaidd South Trenton, i gael eu ffurfio yn hwyllgor, i'r dyben i beuderfynu paw, a pha nifer o weinidogion a fwrriadu ddanfon am danant i'w cynorthwyo i ddwyu y Gymanfa yn mlaen y fwyddlyn hon.

Bydd y Cyfarfod Trimisol nesaf yn cael ei gynnal yn Utica, y Merchera'r Iau cyntaf yn Ebrill.

Bydd y Cyfarfod Biblaidd yn cael ei gynnal yn South Trenton, y Merchera'r Iau cyntaf yn y mis nesaf (Chwefror.)

Dygwyd yr oedfaon cyhoeddus yn mlaen yn y drefu ganlyniol:

Am 7, yn hwyr y dydd cyntaf, dechreuwyd y cyfarfod drwy weddi gan y Parch. Thomas Owen. Holland Patent; pregethodd y Parchn. Wm. Jones, Remsen; oddiwrth Ionu 3 16; John Jones, Steuben; Heb. 4. 14.

Am 10, dranoeth, dechreuwyd y cyfarfod gan y Parch. William Jones, Remsen. Pregethodd y Parchn. Hugh H. Hughes, Utica, oddiwrth Salu 10. 19; a Thos. Owen, Holland Patent; Luc 2. 14.

Am 2, dechreuodd Mr. Rowland Griffiths, [A.] y cyfarfod; a phregethodd y Parchn J. Jones; Eph. 4. 15, 16; a Robert Williams; Act. 4. 31.

Am 7, dechreuwyd y cyfarfod gan Alfred Harris; a phregethodd y Parchn. Thomas Owen; Rhuf. 13. 11; a Robert Williams; Esay 52. 6.

Cawsom gyfarfod rhagorol. Cafodd y brodyr rhwyddineb neillduol i draddodi y zentadwri fawr, a mwynhawyd llawr o bleser â hyfydwch wrth ei gwraudo. Dangosodd yr Arglwydd amlygiadau helaeth o'i bresennoldeb yn y cyfarfod. Hyderwn y bydd dylanwadau Ysbryd Duw yn dilyn llafur ein brodyr yn y lle hwn, tel y byddo i'r fwyddyn hon fod yn o' fnyddoedd de-heulaw y Goruchaf yn yr ardaloedd hyn.—Dymnem ddychwelyd ein diolchgarwch gwresocaf i'n cyfeillion a'n brodyr am y caredigrwydd a ddangoswyd gaudynt. Gobethio y bydd mwy o undeb a chydweithrediad yn cael ei feithrin rhyngom fel gwahanol enwadau. Ein gwaeedd yw ar fod mwy o'r ysbryd yma yn cael ei dywallt yn helaeth ar bob enwad.

Marcy. ALFRED HARRIS, Ysgr.

DAMWAIN ANGEUOL GER POTTSVILLE.

Fel yr oedd William Samnel, mab i Samuel Samuel, yn dychwelyd o'r ysgol ar brylunawn dydd Mercher, yr 28ain o Dachwedd, amcanodd fyned i gar glo, ar y rheilffordd yn agos i waith George H. Potts, ond rhywffodd uen gilydd bu mor aifodus a syrthio dan y car, fel y rhwygwyd ei gun yn y modd mwyaf truenus o'r ddedd i lym; ac er nad oedd na asgwynn wedi ei dori, eto yr oedd yr archoll o'r fath natur, fel yr oedd yn ddiogou i orchfygu pob teimlad wrth edrych arno. Gerwad am y Dr. Nicholas yn ddiord, yr hwn gyda ei fedrusrwydd arferol a driniodd y clwyfau, a gweinyddodd ef ac eraill bob cyuborth o fewn eu gallu iddo, ond y cwbl yn aflwyddiannus. Bu fyw ychydig dros ddau ddiwrnod yn y poenus mwyaf artheithiol, ac yna ehedodd y wreichionon fywiol ymaith i'r byd mawr a thragywyddol.

Er nad oedd William ond tua naw mlwydd oed, eto yr oedd yn fachgen gobethiol, yn dysgu yn dda, a choleddid gobethion gan ei rieni y buasai yn dyfod yn aelod defnyddiol o'r gymdeithas ddyuol; ond yn hyn cawsant eu siomi mewn modd sydyn, yr hyn sydd wedi effeithio yn ddwys ar eu meddylliau.

Daearwyd ei ran farwol yn ngladdfa y Bedyddwyr Cymreig yn Pottsville y Sul canlynol. Hebryngwyd y corff i dŷ ei hir gartref gan dyfa luosog o'r ardalyddion. Gweinidwyd ar yr achlysur gan y Parch. William Morgan.

HUNAN-LADDIAD.—Heu wr penwyn o'r enw John Jones (Cymro genedigol) a gafwyd wedi ymgergi wrth ei nappyn gwddd yn agos i'r Tumbling Run Dam, ger Pottsville, dydd Mawrth, y 15fed o'r mis diweddaf. Yr oedd yn yfwr trwm, ac wedi cael guffid o herwydd anffyddlondeb ei wraig. Bu ar goll tua thair wythnos. Cynnaliwyd trengholiad ar y corff, pan y dychwelyd rheithfarn unol â'r dystiolaeth uobed.

MANION.

Capel Newydd.—Y mae eglwys y Bed-yddwyr Seisnig yn Pottsville dau weinidogaeth y Parch. Mr. Leveing, yn parhau i'i ad-eiladu addoldy hardd a chyfeus yn Heol Mahantango.

Y Bedd.—Yr Ellmyniaid a alwant gladdfa yn Gae Duw (*God's Field*) Ew ardderchog, yn Fawn o ddrychfeddyliau godidog—Myfwrwch arno; a dysgwch eraill i edrych arno a'i ystyried llesly.

Elihu Burritt—Yn fiae y gwr dysgelig. a'r dadleuydd enwog hwn dros heddwch, Elihu Burritt yr ydym yn deall mewn angyleduadau lled delyrs, o herwydd yr ychydig werthiant sydd ar yr amrywylt frau dnyddiol a gyhoeddwyd gwnddo. Gwesyn fod chwath lenyddol y bobl mor isel. Cafodd Charles Dickens hanner coron y gair a brofft fel y dywedir oddiwrth un o'i frau, yn cynnwys sathach; ond yn nghyfansoddiadau Burritt y mae wir deilyugdod, eto yr awdwr yn llawd.

Y Blaidd a drig gyda'r Orn—Rhydd yr *Hull Packet* yr hanes hynod a gaulyn:—Mewn lle a elwir Bwthorne, yn agos i Pat-*rington*, yn Holderness aeth llwynog gwr-*yw* mawr i fysg diadell o wyn, perthyn i i wraig weddw yn y lle hwnw, a syrthiodd mewn serchawgrwddd at un o'r wyn, fel na ellid ei ymlid ymaith; a'r hyn sydd fyth yn rhyfeddach yw, na fyn yr wyn ymadael â'u cydymaith estronol; ond gwelir hwynt bob dydd gyda'u gilydd, heb fod byth yn mhell y maill oddiwrth y llall.

Corwtion amhriodol.—Y mae yn llawn mor aweddus i ofyn am enw priodol na o'r gobehwyr gan olygydd, a gofyn ei hoed i ben ferch; a byddwch yn debyg o wybod y gwirionedd gan y nall mor gynted a'r llall.

Priodas.—Dywedai Prichet: "Nis gall un dyu fyw yn ddawiol, na marw yn ddedwydd, heb wraig." At hyn y chwaneagai hen langc ceilweirus, "O! Ie. Ie, y mae dywdebiadau a phroffedigaethau chwerau yn pur ac yn glanau y galon."

Brenines y Dychryniadau.—Pan oedd un hen wr yn glaf iawn, aeth y gweinidog i ymweld ag ef; ac wedi ei gylfarch, gofynodd iddo, "A ydych yn arwydo ac ofni llawer yn a wyneb dyneusiad brenin y dychryniadau?" "O na!" ebe y claf, "yr wyf wedi byw yn agos i ddeugain mlynedd gyda brenines y dychryniadau; ac nis gall y breuio fod yn llawer mwy creulau na hi."

Anghyfartrafnydd.—Y mae yn ddywedid yn mhllith y Persiniaid, "i fod deng mesur o siarad wedi eu gyru i lawr i'r dddear, a hoi y merched wedi cymeryd naw o honyut."

Gobaith.—Pe'ch siomid yn eich gobaith, nid seithwaith, ond seith ddeugwaith a thriugain seithwaith, na chollewch eich gobaith wedi hyu; canys y mae achos cyfiawn yn sicr o lwyddo, os bydd genym fydd ynddo; a'r "neb a barhao hyd y diwedd a fydd eadwedig."

Angenrheidiau y meddwyn.—Y mae pump o angenrheidiau a shebgorol i'r sawl a ymreiddo i feiddwdd; sef gwyneb o hres, cyhyr-*nn* o ddur, ysgylaint o bedr, calon o gareg, ac afu amlyhug. Olddiei bi bod yr holl bethe-*nn* hys gwnddo, efe a fydd marw yn fuan.—[Cyn y byddo angen y pump peth uchod, rhaid yn gyntaf gael coden ddiwaelod.]

Yr Ynfyd.—Wrth chw' cynheddf yr ad-*weini*r yufyd,—ligofaint heb achs, ymad-*rodd* heb fuddio, cyfnewidiad heb reswm, ymofyniad heb wrthddrych, ymddyried mewn estron, a difyg dyspwyll digonol i wahan-*iaethu* rhwng cyfaill a gelyn.

Dal y Tafod.—Na ddryro i dy dafod ormod o ryd-*lid*, rhag i do dy zymeryd yn garchar-*or*; y mae gair heb ei lefaru fel cledlyf yn y wau—yn dy feddiant; ond wedi ei ollwng allan, y mae dy gledlyf yn llaw arall. Os mynt gael dy ystyried yn ddieth, bydd mor ddoeth a dal dy dafod.—*Quarles*

Sylw Rhifyddol.—Mr. Gol.—Wrth sylw ar l Tim. 6 6 canfoddwn mai "elw mawr yw ddiwidiad, gwa boddlonrwydd." Nid oes na iait na dychymmyg a all ddarlunio mawredd yr elw yna; nis gall nodau rhif-*yddineth* i osod allan y l'oz (*interest*) a dderbynia y rhai sydd wedi rhoi di ena-*eidiau* i gadw i'r Arglwydd: o gaulyniaid gwelwn yn eghr nad yw gwybodaeth na thryaon y byd hwn i'w cystadell â gwy-*bodaeth* o'r frysor cuddiedig, trwy yr hwn y bydd ei feddiannwr yn y diwedd yu fwy na chongwerwyr.—*Vestras*.

HEN GYMRAEG.

Cynnygiad i eglurhau yr hen Ddiarebion yn Seren Tuchwedd.

Arf y doeth yw pwyll.
Bydded i'r allud ymgywydro.
Musanhwn a phobl haellonus.
Dienged y gwan, eled y cmlarn yn ei faon.
Y mae y mychiad yn falch o'i foch.
Rhwyllyd yw awel mewn lle cysyng.
Bydded hir gogep i athroliacth.
Y mae gan ludegt lawer o berthynasan yn fyw. Nor.

ATEBION.

Atebiad i Ofyniadau Carwr Rhifyddiaeth, Seren Hydref, 1849, lu dal. 236.

1. Hyd y golofn neu'r echel (*shaft*) fydd 30 troedfedd.
2. Trwch yr efydd (*copper*) fydd .03497 o fuddfedd.

Os bydd o ryw bwys nen faddlonrwydd neillduol i "Carwr Rhifyddiaeth" i gael y gwaith yn llawn, neu'r *theorem*, gall ei gael yn ol ei ddymuniad. Nid oes genyf hamdden yn bresennol. VESTRAS.

Atebiad i Ddychymyng Dewi Mynwy, Seren Ionawr, 1850, tu dal. 24.

Pa oeddwn rbyw ddiwrnod
Yn eistedd wrth y tân.
Canfyddais wrthdrysych Dewi
Yn amlwg o fy mlia'n;
Mae hwn yn dra defnyddiol,
Fol y llyth'renau oil,
I anfon drychfeddytiau
I'r Seren yn ddigoll;
Fe welir ef 'rwy'n meddwl,
Os gwneithum gyfri'n deg,
O fewn Ddychymyng Dewi.
Yn llawn dair-gwaith ar ddeg.
'Rwy'n cofio ei wel'd yn eithaf,
Yn ardal Penyc'a'.
Os nad wyf yn camsynled
Y gwrthdrysych ydyw A.

St. Clair.

Y GWALCH.

[Derbyniasom amryw atebion eraill i Ddychymyng Dewi Mynwy. Y maent oll yn gywir yn yr atebiad, ond eiddo "Y Gwalch" yw y gpreu o ran cyfansoddiad. Mae'r brdyddiaeth yn briddol gan James Evans, Minersville; ond y mae y geiriau yn rhy debyg i'r gofyniad. Y mae englynion Merch Ieuangc o'r Meadows yn lled anmherffaiih (maddened i ni am ddyweddy ein barn, a phéidled roddi fynu er dim). Ond am atebiad lant'o'r Dych'myngwr, y mae yn hollol anheiliung o syiw. Ai yn dygwag, neu yn feddw oeddlyt lant, wrth ei gyfansoddi?—Gwl.]

GOFYNIADAU.

Mr. Gol.—Taer erfyniaf arnoch, neu ryw rai o'ch gohebwy'r parhaus, i roddi eaboniad ar yr adnod ganlynol; sef Mathew 19. 28.—Y gofyniad yw, pa le, neu yn mba ddull y darfu i'r dygybllion ganlyu Crist yn yr adnodigaeth? ai yn y bedydd, neu yn rhyw fodd neu ddull arall?

Rhag ofn i'r gofyniad fyned yn ddisylw, cyfeiriaf ef i syiw y Parthedigion canlynol; F. Tibbott, Ebensburg; Morgans, Pottsville; neu Owens, Pittsburg. Hyn a foddiona lawer heblaw
Twm o'r Mynydd.

1. Pa sawl cyfnewidiad neu dreigliad aydd i'r llythyren A?

2. I ba llythyrenau y mae yn cyfnewid?

3. Yn mba ranau ymadrodd y mae A yn gwneuthur gair wrtho ei hun?

Dymonaf i Dewi Mynwy ateb y gofyniadau uchod.
Shon Garfios.

GOFYNIADAU RHIFYDDOL.

Mr. Gol.—Byddai yn dda genyf pe cym-era'i y *Professor of Mathematics*, os ydyw ar dundden, neu ryw un o'ch gohebwy'r doeth a deallus, y gofyniad canlynol dan eu syiw, er mwyn tori dadl. Meddyliwch fod un foddedd cyfangorff (*cubic inch*) o eflydd (*copper*), yn cael ei chwythu yn belen gauol (*hollow globe*) wedi gwagau yr awyr yn hollawi o huni, pa faint ddylai fod ei thryfesar tufewnol a thrwch yr eflydd, fel y safai neu y nofiai yn yr awyr? Hyn a fawr foddha eich owylls-iwr da,
VESTRAS.

Arall, er prawf.

Pa faint fydd *compound interest* dwy hadling (neu 4 o geiniog) oddiar enedigaeht Crist hyd y flwyddyn 1850, am 5 y cant. Y llog i'w
Cyf. VII.

dalu yn flynyddol? Pa sawl pelen gyfangorff (*solid globe*) o' sar pur, a phob un yn gymmaint a'r dddecar, a enill y llog? Meddyliwch fod tryfesar y dddecar yn 7912 o filldroedd, a phwyssau troadfedd gyfangorff o sar yn 17591 wns (*ounces Troy*) a'r sar yn werth £3 17s. 10½c. yr wns. *VESTRAS.*

TEMPERANCE STAR.

FERNILLION I'W CYFFITHRU.

THERE'S a star on the horizon, beautiful and bright;
Arising to scatter the darkness of night;
And as onward it hastens the world to illumina,
KING Alcohol trembles, for seal'd is his doom.

That star is far brighter than jewels of gold;
Every day does its numberless beauties unfold;
It guides the lost wanderer to virtue and health,
To freedom and happiness, honor and wealth.

To the mariner tossed by tempest and storm,
And by Alcohol's power left poor and forlorn,
It grants sweet deliv'rance, and pleasures unknown,
Though before a poor outcast, unpitied and alone.

For the drunkard it has reformation in store,
If he will agree to drink liquor no more,
They may all freely come, and with joy take their fill,
Of the clear sparkling water that flows from the rill.

Would'st, thou know what the name of that bright
star may be,
Which illumines the earth, and shines o'er the sea;
Tis the bright star of Temperance—long may it shine,
Enlight'ning the soul with its radiance divine.

This star for my guide in all dangers I'll choose;
For it bids me my darkest forebodings to loose;
And by signing the pledge to retrieve my lost name
And soar on the wings of peace and of fame.

St. Clair.

Cyfl. gan DAVID JONES, Ieu.

LLOFRUDDIAETHAU GWAEDLYD YN JERSEY NEWYDD.

Nid yn aml y clywom am lofruddiaethau mwy hyf a barbaraid nag a gyflawnwyd ar y 9fed o Ionawr diweddar, gan John Johnson (Saia) yn ardal Patterson, N. J. Torodd i mewn i dŷ John S. Van Winkle tua dau o'r gloch yn y boreu, ac aeth i'r ystafell' lle yr oedd y par oedranus yn cysgu. Deffrowyd Mr. Van Winkle gan ysgrchfeydd ei wraig, yr hon oedd wedi ei thori mor ddrwg fel y bu farw yn fuan. Ar waith Mr. Van Winkle yn codi, derbyniodd ergyd ar ei ben a bwyall. Amcanodd ffoi allan, ond daliodd y lofrudd ef, a thrywanodd ef, nes yr oedd ei ym-ysgaroedd yn dyfod allan. Clywodd y gwag, yr hwn oedd yn cysgu ar y lloft, y twm; a diangodd yn ddiataw i alw rai o'r cymmyd-ogion, y rhai a ddaethant i mewn mor fuan ag y medrent, ond yr oedd y lofrudd wedi ymadael cyn hynny. Pa fodd bynag, dilynwyd, ol ei gamrau yn yr eira, a daliwyd ef a dillad Mr. Van Winkle yn ei feddiant; ac yr oedd yn dwyn arwyddion amlwg o'r weithred, gan fod ei fraich chwith yn goch o waed, a pheth gwaged ar ei wyneb a rhanau eraill o'i gorff. Cymerwyd ef yn ofalus i garchar Patterson i aros ei brawf.

Gadawodd y fwyall a'r gylllell gigydd ag oedd ganddo yn cyflawni y weithred yn yr

ystafell. Ei amcan yn ddiau oedd dwyn arisa, gan ei fod yn gwybod fod Mr. Van Winkle yn dra chyfoethog; ond yn hyn befyd methodd a llwyddo. Yr oedd y gwely a'r ystafell yn llawn gwaed: ac yr oedd Mr. V. W. yn fyw y dydd canlynol, ond dysgwyliai y meddygon iddo farw bob awr.

Bu Johnson yn gweithio i Mr. Van Winkle tua dwy, flynedd yn ol: a bu yn ei dŷ wedi hyn y rai gweithiau. Y mae wedi dwyn cymeriad drwg am feddwod ac afreoleiddiwech er ys blynyddau.

DAMWAIN TRŴY DAN.

Dydd Mawrth, Ionawr 15, fel yr 'oeddem gyda ein gwaith yn ngwaith glo Wheeler a Miller, Pinegrove, dychrynwyd ni fel gweithwyr trwy gael ein galw allan i ddi-fodd tân a ymaffodd yn annedd-dy un o'u cyd-weithwyr, sef tŷ Mr. Lewis Richards, gynt o Flaenau Gwent, swydd Fynwy. Rhywfodd yn affodus, ymaffodd y tân yn y trawst oedd uwch yr aelwyd, ac oddiyno i'r lloft, fel y gwnaeth y cwbl yn un oddaeth mewn oddeutu pum-theg mynud. Yr oedd Mrs. Richards wedi myned ar neges oddeutu pedair milldir oddi cartref. Nid oedd neb yn dygwidd bod yn y tŷ ond tri o blant bychain. Ni buom ni, y glowyr, ddim, rhagor na phum' mynud cyn cyrhaedd y fan; ond erbyn hyn yr oedd yn rhy ddiweddar. Nid oedd genym ddim i'w wneud ond edrych ar yr elfen ddinystriol yn cwblhau ei gwaith, sef llosgi y tŷ, dodrefn, bwyd, ac hyd y nod eu dillad, fel nad oedd oedd gan y wraig, y gwr, na'r plant, ddim i'w osod am danynt, ond y dillad oedd am danynt ar y pryd. Mae y golled oddeutu dau cant a hanner o ddoleri. Colled fawr i weithiwr sydd newydd gael ei deulu i mewn i'r wlad. Nid oes amser mawr oddiar pan y daeth ei deulu i mewn, ac nid oeddynt ond megys newydd ymsefydlu yn y tŷ a losgodd.

Rhaglunioeth nef yn ei chylchdroad mawr
A ddwg ddamweiniâu ar y ddydol hil;
Dyrchafar'nallt, a thyna'r liall i lawr;
Rhag anfa'w prin dangos un o fil.

Pinegrove.

LEWELYN LEWIS.

CORFFOLIAD EGLWYS GYMREIG YN ZANESVILLE, OHIO.

AMRTW frodyr a chwiriorydd mewn cysylltiad ag enwad y Bedyddwyr, a alwasant ddirpwyaeth o'r Eglwys Gyntaf, ac o Eglwys Heol-y-farchnad, yn y dref hon, i'w cydnabod yn eglwys rheolaidd, ar y 25ain o Rhagfyr, 1849.

Dewiewyd y Parch. L. G. Leanard, yn Gymedrolwr, a'r diacon G. Rishstine yn Ysgrifenydd. Yna gweddiedd y diacon S. Ashmore; a darllenwyd cyffes o'u ffydd gan y Parch. H. Edwards; ac ar ol darllen eu llythyrâu gollyngodd, dyrchafwyd gweddi gan y brawd Lewis N. Lewis. Penderfynwyd i gydnabod y brodyr a'r chwiriorydd yn eglwys, i'w dynodi yr Eglwys Gymreig Gyntaf yn y ddinas hon. Pregethodd y Parch. L.

G. Leanard, oddiar 2 Tim. 2. 19; a gweddi-odd y Parch. Benjamin Thomas; yna rhodd-odd y Parch. David E. Thomas ddebeulaw cymdeithas, a thraddododd araeth ar ddy-ldeswydd yr eglwys, a gweddiodd y Parch. H. Edwards, y gweinidog.

Dymuna y Cyngor gyhoeddiad o'r hanes yn y Seren Orllewinol. Dros y cyfarfod,

LEWIS N. LEWIS.

Y GYNGHORFA.

Y mae dau fis o'r eisteddiad presennol wedi ei dreulio, a dim o unrhyw bwys wedi ei wneud. Cymerodd yr achos caethiwof dros bedair ran o bump o'u hamser hyd yma.

Traddodwyd araeth faith a doniol gan Mr. Cass ar sefyllfa yr Hungariaid. Cymeradwy-ai fod y wlad hon i roddi i fyndu bob cyfath-rach ag Awstria, o herwydd ei hymddygiad at Hungary.

GENEDIGAETHAU.

Yn Mount Savage, Md., Rhagfyr 18, 1849, Harriet, gwraig Mr. David Thomas, gynt o Abersiwrgr, ar fab, a gelwir ei enw ef Thomas John.

Eto, yn yr un lle, Ionawr 3, 1850, Ann, gwraig Mr. Benjamin Lloyd, gynt o Abersiwrgr, ar ferch; a gelwir ei henw hi Mary Ann. R. A.

Yn Cincinnati, Hydref 20, Mary, gwraig Mr. David Evans, ar ferch. Gelwir ei henw hi Mary Ann.

Yn Minersville, Pa., Ionawr 6, 1850, Elen, priod Mr. John E. Jones, ar fab. Gelwir ei enw John.

Tyfed eieh glân etfedd—(mewn asian
I'muno a rhinwedd.)

O hyd drwy'r bywyd i'r bedd,
Mewn hynod wych amynedd.

Minersville. BENJAMIN JONES. EI EWYTHE.

Yn Pottsville, Ionawr 23, Margaret, priod Mr. William Rees, ar ferch. Gelwir ei henw Gwenuan.

Eto, Ionawr 24, Elizabeth, priod Mr. Wm. Evans, ar ferch. Gelwir ei henw Rachel.

PRIODWYD—

Yn Youngstown, swydd Mahoning, Ohio, Tach. 2, 1849, gan y Parch. D. Probert, Mr. Rees Jones, a Miss Matilda Richards; y ddau o'r lle uchod.

Eto, yn yr un lle, a chan yr un, Rhag. 25, Mr. David Davies, a Miss Jane Williams, oll o Youngstown.

Yn Minersville, Rhag. 25, gan y Parch. J. P. Harris, Mr. John Humphreys, a Miss Ann Thomas, ill dau o'r lle uchod.

Yn Tamaqua, Pa. Rhag. 26, gan y Parch. Thomas J. Jones, Mr. George John, a Miss Ann Evans, y ddau o'r Old Mines.

Yn St. Clair, Ionawr 9, gan y Parch. E. B. Evans, Mr. Thomas O. Thornburg, a Miss Elizabeth Moson, y ddau o St. Clair.

MARWOLAETHAU.

Tachwedd 10, 1849, Mrs. Elizabeth Lewis, priod Mr. William I. Lewis, Tŷ Cerig, plwyf Trenton, swydd Oneida, C. N., yn y drydedd flwyddyn a thriugain o'i hoedran. Bu yn aelod ffyddlon gyda y Bedyddwyr er pan yn ieuangc.

Helyd, Rhagfyr 22, (sef yn mhen chwech wythnos ar ol ei briod,) bu farw Mr. William I. Lewis, o'r Tŷ Cerig, yn y ddegfed flwyddyn a thriugain o'i oedran. Cyfododd yntan ei groes, ac aeth ar ol Mab Duw, trwy ymestwng i'w ordinhadan, a bu yn aelod ffyddlawn gyda y Bedyddwyr er pan yn lled ieuangc.—Gan y bwriedir anfon byr-gofiant o'n hanwyl frawd a chwaer ymadawedig uchod i'r Seren, ni ychwanegaf ar hyn o bryd.

(WM. JONES.)

Tachwedd 27, 1849, yn Covington, Ky., Mr. Isaac Edwards, gof, o'r geri. Y dydd canlynol, ymgynullodd ei berthynasau a'i gyfeiliaid i dalu y gymwynas olaf i'w ran farwol. Gweinyddodd y Parch. D. J. Phillips ar yr achlysur. Bu farw ei wraig a'i blant yn ieuangaf yr haf diweddfaf, ac nid oes yn aros yn awr oad ei fab henaf. Nid oedd neb yn fwy parod nag ef i weinyddu cymwynasau i'w gymyrdogion.

Ei ganwyll losgodd maes yn chwai;
Terfynodd yma'i fywyd brau;
Yn awr mae'n hunon llwch y llawr
Hyd foreu'r adgyfodiad mawr.

J. G. D.

Yn Nghaerefrog Newydd, Rhagfyr 29, yn 63 oed, Mary Thomas, priod T. Thomas.

Yn yr un lle, yr un dydd, Evan Jones, yn 70 oed.

Yn *Quarantine Hospital*, C. N., Rhag. 5, yn 24 oed, Robert Roberts, lleddwr, Bethesda, sir Gaernarfon. Daeth yma yn y llong *Medomack*. Yr oedd yn gi'glaf iawn, o'r *ship fever*, ac heb fedru gair o Saesnaeg.

Yn Sacramento Vale, California, Tach. 9, yn 24 oed, John Evans, yr hwn a'adawodd Gaerefrog Newydd tua blwyddyn yn ol.

C. R.

Yn Cincinnati, Rhagfyr 17, yn un flwydd ac un mis ar ddeg oed, Anna Jane, merch David a Mary Evans. Auerchaf ei rhieni, gan ddymune arnynt—

Paidiwech wylo, pwyllwch bellach,
Cofiwch cyfyd eto'n lanach;
Baw heb lygred, lawnwedd, holllech,
I ogoniaet byd amgenach.

I. G. D.

HANESIAETH DRAMOR.

PRYDAIN FAWR, &c.

Y newyddion diweddaraf o Loegr ydynt o ychydig bwya. Mae codiad pellach wedi cymeryd lle yn y cotwm; a'r prisodd ar wahanol nwyddau masnachol yn cadw yn uchel.

Y mae y Frenines Waddolog (Adelaide) wedi marw. Claddwyd hi yn Windsor ar y 13eg o Rhagfyr, gyda llawer o orwychedd. Yr oedd mewn parch mawr, ac ystyrir hi yn rhinweddol ac elusengar iawn. Gorchym-

ynodd roddi heibio bob seremoniau diles ac afreidiol ar achlysur ei chladdedigaeath.

Cymerodd yllong "Caleb Grinshaw" dân pan ar ei mordaith o Liverpool i Gaerefrog-Newydd. Bu yn llosgi dros fwy nag wythnos o amser, dros ba dymhor yr oedd pawb yn yr ofnau mwyaf. Llwyddwyd i'w chymeryd i Flores, un o'r Ynysoedd Gorllewinol, cyn ei llwyr ddifa, ac achubwyd 163 o'r ymludwyr, ond collwyd yno amryw fywydau.

IWERDDON.

Y mae y diffynolwyr wedi cynnal amryw gyfarfodydd mewn gwahanol barthau o'r wlad hon i atolygu ar y llywodraeth i ail-osod treth ar yd tramor, ond nid ydynt yn cael y cwbl o'u ffordd eu hunain. Mewn un o'r cyfarfodydd hyn yn Longford, cymerwyd y gadair gau yr Uchel Sirydd, a chynnygiwyd gwelliant ar gynnygiad y diffynwyr, yn arwyddo mai gostwng y rhenti, ac nid trethu yd tramor, oedd eisiau i leihau dyoddefiadau y bobl. Gomeddodd yr Uchel Sirydd roddi y cynnygiad gerbron y cyfarfod, a phan welodd fod y mwyafrif o'r rhai oedd yn bresennol yn wrthwynebol i amcan y rhai a alwasant y cyfarfod ynghyd, cyhoeddodd fod y cwrdd drosoedd. Ond ar ol iddo ef a'r rhai oedd yn ei bleidio ymadael, pasiwyd penderfyniad yn unfrydol yn galw ar y meistri tiroedd ostwng eu rhenti, er mwyn esmwythau beichiau y tenantiaid.

FFRAINGC.

Y mae Archesgob Paris wedi diswyddo offeiriad o'r enw Abbe Chantome, am olygu newyddiadur Gwerin-lywodraethol yn ninas Paris. Dywedir fod y Pab yn cymeradwyo ymddygiad yr arch-egob.

Y mae y *Presse*, newyddiadur Emile de Girardin, wrth wneuthur crynhodod o ymddygiadau Louis Napoleon, yn ystod y flwyddyn gyntaf o'i lywyddiaeth, yn ei feio yn erwin: nid ydyw wedi cyflawai un weithred ganmoladwy yn ol barn y *Presse*.

Dileodd y *Constituent Assembly* y dreth oedd ar y gwinoedd, yr hyn a achosodd goll-ed o lawer o filiynau yn y flwyddyn i gyllid y werin-lywodraeth. Gan fod cyflwr arianol y llywodraeth mewn sefyllfa dra enbythus, penderfynodd M. Achille Fould ail-osod y dreth hon, ac y mae dadleu hirfaith am lawer o ddiwrnodau wedi cymeryd lle yn y Gynghorfa Wladwriaethol ynghylch hyn; ond er yr holl wrthwynebiad a ddangoswyd i'r dreth, pasiwyd ail-ddarlleniad i'r Rheithysgrif trwy fwyafir mawr.

Dywedir fod M. d' Hantpool, Gweinidog Rhyfel y Weinyddiaeth, yn ddiweddar wedi rhoddi ei swydd i fynu, ac nad ydyw ond yn aros tra y pennodir un yn ei lle.

TWRCI A RWSIA:

Hyebysa llythyrâu o Constantino, nad ydyw y pyngciaid mewn dadi rhwng y ddwy lywodraeth uchod wedi eu penderfynu eto,

er cymaint a ddywedwyd i'r gwrthwnebi hyn.

Y mae y Tyrciaid yn awyddus iawn am ddangos fod cenhadon Rwsia ac Awstria yn teunu anwireddan ynghylch eu hymddygiad-an hwy tuagat yr Ynnoddwyr Hungaraidd.— Er mwyn profi hyn, roddasant groesawiad cyhoeddus i'r ffloeduriaid, yr hyn a flinodd yr Awstriaid yn lawr iawn.

RHUFAIN.

Ɔ Dywedid yn gadarnhaol gan rai fod y Pab yn bwriadu dychwelyd i'r brif-ddinas cyn yr 20fed o Ionawr, ac yr oedd parotadau he-laeth yn cael eu gwneud i'w dderbyn yn anrhydeddus. Ond haerai eraill nad ydyw yn awyddus i ddyfod yn ol, a'i fod wedi gofyn cwestiwn lled chwithig i Raglaw Ffrainco sydd yn awr yn Rhufain, pan geisiodd y swyddog hwn gan ei santeiddrwydd ddychwelyd i Rufain. Dywedodd y Ffrainco-wr y gwnai efo warantu na byddai yn edifar ganddo, ac y caffai pawb dalu parch dyledus iddo. Digon tebyg, meddai y Pab, eich bod yn barod i addaw y cwbl yma, ond pwy wneiff warantu parhad eich llywodraeth chwî, a chyflawniad eich addawidion?

YSBAEN.

Nid ydym wedi cael achos i gyhoeddi unrhyw newyddion rhyfedd o'r wlad hon yn ddiweddar; ond yn awr y mae genym i hysbysu fod peth lled hynod wedi cymeryd lle yn ddiweddar, pryd y diswyddodd y frenines ei gweinidogion. Narvaez ydoedd prif-weinidog y weinyddiaeth yma, &c. Pennodwyd gweinidogion newydd i'r gwahanol swyddi, a chyhoeddwyd eu henwau yn y newyddiadur swyddol; ond cyn pen pedair-awr-arnaglin, diswyddwyd y weinyddiaeth yma drachefn, a galwyd ar Narvaez a'i gyfeillion yn ol i'w awyddau, a sefydlwyd hwy drachefn yn gadarnach nag erioed mewn awdurdod, ond y mae yno lawer o ddrw o hyd yn para.

HUNGARY.

KOSSUTH.—Ymddengys fod rhai o filwyr Awstria yn dyoddef adfyd hyd yn hyn yn Hungary. Yn ddiweddar ymosododd rhai o drigolion y wlad anffodus yma, yn meddiant pa rai yr oedd 12 o fagnelau, ar faint o 400 o Awstriaid, a thorasant hwynt oll i lawr o'r bron. Anfonwyd milwyr eraill gan lywodraeth Awstria i'w gwrthwnebu, a meddylwyd y buasai wedi myned yn ymladdfa rhyngddynt, ond daeth cenhad at yr Hungariaid oddiwrth Kossuth, yn gorohymyn iddynt gladdu eu magnelau a'u dryllian, a gwahanu, yr hyn a wnaethant ar unwaith. Y mae y gwron enwog Kossuth yn nodedig o gymeradwy yn ei wlad enedigol, er ei fod yn altud. O Orshova i Vienna, ar y dwfr neu ar y tir, y mae ei enw yn cael ei anrhydeddu o hyd; ac yn Pesth, lle y mae yn drosedd crogadwy i werthu ei ddarlun, y mae minsteioedd o'r Magyars yn casglu digon i brynu un am bris afreymol o ddrud, ac yna torant y darlun yn

ddarlun, a rhanant hwy rhyngddynt, er mwyn cael rhywbeth yn eu meddiant yn dwyn sawr neu ddelw Kossuth.

Mewn chwaredy yn Pesth, prif ddinas Hungary, yn ystod y chwaraeu un noson, dywedai un o'r rhai oedd ar yr esgynlawr, wrth gyfeirio at wr ag oedd wedi dychwelyd wedi i'w wraig ail briodi, "y bydd i'r rhai hyny sydd yn abannol yn unig, ddychwelyd yn ddian ryw ddiwrnod." Meddylodd y gynulleidfa mai cyfeiriad at yr alltudiedig: ion ydoedd hyn, a chyfarhasant y geiriau â boullfau qchel o gymeradwyaeth, hyd nes y bygythiwyd ac y gwabarddwyd hwynt gan swyddogion Awstria.

MADAGASCAR.

Dylasom grybwyll y mis diweddfod fadnavola Marigneka, brenines yr ynys yma wedi marw. Mae hyn yn newydd da i lawer, gan fod y tywysog ieuango a esgyna i'r orsedd yn wahanol i'w fam, yr hon a fygythiodd wneuthur i'w holl ddeiliaid *anghokho enw Iesu Crist*. Yr oedd y tywysog (yn ol yr hanesion blaenorol) yn Gristion selog er y llawer o amser cyn marwolaeth ei fam.

CHINA.

Ymddengys fod mor-ladron (*pirates*) yn dilyn eu galwedigaeth gyda phrystuddeb mawr yn awr yn moroedd China, a chan eu bod wedi blino rhai o longau marstandwyr Prydain, anfonwyd rhai o'u llestri rhyfel ar eu hol. Canfyddasant 13 o gychod yn llawn o'r lladron hyn, a dechreuwyd ymosod arnynt. Ar ol tanio yr holl bylor, penderfynwyd cymeryd meddiant o'r cychod Chineaidd trwy eu byrddo. Aeth amryw o for-filwyr Lloegr i fynu i ochr cwch Chineaidd a gwelsant un o'r mor-ladron yn myned i lawr i'r *hois* gyda fflag goleuedig yn ei law. Ceisiodd Llong-Gadlange (*midshipman*) Goddard ei rwystro; ond cyn iddo lwyddo cymerodd tanchwa le, o herwydd yr oedd y Chineaidd wedi tanio pylor oedd yn gwaelod y llong, a lladdwyd Mr Goddard a thri eraill. Dywedir na ddiangodd ond un allan o 90 oedd ar fwrdd y llong Chineaidd. Oddiwrth adroddiad swyddol dyddiedig Hydref 8, 1849, deallwn fod 57 o gychod neu *junks* mor-ladron wedi eu dyfetha; 904 o for-ladron wedi eu boddi neu eu lladd; 239 o honynt wedi eu cymeryd yn garcharorion, ac 1894 wedi diango yn ystod y pedwar mis diweddfad. Gwelir oddiwrth hyn bod brwydro lled galed wedi bod yn y parthau pelluig yma o'r byd, ac yn ol yr hanesion diweddaraf, ymddengys y bydd ychwaneg o'r unrhyw waith yn cael ei gyflawni cyn y rhoddir pen ar ymosodiadau yabeilgar y barbariaid yma.

Mae dau geuhadwr, sef y Parch. J. Ludlow, (Episcopal), a'r Parch. B. Southwell, (Annbynwyr) wedi marw yn ddiweddar yn Hong Kong.

CYNYG AT DERFYSO CARTREFOL YN PERU.—Yn ddiweddar caswyd allan gynghair ag oedd wedi bod ar droed yn guddiedig yn Peru

am both amser i ddymchwelyd y llywodraeth. Yr oedd amryw o awyddogion y fyddin a llaw ynddo. Daeth y cynllun yn adnabyddus i'r brein burntheg mynad cyn yr amser yr oedd i gael ei ladd, yr hwn a wnaeth bob brys i ddarostwyng y torfeygwyr, yn yr hyn y bu yn llwyddiannus.

CHOLERA.—Oddiwrth ystadegan a gyhoeddwyd yn ddiweddar, ymddengys fod 10,950 o bersonau wedi marw o'r haint hwn yn eu cartrefleoedd eu hunain yn Paris, ac oddeutu 8,000 yn yr ysbtytai milwraidd a gwladwriaethol, yn gwneuthur y cyfanswm o 20,000. Yn ystod mis Mehefin y bu y nifer fwyaf feirw mewn un mis yn Paris, pryd y trengodd 5,769. Medi ydoedd y mis mwyaf marwol yn Llundain, pryd y syrthiodd 6,644 yn ysglyfaeth i'r haint yno.

LIVERPOOL.—Dydd Llun, Rhag. 24, fel yr oedd dyn meddwl yn myned o un ochr i'r llall ar hyd heol Leander, dywedodd rhyw nifer o fechgyn wrth ei basio rhywbeth wrtho nad oedd gymeradwy gan addolwr Bacchus;—efe a drodd atynt ar fynud, ac ag un dyrnod tarawod un o honyat i'r llaw (yr hwn oedd tuag 16 oed.) a syrthiodd arno ei hun. Yna ymaflodd yr adyn yn llaw ddeau y llango, a chan wrthio ei fyeodd i'w safu, brathodd ben ei fys canol ymaith yn llwyr ychydig islaw y cymal cyntaf, a phoerodd allan y deryn bys o'i geg llywastflaidd. Cymerwyd y bechgyn i'r yabyty, tra yr ai yr hwn a gyflawnodd y creulonwaith i dafaru gerllaw. Wedi hysg daeth dau heddeidwaid. a chymerasant y meddwyn i'r carchar.

HUNGARIAID YN YSGOTLAND.—Cyrhaeddodd 37 o filwyr Hungaraidd i borthladd Leith, yn ddiweddar, ar eu taith i America. Pan ddeallwyd eu bod yno, darfu i amryw o'r rhai oedd yn teimlo dyddordeb yn eu hachos gyfranu yn helaeth tuag at eu cynnalïaeth, a chabgiwyd tua £150 dros ben y sawm gofynedig i dalu am eu cludo oll i'r Unol Daleithau.

TYWYSOGAETH CYMRU.

LLANWCHLlyn.—Nos Wener Tach. 17, traddodwyd Darlith ar Ddaearg i gymdeithas ddarlleu y lle uchod, gan y Parch. M. Jones, Bala, yn Nghapel y Trefnyddion Calfinaidd. Y Parch. T. Roberts yn y gadair.

RHYMNEY.—Cynnalwyd trengoliad yn y lle hwn, Rhagyr 12, ar gorf Howell Powell 14 oed, yr hwn a laddwyd trwy i ddarn o lo i gwympo arno.

LLANWOLLEN.—Fel yr oedd Mary Williams o'r dref hon a'i geneth fach, yr hon oedd oddeutu pedair blwydd a hanner oed, yn nhy un o'i chymmydogion y 18fed o Rhagyr, yn ddiarwybod ymaflodd yr eneth yn y cellawr (*kettle*) oedd ar tân, ac yfodd rhyw gymmaint o'r dwfr berwedig oedd ynddo. Bu fyw mewn poen dirdynol hyd y boreu dydd Iau canlynol, pryd y trengodd yn druenus, er defayddio pob moddion er ei gwelhad.

DOWLAIS.—Traddodwyd darlith ar fferyll-

iaeth yn ysgoldy y Plough, Dowlais, gan Mr. Henry Murton. Dywedodd mai gweithwyr ydoedd ete wedi bod trwy ei oes a bod hny o wybodaeth oedd ganddo wedi ei eargu trwy ymdrech bob hamdden a gallai ychwanegu at yr hyn oedd yn ei feddiant yn faenorol. Yna aeth yn mlaen, a ddatniodd y lles a ddeillia trwy fod yn hydlyss yn elfennau fferylliaeth yn eu gwahanol gysylltiadau a'u bartierion dyddol, ein bywydd, a'u dillad, &c., a dangos odd unrwy esiamplau o'r modd y cyflwynwyd (*gases*), er mawr foddlonwyd i'w wrandawyr.

LLANYMDDYFRI.—Gosodwyd careg sylfaen Sefydliad Addysgiaeth Gymreig yn y lle hwn dydd Iau, y 13eg o Ragyr. Bydd yr adeilad yn un eang iawn, a dywedir y costia o leiaf dair mil o bunnau. Rhoddwyd y tir yn anrheg gan Arglwyddes Hall, a chyfranwyd yn helaeth gan amryw foneddigion tuagat draul yr adeilad. Ar y diwrnod uchod, ymgynullodd oddeutu 600 o bobl ynghyd, a rhestrasant eu hunain yn y drefn ganlynol: Perorion, Cymdeithas Busengar y Tabernacl, y Maer a'r bwrdeisywr, yr hybarch Archddiacon Williams, Warden y sefydliad, Esgob Ty Ddewi, y meistri, ymddiriedolwyr, ac ysgolbeigion; gweinidogion y gwahanol enwadau sefydledig ac ymneillduol, yr adeiladwyr, cyfeillion, a thansgrifwyr y sefydliad, ac ysgolbeigion yr Ysgolion Brytanaidd a gwladwriaethol Aethpwyd i eglwys Llandingat, pryd y darllenwyd y gwasanaeth gan Archddiacon Williams, a phregethodd yr esgob.—Ar ddiwedd y bregeth, ail-farfwyd yr orymdaith, ac aethant tua y fan oedd wedi ei neillduo i osod y gareg sylfaen. Ar ol cyrhaedd yno, canwyd emyn a gweddiwyd, ac yna cyflwynodd Mr. Berrington, nai i Arglwydes Hall, amodebau y tir ar ba un yr adeiladir y sefydliad i'r esgob, yn enw ei fodryb. Ar ol cyflawni y defodau arferol, anrherchwyd y gynnulleidfa gan yr esgob, ac yna gan yr archddiacon; yna canwyd drachefu, a gweddiwyd, a gwahanodd y dyfau. Ymgynullodd oddeutu 100 o foneddigion ynghyd i gyd-giniawa yn y prydnawn, yn Ngwesty y castell, pryd y cymerwyd y gadair gan yr esgob.

GWYLIWCH GARTREF.—Yn ddiweddar yr oedd hen wraig (nid yr oren am warchod gartref) nid neppell o Lan—ni, yn chwilio am rhywbeth yn ei chwprwdd gyda chanwyll, yr hon yn ddiarwybod iddi a darawodd mewn dilledyn. Wedi hyn eychwynodd tua y pentref, a chan yr arogial rhywbeth yn deifio, aeth i dy cymmydog a gofynai, "A oes yma rhywbeth yn myned ar dân?" Ar ol chwilio dywedid nad oedd. Yna aeth i dy un arall, a gofynodd yr un modd, a chafodd y cyffelyb atebiad. Wedi bod yn afwyddiannus yn ei hymchwil yn nbai ei chymmydogion, dychwelodd i'w thý ei hun, pan y canfu, er ei mawr ddychryn a'i choiled, y ffaman tân yn esgyn o'i chwprwdd, a thrugaredd hefyd na buasai ei thý wedi myned yn ysglyfaeth i'r elfen ddiarystril. Gobeithio y bydd i bawb eraill sydd yn dueddol i'r un clyw, ddyegu y wera hono oddiwrth y tro, sef gwarchod gartref.

LLANYSTYMDWY.—Nos Fawrth, Tach. 13, rhwng saith ac wyth o'r gloch, lladratawyd o kofft ystabl Penallygaid, tua 24 pwys o wlan gwyn, a'r nos Lun ganlynol, o'r un fan, tua 30 pwys o wlan coch-ddu. Yr oeddynt wedi eu gwerthu i faanachwr, ond heb eu danfon iddo. Nid oes sicrwydd pwy oedd y lleidr, neu y lladron, er fod amheuaeth graf. Y mae y peth yn deatyn ymddiddan cyffredin gan ferched Rhoslan a'r gymmydogoeth.

ABERFFRAW.—Dydd Sadwrn, Rhagfyr 15, aeth William Thomas, hen wr 80 oed, allan yn y boren i bel yd, fel y mae yr arferiad yn yr ardal o flaen y Nadolig. Mawr ddysgwyldid ef gartref yn yr hwyr gan ei wraig; a chan na ddaeth, penderfynodd ei fod wedi llettya yn y wlad i dreulio y Sabboth. Ond dydd Llun, hysbywyd yr hen wreigan gan gariwr melin y dref, iddo weled yr hen wr pryd-nawn dydd Sadwrn pan yn lled hwyr, yn dyfod adref ar hyd y ffordd, yn agos i afon y felin. Aethpwyd i chwilio am dano, a chafwyd ef yn yr afon wedi boddi.

ABERTYFIFI.—Sabboth, Rhagfyr 9, traddodwyd tair pregeth gan y Parch T. Phillips, goruchwyliwr y Fibl Gymdeithas, yn nghapel y dref, ar ran y Gymdeithas. Am ddeg, yn nghapel y Bedyddwyr, am ddau yn nghapel y Trefnyddion Calfinaidd, ac yn yr hwyr yn nghapel yr Annibynwyr. Nos Fercher, bu cyfarfod cyhoeddus yn neuadd y sir, pan yr areithiwyd gan Mr. Phillips ac eraill, ac yr oedd pawb, o wahanol euwadau, yn cydnno yn y gwaith.

CAERNARFON.—Ceisiodd chwech o ladron, a arosent eu prawf yn ngharchar Caernarfon, ddiangc allan, un nos Iau yn Rhagfyr diweddaf. Llwyddodd un o honynt, o'r enw James Healy, i ddringo dros un o'r muriau, ac yr oedd un arall o'r enw Griffith, ar fedr ei ddilyn i lawr y mur, pryd y deallodd un o'r ceidwaid pa beth oedd yn myued yn mlaen, a daliwyd y ddau, a dyogelwyd hwy drachefn. Ymddengys fod rhywrai oddi allan i'r carchar wedi taffu rhaff dros y mur atynt i'w cynorthwyo i ffoi.

Dywedir fod lladron wedi ceisio tori mewn i luaws o dai yn nghymydogoeth a thref Caernarfon, yn ddiweddar, tra yr oedd y bobl a drigai ynddynt oddi cartref yn y gwabanol addolad.

Eto.—Cynnalwyd trengholid yn Nghaernarfon, yn niwedd Rhagfyr, ar gorrff Ellis Jones, gwr y tŷ talaru a elwir Pwll-y-gro.—Ymddengys ei fod ef a Robert Evans yn ymddifyru mewn taffu cerig am y goreu yn ymyl y borthfa, pan y syrthiodd Robt. Evans i'r dwfr: gan ofni y buasai yn boddi neidiodd Ellis i'r dwfr ar ei ol. Daeth eraill i'r fan, a llwyddwyd i gael Evans allan yn wan iawn, ac yn mron boddi, ond ni chafwyd Jones nes oedd yn hollol farw. Dygwyd deddfryd unol a'r dystiolaeth.

RHEILFORDD DEHEUDIR CYMRU.—Cynnalwyd cyfarfod o gyfran-ddalwyr (*shareholders*) y rheilfordd yma yn Llundain yn mis Rhagfyr diweddaf, pryd y cymerwyd y gadair gan C. R. M. Talbot, Ysw., A. S. Nid yw

y cwmpeini yma yn bwriadu gwneuthar y rheilfordd i gyrhaedd yn mhellach i Gymru nag Abertawe yn bresennol. Meddylliasant ar y cyntaf ei chwblhau i Aberdangleddyf, yn sir Benfro, ond deallant yn awr mai collod fawr iddynt fydd myned yn mhellach na thref Abertawe. Diameu bod hyn yn siomedigaeth i lawer oedd yn dygwyl gweled y ffordd yn dyfod heibio iddynt.

BYWIOLIARTHAW GWEIGION.—Y mae Rectoriaeth Aberffraw, sir Fôn, yn wag, trwy farwolaeth y Parch. H. W. Jones. Gwerth y fywoliaeth hon ydw £888 yn y flwyddyn. Trwy farwolaeth yr un offeiriad ymddengys fod y lleoedd canlynol hefyd yn wag: Llantrisaant, Ceido, Gwredog, Llechrynfarydd, a Llanllibio. Gwerth blynnyddol y rhai hyn ydoedd £915, bohlau tŷ. Yr oedd Mr. Jones hefyd yn Ganghellwr i eglwys gadeiriol Bangor, ac yn gaplan i Ardalydd Mon.

LLANRWST.—Cynnalwyd arholiad cyhoeddus yr Ygol Frytanaidd yn y dref hon, Rhagfyr 17, yn addolyg eang y Trefnyddion Calfinaidd, pryd yr ymgynullodd tyria luosog ar yr achlysur. Cymerwyd y gadair gan y Parch. J. Jones, (T. C.), yr hwn, ar ol agor y cyfarfod mewn araeth fer ac at y pwngc, a alwodd ar yr athraw, Mr. Williams, i boli y plant, ynghylch eu gwybodaeth mewn gwabanol ganghenau o addysg, yr hyn a wnaeth er mawr foddlonrwydd i bawb oedd yn bresennol, ag oedd yn deall y iaith Seisnig. Yna galwodd y Cadeirydd ar y Parch. Mr. Anwyl, (T. C.) o Abergele, i gyfarch y gynnulliaidfa, yr hyn a wnaeth yn bynod o fedrus; a chafodd pawb eu boddio yn fawr yn y cyfarfod. Dychwelwyd diolchgarwech i'r cadeirydd, yr athraw a'r darlithydd cyn ymadael.

LLANDUDNO.—Y mae yma amryw dai yn cael eu hadeiladu, ac arwyddion o gynydd mwy yn y gwanwyn nesaf.

LLANFAIR-TALHAIARN.—Darfu i R. Lloyd Edwards, Ysw., Nanhon, ddychgwelyd deg punt yn y caut i'w denantiaid, wrth dderbyn ei ardreth hanner blynnyddol ar ei etifoddiaeth yn Brouhaulog, Llanfair-talhaiarn.

BALA.—Deallwn mai yn y dref hon y bwriedid cynnal y cyfarfod cyntaf yn achos Hungary yn Nghogledd Cymru, ac yr oedd i gymeryd lle tua dechreu Ionawr. Dywedid fod R. G. Temple, Ysw., Birnwr Llys Manddyledion swydd Stafford, A. J. Johnes, Ysw., Barnwr Llys-manddyledion Gogledd Cymru, a'r Parch. Lewis Edwards, i gymeryd rhan yn ngweithrediaidau y cyfarfod.

CAERFYRDDIN.—Traddodwyd darlith yn y dref hon yn Rhagfyr diweddaf i aeolodau y Sefydliad Llenyddol a Chelfyddydol. Cymerwyd y gadair gan D. Morris, Ysw., A. S. dros y fwrdeisdref. Pan ddiweddodd yr eogob, cynnygiodd y Parch. D. Lloyd, gwneidog yr Undodiaid, fod diolchgarwech y cyfarfod yn cael ei dalu i'r darlithydd am ei araeth fedrus, yr hyn a eiliwyd gan Mr. Hughes, meddyg, ac a basiwyd yn unfrydol. Diolchwyd hefyd i Mr. Morris, am ei waith yn llywyddau y cyfarfod.

CYFARFODYDD CREFYDDOL.

CORTWN, MORGANWG.—Cynnaliwyd cyfarfod trimisol yn y lle uchod y Mercher olaf yn Hydref, a'r Iau cyntaf yn Tachwedd. Cyfarfuwyd mewn cynhadledd y prydnewa cyntaf, a chafwyd cyfarfodydd cyhoeddus yn yr hwyr cyntaf, ac am ddeg, dau a chwech y dydd canlynol. Dechreuwyd y gwahanol oedfaon gan y brodyr T. Hopkins, Cwmgarwg; J. Morris, Treales; B. Davies, Penyfa; G. Lewis, Porthcawl; a H. Jenkins, Bettws.—A'r brodyr S. Edwards, Rymni; J. Jenkins, Hengoed; B. Evans, Hirwaun; D. Davies, Waunroda; D. Davies, Abertawe; J. Pugh, Gootre; D. Jones, Caerdydd; W. Lewis, Ddinas, a D. Jones, Caerfili, a bregethasant'.

FISGAH, MYNWI.—Cynnaliwyd ewrdd trimisol yn y lle hwn ar y 30ain a'r 31ain o Hydref. Cyfarfuasant y gweinidogion a'r cenhedon mewn cynhadledd am dri o'r gloch y prydnewa cyntaf. Dechreuwyd trwy ddarllen rhan o air Ddu a gweddi gan y Parch. O. Michael, Blaenafon. Etholwyd y Parch. W. Thomas, gweinidog y lle, i'r gadair, yna ymddiddanwyd am amryw bethau perthynol i achos y Gwaredwr yn eu plith. Cyfeiriwyd sylw y gynhadledd at y llwyddiant a'r cynydd arferol sydd wedi ac yn bod yn yr enwad yn y sir hon oddiar y Gymanfa ddiweddar; ac ymddangosai i'r gynhadledd fod yn ddyledswydd arbenigol arnynt i gydnebod daioni yr Arglwydd am eu cofio; ac yna cydnwyd yn unfrydol, ar gynnygiad y Parch. F. Hiley, Llanwenarth, ac eiliad y Parch. D. Ll. Isaac, Trostant, mai gweddus yw neillduo diwrnod i'w dreulio mewn mawl a dolchgarwch i'r Jehofa am ei ymweliadau trugarog; ac hefyd, gyda llaw, i weddio yn daer am iddo weled yn dda i barhau yn ei ddaioni, a'u llwyddo eto yn fwy fwi. Pennodwyd ar yr ail Sabboth yn Rhagfyr, 1849, idd ei gadw at y pwrpas dywededig, a dysgwylid y buasai i'r eglwys oll trwy y sir i gyduo yn y penderfyniad rhesymol hwn.

Dechreuwyd y gwasanaeth cyhoeddus nos Fawrth, am saith, gan y Parch. D. Morgan, Horeb, Blaenafon; a phregethasant y Peirch. E. Thomas, Bethel a J. Jones, Merthyr.

Dydd Mercher am ddeg, dechreuwyd gan y Parch. J. Lewis, Blaenau; pregethasant y Peirch. T. Williams, Llangloffan; T. Thomas, Bethesda; a F. Hiley, Llanwenarth. Am 2, dechreuwyd y cwrdd gan Mr. E. Jones, Ieu., Brynhyfryd; a phregethasant y Peirch. S. Williams, Hermon; B. Price, (Cymro Bach), a J. Jones, Merthyr. Am saith yn yr hwyr, dechreuwyd y cwrdd gan Mr. Bowland, myfyriwr; a phregethasant y Peirch. J. Rowe, Risca; a T. Evans, Nebo.

BRO MORGANWG.—Cynnaliwyd cyfarfod misol yn Nhwynnyrodyn, Tach. 7 a'r 8. Dechreuwyd y cyfarfod nos Fercher trwy ddarllen a gweddi gan y brawd J. Evans, Bontfaen; yna pregethodd y brodyr D. Davies, Waunroda; a J. Evans. Am 10 dranoeth, dechreuodd B. M. Thomas, Llaucarfan; pregethodd D. Jones, Caerdydd; a J. Evans.—Am ddau, dechreuodd E. Samuel, Bontfaen; pregethodd y brodyr W. Owen, Caerdydd;

a D. Davies. Am chwech, dechreuodd W. James, Pentyrch; pregethodd E. Samuel, a J. Evans.

BULA, MYNWI.—Tachwedd 13 a 14, cynnaliwyd cyfarfod yn Bula, Mynwy, er sefydlu y brawd W. Price, diweddar o Heol-y-Prior, Caerfyrddin, yn weinidog ar yr eglwys uchod; ac er mwyn yrdeinio y brawd Morgan Morgans, pregethwr cynorthwyol yn yr eglwys, i waith y weinidogeth.

Nos Fawrth, dechreuwyd gan Rees, Victoria; pregethodd Williams, Nantyglo, Lewis, Blaenau, ac Evans, Ponthydyryn. Am ddeg dranoeth, ar ol gweddio am fendith yr Arglwydd ar yr undeb, darllenodd y brawd Morgans gyffes ei ffydd, a neillduwyd ei'r weinidogaeth trwy weddi ac arddodiaid dwylaw gan J. Jenkins, Hengoed, a'r gweinidogion gywyddodol; a phregethodd Edwards, Deml, Casnewydd, ar yswydd weinidogaethol; a Thomas, Bassaleg, i'r gynulleidfa. Am ddau, dechreuwyd gan y brawd Francis, myfyriwr yn Pontypwl; pregethodd y brodyr T. Thomas, athrofa Pontypwl, (Saisnig,) a J. Jenkins, Hengoed. Am chwech, dechreuwyd gan Williams, Nantyglo; pregethodd y brodyr Jarman, Argoed; Rees, Victoria; a Williams, Ebenezer, Llangynon. Mae yr achos yn fodeuog trwy yr ardal hon.

BETHEL, GLYN-NEDD.—Metcher a Ian, y 13 a'r 14 o Dachwedd, cynnaliwyd cyfarfodydd yma, mewn cyssylltiad a neillduad Ebenezer Morgans, myfyriwr yn athrofa y Bedyddwyr yn Hwlfordd, er bod yn weinidog cyflawn ar yr eglwys hon. Hwyr dyd i Mercher, am anith, dechreuodd D. Hopkins, Aberdar; yna pregethodd Price, Aberdar; Davies, Abertawe, a Jones, Ston, Merthyr. Boreu dydd Iau am ddeg, dechreuodd B. Watkins, Treforris; traddododd D. Jones, Caerdydd, ddarlith ar natur eglwys, a gofynodd yr holiadau arferol i'r gweinidog ieuangc, y rhai a atebwyd ganddo yn fyr, trefnus a synwylaw, er buddhad i'r gynulleidfa yn gyffredinol; dyrchafwyd yr urdd-weddi gan D. Davies, Abertawe. Esgynodd y brawd Roberts, Tabernacl, Merthyr, i'r areithfa, a phregethodd ar ddyledswydd y gweinidog, a D. Davies, Abertawe, ar ddyledswydd yr eglwys.

Yn y cyfarfodydd dau a chwech gweinyddodd y brodyr uchod, ynghyd a J. Lloyd, Ebenezer; T. Richards, Hirwaun; a J. R. Morgan, Aberafan.

JERUSALEM, RYMNI.—Yn ddiweddar agorwyd yr addoldy cyfieus hwn mewn cyssylltiad ag eglwys Soar, i gynnal gwasanaeth cyhoeddus. Cymerwyd rhan yn y gwaith gan amryw o weinidogion yr ardal.

EBENEZER, MERTHYR.—Cynnaliwyd cyfarfod blynyddol yr eglwys hon yleni fel arferol. Neillduwyd y cwrdd deg, yr ail dydd, i fod yn gydnabyddiaeth o sefydliad y brawd J. Lloyd yn y lle, pryd y traddodwyd pregeth gan y Parch. T. Davies, High-street, ar ddyledswydd yr eglwys at y gweinidog; ac yn arall gan D. Jones, Caerdydd, ar bwysigrwydd y swydd weinidogaethol. Cymerodd amryw frodyr eraill ran y cyfarfodydd dau a chwech.

DOLGELLAU.—Torwyd i mewn i dŷ Mrs. Owen, gweddwyd y diweddwr Barch. Griffith Owen, o Lanenddwyn, ar y 17eg o Rhagfyr. Yr oedd y drwsau a'r ffenestri wedi eu cloi a'u dyogelu fel arferol pan aeth Mrs. Owen a'i morwyn i orphwys y nos o'r blaen; ond yn forus drauoeth, canfyddodd rhai o'r cymmydogion oedd yn pasio heibio fod y drws yn agored, ac ar ymchwiliad pellach, gwelwyd fod ysgwar o wydr wedi ei dori yn y ffenestr o'r tu ol i'r tŷ, trwy ba foddion y llwyddodd y lleidr i ddyfod i mewn. Aeth i'r parlw, a thorodd bob clo yn yr ystafell, a lladrataodd £25, heblaw llawer o lwyau, &c. arian. Ni chafwyd hyd i'r lleidr, ac nid oes gwybodaeth ynghylch y ffordd y diangodd ymait.

RUTHIN.—Y mae trigolion y dref hon, a'r amaethwyr cymmydogaethol yn dyoddef yn barhaus oddiwrth fintai o ladron nosawl sydd yn dilyn eu galwedigaeth yn effro neillduol yn yr ardal hon; a byddai yu hawdd nodi ugain o ladradau a gymeasant le yn ystod mis Rhagfyr diweddaf; ac o herwydd eu llwyddiant digyffelyb y mae y lladron yn myned yn fwy haerllug y naill dro ar ol y llall. Yr oedd defaid yn cael eu lladd yn agos bob nos, a chymerid y cyrff ymait. Y mae ffonaid aschoidiau o wyddau, chwaiad, &c., yn cael eu lladrata o'r tai ffermydd. Torwyd i mewn i siop Mr. Isaac Lloyd, crydd, a lladratwyd amryw esgydau oddi yuo. Agorwyd drysau amryw dai uos Sabbath tra yr oedd, y bobl yn yr addoldai, gydag agoriadau Esgyrol, a lladratawyd lluoedd o beiliau o honynt.

LLANGAINWEN.—Cyfranodd y Parch. W. Wynne Williams, Meiri Fron, a'i foneddiges, yn ol eu barferiad haelionus, yn helaeth i dlodion plwyf Llangainwen a Llangaflo, o ddefnydd tân a dillad i'w cynehu a'u cludo erbyn y tywydd oer.

CAERDYDD.—Cynnaliwyd arbohad cyhoeddus Ysgol Frytanaidd y dref hon yn Rhagfyr, yn Nghapel Sion, pryd y cymerwyd y gadair gan Charles Vachell, Yaw., maer y dref.—Y mae yr ysgol hon yn myned yn mlaen yn llwyddiannus, ac wedi tŷu £40 o'i dyled yn ystod y flwyddyn.

FELIN BACH, LLANGAINWEN.—Rhagfyr 18, ymwelwyd gan ryw un neu rai anaduabyddus a'r felin uchod, a chymerasant oddi yuo amryw sacheidiau o beilliaid. Torwyd y nos ganlynuol i felin wynt yn yr un gymmydogaeth, a chymerwyd amryw nwyfau oddi yuo. Ni chlybuwyd erioed gymmaint o son am ladradau yn yu sir Fon a'r dyddiau presennol.

CASNEWYDD.—Canfyddwyd fod capel newydd y Wesleyaid yn y dref hon ar dan un noswaith yn ddiweddwr, a daethpwyd a'r peiriannau tân yuo i'w ddiffodd, ond ni buont o un lles, o herwydd llwyddwyd i'w oed allan trwy i amryw fyned i'r capel i'w ddiffodd cyn i lawer iawn o niwed i'r adeilad gymeryd lle.

PONTYFYL.—Torwyd i mewn i siop Mr. Henry Lewis, Talywau, nos Sabbath, Rhag. 23, a lladratwyd nifer mawr o frothybau a nwyfau eraill. Gadawyd y siop yn nghofai

dau bogyn, y rhai a gygasant heb glywed unrhyw dwrif. Ceiswyd tori i mewn hefyd yn ddiweddwr i siop Mr. Pegler; ond methodd y lladron yu eu hamcan.

MKRTHYR.—Gawmwyd plentyn oddeutu dau fis oed tua chanol mis Rhagfyr diweddaf wrth ddrws Gwesty Nelson, Penydaran. Yr oedd yu lŷu, ond heb lawer o ddiffillad am dano pan gafwyd ef.

BONT NEWYDD.—Cynnaliwyd trapoliad ar y 14eg o Rhagfyr, ar gorrff James Parker, yr hwn a laddwyd gan y peiriant a'r cerbydau yn gweithio i wrtho. Dedfryd, a ddamwneiol.

PRIODASAU.

Tachwedd 17, yn eglwys Maentwrog, Hugh Roberts, Melin Tan-y-bwlich, a Grace Evans, merch y diweddwr Robert Evans, Conwy.

5, Yn Eoar, Rymni, gan y Parch: S. Edwards, Mr. Thomas Lewis a Miss Eleanor Davies.

Rhagfyr 6, yn nghapel y Ffynon, ger Nantberth y Parch. John Edwards, gweinidog y Beddau, yr yn Llanrhyd, ger Tavernepitic, ac Elizabeth, y Mr. Thomas, Pantog, Llanddewi Velfrey.

8, Yn Penymynydd, Mon, gan y Parch. Williams, Mr. Hugh Griffith, Rhydydelyn, a merch ieuangaf John Roberts, Llwynogor, yn y plwyf uchod.

14, Yn eglwys Llanigan, Lleyn, Wm. Thomas, y nethwr, Tyellau, a Margaret Jones, Spingegam.

14, Yn eglwys Saint George, Llandud. Davies, a Miss Owen, King's Head.

17, Yn eglwys Meldden, John Morris, Pre. a Jane Edwards, o'r un lle.

17, Yn eglwys Maentwrog, William, ail fab John Roberts, gof, Tan-y-bwlich, ag Anne Jones, merch y diweddwr John Roberts, Bryntrion.

20, Yn St. Mary's, Manchester, John Davies, ac Ann Parry, y ddau gynt o Lanrwst.

23, Yn nghapel Cooper Street, Manchester, Owen Owens, cyfrwywr, o'r Bala, a Gwen Rowlands, Embden Place, Greenheya, Manchester.

24, Yn eglwys Gadeiriol, Bangor, Mr. John Griffith, Carneddi, a Miss Elizabeth Evans, Tyddyn Canol, Bangor.

Yn Bethel, Glanymor, Llenelli, gan y Parch. Wm. Hughes, Cadb. Hugh Francis, a Mary Jones, merch y Parch. Griffith Jones.

MARWOLAETHAU.

Hydref 29, yn 40 oed, Mr. James Phillips, Hendref, plwyf, Llandudoch, ger Abertelf, a mab i'r diweddwr David Phillips, gweinidog y Bedyddwyr yn Maes-y-waun. Yr oedd yu ddyu ag oedd iddo barch mawr yn ei deulu, yn y gymmydogaeth, ac yn yr eglwys.—Gadawodd wrtaf a phedwar o blant i gwyao eu colled anafderadwy.

Tachwedd 27, yn 40 oed, John Jones, Pen-y-bryn, Tanybwlich.

28, Yn 77 oed, Owen Morris, gynt o Hendref Gwerllan, Llanfrothen.

Rhag. 5, yn 36 oed, Jennett, gwraig David Fugh, Gwynfynydd, Trawsfynydd.

12, Yn 62 oed, yn Wavertree, ger Liverpool, Mrs. Hughes, gweddwyd y diweddwr Gadben Hughes.

14, Yn 28 oed, ar ol hir aschyd, Evan Thomas, asiedydd, Penygamdda, Llanbedrog, ger Pwllheli.

15, Yn 57 oed, yn Victoria House, Caernarfon, Mrs. Humphreys, gweddwyd Cadben Hughes, o'r Snowdon, yr hwn a golodd ei fywyd yn 1825, yn angoriaf, Figueira, Portugal.

15, Yn 11 mis oed, John Henry Lester, plentyn Mr. Thos. Lester, gwerthwr te, Caernarfon.

13, Yn Dolgellau, yn 70 oed, Elizabeth Parry.

Y SEREN ORLLEWINOL.

CYF. VII.]

MAWRTH, 1850.

[RHIF. 67.]

ANGRYMAU I YSTYRIAETH PREGETHWYR.

Y mae llawer o ymboli yn y dyddiau hyn beth sydd yn peri fod achos crefydd mor isel, a'r efengyl mor ddi'lywydd. Nid oes amheuaeth nad oes amryw achosion o hyny; y mae llawer i'w briodoli yn ddiau i ddyffygion ein pregethwyr a'n gweinidogion.

1. Y mae llawer yn ymwithio i'r weinidogaeth yn dra amddifad o gymwysderau addas i'r swydd. Y mae lle i ofni fod dynion an-nychweledig yn dra mynych yn rhuthro i'r swydd santaid bon! Dylai gweinidogion ac eglwysi gymeryd y gosol mwyaf i beidio cymradwyo dynion anghymwys i fyned i'n hathrofeydd. Heb son am y draul o'u cynnal, bydd y cyfryw ar ol pob traferth yn ofid iddynt eu hunain, yn waradwydd i'r efengyl, ac yn bla i'r eglwysi. Y mae yn hawdd camgymeryd gyda golwg ar fedruswydd dynion ieuainge i ddyagu leithoedd, &c.; y mae llawer yn fedrus i ddyagu Groeg a Lladin na feddant ddim o ddoniau priodol y weinidogaeth. Y mae digonedd o engreffitiau o hyn yn yr Eglwys Esgobaethol. Y mae llawer o'r pregethwyr gorau a gyfododd yn eu hoed wedi cael yn hytrach eu diastyru yn yr athrofeydd, tra y mae llawer o'r pregethwyr gwaelaf a fu erioed mewn areithfa wedi cael eu dyrchafu o herwydd eu medr i yfed dysg. Y mae yn beth o bwys mawr i'n heglwysi i gael gweinidogion yn meddu doniau ac ysbryd y weinidogaeth, beth bynag a fyddo eu dysg.

2. Onid oes genym achos i alaru fod llawer ydynt wedi eu cynysgaethu & doniau a manteision, yn llawer mwy diddefnydd nag y dylent fod, o herwydd *diffyg llafur*. Ni bydd sawr o lewyrch ar na gweinidog yn hir, heb ymroad beunyddiol wrth ddarllen, myfyrio, a gweddio; y mae y doniau gorau yn gwywo heb gael y gwrtaith hwn yn barhaus. Yr achos fod John Elias, Christmas Evans, a Williams y Weru, mor ddysglaer hyd ddiwedd eu hoed, oedd eu bod yn *llafurio* yn ddiifino hyd y diwedd. Nid oes nemawr i ddynd diwyd a phenderfynol na ddaw mewn amser yn enwog ac yn ddefnyddiol. Y mae yn *rhaid* llafurio y dyddiau hyn, neu gollu i dydd yn lled fusn. Y mae oes y bloeddio, y

canu, y gwr dyeithr, a'r "newid donian" ar ben. Y mae synawyr yr oes hon yn gyra pethan fel hyn o'r golwg. Y mae yn syndod meddwl cyn lleied o lyfrau da y mae llawer hen bregethwr wedi ddarllen, a chyn lleied y maent yn ei ddeall o feddwl y Bibl. Mor anfedrus ac analluog ydyw llawer i amddiffya gwirionedd Cristnogaeth, gwrthwynebu cyfeiliornadeu, ac amddiffyn y fydd a roddwyd unwaith i'r saint. Y mai rhai o'r doerbarth hyn yn ceisio gwneuthur eu hunain yn enwog drwy ddiffrio y dynion a fo yn llafurio, peidto ymosod ar un cyfeiliornad, na dywelyd dim yn erbyn y pethau y byddo y werin o'u plaid! Mewn gwirionedd, duwinyddion tylodion ydyw llawer o bregethwyr yr oes hon. Y mae yn dra pheryglus fod y bibell, y papur newydd, &c., yn lladrata gormodedd o amser! Y mae yn well gan lawer o bregethwyr gael rhyw ystafell ddirgel i ddifyru eu hunain gyda y bibell a'r gostel, nag ymofya am ystafell i dywallt eu calon gerbron Duw! Y mae naw o bob deg o'r rhai sydd yn *pesgi* eu hunain, yn *bwyta* neu *ysed*, neu *ddiogi* mwy nag a *ddylent*. Dylem nid yn unig fynu amser i ddarllen, ond hefyd amser bob dydd i *weddio*. Os mynwn orchfygu gyda dynion, y mae yn rhaid i ni yn gyntaf orchfygu gyda Duw. Y mae yn rhaid addef fod llawer o'u heglwysi yn y wlad yn dra diymdrech i gynnal eu gweinidogion: gwyr yr ysgrifenydd yn ddigon da fod yn anhawdd i lawer gweinidog i gael amser na llyfrau. Ond os gallwn yn rhyw fodd gael tamaid o fara, y mae yn *rhaid* llafurio. Y gwir yw, y mae yn *rhaid* i'r eglwysi ddefroi i gynnal eu gweinidogion; y mae yn *rhaid* i weinidogion ymroi i llafurio, neu ynteu y mae yn *rhaid* i achos crefydd gollu tir.

3. Y mae llawer yn ein plith yn rhy anwyliadwrus o ran eu *hymddygtadau*. Meddylw'n frodyr anwyl am yr ysgrthyrau canlynol a'u cyfelyb. 1 Tim. iv, 12; Tit. ii, 7; 1 Thea. ii, 10; a 1 Pedr v, 3. Dylem ystyried er hyny, faint bynag o bwys sy mewn iawn agweddiad allanol gyda golwg ar ein cymradwyaeth gerbron dynion, y mae fod ein hysbryd mewn iawn agwedd yn swy o bwys gyda golwg ar ein cymradwyaeth gerbron Daw. Y mae llawer un fe ddiogon yn rhy dueddol i feddwl yn uchel o'u *cymradwyaeth*, os byddant

wedi dygwydd ymgadw oddiwrth bechodau gwarthw, megis meddwdod, godineb, &c. Y gwir yw, a pheth o bwys mawr i'w ystyriad—er i ni ymgadw oddiwrth y pethau hyn, os byddwn o dan lywodraeth *balchder, cenfigen*, ac ysbryd *ymddial*, ni a fyddwn wedi y cwbl yn gythraulaid o ran ein cymeriadau gerbron Duw. Y mae *ysbryd maddengar* ya beth mor bwysig yn ngwynneb efengyl ag ydyw *sancteidrwydd* ei hun. Dylem gofio fod y diafol, y prif bechadur, heb gyflawni amryw o'r prif bechodau a gyfrifir genym ni; ond diafol ydyw er hynny, a diafol ydyw pawb sydd yn gyffelyb iddo.

4. Bydded i bawb o honom gadw dyben mawr pregethu yn bwysig o flaen ein meddwl, sef *achub eneidiau*. Mordanllyd yr oedd yr awyddfryd yma yn llosgi yn nghalonau yr apostolion; gweler Rhuf. x, 1; 1 Cor. x, 32, 33; 2 Cor. v, 20; Col. i, 28. Y mae llawer yn edrych yn isel ar lafur pregethwr fel pe byddai y gwasanaeth gwaelaf yn y byd; nid oes un llafur yn cael ei dalu yn waelach yn gyffredin yn y byd hwn. Y mae llawer o'n dirmygwyr yn gwneuthur eu *fortunes* gyda eu coed a'u llongau, tra yr ydym ni yn caef ein gadael mewn prinder. Y mai rhai mor gar-edig a rhoddi eu harian a'u llongau yn rhad i gludo cenhadon i wledydd tramor, ond yn gwneud eu goreu i ddarostwng a dirmygu rhai ffyddlon yn eu gwlad eu hunain! Er y cwbl, os bydd i ni fod yn ymdrechol i enill eneidiau at Dduw, ni a gawn ninau wobwr ogoneddus yn y nef. Fe fydd ein gweddian a'u dagrau, gwaith ein ffydd a llafur ein cariad, yn talu yn y byd arall yn ansidrol well nag un llafur a allwn ymaffyd yddo yn y byd hwn—y fath gymhellad i ddyblu ein diwydrwydd yn ngwasanaeth Duw!

5. Y mae o bwys, A ydym yn defnyddio cleddyf yr ysbryd, sef gair Duw, yn briodol. *Stiarad* am y Beibl y mae rhai ar hyd eu pregethau, heb wneuthur noma'r gyfeiriad at ddim a ddywedodd yr un profiwyd, nac yr un apostol. Y mae yr ysgrifonedd yn gydwybodol fod eisiau traethu mwy o *eiriau y Beibl*, nag a wneir yn gyffredin yn y dyddiau hyn. Byddai hyn yn foddion tebygol i ddyrchafu awdurdod y Beibl, fel maen-prawf anffaeledig yn meddyliau dynion. Y mae genym fwy o rym i effeithio ar gydwybodau ein gwrandawr, pan yn adrodd 'yn ddirifol wrthynt y geiriau a lefarodd Duw ei hun, nag sydd genym gydag unrhyw eiriau a allom eu dychymygu ein hunain. Heblaw hynny, wrth i ni anrhydeddu y Beibl yn ein gweinidogaeth, y mae yn debycach i'r Duw y pian y Beibl ein hanrhydeddu ninau mewn llwyddiant. Y

mae rhai, er eu bod yn siaradwyr doniol, yn dra diffygiol yn hyn, o leiaf felly ya nhyb yr ysgrifenydd. Dymunaf i'm brodyr sawyl ystyried eu hunan, A ydyntai nad ydynt. Bydded i ni frodyr ymdrechol i ddal min cleddyf yr ysbryd at gydwybodau dynion; ymdrechod pob un o honom i fod yn gyfarwydd yn y gair, a thrysorwn lawer o hono yn ein cof. Pa fodd y gallwn brofi i'n gwrandawr ein bod yn pregethu yr ysgrifthyrau, heb ddangos iddynt yr ysgrifthyrau sydd yn profi ein pwng. Byddem felly yn gyffelyb i'r heu apostolion, sef "ymresymu allan o'r ysgrifthyrau."

Gallaseu chwyddo yr awgrymau hyn yn llawer helaethach, a dangos y pwysigrwydd o iawn-gyfranu gair y gwirionedd; ond rhag blino amynedd y darlennydd, terfynwn ya bresennol.

Pared Duw i ni oll fod yn ffyddlon, a chaniataed yn eu drugaredd ansidrol i bawb o honom gael *Llawer iawa* o eneidiau gwir ddychweledig yn goron ein gorfoledd yn nydd Crist!

PERKINS.

TY Y MARW.

Drwy W. Jowet, yn hanes ei daith yn Asia, ei fod un diwrnod yn rhodio yn y mae, pan y cyfarfyddodd ei sylw adailaeth fechan o feini, a ymddangosai fel tŷ, a dywedodd y bachgen mewn llais galaru, "Dyna fodd-rod ein teulu ni;" dangosai amryw iol o rai eraill o'r fath yma a thraw ar byd yr ardal; ond tai y meirw ydynt. Nid oes iddynt na drws na ffenestr. Dyma dŷ anhwyfryd; mai yw yr ymwelwyr yn ymgasgu yn llusaw ewyllysgar iddo, ond yn cael eu gwithio bob yn un ac un: ac nid oes neb a el i mewn ya dyfod allan drachefn. Mae yn ymddangos fod yr arferiad hwn o ddechrenad boreuol, ac yn wasanaethgar i egluro rhai ymadroddion ysgrifthyrol.

Claddwyd y profiwyd Samuel yn ei *dy*, yn Rama; 1 Sam. 25. 1. Mae yn anhwyfryd credu mai ei anedd-dy a feddylir. "Claddwyd Joab yn ei dŷ ei ban yn yr arialwch, 1 Bren. 2. 34. Tŷ rhag-derfynedig i bob dyn byw. Job 30. 23. Gallai mai oddiwrth yr arferiad yma y cymerwyd y drychfeddwl sydd yn Diar. 7. 27. a 9. 18. a 2. 18, 19. "Ni wyr afe mai y meirw yw y rhai sydd yno; canys y mae 'ei thŷ hi yn gwyrto at angen, a'i llwybrau at y meirw. Pwy bynag a elo i mewn ati hi, ni ddychwelant." D. B.

ENGLYN I'R WAWR.

Gwawl odineth ar y gwledydd—o'r dwyrain
A dora foreuddydd,
Ar addion chwai adenydd,
Goreu daith, mae gwawr y dydd.
Dewi's GLYS.

NODIADAU AR DDEG PLA YR AIFFT.

A gymerwyd o "Gydymaith y Bibl."

Y deg pla yma a weinyddwyd ar yr Aifftiaid mewn modd tra hysod o gyfatebol er ceepi eilun-addoliaeth dyddelwaidd drygioni angenfuaidd a chreulonderau afradloniaidd y bobl. Hyn a ymddengys yn union-gyrchol a goleu oddiwrth a ganlyn:

1. Y dyfroedd yn cael eu troi yn waed.—Offeiriad yr Aifft a ystyriant dywalltiad gwaed yn beth tra arawydol, ac odrychent ar hyn gydag atgasrwydd a braw, eto difyrent eu hunain mewn creulonderau gyda golwg ar waed Israel gaethgludol, a gorochymyent idd eu plant gael eu taflu i'r afon. Yr Aifftiaid a addolent yr afon Neilus, gan ei galw yn Elgion; ond troad ei dyfroedd yn waed a du-eddai mae yn debyg idd eu llanw a gwrthwynebrwydd a diystyrwch tuag at y fath wrthddrych addoliad, tra yr oedd yr 'dyd yn eu gyru i ddyrswch, ac yn eu gwiago a gwarth a chywilydd, wrth wled eu pysgod wedi eu lladd, a'u duw yn cael ei ddiraddio.

2. Pla y llyfaint. Llyfaint a gyflwynid i'r duw Aifftiaid a elwid Osiris, a'i chwyddiaid a ystyrid gan yr offeiriad fel arwydd o ddwyfol yshrydoliad. Eu hofergoledd gwrth-un o ganlyniad a gosrwyd yn dra chyfatebol. Eu halon gysyngredig a halogwyd, eu tir a lanwyd, ac hyd y nod eu tai a'u gwelyau, a'r cwbl a berchenogent a oresgynwyd gan y creaduriaid yma, hyd nes oedd eu holl wlad yn drigfa tralloed ac yn ffaidd.

3. Pla y llau. Perthynai eilun-addoliaeth yr Aifft ddefodau o'r fath aflanaf, gwrthunaf, ac atgasaf; ond dygid y rhai hyn yn mlaen o dan gochil o lendid, yn enwedig gyda golwg ar yr offeiriad. Yr oeddent yn dra gwylladwrus rhag cafael llau ar eu gwiagoedd, a gosodent lawer o bwys ar fod glendid allanol yn bodoli, er coleddu yr afaidd mwyaf yn ddirgelaidd a thufewuol; ond yn nygiad y pla hwn arnynt, rhoddwyd ergyd tralloedus idd eu rhagfarn ofergoelus, a gwelid yr offeiriad a'r bobl wedi eu dwyn i'r un diraddiad cyffredinol.

4. Pla y cilion. Yr Aifftiaid a addolent lawer o dduwiau, swydd y rhai oedd gyru ymaith y cilion. Mewn llawer o fanau rhoddent ych yn aberth i'r pryfaid bychain yma. Baal-zabub, duw Ecron (1 Bren. 1. 2.) oedd arglwydd neu feistr y cilion i'r bobl. Pla y cilion, o ganlyniad, oedd yn fwy dolurus iddynt, am ei fod yn taflu y fath ambarch ar y duw a barchent hwy mor fawr.

5. Haint yr anifelliaid. Yr Aifftiaid a ddalient lawer o'r creaduriaid mewn anrhydedd eilun-addolgar—y llew, y blaidd, y ci, y gath, yr epa, a'r afr, yn mblith y creaduriaid gwyllion, a ystyrid yn santsaidd ganddynt; ond yn enwedig yr ych, yr aner, yr hwrdd, yn mblith y doffod. Credent fod enaid eu duw Osiris yn trigo yn nghorff y tarw Apis; eto nis gallodd nag Osiris na neb o'u duwiau gadw eu creaduriaid rhag yr haint diynystrïol a ddiagynodd arnynt, trwy orchymyn Moses, cenad y Duw byw.

6. 'Pla y cornwydydd. Yr oedd gan yr Aifftiaid lawer o dduwiau meddygol, i ba rai, ar achlysuron, yr aberthent ddyinion byw. Y rhai hyn, y mae yn debyg, a gymerent o blith yr Israeliaid. Lloagid hwynt ar allor uchel, a thesid eu lludw i'r awyr, fel y byddai i fendith ddiagyn gyda phob gronyryn gwagaredig yn ol eu tyb hwynt. Moses, o ganlyniad, a gymerai lonsid llaw o lydw ffwrn, a thaeodd ef tua'r nefoedd, a'r gwahanol ronynau a wasgarwyd dros yr holl dir, ac a ddiagynasant ar yr offeiriad a'r bobl yn fellthithon trwy gornwydydd poenus, yr hyn a gywilyddiai eu duwiau aarhydeddus.

7. Pla y cenlysg, gwlaw a than. Yn yr Aifft nid yw yn bwrw cenlysg na gwlaw; o ganlyniad y fath bla oedd raid fod yn dra arwyddus iddynt: trwy ddinystrïad eu haidd collasant gyfrwng eu portiaid yn agos oll, a thrwy ddinystrïad y llin effeithiwyd yn dra mawr ar y gelfyddyd o wneud lliain main, ar ba un yr ymddibynai llawer o'r Aifftiaid am eu cynnalïaeth.

8. Pla y locustiaid. Yn Affrica y creaduriaid diynystrïol hyn ynt yn dra lloesog. Dywedir fod heidiau o honynt ar brydiau yn gorchuddio eangder o dir yn gant o filldir oedd pedair onglod, ac yn difa pob glaswellt yn droeto oll, gan achosi newyn trwm. Y fath ddirod a wnaethant yn yr Aifft, ac nis gallasai Isia, Serapis, na holl ddawiau yr Aifft, lwyddo i waredu y bobl oddtan wialon Moses, yr hon oedd arosedig ac o ddwyfol anfonïad.

9. Pla y tywyllwch. Yr Aifftiaid a addolent y tywyllwch o dan yr ystyriaeth o hono fel cyfaewidiaid a dechreud cyntaf eu duwiau. Orpheus, yr ysgrifenydd paganaidd henaf a boreuaf, yr hwn a fenthyocodd ei synïadan o'r Aifft, a ddywed yn un o'i hymnau, "Canaf am y nos, tad y duwiau; a chlodforaf y nos, dechreud ac achosïad cyntaf pob peth." O ganlyniad, plawyd hwynt a thywyllwch tagwyddol—tywyllwch dudew, ac a thywyllwch ag y gellesid ei deimlo; yr hwn nis gallasai eu duwiau ei atal na'i leihau, tra yr oedd Israel yn modda goleuni ar a't yn eu holl drigfanau.

10. Marwolaeth y cyntaf-anedig yn mhob teulu. Croch-lefain ac udiadan yr Aifftiaid ar farwolaethau a chladdediogaethau eu perthynasau a'u cyfeillion oeddynt yn wastad yn llawer mwy na phawb dynion eraill; ond yn awr roddwyd iddynt wir achos galar. Prif amcan y drygyd diweddaf a thrymaf yma oedd dial arnynt am eu creulonderau a'u di-deimladrwydd tuag at Israel. Hwyr a godwyd fel oenedl trwy un o'r teulu hyn; eto, hwy a gaethiwasant y bobl, ac a laddasant eu plant gwrwywaidd; ond yn awr y mae barnedigïaeth ofnadwy y Duw hollallnog yn eu dal hwythau, fel ad-daliad cyflawn, yn ymwneud a phob teulu.

Cyfl. MESSAGE^d DAVIES.

Tomas, *Journal* 16, 1850.

Y mae llyfrau drwg mchwr i'wweidïol a chyff-
eilllon drwg. Dylem cobhlyd y naill yn gystal
a'r llall.

MORMONIAETH A PHABYDDIAETH.

Gan fod y Mormoniaid, neu "Saint y Dyddiau Diweddf," mor ymdrechol i ledseu eu begwyddorion yn y dyddiau hyn, ac eisoes wedi llwyddo i lithro amryw o'n cydwladwyr by-goelus i dderbyn eu bathrawiaeth, yr ydym yn ystyried y dylid hysbysu i'r Cymry fod cyd-drawiad amlwg rhwng amryw o syniadau y bobl hyn a'r eiddo "Eglwys Rhufain," mewn rhai o'r syniadau mwyaf gwrthgristaidd a fyntumir gan yr eglwys hono. Yn y dyfuniadau canlynol, y rhai a gymerwyd o'r "Protestant Watchman," am y mis diweddf, gwelir yn eglur mai plant i sam puteiniaid y ddacar ydyw y rhai a alwant eu hunain, yn "Saint y Dyddiau Diweddf;" canys y maent yn dwyn y tebygolrwydd mwyaf iddi yn ei pbrif ddelweddu anghristaidd.—Ni amhenwn na fydd rai o honynt yn ceisio gwadu yr egwyddorion canlynol; gan haeru mai eu cam-gyhuddo a wneir; ond ni thycia hyny ddim; canys nid oes yma ond goiriau eu blaenoriaid hwy eu hunain, fel y gwelir yn y llyfrau y cymerwyd hwynt o honynt. Gosodir y pethau i lawr dan saith o wahanol benau, yn gyferbyniol i'w gilydd, er gwell mantais i ganfod eu tebygrwydd.

PABYDDIAETH.

MORMONIAETH.

ANNIGOROLRWYDD YSGRITHTRAU.

GOR.—A ydyw y Protestaniaid yn dysgu unrhyw afrosymoldeb arall mewn perthynas i'r ysgrythrau?

ATEB.—Ydynt; ymdrechant berawadio eu canlynwyr fod yr ysgrythyr yn cynnwys holl ewyllys ddatguddiedig Duw, ac nad oes dim i'w greda na'i arfer ond sydd wedi eu rhoddi i lawr yn amlwg yn y llyfr dwyfol hwnw.—*Controversial Catechism*, p. 33.

A.—Bod Cristionogaeth yn gynnwysedig yn unig mewn cyfrol fechan fel y Beibl, sydd yn sarhad ar ddatguddiedigaethau helaeth tragwyddol Ysbryd Duw, yr hwn sydd yn chwilio hyd y nod i ddyfnion beithau Duw—dyferyn bychan mewn cymhariaeth i'r môr mawr.—*Orson Spencer*, p. 75, let. vi.

BEDYDD.

G.—Yn mha amgylchiad y maddeuir y gospeidigaeth dragwyddol a thymhorol, trwy gymhwysiad o iawn Crist at ein beneidiau?

A.—Yn y bedydd, trwy yr hwn y mae pechod, a phob cosbedigaeth haeddiannol i bechod, yn cael eu madden.—*Con. Catechism*, p. 53.

G.—A all dyn gael ei achub heb fedydd?

A.—Na all; oddieithr iddo ei gael naill ai yn weithredol neu mewn dymuniad, gydag edifeirwch; neu gael ei fedyddio yn ei waed ei hun trwy ferthyrddod.—*Abstract Douay Catechism*, p. 67.

Y SEFYLLFA GANOL.

G.—Pa beth ydyw athrawiaeth yr Eglwys ar y pwnc hwn?

A.—Yr ydym ni bob amser yn dal fod purdan: a bod yr eneidiau a gedwir yno yn cael eu cynorthwyo trwy *suffrages* y ffyddloniaid; hyny yw, trwy ei gweddian a'u helusenau a offrymir drostynt, ac yn benaf trwy aberth mactaidd yr Offeren.—*The grounds of the Catholic Doctrine*, p. 37.

Ymofnydd.—Yr ydych yn ymddangos yn gwneyd y mater hwn yn bur eglur; oni b'ai un peth; a hwnw ydyw hwn:—Y mae yr ystyriaeth yn codi, fod miliyan o bobl a'r na chwasant unrhyw fedydd arall heblaw taeu-elliad babanod, ac y mae yn ofidus meddwl eu bod oll mewn cyfeiliornad, ac na fydd i'r rhai a fuant feirw fyned i mewn i deyrnas Ddaw. Pa beth, ynte, a ddaw o honynt?

Sant.—Y rhai hyny ag na chwasant yr efyngyl yn ei phurdeb a'i llawnder yn y byd hwn, rhaid ei phregethu iddynt hwy wedi iddynt felr, fel y barnar hwy yn ol dynion yn y enawd, ac y byddent fyw yn ol Duw yn yr ysbryd.—*Dialogue between a Latter Day Saint and an Enquirer after Truth*, p. 2.

Ond os bydd i ddyn cyfiawn gael ei fedyddio dros ei gyfaill ymadawedig, y mae y gyfraith ag sydd yn gofyn bodydd yn cael ei mawrhau, a gall Duw gyfiawnhau yr ysbryd ymadawedig sydd yn credu ac yn derbyu y cyfryw.—*Orson Spencer*, p. 166. let. xiii.

IAGRAWDWRIARTH TRWY DDIRPRWY.

"Canistodd Duw i'n gwendid y fraint o fod i'r naill wneuthur iawn [neu roddi bodd-lonrwydd] dros un arall."—*Catechism of the Priest*, p. 299.

Gall pob dyu yr hwn sydd ganddo offeir iadueth Crist, ddydddef yn ei fesar a'i radd aberth iawnol, yn ol gradd yr offeiradaeth a pha un y mae wedi ei wisgo. Efo a all fod

yn is (*subordinate*) iachawdwr i'w gyd-ddyn i ond Crist, modd bynag, yw Tywysog iachawdwr i'w pawb.—*Orson Spencer*, p. 164, let. xiii.

GWYRTHIAU.

St. Xaverius, ar un achlysur neillduol, wrth ganfod nad oedd ei eiriau yn cael eu heffaith ar ei wrandawyr Indiaidd a ddymunodd arnynt agor beldi corff a gladdesid y dydd o'r blaen, pan, gan syrthio ar ei liniau, efe a ofynodd ar i Ddau ei adferu i fywyd, er dychweliad i'r auffyddiaid oedd yn bresennol; ar yr hyn, cafodd y dyn marw yn y mae ei adferu i fywyd a pherffaith iechyd.—*Milton's End of Controversy*, p. 258.

Yr ydym ni, syr, yn dadlen dros ffydd wyrthiol yn ein dyddiau ni ein hunain.—*Orson Spencer*, p. 50, let. ii.

Pan oedd yr anwlyd Arolygwr Pratt yn pregethu yn Dornall ar ddawn yr Ysbryd Glân, a'r angeurheidrwydd o'i fwynbau yn awr, gorphwysodd yr Ysbryd hwnw arnaf yn nerthol; cymerwyd y brawd S. Shepherd yn bur glaf, a meddyliodd ynddo ei hon os gallai ond cyfwrdd â'i ddilid y caffai ei adferu; efe a wnaeth fel y meddyliodd; ac efe a ddywedodd wrtho, "Myfi a ddaimlais rinwedd ya myned oddiwrthyf, a gwneleu di yn iach yn eaw yr Arglwydd Iesu." Yn ol ei ffydd gwnaed hwy yn ebrwydd.—*Millennial Star*, July 15, 1849.

LLYWODRAETH WLADOL.

Y mae Bellarmine, Sylvius, ac eraill, yn haeru nad oes gan y Pab, trwy hawl ddwyfol, awdurdod uniongyrchol ar deyrnasiad tymborol, eithr anniongyrchol; hwy yw—

Y mae y gorehymyn i ufoddbau yn rhwymedig ar bob dyn. Yna, pa archidiau bynag o eiddo yr awdurdod wladol—neu drefniad cytundeb teuluaid—neu drefniad o orchwyl masnachol, neu reol trafodiadau trafudiadaethol, a ddichon wrthdaro trefn sefydliad yr offeiriadaeth, rhaid i'r cyfryw blygu i ofynion offeiriadaeth ysbrydoledig Daw; ac nid yw Daw yn cydnabod on arall gyda ohymerau-wyath.—*Orson Spencer*, p. 112, let. ix.

PEN YR EGLWYS.

G.—Pa beth yw yr athrawiaeth Catholic-aidd am uchafiaeth y Pab?

Cynnygiodd yr Arolygwr ar fod i ni ddal i fynu a chynnal Brigham Young a'i gynghorwyr fel Pen yr eglwys ar y ddaear.—*Latter Day Saints's Millennial Star*, September 18, 1848, p. 279.

A.—Y mae yn gynywysedig yn y ddwy erthygl hyn: 1. Fod St. Pedr, drwy ddwyfol awdurdodiad, yn ben yr eglwys o dan Crist. 2. Mai y Pab, neu esgob Rhufain, fel olynwr St. Pedr, ydyw Pen yr eglwys yn bresennol, a Vicar Crist ar y ddaear.—*The Ground of the Catholic Doctrine*, p. 55.

Oddiwrth y dyfyniadau uchod, gwelir yn amlwg nad yw Mormoniaeth ddim yn amgen se changen o'r hen foncyff Pabaidd; a bod yr egwyddorion a ddygir gan y naill a'r llall o honnt mor wrthwynebol i egwyddorion y Bibl ag ydyw goleuni i dywyllwch Gwir yw fod gan y Mormoniaid rai syniadau, megys y rhai am y Dnwdod, &c., &c. mwy cableddus a chyfeillorus nag sydd gan y Papistiaid eu hunain. Fel Protestantaidd, ystyriwn yu ddyledsmydd arnom wrthwynebu Pabyddiaeth yn ei holl ffurfiau a'i dulliau; a nynt a wnaewn ein goreu er dynoethi yr agweddiad hon a gymera. Er mai "brwnt yw adrodd y pothau a wneir gaddynt hwy yn ddirgel," eto, nid iawn eu celu o wybyddiaeth y Cymry uniaith, gan fod llawer o honnt mewn perygl o gael eu twyllo.

DYLEDYSWYDDAU TEULUAIDD AC EGLWYSIG

Mewn cysylltiad â'r Ysgol Sabbothol.

MR. GOLYRDD.—Wrth ganfod llesgedd a difaterwch eglwysai yn eu cysylltiad â'r Ysgol Sabbothol, nis gallaf ymatal yn hwy heb wneud arnodid o honnt trwy gyfrwng y Seren Orllewinol. Gwybodus yw fod yndrechtiadau egniol mewn cysylltiad â'r sef ydliad wedi bod, a chefnigaeth ymmsol yngbyd ag a llygarwch ddim i'w ddyw i'w sefyllia bresennol. O'r yw bod llawer o ymosodiadau diarebol ar y sefydliad daionus a goruchel hwn wedi bod o'i gychwyriad hyd

yma, gan ddynion cymeradwy a chyfrifol. Y mae yr ymosodiadau hyn, gan mwyaf, wedi huanu oddiwrth yr uchel-fonedd, y rhai a ymdrechiant i fod yn llwyddiannus i ddenu yr israddolion i goleddu y cyfryw syniadau a ym-godant oddiar gymhelladau coawdol o'r eiddynt hwy. Cynnygant yn bresennol frestiaiau lluosog a manteision gornobel yn Nghyrru, mewn addewid o ymstyngiad i'w trefniad hwn a'u llwyddiant i adroddu y cyfryw adroddiadau dowiso gan eu chwasth lygredig hwy. Bnid hwn o'r uchel-fonedd hwn yn ddiweddar yn Nghyrru a'i diwg obolion oedd ar y sef ydliad hwn i ddwyn plant tlodion i'r ofpartaledd o wybodaeth a faddiamid

gan eu plant hwy, y rhai a godid dan gyfarwyddiadau dyagedigion cymhwysiadol. Er amlod y cynllustias ymosodol ar y sefydliad rhagorol hwn, er chwerved y tonau gwrthwnebol, ac er holl rymusder magnelau y gelynyon, mae ymdreidiadau egniol a pheuderfynol ei amddiffyawyr wedi enill iddi gymeradwyaeth a chanmoliaeth na ddileir trwy yr holl oesau dyfodol, o herwydd ei heffeithiau llwyddiannus. Y mae wedi cyfrannu addysg i filoedd o Gymry nad oedd eu hangylchiadau yn caniatáu iddynt gyrhaedd mauteisiau yagolion eraill, amryw o ba rai sydd heddyw yn sefyll i fynd i gyfeirio y byd at Waradwr. Hi ydyw un o'r peiriannau blaenaf a godir yn mhllith y Paganidau aawaraidd i'r dyben o raddoli eu syniadau o barth unig wrthoddrych addoliad, a threfniadau dillynaidd a doethsawr y Jehofa, er dwyn oddiangylch fywyd i bechadur colffarnol, ynghyd a'i ddoethineb a'i allu yn dwyn ischawdwriaeth i fydd eung, a'r sefyllfa orfoleddus sydd yn arms y crediawyr ar ol eu dattodiad o'r fuchedd neu y sefyllfa ofidus bresennol, ynghyd a'r canlyniad arswydus a oddiwedda anufuddion i eirchion Breuiau y bydysawd. Ymchwiliadau parhaus i ddybenion y sefydliad, a'r lle deilliad oddi wrtho; a genedla duediadau ymdrechol i'w dwyn i fwy o ogoniant a defnydd. Cymbellir ni i ddefnyddio ein galluoedd gan ein Creawdwr yn aml yn ei air dwyfol. Cawn angreiffitiau o'r ddyledawydd a'r angenrheidiwydd o addysgu plant yn athrawiaeth yr Arglywydd. Y fath fesur o ddedwyddwch a gyfranoga penau teuluoedd trwy ymwneud a'u hanwylaid bychain yn ol cynghor y Ior! a'r fath dawlwech a gyfranai eu plant iddynt yn ei y cyrhaeddont rhyw fesur o naddfedrwydd mewn oedran. Yn eu cyasylltiad a'u cymmydogion ni bydd achwyniadau o gamymddygiadau o'r eiddynt hwy i ffinio mynwes neb. Dylai yr ystyriaethau hyn fod yn ddigon o foddion i gyffroi penau teuluoedd i ymalfyd o ddirif yn y gorchwyl o addysgu eu plant yn addysg ac athrawiaeth yr Arglywydd, er cysar beunyddiol iddynt yn y byd tralloes hwn. Pe odrychem y tu arall i'r arwyneb ar y rhai sydd wedi eu gadael iddynt eu hunain, y fath ardremiad tor-calonus a ganfyddem yn ymddangos o flaen ein llygaid—y byd yn ymlithro i ddinystyr tragwyddol, a gobeithion o adfoddiant o'r olygfa ar gladdu o'n gafaelion. Y nos caddugawf yn mantellu ei wgiadau uwch eu penau, a siant yr afon felddithiol yn ymarillwys dros goulanau y trueni anorphen; nadau y damnodigion yn y pwll diwaelod bron yn eu clyw, a hwythau yn gwylltio i'r anreth mwyaf, dan bwysafawrogwydd yr ystyriaethau o ymwyddfodoli o flaen y Barnwr mawr yn y byd tragwyddol; rhai yn melldithio dydd eu genedigiaeth, eu tadan a'u mamau, am eu hyfforddiadau anghyweddol a gair Daw, yr hwn sydd yn dwyn heddwch a bywyd i'r byd.

Ychydig yw y sylw a delir i'r gyfrol ysbrydoledig gan lawer o deuluoedd crefyddol, a'u plant a'i defnyddiant yn dra anmharus, o dan y gyfrifaeth nad oedd rhagoriaeth yn hwn i ryw gyfrol arall o'u meddiant, a hyny ya tardda o anystyrdeb y tad a'r fam o'i

werth, a'r llea a ddeillia o'i ddefnyddiad idd eu plant a hwythau. "Addysgwch eich plant fely mynegont i'r oes a ddel." Dygwch yn gyntaf iddynt ufuddbau i'ch gofyniadau rhebyniol i'w galluoedd—i gyflawni y gorchwylion a ofyuir ganddynt, graddolwch eu tymerau cynhyrfol i yagodiadau i dawelwch a chydabyddiaeth o'u Cynnalwr haelionus, ynghyd a chymbelliad i ymserchu yn mbethau Daw. Diamau y try hyn yn ddedwyddwch iddynt mewn amser dyfodol, a mynegant yn rhob cymdeithas a chyfaillach eu bod wedi eu codi i fynd dan adenydd tad a mam Gristionogol. Dangosant yn eu hymddygiadau ea bod wedi eu dwyn i fynd yn ofu Daw, trwy eu hangydyddiaid a dymuniadau eu cyfaillion i gyflawni pechodau rhyfysgu a niweidiol idd eu cymmydogion a'r wladwriaeth.

Gwel y darlennydd fy mod wedi ymwaga a'r ddyledawydd deulon yn y dyfyniadau blaenorol. Os cawn gan benau teuluoedd i gyflawni eu ddyledawyddau yn eu cyasylltiad a'u plant, dygwyliwn lwyddiant ar yr Ysgol Sabbothol.

BENJAMIN JONES.

Minerella.

[i'w barbau.]

MARWNAD I'R RHAGRITHIWR.

MEsur—"Gwel yr Adailad."

GWRANDEWCH fy nghyd-gyfoedion,

Mae arswyd yn fy nghalon

Wrth dd'weddyd wrthyhych;

Mae wylw mewn rhyw deula,

A llefau a galaru

Yn awr yn fynych;

'Does iaith all adrodd pa mor gaeu

Mae gwenwyn pechod

'Nawr wedi gosod

Rhyw bwysg ddyraod

O gryndod mawr ac oeth;

Bu farw dyn annuwiol,

Tragwyddol yw ei daith;

Mae braw yn fysbryd trwyddo draw

Am na cheir galw ar Dduw dros hwnn

Tuag at ei gadw ei enw sydd tu draw;

Ei enaid ef o'r poenau

'N ddiammau mwy ni ddaw.

Os gofyn neb am hwnn,

Rhagrithiwr oedd ei enw.

Fe ddarfu ei obaith;

Gosodwyd e'n ei feddrod

I orwedd gyda'i bechod—

Ei etifeddiaeth;

Mae'n bo'n i feddlw ac i son

Na chaf ei weled mwy na'i glywad,

Na neb amgylfred y filfed ran o'i bo'n;

Yn griddiau mewn trueni

Am esathu gwaed yr O'n;

Ei wae a'i ochain yn ddilai,

Yn dechreu medi o'i ffaidd fryntai

Mewn mawr drueni a gwaeddi ar y rhai

Sy'n ddwydd yn eu trigfau,

A'u dorau wedi eu cau.

Och! och! ac och! drachefu;

Mae'i ddyddia wedi eu gorphen

Yn llwyr oddi yma;
 Mae yn ei dŷ hir artre',
 Heb ddiwedd ar ei boenau,
 Mewn t'wyllwch eitha';
 Ei lef a'i oernad ddigllon of
 Mewn blin dywyllwch,
 Yn rhwym mewn tristwch,
 Heb un difyrwch
 Na heddwch Brenin nef;
 Yn mwg y poenus frwnstan
 A'r fflam angherddol gref;
 Ni fedd un groyyn 'nawr o hedd,
 Ond rhincian dannedd
 Mewn 'ffernol annedd
 Heb ddim gorfoledd na diwedd ar ei wedd;
 Mewn poenan annaethadwy
 Tu obry i'r dwfn fedd.

Fo dreuliodd drugaroddau,
 Do, lawer yn ei ddyddiau,
 Mewn rhith duwioldeb;
 Twylledrus oedd ei waelod,
 A'i frodyr ef heb wybod ei annuwioldeb.
 Fe fu'n broffeswr enwog hy,
 Yn fawr ei ddoniau a'i addygiadan
 O'r ysgrythrau, ac weithian'n gyfaill cu;
 Heb nemawr all'mai dd'wedyd,
 Mae genyt lygad du;
 Nid oedd ei fywyd ef ar g'oedd
 O bosibl ddigon yn ngholwg dynion
 Yn e'on; och! pa fodd
 Aberthodd ddim o'i galon
 Yn fyddlon megys rhodd.

Fo oeth mewn gwith o oedran
 Cyn myn'd o hono allan
 I'r byd trag'wyddol;
 Gwrandawodd lawer pregoth,
 Cynghorion yn ddielfaith,
 Oll yn anuffdiol; [o'r blaen.]
 Rhoddai gam mewn dyledswyddau;
 Yn arfer crefydd mewn gau lawenydd,
 Heb galon newydd
 Na bedydd 'r Ysbryd Glân:
 Fe gwympodd oi adeilad
 Wrth brofiad mawr y tân!
 B'le rhed 'r annuwiol a'r digred,
 Os yw profeswr mor ddrwg ei gyfiwr,
 Heb un lachawdwr,
 Bydd cynhwr' mawr ar led!
 Yr adyn gwael dibroffes
 Ei ddyfais wag a fedd.

O byddwn ninau barod,
 Can's amser mawr sy'n dyfod
 I gael ein presf;
 Ni hedwn oll oddi yma,
 Y goreu 'nghyd a'r gwaetha,
 Mae'n sicr i ni:
 B'le bydd ein lletty nos a dydd,
 'Nol cael ein dattod o'r dduar isod,
 A phan yn gorfod,
 I ddyfod yno'n brudd,
 I dderbyn gwobr gyflawn
 Y cyflawn aiff yn rhydd.
 Nid rhith duwioldeb yn eu plith,
 Na gweigioa lampau rhyw addygiadan
 O fudron fratiau;
 Ond olew, gras, a gwllith;
 Mewn genedigath newydd
 Yn ddedwydd yno byth.

O! fensaid, cofis dithau
 Daw diwedd ar dy ddyddias,
 O'r byd annuwiol,
 Arswydus yw ymadael,
 Heb olwg i gael adail
 Mewn lle dedwyddol;
 Mae 'nawr dy baul ar fyn'd i lawr;
 O tyred allan, yn fuan, buan,
 O'th waith dy hunan,
 Cei winllan belsath lawr;
 Ac Arglwydd yr arglwyddi
 Sy'n rhoddi gwaith yn awr.
 Os nad oes, cael coron heb y gwasa,
 'Bwy'n gwel'd yn ddigon
 Heb fyddol foddion,
 Fy ngwneud yn foddion
 A fyddlon dan bob loss,
 I garu'r Arglwydd Iesu
 O ddirif trwy fy oes.

Fo fyddai sobos canu,
 Bloeddio a gorfoleddu,
 Mewn llyn o frwnstan,
 Fe gellid cael rhyw obaith
 Am ddedwydd waredigiaeth
 Oddiyno allan!
 Fe b'ai oael golwg yn ddilal
 I gael gollyngdod
 O'r pydew isod,
 A'r poenan i ddarfod,
 Dybendod ar bob gwasa;
 'Mhen mil o filoedd meithion,
 Cai'r caethion lawenbau;
 Y gair trag'wyddol, hwaaw a hair
 I dori c'lonan y rhai mewn poenus
 Am eu pechodau,
 Yn ddiau hyn a wna'r,
 Dros oesoedd trag'wyddoldeb
 Cysnewid neb ni chair.

Cincinnati. Cyf. JOHN G. DAVISS.

Y WRAIG ANYNAD.

Ma. Got.—Wedi darllen cynnwysiad ym-
 grif a gyflwynwyd i'r Cyfaill o'r Hen Wlad,
 (tu dal. 170, am y fl. 1839,) gan yr hon a
 eilw ei hun Catherine, yn gosod allan rha-
 weddau gwraig dda, daeth fy hen droion ffa-
 aidd a drwg i'm cof, nes cael fy nghynhyrfu
 i ollwng allan fy bance amodwydd fy hun,
 pan oeddwn yn wraig ienango anynad, ond
 yn awr yn weddw dlawd ac edifeiriol, pan
 yn rhy ddiweddar.

Fy nghobaith yw, y bydd yr hyn a ganlyn
 yn foddion i droi y gwragedd swrth i fod yn
 garedig i'w gwyr, a gwneud y caredig yn
 garedigaeth.

Cyffelyba Solomon wraig anynad i dŷ a
 tho tyllog ar ddiwrnod gwlawog, yr hwn a
 ollwng y dwfr yn ddafnau parhaus ar ben y
 preswlydd. Felly bum innas, fel y'm dar-
 lunir uchod, er cywilydd a gwarth i mi fy
 hun, a phob un a fo yn eog o'm cymertad-
 Rhaid i mi gyfaddef ar g'oedd y byd; fy mod
 yn ofni o'r hyn lleiaf yn ofni mai fy segur-
 ded a'm coegni i a fu yn achos o farwolaeth
 anamserol fy ngwr, ie, yr hwn oedd bob am-
 ser yn addfryn a thyner i mi. Mynych y

gehwais ef yn bob enw, ond yr hyn oedd ddylodus iddo; ac er y cwbl a waawn yn ei erbyn, efe a'm cadwai i mewn llawnder o fwyd, diod, dillad, dodrefn ty, dwfr, glo tan—mewn gair, ni adawai ddim yn eisiau arnaf a fyddai o hyd i'w gyrhaedd. Ond, er y cyfan a gawn, difro a difenwi a waawn i; a'r diwedd fu, iddo yn ei offid ymollwng i yfed hyd feddwdod yn aml; a'r canlyntad oedd methu dilyn ei alwedigaeth; wedi hyny yr ymorth yn prinhan, y dillad yn heneiddio, ein dodrefn yn adfeilio—pob peth o'n heiddo yn ymddangos yn eglur ar ei lithrigfa, yn myned i ddystryw.

Dyma yr adeg yr agorais fy llygaid, i weled fy nghamymddygiad, a thrwy hyny y canlyntadau orchyill sydd yn fy araf. Ac yn fy nychryn a ngalar y cenais y penillion isod, pa rai sydd yn drwg! o anrhefnus. Gobeithaf y gwnech eu cymhwysio dros hen weddw, yr hon a ddymuna iddynt fod yn rhybydd i'r teuingctyd i ymgwad o'r dygn drueni sydd beud dyfod i'm tynged i.

Pan ddech'rtais ddi-ddanu, a gwan addunedu
Na waawn ei ddyfenwi byth mwy.
Doedd hyny i'w gwestian ond ofer ddeisebas.
Am fod yr hen eiriau fel cleddyf mewn ciwy.

Dywedais dan wylu pryd hyn gwauna ddiwygio
Os gwna'i sobreiddio a dilyn ei walh:
Ond ni ro'i wrandawid i m briwad diniwed,
Am fod yr hen galon ar gyhoedd yn gaeth.

Rhaid imi er galar ro'i hanes gwr rhyfedd.
Yr hwn oedd garnaidd a mwynaidd i mi;
Ni fod wedi twi o'm hachos 'rwy'n ofni:
O ocellwch mae'm calon i'n crynu.

Yn awr, dyma'r lle yr wyf i dan bosonau'n galara,
A d'rysu ar droion gan bechod yn ngliwim,
Gwaith bod yn anyned i wr oedd mor fwyued,
Hyn waeth i'm longdrylliad a lletty mor llwim.

Nawr ferched gwych manol, O byddwch synwrolo,
Trwy fod yn gymmedrol a siriol i'ch gwyr;
Gwneud iddynt lán gartref yn llyuaidd i'w lloai,
Yr hyn a wna iddynt eich caru chw'i'n gywir.

Byddwch bob amser yn lloai yn eich annedd,
A gwan ar eich gwyneb i'ch gwyr;
Gwan hyny eu lloai, a'u gwneud i chw'i'n fwynga,
Pe byddent cyn hyny trwy soriant yn sur.

O ocellwch, fwy'n ferched, mai da fydd eich tynged,
Os creffwch a goch'lyd y pechod wnes i;
Trwy'r hwn 'rwyf yn weddw, yfwedaf yn groew,
'Does genyf trwy hyny na thylwyth na thf.
Pittsburg. NANI Y WIDW.

DINISTR JERUSALEM.

ALLAN O AWDL MR. EDNEZER THOMAS.

Suddin y dinasyddion o'ngolwg yn ngwaelod trail-
odion; (trigolion!
O! erchys air, chwero yw son: o'r gwelwi mae'r
Ffoent rai o'r ffoiaau trist, o ethryb y braw athrist;
Lleag, gweilion, a bilion blant, tra 'mddiflad trwm
oddefant; (i'w chael!
Heb un tad wedi'i adael mwy, mwy chwaith dim mam
Rhieni mawr eu ruinwedd fu'n lloai sy'n gwelwi eu
gwedd; (newya:
A braw tost ryw fyrdd pryd hyn, a gnos y dygyn
Gwelaf Rachel, leol llyws, yn wylu—fenyw wiliwys,
Am ei gwr yn drom ei gwedd, a'i henaid mewn an-
hunedd;
Hir ddywed yn grynedig,—“Yma nid oes namyn dig,
Llad a chwyr, trailod a char, dialodd a phob dolur!
O i fy mhared, a godai—lloai wr rhydd, allan yr af!
Llwr oedd a da'i hofreddion, clywont, hwy frothant
ei fros!

A thrwy be'n of aeth o'r byd, ni welaf mwy fanwylidi
Minnau o'm bro a ffoaf cyn y dydd; ac onid af,
Anneg giwyt trwy cledd, a newyn fydd fy niwedd!
Fy mhiant bychain, eich sain sydd yn bosnawi i mi
beunydd;
Bellach, rhaid gwtbio allan; kwnt yn mheli—Dowch
fy mhiant ma'n i!”

A deg ochenaidd hwy gychwynant
I'w taith, drwy anobaith, draw wynebant;
Ac o furiau y ddinas cyfeiriant.
Du'r mynyddoedd i droi am noddiant—
Trwy anegu nychlyd, trengant—o ofod
I hen wlad anghof yn wael di-angant.
Trwy'r ddinas, galanaa wna'r gelyntion,
A gor-rwygant yn anhruagarogion;
Lladant, agorant fubanod gwirion;
Ow i rwygaw, gwae rwyfaw y gwyrion!
Annuddanawl hen ddyinion—a bwyant
Hwy ni arbedant mwy na'r abwydon.
Wela, drwy wyll belydr allan—ffamol,
A d'annaturlol ail swm taran,
Mirala deml Moria'n dan—try'n ulw—
Trwt hon clyw acw'r trawstiau'n clecian;
Diammau y lwygwyth deml a y sant,
Y dorau eurog yn nghyd a'r ariant.
Y blodan addurn, a'r cwbl a doddant;
Wag annedd ddiogoniant—gyda bloedd
Hyll hwy'r milloedd lle bu roi moliant.
Llithrig yw'r palmant llathrwy'n,
Mor gwae ar y marwor gwyn,
Uthr uchel oedd, ei'r chwaf hi—try'n llwch,
A drych o dristwch yw eichryd droch.

Dinas gadarn yn garnaidd, addlen fu—ow! heddyw'n
fedd;
Mynydd fion dirionaf, yn ddu i gyd heddyw gaf;
Tori, difa Twr Dafydd, o'i dirion sail darau sydd,
Y mynydd o'i, mae oedd wych, a'i gyrnu yn sur gur-
wyth.
Heddyw & lludw ddiileddi—sawyr tan sy ar y thr.
O! wylaf ac af o'i gwydd, hi nodaf yn annedwydd,
Dystryw a barn ddaeth arul, er gwae tost gorwyr-
wyd hi.

Oyf. gan GWILYM MYRWT.

MANION.

ELUSNGARWCH GWRAIG.—Tra yr ydoedd
rhyw ysgol-feistr Gwyddelig mewn sefyllfa
iael a thlawd ei hun, rhoddai addysg yn rhad
i blant tlodion; ond pan gynyddodd ei dda,
meddyliai na allai roddi ei wasanaeth yn hwy
yn ddiadaid —“O James,” meddai ei wraig dy-
ner-galon, “na ddywedwch fel yna; canys aid
oes un o'r ysgolbeigion bach tlodion yn dyfod
i'r tŷ na byddaf yn teimlo fel pe b'ai yn dod
ag awyr iachusol o'r nefoedd gydag of; ac aid
wyf un amser yn colli y tamaid a roddwyf
iddynt; a chynessa fy nghalon ynwyf pan
glywyf swm esmwyth a chartrefol eu traed-
noeth yn sangu'r llawr; ac y mae y drws fel
pe b'ai yn agor o hono ei hun iddeu derbyn.

SEGRYD.—Gofynwyd i'r Philosophydd Di-
onysius unwaith, A oedd ef yn segur? Atebi-
ai yntau, “Gwareder fi rhag i'r fath feldith
byth ddygwydd i mi.”

Y FFRYDD I FODDHAU DY GYFELLION.—
Dos i California, neu i ryw ia arall.—aros yno
ugain mlynedd—gweithia'n galed—cuilla ar-
ian—bydd fyw yn gynil—tyred adref gyda'th
drysor toreithing a'th iechyd gwaethygel—
ymwel a'th gyfeillion—gwna dy ewyllys—a
darpariaeth ar eu cyfer oll—yna bydd farw;
ac O y fath gyfaill mwyn, da, ymdrechol,
tirion a thynner-galon fyddi.

1. Phocion.—Anfonodd Alexander swm mawr o aur yn arhelig i Phocion, am ei fod yn ddyn da. Dychwelodd Phocion yr arhelig gyda dymuniad am ganiatad i *barhou* yn ddyn da.

ANAKAGORAS, wedi ei ddarostwng i ddiol annyoddefol, a guddiai ei wyneb a'i fantell, gan benderfynu marw. Aeth Perieles ato, a dymuniad arno fyw, ac i barhau idd ei leshau of a'i gynghorion. "O Perieles," meddai Amagoras, "y mae y rhai a welant eu hangen am *lucern* yn ei ddiwallu ag olew."

Onid fel hyn y gellwch chwithau, Mr. Golygydd ddywedyd wrth lawer o dderbynwyr y "*Seron*," fod einiau ei diwallu a'r *olew aur-aid*? Y LLAI.

Y BACHGEN CRWYDREDIG.

[CYFIRITHIAD.]

PAN blethai'r gauaf-wynt drwy'r waen ei chwibanied A dor y bwthynwr rhag crwydryn yn gauad, A'r deigr yn erogi ar f' amrant gwnwedig, Mor ecarys yw helynt y *Bachgen Crwydredig*!

Y ganaf sydd oeraidd, ac felly ty nwyfion, Tra'n mynwes dabyrddir gan guriad fy nghalon; Ni feddaf berthynas, ond ydwyf yn unig, Amldfad, heibolus *Fachgenyn Crwydredig*!

Ond genyf bu cartref a thyner riant, Fy ngholau dindwed oil, roddent hwy imi; Ein bwthya a safai mewn dyffryn coedwigawi, Lle traethai'r ysguthan ei chwedi gwynfawli.

Ond ymaith y gwytiwyd fyrlaisant i'r gweryd, A minnan'n resynol i eralladawyd; Wrth ffol, fy ochenaidd trefy'nron wasath aredig, Yn awr ydwyf ddiadaid *Fachgenyn Crwydredig*!

Llym, oeraidd yw'r gwyn, gyda bechbau cryawg, Ac nid oes wrndy fy chwedi anghanawg; Disgyaaf lle gorwedd fy rhaint irengedig, Ac angou fydd gy'tall i'r *Bachgen Crwydredig*!

IOKWEITH GLAN ALED.

HANES Y MAB AFRADLON.

Gan y Cymro Bach.

(YR AIL BAN.)

[Mae hanes y Mab Afradlon yn ei fabnod wedi ymddangos yn *Seron Tachwedd*, 1847; barawn y bydd yn dda gan amryw o'r darlennwyr leuaingo wybod fychydig am dano yn ei ddyddiau bachgenaidd, a chan fod hanes ei fywyd oil yn llawn o addysg, yr ydym eto yn ei gyfwyno gerbron y maibion a'r merched leuaingo, mewn gobaiith y bydd i bob un o honynt ffeiddio ei ymddygiadau a gchelyd eilwybrau, yn hytrach nac efelychu ei siampiau a dilyn ei gamrau gwyrgatmion—GOL.]

CYR y rhoddaf hanes y bachgen hyn yn yr ysgol, tri neu bedwar o bethau a deilyngant ein sylw.

1. Gwaith ei riant yn *bygwth* yr ysgol arno bob amser pan y gwelai rhyw beth o le—ac nid oedd amgylchiad o'r fath hyn yn ddyeir-th yn y teulu. Nid anam i byddai Zachy baei heb wneuthur pethau o le. Yna dywedent yn unio y oelai fyned i'r ysgol: ac fel hyn y dysegwyd y llango bach i feddwl mai rhyw le ofnadwy oedd yr ysgol, gau eu bod yn bygwth y fath le arno fel coep am ei ddrygiem.

CYR. VII.

Ffolineb wedi blodeno yw bygwth yr ysgol ar y plant. Oni fyddai yn well dywedyd na fyddai iddynt gael y *fraint* o fyned yno, os na byddent yn blant da, neu addo yr hyfrydwch paradwysaidd o fyned i'r ysgol os byddent yn blant da?

2. Ei nain, a'i ddwy fodryb, a falent bŵb amser i'w gadw rhag pob cerydd. Os gallent, cuddient ei holl ddrygau oddiwrth ei dad; ond pan fethont a chuddio ei feian, byddent yn sicr o arbed y gomp mewn rhyw fodd neu gilydd. Gwelwyd yr effaith o hyn yn fuan ar ymddygiad y bachgen—caledodd dan bob bygythiad, oblegyd gwyddai yn ddigon da na chelai y wialen ddiagyn arno ef! Ah! ychydig a feddylid am y niwed a wneir i'r rhai bychain wrth guddio eu holl feian, a'u *cadw* rhag pob cerydd.

3. Ei fam, ac yn neillduol ei nain a'i fodrybedd, a fyddent yn ddyfal iawn bob dydd yn ei ddyagu fod *gsted* yn ddyfod iddo pan y denai yn un ar ugain oed. Nid bychany drwg oedd hyn yn ei wneuthur iddo—ei feddwl a lanwyd â balchder; edrychai ar blant eraill fel pethan distadl, yn mbell islaw iddo ef; ac ni allai feddwl i fod yn rhaid iddo ef fyned dan yr un ddyagyblaeth, neu trwy yr un oruchwyliaeth a phlant y cyzmydogion, oblegid yr oedd efe, Syr, yn *eifedd*, er nad efe oedd y mab hynaf; eto yr oedd *gsted* ei fam yn dyfod iddo! Nid Zachy yn unig a ddinstiwyd wrth y pethau nebod. Efallai y bydd ambell i dad, ac ambell i fam, wrth dderlen y llinellau hyn, yn galw rhai pethau gofidus i gof; ac mi hyderaf y bydd rhyw un bychan yma, neu rhyw un bychan acw, yn mwynhau y fantais o gael gwybod hanes y mab afradlon.

4. Wedi cael ddillad newyddion ar y Sabboth, mynai y llange bach y rhai hyn y diwrnod nesaf, a'r nesaf, &c., ac felly yn y blaen, nes cael rhai newyddion oillwaith. Gwyddai Zachy y byddai iddo ef gael ei ffordd ei hun, dim ond iddo grio digon, ac ymladd ei ffordd, a dangos tipyn o'r hen Adda, fel y byddai ei nain yn dywedw, ac yn lled chwerrhin wrth ei weled of yn trechu pawb, "O, mab ei daid bob mymryn yw efe," meddai yr hen *lady*.

5. Goddefid iddo guro y merched fel y mynai, ac yn neillduol yr oedd yn cael curo Job, y gwas bach, a thynu ei wallt ef, a pheth a fynai; ac ni feiddiai yr un o honynt ei attal, chwaihaeth ei geryddu. Faf hyn ei magwyd yn gornicyll gwenwynlydd, anffodlongar, anniolohgar, ac hollol annedwydd. Erbyn hyn nid oedd na gwas, na morwyn, na chymmydog, na phlentyn, yn ei hoffi, na neb yn eon yn barchus am dano ond ei fam, ei nain, a'i fodrybedd. Meddyliai y rhai hyn nad oedd tebyg iddo yn y wlad! Ond rhaid i mi ddyfod at ei hanes yn yr ysgol, ac fo fuaasai yn hoff genyf pe buasai genyf rhyw bethau dymunol i'w adrodd; ond nid oes.

Yn awr cofier, y baban sydd yn gwnenthr y plentyn, y plentyn sydd yn gwnenthr y bachgenyn, y bychgenyn sydd yn gwnenthr y dyn. Nwyd y baban fydd yn y plentyn, ystrancoian y plentyn fydd yn y bachgen, mympwy y bachgen fydd yn y dyn. Ac wedi cael hanes dyddiau babanaidd a phlentynaidd y mab afradlon, nid oes le i ddysegwyl am lawer

o bethan gobeithiol yn ei ddyddiau bachgenaid. Rhoddaf yr hanes fel yr ydwyf wedi casglu y moddion allau o Groniciau yr hen oesoedd.

Wedi hir *raofyn*, hir feddwl, hir fygwth, ac hir son am yr ysgol, aeth Zachy o'r diwedd yno, wedi erlwytho â gwobrau, &c. Syllodd pob plentyn wrth ef weled a'i law ar ei lygaid, ac o'r braidd yn tynu yn ol yn llaw ei fodryb Martha, wrth fyned i mewn i'r ysgoldy. Ond o dipyn i beth, aethant i fyru at yr ysgol-feistr, yr hwn, yn ei sawredd meistrolaidd, a ofynai yn o arw, gan wneuthur gwyneb cuchiog, "Where is your bow, Sir?" Yr oedd hyn yn ddiogon o dramgwydd i Zacheus, oblegid nid oedd efe wedi dysgu gwneuthur ei foes i un gwr, na chweddi meddwl am ymostwng i un lywodraeth; a'r peth pollaf o'r feddwl oedd ymostwng i'r ysgol-feistr.

Wrth weled ei logellau mor llawn o gnaer, ac afalau, a *lolipop* &c., &c., plant yr ysgol a feddyllent y busnest yn cael byd hoff ar bryd ciniaw, oblegid meddyllent y busai Zacheus yn rhanu, felly y byddent hwy yn gyffredinol; ond nid felly yr oedd Zacheus yn meddwl—ni ddysegwd ef i ranu â neb erioed—cadw y ewbl iddo ei hun y byddai ef. Pan ddeallwyd hyn ar giniaw, gadawwyd ef iddo ei hun; nid oedd plentyn yn yr ysgol a odrychaf arno, oddieithr idd ei wawdio. Dyma lle yr oedd y peth hunanol wrtho ei hun, yn bwya afalau a lolipop, a'r holl wobrau eraill oedd ef wedi eu cael am fyned i'r ysgol. Hawdd i chwi farau erbyn hyn, os oedd efe yn fath o *bet* bwbiaidd gartref, nad oedd yn sawr o *bet* gyda phlant yr ysgol, oblegid yn ol eu haeddiant y byddent y gwalchod ysgolheigaidd yn ymddwyn at bawb; gan eu meistri dysgent hwy y wers; a gwyf pawb nad gwiw dysgwyl trugredd na derbyn wyneb un amser oddiwrtho ef; cyflaunder yw *molto* ei fawrhyddi meistrolaidd, ac nid oes y beth a gras yn ef holl deyrnas—fel y frenin, felly y deilaid.

Wrth edrych dros hanes y mab afradlon yn yr ysgol, a chanfod ei holl ystrangciau drwg, meddyllias mai gwell oedd peidio cyhoeddi y rhai hyn, ond eu gadael yn yr hen Groniciau i syrthio i dir hebargofiad, rhag i blant y Cymry ddyngu ambell i un o honynt wrth ddarllen yr hanes. Nid llawer o amser a dreuliai yn yr ysgol; byddai yr hin yn rhy oer neu yn rhy boeth, yn rhy wlyb neu yn rhy rhyweth agos bob amser. A phan na byddai yr hin yn annymanol, gallai Zacheus berswadio ei nain, ei fodrybedd, a'i fam, ei fod ef heb fod yn iach! ac felly cael *holy-day* pryd y mynai. Ond er mai ychydig neu ddim a ddysgai Zacheus, eto yr oedd yn cael llawer o ganmoliaeth gan ei nain am ei orchestion ysgolheigaidd. "Dyn anwyl," meddai yr hen lady, wrth ei glywed yn adrodd, *Aleph, Beth, Oimmel*, "maent y plant yn y dyddiau presennol yn gallach nag oeddynt hen bobl ys llawer dydd!" Nid bychain y gwobrau a ddygai ei fam iddo; *rewards for learning* oeddynt yn pentyrt yn y tŷ, nes oeddynt mor ddiwerth a mwsagl melyn ar y wau, neu *cintrio* yn sfon Sirowy.

Olywais ddywedyd mai ei fam a'i dysgodd

i fod yn afradlon wrth roddi arian iddo bob dydd, heb wybod iild ei dad; a gallaf dystio fod llawer o ddyuon call, duwiol, a dysgedig yn credu byny. Ond gan fud y pwng hwn yn hanes y mab afradlon o gymmaist pwy, a chan fy mod i yn gwybod am rai namsu yn eu tirondeb, neu yn eu ffolieth, yn diuystrio eu meibion yn yr un ffordd, feallai y byddai yn dda i mi eu cyfeirio at weith Rabbi Solomon, a gweithias yr hen dadau, ac yn neillduol traethodau Dr. Anthropophos, er mwyn cael ychwaneg o oleuni i gafod drygedd yr ymddygiad. Y gwir yw, cael arian idd eu gwario heb eu heisio a'i gwnaeth yn fab *afradlon*. Peth cyffredin iawn ydyw i ddyuon fyned o un eithafoedd i un arall, yr un fath a "Wil feddw eto." Byddai Wil yn myned yn sobr ofnadwy weithiau; ond wedi hyn yn troi, nes y byddai yn myned yn "Wil feddw eto." Yn y diwedd roddodd Wil yr yfed heibio, ac aeth yn gybydd o'r fath waethaf. Yr oedd y mab afradlon yn gybydd ar y *lolipop*, ond pan gafodd y gwalech arian gan et fam, cyn ei fod yn gwybod beth oedd ea hennill, aeth yn feddwyn!

WILLIAM PENN A PHENNSYLVANIA.

WILLIAM PENN a berch i'n gyffredinol am ei fod yn un o diriogaethwyr doethaf y byd newydd. Gosoddod ef i lawr sylfaen talaeth fawr ac enwog, heb wneud unrhyw anghyfiawnder na chreulondeb at y meddiaunwyr anwaraidd cyntefig. Fel cefnogydd heddwch cyffredinol carioedd ei cgyfforddion i'r diriogaeth a'r lywodraeth, a dangosodd bod rhyfel yn afreidiol, os nad yn anghyfreithlawn. Dywed rai haneswyr eiddgeiddus bod Penn wedi dewis y gyfundraeth heddychol yn unig am ei bod yn rhatach; ac ystyria Macaulay ef yn esiampl o hunanoldeb ac anwybodaeth anferth. Nid yw o bwys mawr genym pa beth a ddywed y fath awdwyr yn ei erbyn, pan yr oedd holl ymddygiadau ei fywyd hyd y diwedd, yn tueddu i heddychu a lleoliol dynolryw. Gyda y fath dystion o'u tu, bydd cofadwriaeth Penn a Cromwell yn barchus a gogoneddus yn ngholwg y byd.

Gwelsom hanes ryfeddol pa fodd y cafodd Pennsylvania ei henw, a bod yr enw wedi ei roddi iddi yn hollol ddiymffrost o du William Penn. Pwy bynag a deimlaid dueddiad i gael yr awdydd o fasnachu â brenin, a dderbynai gwsmeriad parod yn Charles yr Ail. Yn y flwyddyn 1681 rhoddodd y teyrn hwnw i'r Llyngesydd Penn, yn dâl am £16,000 ag oedd yn ddyledus iddo ef oddiwrth y brenin, y rhandir hwnw a elwir Pennsylvania. Busai y Llyngesydd ei hun yn roddi iddo yr enw Sylvania, ond yr oedd y brenin o blaid goeod enw y perchenog i mewn, yr hyn a ganiataodd y Llyngesydd ar ei ddymuniaid. Roddwyd llawn awdurdod a gallu llywodraethol i Penn, ond bod hawl wedi ei gadw i'r *Privy Council* ei ddileu ei gyfreithiau yn mben chwech mis ar ol eu goeod o'u blaen, os busai iddynt farau hwy yn addas ac angenrheidiol. Y mae y freialen wedi ei dyddio

Mawrth 4. 1631 Rhoddodd y Llyngesydd
y diringaeth yn etifeddiaseth i'w fab William,
yr hwn ar y dechreu a fwriadai ei galw yn
Gymru Newydd; ac ni waeth dim ond
gwrthwynebiad oddiwrth yr Ysgrifenydd Ta-
laethol Cynorthwyol, yr hwn hefyd oedd
Gymro, schub y Philadelphiaid rhag bod yn
Gymry. C. RICHARDS.

Caerefrog-Newydd.

GALARGAR-GAN AR OL MRS. BUTE,

Priod Mr. Benjamin Bute, Caerefrog-Newydd, yr hen a fu farw Ionawr 23, 1850.

BETH yw'r newydd trist a glywais,
Gwnaeth i'm wylor dagrau'n lli' t
Meistrea Bute a dorwyd ymaith,
Ni bydd mwyach gyda ni;
Ei cborff a row'd i dawel orphwys
Mewn lle oer mewn daear gell;
Ond ei heusid 'hedodd adref,
'Fynu i'r Baradwys well.

Anwyl ydoedd gau ei phriod,
Ar ei hol mae'n astrar iawn;
Yr un modd mae'i merched hefyd,
Wylant ddagrau fore' a nawn:
Ond er hyn maent yn cydosbod
Nad oedd ond 'wyllys Brenin Nef;
Ac ymostwg maent yn dawel
I'w drefaiadau rhyfodd ef.

Hefyd, rhwydd yw canfod galar
Yn gorchuddio Sion wan,
Colli chwser ar bob amgylchiad
Fyddai'n siwr o wneud ei rhan:
Yn y gwaith 'roedd ei hyfydwch,
Nid digrifwch gwlad a thre';
Aeddfed ydoedd, hedodd adref:
Pwy gawu ni i lanw eille?

Teimlad trwm oedd gorfod 'madael
Ag un ffyddlon oedd mor gu:
Ond er hyn rhaid peidio achwyn,
Elw byth oedd iddi hi;
Canodd bennill wrth fyn'd adref,
Er mor chwserw oedd y loes;
'Roedd hi'n un o'r dradion berlan
Brynodd Iesu ar y groes.

'Hedaf atat yn fy meddwl,
O'r dyfnderoedd lle 'rwy'n bod,
I gael clywed gair o' th foddwl,
Am y wlad 'rwy'n meddwl dod;
Mi ofynaf i ti'n wylaidd,
Dyros ateb i mi'n awr,
Beth yn gyntaf dynai'th sylw
Pan est mewn i'r eilfyd mawr!

Pan yn ymyl dor Caersalem,
Clywn dafodau rif y dail;
Oll i gyd yn canu'r anthem,
Am farwolaeth Adda'r ail;
Iddo ef yr hwn a'n carodd,
Ac a'n golchodd yn ei wa'd,
Unais inau i ddyblu'r anthem,
Gyda theulu hardd y wlad.

Hyn yn benaf dyna'm sylw,
Crist fel haul yn mblith y lla;
Ol yr hoelion yn ei ddwyllaw,
Pan fu farw drosof fi;
Myrdd a mwy yn ei gofeidio,
Oll a'u tanau'n dynion iawn;
Teilwng ydyw'r Oen a'n prynodd
Trwy farwolaeth un pryda-wa.

Beth wna'i'n treie tynu darlun
Gerdy fron o'r pethau mawr;
Rhaf nas gellir byth eu dirnad;
Yn y cyflwr 'rwyf ti'n awr;
Cofia ddilyn llwybrau'r Iesu,
Fel y caffot ti dy hun;
Wedi darfod & r anialwch
Brofi blas y melus win.

Caria air i wlad y ddacar,
Dyma'r olaf gais yn awr,
Ydwyf byth yn ofyn geuyl
Tra b'ot yna ar y llawr,
D'wed i'm priod a'm perth'nasan
Peidiwch wylu ar fy ol;
Ni ddychwelwn pe cawn gened
Byth o'm cartref dedwydd 'nol.

Cofwch ddilyn llwybrau'r Iesu;
Daliwch ati'n ffyddlon iawn;
Nid yn hir y pery'r ymdrech,
Buan derfydd eich pryda-wan;
Os oewch gwrdd a rhwystrau weithian
Yna yn yr anial maith,
Y mae'r wobr yma'n ddigon,
Wedi cyrrhaedd pen y daith.

Ffarwel, chwaser, am onyd fechan;
Nid am byth; mae gobaith gwan
Cawa ni gwrdd tu draw i angau,
A Christ yn sefyll ar ein rhan,
I gael canu gyda'r dyrfa
Glod i's Gwr fu ar y prôn,
Wedi gadael gwlad gorthrymder,
Felly b'o: 'rwy'n dweyd, Amen.

THOS. LL. DAVIES:

Caerefrog-Newydd, Chwefror 1850.

EMYN.—M. H.

Mt wa mai byw yw'm Frynwr drud;
'Fath gysur ydyw hyn o hyd;
Mae heddyw'n fyw, ond marw fu;
Mae'n byw o hyd yn Ben i ni.

Mae'n byw i roi o'i gariad rad;
Mae'n byw i eiriol gyda'r Tad;
Mae'n byw i leuwi'm benaid gwan,
Mae'n byw i'm cymborth yn mhob man.

Mae'n byw i roi i'm gymborth llawn,
Mae'n byw i'n gwylio forsu a nawn;
Mae'n byw i roi i'n gysur hael,
Mae'n byw i wrandaw'm ewynion gwael.

Mae'n byw i ladd fy ofnan a'm eur,
Mae'n byw i sychu'm dagrau'n wir;
Mae'n byw se cerna'm loesau llym,
Mae'n byw i roi pob bendith i'm.

Mae'n fyw, rho'wn iddo'r clod i gyd,
Mae'n fyw heb newid par o hyd;
O'r fath lawenydd i mi yw,
Y gwn i fod i'm Brynwr byw.
Cyf. T. LL. DAVIES.

**CAN FUDDUGOL Y SAINT WEDI
YR ADGYFODIAD.**

GAN ROBERT AB GWILYM DDU.

GOGONIAST byth i'r anwyl un
A dynodd goly'n angan;
Ysbellodd uffern fawr ei grym,
A rhyddion ydym ninan.
Gorehfygodd Iesu ar brydnawn
Y ddraig a'i llawn gynllwynion;
A'i waed a roddodd i'n glanhau
A'n canu ninan'n wyinion.
Chwi seroiff a cherubiaid glân,
Eich dawn ro'wch allan iddo,
Y ddwyfol law a'n cododd ni,
A'ch cadwodd chwi rhag syrthio.

O dewch, ang'hion, pa'm na ddewch,
A chyd-chware'wch eich tanau,
A boed i sain Calfarfa fryn
Ail enyn eich telynan.

Oe chwi a genwch eam eich dal
A'ch cynnal trwy ei allu,
Ein dyled ni fyrrd i'w y gaeo
Am roi ei waed i'n prynu.

Ni ydym hil y codwm mawr
Aeth gynt i lawr yn Adda,
Caed modd i'n gwneud yn gwbl iach
Ar fynydd bach Calfarfa.

Hosanna, cawsom fedda'r wlad,
Yr hon a rad addawyd,
Lle gwelir mawredd gwir Fab Mair,
A gwerth y gair "Gorphenwyd."

Chwi batriedroh, de'wch, t'rowch y dan,
Ac apostolion hefyd;
A'r hen ferthyrion yn mhob oes
Dros Grist a roes eu bywyd.

Badseinied grymus anthem grof,
Organau'r nef ogoned
I anw'r Duwdod yn y dyn,
Poh dawn yn an enyned.

Ag aur delynan'n gor dilyth,
Heb orfod byth ymado,
Cawn gyd-fwynbau drag'wyddol hedd,
A'n gwedd yn debyg iddo.

O ffryth ei loes ar Galfari
Cawn fedd'r hir orfodaeth;
Hon giwyfau Eden—tynwyd hwy,
Ni welwn mwy farwolaeth.

Myrdd mwy dyogel yw'r wlad lwyd
Na hon Baradwys Adda;

Ni ddaw dim pechod, braw na chur,
Na gelyn ambur yma.

O angan taog! dywed hyn,
P'le mae dy goly'n bellach?
A pha le mae, O uffern gaeth!
Dy fuddygoliaeth mwyach?

O teilwng! teilwng! ydyw'r Oen,
A ddygodd boen ein beian,
Nid hwy fydd trag'wyddoldeb chwaith
Na hyd eu maith gamiaden.

Am gyflawn dal y prynwyd ni
O'n holl drueni marwol,
A'r pridwerth ar Galfarfa fryn
Yw'n testyu yn drag'wyddol.

I Dduw bo'r diolch, rhoddi wnaeth
I'n fuddugoliaeth hylwydd,
Gorfodaeth ar bob goly'n trist
Trwy Iesu Grist ein Harglwydd.
St. Clair. Cyf. W. L.

PENNILLION

AR FARV. JLAETH JOHN RICHARDS,
Mab Joseph ac Ann Richards, gynt o Borth-y-Brython (Britton-Ferry), swydd Forganwg, Donkubarth Cymru; yr hwn a fu farw wedi ei symudiad i'r Amerig.

Yn angau digofus a laddodd ei floedd,
Trwy ddeu a gogled, ar droedd a moroedd!
Ac yn mhilith y lloedd a giudwyd i'r beddrod
Aeth Ioes bach anwyl yn aglymaeth i'r ddyrnod.

Wrth feddwl am danat, yr hynaws bach gwiwlon,
Dy fod yn ddiogyfro ya ngwlad y marwolon,
A'ch gorff canafid eidiwreth ya pydra mewn ddeu,
Mae'n calon yn ewyno a'n meddwl mewn galr.

O'r impyn mwy'n gwyrddles, p'odd gallwn anghofio
Fod blodau mor siriol yn awr wedi gwywo;
A thegwech dy ruddian gwrydgochaid mewn gweryd
A'ch huan* fachladodd eyn d'od yn ganoddydd!

Dedgymodd yr angau llynyau ei'ymaidol
Gyasyltodd dy enaid a'r hyn sydd yn farwol;
Y farwol a orwedd dan gloion marwoldeb,
A'r fywiol a 'beddodd i'r maith drag'wyddoldeb!

Braidd cyn ymddangosodd y gwywodd dy degwech,
A'ch olwg fanlygraf a drodd yn dywyllwech;
A'r dwylaw a'r teimlad sy'n awr yn ddiogyfro
Yn mro y marwolon—p'odd gallwn anghofio!

Dadfeillodd y peisiant gan boesau cystuddiol,
Ehedodd yr ager! i'w drigan ysbyrdol! i'w steam.
Dyoh'mygaf dy glywed yn dweyd, "Nid wy'n hoffi
"Gwlad helaeth Amerig, ar ol i'm dd'od iddi!"

"Cymeraf si edyn, ehedaf drwy'r nwyfre,
"Mae teyrn yn fy aros mewn nefol drigianet,"
Ehedog a wnaethost, y fywiol wreclionen,
Ar edyn angylidd drwy'r entrych uwch haulwen.

Nes cyrhaedd dedwyddwch gwlad pur y golau;
Ac yno cei aros i'oesol deyrnasu.
Yn awr, 'nol i' hedog i'r maith achaldera'u,
Tro'i sinau fy ngheta, tywalltaf fy nagran.

Gen ddiolch o'm calon mai'r parod a alwyd,
A minnau bechadur gan angau arbedwyd:
Ac am ein barbedlad rho'wn ddiolch o ddiffi'
I'r Arglwydd ein Llywydd yn lloen ein wareda.

Mae troion yr olwyn yriadol y peiriant
Mawr dynol yn ddryys—ond pwy sy a'r trefniant?
Wrth gollu anwyliad drwy gylchdro yr olwyn
Ni welwn ein dyddiau yn tynu i'r terfyn;
Ac wrth ein rhybuddio o'r diwedd sy'n dyfod,
Gwnawn wylie bob amser a byddwn yn barod.

Mewn osuffedd sudd y gorwedd—ein Hloan,
Un gwlion ei agwedd;
Ei gorff holl yn ngwaelod hedd,
A'r enaid mewn tangnefedd.

D. AB IOAN.

AR FARWOLAETH MR. ENOCH FRANCIS;

O WAITH MR. JENKIN THOMAS, DREWEN.

Yr oedd Mr. Francis yn Weisidog perthynol i'r Bedydd-
wyr, ac awdur y Llyfr a elwir "Gair yn ei Bryd."

Du oer naws ein daear ni;
Du dristwch a do drosti;
Machludodd ynguddiodd gwen
Ragorol stril seren!

ENOCH fu enwog unwaith,
Yn deg gorphenodd ei daith;
Canwyll oedd ei yn cynu;
Gloyw o ben, goleuo y bu.

Llafurwr a hanwr had,
A bugall duwliol difrad;
Perl a gem o ran tymher,
Ei eiriau moethau a mer.

Gwr cywir yn llawn cariad,
Gwr tyner, heb bryder brad;
Gwr dwys, goruchwyliwr doeth,
Cofus i rannu cyfoeth.

Gwr duwliol, doniol a da;
Llwy'r addfwyn a llariedda';
Gwr Daw oedd ei, a diddig;
Arafald a dicyfyg.

Lion o'i fodd, llawen fyddai,
Mwyn i bawb y man y b'ai;
Llwy'r ymrodder lles amryw,
Cedwal ei daith gyda Duw.

Yn ei rym cas ei eymad
O'i holl barch i gan' gweli byd;
Trwm alar a thrist wylu
Mysg ei braidd dros fryn a bro.

Mae gloes am ein bugall glân;
Mawr yw y eur yn mhob corlan;
Y dwr hallt dan yr allt yr oedd
Yn llenwi dros y llynoedd.

Cwynir 'mawr o fawr i fach;
Ac yn Emlyn gwyn amlach;
Trwy Gynwyd llo bu ganwaith,
Canfyddir mawr alar maith.

Bwchyrihw sy'n ffrw o fron,
Coelliwn gan ddolur calon;
Acw nofha gwyn afaich,
I gil drws y Beitws haeh.

Bum cangen o'r Bonoyff cu
Tan ei oedl e'n tyfa;
Y rha'i'n oll sy mewn colled
Am fuddiol ragorol ged.

Colll mwynder liadmerydd,
Milwr, byforddwr mewn fydd;
Ni wyr cryfhoil synwyr cred
Na'r call pa beth yw'r colled.

Hyfforddiad ddifrad ddoeth,
A roes Enoch i'r annoeth;
Cynghorion dyfion a dysg
A roddai i wyr hyddysg.

Toet yw'r llef a'r tristwch llym
Trwy adeilad Rhydwylym;
Llanelli a'i llu heilol,
A'i phlant a wylant o'i ol.

Athrist yw gwedd Abergwam,
Ce'at achos trwm i ochain,
Dybenodd ynot ei daith
Wiw lariaidd a'i lafurwaith.

Tywyll yw Abertawe,
A'r trwst hyn sy'n eu tristau;
Mae poen o fewn Penyfal
Waith marw'r gwr a garal.

Blaenau Gwent blin yw ei gwedd,
Cefn Hengoed sy' o'r un agwedd;
Claf hiraeth a galaru
Sy 'Mhenygarn gadarn gu.

Llantrisant heb seibiant sydd
Draw'n mostwng dan drwm gystudd,
Llu'n wylu yn Llanwenarth,
A'i enw per sy' mhob parth.

Croch yw'r llef am y gwr llon:
Hedodd ochain hyd Olchon;
Trosglwyddwyd i'r Trosgoed lla
Afon grei o'r un griddfan.

I'r pentref a'r Dolau daeth
Y llif oer a llef hiraeth;
Felly heb gelu gwelir
Maith alar sydd mewn wyth sir.

Er marw y llafurwr gwrol,
Mae chwech calng louning o'i ol;
Tri mah, tair merch tra mwynalld,
Mewn gras boent debyg i'r gwralld.

Boed lldynt rhwydd bynt a hedd,
A rhodient mewn anrhydedd,
Gan gadw enw hynod
Y gwr glân o gywir glod.

Mae'i waith ber byth yn bara,
O'i latur daeth dau lyfr da;
'Gwaith fyddlon weision Iesu—
Eu trysor a'u gwobr gu."

Enwir y lall yn union,
"Gair yn ei bryd," ger ein bron;
Pregothai fo ddygali'n ddwyg,
Yn egiur yn yr eglwys.

Bu'r sant glân yn ei glefyd
Boddlongar a hygar o hyd;
Marw wrneth penesth y pwyll,
Yn ddedwydd mewn fydd dddwyll,

Ei gorff a orphwys mewn hedd
Wrth Gllfowyr, lle gorwedd
Ei briad hynod helyd,
A llawer brawd lloa ei bryd:

Ond fodd ei enaid fyddlon,
Trwy ryfadd rinwedd yr O'n
I wen ne'i annoddu
Dedwydd fraint gyda'i Bduw cu.

Pottsville.

Cyf. W. S. DAVIES.

HANESYN.

Yn oedd gan ffermwr yn Lloegr un mab,
yr hwn a garai yn fawr, ac nis gallai un am-
ser feddwl am ei goryddu am ei feiau. Pan
gyrhaeddodd ddeuddeg oed, canodd yn iach i
dy ei dad, ac seth ymaith gyda mintai o
grwydriadid (*gipsies*). Am oddentu ngain
mlynedd ni chlywyd gair am dano. Pa fodd
bynag, dygwyddodd fod yr hen wr dan
yr angenrheidrwydd rywbryd o gymeryd
taith i gryn beidder, a ewm mawr o arian
gydag ei. Fel yr oedd yn myned trwy goed-
wig, rhuthrodd dyn allan yn ei erbyn, cyt-
erodd afael yn ei gefyll, a hawliodd ei arian.
Gorchymynodd yr hen wr iddo ei adael yn
rhydd; ond ni wrandawodd arao, a hawliodd

ei arian drachefn. O'r diwedd gorfu arno eu rhoddi iddo. Y lleidr a sylwodd yn graff ar yr hen wr, ac a ddywedodd wrtho, "Pwy ydych chiwi? ac o ba le y daethoch?" Atebodd yntau. Yna gofynodd y lleidr iddo, "A ydych yn fy adnabod i?" "Nac ydwyf," ebe yr hen wr. "A ydych ddim yn fy adnabod i?" meddai efe drachefn. "Nid wyf yn eich adnabod," oedd yr ateb. "Wel," ebe y lleidr, "eich mab chwi ydwyf i!" Ac wedi iddo ddychwelyd yr arian iddo, ychwanegodd, "Pe coryddasech i pan oeddwn yn ieuange, gallaswn fod yn gysur i chwi; ond yn awr yr wyf yn warth i chwi, ac yn bla i gymdeithas."—I.

ATEBIAD DIGRIF A FFRAETHLYM.

Pan oedd y Parch. Davies, Castell Hywel, yn dychwelyd adref o Giliau, ar dywydd gwllawog iawn, i'r dyben o gadw allan y gwllaw gofynodd am doien o wellt, ac a amwisgodd ei hun â hi; yu y cyflwr hyn, ar y ffordd cyfarfu A'r Parch. Mr. Jones, Plasbach, offeiriad plwyf Ciliau, yr hwn, wrth ei weled wedi ei doi â gwellt, a synodd yn sawr, ac a ddywedodd wrtho, "Beth! Mr. Davies, toien o wellt ar ben dyn mor odidog?" Atebodd Mr. Davies, "Y mae iâ o wellt yn birion i dŷ o bridd." I hys y canodd y bardd hyberch hwnw, Daniel Ddu o Geredigion, fel y canlyn:—

Gwrandewch, y prydydd rhiwiog,
A'r athraw mawr godidog;
Mae ysgub wellt yn wael ei llun
Ar ysgwydd dyn mor enwog.

Ateb.

Na feia gâr, mor atgas,
Mae'r gwllaw yn curu'n ddiifas;
A gwellt yn do, fy nghyfaill sydd
Ar wal o bridd yn addas. D. S.

EFFAITH GAIR DUW AR WEUYDD AN-NUWIOL.

GALWODD boneddiges ieuange yn Lloegr, amser yn ol, ar weuydd tlawd, i ofyn a gyfrannai geinog yn yr wythnos at gael Beibl.—Nis gallasai y gasglyddes lai na sylwi fod rhyw beth mawr o'i le yn y teulu. Yr oedd y gweithdy yn fadr iawn—y wraig yn fin hynod, a'r plant yn ddrwg eu gwraig, a gwaeth eu haraeth; a'r gwr, yntau, a'i wedd yn dywedyd yn amlwg nad oedd heddwch yn ei fynwes. Wedi i'r foneddiges fynoga ei neges i'r gwr; dywedai yntau, "O! mae genyf fi ragorach llyfr o lawer na'ch Bibl chwi." gan estyn Oes Rheawm T. Paine. "Nis gollwch, fy nghyfaill, (dywedai y foneddiges,) gael un lles oddiwrth y fath llyfr; a hyn sydd amlwg oddiar eich tystiolaeth eich hun, canys dywedasoch fod eich gwraig yn feddwr a blin—eich plant yn anufudd ac afradlon—a chwi-thau yn dra annodwydd—a'ch tŷ yn llawn annerf; ac yn nyth pob godd; amlwg yw,

gan hyny, na wnaeth y llyfr yna chwi yn ddedwydd. Cymerwch y Bibl i edrych both a wna." "Ni wnaeth genyf hyny na pheidio,—a rhoddaf geiniog i ddechreu." Erbyu yr wythnos nesaf yr oedd ei rodd yn ddyblyg; colodd ei rodd bob wythnos nes talu am y Bibl, "Wele," ebe efe wrth y foneddiges, "ni elwch yna mwy." Gwuaif, os mynawch, atebai y foneddiges glodwiv. Wedi galw, gofynodi i'r gweuydd, pa foidd yr oedd yn hoffi y Bibl. "Gwelais, wedi darllen ychydig beunoian yn Mathew, fy mod wedi byw bywyd anifail. Yr wyf yn bariadu darllen y pedwar efengylwr cyu dechreu ar Genesis." Wedi galw dro arall, gofynodd, "A ydych yn parhau i hoffi yr ysgrifthyrau santaidd?"—"Ydwyf, yn fy nghalon; eithr O'r fath adyn ydwyf! gwelais, cyn darllen trwy yr efengylau, na wnaethum uniondeb erioed i fy nheulu. Yr oedd dwy flynedd ar bumtheg wedi myned heibio heb i mi fod mewn addol-iaid; eithr y Sul diweddaf parotais fy hun, a gorchymynas i fy nheulu wneud yr un modd a minas; gwrthwynebasant fi yn y dechreu; eithr pan welasant fy mod o ddirif, hwy a ufuddasant." Y waith gynaf y galwodd y foneddiges gydag ef drachefn, dywedodd, "Erbyu darllen hyd y Corinthiaid, gwelais fod rhwymau arnaf i addoli Duw yn fy neulu, ac yr wyf yn bresennol yn ymestyn at hyny. Fel hyn, gwnaeth y Bibl y gweithdy arian yn lán—y wraig feddwr-flin yn sobr a hawddgar—y plant diddysg yn ufudd a hyfryd—a'r galon oedd yn drigle satan a phechod, yn deml i'r Ysbyrd Glân. Os dymunw y gael bywyd tragywyddol, chwiliwn yr ysgrifthyrau.—J.—O'r Athraw.

BIBL GYMDEITHAS GYMREIG CAT-TERAUGUS.

Yn ol ein gobiriad y flwyddyn flaenorol, ymgynnulwyd yn nghapel y Bedyddwyr Cymreig yn Freedom, Catteraugus, ar y laf o Ionawr, 1850, i'r dyben o anog ein gilydd i ymdrechu cynorthwyo y fam gymdeithas i ddanfoni y newyddion da o lawenydd mawr i'r rhai sydd yn awr yn marw o eisiau gwybodaeth; gan obeithio y bydd cyhoeddiad cyfarfod fel hyn yn y Seren yn foddion i'a dwyn ni a'n cydwladwyr yn gyffredin i ymdrechu yn fwy o blaid gwaith mor deilwch ac angeurheidiol; yr ydym yn danfon atoch hanes gweithrediad eiu cyfarfod, y rhai oeddeut fel y canlyn:

Agorwyd y cyfarfod trwy ddarllen cyfran o'r gair santaidd, canu mawl, a gweddio; yna etholwyd yn Llywydd, John Lewis; Is-lywyddion, John Higgins a Stephen James; Ysgrifenydd, John James; Trysorydd, William Jones; Casglyddion, Robert Williams, Hugh O. Roberts, Daniel Morgan, Hugh H. Roberts. Penderfynwyd—

1. Fod y Casglyddion i wneuthur eu dyledawydd mor fuan ag y byddo amgylchiadau yn caniatáu.

2. Fod yr arian a gasglwyd yn cael eu danfon i'r fam gymdeithas, i Gaerfrog-Newydd, yn ddiocd.

3. Fod gweithrediadau y cyfarfod hwn, a'r casgliad a wuawd y llynedd, (sef yn 1849,) i gael eu cyhoeddi yn y Seren Orllewiol.

4. Fod y cyfarfod yn cael ei ohirio hyd y taf o Ionawr, 1851.

Y casgliadan a wuawd y flwyddyn llynedd sydd fel y canlyn :

Casglwyd.	\$24 13
Antonwyd am lyfrau,	2 63
Danfônwyd i'r Gymdeithas,	21 50

JOHN JAMES, Ysgrifenydd.

YSGORTIAD ARSWYDUS A CHOLLI BYWYDAU YN NGHAEREFROG-NEWYDD.

Dydd Llun, Chwefror 3, cymerodd amgylchiad tra galarus a dinystriol i fywydau lo yn awyddfa beiriannol a gwasg-wneuthuroll A. B. Taylor a'i Gyf., yn Heol Hague, Caer-efrog-Newydd, trwy i'r bwrnel (*boiler*) bollti, tna phum' mynudd ar hugain cyn wyth o'r gloch yn y boreu. Yr oedd yn adeilad hardd a cbadarn o bridd-feini, ac yn chwech llofft o uchder; ond mor nerthol oedd yr ysgortiad, fel y chwilfriwidd y cwbl i'r sylfaen, gan gladdu yn agos i gant o bobl, y rhai oeddynt yn gweithio yn yr adeilad, yn y garuodd ad-feihol, amryw o ba rai a laddwyd ar y pryd. Teimlwyd yr ysgydwad o fewn cylch banner mildir o beilder, megys sigliad dar-argrynfaol; cyfododd yr adeilad cyseylltiedig i fynu yn gryswth cyfangorff; drylliodd y mur cadarn a wahanai rhwyg y awyddfa a gweithdy sebon Hull a'i Gyf., mewn gwahanol fanau : a gwthiodd amryw o'r ffenestri a'r drysau cyf-agos yn agored neu yn ddarnau trwy ei effeithiau diuystriol.

Gyda bod y garnedd anferth ar lawr, canfyddid ei bod ar dân; yr hyn a ychwaegai at y perygl a'r trueni blaeeurol.

Mae yn aumhoelid darluno aefyllfa y dy-oddefwyr. Rai o honynt wedi eu gwasg yn ronynau dan yr adfail; tra yr arosai eraill agos yn ddianaf, i gael eu llosgi yn fyw, a hyny o fewn golwg y gwyddfodolion, heb fod yn all-nog i estyn unrhyw gymborth iddynt. Yr oedd y pentwr adfeiliedig yn snobeithiol i allu ei symud; ond gwnawd pob yndrech gan y Maer ac awdurdodau y ddinas at hyny, gorchywylhawyd tua chaut o weithwyr oddi-ar y portbladd; gwnaeth y peiriannwyr eu rhan yn wrol, a lfyddwyd i gael 35 o'r dy-oddefwyr allan yn ystod y dydd, ond nid oedd eu hanner yn fyw. Diangodd y rhai oedd yn y rhan uchaf o'r adeilad gan mwyaf yn fyw a ond y rhai oedd yn y gwelod a laddwyd agos oll.

Clywid y dyoddefwyr weithiau yn gwaeddi ar y peiriannwyr i dafu dwfr arnynt, rhag iddynt gael eu difa yn y tân a'r gwres, yna gorchymynent iddynt beidio drachefn, rhag eu boddi, neu fod dwfr herwedig yn diogyu arnynt. Un bachgen yn unneilluol a gau-fyddid yn ngbanol yr adfail, yr hwn a anogai y bobl i weithio, y buasai iddynt lwyddo i'w achub ef ac eraill yn fuan; ac yna ymdrechai gysuro y dyoddefwyr tu draw iddo, trwy ddy-

wedyd bod eu gwaredigaeth yn agos: parha-odd i wneud hyn hyd nes y dywedodd eu bod oll wedi meirw ond ei hunan.

Nid ydysyn medru roddi cyfrif am yr achos o'r ysgortiad; ystyrid nad oedd y bwrnel yn ddim gwaeth na newydd; a bod y peirian-nydd, Mr. Crissy, yn fedrus a phroffadol—wedi cyflawnu dybedswyddau ei swydd er boddlonrwydd dros fwy na saith mlynedd.

Yr oedd yr olygfa yn ddigon i rwygo pob teimlad. Gwragedd, mamau, chwiorydd, a pherthynasau a ymdyrent gan wlo i'r fan; a phau gafodd rai o honynt olwg ar gyfrif eu hanwyliaid nis gallasant eu hadwaen, gan fel yr oeddent wedi eu gwasgu a'u briwio, ond deallent mai hwy oeddynt oddiwrth rhyw bethau a wisgent neu a garient; syrthiodd un wraig yn farw ar gorff matoriedig ei gwr; a chyfudwyd hi i fynu mewn aefyllfa o an-neimladrwydd. Lladdwyd dwy fenyw a ddygwyddent basio heibio ar amser yr ysgortiad.

NEWYDDIONAC YNCHWILIADAU DIWEDDARACH, NIFER Y LLADEDISION, &c.

Wedi cyasodi y nodion uchod y mae rai ffeithiau o bwys mewn cyssylltiad a'r amgylchiad galarus wedi dyfod i oleuni, y rhaf a chwangant i'w wneud fyth yn fwy truenus a phoecus.

Cynnalwyd ymchwiliad i'r achos, o flaen rheithwyr pwyllgar ac anrhydeddus, pan y dygwyd tystiolaethau diymwad bod y bwrnel wedi ei or-lanw ag ager, a bod hyny yn wybodus i'r peiriannydd anffortunos Crissy, fel y mae yr achos o'r anffawd yn cael ei bri-odoli yn benaf iddo ef. Tystiai Mr. Brown, y gof, iddo ef rybuddio Crissy fod gormod o ager ganddo; a'i fod yn ofni i'r bwrnel hollti i'r fall raddau, fel y bygythiodd fyfud allan o'r adeilad, a chydha teimlad pryderus tad, meddyliai pa beth fuasai tygedd ei fab (yr hwn oedd yn gweithio yn y rhan uchaf o'r adeilad,) pe buasai ysgortiad ond eymeryd lle ar y pryd. Cadarnheir tystiolaeth Brown gan dystiolaethau eraill. Hefyd, profwyd gan Mr. James Montgomery, nad oedd y bwrnel yn ddigoll. Dywed iddo ddyweddy wrth y gwneuthurwyr (Walker a Milligan) nad oedd yn eiddas i'w ddefnyddio, ac iddo ddangos ei golliaidau iddynt; cynnygiodd hefyd roddi ei hawl i'w elw fel *patentes* i fynu (yr hyn oedd oddeutu \$700) os cydsynient a'i gais i'w gon-demuio, gan y buasai ei ddefnyddid yn de-bygol o droi allan er dianrhydedd i'w cym-eriad hwy, ac yn peryglu bywydau eraill.

Yr oedd yr adeilad wedi ei osodi i fynu gan Harper a'i frodyr yn y flwyddyn 1836, yn bwrnpsol at eu gwasaueth eu hupain, ond profent anghyfleudra o herwydd ei fod gryn beilder oddiwrth y rhan arall o'u sefydliad, a symudasant y cwbl ynghyd. Yr oedd y muriau yn ngain modfedd o drwch, a'r cwbl o wneuthuriad cadarn, a chymhwys at beirian-nau. Yr oedd tymhor ei ddyogeliad newydd derfynu, fel y syrthiodd y gollid ar Harpers a'i frodyr, yr hyn oedd tuag un fili ar bumtheg o ddoleri.

Yr oedd colled Taylor a'i Gyf. yn \$50,000;

o ba swm yr oedd \$20,000 wedi ei dyogelu; Yr oedd St. John, Burr a'i Gyf., wedi eu dyogelu yn ranol; ond bydd eu colled o \$12,000 i \$15,000. Collodd J. M. Singer y cwbl o'i ddodrefn a'i offer celfyddydol.

Pan oedd un bachgen yn 15 oed, o'r enw Tyndale, yn nghanol yr adfail, yn cael ei amgylchu gan y tân a'r mwg, a'r dwfr berweddig yn diagyn arno weithiau, ac yna yn oeri, nes oedd yn rhewi o'i gylch; danfonai ei frawd i ddywedyd wrth ei fam am beidio gofidio am dano ef—y buasai yn fuan o'r perygl, a hyny dro ar ol tro. Wedi ei gael allan, cymerwyd ef i ystordy meddygol Dr. Traphagon, lle y gweinyddwyd iddo yn y modd mwyaf tyner gan y meddyg, ac yn neillduol gan ei wraig ragorol. Daeth ychydig yn well yno, ac adwaenai ei frawd a'i dad. Cusanodd ei dad; ond gorchfygwyd ef wrth weled ei frawd yn wylio; "Peidiwch wylio," ebe efe, "y mae hyny yn fwy nag a wnaethum i trwy y cwbl." Yn fuan daeth ei fam yno, ond yr oedd y gwron bychan yn mron suddo. Nis medrai ei hadwaen; wedi tynu yr anadli olaf, symudwyd ef i dŷ ei rieni, 72 Heol Beekman. Yr oedd ei forddwyd wedi ei losgi, neu yn hytrach ei serio hyd yr aagwrn, gan haiarn poeth, ar ba un yr oedd yn cael ei wasgu; yr oedd amryw archeillion eraill dros ei gorff, ond nid oedd un math o glwyf na rwyg ar ei wyneb. Yr oedd tyrfia luosog yn ei angladd. Perchid ef yn fawr gan bawb a'i hadwaenai. Bu yn aelod o'r Ysgol Sabbothol mewn cysylltiad ag eglwys y Dr. Spring dros wyth mlynedd, ac yn hynod o ran ei ymddygiadau dychlynaidd bob amser. Mae ei ddyoddefiadau a'i farwolaeth wedi achosi y teimlad mwyaf bywiog yn y ddinas.

Collwyd dau o fechgyn yn yr adfail a berthynent i Ysgol Sabbothol Dr. Searles, yn Brooklyn. Y dydd cyn eu marwolaeth, yr oeddent wedi derbyn canmoliaeth gyhoeddus am eu ffyddlondeb a'u hastudrwydd yn yr adeilad.

Parhawyd i ryddhau y cyrff o'r garnedd fyglyd hyd nos Wener, gan mwyaf wedi eu losgi a'u gwasgu nes yr oedd yn anhawdd eu hadwaen. Y farn gyffredin yw, bod mwy wedi eu lladd trwy losgi yn y tân na thrwy syrthiad yr adeilad.

Tua deg o'r gloch, boreu dydd Sadwrn, daethpwyd o hyd i weddillion marwol Mr. Crissy, y peiriannydd. Y mae yn hynod mai hwn oedd y corff diweddfaf yn yr adfail, a'r unig un a gafwyd dydd Sadwrn. Nid oedd wedi ei falurio cynddrwg ag amryw. Adnabuwyd ef yn ddiwed gan ei berthynasau galarus, y rhai oedd wedi bod yn y man yn gyson oddiar pan y cymerodd yr anffawd le, ac yr oeddent yn derbyn y priod, tad a brawd, yn y teimlad mwyaf toddedig. Cafwyd ei gorff mewn buarth bychan tu allan i'r adeilad, oddiwrth yr hyn y barnir ei fod yn ofni y perygl ei hun, ac wedi myned yno i'w ochelyd. Nid oedd y peiriant, pa un oedd dan dan ei ofal, wedi ei niweidio ond ychydig. Cafwyd corff ei frawd yn yml y peiriant, dydd Gwener, a'i ben ychydig oddi yno, yn hollol rydd.

Yr oedd penderfyniad rhai o'r dyoddefwyr

dirweatol iouainge a waredwyd yn gadarn a diysagof trwy y cwbl: gwrthodent gymeryd gwyrodydd poethion pan oedd y dwfr yn rhewi o'u hamgylch; pa fodd bynag, llwyddodd y meddygon i gael ganddynt yfed peth o hono; a diau, yn y fath amgylchiad, ei fod yn lleoli iddynt.

Nifer y cyrff meirw a gafwyd oedd tri *ugain a thri*; a'r clwyfedigion oedd *deugain*. Y cwbl yn *gant a thri*. Dywedid fod saith neu wyth yn ychwaneg ar goll.

UNIAD CANADA A'R UNOL DALAETHAU:

Y mae y teimlad a fodola yn mhllith trigolion Canada am gael eu huno & llywodraeth yr Unol Dalaethau yn cael ei ail-enyn yn y dyddiau hys, ac yn ol pob tebygolrwydd bydd i dori allan yn fflam mwy nerthol nag erioed yn fuan. Danfodwyd cenhadwri o Loegr yn ddiweddar at Lywodraethwr Cyffredinol Canada, yn "tystio yn erbyn pob cyfnewiddd politiciaidd, ac yn ei gyfarwyddo i wrthwyo, hyd eithaf ei allu, beb ymdrech i ddad-gyasylltu Canada & Phrydain Fawr." Oddiwrth yr arwyddion presennol, a iaith y papyras, yn gyffredinol, y mae y cyhoeddidd hwn, yn lle digalon a lladd ysbryd dadgy-sylltiad yn y Canadiaid, wedi en chwervei a'u cynhyrfu yn fwy nag erioed yn yr achos, fel y maent yn barod i godi mewn gwrthryfel trwy yr holl wlad; ac nid yw y cynhwrf yn bresennol yn aros ond yn unig i gael ei ddechren, cyn tori allan yn nerthol. Ni bydd yn Canada o hyn allan ond dwy blaidd—annibynwyr a phleidywyr Prydain; a chmaw y bydd holl ymddygiadau y blaenaf, sef pleidywyr dadgyasylltiad, yn deyrnfradwriaeth, ac yn cael ymddwyn tuag atynt yn y modd mwyaf llym gan y lywodraeth Brydain, bydd yn rhaid iddynt ymladd neu gilio. Mae y dadgyasylltwyr yn Canada wedi rhoddi her yn yr achos er y peth amser yn ol; tynodd Prydain ei chleddyf o'r wain mewn canlyniad, ac y mae yn awr yn ei ddal allan yn noeth yn barod i'r fyrdwr.

Y FASNACH HAIARN YN CINCINNATI.

Y mae llwyddiant a chynydd y fasnach haiarn yn y ddinas hon braidd yn anghredadwy yn y blynyddau diweddfaf. Oddiar y fl. 1826, y mae wedi parhau i gynyddu yn barhaus o flwyddyn i flwyddyn, fel y mae yno yn bresennol 48 o ffwrnesi, melinau rholio, a gwneuthurddai peiriannau a *stoves*. Mae y swm o \$2,795,000 wedi ei gosod allan i godi y gweithdai a'r peiriannau hyn. Rhoddir gwaith ynddynt i 3,508 o ddwyliaw. Os golygw'n fod pump o bersonau yn ymddibynnu ar bob un o'r gweithwyr hyn, gwna hyn nifer y rhai a dderbyniant eu cynnalieith oddiwrth y fasnach yn fwy nag un mil ar bumtheg, heb son am y rhai a orshwylleir ganddynt mewn gwahanol ffyrdd a manau eraill, trwy eu diwallu & glo, mwanau, &c.

Nid masnach yr haiarn yn unig sydd yn ffynnu yn Cincinnati; barnwn fod llwyddiant a chynydd y cyhoeddiadau Cymreig yno yn

llawer helaethach: y mae derbynwyr y Seren Orllewinol wedi ychwanegu yn y lle hwn o wyth i un-ar-ugain er diwedd y flwyddyn ddiweddaf. Nid yw hwn ond un lle wedi y cwbl—gallasem grybwyll am fanau eraill ag y mae ei llwyddiant wedi bod yn debyg yr un fath.

HAIARN TRAMOR.—Dygwyd 94,212 o dunelli o haiarn tramor i'r Unol Dalaethau yn y flwyddyn 1849; daeth y nifer canlynol o dunelli i'r gwahanol borthladdoedd a nodir—Goerfreg-Newydd, 64,932 o dunelli; Boston, 21,650; Philadelphia, 8,482; Orleans Newydd, 1,567; Baltimore, 1,871; Charleston, Mobile, 250; Savanna, 310—y cwbl, 91,212.

Y mae hyn yn fwy o amryw filoedd o dunelli nag unrhyw flwyddyn flaenorol.

CALIFORNIA.

Y mae genym newyddion o "wlad yr aur" hyd ddechreu y flwyddyn bresennol. Y mae y cyfansoddiad gwladwriaethol wedi dderbyn trwy fwyriof bedair mil o bleidleisiau—12,000 yn erbyn 8,000. Etholwyd y Mil. Fremont a'r Mil. Gwynne, o Mississippi, yn Seneddwyr U. D. gan y Lywodraethfa.

Yr oedd gweithrediadau y mwynwyr agôs yn hollol wedi eu roddi heibio, o herwydd yr eira a'r gwlawogedd trymion; a'r mwynwyr yn ymdyru yn ddyddiol i San Francisco, heb le i'w derbyn.

Mae tua hanner dinas San Francisco wedi ei dinstyrio trwy dân. Y golled tua dwy filiwn o ddoleri.

Dygodd yr *Empire City*, yr hon a gyrhaeddodd New-York ar y 6fed o Chwefror, yn agos i filiwn a hanner mewn trwmch aur; a thua \$1,000,000 yn mhith yr ymfudwyr.

Y newyddion o'r mwngloddiau yn gyffredinol, oeddent anogaelus; er fod llawer o afiechyd yn eu plith. Cafwyd lymchau mawrion o aur o 18 i 16 wne o bwysau yno yn ddiweddar. Gadawodd amryw yr afonydd, gan gyfeirio eu camrau i'r cloddfeydd sychion; a dygwylir y bydd y wlad yn cael ei synu a newyddion o lwyddiant mwy helaeth nag o'r blaen yn ystod y gwanwyn presennol.

Dywedir fod tri o ddyinion, tuag 20 milldir i'r dwyrain o wersyll Sonorián, wedi codi 27 pwys o aur mewn tri diwrnod. Yr oedd hanesion eraill am lwyddiant cyffelyb.

Y mae fflug-chwareuath ac annuwioldeb ar gynydd i raddau arswydawn yn San Francisco. Dywed gohebydd y *New York Tribune* fod cyfaill gwybodus iddo ef, yr hwn oedd yn meddai cyfleuserau da i gael allan, yn tystio, fod o leiaf bedair miliwn ar ddeg o ddoleri yn meddiant y *gamblers* yn y ddinas hono ar y 1af o Ionawr, 1850. Y dynion hyn, fel y mae fwyaf trueni, sydd yn gwneud y tasnach oreu o lawer yn California. Am y cloddwyr diwyd a gweithgar, sydd wedi casglu eu miloedd trwy lafur blin a pheryglus, y maent yn aml wedi dyfod i'r ddinas yn cael eu deni i chwareu, ac yn y colli, nes myned heb gymmsait a dolar cyn pen wyth nos. Dylid nodi, er gwneud cyfiawnder â,

chwareuwr mawrion hyn, nad ydynt un amser yn petruso na y gwrthod cynorthwyo "cleaned out digger," fel y maent yn galw y trueniaid a ddygwyrddont fyned yn ysglyfaeth i'w dichellion, trwy roddi benthyg \$50 neu \$100 iddynt, er eu galluogi i fyned yn eu hol i'r mwngloddiau aur. Ac nid ydynt ychwaith yn cyfyngu eu helusenau i'w cwmmeriaid eu hunain. Y maent yn gyffredin yn barod iawn i danagrifio yn helaeth at godi capeli a chynnal sefydliadau haelionus; a chymerant arnynt ymddwyn fel boneddigion o egwyddorion thydd ac ysbryd cyhoeddus.

Y mae y prisoedd mor amrywiol, yn ol sefyllfa y farchnad ac amgylchiadau eraill, fel nad yw o un dyben eu gosod ar lawr yma.—Y mae gwerth miloedd o ddoleri o nwyfau marsiandiol wedi eu dinstyrio yn y gwlaw at yr heolydd yn San Francisco.

DAMWAIN FARWOL.—Gwelsom olygfa druenus wrth fyned tua y swyddfa boreu dydd Mawrth, Chwefror 12. Yr oedd Eilmynwyr tlawd wedi syrthio ar ei ben dros y dibyn i'r heol dan addoldy y Bedyddwyr Cymreig yn Pottsville rhywbryd yn ystod y nos flaenorol. Yn y boreu cafwyd ef yn gorwedd yno mewn sefyllfa druenus a phoenau dirfawr, a'i waed wedi rewi dan ei ben. Cymerwyd ef i'r tafarndy cyfagos, ac oddi yno i anedd-dy arall yn yr ardal, golchwyd ei wyneb a'i ben, gosodwyd ef mewn gwely cynnes, galwyd meddyg, a chafodd bob triniaeth ddichonadwy; ond bu farw yn ystod y dydd. Yr oedd wedi bod mewn amryw o dai yn yr ardal rhwng yr oriau o naw ac un-ar-dddeg y nos flaenorol, yn gofyn am letty dros y nos.

Y mae yr heol yn ddiweddar wedi ei thori rai llytheidiau i lawr yn y man y syrthiodd, er gwasadaw y flodd at y llydadyddol, yr hwn sydd yn cael ei adeiladu ar gyfer y capel a nodwyd. Diau y dylai fod rhyw fath o fur neu argae, er dyogelu bywydau y rhai allant fyned yn ddamweiniol ac anwybodus ar yr ymylau ar nosweithiau tywyll. Deallwn fod hyn i gael ar wneud yn fuan.

DYFAIS NEWYDD.—Rhydd papyr an Llundain hanes bod tref Stockport wedi ei goluo yn ddiweddar â gas, wedi ei wneud yn unig â dwfr. Y mae yn rhatacho lawer nag unrhyw oleuni a ddyfeisiwyd erioed o'r blaen; ac hefyd yn ateb y dyben yn rhagorol. Mae yn debyg o droi allan yn elw mawr i'r dref hono, ac o ddyfod i arferiad cyffredinol. Mr. Stephen White yw y dyfeisydd.

SYLŴ AR YR ATEBIAD I OFYNIAD CARWR BHIFYDDIAETH.

Seren Chwefror, 1850; tu dal. 44.

MR. GOL.—Wedi anfon fy llythyr i chwí, canfyddais fy mod wedi cam-gymeryd dull y graddau; ond yn rhy ddiweddar, ac felly nid cywir yr ateb.

Dylasai fed hyd y golofn neu echel (*shaft*), yn 111,901,524, neu 112 troedfedd yn agos; ac nid 30 troedfedd. **VESTRAS.**

Y SEREN ODIRWESTOL.

Cyfeirnod o'r Pennillion Seisnig, 'Temperance Star,' yn y rhyfyn ddisoddef.

Yn entych flurfaen mae Seren ddysgleirwch,
Cyfoda i wasgar tywyllwch y nos;
Ya misen mae'n cyffwrdd, y byd hi oleua,
Gwirf Frenin sy'n crynu—caiff farn am ei oes.

Dagleirlech na'r aur yw'r Seren o lawer;
A bob dydd pwy all gyfrif yr harddwch a wna't
Gwna dwyys y crwydryn i rhinwedd a lechyd—
I ryddid, anrhydedd, dedwyddwch a da.*

I'r morwr a dafer gan stormydd rhyferthwy,
A wneir trwy y gwirod i'r ymddifad a thlawd,
Anwybodus bleserau a melys ymwared
Mewn gwledydd estronawl i'rwy'r Seren a gaw d.

Y meddwyn ddaw eto i ddiwygiad a threinf,
Ond iddo fe 'madael a'r gwirod fel gwr;
A myned yn llawen a thori ei syched
O'r ffrwdlif wreilionawg mewn cornant o ddw'r.

Pwy ddywed i'm enw y Seren ardderchwng
Sy'n llachar ddiagleirio dros ddaear a mor't
Yr ateb sydd barod, Y Seren Ddirwestol:
Dywyno i'r enaid yn methau Duw Ior.

Y Seren—hi'm tywys yn mhob ryw beryglon,
Oddiwrth hen arforion goleua i'm droi
Ar ardstio'n Ddirwestwr i adennil fy enw—
Dan aden tangosedd yn fyddlog i ffol.

Gellir Ffynydd.

MURWY.

ATEBION.

*Atebiad i Anerchiad Miss M—, yn Seren
Rhagfyr, 1849.*

Miss M., y fwyndd fanyw,
Sy'n awr a'i bron yn brudd,
Ti welast yn y Seren
Fy mod i'n rhodlo'n rhydd;
Cynnygiast roi cymares
Wych, gyne i'm ar go'dd;
Rhaidd bod yn hawddgar, cofa,
Cyn bydd i'r ryngu'm bodd.

Yn awr M., d'wed ar gyhoedd,
Pa beth wyt am ei gael,
Bel na bo'r un camsyniad
I'm suddo i'yn d'yn sal;
Yr hyn wy'n foddion roddi
I llwdeg lodes lla,
Yw i' am M yn rhydd-fodd,
Ar gyhoedd dyna'r gan.

Rho ateb i'm yn fuan
O'r cyfan, cofa, clyw;
Dy oed, a' th bryd yn benaf,
A'r fan lle'r wyt yn byw't
Pa le cawn ymgylfarfod
Ddiwrnod, dywed di,
Fel gallot, os cydunwa,
Briodi a tnyd.

Pinsburg.

T. TOMKINS.

*Atebiad i Ofyniad Shon Garpiog, yn Seren
Chwefror, tu dal. 45.*

Y mae pedwar o gyfnewidiadau neu dreigl-
iadau i'r llythren a. Treigla i e yn aberth,
ebyrth; bach (*hook*), bechyn; i y yn bach,
bychan; mab, meibion; i ei—llai, lleiaf; ac i
ei—bychan, bychaia.
Sais a am air wrthi ei hun yn y rhanau ym-

*Cyfeir.

adrodd a ganlyn: Yn rag-enw—"A yfo lawer
bid foddw." Berf, neu weithred-air—"Nid
a drwg yn ddi-ddial." "Pwy a a?" Rag-
ferf—Efo a ddysgodd. "Ti a ddarlennast yn
dda." Ardoddiad—Tatō a dwrn; nadda a
chylllell. Cysylltiad—Mam a thad; gwr a
gwraig.

Hyderwys y gwna hyn foddloni Shon.

Llewelyn.

DRAWI MURWY.

*Atebiad i un o Ofyniadau James Lloyd, Llew-
elyn, yn Seren Ionawr, tu dal. 26.*

1. Yr Urim a'r Thummin.
2. Yabryd profffwydoliaeth.
3. Yr arch a'i pherthynasau.
4. Y tŷn o'r nefoedd.
5. A'r olaf. Y cwmwl yn arwydd o'r pre-
senoldeb Dwyfol.

Yr Us.

GOFYNIADAU.

MR. GOLTGYDD.—Dymunaf ar ryw un neu
rai o'ch gohebwyr roddi ychydig o eglurhad
ar y pwngc canlynol, a hyn wedi ei selio
ar yr ysgythyrau dwyfol, sef: Pa un a'i na-
tur Ddwyfol a ymunodd a pherson dynol,
neu ynto-person Dwyfol a ymunodd a natur
ddynol, ya ymddangosiad Iesu Grist yn y
cnawd?
CAERWR CYSSODD.

Utica.

HAEDDBARCH OLYGYDD.—Byddaf yn dra-
diolchgwr i chwí, neu rai o'ch gohebwyr
treiddlawn, a'u roddi goleuni ar y geiriau a
weir yn Heb. 10. 39. Y peth mwyaf neill-
duol a ddymunwyf yw cael eglurhad ar y
gair *mawr*. Hyn a rydd foddlonrwydd i
lawer heblaw y gofynwr.
E. T. D.

GOFYNIAD RHIFYDDOL.

Meddyllier fod dwy long yn hwylio o'r un
porthladd yr un pryd: un yn hwylio yn
union i'r gogledd, 216 milldir; a'r Hall 183
milldir i'r gorllewin; dymunir cael gwybod
eu pellder oddiwrth eu gilydd?
O. P. Q.

DYCHYMYG.

PAN unwaith wrth fynghorchwyl:
I'm cof yn sydyn daeth
Ryw wrthdrrych tra defnyddiol:
Bydd ar y dddear faith.
Ni welna hwn yn foreu
Yn tance yr hen fyf,
Mor foreu ag yn Eden,
Deallwch hyn i gyd.

Yn awr nid yw i'w welad
Mewn gwlad ar fryn a bro,
Yngllo wnaeth i'r trefydd,
Ac yno gwelir o'.
Er hyn mae'n dra gwas'naethgar
I bobl pob rhyw le,
Trwy gyfrwng fwya y Seren
Rho'wch i'm ei enw e'.

Palmira.

DANIEL D. THOMAS.

WELSH CREEK, ILLINOIS.

Mr. Gov.—Gan fy mod wedi derbyn amryw lythbrau o wahauol berthau o'r wlad yn ymheli am amgylch a lan yr ardal hon, gyda golwg ar ddyfod yma i fyw, yr wyf yn danfao yr ychydig linellau canlynol, fel atebiad, iddynt, os barnwch yn addas, trwy gyfrwng y Senen Orllewinol.

Y mae tir, y llywodraeth, wedi ei gymeryd i fyw agos i gyd; er hysur mae yma ddiagon o dir ar ail law idd ei gael am bris tra rhealyddol, sef o bedwar i wyth doliar; a hwnnw yn dir da a ffrwythlawu yn gyffredin. Y mae y trigolion yn gyffredin yn mwynhau iechyd da yma. Yr ydym yn debyg o gael marchnad dda yma yn dra ehyfleus, gan fod rheilffordd yn dyfod i Aurora yr haf nesaf, tua deg milldir oddi yma, yr hysur a fydd yn gyfleusdra tra gwerthlawr. Carem yn fawr i weled llawer o'n cenedl yn dyfod i gartrefu yma; nid yn unig er i ni gael mwynbau eu cyfeillach, ond yn beaf am ein bod yn barnu y byddai hynny er eu lles, eu cysur, a'u dedwyddwch hwy eu hunain a'u teuluoedd: yn hytrach nag ymdyru o amgylch y gweithfeydd a'r dinasoedd. Ond byddai yn dda iddynt ddyfod yn gyntaf i weled y tir, a barnu drostynt eu hunain; oblegyd nid ydym am dwyllo neb.

Hefyd, os dichon i rai gael eu tueddu i ddyfod yma heb fodd i brynu tir, peth hawdd yw cael tir ar ran, neu ar rent. Y mae yma ddiagon o waith i dyddynwyr yn yr haf, ac ychydig yn y gauaf.

Gan mai hon yw yr unig sefydliad o dyddynwyr sydd yn y dalaeth hon, (Ill.) dichon y byddai yn dda gan rai wyddol y mba ran o'r dalaeth yr ydym yn byw. Edryched yn map y dalaeth am *Kans Co.*, yn nghogledd y dalaeth, ar Afon y Lliwog (Foz), rhifer 10 milldir yn y gorllewin o'r afon, a 50 yn y gorllewin o Chicago.

Y mae moddion crefyddol yma yn dra chysurus yn bresennol yn Gymraeg, yn cael eu cynnal bob Sabbath, a llawer o lewyrch arnynt; a'u dymuniad yw am i lawer o bobl y gweddio ddyfod i'u plith.

Yr eiddoch mewn serch,

Welsh Creek, Kan. Co., } Wm. Huens.
Ill., Chwef. 1, 1850. }

CORFFOLIAD EGLWYS FEDYDDIEDIG
BIG ROCK, KANE CO., ILL.

MR. GOLRYDD.—Diau y bydd yn hyfrydwch genych chwi ac amryw eraill i glywed fod teyrnas y Cyfryngwr bendigedig yn myned o'gynydd yn y rhan hysur o'r wlad, a hynny mewn ardal lle y bu rai dros amryw flynyddau heb un cyfleusdra i gael y fraint o fwynbau cyfeillach brodyr i addoli Daw yn ol cyfarwyddiadau y Testament Newydd.—Nid oedd yma ond ychydig iawn o frodyr, a'r rhai hynny yn wasgaredig, heb un gorlan na bugail ganddynt hyd yr haf diweddaf, pryd y gwelodd Bagluniaeth ddoeth y nef yn dda i anfon ein hanwyl frawd Wm. Williams i'n plith, yr hwn pan ddaeth a bregethodd

Iesu Grist, a hwnnw wedi ei groesbollo, yn Geidwad i bechadur; a gwelodd Ysbryd y bywyd yn dda i arddel y weinidogaeth, fel y cawsom yn fuan y pleser o glywed rai yn gofyn y ffordd tua Sion, a'u hwynebau tuag yno; fel yr ydym yn barod wedi cael gwelod chwech yn caulyn yr Arglwydd Iesu Grist yn y bedydd yn ddigywilydd; ac amryw wedi ymuno a'n brodyr yr Annibiwyr, pa rai ydynt yn cydgyfarfod gyda ni i addoli y gwir a'r bywiol Dduw: ac y mae genym sail i gredn y cawn eto weled eraill yn fuan yn dyweddy, "Awn gyda chwi;" gan fod rai ymgeiswyr yn ein cyfeillach yn bresennol. "Yr Arglwydd a waeth ni ni bethau mawrion, am hynny yr ydym ni llawen."

Daethom i'r penderfyniad ei bod yn ddyledawydd arnom i furfio ein hunain yn eglwys, a gwaethom hysur yn hysbys i'r eglwys nesaf atom; pa rai, a gydsyniasant a'n dymuniad gyda y parodwrydd mwyaf.

Ar y 12fed o Ionawr, cyfarfa amryw o frodyr a chwiriwyd mewn cyngor yn nhysur brawd Rupard Davies, pryd y cydnabyddwyd ni yn eglwys o 15 o aelodau.

Dranoeth, sef dydd yr Arglwydd, pregethodd tri o weinidogion a daethant ynghyd ar yr achlysur bregethau wrprasaol i'r amgylchiad. Yn y boreu gweinyddwyd yr ordinad o fedydd. Yn y prydau cawsom yr hyfrydwch o gyd-eistedd wrth fwrdd yr Arglwydd i gofio y cariad mwyaf erioed; a chawsom arwyddion helaeth o foddlodwrydd yr Arglwydd ar yr holl wasanaeth, fel yr oedd pawb yn ymadael gan ddywedyd, "Da yw i ni fod yma." Ein gweddi a'n gwir dymuniad yw i'r "fychan fyned yn fil, a'r wael yn genedl gref;" fel y byddo i'r Arglwydd i gael y gogoniant, ac y byddo i enoidau sydd i'w gweth na'r byd i gael eu hachub i fywyd tragwryddol, trwy Iesu Grist ein Hiachawdwr. Amem.

Ydwyf, yr eiddoch, &c.

Wm. Huens.

CYFARFOD TRIMISOL YOUNGSTOWN,
SWYDD MAHONING, OHIO,

Yr awn a gynnalwyd ar y 18fed, y 19eg, a'r 20fed o Ionawr, 1850.

DECHREUWYD y gynhadledd drwy weddi dydd Gwener, y 18fed, gan y brawd Richard Woolley. Neilldwyd y Parch. David Prebert, gweinidog y lle, yn gadeirydd; yna defnyddiwyd yr amser mewn ymddiddantion am sefyllfa ac amgylchiadau yr achos yn yr ardaloedd hyn. Cwyuid yn fawr o herwydd y marweidd-dra, yr anfyddlondeb a'r aflwyddiant sydd wedi goddiweddedyd crefydd a chrefyddwyr yn ein cymmydogaethau; a defnyddiwyd yr adeg gan y gweinidogion i gyngori a chyfarwyddo yn ngwynob yr olwg isel sydd ar yr achos; ac i ymestyn at y mesurau goreu, a defnyddio y moddion priodol er defroi Sion o'i chysgadrwydd, ac er cynhyrfu sel a bywiawgrwydd yn milwyr Sion, i fod yn fwy ffyddlon a gwrol i wrthwnebu y gelynon; ac i weddio am fondith

yr Arglwydd ar y moddion, er gwneud lles, ac am wedd ei wyneb gyda'i bobl.

Dygwyd yr odfonon cyhoeddus yn mlaen fel y canlyn:

Am saith yn hwyr y dydd cyntaf, dechreuwyd y cyfarfod trwy weddi gan y Parch. Edward Blunt; pregethodd y Parchn. Thos. Stevens; Luc 10. 30—37; a William Owen, oddiwrth Eph. 2. 4—8.

Am ddeg, dranoeth, dechreuwyd y cyfarfod trwy weddi gan y Parch. Rees Davies; pregethodd yr un, oddiar 2 Tim. 4. 1, 2; a Thomas Stevens, Seneca, oddiar Marc 8. 36.

Am 2, dechreuwyd y cyfarfod drwy weddi gan y Parch. Levi Harris, yna pregethodd y Parch. Wm. Owen, Pittsburg, oddiar 1 Tim. 1. 16.

Am 6 yn yr hwyr, dechrenodd y Parch. Wm. Owen trwy weddi; yna pregethodd y y Parchn. Rees Davies; Phil. 1. 23; a Thos. Stevens; oddiar Essay 66. 20.

Am ddeg y Sabboth, dechreuwyd y cyfarfod trwy weddi gan y Parch. Thos. Evans, (A.); pregethodd y Parchn. E. Davies, oddiar Marc 18. 8, 9; a Wm. Owen, oddiar Eph. 1. 10.

Amddau, dechreuwyd trwy weddi gan D. Probert; pregethodd y Parchn. T. Stevens, oddiar Act. 17. 23; a Wm. Owen, 3 Cor. 5. 20, 21.

Am chwech, dechreuwyd y cyfarfod gan y Parch. E. Blunt; pregethodd y Parchn. R. Davies, oddiwrth Num. 8. 23; a W. Owen, oddiar Act. 26. 28.

Cawsom gyfarfodydd da iawn: Cafodd ein brodyr rhwyddineb mawr i lefaru, a ninan bleser neillduol i wrando. Ein gweddi yw, am i fendith yr Arglwydd i ddilyu llafar ei weision. Dangoswyd parch mawr gan ein brodyr o wahanol enwadau i ni, a chan yr ardal yn gyffredin. Yr ydym yn defnyddio y cyflusdra presennol i ddiolch iddynt oll yn y modd mwyaf gwrosog am bob parch a dalwyd, a chynorthwy a roddwyd yn mhob modd i gygnal y cyfarfod. Hyderwn y bydd arwyddion da i'w canfod ar yr eglwysi a'r ardal yn ol llaw. Bydded gras ein Harglwydd Iesu Grist, a chymdeithas yr Ysbyrd Glan, gyda phawb sydd yn caru Iesu Grist. Amen.

DAVID PROBERT,

Yougatown, O.

Gwejnidor, y lle.

TAN ARSWYDUS YN NEW-ORLEANS.

Torodd tan allan yn y ddinas hon dydd Sadwrn, y 16eg o Chwefror, i'wag un o'r glech yn y boreu. Dechreuodd yn Heol Camp, ac yn fuan yr oedd pedwar-ar-bymtheg o'r adeiladaethau penaf yn nghafael y flaniau. Llosgodd swyddfa y Picayune, ac Arlundy Robb, &c. Y gollod yn \$500,000, y rhan fwyaf wedi eu dyogelu.

POBLOGI'R BRD.—Y mae y wraig yn y West Branch Valley, ger Pottsville, yr hon a nodasom o'r blaen fod wedi roddi genedigiaeth i bedwar o blant 16 mis yn ol, yn ddiweddar wedi arnyddedu ei phriod a thri yn rhagor; yr hyn sydd yn gwneud i fynu y nifer rheymol e saith o fewn un mis ar bumtheg.

UNDEB YR YSGOLION SABBOTHOL.

Dechren y mis diweddar ymwelwyd a'r awydd hon gan ein cydwladwr gwiwgiodus y Parch. B. W. Chidlaw, couhadwr perthynol i Undeb yr Ysgolion Sabbothol Americanaidd. Traddododd Mr. C. bregethan neu areithiau syml, effeithiol, ac at y pwrpas, yn Pottsville, St. Clair, a Minersville; ac hyderwn na bu ei lafar yn ofer, ond bod peth daioni o leiaf wedi ei wneud. Yr oeddem yn teimlo peth llawenydd wrth glywed ei barabhai mor rhwydd a naturiol yn yr hea iaith bereidd-sain, yn ngwyneb ei anghyngneffondra a hi er ys blynyddau; ond yr oedd ein hyfrydwch yn fwy wrth ei ganfod yn defnyddio y dalent hono gydag achos mor deilwag. Byddai yn dda pe gallai ymweld a'r sefydliadau Cymreig trwy y wlad, er mwyn deffroi a chodi cyuhwrf yn mllith ein cenedl ynghylch yr achos.

Y GYNGHOEFA YN WASHINGTON.

Parhau i chweroi, taern, a bygwth fwyfwy, y mae ein cynhyrchiolwyr yn barhaus, o barth yr egwyddor gaethiwlol yn ei gwahanol gyssylltiadau, yn neillduol gyda golwg ar dderbyniad California i'r Undeb. Er nad oes dim yn cael ei wneud ganddynt o'r braidd, eto y maent yn dra diwyd i gweryla a tharanu yn ofer. Y mae y gwabaniaeth rhwng y pleidiau politicaidd, fel yr edrychid arnynt o'r blaen, wedi ei guddio o'r golwg gan y ddadl fawr, rhwng y De a'r Gogledd. Ymddengys fod yn anhawdd, os nad yn amhosibl, i'r Gynghorfa bresennol benderfynu dim yn effeithiol gyda golwg ar ganiatau neu atal caethi-wed yn y talaethau newyddion, o herwydd amrywiaeth syniadau y gwahanol bleidiau, ac agoswydd eu rhifedi i fod yn gyfartal. Y mae hyn yn peri yr annymuoldeb mwyaf; a dywedir fod tri o'r gweinidogion presennol, sef Clayton, Crawford, a Preston, yn bygwth roddi eu swyddau i fynu. Y mae y cwestiwn pwsyig hwn (caethi-wed) yn debyg o'r ddi cryn drafferth a gofid i amryw eto cyn ei derfynu; ond ein gobraith a'n crediniaeth ddiysog ydyw, fod yn rhaid symud y feldith gyssylltiedig a'i fodoliaeth ymaith o'r tir, a gorau pa gynted, a hyny nid yn unig trwy wabardd ei ledaeniad mewn tiriogaethau newyddion, ond hefyd trwy ei lwyrr ddi-leu yn mhob talaeth lle y mae yn barod.

Y mae yr awydd am ddattod yr undeb yn dyfod fwyfwy i'r amlwg bob dydd; a deisebau yn cael eu danfon o'r de i erfyn am hyny. Traddodwyd araeth ragorol yn y Senedd gan yr Arlyd. James Cooper, o Pennsylvania, yn dangos yr angenrhaiddwydd o barhad yr undeb.

Y DYODDEFWYR YN NEW-YORK.—Y mae dros un mil ar bumtheg o ddoleri wedi eu codi yn Ninas Caerfreg-Newydd i deuluoedd y dyoddefwyr trwy yr anffawd dor-calonus yn Heol-Hague; ac yr oedd ychwaneg i gael ei dangrifio yn barhaus. Mae amryw o'r eglwysi wedi cyfrannu yn baelionus, ac orall yn debyg o wneud felly eto.

AGORIAD ADDOLDY Y BEDYDDWYR YN CARBONDALE.

CHWFROR 8, nos Wener, am 6½, darllenodd a gweddiodd y brawd Wm. Richmond, Blakeley; a phregethodd y brawd Thomas Ll. Davies, New York, oddiar Job 36. 18.

Y 9fed, am ddeg, dechreuwyd yr addoliad drwy ddarllen a gweddio gan y brawd Robt. Williams, South Trenton; a phregethodd y brodyr J. P. Harris, Minersville, a William Morgan, Pottsville; oddiar Math. 13. 20; a Salm 50. 2.

Am ddau, gweddiodd y brawd William Morgan, a phregethodd y brodyr Davies a Williams; oddiar 1 Cor. 15. 54; a Diar. 5. 11—13.

Am chwech, gweddiodd y brawd Davies; a phregethodd y brodyr W. Morgan a J. P. Harris; oddiar Luc 13. 6—9; Jer. 6. 16.

Y 10fed, am ddeg, darllenodd a gweddiodd y brawd John Griffiths. (T. C.); a phregethodd y brodyr B. Williams a T. Ll. Davies; oddiar Actau 5. 31; a Phil. 2. 6—11.

Am ddau, gweddiodd y brawd Benjamin Bowen, (A.); a phregethodd y brodyr J. P. Harris (Saesonaeg,) a W. Morgan; oddiar 1 Bren. 8. 27; a Luc 14. 22.

Am 6, gweddiodd y brawd John Davies, (A.); pregethodd y brodyr — Curtis, (Saes.,) a E. Williams; oddiar Salm 27. 2; a 1 Cor. 15. 24.

Yr 11eg, am ddau, gweddiodd y brawd W. Morgan; a phregethodd y brodyr J. P. Harris a T. Davies; oddiar Iago 1. 25; Esther 4. 16.

Am 6, darllenodd a gweddiodd y brawd J. P. Harris; a phregethodd y brodyr Wm. Morgan a E. Williams; oddiar Num. 10. 29; a Rhuf. 8. 17.

Cydlawenyctwn 4'n brodyr yn Carbondale yn eu llwyddiant i ga-l addoldy hardd, eang, a chyfeus i addoli Duw. Diau fod yn y bobl galon i weithio. Buwyd yn ffyddlon ac egniol iawn yn yr ymdrech; ac hyderwn na bydd llafur diffin eu parchus weinidog, D. J. Williams, yn ofer yn yr Emsauel. Cafwyd cyfarfodydd gwlithag, pregethau bywiog, hwyll a rhwyddineb mawr i draddodi, ynghyd a gwrandawind sobr ac astud tyrfia i'uoag ar 4mser yr agoriad. J. P. H.

CYFARFOD HARRISON,

A gynnalwyd ar y 12fed a'r 13eg o Chwefror, yn addoldy y Trefnyddion Calfiniaidd.

Am chwech o'r gloch, yr hwyr cyntaf, agorwyd y cyfarfod drwy ddarllen a gweddio gan y brawd J. P. Harris, Minersville; pregethodd y brodyr T. Ll. Davies, New-York; a E. Williams, South Trenton: oddiar Gen. 32. 24—28; a Salm 40. 2, 3.

Y 13eg, am ddeg, gweddiodd y brawd D. J. Williams, Carbondale; a phregethodd y brodyr T. Ll. Davies, a E. Williams; oddiar Gal. 4. 4; a Heb. 10. 10.

Am ddau, gweddiodd y brawd Wm. Richmond, Blakeley; a phregethodd y brodyr J. P. Harris, a Wm. Morgan; oddiar Dat. 1. 18; a Luc 13. 8.

Am chwech, gweddiodd y brawd J. P. Harris; pregethodd y brodyr Wm. Morgan a J. P. Harris; oddiar Gal. 6. 14; a 1 Pedr 1. 13.

Dywyenydd genym weled ychlydig frodyr a chwiorydd yn y lle hwn yn dal i fynu faner Calfaria, ac yn ymdrechu yn mhlaidd y ffydd yr hon a roddwyd enwaith i'r saint; ynghyd a chymmaint o arwyddion o foddlonrwydd Preswlydd y berth ar eu hymdrechion.— Mae'r brawd teilwng a pharchus William Richmond yn llafurio yn eu plith; a Daw pob gras yn arddel ei lafur. Aed y fechan yn fil, a'r wael yn genedl gref. Cafwyd gwenau'r nef ar y cyfarfodydd, ac achos i ddywedyd, "Da yw i ni fod yma."

FERRIS.

MARCHNAD CAEREFROG-NEWYDD:

PHILLIED A BLAWD.—Y mae cryn alwad, a gwerthwyd amryw filoedd o farilau o Canada, am \$4 75; y goreuon o \$5 12 i \$5 31 Blawd Rhyg yn farwaidd, ond yn dal at y prisoedd blaenorol.

GRAWN.—Galwad teg am wenith i'w falu, am bris cyffredin; Rhyg, 62½ cents; Haid, y goreuon, 70 cents; Ceirch, fel o'r blaen.

BWYDDYDD.—Cig moch yn gwerthu yn rhwydd, er fod y prisoedd yn ffafriol i'r prynwyr; gwerthwyd peth am \$9; a'r goreuon o \$10 i \$10 65; Cig Eidion, o \$6 i \$8. Lard, \$6 50 i \$6 62.

Y mae prisoedd yr haiarn a'r glo mor ansafydlog, fel nad yw o un dyben eu nodi. Y mae galwad teg am y ddau.

DAMWEINIAU GER POMEROY, OHIO.

Gyda galar a dwysder meddwl, mae arnaf i erlyn eich hynawsedd i gyhoeddi yr hyn a ganlyn, sef cofnodiaeth am Margaret Maria John, merch John ac Ann John, yr hon a gollodd ei bywyd trwy lusgiad yn y tŷ, tra y trodd ei mam ei chefn. Ei hoed oedd pedair blwydd a phedwar mis. Dygweddodd yr anafawd dydd Sadwrn, y 19eg o Ionawr, 1850. Dydd Llun canlynol, am 12 o'r gloch, pregethwyd yn anogaethol ac effeithiol gan y Parch. Peter Lloyd, gweinidog y Bedyddwyr yn y lle hwn, i dyrfa lusog o Gymry gwladgarawl a ymgynnullasant i hebrwng ei chorff i'w hir gartref yn Sheffield, tua dwy filldir islaw Pomeroy. Hyderir y bydd y tro hwn, ynghyd a throion eraill o'r cyffelyb, yn foddion i ddwyn yr an-unwiol i ystyried ei ffyrdd, a byw bywyd egwyddorawl.

Hefyd, dygweddodd anafawd tor-calonus dydd Mercher, yr 29ain o'r un mis, trwy foddiaid bachgenyn 14eg oed, mab i John Headon, o Cars' Run, yn yrafon Ohio. Nid ydynt hyd yn hyn wedi cael gafael ar ei gorff. G. M.

GENEDIGAETHAU.

Yn New Mines, ger Minersville, Chwefror 10, Catharine, priod Mr. Samuel Watkins, ar fab. Gelwir ei enw ef William Henry.

Yn Minersville, Chwef. 5, 1850, Elizabeth, priod Mr. James Hughes, ar ferch. Gelwir ei henw hi Margaret.

Yr lor fo ei harweinydd—a'i wenas
Fo arni drwy' chwydd;
Ae hyd orphen llawenydd,
Gyda Duw gwedi 'i dydd. Ewrras.

PRIODWYD—

Ya Cincinnati, O., Ionawr 2, 1850, gan y Parch. D. J. Phillips, Mr. John Davies, a Meist. Mary Pritchard.

Ya yr un lle, a chan yr un, Ionawr 15, Mr. Daniel Thomas, a Meist. Hannah Roderig.

Ya Youngstown, swydd Mahoning, Ohio, Ionawr 30, gan y Parch. David Probert, Mr. James Morris a Mrs. Jane Woolley, y ddau o'r lle uchod.

Yn St. Clair, Chwef. 6, gan y Parch. E. B. Evans, Mr. James Beury, o Port Carbon, a Mrs. Margaret Williams, St. Clair.

Ionawr 31, gan y Parch. William Jones, yn nhŷ Mr. Robert M. Jones, plwyf Trenton, Mr. Elias H. Jones, Steuben, a Miss Rachel Jones, merch Ieuanfag Mr. R. M. Jones.

Yn yr oes cyd-ddwyn yr iau—a waeloch,
Anwylion, drwy'ch dyddiau;
Anrhydeddus, ddeustlus ddau,
Di tag y b'och hyd angau. W. J.

MARWOLAETHAU.

Ionawr 17, yn Edinburg, swydd Portage, Ohio, y Parch. THOMAS P. HUGHES. Bu yn weinidog dros amryw flynyddau yn nghyfundeb y Bedyddwyr, ac yr oedd yn bregathwr trefnus a godidog. Nid ydym yn gwybod dim am amgylchiadau ei gystudd diweddfaf a'i farwolaeth. Derbyniaisom y newydd galarus mewn llythyr oddiwrth Brainard Selby, ieu., Yaw., y Post-feistr caredig yn Parisville, yr hwn a'n hyebysa fod cofiant iddo yn cael ei barotol i'r Seren; ac felly gall ein darllenwyr ddysgwyl gwelod ychwaneg am dano eto, yr hyn yn ddiau fydd yn dra derbynol gan gannoedd o honynt.

Yn Nghaerfrog-Newydd, Ionawr 23, Mrs. Bute, priod Mr. Benjamin Bute, saer maen, yn 64 mlwydd oed. Dydd Gwener canlynol ymgasglodd tyrsa luosog iawn i dalu y gymwynas olaf i'w rhan farwól. Anerchwyd hwynt ar yr amgylchiad yn Saesnaeg gan Dr. Dowling, ac yn Gymraeg gan Thos. Ll. Davies. Yr oedd Mrs. Bute yn enedigol o Blaenafon, swydd Fynwy. Bedyddiwyd hi yn y lle uchod yn y flwyddyn 1828, gan y Parch. R. Owens, yr hwn ydoedd y pryd hwn yn weinidog yn Horeb, Blaenafon; a pharhaodd yn ffyddlon hyd y diwedd; ac er fod yn llawn crystal ganddi y Saesnaeg a'r Gymraeg, eto dangosodd fod ganddi barch gwirioneddol i'w iaith a'i chenedl, fel y safodd trwy bôb tywydd yn aelod yn yr eglwys Fedyddiedig Gymreig yn y ddinas uchod; ac hefyd dysgodd ei hiaith i'w phlant, fel y gallant oll ymddiddan Cymraeg glân a diledhith. Pe byddai y Cymry oll yn meddu

yr un serch at eu cenedl a'u hiaith ag oedd gan Mrs. Bute, diau y cadwent eu hiaith ryms a chlodwiiw hyd ddiwedd amser rhag syrthio i ebargofiant; ond nid felly y mae.

Cafodd Mrs. Bute ei chystuddio am dymor lled hir cyn ei marwolaeth; ond goddefodd ef gyda y tawelwch mwyaf. Ychydig ddyddiau cyn ei marwolaeth yr oedd ei chlefyd mor drwm fel yr oedd yn rhwydd canfod ei bod yn y glyn, ond eto yr oedd yn hullof oleu o'i blaen. Ychydig cyn tyuu yr anadl olaf gofyuai am ei phriod; pan yr atebai, "Yr wyf fi yma." "Wel, wel," ehe hi: "mae yma Geidwad hefyd; a thyna ddiagon." Acer ei bod yn bleesgu dan ddwyllaw angsu, eto canodd bennill mewn gorfolodd ysbrydol, ac yna ehedodd ei henaid yn dawel i'r orphwysfa fry. Gallir dywedyd am dani ei bod yn briod serchog, yn sam ofalus a thyner, yn gymmydoga heddychol a charedig, ac yn Gristion didwyll ac ymdrechol. Yr ydoedd yn sicr o wneud ei rhan gyda phob achos, heb eisiau ei chymhell: teimla yr eglwys hiraeth mawr ar ei hol. Yr oedd ei bymrad-awiad yn golled i ni; ond elw tragwyddol ydoedd iddi hi. Gobeithiwn y gwna yr Arglwydd trwy ei ras, alw rhyw rai i lanw ei lle. Yr oedd gan Mrs Bute bump o farched, a chafodd fyw i'w gwelod oll yn arddel Iesu Grist, trwy gymeryd ei bedyddio yn ei enw.
THOS. LL. DAVIES.

Caerfrog Newydd, Chwefror 1850.

Yn Pottsville, Ionawr 30, William, baban Mrs. Ana Lewis, a'r diweddar Wm. Lewis, yn dri mis oed.

Yn St. Clair, yn 11 mis oed, Theophilus, baban Mr. James James. Claddwyd y bycbag hwn a'r un blaenorol yn nghorff-lan y Bedyddwyr yn Pottsville, a gweinyddwyd ar y ddau achlysur gan y Parch. Wm. Morgan.

Chwef. 13, yn bedair flwydd oed, Mary Jane, merch Wm. D. a'r diweddar Sarah Ann Thomas. Claddwyd hi wrth ochor bedd ei mam yn Minersville.

Chwef. 13, yn St. Clair, wedi hir nychdod, Mr. Samuel Jones. Y dydd canlynol, ymgynullodd tyrsa luosog (ag ystyried gerwindeb yr hin) i hebrwng ei weddillion i Pottsville, y rhai a anerchwyd gan R. Edwards.—Bu Mr. Jones yn aelod ffyddlon gyda y Bedyddwyr, ac yn yndiacon am beth amser ya Soar, Rymni.

Yn Nghaerfrog-Newydd, y 29ain o Rhagfyr, Mr. Evan Jones, yn ei 70 mlwydd oed. Daeth i'r wlad hon o Gymry pan yn dra ien-angc. Ymunodd ag eglwys y Bedyddwyr Cymreig, yr hon oedd y pryd hwnw dan fugeiliaeth y Parch. John Stephens: o'r hon y symudodd ei aelodiaeth i'r eglwys gyntaf, dan ofal Mr. Parkiason, lle y parhaodd i addurno ei broffes hyd ei aymudiad i'r eglwys orfoleddus fry.

Yn Youngstown, swydd Mahoning, Ohio, Chwefror 11, 1850, William Richards, mab i Edmund ac Elizabeth Richards, yn agos i 10 mis oed. Ni bu yn aal ond o nos Sadwrn hyd oddeutu saith boreu dydd Llun. Yr hyn a achlysuodd ei farwolaeth ydoedd y clefyd

hwnw a elwir y *croop*. Y dydd canlynol ymgynullodd tyfa luosog o'n cydgenedl i dalu y gymwynas olaf i'w ran farwol. Cyn cychwyn tua y fynwent, darllonodd a gweddiodd y Parch. Mr. Blackburn. Yn addoldy y Bedyddwyr, traddodwyd pregeth gan yr ysgrifenydd ar yr achlysur. Yna gosodwyd y rhan farwol yn y bedd, pryd yr auerchwyd y gwyddfodolion gan y Parch. Thomas Evans, (A.) ag ychydig eiriau mewn modd pwsig a sobr, ynghyd a gweddi daer am i'r weinidogaeth fod o les. Yna trodd pawb tua'd cartrefleoedd, gan adael yr un bychau i orwedd yn y beddrod hyd foreu idganai yr ŷdgor.—Gobethiwn na bydd i'w rieni alata yn anghymmedrol; ond y cant ymgysuro wrth feddwl eu bod wedi magn' ychydig ar un o etifeddion nef, gan ymblyu' parodrwydd i fyned ar ei ol.

D. PROBERT.

Yn Fairview, ger Harrisburg. Ionawr 21, yn 13 mis oed, o'r Frech Wen, Mary Ann, baban i Mr. David Hughes a'i briod. Ar lan y bedd, gwnawd ychydig sylwadan cymhawysiadol i'r amgylchiad gan yr ysgrifenydd.

Yn faban gwael yr oeth i'r llwch
I oswedd am ryw dymor;
Ar ddelw'r laeu cwyd i'r lan
Ffan byddo'r beddau'n agor.

D. E.

HANESIAETH DRAMOR.

PRYDAIN FAWR, &c.

Baeth yr agorfad Europa i mewn i borth-ladd Caerefrog-Newydd, dydd Llun, y 13eg o Chwefror.

Y mae y papyrau Seisnig yn cymeradwyo araeth Mr. Cass o barth tori pob cyfeillgarwch ag Awstris, yn y modd mwyaf calonog. Beiant fynegiad Mr. Meredith yn hollol anhrugarog.

Y mae y gantores enwog Jenny Lynd, yn bwriadu dyfod i America yr haf nesaf.—Y mae cydundeb wedi ei orphen rhyngddi & P. T. Barnum, perchonog yr Amgueddfa Americanaidd yn Nghaerefrog-Newydd.

Llosgodd gweithdy yn Killarney, Iwerddon, a cholodd 27 o bersonau eu bywydau. Bai o honnynt trwy syrthiad yr adeilad.

Y mae y llong ardderchog Hottinger, Cad. Bursley, a hwyliai rhwng Liverpool a New York, wedi myned yn ysglyfaeth i gynddarodd yr elfennau, ac yn ol pob hanes am dani, collywd amryw fywydau: Gadawodd Liverpool ar y 10fed o Ionawr, gyda 200 o ymfudwyr, a 30 o forwyr a swyddogion y llong, ac ar y 12 tarawodd graig ar oror Wexford; cymerwyd yr ymfudwyr oll, a rhai o'r dwyllaw i dir yn ddiwed; yr oedd yu gollwng dwfwr i mewn i'r fath raddau, fel y methasant achub dim ond y dillad oedd yn eu cych; ond arosodd y Cadhen a 13 o'r morwyr ar ei bwrdd, gan benderfynu gwneud pob ymdrech a allasant i'w sefyll; ond y cwbl yn ofer; y boreu canlynol yr oedd y llong wedi ei chwythu i Blackwater Bank, lle yr aeth yn ddyrylliau, ac y suddodd pawb ar ei bwrdd i ddyffilid fedd.

Y NEWYDDION DIWEDDARAF O MUN-GART.

Y mae Awstris yn parhau i ddial ei llied er yr Hungariaid gorthrymedig. Yn ddiweddar danfonwyd gorchymlyn neu weithred allan yn rhywman holl swyddogion y fyddin Hungariaidd i roddi eu hunain i llynu i'r fyddin Awstraiidd, i gael eu rheu yn filwyr cyffredin yn myddin Awstris; neu yn ymddygi tuag atynt fel swedigion milwraidd (*deserters*). Dywedir fod y gorchymlyn hwn wedi ei fwriadu i gynnwys y noddedigion sydd yn yr Unol Dalaeithau. Rhoddir tri mis i'r rhafl sydd yn cael eu cyhuddo o droseddau politiciaidd i wneud eu hamddiffyniad o flaen y llysoedd priodol.

Yn mhilith y rhai a gynnwysa y gorchymlyn hwn y mae Kossuth, Cyn-Lywydd Hungary; Szemere, Casimir Bathyany, Bischof, Howarth, Vukovics, gweinidogion neu swyddogion uchel yn llywodraeth ddiweddar Hungary; ac Eugene Boothi a Ladislav Madarasz, dau areithiwr enwog, ac erall a fuont yn ymdrechol yn y chwildroad diweddar.

Y mae yr holl wlad mewn sefyllfa o syndod a galar dystaw; fel pe byddai storom eto yn agos. Condemniwyd 99 o filwriaid nod flaenoriaid byddin Hungary i ddeunaw mlynedd o garchariad mewn heigrn, a nifer mawr o swyddogion is-raddol i ddeuddeg mlynedd o'r un caethiwed.

Cafodd Syr Stafford Canning, y Negeceuydd Seisnig yn Vienna, frawdriaeth yn erbyn Kossuth allan yn ddiweddar. Y cyllunwyr oedd swyddogion Awstris; a'r bwriad oedd ei ladd gan fintai o Groaiaid.

FFRAINGC A RHUFAIN.

Dywedir yn benderfynol bod y swm ofnyddig wedi eu benthycu gan y llywodraethau Pabaidd trwy M. Rothschild. Y caulyniad uniogyrchol o hyn fydd dychweliad y Pab i Rufain ac ymardawiad y fyddin Ffrengig.

Bu dadl faith yn yr Ystafelloedd Ffrengig ar y mater. Cymeradwysai amryw fod y fyddin i gael ei galw adref, mewn trefn i alluogi y Pab i ddychwelyd yn ol.

Dywedir fod y Pab wedi ysgrifellu llythyr at Lywydd Ffraingo, yn deisyfu arno i alw y fyddin o Rufain, gan fod ei harsiad gohiriedig yno yn oedi ei ddychweliad yntau, o herwydd nad yw yn barnu yn ddoethineb iddo i ddychwelyd tra byddo ei ddinas dan wylid-wriaeth milwyr Ffraingo.

TYWYSOGAETH CYMRU.

DIRWEST A HEDDWCH.—Y mae yn hyfyd gwelod bobeddigion o allu a dylanwad yn pleidio achosion daionus. Felly y mae yn ardaloedd Gwrecsam a Rhuabon yn y dyddiau hyn. Yn ddiweddar cyfanaliwyd cyfarfod dirwestol yn nghapel eang y Cefn Mawr, pryd y cymerwyd y gadair gan G. M. Whalley, ysw., o Blas Madoc, yr hwn a dystiodd i'w oedd wedi bod yn ddirwestwr ond a'w ychydig amser, eto yr oedd yn teimlo dyddordeb mawr yn llywyddiant yr egwyddor. Galw-

odd ar Mr. Henry Darby, Mr. Horn, cenad oddiwrth gymdeithas Coventry; a Mr. R. C. Rawlins, i anerch y cyfarfod. Ar ol hyn dyna y Cadeirydd dywedig yn erchi ar fod i'r holl ganwllau gael eu diffoddi tra byddai Mr. Darby yn myned trwy y gorchwyl o ddiangos (drwy ei lusern celfyddydaw) yr effaith a'r canlyniad dinystriol sydd yn dilyn, o radd i radd, yr arferiad o yfed y ddiod bendronawl. Hefyd, yr oedd ei lusern yn arddangos y dinysr ofnadwy ac erchyll sydd wedi ei wneud ar drefydd a dinasoedd trwy yr arferiad barbaraid o rylola, &c. Mewn gwirionedd, yr oedd y golygfeydd arddangosedig mor erchyll a thruenus yr olwg arnynt, nes yr oedd yn ddigon a gwneud pob un i alaru am yr amser pryd ag y bydd pawb yn pleidio heddwch yn lle rhyfel, a sobrwydd yn lle meddwod, dros wynab yr holl ddaear. Gormod o orchwyl fyddai roddi deagrifid gwael iawn o'r effaith trydanawl a gafodd yr areithias grymus a hyawdi; ynghyd a'r golygfeydd a nodwyd, ar y gynulleidfa luoag. Fe gadwyd y dorf i wrando a syllu am oddeutu pedair awr, a buasai pawb yn dra boddion i aros hyd y boren gan mor ddi-bafal oedd pawb yn ystyried y cwrdd trwyddo oll. Mae yu dra theilwng o sylw mai i W. H. Darby, Yaw., a G. H. Whalley, Yaw., y mae i ni ddiolch am y cyfarfod byth-gofadwy hyn; ac y mae yn fendith fawr i ardalyddion Brynbo a Cheshamawr fod y fath foneddigion a hwy yn byw ynddynt. Mae pethau daionus wedi cael eu gwneud gan y blaenaf eisoes; ond nid oes ond ychydig er pan y sefydlodd y boneddwr elaf a nodwyd yn yr ardal hon, ac y mae eisoes wedi gwneud llawer, ac yn debyg o wneud llawer ragor eto. Gwyn fyd na b'ai pob ardal yn meddu eu bath.

PRIODASAU.

O'r "Diwygiwr" am Ionawr, 1850.

Rhag. 1, yn Soar, Castellnedd, gan y Parch. J. Mathews, Wm. Lloyd, a Mary Lawrence, Fonachlog.

Hefyd, David James, ac Eleonor Thomas, Llansawel.

Rhag. 6, yn yr un lle, a chan yr un, Robert Allen, a Mary Davies, Llansawel.

Rhag. 8, yn yr un lle, a chan yr un, Thos. Jenkins, ac Elizabeth Williams, Castellnedd.

Rhag. 15, yn yr un lle, a chan yr un, Thos. Abraham, a Margaret Bevan, Greenway.

Rhag. 22, gan yr un, John Griffiths, ac Amelia Thomas, Castellnedd.

Rhag. 24, yn yr un lle, a chan yr un, John Thomas, a Jane Evans, Fonachlog.

Rhag. 19, yn Llanwrtyd, gan y Parch. J. Griffiths, David Williams, Twrithel, ac Ann James, Bryn.

Rhag. 21, yn yr un lle, a chan yr un, James Williams, ac Elizabeth Davies.

Rhag. 21, yn Heol Awst, Caerfyrddin, gan y Parch. H. Jones, David Jones, Llanelli, a Lettice George.

Tach. 23, yn yr un lle, a chan yr un, Wm. Davies a Martha Bees.

Rhag. 23, Wm. Thomas, Llwyni, a Mary Davies, Llanelli.

Yn ddiweddar, yn Cross Inn, gan y Parch. R. Powell, Thomas Jenkins, ac Ann Evans.

Rhag. 21, yn yr un lle, a chan yr un, John Morgan, a Mary Jenkins.

Tachwedd 20, yn Maenordeifn, Dyfed, gan y Parch. T. Lloyd, Thomas Davies, a Margaret Thomas.

MARWOLAETHAU.

Tach. 16, yn 54 oed, Mrs. Selina Phillips, gweddw y diweddar Barch. John Phillips, Drewen.

Tach. 21, Lewis Rogers, Gelligrug, plwyf Aberystwyth, yn 69 oed. Bu yn aelod gyda y Bedyddwyr am 50 mlynedd, a 30 o honynt yn y swydd ddiaconaidd.

Rhag. 18, Mrs. Jones, gwraig y Parch. M. Jones, Farteg, yn 78 oed.

Ionawr 2, yn 75 oed, Margaret Davies, Llanelli. Bu yn aelod ffyddlon gyda yr Annibynwyr y rhan fwyaf o'i hoos.

Tach. 30, John Bowen, Wera, Llanelli, yn 69 oed.

Rhag. 1, yn 73 oed, Charles Worthington, Yaw., Maesmore, Llangollen.

Rhag. 2, yn 80 oed, Jane Closs, priod Mr. Thos. Closs, Ty'n'lon, Llanberis. Hen aelod gyda yr Annibynwyr.

Rhag. 4, y Parch. John Hughes, Bagillt, gynt o Drefynon.

Rhag. 7, yn 72 oed, wedi hirfaith gystudd, Mrs. Margaret Hughes, yn nhy ei mab-ynghyfraith, Cadben Heron, Wiudeor-st. Park.

Rhag. 3, yn 90 oed, ar ol saldra byr, Wm. Prichard, Tynewydd, Llandyfydog, Mon.

Rhag. 20, Mr. Owen Rowland, dilledydd a masnachydd, Twynllanau, Llanddeusant, sir Gaerfyrddin, yn 33 oed.

Rhag. 25, Jane, priod y Parch. Robt. Griffiths, Llawnddym, yn 72 oed. Bu yn aelod anrhydeddus gyda y Methodistiaid Calfinaidd am 52 o flynyddoedd.

Rhag. 4, yn y Fron Dderw, gerllaw y Bala, yn dra diaymwrth, Rice Auwyl, Yaw., yn 73 oed.

Yr un dydd, yn 80 oed, Mrs. Ann Jones, Hafod, Trefriw.

Rhag. 6, yn 80 oed, Mrs. Mary Humphrey, Trefriw.

Yr un dydd, yn 87 oed, Mr. Robert Evans, Tyuchaf, Trefriw, tad y Parch. Evan Evans, Ieuan Glan Geiriouydd. Bu yn aelod gyda y T. C. am 69 o flynyddau.

Rhag. 21, yn 70 oed, y Parch. Evan Williams, periglor Llangefni.

Rhag. 22, yn Dinbych, Mrs. Ann R. Jones, gweddw y diweddar Mr. Robert Jones, gynt o'r bank, Dinbych.

Rhag. 20, yn 92 oed, Mr. Morgan Jones, amaethwr, Penarthbach, Llanarmou, sir Gaer-narfon.

Rhag. 25, yn Ngbeerafon, yn 88 oed, Cad. William Griffith.

Yr un dydd, yn Llanellwyr, Mr. Edwd. Roberts, o'r Bull Inn, yn 70 oed.

Rhag. 17, yn 70 oed, Mrs. Catharine Evans, gwraig Mr. Rowland Evans, Dolobran, ger Dinas Mowddwy.

Rhag. 30, yn 51 oed, Mrs. Jane Ellis, Brynceryst, ger Dinas Mawddwy, gan adael saith o blant amddifaid.

SEREN ORLLEWINOL:

NEU

GYFRWNG GWYBODAETH I HIL GOMER YN AMERICA.

CYHOEDDIEDIG GAN R. EDWARDS.

[CvF. VII.]

EBRILL, 1850.

[RHIF. 68.]

CYNNWYSIAD.

<i>Y Darian</i> —Desgrifiad o'r un, tud. 2 o'r Amlen.		<i>Anerchiad o'r Hen Wlad at T. Tomkins, Pittsburg,</i>	83
<i>Myfyrdod ar y Nefoedd,</i>	77	" " " <i>I Samuel a Hannah Roberts,</i>	93
<i>Sylw-nodau</i>	78	<i>Priodasau,</i>	94
<i>Cwynfianau yr Euog Helbulus,</i>	79	<i>Marwolathau,</i>	94
<i>Pabyddiaeth—Melidith yr Offeiriad Pabaidd ar</i>		<i>Aubiad i Ofyniad Twm o'r Mynydd,</i>	94
<i>y Parch. Wm. Hogan,</i>	80	" <i>Dychymmyg D. D. Thomas,</i>	94
<i>Sylwedd Pregeth,</i>	80	<i>Pennillion i'w Cyfieithu—Solitude—Advice,</i>	95
<i>Undeb y Talaethau Unedig,</i>	81	<i>California,—Y Gynghorfa,</i>	95
<i>Hanes y Crefyddwr Ffol,</i>	82		
<i>Y Dyn Huanod,</i>	83	HANESIAETH DRAMOR.	
<i>Anogaethau i fod yn ffyddion gyda yr Ysgol Sul,</i>	83	<i>Frydain Fawr, Iwerddon, &c.,</i>	96
<i>Tamsid i'r Diog,</i>	84	<i>Y Storum ddiweddar—Syr J. Franklin, &c.</i>	96
<i>Y " Truck System."</i>	85	<i>Ffrainc,</i>	96
<i>Myfyrdod ar y Clock yn taro,</i>	86	<i>Rwsia,</i>	96
<i>Plentyn yn argyhoeddi ei dad,</i>	87	<i>Awstria,</i>	96
<i>Ymddiddan rhwng mam a'i phlentyn,</i>	87	<i>Portugal,</i>	96
<i>Edward y Chweched,</i>	87	<i>Twrct,</i>	96
<i>Y Mwnwr Ieuangc,</i>	88	<i>Rhufain,</i>	96
<i>Fy Nghartref yn y wlad,</i>	88	<i>India,</i>	97
<i>Llofyn o faes cystudd,</i>	89	<i>Detholion cyffredinol,</i>	97
<i>Buddioldeb Duwioldeb,</i>	89	<i>Tyngsogaeth Cymru.—Y Storum fawr ddiweddar,</i>	97
<i>Cloron,</i>	89	" <i>Horeb, Ceredigion—Ynys, Cefnyrib,</i>	97
<i>Cydymdeimlad â'r Hungariaid,</i>	89	" <i>Trysorfa hen Wcmlodgion y Bed,</i>	98
<i>Atebiad i weddi ddychrynnyld,</i>	90	" <i>Cyfarfodydd yn Salem a Bethlehem,</i>	
<i>*Cynhwrf yn mhilith y Saint,</i>	90	<i>Dyfed—Roswen—Waunrodau—</i>	
<i>Twyllo Ymfudwyr,</i>	90	<i>Heol Eldon, Lludain—Llanelli—</i>	
<i>Gwddfdir Panama,</i>	91	<i>Selon, Brynmawr—Amlwch,</i>	98
<i>Corfoliad eglwys a sefydliad gweinidog,</i>	91	" <i>Hirhoedliad—Y South Wales Railway</i>	
<i>Y draul i farw yn California,</i>	91	<i>—Y Seintiau Diweddar—Cymania</i>	
<i>Coleg Acadia,</i>	92	<i>Flynnyddol Myfyrrwyr Coleg Caer-</i>	
<i>Y Genhadaeth yn Tahiti,</i>	92	<i>fyrdain—Cyfarfod Tea yn Llanba-</i>	
<i>Ardal Bwlich yr-Arth, Pa.</i>	93	<i>dara Gareg—Anrheg i Ddiagon,</i>	99
<i>Y " Speechifying Itch,"</i>	93	" <i>Priodasau a Marwolathau,</i>	100
<i>Tân a cholli bywyd ger South Trenton,</i>	93		

POTTSVILLE:

Argraffwyd yn Swyddfa G. Wynkoop, 2 Arcade Buildings.

GAIR AM Y DARLUN.

Y mae y Parch. THOMAS LL. DAVIES yn enedigol o blwyf Lledrød, swydd Aberteifi. D. C. Pan yn lled ieuangc bedyddiwyd ef ar broffes o'i fydd gan y Parch. Robert Roberts, yn Swyddffynon. Dechreuodd brogethu yn Dowlais, a neillduwyd ef i gyflawn waith y weinidogaeth yn Victoria, swydd Fynwy. Symudodd oddiyno i Gaerusalem Newydd a'r Foxhale, lle y bu am bum' mlynedd, ac oddiyno daeth trosodd i America tua dwy flynedd yn ol, a chymerodd ofal eglwys y Bedyddwyr Cymreig yn Nghaerfreg Newydd, lle y mae yr aros yn bresennol. Y mae yr eglwys uchod wedi ei arhugo a'r darlun hwn, yn arwydd o'u parch iddo a'u cariad tuag ato.

Yr ydym wedi ysgrifenu llythran cyfrinachol i amryw fanau i ofyn ganddynt gyd-weithredu a niiddwyr allan ddarluniau eu gweinidogion, ac heb dderbyn uurhyw atebiad hyd yma. Dymunir ar y rhai sydd yn foddolon cydweithredu a'r cynnygiad i amlun atom mor fuan ag y medront yn y mis hwn (Ebrill), gan eu bod yn cymeryd cryn amser i'w cwblhan. Os yw hyd y nod traed y rhai sydd yn efengylu pethau daionus "mor weddus (Saes. 'beautiful') ar y mynyddoedd." sicr fod llun eu gwynsbau a'u dullwedd naturiol yn dra derbynol a pharchus gan y rhai a'u gwrandawrant nes oedd eu calonau yn toddi wrth eu clywed yn traddodi mawrion bethau Duw.

AT LIN DOSBARTHWR A'N DERBYNWYR.

Derbyniwyd yn ystod y mis, heblaw a gyhoeddwyd yn y rhifyn hwn—Awgrym i'r Golygydd, gan y Gwalch, o St. Clair; Gohebiaeth, gan Ioan o Fort Schuyler; "Gadewch i ni Dreio," gan Theta Eta; Fy hanes fy hun, gan Un yn Seion; Amser yn esbonio yr Ysgrifthyrau, gan Alltud Glan Lidin, Ohio; Marwolaethau a Digygiad Crefyddol yn Nghaerfreg Newydd, gan C. Richards; Ageriad Addoldy Caerbybi, ger Dodgeville, Wis., ac Hanesyn, gan Trebor, ac Englynon i'r on, gan Geg Glan Ohio—(y ddau lythyr ddiweddfaf yn rhy ddiweddar i'r rhifyn hwn); Englya i'r Ystoron, gan Alltud Glyn Maelor; arall i Agerdd-gerbyd, gan yr un; Y diweddar Barch. T. P. Hughes, gan Wylog; Marwolaeth Mrs. Ann Winders, merch Mr. Tomkins, gan y Parch. T. Edwards, Pittsburg; —rhy ddiweddar y tro hwn, ymddengys yn y nesaf.

Derbyniwyd ym ystod y mis—Mr. B. Roberts, Ebensburg, \$7 50; Mr. T. Tomkins, Pittsburg, \$1 25; W. Williams, Tremont, \$1; H. Davies, Utica, \$11; a \$5 am '43; a \$1 am yr Holwyddoregau dros yr Ail Eglwys.

Ni waerir un sylw o byn allan o ohebiaethau heb dalu eu ctudiad; oddioithr eu bod mewn llythyr yn cynnwys taliadan.

Cyfarwydder y Gohebiaethau, (yn ddiranl,) *To the Editor of the Seven, Pottsville, Schuylkill Co., Pa.* Y Taliadan idd eu cyfarwyddo at y Trysorydd, *Rev. W. Morgan, i'r un lle.*

HYSBYSRWYDD YN EISIAU.

Am JOSEPH a JONAH RICHARDS, Gofaint wrth eu celfyddyd, a ddaethant i'r wlad hon tua 12 neu 13 mlynedd yn ol, o Gynlleth, swydd Gaerfyrddin. Os bydd i'r llinellau hyn ddyfod o hyd iddynt, neu rhyw un sydd yn gwybod am danynt, dymuna Mary Jones, merch i Rachel Davies, gael llythyr o'u hanes, wedi ei gyfarwyddo i ofal Rev. David Evans, Fairview, near Harrisburg, Dauphin Co., Pa.

Hefyd,

Am JAMES VAUGHAN, mab i James Vaughan, pa un a ddaeth i'r wlad hon o ardal Llanrhaidr wy, swydd Faeafed, tuag ugain mlynedd yn ol. Bu yn yr Hen Wlad yn ymweled a'i berthynasau wedi hyn; a dychwelodd yn ol i'r wlad hon eilwaith. Tyddynwr ydyw—ac mae yn ddyu mewn cryn oedran, a chanddo deulu. Os bydd i'r ymboliad hwn ei gyrbaeddyd, neu rhyw un sydd yn gwybod am dano, dymuna David R. Lewis, (Dewi Mynwy,) ei nai, mab Mary ei chwaer, gael llythyr o'i hanes, wedi ei gyfarwyddo i David Richard Lewis, Llewelyn, Schuylkill Co., Pa.

O_BWYS I YMFUDWYR—CYFARWYDDWR CYFFREDINOL YN NEW YORK.

Yr ydym ni, y rhai y mae ein henwau iad, yn amlgu ein cymeradwyaeth o Mr. CADWALADER RICHARDS, No. 141 Chrystie Street, New-York, fel Cyfarwyddwr Cyffredinol i Ymfudwyr. Y mae hefyd yn barod i wasananaethu porthynasau a chyfeillion y cyfryw ag a fyddont yn dewis anfon arian i'w cyfarfod, ond iddynt fod yn ofalus i dalu tollau eu llythyr.

WM. ROWLANDS, *Gweinidog y Methodistiaid Calfnoidd.*

THOS. LLOYD DAVIES, *Gweinidog y Bedyddwyr.*
JOHN M. THOMAS, *Gweinidog yr Annbynwyr.*
New York, Mawrth, '50.

YSTORDY GYFFEIRIOL A MEDDYGOL.

Corner of Second and Market Street, Pottsville.

Y DR. J. T. NICHOLAS a ddymunna hysbyseu fod ganddo ef ar werth bob math o Gyffuriau Meddygol, a phethau eraill a werthir yn gyffredin mewn ystordd o'r fath; y cwbl am y prisoedd isaf, ac a warantir o'r fath oren ac o'r defnyddiau priodol.
Pottsville, Mawrth, 1850.

NEWYDD DA I'R WERIN.

Gostyngiad mawr yn mhrisoedd pob math o ddefnyddiau, i ateb yr amser.

DYMUNA y Tansgrifwr hysbyseu i'r Cyhoedd ei fod newydd dderbyn y deholiad goraf a rhataf o Ddefnyddiau, llodau, Rhibannu, Bonnets, Dry Good, Sidanau, &c. a ddygwyd eriodd i Pottsville, a'i fod yn benderfynol na eialf neb werthu dano ei yn y lle, gan ei fod yn meddu pob mantais i brynu Nwyddau yn rhad, yn rager i amryw fasnachwyr eraill.

T. FENDER

Centre-st., Pottsville, dau ddrws o'r Arcade.

ANEDD-DY CYFLLU3

AR OCHR ORLEWINOL POTTSVILLE,
AR WERTH.

MAE y tŷ uchod agos yn newydd, ac yn hollol ddiamaf Gan fod y perchnog wedi gadael y lle, cynnygia ei werthu ar dylerau isel (\$450). Ei iainiolacth yw 24 troed wrth 16, a 17 troed, o uchder, ac yn cynnwys 5 o ystafelloedd. Am wybodaeth pellach ymholer ag R. Edwards, cyhoeddwr y *Seven*, neu D. Tomkins St. Clair.

T. Hoar 124 Nassau St.

PARCH THOMAS LLOYD DAVIS

Caerefrwg Newydd

Y SEREN ORLLEWINOL.

CYF. VII.]

EBRIL L, 1850.

[RHIF. 68.]

MYFYRDOD AR Y NEFOEDD.

"Gwlad well y maent hwy yn ei chwytioch; byny ydyw un nefol."

Mr. GELVYDD.—Dymunaf atnuch roddi y llinellau isod yn eich Cyhoeddiad ddefnyddiol, gan obeithio y byddant yn ddefnyddiol i rhyw rai mewn byd o drallod, megys ag y baont i zainau ar wely cystudd.

Mae'r nefoedd yn cael ei galw yn wlad ar gyfrif ei helaethrwydd, lluosawgrwydd ei thrigolion, a'i chynhyrchu toreithiog. Gwlad well, oblegyd yn

1. Na fydd yno ddim gwondid, clefydas, dadfeiliad, methiant, henstut, nac afiechyd; yn nghlyn â phrosywlywyr deddydd yr an-oddle lonydd: bydd yr enaid yn berffaith cydd oddiwrt hiechyd meosol: ni bydd yno afiechyd o halogrwydd, na chlwyfau o euog-rwydd, na dychrynfeydd, nac ofnau mewn un fynwes. Bydd cyrff pawb o'r trigolion yn hollol rydd oddiwrt hiechyd ac amherffoithrwydd naturiel: ni bydd yno oob a'u llygaid yn tywyllu, a'u clustiau yn trymhas; ni bydd yno un Lea a'i llygaid yn weinion, na Job a'i gnawd yn ddolurus, nac un Mephiboseh gloff, na Bartimeus ddall, yn yr holl ymerodraeth fendigaid i gyd: ac ni ddaw brenin traw a'i arfad mistog yno i dori y flinyn arian, nac i ddryllio y cawg aur, nac i dori y piser gerllaw y ffynon, nac i dori yr olwyn wrth y pydew, ac ni syflir y tŷ tragwyddol byth, ac ni ddywed neb o'r proswylwyr, Claf ydwyf.

2. Ni bydd yno ddim anghariad, ymryson, cefnigen, na llid, na malais, yn yr holl ardal-odd heddychlon; ond fe fydd perffaith gariad yn llaw yr holl ymerodraeth oddiog, a'r trigolion lluosog i gyd mewn undeb fydd a gwybodaeth Mab Duw, yn wr perffaith, at feuar oedran cyflawnder Crist.

3. Ni bydd yno ddim tlod nac angenoetid, ond cyflawnder o bob peth dymunol; ni welir yno neb yn noeth nac mewn dillad gwael na gwisgoedd bratlog; ond wedi eu gwisgo a'r haul, ac ar eu penau goronau o ddeunodog seren; a hwy a rodiant gyda'r Oen mewn dillad gwynion—gemwaith aur fydd eu gwsg

hwynt, sef cyflawnder Adda'r ail; ac mewn gwaith odau a nodwydd y dygir hwynt i lys y Brenin. Ni bydd yno neb yn aychedu; ond pawb yn yfed o'r ffrydian grisialidd, ac o'r dwfr bywiog ag sydd yn tardda o dan orseddfaing Duw a'r Oen; ac yn yfed y molau-win llysiennog, sugan sudd y pomgranadau nefol. Ni bydd yno neb yn newynog, ond pawb yn gwleda ar y llo pasgedig, yn bwytta y manau cuddiedig, ac yn cael eu diwallu yn barhaus a'r ffirwyth yr hwn sydd yn nghafol paradwys Duw.

4. Ni bydd yno ddim tywyllwch o orthrymderau, cystuddiau, nac adfyd; na nos o aflyddiant; canys ni bydd nos yno, ac ni fochluda eu hacl mwyach, a'u lleud ni phalla: yr Arglwydd Dduw fydd iddynt yn oleuni tragwyddol, a dyddiau eu galar a ddarfyddant; a'u goleuni hwy ydyw yr Oen; ac y mae yr Arglwydd Dduw yn goleuo iddynt, a hwy a deyrmasant yn oes oesoedd.

5. Ni bydd yno ddim tywyllwch na galar. Duw a sych ymaith bob deigrin oddiwrt hiechyd eu llygaid hwynt; a marwolaeth ni bydd mwyach, na thristwch, na llefain, na phoen; troir tristwch yn llawenydd, a'u hwylofain yn dragwyddol orfoledd; goddiweddant llawenydd a hyfrydwch, cystudd a galar a ffy ymaith; llawenydd tragwyddol fydd iddynt; canys hauwydd goleuni i'r cyflawnt a llawenydd i'r rhai uniawn o galon. Er iddynt gael prydaawa cymylog, helbulus ac wylofus, yn y byd hwn, erbyn y boreu y bydd gorfoledd:

6. Ni bydd yno neb o'r trigolion yn odd nac yn anghysur i'r gymdeithas nefol;—ni bydd yno seddwon i derfysgu, nac i fytheirio rhegfeydd, a llwon anllad; na neb cribddeilwyr i ormesu, nac un Pharaoh i erlid, nac un cybydd i eiddigeddu, nac un i chweyachu gwiallan Naboth; ni bydd yno un Goliah i ddifenwi byddinoedd y Duw byw, nac un Haman falch yn ceisio crogi Mordecai dduwiol, nac un Athaliah yn ceisio lladd yr hed breninol, nac un Ahitophel ddiehellgar i roddi cynghorion dŵg a niweidiol, nac un Judas i fradychu a chysan rhagrithiol. Ni bydd yno gelwyddwyr, na thwyllwyr, na thorwyr ammod, nac un am ddyrchafu ei hun, na neb i fynyddu y wlad hono i godi plaid i amddiffyn eu hunain, fel y mae rhai yn ein hoes

ni; oblegyd bydd pawb yno yn dyrchafu Crist: nidfa dim aflan i mewn yno: ni bydd yno ryfeloedd na thywallt gwaed; ond bydd heddwch fel alon, a chyfiawnder fel tonau'r môr.

7. Ni bydd yno ddim llygredd na phechod yn neb o'r preswylwyr dedwydd; ond bydd santeiddrwydd yn llenwi yr holl froydd a'r ardaloedd hyfryd byth; yr hâd santeidd fydd ei sylwedd hi, a'r bobl fyddant gyfiawn oll; ac ni bydd yno neb yn grwgnach, nac yn an-foddloni, na dim tymerau sarug ac afrywiog; ond addfwynder a llarieidd-dra yn llenwi yr holl frodorion. Ni bydd yno ddim dyfroedd chwerverwon Mara, ond bydd yn rhagori ar Elim hyfryd, lle yr oedd deuddeg fflonon a deg palmwydden a thriugain. A bydd i'r wagnyddoedd ddefnyddu melys-wîn, a'r bryniau a lifeiriant o laeth; a holl ffrydiau Juda a redant gan ddwfr, a fflonon a ddaw allan o dŷ yr Arglwydd, ac a ddwfrha ddyffryn Sit-tim. O! gwyn syd y bobl a drigant yno;— canys ni bydd yno gwyn i gyfarth, i gnoi a thraffngou, na bleiddiaid i ysglyfio, na llewod i larpio, na llwynogod i niweidio yr egin grawnwin; na rhew, nac eira; ond bydd yno un tragwyddol haf, heb araf mwy; a holl siodau Parawys yn agored ac yn llawn gogoniant, heb wywo na dadfeilio byth. Ni bydd yno ddim llafur trafferthus, na lladded blin: ond hwy a orphwysant oddiwrth eu llafur, a'u gweithredoedd sydd yn eu canlyn hwynt. Yno y caiff y rhai lluddiedig orphwys, a rhoi eu penau i lawr. Jacob a ddychwel, ac a orphwys, ac a gaiff lonydd-wch.

Cyfl. E. T. D.

Mechanicsville.

SYLW-NODAU.

MR. GOL.—Wrth ddarllen y Seren am fis Tachwedd, 1849, denwyd fy sylw yn neillduol at "Ddameg y dyn wedi marw." Meddyliais ar y dechreu mai deryn rhagorol ydoedd; ond wedi sylwi yn fanol ar y ddameg, canfyddais ei hanghyd-drawiad a'r addysg a dynir oddiwrthi. Dichon na allasai y dyn a'r droed gam beidio lluchio baw wrth redeg; ond diau y gall crefyddwyr beidio gwneuthur pethau syddo yn achos tramgydd i'r digrefydd, pe cadwent yn eu cof yr enw sydd arnynt, a phe byddai gogoniant teyrnas Crist y peth penaf yn eu golwg. Digon gwir nad oes un eagus yn ddigonol i ddyn i beidio bod yn grefyddol, ond pe le sydd i ddisygwyl dynion at grefydd, os na bydd crefyddwyr yn eu bucheddau yn dangos ei gwerth a'i gogoniant. Ac os nad yw crefyddwyr yn rodio yn uniawn, pe le sydd i greu eu bod yn gweddio oddiwrth wir deimlad am achub pechaduriaid? ac os nad yw yr eglwys yn yr ys-

bydd y dylai fod gyda ei gwaith, nid oes le i ddysegwyl y bydd i'r Arglwydd ei gwranddo, ac anton ei Ysbryd i argyhoeddi pechaduriaid? ac os nad trwy Ysbryd yr Arglwydd yr argyhoeddir hwynt, gwell heb eu gwledd gyda chrefydd. Pa ogoniant i deyrnas ein Harglwydd Iesu Grist yw crefyddwyr hyny sydd raid iddynt gael byw yn ol eu teimladau eu hunain. Gellir meddwl wrth yr ysgrif uchod nad oes un llaw gan yr Ysbryd Glân yn y gorchwyl o'u hargyhoeddi o'u pechodau, a'u dwyn i ymofyn am noddfa i'w heneidiau; ond mai gweithred hunan-gynhyrfiol o eiddo y dyn ydyw. Hefyd, nid yw bod y dyn a'r droed gam wedi cyrhaedd y ddinas noddfa yn ddigon o sail i grefyddwyr trwsgl yr oes hon y cyrhaeddant hwy y ddinas nefol yn y diwedd.

Llawer o son sydd genym am lwyddiant ar grefydd: ond y pwng mawr ydyw, pa fodd mae ei gael? wel, y llwybr goreu foddlyhwyl ydyw chwilio ein hunain, a ydym ni yn foddianol ar wir grefydd—a ydyw y ffirwyth sydd ynom yn gyfatebol i'r byn mae y gair yn ei ddarlunio; ac os cawn ein hunain felly, y mae genym sail gadarn i greu y llwyddwn gyda yr Arglwydd i gael ei Ysbryd i gyfarwyddo ei weision, ac arddel y gair o'u gonau er achub pechaduriaid; canys y mae Crist yn dywedyd, nas dichon i neb ddyfod ato ef, oddieithr i'r Tad, yr hwn a'i danfonodd, ei dynu ef. Llawer o weddio sydd yn y dyddiau hyn am i Dduw roddi gwedd ei wyneb, pan y mae yr Arglwydd yn ei ymddygiad yn dywedyd, "Af a dychwelaf i'm lle hyd oni chydnabyddont eu bai." Byddai yn dda i'r eglwys yn gyffredinol i dafu golwg ar yr amser a oeth beibio, a ydynt wedi ymddywyn yn ol y reol ysgrythyrol mewn dysgyblaeth ac aethosion eglwysig; ac ac gwaethant yn anglydweddol a'r safon hono, mae yn ofynol iddynt edifarhan ar frys, galw eu hymddygiadau yn ol, a chyffesu eu pechodau, fel Israel gynt, a gofyn maddemaant gan yr hwn sydd ag awdurdod i faddu pechodau; a llesain am gymhorth a chyfarwyddyd Ysbryd yr Arglwydd i'w harwain o hyn allan. Yna bydd lle i ddysegwyl llwydd ar grefydd.

Yn canlyn y ddameg a nodwyd, y mae ysgrif a ddynodir "Ystyriaethau ddifrifol;" a barnwyf y dylid ei hystyried yn ddifrifol gan bob gradd o grefyddwyr; canys pan ystyriom sefyllfa yr achos ya y dyddian marwaidd hyn, a darllen ei hanes yn ei bianiad cyntaf, y mae gwabaniaeth mawr rhwng y ddwy olygfa. Beth oedd y comisiwn?—"Ewch a phregethwch yr efengyl!" Beth oedd testyn y genhadwri? Wel, pregethu Crist yn ddigonol Geidwad i'r penaf o bechaduriaid. Dyna oedd cenhadwri yr apostolion ar ddydd y Pentecost—dyna oedd testyn y dysgyblion a waaroseid ar hyd y gwledydd—dyna oedd pregeth Philip i'r eunyech; "Ac efo a bregethodd iddo yr Iesu:" a dyna y genhadwri fwyaf effeithiol yn ein dyddiau ni er dwyn pechaduriaid atynt eu hunain: ond cawn yn ein dyddiau ni glywed llawer o bethan o'r areithfa, gan ystyried nad ydynt yn gyfrifol i neb am hyny. Yr hanes a gawn am yr apostolion, wedi iddynt gael eu gwa-

bardd i ddyegu yn enw Iesu, oedd iddynt weddio o nafryd ar Ddew ar iddo ganiatau iddynt gael pregethu y gair yn hyderus. A phe byddai yr un dylanwad ar bregethu yr efengyl yn y dyddiau hyn, diau y byddai yr un efferthiaa yn caulyn y weinidogaeth; canys yr un yw y genbadwri, yr un yw y comisiwn a'r un yw yr addewid: "Wele yr wyf fi gyda chwi bob amser hyd ddiwedd y byd."

Meddylwyf bod achos genym i chwilio ein hunain a ydyw ein dyben yn gywir wrth ymwneud â gwaith yr Arglwydd? a ydyw ein rhodiad yn ateb i'n profes? a ydyw ein hymddygiad taगत eraill fel y carem ieraill ymddwyn tuag atom ni? a ydym yn foddion i groesoelio ein teimlad, er mwyn i'r gair gael ei le yn ein calon? Ac os yw y pethau hyn genym, y mae i ni sail ac hydtra i ofyn i'r Arglwydd am lwyddo ei achos, a dysgwyl adfywiad ar grefydd yn ein plih.

AB SHENKIN.

EWYNFANAU YR EUOG HELBULUS.

Pa beth a dd'wedaf dan fy mhwn?
Nis gwn i b'le y troaf;
Wylaf lyrdd o ddagrau'n rhywydd,
Annefwydd aharuadaf.

Mynych dybiwyf lawer pryd
Pe pwysid mewn clorianau,
Na thywod man y môr i gyd
Mil trymach yw'm gofaniau.

O na chawn fyw mewn dargel fan,
Rhyw ogof dauddaearol,
Aroswn yno amser hir
Dan bwys fy ngur angherddol.

Mewn ogof dywyll dan rhyw fryn,
Fel gallwn syn fyfyrion,
Ac adolygu'm helioes ffrân,
Lawn beiau, dan och'neidio.

Heb oleu haul na'i hyfryd wres,
'Rbyn wna i'r fynwes loni,
Yn mbell o swm yr adar man,
A'u hyfryd gan uchelfri.

O gylch fy nhrigfaa na ddoed dyn,
Byth wrth fy aua arosaf;
Gwel'd ol ei droed o gylch fy lle
Tra ts y nef ni cheisaf.

Fy hun oisteddwn ar y llawr,
Mewn galar mawr y byddwn;
A phridd osodwn ar fy mhon,
A sachlen ymwregyawn.

Wrth oleu lamp ar'furiau'm tŷ
Gwnawn ysgrifenu'm geiriau,
A phin o hatarn ac â phlwm,
Rho'wn'gno drwm feddyliau.

Yn ddwfn cerfiwn gylch y mur
'Rbyn barodd gar i'm dwyffron,
Yr hyn gan brofiad ddysgais i,
Yn dâl rhaid tori'm calon.

Ow! goleg drud mewn byd o boen,
Nid wyf mewn hoender ynddo;
Ce's wersi da a thrymaidd groes,
A than fy loes'rwy'n gwywo.

Ond profiad sydd yn athraw gwych,
Rho'f heuffych yn lle beio;
Ni fyuwn ddyeg, fy nghuro wnai;
Caid finaa weithiau'n wyllo.

Angbocio wnawn ac awn ar hynt,
Fel gynt ar ol plaserau,
O'r diwedd daeth—fe'm 'agydwa'n awr
Uwch dystryw sawr a'i phoenau!

Y gwersi ge's o bryd i bryd
Nid hyfryd oedd eu derbyn;
Ond yr ynydrwydd mawya' 'rio'd
I mi oedd bod ya gyndyn.

Ienengetyd aeth o'm gafael i,
Mewn gwegi oll fe'i treuliais,
Ei gu fanteision oedd ddirî,
Ynt ddim i mi—fe'u collais.

Tymhor chwilio a meithrin chwaeth
Am bob gwybodaeth fuddiol,
A thymhor anwyl ceisio Duw,
A dyegu byw'n grefyddol.

Bwriadu wnawn o galon rwydd
Rhag afwydd i ddiwygio;
Ond trwy ddeniadau'm nwydau ffol,
Yn hollol gwnawn eu dryllio.

Mae'r addewidion hyn heb ri',
Ag uehel gri'n fy meio;
Ond och! eu gwel'd ger gorsedd Ion
Yn dystion i'm condemnio.

Pa le, Pa le mae'm gobaith gynt?
Ar edyn gwynt aeth ymaith;
Er galw ni'm hatebi i,
O ble mae'm eu gylymaith?

Wrth wel'd adduned heb ei gwneud,
A'r dweyd yn uniawn perffaith,
A than ddyrnodiau twyll a bai,
'E wywai, trengai'm gobaith.

'Ewy'n awr yn unig yn y byd,
Heb wynfyd, heb gymeriad; [aidd,
Heb dda, heb ddyeg, heb chwaeth, heb
Heb ddim ond chwerwaid, brofiad.

Heb unrhyw gyfaill ar fy nhaith,
Heb unrhyw waith ond wyllo;
Fy unig gysur yn y byd
Fod diengyd i dir angol.

Bu i'm gyfeillion ddyddiau'n ol
Wrth ddilyn ffol bleserau;
Pan ddaeth helbulon i fy ngwrdd,
Hwy droent i ffwrdd eu cofnau.

Ai unig wyf yn hyn o syd?
A gwynfyd fusasai hyny;
Mae yn fy nilyn ts y rhod
Gydwybod nad yw'n tawi.

Holl leisiau'r byd, pe bydder' yn,
Gae ellyu creulawn hynod,
'E barai ddirfawr flindor im',
Ond dim at lais cydwybod.

Mae bod yn wawd ynfydion byd
Yn offd uwch darluniad;
A gwel'd dichellion brodyr gau
Yn angau i bob teimlad.

From gystudd, malaie, adfyd, Iid,
Mewn bywyd ddarfa'm deimlo;
Ond millŷi mwy na'r rhai'n o'r bron
Yw calon yn condemnio.

IACO AB GRIFFITH OWEN.

Cor Hyde Park.

PABYDDIAETH.

MELLDITH YR EGLWYS BABAIDD AR
Y PARCH. WILLIAM HOGAN,

Gynt Ofsiriad Pabaidd yn Philadelphia.

"Tawr awdurdod y Duw Hollalluog, y Tad, Mab, ac Ysbryd Glân; a Mair, y forwyn ddihalog, mam a noddydd ein Gwaredwr, a phob riuweddan nefolaidd, angylion, archangylion, gerseddfeingcwm, awdordodau, galluoedd, cerubiaid, a seraphiaid, a'r oll o'r santiaid batriarchiaid, profiwydi, a'r oll o'r apostolion ac efengylwyr; yugbyd a'r holl rai diniwaidd, pa rai oeddynt yn deilwng yn ngholwg yr Ōen santiaid i ganu y gân newydd, a'r merthuron santiaid, a'r cyfaddefwyr santiaid, a'r oll o'r morwynion santiaid, a'r oll o'r saint, yugbyd ag eithledig santiaid Duw,—bydded iddo ei, sef William Hogau, gael ei ddamnio. Yr ydym yn ei fwrw allan, ac yn ei ym yn feldithiol drws drothwy eglwys santiaid y Duw hollalluog. Yr ydym yn ei dymghedu i boenan: goequir a throsgwyddir ei gyda Dathan ac Abiram, a chwyda y rhai hyn y ddywedant wrth yr Arglwydd, "Ymadawa oddi wrthym, canys nid ydym yn chweyeh dy ffyrdd;" fel y diffoddir y tân gan ddwfr, felly y diffoddir ei oleuni af i bob tragwyddoldeb; oddieithr iddo edifarhan, a gwneuthur boddionrwydd. Amen.

"Bydded i'r Tad, yr hwn a greodd ddyn, ei feldithio! bydded i'r Mab, yr hwn a ddy-oddefodd droosom, ei feldithio! a bydded i'r Ysbryd Glân, yr hwn a dywelltir droosom yn y bedydd, ei feldithio! bydded i'r groes santiaid, yr hon a eogynodd Crist arui, er ein iachawdwriaeth a darostyngiad ei olynion, ei feldithio! bydded i'r santiaid Fari, y dragwyddol forwyn, a mam Duw, ei feldithio! bydded i St. Michael, dadleuydd yr eneidiau santiaid, ei feldithio! bydded i'r oll angylion, tywysogaethau a galluoedd, a holl fyddionedd y nsoedd, ei feldithio! bydded i gymdeithas ysblenydd y cor patriarchaidd a phroffwydi, ei feldithio! bydded i Ioan y Di-feinydd, i Ioan y Beddydiwr, St. Pedr, St. Paul, a'r oll o apostolion Crist yugbyd, ei feldithio! bydded i eraill o'i ddygyblion, ac efengylwyr, y rhai trwy eu pregethau a argyboeddasant y byd; a'r santiaid a'r rhyddol gymdeithas ferthryol a chyfaddefol, pa rai, trwy eu gweithredoedd, y bu yn foddion gan Dduw iddynt,—bydded i'r cor o forwynion santiaid, pa rai, oddiar gariad Crist, a ddi-

yatrasant bethau y bywyd presennol, ei ddamnio! bydded i'r holl saint o ddechreuad y byd hyd oesau tragwyddoldeb, sef y rhai a gerir gan Dduw, ei ddamnio! bydded yn gollfarnol pa le bynag y byddo; yn y tŷ neu yn yr heol; yn y goedwig, neu yn y dwfr, ac byd y nod yn yr eglwys! Bydded felddigedig yn fyw neu yn farw! Bydded felddigedig mewn bwyta ac yfed; yn newynog ac yn sychedig, yn ymprydio ac yn cyagu, mewn eistodd ac yn sefyll, yn gweithio ac yn gor-phwys, yn difyru ei hon neu yn gollwng gwnead! Bydded felddigedig yn holl rannu ei gorŷ, meddyhiol a chorfforol! Bydded felddigedig y ta sewn a'r ta allan! Bydded felddigedig yn ngwallt ei ben; yn felddigedig yn ei ymenydd, yn ei aelias, yn mŷw ei lygaid, yn ei roddiau, yn eegyra ei ōn, yn ei firoenas, yn ei ddannedd, ei wefusan, ei ysgwyddau, ei freichiau, ac yn ei fysedd! Bydded felddigedig yn ei onau, yn ei fynwes, yn ei galon, a'r byn oll sydd yn perthyn iddi, mor isel ag ystymog! Melldithiof yn ei ddirgelwch, a'r oll a berthyn i'r ran genedig: yn ei gluniau a'i bouliniau, yn ei goesau a'i draed, ac yn ewinedd bysedd ei draed! Bydded yn gollfarnol yn yr holl gymalau, a synwyr ei holl aelodau, o goron ei ben byd wadnau ei draed; na fydded dim a fo yn iach. Bydded i Feb y Duw byw, yn holl ogoniant ei sawrhydd, ei feldithio! Bydded i'r Nef, a'r galluoedd sydd yn ymysym o fewn y caerau tragwyddol, gyfodi yn ei erbyn, a'i feldithio a'i ddamnio! oddieithr iddo edifarhan, a gwneuthur boddionrwydd! Amen! Felly y bo! Bydded felly! Amen."—*A ysgriafswyd gan Fnach o'r enw E. Uzozimus o La Trappe; ac a gyflathwyd o waith y Parch. Peter Denis, D. D.*

GWILYM MYHWY.

SYLWEDD PREGETH.

Eph. 5. 17.—"Defro di yr hwn wyt yn cyagu, a chyfod oddiwrth y hyspwr, a Christ a oleuni i ti."

Aml ydyw y darluniad y roddir o bechadur yn y Bibl— yn ddall, yn noeth, yn eostro, ac yn golledig; ond yn y testyn dan y cymariad o gysgadur: "Ti yr hwn wyt yn cyagu." Y mae tri o bethau yn gorwedd yn naturiol yn y testyn uchod;

I. Ofnadwy sefyllfa pechadur: "cyagu."

II. Galwad rasol Duw: "Defro di yr hwn wyt yn cyagu."

III. Yr addawid sawr gyseylltiedig: "Crist a oleuni i ti."

I. *Ofnadwy sefyllfa pechadur.* "Cyagu."

1. Mae yn sefyllfa o dywyllwch. Mewn cwag y thae y peiriant gweledig wedi ei gyfyngu. Er fod goleuni ysblenydd natur yn tywynu, sto nid ydyw yn ei ganfod. Y cyfryw ydyw sefyllfa pechadur, fel y mae bob wirionedd a chadwedigol wybodaeth. Anwybodua o hono ei hun, o Dduw, ac o'r pethau sydd yn perthyn i'w heddwch; gwir fod goleuni efengyl yn llewyrchu yn ei yml, ond y mae ei lygaid yn gauedig, ac y mae yn eistodd mewn tywyllwch a chysgod angau.

2. Mae yn sefyllfa o anneimladrwydd. Yn eiddo y cysgu. Nid yw gwrandau Duw, nac yn ymhyffyddu yn mhethau y nef. Miloedd o fendithion sydd o'i amgylch, ond y mae mor ddiawydd a'r marw am danŷnt.

3. Mae yn sefyllfa anweithgar. Nid oes un cynullus yn cael ei ddwyu allan. Dim waith yn cael ei gwibhau. Nid yw yn llario am y bywyd a beru i fywyd tragwyddol, nac yn ymdrechu am y gamp o uchel alwigaeth Duw yn Nghrist Iesu. Nid yw yn weithio allan ei iachawdwriaeth ei hunan wy ofn a dychryn, nac yn rhedeg i gymeryd tŷael ar y bywyd tragwyddol. Nid yw yn oi rhag y llied a fydd, nac yn ymdrechu am oron anniflanedig y gogoniant. Nid yw yn bodio ffridd santeiddrwydd, nac yn darparu i gyfarfod a'i Ddau.

4. Mae yn sefyllfa hudoliaethus. Cysgu yn rhybor haf. Cysgu sydd dymhor o freuddwydio. Rhyfedd mor debyg ydyw bruddwyd i wirionedd—mor fywiog y mae yn ymddangos; eto i gyd yn dwyllodrus: sefyllfa yw ag y mae yn cael ei oresgu gan bla pechod, eto y mae yn breuddwydio iechyd—yn reddwydio marwolaeth yr uniawn, a nef-odd yn y diwedd.

5. Mae yn sefyllfa beryglus iawn. Nid yw cysgadar yn alluog i wlyio, nac yn medru umddiffyn ei hun tra yn cysgu. Pan y mae dynion yn cysgu y mae lladron yn cloddio ac yn lladrata. Y mae llawer yn cysgu drwy eu bywyd, nes ymddangos gerbron Duw mewn barn—yr oedd Belchazar yn cysgu mewn ystyr foel pan y gwnaeth y wledd fawr hono i fil o dwysogion; ac yr ymddangosodd iddo lun llaw ar y pared, fel arwydd o anfoddlonrwydd Duw, yn yagrifenu, "Ti a bwysawyd yn y cloriauau, ac a'th gaed yn brin."

II. *Galwad rasol Duw.* "Deffro 'di yr hwn wyt yn cysgu." Duw sydd yn llefaru yn y testyn; ac y mae yn ymddiddan mewn trugaredd gyda golwg ar ein iachawdwriaeth. Nid yn y modd ag y bydd yn y farn olaf, pan y bydd ei lais yn deffroi y mairw ac yn crynu yr holl fydsawd.

1. Mae yn galw trwy amrywiol amgylchedau rhagluniaethol; megys marwolaeth tad neu fam, brawd neu chwaer, pleintyn neu gyf-sill hoff. Y mae pob gweinidogaeth o eiddo Duw wastat y byd yn uchel alw arnom i ddeffroi.

2. Mae yn galw trwy ei air. Y gair a ygrifenwyd ac a bregothwyd, a ddarlloenwyd ac a glywyd yn cael ei ddarllen; yr hwn sydd yn disgrifio ein sefyllfa, ac yn galw i edifeirwch. Y mae yn galw pechaduriaid yn neillduol trwy bregethiad hwn, gan eu hanog i iachawdwriaeth. Y mae cenhadon yn myned oddiamgylch i rybuddio plant dynion. Yr ydwynt ti, bechadar, wedi dy alw gannoedd a miloedd o weithiau; ac od oes gan neb glustiau i wrandaw gwrandawed.

3. Y mae Duw yn galw yn ei gynghorion a thystiolaeth cydwybod. Pwy bynag sydd heb deimlo yr alwad yn dufewnol, eto y mae efe yn galw pechaduriaid i edifeirwch, ac i ddeffroi, a gweithredu er ei, ogoniant ef a'a dedwyddwch hwythau.

III. *Yr addewid fawr.* "A Christ a oleus i ti." Yr addewid yw goleuni.

1. Goleuni gwybodaeth gadwedigol. Adnabyddiaeth o Dduw yn golouo y maddwl sydd yn sicrhau bywyd tragwyddol i bechadur. "A hyn yw y bywyd tragwyddol, iddynt dy adnabod 'di yr unig wir Dduw, a'r hwn a anfoniait, Iesu Crist."

2. Goleuni o wir heddwch; ac hyfrydweh o faddeuant pechodan.

3. Goleuni santeiddrwydd a chalou newydd. "Mi a roddaf iddynt galou newydd." Crist yw ffynhonnell y bendithion yma. Y mae Crist wedi ei fwradiu i hyn yma. Ei waith yw ei gyfrannu. Yn nyddiau ei gaewd yr oedd yn myned oddiamgylch gan waethu-yr daloni.

CASGLIADAU.

1. Yr ydym i alw pechaduriaid yn ddirifol iawn. Y mae yn gweddau i weinidogion y Testament Newydd i fod yn aobr ac yn ymdrechol yn eu swydd.

2. Rhybuddiwn bob Cristion yn erbyna cysgadrwydd. "Na chysgw na megys eraill."

R. B. EDWARDS.

Old Minee, Summit Hill, Pa.

UNDEB Y TALAETHAU UNEDIG.

TOK—"Marek Megen."

O UNDEB! O UNDEB! hardd gwlym ardderebeg!
Dy enw fô'n uchel ar faner ein gwlad;
Yn mlaen—big yr Eryr, ar ymdaith aegellod,
Dycheffr di fyru uwch cyrhaedd pob brad.
Dy frwythau canfyddwn ar fryniau Amerig;
Dy gadwyn ddolennawg ymglymodd y Sêr;
Nes ydyw prydferthwch Talaethau Unedig
Fel dyglaer blanedau yn awyr ein Nêr.
Er maint yw terfysgoedd a chynhwrf y gwledydd,
Chwawega mae Sêren at Sêren o hyd;
Ymddengys Talaethau, fel amryw chwlyorydd,
Mae modrwy yr Undeb yn addurn yr bydd.

Yn Senedd ein gwlad teyrnased doethineb,
Hes selog bartiaeth diflannet ar fryr;
Coleddyn yr aur-gylch, sef modrwy yr Undeb,
Fel perl godidocaf dan gronglwyd y llys,
Pob cyfar gawn dan gysgod pren Heddwch,
Trwy drefniant Rhagluniaeth ni cawsom yn rhaed,
Ond gwreiddyp yr undeb a blawidg mewn blwch;
Gan wrol gyn gadau, mewn fryddau o wa'd.
Tra par o undebiaeth amrywiol gornentydd
I lenwi rhydedd Missouri & dwr,
Tra gwaed mewn cychrediad yn nghalon dinesydd,
Ein Undeb blodeued, cyd ganaf pob gwr.

Pwy wledydd dan haul a feiddia gystadlu
A gwlad y Gorllewin mewn mawredd a brit
Mae brolein yr undeb yn helaeth gyfrannu
Gwybodaeth, celfyd ddyg, ac addysg i ni;
Arweinia ei phlant ar fronau dysegeiddiaeth,
Nid yw ei thrysorau'n gauedig mewn blwch;
Mae'n magu ei Franklin a'i Washington odiaeth,
Daw ambell i Newton a Herschel o'i llwch;
Sef tywod ar draeth, mewn undeb heddyshol,
Cydnwne i sefyll, bygythied pob ton;
Alltudiwn o'n gwlad bob ymgais gormoesol,
Tra haul yn llewyrchu o amgylch i hon.

Ffyddlondeb, undeb, ag iawnder—yw'r eor
Oreua ein baner;
Dialof, cel fyf ofar
I dori sail fath dwr Sêr.
Minersville, Chesf. 12, 1850. **SAK AN DWRT.**

Yr hyn a fu yn achos o gyfancoddid y Peanllion uchod oedd y cynhwrf sydd trwy y wlad o berffwrthi yr Undeb sydd rhwng y Talaethau.

HANES Y CREFYDDWR FFOL.

(Parhad o tu dal. 41.)

Ar ol cymeryd golwg fer ar hanes Jack o'i enedigaeith hyd ei fynediad i'r sefyllfa briodasol, a'i ddull yn dechreu byw gyda Bet, yn awr ni sylwnar ei hanes mewn ystyr grefyddol, sef—

1. Ei fynediad at grefydd. Cyn iddo i wneud hyn yr ydoedd wedi treulio ei ddyddiau goreu mewn oferedd a ffolineb. Yr achos iddo fyned yn grefyddol oedd, ei sel dros blaidd—am fod ei dad a'i fam yn dal porthynas a'r seot hono. Ni ofalodd ef ddim am galon newydd, ffydd yn Nghrist, nac odifeirwch am bechod; ond aeth at grefydd am fod eraill yn gwneud felly. Un penderfyniad a wnaeth ydoedd y gwrthodasai weddio yn gyhoeddus yn y teulu nac yn y capel. Os galwasid ef i weddio, dywedai, "Mae'n well gonyf i ryw un arall i wneud." I'r dyben i ochehlyd cael ei enwi a'i anog i weddio, nid mlynch y gwelid ef yn y cyfarfod gweddi. Pan fyddai ei frodyr yn tywallt eu calonau o flaen yr hen orsedd rasol drostynt en hunain ac eraill, arosai ef gartref, nou elai ar hyd y tai i siarad pethau gwag a diles. Dywedai ei fod yn meddu hawl i farnu drosto ei hun pa un a wnai ef weddio ai peidio—mai i Dduw oedd yn gyfrifol, ac nid i neb arall. Pe na chwasil gwell crefyddwyr na Jack, fe syrthiasai holl gyfarfodydd y byd i'r llawr, a hyny ar unwaith. Hefyd, fe benderfynodd i ofalu rhag myned yn rhy aml i'r cyfeillachau crefyddol; ac os gofynai rhyw un iddo am ei brofiad neu ei olygiad ar fater crefyddol, odid na throai y peth ymaith—rhyw "ham, hwm, felly, fe," &c., a geid ganddo, a dim yn y diwedd. Pan fuasai cyfarfod i drin achosion rhwng rhai wedi ymrwngeddu a'u gilydd, pwy ond Jack oedd braidd flaoaf yn yr oedfa: ac er fod ei gof yn ddrwg ar amserau eraill, gallai gofio yr oil bob gair am yr aingylchindau dyrus. Dyma oedd ei wir hyfrydwch, ac adroddai hyny wrth elynion pobl Dduw. Yr ydoedd yn bla i bob cymdeithas, a gwnaeth fawr niwed i'r byd ac i'r eglwys yn ei ddydd a'i dymor.

Penderfyniad arall o'i eiddo ydoedd defnyddio ei amser i gyssu yn y cyfarfodydd. Yr oedd yn foistr yn y gelfyddyd hon. Gosodai ei ben ar gelu y gadair, a chysgai er gwaethaf pob ymdrech. Gallasid meddwl braidd mai dim ond yn y capel y gwnaid felly, ei fod yn eifro gartref ddydd a nos. Y gwir yw, yr oedd Jack wrth gyssu a chwynu yn faich i'r gweinidog, yn ofid idd ei bobl, ac yn dwyn gwarth ar grefydd, o Sabboth i Sabboth. Pan ddychwelai o'r cyfarfod nid ydoedd yn cofio dim. Fel ei y gof, gallai ef gyssu pan gurasid yn ei ymyl nes buasai fflamiau deddf doredig yn melleu o'i amgylch, oithr cyssu a wnelai ef er gwaethaf pawb. Phyfeddai rai beth oedd yr achos ei fod yn fwy o gyssadur na neb yn yr ardal, a gwnaidd ymchwiliad i'r mater. Haerai un ei fod yn meddu mwy o ymenydd na dynion eraill, oerfel pa un ydoedd fel y gauaf gor y

north pole, ac mai dyna yr achos. Y llall a dystiai nad oedd y cwbl ond arferiad, a hyny yn unig; oblegyd y mae ymarferiad hir ag unrhyw beth, bydded hyny yn "gyssu" neu rhyw beth arall, yn ei wneud megys yn all i natur. Wel, ebe y trydydd, y peth sydd o bwys yw, pa fodd mae llwyddo i gadw Jack yn eifro o hyn allan? Cynnygiodd Mr. Pwyll-og i fod hyny i gael ei oed dan sylw, pan y cynnygiwyd y penderfyniadau canlynol:

1. Cynnygiodd Mr. Eifro fod i'r gweinidog i rybuddio y gynulleidia, ac os na buasai ddiwygiad, iddo i enwi Jack ar gyhoedd; ond ofnai eraill y gellid peri tramgwydd felly,—ni wnaud yr un penderfyniad ar y cynnygiad hyn.

2. Dywedai Mr. Galarus mai y dull tebycaf i gadw Jack yn eifro oedd i'r gweinidog i eistedd yn ddistaw, yna y byddai efe yn debyg o ddeffroi yn awr ac eilwaith. Gadawyd i'r gweinidog i wneud fel y barnasai ef oreu am y dull yma.

3. Mr. Gwrol a ddywedai mai y dull tebycaf i gadw Jack heb gyssu yn yr addoliad oedd i ryw un idd ei bigo nou ei yagwyd yn aml; ond gadawaf i chwli frodyr, meddai ef, i farnu fel y gweloch oreu; ond rhyfodd y fath greadur poenus yw ef braidd yn mhob cyfarfod.

4. Cynnygiwyd gan Mr. Hirymaros i fed rhyw frawd i gael ei neillduo i ymddiddan â Jack, a'i anog yn ddfritol i ddiwygio; ac os na dderbyniasai ef y cyngor idd ei fater gael ei ddwyn dan sylw drachefia. Dymunai hefyd ar yr eglwys i gymeryd achos Jack yn fater gweddi, rhag iddo dreulio ei dymor i ben yn ddiles, a bod yn ol yn y diwedd;—ac fe benderfynwyd i wneud felly.

Chwi welwch ei fod ef yn ofid i'w frodyr, ac yn faich trwm. Bydded hyn yn rybudd i eraill rhag gwneud yr un modd.

2. Ei gynllid a'i gybydd-dod. Pan fuasai casgliad at ryw gymdeithas grefyddol yn y capel, ofer oedd dysgwyl ond ychydig neu ddim gan Jack. Y dull goreu a hoffai ef i gasglu ydoedd cael taflu ei rodd i'r bet, heb neb i wybod pa faint a gyfranai. Rhoddai ychydig cent'au, neu ryw ddarn o arian anhawdd ei basio. Ni roddai ef ond yn brin iawn at gynnal y gweinidog, oblegyd ei fod yn camolygu ar ranau o'r ysgrifysau oedd yn dal perthynas â hyny. Oblegyd bod y Bibl yn son am beidio "cau safu yr ych sydd yn dyrnu yr yd," gwnai Jack olygu mai "dyrnu yd" a ddyllasai gwneidogion ei wneud, yn lle darllen, ysgrifenu, ymwled â'r cleifion, myned i gyrddau pell, cladded-igaethau, &c. Fel hyn nid oedd ef o les i ddim. Yr oedd fel pren crin yn barhaus.

3. O'r diwedd fe'i daliwyd gan gwtodd blin, yr hwn a'i gwnaeth yn eithaf eifro—Daeth achos ei enaid yn agos at ei feddwl! O fel yr oedd ef yn galaru wrth feddwl am ei ddull o fyw. Edrychai ar ei ddydd yn darfod, a'i haul yn machludo i dragywydd-oldeb. Ymdrechai yn awr i weddio, ond yr oedd Duw wedi ei adael, fel Saul brenin Israel, cyn adeg ei farwolaeth. Annogai eraill i fod yn ffyddlon, eifro, a haelionus.—Felly efe a fu farw yn y cyffwr y bu byw.—

Ei haul a faelndodd dan gwmwl, heb obaith codi mwy. Pan ddaeth ei gladdedigaeth yr oedd golwg alarus ar ei bobl a'i gydnabod.

Oddiwrth yr oll dyagwn :

1. Mai peth o bwys mawr yw iawn ddefnyddio dyddiau ieuengetyd i lafurio am wybodaeth a dyag.

2. Y dylai fod gofal mawr yn mhawb wrth ddewis cydmar bywyd. Mae ein cysur amserol a thragywyddol yn dal agos berthynas â hyn, ac hofyd ein defnyddioldeb gyda gwaith yr Arglwydd.

3. Mai ein hymddygiadau crefyddol ydyw y pwysicaf o'n holl weithredoedd. Yr ydym naill ai yn ofid i bobl Dduw neu yn eu cysuro. Os nad ydym o les gyda chrefydd yr ydym yn niwed, ac felfy gwell yw ein colli na chael ein cadw. Mae y pren diffrwyth yn cadw lle arall. Gochelwn fod yn debyg i Jaek, oaidde ni ddygywydd daioni yn y pen draw. Bydded hyn yn lles, er ein hanog i wneud ein goren o blaid achos Crist hyd y bedd.

THEA ETA. -

Y DYN HUNANOL.

Dr wenau mwyn, fy Awen gu,
A geisïaf yn fynwael,
Er rhoi gergwydd y Cymry tŷr
Drwy'r Seren Orllewinol
Rhai nedweddiadau sydd yn nghlyn
A balchder dyn hunanol.

'Boedd Adda ac Efa'n eu drych
Mewn cyfiwr gwych dedwyddol,
Mewn agwedd ddwys dan wenau'r Ne',
Yn Eden le hynedol;
Ond twyll y Sarff rhoes arnynt wg;
Trwy falchder drwg hunanol.

Effeithian'r cwmp sydd yn parhau,
Yn ddiau mae'r hil ddynol
Wedi syrthio i'r un man
Mewn agwedd wan ddiffygiol,
I wel'd ei fai yr olaf un
Rwy'n hosi yw'r hunanol.

Os bydd i rhywn yn ein pau,
Gael gwenau awenyddol,
Dynoetha'i feiau gyd ar g'o'dd,
Gwna hyn mewn modd rhyfeddol;
Nid diogel neb oddiwrth ddrwg sarn
A rhagfarn dyn hunanol.

Ei chwithig fof a'i ymfrost fawr,
Gwna chwyddo'n gawr rhagorol,
Anfynych iawn mae'i ddwyllaw'n llaes,
Gwna nesu i'r maes gormesol;
Gofalu am ei glod ei hun
Y mae y dyn hunanol.

Ei eiriau sydd, drwg genyf son,
Yn bo'n i'r dyn rheymol;
Ei glywed fel baldarddwr cas,
A'i ddiffas iaith aflesiol;
Er hynny celwydd, gwaethaf gwyn,
Yw balchder dyn hunanol.

Ni cheisïa fo'r gwr drwg ei ran,
Ond dallu'r gwan yn hollol
Trwy ei chwyddiaith, amlwg yw,
A rhyw haeriadau penffol;
A myn i bawb, er gwaethaf loes;
Rhoi moes i'r dyn hunanol.

'Rwy'n hoffi yr egwyddor gu,
'Does un i mi'n wabanol
O'r llythrenau llon eu llun,
Rhai llwysaidd ynt a lleoli;
Ond am y V, 'r llythren fwy,
Hi swyna'r dyn hunanol.

Y mae'n hyfrydwch a boddhad
I siarad a'r synwrol,
Ei gynghor da a'i ddyg sy'n deg
Bob adeg yn briodol;
A phob amser nid yw'n falch
Fel bydd y gwalech hunanol.

O flaen fy nangell foreu a nawn
Rho'f roesaw llawn i'r eiriol;
'Rwy'n hoffi ei weled ar ei hynt,
A holi ei helynt bydol;
Ni hoffaf byth wel'd ya fy mwth
Y glwth na'r dyn hunanol.

MINYDDWR.

ANOGAETHAU

I fod yn Ffyddlon gyda yr Ysgol Subbotkof.

FY ANWYL GYD-ATHRAWON,—Derbyniwch yr anerchiad hwn yn garedig, oddiwrth un a ddymunna eich llwydd yn y gwaith o addysgu yr anwybodus yn yr ysgarthryau santaidd.

Odd na chyfarfyddwch â llawer o rwystrau a digalonid o amryw fanau—o honoch eich hunain, oddiwrth y plant, ac oddiwrth eich cyfeillion; ac y mae ysbryd Alexander y gof copor, (yr hwn a wnaeth i Paul ddrwgau lawer) heb ymadael â'r byd eto; y mae y cwbl, fe ddichon, ynghyd a theimlad o'ch anuigonolrwydd a'ch hanaddasrwydd eich hunain, a difaterwch ac ysgafnder y plant, yn eich gwneud braidd i benderfynu roddi y swydd i fynu. Ond y mae eich gwaith yn werth bod gydag ef hyd y nod pe byddai y tân a'r ffagodau i'n cyfarfod am hynny; ac os nad yw eich llwyddiant y fath a ddymunech, eto, ymwrolwch ac ymunwch, oblegyd y mae yr Arglwydd o'ch tu. Dichon mai eich profi y mae yn bresennol; ond cofiwch, y mae y gwaith yn sicr o lwyddo; a chan fod y nos yn dyfod, a'n tymhor ninau yn darfod, a hynny nas gwyddom pa mor gynted, ystyr-iwch fod galwad arnoch i fod yn ddiwyd a gweithgar. Nid oes genym fawr o amser i weithio—pwy a wyr nad yw y ddeuddegfed awr wedi dechreu ar rai o honom. Ond bydd ffyddlon hyd anghau: fe dderfydd dyddan dy alar a'th offidiau gyda'th fywyd. Fe allai fod rhyw un bron myned i osod dy gorff mewn amdo, dy arch ar gael ei barotol, a'r bedd yn ymagor i'th dderbyn; a Duw yn dyfod i fynu gwybod pe beth a wnaethost â'r dalent a gefaist; cofia y pethau hyn, a bydd barod. Mae cannoedd o'th amgylch yn an-

wybodus—mae genyt lawer o waith i'w waeuthur—mae genyt Ddow i'w anrhydeddu, Crist i'w wasanacthu, enaid i'w achub, gyrfa i'w rhedeg, coron i'w henill, uffern i'w gochelyd, a nefoedd i'w sicrhau; ac nid oes genyt lawr amser i'wneud hyn oll—mae y naill ddroed i ti megys yn y bedd yn barod. Mae yr eneidiau sydd o'ih amgylch yn werthfawr, tragwyddoldeb yn faith, uffern yn bobnus, a'r nefoedd yn hyfryd; a pha fwyaf o ddaioni a wnelot, mi a wn na bydd yn edifar genyt am dano wedi ymadael. Felly terfynaf gan ddymuno eich llwydd. Amen.

Eich ewyllys iwr da,

Llewelyn.

JAMES LLOYD.

Y plant sydd yn ymroddi
Iofai Arglwydd nef,
Gwrandewch ar eich athrawon,
Sydd weision iddo ef;
A phlygwch i'ch rhieni,
Gan roddi iddynt barch,
A phob ufudd-dod hefyd,
Yn hyfryd wrth eu harch. Yn Ur.

TAMAID I'R DIOG.

LLAWER o sefydliadau da sydd wedi eu sefydlu yn ein gwlad i'r dyben o ledaenu teyrnas yr Emanuel dros y ddaear; ac y mae pob un o honynt yn ymddibynu ar gydweithrediad gwabanol ddoesbarthiadau o ddyunio er eu cadw mewn bywyd, ac llwylus en camrau i fod er lles dynolryw yn gyffredinol trwy y byd, ynghyd a bendith Duw ar eu hymdrochiadau: ac yn mhlith sefydliadau daionus eraill, y mae yr Ysgol Sabbothol yn teilyngu cymmaint o gydweithrediad crefyddwyr i'w chario yn mlaen yn llwyddiannus, er lles i'r werinos, ag unrhyw sefydliad arall. Ond galarus yw meddwl, ceir llawer o eglwysi yn cynnwys amryw o aelodas, a dim ychwaneg na chwec neu saith, mwy neu lai o honynt, yn llafurio yn yr Ysgol Sabbothol; er y dywedant oll eu bod o'i phlaid. Nid wyf yn deall ar ba sylfaen y cymerant arnynt fod o'i phlaid, o herwydd fe ddywedodd Pen mawr yr eglwys, "Y neb nid yw gyda mi sydd yn fy erbyn; a'r neb nid yw yn casglu gyda mi sydd yn gwasgaru. Er eu bod yn gweddio a'u genau am i deyrnas y goleuwr fyncod rhag ei blaen, nid ydynt yn dyfod yn gynorthwy iddi. "Melldigwch Meros, eb angel yr Arglwydd; gan feiddigo melldigwch ei thrigolion, am na ddaethant allan yn gynorthwy i'r Arglwydd yn erbyn y cedyrn." Ac hefyd, yn mhollach, y mae llawer o esgusodion gan y rhai dilafur dros eu hymddygiad. Weithiau dywedant fod yn rhaid iddynt ofalu am eu hanifeiliaid, yn lle dyfod i'r ysgol; ond os bydd rhywbeth yn gymeradwy yn ol eu harchwaeth hwy, torant dros bob trwystrau, a cheir eu gweld yn hwylio eu camrau dros fynyddoedd a bryniau lawer o Sabbothau yn y flwyddyn; ond ni cheir eu gweld yn yr Ysgol Sabbothol trwy eu hoes, er eu cynebon yn y modd taeraf.—Fsgus arall sydd

ganddynt dros eu hymddygiad yw, nad ydynt wedi ymarfer a'r Ysgol Sabbothol; ac y maent yn ystyried hyny yn ddiagon o reawm dros eu hymddygiad; ac os felly, ar yr un tir gallant ddywedyd nad oes dyledswydd arnynt i fyw yn grefyddol, o herwydd nad ydynt wedi ymarfer a byw yn grefyddol; ac o ganlyniad, cithfydd y bôrnel a phonyddid a fydd eu crefydd ymarferol hwy. Y dilafur gyda phob ran o waith yr Arglwydd a fydd yn debyg o fod felly. Ya yn treulio rhan o ddydd yr Arglwydd i gysgu, arall yn rhodiana ar hyd ei feusydd, &c., a hwythau ar yr un pryd yn addolwyr mewn enw, ond yn ymddwyn felly am eu bod wedi ymarfer hyny.

Y mae y dilafur gyda yr Ysgol Sabbothol o ran ei ymddygiadau yn achos o barhad a chrydd adar y tywyllwch yn y byd: a phe byddai pawb felly, fe suddai yr holl fyd yn fuan i ddidduwiath ac eilun-oddoliath, a phob anwybodaeth; oblegyd yr unig foddion ordeiniedig gan Ddau i ymlid adar y tywyllwch i'w llochesau tragwyddol yw dysgu y Gair dwyfol, yr hwn sydd yn abl dan fendith Duw i'n gwneuthur yn ddoeth i'r iachawdwriaeth. Y mae y dilafur yn yr Ysgol Sabbothol yn groes i holl orchymynion Duw, a'r dyben oedd ganddo mewn golwg yn rhoddiad yr ysgrythrau. Gorchymyna yr Arglwydd i mi i chwilio yr ysgrythrau; ond pa fodd y gellir eu chwilio heb ddygu eu darllen. "Ceis-iwch allan o lyfr yr Arglwydd, a darllenwch;" medd yr Arglwydd: ond y mae y dilafur yn ei ymddygiad yn dywedyd, Na ddarllenwch ddim o hono. "Hyffordda blentyn yn mben y flordd;" a "dysgwch hwynt i'w gath pob peth a'r orchymynais i'w chwli," medd yr Arglwydd; ond y dilafur yn yr Ysgol Sabbothol a ddywed nad yw hyny o unrhyw bwys. Ni ystyria y cyfryw ychwaith mai dyben Duw yn rhoddi yr ysgrythrau ydoedd, er mwyn eu mynegu i'n plant, fel y gallont hwythau eu mynegu i'w plant hwythau; ac felly cadw yr wybodaeth am y gwir Ddau yn y byd o'oes i oes, ac o genedlaeth i genedlaeth.

Ystyried y dilafur yn yr Ysgol Sabbothol y pethau caulynol: I ba beth y bu yr enwog Eagog Tyddewi, W. Salisbury, W. Morgan, ac eraill, yn llafurio yn y gwaith mawr o gyfieithu y gyfrol santiaid i'r Omeracg wen, os nad er mwyn iddi gael ei darllen? a pha fodd y darlennir oni ddygir? Ac i'w ddyben wedi hyny y bu llawer o enwogion eraill yn dyfeisio ac yn gosod yr argraff-waeg ar waith i argraffu biciau flocod ar flocod o honynt, os nad i'w darllen? ac i'w defnyddio yn yr Ysgol Sabbothol i ddygu eraill i'w darllen. Bydd clod i'r dysgedigion a nodwyd gan oesau dyfodol am eu llafur; a ninau a ddaethom i mewn i'w llafur hwynt; gan hyny arswydw'n fod yn ddiog a dilafur, rhag i'r Arglwydd gyhoeddi trwch ben llawer o bonom, "O was drwg a diog, ti a wyddit fy mod yn medi lle nis hearia, ac yn casglu lle nis gwasgerais; am hyny y dyloist ti roddi fy arian at y cyfnewidwyr, a mi pan ddaethw'n a gawswn dderbyn yr eiddof fy hun gyda llog. Cymerwch gan hyny y dalest oddiwrtho, a rhoddwch i'r bwa eiddo ganddo ddeg talent; a bwriwch allan y gwas an-

fuddiol i'r tywyllwch eithaf, yno y bydd wylofaen a rhingocian dammedd."

UN YN PARHU YR YSGOL SABBOETHOL.

Y "TRUCK SYSTEM."

Yr Ail Lythyr—at Weithwyr Swydd Schuyl-hill.

FR NOMID-WEITHWYR.—Wrth edrych o'm hamgloch, a sylwi yehydig pa effaith y mae y gyfundraeth uchod yn gael ar y bobl hyny ag ydynt yn trigfannu yn mhlith y gweithfeydd glo sydd yn y lle a'r ardaloedd yma, ymddengys i mi fod drwg mawr yaddi; a chradwyf mai hi yw yr achos penaf o'r tlodi a'r amedwyddwch sydd yn ein plith. Y mae yn gwneud gwahaniaeth mawr rhwng dyuion a'u gilydd, trwy grynhof cyfoeth i rai, ac yn tylodi eraill—gwneud un dyn yn oludog, nes y creda ei fod yn fwy na dyn, a chymher yr hawl i ormesu ei weithwyr llafurus mewn modd tra chywilyddus. Dylasai yr alwad neu y grefft o dori glo fod yn un o'r crefftiau mwyaf parhaus, ynghyd a phrisoedd da i'r gweithiwr am ei waith; ond nid felly y mae, nid oes y parch lleiaf yn cael ei roddi iddo ond mor belled ag y byddo angenrheidi-rwydd yn galw; a phan yr ydym ni ag sydd yn dilyn yr alwad hon yn y swydd yma mor lluosog ag ydym yn brosenol, nid oes lle i ddysgwyl am ddim yn wahanol oddiwrth ein meistriaid. Er ein bod yn gorlod codi yn foreu o'n gwelyau, ac ymadael a'n teuluoedd anwyl a hoff heb wybod a gawn y pleaser o'u gweled byth wedi hyny, ac yn fynych anturlo ein bywydau i ganol llawer o beryglon, megys tan awyr afach, lleoedd dyfrllyd, &c. pa rai sydd wedi bod yn achos o wneud din-ystr ar fywydau miloedd o'n cyddynion o bryd i bryd. Nid anfynech ein gwelir yn dyfod adref yn llawn baw, dwfr, neu waed, nes y bydd yn rhy anhawdd i'n teuluoedd wneud allan pwy ydym; id, meddaf, llawer priod neu dad cariadlawa a sech o blith ei deulu yn iach y boreu, ac yn cael ei gario o'r pwll glo ar ysgwyddau ei gyd-weithwyr adref cyn y prydawn! Odrueni ynte, onide! na chelai y gweithiwr llafurus yr hyn sydd yn gyflawn, o herwydd mai efe sydd yn dal y byd i fyddu; a phe byddai iddo ei atal ei law rhag gweithio, daryddai y cyfan yn y fan—pe byddai i'r amaethwr beidio hau uf byddai dim ganddo i'w fedi—byddai y tir yn llawn drain a mieri—felly hefyd, pe roddem ni, weithwyr daear, heibio dori glo, ni allai y boneddwr gael tan glo yn ei ystafell wych, er ei gadw yn gynnes rhag y rhew a'r eira, a'r gwyntoedd oeraidd a blin yn y gausaf du.

Yn mhellach, y mae y *system* yma yn achos o leihau cysur teuluoedd, trwy nad oes dim arian yn dyfod i'r tŷ, ac felly yn ymddifadu y wraig o'r preser a'r lleshad a allai wneud iddi hi a'i theulu trwy fyned a'r yehydig arian sydd ganddi yn ei phocod i'r farchnad neu y *store*, a marchnata yno; ac wrth hyny yn gallu gwneud llawerodd o ddoleri o fis i fis; a byddai hyny yn mwybau eu cysur; ond nid felly y mae dan y *system* hon—nid

oes gan y wraig, druan, ddim i wneud ond cario y *Pass Book* yn ei phocod, a chymeryd y pethau o'r *store* ar y prisioedd a ofynir am danynt!!

Yn y gofres ganlynol mi a roddaf brisoedd y rwyddau a'r bwydydd, y rhai a werthir am lafur y gweithiwr yn y dref hon (Tamaqua), gan y rhai a ddefnyddiant y *system* ddrigion-us dan sylw, ynghyd a'r prisioedd a godir am danynt mewn arian parod yn yr un dref, fel y gellir canfod y gwahaniaeth, yr hyn sydd yn ddirfawr:

	Truck System.	Arian parod.
Peilliaid, y fafil,	\$6 75	6 25
Cig moch, wedi ei fygu,		
y pwys,	12 1/2	10
Caws,	12 1/2	10
Ymenyn,	22	18
Siwgr,	10	8
Tea,	1 00	62 1/2
Coffee,	20	18
Molasses,	y chwart,	18
Sebon,	y pwys,	6 1/2
Wyau,	y dwayn,	20
Clorwn,	y bwael,	75
		45

Er fod yr amaethwyr yn amser y gwyliau diweddfaf yn dyfod a'r creaduriaid i'r lle hwn wrth y cannoedd, megys gwyddau, *turkeys*, teir, moch, adar, &c., &c. nid oedd ond ychydig iawn o'r gweithwyr yn gallu eu prynu, o herwydd nad oedd ganddynt arian: felly priodol iawn y gollir dywedyd gyda'r bardd gynt:

"Nid iai, yr teul-radd
Mae'r llo'i a'r gwyddau'n cael eu lladd;
Nid oes i'r gwau un ran o'r wlad,
Mae'r gyfran ef tu draw i'r bodd."

Yn awr, anwyl gyd-weithwyr, ystyriwyf fy mod wedi dangos digon mai drwg mawr sydd yn nghlyn a'r *system* yma, gan hyny onid yw yn gwylydd fod y fath beth yn bodoli mewn gwerin-lywodraeth? Paham, yn enw pob synwyr, na byddai iddi gael ei halltudio o'n plith? Chwychwiri, Gymry, yn aned neb, pa fodd yr ydych mor ddistaw? Yr wyf am eich galw echi, weinidogion yr efigyl, i ddyfod i'r maes, er amddiffyn y bobl ddiolion; er ymsymud y baich mawr oddiar eich cefnau: canys credwyf pe byddech chwi, weinidogion, yn cymeryd y gorchwyl mewn llaw, i areithio a dysgu i'r bobl eu hiawnderau, y gallem gael cyfreithiau ac arferion daionus, fel y gallem fyw yn ddedwydd, a chael ein digonedd o'r pethau hyny ag y mae Dnuw wedi eu ragbarotoi gyferbyn a phob dyn diwyd a llafurus. Yr ydych ya canmol y dewrion hyny a enillasaat y wlad hon yn rhydd, oddiant rwyman caethiws a chywilyddus y Prydeiniaid: lo, meddaf, soniwch lawer am y gwladgarwr ymadawedig a byth goffadwriaethus hwnnw, sef *Washington*, am ei ddewrder a'r lles mawr yr ydym ni ac eraill yn dderbyna oddiwrth ei lafur ef ac eraill; ond yr ydwyf am i chwithau wneuthur rhywbeth gyda son am yr enwogion a'r dyn-garwyr daionus ag ydynt wedi myned i ffordd yr holl ddaear, sef gweithreda yn debyg iddynt yn mhob peth da; o herwydd y mae y gyfundraeth a nodwyd yn effeithio yn ddrwg, fel y gwyddoch, hyd y nod ar yr

eglwys; gan hyny, deffrowch, a chyfarwydd-
wch y bobl pa fodd i weithredu er eu lles eu
hunain a gogoniant crefydd; onide nid gwiw
i ohwi na neb eraill brogethu yr efengyl, ac
heb weithredu yn ei hol, trwy ymdrechu ym-
ddwyn yn of athrawiaeth ein Harglwydd Iesu
Grist ya y byd, sef "Câr dy gymmydog fel ti
dy hun;" a "Gwnesthur i eraill fel y dym-
unet i arall wneuthur i tithan."

Tamaqua, Mawrth 4, 1850.

Glowr.

MYFYRDOD AR Y CLOCK YN TARO.

Fan oeddwn yn myfyrio,
A'r clock yn taro un,
Meddyliais mai addoll
Un Duw a ddylai dyn;
Ac hefyd ei was'naethu
A'n calon oll yn llon,
Tra paro dyddian'n bywyd
Ni ar y ddaear hon:

Fan glywais i fy awrlais
Yn taro dau prydawn,
Fe roddodd i'm myfyrdod
Am ddan gyfammod llawn;
Mae'n cynnwys yn y Bibl,
Dan Destamentan yw,
A ro'wd gan ysbrydoliaeth
Y gwir a'r bywiol Dduw.

Fan clywai'r clock yn taro
Teir gwaith wrth fya'd yn mla'n,
Meddyliais am dri pherson,
Tad, Mab, ac Ysbryd Glân;
A'r rhai'n yn un Jehofa
Er trag'wyddoldeb draw;
Ac felly byth i bara
I'r trag'wyddoldeb ddaw.

Fan clywai'r clock, mae'n gywir,
Yn taro pedwar gwaith,
Ddeth pedwar efengylwr
I'm meddwl ar fy naith:
A'r newydd am drugaredd
Ya yr efengyl gu,
I faddeu'n holl anwired
I mi bechadur da.

Wrth i mi ddyfal wrando,
A'r clock yn taro pump,
Meddyliais am bump morwyn:
Heb olew yn eu lamp;
A'r Priod-fab yn dyfod,
A'r rhai oedd barod bwys,
A sehtant i'r briodas
A chauwyd yno'r drws:

Fan oedd y clock yn taro,
Fel hyn y chweched waith,
'Rwy'n cofio creadigaeth
Y nef a'r ddaear faith;
A'r mor a'r oll sydd ynddo,
A phob creadur byw,
Mewn ysbaid chwech llwrnod
A wnaeth fy Arglwydd Dduw.

Wel dyma fyfyr eto,
A'r clock yn taro saith,

Y seithfed dydd gorphwysodd
Craewdwr daear faith;
A dylefn ninaw gadw
Y Sabboth, sautaidd yw;
Mewn meddwl, gair a gweithred,
Yn ol'gorchymyn Duw.

Wrth i mi ddyfal wrando,
A rhifo wyth yn siwr,
Meddyliais am wyth onaid
Achubwyd rhag y dwr,
Pan ddaeth y dylif creulon
Ar anwir ddyinion byd,
A'u boddy yn yr eigion
Yn gyfan-oll i gyd.

'Rwy'n deall wrth fyfyrto,
A'r clock yn taro naw,
Y nawfed awr bu'r Iesu
Ar ben Calaris draw,
Yn dweyd y gair Gorphenwyd,
Atebwyd yno'n llawn;
A'r Tad yn gwaeiddi, Gollwng,
Yn rhydd mi gefais iawn:

Wrth i mi ddyfal wrando,
A'r clock yn taro deg,
Mae gonyf ddeg gorchymyn,
I'w cadw yn ddifreg;
A ro'wd ar fynydd Sina,
Gan y Jehofa mawr,
Yn rheol bywyd i mi,
Tra byddwyf ar y llawr:

Yr amser syddi yn pasio;
Mae'n taro un-ar-dddeg;
A mi heb fod yn gweithio
Un awr o'r rha'n yn deg;
Mae'n rhyfodd fod gwahoddiad
I'r fath bechadur mawr,
I ddod i'r winllan eto
A'm haul bron mya'd i lawr.

Mae Arglwydd mawr y winllan,
Yn galw arnoch de'wch;
Beth byna' fyddo gyflawn
O gyflog chwi a'i' oewch;
Er bod eich penan'a llwydo,
A'ch cofnau grymu lawr,
Mae gawad arnoch eto;
O dewch i weithio awr.

Mae'r awr ya taro deuddeg;
'Rhwyn redog yn blaen,
At ddeuddeg ffynon Eli,
A'n dyfroedd gloyw glân;
A deuddeg apostolion
Oedd yma ar y llawr,
A'r mer a'r deuddeg ychais
Oedd yn y deul fawr.

Mae hefyd bren y bywyd,
A'i firwyth yn ddeuddeg ryw,
A'r deuddeg llwyth o Israel
A ddaeth trwy'r môr yn fyw;
Ac i ysbio Canaan
Danfonwyd deuddeg gwr,
A'r deuddeg colofn godwyd
Yn yr Iorddonen ddwr.

Yn ddeuddeg daeth yn barod,
A darfod wnaeth y'm dydd;

A'm corff sy'n myn'd i orwedd
Yn awr i'm gwely pridd,
A'm enaid yn ehedeg
I fyd 'ryabrydion byw,
Lle byddaf yn dragywydd
Yn agwydd fy Arglwydd Dduw.

Eagle Hill. Cyst. JOHN SIMONS.

PLENTYN YN ARGYHOEDDI EI DAD.

Ma. GOL.—Gan fod eich misolyn gwerth-fawr yn gyfrwng mor ddefnyddiol i drosglwyddo golouai i'r oenedloedd, a'i duedd i ryfela yn erbyn pechod, ac i feithrin riawedd a daioni, meddylwyf nad difudd fyddai trosglwyddo yr hanesyn canlynol i'r woriau trwy gyfrwng y Seren.

Bu ein cymrydogaeth ni yn llawn o foddwon, ond trwy fendith Duw ar yr amryw- iol weinidogaethau a ddefnyddir, y maent yn myned yn donqueuch yn barhaus, a'a gweddi yw, darydded meddwdod a meddwan.

Dygyddodd er ys ychydig wythnosau yn ei i fod an o'r cyfryw, o'r enw T., wedi llanw ei fol yn llod dda; ac yn y sefyllfa hono aeth rhywiodd tuag adran. Y wraig, wedi rhoddi iddo ymborth, a'i cynorthwyodd i fyned i'r gwely, ac aeth hitbau drachefn at y plentyn i'r llawr; ac ar y llawr y buont, hyd nes idd- ynt dybio fod T. wedi cyagu. Arol peth am- eer, aeth y fam a'r plentyn i'r gwely, yr hwn, yn y modd mwyaf sydyn, a ddywedodd wrth ei fam, "Mam, fe gaiff 'nhad fyned i uff- era—ond caiff e', mama?" "Caiff," meddai y fam? "Ie, am feddwi, mam?" "Ie, am feddwi!" dywedai y fam." "Pa'm mae fy 'nhad yn meddwi, mam?" ebe'r plentyn dra- chefn. "Wa i ddim, 'y mientyn bach i," at- ebai y fam. "Wel," ebe'r plentyn, "fe gaiff 'y nhad fyned i uffern, i'r tan mawr, am feddwi, ond caiff e' mam?" "Wel, caiff," ebe'r fam. "Wel, cygwch yn awr, mam," ebe y plentyn." Cygodd y fam a'r plentyn.

Ond nid oedd T. wedi cyagu eiliad, fel y tybient hwy, ac os oedd yn methu cyagu o'r blaen, yn awr yr oedd yn fwy anhawdd fyth iddo. Gosod allan ei dyngbed dmenus yn y fath fodd, a hynny gan ei blantyn anwyl, a ca- eihiodd ar feddwi T. nes oedd yn methu â chyagu; fe, glynodd yn nghalon y tad. Dyma weinidogaeth lem, lem; ond atebodd y dy- ben, fel ag y cafodd Duw y clod oddiwrthi: y mae T. arbyn hyn yn gweddio yn lle rhegu, ac wedi gadael y cwrw. Y mae ganddo hyf- rydwech yn ngwailh yr Arglwydd, ac yndwyn firwythau addas i edifeirwch, gan benderfynu dilyn yr Oen i ba le bynaq yr elo. Aeth ar ei ol i'r dyfrilyd fodd; cladywyd ef gyda Christ yn y bedydd; a daeth i'r lan i fyw bywyd newydd er gogoniant i'w Dduw; ac wele y mae yn gweddio. Mae yn cynyddu ar ddelw Duw; ac mae yn rhedeg i gymeryd gafael yn y gobaith a osodwyd o'i flaen. Duw yn gymhorth iddo i redeg nes cael gafael, fel y cydgrwddom yn y nef, heb un ar goll, trwy Iesu Grist. Amen.

Eich ewyllysiw'r da,
TASTILION.

YMDDIDDAN RHWNG MAM A'I PLENTYN.

Plentyn.—Mam, gadewch i mi ofyn gofya- iad genych chwi—Paham y mae i mi holl ddy- ien da yn caru darllen yn eu Bibla?

Mam.—Oblegyd fod y Bibl yn dywedyd wrthym am Dduw a'r nefoedd; ac am y Gwardwr; a pha fodd y mae i ni fyw i foddloni Duw. Ond yn awr gad i minnau ofyn i tithau ofyniad neu ddan—A ydwyf ti ddim yn caru darllen yn dy Fihl?

Plentyn.—Ydwyf, mam, yr wyf yn caru darllen gyda chwi.

Mam.—Paham yr wyt yn caru ad ddarllen?

Plentyn.—Oblegyd fy mod yn darllen pob peth yno am fy Ngwardwr.

Mam.—A ydwyf yn barnu y dylit garu ei ddarllen?

Plentyn.—Ydwyf, mam; yr ydwyf. Chwi a wyddoch y dydwn ei garu ef.

Mam.—Bywed i mi paham y dylit ti garu yr Arglwydd Iesu Grist? Dyro i mi reswm o'r Bibl am hynny.

Plentyn.—"Yr ydym ni yn ei garu ef am iddo ef yn gyntaf ein caru ni."—1 Ioan 4. 17.

Mam.—Pa fodd y dangosodd ef ei gariad tuag atom ni?

Plentyn.—"Caasys chwi a adwaenoch ras ein Harglwydd Iesu Grist, iddo ef, ac yntau yn gyfoethog, fyned er eich mwyn chwi yn dlawd, fel y cyfoethogid chwi trwy ei dloedi ef." 2 Cor. 8. 7.

Mam.—Pa fodd y daeth ef yn dlawd?

Plentyn.—"Yr hwn ag efe yn flurf Duw, ni thybiodd yn drais fod ya ogyfuwch â Duw, eithr efe a'i dibrisodd ei hun, gan gymeryd arno agwedd gwaa, ac a wnaed mewn cyff- elybiaeth dynion; a'i gael mewn dull fel dyn, efe a'i darostyngodd ei hun, gan fod ya ufudd hyd angau, le, angau'r groes."—Phil. 2. 8.

Llewelyn. Cyst. JAMES LLOYD.

EDWARD Y CHEWCHFED.

Mae ydoedd Edward y VI. i Hari yr VIII. Gaawyd ef Hydref 12, 1537. Dechreuodd deyrnau Ionawr 28, 1547. Yn yr amser byr y bu ar orsedd Prydain Fawr gwnaed llawer o ddaioni, a dangosodd yn amlwg fod ei enaid ieuange wedi ei ymgeleddu gan Ddwyfol ras; ac yn ei farwolaeth cafwyd mwy o Ches galarn ar ei ol na nemawr o ffrainoedd o ddyddiau Josia dduwial hyd heddyw.

Yn ei deyrnasiad byr diddymwyd y weith- red greulawn hono a elwir Ddedf y Chewch Erthygl, yr hon a ddedfydai bawb i'r tan a wadent wir bresennoldeb gwir gorf a gwaed Grist yn ordinad Swper yr Arglwydd, ac yn nacau cyfranogiad o'r gwin yn yr ordinad, i'r cymunwyr yn gyffredin, ond yn rhoi hyn i'r offeiriad yn unig. Yn yr un flwyddyn, sef y gyntaf o'i deyrnasiad, gosodwyd amryw bregethwyr Protestanaidd mewn sefyllfa gyf- urus i wneuthur daioni, ac ar yr un pryd sef- ydlwyd amryw gyfreithiau yn erbyn arferion a chyfeillornadau Pabaidd, ac o blaid y Di-

wygiad. Yn y flwyddyn 1549, daeth allan argraffiad newydd o'r Bibl Saesnaeg, a gorchymyn i'w ddarllen oll yn ysbaid blwyddyn. Yn mhen dwy flwydd wedi hynny, cafwyd argraffiad arall o lyfr Duw; ond nid oedd yr un o'r ddau wedi rhannu y Bibl i adnoddau.— Gallai Edward ysgrifennu llythyrau synwrol yn yr iaith Ladin pan nad oedd ond wyth mlwydd oed.

Dangosai Edward dduwiol bob amser barch mawr i'r Bibl. Pan oedd yn ceisio rhyw beth uchel, cynnygiodd un o'i gyfeillion roi Bibl mawr dan ei droed i'w helpio, "Na fynaf," eb efe, "er dim; nid cymhwys sathru dan fy nhrsed yr hyn a ddiylwn drysori yn fy nghalon."

Ar ddydd ei goroniad, pan oedd ond naw mlwydd oed, dygwyd tri chleddyf o'i flaen, yn arwyddion o'i awdurdod ar dair teyrnas: llefodd yntau allan, "Y mae un cleddyf eto yn eisian." Gofynnodd un o'r pendefigion,—"Pa un yw hwnw!" Atebodd y tywysog duwiol, "Y Bibl, yr hwn yw cleddyf yr Ysbryd, ac y mae yn haedda mwyr o fri na'r cleddyfau hyn; hwn sydd i'n llywodraethu ni, a'r hwn a lywodraetha hebddo nid yw deilwng i'w alw yn frenin." Yna gorchymynnodd drachefn i ddwyn y Bibl o'i flaen, yr hyn a wnawd mewn modd gweddus.

Yr oedd pob rhinwedd ynddo i'w addurno fel Cristion ac fel tywysog. Yn ei afiechyd, tua thair wythnos cyn ei farwolaeth; clywyd ef gan y meddyg G. Owen ac eraill yn tywailt ei galon o flaen Duw yn y modd a ganlyn: "Arglwydd Dduw, gwared fi allan o'r bywyd truenus a gofidus hwn, a chymmer fi i blith dy ddewisolion; eto, nid fy ewylls i, ond yr eiddot ti a wneler. O Arglwydd, yr wyf yn gorchymyn fy ysbryd i ti; bendithia dy bobl a chadw dy etifeddiaeth; amddiffyn y deyrnas hon rhag Pabyddiaeth, a chynnal y wir grefydd, er mwyn dy Fab, Iesth Grist. Amen." Yna efe a drodd ei wyneb, ac wrth weled y rhai oedd gerllaw, dywedodd wrthynt, "A ydych chi mor agos? mi a dybiais eich bod yn mhellach." Dywedai G. Owen, Clywsom chi yn llefaru wrthoch eich hun. I'r hyn atebodd Edward, a'i wen ar ei enau, fel y byddai arferol, "Gweddio ar Dduw yr oeddwn i." Y geirian olaf a glybuwyd ganddo oedd, "Yr wyf yn ddiffygiol, Arglwydd, trugarha wrthyf, a chymmer fy ysbryd." Ac fel hyn eheddodd ei enaid at ei Brynwr ar y ofod o Qophenhaf, 1553, cyn cael pen ei flwydd yn *an-dr-lumtheg* oed. Pwy a wyr pa faint o ddarllenwyr Ieuangc y Seren a raid farw yn moren eu hoed! Ceiswau yn foreu, fel y brein Edward VI., adnabod Duw yn Nghrist, canys efe a ddywedodd, "Y *neb a'm ceisians, yn foreu a'm cant.*" IORWERTH.

Y MWNWR IEUANGC.

Cyfeithad o'r "Miner Lad."

Na ddirmygwch y mwnwr Ieuangc
Sydd yn tyllu fel y wadd,

Am lo i'w losgi yn ein teian,
O foreu hyd hwyr y mae yn nghladd;
Y Mwnwr Ieuangc, na ch'wilyddia,
Er bod dy groen yn ddu ei ran,
Ond i ti arfer dwr a sebon
Fe ddaw'th wyneb eto'n lân.

Dy alwad sydd mor anrhydeddus
Ag ũn arglwyddyn ar ei seidd;
Yr arwr sydd i ti'n ddyledus
Am y mwnwr wnaeth ddur ei glodd;
Fel yntau 'rydwyf mewn peryglon
Am dy aelodau, hyn yw'r drych,
A' th fywyd hefyd sydd mewn perygl,
'Run dynged ddaw i'r gwaol a'r gwyich.

Chwi wyr mawrion, sydd mewn gwychder,
Am ũr ac arian mae eich bryd,
Pwy ond yr isel fwnwr Ieuangc
Ddaeth i'r golen a'ch gemau gyd;
Pa le buasai'ch ũr a'ch arian
Oni bai y cloddiwr hael,
Yn nghrombil dasar mewn arofa,
Chwi ddylech ddiolch am eu cael.

Mae rhai yn eistedd ar orseddan,
A'u henwau sydd yn uchel iawn,
Ac ar eu penau wych goronau,
Pa rai sy'n lloiaidd ac yn lawa;
I'r mwnwr Ieuangc yr y'ch ddyledus,
A gellwch ddwyed ag esmwyth wen,
Fe weithiodd ef i'r golen i'w gweled
Yr Adament a'r gwyich Rhadden.

Chwi wyr doniol a dygedig
Sy'n chwythu tŕonau ag udgyrn pres,
Treiddgar ydych, mwyn berorisaeth
I'r glust y mae yn gweini lles;
I'r mwnwr Ieuangc yr y'ch ddyledus
Am eich effer oerdd, pwy wa'd?
Ac am lliardau pres a delwan
Y rhai fu'n wrol yn y gŕd.

I'r mwnwr Ieuangc na wrthoded
Neb ei fara yn un man;
Fy ngweddi yw, Na foed i fwnwr
Gwrdd a thlodi idd ei ran;
Er bod ei wyneb yn dywyllldu,
Ei galon boed yn ddidwyll lân;
Ei frechisau'a gryf a didwyll fyddo
Er twymno'n teian a glo tŕn.

HWSMOR.

Fy Nghartref yn y Wlad.

CYFIRITHIAD.

Y dref a'i thyran caerog cain
I fyw nid dyna'r fan;
Fy mhceswyl boed mewn lle bo coed
A'u gogwydd tua'r lan;
Lle ffrydia yr arianaidd nant
A llawen felus floedd,
Yr heliwr taer a'i ddryll a'i gwa
Trwy'r llwyni a'i awn ar g'coedd.

Ni charaf fi rwygfawredd tref,
Ei dall ũa'i balebder bi,

Mewn isel fwth mae'n well i fyw
Ar fynydd gonyf fi,
Lle y blaendardda'r coedydd glau,
Y lili a'r rhosyn syw,
A'r aber fach o ddwfr iach,
Yn rhwydd i ddynol-ryw.

Ni roddwn i 'mo'r dawel fan,
Man iach a dedwydd iawn,
Am holl balasan, snuedau gwych,
Y dref a'i chyfoeth llawn;
'Rwy'n hoffi anadlu awyr iach,
A rhodio llwybrau rhydd;
Dewised eraill fyw mewn tref,
Mewn gwlad fy nhrigfa fydd.

MABWY'R GORWYD.

Lloeffyn o Faes Cystudd.

1. Mae cystudd yn dda, ond nid yw yn hyfryd; mae pechod yn hyfryd, ond nid yw yn dda.

2. Mae Duw trwy gystudd yn symud ym-nith y pechod sydd yn ffaith ganddo oddi-wrth yr enaid sydd yn awyl ganddo.

3. Nid ydyw twymno ffwrz cystudd yn seith waith poethach, ond yn parhau Cristion yn seith waith gwell.

4. Pechod a ddygodd lawer Cristion i gystudd, a chystudd a gadwodd lawer Cristion rhag pechu.

5. Mae Duw yn tymheru ein llestri a dwfr cystudd, cyn iddo dywallt i mewn iddynt win gogoniant.

A. G. M.

BUDDIOLDEB DUWIODDEB.

Duwioddeb ydyw'r perlyn drud,
Na fedd y byd 'mo'i gymmar,
Mwy gwerthfawr yw i'm heuaid elan,
Na holl drysorau daer.

Mae'n fuddiol yma y byd
I'n cynnal hyd y diwedd;
Mae'n angor da yn angau du,
Rhydd iai gu ymgeledd.

Mae'n meddu addewidion eu
O'r bywyd sy'n bresennol;
Yn ddedwydd gwnaiff yr hwn a'i caiff
I oesoedd maith trag'wyddol.

O llefwn tra b'om ar y llawr,
Bob awr am wir dduwioddeb,
A meddu'r dduwiol anian dda
Cyn myn'd i drag'wyddoldeb.

Ymdrechawn, nid yw'n boes yn faith,
Na'n taith ond megys dyrnaffed;
Daw angau'n glau a'i ffinog gledd,
Fe'n rhoir mewn bedd i orwedd.

I. C.

CLORON.—Dygydd Cloron (*potatoes*) gyntaf o'r America i Ewrop, yn y fl. 1586, gan Syr Edward Drake. Cymerwyd hwynt i'r Iwerddon yn 1610; ac i Loegr yn 1650.

CYDYMDEIMLAD A'R HUNGARIAID.

Yn unol â rybudd blaenorol, cynnaliwyd cyfarfod cyhoeddus gan drigolion Bangor, yn y Tabernacl, y nos Fercher olaf yn Ionawr. Yr oedd yr adeilad yn orlawn o wrandawyr, a hyn yn hir cyn dechreu y cyfarfod. Galwyd T. Charles, meddyg, i'r gadair, yr hwn a gydaynodd, ac a amlygodd ddyben y cyfarfod mewn araeth agoriadol. Tefynnodd trwy alw ar y Parch. John Phillips i anerch y gynulleidfa yn y iaith Gymreig, a daeth yntau yn mlaen yn nghanol y gymeradwyaeth fwyaf unfrydol, a dywedir fod ei araeth yn firwd o hyawdledd trwyddi draw, nes synu yr holl wrandawyr. Drwg genym na oddefa ein trefynau i ni i roddi hyd y nod dalfyrriad o boni, (rhoddesom le i araeth y Parch. W. Rees yn nghyfarfod Liverpool yn rhifyn Chwefror, ac y mae hyn yn gymmaint a allwn yn awr ei hebgor). Yn nesaf, areithiodd Mr. Rees, perchenog y *Carnarvon and Denbigh Herald*; ac ar ei ol ef Mr. Smith, golygydd yr un newyddiadur. Yna traddodwyd araeth gan y Parch. Mr. Lewis, a chanodd y cêr y pennillion canlynol, pa rai a gyfansoddwyd erbyn yr amgylchiad gan Mr. Morris Davies, o'r Garth:

Wrth gofio trist odfus draul
Y biln orthrymder sy dan haul,
Ein cefn destma yn ddilad
Ar ran y gorthrymodig rai.

Fa dad, pa fam, neu fab, neu ferch,
Fa frawd, neu chwaraer yn meddu serch,
Nes teimla rwyg caethiwed du
Yn rhwygo llawer calon gu?

Piant rhyddid sy mewn llawer gwlad
Yn goddef dirmyg a sarhad;
Eu cefn a'u mathran dan eu traed,
A'u tir a fwydir gan eu gwaed.

Eu gweddwon a'u hymddiffaid sydd
Heb gartref llon, a'u bronau'n brudd;
A'u dewrlon ral, o wrol fryd,
Y gofyn nawdd yn melder byd.

Ewgoria, hon sydd wlad ddihedd,
Heb ryddid gwir yn diawd ei gwedd;
Dynolneth yno sy dan gwyf,
A gormes, traia, mewn rhwyg a rhwyf.

Y traw, lle caffol ffordd ei hun,
"Nid ofna Dduw, ni pharcha ddy'n."
Ond 'rhwn sydd uwch na phawb a'i gwel,
A'i faru a saif, mae hon dan sel.

Er bod y gormesdeyrn yn hyf,
Ei dwyll yn fawr, a'i nerth yn gryf,
Mae dydd ei ofwy'n sod ar frys
I'w lwyr ddyrnwchwyd ef a'i lys.

O! brysiad gwawr yr hapus ddydd,
Fan ddyrllir iau caethiwed prudd;
Cyhawder mwy deyrnnes'n llawn,
Dros yr holl fyd yn hyfryd iawn.

Yn nesaf galwyd ar y Dr. O. O. Roberts, ac wedi hyn ar Mr. Luke, Mr. David Hughes, Mr. Lloyd Jones, Mr. Bowman, Mr. Griffith Jones, Mr. D. Williams, Mr. W. P. Smith, o Gaernarfon, Mr. Edward Ellis, Mr. S. Jones, ac eraill, y rhai yn eu tro a anerchasant y cyfarfod mewn areithiau grymus a phriodol i'r amgylchiad. Dycheiwyd diolchgarwch y cyfarfod i'r Cadeirydd, a threfnwyd trwy ganu anthem gyffwrdd.

Yn ystod y cyfarfod, darllenwyd y pennill-

ion canlynol gan yr awdwr, dyn ieuangc, yr hwn a ddaeth yn mlawn i hynt ar wahoddiad y Cadeirydd.

O Hungary! Hungary! dy adwydd cydd fawr!
Mae egyptyn dy feibion yn gwyrnu dy lawr!
Mae gwae'dy wronald yn lletain yn glir
Yn arbyn creulondeb gorthrymwy'r y dr.

Mae Hungary wrol yn gorwedd mewn gwaed,
A llwch ei henwogion mewn dirnyg dan draed,
Gwirionedd yn gruddfan ar bob bryn a phant
A rhyddid yn wlyo uwch beddau ei phlant.

Tras sy'n teyrnasu yn Hungary yn awr,
Cyfawnder yn gerwedd mewn dirnyg ar lawr;
Yr arth fawr o Ewisia ysglyfodd y wiad,
Gan ladd ei henwogion a'r alleddyf mewn brad.

Haynau sydd yn trochi ei glodd hyd y cern
Yn ngwae'dy ddiwaid! O! pa le yr seith bara!
Pwy enaid na themla wrth foddwl am hynt!
Pa waed na chynhyria! pwy galon na obrynt!

O Awstria gilyddlyd, cilyddia yn awr,
A lladd yr Hungariaid,—ond cofa yn awr
Y telr i'thau, o herwydd dy frad
Daw Daw mewn digofaint! 'mwelod f'r wiad.

Gwirionedd deyrnasu yn Hungary cyn hir,
Daw eto ymwarod a rhyddid i'r tir;
Ah! Awstria! mae Kosuth a Bem eto'n fyw,
Er gwaethaf dy fwydyl,—a byw yw eu Daw.

Lewis Wx. Lewis.

Nes Wener, Ion 25, bu cyfarfod lluosog ac anrhydeddas o'r un natur, yn Nourad y Dref, Aberystwyth, pan y cymerwyd y gadair gan y Mair, William Williams, Yew. Yr oedd nid yn unig y nouadd, ond hefyd yr heol gysylltiedig, yn orlawn o bobl. Traddodwyd arwithiau grymus a phwrpasol gan A. J. Johns, Yew.; y Paroh. Mr. Williams, gweinidog y Bedyddwyr; T. O. Morgan, Yew.; J. Roberts, Yew.; John Jenkins, Yew.; W. H. Thomas, Yew.; Mr. John Mathews; y Paroh. Mr. Saunders, gweinidog yr Annibynwyr; Mr. Robert Edwards, a Mr. Joseph Roberts. Llosgwyd amryw gopiau o'r Times ar yr heol yn ysted y cyfarfod.

Cynallwyd cyfarfod eraill mewn gwahanol fanau yn Nghymru, er cydymdeimlo f'r Hungariaid gwrol a gorthrymedig yn eu haliwydd. Da genom weled ein cenedl mor wraog yn yr achos.

ATEBIAD I WEDDI DDYCHRYNLLYD.

Yn Friar's Field, Casnewydd, boreu Sabboth, Ionawr 13eg, oddeutu deg o'r gloch, daeth dynes gableddus o'r enw Sarah Morgan allan oddiwrth ei theulu, a'i baban ar ei breichiau. Nid hir y bu cyn iddi ddechreu cweryla ag un o'i chymmydogesau am ryw drosedd a wnaeth yn ei herbyn. Pan yn nghanol ei awydan annuwiol, dymunodd ar f'r Arglwydd Hollalluog ei tharo yn fyddar ac yn fud, os na wnelai ymddial ar ei chymmydoges mewn canlyniad i ail drosedd o'r cyfelyb; ond gyda bod y geiriau wedi dyfod allan dros ei gwefusau, diffriwythodd ei holl seledau, a syrthiodd ei baban a hithau f'r llawr, nos-oron arswyd a dyohryn ar bawb o'r edrychwyr. Cludwyd ei chorff i'w thŷ, at ei gwr a'i chwch plentynt, ond ni chafwyd yr arwydd llelaf ei bod yn gweled, clywed,

na theimlo. Yr oedd yn yr ymdrech mwyaf yn tynu ei hanadl, yr hyu oedd yn gwneud yr olwg arai yn arswydus iawn. Cafodd y weddi ofnadwy hon ei hateb, oblegyd ni ynganedd air byth mwyach; ond cafodd ei gyru ymaith gyda'r drygonus oddeutu un o'r gloch boreu dydd Mercher, Ionawr 16eg.—Cymered pawb rybudd oddiwrth yr amgylchiad dychrynllyd uchod. Ddefirod yr anstyriol; mae Duw yn gwrandio gweddian.—*O'r Diwygiar.* Dewi, Pil.

Ymddangosodd yr hanes uchod hefyd yn y 'Monmouthshire Merlin' a phapyrâu eraill yn ardal y Casnewydd; a sicrhaid ei wirionedd ar dystiolaethau anwadadwy.—Goz.

CYNHWRF YN MHLITH Y SAINT!

MR. GOLYRDD.—Bu rhyw dwrw mawr yn nghyfarfod y Saint yma dydd Sabboth, Ionawr 27, yn ol fel yr adroddai na o honnynt ag oedd yno. Daeth Dic yno, ac a ymaffodd yn un o honnynt; ond ni chlywom pa un ai sant neu santes, a gwaegodd hi nos ef, nes oedd fel ystyllen; ac oni buasai fod Dafydd William a brawd arall yno, ya medru coloru yr hen langor mae yn dra thebyg y buasai yn myned ymaith yn glwt ag un nou ychwaneg o'r frawdoliaeth hon, os nad aethai a phen y tŷ yn y fargen. Fahan mae Dic mor hoff o gyfarfod y saint! A ydyw ef yn teimlo fod rhai o honnynt yn gwneud dipyn yn rhy cofn ar ei fawrhydi? ac a ddywed ef, "Yr Iesu a adwaen, a Phaul a adwaen, ond pwy ydych chiwi." Nid pell, debygem, yw Ewan o'i le.

Beh yw seintiau crefydd Mormon!
Ond cwter chwydya'r byd,
Tomen 'agytion yr eglwys,
Gwarteg cullion Phar o 'nglyd;
Mellidith teulu, pla cym dogae'th,
Llywyth yn rhegu llywythau Daw,
Gwelau anllib, deistiaid dïres,
Ue cymeddithas, pryfed byw.

Chwain pigfeinion, clerach llwydion,
Ffryndiau calon sugno gwa'd;
Cwn yn cyfarth dyn y llusad,
Mwrddwyr carlad, llun eu tad;
Cwmni llumrig ferge colwyddas,
Gwybed anwn oet y chwark,
Clwb y caewa, ffair gwahilion,
Shop ynydion—dyna smart.

O'r dref drws.

EVAN.

TWYLLLO YMFUDWYR.

Y llythyr canlynol a gymerwyd o'r 'American Citizen and Emigrant Adviser,' papyr newydd a gyhoeddir gan Gymdeithas Cymaill yr Ymfudwr, [yn Philadelphia. Ysgrifenydd of gan Sais anrhydeddus, a dengys y modd y colodd ef a'i denlu eu twylllo gan Oruchwylydd Ymfudawl yn New York. Ni buasom yn cyhoeddi y llythyr hwn oni bai fod amgylchiadau cyffelyb yn barhaus yn cymeryd lle, yr hyn a ddengys y dylai ymfudwyr a theithwyr fod yn ofalus wrth gyduno am eu cludo o fan i fan:

"Milwaukee, Tach. 11, 1849.

STR.—Yr wyf yn cymeryd yr hyffir a ysgrifenu atoch, yn ol eich cais wrth fy ngwraig pan oeddem yn myned i swyddfa Gallagher

at Husted, 23 Albany-street, New-York, i dalu ein cludiad i Milwaukes. Dywedasoeh eich barn y pryd hyny ein bod yn cael ein twyllo yn y swyddfa, a dengys y ffeithian canlynol mai felly yn hollol yr oedd. Talais \$64 dros fy seula, yn ol \$9 yr un, ac addawant hwythau sicrhau cludiad oysurus i ni am y swm a nodwyd, yn lle yr hyn a allasom gael yn ol pum' dolar yr un, trwy y hyn y dywedent y busasem yn cael cyfleuseran gwaelion, ac yn gorfof taithio yn mhllith y dobarth iselaf o ymfudwyr. Asthom o New York i Albany ol y cydandeb mewn agerfad, ya yr hwn le y dechreuodd y twyll. Addawent ganiatas 50 pwys o *baggage* i bob un, ond gorfu araom dalu \$2 50 y cant am y cwbl uwchlaw 50' pwys yr un, yr hyn a wnaeth i fynu y swm o \$24. Yna, yn lle myned, yn ol yr addewid a gawsom, gyda y *second class cars* ar y rheilffordd, gosodwyd ni ar fwrdd hen fad camlas, awl, gwrthwyd ni i'r *steerage*, i blith y radd iselaf ac ahanaf o Wyddelod ac Eilmyniaid—yr oedd deugain o honom wedi ein pentyru i dwll bychan tua deuddeg troedfedd ysgwar, a'r canlyniad ydoedd ein llanw i phryfed.—O Buffalo yr oeddem i fyned mewn agerfad, ond ya lle hyny gosodwyd ni ar fwrdd *propeller* bychan, heb unrhyw gyfleuseran i barotai a thrin bwyd yr holl ffordd o New York i Milwaukes; tua 1,445 o filldroedd.—Cymerodd yr holl deith fis o amaer, ond sicrhawent hwy yn y swyddfa na busasi dros ddeg niwrnod, fel yr oeddem erbyn cyrhaedd Milwaukes, yn analluog i fyned yn mhbellach, o herwydd diffyg arian, trwy daliadau gor-modol a meithder y daith. Yr wyf wedi cael gwaith yma, ac yn bwriadu gaeafu yn y lle hwn. Os gallwch wneud rhywbeth i ddy-moethi y Cwmni, ac achub eraill rhag cael eu bysglytaethu ganddynt yn yr un modd, byddaf yn dra diolchgar.

"Eich ufadd wasanaethwr,
"ZACHARUS RICH."

☞ Cefais fy nghyfarwyddo i'r swyddfa gan W. L. Roy, 50 Greenwich Street, New York.

GWDDDFDIR PANAMA.

Y mae cryn dwrw wedi bod yn ddiweddar yn mhob ffordd o barth y deyrnyn tir dan sylw. Bu peth ymrafael rhwng y gwaban-ol lywodraethau o barth y llythyr-god (*guano*) a ddygid o California, ond y mae hyny yn bresennol ar ben; a pharotodau helaestr yn cael eu gwneud i wneud ffordd dramwyol o'r naill ochor i'r llall. Mae camlas mawr i gael ei wneud o'r Mor Werydd i'r Mor Tawelog, ac i fod yn rhydd i'r holl fyd trwy dalu y doll gyffredin; wrth yr hyn y daw miloedd ynysocdd y Mor Tawelog o hyd cyrhaedd i Ewrop, ac y byddwn ninan yn medru hwylio i California, gwlad yr aur, heb fyned heibio i'r *Cape Horn*; ac hefyd y daw y ffordd i'r India Ddwyrainol drwy yr India Orllewinol. Pwy ddichen amgyffred maint a nifer y manteision masnachol a chymdeithasol a gyfyd oddiwrt yr anturiaeth bon, ynghyd a'r rheilffordd a wneir yn groes i Panama, o'r Mor Werydd i'r Mor Tawelog. Daw y broffwyd-

oliaeth i ben yn y man, "Ni bydd mor mwy-ach;" hyny yw, ni bydd y mor yn un rhwystr i'r naill gonedi i ffaenachu ac ymweud a'r llall, ond yn hytrach yn gyfleusdra. Bwrlechr dwyn llythyrnau o China i Gaerofrog Newydd mewn oddiutu chwdech wythnos ar ol gorphen y rheilffordd uwchod.

CORFFOLIAE EGLWYS A SEFYDLIAD GWEINIDOS.

AR y 22 a'r 23ain o Chwefror, cynnaliwyd cyfarfod er corffoli yr ychydig aelodau o Fed-yddwyr ag aydd yn preswlyo yn Fairview, ger Harrisburg yn eglwys. Er nad ynt ond ychydig mewn rhifedi yn bresennol, eto barnwyd y busasi yn well (o herwydd eu pellder oddiwrt unrhyw eglwys Gymreig berthynol i'r Bedyddwyr) eu corffoli yn eglwys, ac felly y gwnawd, yn ol y drefn arferol. Bedyddiwyd pum yn amaer y cyfarfod, yr oedd un wedi ei fedyddio yn ffaenorol, ac y mae eraill yn y gyfeillach eto; yn dysgwyl cael talu utrud-dod i Grist yn yr un ordinhad.

Y brodyr a weinyddasant ar achlysur y corffoliad oedd Wm. Morgan; Pottsville, a David Evans, gynt o Danville, yr hwn sydd yn bresennol wedi ymsefydlu yn eu plith. Yr oedd y cyfarfodydd yn fywiog, ac arwyddion amlwg o bresennoldeb yr Arglywydd yn eu plith. Y mae eu dull bywiog o weithredu yn achos eu Gwaredwr wedi denu eiyw yr ardalyddion. Yr oedd tyrfu fawr iawn ya edrych ar yr ordinhad o fedydd yn cael ei gweinyddu ar lan y Susquehanna, ac nid heb deimhad dwys; yr oedd rbai o'r chwiriorydd ffaeoig yno yn caumol, yn neddio, ac ya molianu Duw.

Hyd yn ddiweddar nid oedd ond ychydig o Gymry yn aros yn y lle; ond wedi i'r gwaith waethygu yn Danville, symudodd y brodyr Owen Lloyd a Stephen Davies a'u teuluocdd yno, a chanlynwyd hwynt gan eraill, fel y mae amryw o deuluocdd yno yn bresennol, a phawb o honynt yn ymddangos yn bleidiwr gwresog i grefydd. Dian y byddai ya ddymunol gan y frawdoliaeth yn y lle hwn pe byddai i'rai o'r brodyr yn y weinidogaeth a fydebant yn myned trwy Harrisburg yn galw gyda hwynt. Ni byddent yn ol yn eu careidigrwydd. Dymunwn lwydd iddynt i gynyddu nid yn unig mewn rhifedi, ond hofyd mewn gras a gwybodaeth o ein Harglwydd Iesu Grist. **BRAWD.**

Y DRAUL I FARW YN CALIFORNIA.

Y mae llawer o synu o herwydd bod y draul i fyw mor fawr ya California: ond gollir barnu bod y draul i farw yno ya llawer uwch, oddiwrt yr amgylchiad canlynol:—Rhydd gobedydd y *Washington Union* gyfrif o'r syman a dalodd am wasanaeth i'w frawd trengedig yn Ysbyty Sacramento yn Satter's Fort, fel y canlyn: "Am weinyddu iddo dros 36 o ddyddiau, \$755; golshi a gosod y corff allan, \$16; gwlanon a *mattress*, \$20; areb, a gyru am dano, \$60; am dori y bedd yr ddiwrnod garw, \$20; am gerbyd a dyn i'r ang-ladd, \$9; y cwbl, \$880.

COLEG ACADIA.

Y sefydliad gwiwglodus hwn sydd yn sefyll yn y rhan hyn o America Brydeinig a elwir Nova Scotia. Y mae yno athrofa gyffredinol, er cyfrannu pob math o ddysegeidiaeth fuddiol yn y canghenau uchaf o ddysegeidiaeth i bawb yn gyffredinol,—traul y rhan hyn o'r sefydliad a ddygir yn mlaen gan mwyaf gan yr ysgolheigion. Y mae rhan arall yn perthyn i'r sefydliad, sef Coleg Duwinyddol, yr hwn, er ei fod yn cyfannedd rhan o'r un adeilad, sydd er hyn yn sefydliad gwahanol—i ddyben gwahanol, ac ya cael ei gynnal drwy foddion gwahanol. Dyben hwn yw hyfforddi a chyfaddasu dynion ieuangie dawiol ac o ddawn a chymhwyseran i'r weinidogaeth, lle y dygir rhai yn y Saesnaeg, eraill yn y Ffrengaeg, ac eraill yn nhabodiaeth yr Indiaid Americanaidd, er bod yn genhadon cymhwys y Testament Newydd at y gwahanol lwythau hyn. Ac y mae amryw eisoes o'r Indiaid brodorol wedi ymgyssegru i draethu mawrion weithredoedd Daw yn eu hiaith eu hunaniaid i'w brodyr hanner gwaraid, a llawer o lwyddiant yn cydfyned a'u hymdrechiadau.—Y mae yn breennol ddau frawd fyddlon a theilwng wedi cael eu hanfon dros y sefydliad i Loegr a Chymru, i ofyn ewylllys da cyfeillion y Gwaredwr at ryddhau y Coleg odditan feich o ddyled, a'i osod mewn cyflwr mwy dylanwadol ac effeithiol. Meddwn yr anrhydedd o adnabod un o'r dirprwywyr er ys hlynnyddau, sef ein cyfaill hoff ya moreu ei greffyd ei a ninau, y Parch. John Francis, gynt o Gaerdydd, yr hwn sydd yn un o'r gweinidogion mwyaf dylanwadol yn America Frytanaisidd. Barnwn fod awyddogion y Coleg wedi bod yn ddedwydd yn eu dewisiaid o hono, ac y bydd iddo gael derbyniad croesawgar a ebalonog yn enwedig gan eglwys y dywysogaeth. Casglodd ef a'i gyfaill tua £200 yn Liverpool yn unig. Y mae Mr. Francis yn nai i'r diweddar Benjamin Francis, ac yn un o'r ychydig ddynion hyn sydd i'w cael yn y byd, y rhai na anghofir os clywir hwy unwaith, a llais y rhai sydd megys adeain yn dilyn clustiau eu gwrandawyr pa le bynao yr elont. Yr ydym rhywfodd yn methu peidio addaw i ni ein hunain y pleser o'i weled yn ymweled a'i genedl yn y talaethau heb fod yn hir. Tyred ar frys, John.

Y GENHADIAETH YN TAHITI.

Da gan ein darllenwyr glywed ond odid, fod yr ystorum ofnadwy a chwythodd dros yr ymys hon heb lwyrr ddiffa cynhyrch llafur y cenhaden. Mae M. Lavard, y dirprwywr Ffrengig, yn ymyraeth cryn lawer a'r cenhaden yno o hyd; cymerodd afael yn holl eiddo y gymdeithas, gan ddywedyd nas gallasai ganiatau i un gymdeithas grefyddol ddal eiddo ag nad yw yr adeiladau crefyddol wedi eu rhestru at wasanaeth y Saeson yn unig, ond os daw cenhaden Protestanaidd hefyd o Ffrengo, y bydd iddo eu lleoli yn y maeau y byddo eu heisiau; ac fel tâl am yr ymyraeth anygrythyrol ac anghyfreithlon hwn y mae wedi gwneud addolai, ysgoldai, ac

aneddai y cenhaden yn eiddo gwladol i wasaneth unigol y grefydd Protestanaidd ac addysgiaeth y bobl, ac i fod yn drigfanau i genhadon Protestanaidd hyd byth.

Mae y Llywydd hefyd yn honi hawl i arolygu yr ysgolion gyda golwg ar ddysegeidiaeth fasnachol: ymwel â hwynt yn drimisol yn bersonol neu yn ddirprwyol. Ac nid yw mewn un modd yn ymyraeth a'r cyallan a fabwysiedir gan y cenhaden; ond gan fod y cenhaden yn deall mai ar yr amod hon yn unig y mae yr ysgolion yn cael bod yn eu dwylaw, ymestngant, er y teimlant eu bed dan iau.

Mae sefyllfa y genhadiaeth yn roddi achos i fod yn ddiolchgar; er fod meddyliau rhai wedi ymddieithrio oddiwrt h y cenhaden yn ysbaid yr ystorum erlidogaethus, y mae yr eglwys wedi eu haddffurfio, a'r brodorion yn gyffredin yn ymlynu wrth eu gweinidogion, ac y mae yr addoladau Sabbotbol yn llawn. Mae rhai, fel Demas, wedi troi draw gan obaith elw, ac eraill wedi eu llygru gan ddyllanwad siampiau drwg.

Rhif y cenhaden yn Tahiti ae Elmeo ydynt wyth; y boblogaeth frodorol tua deug mil, a'r Ewropiaid heblaw; a'r fyddia Ffrengig tua 400. Mae 800 o'r brodorion yn seolodau eglwysig, a 1000 o blant dan addysg; ond nid oes mwy na hanner dwayn o'r Ewropiaid wedi uno a'r eglwys. Pa ryfodd fod y Faganaiad yn hwyrfrydig, pan fyddo yn yr ymys gynnifer o rai a fagwyd yn yr un wlad a'r clogyl yn ei gwrthod?

Mae cyflawn ryddid yn cael ei fwynhau yn awr gan y cenhaden i'fyned yn mlaen a'u gwaith. Mae iddynt fynedfa rywydd at y bobl, heb neb i'w rhwystro, addysgiaeth y plant yn eu dwylaw, a'r argraffwaog yn berffaith rydd. Y mae ynysoedd bychain lawer o gwmpas i Tahiti ac Elmeo, lle mae oddeutu 8,000 o frodorion dan addysgiaeth y cenhaden, y rhai a ymwelant â hwynt mor fynych ag y medront. Mae pump o offeiriaid pabaid ar yr ynysoedd, ac y mae ganddynt addoldy ac ysgoldy yn Papeete, lle mae eistedd-le y llywodraeth; ond hyd yn awr nid oes un o'r brodorion wedi cofseidio y grefydd Bahaidd, ac nid yw eu hysgolion yn cael dim cefnogaeth. Mae yr offeiriad yn amyned yn mlaen, serch hyn, yn y modd mwyaf twyllodrus, gan ddywedyd na ddaethant yno i'n gwrthwynebu ni, a bod yr hyn ydym ni yn ei ddyysgu yn dda iawn, ond os bydd iddynt ddanfion eu plant atynt hwy, y dygant y Ffrengaeg iddynt, gan adael iddynt fyned i'r addoliad a fynont. Bedyddiant blant Ffrengod o famau brodorol, y rhai pan dyfont i fynu, a hawliant fel Pabyddion. O ddyll-offeiriadaeth! mawr yw y drwg a wneost erioed. Mae llawer o rwystrau ar ffordd y genhadiaeth yn yr ynysoedd hyn, y rhai, oia i Ffrengig osod ei llaw fawlyd arnynt, oedd-ynt fel gardd yr Arglwydd. Ond eto, yr Arglwydd sydd yn teyrnasu; ac er y caddia ei wyneb dros enyd awr, a Sion yn druan, heb-bulus gan dymbestl, yn ddigysur, ef a seyd ei cheryg hi â charbanel, ac a'i sylfona hi â meini saphir. Gwna hefyd ei ffenestri o risial, a'i phyrth o feini dyglaer, &c.

ARDAL BWLCH-YR-ARTH, PA.

HYNAWS OLYGYDD.—Yr wyf wedi bod yn glaf o'r clefyd tost hwnw a elwir "Tân Iddew," ac wedi methu anfon yn brydlawn ein tansgrifiad i Lewis D. Richards, tsg at ei golled, trwy yr amgylchiad gresynus a gyhoeddasoch yn Seren Chwefror. Tansgrifiwyd yn y lle bechan ag oeddwn yn gweithio ar y pryd, sef Yellow Spring, ynghyd a Battling Run, y swm o \$15 50, y Llyn cyntaf yn Chwefror, er gwneud ei golled i fyddu, sef llosgiad ei dŷ, a'r hyn oll agos ag oedd ganddo. Fe byddai ychydig o'r Cymry mor ffyddlon ag y maent yn y lle bychan hwn. Gynolid ei golled oll i fyddu mewn ychydig amser. Nid oedd yma ond deg Cymro ar y pryd, ond cawsom garedigrwydd Saeon a Gwyddelod.

Yr wyf wedi bod yn y lle yma er ys yn agos i ffwyddyn, ac nid oes cymmasint ag un o bregethwyr y Bedyddwyr na'r Annibynwyr wedi bod yn cynnyg ei wasanaeth nac yn ymweld â ni yn ystod y tymhor a nodwyd. Y mae y Seintiau yn ymdrehol anghyffredin yma i faldorddi a lledaenau eu hegwyddorion rhyfeddol ya Nghymraeg a Saesnaeg. Y maent yn dyfod yma o wahanol fanau, sef Minersville, Norwegian, a Keo-odd eraill, yn broffwydi, apostolion, offeriaid, &c.; ond y mae yma rai yn meddu tipia o *gomon sense*, sef nad yw eu hathraviaeth yn hollol dderbyniol. Y mae yma eglwys fychan o'r Trefyddion Esgobaethol, y rhai ydynt yn garedig i bob enwad o Gristnogion Protestanaidd. Byddai yn gynestwydd i'm mynwes i a rhai Cymry eraill yn y lle hwn, pe gallem gael pregoth efoeglydd yn ein mamiaith hof. Er nad oes genym ond ychydig arian, y mae fy urws bob amser yn agored i weinidogion yr efoeglyd.

Ydwyf, yr eiddoch, &c.

Y 14th o CHWEFROR.

Y SPEECHIFYING ITCH.

O'r Bedyddiwr.

Y mae eglwys Dduw yn agored i ymwelidau clefydol, ac nid y lleiaf poenus o honnyn yw y Faldorddwest, neu y "Speechifying Itch." Bydd y dyoddefedigion yn bla parhaus ar synwyr ac amynedd y gynulleidfa. Nid yw y dyoddefydd byth yn ei hwyl ond pan y byddo a'i geg yn lled. Arwyddion y clefyd ydynt, ysgafndra yn y pen, ysafr wrth writh wraidd y tafod, y ddychymmyg yn freuddwydiol ac hallucinataedd, ac awydd aqorod am *speecho*. Bliuid Christmas Evans rhyw dro gan un o'r rhai hyn; "Wel di yma Shoni," (ebe Christmas,) "y mae Duw yn ei ddoethineb wedi dy gynysgaeddu di â dau lygad, ac â dau glust, ond dim ond un geg.—Denagys hyn Shoni, fod llai o waith ar gyfer y geg." Dylid bod yn ofalus i beidio roddi benthyg cynulleidfaoedd parhaus i wasanaeth y bechgynach piffaidd a lledfeginol hyn, y rhai a ddygant synwyr cyffredin i wawd. Y mae gan y byd aniansyddol ei *safety valves*. Y mae y ddarpariaeth hyn hedyd i'r byd

Cir. VII.

maesol. Dyna Fformoniaeth, er onghraifft, math o *safety valve* ydyw—math o *guloest* neu *sink*, i roi *escape* i *secretions* ac enesmwythderau eglwysig. Cynghorir y *speechees* i uno â'r Seintiau, cant yno ddadlwytho "O foreudddyddi hyd brydnawd." Dywedai brawd o Ferthyr wrthyf, ddydd arall, fod Seintyn yn arfer *speecho* gogyfer a'i dŷ e'f prydnawn dydd Suliau, gan dreulio awr i faldorddi heb neb yn ei wrando. Gogoniant yr oddefonau hyn oedd—nad oedd neb yn gwranddo.

D. LLWYD ISAAC.

TAN A CHOLI BYWYD GER SOUTH TRENTON.

Nos Sadwrn, Chwef. 2, bu anffawd drallodus yn Marcy, tua dwy filldir i'r gorllewin oddiwrt y *terrapite gate*, yn South Trenton. Tŷ Mr. Richard Richards, amaethwr, a gymroedd dan yn y nos, pan oedd y teulu yn eysgu. Tuag un o'r gloch y boreau defffroiant pan yr oedd yr elfen angherddol wedi enill grym mawr. Gallodd Mrs. Richards gyda ei phlentyn ieuangaf, ffoi drwy dori y fianestr, ond clywyfwyd hi rywfaiat gan y gwydr wrth fyned. Ei phriod hedyd a ddaeth allan, ond aeth yn ol eilwaith i ymofyn am ei blentyn henaf, bachgen 5 oed, a thybir iddo ymofyn w bapryau, ond cyn gallu dyfod allan, Gwymppodd y llofft oddi tano, a llosgodd e'f a'i blentyn i farwolaeth. Yr oedd Mr. R. yn fab f'r diweddar Barch. Joseph Richards.

ARERCHIAD O'R HEN WLAD AT T. TOMKINS.

PITTSBURG.

TOM—Yr Hen Amser Gynt.

WRTH gofio i rudd er's llawer dydd,
Yn rhodio hirddydd haf,
Hyd ochrau'r Cefn, trwsiadus drosfa
El wel'd drachefu ni chaf;
Fe allat daw dydd ysgwyd llaw,
Os caf wiv hylaw hynt,
A gwydryn llawn cyn y madaw,
Er mwyn yr amser gynt.

Mae swynion serch, a gwaagn march,
A'i hanerch gyda'r hwyr;
Aeth Tomkins do, i ffwrdd o'r fro;
Maent wedi gwywo'n llwyr.
Ac os na ddaw dydd ysgwyd llaw
Na chymr iraw, fy ffryd;
Myn wydryn bach wrth ganu'n lach
Am byth i'r amser gynt.

ALLTUD GLYN MAELOR.

I SAMUEL A HANNAH ROBERTS, PITTSBURG.

CAOTHWAG a beichiawg o barch—ow ydwyf
Am adog i'ch cyfarf;
Ddarbed fydd fy ngwir barch,
Eto'n wir i ti hyd arch.

Lloynau swyn, llawn o serch—o galon
Igalon gyr a nerch;
Gor dreiswyr yw gwir draserch,
Curo y mae garlad march.

ALLTUD GLYN MAELOR.

PRIODWYD—

Yn Eagle Hill, Pa., Mawrth 4, gan y Parch. Wm. J. Jones, Mr. Morgan Thomas, a Miss Sophia Miles.

Yn Pottsville, Mawrth 8, gan y Parch. Wm. Morgan, Mr. Griffith T. Jones. Goruchwyliwr ya ngwaith Silver Creek, a Miss Laura Thomas, Belmont.

Fob bendith a ddilynio
Y ddaen aeth yn gydun
Mewn undeb priodasol
I gydfyw megys un;
Bendithion goreu'r ddaufyd—
Goreuon nes a d'ar,
Gorono'r oll o'u bywyd
I'w gwneud yn ddedwydd bwr.

Eto, Mawrth 16, gan yr un, Mr. Nathaniel Sheckell, Summit Hill, a Miss Martha Lewis, Pottsville.

Mehefin 6, 1849, gan y Parch. Peter Lloyd, yn Salisbury, swydd Meigs, Ohio, Mr. David Thomas, a Miss Elizabeth Hughes, o'r lle uchod.

Eto, yn yr un lle, gan yr un, Chwefror 8, 1850, Mr. Evan Morgan, a Miss Ann Howells, yn awr o Salisbury.

MARWOLAETHAU.

Yn Carbondale, Mawrth 21, 1849, yn 4 mlwydd oed, Elizabeth Thomas, a adnabyddir yn gyffredin Modryb Beas. Buasid wedi cyhoeddi hanes ei marwolaeth yn flaenorol i hyn, oni buasai ei dymuniad ei hun—nid oedd yn ewyllysio i ni wneuthur un math o udganiad ar ei hol. Pa fodd bynag, gan fod llawer yn rhyfeddu ac yn ymholi mewn lleoedd pellennig, ag oeddent yn adnabyddus & hi, pa beth yr achos na byddem yn ysgirfenu rhywbeth am dani, teimlwn yn ddy-leddawyd arnom hysbyau darlennwyr y Soren o'i hymadawiad. Credu yr ydym ei bod wedi bod mor ddiwyd, fyddlon, a defnyddiol & neb yn ei hoed o'i rhyw a'i sefyllfa. Bu gyda chrefydd tua thri ugain a deg o flynyddoedd.

Tachwedd 3, yn Bloomsburg, Martha, gwraig William Jerman, yn 20 mlwydd oed. Merch ydoedd i Enoch Morgan, ac wyr i John Bowen, Carbondale, gynt o Lanolli, swydd Frycheiniog, D. C. Bu gyda chrefydd er pan yn 14 oed.

Yn mhen naw diwrnod ar ei hol, bu farw ei phriod, William Jerman, yn ddydd ieuahc 23 oed. Gadawsant ferch fechan deg mis oed yn ymddifad o dad a mam, yr hon sydd gyda ei thad a'i mamgu yn Blakeley, ger Carbondale. IOAN BRYCHEINIOG.

Yn St. Clair, Chwef. 22, David, mab Mr. John R. Williams, yn ddwy flwydd a hanner oed. Claddwyd ef yn Pottsville y Mawrth canlynol.

Tachwedd 13, 1849, Mr. Richard Roberts, mab i'r diweddar Barch. Richard Roberts, gwainidog y Bedyddwyr yn Ebensburg. Cyf-ododd ei groes ac aeth ar ol Mab Duw, trwy ymostwng i'w ordinadau, pan tua dwy ar bumthog oed, a bu yn aedol fyddlon gyda y Bedyddwyr tra yr arosodd yn Ebensburg; ac wedi ei synuadiad i'r gorllewin, dantonodd

am lythyr, er trosglwyddo ei selodiaeth i St. Louis; a'r newydd diweddaf a glywyd am dano, fel pawb eraill a fu o'i flaen, oedd, "Efe a fu farw." Y mae hyn eto yn ein rhybuddio ninau i fod yn barod erbyn yr un amgylchiad.

OWEN R. ROBERTS.

ATEBION.

Atebiad i Ofyniad Twm o'r Mynydd, yn Seren Chwefror, iu dai. 45.

Mr. GOLRERON.—Gan fod eich gobebwyd uchod wedi cyfeirio ei ofyniadau ataf fi, yn mhlith eraill, amcansaf amlygu fy meddwl ar y geiriau mor eglor ag y meddaf. Tebyg fod Twm yn wybodus fod amaer yr orochwyliaeth efengylaidd yn cael ei alw yn "amaer diwygiad." Heb. 9. 10. Meddylwyf mai yr un meddwl sydd i'r gair adeodigaeth yn Math. 19. 28; sef diwygiad (*reformation*), ac mai y dull y darfu i'r dygyblion ganlyn Crist oedd trwy gydymffurfio â natur ac ymarferiadau yr orochwyliaeth ddiwygiadol, sef yr un efengylaidd, nid yn unig yn y beddyd (er mai beddyd oedd yr ordinad gyntaf, trwy eu afudd-dod i ba un yr oeddynt yn dangos eu hunain mewn modd cyhoeddus yn ganlynwyr i Crist, ac yn penderfynu byw bywyd diwygiedig.) ond meddylwyf fod ein Harglwydd hefyd yn cymeryd i mewn yn y geiriau eu hymlyniad wrtho yn ol trefu yr orochwyliaeth newydd, trwy yr holl anhawsderau i gyd; oblegyd y mae eu hymddygiad yn tellyngu ei sylw, fel y mae yn addaw eu hanrhydeddu a'u gwybrwyo, fel rhai ag oedd wedi bod yn fyddlon ganlynwyr iddo.

Y mae hyn yn cadarnhau y meddwl fod yr orochwyliaeth efengylaidd wedi dechreu yn ngweinidogaeth Ioan Fedyddiwr, yn yr hon y dygwyd y dygyblion gan Crist, a'r hon a gadarnhawyd ac a seliwyd gan Crist & i'w waed. Heb. 9. 16. Ac a sefydlwyd i fod mewn ymarferiad hyd nes byddo y deyrnas i gael ei rhoddi i fyau i Dduw a'r Tad.

Od oes gair un o'r personau eraill, at ba rai y mae y gofyniad wedi ei gyfeirio, neu Twm o'r Mynydd ei hun, neu rhyw un arall, seddwl gwell, a niwy cysson â'r gwirionedd, byddai yn foddhad i mi ei weled yn y Seren.

Pottsville.

W. MORGAN.

Ateb i Ddychymmyg Daniel D. Thomas, Paltmyra, yn y Rhifyn diweddaf.

Fy hoff Olygydd byglod,
Gobeithio'ch bod mor iach,
A rhodwch imi genad
I ateb Daniel bach,
Sef enwi'r gwrthdarrch ganfu
Wrth ddarllen yn ddible;
'Rwy'n barnu nad yw amgen
Na'r hen lythren E.

MARGARET.

Cawsom atebion i'r Dychymmyg oddiwrth 'Y Gwalch,' St. Clair, a Ioan Brycheiniog. Gan fod Y Gwalch wedi cael y flaenorolaeth ar y 'Ferch Ieuangc o'r Meadows,' cawsom offn y canlyniadau a allasant ddygwyd trwy ymddygiad cyffelyb at un allan o'r ystien fenywaidd. Beth pe byddai y merched ond cymeryd ya eu penau i gydnwyo a'u ghydd i ymddial arno? Byddai byd lled lwyd arno yn ddiau, a digon tebyg y dygem ein hunain i ofid rhyngddynt hefyd.—G. L.

PENNILLION I'W CYFIEITNU.

SOLITUDE.

O sacred Solitude, divine retreat;
Choice of the prudent envy of the great;
By thy pure stream, or in thy waving shade
We court fair Wisdom, that celestial maid;
The genuine offspring of her lov'd embrace;
Strangers on earth are Innocence and Peace,
There from the ways of men laid safe ashore,
We smile to hear the distant tempest roar.
There, bless'd with health, with business unperplex'd,
This life we relish, and insure the next.

MISS R.—

ADVICE TO READERS.

In reading authors, when you find
Bright passages that strike your mind,
And which, perhaps, you may have reason
To think on at another season;
Be not contented with the sight
But take them down in black and white;
Such a respect is wisely shown,
And makes another's sense one's own.

Edw. gen VESTRAS. LORD BRON.

CALIFORNIA.—Y mae yr hanesion yn parhau i wellhau o wlad yr aur. Y mae amryw agerfadau a lloigau yn myned allan yno yn y dyddiau hyn yn llawn o ymfudwyr.—Mor fawr yw yr awydd am fyned sydd trwy y wlad, fel y mae y llongau mewn gwahanol borthbladdoedd yn cael eu tyru ar unwaith, a'r tocynau oll yn cael eu sicrhau yn ddioed ar ol hysbyau eu bod i hwylio. A chynnygir o \$20 i \$50, ac weithiau \$100 o wobr (*premium*), am docyn ar ail law.

Y GYNEHMORFA.—Da genym ddeall bod y trwr o barth dadgyssylltiad yn gostegu eto. Rhyw beth yn debyg i Fileriaeth oedd y cynhwrf hwn, yn difianu o fisen "*second sober thought*" y bobl.

HANESIAETH DRAMOR.

PRYDAIN FAWR, &c.

Daeth yr Agerfad Niagara, Cadben Byrnes, i Halifax, dydd Gwener, y 22ain o'r mis diweddaf, Mawrth, yn dwyn newyddion o Liverpool a Llundain hyd y 9fed.

Mewn ystyr fasnachol y mae y newyddion yn ddiwbys. Y bwyddyd yn dal at y priodded blaenorol, ond y cotwm wedi gostwng.

Yr hanesion o'r desbarthiadau amaethyddol ydynt ddigalon a thlawd. Amryw o'r mefinau yn Manchester a lleoedd eraill ydynt yn gweithio tymhorau byr, a rhai o honnynt wedi eu stopio yn hollol.

Y mae ei Mawrhydi y Frenines Victoria wedi cynyg y symau haelionus a ganlyn am gael allan Syr John Franklin: Dwy fil ar hugain o bunnau i bwy bynag a lwyddant i gael allan a gwaredu y crew: dwy fil o bunnau am weini unrhyw gymhorth iddynt; a deng mil o bunnau am gael allan eu sefyllfau. Y mae nifer o longau eto wedi eu danfon i chwilio am danynt; ac ymddengys bod ymchwili manwl ac antariaethau mawrion i gael eu gwneud am Syr John a'i gydforwyr.

Nid yw achos Canada yn dwyn fawr sylw yn Senedd Frydain yn bresennol. Pa fodd bynag, amlwg yw nad yw y frenines a'i chynghor yn foddion i'w chyssylltiad a'r wlad hon; ond ymddengys y teimlad cyffredin yn ffafriol i hyay.

Y newyddion o'r Iwerddon yn debyg fel o'r blaen—llawn tlodi a gresyddod.

Aeth cylochwyli ffynnyddol y Weriniaeth Ffrengig heibio yn ddystaw. Dywed Gweinidog y Drysorfa y bydd derbynlladau y Lywodraeth yn ddigon i dalu yr holl dreulion am y flwyddyn hon. Y mae y Postfeistr Cyffredinol yn agor pob llythyr at beronau a ddrwgdybir. Y mae cryn ddadleu wedi bod o barth priodoldeb yr ymddygiad hwn.

Y prif beth dan sylw senedd Frydain yw y ddadl o barth y trethi ar newyddau tramor. Ymddengys fod y mawrhyf o blaid masnach rydd, ac yn hyd y mae y werin yn eu cefnogi, er fod y blaid a alwant eu hunain yn Ddiffyngwr yn dra gwrthwynebol. Mae y meistri tiroedd yn gwneud y cwbl a allant i godi y dreth ar y bars, &c., ond y gweithwyr a'u gwrthwynebant yn gadarn. Fel hyn y mae dipyn yn stormus rhyngddynt. Ond yn Stafford aeth yn enbyd iawn. Dechreuodd y tyddynwyr, dan ddylawad eu meistriaid, ysgwyd eu ffyn, yr hyn a berodd i'r rhyddfasnachwyr ymosod arnynt. Aeth yn ymladdfa ddychrynllyd; a golchwyd y tyddynwyr yn ddirugaredd i'r platform ac i'r llofft; ond anfonwyd y ceisbyliad, a throwyd y bobl allan; ond crynhodd y tyrfaoedd o bob cwr, a churasant y ffenestri yn ddarnau, a braid y dianodd y pendefigion a chrwyn cyfain.

Bu y storom fawr ar y 6fed o Chwefror yn hynod o ddinystriol i lofgau a bywydau ar ororau Lloegr a Chymru. Nid oes hanes am ei bath er ys amryw ffynnyddau. Dechreuodd y gwynt chwythu yn rhyferthw nos Fawrth, a chynyddodd yn dymhestl greu-lawen erbyn boreu tranoeith. Collwyd amryw longau yn Ilfracomb, Magwas Porth, Aberteifi. Chwythodd ran o eglwys y plwyf yn Aberystwyth, a gwnaeth niwed i adeiladau eraill. Yn yr Iale of Man gwnaeth ddirfod truenus, ac felly hefyd ar ororau Scotland.—Yn agos i Ayr, collwyd dwy long ragorol, a boddodd pump o forwyr. Llogodd agerfad yn Ynys Arran. Nodasom y mis diweddaf fod y J. P. Whitney, o New-York, wedi ei cholli yn y storom hon—achubwyd y morwyr a'r ymfudwyr oll oedd ar ei bwrdd.

Y Parch. James Shore.—Y mae y merthyr hwn yn cael lonyddwch yn awr i addoli. Duw yn ol ei gydwylbod. Dygodd y cybwyllawd oedd wedi cymeryd ei achos mewn llaw eu gwasanaeth i derfyniad. Yr holl swm a dderbynlasant gan y cyboedd oedd £614 7s. 2c., o'r swm yma gwariwyd £526 16s. 10c., yn cynnwys £310 16s. 4c. a dalwyd i Esgob Exeter, yn y Court of Arches, a rhoddwyd y gweddill £88 7s. 0c. i Mr. Shore ei hunan.

Baich arall.—Dywedir y dygwydda gweilyfod ei Mawrhydi Victoria yn ystod y mis hwn (Ebrill.)

FFRAINGC.

Er cyhoeddiad y rhibyn diweddf, y mae tawelwch wedi ei adferu i raddau yn Paris; ond y mae yn debyg fod oes Louis Napoleon yn mron ar ben yn y llywyddiaeth Ffrengig. Mae ei holl amcan er y dechrenad, yn awr yn hollol amlwg—cyrhaedd yr orsedd a'r goron sydd ganddo mewn golwg. Dywedir gan rai ei fod yn meddwl cyhoeddi ei hun yn Ymerawdwr. Gosodwyd cynnygiad o flaen y Gynghorfa ag sydd yn trefnu gwrthwynebiad rheolaidd a chyfreithlawn i unrhyw gais bradwrs sydd ar droed i gyfnawid y flurlywodraeth bresennol. Dangosa feithian fel hyn fod ofnau mawr yn bodoli ynghylch amcanion Louis Napoleon; ond dywedir na bydd i aelodau y Gynghorfa Wladwriaethol, oddieithr ryw 50 neu 60 o honyf, bleidio y llywydd yn ei gais, ac felly bydd raid iddo ymddyried brou yn llwyr ar y milwyr; ond y mae y rhai ydynt ychydig yn ddylanwadol yn mhilith y fyddin yn gwgu. Galwodd Cavaignac gyfarfod o'r Cadrifodion, a phenderfynasant yn unfrydol i amddiffyn y cyfansoddiad gwladol gwerinol hyd at augeu.

RWSIA.

Mae Nicholas o Rwsia wedi treulio ei arian wrth gnyrthwyo Awstria i fwrddio Hungari. Yn awr y mae yn apelio at bobl Lloegr am fenthyg pum' miliwn a banner i dalu ei ddyledion yn amgylchiadau y rhyfel hono; ond dywed ef mai at orphcn rheilffordd o Moscow i St. Petersburg y mae y swm i fyned; ond dangosodd Mr. Cobden yn ddiagon amlwg i bawb a fynasant weled nas gallasant fod at y pwrpas hwnw. Mae arian yn awr yn llawusach nag y buont erioed yn Lloegr, ac nis gellir cael memawr iawn o log. Daliodd yr "Arth" ar y cyfleusdra i apelio at ariangarwch y cyfoethogion, a chynnygia £4 10s. y cant o log, ac y bydd idd ei fawrhydi eu talu yn ol mewn taliadau cyfartal yn mhen banner can' mlynedd. Hwyrach y caiff y swm; ond diau mai y swm ddiweddf a gaiff o Loegr byth ydyw; ac odid na chaiff ryw rai eu gwasgu o herwydd eu trachwant y tro hwn. Nid yw yn debyg y bydd Rwsia yn gyfan am bum' mlynedd o'r hanner, cant, a pha le wedi'n yr A y rhai sydd yn rhoddi eu harian e'w bymofyn yn ol! Ni bydd gweriniaeth Rwsia yn debyg o gyd-nabod unrhyw ddyled a dnyir gan orthrymwr teyrnaidd; a bydd digon rhwng gwledydd eraill a defnyddio mesurau i beri i Rwsia dalu y ddyled yn ol. Bydd raid i'r gallu hwn i ymfalurio cyn y caffo ryddid chwarenteg i weithio ei ffordd yn Ewrop.

AWSTRIA.

Y mae gwrthryfel wedi tori allan yn Serbia, talaeth berthynol i Awstria, ar ororau Twrci. Y mae y gair ar led fod Ymerawdwr Rwsia yn cynorthwyo ac yn cefnogi y gwrthryfelwyr, a diisu fod ganddo amcan dirgel-sidd wrth wneuthur hyny. Y mae oddentu 120,000 o filwyr, yn meddiant pa rai y mae 110

o fagnelau, wedi uno e'r gwrthryfelwyr, a dyagwylir ychwanegiad o 80,000 o filwyr Croataidd, gyda thros 150 o fagnelau, at y rhai uchod, cyn hir. Odid na fydd rhyfel-oedd cartrefol eto yn blino Ymerawdwr Awstria. Rhoddlwyd gorchymyn i holl newyddiaduron Vienna i ymatal rhag cyhoeddi yr adroddiadau am y gwrthryfel.

PORTUGAL.

Agorwyd Benedd y wlad hon gydag araeht y frenines, yn mba uu y dywed fod ei llywodraeth mewn heiddwch a'r holl deyrnasodd cymmydogaethol. Y mae yn cyfeirio at y sarhad a ddangoswyd i'w bawdurdod yn Macao, lle y lladdwyd y llywydd gan rai o'r Chineaid, a hydera y bydd atdaliad priodol yn cael ei wneuthur i anrhydedd ac urddas ei theyrnas.

TWRCI.

Hyshysa llythrau o Constantinople fod llywodraeth y Sultan ac Ymerawdwr Rwsia ac Awstria wedi cyduno ar y modd yr ymddygir tuag at yr ymmoddwy. Y mae Dembinaki a'r Pwyliaid eraill a ryfelasant yn Hungary, i gael eu bwrw allan. Ond y mae i'r Pwyliaid trigianol yn Twrci, y rhai ni chymerasant un ran yn y gwrthryfel, i aros yno mewn llonyddwch, cyhyd ag y peidiant gnyllwyno yn erbyn yr ymerodraeth Rwsiaidd. Os troseddant y rheol yma, bydd iddynt hwythau gael eu bwrw allan belyd. Y mae Kossuth a'r ymmoddwr Hungarydd i gael eu cadw mewn tref amgandeg yn y canoldir.

Ond er fod pethau wedi eu trefnu fel hyn, ambeuir yn fawr iaw rhagrithio y mae Ymerawdwr Rwsia, ac nad ydyw yn bwrw aros ond hyd y gwanwyn cyn y dechreu ymosod ar y Sultan o dan ryw egsus neu gilydd.

RHUFAIN.

Y mae y Dr. Achlli wedi ei ryddhau oddtan ddwyllaw ei erlidwyr Pabaid, yr hyn sydd yn creu llawenydd mewn miloedd o galonau. Nid yw y llwybr y diangodd yn hollol hyshys; ond sicr fod y llywodraeth Ffrengig wedi dylanwadu o blaid ei waredigaeth. Yr oedd ei dystiolaeth yn angenrheidiol yn y llys ar brawf Cernushi, a dygwyd ef yno er fod y Cardinaliaid yn gwrthwynebu hyny; ond y cyfreithwyr a'i mynasant. Cymerwyd ef o'r carbar dan ofal gwarchawdlu Ffrengig, a chymerwyd ef yn ol yn yr un drefn. Y dydd canlynol yr oedd ei ymddangosiad yn angenrheidiol drachefn, a chafodd ei ddwyn i'r llys fel o'r blaen. Yn ystod y prawf, cafodd caniatad i ymneilldno i ystafell gyssylltiedig, ac ni welasant ef drachefn? Diangodd allan i'r ochr, neu y tu cefn i'r adeilad, a bernir fod cerbyd yno yn barod, ac iddo fyned yn guddiedig i Marseille. Diau fod y cynllun wedi ei dynu allan yn flaenorol, a chyfarfu y Dr. a chyfeillion yn y gwahanol fanau, y rhai a'i gosodasant ac a'i cyfarwyddasant yn ddyogel, hyd nes y

Tywysogaeth Cymru.

eythaeddodd Lundain, lle y derbyniwyd ef yn llawen gan filoedd. Y mae y Cardinaliaid yn wyllt yn yr achos. Pan glywodd y Vicar Cardinaliaidd am ei ffoedigaeth, dywedai "mai barn Duw oedd hwy arno ef, am ganiatau i'r adyn fyned allan o'r carchar."

Nid oes yn sicrwydd eto o ddychweliad y Pab i Rufain; ond yn hytrach y mae yr anhebygolrwydd o hysp yn cyuayddu.

INDIA.

Y mae llynyddwch anarferol yn teyrnasu trwy yr holl wlad yma yn awr, yn ol yr adroddiadau a dderbyniwyd yn ddiweddar — Nid oes yno gymaint a son am ryfel o unrhyw bwysa yn y byd.

DETHOLION CYFFREDINOL.

Y mae Haynau wedi tyngu y ddeddfryd o farwolaeth i lawr i garbariad o rhwng 15 a 25 mlynedd, ar dri ar ngain o Hungariaidd.

Syr Robert Peel.—Dywedir nad yw dyrchafiad y boneddwr hwn i'r arglywdiaeth yn nePELL.

Y Drecht Eglwys.—Ionawr 22, rhoddodd saith barwr eu barn yn yr *Exchequer Chamber*, am amgylchiad a gymerodd le yn Brain-trees, yn Essex, er ys blynyddau yn ol. Yr oedd yr eglwys-geidwaid yno wedi galw cyfarfod plwyfol i wneud treth yn 1841, i gyw-eirio yr eglwys; ond cynnygwyd gwelliant, fod y cyfarfod i gael ei ohirio, yr hyn a gar-iwyd trwy fwyriaf anferthol. Yna ymadaw-odd y trigolion, ond yr eglwys-geidwaid, a rhyw ddau neu dri, y rhai a wnaethant dreth eu hunain; y plwyfolion ni fynent dalu treth wedi ei gwneud fel hyn. Yn awr daeth y mater i derfyniad—pedwar barwr yn erbyn tri a roddasant eu barn fod bawl gan eglwys-geidwaid a llairthif i wneud treth eglwys; a chan fod y mwyrif ar y faingc wedi barnu felly, dyua yw y gyfraith.

Y Wesleyaid.—Mae pegethwyr y corff hwn yn awr dau amryfusedd cadarn. Anfonodd cadeirydd y gynhadledd brofiedydd arall allan at bob pregethwr trwy y corff, er idd-ynt i'w arwyddo, i ddangos eu bod yn fodd-lon i'r trefniadau, ac y mae y rhan amlaf o lawer wedi arwyddo y cylch-lythyrâu; ond y mae y bobl, trwy bob cylchdaith lle mae dynion yn berwi o anfoddlonrwydd, ac yn pleidio y gweinidogion a ysgymunwyd yr haf diweddar. Mae y gweinidogion yn meddwl y gallant wneud heb ac yn erbyn y bobl; ond y mae y *supplies* yn cael eu hatal, fel y mae 2s. yr wythnos wedi dynu lawr ar eu cyflog-au eisoes.

Bargen Dda.—Prynwyd y gwely ar ba un y llofruddiodd Sarah Thomas ei meistres, yn Trenchard Street, Caerodor, am 2s. 6c.; ond cafodd y prynwr saith cant o bunnau wedi eu gwno ynddo.

Y Gymdeithas Genhadol.—Derbyniodd Cymdeithas Genhadol Llundain ddwy fil o bunnau trwy law y Parch. James Sherman, oddiwrth gyfaill anednabyddus.

Ci drud.—Saethodd helfil geidwad (*game-keeper*) gi cynmyddog yn yr Alban, a chafodd y perchueug £50 o iawn-obrwy, trwy dded-fryd newu llys cyfraith.

TYWYSOGAETH CYMRU.

Y STORON FAWR DDIWEDDAR.—Mae y newyddion truenus brisid o bob porthladd yn Nghymru yn dangos y gofled a'r diystyr a gymerodd le trwy y dymhestrl aruthrol ar y 6fed o Chwefror, yr hon a grybwyllasom am dau yn mhilith banesion Lloegr yn y rhifyn hwn. Yn fiodus, pa fodd bynag, nid ydym yn gwybod fod neb bywydau wedi eu colli ar draethau Cymru, er mor arml oedd y llong-ddrylliadau. Yn Nghaernarfon, chwythwyd y *schooner* Alice Killam, perthynol i'r Meist. Davies, Pont Menai, nes y tarawodd y *North Bank*, yu agos i'r man y soddodd y *Monk*, y *Vine*, a'r *Ann and Catherine*. Llwyddodd y Cadben a'r morwyr i gynhaedd y lan, ac aeth y llong yn ddrylliau. Suddodd y *Mary*, o Gaestellnedd, yn agos i Dinas Dinlle. Yn Porthdyullaeu, tarawodd y llong *Sedulous*, Cad. Jones, yn rhywim i Lundain; a'r *Amner*, Cad. Edwards, ac un neu ddwy o longau eraill, y rhai ydynt oll, fel y tybir, mewn sef-yllfa anadferadwy. Rheddodd llong i'r traeth ger Hen Blas, yr hon a geir allau gydag ychydig draul. Nid oedd nemawr o long allan, aad oedd wedi eu diosg agos yn llwyr o'a hwyliâu. Y mae ofnau am amryw longau eraill nad oes hysbysrwydd am daunnt hyd yma. Y colledion o glych Aberteifi, Caer-fyrddin, Abertawy, Caerdydd, ydynt amryw-ol; ond hyderid nad oedd ond ychydig o'r longau a nodir wedi eu llwyr ddiystrio.

HOREB, CEREDIGION.—Cynnalwyd Cyma-fa Ysgolion Sabbothol yn Bwlch-y-oes, Car-mel a Horeb, ar y 21ain o Ionawr. Yr oedd y cynnulliad yn fawr, yr holiadau yn lluosog a phwrpasol, yr atebion yn fywiog a phorth-yuasol, a'r canu yn rhagorol dda. Y gweinidogion oedd yn bresennol oeddynt Jones, y Glyn; Davies, Aberteifi; Owens, Pencader; a gweinidog y lle. Am chwecch pregethodd Owens a Jones.

YNYN, CERNYCRIB.—Cynnalwyd cyfarfod Undeb Ysgolion Sabbothol yr Annibynwyr perthynol i'r dosbarth canol yn swydd Fyr-wy yn y capel uchod, y dydd cyntaf o Ion-awr. Y nos cyn y cyfarfod, pregethodd y Parch. J. Harris, Morfa. Am 11, dranoeth, cyfarfu y gweinidogion a'r athrawon yn dra lluosog, a chafwyd banesion cysurus a chyfar-fod da neillduol. Am banner awr wedi dau, dechreuwyd drachefn, pryd y galwyd H. Daniel, gweinidog y lle, i'r gadair. Areith-iodd T. Lewis, Horeb; Rowlands, Ebeneser; E. Hughes, Penymain; a J. Harries, Morfa; oll yn ardderchog iawn. Am 7 yn yr hwyr, pregethodd Mr. E. Rowlands. Trefnioddyd Wesleyaidd, ar ymddangosiad Crist yu a cnawd; a'r Parch. E. Hughes, Penymain, ar ddyledawydd rhieni at eu plant, yn rhagorol. Y cyfarfod nesafi fod yn Tabor, y dydd cynt-af o Ebrill.

TRYSORFA HEN WEINIDOGION Y Bedyddwyr.—Dydd Mercher, Ionawr 2, bu cyfarfod gan y gyfeistoddod weinyddol perthynol i'r gymdeithas hon, yn addoldy Heol Fawr, Merthyr, pan y cydunwyd ar amryw bethau, ac y cynlluniwyd mesurau wrth ba rai y bwriadent weithredu rhagllaw. Mae pedwar ugain a phedwar ar ddeg o weinidogion yn barod wedi dyfod yn seclodau o'r Gymdeithas hon, a £115 yn llaw y Trysorydd.

CYFARFODYDD, &c.

Cynnaliwyd cyfarfod misol Dyfed yn Salem a Bethlehem, ar y Mawrth a'r Mercher cyntaf yn Ionawr, 1850. Y nos gyntaf, yn Salem, pregethodd Lloyd, Ebenezer, Merthyr, (Saesnaeg,) a Davies, Llanglofan, (Cymraeg). Am ddeg dranoeth, pregethodd Lloyd, yn Gymraeg, a Davies, Pembroke Dock, a Davies, Llanglofan, yn Saesnaeg.

Cynnaliwyd cyfarfod pregethu yn y Roewen, Ionawr 1, 1850. Pregethwyd am ddeg gan Lewis Williams ac Edward Jones; ac am ddau gan Lewis Williams a Thomas R. Davies.

Dydd Nadolig diweddaf cynnaliwyd gwyl de yn Ararat, Waunrodau. Am hanner awr wedi dau o'r gloch ymgynullodd yn gryno yr Yagolion Sabbathol a berthyn i'r lle, a llawer iawn o gyfeillion eraill, er dal y cyflusdra i wrando y plant yn dwyn i'r goleu ffirwyth eu myfyrdod a'u llafur yn yr ysgol yn y misoedd a aethant heibio. Ar ol hyn yfwyd *tea* o'r fath oreu gan yr ysgol a'i chyfeillion, a thraddodwyd araeth fer o gydnybuddiaeth ddiolchgar i bawb ag oedd yno am eu ffyddlondeb, ond yn benaf i'r merched prydreddol a'r gwragedd rhinweddol am eu cymorth ar yr amgylchiad.

Cynnaliodd yr eglwys yn nghapel y Bedyddwyr Cymreig yn Heol Eldon, Moorfields, Llundain, eu cwrrd *tea* blynyddol prydawn dydd Nadolig diweddaf. Gwnawd ymdrech deg i dalu y ddyled ar y capel, ond y mae yehydig eto yn aros, ond penderfynant symud y cwbl yn fuan; ac yna hai ati i godi ty newydd, gan fod y Bedyddwyr Cymreig yn sefyll mewn mawr angen am addoldy yn y brif ddinas. Mae y Parch B. Williams yn llafurio yn eu plith gyda chymradwyaeth mawr.

ANFARWOLDEB ENAID.

Nos Fawrth, Ionawr 25, traddodwyd darlith benigamp gergwydd cannoedd o wrandawr ystyrbwyll, gan y Parch. Dan Davies, Bethlehem, Llanelli, ya *Long Room* y *Royal Oak*, Llanelli. Trefn y cyfarfod oedd fel y canlyn: agorwyd ef trwy ganu y pennill, "Cofia f'enaid cyn it' dreulio," &c. Yna cynnygiwyd gan y Parch. D. Davies, ac eiliwyd gan Mr. D. R. Williams, Architect a Surveyor, Brynamawr, fod i'r Parch. Evan Williams, Seion, Brynamawr, lywyddu, yr hwn, mewn modd tra medrus a chynnwysfawr, a adreddodd allan natur a dyben y cyfarfod. Yna galwedd ar Mr. Davies i draddodi y darlith

ddarparedig, yr hyn a wnaid mewn modd tra dyddorol ac adeiladol,—yr oedd y pwngc yn cael ei drin mewn modd campus a goleuwych gad y talentog ddarlithydd, er gorfawr hyfrydwch a mwyhad i'r lluaws mawr a'i gwrandawent. Profwyd y pwngc gan y darlithydd drwy resymau philosophiddol a thestynau ysgrythrol tu hwnt i bob gwrthdaddlonaeth; a thorodd ymaith bob twyll-resymeg sydd gan y gwrth-ddywedwr, yn y dull mwyaf perffaith a chyflawn. Ar ddiwrnod traddodiad y ddarlith benigamp uchod, cyfododd y Parch. John Davies, gweinidog yr Anymddibynwyr, Llanelli, a chynnygiodd mewn araeth dra phwrpasol fod diolchgarwch y cyfarfod i gael ei gyflwyno i Mr. Davies, am y llafur a gymerodd i ddarparu, a'r modd tra difyrgar y traddododd ei darlith ar y pwngc. Eiliwyd y cynnygiad gan Mr. D. R. Williams, Brynamawr, mewn ychydig eiriau cynhwysiadol, trwy ddywedyd fod y petrus a'r ddaiddodwyd am auzarwoldeb enaid yn hysbysu mai perl tra gwerthfawr ydyw; yna ddraddododd y mawr angenbeirdwydd o wneud y ddarpariaeth fwyaf a blaenaf er deddfyddoli enaid, yn y byd hwn, ac erbyn tragwyddoldeb. Yna rhoddodd y dorf wyddfol arwydd ddiymwad o'r pleser a'r hyffrydwrch ag oeddent wedi ei gael trwy gydsyniad ealonog a'r cynnygiad a'r eiliad. Wedi hyn, cynnygiwyd gan Mr. D. R. Williams, ac eiliwyd gan Mr. Davies, Siloam, fod i'r ddarlith a draddodwyd gael ei chyhoeddi mor fuan ag y byddai modd; yr hyn hefyd a arwyddwyd gan y lluaws. Wedi talu diolch i'r cadeirydd parchus am ei ymddygiad boeddligaid yn llywyddu, terfynwyd y cyfarfod, ac ymadawodd pawb wedi cael gwledd enaid i enaid.

Ar gais neillduol, traddodwyd y ddarlith gan y parchus ddarlithydd yn Seion, Brynamawr, ar nos Fawrth. Chwefror y laf, pryd y dygwyd y cyfarfod yn y blaen yn y drefn a ganlyn. Cynnygiwyd gan y Parch E. Williams, gweinidog y lle, ac eiliwyd gan Mr. J. Benjamin, fod i'r Parch. L. Evans, Llangynidr, gymeryd y gadair. Yna, wedi araeth fer a difyrgar gan y llywydd, galwyd ar y Parch. Dan Davies am ei ddarlith. Yna eto, ar ddiwedd y traddodiad, dychwelwyd diolchgarwch y cyfarfod i'r darlithydd, a phenderfynwyd yn unffrydol i'w anog i gyhoeddi y darlith.

CYMDEITHAS ADDYSG LENYDDOL, &c. AMLWGH.

Ar ddydd Nadolig diweddaf, cynnaliwyd dau gyfarfod, y cyntaf yn ystafell y Gymdeithas, yn *gwrrd tea*, a'r ail yn gyfarfod ar-eithio—y naill er lleshad i'r corff, a'r llall i'r meddwl. Yn y cyntaf, cafodd amryw o gyfeillseu y gymdeithas ddangos eu talent yn y *visitation line*, fel y dywedai y diweddar E. Jones, Cwrt y Dwndwr, a chyfranogodd tua dau cant o bersonau o ffirwyth—*of the friends of the ladies*.

Yr ail gyfarfod, yr hwn a gynnaliwyd yn nghapel y Bedyddwyr, Llywyddwyd gan H. Williams. Traddodwyd darlithiau gan ddau o gyfeillion o Bangor, y naill ar werth

cymdeithasau o'r fath, a'r llall ar ddefnyddioedde llyfrgell, &c.; ond yn benaf difyrwyd y cyfarfod a'u oddeutu awr a baner gan W. Morgan, Caergybi, trwy draddodi darlith ar *ragoriaeth gwybodaeth Aristionogol*, yr hon a dderbynid gyda y cymeradwyaeth mwyaf.—Ar ddiwedd y cyfarfod, difyrwyd y gynnull-eidfa gan Mr. W. Hughes, Madyr, yr hwn, yn ol ei frwdfrydedd arferol, a gefnogodd yr ymdrech, &c. Yr elw oddiwrth y cyfarfod hyn er cynyddu llyfrgell y gymdeithas.

HIRHOEDLIAD.—Yn Ionawr diweddaf, bu farw Mr. John Taylor, Amaethydd, Penarth, ger Caerdydd, ar ol cyrhaedd o hono yr oedran mawr o gant a thair mlwydd oed.

Y SOUTH WALES.—Mae pob arwyddion yn awr y daw y rheilffordd hon yn fuan mor bell â Chaerfyrddin; a phe byddai gan y Cwmni fodd, elent â hi i'r pen pellaf ar unwaith.

Y SEINTIAU DIWEDDAP.—Cafwyd pedwar o'r rhai hyn yn pysgota mewn ffordd anghyfeithlon yn Ammon. Cymeroild tri o honynt y traed; ond daliwyd y llall, a dirwywyd ef o 20s. y dydd canlynol. Perygius i'r pysgod yw Saint yn pysgota, gan y gall y naill orchymyn i'r llall fwrw y rwyd a dal yr holl bysg yn yr afon—mae y Saint yn gwneud gwyrtiau.

CYMANFA FLYNYDDOL MYFYRWYR COLEG CAERFYRDDIN.—Cynnalwyd y cyfarfod hwn yn Penuel, Sir Gaerfyrddin, Sabboth, Rhagfyr 16, 1840. Am ddeg, dechreuodd H. Oliver; pregethodd Mr. H. E. Jones, ar gariad Dau tuagat y byd; W. Roberts ar "deimladau gofidus y Gwaredwr yn ngwyneb gwrthodiad o'r cariad hwn;" a D. Griffiths ar "Haul y Cyflawnder." Am ddau, dechreuodd D. Griffiths; pregethodd Mr. D. D. Jones, ar "Nad yw cyfrifiad amser ddim i Ddiu—mil o flynyddoedd fel un dydd;" Mr. J. Jones, ar "fod breiniaeth Crist yn rhagori ar freniniaethau y byd hwn;" a Mr. E. Jones ar "y byd sefyllfa dragywyddol pob un yn cyfateb i'w nodweddiad mewn amser." Am chwech, dechreuodd Mr. H. E. Jones; pregethodd G. Palmer ar "y faru ddiweddaf;" H. Oliver ar "rinwedd y Iawn;" a D. Davies ar "y Sabboth." Bu yr eglwys a'r gymmydogaeth yn awyddus ddysgwyl am y cyfarfod, gyda dymuniad taer ar Dduw am ei wenau. Cafodd y gwahanol oedolod eu dechreu yn deimladwy a thoddedig, a gallwn ddweyd yn ngheiriau Moses, fod "yr athrawiaeth fel gwllith-wlaw ar ir-wellt, a'r ir-wlaw ar las-wellt." Cafodd pawb yn y cynnullidfaodd lluosog eu mawr foddhau.

CYFARFOD TEA.—Cynnalwyd cyfarfod tea yn Salem, capel yr Annibynwyr, Llanbadarn-garog, sir Faeysfed, ar y Mawrth cyntaf o Ionawr, 1850, pan yr ymgynullodd lluwau o'r ardal, ac o'r ardalodd cychlynon ynghyd, fel arwyld o'u parch, ac er cynorthwyo y Parch. Evan Evans i gario yn blaen achos yr Arglwydd Iesu Crist yn yr ardal; ac yn gymmaint a bod yr elw i fod yn gydnabyddiaeth i weinidog y lle am ei ffyddlondeb a'i lafur caled, ac er anogaeth i fyned yn blaen gyda y gwaith pwyseg o enill eneidiau at Crist.—

Eisteddedd dros gant, ac a yfasant *tea*, gan gyfrannu yn owwllysgar y rhan fwyaf eu syltiau, a'r plant chwe' cbeiniogau. Gorphenwyd porthi y corff ychydig cyn chwech; yna dechreuodd J. Griffiths, Yaw., Portway, y cyfarfod drwy ddarllen a gweddio; pregethodd y Parch. D. Davies, Llanfair-Muallt, oddiwrth Dat. 16. 17. Yna pregethodd y Parch. J. Griffiths, Yaw., oddiwrth Math. 22. 5; a chyfarhodd y Parch. Evan Evans y gynnullidfa yn fyr mewn diolchgarwch am eu caredigrwydd a'u hymddygiadau teiwng trwy y cyfarfod. Terfynodd Mr. Griffiths drwy weddi. Cafwyd cyfarfod da.

ARBHEG I DDIACON.—Cynnalwyd cyfarfod te yn nghapel Hool Guilford, Llundain, pryd-nawn dydd Nadolig diweddaf. Yr oedd yr elw i fyned at wneuthur arbheg i Mr. David Evans, *Summer Street*, yr hwn sydd yn ddi-aacon er ys tair blynedd ar hugain yn eglwys gynnullidfaol y *borough*, ac yn drysorwr iddi er ys pumtheg mlynedd. Cyflawnodd Mr. Evans ei swyddau er anrhydedd i grëfydd a boddlonrwydd i'r eglwys, ac enillodd iddo ei hun radd *dea*, ac hylder mawr ger eu bron. Yn ymwybodol fod ei swydd fel trysorwr yn un o ymddyried a chyfrifoldeb mawr, ac yn gofyn llawer o ymrod a gofal er ei chyflawni yn Toddhaol, teimlai yr eglwys yn ddi-olchgar, a diolchbai yn fynych iddo am ei wasanaeth; ond yn ddiweddar, yn un o gyfarfodydd yr eglwys, awgrymai un o'r diaconiaid, mai dymunol fyddai iddynt ddangos eu parch a'u diolchgarwch i Mr. Evans trwy wneuthur arbheg iddo. Derbyniwyd yr awgrym gyda phob parodtwydd gan yr holl eglwys. Penderfynwyd cael cyfarfod *tea* ar ddydd Nadolig, yr elw oddiwrth ba un, yng-hyd a rhoddion gwrffodol gwahanol gyfeillion, i'w cyflwyno i Mr. Evans am ei ffyddlondeb a'i onestrwydd fel eu trysorwr. Wedi i dros dri echant gydgyfranogi o'r *tea*, dechreuwyd y cyfarfod cyhoeddus am baner awr wedi chwech, trwy gau, darllen, a gweddio. Yna galwyd ar y Parch. D. Davies, gweinidog y lle, i'r gadair, i lywyddu y cyfarfod, yr hwn a anerchudd y gynnullidfa mewn araeth ddi-fyr a chymhwys i'r amgylchiad. Dywedai fod dyben y cyfarfod yn ddyblyg, sef i ddangos eu parch a'u cariad i'w trysor-ydd, trwy gynorthwyo i wneud arbheg iddo, ac i dderbyn adroddiad yr Ysgob Sabbothol, fel y gwneir yn flynyddol ar ddydd Nadolig. Yna galwodd ar ygrifenydd yr ysgol i ddarllen hanes ei llafur a'i gweithrediadau am y ffwyddyn a aeth heibio. Dangosai yr adroddiad fod llafur yr ysgol wedi bod yn helaethach y ffwyddyn ddiweddaf na'r un flaenorol. Y rhai a adroddasant fwyaf o'r ysgrythrau y ffwyddyn ddiweddaf oeddynt Margaret Phillips, Regent Street, a John Evans, Guildford Street. Gwobrwywyd y flaeaf â Geiriadur Ysgrythyrol Gurney, a'r olaf â hymnu Dr. Watts. Anerchwyd y cyfarfod gan E. Evans, S. Thomas, J. James, J. Jones, D. Evans, gwrtddrych yr arbheg; y Parch. J. Thomas, Deptford, a J. Davies, Mynyddbach. Dywedai Mr. D. Evans fod yr eglwys wedi cae-glu dros seith mil o bannau yn ystod yr amser y bu ef yn drysorwr iddi, a bod *tea*

bedair mil o byny wedi eu rhoddi o bryd i bryd dan ei ofal ef. Teimlai yn llawen ei fod wedi ei alluogi gyflawni ei swydd heb ddirystrio eu bymddyriod yuddo. Yna diolchodd iddynt am eu caredigrwydd mewn penillion atbol i'r amgylchiad.

Cynnaliwyd cyfarfod arall ar y noswaith gyntaf yn y flwyddyn newydd, er cyflwyno yr aurbeg i Mr. Evans. Llywyddid yn hwn ato gan Mr. Davies, ac anerchwyd y cyfarfod gan wahanol frodyr. Cyflwynwyd yr aurbeg o oriawr arisa, gwerth pum' punt a plum' swllt, ynghyd a phwrs gwerth tri swllt, yn cynnwys pumtheg punt a deuddeg swllt, i Mr. Evans, gan Mr. S. Thomas, un o'i gyd-ddisconiaid. Derbyniodd Mr. Evans yr anrleigion, a dywedai am y llawenydd a deimlai am fod ei wasanaeth wedi bod yn ddarbyniol ganddynt; i'r eglwys gynnyg tal iddo am eu gwasanaethu cyn hyn, ac iddo wrthod byny, ond byddai yn angharedig iddo yn awr wrthod eu caredigrwydd. Yna dychwelai ei ddiolchgarwch iddynt drachefa mewn penillion difyrus ac addas.

PRIODASAU.

Ionawr 44, gan y Parch. F. Hiley, Llanwenarth, a cherbron E. Prichard, y Cofrestrydd, Mr. T. Phillips, masnachwr, Glyn Ebw, a Meistras Mary Waters, Gofeillion.

Ionawr 14, yn eglwys Sant Ioan, Caerdydd, gan y Parch. T. Stacey, Mr. R. Rees, Blackweir, ger Caerdydd, a Miss Leah Williams.

Rhagfyr 27, yn nghapel newydd Penygraig, gan y Parch. W. James, Mr. George Davies, a Miss Emiah Howells y ddau o yn agos i Lanybri.

Rhag. 3, yn Ebenezer, Caerdydd, gan y Parch. L. Powell, Mr. Thomas Edwards, a Miss Jane Davies, eill dau o Gaerdydd.

Rhagfyr 13, yn yr un lle, a chan yr un, Edward Edwards, a Celina Andrew, eill dau o Gaerdydd.

Rhag. 8, yn yr un lle, gan yr un, Morgan Williams a Jane Roberts.

Rhag. 24, yn yr un lle, gan yr un, Edward Baker, a Ruth Evans.

Rhag. 25, yn yr un lle, gan yr un, Lewis Davies, o Eglwys llun, a Lydia Williams, Whitchurch.

Chwef. 7, gan y Parch. G. Roberts. Rhiw, Griffith Jones, Ysw., meddyg, Pwllheli, a Mary Martha, ail ferch y Parch. W. Roberts, Gall Beran.

Chwef. 1, gan y Parch. John Hughes, Griffith Owen, tyddynwr, Mochras, Lleya, a Catherine, merch Wm. Williams, tyddynwr, Nenadd.

Chwef. 1, gan y Parch. J. P. Jones Parry, Edeyrn, y Cad. W. Thomas, o'r *schooner* Elizabeth, o Nefyu, a Gwen, merch henaf Mr. Thomas Rees, Pistyll.

Chwef. 19, yn eglwys Llangian, Thomas Jones, Ty Bricks, a Mary Evans, Shop Morris, Wellington. Yr oedd y priodfab yn 72 oed.

Chwef. 5, yn eglwys Llanengan, Lleya, gan y Parch. H. Richards, curad, y Parch. J. Hughes, curad, Llangian, ac Eitheu, merch henaf Thos. Williams, Ysw., theddyg, Dwy-lau, yn y plwyf uchod.

Chwef. 17, yn yr eglwys newydd, Colynin, gan y Parch. David Davies, Anthony T. Morgan, Ysw. Hendre Hall, Llwyngwrl, a Leah, gweddw y diweddar Thomas Wood, Ysw., cyfreithiwr.

Chwef. 16, yn eglwys Wrexham, Mr. Geo. Griffiths, Ysw., a Mary Ann Jones, merch Edward Jones, *draper*, Wrexham.

MARWOLAETHAU.

Rhag. 7, yn 49 oed, Mrs. Margaret Williams, gwraig Mr. Phillip Jones, Pontypwl, a gweddw y diweddar Barch. Edward Jones, Penygarn.

Yn Pontypwl, Rhagfyr 15, yn 66 oed, Wm. Powell, aelod ffyddlon yn eglwys Penygarn, a diacon am amryw flnyddau.

Rhag. 18, yn Mhontypridd, ar ol cystudd byr, Mary Ann Williams, yn 73 oed.

Rhagfyr 24, Sarah, gwraig John Davies, masnachydd, Clydach, ger Abertawe, yn 63 mlwydd oed.

Ion. 3, Mrs. Elizabeth Williams, o Gwrthaer, yn 68 oed. Yr oedd hi yn un o aelodau heaf y Bedyddwyr yn y Glaagoed.

Ionawr 11, yn dair blwydd a chwech mis oed, Mary, merch D. Williams, Ty Isaf, Gelligaer, ar ol 6 awr o gystudd.

Chwef. 15, yn 78 oed, Margaret, gwraig Robert Williams, Caeruarvon.

Chwef. 11, o'r *scarlet fever*, Mary, yn 6, a Jane, yn 5 oed, merched Mr. Obadia Griffith, Mynydd Mynytho. Claddwyd y ddwy yn yr un bedd dydd Mercher caulynol.

Yn 77 oed, Mrs. Catherine Jones, Penygarnfa, Llanbeulah, ger Pwllheli.

Yn Cefnycymerau, Meirionydd, yn 85 oed, y Parch. John Prichard, gweinidog y Bedyddwyr, gynt o Pwllheli. Claddwyd ei ran farwol yn nghapel Penlan.

Chwef. 17, yn 27 oed, Jane, gwraig Thos. Roberts, Cadben y Miriam, Pwllheli.

Chwef. 21, yn 35 oed, Mr. Owen Williams, *draper*, Pwllheli.

Chwef. 17, yn 67 oed, Elizabeth, gwraig J. Jones, Panton Arms, Penmyaydd, Mou.

Yn 39 oed, Chwef. 13, Grace, gweddw W. Parry, gynt clochydd Llandegfan.

Chwef. 16, George Owen, baban George Davies, Llangollen.

Yn Trefriw, yn 20 oed, Elizabeth Hughes, gwraig Mr. Richard Hughes, suer tai.

Chwef. 16, yn 60 oed, Mr. Saml Pear, ger Holywell.

Chwef. 17, yn Gareg Lydan, ger yr un lle, yn 38 oed, Thomas Jones, mas ieuangaf y diweddar Edward Jones.

Chwef. 5, yn 30 oed, Griffith Ellis Griffith, *tanner*, Caernarfon, mewn parch mawr gan y rhai a'i hadwaenent.

NI WYR NI DDYSG—NI DDYSG NI WRENDY.

SEREN ORLLEWINOL:

NEU

GYFRWNG GWYBODAETH I HIL GOMER YN AMERICA.

CYHOEDDIEDIG GAN R. EDWARDS.

CYF. VII.]

MAI, 1850.

[RHIF. 69.

CYNNWYSIAD.

Bywyd Joseph, mab Israel	103	<i>Marwolaethau,</i>	121
Y diweddar Barch. T. P. Hughes, Ohio, ...	110	Y Gynghorfa, ...	122
"Gadewch i ni dreio,"	110	Tan Echrydus yn Floyd, C. N., ...	123
Fy hanes fy hun, ...	111	Gwaith Glo newydd, ...	123
Sefyllfa foesol dynolryw, ...	112		
Rhybudd i Ferched Ieuainc, ...	113		
Awgrymau i Wragedd, ...	113		
Amrywlon, ...	113		
Cofiant Mrs. Anne Thomas, Carbondale, ...	114		
Darlun Teuluaid, ...	116		
Marwolaeth y Parch. J. Merrick, Cenhadwr yn Bimbia, Affrica, ...	116		
Marwolaeth y Parch. J. Davies, ...	117		
Dydd Gwyl Ddewi, ...	117		
Darlithiau ar Hanes y Cymry, gan Iorwerth Owen, B. A.	117		
Agoriad Addoldy Caergybi, ger Dodgeville, ...	118		
Llafur Ysgol Sabbothol Horeb, Minersville, ...	119		
Ysgol Sabbothol Gymreig y Bedyddwyr yn New-York, ...	119		
Adfywiadau crefyddol, ...	119		
Cofiant Richard a Mary Roberts, Paris, swydd Portage, Ohio, ...	119		
Byr-Grybwylliad am Margaret Morris, eto, ...	119		
Y Llwybrau Unigol, ...	120		
Cyngor i Ddarllenwyr, ...	120		
Forever with the Lord, ...	120		
Song for the Union, ...	120		
Gofyniadau, ...	121		
<i>Gentiliaethau,</i>	121		
P.	121		
		<i>HANESIAETH DRAMOR.</i>	
		Prydain Fawr, Iwerddon, &c.—Blongdrylliad y John R. Skeddy, ...	123
		Eto, yr agorfad Adelaide, ...	123
		Ffrainc, ...	123
		Awstria a Hungary, ...	123
		Syr Johh Franklin, ...	123
		<i>Tywysogaeth Cymru.</i> —Marwolaeth sydyn, ...	123
		" " Menai, Pont Britania, ...	123
		" " Cyfarfodydd Chwarterol : Swydd Benfro, ...	124
		Morganwg, ...	124
		Yr Hen Gymanfa, ...	124
		Moria, Aberafan, ...	124
		Mynwy, ...	124
		" " Y gweinidogion Wesley- aid Diarddledig, ...	124
		" " Hebron, Clydach	125
		" " 'Y Gymraes,'	125
		" " Marwolaeth Mrs. Wad- dington, ...	125
		" " Dowlais, ...	126
		" " Damwain, ...	126
		" " <i>Priodasau a Marwolaethau,</i>	126

POTTSVILLE:

Argraffwyd yn Swyddfa y 'Mining Register.'

AT EIN DOSBARTHWR A'N DERBYNWR.

Derbyniwyd yn ystod y mis, heblaw a gyhoeddwyd yn y rhifyn hwn—Cofiant y Parch. T. P. Hughes, Ohio, gan y Parch. R. Davies; Gofyniad, gan Ab Shenecyn; Beyrniadaeth Ysgrhythrol, gan Theta Eta; Adroddiadau Cenfgen, gan Cenfgen; Chwedd Babyddol, gan Protestant; "Y Seren Orllewinol, gan Theta Eta; Drychfeddwl o eiddo Aristotle, gan W. B. Jones; Dameg, gan Dafydd; Marwolaethau a Phriodas, gan y Parch. J. P. Harris—rhy ddiweddar, deuant yn y nosaf; Dau Ben-nill i Briodas, gan Meudwy'r Goedwig; &c.

Derbyniasom y taliadau canlynol yn ystod y mis diweddar—Mrs. Jenkins, Wadesville, \$1 25; Mr. C. Richards, New-York, (y ddau dro), \$8 98; Mr. T. Hopkins, Troy, \$2 50; Mr. H. Parry, gynt o'r Old Mines, \$2 50; Mr. D. E. Phillips, Stewartsville, \$3.

Yr ydym yn dymuno ar ein cyfeillion wneud eu gorau drosom mewn dull arianol y mis hwn: y mae arnom eisiau ychydig yn hysbysu y mis presennol.

Y mae y Seren yn braseunol yn cael ei hargraffu yn Swyddfa Hall a Vliet, ar gyfer yr Eglwys Episcopalaidd, yn Centre-Street, Pottsville; meddylion fod ymddangosiad y rhifyn hwn, yn profi fod y wasg yn well na'r un oedd genym o'r blaen. Felly bwriadwn ddiwygio o byn allan y nghtel-lyddiadau ein Cyhoeddiad.

At "Y Gwalch" a T. N.—Yr un sylw i'r ddau.—Dichon pe byddem yn cyhoeddi eich ysgrifau na byddai genych chwi a ninan yn y diwedd ond cyduno i ganu gyda y Pedolwr o Le'rpuwl:

Un a gnoa'n egniol—yw asyn
Wrth nosd ei bedol:
Try ei dŷ, ac a'r troed ol
Tyr fesygrn, ddelfi terfyngol."

Ni wneir un sylw o byn allan o ohebiaethau heb dalu eu ciudiad; oddieithr eu bod mewn llythrau yn cynnwys taliadau. Mae pedwar o lythrau wedi eu condemnio y mis diweddar am y diffyg hwn—dau o honant o Pomeroy, Ohio.

Cyfarwydder y Gohobiaethau, (yn ddiraull,) *To the Editor of the Seren, Pottsville, Schuylkill Co., Pa.* Y Taliadau idd eu cyfarwyddo at y Trysorydd, *Rev. W. Morgan, i'r un lle.*

HYSBYSRWYDD YN EISIAU.

Am JOSEPH a JONAH RICHARDS, Gofaint wrth eu celyddydd, a ddaethant i'r wlad hon tua 12 neu 13 mlynedd yn ol, o Gynlleth, swydd Gaerfyrddin. Os bydd i'r llinellau hyn ddyfod o hyd iddynt, neu rhyw un sydd yn gwybod am danynt, dymuna Mary Jones, merch i Rachel Davies, gael llybwr o'u hanes, wedi ei gyfarwyddo i ofal *Rev. David Evans, Fairview, near Harrisburg, Dauphin Co., Pa.*

Hefyd,

Am JAMES VAUGHAN, mab i James Vaughan, pa un a ddaeth i'r wlad hon o ardal Llanrhaidr wy, swydd Faesyfed, tuag ugain mlynedd yn ol. Bu yn yr Hen Wlad yn ymweled â'i berthynasau wedi hyn; a dychwelodd yn ol i'r wlad hon eilwaith. Tyddynwr ydyw—ac mae yn ddyd mewn cryn oedran, a chanddo deulu. Os bydd i'r ymholiad hwn ei gyrrhaeddyd, neu rhyw un sydd yn gwybod am dano, dymuna *David R. Lewis, (Dewi Mynwy,)* ei nai, mab Mary ei chwaer, gael ythyr o'i hanes, wedi ei gyfarwyddo i *David Richard Lewis, Llewelyn, Schuylkill Co., Pa.*

LLYFR TONAU NEWYDD.

Cyhoeddir, (os ceir anogaeth ddigonol) gan Mr. Thos. T. Jones, Minersville, CANIEDYDD Y CYSSSEGR;

Sef Casgliad o Donau ac Anthemau, yn ateb i "*Ganiadau y Cyssegr,*" sef y Llyfr Hymnau arfer-edig gan y Cynulleidfaoelion Cymreig yn y wlad hon, yr hyn a'i gwna yn llyfr da a chyflawn; ac yn ateb llyfrau hymnau eis brodyro enwadau eraill, gan ei fod yn cynnwys yn agos yr holl fesurau arferedig yn yr eglwys yn braseunol.

ANMODAU.—1. Bydd y llyfr yn cynnwys Casgliad o Donau ac Anthemau da a gwasanaethgar, yn ateb sefyllfa ein cenedl yn y wlad hon, o waith yr awduron goraf, hen a diweddar. 2. Cynnwysir y gwaith mewn deg neu ddeuddeg o rhanau, 25 cents yr un. 3. Argreffir ef ar bapur da, a nodau tebyg i "*Ganiadau Seion.*" 4. Ymdrechir anfon rhifyn allan bod pedair neu chwech wythnos. 5. Bydd yn rhaid talu am bob rhifyn wrth ei dderbyn. 6. Rhoddir y 10fed rhan yn dal i'r dosbarth-wyr am eu traferth ac ymrwymo am y tal.

D. S. Byddwn yn derbyn tonau da a rheolaidd oddiwrth ein Cyfeillion Cerddorol yn y wlad hon a'r hen wlad; bydd hyn yn gyfle da i ddefroi holl yr gantorion Cymreig yn y wlad hon o'u cwsg, ac i wasanaethu ein cenedl trwy gyfansoddi a chasglu i'r gwaith. (*Cofre cu bod yn dda.*)

Anfoner y cyfansoddiadau a'r casgliadau atom (*post paid*) fel hyn: *Mr. Thos. T. Jones, (Teacher of Sacred Music), Minersville, Schuylkill Co., Pa.* Hefyd, nifer yr enwau at y gwaith. Neu at *Rev. J. M. Thomas, New York.*

Hefyd, yn awr yn barod i'r wasg, gan yr un, ac a gyhoeddir os ceir anogaeth digonol, Y "*CANIEDYDD IEUANGC,*"

Sef Casgliad o Donau ac Anthemau at wasanaeth yr Ysgol Sabbathol. Bydd yn llyfr da i'w roddi yn llaw Plant ynghyd a bechgyn a merched ieuangc. Cynnwysa donau *Directol, Cenhad-ol, a Nadolig,* ond yn benaf yr Ysgol Sabbathol. Bydd geiriau Cymraeg a Saesnaeg gyda phob ton, yr hyn a'i gwna i ateb y Sais yn gystal a'r Cymro. Bydd hefyd yn ateb i Ganiadau y Cyssegr mewn ran, gan ei fod yn cyfeirio at yr holl hymnau ynddo, i'r Bibl a'r Ysgol Sabbathol Cynnwysa tua 100 o dudalenau o faint y daffen enghraifft sydd yn niwedd y Cenhadwr am y mis hwn. Ei bris yw 50 cents. Bydd hwn yn blaenori Caniadau y Cyssegr.

Anfoner Ceisiadau atom yn fuan (*post paid*) i ofal *Mr. Thomas T. Jones, Teacher of Sacred Music, Minersville, Pa.*

Y SEREN ORLLEWINOL.

CYF. VII.]

MAI, 1850.

[RHIF. 69.

BYWYD JOSEPH,

MAB ISRAEL.

YN WYTH LLYFR.

YN SAESNAEG GAN JOHN MACGOWAN;

Ac a gyfieithwyd i'r Cymraeg gan JOHN EVANS,
Arfereddydd Meddygyntiaeth.

[Ar ddymuniaid amryw gyfeillion a ddarllenasant y llyfr bychan a elwir "BYWYD JOSEPH," yr ydym yn cydsynio i'w gyhoeddi o fis i fis yn y SAKEN. Argraffwyd ef yn y flwyddyn 1812; ac a fwrriadwyd yn benaf i ddennu meddyliau dynion ieuaingo i garu yr Ysgrythron Santiaidd. Gan fod yr argraffiad Cymraeg mor hynod, barnwn nad oes lawr o'r llyfrau ar gael yn mhilith ein omedd yn y wlad hon; a ddaem genym na bydd i neb a'i darlleso ein beto am ei gyhoeddi.—GOL.]

LLYTHYR Y CYFIEITHYDD

AT Y DARLLENYDD.

FY ANWYL GYD-WLADWYR,—

Y mae manteision y Saeson, ar amryw ystyriaethau, yn llawer mwy helaeth nag eiddo y Cymry; yn un peth, y mae ganddynt fwy o lyfrau, fel nad oes, braidd un peth nad oes ryw rai yn eu plith wedi ysgrifenu arno; gan hyny nid yw ddim yn rhyfedd os ydynt hwy yn helaethach eu gwybodaeth na'r Cymry; nid o ran bod y Saeson yn feddiannol ar gryfach a gwell cynheddfau y maent hwy yn rhagori, ond o ran bod moddion gwybodaeth yn amlach yn eu plith. Ni a welwn fod llawer o'r Cymry ag a gawsant eu dwyn i fynu yn rheolaidd mewn rhinwedd a dysgeidiaeth wedi bod yn ddyinion enwog a defnyddiol iawn yn y pulpud, wrth y bar, ac yn y celfyddydau.

Yn ail, y mae y rhan fwyaf o'r llyfrau Cymraeg wedi eu hysgrifenu ar athrawiaethau crefyddol, ac am hyny yn fwy buddiol i ddyinion ag sydd wedi cyrhaeddyd oedran a rheswm nag i blant a dynion ieuaingo. Hefyd, mae y llyfrau Cymraeg hyny ag sydd wedi eu cyfansoddi i'r dyben o hyfforddi plant mewn egwyddorion crefyddol a dyledswyddau moesol tuag at

Dduw, &c. cymmydogion, a thuag atynt eu hunain, gan mwyaf, wedi eu hysgrifenu mewn dull rhy uchel i'w cyrhaeddiadau gweinion i ymserchu ynddynt. Os edrychw'n i mewn i lyfrau y Sais, cawn weled yno lyfrau addasadur natur a chynheddfau pob gradd ac oedran o ddyinion; llyfrau i blant bychain wedi eu hysgrifenu mewn dull difyr a dengar, megys yn eu harwain yn bwyllig gerfydd eu dwylaw ar hyd llwybr eu dyledswydd; llyfrau i bobl ieuaingo wedi eu cyfansoddi mewn dull bywiog a chyffrous, &c. Wrth ystyried y pethau hyn, mi a feddyliais y gallai cyfieithad o FYWYD JOSEPH, fod yn fuddiol iawn i blant a phobl ieuaingo Cymru, o ran ei fod yn esiampl a phatrwn hynod o dduwioldeb, doethineb, gonestrywydd a diweirdeb; ynghyd a'r amrywiol profedigaethau, trallodau, blinderau, a gwahanol ymweliadau Rhaglaniaeth ag yr aeth y patriarch ieuaingo yn ganmoladwy i'w trwyddynt; fel nad oes un amgylchiad braidd yn debyg o gyfarfod dyn ar ei daith trwy'r byd nad oes rhyw beth yn Mywyd Joseph yn tebygu iddo. Ac, o ran ei fod yn hanes ysgrythyrol, bydd yn debyg o ddenu dynion ieuaingo i garu darllen eu Biblau.

Am y cyfieithiad, nid oes genyf ond ei gyfiwyno i'ch dwylaw fel ag y mae, am nas gallaswn ei wneuthur yn well; gan ei fod yn llawn o ehediadau prydyddawl yn yr iaith Saesnaeg, yr oedd yn anhawdd iawn ymwrthod a hwynt yn y Cymraeg; felly, od oes rhai manau ynddo ar yr olwg gyntaf yn edrych yn lled ddyrws, gobeithio y bydd i'r darlennydd hynaws a diragfarn, i ystyried ei fod felly mewn llawer o fanau yn yr iaith Saesnaeg. Yr wyf yn awr yn anturio gollwng JOSEPH bach i'ch plith, gan obeithio y bydd iddo fod, dan fendith y nefoedd, o fudd a lleshad i laweroedd, Yr hyn yw gwir ddymuniaid

Eich anheilwng was, &c.

JOHN EVANS,

Caerfyrddin, Mehefin, 1812.

Y LLYFR CYNTAF.

Y CYNNWYSIAD.

JACOB yn difyru ei deulu a hanes ei fywyd, a'r eiddo ei dadau—Mgyfyrdodau dirgel Joseph ar hyny—Ei freuddwyd cyntaf—Cenfigen ei frodyr o'i achos—Gwahanol feddyhau Judah a Egipt—Freuddwyd Joseph—Reuben yn ymdrechu symud eu heddiddgedd—Belphegor yn bwriadu i chwythu y ffam—Breuddwyd Simeon yn cael ei gynhyrfu gan y drwg-ysbryd honn—Ail freuddwyd Joseph—Joseph yn cael ei anfon i ofyn am eu llwyddiant—Canaanad yn cyfarfod ag ef, ac yn ei wahodd i'r babell, lle yr arosodd ef hyd y bore, ac y gwelodd freuddwyd arwyddus—Efe yn ymadael i Dothan—Ei frodyr yn ymgynghori yn nghyhoeddi ei roddi ef i farwolacth—Reuben yn cyfyngu, ac yn myned i berygl o achos eu soriant, ac yn cael dannod iddo halogi gwely ei dad—Joseph yn eiriol am ei fywyd yn ofer—Yn adrodd ei arwyddus freuddwyd diweddar, i'r dyben o gyffroi eu tosturi—Reuben yn rhagrithio, gyda golwg i ddiddymu amcan ei frodyr, ac yn eu perwadio hwy i'w fwrw ef i bydew—Gwedd Joseph yn y pydew—Abel, y cyn-fertkyr, yn ymddangos iddo, yn ei gysuro ac yn ei gyfarwyddo ef.

A w, ar ddiwedd yr Hydref, pan oedd rhoddion hael rhagluniaeith wedi eu casglu i mewn i ddyogelwch, i'r parchedig Jacob ddi-fyru ei deulu cynnulleidig a hanes ei fywyd ei hun, a bywyd ei dad Isaac, ac Abraham ei dad-ou. Y fath hanes, mor llawn o ddygyddiadau pwyfawr, yn cael ei hadrodd mewn dull mwr wrosg, oedd weithiau yn cyffroi dagrau caruaid, a phrydiau eraill wnanu siriol ar wynebau ei wrandawyr.—Nid oedd neb yn cael ei gyffroi yn swy na'r duwiol Joseph, yr hwn oedd yn ymddangos o ddisfrif yn dal gafael ar bob sillaf o'r ymadrodd: Benjamin baeh, yn wir, yn sylwi ar gynhwrf calonau ei frodyr, wrth wedd eu hwynebau, a roddodd amlygiadau sicr, o dduwioldeb mabaidd, yn gystal a'r lleill oedd yn hyn nag ef. Joseph, hyf-anedig yr hawddgar Rahel, oedd ar waith yn myfyrio ar y cyfnewidiadau olynol ag yr aeth ei dad parchedig trwyddynt, ac ni allai lai na chydymdeimlo ag ef yn mboch rhan o'r hanes, tra yr oedd dagrau gloyw fel perlau dwyreiniol yn treiglo i lawr dros ei ruddiau. Hyd y nod pan fyddai wrtho ei hun, ni allasai lai nag adfyrio ar ddoethineb a daiont Duw y nefoedd, yn gosod y rhinweddol Jacob o ffam Isaac yr halogedig; er bod natur a dewisiaid Isaac yn ymddangos wedi bwriadu mewn modd arall. Eb efe wrtho ei hun, 'Anghyfarwydd ac anhroffedig fel yr wyf, ieuango

ac heb fy nygu yn nirgeledigaethau crefydd, nac ychwaith yn nroion chwerau thywyll yn mhlith pobl y byd hwn, eto, gallaf fi weled gwahaniaeth mawr rhwng fy nhad a fy ewythr Esau. Nid oedd mwy o wahaniaeith rhwng gerwindeb croen yr olaf a thegwech y blaenaf, dan deimlad manol llaw brofedig Isaac, nag sydd rhwng eu meddyliau ill dau, wedi eu fwrlo mor wahanol y naill oddiwrth y llall. A phwy a wnaeth, neu a allai wneuthur y gwahaniaeth hyn ond Duw, oddiwrth yr hwn y daeth ysbryd bywyd ar y cyntaf, a'r hwn a'u lluniodd yn nghroth yr un fam. Mawrygaf di, O fy Nuw, am fod dy addewid gyda fy nhad Jacob.' Mynych y myfyriai efe gyda phleser a hyfyrdwch ar yr ymweliadau graol, y rhai a dderbynai y patriarch oddiwrth yr Hollalluog yn Bethel a Peniel. 'O,' eb efe, 'na byddai y Duw hwn, Duw fy nhad, i fod gyda mi, megys ag y bu ef gydag yntau! na byddai i'r Duw hwnu fod yn Dduw i mi yn nhir y rhai byw, a fy arweinydd a'm rhan yn oes oesoedd.'

Fel hyn, yn myfyrio ar y cyfnewidiadau pa rai y dygodd Rhagluniaeith ei dad trwyddynt, ac yn taer erfyn am ras i ddiilyn ymarweddiant y patriarchiaid, efe a ddaliwyd gan lwlaidd swynion gwely peraroglaidd, ac a ymoatygodd dan uchel awdardod angel y cysgedrwydd. Fel yr oedd efe yn cysgu, efe a freuddwydiodd: ac wele! yr oedd ei holl frodyr ac yntau gyda'u gilydd mewn cae yn y gymydogaeith, yn egniol yn medi eu cynhanaf addfedlaw: pan, er syndod iddo, y safodd yr ysgub olaf a feddod ef i synur yn y canol, fel llywodraethwr, a holl ysgubau ei frodyr, fel cynifer o ddeiliaid uffudd, a frysiasant i dalu eu parch, ac a syrthiasant i lawr ar y ddaear o'i blaen. Efe, yn anghydnabyddus a malais a chenfigen, ac heb wybod nad oedd ei frodyr mor rhydd oddiwrth ynt ag ef ei hun, yn ddiagon di-feddwl drwg a ddywedodd ei freuddwyd wrthynt; ond och! y paroh gwahanol a ddangosid bob amser iddo ef gan ei dad tirion; ydoedd eisoes wedi galw i synu yr ysbrydion drwg o falais a chenfigen i gymeryd meddiant o'u calonau anghyfarial. Hwy a'i olywsant gyda manwr wrandawriad, ac a deimlasant yr effaith yn eu calonau, ond ni allent atal y teimlad anghysurus rhag amlygu ei hun ar eu hwynebau; yr wynebhryd sydd dra sior o ddatguddio y galon. Efe, fel dyn ieuango yn caru dysg, a ofynnodd iddynt pa beth a allai fod arwyddocad y fath freuddwyd? Ond hwy a gelasant eu hofnau, a chyda dirmyg a droisiant oddiwrtho, gan ddywedyd nad oeddeit hwy yn deall dim o'r peth. Eithr cyn gyat-ed ag yr ymadawodd efe oddi wrthynt, yr aethant i ymgynghori yn eu plith eu hunain, mewn perthynas i'r mater. Judah, yn gyntaf a ddechrenodd; 'Fy mrodyr,' eb efe, 'y breuddwyd, yr hwn a adroddodd y gwr ieuango i ni, er mor wirion a difeddwl yw efe mewn perthynas i'r canlyniad, sydd yn ymddangos i mi yn rhyweth mwy nag effaith dychymazag yn unig; ac os nad yw ff meddwl yn cael ei gam-arwain, y mae yn arwyddocau uwch mawredd yn mherson Joseph, neu arglwyddiaeth ei had ar blant ei dad.' 'O'm

rhan fy hun,' atebai Simeon, 'yr wyf yn ystyr-
ied y cwbl yn ffrwyth uchel-ymgais; chwia
wyddoch iddo gael ei ddwyn i fynu mewn
tyb wageddol am dano ei hun, trwy faldod
gormodol a phenwendid ei dad tirion. Yn
gweled ei hun wedi cael y lle blaenaf yn
serch ei dad, pwy a wyr nad dyfais yw ei
freuddwyd ffugiol, a luniwyd i'r dyben o
wreiddio ei hun yn ddyfnach yn nghalon ei
dad, gyda golwg i'n disodli ni o'r fendith
batriarchawl, fel ag y gwnaeth ein tad a'n
hewythr Esau ? neu, os breuddwyddodd efe
maew gwirionedd yr hyn a adroddiddodd efe
yn awr, a ydyw ddim yn ddigon eglar oddi-
wrth hyn, mai yr achos oedd, am fod ei
feddwl yn rhedeg ar yr arglwyddiaeth ag yr
oedd efe yn ei ddymunio.' Reuben yn awr
a wrth-atebodd ei frawd Simeon fel hyn:—
'Ni ellir byth gyfiawnhau partiaeth y patri-
arch tuag at Joseph, canys os dysgwylir i
frodryr fyw mewn undeb, rhaid fod cystudd
yn eu plith; tueddolrwydd mewn tad sydd
yn had anghydfod yn mhllith ei blant. Er
hyny ni a ddylen wneuthur cyfiawnder a'r
llange, efe sydd wir hawddgar yn ei berson,
ac hyd y nod yn ei rasusan agored, chwia
welwch holl harddwch ei fam yn gymyaged-
ig a gwrol brydferthwch ein tad enwog;—
heblaw hyny, ei dymher sydd fwynaidd a
chariadus, a'i foesaen yn hyfryd ac yn dden-
gar; na fydded i ni gan hyny osod gwarth-
rudd ar y gwr da, os bydd iddo garu ein
brawd gyda mwy o barch na nyri. Ein tad
a osodwyd o flaen ei frawd henaf, a thrwy
hyny yr addewid a ddisgynnodd i ni, na fydd-
ed i ni gan hyny gondemnio y gwr ieuangc yn
rhy fyrbwyll, cyn y gwyppom yr hyn a wna'r
Hollalluog ag ef.'

Fel hyn yr ymresymodd meibion Jacob, a
Belphegor, angel o'r hill ddamedig, anghym-
medlawn yn ei gasineb at ddydolryw yn
gyffredinol, ac yn neillduol at blant yr addew-
id, yn dychwelyd o rhuthr ffaidd yn nghym-
mydogaeth Jerusalem, a nesaodd gan hofran
yn yr awyr uwch eu penau, i wneuthur ei
hun yn hybys o'u hamgylchiadau, i'r dyben
i chwervu eu coelbren, os nid eu gyru i ddi-
ystr. Yr oedd efe yn dyst o derfysg calon
Simeon, ac a fwrriadodd na chai y fflam ag
oedd eisoes wedi ei henyn ddim diffodd tra
yr oedd yn ei silu ef i dywallt olew arni.
Amcan yr ysbryd drwg ydoedd ei anog ef i
drochi ei ddwyllaw yn ngwaed ieuangaidd
Joseph, megys ag y gwnaeth efe o'r blaen yn
ngwaed y Sichemaid; yr hyn, fel yr oedd
efe yn meddwl, os cyflawnid, a atebai ddy-
benion uffernol mewn amryw olygiadau;
byddai iddo ddwyn y patriarch santiaid mewn
goffd i lawr i'r bodd, a dwyn gwarth tragy-
wyddol ar y genedl ddewisiedig; ac, fe allai,
anog y Daw cyfiawn i ymwelod i'w hwynt a
rhyw fara ofnadwy. I gyflawni hyn gyda y
rhwyddineb mwyaf efe a benderfynodd ym-
osod ar ei synhwyrau trwy freuddwyd: i'r
dyben hyny efe a'i gwyliodd yn ei babell, ac
wedi ei ganfod mewn trwmwgwg, yn gyntaf
efe a anadlodd ar ei lygaid fwg-darth uffern-
ol, yr hyn a waerodd dywyllwch ac arswyd
trwy ei holl enaid. Yna cyfeiriodd ei olyg-
iadau at amser i ddyfod, efe a welodd Jo-

seph mewn teyrn-gadair, ac yntau a'i frodyr
yn ymgyrnu o'i flaen, yn erfyn trugarodd ar
ei law; maes o law efe a welodd ei hun yn
cael ei rwygo mewn cadwynau, yn mhrosen-
noleub ei frodyr, a'i dafu i garchar; yn awr
efe a welai ei hiliogaeth ei hun yn gaeth-
weision i hiliogaeth Joseph. Enw Joseph yn
ddyrchafedig hyd y nefoedd, ac enwau ei
frodryr yn cael son am danynt gyda difater-
wch, a rhaith yn enwedig ei enw ei
hun, gyda chasineb. Ar yr un pryd, efe a
welodd ymddygiad plant Joseph yn falch a
gormesawl tuagat eu caeth-frodryr. Felly y
darfu i dad y cyfeiliorni gam-arwain ei fodd-
wl trwy hudoliaeth breuddwyd a chwythwyd
o uffern. Simeon a ddeffrodd yn y bore, se
a ymbarotodd at ei ofal bugeilaidd o ddilyn
y rhywogaeth wianog, fel y byddent yn di-
frigo y porfeydd gwyrddlas; ond trymder
meddwl sarug a sefydlodd ar ei wynebpyrd,
yr achos o ba un nid oedd efe eto yn dewis ei
ddatguddio.

Yn y cyfamser, Joseph a gynyddodd mewn
maintioli, yn serchistau ei dad, ac yn ofn ei
Dduw. A chyn bod yn hir efe a freuddwyd-
iodd drachefn freuddwyd o'r tan ystyr a'f un
o'r blaen. Yr oedd efe yn dychymmygu ei
urddo a'r gwyrddlesni ireiddiaid, yn serenn
gan yr amrywfol liwiau llewyrchaid, o waith
natur; y llew, y llewpart, a'r panther, oedd-
ent yn llechu mewn dystawrwydd yn eu lle-
chesau dirgelaidd, a'u nosawi helyddisethan
ysglyfaethgar yn yr anialwch wedi eu rhoddi
heibio, llisia yr eos yn unig oedd i'w glywed.
Fel yr oedd efe yn rhodio yn ei flaen, gan
ryfeddu addurniadau natur, ac yn mawrygu y
goruchaf Greawdwr, efe a ganfu symudiad
anarferol yn mhllith y lla wybrenol; yr haul,
y lleuad, a'r un seren ar ddeg a redasant yn
gyflym o'u tro-glychoedd, ac a ddaethant, ac
a ymgyrmasant iddo ef. Tranoeth, gwedi
offrymu yr aberthau prydaawnol, ac i deulu
Jacob ymgynnull i swper, y fath ag oedd
symlwrwyd yr amser hyny yn ganiatan, Jo-
seph, yn ddi-feddwl drwg, a fynesodd ei
freuddwyd o'u blaen hwynt oll. Ei dad yn
foddylgar a glust-ymwraiddawodd, eto tyb-
iodd ei fod yn beth synwryol iddo gela ei
feddyliau ar hyny o bryd, gan na wyddai pa
genfigea a allai ef gynhyrfu yn ei frodyr, ac
am hyny a'i ceryddodd ef yn dirion, trwy
ddywedyd, 'A ddenaf fi yn wir, a'th fam, a'th
frodryr, i ymostwng i lawr i ti?' Y breuddwyd
yn gystal a'i ddeongliad, a ophwysasant ar
feddwl y patriarch, ac er ei gerydd i Joseph,
efe a'i pwysodd yn ei galon, ac a'i ystyriodd
fel amlygiad nefol o ryw ddygwyrddiaid
pwysfawr.

Y peth oedd yn hollol mewn ystyr arall gan
frodryr Joseph; y breuddwyd oiaf hwn a ddyg-
odd y cyntaf o newydd i'w meddyliau, a hwy
a ddechreuasant ddychymmygu eu bod yn
mron mewn caethwasanaeth i'w brawd eis-
oes. Adnewyddiad y breuddwyd a gynydd-
odd eu cenfigen, ac a ddychrynodd eu drwg-
dybiau; yn enwedig pan ddaru i Simeon, yr
hwn a gelodd ei freuddwyd hyd yn awr, ei
adrodd wrthyt. Hwy a ystyriasant y cwbl
megys wedi ei sefydlu gan dyngedfen, ac
ni welent ond un ffordd i rwystro cyflawniad

yr oheiniad, a hyny oedd (hyll i'w enwi,) byrhan amser ei einioes; megys pe na buasai digon o waed eisoes ar eu beneidiau euog. Rhyfedd ya wir fod tadau yr had ethol-edig i'w cael yn ymryson â'u Duw, ac yn ym-drechtho rwystru cyflawniad ei arfaethan! Mor uchwilladwy yw ffyrdd y Goruchaf! a'i farnau ef ni gellir eu chwilio allan!

Yn awr hwy a ymadawant ar eu galwed-igaethau i'w maes; yn gyntaf aethant i Si-chem, lle y bu i'r glaswellt gael ei ddifa yn fuan, ac ydi yno aethant i Dothan, lle yr oedd digon o borfeydd, a chysgod i'w hani-feiliaid. Gan eu bod heb eu trwsio â'r parch gostyngedig, ag oedd ddyledus i dad mor dda, en-hymadawiad a gelwyd rhagodd ef, pa uu ai o anystyriaeth, neu gyda golwg i gael cyfle i ddyfetha Joseph, nid wyf ya ei gym-eryd arnaf i ddywedyd; ond eu habennol-deb a lanwodd feddwl y patriarch a gofid neillduol yn nghylch eu llwyddiant, ac am hyny efe a sefydlodd yn ei feddwl i anfon ei anwyll Joseph i ymofyn am danynt, i gael gwybod pa le yr oeddent. Yn y cyfamser, wedi iddynt ddyfod i Dothan, hwy a ym-gyngborasant pa ffordd a gymerid i atal rhwyg eu brawd atgas, a'i farwolaeth a ben-derfnydd arni gan y rhan amlaf. Fel hyn, pechod ar y cyntaf a amlygodd ei fod yn dra phechadurus, trwy y weithred erchyll o frawd-laddiad; ac yn awr canlyniad y cyng-hor hwn oedd, fod i frodyr dywallt gwaed eu brawd, a hyny heb gymmaint ag esgus o fai yn ei erbyn ef.

Joseph a anfonwyd gan ei dad i ymofyn am iechyd ei frodyr, — gwaith tra hyfryd i un ag oedd fel efe, a'i feddwl wedi ei flurfio ar weithredoedd o ewyllys da. Yn gyntaf, efe a aeth i Sichein, lle yr oedd efe yn dysgwyl eu cael hwynt; ond yn lle eu cael hwynt, efe a gyfarfu â gwr dyeithr, yr hwn wrth weled dyn ieuango prydfferth, a neshoedd ato, ac a'i cyfarchodd ef fel hyn: 'Y gwr ieuango os nad wyf fi ym awr ym-gymeryd, dyn dyeithr ydych chiwi yn y parthau hyn, yn crwydro mewn ymofyniad am ryw wrth-ddrych chwenychedig. Dyn genedigol wyf fi o'r wlad hon, ac os bydd i chiwi weled bod yn dda i geisio un peth genysf, yr wyf fi yn barod i'ch cynorthwyo hyd eithaf fy nghallu. Ewyllys y nefoedd yw i ni beidio a bod yn esgeulus o ddyeithriaid, ond cyflawni pob dyledawyddau o ewyllys da tuag atynt; ac ni a gawn ein gwobrwyo un ein hufudd-dod i'r gorchymyn, canys Duw y nefoedd yw ymgeleddwr y dyeithriaid.' Joseph, wedi cael ei gyffroi gan ewyllys da yr eastron yma, yn llariaidd a atebodd: 'Fy nghyfaill, canys felly y mae eich geiriau yn eich ar-ddangos, yr wyf fi yma yn awr yn chwilio am fy mrodyr, y rhai a ddyfent fod yn porthi eu deadellau gerllaw yma, mi a'i cymeraf yn garedig os gellwch hysbysu i mi yn mha le y maent.' 'Os deg mab Israel, yr Hebreadd, ydych yn feddwl, atebodd y gwr dyeithr, 'mi a allaf eich cynorthwyo yn y peth hyn, canys nid oes ond tridiau er pan sum i gyda hwynt ar neges; pan oeddent yn gweled fod y porfeydd cyfagos wedi eu difa gan eu deadellau lluosog: mi a'a clywais hwy yn

penderfynu ar fyned i Dothan, lle y mae'r ddaear yn dwyn porfeydd yn y gorthyfiant brataf.

'Os ydych chiwi yn frawd i'r bugeiliaid duwiol hyn, gadewch i mi eich perawdio i orphwys yn fy mhabel, yr hon nid yw ya neppell; ac yr y bore, cyn gynted ag y byddo i'r haulwen siriol oleuo ein terfynglych, chiwi a gewch ymadael mewn heddwch.' Y dydd oedd wedi cerdded yn mbell, a'r cyfnos tywyll yn agosau, ein dewr-was ieuango a dderbyniodd y gwahoddiad caredig, ac a gysgodd yn mhabel y Canaanad. Wrth fyned i'r gwely, ei freuddwydion a ddaethant i'w feddwl, a dymunai o ddiffrif wybod eu deongliad; ond yn nghanol ei ffyrddodau, efe a syrthiodd i gwag, ac a welodd freuddwyd gwahanol iawn yn ei natur. Efe a ddych-ymmygai ei fod yn crwydro mewn maes an-adnabyddus, yn nghanol tywyllwch y nos; — yr haul, y loer, a'r aer, gwedi cuddio eu llewyrch yn y tew gaddug. Yn brodd a phen-driat, efe a grwydrodd â bliin gamrau, nis gwyddai i ba le. Nid oedd un llais i'w gylwed ond y bwystfilod rheibus ar eu dif-rodau nosawl; chwyrnolad y llew, a hwhw y dylluan, oedd yr unig gynganedd a gyfarchai ei glust. Yn ddairwybod iddo, efe a syrth-iodd i bydedw erchyll, yn cael ei gyfannodda gan nadredd chwibanallyd, ac ymlusgiaid gwenwynlyd eraill; ac yn y cwymp ei sioc-ed fraith a rwygwyd yn ddarnau, ac a safodd yn nghrog ar y llwyni uwch ei ben. Erbyn ei fod yn y gwaed, dwy neidr angenfai a grych droiant am ei gliniau, yr hyn a'i braw-ychodd ef fel y dihunodd, ac a lawenychoedd am nad oedd ond breuddwyd. Rhyw yabryd caredig o'r hiliogaeth awyrawl, wedi clywed cynghorion maledus ei frodyr, a allasai gym-eryd y drefn hon i'w rybuddio ef o ryw ber-ylg gerllaw, fel y gallai efe amddiffyn ei han rhag eu bwriadau gwaedlyd. Ond calon garedig Joseph oedd anabl i ddrwg-dybio. Efe a'i cyfrifai yn fai anfaddeol yddo i lettya ond dros fynd, yr eiddedig lleifaf am eu tirondeb. Pe buasai perffeithrwydd ac uniondeb yn gyfatebol yn llywodraethu y lleill o'th feibion, O Jacob! pa faint o ofid-iau a fuasit yn diang rhagddynt? a pha mor esmwyth y buasai amser yn dy dywys trwy brydnawn dy fywyd?

Eu tymherau hwy oedd yn wrthwyneb i dymber Joseph; c nys cyn gynted ag y gwelasant ef o hirbell, hwy a adnewyddasant eu bwriad yn ei erbyn ef i'w ddyfetha, ac ar un waith i ryddhau eu hunia oddiwrth yr ofn o'i dderchafiad rhagllaw. Gwaeddodd Lefi, 'Yn ol ein dymuniad efe a ddaeth, wele y breuddwydiwr yn dyfod!' Atebodd Simeon, 'Yn awr yw yr amser, frodyr, gadewch i ni ei roddi ef i farwolaeth, a gweled pa beth a ddaw o'i freuddwydion ef.' 'Nid felly,' atebodd Reuben, 'pa fodd y bydd i ni, y rhai a gawson y maswysiad a'r cyfammod, ni, y rhai ydym hâd yr addewid, i fod yn euog o frawd-laddiad? Beth! a fydd i ni, y rhai a alwyd i dderohafu i fynu ddwyllaw santiaidd, ac i offrymu aberthau pur i Dduw y nefoedd, i lychwino ein beneidiau a gwaed brawd gwirion? Cofiwch frodyr, gwaed Abel a

lesodd o'r ddaear ar yr Arglwydd, i'r hwn y perthyn dial; ac a fydd dim i waed Joseph gynhyrfu digofaint yr Hollalluog? A phwy a ddiang pan fyddo Duw'r dial yn ymlid? Os yw ein tad yn tueddu i ffafrio y dyu ieu-ange, nid yw y bai arno ef. Y mae yn rhaid, hyd y nod i genfigen ei hun, gyfaddef ei haeddiant. A ydyw ei freuddwydion yn rhagddangos ei sawredd gerllaw; a all Joseph ddim bod yn sawr, heb ein bod ni yn gaeth-weision iddo? A laddwn ni ein brawd o achos gwibiadau penrydd dychymwyd diffrwydedig? Pwy a all ateb am freuddwydion? Iê, pe gallewn ni ei argyhoeddi ef o ormod chwant am anrhydedd, a all dim o'i ieuengelyd a'i ddiwyg profiad, yn rhyw fesur, ei argyhoeddi? Mwy o brofiad, a chynyddol adnabyddiaeth o ddynton a phethau eraill, a ddyg iddo nad yw dyn ar y cyntaf, wedi ei fwrriad i gaethiwed. Gadewch i'r hen wr ein tad ddadleu dros ei Joseph. Ei fywyd ef sydd wedi ei blygu i fyru yn maywd ei blentyn. Ac a ryfygwch chwi i ladd y tad yn y mab, a gwannu ei galon trwy dywallt gwaed ei Joseph? Meddyliwch am ein tad, fy brodyr: gwelwch ef yn wylo ymaith fywyd bliu uwchben ei fab llofruddiedig:—wedi ei ladd gan y rhai a genelodd ei dad: wedi ei ladd gan y dynion hyn y mha rai yr oedd ei holl ymddyried. Gadewch i ofn Duw, a'r cariad sydd yn ddyledus i dad mor barchus i gael dadleu dros ei blentyn diymgeledd; ac na adewch i mi byth weled y drwg a ddygir ar Israel, anwylyd y nefoedd, trwy y creulondeb barbaraid hyn.

Gwaeddodd Lefi, mewn gwawddiaeth falseisus, 'Ai Reuben yw hwn! Reuben, cyntaf-anedig Jacob? Y duwiol Reuben, yr hwn, yn nghyddaredd gwyn anifeillaidd, a ddringodd i wely ei dad, ac a'i halogodd! Pa le yr oedd dy ofa i Dduw, dy gariad a'th barch i dy dad y pryd hwn? Ai ti yw ein pen-rheolwr (*dictator*); tydi, yr hwn na allesit arbed hyd y nod gwraig dy dad, ar unwaith wedi dyfod mor grefyddol! A ydywt mor ofalus am fywyd dy dad, tydi, yr hwn yn unig a gefaist haerllugrwydd i'w gycwailta ef!—Caued cywilydd enau Reuben byth, a gadawed i wyr da fod yn ddadleuwyr dros rin-wedd.'

'Eich gogan, fy mrawd,' ebe Reuben, 'a'm brathodd â llymaf goaad cydwybod. Yr wyf yn addef fod y cyhaddiad yn gyflawn, ac ni allaf anghoffio drwg fy mbechod. Mi a ddi-anrhydeddais fy Naw, fy nhad, a fy hunan; ac a adewais trwy hyn warth annilenadwy ar fy hiliogaeth hyd y genedlaeth olaf. Ond y dyddiau trymaidd, a'r amryw nosweithiau digwag, ag a gostiodd yr anffawd frwnt hyn i mi, er nas gallant fyth ddileu fy mai dir-fawr oddi ger bron Duw Jacob, ddylynt, mewn rhyw fesur, fy rhyddhan oddiwrth ddanodiad fy brodyr. Credwch fi, Lefi, fy nghydwylbod fy hun a wna y tro megys mil o argyhoeddwy; ac nid oes arni eisiau eich cymorth creulon chwi. Eto y mae yn gyflawn, fy mrawd, ac nis gallaf ei gymeryd yn chwth; eithr fy annuwlodeb gynt yn wir ydyw y rhewm nas gallaf syrthio i'ch mesurau gwaedlyd chwi. Fy nghydwylbod

hefyd, sydd yn dywedyd yn nchel gorthyf, fol digon o euogrywydd eisoes ar fy enaid, heb dynu ragor yn y fath fodd erchyll hyn a rag-nododd Simeon; fy mod i eisoes wedi bod yn achos o swy na digon o ofn i fy anwyldad anrhydeddus, heb gyddwyn llofruddiaeth ei fab, i ddwyn ei barchus ben-llwydni, mewn gofid annyddofadwy i lawr i'r bedd. Efe, yr hwn sydd yn nghydwylbod yn gruddfan dan bwys llosgach, heb ychydig o eisiau sydd arno i ychwanegu at y baich, bwys aruthrol gwaed ystrion. Nis gallaf, gan hyn, gydsynio â'r weithred.'

'Y gwarth annilenadwy, pa fin a sefydlodd Reuben, yn ol ei gyffes ei hun, arno ei hunan, a'i hiliogaeth, a gymmoda ei foddwl llwst A chaeth-wasanaeth,' ebe Simeon: 'ond ein had ni fydd yn rhyddion, ac ni anwyd hwy â gaethiwed. Gan hyn, Joseph, ar fy nghair, a fydd farw; ac os na chydainia y duwiol a'r diwygedig Reuben a'i farwolaeth, efe a fydd farw gydag ef. Paham y bydd efe byw i fod yn abll'n cyhuddo ni wrth ein tad? Un ammod, ac un yn unig, os ydych chwi oll yn cyduno, yr wyf fi am roddi i Reuben; ac os cyduno efe â hono byw fydd; ac os na wna, efe a Joseph a fyddant feirw ynghyd, canys ni chaiff efe byth fod yn gyhoeddwr ein bai. Bydded i Reuben ddyfod yn gydgyfranog â ni, neu ynte, ei rwyfmo ei hun trwy l'w o'r dystawrwydd mwyaf dibalog. Trwy hyn yn unig y gall efe obeithio estyn ei einioes.—Llefarwch, Reuben, a dderbyniwch chwi yr ammodau?'

'Rhoddwch i mi hyd y pryd hyn y foru i gael ystyried y peth, ac yna chwi a gewch fy atebiad,' ebe hynaf-anedig Jacob.

'Un awr, a dim yn ychwaneg, a ganiatawn; ar y cyfryw amser ni a ddygwylw'n eich ateb,' ebe'r brodyr mewn drygion.

Ar yr amser hyn, Joseph a ddaeth at ei frodyr, gan wenu yn hyfryd am iddo eu cael hwynt oll gyda eu gilydd, ac a nesboodd i'w coffeidio hwynt, a gofyn am eu liechyd. Ond y fath syndod annraethadwy a gymeredd afael yddo, pan, yn lle dychwelyd ei garedigrwydd, y troiant ymaith oddiwrtho, ac yr yagwydasant ef i bant, gyda chuchlog ddial ar eu hwynebas. Daliwyd ef yn ddioced, a diosgwyd ef o'r siaced fraith oddid, a rhwymwyd ei draed a'i ddwyllaw. Reuben ddychrynedig a lesodd, 'Aroschw, daliwch eich llaw ond un awr, yr awr addawedig, ac yna chwi a gewch fy ateb.' Pawb a gyd-unasant ar fod un awr, a dim yn ychwaneg, i gael ei ganiatau cyn rhoddi Joseph i farwolaeth; a Reuben, gan dafu golwg o anobaith a thoestari ar ei frawd mewn oedwynau, a ddywedodd, 'Mi a ddymunwn fod eich dyled tuag at eich tad, a'ch cariad at eich brodyr wedi gallu caniatu i chwi aros gartref, yn lle ymwelod â'r gwyr hyn sydd a'u bryd ar eich dyfetha;' wedi dywedyd felly, ebe a neillduodd ar frya i ystyried pa ateb a reddai efe i'w frodyr.

Y brawd henaf a aeth ymaith, a Joseph wedi ei gaudd i mewn yn nghanol ei frodyr gwaedlyd, megys oen digymborth yn mhlith cynnyfer o feiddiaid rheibas, a anorchwyd gan un o honynt fel hyn: 'Chwi ddlyn ieu-

angc uchelgais! meddylwch yn awr am eich cyflwr, pan elo un awr heilio, liseiriant eich uchel-yngais a attelir yn drwygwydd, un awr a esyd derfyn ar eich einioes, yr hon sydd yn cael ei storffedu i'n rhyddid ni. Marw sydd raid i chwi, a chwi a gewch farw ped fal' tyngh-dien wedi arfaethu yn y gwrthwyneb.' Yntau a atebodd, 'Pe buaswn i yn gwybod drygioui eich lwriadan, gallaswn ochelyd y fagl; ond ufudd-dod i'm tad, a'm dyledswydd i'm brodyr, ac am lyny dyledswydd i fy Naw a'm dygodd i yma; os arweutodd ef si yma i'm lladd, mi a ddylwn, os y mae yn rhaid i mi ymostwng; ond os yw fy Naw yn ei weled yn arhydedd i'w fawrhydi fy achub, y mae ganddo allu i gyfnewid eich lwriadau, megys ag y try efe yr afonydd dyfroedd, neu dreinu moddion trwy ha rai y'm gwaredir rhag eich ddaedd. Dywedwch i mi, pa beth a wnaethom—yn mha beth y tramgwyddais i chwi; os gwnaethom ar fai, mi a'i gwnaethom newn anwybod, ac y mae ya galed i roddi i farwolaeth am anystriaeth. Gwnewch fy maeau yn lysbys, ac os na bydd i mi eu diwygio, gullyngwch eich ffyrnigrwydd yn rhydd arnaf. Ond tynghedaf chwi trwy Dduw Abraham, Isaac, a Jacob, na laddoch fi heb fy mrofi yu euog. Os gwnaethom gam ag un o honoch, yr wyf yn foddlon i wneuthur ad-daliad hyd yr eithaf. Os gwnaethom ar fai, yr wyf yn foddlon ymostwng, ac i erfyn maddenant; ond O! na thorwch fi ymaith yu fy ieuengctyd, cyn y cyrhaedlwyf Gedaran gwr.' 'Do, wr ieuangc,' atebodd Simeon, 'chwi a wnaethoch y lath gam a ni, fel nas gellwch ei adferu. Chwi a laddadach serchiadau tad pleiglar, yr hyn nis gellwch ei roddi yn ol; chwi a osodadach eich hunan i fynu trwy eich flug-frouddwydion fel ein barglwydd a'n llywodraethwr; a chwi a'n gwnaethoch ni a'n plant, te, a'n tad ei hunan, i dalu ufudd-dod i'ch balchder; ond ni a gawn weled yn fann pa beth a ddaw o'ch mawredd. Ni chawch fyw i orfoleddu ar eich caeth-frodyr; marw sydd raid i chwi.'

'Och! a raid i mi farw ynte o achos fy mreuddwydion? Pa un o honoch chwi sydd a llywodraeth ar ei ddychymmyg tra fyddo yn cyegn? O Simeon! fy mrawd Simeon, a allaswn i help i fy mreuddwydion? Ni feddyliais i sawr y buasai iddny roddi tramgwydd i neb o honoch pan adroddais i hwynt ya ddi-feddwl drwg. Nid oes arnaf fi eisiau gorchafiaeth,—yr wyf yn cyfrif fy hun yn annheilwng, te, i fod yn gydradd a chwi, llawer mwy annheilwng i gael uwch parch. Os yw fy nhad yn dangos unrhyw dueddolrwydd uwag ataf, er mwyn fy mam y mae, ac nid er mwyn dim ynof fi. Ac a raid i mi farw o achos unrhyw dueddolrwydd bychan yn fy nhad? Gwnewch y peth yn eiddo eich hunan, fy anwyl Simeon, a gorchwyl anglyflawn hwn. Pa fodd y gwrnaf, eb efe; os cydymiaf mi a ddygaf euogrwydd ar fy enaid fy hun, ac a chwaegegaf lofruddiaeth at fy llosgach. Ond os na chydymiaf, fy einioes fydd wedi ei storffedio i eiddigedd fy mrodyr, pa rai nifyddant byth yn esmwyth tra fyddwyf si yn fyw, er i mi gael fy rhwymo i gelu trwy lw pa fath bysag. I'an fyddo drygau yn amgylchynu, callineb

os cynhyrdd y cyntaf eich llid a'ch dign' faint, y breuddwyd olaf a rydd i mi mor gyf-iawn hawl o'ch tosturi a'ch cyd-yndeimlad. Wedi cael caniatad, efe a adroddodd y breuddwyd a welodd efe yu mhabeil y Canaan-ead, yr hwn a ychwanegodd ddigofaint ei frodyr; ac mor gynted ag y diweddodd efe, Simeon a lefarodd wrth ei frodyr, a chynddarodd yn mellteu o'i lygaid; 'Y breuddwyd hwn sydd ddyfais gyfwrws yr adyn trawfalch i sefydlu gwarthrudd parhaus arnom ni ac ar ein had. Nyni, fy mrodyr, a feddylit wrth y seirff gwenwynig; ysgatfydd fi fy hun bydd yn cael fy meddwl wrth un o'r nadredd a grych-droisiant am ei glinian, ac a'i dihunodd ef yn y fath fraw; ond paham y dyoddefwn ganddo frygawthan dim ya hwy? Un ergyd a fy nghleddyf a esyd derfyn ar ei haerllugrwydd. Yr adyn uchel-gais, ni chaf fragawthan dim yn rhagor.' Yna efe a dynodd ei gleddyf, ac a ruthrodd i fynu i gael hollti y glas-lang yn ddau; ond Juda a'i daliodd ef yn ei freichiau, ac a lefodd, 'Ataliwch, ataliwch fy Simeon; cofiwch yr addewid a wnaethom ni ya awr i Reuben; aros-wch yr amser, a gadewch i ni weled i ba benderfyniad y daw efe.'

Llefodd Joseph, 'O Juda! Juda, fy anrhydeddas frawd; tydi yw efe yr hwn a glodfurir gan dy frodyr: a obeithiaf fi i'th gael di yn gyfrwyngwr? Bethpe b'ai un o'th feibion, naill ai Er neu Onan, ya yr un cyflwr ag y gweli si yuddo? pa fodd y byddai dy ymygaroedd yr ymgynhesu tuag atyt? Gwel eu cyfyngder hwy yn fy nghyfyngder i; teimla gystudd fy nhad yn dy gystudd dy hun; gwna dy ran yn fyddlon ya fy ngwaredu i rhag fy mrodyr cynddeiriog, pa rai sydd yn cyfodi yn fy erbyn heb un achos. O Juda! gad i mi fod yn rhwymedig am fy einioes, a'i holl hapusrwydd, i frawd mor sarhydeddus yn nhŷ ei dad. A chwithau, O Simeon a Levi! meddylwch, meddylwch, am yr euogrwydd a fydd i chwi ei ddwyn amoch eich hunan trwy gyflawnu gweithred mor erehyll! Chwi a ellwch ddiange rhag coeb-edigaeth ddynol, ond gwybyddwch na bydd i chwi ddiange o law Duw. Cynys ei eiddo ef yw barn, ac efe a dal, naill ai yn y bywyd hwn, neu yn yr hwn sydd i ddyfod.'

Fel hyn, Joseph a eiriolodd am fywyd, ag oedd yn awr ya wir wedi ei wneuthur yn druenus trwy ymddygiad angharedig seibion ei dad; yn fwy o ran dymuniad i'w perswadio hwy rhag tynu euogrwydd o'r newydd, nag o ran bod arno ef o'n angau, na dim ag oedd i ganlyn ar ei ol ef. Tra yr oedd Reuben wedi neilliduo i'r tu cefn i lwyn tow ag ydoedd yn y gymydogath, i dywallt allan chwerwedd ei enaid gerbron Duw, a gweiddio am gael ei gyfarwyddo pa fodd y gwnefai efe yn y gorchwyl anglyflawn hwn. Pa fodd y gwrnaf, eb efe; os cydymiaf mi a ddygaf euogrwydd ar fy enaid fy hun, ac a chwaegegaf lofruddiaeth at fy llosgach. Ond os na chydymiaf, fy einioes fydd wedi ei storffedio i eiddigedd fy mrodyr, pa rai nifyddant byth yn esmwyth tra fyddwyf si yn fyw, er i mi gael fy rhwymo i gelu trwy lw pa fath bysag. I'an fyddo drygau yn amgylchynu, callineb

a'n dysg i ddewis y lleiaf, fel, trwy hyn, y gallon ddiangc rhag y mwya. Y mae yn rhaid i mi, deued a ddolo, i ymdrechu achub bywyd y llange; i'r dyben hyn rhaid i mi gydsyno â'i farwolaeth; a bydd i mi, ysgatfydd, lwyddo mor belled gyda'i elyuiou, ag y gadawant i mi drefnu dull ei farwolaeth. Ei galon a ranwyd rhwng y meddyliou a'u ei ddyogelwch ei hun a'r eiddo Joseph; y goffid ag yr oedd ef yn ei ragweld yn barod i syrthio ar ei dad oedraus, a'r pechod oedd yn mron cael ei gyflawni gan ei frodyr; ond eto yr oedd efe o fwriad diysag i arferyd ei ymdrechiau penaf dros ddiogelwch y gwr ieuangc. Gyda'r bwriad hyn, er ei fod yn ymddyethro, efe a ddychwelodd at y lleill mewn ymddangosiad ac wneulpryd boddlon-gar, ac a'u cyfarchodd hwy fel hyn: 'Fy mrodyr, yr wyf i'n awr yn barod i gydsyno â'ch mesurau, ac hyd y nod i fod yn fywio ymddynt, dan un amnod fecluan a gaffu ei chaniatau i mi, yr hyn yw, fod i mi, yn lle tywallt ei waed, ei gan ef i mewn, hyd oni byddo farw, yn y pydew acw aydd o'r tu hwnt i'r tir pori.' 'Boddlon ydym ni,' ebe'i frodyr, 'ond iddo farw, ni waeth pa fodd.' A thrwy hyn, Reuben a wnaeth ei hun, nid yn unig yn gyfraug â hwynt, ond y gweithredydd penaf yn y galanasdra. Ymaith ag ef i'r pydew, ac yno taled yr haul, y llenad, a'r ser, eu parch iddo ef fel eu llywodraethwr.

Ar y fynud bono hwy a'i gyrasant ef ymaith i'r pydew ag oedd wedi ei fwriadu, pan fu iddo ef, mewn cyfyngder calon, eu gwysio hwynt oll i gyfarfod ag ef ar ol hyn gerbrou gorsedd-faingc barn Brenin y breninoedd; yn mha le, efe a sicraodd iddynt, y gwnelid cyfiawnder ag ef. Yr appeliad hwn a fwriadodd efe fel moddion o argyhoeddiad, trwy yr hyn y gellid dwyn ei frodyr i edifeirwch, fel y dileid eu pechodau pan ddeuai yr amseroedd i orphwys o olwg yr Arglwydd.

Yn awr wedi gollwng Joseph i lawr i'r pydew; Reuben a lawnychodd mewn gobaiith o gael cyfleusdra i'w ddwyn ef yn inch y nos ganlynol at ei hen dad da, yr hwn oedd a'i galon yn hiraethu, fel y gwyyddaf, efe, gan drymder meddwl blin, hyd oni ddychwelai efe yn ol. Wedi penderfynu ar y ddyfais fanteisiol hyn, efe a'i gadawodd ef yno, ac a aeth i gyflawnu rhyw orchwyl bugeilaidd, yn mhlith y bugeiliaid teuluaid, mewn cwr arall o'r anialwch. Gan fwriadu dychwelyd heb fod yn hir. Yn y cyfamser, Joseph, heb ddim i'w ddysgwyl ond marwolaeth, ac o'r braidd yn dymuno yn peth arall, a dderchafodd ei enaid mewn gweddil daer at Dduw ei iechydwrriaeth; ac a lefodd, 'Tydi, Dduw, yr hwn aydd a'i bresennoldeb yn llenwi anfeidoldeb ei hun; yr hwn aydd a'i lygaid yn gwelod, a'i amrantau yn profi gweithredoedd a chalonau dynion; y mae yn rhaid, o angenrheidrwydd, dy fod yn bresennolyma, ac yn dyst o fy holl driniaeth oddiwrth fy mrodyr. Cyn belled ag y mae'r gosodiad yn eiddo i ti, yr wyf yn dymuno yn lawen i ymestwng iddo, a chysfaddel fod dy ymddygiad yn gyflawn, gan fy mod i wedi haeddu marw ei o weithiau cyn hyn. Ond, Arglwydd, y mae egwyddorion cymbelliawl fy mrodyr yn

gwahaniaethu oddiwrth yr eiddo ti cyn bell- ed ag y mae'r dwyrain oddiwrth y gorllewin, canys o genfgen y maent hwy yn awr yu cyfodi yu fy erbyn. Yr wyf i yma, wrth bob tebygolrwydd, wedi fy ughau i farwolaeth anocheladwy. Fy Nuw, na ad i'm gwaeod gael ei ofyn ar feibion fy nhad. Fy Nuw, madden eu hanwiredd. Ac, O Arglwydd, cynorthwya di fy ndal oedraus dan y gwasgtauon o ofid y rhai a fydd iddo o angurhaid eu teimlo o ran ei serch tadol. Cynorthwya ef, O fy Nuw, a dyro iddo nerth i ddwyn ei gystudd yu fy ngholled, fel ag y gweddai i dad y genedl eitholedig. Yna yr wyf i, tydi Dduw y nefoedd a'r ddaear. Y mae yn rhaid i mi farw os na chymeri di fy mhlaid. Os marwolaeth sydd wedi ei bwriadu i mi, cynorthwya fi i'w dyoddef gyda gostyngedig ymroddiad i'th ewyllys; ond, Arglwydd, os yw yn rhyngu bodd i ti i eastyn einioes hollol ddiddesfydd, y mae genyt y moddion yn dy law dy hun. Arfer di hwynt, fel y byddo fwyaf er dy ogoniant.'— Ar hyn Joseph a frwychodd, gan lewyrcb anarferol yu ymdaenu trwy y lle. Dysgleirdeb ag a'i gorchfygodd ef a'r teimlad melusaf, ac a roddodd helaeth brofiad o wryfiedigrwydd nefol i'w enaid perlewgyol. Y tanbeidrwydd ryfeddol a lehaodd ychydig, mor belled ag y gallai llygad o gnawd ei ddyoddef, ac yna safodd gwr ieuangc gwrid-goch yn amlwg yu ei olwg. Y fynud ag y dadguddiodd yr ymwelleydd nefol ei hun efe a gyfarchodd fab Jacob-fel hyn, 'Myfi a anfonwyd gan fy Nuw i a dy Dduw dithau, mi a anfonwyd i hysbysu i ti ei fod ef yn ddigon aduabyddus o dy Moll gystaduaus, ac yu gwyybod yn berffaith gwbl am dy gyfyngder presennol. Nid Jehofah yn unig, ond lluoedd y nef yn gyffredinol, aydd yn dystion o dy alyf. Y llengoedd nefol oeddynt yn plygu i lawr dros ael y lle, ac yu edrych ar y weithred fliu gyda chymmaint o anesmythlder meddwl ac arswyd am danat ag aydd yu bosibl i ybrydiou nefol, hyd oni ddatguddiwyd yr arfaeth dragwyddol. Ond hyn a dawelodd bob meddwl, ac ewyllys penarglwyddiaethol dy Dduw a gymmododd feddyliou myrddynau mewn mynodyn. Myfi yw Abel, y merthyr cyntaf; myfi a syrthiais, Joseph, trwy law fy mrawd Cain; a dydd fy nghwmp oedd dydd fy nyrohaead. O Joseph, pe baech chwi ond gwybod y llawenydd a ddarparwyd i'r sawl a garant yr Arglwydd, ni chwenycheb eastyn einioes un fynud; ond ni ddaeth eich amser. Chwi a fwriadwyd i feithrin Israel ieuangc dan gysgod eich adenydd; y mae yn rhaid eioli gwerthu i'r Aist, i lywodraethu y wlad thrwythlon hono, ac i ddarparu ymborth i bad yr addewid. Ie, heddyw y rhaid i chwi fyned ymaith; canys dy Dduw a wna ddefnydd o eiddigedd dy frodyr i'r dyben hyn.— Yn unig cofia, pan fyddot yn yr Aist, ti a demtir; ond cadw yn wastad yn dy gof mai Duw yr Hebreaid a'th-ddanfonodd ti yno.— Yno yr ymgyrma dy frodyr i ti. Yno ti a goffeidi dy dad, ac yno y syrth Benjamin ar dy wddf, ac a dywallt frawdol ddagrau. Na ofala am gystudd dy dad: gad ef yu llaw et

Ddaw ; efe a gynnelir ac a ddygir trwyddo. Yn amser dy dderchafiad, meddwl yn dda am dy frawd Reuben; efe a' th osododd di yma o wir fwriad i' th waredu, ond ni wel; efe di mwych hyd oni chyfarfyddoch yn llya Pharaon. Yr wyf fi yn dy adael, Joseph, tangnefedd Duw fyddo gyda thi.'

{I'w barbau.}

Y DIWEDDAR BARCH. THOS. P. HUGHES.

Ar ol darllen yn Seren Mawrth, 1850, am farwolaeth yr hen bererin uchod, daeth i'm cof rai pethau o barth i'r gyfeillach ddyddorol a fu rhyngom o bryd i bryd, a thueddwyd fi i anfon un amgylchiad i'r cyhoedd, yr hwn sydd fel a ganlyn:

Un tro cawsom ein gwahodd ar brydnawn Sabbath i gael "llymaid" o dde." Anhawdd oedd cael annedd mwy trefnus na'r un oedd- em ynddi—ymddangosi pob peth yn loyw ac yn ei le. Gofalw gwrraig y tŷ am gadw pob peth yn y modd glanaf, yr hyn sydd riuwedd neill duol, a ddylai gael ei chanmol gan bawb. Yr oedd un peth yn dra manteiold i'r wraig lanwedd i wneud felly, sef nad oedd ganddi blaent—dim ond y gwr a hithau. Peth arall, yr oeddynt yn meddu ar gryn dipyn o gyfoeth, fel nad oedd tlodi yn eu hatal i gael y pethau hyny oedd yn angenrheidiol er cael pethau yn drefnus.

Ar ol eistedd ychydig, tynai Hughes ei gety (fel y'i gelwai) allan, gan ddifyru ei hun yn ymyl y lle tân. Cafwyd tē: a gwnaeth yr hen frawd ddechreu ar ei getyn drachefa, gan boeri yma a thraw tua'r tân. Nid oedd H. yn un o'r rhai mwyaf gofalus am drefnusrwydd, eto byddai ei gyfeillach yn ddifyrus ac adeiladol. Cyahngwyd gan hen chwær grefyddol oedd yn dygwyydd bod yno, am i ni "gadw tipyn o seiet efo'n gilydd." Da iawn, meddwn inau. Beth sydd ar eich meddwl chwi, Mrs.—? Ar ol gwrando arni am dro, gofynwyd gan wraig y tŷ am adrodd-pa fodd yr oedd hi o ran ei meddwl. Deallwyd ya fuan mai ofnog iawn ydoedd o ran ei phrosiad; amau llawer, ac yn ofidus iawn.— Rhaid oedd cael gan Mr. Hughes ddywedyd ychydig, yr hyn a wnaeth, gan gynnwl yn y blaen bwff yn awr ac yn y man. Dywedai wrth y chwiriorydd ya debyg i hyn: "Wrth wrando arnoch ya adrodd am eich trafferthion, daeth i'm cof na amgylchiad yn yr Hen Wlad. Pan oeddwn i yn dilyn y gwaith o bann, er mwyn magu y plant, byddwn hefyd ar rai amserau yn cael hamdden i fyned ar daith i bregotha yma a thraw. Un tro yr oeddwn wedi cychwyn felly yn yr hydref, a dygwyyddodd i mi gael fy ngwahodd i lettya i dy

lled hardd, at bobl oeddynt dra chyfoethog, y rai nad oeddynt yn meddu plant. Cyn myned i orphwys, dymunai y gwŷ a'r wraig yn fawr am gael ychydig gyfeillach mewn modd crefyddol, yr hyn a fu. Yr oedd y ddau yn ofidus iawn o ran eu profiadau; nid oedd y gwr na'r wraig yn cael fawr o bleser yn y nuwynhad o foddion gras; ac felly y treulient eu hamser yn dra gofidus. Ar ol rhoddi clust o ymwrandauiad iddynt yn hir, o'r diwedd rhoddasaut anogaeth i minau i adrodd fy nhywydd. Dywedais fod gofid i raddau arnaf fod y gauaf yn agosha, a bud yn rhaid cael dillad i'r plant, a phethau cyffalyb. O! Thomas Hughes, meddent kwythau wrthyf, nid gofidiau fel yna sydd arnoch ni. Wel, meddwn iauu, mae yn dda nad yw y gofidiau i gyd ar gefa yr un; am danaf fi, o ran fy mbrosiad crefyddol yr wyf yn dra chysurus. Eich crefydd yn ofid i chwi, a'r byd yn ofid i minau."

Erbyn hyn yr oedd y chwiriorydd yn dawel, a diweddwyd y gyfeillach gan gredu nad yr un gofid sydd ar bawb. Dysgwn ninau y gall gwir grefydd wneud ei pherchenog yn ddedwydd heb y byd; ond ni wna llawer o drysorau natur eu perchenogia yn gysurus mewn bywyd, ym angau, nac yn y byd a ddaw.

WYLOO.

"GADEWCH I NI DREIO."

ARWYDD-AR yr enwog *George Washington* oedd fel a nodir uchod. Pan fussai ei filwyr yn lleig ac ofnus, yntau a ddywedai, "Gadewch i ni dreio." Trwy weithredau yn ol y rheol hon fe enillodd America yn rhydd, ac a enwogodd ei hun yn ngholwg boll genedlaethau gwaraidd y ddaear. Ninau a ddefnyddiwn y teatya hwn i wneud rhai anogaethau oddiwrtho, er cyffroi, yn—

1. *Cysgaduriaid yn yr addoliad, i dreio bod yn effro.* Mae cysgu yn y cyfarfodydd wedi myned yn hen ariariad, ac megys yn ail i'w natur. Gall y goreu gygu am dro, o achos rhyw amgylchiad; ond er gofid, yr un rhai sydd yn hepiant yn barhaus. Dichon mai da fyddai codi trefn newydd, er cadw y rhai sydd yn euog o'r pechod hwn rhywbeth yn debyg i'r ail; ac ni a gynnygiwn y cynllun a ganlyn tuag at hyny; sef gosod dirwy (*fee*) ar yr hwn a gygo yn yr addoliad o 6cts. am y tro cyntaf, 12cts. yr ail dro, 25cts. y trydydd, 50cts. y pedwerydd, dolar am y pumed, &c. Mae yn lled debyg, pe gwnelid hyn, y byddai y rhan amlaf o'r gwyddfodolion yn effro. Yr achos na byddai pawb yn effro mewn lle mor anwedus i gygu ynddo yw, am na wnant dreio. Pe gwelai y cysgaduriaid y fath ystumiau sydd arnynt yn y gynullidfa, hwy a ryfeddent, mae yn debyg. Gobeithiwn mai dymuniad a'r effro sydd yn

enwg fydd, Rhag i ni orfod talu, ni dreiwu fod yneffro mwy. Dylai pawb gofio mai nid adeg i gysgu yw eu tyfbor byr, yr hwn a fydd yn fuan wedi darfod am byth. Dydd effro fydd y dydd olaf, a byd effro fydd yr un tragwyddol. Ni bydd yno neb yn cysgu.

2. Y rhai nad ydynt yn cofio pethau da a ddylent dreio bod yn well. Gwna rhai fyned i'r oedfa i gofio, eraill a anghofiant braidd yr oll. Nid eisiau cof da sydd arnynt; ond eisiau gosod yr un a feddant mewn gweithrediaid. Meddant gof i ddal pethau drwg, ac am hyny rhaid bod cof ganddynt, onide, ni allent gofio dim. Mae diffyg ymdrech wedi bod o niwed mawr i filoedd yn hyn.—Pe dywedai y progethwr yr ddrwg am danynt hwy, cofiant bob gair; ond yn lle chwangu gwybodaeth a gwrando erbyn yr amser a ddaw, gollyngir y gwirioneddau a glywir i gollu gan filoedd. Dyma un ffordd i eszeul-uso iachawdwriaeth; Heb. 2. 1—3. Rheol addas, wrth fyned i'r addolaiad yw treio cofio, nid i feio, ond i ddefnyddio.

3. Y diddefnydd yn Seion a ddylent fod yn wahanol. Peth oer a dilea yw bod yn y wiullan heb ddwynu ffrwyth da. Gwna rhai feddwl mai cael enw yn unig sydd ddiagonol iddynt er bod yn gadwedig, ond mae lle i feddwl y camysuria lloedd yn hyn: os na ddwg y pren ffrwyth da, torir ef i lawr, ac fe'i bwir i'r tân. Moddylia llaweroedd nas gallai wneud dim gyda chrefydd; ond y gwir ydyw, na wnaent gymmaint a theio bod o les; pe cleddid hwy ni byddai colled i achos Crist o herwydd hyny. Gallai llawer fod o gymorth mawr i'r rhai sydd yn fyddlon pe gwneleat dreio. Nid wrth guddio y dalent yn y ddaear mae cael nefoedd. Os na fyddi o les, byddi yn sicr o fod o niwed. Os na ddygir ffrwyth da, gwelw yw bod tu allan i'r wiullan, rhag diffwrtho y tir. Os daw hyn o liuella i law y diddefnydd yn eglwys Crist, cofied reol Washington, a threid-ddiwygio yn ddoied.

4. Yr anwybodus, yntau a ddylai dreio bod yn wahanol. Genir i'r byd bawb o ran gwybodaeth fel llwda asyn gwyllt. Y rhai uaf ynt yn dyfod yn fwy gwybodus ydynt fel asynod yn barhaus. Dywedai un prydydd enwog, bod dyn yn dyfod i'r byd—"yn agor ei lygaid, yn troi o gylch, ac yn marw." Er ymdrech, ychydig wybyddir er hyny. Y rhai gwybodusaf sydd yn cydnabod eu hunain yn deall leiaf. Y wraig ffolaf, medd Solomon, sydd yn siarad fwyaf, a dyna fel y mae y gwyr yn dra chyffredin. Nid trwy segrudd mae cyrhaeddwyd dyg, ond trwy ymdrech a llafur. Pe gwelai y rhai na fedrant ddarllen ymdrech, hwy fyddent yn ddarllenwyr da yn fuan. Ond yn lle hony ni wnaent dreio, hyd y nod i ddyysgu darllen iaith eu mamau. Cyfrifir bod un o bob bumtheg o'r Saeson yn Lloegr yn analluog i ddarllen ac ysgrifennu; un o bob ugain o'r Cymry, ac un o bob deg ar ugain o'r Ffrangod. Trueni bod yr un Cymro yn analluog i ddarllen ei Feibl mewn oes mor fantasiaol a hon; ond felly y mae: a dyna fel y bydd hi hefyd os na threuir bod yn well. Pwy bynaag a ddywedo nad all efe ddyysgu sydd yn ei ddarostwng ei hun. Y

wybodaeth oren, yn bersonol, cymdeithasol, a chyffredinol, yw yr un grefyddol,—dyma yr un ddaw a dyn idd ei le, a'i ceidw felly, ac a'i tywys i ddedwyddwch yn y diwedd. Ein dyledswydd yn barhaus yw cynyddu mewn gwyb daethau, ond ni ellir heb ymdrechlu. Peth mawr yw cael gan holl ganlynwyr Crist i dreio gwneuthur daioni, a hyny ar dir gostyngeddwrwydd, yn ol y siampl a ddylem ei hefelychu. Er gofid mae llawer un yn gwrtod y rheol hon. Nid treio bod o les sydd gan lawer o grefyddwyr, ond hunan-ddyrchafiad, neu ryw gau-ddyben.—Rhaid i rai gael blaenori, neu ni wnaut ddim. Os na chaiff ambell i wr mawr yn ei feddwl ei hun fod yn ddiakon, neu flaenori gyda y canu, neu gael ei gynlluniau yn llywodraeth yr eglwys, ni wna ef ddim. Cafodd llawer eu codi i swyddau yn yr eglwys, ac am nad oeddent yn addas i lawr y cyfryw sefyllfaoedd fe'u hatalwyd; ac o'r dydd hwnw allau ni wnaent gymmaint a threio bod o les i neb. Diffyg ysbryd Crist oedd hyn, a phrawf nad oedd ganddynt wir grefydd.

Pe byddai holl broffeswyr crefydd yn cyduno i ymdrechgu dwyn y byd i'w le, mawr y daioni a gyflawnid yn ddoied. Ychydig sydd yn cael ei wneud gan holl grefyddwyr Lloegr ac America at yr hyn a ddylent gyflawni, a'r achos yw eisiau treio. Dywed un ysgrifenydd fel hyn: "Yr holl swm a godwyd gan yr eglwys yn Brydain Fawr at yr achos cenhadol yw tua \$1,750,000, a chan y rhai Americanaidd, \$750,000, yn gwneud yr oll yn \$2,500,000; ac eto y swm yma sydd yn fyr o'r rhodion blyneddol yn abeni Kalee, yn Calcutta." Wrth feddwl bod y Paganiaid yn cyfrannu mor helaeth at gynnal eu crefydd, a Christianogion mor ddaearol a chybyddlyd, lawer o honynt, onid yw hi yn llawn bryd iddynt dreio bod yn well?

Mae galwai am sefydlu Cymdeithasau Biblaidd a chenhadol, &c., ond llawer o weinidogion ac eglwysai dan eu gofal a feddyliant na allant wneud dim. Yrth y cyfryw reol Washington, "Gadewch i ni dreio."—Mae gwaith da yn sicr o lwyddo ond i Gristionogion wneud eu dyledswydd. Ein gwir ddymuniaid yw ac a fydd,—

O boed i'r cysgaduriaid feddwl yn effro mwy,
Pan fyddont yn cael clywed am trawedd marwol glwy;
Boed cynydd mewn gwybodaeth, trwy dreio bod yn A threio roi'r efengyl cyn hir i'r gwiedydd peil.

THETA ETC.

FY HANES FY RUN.

PAN oeddwn gynt yn leuango
Pleserau gadd fy serch;
Mi hoffais wagedd metlona
A foledd ambell march;
Fryd hyn mai Gwanwyn ydoedd
Wrth delthio yn y byd,
A'r hadau drwg a hapwyd
Dyfaent braidd i gyd.

Rhyw dro fe hauwyd hedyn
O'r enw hedyn graa,
Fe wraiddiodd yn fy nghofon
Er gwaetha'r gelyn cae.

O'r braidd ca'dd le T dyfa
Gan lysiau drwg mae'n wir,
Yr hadau gynt a hawryd
Fu'n odd i mi'n hir.

Cyn hir daeth tymhor arall,
Canolddydd bywyd braf;
Yr hwn oedd yn dra gwresog,
Fel teog byfryd haf;
Pan es i gaegu frwythau
Trwy lawer ardal fras;
Ni chefnis ddim cyfelyb
I frwythau hedyn gras.

Aeth heibio'r tymhor hafadd,
Daeth Hydref ar ei ol;
'Does genyl ond galara
Am i mi fod mor ffol,
A magu llysiâu chwerveon
Sy'n niwed mawr yn lla;
Ni weisfant i mi gysur
Pan ddolei'r gwasf da.

Mae frwythau gras yn gysion,
Er lleoedd ddydd i ddod;
Cae'r nerth a chysur hefyd;
Trwy weithrediadus dydd;
Mae gras fel pŵer afsiôn
Yn mysg holl brenau'r coed;
Ei dyfiant sydd yn hylwydd,
I'r Arglwydd byddo'r clod.

Mae gras mal olewydden,
Ei nodau ydynt hardd;
Y tecaf yw a wellir
Yn mysg holl goed yr ardd;
Mae ef fel oeddydden,
Yn dal pob storm sydd graf;
Ei grynnydd sydd yn berffaith,
Dan eiddoeth gwllth o'r nef.

Gwna gras i bara beunydd,
Ei grynnydd eidd yn fwy;
Ei gogonau ant ar led led
Trwy haeddiant marwol glwy;
Bydd frwythau gras yn cyfael
Pan ddolei brenin braw;
Ac hefyd caer o' frwythau
'Nol mayn'd i'r ardal draw.

UN YN ENION.

SEFYLLFA FOESOL DYNOLRYW.

Ma. GOL.—Ganad faint yw yr annigon-
olrwydd a deulwn ar lawer pryd, dichen
nad oes neb o honom ar lai na digon o
hrawfiadau er gallu canfod mai un o brif-
ddybenion satan yn ei holl ysgogiadau
ydyw atal amcanion yr Arglwydd rhag
ateb eu dybenion priodol: ac yn gym-
maint a bod darllen achosion wrth low-
yreb effeithiau—adnabod amcan pan yn
eu ddilled gwaith,—yn bethau ag yr yd-
ym mor hynod o dueddol i wneud *blun-
dars* ynddynt, yr ydym i'n cael ar lawer
pryd a'n gogwydd yn ormodol at greu ei
fod yn hys i raddau yn llwyddiannus.
Ond yn nhrefliad amser yn mlaen, y
mae achosion yn cael eu dwyn yn nes at
ein dirnadiaeth, ac amcanion yn dyfod i
wisgo eu gwisgoedd Sabbothawl. Yn gan-
lynol fe'n ceir ninau heb ddim i'w wneud
ond gostwng pen, a dywedyd, Ha, priod-
ol iawn, onide, y dywedodd yr Arglwydd,
"Canys fel y mae y nefoedd yn uwch
na'r ddaear, felly uwch yw fy ffyrdd i
na'ch ffyrdd chwi, a'm meddyliau i na'ch

moddyliau chwi." A phan y'n harweini'r
hyd yma fe ddeuwn gyda gradd o rwydd-
ineb i benderfynu fod y pellder sydd
rhyngom ag amcanion y nefoedd, ynghyd
a byrdra a gwendid ein golygon, yn ein
gosod dan orfod i aros gweled Jacob yn
cychwyn i'r Aifft, cyn deall yr amcan yn
ngwerthiad Joseph. Cyfrif dyn o ran ei
natur a'i sefyllfa yn ail i neb o wrth-
ddrychau lleithig traed ei Greawdwr, pan
ganfyddodd Gabriel ei gyntaf, a fyddai
yn gyfrifiad anghywir. A chan nad
faint a ellir ei ddywedyd o barthedd i ddyn
yn y cyfnod hwn, a dir yw gellid dywed-
yd llawer, a dichen pe trosglwyddid holl
alluoedd treiddiawl dynoliaeth i un o'i
phersonau, ac i'r person hwnw ddefnydd-
io ei alluoedd i gyfansoddi traethawd ar
berffeithrwydd natur ac uchafiaeth sefyll-
fa gyntefig dyn, y gellir dywedyd wedi y
cyfan yr unweidd ag y dywedodd brenines
Seba am ddoethineb Solomon, nad oedd
yr hanner wedi ei fynegu: ond ganad
beth am hyn, nid anghywir a fyddai i'r
traethawd gael ei ddiweddu mewn prif-
lythrenau (*capital letters*) yn y geiriau
hyn, *Ond yr oedd iddo elyn*; a thebygol
yw nad hir y bu tyn ymosod arno fel y
cyfryw, er nad yn ei wisg elyniaethol,
namyn i'r gwrthawneb (yn debyg i'w
blant hyd heddyw); mewn gwisg gyfeill-
gar a chymdeithasgar, ac wedi ei hocoed-
aidd addurno a'r ffug-dosturi a'r cydym-
deimlad mwyaf, yn mha un yr ymddang-
osa fel yn meddu *interest* mawr yn haw-
liau ac iawnderau dyn, pa rai, fel yr aw-
grymai, ydoedd yn cael eu cadw oddi-
wrtho gan ei Greawdwr; "Ai diau ddy-
wedyd o Dduw," meddai'r *villain*: ond
pa wyw son, gwrando arno a throi ei
wyneb ato, a'i wegil at ei Greawdwr, a
wnaeth y dyn! O drueni i feddwl, onide?
Mewn tir dymunol yr ydoedd wedi arfer-
yd byw hyd yn awr; ond erbyn hyn y
till goreu a fedd y tir y mae yn byw yn-
ddo ydyw y *tir pell—tir y fellidith—tir*
marwolacth, &c.; a'r cymeriad goreu a
fedd y preswylwyr ydyw *plant marwol-
acth, estromiaid, gelymion, dyceithriaid,*
&c. Ond yr hyn sydd yn dyblu ei dru-
eni ydyw y *gulf* ofnadwysydd yn gyfwrng
rhwng y ddau dir, yr hon sydd mor
ddyohrynnydd ei dyfnder, a'i bod yn an-
nhramwyadwy, ac yntau o ganlyniad yn
sefyll mewn anhosibilrwyddi i allu dych-
welyd byth yn ol, na chynnal yr un math
o drafnidiaeth rhwng y ddau dir. Lled
anhyfryd onide? Ond yn ngwyneb y
cyfan, braidd na ddychymmygwn weled
Satan yn chwerrthin yn ei ddyrnau yn
nghil rhai o byst ei byrth ef, ac yn
dywedyd yn ddistaw wrtho ei hun, "Mi
a'i gwnes hi yn *noble yrwan*;" a thebyg-
ol nad oedd dim yn ei *dicklo* yn fwy na

bed y *gulf* (fel yr ydoedd yn ymddangos oddiar y tir lle yr oedd ef a'i gymmydog newydd yn byw) yn ddiwaelod; ac o ganlyniad yr ydoedd yn naturiol iddo feddwl na byddai i'r un dramwysa neu ffordd gael ei gwneuthur drosodd, am nad oedd yr un sylfaen i'w chael, a phob coeden a dyfai yn y tir yn anfeidrol rhy fyr i'w chroesi.—y pethan hyn a'a cyffelyb a wnaeth i Satan ymchwyddo gymmaint, hyd nes ydoedd ei wisg fenthyg yn rhwygo yn llapra o'i gwmpas; a bu agos iawn i'r hen got gosh-ddu fyned yn rhy fechan; ond y mae yn ddigon ei maint yn awr er ya llawer dydd, o ran fe ddaeth un yn mlaen ag ydoedd yn gallu canfod yn mhellaach na Satan, ac a edrychodd iddo ei hun ar fod i'r diffygion a'r annigonolrwydd yr ymbesgai efe arnynt gael eu llanw, ac erbyn hyn, ddynd—

“Crechwena, achos sydd,
Dod fawl ar gelfydd gan,
Clyw alwad rad o wlad y rhew,
Dy olew aed ar dân.”

Mae sylfaen wedi ei chael, a'r *gulf* wedi ei chroesi, a ffordd, yr hon ond ei dilyn yn gywir, sydd yn sicr o dy arwain yn ddygell dros y *gulf* i'r tir agos a dymunol a roddaiast am yr pell yr wyt ynddo yn bresennol.

[I'w barhaa.]

RHYBUDD I FERCHED IEUAINGC.

Ffurfiwyd cymdeithas gynnes ac sawyl rhwng boneddwr a feddai etifeddiath eang iawn a dyn o sefyllfa ganolig, ond o synwyr da a chymeriad parchus. Meddai yr olaf ar ddwy fferch, yn y rhai yr ymserchai yn ymylu ar yr anghymmedrol. Ya mhen amser addawodd yr henaf a'r lanaf o'honynt yn wraig i'w gyfaill—y boneddwr. Pennodwyd dydd kldo dalu ymweliad a'r lle. Hyd yn hyn nid oedd ef wedi gweld un o'r merched, nac un o'r merched wedi ei weled yntau.—Rhybuddiwyd y merched o'i ddyfodiad, fel y gallent barotei ar gyfer ei dderbyn. Y briodferch fwradedig ya awyddus i ddangos ei hun o flurf hardd, a chanol main, a ymlirw-iodd mewn gwisg deneu, heb ddim gwrthlaim (*lining*), a hono wedi ei thynnu mor dyn a chyfyng ag oedd yn bosibl, er ei bod yn ganol ganaf, ac yn oer iawn. Fel canlyniad naturiol, edrychai yn llwyd anwydod a gofidus, fel ag yr edrycha pawb bron marw o oerfel; tra yr oedd ei chwaer, yn ddiaster am flurf a golwg, wedi gwisgo dillad tewion, clud, a chynas, ac yn edrych yn wresog, yn iachus, ac mor goched a'r rhoeyn. Yr oedd bywyd, iechyd, a llonder, er mewn flurf ganolig, a gwynneb garw, yn fwy swygar na glani marwolath, mewn flurf hardd a gwynnebpryd teg. Ymglymmodd serchidan y boneddwr a'r

ieuangaf; a mlygodd ei deimladau i'w thad, cafodd gened i newid ei fargon, ac yn fuan unasant mewn priodas, gan adael y chwaer henaf i ofidio ac ymboeni yn nyffrynoedd unigolrwydd.—Y *Gymraes*.

AWGRYMAU I WRAGEDD.

Os dygwyrdd i'ch gwr ddyfod adref yn lled anhwylyd, peidiwch a gwneud gwynnebpryd brawychus, a gofyn iddo, “Beth yw y mater arnoch?” Peidiwch a'i syfrdanu; os bydd eisiau i chwi wybod, bydd yn sicr o ddywedyd wrthyhch. Peidiwch a starad digrifwch fel cawod o genllyg o amgylch ei giastiau yn barhaus. Peidiwch a meddwl os bydd yn ddiastaw a dianwydd i starad, amai chwi yw yr achos o hyn. Gadewch lonydd iddo nes y bydd yn barod i ymddiddan a chwi. Os bydd ef yn darllen, peidiwch starad ar ei draws yn awr a phryd arall. Darllenwch, gwniwch, gweithiwch, neu rywbeth, yn hytrach na'i afluoyddu. Peidiwch a gadael iddo gael allan fod colar ei grye heb forwm bob wythnos. Y mae hyn yn mynychu gynhyrfa tymhestloedd teulodidd. Peidiwch a roddi un crys byth o'ch llaw heb weled fod y bytymau yn eu lle, a'i fod yn barod i'w wisgo. Gwnawch y coleri mor gynhwysa ag y gall-och, ac os na byddant yn ei hollol foddol, cofiwch fod caniatid i' ddyinion rwgnaoh am goleri eu crysau.—Y *Gymraes*.

AMRYWION.

Ewyllysiaid bardd tlawd ar i bunt ychwas-egu fel enllib, bob tro y cyffyrddai a hi.

O holl amgylchiadau dyn, yr hyn sydd yn perthyn i leiaf i bobl eraill yw ei briodas, etc, a hyn yr ymyrir mwyaf.

Y rhan brydferthaf o brydferthwch ydyw yr hyn sydd yn rhy bwrffaf i'w ddarllenio.

Y mae prydferthwch fel ffwrthau haf yn hawdd eu llygru, ac yn sicr o ddarford yn fuan.

Y mae anfoddlonrwydd fel agerdd, yn fwyaf peryglus pan y rhwystrir ef i ymwsgaru. Felly os bydd Sian yn grwgnach, cofied Sion fod hyn yn ei chadw rhag ymholli.

Pery drygau y byd nes delo pobl gall yn freincoedd, neu freincoedd yn bobl gall. Nis gwyddom pa un o'r ddau ddygywyddiad yw y mwyaf amhebyg.

Tri cydymaith y dylai dyu fod mewn heddwch a hwy yn wastadol, a'i wraig, ei ystumog, a'i gydwybod.

Dywedai un o newyddiadaron y Gorllewin fod dau gawr Belgiaidd yn Cincinnati, yrhai oeddynt mor hir, nes oedd rhaid cymeryd dau ddiwrnod i'w dangos.

COFIAST MRS. ANN THOMAS, CARBONDALE.

Mr. GOLYRDD.—Crefaf eich hynawsedd chwia a Mr. Caled-fab wrth ysgrifieu hyn o Gofiant.

Ganwyd Mrs. [Thomas, gwrthddrych ein Cofiant, yn Blaenafon, awydd Fynwy, Deheudir Cymru, yn y flwyddyn 1802. Ew ei thad a'i mam oeddent John a Margaret Morris, o'r lle uchod; ac yr oedd ganddynt amryw o blant heblaw gwrthddrych ein Cofiant. Nid ydym yn gwybod fod un hynod-rydd yn perthynu i'n chwaer yn y blyn-yddau boreuaf o'i hoes, yn rhagor na'i bod wedi ei dwyn i fynu mewn teulu crefyddol. Yn y flwyddyn 1820 ymunodd mewn priodas â Mr. Wm. Thomas, o'r lle uchod (Blaenafon); ac yn y flwyddyn 1824 tueddwyd ei meddwl at grefydd ein Harglwydd Iesu Grist. Bedyddiwyd hi ar broffles o'i fyd gan y diweddar Barch. Thomas Davies, Argoed; ac ymunodd ag eglwys Horeb, Blaenafon; a bu fyw yn addurni grefydd Mab Duw, ac yn ymdrechol gyda'r achos. Ganwyd iddynt chlwech o blant yn Nghymru, pedwar o ba rai sydd yn fyw eto, ac yn galaru yn ddwys ar ol mam mor dyner. Yn y flwyddyn 1833 madaasant i'r wlad hon, a sefydlasant mewn rhan o dalaeth Caereffog-Newydd. Buont yno rai blynyddan, ond o herwydd diffyg moddion crefyddol yn eu haith eu hunain teimlent yn anghysurus ac anneddydd iawn; tua y flwyddyn 1838, symdasant i dalaeth Pennsylvania, i'r lle-bwa (Carbonale), lle y cawsant gwrdd a llawer o frodya'r chwiriwydd, amryw o ba rai y buont yn cyd-grefydd a hwynt yn yr hen wlad; lle hysfyd y cawsant glywed pregethu yr efrngyl yn yr Omeiasg. Dyma yr amser y daeth yr ysgrifenydd yn adnabyddus gyntaf â gwrthddrych ein cofiant. Ganwyd iddynt dri a blant yn y wlad hon—yr isanngaf o ba rai a fu farw yn Ngharbonale.

Yn awr, roddwn ychydig o nodweddiad ein chwaer gyda chrefydd. Yr oedd yn hynod o selog a diysog dros y pyngciau a geadau fod yn sylfaenol i grefydd Mab Duw. Hysfyd, yr oedd yn selog a diysog yn athrawiaethau a phyngciau ymarferol y grefydd Gristionogol. Dywedwn yn y man yma; nad oedd ein chwaer yn un o'r rhai gwasaf ei galluoedd, ond yr oedd yn meddu cynheddfau gaeolgar a threiddgar pan yn gwrando.—Byddai yn graffus pan yn darllen, yn ymdrechu deall; ac yr oedd yn lled alluog i reddi barn ar bethau a glywai neu a ddarllennai; ond nid wyf wrth hyn yn meddwl y gallai bob amser faru yn iawn; eto, dywedaf mai nid pob math o bregethu a'i boddlonat, ond yr oedd yn alluog i ddethol y gwerthfawr addiwrth y gwaol; byddai yn lled barod i ddangos ei hanfodolbarwydd ar unrhyw fater a'i croesai: yr oedd yn gyfeillgar yn naturiol. Nid oedd un gorcheft arni i fod yn gyfeillgar—yr oedd yn reddf naturiol ynddi. Yr oedd yn bambus iawn o geubadon Iesu Grist; a dangosai bob caredigrwydd ag a fyddai yn ei chyrbhaedd iddynt. Bu yn ymdrechwr iawn gyda yr Ysgol Sabbothol hyd y blynyddan

diweddar, pan oedd ei iechyd wedi gwaeth-ygu. Meddai alluoedd neu gymhwyslerau mwy na chyffredin i ganu mawli i Ddow; a gallaf ddywedyd yn ddibetrusder fod un o'r tanau mywyd sonarus yn y delyn wedi ei choelli yn Carbonale; ond y mae genym bylder gref ei bod heddyw yn canu yn fwy per-sidd am olchi yn y gwaed, na phan oedd yma yn yr anal. Bu ein chwaer yn ymdrechol iawn gyda y cwrdd gweddi wythnosol sydd yn mhilth y chwiriwydd: bam amryw droion yn y cyfarfodydd hyn, a deallais bod gwrthd-drych ein cofiant, ynghyd a chwiriwydd eraill, yn meddu dawn ac ysbyrd gweddi.—Dywedai wrthyf weithiau, ei bod yn mwyn-hau mesurau helaethach o weniadau wyneb Duw yn y cyfarfodydd gweddi hyny nag mewn un rhan arall o'r addolidd dyfwol.—Gallaf ddywedyd am ein chwaer, bod nod-weddiadau goreu dynoliaeth yn amlwg yn-ddi, i'r neb a syllai ar ei hegwyddorion. Fel cymmydoges, yr oedd yn barod i gynorthwyo yn mhob amgylchiad; pan fyddai claf yn yr ardal nid oedd neb yn fwy parod na Mrs. Thomas i weinyddu ar y cyryw achlysuron, ac estyn o'r pethau oedd yn gweddu, yn ol ei galln. Nid 'Tyred amser arall,' oedd ei haith, ond gyda phob parodrwydd meddwl yn gweithredu. Son yr ydwyf am rhyw bethau yn ein chwaer ag oedd yn rhinweddau amlwg ynddi: ond na foddylid y dallen-ydd ei bod heb golladau a gwendidau—nid ydwyf yn amcannu darbywllio neb i hyny—gwyddom bod c'liadau ynddi hi fel eraill o blant yr Arglwydd. Gallaf alaru fy hun am fy ngholladau, a'r bylchau amlwg sydd yn fy nghyrfa.

Gwaethygodd iechyd ein chwaer er ys tua blwyddyn yn ol i raddau mawr, nes oedd yn methu cyrchu i dŷ yr Arglwydd mor aml ag y dymunai. Yr oedd math o ddarfodedigaeth wedi gafaelyd yn ei chyfausoddai, yr hyn a'i hanalluogai yn ei theulu. Er hyny yr oedd ei hysbryd mor gryf, fel nad oedd yn credu fod angau mor agos. Cymerodd lawer iawn o gyffeiriau meddygol, eto gwaelu yr oedd o hyd, nes o'r diwedd gwrthododd bob cyffeiriaiu, gan faru eu bod yn niweiddio ei iechyd, ac yr oedd pob arwyddion fod angau yn pry-suro yn mlaen; eto yr oedd yn raddol yn ei orchwyl. Bum yn ymddiddan â'm hanwyl chwaer rai troion cyn iddi fyned yn wael iawn; dywedai wrthyf fod crefydd Iesu yn talu ei ffordd yn gystal mewn cystudd ag mewn iechyd; ac fod yn dda ganddi ei bod wedi arddel yr Iesu yn ei ddirmyg a than y gwaed; a buasai yn ddigalon iawn ar wely cystudd fod heb ganly yn Oen mewn iechyd. Dro arall, pan yn waelach i raddau mawr, dywedai, "Yr wyf yn gorwedd fy enaid ar aberth gwaeddyd y groes." Ychydig ddydd-iau wedi hyn, gwelwyd yn amlwg fod y dyddiau bron a'u rhifo i fynu; angeu yn neshau yn mlaen, pan y deallid fod y synwyran yn dechreu dyrysu, y llinynau yn tori, a'r enaid yn neshau yn mlaen at gulfwr angeu.—Yr oedd ein hanwyl chwaer yn awr a'i thraed yn oeri, a'r llygaid yn pylu, a golygfeydd byd tragwyddol yn trémio o flaen y medd-wl. Yn awr, yr oedd pob cymhorth ar y

ddaeer yn methn, er anwyled yr undeb, ac er agosed y berthynas. Yr oedd yr enaid yn awr yn y *strait* ag sydd yn gwahanu rhwng dau fyd. Ar y 22ain o Chwefror, 1850, ehedodd y rhan anafrol o afaelion y babbell glai i'r byd sydd yn llawu o ryfeddodau tragwyddol. Sylfa heddyw ar ryfeddodau perffaiith, gyda golwg berffaiith ac enaid perffaiith, a'r hyn oedd o ran wedi ei ddileu. Ar y 23ain, ymgynullodd tyrfu luosog o frodyr a chwiorydd o'r gwahanol enwadau creiyyddol, ynghyd a chyfeillion a gymmyddogion caredig yn y lle, i dalu y gymwycas oiaf i weddillion ein hanwyl chwaer ymadawedig, pan y cychwyruwyd tuag addoldy y Bedyddwyr, lle yr oedd yn aelod, a chafwyd pregeth rngorol ar yr achlysur gan y Parch. David J. Williams, y gweinidog, oddiar 2 Tim 1. 12.—“Mi a wu i lwy y credais;” yna aethom at yml y gladdfa, lle y gadawsom ei gweddillion yn y tŷ rhagderfynedig i bob dyn byw. Gadawodd em chwaer briod fyddlon, aeddgar, a pharchus, ynghyd a chwech o blant, ac eglwys o frodyr a chwiorydd, i alaru ar ei hol; ac yn mhkhith eraill, ysgrienydd y llinellau hyn.

Er rhoddi'r corff i orwedd
Yn isel yn y bedd,
Er pydru ei holl sylwedd,
Er saled yw ei gwedd,
Rhyw foreu tawel dedwydd
A welaf draw trwy fydd,
Caiff godi'n aullygredig,
A marw mwy ni bydd.

Holl fryndiau'r chwaer drangcedig
Edrychwch fry at Ddau,
A chredwch ei addewid,
Un digyfuwid yw;
Cewch wel'd yn eglur odiaeth,
'Nol terfyn bywyd brau,
Fod troion doeth Rhagluniaeth
Mewn effaiith yn llechau.

Carbondale. ALLTUD PENNYNDD.

DARLUN TEULUAIDD.

DAFYDD.—Mam, mae arna' i eisiau brechdan fêl.

MAM.—Does gen i ddim mel, mae fo wedi darfod i gyd.

D.—Oes, y mae peth yn y cwppwrdd, mi gwelais i o pan ddaru i chi agor y drws.

M. Wel, does arnat ti eisiau dim yn awr, y mae yn ddrwg i blant.

D. Nag ydi ddim, (yn haner crio), by, wy, yo—Mam, mae arna' i eisiau brechdan—bw, w, wy, oh—Brechdan i mi, mam.

M. Taw a dy nad, yr ydwi i yn rhy brysur i godi yrwan.

D. (Y fonllef fawr). Waw, wow, wew, wa—Mam, mae arna' i eisiau brechdan—ow, aw, a mam. Brechdan, mam.

M. Bydd ddiataw, blentyn, neu chai di yr un tamaid os na adewi di a chrio.

D. Brechdan; myw, wyw, waw, wow.—brechdan, mam, brechdan.

M. (Yn codi mewu natir ddrwg, ac rhoddi brechdan iddo.) Dyna, yr hen ysgerbwrd, cymer hwana, a dal dy dafod—bwyta hi yn union. Mae Ben yn dward. Os myu di pail a deud i ti gael brechdan.

(Ben yn dyfod i mewu.)

D. Mi ges i frechdan fêl; chei di ddim.

BEN. Myna yn wiu; mam, dowch i mi a brechdan fêl.

M. Dyna, cymer hona; cha i gadw dim byd gan y plant (wrth y plentyn); edrycha di'r gwr bach os cei di ryw beth eto.

(Yr ystafell nesaf.) D. Mi ges i frechdan fêl.

SIAN, (ei chwaer ienangaf.) O rhaid mina gael un.

D. Wel, cria di.—Mif gwisais i nes i mam ei roi.

Dyn byw, y fath lol sydd yn y 'GYMRAES!' Ni wyr o, druan, fawr am fagu plant, a'r drafferth sydd efo nhw. Rhnid gwneud llawer peth i'w cadw nhw yn ddiataw.

Rhaid yn sicr, Modlen fach; ond y mae yr holl bethau uchod wedi eu *cam-wneud*; ac os gwnewch chwi yr un fath, gellwch fagu plant a gadwant ddigon o swm i'r holl blwyf, pe byddai cy'd a phlwyf Dolgellau, o Bwll Arthog, i Lidiart y Ronwydd. Yn y lle cyntaf, yr oedd y fam yn euog o ddywedyd celwydd goleu, mor oleu nes oedd Dafydd yn gweled drwyddo—“Does gin i ddim mel.”

“Oes, ni gwelais i o pan ddaru i chi agor y cwppwrdd.” Yn ail, y mae yn ychwanegu anwiredd arall, “Mae mel yn ddrwg i blant.” Yn drydydd, y mae yn gwobrwyo y plentyn am grio, drwy roddi iddo yr hyn a wrthodasai cyn iddo wneud hyn. Yn bedwerydd, y mae yn tori ei gair, ac yn gwobrwyo y plentyn am anafuddhau iddi. Yn bumed, y mae yn gwneud chwilgi llechwsaidd a blysig o hono, drwy ei ddyegu i beidio dweyd wrth Ben. Yn chweched, y mae yn bygwth cosb nad oedd yn meddwl ei harfer,—“Edrycha di'r gwr bach, os cei di ryw beth eto.” Ac yn olaf, y mae yn dyegu i Dafydd, Ben a Sian, y rhydd eu mam iddynt am gadw swm yr hyn ni rydd idddynt am fod yn ddyataw. Bellach, gwae i glustiau y gymmyddogaeth.

Ond diau fod y fam ffol hon yn caru ei phlant, ac yn llafurio foreu a hwyr er eu cysur. Er y cyfan, y mae lle i ofni na byddant ond chwerwder a gofid iddi yn ei henaint, drwy eu hesgulusdra a'u hanghareidigrwydd. Os felly y bydd, arni hi ei hunan y gorphwys y bai; hi fu eu hathrawes yn ysgol anystyrfaeth. Cofia y plant na chant frechdan heb grio am dan. Nis gall mam sydd wedi gwneud ei hun yn ddirmygus i'w phlant ddysegwyl eu parchu. Er na allant ddeall ei serch yn ei gofal am danynt, eto gallant amgyffred ei hawdurdod, os bydd iddi eu rheoli yn gyfiawn a phenderfynol. Gair y fam ddylai fod deddf y plentyn. Ond pan byddo y gair hwnw mor anwadal a'r ceilog gwynt, nis gellir dysgwyl iddynt ond bod yn farus ac ahywodraethus. Rheol dda i fam-ydyw peidio byth a rhoddi i'w phlant yr hyn y criont ac yr ant i dymher ddrwg o eisiau ei gael. Os bydd eu cais yn gyfiawn, rhoddey

er ar uwwaith; os yu amheli adol, gade weh
llyf ut nwl am dano oes y bilionit. Yr yd-
ym yn sicrhau fwl hon yn ffridi auffedidig
i'w cadw yu ddistaw.—*O'r Gymrae.*

MARWOLAETH Y PARCH. J. MERRICK,

CENHADWR YN BIMBIA, AFFRICA.

Yn mhllith yr amryw golledion ag y mae
Cymdeithas Genhadol Frytanidd y Bedydd-
wyr wedi gyfarfod yn ddiweddar, nid oes
ond ychydig a achosau fwy o alar na marwol-
aeth y Parch. J. Merrick, yn mhllith cyfeillion
y Genhadiaeth yn Ewrop ac America.

Brodor o Jamaica oedd Mr. Merrick, o fam
Negroaidd, ond nid oedd ef yu ddu, (pe
basai ryw beth gwell o hyny;) un o blant Cen-
hadiaeth y Bedyddwyr yn yr ymys hono oedd
efe; yr oedd yn hazu o gaethion llawd, a
threuliodd rhan foreuol ei oes yn Kingston,
y lle pan yn fachgenyn y derbyniodd addyag
ya yr ysgol sydd mewn cyasylliad ag eglwys
y Bedyddwyr yn y dref hono; ac yn gauyluol
rhwymwyd ef i addyagu y gelfyddyd argraff-
yddol. Yma y sycheddodd efe am y wybod-
aeth hono a'i hynododd, ac yma yr argraff-
wyd ar ei galon ef bwys crefydd, dan add-
ygiad ffyddlon y cenhaden. Yn y flwydd-
yn 1837, gadawodd, ac aeth i aris gyda Mr.
Clark, ei gyn-athraw, yr hwn oedd, a gofal
mawr ganddo yn Jericho, oddeutu deng mill-
dir ar hugain o Kingston. Bedyddiwyd ef
gan Mr. Clarke yn yr un flwyddyn, ac o dan
ei dlywysiad ef dilynodd ei fyfyrfaeth gyda
llawer o ddiwydrwyd a llwyddiant, tra yr
oedd ei welliant ybrydol a'i gnyudd mewn
graw y amlwg i bawb. Rhoddodd lawer o
gynorthwy i Mr. Clarke yn ei ysgolion ac yn
ei ddyledswyddau gweinidogaethol yn mhllith
y bobl; a chan y meddiannai dalentau mawr-
ion, a dymuniad prysur am wasanaethu y
Coidwad, annogid ef i barotol ei hun i waith
y weinidogaeth. Cerid ef yn sawr gan y bobl
yn yr amser yma, ac nid yn unig yr oedd ei
wasanaeth yn dderbyniol ganddynt, ond yn
fynych iawn dilynid hwy ag arddangosiad o
ysbryd a gallu Daw. O herwydd afiechyd,
gorfuwyd Mr. Clarke i fyned i'r Unol Da-
laethau, am ychydig, yn 1838; yn ystod ei
abecnoideb yr oedd yr eglwys, yr hon a
gynnwysai tua 2,000 o aelodau, wedi eu
gadael oll dan ofal Mr. Merrick a'i dad, yr
hwn hofyd oedd weinidog tra 'gwasanaeth-
gar. Yr oedd y flwyddyn hon yn un o'r
cyfnodau hynotaf yn hanesyddiaeth Jamaica,
canya yn ystod y flwyddyn hon y difodwyd
y gyfundraeth rhwym-wasanaethol, oion di-
weddaf a mwyaf ffridd cethafasnach; ond
mor ystyrbyll a ffyddlon oedd ymddygiad
Mr. Merrick a'i dad, ac mor ymroddgar ac
atebol oedd eu llafur, ffr pan ddychwelodd
Mr. Clarke, y cafodd ei achos mewn sefyllfa
ffodeusg. Gorfuwyd Mr. Clarke drachefn
gan afiechyd i ymweld â Brydain, a daeth
gofal ei eglwys i Mr. Merrick a'i dad ail-
waith. Yn yr amser yma bu cynydd mawr
ar yr achos, ac adalladwyd pedwar oepel
gng ar y draul o \$4,000; y rhan fwyaf o'r

hyn a gauglwyd yn mhllith y bobl. Bedydd-
iwyd camoedd lawer o bersonau, i'r rhai y
bendithiwyd llafur Mr. Merrick, a phryd byn-
ag y pregethai, byddai y capel yn orlawu.—
Nid g llir amau gan hyny, na fonsai efe yu an-
rhydeddus, ac yu llwyddiannus yn ei wlad
enedigol; ond yr oedd gan ei Feistr waith
a'all iddo ar faws mwy peltonig.

Yn 1840, penderfynodd Cysawd y Gen-
hadiaeth, ar gais unffydol yr eglwys, i dda-
fon cenhadau i Affrica O. llewinol; a daufo-
wyd Mr. Clarke, yr hwn oedd yu awr mewn
techyd gweddol, a Dr. Prince yno i edrych
am sawd y wlad. Actant i Fernando Po,
lle y trigant am flwyddyn. Cyrhaeddodd
eu hysbysiadau am dywyllwch y bobl, a'u
dymuniad am wybodaeth, i Jamaica, ac eff-
eithiodd yu fawr ar galon Mr. Merrick. Er
mor bachus yr oedd yn ei wlad enedigol,
cynhyrfwyd ef gan dymuniad gwresog i gy-
hoeddi yu ngwlad ei gyudeidiau, am new-
yddion da iachawdriaeth; eselly protogwyd
ei feddwl i'r gwaith mawr ag y galwyd ef
iddo mor hynodol.

Yn gynar yn 1842, galawodd Mr. Clarke a
Dr. Prince Affrica, er dychwelyd i Brydain.
ond tarawodd meltten y llong yn yr hon y
mordwyent; colodd ei hwyllbrea, a derbyn-
iodd anafau eraill, fel ag y galawyd hwy i
drugaredd y tonau. Gan hyny, yn lle dych-
welyd i Brydain, gyrwyd hwynt gan yr
hwylywynt a'r llofygydd i'r India Orllewinol;
ac ar ol cyrhaedd o honynt y Môr Carribe-
aidd, gwnaethant eu ffridd yu fuan i Jama-
ica, a mawr y buddlonid yr hen gyfeillion gan
yr ofwy annysgwyladwy yma. Gadawsant
Jamaica yn Awat, ac efe hwynt Mr. a Mrs.
Merrick, y rhai oeddent wedi ymroddi waith
Dau yn Affrica. Arosodd Mr. M. yn Ew-
rop tua blwyddyn, yn ystod yr hwn amser
teithiodd drwy lawer o'r eglwysai ar ran y
Genhadiaeth; y mae llawer o honynt yn
cofio ei daerineb a'i dduwioldeb, ac yn mhob
man y denai enillai serch cyffredinol. Yn
mis Mehefin, 1843, gadawodd Ewrop am y
tro diweddaf; a chariodd gydag ef gydym-
deimlad a dymuniadau da miloedd. Cyr-
haeddodd Fernando Po yn Medi, ond nid
oedd y maes yno yn ddigon eang iddo ef, yr
oedd ei enaid mawr yn ymgroufachu am yr
holl gyfandir tywyll hwnw, ac ar ol chwilio
am le addas i ddechreu ar ei genhadiaeth
mewn llawer o drefydd yn adranau y Came-
roons, arosodd yn mhllith pobl yr Isabu, yn
Bimbia, ac yma y llafuriodd mewn aidd ac
ymdrech dibaid, hyd nes y gorfuwyd ef i ad-
ael y wlad. Yr oedd wedi parotol ei hun yn
rhagorol erbyn defuyddioldeb dyfodol, ac yr
oedd yn dechreu medi blaenffwrth ei lafar.
Yr oedd wedi perffeithio ei hun yn iaith neill-
duol y wlad, ac yn arfer pregethu i'r bobl yn
y Cameroons a Bimbia, yn ea hiaith eu hun-
ain, fawrion weithredoedd Daw. Yr oedd
wedi cael argraffwasg gaa-gyfeillion o'r Ya-
gotland, ac a'i law ei hun yr oedd wedi pa-
rotol llawer o lyfrau ysgol, mewn iaith nad
oedd o'r blaen yn ysgrifenedig, ac yr oedd
wedi cyfieithu ranau helaeth o'r Testament
Newydd. Yr oedd fel hyn wedi haa hadau
cynhauf dyfodol—wedi gosod sylfaen ger-

uchadeiladaeth fawreddog, yr hon, er ei fod wedi ei symud, a gyfyd eto, hyd nes y dygir y maen penaf allan, gan waeddi, Rhad, rhad iddo. Ni adawodd yr oranf hyd nes y cig-gwthiwyd ef gan law angen, canys gwyddai uad oedd neb i lanw ei le, ac y buasai y gwaith yn aros am dro; ond o'r diwedd gorfu iddo ildio, ac ar y 6fed o Hydref, mordwy-odd ef a'i anwyl briod o Fernando Po am Brydain, ond yn mhen pumtheg niwruod echedodd ei enaid douli i fynwes y Duw-d, a chyflwynwyd ei weddillion marwol i'r ddfuker! Yr oedd ei gymeriad yn bur; ac nid o'r rhyw gyffredinol oedd ei ysgolheigdd ysgrythrol; yr oedd ei bregethan yn aiddgar, yn wreiddiol, ac yn daulltyd; adeiladai yr auyagedig mewn symledd, ac eto difyrdd yr ysgolawr a'r gwybokus, ac yr oedd yn hollol benderfynol, gan ddyfal-bara yn yr ymdrech; a chymhlethid yn ei gymeriad 'gallineb y sarff,' a 'diniweidrwydd y golomen;' a thwy ei angn collodd y goubadiath was ua ellir yn hawdd gael un i lanw ei le.

Yagrifenwyd y llythyr teimladwy canlynol ganodd ychydig cyn ei farwolaeth, a gwydd-om y bydd yn ddyddorol iawn idd ein dar-llenwyr:

Ar y Môr.

FY ANWYL FAX A'M CHWIBYDD.—Y mae yn an-ster pa un a gyhaeddaf dir. Yr ydwyf mor wan ac mor nychlyd, ofallai mai yn y môr y bydd fy medd-rod. Y mae pob peth yn iawn. Yr ydwyf yn cyflwyno fy anwyl Elizabeth, a'm Roseanna idd eich sylw parhaus, ac yn gobethio y bydd i chw'i on cart, a gwnothwr yr oll a alloch drostynt. Nis gallaf ygrifenu ychwaneg. Yr ydwyf yn gadael fy holl lyfr-au a'm meddiant personol i fy anwyl Elizabeth; y mae hi i'w ceisio hwynt i Jamaica. Y mae fy holl banyrau cyfrinachol yn Jubilee, ac y maent idd eu danfon i Jamaica, i fy anwyl wraig. Yr ydwyf yn cyflwyno fy anwyl wraig a'm plantyn i ofal y Bwrdd, ac yn gobethio y bydd iddyn eu osod yn eu holl ofalon a'u gofidiau. Yr ydwyf yn gadael y llythyr hwn yn agored, er mwyn ei ddango i'r Bwrdd, neu ryw gyfali arall.

Ac yn awr, fy anwyl gariadus wraig, gwraig y lawenydd a'm gofidiau, fy saldr a fy lychyd, yr wyf yn dy adael—yn dy gymyau i Grist dy Iachawdwr;—i Grist belyd y cymunwyr fy Roseanna, gariadus, a fy man a'm chwibydd, a phawb ag sydd yn agos ac yn anwyl i mi. Nis gallaf eu gadael i neb mwy gwerth-fawr, mwy anwyl, mwy ddeddon, a mwy sicr o gadw ei gyfammod. Ac yn awr, fy anwyl fam a'm chwib-orydd, fy anwyl wraig a'm plantyn, a phawb sydd yn agos ac yn anwyl i mi yn Nghrist, yr ydwyf yn eich cyflwyno i Dduw a'i ras, yr hwn sydd yn alluog idd eich heddfadu i fy m. ac i roddi i chw'i euffeddaueth yn mhilth y rhai a santiddiwyd. Amen.

Yr elldoch dros fyth yn Nghrist Iesu,

JOSEPH MERRICK.

MARVOLAEETH Y PARCH. J. DAVIES.

Tachwedd 2. 1849, symudwyd gwas da arall i Grist, o'r cylich cenhadol, aef y brawd J. Davies, yn 31 oed: dyoddefodd gystudd hirfaith mewn amynedd, ac yn y diwedd oddiar ei uchelfaedd aeth i mewn i lawenydd ei Arglwyddi. Yr oedd yn ysgolhaig dyfoddyg, a pherchid ef yn fawr gan bob gradd; yr oedd ei angladd yn dra lluosog, ac o gylich ei fodd gwelwyd yr anrhydeddus y Prif Farnwr, yr Anrhydeddus y Cofiadwr Trefedigol, yr Anrhydeddus Duladnydd ei Mawrhydi, &c. Gadawodd weddw alarus a phlant i wlyo ei symudiad, a gadawodd faes

cenhadol eang, h-b argoel am nrb idd ei lanw—"Deurwch drosodd a chyorthwyweth ni."

Cymro oedd y brawd anwyl, fyddlon, a dysgedig uchel, a-lol o'r Drefnewydd, yn yr hwn le y cafo idd ei falyddio gan y Parch. B. Price (*Cyrsro Bush.*)—*Bedyddiwr.*

DYDD GWYL DDEWL.

Cda a gyfansoddwyd gan Mr. Thomas Morgan, ac a ganwyd ar Ddydd Gwyl Ddewi, yn Nghymdeithas y Cymrogyddion yn Philadelphia, Mawrth 1, 1850.

IRUANGC oedlwn pan 'madawais A'm hen wlad;
Ffo unwaith mi yn wlad, A'm hen wlad;
O mor hoff ac mor garedig
Y'm derbyniwyd a'n sior barchus;
Bydd hynny ganf byth yn gutus; O'm hen wlad.

Bro Morganwg, gardd hen Gymru, Fy hen wlad;
Llon gartrefe fy rhieni, Fy hen wlad;
Gwelais lawer cyfnewidiad
Yno 'mhilth fy fryndiau difrad,
A'm perthnasau llawn o gactad, Yn fhen wlad.

Fan yn blyntyn mynych chwarae, Fy hen wlad;
Yn dy feunydd mi ymdreigais, Fy hen wlad;
Ymddyfyrwn mhilth y blodau,
A mwyhawn eu perarogau,
Hytyd iawn oedd dy bleserau, Fy hen wlad.

Dros y môr yn mhell madawais, O'm hen wlad,
Tirio wnes ar dir Colambus, Mewn rhydd wlad;
Hun sydd gartref i'r crwydredig,
Noddfa i'r rhai gorthymeddig,
A gorphwysfa i'r luddiedig, Mewn rhydd wlad.

Ar Wyl Ddewi y cyfarfu, Mewn rhydd wlad,
Hen frodorion llon o Gymru, Mewn rhydd wlad;
I lawenyachu yn eu rhyddid,
A chydabod Duw yn unfyrd
Am fwyhad o bob rhyw fawddfyd, Mewn &c.

DAELITHIAU AR HANES Y CYMBY,

GAN IORWERTH OWEN, B. A.

Un o gymhwysderau penaf haneswr ydyw ffyddlondeb. Cynnwys ffyddlondeb yn ei elfenan ddymuniaid gwreog am y gwir. Y mae y dymuniant hwn o ran ei natur, yn ddeallol yn gystal a moesol. Heb gryfder deall i wabaniaethu rhwng gwirionedd a chwedl, ac heb uniondeb moesol i draethu y gwir wedi ei gael, yn ofer y dysgwylir am hanesydd-iaeth gonest. Y mae awdwr y darlithiau hyn yn meddu ar ffyddlondeb mewn gradd uchel. Nid rhaid i mi ddywedyd wrth y rhai a'i badwaenant fod Mr. Owen yn ddynd dysged-ig. Ni allai neb o'i awch ef am wybodaeth, feddu ei wybodaeth ef. cyhyd o amser, heb fod yn ddygedig. Ond y mae ynddo un peth arall ag sydd, i'm tyb i, uwchlaw pob dawn, a dysg, a medrusrwydd. Y mae ganddo gariad at ei gonedd, ac y mae befyd yn colledu ac yn gwrthio yr iaith Gymraeg. Llauer Dic Sion Dafydd a welir yma a thraw yn y wlad. Mor gynted ag y gallant siarad ychydig mewn iaith estronol clywir hwynt yn brygawhan, "Me can no' stan' Wels," "Me was de Englis," &c. Ffoi arant! A dywedod pob Cymro, "Oes y byd i'r iaith Gymraeg."

Yn ddiweddar traddododd Mr. Owen ddwy ddarlith ar Hynafiaethau ein Cenedl yn 'Independence Hall,' Cincinnati. Ar yr achlysur daeth ynghyd gynulleidfia barchus a gwybodus. Yr oedd y ddarlith gyntaf yn olrhain gwahanol symudiadau a rhyfeloedd ein cenedl, o'u dechreuad hyd aniser y Saesoniaid. Dangosodd taw y Cymry oeddent unwaith yn meddiannu ar Ewrop oll, ac mai hwy yw prif elfenau ho:l deyrnasodd cyfoethog a galluog presennol y Cyfandir, oddieithr Rwsia, Poland, a Bohemia. Yn yr ail ddarlith, dadlenodd Dderwyddiseth yn ei natur a'i berthynasau. Sylwodd yn feyrniadol ar ein iaith, gan roddi amryw esiamplau dewisol, er gosod allan ei godidawgrwydd a'i rhagoroldeb. Dangosodd y darlithydd gynuebnidra tra mawr yn yr awduron Paganauidd Groeg a Lladin, ac befyd mewn haesyddiaeth hên a diweddar. Yr oedd iaith y darlithian yn brydferth ac yn rymus, yr ymreymidiadau yn gywraiu ac yn gampus. Yr oedd calon y Cymro wrth wrando yn orlawn o lawenydd ac ymffrost; ac yu niwedd pob brawddeg yn barod i ffueddio, "Ni yw pen y byd;" tra yr oedd y Saes. yntan, yn cyd-deimlo, ac yn ym-otwng i'r dystiolaeth.

Y mae "Drychy Prif Oesoedd" yn llyfr go dda ar y pwngc. Y mae hwn yn fusrrell wrth ymyl gwaith 'Price, Crughywel; eithr nid yw yr un o honyt yn ymdriu a chynifer o feithiau, nac yu tasfu cymmauit o oleuniar hanes yr hen Gymry ag ydynt y darlithian dan sylw. Gobeithio y gwna yr awdwr gydsynio â chais ei gyfeillion i argraffu y gwaith; diaman y bydd iddo dderbyniad heilaeth yn unhlith Cymry a Saeson.

Covington.

E. D. THOMAS.

AGORIAD ADDOLGY CAERGYBI, GER DODGEVILLE.

Dydd Mawrth, Rhng. 25ain, 1849, agorwyd tŷ cwrdd newydd Caergybi, gerllaw Dodgeville. Nos Lun, traddodwyd areithiau dyddorawl ar "Enedigaeith Iesu Grist," gan Mr. Thomas Watkins, Blue Mounds; Mr. Richd. L. Jones, Dodgeville; a Mr. John Davies, Picaonic, Boreu dydd Nadolig, am chwech, pregethodd Mr. R. L. Jones, am Iesu Grist, fel "Oen Duw" yn tyuu ymaith bechodau'r byd. Am ddeg, pregethodd yr ysgrifenydd ar y cyssylltiad anoatodol sydd rhwng gwirionedd yr efengyl â phob dyn cyfrifol; a Mr. Richd. Jones, Blue Mounds, am y sicrwydd "ddyfod Iesu Grist i'r byd i gadw pechaduriaid." Am 2, pregethodd Mr. Griffith Samuel, Welsh Prairie, am wrthuni ac afreysmoldeb anffyddiaeth; a Mr. John Davies, Picaonic, ar ddigonolrwydd Iesu Grist fel aberth iawnol drôs ei holl bobf. Am chwech yn yr hwyr, pregethodd Mr. Wm. Owen, Dodgeville, gan olrhain yn fanwl y lliuach Gristionogol o Abraham i Joseph. Yr oedd yr areithiau a'r pregethau yn rymus a nefolaidd, a'r gwrandawyr fel yn teimlo yn briodol yn ogwyneb y gwirioneddau a draddodwyd.

SOAR, yn mynydd Seion,—yw'r noddfa Weinyddfawr i ddyinion;

Rhad a heidd rhoed Duw i hon,
I'w clmerydd dau ei chorou.

Teml i'r Ion, tŷ mawl i ri'—o ddilys
Addolwyr Duw Celi,
Gwelat fan a goelias fi
Er gobaiith i Gaergybi.

HARRI AB ROBERTS.

Dyma wir adlas demel—i ddeiliaid
Addoli Duw Isre'l,
Mae'r achos. o mor nchel
I ddonio'r saint i ddwyn mawr sel.

Eu donio fel 'r adwaenant—ddirgelwch
Dluw'r galwad er llwyddiant,
'Nadlu bloedd, genholla blant
Ugeiniau i'w ogoniant.

GOG GLAN OHIO.

Dyma lo yw y deml hon—i ddeiliaid
Addoli Duw cyfion.
A siarid am gysuron,
Uwch y llawr yn wycha llon.

Ymaith aed yr amhenon,—a fyddo
Ar feddwl pob Cristion.
A llywia di, ein llad Ion,
Yn Soar deulu Seion.

HENRY J. WILLIAMS.

Soar sydd fangre sirifl—twr bychan,
Er bachu'n wirfuddol,
Dyu (anwaraidd ffaidd ffol.)
Gresyn—wrth y Duw grasol.

TREBOR,

Nid oes ond ychydig dros bedair blynedd er pan yr ymsefyddodd Cymry yn y cwm hwn. Yn flaenorol i-hyn nid oedd y lle amgen na thrigle y *seidr*, y *blaidd*, a'r *carw*; ond gan y tybiwyd ei bod yn ddaear fwnawl, penderfynwyd i ymosod ar yr anturiaeth o chwilio am y trysor cuddiedig a elwir *plam*, ac ni bu yr ymchwili yn *ofer*. Am ba herwydd, chwaneodd y trigolion, a chodasant gabanod bychain er eu cysgodi, ac at eu gwasanaeth, a galwasant enw y lle Caergybi, yn flaenorol i adeiladu y tŷ cwrdd. Yr oedd yr oll o'r moddion a'r gwasanaeth crefyddol yn cael eu cynnal yn anueddau Mr. Meredith Evans (alias Gog Glan Ohio) a Mr. Ellis Owen, pa rai ydynt yn golofnau yn y gras a ddygir i'r trigolion; ac ydynt yn barhaus yn ymgeleddwyr diifnant i achos y *Gwaredwr*. Ond fel ag yr oedd gras Duw yn amhau, a'r trigolion yn chwannegu mewn rhifedi, aeth y tai uchod yn rhy fychain i gynnal y gwrandawyr, yr hyn a achlysuodd i gynhyrchu unsyniaeth yn y trigolion am gael tŷ cwrdd newydd; o'r unsyniaeth yma y cenedlwyd penderfyniad diyagog er dwyn yr amcan gwiwlotlus i weithrediad buan; ac o ganlyniad, gyda meddwl cadarn, ffriffasant eu hunain yn wahanol ddoebeit, ac astant allan at wahanol *orchwyllion* ag oedd yn wir angenrheidiol er adeiladu a dwyn y deml hon i orphaniad.

Rha'n curo am gael certg, rha'n cydle mewn coedwig,
Ac eraill yn ddiidly yn naddu o dda;

Rhai planwyr yn planio, a'r ceraint yn cario,
Ac arsil yn llywio y darnau l'w lle,
A'r llywydd yn llawn mewn awen o'r Ne*.

A gwelwyd rhai'n gwallio mewn llafur rha'n lllo,
A'r "squire" yn 'agario drwy lincio'n ddilen:
Rhai'n haelio'n dra hwylys, gan rymwio'n dda rymus,
Y talen a'r ystlys, nid poenus yw'r pen;*
Can's catodd foddlonrwydd, pob sicrwydd rhag sen.

Am orchwyl y merched gwna' son heb gamsynied,
Hwynthwy yn ddiarbed a wnaethon er rhan,
Fel enwog forwynion yn gweini cysuron,
Er cynnal amcanion y duwiol i'r lan,
Yn dilyn eu eiampiau bod mwy yn mhob man.

Yn y modd hyn, drwy ymdrech a chyd-
weithrediad, cowlhawyd yr adeilad hwn yn
anrhydeddus, a galwyd ei enw Soar. Bu
trigolion Dodgeville a'i hamgylchoedd yn
haelionus iawn yn eu cyfraniadau, fel ag y
mae y tŷ hwn yn berffaith rydd oddiwrth
ddyled. Taled yr Arglwydd i bob un o hon-
nynt, a bydded fod y tŷ hwn yn cael ei
lanw o ddeiliaid cymhwys teyrnasiad y nef-
oedd, yn cydgyfarfod mewn undeb ffydd, ac
nid yn undeb opiuw'n, Yw dymuniad

Dodgeville.

TREBOR.

LLAFUR YSGOL SABBOTHOL HOREB, MINERSVILLE.

Yn ysbaid y chwech mis diweddaf adrodd-
wyd yn yr Ysgol uchod fel y canlyn: Pen-
nodau, 76; Salmau, 67; Adnodau, 4,931.

Rhifedi yr ysgolheigion, fynychaf, ydynt o
68 i 72.

THOS. ELIAS, *Arotlygydd*.
BENJAMIN JONES, *Ysgr.*

LLAFUR YSGOL SABBOTHOL GYMREIG Y Bedyddwyr yn New-York.

Yn ystod y tri mis diweddaf adroddwyd
yn yr ysgol uchod—Pennodau, 67; Salmau,
77; Adnodau, 1152.

Llywyddiant i'r ieuengctyd i drysori gair
Duw yn eu cof. HEN ATRAW.

ADFYWIADAU.—Yn nghynhadledd y gwein-
idogion, New-York, Mawrth 1, derbyniwyd
mynegiadau o'r ychwanegiadau canlynol trwy
fedydd yn ystod y mis blaenorol (Chwefror):

Eglwys Heol-y-Chwechfed, 15; Tabernacl,
13; Heol Cannon, 3; yr Eglwys Gymreig,
3; Berean, 2; Heol-y-16eg, 4; Rose Hill, 5;
Heol Stanton, 16; Olive Branch, 14; Broad-
way, 4; Heol-y-12fed, 3; Heol Norfolk, 3;
Ellmynydd Inf, 12; yn Brooklyn,—Yr Eg-
lwys Gyntaf, 21; Strong Place, 21; Pierrep-
ont, 19; Central, 2; yn Jersey Newydd, yn
Hoboken, 26; Dinas Jersey, 6; Ardal Seis-
nig, 3. Y cwbl, 285.

COFIANT RICHARD A MARY MORRIS, Paris, swydd Portage, Ohio.

MR GOL.—Y mae peth esgeulusdra wedi
bod o herwydd na buasai hanes marwolaeth
yr hen frawd parchus Richard Morris, yng-
hyd a'i briod Mary Morris, wedi ei anfon yn
brydlawn er ymddangos yn y Seren.

** Sef Mr. Thomas Evans, sacer, Dodgeville.

Cyf. VII.

16

Terfynodd ef ei yrfa yn Paris, Medi 28, yn
1848, yn 76 mlwydd oed. Ganwyd ef yn y
ffwyddyn 1772, yn Glynceiriog, swydd Din-
bych, Gogledd Cymru. Cafodd y fraint o
ymuno ag achos yr Arglwydd pan tuag ugain
oed; symudodd ef a'i deulu o'r Cefn Bychan
i'r America yn y ffwyddyn 1830; buont byw
am rai blynyddau yn Minersville a Potts-
ville, ac yn gymborth mawr i achos Crist yn
y lle pan oedd yn ei fabandod, a'u merch
hwy, Jane Morris, a'r ysgrifenydd, oedd y
cyntaf a gafodd y fraint o ganlyn Crist yn y
bedydd yn y lle uchod. Symudasant i Ohio
fel teulu a buont yn ffyddlon iawn ac o gym-
borth mawr i'r achos yn swydd Portage. Gall-
af ddywedyd am y brawd hwn a'i briod eu
bod yn gwneud eu goreu gyda'r achos yn y
lle. Rhoddent eu tŷ i gynnal cyfarfodydd
yn Sabbathol ac yn wythnosol cyn cael ca-
pel; ac nid yn aml y cawsai neb fyued allan
heb gael cynyg ymborth. Llauer o weision
Duw a gafodd ymgeledd ganddynt; ond yn
awr y maent hwy o ran eu cyrff yn ffwyd
i bryfed man y llwch. Ni chafodd yr hen
frawd fyw ond dau ddiwrnod ar ol ei briod,
yr hon a fu farw ar y 26ain o'r un mis, yn 73
mlwydd oed. Cafodd hi gystadd hir, ond er
y cwbl dywedai fod ei Thad nesol yn dda
wrthi, ac fod y cwbl yn cyd-weithio er daioni
iddi. Llauer gwaith y dywedodd fod arai
chwant ymddatod a bod gyda Christ, canys
llauer iawn gwell ydyw. Yr oedd yn dy-
wedyd fod Duw yn dda iawn wrthi hi; mae
gwelod Iesu trwy ddrich ya anwyl; ond
diolch, meddai yr hen chwaer, mae gubaith
am gael ei weled fel ag y mae, a bod yn dra-
gywyddol debyg iddo. Derbyn yr erus yw-
hi yma, ond mae yr etifeddiaeth eto'n ol i
bobl Dduw. Dywedai yn aml mai cyfam-
mod tragywyddol a wnaeth Duw á hi. Felly
diangodd y ddau bereria o fyd o amser i'r
byd mawr tragywyddol a'u traed ar y graig.
Bu ef yn aelod gyda y Bedyddwyr am 58 o
ffynnyddoedd, a hithau am 56 o ffynnyddoedd.
Cerdai y ddau bereria ddeg o filldroedd i
foddion gras, a buont ffyddlon a selog dros y
gwirionedd hyd y diwedd. Gwelsant haf a
gauaf gyda chrefydd, ond cawsant y fraint o
ymdrechu gyda hi hyd anghau.

Paris, Mawrth 13, 1850. REES DAVIES.

BYR-GRYBWYLLIAD AM MARGARET MORRIS, GWRAIG MR. EDWARD MORRIS,

Yr hon a fu farw yn Paris, Ebrill 21, 1848.
Merch ydoedd i John a Jane James, genedig-
ol o swydd Aberteifi, Deheudir Cymru. Ym-
unodd ag achos Iesu yn ngwlad ef genedig-
aeth, a pharhaodd yn ffyddlon hyd anghau.—
Bu yn glaf yn agos i wyth wythnos; dan-
fonodd ei phriod i ymolyn amryw feddyg-
on, ond y cwbl yn ofer. Er fod gafael ei
ffrydiau yn sawr ynddi, a'i thi phentyu yn
agos ati lithau, ynghyd-a'i phriod, tad, mam,
brawd a chwiorydd; oud er yr holi anhwy-
deb, ehedodd yr ysbryd at Dduw, yr hwn
a'i rhoes ef, yr hyn yw diwedd pob dyn byw.
Ond mae gwynem le i greu ei bod wedi new-
id er ei gwell, ac mae yn hyfryd i foddwl
mai gwerthfawr ya ngiolwg yr Arglwydd

yw marwolaeth ei asint ef. Ar y Sabbath canlynol ymgynullodd tyrfa llywodraeth o'n cyd-genedl ac eraill i dalu y gymwynas olaf iddi. Ar yr achlysur pregethodd yr ysgrifenydd a'r Parch. S. James. R. DAVIES.

Y LLWYBRAU UNIGOL.

Cynny i gyfeithu y "Solitude," gan Miss R., yn y Rhifyn diweddaf.

CRRŴOROL lwybrau unig i'r dawin ar ei rawd,
Dewisol ynt i'r pwylllog, ond i'r uchelfroen eiddogedd
ynt a gwawd,
With ffrydiau ei dwfr pur, neu yn nghysgod ei chwaa-
on ter
Y carwn deg Ddoethneb, y fwyn nefolaidd forwyn
ber.
Y ddiwyll hil, cofseidlo hon maent hwy oll yn ddilat.
Dycheithred ar y ddacser yw Hedd a Diniweidrwydd
pur didral.
Ddiwrth lwybrau'r llusaws y mae dyogel draeth,
With glywed y rhyferthwy dymhestl y gallwn wenu
heb aeth;
Ac yno ein bendithio cawn, o lyfathelriau masnach
ydym rydd,
I'r bywyd hwn mae chwaeth, a modd dyogelu'r llall y
aydd. MUDWY'R GORDDWIG.

CYNGHOR I DDARLLENWYR.

Cynny i foddioni Vestras.

WARTH ddarllen gwaith awduron,
Lle gellir gwel'd heb wall,
Rhyw eiriau wych ymadrodd
I'r meddwl fyddo'n gall,
Ac hwyrach ar dro arall
Da fydd eu bod ar glawr,
Gan hyny na 'mfoddlonwch
Heb eu cofnodi lawr;
Ar bapyr gwyn yn gryno
Y gelriau rho'wch yn ddu,
Mae gallant eich adgoŵa,
Yn union am afa.
Trwy hyn bydd synwyr arall
Yn eiddo i chw'i eich hun;
'Mestynwch at berffethrwydd
Mae'n dduwies lon ei lun. Ys Un.

FOREVER WITH THE LORD.

BY MONTGOMERY.

PENNILLIŌN F'W CYFIEITHU.

FOREVER with the Lord!
So, Father, let it be:
Life from the dead is in that word,
'Tis immortality.

Here in the body pent,
Absent from Thee I roam;
Yet nightly pitch my moving tent
A day's march nearer home.

My Father's house on high!
Home of my soul, how near
At times to faith's foreseeing eye
Thy golden gates appear!

I hear at morn and even,
At noon and midnight hour,
The choral harmonies of heaven
Earth's Babel-tongues o'erpower.

And then I feel that He,
Remember'd or forgot,
The Lord, is never far from me,
Though I perceive Him not.

Forever with the Lord!
Father, if 'tis Thy will,
The promise of that blessed word
Even here to me fulfil.

Be thou at my right hand,
Then can I never fall;
Uphold Thou me, and I shall stand;
Help, and I must prevail!

Cyfl. P.

SONG FOR THE UNION.

BY FREEMAN SCOTT.

Hail to the Union! never dissolve it;—
Swear by your forefathers while you resolve it!
Nourish it, cherish it; swear to defend it
With your last drop of blood!—and to extend it!

Hope of the race who from heroes descended;
Glory and wisdom in friendship well blended;
This Union must stand till the end of all time!
Ark of liberty—most grand and sublime!
May the voice of the hand raised to discover
Perish in infamy—blasted forever!

Hail to the Union! never dissolve it!—
Swear by your forefathers while you resolve it!
Nourish it, cherish it; swear to defend it
With your last drop of blood!—and to extend it!

Spirit of Washington! Warren and Morgan!
(Sing it aloud with the tones of the organ!)
Spirits of all our great heroes and sages,
Combining the wisdom and goodness of ages!
Come to thy children dear, Liberty loving—
Teach them to stand by their Union approving!

Hail to the Union! never dissolve it!
Swear by your fore fathers while you resolve it!
Nourish it, cherish it; swear to defend it
With your last drop of blood! and to extend it!

Who seeks to earn a traitor's shame and death?
To be accursed by all till latest breath?
By plunging this great nation into strife,
Most dire and deadly—brothers knife to knife?
All hopes destroyed for liberty's success;
Naught left but war, disunion and distress.

Hail to the Union! never dissolve it;
Swear by your forefathers while you resolve it!
Nourish it, cherish it; swear to defend it
With your last drop of blood! and to extend it!

Dymunir cyfeithad o'r pennillion blaenorol yn y
Serau. ST. CLAIR.

GOFYNIADAU.

Cyfeiriedig at James Lloyd, Llewelyn.

MR. GOL.—Yn ogymmaint a bod eich go-
hebydd deallus Mr. Lloyd mor gyfarwydd â
theml Solomon a'i dodrefn a'i gwasanaeth,
carwn i'r doethwr uchod fy hysbysu drwy
gyfrwng eich cyhoeddiad clodwiw, Pa beth
oedd yn yr ail denl nad oedd yn y deml
gyntaf? Atebiad buan a rydd foddlonrwydd
i rai heblaw eich cysno ddarllenrydd

ZOROBABEL.

Cyfeiriedig at Dewi Mynyw.

MR. GOL.—Carwyf bob amser i weled gos-
odiadau a'u profion yn eu canlyn; gan nad
wyf yn barod i dderbyn dim heb y "*why and
wherefore.*" Gwelais atebiad yn eich trisol-
yn am Mawrth i ofyniad James Lloyd, Llew-
elyn, yn ein rhoddi ar ddeall fod pump o

bethau yn y deml gyntaf nad oeddynt yn yr ail. Diau fod Dewi yn deall ei bwng, a'i fod yn barod i brofi ei osodiadau. Dysgwylwyf weled y cyfryw brawfion ysgrythyrol yn cich rhifyn nesaf, am yr hyn y diolchaf i'ch gohebydd llenyddol Dewi, a'r hynafiaethydd enwog o Myuwy. Wyf, yr eiddoch,
 JOSUA, nid mab Josetdec.

Mr. Gol.—Caniatewch i mi gyfeirio ychydig eiriau mewn modd gostyngedig trwy gyfrwng y Seren at un o feibion Lefi, sef y Parch. T. Ll. Davies, Caerefrog-Newydd, gan ddeisyf arno i roi eglurlad buan i'r gofymad canlynol; sef—Pwy a olyg yr Iwan 7. 5; "Canys nid oedd ei frodyr yn credu yuddo." Ai ei frodyr naturiol, sef meibion Mair, a olygir, neu bwy? UN o BZLL.

GENEDIGAETHAU.

Tachwedd 10, 1850, Elisabeth, priod Mr. Thomas Williams, "Caergybi," ar fab ac eiddod, a galwyd ei enw ef William Williams. Wela ganwyd William gwinwyh, Gwryw gorwyh, bron yn gaur. A'r yn gwel ar Gaerzby, Mab yn lioni ar y llawr; Bounydd tyfed y glân eiddod. Mewn gwir rwanwedd ar bob cam, Er dyddanwech pur i ddyinion, Ond yn fwy i'w dad a'i fam. TARBOR.

Yn Newport, ger Paris, swydd Portage, O. Hydref 28, 1847, Martha, gwraig Mr. David Jones, ar fab. Gelwir ei enw ef Thomas. Eto, er anrhydedd ei phriod, Ebrill 9, 1850, ar fab arall. Gelwir ei enw ef D. Niel. Yn Minersville, Mawrth 26, Ruth, priod Yr. D. W. Jones, dosbarthwr y Seren, ar ferch. Gelwir hi Elizabeth.

PRIODASAU.

Yn Remsen, Mawrth 27ain, gan y Parch. W. Jones, Mr. Robert Humphreys, a Miss Rachel Reed, y ddau o Remsen. Yn ei dŷ ei hwn, yn South Trenton, gan y Parch. Robert Williams, Mawrth 6, Mr. Thos. Evans, Deerfield, a Miss Mary Owens, South Trenton. Yn yr un lle, a chan yr un, Mawrth 7, Mr. David R. Davies, a Miss Margaret Michael, y ddau o Remsen. Chwef. 25, yn Minersville, gan y Parch J. P. Harris, Mr. John Dando, a Meistresan Charlotte Rassbridge, ill dau o'r lle uchod. Mawrth 16, yn yr un lle, a chan yr un, Mr. Lewis Roberts, a Miss Catherine Powell, y ddau o'r lle uchod. Yn Nghaerefrog-Newydd, Ebrill 1, gan y Parch. Thomas Ll. Davies, Mr. John Owens, a Miss Mary Roberts. Eto, gan yr un, Ebrill 9; A. K., Esq., a Miss E. B. Eto, gan yr un, Ebrill 11, Mr. James Burr, a Miss Mary Jane Leibrab. Yn Birmingham, ger Pittsburg, Ebrill 18, 1850, gan y Parch. T. Edwards, Mr. David

W. Owen, a Miss Ann Jones, y ddau o Bir mingham.

MARWOLAETHAU.

Ar y 31ain o Ragfyr, 1849, yn Fredonia, swydd Chautaque, C. N., John Jones, gynt o'r Cefngwyn, gerllaw Harlech, swydd Feirion Cymru. Yr oedd Mr. Jones yn adnabyddus fel masnachydd cyfrifol yn Rochester, lle y bu yn cartrefu am nifer o flynyddoedd.

Yn Squirrel Hill, ger Pittsburg, Mawrth 18, 1850, Mrs. Ann Winders, priod Mr. Jas. Winders, a merch Mr. Thos. Tomkins, Cefumawr, Gogledd Cymru. Hi oedd unig blentyn Mr. Tomkins, ac felly yr oedd yr ergyd iddo ef yn drwm a gofidus iawn.—Gellir dywedyd am Mrs. Winders ei bod yn ddynes dawel, garedig, a pharchus yn mysg ei chydabod, a dangoswyd parch neillduol iddi hi a'i phobl galarus ar ddydd y gladd-edigaeth, trwy fod cyuifer wedi ymgasglu ynghyd ar yr achlysur. Hi a adawodd ar ei hol dair o enethod bychain, yr hynaf heb fod yn bum' mlwydd oed, a'r ieuangaf tua phum wythnos oed. Ni welliodd Mrs. W. yn dda ar ol genedigaeth yr olaf, ac fe'i symudwyd i fyf arall pan yn 27 oed. Ar y 19eg o'r mis a enwyd, claddwyd hi ger capel y Wesleyaid Saesneg, ar Squirrel Hill, a chyflawnwyd y gwasgareth crefyddol yn y tŷ ac ar lan y bedd gan y Parch. Samuel Williams, gweinidog y Bedyddwyr Saesneg yn Pittsburg. Nid oes goym ond rhyfeddu mor frau yw bywyd dyn. Gwna y glaswelltyn wywo, a'r blodeuyn syrthio, yr hyn a'n dysg nad oes yma ddimas barhaus i ueb o honom. Hyderwn y caiff ein hanwyl gyfaill Tomkins ymostwng gerbron yr hwn all ei gynnal o dan y trallof presennol, a bendithio y tro chwerv i fod yn foddion idd ei addfedu i syrthio ryw ddydd fel yr afal yn ei felsnder i'r llawr. Da yw cofio bod Tad yr ymddisfaid yn fyw, ac yn llanw ei addewidion ddydd a nos. Bydded nawdd y nef ar y priod galarus, y plant amddisfaid, a'r tad trallofus sydd wedi ei adael i dywallt dagran heb yr un ferch i ymweled â hi mwy yn y byd trallofus yma. Mae eto obai h am gyfarfod mewn lle gwell.

Ymadael mae ein ceraint clud,
 Gan adael byd o bla;
 Boed i ni oll i gofio'n syn.
 A gwneud yr hyn sydd dda:
 Pawb sydd ar ol yn fuan lawa
 Ni awn i byrth y bedd,
 O am gael nabod heddwch Duw,
 Fel caitom fyw mewn hedd.

Pittsburg. T. EDWARDS.
 Mawrth 17, yn Tamaqua, Cadwaladr, mab David a'r diweddar Ann W. Edmunds, yn un flwydd ac wyth mis oed. Ar y 19eg, cludwyd ei gorff bychan i St. Clair, a rhoddwyd ef i orwedd yn y bedd gyda'i fam, yr hon a ymadawodd a'r fuchedd hon yn mis Rhagfyr, 1848.

Duw Ion, Creadwr da'r a nef,
 A'i cym'rodd ef yn ddiun
 O blith perth'meanu anwyl lawa
 Ar un prydawn o'i boennau.

Cystuddian blin, goddian fyrdd,
Gawn ar hyd fyrdd ein bywyd,
O'r erud i'r bedd cawa lawer cur,
Anghysur, poen ac adfyd.

Y cwbi dan law tyner Tad,
Rhydd hyn o'i gariad ini,
Y doeth a dd'wed yn mhob rhyw fan,
Mae'r cyfan er daloni.

Nid ydw Anghen'n clyn cas,
Anaddas iawn yw'r enw;
Pan oedd un gwan dan gystudd gwael,
Mor hyfryd oedd cael mar w.

A'i roddi'n dawel yn ei fedd
I orwedd mewn dystawrwydd,
Heb deimlo poen nac unrhyw faich
A'i bwys ar fraich ei Arglwydd.

Er rot mewn llwch Cadwaladr bach,
Fe gwyd yn lach o'r dyfryn
Ar foreu'r adgyfodiad ddydd,
A Christ fydd yf'ei dderbyn.

Tamaqua.

DEWI AD THOMAS.

Yn Calipolia, dydd Mercher, Ionawr 23ain,
yn 27 oed, Ann, gwraig Mr. David Price, gof.
Ni bu ei chystudd ond byr, oblegyd c ymer-
wyd hi ymaith yn annygywliedwy, yr hyu
oedd yn gwneud yr oruchwyliaeth yn rhyfedd
o annymunol i'w phriod a'i pherthynasau
hawddgar, y rhai oeddent yn lluosaf o'i ham-
gylch. I weisididi yn ei chyfyngder olaf;
ond er tynd oedd y rhwymau perthynasol,
cymeryd ei haden a wnaeth y wreiclionen
fwyol i fydd yr ysbrydoedd a'r rhyddid tra-
gywyddol. Bu yn aelod o eglwys Crist dros
lawer o flynyddau. Perchid hi yn fawr gan
gylch helaeth o gyfeillion crefyddol a'i chym-
nyddogion, y rhai a'i hadwaenai oreu. Gall
y'r ygrifenydd dystio na welodd efe erioed
lawer yn fwy prydferth bob amser na hi. Y
mae genym le i ymgystro yn ngwyneb colli
ei chymdeithas yma, ei bod wedi marw i fyw
yn dragywyddol. Dydd Iau caulynol, ym-
gasglodd ei pherthynasau a'i chyfeillion i
hebrwng yr hyn oedd farwol i dŷ ei hir gar-
tref, pryd y gweinyddwyd ar yr achlysur gan
Mr. Jonathan Thomas.

Dyma'r drefn, rhaid boddion,
Rui'n ffynidiau orwedd yn y pridd;
Ond gwelaf foreu eusan gyfarfod
Wedi dod o'n rhwymas'n rhydd:
Nid oedd Ann ddim heb ei belau,
Mwy nag eraill ar y llawr;
Feid'ed heb a chwedd a'r rhes'ny,
Fe'u claddwyd yn y seinfwr mawr.

Modd i fadden gawd trwy angen
Iesu Crist ar bren y gro'a;
Dan y drinaeth gwaelidai Madden,
Nes oedd y dydd fel tywyll nos;
O am ffydd i wir orohfygu
'R holl elynton ar y llawr,
Fel bo'n rhan gyda'r cyflawlon
Yn yr adgyfodiad mawr.

Cincinnati.

G.

Yn agos i'r gloddfa anr, yn Jacksonville, ar
Wood's Creek, ger yr afon Iwalumna, ar y
9fed o Ebagfyr, Daniel mab ieuangaf yr an-
farwol Shairach Davies, yn ei 28ain ml. oed.
Yr oedd ef a'i frawd Shadrach wedi myned
allan yno, ac wedi cyfarfod a llawer o offidiau
a siomedigaethau; cawsant lawer o drafferth
ac heibul, ond y mwyaf oll oedd claddu Dan-
iel, fel y mae ei frawd yn penderfynu dych-
welyd adref y cyfle cyntaf.

Ebrill 12, terfynodd yr hen bregethwr ad-
nabyddus hwnaw, sef Howel R. Powell, ei

yrfa ddaearol. Bu yn weinidog yn nghyfun-
deb yr Annibynwyr am flynyddau meithlon,
ond cyn diwedd ei oes ymunodd a'r Trefir-
yddion Calfnaudd yn swydd Portage, Ohio.
Gadawodd ei wraig oedraus yn ymddifad.
Y mae yn anmbenderfynol pa fauit oedd oed-
ran yr hen frawd hwn, o herwydd nis gwydd-
ai ei hun. Clywais ef yn dywedyd ei fod
wedi bod yn ordeinio Mr. Thomas, Penmau,
a llawer o hen weinidogion eraill sydd wedi
myned i ffurdd yr holl ddaear er ys blynydd-
au yn Nghymru. Bu yn pregetha i'r Saeon
yn Palmyra, C. N., tua 36 o flynyddau; ac y
mae yn y lle hwn er ym o gylch pedair-ar-
ddeg o flynyddau; ond o'r diwedd diangodd
i fydd tragywyddol. Ei oedrau, yn ol ei gyfrif
ef, oedd 92 o flynyddau. Ar achlysur ei
gladdedigaeth, pregethodd y brawd Davies,
gweinidog y Trefnyddion, oddiar Esay 41.
10. Gwelais ef yn darllen ei Feibl heb
gymhorth gwyrda tua dwy flynedd yn ol.

Paris, O.

R. DAVIES.

Yn St. Clair, ger Pottsville, Mawrth 19, yn
38 oed, Maria Evans, priod Evan Evans. Yr
oedd Mrs. E. yn ferch i Thomas Davies, pre-
gethwr gyda y Bedyddwyr yn y Coed-diaer,
awydd Fynwy, Cymru. Gwnaeth ein chwaer
ymadawedig broffes o Fab Daw yn ieuang, ac
er croesi'r Werydd i'r wlad hon, cadwodd
ei chrefydd yn ol ei phroffes, a pharhaodd
felly hyd derfyn ei boes. Dygai eiddi-
dros egwyddoriau ac ymarieriaid efengyl
ein Harglwydd Iesu Crist drwy y blynyddau
y bu yu aros yn nghylch Minersville, Potts-
ville, a St. Clair; ond er ei bod yn ddef-
nyddiol gydag achos ein Gwaredwr yma,
a'n bod iel brawdoliaeth yn teimlo colled ar
ei hol, eto ewylls yr Arglwydd oedd ei
chymeryd, ac felly ein dyledswydd ym ym-
dawelu. Terfynodd ei llafur yma mewn
gobaith am fwynhad o'r orphwysfa nefol.—
Y mae ei phriod a thri o blant yn galaru eu
colled ar ei bol; ond y mae gan y plant dau
tirion a gofalus i ofalu am danynt. Claddwyd
ei rhan farwol yn ughladdfa y Bedyddwyr yn
Pottsville. Gweinyddwyd ar yr achlysur gau
y brawd Wm. Morgau.

Y GYNGHORFA.

Y mae gweithrediaidau y corff hwn wedi
bod yn ddiweddar yn anaml a dibwys; ond
parheir i dseru, cweryla a chernoddi, heb un
lle, yn benaf yn achos caethiwed.

Tra y mae ein cynhrychiolwyr yn treulio
eu hamser gwerthiawr yn ofer, y mae angen
yn gwneud rhwngiaidau yn eu mysg. Bu yr
Anr. John C. Calhoun farw yn Washington,
Sabboth, Mawrth 31. Traddwyd areithian
gwresog ar yr amgylchiad yn y sonedd gan
yr enwogion Clay a Webster, y rhai, er eu
bod yn gwahaniaethu oddiwrtio yn mhell yn
eu golygiadau politicaidd, a salarent yn fawr
ar ei ol, o herwydd ei alluoedd cadarngrif,
ei wybodaeth gyffredinol a thrylwyr, a'i fedd-
wyl rhyddfrydig ac eang.

Terfynodd Mr. Campbell befyd, Ygrifen-
ydd Tŷ y Cynrychiolwyr, ei oes yn dra di-
symwih. Ar ol cryn heibul, etholwyd Mr.

Richard Young, gynt Seneddwr o Illinois, i lunw ei le.

Bu golygfa warthas eto yn y Senedd y mis diweddaf. Pan oedd Mr. Foote ar ei draed yn areithio, daeth Mr. Benton yn mlaen mewn agwedd ymddialgar, a dechreuodd ei gysfarch â geiriau chwervon. Safodd Foote o'i flaen yn barad i'r ymosodiad, a thynodd lawdryll troellawg bychan allan, ond neidiodd seneddwr eraill yn mlaen, ac nid heb grym drafferth y llwyddwyd i'w gwahanu.

TAN ECHRYNUS YN FLOYD, C. N.

Cyffawnwyd gweithred fileinig yn y lle hwn ar y 26ain o Fawrth, gan ddyu ieanag o Sais, yr hwn a gurtrefat yn un o'r tai. Gosododd dy Mr. Wm. E. Jones a'i ysgubor, ar dan, y rhai a losgasant yn ulw. Yr oedd y teulu wedi myned i'w gwelyau, ac o'r braidd y diangasant oll yn fyw; ond collwyd yr holl feddiant. Gwnaeth y dyhuryr yr un cynyg ar dy ac ysgubor Mr. Edward R. Jones, ond llwyddwyd i achub ei dy ef—aeth yr ysgubor yn wenfflam. Canlynwyd ol traed yr adyn mileinig yn yr eira, a chafwyd ef tua 300 o latheni o'r lle wedi tori ei wddf ag ellyn o glust i glust yn hollol farw, ond heb oeri! Yr oedd y ddan dy o fewn 60 llath. I'w gilydd, ac amlwg yw y bwriadai losgi y teuluoedd a'r anifeiliaid hefyd.

GWAITH, GLO NEWYDD.—Y mae cryn sylw wedi ei dalu yn ddiweddar yn mhllith mwnwyr swydd Schnykill, i'r gred fod gwythien fawr o lo dan y gwyienau eraill, ac yn llawer nwy na'r rhai sydd wedi eu gweithio yma yn ebarod. Er gwneud prawf o'r mater, tyllwyd i waered trwy lawer o wahanol fwnau a chreigiau yn Pottsville, a chafwyd hyd i'r glo, ond nid yw ei drwch ya wybodus eto. Bydd hyn yn debyg o fod yn lles i'r ardal.

HANESIAETH DRAMOR.

PRYDAIN FAWR, &c.

LONG-DRYLLIAD Y JOHN R. SKEDDY, O NEW-YORK.—Gyda yr Agerfad diweddaf cawsom y newydd truenus fod y glud-long ragorol uchod wedi ei cholli ar oror Glascurrick, Iwerddon, mewn storom alaethus ar y cyntaf o Ebrill. Llwyddwyd i lanio yr ymfudwyr a'r morwyr oll, ynghyd a'r rhan fwyaf o'r *baggage*. Ond ymddengys, oddiwrth iaith y Cadoen, eu bod wedi cael triniaeth hynod o arw yn mhllith y trigolion; dywed ef yn ei lythyr fely canlyn: "Ni welais y fath haid o ddysbarod erioed a thrigolion yr ardal hon; cyn gynted ag y daethant ar y bwrdd dechreuent ysbellio a chwilio; ac ar ol i gwch gyrhaedd y lan, gafaodd yn y blychau a'r celfi gan y lladron digywilydd, a hyny yn ngwyneb gwaharddiadau llym y perchennog a'r swyddogion gwladol. Clywsom fod rai Cymry yn mhllith yr ymfudwyr.

Mewn ystyr fanachol mae y newyddion o Ewrop gan mwyaf yn ddibwya, y marchnadoedd heb nemawr o gysnewidiad.

Yn yr un storom, callwyd yr Agerfad Adelaide, o Cork i Lundain, a 250 o ymfudwyr ar ei bwrdd, yn Tongue Sand, ger Margate, a cholliwyd pob bywyd ar ei bwrdd.

Yr anffodlonrwydd a'r ymrâfelf yn myned ar gynydd yn barhaus yn Ffrainc.

AWSTRIA A HUNGARY.—Y mae anffodlonrwydd mawr yn bedoli yn barhaus trwy wahanol barthau o'r ymerodraeth anffodus hon. Ceisia y llywodraeth godi trethi mewn rhai cymmydogaethau, ond rhaid cael milwyr i gyuorthwyo y casglydd. Y mae adroddiadau am greulondeb y swyddogion Awstraiidd yn ein cyrhaedd o hyd. Cafodd gwraig cyfreithiwr yn Transylvania ei chondemnio i gael ei ffangella yn gyhoeddus yn y farchnadfa am guddio ei mas-yn-nghyfraith allan o fachau y llys milwraidd. Cyn cychwyn cymerodd ddarlun Kosuth oddiar y mur, ac ar ol ei gusanu rhoddodd ef ar ei mynwe, ac arweiniwyd hi allan i gael ei ffangella; ond dygwyddodd i feddyg y fyddin fod yn y fan, a dywedodd nad oedd yn ddigon cryf i ddyoddef y goab, ac felly llwydd hi i garchar yn lle hyny. Ymddengys fod y llywodraeth yn parotoi erbyn rhyw ymosodiad milwrol eto. Y mae nifer fawr o filwyr wedi eu danfon i Bohemia a Vorarlberg, ac er eu bod wedi penderfynu amser yw o diddymu rhai llengoedd, y maent yn awr wedi cyfnewid eu meddwl, ac ni leheir nifer y milwyr. Y mae y llywodraeth wedi atal argraffiad amryw newyddiaduron am eu bod yn cyhoeddi erthyglau rhy bleidiol i ryddid, yr hyn sydd yn annerbyniol gan lywodraethwr Vienna. Dywedir fod yr awdurdodau Awstraiidd yn Hungary yn gollwng llofraddion a lladron condemniedig yn rhydd o'r carcharau, er mwyn cael lle i rwymo y carcharorion gwladwriaethol.

Ymddengys fod pob gobaiith am gael allan Syr John Franklin a'i gyd-forwyr wedi derfod, gan fod y rhai a sehtant allan i chwilio am dauynt wedi eu rhoddi i fyau.

TYWYSOGAETH CYMRU.

MARWOLAETH SYDYN—Chwef. 4, bu farw yn dra sydyn, Thomas Farmer Dukes, Windsor Place, Amwythig, cyloeddwr "Antiquities of Shropshire." Yr oedd yn ei gynnetiol iechyd eddeutu deg o'r gloch y boreff, ac yn gwbl farw oddeutu dau yn y prydawne Arferai fyned i'w ystafell o'r neilldu ar ol boreubryd bob dydd, a chloai y drws ar ei ol. Aeth un o'r teulu at y drws oddeutu hanner awr wedi 11, a chlywyd ef yn gruddfan. Ar ol hyn, gwneud prawf o'r drws oddeutu dau o'r gloch, ond ni ellid ei agor, ac ni chlywid dim awn yn yr ystafell. Yna aeth y gwas i mewn drwy y fenestr i'w cael agryd y drws, beth a wneid ond y corff gwael ar y gadair, a'i law ddeau o dan ei ben, a'r enaid wedi ffoi!

MENAI, POST BRITANIA.—Y mae yr ail bibell wedi ei chodi i'w safle Y mae ffordd yn awr drosoedd, 1840 troedfedd o hyd, ac yn pwyso tua 5,000 o dunelli.

CYFARFODYDD CHWARTEROL, &c.

SWYDD BENFRO.—Cynnalwyd cyfarfod trimisol yn Nlrefdraeth, ar y Mercher a'r Iau, y 13eg a'r 14eg o Chwefror. Y nos flaenaf, pregethodd y brodyr T. Williams a H. Davies, gweinidogion Llangloffa. Am 10 dranoeth, pregethodd y brodyr J. D. Evans, Aberystwyth, a R. Owens, Abergwaun. Am 2, pregethodd N. Thomas, Heol-y-prior, Caerfyrddin, a J. P. Williams, Blaenyswaun. Am 6, pregethodd y brodyr J. Morris, Bethabara, a D. Rees, Aberteifi. Dechreuwyd y gwahanol gyfarfodydd gan y brodyr D. Morris, Eglwyswrw; D. George, Jabes; S. Thomas, (Annibynwr), a D. Davies, Tabor. Dyma un o'r cyfarfodydd goreu a gafwyd yn y lle hwn er ys blynyddau.

MORGANWG.—Cynnalwyd cwrdd trimisol yn Nghaerfili, y 5ed a'r 6fed o Chwefror. Yr lwyf cyntaf, pregethodd J. Richards, Pontypidd, a W. Jones, Caerdydd. Am 10 bore dranoeth, pregethodd T. Price, Aberdar, J. Lloyd, a J. Jones, Merthyr. Am 2, y pregethodd Euan Thomas, Bethel, Bassaleg; W. Lewis, Dinas, a D. Jones, Caerdydd. Yr lwyf olaf, pregethodd y brodyr W. Lewis, Tongwrydillas, a S. Edwards, Rymni. Dechreuwyd y gwahanol gyfarfodydd drwy ddarllen a gweddio gan W. Owen, Caerdydd; B. Thomas, Llancafau; E. Thomas, Machen; a D. Jones, Berthlwyd.

Mewn cyssylltiad ag hanes y cyfarfod uchod, rhydd yr Ysgrifenydd (y Parch. D. Jones, Caerdydd,) yr awgryman canlynol, y rhai a farawn yn deilwng o sylw y gweinidogion n'r eglwysi Cymreig yn y wlad hon, yn gystal a'n brodyr yn Morganwg:

1. Byddai yn dda i'r eglwysi nodi yn brydlawn drwy y cyhoeddiad nisal, yn mba le neu leoedd y gall y gweinidogion alw pau delontol gyntaf i'r lle, er mwyn y rhai aua-nabyddus.

2. Ar ddiwedd cynhadledd y prydawn cyntaf, da fyddai fod rhai i gymeryd y pregethwyr a'r gweinidogion gyda hwy i'w tai, i gael lluniaeth.

3. Pan gyhoeddir cynhadledd i fod am banner awr wedi wyth yn y boreu, dymunir ar y teuluoedd y byddo y gweinidogion yn lletya ynddynt i ymdrech u rhyddhau eu ffordd i ddyfod yn brydlawu i'r gynhadledd, a go-beithio nad oes achos dywedyd wrth y gweinidogion am beidio bod yn esgeulus o hyn yma eu hunain. Gall rhyw esgus fod i'r brawd oedranu wedi lluddod o deithio yn mhelli, &c., oud dim i ddyu ieuangoo hoenus a iach.

4. Cofier mai y gweinidog a'r eglwys sydd i drefnu pwy a pha bryd y mae y gwahanol weinidogion i bregethu yn y cyfryw gyfarfodydd, ac nid y gweinidogion eu hunain.

5. Dymunir ar y gweinidogion oll i ym-drawio mor brydferth a glanwath ag y byddo modd, ac ymddywn mor foneddigaidd a doe h ag y byddo yn alluadwy, pan yn dyfod i gyfarfodydd o'r fath, er gogoniant Cristionogaeth, ac aurhydedd y cyfenwad y perthynwn iddo. Y mae sylw arnom.

6. Cofied y gweinidogion i dalu sylw a

pharch i'r weinidogaeth pan yn gwrandeo eu gilydd yn y gwahanol gyfarfodydd. Da yw caufod y gweinidogion yn edrych yn sylwgar, gan roddi awgrymiad yn awr ac yn y mian o'u cymeradwyeth o'r hyn fyddo yn cael ei ddywedyd, er siamp i'r gwrandawyr.

7. Hyd ag y byddo yn oddefadwy, rhoddwn gymeradwyaeth i bregethau ein gilydd yn y tai y byddom yn llettya ynddynt, &c., na ymddiddaner yn annharachus ychwaith am y naill a'r llall; tuedda hyn i iselhan y swydd weinidogaethol yn nghyfrif yr ardalyddion.—*O'r Bedyddiwr.*

YR HEN GYMANFA.—Y cyfarfod trimisol diweddaf a gynnalwyd yn Porthydwr, Aberhonddu, ar y dyddiau Mawrth a Mercher, y 12fed a'r 13eg o Chwefror. Am chwech, y nos gyntaf, William Richards, Peuyrheol, a James Davies, Tabor, Brynmawr, a bregethasant. Am ddeg, dydd Mercher, T. Price, Aberdare, a D. Jones, Caerdydd; am ddau, Dan Davies, Llanelli, ac Edward Brunt, Bwlchsarnau; ac am chwech, John Williams, Gelligaer, L. Evans, Llangynidr, a Dafydd Jones, a bregethasant.

MORIA, ABERAFON.—Cynnalwyd Cyfarfod Chwarterol Cyfaudeb Gorrlewiol yr Annibynwyr yn Morganwg, yn y lle uchod. Gan nad oedd y capel newydd yn barod, a bod yr hen gapel yn llawer rhy iychan, gofynwyd am fenthgy capel y Trefnyddion Calfinaidd ar yr achlysur, a chafwyd ef gyda y parodrwydd mwyafl. Am chwech, y nos gyntaf, dechreuwyd gan y brawd Griffith John, Ebenezer; a phregethodd y Parchedigion D. Henry, Cymar Chynorwg; R. Rees, Soar; ac E. Jacob, Ebenezer, Abertawe. Am ddeg, dydd Iau, dechreuwyd gan Mr. Davies, Athraw Coleg Normalaidd Cymru, a phregethodd y Parchedigion T. Thomas, Clydach; J. Thomas, (diweddar Bwlchnewydd) Glynedd; ac E. Griffiths, Abertawe. Am ddau, dechreuwyd drwy ddarllen, mawl a gweddi, gan y Parch. J. Davies, Bryn; a phregethodd y Parchedigion H. Prichard, Silo; W. Watkins, Maesteg; a W. Thomas, Rock. Am chwech, dechreuwyd gan y brawd J. Thomas; pregethodd I. Williams, Brynteg; H. Rees, Ystradgunlais; a J. Thomas, Cefncribwr.

MYNWY.—Ar y 22ain a'r 23ain o Ionawr, cynnalwyd cyfarfod chwarterol yr Annibynwyr yn swydd Fynwy. Gweinyddwyd yn yr oedfeon cyhoeddus gan y Parchedigion Davies, New Iau; Stephens, Sirhowy; Williams, Cwmbran; Rees, Cendl; Jones, Sardin; Williams, Tredegar; Lewis, Llanfapley; a'r Meistrd. Davies, Hanover; Edwards, Vartog; a Jones, (Wesleyad), Abersychau.

Y GWEINIDOGION WESLEYAIDD DIARDDDEL-EDIG.—Cynnalwyd cyfarfodydd yn Casnewydd, Caerdydd, Castellnedd, Abertawe, Merthyr Tydvil, Fenni, i roddi cyfseudra i Dunn, Everett, a Griffith, i ddywedyd helyntion eu diarddeliad gan gyfundeb y Wesleyaid. Mae trwr erohyll trwy yr holl wlad yn yr achos hwn, fel yr awgrymasom yn flaenorol. Ymddengys bod holl achosion y cyfundeb hwn, arianol yn gystal a chrefyddol, yn cael eu trefnu gan y gynhadledd, yr hon a wneir i

ynu gan weinidogion y corff yn unig; fel nad oes gan y bobl ddim i wneud ond casglu yr arian, ac ufuddhau i'r archiadau y gynhadledd yn mhob petl. oil. Yn mhliith y gweinidogion eu hunain, yr oedd r'hai uwchlaw ym-ostwng i drefuiadau dynol amherffaith a phleidiol; ni ymystyngant i gael eu llywodraethu fel plant gan Jabez Bunting, yr hwn, meddant, sydd yn fath o ben ar y corff, a phawb a beidiant ei gydnabod felly a gant deimlo ei wg. Parodd hyn, gyda llawer o drawslywodraeth arall, i ryw rai anfon allan yn ddiennw yr hyn a elwir yn *FLY SHEETS*, a'u gyru at bob gweinidog trwy y corff; ac os yw f' rhai hyn yn banner gwir, nid anwymu-uoel genym fyddai gwelod Wesleyaeth yn ymrwygo yn filoedd o ddarnau. Nid oedd neb yn gwybod pwy oedd awdwyr y rhai hyn, o ganlyniad, gosodwyd prawf ar droed i'w cael allan; galwyd ar bob gweinidog i arwyddo papyr i wadu eu perthynas â hwynt; arwyddwyd hwn gan y gweinidogion, ond tri; dywedai y rhai hyn fod y fath ymchwiliad yn anghydweddol â rhyddid Cristionogol, ac na arwyddent ef byth. Pen-derfynodd y gynadledd, gan hyny, mai hwy oedd yr awdwyr, er nad oedd dim i'w heu-ogi, ond eu gwrthodai i law-nodi y papyr pabyddol hwn; diarddelwyd hwynt fel drwg-weithredwyr, ac y mae y gweinidogion yn diarddel pawb a gydymdeimlo â hwynt, a roddo letty, neu a ddwyedant ddim yn eu ffafr. Mae y gweinidogion cynhadleddol dau amryfusedd cadarn, ac yn ymddwyn fel pe mynent ddinystrio Wesleyaeth. Mae ugeiniau o'r aelodau, o'r pregehwy'r lleol, ac o'r arweinyddion mwyaf cyfrifol, wedi eu hys-gymuno am bleidio yr ysgymunedig. Mae y fath ymddygiad wedi deffro i y bobl i weled eu sefyllfa ddigymhoeth a gorthymedig; ac y mae yn debyg iawn yr ysgydwrant yn awr nes dod yn rhydd. Mae gweithredoedd yr addoldai oll yn eiddo i'r gynadledd; cadwnt yr addoldai, ond collant y bobl. Y cyfarfod-ydd yn y trefydd i enwasom, oeddent gyfrifol, lluosog a bywiog dros ben. Cymerai Maer y dref y g'dair yn y rhan amlaf o hon-nynt; yr areithiau oeddont ddylanwadol ac effeithiol iawn, a'r teimlad cyffredinol oedd yn dra ffafriol i'r gweinidogion ysgymunedig; ac y mae yn amlwg iawn fod y gynhadledd Wesleyaidd, fel pob tyrant arall, yn debyg o farw heb un goron ar ei phen.—*Diwygiwr.*

HEBRON, CLYDACH.—Nos Lun, y 4ydd o Chwefror, anrhegwyd cymmydogaeth Clyd-ach a'i chylchoedd â darlith odidog ar "Hanes Cenedl y Cymry," gan y Parch. Thomas Davies, Llandilo; Evan Davies, Yaw, Athraw Coleg Normalaidd Abertawe, yn y gadair. Yr oedd y capel i fynu ac i lawr wedi ei orlenwi â gwrandawyr, amryw o honynt wedi dyfod yno o bedair, a rhai o bum mill-dir o ffordd. At ol dwy awr o wrandawriad astud, yn gymysgedig ag arwyddion o gym-eradwyaeth uchel y gynulleidfa ar wahân ol amserau, seith pawb allan i'w ffordd yn llawen, gan dystio mai "goren gwledd yw gwledd meddwl." Ac yr oedd eu hymddygiad yn dyfod i wrandaw nos dranoeth i gapel Ebenezer, Abertawe, lle y traddodwyd

yr un ddarlith, yn profi fod eu barn yn uchel am dani, ac o'u cymeradwyaeth o fedrus-rywyd y darlithydd yn yr ymddriaeth â'r testun.

"Y GYMRÆS."—Dyma yw titl Cylchgrawn neu Gyhoeddiad newydd i Ferched Cymru, a gyhoeddir yn fisol gan Mr. Wm. Owen, Caerdydd, dan olygiaeth y Parch. Evan Jones, (Ienan Gwynedd). Y mae enw y Golygydd yn sicrhau teilyngdod y Cylchgrawn i bob un sydd yn gwybod am dano; yr hyn, yng- hyd a'r ffaiith bod ysgrifenywyr ac ysgrifenes- au mwyaf galluog y dywysogaeth yn gohebu iddo yn gyson, a'i gwna yn sicr yn drysor-ara gwerthfawr i rianod a manau Cymru. Y mae rhifyn Mawrth yn awr o'n blaen. Cyn- nwyysa amrywiaeth destlus o draethodau, ha- nesynau, barddoniaeth, cyfarwyddiadau teul- uai, &c., y rhan fwyaf i'r merched. Yr ydym wedi deithol dwy neu dair o'r eathygl- au o hono i'r Seren y mis hwn, y rhai a was- anaethant i ddangos natur y Cyhoeddiad. Y mae yn debyg o gael cylchrediad helaeth yn mhliith y rhywogaeth hardd, ond nid helaeth- ach na'i deilyngdod. Llwydd iddo.

MARWOLAETH MRS. WADDINGTON.—Mam yr Arglwyddes Hall oedd Mrs. Waddington. Bu farw yn Llanofar ar y 19eg o Ionawr di- weddaf, wedi cyrhaedd yr oedran teg o 73 mlwydd. Ni bu ei chystudd diweddaf ond byr. Nid oedd yn meddu iechyd da er ys blynyddoedd, ac yn y diwedd, fel groaŷh gwenith wedi addedu, hi a syrthiodd i'r ddaer. Blagurodd ei rhinweddau yn ei bywyd, ac fel rhysoyan lloethig, hwy a ber- aroglant ar ol ei marwolaeth. Dywed "Y Gŷmraes" ei bod yn meddu ar galon lawn o garid a chydymdeimlad, ac ar foddion i gyflawni holl dueddiadau haelfrydig a char- iadlawn y galon hono. Yuddi hi yr oedd tynerwch a chariad wedi eu huno â doeth- iueb â rhinwedd. A dichen mai un o olyg- feydd pryderthaf y natur ddynol ydym un- deb tynerwch menywaidd a gallu i lawn- foddhau holl gymhelladau y cyfryw galon. Y mae hyn wedi gwneud llawer merch yn angyles trugaredd. Felly y bu y foneddig- es ymadawedig. Ni chauodd ei chlust rhng cwyn y tlawd. Gwrandawdd gwyn a sych- odd ddagrau yn amddifad. Edrychodd yn dyner ar y methodig, a chydymdeimlodd â gweudidau benaint. Cofiodd fod ei Har- glwydd wedi ei gosod ar dda lawer, a bu gwneuthur daioni yn hyfrydwch ei bywyd.—Hir gofir am ei beinseu a'i charedigrwydd gan y rhai a brofasant o honynt; a mawrygir ei hynawsedd a'i mwynedd-dra gan holl gylch ei chydabyddiaeth.

Goroedd Mrs. Waddington ei phriod ac amryw blant am fynyddoedd. Nid oes iddi yn awr yn fyw ond yr Arglwyddes Hall, sef priod Syr Benjamin Hall, o Lanover, a Ma- dame Bunsen, priod y Chevalier Bunsen, Cenedwr Llys Breninol Prwsia yn Lloegr.—Diau ei fod wedi bod yn hyfrydwch iddi i weled ei merched yn llawr sefyllfa oedd mor anrhydeddus. Nid oes un cenhadwr tramer yn Lloegr o enwogrwydd Bunsen. Fel ys- golhaig y mae ei glod trwy y byd; ac fel ath- ronydd ei fri sydd uchel. Ei olygiadau cre-

fyddol ydynt eglur a rhyddfrydig; ac fel gwladdeidiwr, nid yw yn ail i neb yn yr oes hon. Y mae Syr Benjamin Hall hefyd yn llywedydd galluog. Ni anfonwyd o Gymru ei gyfilyb i'r Senedd er ys llawer dydd. Da genym ni, a da gan ein ceuedl yn gyffredinol, fod gobaiith am adferiad ei olygen, a dysgwyl yr bydd yn gallu gafaelu yn ei orchwyliu seneddol eto yn fuan. Cwneychem weled pob mam yn ein plih y fath ag y gellid auog eu plant i werthfawrogi addysg eu mam. Ei chyssylltiad a'r byglod Arglwyddes Hall sydd yn gwneud enw Mrs. W. nor auwyl a hoff i'r Cymry. Y mae enwau rhai plant yn dyrchafu eu rhieni, ac enwan rhai rhieni yn dyrchafu eu plant. Yn amgylchindau Mrs. Waddington yr oedd y ddau lath o ddyrchafiad wedi cyfarfod. Rhaid mai mam dda a fagodd y fath ferchod, ac yr oedd merched mor ragorol yn gosod coron o aur-heddod ar ben y fath fam. Bydded i'w phlant barhau, fel y maent yn breseunol, i fod yn debyg iddi yn ei rhianweddau godidog a lluosog.

DAMWAIN.—Oddeutu chwech o'r gloch boreu dydd Iau, yr 20fed o Chwefror, taffwyd trigolion Dinas, Morganwg, i fraw, am fod hen wreigen, 63 oed, wedi myned ar goll oddeutu wyth o'r gloch y nos flaenorol. Gan ei bod yn bwriadu myned i ddyfnyddau i dreulio y nos, ni wnaeth ei phant (canya nid oedd iddi wr) gymmsait o frys am dani; ond boreu dranoeth catwyd ei bod ar goll, ac wedi chwilio llawer am dani catwyd ei chorff yn y camlas sydd yn dyfod a dwfr at y gwaith.

Ero.—Dydd Mercher, yr 20fed o Chwefror, syrthiodd dyn o'r enw John Thomas, saer, o yml Treboeth, i lawr oddiar y viaduct perthynol i'r *South Wales Railway* sydd yn croesi Dyffryn Tawe yn yml Glandwr, o 50 troedfedd o uchder, ar ei ben, nes hollti ei siol, fel y dneith ei ymenydd allan yn y fan. Nid oes rhaid dywedyd iddo orfod wynebu ar angyu yn mhen ychydig fyndan. Gadawodd wring a plump o blant i alaru ar ei ol.

PRIODWYD—

Yn Nghaerdydd, Chwef. 4, yn swyddfa y Cofrestr-ydd, Jabez Evans, Pontypridd, a Sessia Thomas, Caerdydd.

Yn addoldy y Bedyddwyr, Aberdar, Chwefror 2, Llewelyn Jones ac Ann Nicholas, ill dau o Hirwaun.

Yn Silo, Abercarnid, Chwef. 2, David Evans a Jane Richards, y ddau a Bentrebach.

Chwef. 5, yn y Ffynon, John Morgan, Clynderwen, a Naomi Phillips, gweddau y diweddar Barch. R. Phillips.

Yn ddiweddar, yn Maesyrhaf, Castellnedd, David Evans a Dinah Thomas; Morgan Davies a Mary Evans; David Williams a Mary Morgan; John Jones a Jane Davies; Wm. Davies a Maria Williams; David Jones ac Ann Jones; Wm. Rees ac Elizabeth Thomas; David Henry ac Elizabeth Hughes.

Yn Bethania, Castellnedd, gan y Farch. D. Evans, Thomas Isaac a Jennet Rees.

Chwef. 13, yn Little Guildford-st., Boro', Llundain, W. Lloyd a Dinah Edwards, y ddau o Landdewibref.

20, Yn eglwys St. George y Merthyr, Southwark, Wm. Palmer, Abertawe, a Keturah Clark, merch henaf i. Clark, Ysw., Bridge Place, Newington, Causeway, Llundain.

26, Yn Nghaerfyrddin, Arthur, mah henaf Arthur Butt, Ysw., Heol yr-Afr, Abertawe, ac Ann, merch teungaf Thomas Jones, Heol y Castell, Abertawe.

24, Yn eglwys Llanquic, Wm. Thomas, Abertawe, a Martha Williams, ail ferch John Williams, Waun y-coed.

28, Yn eglwys Llantrisant, Wm. Thomas, unig fab Thomas Thomas, Llhwasaen, a Jane, trydydd ferch y diweddar Mr. Rees, Raobritweil.

24, Yn Llanblichian, Thomas Williams, ac Elizabeth Reynolds, merch ieuangaf Jas. Reynolds, dilledydd, y ddau o'r Bonfaen.

28, Yn yr un eglwys, Edward Ellis, Ysw., Llundain, a Miss Miles, Aberthyn, ger Pontfaen.

26, Yn eglwys St. Mary, Hwlfordd, W. Mathias ac Emily, unig ferch Mr. Child, Merlins Terrace, Hwlfordd.

Yn eglwys St. Clear, Wm. Evans, masnachydd, ac Ann Thomas, merch y diweddar D. Thomas, canwylwr, y ddau o St. Clear.

22, Yn eglwys Etruria, swydd Stafford, Mr. Wells, tir olygydd, Aberystwyth, a Miss Brindley, o Laura-place, yn yr un dref.

21, Yn eglwys St. John, Lambeth, John Davies, o Nantyrheli, a Maria Waters, ail ferch Wm. Waters, Ysw., Clarence-st., Islington.

Yn ddiweddar yn Stoke Edith, Herefordshire, John Sandford, a Mary Griffith, y ddau o'r 'plwyf' uchod.—Hon oedd y trydedd wraith i bob un o'r ddau briodi yn yr eglwys hon. Yr oedd eu hoed unedig yn 156 o flynyddau.

27, Yn Westbury upon-Trym, ger Bristol, William Jenkins, llafurwr, 78 oed, ac Elizabeth Pruett, yn 60 oed.

MARWOLAETHAU.

Wedi ychydig gystudd, Mr. John Davies, Union-st., Liverpool, yr hwn a fu am bum' mlynedd ar hugain yn gyfarwydwr yntadwyr.

Chwef. 4, Elizabeth Thomas, Llwynrjod, ger Felin-foel, Llanelli, swydd Gaerfyrddin, yn 102 oed. Bu yn aelod yn eglwys y Felin-foel gyda y Bedyddwyr 86 o flynyddau. Treuliodd yr holl flynyddoedd hyn i gyd yn ffyddlon a selog iawn gyda yr achos. Bu yn ymgeleddgar iawn i weislon Crist pan ar eu teithiau yn yr ardal.

Ionawr 20, yn Nghaerffili, John Thomas, yn 40 ml. oed. Bu yn aros rai misoedd yn nghlaidy Guy, Llundain, a pherchid ef yn fawr.

Chwef. 21, yr hen trawd ffyddlon a chymeradwy y Parch. Thomas Thomas, gwelidog y Bedyddwyr yn Croes-y-parc, Morganwg, yn mhen ychydig gyda nis ar ol marwolaeth ei hoffus wraig.

Mawrth 1, yn eithy ei hun, Abertawe, yn 61 oed, Elizabeth, gweddau y diweddar W. Cox, am lawer o flynyddau yn olygwr ar garchar Abertawe.

2, Ar ol cyetudd malth, yn ei 69 oed, Henry Jones, Heol yr-Afr, Abertawe. Teimlir colled ar ei ol gan lawer.

2, Yn Clarence terrace, Abertawe, yn 63 oed, John Bevan, gnt o Morriston.

3, Yn ddisymwth, Wm. Bryant, Ysw., Penybont. Perchid ef yn fawr.

3, Yn 72 oed, Thomas Griffiths, adeiladwr, Erw-wastad, ger Llanelli, diacon yn Nghapel Ala.

Chwef. 26, yn Clifton, yn 58 oed, y Parch. John James, offidriod Penmaen, Morganwg.

19, Yn 9 ml. oed, Wm. Henry, mab James Morrieh, cychwr, Abertawe.

18, Yn nhy ei brawd, yn Llanfabon, Miss Rachel Williams, yn 69 oed. Chwae'r ydoedd i'r diweddar Mrs. Hitchens, Rose and Crown, Abertawe.

28, Yn Union-st., Caerdydd, Mrs. Evans, meistres Ysgol Frydeinig y Merched, yn 32 oed. I

Yn ddiweddar, ger Llandaf, Miss Roberts, gnt o Crockherbtown, Caerdydd.

Chwef. 22, yn Nghaerdydd, Edward David, yn 78 oed, ciwr y dref am lawer o flynyddau.

26, Yn Ely, ger Caerdydd, yn 77 oed, T. David.

26, Ger Llanillyd-fawr, Morganwg, Tabitha, gwraig John Jenkins, tydyfnwr.

25, Elizabeth, unig ferch W. Cozens, Ysw., o Sandy Haven, swydd Benfro, a chwae'r i'w ffer Hwlfordd.

Yn ddiweddar, yn 34 oed, y Parch. David Evans, Maesnewydd-Cribyn, swydd Aberthaf; diweddar o Gapel Henfenwyn, ger Aberyston.

Chwef. 21, Jane Catherine, merch ieuangaf y diweddar Evan Davies, Ysw., Trefforest, ger Aberffifi.

28, Yn Gwaun-st., Llundain, y Parch. John Williams, vicar Llandybïe a Bettws, Caerfyrddin, ac un o ynadon heddwch ei Mawrhydi yn y swydd, yn 72 oed.

NI WYR NI DDYSG—NI DDYSG.NI WRENDY.

SEREN ORLLEWINOL:

480

GYFRWNG GWYBODAETH I HIL GOMER YN AMERICA.

CYHOEDDEDIG GAN R. EDWARDS.

CYF. VII.]

MEHEFIN, 1850.

[RHIF. 70.

CYNNWYSIAD.

Y Sefydliad Smithsonaidd, Washington. gyda darlun,	127
Anerchiad Cymdeithas Heddwch,	128
Sefyllfa foesol dynolryw,	129
Y cariad a ddylem ddangos at yr Iuddewon,	130
Y Seren Orllewinol,	131
Beirniadaeth Ysgrythyrol,	131
Syniadau Mr. Locke ar yr Ysgrythyrau,	131
Bywyd Joseph, mab Israel,	132
Adroddiadau Censgen,	138
Chwedl Babyddol,	138
Adolygiad ar bregeth,	138
Cofiant John Williams, Minersville,	139
Stomiant,	140
Cofiant y diweddar Barch. T. F. Hughes, Ohio,	140
Anerchiad i Ferch Ieuangc ymddifad,	141
Athrofa Stewartville, N. J.,	142
Yr Hir-Pesurydd Ysbrydol,	142
Dynion Iodlon ond dysgedig,	142
Y Pab a'r Ffifl Gymdeithas,	143
Cynllun Pwll Glo newydd M'Ginnis, yn ardal Pottsville,	143
Diagram of M'Ginnis' Shaft, in Pottsville,	143
Gwlad yr Aur—Sefyllfa y wlad—San Francisco—Y cloddfeydd—Llinell Delegraffaidd—Glo yn California—Ymfudwyr,	144
Cyfarfod Trimisol Swydd Onaida,	144
Drychfoddwl o eiddo Aristotle—Y Bod o Ddaw, I'r Gymraes ya ei gwag newydd,	145
Efa,	146
Atebiad i ofyniad O P G,	145
Gofyniadau,	145
Gofyniad Rhifyddol,	146

<i>Genedigathau,</i>	146
<i>Priodasau,</i>	146
<i>Marwolaethau,</i>	146
Achos Mr. Lewis Richards,	146
Symudiad y Paroh. E. B. Evans,	146
Gweithred Feddygol,	147

HANESIAETH DRAMOR.

Prydain Fawr, Iwerddon, &c.—Storom,	147
Prwsia a Switserland,	147
Groeg,	147
Awstria a Hungary,	147
Rhufain,	147
Twrol,	147
Ffrainc,	147
<i>Tywysegath Cymru.</i> —Nebo, Hirwaun,	148
" " Brawdlys Morganwg,	148
" " Capel Newydd,	148
" " Ysgollon Neuaddlwyd,	148
" " Bro Morganwg,	149
" " Penybont,	149
" " Hirwaun,	149
" " Victoria,	149
" " Anrhegion i Weintdogion,	149
" " Colliers Aberdare,	149
" " Bangor,	149
" " Tro Galarus,	160
" " Damwain angeuol,	160
" " Crugybar,	150
" " Maenygroes,	150
" <i>Priodasau a Marwolaethau,</i>	150

POTTSVILLE:

Argraffwyd yn Swyddfa y 'Mining Register.'

SBARPHAT A'N DERBYNWYR.

126.

Yd yn ystod y mis, heblaw a gyhoeddwyd yn y rhifyn hwn—Cofiant Mrs. Jane Jones, gan W. Jones, Remsen; Dull y byd, gan Omicron, Pomeroy; Atebiad a Diolchgarstras; Rheolau ymddygiadol a Pregeth, gan R. R. Edwards, Old Mines; Cofiant Wm. I. Cyddo, Beth Lewis, Trenton, gan H. F. Williams, Utica; Yr Undeb Talaethol a Gohebiaethau eraill, Ffendwy'r Goedwig; Anerchiad at Mr. T. Tomkins, gan Miss M.; Pennillion galarnadol, gan ymro Bwlchyrarh; Ardal fy nghenedigaeth, gan Theta Eta.

Derbyniasom y taliadau canlynol yn ystod y mis diweddaf—Mr. J. Thomas, Pomeroy, trwy law Mr. M. Lewis, \$3 50; M. Lewis, Pinegrove, \$2 25; M. r. L. Rees, \$2 25.

Yr ydym yn dymuno ar ein cyfeillion wneud eu goren droosom mewn dull arianol y mis hwn eto; buom dan beth anghyfleusdra y mis diweddaf o herwyd diffyg arian.

Anfonwn lyfrau ysgol i'r rhai sydd wedi danfon am danynt yn ystod y mis presennol.

Cyfarwydder y Gohebiaethau, (yn ddiraull,) *To the Editor of the Seren, Pottsville, Schuylkill Co., Pa.* Y Taliadau idd eu cyfarwyddo at y Trysorydd, *Rev. W. Morgan, i'r un lle.*

HYSBYSRWYDD YN EISIAU.

Am MARY PARPHAT, wrth enw ei thad, gwraig John Thorn, a ddaeth i'r wlad hon tua 17 neu 18 mlynedd yn ol, o Sirhowy, swydd Fynwy. Os bydd i'r llinellau hyn ddyfod o hyd iddi hi, neu rhyw un sydd yn gwybod am dani, dymuna ei brawd gael llythyr o'i hanes, wedi ei gyfarwyddo i George Parphat, Miner, Wisconsin, Dauphin Co., Pa.

Hefyd,

Am JAMES VAUGHAN, mab i James Vaughan, pa un a ddaeth i'r wlad hon o ardal Llanrhaeadr wy, swydd Faeysfed, tuag ugain mlynedd yn ol. Bu yn yr Hea Wlad yn ymweled a'i berthynasau wedi hynny; a dychwelodd yn ol i'r wlad hon eilwaith. Tyddynwr ydyw—ac mae yn ddyng mewn cryn oedran, a chanddo deulu. Os bydd i'r ymboliad hwn ei gyraeddyd, neu rhyw un sydd yn gwybod am dano, dymuna David R. Lewis. (Dewi Mynwy,) ei nai, mab Mary ei chwaer, gael llythyr o'i hanes, wedi ei gyfarwyddo i David Richard Lewis, Llewelyn, Schuylkill Co., Pa.

LLYFR TONAU NEWYDD.

Cyhoeddir, (os ceir anogaeth ddigonol) gan Mr. Thos. T. Jones, Minersville, CANIEDYDD Y CYSSEGR;

Sef Casgliad o Donau ac Anthemaau, yn ateb i "Ganiadau y Cyssegr," sef y Llyfr Hymnan arferedig gan y Cynulleidfaoelion Cymreig yn y wlad hon, yr hyn a'i gwna yn llyfr da a chyflawn; ac yn ateb llyfrau hymnau ein brodyrion enwadau eraill, gan ei fod yu cynnwys yu agos yr holl fesurau arferedig yn yr eglwysi yn bresennol.

AMMODAU.—1. Bydd y llyfr yn cynnwys Casgliad o Donau ac Anthemaau da a gwasanaethgar, yn ateb sefyllfa ein cenedl yn y wlad hon, o waith yr awduron goraf, hen a diweddar. 2. Cynnwysir y gwaith mewn deg neu ddeuddeg o rhanau, 25 cents yr un. 3. Argreffir ef ar bapur da, a nodau tebyg i "Ganiadau Seion." 4. Ymdrechir anfon rhifyn allan bod pedair neu chwech wythnos. 5. Bydd yn rhaid talu am bob rhifyn wrth ei dderbyn. 6. Rhoddir y lufed rhan yn dal i'r dosbarth-wyr am eu trafferth ac ymrwymio am y tal.

D. S. Byddwn yn derbyn tonau da a rheolaidd oddiwrth ein Cyfeillion Cerddorol yn y wlad hon a'r hen wlad; bydd hyn yn gyffe da i ddeffroi holl yr gantorion Cymreig yn y wlad hon o'u cwsg, ac i wasanaethu eu cenedl trwy gyfansoddi a chasgu i'r gwaith. (*Cofier eu bod yn dda.*)

Anfoner y cyfansoddiadau a'r casgliadau atom (*post paid*) fel hyn: *Mr. Thos. T. Jones, (Teacher of Sacred Music), Minersville, Schuylkill Co., Pa.* Hefyd, nifer yr enwau at y gwaith. Neu at *Rev. J. M. Thomas, New York.*

Hefyd, yn awr yn barod i'r wasg, gan yr un, ac a gyhoeddir os ceir anogaeth digonol, Y "CANIEDYDD IEUANGC."

Sef Casgliad o Donau ac Anthemaau at wasanaeth yr Ysgol Sabbothol. Bydd yn llyfr da i'w roddi yn llaw Plant ynghyd a bechgyn a merched ieuangc. Cynnwysa donau *Dirwestol, Cenhadol, a Nadolig*, ond yn benaf yr Ysgol Sabbothol. Bydd geiriau Cymraeg a Saesnaeg gyda phob ton, yr hyn a'i gwna i ateb y Sais yn gystal a'r Cymro. Bydd hefyd yn ateb i Ganiadau y Cyssegr mewn ran, gan ei fod yn cyfeirio at yr holl hymnau ynddo, i'r Bibl a'r Ysgol Sabbothol Cynnwysa tua 100 o dudalennau o faint y daflen enghraifft sydd yn niwedd y Cenhadwr am y mis hwn. Ei bris yw 50 cents. Bydd hwn yn blaenori Caniadau y Cyssegr.

Anfoner Ceisiadau atom yn fuan (*post paid*) i ofal *Mr. Thomas T. Jones, Teacher of Sacred Music, Minersville, Pa.*

YN AWR YN Y WASG,

Y CRISTION MEWN CYFLAWN ARFOCAETH,

Neu y Llyfr rhagorol hwnw a elwir yn gyffredin LLYFR GURNALL, ac a gyhoeddir mewn chwech o ranau, hanner dolar y rhan; mae y 4dd ran allan o'r wasg; a daw y rhan ddiweddaf allan tua diwedd mis Gorphenhaf. Anfoner orders am dano at y Cyhoeddwr, *Rev. Thomas T. Evans, care of Mr. E. E. Roberts, Seneca-st., Utica, N. Y.*

Mewn cyfartod chwech-wythnosol a gynnalwyd gan y T. C., yn Eallu, swydd Oneida, C. N., rhoddyd anogaeth i'r Parch Thos. T. Evansi gyhoeddi Llyfr Gurnall, gan eu bod yn barnu bod angen am dano yn mblith ein cenedl yn yr Unol Dalaethau; a'u bod yn addaw bod yn bleidiol i'w ddosbarthiad yn eu oymmydogaeth. Afreidiol ydyw arganmawl y llyfr hynod hwn wedi nebydd yn ei feddu; ond anogem bob Cymro sydd yn y wlad hon yn amddifod o hono i achub y cyfleusdra presennol idd ei gael. D. WILLIAMS, Ysgr.

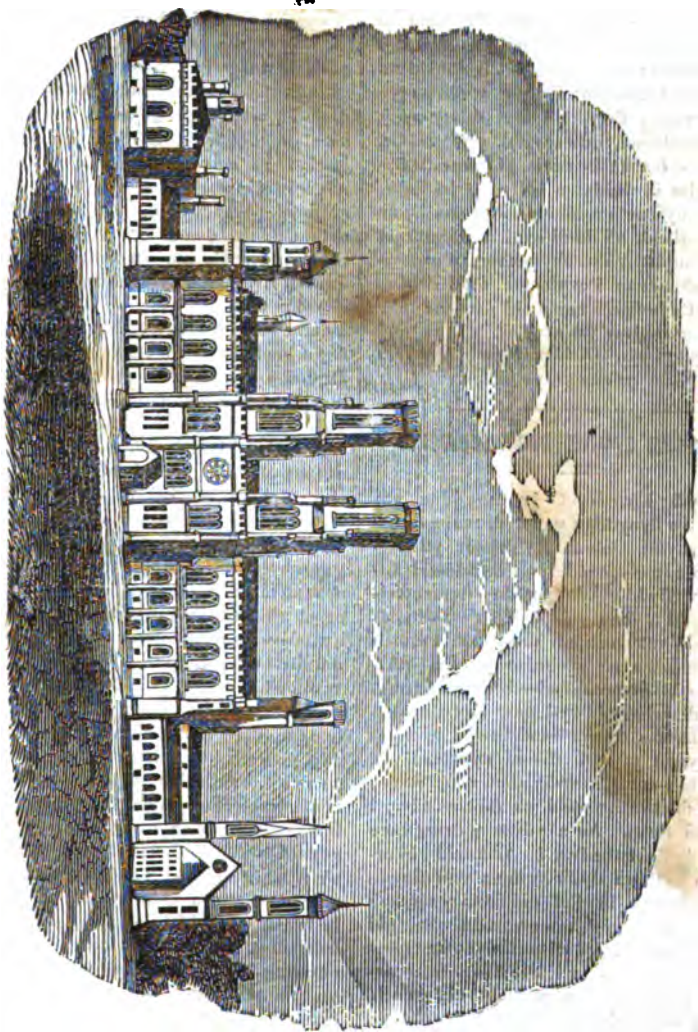

Y SEREN ORLLEWINOL.

CYF. VII.]

MEHEFIN, 1850.

[RHIF. 70.

(THE SMITHSONIAN INSTITUTE, WASHINGTON.)

Y SEFYDLIAD SMITHSONAIDD, WASHINGTON.

Yr ydym yn gosod o flaen ein darllenwyr y darlun uchod o'r Sefydliad Smithsonaidd, yn Washington, yr hwn a adeiladwyd â rhan o'r \$500,000 a adawyd gan James Smithson,

CYF. VII.

o Loegr, "er cynnyddu a thaeu gwybodaeth yn mhlith dynion." Ni byddai yn anmhrifodol yma i roddi ychydig o banes y testamentwr haelionus, i ba un un yr ydym yn ddyle

m y sefydliad gwerthfawr, a choffadwriaeth yr hwn sydd mor anwyl i bob dinesydd o'r Weriniaeth hyn.

Dywed yr Anrhyd. Richard Bush, yn ei lythyr at yr Ygrifenydd Talaethol, dyddiedig Mai 12, 1848, bod James Smithson yn fab i Dduc Northumberland; ei fam oedd un Mrs. Macie, pa un oedd o deulu cyfrifol yn Wiltshire, o'r enw Hungerford; addysgwyd James yn Rhydychain, lle y graddiwyd ef yn yf. 1786; cymerodd y titl o James Lewis Macie am rai blynyddau wedi gadael y brifysgol, pan y cyfnawidiodd ef am Smithson. Nid oedd un cartref sefylog ganddo: lletytai weithiau yn Llundain, ac am flyyddyn neu ddwy ar y tro yn ngwahanol ddinasoedd y Cyfandir, megys Paris, Berlin, Brussels, Florence, a Geneva, yn y lle diweddaf o ba rai y bu farw. Trwy y gynysgaeth a adawyd iddo gan Dduc Northumberland, a'i ddull cynil a diymffrost ef o fyw, daeth yn dra chyfoethog, a gadawodd ei feddiannau i'w danfon i'r Unol Daleithau. Pa beth a'i tueddodd i wneud hyn, ac nid eu gwasgaru yn ei wlad ei hun, nid ydym yn gwybod. Dichon y gall rhai o'u darlennwyr ein goleuo yn yr achos.

ANERCHIAD CYMDEITHAS HEDDWCH.

Y mae y byd wedi bod yn gruddfan am bedair mil o flynyddau o dan drueni a throeddianau rhyfel. Gwnaed y ddaear yn anghyffannedd gan ei gynddeiriogrwydd—dibobl-ogwyd gwledydd cyfain ganddo—dymchwelwyd trefydd a dinasoedd i ddistryw—lladdwyd myrddiynau dirifedi drwy bob math o ffyrdd creulawn ac arteithian poenus—ataliwyd cynydd gwareiddiad—dyrswyd traf-idiath—dianrhydeddwyd eaw crefydd—halogwyd moesaun dynion—maethwyd ac enywyd nwydan mwyaf ffaidd dynoliaeth, a chymerodd swm o droseddianau, euogrwydd, a dyoddefaint le ag sydd yn ddichonadwy i feddwl am dano. Ac a ydyw y drwg hwn yn anfddyginiaethadwy? Ac a raid i ni orwedd am byth yn ddiffwrth ac yn ddigym-borth, o dan yr hullef ddiffaeth yma, heb wneud un egni i gael ein gwared? Na, nid felly. Y mae cri appeliadol dynoliaeth,—y mae ysbryd mawr yn Efrogyl—y mae esiampl a gorchymynion pendant ein Hiachawdwr, a llais ysbrydoledig profwydoliaeth, i gyd yn uno i wahardd parhad y trefniant rhyfelawg. Y maent yn gosod allan egwyddorion eraill i reoleiddio ymddygiad dynoliaeth, ac yn addaw gyda hyder cryf y ca awdardod Duw wawriad cyfnod gwell, pan fydd rhyfelodd wedi peidio hyd eithaloedd

y ddaear. Pa fodd y mae y cyflawniad hwn i gael ei ddwyn oddi amgylch? Yn yr un ffordd yn union a phob cyfnawidiat a gwelliant arall a gymerodd le yn nghyflwr a syniadau dynoliaeth. Drwy gydniant meddyliau ymroddol a difrifol, yn cyd-weithredu â Rhagleniaeth Duw, i roddi amlygiad ymarferol ac effeithiol i egwyddorion mawr Cristionogaeth ar galonau dynion, ac ar sefydliadau cymdeithas.

Dyma yr ystyriaethau a arweiniodd i sefydliad Cymdeithas Heddwch; a dyna sydd yn parhaus anog ei haelodau i ddwyn yn mlaen gydag amcan penderfynol a gwrosog-fydded di-olddio, wrth gyfiawnder a thregaredd, yr hwn, credant, sydd wedi ei ymddyried i'w gofal. Yr egwyddor y mae yn addef yn mbob man a phob amser yw, fod pob math o ryfeloedd yn anghysson ag ysbryd Cristionogaeth, a daioni dynohyw. Nid yw y dyben y mae yn ymgais ato yn ddim llai na llwyr ddilead rhyfel am byth oddiar wyneb y ddaear. Yr ysbryd y mae yn dymuno dwyn y gwaith yma yn mlaen ymddo yw ysbryd addfwyn, ond diysgog a hollol ffyddlawn i awdurdod y gwirionedd; ysbryd eang [a chyddeimladol â'r holl Cristionogion hyu] sydd yn ewyllysgar i gyd-weithredu yn y gorchwyl; ysbryd hollol ymroddol i gadw un amcan mewn golwg, heb foddioni i gymeryd ei atal yn ei weithrediaeth gan aarbyw ystyr-iaethau sectaraidd na gwladol o urhyw fath yn y byd. Yr unig foddion a arferir i ddwyn y gorchwyl yn y blaen yw taenu gwybod-aeth ac arferiad rheswm; appeliadau pwyll-og at rheswm, cyfiawnder, a dynoliaeth, ac uwchlaw y cwbl, cymbwysiad ffyddlawn a difrifawl o egwyddorion dwysol yr efrogyl at ddealldwriaethau, cydwybodau, a chalonaun dynion. Y cyfryngau drwy y rhai y dygir hyn yn mlaen ydynt, doabarthiad llenyddiaeth ar y pwnged heddwch, yn ffarf Cyboeddiadau misol, traethodau, papyrau, a gweithiau a chyfansoddiadau eraill: Hefyd, traddodi darlithiau eglurhaol, a gwasgu egwyddorion y gymdeithas ar feddyliau dynion yn mbob cwr o'r wlad, a deisebu i'r Gynghorfa yn erbyn pob mesurau a fyddont am aflonyddu ar heddwch, neu feithrin ysbryd rhyfel; anfon cofebau at bersonau urddasol a swyddol, yn enwedig mewn cyrchau ag y byddo heddwch yn cael ei heryglu, gan ddywedyd yn erbyn ffolineb a drygioni y trefniant rhyfelawg, ac o blaid y doethineb a'r positifrwydd o derfynu dadleuon trwy gyfiawreddiad; dal gohebiaeth â sefydliadau cyfelyb yn y wlad hon ac mewn gwledydd eraill; a ffurfio cangen-gymdeithasau yma ac acw, i ledw ac i ychwanegu dyddordeb yn egwyddorion y

gyrdeithat. Cadwyd cyfarfodydd mawrion yn dal cyssylltiad A'r Gymdeithas yn mhrif-drefydd Ewrop ac America; ac y mae, trwy y moddion hyn, a moddion cyffelyb, yn ym-egnio i impio meddyliau llywodraethwyr a phobl a syniadau iawn ar y pwngc pwysig hwn, goleuo a chyffroi y gydwylbod genedl-aethol, a chreu tyb gyhoeddus gref, yr hon a all adelygu symudiadau cenedloedd a threfniadau llywodraethau.

Y mae gan gyfeillion heddwch ddigon o brofion no fu eu llafur yn ofer. Y mae lluoedd wedi eu cyffroi i ymctwil ac adolygiad na buont yn meddwl dim am y pwngc o'r blaen—y mae egwyddorion Cristionogaeth wedi cael eu dwyn i'r goleu yn fwy amlwg wrth ddadlau ar drefniadau llywod-ddysg genedlaethol—y mae llawra o'r rhagfarnau a weinyddodd i guddio erchyllderau rhyfel, aci fagu ysbryd rhyfel, yn cael eu chwala; ac y mae y pethau hyn yn effeithio ar symudiadau y llywodraethau.

Gellir gwneud llawer yn ychwaneg yn yr anturiaeth hon o drugaredd, pe byddai moddion y Gymdeithas yn gyfatebol i'r hyn y mae yn haeddu gael o help, ac i'r cyfleuaderau sydd ganddi i waed daioni. Y mae y dir-prwywyr, gan hynny, yn anturio yn hyderus appello at eu cydwladwyr am fwy o gyn-orlhw y nygiad y gwaith pwysig hwn yn mlaen. Ystyriant fod ganddynt hawl i wasgu yr appeliad hwn ar seiliau gwareiddiad, haelfrydedd, gwladgarwch, a Christionogaeth. Gallai rhai feddwl, ar yr olwg gyntaf, fod cael heddwch cyffredinol yn hollol anobeithiol, nad ydyw y pwngc yn teilyngu ystyriaeth ddirifol, mai dychymmygol yw amcan y Gymdeithas, fod yn anghosibl gosod ei hegwyddorion mewn gweithrediad, ac fod ei dyben yn anghyrhaeddadwy, &c. Bydded i'r cyfryw feddwl a o'nio nad oes dim dychymmygol yn perthyn i Cristionogaeth, ac nad oes dim a orchymynodd ein Hiachawdwr yn anghosibl, na dim a addawodd Duw yn anghyrhaeddadwy, pan geisr ef drwy egni unol a phenderfynol, yn cael ei gynnal drwy fydd ddiidwyll a gwirioneddol.

SEFYLLFA FOESOL DYNOLRYW.

(Parhad o tu del. 113.)

"Yn awr, yr Arglwydd Iesu Grist yw y sylfaen; "a sylfaen arall nis gall neb ei gosod." Efo hefyd "yw y ffordd, y gwirionedd, a'r bywyd." Ac yn ngweinidogaeth y cymod, y mae idd ei ganfod fel yn sefyll ei hun ar y ffordd, aq yn dywedyd wrth drigolion y

tir pell, "Dilynwch fi." Gosodir y symudiad hwn (neu gresiad y *gulf*) allan dan wahanol enwau. Pan yn golygu cenedloedd, fe'i gosodir allan yn agoryd eu llygaid—troi o dywyllwch i oleuni, ac o feddiant Satan at Dduw—gwneud yn agos—byghan, &c. Ond pan yn golygu y genedl Abrahamaid, cawa ef dan y drych-feddwl o ail-eni—ad-genedlu, creu o'r newydd, &c.

Y mae lle i ofni (yr Arglwydd o'i ras a'n didwyll) bod miloedd wedi ac yn croesi y *gulf* hon a myned trwodd o farwolath i fywyd mewn modd dychymmygol, pan mewa gwirionedd, heb symud yr un foddedd, a hyny am eu bod yn dilyn rhyw ffordd neu fyrded heblaw yr hwn sydd yn dywedyd, "Myfi yw y ffordd." Ac nid oes yr un arall.

Hefyd, nid oes ond un porth, neu fynedfa i'r ffordd hon, sef yr hwn a nodwyd yn barod. y mae perygl i ni feddwl fod modd myned iddi yn rhywle tua ei banner (mwy neu lai), a thrwy ei dilyn yn lled dda oddi no hyd ddiweddd ein boes, y bydd i ni dirfio yn ddyogel yn y tir dymunol. Na thwyllwr ni yn hyn chwaith; ond cofiwn, os ydym am weled y tir hwnw, fod yn rhaid i ni gywir ddechreu yn gystal a chywir ddilyn y gywir ffordd. Dilynwyr ni hi faint a ddilynom, ac mor gywir ag y mynom, os heb ei dilyn o dir marwolath, phreawylwyr ni byth 'mo dir y bywyd. Os heb ei dilyn o'r tir pell, welir 'mo honom ni yn y tir agos: te, meddwn, tra heb ei dilyn yn yr adenedigaeth, yn mha le y mae ein sail ein bod yn feibion i'r Tad, yn frodyr i'r Mab, yn gyd-etifeddion A'r saint, ac yn deulu Duw? Y mae yn wir fod amrywiol o bethau yn mha rai yr ydym i ddilyn yr Arglwydd Iesu Grist yn ganlynol i'a gwaith yn ei ddilyn yn y symudiad cyntaf, megys yn ei ordinhadan pendant, ac yn y dyledawyddau a berthynant i ddeiliaid ei deyrnas tuag at ef a thuaq at eu gilydd. Ond os heb ei ddilyn yn yr adenedigaeth, er wedi ei ddilyn yn ei fedydd, a chyfranogi o elfenan ei swper, ac ymdrechu llawer i fod fel geleduadan yn y byd a mynegu ei rinweddan; te, y mae yn un o'r gwirioneddau pwysicaf, os heb ei ganlyn yn yr adenedigaeth nid yw y cyfan yn ddim amgenach na thf wedi ei adeiladu ar y tywod. Gwaith ein bendigald Iesu yn mynych a dirifol wasgu y mater hwn at feddwl yr ychydig ganlynwyr oedd ganddo pan yma yn y byd, a ddengys yn eglur ei fod yn fater o bwys; ac er mai ychydig oeddent, eto, canfyddwn nad oeddent oll wedi ei ganlyn yn yr adenedigaeth, o ran pan yn eu calonogi trwy osod o'u blaenau yr anrhydedd a berthynai iddynt fel deiliaid ei deyrnas, canfyddwn mor ofalus ydoedd wrth nodi i bwy

yr oedd yr anrhydedd yn perthynu, "Yn wir, meddaf i chwi, y cewch chwi. y rhai a'm canlynasochi yn yr adenedigaeth," &c.—Pe buasent oll wedi ei ganlyn yn yr adenedigaeth, ai ni fuasai yr adnod yn ymddangos yn eithaf cyflawn fel hyn: Yn wir meddaf i chwi, pan eistedd Mab y dyn ar orsedd ei ogoniant, yr eisteddych chwithau ar ddeuddeg gorsedd, yn barnu deuddeg llwyth Israel? ond gan fod Judas yno, ac heb iddo na rhan na chlyfran yn yr anrhydedd, a'i waith yn canlyn a'i gyfrif yn un o'r deuddeg, a chael rhan o'r weinidogaeth, yn myned i dir o adadnabyddiaeth yn nghyfrif Iesu, a difudd iddo yntau, yr oedd hyn yn galw am ymadroddi yn wahanol.

Yn awr, Mr. Golygydd, er nas gallaf lai na chydnabed fy hun yn droseddwr ar amser, eto, erfyniaf eich hynawsedd i gael cyfeirio at yr unfed, yr eilfed a'r drydedd ar hugain o adnodau yn y seithfed bennod o Mathew, gan obeithio y cant eu darllen, a'u dal gan Ysbryd yr Arglwydd yn eu goleu priodol, a hyny yn barhaus yn ein meddwl.

Ddarllenwyd anwyl, dyddian rhyfedd ydyw y dyddiau hyn; gellir prynu lamp hardd iawn am y peth nesaf i ddim: am hyny bydded i ni fod yn ofalus rhag ei phrynu er ei mwyn ei hun; ond ei phrynu i ddal yr olew a fo genym yn barod. O bryniad anwyl ydyw hwa. A rhai fel hyn llanwer y farchnad ofengylaidd, Ydyw gwir dymuniad

LOAN O FORT SCHUYLER.

Y CARLIAD A DDYLEM DDANGOS AT YR IUDEWON.

Y dyfyniad canlynol a gymerwyd o waith y diweddar Barch. Robert Hall:

Y mae manteision crefyddol, megys y maent gymmeint yn fwy na phob manteision eraill, yn gosod sylfaen i'r ymlyniad cryfaf yn mblith dynion. Os ydym wedi ein dysgu yn iawn i werthfawrogi ffafrau ysbrydol, teimlwn anrhydedd a pharch at y rhai hyny a fuont, yn llaw Duw, yn offerynau i'w cyflwyno i ni, mwy nag a deimlwn tuag at unrhyw bersonau eraill. Y mae caru yr Iuddewon yn beth a ddygir yn naturiol gan dduwioldeb. I'r genedl hono yr ydym yn ddyledus am goffrau ysbrydoliaeth, a goleuni yr efengyl; oblegyd Iuddewon oll oedd y dynion a gyfansoddasant y cyntaf, o dan gyfarwyddyd Ysbryd Duw, ac a gyhoeddasant y diweddaf yn mblith y paganiaid. Iuddewon, cofiwn, oedd Moses a'r profwydi, a Christ a'i apotolion; ac er fod y genedl Israehaidd yn ge-

dddefyn bresennol o dan wg yr Hollalluog am wrthod y Messia, y mae y bendithion sydd yn nghadw iddynt eto, y rhai a gyfranir mewn amser dyfodol, yn fawrion ac yn nodedig. Wedi eu gwahanu am dro oddiwrth eglwys Dduw, o herwydd eu hanghrediniaeth, y mae amser eu derchafiad wedi ei ohirio, ond nid ydyw eu gogoniant wedi diffodd; "Felly o ran yr efengyl, gelynyon ydynt o'ch plegyd chwi; eithr o ran yr etholedigaeth, caredigion ydynt oblegyd, y tadau. Cans diedifar-us yw doniau a galwedigaeth Duw." (Rhuf. 11. 28, 29.) Had eglwys ogoneddus ydynt, y cyff sydd yn aros yn y ddaear; ond yr hwn mewn amser dyfodol o fywba, ac a fiodena mewn barddwch santeiddrwydd, a gwasgara ei ganghenau i gyrau y ddaear. Er eu bod wedi gorwedd yn hir yn "nyffryn gweledigaeth," nes y mae eu hegyrn wedi myned yn sychion iawn; eto bydd i'r Arglwydd, yn ei amser, ac nid ydyw hwnw yn mhell, "alw tua y pedwar gwynt," bydd i Ysbryd Duw eu hadfywio, "daw eu giau at eu cnawd, gorchuddiant ef, a byddant fyw." Megys ag mai yr Iuddewon oedd yr offerynau cyntaf i ddychwelyd y cenedloedd i fydd Iesu, felly nid ydym yn ameu nad iddynt hwy y mae yr anrhydedd o daeniad cyffredinol a hollol yr efengyl yn nghadw: "O herwydd pabau, os yw eu cwmp hwy yn olud i'r byd, a'u lleihad hwy yn olud i'r cenedloedd, pa faint mwy y bydd eu cyflawnder?" (Rhuf. 12. 12.) Ar y cyfrif hwn, pan welwn grwydriaid truenus y genedl Iuddewig, y mae yn naturiol ac yn briodol i ni deimlo, yn debyg fel y byddwn yn teimlo wrth weled tywysog mewn alludiaeth a chaethiwed, gyda y gwahaniaeth sydd yn deilliaw o'r sicrwydd sydd genym yr arferir hwy i fwy na'u gogoniant cyntefig; pan ddaw "y Gwaredwr allan o Seion, i ddi ymaith annuwioldeb o Judah." (Rhuf. 11. 26)

Dywed awdwr arall,—Yr Iuddewon yw fy llesolwyr i, o'u llaw hwy y derbynias bob peth wyf yn werthfawrogi, pob peth sydd yn dueddol i fy ngwneud yn ddedwydd.—Daeth fy ngwybodaeth grefyddol o'r nesfodd i mi drwy feddylian a thrwy wefusau Iuddewig. Ygrifenwyd fy Meibl ganddynt.—Eu profwydi hwy, y naill ar ol y llall, yw fy nysegawdwyr, eu beirdd hwy sydd yn fy nghynorthwyo i addoli, ac yn rhoddi adenydd i fy mawl, eu dynion da hwy yw fy esiamplau a'm harweinyddion. Oddiwrthynt hwy y daeth fy Neddfroddwr, Gwaredwr, a'm Brenin. Os ydwyf wedi dysgu gweiddio ac heb ddiffygio, i unfuddhau ac heb rwnaob, i obeithio yn Nuw, ac i beidio cym-

eryd fy mwrw i lawr, dysgais y cwbl gan blant Abraham; os ydwyf wedi fy mendithio, yn ei hâd ef y gwnaethpwyd hyny.

Y mae yr Iuddewon, oddiwrth y rhai y derbyniais gymmaint, yn bresennol mewn adfyd. Y maent wedi eu halttudio o'u cartref, ac wedi eu hysbeilio o'u hetiffeddiaeth. Y mae eu cystnudd presennol yn fwy poenus o herwydd eu llwyddiant gynt! O! fel maent wedi cwmpo. Plant patriarchiaid, proffwydi, a breninoedd, wedi eu bwrw i dlodi a gwarth, i gael eu cythruddo gan maeu eu hanghyfannedd. Y mae fy nghalon yn pruddhau pan feddylwyf am eu gogoniant gwywedig, eu gwisgoedd carpiog, a faont unwaith yn wisgoedd breninol porphoraidd, gweddillion hongiedig eu mawredd ymadawedig. Fel hen gastell a fu unwaith yn eisteddle mawreddogrydd ac enwogrydd, y mae gwychder yn eu hadfeilion, ac y mae eu hanghyfannedd dra a'u hadfail yn datgan yn barhaus eu gogoniant a'u mawredd gynt. Ond yr hyn sydd yn effeithio fwyaf arnaf yw eu hymddifadrydd a'u tlodi ysbrydol. Yr offerynau a achubodd eraill heb eu hachub; y rhai a fuont yn foddion i fendithio yr holl ddacar eu hunain, heb eu bendithio. Byddaf yn gresynu dros yr hen wyr a'r gwryfyon, y plant bach a'r mamau yn Israel. Os gallaf wneud rhywbeth drostynt, gwnaif hyny. Ymddiddanaf â hwynt a gweddiaf drostynt. Rhoddaf iddynt hwy y peth a gefais ganddynt, aef, ofangyl y bendigedig Ddaw.

"Y SEREN ORLEWINOL."

MAE'R SEREN yn dyfod yn harddach,
Rhogorach, goleuach yn gilir,
Ei llewyrch ganfyddir yn eglur,
Er cysur dda ddifir yn hir;
Yn nghanol tywyllwch mae'n striol,
Dyddanol a buddiol yw hi,
O bell gwna gyfranau goleuni,
A hyny i'u Noni fel llu.

Gofalwn rhag codi cymylan,
Nes rhwystro'i goleuni'n nos;
Os felly, ni gerddwn yn gwyro,
A lithro, nes syrthio i'r nos;
Du gwml yw peidio gofalu
I dalu am dani mewn pryd,
Ac anfon ygrifau fo'n waelion,
Gofaler rhag hyny o hyd.

Pob llwyddiant i'r SEREN fwyn striol,
I ddyfod yn âsol heb feth,
A'i hyfryd emynau sonlarus,
Rai dawrus, fel sadwyn neu blecth.
Boed ete ymdrechlon newyddion
Gen y gweliddegion, rai mad,
Trwy'r SEREN hwy allant roi gwersal,
A hyny o ddifrif trwy'r wlad.

THETA ETA.

BEIRNIADAETH YSGRYTHYROL.

"Ac wedi i'r Phariseaid a'r Saduceaid ddyfod ato, a'i demtio, hwy a atolygasant iddo ddangos iddynt arwydd o'r nef."—Math. 16. 1.

Er fod y ddwy sect uehod yn wahanol eu golygiadau, er hyny unent i demtio Mab Duw. Yr oeddent yn cymeryd arnynt nad oedd yr arwyddion mawrion a wnaed gan Grist, megys iachau y cleifion, codi y meirw, a bwrw allan gythreuliaid. ddim yn ddigon o brawf mai efe oedd y gwir Fesiah; ac oblegyd hyny gofynent am arwydd o'r nef, tebyg, fe allai i'r rhai a gymerasant le yn rhoddiad y gyfraith ar Sinai, neu arwydd dyfodiad Mab y dyn ar gymylan y nef. (Dan. 7. 13.) Dywedai Crist wrthynt, eu bod yn rhagrithwyr, y gallent amgyffred wyneb yr wybren, gyda golwg ar y tywydd; ond am ddeall ei fod ef yn ateb yn gyflawn i'r proffwydoliaethau am dano, nid oedd yr ymdrech lleiaf ynddynt am wybod hyny. Un arwydd neillduo a gyfeiriai Crist ati, oedd ei adgyfodiad oddiwrth y meirw, o ba un yr oedd gwaredigaeth Jonah o fol y pysgodyn yn gysgod. Fel yr oedd y Phariseaid a'r Saduceaid rhagrithiol yn gofyn rhyw arwydd hynod er prawf o ddyfodiad Mab Duw, heblaw yr hyn a gyflawnwyd yn barod, felly y mae sectau rhagrithiol eto, yn gofyn arwyddion, er temtio crefyddwyr, ac er treio profi eu bod eu hunain yn uniawn, a neb eraill. Mae y fath ymddygiad yn brawf diymwad o dwyll a rhagrith, a'r siampl a roddwyd gan ein Harglwydd yw, "Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac a aeth ymaith."

THETA ETA.

SYNIADAU MR. LOCKE AR YR YSGRYTHYRAU.

MR. LOCKE, cywrair alluoedd ymresymiadol yr hwn a gydnabyddir mor gyffredinol hyd y nod gan anfyddwyr, a ddangosodd eiddigedd dros y grefydd Gristionogol; yn gyntaf, yn nghanol ei ddyddian, trwy gyhoeddi traethawd ar resymoldeb y grediniaeth mai'r Iesu yw y gwir Fesiah; ac wedi hyny yn mlynnyddoedd olaf ei fywyd, trwy esboniad tra synwrygall ar amryw epistolau Paul:

Crybwyllai yn mhob man am yr ysgrythyrâu gyda y parch mwyaf, a chymhellai Gristionogion "I ymosod mewn difrifoldeb i fyfyrto trefu iachawdwriaeth, yn yr ysgrifeniadau hyny yn mha rai y dadguddiodd Duw hi o'r neoedd, a'i chynnyg hi i'r byd, gan chwilio am ein crefydd yn y man yr ydym yn sicr ei bod i'w chael mewn gwirionedd, gan gydmaru pethau ysbrydol â phethau ysbrydol."

Ac mewn llythyr a ysgrifenyddwyd flwyddyn

cyn ei farw at ddyd ieuangc, yr hwn a ofynodd iddo [y cwestiwn caulynol, sef, "Pa un yw y ffordd feraf a sicraf i foneddwr ieuangc i gyrhaedd gwir wybodaeth o'r grefydd Gristionogol yn ei llawn a'i pberffaith helaeth-rwydd?"—ei ateb oedd, "Bydded iddo fyfyr yr Yagrythyrau Santaid, yn neilldeol y Testament Newydd; yno mae'n gynnwysedig eiriau y bywyd tragywyddol. Mae ganddynt Dduw yn awdwr, iachawdwriaeth yn ddyben, a gwirionedd digymysg a chyfeiliornad i'w draethu." Dyma y cyfarwyddyd a ddygodd ef ei hun i ymarferiad yn y rhan ddiweddfaf o'i oes, ac ar ol ei ymneilldud oddiwrth ei alwedigaeth, pryd am bedair ar-ddeg neu bumtheg mlynedd yr ymosododd yn neillduoli fyfyr yr yagrythyrau santaid, ac ni threuliodd ei flynyddoedd diweddfaf braidd i ddim arall.

Ni byddai byth yn blino rhyfeddu golygfeydd mawrion y llyfr santaid, a chywir gysylltiadau ei holl ranau. Bob dydd yr ydoedd yn gwneuthur darganfyddiadau ag oeddent yn rhoddi adnewyddol rysfoddodau.

Yr oedd marwolaeth y dyn mawr hwn yn gydweddol â'i fywyd; oblegyd fe sicrheir gan un oedd gydag ef pan yn marw, yr hwn oedd wedi byw yn yr un teulu ag ef am saith mlynedd o'r blaen, ei fod y diwrnod cyn iddo farw, wedi anog yn neillduol bawb oedd o'i angylch i ddarllen yr yagrythyrau santaid, a'i fod yn dymuno cael ei gofio ganddynt yn eu prydnawnol weddïau; a phan y dywedwyd wrtho os ewyllysiai y buasai yr holl deulu yn dyfod ac yn gweddio gydag ef yn ei ystafell, efe a atebodd y buasai yn dda iawn ganddo os na fuasai hyn yn rhoddi gormod o drafferth: diolcham am fod achos yn ymgynnyg i ymddiddan am ddaioni Duw, ei fod yn neillduol fawrhau gofal Duw, yr hwn a ddangoswyd at ddyd yn y gwaith o'i gyfawnhau drwy fydd Iesu Grist, ac yn dychwelyd diolchgarwch i Dduw am ei fendithio ef a gwybodaeth o'r Iachawdwr dwyfol hwnw.

Oddeutu dau fis cyn ei farwolaeth, efe a ysgrifennodd lythyr at foneddwr, gan adael y cyfarwyddyd hwn arno: "I' gael ei roddi iddo ar ol fy marw." Yn y llythyr yr oedd y geiriau pwysig hyn: "Y bywyd hwn sydd olygfa o wagedd, ac sydd yn myned heibio yn ddiaymwrth, ac nid oes dim boddlonrwydd sylweddol ond mewn cydwybodolrwydd o wneuthur daioni, ynghyd ag mewn gobaith o fyd arall. Hyn a allaf ei ddywedyd oddiar brofiad, a chewch chwithau allan ei fod yn wirionedd, pan y deloch i wneuthur i fynu y cyfrifiad."

CYNWAL.

BYWYD JOSEPH.

YR AIL LYFR.

Y CYNNWYSIAD.

CYMERYD Joseph allan o'r pydew—A'i werthu i Alfa yr Ismaeliad—Reuben yn dychwelyd at y pydew—Ei ofid a'i anobaith am gollu Joseph—Ei alarnad—Efe yn eu cyhuddo hwy o'r lofruddiaeth—Judah yn edifarhau am yr hyn a wnaed, ac yn ei fynegu i Reuben—Hwy yn anfon allan genadau i'w oddiwes ef, i'w ddwyn yn ol—Angel yn ymddangos i Reuben, ac yn ei gysuro ef—Hwy yn tochi siaced Joseph mewn gwaed, ac yn ei hanfon at Jacob—Gofid Jacob ac anobaith Dinah—Dyfoediad Joseph i'r Aifft—Y driniaeth garedig a gafodd gan Alfa—Efe yn dewis aros yn yr Aifft—Putiphar yn ei weled ar y farchnad, ac yn ei hoffi ef—Yn ei brynu, ac yn ei gyflwyno ef i Sabrina ei wraig newydd briodi—Priodas helyddiaeth fawr yn yr anialwch—Joseph yn lladd llew, ac yn gwared ei feistr—Sabrina yn teimlo coriad angherddol tuag ato ef—Gabriel yn cynysgaeddu Joseph a breuddwyd ag oedd yn rhag-ddangos perygl—Ei lwyddiant—Joseph yn cckub ei feistras eilwaith rhag byddin o Arabiaid—Carriad ei feistras trwy hyn yn cael ei enyn yn fawr.

PAW oedd mab Israel yn gorwedd yn synedig ei feddwl, wedi i'r weledigaeth nefol ymado, daeth Judah i lan y pydew, ac a alwodd Joseph wrth ei enw, ac a ollyngodd raff i lawr, ac a orchymynodd iddo ei rhwymo o dan ei freichiau; yna efe a'i frodyr a'i tynasant ef i fynu o'r pydew, ac a'i dygasant ef a'i fintai luosog (caravan) o farsiantwyr, oedd yn myned o Gilead i'r Aifft, a myrr, balm, a pher-lyisiau. Efe yn hyderus yn nghair y genad nefol, a esgynodd i fynu o'r pydew, heb ofni dim drwg, ac a oddfodd worthu ei hun i Alfa, y penaf o'r cwmpeini, am ugain darn o arian. Tegwch ieuangc ac addfed ddealldwriaeth ein arwr (Aero), agydweithiasant y naill fel y llall, i'w wneuthur ef yn hoff gan ei feistr, yr hwn yn fuan a'i gosododd i lywodraethu ei gamel, gyda yr hwn ni a'i gadawn ef tra fyddom yn canlyn Reuben o'r maes lled bell i lan pydew. "Joseph, fy mrawd Joseph," eb efe; ond Joseph nid atebodd; yna efe a chwaneodd yr alwad alarus yr ail dro, ond eto nid oedd un llais i'w glywed. Efe a rwygodd ei ddilled ac a dynodd ei wallt, ac a wibiodd o amgylch lan y pydew yn y cyfyngder calon mwyaf, yn mron a thafu ei hun i lawr iddo, a marw gyda'i frawd colledig. O'r diwedd, wedi ymdreulio heb fod ddim yn well, efe a

alwodd i' gof freuddwyd diweddfad Joseph, ac a ofnodd ei fod wedi dylod i ben yn llyth-yrenol. Yna efe a feddylhodd "drachefn, A all fy mrodyr fod wedi ei ladd ef yn fradwrus yn absenoldeb ei gyfaill? Q frodyr ofnadwy a thwyllodrus! ddyinion gwaedlyd a chreulon! i dywallt gwaed y gwirion yn groes i gydundeb santaid. Yn cael ei ddir-dydu gan anobaith a digofaint tanlyd; efe a ymrosgymodd ynddo ei hun, a fyddai ddim yn well iddo i ruthro ar ei frodyr, a thrywanu ei ddagr yn nghalon pob un o honnynt, ol ynol, hyd oni fyddai iddo ef ei hun farw ar fin eu cleddyfan. Ar un fynud yr oedd efe a'i fryd yn hollol ar y bwriad gwaedlyd; ac ar y fynud nesaf, dychrynaau tad mewn dirfawr flinder, yn marw uwchben ei deulu llofruddiedig, a'i gwanai ef i'r galon. Yna efe a lefodd, 'O fy nbad, fy nbad, mor druenus y'm twyllwyd! Mi a feddyliais fy mod yn hapus mewn gwneuthur ryw gymmod am fy mai gynt, trwy waredu dy anwylyd o law ei frodyr llofruddiog, a'i adferu yn iach i dy fynweahoff. Ond och! Te'm twyllwyd! Joseph a gollwyd! a gollwyd dros byth! O'r fath flinderau fydd yn gwasgu calon fy nbad pan caffo efe wybod nad yw Joseph (i'w gael) mwyach. O'm Joseph! yn lawen y dialwn dy waed ar dy lofruddiwr. Ond och! y golled o hono fydd fwy na digon i dad tyner ei oddef. O fel yr ymollynga ei galon oedranus dan y galanadra a wnelai y fraich hon pe bawn i yn rhoddi rhyddid i'm cyfiawn ddialedd! Ond O! fy nbad, fy nbad! er dy fwyn di mi a fyddaf byw, ac a'i gadawaf i Dduw i ddiol marwolaeth dy fab! Wedi dywedyd felly, efe a seithi fynd at ei frodyr, a gofud a digter yn gwreicloni yn ei lygaid.

'Ddyinion twyllodrus! pa le mae'r llanc? pa le y mae Joseph? A allasech chiw ddim atal eich dwylo gwaedlyd oddiwrtho ef dros na noswaith, fel y gallasai y dyn ieuange gael amser i dywallt ei galon at ei Dduw? Ond och! darfu am dano! a miunau, i ba le y ffoaf? Pa fodd y gallaf roddi ateb i'w dad am ei farwolaeth anamserol? Pa ddirfawr flinderau fydd raid i'r gwr da eu teimlo pan glywo efe nad yw Joseph i'w gael mwyach? O fy nbad! O Joseph! O fy Joseph druan! Wedi dywedyd felly, ei galon orchfygedig a dorodd allan yn ofid llifeiriol, yr hwn a dreiglodd i lawr dros ei ruddiau gwrawl megys dyfrosedd grisialaidd o'r graig adament. Ond yn ddiamau, ni fu dagrau erioed yn gweddu yn well i wyneb gwryw nag yn awr! Y fath oedd cyfyngder ysbryd Reuben fel y bu i'w ofid, megys haint glyuol, gyrahaeddyd calonau ei frodyr; ac, hyd y nod Simeon ei hun a deimlodd dros fynd ryw beth fel pigiad cydwybod. Dystawrwydd prysur a lywodraethodd yn yr holl gynulleidfa.

Judah, o'r diwedd a dorodd trwy y pruddder ag oedd yn eu gorchuddio hwy, ac a gyfarbodd Reuben, 'Fy mrawd, gadewch i'ch gofid i lonyddu; goddefwch i'ch rheswm gymeryd lle eich nwydau drwg, a gwrandewch yn bwylllog yr hyn sydd genyf i'w ddywedyd. Yr wyf fi yn awr wedi fy argyhoeddi yn hollol fod yr hyn a wnaethom ni yn anghyfiaw, er fod Joseph eto yn fyw.'

Reuben yn fuan a atebodd, 'Os yw efe byw, gadewch i mi ei weled ef, fel y byddo fy nghalon yn esmwyth.' 'Och' ebe Judah, 'er ei fod ef yn fyw, nis gallaf ei gyflwyno i chiwi. Cynys myfi, te, mi, i achub ei fywyd, a gynghorais ei werthu i ryw farchnadwyr o Midian, y rhai a aethant heibio yma yn eich absenoldeb chiwi. Hynny sydd wedi ei wneuthur, ac nis gellir ei ddad-wneuthur, onite fe a'i gwnelid. Ac yr wyf yn awr wedi cael fy argyhoeddi yn fwy nag erioed, y bydd efe byw i weled ei freuddwydion yn cael eu cyflawnu, a'i frodyr yn ymgyrnu i lawr iddo: te, fy mrodyr, ei freuddwyd ef neithiwr a gafodd ei gyflawn wrio; canys gellir dywedyd yn wirioneddol iddo frysio i bydew o seirff, te, yn nhy ei dad. Yr wyf yn teimlo o'm mewn ryw rybuddiwr yn dywedyd wrthef y bydd i Dduw, yr hwn sydd yn pwyso gweithredoedd dyinion mewn clorianau cywir, i ymweled i chosbi fy ngwaith yn cydysnio i neillduo Joseph oddiwrth ei dad a'i frodyr; a marwolaeth farnedigaeithol fy mhlant fy hun. O na buasai iddo gael ei ddadwneuthur drachefn, ac na fuasai yn ein gallu ei adferu ef i'w dad.'

Y brodyr oll a gydsyniasant o'r galon a'r hyn a lefarodd Judah, ond Simeon yn unig. 'O'i ran ef,' ebe efe, 'yr hyn oll ag yr oedd efe yn gofidio am dano oedd, iddynt ddyoddef iddo i ddiange. a'i dael o fewn posibilrwydd o oruchafiaeth. 'Pan gawsom ni afael ynddo,' ebe efe, 'ynfydrwydd oedd gadael iddo ddiange.' 'Ni lynwn i, er y byd, Simeon,' ebe'r lleill o'i frodyr, 'fod y peth wedi bod fel ag y dymunasech chiwi.' Ond Reuben a neidiodd o'i le fel mellen, ac a fuasai wedi lladd Simeon yn y fan, oni buasai i Naphtali, yr hwn a ddeallodd wrth ei wynebpryd yr effaith a wnaeth ymadrodd gwaedlyd Simeon ar ei galon, gyfodi mor gyflym a'r ewig, a dal ei frawd henaf gerfydd ei fraich, ac erbyn, er mwyn Jacob, arao i gymedroli ei nwydau. Wedi arafu drachefn, y brodyr a ymgynghorasant pa fodd yr ymdrechent i gael eu brawd colledig yn ol; a chyddunwyd i anfon allan genhadau yn foren tranoeth i orddiwe yr Ismaelïad, a chynyg i Alfa y pris a roddodd am Joseph, a chymmaint yn ragor ag a bryasai ei ryddid. Cyddunwyd ar hyn, ac appwyntiwyd cenadau at y gwaith; hwy oll a aethant i orphwys, pob un gyda'i weision i'w gwahanol bebyll. Reuben oedd yn newydd orwedd i lawr, ac yn ymdrechu llonyddu ei hun i gysgu, pan lewyrrhodd gogoniant dysglair trwy yr holl babell, a llais mwy na'r eiddo dyn a'i galwodd ef wrth ei caw, 'Reuben, Reuben, cyntaf-anwyl Israel, clyw fy ngheiriau, a chlust-ymwrandio fy ymadrodd. Yr ydych yn galaru am Joseph, ac nid heb achos, wrth ystyried yr achlysur o'i huddiaeth. Ond gwybyddwch hyn, ei fod ef yn nghofal neillduol ei Dduw, yr hwn sydd gydag ef pa le bynag yr elo, a'r hwn a wna i'r hyn oll a wnelo efe i'w yddo. Efe a gaiff gyfaill, tad a brodyr mewn gwlad ddeyith, yn mha le y preswylia efe yn ddyogel, hyd oni byddo i'w frodyr, yn anwybodus iddynt eu hunain, ymgyrnu i lawr iddo gyda'r deisyfiadau gostyngieiddiaf. Cynys ceir gafael

yn Joseph. Dy freichiau a'i cofleidiant ef eto Reuben. A'r holl fyd a'i hadnebydd ef fel tadmaeth y genedl ddedwisedig. Yn y cyfamner, dyogela dy einioes dy hun, Reuben, trwy gelu y peth oddiwrth Israel oedranus, rhag i gynddaredd dy frodyr dy gymysgu di â'r pridd yn ananiserol; canys rhai o honynt sydd hen mewn tywallt gwaed, ac ni arswydant gigyddfa ddyuol. Cadw fy ngheiriau, a bydd pob peth yn dda.'

Fel yr oedd l'haebus yn nesau at ymyl ogledl-ddwyreiniol y byd cadduglyd hwn, a'r wawr-ddydd deg yn claf-gochi yr wybren, y ceulidau a gychwynasant i wahanol ffyrdd i oddiwes yr Ismaeliad; hwy a grwydrasant trwy ddiffaethwch gwag udawl, ac anialwch tywodlyd, heb fod ddim yn well, nes diffygio gan ludded y dydd; hwy a ddychwelasant y nos ganlynol yn llesg a blinedig at eu brodyr yn Dothan, a phob wynebpryd yn dangos anoddlonrwydd a gofid; ie, gallasai Simeon ddywmuno dychweliad Joseph. Reuben yn unig a gadwodd wynebpryd boddgar, er syndod i'w frodyr, y rhai a welsant ei derfysgedd a'i anobaith mor ddisymwth yn troi yn gymmedlonedd araf. Efe a ddywedodd, 'Deuwch fy mrodyr, bydded i ni adael heibio ofalu am Joseph. Y gwr ieuangus duwiol sydd yn cael gofalu am dano gan ei Dduw, yr hwn niad y rhai angenus yn eu trallod.—Gadewch i ni gyd-drefnu rhyw fesurau i gynnal ein hen dad da dan y pwys trwm o drallod sydd yn mron syrthio ar ei ben parchus. O Jacob, yr hen wr parchedig, fy nghalon sydd yn gwaedd drosot ti. Llfeiriant o ofid yn fuan a' th orchuddia. Eithr ti a gefaist yr addewid, a' th Dduw fydd yn eiddo it.' Byddede efe yn wir yn agos atat ti.'

'Gau fod pethau fel ag y maent,' ebe Aser, 'yr wyf fi yn ei weled yn addas i ni ladd myn neu oen, a chymeryd siaced fraith Joseph, a'i rhwygo mewn amryw fanau, a'i llychwino â gwaed y creadur lladdedig, a'i danfon at ein tad, yr hwn a gasglu yn naturiol mai rhyw lew gwangus a'i llarpiodd ef, a nynt, ei feibion, a ryddheir oddiwrth bob drwgdybiaeth. Yr ydym ni dan angenrheidrwydd, naill ai i gyffesu y weithred, neu ei gorchuddio hi â rhagrith. Os cyffeswn, ni a dynwn felddith ein tad arnom, ac y mae, o leiaf, debygolrwydd cryf, y bydd i ni trwy ragrith, gadw ei gariad a'i hyder ef; er, Duw a wir, mai bychan yr ydym ni yn ei haeddu.'

Y cynghor a roddwyd gan Aser, yn ddiatreg a gymeradwywyd, a Simeon a Lefi a appwyntwyd yn genhadau i ddwyn y siaced i Jacob, gan fod y lleill oll yn anabl i oddef triatwch eu tad ar yr achos galarus hwn. Pamor agos y mae un pechod yn perthyn i'r llall? Nid oedd gan feibion Jacob yn awr ddim i orchuddio eu gwaradwydd ond dywedyd celwydd a rhagrithio, 'Groesaw, fy meibion, groesaw Simeon a Lefi, ebe'r patriarch tyner, pa fodd y mae eich brodyr oll, fy mhlant, a pha fodd y mae Joseph?' 'Ein brodyr, a'r, ydynt oll yn iach, ond am Joseph ni welsom ni ddim o hono ef!' 'A welsoch chwi ddim o hono ef!' ebe yntau, 'y pum' diwrnod hyn a aethant heibio er pan anfonais ef allan i ymweled â'i frodyr, ac i ymofyn am

eich iechyd. Mi a archaf ar Dduw ar fod fy ofnau yn ddilail. O na byddo dim niweid wedi dygwyyd i fy machgen!' 'Ni a ebeithiwn y goreu, a'r, ac eto nid ydym heb ofn am dano ef ein hunain,' ebe hwythau, 'wrth weled nad yw efe gartref. Fel yr oeddem ni yn dyfod yn mlaen trwy yr awialwch, ni a gawsom siaced sydd yn tebygu rhywbeth i siaced ein brawd; ond chwi a ferawch yn well am dani pau weloch hi. Hon, a'r, yw y siaced a gawsom ni, edrych yn awr ai siaced dy fab yw hi ai nago!' 'O! siaced fy mab yn wir yw hi. Yn ddiamau Joseph a larpiwyd.' 'Ebe ebe, a'r gwaed a gilodd o'i wynebpryd, ac ar hyn efe a syrthiodd i lawr yn y gadair, ac ni ellid dros dalm o amser, ei ddadebru o'i lewyg. Y tentu a ddychrynwyd, a Benjamin a'r holl ferched a neidiasant i'w gynorthwyo, a'r cri cyffredin oedd, O ein tad! ein tad! ein tad da sydd yn marw! Dina a redodd o amgylch y bawell, gan dynu ei gwallt yn y gwallgofrwydd mwyaf, a gwaeddi, 'O fy nhad! fy nhad! och Dduw na buaswn farw yn dy le! pa beth a wna dy ferch, dy Ddina ddiymgeledd, yn awr! Yr hon sydd yn ddiarhydedd i'w ohenodi yn awr yn cael ei throï allan i fyd anllettygar, heb amddiffyniad tad! Dina druenus, gwelw pa na chwast dy eni erioed!' Melldigedig fyddo mab Hemor. Melldigedig fyddo yr hwn sydd yn ymgoneddu yn dnystr gwyrf.' Un o'r goe-gordd menywaidd a wresogodd ei aelodau gwywedig; un arall a rwbiodd ei arleistan a pheraroglan, nes o'r diwedd i'f wydd ddechreu dychwelyd. Gan gyrhaeddyd ochenaid drom, a'i lygaid yn gwyllt-droi, efe a ofynodd, 'Pa le yr wyf fi? Beth fu y mater, fy merched? Paham yr affonyddasoh fi? yr wyf fi yn awr wedi fy nefroi o'r cwag trymaf erioed a syrthiais iddo. Fy Nina, pa le y mae hi? Dywaid i mi, fy merch, pa beth sydd yn dy sino di? Myf wyf dy dad, Dina; dere yn nes, fy nghariad, a gad i mi dy goffeidio di. Arch i Joseph ddyfod yn fuan, y mae araf fi eisiau ei weled ef. Och, yn awr mi a darwasais y clwyf. Joseph sydd wedi darfod! Dina! Joseph sydd wedi ei larpio. Rhowch weled y siaced waedlyd yna. Hon yna, Benjamin, yw siaced dy frawd Joseph. Ni wiag efe hi mwyach. Rhai o'r llu gwangus hyn, a pha rai y blinodd Daw ddyd pechadurus, a'i llarpiodd ef, ac a'i traf-lyngocodd. O fy Joseph! fy Joseph! pe buasai genyf fil o fywydau, mi a'u rhoddaswn hwynt oll i gael dy waredu di rhag angen. Ond tydi wryt wedi myned, fy mab; wedi myned dros byth o dir goleuni, a minau yn fuan, a' th ganlynaf di i dir tywyllwch. Yr wyf yn dyfod, fy mab. Yr wyf yn dy ganlyn; myf yn fuan a gyfarfyddaf â thi yn y wlad bell. Brysfa dy gredediad, tydi ddiheinyddwr hwyrdwrwm; owtoga dy waith, tydi elyn caredig, yr wyf yn hiraethu am goffeidio fy mab unwaith yn rhagor yn y breichiau gwywedig hyn. Eto, fy Nina, yr eneth ddystrywedig, druan, pe gallwn mi a fyddwn fyw er dy fywn di, i ysgainbau fychydig ar dy flindereu. Ond yr wyf fi yn marw, fy merch; yr wyf fi yn gweled nas gallaf fyw yn hir ar ol fy Joseph.' Yr hawddgar Benjamin, Dina, a'u chwiryd'.

a ymdrechasant i ddyddenu y patriarch gal-larue dau y golled drwm hyn. Ond ofer fu y cwbl. Efe a wrthododd ei gysuro, gan ddy-wedyd, 'Nage, eithr mi a fyddaf farw gyda fy mab.' Shuna, gwraig Juda, Tama, gwraig Simeon, a Sila gwraig Naphtali, a ymdrechas-anti osod ger ei fron ef ei had lluosog. Ei un mab ar ddeg oedd yn ol, eu heppil yn bresen-nol, a'r rhagolwg o hilogaeth luosog i ddyfod. Ond y gwr da a'u hatebodd, 'Nid fy Joseph yw y rhai hyn,' ac a syrthiodd eilwaith i lewyg o driatwch dir-boenus. Fel hyn, efe a ofidodd o ddydd i ddydd am gollu ei fab, ac ni allai holl ymdrechianau ei blant ei gysuro ef.

Joseph a'i gwmpeini a ddaethant i Mem-phis, prif-ddinas yr Aifft, lle yr oedd y marsi-andwyr yn bwriadu gwerthu eu nwyiau. Ac yma hefyd y cafodd Alfa, yr Ismaeliad, farch-nad i werthu ei Hebreadd ieuangc. Alfa oedd wedi gweled cymmaint o ddehurwydd Jo-seph yn nhrefnau ei orchwyllion, ac wedi ym-hyfyddu yn ei dduwioldeb a'i ddeall da, fel ag y buasai yn dda ganddo gael ei gadw yn was iddo ei hun, pe buasai yn bleser ganddo i aros gydag ef; ond yn gwybod ei amgylch-ianau cyfyng, efe a'i cyfrifodd yn anfoesgar i oed unrhyw gymhellad ar ei doeddiadau.

Gan hyn, yn y prydawn, wedi iddynt ddyfod i Memphis, efe a alwodd Joseph ato, ac a'i cyfarhodd fel hyn, 'Fy ngwas ieuangc, yr wyf fi yn gwybod yn dda mai o gentgen y neilldawyd chwi o dy eich tad, a'ch gwerthu i mi. Er pan ddaethoch dan fy hyfforddiad i, eich cyfeillach hyfydd a'ch ymddygiad mwyn a charodig, a enillodd fy serchiadau yn gyfan-gwbl. Os ydych chiwi yn foddion i aros gyda mi, mi a ymddygaf tuag atoch fel cyfaill yn hytrach nag fel gwas; canys yr ydych yn an-wyl genyt, Joseph, fel pe buasech yn fab i mi. Er hyn, gan fod genych chwi resymau, fe allai, yn erbyn dychwelyd i'r wlad lle y mae eich brodyr creulion yn preswyllo, a chan fy mod i yn anwybodus o fwriadau eich Duw tuag atoch, mi a'ch gadawaf chwi i'ch dewisiad gwirfoddol eich hun, naill ai i ddy-chwelyd gyda mi, neu i aros yn yr Aifft. Ond os ydych yn dewis aros yn yr Aifft, y mae yn rhaid eich gwerthu, fy anwyl Joseph. Eich gwerthu fel caeth-was, fy nghyfaill, er fy mod i yn credu i chwi gael eich geni i lywodr-aetha.' Mab Israel yn barchus a'i atebodd, 'Fy anwyl syr, fy mharchedig Alfa, fy nghy-faill, fy nbad, goddefwch i mi eich galw wrth yr enwau anwyliaid yma; nis gallaf ryfeddu digon am ddaioni Daw, yr hwn sydd yn dar-paru i mi mewn dyeithriaid y caredigrwydd hyn a nacawyd i mi yn nhŷ fy mrodyr. Creulondeb i gyd a gefais oddiwrthyt hwy; ond caredigrwydd, fy anwyl feistr, a redodd trwy eich holl ymddygiad chwi tuag ataf fi. Tuodd fy meddwl, syr, sydd yn fy nghymhell i ganlyn eich ffortun chwi, bid da neu ddrwg, eithr cenadwri ddirgel a ddygwyd i mi gan nesol genad lai na dwy awr cyn i mi gael fy ngwerthu i chwi, a'm rhwymodd i i aros yn gaethwas yn yr Aifft, gan fod eich ewyllys chwi yn cydsynio â hyn. Nid wyf fi, hyd yn hyn, yn ewyllysgar i ddadguddio cyn-nywiad y genadwri a soniais am dani; ond

daw yr amser, fy meistr parchedig, ag y bydd i mi, yn fwy helaeth, ddadguddio yr achos o fy alltudiaeth. Yna chwi a gewch weled yn eglur mai nid diffyg parch i chwi yw un rhan o'r rheam am fy mod i yn dymuno gadael eich gwasanaeth hyfryd. Goddefwch i mi, syr, i erfyn arnoch i ymdrechu fy ngwerthu i, megys ag y dymunech i'ch mab eich hunan gael ei werthu mewn amgylchiadau o'r fath, a gadewch i mi fod dan rwymanau am fy ffortun dda, os dygwyyd y cyfryw i mi mewn gwlad ddyeithr, i wr ag wyl eisoes dan gynifer o rwymedigaethau mawrion iddo. Fel hyn, syr, bydd i chwi fy rhwymo i'ch caru byth, a'm gwneuthur i yn eiddoch chwi yn fwy nag y mae yn bosibl i mi fod, trwy fod yn un o'ch gweision teuluaid.'

'Gwnaf, Joseph,' atebodd yr Ismaeliad da, 'mi a gymeraf ofal i'ch gwerthu chwi er eich mantais oreu. Mi a fyddaf i chwi yn lle tad yn awr. Ond pan gafoch chwi eich dyr-chafu, fy mab, fel ag y bydd i Dduw, sef Duw eich tad Abraham, eich dyrchafu ohwi i'r anrhydedd mwya, nac anghofiwch eich cyfaill. Meddyliwch am Alfa, druan; ac er fy mwyn deliwch yn diron tuag at fy hiliog-aeth, os bydd iddynt byth i erfyn arnoch. Mi a chwangaf eich pris, fy nghyfaill, i gyfateb-olrwydd isel o'ch gwerth, ond ni chaffi cein-iog o hono aros gyda mi, canys mi a enillais yn fawr trwy eich presennoldeb chwi eisoes.' 'Fy anwyl syr,' atebodd Joseph, 'marsian-dwr ydych chiwi, ac yn gorfod byw ar eich enill, pahan y testwch ddim o hono ymaith er mwyn estron tlawd anheilwng.' 'Mi a ddy-wedaf wrthy, Joseph,' atebodd yntau gyda pheth cyfirod, 'Yr ydych chiwi yn gyfaill o eiddo yr Hollallnog, ac ni ad eich Duw byth i Alfa, druan, fod yn golledwr trwy unrhyw garedigrwydd bychan a ddangoso efe i chwi. Byddwch yn esmwyth, Joseph: byddwch foddion, meddaf; a pharotwch eich hun er-byn hanner dydd y toru i'r farchnad; a dyma, gadewch i mi weled, cymrwch yr ychydig arian hyn i'ch darparu eich hun â dillad gweddus; a minnau, yn y cyfamser, a ystyr-iat pa foddion a allaf eu harferyd i wneud daioni i chwi.' Wedi dywedyd hyn, efe a drodd: ac ni roddodd amser i ateb: Joseph, wedi ei orchfygu gan ddiolchgarwch a dor-odd allan mewn dagrau; gan ryfeddu doeth-ineb a daioni Daw yn cyfodi i'fynu iddo ef, megys ail Jacob, yn mherson Alfa. Efe a lefodd, 'O tydi yr un santiaid, yr wyf fi yn awr yn gweled yn eglur dy hollbresennoldeb a'th lywodraeth ar holl weithredoedd dyn-ion. Yr wyf yn rhyfaddu dy ddoethineb; yr wyf yn mawrygu dy ddaioni i mi, yr hwn wyf yn anheilwng o'r lleiaf o dy drugaredd-au; dos rhagot, fy Nuw, i gyflawni yr hyn a ddechreuast, a llwydda ymdrechianau di-frifol y caredig Alfa ar fy rhan, a llwydda di fi, a bydd gyda mi, fy nbad a'm cyfaill, yn y wlad hon yn mba un yr wyf fi yn allud, a'r gogoniant am y cwbl yn y diwedd a ddych-wel i ti. Amen.'

A daeth yr amser i Joseph orfod ymddang-os ar werth. Efe a ddaeth wedi ei waga mewn dillad gwledig, er hynny yn weddiaid, y rhai a ddangosent hawddgarwch ei berson

ya y iiddod mwyaf manteisio. Nid oedd ei feistr ac yntau ond newydd ddyfod i'r farch-nadfa pan ddygwyrddodd i Putiphar, awyddog sawlog ya y fyddin, a phan-cadpen lluoedd yr Aifft, ddyfod hoibio a dal sylw arno, efe a'i hofodd ef ya neillduol. Pa drueni yw, ebe efe wrtho ei hun, i weled dyn o'r fath ym-ddygiad dengar, yn dangos wynebryd mor rhagorol hawddgar, yn cael ei osod ar werth i bob meist'r gwael cybyddlyd? Os arian a'i pryn ef o gaeithwed fe a guiff ei brynu; ac yr wyf yn tybied y cyfrifaf fy hun yn hap-ys i gael rhyddhan un o'r rhai mwyaf hawdd-gar o ddynolryw. 'Beth yw pris y gwr iou-ango hyn, fy meist'r!'

'Os gwerthir ef, syr,' atebodd Alfa, 'cant a deg a dengain o ddarnau arian ydyw ei pris; ond ni bydd i mi ei werthu ei onni fyddaf yn gwybod i bwy, a pha driniaeth a fydd yn debyg o gael; canys nid angenrheidiwydd, ond dewisiad, fydd yn peri iddo aros yn yr Aifft.' 'Fy enw,' ebe efe, 'yw Putiphar; yr wyf o'ryw gymeriad yn y llywodraeth, ac yn un o weision penaf y brenin.' 'Os felly, syr, y gwr iouango sydd ya eiddo chw'i am eich pris eich hunan, ac yr wyf yn gobeithio y bydd i chw'i ei yatyriedd ef fel un a allasai ddyagwyl gwel fortun, oni buasai mae-lai a cheafgen brodyr eiddig. Yr wyf yn fahob, syr, i'w gymeradwyo ef i chw'i fel y mwyaf riaweddol, fydiddlon, a duwio! o'i gonedl.' 'Cydnawyd.' 'A ydych chw'i yn ewyllysgar i gael yn fortun Putiphar?' 'Yr wyf ya ewyllysgar i fod yn was ufudd, os ydych chw'i, syr, yn foddloa.' 'Dyma ynte, farsian-dwr, dyma eich arian.' 'Un gair, syr, cyn dybenu y fargan, a hyny yw, gan fy mod i ya marchnata i'r lle hwa, y mae ya rhaid i mi erfyn caniatad i gael ymweled yn garedig a fy anwyl gyfall, Joseph, ar achosion, canys fy nghyfaill yw efe, er fod genyf awdurdod i'w werthu ef ya bresennol.' 'Na ato Duw i Putiphar i atal y gwr iouango ag y mae efe ya ei garu i gael dyfoda at ei gyfeillion. Y mae gwracw i chw'i bob amser i ymweled a'oh cyfall iouango hawddgar.'

Joseph a osodwyd yn nheulu Putiphar, gwedi i Alfa, yn ol ei addewid, beri iddo dderbyn y cant a deg a dengain darnau arian, am ba rai y gwerthwyd ef, ac a ffarwel-odd ya dynor ag ef droo amser. Ni bu yn hir yn ei hwyllfa newydd, cyn iddo roddi y fath brawfadau o'i onestwydd ag a enillodd iddo barch yr holl deulu.

Putiphar oedd pryd hyn newydd briodi ag arglwyddes lân o'r gradd uchaf, amw pa un oedd Bebrina; yr hon a roddwyd i'r cadben gan y brenin ei hun. Er mwya cyfnal gwledd priodas ei awyddog ryfelgar yn well, y brenin a spwyntiodd hwyddiaeth priodas yn anial-wch Arabia, lle y rhwygodd bodd ganddo ef ei hun i ganlyn Putiphar a Sabrina. Ni fuont yn hir ya crwydro ya yr hyl anialwch cyn i ddyn darfa llew aegennlaid, meist'r y bwyntiad rheibas, ac ymddangosiad pa un, hyd y nod y glewaf o honyt a gliodd ya ol. Yr awydd hwyll, gyda dibrisodod fyrnig ya melleu o'i lygaid, a araf rodiodd yn bennabel, mewn mawrhydi digillon, ac, a'i ly-gaid er wydro, ya hwrw golwg ar ei elyn-

ion, hyd nes gweled ei fod yn cael ei or-threchu gan y nifer o fytheuaid ag oeddent newydd gael eu gollwng yn rhydd arno, efe a gymbreth ei draed, ac a chwilioodd am ryw noddfa yn y dewberth draw ar ei gyfer.— Sabrina, yn marchogaeth ar farch Arabiaid ban, yn ddigon cyfarwydd ag ymarferiadau o'r fath hyn, a ffaenorodd at y bytheuaid, ac, hyd y nod a ehododd ya gynt na'r gwynt; hi a osododd ei hun yn wyneb y perygl mwyaf, er dychryn i'r cwmpeni boneddigaidd; ac ni allai neb o honyt ddyfod yn agos ati ond Joseph ei hunan. Yn marchogaeth ar cyffym-af o feirch hela ei feistr, efe a gadwodd yn agos at ei feistres, a da er ei lles hi ei fod felly; canys wedi dyfod i ynyl y berth, yr hon, am ei bod mor ganedig, ni allasai y llew fyned i mewn iddi, yr hwn, wrth weled ei fod yn cael ei ymlid mor agos, a drodd yn ffrignig ar ei eilynion. Sabrina, gan ei bod y neaf ato, yn ddiamaa a syrthasai yn ysglyf-aeth i'w gyndeiriogwydd ef, oni buasai i Joseph rhuthro rhyngoddi a'r perygl. Y llew a ruodd fel taran fawr, ac a neidiodd, ya y ffrignigder mwyaf, at y bendeigog, yr hon a fu yn mron a llewygu gan yr ofn: pan neid-iodd Joseph oddiar ei farch, gwandod yr ang-enfil yn ei wddf, ac a'i pinodd ef a'i wayf-fion yn ddiagrog wrth y ddaear. Erbyn hyn Putiphar ei hun a ddaeth, gwedi ei daro gan syndod, mewn rhan, am y perygl yn yr hwa y bu ei Sabrina, ac mewn rhan am wrodeob mawrwych ei anwyl was newydd; ni allai efe lefaru gair, hyd nes iddo syrthio yn gyntaf ar fynwes ei ddyweddi, ac wedi hyny ar wddf Joseph, efe a dywalltodd allan lifseiriant o or-foledd a diolchgarwch. Efe, ya y fan, a frein-iodd waredydd ei gariad, ac a'i gosododd ef yn benaeth ar ei deulu, yn mha le yr ym-ddygodd efe, ar bob golygiadun, fel un a was-anaethai ddyn, ond nid yn gymmasiat a Duw. Anfynych y mae y fath fyddlondeb a phwyll yn canlyn goruchwylwyr gwr boneddigion o uchel radd. Joseph oedd ragorol hawddgar yn ei berson, a'r eiazp ddiweddaraf o'i ddewr-der a'i wrodeob a wnaeth argraff anghyfreith-los ar feddwl ei arglwyddes, tra yr oedd efe, heb dybed am dani, oddiar egwyddor o ddy-ledsawdd ac ewyllys da, ya gwneuthur pob cymwynas ag a allasai iddi hi yr un modd ag i'w arglwydd, yr hyn, er ei fod yn delyd-awydd orphwysedig arno, a fu ya gynorthwy i feithrin y fiam guddiedig a gynnawyd ya anghyfreithlon yn ei chalon wyrngam.

Yr Hollalluog Jehofa, yr hwn sydd a'i lly-gaid craff, ar un olwg gynwysfawr yn chwithe ein holl feddyltan, pa un bynag a fyddent ni rinweddol ai llygredig, ya gwledd gwreith-rediadau calon Sabrina, a chwedi arfethu i'r gwr iouango blodog i ddiango rhag masl mor niweidiol i'w ddyagwylsion, ac mor ddiinstriol i heddwch ei feddwl amwys, a orchymynodd i Gabriel ddiagn i'r ddaear, a rhoddi rhyw arwydd hynod i'r gias-ango o'r perygl yr oedd efe ynddo, eto i gyd, i gela y lle o ba un yr oedd efe i ddyfod. Mewn ufudd-dad i orchymyn y Bod tragwyddol, y seraff, yn ebrwydd, gyda mawrhwant ang-herddol, a wisgodd ei adenydd auridd, ac a saethodd ya gyflym drwy yr awyr daron, ac

ni orphwysodd nes dyfod at balas Putiphar, pas oedd y nos dywyll, yn ei cherbyd du o sbenau (*ebon*) wrthi ei hunan, wedi cyrhaedd hanner ei gyrfa. Efe a anadlodd awel ber- aroglaidd ar y gwely, ac yn y fan yr alltud Hebraidd a deimlodd y las wresog o ddyr- thafedig riawedd yn esgyn tua nef y nef- oedd. Melus oedd y cwag pan oedd yr enaid duwiol yn hiraethu am lawenydd o anfarwol natur. Yn fuan, efe a ddychymmygai ei fod yn astud yn nghylch gorchwylion ei feistr, ac yn ddyfal yn dwyn yn y blaen elw ei ymgel- oddwr haelionus. Fel hyn wrth ei waith, efe a welai law yn tyn rhwyd, wedi ei gwnouth- ur o wyrs euraidd o amgylch y lle yr oedd efe yn sefyll, ac yn ddisymwth efe a gafodd ei hun wedi ymddyryu ynddi. Y fagl oedd yn ymddangos mor arswydcus, fel na welai efe un ffordd iddo i ddiangw, ac ni allai efe ddywed- yd i ba ddyben yr oedd efe fel hyn wedi ei faglu. Yn ystyried ei hun fel carcharwr yn y fagl auraid, efe a glywsai lais, megys pe bu-asai o'r ardaloedd awyrawl, 'O Joseph, y mwya'f hoff o blant Jacob, cadw yn dy gof Dduw yr Hebraid. Cymer afael yn nerth yr Holhallug, ac yn ymdrechid bywiog a'rh ryddha di o'r fagl.' Wedi dywedyd hyn, y patriarch ieuangc a gododd i fynd ei galon at ei Dduw yn y fath weddi fer hon, 'O Dduw fy nhadau, Abraham, Isaac, a Jacob, er ei fwyn ef, yr hwn a ysgia ben y sarff, ac a ddiystria fagl y diafol. cynorthwya fi yr un waith hon, a gwared fi.' Yna, a'i holl nerth, efe a ymorchestodd ag un ymdrechid grym- us, ac a deimlodd y gwyr yn tori cyn law- oedd ag y torodd Sampson, gwedi hyn, y rhaffau newyddion a pha rai y rhwymwyd ef. Ar ei waith yn neidio i ryddid, efe a ddeffrodd, ac a lawenychodd am nad oedd ond breuddwyd.

Duw Joseph oedd gydag ef yn mha beth bynag a wnelai; efe a roddodd iddo ddoeth- ineb rhagorol, a challineb yn nhrefnied ei holl orchwylion, yn gymmait fel yr oedd pa beth bynag a wnelai yn llwyddo yn ei law, yr hyn a dueddodd ei arglwydd i roi ei ymddyried ar ei ddoethineb a'i onestrwydd gyda pherffaith hyder; ac a roddodd dan ei olaf ei i drefnu ei holl feddiannau, heb gadw dim oddiwrtho. Efe a fwynhaodd y lliferiant hyn o lwyddiant tawel, heb neb yn cenfigennu wrtho, ac heb un cymysg o chwercwedd, ond yr hyn a gyfododd oddiar ei alltudiaeth oddi- wrth Jacob a Benjamin. Dedwydd a fuasai Sabrina pe buasai ei chalon mor rhydd oddi- wrth chwant anghyfreithlon, ag oedd calon ei Hebraid hawddgar. Ond och! hi yn fal- dodus a anogodd y dymuniad boddus, nes iddo gynyddu yn gariad rhy gryf iddi idd ei ddeustwng. Cywilydd a barodd iddi yn hir i gela y sllam feius, eto, er gwaethaf ei chyf- rwyder a'i gosal astad, gwendid tumewnoi a smygodd ei hun yn mhrudd-der ei hwyneb- pryd. Ei harglwydd, heb wybod yr achos, a arferodd bob moddion ag oedd bosibl at ei gwellhad. Meibion Esculpius (y meddygon) a ddyhysbyddasant eu medr; yr holl syl- weddau meddygiaiaethol a fanel chwiliwyd at gael iachad; pob difyrwch ag allasai digrifwch ei ddyfeisio, yn ofer a appwyntiwyd

i ddyddanu prudd-der ei meddwl dirgel. Nid oedd hi byth yn hapus mewn unrhyw ddyfir- wch, oni fyddai Joseph yn un o'r gyfeillach. Ei hamseran o bleser ydoedd yn unig pan y gallai hi gael ganddo i eistedd i lawr gyda hi, a'i difyfa a hanes ei wlad enedigol; yntau, yn anfedrus yn nirgeledigaethau cariad godineb- us, yn hawdd iawn a gydsyniai.

Yn nghylch yr amser hyn, damwain a ddy- gwyddodd, yr hyn a fu yn achos mas mawr i gya- yddu y nwyd ddinystriol. Putiphar a Sabri- na a seethai i ymweled ag Ira, un o dywya- ogion Lybia, yn mha le y buont yn helaeth wledda dros ddwy neu dair wythnos, ond yn annapus a ymosodwyd arnynt gan fyddin o Arabiaid, fel yr oeddynt yn dychwelyd trwy yr anialwch udawl. Ar yr olwg gyntaf ar- nynt, Sabrina a syrthiodd fel un yn marw, yn mreichiau ei gwr; a'i henaid yn sefyll megys ar flaen ei draed, ar ei gwefus las grynedig. Fel panther yn rhuthro o'r berth, i ddai yr ya- glyfaeth a fyddo yn ymned heibio, Joseph a neidiodd o'r cerbyd, ac a garlmodd ar un o'r meirch blaenaf, ac a gefnogodd y caeth- weision teuluaid i sefyll yn ochr eu hym- geleddwyr ardderchog. Yr Arabiaid a ymo- odasant arnynt gyda bwriad diysgog yn egni- ol: yr Aiffiaid wedi eu byrwau gan ddewr- der ein arwr, a ymosodasant yn erbyn yr ym- gyrch, ac a anfonasant nifer fawr o farwol- aethau adeiniog i'w plith hwynt, pob saeth a nodwyd gan dyngedfen. Yna Joseph a darawodd yr yspardunau yn ei farch, ac a yrodd i fynd at y gelynyon, ac a'i gleddyf, a dorodd ben Mezero, eu cadben, ac a wnaeth swydd aneu i lawer o'r Arabiaid. Gweision Putiphar, yn dilyn siampl eu harweinydd, mwy na hanner y carn lladron a laddwyd yn y fan, a'r lleill a ffoisai i ddiangw rhag marw- olaeth. Joseph a'u hymliodd, ac a laddodd lawer yn rhagor, fel yr oeddynt yn ymdrechu i ffoi rhag ei fraich ddialgar. Gwedi i Sabri- na ddyfod ryw faint yn well, Putiphar ei hun a roddodd i gynorthwyo ei warchawdwyr, yn ffrynig fel llew yn anrheithio am ysglyfaeth; ond y gwaith oedd wedi ei orphen, a'r gely- nyon wedi eu gorchfygu cyn iddo ef allu dyfod. Sabrina, o'r cerbyd, a welodd wroldeb gor- chestol yr Hebraid dewr, fel yr oedd efe yn cynddeiriogi rhwng rhesau y gelynyon, a phob ciwyl a roddodd efe arnynt oedd fel ciwyl yn cael ei dywallt i'r sllam guddiedig.

Enaid diolohgar y patriarch ieuangc a law- enychodd am iddo gael cyfeusdra i egluro ei fod yn deimladwy o'u caredigrwydd, trwy ymgnio o'u plaid mewn amser o gyfyngder a pherygl. Gyda gorchwylodd y derbyniodd efe goheidiau Putiphar, yr hwn a'i cyflwyn- odd ef i'w arglwyddes, fel ei chyfaill a'i gwaredydd. Ei gyfarchiad i'w feistres oedd yn llawn o ostyngieddrwydd, diolchgarwch, a serchawgrwydd, yr hyn a roddodd anogaeth iddi i obeithio ei fod ef wedi ei gwyfio gan yr un cariad beus a hitheu, ac a'i gwaethaf i hanner bwriadu, ar amser cyfeus, i wneuth- ur cyfaddedid cyhoedd. Eilwaith, hi a fwr- iada i ddygwyl yn mhellaeth, i weled pa un a fyddai i'w gyffesiad ef ei harbed rhag y cywilydd hyn.

[I'w barhan.]

ADRODDIADAU CENFIGEN.

OBLECYD fy mod mor oedranus, gall y byd wybod am fy ngweithrediadau bellach. Un peth a wnaf sicrhau, er hened ydwyf mae i mi barch mawr yn y byd a'r eglwys hefyd, i raddau helaeth. Nid oes neb graddau yn fy nghwrthod ond y call a'r synwryol. Yn wir, y mae genyf ar brydiau braidd ormod o waith i'w gwblhau, er fy mod yn alluog a medrus dros ben. Weithiau byddaf yn cael boreufwyd gyda y merched a'r gwagedd, yn ciniawa yn mysg y meibion a'r gwyr, ac yn swpera yn ymyl yr hen a'r oedranus.—Byddaf yn cael cyfeillach y mawrion, er hyny ni wnaf wrthod ymwelad a'r isel radd. Yr wyf yn trin sgos pob peth, ac fel y dywed yr hen ddiareb Gymraeg, byddaf a'm "bya yn mriwes pawb." Aml un a gwmpwyd genyf. yr wyf wedi bod yn fwy llwyddiannus nag y bu Napoleon, druan. Gallaf droi brenioedd y ddaear fel am ben fy mys yn eithaf rwydd. Yn amser yr etholiad gwladol yr ydwyf yn ddiwyd i'r eithaf. Dichon na wnewch fy nghoelio pan ddywedwyf bod genyf rai miloedd o weision a morwynion yn America yn fy ngwasanaethu. Er cymaint a ddywedir yn fy erbyn gan weinidogion a diaconiaid eglwys Iesu Grist, eto mi a gaf ddigon o waith bob dydd; ac er fod cynifer genyf yn fy ngwasanaeth, braidd y gallaf orphen yr oll sydd yn dyfod i fy rhan. Dyma i chwi adroddiad fel mae arnaf.

Buais yn achos o lofruddio Abel ddiniwid, a miloedd yn amser y proffwydi dauiol a santaidd. Mi a lwyddais i roi Mab Duw i ddyoddef ar groesbren garw, a gwnais ef dan ei ystlys pan yn hoeliedig yno. Rhoddir i mi barch gan aml un sydd yn cyfenwi ei hun yn ganlyniedd i'r Oeu diniwed. Os caf le mewn llys gwladol, neu yn eglwys Iesu Grist, ni wnaf ymadael heb wneud ol fy llaw yno, fel ag y gwnes lawer tro yn barod. Dywed Job (pon. 5. adn. 2,) am danaf, "Canys digllonedd a ladd yr ynfyd, a chenfigen a ladd yr annoeth." Mae Solomon, y doethaf o ddynion, wedi son am fy enw gan ddywedyd, "Calon iach yw bywyd y cnaud, ond cenfigen a bydra yr esgyrn." (Diar. 14. 30.) Os ydychi am bydra yr esgyrn, rhoddwch awydd i mi, a lletty yn y fynwes, a byddaf sicr o gwblhau hyny o orchwyl yn fuan. Pan fyddo rhyw un neu rai am ladd eu hunain yn annoeth, rhodded y cyfryw eu hunain i mi, ac nid oes amheuseth na chyflawnaf hyny, yn ol y gwirionedd.

CENFIGEN.

CHWEDL BABYDDOL.

RHYW dro le lwyddwyd i geel gan hurtyn i broffesu y grefydd babaidd. Yn fuan ar ol hyn, galwyd ef i gadw dydd gwyl i ryw sant, ac heb fod yn hir rhaid oedd rhoddi yr alwedigaeth heibio, er cadw gwyl i hen sant arall, ac felly yr oedd pethau yn aml, nes gwneud yr hurtyn yn anfoddlawn iawn, am ei fod yn gorfod colli cymmaut ar ei waith o achos gwyliau yr hen seintiau ymadawedig. O'r diwedd, mynegwyd iddo fod dydd gwyl yr holl seintiau i gael ei gynnal, yr hyn oedd yn foddolawn neillduol gan y gwr, gan obeithio y cawsai lonydd ar ol hyny am ysbaid maith o leiaf; ond cyn hir galwyd ef i gadw gwyl hen sant drachefn, pan y torodd allan mewn modd hyawdl yn debyg i hyn: Yn ddiweddar gorfu i mi roddi fy ngwaith i fynu i gadw gwyl i'r holl seintiau; ac yn awr dyma un eto yn gofyn diwrnod; pa le yr oedd y diogyn hwn yr amser hyny, gan na ddaeth ef pan oedd yr oll yn dyfod? Pwy all golli ei waith i dendio rhai fel hyn o hyd? nis gallaf fi ddyfod; se ddylasai ef ofalu gyda'r seintiau eraill. Pe gwnelai pawb fel y fi, se ofalai ei santeiddrwydd y tro nesaf yn well. Bydded rhyngddo ef a'i wyl o'm rhan i.

PROTESTANT.

ADOLYGIAD AR BREGETH.

MR. GOLYGYDD,—Wrth edrych ar amlen y Seren am Ebrill diweddfaf, cyfeiriwyd fy sylw at yr hyn a elwir "Sylwedd Pregeth," a chan fod yn hoff genyf sylwedd, troais y dalenau ato yn ddiwed; ac erbyn i mi sylwi arno yr wyf mewn peth amheuseth pa un a ydyw yn sylwedd cywir ai peidio; gan hyny, dichon y caniatewch i mi roddi sylw neu ddau arno. Y peth cyntaf, nid yw y testyn wedi ei ffigiawro yn ei le priodol; ond nid wyf yn cyfrif hyn ond gwall bychan, eto gwall ydyw. Yn nesaf, yr wyf yn ameu priodoldeb y pen cyntaf, sef—"Ofnadwy sefyllfa pechadur—'cysgu.'" Os ydoedd Mr. R. R. Edwards am ddangos truenusrwydd y sefyllfa hono, paham na bussai yn cymeryd y rhan swyaf priodol o'r testyn i'r perwyl hwnw, sef "meirw," o bliith pa rai y gorchymynir i'r cysgadur i gyfodi. Ond ymddengys i mi fod dwy sefyllfa yn cael eu dynodi yn y testyn uchod, sef cysgu a marw. Baruwyl mai amcan yr apostol yw cyngburi yr Ephesiaid, y rhai a broffesent eu bod yn ddi-lynwyr Duw, ac yn blant anwyl, i fod yn effro, gan ystyried fod pob gwyrriad oddiwrth

y feol ddwyfol, yr hon reol a elwir yn oleuni, yn gydymffurfiaid â gweithredoedd anffirwythlon y tywyllwch: "O herwydd pahan, mae efe yn dywedyd," &c., gan gyfeirio eu meddwl mae yn debyg at Easu 60. 1, 2. Yn awr, mae fod y Cristion yn cyduno a chydgymsgu â'r pethau uchod yn gwsgrwrthgiledig; a'r lle mae yn myned i gysgu iddo, ydyw i blith y meirw, o blith pa rai y gorchymynir iddo gyfodi. Peth arall, anffynych, os un amser, y gosodir allan y cyflwr ayrthiedig trwy y ffigr o gysgu; ond yn hytrach yn farw mewn camwedd a phechod; ond mynych y gosodir allan y sefyllfa o wrthgiliaid trwy y ffigr o "gysgu."

Dymunwn alw sylw hefyd at yr hyn a elwir yn "alwad gasol Duw," dan yr ail ben; hyny yw, fod Duw yn galw yr anedifeiriol trwy farwolaethau perthynasau, &c.—Os gwir hyn, yr wyf fi wedi bod yn anwybodus o foddion Duw i alw yr anedifeiriol hyd y dydd hwn; ond dichon y gall Mr. Edwards fy ngholeuo yn hyn. Yr oeddwn yn meddwl bob amser mai deddf y comisiwn ydyw yr unig foddion i alw yr annyhwel-edig, &c.; ond os gwir haerriad Mr. Edwards, rdaid fod diffyg yn rhoddiad y ddoddf hono, ac hefyd yn y ddoddf ei hun; a dylesid dywedyd yn ei rhoddiad, gyda phregethu yr efengyl i bob creadur, am bregethu y perthynasau, y meirwon, y monwentydd, yr eirch, a'r beddau. Hefyd, mae rhyw ddyrswch yn fy meddwl ynghylch yr hyn a ddywed Mr. Edwards, fod pob gweinidogaeth o eiddo Duw tuag at y byd yn uchel alw arnom i ddeffroi. Dymunaf ar Mr. Edwards i hysbysu ei feddwl ynghylch y gweinidogaethau uchod, er fy nwyn o'r dyrswch.

South Trenton.

ROBERT WILLIAMS.

COFIANT JOHN WILLIAMS, MINERSVILLE.

Dydd Iau, Ebrill 18, oedd y diweddaf o ddyddiau einices ein brawd ymadawedig.—Mewn modd disyfyd torwyd ef i lawr, ac y mae heddyw wedi ei rifo gyda y meirw. Tua dau o'r gloch prydawn y dydd uchod, fel yr oedd yn dilyn ei alwedigaeth yn ngwaith glo *Bast a'i Gyf.*, tra yn dadfachu y wagen ar waelod y *alope*, yn anffodus torodd y tidgadwyn wrth yr hon yr oedd y wagen lawr yn cael ei chodi, a rhuthrodd yn ol o ben uchaf y llechweddiad gyda nerth mawr. Tarawyd yntau ar ei ben nes ei wneud yn ddi-deimlad yn y man, ac yn mhen ychydig oriau anadlodd yr anadliad olaf.

Bu farw yn wr o nerth, yn nghanol ei

ddyddiau, gan adael tenlu lluosog, sef priod a deg o blant, mewn colled mawr, ac i ddwy-alaru ar ei ol. Ar yr 20fed, claddwyd ei weddillion marwol yn monwent y Bedyddwyr Cymreig yn y lle uchod; ar yr achlysur, gweinyddwyd gan y brodyr Wm. Morgan, Pottsville, a J. P. Harris, (prege:hodd yr olaf oddiar 2 Tim. 1. 12.)

Ganwyd John Williams yn Talybont, swydd Frycheiniog, yn y flwyddyn 1804. Ei rieni oeddent William ac Ann Williams, o'r pentref crybwylledig. Symudodd y ieuango i ardal Sŷrhowi, lle yr ymunodd mewn priodas yn 1830 â Martha Williams, merch William Williams, Penmarc. Yn y fl. 1833, gwelodd ei hun yn llewyrch gair y gwirionedd yn bechadur colledig, a themlodd yr angenrheidrwydd i roddi gofal ei enaid i Greawdwr ffyddlaw, Bugail ac Esob eneidiau.—Ymwasgodd at y dysgyblion fel un ar ddar-fod am dano. Bedyddiwyd ef ar broffes o'i ffydd yn y Cyfryngwr, a rhoddes ei hun yn seled o'r eglwys yn Carmel. Bu yn ffyddlon ac ymdrechol yno weddill ei ymdaith yn ngwlad ei dadau. Yn 1841, cychwynodd ef a'i deulu i America, ac wedi glanio o honynt, ymsefydlasant yn Minersville, ac yma yr arosodd ein brawd nes ei symud gan angau i wlad well, a hono yn un nefol.

Mae nodweddiad y trangedig, fel dyn a Christian, yn deilwng o'n sylw a'n hefelychiad. Nid oedd dim yn John Williams o duedd ffrostgar a cheufigenus—pell iawn oedd ysbryd ymchwyddo oddiwrtho ef. Yr oedd yn hynaws a thawel bob amser; dyn cymwynasgar a thangnefeddus iawn. Cynysg-aeddwyd ef gan Awdwr natur a gostyng-eiddrwydd a gwylder mawr, ac a berffeith-iwyd ynddo dan ddyseidiaeth yr Ysbryd Glân yn yagol Crist—"y meddwl yma, yr hwn oedd hefyd yn Nghrist Iesu."

Yr ydoedd wedi dysgu bod yn foddlon, amgen llawer o'i frodyr crefyddol. Seren sefydlog, ac nid seren wib, oedd ein brawd yn ffurfafen eglwys Dduw. Gwyddid pa le idd ei gael ef bob amser. Yn lle threlio ei amser gwerthfawr mewn gwib-deithiau ar y *tramping system*, ac mewn ymchwil am *fynddoedd gwynion* byd y gorllewin, meddai ef ar sefydlogrwydd meddwl, ac ymlynai wrth byrth merch Seion trwy bob tywydd, a gwirid geiriau yr apostol yn ei ymarwedd-iad, mai "elw mawr yw duwioldeb, gyda boddlonrwydd."

Hefyd, yr oedd yn ddiwyd iawn gyda'r gwaith, ac yn nghyswllt â phob dosbarth o'r gwaith. Ni buasai ei le ef yn wag yn y gyfeillach, y cwrdd gweddi, na'r Yagol Sab-bothol. Llenwai ei gylch bob amser. Nid

crefydd y tymborau, y tywydd teg, a'r diwygiadau oedd crefydd y brawd John Williams. Haf a gauaf, oerui a gwres, celid ef gyda'i waith, ac yn ei hystyried yn fraini i gael aros yn y tŷ yn y nos. Yn nghymmyd-ogaeth y *temperate sons* yr oedd y brawd yn byw; y cariad cyntaf yn parhau yn ei wres, heb angen dywedyd, "Ti a rediaist yn dda," na gofyn, "Beth a'th rwystrodd?" Oddiar pan ledodd ei hwyliau i awelon y dydd, llanwyd hwynt gan y debeuwynt a ohwytha dros fryn y groes, ac yntau a hwyliodd ei lestr yn *channel* y cylchwynt (*tradewind*) efengylaidd, nes cyrrhaeddyd yr hafan ddymunol. Nid gwag-ogoniaist ydoedd egwyddor ac amcan ei fywyd crefyddol, oithr crefyddu yr ydoedd oddiar yr ystyriaeth o wir barch i Oduw, gan ymdrechgu lledaenu achos y Gwaredwr yn y byd. Os nad ydoedd e ddawn ac athrylith mawr, gellir dywedyd am dano ei fod yn was da a ffyddlon. Ymdrechodd ymdrech dŵg. Bu'n ffyddlon hyd anghau, ac y mae yn fwy na chongwerwr heddyw, yn gwiego coeren y bywyd, ac yn ei law balawwyd buddugoliaeth, ar droedol anfarwoldeb. A chyn hir ca' gorff i ddal dan dragwyddol bwys gogoniaist, cyffelyb i'w gorff gogoneddus ef, ac y llewyrcha fel yr haul byth yn nheyrnas ei Dad. HIRASTHUS.

SIOMIANT.

MUSU—"Cwyn y Caethlon."

Bu't byd hwn yn dŵg ei wenau,
A'r haul arall ar fy llwybrau,
Dros fyneddau ar fy nbach;
Heb ond nemawr o oeddu,
I'n difuddiau e'm pleserau,
Hwyr na boreu wrth fy agwaith;
Ar ol hyn y rhan fynychaf
Gwelais ei giddannedd pellaf,
A't holl wedd yn gwgn araf,
Stom 'nol stom yn rhodog staf,
Trodd fy haf yn saaf smath!

Gyat ymfroedwa mewn cyfelliou,
Yn mysg gwreng a beocadigion,
Haf gym'dogion fwy na mwy;
Ond ar aden ffin amhlirion
Troisant i mi yn anffyddlon,
Trist yw'm eilon dan ei chlyw;
Pan yr oeddwa mewn calod
Mawr, yn wylu ac yn oedi,
Dan fy maich yn methu codi,
At gyfeillion gwnawn wynebu,—
Och! fy stoml waethant hwy.

Siomiant pruddaidd, dws ac irad,
Gofais yn fy unig *garlad*,
Fu'n anwastad yn ei serch!
Ar ei haulgwyn teg y borau
Y prydnawn deuth tew gwynlau,
Fel mynyddau; O! mor areh;

Mi ddyagwyllais mewn amynedd
Gael oddiwrthi wir ymgeledd,
Cartref clud a dŵyn dangnesedd;
Ond fe'm stomwyd ynddi'n rhyf-did.
Pwy mewn gwired garaf farch!

Do; fe'm stomwyd mewn cyfelliou,
Yn y byd ail chwercw droilon,
A fy nghariad gwiwlion gynt;
Ond y stomant fwy na'r cyfan
Gofais ynof fi fy human;
Pwy mor egwan dan bob gwynt!
Byddaf bellach fel dylluan,
Mewn eiddiorog gwyll yn cwynfan;
Calon drom a byd amyddan,
Fydd fy abnged trwy fy oesran;
Ow! ystruan adyn ar hys! ICHAOD.

COFIANT Y DIWEDDAR BARCH. T. P. HUGHES.

GARWID y Parch. Thomas P. Hughes yn swydd Dinbych, Hydref 1, 1786. Cafodd y fraini o uno ag achos Mab Duw yn Glynceiriog pan ydoedd yn 14 oed. Dechreuodd bregethu pan o gylch 19 oed, ac am dano fel pregethwr y mae y rhan fwyaf o'n cenedl a ddaethant o Gymry, yn enwedig Bedyddwyr, yn gwybod yn dda. Teithiodd, trwy y Gogledd a'r Debeudir amryw weithiau, ac mae ei enw a'i goffadwriaeth yn barchus gan filoedd yno yn bresennol, a sonir am dano eto, gan yr oes a ddel, fel un o gewri eŵocaf y dywysogaeth. Argraffodd amryw o lyfrau bychain yn yr hen wlad a'r wlad hon, trwy barai 'y mae efe wedi marw yn llefara eto.' I bob dyn o feddwl manol ac athrylithgar y mae pob llinell o'i waith yn ei gymeradwyo. Nid yn unig fel awdwr rhyddiaithol y mae teilyngdod Mr. Hughes yn gynnwysedig, ond hefyd fel bardd. Mae yn hyfryd genyf fi a channoedd eraill i ddarlenn ei emynau periaid a'i ganiadau soniarus—mae y syniadau a'r drychfeddyliu yn gedyrn ac hedegog, yn gyatal a phriodol a hollol naturiol. Yn hyn, feddyliwyf, y mae godidawgrwydd ei waith barddonol ya gynnwysedig. Darlener, er enghraifft, ei Allcriad o Ganid Solomon.

Symudedd ef a'i deula o Machynlleth i'r America tua 19 o flynyddoedd yn ol; arosant ya Steuben am ddwy flynedd; sehtant oddi yno i Granville, swydd Licking, Ohio. Bu yno am flynyddau yn eydbregethu â Thos. Hughes arall, yr hwn hefyd sydd a'i enw yn uchel yn yr ardal hono. Symudodd o Granville i Talmadge, ac oddi yno i Palmyra, tae phedair blynedd yn ol. Bu yn hyfrydwch genyf fi, a channoedd eraill yn y llys hwn, i wrando arno ya gosod allan drefn cadw enaid trwy anghau Crist. Pan fuasai Mr. Hughes yn cymeryd testyn, yr oedd ynddo alluoedd

eneidiol i'w drafod gyda y medruarwydd, y deheurwydd, a'r manylwydd mwyaf. Cofir am dano yn nghymaniaf ddiweddfaf Pittsburg, gan y dorf a'i gwrandawsant. Ei destys ydoedd Rhuf. 8. 3; pan yn son, gyda ei hyawdledd penaf, am Fab Duw wedi ei ddanfoni'r byd, ac am bechod yn cael ei gondemnio yn y cnawd, a'r suddugoliaeth a gafodd Iesu ar ddiabfol, angen a'r bedd, yr oedd ei wrandawyr wrth yr ugeiniau fel yn hofed mewn gorfoledd a syndod. Ond beth af idd ei ganmol, mae ei bregethan argraffedig, nid yn unig ar bapur, ond hefyd ar galonau, a thystiolaethau y miloedd o Gymry America a'i gwrandawsant, yn ei ganmol yn llawer uwch nag y gallaf fi, o herwydd teithiodd dde a dwyrain, gogledd a gorllewin, amryw weithiau: ond daeth yr amser i'r Parch. Thomas P. Hughes i fyaed oddiwrth ei waith at ei wobr. Bu yr hen bererin yn ddigon tlawd trwy y rhan fwyaf o'i fywyd o ran pethau y byd hwn, eto cafodd afael ar ernes yr etifeddiaeth dragywyddol—"Os plant etifeddion hefyd, sef etifeddion i Dduw, a chyd-etifeddion â Christ." Gweled trwy ddrych yw hi yma, ond gweled Crist fel y mae sydd yr ochor draw. Cario y cleddyf yw hi yma, ond gwisgo y palmwydd sydd fry. O am fed o nifer y teulu a fydd yn canu "iddo ef yr hwn a'n carodd, ac a'n prynodd, ac a'n golchodd yn ei waed ei hun." Nid ydyf am ddywedyd fod yr hen frawd Hughes yn fwy nag eraill heb ei feisau tra yr ydoedd yma, ond mae genym sail ddiysagog i hyderu ei fod heddyw wedi ei olehi o ran ei enaid yn y ffinon sydd wedi golchi miloedd.

Bu Mr. H. yn sal am grynamser; dywedai iddo gwrddyd ei afiechyd ar ei daith ddiweddfaf yn Sugar Creek. Chwysa ac oeri ydoedd dechreuad ei ddolur; y tro diweddfaf y buais yn ymddiddan ag ef, dywedodd wrthyf fod ei achos yn dda, y gwyddai i bwy yr oedd wedi credu, ac i fod ei Brynwr yn fyw; ac am i ni beidio gweddio am iddo ef gael aros yn y byd yma ddim yn hwy—fod arno chwant ymddattod, a bod gyda Christ, canys llawer iawn gwell ydyw. Yr oedd yn pwyso ei enaid yn angen ar yr athrawiaeth a bregethodd trwy ei fywyd, gan ymddyried ei enaid ar Graig yr oesoedd, heb ddim o'i gyfiawnderau ei hun.

Bu farw yn hyderus, a'i obaith yn yr Arglwydd, yr hwn a fu yn ei gyhoeddi yn War-dwr i bechaduriaid am 45 o flynyddoedd. Terfynodd ei yrfa ar yr 16eg o fis Ionawr diweddfaf, (1850), yn y 64ain flynyddyn o'i oedran, gan adael gweddw dlawd ac afiach, a dan o fechgyn, a dwy o ferched, i alaru ar

ei ol. Felly, gosodwyd gweddillion yr hen frawd parhaus Thomas P. Hughes i orwedd wrth gapel y Bedyddwyr yn Palmyra: ar yr achlysur pregethodd y Parch. S. James oddiwrth Math. 25. 21.

Mae y weddw oedranus yn wir dellwng o gydymdeimlad a chymborth: nid yw yn gweled ond ychydig, ac yn hollol dlawd.

Y pennill caulynol a ysgrifenyddwyd gan yr hen frawd, yn mhlith pethau eraill, ychydig cyn marw: y mae yn ddarluniad o'i broffad pan yn yml taro ei draed wrth y mynyddoedd tywyllion.

Mi glywaf y clychau yn eanu,
Wrth odrau i' Offeiriad sydd fry;
Sain hyfryd yr hen addowidion
Ynt leisiau melusion i mi:
Fe dd'wedodd, Ni'th roddaf i fynu,
Ni ddygir un enaid o'm llaw:
Dy wladen a'th fon a'm cysurant,
Nid ofnaf lleifairant a ddaw.

Palmyra.

R. DAVIES.

ANERCHIAD I FERCH IEUANGC YMDDIFAD.

O'r "Gymraes."

Pa beth yw'r prudd-der sy'n dy wedd,
'N amdoi dy wyneb can?
Oes rhai o'th raint yn y bedd,
Dan bwysau llwch y llan?

Fy nghyfallll mwys, prudd iawn wyf fi,
O achos da pabam;
Amddifad wyf, er dagrau'n llŷ,
Byth mwy, heb dad na mam.

Er bod heb dad na mam drwy'r byd,
Na neb cyfeillion byw,
Mae Duw y nef yr un o hyd,
Tad yr ymddifad yw.

Mae'l dadol ofal ef yn sawr,
A'i rad i ddynol-ryw,
Mae'n nerthu'r unig gwaed ei wawr,
Tad yr ymddifad yw.

Doa, chwilla'l Atr, ac yno gwel
Fawr addewidion Duw.
Ymddiried ynddo doed a ddol,
Tad i'r amddifad yw.

Doa at ei byrth i 'mofyn rhan
Yn enw Iesu gwtw;
Cai ddigon byth i'th enaid gwan,
Tad i'r ymddifad yw.

Mae oeda'n hwy—mae'n gwaed i'r wled,
Mae digon yno i fyw,
A digon mwy tu draw i'r bedd,
Tad i'r ymddifad yw.

Fob cyfall hof a gilla'n ol,
Yn yr Iorddonan, clyw;
Ond Crist a'th gymar idd ei gol,
Tad i'r amddifad yw.

ANDREAS O FOW

ATHROFA STEWARTSVILLE, N. J.

Y mae yr Athrofa neu yr ysgol anrhydeddus uchod yn cynyddu mewn parch ac enwogrwydd, fel y mae yn breseanol yn addaw yn dëg i gael ei rhesu yn mblith y blaenaf o sefydliadau cyffelyb yn yr Unol Dalaethau.— Ei sefyllfau hyfrydlawn, mewn gwlad ffrwythlawn a iachus, aydd fantais werthfawr; mae y tylerau hefyd, ag ystyried natur a chyfrifiad y sefydliad, yn dra isel; yr hyn, ynghyd a manteision eraill, megys cyfleusderau i gael angurbeidiau bywyd yn rhad, a'i gwna o fewn cyrhaedd yr isel, neu o leiaf y canol-radd, yn gystal a'r uchel a'r cyfoethog. Oddiar ein hadnabyddiaeth personol a'r Prif-athraw, sef ein cyd-wladwr gwiwglodus, D. E. Phillips, Ysw., nid ydym yn petruso idd ei gymeradwyo yn y modd mwyaf calonog, fel dyn ac ysgolhaig, i sylw rhieni ac arolygwyr plant, ynghyd a iezengctyd ein cenedl. Barnwn ei fod hefyd yn meddu pob cymhwysder naturiol yn gystal a gwybodaethol i lanw ei swydd yn anrhydeddus. Y mae gan Mr. Phillips hawl i gefnogaeth y Cymry, gan ei fod yn gyfarwydd a'n biaith, ac yn hyddyeg yuddi, fel y dengys ei ohebiaethau i'r cylchgronau Cymreig. Byddai yn dda genym weled mwy o undeb a chydweithrediad yn ein plith i noddï y naill y llall mewn sefyllfaoedd o anrhydedd ac ymddyried, a chesfuogi gwir deilyngdod. Cofied rhieni eu bod yn gwneud mwy o gyfiawnder a thrugaredd a'u plant wrth ymdrechu roddi dysg iddynt na'u codi i fynu dan ddylanwad ysbryd pleidiawl a sectaraidd. Trysoror meddyliu y genedl ieuango a gwybodaeth fuddiol a chyffredinol, ac nid eu llanw a rhagfarn a sel heb wybodaeth, ac yna ni byddwn yn ol i'n cymydogion Americanaidd mewn parch a chyfrifiad. Deallwn fod ychwgaiad o un athrawes yn y dosbarth menywaid y tymbor presennol. Dymunwn lwydd mawr ar eu hymdrechion canmoladwy.

YR HIR-FESURYDD YSBRYDOL.

O'r Bedydiwr.

Yr ydym yn cyfleu gerbron ein darllenwyr y deryn bach canlynol, gan obeithio y bydd o les iddynt.

D. S.—Bydded i'r darllenydd ddechreu yn y canol, a darllen i fynu neu i lawr, hyd oni chyrrhaeddo y gradd wrth ba un y mae efe ei hun yn awr yn sefyll. Gwelir oddiwrt y radd-ddring hon, pa mor wylidwrs y dylai efe fod ar yr ysgogiad cyntaf o eiddo pechod,

caus y mae fel gollwng allan lawer o ddyfr-oedd. Canfyddwn y dechreuad, ond nid y diwedd; y mae hwn wedi ei anguddio a thywyllwch; ond yu y gwrthwyneb, y mae "llwybr y cyfiaw fel y goleuni, yr hwn a lewyrcha fwy-fwy hyd ganol dydd."

- 20 — GOGONANT.
 — Gollyngdod o'r corff.
 — Chwant i ymddatod a bod gyda Christ.
 — Dyoddesgar mewn cystudd.
 — Ymfroastio yn y groes.
 5 — Cariad gwresog at eneidiau dynion.
 — Dilyn yn brysus ar ol Duw.
 — Marweiddiad i'r byd trwy groes Crist.
 — Cariad Duw wedi ei dywallt yn y galon.
 — Pleser mawr wrth fwrdd yr Arglwydd.
 10 — Cyfarfodydd eglwysig a gweddïau.
 — Hyfrydwch yn nghwmni pobl Dduw.
 — Hoffder o air a thy Dduw.
 — Llawenydd a gorfoledd ysbrydol.
 — Ymadawiad a chwmpeni ofer.
 5 — Darllen dyddiol o'r Biol, a gweddï.
 — Goleuni ysbrydol.
 — Ymneillduo i fyfyrïo a gweddïo.
 — Dychryn a brow.
 — Gwasgfa am fater ensid.
 0 — DIFATERWCH.
 — Addoliad teuntuidd ar y Sabboth.
 — Egeulnodd mynych o weddi ddirgel.
 — Addoliad teuluuidd wedi ei lwr adael.
 — Ysgafnder mewn ymagweddïad.
 5 — Dilyn y ffasiwau, pa mor goatus bynag.
 — Gloddeat a'r ddiol feddwol.
 — Cyfeillach rydd a dynion llygredig.
 — Hoffder o lyfrau gwag a champau.
 — Gwleddoedd, difyrwch a dawnsiau.
 10 — Cefnu ar dy Dduw.
 — Cyfeddach a diota.
 — Ambeuath o air Duw.
 — Gweddï ddirgel wedi ei heuguluso.
 — Pleser yn nghyfeillach anffyddwyr.
 15 — Gwleddoedd a difyrwch ar y Sabboth.
 — Meddwod a godineb.
 — Cann maswedd ac afeudid.
 — Anffyddiaeth a gwawdio crefyddwyr.
 — Afechyd a marwolaeth.
 20 — DYSTATW.

DYNION TLODION OND DYSGEDIG.

EFALLAI y bydd y rhestr y ganlyn yn dderbyniol i rai o'n darllenwyr ieuangc; oblegyd cynnwysa nifer o enwau prif enwogion y byd mewn gwahanol ganghenau, y rhai a godasant eu hunain o'u sefyllfaoedd isel i anrhydedd a pharoh, er cymmaint oedd eu hanfanteision: Gweydd oedd Columbus; argraffydd cyffredin oedd Franklin; cadw moch oedd gwaith Sixtus V.; aradwyr oedd Ferguson a Burns; cerfiwr ar botiau pewter oedd Hogarth; saer priddfeinni oedd Ben Johnson; mab i glochydd plwyfol oedd Purson; mab i gigydd oedd Akenside, ac felly hefyd

Walsey; milwr cyffredin oedd Cervantes; mab i wneuthurwr sebon oedd Halley; pabydd oedd Arkwright; mab i farfwr oedd Belzoni; melbion i frethynwyr oedd Blackstone a Southey; mab i geidwad ystabl oedd Keath; mab i bysgotwr oedd Crabbe; mab i saer maen oedd Dunavo. Dechreuodd Cad. Cooke ei yrfa forawl fel bachgen y cadben: mab i saer troliau tlawd oedd Hayden; bu-gail oedd Hogg; crydd oedd Carey; cowper-iaid oedd Lewis Morris a Gwalter Mechain; argraffydd oedd Knibb; mab i weithiwr tlawd oedd Goronwy Owen; a tinker oedd Bunyan.

Y PAB A'R FIBL GYMDEITHAS.

Wela yn canlyn ddyfyniad o Gylch-lythyr (*Bull*) y Pab Pius IX., wedi ei gyfarwyddo at Archegobion ac Esgobion Ital, dyddiedig Naples, Fauxbourg Portici, Rhag. 3, 1849:

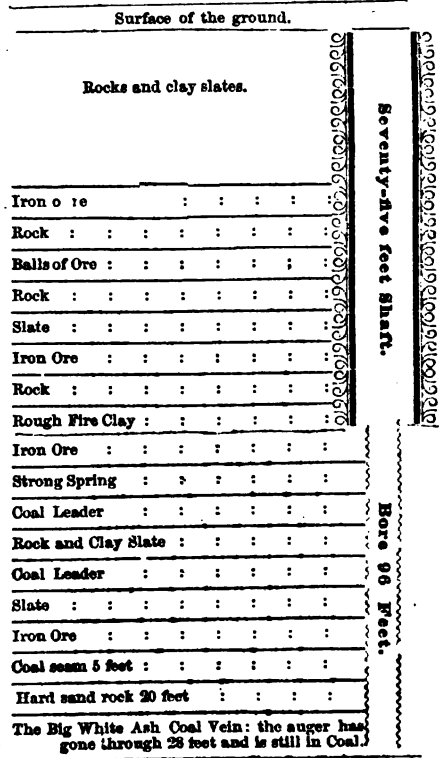
“ . . . Yn mhlith y gwahanol fesurau dichellddrwg ag y mae melesus elynion yr eglwys a chymdeithas yn ceisio ymafael ynddynt i dwyllhudo y bobl, gellir nodi un fel yn fwy neillduol o amlwg, yr hon a gant allan yn hynod o gymhwys i'w hamcanion drygionus, sef y gwelliadau diweddar yn y gelfyddyd o argraffu. O ganlyniad, y maent yn ymbryuro i gyhoeddi ysgrifeniadau llygredig, a thraethodau a chyhoeddiadau celwyddog, yn orlawn o eullibau ac anwireddau, y rhai a ddyfal ledaenir ganddynt mewn argraffiadau lluosog. Ac hefyd trwy gymhell-iaid a chynorthwy Bibl-Gymdeithasau. y rhai a gondemniwyd drachefu a thrachefu gan yr Esgobaeth Santaidd, y maent yn feddiaunol ar y digywilydd-dra o ddwyn yn mlaen ledaen-iaid o'r Ysgrityrau Santaidd, wedi eu cyf-ieithu yn groes i reolau yr Eglwys, i iaith y cyffredin, a'u gwyrdroi yn y modd gwrthun-af, a chyda'r haerllugrwydd dyhiraf a mwyaf anhygoel o'r bron, nid ydynt yn petruso, o dan gochl crefydd, i'w bargymbell i ddyfal ddarlleniaid y ffyddloniaid. Oddiwrth hyn oil chwi a ddeallwch, frodyr parchusaf, gyda pha ryw ddyfawch a phryderwch y mae yn gweddu i chwi i weithredu, fel y byddo i'r ffyddloniaid sydd dan eich gofal gael eu gosod ar eu gwyliadwriaeth yn erbyn y gwenwyn a'r na ellir lai na'i lyngu trwy ddarlleniaid y cyfryw lyfrau; a dwyn ar gof iddynt yn y modd difrifolaf, gyda golwg neillduol ar yr Ysgrityrau Santaidd, nad oes neb pa bynag a chanddo hawl i ymddyried i'w fara ei hun am eu gwir ystyr, os bydd yn groes i'r Santaidd Fam Eglwys—yr hon yn unig, ac nid neb arall, sydd wedi derbyn yr

awdurdod oddiwrth Grist i wyllo dros y ffydd a ymddyriedwyd i'w gofal, ac i benderfynu ar wir ystyr a deongliad yr Ysgrityrau Santaidd.

CYNLLUN PWLL GLO NEWYDD M'GINNIS, YN NHREF POTTSVILLE.

Crybwyllasom o'r blaen fod y wythien fawr o l6 lludw gwyn wedi ei tharo yn ymyl y dref hon. Dygwyd yr anturiaeth yn mlaen gan Mr. E. W. M'Ginnis, dan olygiaeth Mr. D. Davies. Pa fodd y try allan sydd yn aros eto i gael ei egluro; ond gwyddom hyn, bod digou o angen rhywbeth i alyfwio y faanach yma yn bresennol. Y cynllun canlynol a gymerwyd o'r *Mining Register*, ac a rydd i'r darllenydd ddrychfeddwl cywir o ddullwedd y rhydweiliau:

Diagram of M'Ginnis' Shaft, in the Town of Pottsville.

Y mae y gwaith yn bresennol yn cael ei ohirio o herwydd y dwfr. Bwriedir gwneud y parotoadau angenrheidiol i agor y gwaith mor fuan ag y byddo modd.

GWLAD YE AUR, &c.

Mae y newyddion diweddaraf o California yn dangos fod masnach y wlad er ys rai misoedd mewn sefyllfa ddilwydd. Mae amryw o'r masnachwyr mwyaf yn feth-dalwyr yn San Francisco a manau eraill, ac yn mhlith eraill tŷ Frank Ward a'i Gyf. Er mai "gwlad yr aur" y gelwir California, eto aur yw y peth mwyaf diffygiol ynddi. Rhoddir 10 y cant o log yn gyffredin am fenthg arian dros fis. Mae y tai yno yn uchel. Rhoddir \$200 y y mis o rent am ystafell fechan 10 troedfedd wrth 20. Y mae coed a dodrefn hefyd yn ddrud anarferol. Achosir hyn yn benaf trwy fod teuluoedd a boneddigesau yn dyfod i mewn, y rhai ydynt yn awyddus i gael rhyw fath o dai i fyw yuddynt.

Yr oedd y cloddwyr wedi dechreu ar eu gweithrediadau hafaid. Bernid fod o leiaf gan' mil o bobl naill ai yn neu ar eu ffordd i'r cloddfeydd aur. Mewn dysgwyliad y bydd i'r fath nifer anferth o weithwyr anfon firwd o aur yn fuan i San Francisco, y mae masnach yno yn dechreu adfywio. Mae yr ystordai yn cael eu darparu, a dygir pob math o nwyfau i mewn a ddifair neu a ddefnyddir mewn gwledydd gwaredieddig. Canfyddir boneddigesau mewn gwisgoedd gorwych yn rhodio yr heolydd, ac eraill yn marchogaeth ar gefyllau rhagorol, yu aml o gylch y lle.— Mae priodasan, ysgariadau, godinebau, tor-priodasan, a ffug-chwarenyddiaethau, yn amgylchiadau mor gyffredin, fel na wneir fawr sylw o honynt. Mae dau o chwaraudai he-laeth yn agored bob nos yn San Francisco, heblaw pob math o rhialtwch arall, mewn dull dawnsiau, cydgerddau, a dangosiadau cyhoeddus.

Mae y newyddion o'r cloddfeydd deheuol yn dra boddhaol. Ymddengys fod y dyb gyffredin a foda'i ai yn mhlith dyfodiad newyddion nad oes dim i'w ddyysgu trwy ymarferiad mewn cloddio aur, yn troi allan yn gyfeiliornad hollol. Y rhai sydd wedi aros yn y cloddfeydd gryn amser (o leiaf rai misoedd), ac yn defnyddio doethineb mewn dethol lle i weithio, yn gystal a diwydrwydd rhagllaw, sydd yn llwyddo fwyaf. Y rhan fwyaf o'r rhai sydd yn gadael y cloddfeydd yn ddigalen ac aflwyddiantus ydynt ddyonion difeddwl a diymdrech. Os na allant lwyddo i gael lle toreithiog ar y dechreu, rhoddont gloddio i fynu mewn casieub at y swydd, a neillduant i'r trefydd a'r dinasoedd i fyw mewn eisiau neu farw o newyn.

Y mae Lient. Duer, U. S. N., wedi danfon deiseb at awdurdodau San Francisco, i ofyn

am y swm o \$2,000 er ei alluogi i gwblhau ei orchwyl yn nghodiad y telegraph rhwng San Francisco a glan y môr.

Dywed newyddiadurou San Francisco bod gwythien ragorol o lo wedi ei chael allan yn agos i'r lle hwnaw, yr hon sydd yn addaw cyflawnder o'r trysor lloegadwy uchod at wasanaeth teuluaidd, yn gystal a diwella y gweithfeydd, peiriaunau, ac agerfadau. Yn un o hysbysiadau y Cwmpeini, yn y *Pacific News*, dywedant fod arnynt eisiau *engineer* ymarferol, yr hwn sydd wedi cael profiad yn mwngloddiau Pennsylvania, yr hyn sydd fe ddichon yn dal rhyw gysylltiad â natur neu egwyddor y darganfyddiad.

Y mae rhai o'n cyfeillion Cymreig wedi gadael y swydd hon (Schuykill) yn ddiweddar ar eu ffordd i California, ac eraill yn bwr-iadu eu canlyn yn fuan. Mae rai o honynt yn adnabyddus fel mwnwyr medrus a dyfeisgar, a derbyniant ein dymuniadau gwresocaf o blaid eu llwyddiant. Addawant ygrifenu i'r Seren yn gyson os cant en harbed i gythaedd gwlad eu dysgwyliad.

CYFARFOD TRIMISOL SWYDD ONEIDA.

Mr. GOL.—Basis mor anffodus a cholli hanes y cyfarfod uchod, fel nas gallaf fod mor fanol ag yr ewyllysiwn wrth ddanfôn ei hanes i'r Seren.

Cynnaliwyd y cyfarfod hwn yn Utica ar y 3ydd a'r 4ydd o Ebrill. Yr oedd yr hin yn neillduol o anffafriol.

Cynnaliwyd cynhadledd am un o'r gloch prydawn dydd Mercher. Dechreuwyd hi drwy weddi gan y brawd Hugh Jones, Steuben. Neillduwyd y Parch. D. Jenkins yn gad-eirydd. Triniwyd rhyw faterion, a chymeradwywyd y penderfyniadau canlynol:

1. Fod y Cyfarfod Trimisol nesaf, drwy ei fod yn dygwydd agos ar yr un pryd, yn cael ei gymeryd i fynu, neu ei uno â'r Gymanfa, yn egiwys Steuben.

2. Fod y Gymanfa nesaf yn cael ei chynnal yn ol y dull arferol—yn dechreu ar y 10fed o fis Mehefin.

Fod y Cyfarfod Trimisol canlynol i gael ei gynnal yn Remsen—yr amser i gael ei ben-nodi eto.

Dygwyd y cyfarfodydd cyboeddus yn mlsein yn y drefn gaulynol. Am chwech, pregethodd Mr. Robert Littler, South Trenton, a'r Parch. Wm. Jones, Remsen.

Am ddeg, dranoeth, pregethodd y Peirch. Wm. Jones, Remsen, a James Harris, Marcy. Am ddas, pregethodd y Peirch. Robert Williams, South Trenton, a D. Jenkins, Cateraugus.

Am chwech y nos olaf, pregethodd Alfred Harris; Marcy; a'r Parch. D. Jenkins, Caterangus.

Hyderwn y bydd i'r cyfarfod adael argraff dda ar ei ol. Eiu gweddi yw, ar i'r cyfarwyddiadau a roddwyd gael eu dwyn allan i weithrediad: ac y bydd i'r gwirioneddau a gafodd eu traddodi barhau i lynu yn nghalonau dynion, nes y bydd iddynt ddwyn allan ffrwythau heddwob, cyfiawnder, a santeiddrwydd.

ALFRED HARRIS, Ysgr.

DRYCHFEDDWI. O EIDDO ARISTOTLE.—Y BOD O DDUW.

BYDDAI gwaled y gwyrdd feusydd,—mor dirion, Y blodau a'r dall ar y coedydd,—yn ddigon I beri i ddyn gyda syndod—i greu Aneidrol fodoldeb y Duwdd—a'i allu.

B. W. JONES, (As P. A. Mon.)

I'R "GYMRAES" YN EI GWISG NEWYDD.

Os gwan y ganwyd y "Gymraes,"
Hi redodd maes yn Iona'r,
Pan nad oedd ond un diwrnod oed,
Ni bu erioed fath drysawr.

Trwy raw ac eira'r mynydd dir,
Aeth i bob sir yn Nghymra.
Dros fryn a phant, a Phont gwr-drwg,
Drwy dŵn o mwg hob fegi.

Yn wir, gwisg newydd haeddodd hon,
Hoff gwel'd mor llon ei hagwedd,
De'wch, ferched Gwalla gwnawch eich rhan
I'ch chwaser ac Ieuan Gwynedd.

LGO FFLYR.

E. F. A.

O AWDL Y GREADDARTH, GAN TALKHARRIS.

Gwahanid ei gwallt gwinau—yn llithrawl
Ar lestraidd ysgwyddan;
A'i fodrwyon a clasau, clasu
Yn brinlon ar ei bronau.

Main ei gwaog, mwyn a gwalegi,
Blodyn gwasl, hafawl oedd hi;
A theladid berffaith eilun,
O mor wif ei llw a'i llun.

Bywiog oludog eslodau—gwalegi
Ac ysgafn ei chamrau,
A throad clwv i'w throad clas,
Main oglawg ei mynygian.

Fain, lon, fun léd,
Coron carlad;
I hon a'i héd o lawa hedd
Y rhoddaid lon, dirion Dad,
Olyniad o lawenydd.

Rhwael, mai bronddwyd awen—noff
A siriol mai awen;

Harddych a heddwch addiem
Y nef oedd yn ei awyl wen.

LJun del iesu llawn o dlyni,
Fel oleulon hafawl lili;
Hedd, dywentydd, a daioni,
A chu rinwedd i'w choroni.

Llonewl adar y llwyni—agenynt
Mewn gwynaeth i'w thlyni; • Miss.
Mlod dol o freiniol fri
A ddelynt i'w haddoll.

ATEBION.

Atebiad i Ofyniad O P Q, yn rhifyn Mawrth.

Pellder y ddwy long oddiwrth eu gilydd a geir allan fel y canlyn:

216-2x133-2=V80155=283.098 milldroedd.
R S T.

GOFYNIADAU.

Dymunir eglurhad ar 2 Sam. 20. 18; sef ynghylch pa beth neu bethan "yr ymofyngent ag Abel," a pha Abel a feddylir?

FRYDERIC.

Pwy a feddylir yn y rhagenw "efe," yn Job 23. 3.

Yn Un.

Dymunir sylw manol ar 2 Sam. 24. 1; sef, fod "digllonedd yr Arglwydd yn erbyn Israael," yn "anog Dafydd i gyfrif y Bobl?" gan yr ystyrid hyay yn Nafydd yn rhyfyg pechadurus.

Yn Un.

HYNAWS OLYGYDD,—Gan eich bod yn cyfrannu goleuni trwy gyfrwng eich misolyn gwerthfawr i lawer o hil Gomer, wele fuan, y gwaelaf o honynt, yn crefu am ryw gwr o hono i'r gofyniadau a ganlyn, sef gofyn i chwi neu ryw un o'ch gohebwy'r deallas am eglurhad ar Esau 4. 1. Pa amser a feddylir writh y "dydd hwnw?" Pwy yw y gwr hwnw ag y bydd eith o wragedd yn ymafnyd ynddo, ac yn addaw byw ar eu hymborth a'u dilled en hunain, ond cael eu galw ar ei onw off? Pa anrhydedd fusai byn iddynt hwy?

As SHERES.

Yn mba adood o'r Bibl y mae y llythrenog 41 o weithiau?

RECHD. LEWIS.

GOFYNIAD RHIFYDDOL.

Cadfridog a drefnodd ei fyddin mewn sturf petryal cyfangorff (solid square), ac a gafodd allan fod ganddo 284 dros ben o wyr; ond a ychwanegodd yr ochrau ag un dyn, ac a gafodd allan ei fod yn ddifygiol o 25 o wyr. I wneud y petryal yn gwblhaol. Dymunir gwybod pa sawl gwr oedd yn ei fyddin.

IOAN CALET.

GENEDIGAETHAU.

Yn Wilkesbarre, Ebrill 18, Jane, priod Mr. J. G. Jones, ar fab. Gelwir ef Thomas James.

PRIODWYD—

Mawrth 14, gan y Parch. D. J. Williams, Carbondale, yn ei dŷ ei hun, Mr. Thos. M. Jones, a Miss Jane Coleman, y ddau o Hyde Park.

Yn Carbondale, Ebrill 25, gan yr un, Mr. Harbert Williams a Miss Rebecca Powell.

Yn Minersville, Mawrth 28, gan y Parch. J. P. Harris, Mr. William Lewis, a Miss Susan Christ, y ddau o Pinegrove.

I Gwilym a Susan boed dyddiau tra dydden;
Boed iddynt fyw'n weddus ac hoenus eu hantlan;
O ddydd eu priodas hyd ddiwedd eu helynt
Rhaelunlaeth a'u llwyddo yn mhob man lle'r elynt.

Os plant a epliant, boed iddynt eu methrin
Yn mwy'n lwybrau rinwedd, rhai ddylai pawb ddilyn,
Yn deulu cariadus, heb arfer croes eiriau—
Ua ffordd i ddedwyddwch yw heddwch yn ddiau.
Mazurwy'n a Gozdawie.

Yn Minersville, Ebrill 25, gan yr un, Mr. James Rowe, Taylorsville, a Mrs. Margaret Evans, o'r un lle.

Yn Fairview, ger Harrisburg, Pa., Ebrill 23, gan y Parch. David Evans, Mr. David Watkins, (pudler,) a Miss Ann Lloyd, y ddau o'r lle hwn.

MARWOLAETHAU.

Ebrill 22, yn Old Mines, Summit Hill, Pa., Mrs. Jane Jones, gwraig Mr. Evan Jones, mwnwr, y rhai a ddaethant i'r wlad hon tua dwy flynedd yn ol o B'laenan Gwent, D. C.—Yr oedd yn ferch i James a Sarah Lewis, o'r lle uchod. Dyoddefodd Mrs. Jones bedwar diwrnod o gystudd, ac ymadawodd â'r byd ar y dydd a nodwyd, yn 22ain oed. Ymgasglodd tyrfa luosog i dalu y gymwynas olaf i'w rhan farwol, pryd y darllenodd ac y gweddiodd Mr. L. Thomas wrth y tŷ, ac ar lan y bedd auerchwyd y gwyddfodolion gan Mr. R. E. Edwards.

Yn Minersville, Ebrill 12, Elizabeth Jones, merch i Thomas a Mary Jones, ger y lle uchod, gynt o'r Cefnmawr, swydd Dinbych, G. C., yn 16 oed. Ymadawodd â'r fuchedd hon yn mhlodau ei dyddiau; a daearwyd ei gweddillion marwol ar y 14eg, yn ngladdfa y Bedyddwyr yn yr un lle. Gweinyddwyd ar yr aoblysur gan y Parch. J. P. Harris.

Yn Pottsville, Mai 18, ar ol tua phum' mis o boeanau arteithiol a achosid gan fagwraeth ŵeu glwyf anghyffredin yn ochor ei wyneb, Mr. William Watkins, yn ei hanner canfed mlwydd oed. Ymfudodd ef a'i deulu i'r wlad

hon o Dowlais, Morganwg, a thiriasant yn New-York flwyddyn yn ol o'r dydd y bu ef farw. Ni chafodd nemawr o iechyd yma—methodd ganlyn ei alwedigaeth yn llawn ddau fis: ac er pob gofal o eiddo ei deulu, ac ymdrechidau meddygol parhaus, bu y cwbl yn ofer yn y diwedd. Gadawodd weddw a saith o blant i alaru eu colled o briod tyner a thad o'r mwyaf gofalus. Y dydd canlynol, hebryngwyd ef hyd yml ei fedd gan dorf luosog o'r ardalyddion. Safwyd i ffun i lefaru i'r byw ar yr achlysur gan y Peirch. T. Phillips ac E. B. Evans.

Yn Remsen, C. N., Ebrill 18, yn 7 ml. oed, William Griffiths, mab Hugh Griffiths, yr hwn a ymfudodd i'r wlad hon o Harlech, Meirionydd, G. C. yn y flwyddyn 1845. Mab yw H. Griffiths i Griffith Hughes, Harlech, yr hwn sydd yn dra adnabyddus i smryw a ymfudasant i'r wlad hon o'r ardaloedd hyn. Claddwyd ef yn mynwent y Bedyddwyr yn Steuben; gweinyddwyd ar yr achlysur gan y Parch. Wm. Jones. Ei afiechyd oedd dwfwr ar yr ymenydd.

Ein hyder ar ein hoes na rown yn hwy;
Ond ias y gelyna mawr dygwylw'n mwy;
Pob oed a gwmp i'r bedd, pob gwedd i gyd—
Cadd llawer maban, do, y gro yn gryd.

Mai 4, yn Trenton, swydd Oneida, Mrs. Jane Jones. Y mae cofiant iddi wedi ei anfon atom gan y Parch. W. Jones, pa un sydd raid i ni ei dafu i'r rhifyn nesaf o herwydd diffyg lle.

ACHOS MR. LEWIS RICHARDS.

Dymuna y cyfaill uchod ddychwelyd ei ddiolchgarwch gwresog i'r rhai sydd wedi ei gynorthwyo i ymuniawni dan y baich pa un a'i goddiweddodd ef a'i deulu yn ddiweddar yn ardal Pinegrove.

Y mae yn ddrwg genym ddeall fod ton ar don yn parhau i guro yn ei erbyn. Wedi colli ei ddodrefn a'i feddiannau trwy dân, ymwelwyd â'r teulu gan afiechyd, a chymerwyd un o'i blant ymaith. Deallwn ei fod wedi symud i'r Old Mines wedi hyn. Od oes neb o'n cyd-wladwyr yn bwriadu gwneud rhywbeth droe-tynt yn mhollach, hyderwn y gwnant bob brys i gyflawnu hyn mor fuan ag y gallant, yr hyn yn ddiau fydd yn dra derbyniol, ac yn falm i glwysau y teulu tralodedig.

SYMUDIAD GWZINIDOG.—Y mae y Parch. E. B. Evans, gweinidog yr Annibynwyr gynaf yn Pottsville, St. Clair a Belmont, wedi debygu galwad yr eglwys yn Pittston Ferry, Pa., i gymeryd ei gofal, ac yn bresennol o gylch

ymsefydlu gyda ei deulu yn y lle cynyddfawr a thra-gobeithiol llwng. Ar ol llafurio yn y swydd hon yn ddiffin am agos i ugain mlynedd, gan roddi pob cymorth a chyfarwyddyd yn ei allu i'w gydwladwyr bob amser yn y modd mwyaf parod, sicr ei fod yn ymadael gyda dymuniadau gwresog cannoedd o'i hen gymmydogion, am ei gysur a'i lwyddiant yn maes newydd ei lafur.

GWEITHRED FEDDYGOL.—Tua chanol y mis diweddaf, torwyd chwydd-gasgliad esgyroog (*hony tumor*) oddiar gymal glin Mr. D. Connor, Mahantango-street, Pottsville, gan y Dr. J. T. Nicholas, yr hwn oedd wedi bod yn tyfu yno am fwy na deg mlynedd. Ystyrir hyn yn anturiaeth hynod bewyglus, ac yn gofyn y cywreiorwydd meddygol mwyaf. Deallwn bod y ddyfais yn hollol lwyddiannus yn achos Mr. C.

HANESIAETH DRAMOR.

PRYDAIN FAWR, &c.

Gyda yr agerfad Hibernia, yr hon a gyrhaeddodd Halifax ar y 15fed o'r mis diweddaf, y mae genym newyddion Lerpwl hyd y 4ydd o Fai.

Rhododd y Frenines Victoria enedigaeith i dywysog arall ar y 1af o Fai.

Prisiau gwahanol ddefnyddiau ymborth oeddynt ar fesur o godiad pellach. Felly hefyd y cotwm. Y mae hyn yn arwydd dda.

Bu stormom ddinystriol srall yn Iwerddon ar yr 18fed o Ebrill. Yn Drugheda, Dublin, a Glasnevin, gwnaeth ddifrod truenus o fywddau a meddiannau. Yn Dublin yn unig dywedir fod gwerth £30,900 o wydr wedi ei ddinystrio.

PRWSIA A SWITZERLAND.

Mae yn hysbys i'n darllenwyr fod nifer tra mawr o ymnoddwyr yn Switzerland—rhai o Rufain, rhai o barthau eraill yr Eidal, eraill o Prwsia, ac ambell un o Ffrainc. Maent yn pasio eu hamser mewn alludiaeth drwy ysfennu llythyrau a gohebu â'u cyfeillion yn eu hen gartref-leoedd. Mae eu hymddygiadau wedi anffoddloni Prwsia ac Awstria yn fawr, a dywedwyd fod y llywodraethau hyn wedi bygwth ymosod ar Switzerland os na wna fwrw yr holl ymnoddwyr allan o'i therfynau. Mae gwedi cydlynio mewn rhan; ond er y cwbl anfonodd Prwsia nifer fawr o filwyr at ororau y Weriniaeth Swisaidd, yr hyn a achosodd i Ffrainc i anfon byddin o 60,000 o filwyr i'w gwylid. Ofna rhai y bydd rhyfel rhwng y ddwy lywodraeth! y naill, Prwsia, yn ymosod ar Switzerland, tra y byddo llywodraeth Ffrainc yn ei hamddyfyu.

GROEG.

Cymerwyd dros 80 o longau Groegidd gan y llyngesydd Brydeinig, fel iawn am y collidion a ddyoddafodd rai o ddeiliaid Prydain

trwy y Brenia Otho. Pa fodd bynag, terfynwyd yr anghydfod trwy gyflafareddiad Barwn Gross, cenhadwr Ffrainc.

AWSTRIA A HUNGARY.

Y mae creulonderau Haynau yn parhau o hyd tuag at yr Hungariaid druan; deddfrydwyd Esgob Ladislaus o Groswardin i ddydddef marwolaeth yn ddiweddar, am gymeryd rhan yn llywodraeth Kosauth. Y mae y ddedfryd hon yn un o'r rhai gwaethaf eto, ac yn ail-glyfo teimladau pob dyngarwr.

RHUFAIN.

Y mae y Pab wedi cyrhaedd y 'ddinas dragwyddol' o'r diwedd a derbyniwyd ef gydag arwyddion o bomp a llawenydd mawr gan rai. ond digon tebyg er hynny fod teimlad cyffredinol yn ei erbyn. Rai o'r trigolion a dafent eu hunain ar led yn yr heolydd, er iddo gerdded drostynt, fel arwydd o lawenydd ar ei ddychweliad; ond eraill a ddangosent y teimladau mwyaf gelynnol tuag ato.—Gwnawd ymgais i losgi Plas y Quirinal, sef trigle y Cardinaliaid triwriaethol, y nos cyn ei ddyfodiad. Torwyd ffenestri y Palazzo Chigi ar yr un noswaith.

Y mae gofal mawr yn cael gymeryd i ddyogelu bywyd ei santeiddrwydd rhag gwenwyn, &c.

TWRCI.

Y mae gwedi bod yn hynod o oer yma; hybysa newyddion diweddar o Gaercysten yn fod 150 o bersonau wedi rhewi i farwolaeth yn y ddinas hono a'r gymmydogaeth; tri ar ugain o bersonau yn Gallipoli, ac yn Smyrna dau-ar-bumtheg. Cafwyd 15 o ddynion wedi rhewi i farwolaeth ar fwrdd long Dyrcaidd, ac wyth o bysgodwyr wedi marw hefyd o'r un achos yn eu cwch ar y Bosphorus. Yr oedd yr hin yn oer iawn, a chan fod muriau y tai yno yn deneuon, heblaw fod y trigolion yn gwisgo ond ychydig iawn o ddilad, ynghyd a byw ar fwyd gwael, yr oedd y marwolaethau yn aml. Dywedir fod trueni mawr yn bodoli yn y talaethau yn mhiliad dynion ac anifeiliaid.

FFRAINGC.

Bu cystadleuaeth boeth yn yr etholiad diweddaf rhwng Eugene Sue, y Socialiad, a Leclerc, yn Paris. Trodd yr etholiad allan yn anffafriol iawn i olygiadau Louis Napoleon.—Etholwyd E. Sue, ac y mae gwreiddiolwyr Sosialaidd wedi eu hethol trwy y rhan fwyaf o'r wlad. Mae y papyrau Ffrainc yn llawn o hanes yr effeithiau mae yr etholiad wedi ei gael ar y llywydd a'r llywodraeth. Dywedir fod y llywydd wedi penderfynu roddi i fynd ei swydd, oni buasai i'r Milwriad Changarnier ei ddarbwyllo i beidio. Y mae rhai o'r weinyddiaeth wedi rhoddi i fynd eu swyddau, ac eraill ar y pwynt. Y mae hyn yn roddi terfyn ar bob gobath i Louis Napoleon gael coron, o leiaf yn fuan. Gwnawd cynyg neu ddau ar ei fywyd ef yn ddiweddar, druan; ond troiant allan yn adwyddiannus, ac mae yn awr mor fawreddog ag erioed yn son am briodi ag un o dywysogesau Ysbaen.

TYWYSOGAETH CYMRU.

NEBO, HIRWAUN.—Cynnaliwyd Cyfarfod Ohwarterol yr Amrybwyd yn nosbarth dwyreiniol Morgannwg gyda yr eglwys uchod, ar y 6fed a'r 7fed o Fawrth. Gweinyddodd y Feirch. Thomas, Craig, Rymui; Morgans, Troedyrhiw; Thomas, Nantcarw; Powell, Caerdydd; Jones, Bethesda; Thomas, Hanover; Lawrence, Adulam; Thomas, Aberaman; Jones, Pontypridd; Moses, Cefncoed-cymer; Evans, Cymer; Stephens, Brych-god; Griffiths, Llanharan; Evans, Maendy; Rees, Groeswen; Thomas, Glynodd; Jones, Bethesda; Thomas, Graig, Rymui; Owen, Soar; Thomas, Nantgarw. Y dyweddiad cyffidnodd mai hwn oedd y cyfarfod lluoscaf a welwyd erioed yn y lle hwn. Cafwyd pregethau ragurwl.

BRAWDLYS MORGANWEG.—A agorwyd yn Abertawe, dydd Sadwrn, yr ail o Fawrth.—Y barnydd oedd yr Anrhyd. Edward Vaughan Williams. Dedfrydwyd y personau canlynol am wahanol droseddau:

Mary Ann Ayres, am ledrata par o fotasau, eiddo Daniel Jones, Merthyr. Tri mis o garchar, a chaledwaith.

David Williams, Merthyr, am daro a niweidio Thomas Edwards, yr hwn oedd yn lleitfa gydag ef. Dedfryd—deuddeg mis o garchar a chaledwaith.

Thomas Thomas, a arferai garlo llythrau rhwng Merthyr a Dowlais, am ladrata llythyr yn yr hwn yr oedd £5, a lluoedd o rai eraill yn ffaenorol, y rhai a gafwyd yn ei artref.—Alltudiaeth o 10 mlynedd.

John James, siopwr-gynorthwydd, a Jane Tisdail, am ladrata llawer o nwyddau siop C. Smith, Merthyr. Dedfryd—J. James, 6 mis o garchariad a chaledwaith; Jane Tisdail, tri mis o garchariad a chaledwaith.

Rees Hopkin ac Ambrose Davies, Llafabon, am dori tŷ William Jones, a lladrata amryw bethau. Dedfryd—Rees Hopkin 7 mlynedd o alltudiaeth; A. Davies, 15 mis o garchariad a chaledwaith.

David Beynon, Merthyr, a gyhuddid o ymdrech i dreisio Mary Beynon, merch ieuang eiddetu 16 oed. Chwech mis o garchariad yn y canchar cyffredin.

William Price, dyn ieuang cadarn, 20 oed, o Ferthyr, a gafwyd yn euog o dreisio Kesia Jones, merch fechan i'w mwydd oed. Deg mlynedd o alltudiaeth.

William Davies, yr hwn a ymddangosai fel gyriedyd anifeiliaid, am basio nodau ffigiol, ac yntau yn gwybod mai ffigiol oeddynt, gyda bwriad i dwyllo Crawshay Bailey, ac eraill. Deg mlynedd o alltudiaeth.

Elizabeth Griffiths, putain, a gafwyd yn euog o ladrata oddiar bawen Stephen Earle un hanner ooron a 3s. 6c. Saith mlynedd o alltudiaeth.

David Davies, a gafwyd yn euog o fod yn achos o farwolaeth Morgyn Lewis, neu Morgyn Dafydd Lewis, plwyf Llangiwc. Tri mis yn y canchar cyffredin.

George Smith, Elizabeth Smith, ac Iwan

Hughes, a gafwyd yn euog o ymosod ar W. E. Küller, a lladrata oddiarno ddwy fodrwy; 15 awlft a phethau eraill. Alltudiaeth am 7 mlynedd eill tri.

John Atkinson, cyllidydd, a gafwyd yn euog o godi arian dan esgusodion gau. 15 mis o garchariad gyda chaledwaith.

John Jones, am saethu at Wm. Stubbs.—12 mis o garchariad.

Thomas Jones, 20 oed, a gafwyd yn euog o dori i dŷ Margaret Jones, Star, Llansamset, a lladrata oddiyno amryw weithiau. Gan ei fod yn hen droseddwr, dedfrydwyd ef i 7 mlynedd o alltudiaeth.

CAPEL NEWYDD.—Ar y dydd cyntaf o Fawrth, am 11 o'r gloch, gosodwyd i lawr gareg sylfaen addoldy newydd Cymreig yn Bartlet's Passage, Fetter Lane, Llundain—Dechreuwyd y gwasanaeth gan y Parch. David Davies, Guildford Street, a rhoddwyd hanes byr o'r cychwyniad presennol. Gosodwyd y gareg sylfaen i lawr gydag ychydig eiriau gan Daniel Edwards; gweddiodd y Parch. Caleb Morria, Eccleston Chapel, a chysegrodd y fan at wasanaeth crefydd o oes i oes, hyd ddiwedd dyddiau y ddaear; cyhoeddodd y Parch. D. Davies enw y capel yn *Ebenezer, Welsh Chapel, Fetter Lane*. Yn y prydawn, cynnaliwyd cyfarfod cymdeithasol yn ysgoldy Fetter Lane, lle yr ymgyfaryddodd tyria lluosog i gymeryd lluoiaeth; ac, o herwydd amllder y cyfeillion, ymneillduwyd i addoldy Fetter Lane. Cymerwyd y gadair gan Daniel Edwards, Yaw., anorchwyd y gynulleidfa gan y Parch. J. Davies, Mynyddbach; J. Griffiths, Islington; David Davies, Guildford Street; David Evans, ac E. Evans. Ymddengys, oddiwerch yr hanes a roddwyd yn y boreu, fod llwyddiant tra mawr wedi cydfyned A phregethu yr etengyl yn yr addoldy Annibynol Cymreig yn y *Borough*, yn y blynyddoedd diweddar, fel ag yr oedd gwaelod y capel, *vestry*, a'r *front gallery* yn llawn o gymunwyr. Meddyloedd llawer mai gwell oedd ail-adeiladu yr hen gapel, a'i wneuthur gymmaint arall o faintoli; eraill a feddylasant mai gwell oedd ymeang, ac felly y penderfynwyd; aeth un gynulleidfa allan; aeth yr hen gapel yn rhy fychan drachefn; aeth un arall allan yn bur iuan, aeth yr hen gapel ailwaith yn rhy gyfyng ac yn rhy bell; y mae y drydedd gynulleidfa yn addoli yr ysgoldy Fetter Lane, hyd oni orphener yr adeiladaeth newydd. Y mae y fam-eglwys yn edrych yn bur iachus a gwrol ar ol yr oll ymadawiadau hyn, ond ychydig yn denenach nag y byddai yn arfer edrych i llawenha, er huyn, yn llwyddiant ei phlant, ac amlhad cymdeithasau orafyddol. Bydd y capel newydd yn werth tua £2,200 rhwng y tir a'r adeilad.

YSGOLIION NEUADDEWLWD.—Cynnaliwyd Cymnafia yr Ysgolion hyn eleni yn Peniel, Aberystwyth, ar y 5ed o Fawrth. Cymrodd y gwahanol ysgolion eu pynioiau o Holwydder-eg Dr. Phillips; ac yr oedd eu haterbion, o i hadroddiadau, a'r canu yn fywiog a ragorol. Mae ein terfynu yn gommedd i ni gymeryd yr hanes yn llawn o'r Diwygiwr, byddai byr yn cymeryd cryn ddahefn o'r Sarn.

BRO MORGANWO.—Cynnalwyd cwrrd mis-ol diweddfaf y dosbarth yn Biechddu, ger y Wig. Y brudyr a weinasant yn y cyfarfod oeddnt J. Lawrence, Llanilltyd; B. E. Thomas, ac R. Edwards, Llancarfan; R. Davies, Penyfa; E. M. rae, Corton; J. P. Jones, Penybont; J. Evans ac E. Samuel, Bontfaeu; H. W. Hughes, Llwyni, &c.

PENYBONT.—Mawrth 3, corffolwyd eglwys o Fedyddwyr Seisnig yn Mhenybont-ar-ogwy, swydd Forganwg. Am hanner awr wedi dau yn y prydawn, cyfarfuwyd yn *strategy* yr addoldy newydd sydd yn cael ei adeiladu. Wedi i Mr. Evans (A.) ddarllen a gweddio, traddododd y Parch. J. Evans, Bontfaeu, araeth bwrpasol ar natur eglwys y Testament Newydd; yna y Parch. W. Jones, Caerdydd, a ddarllenodd enwau y personau ag oeddent yn ymgorffoli, ac a ofynodd iddynt a oeddent hwy oll yn ymrwymo mewn ymgysylltiad eglwysig a'u gilydd yn y lle. I'r hyn yr atebodd un drostynt, eu bod. Yna efe a ofynodd, a oeddent wedi penderfynu yn eu plith eu buain, i ddewis rhyw un i fod yn fugail arnynt? Yna yr atebwyd eu bod, sef y Parch. J. P. Jones, yr hwn a urddwyd ryw fisocedd yn ol gyda y Cymry yn y lle, ond sydd yn awr wedi rhoddi gofal yr eglwys hono i fynd, ac yn dechreu gyda yr eglwys Seisnig ieuangc a gobeithiol hon. Wedi hyn gofynwyd, a oeddent wedi meddwl am rhyw un i wasanaethu yn y swydd ddiaconaidd yn eu plith? atebasant eu bod, sef y brawd Thomas Lewis, ac felly efe a neillduwyd ar y pryd i'r swydd trwy weddi ac arddudiad dwylaw. Yna traddododd Mr. Jones araeth amryw-ranol, yn cymeryd i mewn ddyledawydd yr aelodau, y gweinidog, a'r diacon newydd. Yn yr hwyr, yn addoldy y Bedyddwyr Cymreig yn y dref, darllenodd a gweddiodd G. Lewis, Porthycawl; a H. W. Hughes, Llwyni, a D. Jones, Caerdydd, a bregethasant.

HIRWAUN.—Ar ddydd yr Arglwydd, y 17eg o Fawrth, cynnalwyd cyrrdanu neillduol yn y lle hwn yn ngapel y Bedyddwyr, er casglu at y Genladieth Dramor. Am 11 yn y boreu, dechreuwyd drwy ddarllen a gweddio gan Mr. W. Davies; a phregethodd Mr. Price, Aberdar. Am hanner awr wedi dan o'r gloch, cynnalwyd cwrrd areithio ar y pwngc: Mr. Williams, Annbynwr; Mr. Evans, y gweinidog; Mr. Whittington, Wesleyad, a Mr. T. Price, a gymerasant ian yn ngweithrediadu y cyfarfod. Yn yr hwyr, pregethodd Mr. Price drachefu, a chasglwyd, rhwng y cwbl, dros £18.

VICTORIA.—Yn nghylchwil ddiweddfaf yr eglwys hon ar yr 28 a'r 29 o Ionawr, gweinyddwyd gan y brudyr W. Roberts, Blaenau; a J. Roberts, Tabernacl, Merthyr. Casglwyd ar ddiwedd yr oedfeun, a derbynwyd mewn tansgriffadau y swm o £24 9s. 1c.

ANRHEG I WEINIDOG.—Darfu i'r Ysgol Sabothol yn Llangors gael ei thueddu o serch a theimlad o sawr ddyled i'w gweinidog, y Parch. L. Evans, i'w aurhegu a holl weithian awdurol Archibald Maclean, yn chwech cyfrol, ynghyd a'r "Gwladgarwr" am chwech mlynedd, yn dair cyfrol. Pennodwyd chwech

o'r chwiriwyd i dderbyn tansgriffadau. Nos Lun, Mawrth 4, cyfarfuwyd er cyflwyno yr aurhegion yn gyhoeddus. Wedi auerch gor-sedd graa gan ddau o'r brudyr, cyfododd Mrs. Ann Davies, Llaudefailog, a darllenodd gyf-archial caredig i Mr. E., gan gyflwyno yr aurhegion iddo.

ARALL.—Anrhegwyd y Parch. Ioan Llwyd ag wyth cyfrol o lyfrau gwerthfawr gan amryw gyfeillion ar ei madawiad ag eglwys Penyparc, i gymeryd gofal eglwys St. Clears, fel arwydd o'u serch ato tra yn aros yn eu mysg. Cyflwynwyd hwynt iddo mewn cyfaried cyhoeddus yn yr addoldy, wedi ei alw i'r perwyll.

COLLIERS ABERDARE.—Ar yr 11eg o fis Mawrth, cynnalwyd cyfarfod mawr ar ynydd Hirwaun gan y glowyr yma, y rhai oeddent er ys tro cyn hyny wedi gomodd gweithio ar y tylerau a gyunygiai y meistri; auerchwyd y cyfarfod gan amryw o'r gweithwyr i gyfiawnhau eu bymddogiadau ar yr achlysur. Dywed eglwydd y Bedyddiwr: "Nid ydym yn ameu nad oes ganddynt achos cyfiawn i achwyn o'i herwydd, ond y maent wedi cymeryd llwybr hollol anefeithiol i gyfluedd gwaredigaeth, ac eisoes y mae un bywyd wedi ei abertlu i'w hymddygiadau ffol. Nid ydym ni yn anturio dywed- yd ai un o'r cannoedd a gyfarfu ar y mynydd dydd Llun ai uade, a fu yn angen i'r dyn hwnw, ond y mae yn rhaid cyfaldef ei tud wedi ei achosi gan amgylchiadau a ddygwyd oddiamgylch ganddynt hwy; cymrododd rhyw fwrddwyr fantais ar aefyllfa y gymmydog- aeth; dygwyd gwarth ar Aberdar; a bydd y tywallt gwaeid yma yn nodau i adnabod yr anghydfod presennol am amser; ac oesan dyfodol a ddywedant: "Yn amser y cwmpo i maes hwnw y lladdwyd y dyn yn Aberdar." Nid ydym yn cynghori y gweithwyr i arwyddo unrhyw gydandeb a fyddo yn tueddiu yn eu bryd hwy idd eu gwneuthur yn gacthon, er y gellir gwneuthur hynny ar animodau teg, heb fod dim o ansawdd caethwasan- aeth yn perthyn iddo; gall y gweithiwr arwyddo eu papyr neu beiddio, fel y byddo yn dewis, ond dylai goffio na'oes ganddo ef aw- durdod i orfodi eraill i weithio, nac i orfodi y meistri i roddi iddo a geisia; ac y mae pob ymgais at hyny yn an-chwareuteg, yn draws- awdurdodol, ac yn ff. lineb; a'r gweithiwr a fyddo yn segur am flwydlyn i orfodi y meistri i ddyfod i'w bris ef, a wel ei gamsyniad pan y byddo yn rhy ddiweddar. Y mae yn ddrwg genym na buasai y glowyr yn gwraudo ar gynghorion y Parch. Thomas Price, ac eraill o'r gweinidogion, y rhai a'u hancroffodd ar y dydd uchel, canys nis gall daioni ddyfod o'u hymddygiad presennol."

BANGOR.—Cynnaliodd yr eglwys Fedydd- iedig yn y ddinas hon ei chyfarfod cenhadol nos Lun, Mawrth 18. Dechreuwyd y gwas- anaeth trwy ddarllen a gweddio gan y brawd W. Richards, Caernarfon; galwyd ar parch- edigion D. E. Jones, Llangefni; J. Edwards, Llandegfen; D. Hughes, (A.); ac R. Bonnar, (W.) Bangor, i anerch y cyfarfod. Casglwyd yn agos i ddeg punt. Ar ddymaniad Mr.

Evans, gweinidog y lle, yr hwn, er gofid i'w gyfeillion oedd yn absennol o herwydd afiechyd, cynnygiodd Mr. Jones, "Fod diolchgarwch y cyfarfod i gael ei roddi i W. Jones, Yaw, Pwllheli, am ei gyunygiad haelionus i gludo yn rhad yn ei long, "William Carey," gymmairt o genhadon a fyddo gan y gymdeithas i'w hanfon i'r India; ac am ei gludiad o Mr. a Mrs. Sate y fwyddyn ddiweddf.—Dywedodd Mr. Edwards ei fod ef yn cefnogi y cynnygiad yn galonh, a dangosodd y cyfarfod ei gymeradwyaeth unfrydol o hono trwy g'fodiad eu dwylaw.

TRO GALARUS.—Mawrth 5ed, cafwyd dyn o'r enw Michael Williams, dilledydd, aelod yn Boreas, Blaenau, wedi cwympo mewn clawdd g'rillaw Twyn Cendl. Yr oedd wedi cychwyn o'i atref o Nantylg, boreu y Llun blaenorol, i fyned at y meddyg i Dreddegar, o herwydd fod rhyw afiechyd yn ei gorff; ac fel yr oedd yn dychwelyd, galwodd mewn tŷ ar dwyn Cendl; ac yr oedd yn hwyr iawn, ond penderfynodd ddyfod adref y noson hono; ac o herwydd ei bod yn dywyl colodd y ffordd, a chynnygiodd groesi y clawdd i ddyfod i'r heol sydd yn arwain i Nantylg, ond methodd a chyrraedd ei amcan oblegyd ei afiechyd, syrthiodd i'r clawdd, ac yno y bu yn ymdrechu hyd chwech o'r gloch y boreu, pan y daeth rhyw un heilio ac a'i cyfododd i fynu, ac a'i cariodd i'r Victoria (afarn cyfagos) lle y bu farw am dri o'r gloch y prydawn hnw. Dydd Iau canlynol, casglodd tyria luosog ynghyd i hebrwng ei gorff tua thŷ ei hir atref. Claddwyd ef yn unywent Carmel, Cendl, pryd y pregethodd y Parch. Thomas Rees, gweinidog y lle, oddi-ar Diar. 27. 1. Gadawodd wraig a phlentyn bychan i alaru ar ei ol.

DAMWAIN ANGRUOL.—Chwef. 14, collodd John Thomas, 35 oed, a David Evans, 27 oed, eu bywydau yn ngwaith glo Waucaegyrgwen. Yr oeddynt wedi eu rhybuddio gan un Mr. Lloyd, am hen waith; ond tarawsant yr hen waith, ac adnabwsant fod yno lawer o awyr afiach, a threohodd hwynt, fel y buont feirw. Gadawodd John Thomas weddw a saith o blant i alaru ar ei ol, ond nid fel rhai heb obaith. Yr oedd yn aelod gyda y Wesleyaid. Yr oedd D. Evans wedi bod ar dir gwrthgild, ond deffrowyd ef o'i gwsg ysbrydol yn unis Awst diweddf, ac adafaelodd â'i holl egui mewn crefydd, fel yr oedd pob tebygolrwydd fod ei wyneb tua gwlad well.

CRUGYBAR.—Cynnaliwyd Cyfarfod Chwarterol yr Annibynwyr yn sir Gaerfyrddin yn y lle uchod, Chwefror 27ain a'r 28ain. Dechreuwyd y gynhadledd y dydd cyntaf am 11 o'r gloch a'r moddion cyhoeddus am ddau yn y prydawn. Gweinyddodd y Peirch Morgan, Caerfyrddin; Thomas, Talybont; Jenkins, Capel Evan; Davies, Bwlchyfridd; Stephens, Llanfair; Jones, Gwynfe; Parry, Llanymddyfri; Evans, Capel Seion; Rees, Llanelli; Lewis, Brynberian; Jones, Hermon; Thomas, Bwlchnewydd; a Williams, Llangatlog.

MANWRONAS.—Cynnaliwyd Cyfarfod Tri-

miol yr Annibynwyr yn sir Aberteifi yn Maenynroes, ar y 6fed a'r 7fed o Fawrth.—Preg-thwyd y ddau ddydd gan wahanol weinidogion.

PRIODASAU.

Chwef. 23, yn eglwys Margam, gan y Parch. Richd. Evans, D. D. Vicar Margam, Mr. David Evans a Miss Martha Williams, eill dau o'r plwyf uchod.

Yn ddiweddar yn Betharan, Brynmeys, gan y Parch. O. Owens, gweinidog y lle, Mr. Thomas Harry, Aberkenfig, a Miss Catherine Jones, Pwllandreas.

Mawrth 2, yn yr un lle, gan yr un, Evan Morgan, Abergarw, a Jane Williams, Tycribwr.

Mawrth 8, yn Bethesda-y-fro, gan y Parch. Morgan Morgan, Mr. Evan Thomas, o blwyf Llanilltyd-fawr, sir Forganwg, a Miss Rachel Evans, o blwyf Trelech, sir Gaerfyrddin.

Tŷ llawn a phob llwyddiant—i'r ddeuddyn
Yw'n gw: ddi'n ddiuanti;
Da fythont a difethiant,
Heb ble, a digon o blant. M. G.

MARWOLAETHAU.

Mawrth 10, yn Llanelli, Mr. Thomas Griffiths, saer maen, yn 73 mlwydd oed. Yr oedd yn faenor gyda'r Annibynwyr yn Nghapel Als. Bu dros 60 o flynyddau yn ngwaith ei Arglwydd a gorphenodd ei yrfa mewn tagnuefedd.

Dydd Mawrth, Chwefror 19eg, Catherine Joseph merch Ieuanaf y Parch. John Joseph, Llanelli, yn 5 mlwydd oed.

O Catherine, diengaist yn fuan
Cyn profi trafferthion y byd;
Ni chafodd n. phechod na gwagedd
Un fantasia i ddeun dy fryd;
Gadawist dy flynyddau anwyliaf
Mewn galar a hiraeth ar ol;
Daeth ceund o'r gwyfnyd i'th alw
At leuau a'i ddwyn idd ei gol. J. G.

Rhag. 5, 1849, Catherine Thomas, gwraig Mr. Jenkin Thomas, goruchwyliwr, Ynyspenllwch, yn 36 oed. Bu yn aelod seleg yn eglwys Hebron, Clydach, am 13 o flynyddau. Gadawodd briod a phump o anwyliad bychain i alaru ar ei hol.

Mawrth 16, yn y pumed diwrnod o'i gystudd, Mr. Lewis Morgan, Pontamlwg, yn 74 oed. Yr oedd yn aelod a diacon gyda yr Annibynwyr, yn Nebo, Ceredigion. Buodd yn hettgyr i bregothwyr, ac yn haelionus a charedig bob amser.

Chwef. 23, y Parch. W. L. Davies, gynt o'r Drefach a Rehoboth. Dyoddefodd gystudd malth o agos i ddwy flynedd yn amyneddgar iawn. Gadawodd wraig a phump o blant bychain i alaru ar ei ol. Ar ddydd ei gladdedigeth, pregethodd y Parch. T. Thomas, Castellnewydd, oddi-ar Dat. 2. 10; "Chwi a gewch gystudd ddeng niwrnod; bydd fyddlawn hyd angau a mi a ruddaf i ti goron y bywyd."

Chwef. 9, ymadawodd Mrs. Evans, Mabws, Dyfed. â'r fuchedd hon yn dra disymwth. Yr oedd yn y cy' arfod parotoad yn Llangloffan y dydd hwnw yn iaci; ond tua deg o'r gloch y noson hono aeth i wlad well; Y mae cymmydogaeth Blaenllyn a Llangloffan yn wag heb Mrs. Evans. Yr oedd yn wraig ddawiol iawn. O am fod yn harod!

Och! mae wblain uwch Mabws!
Wyla yn dlawd am lán dlws!
Elin trysor aeth i orwedd
O ladau byd i lydw bedd.

SEREN ORLLEWINOL:

229

GYFRWNG GWYBODAETH I HIL GOMER YN AMERICA.

CYHOEDDIEDIG GAN R. EDWARDS.

Cyf. VII.]

GORPHENHAFF, 1850.

[RHIF. 71.

CYNNWYSIAD.

Gwraig Caba, ...	151
Yr Haf, ...	153
Cofiant William I. ac Elizabeth Lewis, Trenton, awydd Oneida, C. N.	153
Cofiant Mrs. Jane Jones, Trenton, ...	154
Y gair Bedydd a'r gair Trochl, ...	155
Bywyd Joseph, ...	156
Galar-gan William a Catherine Rowlands, Paris, Ohio, ar ol Ann, eu hanwyl ferch, ...	161
Galar-gwyn ar ol chwær, ...	161
Ardal fy nghemedigaeth, ...	162
A'rserchiad at Mr. T. Tomkins, Pittsburg, ...	163
Cymunfa y Bedyddwyr Cymfeig yn Cincinnati, ...	163
Corffullid Eglwys o Fedyddwyr ar Summit Hill, ...	164
Damwain angsuol yn un o Weithfeydd Gto Pitt- ton Ferry, ...	164
Rheolau ymddygiadol mabwysiedig gan y Parch. F. Porter, D. D., ...	168
Y Weddw a'i phlentyn, ...	168
Atebiad i ofyniad "Un o Bell,"	166
" Richard Lewis, ...	166
Yr Undeb Talaethol, ...	166
Gofyniadau, ...	16
Y Fasnach lo, ...	167
The blind Boy—Pennilllon i'w cyflakhu, ...	167
Dyfais newydd Faine—a yw yn bosibl?	168
<i>Priondau,</i>	168
<i>Marsolatiau,</i>	168
Llofruddiaeth, ...	169
Llosgiad Ageria, ...	169

Lwmp o Aur, ...	169
Y Cad. Lopez, ...	169
Prof. Webster, ...	169
"Deuwch ataf a,"	169

HANESIAETH DRAMOR.

Frydain Fawr, Iwerddon, &c.—Gorham, ...	169
Prwsia, ...	170
Ffrainco, ...	170
Rhufais, ...	170
Awstria, ...	179
Syr John Franklin, ...	170
Y Tywysog Ieuango, ...	170
Y Cholera, ...	170

<i>Tywysogaeth Cymru</i> —Colwyn, str Gaernarfon, ...	170
" Damweiniâu—Tyngu anudon, ...	171
" Urddiad—Llanelli, ...	171
" Penmain, Mynwy, ...	171
" Gwyl Ddirwestol, ...	171
" Soar, Abergaw, ...	171
" Cyfarfodydd crefyddol, &c.	172
" Yr arddangoelad yn 1851, ...	172
" Llanelli, ...	173
" Llofruddiaeth, ...	173
" Terfysg yn Aberdare, ...	173
" Ymfudiaeth, ...	173
" Llanelli, ...	174
" Merthyr, ...	174
" <i>Priondau a Marsolatiau,</i>	174

POTTSVILLE:

Argraffwyd yn Swyddfa y 'Mining Register.'

AT EIN DOSBARTHWR A'N DERBYNWYR.

Derbyniwyd yn ystod y mis, heblaw a gyhoeddwyd yn y rhifyn hwn—Cofiant a Danlith, gan —; Gonedigaethau a Marwolaethau yn ardal Abersiwr, gan John Prosser, (daethant i law ychydig yn rhy ddiweddar, oud ymddangosant yn y nesaf;) deallia amryw o'n gohebwyr eraill fod eu llythrau wedi eu derbyn genym, trwy fod ranau o honynt wedi eu cyhoeddi.

Derbyniadwyd y taliadau canlynol yn ystod y mis diweddaf—Mr. Noa Davies, Allentown, Pa., \$1 25; Mr. J. James, Zanesville, Ohio, \$10; a \$1 am yr Egwyddlorig; Mr. Danl. Lewis, Carbondale, (trwy law Mr. J. Davies, Pottsville, \$1 25;) Mr. Wm. T. Lawrence, Danville, \$2 80; Mr. D. Evans, Cincinnati, \$2 50; Mr. J. G. Davies, eto, \$5; Mr. A. Ambrose, Covington, \$2 50; Mr. Robert Thomas, Belmont, \$3 25; Mr. Chas. Williams, Beaver Meadows, 75 cents; Mr. J. Prosser, Brady's Bend, \$5.

Dymunwn gyfiwmo ein diolchgarwch difuant i Mr. J. M. Jones, Caerfreg-Newydd, am ei garedigrwydd yn ein cynysgaeddu yn barhaus a gwahanol gyfringau a gohebiaethau ag ydynt o werth mawr yn uhrysorfa ein Cyhoeddiad.

LLYFR GURNAL.—Dymunwn gyfeirio sylw ein darllanwyr at y gyfrol gynnwysfawr ac amhriaidwy uchod, yr hon sydd yn awr ar gael ei gorphen yn ei gwisg newydd Americanaidd. Y mae y llyfr mor adnabyddus, fel y mae ein canmoliaeth ni iddo yn hollol afreidiol; ac y mae enw yr argraffydd (Mr. Roberts) yn gwarantu y ceifyddydwaiith i holl ddarllanwyr Cymreig America. O ganlyniad y cwbl sydd genym i ddywedyd am dano, yw cynghori pawb a'r sydd heb ei dderbyn yn ranau i wneud pob brys i'w feddu wedi ei rwymo yn dda a chryno, gan y bwriedir iddo fod oll allan o'r wasg tua diwedd y mis hwn. Gall y rhai sydd am ei gael yn y cylchoedd hyn suton am dano at Olygydd y Seren, gan ein bod i dderbyn nifer o honynt i'w gwerthu dros y Cyhoeddwr.

At W. T. ac eraill.—Yr ydym yn gyfrifol am bob arian a anfonir trwy y Post-swyddfa, wedi eu cyfarwyddo i'r Trysorydd neu y Cyhoeddwr, ond nid i ofal neb arall. Nis gwyddom fod dim wedi eu danfon atom felly nad yn wedi eu derbyn a'u cydaobod genym.

Cyfarwydder y Gohebiaethau, (yn ddiraull,) *To the Editor of the Seren, Pottsville, Schuylkill Co., Pa.* Y Taliadau idd eu cyfarwyddo at y Trysorydd, *Rev. W. Morgan, i'r un lle.*

HYSBYSRWYDD YN EUSIAU.

Am MARY PARPHAT, wrth enw ei thad, gwraig John Thorn, a ddaeth i'r wlad hon tua 17 neu 18 mlynedd yn ol, o Sirhowy, awydd Fynwy. Os bydd i'r llinellau hyn ddyfod o hyd iddi hi, neu rhyw un sydd yn gwybod am dani, dymuna ei brawd gael llythyr o'i hanes, wedi ei gyfarwyddo i George Parphat, Miner, Wisconsin, Dauphin Co., Pa.

LLYFR TONAU NEWYDD.

Cyhoeddir, (os ceir anogaeth ddigonol) gan Mr. Thos. T. Jones, Minersville,

CANIETYDD Y CYSSSEGR;

Sef Casgliad o Donau ac Anthemau, yn ateb i "Ganiadau y Cyssegr," sef y Llyfr Hymnau arferedig gan y Cynulleidfaoion Cymreig yn y wlad hon, yr hyn a'i gwna yn llyfr da a chyflawn; ac yn ateb llyfrau hymnau ein brodyro enwadau eraill, gan ei fod yn cynnwys yn agos yr holl feurau arferedig yn yr eglwysi yn bresennol.

ANMODAU.—1. Bydd y llyfryn cynnwys Casgliad o Donau ac Anthemau da a gwasanaethgar, yn ateb oesyllfa ein cenedl yn y wlad hon, o waith yr awdurou goraf, hen a diweddar. 2. Cynnwysir y gwaith mewn deg neu ddeuddeg o rhanau, 25 cents yr un. 3. Argraffir ef ar bapur da, a uodau tobyg i "Ganiadau Seion." 4. Ymdrechir anfon rhifyn allan bod pedair neu chwech wythnos. 5. Bydd yn rhaid taln am bob rhifyn wrth ei dderbyn. 6. Rhoddir y 10fed rhan yn dal i'r dosbarthwyr am eu trafferth ac ymrwymio am y tâl.

D. S. Byddwn yn derbyn tonau da a rheolaidd oddiwrth ein Cyfeilliau Cerddorol yn y wlad hon a'r hen wlad; bydd hyn yn gyfle da i ddefstro holl yr gantorion Cymreig yn y wlad hon o'u cwsg, ac i wasanaethu eu cenedl trwy gyfansoddi a chaaglu i'r gwaith. (*Cofier eu bod yn dda.*)

Anfoner y cyfansoddiadau a'r casgliadau atom (*post paid*) fel hyn: *Mr. Thos. T. Jones, (Teacher of Sacred Music), Minersville, Schuylkill Co., Pa.* Hefyd, nifer yr enwau at y gwaith. Neu at *Rev. J. M. Thomas, New York.*

Hefyd, yn awr yn barod i'r wasg, gan yr un, ac a gyhoeddir os ceir anogaeth digonol,

Y "CANIETYDD IEUANGC,"

Sef Casgliad o Donau ac Anthemau at wasanaeth yr Ysgol Sabbathol. Bydd yn llyfr da i'w roddi yn llaw Plant ynghyd a bochgyn a merched ieuangc. Cynnwys donau *Dirwestol, Cenhad-ol, a Nadolig*, ond yn bennaf yr Ysgol Sabbathol. Bydd geiriau Cymraeg a Saesnaeg gyda phob ton, yr hyn a'i gwna i ateb y Saes yn gystal a'r Cymro. Bydd hefyd yn ateb i Ganiadau y Cyssegr mewn ran, gan ei fod yn cyfeirio at yr holl hymnau ynddo, i'r Bibl a'r Ysgol Sabbathol Cynnwysa tua 200 o dudalenau o faint y daffen enghraifft sydd yn niwedd y Cenhadwr am y mis hwn. Ei bris yw 50 cents. Bydd hwn yn blaenori Caniadau y Cyssegr.

Anfoner Ceisiadau atom yn fuan (*post paid*) i ofal *Mr. Thomas T. Jones, Teacher of Sacred Music, Minersville, Pa.*

YN AWR YN Y WASG,

Y CRISTION MEWN CYFLAWN ARFOCAETH,

Neu y Llyfr rhagorol hwnw a elwir yn gyffredin LLYFR GURNALL, ac a gyhoeddir mewn chwech o ranau, hanner dolar y rhan; mae y 5od ran allan o'r wasg; a daw y rhan ddiweddaf allan tua diwedd mis Gorphenhaf. Anfoner orders am dano at y Cyhoeddwr, *Rev. Thomas T. Evans, care of Mr. E. E. Roberts, Seneca-st., Utica, N. Y.*

Y SEREN ORLLEWINOL.

CYF. VII.]

GORPHENHA F, 1850.

[RHIF. 71.]

GWRAIG CAIN.

O'r "*Gymraes*," gan *Ieuan Gwynedd*.

NID oes genym sicrwydd diymwad o enw gwraig Cain. Ni chynnwys ei chofiant ond ychydig hysbysrwydd am dani. Megys ag y pydra enw y drygionus, felly hefyd y dadfeilia enwau pawb a berthynant iddo. Y mae anwiredd yn eu hyau fel rhwd. Dichon fod enw y greadures aiffodus hon wedi ei lwyr ddifa cyn dyddiau Moes. Gan nad beth am hyny, ni osododd ond ychydig o'i chofiant ar gof a chadw:

Nis gallwn ychwaith olrhain ei hachau.—Hi a ddaeth megys o fynwes y nos, ac a giliodd i grombil y tywyllwch. Adroddodd yr hen athrawon Iuddewig lawer o'u breuddwydion am dani. Dywed Saidus-Patricides, patriarch Alexandria, ei bod yn ferch i Adda, ac o ganlyniad yn chwaer i Cain. Os felly, yr oedd y briodas o fewn y graddau carenydd. Ond er mwyn rhoddi golwg well ar hyn, dywedir i Efa ymddwyn gefeilliaid, sef Cain a'i chwaer Azrin, ac Abel a'i chwaer Awin, ac na phriodwyd hwy yn ol oed. Rhoddyd Awin i Cain, ac Azrin i Abel. Gwnawd y cyfnewidiad hwn meddir, er dangos na ddylai brodyr briodi chwiorydd. Golygid y cyfryw i briodasau yn halogedig ac afreolaidd gan Iuddewon a Phaganiaid. Ond gyda phob dyledus barch i Iuddew a Phagan, nid ymddengys fod amgylchiadau boreu y byd yn caniatáu yn amgenach. Nid yw angenrheidrwydd yn cydnabod un ddeddf. Barnai eraill mai nid chwaer Cain oedd ei wraig, ond perthynas bellach iddo. Yn ol traddodiadau dwyreiniol bu i Adda dri ar ddeg ar ugain o feibion, a saith ar ugain o ferched: a chan y tybir fod oed y byd yn gant ac wyth ar ugain o flynyddoedd pan laddodd Cain Abel ei frawd, bernir y gallasai fod lluaus mawr o drigolion erbyn hyn ar wyneb y ddaear. Ond er manyled moesau y dyb hon, nis gwyddom pa fodd y gallasai fod yn y byd trigolion heb i frodyr briodi eu chwiorydd ar y cyntaf. Er y byddai hyn yn ein hoes ni yn eithafion anmbriodoldeb ac anweddustrwydd, nid oedd y pryd hwnw ond un o ddyledswyddau ac angenrheidiau egluraf natur.

CYF. VII.

20

Hawdd canfod oddiwrth hyn nas gallwn nodi amser priodas gwraig Cain. Yr athrawon Iuddewig a farnant iddi briodi ei gwr cyn iddo ladd ei frawd. Os nid felly y bu, rhaid ei bod yn ddychrynlyd ddrygionus. Yr oedd ysgelerder y weithred mor ofnadwy, a choisb y llofrudd mor drom, nes yw ya anhawdd credu i un ddynes galon-dyner ei briodi pan oedd llef gwaed ei frawd yn dolefaia ar ei ol o'r ddaear. Mwy tebyg o lawer iddi ei gymeryd, er gwell ac er gwaeth, pan yr oedd yn gonest a diwyd lafurio y ddaear. Ac os gwnaed Adda, y dyn cyntaf, yn droneus drwy ei wraig, wele wraig yr ail ddyn yn yfod gwaddod wermonaidd cwpan goŵd o law ei gwr.

Y mae genym bob lle i gasglu i wraig Cain gael ei dirfawr siomf yn ei phriodas. Gallwn feddwl iddi aberthu ei hunan iddo, pan oedd ei serch mor gynnes a phelydr haul yn mis Mawrth, ac mor dynner ag awelon hwyrol Mehefin. Diau fod pob congl yn ei chalon wedi ei llanw â'r gobethion cryfaf am ddedwyddwch, nes oedd mawredd ei hyder yn gorlifo yn ei hocheneidiau. Yr oedd wedi priodi cyntaf-anedig y byd, duw ei fam, ac angel y greadigaeth. Yr addewid am hād y wraig oedd seren ddydd ein mam Efa ar ol colli dedwyddwch Eden. Wrth fyfrio ar ei chodwm erchyll, hon oedd ei hunig oibaith am dderchafiad o'r pridd tew a'r olai tomlyd. Pan gofiai am y sarff, ei hunig gyntaf oedd meddwl am yr amser y-byddai i'w had ysigo ei siol er dial y camwedd; a phan amlhai poensau ei beichiogi, nes dirdynna ei natur gan arteithiau anamgyffredadwy, esmwyrheid ei blinder gan y gred mai y Measia fyddai ei ohyntaf-anedig. Nid oedd ganddi amgyffred mor bell iolaw gwardigaeth yr oedd wedi syrthio. Nis gallasai odrych ya mlaen ar gyflawnder pedair neu bum' mil o flynyddoedd rhyngddi ag ymddangosiad y Gwardedwr. Edrychai ar ei chwmp yn fychan, a barnai y byddai ar lan drachefn ar enedigaeth ei baban. Diau iddi fynych ddyddanu Adda â'r ymadroddion hyn, pan y sychai chwys ei wyneb. Yr oedd hyn ganddi fel enaint i esmwythau pigiadau ei bai; ac ar ol i boensau yr esgoreddfa fyned heibio, hi a ddywedai yn llawenydd ei chalon,

"Cefais ddyd gan yr Arglwydd," neu "Cefais y Messia," yn ol barn llawr o esbonwyr; ac er mwyn dangos ei hyder ynddo, galwasant ef yn Cain—*meddiant* neu *enillad*. Efe oedd anwylyd ei rieni. Nid oedd un o'r plant heb-law hwn o fawr werth yn eu golwg. Pan anwyd Abel, en hail blentyn, ni roddasant arno esw amgenach na *Gwagedd*. Cain, Cain, oedd pob peth yn eu golwg. Am dano ef y dotient y dydd, ac y breuddwydient y nos. Dyagwyd crefft ei dad i'r bachgen bach, fel y gallai dymuniad ei lygaid fod gydag ef yn wastadol, ac o fewn cyrbaedd galw i'w fam: ond troed Abel yn fugalid defaid. Anfonwyd ef i ddilyn y praidd, am y gellid bod yn hwy heb ei gymdeithas. Cain oedd y cyfan: a phan y priododd ei wraig ef, dian ei bod yn edrych arno fel etifedd y byd ac adferydd dynoliaeth. Ond nid oes byth ddaioni o eilunod eu rhieni. Megys y daeth gwraig y dyn cyntaf yn bechadures wrth ymgeisio bod yn dduwies, felly y daeth gwraig yr ail ddyd yn briod llafurdd yn lle y gwaredwr, fel yr hyderai. Mor foren ac mor drwm y dechreuodd meiddith camwedd Efa ddadblygu ar ei merched! A dian mai un o felddithion trymaf menyw yw bod yn wraig i ddyd drwg.

Tebyg mai nid llawer o amser a dreuliodd mewn dedwyddwch yn nghymdeithas Cain. Yr oedd goleuni breuddwyd ei bywyd priodasol yn beunyddiol dywylls, ac yn lled fuan machludodd ei haul a hi eto yn ddydd.—Daeth Cain adref rhyw ddiwrnod yn fwy anaearol a chythreulig ei olwg nag erioed o'r blaen. Ymlwial enogrwydd ar ei rudd, a melltennai digofaint o'i lygaid. Ond er mor erchyll ei fryd, yr oedd ei deigofaint yn fwy yn ei erbyn ei hun nag yn erbyn eraill. Gwnaethai ei hun heb frawd; yr oedd wedi ymddifadu ei rieni o blentyn nad oedd erioed wedi eu gofio, ac wedi ddwyn anghu i'r byd. Yr oedd yn ffoi rhag dial ei dad, meiddith ei fam, a rhag llef gwaed ei frawd. O hyn allan gwibiad a chrwydriad ydoedd ar wyneb y ddaear. Yr oedd mewn un lle heddyw, ac mewn lle arall y foru. Nid oedd iddo orphwysdra ddydd na nos. Drychiolaeth Abel oedd pob ymddangosiad, a llef gwaed ei frawd oedd pob awn a darawai ar ei glust. Llais y gwaed oedd rhuad y llew; llef y gwaed oedd bresad y ddaear. Llef y gwaed oedd ysgrech foreuol yr eryr; a llef y gwaed oedd canhad hwyrol yr eos. Llef y gwaed oedd ymrwygiad y daran; a llef y gwaed oedd trwt sigliad y ddeilen. Yr oedd y gwaed yn agor ei enau yn mhob glaswelltyn, ac nid oedd ei dafod byth yn tawi. Yr oedd yn clywed llef y gwaed mor eglur yn syrthiad y gwllklyn, ac yn ymlywlltiad

y curwlaw. Yr oedd o'i flaen ac o'i ol, ar y llaw dde ac ar y llaw aewy. Yr oedd yn mhell ac yn agos, ac yn mhob man. Er nad oedd ond sibwrdd distawach na'r awet, eto yr oedd yn ei lethu fel pe buasai wedi ei falwrio dan adfeiliau y ddaear. Y gwaed! y gwaed! hawddach oedd rhwymo tafod y dymhestl na distewi llef ddistaw fain y gwaed. Yr oedd yn hawddach diffodd yr haul nag esmwythau llosgiadau y gwaed. Llai o waith fuasai deifio gwyrdlesui y ddaear na newid gwaedd y gwaed! Cain a gwaed ei frawd! buasai yn hawddach hollti y byd na'u hysgaru. Nid oedd y gwellt a ymddolenni o gylch ei draed ond seirff gwaedlyd. Pan osodai ei ben i orphwys ar obenydd o ddail, troent yn ysgorpionau gwaedlyd dano. Pan blygai ei ben at y ffynon risialaidd hi a droai yn waed wrth gyffyrddiad ei wffusan. Os cyfodai lonaid ei law o ddwfr yr awon, nid oedd ond gwaed ar gledd ei ddehulaw.—Gwaed oedd ei chwys, a phe y dygwyddasai iddo dywallt deigrun, nid oedd hwnw ond gwaed.

Nid oedd dim a'i cysurai mewn natur; nid oedd ond un a dostoriai wrtho yn mhlith dynion ac yabrydion. Ymagorai y ddaear dan ei draed; ac yr oedd megys yn bras-gamu ar dardh. Nid oedd na chraig na choed a'i cysgudai, ac nid oedd iddo gartref yn y byd. Ochensidiai y ddaear o dan ei draed, a gwgai yr haul uwch ei ben: Ffrwythau y coed—yr aeron iraidd a frysiai ei enaid—a droent yn lludw yn ei enau. Nid oedd gwresawgrwydd ei waed ond fierdod marwolaeth.—Yr oedd yn ffoi rhag dyn, ac yn cilio rhag Duw.

El danlyd lygaid fiamient yn ei ben;
Y wridd rudd gan arwyd oedd yn wen;
El ddannedd curent fel holltedig ddellt:
A'i walk ymsthal megys coedwig wellt
Gynhyrdd gan ystornydd gauaf du;
A gleud angau ar ei wffus ay;
El galon neiddial yn ei euog fron
Nos oedd a'i law yn atal curiad hon,
El linlau curent, crymnet dan ei bwys,
Brawychid nos gan ei ochenaidd ddwys.
Er bod o'i fewn dldersyn ffoi o wae;
Un deigrun chwerw colli byth ni wnae;
Mor drom y farn ar lofrudd dig ei frawd,
Nid oedd ond uffera wedi gwisgo enawd!

Ond er ei holl drueni, yr oedd wa yn ei ddilyn. Pan oedd ei dad a'i fam yn maldigo ei enw, y ddaear wedi ei yegymuno, a Duw wedi ei adael, yr oedd ei wraig o hyd yn ymllynu wrtho. Yr oedd ei chariad hi yn gryf fel angau. Er ei fod ef fel pren wedi ei hollti a'i ddeifio gan y sollten, yr oedd hi fel yr eiddew, yn ymblethu o'i amgylch yn dynach er ei gyuaal. Ei chariad hi oedd nefoedd

Cain. Oni buasai fod ei llygaid mor debyg i'r eiddo Abel, buasai y serch a dywynai o honynt yn peri iddo anghofio ar rai prydiau mai efe oedd Cain y llofrudd.

Dyma nodwedd ei gwr, ac oddiw'rtho gellir dirnad bywyd ei wraig. Rhaid i'w hoed, a'i hangau huono yn drymlyd yn ogof ebargofiant. Yr ydym yn ymadael â hi mewn teimlad dwys dros wraig y meddwyn, ylleidr, a'r llofrudd, ac mewn dymuniad gwresog ar i holl ferched y Cymry gael eu bresiatio â gwyr sobr, cyfiawn a duwiol.

YR HAF.

O fy nghyfall! mor hyfryd dy wedd, ac mor siriol yr edrychi ar ol y gauaf du tymhestlog. Ti yw croth firwythlondeb, yn taftu i'r golwg ddirgelion anian. Y perllanau ydynt wedi eu gwigo mewn harddwisg rhyfeddol, a'r ddaear, trwy dy anadliad hyfryd a nawsedd, sydd yn bwrw allan ei chnwd tor-eithiog. Mae dy bresennoldeb a'th olwg yn siriol, wedi peri i natur ymadnewyddu. Y mae yr oll o fy amgylch yn eu hiaith yn dywedyd, 'Deffro dithau, yr adyn pechadurus, o'th gwsg damniol, clodfora dy Dduw, gwaaanaetha ef a'th holl galon, a'th holl nerth: cilia oddiw'rth ddrygioni, a gwna dda, a thrwy hyn y bydd i ti ateb dyben dy fodoliaeth.'

Cyf. T. T. I.

COFIANT WILLIAM I. AC ELIZABETH LEWIS,
Trenton, swydd Oneida, C. N., y rhai a fu-
ont feirw Tackwedd 10, a Rhagfyr 22, 1849.

WTRA roddi hanes ein hanwyl frawd a chwaer Lewis, nid oes genym ddiun yn gynt i'w ddywedyd am danynt na'u dyfodiad i America yn ieuainc, gyda eu rhieni, yn y flwyddyn 1801. Ymsefydlodd John Lewis, tad Wm. I. Lewis, yn Trenton, ac a adeiladodd y Tŷ Cerig; a Thomas Kuffin, tad Elizabeth Lewis, a sefydlodd yn Steuben.

Ynghylch y flwyddyn 1804, ymunodd Wm. I. Lewis ac Elizabeth Kuffin mewn priodas; ac yn fuan wedi hyn cawsant eu dwyn dan argyhoeddiad o'u cyflwr fel pechaduriaid, ac i brofi anchwiliadwy olud gras yn marddeuant o'u pechodau trwy waed y cymmod; a dangosant eu bod yn ei garu ef am iddo ef yn gyntaf eu caru hwy, trwy ufuddhau i'w eodiadau. Bedyddiwyd hwy gan yr Henur- i d Richard Jones, yn y flwyddyn 1807, a rbyniwyd hwy i undeb eglwys Gymreig y Bedyddwyr yn Steuben (Capel Isaf.) Gall-

wn ddywedyd yn ddiabrusder mai ychydig sydd i'w cael mor ffyddlon, ymdrechol, se- og, a defnyddiol gyda chrefydd trwy eu hoed â hwy. Eu tŷ fyddai yn fynych yn gartref i'r gweinidogion a disgyntfa i ddyeithriaid; ac y mae llawer brawd yn y weinidogaeth yn bresennol yn cofio am eu caredigrwydd. Ni bu achos y Bedyddwyr Cymreig yn Oneida mewn un angen na chyfyngder nad oeddent hwy, fel â'u holl egni, yn ei gynorthwyo i'r lan. Pan losgodd y Capel Isaf, o gylch y fl: 1823 neu 1824, dyna yr amser cyntaf yr wyf yn cofio eu gwelw yn llafurus iawn i'w ail godi. Ond pe buasai yr hen bobl ag oedd yn cyd-oesi â hwy yn fyw, diameu y galla- ent ddywedyd am bethau nesillduol yn myw- yd ein brawd a'n chwaer yn gynt; ond yn ddiweddar, gwelwom eu ffyddlondeb tuagat adeiladu Capel Seion, sef addoldy newydd Remsen, a chynnal y weinidogaeth efengyl- aidd yno hyd ddydd eu marwolaeth.

Ond nid yn eu helusengarwch yn unig yr oedd eu defnyddioldeb yn gynnwysedig. Meddai William I. Lewis ar ddawn helaeth ac ysbryd taer mewn gweddi. Ba hwy yn flaenor mewn peroriaeth yn yr eglwys a'r ar- dal am lawer o flnyddoedd. Ychydig gawd mor gofus mewn tonau, ac yr oedd yn barod i ddechreu canu bob amser, ac yn dra sicr o'r sain a'r mesur. Ac am Elizabeth, yr oedd nid yn unig yn rhagori ar wragedd, ond hefyd ar ddyfynion dysgedig; fel nad oedd yn ei hoed ond ychydig o bragethwyr mor ddeallus yn yr ysgrythyrau. Ymddifrai yr hen weinid- ogion lawer yn ei chyfeillach, gan gysfaddf eu bod yn derbyn llawer o addysg ganddi. Mam yn Israel oedd hi mewn gwirionedd o ran helaethrwydd ei deall, diysogogrwydd ei gofal, ac ysbrydolrwydd ei phrofiad, yr hyn a barhaodd i ymddygleirio fwy fwy tra y bu byw. Y Sabboth olaf cyn ei hymadawiad a'r fuchedd hon, cofais y fraint o ymwelw â hi mewn awr weddi yn y tŷ; ac wrth ymddi- ddan â hi ar ol y cwrdd, (a chofias y tro tra byddaf byw) cawsom fod ei hysbryd yn y nef eisoes, yn gwledda ar y danteithion breision sydd yno. aitan o'u cyrhaedd ni; a'i henaid wrth ei fodd, ynmoli'r Oen a'i farwol glwyf. Er lleaged oedd ei chorff, dywedai, "Gorphenwyd!—Gorphenwyd, ebe ein Iesu wrth farw, nes oedd y floedd farw yn ddaelino trwy yr holl *universe* i gyd!" A phan oedd hi yn adrodd y geiriau hyn yr oedd pawb yn yr ystafell yn foddfa o ddagrau: a braidd na thybiem ein hunain yn y nef gyda hi; ac yn y teimladau hyn yr ymadawom, wedi cael y cwrdd olaf gyda hi tu yma i'r bedd. Bwriedid cyfarfod prydaw'n y Sabboth can-

lynol os byddai hi byw, ond dydd Sadwrn, y 10fed o Dachwedd, 1849, ehedodd ei rhan anfarwol ymaith o gyrhaedd pob gofid, i folianna Duw heb flino mwy. Y Llun caulynol cyfarfu llawys mawr o'n cenedl i dalu y parch olaf i'w gweddillion marwol, pryd y pregethodd yr Henuriad Wm. Jones, yn Seion, Remsen; ac yna cludwyd y corff i'r fynwent yn Prospect, lle yr anerchwyd y gwyddfodolion ar lan y bedd gan yr ygrifenydd. Cafodd ein chwaer Lewis hir a bliin gystudd, gan gaethder a pheswch, yr hyn a ddyoddefodd heb air o rwgnach.

Yn mhen ychydig ddyddian, cymerwyd ei phriod, William I. Lewis, gan *fit* o'r parlys, dan effaith yr hyn y parhaodd yn lled amddifad o'i synwyrâu, ac yn ddiallu yn ei aelodau hyd y 22ain o Ragfyr, sef yn mhen chwech wythnos ar ol ei anwyl wraig, aeth yntau i gann'r gân am Galfari. Ar ddydd Nadolig, cyflawnwyd y gwasanaeth angladdol yn yr un modd, a chan yr un rhai ag ar achlysur claddedigaeth Mrs. Lewis.

Fel hyn y mae ein brawd a'n chwaer hanwyl, William I. ac Elizabeth Lewis, wedi ymadael â ni, ac â'r gofidiau sydd yn y byd—ef yn 70 mlwydd oed, a bithau yn 63 oed, wedi magu wyth o blant i'w cyflawn faintioli. Gwelant hwynt oll wedi priodi ac ymsefydlu yn y byd, ac agos i gyd yn arddel Iesu yn Geidwad—chwech o honnynt sydd yn awr yn fyw, ynghyd a'u teuluoedd, i alaru am dad a mam, taid a nain dduwiol, cynghorion pa rai os gwnant, a siamplau y rhai, os dilynt, a fydd yn elw iddynt am amser a thragwyddoldeb.

Na chasgled neb oddiwrth yr hyn ag ydym yn ei ygrifenu yma, ein bod yn golygu ein brawd a'n chwaer Lewis yn rhai difai; ond medd Duw, "Eu pechodau a'u hnwiredau ni chofnâf ddim o honnynt mwyach." Ond eu rhinweddau fyddant mewn cof byth, fel ffrwythau yn profi rhinwedd achubol gras Duw. "Coffadwriaeth y cyflawn sydd fendigedig."

Diles,

H. F. WILLIAMS.

COFIANT MRS. JANE JONES, TRENTON.

Mr. Golyg-ddd.—Dymunaf arnoch roddi lle yn y Seren i gofiant y chwaer deilwng nohoŷ. Ymdrechaf ymgadw rhag meithder, yn erbyn yr hyn y byddwch chwî, y golygyddion, yn achwyn mor fynych.

Yr oedd Mrs. Jones yn ferch henaf i'r diweddar Barch. Richard Jones, gweinidog y Bedyddwyr gynt o Aberteifi, D. C., yr hwn

ynghyd a'i deulu a ymfudodd i'r wlad hon yn y flwyddyn 1801, pryd yr oedd gwrth-ddrych y cofiant hwn oddeutu 16 oed. Ymsefydlodd ei thad yn Pennsylvania, lle y bu am bum' mlynedd; ac wedi hyn symudodd i Steuben, awydd Oneida, yn y flwyddyn 1806. Yn mhen ychydig fis oedd wedi i'w thad ddyfod i Steuben, profesodd Jane grefydd yr Arglwydd Iesu Grist, pan tua 21 oed, yn mhldou ei hieuengetyd a gogoniant ei hoer. Daeth i'r tu allan i'r gwersyll, gan ddwyn ei waradwyddiaeth, a bedyddiwyd hi ar broffes o'i chrediniaeth yn Mab Duw gan ei thad, ac mewn canlyniad i'r hyn y derbynwyd hi yn aelod rheolaidd o eglwys Crist. Oddeutu blwyddyn ar ol hyn, ymunodd mewn priodas â Mr. Robert M. Jones, yr hwn a ymfudodd i'r wlad hon o swydd Gaernarfon, G. C., oddeutu yr un amser a'i briod. Ganwyd iddynt naw o blant, o ba rai y profesodd y rhan fwyaf grefydd Crist; ac er nad ydyntoll wedi sefyll mor ddiysgog a'u mam yn nydd y profedigaethau, eto gobeihiwn y cant eu dwyn i ymofyn am yr hen lwybrau, fel y byddo iddynt ran yn mhren y bywyd, ac y caffont, ar eu hymadawiad â'r byd hwn, yr hyn nad yr un bell oddiwrthynt, fwy nhau yr un llawenydd ag y credwn fod eu mam yn ei fwynhau yn awr.

Wrth roddi i chwî fras-ddarlun o fywyd crefyddol ein chwaer, nid wyf yn petruso i ddywedyd ei bod yn un dra ragorol. Yr oedd ei hymlyniad yn fwy na'r cyffredin wrth ddarllen a myfyrio gair Duw, ac i gael prawf boddhaol o hyn, nid oedd eisiau ond sylwi pa mor gydnabyddus oedd â'r ysgrythyrâu. Pan fyddai unrhyw bwnge o bwys dan sylw, gallai ddethol yn fedrus y rhai priodol o honnynt at yr amgylchiadau neu y syniadau a goledai.

Peth arall oedd yn nodedig ynddi oedd, ei bod yn meddu ar ysbryd addfwyn a llonydd, yr hwn y dywedir ei fod gerbron Duw yn werthfawr. Hi ydoedd naturiol bwylllog ac arafaid, yr hyn oedd yn ei chyfaddasu i ateb, cynghori, ac hyfforddi yn briodol, pa un bynag ai gartref gyda ei theulu, neu ynto yn mhlith ei chyfeillion crefyddol.

Nid llai enwog oedd hefyd gyda golwg ar sefydlogrwydd ei bywyd crefyddol. Nid heddyw yn grefydd a sel i gyd, ac y foru heb ddim braidd, y byddai hi; nid oedd yn gallu nofio mor ysgafn â rhai efallai ar brydiau, ond nid oedd ychwaith fel hwynt yn soddi ar brydiau eraill mor ddwfn nes gwaeddi gyda Phedr mewn gradd o anobaith, "Arglwydd, cadw fi; darfu am danaf." Gwelodd drwy broffad fod taith y Cristion tua gwlad yr addewid yn cael ei gwnaethur i fynd o lawer

ystorm yn ogystal a thywydd teg; eto yr oedd ei golwg ar Briod ei henaid; ac wedi ymddyried ei mhordaith i'r hwn y mae llywodraeth y gwynt yn ei feddiant, drwy yr hyn y gallodd hwylio tua gwlad ei hetfeddiaeth heb wneuthur llongddrylliad o'i ffydd; eithr cadwedd y ffydd, a gorphenodd ei gyrfa, yr hon a barhaodd dros ddeugain mlynedd: o hyn allan yn meddiannu coron cyfiawnder, yr hon yw gwobr pawb o'r ffyddloniaid.

O ran ei hafechyd diweddaf yr oedd o rywogaeth y dropsy; ac er iddi ddyoddef yn galed am amryw wythnosau, eto yr oedd yn ymroddgar i ewyllys yr Arglwydd. Dywedai yn rhwydd, "Yr Arglwydd yw efe, gwnaed a fyddo da yn ei olwg." Yr oedd wedi ymgysylltu â Christ er ys llawer dydd; ac am hyn credai nas gallai angau dori yr undeb. Er iddo ysgaru rhyngddi â phriod tyner ac â phlant anwyl, ynghyd a brodyr a chworiydd hof, ie, ac er iddo rwygo y cyfammod oedd rhyngddi ag eglwys Dduw ar y ddaeu, eto, yr oedd yn gwybod am undeb nas gallai nac angau nac einioes ei dori, na'i gwahanu oddiwrth gariad Duw, yr hwn sydd yn Nghrist Iesu yr Arglwydd.

Dywedai wrth yr ysgrifenydd, pan yn agos i rydiau yr afon, iddi ymglymu â Christ ac nid â dynion; ac am hyn nad oedd wedi cael ei siomi, ei thwylio, na'i gwadu. Dywedai hefyd mai amser gwael i ymofyn crefydd oedd gwely angau; mai tlawd a fusasai hi pe wedi myned iddo heb grefydd; cwynai na buasai wedi bod yn fwy ffyddlon gydag achos y Gwaredwr, ac addawai, os cai adferiad iechyd, y buasai yn fwy ffyddlon nac o'r blaen.

Yr oedd arwyddion amlwg yn yr wythnosau diweddaf fod angau yn paratoi at yr ymddattodiad, drwy ychwanegu y poen, a gwanychu y corff, nes o'r diwedd i'r babell drwy hir guro arni adfeilio, a'r undeb agosaf gael ei dori, a'r enaid a ehedodd at Dduw yr hwn a'i rhoes ef, yr hyn a gymerodd le ar y 4ydd o Fai. Dydd Llun canlynol, ymgynullodd torf luosog i ddangos y caredigrwydd diweddaf i'w rhan farwol, yr hon a ddodwyd i orwedd yn nghladdfa Prospect, pryd y pregethodd Mr. William Jones, Remsen, yn Gymraeg, a Mr. Robert Littler, South Trenton, yn Saesnaeg.

Gobeithiwn y bydd yr amgylchiad, er yn golled i'w phriod galarus a'i phlant tyner, ac hefyd i eglwys Dduw, o fendith iddynt oll, er ou dwyn i ymofyn am berthynas â'r hwn a all eu cynorthwyo yn yr un amgylchiad sobr a phwysig.

BRAWD GALARUS.

Y GAIR Bedydd A'R GAIR Trochi.

GAN D. LL. ISAAC.

Y mae llawer o areithwyr a llenyddion Cymreig yn ddiweddar wedi myned i wrthod y gair bedyddio, gan arferu y gair trochi yn eu dywedisau a'u hysgrifau. Gwrthodant y blaenaf gyda yr atgasrwydd mwyaf dirmygus, tra y derbyniant yr olaf gyda chymmaint o ymhyfrydiad gorfoleddus a phe byddai wedi ei gyfansoddi o wreidd-eiriau iaith Gwynfa. Ni chlywais ac ni welais i un rheswm gan un dyn hyd yn hyn dros wrthod y gair bedydd, a chymeradwyo y gair trochi yn ei le; ac nis gwn i y modd y breuddwydiodd rhai a arddelwaut ryw wybodaeth yn mharth teithi yr Omeraeg ac ieithoedd eraill am wrthod y blaenaf a chymeradwyo yr olaf, oddigerth eu bod wedi clywed rhyw rai yn dywedyd fod eisiau cyfnewid y gair *baptism* yn y Biblau Saesnaeg, &c.; ac oddiar hyny dybio mai da fyddai iddynt hwythau gyfnewid y gair bedydd yn yr Omeraeg. Nid amheuyf nad oes mawr angen am gyfnewid y gair *baptism* i ryw air ag y byddo y Saeson yn deall ei arwyddocad; cauys hywel yw, mai talfyriad o'r gair Groeg *baptisma* yw y gair hwnw—yr *a* olaf wedi ei gadael allan; eithr nid yw y gair bedydd yn darddiadol na llygriadol o'r Groeg, nac o un aeg arall; ond y mae ei wraidd oll yn Gymreigaidd, ac oll yn cyd-ddelweddun arwyddocad meddyliol y weithred o fedyddio, fel nad oes un gair, yn mysg holl eiriau gorwyach yr Omeraeg, a'i ddosranau gwreiddiaul yn dynodi ei arwyddocad yn eglurach na'r gair bedyddio, yr hwn air y geill pwy bynag a fyddo yn adnabyddus ag ystyrdebau ei wraidd, frydlunio meddwl tra chywir am yr hyn a'r fath yw bedydd, pe yn ei oes heb weled na chlywed son am y weithred o fedyddio; ys ef, yn unig wrth wybod ac ystyried y drychfeddyliau a gynhyrcha defnydd y gair. Amrai a dybiant mai cyfieithwyr yr ysgrhythyrau i'r Omeraeg a ffurfiodd y gair bedydd, ac mai ganddynt hwy y cafodd ei fodoliaeth: eithr y mae digonedd o brofion cedyrn fod y gair mewn arferiad gannoedd o flynyddau cyn hyny; oes, fal ag y gwelir ef yn rhai o'r darnau barddonol honaf o eiddo ein cynfeirdd ag sydd ar gof a chadw, megys—

"Mydwyl Taliesin derydd,
Gwawd goddolaf fedydd,
Bedydd rhwyf rhifeddan eiddoloydd."

TALIESIN BEN BEIRDD, yn y 6fed ganrif.

"Llewelyn llyw bedydd a chred."

LLEWELYN AB LLYWARCH, tua'r 9. 1290.

BYWYD JOSEPH.

Y TRYDYDD LLYFR.

Y CYNNWYSIAD.

SYRENA yn cysuro ei meistres, trwy addaw llwyddiant i'w nwyf-serch—Hi yn ymdrechu ei hudo ef—Yn ofer—Hi yn perswadio ei harglwyddes i gysseu yn hyderus—Ei feistrea yn cyfaddef ei chariad—Yn dymuno arno i orwedd gyda hi—Er mwyn troi ym-aith ei meddwl oddiwrtio, y mae efe yn ad-rodd hanes Efa yn bwyta y ffrwyth gwa-harddedig—Efe yn ei gymhwyso at ei feis-trea gyda golwg i adfywio ei diweirdeb—Efe yn adrodd treisiad ei chwaer a'i gan-lyniadau dinystriol—Ei dystawrwydd. a'i hanfoddlonrwydd am ei oerfelgarwch—Yn ymgynghori a'i mamaeth, yr hon a'i han-nogodd i barhau—Hi yn gorchymyn i Jo-seph ddyfod i'w hystafell—Yn ymdrechu ei enill ef trwy ei berswadio—Yna trwy or-threch—Efe yn ffoi oddiwrtio, ac yn gadael ei wiag ar ol—Ei chariad yn cyfnewid yn gynddeiriogrwydd a chasineb—Hi yn ei ghyhuddo ef o gynnygiad ar ei diweirdeb—Efe yn cael ei garcharu.

SYRENA, un ag oedd yn ddigon medrus yn holl ddichellion cyfrwys y rhyw fenywaidd, oedd yn llywodraeth-wraig ar Sabrina yn amser ei ieuengtyd, ac yn awr yn gwneid iddi yn y swydd o law-forwyn. Iddi hi yn unig yr ymdyriedwyd y gyfrinach beryglus; ei meistrea ydoedd wedi cael llawn brofiad o'i pharodrwydd i gysynio â hi mewn unrhyw fesurau i foddio ei thueddiadau. Hi a gysurodd ei blinder, ac a wneiothodd ei thryth-yll-serch, trwy sicrhau iddi fod Joseph, mor bellod ag y gallai hi dreiddio i mewn i ddir-gellion calon dyn ieuang, yn gwyniasad gan gariad, cymmaint, o leiaf, a'r eiddo hithau.—Hi a allai yn hawdd ei ddarllen yn ei oly-giadau ac yn ei ocheneidiau. Cansys ni allas-ai Joseph, yn nghanol ei holl llwyddiant, lai nag ocheneidio ar ol ei frodyr euog, a'i ofidus dad parchedig, o fynwes pa un yr alltadiwyd ef heb achos. Hi a addawodd arferyd ei holl ddoethineb i wasanaeth ei meistres, ac nid oedd yn ameu, trwy ei threfniad doeth, na ddygai hi yr Hebreadd blodeuog i'w breich-iaff hoff. Fel yr oedd efe un diwrnod yn ei swyddfa, yn sefydlu cyfrifon ei feistr, Sy-rena a aeth i mewn, ac wedi cau y drws, hi a'i cyfarchodd ef fel hyn: "Meistr Joseph, bydded y sawl a fyddo yn segur, yr ydym ni yn sicr o'ch cael chwi yn wastad wrth eich gwaith. Yn wir, meistr Joseph, ein harglwydd sydd hapus i gael y fath was a chwi. Nid wyf yn rhyfeddu eu bod hwy ill dau, efa a fy arglwyddes, a'r fath barch mawr ganddynt i chwi." "Mi a ddywedaf i

chwi, meistrs Syrena," atebodd Joseph, "nid wyf yn gwneuthur dim ond yr hyn sydd yn ddyledus arnaf. Fy meistr anrhydeddus a fy arglwyddes, sydd a hawl ganddynt i fy ngwasanaeth penaf; a mi a fyddwn yn ddi-fygiol cywilyddus yn fy nyled i Ddaew, yn gystal ag iddynt hwy ac i mi fy human, os na fyddai i mi ffyrio i ddwyn yn y blaen, hyd ag y mae ynof, eu hanrhydedd, eu man-tais, a'u cysur." "Y mae yn dda, genyf, syr," atebodd Syrena, "fod eich meddyliau rhin-weddol yn cyfateb mor gymwys i'r eiddo fy hun. A mi a allaf ddywedyd wrthy'ch, meistr Joseph, fod mwy o ddynerwch yn ddyledus oddiwrtio'ch i'ch meistres hawddgar, nag yr ydych chiwi, o bosibl, yn gwybod am dano." "Mi a wn," eb efe, "fod fy meistres yn hawdd-gar a rhinweddol, ac yn haeddu fy mharch gostyngeddial, yr hyn yr wyf yn barod i roddi iddi bob amser gyda y pleser mwya." "Y mae hi yn rhinweddol," ebe Syrena, "ac eto mi a allaf ddywedyd wrthy'ch, Joseph, nis gall hi lai na bod yn deimladwy o'ch serch-dyniadau chwi, a llettya hoffer serch-iaiol tuag atoch. Myfi a dynais y dirgelwch poenus trwy lawer o anhawsdra o'i genau; a chwi, fy nghyfaill, a ellwch wneuthur eich hunan yn hapus, a mwynhau ffaf, yr hon a fyddai iddi ei nacau i neb ond i chwi eich hunan, ie, pe byddaf efe y tywysog blaenaf o'r gwaed breninul." Atebodd y patriarch, "Fy meistr a'm meistres sydd yn feunyddiol yn fy llwytho i a rhoddion, o ba rai yr wyf yn hollol anheilwng; ac yr wyf yn credu eu bod yn barod i ychwanegu rhagor fel y byddo yr achos yn golyng; ond y gwefusau a wnelo gymmaint a son y gair lleiaf yn erbyn diweir-deb fy meistres, a ddylent gael eu selio i dra-gywyddol ddystawrwydd." "Nid mor dyn, syr," atebodd hithau, "yr wyf yn dywedyd wrthy'ch y mae hi yn eich caru chwi, ac yn biraethu am i chwi ei choffeiddio. Ond yr wyf fi yn gorchymyn i chwi i gelu y gwir-ionedd peryglus, a'i ddefnyddio er eich man-tais." Ar hyn hi a dawodd, ac a ddygwelodd at ei meistres, yr hon oedd yn ddiawynedd yn dysgwyl canlyniad yr ymddiddan.

Ni fethodd Syrena ymhelaethu ar ei chall-ineb a'i deheurwydd, hi a adroddid yr ym-ddiddan a rhyngddi a Joseph, yn y modd goreu i wneiotho cariad ei meistres; ac oddi-wrth y cwbl hi a gasglodd mai pwyll yn yr Hebreadd a barodd iddo gymeryd arno ei fod yn anwybodus o'r peth. Ond yr oedd hi yn sicr, er maint ei ofal i'w guddio ef, y gallasai hi ganfod gwreiclionen o gariad yn saethu o'i lygaid serchog pan oedd enw Sabrina yn cael ei son. "Yn fyr, madam," ebe hi, "y mae yn rhaid i'r peth fod rhyngoch chiwi ac yntan, cansys yr wyf yn gweled ei fod ef mor ochelgar, na dderbyn ef neb i'r gyfrinach ond chwi eich hunan. Ac yn wir ni allaf fi feio arno pan yr ystyriwyf mor anffyddlaw a thwyllodrus yw y rhan fwyaf oddynion. Gwyddoch, madam, ei fod ef yn ieuang, ac yn ddyeithr i'r gyf-eillach a'r rhyw fenywaidd; a phwy a wyr pa gyhyd y ceidw cywilydd ef rhag cyfaddef; ac hefyd, y mae yn ofni eich pendefigaid an-foddlonrwydd, yn yr achos na byddo eich car-riad yn gyfatebol i'r eiddo ef."

'O Syrena!' atebodd gwraig Putiphar, 'ti a wladost fod cyfladefiad cyhoedd yn beth auhawdd iawn gan y rhyw fenywaidd hyd y nod pan fyddo y gwrthddrych yn gyfreithlon; eithr pa faint mwy auhawdd y rhaid ei fod pan fyddo y gwrthddrych yn anghyfreithlon! ac y mae cyfladefiad yn amlygu ein bai a'n cywilydd. Eto, mi a anturiwn i gyffesu fy nghariad ato ef, pe gallwn ond gobethio y byddai i'r gwr ieuangae balch dderbyn fy nghyngygiad; ond, O Syrena! os bydd iddo ef ei wrthod, yna mi a fyddaf wedi fy andwyo! E! berson sydd brydferth a hawddgar, a'i ymarweddiad yn addfwyn a boneddigaidd, a'i ybryd yn rhydd a charedig; ond ei ddiweirdeb, Syrena! yr wyf yn ofni fod ei ddiweirdeb yn amhlygadwy.' 'O madam!' atebodd yr hen lywodraeth-wraig wineuddu, ni all un diweirdeb ymgynnal o dan y fath serch-dyniadau a'r eiddo chwi. Yr Hebread a syrth yn aberth rwydd, pan y caffo sicrwydd am eich serch tuag ato.'

Wedi cael ei chefnogi trwy ymadroddion hyderus Syrena, hi a benderfynodd i roddi heibio gywilydd a gorchwyledd ar unwaith, a dymuno ar Joseph i ddyfod i'w mynwes. I'r dyben hyn hi a ddyfeisiodd fyned i rodio, ac a geisiodd ganddo fyned gyda hi, yn absennoldeb Putiphar, yn ei cherbyd. Fel yr oeddent ar y ffordd, a gwrid yegariad ar ei hwyneb, a dymuniad yn gwreichioni yn ei llygaid, â llais bloesag ag oedd yn rhag-ddangos lliw du ei heuogrywydd, hi a ddywedodd, 'Joseph, ni ellwch chwi fod yn anhysbys o fy nymuniad am eich cyfeillach; ac eto, gallaf ddywedyd wrthyhch, os yw eich mynwes yn gallu gwrthwynebu cariad, sef cariad ataf fi, gwae fi o'r dydd y gwelais eich wyneb hawddgar erioed. Canys yr wyf yn eich caru chwi, Joseph, fy mhoen sydd yn fy nghymhell i gyffesu hyn! mi a ymddyriedaf fy anrhydedd yn eich llaw, gan obethio y bydd i chwi ymddwyn yn ol eich mosgarwch arferol.' Ebe hi, ac a bwysodd ei phen ar ei fynwes oerlyd, ac a dorodd allan yn llifeiriant o ddagrau, pa rai yr ymdrechodd idd eu cuddio, ond yn ofer. Yn synu am yr ymadrodd eglur hyn efe a fu dros enyd yn fud, heb allu rhoddi ateb.

Ar ol hir ddytawrwydd, yn gydfynodol â dagrau ar ei hwyneb hi, ac ocheneidiau teimladwy o'r galon o'u du yntau, nid heb ymdrechianau rhwng llygredd a diweirdeb, efe a atebodd mewn llais drylliog, 'Eich anrhydedd, fy arglwyddes, sydd bob amser yn ddi-berygl gyda eich gwas anheilwng, clod penaf pa un yw bod yn fyddlon yn yr hyn oll a ymddyriedwyd iddo. Ond cyn yr eglurwyf fy meddwl ar y mater hyn, a fydd i'ch pendefigol urddas roddi i mi ganiatad i adrodd gweithred ag sydd yn fwy anadnabyddus yn mhilith plant Sem neg yn mhilith hiliogaeth Ham.' Yn ol cael caniatad, gyda gobath o ymddadras o'i anhawsder, a gweuthur rhyw argraffiadau addas ar feddwl ei feistres, efe a ddechreuodd fel hyn:

'Pan ddaeth ein rhieni cyntaf, Adda ac Efa, yn y dechreuad, o law yr hwn a ffrasiodd bob peth, yr oeddent yn berffaith rydd oddiwrth unrhyw duoddiad at ddrwg; nid oedd un gogwyddiad llygrodig yn moddiannu eu mynws.

au heddychol. Y tawelwch meddwl, a rllonyddwch melus hyn a barhaodd arnynt cyhyd ag y cadwasant eu diniweidrwydd; ond er eu galar, gwelsant yn fuan mai efaith pechod yw yw dychryn echryslawn, a therfysg meddwl dibaid. Ein Creawdwr daionus a welodd fod yn dda i osod rhieni dynolryw mewn meddiant o'r baradwysaidd ardd, lle yr oedd tragwyddol wanwyn yn lloni ei therfynau hlyfryd a phob peth tyfadwy iachus. 'Yr hyn oll ag y mae dylygaid yn ei weled, a'r hyn oll ag mae y ddaear yn ddwyn, Adda, sydd eiddo ti,' ebe y Duwodd haelionus. 'Yr wyf yn rhoddi caniatad i ti i arferyd dy ryddid mwyaf â boll ffirwythau y ddaear. Un pren, ac un yn unig, wyf yn wahardd i ti gyflwrdd ag ef. Ei ganghenau ffirwythlawn yn wir, sydd yn plygu i lawr dan ei ffirwyth, pa un sydd yn bongian arno yn ddymunol i'r olwg. Hwn, Adda, yw y pren gwaharddeddig. Y rhai hyn ydyw y ffirwythau, profi o ba rai yw marwolaeth. Gochel ef, ddyn, na ddos yn agos ato, Adda; canys yn y dydd y bwytei o hono gan farw ti a fyddi farw.' Efa egeulus, mam dynolryw, mewn awr ddrwg, a berswadiwyd gan yr arch-wrthgillwr, i fwta y tamaid gwaharddeddig. A dychrynlyd fu y canlyniad. Wedi bwyta o hono ei hunan, hi a dwylodd ei gwr, ac a'i denodd ef, yn groes i oleuni ei gydwybod ei hun, i fod yn gyfranog o'i throedd. Ar ol gwneuthur hyn, dychrynlau Gehena a arteithiodd eu cydwybodau euog, ac ni wyddent pa le i ffoi i ochelyd y farwolaeth fygwthiadol. Yr hwyr a ddaeth, a'r wybren a gollodd ei dysgleirdeb, a'r bwystfiod eu dofrda arferol, y blodau a gollasant y rhan fwyaf o'u perarogl, a holl natur yn ymddangos yn gwisgolwg bruddaidd. Yn y prydnewn, ar waith Phœbus ddysglaer yn ymguddio yn y cefaf gorllewinol, y dwyfol Creawdwr ei hun a ddaeth i lawr i'r ardd, i alw y troeddwy, i roddi cyfrif am eu hymddygiad. Arswydus oedd y cyfnewid. Ni allent yn awr sefyll gyda serch mabaid a hyder yn y santaidd bresennoldeb, chwaethach hiraethu am ddyfodiad yr ymwelydd nefol, fel o'r blaen; ond ffoisant yn gywilyddus o olwg eu gwneuthurwr, i ymguddio rhag ei fanwl-chwiliadau ef; presennoldeb hawddgar yr hwn cyn hyn a gyfrifent y fendith fwyaf ddyrchafedig. Ni ymddangosodd y Bod tragwyddol ei hun yn awr ychwaith gyda'r un olwg gyfeillgar a charuidd ag o'r blaen; ond gyda digter yn gwridio yn ei wynebpryd arswydus. Y tewgoed oeddent anabli guddio wynebau dynolryw rhag llygnid treiddlym yr Hollwybodol; efe a'u gwyisodd hwynt gerbron ei gyfiawn frawdle, gwrandawodd eu hesgusodion gwael, ac a gyhoeddodd y farwol ddedfryd arnynt. Oddiar hyn ni all neb ddygwyf cyffwrdd â ffirwyth gwaharddeddig yn ddigosp. Chwi ydyhch, fy arglwyddes, fel y pren gwaharddeddig. Eich hawddgar ragoriaethau personol sydd yn ymddangos yn y modd mwyaf dengar; ond y maent yn waharddeddig i neb gael eu mwynhau ond fy arglwydd ei hunan. Efe yn unig a all nesau atoch gyda chyfeillgarwch. Efo yn unig a all eich mwynhau yn gyfreithlon. Pe bawn i, Madam, yn anturio yn gamweddus i fradychu fy meist'r a dianrhydeddu

ei wraig hawddgar, byddai i mi ymddwyn fel dihiryn, a bradwr anniolchgar o'r goreu o feistri, ac fel gwrthryfelwr yn erbyn Duw fy nhadau, digofaint aruthrol yr hwn a fyddai i mi trwy hyny ei gyffroi; a chwithau eich hunan, Madam, wrth adfyfrio yn bwyllog, a fy mellidithiech am wneuthur y weithred yegeler. Yr wyf yn eich caru, meistres, ac a ddyminwn eich amddiffyn, nid eich gwaradwyddo. Yr wyf yn caru fy arglwydd anrhydeddus, 'ac ni ewyllysiwn ei tradychu ef. Yr wyf yn caru fy Nuw; ac ni ewyllysiwn droseddau yn ei erbyn ef. Gadewch i mi, gan hyny, madam, i erfyn arnoch i fogi nwyd mor ddiuystriol i'ch anrhydedd a'ch esmwythder: yr hon, os meithrnwch, a rydd i chwi yr adfyfrylodau chwerwaf, ac a'ch geisyd yn agored i'r perygl mwyaf.'

'O! Joseph!' atebodd gwraig Putiphar, 'pa fath iawn ddyfeisiol stori a luniodd eich calon rewllyd i ochelyd y parch ag sydd yn cael ei gynyg i chwi? Y fath amheuan diachos y mae y chwim yna o grefydd a diweirdeb yn gyffroi ynoch. Pwy niwed a wneir trwy hyny i'ch meist'r, Joseph? yr wyf i o hyd yn eiddo iddo, ac yn barod bob amser i'w foddhau ef, ac ni bydd i mi byth i ymddwyn yn waeth tuag ato. Nid oes genym ddim i'w ofai cyhyd ag y byddom yn ddiagon synwryol i guddio ein harferion o olwg pawb. Dywedaf i chwi drachefu, yr wyf yn eich caru chwi, Joseph.'

'Madam,' atebodd yr Hebreid, 'mi a gefais rybudd uchel, le, yn aheulu fy nhad, yn achos fy unig chwaer, ar i mi ochelyd y pechod o afeiddid.' 'Atolwg, yn awr, gadewch i ni ei chlywed,' ebe hithau. 'Yr wyf yn meddwl mai rhyw stori grefyddol, benchwiban yw, ag sydd yn tueddu i'r un dyben.'

'Gwirionedd ydyw, madam; y cof am ba un a rydd i mi ofid achlysurol hyd ddydd fy marwolaeth. Fy chwaer yn ieuang, hawddgar, ac ymofygar, yn hiraethu am weled mwy o'r byd nag yr oedd tŷ ei thad yn ganiatau, a aeth allan i dywysogaeth gymmydog-aethol ar amser ag yr oedd gwledd ardderchog yn cael ei chadw o barch i'w duw mab-sant. Yn mhllith y dyrfa a ddaeth ynghyd, yr oedd Sichein, tywysog ieuangc yr Hebraid, a Tamar ei chwaer. Dina, yn ieuangc a gwageddol, oedd yn cael ei chlanlyn gan res o forwynion coegaidd wedi eu dewis allan o deulu fy nhad, a hithau ei hun mewn dillad tlws. Y tywysog Sichein, a fwriodd flye-olwg ar fy chwaer, a theimlodd serch angberddol tuag ati, ac a fwriadodd, doed a ddeuai, ei meddiannu hi. Ei chwaer Tamar oedd ieuangc a glân yr olwg, ond heb ei haddurno a'r diweirdeb hawddgar hyny yr hyn yw clod mwyaf y rhyw fenywaidd. Hi a dynodd gyfeillach â fy chwaer Dina, yr hon, yn anghyfarwydd mewn negesau cariad, a roesawodd wahoddiad i ymwelod a'r dywysogee Tamar, yn ninas Sichein. Y diwrnod a dreulwyd mewn digrifwech diniweidd, ond ambell waith yr oedd yno ryw bethau yn tueddu' at anwaredid-dra. Fel yr oedd yr haul yn tyngu i'r gorllewin, Dina a soniasai fod yn rhaid iddi ddychwelyd adref at ei thad, ond a ataliwyd o bryd i bryd, gan y tywysog

a'r dywysogee, nes iddi, o'r diwedd, gael ei hargyhoeddi o'i hanffawd, ac edifarhau, wedi iddi fyoad yn rhy ddiweddar, am y cywreinerwydd a barodd iddi fyned allan i weled merched y wlad. Nid oedd hi yn un i'w heunill trwy ddeisyfiadau ac ymadroddion teg, gan hyny hi a gymbellwyd trwy drais i gyd-synied a'i chwautau ef, ac a fu dros amser yn garcharor i serchiadau y tywysog o fewn ei balas. Efe a'i carodd hi o hyd yn fwy-fwy gwresog, a'i enaid a lynodd wrth yr eneth anhapus. Yr oedd efe mor foegar, addfwyn, a charedig yn ei ymddygiad tuag ati wedi iddo ei halogi, fel y bu iddi banner maddu y cam, a theimlo rhyw beth fel serch tuag ato ef. Ei gariad a gynyddodd fwy-fwy bob dydd, ac yn gweled na allai efe fyw heb ei chymdeithas ar un llaw; ac ni oddefai ei serch ati iddo ei harferyd fel putain, efe a erfyniodd gymwysas da y brenin Hemor ei dad, i'w cheisio hi iddo ef mewn priodas gyffreithlon. Oddiar anogaethau cymdeithas-lywodraeth (*policy*) yr hen frenin yn ewyllysgar a gydayniodd, ac a osododd ddymuniaid ei fab gerbron ei gynghoriaid, ac yna a ofynodd i Israel am ei gydayniad. Fy nhad a alwodd gynghor o'r rhai a ddisgynasent o'i lwynau ef, i ystyried cynnygiad Hemor, a'r canlyniad oedd, oni fyddai i deilliad y tywysog hwnw i gydymffurfio â chyfreithiau yr Hebreaid, na fyddai iddynt hwy gyd-synio, ond y gwaredent eu chwaer trwy rym arfau, neu farw yn yr ymdrech. Wedi dywedyd hyn i Hemor a Sichein, nid oedd yn anhawdd ganddynt i gydaynio a'r ammod; ac ordeiniwyd gwledd gyhoeddus i gael ei chadw gan bob gradd o bobl yn wyl priodas Sichein a Dina. Ar y dydd cyntaf o'r wledd, pob gwrrydw a enwaedwyd mewn uffuddod i'r Hebreaid, a'r gloddest yn fflamychu y gwaed yn fawr, ac yn gwanychu eu hysbrydoedd, hwy a syrthiasant yn ysglyfaeth rwydd i ddial rhagfyyriedig fy mrodyr. Simeon a Lefi, brodyr Dina, a ddetholasant fyddin dde-wisol allan o osgordd deuluaid Israel, ac wedi eu gwiso mewn arfau cyn toriad y wawr y trydydd borea o'r wledd, a ddaethiant yn ddirgryn ar y ddinas, ac a'i llanwasant hi â galanadra echryalawn. Y brenin Hemor a'i fab, yn clywed gwaedd lladdfa o bob parth, a alwasant y fyddin deuluaid at eu harfau, ond cyn iddynt allu gwneud gwrthwyncbiad, cyfarfuasant â marwolaeth yn mhnyth y palas breinfol. Y ddinas a osodwyd yn lludw, ac a laddasant bob dyn o'i mewn. Y lladdfa orchyll hyn, a'r danllwyth, i gyd a gyfodasant oddiar anghyfreithlonrwydd cariad Sichein. Pe buasai efe yn cadw rheolau diweirdeb, a chynyg ammodau anrhydeddus i'r patriarch, efe a fuasai yn ddi-ddanl, yn rhoddi derbyn-iad i'r gyfathrach. Ond ni oddefai afeiddid yn nhŷ Israel. Yn awr, fy anrhydeddus feistes, ystyriwch y gwahaniaseth sydd rhwng fy arglwydd Putiphar, blaenor byddin filwraidd Pharaoh, a'i bugeiliaid Hebreaid gwreng hyn. Os gallasant hwy ddiuystrio priodinas teyrnas, i ddial gwaradwydd eu chwaer, pa beth na wnelai fy arglwydd pe b'ai i ryw ddihiryn ryfygu, yn haerllug, i halogi ei wely anrhydeddus, a llygru diweirdeb ei ddywediedig arglwyddes. Na ato Duw i

Joseph, madam, i lettya meddwl mor fradwrus i chwi na fy arglwydd.

Ni ddywedodd hi ddim, ond a sionwyd yn ei chariad, ac a barhaodd y rhan arall o'r amser yn lawn o anfodlonrwydd dywedwat, a'i meddwl cythryblus yn cael ei gynhyrfu gan wabanol nwydau, a roddodd le ar gylch i gariad, ofa a dial stgas; ond pa fwyaf a welai Joseph o gynhyrhiadau ei meddwl, mwyaf diysgog yr oedd ei galon ei hun yn cael ei chadarnhau gan rinwedd. Wedi dyfod i'r palas, hi a ymneillduodd i'w hystafell, i ymgynghori â'i mamaeth Syrena, pa beth i wneuthur yn ychwaneg; a Joseph gystuddiedig a eeth i'w ystafell yntau, i erfyn amddiffynid Duw Jacob. Syrena a'i rhoddodd fel ei hopeniwn, mai ofn neu orchwylled, oedd yn rhaid fod yr achos i Joseph wrthod cynyg ag oedd yn gymmaist arhydedd i hoff was teuluaid, gan haeru fod grasosau ei meistres yn abl cyffroi marweidd-dra henait ei hun, ac a gyngborodd i wneud un cynnygiad yn mhellach cyn rhoddi i fynu ei gobaith. Dydd genedigaeith Pharaoh oedd yn awr gerllaw, a'r pen-tywysog yn gorffod myned i'r llys, i gyfarch ei sawrbydi, ac i fod yn gynorthwyol ar yr achos ardrerchog, ond Sabrina a gymorwyd yn glaf iawn yn y boreu gan ddychlamid calon a mawr ielder ysbryd; ac am hyn ni allasai hi fyned gydag of i'r llys. Cyn gynted ag yr aeth ei harglwydd ymaith gyda'i ogordd, hi a anfonodd Syrena i orchymyn i Joseph ddyfod i weini arni hi yn ei hystafell. Yn hwyrdrwm ei gerddeddiad, ac â chalon anowlyllygar, efe a ddaeth, ac a safodd yn lled bell oddiwrthi, hithau yn eistedd yn fud-feddylgar, yn llygad-rythu ar ei wyneb gwridiog. 'Ac a ddaethoch chiwi o'r diwedd, ddy'n iousngc anniolchgar?' ebe hi, 'i ddirmygu a bychanu eich tra-hoff feistres.—Deuwch yn nes, syr, a gadewch i mi lefaru yn rhydd wrthyb, canys y mae yn rhaid i chiwi a minau ddyfod yn fwy cydnabyddus cyn yr ymadawom. Fe fusasai yn well i chiwi, ac yn fwy gweddus o ran eich parch a'ch sefyllfa, i fod wedi cydsynio ar unwaith â fy neisyfiad o'r blaen, pe busasai hyn ond yn nnig o barch i fawredd fy sefyllfa, ac anghymmedroldeb fy nghariad: ac nid dyoddef i mi fyned dan y cywilydd o ail-geisio fy neisyfiadau, ac ymostwng i osod allan fy meddwl mewn geiriau rhy anhawdd i orchwylled menywaidd eu traethu heb wridio. Ond yr wyf fi yn ewyllysgar i roddi yr ystyr oreu ar eich ymddygiad, ac a roddaf, nid yn unig bob chwarenteg iddo, ond ymdrechaf i symud oddiar y ffordd bob peth ag a ddichon oedi ein pleser. Ysgatfydd, Joseph, y gallech chiwi lettya ryw dyb ddrwg, pa un a oeddwn i mewn gwir brysaudeb ar ein cyfarfod diweddf, neu nad oeddwn yn gwneud y darostyngiad isel hyny o honof fy hun i chwi o fwrriad i brofi eich diweirdeb. Ond bydded sicr genych fy mod i o ddirif, fel ag y mae fy ail gais am yr un dymuniad yn eglur ddangos. Ond mi a ddywedaf ychwaneg wrthyb, Joseph, a'r hyn a'm dinystriai i pe busasai neb yn gwybod am dano ond ni ein hunain. Heddyw mi a gymariais arnaf fod yn glaf, o ddyben i fod gartref gyda chiwi.

Crr. VII.

Nid yw y pleser o ymddangos mewn rhwysg yn y llys ddim i mi i'w gydmaru â'ch cyfeillach felus chiwi. Yn awr, os ydych yn ewyllysis, chiwi a welwch y gallaf fi ymadael â chyfeillach pendeigion a thywysogion er mwyn y cariad sydd genyf at eich person hawddgar chiwi, fy'm Joseph. Ac a gaf fi nychu a dihoeni heb un gobaith o gysur, pan y mae yn eich gallu chiwi, fy anwyl gyfaill, fy esmwythau? Na soniwech wrthyf fi mwyach am y rhwymau santiaid hyny o grefydd, a llym reolau diweirdeb. Diweirdeb sydd beth dychymmygol, ac nid dim arall, yr hyn ni all roddi dim pleser, ond yn unig gwallgofi y galon â braw. A pha beth ydyw crefydd ond breuddwyd, fel ag y mae bucheddau ein holl offeiriad yn tystiolaethu, canys pa fodd bynag y maent hwy yn gwaeddi allan yn erbyn pechodau yr oes, pan fyddont yn y pulpud, nid oes neb yn blasu coeg-ddigrifwch yn well na hwy yn y dirgel! A all dy Ddaw, Joseph, ymhyfydu mewn peri i ti ymddwyn yn greulon at un a fydd yn dy garu; os felly, dylai gael ei ffeiddio yn lle cael ei addoli! Gochel, Joseph, ac na thadoga dy ddfaterwch am danaf fi ar y duwian; yn hytrach, addef mai rhyw hapus wryf ddihalog sydd wedi tynu eich serchiadau; ac er ei mwyn hi ni ellwch, ac ni feiddiwch, ryngu bodd eich meistres. Ond a ellwch chiwi ddim bod yn eiddo iddi hi a minau hefyd? Ond och! y mae yn niweiddio eich arhydedd. Atolwg, pale y mae fy arhydedd i yn ymbil arnoch chiwi fel hyn, fy nghyfaill? ond pa beth yw arhydedd? dim ond rhyw beth anwadad ac ansicr. Arhydedd yn ddi- au, yw i ni esmwythau poen y rhai a'n carant.'

'O madam,' atebodd yntau, gydag ochenaid yn abl rwygo ei lwyau, 'pa leasid i ni yw pleser darfodedig, yr hwn, yn fuan, a gaff ei ddifa gan fin ofid cydwybod? Wedi ei wneuthur unwaith ni ellir ei atw yn ol, bydded yr ediferwch mor llymed ag y b'o. Er ein cuddio gan y lleni hyn, ni ddiogelir ni well yr ofnau o gael ein dadguddio a'n gwaradwydde. Mi a allaf, yn wir, gydduno â chiwi i anmharchu fy arglwydd, ac ni a allwn dros fynudyn ymroddi i bleserau cnawdol. Ond, och, beth a fydd hyn mewn cydmariaeth i bleserau sylweddol cydwybod dda? Pleserau cymmaint, ac nid mwy, sydd gyfreithlon i chiwi yn eich perthyns briodasol ag ef, yr hwn y rhoddasoch eich hun iddo. A pha le y ceir gwr yn fwy hawddgar a mwy dymunol i fod yn gydmar mynwesol na fy arglwydd? Meddyliwch, fy arglwyddes, mor bell y bydd i'r hyn ydych yn osod gerbron eich iselu i law eich gradd, i ddyfod yn gydradd a'ch gwans dlawd, yr hwn y gellwch bob amser ei orchymyn mewn pob peth cyfreithlon. Na wnaif, madam, yr wyf yn sicrhau i chiwi nas gallaf fi gydsynio â gweithred mor warthus, a drygu y caredig Patiphar yn wirfoddol, anmharchu Duw fy nhadau, a thynu gwarth annileadwy ar dylwyth Israel. Pell o fod yn debyg i eilunod o goed a meini, fy Nuw sydd yn gweled eich gweithredoedd mwyaf dirgel; yn eilywed eich sibrdw mwyaf dystaw, ac yn chwilio cilfachau dyfnaf y meddwl. Na chymhellwch fi, madam, canys ni

21

allaf wneuthur y mawr-ddrwg hwn yn ngholwg fy Naw.' Yn awr ofe a dawodd, a hithau yn llawn digofaint a atebodd :

'Ffe fusani yn ddiagon i wrthod mewn ychydig cisiau y cynnygiad a wnaethm trwy gymbelliad fy ngariad anghymmedrol; heb ddannod i mi fy ngywilydd. Hya sydd yn dangos haerllugrwydd ynoch yn gyasyltiedig & chalon galed; ond mi a'i gadawaf i chwi i ddewis, pa un a fydd i chwi, yn fwynnaidd, goffeidid eich dedwyddwch eich hun, trwy wneud yn hapus yr hon sydd yn eich caru i wallgof, neu udded prysys fy ymddial; canys gan ddial mi a ddialaf; y serch-dyniadau hyn (*chorms*), am ba rai yr ocheneidodd tywysogion yn ofer, nid ydynt i'w dirmygu yn ddi-gosp. Nac ydynt, syr, na feddylwch hyn byth. Myfi a fyddaf yn sicr o'ch cyhuddo chwi wrth eich meistur o wneuthur cynnyg ar fy nbreistio, ac nis gall gwag-ymddangosiad hysp o ddiweirdeb, na'r gwrth-dystiolaethau mwyaf prysur o ddiwiweidrwydd, eich gwaredu chwi y pryd hwanw o grafangau coespedigasth.'

O Joseph! erioed ni chafodd diweirdeb rhuthro arno fel yr eiddo ti. Eriod ni orfoleddodd dyn ieuango yn fwy gogoneddus uwch ben profedigasth. Ni allodd taer erfydiadau, dagran, na bygythion o'i thu hi, tosturi na braw o'th du dithau, gyfnewid dy fwrriadau diwair, a pheri i ti ymollwg i gynnygon arian blys. Ddyn ieuango hawddgar, pa fodd y dirchwyddodd dy galon anrhydeddus, gan helaeth dosturi am fod dy feistr yn cael ei fradychu, a gefid am dy feistres syrthiedig? Ni allasai y perygl ag oedd, hyd y nod ar bob llaw. yn dy amgylchynu, i atal y llifeiriant grisialaidd ag oedd yn treiglo i lawr dros dy wrol ruddiau o dosturi drostyt, tra yr oedd Sabrina yn eistedd a'i grolgar arnat yn sefydlog, a'i llygaid yn gwreichioni gan gariad ac ymddial.

Wraig gamsyniadol, hi a ddeonglodd ddagran Joseph yn ffafriol iddi hi, ac a roddodd ei bryd ar gyflawni ei chywilydd; hi a gymeredd afael ynddo, ac a daffodd ei hun ar y gwely, gan ddywedyd, 'Deuwch, Joseph, gadewch i ni fwynhau y fynud bresennol, tra fyddo mwyrneidd-dra yn araf-reddeg trwy eich calon gydymagweddol.'

'Ni ddeuaf, madam,' atebodd y gwr ieuango diysgog; 'carcharau a chrogbrenau nid ydynt yn wrthdrysau fy ofn; cyfeillach anghyfreithlon & gwrthdrysych gwaharddedig, niweidid fy meistur, a throeddau yn erbyn fy Naw, yw yr hyn bethau wyf yn gyflawn ofni; ac yr wyf mewn perygl o honynt oll tra fyddwyf yn eich cyfeillach chwi. Ond yr wyf yn casau y weithred, ac yn ffoi o le y brofedigasth.' Wedi dywedyd felly, efe a chwildrodd oddi amgylch, a rhyddhaodd ei hun o'i gafael, ac a redodd o'r ystafell. Ei chwant a gyfododd yn wfn aflywodraethus, hi a ym-drechodd ei dynu ef ar y gwely, pan ryddhaodd efe y diamond ydoedd yn botymo ei wiag borphor, efe a'i gadawodd yn ei llaw, so felly a ddiangodd o'r fafl.

Y gwr ieuango ardderchog a ymadawodd yn gyndyn mewn diweirdeb; a hithau oedd yn cael ei thraf-dynn yn druenus rhwng cno-

ad ei chariad siomedig, a'r ofn o gael ei daguddio; ond yn fuan hi a arfaethodd ei ddiuystre of, yr hwn oedd mor dda a pheidid a'i dinstyrio hi, hyd y nod ar ei chais ei hun. Hi a waeddodd & llef uchel, fel un ar fin perygl, a'r famaeth Syrena, yr hon a dybiodd yr achos, a redodd i'w chynorthwyo. Hi a'i cafordd yn eistedd ar y gwely, wedi ei golchi gan ddragran, a gwraig Joseph yn ei hyml. 'O pa beth a wnaif, Syrena?' ebe hi, 'yr Hebreadd gwatwarlyd a ddirmygodd fy ngariad, ac a fodd yr awr hon oddi wrthyf gyda y fath arwyd a phe buaswn yn fad felen (*cockatrice*). Ewch, fy mamaeth, a dychrynwch y teulu, a mynwch ei ddal, canys mi a dyngaf gynnygiad o drais yn ei erbyn ef. Byddwch gymwynasgar i mi yn awr yr unwaith hon, fy anwyl Syrena, a mi a fyddaf yn gyfeillach i chwi byth.' Y teulu a ddychrynwyd, Joseph a ddaliwyd ac a gadwyd mewn gafael hyd oni ddaeth Putiphar adref yn yr hwyr; efe a aeth yn union i ystafell ei ddyweddi i ofyn am ei hiechyd, yn mha le y cafordd efe hi yn y terfysg a'r cythruiddoldeb mwyaf, gan gynddeiriogwydd ei chwant siomedig. Gwedi ei daro & syndod, efe yn fwynnaidd, a ofynodd yr achos o'i hanwyldeb.

'Och! fy arglwydd,' ebe y ferch siom, 'ni a fagasom i lynu wiber o'i brathu, adyn a'u dinstyria ni, os goddefir ef dan ein cronglwyd. Yr Hebreadd trabaus, wedi anghusio ei ddyrtyd, pan ryngodd bodd i chwi ei gymeryd ef dan eich ymgeledd, a'r derbynnydd groesawgar a roddasom iddo er pan y mae ef yn byw gyda ni; heb foddioni ar fod yr unig drefnydd o'ch holl feddiannau, a gododd ei olwg, hyd y nod, i eich gwely. Yr oeddwn i yn gorwedd i lawr i gymeryd ychydig o eemwythder banner dydd, pan ddaeth yr adyn i mewn yn haerllug i'm hystafell, ac a eglurodd ei fwrriad anifeilaidd. Mi a geryddas ei slladrwydd haerllug, ac a orchymynais iddo fyned allan yn y fynud hono, neu y buaswn yn hysbysu ei ymddygiad i chwi; ond yn lle myned ymaith, y dihiryn a ymaffodd yno; a thrwy drais efe a fynasai gael cyflawni ei fwrriad arian, pe na buaswn i yn dychrynu y tŷ & fy llef. Pan welodd ef fy anmhlgydwyd, a chlywed fy llef yn fy nghyfyngder, efe a frysiodd ymaith yn y fath annybandod, fel y gadawodd ei wiag ar ei ol, yn dystiolaeth sicr o'i weithred ysgeler. Fy arglwydd, yr ydych wedi profesu i fy ngharu i, os ydych, ohwi a ymddialwch y dirmyg a gynnygiwyd ar fy niweirdeb, trwy oesod coesp, ag a fyddo yn rhybudd i eraill, ar yr adyn rhyfygu. Ni byddaf fi, byth mwyach, yn abl goddef ei weled ef o gylch y tŷ.'

Yntau yn ymhyfydu yn fawr yn niweirdeb ac onestrwydd profedig ei arglwyddes, ac yn synu am ddiywilydd-dra yr Hebreadd, a orchymynodd ddwyn Joseph ger ei fron, a'i ddwylo yn rhwym ar ei gefn, ac ag wyneb-pryd traws, fel golwg rhyfelwr, a'i cyfarchodd ef fel hyn: 'Adyn! y fath draeni yw fod dy agwedd allanol a'th ymddygiad calonog, yn camgyhuddo y fath galon dwyllodrus a dieffig. Yr wyf yn beio arnaf fy hun, adyn, am i mi erioed dy gymeryd dan fy nghronglwyd, a gosod y fath ddihiryn yn ben ar fy nghorch-

wylion. Ond dy ragrith ddiffaith sydd yn
abl twyllo y rhai hyay nad ydynt ond ych-
ydig o raddau yn well na thi dy hun; hawdd,
ynte, y gallasai dy ymddangosiad seintaidd di
ynnill ar fy nghalon annichellgar i, ddyn dy-
eithr i fradwriaeth a bwriad drwg. A fynyit ti,
wiber, frathu y llaw ag sydd yn dy borthi, a
gwenwyno y fynwes sydd yn dy feithrin? A
ydoedd ddim yn ddigon i ni osod yr hyn oll a
feddwn yn dy ddwylo anffyddlon, heb fod yn
rhaid i ti gyfodi dy olwg i'm gwelw? Carchar-
dy tywyll a wna y tro yn lle gwely porphor,
i ba un y cyfodaist dy olwg; a gefynau rhu-
gliedig a wasanaethant yn lle tyner goffeidi-
adau cariad anghyfreithlon. Ymaith a'r
caethddyn i'w le arfaethedig, hyd oni chaff-
wyf amser i fyfyrlo rhyw gospedigaeth a'r ni
chlybuwyd son am ei fath, am ei ddichellgar-
wch! Yr un diweirdeb ag a gadwodd yr He-
bread duwiol, yn amser y brofedigaeth, rhag
y weithred eucog, a'i cadwodd ef yn awr rhag
ofni bygythion ei feistr; am hyny, gydag ym-
ddygiad calonog a diysgog, efe a atebodd:

'Carcharau a rhwymau, fy arglwydd, nid
oes arnaf eu hofn, ac ni all nesad marwolaeth
yehwaith, mewn un modd aflonyddu tangnef-
edd fy nghalon; ond eich anuddlonrwydd
chwi, fy arglwydd, nis gallaf sefyll dano.
Dygaedd fy meist'r mwyn a charedig, yr hwn a
fu yn fy arddel unwaith fel cyfaill sydd
waeth na mil o farwolaethau. Ond cofiwch
hyn, Putiphar, Joseph sydd rydd oddiwrth y
bai a oodwyd yn ei erbryn ef; ac nis gall ei
gydwybod ei hun ei gyhuddo ef o gymmaint
a meddwl anonest o'r fath hyn. Yr wyf yn
credu yn Nuw. Duw fy nhad, mewn amser
cyfaddas, a'm dwg i sillan i'r goleuni, ac mi a
gaf weled ei gyfiawnder yn ei waith yn eg-
luro fy niniweidrwydd, a gwaradwyddo dich-
ell fy nghyhuddwyr, o ba radd bynag y bydd-
ont.' Eb efe; ac yn ddiwed a arweinwyd i'r
carchar, gyda gorchymyn caeth i'r ceidwad
i'w lwytho ef a'r beirynt trymaf, a'i gau ef i
fyau yn y gell gyfyngaf.

[I'w barhau.]

GALAR-GAN WM. A CATHERINE ROWLANDS,

Paris, swydd Portage, Ohio.

AR OL ANN, EU HANWYL FERCH.

Coll'som frodyr, câr, a chyfaill,
Coll'som fam oedd i ni'n gu;
Hebryngasom rai a garem
I oer wely'r ddaear ddu;
Ond o golled y colledion,
Coll Ann a ddrylliai ein bron;
Dyma golled daenodd gwmwl
Dros fwynderau'r ddaear hon.

Aml ydynt ein hoch'neidiau,
Sugno dagrau'r fynwes brudd,
Ond yn methu sugno i fyau
'K delgryn dyfnaf nos na dydd;
Torwyd briwiau dan ein bronau,
Chwerwyd ein cysaron oll,
Troes ein holl ganiadau'n alar
Yn y galon mae rhyw goll.

Cofwn byth rhyw noswaith drymlyd
'Raeth o'r byd i'r fordiath fawr;
Tonau'r afon yn arwydas
O frafwychus, megys awr;
Swn y dymestl a'n dychrynnodd,
Gwthid hithau yadd, do;
Cefnodd ar y byd a ninaw,
Glaniodd mewn anfarwol fro.

'Nol ei hebrwng hyd yr afon,
Coll'som olwg ar ei gwedd;
Gyda'r newydd swnlodd syndod
A mudandod fel y bedd;
Dwys och'neidiau, chwerwon ddaagrau,
Briwiau erchyll dan bob bron,
Trist delmladau nad anghofwn
Tra b'om ar y ddaear hon.

Anwyl Ann, yr oedd dy goll
Yn loes arw lawn i ni,
Gobeithio 'rym fod angan chwerau
Yn drag'wyddol elw i ti;
Darfu'th ofnau, darfu'th adfyd,
Darfu'th ddaagrau, darfu'th oes,
Darfu dyoddef, darfu marw,
Dywydd garw, darfu'r groes.

O ein hanwyl oneth dynor,
'Rym ni bron anghofo'th bryd;
Swn dy lais a'th wedd anwygu
S'n ymgillo bron i gyd;
Cofio'th wedd dan ddwylo angan,
Cofio'th bryd wrth ddrws y bedd
Daflodd gwmwl ar bob goiwg
Gawson gynt o'th hawddgar wedd.

Anwyl genym embell breuddwyd
Am dy siriol hawddgar wedd;
Anwyl genym waith dy ddwyllaw,
Anwyl genym bridd dy fedd;
Anwyl i'n lyth'renau'th enw,
Wrth dy gofio mae mawr gwya,
Mae ein plant fu yn dy gwmwl
Yn fwy anwyl er dy fwya.

Ond mae'n rhaid i'n ymdawelu,
Yn y nefoedd gwnawn ein nyth;
Os dych'mygnw y daw adref,
Synwyr ddywed, Na ddaw byth;
Awn yn mlacen trwy'r byd siomedig,
Llwy'r ymroddwn ar ein taith;
Dywedodd Duw, Ni'ch rho'i i fyau,
Ac ni'ch llwy'r adawaf chwaith.

Wedi d'od i ben yr yrfa
Seinir Haleliwla lon;
Ffarwel ysgr perthynasau,
Ffarwel ddaagrau'r ddaear hon;
Gwelir troion dyrya, celmlon,
Oll yn union yn y nef,
Taith yr anial wedi darfod,
Sain y gân fydd, lldo ef.

MAS ONPHEUS.

GALAR-GWYN AR OL EIN CHWAER.

Galar ar alar a welwyf,—hyll beunydd
Lle bynag y trowyf;
Wale i bawb, fedyllwyf,
Wyle raid, wyle yr wyf.

O alaeth, pwy na wylai—yn chwerau
Fm ein chwerau a gollai?

Er pob rinwedd a foddai
 Ihi glowyd 'n ei thŷ o gïal.

Gwelo o bridd sydd iiddi—oer hefyd;
 A'r pryf yw ei ehwm'n'i:
 'Munlad o bridd a meini
 Sŷ'n dyn wrth ei hechwyn hi.

Welo yna, er mewn gwael amedd—'n addio,
 Nid oes iiddi dristedd
 Neu ofd, ond tangnefedd
 Yn llochl byth 'n llwch ei bedd.

Os iael ei phen roed Ann—i orwedd
 A malurio, druan,
 O'r newydd y dydd udan,
 O'i cheil dywyll daw allan.

Addas rhown ffarwel iiddi—'r gollod,
 Gwell yw ymfodloni;
 A gadael hyd yr awr godi
 I'r Duw mawr sydd raid ini. Ya Un.

Rheid ymadael a'r blodeuyn,
 Er mor anwyl ac mor gu;
 Cuddio'i siriol Ann am ronyu,
 Yn nghell oer y ddaear ddu.

Death caught her in the bloom of life,
 And took the fairest flower away,
 With him no man prevail in strife,
 His summons we must all obey.

ARDAL FY NGHENEDIGAETH.

MR. GOLYGYDD.—Diamheu mai nid anaml ydyw y testynau dyddorol sydd yn dyfod idd eich meddwl am eich ardal enedigol. Dyna fel mae miloedd; ac yn eu plith eich anheilwng ohebydd. Yr ydwyf yn teimlo awydd er ys blynyddau i gofnodi rhyw amgylchiadau a gymerasant le yn fy ardal gynhenid o bryd i bryd. Wrth gynnyg sylwadau i'r cyhoedd ar y fath destyn, nid wyf yn ameu na fydd y darllenwyr yn wahanol eu golygiadau am y fath orchwyl. Pa fodd bynag, nid oes genyf ond treio cadw o fewn cylch gweddeidd-dra a chywirdeb, a gadael y canlyniad fel y bo.

Gan mai yn y flwyddyn 1805 y'm ganwyd, nis gallaf gofio yn nes yn ol na phan yn blentyn, tua y flwyddyn 1810. Pan yn ieuango cymerai fy mrawd fi i'r addoldy ar y Sabboth, yr hwn oedd wedi ei adeiladu o gerig, oriel o flaen yr areithle, a mwgddwll trwy fur y cefn. Byddai y tân yn cael ei gyneu allan gan y diaconiaid neu rai o'r hen bobl oedd a'u hysgwyddau yn dyn o dan y gwaith. Meddent fath o greidell (*grate*), yr hwn a safai ar bedwar coes, ac yn bedwar onglog: Ar bob congl denai allan fraich, lle y gellid ymasfyd ar ol i'r glo gymeryd tân; felly cymerid y gtidell rhwng pedwar i'r capel, gan ei osod i sefyll ger y mwgddwll, ac nid bychan oedd y seremoni gyda y weithred

hon. Yr ydwyf yn cywir gofio mai yr un personau oedd fynychaf yn mwynhau gwres y danllwyth soniedig, ac yn eu plith yr oedd un gwr diog, yr hwn, am nad oedd llodran ya dyfod dros ei grimmogan, a ddyoddefai wres poenus ar droion. Byddai weithian yn gosod ei ddwylyw ar ei grimp, gan rwbio yn galed, er hynny braidd y gallai godi a myned yn mbellach. Mawr oedd gofid hwn.

Nid wyf yn cofio clywed am ddim ymryson yn mysg yr aelodan am yr amser, sef rhai blynyddau oeddwn yn myned i gyfarfodydd yr eglwys gyda fy mam. Yr oedd yno helynt mawr gyda y cwn yn y capel; gwnelai un o'r hen ddiaconiaid eu gyru allan a phastwn, ac os celai efe ergyd cywir ar gefn un o bonynt, byddai yn debyg o greu cosi am beth amaer o leiaf. Y tro gwaethaf wyf yn gofio am dano a ddygwyddodd i hen bererin oedd ar foren Sabboth. Daeth un hen frawd lled aunyben, ydoedd yn cadw tipyn o *shop* ger ochor y mynydd i'r oedfa, a dau neu dri o gwn bychain yn ei ganlyn. Ya fuan dyma y cwn ya crafu y drws am fyned allan; gyda hyn cododd yr hen ddiakon ar ei draed, gan eu gollwng i ffwrdd. Cyn hir, daeth y cwn bach i mewn drachefn, gyda rhyw rai oedd yn dyfod yn ddiweddar i'r oedfa; ac fel o'r blaen dechreusant wichian a chrafu y drws, fel y cododd y diacon drachefn i'w gollwng i mae: erbyn hyn yr oeddent wedi eilio dan y cadeiriau. Aeth yntef i'w fan o dan y pwlpud, gan feddwl bod y swm wedi darfod, ond yn ddiwed, dyma hwy yn crafu yn waeth nag erioed. Gorfu i'r hen wr duwiol godi o'i le drachefn, ac yn lle agor y drws, fe droiodd gael cic ar un o bonynt; ond bu yn aifwyddiannus yn ei gynnyg, ac aeth blaen ei droed yn erbyn y drws, yr hyn a achosodd swm fel ergyd gordd, nes oedd yr holl le yn adseinio; ond ar ol cael y pastwn, fe'u gyrodd allan yn ddirugaredd, yr hyn a gynhyrbodd lonyddwch i'r holl gynnulleidia y tro hwnaw.— Hefyd, byddai y diacon a nodwyd o fendith annraethol i gadw trefn yn y cyfarfodydd, trwy waeddi allan ar ganol y bregeth ar dri-on, "Llai o stwr ar y llofft yna." Pan glywid ei lais ef, gwnelai pawb fod yn ddiataw, am ei fod yn treiddio megys i bob calon; ac yr oedd dyn o'r fath hyn yn werthfawr iawn yn mysg yr ymarferiadau diddyg ac annuw-iol oedd yn cael eu cyflawnu.

Un Sabboth o'r mis oedd yr hen weinidog yn gallu bod yn mysg pobl ei ofal; ac yr oedd tri o bregethwyr eraill yn dyfod yn fisol yn ei absenoldeb. Uchel-Galfinaid oedd efe; ac am y lleill, rhyw rai diwybodaeth oeddynt, ac analluog i oleuo fawr ar y meddwl; eto, yr oeddent yn gwneud les yn eu tymhor.—

Dyma yn benaf yr holl foddion gwybodaeth oedd yn yr ardal, heblaw y Bibl, Llyfr y Vi-car, ac ychydig lyfrau eraill. Nid ydwyf yn cofio bod neb yn yr amser pan oeddwn yn blentyn yn derbyn yr un cyhoeddiad misol yn y lle. Ychydig oedd yn gwybod dim am hanesyddiaeth. Y lle pellaf oedd y rhai oedd wedi teithio fwyaf wedi bod ynddo ydoedd Llundain, a mawr y fath syndod oedd, i neb fod mor belled, a galla cael y ffordd i ddyfod yn ol.

Y pethau mwyaf neillduol a gymerid yn destynau cyfeillach birnos [gauaf yn yr ardal ydoedd son am yabrydion, a phethau o'r fath. Byddent yn credu eu gilydd bob gair am y golygfeydd a gawaant. Os ambeud sill gan rhyw un, eredent mai Sosin oedd hwnw, a chadwent rhagddo, fel un o farn beryglus.— Bum yn gwrandao ar lawer yn adrodd am y tylwyth tég, y bwca hyn, a'r ysbryd arall, nes oedd fy nghalon braidd yn methu curo o'm mewn. Os yw yn bosibl meddwl gyda phriodoldeb fod rhyw ychydig o ddaioni yn y fath chwedlan, ac o dan y fath ddyllanwad ofnus, meddyliwyf ei fod yn gynnwysedig yn benaf yn hyn, sef gosod gormod o fraw ar rai i fynd allan yn y nos, i wneud drygan, megys ysbellio, &c. Wrth son am anwybod-aeth ein hynafiaid, dylem deimlo drostynt, fel rhai nad oeddynt wedi cael addyg well; ac wrth ystyried eu hamser a'u hamgylchiadau, nid oeddynt i'w beio yn fawr. Parch i'w llwch a'u cofiadwriaeth; mae llawer o hon- ynt wedi myned i'r nefol drigifanan, trwy rin- wedd gwaed yr Oen. Os ydyw eu hollynwyr yn rhagori o herwydd eu cyffeuserau, maeant i'w canmol, ac yn ddyledus i Ddnw am hynny. Un o'r bendithion mwyaf a gafodd ein tadau oedd ymdrechiant yr enwog Gomer, a'i Senan, er goleno ei gyd-oeswyr a gwybod- aeth.

TERTA ETA.

ANERCHIAD AT MR. T. TOMKINS, PITTSBURG.

Cwel Seren Mawrth, tu dal. 70.

Fy anwy! gyfall Tomkins,
Dymunaf nawr ar g'odd
I roddi fch atebiad
Ar ganlad wrth eich bodd;
Fy oed sydd wedi rhodog
Yn agos deugain mlwydd;
Fy llw sydd wyn fyrychaf,
Hawddgaraf ger eich gwydd.

Am nodi'r fca y trigaf,
Hyabyaf nid rhy bell;
Cewch glywed pan gydnwua
I fya'd o faen ein gwael.
Dymunaf ddiifad newydd,
Ac hefyd gario mwy.

Gael chwifio mwg tybaco,
Ac ambell o'wnc o snaf.

Dymunaf fwyd a diod,
A phethau ddylwn gael,
Os nad wyf yn camsynled
Am danoch fel gwr hael.
Chwi gasiatewch roi imi
Y pethau hyn bob un;
Os felly cewch gydmaro
Wych gynoe wrth eich cwm.

MISS M.

CYMANFA Y BEDYDDWYR CYMREIG
YN CINCINNATI, OHIO.

Ymgynullodd y brodyr canlynol yn y ddi- nas hon i'r dyben o gynnal y Gymanfa uchod: y Parch. Wm. Owen, Pittsburg; y Parch. D. E. Bowen, Sugar Creek; y Parch. D. Probert, Youngstown; a'r Parch. S. James, Palmyra.

Mai 17, 1850, am hanner awr wedi saith, dechreuwyd yr addoliad cyhoeddus gan y brawd D. Probert; pregethodd y Parch. D. E. Bowen; Esay 7. 1—8.

— 18, Cyfarfuwyd mewn cynhadledd frawdol a christionogol; gweddiodd y brawd S. James; dewiswyd y brawd D. J. Phillips, gweinidog y lle, yn Gymhedrolwr; ac ym- ddidanwyd am amryw bethau perthynol i achos Iesu Grist; a rhoddwyd cynghorion dwys, y rhai gobeithir nad aiff yn aghof gan y rhai a'u clywsant.

Am 3 yn y prydnewn, ymgynullwyd, pryd y darlawnwyd yr yagrythrau, ac yr an- erchwyd gorsedd gras gan y brawd E. D. Thomas; a phregethodd y brodyr S. James a D. Probert; Ioan 5. 25; Jor. 2. 13.

Am 7, dechreuwyd y cyfarfod gan y Parch. J. Davies, (Cyn.); a phregethodd y Parch. W. Owen, 1 Tim. 1. 15.

— 19, Cynnaliwyd cyfarfod gweddi am 8 yn y boreu.

Am 10, cyfarfuwyd yn addoldy ein brodyr y Cynulleidfaoion, yn Heol Lawrence; a gweddiodd y brawd D. Probert; pregethodd y brodyr S. James a D. E. Bowen; Salm 126. 3; Barn. 13. 22.

Am hanner awr wedi dau, gweddiodd y brawd Ll. Howells, Uica, (Cyn.); pregeth- odd y brodyr D. Probert a W. Owen; Cel. 1. 28; Eph. 3. 18, 19; a therfynodd y brawd Iorwerth Owain mewn gweddi.

Am saith, dechreuwyd yr addoliad gan y brawd T. Davies, Pittsburg; a phregethodd y brodyr D. E. Bowen a Wm. Owen; Ioan 1. 14; Heb. 2. 3.

Terfynodd hyn y Gymanfa yn briodol; ond pregethodd y brodyr Bowen ac Owen yn Co- vington nos Lun; y cyntaf yn Sacanag, a'r

olaf yn Gymraeg. Areithiodd y brawd Bowen hefyd nos Fawrth ar Ddirwest yn addoldy y Trefnyddion Calfinaidd yn Cincinnati.

Cychwynodd y brodyr oddi yma tua Gallipolis, i gynnal rhes o gyfarfodydd yno cyffelyb i'r rhai a gynnalwyd yma. Gobeithio y bydd bendith lor ar eu hymdrechion i ddychwelyd eneidiau a chadarnhau yr eglwysi.

Chwenychem gydnabod yn gyhoeddus garedigrydd ein brodyr Cynulleidfaol yn y ddinas hon am eu parodrwydd i roddi eu haddoldy helaeth a chyfleus at ein gwasanaeth i gynnal y cyfarfodydd ar y Sabboth uchod.

I Dduw y byddo y diolch am y rhwyddineb a roddodd i'n brodyr i lefaru ei air, a'r symrlwydd a gafodd y gwrandawyr i wrando y weinidogaeth hyffryd-sain a gyhoeddwyd.

Bendithion rif y dail a ganlyno y cyfarfodydd hyn, er gogoniant Daw a lles eneidiau.

P.

CORFFOLIAD EGLWYS O FEDYDDWYR AR SUMMIT HILL, PA.

Mae llawer lle, mynydd a bryn, wedi eu hynodi drwy oruchwyliaethau'r nef at deulu'r llawr; ac a safant yn golofnau byth o'r cyfrwy amgylchiadau, megys Ararat a'r Olew-ydd, Sinai a Horeb, Tabor a Hermon, Moria a Chalfaria. Ninnau a hyderwn y gwna corffoliad eglwys Gristionogol Gymreig ar y bryn uchod ei hynodi drwy oesau a chenedlaethau y ddaear, hyd oni ddolero Iesu yr ailwaith.

Mae Summit Hill yn swydd Carbon, talaeth Pennsylvania, cymmydogaeth lle mae llawnder mawr o ló, a llawer o'n cenedl yn cyrchu tuag yno. Yn ddiweddar symudodd amrai denluoedd crefyddol o Minersville a chylchoedd Pottsville, tua yr "Old Mines," fel y gelwir y lle yn gyffredin, ac yno y codasant allor i Dduw Bethel; cadwasant gyfarfodydd gweddi, cyfeillachau, a sefydlassant Ysgol Sabbothol flodeuog. Arferai y Parch. J. P. Harris, Minersville, ymweld â hwynt yn fisol, gan eu hannog i fyned rhagddynt, yn gwneuthur daioni, heb ddiffygio: lluosogai y gwrandawyr, a thalent barch i grefydd a chrefydddwyr. Casglwyd gwasgaredigion Israel at eu gilydd; llawer dafad ag oedd wedi crwydro yn llwybrau yr anialwch a ddygwyd i gorlan Duw, at Fugail ac Esgob eu heneidiau.

Penderfynodd y frawdoliaethu i alw cyfarfod o weinidogion a chenhadon yr eglwysi cyfagos, er ystyried y priodoldeb o'u corffoli yn eglwys reolaidd. Mai 11, 1850, sef pryd-nawn dydd Sadwrn, daeth y brodyr ynghyd; dechreuwyd y cyfarfod drwy ddarllen gair yr

Arglwydd a gweddio gan y brawd David T. Jones, Minersville; yna neillduwyd y brawd Wm. Morgan, Pottsville, yn Gymedrolwr, a'r brawd J. P. Harris, Minersville, yn Ysgrifenydd. Yna darllenwyd llythrau gollyngdod 22 o bersonau, y rhai a ymgysymmodent â'u gilydd i ddwyn yn mlaen addoliad Duw yn y lle uchod, ac ychwanegwyd atynt y dwithwn hwnw wyth o eneidiau. Gwrandawodd y cyngor arnynt yn adrodd eu golygiadau ar ganghenau amryw yr athrawiaeth Gristionogol, a chymeradwywyd yr unrhyw. Penderfydwyd, Ein bod yn cydnabod y frawdoliaeth hon yn eglwys reolaidd, dan yr enw, "Yr Eglwys Fedyddiedig Gymreig, Summit Hill." Wedi neillduo y brawd John S. Davies i gynhrychioli yr eglwys, rhoddwyd iddynt ddeheulaw cymdeithas gan y brawd J. P. Harris; a thraddodwyd cynghorion dwys i'r eglwys ieuangae gan y brawd D. J. Williams, Carbondale. Neillduodd yr eglwys ddaen frawd i wasanaethu swydd diacon, ys ef, y brodyr John S. Davies, a John Jones, (diweddar o Ebenezer, Blaenafon). Rhoddwyd iddynt ddeheulaw cymdeithas gan y brawd D. T. Jones. Terfynwyd y cyfarfod dyddorol hwn drwy weddi gan y brawd W. Morgan.

Am hanner awr wedi saith, darlennodd a gwendiodd J. P. Harris; pregethodd D. J. Williams, oddiwrth Gal. 6. 14.

— 12, Yn nhŷ addoliad y Presbiteriaid Seisnig, gweddiodd D. J. Williams; pregethodd J. P. Harris (Saesnaeg), a Wm. Morgan, oddiwrth Phil. 3. 20, 21; a Heb. 6. 12.

Am ddaen, gweddiodd J. P. Harris; a phregethodd D. J. Williams, a Wm. Morgan; Zech. 4. 18, a Ioan 3. 8.

Am chwech, gweddiodd y brawd Richard E. Edwards, Old Mines, (A.); pregethodd y brodyr J. P. Harris a D. J. Williams, oddiar Luc 2. 10; a 2 Cor. 12. 7—9.

Fel hyn y terfynodd y cyfarfod ar Summit Hill mewn hwyl a blas; a'n gweddi yw ar i'r fechan fyned yn fil, a'r wael yn genedl gref; i'r dyrnad ŷd yn mhen y mynydd ysgwyd ei frig fel Libanus; y cyhwfana'r faner a blunwyd ar ben y bryn tra yr erys bryn Summit, ie, mor gadarn fel nas gall gwynt oddiar yr anialwch byth ei chwythu lawr o wersyll Israel. Preswylydd y berth a fyddo yn trigo yn eu plith.

J. P. H.

DAMWAIN ANGEUOL YN UN-O WEITH- FEYDD GLO PITTSTON FERRY.

Yn hwyr y 19eg o fis Mawrth diweddar, aeth Thomas Davies (yr hwn oedd yr wythnos hono yn gweithio y nos) i'w waith yn iach fel arferol; ond cyn canol nos cafodd

dori agwrn ei ben, trwy iddo fethu eyrhaedd lle dyogel wedi iddo danio'r *match*, cyn i'r ergyd fyned allan. Bu mewn poenau mawr hyd nos Sul yr 31ain, pan y terfynwyd hwynt trwy ysgariad corff ac enaid oddiwrth eu gylidd.

Yr oedd y trangcedig yn fab i John Davies (alias Shoni Langyuidr), o Flaenafon, D. C. Ymfudodd ef a'i wraig i'r wlad hon oddeutu dwy flynedd yn ol, a sefydlasant yn Minersville; ac oddiyno y daeth ef i'r lle crybwyll-edig, i gyfarfod â'i angau. Un peth hynod o'i berthynas oedd iddo ddywedyd wrth ei wraig y dydd yr oedd yn ymadael â Minersville, nad oedd yn meddwl y buasai iddo gael ychwaneg o'i chyfeillach mwy yn y byd, yr hyn a achosodd iddi hi deimlo yn ddwys ac wyllo yn ehwero; ond wedi hyny ymdrechodd ei chysuro, a dal ei meddwl i'r lan drwy ryw ymadroddion gwabanol. Ond och! (er y cwbl) fe wiriwyd y geiriau. Mae yn debyg hefyd fod ei gyflwr euog fel pechadur yn ei fino i raddau er ys rai blynyddau; o herwydd wedi iddo dirio yn Minersville, addunedodd rhyngddo ag ef ei hun i fyned at grefydd yn mhen dwy flynedd, ond nid yn gynt; ac un o'r dyddiau cyntaf wedi i'r ddwy flynedd ddyfod i ben, y cafodd ei wasgu (trwy yr amgylchiad a nodwyd,) i weled a theimlo ei angen am drugaredd, nes y treuliodd lawer o'i amser (er mewn poenau annyoddefol braidd) i ymbil mewn taerni am gymeradwyaeth gyda Duw. A chyn ei symud i fyd yr ysbrydoedd rhoddodd dystiolaeth ei fod yn foddlon marw, a'i fod yn credu y caffai drugaredd trwy rinwedd gwaed yr Oen; yna, wedi dymuno ar ei frawd a'i berthynasau i fod yn dosturiol wrth ei anwyl wraig, aeth o'n golwg ni tu draw i'r llen.

Gweinyddwyd ar ddydd ei gladdedigaeth gan y brodyr D. Daniells, gynt o'r Meadows, a B. Bowen, Pittston Ferry. Dyma rybudd eto i fod yn barod. Mewn gobaith y bydd i chwi, Mr. Gol., i basio heibio yr hyn sydd allan o le yn y nodion uchod, y gorphwys yr eiddoch,

GWILYM O'R ALLT.

RHEOLAU YMDDYGIADOL

Mabwysiadig gan y Parch. E. Porter, D. D., Andover.

I. Y gofal am y galon.

1. Ymdrechaf i gadw y Sabbath yn sant-aidd, a gochelyd myfyrio ar faterion daearol, nac ychwaith i ddarllen dysgedig nou broffes-edig lyfrau ar ddydd yr Arglwydd.

2. Gwnaf ymdrechu i gynnal gwasanaeth dirgelaidd o leiaf ddwy waith yn y dydd.

3. Gwnaf gofio bob dydd mai marwol ydwyf.

4. Pan fyddo unrhyw beth tybiol i 'gael ei wneuthur, gofyuaf i mi fy hun pa fodd y goddefa llygaid y Duw hollwybodol, a pha fodd yr ymddengys yn y farn.

5. Gwnaf ymdrechu yn erbyn hunanoldeb, fel y peth ffeiddiaf yn nghyfrif Duw; ar bob ymddiddan ymdrechaf i beidio dyfod a mi fy hun i'r golwg heb reawm digonol: oblegyd meithrina hyn ynof duedd ymfroestgar, ac a arddangosa falchder i eraill.

6. Ystyriwyf fy hun yn gyfrifedig i Dduw am fy holl ymddygiadau.

II. Gofal am y tafod.

1. Pan fyddwyf ddigofus, nid byth y gwnaf ymddiddan, o leiaf hyd oni byddwyf wedi cymeryd cymmaint o amser i ystyried ag a wnaeth Athenodorus i Cæsar.

2. Ni wnaaf ymddiddan un amser â dyn digofus.

3. Ni wnaaf ymddiddan â dyn o dan ddy-lanwad y diodydd meddwol.

4. Myfi a dderbyniaf gyngorhwrch gan fy mrod-yr gyda diolchgarwch gwresog; gofalaf beidio rhoddi sarugrwyddi neb a fyddo yn rhoddi cyngor i mi.

5. Gwnaf ofalu i gadw rhag siarad yn amharchus am fy mrodyr Cristionogol; a gweddiaf drostynt oll.

6. Yr wyf yn ei ystyried yn bechod i ddywedyd dim am eraill yn ddirgelaidd, yr hyn nas gallaf ei ddywedyd yn gyhoeddus. Yn gyffredin dywedaf mor lleied am feiau eraill yn eu habsennoldeb, ag a fyddo yn bosibl i mi.

7. Nis gwnaf gyffwrdd â beiau rhai eraill, pan na byddo genyf reswm digonol i obeithio yr atebai hyny ddyben da.

Pe byddai mwy o efelychu y gwr dyagedig uchod yn bod, byddai agwedd rhagorach a gogoneddusach ar fyd ac eglwys. Mae y golygiadau hyn yn wir deilwng o gael lle yn meddwl pob Cristion.

Old Mines.

Cyf. R. E. EDWARDS.

Y WEDDW A'I PHLENTYN.

Triagain mlyuedd yn ol, yr oedd gwraig weddw yn byw mewn plwyf yn Forfarshire, Scotland, yr hon a enillai ei bywioliaeth trwy werthu llestri pridd yn y farchnad. Gerllaw i'r dref yr oedd boneddwr lled afrywiog yn byw, yr hwn ychydig amser cyn hyny a etfeddodd bendefigaeth, a byddai yn cyflawnu castiau lled rhyfedd yn aml; ac felly ni achosodd ei waith yn tafu "standing" y weddw i ganol yr heol fawr o syndod, er fod yr holl botiau yn chwilfrw. Arglwydd Punmure,

tad yr anrhydeddus Mr. Fox Maule, oedd yr hwn a achosodd y gyflafan. Boreu dranoeth, aeth y weddw ato i ofyn tâl am y potiau; ac, yn ol ei arferiad yn y fath amgylchiadau, talodd iddi yr hyn oll a ofynnodd. Yna dywedodd, "A oes rhyw beth yn mhellach a allaf ei wneuthur i chwi?" Atebodd y weddw fod ganddi fab, ag y chwenychai roddi gwell dysgeidiaeth iddo nag a allai hi dalu am dano. Addawodd ei arglwyddiaeth ofalu am hyn, ac anfonwyd Joe bach ato. Gwelodd yn fuan fod rhywbeth mwy na'r cyffredin yn y bachgen, a gosodwyd ef mewn ysgol dda ar unwaith. Dyma oedd dechreuad hir oes o lafur, diwydrwydd, enwogrwydd, ac anrhydedd. Y bachgen tlawd, mab y weddw, oedd — Joseph Hume. — *Bedyddiwr.*

ATEBION.

Ychydig Sglwadau ar Ofyniad "Un o Bell," yn Seren Mai.

MA. GOLYRDD.—Byddaf bob dechreu mis yn dysgwyl gydag awydd rhyfeddol am godiad y Seren o ardal Pottsville, ac mor gynted ag y cyfodo, byddaf yn unien yn atedodd i lawr i dremio ar ei goleu; ac felly y gwnaethum pan gyfododd Seren Mai, a thrwy ei llewyrch canfyddais ryw Un o Bell yn cyfeirio gofyniad ataf; a meddyliais braidd wrth ei ddull yn fy enwi wrthych ehwi dan y cymeriald swyddol o un o feibion Lefi, ei fod yn byw dan yr hen oruchwyliaeth; ond gan nad pa mor bell y mae yn ol, gan fod eich Seren chwi yn goleuo iddo, ac hefyd fod ei ofyniad mor bwysig ac angenrheidiol ei wybod, cynnygiad yr ychydig sylwadau canlynol arno.

Brodyr, brawd un-dad, brawd un-fam, brawd maeth, brawd-y'nghyfraith, brawd gwcoylllog, brawd ffydd, brawd crefydd.

1. Ystyr gyfyngaf y gair brawd yw gwr-ryw o'r un tad neu fam. Gen. 3. 9.
2. Ceraint, fel yr oedd Abraham a Lot. Lef. 19. 17.
3. Yn yr ystyr helaethaf, pawb ydynt frodyr i'w gilydd, am mai Efa oedd mam pob dyn byw, Gen. 3. 20.
4. Rhai yn profesu yr un grefydd. Col. 1. 2-5.
5. Brodyr trwy fabwysiad. Ioan 20. 17.
6. Mewn swydd. 1 Cron. 25. 5; 2 Cor. 8. 3.
7. Rhai yn cyflawni yr un pechodau; Gen. 49. 5-8.
8. Rhai mewn cyfammod â'u gilydd. 2 Sam. 1. 26-28.

9. Tebygolrwydd mewn cyflwr neu ymddygiad. Ezod. 2. 5. a 2. 20; Joel 2. 8.

10. Rhai yn cydfyw mewn addfwynder ac undeb. Salm 133. 1.

Bellach y mae genym i dreio barnu pa un o'r rhai uchod a sonir am danynt yn Ioan 7. 5. Y mae yn ddigon amlwg, feddylwyf, mai rai o'r brodyr o'r un dad neu yr un fam ag ef a olygir, neu yntau ei geraint. Y mae y pethau canlynol yn peri i mi feddwl mai ceraint iddo ef oeddynt:

1. Nid oes yr awgrym lleiaf yn y Testament Newydd, fod gan Joseph na Mair yr un plentyn ond y Gwardiwr.

2. Fod yr yagrifenwyr santaidd yn aml yn galw ei geraint yn frodyr iddo. 1 Cor. 9. 5. Gal. 1. 19.

3. Pe buasai ganddo frodyr yn yr ystyr gyfyngaf, buasent yn sicr o fod yn adnabyddus i'r Iuddewon; a diau pan oeddent yn amcanu atal dylanwad ei weinidogaeth trwy nodi pwy oedd ei frodyr, mai y rhai hyn y fuaent yn enwi, ac nid ei geraint, sef meibion Alpheus (mae yn debyg) fel y cawn hanes eu bod yn gwnad. Math. 13. 55; Marc 6. 3.

Gobeithaf y bydd i hyn foddioni Un o Bell, ac y bydd i mi ac yntau ofalu rhag bod yn debyg i'r amheuwy'r hyn y sonia yr yagrifenydd santaidd am danynt.

Caerefrog-Newydd. THOMAS LL. DAVIES.

Ateb i Ofyniad Richd. Lewis, Seren Mchafa, tu dal. 145.

Yr adnod a gynawys y llythyren y 41 o weithiau yw Esther 8. 9. Carwn isau glywed gan Richard Lewis yn mha adnod y mae y llythyren a 59 o weithiau.

NAT O'R NORTH.

YR UNDEB TALAETHOL.

Cyng i gyfeithu Con Freeman Scott. Yn Seren Mai.

CYFARCHAF YR Undeb, byth, byth nis ddtodir, Sef llw penderfynol cyndeidiâu'r wlad hon; Meithraer o'r newydd yr Undeb Talaethol, Mewn modd eyrtnschol yn lleada bo'n llon.

Gobath y werin 'ddiwrth arwy'r y tarddodd, A gwr gyfeillgarwch cymysgwyd ei chlod; Yr Undeb barhao hyd ddiwedd amseroedd, Arch ryddid a'i hwyliâu fo'n uchel ei nod.

Y dwylaw a godir mewn brad am ddtodid, Aur Undeb Talaethol, sef addurn ein gwlad, Yn ddiwrth y byddont, ffeiddier eu golwy Gan garwyr yr Undeb sy a'u bronat'n ddiwrth.

Gwrodded ein Washington, Warren a Morgan, A seimier yn uchel mewn toman o fidi.

Ar eurgango yr organ, neu berod bereiddgan,
Gwladgarwyr tra dewraidd ac enwog fu'r tri.

Eywlogrwydd gwronaidd a doethder henafgwyr
A glym'nseneddwyr mal cadwyn ynghyd;
Plant ryddid anwylgu o hyn allan fyddont
A'r undeb yn briafawr ac hof yn eu bryd.

Fwy byneg a droa i'r wlad yn fradychwr,
Ei hoeddiant yw angau, er c'wlydd a gwg,
Mellidig ef beunydd gan bob perchenn anadl,
Gwladgarwyr a'l cyfrif yn ddiles a drwg;

Am iddo fe suddo'r wladwriaeth i'mryson,
Mae'n echrys gwel'd brodyr a chledd 'nerbyn cledd,
Dinystrydd pob gobath am ryddid a llwyddiant,
Mae'n awdwr anhyfod a rhyfel dibedd.
MEUDWR'U GORDWIG.

GOFYNIADAU.

MR. GOLYGYDD.—Dymunaf atebiad trwy gyfrwng y Seren i'r gofyuiad a ganlyn: sef—
A oes lle i farnu ar dir ysgrythyrol nad oedd y mab ieuangaf wedi mwynhau rhan o wledd-oedd i'f ei Dad, ynghyd a, thuodd ac ewyllys i geiso ei nawdd dadawl, cyn iddo ofyn i'w Dad am yr hyn a ddygwyddai iddo o'r da, a chymeryd ei daith i wlad bell?

Rhag i'r gofyuiad fyned yn ddiaylw, cyfeir-
iaf ef at Jacob Rosser, Belmont.

ADERYN GLAN SCHUYLKILL.

Dymunaf eglurhad ar 1 Cor. 6. 8. Atebiad
buan a foddha S. G.

Y FASNACH LO.

Mae y fasnach hon mewn sefyllfa druenus y
fwyddyn hon eto; braidd fel rhywbeth yn
gyngau rhwng byw a marw. Y cyflogau yd-
ynt isel, a'r prynwyr yn brin. Gwerthir glo
yn Pottsville, Port Carbon, a Schuylkill Ha-
ven, o \$1 50 i \$1 80, yn ol natur y glo—ac
hyd y nod am y prisodd isel hyn y mae yn
anmhosibl gwerthu ond ychydig: pris y Glo
Lladw Coch yn New York, wedi ei gario i'r
tai, yw \$4 50 y dunell. Gellir cyfrif traul ei
drosglwyddiad o Schuylkill Haven i New
York yw \$1 60 y dunell.

Ein gobath oedd y buasai sylw y Gynghor-
fa wedi ei dynu cyn hyn at sefyllfa gweith-
feydd y dalaeth, er eu hamddiffyn a'u byw-
hau, o leiaf i ryw raddau, ond yn hyn cawsom
ni a llawer eraill ein siomi hyd yma. Y *baby*
ceintachlyd a nwydus hwnw a elwir Caeth-
wasanaeth, sydd yn dwyn amser ein llywodr-
aethwyr a chyfoeth y wlad: ar ol lwian hwn
i gygu am ychydig amser, addawant gymer-
yd y *tariff* dan eu hystyriaeth; ond y mae yn
ddigon tebyg na wnant ddim i bwrpas beth
bynag yn y mater.

CYF. VII.

22

THE BLIND BOY.

BY THE REV. DR. HAWKES.

It was a blessed summer day,
The flowers bloomed—the air was mild,
The little birds poured forth their lay,
And every thing in nature smiled.

In pleasant thought I wandered on,
Beneath the deep wood's ample shade,
'Till suddenly I came upon
Two children who had thither stray'd.

Just at an aged birch tree's foot
A little boy and girl reclin'd,
His hand in hers she kindly put,
And then I saw the boy was blind.

The children knew not I was near,
A tree concealed me from their view,
But all they said I well could hear,
And I could see all they might do.

"Dear Mary," said the poor blind boy,
"That little bird sings very long!
Say do you see him in his joy,
And is he pretty as his song?"

"Yes, Edward, yes," replied the maid,
"I see the birds on yonder tree;"
The poor boy sighed, and gently said,
"Sister, I wish that I could see!"

"The flowers, you say, are very fair,
And bright green leaves are on the tree,
And pretty birds are singing there—
How beautiful for one who sees.

"Yet I the fragrant flowers can smell
And can feel the green leaf's shade,
And I can hear the notes that swell,
From those dear birds that God has made.

"So, sister, God to me is kind,
Though sight, alas! He has not given;
But tell me, are there any blind
Among the children up in heaven?"

"No, dearest Edward, there are none—
But why ask me a thing so odd?"
"Oh Mary, He's so good to me,
I thought I'd like to look at God."

Ere long disease his hand had laid
On that dear boy so meek and mild;
His widow'd mother wept and prayed
That God would spare her sightless child.

He felt her warm tears on his face,
And said—"Oh, never weep for me,
I'm going to a bright—bright place,
Where Mary says, I God shall see.

And you'll be there, dear Mary, too,
But mother when you get up there,
Tell Edward, mother, that 'tis you—
You know I never saw you here!"

He spoke no more but sweetly smil'd
Until the final blow was given—
When God took up that poor blind child,
And open'd first his eyes in Heaven.

Dymunir cyfeithiad o'r pennillion uchod gan M.

DYFAIS NEWYDD PAINE.—A YW YN BOSIBL I

O bob dyfais eg y mae y meddwl dynol wedi ei gael allan, ymddengys nad oes un yn fwy rhyfeddol (os ateba y dyben) na'r au uchod. Yr amcan presennol yw dosranu dwfr, a gwneud y defnyddiau llosgadwy sydd ynddo, sef *oxygen* a *hydrogen*, i ateb er goleuo, twymuo, gweithio peiriannau, ynghyd a phob gwasanaeth arall a gyflawnir yn bresennol gan lŷ a defnyddiau llosgadwy eraill. Y mae prawf wedi ei wneud o'r ddyfais yn Boston, a dywedir ei bod yn ateb y dyben yn hollol, gan ei bod yn cynhyrchu y goleuni mwyaf dysglâer, ac yn gwneud tân gwresog a nerthol. Nid oes cisiau gwell prawf o'i rym na dywedyd ei fod i weithio peiriannau yr ager-longau mwyaf, ac felly byddant yn dorbyn eu tanllwyth yn yr elfen hono trwy ba un y byddant yn aredig eu cwysau hirion; yn lle cymeryd tua hammer eu llwyth allan ar gyfer eu gwasanaeth eu hunain, fel y gwneir yn bresennol g'n ager-longau ar deithiau hirion. Ni bydd y draul, fel y dywedir, ond ychydig iawn—tua y bumed ran o bris glo, yn ôl y cyfrifiad a roddir, tra y bydd y tân a'r goleuni a gyhyrchieir ganddo yn tra ragori ar ddim sydd wedi ei gael allan hyd yma.

Dywedir fod cwmni o foneddigion y New-York wedi prynu y *patent right* o'r ddyfais gan Mr. Paine am bun' miliwn o ddoleri—y ddegfed ran, sef pum' can' mil, wedi eu talu i lawr, a'r gweddi l ar ôl cael y ddyfais i weithrediad; ond y mae hyn eto yn amheus, gan ei fod ef wedi dyweyd na rhoddasai yr hawl hynny allan o'i ddwyllaw ei hun, er y dichon fod rhyw gydundeb rhyngeddo â'r rhai sydd yn ei ddiwallu â modd i gario ei amcan yn y blaen. Y mae y ddyfais hon wedi bod yn brif destyn ei fyfyrddod er ys amryw flynyddau, a gwnaud ymosodiadau ar ei fywyd rai gweithiau trwy saethu ato ag awyr-ddrylliau, o herwydd y deallid bod ei ddyfais i niweidio rhanu pwyais o fasnach, &c., ond gan nad oedd y gynau a nodwyd yn gwneud swm, methwyd cael allan y cynllwynwyr.

Y mae amrywiol farau yn bodoli ynghylch y ddyfais yn nhlith dysgedigion. Dywed rai fod y peth yn amhosibl; ond eraill a farnant yn wahanol. Er nad ydym yn ystyried ein barn personol ein hunain o unrhyw bwys mewn achosion nad ydym yn deall eu natur, eto gallwn ffurfio rhyw ddrychfeddwl am y posibilrwydd neu yr amhosiblrwydd o hyn fel pethau eraill: sicr yw y gellir gwneud *gas* â dwfr, gan fod profion wedi eu gwneud o hono mewn gwahanol fanau; ond pa un a ellir ei ddefnyddio yn danllwyth at wahanol orchwyllion teuluidd a gweithfao, sydd am

beus genym ni. Addolwn bod pob darganfyddiad yn ymddangos yn amhosibl ar y dechreu; ond ymddengys i ni y byddai hys yn groes i ddeddfau sefydledig y Craqawdr trwy holl natur, a'i darpariaethau rhaglun-iaethol ar gyfer ei greaduriaid; pan ystyrion fod mwy o lŷ eto yn nghrombil y ddaear gant o weithiau (yn ôl barn daearyddion a natur-iaethwyr) nag sydd erioed wedi ei godi allan o honi; ac nid ydym hyd yma yn credu bod dyfais i'w chael allan, o leiaf yn fuan, sydd yn gwneud darpariaeth mor helaeth a chyfoethog mewn elfaith yn hollol ddiwerth. Ar yr un pryd, yr ydym yn foddlon i'r dyfaisydd galluog a dysgedig gael pob chwaraeu teg; se ni charem er dim sefyll ar ffordd y "*march of mind*," er y gallai hyn, yn yr amgylchiad presennol, ein llwyr ddinstrio ni a'r ardal y preswylw'n.

PRIODWYD—

Yn Cincinnati, Meh. 1, gan y Parch. D. J. Phillips, Mr. J. Rowlands, a Miss Mary Jones, y ddau o'r ddinas uchod.

Fy ngwedd i ddiŵr, a'm gobaith heb gablyn,

Bydd loen a Mari, trwy fwynt difal,

Yn byw yn heddychol o fwriad crefyddol,

Nes cyrhaedd dedwyddol drigfanau.

Cincinnati.

6.

Yn yr un lle, a chan yr un, Meh. 4, Mr. John Hornebrook, a Miss Mary Ann Lane.

Eto, gan yr un, yr un amser, Mr. William Thomas, a Miss Ann Sedgwick.

Eto, gan yr un, ar yr un amser, Mr. John Evans, gynt o'r Drefnewydd, a Miss Rebecca P. Covington.

Mai 20, yn Palmyra, gan y Parch. R. Davies, Mr. Thomas Williams, a Miss Mary Davies, y ddau o Palmyra.

Llwydd i'r ddau i fyw yn ddedwydd,

Byw i Duw, a byw'n d. agywydd.

MARWOLAETHAU.

Chwef. 19, yn Marcy, awydd Oneida, C. N., William J. Owens. Ganwyd ef yn mhwlwyf Llanarfon, yn sir Gaernarfon. Symudodd i'r wlad yma tua deuddeg mlynedd yn ôl.—Treuliodd y rhau fwyaf o'i amser yn Utica a Marcy. Cymerwyd ef yn glaf o'r dardoded-igaeth tua diwedd yr haf diweddar. Dydddefodd tua chwech mis o gystudd gydag amynedd mawr. Ar ddydd y gladdedigaeth ymgynullodd llunau o'r cymmydogion a'r cyfeillion ynghyd, ac anerchwyd hwynt ar yr achlysur gan y Parch. J. Harris, pryd ag y rhoddwyd anogaethau grymus i ymgymmodi â Duw, ac i ymbarotol orbyn y byd dyfodol.

A. H.

Ebrill 22, yn Youngstown, swydd Mahoning, Ohio, Edwin, mab i Thomas a Hannah Lloyd, yn naw mis oed, o'r *Catarrh Fever*.—Bu bythefnos yn sal, ond o'r diwedd ehedodd y rhan anfarwol ymaith i fyd tragywyddol o'i boen i wynfyd pur. Prydnawn y 23ain, cludwyd ei gorff i gladdfa y Bedyddwyr, pryd y traddodwyd pregeth gan yr ysgrifenydd ar yr achlysur. Bydded i'w rieni galarus i ymgysuro ar ei ol; canys fel y dywedodd Dafydd, "Ni ddychwel efe ataf fi, eithr mi a'af ato ef." D. PROBERT.

LLOFRUDDIARTH.—Cyfarfyddodd Cymro o'r enw Wm Watta'i angen yn Minersville dechren y mis diweddaf, mewn canlyniad i gael ei gnro yn greu-lawr ar ei ben, &c. Y mae dan Gyuro o gylch cael eu prawf dan gyhuddiad o'r weithred. Deallwn mai yr achos o'r gyflafan oedd drwg-dybiaeth Watt o anffyddlondeb ei wraig.

LLOSGIAD AGERFAD.—Pan oedd yr agerfad Griffith, Carlb. Roby, ar ei thair ar Lyn Erie, yn agos i Cleveland, boren y 17eg o Fehefin, cymeroedd dan, a llosgodd yu fuan hyd wynneb y dwfr. Methodd dros ddeg-ar-hugain nofio i dir; a dywedir fod rhwng dau a thri chant o lywydau wedi eu colli yn y tŷ a'r dwfr. Dyma y difrod mwyaf a gymerodd lo ar y llyn hwn oddiar llosgiad yr agerfad Erie, er ys rai blynyddau yn ol.

LWMP O AUR.—Dygwyd lwmp o aur i New Orleans yn ddiweddar yn pwyso hanner cant pwys. Cafwyd ef yn ardal Marapasa, California, tua thair troedfedd islaw arwyneb y ddaear. Y mae yn werth tua \$6,000.

Y CAD. LOPEZ.—Mae y Cadfridog hwn, ar ol gorfod dychwelyd, a methu codi gwrthryfel yn Cuba, wedi ei rwymo i ymddangos yn y Llys yn New Orleans, dan y cyhuddiad o droseddau y *Neutrality Law*.

PROF. WEBSTER.—Y mae deiseb Webster am ail brawf wedi ei wrthod gan y *Supreme Court*; ac felly saif y ddeddfryd flaenorol yn ei grym.

DEUWCH ATAF FI.

"A'r hwn a ddal ataf fi, nis bwriaf of allan ddim."—*Ioan vi. 37.*

[CYFRITHIAD O'R SARNARO.]

Fel ag yr wyf—heb lawl na chri,
Ond i ti farw dros of fi,
A'rh arch i'm ddyfod ataf ti—
Mi ddeuaf, O Oen Daw!

Fel ag yr wyf—heb ddim nacod,
Er ceisio i t'enaid wael lanhad,
I ti i'w golchi yn dy wa'd—
Mi ddeuaf, O Oen Daw!

Fel ag yr wyf—er yma a thraw
I'm teffir gan amhŷus fraw,—
Ofnau o'm mewn—brwydrau o draw—
Mi ddeuaf, O Oen Daw!

Fel ag yr wyf—dall, dlawd a gwaol,—
Golygon, cyfoeth, ysbryd hael,—
Pob peth da ynot ti i'w cael,—
Mi ddeuaf, O Oen Daw!

Fel ag yr wyf—fy nerbyn gwael,
'Ngroesawu, maddieu, a 'nghlanhau,
Am i mi'th greu heb nacau—
Mi ddeuaf, O Oen Daw!

Fel ag yr wyf—dy gariad mawr
A dorodd fy holl rwystrau lawr;
Yn eiddo i ti yn unig 'nawr,
Mi ddeuaf, O Oen Daw!

Swartsville Academy, N. J. DANIEL E. PHILLIPS.

HANESIAETH DRAMOR.

PRYDAIN FAWR, &c.

Y newyddion a dderbyniwyd gyda yr agerfad "America" a ddangosant fod y bwydydd ar ostyngial yn Lloegr, ond yr oedd y cotwm yn caelw i fynu yn debyg fel o'r blaen.

Derbyniodd Argl. Palmerston genhadwri o Rwsia, yn coudemnio ymddygiad y llywodraeth Seisnig, yn ei hymyraethiad ag achos Groeg. Dywedai y genhadwri na buasai llywodraethau Rwsia ac Awstria yn caniatan yr ymgeithd a'r ymddiffyniad arferol i ddeiliuid tramor i'r dinasyddion Seisnig sydd yno, ond yn unig ar yr amod eu bod yn gwrthwynebu ymddygiad eu llywodraeth.

Y mae peth aghydfod hefyd rhwng Lloegr a Ffrainc, trwy fod y Llywydd a'i weinidogion yn gwrthod yr ammodau a gynnygiwyd iddynt gan y Lywodraeth Seisnig.

Cyfraith rhwng Esgob ac Offeiriad.—Yr oedd cyfraith rhwng Esgob Exeter ag uu Gorham, offeiriad yn ei esgobaeth, am bwngc o athrawiaeth, sef pa un a ylyw Eglwys Loegr yn dysgu fod bedydd rheolaidd yn ail-eni y plentyn ai nid yw. Dywedai yr esgob fod hyny yn bod, ond gwadai yr offeiriad hyn. Rhoddwyd ar farnwyr i benderfynu y mater; a phenderfynasant yn erbyn yr esgob; felly, bydd yn rhaid i Philippott dalu costiau y cwrd eglwys hwn, yr hyn sydd yn cyrhaedd y swm o £12,000. Mae ef a'r Puseyaid yn penderfynu ymddial am hyn; ond pa lwybr a gymeraut i gario eu cynllun yn mlaen sydd hyd yma yn anhenderfyuol. Mae yr achos hwn, ynghyd ag un nêr ddau o achosion eraill o'r un natur, wedi achosi teimlad bywiog iawr.

PRWSIA.

Gwnawd cynnygiad yn ddiweddar ar fywd brenin Prwsia, gan sn o'i filwyr, trwy danio llawdryll ato; ond y cwbl o niwed a gafodd ei Fawrhydi oedd ei glwyfo yn ei fraich.

FFRAINGC.

Mae Llywydd a gweinidogion y wlad anedwydd ac aflonydd hon ar eu heithaf yn awr i gynhyrchu chwyldroad arall. Mae yagrif yn awr yn y Gyngborfa i gyfyngu y bleidlais o leiaf un ran o bedair, a bod yn rhaid i'r pleidleisiwr fod o leiaf dair blynedd yn yr un tŷ cyn y gallu bleidleisio. Mae yn ddiagon tebyg na bydd iddynt allu dwyn y mesur hwn trwy y Senedd heb apelio at y cleddyf; ac ymddengys mai chwareu lled beryglus fydd hwnw, gan fod y rhan amlaf o'r milwyr yn cydymdeimlo mwy A'r Sosialiaid nag A'r Napoleoniaid.

RHUFAIN.

Mae y Pab wedi ymwisgu â gallu ac awdardod gwladol a chrefyddol, a chyrrif ac eneidiau ei ddeiliaid yn cael eu gwarchod gan 25,000 o filwyr Ffrengig ac Awstraid, y rhai a gasbeir i'r eithaf gan ei ddeiliaid, ac nid oes fawr cariad ato yntau. Mae ei goffrau yn wag, ac nid yw yn debyg y llenwir hwynt ar fyrder trwy gasiau twyll-offeiriadol, gau fod y Rhufeiniaid yn eu deall oll i'r dim; ac nid yn rhwydd y ceagrir trefli, gan fod yr holl Rhufeiniaid yn ffeiddio eu tad ysbrydol.

AWSTRIA.

Mae y wlad hon yn myned lwybr ei hol oyn gynted ag y medr mewn moesau, dysdeidiaeth a chrefydd. Mae yr eogobion Pabyddol i gael addysgiaeth y wlad yn hollol dan eu gofal. Aiff y Jesuitiaid trwy y wlad a croes fawr o'u blaen, i gyneu teimladau y bobl o blaid Pabyddiaeth. Daw dydd eu gofwy yn y man—mae gwaed yr Hungariaid yn gwaeddi am eu dinystr.

SYR JOHN FRANKLIN.

Hysbys ydyw i'n darllenwyr fod darganfyddiadau rhyfedd wedi eu gwneuthur yn ddiweddar yn y oelfyddydau rhyfedd a elwir Mesmeriaeth a Dardyniaeth, a dywedir fod rai pan mewn cyflwr o gwag mesmerawl yn gallu adrodd pethau presennol a dyfodol. Gelwir y rhai hyn wrth yr enw Ffrengig *Clairvoyants*, ac ymddengys fod un neu ddwy o honant yn Liverpool. Morwyn ydyw un gyda Cadben Hudson, yn Chesterfield-street, boneddwr crefyddol, eithaf adnabyddus yn y dref, ac nid un a fyddai yn debyg o dwyllio heb A gwag-chwedlau. Ar gais Argwyddes

Franklin, boneddiges Syr J. Franklin, rhoi-ddwyd hi i gyegu yn fesmorawl yn achos ei phriod, a golyngwyd iddi a oedd Syr J. Franklin wedi marw? Atebodd nad oedd; ond y mae druan, yn ymddangos yn wael ac yn salw iawn. Y mae yn dywedyd, meddai hi, ei fod yn sal ac yn ffinedig, bron wedi ei lethu; ond y mae ei ddygnion yn ei gefnogi, ac yn ymddwyn yn garedig taag ato. Y mae yn gofidio ei fod erioed wedi cychwyn yno, ac o'r herwydd y mae yn teimlo yn ddigalon, ac eto y mae yn meddwl y gwna ddychwelyd i Loegr. Yn hyn y mae yn ei le. Fe ddychwela yn mhen chwes' mis, a thri neu bedwar diwrnod. Y mae y ddwy long yn mhell iawn oddiwrth au gilydd, ac y maent yn ymddangos yn fudr ac wedi en hysgri. Mae y llongwyr yn tori y rhew o'u blaenau. Mewn rhai manau y mae yn ymddangos can dewed â dau dŷ; mewn parthau eraill fel mynyddoedd. Y maent yn awr mewn lle na fu llongwyr erioed o'r blaen, ac nid ydynt yn dychwelyd yr un flordd ag yr aethant. Clywir son am dano yn y Penrhyu (*Cape*).” Dyma sylwedd ei phroffwydoliaeth, neu beth bynag yw enw yr hyn a wnaeth neu a ddywedodd. Os gwir a ddywedodd bydd Syr J. Franklin yn cyrhaedd Lloegr ar y 12fed neu'r 13eg o Fedi nesaf. A'r hyn sydd yn hynod iawn ydyw, fod merch ieuangc yn Bolton, yr hon sydd yn meddu yr unbyw alluoedd, os galluoedd ydynt hefyd, wedi cyhoeddi y bydd y morwr uchod yn dychwelyd yn mis Medi, ond ni hysbysodd fel yr un yn Liverpool, ar ba ddiwrnod o'r mis y cyrhaeddai.—*Amserau am Mawrth 27.*

Y TYWYSOG IEUANGC.—Fdw baban diweddaf y Frennes yw Arthur, sef ei seithfed plentyn. Galwyd ef wrth yr enw hruw o barch i'r Dug Wellington, am ei fod wedi ei eni ar yr un dydd. Mae yn debyg mai henyw o'r Gogledd, o'r enw “Jenny Jones,” sydd i'w fagu.

Y CHOLERA.—Y mae y clefyd enbyd hwn heb ymadael yn lân ag Iwerddon oddiar yr haf diweddaf. Mewn tref lled fechan mewn un wythnos yn ddiweddar, cymerwyd 41 yn glaf a bu 20 farw.

TYWYSOGAETH CYMRU.

COLWYN, SIR GAERNARFON.—Dydd Gwener Croglith, cynaliodd yr Aunibynwyr eu Gwyl Flynyddol yma, pan y gweinyddodd Meistrd. Davies, Conwy; Griffiths, Capel Helyg; M. Lewis, Bangor; Pugh, Mostyn; ac Owen & Morris, Rhyl.

DAMWAIN ANSKUOL.—Ar yr ail o Ebrill, 1850. fel yr oeddi John Thomas, 18 oed, mab Benjamin Thomas, King's Head, Felinfoel, yn myned gyda ei frawd i roddi tro ar ymwelwedd â glan y mor, Llanelli, sethant yn mlawn at yr oisaf longau, lle yr oeddient yn dadlwytho coed. Torodd cadwyn y garan, (*crane*), fel y syrthiodd pren oddentu innell o bwysau aruo, nes y llethwyd ef ynghyd, fel nad oedd yn bosibl ei adnabod. Ergyd trwm ydoedd byn i'w fam a'i dad. Yr oedd ef a bachgenau bychan arall, un-ar-ddeg oed, wedi eu heddudlio gan y Parch. David Bowen. Penysai, a'u derbyn i'r eglwys uchod. Dysgwylid gan amryw fod rhywbeth mawr gan y dda hyn i'w wneuthur, ond wele angau wedi ysgaru rhyngddynt, ac wedi cymeryd John ymaith oddiwrth ei waith at ei wob.

TYNOD ANUDON.—Cafodd merch ieuang wledig, 22 oed, o'r enw Groves, yn Amwythig, yn ddiweddar, ei deddfrydu ar ol ei phrofi yn euog o anudoniaeth. Tyngodd bod heddegiadwad (*police-man*) o'r enw Morris, wedi ei threisiu. Profwyd ei bod wedi adroddi ei bwriad i ymddial ar Morris, yr hwn oedd wedi ei rhoddi mewn dalfs ar y cyhuddiad o ledrata ryw riledi o wyddau ieuangc. Profwyd belyd bod yr archoll ar ei phen (pa un y tyngai hi a effeithwyd yn yr ymdrech â Morris) wedi cael en bachosi yn ddygwylidol vchydig ddyddiau yn fneuorol. Cafodd ei deddfrydu i 18 mis o garcliar.

DAMWAIN.—Mawrth 30. fel yr oedd David Mead, hen wr mud a byddar, yn croesi y ffordd ger Aberteifi, pan oedd y llythyrgerbyd o Gaerfyrddin i Aberteifi yn myned i mewn i'r dref, tarawyd ef i lawr, ac aeth y cerbyd drosto. Ni chlywai ef y cerbyd, ac ni welai y cerbydwr yntau, gan ei hod yn dywyll. Yr oedd yn fyw y dydd caulynol, er nad oedd sawr gobnith am dano.

ARALL.—Mawrth 24, Mr. Wm. Edmunds, ger Portrhdydryn, yn agos i Bontypwl, yn dychwelyd adref o gapel y New Lun, lle yr oedd yn selod. dywedai wrth gyfaill, "Yr wyf yn teimlo yn glaf, agorwch y nghanach gwddf;" a chyda fod hyn yn cael ei wnead syrthiodd i lawr yn gelain.

TAN.—Boreu dydd Gwener Croglith, torodd tân tra enbydus allan yn ngweithfaoedd Cwmni y Neath Abbey. Mae y golled tua £20,000. Taffwyd tua 70 o weithwyr allan o waith am dro.

URDDIAD.—Ebrill 3 a 4, cynnaliwyd cyfarfod yn Bethel, (A.), Trewyddel, er neillduo Mr. David M. Evans, diweddar fyfyrwr o Athrofa Hanover, i gyd-weinidogaethu â Mr. L. Rees, yn y lle uchod. Am 2, y dydd cyntaf, cynnaliwyd ychydig o gyfeillach, er ymddiddan am rai pethau perthynol i grefydd; ac am 5, dechreuwyd y gwasaeth cyhoeddus gan y brawd Morris, Arberth; pregethodd Griffiths, Tyddewi, a Davies. Glandwr. Boreu dranoeth, pregethodd Thomas, Trefiraeth, ar natur eglwys; holwyd y gweinidog gan E. Lewis, Brynberian, a dyrchafwyd yr urddwedd gan L. Rees, Trewyddel. Yna pregethodd D. Davies, Aberteifi, ar ddyle-

swydd y gweinidog ieuangc, a Davies, Cwmaman, ar ddyledswydd yr eglwys. Am 5, dechreuwyd trwy weddi gan Evans, Sarou; a phregethodd D. Bateman, Rhosycaerau; a D. Davies, Aberteifi.

LLANELLI.—Cynnaliwyd cyfarfod cenhadol yn Siloam, Llanelli, ar y 18ed a'r 19eg o Fawrth. Dygwylid gwahanol rannau o'r gwaith yn mlawn gan Stephen Sihowy; Jones, Talgarth; Williams, Llundein; Davies, Cerygadarn; Pritchard, Scethrog; Jeffreys, Penycæ; Stephens, Brychoed; Havard, Tredwstau; Williams, Troedrihwaldar; Hughes, Rehoboth; Watkins, Cwman; Jenkins, Nantglo; Thomas, Hanover; Rees, Cendle; Davies, Hanover, &c.

PENMAIN, MYNKWY.—Cynnaliwyd cyfarfod cenhadol yn y lle hwn Mawrth 12 a'r 13.—Yr oedd dros ngain o weinidogion yn bresennol, ynghyd a disconaid o wahanol fanau. Penderfynwyd amryw bethau yn y gynhaeloid, a dygwylid y gwaith cyhoeddus yn mlawn gan Roberts, Tabor; Daniel Sardia; Bowen, Penywaun; Thomas, Hanover; Rees, Cendle; Griffiths, Newport; Evans, Sarou, (Saenaeg); Davies, New Lun; Thomas, Graig, Rhymni; Rowlands, Pontypwl; Evans, Aberystwyth; Owen, Heolysfelin; Bowen, Penywaun; Roberts, Tbor, a Rees, Cendle.

GWYL DDIRWESTOL.—Ar Ddydd Llun Paeg cynnaliwyd gwyl Ddirwestol yn Ystradgynlais, Bro Tawe. Am 10, cyfarfu torf luosog iawn yn nghapel yr Annibynwyr, pan areithiodd Meistrd. Rees, Llanelli, a Williams, Cydweli (tref). Am 1 o'r gloch, cyfarfu yr holl ddirwestwyr yn yr un lle, ac aeth y torfeydd allan gan ymfurfio yn oryndaith luosog a threfnusa, a chwifwyd banerau yr Ystrad a Chwmyguedd; yna dechreuodd y cantorion berseinio tonau dirwestol, nes oedd llawer llygad yn wlo, a llawer calon yn dychlamu, &c. Wedi rhodio trwy wahanol barthau y lle gwsgardig, dychwelyd yn ol i gapel Cwmyguedd, lle y dechrenodd Mr. Henry Rees, ac yr areithiodd Meistrd. Evans, Castellnodd, a Rees, Llanelli. Yr fyr hwyr, am 6, dechreuwyd yn nghapel yr Ystrad, yna areithiodd Meistrd. Rees, Carmel, a Williams, Cydweli; ac y pregethodd Meist. Evans, Castellnodd, a Rees, Llanelli. Er fod yr hin yn lled wlawog, arbedodd cyhyd ag y bu yr oryndaith ar y maes. Cafwyd cyfarfodydd hy-nod ddyddorawl, a da genym dystiolaethu fod dirwest yn uchel ei phen yn y lle pobl-gaidd hwn.

SOAR, ABERTAWY.—Nos Wener y Croglith, Mawr h 29, anrhegwyd trigolion Abertawy â darlith rag-rol ar "Oes yr Anghydfurfwyr," gan y Parch John Thomas, gynt o'r Bwlchnewydd, oud yn awr o Glynuedd. Y Parch. E. Griffiths, Abertawy, yn y gadair. Y nos Lun gaulynol, areithiodd yr un yn Libanna, Treforia, ar "Egwylldorion yr Anghydfurfwyr." Y Parch. E. Roberts, Cwmbychan, yn y gadair.

Cyfarfod blynyddol Soar, Abertawy, a gynnaliwyd ar y Mawrth a'r Mercher, y 3ydd a'r 4ydd o Ebrill, pan y gweinyddodd amryw o weinidogion yr euwad.

CYMANFA LLYRLLLIPIAD.—Cynaliodd yr eglwys fedyddiedig ei chymantia y flwyddyn hon ar y 29ain a'r 31ain o Fawrth diweddaf. Dydd Gwener, am 7 yn y boreu, daethau y brodyr ynghyd i weddio am bresenoldeb yr Arglwydd yu eu cyfarfod. Am 10, pregethodd y Peirch. J. Robinson, Rhydwyn, a J. Prichard, Llangelen. Am 2, pregethodd y Parch. — Tyustall (Annibynwr), Sues., a D. Davies, Aberawe, yn Gyfraeg. Am 6, pregethodd y Parch. E. Evans, Bangor, a B. Williams, Llundain. Y Saboth canlynol, yn y boreu, pregethodd y Parch. D. R. Jones, Llangelni, a D. Davies; yu y pryduawn, S. Brown, Myrtle-street, (Sues.) a J. Prichard; ac yn yr hwyr, E. Evans a B. Williams. Yr oedd y cyfarfod yn dda drwyddo, a chafwyd arwyddion fod yno rai o'r newydd wedi derbyn yr impiedig air, yr hwn a ddichon godw yu fyw eu beneidiau.

YSTRAD DYFODW.—Llun a Mawrth, y 18 a'r 19 o Chwefror, cynaliwyd cyfarfod blynyddol yu y lle hwn, pryd y gweinyddwyd gan y Peirch. O. Williams, Treforest; D. Jones, Caerphili; J. Jones, Seion, Merthyr; B. D. Jones, Aberaman; a D. Rees.

SILo, ABERCAID.—Cynaliwyd cylchwyd yma dydd Gwener y Croglliti; pan y cymerwyd rhan yn y gwasaneth gan y brodyr B. Evans, Hirwaun; J. Jones, Hebron; Jones, Seion; Lloyd, Ebenezer; Evans, Penycæ; ac Ellis, Sirhowi. Yr oedd y cyfarfodydd yn dda rhagarol a lluosog iawn. Cwylwyd tua 33p., yr hyn sydd swm fawr wrth ystyried caledi yr amseroedd.

LLANCARFAN.—Cynaliwyd cyfarfod misol Bro Morganwg yma pan y gweinyddodd y brodyr B. James, Penycæ; H. Jenkins, Betws; H. W. Hughes, Llwyni; J. Evans ac E. Samuel, Bontfaen; E. Morse, Cortwa; J. P. Jones, Penybant; a R. Davies, Penyfa. Y cwrdd misol nesaf i fod yn y Bontfaen—pregeth ar y pwngc am ddeg yr ail dydd, gan y Parch. H. W. Hughes, Llwyni, aef, "Ar yr angenheidrwydd yn holl aelodau corff Crist o gydweithrediad aelod o blaid y ffydd." Y mae pwngc pennodol fel hyn yn cael ei roddi i un o'r pregethwyr erbyn pob cyfarfod.

URDDIAD GWEINIDOG.—Ar y 25 o Fawrth diweddaf, neillduwyd y brawd J. James, (aelod gwreiddiol o Saron, Treletert, awydd Bentro,) i gyflawn waith y weinidogaeth yn Carmel, Celucoed-y-cymer, awydd Frycheinog. Am ddeg, dechreuwyd trwy ddarllen a gweddio gan y Parch. W. Williams, gynt o Gwan; traddodwyd aruthr ar natur eglwys y Testament Newydd gan y Parch. J. Lloyd, Ebenezer, Merthyr; yna gofynwyd yr hollad- au arferol i'r brawd James gan J. Jones, Capel Seion, Merthyr; ac wedi cael atebion boddihaol, gofynwyd am alwad yr eglwys i'r brawd James i fod yn weinidog iddynt, a rhoddwyd atebiad yn gadarnhaol gan J. Morgan, diacon, fel genan dros yr eglwys; yna neillduwyd y brawd i'r awydd weinidogaeth- ol trwy weddio ac arllodol dwylaw. Hefyd, neillduwyd tri o'r hen frodyr i'r awydd ddi- acunaid; y maent yn bresenol yn bedwar; aef J. Morgan, T. Thomas, W. Williams, a W.

Lewis. Pregethwyd ar ddyledawyd i y gweinidog gan y Parch. J. Roberts, Tabernacl, oddiwrth Luc 12. 42—44; ac ar ddy- ledawydd yr eglwys gan y Parch. S. Edwards, Rhydwni, oddiwrth Heb. 13. 17. Am 2 yu y pryduawn, dechreuwyd gan y Parch. D. Davies, Ynyatelin, trwy ddarllen a gweddio; yna pregethodd y Parch. S. Edwards, Rhydwni, a J. Jones, Seion; 1 Cor. 1. 9. a Neh. 13. 1. Am 6 yu yr hwyr, dechreuwyd gan y Parch. J. Wilkins, Merthyr; a phregethodd y Peirch J. Lloyd, Ebenezer, a J. Roberts, Tabernacl; oddiwrth Eph. 1. 7. a Luc 24. 47, yna terfynwyd trwy weddio.

CORFFOLIAD EGLWYS.—Ar nos Fawrth a dydd Mercher, yr ail a'r 3ydd o Ebrill, corff- olwyd eglwys o Fedyddwyr Neillduol yn ngwaith Spelter, ger Llwyni, awydd Forgan- wg, yu tuol â chlydymal y cwrdd trimisol diweddaf yn Morganwg. Wedi i'r brawd T. Michael ddarllen a gweddio y nos flaenorol, pregethodd y Parch. R. Davies, Penyfa.—Drauoeth, am 7, cyfarfyddodd y brodyr yn- ghyd mewn cyfarfod gw ddi, er ymbil â Duw am ei wenna grasol trwy y dydd. Am ddeg, wedi dechreu trwy ddarllen a gweddio, traddododd y Parch. H. W. Hughes aruthr bwr- pasol ar natur eglwys y Testament Newydd yu ei gwahanol ddoerau; darlenniodd enwan y personau ag oedd yn aelodau gwreiddiol yu y fam-eglwys (Bethania) ag oedd yn dewis ymgofoli yu y lle hwn, ynghyd a'r rhai a chwnegewyd atynt trwy fedydd, ag oedd mewn sefyllfa reolaidd i ymgorffoli yn y lle; yna pregethodd y Parch. W. Bowen, Baglan, i'r eglwys, oddiar Math. 16. 21. Am ddau, wedi dechreu yn y drefn arferol, pregethodd y Peirch. R. Davies, Penyfa, a D. Thomas, Aberafan. Am saith, pregethodd y Parch. H. W. Hughes, Llwyni, a D. Thomas, Aberafan.

CYMANFAOEDD.—Cynnellir Cymanfaoedd y Bedyddwyr yleni yn y Dehenburth ar yr am- serau a ganlyn:—*Mgmay*—Y Gymanfa hon a gynneillir yn y Deml, Casnewydd, Mercher a Iau, Mai 29, 30. Cymanfa Dyfed i fod yn y Grogoch, Mawrth a Mercher, Meh. 4. 5. Cymanfa Caerfyrddin a Cherredigion i gael ei chymal yn Jezreel, Meh. 11, 12; a Chym- afa Morganwg yn y Llwyni, Meh. 19, 20.—Cwrdd Blynyddol Coleg Pontypwl i fod yn nghapel Craue-street, Pontypwl, Mawrth a Mercher, Mai 21, 22.

YR ARDDANGOSIAD YN 1851.—Yn niwedd Mawrth, ymgynullodd nifer mawr o faerod Lloegr, Cymru, Yngotland, a'r Iwerldon, i gydginiawg ag Uchel-faer Llundain, ac a'r Tywysog Albert. Yn nhlith y rhai ag oedd yu bresenol, gwelwn enwan y rhai canlyn- ol: Maer Caerlydd, Maer Caerfyrddin, Maer Mynwy, Prif-Swyddog Merthyr, Maer Casnewydd, Maer Abertawe, a Maer Trallwn. Auerchwyd y honeddigion yma gan y Tywys- og Albert, Uchel-faer Llundain, Archesgob Caergaint, Cenhadwr Ffrainc, Aldalydd Lansdowne, Argl. John Russell, Argl. Stanley, Syr Robert Peel, Uchel-faer Caerfrog, Uchel-faer Dublin, Uchel-faer Edinburg, Iarl Carlisle, a'r Henuriaid Thompson, A. S. Bydd yr arddavogiad yu orwyoh iawn.

LLANKILL.—Ar yr Sfed o Ebrill, traddododd y Pârch. Thomas Davies. Llundeilo, ei arweithred chog ar Hanes Cenedl y Cymry, yn Nghapel Als, yn y dref hon. Yr oedd yr ddoldy caug yn orlaw o wrauduwy, y rhai a hongent wrth wefusau yr areithiwr am ddwy awr gyfan yn ddifin. Yr oedd y cybhyrch tung nain punt, y rhai a dalwyd i leihan y ddyled ar ysgolly Llanelli. Bwrtaida y Bedyddwyr, y Methodistiaid, a'r Wesleyaid, gan lawb ei ddarlithiwr yn eu tro, yn ystod y flwyddyn, at yr un perwyl. Y mae y dull hwn wedi gyru y *tea parties* yn gwbl allan o'r *fashion* yn y dywysogaeth.

LLOFRUDDIAETH, &c.—Cafhawyd llofruddiaeth echrslawn rhwng y Casnewydd a Bassaleg, awyld Fynwg, yr Jane Lewis, yr hon sydd yn aelod reolaidd yn Bethesda, Bassaleg, er ymddolent nain mlynedd. Dydd Mercher, y 4ydd o Ebrill, gadawodd yr hon wraig ei thŷ a'i phŷd am 11 o'r gloch yn y boreu, gan wrtadu myned i'r *Psy Corner*, i dderbyn ei thŷ wythnosol gan y swyddog cynorthwy, ac o'ddi yno i'r Casnewydd, i roddi llythyr yn y *post*, wedi ei gyfarwyddo at un o'i merched, ag ydoedd yn gwasanaethu yn Llundain. Wrth ddychwelyd yn ol yr un ffordd, rhwng pump a chwech o'r gloch yn y prydnewn, pan yn agos i dyffwrn o'r enw Nanteuch, ymosodwyd arni gan ddau Wyddel mewnig, gan rai a'i llofruddiasant yn y modd creulonn, yna a'i llusgasant i'r cae, a goodasant hi i'w orwedd mewn dyrysi yn ymyl y berth. Wrth weld yr hen wraig mor hwyrb heb ddychwelyd, dechreuwyd chwilio am dani. Awd i'r Casnewydd, yna at ei mab, yr hwn sydd yn byw wrth bont Bassaleg, yr hwn a aeth i chwilio yn fanol am ei fam. Mfe oedd y person cyntaf a'i gwelodd yn gorwedd yn ei gwedd, a'i phen wedi ei dori yn arwydus. Yr oedd twll erchyll wedi ei dori trwy asgwrn y pen y tu ol i'r ymennydd; un arall trwy ei barlais ddean, ac asgwrn ei thrwyn wedi ei falurio. Asgwrn yr en yr ochor ddean wedi ei dori, a'r llall, trwy rym yr ergyl, wedi ei ddad-gymulo. Cymerywyd ei sbawl oddiam dani, ac fe'i gwerthwyd yn Casnewydd gan y llofruddion; a hon, o herwydd yr olwg waedlyd o'dd arni, a fu yn foddion, yn y diwedd i ddwyn y dyfirod i'r ddalfa. Cymerywyd hwy yn garcharorion yn Cheltenham y dydd Sadwrn canlynol, gan Harlow, un o heddeidwaid Casnewydd. Ar y ffordd oddi yno ymosodasant ar hen wr boneddig arall, yn agos i Ludney, yn sir Gaerloyw. Ysbeiliasant ef o bob peth oedd gaiddo, ynghyd a'i ddillad oll, ond ei grye a'i hocanau, a gadawsant ef yn ei waed a'i glwyfan, gan dybied eu bod wedi ei ladd, fel yr hen wraig, ond yr oedd ef yn fyw y dyddiau canlynol, er mewn gwendid mawr. Nos Lun canlynol dygwyd hwy i'r Casnewydd, a chwasant eu profi yn enog dydd Mawrth, ar y dystiolaeth glirioaf gerbron yr ynadon, a'u daunon i garchar y sir i aros eu prawf. Eu henwan oeddent Maurice Murphy, 21 oed, a Patrick Sullivan, 23 oed. Yr oedd yr olwg arnynt yn arwydus, a'u caledwch anystyriol tra yr oedd yr ymchwiliad yn cael ei gario yn mlaen, yn ofnadwy. "Gallaf dystio," ebe

y Pârch. Timothy Thomas, "o herwydd fy mod yn llygail-dyst, mai hwy oedd y rhai iachaf a mynwf ddeimlial yn y lle." Cyfaddefasant mai hwy oeddent y llofruddion; ond yr oedd y naill yn dywelyd mai y llall a'i gwasteth, eithr diammeu eu bod y naill mor enog a'r llall.

Dydd Iau, yr 11eg, hebryngwyd corff yr hen chwær tua mynwent Bethesda gan dyrfa lawr, ac wedi arweith bwrpassol gan weinidog y lle, chaddwyd y marw allan o'r golwg.—Dodwyd y corff i lawr "mewn gwir ddiogel oibaith" am adgyfodiad ar ddelw yr Iesu a brofi oedd, ac y bu yn fyddlon hyd anghyfeir ei wasanaeth.

TERFYSO YN ABERDARE.—Mae yn ddrwg genym ddeall bod anghyflod pwysig wedi tori allan yn y lle hwn. Nodasom o'r blaen bod y gweithwyr wedi bod yno am fisoedd yn sefyll allan am bris, a bod un dyn wedi ei ladd yn yr ardal, trwy i lond boson o bylor gael ei dafu i mewn ato i'w dy, yr hwn a daniodd, ac a laddodd y gwr yn y man. Ni chafwyd cwflawnydd y weithred hono allan, ond dychwelwyd deddfryd o lofruddiaeth wirfoddol yn arbyn rhyw berson neu bersonau am-luabyddus. Wedi hyn llanwyd y gwaith i fynu gan Saeson a Gwyddelod, y rhai a weithient yn is na'r pris a ofnyd gan y Cymry. Y mae yr un teimlad annymonol wedi bodoli rhynghdynt yn barhaus oddiar laddiad y dyn a nodwyd; a dydd Lluo, Mai 13, aeth tua dau cant i'r coed, lle y torasant ffya mawrion, a chyfarfuant â rhai o'r Saeson ar y bont, lle y gwnaethant ymosodiad arnynt, gan dori eu penau yn druenus, a'u lliwio â gwaed drostynt oll. Yna prysurodd y terfysgwyr at dai y Saeson, lle y dechreuasant trwy dori y ffenestri. Tystiai un heddeidwaid, yr hwn a gymerodd ddeg o'r Cymry i fynu, eu bod yn curu y menywaid yn gyntaf a'r gwrywaidd yn y modd mwyaf diddurgaredd. Gwaeddid "murder" yn amryw o'r tai; a syrthiodd merch o un o'r ffenestri, a thri neu bodwar o Gymry a syrthiasant arni. Dinystriasant yr holl ddodrefnu a'r llestri, a niweidiasant lawer ar bump neu chwech o dai ar un pen i'r heol, yna symudasant i fan arall, lle y gwnaethant gyflafan gyffelyb drachefu ar oddeutu yr un iser o dai. Cwynai amryw ar y driniaeth a gawsant. Tarawyd rai o ddannedd nn bachgenyn 13 oed i lawr i'w safu. Torwyd asgwrn pen gwraig o'r enw Meredith, ac nid oedd fawr gobaiith am ei hadferfad. Yr oedd amryw bersonau wedi eu niweilio mor fawr, fel y caethiwid hwynt i gadw eu gwelysau. Y mae deg o'r blaenoraid yn y terfysg wedi eu traddodi i garchar i aros eu prawf, a dysgwyllid y buasai amryw yn ychwaneg yn cael eu cymeryd yn fuan gan yr heddeidwaid, y rhai oedd yn arfer pob prysurdeb a'wfaia o fown eu galla i'w dal.

YMFUDIARTH.—Y mae rai miloedd o'u cyd-wladwyr wedi ymfudo drooedd i'r Unol Dalaeithau o Jdiar y gauaf diweddi, y rhan fwyaf o ba rai a gychwynasant yn mlaen tua y Gorllewin. Yn eu plith yr oedd dau neu dri o weinidogion yr efengyl, a dysgwyllir ychwaneg i'w canlyo yn fuan.

LLANELLI.—Tafwyd trigolion y lle hwn i ddychryn boreu y Sul cyntaf yn Mai gan y newydd fod Mr. D. Davies, meistr yr ysgol ddyddiol yn Llwybentdy, wedi ei gael yn farw yn ei wely y boreu hwnw. Ynddeingys bod Mr. Davies wedi myned i orphwys yn gynnar nos Sadwrn, mewn twriad i goli yn foreu y Sabbath i fyned i gwrdd gweddi. Y boreu caulynol aeth y gwas i'w alw, ond wrth fethu cael un ateb, aeth at y gwely, pan y canfyddodd fod yr anafodus wedi marw. Yr oedd yn selod fyddlon er ys amryw flynyddau o gyfundeb y Bedyddwyr. Dychwelwyd deddfryd gan y rheithwyr, "Bu farw trwy ymweliad Duw."

MERTHYR — Cynnalwyd cyfarfod llunog yn Merthyr, yn addolli yr Aumbynwyr Seisnig, ar y 9fed o Ebrill 1850. i'r dyheu o sefydlu trysorfa er cyuorthwyo gweinidogion hen a methiedig, yngnyd a'u gweddwn a'u hymddifaid, yn y dywysogaeth. Pasiwyd amryw benderfyniadau, a usabwysiadwad reolau i'r Gymdeithas, ac yr oedd arwyddion o lwyddiant a chydweithrediad mawr yn eu plith.

PRIODASAU.

Chwef. 11, yn Ebenezer, Caerdydd, gan y Parch. L. Powell, Thomas Dawkin a Mary Walter, eill dau o Gaerdydd.

Mawrth 9, yn yr un lle, gan yr un. Thos. Thomas ac Elisabeth Sharps, eill dau o Gaerdydd.

Mawrth 10, yn Blaenau Gwent, gan y Parch. John Lewis, Levi Hinton ac Ann Williams.

3, Yn yr un lle, gan yr un, Thomas Evans a Hannah Williams.

14, Yn yr un lle, gan yr un, James Allen a Fanny Eleanor Burnell.

Ebrill 16, yn Nghapel yr Annibynwyr Seisnig, Aberteif, gan y Parch. T. Luke, Goodwick, y Parch. D. Evans, gweinidog y Bedyddwyr, York Place, Abertawe, a Mary, unig ferch Mr. Lloyd, Hlariaydd, Heol Fair, Aberteif.

Dafydd a Mair hyd fedd mwy.—i gynydd
Mewn gwenua fu'n tramwy;
Dwyllaw Ion a'u dalio hwy
Yn fedrus mewn un fodrwy. **CHARDIG.**

Mai 15, yn Pwllheil, John Williams, Coch-y-moel, Lloyn, a Jane, merch ieuangaf Mr. Richard Thomas, garddwr, Efallnewydd, ger Pwllheil.

Mai 13, yn Mynydd Selon, Abergele, gan y Parch. Enrys Evans, Wm. Williams, Trefnant, a Margaret Davies, Henllan.

Mai 3, yn Rhyll, gan y Parch. J. R. Owen. Mr. Thos. Jones, gof, Dulwen, Llanellian yn-Rhos, a Mary, merch henaf John Jones, druggist, Foryd-st., Rhyll.

Mai 10, gan yr un, Powell Jones, *chymist*, High-st., Rhyll, ac Emma, unig ferch Mr. Joseph Jones, Maes Gwilym, ger Rhyll.

Mai 11, yn Pwllheil, gan y Parch. D. W. Jones, J. Jones ac A. Williams.

Ebrill 22, yn Pwllheil, gan y Parch. D. W. Jones, J. Beaven a J. Roberts.

Mai 9, yn eglwys Rhyll, gan y Parch. J. R. Owen, J. G. Nott, Rhyll, a Charlotte, merch henaf Robert Jones, Llambdr, Ruthin.

Mai 15, yn Llanbadarn-fawr, Griffith Ellis, ail fab J. Ellis, Aberystwyth, ac Elisabeth Davies, merch henaf y diweddar J. Davies, *carrier*, gynt o Glyn, ac o Aberystwyth.

MARWOLAETHAU.

Mawrth 30, yn 27 oed, Miss Mary John, merch Mr. Hugh John, o'r Gwesty arwydd y 'Frenines,' Garadryra. Yr oedd yn ei hiechyd arferol yn y cwrdd nos lan, yn gwrandao galr y bywyd, yn ol ei hanian, ond cyn pump o'r gloch prydnewa dydd Sadwrn, yr oedd ei hysbryd wedi ehedeg at Dduw yr hwn a'i rhoca.

Mawrth 14, B. Ballard, o Benybont-ar-ogwr, a diweddar o Lanillyd-lawr, Morgannwg. Aelod fyddlon gyda y Bedyddwyr am lawer o flynyddoedd.

Ebrill 2, wedi cystudd byr ond chwerc, yn 29 oed, John Jenkins maenachydd, Pontypridd, gan adael gwraig a dau o blant i staru eu colled.

Rhagfyr 8, 1849, yn 101 oed, Ann Jones, o Lwyn-gwilym, ger l'antycelyn. Yr oedd amryw bethau tra theilwng yn ei chymeriad crefyddol.

Yn Treforest, Morgannwg, Mawrth 23, 1850, Hannah Jones, gwedd y diweddar John Jones, o'r Ewenny, yn 89 o d.

Ebrill 23, Wm. Lewis, o Felin-y-Gelli, yn 85 miwydd o d. Bu yr hen bererion hwn yn selod o eglwys Annibynol Cymar am oddeutu 48 o flynyddau.

Hen filwr dewr ydoedd yn myddin yr Iesu,
Mi reol bucheddu oedd 'wyllys ei Ben,
Dilynodd ei Flacnor drwy'r rhyll nes darfu,
Ond heddyw mae'n molli'r tu arall i'r Iesu.

MYRDDIN WYLLT.

Mawrth 9, y Parch. T. Jones, Saron, yn 80 ml. oed, ac yn y 48 o'i weinidogaeth. Am 10 o'r gloch dydd Sadwrn, daeth Mr. Jones i gyfarfod parotawel Saron, mor llon a diachwyn ag un amser. Fregathodd yn hwylys oddiar 8-1m 32. 6. Ond pan wedi myned ychydig latheni oddiwrt y capel ar ei ffordd adref, achwynodd wyn yn ei ddant, ac mewn eiliad symudodd i'w gylla. Ysa efe a ymdrechodd gerdded ychydig gamau yn mbellach, pan y syrthiodd f'i mewn llewyg. Cariwyd ef yn ol i'r t'f' anedd ger y capel, lle y bu yn ymdrechu ag angu am tuag awr a hanner, ac yna hunodd yn dawel yn yr Iesu.

Ebrill 13, o'r enyddwst (*epoplexy*) Mrs. Thomas, Ty-y-y-Cwm, plwyf Talley, yn 71 miwydd oed; bu ya selod hardd iawn yn Crugybar, am 42 o flynyddau.

Ebrill 18, o'r enyddwst, yn ddisymwth iawn, ya Bryngweny, Llanon, Mrs. Evans, gwraig y Parch. J. Evans, Capel Selon.

Ebrill 13, yn Llanellic, Mrs. Stringer, priod Mr. John Stringer, Wera.

Ebrill 19, yn 83 oed, Mr. W. Dawkins, Heol-y-Park, Llanellic, yr hwn a fu yn selod gyda y Bedyddwyr am flynyddau lawer.

Nos Iau, Chwef. 23, Miss Elizabeth Morgan, Baily-llwyd, Llandilo, yn 20 oed. Aelod gyda yr Aumbynwyr yn Hermon.

Mai 10, ar ol cystudd math, yn 79 oed, Margaret Roberts, Cae Cerig, Mynytho, Llayn.

16, Yn 98 oed, Ellen Roberts, am lawer o flynyddau o Bodysgroes, ger PwllLeli.

13, Yn Wrexham, yn 30 oed, Elizabeth, gwraig Mr. John Bury.

15, Yn York Place, Barnsbury Park, Llundain, yn 9 oed, Thomas, ail fab y diweddar John Davies, gynt o ariandy Lloegr.

13, Yn Penybryn, Wrexham, John Hughes, *cuticseer*, yn 38 oed.

12, Yn 99 oed, Mary, gwraig Thos. Roberts, Penros ger Aberystwyth.

15, Yn 58 oed, William Lewis, Penparkia, ger Aberystwyth.

NI WYB NI DDYSG—NI DDYSG NI WRENDY.

SEREN ORLLEWINOL:

NEU

GYFRWNG GWYBODAETH I HIL GOMER YN AMERICA.

CYHOEDDEDIG GAN R. EDWARDS.

Cyf. VII.]

A WST, 1850.

[RHIF. 72.

CYNNWYSIAD.

Cynnwysiad pregeth, ...	175
Y Wryf Hebreg, ...	176
Addaf cyn pechu, ...	176
I'm Tad, ...	176
"Medde Nhw,"	177
Parchu rhieni, ...	177
Ymchwil am ddedwyddwch, ...	177
Hen Ohebiaeth—Copi o Lythyr oddiwrth y Parch. Daniel Rowlands, ...	178
Cwn Gwyltton Van Dieman's Land, ...	179
Hanes Joseph, ...	180
Llythyr Cwacer at Wneuthurwr awrials, ...	186
Dygwyddiad Cynhyrfol, ...	185
Llinellau i'r diweddar Miss Sarah Charles, o'r Bala, ...	185
Diarebion Thales o Felitus, ya Ionla, ...	186
Fy nghymariad fy hun, ...	186
Hanes taith, ...	186
"Pregeth yr Olwynlon,"	188
Adfywiad Dirwesto i yn Aberteifi, ...	188
Marwolaeth y Llywydd Z. Taylor—amgylchiad— au cyssylltiedig—ei olynnydd yn y awydd, &c.	189
Cyfarfod gwrth-gaethiwl, ...	191
Atebriad i ofyniad Nat o'r North, ...	191
Cais at y Beirdd—"Long I loved her,"	191
Cymanfa Oneida, ...	192
Gorchestwaith gan Gymro yn Safe Harbor, ...	194
Y tanau a'r llyfogydd diweddar, ...	194
Genedigaethau, ...	194

<i>Priodasau,</i>	194
<i>Marwolaethau,</i>	194
Prof. Webster, ...	195

HANESIAETH DRAMOR.

Prydain Fawr, Iwerddon, &c.—Y Frenines—Syr Robt. Peel,—Pfralngc,—Prwsia,—Rwsia,— Rhufain, &c.	195
<i>Tywysogaeth Cymru</i> .—Rheilffordd Deau Cymru, ...	195
" " Glynnedd, ...	196
" " Cilceny, ...	196
" " Abertawe, ...	196
" " Castellnedd, ...	196
" " Golygfa drychinebus, ...	196
" " Merthyr, ...	196
" " Caerodor, ...	197
" " Liverpool, ...	197
" " Pontypridd, ...	197
" " Llangors, ...	197
" " Pontfaen, ...	197
" " Llanerchymedd, ...	197
" " Cefnbychan, sir Dinbych, ...	197
" " Penycæ, eto, ...	197
" " Symudiadau, ...	198
" " Trefdraeth, ...	198
" " Pontypwl, ...	198
" " Gwyliau'r Sulgwyn, ...	198
" " <i>Priodasau a Marwolaethau,</i>	198

POTTSVILLE:

Argraffwyd yn Swyddfa y 'Mining Register.'

TO POSTMASTERS.—This Periodical ('Y Seren Orllewinol,') published monthly in Pottsville, containing news of transpiring events, &c. is subject only to Newspaper Postage, according to the Act of the Postmaster General.

YN DERBYNWYR.

p A
wy

A rarewau Address to Wm. Wigham, by Samuel Warren; gan Tau Tau Iota, Macadre'rwnwysa, gan Wm. D. Hughes, Scranton, Pa.; Pennillion o waith y Parch. T. Davies, Argoed, cyfl. Oran; Gweledigaeth yn ardal Palmyra, Pa., gan Breuddwydiwr; "Deudod dy deyrnas," gan E. W. Humphreys, Dayton, O.; Dywedyd Amwired, gan Theta Eta; The Magic Three, cyfl. D. Jones, St. Clair.

Derbyniasom y taliadau canlynol yn ystod y mis diweddaf—Mr. Thomas H. Jones, Remsen, \$9; Wm. E. Evans, Western, \$1 25; R. T. Thomas, Steuben, 50 cts.; Parch. Rees Davies, Achor, O., \$1; Edward Platt, Highland, Wis., \$2 50; J. Thomas, Nesquehoning, \$1 25; H. D., Pottsville, \$4; Evan Evans, Ixonia, \$1 25; J. Hughes, Dayton, \$1 25; Wm. S. Davies, Pottsville, \$2 50; Edward Farr, Old Mines, \$3; Parch. R. Davies, Palmyra, Ohio, \$6 75; R. Roberts, Ravenna, \$1 25; Parch. T. Jones, Marcus Hook, \$1 25. Am lyfrau eraill, Parch. J. Davies, Blossburg, \$3; Mr. J. Davies, Bloomsburg, 75 cts.; W. Price, St. Clair, &c.

Y mae genym amryw ohebiaethau ar law wedi eu hysgrifenu mewn modd cyfeiriadol at beredonau ac amgylchiadau noillduol, ar ddull teithiau, ymddiddanion, breuddwydion, gofyniadau, &c. Er y gall y fath bethau fod yn dra derbyniol i rai yn yr ardalodd hyn at ba rai y maent ond cyfeirio, eto barnwn na bydd iddynt lesau na difyru llawor ar y rhai nad ydynt yn gwybod ond ychydig neu ddim am yr amgylchiadau cyssylltiedig.

At y Parch. E. D. Thomas.—Ofwan fod yr ohebiaeth a nodasoch wedi ei cholli.

Ar yr 20fed o'r mis hwn (Awst) bydd y gyfraith i atal bills llai na \$5 yn dyfod i effai th yn Pennsylvania; bydd hyn yn gwneud y biliau bychain yn anghyfrithlon yma, oddieithr relief notes bangiau y dalaeht yn unig. Hyderwn y bydd i'n derbynwyr gwasgaredig gymeryd y cyflensdra i anfon atom y symau bychain dyledus cyn hyn.

"Y DETHOLYDD."—Cyhoeddad misol newydd, yn cynnwys pigion o wahanol Gylchgronau Cymru. Cyhoeddad gan y Parch. R. Everett, yn swyddfa y Cenhadwr, Remsen, N. Y. Pris 50 cents y flwyddyn. Eglur yw fod meddyliau ieuengctyd wedi eu deffroi at ddarllen; ac y mynant lyfrau i'w darllen; a bod galwad uchel ar holl gyfeillion crefydd Crist i droi sylw y cyffroddiaid i lyfrau da—lyfrau a dueddant i feithrin egwyddorion ac ysbryd mwyn yr Arglwydd Iesu yn y darllydd. Mae y rhifyn cyntaf o'r "Detholydd" allan o'r wasg, ac yn tellyngu ein sylw, gan ei fod yn llawn dyddordeb,—yn cynnwys llond ei gol o drysorau anhriadiadwy, wedi eu casgu o feusydd breision a thoreithiog Cyhoeddiadau y Dywysogaeth. Nid yw yn dal cyssylltiad ag uurhyw enwad neillduol o grefyddwyr, ond yn fuddiol i bawb, ac yn hynod o rad. Mae darnau yn y rhifyn cyntaf yn agos o bob cyhoeddiad yn Nghymru.

Cyfarwydder y Gohobiaethau, (yn ddiarau), To the Editor of the *Seren*, Pottsville, Schuylkill Co., Pa. Y Taliadau idd eu cyfarwyddo at y Trysorydd, Rev. W. Morgan, i'r un lle.

ESBONIAD J. JENKINS AR WERTH.—Gellir cael yr Esboniad tra rhagorol uchod ar yr Hen Testament, yn ddwy gyfrol hardd a dianaf, yn rhad, trwy ynholi â Golygydd y *Seren* Orlewiauol.

LLYFR TONAU NEWYDD.

Cyhoeddir, (os ceir anogaeth ddigonol) gan Mr. Thos. T. Jones, Minersville, CANIEDYDD Y CYSEGR;

Sef Casgliad o Donau ac Anthemau, yn ateb i "Ganiadau y Cyssegr," sef y Llyfr Hymnau arferedig gan y Cynulleidfaoion Cymreig yn y wlad hon, yr hyn a'i gwna yn llyfr da a chyflawn; ac yn ateb llyfrau hymnau ein brodyr o uwadau eraill, gan ei fod yn cynnwys yn agos yr holl fesurau arferedig yn yr eglwysi yn bresennol.

AMMODAU.—1. Bydd y llyfr yn cynnwys Casgliad o Donau ac Anthemau da a gwasanaethgar, yn ateb sefyllfa ein cenedl yn y wlad hon, o waith yr awduron goraf, hen a diweddar. 2. Cynnwys y gwaith mewn deg neu ddeuddeg o rhanau, 25 cents yr un. 3. Argreffir ef ar bapur da, a noda tebyg i "Ganiadau Seion." 4. Ymdrechir anfon rhifyn allan bod pedair neu chwech wythnos. 5. Bydd yn rhaid talu am bob rhifyn wrth ei dderbyn. 6. Rhoddir y 10fed rhan yn dal i'r dosbartl wry am eu trafferth ac ymrwymo am y tâl.

Anfoner y cyfansoddiadau a'r casgliadau atom (post paid) fel hyn: Mr. Thos. T. Jones, (Teacher of Sacred Music), Minersville, Schuylkill Co., Pa. Hefyd, nifer yr enwau at y gwaith. Neu i Rev. J. M. Thomas, New York.

Hefyd, yn awr yn barod i'r wasg, gan yr un, ac a gyhoeddir os ceir anogaeth digonol, Y "CANIEDYDD IEUANGC,"

Sef Casgliad o Donau ac Anthemau at wasanaeth yr Ysgol Sabbothol. Bydd yn llyfr da i'r roddi yn llaw Plant ynghyd a bechgyn a merched ieuang. Cynnwysa donau *Directed*, *Cenhal*, a *Nadolig*, ond yn benaf yr Ysgol Sabbothol. Bydd geiriau Cymraeg a Saesnaeg gyda phob ton yr hyn a'i gwna i ateb y Sais yn gystal a'r Cymro. Bydd hefyd yn ateb i Ganiadau y Cyssegr mewn ran, gan ei fod yn cyfeirio at yr holl hymnau ynddo, i'r Bibl a'r Ysgol Sabbothol. Cynnwysa tu 200 o dudalennau o faint y daflen enghraifft sydd yn niwedd y Cenhadwr am y mis hwn. Ei brwy 50 cents. Bydd hwn yn blaenori Ganiadau y Cyssegr.

Anfoner Ceisiadau atom yn fuan (post paid) i ofal Mr. Thomas T. Jones, Teacher of Sacred Music, Minersville, Pa.

YN AWR YN Y WASG,

CRISTION MEWN CYFLAWN ARFOCAETH,

Neu y Llyfr rhagorol hwnw a elwir yn gyffredin LLYFR GURNALL, ac a gyhoeddir mewn chwech o ranau, hanner dolar y rhan; mae y 5ed ran allan o'r wasg; a daw y rhan ddiweddaraf allan tua diwedd mis Gorphenhaf. Anfoner orders am dano at y Cyhoeddwr, Rev. Thomas T. Evans, care of Mr. E. E. Roberts, Seneca-st., Utica, N. Y.

Y SEREN ORLLEWINOL.

CYF. VII.]

A WST, 1850.

[RHIF. 72.]

CYNNWYSIAD PRĒGETH.

Marc 12. 6.—Am hwy eto, a chanddo, ua Mab, ei anwylyd, efe a anfonodd hwnw hefyd yn ddiweddaf; gan ddywedyd, Hwya barchant fy Mab i.

Eis hamcan yn brosebnol yw cymeryd dan ein hystyriaeth eiriau y testyn fel ag y maent yn cael eu cymhwyso atom ni. Yma sylwn—

I. Ar yr urddasol gymeriad a reddir ar Grist—Mab.

II. Anfoniad Crist—efe a anfonodd hwnw hefyd.

III. Y parch y mae Duw yn ofyn i'w rhan ef: "Hwya barchant fy Mab i."

I. Ar yr urddasol gymeriad a reddir ar Grist—Mab. Y mae yr arddangosiad hwn o Grist yn brosebnol i ni yn ei osod allan, yn—

1. Yn ei natur ddwyfol; unig Fab Duw.—Yr angylion a elwir yn feibion Duw. Y seintiau hefyd ydynt yn feibion Duw. Ond Iesu ydyw un Mab Duw; Mab mewn ystyr tra gwahanol i'r angylion a'r seintiau; oblegyl "wrth bwy o'r angylion y dywedodd efe, Fy Mab; ond wrth y Mab, Dy orsedd-faingc di, O Dduw," &c. "A thrachefu, pan yw yn dwyn ei gyntaf-anedig i'r byd," &c. Heb. 1. 5. Crist sydd Fab Duw. Y mae yn meddu yr un natur a'r Tad. "Myfi a'r Tad un ydym." "Yr hwn a'm gwelodd i a welodd y Tad." Yr oedd efe yn meddu yr un gogyfawch ogoniant a'r Tad. Ni thybiodd ya drais i fod yn ogyfawch a Duw; efe sydd uwchlaw pawb, yn Dduw bendigedig yn oes oesoedd. Ei enw sydd gadarn; ei gymeriad sydd ryfeddol.

2. Mae Crist yn cael ei osod ger ein bron ni fel gwrthdrrych o hyfrydwch y Tad; ei anwylyd. Ysgrifenedig yw, fod y Tad yn caru y Mab. Ysgrifenoedd Esay am dano fel y cyfryw (42. 1.) "Wele fy ngwas, yr hwn yr ydwyf yn ei gymnal; fy etholedig, i'r hwn y mae fy enaid yn ymfoddloni ynddo." Yn ei fedydd yr oedd y Tad yn cyhoeddi ei gariad tuag ato pan oedd y nefoedd yn agoryd iddo. "Hwn yw fy anwylyd Fab, yn yr hwn y'm boddlonwyd." Math. 3. 17. Ail-udroddwyd hys yn ei wedd-neswidad, a'r y mydydd—yr

CYF. VII.

23

hyn sydd amlygrwydd helaeth o gariad y Tad at ei Fab.

II. Anfoniad Crist. Anfonodd hwnw hefyd. Danfonodd Dduw ei broffwydi a'i weinidogaidd weision i bregothu, i addysgu, a rhybuddio dynion, ac i amlygu ewyllys Duw i'r byd. Ac yn ddiweddaf oll efe a ddanfonodd ei unig Fab, ei anwylyd Fab, unig Obn ei fynwes, y Dduw cadarn, a Thad tragwyddofdeb.

1. O bale y danfonwyd ef. O fyrwes y Tad. Ni welodd neb Dduw erioed; yr unig-anedig Fab, yr hwn sydd yn mynwes y Tad, hwnw a'i hysbysodd ef. Yr oedd yn meddu annraethol ogoniant ac hyfrydwch gyda'i Dad cyn bod y byd. "Yr oeddwn i gydag ef megys un wedi ei feithrin gydag ef, ac yr oeddwn yn hyfrydwch iddo beunydd, ac yn ymlawenhau ger ei fron ef bob amser." Ond o'i urddas nefolaidd a'i hyfrydwch y danfonwyd ef i fydd pëchadurus, ya gyntaf oll at yr eiddo ei hun—had Abraham—yr Iuddewon—y Israel. Ac yna cynnygiwyd ef i'r holl fyd er bendith a meddygiaeth.

II. I ba beth y danfonwyd ef. Danfonwyd ef i fod yn Waredwr i'r byd—i waredu dynion, a'u dwyn i ffafwr Duw, ar ddolw Duw, ac yn ddiweddaf i fwyniant o Dduw.

Efe a ddaeth i ddattod gweithredoedd y diafol; i hyn yr ymddangoedd Mab Duw, fel y dattodai weithredoedd y diafol, gan oed i fynu deyrnas nefoedd ar y ddaear. Efe a ddanfonwyd i oleuo byd tywyll ag athrawiaeth yr efangyl, ac i adferyd byd o estroiaid trwy ei allu a'i ras, i waredu byd melli-digedig trwy farwolaeth ar y groes. A pherffeithia halogedig fyd trwy ei Ysbryd mewn santeiddrwydd. Gwaed Iesu Crist ei Fab ef sydd yn glanhau oddiwrth bob pechod. I Ioan 1. 7.

III. Y parch a ddygwylia Duw ar ran ef Fab. Efe a ddywedodd, Hwya barchant fy Mab i.

1. Y llwybr trwy ba un y mae y parch i fod yn brofedig.

(1.) Trwy anrhydeddu ei berson. Fel hyn y dywed yr angylion, Teilwag yw'r Oen i dderbyn y gallu a'r gogoniant.

(2.) Trwy ofal am ymstyngiad idd ef aw-

durdod. Y mae yn rhaid i Grist fod yn barchus yn ei dywysogaidd awdurdod. Nid oes parch heb ymostyngiad gwirioneddol o'r galon; y mae yn rhaid fod ein holl ysgogiadau i gyd yn codi oddiar yr egwyddor o gariad; cariad at Dduw, a chariad at ddyn; fel ag y byddo Duw yn cael y parch gofynol oddiwrth ei greaduriaid.

(3.) Trwy ystyried gwylder ei esiampl. Efe a roddes i ni esiampl fel y canlyniem ei ol ef. Medd efe, "Y mae fy nefaid i yn adnabod fy llais: os ydym wedi ei dderbyn ef, yr ydym yn rhodio fel y rhodiodd yntau.

(4.) Mae'r parch hwn i fod yn brofedig trwy fod yn frwd ein sel dros ei ogoniant;—gwneuthur Crist yn bob peth i ni ein bunain. Byw i ymdaenu ei enw a'i fawl. Ymgeisio at lwyddiant ei deyrnas a'i achos yn y byd. Bod o un galon gyda Christ yn ei oll ysbrydol gyllunias.

2. Sylfaen y parch yma. Y mae yn gwnawsedig mewn amrywiol bethau.

(1.) Gogoniant ei berson. Duw goruchaf, Brenia y breninoedd, a Llywodraethwr y bydysawd.

(2.) Dwysa ystyriaeth o burdeb ei gymeriad. Ffynon berffaith o santoiddrwydd; Goleuni y byd; Haul y cyflawnder; y Seren foreu eglur.

(3.) Ofnadwy ddigofaint Duw yn y dydd olaf. Fy anrheithwyr a anrheithiaf. Os oes ar neb gywilydd i barchu Mab Duw yn y byd sydd yr awr hon, bydd arno yntan gywilydd eu harddel hwythau yn y farn fanol. Bydd Duw yn ddychryn i annuwiolion tu draw i anghau a'r bedd; ond i'r Cristion bydd yn deatyn cana byth.

CASGLIADAU:

1. Fod Crist yn wir deilwng 'o'i barchu: oblegyd ni wnaeth gam â neb, ac ni chaed twyll yn ei enau. Oen difens a difrycheulyd ydyw ef.

2. Y gwrthddrychau oddiwrth ba rai y mae y parch i gyd i gael ei droeglywddo i Dduw yw deiliaid moesol ei lywodraeth. I'm gogoniant fy hun y llaniais ac y creais hwynt.

R. R. EDWARDS.

Old Mines, Summit Hill, Pa.

Y WYRYF HEBREIG.

PAN ddaeth anwylyd yr Ior maed,
Sef Israel, o'r caschliwed drwg,
O'i blaen ephwynad Duw ei thad,
Arwebydd erch, mewn tŷn a mwg,
Serwach synedig dir y dydd
Yn araf llythrennwr cwmwl glân;
A'r nos dychwelsai tywod rhydd
A'etha waw i golofn dŷn.

Mawl gydgerrdd deyrchal yno'n frysg,
Y cora a'r dympen seinia'n gryf;
A merched Seion byngedial'n mayg,
Offeiriaid a rhyfelwyr hyf.
Gwyrth 'nawr nid oes i sym'n cas,
Yn unig erwydra laregl flin;
Ni fynai'n tadan ffyrdd dy ras,
Gadewalist hwynt i'w ffyrdd eu hun.

Gwyddfodol, er na'th welir 'nawr,
Wyt; yn ydd llwydd a'i hefn das;
Dy gofio di fal cwmwl mawr
Lareiddio y twyllodrus wros.
Ar lwybrau Juda pan'r ymblig
Nos fynych, a'i thymhestlood du,
Bydd ymarhous a hwy'r i ddig,
Yn waw llosgedig clae'r o'n ta!

Yn Babel mae'n telynu glân,
Ar good ei ffrydiank wawd i'r traws;
Mae'n hallor heb thaseras tŷn,
A mud yw'r cora a'r dympen fawr.
Ond ti ddywedaist, "Geifr y byd,
Ac hyrddod bras ni phriaf ddim;
Drylliedig galon,—lecl fryd,—
Yw'r aberth cymradwyr im."

Cyfl. Dewi Emlwr.

ADDAF CYN PECHU.

Yr hyn a gyfansoddodd y Bardd pan yn ei 83 ml. oed.

ADDAF yn benaf fu'n bod,—mwyn gyafab,
Mewn gwynfyd dibechod;
Wr glân, i strlo ei glod
Dewisodd Duw ei oed.

Y dyn newydd diniwald—urddolwyd
Ar ddelw fendigaid;
Pridd Eden yn llen o'r llaid
Wnaeth lon yn nyth i'w enaid.

Ei fortol fawr awen—draw seinlodd
Dros wyneb daeareg;
Ac iaith bur yn goeth o'i ben,—
Bardd ydoedd uwch beirdd Eden.

Dylanwodd Duw ei lonaid—o anian
Unol a'r Cerubaid;
Fel hyn yn cychwya y caid
Patriannau pur ei onaid.

Fa uchod oedd cyn pechu—a'r dowrion
Gre'duriaid i'w barchu;
Osgod rhyfeddol a fu,
Gwliw rasol, o'i gar fesu.

Efion.

ROBERT AB GWILYR DDU.

I'M TAD.

Tystyn Cymrodorion Dirwestol Martgwr, Nadelg, 1849.

Fy rhad! fy rhad! mor bŷr im' sein
Ei saw eain ardderchog,
Ond llawer gwell i mi yr oedd
Ei hoff weithredoedd enwog;
Fau oeddwn faban ar y fros,
Yn blaentyn llon blodwog,
Fy rhad a'm clada'i yn ei gol,
Dros frya a dol sŷllionog.

Fy einioes ganddo oedd mor glud
 A'i fywyd ef ei hunan;
 Bu mewn peryglon braidd heb ri',
 Er mwyn i ni fod allan;
 Y dagrau lanwa'm llygad wrth
 I'm gofio'r gwrthdrysych hynod;
 Ac er bod daear drosto'n drwch,
 Wy'n hoffi llwch ei feddrod.

GOMER GOCH.

"MEDDE NHW."

Nis gallaf ddywedyd pwy ydyw "Medde nhw;" ond gallaf ddywedyd mai un drwg ydyw; oblegyd nad ydyw yn dywedyd gwirionedd, o'r hyn leiaf, tri chwarter o'r amser. Ac er fod lluaus yn dwyn "Medde nhw" yn mlaen fel tyat i brofi fod yr hyn a ddywedant neu a draethir ganddynt yn wir; eto, y tyst gwaethaf o bawb ydyw. Braidd un amser y bydd gair drwg-dybus yn cael ei daenu heb fod Mr. "Medde nhw" yn awdwr iddo; ac er hyny, y mae efe yn diango bob amser rhag bod yn atebol am ddim a ddyweda; am nas gellir cael gafael ynddo. Pwy ddywedodd fod Mr. A. B., y masnachwr, yn methu talu i'w ofynwyr, ac yn debyg iawn i dori? O "Medde nhw." Pwy ddywedodd fod Mr. C. D., y gweinidog, yn feddw? O! "Medde nhw." Pwy ddywedodd fod E. F., y blaenor, wedi colli ei le trwy dwyll? Wel, Mr. "Medde nhw" ddywedodd hyny, Pwy ddywedodd fod Miss G. H. heb fod mor foesol a diwair ag y dylai hi fod? O Mr. "Medde nhw." Ac y mae yn hawdd casglu llawer eto o ddywediadau "Medde nhw;" ond yr hyn sydd ofidus iawn i'w ddywedyd yw, fod brodyr a chwirydd crefyddol yn rhoddi clust o wrandawriad a chrediniaseth hetyd i ddywediadau "Medde nhw." Ond os cym-erant hwy ac eraill gynghor gan un sydd yn ewyllisio tangnefedd i bawb, dywedaf wrth- ynt, Gwrthodwch wrando ar "Medde nhw." Mae efe yn frawd i Mr. Neb, ac nid yw yn byw yn un lle, ond yn ymenyddiau y cyfryw ag sydd yn anhaeddiannol o barch eu hunain, ac yn dymuno tynu pawb i lawr i fod yn gyd-wastad â hwy. Y mae dynion synwrol yn ameu gwirionedd y dywediadau hyny y mae "Medde nhw" yn eu taenu.

PARCHU TAD.

Y mae rhai yn cywilyddio pan sonir wrth- ynt am eu rhieni, a gomeddant weithiau eu cydnabod os byddant yn dlawd, neu mewn amgylchiadau isel yn y byd. Rhoddwn gan hyny eiaimpl i'r gwrthwyneb o ffaen ein boll ddarllenwyr ieuangr, sef ymddygiad John

Tillotson, arch-esgob enwog Caergaint. Un diwrnod daeth ei dad at borth palas yr arch-esgob; a chan ei fod yn hen ddyn lled wlad- aidd, gofynodd yn hynod ddiseremoni, a oedd 'John Tillotson gartref. Digidod y gweision yn fawr wrth yr hen wr am fod mor anfoe- gar a galw yr arch-esgob, eu meist, yr John Tillotson, ac yr oeddynt ar fedr ei yru ym- aith oddiwrt h y porth, pan ddygwyddodd i'r arch-esgob glywed llais ei dad, a chan redeg ttag ato, dywedai yn ngwydd ei weision syn- edig, "Fy nbad anwyl ydyw;" a gofynodd ei fenthid, mewn modd isel a gostyngedig. — *Bedyddiwr.*

YMCHWIL AM DDEWDYDDWCH;

GAN DANIEL LAR.

O, enw hyfrydaf, pa le mae dy drigfa?
 Mae'th striol aneddle a'th gartref yn bod?
 Ha, drysor dymunol, pa le mae'th ymguddfa?
 Pa fodd y'th geir allan? a wyt ta y rhod?
 Edrychaf am danat hyd lwybrau fy mebyd?
 Mae'r adgof o honynt yn hyfryd yn awr:
 Cnd gwelaf fod yaddyn er hyn, anedwyddyd,
 Gofidion ac adfyd, perthynol i'r llawr.

Hoff orian ieuengctyd! ai tymhor dedwyddwch,
 Heb un annyddanwch na thristwch, y'ch chwil?
 Diamheu nad mwyniant a thawel hyfrydwch
 Yw'ch addurn dysgleiriaf, yn dyst yr wyf i;
 Wel, ynte, rhaid dysgwyl am oedran addfeth,
 Ei gyrhaedd mewn henaint, 'e ddichon, a wnaif;
 Ond gweda'r henafgwr nad oes dim yn ffolach,—
 Cyfeiria fy sylw at dymhor ei haf.

Ymdrechaf yn ddiwyd i gasglu 'nghyd olud,
 Gan chwilio n ofalus fwrngloddiau y byd;
 Holl gyfoeth y gwledydd ameanaf gyrhaeddyd,
 I geisio Dedwyddwch yn ddyfal o hyd:
 Llong fuan cymeraf i groes'r chwyrn donau
 I Asia, neu Affric, neu froydd Periw,
 Lle gorwedd pentyran o aur megys brynlau;
 Ond syndod! fy nghwrthdrysych i yao nid yw.

Dilynaf bleserau y byd a'i deganau,
 Byw fel Epicurus yn foethus a wnaif,
 Pa ddyben yw sefyll yn groes i dueddau,
 Efallai mai yddynt Dedwyddwch a gaf;
 Yn ngholwg fy llygaid ac yn ffyrdd fy ngealon
 Y rhodiaf, heb gofio cyfyngder y glyn;
 Cymeraf hyfrydwch mewn digrif chwarcou;
 Ond och! ai Dedwyddwch i mi fyddai hyn?

Ei orsaf, tebygol, yw gwychion balasau,
 Ei feddu wna pennu coromog y byd,
 Wrth rwyfo teyrnwiall, ac esgyn gorsoddau,
 A gwisgo sidanau, a gemau clud, drud;
 Llywyddu teyrnasocedd ac amherodraethau
 A gwa Ddedwyddwch, heb roynn o was;
 Y mwya'f ei wynfyd yw'r uchaf ei raddeu;
 Ond fethiau ffyrdd brofant nad felly y mas.

Gwybodaseth urddasol, gogoniant y gwledydd,
 Rhaid chwilio dy gelloedd am dithau i gyd;
 Hydretiddiaf i'r awyr, y mor a'r afonydd,
 At hyg ac echediaid pedrusau y byd;

Teyrnasoedd y ddeear, a'u hanes olrhainiaf,
 Eu hun a'u maintiolli dardimlaif yn llon;
 Eiddau a rhedid holl znian a ddyngaf,
 Dirgellon aithroniaeth a'r oelfau o'r bron.

Amredwydd wyf yma; dyrchafaf olygon
 I'r bydoedd amirif sy'n crogi uwobben;
 A'r tŷr megys hauliau yn briho Caergwydion,
 Gan daubaid dywynu yn enrych y nen;
 Mesuraf bellerau a maint y planedau,
 O Mercher hyd Sadwra, a seren fawr Sior;
 Gan dromo'u llenadau a'u llechar fodrwyau,
 Nes boddi mewn syndod wrth allu fy lor.

Rhy Gyr yw y cyfall a fodd creadigaeth
 I weini Dedwyddwch sylweddol i mi;
 Y byd a'i gynnywriad, y bedd a marwolaeth,
 Gyffoeddiant yn uchel, "Nid yw ynfyd ni."
 Mor ofer fy ymchwil! mor fawr fy ynyfrydd!
 Argeisto dedwyddwch mewn lleoedd nad yw:
 Dechrenad doethineb yw ofni yr Arglwydd,
 A'r unig Ddedwyddwch yw Crefydd Mab Duw.
 Cyt. Maudwra's Goedwio.

HEN OHEBIAETH.

O'r "Dwygior."

Ma. GOL.—Yn ddiweddar, daeth hen lyfr yn i'm llaw, title page yr hwn yw, "An Account of the most remarkable particulars relative to the present progress of the Gospel." Mae wedi ei argraffu yn Llundain, gan John Lewis, Bartholomew Close, yn y flwyddya 1743. Gobeiniaethau ydyw oll oddiwrth weinidogion a llygwyr at eu glydd, yn hysbysu y modd rhyfeddol yr oedd Duw yn arddel ei air. Mae ynddo lawer o lythyrau oddiwrth weinidogion Cymru, yn neillduol D. Rowlands, I. Langeitho, a Howell Harris, Trefeca; a'r cystaf ynddo ydyw yr un caelnyol, yr hwn a gyfieithias i fod at eich gwasaneth. Yr eiddoch, &c.

Cwmel.

J. R.

Copio Lythyr oddiwrth y Parch. Daniel Rowlands,

Gweinidog yn yr Eglwys Sefydledig yn Nhywyogaeth Cymru, at Mr. Howell Harris, yn Llundain.

"Hy i. 20fed, 1742.

"FY ANWYL FRAWD.—Yr wyf yn eich bendithio am eich llythron. Yr oeddynt fel cawodydd o wlaw i dir sych. Yn wir, rhoddod yr Arglwydd dafod y doeth i chwi; ond, O, pa beth ydwyf fi! rhagrithiwr lliwiedig; pechadur truenus! Gwn am yr holl fya'd a d'od i fynu a lawr ydynt gyda chrefydd! ond y mae y *ryddid bendigedig* sydd yn aros plant Duw eto yn guddiedig rhagof: credwyf eich bod yn gweddio droswyf! a Daw baro i chwi lwyddo. Dymunwn allu neidio dros holl fynyddau plaserau, diogi, calon-galedwch, anghrediniaeth, &c., a gorphwys ar fynwes y bendigedig Iesu, yr hwn na folir byth, byth, ddigon arno. O amser gwynfydedig, pan y ca yr holl garcharorion gobethiol eu rhyddhau, a'u dwyn i orphwys-

dra eu hanwyl Emanuel. Nid wyf yn ameu nad yw eich enaid yn ymuno â mi i ddywedyd, Amen, Amen.

"Bum yn ddiweddar yn sir Faesyfed; a chefais nerth mawr i argyhoeddi ac adeiladu. Mae'r erledigaeth yn cynyddu; mae rhai o'r brodyr wedi eu hysgymuno. Hyderwyf yr ymgynghorwch â'r brodyr yn Llundain, ac y daunfowch atom beth sydd oreu i ni wneud. Wedi hynny pregethais yn Machginiog, mewn gwahanol eglwysi a thai, gyda gallu anarferol. Clywais wedi hynny fy mod i gael fy nghoesod yn y Llys (Court) am bregethu mewn tafarudy yno. Byddai eich barn ar hyn yn wasanaethgar iawn. Mae y brawd W—s yn cael ei osod i mewn hefyd am beidio trigianu yn y plwyf lle y mae yn gwasan-aethu, &c.

"Bum yr wythnos ddiweddar yn sir Gaerfyrddin a Morganwg, a chybeuderan braf oeddynt yn wir; yr oedd cynulleidfaoedd cyfain dan deimlad, a'r fath waeddi allan; fel nas gellid clywed fy llais i. Darfu i rai personau o urddas fy nerbyn gyda pharch mawr. O! pa beth ydwyf fi, fel y byddai i'm llygaid a'm clustiau weled a chlywed y fath bethau! O cynorthwywch fi i fendithio Duw y nefoedd. Yr wyf yn gobethio fod ei deyrnas yn dechren dyfod. O! Satan, cronho dy bac! Ffo, ffo, gyda chrynod, rhag i Dduw Israel ddyfod atat! O! Arglwydd, cerydda ef. Amen. Arglwydd, lawr ag ef. Eled ei deyrnas yn ddrulliau, a bydded iddo yntau gael ei ddaamsang dan draed dy blant. Pa cy'd y teyrnasa efe ar dy rai bychain! Fy anwyl frawd, fynu â'ch arfan! peidiwch ildio modfedd! Y Duw hwnw, yr hwn ydych yn ei wasanaethu, a all, ié, ac a wna, eich gwaredu! Yn ei nerth ni a enillwn y maes! A ydych chiw ddim yn clywed yr holl frodyr yn Nghymru yn uchel waeddi, Cynorthwya! Cynorthwya! Cynorthwya! y brawd Harris! Tydi, y gwron dewr, pa le yr wyt! Beth, yn Llundain yn awr ar ddydd y frwydr! Beth! onid oes gan Lundain ddigon o wroniaid i ymladd drosti! Pa le y mae y *Westleys* enwog, *Cennick*, &c. A raid i Gymru dlawd roddi Cynorthwywr i Loegr! O Gymru dlawd!! dy anniolchgarwch fu yr achos o hyn. Arglwydd da, tosturia wrth Gymru dlawd! danfon ein haanwyl frawd i'n mysg yn dy nerth, ac yn nghyflawnder dy fendith, yn fuan eto; a boed i'r diolaf grynu o'i flaen. Amen, ac Amen.

"Mae fy neadell dlawd yn cynyddu yn ddyddiol; a byddent yn llawen o galon i'ch clywed chwi. Yr oedd y brawd W—s yma y Sabboth diweddar, a diwrnod melus iawn ydoedd: yr wyf yn ei garu yn fwy fwy o hyd

oblegyd y dull aym, gonest, ac eglur sydd ganddo o ymwneud â dynion. Mae ei blwyf-olion yn llidus iawn ato. Hyderwn y cawn of allan heb fod yn hir.

"Tybiwyf y clywaf chwi yn gofyn am sir Gaernarfon? Mae B——n T——s yno; ac y maent yn dyfod i wrando wrth y miloedd. Mae y brawd H——ll D——s wedi addaw myned yno; pa beth sydd yn ei atal nis gwn. Annichonadwy fydd i mi fyned y gau-af hwn, oblegyd nas gallaf gael supply i'r eglwys. Yr wyf wedi addaw myned yr wythnos nesaf i sir Benfro, a chwr isaf sir Gaerfyrddin, ac yn fuan wedi hynny i Colvil, &c. Aawyl frawd, nac anghofiwch eiriol droswyf, yr hwn wyf eich cyfaill caredig, eich ewyll-ysiw'r da, a'ch hanheilwng frawd,

DANIEL ROWLANDS."

CWN GWYLLTION VAN DIEMEN'S LAND.

Y mae yn ngwlad Van Diemen niferi mawr o gwn gwylltion, y rhai a wnant ddfrodidiadau mawrion, ac a sinant y trigolion mewn modd neillduol. Gellir deall eu bod yn lluosog ac yn niweidiol iawn, a bod y preswylwyr yn byw mewn arawyd mawr o'u plegyd, oddi-wrth yr hyn a ddywedai yr Ie-gadben Hill, yn ei areithiau yn Lloegr. Ni roddir hanes am ddechreuad y creaduriaid hyn, ond tybir mai hiliogaeth cwn cyffredin ydynt, wedi eu gadael i fyned yn wylltion ar byd yr anial-wch. Gwelir hwynt yn fintoedd gyda eu gilydd, fel bleiddiaid; ac y maent mor gyfrwys fel mai anaml y llwyddir i ladd un o hon-nynt; ac ymddengys bod pob maintai yn byw mewn ardaloedd neillduol ar eu penau eu hunain. Dywedai Mr. Hill fod yr un fintai yn cynnwys un ar bumtheg o gwn gwylltion, i'w gwled yn wastad ar ei droedd ef. Ymddangosent yr amser hwnw yn lled ofnus o ddynt, ond yr oeddid yn ofni y byddai iddynt ymgryfhau yn fuan; a chymerid gofal neillduol am y plant, oblegyd nad oedd un amheuseth na buaſai y creaduriaid rheibus hyn yn eu dyfetha pe rhoddasid cyfle iddynt. Y rhanau o'r wlad a gedwir yn borfa defaid a flinir yn benaf gan y cwn gwylltion. Crybwyllai Mr. Hill am ardal eang, lle nad oedd un o'r deadelloedd heb gael eu hanrheithio ganddynt yn ddychrynlyd. Mewn rhai manau yr oeddid wedi gorfod cadw cym- maint arall ag arferol o fugeiliaid, i ofalu am y praidd y dydd a'r nos, ac i'w hamgylchynu â thannau mawrion. Ond er yr holl drafferth a'r gofal, nid oedd modd atal y creaduriaid gwangus rhag rhuthro yn awr ac eilwaith

ar y praidd, nes yr oeddynt wedi dwyn perchennogion y defaid i dlodi mawr, ac wedi gwneuthur y gwlan yn brin iawn yn y dref- edigaeth, yr hwn yw y prif-beth a wertha y trigolion er ei gludo i wledydd eraill. Coll- odd un gwr boneddig mewn chwech mis ddenddeg cant o ddefaid ac wyn, ac arall tua saith cant, ac un arall dri chant! Hyd y nod yn agos i dref Campbell, colodd un dyn bum' cant, rhwng wyn a defaid, yn ystod blwyddyn. Dywedai Mr. Hill, iddo ef ei hun, ar ol b d y cwn ryw noswaith yn an- rheithio, anfon dau gart allan yn y boreu, ac iddynt ddychwelyd yn llawn o olion a darnau cyrff drylliedig y defaid a laddesid; ac y mae yn ychwanegu, nad yw yr wyn a fegir bob blwyddyn yn ddigon i ateb nifer y rhai a ddyfethir gan y cwn; a barnai ef mai gwell i'r trigolion fyddai roddi heibio bob meddwl am gadw defaid rhaglawn. Boneddig arall a gafodd gymmaint o golledion fel y gorfu arno symud ei ddefaid oddiar ei dir ei hun, yr hwn oedd ar lan yr afon Elizabeth, er eu cadw rhag cael eu dyfetha yn llwyr. Gellir deall pa mor ddwys y teimlid y colledion a wneid gan y cwn oddiwrth y modd y llefarai Mr. H. yn niwedd ei araeth yn Campbell, a'r dull difrifol yr oedd yn annog y trigolion i gyd- weithredu â'u gilydd, er gosod teryn ar y dinystr mawr ar y defaid. "Y mae y wlad yn awr (meddai efe,) yn rhydd oddiwrth y- beilwyr a llofruddion yn cynallwyn yn y coed. Nid ydym mwyach yn cael ein hamgylchynu gan y brodorion; y maent hwy wedi eu symud ymaith, {a'r sefydlwyr wedi cael eu gosod mewn dyogelwch; ac yr ydys wedi gwled fod y dull hwn yn fwy llesiol hefyd i'r brodorion eu hunain. Gan hwy, nid oes genym yn awr ond un gelyn ar y maes, ond y mae y gelya hwnw yn taro at wraidd ein cynydd, ac yn llygru ffrwd ein llwyddiant yn llygad y ffynon. Er hynny, na ddigalon- wch, er fod y drwg yn sawr; obleyd ni bydd ond megys dim pan ddygir synwyr ac ymdrech gwled i'w wrthwynebu. Cydunwn yn galonog i waredu y wlad o'r perygl y mae ynddo, ac os byddwn yn ymdrechgar a ffydd- lon gyda ein gilydd, nid oes amheuseth gen- yf na choronir ein hymdrechiadau â llwydd- iant."

Y ponderfyniadau a wnaed yn y cyfarfod dan sylw, lle yr oedd llawer o'r rhai a gaw- sent eu colledu gan y cwn, oeddynt, ar fod i gymdeithas gael ei ffurfio er rhwystr ym- ledaeniad y niweidiau a wneid ganddynt;—fod i arian gael ei gasglu er gwobrwyo y sawl a laddent rai o'r cwn gwylltion; fod punt yn cael ei roddi yn webr i'r hwn a

laddai gi gwyllt, a dwy bunt am ladd gast wyllt; fod deisyfiad i gael ei wneuthur ar lywodraethwyr y drefedigaeth i gynorthwyo yn y gorchwyl; a bod i Mr. Hill gasglu ei sylwadau ar y pwngc a'u cyhoeddi mewn llyfryn, er eu gwasgaru drwy y wlad yn gyffredin.

Ymddengys fod y difrodiadau a wneir gan y cwn gwylltion yn ngwlad Van Diemen yn gyffelyb yn eu natur a'u helaethrwydd i'r rhai a wneid gan fleiddiaid yn yr oesoedd gynt yn y wlad hon. Y mae yn debyg fod y cwn gwylltion yn ngwlad Van Diemen erbyn hyn wedi eu lleihau yn fawr, ac hyderir y byddant yn fuan wedi eu difrodi yn bollol yno, er nad yw y trigolion yn lluosog iawn.

BYWYD JOSEPH.

Y PEDWERYDD LLYFR.

Y CYNNWYSIAD.

GABRIEL yn esgyn i'r nefoedd, i dderbyn hyfforddiadau o'r newydd—Rahel a Thirza, gwraig Sem, yn diisyn ac yn ei gysuro ef yn anweledig—Putiphar yn cael ei atw ar ffrwt i ymladd â'r Ethiopiaid, yn anghofio Joseph—Ymddiddan y ddwy wraig—Chorion, ceidwad y carchar, yn gweled breuddwyd, yr hwn a wnaeth argraff dyner ar ei feddwl—Y nos ganlynyol yn gweled gweledigaeth nefol yn myned i ystafell Joseph—Gabriel yn ymdangos i Joseph, yn ei hyfforddi a'i gysuro ef—Parch y ceidwad i Joseph—Efe yn dyfod yn adnabyddus â thrulliad a phobydd y brenin—Eu breuddwydion—Ystori gyffrous y trulliad—Deongiltad da ei freuddwyd—Marwol ddeongiltad breuddwyd y pobydd—Ei weithredoedd ansaf, a'i lofruddiaeth gynt—Ysbryd ei lofruddiedig frawd—Adferiad y trulliad i'w swydd—Joseph yn syrthio mewn cariad â thywysoges anadnabyddus—Dihenyddiad y pobydd—Serch Sabrina yn ail-enyn at Joseph.

GABRIEL, gwarcheidwad appwyntiedig yr alltud Joseph, a ymdrechodd yn ddiwyd i gadarnhau ei feddwl ieuangc yn erbyn ymosodiadau malais. Yn awr, yn gweled y canlyniad, a esgynodd yn llawer cyflymach na'r mellt gwahanedig, i ardaloedd y tragwyddol ddydd, i dderbyn hyfforddiadau oddiwrth y pen-lywodraethwr, pa beth i wneuthur o blaid anwylyd ei ofal. Yn y cyfamser, Rahel, mam Joseph; a Thirza, gwraig Sem, yn marchogaeth ar gwmwl auraid, oeddent yn symeryd cylchdaith trwy y rhan hon o'r gre-

adigaeth, ac yn gweled y dyn ieuangc hawddgar yn cael ei ddwyn i'r carchar, hwy a ddisgynasant yn ts i lawr, ac a anadlasant ber-arogl peraid i'r carchar, i esmwythan ychydig ar ei ofid. 'O Thirza,' ebe marwol ddyweddi Jacob, 'pa mor ddyfued a dyrys yw ffyrdd yr Hollallnog i ni, tra fyddom yn yr ystad dywyll o farwoldeb? Pwy a all feddwl, wrth ei amgylchiadau presennol, fod yn yr arfaeth ddwyfol i osod fy Joseph uwchlaw ei frodyr, oddiwrth ba rai y neillduwyd ef? Pwy a all dybed mai y carcharor hyn sydd i fod yn ymgeleddwr i'r dewisedig bad? Y saethyddion yn wir a fuont chwerm wrthyt, fy mab, ond eto arhodd dy fwa yn ei gryfder, trwy rymus Dduw dy dad Jacob, y bydd i'rh freichiau gael eu cryfhau, a'rh elynion hyn eto a ymgyrman i lawr i ti. O Jacob! tydi anwyl, tydi barchedig ddynd! Pa fath loessau a fuasai yn dirwaagu dy galon drist, pe buasit ond gwybed dir-boenau dy anwylyd? Ond tydi sydd yn cael dy wneithio dan y twyll mwynlan, yn credu fod ei boen er ystro wedi darfod. Y meddwl o'i fod wedi marw a roddodd i ti lawer llai o ffinder nag a fuasai ei fywyd presennol yn ei ddwyn arnat. Ffydd ao amynedd, meddianwch chwi fynewes fy nghalon ieuangc anwyl a hawddgar, hyd oni esgyno efe yn fuddugoliaethus ar ei elynion.' 'O fy Rahel! fy anwylaf ferch,' atebodd gwraig Sem, 'yr ydym wedi gweled erioed, y rhai hyny ag y mae y Duw saintaidd ac anfeidrol ddoeth yn fwrriadu at ddefnyddioldeb enwog, y mae efe yn eu dwyn i'fynu yn ysgol arw adfyd. Y cystuddiau ag y mae fy hawddgar flaguryn yn eu dyodde, a'i cyuysgaedda ef â chydymdeimlad at yr angenus; te, pan esgynot i lywodraeth y deyrnas, dy gadwynan, Joseph, a bair i dy sawredd eistedd yn fwy hardd arnat. Y cyhuddiadau celwyddog a osodwyd yn dy erbyn, a ddysgant i ti yr angenheidrwydd o byyll, a pheidio derbyn wyneb yn ngweinyddiad barn. Parha mewn rhinwedd, fy mab; cymwr yn fwynedd y moddion geirwon â pha rai y mae dy Dad nefol yn dy ddysgu. Y diwedd a gorona y gwaith, ac a leinw dy galon â diolchgarwch, a'rh enau â moliant.' Fel hyn y gwedleuodd y ddwy fam â'u gilydd, yn ol dull ysbyrdion anghorffedig, ac a gychwynasant yn mlaen yn araf ar eu cerbyd cymylawg, ac a adawsant y peraroglaun bywiol ar eu hol.

Chorion, y ceidwad, erbyn i ldo sicrhau ei garcharor newydd mewn heilyn, a dodi y carchar yn ddyogel, a myned i orphwys, yna syrthiodd i drym-gwag, o ba un y deffrowyd ef gan y breuddwyd canlynol: efe a dybiodd ei fod mewn maes helaeth, yn myfyrio ar yr harddwch ag oedd yn mhob lle yn addurno y ddaer ffurwthlawn. Yn rhodio yn ei flaen yn araf, oen blwydd, yn cael ei ymlid gan bar o ffeiddiaid, a roddodd i'fynu ato, ac a syrthiodd i lawr wrth ei draed, fel yn erfyn amddiffyniad. Y fleiddies, heb frawychu, a ruthrodd yn mlaen, ac, â'i chrafangau gwaeddyd, oedd am drallngau yr un diniwed, te, o flaen ei wyneb, nyd nes y tynodd ef ei gloddyf i amddiffyn y ffordur. Yn nghanol yr ymdrech rhyngddo ef a'r angenffl gwangous, efe a deffrowyd ag argraff ar ei feddwl mai

rhyw garcharwr dan ei ofal oedd yn cael ei bersonoli gan yr oen, yn cael ei erlid gan elynion, y rhai yn awyddus a sychedent am ei waed, ac yn zobeithio cael y dyogelwch a'r caredigrwydd hyny yn nghelloedd y carchar, a nacawyd iddo yn y lle yr oedd ganddo hawl i ddyagwyl am danant. Nid oedd Chorion yn un o'r ceidwaid creulon hyny, y rhai, mewn amserau diweddarach, a gadwent wylidwriaeth wrth ddrystau y carcharan. Yr oedd ganddo ef galon dosturiol, addas i deimlo caledi ei gyd-greaduriaid. Y manyl-rwydd a'r llymder perthynol i'w awydd, oedd bob amser yn cael ei gyflawni â llaw anewyllsagar, a chada thufswol deimladau gweddaiidd i un o hiliogaeth Adda.

Y breuddwyd a roddwyd yn ei ben wrth orchymyn Gabriel, gan un o'r daionus ysbyrdion caredig a nefol, gyda golwg i wneud Chorion mor dirion ag y gallasai fod i Joseph, yn absennoldeb ei angel gwarcheidwadawl, yr hwn, er ei fwyaf a' esgynodd i nef y nef-oedd. Cafodd yr effaith chwenychedig, canys y ceidwad pwyllwg, rhag ofa y byddai iddo ychwanegu at ddyoddefiadu y gwirion, ydoedd yn aeddfwyn iawn, a thirion i'w holl garcharion.

Wedi i'r nos ganlynol ledu tywyllwch duedw dros yr holl wlad, nid oedd un lleiad na seren yn adduro yr awyr gou. Fel yr oedd Chorion yn sefyll ar ei dwr, efe a welai o bell yn saethu trwy yr awyr, Agwedd nefolaidd hardd a theg, yn cael ei amgylchu â gogoniant yn mron yn rhy danbaid i'w lygaid ei ddyoddef, ac yn cael ei ganlynnu gan osgorodd dra rhyfedd ei hardderchawgrwydd, yr hwn oedd yn rhagddangos yn amlwg fod yr ymweliedydd o'r hiliogaeth nefol. Fel yr oedd efe yn agoshan, ac yn myned heibio y ceidwad i'r carchar, efe a gafodd gystal golwg arno ag a allasai syndod ei feddwl ddyoddef. Er mwyn Joseph, yr angel caredig a feddylodd ei fod yn addas i ffafrio Chorion â chip-olwg o ddiagleirdeb nefol, a dim ond cip-olwg, rhag y byddai iddo, trwy amlygiad rhy odidog o nefol ardderchawgrwydd, ddatymchwelyd galluoedd rhesymol ei feddwl. Gwaeddodd Chorion mewn per-lewyg, Rhyw dduw nefol, rhyw dduw ag sydd yn amddiffyn rhinwedd a diniweidrwydd, ffafriol i'w llyf y gorthrymedig, a ymostyngodd i ymwled â ffaidd gell-oedd carchar truenus. Gwelwch, y mae efe yn myned yn gymhwys i ystafell y gwr dy-eithr. Y gwr ieuango sydd ddiengog o ba beth bynag y mae efe yn cael ei gyhuddo o hono; y duwiau santaidd ni ymostyngant i ymwled â'r euog. Hwn yw yr oen a redodd ataf fi am amddiffyniad. O ddyw ieuango hawddgar, cyn belled ag y gall awdurdod Chorion, druan, gyrhaeddwyd, ni chyfarfyddwch â dim ond caredigrwydd o fewn i'r parwyddd hyn. Mi a'ch rhyddfal chwi o'ch cadwynnau, ac a barotach ystafelloedd addas i'ch derbyn.'

Yn y cyfamer, Gabriel a ymddangosodd yn nghell Joseph, ac hyd y nod a ruddfanodd i weled mab Israel wedi ei llywtho â gefynnau erchyll. Yn ddirgelaidd efe a roddodd iddo ddracht nefol, yn newydd ei thynn o ffynon bywyd, yr hon a'i northodd ef gyda phleser i'ch oddef y diagleirdeb nefol, a pha un yr oedd

yr angel wedi ei drwsiaadu.' 'Nac ofna, Joseph, ebe y genad ddiagleir, 'myfi yw Gabriel, am yr hwn ti a ffinych glywaist. Gabriel, yr hwn sydd yn sefyll gerbron yr Arglwydd. Dyma y tro cyntaf, yn wir, yr ymddangosiad i ti, eithr ti a fnostr yn hir dan fy ngbudwraeth ofalus. Myfi oedd yr hwn a aufonodd Abel dy garwr i'w gysuro di, pan oeddit yn y pydew. Yr oeddwn i yn sefyll yn eich hynl gyda phleser anuraethadwy, ac yn gweled y gwyrthwnebiad ardderchog a wuaethoch i dentasiynnu eich meistres; ac yn llawenbau i'ch gweled yn dyfod ymaith yu gongcwerwr o berygl mor echryslawa. Eich cystuddiau preseunol, fy Joseph, nid ydynt ffirwyth pechod o'ch rhau chwi. Y maent y cyfrw ag y cewch eich gwaredu o honant. Ond O! y fath euogrydd meddwl blin a rwygnasai eich calon, pe buasech yn cael eich gadael, Joseph, i bechu mor waeddfawr yu erbyn eich Duw! O ran rhyw awgrym a gafodd yr ysbyrdion uffernol o fwr-ladau eich Duw tuag atoch, y maent wedi gwneuthur cyngrair â'u gilydd i'ch dinystrio; a dau o'r rhai mwyaf bywiol o'r lil ddamnedig, fel goruchwylwyr dros y fyddin wrthryfolgar, a gymerasant arnynt y gorchwyl o'ch dinystrio. Belphegor ac Adramelec a anogasant eich brodry yn eich erbyn, a phe na buasai i mi gyfringu, eich einioes a fuaasai wedi ei aberthu i'w malais. Ychydig oedd-ynt hwy yn feddwl mai yr un moddion hyny, y rhai a gymerasant hwy i ddiiddymu bwr-ladau gras, ydoedd wedi cael eu bordeinio yn uchel-gyrchol i'w dwyn yn y blaen, a'u bod hwy, wrth foddhau eu malais uffernol eu hunain, yn gwneuthur yr hyn a gai ei oruwchlywodraethu er eich mantais. Hwy a fiamychodd eich meistres a dymuniad chwilboeth am gael ei chofseidlo genych, ac a droisiant ei chariad yn gasineb a chynddeiriogrydd ar ei gwaith yn cael ei siomi. A hwy a ddarfu anadlu yn Putiphar y bwriad byrbwyll i'ch dinystrio. Hyd yma hwy a gawsant eu goddef gan Dduw i'ch erlid, Joseph. Ond yn awr derfydd amser eu caniatad. Ymddiried yn Nuw dy dadau. Caffed amynedd ei pherffraith waith; canys wedi iti gael dy brofi, ti a ddeni allan fel aur pur. Na ofdiwch am eich tad, canys chwi a gewch ei weled ef eto mewn gwlad ddeyithr; a'ch dwylaw hyn a gauant ei lygaid oedranus, gwedi i chwi dderbyn y feudith dadol o'i wefusan proffwydol-aethol. Putiphar yn fuan a gaiff dynn ei fryd gan wrthdrrychau eraill, fel na bydd iddo ef gyffwrdd â'ch einioes; chwi eto a'i gwelwch ef, ac a'i cofseidwch fel eich cyfaill, canys Sabrins, ryw ddydd, a wneir i gyfesu ei bai. Myfi a'ch gadawaf chwi, Joseph, ond cofiwch Dduw eich tadau, a gwasanaethwch ef a chalon berffraith. Mi a oedais ragfarn yn y ceidwad i fod yn fawr o'ch plaid. Tangnefedd y cyfammod tragrywyddol a fyddo gyda chwi.' Wedi dywedyd felly, efe a amguddiodd ei hwn mewn tywyllwch, ac ni welodd y patriarch ieuango ef mwyach. Ond O! pa pa fath bleser a barodd llais peraidd y seraf i dreiddio trwy galon y carcharwr? Iâ, mewn carchar yr oedd efe mewn syn rfyddod, megys (pe buasai) wrth byrth y nef. Cyn gynted ag y gwawriodd y bore, Chorion, y ceid-

wad, oddiwrth yr hwn y cillodd ei gwsg trwy yr holl nos, a ymwelodd â phob ystafell yn y carchar; a phan ddaeth efe i gell Joseph, efe a safodd yn ddigyfiro gydag ofnus barch i'w garcharor; ac mor gynted ag y gallasai efe lefaru, gyda llais blaeng efa a ddywedodd, 'Y mae yn ddrwg genyf, syr, eich bod chwi wedi cael eich trin cynddrwg. Mi a dymunais yn fy mod yn gwybod eich haeddiant o'r blaen, yna ni chwasi y gefynau gwael hyn waradwyddo eich traed.' Wedi dywedyd feilly, efe a dynodd ymaith ei heiryru, ac a'i tywysodd ef i fy nu i'w ystafelloedd ei hun, ac a ymddygododd tuag ato gyda y parch mwyaf.

Ar y dydd hwnu, cenad o gyffiniau y deyrnas a ddaeth i'r cyngbordi rhyfel (*war office*) a hysbysrwydd fod yr Ethiopiadaid, pobl ryfelgar yr amser hyny, wedi rhuthro ar y parthau hyny o'r ymerodraeth ag oedd fwyaf agos atynt; gan hyny Putiphar a ddanfonwyd ar firwat yn flaenor ar y fyddin, i osod atalfa ar eu difrod; dygwyyddiad ag a dynodd ymaith ei fryd oddiar Joseph, ac a'i cadwodd ef yn hir yn mhell o Memphis; dros y cyfryw amser, Joseph yn garmweddus a fu yn garcharor wedi ei esgeuluso a'i anghofio. Ond yr un Ragluniaeth ddwyfod a gwyliadwrus, yr hon a'i llwyddodd ef yn nhŷ Putiphar, a'i canlynodd ef yn wastad yn ei garchardy, ac a lwyddodd holl weithredoedd ei ddwyfod.

Yn mhliith yr amryw garcharorion ag oeddent wedi eu carcharu am wahanol droseddian, yr oedd Fflorilo, pen-trulliad y brenin, a Labona, y pen-polydd. Wedi derbyn gofal yr holl garcharorion gan Chorion y ceidwad, Joseph yn fynych a ymwelai â hwy, ac yn fuan a dynodd gyfeillach â hwynt. 'Paa yn gwneuthur un o'i ymweliadau boreuol â Fflorilo a Labona, un diwrnod wedi iddo fod yn mron blwyddyn yn y carchar, efe a welai arwyddion o dristwch meddylgar yn ymddangos ar eu hwynebau trymaidd. 'Beth yw y theatr arnoch chiwi, fy nghyfeillion?' eb efe. 'Y mae yn dangos ar eich wynebau fod eich calonau yn drist. A gaf fi ddelysfa cael clywed yr achos? Od oes un peth yn fy nghallu a all fod o wasanasth i chiwi, fy nghymorth a' llir hyderu arno.' 'Och, Syr,' atebodd y trulliad, 'cymborth a all ddyfod yn unig oddiwrth y duwiau anfarwol. Ein hachos ni a ymddengys uwchlaw gallu braich ddydol i'w wellhan. Pob un o honom ni a welodd freuddwyd arwyddocaol o ryw ddygwyyddiad pwysafwr, ond yr hyn y mae yn rag-ddangos sydd i ni yn ddirgelwch cuddiedig yn y tywyllwch mwyaf.'

Joseph a sylwodd nad oedd breuddwydion bob amser i wneuthur dal arnynt, ad hyd y nod bod rhaid i'r rhai hyny ag sydd yn arwyddocaol rhyw bethau i ddyfod i gael eu deongliad o'r nef. 'A ddywedwch chiwi eich breuddwydion i mi,' eb efe, 'canyis mi a ddeonglais rai? ac yr ydwyf yn addaw i chiwi, o beaf, na bydd i mi eich twyllo. Ond fe fydd y gymwynas yn llawer mwy, os rhoddwch i mi gyda'ch breuddwydion beth o hanes eich bywydau gynt, a minnau yn fy mro yn ddi-ddig a roddaf i chiwithau bob rhan bwysafwr e fy hanes fy hun.'

'Myfi wyf unig fab Arba yr Elamitiaid,' eb e y trulliad; 'yr hwn a fu farw pan oeddwn i yn

ieuange iawn; ac a'm gadawodd i dan ofal a hyfforddiad Athgar, fy ewythr o ran fy mam. Y driniaeth dyner a moethus yn hon a gefais gan fy rhieni, a newidiodd yn driniaeth galed a gerwin gau fy ewythr; ac er fy mod mor ienag, gwnaethpwyd i mi deimlo y gwabaniaeth ag sydd rhwng serch rhieni ag ym geleddwriaeth y curwr agosaf. Yn meddu cyfoeth fy nhad, pa un oedd iddo ef drefnu er fy mantais i, efe a brofodd ei feluser gymmaint, fel y bu iddo fwriadu ei gadw fel ei eiddo ei hun, ac a gymerodd ofal i beri i mi wybod fy mod yn ymddibynu yn hollol arno ef am foddion fy nghynnaiaeth. Minnau yn gwybod nad oedd fawr o obaith y byddai i awurdodol roi lle i gyfiawnder mewn gwlad ormesol, lle yr oedd fy ewythr a llywodraeth fawr yn ei law; gorfu arnaf, er mwya fy nyogelwch fy hun, oddef fy ngham yn amnyeddgar; gan feddwl, ar sail dda, na fyddai i achwyniad o'r caledi ac oeddwn yn ei ddyoddef, ond ychwanegu at bwys fy nghorthrymderau. Ni bu yn hir eyn i Cushi, tywysog meñtrus ar y genedl gymydgogaethol, am ryw esgus bychan, ymryson â brenin Elam, a rhuthro i mewn i'w ardaloedd. Myfi a anfonwyd i'r rhyfel trwy orchymyn fy ewythr, a mi a gefais achos i ofni, gyda golwg i'm gyru oddiar y ffordd. Ond chwi a eilwch feddwl nad oedd genyf fi nemawr o galon i ymladd dros y wlad lle y dyoddefais y fath orthrymder sael. Ein byddin oedd yn mhell o fod o'r un ysbryd a dysgyblaeth ag yr oedd yr Humiaid dan Cushi. Yr Elamiaid boneddigaidd a ymdrabaeddent mewn gloddest, tra yr oedd y rhai o is radd yn griddfan dan orthrymder; gan hyny, pan ddaethant i wynebu y gelynyon, ni allent wneuthur ond gwrthwynebiaid gwan, ac yn fuan a ffoiant i ymofyn am ddyogelwch. Llauer a ddrylliwyd yn ddarnau fel yr oeddynt yn ffoi, a llauer a gymerwyd yn garcharorion gan yr Humiaid, yn mhliith pa rai yr oeddwn i yn un. A dygwyyddodd yn fy rhan i gael fy nwyn i Memphis, a'm gwerthu i un o oruchwylwyr teuluaid Pharao; ac y mae yn rhaid i mi ddywedyd, or anrhydedd i fy ar-Alwydd, i mi gyfarfod â mwy o garedig rwydd groesawgar, er fy mod yn gaethwas yn y palas breninol, ag a dderbynais i erioed dan gronglwyd fy ewythr, pa le y dylasai fy meddiannau fy hun fyau i mi roesaw.

Ond mi fwynhaodd y gwr barbariaid fy etiffediaeth i, na'r eiddo ei hun yn hir, canys yr Elamitiaid yn analluog fyth i sefyll o flaen yr Humiaid, Cushi yn fuan a ddaeth yn feiatr ar yr holl deyrnas, ac a'i rhanodd hi rhwng ei ffyddlon ganlynwyr. Yn y cyfamser, myfi a osodwyd yn y swydd fwyaf isel a gwael yn y palas, yr hyn oedd yn llawer mwy hyfydd genyf fi na byw yn agos at garwr, yr hwn yn ei ymddygiad tuag ataf, a dorodd holl gyfeithian lletygarwch. Fy nychafiaid a fu yn raddol o un swydd i'r llall, hyd nes y rhyngodd bodd i'r brenin fy ngwneud yn wr shydd, a'm gosod yn was iddo ei hun. Yr oeddwn i wedi bod yn hir yn gwasanasth yn y swydd o drulliad, pan gafodd y brenin ei gymerwyd gan boen angerddol yn ei ymygaroedd, yr hwn a farodd ei physgywyr ei fod yn efaith o wenwyn; a' chwi fod yr holl

win a yfai efe dan fy ngholygiad i, a'r holl ffrwythau a'r bwydydd pobedig a osodid ar y bwrdd breninol dan olygiad fy nghyfaill Labonus, nyini, trwy orchymyn neilldool, a ddaliwyd ac a oodwyd yn ngharchar, hyd nes rhoddi gorchymyn yn mhellach. Ond na ato Duw i Fflorilo gymmaint a dymuno yr anesmwythder lleiaf i'w freninol feistr.—Bydded i'r nefoedd gyunnal einioes Pharao i fod yn fendith i'r wlad, beth bynag a ddelo o honof fi. Neithiwr mi a freuddwydiais freuddwyd, yr hwn a'm hafnyddodd yn fawr, gan ei fod yn ymddangos yn feichiog o ryw ddygwyddiad pwysfawr i ddyfod. Yr oeddwn yn meddwl fod gwinwydden o fy mlaen, yr hon ydoedd wedi rhanu ei hun yn dair o ganghenau breision, bob un wedi blodeno, blaendarddu, a dwyn allan y grawnwin hyfrydaf ag a welais erioed, a hyny yn y cyflawnder mwyaf. Mi a feddyliais i mi gymeryd o'r grawnwin ag oedd yn gyflawn aeddfed, a'u gwasgu hwynt i gwpan onics Pharao, ac a gyflwynais iddo ef y gwin mwyaf addfed a goren ei flas ag wyf yn goffio i mi erioed ei weled. Ei fawrhydi a yfodd y gwin; a chan wenu, a ddywedodd ei fod yn gobeithio y byddai i mi yn wastad fynu y fath win a hwnn iddo ef; ar hyny mi a ddefroais yn llawn o anesmwythder meddwl yn nghylch y canlyniad o hono.'

'Fy nghyfaill,' ebe mab Jacob, 'canyis am i chwi yfed o gwpan cystudd sydd yn rhoddi hawli i chwi o'r enw anwylaidd yna. Chwi a ellwch wneud eich hunan yn ddigon esmwyth yn nghylch eich breuddwyd, canys Duw y nefoedd, yr hwn sydd yn sylwi ar les y gorthrymedig, a ddanfionodd i chwi, trwof fi, ddeonghliad da o hono. O'ch blaen yr oedd gwinwydden bras-dyfawli; rhodd Duw i ddygnion anhaeddiannawl, ffrwyth pa un sydd yn cymmodi anghydfod, yn creu caredigrwydd, yn dattod gofalon a phruddglwyf (*melancholy*), ac yn troi ein tristwch yn llawenydd. Y tair cangen, tri diwrnod ydynt, pa rai a ddygant oddi amgylch bethau mawrion er eich lieshad, canys ar y trydydd dydd y brenin a'ch cyfyd chwi i fynu o'i carchar, ac a'ch adfera chwi i'ch swydd, i ffair eich meist'r, ac i fynwesu caredig eich gwraig a'ch plant. Yr wyf yn orfyn, Fflorilo, ar i chwi feddwl am danaf fi. Yr wyf wedi goddef gorthrymderau, o leiaf, gymmaint a'r eiddo chwi; ac yr wyf yma yn cael fy ngharcharu yn anghyfiawn, am gyfrif fy anrhydedd fy hun, a'r eiddo fy meist'r, yn well na phleeraru anifeilaidd y cnawd. Fe fydd yn hawdd i chwi, pan fyddo i chwi ail-enill cyfeillach eich meist'r, i son am danaf fi wrtho ef, ac i fynu fy rhyddhau.'

Labona y cogydd, wedi clywed deongliad da breuddwyd ei gyfaill, ac yn gobeithio y byddai dehongliad ei freuddwyd yntau yr un fath, a ddechreuodd, ac a'i hadroddodd ef i Joseph fel y canlyn: 'Yr oeddwn yn meddwl fod genyf ar fy mhen dair basged wedi eu gwneud o'r helyg gwynaf, yn llawn o luniaeth i osod ar fwrdd Pharao: yn y basged gyntaf yr oedd bara, wedi ei wneud o fywyn y gwenth tefaf; yn yr ail, yr oedd pob math o fwydydd blasus; ac yn y trydydd, a'r

uohaf, yr oedd blasus fwydydd pobedig, o'r fath ag oedd fy meist'r yn garu. Ond er maint fy nghofal, fel yr oeddwn yn myned yn y blaen, ni allwn gadw yr hyn oedd dan fy nghofal rhag traie-ledrad yr ohebdiad brwt y rhai a fwyaent y bwydydd pobedig allan o'r basged uohaf.' 'Yr wyf yn owyno eich cyftwr, fy nghyfaill,' ebe Joseph, 'ac yn dymuno ei fod yn fy nghallu i roddi cyssur i chwi; ond Och! eich tyngedfen sydd wedi ei sefydlu. Y tair basged tri diwrnod ydynt, ac o fewn tri diwrnod eto y brenin a orchymyn dori eich pen; ar ol hyny, eich corff a grogir ar grogben, ac adar y nefoedd a fwytant y cnawd oddiwrth eich esgyrn, ac ni fydd yn eich gallu ychwaith i ddiango rhag y farn fygythol, pa both a wnaethoch i'w haeddu nis gwn i: ond hyny yw ordiabed rhagluniaeth ddifeth. Gadewch i mi, gan hyny, eich cynghori i waenther cyffesiad i Dduw y nefoedd, erfyn ei drugaredd i fadden eich pechodau, a gras i'oh cyahwyo i fyf arall, canys nid oes gonyoh nemawr yn rhagor na dau ddiwrnod i fyw yn y byd hwn: Bydded eich cyflwr mor anobeithiol ag y byddo, y mae ganddo ef drugaredd a helaeth waredig-aeth i'r sawl a alwant arno.'

'Yr wyf yn gwled ynta,' atebodd Labona, 'nad yw barn a chyflawnder ddim yn cyssur, ond on bod weithiau yn goddiwes y troceddwr, pan y byddo efe yn tybied ei hun yn fywaf dyogel. Yr wyf fi yn wir yn rhydd oddiwrth un bwriad drwg tuag at Pharaoh. Un meddwl am ei wenywyo ef erioed ni ddaeth i fy nghalon. Eto mi a'i hannogais ef i ddigofaint, pan welais fy hun wedi cael fy mat heb achos, ac a ddymunais fod y weithred wedi cael ei gwneuthur, o ba un yr oeddwn wedi cael fy nghyhuddo, fel y gallaedd fod genyf ryw beth yn haeddu carchar a marwolaeth. Ond nid oedd hyn ond efaith nwyd aflywodraethus yn uuig; er, y bydd iddo, yn ol cyfraith yr Aifft, gaei ei gyfrif yn deyrn-grad, ac yn haddu marwolaeth. Ond och! er fy mod i yn cyfrif fy hun yn ddienog yn hyn, y mae llawer o amser er pan yr haedda i y farwolaeth ag sydd yn awr i gael ei gosod arnaf. Felly, pa mor anghyfiawn bynag yr wyf fi yn cyfrif deddfyd Pharao, deddfryd y dauian sydd gyfiawn. Lybiad wyf fi o enedig-aeth. Obed fy nhad, a adawodd fy mrawd hynaf a misau, mewn meddiant o'i holl etfeddiaeth, yr hon oedd yn dra helaeth. Ofmyn fy mrawd, oedd yn ddiwyd a chynil, a wy hyny efe a gyhyddodd ei olud yn fawr, enillodd garedigrwydd, ei well, a phareb pobl o le radd. O fy rhan fy hun, nid oeddwn i yn meddwl am ddim ond pleser, a'r gloddswyr mwyaf oedd fy nghyfeillion mwyaf dewiaol. Trwy hyny fy ngholud a leihodd, ac fe a'm dygwyd i ddymunio cael fy mrawd cybuddlyd, fel y galwn ef y pryd hyny, odder y ffordd, fel y gallwn feddiannu ei etfeddiaeth ef fy hun. Lawen fusawn pe buasai rhyw ddamwain dinystriol yn tori odef ei fywyd, ond mi a fum yn hir oya galla dyfod i'r bwriad o'i ddinystrio ef fy hun: Pa fodd bynag, o'r diwedd, trwy gyngbor benw anllad, mi a roddais iddo wenywya, yr hwn a ymlusgodd yn lladradaidd i'r gwneud, ac a

gauodd i fyau fynhonas y bywyd. Fe a fu yn hir cyn i'w effeithiau ddyfod yn weledig, er o'r diwedd iddo osod trefyn ar ei ddydd-lau, a minnau a gymerais feddiant o'r eufedd-iaeth, gan fy mod yn etifedd wrth y gyfraith. Mi a sum fyw rai blynyddoedd yn y mwynhad esmwyth o ffrwyth Hafur fy mrawd, ac o fy anghyfiawnder fy hun, pan barodd dygwyddiad anhapus i mi adael y cwbl ar ol, ac ymfryn am ddyogelwch mewn gwlad ddyeithr.

Wedi tynna cyfeillach â gwraig i wr cyfrifol yn y gymmydogaeth, bu i mi ddrwg-ddam-weinio i aros yn hwyrach un prydawn nag arferol, pan nad oedd yn dyagwyl y gwr i ddyfod adref; er ein gwarth mwya, efe a ddaeth i mewn i'r ystafell, ac a'n calodd ni yn ymddiddan a'n gilydd yn feins. Mor agos, och! y mae un drwg yn perthyn i un arall. I gaddio ein cywilydd, a'i rwystru ef i fyau lawa cyfreithlon, mi a gyfodais mewn cynddeirigrwydd, ac a neidais at fy nager, ac a'i gwanais i'w galop, cyn iddo gael amser i sylwi ar ei anmarch ei hun. Mor gynted ag y gwnaethum y weithred erchyll, mi a frysais o le y lladdfa, ac a aethum i'r gwely yn fy ystafell fy hun. Yn y drydedd wylad-wriaeth o'r nos, myfi a ddychrynwyd gan oleuni goruwch-naturiol, yn taro i mewn i fy ystafell, ac a oleuodd bob cong i bono. Minnau yn anarferol a'r fath ymddangosiad dy-eithr, fy ngwaed a reodd yn fy ngwythienas, fy ngwallt a safodd i fyau ar fy nghorn, a holl ddychrynau fy enogrwydd a hyll-dremiasant yn fy wyneb. Y goleuni a gynyddodd, a mi a welais ya eglur fy mrawd Ofryn wedi ei drwsiaid mewn gwias nefol, yn sefyll wrth ochr fy ngwely, yn fy nghyfarach fel hyn: 'Labona druenus, a fydd i dy law lofrudding ddim byth i dywallt gwaed gwirion? A ydoedd ddim yn ddiagon i chwii gael meddiannu fy eufeddiaeth, trwy fy lladd i; ond rhaid i chwii fyned a halogi gwely eich gymmydog? Ac a ydoedd ddim yn ddiagon eich bod wedi ei ysbilio ef o'i anrhydedd, a'i wraig o'i diweirdeb, ond fel dihirya, cynnesu a thywyllt gwaed, yr oedd yn rhaid i chwii drochi eich cleddyf aychedig yn ei barochus bod? A ydych chwii ddim yn ofni y Dwy ofnadwy, yr hwn sydd yn gwasu anghyfiawnder a thra, a chyda yr hwn xi thrig llofrudd anedifeiria? A ellwch chwii hegwr dim amser oddiwrth eich glodd-est a'ch anlladrwydd i feddwl ond ydydig am y farn ddychrynllyd, i ba un y'ch gelwir ar fyrdor? A ellwch chwii ddyoddef tragwyddoldeb o boen anniraethadwy, yn hysrach na gadael eich pleierau cnaudol? Y mae yn ddeusiad ofnadwy, Labona; eto y mae yn debyg mai dyna yw eich dewisiad chwii. Cyfod, ddyu euog, cyfod, a ffo i ryw wlad estronol, lle na byddo dialedd dyn yn ebl i dy gyrhaedd. Ond cofia y bydd i ddi-aledd Duw dy ganlyn di yno, ac a'th ddrwg di i gospedigaeth baeddiannol yn a bywyd hwn a'r hwn sydd i ddyfod, oddi eithr i ti edifar-hau am dy arferion drygonus, a'u gadael.'— Wedi dywedyd felly, y weledigaeth a ymad-awodd, ac mor gynted ag y daethum ychydig staf fy hun o fy arwyd, mi a geogais fy holl

sur a'm tlysan, ac yn ddiwed a ymadawais tua'r Aist, yn mha deyrnas mi a aethum trwy lawer o helyntion, rhy faith i'w henwi, cyn i mi ddyfod i fawredd fy sefyllfa ddi-weddar. Yr wyf yn awr yn gwledd, wedi iddi fyned yn rhy ddiweddar, y bydd i onest-rwydd a chyfiawnder gynnal y rhai hyn y dywysir ganddynt; y pha mor hyfryd bynag y byddo boddioni y cnaud dros yr amser presennol, ei ddiwedd fydd chwera fel wer-mod.'

Yn fore ar y trydydd dydd, cerbyd a dreiglodd i fyau at byrth y carchar, yn mha un yr oedd hen wr parchedig, a'i laes-wallt arian yn gydynau hardd modrwyog dros ei yagwyddau: yr oedd efe yn dyfod fel cyfaill Fflorilo. A gorchymya neillduol i adferu y trulliad i'w awydd. Gyda'r tywysog oed-ranus hwn, Joseph a welodd bendeigies ieu-ango, yr hon a roddodd iddo ef wedi hyny, lawer o anesmwythder. Hi oedd y ferch ieuango hardd, Afenath, unig ferch tywysog On, yr hwn oedd hafyd yn arch-offeiriad Heliopolis. Lladneiarwydd naturiol oedd yn mawr ddiwyg harddwch genedigol a grae-uau digyffelyb ei pherson. Ei gruddiau hi oeddent gymyagedd hawddgar o liw y rhoesyn a'r lili, a'i llygaid yn las-fywiog. A'i laes-wallt, mewn harddwch esgenlus, ac mewn rhan yn cuddio y llynyau o berl a muchudd, y rhai a addarnent ei gwddf teg. Yr olwg gyntaf arni a glwyfodd fab ieuango Jacob, ac a gynnueodd gariad anesmwyth ac anadnabyddus yn ei galon. Ni theimlodd efe erioed hyd yn awr, y gwagle a adawyd yn ei fynwes i dderbyn ei hunan arall.— Ond yn awr yr eneth a sefydlodd ei llywodr-aeth yn ei galon; ac yr oedd delw hawddgar yr an deg anadnabyddus bob amser yn cil-wenu o flaen ei lygaid, ac yntan yn hiracthu am y sylwedd abeennol. Ond anobeithiol oedd ei garchar, efe yn garcharwr, wedi ei gyhuddo o drosedd marwol o'r cyfreithiau, a luthau yn un o uchel-radd. 'Hyn, hyn,' eb efe, 'a ddystrywia fy holl obaith, a minnau, och! a raid farw dan glefyd amfeddyginiaeth-ol.'

Fflorilo a ail-sefydlwyd yn ei swydd, a gwarohawd-filwyr a ddaethant wrth orchym-yn y bronin, a dygasant Labona anobeithiol i le y dyhenyddiad, yn mha le y cafodd rhag-ddywediad Joseph ei wirio yn helaeth arno ef. Ond gwr y lly, (Fflorilo) wedi ei dder-chafu i flair drachefn, a anghofiodd Joseph y carcharwr.

Cynddeirigrwydd Sabrina ydoedd er ya tw wedi darfod: ei chasineb marwol a drodd yn dnyerwch menywaidd a mwya dostur-iaethau. Ei meddyliau edifeiriol a gyhuddas-ant ei byrbwylltra. Ac O! ei chalonn oedd yn cael ei gwau gan lym-boen, wrth feddwl bod ei hymddiol cyaddeirig wedi bod yn schos i'w osod ef, am yr hwn yr oedd hi yn nychu, i orwedd mewn carchardy atgas; pan nad oedd yn ei gallu, heb ddatguddio ei chywilydd ei hun, i weinyddu y dyddanwch Neiaf i wrthdrrych dmiwaid ei chynddaredd; na chael y radd leiaf o esmwythder iddi ei hun. Ac fel hyn hi a dreuliodd ymnaith fyw-yd traenus ar farw gartref, tra yr oedd Puti-

phar yn rhanu galanadra a marwolaeth yn mhlith yr Ethiopiad rhyfelgar, a Joseph yn y carchar, wedi ei eageuluo a'i anghofio.

"Cydwylod euog, Ochl! rhyw ddygn bo'n,
A dychrynfa'u parhaus yn blino' bron;
Ei meddwl deimlul fyrod o artethiau drud,
Ac eto'n gyndyn yn ei bai o hyd,
Ei chorff a'i hysbryd bywiog yn ddlyys,
A'i glendid wywodd ymaith gyda brys;
Y dydd yn ynfyd wyllt, a threulia'r nos
Yn effro mewn gwallgoirwydd, tan y lo's
O wag ddyeh' mygol ofn, fel criadau dan,
Awyrol ddychrynfa'u ymluagol o'i bla'n;
Ysbrydion hyll, a'u llygaid ochr'us-law'n
Yn llygad-rythu'n ddychrynaedd iawn.
Ellyllon tanlyd fel uffernol lu,
Yn mamio'n archyill trwy'r tywyllnos ddu."

Rowe.

[Fw barhau.]

LLYTHYR CWACER AT WNEUTHURWR
AWRLAIS (Watchmaker.)

GYFAILL JOHN,—Myfi unwaith eto a anfonais fy awr-fynag (*watch*) gyfeiliornus, yr hwn sydd yn sefyll mewn diffyg o'th gymwynaagar ofal a'th adgyweiriad. Y tro olaf y bu yn dy ysgol ni ohafodd un math o fudd trwy dyhyffoddiad; yr wyf yn gweled wrth fyneg-fys ei dafod ei fod yn gelwyddog, a'i symudiadau yn anwadad ac ansefydlog,—yr hyn heth sydd yn peri i mi feddwl ei fod yn anhwylyd yn y dyn oddimeewn; y tyn-lafn penaf wyf yn feddwl (*main spring*): myfi a fynw'n i ti ei brofi A'th ddiinam arf o wirionedd, fel y gallot, os yw bossihl, ei yru allan o gyfeiliorni ei ffyrdd; yr wyf yn tybied fod y corff yn arian, a'r holl delpyn yn llygredig; glanha ef, gan hyny, oddiwrth ei holl halog-rwydd, fel y gallo ef dafu yn ol ac yn mlaen, a chylehdroi yn ol y gwir. Myfi a'i gwystlaf gyda thi dros ychydig ddyddiau, ac a dalaf am ei fwrdd pan ofynot genyf. Yn dy *fel* diweddar ti a roddaist arnaf i dalu i ti yr wythfed ran o bunt, yr hon swm a fyddaf sicr o dalu i't pan yr haeddo dy weith ef. Gyfaill, pan fyddot yn ei adgyweirio ef, gwaa hyny gydag arafwch, rhag i'th drwagleiddiwech ei yru ef i ddystryw. Myfi a fynw'n i ti adael iddo gydymwel ag ysgogiad yr haul, a dysgu iddo ei gywir dabl cylchbiadol yn gyfartal; a phan geflych di ef yn gyfatebol i hwnw, anfon ef adref, gyda chyfrif union a chymmedrol, ac efe a gaff ei ffyddlon dalu i ti gan dy diffuant gyfaill, O— P—.

DIGWYDDIAD CYNHYRBIOL.

PAN yr oedd Dr. Hutton yn Esgob Durham, fel y dywedir i ni gan ei hanesydd, ac fel yr oedd yn tethio dros Cam, rhwng Wensleydale ac Ingleten, fe ddiagnodd yn ddi-

symwath, ac ar ol rhaf ei gofylli'w was, cerddodd i le neillduol, ychydig o'r ffordd fawr, lle yr aeth ar ei liniau, ac areuodd ryw gymmaint o amser mewn gweddi. Ar ei ddych-weliad, un o'i weision a gymerodd y rhyddid i ofyn, beth oedd dyben ei feistr yn y fath weithred? yn ateb, yr esgob a hysbysodd iddo, mai pan oedd yn fashgen tlawd, heb nac esgydian nac hosanau, yn croesi y mynydd oer a noethlwm hwnw, ar ddiwrnod rhewllyd, cofodd iddo aflonyddu hnwch goch ag oedd yn gorwedd ar yr un man, fel y gallai gynhesu ei draed a'i liniau yn ei gwâl.

LLINELLAU I'R DIWEDDAR MISS SA-
RAH CHARLES, O'R BALA,

Yr hon oedd yn ddiarebol am ei phryferfawr, ei serch-
aegrydd, ac ei dalard.

PAN welais hl ar hen yr allt,
Yn rhodiaw drwy y coed,
Coch oedd ei gwrd dan fodrwy gwallt,
Ac ysgafn oedd ei throed;
Oedd hardd o gorff, oedd deg o bryd,
Yn Ffa 'ngholwg bardd;
Oedd degwch bro, oedd degwch byd,
Mor hynod oedd o bardd.

O graig i graig, o lwyn i lwyn,
Y rhodiad dros y bryn;
Gan dafu llawer golwg mwyn
Yn hon tuag at y Llyn.* Llyn Tegid.
A'r llyn oedd ddyglaser is ei throed,
A thawel fel mewn hun,
Lle gwelais ddalw 'nghanol oedd,
A'r ddalw oedd ei llyn:

Edrychall dro, ond meddwl prudd,
Rhyw feddwl am y bodd;
A dafu ddiawch dros ei grudd,
Nes newid llw ei gwedd;
Dywedat,—“A i y cysgawd draw
A ddwg i'm henaid loes;
E dderfydd toc, Mae ton gerllaw,
Mal hyn tafyza oes.

“Ac megys ton o fasn y gwynt
Yn claddu'r cysgawd draw,
Dav angen,—daw; mae ar ei bynt,
Yn fuan hedyd daw.”
Rhy wir ei gair,—anwylyd wen!
A gwen mewn gleidd moes:
Ei gyrfa, buau daeth i ben—
Bu farw yn mhloiau ei hoed. Trem.

DIAREBION THALES, O FELITUS, YN
IONIA, UN O SAITH DDOETH-
ION GROEG.

A aned 530 blynedd cyn geni Crist.

BETH sydd bryderhaf? Y byd, pherwydd
gwaith Duw ydyw.
Beth sydd allnocaf? Anghu, o herwydd y
mae yn bnddngoliaethu ar bob peih.

Both sydd fwyaf anhawdd! Eich adnabod eich hun.

Both sydd hawddaf! Rhoddi cyngbor.

Pwy ffordd sydd raid i ni gymeryd i arwain buchedd dda! Peidio a gwneud dim a farawn yn ddrwg mewn eraill.

Both sydd angenrheidiol i ddedwyddwch! Corff iach a meddwl boddlawn.

FY NGHYMERIAD FY HUN.

Mr. GOL.—Gan fod cymmaint yn cael ei ddywedyd am danaf o bryd i bryd—rhai yn fy nghaerol, eraill yn fy erlid—rhai yn byw yn dda wrth fy nghernodid, ac eraill yn byw cystal â hwynt trwy fy marsiandiaeth—rhai yn rhol ffarwel am byth i mi trwy lw, ac wedi hyn yn edifarhan ac yn dychwelyd yn ol ataf drachefn, ac eraill yn fy ngwarthruddo yn gyhoeddus, ac eto yn fy nghysanu yn ddiriglaidd: yn ngwyneb y fath gymmysgfa a hys a mae yn anhawdd barnu pa both yw fy ngwir gymeriad; ac am hyn, onid teg i mi am unwaith yw cael rhan o'ch "Seren" pleuwch i osod allan fy nghymeriad fy hun.

Yr ydwyf yn hen o oedran, ond heb heneiddio, yn para o hyd mor nerthol ag erioed. Yr ydwyf wedi ac yn ymgodymu â miloedd, ond bob amser yn suddugoliaethus. Nid ydwyf yn gwybod am un foneddiges nac arglwyddes a anwyllir yn gymmair a mi. Anwyla y cybydd ei aur a'i arian nes eu cuddio yn ei goffrau, ond anwyllir fi yn fwy gan fy nghyfeillion, nes y maent yn fy nghuddio yn eu cylla. Y mae fy addolwyr yn dra lluosog—gellir eu hadnabod gan mwyaf wrth y nodau canlynol: gwisgoedd carpiog, hosanau tyllog, esgidiau baglog, pen crynedig, llygaid pochion, wyneb pygddu, trwyn clafillyd, dwylaw sigledig, cylla dolurus, cwpwrdd gwag, gwraig rwgnachlyd, plant diddyg, carpiog a newynog. Yr ydwyf yn dra haelionus, trwy gyfranu pethau mawrion i bawb a'm haddolant. Paraf i'r eiddil farnu ei fod yn gawr cychiog, a'r corach (*dwarf*) bychan ei fod gymmair a *pyramid* o uchder, &c. Rhoddaf ddrws ymadrodd i'r distawaf i hysbysu ei holl foddyliau, a datguddio ei holl gyfrinachau.

Paraf i'r deff afafar, yr hwn na fyddo ei lais fawr amganech mewn pureidd-dra nag undadau ayn, i gredu ei fod yn canu yn bur-eiddiaeth na'r eos yn y goedwig. Gwnaf y doethaf yn berffaith iolyn, a'r iolyn mwyaf y doethaf o ddynton yn ei olwg ei hun. Gyraf y ffyrndian mwaf anwyl i ymddadlau am bwysau gwybedyn; ac o ddadlen i ymgecu,

ac o ymgecu i gwffio ac anafu eu gilydd âg arfau marwolaeth. Rhoddaf rym a dNleiml-adrwydd ynddynt i gyflawni gweithredoedd drygionus a dieffig, ag y buasai meddwl am danynt yn peri i'w cnawd grynu, nes iddynt ymgynghori â mi; ac arweinir hwy oddi-wrth y weithred i'r carchar, a llawer o honnynt o'r carchar i'r crogbren. Y mae genyf luoedd yn y meddygdai a'r gwallgofdai, ond anaml y byddaf yn ymweled â hwy yno, er cymmair eu hawydd am danaf. Yn fy nghyfeillach i y colodd llawer eu meddianau, eraill eu cymeriadau, &c., a gyrodd hyn rai o honnynt i'r dyfroedd i foddii, eraill at y pren i ymgrogi, ac eraill i waedu eu gyddfa ag ellynan, er rhoddi terfyn ar eu sefyllfa druenus ac anobeithiol.

Trwy y pethau a nodais, gellwch weled, er cymmair sydd wedi cynyg fy nbroedio o'r tir, fy mod o hyd yn aros yn arglwyddes; ac os gellir dywedyd fod cybydd-dod wedi lladd ei miloedd, rhaid ychwanegu i mi fy myrddiynau. Y mae yn wir fod FATHER MATHEW yn llwyddo i gael miloedd i dyngu yn fy erbyn; ond pa waeth am hyn, oblegdyd mor fuan ag yr ymadawo yr hen apostol â'r gymydogoeth, dychwel y rhan fwyaf yn ol ataf drachefn, a pharhant i'm cysanu ar eu dychweliad, nes y syrthio fel meirw wrth fy nraed. Gadawaf y clawr heb ei godi, a'r llen heb ei dynu yn ol, i guddio y dyfais sydd genyf wedi eu harwain trwy yfed i wlad y syched tragwyddol, lle nad oes cymmair a dafn o ddwfr wrth ben bys i'w gael, i oeri tafodau y preswylwyr anedwydd, rhag nad ydyw eich darllenwyr yn ddigon caled i ddal yr olygia.

YR HEN DDIDODEN.

HANES TAITH.

Mr. GOLYRDD.—Wedi bod yn ddiweddar ar daith trwy ranau o dalaeithau Lloegr Newydd, Caerfrog-Newydd, a Phensylvania, fe ddichon na fyddai ychydig eiriau o hanes yr amgylchiadau cysylltiedig yn annerbyniol gan ddarllenwyr y Seren.

Gadewais gartref ar y 6fed o Fai; ond ni chymeraf i fynu eich tudalennau trwy adrodd dim o'm hanes cyn cyrhaedd Boston, ar yr 21ain. Clywais fod rai Cymry yn byw yn y ddinas yma, ond o etian amser ni welais neb o honnynt; ac felly nis gallaf ddywedyd dim am eu hamgylchiadau. Yr wythnos neu ddwy ag y buais yn aros yn y lle, yr oedd yma gyrddau o ryw fath bob dydd, a phob awr yn y dydd. Cymdeithasau o bob math yn dyfod i'w gwyliau blynyddol! ac fel y

gwyddus y mae Boston wedi myned yn dref y cymdeithasau, waith ni wneir dim yma heb gymdeithas; a chan fod cymmaint yn cael ci wneud gan y Bostoniaid, y mae rhaid cael llawer o gymdeithasau. Yma ymwelais â'r hen *Father Taylor*, fel y mae yn cael ei aiw: plenty yn ymddifad o Virginia ar y dechreu; ac wedi myned i'r môr; ond trwy bob tywyllwch ac anystyriaeth, o'r diwedd cafodd adnabyddiaeth ar Iesu, ac yn fuan iawn dechreuodd bregethu; a thrwy gydweithrediad dyngarwyr eraill, y mae wedi llwyddo tu hwnt i ddysgwyliad neb i leshau y morwyr. Y mae ei dduill o bregethu yn bynod; y mae yn debyg nad oes neb yn Boston a allai lanw y lle ag y mae efe yn ei lanw. Mae ei holl gydmarisethau a'i ddarluniadan yn ei bregethau yn fordwyol, yr hyn y mae plant Neptune yn hoff iawn o hono, ac nid ychydig yw y difyrwch a'r adeiladaeth a dderbyniant wrth ei wrando, &c. Y mae yn hyfryd gwelod lle wedi ei barotol i'r morwyr, drusin, lle y gallant, ar ol eu teithiau maith a pheryglus, gael ystafelloedd cysuras i wrando gair y bywyd; a llyfrau buddiol am bris rhadlawn, neu am ddim, os na bydd ganddyt ddim i'w dalu. Mae hyn yn un o lawer o weithrediadau y cymdeithasau elusengar yn Boston.

Ond fy mwriad oedd ysgrifenu yn fwyaf neillduol am y Cymry. O Boston daethum i New-York, ac yma yr oeddwn yn cael dwyn i fy nghof fel yr oedd pethau wyth mlynedd yn ol, pan oeddwn yn dyfod i mewn i'r wlad hon o Gymru, mor anwybodus â'r plenty, yn dysgwyl gwelod America i gyd ar lan y môr. Mor gynted ag fy delo llong i mewn i'r porthladd, maent yn awr fel yr oeddent yr amser hyn, yn neidio fel am ysglyfaeth. Dyma 50 neu 60 o ddynion difoesau ar unwaith yn gwaeddi yn barhaus fel taran gethrwg, a phob un yn ddigon i syfrdanu teithwyr cyffredin, "*American Hotel*," "*Franklin Hotel*," ac fe allai gant o westaid eraill, ar a wn i; a phob un yn bostio ei le ei hunan, ac yn diraddio lleoedd pawb eraill, &c. Ac wedi myned i dir, yr un fath—cannoedd o hen segurwyr diffwrth nad ydynt yn ceisio gwneud dim ond tynu arian teithwyr ac ymfudwyr, drusin, ryw ffordd ag a allont: O'm rhan fy hun, nid wyf yn medru gwelod pa wahaniaeth sydd rhwng rhai fel hyn â lladron, ond fod y lleidr yn gwneud ei waith dipyn yn fwy boneddigaidd, a llai ei stwr a'i ddwadr. Ond dyma fel y mae, ac fe allai fod yn anhawdd i'r awdurdodau oed terfyn ar y fath bethau; ac yn mblith eraill ag sydd yn cael eu twyllo gan y creaduriaid rheibus

yma, nid oes neb ag sydd yn ei chael yn waeth na'r Cymry; o herwydd, fel y mae yn drist adrodd, mae yno ddigon o Gymry ag ydynt yn foddlon i ymostwng i gyflawnu yr un ysgelder a nodwyd, er mwyn cael arian heb weithio. Yn ngwyneb pethau fel hyn, a fyddai ddim yn bosibl i Gymry America gael cymdeithas o ryw fath i'r dyben o amddiffyn ein cydgenedl ar eu dyfodiad i'r wlad hon, rhag cael eu hysbeilio yn y modd yma.* Yr wyf yn gweled fod gan y Gwyddelod gymdeithas o'r fath, ac yn lled debyg fod rai gan genedlaethau eraill. Nid wyf yn hysbys fod un gan y Cymry. Os oes, nid yw y ddegfed ran o'r rhai sydd yn dyfod droedd yn gwybod dim am dani. Clywais am rai yn Philadelphia a New York er ys ychydig amser yn ol ag oeddent yn rhoddi help i Gymry analluog; ond mae yn debyg mai ychydig iawn oedd yn cael ei wneuthur, gan mai ychydig oedd yn gwybod ang danynt. Y mae yn ymddangos i mi y byddai yn ormod o ffaith i Gymry y dinasoedd a'r trefydd porthladdol i gymeryd yr holl faich hyn arnynt eu hanain. Ond pe byddent hwy ond dyfeisio ryw gyallan rheolaidd a phwrpasol i weithredu wrtho, fursio cymdeithasau, a threfnu swyddogion yn eu plith eu hunain, barnwyf y byddai i Gymry y wlad yn mhell ac agos ateb eu galwadau, trwy gofio am eu perthynasau a'u cyfeillion, sydd yn dyfod droedd wrth y cannoedd bob bliwyddyn o'r Hen Wlad, a ohyfranu yn helaeth; fel y gallo y gymdeithas fod yn alluog, yn mhen ychydig beth bynag, i gadw goruchwylwr yn y prif borthladdoedd yn nymhor yr haf, er cyfarwyddo ein cydgenedl ar eu tiriad mewn gwlad ddyceithr. Nid yn unig gallai eu cyfarwyddo i leoedd gonest tra yn aros yn y dinasoedd, ond mor belled ag y byddo ganddo amser hofyd, i gyduno dros y rhai na allant siarad y iaith Saesnaeg. Mae yn ddiameuol genyf fy denai ei swydd yn mhen ychydig amser, yn un o'r mwyaf pwysig. Mor

* Nis gellir bod yn rhy ofalus wrth ysgrifenu i'r Hen Wlad, i rybuddio y rhai sydd yn dyfod droedd o barth y rhedegwyr anonest uchod. Gellir eu cyfarwyddo at Mr. C. Richards, 141 Chyatie-st., gan yr hwn y gallant dderbyn pob hysbysrwydd angenrheidiol i'w sefyllfa. Byddai yn well i'r ymfudwyr sydd yn dyfod droedd i fyned i unrhyw westy cyfrifol smadnabyddus iddynt hwy yn y ddinas, na myned i lettya i dyllau heintus a llawn ymlusgiaid y gwaedgwn sydd yn dyfod ar fwrdd y Hongau. Cymeradwywn dŷ Mr. James Jones, 242 Walker-st., am lunweithdra a gonestrwydd, a bwrdd o'r mwyaf ragorol. Gall y Cymry sydd yn dyfod i mewn i Philadelphia ymddyried y bydd iddynt gael cyflawnder a phob caredigrwydd yn nhy Mr. Thos. Davies, *Cambrion Hall*, No. 10 Pine-street.—GOL.

gynted ag y byddai i oruchwyliwr cyhoedd fel hyn gael ei appwyntio, gollid ei wneud yn hysbys trwy yr holl bapyrâu Cymreig o Gaerdybi i Gaerdydd. Byddai yr holl ymfudwyr ar unwaith yn gwybod am dano.—Ac am y lles a dardda oddiwrth hyn, y mae pawb ag aydd yn wybodus o ofidiau a thrafferthion yr ymfudwyr yn bresennol yn eithaf hysbys y byddai yn fawr. A oes dim digon o ysbryd cyhoeddus yn nghenedl y Cymry yn America i wneud hyn. Yr wyf yn teimlo fy analluawgrwydd i ysgrifenu ar y testyn, gan fy med wedi treulio y rhan fwyaf o'm hamser yn y Garllewin. Gobeithio y cymera rhywun mwy galluog y testyn hwn i fynu, ac y bydd i rhywbedd fel hyn gael ei sefydlu yn fuan. Pa fodd bynag, dymunwn i rywun adnabyddus yn y porthladdoedd a nodais, os oes ryw drefniadau neu gyalluniau ganddynt er cyfarwyddo ymfudwyr, i'w gwneud yn hysbys trwy y Seren, yr hyn a fawr foddionau rai, heblaw

Eich ufudd was,

Dayton, O.

E. W. HUMPHREYS.

O. Y.—Yr oeddwn yn golygu roddi peth o hanes Cymry Utica, Cateraugus a Palmyra. Dichon y bydd i mi wneud hyn yn fuan.—E. W. H.

Byddi yn dda genym dderbyn gohebiaeth Mr Humphreys. Gallwn sicrhau fod ei ddull difyrus o ysgrifenu hanes ei deithiau yn dra derbynol gan ein darllenwyr. Cyhoeddwyd ei lythyrâu ya cynnwys hanes ei deith fisennol yn y "Bedyddwr" allan er Seren.—Gol.

PREGETH YR OLWYNION.

GAM fod ceisiadau parhaus yn cael eu hanfon ataf am argraffu y bregeth ar yr Olwynion yn ngwledigaeth Ezeziel, yr ydwyf yn hysbysu trwy y Seren os bydd i 500 addaw ei derbyn, fel y cafwyf fy nghadw rhag bod yn gollodwr, y gwnaf ei chynoeddi. Bydded i ryw un o bob cymmydogaeth anfon ataf fi neu olygydd y Seren, pa nifer a dderbynant. Pris y llyfr fydd 6½ cts. Cyfarwydder ataf *Rev. Thos. L. Davies, 359 East 12th-st., New York.*

T. LL. DAVIES.

ADFYWIAD DIRWESTOL YN ABERTEIFI.

O'r "Diwygiwr."

MR. GOL.—Hwyrach na fu un dref yn y Dywysogaeth mor bellled yn ol gyda yr achos Dirwestol, er pan ymddangosodd, â'r dref hon; ac yr oedd llawer yn meddwl ei fod wedi llwyr ddiffodd yma er ys llawer dydd

bellach; ac yn wir, yr oedd llawer o bechann yn cadarnhau y dyb hono; nid oedd yma ond tua deunaw oddirwestwyr, a'r rhai bysz yn lled annhrefnus, a dim ond un swyddeg eglwysig yn y nifer fechan hono; ac yr oedd y fasnach feddwol yn cynyddu i'r fath raddau fel y codwyd deg o dafarn dai newyddion yn niwedd y flwyddyn 1849, nes y mae heddyw yn y dref fechan hon 64 o dafarn dai a siopan gwirodydd. Tebyg y dystrywir tua 20,000 o fweeli o 9d yn y dref hon; a gwna hyn, meddir, tua 28,000 o fweeli o frag; yr hyn, yn ol 7s. y bweel, a'i gwna yn werth £9,800. Ac erbyn ei ddarllew, mae yn oestio o wyth i ddeg mil ar hugain o bannaau, heblaw yr hyn a delir yma am wirodydd. Dyma yr olwg oedd ar y fasnach feddwol yn niwedd y fl. 1849; ac yn nechren y flwyddyn 1850 yr oedd profsewyr crefydd y dref tua 1,200 o nifer o leiaf, a'r dirwestwyr yn 12. Yn niwedd Mawrth, 1850, daeth hysbysiad yma fod gwraig enwog yn y rhanau isaf o sir Beafro yn areithio yn hynod dda dros ddirwest. Meddyliodd yr ychydig ddirwestwyr trusau a thlodion yma, y byddai o les ei chael yma. Hysbyswyd y peth i amryw wyr cyfrifol yn y dref, a dyngooswyd awydd cryf am ei chael, a pharodwyd i gynorthwyo, a llwyddwyd i gael hyn. Cynnaliwyd y cyfarfod cyntaf yn nghapel hardd a phrydferth y Bedyddwyr, lle na bu cyfarfod dirwestol erioed o'r blaen, nos Wener, y 22ain o Fawrth, am saith o'r gloch. Llanwyd y capel mawr ac eang o wrandawyr. Dechreuwyd y cyfarfod drwy fawl a gweddi gan y Parch. Daniel Davies, (A.), a chymerodd y Parch. D. Rees, gweinidog y lle, y gadair. Ar ol araeth fer a synwrol, galwodd ar Mrs. Stamp i anerch y cyfarfod, yr hyn a wnaeth mewn modd hynod o hyawdl, doeth ac effeithiol. Areithiodd am awr a thri chwarter, ac nid oedd neb yn blino arni. Yna traddododd y Parch. E. Hancock, gweinidog yr Annibynwyr Saesonig, araeth fer o annogaeth i ymuno â'r Gymdeithas, ac felly diweddwyd: ar ddiwedd y cyfarfod ymunodd tua 70 o newydd. Wedi cael y fath flas ar y cyfarfod hwn, a gwelod y fath deimlad yn y gwrandawyr, penderfynwyd cael cyfarfod arall y nos Lun canlynol, yn Nghapel Mair, (capel yr Annibynwyr.) Dechreuwyd y cyfarfod hwn gan y Parch. E. Lewis, Brynberian, (A.) Cymrodd y Parch. D. Davies, gweinidog y lle, y gadair; ac arelthiedd Mrs. Stamp yma eto yn rhagorol; a Lewis, Brynberian, yn Gymraeg; a diweddwyd y cyfarfod drwy weddi gan y Parch. D. Rees, (B.) Ymunodd amryw yma eto, fel y daeth nifer yr aelodau yn 118, yn lle 12. Mae golwg mwy gobeithiol ar yr

achos dirwestol yn Aberteifi yn awr nag a fu erioed o'r blaen. Y cwbl sydd eisias yma yn awr yw cydymdrech gyda Duw a dynion. Ymdrechu gyda Duw mewn gweddian, ac ymdrechu gyda dynion â rhesymau ac anogaethau.

DIRWESTWR O'R DREF.

MARWOLAETH Y LLYWYDD Z. TAYLOR :

Amgylchiadau cyssylltiedig—Ei olynnydd yn swydd, &c.

Y mae y wlad mewn galar drwyddi oll.—Nos Fawrth, Gorph. 9fed, am hanner awr wedi deg o'r gloch, y tynodd y Cadfridog enwog Zachary Taylor ei anadiad olaf, yn Washington, yn 66 mlwydd oed, wedi llanw y swydd o Brif Ynad yr Unol Dalaethau am y tymhor byr o un mis ar bumtheg ac ychydig ddiwrnodau. Dyoddefodd ei gystuddd diweddfaf yn amyneddgar, a bu farw yn dawel, gan sisial, "Yr wyf yn barod—mi a ymdrechais wneud fy nyledswydd." Ei glefyd oedd math o dwymyn geriaidd, yn cael ei ganlynu gan y *Cholera morbus*. Efe yw yr ail llywydd a derbynodd ei ddyddiau tra yn gweinyddu ei swydd. Teimlir galar cyffredinol ar ei ol gan bob plaid boliticaidd, o herwydd ei enestrwydd, uniondeb ei egwyddor, a phurdeb ei ddybenion.

Ganwyd y Llywydd Taylor ya swydd Orange, Va., yn 1784. Yr oedd ei dad yn swyddog cyfrifol yn y fyddin yn rhyfel y chwyldroad; a chafodd ystau ei godi i fynu yn fitwr o'i isengetydw. Enillodd barch a chymradwyseith mawr yn y rhyfel a nodwyd, fel y codwyd ef yn gadben yn 1812, a gosodwyd Amddiffynfa Hamilton ar y Wabash dan ei awdurdod. Ac am ei wrodebed a'i fedrusrwydd yn yr ymladdfa â'r Indiaid yno, derbyniodd y titl o Filwriad yn niwedd y frwydr. Amser a ballai i ni yn bresennol i-ddilyn ei hanes yn mlsein, a'i ganlyni i Florida, yn 1836, lle y llwyddodd i ddarostwng niferi lluosog o Indiaid; o ganlyniad deawn yn mlsein at brif orchestwaith ei fywyd, yr hyn sydd wedi asfarwoli ei enw tra byddo son am Unol Dalaethau America. Yn Mai, 1845, cyssylltwyd Texas â'r Undeb, yr hyn a achosodd y rhyfel rhyngom â Mexico; ac yn Mawrth, 1846, cymerodd Taylor ei fyddin fechan allan, a gweryllasant ar laau y Rio Grande. Ar y 12fed o Ebrill, gorchymynwyd ef i encilio gan y Cadfridog Mexicanidd, yr hyn a wrthododd ef ei wneuthur. O hyn allan y mae ei hanes yn gwneud i fynu un gofnas ddiwor o'r buddugeliacthan mwyaf rhyfeddol ac ysblenydd, pan nad oedd ei fyddin

ya cyunwys un ar gyfer tri o nifer ei wrthwynebwyr. Gwyr ein darllenwyr am ei wrhydryn yn Matamoros, Palo Alto, Resaca de la Palma, Monterey, a Buena Vista, yn y lle diweddfaf o ba rai, gyda phum' mil o wyr, cyfarfyddodd â Santa Anna a byddia o ngain mil, llwyddodd i'w gorchfygu a'u tori i fynd, a gyrodd y lleill i gilio.

Dychwelodd Taylor adaeaf, a'i enw yn glodfawr trwy yr holl wlad fel gorchfygwr. Dewiswyd ef yn Llywydd yr Unol Dalaethau yn yr etholiad caelnoel; ond ni bu ei lwyddiant wrth ben materion y llywodraeth yn gymmaint ag ar faes y gwaeid. Yn amhrofiadol yn achosion ac amgylchiadau ei swydd, gan nad oedd erioed wedi talu ond ychydig sylw i faterion politicaidd; pan oedd y fath wrthdrawiad yn syniadau ei gynghor ac aelodau y Gynghorfa, y mae yn natariol barnu fod ei sefyllfa yn un o lafur caled a dibaid, a phryder a therfysg meddwl o'r mwyaf gofidus a pheryglus. Y dydd cyn ei farwolaeth, dywedai wrth un o'i foddygon, "Ni bydd yn na rhyfeddod os terfyna hyn yn fy anghau.—Nid oeddwn yn dysgwyl dyoddef yr hyn sydd wedi fy nghoddiwes er fy nyrohaidd i'r llywyddiseth. Duw a wyr fy mod wedi ymdrechu fy nghoreu i gyflawni yr hyn a ystyrwyd yn ddyledswydd onest. Ond yn hyn cefais fy siomi; gan fod fy mwriadau wedi cael eu hameu, a'm teimladau eu dryllio yn y modd mwyaf truenus." Cyfeiriai yn ddiu at y pwng o gaethiwed, a'r ymosodiadau a wnaud arno. Hyd y nod ar ei glafwyl, aflonyddid ef gan rai o'r caeth-bleidwyr deheuol; daeth dau o honynt, Stephens a Toombs, ato fel dirprwywr dres aelodau eraill, i'w rybuddio os na buasai iddo ef gymeryd ryw gynllun neillduol i amddiffyn y Deau, y pasient benderfyniad o ddiystyrwch arno. Cymherodd hyn le ar y 5ed; a pharhaodd i suddo dan anhwylddeb corff a meddwl o hynny allan. Ymddengys bod y meddwl o gael ei ddiystyru a'i ddirmygu gan ei gyfeillion agosaf, oddiwrth ba rai y dysgwyliai y cyfeillgarwch a'r caredigrwydd mwyaf, yn fwy nag a allai ei ddyoddef.

Gadawodd Mr. Taylor wraig, un mab (dyn ieuange) ac un ferch (Mrs. Bliss) i alaru ar ei ol.

Mor gnted ag y deallwyd fod iechyd y Llywydd mewn sefyllfa beryglus, gohiriwyd y Gynghorfa; ac wedi ei farwolaeth, galwodd yr Ygrifenydd y Senedd ynghyd, a darllenodd ohebiaeth oddiwrth yr Is-Lywydd, yn hysbysu ymadawiad Zachary Taylor, diweddar Lywydd yr Unol Dalaethau, â'r fuchedd hon: dywedai hefyd, na buasai efb,

(Mr. Fillmore) yn allnog i lywyddu yn y Senedd o hyn allau; a chyfarwyddai hwynt i brysuro i ethol swyddog i lanw y gadair.

Yna darllenodd yr obediaeth a ganlyn oddiwrth y diweddar Ia-lywydd:

"Washington, Gorph. 10, 1850.

"Gyd-ddinasyddion o'r Senedd a Thŷ y Cynrychiolwyr,—Y mae genyf i gyflawni y ddyledswydd bwysig a galarus o hysbysu fod yr Hollalluog Dduw wedi gwelod yn addas i symud o'r fuchedd hon Zachary Taylor, Llywydd yr Unol Dalaethau. Bu farw y neithiwr, am hanner awr wedi deg, yn ngwydd ei deulu, ac yn cael ei amgylchynu gan gyfeillion mynweol, yn dawel, ac mewn mawrhad o'i boll gynheddfau meddylol.—Yn mhllith ei eiriau diweddaf yr oedd y rhai hyn, "Yr wyf wedi gwneud fy nghoreu—Yr wyf yn barod i farw—Fy unig alar sydd am fy nghyfeilliaid y rhai yr wyf yn eu gadael ar fy ol."

"Wedi hysbysu i chwi, gyd-ddinasyddion, yr oruchwyliaeth drom a nodwyd, a sicrhau nad oes neb yn ei theimlo yn fwy na mi, y mae yn aros i mi i hysbysu, fy mod y dydd hwn, yn senedd Tŷ y Cynrychiolwyr, yn bwriadu cymered y llw a osodir arnaf, yn ngwydd y ddau dŷ, er fy nghalluogi i gymeryd arnaf y dyledswyddau a syrthiant arnaf trwy yr amgylchiad galarus.

"Arwyddwyd, MILLARD FILLMORE."

Cynnigiodd Mr. Webster fod y ddau dŷ i gyfarfod yn Nhŷ y Cynrychiolwyr am 12 o'r gloch, i fod yn dystion o weinyddiad y llw ar Millard Fillmore, yr hyn a dderbyniwyd yn unfrydol, â'r hyn y cydsyniodd Tŷ y Cynrychiolwyr yn ddiode.

Neillduwyd y Meistrd. Soule, Davies, o Mass., ac Underwood, i fod yn gysbwyllawd dros y Senedd, i gyfarfod â'r un nifer o aelodau y Tŷ, i hysbysu Llywydd yr Unol Dalaethau y buasai aelodau y ddau dŷ yn bresennol i fod yn dystion o weinyddiad y llw; yr hyn a wnaethant.

Wedi ymgynnull yno ar yr awr appwyntiedig, darllenwyd y genbadwri a gaalyn oddiwrth y Llywydd Fillmore:

"Gyd-ddinasyddion o'r Senedd a Thŷ y Cynrychiolwyr,—Y mae gwr mawr wedi syrthio yn ein plith, a gelwir arnom oll ar yr amgylchiad i ddwys alaru. Yr wyf yn cymeradwyo i'r ddau dŷ cynghorfaol i fabwysiadu y fath feurau a ymddengys iddynt yn addas er cael claddedigaeith anrhydeddus i Zachary Taylor, diweddar Lywydd yr Unol Dalaethau, a thrwy hyn arwyddo y parch mawr a deimlir gan bobl America i goffadwriaeth un sydd wedi treulio bywyd llafurus o

wasanaeth cyhoeddus—gyrfa arfogaethol yr hwn nid oedd yn ail i neb mewn enwog-rwydd a theilyngdod—yr hwn a godwyd mor ddiweddar gan y bobl i'r swydd uchaf yn y llywodraeth, yr hon a weinyddwyd ganddo er anrhydedd, iddo ei hun ac elw i'r wlad—a thrwy farwolaeth sydyn yr hwn y dinystrwyd cymaint o obeithion am ddefnyddioldeb dyfodol am byth. Wrthych chwi, Seneddwr y Chynrychiolwyr cenedl sydd yn awr mewn dagrau, yr wyf yn asalluog i ddywedyd dim a duodda i esmwythau y gofid â pha un yr ydych wedi eich gorlwytho. Ond dymunaf arnoch fy nghynorthwyo dan yr amgylchiad hyn, tra yn ymdrechu cyflawni y dyledswyddau pwyais a syrthiant arnaf, gan ymddyried ar gyfarwyddiadau yr Hwn y mae tynged y cenedloedd yn ei law, i'm tywys yn y cyflawniad o'm swydd, ac i amddiffyn ein gwlad rhag y drygau a'n bygythiant trwy yr oruchwyliaeth chwerau bresennol. Bydd i mi gydsynio yn galonog â phob mesur a farno y ddau dŷ yn addas er anrhydeddu ei goffadwriaeth.

"MILLARD FILLMORE."

"Washington, Gorph. 10, 1850."

Yn ganlynol traddodwyd areithian gwresog a chydymdeimladol gan amryw o'r aelodau, a chyflawnwyd y ddefod gyda y seremoniau arferol.

Ar amgylchid y gladdedigaeith, daeth nifer anarferol ynghyd, y fath dyrfaedd na welwyd erioed o'r blaen yn Washington; ac yr oedd y parotoadau a'r gorwychedd y fath, fel nad yw yn alluadwy i ai yma gynyg eu darlunio; digon yw dywedyd, bod yr olygfa yn dra dwys a galarus; yn ddigon effeithiol i greu argraff ddwfn a pharhaus ar feddyliau pawb o'r gwyddfodolion. Cymerai yr orymdaith dri chwarter awr i fyned hebio i'r un man:

Y mae ein Llywydd presennol, Millard Fillmore, yn foneddwr o alluoedd ac enwog-rwydd neillduol, ac o ran ei olygiadau politiciaidd yn Whig selog a diysegog; bernir ei fod yn dra chymhwys i'r swydd, a dywedir ei fod yn ffafriol i Gyfaddawd Clay. Ar yr un diwrnod ag y cymerodd ef y swydd, danfonodd cynghor Taylor genbadwri i mewn yn rhoddi eu swyddau i fynu. Derbyniwyd eu gwrthodiad gan Fillmore yn ddiwrthwynebiad, ond dymunai arnynt barhau dros ddeg diwrnod ar huanig, er iddo gael amser i ystyried y mater a furfio ei gynghor ei hun. Dian fod y Llywydd wedi gwneud yn ddoeth yn hyn, gan fod cynghor Taylor wedi myned mor isel a dystyrllyd yn nghyfrif y wlad, yn benaf yn achos eu golygiadau ar y Cyfaddawd.

Mewn canlyniad i hyn, dewisodd Fillmore ei gynghor ei hun, yr hwn a wneir i fynd fel y canlyn:

- Anrhyd. Daniel Webster, o Mass., Ysgrifenydd Ta-laethol.
 Thomas Corwin, o Ohio, Ysgrifenydd y Drysorfa.
 James A. Poorce, o Md., Ysgrifenydd Twnewnol.
 Edward Bates, o Missouri, Ysgrifenydd Mhyfel.
 Wm. A. Graham, Ysgrifenydd y Llynges.
 John J. Crittenden, o Kentucky, Cyfreithiwr Cyff-rodinol.
 Nathan K. Hall, o New York, Postfeistr Cyffredinol.

Y mae y cynghor uchod yn rhoddi boddlon-rydd tra chyffredinol yn y Gogledd, ond y mae y waag ddeheuol yn ei wrthwynebu yn y modd mwyaf penderfynol. Ystyriant ei yn arwydd amlwg (meddynt) fod y Llywydd am atal eu llwyddiant hyd ag y gallo.

CYFARFOD GWRTHGAETHIWOL.

CADWYD cyfarfod cyhoeddus i ddadleu achos y caeth yn nghanol yr Annibynawyr yn Palmyra, Ohio, y 4ydd o Orphenhaf, 1858, am 10 o'r gloch yn y boreu. Dewiswyd Mr. Daniel Thomas, benaf, yn Gadeirydd, a Mr. Daal Thomas, ieuangaf, yn ysgrifenydd y cyfarfod. Dechreuwyd y cyfarfod trwy weddi gan Mr. Daniel Williams, myfyriwr; anerchwyd y cyfarfod mewn araeth fer, ond cynnwysfawr, gan y Llywydd; yn ganlynol, dangosodd y Parch. David Morris, (B.), y gwahanisaeth rhwng Dadganiad yr Annibyniaeth a furllywodraeth yr Unol Dalaethau; galwyd ar y Parch. Rees Davies, (B.), i ddangos truenus-rydd caethiwed yn mhob oes o'r byd; ac ar y Parch. Mr. Williams (A.), i ddangos ei bod yn ddyledswydd ar bawb i gydweith-redu er cael y caeth yn rhydd. Terfynwyd cyfarfod y boreu.

Am 2 o'r gloch y prydawn, cyfarfuwyd drachefn, pryd y galwyd ar Mr. David Thomas i ddangos fod y gaethwasanaeth Americanaid yn waeth na'r gaethwasanaeth Afri- canaid. Galwyd ar Mr. David M. Evans i ddangos rhagoroldeb y gwaith y telir am dano ar y gwaith sydd yn cael ei wneud gan y caeth sydd yn cael ei yrru gan y fflangell. Ar ei ol areithiodd y Parch. John Thomas (U.), ar freiniau dyn. Galwyd Mr. Edwd. Hughes i ddangos anghyssondeb y gaeth-fasnach yn ngwynneb yr efengyl. Gwnaeth Mr. Daniel Williams ychydig gasgliadau ychwanegol ar y testyn blaenorol.

Yr oedd yr holl areithiwr yn benderfynol, ac yn gydnol na roddent byth bleidlais dros gaeth-feistr na neb a fyddo yn bleidiol iddynt i gael unrhyw swydd, ac auzogent bawb i wneud yr un modd, os ydynt yn profesu eu

bod yn caru eu cymmydog fel hwy eu hunain. Ac O! wrth feddwl am yr anghyssondeb sydd i'w ganfod—dynion yn profesu eu bod yn adnabod yr Arglwydd, y nos Lun gyntaf o'r mis yn gweddio ar yr Arglwydd i lwyddo ei air a'i ddanfon i bob cenedl dan y nef, a'r dydd canlynol yn cyduno trwy bleidlais gyda y caeth-feistr i gadw tair miliwn o oneidiau mewn tywyllwch a chaethiwed! O Gymry, cofiwch y caeth: mynwech ddwyllaw glân oddiwrth eu gwaed! Brodyr ydynt i mi.—O un gwaed y gwnaeth Duw bob cenedl o ddynion i brwsywlio ar holl wyaeb y ddacar. Cafwyd cyfarfod da iawn; llwydd i bob ym-drech i gael caethiwed o'r byd, a phawb a fyddo yn mwynhau rhyddid gwladol a chre- fyddol, yw dymuniad JOHN WILLIAMS, DANIEL THOMAS.

ATEBIAD.

MR. GELTYEDD.—Yr wyf yn awr yn cynyg ateb gofyniad "Nat o'r North." Yr adnod a ddymunai gael allan sydd yn 2 Broc. 7. 8.

Eich uffudd was,
 RICHARD LEWIS.

CAIS AT Y BEIDD.

MR. GEL.—Dymunaf ar rai o'ch gohebwyf barddonol Gymreigeiddio y llinellau canlyn- ol, a'u dantfon i'r Soren: Yr eiddoch, &c.
 D. S. L.

LONG I LOVED HER.

I loved her when the sunny light
 Of youth was on her brow,
 And not a trace of care was seen,
 Which shades so darkly now.
 When wreathed around those rosy lips
 Lay smiles in beauty rare,
 It seemed that nought could ever harm
 A loveliness so fair.

I loved her when, in after years,
 A change came o'er her heart,
 Yet knew that earth could never more
 One ray of joy impart.
 The rose upon that fading cheek,
 I saw must soon decay,
 'Twas marked by earth's corroding care
 To early pass away.

I loved her when that marble brow
 Lay cold in death's embrace,
 When the sweet smile could play no more
 Upon her angel face.
 I mourn for her, so early lost,
 Yet still the hope is given,
 That we shall meet in heaven above,
 Where friends no more are given.

CYMANFA ONEIDA.

Cynnalwyd y Gymanfa hon ylen yn Utica, Marcy, South Trenton, Remsen, a Steuben, Mehefin 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, a'r 19.

Y CYNHADLEDDAU.

Cafwyd cynhadleddau dyddorawl, yn y rhai yr ymdriaiwyd â'r materion mwyaf eu pwys, a chymeradwywyd amrai o benderfyniadau buddiol, y rhai sydd yn dal perthynas agos â llwyddiant achos yr Arglwydd yn y byd.

Gwnawd ymfyniad i sefyllfa crefydd yn ein plith; mewn cyasylltiad â'r hyn darllenwyd llythraau oddiwrth yr eglwysi perthynol i'r undeb, y rhai a gynnwysent y cyfnewidiadau ag oeddent wedi cymeryd lle ynddynt, ynghyd a'u sefyllfa yn bresennol.

Ar gynnygiad y brawd J. P. Harris, Minersville, dorbyniwyd yr eglwys sydd yn cyfarfod ar Summit Hill yn aelod o'r Gymanfa.

Penderfynwyd fod pob gweinidog i weithredu fel Cadeirydd yn ei eglwys ei hun yn y Gymanfa.

Penderfynwyd, fod y brawd J. P. Harris i gael caniatid i gasglu yn y parthau hyn dros eglwys Minersville yn yr Hydref nesaf, er eu cynorthwyo i dalu y dyled sydd yn aros ar eu haddoldy.

Gwedi darllen y llythyr oddiwrth eglwys Danville, penderfynwyd ein bod yn cydymdeimlo â hwynt yn eu hamgylchiadau presennol, ac yn dymuno ar eraill wneud yr un modd, ac estyn iddynt bob cynorthwy angenrheidiol tuagat helaethu terfynau teyrnas y Gwardwr yn eu plith.

Rhoddwyd anogaethau lluosog a grymus i barbau yn ffyddlon yn eu hymdrechiadau o blaid y Cymdeithasau Beiblaidd a chenhadol. Hefyd, annogwyd yr eglwysi i lynu wrth eu dyledawyddau—bod yn ffyddlon o blaid yr achos, ac ymagweddu yn gyson a theilwng o'r cymeriad a briodolir iddynt yn nghair yr Arglwydd, fel goleuni y byd—tystion Duw— a chyrychiolwyr Crist ar y ddaear. Dangoswyd fod crefydd ymarferol yn gynnwysedig mewn gwneud arddangosiad o gymeriad Duw yn eu hegwyddorion a'u hymddygiadau o flaen y byd. Dangoswyd mai trwy fod yn ddefnyddiol yn y cylchoedd y trown ynddynt, y mae i ni fwynbau cysuron crefydd agwendiadau y nefoedd. Hefyd, dangoswyd yr angenrheidiolwedd anhebgorol o gyssylltu gwylidwriaeth â'n gweddian. Nid yn unig gweddio am gael ein gwaredo rhag y drwg sydd yn y byd, ond gochelyd y profedigaethau a'r achlysuron sydd yn arwain iddynt.

Wedi gorphen y pethau yma, cymerwyd i fyan yr Ysgol Sabbothol. Cydaabyddwyd yn

angenrheidrwydd o fabwysiadu rhyw fesurau priodol er ychwanegu ei dyddordeb. Er sicrhau hyn—

Penderfynwyd fod rhyw nifer o lyfrau bychain a buddiol yn cael eu dethol a'u cyfieithu o'r iaith Saesnaeg, fel ag y byddont at wasanaeth yr Ysgol Sul. Ymddiriedwyd y gwaith o'u dethol, cyfieithu, a'u hargraffu, i ddwyllaw y brodyr J. P. Harris, Minersville, a Wm. Morgan, Pottsville. Yn yr ymgais canmoladwy hwn o ychwanegu dyddordeb yr Ysgol Sabbothol, hyderwn y derbynir cymeradwyaeth a chydweithrediad ein brodyr yn yr holl sefydliadau Cymreig drwy y wlad.

Wrth ystyried y gwallau, diffyg amrywiaeth, &c. &c. sydd yn ein casgliad presennol o hymnau, penderfynwyd ein bod ni yn ei hystyried yn wir angenrheidiol i gael casgliad newydd.

Fod y brawd J. P. Harris yn cael ei neillduo i ohebu ag eglwysi a gweinidogion y Bedyddwyr drwy y wlad, er gwybod eu meddwl ar y mater—pa un a ydynt yn ystyried y peth yn angenrheidiol, ac yn barod i gydweithredu â ni yn yr ymgais hon.

Yna dygwyd mater y Seren Orllewinol dan sylw y Gymanfa, a mabwysiadwyd y penderfyniadau canlynol:

Ein bod ni yn rhoddi pob annogaeth a chefnogwrwyd i'r "Seren."

Fod y Gymanfa yn erfyn ar weinidogion a doebartwyr y Seren i wneud ymdrech i eangu ei chylch ac ychwanegu rhifedi ei derbynwyr.

Fod y Gymanfa yn erfyn yn daer ar bawb i dalu am y Seren hyd ddiwedd y flwyddyn 1848, i'w danfon i mewn i'r Trysorydd yn ddioced, fel y gellir tahu yr hen ddyled ag sydd yn aros arni er pan ydoedd dan ofal y Gymanfa.

Sefydlwyd ar y pyngciau canlynol, ynghyd a'r personau a nodir drwy eu cydsyniad i ygrifenu arnynt i'r Seren Orllewinol. "Sefyllfa bresennol crefydd yn mhlith Cymry America, ynghyd a'r moddion mwyaf tebygol i effeithio diwygiad crefyddol yn ein plith;"—D. J. Williams, Carbondale. "Dyledawydd yr eglwysi yn nghydwllt â'r Ysgol Sabbothol;"—D. Jenkins, Utica. "Dyledawydd yr eglwysi yn nghydwllt â thaenu gwybodaeth dros y byd, ac yn neillduol yn mhlith ein cenedl yn y Gorllewin;"—Thos. Ll. Davies, Caerfrog Newydd. "Llywodraeth y tafod yn nghydwllt â'r cymeriad Cristionogol;"—R. Littler, South Trenton. "Amibyniaeth eglwysig;" hefyd, "Elfenau yr Iawn, yn enwedig y cyasylltiad rhwng dyoddefaint ag Iawn;"—J. P. Harris, Minersville. "Cyf-

iawnhad pechadur gerbron Daw;"—J. Harris, Marcy. "Y cysylltiad sydd rhwng Bedydd a Swper yr Arglwydd;" hefyd, "Adgyfodiad y Meirw;"—Wm. Morgan, Pottsville. "Breniuiseth Crist;"—A. Harris, Marcy. "Cadw y Sabboth;"—Wm. Jones, Remsen.

Penderfynwyd, ein bod yn cydnabod ein diolchgarwch i'n brodyr yn swydd Forganwg am y cydymdeimlad a ddangoawyd ganddynt, mewn cyfarfod trimisol a gynnaliwyd yn y swydd hono Tach. 4, 5, 1846, tuगत ein cydgenedl sydd wedi sefydlu yn y Gorllewin pell, ynghyd a'r parodrwydd a ddangosasant i estyn pob cynorthwy mewn cydweithrediad â ni, er eu diwallu â moddion a breintiau crefyddol.

Penderfynwyd, ein bod yn barod i gydweithredu â'n brodyr yn Nghymru i ffurfio Cymdeithas Genhadol Gymreig, dyben yr hon fyddai danfon a chynnal gweinidogion a phregethwyr y Bedyddwyr yn y gorllewin.

Neilldauwyd y brodyr Wm. Morgan, Pottsville; J. P. Harris, Minersville; a D. J. Williams, Carbondale, i fod yn gysbwyllawd i ohebu â'r brodyr yn Nghymru, er cael eu meddwl yn mhellach ar y mater, ynghyd a'r cynllun goreu i ddwyn y fath sefydliad daionus oddi amgylch.

Penderfynwyd, ein bod yn anghymeradwyo ymddygiad ein brodyr Saesnaeg yn derbyn seilodau afreolaidd a diarddeledig o eglwys Cymreig, heb wneud ymfafn iad yn ngyntaf â'r Cymry mewn perthynas i'w cymeriad, ynghyd a'r achos o'u hymadawiad.

Penderfynwyd, fod talfyriad o hanes a phenderfyniadau y Gymanfa yn cael eu cyhoeddi yn y *Baptist Register*.

Y CYFARFODYDD CYHOEDDUS.

Yn *Utica*.

Am 7 yn yr hwyr, dechreuwyd y cyfarfod drwy weddi gan y Parch. J. Harris, Marcy; pregethodd y brodyr J. P. Harris, Zeph. 3. 17, a Wm. Morgan, Luc 15. 10. Am 10 dranoeth, gweddiodd y brawd John Hughes, Marcy; a phregethodd y brodyr A. Harris, Marcy, Salm 17. 15, a'r brawd Wm. Jones, Remsen, Heb. 9. 27, 28. Am 2, gweddiodd Wm. Morgan; pregethodd J. P. Harris, Essay 28. 16, a D. J. Williams, Ioan 17. 1. Am 6, gweddiodd J. P. Harris; pregethodd y brodyr D. J. Williams, 1 Ioan 4. 9, a W. Morgan, Luc 14. 22.

Yn *Marcy*.

Dranoeth yn yr hwyr am 7, dechreuwyd y cyfarfodydd cyhoeddus yn Marcy; gweddiodd J. P. Harris; pregethodd Wm. Morgan,

Luc 10. 42, a D. J. Williams, Ioan 12. 21.—Am ddeg, gweddiodd J. Hughes; pregethodd D. Jenkins, 1 Pedr 5. 10, a J. P. Harris, Essay 42. 16. Am 2, gweddiodd J. P. Harris; pregethodd y brodyr H. Hughes, Col. 3. 4, a D. J. Williams, Ioan 3. 7. Am 6, dechreuwyd y cyfarfod gan D. Jenkins; pregethodd J. P. Harris, yn Saesnaeg, Luc 1. 78, 79, a W. Morgan, Ioan 1. 14.

Yn *South Trenton*.

Am 7, dechreuwyd y cyfarfod drwy weddi gan J. Harris; pregethodd J. P. Harris, 1 Pedr 1. 12, a T. Ll. Davies, *New York*, Gen. 32. 24. Am 10, gweddiodd T. Owen, Holland Patent; pregethodd T. Ll. Davies, Ioan 1. 17, a D. J. Williams, Ioan 16. 8. Am 2, gweddiodd A. Harris; pregethodd J. P. Harris, Salm 67. 12, W. Morgan, Essay 33. 17, a D. J. Williams, Salm 47. 5. Am 6, gweddiodd Wm. Jones; a phregethodd y brodyr D. Jenkins, 2 Cor. 5. 16, a Wm. Morgan, 1 Cor. 3. 16. 17.

Yn *Remsen*.

Am 7, dechreuwyd drwy weddi gan J. P. Harris; pregethodd T. Ll. Davies, Job 36. 18; a Wm. Morgan, Luc 20. 36. Am ddeg, gweddiodd A. Harris; a phregethodd T. Ll. Davies, Dat. 6. 17, a J. P. Harris. Am ddau, gweddiodd D. Jenkins; pregethodd D. J. Williams, —, a W. Morgan, Salm 20. 5. Am 6, dechreuodd B. Littler y cyfarfod; a phregethodd y brodyr D. J. Williams, Heb. 10. 10, a J. P. Harris, Ioan 3. 30.

Yn *Steuben*.

Am 9, dechreuodd Wm. Jones y cyfarfod drwy weddi; pregethodd D. Jenkins, Num. 14. 24, a Wm. Morgan, 1 Ioan 3. 1. Am 10, gweddiodd B. Littler; pregethodd J. P. Harris, Ioan 12. 24; a T. Ll. Davies, Zech. 3. 9. Am 2, dechreuwyd drwy weddi gan O. Parry; pregethodd D. J. Williams, Gal. 6. 14, a T. Ll. Davies, Job 37. 14. Am 6, pregethodd y brodyr D. J. Williams, Salm 16. 15; a Wm. Morgan, Heb. 6. 19.

Cawsom Gymanfa ddymunol iawn drwyddi oll. Yr oedd yn dda genym weled mor barod ac unfrydol yr oedd ein brodyr yn cymeradwyo y penderfyniadau uchod. Mae yn dda ein bod wedi myned mor bell, ond gellir myned yn mhellach. Mae llawer o bechodau cyhoeddus yn y byd, yn ein gwlad, yn ein hardaloedd, ag sydd yn galw am ein hanghymeradwyaeth gyhoeddus, fel y gallo y byd ddeall ar ba ochr yr ydym yn sefyll—pa achos yr ydym yn ei bleidio. Hyderwn yr ymestynir at y pethau hyn, ac y gwneir

ymosodiad dieithriad ar holl ranau teyrnes y tywyllwch, nes ag y byddo gweithrediadau a phenderfyniadau y Gymanfa hon yn dadasain eu hanghymeradwyseith yn gyhoeddus, yn eofn, ac yn uchel, yn erbyn pechodau ein gwlad—gweithredoedd anffrwythlawn y tywyllwch—drwy yr holl sefydliadau Cymreig; fel y byddo arfau y filwriaeth ysbrydol yn cael eu defnyddio i dynu holl amddiffynfeydd annuwieldeb i lawr, a darostwng pob peth ag sydd yn ymgodi yn erbyn gwybodaeth y gwirionedd. Ein gweddi fyddo am i'r Arglwydd fendithio ein holl Gymanfaeodd, fel y bydd iddynt ateb y dybenion daionus hyn.

Marcy. A. HARRIS, *Ysgr. y Gym.*

GORCHESTWAITH GAN GYMRO.

Y mae John Williams, o Bontypwl, swydd Fynwy, yn cael ei orchwylhau i gymhwyso yr haiarn rheilffyrdd yn ngeithfeydd Conestoga Creek, Safe Harbor, swydd Lancaster, Pa. Cyflawna ei orchwyl trwy ei guro a morthwyl mawr 90 pwys. Er mwyn cael drychfeddl o'i waith, dealler ei fod yn taro pob rheil tua 14 o weithiau: medr gymhwyso tua 160 o rheiliau bob dydd; gwna hyn 2240 o ergydion o gwbl—512 pwys i'r un rheil, neu 211,600 pwys bob dydd! Ymddengys bod y cyfansoddiad fel yn analluog i d lal dan y fath galedwaith; ond y mae Mr. Williams, er yn ddyr bychan, eto yn mwynia iechyd da, ac yn cyflawni ei waith yn gyson er ys blynyddau. Nid yw dros 170 pwys, fel y dywedai wrthym yn ddiweddar yn Philadelphia.

Y TANAU A'R LLIFOGYDD DIWEDDAR.

Y mae y ddwy elfen wedi bod yn difrodi am y mwyaf yn ystod y mis diweddar, fel na ellir gwneud un cyfrif o'r gollod. Bu tŷn o'r mwyaf echrhydus yn Philadelphia prydawn y 9fed o Gorph. Yr hyn sydd fwyaf alaethus yn yr amgylchiad yw fod tua mil o gydau o *saltpetre* wedi tanio, a'r ffirwydriad (*explosion*) a effeithiwyd trwy hyn a chwythodd yr holl fasnachdy a thai eraill yn yffon, a chan fod yr heol yn llawn o bobl ar y pryd, lladdwyd a chlwyfwyd llaweroedd—gwyr, gwragedd, a phlant. Yr olygfa ydoedd arswydol y tu hwynt i ddesgrifiad. Yn ol y cyfrif a roddwyd, lladdwyd drwy losgi, clwyfo, a boddi yn y Deleware, tua 30 neu 40; clwyfwyd tua 100; y mae amryw eto ar goll. Y mae tua 300 o adeiladaethau yno yn adfail.

Wedi hyn daeth yr agerfad Crescent City i mewn o Chagres, ag hanes druenus am dan

arswydus eto yn San Francisco ar y 18fed o Fehefn. Mae y rhan oren o'r ddinas wedi ei dinystrio. Cyfrifir y gollod yn dair miliwn o ddoleri.

Bu amryw danau eraill hefyd llai dinystriol yn eu heffeithia; un o ba bai ag ymerodd le yn Jeansville, Pa., lle y llosgodd rhan bwysig o'r pentref cynyddfawr hwnw.

O barth y llifogydd ar y 18fed a'r 19eg o Orph., y mae newyddion parhaus yn ein cyrhaedd o bob parth o'r wlad. Mewn anryw fanau yn nhalaeth Caerefrog Newydd bu colledion mawriou. Yn Pennsylvania, y mae yr afonydd wedi gorlifo, y camlasau eu dryllio, nes achosi difrod o'r mwyaf. Bernir na ellir adgyweirio camlas y Lehigh mewn llai na phump neu chwech o wythnosau. Achosodd hyn godiad o 60 cents y dunell yn mhrys y glo yn ddioed yn Philadelphia.

GENEDIGAETHAU.

Ebrill 12, yn Abersiwrgr, Pa., Mary, gwraig Mr. John Lewis ar ddau o blant, sefbachgen, (Abram) a merch (Sara). Ni bu y rhai bychan byw ond hyd y 10fed o Fai.

Yn yr un lle, Mai 8, merch i Edward a Jane Davies. Gelwir ei henw Catharine.

Mai 8, yn Belmont, Pa., Catherine, priod Mr. John Griffiths, ar fab. Gelwir ei enw ef John.

PRIODASAU.

Yn mhlwyf Trenton. C. N., Meh. 6, gan y Parch. Wm. Jones, Mr. Owen Parry, pregethwr cymeradwy gyda y Bedyddwyr yn Remsen, a Miss Jane Powell, Trenton.

Yr unlad fo'ch coron—yn addas
Dan nodded Duw celi,
Drwy eich oes, a chadwer chwí
Yn rasol i hir oost.

Yn Paris, swydd Portage, O., gan y Parch. R. Davies, Mr. Edward Morris a Miss Mary Williams, y ddau o'r lle uchod.

Yn Fairview, ger Harrisburg, Mai 18, Mr. Stephen Hughes, Pudler, a Miss Catharine Lloyd, y ddau o'r lle uchod.

MARWOLAETHAU.

Yn Belmont, ger Pottsville, Mai 15, yn 2 ml. a 2 mis oed, merch John a Catherine Griffiths, gynt o Blaenau Gwent, swydd Fynwy. Y Gwener canlynol, cludwyd y corff bychan i gladdfa y Bedyddwyr yn yr un lle: gweinyddwyd gan y Parch. W. Morgan.

Yn Newark, N. J., y Sabboth diweddar yn m's Ebrill, y Parch. John Jones, gweinidog y

Bedyddwyr yn y lle uchod. Mab ydoedd i Mr. Cadwaladr Jones, Aberystwyth. Nid oeddwn yn ei adnabod, ond yn ol yr hanes a gefais am dano yr oedd yn Gristion didwyll, ac yn bregethwr tra doniol a galluog. Byddai yn dda genyf i ryw un ag oedd yn adnabyddus ag ef i roddi ychydig o'i hanes trwy y Seren.

New-York.

THOS. LL. DAVIES.

Yn Nghaerfrog-Newydd, Meh. 30, Mrs. Margaret Jones, gwraig Mr. David Jones, Llaethwr, Heol-yr-16eg. Ei chlefyd oedd y darfediedigaeth. Yr oedd yn aelod gyda y Bedyddwyr Cymreig yn y ddinas uchod, ond ehedodd oddiwrth ei gwaith at ei gwobr.

HIRAETHUS.

Mawrth 18, 1350, yn dair blwydd a naw mis oed, yn Aber Siwgr, Pa., merch i Amos a Cesia Prosser. Yr oedd yn blentyn prydfert h iawn, ond uid rhy brydfert h i fod yn nod i angeu, ac i gael ei dwyn at yr Iesu. Claddwyd hi dranoeth, pryd y cyflawnwyd y gwasanaeth gan y Parch. D. E. Bowen.

Ion. 1, yn yr un lle, yn 12 ml. a 5 mis oed, William, mab i John a Jane Rowlands, wedi dyoddef dwy flynedd o gystudd yn amyneddgar iawn. Ei glefyd oedd y dyfgrlwyf.—Y nos cyn ei farwelaeth, yr oedd yn eistedd i fyru gyda'i fam, ond boreu a dydd canlynol, cododd y dwfr, fel nad oedd yn alluog i ddywedyd fawr, ond ei eiriau diweddfar ydoedd, "Arglwydd, maddeu." Y dydd canlynol, ymgaglod tyrfa luosog o'n cyd-genedl, er gweini y gymwynas olaf iddo, a phregethodd y Parch. D. E. Bowen yn ardderchog ar yr achlysur.

JOHN PROSSER.

Cawsom hanes marwolaeth rhyw hen frawd arall yn yr un ardal ar y taf o Fat, ond anghofodd ein gobeydd roddi ei enw yn ei lythyr. Os danfonir ei enw athen mewn pryd, cyhoeddir yr hanes yn y nesaf.—Gol.

PROF. WEBSTER.—Y 30ain o Awst yw y diwrnod appwyntiedig i'r dyn anffodus hwn i ddyoddef cosp drymaf y gyfraith. Gwnaeth gyfaddefiad o'r llofruddiaeth, ond amheuir rai pethau yn ei dystiolaeth.

HANESIAETH DRAMOR.

PRYDAIN FAWR, &c.

Gyda yr agerfad Asia, cawsom newyddion o Liverpool hyd y 13eg o Orph., yr hon a gyrhaeddodd Boston ar y 23ain.

Mewn ystyr fasnachol y mae yr hanesion yn ddiwbys. Yr oedd y farchnad gotwm yn fywiog, a'r bwydydd mewn galwad teg.

Gwnawd ymosodiadau ar fywydau y Frenines Victoria a Louis Napoleon, ond bu pob un o honynt yn atfyddiannus. Yr oedd y frenines yn dyfod allau o balas Cambridge, gyda ei phriod, pan y daeth rhyw ddyhiryn yn mlaen, a tharawodd hi ddwy neu dair o weithiau ar ei phen a'i gwyneb a'i flon. Y mae y papyrâu yn llawn o ryw sothach am y waredigaeth. Cymerwyd yr ymosodwr i fyru yn ddiioed, a dedfrydwyd ef i alltudiaeth am saith mlynedd. Argraffydd ieuange, 18 oed, o Pennsylvania, oedd yr hwn a gyunygidd ladd Louis Napoleon. Mae ei dynged ef yn anbybys hyd yma.

Mae y cynnygiad i godi treth yr ŷd yn Lloegr wedi ei golli yn Nhŷ y Cyffredin gan fwyrhif o 114.

Bu Syr Robert Peel farw yn ddiweddar; perchir ei goffadwriaeth yn fawr trwy y wlad.

Tra yr oedd nifer o filwyr Ffraingc yn croesi pont haiarn grogedig Angiers, torodd y cadwru, a syrthiodd dros dri chant o honynt i'r afon, lle y boddodd 292. Yr oedd yr hin yn ystornus iawn, a'r afon yn trychioni ar y pryd, gan hyru ni lwyddwyd i achub ond ychydig o honynt.

Torodd gwrthryfel allan yn ddiweddar yn Samos, dinas yn nhiriogaeth Ymerawdwr Twrci, a bu brwydr yno am 48 o oriau. Dywedir fod ychwaneg na 300 o bersonau wedi colli eu bywydau yn yr ymgyrch.

Ofair bod rhyfel ar dori allan rhwng Denmark a Prwsia.

Cymerodd dwy frwydr le rhwng y Rwsiaid a'r Circaisiad, yn mba rai y dyoddefodd pob ochr gollodion mawr.

Er dychweliad yr "anffaeledig" i Rufain y mae yn agos i 25,000 o garcharorion wedi eu cymeryd i fyru am droseddau gwladwriaethol. Y mae y carcharau yn orlawn, a chaethiwir hwynt mewn amddiffynfeydd mewn gwahanol fanau. Gorchymir i'r Iuddewon i yru eu gwasanaethyddion Cristionogol ymait, a gwaharddir gwasgariad Biblau. Mae y Cardinaliaid yn anog y Pab i alw cyngbor cyffredinol er sefydlu un gredo grefyddol i'r byd, a'r Pab yn ben arni. Nid yw yn hysbys beth a benderfynant, ac nid yw hyn o bwys. "Yr Arglwydd a'u gwatwar hwynt."

TYWYSOGAETH CYMRU.

RHEILFFORDD DEAU CYMRU.—Mae agoriad y rheilffordd hon rhwng Casgwent a Chastellnedd wedi bybauh cryn lawer ar froydd Morgannwg a Mynwy, ac yn gyfleuedra gwerthfawr i'r trigolion yn gystul a theithwyr.

GLYNRDD.—Mercher a Ian, y 17fed a'r 18fed o Ebrill, cynnaliwyd cyfarfod sefydliad y Parch. J. Thomas, (diweddar o Bwlchnewydd), yn ffigur ar yr eglwys Gynulleidfaoel yn addoldy Glynedd. Y dydd cyntaf am 2, pregethodd y Peirch. Stephens, Sirhowy; Jacob, Abertawe; a Thomas, Rock. Am 6, y Parch. Jenkins, Nantyglo, (diweddar o Gapel Ifan); Jones, Bethesda, Merthyr; a Rees, Cendl. Dranoeth, am 7, y Parch. Rees, Abertawe, a Thomas, Clydach. Am 10, y Parch. Stephens, Brychgoed, ar y "Weinidogeth," yn absennoldeb y Parch. J. Evans, Capel Seion; Price, Cwmllynfell, 'ar gydweithrediad yr eglwys a'r weinidogeth;" a Griffiths, Alltweu, ar "ddysgylfaeth eglwysig." Am 2, y Parch. Davies, Bryn, a Roberts, Cwmafon. Am 6, Davies, Onllwyn, ac Evans, Castelluedd. Cyfwyd cyfarfodydd da llewyrchus, a gobeithir y try yr udeballan yn llwyddiannus a bendithiol.

CILCENIN.—Cynnaliwyd cyfarfod misol yr Annibynwyr yn sir Aberteifi yn y lle hwn, ar y 1af a'r 2il o Fai, pan y gweinyddodd Jones, Hawen; Jones, Rhydybont; Evans, Neuaddlwyd; Jones, Penant, [T. C.]; Phillips, diweddar Aberteifi; Stephens, Llanfair; Jones, Glyn; Jones, Carmel; Rees, Maenygroes; Davies, Beriw; Thomas, Talybont; Owens, Pentader; Saunders, Aberystwyth; Griffiths, Horeb; Davies, Llanbedr; Rees, Llanbadarn; Jones, Cydwelli, a Jones, Llanbadarn.

ABERTAWE.—Cynnaliwyd Cyfarfod Chwarterol dosbarth Gorllewinol sir Forganwg yn Ebenezzer, Abertawe, ar y Mercher a'r Iau cyntaf ym Mai. Dechreuwyd y gyhaeddwyd y dydd cyntaf am ddan o'r gloch; etholwyd y Parch. P. Griffiths, Alltweu, yn Gadeirydd. Bu y maddion cyhoeddus am 6 yn yr hwyr, a thrwy y dydd canlynol, pan y cymerwyd ran gan amryw o'r gweinidogion gwyddfodol. Yr oedd yr addoldy eang yn llawn ar bob cyfarfod, ac arwyddion fod a fynai yr Argydd a'i air.

CASTELLUEDD.—Ffurfiodd ychydig o lawer o brif gantorion Castelluedd gor canu y ganaf diweddar, yn cynnwys tri-ar-ddeg o aelodau athrofa ganu Maesyrfaf, sef wyth o feibion, a pbump o ferched; a Smith o aelodau athrofa ganu y Trefnyddion Calfinaidd yn nghapel Lat—ugain o gwbl. Cawsant fenthg neuadd y dref at eu gwasanaeth, gan y Maer, sef R. Gardner, Ysw., ac wedi bod noswaith neu ddwy bob wythnos am tua phedwar mis yn parotni, daethant i'r penderfyniad i gynnal cyfarfod cyhoeddus yn nenadd y dref ar y 3ydd o Fai, y drwsau i gael eu hsgor am hanner awr wedi saith o'r gloch, a'r canu, yr dechreu am wyth. Rhoddiwyd papyrar ar y muriau trwy y dref a'r gymydogiaeth, yn hysbysu y cyfarfod, y tocynau a'r prisiau.—Pan ddaeth y noswaith, gwelid gwahanol raddau ac oedran yn clymu o bob cyfeiriad tua y lle, llanwyd y tŷ yn fuan, fel y bu gorfod i lawer ymrechu esgyn i siostedd ar waslod y ffenestri. Gwelid yno brif ddynion y dref a'r ardal, yn offeiriad, yn weinidogion, yn gyfreithwyr, yn feddygon, yn fasauchwyr, yn llywyddion arianda, &c. a boneddigasau laweroedd, heblaw tyrfa fawr o'r dosbarth

gweithfaol. Ar gamol y neuadd yr oedd esgynfwrdd wedi ei wneud, ac ar hwnnw yr oedd dau fwrdd wedi eu rhoddi, a chateiriau wedi eu lleddu mewn ffurf hanner cylch. Am wyth o'r gloch, gwelid y cantorion a'r cantoresau yn dyfud i mewn o ystafell gyfagos, gan weithio eu ffordd trwy y dorf, ac yn esgyn i'w lleoedd ar yr esgynfwrdd: pryd y grosawyd hwynt gan yr holl gaunoedd trwy guriad traed a dwylo.

Yn fuan iawn dechreuad'r gan,
Arwyddal'r dorf wrth fyn'd yu mla'n
Foddlonrwydd mawr a hedd,
Trwy gur o'r llaw a chwarsu'r droed,
Ar ol pob tŷ—ni fu erioed
Well canu 'Ngbastelluedd.

Ac wedi i'r dyrfa orlawn gael gwledd hollol foddhaol i'w tomladan am agos tair awr o amser, yn agwedd wylaidd a phrycferth y cantorion a'r cantoresau, chwaeath ac amrywiath y tonau (pymtheg o rifedi), gogouiant y canu, a J. Rowlands, Ysw., i gyfarach y côr mewn araeth oedd yn cynnwys ei lloaid o barch, aurhydedd, cymmeradwysaeth a chaloudid i gyfeillion ieuainig y canu, ymadawodd gwreug a boneddig mewn tomladau i ddweyd, galleid meddwl,

Beth yw Jenny Lind y Season
At gor canu'n Cymry ni.

Bwriedir gofyn gwasanaeth y cor i'w cynorthwyo i symud dyled en baddoldy.

GOLYGA PRYCHINEBUS.—Fel yr oedd Mr. Evan Pryse, yugbyd a chyfaill arall, yn cysgu mewn lle o'r enw Pantyrbedlyn, plwyf Llanfair-ar-bryn, sir Gaerfyrddin, gyda boneddwr parchus o'r enw Mr. Richard Shuth, ar nos yr 28ain o Fawrth, 1850, o gyloch dau o'r gloch boreu dranoeth caswyd ar ddeall fod tai yr anifeiliaid oll ar dân, pryd y lloegodd wyth o'r gwartheg goreu i farwolseth, ac 8 eraill eu niweidio yn fawr. O'r braidd y gallodd y bechgyn ddiango am eu bywydau, na'r rhai a gysgnt mewn ystafell gyffus gerllaw i'r anifeiliaid. Pan ddbnasant, yr olygfa arswydus a gawsant oedd canod y ffamiau hyllion yn ymddyrfhafu o'u cylch, a'r gwreigion tanllyd yn disgyn arnynt yn y gwely; ond o drugaredd yr hwn y mae elfenau y greadigaeth o dan ei lywodraeth, diangasant yn dilyngel am eu heinioes. Pa fodd yr ymasfodd y tân yn y tai, pa un ai rhyw ddylhryn mewn modd bwriadol a fu'r achos o hono, neu ynte drwy i'r bachgen, wrth fyned i edrych am yr anifeiliaid, beidid a bod yn ddigon gofalus am y ganwyll, nid yw yn benderfynol. Er mai gwas da yw y tân, eto yn ngwyneb amgylchiadau o'r fath hyn, gwelir mai meist caled yw.

MERTHYR.—Mae dan ofal Mr. D. Jones, Bethesda, Merthyr, gymdeithas, o'r enw Cymdeithas Lenyddol Ysgol Sabbothol Bethesda, Merthyr. Mae mewn bodoliaeth er ya rhagor na dwy flnydd, yn gyfyngedig i fechgyn ysgol Sabbothol Bethesda yn unig, y rhai a ymgynullant i'r ysgoldy wrth dŷ Mr Jones mor amlag y gallant, weithiau ddwy a thair gwaith yr wythnos, weithiau unwaith, i egwyldori eu gilydd yn y Gymraeg, &c. Mae ganddynt hefyd gynheddiad misol o'r enw "Llange," i'r hwn nid oes hawl gan neb oad

eu hunain i ysgrifenu, a phob aelod i ysgrifenu yr hyn a bennodir iddo gan y Gymdeithas ar ddechreu pob mis; a phob un i aufer ei ysgrif erbyn canol y mis i ofal Mr. Jones, er edrych drostynt a nodi eu gwallau, os byddant; ac mae y dull cyfyng hwn yn barod wedi ateb dybenion da iawn. Ond yn ddiweddar meddyliwyd fod y dull hwn yn unig yn rhy farwaid a chyfyng; a sefydlwyd cymdeithas ar gylich eangach, o'r enw Cymdeithas Lonyddol Ysgol Sabbothol Bethesda, Merthyr, er diwylliant gwybodaeth, moes, a chrefydd. Mae hon yn cymeryd i mewn y ddau rhyw, a phob oed. Mae yn ddarostyngedig i gyfnewidiadau, fel bo amgylchiadau yn gofyn. Cynnwylir ei chyfarfodydd cyhoeddus bob pump neu chwech wythnos, yn y rhai y bydd darlithio, canu, ac adrodd ar wahanol bethau, a sylwir ar ddiwedd pob cyfarfod ar yr hyn oedd wallus a rheolaidd mor belled ag y deallir, a rhoddir gwobr fach i'r plant fo yn adrodd oreu, ond dim i rai mewn oed. Cynnaliwyd tri o gyfarfodydd cyhoedd yn y rhai y dangoswyd llafur mawr, ac y cafwyd adeiladueth a phleaser nid bychan. Mae ganddynt hefyd gyfarfod wythnosol i blant dan 17 oed, i'w dysgu i ganu a'u hegwyddori yn ngair y gwirionedd. Mae y pethau hyn yn effeithio yn dda ar yr eglwys a'r gwrandawyr.

CAERODOR.—Cynnaliwyd Cymansa y Bedyddwyr Cymreig yn Nghaerodur nos Wener y 3ydd o Mai diweddal. Y brodyr W. Williams, Llysaen, a D. Jones, Caerdydd, a bregethasant nos Wener, a boreu y Sabboth am ddeg, ac yn yr hwyr am chwech. Y brawd E. Probert, Pitty, a bregethodd yn Seisnig am ddau. Cafwyd cyfarfodydd dymunol, a chynnulleidfaoedd mor lluosog ag unrhyw flwyddyn flaenorol.

LIVERPOOL.—Cymansa y Bedyddwyr Cymreig.—Heol y Neuadd Fawr, Mawrth 29—31, dynia fel y pregethwyd yma eleni: Nos Iau, am saith, y brawd D. Davies, Abertawe.—Gwener, am ddeg, y brodyr E. Evans, Bangor, a D. R. Jones, Llangefni. Am ddau, y brodyr J. Prichard, Llangollen, a B. Williams, Caerludd. Am chwech, y brodyr J. Robinson, Rhydwyn, a D. Davies. Boreu Sabboth, am ddeg, J. Prichard, a B. Williams. Am ddau, J. Robinson, a D. R. Jones. Am chwech, J. Robinson a D. Davies.

Yn Heol Stanhope, dydd Gwener am ddeg, D. Davies, Abertawe, a B. Williams, Caerludd. Am ddau, dechreuodd E. Barnet; a phregethodd J. Robinson, Mon, a D. R. Jones, Llangefni. Am chwech, gweddiodd R. Williams; pregethodd D. E. Jones, a J. Prichard. Sabboth, am ddeg, pregethodd E. Evans, Bangor, a J. Robinson, Rhydwyn. Am ddau, B. Williams a D. Davies. Ac am chwech, J. Prichard, Llangollen, a D. R. Jones.

PONTYFRID.—Cyfarfod Chwarterol Morgannwg a gynnaliwyd yn Carmel, yn y lle uchod, y Mercher a'r Iau cyntaf i'w Mai diweddal. Y gynhadledd a gynnaliwyd pryd-mawn y dydd cyntaf; dechreuwyd trwy weddi gan y Parch. W. Jones, Caerdydd.—

Y Cyfarfodydd Cyhoeddus fel y canlyn:—Yn yr hwyr cyntaf, darllenodd a gweddiodd D. Jones, Caerffili; pregethodd Price, Aberdar, a Davies, Abertawe. Am saith, boreu dranoeth, dechreuodd D. Evans, Berthlwyd; pregethodd Watkins, Treforris, a Jones, Caerffili. Am ddeg, gweddiodd J. Williams, Llan-sawel; a J. Lloyd, a J. Jones, Merthyr. Am ddau, gweddiodd J. D. Williams, Gelligaer; pregethodd D. Jones, Caerdydd, a D. Davies, Abertawe. Am chwech, pregethodd D. Edwards, Casnewydd, a J. Roberts, Merthyr.—Y cyfarfod trimisiol nesaf i fod yn Hengoed, y 7fed a'r 8fed o Awst.

LLANGORS.—Cyfarfod trimisiol yr Hen Gymansa yn Llangors, swydd Frycheiniog, y dydd olaf yn Ebrill a'r cyntaf yn Mai. Am chwech yr hwyr cyntaf, pregethodd John Morris, High-street, Merthyr, Morgan Lewis, Capel-y-fîn, a Dan Davies, Llanelli. Dranoeth, am ddeg, pregethasant y brodyr Ezeziel Jones, Pantycelyn, Benjamin Evans, Hirwaun, a J. Evans, Porthydwlir, Aberhonddu. Am ddau, pregethodd William Roberts, Blaenau, a T. Williams, Soar. Am chwech, pregethodd J. Jones, Sardis, a Daniel Evans, Pontbrenllwyd. Terfynodd y brawd W. Richards, Penyrheol, y cyfarfod.

PONTFAEN.—Cyfarfod misol Bro Morgannwg a gynnaliwyd yna y 9fed o Fai. Gweinyddodd y brodyr E. Williams, Mon; a Jones, Penybont; Hughes, Llwynt; B. E. Thomas; Jones, Dowlais; D. Jones, Caerdydd; Edwards, Casnewydd; E. Morse, a H. Jenkins. Y cyfarfod nesaf i fod yn Cwmgarw, y brawd Lawrence i bregethu ar ddydded egeuluso moddion gras—yn neillduol i aelodau egeuluso eu cyd-gynnulliad eu hunain.

LLANERCHYMEDD.—Cynnaliwyd cyfarfod misol swydd Fon yn y lle hwn, y 23ain o'r un mis. Y nos flaenorol, dechreuodd J. Michael; pregethodd Robinson, Rhydwyn, a Morgan, Caergybi. Am ddeg, dranoeth, gweddiodd Roberts, Pontripont; pregethodd Williams, Amlwch, ac Edwards, Llandegfan. Am 2, dechreuodd Evans, Cae-ceiliog; pregethodd T. Roberts, Rhos-y-bol; a Jones, Llangefni. Am chwech, darllenodd a gweddiodd E. Davies, (T. C.); pregethodd Thomas, Llangefni, a Morgan, Caergybi. Cafwyd cyfarfod da, a bendith y nef a'i dilynno.

CEFNRYCHAN, SWYDD DINBYCH.—Mai y 5 a'r 6fed, cynnaliwyd cyfarfod blynyddol yn y lle hwn. Nos Sabboth, gweddiodd Roberts, Llangollen; pregethodd Morris, Fron; ac M. Edwards, Treffynon. Dydd Llun am ddeg, pregethodd Owen, Pandyr Capel, a Prichard, Llangollen. Am ddau, pregethodd Prichard, (Seisnig) a D. E. Jones, Llangefni. Am 6, gweddiodd y brawd J. Morris; pregethodd y brodyr Hughes, Morris, a Jones. Yr oedd y dorf yn lluceog, yn llawer mwy nag a gynwysai yr addoldai.

PENTYCAE, SWYDD DINBYCH.—Mai 6 a'r 7, bu cyfarfod blynyddol yn y lle hwn, mewn cyssylltiad a'r Plas-uchaf. Nos Lun am 6, pregethodd y brodyr J. G. Owen a J. Prichard. Dydd Mawrth am ddeg, pregethodd J.

Morris, a J. Hughes. Am ddau, M. Edwards a D. K. Jones. Am chwec'h, pregethodd y brodyr Owen a Jones.

SYMUDIADAU.—Mai 12fed, Mr. J. Morris a gyduabyddwyd fel bugail yn y Froua'r Garth, dwy gangen berthynol i eglwys y Cefunawr, swydd Ddinbych. Am ddeg, y brawd J. Hughes, Glynceiriog, a gyflawnodd y gwaanaeth arweinïol, ac a ddarluniodd gyda rhagoroldeb natur gwir eglwys Iesu Grist; a J. Prichard, Llangollen, a bregethodd ar ddyledswydd yr eglwys. Terlynodd y brawd Pugh, Poplar Llundain, gydag anerchiad a gweddi. Am ddau, pregethodd y brawd Ellis Evans, Cefnawr, ar ddyledswydd y gweinidog, a'r brawd J. Pugh. Am chwec'h, pregethodd y brodyr Hughes a Pugh. Mae Mr. Morris yn ddyd i'w ffangd ddsyddig a galluog, o chwae'th a chymhwysderau galluog fel gweinidog i Iesu Grist.

TREFDRAETH.—Y mae y brawd Lot Lee, ar ol gweinidogaethu yma am dair blynedd a hanner, wedi rhoddi gofal yr eglwys i'fynu. Ar yr 8fed o Fai traddododd ei bregeth ymadawol, so ar ol y cwrd d a'rhwyd ef gan gyfeillion crefyddol y lle a phwrs yn cynnwys oddeutu £10 o arheg, fel arwydd o'u parch tuag ato.

PONTYFYL.—Dydd Llun y Pasg, y 1af o Ebrill, cynnaliwyd gwyl de yn Nghapel Seion, Pontypwl. Treulion yr wyl a ddygwyd gan aelodau yr eglwys. Ar ol i bawb o'r gwyddfodolion gyfranogi o'r wledd, neillduwyd y Parch. B. Price (Cymro Bach) i gymeryd y gadair. Anerchwyd y gwyddfodolion gan amryw o'r gweinidogion cymmydog-aethol. Hefyd, canwyd amryw donau o gyfansoddiad Handel ac eraill, gan y Cor Undebol, dan lywyddiad Mr. Jones, Pontmoel.—Tystiodd un o'r gwyddfodolion ei fod wedi bod mewn amryw gydgerddau yn Llundain a manau eraill; ond na chlywodd erioed well canu i'w fodd ef, nag oedd gan y cor hwnw. Mae pobl Seion i'w canmol yn sawr am eu diwydrwydd mewn cysylltiad a'r amgylchiad hwn. Wrth daro i lawr ddyled addoldy, peth mawr yw taro £50 ar unwaith. Beth yw ychydig gannoedd o bunsau o flaen erylion fel hyn?

GWYLLIAU'R SULEWYR.—Llawer o ffyrdd y mae plant dynion wedi eu dyfseio er ymddigryfu ynddynt ar wyliau arbenig, ac yn eu plith y mae amryfal gampian, rhith-rhyfedd, odau, a feiriau gwagedd—oll a'u tuedd i lygru y meddwl ieuango, ac anfoesoli y fuchedd. O holl feiriau a digrifwch Cymru, nid yw yn debyg fod yr un yn fwy llygredig na ffair Llandaf, yr hon sydd fel *hot-bed* gan Satan i faethu a *forceis* allan bechodau o bob math. Er denu plant Caerdydd a'i chylohoedd oddiwrthi, y mae wedi bod yn arferiad gan y gwahanol Ysgolion Sabbothol ymneillduedig yn y dref i roddi rhyw *god (treat)* i'r plant ar y *Llan-gwyn*, yn awr er ys llawer o ffynyddau: y ffynyddyn hon hurlywyd carbydan *San y Taff Vale Railway* i fynyed a hwynt i Bontypridd ac yn ol, pryd yr aeth o fil i ddeuddeg cant o blant ac athrawon o Gaerdydd, a'r rhai yr atwyd ar y ffordd

gan gannoedd eraill o ysgolion Penlan, Wana-trodau, Tongwynias, &c., nes oeddent yn llw mawr iawn yn myned i mewn i Bontypridd tua dau o'r gloch. Wedi gadael y gerbydrea, cerddodd yr holl ysgolion yn orymdaith, gan ganu hymnau trwy y dref, ac i'fynu i ffynydd y "Maen Chwyf," lle yr oedd ysgolion Pontypridd yn eu haros i'w croesawu. Yna ymneillduodd pob ysgol ar wahan er rhanu y teisienau, bwydydd, llaeth a dwfr, &c. rhwng y plant. Wedi hyn rhoddwyd ychydig hannerdden i'r plant i redeg o gwmpas, a mwynbau eu hunain mewn digrifwch diniwed. Yn ol hyn, ymgasglwyd yn ddwy dorf, pryd y traddodwyd areithiau, pennillio, &c.; ar y Maen Chwyf, gan yr enwog Fardd Iago Emlyn yn Saesneg i'r Saeson er eu mawr foddhad; ac ar ben twyn cyferbyniol yr oedd y fintai Gymreig yn cael eu difyrn gan athrylith y Parch. D. Jones, Caerdydd; T. Jones, Pontypridd, a Wm. Owen, Caerdydd. Ar ol hyn neillduodd yr ysgolion er cael dogu o luniaeth drachefn cya cychwyn. Dychwelwyd yn ol i'r Station dan ganu am chwec'h, a chyrrhaeddodd y gerbydrea anferth Gaerdydd yn ddyogel a dianaf, ychydig wedi saith, wedi cael llawer o foddhad.—Dichon fod rhai yn barod i ofyn, Pa gysylltiad sydd rhwng pethau fel hyn ag Ysgolion Sabbothol? Atebwn, ei fod yn cadw y plant o le drwg, ac yn profi fod pler i gael heblaw mewn annwioledeb.—*Bedyddiwr.*

PRIODWYD—

Ebrill 23, yn Llandaf, Daniel Williams, arweinydd y cantorion yn Seion, Merthyr, a M. Watkins, o Gae Mari Dwn, ger yr un lle.

Mai 22, yn Nghaerdydd, gan y Parch. D. Jones, T. Jacob ac Elizabeth Jones.

Mai 9, yn eglwys St. Ismael, Llanelli, gan y Parch. Mr. — Gwynne, Wm. Evans, Gwneidydd, Heolgydwir Llanelli, a Miss Esther George, Castellnewydd-Emlyn.

Mai 8, yn Tabernacl, Pontypwl, gan y Parch. Rees Rees, Glasgob, Wm. Morgan a Martha Jenkins, y ddau o Llanmadoc.

Ebrill 30, yn Llangynidr, gan L. Evans, John Powell ac Elizabeth Harriet Weger, y ddau o Llanelli, swydd Frycheiniog.

MARWOLAETHAU.

Yn Mhlwsnafon, Sadwrn, Ebrill 27, yn 82 oed, Hannah, gwedd y diweddar Joseph Price, gynt o Blec-au Gwent, a mam y Parch. B. Price, (Cymro Bach), a'r Parch. E. Price, Maesbyrllan. Bu yn aelod gyda y Bedyddwyr o gyfch 60 mlynedd.

Mai 5, yn 48 oed, yn dra sydyn, David Davies, ysgolfeistr ysgol ddwyddiol perthynol Fr Bedyddwyr yn Soar, Llwydus, ger Llanelli.

Ebrill 10, Mrs. Millward, gwedd Thos. Hillward, Pontrefbach, Pontypridd, yn 75 oed. Hefyd Ebrill 22, Amella Bayly, yn 68 oed.

Ebrill 19, yn Llanelli, (yn nhy ei fab-yn-aghyaith, Mr. David Evans, maesochydd,) Wm. Dawkin, Yaw, yn 84 oed.

Mai 4, yn Nghaerdydd, yr hen frawd adnabyddus Philip Matthias, yn 74 mlynedd oed. Yr oedd yn un o ddioedolion y Tabernacl, a diau ei fod wedi derbyn y wobr addawedig Fr Kyddonistiaid.

Ebrill 19, yn Abertisid, Mrs. Mary Williams, gwedd y diweddar W. Williams, Lledryd, o'r Cefnubod.

"Dedwydd o enaid ydwyf."

Llaw Ddauw a'n dygo lle'dd wyf."

SEREN ORLEWINOL:

NEU

GYFRWNG GWYBODAETH I HIL GOMER YN AMERICA.

CYHOEDDEDIG GAN R. EDWARDS.

CYF. VII.]

MEDI, 1850.

[RHIF. '3.

CYNNWYSIAR.

Politcs a Chrsfydd, ...	199	Ysbaen, ...	217
Hyawdle dd Indsiaid Gogledd America, ...	201	Ceuffordd drwy yr Alps, ...	218
Yr Ysgol Sabbothol, ...	203	Y Parch. W. Williams, Llundain, ...	218
Dewi Sant, ...	203	Diweddar o California, ...	218
Englyn Dymuniadol, ...	204	<i>Tywysogaeth Cymru.</i> —Cymaafa Ddirwestol Gog- ledd Cymru, ...	218
Bywyd Joseph, ...	204	“ “ Damwain anffodus, ...	218
Dywedyd anwiredd, ...	209	“ “ Cymaafa yr Annibynwyr sir Gaerfyrddin, ...	218
Cofiant Sarah James, ...	210	“ “ Cylchwylliau Cymreigyddol, ...	219
Cân am Hanes Pechod, yr hwn yw Colyn Angou, ...	211	“ “ Cymaafa Bedyddwyr Mor- ganwg, ...	219
Tân-ruthriad mynydd Vesuvius, ...	213	“ “ Eto Eto Mynwy, ...	219
Argraff-bciriant newydd, ...	214	“ “ Cwmgarw, ...	219
Y Bedyddwyr yn Pittston Ferry, ...	214	“ “ Urddiad, ...	219
Cymdeithas Feiblaidd Pomeroy a'i hamgylchoedd, ...	214	“ “ Eto, ...	220
Anerchiad i'r Parch. Thos. Ll. Davies, Caerefrog- Newydd, ...	215	“ “ Talog, ...	220
Arall, ...	215	“ “ Nayland, ...	220
Y Cnydau, ...	216	“ “ Cyfarfod Te, ...	220
Mam-laddiad ger Pittsburg, ...	216	“ “ Rheilffordd Deau Cymru, ...	220
<i>Gensdigarthau,</i>	216	“ “ Y Saint mewn traferth—Pen- y bont a Solfach, ...	220
<i>Marwolaethau,</i>	216	“ “ Damweiniau angeuol.—Carn- yr-erw, ger Blaenafon, ...	220
Newydd pwysig, ...	217	“ “ Cwmfilcin, ...	220
HANESIAETH DRAMOR.		“ “ Pontypridd, ...	221
Prydain Fawr, Iwerddon, &c.	217	“ “ Dinas, Morganwg, ...	221
Frost y Chartist, ...	217	“ “ Cymaafaedd, ...	221
Jeremia Asher, ...	217	“ “ Sefydliad y Byddar a'r Mud, ...	221
Brwydr waedlyd, ...	217	“ “ <i>Priodasau a Marwolaethau,</i>	221
India, ...	217		
Firainge, ...	217		
China, ...	217		

POTTSVILLE:

Argraffwyd yn Swyddfa y 'Mining Register.'

AT EIN DOSBARTHWR A'N DERBYNWYR.

Derbyniwyd yn ystod y mis, heblaw a gyhoeddwyd yn y rhifyn hwn—Priodas a] Marwolaethau yn Cincinnati, gan P., (rhy ddiweddar i hwn); Anianyddiaeth—Y Dyn Bland Gwener, gan T. Edwards, Pittsburg; Fy Nghymeriad fy hun, gan Cybydd-dod; Y Dyn Gonest, cyf. J. T. Davies, New York; Cynydd Cysuron Bywyd, gan —; Gohobiaethau J. M. J., Meudwy'r Goedwig, S. J., C. R., Gwilym Mynwy, &c.

Derbyniasom y taliadau canlynol yn ystod y mis diweddar—J. Morgan, Shamokin, \$1; Wm. S. Davies, Pottsville, \$1; John J. Williams, T. Richards ac E. Owens, Cliton, \$4; Parch. D. Evans, Fairview, \$6; befyd \$4 am lyfrau eraill. Y symau o \$1 25 (trwy law Mr. R. Bennett,) oddiwrt bob un o'r personau canlynol:—B. Davies, Adam's Mill, am 1849—Maurice Jones, D. Jones, Parch. Howell Phillips, John Davies, Titus Davies, Thos. Lloyd, a R. B., cwbl \$10; R. Owens, Marcy, \$9.

Hyderwn y bydd i amryw o'r rhai sydd yn ol yn eu taliadau ein cofio y mis nesaf. Yr ydym yn ymddihynu ar eu fyddlondeb hwy am fara a chara i ni a'n teuluoedd.

Cofied ein cyfai!l R. Bennett dafu ei fantell truchwylwr y Seren ar ryw un ffyddlon arall yn yr ardal wrth ymadael.

Drwg genym ddeall wrth lythyr Gwilym Morris Asiaidd yn gweithio ei lwybr mor rhwydd yn Pomeroy, O. Mae yuo 11 o C. amser, rhai Saeson ac Eillynnydd, ac amryw mewn gwahanol barthau eraill yn y gorllew Davies, ystyriwn hwynt yn amhriodol ac a Paul wedi cyhoeddi rhyw nifer luosog o'i waba. graffu wedi ei dyfeisio pryd hyny—ac uid yw yn o neb o'i lythrau. Nid yw golygyddion y Cyhoeddia. brogeth a nodu. Pa fodd y gwyr ef y gellir cael 125 o'fca. geth yr Olwynion? a yw efe wedi gwneud estimate o'r job gynnifer o'floodd o'r llyfrau a all Mr. Davies gael am b'is y bib.

Byddai yn burion iddo nodi befyd pa fath waith, papyr, rhwymiad, a phraswylfan yr argraffydd.

Deallwn fod ein cyfai!l hoff y Parch. Morris J. Williams, gynt o G. woddar wedi dychwelyd yn ol o Gymru ar ol absennoldeb o rai blynyddau. breseunol yn ymweled a'i hen gyfeillion yn swydd Oneida. Gwyddom fod yno b. dda ganddynt ei wled. Hyderwn y bydd ei ddyfodiad yn fendith i luoedd.

Cyfarwydder y Gohobiaethau, (yn diddraul,) To the Editor of the Seren, Schuylkill Co., Pa. Y Taliadau idd eu cyfarwyddo at y Trysorydd, Rev. W. Morgan, i'r ESBONIAD J. JENKINS AB WERTH.—Gellir cael yr Eboniad tra rhagorol uchod ar yr Destament, yn ddwy gyfrol hardd a dianaf, yn rhad, trwy ymboli â Golygydd y Seren Orllewinol.

PELENI ADFERIADAWL LLYSIEUOG WORSDELL!

Gwerthir dros ddau cymmalnt o honynt yn Nghymru ag a wneir o unrhyw Beleul eraill yno.

Y PELENI GOREU A RHATAF
YN YR AMERICA.

ADDEFIR yn gyffredinol mai PELENI ADFERIADAWL WORSDELL yw Cyffwr mwyaf effeithiol a y lluoag a gynnwyswyd erioed i sylw y cyhoedd. Mae y boPeleni hyn yn enwog am nad ynt yn achosi ncmawr o moen na themlad annymunol wrth weithio, er eu bod mor rymus. Y mae yr enwogwydd a gryhoeddasant i'w briodoli yn benaf i'r defnyddiau iachwal ac adieriad o' b rai i maent wedi eu cytansoddi. Eu swydd yw puro y gwaed, rhyddhad y cyfansoddiad o bob amhured, aymud y rhywstrau sydd ar ffordd gwasgariad gwlybgyroedd y corff, a chyrrhaedd gwraidd yr atechyd, aac ei symud allan yn raddol a diboen yn gyffredin. Maent wedi adieru iechyd i floedd, tel y dengys y nifer anarferol o dyatiolaethau sydd genym ar law. Nid oes unrhyw berygl o rhoddol i blectny bychan un diwrnod oed. I ferched a gwragedd WCHLYD a GWANAIDD, a mngau plaut, y maent yn anghystodlousdwy, cyn, yn gyfrol ag ar ol ddrad. Fel meddyginiaeth teuluaidd cyffredin gwarantir hwy i gylawni eu swydd, a'u bod mor effeithiol ag y gell unrhyw gyffwr tod. Y maent yn puro, yn glanhau ac yn nerthu dynhonnol a ffridiuau bywyd, ac yn cyfrannu gryn a bywiawgwydd trwy yr holl gylanoddiad dynol. Yn y Cryd a'r Mwyth ymosodiadau Geallied, dechreu twymnod, gwaed amhar, ac anhwylerau effeilyb, maent wedi effeithio gwellhad rhyteddol a'r gwaith. Er eu bod yn cael eu defnyddio mor aml,

ymaent bob amser yn llwyddo. Un foneddiges a alwedd arnom ychydig wythnosau yn ol, gan hyshtau iddi hi gael ei gwel'huu ganddynt, ar ol bod yn glaf dros fwy na dwy flwydd, a defnyddio gwerth cant a hanner o ddioleri o wahanol gyffuriau. Yr ydym yn derbyn tyetiolaethau dyddiol o ardaloedd y Cryd yn y Gorllewin, o' ll yn cyduno i ddatgan na chafodd unrhyw Gyffwr ei ddefnyddio yno gyda y fath lwyddiant. Y cwbl a olynwn yw gwneud prawl o honynt—os na bydd hyny yn ddigon i ddarbwyllo y mwyaf anghrediniol o'u rhinweddau, nis gwyddom am ddim arall a ddichon ei wneud.

Y mae y cymeriad uchel y maent wedi ei enill trwy Loegr a Chymry, ynghyd a'u cyffwyniad diweddar i'r teulu breninol, wedi iddynt wellhau perthynas i'r Prince Albert, yn brofion adnewyddol o'u daioni amhriodadwy. Heblaw eu bod y goreu a'r mwyaf diniwed yn eu gwphrediad, y maent befyd y RHATAF o bob Cyffwr sydd wedi eu cynyg i'r cyhoedd, gan fod pob blwch yn cynnwys HANNER CANT o PELENI, a'u y awm fyhan o hanner dolwr a blwch.

Gwarantir y Peleni hyn yn llystiau pur. Y mae enw y Dr. Worsdell yn argraffedig ar ddull ysgrif ar bob blwch. Byddoch ofalus i'w rhai iawn.

Mae miloedd o bersonau yn dinstyrio eu cyfansoddiad wrth ddiabrisio eu huarain yn rhy hir. Feidwch ymddibynu ar foddion diffidd, yr hwn a ddichon camwythau y pmoed dros ychydig amser, ond chwiliwch am gyffuriau i aymud yr atechyd ymaith. Gwneuch brawf ar unwaith o'r feddyginiaeth ddigryfelyb hono, sef PELENI ADFERIADAWL WORSDELL (Worsdell's Restorative Pills), y sydd mor enwog trwy yr holl wlad fel meddyginiaeth i ddoluriau cyffredin dynolryw.

Mae y cyfarwydd y'r hawl i ddarparu a gwerthu y Peleni hyn yn yr Unol Dalacthau wedi ei drosglyddio i Dr. ALBERT WEEKS a'i Gyf., Philadelphia. Gellir cael unrhyw nifer o honynt gan Olygydd y Sefen Orllewinol, yn Pottsville; Mr. Coatsworth a Mr. Brown, yn yr un lle; a chan y gorchwylwyr, agos yn mhob dinas a thref trwy yr undeb.

Y fferyiliau a'r brif Swyddia, Rhif. 70 North Eighth Street, Philadelphia.

A. WEEKS A'I GYF.,
Perchenoglon a Gwneuthurwyr

Y SEREN ORLLEWINOL.

CYF. VII.]

MEDI, 1850.

[RHIF. 73.]

POLITICS A CHREFYDD.

*Mewn cyfarfod poblogaidd a gynnaliwyd yn ddiweddar heb fod yn mhell oddi yma, cynnygiaws yn y gynhadledd y penderfyniadau isod i sylw y brodyr, heb feddwl yn amgen na fuasant yn cael eu derbyn yno gyda y cymeradwyaeth mwyaf unfrydol:

1. Ein bod yn cydnabod caethiwed Americanaidd yn bechod gwaradwyddus ac ysgeler—yn drosedd ar hawliau dyn—yn gondeniedig gan egwyddorion a chyfreithiau y Bibl, ac yn atalfa i lwyddiant yr efengyl.

2. Ein bod yn dymuno ar ein brodyr—y Cymry trwy y wlad—i ddangos eu hanghymeradwyaeth mewn modd cyhoeddus tuag at y trefniant uchod, ag sydd yn gwneud masnach o ddynion anfarwol—yn eu cadw mewn anwybodaeth, ac yn eu hymdditadu o Air Duw, drwy wrthod eu pleidlais i ddynion sydd a'u hegwyddorion a'u daliadau yn ffafriol i'r cyfryw fasnach.

Dyna oedd y penderfyniadau a ddygwyd dan sylw y Gymanfa. Byddai yn anrhydedd i'r nefoedd ddatgan ei chymeradwyaeth gyhoeddus iddynt drwy yr holl ymerodraeth ddwyfol, ac y mae wedi gwneud hyn. Nid oedd un gorfodiaeth ar y cyfarfod i'w cymeradwyo. Ni wnawd ychwaneg na'u cynyg i sylw; er cael gwybod eu barn mewn perthynas i'r priodoldeb o'u cyhoeddi yn mhlith penderfyniadau y Gymanfa. Ond pa dderbyniad a gawsant? Fe'u gwrthodwyd! O! naddo—a ydyw hyn yn bossibl? meddai holl ddarlennwyr dyngarol y "Seren." Do! fe'u gwrthodwyd; ac nid oedd hyn yn ddigon—yr oedd yn rhaid eu dirmygu! ac ofnid fod yr hwn a'u dygodd dan sylw wedi bod yn offeryn anfodus i yru Ysbryd yr Arglwydd o'r lle, a thyau cymylau ar ogoniant y cyfarfod. Pa ogoniant? Ai nid achos Duw ydyw achos dynoliaeth? A allwn ni ddwyn ei wg a'i anfoddlonrwydd arnom pan yn pleidio ei achos ei hun?—pan yn gwneud yr hyn y mae esse wedi ei orchymyn mewn iaith eglar a dealladwy? Onid yw wedi gorchymyn i ni ddefnyddio ein holl ddylanwad i "ddatod rhwymau anwiredd, tynu ymaith feichiau trymion, a gollwng y rhai gorthrymedig yn

CYF. VII.

rhyddion, a thori o honom bob iau." Aitybed fod y gogoniant wedi ymadael â'r cyssegr pan oedd yr Arglwydd yn gorchymyn i'r profiwyd lefain â'i geg, a dyrchafu ei lais fel udgorn, fel dyn nad oedd arno ddim ofn i'r llusaws gormesol ei glywed, a mynegu iddynt eu pechodau? Ond y mae arferion a dull fel yma wedi myned o'r *fashion* er ya llawer o amser bellach. Nid yw yn taro archwaeth yr oes. Mae wedi myned yn anmhoblogaidd—ac y mae dynion dan rhyw ddyllanwad neu gilydd wedi cael allan y ffordd o *suitis* eu crefydd a'u bathrawiaethau at archwaeth a daliadau yr ardaloedd y byddont yn byw ynddynt neu yn ymweled â hwynt. Ond pa un a fydd y fath gynllun a hwn yn effeithiol i atal ymadawiad y gogoniant ai peidio? yr wyf am adael eraill ac sydd yn fwy hyddyng yn nghyfreithiau *EXPEDENCY* i benderfynau hyn.

Yegatfydd y byddai yn ddymunol gan lawer o ddarlennwyr y Seren glywed ar ba dir yr oedd y Gymanfa yn gallu gwrthod y penderfyniadau uchod. Cydnabyddai rhai o honynt fod caethiwed yn ddrwg, ond am ei fod yn ddrwg *politicaidd* ni fynent ddangos un math o wrthwynebiad cyhoeddus tuag ato—hyny yw, i fod yn ddealladwy, ni fynent ddangos i'r byd fod crefydd yn wrthwynebol i ddrygau politicaidd, neu y pechodau hyny sydd yn cael eu cynnal a'u hamddiffyn gan awdurdod llywodraethau gwladol. Dylid bod yn dra gochelgar rhag i'r diafol glywed hyn, herwydd un o'i ymdrechladau cyntaf fyddai mabwysiadu rhyw fesurau i ddwyn pob pechod yn union-gyrchol dan nawdd y llywodraeth wladol. Ac felly y mae yn hawdd gwelod y llwydnai i rhwymo yr eglwys, yn lle yr eglwys ei gadwyno ef am fil o flynyddoedd.—Dyma paham y gwrthodwyd y penderfyniadau—yr oedd *politics* ynddynt. Dyna *logic* newydd. Ie, ac y mae wedi derbyn *sanctions* a chymeradwyaeth y Gymanfa. Nid oedd Paul, er dyfnd ei wybodaeth mewn *metaphysics*, yn gwybod dim am y system hon, neu ni fuasai byth yn heiddio codi yr arfog-aeth ysbrydol yn erbyn pob peth ag ydoedd "yn ymgodi yn erbyn gwybodaeth y gwirionedd," ac yn brwydro mor esfn yn erbyn drygau politicaidd yr ymerodraeth Rufeinaidd.

Onid y mae yn rhaid addef fod goleuni yn ychwanegu, a bod gwybodaethau yn amhau. Dichon y gallai y Gymanfa uchod, heb *stretch-to* rhyw lawer ar ei chynheddfau, ddangos yn ddigon bodddhaol i'r byd nad oes dim politics yn y geiriau hyny o eiddo Daniel, a llawer eraill a ellid eu nodi o'r un nodweddiad, "A rhoddir y deyrnas i saint y Goruchaf."

Onid pa beth ydyw politics? Gan fod cymaint o haeriadau nad oes dim a wnelo yr "yagumyn-beth" hwn â chrefydd, mae yn angenrheidiol i ni yn y lle yma ymfyn pa beth ydyw. Mae y llywodraeth wladol yn anheggorol i ddedwyddwch y byd, ac y mae yn drefniant o sefydliad Duw ei hun. Dengys Paul yn y 13eg bennod o'i lythyr at y Rhufeiniaid, fod y galluoedd gwladwriaethol wedi eu hordeinio gan Dduw. Mae y llywodraeth wladol, ynddi ei hun, ynte, yn deilwng o ddoethineb dwyfol a gofal yr Arglwydd am ddedwyddwch a chysur ei greaduriaid. Amcan y llywodraeth—dyben ei sefydliad—yw amddiffyn hawliau, personau, meddiannau, a chymeriadau ei deiliaid. Mae y pethau yma mor bwysig a chysegredig, fel y mae yn deilwng i orsedd Duw i sefydlu rhyw fesuran Fw hamddiffyn a'u dyogelu. Ac y mae yr apostol yn sicrhau mai y llywodraeth wladol ydyw yr hyn sydd wedi ei ordeinio neu ei fwriadu gan yr Arglwydd i sicrhau y dybenion urddasol uchod. Mae hyn yn dangos i ni pa beth yw *politics*. Pa beth ydynt? Yr wyf yn ateb mai cyfundraeth o drefniadau, cyfreithiau, ac egwyddorion, ag y mae Duw wedi eu datguddio a'u bwriadu i gael eu dwyn i weithrediad yn y fath fodd fel ag y bydd iddynt fod yn amddiffyn i hawliau, cymeriadau, personau a meddiannau yr *holl* ddeiliaid. Dyma pa beth yw *politics*. Eto, dywedir hyd y nod gan Gymanfaeodd nad oes dim a wnelo crefydd na chrefyddwyr â hwynt. Pa gysondeb sydd yn hyn? Maent yn cydnabod fod y llywodraeth yn dda ynddi ei hun—ei bod wedi gwyro yn mhell oddiwrth amcan ei sefydliad—llawer o honnnt wedi myned i gyflawnhau yr hyn ag y mae yr Arglwydd yn ei gondemnio, ac yn goddef drygau ag sydd wedi bod yn ddinystr i wledydd eraill. Addefant y caiff y byd ei ddiwygio oddiwrth y pethau hyn, ac y daw yr amser pan y rhoddir y deyrnas i ofal saint y Goruchaf; hyny yw, dynion o'r un nodweddiad â Duw, dynion o egwyddor—rhaf ag y gellir ymddyried y llywodraeth mewn modd diberygl i'w gofal, gan eu bod yn rhaf ag sydd yn ymgyrhaedd at les eraill yn gystal a'r eiddynt eu hunain; ond ni fynant hwy wneud dim tuagat ddwyn hyn oddi amgylch. Pa gysondeb sydd yn hyn? Mae y Bibl yn

tystio y daw teyrnasocedd y byd, er mor llygr-edig y maent yn bresennol, yn eiddo i Griat. Fe fydd cymeriad a gweithredoedd Crist i'w weled ydydynt, ei awdurdod breinol yn cael ei gydnabod ganddynt, a'i gyfreithiau yn eu llywodraethu. Byddant yn gynrychiolwyr o hono ar y ddaear. Pa le bynag y mae egwyddorion Crist yn cael eu harfer, a'i gyfreithiau yn derbyn ufudd-dod, yno, ac yno yn unig, y mae Crist yn teyrnasu. Mae y pethau hyn yn cael eu cydnabod gan yr eglwys; ond y mae pob ymgais tuagat eu dwyn oddi-amgylch—pob ymgais i ddiwygio y llywodraeth, a'i dwyn yr hyn ag y mae Duw wedi bwriadu iddi fod, yn *fendith i'r teulu dynol*, yn nawdd ac yn amddiffyn i'r *holl* ddeiliaid,—mae pob peth o'r natur yma yn cael ei wrthod a'i dafu o'r neilldu fel rhyw beth anheilwng o sylw yr eglwys. Ni fynant glywed son am danq—ni fynant ymresymu dim ar y mater.—Nid oes dim a wnelo crefydd â phethau fel hyn. Beth ynte yw crefydd?—Beth y mae yn ei geisio oddiar eich llaw? Pa ddyledswyddau mae yn ofyn genych i'w cyflawni? A ydyw hi ddim yn gofyn genych i gydymdeimlo â'r rhaf sydd yn rhwym fel pe byddech yn thwym gyda hwynt, ac i weithredu tuag at eraill, fel y dymnuech i eraill i weithredu tuag stoeh chwi? Onid yw crefydd yn gorchymyn i ni yn eaw yr awdurdod uchelaf i garu ein cymmydogion fel ni ein hunain? Ai cara ein cymmydog yr ydym pan yn edrych ar un cryfach nag ef yn ei ybeillio a'i ormesu ef, heb ddangos ein hanghymeradwyaeth? Cofiw nanes y Samaritan. Na thwyller neb o honom. Gorchymynion Crist yw y rhaf uchod, ac yr ydym ni yn gyfeillion iddo os cadwn ei orobymynion. Nid heb hyny. Beth os byddai Crist yn y dydd olaf yn cyfeirio at un o'i frodyr ag sydd yn swr mewn caethiwed yn y wlad hon, ac yn dweyd wrth rai o honom, "Yn gymmaint ag nes gwnaethoch ef i un o fy mrodyr hyn, nis gwnaethoch ef i mi." Chwi allasech basio penderfyniadau—chwi allasech eu cofio yn eich gweddian o flaen fy nghorsedd—chwi allasech bleidleisio dros eu rhyddhad,—ond nis gwnaethoch! Pa beth a atebem ninau? Pa oesug a roddem dros ein hymddygiad?

Nid af i ffinio amynedd y Seren y tro yma â meithdor. Mae genyf ychwaneg o sylwadau i'w gwneud ar y cyssylltiad sydd rhwng crefydd â *politics*. Ymdrechaf eu goeod o flaen eich darllenwyr yn rhifynau dyfodol eich cyhoeddiad.

Cyn rhoddi fy yagrif hon o'm llaw, yr wyf yn ewyllytio hyabyau blaenorïad y Gymanfa, y rhaf ag oedd yn gwrthwynebu y penderfyniad yn y gynadledd, fod iddynt gyflawn

rhyddid i wneud adolygiad ar y llythyr hwn. Ni byddai dim yn fwy dymunol genyf na chael cyfleuadra i gefnewid ychydig lythyrâu & rhai o honyat drwy gyfrwng y Seren, ar y mater pwysig dan sylw.

Yn awr, Mr. Golygydd, hyderaf na fydd genych chwi yr un gwrthwynebiad i'r llythyr uchod gael ymddangos yn y Seren. Yr ydych wedi awgrymu ei fod yn gyhoeddiad rhydd; ac os rhydd i ddim, bydded iddo fod yn rhydd i amddiffyn hawlian cyssogredig dynoliaeth, i ddynoethi pob math o gyfeiliornadau, ac i ddarostwng pob peth ag sydd yn ymgodi fel atalfeydd i lwyddiant teyrnas y Cyfrwngwr yn y byd. Os nad yw cynnwysiad y llythyr, neu amcan yr ysgrifenydd yn gyson a'ch daliadau chwi fel person, gwyr pawb nad ydych chwi, mwy na golygyddion cyhoeddiadau eraill, yn gyfrifol am ddiadau neu ysgrifeniadau neb o'ch gohebwr.

Yr eiddoch, &c.

Marcy.

A. HARRIS.

HYAWDLEDD INDIAID GOGLEDD AMERICA.

O'r "Bedyddiwr."

Yn Indiaid, pan yn ieuang, ydynt helwyr a rhyfelwyr, pan yn hen Cynghorwyr (*Counselors*); oblegyd eu holl lywodraeth sydd wrth gyngor neu anogaeth y doethwyr.—Nid oes ganddynt orfodaeth, na charoharan, na swyddogion i beri ufodd-dod na gosod coeb, o ganlyniad, myfyriant areithyddiaeth yn gyffredinol; canys gan yr ymadroddwr penaf y mae y dylanwad mwyaf. . . . Y mae yn un o reolau boneddigeiddrwydd yr Indiaid i beidio ateb gosodiad cyhoeddus ar yr un dydd ag y gwneir ef.—*Dr. Franklin*.

Adroddant, gyda chywirdeb rhyfeddol yn eu hareithiau, yr hyn a fyddo gwedi ei dra-ddodi iddynt y dydd o'r blaen; yna rhoddant atebiad iddo, gan gymeryd y dull canlynol er cynthwyo eu cof; Yr hwn a reola y cyfarfod o'u tu hwy a ddeil yn ei law sypyn o brenau bychain; a chan gynted ag y terfyna y llefarydd unrhyw erthygl o'i araeth, ac yr erys i gymeryd ei anadl, efe a rydd bren bychain i un o'i gyd-Indiaid yn ei ymyl.—fel pe dywedai, "Byddwch yn ofalus i gofio yr erthygl ddiweddfaf hon. Yr ydym ni oll yn ymddibynu ar eich cof chwi am hon." Rhoddai bren i un arall am yr ail erthygl; ac felly yr elai yn mlaen gyda phob rhan o'r araeth—un o bob un. Yna ymgysylltent a'u gilydd, gan benderfynu eu hatebion i bob erthygl yn un ac un; a phennodent pwy fyddai yr ar-

eithydd. Ac os gwnai hwnw anghofio neu gamdrefnu unrhyw beth, yr oeddent yn barod yn ei ymyl i'w ddiwygio.—*Lilly's History of the Middle States*.

Y Llywydd Jefferson, a ddywed ei fod yn herio Groeg ac Athen, a phawb eraill, os cynhyrchodd Ewrop erioed eu gweli, i ddal cystadleuaeth a'r Indiaid mewn hyawdled.—*Jefferson's Notes on Virginia*.

ARAETH RED JACKET Mewn ATEBIAD I GENRADWR.

Yr enwog De Wit Clinton, yn ei werthfawrocaf draethawd o flaen Cymdeithas Hanesiol Caerofrog Newydd, a nodai RED JACKET fel hyn, "O fewn ychydig fynyddoedd y mae areithydd hynod wedi codi yn mhllith y Senecas,* ei enw cywir yr *Sagaha*. Heb y fantasia o ddysgyniad ardderchog, ac heb dalent anghyffredin am ryfel, efe a gyrhaeddodd ei uchafiaeth cyntaf yn y genedl drwy nerth ei hyawdled."

Gwedi i'r Cenedlwr ddarfod llefaru, yr Indiaid a gyd-ymddiddanasant a'u gilydd yn nghylch dwy awr wrthynt eu hunain; yna rhoddasant atebiad drwy *Red Jacket*, yr hwn a ganlyn:

"Gyfaill a brawd,—Yr oedd ewylls yr Ysbryd Mawr,† fel y gallem ni gyfarfod a'n gilydd y dydd hwn. Efe sydd yn gorehymu yn pob peth, ac Efe a roddes i ni ddiwrnod teg i'n cynghor. Efe a gymerodd ei wng oddi gerbron yr haul, ac a sehoedd iddo lew-yrebu yn ddysginer arnom. Ein llygaid a agorwyd fel y gwelwn yn amlwg; ein clustiau ydynt ddiatal fel y'n galluogwyd i glywed yn eglur y geiriau a lefarasoch; am yr holl gymwynasau hyn diolchwn i'r Ysbryd Mawr, ac Efe yn unig.

Frawd, tan† y cynghor hwn a gynauwyd genych chwi; yn ol eich cais y daethom yn nghyd yr amser hwn; gwrandawom gyda dyfalwch yr hyn a ddywedasoch; deisyfasoch arnom fynegu ein meddyliau yn rhydd,—hyn a rydd i ni lawenydd mawr; oblegyd yn awr ystyriwn ein bod yn sefyll yn uniawn ger eich bron, ac yn gallu mynegu yr hyn a feddyliwn; clywodd pawb eich lleferydd—a phawb a lefarant wrthyg fel un dyn. Ein meddyliau ydynt unel.

"Frawd, dywedwch eich bod am atebiad i'eh hymddiddanion cym yr ymadawom a'r lle hwn. Y mae yn gymwys i chwi gael un,

* Enw llwyth o Indiaid.

† Yr enw a rydd yr Indiaid ar y Dawdod,—ni ffont erioed yn ddeitw-addolwyr.

‡ Yn mhob cynghoria, neu gyfarfod cyhoeddus o bwys, cynen tlu yw y *sturf gyntaf* gan yr Indiaid—tebyg fel ag y gosodir eaderydd genysu et.

fel yr ydych beiddir dirfawr oddi cartref, ac nid ydym yn dewis eich battal; ond ni a edrychwn ychydig yn ol, i ddywedyd i chwi yr hyn a fynegodd ein tadau i ni, a'r hyn a glywsom oddiwrth y bobl wynion.

"Frawd, gwrandewch yr hyn a ddywedwn,—bu amser pan feddiannent ein cyn-dadau y tir mawr hwn. Eu cadeiriau a gyrhaeddent o godiad hyd oestyingiad haul. Yr Ysbryd Mawr a'i gwnaeth at ddefnydd yr Indiaid. Efe a greodd yr bual, yr hydd, ac anifeiliaid eraill, er ymborth; efe a wnaeth yr arth a'r afanc, a'u crwyn a'n gwasanaethant fel dillad; efe a'u gwasgarodd hwynt dros y wlad, ac a'n dygodd ni pa fodd i'w eymeryd. Efe a achosodd y ddaear i gynnyrchu yd er mwyn bara. Hyn oll a wnaeth efe dros ei blant cochion, o herwydd y carai Efe hwynt. Os byddai genym ryw ymrafaelion ynghylch tiroedd hela, penderfynid hwy yn gyffredin heb dywallt llawer o waed; ond dydd drwg a ddaeth arnom,—eich cyndadau a groesasant y dyfroedd mawrion, a thiriasant ar yr ynys hon. Eu rhifedi oedd ychydig—cawsant lwythau brawdol ac nid gelyndon: dywedasant eu bod wedi ffoi o'u gwlad en hunain rhag ofn dynion drwg, a dyfod yma i fwynhau eu crefyddau. Gofynasant am sefyllfa fechan; cymerasom ninau dosturi arnynt,—canlatasom eu dymuniad, a hwy a arosasant yn ein mysg; ni a roddasom iddynt yd a lluniaseth, hwythau a roddasant i ni wenwyn mewn ad-daliad.

"Y bobl wynion yn awr a gawsant fod newyddion ein gwlad yn cael eu dwyn yn ol, a mwy a ddaeth i'n mysg; eto nid ofnasom hwynt. Cymerasom hwynt i fod yn gyfeillion—galwasant ni yn frodyr, a ni a'u credasom hwynt, ac a roddasom iddynt sefyllfa helaethach. O'r diwedd eu rhifedi a amhaodd yn ddirfawr; yr oeddent am ragor o dir—le, yr oeddent am ein gwlad ni. Ar hyn ein llygaid a agorwyd, a'n meddyliau a ddaethant yn anesmwyth; rhyfeloedd a gymerasant le—Indiaid a gyflogwyd i ymladd yn erbyn Indiaid; a llawer o'n pobl ni a ddystrywiwyd. Dygasant hefyd wiroydd cryson—yr oedd yn gryf a nerthol, ac a laddodd filoedd.

"Frawd, ein sefyllfa ni oedd eang unwaith, a'r eiddoch chwithau yn gyfyng; yr ydych yn awr wedi dyfod yn bobl fawr, ac o braidd y mae genym ni le gwedi ei adael i ledu ein gwrthbanau; y mae ein gwlad genych, eto yn anffodlon, yr ydych am gymhell eich crefydd arnom. Frawd, parhewch i wrando.—yr ydych yn dywedyd eich bod wedi eich hanfon i'n haddysgu pa fodd i addoli yr Ysbryd Mawr yn gyfatebol i'w feddwl; ac os na phymrwng afael yn y grefydd a ddysgir gen-

ych chwi y bobl wynion, y byddwn yn anedwydd rhagllaw. Dywedwch eich bod chwi yn gywir, a ninan yn golledig. Pa fodd y gwybyddwn ni fod hyn yn wir. Yr ydym yn deall fod eich crefydd chwi yn ysgrifenedig mewn llyfr; pe byddai gwedi ei bwr-iadu i ni yn gystal ag i chwithau, paham na rhoddai yr Ysbryd Mawr hi i ni, a uid yn unig i ni, ond paham na rhoddodd yr Ysbryd Mawr i'n cyndadau ui wybodaeth o'r llyfr hwn, ynghyd a chyfrangan i'w ddeall yn gywir. Ni wyddom ni ond yn unig yr hyn a ddywedasant chwi wrthym am dano; pa fodd y gallwn wybod pa bryd i greu, pan mor aml yn cael ein twyllo gan y bobl wynion?

"Frawd, yr ydych yn dywedyd nad oes ond un ffordd i addoli a gwasanaethu yr Ysbryd Mawr. Os nad oes ond un grefydd, paham yr ydych chwi, y bobl wynion, yn amrywio cymmaint yn ei chylch? Paham na chytunwch oll, gan y gallwch oll ddarllen y llyfr? Frawd, nid ydym ni yn deall y pethau hyn. Dywedir i ni fod eich crefydd wedi ei rhoddi i'ch cyndadau, ac iddi gael ei throsglwyddo i waered o dad i fab. Y mae genym ninau hefyd grefydd, yr hon a roddwyd i'n cyndadau, ac a drosglwyddwyd i waered i ni eu plant hwy. Yr ydym ni yn addoli yr Ysbryd Mawr y ffordd hono. *Dysg ein crefydd ni i fod yn ddiolchgar am yr holl gymwynasau a dderbyniwn, i garu ein gilydd, a bod yn unol; nid ydym un amser yn ymrafaelio ynghylch crefydd.*

"Frawd, yr Ysbryd Mawr a'n gwnaeth ni oll; ond efe a wnaeth wahaniaeth mawr rhwng ei blant gwynion a chochion,—Efe a rhoddes i ni wedd wahanol, ac arferion gwahanol; i chwi y rhoddes efe y celfyddydau, i'r rhai hyn uid agorodd ein llygaid ni. Ni a wyddom fod y pethau hyn yn wir. Gan ei fod wedi gwneuthur cymmaint o wahaniaeth rhyngom mewn pethau eraill, paham nad allwn benderfynu iddo roddi i ni wahanol grefyddau hefyd yn ol ein deall? Yr Ysbryd Mawr a weithreda yn iawn. Gwyr ef beth sydd oreu i'w blant. Yr ydym ni yn foddlon. Frawd, nid ydym yn dewis dystrywio eich crefydd chwi, na'i chymeryd ymaith oddiwrthych,—yn unig yr ydym am fwynhau yr eiddom ein hunain.

"Frawd, yr ydych yn dweyd na ddaethoch i ymofyn ein tir na'n harian, ond i oleuo ein meddyliau. Yn awr, mi a ddywedaf wrthych ddarfod i mi fod mewn rhai o'ch cyfarfodydd, a'ch gweled yn casglu arian oddiwrth y cyfarfod. Nis gallaf ddweyd at ba beth y bwriedid yr arian hyn, ond tybiais eu bod i'r gweiniaidog; a phe byddem ninau yn cydymffurfio a'ch dull chwi o feddwl o barth eich

crefydd, efallai y byddech yn dysgwyl ryw-faint oddiwrthym ninau.

"Frawd, yr ydych wedi bod yn pregethu i'r bobl wynion yn y lle hwn; y dynion hyn ydynt ein cymmydogion ni—yr ydym yn adnabyddus â hwynt, ac a ddysgwyliwn ychydig amser i weled pa effaith a gaiff eich pregethiad arnynt hwy.

"Frawd, os darfu i'ch dynion gwynion lorraddio Mab yr Ysbryd Mawr, nid oedd genym ni, Indiaid, ddiun i wneud ag ef—nid oedd hyn yn un o'n gorchwylion ni. Pe deusai i'n mysg ni, ni buasem yn ei ladd ef,—ni a'i triniasem yn dda; ac y mae yn rhaid i chwi wneuthur iawn am y trosedd hwnw eich hunain."—*Mc Intosh's Book of Indians.*

YR YSGOL SABBOTHOL.

Yn Ysgol fwyn Sabbathol sydd
Ar gynydd yn ein gwlad;
Meistrina ddyeg, a gloywa'r dawn,
Mae ynddi lawm lehad;
Gall pawb yn rhwydd gael addysg rhad,
Fydd er gwellhad yn llon,
Trwy ddyegu'r Gair yn bur ddigoll,
O tynwch oll at hon.

Yr Ysgol sydd ar gadarn sail,
Pa beth sydd ail i hon?
I ddwyn gwymbodaeth dda i'n byd,
Rhown ara'n bryd o'r bron;
Athrawon diwyd ynddi sydd
'N ymdrechbu 'nol eu dawn
I ddyegu'r gwan—pa foddion gwel,
Mae hon a'i chell yn llawn.

Ei rhinwedd hoff a wna barhau
I ddangos bai lle bydd,
I'r rha! a fegir yn ei chol,
A'u dwyn i oleu'r dydd;
Gwna reol auradd hon o hyd
I ddynion gyd-ymddwys,
Mae gwir frawdgarwch pur a hedd
Tu lawa i'w gorsedd fwyn.

T. J.

DEWI SANT.

Dewi Sant oedd fab i Sandde ab Cedig ab Caredig ab Cunedda; a'i fam oedd Non ferch Gynyr o Gaercawch, yn swydd Benfro.

Ganwyd a magwyd ef yn y lle y mae Tŷ Ddewi yn awr. Yn moreuddydd ei fywyd ymddangoedd ei fod yn ofui Duw ac yn cilio oddiwrth ddyrgioni; a'r canlyniad fu iddo lwyr ymroddi i waith y weinidogaeth; ac felly dygwyd ef i fyau dan Pawl Hen, yn Athrofa y Tŷ Gwyn ar Daf, yn swydd Gaerfyrddin.

Bu ddeng mlynedd yn yr athrofa; lle y daeth yn gydnabyddus o'r anoddion oedd o fawr gwybodau a dysg, a arferid i addurno

dynton yr oes hono i'r swydd offeiriadol. Yn ol gadael yr ysgol, pregethodd yn y priffyrdd â'r caeau gyda llwyddiant nefflduel, fel ag y bu iddo sefydlu llawer o'r eglwysi canlynol ei hunan, os nid y cyfan; sef pedair yn swydd Faesyfed, dwy yn swydd Aberteifi, pedair yn swydd Benfro, dwy yn swydd Gaerfyrddin, tair yn swydd Frycheiniog, un yn swydd Forganwg, a thair yn swydd Fynwy. Ei brif anedd oedd Mynwy, lle yr oedd ganddo gymdeithas grefyddol, yr hon oedd yn gweithredu fel y canlyn: Codont y boreu ar ganiad y ceiliog, a byddent mewn myfyrdod a gweddian hyd oleu dydd; yna cydgyfarfyddent i addoli Duw yn gyhoeddus; gwedi hyn aent allan at eu gorchwylion tymhorawl, yna dychwelent i'r athrofa, i weddio, i ddarllen, ac i ysgrifennu. Yn y pfydnawn, cydgyfarfyddent i addoli Duw, lle yr arosent hyd oni thywyllai y nos, ac yna swporent ar fara a llysiau. Yn ol hyn byddent dair awr mewn myfyrdod a gweddi; yna gorphwysent hyd y boreu.

Trwy lawer o daerineb y daeth ef i gymansa Llanddewi-brefi, yn swydd Aberteifi, yr hon a gynnalwyd yn y §. 519, lle yr ydoedd ynghyd Dyfrig, (yr areh-egob,) Deiniol, (esgob Bangor.) Pawl yr Hen, Catwg, ynghyd a llawer eraill o bob graddau. Dyben y Gymansa oedd dystewi y Morganiad, &c., a sefydlu Dewi yn esgob yn lle Dyfrig, rhag yr hon swydd yr oedd Dewi yn gomedd dyfod i'r gyngaws.

Yr oedd Dyfrig y pryd hwn yn 146 ml. oed, ac o herwydd ei henaint rhoddai ei swydd i fyau, er mwyn cael myned i Ynys Eallii i orphen ei oes, lle mae yn gorphwys. Bu dyfodiad yr enwog Ddewi yn enw mawr i'r Gymansa, o herwydd ei areithiau pwysig ar wahanol deatynau, yn enwedig ei amddiffyniad o blaid y wir grefydd, ac yn erbyn Morgan. iaeth, yr hon oedd y pryd hwn yn fwy llygredig nag yn amser Morgan ei hunan; ac hefyd ei gynghor i'r hen bobl i fyned i Eallii, efo Dyfrig, gan mor beryglus ydoedd yn Nghymru, o herwydd aml ruthriadau y Saeson paganaidd. Dywedodd hefyd y caent yn Eallii ryddid i addoli heb neb i'w dychrynu, ac felly gorphen eu hoed mewn llawenydd a symledd calon. Cydysniodd Dewi â dymuniad y Gymanfa i aros yn lle Dyfrig; a chan fod Gynyr, o Gaercawch, wedi rhoddi ei holl dir yn swydd Benfro i'r eglwys, a bod Caerlleon-ar-wyseg, trwy gydsyniad y brenin Arthur ei nai, a'r esgobion, wedi troglwyddo y gadair arch-esgobaethol i Fynwy, yn swydd Benfro, cynyddodd dylanwad Dewi, a galwyd y lle o hynny allan Tŷ Ddewi. Yn mhen deng mlynedd ar ol y Gymanfa uchod cynnalwyd

un yn Llanddewi-brefi drachefn, trwy orchymyn Dyfrig a Dewi, yn yr hon y cadarnhawyd camonau y Gymanfa flaenorol, ac ychwanegwyd eraill atynt, fel yr oedd achosion yr eglwys yn gofyn. Dewi oedd yr Ysgrifenydd, ac yr oedd y cyfan o'r rheolau i'w cadw yn eglwys Tŷ Ddewi; ond y naent wedi myned ar goll er ys oesoedd. Ni lacoedd Dewi ddim yn ei lafur fel pregethwr yma a thraw, er bod o hono yn esgob: eithr parhaodd yn ffyddlon hyd ei farwolaeth, yr hyn a fu Mawrth Iaf, 544 o oed Crist, yn 82 ml. oed, medd rhai, ond 140 mlwydd oed, medd eraill.

Yr ysgrifenyddwr Pabaidd o'i fywyd ydynt yn hysbysu iddo gyflawni llawer o wyrthiau. Claddwyd ef yn ei eglwys ei hun, sef yn Nhŷ Ddewi; ac yn mhon pump cant o flynyddoedd wedi ei farwolaeth rhestrwyd ef yn mhilith y seintiau, gan Calixtus yr Ail.

Cyf. gan TAU TAU IOTA.

Maesdre'r mwgynwyr, Gorph. 20, 1850.

ENGLYN DYMUNIADOL.

Duw ein Ior a adfero—ein gwanwr,
IEUAN GWYNEDD eto;
Ei fywyd a'i lechyd o
O! rhodder ya hir iddo.

Mancstion.

H. TEGAL.

BYWYD JOSEPH.

Y FURHEB LLYFR.

Y CYNWYSIAD.

DAU freuddwyd braffwydoliaethol Pharas—
Cymaniaf yr Offeiriad—Y trulliad yn cyfaddaf ei esgeulusod o Joseph—Ac yn kysbyu ei ddoethineb i'r brenin—Efe yn cael ei ddwyn gerbron—Yn deongli y breuddwydion—Pharao yn cofio iddo ei weled ef yn ei gwsg, yn cael ei gymeradwyo iddo fel cynorthwywr yn y llywodraeth—Efe yn cael ei wisgo mewn dillad gwychion—Putiphar yn dyfod i erfyn rhyddhad Joseph—Sabrina wedi cyffesu y gwirionedd iddo ef—Efe yn synu wrth welad Joseph wedi ei dderchafu mor agos i'r brenin—Joseph yn cael ei wneuthur yn arglwydd-ganghellwr yr Aifft—Yn adseiladu ystodai i dderbyn yd—Y brenin yn rhoi cynnygiad o briodas iddo—Yntau yn patruso yn sawr, gan ei fod siocoes mewn cariad a phendefges anadnabyddus—Y briodas yn cael ei ehymnyg i'r dywysoes Aenath, yr hon a'i gwrthod-

odd, gan ei bod hi mewn cariad a'r Hebraid, yr hwn a waredodd Sabrina rhag y llaw, ac ni wyddai mai yr arglwydd-ganghellwr oedd efe—Eu syndod a'u llawenydd wrth gyfarfod, pan welodd Joseph mai Aenath oedd y bendefges, yr hon ydoedd ef wedi ei charu mor sawr, a gweled o Aenath mai ei Hebreaid hawddgar oedd y person hwnw a fwriadwyd iddi hi—Marwol aeth meibion Juda—Hyny yn adnewyddu ei ofid am ei gamwedd i Joseph.

AMSER dyoddefiadau Joseph a aeth heibio, ac ar y noswaith hono cyn ei ryddhad y brenin a welodd ddaau freuddwyd o roddiad nefol, y rhai a siomasant ddyfaia ei holl ddeuiniad. Efe a dybiodd ei fod ar lan yr afon Nilus, lle yr oedd angenfiod yr afon yn ymgapio ar y lleidiog draeth; efe a welodd saith o ychain mawrion o faintioli, yn dewion a phasgedig, yn esgyn o'r afon, ac yn pori ar weirglodd wyrddlas yn y gymmydogaeth.—Gwedi hyny cyfododd saith o anifeiliaid culion a drwg yr olwg, ar ba rai y gwelid yn brin ddigon o gig i gadw eu hegyrn yng-hyd; hwythau hefyd a aethant, ac a borasant ar yr un weirglodd, ac yn ddiioed a ddfasant ei holl wyrddlesni. Er hyny, yn wangcus, hwy a ymosodasant ar yr ychen tewion, ac a'u bwytasant hwythau hefyd, ac eto a barhausant yn gulion a newynog fel o'r blaen.—Golwg mor rhyfedd ynddi ei hunan a wnaeth y fath argraff ar feddwl y brenin, fel y dibuodd ef mewn terfysg, a'i gwsg a giliodd oddiwrtho. Tua'r boreu efe a freuddwydiodd drachefn; ac wele! yr oedd efe yn nghanol maes firwythlon, yn rhyfeddu rhoddion Ceres, pan, er rhyfeddod a syndod iddo, y tarddodd i fynu yn ddiaymwith saith o'r tywysenau brafaf a llawraf o wenith erioed a ddygodd y ddaser allan; ac yn ddiioed gwedi hyn y tarddodd i fynu gerllaw iddynt saith o dywysenau teneon a deiffedig, pa rai nid oedd dim ynddynt ond llwch (*dust*) ac us; a pheth oedd yn lled ryfedd, y tywysenau teneon, a deiffedig a syrthiasant ar y lleill, ac yna a'u llyngasant, eto o hyd hwy a barhausant yn denenon a deiffedig fel o'r blaen. Y cyfryw oedd breuddwydion Pharaoh, a rhoddwyd y deongliad hefyd iddo ef yn ei gwsg, eithr efe a ddiangodd mewn terfysg meddwl, ac a anghofiodd y deongliad, a'r breuddwyd yn unig a gadwodd efe yn ei gof.

Tranoeth, yn foreu, efe a alwodd gymanfa o'r holl ddoctoriaid yn y brif-ddinas ag oedd yn enwog am ddysgidiaeth yn nghelfyddydau yr Aifft; pob un a ymddangoedd yn y wiag briodol i'w radd, yn llusgo ar ol arwyddion ei anrhydedd. Ond eu rhwyg offeiriadaid i gyd oedd yn ofer; canys ni allai yr eilunod mudion, y rhai yr oeddent hwy yn eu baddoli, ddywedyd deongliad y dirgelwch Pob offeiriad a arferodd wahanol ddulliau o ddewiniaeth, a phob un a ddyfeisiodd ddeongliad yn wahanol i'w gymmydogion, ond a wrthodwyd oll gan y brenin, yr hwn a wyddai o'r goreu nad oedd un o hoaynt yn cyfateb i'r deongliad a welodd ef yn ei gwsg, er na

allai efe ei gofio ef ei hun. Holl ymdrechriad-ur yr offeiriad a aethant yn afwyddiannus, a digofaint Pharao a enynodd yn eu herbyn am eu twyll; y trulliad a alwodd i gof ei esgeulndra, ac a aeth ar frys o flaen y brenin, ac a'i hanerchodd ef yn ostyngedig fel hyn:

'O frenin, bydd fyw byth! yr wyf yn ymbil yn ostyngedig am iaddeuant, gan fy mod wedi troseddau yn lawr, ac na chlofais allan fy mai hyd yn awr. Eich mawrhydi sydd yn cofio yn dda i'r pen-bohydd a minnau eyrthio dan eich breninol anfoddlonrwydd, ac i ni gael ein carcharu. Dygwyddodd i ni ein dau freuddwydio yr un noswaith, yr hyn a'n blinodd ni yn lawr, am nas gallem gael gwybud y deongliad. Yfi a freuddwydiais fod gwinwydden odidog o'm blaen, yn dair o ganghenau bras-dyfawl, a phob un o honynt wedi blaendarddu, blodeuo, a dwyn allan swpiau mawrion o rawnwin, y rhai a seddfedasaat tra yr oeddwn i yn edrych arnynt; yna mi a ddoliais gwpan onics fy arglwydd yn fy llaw, ac a gymerais o'r grawnwin, ac a'u gwasgais hwynt iddo, ac a'i rhoddais ef yn llaw fy arglwydd i yfed; eich mawrhydi a yfodd, ac a foddlonwyd yn lawr ag archwaeth y gwin.— Y poblydd hefyd a freuddwydiodd, ac wole! yr oedd tair basged ar ei hen, yn yr uchaf yr oedd pob math o fwyd i Pharao o waith poblydd; ac fel yr oedd efe yn eu dwyn hwy i'r bwrdd breninol, adar y nefoedd a ddisgynasant, ac a fwyasant y bwydydd o'r basged, ac ni allai efe ychwaith eu cadw hwynt ymaith. Boreu tranoeth, fel yr oeddem ni yn eistedd yn ahrast a gofidus, dyn ieuango hawddgar, Hebrewr, yn mha un y mae yebryd y duwiau santiaidd, yr hwn sydd yn no cael ei garcharu yn anghyfiawn, a ddaeth i mewn, ac a ddeonglodd ein dau freuddwyd, yn ol fel ag y dygwyddodd i ni. Y dedwydd Florilo a adlerodd efe i Sfafr ei feistr, ond y truenus Labona a grogodd efe. A rynga bodd i'm harglwydd frenin i orchymyn y gwr ieuango o'ch blaen, ac nid wyf yn amman na bydd iddo ef ddeongli breuddwydion eich mawrhydi eill dan.'

Y brenin anamyneddgar a orchymynodd ddwyn Joseph o garchar i'w bresennoldeb ef. Wedi gwisgo dillad gweddus efe a ddaeth, wedi cael ei barotoi roddi ateb i'r brenin, canys Gabriel, ei wylidydd caredig, ydoedd wedi ymddangos iddo, ac wedi mynegi iddo y breuddwydion ynghyd a'u deongliad, ac ar yr un pryd wedi rhoddi iddo hyfforddiadau addas mewn perthynas i lywyddiaeth gwlad yr Aifft. Fel yr oedd efe, gyda pharch, yn neasu at yr orsedd, llygaid pawb a hudwyd gan ei brydferthwch personol, ag oedd yn cael ei fywiocau yn lawr gan y lliw coch o erchwylledd ag oedd ar ei wynebpryd. Efe a ymgyrmodd gerbroa y brenin, ac a ddygwylodd yn ddystaw am ei orchymyn.

Y fnyd ag y canfu Pharao wyneb Joseph, efe a welodd ryw beth yn ei wynebpryd, ac a enillodd ei garedigrwydd; efe a'i cymmerth ef yn dirion gerfydd ei law, ac a ddywedodd, 'Y mae gwas o'm heiddo i, yr hwn a roddodd i chwi yr enw o wr doeth dros ben, yn enwedig yn y gorchwyl o agoryd dirgelion cuddiedig, o'r hyn, medd ef, y cafodd efe ddigonol

brawf, o'i brofiad ei hun. Minnau hefyd a welais fy mreuddwydion, deongliad pa rai sydd dywrell a dyrrs, etn yn arwyddo rhyw ddygwyddiad mawr.' Yna efe a adroddodd ei freuddwydion, ac a geisiodd gan Joseph roi heibio bob ofnau, a dadguddio y gwirionedd syml pa mor anhwyfryd bynag y gallai efe ymddangos.

Gydag wynebpryd tawel a siriol, eto gydag ymddygiad boneddigaidd, ag oedd yn gosod allan sawredd ardderchog ei berson, efe a atebodd, 'Bydded i Pharao roddi gogoniant i Dduw y nefoedd, yr hwn, yn ei lawr ymddarostyngiad, a ddangosodd i'r brenin pa beth y mae efe yn ei ddwyn i ben ar y'ddaer. Y breuddwydion, fy arglwydd, oeddent ddau o ran dull, eto yn nn o ran sylwedd ac arwyddocad. Y saith o ychen, a'r saith dywysen gyntaf, ydynt yn arwyddo yr un peth, ac yn datguddio i Pharao y bydd saith mlynedd o'r fath amllder mawr o bob math o yd ag na welwyd erioed ei gyffelyb mewn deyrnas, fel yr ymddengys wrth faintoli a thewder y fath ych cyntaf, a maintoli a llawnder y saith tywysen gyntaf. Yr ail saith auifail culion a drwg yr olwg, a'r saith tywysen wag a deifiedig, sydd hefyd yn arwyddo saith mlynedd o brinder, o'r fath na welwyd erioed yn y byd; canys ni bydd ar na medd ynddynt; a chan i'r anifeiliaid culion a drwg yr olwg fwyta i fynu y rhai tewion a phasgedig, ac i'r tywysenau gweigion a deifiedig lyngcu y rhai aoddfed a llawuion, y mae yn dangos na bydd i'r saith mlynedd o amllder ddwyn allan ddi-gon i ddiwallu y saith mlynedd newyn, heb i'r drefn oreu i gael ei sefydlu yn y wlad. Bydded i'm harglwydd frenin ystyried fod llywodraethwr mawr pob peth yn cyfodi i fynu rai dynion i lywodraethu ar eu cyd-greaduriaid, ac i fod fel tadau iddynt, i ofalu am eu heddwch, eu dyogelwch a'u cynnalieith. Dy Dduw, O Pharao, yr hwn a sefydlodd dy orsedd, a datguddiodd byn i ti, nid gyda golwg i drallodi dy feddwl ardderchog, eithr fel y byddai i ti, trwy arferyd mesurau addas, (i ddyogelu cynhyrch gormodol y saith mlynedd gyntaf,) i fod yn abl i ddiwallu angenion dy bobl, dros y saith mlynedd o newyn, fel na byddo iddynt farw o eisiau ymborth. Fy nghynghor, gan hyny, yw, i'oh mawrhydi edrych am ryw wr doeth a gonest, o gymwyderau addas, a rhoeth iddo ef awdurdod i'r dyben hyn, fel y byddo y baich yn llai ar y brenin.'

Y brenin oedd yn edrych gyda syndod ar Joseph yr holl amser y bu efe yn ilefaru, gan ryfeddu gwelod cymmaint o ddoethineb mewn dyn ieuango; ac mor gynted ag y gorphenodd efe lefaru, a neidiodd oddiar ei orsedd, ac a'i gwasgodd ef yn ei freichiau gyda y caredigrwydd mwyaf, ac a ddywedodd, 'Ie, dyna y deongliad, a thydi yw y gwr a gyflwynwyd i mi yn fy nghwsig, i fod yn gynorthwywr im' mewn gwaith mor sawr: yr wyf yn dy gofseiddio, gan hyny, fel un wedd ei anion gan Dduw y nefoedd, i fod yn waredydd i'r bobl. Ac yn mha le, fy arglwyddi, eb efe wrth wyr ei lys, 'y cawn ni un wedd ei gynysgaeddu a doethineb a phwyll yn gyfatebol iddo ef.' Y trulliad, yr hwn oedd yr

holl amser hyn yn sefyll heibio, yn gwrandu yn ddystaw gyda mawr bleser, yn awr a ddaeth yn mlaen, ac a goffeiodd yn dynyr ei hen gyfaill, ac a ddeisyfodd faddeuant am ei hir egeulusdra, ac yn goeithio na byddai i Joseph ei gyfrif at ei amharch iddo. Joseph a ddywedodd wrtho, fod amser yr Arglwydd heb ddyfod hyd yn awr.

Yna y brenin a roddodd orchymyn i feistr ei ddillad-gell i gymeryd Joseph ymaith, a'i wisgo mewn trwsiad mawr-wych. Fel yr ymadawodd efe o wydd y brenin, un o'r arglwyddi gweinyddol a ddaeth i mewn, ac a hysbysodd i'r brenin fod Putiphar, ei gadpen, yn dysgwyl yn y neuadd, ac yn deisyfu cael cyfrinach ddirgel ar faterion pwyfawr.—'Gadewch iddo ddyfod i mewn,' ebe'r brenin, 'cans nid dyn drwg yw efe.' Y brenin a ymneillduodd gyda Putiphar i wrth-ystafell, ac fel hyn efe a gyflwynodd ei gais: 'Rhynged bodd i'ch mawrhydi, yn ddi-gyfrwng, cyn i mi fyned wrth eich gorchymyn yn erbyn yr Ethiopiad, mi a deffais olygwr fy nhŷ i garchar, ar waith fy ngwraig yn ei gyhuddo ef o gynygiad i'w threisio hi; fy mwriad oedd yn wir i ddywedyd wrth eich mawrhydi am gael ei roddi ef i farwolaeth; ond diolch i'r duwiau, disymmwthdra rhuthr y gelynyon, a gorchymyn caeth y brenin, ynghyd a fy ngofal am lesiad y wladwriaeth, a wnaeth i mi anghotio yn hollol fy ngorchwyllion fy hun. Fy ngwraig, ar fy nychweliad, a dynodd yn ol ei hachwyniad, ac y mae hi yn dymuno arnaf i fyndu ei ryddhau, a gwneuthur iawn iddo am ei gam-garchariad. Y flafr hyn, gan hyn, wyf yn ei ddymuno yn ostyngedig, gan eich mawrhydi, ac os rhynga eich bodd i chwi ei gymeryd ef dan eich ymgeledd parchus, cans y mae efe yn un o'r rhai mwyaf rhinweddol a doeth o ddynol-ryw. Llawn y fyddwn i'w feddu ef fel fy nghyfaill a'm cydymith yn fy nhŷ fy hun; ond amgylchiadau sydd yn gwaraful ei ail-dderbyniad yno.'

Y brenin a wrandawodd yn astud, ac a iawn dybodd mai Joseph oedd y person dan sylw, a orchymynodd iddo gael ei ddwyn eil-waith i'w wydd. Ond mor fawr oedd syndod Putiphar i weled ei gyfaill, ei Joseph, ag oedd wedi cael ei ddrwg-drin ganddo, yn cael ei ddwyn at y brenin wedi ei wiago mewn porphor, a chadwyn o aur a diamonds o amgylch ei wddf. Efe a safodd yn ddigyffro dros ychydig o amser, yna, gyda llais oryndedig, efe yn ddisymwth a ddywedodd, 'Efe yw; ac a roddodd i'w goffeidio, ac a'i gwasgodd ef fel pe buasai wedi ymllynu wrtho: Joseph hefyd, wedi synu i weled y fath gyfnewidiad, a ddywedodd, 'Y mae yn llawn genyf, fy meistr, i'ch cofseidio chwi fel fy nghyfaill unwaith yn rhagor; ac yn wir, Syr, ni roddais i erioed i chwi achos lai na bod felly.' 'Yr wyf yn gwybod hyn, Joseph—yr wyf yn gwybod hyn,' atebodd yntau: 'eithr os bydd i'r brenin geniatau, mi a roddaf i chwi hanes pa fodd y mae, fod fy ngharedig-rwydd wedi dychwelyd i'w lwybr priodol.'

'Chwi a ddywedasoch wrthyf, Joseph, ar y noswaith atgas hono ag y danfonais chwi i'r carchar, y byddai i'r Duw yr hwn-yr ydych ehwi a'ch tatau yn ei addoli, trwy ryw fodd-

ion nen gilydd, egluro eich diniweidrwydd, a datguddio bai eich cyhuddwyr. Hynny sydd wedi ei wneud, fy nghyfaill—felly, eich rhag-ddwyediad a gyflawnwyd. Eich meistres anghysurus, druan, a dalodd yn ddrud am ei ffolineb; y mae hi yn wrthddrych addas o'ch tosturi; bydded iddi, gan hynny, fod byth yn rhydd oddiwrth eich anffoddlonrwydd. Y fam-sith felldigedig, Syrena ddiffaith, oedd i'w beio yn fwy na fy anwyf Sabrina. Ond myfi oeddwn i'm beio yn fwy na'r ddwy. Pa fodd y gallaswn i feddwl y gallasai dweirdeb menywaidd fod yn anheimpladwy o'ch serch-dyniadau dengar. Yr oeddwn i yn ymbleseru i'ch cyflwyno chwi iddi, ac yn llawenbau i'w gweled hi unpryd yn edrych yn garedig arnoch, heb ystyried y perygl yn ngwyneb pa un y gosodais fy ngwraig dlawd aunedwydd, pan y dylaswn eich cadw chwi yn hollol o'i golwg. Ond mi a'i gosodais yn wyneb y fagl, ac nid wyf yn rhyfeddu dim os bu iddi gael ei drysu. Yr wyf yn gofidio wrth weled ei thegwch yn gwywo ymaith fel y rhosyn methiedig, a'i holl fywiau-grwydd arferol wedi cyfnwid yn brudd-der parhaus. Hi a gollodd bob blas ar bleser, difyrwch, cymdeithas, a gwisgiad; ei chweg sydd yn an-amserol, ac yu cael ei afluonyddu gan freuddwydion blin. A mlynch y clywais hi yn y dirgel yn galaru am ei harglwydd Putiphar, yr hwn oedd hi wedi ei fradychu a'i niweidio. Bhag ofn ychwanegu at ei blinder, mi a ochelais chwilio i'r achos o hono; hyd neith-iwyr, pan yr anfonodd hi am danaf i'w bystafell, lle yr oedd hi wedi bod dros amryw ddyddiau yn beryglus glaf o dwymyn. 'O fy arglwydd, (ebe hi), a eilwch chwi faddeu i greadur mwyaf truenus a hyderwyd ynddi erioed gan wr tirion rhy rhydd-gred? Myfi a'ch bradychais chwi, fy arglwydd, ac ni allaf farw heb hysbysu i chwi fy euogrydd. Pe buasai yr Hebreud, yr hwn a gam-garcharwyd, heb fod yn fwy diwair na Sabrina, eich gwely fuasai wedi cael ei halogi a'r aflendid diffeithiaf.' 'Beth!' ebe finnau, 'a yw efe ddim yn euog?' 'Nac yw, fy arglwydd,' ebe bithau, 'nid yw efe yn euog. Ei ddiweirdeb sydd anmblygadwy. Ni allais dagrau, deisyfiadau, na bygythiadau, siglo ei feddwl diysag. Efe a ymddyriedodd yu ei Dduw, ac a waredwyd. Myfi yn unig sydd euog. Myfi a deimlais o'm hanfodd gariad ato ef y tro cyntaf y cyflwynasoch ef i mi. Ac yn gwybod mai peth gwaharddedig ydoedd, mi a wnaethum ddim ag a allaswn i'w ddi-ffoddi ef; ond gwnaethwn y fyawn, efe a gynyddodd fwy-fwy arnaf, hyd oni enynodd fel fflam, yn annyoddefol. Ac yn cael fy annog gan fy mamaeth, mi a roddais ryddid i'm dymuniadau gwylltion, a gwnaethum y cwbl a allwn i'w dwyllo ef, ond ni atebodd un dyben. Ei barch i'w Dduw a'i feistr a lwyddodd yn erbyn fy holl swynion a'm maglau; a thrwy ei sefydlogrwydd efe a'm hargyhoeddodd fod rhywbeth mewn duwioldeb a rhinwedd ag yr wyf fi yn anadnabyddus o hono. O fy arglwydd! a fydd i mi obeithio cael clywed llais eich maddeuant cyn y byddo i mi farw! Ac O! mor ewyll-ygar y byddai i mi erfyn maddouant am

ddrygu diweirdeb, pe na buasai arnaf ofn y byddai i olwg yr llebread fy nghorchfygu.

'Ydwylf, Sabrina,' atebais inuan, 'yr wyf yn maddau i chwi â'm holl galon; y cyffesiad onest a rydd hyn sydd arwydd sicr o ddychwelid rhinwedd. Yr wyf yn eich cofleidio, fy nghariad, ac a frysiaf ryddhad Joseph, ac a'i hail-sefydlaf ef yn y teulu.' 'O! na wnewch byth, na wnewch byth,' atebodd lithau; 'ni allaf fi anturio i'w weled ef mwy; canys er nad wyf yn awr yr teimlo dim ond y caredigrwydd mwyaf canmoladwy tuag ato ef, ni bydd i mi byth i anturio gosod fy ngwendid yn wyneb perygl cyn agosod mwyach. Gwnewch chwi, fy arglwydd, yr hyn a alloch o wasanaeth iddo ef mewn unrhyw ffordd arall, ond ni adewch i ni ei weled ef. Pan y byddwyf fi farw, chwi gewch fel ag y mynoch, ond cadwch eich dyweddi dlawd, wan, ac ansefydlog rhag profedigaeth.'

'Wedi iddi ddywedyd ac i minnar addaw i gydsynio â'i deisyfiad, mi a'i gadewais i gael esmwythder. Wedi dadlwytho ei meddwl, hi a gysgodd yn llonydd trwy y nos, ac ni welais i y fath dawelwch siriol ar ei hwyn-ebpryd er ys tro hir ag oedd y boreu heddlu yn pan ymwelais â hi, cyn dyfod i ddysgwyl wrth ei fawrhydi.

'Ond yr wyf yn gweled, Joseph, na chaniatoodd eich Duw, yn yr hwn yr ymddiried-ansoch, i Putiphar gael y pleser o'ch cyflwyno chwi i'r brenin; ond pwy bynag yw a gafodd yr anrhydedd hyny, efe a fydd gyfaill, i mi byth.' Pharao a atebodd, 'Joseph a wnaeth ei hunan yn fawr yn fy ngholwg, a'ch chwedl chwithau, Putiphar, a'i sierhaodd ef yn fy mharch. Ac a wasanaetha i egluro a chadaru-hau yr hyn ag y mae hawddgarwch genedig-ol o'i wynebpryd yn osod allan; a gadewch i mi ddywedyd, nid ychydig fydd iddo adduro enw da fy ughadpen godidog, ei fod mor baròd i adgyweirio y can a wnaed trwy gam-gyhuddiad. Ewch adref, fy arglwydd da, a gadewch i Sabrina dlawd edifeiriol gael gwybod fod Joseph yn ail mewn bri a gallu yu nheyrnas yr Aifft. Yr hanes, mewn modd neillduol, a bysbyris i chwi, Putiphar, ar anser arall.'

Yr un duwioldeb ag a nerthodd Joseph i ddyoddef gyda gwroldeb, yr adfyd i ba un yr arweiniwyd ef gan ei ddiniweidrwydd, a'i nerthodd ef yn awr i glywed ei glod yn cael ei ddadseinio o un i'r llall, heb falchder na gwagedd. Ei wisg borphor, a'i ffr tra brenhinol ni chyfnawiodd ostyngeddrwydd genedigol a gwylder ei feddwl; trwy yr llyu y cadwodd efe ei ffr heb genfigenu wrtho gan rai o ia-radd.

Pharao a roddodd allan gyhoeddiad brenhinol, yn mha un yr enwodd efe Joseph yn brif-orchwyliwr yr Aifft, ac a orchymnodd i'w holl ddeiliaid, o ba radd bynag, i fod yn gynorthwyol iddo yn mhob gwaith a gymerai efe arno, ac yn mhob beth arall a fyddai iddo ei geisio. Joseph, o'i ran ei hun, a ymddy-godd gyda chymmaint o uniondeb, doethineb, ac ewyllys da, fel y llawenyhodd y bobl yn gyffredinol i weled ffrwyng y llywodraeth yn cael ei gosod mewn llaw mor addas.

Gwedi ei ddyrchafu i awdurdod, y peth

cyntaf a wnaeth efe oedd sefydlu y drefa fanylaf yn y llyso, i leihau arian traul y brenin, niwr belled ag y cyd-safai â bri ymerawdwr mor fawr, fel y gallai y drysorfa ei ddiwallu et â digon o arian i brynu yr holl weddill o yd blwyddol, a darparu lleoedd cynhwys i'w dderbynu ef, yno ei brynn. A demiswyd milldir bedair-onglog, ar ddol-dir hyfryd yn ymyl Memphis, i fod yn sefyllfa ei ystordai. Y gwanwyn a neshoedd, a phob peth mewn natur a ymddangosodd a golwg ffrwythlon, canys y ddaear a ddygodd allan nid fel arfer-ol, ond mewn amlder mawr. Ar ddiwedd y flwyddyn, Joseph a roddodd allan gyhoeddiad, yn mha un yr arwyddocaodd trwy awdurdod freninol, fod hyn a hyn o bris yn cael ei roddi yn ystordai y brenin am yr holl fyd a ddygid i mewn i'r gweision ag oedd yno yn ei ddysgwyl. Y cyhoeddiad a ddygodd law-er iawn o fyd o bob parth, mor gynted ag y bu i liseiriant yr afon Nilus eu galluogi hwynt i'w ddwyn ef ar hyd y dwfr; a pharhawyd felly dros saith mlynedd; ar y cyfryw amser efe a lauodd bob lle a allasai efe ei gael, ag fyd.

Y brenin Pharao, un diwrnod, a'i cymerodd ef i'w lyfrigell, ac a'i hanerchodd ef fel hyn, 'Joseph, myfi a'r Aifft yn gyffredinol, a gawsom achos i'ch ystyried chwi fel cynnal-iwr a gwaredwr, a gyfodwyd i fyddu i ni erbyn dydd o adfyd. Gan ei fod wedi rhyngu bodd i'ch Duw eich danfon chwi i'n plith ni, y mae yn weddus i ni wneuthur dim ag a allom i wneud eich trigfan yn gysurus. Yr wyf wedi bwriadu priodas i chwi, Joseph, (na, peidiwch a'i gymeryd yn syn) ag un o'r arglwyddesau blaenaf yn holl ymerodraeth yr Aifft, o ran ei genedigaeth, ei glendid, a'i rhinwedd. Yr wyf yn bwriadu ei rhagofyn i chwi y dydd hwn. Pe buasai genyf ferch o'm heiddo fy hun, yr hon fuaswn yn gyfrif yn deilwng o honoch, hi a gwasai fod yn briodas-ferch i chwi; ond gan na allaf foddioni fy hun felly, mi a chwiliais allan am un ag wyf yn feddwl na allai, yf nod y mwyaf o ymerawdwr gael un gwrthdadd i ei herbyn.' 'Yr wyf yn dymuno,' obo Joseph, 'fod i'ch mawrhydi feddwl yn bwylllog am dano cyn y byddio i chwi gynnwyl peth o gym-maint pwys. Pa faint a fydd i dywysoges o'r Aifft gael ei hiselu trwy gael ei rhoddi i es-tron gwael, a fu unwaith yn annedwydd, gen-edigaeth yr hwn, mewn cydmariaeth, sydd ddi-gyfrif.' 'Na ddywedwch ragor am dano,' atebodd y brenin, 'canys y peth sydd eisoes wedi ei benderfynu. Fe fydd yn anrhydedd i'r dywysoges fwyaf i gael ei dyrchafu i'ch gwely.'

Ni chafodd y cynnygiad manteisiol hyn y derbyniad groesawgar hyny gyda Joseph ag a fuasai un yn feddwl. Yr un deg anadna-hyddus, yr hon a welodd ef pan oedd yn gar-charor, ydoedd wedi hudo ei galon. Yr oedd efe yn hiraethu am dani yn ddirgel, ac ni allai ganiatau i feddylliau am un arall gael lle yn ei galon. Ni wyddai efe yn iawn pa fodd i ymddwyn mor gyuil, ond dened a ddeuai, efe a benderfynodd i beidio a gwneud anghy-f-iawnder â'i gariad cyntaf, er ei bod yn anad-nabyddus, trwy dderbynu ail i'w fynwes. Y

tywysog Potiphara ydoedd y pryd hyny yn y llys, y brenin Pharao a osododd ger ei fron ef am briodas, rhwng Joseph, arglwydd uchel-ganghellwr y deyrnas, a'r hawddgar Afenath ei ferch rhinweddol. Y cynnygiad a gymeradwywyd yn ewyllsger gan y parchodig dywysog, ac ar orchymyn ei feistr, efe a aeth adref i ymgynghori â thueddiadau ei ferch. Ond mor fawr oedd ei syndod i weled Afenath yn hollol groes i'r anrhydeddus gyngair. Hi a lefodd, 'Yr wyf yn atolygu fy nhad, na byddo i chwi beri i mi briodi gwr, am ba un nid oes genyf y radd leiaf o ddymuniaid; a'r hwn, wedi i chwi son am dano, sydd wedi dyfod yn wrthdrysych o fy ngwir gasineb.'— A threiglai y dagrau i lawr dros ei gruddiau fel perlau grisialaidd wrth ddyweddyd hyn.— 'Pa wrthdadaid a ellwch chwi gael, Afenath, atebodd yntau, 'yn erbyn yr arglwydd uchel-ganghellwr, anwylddyn y brenin a'r bobl? Fenyw anystyriol, yr anrhydedd mwyaf ydyw ag a all y brenin ei roddi arnoch; ac yr wyf yn sefyll am i chwi wneud derbyniad o hono, onid rhoddwch i mi gyfrif cywir o'ch rhesymau am ei wrthod ef.' 'O syr,' ebe hi, 'nid yr arglwydd uchel-ganghellwr ydyw y dyn a all fy ngwneuthur i yn ddedwydd; ac nid wyf yn ewyllsio priodi hyd oni byddo genyf olwg i fod yn hapus yn fy nghwr.'

Afenath ieuangc oedd un o'r cwmpeini, y rhai, er mwyn harddu priodas Putiphar a Sabrina, a aethant i hela bwystrifod yr anialwch; a hi a welodd ddewrder rhagorol yr Hebreod ieuangc yn ngwarediad ei feistres rhag cyddaredd y llew croulaw. Ni allasai ei chalonn dyner ac ieuangc lai na theimlo argraff amrywiol rannau ei berson hawddgar; ond ei ddewrder boneddigaidd yn fwyaf teimladwy a gyffyrddodd â hi. Yn fyr, hi a deimlodd y cariad mwyaf twym a diwair ato ef, ac a benderfynodd, os byth yr elai hi i'r berthynas briodasol, mai Joseph, yr Hebreod dewrwyth, fyddai dyn ei dewisiad. Ond heb ei weled erys amser hir, hi a deimlodd gasineb at bob dyn arall; ac er bod clod yr arglwydd uchel-ganghellwr yn dadseinio trwy bob trigfan yn yr Aifft, ni chafodd hi erioed gymaint o gywreinerwydd ag edrych arno ef.

Pa fodd bynag, Pharao a Potiphara oeddent yn sefyll arno, fod iddi gael cyfarfod â Joseph, er eu bod eill dau yn meddiannu gormod o dosturi i wneud trais hollol ar dueddadau un o honnynt. Ond pan gyfarfuant, y fath syndod hyfryd oedd ef i Joseph i sylweddoli yn Afenath wynebpryd, gulwg, a gwir berson y forwyn hawddgar, yr hon a welodd efe pan yn garcharor; ac er mwyn pa un, er ei bod yn anadnabyddus, efe a ymwrthododd â'r holl ryw fonywaidd. Ac nid oedd syndod Afenath yn llai ychwaith wrth ganfod yn mhersenn yr uchel-ganghellwr bob tebygolrwydd i'w Hebreod anwylo ran corff ac wynebpryd. Eriod ni ddaeth dau ynghyd, gyda mwy o gasineb hollol i'w gilydd, ac ni fu i ddau erioed gael en siomi yn fwy hyfryd. 'Fy un deg hawddgar,' ebe Joseph, 'am ba un yr ocheneidiais cyhyd, ai chwi yw yr hon a fwrriadodd y brenin yn ddiarwybod i mi i fod yn briod im'? O fy nghariad, nis gellwch amgyffred y fath gasineb oeddwn yn

ei lettya tuag atoch; ond bendigedig fyddo Duw y nefoedd, yr hwn a ddygodd wrthdrysych fy nymuniadau gwresocaf i fy mnywes.' 'Ac a all ef fod yn bosibl,' ebe Afenath, 'mai chwi yw gwir waredydd y deg Sabrina? Byth oddiar y dydd difyr hyny, yr ardderchog a'r dewr Hebreod, ydoedd unig arglwydd fy holl serchiadau. Pa fendigedig ragluniaeth yw hon a goronodd fy nymuniadau trwy wrthwyebu fy nbueddiad; canys mi a'ch caseais chwi, Joseph; mi a gaseais arglwydd uchel-ganghellwr yr Aifft, er mwyn fy Hebreod hawddgar. Bydded i mi sawrhau doethineb a daioni y Duw hwnw, yr hwn a siomodd ein hofnau yn y fath fodd dymunol.' Y briodas a weinyddwyd dracoeth, yn mhresenoldeb y brenin. A mawr lawenydd oedd yn mhllith y bobl ar yr achos, a phob un yn dymuno llwyddiant i'r ddau newydd briodi.

Tra yr oedd Joseph yn parhau yn llwyddiannus i lywodraethu yr Aifft, gwelodd Duw yn dda i ymweled â'r ymadroddus Juda a chof am ei hen fradwriaeth. Er, ei gyntafanedig, yn addef o ran blynyddoedd, a briododd eneth ieuangc, lán a rhinweddol, ac yn rhagori ar ei chyfeillesau mewn amrywiol olygiadau, a'i henw oedd Tamar. Er oedd atheistaidd a drygionus, yn diystyru gorchymynion Duw Abraham, ac yn ceisio yn unig i foddioni blys anianol, ac ymdreiglo yn mhleserau y cnawd. Ei rieni, Juda a Sana, a ymdrochasant i ddiwygio annrenfa ei fywyd ag addysgiadau da ac esiampl; ond en holl hyfforddiadau a wrthododd efe yn ei flloineb, ac a chwiliodd am farwolaethyn nghyfeillionrad ei ffordd. Ei dymher oedd yn hollol wrthwynebi i gynheddau hawddgar Joseph; rhinwedd oedd hyfrydwch y naill, ond drygioni yn unig oedd y llall yn ei ddilyn. A dygwylodd ar ddiwrnod i Er gael ei anfon i gwr pollonig o'r wlad ar ryw neges gwladol; wrth fyned heibio i berth angeuol, panther a neidiodd o'i chanol hi, ac a'i llarpiodd ef mewn mynodyn. Gan na ddychwelodd ar yr amser dysgwyladwy, cenadau a fonfwyd i chwilio am dano, ac a'i cawsant ef wedi ei ddryllio yn druenus gan yr angenfil hwnw o'r coed. Yna y bu i Juda wir deimlo yn ei brofiad ei hun, boenus wasgfyddal calon ei dad, ar waith siacod waedlyd Joseph yn cael ei dangos iddo. Yna cyfarchiad serchog ei frawd ymbilgar, yn deisyf ei fywyd, a ddychwelodd i'w feddwl, ynghyd â'r holl amgylchiadau blin. Ac at y golled o'i fab, cafodd yr ystyriaeth blin ei bod yn farn gyfiawn yr Hollalluog arno ef, am gydduo â'i frodyr i ddwyn trallod ar Jacob ddewisiaid.

Fel na byddai i enw yr hynafanedig i ddarfod yn nhylywth Juda, Tamar a roddwyd i Onan, fel y gallai had gael eu cyfodi i'w frawd oedd wedi marw. Ond calon Onan oedd wedi cael ei lithro gan lendid arall, ac yn gwybod os byddai i'r gwely priodas ddyfod yn ffwrtythlon, na fyddai i'r plant fod ar ei enw ef; efe a gymerodd ofal i rwystro ffwrtythau eu cymuned, er na bu iddo ymwrthod yn hollol â phloserau y cyflwr priodasol. Yr hyn a wnaeth efe oedd ffaidd yn ngholwg aufeidrol santeiddrwydd, a'r Gor-

uchaf, i ymddial am ei annuwioldob, a'i tarawodd ef yn farw â deifiad meltten a saethodd o awyrraid ddrysau digofaint

O Juda! pa mor deimladol y cafodd dy galon ei chyffroi gan yr ergyd hyn â llaw ddywyfol? Pa fodd y darlenniast dy bechod yn dy gospedigneth. "Dy ddau fab a gipiwyd ymaith gan angau yn mhlodau eu dyddiau. Tamar, dy ferch yn nghyfraith, a gafodd y chwerverder o gladdu dau wr cyn iddi gyrhaeddyd canolddydd ei bywyd. Sela ieuango a thyner, yn unig sydd yn cynnal gobaiith dy deulu. Mor lluddedig oedd dy galon gan ofn eiddigus, rhag i ddialedd dy ygrifenu di lawr yn ddiblant, a gwyso Sela ieuango i ganlyn ei frodyr hyuaif. Dim ond ofn Simeon a Lefi, a gadwodd Juda rhag gwneuthur llawn gyffesiad o'i fai gerbron y patriarch parchedig. Ond eu hofn hwy a'i attaliodd ef o hyd oddiwrth ei ddyledawydd, y'n enwedig gan nas gallai efe byth glywed pa both a wnaeth yr Ismaeliad o Joseph

[I'w barhaus.]

DYWEDYD ANWIREDD.

Mae yr arferiad o ddywedyd anwiredd yn hen. Arferai y diweddar Barch. H. J. Hughes, Palmyra, ddywedyd, "Ni fu un bregeth erioed yn y byd yn fwy llwyddiannus na phregeth y sarff, sef, 'Ni byddwch feirw ddim.'" Trwy fod dynion wedi amhau, mae anwireddau wedi lluosogi. Pan roddwyd y deg gair deddf i Israel yr oedd angen dywedyd, "Na ddwg gam-dystiolaeth yn erbyn dy gymmydog." Exod. 20. 16. Pan ystyrir mor ddwys y rhybuddir pawb yn y Testament Newydd i ofalu am ddywedyd y gwir, ac ystyried esiampl Crist a'i apostolion, amlwg yw y dylem fod yn ofalus ar ein hymadroddion. "Dywedwch y gwir bob un wrth ei gymmydog." Wrth wrando a sylwi ar ddull y byd yn yr oes hon, mae yn rhyfedd na bai Duw yn tywallt ei lid ar drigolion y ddaear, pe na byddai yr un pechod arall ond hwn yn cael ei gyflawni. Mae anwiredd wedi myned yn beth cyffredin a ddisylw gan ddynion; ond er hyn y fe'i casheir gan Dduw yn awr yn gymaint ag yn yr amser y tarawyd Ananias a Sapphira, am ddywedyd celwydd wrth yr Ysbryd Glân. Act. 5. 1, 2.

Ystyrir anwiredd gan laweroedd yn angenrheidiol i gario yn mlaen alwedigaethau, er mwyn enill cyfoeth darfodedig. Yr oedd Solomon yn amlygu dull marsiandwyr, gan ddywedyd, "Drwg, drwg, medd y pryuwr; ond pan el o'r neilldu efe a ymfrostia." Diar. 20. 14. Dyma'r dull y mae llawer o fasnachwyr yn ymddwng eto, ni ofalant am dwyllo y diniweid, ac wedi hyn ymfrostiant yn eu pechodau.

Hawdd ydyw adnabod y dyn anwireddus, oblegyd y mae yn caru adrodd pethau mewn modd dirgelaidd; nid yw yn dewis dywedyd mewn modd cyhoeddus. Mae mewn perygl parhaus, am fod ei barch a'i feddiannau yn ymddibynu ar ddystawrwydd ei gymmydogion, ac nid ar ei eirwiredd ei hun. Efe a fedda gydwobod euog yn barhaus, am ei fod wedi dywedyd anwiredd yn fwriadol am eraill. Nid oes ofn Daw arno, ac nid yw yn arawyo pan yn tori y gyfraith, ac yn gosod ei hun yn agored i farn; pan yn pechu yn erbyn ei gymmydog mewn modd dirgelaidd. 1 Bren. 21. 10. Pan oedd yr Iaddewon am roddi Crist i farwolaeth, hwy a ddygasant gam-dystiolaethau i'w erbyn, pa rai, pan eu profwyd, nid oeddent yn gysson. Marc 14. 56.

Effaith anwiredd y milwyr o barth adgyfodiad Crist sydd fawr hyd heddyw. Math. 28. 13. Mae canlyniadau niweidiol o ddywedyd anwiredd, am hyny dylai pawb fod yn eirwir. Mae y dyn anwireddus yn anaddasu ei hun i bob cymdeithas; oblegyd pa gymdeithas a ellir gynnal a'r holl aetodau ya adrodd anwiredd am eu gilydd, ac heb neb yn gallu credu yr hyn a ddywedir gan y lleill. Mae y rhai a arferant ddywedyd anwiredd yn gosod eu hunain mor wael yn ngholwg eu cymmydogion, fel na ellir eu credu pan fyddont yn dywedyd y gwir. Pan ddywedir anwiredd, yn gyffredin, fe fydd galwad am leng o anwireddau eraill, i dreio dyogelu yr anwireddus, a chlirio ei nodweddian yn wyneb prawf. Y rhai a ddywedant anwiredd o ddi-afol y maet. Ioan 8. 44. Caseir y rhai a adroddant anwiredd gan yr Arglwydd. Diar. 6. 16. Pwy bynag sydd yn euog o arferyd dywedyd yr hyn nad yw wir, sydd euog o un o'r pechodau sydd yn cau allan o deyrnas nefoedd. Dat. 22. 15.

Diau fod angen diwygiad mawr yn y wlad eang hon mewn dywedyd yr hyn sydd gywir, yn enwedig yn amser etholiad swyddogion gwladol. Mae y pleidiau ymdrechol am yr oruchafiaeth yn canmol eu hymgeiswyr hwy, ac yn drwg-liwio eraill a berthynant i'r blaidd wrthwynebol, heb ofalu am ddywedyd y gwir—dim ond enill y fuddugoliaeth. Dgyir yr etholiadau yn mlaen mor gystadlengar, fel na ellir rhoddi crediniast i un blaidd yn fwy na'r llall. Hawdd i ddyn o synwyr cyffredin farnu nad ydynt oll yn dywedyd y gwir.

Mae dywedyd anwireddau wedi niweidio personau, teuluoedd ac eglwysi yn fawr cyn hyn. Mae cymmydog anwireddus yn beryglus, ac nis gellir ymddyried fawr ynddo.—Diau fod nodweddian y rhai anwireddus yn

wael yn awr, oud yn y faru hwy a fyddant yn euog, ac yn rhwymedig draed a dwylo, ac fe'u bwrir i'r tywyllwch eithaf, i dragywyddol wylofain, ac i ringcian daunedd. Pe buasai y merthyron mor annuwiol a thystio anwiredd hwy a allasant gadw eu bywydau; ond dewissant hwy, yn hytrach na bod yn euog o'r pechod o ddyweyd yr hyn nad oedd gwir, i roddi eu bywydau i lawr o blaid y gwir. Ddarllenwydd, a oes gofud ynot ti, fel y cyn-dduwiolion? a wyt ti yn sefyll o blaid dywedyd yr hyn sydd gwir? a roddet ti dy fywyd i lawr cyn y gwnelit wadu y gwirionedd? Er fod y gwir yn aml yn cael ei gamfarnu yn y byd yma, eto fe ddeil ei dir, ac fe asif yn nydd mawr y farn, pan fydd pob anwiredd yn diflanu fel cysgod o flaen y gwynt. Mae llawer yn ystyried fod galwad neillduol arnynt i ddywedyd y gwir pan fyddont ar eu llwon; ac felly hefyd y dylai fod. Ond fel deiliaid cyfrifol i Dduw mewn barn, y mae cymmaint o alwad arnom oll i ddywedyd y gwir a phe byddem bob amser ar ein llw; o herwydd y mae dydd yn dyfod i bawb roddi cyfrif am eu geiriau, a chael eu baru yn ol eu gweithredoedd.

"Fe ddylai fod nŷd i ni—ar dulcen
Hir-dolcog cefwydd-gi
O losglad gŵf, law wi-gi,
Er llal o goel i'r hyll gi."

THETA ETA.

COFIAINT SARAH JAMES,

Priod Richard D. James, plwyf Trenton, swydd Oneida, C. N., yr hon a fu farw ar y 25ain o Orph., 1850, yn 59 ml. ac 8 mis oed.

Yr oedd y chwaer hon yn ferch i David Jones, Glanymrafn Rheidiol, plwyf Llanbadarn Fawr, ger Aberystwyth, Ceredigion. Ymunodd mewn priodas â Richard D. James yn ddwy-ar-hugain oed; bu iddynt saith o blant, o ba rai y mae pump yn fyw yn bresennol.—Bu fyw ar dir ei thad am 11 mlynedd, ac yn ystod y tymhor hwn, bu hi a'i phriod yn offerynol i godi Ysgol Sabbathol. Cynnelid yr ysgol yn ei thŷ hi am ddwy flynedd; a phan oedd y Parch. William Evans yn prydawn Sabbath yn holi yr ysgol, fe ofynodd, A oedd yno rhyw un a adroddai bennod, atebwyd fod, a galwyd yn mlaen eneth tua 12 oed, fel yr oedd hi yn adrodd yr 11eg o'r Hebreaid gyda y symledd a'r deall mwyaf, fe aeth i ryw raddau yn debyg i dŷ Cornelius; disgynodd yr Ysbryd Glân ar bawb oedd yn clywed y gair; fe ymollogodd y llestri gwanaf, sef y merched, i'r môr, gan godi yr hwyliau; ac

wrth yr olwg arnynt, galleid meddwl y buaseut wedi cyrhaedd porthladd Caersalem Newydd cyn machlul haul. Yn yr amser hwnaw yr oedd ysbryd argyhoeddiadau mor gryf, fel yr oedd meibion a merched cryfion yn cael eu tori i lawr yn nerchol; eto, byddai rai o hŷnynt yn treio myned allan o'r cyfeillachau, ond cyn cyrhaedd hanner y flordd tuag adref. byddai yr Ysbryd Glân wedi ailchwythu y fflam argyhoeddiadol, nes y byddent yn dyfod yn ol gan lefain, A oedd modd yn ngwaed yr Oen i dawelu cydwbybod enog? Yn yr amser hwn, pan yn 32 mlwydd oed, ar ei phroffes o'i flydd yn Nghrist, bedyddiwyd hi (ynghyd a'i phriod, Richd. D. James, ac o hanner cant i diugain eraill, heblaw dau bregethwr, sef David Jones a Wm. Lewis, pa rai sydd yn sefyll dros y gwir hyd heddyw,) gan y Parch. Wm. Evans.

Wyth mlynedd ar hugain yn ol, ymfudodd Richard D. James, ynghyd a'i wraig a'i blant, i New York; rhoddasant eu hunain yn aelodau o eglwys y Parch. John Williams; ond o herwydd bod y chwaer Sarah James yn an-neulladwy o'r iaith Seisnig, ac yn awyddus i gael moddion crefyddol yn y Gymraeg, symudasant i Trenton, swydd Oneida, lle yr arosodd gwrthddrych ein cofiaint hyd ei marwol-aeth.

Ar ol ymsefydlu yno, rhoddodd hi a'i phriod eu llythyrâu i eglwys y Capel Isaf, Steuben; ac yno y buont yn derbyn llawer o fudd a lles i'w heneidiau am tuag ugain mlynedd; ond fel y mae y gelyn bob amser yn treio gwneud cynen rhwng brodyr, felly llwyddodd y tro hwn, fel y gorfu ar tua deg ar hugain o'r aelodau ymofyfa am eu lle gyda yr eglwys sydd yn cyfarfod yn Nghapel Seion, yn Remsen, lle yr arosodd Sarah James hyd ddydd ei hymddattodiad.

Yr oedd amryw bethau yn ei nodweddiad yn teilyngu sylw. Yr oedd yn caru y gwir yn fawr. Nid yw ei phriod erioed yn cofio ei chlywed yn dywedyd anwiredd er amddiffyn ei hun, ac ni oddefai i'w phlant wneuthur hyn. Yr oedd yn caru yn fawr bob amser i wneud elusen i'r tlawd, lle byddai angen; ac hefyd yr oedd yn llettygar i ddy-eithriaid, yn enwedig pregethwyr yr efengyl.

Yr oedd y chwaer hon er ys blynyddau yn gwaelu o ran ei hiechyd; ond ni bu hi ond tua thair wythnos yn cadw ei gwely yn ei chystudd diweddaf, sef darfodigaeth a rhyddni. Boreu dydd Mawrth cyn ei marwolaeth, gwellhaodd ychydig tua phump o'r gloch; wedi i'r teula gael boreufwyd, gofynodd, "A ydych ddim yn darllen heddyw—O! (meddai) peidwch rhoddi fynd ddarllen a gweddio." Gofynais iddi, a fedrai oddef i mi

ddarllen, ac atebodd y gallai. Prydnawn dydd Sadwrn, daeth y Parch. Wm. Jones i ymweled â hi, ar ol tipyn o gyfeillach hi a roddodd iddo adnod i bregethu yn ei hang-ladd, sef Phil. 1. 23; felly, hi a orphanodd ei gyrfa mewn ffydd gref o gadwedigaeth trwy Jaw'n Crist dydd Mawrth, Gorph. 23, am naw o'r gloch yn yr hwyr. Y 25ain, hebryngwyd ei chorff gan dyrfa luosog i fynwent Pentref Newydd. Anorchwyd y gynulleidfa gan y Parch. John Hughes (Trefniedydd); ac yn y capel, darllenodd a gweddiodd y brawd O. Parry, a phregethodd y brawd Wm. Jones, Remsen. Gadawodd briod, 5 o blant, a 13 o wyrion, i alaru ar ei hol. R. D. J.

CAN AM HANES PECHOD; YR HWN YW COLYN ANGEU.

O wath Dafydd Wiliams, aedwr y llyfr hwnw a chwir "Gorfolodd yn Mhebyll Seion."

"Pob un sydd yn gwneuthur pechod sydd hefyd yn gwneuthur anghyfraith."—3 Ioan 3. 4.

"Chwant, wedi ymddwyn, a esgor ar bechod i pechod hefyd pan orphaner, a esgor ar farwolaeth."—Iago 1. 15.

Marwolaeth cyflog pechod yw,
Angeu yw terfyn pob dyn byw;
Nid yw'r diheuydd hwn yn mhell;
O cofa am adellad gwell.

Ton—"Bryniau'r Iacrdon."

HOLL lwyth ac eppil Adda, cyd-neswch yma 'nawr,
Gwrandewch ar genadwri dros Frenin nef a llawr,
Ac wrth fy ngwaith yn datgan, fy amcan penaf yw
Rhol hanes ar 'm taestyn o elyn dynolryw.

Mae gwagedd ac ofereidd, mae camwedd dynol-ryw,
Mae pechod bron aeddfedu ar syr i gryman Duw—
Pan ddelo y cynhaufni bydd lle 'daflu'r bai,
Rhad medi'r firwyth yn ddiâu o'r hâd fydd wedi ei hau.

Fe dd'wed Hosea'r profiwyd fod rhwng yr Arglwydd gwyn

A holl drigolion daear, er cy'd mae yn ymddwyn,
Am ddyled mawr sydd arnom, pwy ddichon rhifo'r awm;

Pan el y cwyn i dreial fe fydd y cyfrin drwm.

Mae pechod yn teyrnasu fel Brenin mawr ei nerth;
Mae'n tywys ei holl ddelleid i gerdded llwybrau serth;

A theyrnas y tywyllwch yw enw ei deyrnas ef,
Lle aml o drigolion, lle pell oddiwrth y nef.

Pechod sydd yn gwaagu, mawr law'n yw pwys y gol,
O rhedwn tus'r noddfa, mae'r dialydd ar ein hol,
Rhedwn am ein bywyd yn ddiwyd, cym'rwn bo'n,
I glwyfau bendigedig y croeshoeliedig Oen.

Fe wnaeth i'n cyn-dad Adda i fwyta firwyth y pren,
Ac Ahab dreisio Naboth, a dwyn ei wllan wen,
Ac hefyd pobl Israel, o ddargel ysbryd dig,
"Mae'n taru ar y manna, a dewis bwyta cig.

Chwae chan' mil o rifedi, 'roedd hyn yn gyfrif maith,
Wrth fyn'd o'r Aiph't i Ganaan am duchan ar eu taith
Gwnaeth pechod oll hwy'n feirw, a'r seigiau yn eu ceig
Nid aeth o'r holl ritedi ond dau i Ganaan deg.

Pechod ydyw'r gelym sy'n lladd wrth rym ei saeth,
Y mwrddwr niwya' o'nadwy, na chlyb'wyd am ei fath;

Fe ddaeth a thân ar Sodom, fe ddaeth a'r diluw glas,
Fe ddaeth a newyn eiriad ar drof Samaria fras.

Mae'n esgor ar farwolaeth, mae'n c'ledu calon dyn,
Mae'n serio pob cydwybod sydd wrtho oll yn nghlyn,
Mae'n masu blin ryfeloedd, mae'n tynu dial Duw,
Fe acth a Chora, Dathan i uffern boeth yn fyw.

Aeth Haman gynt i'r grogbren, a Herod rhwng y llau,
Annuwiol frenin Babel yn 'nifail cadd ei droi,
Gwraig Lot yn golofn halon, mae'n ddigon gwir y sw'n,
A Jezebel heb amau yn ddarnau rhwng y cwn.

Fe wnaeth i Judas fradwr i werthu ei Brynwr drud,
A Demas adael profes yn ddiles am y byd,
A Senacherib gablu trwy y llythyrâu gwawd,
A'r brodyr werthu Joseph, a Chain lofruddio'i frawd.

Fe wnaeth i Israel watwar, ac Elemas gablu'r gair,
Ac Achan fawr ei ddichell drachwantu'r fantell aur,
Fe wnaeth i wjr Bethsomas, er cymmaint oedd eu parch,

I gael eu taro'n feirw am edrych ar yr arch.

Fe wnaeth i'r hen Sodomoisid, rhai diriaid drwg eu sawr,

I gael eu taro'n ddeillion, yn fychain ac yn fawr,
Tra bu angylion grymus yn tywys Lot i ma's,
Gan dywalkt tân a brwnstan o'r nef ar Sodom fras.

Fe wnaeth i blant i watwar y profiwyd Eliseus,
Daeth barn ofnadwy greulon, echryslon am eu traws,
Distrywwyd deg a degain, gan adael un yn fyw,
Gan eirth a ddaeth o'r goedwig yn ol gorchymyn Duw

Fe wnaeth i Saul fel rebel i fyn'd i ryfel taer,
Fe wnaeth i Nabal ddigio, ac Ammon dreisio'i chwaer,
A'r hen Iuddewon digrad a gododd yn gau dyst,
A Philat euog-farnu yr Arglwydd Iesu Grist.

Fe wnaeth i feiblon Israel i ddawnsio 'ddentu'r llo,
Fe wnaeth i Cain anhyddgar i watwar ei dad No',
Fe wnaeth i Esau werthu ei enedigaeith-fraint,
Fe dynodd yr angylion o'r nef, preswylfa'r saint.

Mae hanes tair o farched, (cewch glywed enawu'r rhai'n.)

Gan Ioan yr apostol, mewn geiriau duwiol plain,
Chwant y cnawd a'r llygad, a balchder bywyd cam,
Tair chwaer o'r un naturiaeth, o'r undad a'r un fam.

Daeth mellidith ar y ddaear, a phob creadur byw,
Fe 'abeillodd ddyn o'i harddwch, a llewyrch wynob Duw,

Trallodau a blinderau, gofidiau o bob math,
Pob gradd o eppil Adda, sydd ganddo gyd yn gaeth.

Fe wnaeth i Simon swynwr, mewn rhyfyg fyn'd yn mla'n,

I geisio cael am arian wir ddawn yr Ysbryd Glân,
Fe wnaeth i'r gwas anfuiddiol i guddio'i dalent deg,
Tra bu'r gwas diwyd duwiol yn elwa pump yn ddeg.

Nid oes na chur na gofid, nac adfyd o un rhyw,
Ar wynab daear isod nad firwythau pechod yw,
Llwmder, ing, a thrallod, a phob rhyw nychdod hir,
A newyn a rhyfeloedd ar foreodd ac ar dir.

Mae pechod yn ei natur yn lladd fel gwynwyn mân,
Mae'n difa fel y dyfroedd, mae'n llosgi fel y tân,
Mae'n chwythu fel y gwyntoedd, mae'n brathu fel y
ddraig,

Fel sarff yn chwydu'r afon i geisio difa'r wraig.

I wadu'r adgyfodiad fe wnaeth i'r Sadeuceaid,
A phechod o genfigen galonau'r Phariseaid,
Fe wnaeth i Jeroboam i gollu grym ei law,
Fe wnaeth i Ffelfix grynu wrth gofio'r farn a ddaw.

Fe ddaeth a phlaau o lyffaint i 'stafell Pharao fawr,
A cheullyg yn gafodydd, cornwydydd drwg eu sawr,
Daeth haint ar anifeiliaid, locustfoid dros y wlad,
Tywyllwch dros y lloedd, a'r dyfroedd oll yn wa'd.

Mae wedi tywyllu'r deall, mae wedi llygru'r cof,
Mae wedi gwyltu'r gangen fu ar y cynta'n ddoe;
Rhaid nerth goruwch-naturiol anfeidrol oddi fry,
Cyn newid byth ei natur, na'i gwneuthur fel y bu.

Mae'r ddaear bron a blino i ddala llwyth mor drwm,
A phechod meibion Adda sy'n pwyo fel y plwm,
Fe losgodd dref Caerusalem yn ulw hyd y llawr,
Fe ddarniodd dwr Siloam, er bod ei furlau'n fawr;

Ei hyd oedd ddeunaw milldir, ac un-ar-ddeog o led,
A'i chwmpas oedd yn drugain, medd doethion cyw-
rain cred;

Lle hyfryd mewn gwastadedd, heb yno fryn na phant,
Acar ei chaerau glandeg o dyrau bumtheg cant.

Y mae gan Grist ei hunan, medd Ioan, bedwar march,
Y rhai a geir eu gwled yn cerdded wrth ei arch;
March gwyn yw enw'r cyntaf, march coch yw enw'r
ail,

March du yw enw'r trydydd, pedwarydd glas fel dall.

March gwyn yw'r Ffengyl dirion sy'n llawn newydd-
ion doeth,

Mae addewidion grymus yn gorphwys yn ei chroth;
Sant Paul sydd yn ei galw yn groyn 'n allu Daw,
Er iechydwrtaeth hollol i'r hell grediniol ryw.

March coch yw'r rhyfel gwaclyd, ei ergyd sydd yn
drwm,

Pan ddel i ddiad pechod, a'i ddynod fel y plwm;
Fe gerdd gan ladd a difa plant Adda ts y nen,
Nid oes ond braich Jehofa yn bod all ddala ei ben.

March du yw newyn marwol, pwy all ei wrthol droi,
Na chillo oddiar y llwybr, na gwneuthur iddo ffol;
Fe ddifa lawer mloedd ar foroedd bryn a bro,
Pan ddoleo Crist i'w eilwag yn rhydd o dan yclo.

March glas yw'r angen diriad, ni arbed wan na chry',
Pan gaffo ef orchymyn o lys y nefoedd fry,
Ni ddiangr gradd nac oedran tra buan yw ei dro,
Na'r ifanc harid na'r hennydd, na'r plentyn aned ddoe.

CYMWYSIAD O'R GAN.

Gwell ymdrech a 'morchestu am olew yn y lamp,
Rhag methu yn y diwedd o gael yr uchel gamp;
Ni bydd yr enw o broffes ond diles a disail,
Heb wir feddiannu sylwedd wrth orsedd Adda'r ail.

Fe dd'wed 'r Yagrythyr Santalld mai heddyw ydyw
'r dydd,

I ymdrech am uchelfraint, ni wyddus pwy foru fydd;
Nid yw y llen ond gwanalld, a'r daith ond cam o hyd-
Neu ddyrnfedd fach o fesur rhwng hyn a'r bythol fyd.

Yr amser sydd yn darfod, nid yw ond byr a brau,
Fe red fel post y brenin, yn fuan ac yn glau,

Pan elo'r amser heblio ni cheir profio dim,
Nac o'i i'r lamp os difydd, o froydd nac o fryn.

Nid oes na chraig na noddfa i epil Adda driat,
Physygyr doeth na Meddyg ond unig Iesu Grist;
Nid oes un enw odiaeth, na meddyginiath gwell,
Er chwilio da'r a nefoedd, ond Craig yr oesoedd pell.

Rhaid planu pren cyn tyfo, blodeuo na dwyn dall,
(Cyn dygo ffrwyth na chynyrch,) o'i amgylch fwrw
tail;

Ni ddichon dyn daerol, anianol ts y nef,
Fwriadu da na'i wneuthur nes angeddir ef.

Tra fyddo'r pren yn tyfu, yn iraidd iawn ei ddall,
Edrychwn yn ofalus pa fodd mae gyda'r sail!
Ystyried a meddylied a holl pawb ei hun.

Diwreiddir caing a gwreiddyn pob rhyw blanhigyn
cria.

Gweddwn, O gweddwn tra fom yn byw ar dir,
Meddyllwa daw diwrnod ofnadwy cyn b'o hir,
Pan gano'r udgorn croyw nes clywo'r melw'r fio'dd,
Pob defnydd medd Sant Pedr yr amser hwnw dodd.

Cyn tori'r llinyn arian, sef egwan fywyd dyn,
Cyn benait a goddian, cyn dyfod dyddian blin,
Cyn gwywo blodau gweinion sydd ar yr almon bren,
Cyn ddatod nwydau natur yn brysus ts y nen.

O llefwn bawb am heddwch trwy edifeirwch llwyr,
Gochelwn oedi heddyw, hi all fod fory'n hwyr,
Meddyllwch bawb yn brysus, yn ddiifrif ac yn ddoe,
Nac eled trag'wyddoldeb un dydd oddiar eich cof.

South Trenton.

Cyfl. B. WILLIAMS.

TAN-RUTHRIAD MYNYDD VESUVIUS.

Yn ddiweddar, crybwyllasom fod tân-ruthri-
iad arawydus wedi tori allan eto yn y llosgfal
hynod hwn; yn ydym yn awr wedi cael yr
hancs ychwanegol a ganlyn oddiwrth un oedd
yn llygad-dyst o'r dygwyddiad trychinebus:

"Yr oedd y llosgwy yn dyfod i lawr oddi-
ar y mynydd yn filldir a hanner o led, ac yn
symud yn araf, ond yn sicr a diwrthwyneb-
iad, gan ddifa pob peth ag oedd yn sefyll ar
ei ffordd. Ar ein taith tua'r mynydd, cyfar-
fuasom â mintai o'r gwladwyr, yn cario gwe-
lyau, cadeirian a dodrefa symudadwy eraill,
y rhai oeddent wedi eu hachub rhag cynddar-
edd yr hylif difaol; yr oedd y benywod a'r
plynt yn wylo ac yn ocheneidio yn druenus,
ac yn gweddio yn daer ar y Sant Geunaru,
yr hwn yw saut noddawl y parthau hyny, i'w
hachub rhag y dinystr. Y creaduriaid tlod-
ion hyn oeddynt wedi cael eu tafu ar y byd
yn ddiartref, ac yn llwyr ymddifad o bob ym-
geledd.

"Erbyn i ni gyrhaedd yr olygfa, yr hyn
oedd tua naw o'r gloch yn yr hwyr, yr oedd
y llosgwy wedi goresgyn yr holl goed cyf-
agos, ac wedi difa tua'u hanner. Ar amser-
au, yr oedd rhes o dri neu bedwar cant o goed
ieuaingc yn cymeryd tân ar yr un pryd, a'u
fflam ddygaer yn goleuo yr holl wlad dros

filldiroedd oddi amgylch. Rhai coed derw
ae on mawrion a safent dros ychydig, fel pe
buasau eu bonau praffion yn medru atal
rhwyg y llogwy tanlyd; ond nid oedd o
un dyben,—y llogwy a'u hamgylchynent,—
yna hollent gyda swm aruthrol, a neidient i
fynu ddeg neu ddeuddeg troedfedd i'r awyr,
a syrthient i lawr ar wyneb y llogwy, i gael
eu difa yn ulw yn y man. Yr oedd yr olwg
ar y pethau hyn yn hynod iawn. Wedi i'r
llogwy gael ei atal am fynydd, a chroni y
nghylch y coed mawrion hyn, saethai yr ager
allan yn firwd o bob cymal ag oedd yn mhob
cangen o honynt. Dygwyrddai hyn trwy fod
y gwreiddiau a'r boucyffion yn dyfod i gyf-
yrddiad diisymwth a'r llogwy, ac felly nid
oedd yr holl bren yn cael ei sychu yn raddol
cyn ei danio.

"Tua thri o'r gloch yn y lloeu, yr oedd y
tân-ruthriad yn ei ffyrnigrwydd mwyaf. Yr
oedd y llogwy wedi cynyddu yn ddirfawr,
a'r ceryg mawrion, ynghyd a'r darnau creig-
iau anferthol, a defnid i fynu i'r awyr, a
syrthient yn ol gyda swm dychrynlyd, nes
oeddynt yn methu clywed ein gilydd yn siar-
ad. Nis gallaf gydmaru y swm i ddim, ond i'r
rhuadau a wneir trwy ollngiad nifer mawr
o gyflegrau ar unwaith. Yr oedd y ddaear
yn crynu dan ein traed, a rhyw swm dyeithr
iawn i'w glywed, fel pe buasai natur mewn
cyffroad mawr yn ngholuddion y ddaear.

"Tua phedwar o'r gloch, y dinystrydd a
ddaeth yn mlaen at ffermdy, ynghyd ag
amryw o dai allanol, y rhai, o herwydd eu
bod wedi eu hadeiladu yn gadarn, o geryg
afon a meini, a'u cydio â glyd Rhufeinig, a
allesid meddwl y buasent yn gwrthwynebu
yn effeithiol yr hylif ddinystriol; ond cyn
gynted ag y daeth y llogwy yn erbyn y
muriau, cronodd i fynu nes oedd tua deg
troedfedd ar hugain o uchder, ac aeth y firwd
i mewn drwy y ffenestri, nes oedd y cwbl yn
wenfflam yn y man. Pan nad oedd neb o
olion y tai i'w canfod yn mbellach, a'r cwbl
yn cael ei orchuddio gan fôr o dân, yr oedd y
perchenog, a'i wraig, a'i blant, ynghyd a
banner dwayn o hurtynod eraill, yn bloedd-
io, yn curo eu dwyfronau, ac yn tynu eu
gwallt, yn ol arfer y Nespolitaniaid ofergoel-
us; ac yn lle achub rhag dinystr yr oll a all-
ent, ni wnaethant gynnwyl i symud yn dod-
refnyn, heblaw eu gwelyau; felly, gadaw-
sant i holl ddodrefn y tŷ, offer y fferm, a phob
peth ag oedd yn eu meddiant, i syrthio yn
ebyrth i'r fflamiau, er iddynt gael digon o am-
ser i'w cludo oll i le o ddyogelwch. Ni wnel-
ai y llibiniaid hyn ddim drostynt eu hunain,
ond yn unig gwaeddi ar y Sant Geunaro i
wneud y cwbl drostynt, neu atal rhwyg y

llogwy; eithr yr oedd y Sant hwnw mor
fyddar a dinerth hefyd a Baal gynt ar fynydd
Carmel.

"Golygfa arall, yr hon oedd yn fwy dydd-
orawl a chyffrous, a gaufyddasom yn mben
tua hanner awr, trwy ddinystr eglwys fech-
an ag oedd wedi ei hadeiladu mewn lle byf-
ryd, yn nghanol y goedwig grybwyllledig.—
Yr oedd addurniadau yr allor, ynghyd a'r dar-
luniau, y saf-ddelwau, ac addurniadau y For-
wyn Fair, a'r seintiau amgeleddawl, a'r cof-
nodau plwyfawl, wedi cael eu symud yn
faenorol; ond, er ei holl erfyniadau, meth-
odd yr offeiriad gael gan y bobl i symud y
drysau heirdd a'r clychau i le o ddyogelwch,
yr hyn a allasent ei wneud yn hawdd; "Na,"
meddynt, "bydd i'r Forwyn Fair, neu y Sant
Ymgeleddawl ymddangos yn bersonol, ac
naill ai atal rhwyg y tân dinystriol, neu
gadw yr adeilad rhag derbyn niwed." Obryd
i bryd, clywid cnul galarnadus y clychau
a'r offeiriad, y mynachod, a'r plwyfegion, a
ganent alarnad yr adeilad cyssagedig, yn
mha na yr oedd y rhan fwyaf o honynt wedi
eu Cristioneiddio, a'r hwn oedd yn anwyl
ganddynt trwy lawer o adgofion yn eu byw-
yd neillduedig. Y llogwy yn fuan a weith-
iodd ei ffordd i'r eglwys, a than ei sylfeini,
trwy yr hyn y rhwygwyd yr adeilad yn ddau.
Yna canfyddwyd y ddwy ran yn siglo; syrth-
iodd y clochdy, y clychau, a'r cwbl oll, i'r
hylif eiriasboeth. Dros tua banner awr yr
oedd fflam werdd i'w chanfod yn chwarsu
dros y man lle y safai yr eglwys, yr hyn a
achosid, mae yn debyg, gan dodiad metel y
clychau; ond yn fuan darfyddodd hyn, ac nid
oedd dim yn arddangos fod yr eglwys wedi
sefyll yno erioed.

"Mae yr holl goedwig hyfryd ac helaeth, a
elwid Bosco Reale, wedi ei llwyr ddinystrio,
fel nad oes dim yn ngweddill; a'r enydiau o
rawn cynar, a'r meusydd porfelawg hyfrytaf
yn y byd, ydynt wedi llwyr ddiiflanu. Mae
holl wyneb y ddaear, hyd o fewn ychydig
ffordd i Pompeii, wedi ei newid yn hollol,—y
fyrdd a'r mynedfeydd o'r naill le i'r llall, y d
ynt wedi eu dileu, a phob peth yn gorwedd
dan len o llogwy yn bumtheg troedfedd o
ddyfnder. Mae y llogwy yn awr yn agos a
chyrhaedd y môr; a dywedir ei fod yn gor-
chuddio arwynebedd o bedair mildir ar ddeg.
Y farn gyffredin yw, nad oes achos ofni rha-
gor o niwed oddiwrth y tân-ruthriad ofnad-
wy hwn."

Oddiwrth y darluniad blaenorol, canfydda
ein darlennyddion fod y tân-ruthriad hwn wedi
bod yn un o'r rhai mwyaf dychrynlyd a gym-
erasant le erioed o losgal Vesuvius; ac er na
chryhwyllir hyuny yn yr hanes hwn, y mae

amryw fywydau wedi eu colli trwyddo.—Mor ddiolchgar, gan hynny, y dylem ni fod am fod Rhagluiaeth Ddwyfol yn ein cadw rhag ymweliadau adfydas o'r fath, yn gystal a rhag daeargrynfeydd, y plâ, ac ymweliadau dinystriol eraill, y rhai a ysgubaut filoedd o'n cydgreaduriaid i'r farn fawr yn agos yn hollol ddirybydd.

ARGRAFF-BEIRIANT NEWYDD.

DFREISTADAU celfyddydawl ydynt yn dilyn eu gilydd mor gyflyn, fel nas gall neb amgwydd pa fodd y bydd pethau yn cael eu dwyn yn mlaen yn mhen hanner cau' mlynedd i ddyfod. Gwelsom hanes yn ddiwedd-ar am beiriant argraffu newydd, yr hwn a ddyfeisiwyd yn Paris, Ffrainc; ac os yw yr hyn a ddywedir am dano yn wir, y mae yn debyg o dafu i'r cysgodion argraff-beiriaunau hyglood Hoe, Caerfrog-Newydd, y rhai ydynt wedi bod hyd yn hyn yn rhyfeddod yr oes yn mhob gwlad. Y peiriant ag ydd newydd ei ddyleisio yn Paris a gynnwysa res gyfochrog o roliau hirgrwn, y rhai a gymerant i fynn tua hanner y lle ag a wna y peiriannau Americanaidd, ac ni chostia ond tua hanner prîs yr olaf; ac y mae yn rhydd oddiwrth y cordeni a'r llinynau, y rhai yn fynych a dallant y peiriant hwnw allan o hwyl. Nid yw y peiriant hwn yn gofyn ond tri dyn i'w weithio. Mae yr argraff yn cael ei gymeryd oddiwrth farlâu ystrydeb, ac nid oddiwrth lythyrenau gwahanol o fetel; ac y mae y peiriant yn alluog i argraffu 15,000 o gopiau mewn awr. Pob un o'r rholiau hirgrwn a ddyga len ddi-dor o bapyr, yn gyfartal i 2,000 o gopiau o'r gwaith a argreffir; ac y mae pob copi yn cael ei dori ymaith gan y peiriant, a'i blygu i fynu. Nid yw y papyr yn gofyn ei wlychu yn flaenorol; ac y mae yr argraff yn llawer rhagorach na'r hyn a wneir ar bapyr llaith. Ymddangosa yr holl waith fel pe bai yn cael ei gyflawni mewn modd gwyrtiol. Wrth ddarparu y llafnau ystrydeb cyffredin, cymerir i fynu amryw oriau yn y gorchwyl; ond yma y mae y cwbl yn cael ei wneud mewn pumtheg mynudd, a gellir diwygio gwallau, neu gymeryd rhan allan, a gosod un arall i mewn, yn eithaf rhwydd. Nid yw y llythyrenau yn treulio nemawr, gan nad ydynt yn myned dan y wasg, dim ond yr ystrydeb; ac wedi gorphen argraffu y nifer gofynol oddiwrth y rholiau, y maent yn cael eu taffu yn ol i'r tawdd-lestr, ac yn cael eu rhedeg ailwaith at beth arall, ac felly yn y blaen yn ddiddiwedd. Dywedir nad yw holl gost y peiriant cywrain hwn dros £1,000. Dys-

gwylyr y bydd i un o'r peiriannau hyn gael ei anfon i'r Arddangosiad mawr yn Llundain yn 1851; a diau, os ydyw yr hyn a ddywedir am dano yn wir, y bydd iddo ddwyn y wobwr.—*Seren Gomer.*

Y Bedyddwyr yn Pittston Ferry.

At Olygydd y Seren Orllewinol.

SYR,—Carwn alw sylw gweinidogion a phregethwyr y Bedyddwyr at achos tra go-beithiol sydd wedi ei sefydlu yn Pittston Ferry, swydd Luzerne, Pa. Yr ydym wedi ardreithu ystafell eang iawn i gynnal y cyfarfodydd, a gobeithio y bydd ein brodyr yn cofio am danom wrth fyued heibio. Cyfeiriant eu cyhoeddiadau, ac ymofynant pan yn Pittston, am Richard Owen, *miner.*

Ydym, yr eiddoch, anwyl syr,

RICHARD DAVIES,
EDWARD JENKINS,
JOHN POWELL,
RICHARD OWEN.

CYMDEITHAS FEIBLAIDD POMEROY A'I HAMGYLCHOEDD.

A sefydloyd Chwefror 13eg, 1850.

BARCH. OLYGYDD,—Dymunwn i chwi roddi lle i hyn o hanes fyr mewn rhyw gongl o'ch cyhoeddiad clodwiw. Buom am gryn amser yn cyfaddef y dylasem wneud rhyw beth tuag at roi y Bibl yn llaw y Pagan; a'r gydwybod yn enoi yn awr ac yn y man, o herwydd na buasem yn gwneud rhywbeth tuag at hyn; ond cynyddu oedd y teimlad hwn yn mhlith y brodyr crefyddol o wahanol enwadau, pan oedd yma gyfarfod charterol gan y brodyr yr Annibynwyr. Darfu i ni gyduo l ddefuyddio y cyllusdra hwn, ac er mwyn cael cymorth ein brodyr, penderfynasom i sefydlu y Gymdeithas. Ac ar y Sabboth, y 17eg o Chwefror, cawsom bregethan da ar yr achos, a phenderfynwyd cael cyfarfod dydd Llun am ddau o'r gloch i ddewis swyddogion, ac i'r brodyr Joshua Thomas, Carmel; John A. Davies, Ty'n-y-rhos, a Thomas Edwards, Pittsburg, i'areithio ar y mater nos Lun am chwech.

Dydd Llun, am ddau, dechreuwyd trwy weddi, ac yna dewiswyd y Parch. T. Edwards, yn Llywydd y cyfarfod; a'r Parch. J. A. Davies yn Yagrifonydd; ac yna pasiwyd penderfyniadau canlynol:

1. Fod y Gymdeithas hon yn cael ei galw 'Cymdeithas Feiblaidd Gymreig Pomeroy a'i

hamgylchoedd, cynorthwyol i'r Fam Gymdeithas Americanaidd yn New York.'

2. Fod y personau canlynol i fod yn awydd-ogion am y flwyddyn: Y Parch. John T. Williams, (T. C.) yn Llywydd; Wm. Jones, (B.) Is-lywydd; Wm. Bowen, (T. C.) Ysgrifenydd; a'r Parch. John H. Jones, (A.) Trysorydd.—Trefnwyr, Evan B. Jones, Lewis Williams, William Williams, David A. Jones, Issachar Jones, John M. Thomas, a John Michael.—Casgylldion, John Harris, Wm. Jones, Thos. Williams, Wm. Price, Wm. Johnson, John Evans, Ebenezer Williams, John Johnson.

3. Fod i bob un dalu hanner dolar cyn cael aelodiaeth.

4. I rhanu'r gymmydogaeth yn bump dosbarth—dau i bob dosbarth.

5. Fod y casgylldion i erphen eu gwaith erbyn y nos gyntaf o Fawrth.

6. Fod i'r Ysgrifenydd brynu llyfrau at wasanaeth y Gymdeithas.

7. Fod i'r Ysgrifenydd anfon hanes y Gymdeithas i'r tri chyhoeddiad Cymreig.

8. I gynnal cyfarfod blynyddol ar ddydd Nadolig.

Y mae yn ddywenydd o'r mwyaf genym allu dweyd, pan ddaeth y nos gyntaf o fis Mawrth, ni chwasmos murhyw siomedigaeth yn ffyddlondeb neb, yn neillduol y casgylldion; ac felly derbynwyd \$124 47, mewn lle bychan, ac yn mliith gweithwyr i gyd. Anfonwyd \$110 i'r Fam Gymdeithas, a chafwyd gwerth \$81 37 o Feiblau a Thestamentau, a'r hyn a adawyd yn rhodd i'r Fam Gymdeithas oedd \$28 63. Hyderwn y gallwn ei hanrhegu a mwy y flwyddyn nesaf, o herwydd fod ein hangen gartref wedi cael ei ddiwallu.

Wm. Bowen, Ysgr.

**ANERCHIAD I'R PARCH. THOMAS LL. DAVIES
CAEREFROG-NEWYDD.**

Gen Joseph Hughes, Diacon, Caersalem-Newydd, D. C.

ANWYL frawd parchedig, dymunaf yn ddiddig
Eich cofo'n garedig, heb gynnyg gwneud stwr;
Yn llon ac yn serebrog, hen gyfalll godidog,
Sy'n awr yn Nghaerfrog, mor enwog yw'r gwr.

Da beunydd oedd genyf i gael eich cwmpeini
Pan oeddech yn Nghymra, er denn fy mryd,
I wrando'ch cynghorion, a'ch hoff ymadroddion
Dyddianol i Seion yn gyson o hyd.

Hffrydol oedd gen'i, ni fedraf ei wadu,
Eich gwrando'n cyhoeddi trysoran y groes
Yn Nghaersalem Newydd, yn dawel a dedwydd,
Fel ffyddlon wylledydd, ganolddydd eich oes.

Y tymor aeth heibio, a chwi wnaeth ymado
I rhywle i drigo i beillid y byd;
Er hynny tra yma, a chwithau draw yma,
Eich cofo ni pheidia' yn aml o hyd.

CYR. VII.

23

Yn aml dysgwyliais, er lloni fy mynwas,
I glywed rhyw hanes, 'nol ammod a wnaed,
O'ch mordaith fel teulu, dros donau y wellgl,
Nes tiriol ororau Caerfrog, fy mrawd.

Yr ammod anghofwyd, i raddau fe'i torwyd,
A minnau yn ddiwyd yn dysgwyl am hon;
Ond rhyw fodd yn ddigel death i min' ddyogel,
I'm gwneuthur yn dawel, dros ymchwyd y don.

Da genyf oedd clywed eich bod er mor belled
Dan rwymanu diarbed i ganmol y fan
Lle'ch dygwyd yn odiaeth yn nwyllaw Rhaguniasth
I dderbyn cynnalasth rhyfeddol i'ch rhan.

A chwithau, chwaser dirion, dymunaf yn ffyddlon
Eich cofo'n gariadlon yn llawen a lloos,
A'm gobaith i'ch feddu cyflawnder heb gelu
Tra bygdoch yn meddu eich bywyd ar don.

I chwi fel cydmariaid, a'ch tiriol anwyliaid,
Dymunaf yn ddibald gysuron o hyd;
Y trysor a'ch ceidw'n ddyogel wrth farw,
Bydd hwnaw yn elw ar gyfer all fyd.

Beth byna'ch cyferfydd meddylfweh hyn bounydd
I gadw eich crefydd bob dydd a phob nos,
Fel byddo'ch golenni yn gyson fel teulu
I hffryd lewyrchu hyd derbyn eich oes.

Tebygol i raddau, yn ol amgylchiadau,
Nas gwelaf chwi'n unlle byth mwy'r ochor hys,
Gobeithaf y goren, cawn gwrdad heb ofidiau
Na thrist alarnadau 'nol croesi y glyn.

Ymdrechwn yn ddiwyd tra' paro ein bywyd
Fel caffem gydgwrdwyd uwch adfyd a phoen,
I seintio Hoanna yn nghanol y dyrfaf
Am aberth Calafia, dyoddefant yr Oen.

Yn awr rwy'n terfynu gan adael 'sgrifenu,
Am nad wyf yn meddu ar ddawn i wneud eia;
Maddeuwch y gwaliau, beth bynag sy'n eisiau,
Mi wnaethum fy nghoren wrth ffyned yn mia'n.

ARALL.

Ar diroedd yr Amerig draw
Mi garwn a chwi ysgwyd llaw;
Ond am nas gallaf wneuthur hyn
Cewch air neu ddaa ar bap'r gwyn.

Hyderu'r ydwyf yn ddigoll
Eich bod yn iach fel teulu oll,
Yn debyg fel yr ydwyf fi
Wrth ysgrifenu atoch chwi.

Mae'r byd lle'r ydym ynddo'n awr
Yn gyfnewidol bob yr awr,
Am hyn gochelwn oll yn ddwyse
I beidio roddi arno'n pwya.

Nid yw Amerig, lle'r y'ch chwi,
Yn fwy na Chyzaru lle'r y'm ni,
Ond byd hysbyswyd i min' llawen
Mai gorthymydera'u ynddo cawn.

Am hyn cynghoraf chwi'n gyntu,
Rhieni hof a phiant ynghyd,
Nac yoddyrredwch yn y byd,
Tralodus law'n yw hwn o hyd.

Mewn barn o gariad 'rwyf yn awr,
Yn credu'n gadarn ar y llawr,
Fel tad a mam fod genych chwi
Y trysor ddal yn angsa da.

Dymuno 'rwyf f'ch plant i gyd
Feddianu ar y trysor drud,
Sef canlyn Crist a chodi'r groes
Tra y parhau dyddia'u hoës;

Fel caffoch oll yn ddiwahan,
Rhieni ac anwyliad man,
Gydgwrdd yaghyd, uwch byd a phoen
I foli mwy yr addfwyn Oen.

Caevalen Newydd.

D. EDWARDS.

Y CNYDAU.

Mae y newyddion o bob parth o'r wlad yn cyd-ddangos fod y cynydau yleni yn hynod o helaeth. Tyatir eu bod agos wedi dyblu o'r hyn oeddent y llynedd yn Michigan a pharthau amaethyddol eraill. Y mae hyn yn fendith amhrisiadwy, yn enwedig pan y mae trafniadaeth a masuach yn anhwylyus.

MAM-LADDIAD GER PITTSBURG.

Yn Birmingham, Gorph. 26, 1950, cyflawnodd Benjamin Jenkins, mab Mr. David Jenkins, y gof, y weithred arswydus o roddi ei fam i farwolaeth, trwy guro ei phen yn yfflon â phren holltedig. Yr ydoedd y mab annedwydd yma wedi bod i raddau yn wallgofus yn 1849, ond wedi dyfod yn well; ac ar y dydd a nodwyd, daeth adref mewn ystorom fawr o wlaw a tharanau, pan nad oedd neb yn y tŷ ond ei fam, Mrs. Mary Jenkins. Y gelyndd yn a'i curodd nes oedd ei breichiau yn dwyn arwyddion o'i ergydion, a chafodd ei harcholli mewn tri man tu ol i'w phen wrth geisio diangc; ac ar ol ei syrthiad yn y parlw'r fe'i tarawodd nes oedd asgwrn yr ên a'i grudd i mewn at yr ymenydd; yna efe a gilliodd, ond daliwyd ef, a charcharwyd ef i aros ei brawf.

Yr oedd Mrs. Jenkins yn ferch i Samuel a Martha Jones, Porthyrhyd, plwyf Llanybydder, sir Gaerfyrddin. Yr oedd yn aelod gyda y Methodistiaid Calfinaidd. Gadawodd briod, dau fab, a merch i alaru ar ei hol, heblaw yr adyn sydd yn y carchar, ac yn debyg o fod yn garcharwr dros ei oes. Claddwyd hi y dydd canlynol, pryd y cyflawnwyd y gwasanaeth crefyddol gan y Parch. T. Edwards; ac ar lan y bedd gan y Parch. Wm. Morgan. Yr oedd Mrs. J. ychydig dros 50 oed. O mor greulawn ydyw i blentyn roddi y fam a'i magodd mor anwyl i farwolaeth. T. E.

GENEDIGAETHAU.

Yn Summit Hill, Gorph. 19, Elizabeth, priod Mr. John S. Davies, ar fab. Gelwir ef Dafydd Samuel Davies.

MARWOLAETHAU.

Ger Birmingham, Pa., Meh. 26, 1850, Mrs. Grace Gould, yn 69 ml. oed, yr hon oedd enedigol o sir Fon, plwyf Llanfangel, ger Llanerchymedd. Yr oedd yn aelod crefyddol dan ofal gweinidogaethol y Parch. T. Edwards, yn Pittsburg. Yn ei chystudd olaf, yr hwn a barhaodd tua dau fis, tystiai mai "byw iddi oedd Crist, a marw yn eiw."

Yn East Birmingham, Gorph. 6, Margaret Jane, merch David a Margaret Hopkins, yn dri mis oed.

"Nid yw einioes frau ond enyd—fechan,
Aflachus yw bywyd;
Carwn, iawn-geisw'n i gyd
Breswylfa mewn bras edfyd."

Yn Pipetown, ger Pittsburg, Awst 6, Sarah Ann, merch William a Mary Morgan, o'r Colera, oddeutu saith mlwydd oed. Hefyd, claddwyd gwraig i William Evans, o'r un lle, o'r un clefyd, ac ar yr un dydd.

Gorph. 2, yn St. Louis, Mo., Mr. Benjamin Rees, mab i Mr. John Rees, Hirwaun, swydd Forgaawg. Bedyddiwyd ef ar broffes o'i ffydd yn Hirwaun pan yn 17 oed; mudodd i'r wlad hon yn y flwyddyn 1841, ymefyddodd yn Pittsburg, a bu yno yn aelod ffyddlon am dair blynedd: ymunodd mewn priodas yma â merch Hugh ac Elizabeth Edwards, gynt o Langollen, swydd Fflint, tua chwech mlynedd i'r 4ydd o Orphenhaf diweddfaf. Ar ddydd farwolaeth, aeth gyda dau o ddyinion eraill dynu planciau allan o hen bwl glo, tua milldir o St. Louis, rhwng pumpa chwech o'i gloch y boreu. Aeth perchenog y pwll i lawr yn gyntaf, a thynodd ddau bwr o blanciau; yna dywedodd bod arno ef ofn, ac na arosai ef yno ddim yn rhagor. "Wel," ebe Mr. R., "deuwch i fyndu, myfi a âf i lawr." Ac i lawr yr aeth. Tynodd un pâr o blanciau; ac yna galwodd am y rhaff; rhoddwyd y rhaff i lawr yn ddioed, ond canodd y pwll arno, a lladdwyd yntau mewn amrantiad. Pan dorwyd am dano, cawd gafael ynddo a'r rhaff yn ei law, wedi marw, ond heb ei archolli yn unrhyw fan. Gadawodd weddw a phlentyn blwydd ac wyth mis oed i alaru ar ei ol, a theimlir hiraeth gan bawb a'i hadwaenai, o herwydd ei dymher garedig. Gorph. 3, ym-gaiglodd torf luosog o Gymry ac eraill i hebrwng ei weddillion i fynwent berthynol i'r Bedyddwyr Saesnaeg, pan y darllenodd, y gweddiodd, ac yr anerchwyd y dorf yn ddi-frifol gan un o weinidogion yr enwad a nodwyd. Yr oedd yn ddoesbarthwr ffyddlon i'r Seren Orllewinol, ac yn ymdrechol iawn dros ei genedl yn mhob ystyr.

Er iddo groesi'r moroedd maith
I'r gorllewaf fyd,

I gwrd d & chystudd yma daeth,
Ymado wnaeth yn glud.

Ond os gadawodd briod mad
A mab yn ngwlad yr adfyd,
Ca'dd fyn i blith y seintiau troy,
O gyrhaedd pob rhyw oiid.

EDWARD E. JONES.

Yn Brooklyn, C. N., Awst 9, yn nhŷ ei nai, Mr. Thomas Lloyd, Mrs. Griffiths, o Llanrhystyd, swydd Aberteifi, yn 74 mlwydd oed. Dranosth, wedi anerch y gwyddfodolion yn fyr gan y Parch. T. Ll. Davies, daerawyd ei rhan farwol yn *Greenwood Cemetery*. Yr oedd Mrs. Griffiths yn aelod er ys llawer iawn o flynyddoedd gyda y Trefnyddion Calfniaidd, ac yn byw yn dra chysurus. Yn ddiweddar, ac yn mab-yn-nghyfraith, Thomas Williams, o swydd Jackson, Ohio, drosodd i'w hymofyn i dreulio gweddill ei hoes gyda ei merch yn y lle uchod, fel y meddyliai. Cafodd iechyd gweddol i groesi y môr, ond wedi glanio, cafodd ei dal gan afiechyd, a chyn pen yr wythnos gorphenodd ci gyrfa, cyn gweled ei merch, er croesi y môr i'r dyben hyny.

T. LL. D.

NEWYDD PWYSIG.—Hysbysir gair yr fyr bod Mrs. Shani'r Glap wedi myned at ei thadau, a gellir dysgwyl hanes ei bywyd a'i marwolaeth cyn hir yn y Seron. Dysgwylir y bydd i'n gohebydd galluog a charedig Theta Eto gymeryd y gorchwyl mewn llaw.

HANESIAETH DRAMOR.

PRYDAIN FAWR, &c.

Y paprau a'r newyddion diweddaraf o Ewrop a roddant ychydig godiad yn mhris y cotwmp eto, er fod trafnidiaeth yu gyffredinol yn hynod o farwaidd.

Y cnydau a'r ffurwythau yn dra helaeth yn Lloegr, ac nid oedd ond ychydig arwyddion o haint y pytatw yn yr Iwerddon.

Y mae yr Eisteddfodau yn awr yn cael eu cynnal yn Nhŷ newydd y Cyffredin yn Llundain. Achwynir yn fawr ar yr adeilad o ran cyfleusdra, er ei fod wedi costio yn barod dros £2,000,000, ac ni wyr neb pa faint yn ychwaneg fydd eisiau i'w gwblhau. Y mae cryn lawer o ddadleu yn y ddau dŷ, a baeddir y weinyddiaeth yn fynych—berni'r bydd ar ben cyn hir Bu crya wrthwynebiad i'r Barwn Rothschild (Iuddew) gael ei le yn Nhŷ y Cyffredin. Gweinyddid y llwon awyddol iddo yn y surf Iuddewaidd, pan y oododd daill sydd eto heb ei therfynu.

Dywed y newyddiadur a elwir yr *Hobart Town Guardian*, fod Llywodraethwr y wlad hono wedi cymeradwyo Mr. Frost, y Chartist alltudiedig, i gael ei ollngodol.

JEREMIA ASHER.—Y mae dyn dŷ o'r enw uchod, yn bresennol yn Lloegr, yn casglu at gapel yn Philadelphia, ar ba un y mae efe yn weinidog. Groesawir ef gan amryw o'r eglwysi, fel y llwyddodd i gasglu £500 mewn ychydig amser; heblaw yr hyn a wna trwy werthu llyfrau yn cynnwys hanes ei fywyd. Yn ei areithiau a'i bregethau gesydd allan y Cristionogion Americanaidd yn y iaith fwyaf arw, o herwydd eu hymddygiadau at y bobl dduon, yr hyn a'i gwna mor boblogaidd yno.

BRWYDR WARDLYD.—Bu brwydr greulawn ac arwyddol rhwng y fyddin Schleswig-Holsteinaidd a'r Daniad, yn agos i Schleswig, ar y 25ain o Orphenhaf. Parhawyd i danio am tua 11 o oriau, a dywedir fod nifer y lladdedigion a'r clwyfedigion yn saith mil. Y Daniad oeddent tua 25,000 o wŷr, a'r lleill yu 20,000. Byddin Denmarc oedd fuddugol, y ddinas a gymerwyd, a'r fyddin arall a encilliasant tua Rendsburg.

INDIA.—Bu damwain arswydus yn Bernares yn ddiweddar, trwy daniad tua 3,000 o farilau o bylor. Yr oedd llynges o 30 o gyhoch yno ar eu taith i'r talaethau uchaf. Anghorasant yno dan ofal arwyddog pennodol yn yr hwyr; tua deg o'r gloch gwelwyd fflam fechan yn esgyn o un o'r cychod, ac yn ddiweddar, daeth twrf ofnadwy, yr hwn a glywid neu a deimlid am ddeng milldir oddi yno; gan hau dinystr yn mhob man oddi amgylch. Dinys triwyd pob cwch, a chwalwyd amryw dai oedd gerllaw; ysgydwyd eraill i'w sylfeini, a chwythwyd y ffenestri a'r drysau yn agored. Lladdwyd tua phum' cant ar unwaith, ac y mae rhestr y clwyfedigion yn cynnwys 1,200 o rhifedi. Y mae tŷ y cenhadwr, y Parch. G. Small, a'r addoldy wedi cael eu dystrywio yn hollol, ac y mae Mrs. Small yn mysg y lladdedigion.

FFRAINC.—Mae y mesur dros ychwanegu cyflog y Llywydd wedi pasio. Methwyd cael yr hyn a geisai ar y cyntaf, sef 3,000,000 francs, ond cydunwyd ar 2,160,000; ond ar ol ychwanegu at y swm hwn 1,200,000 francs a dderbynia yn weithredol, a 240,000 francs a ganiateir iddo at gynnal yr Elysee, gwelir ei fod yn cael dros 3,000,000 francs. Y mae ef a'i weinyddiaeth yn cael eu casbau fwy fwy yn barhaus.

CHINA.—Bu farw Tan Kwang. (Llusern Goleuni) Ymerawdwr China, yn 79 oed, ac yn y 30ain flwyddyn o'i deyrnasiad. Tzeching, ei fab, llango ieuange 19 oed, a'i canlynodd i'r orsedd.

YSEBAN.—Rhoddodd y frenines enedigaeith i fab, yr hwn a fu farw yn fuan.

CHEFFORDD DRWY YR ALPS.—Y mae un Chevalier Mons yn mynd i agor ceuffordd (tunnel) drwy yr Alps, yr hwn a fydd yn 7 milldir o hyd. Bydd yn rhedeg dan gripan uchaf Mont Canis—lle bydd 1850 troedfedd o'r mynydd, a'i gopa yn addurniedig ag eira oesoel, yn sefyll goruwch canol y geuffordd; fel y gwelir nad yn unig y bydd y gweithwyr wedi eu claddu y dyfnder yna yn nghanol y mynydd, ond hefyd y bydd yn anhull cael awyrdyllau iddynt. Cyflawnir y difyg yma gan gynorthwy peiriannol, drwy yr hyn y tefir ffrydiau o awyr bur i mewn, ac y sygarir yr anmhr allan. Agorir y creigiau gan beiriant o ddall newydd, yr hwy a weithir gan y ffrydiau sydd yn rhedeg o'r mynydd,—tora oddeutu 22 troedfedd y dydd; a chan fod un bob pen, bernir y bydd y geuffordd anferthol hon yn barod yn mhen tua phedair blynedd.

Y PARCH. W. WILLIAMS, LLUNDAIN.—Yr ydym yn deall fod y gwr enwog hwn wedi rhoddi gofal yr eglwys Gymreig yn Llundain i fynu. Un peth a arweiniodd i'r penderfyniad hwn mor ebrwydd oedd afiechyd ei ferch, yr hon sydd yn bresennol yn Llanrwst. Y mae Mr. Williams wedi dechreu ar ei weinidogaeth yn y dref gynnyddfawr hono, o ba le y cafodd efe yr alwad mwyaf taer ac unfrydwl er ys misoedd yn ol.

DIWEDDAR O CALIFORNIA.

Yr agerfad Philadelphia a gyrhaeddodd Gaerefrog Newydd Awst 21, wedi hwylio o Chagres ar y 7fed o'r un mis. Dygai gant a deg ar hugain o ymudwyr, a thua mliwn o ddoleri mewn llwch aur.

Yn mblith yr ymfudwyr y mae y Cad. Herran, Llywydd Gwerinaeth Grenada Newydd. Bwriada aros yn y wlad hon beth amser. Dygai dan ei ofal bump o ddynion ieueningc, meibion boneddigion o Grenada Newydd, y rhai a ddeuant yma er derbyn dysgeidiaeth athrofaol.

Y newyddion o'r mwngloddian ydynt anogaethol, mae y cloddwyr mewn amryw fanau yn gweithio yn ddiwyd, ac yn gyffredin gyda llwyddiant neillduol. Codwyd un darn o aur o un o'r cloddfeydd sychion yn pwysu 30 pwys. Cafodd y perchenog gynyg deng mil o ddoleri am dano, er ei gymeryd i'w arddangos trwy y wlad, yr hyn a wrthododd, (er nad oedd ei wir werth yn agos cymaint a hyn.)

Y newyddion am lofruddiaethau ydynt o'r mwyaf creulawn a chyffredin. Achwynir bod masnach mewn sefyllfa isel yn San Francisco,

a bod amryw yn glaf o'r dwymyn a rhyddni. Y pethau hyn a wnant gannoedd yu awyddus i ddychwelyd adref, ond nis gallant o ddiffyg modd.

TYWYSOGAETH CYMRU.

CYMANFA DDIRWESTOL GOGLEDD CYMRU.

Cynnaliwyd y Gymanfa fawr hon Gorph. 12 a'r 13, yn hen gastell enwog Caernarfon. Yr oedd yn gyfarfod dymunol ac effeithiol, a derbyniodd yr achos daionus hwn adgyferthiad cyffredinol drwyddo. Nid yn aml y gwelwyd y fath gasgliad o bobl, a dichen na fu o fewn muriau yr hen gastell anrhydeddus, ery dydd ei hadeiladwyd, gymmaint o ddynion ag oedd ar yr achlysur hwn. Yr oedd yr esgyulawr, a'i chefn ar Dwr yr Eryr; ac yn ymestyn allan o bob ochr iddi yr oedd yr esgyn-oriau parotoedig i'r cantorion. Yn y canol rhyngddynt yr oedd y dyrfa, yr hon a lanwai yr holl gylch hyd ben pellaf y castell. Ac nid oedd na thwll na chornel o fewn y muriau nac ar ben y tyrau, nad oeddent wedi eu lleuwi. Yr oedd yr olygfa yn fawreddog. Gweled rhesi o ddynion yn sefyll yn ddyblau, ac yn dreblau ar ben y tyrau, y rhai a ynddangosent fel nythod brain oddiar lawr, a'r dynion ynddynt y'n nemawr mwy na'r adar hyn, oedd yn olygfa gwerth myned i edrych arni yn annibynol ar uurhwy ystriaeth arall. Credir yn ddiysogus nas gallasai yr yngyauulliad dau o'r gloch fod yn cynuwys dim llai nag ugain mil o bobl.

DAMWAIN ANFFODUS.—Cymerodd damwain farwol le yn uheulu y Parch. John Lloyd, St. Clears, mis Gorphenhaf diweddfaf. Yr oedd Mr. Lloyd wedi cael benthg dryll gan gymnydog i saetlu llygod a ddeuai i'w blino o'r nant a redai drwy waelod yr ardd; gadawodd y dryll heibio ryw ddydd a'r ergyd ynddo, ac wrth ei lanbau ryw ddiwrnod cyn ei ddychwelyd aeth yr ergyd ymaith, a saethodd ei wraig, yr hon oedd yu gwau hosonau wrth y tan, trwy ei chalu. Marwolaeth uniaon gyrchol ydoedd y canlyniad. Cynnaliwyd tregholud ar y corff,—deddfryd, 'Angeu damweiniol.'

CYMANFA YR ANNIBYNWYR YN SIR GAERFYRDDIN.—a gynnaliwyd yn Gibeon, Mercher a Iau, y 29ain a'r 30ain o Fai. Y gynadledd am 10 y dydd cyntaf. S. Griffiths, Horeb, yn y Gulair. Penderfynwyd fod y gymanfa nesaf i fod yn Cross Inn. Pregethwyd gan y brodyr canlynol:—am 2, dechreuwyd ar y cae gan D. Davies, Siloa; a phregethodd Roberts, Cwmalon; Thomas, Trefdraeth, a Williams, Penycoed; am 6, dechreuodd James, Llanybri; preg. Morris, Narberth; Evans, Penygroes, ac Evans, Nazareth. Am 7 boreu drauoeth, preg. Lewis, Brynberia, a Jones, Cruybar; am 10, Jones, Bethesda, Merthyr; Rees, Llanelli; a Griffiths, Alltwon; am 2, Rees, Carmel; Williams, Llangadog; a Griffiths, Horeb. Am 6, Prichard, Llwyni; Henry, Cymer; a Steadman, Browyr.

TYWYSOGAETH CYMRU.

CYCHWYLIAU CYMREIGYDDOL.

Y mae amryw Gymdeithasau Cymreigyddol wedi cyunau eu cychwyliau yn ddiweddar yn Morganwg a Mynwy; ond y mae hanes y cyfarfoddydd hyn gan mwyaf yn faith a dibwys—arwyddion tra sicr fod sefydliadau o'r fath, rhywfodd neu gilydd, ar eu gogwydd tua'r llawr. Tebygol fod gwahanol achosion o'u hasfwyddiant, ac yn mhllith eraill gellir nodi y cwerylon eiddgeddus, ynghyd a'r meddwod a'r anfoesoldeb sydd yn eu canlyn yn gyffredinol. Y mae y pethau hyn yn achosi i lawer o ddyinion da idd eu cashau, er eu bod yn bleidiol i ddybenion eu sefydliad, sef gwrteithio yr iaith, a chefnogi teilyngdod ei llenyddion.

Cyfranwyd deg o wobrwyn i gystadleuwyrr llywyddianus yn nghylchwyll Cymdeithas Rhydymeirch, y rhai a amrywiant o bunt i bum' swllt. Y beirniad oedd Mr. Thos. Watkins, (Middil Ior). Traethawd ar y Gweyn, y Parch. D. Evans. Awdl goffawriaethol am y diweddar Barch. Thos. Price (Carnhuanawc), Mr. John Rosser (Bardd Clydach). Englyn ar wyngalchiad y Cymry, y Parch. R. Ellis. Cywydd ar Waredigaeth yr Israeliaid o'r Aifft, a Dinystr Pharaon a'i lu, y Parch. R. Ellis. Chwech englyn i Syr Benjamin Hull a Gwennyen Gwent, rhanwyd y wobrwyn y Parch. E. Jones, Casbach, a'r Parch. Evan Jones, (Ieuan Gwynedd). Cân ar Ddrwg Celwydd, Thos. Edward Jones (Eos Gwent). Englyn i'r Wennol, y Parch. E. Jones, Casbach. Englyn i'r Pellebyr Trydanawl, y Parch. E. Jones, (Ieuan Gwynedd), Gulygydd y Gynraes. Englyn i'r Forthmawr, Llanofor, gwobr o 5s., Eos Gwent. Y dalgeiniad goreu gyda'r delyn, y ddwy Fiss James, a Mr. John Edwards.

Yn nghylchwyll Odyddol Llanurwg, gwobrwwyd dau o ymgeisydd. Y testynau yno oedd Buddiolddeb 'Olyddiaeth,' a Buddiolddeb Gwybodaeth, yn enwedig i'r Bobl Weithgar.

CYMANFAOEDD, &c.

Bedyddwyr Morganwg.—Cynnaliwyd y Gymanfa hon yn y Llwyni, Mercher a Iau, y 19eg a'r 20fed o Fehefin. Cynnaliwyd cynhadleddau fel arfer. Pregethodd y brodyr D. Davies, Wauntro dau, J. Lloyd, Ebenezer, a D. Edwards, Casnewydd, y nos gyntaf. Boreu dranoeth, L. Evans, L'angynidr, a R. Evans, Bethania, Castellnedd. Am ddeg, B. Evans, Hirwaun, W. Jones, Caerdydd, a D. Davies, Abertawy. Am ddau, T. Price, Aberdare, J. Evans, Bontfaen, a J. Jones, Seion, Merthyr. Am chwech, E. Williams, Seion, Brynmawr, O. Williams, Treforest, a David Jones, Caerdydd. Cafwyd Cymanfa wllithog a lluosog. Y gymanfa nesaf i fod yn Tongwynlais.

Mynwy.—Y Gymanfa hon a gynnaliwyd yn y Deml, Casnewydd. Yn y gynhadledd hysbyswyd fod y Parch. E. P. Williams, gynt o Llaneffridd, wedi cymeryd gofal gweinidogaethol Siloam, Cwmbran; y Parch. H. Morgan, o Trosnant, wedi ei urddo yn Seion, Penycæ; y Parch. John Jones, gynt o Lanrwst, wedi sefydlu yn fugal yn Siloam,

Tafarnauychain; a'r Parch. W. Price, gynt o Gaerfyrddin, yn Bulah. Penderfynwyd fod y Gymanfa nesaf i fod yn Bethesda, Maesaleg, ynghyd a phethan eraill. Yr hwyr cyntaf, y brodyr Rees, Glasgode, Evans, Llangynidr, a Davies, Llanelli, a bregethasaut. Am saith, boreu dranoeth, R. John, Abercannid, a J. Lewis, Blaenuu Gwent. Am ddeg, W. Thomas, Piggah; T. Thomas, Pontypwl, a F. Hillely, Llanwenarth, Am ddau, S. Williams, Hermon; D. Jones, Caerphilly, a Wm. Roberts, Tredegar. Am 6, W. Richards, Caernarfon, a D. D. Evans, Ponthydyryn.

Y Cyfnewidiadau.

Bedyddiwyd,	2728	}	3513
Adferwyd,	593		
Derbynwyd trwy lythrau,	192		
Diarddelwyd,	239		
Gollyngwyd trwy lythrau,	150		
Bu farw,	190	}	629
Cynydd,	2834		

Cynnwysa y Gymanfa hon 56 o eglwysi, 48 o weinidogion, a 15 o bregethwyr cynorthwyol. Y mae hefyd yn y sir hon tua 12 o eglwysi heb fod mewn undeb â'r Gymanfa y rhan fwyaf a gweinidogion sefydlog y ddynt, yn cynnwys tua 850 o aelodau. Felly, y mae rhif yr aelodau o fewn y sir yn agos i 10,000. Rhif yr athrawon yn yr Ysgol Sul, 1037; ysgolheigion, 6180.

CWMGARW—Cyfarfod misol Bro Morganwg a gynnaliwyd yn y lle hwn ar y 17eg a'r 18fed o Fehefin. Yr hwyr cyntaf, pregethodd J. P. Jones, Penybont, a J. Evans, Bontfaen. Y dydd canlynuol, am ddeg, B. E. Thomas, a Rees Davies, Penyfai. Am ddau, J. Morris, Aberaman, R. Edwards, a J. Evans. Am chwech, O. Williams, Treforest, a W. Lewis, Tongwynlais. Yr oedd y cyfarfod yn un llwyrchus iawn, y pregethan yn dda, eu hadroddiad yn hwylus, a'r gwrandawr yn fywiog. Ar ddydd y cyfarfod rhoddodd E. Thomas, Yaw, Braichycymar, yr eglwys y Cwmgarw yn rhydd o'r hyn oll o'r hen ddyled oedd ar yr addoldy, drwy roddi ei hawlygrif i fynu. Yr oedd y swm yn £16, heblaw llogau am 15 mlynedd. Y cyfarfod nesaf i fod yn y Tondy.

URDDIAD.—Mai 28, neillduwyd y brawd J. Rees, (aelod o Salem, Llangenech, swydd Gaerfyrddin.) i gyflawn waith y weinidogaeth yn Carmel, Pontlliw, swydd Forganwg. Am ddeg, dechreuwyd drwy weddi gan D. Jones, Llangenech; traddodwyd araeth ar natur eglwys, gan Davies, Abertaw; y brawd Pugh a ofynodd yr holiadu arferol i'r gweinidog ieuang, y rhai a atebwyd ganddo er boddlourwydd i bawb; arwyddodd yr eglwys ei galwad iddo; dychafwyd yr urdd-weddi gan J. Pugh; pregethodd D. Davies, ar Ddyledswydd y Gweinidog, a'r brawd D. Evans, York Place, ar Ddyledswydd yr eglwys. Am ddau, dechreuwyd drwy weddi gan J. Williams, Pontardulais; a phregethodd y brodyr D. Williams, Gerazim, a D. Davies. Am 2, dechreuwyd gan D. Jones; a phregethodd J. Pugh, a J. Jones, Caersalem Newydd.

URDDIAD.—Dydd Llun, y 3ydd o Fehfin, urddwyd y brawd J. Morris, o High st., Merthyr, yn weinidog ar yr eglwys Seisnig yn Aberaman, Morgunwg. Am ddeg yn y boreu, ar ol darllen rhanau priodol o'r ysgrythyr a gweddio, traddodwyd aræth ar natur eglwys reolaidd yn ol y Teatament Newydd; a gofywyd yr holiadau arferol gan y Parch. T. Davies, y rhai a atebwyd i foddourwydd; a dyrchafwyd yr urdd-weddi gydag arddodiad dwylaw, gan y Parch. J. Jones, Seion; ac ar ol hyny pregethwyd i'r gweinidog ieuango gan y Parch. T. Davies, High-street, ac ar Ddyledswydd yr eglwys gau J. Jones. Am ddau, pregethodd W. Edwards, Aberdar, a J. Jones. Am chwech, T. Price, a D. B. Jones, Aberaman.

TALOG.—Sabboth, y 9fed o Fehfin, traddododd y Parch. J. P. Williams, aræth ar "Ragoriaeth Gwybodaeth" yn y lle yma. Yr oedd y ddarlith hon yn un dra ragorol; o ran iaith yn dlws a chadarn, o ran drychfeddyliau yn hedegog a chyflawn; a'r darlithiwr o ran ei ymadroddion yn hyawdl a dengar, ac yn dangos cryn feistrolaeth ar ei bwgce.

KEYLAND.—Y lle hwn sydd bentref cynyddlawr gyferbyn â Pembroke Dock, ar yr ochr ogleddol i'r afon, ar gaige o Aberdaugleddyf. Mae addodiad crefyddol wedi bod yn cael ei gario yn mlaen yn y pentref hwn a'r gymnydogaeth, gan y Wesleyaid a'r Bedyddwyr yn unol, yn enwedig cyfarfodydd gweddi; ac yn ddiweddar, trwy gydweithrediad y ddau enwad, codwyd capel yno gan y Bedyddwyr, careg sylfaen yr hwn a osodwyd Mehefin 10. Am chwech, yn hwyr y 9fed, pregethodd Mr. J. H. Thomas, Aberdaugleddyf, ar y deryn tir a roddwyd iddynt gan Mr. P. Scoorlock. Y dydd canlynol, gosodwyd y garog sylfaen i lawr gan Mr. S. ei hun; T. V. Thomas, Hazelbrach, a roddodd allan einyn addas i'r amgylchiad; Mr. E. Davies, Pembroke Dock, a ddarllenodd ran o'r ysgrythyr, gweddioldi, a thraiddododd aræth fer; a Mr. J. H. Thomas a bregethodd. Yr oedd yn gyfarfod dyddorawl iawn, ac ymdangosai y caunoedd cynulleidig wedi eu cwbl foddhau.

CYFARFOD TR.—Dydd Llun, y 6fed o Fai, cyunaliwyd cyfarfod i'w Libanus, Trefforest. Deallwn eu bod wedi llwyddo i werthu llawer o docynau, a bod amryw wedi cyfranu yn helaeth o'r danteithion oedd ar eu cyfer; a rhoddodd y cyfarfod help mawr i symud y ddyled ymaith sydd yn gorphwys ar yr addoldy.

RHEILFFORDD DRAU CYMRU.—Mehefin 18, yr agorwyd y gledrffordd hon o Gasgwent i Abertawe, gyda rhywys a llawenydd anghyffredin. Un o'r dyddiau goreu a welodd Cymru erioed ydoedd hwn mewn ystyr drafnidiol, canys y mae pob rhan o honi wedi ei dwyn yn awr o fewn taith diwrnod i eibhafion Lloegr. Dangosid llawenydd mawr yn y lleoedd y pasia i y gerbydres anferthol trwyddylut yn mhob man, megys Casnewydd-ar-Wyag, Caerdydd, Penybont, Castelluod, &c. Cymysgai swn magnolau a thwrff y lloedd, addurnid y pontydd a'r gorasfoedd perthynol

i'r gledrffordd, ac yn wir yr heolydd yn gyffredinol â llymanau amryfath a blodau; ac yr oedd gwen boddlnrwydd ar bob wyneb. Yn Abertawe y bu prifwaith y dydd. Cymerodd yr holl foneddigion furofwydd yno mewn pabell ardderchog ac esaug, ac oddiwrth a ddywedwyd yno, y mae lle i obeithio na bydd y llinell yn bir cya cyrhaedd y siroedd gorllewinol.

Y SAINT NEWN TRAFFERTH.—Yn un o gyfarfodydd y "Saint" newn tafaru yn Mhenybont-ar-ogwy, yr oedd yno ferch yn gwrandao, yr hon a dybiodd fod y pregethwr yn rhy bersonol yn ei gyfeiriadau; ac i ddial arno, tynodd ei phateu oddiam ei throed, a thafodd at ei drwyn. I lawr a'r offeiriad oddiar ben y stol, a dechreuodd ei phwio a'i dyrnu yn ddi-dragar dd.

SOLFACH.—Y mae hanes y "Saint" dipyn yn ddigrif mewn gwahanol fanau. Tua y Sul cyntaf yn Mai yr oedd loe pregethwr yn codi ei destyn yma oddiar Ioan 10. 3, 4. Y defaid bid sicr oedd y Mormoniaid. Yn fuan, dechreuodd waeddi "bod y defaid yn safe." "Ydynt, ydynt," dywedai rhyw un yn y dorf, "maent yn ddigon safe"—Mae dy fiawd wedi myn'd a nhw." Yr oedd brawd i'r pregethwr wedi dygwydd lladratta defaid; a chan ei fod yn enedigol o Solfach, ac yn byw yma pan gyflawnwyd y weithred, gwyddai pawb am dano, a chaulyndwyd hyn â rhuadau o chwerthiu. Hyd nes oedd yr holl le yn dadseiniu. Methwyd adferu trefu drachefu, fel y gorfu ar y pregethwr roddi fynu bregethu. Yr oedd yno chwmpin o deiliwr mewn bwrind i bregethu eilwaith. Mae yno rhai yn difyru eu hunain trwy waeddi "Mo-e" ar eu hol oddiar "gyfarfod y defaid." Mae athrawon y blaidd hon wedi llafurio cryn lawer yn y parthau hyn i wneud ffyliaid o ffyliaid, oud heb fawr llwydd.

DAMWEINIAU ANGEUOL.

Carn-yr-erw, ger Blaenafon.—Ar y 18fed o Ebrill diweddaf, yn ngwaith glo Carn-yr-erw, cyfarfu Obad Jenkins, glowr o'r un lle, yr hwn oedd yn 39ain oed, a'i ddiwedd yn ddisymwth, drwy i garog o faintoli anferth syrthio arno, heb neb gerllaw i'w gynorthwyo. Pan aethwyd o hyd iddo cafwyd ef yn hollol farw, a'i gorff wedi ei friwo yn lled ddrwg, yn neillduol ei ben. Gadawodd wraig a phump o blant i alaru ar ei ol. Yr oedd yn aelod ffyddlawr er ys r'iai blynyddau yn Horeb, ac yn ddyng llafurus a defnyddiol iawn gyda yr Ysgol Sabbothol, y canu, a'r cyfarfodydd oll.

Cwmffilein.—Ar y 30ain o Fai yn ngwaith glo Cwmffilein, gery Coed-duon, Sdydd Fynwy; fel yr oedd glowr o'r enw George Gifford, yn gweithio dan fwy na 100 o latheni o ddaear; syrthiodd darn arno yn ddisymwth nes ei daro i fyd tragwyddol mewn eiliad, a dryllio ei gorff yn erchyll. Bernid fod y darn hwnw tua un dunell o bwysau. Dyma rybodd eto i lowyr i odrych uwch eu penau.

Pontypridd.—Dydd Gwener, Ebrill y 26ain, cyfarfu dyn o'r enw Richard Butler

â'i ddiwedd drwy i'r glo syrthio arno yn ngwaith Mr. Calvert, Pontypridd. Nid oes sicrwydd pa fudd y bu ar y trancedig, oblegid nid oedd ond llanc yn gweithio gydag ef ar y pryd. Cyn i'r bachgen gyrchu help ato, yr oedd wedi marw. Gadawodd weddw ac amdfaisid i alaru ar ei ol.

Dinas, Morganwg.—Dydd Llun, yr 8fed o Ebrill, cyfarfu dau iachgen o'r enwau Shadrach Davies, 15 oed. ac Idris Davies, 11 oed, â'n diwedd yn ngwaith glo Dinas, Morganwg. Ymddengys i'r blaenaf fnyed i hen waith lle nad oedd digonedd o awyr bur, a'r canlyniad fu i'r damp danio, nes eu curo yn ddirugaredd yn erbyn yr ochrau, fel y parodd hys eu marwolaeth yn ddiatreg. Trengodd yr anifail oedd gaudynt helyd yn mhen ychydig amser wedi hyn. Ni chafodd neb arall unrhyw archoll oddiwrth y damwain.

CYMANFA ORLLEWINOL Y DEHEUDIR.—Y gymanfa hon a gynnalwyd yleni yn Nhal-y-bont, Ceredigion, Mehefin 5, 6. Penderfynwyd yn y gyvadledd fod y Gymanfa nesaf i fod yn Cross Inn. Gweinwyddwyd yn ghoeddus yno gan Roberts, Cwmafon; Bate-man, Rhosycerau; Ellis, Brithdir; Morgans, Caerfyrddin; Lewis, Henllan; James, Llan-santffraid; Thomas, Treffraeth; Evans, Pen-y-groes; Williams, Dinas; Owens, Pencader; Jenkins, Brynmair; Jones, Glyn; Miles, Ty-rhos; Jones, Carno; Williams, Troedrhwi-dalar; Williams, Llangadog; Rees, Llynalleif-aid; Thomas, Maenclochog; Phillips, Carfan; Parry, Rhoslan; Griffiths, Horeb; Jones, Bwlchnewydd; Jones, Carmel; Evans, Tre-wyddel; Stephens, Sirhowy; Jones, Carmel; Davies, Bethania; Williams, Troedrhwi-dalar; Roberts, Llanbryn-mair; Lewis, Brynberian; Jones, Rhydybar; James, Llan-santffraid; James, Rhoymeirch; Morgans, Samah; Dav-ies, Aberteifi; Williams, Aberhafon; Jen-kins, Llanidloes, &c. Cafwyd cyfarfodydd da o'r dechreu i'r diwedd.

ETO YN MORGANWG.—Y gymanfa hon a gyn-nalwyd yn Baron, Treoes, ar 22ain a'r 23ain o Fai. Penderfynwyd fod y gymanfa nesaf yn Drefnewydd Nottage. Y gwastanaeth cre-lyddol a ddygwyd yn mlaen gan Evans, Craig Bargod; Williams, Hirwaun; Williams, Ty'n-y-coed; Thomas, Glynedd; Roberts, Dow-lais; Prichard, Llwyni; Evans, Castellnedd; Davies, Abertawe; Evans, Castellau; Ro-berts, Cwmafon; Edwards, Aberdare; Jones, Rhydri; Roberts, Tabor; Rees, Llanelli; Griffiths, Alltwn, (y ddafed gyfrgolledig); Lawrence, Adulam; Davies, Abergwaun; Harrison, Aberdare; Jones, Rhydri; Rees, Groeswon; Griffiths, Casnewydd; Davies, New Inn; Williams, Aberafon; Rees, Car-mel; Powell, Caerdydd; Jacobs, Abertawe; Evans, Cymer; Rees, Soar, Abertawe. Caf-wyd presennoldeb 70 o weinidogion yno, a tua chwe' mil o wrandawyr, ond mwy na'r cwbl oedd presennoldeb Duw o ddechreu hys ddiwedd y gymanfa. Daeth llu at yr achos wedi hyn.

CYMRITHAS GYMRTAIDD Y BYDDAR A'R MUD.—Mae y Gymdeithas hon wedi ei sym-ud yn ddiweddar o Aberystwyth i Abertawe,

o herwydd bod y lle yn swy poblogaidd. Y cyfarfod cyhoeddus a gynnalwyd yn nenad. y dref, Abertawe, y 17eg o Fai: cymerodd C James, Ysw., y maer, y gadair. Dywedai yr adroddiad bod y Nghymru tua 700 o fudau dynol mud a byddar; amcan y sefydliad hwn yw eu dwyn i ysgrifenu a deall pethau, modd y gallont enill eu bara trwy ryw lwybr go-nest. Areithiwyd yn wresog gan amryw o blaid y sefydliad.

PRIODWYD—

Meh. 1, yn y Groeswen, gan y Parch. M. Rees, Mr. Edward Price, a Miss Ann Phillips, y ddau o Eglwyselian.

Mai 23, yn Siloh, sir Benfro, gan y Parch. D. Owen, y Parch. D. Jenkius, Echoboth, Nantyglo, (gynt o Gapel Ifan,) a Miss Marg-aret Edwards, unig ferch Stephen Edwards, Ysw., Blaenwern, sir Benfro.

Yn Blaenau Gwent, Gorph. 1, gan y Parch. J. Lewis, Mr. David Richards, a Mary Rees.

Meh. 13, yn y Tabernacl, Caerdydd, gan y Parch. D. Jones, Mr. Rowland Thomas, Pont-breni, a Miss Amy Jones, o ardal Llŷsfen.

Yn Ebenezer, Caerdydd, Gorph. 12, Mr. J. Williams, mab ieuangaf yr anfarwol Gwilym Morganwg, a Miss Prosser, merch Mr. Henry Prosser, Leicester.

Gorph. 6, yn yr un lle, gan yr un, Thomas Howells ac Ann Mills. Eto, John Ralph ac Elizabeth Thomas. Helyd, Abraham Bun-drett ac Eleanor Lloyd.

Yn Penybryn, Dyfed, gan y Parch. J. D. Thomas, Blaenyfios, Dan Richards, Cid-digill-Isaf, a Mary Evans, Trefargad.

Yn Llanfabon, Mehefin 28, yn eglwys y plwyf, gan y Parch. W. Davies, Mr. T. P. Evans, (Iorwerth Mabon), masnachydd, Ys-trad Mynach, a Miss Mary Thomas, (Eos Elian), unig ferch Mr. Thomas, Bedwallt, Llanfabon, Morganwg.

Yn Twyngwyn, Mynwy, Gorph. 18, gan y Parch. T. Thomas, Bassaleg, Mr. Danl Rich-ards, Cabinet-maker, Pontypridd, a Miss Ann Edwards, Pontllanfraith.

MARWOLAETHAU.

Mr. William Morris, gweinidog yr Anni-bynwyr yn Abergwili, awydd Gaerfyrddin, a gafwyd wedi ymgrogi yn yr ysgubor, boreu y 18fed o Fai. Nis gellid mewn modd yn y byd gyfrif, ond wrth feddwl ei fod wedi ei yru gan ryw amgylchianad i wallgofrwydd trwyadl, ac o'i fod ragduedd naturiol ynddo i hyn. Yr oedd yn hynod giog (*nervous*) o gyfansoddiad, yr hyn a barai fod ychydig ofid yn ei gyffroi i orphwyllra. Bu ei amgylch-ianad er ys blynyddau yn ol yn ei ffino, a di-orseddasant ei reswm ar brydian yn hollol; fel nad oedd yn syn gan ei hen gyfeillion i glywed am ei ddiwedd galarus. Yr oedd yn ddyr hynod gydwybodol, o gymeriad hollol ddifrychau. Llafuriodd yn llwyddiannus yn Abergwili, a chyrrhaeddodd gymmaint o ddy-lanwad yn yr ardal ac yn mhilith ei frodyr ag a wnaeth dyn erioed o'i alluocedd a'i fanteis-ion ef.—O'r "*Diwygiwr*."

Gorph. 11, bu farw y bardd enwog Robert ab Gwilym Ddu o Eifion, yn 83 oed; ei salwch diweddf oedd y clwyf melyn. Dydd Llŷn canlynol i'w tarwolaeth claddwyd ef yn mynwent Abercirth, yn barchus a boneddigaidd iawn. Cychwynwyd o'r monachdy yn y drefn ganlynol: 1. Periglor Abercirth a'r Llaw-feddyg; 2. Yr elor-gerbyd; 3. Ei berthynasau; 4. Ei hen gymnyddogion o ardal Bettws-fawr a Monachdy. Wrth edrych ar ei briddio yn y bedd, yn y man cyfansoddodd Ellis Owen a ganlyn oddiar deimlad dwys o hiraeth ar ol y bardd:

Gwan ni byth, gan yu y bedd
Goulant awen Gwynedd.

Wedi claddu, cafwyd golwg ar ddarlun B. ab Gwilym Ddu, gan ei awdwr, Mr. Boos—yr hwn oedd newydd ei dynu, yn gampus. Yr oedd mor debyg iddo, fel y gallai yr edrychdd braidd faddwl ei fod yn ei weled yn fyw o'i flaen.

Y PARCH. DANIEL JONES, CAERFFILI.—Y brawd anwyl a'r gwas ffyddlon hwn a derfynodd ei oes yn dra sydyn yn Abertawy, Gorph. 11, yn 35 mlwydd oed. Aeth tuag Abertawy tuag wythnos yn flaenorol, er cael ychydig o awyr y môr, er cryfhad i'w iechyd. Boreu dydd Mawrth blaenorol i'w farwolaeth aeth y brawd D. Edwards, Casnewydd, ac yntau i lan y mor; wedi yfed peth o hono teimlai ryw benysgafnder yn cydio ynddo, a'i fferau yn gwanbau, a dywedai wrth y brawd Edwards ei fod wedi "ineddwi ar ddw'r y mor." Ond clafychodd mor fawr ac mor gyflym nes y gorfawyd ei gario i dŷ cytaeg, a'i roddi ar wely yno, o'r hwn ni chlododd yn fyw. Colodd ei leserydd a'i sylw yn fuan, fel pan ddaeth ei wraig yno, ni wnaeth nemawr o sylw o honi. Cafodd bob cynorthwy meddygol ag a ellid weini iddo, ond waeth waeth yr oedd yn myned, hyd nes y gosododd angen derfyn ar ei boenau hwyr dydd Iau, yr 11eg, ar ol cystudd byr, ond tra dlwys. Dydd Gwener, dygwyd ei gorff mewn archi i Gaerdydd gyda y rheilffordd, ac oddi-yuo gyda yr elor-gerbyd i Gaerffili. Ei angladd a gymerodd le ar y 15fed (dydd Llun), yr hon oedd yn orwyoh a difrifol iawn. Tua hanner dydd dechreuodd y cyfeillion ymgasglu at dŷ y trengedig, yn mhen uchaf pentref Caerffili, lle yr oedd pob darpariadau angenrheidiol wedi eu gwneud i ddiwallu y rhai oeddent wedi dyfod yno o bell. Canys yr oedd y brawd Jones yn sefyll yn uchel yn ei gylch, a thalodd cyfeillion o ddeg i ddeuddeg milldir eu parch diweddf i'w weddillion. Anrhegwyd yr holl weinidogion a *latbands* a menyg, yn eu plith yr oedd W. a D. Jones, Caerdydd; T. Thomas, Cefn, Basaleg; D. R. Stephen, Abercarn; W. Williams, Llŷnfaen; W. Lewis, Tongwyrddlas; Evan Thomas, Machen; T. Bevan, Nantyglo; J. Edmonds, Caerffili, gweinidogion cymmydog-aethol o wahanol enwadau, offeiriaid yr eglwys sefydledig, &c. Y dyfira oedd neillduol luesog, yr oedd y rhan fwyaf o wondawyr ac aelodau y brawd Jones yn ei angladd. Gosodwyd ef i orwedd yn ymyl yr anwyl frawd Morgan Evans, Tongwyrddlas, ac nid yn

mhell oddiwrth David Richards, hen weinidog Caerffili,—rhifwyd Daniel atynt hefyd. Gadawodd weddw ac un plentyn i deimlo eu colled ar ei ol; ond y maent yn lled wahanol i weddwon ein gweinidogion yn gyffredin, drwy fod gan Mrs. Jones ddigon i'w gwneud hi a'i phlentyn yn hollol allan o afael angen yn y fuchedd hon.

Gorph. 1, yn 74 mlwydd oed, Mr. Harry Lewis, Neuadd Wen, ger Ystrad Mynach. Yr oedd o nodweddiad nad oes ond ychydig yn yr oes hon yn ei feddu. Yn ddyu cyfeillgar, didwyll, gouest, a thangnefeddus tuagat bob dyn.

Mehfin 21, yn 40 mlwydd oed, Mrs. Jane Phillips, priod Mr. Edward Phillips, Pen-y-caedrair, Gelliager.

Gorph. 6, yn 21 oed, Mrs. Mary Lewis, priod Mr. Lewis Lewis, manachydd, Fleur-de-lis, ger Coed-duon.

Meh. 22, Mrs. Ellis, anwyl wraig y Parch. Robert Ellis, gweinidog Carmel, Syrhowy, gan adael padwar o ymddifaid bychain gyda eu tad, i alaru eu colled. Cerid hi yn fawr yn ei chymmydogaeth, fel y tytiolaethai ei hangladd luosog. Ni welwyd y fath angladd yn Carmel o'r blaen.

Ebrill 27, y Parch. T. Williams, Salem Meidrym; fel Cristion rhagorai yn fawr mewn ffyddlondeb a diwydrwydd.

Dydd Llun, Gorph. 1, yn 76 mlwydd oed, yr hen frawd parchus George Griffiths, Cortwn. Bu gyda chrefydd yn wrosog dros 62 o flynyddau.

Mai 11, yn Castellgarw, Dyfed, Mrs. Elizabeth Griffiths, o henaient teg, sef 87 ml. oed.

Ar ol cystudd maith, yn 70 ml. oed, Thos. Evans, gof, gynt o Gelligroes—un o hen aelodau ffyddlon Hengoed.

Mai 30, Mrs. Sara Lewis, Cwm-Ynygau, ger Pontypwl, yn 44 oed. Bu yn aelod gyda y Bedyddwyr yn Troisant 29 o flynyddoedd. Cafodd ei chystuddio am rai blynyddoedd, eto crefydd oedd ei hyffrydwch bob amser.

Meh. 28, yn 62 oed, Thomas Evans, Yaw., Parknest, ger Emlyn.

Mehfin 9, wedi blin gystudd dros amryw fisoedd, yn 26 oed, Owen Williams, Pysau Bach, ger Bryngwan. Yr oedd yn aelod gyda yr Annibydwyr yn Salem, a pherchid ef yn fawr. Gadawodd wraig a phlentyn ar os-gynlawr y byd cyfnewidiol i alaru eu colled.

Meh. 13, Mary, gwraig Wm. Harris, y gof, ger Maesycwmwr, Bedwas, swydd Fynwy, yn 64 oed.

Mai 28, Catherine Jenkins, gwraig Mr. John Jenkins, Pentrych, ac ail ferch y Parch. Mr. Rees, Groeswen, yn 26 oed, ar enedigaeith plentyn. Canlynwyd ei gweddillion i'r bedd gan dyfira, na welwyd ei lluosocach ond anaml hyd y nod yn y Groeswen.

Mai 31, yn 17 oed, Thomas, mab ieuangaf Mr. Daniel Thomas, Llangrallo, ger Penybont-ar-Ogwy, er tristwch mawr i luaws o berthynasau, &c.

NI WYBONT DDYSG NI DDYSG NI WRENDY.

SEREN ORLLEWINOL:

NEU

GYFRWNG GWYBODAETH I HIL GOMER YN AMERICA.

CYHOEDDIDIG GAN R. EDWARDS.

Cyf. VII.]

HYDREF, 1850.

[Rhif. 74.]

CYNNWYSIAD.

Adgyfodiad y Meirw, ...	223
Y Genhadaeth—o Awdl Marwnad Gomer, ...	224
Englyn i fys y Cwmpawd, ...	224
Ymfudiaeth, ...	225
Cynydd Cysuron Bywyd, ...	225
Y dyn gonest, ...	226
Aniynkiliaeth.—Y Blaned Gwener, ...	226
Deued dy deyrnas, ...	227
Bywyd Joseph, ...	227
Diwedd y Meddwyn, ...	233
Pennillion i Mr. Wm. Wigham, ar ei ymadawiad & Loberry Mines, ...	233
Fy nghymeriad fy hun, ...	234
Y Gaseg lwyd yw'r Ceffyl goreu, ...	235
Syr Robert Peel, ...	236
Englyn i'r Robyn Goch, ...	237
Ychydig o hanes Zilla Rees, ...	237
Cymdeithas Elusengar yn Swydd Schuykill, ...	238
Llifogyddi auferthol a dinystriol—Colledion mawr ar lywydau, &c. &c.	238
Anerchiad at Gymry America, ...	239
Gofyniadau, ...	239
Pennillion a gyfansoddwyd ar farwolaeth Daniel Samuel Blaenau Gwent, ...	249
Dihenyddiad Prof. Webster, yn Boston, ...	240
Meddyginiaeth rhag y Colera, ...	241
Gair o eglurhad gan Mr. Elcaezor Jones, ...	241
Gentidigaethau, ...	241
Priodasau, ...	241

<i>Marwolaethau,</i>	241
Marwolaeth Dr. Judson, ...	242
Damwain Dorcalonus trwy foddï yn Carbondale, ...	242
Jenny Lynd yn America, ...	243

HANESIAETH DRAMOR.

Prydau Fawr, Iwerddon, &c.	243
Marwolaeth Louis Philippe—Haynau yn Llundain—Ffrainc—Stormydd—Y Fab, &c.	243
<i>Tywysogasth Cymru.</i> —Terfysgoedd, ...	243
“ “ Sefylliad, ...	243
“ “ Arholiad, ...	243
“ “ Cymanfa Dyfed, ...	244
“ “ “ Cerebion a Chaerfyrddin, ...	244
“ “ “ Caernarfon, ...	244
“ “ “ Glynceiriog, ...	244
“ “ Horeb, Dyfed, ...	244
“ “ Bro Morgannwg, ...	244
“ “ Cusnewydd, ...	245
“ “ Urddiad, ...	245
“ “ Sefylliad gweinidog, ...	245
“ “ Urddiad, ...	245
“ “ Agoriad addoldy, ...	245
“ “ Sefylliad, ...	245
“ “ Ffordd newydd i esbonio, ...	246
“ “ Pencader, ...	246
“ “ <i>Priodasau a Marwolaethau,</i>	256

POTTSVILLE.

Argraffwyd yn Swyddfa y 'Mining Register.'

AT EIN DOSBARTHWYR A'N DERBYNWYR.

Derbyniwyd yn ystod y mis y gohebiaethau canlynol heblaw gyhoeddwyd yn y rhifyn hwn—Froegeth angladdol y Parch. D. Jones, Caerffili, a Phennillion osod ar Feibl, gan Daniel Williams, Caerfrog-Newydd; Yr Uchedydd—Pennillion, gan Dewi Emlyn; Cofiadwriaeth Mrs. Shani'r Glap, gan Theta Eta; Dyfynion a Bregeth, gan A. Harris, Marcy; Yr Haint Moeool, gan Enoch Thomas, Covington, Ky.; Gohebiaethau, gan Meudwy'r Goedwig; Llythyrau Edward E. Jones, St. Louis, heb dalu eu cludiad, &c.

Derbyniom y taliadau canlynol yn ystod y mis—Ll. Lewis, Pinegrove, \$1 25; David W. Jones, Minersville, \$1 87.

Gan nad oes ond dau rhifyn o'r Seren ar ol yr un presennol cyd gorphen y gyfrol am 1850, barnwn ei bod yn ddyledswydd arnom ddweyd gair o barth ein bwriad y-flwyddyn nesaf, yr hyn a wnawn iraddau dan lywodraeth teimlad galarus. Yn ngwyneb caledrwydd yr amseroedd, anaeifylogrwydd amryw o'n cenedl mewn gwlad estronol, &c., teimlwn yn dra digalon i gyhoeddi y Seren am flwyddyn arall, rhag i ni trwy hyn osod ein hunain dan faich nas gallwn ei ddwyn Er ein bod wedi cael amryw dderbyniwyd newyddion dechreu y flwyddyn hon, y mae amgylchiadau eraill wedi troi yn ein herbyn, megys tlodi, symudiadau, a diau fod peth anfyddlondeb ac anonestrwydd, &c. Pa fodd bynag, yr ydym yn aros mis neu ddau eto cyn gwneud ein penderfyniad i fynu, gan ddymuno ar ein cyfeillion pell ac agos anfon yr hyn sydd ddyledus i mewn yn y cyfamser, ynghyd a gwybodaeth pa fath arwyddion sydd yn eu plith o lwydd ar y Seren os bydd i ni barhau i'w dwyn allan y flwyddyn nesaf.

Hysbys i'n darllenwyr ein bod wedi addaw roddi darlunian rai o'n gweinidogion yn y Seren yn ystod y flwyddyn hon, yr hyn a fwriadem ei ddwyn oddiamgylch yn ol cyllun arferol cyhoeddiadau eraill, sef trwy i'r brodyr eu hunain, neu eu cyfeillion, gyduno i ddwyn traul y cerfiad, a ninau dalu am eu hargraffu, &c. Ond erbyn auron at amryw weinidogion, ac aros yn hir am atebiad, deallwn na wnant gydaynio â'r cynnygiad ar hyn o bryd, o herwydd gwahanol amgylchiadau. Yn awr, y mae, yn ddrwg genym ein bod yn methu cyflawni unrhyw addawid a wnaethom; ond gan fod genym amryw ohebiaethau teilwng ar law, a'n bod yn ansicr pa un a gyhoeddir y Seren am flwyddyn arall ai peidid, bwriadwn osod rai tudalenau ychwanegol yn y ddau rhifyn canlynol. er cyhoeddi y gohebiaethau sydd yn aros yn y swyddfa heb ymddangos o ddiwyf llw.

Cyfarwydder y Gohebiaethau, (yn ddidraul,) *To the Editor of the Seren, Pottsville, Schuylkill Co., Pa.* Y Taliadau idd eu cyfarwyddo at y Trysorydd, *Rev. W. Morgan*, i'r un lle.

ESBONIAD J. JENKINS AR WERTH.—Gellir cael yr Esoniad tra rhagorol uchod ar yr Hen Testament, yn ddwy gyfrol hardd a dianaf, yn rhad, trwy ymboli â Golygydd y Seren Orllewinol.

CYFARFOD TRIMISOL REMSEN.

Cynnellir Cyfarfod Trimisol nesaf Bedyddwyr Cymreig Swydd Oneida, C. N., yn Remsen, ar y Mercher a'r Iau cyntaf yn Hydref, 1850.

A. HARRIS, Marcy.

PELENI ADFERIADAWL LLYSIEUOG WORSDELL!

Gwerthir dros ddau cymmaint o honynt yn Nghymru ag a wneir o unrhyw Beleul eraill yno.

Y PELENI GOREU A RHATAF YN YR AMERICA.

A DDEFIR yn gyffredinol mai PELENI ADFERIADAWL WORSDELL yw y Cyffyr mwyaf effeithiol a galluog a gynnygiwyd erioed i sylw y cyhoedd. Mae y Peleni hyn yn enwog am nad ynt yn achosi nemawr o boen na theimlad annymunol wrth weithio, er eu bod mor rymus. Y mae yr enwogrwydd a gyrrhaeddasant i'w brlodoli yn benaf i'r defnyddiau iachusol ac adferiadol o ba rai y maent wedi eu cyfansoddi. Eu swydd yw puro y gwaed, rhyddhau y cyfansoddiad o bob anhuredd, a symud y rhwystrau sydd ar ffordd gwsgariad gwlyburoedd y corff, a chyrrhaedd gwraidd yr afiechyd, gan ei symud allan yn raddol a diboen yn gyffredin.

Maent wedi adferu iechyd i floeddi, fel y dengys y nifer anarferol o dystiolaethau sydd genym ar law. Nid oes unrhyw berygl eu rhoeddi i blentyn bychan un diwrnod oed. I ferched a gwragedd NCHLYD a GWANAIDD, a mamau plant, y maent yn anghystadlauadwy, cyn, yn gystal ag ar ol esgoriad. Fel meddyginiaeth teuluaisid cyffredin gwarantir hwy i gyflawni eu swydd, a'u bod mor effeithiol ag y gall unrhyw gyffyr fod. Y maent yn puro, yn glanhau, ac yn nerthu ffynonell a ffrydiau bywyd, ac yn cyfrannu grym a bywiawgrwydd trwy yr holl gyfansoddiad dynol. Yn y Cryd a'r Rwyth, ymosodiadau Gwraigidd, dechreu twymynod, gwaed anhur, ac anhwylderau cyffelyb, maent wedi effeithio gwellhad rhyfeddol lawer gwaith. Er eu bod yn cael eu defnyddio mor am

y maent bob amser yn llwyddo. Un foneddiges a alwodd arnom ychydig wythnosau yn ol, gan hysbysu iddi hi gael ei gwellhau ganddynt, ar ol bod yn glaf dros fwy na dwy flynedd, a defnyddio gwerth cant a hanner o ddoleri o wahanol gyffuriau. Yr ydym yn derbyn tystiolaethau dyddiol o ardaloedd y Cryd yn y Gorllewin,—oll yn cyduno i ddatgan na chafodd unrhyw Gyffyr ei ddefnyddio yno gyda fath lwyddiant. Y cwbl a ofynnwn yw gwneud prawf o honynt—os na bydd hyn yn ddigon i ddarbwyllo y mwyaf anghredinol o'u rhinweddau, nis gwyyddom am ddim arall a ddichon ei wneud.

Y mae y cymeriad uchel y maent wedi ei enill trwy Loegr a Chymry, ynghyd a'u cyflwyniad diweddar i'r teulu breninol, wedi iddynt wellhau perthynas i'r Prince Albert yn brofion adnewyddol o'u deionni amhrisiadwy. Heblaw eu bod y goreu, a'r mwyaf ddiwed yn eu gweithrediad, y maent hefyd y RHATAF o bob Cyffyr sydd wedi eu cynyg i'r cyhoedd, gan fod pob blwch yn cynnwys HANNER CANT o PELENI, am y swm fychan o hanner doler y blwch.

Gwarantir y Peleni hyn yn llyslau pur. Y mae enw y Dr. Worsdell yn argraffedig ar ddull yrgrif ar bob blwch. Byddwch ofalus! gael y rhai lawn.

Mae miloedd o bersonau yn dinstreio eu cyfansoddiad wrth ddibrisio eu hunain yn rhy hir. Fediwch ymddibynau ar foddion difudd, yr hwn a ddichon esmwythau y poen dros ychydig amser, ond chwllwch am gyffuriau i symud yr afiechyd ymait. Gwnewch brawf ar unwaith o'r feddgyiniaeth ddigyffelyb hono, sef PELENI ADFERIADAWL WORSDELL (*Worsdell's Restorative Pills*). Y sydd mor enwog trwy yr holl wlad fel meddyginiaeth i ddoluriau cyffredin dynolwyr.

Mae y cyfarwyddyd a'r hawl i ddarparu a gwerthu y Peleni hyn yn yr Unol Daleithau wedi ei drosglwyddo i Dr. ALFRED WEEKS a'i Gyf., Philadelphia. Gallir cael unrhyw nifer o honynt gan Olygyddi y Seren Orllewinol, yn Pottsville; Mr. Coatsworth a Mr. Brown, yn yno lle; a chan y goruchwyliwyr, agos yn mhob dines a thrif trwy yr undod.

Y Fferyllia a'r bria Swyddia, Rhif. 70 North Eighth-Street, Philadelphia

A. WEEKS A'I GYF.

Perchenogion a Gwneuthurwyr

Y SEREN ORLLEWINOL.

CYF. VII.]

HYDREF, 1850.

[RHIF. 74.]

ADGYFODIAD Y MEIRW.

GAN WM. MORGAN, POTTSVILLE.

PHIL. 3. 20, 21.—“Canys ein hymarweddiad ni sydd yn y nefoedd, o'r lle hefyd yr ydym yn dysgwyl yr Iachawdwr, yr Arglwydd Iesu Grist, yr hwn a gyfnewidia ein corff gwael ni, fel y gwnelir ef yn un flurf â'i gorff gogoneddus ef, yn ol y nerthol weithrediad, trwy yr hwn y dichon efe ddarost wng pob peth iddo ei hun.”

Nid y byd hwn yw cartrefle y gwir Gristionogion. Er eu bod yn byw yn y byd, eto nid ydynt o'r byd. Dyeithriaid a phererinion ydynt ar y ddaear. Dinasyddion ydynt o'r nefoedd. Y maent yn feddiannol ar hawl dinasyddion a breintiau dinasyddion, a sefydliant eu dysgwyliad ar y prawfiadau sydd ganddynt o'u hawl fel dinasyddion. Y mae dull yr apostol o lefaru yn y testyn yn profi hyn. “Canys ein hymarweddiad ni (Saes., *dinasyddiaeth*) sydd yn y nefoedd, o'r lle hefyd yr ydym yn dysgwyl yr Iachawdwr, yr Arglwydd Iesu Grist, yr hwn a gyfnewidia ein corff gwael ni, fel y gwnelir ef yn un flurf â'i gorff gogoneddus ef,” &c. Ond er fod y gwir Gristionogion a hawl dinasyddiaeth ganddynt yn y nefoedd, eto ni byddant mewn cyflawn a pherffaith fwyhad o ragor-freintiau y ddinas nesol cyn y byddo y cyfnewidiad a nodir yn y testyn wedi cymeryd lle. Sylwn ar y cyfnewidiad hwn, yn—

I. Yn ei natur.

II. Yr amser y cymer le.

III. Y dull yn mha un y bydd iddo gael ei effeithio.

I. *Yn ei natur.* Dian mae cyfeirio y mae yr apostol yn y geiriau hyn at y cyfnewidiad mawr a gymer le yn yr adgyfodiad. Y dull ag y bydd y corff yn dyfod i fynu o'r bedd. Y mae y corff gwael hwn, eb efe, i gael ei gyfnewid. Wrth fod yr apostol yn defnyddio y gair “cyfnewid” yma mewn cyasylltiad ag adgyfodiad y corff, nid ydym i olygu y bydd i'r corff gael ei gyfnewid o ran ei rywogaeth a'i hunaniaeth. Corff dynol a fydd yn dyfod i fynu o'r bedd, fel yr oedd yn myned i lawr. Ac nid yu unig hyn, ond yr un corff a fydd. Gwir y bydd cyfnewidiad mawr yn ei agwedd—ni bydd mwyach yn ddaearol, ond yn ysbrydol—ni bydd mwyach yn llygr-

edig, ond yn anllygredig—ni bydd mwyach yn farwol, ond yn anfarwol; eto ni bydd i'r hunaniaeth (*identity*) i gael ei gyfnewid. Y mae rhai o'r philosophyddion yn gwrthwynebu hyn, am nad yw yn gyson â'u hagwyddorion hwy; ond nid wyf yn gweled fod gan philosophyddiaeth ond ychydig neu ddim i'w wneud â'r athrawiaeth; o herwydd gweithred fydd adgyfodiad y meirw a effeithir trwy allu Dwyfol, yn annibynol ar ddeddfau natur. Dywedir gan philosophyddion fod y corff yn ei sefyllfa bresennol yn cael ei gyfnewid bob saith mlynedd, trwy effaith yr ymborth y mae yn ei gymeryd, &c. A chaniatau hyn, eto nid yw yn cyfnewid yr hunaniaeth. Y mae y rhai oedd yn ein hadnabod er ys saith mlynedd yn ol yn ein hadnabod yn bresennol; a pha beth bynag fydd cyfnewidiad yr adgyfodiad, bydd yr hunaniaeth i gael ei chadw. Y mae eraill yn ceisio profi y bydd y cyfnewidiad hwn yn cael ei effeithio mewn dull tyf-adwy, fel y bydd lleisieuyn yn tarddu oddiar hedyn a fyddo wedi ei hau; ond nid yw hyn eto yn ymddangos i mi yn amlygiad llawn a chyson o adgyfodiad y meirw, q herwydd er fod y tobygolrwydd a'r unrwyiaeth yn cael ei gadw yn ol y meddwl uchod, nid yw yr hunaniaeth yn cael ei gadw yn hollol. Yr oedd rhai yn amcanu philosophyddio yr adgyfodiad, yn amser yr apostol Paul, ac yr oedd yntau yn gydnabyddus â'u hymraeasmiadau; oblegyd cawn ef yn ei lythyr cyntaf at y Coriathiaid yn eu gwrthwynebu mewn modd meistrolaidd, trwy brofi hunaniaeth y corff yn yr adgyfodiad. Y mae yn profi hyn yn—

1. Oddiwrth hunaniaeth corff Crist wedi ei adgyfodiad. Efe a gyfododd yn yr un corff ag yr aeth i'r bedd. Yr oedd y bobl oedd yn ei hadnabod eyn ei gladdu yn ei hadnabod wedi iddo adgyfodi. Gwelwyd ef gan Pedr, a chan fwy na phum' cant o frodyr ar unwaith. Pe buasai wedi cyfodi mewn corff gwahanol ni buasent yn ei hadnabod; ond efe a gyfododd yn yr un corff, er ei fed wedi ei ysbrydoli; ac felly y bydd cyrff y seintiau. “Fel fy ngherff i yr adgyfodant.”

2. Profa yr un gwirionedd oddiwrth natur cyfryngwriaeth Crist. Nid prynu yr enaid yn unig a wnaeth Crist, ond efe a brynodd y corff hefyd; ac felly bydd yr un enaid a'r un

corff mewn cyssylltiad â'u gilydd i fwyndau y daioni ag add yn deilliaw trwy y brynedigaeth. "Canyb gan fod marwolaeth trwy ddyd, trwy ddyd hefyd y mae adgyfodiad y meirw." "Yn Adda y mae pawb yn meirw, felly hefyd yn Nghrist y bywheir pawb." "O herwydd fod y plant yn gyfranogion o gig a gwaed, yntau hefyd yr un modd a fu gyfranog o'r un pethau; fel trwy farwolaeth y dinystriai efe yr hwn oedd a north marwolaeth ganddo." Nid wyf yn meddwl y bydd i'r enaid fod yn gyfiawn ddedwydd hyd nes y byddo i'r corff (yr un corff ag y bu yn preswyllo ynddo ar y ddaear) gael ei ailuno ag ef. Ond y mae yn ddedwydd yn ei ddysgwiliad y bydd i hyn gymeryd lle. Pe na byddai yr un corff yn yr adgyfodiad, byddai y meddwl am gael ei uno â chorff arall yn ddyeithr ac annaturiol i'r enaid, oblegyd y mae yr anwylded sydd rhwng yr enaid â'r corff yn ddiau i barhau byth.

3. Y mae cyfrifoliaeth dyn yn profi yr un peth. Y mae dyn yn gyfrifol nid yn unig am weithrediadau yr enaid, ond am weithrediadau y corff hefyd. Ni byddai yn unol ag uniondeb llywodraeth gyfiawn i gospi na gwobrwyo corff arall ar na fyddai wedi bod yn weithredol yn y cyflawniadau da neu ddrwg am ba rai y bydd yn cael ei wobrwyo neu ei gospi. Y mae uniondeb a chyssondeb pethau â'u gilydd yn dangos mai yr un enaid a'r un corff fydd yn cael ei wobrwyo neu ei gospi, yn ol fel y byddo ei sefyllfa yn ei berthynas â Duw mewn ystyr foedal.

4. Yn y gallu a'r awdurdod sydd gan angen ar y corff. Y mae gallu ac awdurdod y bedd ar y corff yn cael ei ddaangos yn ei lygredigaeth ef. Y mae gallu i lygru yn cael ei briodoli i anghu; ond os oes rhyw hedyn, neu ryw ran sylweddol mewn bodoliaeth yn y corff a'r na all angen effeithio llygredigaeth ynddo, pa fodd y gellir dywedyd fod gallu llygredig gan angen ar y corff; ond y mae yr ysgrythrau yn son am angen yn ei allu a'i awdurdod llygredig. Yr ydym yn edrych ar y corff dan ddwyllaw oerion angen, ond y mae gobaidh yn codi o dan gaddug tywyllwch llygredigaeth y bedd; y mae Crist wedi myned yn angen i anghu; ac felly efe a all adferu y rhai y mae angen wedi eu dwyn o dan ei awdurdod. "Yr hwn," ebe Crist, "sydd yn credu ynof fi, er iddo farw a fydd byw. Myfi a'i hadgyfodaf ef yn y dydd diweddar."

Bydd angen, nid yn unig i gael ei orchfygu yn ei awdurdod, ond hefyd bydd iddo gael ei ddinystrio. Efe a lwngc anghu mewn buddugoliaeth yn adgyfodiad y corff o'r bedd i fywyd anfarwol. Dyma athrawiaeth y Beibl, yr hon sydd o Dduw. Nis gallasai y meddwl

dynol byth ffurfio un drychfoddwl am adgyfodiad y meirw. Yr ydym yn ddyledus i Dduw yn unig am yr athrawiaeth hon, ac yn y Beibl yn unig y mae yn cael ei dadguddio i ni. Nid yw erchwyniad neu draws-fudiad yr enaid, ynghyd a llawer o bethau eraill, ond dychymmygion disail; ac nid yw yr holl fanly ag sydd gan ddynion o barth casgliad gwahanol ranau o'r corff yn yr adgyfodiad ond tueddu i ddrysu y meddwl mewn perthynas i'r pwngc. Digon i ni yw y dystiolaeth ysgrythrol y bydd i'r cyfiawn a'r anghyfiawn gael eu hadgyfodi, ac y bydd yr un gallu a greodd y bydoedd yn ddigon effeithiol i godi y meirw o'u beddau, a'u cymhwysio i fyw bywyd anfarwol yn y byd a ddaw. Nid yw i ni i godi gwrthwynebiadau yn erbyn yr athrawiaeth hon am ei bod yn cynnwys dirgelwch. Y mae llawer o bethau a dirgelwch yddynt, eto y mae yn rhaid i ni eu credu, neu fod yn euog o anghredu Duw ar ei aif. Gan fod Duw wedi dywedyd y bydd i'r meirw gael eu hadgyfodi, y mae sicrwydd y bydd i hyn gymeryd lle, er fod y dull o'i ddygiad oddi amgylch yn ddryswch i ni.

[I'w barhau.]

Y GENHADIAETH.

O Awd Marwadau Gomer, gan W. Celedfryn.

Er egnl ydoedd o du'r Genhadiaeth,
A gyru diwygwyr drwy'r gre'digaeth,
Gyda glân darlan yr lechydwriaeth,
I luon o ddalwyr eilun-addoliaeth;
I ddeor pob gau-dduwiaeth—oddiair
Wynb y ddalar, a rhaib luddewiaeth;
Tynn Mahometaniaeth—yn ddyryllau,
A darnio delwau oedyn hudoliaeth;
Baeddu twyll Fabyddiaeth,—dim gorphwys heb
Rwbio o'i gwynb o' pwr'r Faganiaeth.
Chwythu'r sflam ddwyfol ysol yn Asia,
Nes b'ai heurias yn tanto Siberia.
Gwareiddio, a chynyg garddu China,
Dychwel ardaloedd throedd Tartaria;—
Ysbeilwyr rheibus epil Arabia,
Horeb, Sentr, a thir Abbyssinia;
Anfon cynnygiad o gariad gora'
Eto i dywyll gynblant Judea;—
Rhol mwy o lewyrch ar Himalaya:
Goleu i feirwon ffoi i Galfaria;
A chael wi! lawen, iach Halleluia,
O begwn i begwn; awn hosana,
Am waed a lwy'r gymmoda—ddu elyn,
Yr hen bentwin fat'n dewin dua'

Cyf. gan DEWI GLAN TIOGA.

ENGLYN I FYS Y CWMPAWD.

PWRTYDD nod hynod anian—mewn eigion
Mynegai pedry fan,—
Fys trodiawl ar faes trydan,
Arweinia fyd i'r iawn fan.

DYLAN ALL TON.

YMFUDIAETH.

At Olygydd y Seren Orllewinol.

OLYGYDD HYBARCH.—Tuoddwyd fy meddwl lawer gwaith i ysgrifenu i'r Seren ar deytyn dyddorawl E. W. H., tu dal. 186, yn rhif. Awst presennol. Da genyf weled gwr mor addas, ac ysgrifell mor gyffrous, wedi ym-aflyd mewn testyn mor deilwng o sylw ein cenedl—y Cymry. Gobeithiaf yn brudd na bydd cynnygiad y cyfaill Humphreys i gael ei ddiystyru, a'i amcan dyngarawl a gwladgarawl i syrthio i dir anghof. Y dyben penaf mewn golwg genyf fi wrth eich anerch y tro hwn, yw arwyddo fy nghymeradwyeth a'm dymuniad diffuant o blaid yr antariaeth ardderchog ac haelionus, a gynnygir i'n sylw ganddo. Bod yr hyn oll (a llawer iawn yn ychwaneg) o'r pethau a ddynnoethir yn ysgrif Mr. H. yn wir, a all cannoedd lawer o Gymry dystio, gan eu bod yn brofadol o honnynt.—Gwelais rai o'm cydwladwyr, druin, wedi cael eu hudo, a hyny gan FFRYNDIAU (?) hefyd, yn Nghaerfrog-Newydd, nes oeddent wedi eu cneifio o'r *dolar* diweddfaf; ac yna yn cael eu cynghori i wneuthur eu ffordd tuag yma goreu ag y gallent. Nis meddaf ar iaith i draethu yr atgasrwydd y dylai ymddygiadau o'r fath ei gynhyrfu ynom. Nid raid, ac nid oeddwn yn bwriadu cynyg unrhyw wellhad (*amendment*) i gyallun y cyfaill H. Barnwyf ei fod ef yn alluocach o lawer na'ch gohebydd i ymaffyd yn, ac i ddwyn i ben y peth sydd o'i faen. Ar ol darlunio y camdriniaeth a'r twyll y darostyngir y dyeithr diniwed iddo pan diria yn y porthladdoedd, dyweda Mr. Humphreys—"Yn ngwyneb pethau fel hyn a fyddai ddim yn bosibl i Gymry America gael cymdeithas o ryw fath, i'r dyben oamddiffyn ein cydgenedl ar eu dyfodiad i'r wlad hon, rhag cael eu hysbeillio yn y modd yma. Yr wyf yn gweled fod gan y Gwyddelod gymdeithas o'r fath," &c. Gwir yw fod gan bob cenedl o Ewropiaid braidd eu cymdeithasau, megys y Saeson, y Ffrangcwyr, y Gwyddelod, yr Ellmyniaid, yr Albaniaid, &c., tra y mae y Cymry yn ol yn eu cydymdeimlad am eu gwaeid a'u cnawd eu hunain. Ni ddylai hyn fod felly yn hwy. A'r ffordd i symud y gwarth a orphwys arnom o'i blegyd yw, cydio yn wrol ac unol yn y cynyg a ddygir ger ein bron gan Mr. H. Arwydda ein cyfaill nad yw y Cymdeithasau Cymreig sydd yn New York a Philadelphia, &c. yn cyfateb i'r amcan a olygai. Os felly y golyga, y mae yn barnu yn gywir. Gwn am yr un sydd yn y ddinas hon mai ychydig iawn a wneir ganddi i helpu'r Cymro—na dyeithr na

brodorol. Dewisair eu swyddogion o blith pendeffigion a chyfoethogion y ddinas. Saeson; Ffrangcod, Gwyddelod, Dutch, &c., a drefnant faterion y *Welsh Society* yma o flwyddyn i flwyddyn. Ar yr un pryd, y mae yma Gymry o waed ac o enedigaeith, yn aelodau o'r gymdeithas, ac yn trigianu yn y ddinas, er ys ugain, deg-ar-ugain, neu ddeugain o flynyddoedd, ac eto heb fod erioed mewn unrhyw swydd ynddi. Y rheswm.—Dewisa y boneddigion uchod eu gilydd i mewn, a'r Cymry tlawd yn gorfod bod yn "lookers on!" Dywedir fod gan y *Welsh Society* yma \$10,000 mewn *State Stocks*.—Yr aelodau pendeffigaidd a lythant unwaith y flwyddyn—Gwyl Ddewi—gloddest sydd yn costio \$4 y pen! Bum innau yno, ac yn talu y fath swm. Yr oedd yno amryw—dichon fod pump cant—ar y dydd hwnw yn gloddesta, ac yn talu pedwar dolar yr un, ac felly yn gwastraffu cymmaint o arian ag a wnelai hanner cant o deuluoedd o Gymry tlodion yn gysurus bob blwyddyn! Gobeithiaf eto wel-ed rhyw beth teilyngach o'r Cymry na hyn mewn gweithrediad, yn ol cynnygiad ein cyfaill haeddbarch Humphreys. Dymunol iawn fyddai i'n cydwladwyr—y Cymry—i ymysgwyl ar unwaith, i edrych ar y gorohwyl pwysig a mawreddig hwn;—pa raid sydd i oedi? Anturiaf ddywedyd y bydd i hyn greu mwy o lawenydd yn nghalonau eu cyfeillion a'u perthynasau yu yr hen wlad, ac a gwrdd â mwy o gydymdeimlad a chanmoliaeth gan ein cenedl yn y wlad hon, nag un peth a wnaethant erioed o'r blaen.

JOHN SAMUEL.

Kensington, Philadelphia.

CYNYDD CYSURON BYWYD.

Yn yr amser cyntaf ag y meddiannwyd Lloegr gan y teulu dynol, nid oes amheuseth nad cnawd anifeiliaid oedd eu hymborth; ac mai eu crwyn oedd eu gwisgoedd; oblegyd nid oedd ganddynt ddim defnyddiau wedi eu gwneud o wlan i ateb eu gwasanaeth, na dim arian na nwyfau i'w cyfnewid â chenedlaethau eraill y Cyfandir. Yr amser cyntaf y daeth gwneuthur brethynau gwlan i ymarferiad yn Lloegr oedd yn y flwyddyn 1191. Defnyddiau llin garw oedd y cyntaf a ddywyd i arferiad yno. Ni wnaawd dim defnyddiau sidan hyd y flwyddyn 1604; na hetiau hyd 1510, ac nid oedd ganddynt eogydian o'r dull presennol hyd y flwyddyn 1633; ac am ddodrefno, nid oedd ganddynt ond darnau o goed neu gerig i eistedd arnynt a gwasanaethu fel byrddau i gymeryd eu lluniaeith.

Rbyw both yb debyg i ddail y coed a glaswellt sych oedd ganddynt yn welyau i orwedd arnynt. Y ddaear noeth oedd llawr eu tai: ond yn mhen amser hirfaith, darfu iddynt drwsio lloriau eu tai â brwyn a gwellt, &c., a dechreu gwneud meingciau geirwon i eistedd arnynt. Dechreuwyd gwneud llawrleni (*carpet*) yn y flwyddyn 1750. Y gwelyau ag oedd eu hynafiaid yn cysgu arnynt am hir amser, hyd y nod y brenin, oedd wellt. Yn y flwyddyn 1253 y gwnawd llieniau gyntaf yn Lloegr; a gwrthbanau (*blankets*) yn 1340, a chotwm (*salico*) yn y fl. 1772: lle y gwelwna gnydd gwybodaeth gelfyddydawl, a'i dygiad i weithriad er chwaneigiad cyauron y bywyd dynol.

Y DYN GONEST.

Y dyn gonest yw prif addurn dynoliaeth. Rhodd Duw ydyw, ac un o ddyglaer berlau y nef. Trysor i wladwriaeth; hoffwr pob da, a gelyn pob drwg. Duw yw ei dad, gwir grefydd ei fam, a gwirionedd ei gyfaill. Dyn gonest yw y callaf o bawb. Prawf hyn yn ei waith yn sicrhau ei ddedyddwch ei hun wrth lesoli eraill ag y mae yn ymwneud â hwynt. Anaml y mae efe yn cael oi dwyllo; a phan y dygwydd hyn iddo, meddwl yn rhy dda am eraill yw yr achos. Nid ydyw y gonest yn ymddialgar; gwell ganddo oddef ei ddiraddio, ei golledu, ei ddirmygu, a'i gyfrif yn ffol, nag un amser ymdddwyn yn ddialgar. Gall dialgarwch a chefnigen ei gamgyhuddo, ond nis gwna ef ymddial bydded y driniaeth mor arw ag y byddo; gwell ganddo ymfoddloni ar dystiolaeth cydwybod ac esboniad amser dyfodol. Y mae y dyn gonest yn ymgynghorwr diweniaith, yn gyfaill diragrith; ni feddwl ddrwg am neb hyd oni fydd gorfod arno; ac yna mewn modd tirion a hynaws, efe a argyhoedda y cyfryw. Mae ef yn briod ridnweddol, yn dad tyner, ac yn feistr caredig. Diobon iddo edifarhau yn ol rhoddi addewid, ond er dim ni fyn ei thori, er bod o hono ar golled i'w chyflawnu. Mae ef yn wehaol isawn i eraill: y mae yr hyn a rydd ef i eraill yn elw iddo ei hun; ei gollodion yn ei gyfoethogi—helbulon a chroeseau yn toeddu er ei wir gysur. Efe yw y dedwyddaf a'r cyfoethocaf o bawb, am ei fod yn meddu cydwybod hyfrydion a thawel, yr hyn sydd yn llawer mwy gwerthfawr na holl drysorau daear. Efe yw y dyngarwr mwyaf rhagorol—yn barotach i gyfranu na derbyna. Ei holl amcan a'i ddyben yw lleshau dyn a gegoneddu Daw. Mae ef yn wr hynod—yn byw yn y byd ac heb ei chwenychu. Mae

yn edrych ar bechod fel y gelyn gwaethaf, am ei fod yn erbyn gwirionedd, uniondeb, a phurdeb. Mae yn caru gonestrwydd, ac yn priodi rhinwedd heb gymmaint a gofyn pa faint yw ei gwaddol. Efe yw y darlun agosaf i'n Prynwr bendigaid, ac ymdrecha ei efelychu mewn meddwl, gair a gweithred. Mae ef yn addfwyn ac yn hawdd ei drin. Gwell ganddo oddef pob drygair i'w erbyn na bod yn euog o gyflawnu y drwg lleiaf. Mae efe yn llosoeg o gyfeillion—engyl dysglaer y nef a dyuion da ydynt ei urddasol gyfrinachwyr. Mae ef yn hoffi byw yn gyflawn, yn berffaith a diwyrni. Ei fynwes sydd yn orlawn o gydymdeimlad, cariad, cyfeillgarwch a thiriondeb; ewyllysia ddaioni i bawb; ceafigen o'i fewn ni artrefa; ymadrodd halogedig neu chwerw ni thry yn ei enau, geiriau llygredig a bustlaidd sydd chwerw yn ei fol. Mae ef yn bur yn ei amgyffredion a thangnefeddus ei ysbryd, yn nyffryn goastyngeddrwydd a human-ymwadiad. Boddlodrwydd a di-niweidrwydd a orlenwa ei fynwes.

Mae ef y fath nas gellir ei niweidio. Nis gall siomedignethau ei lwfrhau, ofnau ei frawychu, amheuan ei gythrybitu, trallodion ei derfysgu, angen ei ddychrynu, nac un gelyn ei ladd. Sugna ei gysuron oddiwrth Dad yr ysbrydoedd. Priodol yw dywedyd am dano, ei fod yn bur fel yr haul, yn sirol fel y wawr, ac yn ffrwythlon fel y ddaear.

New-York.

Cyf. JOHN T. DAVIES.

ANIANYDDIAETH.—Y BLANED GWENER.

Hon yw yr ail blaned a gyfrifir yn y gyfundraeth heulawg. Nodir hi y mwyaf dyglaer a goleu o'r holl blanedau yn y nefoedd wybrenol. Ei throad o amgylch yr haul a gyflawnna mewn ychydig lai na 225 o ddyddiau, a'i phellter oddiwrtho ydyw 69 o filiwnau o filldroedd. Hi a droa ar ei hechel mewn 23 o oriau, ac ugain mynad. Ei thraws-fesur ydyw 7,700 o filldroedd, neu tua chymmaint a'r ddaear. Er ei bod mor fawr a'r ddaear eang hon, eto y mae yn rhedeg mor gyflym a 75 mil o filldroedd bob awr. Ystyrir blwyddyn y blaned hon oddeutu dwy ran o dair o'n blwyddyn ni. Nid ydyw y nes i'r ddaear un amser na thua 27 o filiwnau o filldroedd, ac ar rai amserau mor bellod oddiwrthi a 163 o filiwnau o filldroedd. Gwelir hi weithiau yn llawer mwy nag ar amserau eraill, sef pan fyddo hi nesaf atom; ac y mae yn ymddangos weithiau yn grwn, yn debyg i'r lleoad ar ol newid. Ystyrir hyn yn brawf nad os yddi ddim goleuni yn fwy nag un o'r planedau eraill.

Hefyd, hi a gyflawna ei thraws-fynediad, sef yn groes i'r haul, ddwy waith mewn cant o flynyddoedd. Pan fydd hi yn croesi yr haul, ymddengys megys brycheuyn crwn rhyngom ag ef. Hi a ganfyddwyd felly yn Ewrop yn y blynyddoedd 1639, 1761, 1769; a hi a welir felly eto yn y blynyddoedd canlynol: Rhag. 3, 1874, a Rhag. 6, 1882. Bydd y cyntaf o'r traws-fynediadau yn weledig yn Ewrop, a'r ail mewn rhan. Mae yn cael ei hamgylchu gan awyr tew—mae rhanau o hono tua 16,000 o droedfeddi. Ystyrir bod cymmaint o oleuni yn diegyn arni ddwywaith ag ar y ddaear, eithr ni wna hyny brofi fod y gwres yno ddau cymmaint ag ar y blaned hon, am y gall fod gwahaniaeth ya y sylweddau.

Mae rhai seryddion yn tystio iddynt weled yn y blaned Gwener fynyddoedd mawrion, a bod rhai o honynt bedair gwaith yn uwch na mynyddoedd uchaf y ddaear. Os felly, rhaid bod yno ddyffrnoedd eang a chysgodol, y rhai a allant fod yn doroithiog er diwallu angen y trigolion sydd yno yn preswyllo.—Diameu nas gellir sicrhau yn hollol benderfynol bod bodau deallawl yn byw ar y blaned hon, ond mae lle i greu hyny i raddau mawr.

1. Nid oes dim anhawsder i hyny fod. Mae Daw yn anfeidrol mewn doethineb, ac mor hawdd iddo ef ydyw hyny a rhyw beth arall o'i weithredoedd gogoneddus.

2. Gan mai corff tywyll ydyw y blaned hon, tebyg i'r ddaear, nid ydyw yn beth anhebyg nad ydyw yn breswylfa i greaduriaid rhesymol, &c. Nid byd o dân ydyw, er ei bod yn ymddangos yn olou i ni. Mae hyny yn cael ei achosi oddiwrth oleuni yr haul sydd yn diegyn arni.

3. Mae yn perthyn iddi ddydd a nos—haf a gwanf, fel ag sydd gyda ninau, ond bod eiddo Gwener yn llai neu yn fyrach.

4. Mae meddwl i fod planed o faintioli Gwener yn delpyn tywyll heb un math o drigianydd arni, yn ei gosod allan lawer yn fwy annefnyddiol na'r blaned ddaearol, ac felly yn le mewn gwerth. Wrth feddwl yn wahanol, sef y gall fod yno fodau deallawl yn aml ac yn gogoneddu eu Crewr, yr ydym yn cael ein dwyn i ryfeddu y Daw anfeidrol, yr hwn a greodd yr oll o'r bydoedd gweledig ac anweledig, ac sydd yn eu cynnal ya barhans, "trwy air ei nerth."

Rhyfedd na byddai ei fawrion weithredoedd yn ein dwyn yn fwy ufudd idd ei wasan-aethu ac i ogoneddu ei enw mewn modd parchus. Yr eiddoch yn oestngedig,

T. EDWARDS.

DEUED BY DEYRNAS.

MAE y geiriau hyn yn llawn o feddwl ac ystyriaeth ynddynt eu hunain; ond pa faint mwy felly pan ystyriom hwynt yn darddedig o enau anffueledig Mab Duw, ar yr amgylchiad sofr hwnw pan yn dysgu ei ddysgyblion i weddio. Gan ei bod yn ddyledawydd ar bob Cristion i weddio am ddyfodiad y deyrnas hon, y mae o bwys i wybod pa beth a feddylir wrth y geiriau, o herwydd mae y geiriau a fyddom heb wybod eu meddwl yn hollol ddi-dddefnydd i ni. Llauer iawn sydd wedi cael ei ddywedyd am deyrnas Dduw—ei Brenin—ei deiliaid—ei chyfreithiau—ei thiriogaeth, &c., ac yma y mae lle i'r doeth a'r annoeth, i'r crefyddol a'r anghrefyddol, i wahaniaethu, ac heb fod fawr gwell yn y diwedd, ar ol dadl hirfaith; ond yn unig roddi cyfleudra i ddynion i ddangos eu hunain, a chael eu hystyried gan yr annoeth yn gwybod mwy nag y maent. Eraill drachef a ranant wallt am deyrnas gras a theyrnas gogoniant, fel pe bai teyrnas gogoniant heb fod yn deyrnas gras. Soniant am deyrnas goleuni a theyrnas tywyllwch, ac ni wn i pa faint o deyrnasoedd eraill, fel pe na byddai y gair "teyrnas" yma wedi ei roi i unrhyw ddyben ond i'r rhai a fyddo yn fwy cywain nag eraill i fwmbastio pawb na welont yn gymhwys fel hwyntwy. Y pwngce o bwys i'r gwir Gristion yn y man hyn a manau eraill yw, nid beth a ellir ei wneud o'r gair—pa fant o enwau ac o deitlau ellir gael allan—ond beth sydd i ni ddeall wrth y geiriau hyn o eiddo Iesu. Hob drafferthu ein hunain yn mhellach, y meddwl mwyaf naturiol o'r geiriau yw, y dylem weddio am gynydd egwyddorion Iesu yn ein calonau ein hunain, ac yna yn y byd oddiamgylch. A'r ail gwestiwn yw, a ydwyf fi fy hun yn byw yn unol â'r weddi yma? h. y., a ydyw fy ymddygiadau i o ddydd i ddydd yn dangos fy mod i yn awyddus i ddwyn oddiamgylch gynnwysiad y weddi yma? A ydwyf yn hiraethu yn fy enaid am i hyn gymeryd lle? Nid a ydyw y pen yn gwybod digon o eiriau mawrion i siarad yn iawn am gyfreithiau, tiriogaeth, deiliaid, meithder, uchder a dysfader, hyd a lled, a'r holl bethau eraill a ellir siarad am dan ynt mewn perthynas i "deyrnas," ond a yw fy nghalon a'm egwyddorion i yn unol ag egwyddorion y grefydd Gristionogol? Galwch chwi hi yn deyrnas neu unrhyw beth arall; mae hwn yn bwngce ag y dylem gwynu wrth feddwl am dano. Egwyddorion teyrnas neu grefydd Crist—cara Duw a'r holl galon, a'n cymmydlogion fel ein hunain—gwneud da i'r

sawl a'n casant, a gweddio dros y rhai a wnel niwed i ni. Ac eto, truenus yw adrodd pa faint sydd yn gweddio y weddi yma, ac ar yr un pryd yn meddwl mwy am y fferm, y gwartheg a'r ceffylau, am yr ŷd a'r ysgyboriau, ac am yr aur yn California, nag am y deyrnas dan sylw. Nid yw y fath weddi a hon yn ateb fawr dyben. Pa gynnifer sydd ar eu glunian yn dywedyd, "Arglwydd, del-ed dy deyrnas;" ac eto nid ant at fwrdd y cymun os bydd Mr. J. yno, ac edrychant gyda chilwgb bob dydd trwy y coed, dros y ddol a'r nant ar dŷ Mr. B.? A ydyw hyn yn garu ein cymmydog fel ni ein hunain? A ydyw hyn yn wneud da i'r sawl a'n casant? &c.—Dacw dy frawd mewn cadwynau yn cael ei fflangellu yn chwerv-lym am wrthod gweithio heb dâl, neu am fod ei aelodau yn blino a'i nerth yn pallu wrth gasglu cotwm yn ngwres yr haul crasboeth, trwy gydol hir-ddydd haf; neu am geisio amddiffyn plant ei ymysgaroedd a phriod ei fynwes rhag y godinebwr; ac, meddit tithau, "deued dy deyrnas," ac eto yr wyt yn methu yn lân a gwybod hyn, mai gwell yw tori cadwynau y caeth yn gyntaf. Ac mae y gorthrymwr ei hunan yn gystal llywydd â neb arall, dim ond cael y *bank a'r tariff*, a phris mawr ar yr ŷd, a digon o *whiskey* yn rhad i wneud rhai yn wallgofiaid, eraill yn fegeriaid, &c. A ydyw hyn yn wneuthur i arall fel y dymunet i arall wneud i ti?

Byddai yn hawdd chwanoгу y sylwadau, ond dyma ddigon: fy mwriad yw treio cael ein huanu yn gysson yn ein gweddian â'n holl ddyledawyddau tuag at Dduw a dynion, ac yna gallwn edrych gyda hyder am ddyfodiad buan teyrnas Dduw.

Yr eiddoch, &c.

Dayton, O.

E. W. HUMPHREYS.

BYWYD JOSEPH.

Y CHECFED LLYFR.

Y CYNNWYSIAD.

JOSEPH yn prynu holl yd gweddill yr Aift dros saith mlynedd—Y newyn yn dechreu—Jacob yn anfon ei feibion i waered i'r Aift i brynu yd—Brcuddwyd Simeon ar y ffordd—Hwy yn cael eu dwyn gerbron Joseph—Efe yn eu hadnabod hwy, ond nid adnabuant hwy ef—Efe yn eu holi hwy yn fanwl, ac yn eu cymeryd fel yspioyr—Hwy yn astudio i ryddhau eu hunain o'r achwyn-

iad—Efe yn rhoddi y cynnygiad i anfon un o honynt i ddwyn Benjamin i waered—Hwy yn cael ei wrthwynebu ar gyfrif Israel a'i dylwyth—Hwy yn cael eu carcharu dri diwrnod—Y brodyr yn ymresymu yn nghylek eu areulondeb i Joseph, ac yn gytyried hyn oll fel llaw Duw arnynt am hyng—Rhwygo Simeon a'i dasfu i garchar—Y lleill yn myned ymaith ar eu taith—Hwy yn synu wrth weled eu harian wedi eu rhoddi yn eu carchau—Hwy yn dyfod i Gananaan; ac yn adrodd wrth eu tad yr hyn ag a ddygweddodd iddynt yn yr Aift—Hir ymddyddan rhwng Jacob a hwy, am eu hamgylchiadau presennol—Hwy yn perwadio Jacob i ollwng Benjamin gyda hwy—Jacob yn cael ei ffafrio â gwledigaeth ddwyfol, ac yn cael ei gysuro.

PHARAO a gafodd y fath brofiadau yn feunyddiol o ddoethineb a ffyddlondeb Joseph, fel na sefydlodd ef derfynau i'w awdurdod: pa beth bynag a wneid trwy holl dir yr Aift efe oedd yn ei wneuthur; a pha beth bynag a wnaeth, efe a lwyddodd yn ei law. Ei gerbyd oedd y nesaf mewn ardderchwgrwydd i eiddo y brenin ei hun, ac ar yr orsedd yn unig yr oedd Pharao yn fwy nag ef. Efe a dramwyodd trwy yr holl deyrnas, ac a barotodd ystordai, ac a ordeiniodd raglawiaid yn mhob talaith i brynu pob math o ŷd, yr hyn a fu yn fanteisiol gwedi hyn, nid i'r Aiftiaid yn unig, ond helyd i'r teyrnasoedd cymmydogaethol.

Gan fod ei ddyledawydd a'i bleser yn rhedeg yn yr un llwybr, efe a gasglodd ŷd ddigon yn y saith mlynedd o amider i ddiwallu ym-erodraeth yr Aift dros ddau saith mlynedd o newyn, pe buasai yn bleser gan Dduw ei barhau ef cyhyd; efe a annogwyd i hyn gan ei ewyllys da ei hun, fel trwy hyn y gallai efe gynorthwyo teyrnasoedd angenau eraill. Ni lu dyn erioed yn cael ei barchu yn fwy nag yr oedd Joseph gan yr Aiftiaid pan welant bob peth yn dyfod i ben yn ol ei rhag-ddwyediad ef. Yr oedd pawb yn edrych arno ef fel anwylyd neillduol y duwiau, ac ni allai llawer o'r bobl gyffredin lai na chredu mai un o'r duwiau nefol oedd efe, a ddaeth i lawr mewn dull dynol, i fod yn waredydd i'w hanwyl genedl. Canys nid oedd yr Aiftiaid dan un ambeuaeth nad hwy oedd y bobl fwyaf anwyl gan y nefoedd. Pa driniaeth wahanol i hyn a gafodd Elias gan hiliogaeth Israel, pan y rhagfynegodd efe am y newyn a ddygweddodd yn ei ddyddiau? Efe a gyfrifwyd yn un ag oedd yn blino Israel, a bu yn dda ganddo ffoi am ei einioes.

Joseph a barhaodd i brynu ŷd dros yspaid saith mlynedd; ond y cyfryw oedd ewyllys rhagluniaeth yn awr, fel na bu i'r gwlawog-ydd i ddiagn yn eu tymhor ar fynyddoedd Abyssinia, yn y cyflawnder arferol, i lenwi frydian Nilus; fel nad oedd y dyfroedd yn mesur dros saith cufydd uwchlaw ceulanau yr afon; yr hyn oedd ynddigon prin i ddyfrhau y

rhanau mwyaf isel o'r wlad. O ganlyniad, ychydig iawn o lafur oedd yn cael ei ddwyn mewn un rhan o'r wlad, a'r hyn oedd yn tyfu ydoedd fel tywysaenau teneuon Pharao, ddim yn werth ei fedd. Yn awr y newyn a ddechreuodd gael ei deimlo an ngwlad Canaan; a'r Aiffitid, yn eu tro, a aethant at eu rhaglwr rhagddarbodus i brynu lluniaseth i'w teulu-oedd.

Y patriarch oedranus yn gweled y newyn gwelw-las yn neshau tu ag at ei deulu, a wnaeth ymfyniad ddiwyd pa le yr oedd ym-borth i'w gael am arian; a chweddi cael gwybodaeth mai yn yr Aiffit yn unig yr oedd yd, efe a gynnulodd ei hiliogaeth yn nghyd, ac a'u hanerchodd hwynt fel hyn: 'Yr ydych yn gweled, fy meibion, fod yr unig ddoeth lywodraethwr, trwy gael ei ddigio gan bechodau dynion, wedi atal y cynnar a'r diweddar wlaw yn eu tymhor. Ni chaniateir i'r moroedd uchel hyny sydd yn marchogaeth ar y gwyntoedd, i ddiagyn ac ymwledd â'r byd sychedig. Chwi a welwch nad oes nac âr na meddi yn y tir, ein lluniaseth deuluaidd sydd yn mron cael ei dreulio, a'r newyn hyll yn cyrhaedd camrau cyflym tuagat drigfan Israel. Ond pahan y sefwn yn hyll-dremu yn ofnau ar eu gilydd? Bydded i ni arferyd moddion cynnaliaseth tra fyddo hyny yn ein gallu. Ni allwn ond marw pan fyddo i foddion bywyd ein gadael. Yr ydwyf fi yn clywed fod yr Aiffit ffrwythlon yn oludog o luniaseth, pan y mae y rhanau eraill o'r byd yn trengu gan eisiau; ac mor roesawgar yw rhaglwr y wlad hono, fel nad yw efe yn anton neb ymaith yn wag ag sydd yn dyfod ato am gymhorth. Cyfodwch, gan hyny, fy meibion, ewch i lawr yno, a dygwch i mi luniaseth am arian; canys arian ni byddant un defnydd i ni, pan fyddo i ffon bara gael ei thori y maith oddiwrth ein geneuau. Fel hyn y bydd i chwi ochelyd gweled eich gwragedd a'ch plant yn marw o eisiau cynnaliaseth.—Ewch bawb o honoch ond Benjamin. Yr wyf yn dymuno iddo ef gael ei adael i wlydd dros ein gorchwyllion cartrefol yn eich habennoldeb.' Benjamin oedd yr oll a feddai y patriarch yn awr o'i anwy! Rabel, yr hon oedd wedi marw—ni allai efe odderf y meddyliau iddo ef fyned i wynebu peryglon y fath daith.

Meibion Israel, yn ewyllysgar, a gytunasant â'i gynnygiad, ac a ymadawsant y boreu oanlynol tua'r Aiffit. Dau ddiwrnod cyn iddynt ddyfod i'r brif-ddinas, yn nhrymder y nos, fel yr oeddynt yn cysgu yn y lletty, Simeon a freuddwydiodd ei fod ef yn Dothan gyda'i frodyr, yn ymgynghori ar roddi Joseph i farwoliaseth; yr hyn a benderfynwyd; ac efe a dybiodd, ar eu gwaith yn myned i'w dasu ef i'r pydew, i law anwledig gael ei hestyn i lawr o'r nefoedd, ac a gipiodd Joseph o'u perygl bygythiol, ac a'i dygodd ef allan o'u gylwng hwynt. Yn ei gwaith yn cyfodi Joseph oddi ar y dddear, gyda chyffroad a wthiodd Simeon ei hun i'r pydew a fwiadwyd i'w frawd. Wedi ei ddychrynu gan ei berygl, efe a ddihanodd mewn braw cyna iddo fyned i'r gwealon. Ac er mor galed oedd ei galon adamentaidd, gwnaeth argraff y breuddwyd hwn iddo wir deimlo anesmwythder meddwl

Joseph ar y dydd hwnw o'i adfyd. Ac ni allai efe, er maint ei ddiygoggrwydd a'i wroldeb, atal ei galon rhag llwirbau dan yr ofn o fod ei freuddwyd yn arwydd o ryw ddamwain angeuol i'w heddwch. Am hyry, y rhan arall o'r daith oedd drymaidd ac anhyfryd iddo ef.

Joseph, trwy ysbryd proffwydoliaeth, a wyddai fod y newyn yn eang, ac yn cyrhaeddyd, hyd y nod, i wlad ei dadau; ac am hyny a feddyliodd, yn mhliith y llawer ag oedd yn dyfod i ymfyn lluniaseth, y gallat ei frodyr hefyd ddyfod; gan hyny, efe a'u darluniodd hwy i'w oruchwyliwr, ac a'i cyfarwyddodd ef, fel os byddai i'r fath ddyinion i ddyfod, na byddai iddynt gael eu neges cyn cael eu dwyn o'i flaen ef. Felly pan ddaethant at yr ystordai, a gofyn am yd, hwy a gyfarwyddwyd i weini ar oruchwyliwr y rhaglwr, yr hwn a ddywedodd wrthynt nad oedd yn bosibl iddo ef roddi ateb iddynt hyd oni ddela ei feistr, yr arglwydd uchel-ganghellwr, adref; ac nad oedd ef yn unig ond wedi myned allan gyda'r brenin i roddi tro i'r aer, efe a archodd iddynt aros gerllaw y palas hyd hanner dydd, ar yr amser oedd efe yn ei ddysgwyl yn ol. Hwytiau a wnaethant felly, ac a welsant y fath ardderchawgrwydd dysglawer yn ngherbydau y brenin a Joseph, na welsant erioed o'r blaen.

Wedi eu dwyn o flaen Joseph, efe yn union-gyrol a adgofodd wedd wynebpryd pob un o honynt, ond ni ddaeth i'w meddwl hwy y dyb leiaf am dano ef; ac er ei lareiddra a'i hynawsedd hynod, eto ni allai efe lai nag adgofio eu diffaethder. Yr olwgar nynt a ddygodd ei holl ddyoddefnadau i'w gof o'r newydd. Hwytiau a ymgrymasant o'i flaen ef gyda'r parch mwyaf goatyngedig, a'u hwynebau tua'r dddear, ac a ddysgwylliasant iddo i ofn eu neges. Hyn a ddygodd ei freuddwydion hefyd i'w feddwl, a chyd a serugrwydd benthycid efe a ofynodd pa beth oedd eu neges ag ef, ac a droes ei lygad yn bonaf ar Simeon.

Juda a atebodd, canys efe oedd yr ymadroddwr yr amser hyn dros y lleill: 'Trwy genad eich ardderchawgrwydd, rhai o wlad Canaan ydym ni: wedi cael ein gwasgu gan y newyn yn ein gwlad enedigol, a chlywed fod amledd o yd yn yr Aiffit, a'r son hefyd am elusengarwch y rhaglwr, nynt a dueddwyd i ddyfod i waered i brynu ychydig luniaseth i ni ein hunain, a'u gwragedd a'n plant, fel na byddont feirw yn y prinder cyffredinol.'

'Na ddywedwch i mi,' eb efe, ag wynebpryd bygwthiol, 'fod y fath ddyinion a chwi yn delio mewn manach. Y mae rhyw beth yn mhob un o honoch ag sydd yn dangos nad ydych wedi tarddu o hiliogaeth gyffredin: canys wrth eich hymarweddiad, chwi a ellwch fod yn feibion brenin. Yr wyf fi yn drwydybied eich bod chwi yn wyr o uchel-waedoliaeth, gweision rhyw deyrnas ryfelgar antriol wedi dyfod dan y gwag-oesgus hyn i edrych noethder y wlad.'

'Nage, fy arglwydd,' atebodd tad yr Iddewon, 'nid ysiwyr, ond gwyr cywir ydym ni, gan noethder ein gwlad ein hunain a yrwyd i ymfyn lluniaseth mewn gwlad wedi ek

bendithio â mwy o roddion ragluniaeth. Dy-eithriaid ydym ni i guddiedig amcanion y llys, ac heb ymyraeth â gorcheatwaith milwraidd. Beth bynag a fyddo ymddangosiadau ein personau, bydded sicr gan eich ardderawgrwydd mai ein holl ofal ni a fu ynghylch anifeiliaid o'u mebyd; canys nid gwyr llys yw eich gweision, ond bugeiliaid yn unig, a'u huanig neges yn yr Aifft yw prynu ymborth i'u teuluoedd, am ba un yr ydym yn ewyllysgar iawn i dalu yr hyn a ofyna fy arglwydd.'

'Nage, nage,' atebodd Joseph, 'nid oes golwg bugeiliaid ar y fath wŷr a chwi. Ac nid yw eich areithyddiaeth, fy nghyfaill, yn arwyddo eich bod yn dilyn y deadellau brefol. Ni fyddweli chwi yn oruchwyliwr addas i ddwyn yn y blaen amcan bradwrus yn erbyn ein llywodraeth, os na chwasoed synwyr ddi-gon i orchuddio eich bradwriaeth yn hollol â rhagrith a thwyll. Yr ydwyf yn dywedyd wrthyf mai ysbwywr ydych a ddaeth yma ar frriad drwg yn erbyn y llywodraeth.'

'Na ato Duw i'ch gweision, fy arglwydd,' ebe Juda, 'i fod yn euog o'r rhagrith ag mae eich ardderchawgrwydd yn son am dano. Yr ydwyf yn sicrhau i chwi mai bugeiliaid ydym ni oll, megys ag y bu ein tadau, er ys rhai cenedlaethau yn ol. Nyni ydym biliogaeth Abraham, enw yr hwn, ysgafydd, a glywodd eich ardderchawgrwydd sou am dano. Nyni, y deg, ydym frodyr, meibion i un gwr yn egwlad Canaan; ac un sydd yn fyw gyda'n tad, a'r llall, och! nid yw yn awr i'w gyfrif yn mblith ei frodyr.'

'Wel,' atebodd Joseph, 'yr ydych chwi yn cyhoeddi eich diniweikrwydd yn y pwngio o fradwriaeth.' Ond ni chymeraf fi eich gair noeth am dano, ond a'ch profaf chwi, ac os goddefwch y profiad, a'ch cymeradwyo eich hunain, eich bod yn wyr cywir, ac nid ysbwywr, chwi a gewch gyfaill ynof fi, a chwech ryddid i fyned a dyfod wrth eich plës, a marhaata yn koll gyffiniau yr Aifft; eithr os ceir allan eich bod chwi yn fradwyr ac ysbwywr, diau y rhoddi chwi i farwolaeth. Trwy hyn y profwch eich hunain eich bod yn wyr goest. Bydded i un o honoch gael ei ddanton i dŷ eich tad, a chyrcu a brawd ieuangaf hwnw am ba un ysoniasoch, ac yna yr ymddengys fod eich geiriau yn wir. Os gwrthodwch hyn, y mae yn arwydd fod eich bwriad yn ddrwg, ac mor sicr a bod Pharao yn fyw, ysbwywr ydych ar ein llywodraeth.'

'Nage, fy arglwydd, nid ysbwywr yn wir ydym ni,' atebodd Juda gyda llais gostyngedig, 'eto y mae genym un rheswm am ba un nis gallwn ymostwng gyda phleser i orchymya eich ardderchawgrwydd. A hyny ydyw, nid ofn cael ein datguddio fel yspwywr, ond newyn ein teuluoedd. Canys ni adawsom ni ond prin digon i ddiwallu angen ein gwragedd a'n plant, dros yr amser ag oedd yn angenrheidiol i ni i'r dyben i ddyfod yma i gael ymborth; ac i ddychwelyd eilwaith atynt hwy. Os bydd i ni wneuthur fel y dywedodd fy arglwydd, yna rhaid i holl dŷ ein tad farw o eisiau yn ein habennoldeb, a ninaw a yddwn yn euog o'u gwael. Gan hyny, os nad oes dim ond hyny a foddlonia eich ardderchawgrwydd am ein flyddlondeb, y mae

yn well i ni ymostwng i farwolaeth mewn gwlad ddyeithr, nag i ddychwelyd a bed yn dystion o'r drwg a ddaw ar ein hanwylaf berthynasaau; canys ni allwn ni fyw ar ol dinystr tŷ ein tad.'

Joseph a orchymynodd i'w filwyr gweinyddawl i gymeryd y deg brawd mewn dalfa, a'u dwyn lwynt i garchar, yn mha le y cadwodd efe hwynt dri diwrnod a thair nos; ond ar yr un pryd efe a roddodd orchymyn dirgel i'w oruchwyliwr i edrych yn iawn atynt, at eu gweision a'u hanifeiliaid, fel na byddai arnynt eisiau dim. Ar y trydydd boreu, cyn gynted ag y bu i'r haul oleuo y ddaear, efe a'u gwystiodd hwynt oll o'i flaen, ac fel hyn a'u hanerchodd hwynt, 'Myfi a ystyrtais yr hyn oll a ddywedasoch pan oeddech ddiweddaf o'm blaen; a chan fod posibilrwydd mai gwyr yw eich tystiolaeth, ni bydd i mi osod eich hen dad, am yr hwn y dywedasoch, na'ch gwragedd a'ch rhai bach, mewn eisiau, yn wyneb creulondeb y newyn; canys yr wyf fi yn ofni Duw, ac nid wyf ddyeithr i deimladau dynol. Myfi a gynnygiaf un ammod i chwi, yr hon a fydd yn rhaid i chwi gydsynio â hi, a hyny yw, fod i un o honoch i gael ei adael yn rhwym yn y carchar, fel gwystl-ddyn i sicrhau eich dychweliad, ac i'r lleill o honoch fyned at eich teuluoedd, â chymmaint o luniaeth ag a alloch ei ddwyn; a phan ddoloch dracheta, byddwch sicr o ddwyn eich brawd ieuaf gyda chwi; yr hyn os gwnewch, eich gwystl-ddyn a roddir yn ol i chwi, a chwi oll a gewch fyned mewn heddwch eilwaith at eich tad. Ond os na bydd i chwi ddychwelyd, efe, yr hwn a fydd i mi ei sicrhau fel gwystl-ddyn, a gaiff dalu am eich anffyddlondeb â'i fywyd.'

'O! ebe Juda, 'y modd y mae un pechod yn dwyn llu o ddrygau parhaus ar ei ol. Er ac Onan sydd wedi syrthio yn aberthau i'r cyfaawnder hwnw ag sydd yn dial cystuddiau Joseph. Un arall sydd yn awr yn cael ei ofyn, a phwy a wyr beth fydd y canlyniad? Euogrwydd gwaed ein brawd rydd yn ein dilyn ni, ac yn chwari pob rhagluniaeth. Elin Duw sydd yn ein gadael i erfyn yn ofer, o herwydd pan welom ing ei enaid cystuddiedig, ni fynem ddangos trugaredd iddo, er ei fod yn taer-erfyn arnom gyda dagran. Arglwydd, dy ymddygiad sydd gyfiawn; nyni yn unig sydd dan y bai.'

'A ddariu i mi ddim gwneuthur,' ebe Reuben, 'yr hyn oll a allawn i'ch perswadio chwi rhag gweithred mor ddiffaith a chreulawn? Mi a arferais bob rheswm ag oeddwn yn fedru arno er mwyn llwyddo gyda chwi i achub bywyd y plentyn, ond ofer fu y cwbl! A chydau golwg i fod yn abl i'w adferu i fynwos ei dad, mi a ddywedais am ei ollwng ef i lawr i'r pydew, ac a fuaswn wedi cyllawni fy mwriad y nos gaulynol, pe na chwarsu fy rwystro, trwy i chwi ei werthu ef cyn yr amser i ddyeithriaid. Ond nid wyf fi yn ameu dim nad yw Rhagluniaeth, yr hon sydd yn gweled pob peth, a hyny bob amser, yn ei amddiffyn ef rhag niwed mewn rhyw wlad mwy groesawgar, ac yn rhoddi yr hyfrydwch a'r heddwch hyny iddo ef a nachwyd iddo yn nhŷ ei frodyr; ira yr ydym ninaw, ei

erlidwyr, yn cael ein hymlid yn gyflawn gan ddiulgar law Duw Joseph.'

'Yr wyf fi yn cyfaddef yn rhydd,' ebe Simeon, 'na themlais i erioed odifeirwch priodol am y pechod hyn yn erbyn fy mrawd hyd o fewn y pum' noswaith a aethant heibio, pan y gwir brofais ing ei enaid ef yn yr hyn a deimlais fy hun yn fy mreuddwyd. Ac oddiwth yr hyn a deimlais i y pryd hyn, y mae genyf le i ofni fod rhyw drallod blin iawn o fy mlaen; canys mi a welais fy hun ya gywir yn amgylchiadau Joseph, pan oedd efe yn y pydew; er yr amser hyn, ni bu fy meddwl byth yn rhydd oddiwth naill ai y dyohymmyg blin o drymder meddwl y llange, neu ofid pwyisig ein tad druan pan gyflwynodd Lefi a minnau y siaced waedlyd iddo ef yn Mamre. Ond doed 'a dddele, yr wyf yn gweled fy mod i yn ei haeddu. Mi a ddymanwn fod fy ymostyngiad yn fy nhrallod yn gymmaint ag oedd fy hyfder wrth gyflawni y weithred euog.'

Ychydig a feddyliodd meibion Jacob fod yr arglwydd prif-ganghellwr yn deall eu hymadroddion; canys er mwyn celu ei berthynas â hwy yn well, efe a lefarodd yr holl amser trwy gyfieithydd; ac a berodd iddo neillduo mor gynted ag y dechreuodd ei frodyr ymddiddan yn eu plith eu hunain. Er mor ddi-fater yr oedd Joseph yn ymddangos, ac er mor gadarn yr oedd efe wedi sefydlu ei feddwl, efe a welodd nas gallasai atal y llifeiriant chwyddedig o frawdlo gydymdeimlad ag ydoedd yn barod i ffrydio o'i lygaid wrth glywed cynhadledd odifeiriol ei frodyr; gan hyn efe a droes i ystafell ddirgel, ac a roddodd gyflawn ryddid i gynhyrfadau ei galon dyner. Ac mor gynted ag y bu iddo arafu ei hun efe a ddychwelodd atynt i'r neuadd, ac a chwedl-euodd â hwynt ynghylch gorchwylion eu gwlad enedigol, hyd nes llanw eu sachau, a llwytho eu camelod a'u hasynod ag yd. Ond ni bu y fath ymdrech erioed rhwng rheswm a thynnerwch brawdol, ag a deimlodd Joseph yn ei feddwl cythryblus. Cariad brawdol a'i annogai i redeg i fynwesau ei frodyr, ond ei roswm a'i cyngorai i atal rhag eu coffeidio, hyd oni phrofaï efe eu parch i Benjamin ei frawd. Rheswm a lywodraetha ar gariad, lle byddo doethineb yn blaenori.

A dygwyddodd y peth yn gymwys fel yr oedd calon Simeon wedi rhag-arwyddo. Canys Joseph a'i dewisodd ef o blith ei frodyr, i'w gadw fel gwystl-ddyn am ddychweliad y lleill; er ei bod yn awr yn wrthwynebi i ddynerwch ei daeddiadau i roddi poen, hyd y nod i Simeon, er pan y cafodd beth prawf o'i odifeirwch. Ond yr oedd efe yn gweled ei fod dan angenheidrwydd naill ai i atal un o honnynt, neu amlygu ei hun iddynt; yr hyn nid oedd efe yn dewis ei rwnenthr y pryd hyn. Simeon, gan hyn, a rwyngwyd yn ngwydd ei frodyr, ac a ddygwyd i garchar; a'r lleill a ollyngwyd ymaith o bresennoldeb Joseph, ac a ddechreuasant eu taith tua Chanaan. Nid heb lawer o adfyfyriad ar y trallod i ba un y cawsant eu darostwng, a'u creulondeb i Joseph fel yr achos gofynol o'r cwbl.

Wedi dyfod i'r lletty, mor sawr oedd eu syndod, pan agorodd Issacar ei sach i roddi;

ebran i'r asyn, a gweled yr arian a roddodd efe am ei yd, wedi ei rhoddi yn ol yn ei ganau; ac wedi brawychu am y peth, efe a ddywedodd hyn wrth ei frodyr. Hwytbau, wedi brawychu yn gyfatebol, a redasant bob gwr i chwilio ei sach, ac wela! yr oedd arian pob un yn gyflawn yn ei ganau. Mewn syndod dystaw hwy a edrychasant ar eu gilydd. A phob un yn gwybod ei fod ef ei hun yn ddi-euog; ond ut allai un gwr fod yn sicr yn nghylch ei gyfeillion. Pob un a haerai mai llaw eu Duw oedd arnynt er drwg; ond ni allai un gymmaint a dyohymmygu pa fodd y gallasai eu harian ddyfod yn ol. Cwsg a giliodd oddiwth lygaid y patriarchiaid y nos hono, canys yr oeddent yn dysgwyl bob mynd i glywed llais yr ymlidwyr yn dyfod i'w dwyn hwynt yn ol at y rhaglaw. Yn fyr, o'r diwedd hwy a ystyriasant y peth fel dicbell a wnaed â hwynt i gael esgus i'w caethiwo.— A hwy ya gwybod yn dda y byddai en hat-taliad yn yr Aifft i fod yn ddinystri dŷ Jacob, penderfynu a wnaethant i beidio ymostwng yn ddiiddig i'w bradychwyr, ond i farw yn y fan yn hytrach na bod yn gaeithion i'r fath dwyll, ac i werthu eu bywydau mor ddrudion ag y byddai yn bosibl. Yr oeddent yn awr yn galaru absenoldeb Simeon, nerth braich rymus pa un oeddent hwy cyn hyn wedi cael cyflawn brofiad o hono. Ond ofer oedd eu holl ofnau, ac ofer eu bwriadau byrbwyll; canys Joseph yn ddirgel oedd wedi gorchymyn i'w brif-oruchwyliwr roddi yn ol eu harian oll yn eu gwahanol sachau, yn yr un drefn ag y cafwyd hwy; fel pan ddaeth y boreu nad oedd neb yn ymddangos yn ymlid ar eu hol. Hwy a lwythasant eu hanifeiliaid, ac eu gychwynasant i'w taith, yn awr ac eilwaith yn edrych yn eu hol i weled a oedd unrhyw berygl yn ymddangos; ac fel hyn hwy a aethant yn mlaen o ddydd i ddydd, hyd oni ddaethant i'w preswylfeydd eu hunain.

Yr hen batriarch da yn edrych allan, a'u canfu hwynt o bell yn symud yn mlaen yn hwyrdwrn, o achos eu llwythi trymion o luniaeth. Ac O! fel yr oedd ei galon oedranus yn llamu o lawenydd i'w gweled hwy yn dychwelyd yn ddiangol ag ymborth i'w teuluoedd. Ond mor gynted y lleihaodd ei lawenydd pan ganfu fod Simeon yn eisiau! Hwy a welsant eu bod dan yr angenheidrwydd o fynegi yr hyn oll a ddygwyddodd rhyagddynt â rhaglaw yr Aifft, a bod Benjamin wedi ei orchymyn i'w gyrchu ato. Wrth glywed hyn, calon y gwr da a ballodd ynddo, ac ni allodd efe lai na'u coryddu hwynt fel hyn am eu hymddygiad: 'A allasech chwi ddim, (gwyr o'ch hoedran chwi, heb fod erioed yn anwybodus iawny fyned a dwyn lluniaeth i ni, heb ddatguddio amgylchiadau eich tylwyth? Pa angen oedd i chwi son yn fod genych frawd arall i'w gael? Ni allai hyn fod yn ddim i ddynd dweithr, ac ni fuasai efe byth yn gofyn yn ei gylch, pe na buasech chwi yn ddifwrrw yn son am dano. Nis gallaf fi gydysnio i Benjamin gael myned. O'ch herwydd chwi yr wyf fi wedi fy nifuddio o'm Joseph. Nid oes genych fwy o drugaredd ar fy oedran methledig na chymeryd Benjamin ymaith hefyd. Y pethau hyn oll sydd yn fy erbyn i.

Reuben, yr hunaf-anedig, a neshaoedd, ac a atebodd ei dad yn barchus: 'Pe buasem ni yn annheimpladwy o ofid a blinder tad mor barchus, ni a fusawm yn gosod ein hunain i-law yr anifeillaidd. Na fydded i Israel ein cyhuddo ni o ddiffyg o dyner barch, os cawsom ein tueddu, trwy anghenheidrwydd ein hamgylchiadau, i fynegi yr hyn a ddymunasai efe fod wedi ei gelu. O'm rnan fy hun, yr wyf o'r opiniwn fod yn rhaid i wynebpryd y rhaglaw gamgybuddo ei galon yn fawr, os oes an drwg i'w ofni ar ei law. Y mae rhyw beth mor hawddgar a serchiadol ynddo ef, fel yr wyf fi yn meddwl y gallwn, heb amhenaeith, ymddyried fy mywyd yn ei law. Ac i brofi fy mod yn ddiidwyll, yr wyf yn foddlon, os caniatu fy nhad i Benjamin fyned gyda'i frodyr, fel yr ymrwymasom, i adael fy nau fab, Hanoc a Phalu, fel gwyti am ei ddychwel- iad; ac os dygwydd unrhyw niwaid iddo ef, lladder hwynt.'

'O Reuben,' atebodd yr hen wr, 'yr ydwyf yn chwedlusa mewn dull gwael. Os collir Benjamin ni bydd i farwolaeth fy wyrion ond gwneuthur y clwyf yn ddyfnach a mwy poentus; Joseph sydd eisoes wedi marw, Benjamin yw yr oll a adawyd o Rahel, am yr hon y gwasanaeth eich tadcu bedair blynedd ar ddeg; ac os a' efe gyda chwi, ac i ddrwg ddygwydd iddo megys i Joseph, y pen llwyd hyn a ddaw i lawr i'r bedd dan lwyth annyoddefol o ofid. Ni chaff fy mab Benjamin fyned i waered gyda chwi.'

Yr hen Jacob yn fuan a welai fod tri phed- waredd o'u pwrpas diweddar wedi ei drealio, a rybuddiodd ei feibion o'r angenheidr- rwydd o fyned eilwaith i'r Aifft, i adnewyddu eu hystor o luniaeth, i atal y difrod a wnai y newyn hyll (heb hyny) yn eu preswylfeydd. 'Ewch, fy meibion,' eb efe, 'dychwelwch i'r Aifft, a phrynwch i ni ychydig yn rhagor o ymborth i'r teulu.' 'Nyni a awn, syr,' ateb- odd Juda, os a Benjamin gyda mi; ond os nid a' efe gyda ni nid allwn ni fyned, canys yr arglwydd prif-gangbellwr a dystiodd mewn modd prysur wrthym, oni ddygem ein brawd iouaf gyda ni, nad odrychem yn ei wyneb; ac os dygem ef, y caem, dan gysgod ei am- ddifffyniad ef, gyflawn ryddid i farchnata yn mhob ran o'r Aifft. Meddylwch, gan hyny, fy nhad, beth fydd i ni ei wneuthur, canys eisian ar fynder a fydd yma.'

Y gwr da, a chalonn yn cael ei dirwasgu gan ofid, a atebodd, 'Pa fodd, Juda, y deliasoch mor ddrwg a mi, ag i ddywedyd wrth arglwydd y wlad fod brawd arall genych, canys yr wyf yn deall mai chwi oedd yr ymad- roddwr dros eich brodyr.'

'Och, Syr! y gwr oedd fanwl iawn 'yn ein holl yn nghylch ein llywodraeth, ein perth- ynasau, a rhifedi plant ein tad, a ninnau a ddywedasom y gwir wrtho ef am bob peth. A allasem ni wybod yn sicr y buasai efe yn go- fyn ein brawd genym? A phe gwybuasem ni y buasai iddo ddywedyd, Dygwch eich brawd i waered ataf a; ni feiddiasem i rag- rithio a dywedyd celydd; canys felly ni a ddiatasem ein Duw; a chwithau eich hunan a fusasoch yn gofidio am ein trosedd. Goddef- wch i mi ddywedyd fod fy nhad tirion yn gam-

syniol yn ei ofal gormodol am Benjamin. Nyni oll ydym eich meibion fel yntau; gan hyny yn gyfatebol ein hawl i'ch gofal tyner. Ond Simeon sydd yn rhwym mewn cadwynau mewn gwlad estronol, a'r newyn gwelw- las yn hyll-dremu yn eich wyneb chwi a ninnau oll, ynghyd a'n gwragedd a'n rhai bach. Nid oes dim a ddichon achub bywyd Simeon, ond ein dychweliad i'r Aifft gyda'n brawd Benja- min, na dim a all achub ein teuluoedd tyner gartref, ond diwalliadau buan o'r wlad hono. Aufonwch ef gyda mi, fy nhad, mi a fyddaf yn feichniydd am dano; o'm llaw i y gofynwch ef. Os ydych yn ei anfon ef, ni a gyfodwn ac a awn yn union-gyrchol; onite, nis gallwn ni fyned. Y mae yn gystal i ni arus gartref, a marw o newyn gyda'n gwragedd a'n rhai bach, a'n gosod i'r cleddyf mewn gwlad ddy- eithr. Penderfynwch, gan hyny, beth fydd i ni ei wneuthur, fy nhad. Canys pe na bu- assem fel hyn yn oedi, ni a allasem fod wedi dychwelyd i gyd yn ddiangol yr ail dro. A bydded i Israel ystyried mai marwolaeth sicr fydd yn ein hares ni oll, os ni o'lyngir Benja- min gyda ni, ac nid oes ond posibilrwydd yn unig o berygl iddo, os a' efs. Cofia, fy nhad, Dduw Bethel, yn yr hwn y bui ti ymddyried, y mae efe yn yr Aifft yn gystal ag yn Ngha- naan. Y mae efe yn abl amddiffyn dy Benja- min yn mha wlad bynag.'

Efe a orphenodd lefaru, a'r patriarch prudd a atebodd, 'Wel, Juda, eich rhesymiad sydd ddoeth a phenderfynol. Nyni a alwn ar y llange, ac a ofynwn iddo ef, ac os yw efe yn ewyllysagar, ni bydd i mi yn mhellach wrth- wynebu iddo i fyned; ond os nad yw efe yn ewyllysagar, ni bydd i mi mewn un modd ei gymhell. A ydych chwi yn ewyllysagar, Benja- min, i gydfyned a'ch brodyr trwy beryglon taith arall i'r Aifft? Y maent yn tystio nad a'nt hebddoch chwi, ac yr wyf ffinnau yn an- ewyllysagar iawn i otod un o'ch oedran ieu- ange a thynyr yn wyneb anhawdaderau a phe- ryglon y fath daith: Byddwch yn rhydd, fy mab, a llafarwch eich meddwl.' Ebe Benja- min, 'Bychan yr haeddwn i fy nghalw yn fab i Jacob, pe bawn gymmaint a dymuno i och- elyd unrhyw beryglon ag y mae fy mrodyr yn wynebu arnynt. Pell fyddo oddiwrthaf fi i ymhyfrydu mewn rhodiana gartref, tra fydd- ont hwy, mewn caledi a lludded, yn gofalu troswyf, a thros fy rhai bach. Yr wyf fi, nid yn unig yn hollol ewyllysagar i fyned gyda hwynt, fy nhad, ond hyd y nod yn chwenech myned; ac a fusawm wedi dywedyd hyny cyn yw awr, oni buasai ofn chwaneu at eich gofid, fy nhad. Y mae arnaf fi chwant gwel- ed arglwydd-rhaglwr yr Aifft. Nis gwn pa fodd y mae, ond byth er pan roddodd fy mrawd Reuben i chwi hanes am dano, yr wyf yn teimlo fy meddwl mewn modd rhyfedd, wedi ymlynu wrtho. A mi a freuddydialis neithiwr, fy mod yn sefyll yn ei bresennoldeb gyda fy mrodyr, a mi a feddyliais i mi wledr rhyw beth mor annraethol hyfryd yddo ef, fel naa gallaswn i lai na'i garu ef. Ond pan ddaeth efe i'm coffeidio, (canys mi a feddyl- iais iddo fy nhofseidio), mi a deimlais y fath ias o gyfeillgarwch yn gwresogi fy mynwes, na phroflais i erioed o'r fath yn fy mywyd.—

O'm rhan 1, yr wyf o'r nn meddwl a Reuben, nid wyf yn ofni niwed oddiwrth yr arglwydd-rhaglaw.' 'Wel, fy mab,' ebe y patriarch penllwyd ag ochensaid drom, 'y mae yn rhaid i mi ymostwng. Caniataed Duw na byddoch chiwi yn gamsyniol am y gwr.'

'Ond, fy meibion, cymerwch ddau cym-maint o arian gyda chwi, heblaw yr arian a ddychwelwyd yn eich sachau, a thelwch yr arian hyny yn ol; ysgatfydd fe allasai gael ei wneuthur yn ddifwrw gan rai o oruchwylwyr yr ystordai. Ac nac ewch yn waglaw at y gwr, gan weled fod anrheg yn llonyddu llid yn y fynwes; ond cymerwch gyda chwi rodd dlws o ddeuwis ffrwythau ein gwlad, megys balm, mel, llysiau, cnau, myrr, ac almonau. Ac, O Dduw hollalluog, dos di gyda fy meibion, a dyro iddynt ffafir yn ngholwg y rhag-law.'

Meibion Israel a nethant ymaith; a'r Ar-glwydd a ymddangosodd i Jacob mewn gwledigaeth nos, ac a ddywedodd wrtho ef, 'Jacob, pa beth a weli di?' A Jacob a atebodd, 'Mi a welaf bren almon, llathraidd, rhagorol deg, a chryf yn y boncyff, wedi tori allan yn ddeuddeg o brif-ganghenau, a phob un o honynt wedi ad-ranu yn geingciau aneirif, i gyd yn llwythog o ffrwythau o'r bras-dyfiant mwyaf.' Y weledigaeth a atebodd, 'Ti a welaiest yn iawn, Jacob. Tydi yw y pren almon hardd; ac o honot ti y tarddodd deuddeg cangen, a ddygant allan had aneirif, fel tywod y môr. Na ofyn pa fodd y gellir ei wneuthur, wrth weled fod un cangen wedi ei thori ymaith oddiwrth y cyffgwroiddiol; ond bydd sicr yn hyn y bydd i Hollalluawgrwydd gyflawni yr hyn oll ag a fwriadodd anfeidrol ddoethineb; gad dy Benjamin i ofal ei Dduw, canys ti a'i cofeidi ef (eto) mewn dyogelwch.' Felly y llefarodd y weledigaeth, ac a aeth ymaith, ac a adawodd ias o wres seraphaidd yn nghanol y patriarch, rywbeth yn debyg i'r hyn a deimlodd efe yn Peniel, pan, fel tywysog, y llwyddodd efe gyda Duw.

[I'w barhau.]

DIWEDD Y MEDDWYN.

Am forau braf o'r Gwanwyn
Cymerais unwaith dro,
A chyfaill hygar, hawddfwyn,
Trwy'r hardd Ellmynnaidd fro.*

Y borfa 'ddurnal'r cseau,
Fel llawrlan wyrddlas hardd;
Eginal'r prydfeth flodau,
Fel blagur Eden ardd.

Yr adar a'u pêr-leisiau
A bynglent i Dduw'r nen;
A'r wybren bur a wenal
Yn rasol uwch ein pen.

Yr haulwen yn yr entrych
Yn llon edrychau lawr;
'Roedd natur oll yn hoywyth,
Fel ar ryw wyl-ddydd mawr.

* German Valley, yn Jersey Newydd.

Pan heiblo'r dafarn sethom,
Yn neppell oddi draw,
Rhyw wrthddrych dâ a wel'som,
Dan angae maeo gorllaw.

Tuag sto'n rwydd gyrasom—
Gorweddal yno ddyn!
Yn cysgu, fel tybiasom,
Yn ddiolaf a difin.

Croch-lefais, "Ha'r diogyn!
"Ai cysgu'r wyt llw-dydd!
"Cwyd oddi-yna'r adyn,
"A ch'wilydd ar dy rudd!

"Cyfoda i clyw ber-leisiau
"Yr adar uwch dy ben!
"A gwel yr haulwen oleu
"N pelydru yn y nen."

Ond er i'm alw, eto,
Ni chyffrodd gam o'r man,
Am hyny aethom ato,
Er mwyn ei godi i'r lan.

Ond O! 'r olygia arw
A'n t'rawodd ni & braw!
Yr ydoedd wedi maro,
A'i gwael yn ei law!

DANIEL E. PHILLIPS.
Stewartville Academy, N. J.

PENNILLION I MR. WM. WIGHAM,

Ar ei ymadawiaid d Loberry Mines, Pinegrove. Wedi bod un mlynedd ar ddeg yn Oruchwythwr dan Steer a'i Gyf.

CYNYG I GYFIERITHU GAN MR. SAMUEL WARREN.

Yn iach i ti, fy nghyfaill mwyn,
Pob llwyddiant i'r o'r deith,
I gyrhaedd y Gorllewin draw,
Er bod y ffordd yn falth.

Lle'r wyt yn meddwl gwneud dy dro'
Fe'th berchir di a'th foes;
Cel weithio ar dy dyddyn syw
Y ran sy'n ol o'th oes.

Sofydlog ar dy ffrwythlon fan,
Mewn hedd ac wrth dy fodd,
A'th ddeudellau'n aml iawn,
Mewn gwir i'w gwel'd ar g'odd.

A'r grawn gorenuog yn yr ha'
Fo'n boddio'th lygaid gwych,
Rho ddiolch cynes i'r Ior hael
Ei gael 'ddiar sofi'n aych.

Am bob trugaredd a fwynhawn
I Dduw perthyna r clod;
Ein diolch mewn tafodrydd faw,
Rhown fel bo'r dydd yn dod.

Yr wyn chwarcuo o ffaen dy ddrws,
Gan bori'r glaswellt man,
A'u mamau brefawl mewn modd glwys,
Yn gyflawn reddo'u gwlan.

A'r gwartheg a ddychwelo'r hwyr,
O'u blaeth caer cunog llawn,
Ei ewin bras yn bêr y sydd,
Foresuddydd a phrydaawn.

Yn crymu bo'r perllanau glân
Dan bwysau'r ffrwythau teg,
Yn amrywledig i dy chwæth
Y byddo'r aeron chweg.

Yn wych, yn wych, fy nghyfaill mad,
Mae 'madael imi'n glwy';
Gobeithio y cawn eto gwrdd
Lle na bydd 'madael mwy.

MRUDWY'N GOEDWIG.

FY NGHYMERIAD FY HUN.

Nid hawdd gan neb yw cymeryd ei gicio a'i gernodio a hyny yn hollol ddiachos, yn enwedig rhai o'm hurddas a'm henwogrwydd i. Pe buasai yr Hen Ddioden yn canmol ei hun am flwyddyn Gron gyfan, ac heb wneud hyny ar draul fy nghostwng a'm diraddio i, ni buaswn byth yn yngan gair. Ond er ei gwaethaf hi, yr ydwyf yn sefyll o hyd mewn cryn uchder a bri gan fy addolwyr, y rhai ydynt yn dra lluosog, ie, yn fwy lluosog nag y mae llawer yn meddwl en bod. Gwir ydyw mai ychydig mewn cydmariaeth yw y rhai hyny sydd wedi llwyr anghofio eu hunain o barch i mi, fel nas gwisgan braidd digon er eu harddwch a'u cludwch, ac nas bwytant nes eu digoni, o barch i'm llwch melyn a dysglaor, pa rai y tyuwyd eu darlun yn dra godidog gan yr enwog fardd Twm o'r Nant yn y llinellau a ganlyn:

"Hawdd iawn yw adnabod y cybydd anedwydd, llwm beunydd yw arno lle bo;
Yngylch yr hen fratau sy am dano mae arna'i chwænt heno ro'i tro;
Ni welir 'mo'i waelach e'n unman, na hylloch ei glyt-ach trwy'n gwlad;
Wrth gartio hcn gerpyn ar gerpyn, mae'n hylkddyn o'i goryn i'w dra'd.
Er bod ar ei enw fawr gyfoeth nid yw'r adyn annoeth ddim hawa,
Ei canlyn ef y rhan fynychaf yw maidd gyda'l fara'n lle caws."

Ond ni waeth am hyny; y mae genyf fi dyrfa afrifed o addolwyr, pa rai uad ydynt byth yn arddel hyny, ond bob amser yn ei wadu mewn geiriau, er eu bod yn ei broffesu yn 'eu gweithredoedd. Y maent i'w cael mewn tref a gwlad yn mhob sefyllfa—cyfothog a thlawd—crefyddol a digrefydd. Ac er mwyn i chwi eu hadnabod, gosodaf ger eich bron rai o'r gwersi maent wedi eu dysgu genyf. Pan fyddoch yn talu rhyw beth iddynt maent yn ymdangos mor siriol a'r brithyll yn nyfroedd grisialaid y cornant; ond os gofynwch am dâl ganddynt, hwy a edrychant mor sarug a tharw gwyllt mewn magl, neu gi tarw wrth gadwyn; ac odid nad galwch eto fydd y dywediad ddwsyn neu ragor o weithiau. Nid gwiw i'r tlawd nesau un amser at eu drysau,

am eu bod bob amser yn gasedig, oddigerth iddynt gael eu hagog weithiau rhag cywilydd a gwarth. Pan ddelo rhyw weinidog heibio i gasglu at dalu traul adeiladaeth addoldy, y pryd hyny cewch weled ei wedd yn cyfnewid—cryna fel deilen, ac yna casgla ei holl nerth ynghyd i arllwys esgusodion am beidio roddi dim, a bydd y rhai hyny mor rhwydd a naturiol iddo a dwfr yn rhedeg i'r goriwaered. Gellir meddwl wrth ei eiriau fod holl elfenau natur wedi ymgynghreirio yn ei erbyn, ac wedi penderfynu ei wrthwynebu a'i ddrygu. Bydd wedi cael colledion gan ddn, dinystr gan ddwfr, a niweidiau gan wynt. Nid wyf wedi talu am y tipyn tir.—Collais gefyl da iawn ddwy flynedd yn ol, a thrigodd mochyn mawr i mi y flwyddyn cyu hyny. Bu farw y fuwch oreu a feddwn pan oeddwn yn dechreu fy myd saith mlynedd i'r gwanwyn nesaf. Bu yn huf sych iawn yr haf diweddaf; ni wnaeth Madlen ddim agos cymmaint o fenyng ag arfer, a gorfu i ni werthu yr ychydig hyny hanner cent y pwys yn llai o bris na'r llynedd; y mae y caws a'r cig moch yleni, fel y gwyddoch, braidd am ganu; ac yn wir, y mae genyf fi swmyn dyogel o arian i'w crynhoi erbyn yr wythnos nesaf, ac nis gwn yn y byd pa fodd i'w cael. Y mae gormod o adeiladu tai cyrddau; y maent yn eu gwneud yn llawer rhy helaeth a chostas: ac y mae eich tŷ chwi yn rhy bell; y mae gan bob un ddigon o waith yn ei gymmydogaeth ei hun. Y dydd o'r blaen rhoddais at ryw gapel nad wyf erioed wedi ei weled; y mae ein tŷ cwrdd ni ein hunain mewn dyled, ac y mae yr achos gartref yn gwasgu yn drwm iawn arnom ni fel eglwys swan yn y lle hwn. Ewch at John y gof, a Dsaffyd y taelwr, a William y crydd; y maent hwy yn cael arian da, a gallant roddi yn llawer gwell na mi. Byddai yn llawer gwell na hyny i chwi fyned i'r dinasoedd a'r trefydd mawrion—nid hir y byddech cyn cael digon yno i dalu am eich capel.

Pan fyddo casgliad mewn cyfarfod, yr wyf yn eu dysgu hwy i'w *achemcio* hi yno hefyd. Pan fyddo y casglyddion yn myned oddiam-gylch, plygant eu penau i bwysu ar y ganllaw o'u blaen, neu ynte byddant yn hollol ddisylw (debygid) nes byddo y casglydd yn eu hyni; yna neidiant mewn syndod, fel ysgyffarnog o'i gwâl o flaen ei, a dechreuant grafu eu llogellau, a chrafu y byddant nes yr ymadawo y casglydd, ar ol i'w amynedd dreulio allan: a goreu pa gynted yr elo, oblegyd pe arosai yno hyd y cyfarfod nesaf, ni byddai yn ddim gwell. Yr ydwyf hefyd wedi dysgu un rhan o'r ysgrythyr iddynt oll, pa un bynag

ai llythyrenog ai anllythyrenog a fyddont; a dyma yr adnodd; "Yr hwn nid yw yn gofalu am ei deulu a wadodd y ffydd, a gwaeth yw na'r diffydd;" a hyny a gewch glywed ganddynt yn un o'r pethau cyntaf.

Yn awr, wele i chwi ychydig o nodau fy addolwyr, ac wedi i chwi eu hadnabod canfyddwch eu bod yn llawer lluosocach nag y myn yr Hen Ddioden i chwi seddwl eu bod. Buasai yn beth o'r goreu, am a wn i, i'r Hen Ddioden roddi cernod dda i'r dduwies fawr Balchder, wrth fyned heibio, yn lle ymhel a mi. Ond y maent hwy yn rhy agos perthynasau mewn gwastraffu arian i wneud hyny, y mae yn debyg genyf. CYBYDD-DOD.

"Y GASEG LWYD YW'R CEFFYL GOREU."

O'r "Bedyddiwr."

Priododd gwr honeddig yn Lloegr foneddigea a gwaddol tra helaeth, ac a llawer o rinweddau eraill; ond gwelodd cyn hir ei bod yn meddu tymber uchel feistrolaidd, a phob amser yn heriau am fod yn feistr arno ef, ac ar ei deulu, a phenderfynodd ymadael a hi. Yn ganlynol aeth at ei thad, ac a ddywedodd wrtho, ei fod yn cael ei ferch o'r fath dymor, a'i fod wedi bliuo arni; ac os cymerai efe hi yn ol drachefn, efe a ddychwelai bob dimai o'i gwaddol.

Wedd ymfofya o'r hen foneddig i achos ei gwyn, gofynodd iddo, "Paham yr oedd efe yn anesrwythach nag un dyn priod arall, am mai eu rhan gyffredinol hwy oedd, ac yn ganlynol, na ddylasai efe wrth briodi ddysgwyl yn amgen?" Dymunodd y boneddig ieuangc am iddo ei esgusodi os dywedai ei fod yn rhell iawn o goelio yr haeriad; a'i fod yn tybied ei hun yn annedwyddach nag un dyn arall, gan fod yn ei wraig y fath ysbryd na ellid byth ei ddofi; ac yn ddiameu na allai un dyn yn ei bwyll oddef i gael ei reoli gan ei wraig. "Fy mab," ebe yr hen ddyn, "nid ydych chiwi yn adnabod nemawr ar y byd os nad ydych yn gwybod fod y menywod oll yn rheoli eu gwyr; er sicr yw nad ydynt oll yn gwneuthur hyny yn yr un dull: pa fodd bynag, i orphen pob dadl rbyngom, rhoddaf yr hyn a ddywedais i'r prawf, os dewiswch ei gynyg; y mae genyf bump ceffyl ragorol yn fy marchdy; harnaisiwech y rhai hyny mewn men, yn yr hwn y rhoddaf fasedg, a chant o wyau ynddi; ac os, wrth basio drwy y wlad, a gwneuthur ymfofyniad manol i wirionedd fy haeriad, a gadael ceffyl yn nbh pob dyn a reola ei deulu ei hun, a wŷ yn unig lle reola y wraig, y gwelwch eich wyau wedi darfod

cyn eich ceffylau, gobeithiaf na thybiwch eich cyflwr yn anghyffredin; ond y byddwch yn foddlon i fyned gartref, a pheidio edrych ar eich gwraig yn waeth na'i chymmydogion. Os, ar y llaw arall, yr a eich ceffylau yn gyntaf, cymeraf fy merch yn ol drachefn, a chewch chwithau gadw ei gwaddol."

Yr oedd y cynnyg hwn yn rhy fanteisiol i'w wrthod: yn ganlynol tarawodd y gwr ieuangc allan mewn llawn awydd i gael gwared o'i geffylau a'i wraig.

Wrth y tŷ cyntaf y daeth ato, clywodd y wraig mewn llais digllawn a gwichlyd, yn gorchymyn y gwr i fyned at y drws. Yma gadawodd wŷ, fel y gallwch dybied, heb wneud un hollad pellach; wrth y nesaf cyfarfu a rhywbeth o'r un fath; ac i fod yn fyr, wrth bob tŷ, nes oedd ei wyau yn mro darfod, pan y daeth at dŷ gwr boneddig cyfoethog a chyfrifol yn y wlad; yna curodd wrth y drws, a phan ofynodd am feistr y tŷ, dywedwyd wrtho gan y gwas nad oedd ei feistr wedi codi eto; ond os byddai gystal a dyfod i mewn, bod ei feistres yn y parlwr. Dymunodd y foneddig yn fwyniaidd iawn arno i eistedd lawr, ac a ddywedodd, os oedd ei achos o bwys mawr, y dihunai hi y gwr, er iddo ei weled, ond bod yn well ganddi beidio ei afonyddu. "Mewn gwirionedd, meistres, (eb efe,) fy unig orchwyl yn gofyn hollad, i'r hwn y gellwch chwi ateb gystal a'ch gwr, os byddwch ddiidwyll a mi; diau y tybiwch ef yn hynod, ac efallai yn apfoesgar i un dyn, chwaethach dyeithrddyn, i ofyn y fath hollad; ond gan y gorphwysa cyngwysat go helaeth arno, ac e ddichon fod o fudd i chwi fynegu y gwir i mi, gobeithiaf y gwasanaetha y pethau hyn yn esgus i mi. Y gofyniad yw, meistres, i ddymuno cael gwybod, pa un ai a ydych chiwi yn rheoli eich gwr, neu a ydyw eich gwr yn eich rheol chiwi." "Yn wir, syr," atebai y rian, "gofyniad lled rhyfedd ydyw; pa fodd bynag, gan y tybiaf na ddylai un fod a chywilydd arno o'i ddyledswydd, ni rusaf ddywedyd, fy mod bob amser yn falch i ufuddhau i fy nghwr mewn pob peth; ond os drwgdybir fy nhystiolaeth yn y fath achos, atebed drosto ei hun; o herwydd dyma fo ei hun yn dyfod."

Daeth y boneddig i mewn tra yr oeddent yn siarad; ac wedi ei hysbysu am y mater, cadarnhaodd yntau bob gair a ddywedwyd gan ei wraig ufudd; ar yr hyn y gwahoddwyd ef i gymeryd y ceffyl a ddewisai o'r gwedd, ac i'w dderbyn yn aurbeg.

Dewisodd y boneddig adfarch du; ond ar hyn daeth y foneddig allan, ac a ddeisyfudd arno dlewis y gaseg lwyd, am y gweddai yn

dda iawn iidd ei chyfrwy untaog hi; rhoddodd y gwr resymau cedyrn pahan y byddai y ceffyl du o fwy gwasanaeth iddynt hwy, ond safodd meinwen at ei dewisiad o'r gasog lwyd. "Beth!" ebe hi, "a ydych yn pallu ei chymeryd, ynte? ond yr wyf fi yn dywed-yd y *ceuch* ei chymeryd, o herwydd yr wyf yn *grybod mai'r gasog lwyd yw'r ceffyl go-reu.*" "Wel, fy anwylyd," atebai y gwr, "os *rhaid* i hyny fod —" "*Rhaid* i chwi gymeryd wŷ, syr," ebe y cartwr boneddig, "a myfi a gymeraf fy holl gefyllau yn ol, ac a ymdrechaf fyw yn hapus efo fy ngwraig."

SYR ROBERT PEEL.

Yr ydym wedi nodi yn barod, tua dau fis yn ol, fod y gwr enwog ac hyawdl uchod wedi cael ei symud o dir y byw, drwy un o'r damweiniau cyffredinol hyny sydd yn agored i'r teulu dynol. Gan fod yr amgylchiad yn dwyn sylw mor gyffredinol yr ochor hyn yn gystal a'r ochor arall i'r Werydd, yr ydym yn chwaneu ychydig o'i hanes yn bresennol, yr hyn a ddarllenir yn ddiâu gyda dyddordeb, o herwydd enwogrwydd y gwrth-ddrych. Traddododd Syr Robert un o'r ar-eithiau mwyaf goleubwyll yn y Senedd, ar y Gwener, y 27ain o Fehefin, ac ar y dydd canlynol (Sadwrn, y 29ain,) derbyniodd ergyd marwol! Gadawodd Whitehall Gardens ychydig cyn pamp, ar ei gefyl, ynghyd a'i farchog-was, a galwodd ar y frenines yn *Buckingham Palace*, a thra yn marchogaeth i fynu i *Constitution Hill*, dechreuodd yr anifail ieu-angc a farchogai, gicio, a thafwyd Syr Robert oddiar ei gyfrwy; tra ar y llawr, syrthiodd y ceffyl arno, a niweidiwyd ef yn farwol. Yr oedd Syr James Clark, meddyg ei mawrhydi, yn dygwydd myned heibio ar yr amser, ac wedi cludo Syr Robert adref mewn cerbyd, chwiliodd Syr James a meddygon eraill, i helaethrwydd y niweid, a chafwyd ei fod wedi derbyn briw mawr ar un ysgwydd, ac asgwrn yr ysgwydd chwith wedi ei dori. Gobeithid nad oedd efe wedi derbyn niweidiau mewnol o bwys; ond tua nos Lun achosodd ei boenau trymion yr ofnau mwyaf, yr oedd y synwyr a awynai Ewrop a'r byd yn drysu dan law angeu. Soniai lawer yn ei benysgafnder am Graham, a Hardinge, a chyfeillion eraill; ond cysgodd ychydig, a thawelwyd y meddwl, ond nid oedd gobaith am gyfnewidiad, ac nid oedd wedi bod yn alluog er y ddamwain i gymeryd dim lluniaeath, amgen gwydraid o wiu ac ychydig wŷ ynddo. Dydd Mawrth, oddeutu 11 o'r gloch, ar ol sisial mewn llais dystaw wrth ei deulu, "Duw a'ch bendith-

io," hunodd y seneddwr mawr yn mreichian y gelyn diweddfaf.

Ar ol ei farwolaeth cafwyd fod y pummed ais ar yr ochr aswy wedi ei thori, yr hon a wasgai ryw gymmaint ar yr ysgyfaint; ond gan i'r teulu wrthod caniatu i'r meddygon wneuthur ymchwiliad manol, nid yw gwir achos ei angen yn wybodus. Cynnygodd y Goron wneuthur angladd rwyagfawr iddo ar ei thraul ei hun, yr hyn oedd yn anrhydedd mawr; ond gwrthodwyd y cynnygiad gan ei berthynasau; ac ar ddydd Mawrth, y 9fed o Gorphenhaf, daerwyd ei weddillion yn nglhaddfa y teulu, yn eglwys *Drayton Bassett*, ger Talworth.

Yr oedd Syr Robert wedi cael ei eni yn agos i Bury, Lancaster, ar y 5ed o Chwefror, 1788, efelly yr oedd yn 63ain oed, mab i gotwm-ydd ydoedd, ond cyrhaeddodd drwy ei fedr a'i ddawn i ris uchaf llywodeg; fel yr oedd mewn llywodeg yn hen ar wlaideiddwyr yr oes, a bydd cofia hir am ei alluoedd mawreddog, ei wasanaethgarwch dibafal, a'i rin-weddau personol. Y mae ei aymudiad di-symwth wedi achosi prudd-der cyffredinol o'r orsedd i'r bwthyn. Wrth son am ei deil-yngdod yn Nhŷ yr Arglwyddi, wylai yr hen Wellington haiarnsidd fel plentyn, a'r galon a ddaliai olygfeydd toddadwy *Waterloo* heb gyffro, a siglari mewn dagrau uwch gweiddill-ion marwol Peel. Symudwyd y llywodwyr enwog *Carlereagh*, *Bomilly*, *Canning*, *Huskinson* a *Bentinck*, yn ddisymwth ac annys-gwylidaw, ond ni achosodd eu aymudiad hwy y teimlad galarus cyffredinol a achosodd aymudiad buan Syr Robert; y mae pob plaid wedi anghofio ei phleidgarwch; a phob gwahaniseth wedi cael ei guddio, a llais ac adlais pawb yn cwyno y golled a gafwyd trwy ei farwolaeth.

Y mae llyfryn swllt wedi ei gyfieithu, ac yn cael ei gyhoeddi yn Gymraeg, gan Mr. W. Owen, Caerdydd, yn cynnwys hanes bywyd, gweithrediadau, llwyddiant, &c. Syr Robert Peel, ynghyd a darlun o hono.

Yr englynion canlynol a anfonwyd i'r Bed-yddiwr gan Mr. Robert Parry (Robin Ddu Eryri):

Aeth yr angau noeth rhyngom—a'r hyberch
Syr Robert Peel gwyddom;
Rhwylgiad trist yr ergyd drom
Sydd oernych yaidd arnom.

Oer iawn iâs i'r nynsoedd—yw tol pen
Syr Robert Peel bythoedd;
Try'n isel y tairnasoedd
O'i fyn'd af, eu henaid oedd.

Mesurau grymus ei araeth—oedd dda
Trwy holl ddydd ei ymdaith;
A dilyn y da eilwaith,
O dda i well, oedd ei waith.

Er i fyddin rylleddol—i'w erbyn
Ddarbod plaid gyngreiriol;
Wrth addysg areithyddol
Denal ef haid yn ei ol.

Gollyngwyd egyll llongau,—a bwriwyd
Bara yn fyrddeidlau,
A rhoddwyd gwledd rhyddid glau,
O'i fawr ddawn, i fyrdiynau.

O waedd fawr heddyw i fili—llaw a grym—
Lloegr wen sydd ar encil;
Dinodded Prydain eiddil,
Darfu'r pwyll drwy farw o Peel.

ENGLYN I'R ROBYN GOCH.

ROBIN GOCH ar ben y gaingc—*a seinia*
Gysnawll fwyneiddgaingc;
Melusgerdd mal eoisingc,
A rydd efe ar wen faingc.

GWILYM PADARN.

YCHYDIG O HANES ZILLA REES.

GANWYD gwrthddrych ein byr-gofiant yn mhlwyf Cilmaenllwyd, swydd Gaerfyrddin, D. C., yn mis Ebrill, 1835; ymfudodd i'r wlad hon gyda ei rhieni Thomas ac Esther Rees yn hydref 1839, pan nad oedd ond ieuangc, heb fod dim yn neillduol yn ymddaugos ynddi i ddenu serch, nac i greu gobeithion rhagor y cyffredinolrwydd o blant yn y cyfryw oed. Ond fel y tyfai Zilla i fynu, agorai ei meddwl fel blodeny ar dderchog o amryw liwiau, a phob lliw mor brydferth, fel yr enillai sylw hyfrydol ei chydnaabyddion; a'r holl liwiau a ymdoddent mor naturiol yn eu gilydd, gan ffurfio cymeriad addurniadol. Un nodwedd rhagorel yn ei chymeriad oedd ei syched am ddysgeidiaeth, ynghyd a'i gallu i'w gyrhaedd yn rhwydd a diboen. Ymddangosai ei meddwl yn alluog i amgylfred yn drwyadl bob peth yr ewyllysiai ei ddysgu. Darllenai lawer i bwrpas. Ei phrif lyfr i'w ddarllen a'i gofio oedd y Beibl. Ei hyfrydwaith oedd trysoeri Gair Duw ac emynau crefyddol yn ei chof. Cafodd hyn, ynghyd a'r hyfforddiant iachusol a dderbyniodd gan ei rhieni, yr effaith fwyaf dymunol ar ei meddwl. Meddai gynheddau cryfion a bywiog, yn llawn o ledneiarwydd sarchiadol yn eu holl ysgogiadau. Yr oedd ei serch yn rymus a diwenaeth, yn gysu a phenderfynol. Ymestynai i ewyllys, a chydymffurfiai ag eirchion ei rhiaint yn ddirwgnach a gwirfoddol. Dangosai y cydymdeimlad tyneraf yn nghofidiau ei theulu, yn enwedig yn nghystuddiau ei hanwyl fam, y rhai a fuont yn y blynyddau diweddar yn aml a thrymion iawn. Yr oedd ynddi ymlyniad cydwybodol wrth eirwiredd,

ac ymddygiad croes i hyn yn arall a gasea i yn fawr. Y pethau hyn a'r cyffelyb, mewn ycbwanegiad at agoerwydd y berthynas, a rwyment galonau ei rhiaint wrthi â'r llynyddau tyneraf a berthynant i'n natur gyffredin.

Dangosai Zilla yn ieuangc iawn awydd cryf i wrando'r efengyl a mwynhau breintiau crefyddol eraill, megys addoliad teulunidd, cyfarfodydd gweddio, yr ysgol Sabbothol, &c., ond yn benaf, o'r holl freintiau a fwynehai oedd dyfodfa hyderns at orseddfaingc y gras. Yn aml y dywedai wrth ei mham, pan yn methu myned gyda'r lleill o'r teulu i addoliad cyhoeddus o herwydd afiechyd, "Fy mham, os nad allwn fyned gyda'r gyanull-eidfa i dŷ Dduw, gallwn gael Duw atom ni. Gadewch i ni gadw cwrdd gweddi. Yn aml yr ymddangosai pan wrth orsedd gras fel pe buasai ei meddwl yn cael ei orlenwi â gorfudd yr iachawdwriaeth; a galleis meddwl fod llais o'r orsedd hono yn gwaeddi yn y nef, 'Wele y mae hi yn gweddio.' Amlygai Zilla awydd mawr i wneud profes gyhoeddus o'i hanwyl Goidwad. Yn aml yr ymddiddanai â'i mham ar y pwngc, yr hon a'i cyngborai i feithrin y teimladau, ond i oedi yr ufuddod o herwydd ei hieuengety, ei hanwybod-aeth o demtasiynau y diafol, ac o hudoliaeth byd drwg. Er nas gallwn gyfiawnhau y cynghor ynddo ei hun, eto yr oedd y dyben yn ddiau yn dda. Felly parhaodd Zilla mewn ymlyniad sarchiadol wrth ei Cheidwad, ei wasanaeth a'i bobl, hyd fis Mawrth diweddar, pan ei cymerwyd yn sal o'r *mumps*, yr hyn a'i dygodd i sefyllfa o wendid mawr; ac ar ei gwelhad o hyn, gafaelodd y *scarlet fever* yn ei chylansoddiad am amser maith, nes y syrthiodd i safaelion darfodedigaeath, yr hyn a barhaodd hyd Mehefin. Byddai hi a'i theulu a'r cymmydogion, er hyny, yn hyderu y gwelheai. Ond pan ddaeth arwyddion cryfion ei bod yn gogwyddo i'r ddaear, aeth y glyn yn dywyll iawn o'i blaen, a dywedai fod arni ofn mawr i farw; ond eto tywynodd yr Haul mawr ar ei meddwl cyn wynebu y dyffryn tywyll, a thra yr oedd ei chlyw yn darfod, a'i llygaid yn pylu, ciliodd ei hofnau, a'i meddwl yn dra chyflawn o lawenydd, ac yn orfoleddus y gwaeddai, "Nid oes arnaf ofn marw!—dim ofn marw." Hyn oedd ei hymadroddion hyd nes y daeth bloesni ar ei thafod; a phan oedd bron a methu anadlu, â gwen hyfryd ar ei gwyneb, ac adloniad dedwyddol yn ei llygaid marwol, dywedai, "Bu farw yn fy lle," &c.; ac ar hyn cymerodd y rhan anfarwol ei ehedfa i'r wlad, lle nad oes nebo'r preswylwyr yn dywedyd Claf ydwyf. Fel hyn yr ymadawodd Zilla fach ar foreu Sabboth, y

23ain o Fehefn, 1850, yn ychydig gyda 15 mlwydd oed.

Boreu y dydd Mawrth canlynol, (y 25ain,) cynnullodd tyrfu luosog ynghyd i hebrwng ei gweddillion i'r bedd. Cyn codi y corff, gweddiodd y Parch Jas. Griffiths, (A.); yna cychwyuwyd yn drefnus i'r addoldy, (Ebenezzer, Freedom, Cattaugus Co.) lle y pregethodd yr ysgrifenydd yn Gymraeg a Saesnaeg, oddiar Heb. 2. 14.

Mae cynghorion a theimladau Zilla yn ei horion diweddfaf yn aros mewn argraff ddwys ar feddyliau llawer o'i chyd-ieuengctyd hyd y dydd hwn; ac hyderir y bydd yr amgylchiad yn fendith i lawer. Rhodded yr Arglwydd idd ei hanwyl rieni gymhorth i ymestwng dan alluog law Duw.

Yr eiddooh, &c.

WM. F. PHILLIPS.

CYMEITHAS ELUSENGAR YN SWYDD SCHUYLKILL.

At Olygydd y Seren Orllewinol.

MR. GOLYGYDD.—Y mae cryn ymddiddan a pheth ysgrifenu wedi bod genym fel Cymry yn y swydd hon, ynghylch codi cymdeithas er cynorthwyo y cyfryw o'n cenedl sydd yn cyfarfod â damweiniau ac anhwyldebau anwygwyliadwy yn ein plith. Gwyddom oll am y mawr angen sydd o'r fath sefydliad; trwy fod amryw yn dlawd ac analluog, rai o'honynt yn ddiau mewn gwir eisiau o foddion cynnal-iaeth, a'ninau yn methu gwneud dim braidd drostynt o ddiſfyg trefn a chydweithrediad.—Barnwyf y gallai pob gweithiwr yn y swydd hebgor doler y flwyddyn, a rai ddau, tri, neu ychwaneg, heb weled eu heisiau; a gwn am lawer sydd yn barod i wneud felly, ond cael cynllun rheolaidd i weithredu. Nid fy mwr- iad yn bresennol yw gwneud unrhyw gyn- nygiad at drefnu rheolau i'r fath gymdeithas, gwn fod eraill yn fwy galluog na mi i'r gorch- wyl hyny, pa rai, yr wyf yn hyderu, a gymer- ant y gwaith mewn llaw. Yn awr, gan fod sefyllfan Pottsville yn ganolbarthol i'r swydd, a bod yna weinidogion cyfrifol, dyngarwyr gwresog, a Chymry gwladgarol yn aros, barn- wyf mai y llwybr mwyaf effeithiol fyddai i chwi alw cyfarfod cyffredinol yna yn fuan, a dian genyf y deuai amryw gyarhychiolwyr ynghyd o'n plith ninau o'r pentrefydd cylch- ynol. er ymgynghori â'u gilydd am y priod- oldeb o ffurfio y fath gymdeithas, a gwneud y trefniadau a'r darpariadau a farnir yn an- gwrheidiol er cyrhaedd yr amcan canmoladwy mewn golwg.

Yn awr, Mr. Gol., gan mai y Seren yw yr

unig gyhoeddiad Cymraeg a gyhoeddir yn y swydd hon, barnwyf fod llwyddiant y cyn- nygiad yn ymddibynnu i raddau arnoch chwi, trwy roddi ran o'ch cylchgrawn dyddorawl i hysbysu sefydliad ac anog cydweithrediad o blaid y Gymdeithas. Teimlwyf yn dra hy- derus, pa fodd bynag, na byddwch chwi yn ol o wneud eich rhan; a dygwyliaf y bydd y fath sefydliad cyn hir wedi ei godi genym.

Yr eiddooh, &c.

Minersville.

GLOWR.

☞ Gall ein gohebydd uchod, ynghyd ag eraill, ddygwyl clywed rywbeth yn mhellach yn fuan. Y mae ei awgrymuau canmolwy dan sylw, ac hyderwn y derbyniant y gweithrediad a dellyngant.—Gol.

LLIFOGYDD ANFETHOL A DINYSTRIOL.

Colledion Mawr ar Fywydau—Yr Afon Schuylkill yn uwch nag y bu erioed o'r blaen—Y Gamlas wedi ei dinystr- io a'r Rheilffordd ei niweidio, &c.—Y Trychineb yn Tamaqua—Reading—Lehigh, &c.

Y mae genym yn bresennol y gorchwyl gal- larus o gyhoeddi hanes yr amgylchiad mwy- af dinystriol i fywydau a meddiannau a gym- erodd le erioed yn swydd Schuylkill. Dydd Sul, yr 2il o'r mis diweddfaf, yr oedd yr wybr yn duo, fel yn bygwrth ystorum, a gwla-wiodd rai cafodydd trymion yn awr ac eilwaith yn ystod y dydd; tua deg o'r gloch arllwysai y gwlaw yn frwdfli, a pharhaodd i wneud felly hyd bedwar neu bump o'r gloch y boreu can- lynol, gan orlanw yr ystrydoedd, tai, a dyff- rynoedd, ac ysgubo pyntydd, adeiladaethau, a phob math o feddiannau, o'u blaen. Byddai ymdrechuo desgrifio y galasdra yn oferedd o'r mwyaf. Rhwng Pottsville a Middleport bu colledion pwysig; ond yr hyn a achosodd y difrod mwyaf oedd i'r llyn mawr er diwallu y gamlas yn Tambling Ran, tua milldir islaw Pottsville, roddi ffordd o gylch naw o'r gloch boreu dydd Llun, gan gludo yr holl dai, pynt- ydd, badau, yn gyflawn, ac mor fuan, fel mai o'r braidd y gallai y teuluoedd fyned arian a diango i fan dyogel, o'n bod y tai wedi eu golchi ymaith. Collwyd yno fywydau, ond nis gwyddom pa nifer. Yr olygfa oedd dra dychrynadwy—yr holl wastadedd oddi yno i Schuylkill Haven yn llyn—y gamlas wedi ei llwyr dinystrio, y rheilffordd ei niweidio, a thua deg ar hugain o deuluoedd wedi colli y cwbl a foddent.

Oddiyno i lawr trwy Port Clinton a'r gwa- hanol leoddid hyd Reading, yr oedd y dwfr yn gorlifo, gan ddwyn yr holl byutydd, a dinystr- io a golchi ymaith bob rwystr. Yr oedd rai

cannodd o dai yn Reading yn llawn dwfr ar y lloriau. Ysgubwyd tua 70 o honynt ymaith, ac yr oedd yn annichonadwy myned i'r dref am rai dyddiau, oddieithr mewn badau. Cododd yr ymenyn o 15 cts i 23 cts. y pwys. Y dyfroedd oedid gyffelyb yn mhob man trwy ddyffryn y Schuylkill.

Gwnawd pob brys galluadwy i adgyweirio y rhoi ffordd; gosodwyd yr holl weithwyr a ellid gael ar waith mewn gwahanol fanau, fel y dygwyd hi yn gymhwys i deithio drosti yn nhieu dwy wythnos. Ni ellir adgyweirio y gamlas y flwyddlyn hon. Mae yn annichon roddi cyfrif o faint y gollod ar y Schuylkill; ond barnir nas gall fod yn lli na miliwn o ddoleri, heblaw yr holl fywydau gwerthfawr a gollwyd.

Yn Tamaqua, cododd y dwfr mor gyflym boreu dydd Llun, gan orchuddio y rhan nesaf i'r afon o'r lle, fel y boddodd tua deugain o fywydau, a chyfrifir y gollod yno o leiaf yn dri chan mil o ddoleri. Yr oedd y pyntydd, tai a'r adeiladadaethau eraill ar y Schuylkill Fechan oddiyno i Port Clinton yn cyfranogi o'r un difrod, ac ni oddefa ein tersynau i ni nodi yr holl feddiannau a ysgubwyd ymaith. Yn mhllith eraill a gollasant eu bywydau, y mae y Cymry a ganlyu: Mrs. Edmunds, gwraig Thos. Edmunds, eu mab a'u merch, dwy wyres; gwraig David Jones a'i ferch.—Yn y gofrestr hefyd y mae enwau Catherine a Mary Williams—uis gwyddom pa un ai Cymry ydynt hwy ai peidio, ond barnwn hyny wrth yr enwan. Nofodd Thomas Edmunds dros ddwy filldir a hanner gyda y llifeiriant, a glaniodd ar bren, o ba le yr achubwyd ef yn fyw trwy ddefnyddio rhaffau, &c.

Y colledion ar y Lehigh ydynt bwysig—yn fwy nag oeddent yn mis Gorphenhaf. Bernir, pa fodd bynag, y gellir adgyweirio y gamlas mewn chwech wythnos neu ddau fis, gan fod pob brys yn cael ei arferyd.

Nid yw yn debygol yr adgyweirir rheilffordd Beaver's Meadow o leiaf am y flwyddyn bresennol, o herwydd gwenlid y cwnni. Er fod y colledion mor fawrion ar y Lehigh, y mae yn dda genym nad oes neb bywydau wedi eu colli mor belled ag yr ydym yn gwybod.

ANERCHIAD AT GYMRY AMERICA.

Er gwaethaf holl galedi yr amseroedd presennol yn Mhrydain, mae Cymru yn mwynhau amlach a rhagorach moddion gwybodaeth nag a fwynhaodd erioed o'r blaen. Esgora y waag Gymreig ar lyfrau gwerthfawr, a chyfnodolion llawn o gynyrchion athrylithiog.—

CYR. VII.

31

Yn mesg amrywiol ganghenau o lenyddiaeth a wrteithir, gellir nodi bywgraffiaeth, neu gofaint enwogion Cymreig. Yn mhllith eraill a ganlynant efrydion o'r natur hyn, y mae ysgrifenydd y lline'lau hyn wedi ymosod ar y gorchwyl o gasglu hanes ei hynafiaid, Beirdd Cwmdn, ger Castellnewydd Emlyn, sef Jenkin Thomas, a'i ddau fab, Ioan Siencyn o Aberteifi, alias *Sion y Crydd Bach*, a Nathaniel Siencyn. Acth un o'r teulu, Jenkin Jenkins wrth ei enw, (sef wyr i'r Jenkin Thomas uchod,) drosodd i America o'r Cwmdn, er ysoddeutu hanner cant o flynyddau yn ol. Ymsefydlodd yn Philadelphia, a bu yno yn ddefnyddiol fel gweinidog gyda yr Annibynwyr Cymreig. Yunddengys ei fod yntau yn feddiannol

“Ar lawr rywiog ffamiau'r Awen,
A phrydyddawi ddenawi ddawn.”

Dymunir yn y modd taeraf ar rai o'i berthynasau, neu rywrai o'i gydnybuddiaeth, gasglu ei hanes ef a'i deulu, a'i anfon yn ol i'r hen wlad. Os oes rhyw ddarnau o gyfansoddiadau Mr. Jenkins, neu rai o'i hynafiaid enwog, yn meddiant rhai o Gymry yr Unol Daleithau, teimlir yn ddiolchgar iawn am danynt, oblegdy byddant yn gynorthwyo gwerthfawr at wneud y cofiant yn gyflawn a dyddorawl. Gymry America, da chwithau peidiwch gadael i'r cais hwn atoch fyned yn ofer. Dangoswch eich bod yn parchu ac yn anwylu coffadwriaeth eich tadau. Cyfeiriwch eich llythrau at *David Davies*, (*Dewi Emlyn*,) *Glynarthen, near Neccas'le Emlyn, South Wales, G. B.*

GOFYNIADAU.

“DEWI SANT.”

MR. GOL.—Yn Seren Medi, 1850, tu dal. 203, ymddangosodd ysgrif gan Tau Tau Iota, o barth yr hen Sant uchod. Rhaid i mi gyfaddef nad wyf yn alluog i wybod dyben yr ysgrif, sef, pa un ai profi mai un o'r Pabyddion neu un o'r Protestaniaid oedd Dewi? ac am fod angen ychwanog o oleuni ar y mater, dymunaf gongl o'r Seren amhleidgar i anfon at Tan Tau Iota y gofyniadau canlynol:

1. Perthynu i ba enw d o grefyddwyr ydoedd Dewi pan yn sefydlu llawer o eglwysai? ai Pabaid, Protestanaidd, neu beth oedd eu daliadau?

2. Beth ydyw “Morganiaeth” o ran cynnwysiad barnu.

3. Odiad ba ddyben yr oedd Dewi yn gwrthwynebu Morganiaeth?—ai ei bleidgarwch i dduwiokleb neu beth? BRUTUS.

PENNILLION

*A gŷfancrddwyd ar farwolaeth Daniel Samuel, Baccus
Gwent, mab chwcer yr ygrifonydd.*

ANOGU, gelyn erch dynollaeth
Wyt, mae'th arwyd ar bob un;
'Rwyt yn dwyn i lygredigaeth,
Mae'n dy ganly n hiraith hun.
Cymmaint sierwydd ag ein geni
Gorfydd teimlo'th lymawl saeth;
Mae'r cyudadau fu'n bodoli
Yn dy garchar heddyw'n gaeth.

Ond pahan mae'r greadigneth
O dan dy awdurdod syn!
Ar y ddacar ce'st lywodraeth,
Efaith pechod ydyw hyn.
Dim yw cyfoeth ac anrhydedd
Pan y delo angeu du;
Tlysau serch nid ynt ond gwagedd
Dan ddyrnodiâu r gelyn cry'.

Gwywodd angeu un blodenydd
Tra yn nymhor Gwanwyn oes,
Ar ei fywyd rhoddodd derfyn.
Ni chaff mwysach delmlo loes:
Er fod angeu'n elyn cadarn,
Ac yn aethru'r blodau mad,
Cymwynasydd yw'r Cristian
Idd ei ollwng at ei Dad.

Cofodd Isaac ei Greawdwr,
Ca'dd y freint o dderbyn fydd;
Cym'rodd arno iau ei Brynwr,
A bu fyddlon trwy ei ddydd;
Fe barhaodd hyd y diwedd,
Diflin cariodd groes ei Grist;
Canodd ef yn iach i lygredd
Byd a'i bennod tralloed trist.

Parod oeddym ni i farnu
Mai un tobyg i gael byw;
Ond nid felly, gwell tawelu,
Croes i hyn oedd bwriad Daw.
Gwell dystewi gydag Aaron,
A mawrhau trefniadau Ior,
Ca'dd fyn'd adref o'r trelalon,
I ganu at y nefol gor.

Gorphwys mae ei ran ddaearol
Yn y gladdfa'n min y glyn,
Hyd nes delo Iesu grasol
Eto ar y cwmwl gwyn.
Cân yr udgorn mawr soniarus,
Clyw y meirw'r gadarn sain,
Melys fydd i'r rha! cadwedig,
O am fod yn mblith y rha!n.

Bwlch-yr-Arth.

Y 14EG O CHWEPFON.

DIHENYDDIAD PROF. WEBSTER.

Yn Boston, Awst 30, 1850.

Ar y 29ain o Awst, gadawodd ei deulu Mr. Webster am y tro olaf—yn anhybys (ar fei ddymuniaid ef) fod tymhor ei ddihenyddiad mor agos. Yn yr hwyr, arweiniwyd ef i gell arall, er stal pob posibilrwydd iddo gyflawni honan-laddiad. Arosodd Dr. Putnam gydag ef hyd naw o'r gloch i ymddiddan am faterion

crefyddol, ac o hyn yd ddeuddeg parhaodd mewn myfyrdod, pan y syrthiodd i gwag cwmwyth am ychydig amser. Wedi deffroi, soniai wrth ei gyfeillion am ei dawelwch a'i ymroddiad i'w dynged, ac amlygai ei foddlonrwydd bod ei deulu yn anhybys o amser terfynedig ei farwolaeth. Cymerodd ychydig fara a thê i'w foreufwyd, gan ddangos y caredigrwydd mwyaf i'w wyliedyddion, yn gystal ag hunan-lywodraeth—cynnygai y bara iddynt hwy. Yna parotodd ei hun yn dawel cyn esgyn at y grogbren. Tua naw o'r gloch dechreuodd y gwasaenath crefyddol diweddaf. Gweddiodd Dr. Putnam yn daer dros y carcharor—am i'w edifeirwch (yr hwn a gredai ei fod yn wirioneddol) fod yn dderbyniol gan Dduw, ac am iddo gael ei barotoi i gyfarfod yr angylchiad galarus. Gweddiodd hefyd dros ei deulu—iddyt gael eu cymhwyso i gyfarfod y carcharor yn y nef, lle na bydd iddynt gael eu hysgaru mwy. Gweddiodd hefyd dros deulu y dyn llofruddiedig, a throa y sirydd, awyddogion y carchar; ac yn olaf dros bawb dyuon.

Ar ol y weddi, rhwymwyd breichiau y carcharor, a dygwyd ef allan i farw tuag ugain mynwd wedi naw. Aeth Dr. Putnam gydag ef, ac ar y ffordd ymddangosai yn drist, eto yr oedd yn mawynhau ei hun hyd y diwedd. Wedi cyrhaedd y grogle, darllenodd y sirydd y wys farwol, yn ystod yr hyn yr oedd Mr. W. yn ymddiddan yn ddifrifol â Dr. P. Yna rhwymwyd ei draed, a gosodwyd y rhaff am ei wddf. Achosodd hyn iddo wridio, fel pe buasai yn methu cymodi ei deimladau mawreddog a'i farwolaeth waradwyddus. Yn nesaf, gosodwyd y cap du ar ei ben, a chyhoeddodd y sirydd mewn llais uchel, ei fod ef o glych dihenyddio John W. Webster am lofruddio Dr. Geo. Parkman. Achosodd hyn gynhyrfiad symudedwy yn nghorff y carcharor, ond nis gellid canfod ei wynebpryd. Am ugain mynwd cyn deg o'r gloch, wedi gosod pob peth mewn trefn, agorwyd y *drop*, a chyda cwmp o agos i wyth troedfedd, y dyn truenus a fwriwyd mewn eiliad i dragywyddoldeb i gyfarfod y Duw cyfiawn hwnw, gorchymyauon yr hwn a ddiarhydeddodd mor wrthun.

Wedi hongied yno o glych hanner awr, cymerwyd y corff i lawr, yr hwn a brofwyd yn farw, ac a anfonwyd mewn arch i Cambridge.

Achosodd dihenyddiad Webster y teimlad mwyaf bywiog yn mblith pob dosbarth o bobl. Gollyngwyd tua thri chant o bobl i gyntedd y carchar, yn cynnwys gohebwyr papyra, &c. Yr oedd yr holl ystrydoedd cyf-

agos yn llawn, ynghyd a'r tai a'r ffenestri, ac yn mhith eraill yr oedd amryw foneddigesau. Er fod y dyrfa mor fawr, aeth y cwbl drosoedd heb unrhyw derfysg.

Y dyb gyffredin yw na wnaeth Webster unrhyw gyfaddefiad ar ol yr un a gyhoeddwyd yn barod. Dichon ei fod wedi roddi peth, hysbysiaeth pellach o'r amgylchiad yn ei lythrau at ei gyfeillion.

Fel hyn y terfynodd yr achos sydd wedi dwyn rhan helaeth o sylw yr holl wlad er ys cryn amser bellach.

MEDDYGINIAETH RHAG Y COLERA.

Cymerwch hanner point o ddwfr cyne, wedi rhoddi ynddo llonaid llwy fwrdd o halen, a llonaid llwy dë o bupur cochion wedi ei falu; yfych efar un tro, a bydd yn debyg o wneud daioni mawr. Mae yma rai wedi gwellhan wrth gymeryd hyn ar ol i'r meddygon diles idd eu rhoddi i fyau.

Pittsburg.

T. EDWARDS.

GAIR O EGLURHAD.

At Olygydd y Seren Orllewinol.

MR. GOLYGYDD.—Yr wythnos hon yr wyf wedi deall fod llythyr wedi ymddangos yn y Seren oddeutu blwyddyn a hanner yn ol, yn yr hwn y cyhuddir fi o dwyllo merch i ryw John Roberts am ei chludiad. Y mae rhai o'm gelynyon wedi cael gafael yn y "Seren" hono, ac y maent yn ei chadw rhagof fi fel pe byddai yn *dellyna* o fwn California; yn unig dangosant hi i ymfudwyr ar eu dyfodiad i'r dref (Liverpool). Ni welais yr un golwg ar y llythyr, ac felly nis gallaf ysgrifenu atebiad iddo yn bresennol. Dymunaf arnoch chwi fod mor anrhydeddus a rhoddi y llythyr hwn yn y Seren nesaf, i hysbysu fy nghyfeillion, a chyfeillion cyfiawnder, nas gwyddwn am y cyhuddiad a osodid i'm herbyn, a fy mod yn barod i ateb mor fuan ag y caf y rhifyn y cyfeirir ato oddiwrthych, fel y gallwyf wybod y gwir. Y mae yn aros yn fy nhŷ yn awr wr ieuangc o Pottsville, yr hwn a'm hysbysa fod fy nghyfeillion yn America wedi cael siomedigaeth fawr yn fy nystawrwydd, gan benderfynu mai gwir y cyhuddiad; ond at-olwg pa fodd y gallwn amddiffyn fy hun pryd nas gwyddwn fod neb yn ymosod arnaf; ond gwell hwy'r na hwyrach; a chan gynted ag y derbyniaf y rhifyn dywededig oddi wrthych anfonaf atebiad, yr hwn a lwy'r foddlon bob dyn synwrol, ac a brawf ar unwaith i bob meddwl diragfarn mai glân wyf fi oddiwrth y camwri a briodolir i mi. Hyderaf y bydd i

chwi fod mor foneddigaidd a rhoddi y llythyr hwn yn eich Seren nesaf, fel y caffo y cyffredin wybod yr achos nad ymddangosodd yr atebiad yn gynt.

Yr eiddoch, &c.

ELEAZER JONES.

45 *Union-Street, Liverpool, Awst 17, 1850.*

☞ Anfonasom y rhifyn yn cynnwys y cyhuddiad i Mr. Jones, yn ol ei gais; a dysegwyllwn ei amddiffyniad yntau mewn mis neu ddau.—GOL.

GENEDIGAETHAU.

Yn Danville, Mai 22, Lydia, gwraig Wm. Esau, ar ferch, Gelwir ei henw Sarah Ann.

Yn Danville, Mawrth 15, Mary, gweddlw Thomas Thomas, ar ferch. Ei henw oedd Mary Jane Thomas.

Yn Danville, Meh. 29, Maria, gwraig Robert Williams, ar ferch. Ei henw oedd Rachel. Y ddwy fychan olaf a fuont feirw yn eu mabandod.

PRIODWYD—

Yn Cincinnati, Meh. 24, gan y Parch. D. J. Phillips, Mr. John Hall a Miss Margaret Spencer, y ddau o'r ddinas uchod.

Yn St. Clair, Awst 5, gan y Parch. Wm. Morgan, Mr. David Roberts, a Mrs. Ann Rosser, y ddau o'r lle uchod.

Eto, Medi 14, gan yr un, Mr. John Batton, a Miss Catherine Rees, y ddau o St. Clair.

MARWOLAETHAU.

Yn Cincinnati, Gorph. 4, Evan Pritchard, genedigol o sir Fon.

Eto, Gorph. 4, Abel Jones. Boddi fu tynged y brawd anwyl hwn.

Yn Covington, Ky., Gorph. 6, Martha Ambrose, yn y 17eg fl. o'i hoedran. March Ambrose Ambrose a Mary ei wraig. Claddwyd ei gweddillion marwol yn ngladdfa y Bedyddwyr, *Linden Grove Cemetery*, yn agos i'r dref uchod, lle y mae amryw o'r teulu yn gorwedd yn barod.

Yn Cincinnati, Gorph. 4, Evan Pritchard, yn 19 oed. Yr oedd yn enedigol o'r Tŷ Main, Newbwrch, Mon. Ymfudodd i'r wlad hon yn mis Mai diweddaf. Ymddengys fod ganddo rai perthynasau yn Wisconsin.

Eto, o'r Cholera, Gorph. 12, Catharine Jones. Gadawodd briod a phlant i alara eu colled.

Eto, Gorph. 16, Thomas Roberts, gynt o'r Trallwm, sir Drefaldwyn, yn 56 oed. Tiriodd Mr. Roberts a'i deulu yn y wlad hon yn mis Mai, 1840; buont yn aros peth yn y ddinas hon yr amser hwnw, wedi hyn y seethat i

Granville, lle y buont yn agos i bedair blynedd; yna dychwelasant i'r ddiinas hon drachefu er ys rhai blynyddau. Gadawodd Mr. R. ei briod yn weddw i alaru ar ei ol, a merch, yr hon aydd wedi priodi, ac yn byw yn Covington, Ky. Bu Mr. R. farw yn dra disymwth, pryd yr oedd yn teimlo braidd yn well nag arferol, oblegyd nid oedd yn mwynhau iechyd da er ys rhai blynyddau. "Am hyny byddwch chwithau hefyd barod," yw yr alwad barhaus eydd arnom oll.

Eto, o'r Cholera, Awst 5, yn 26 oed, Elizabeth Davies, priod Mr. Davies, pobydd, o'r ddiinas hon. Genedigol o Bontypwl, Monwy, oedd Mrs. Davies, a merch i'r diweddar Mr. J. Morgan, *currier*, o'r dref uchod. P.

Yn Danville, Awst 11, William Lloyd, mab Samuel a Sarah Lloyd, yn flwydd a phedwar mis oed.

Yn Centreville, swydd Allegainy, C. N., Gorph. 22, 1850, Mrs. Eleanor Roberts, yn 57 oed, priod Mr. John Roberts, gynt o blwyf Llanbairn, swydd Gaernarfon, G. C. Ymfudodd hi a'i phriod, a'r teulu, drosodd i'r wlad hon yn y flwyddyn 1828, ac arosasant yn ardal Utica hyd y flwyddyn 1841; yna daothant drachefu yn y blaen i'r lle y bu hi farw. Ei chystudd oedd dafad wyllt ar y wesus isaf, yr hon a ddechreuodd tua deng mlynedd yn ol, a bu am chwech mlynedd yn hynod o boenus; ac ergwneud pob ymdrech i gael pob cynhorth meddygol pell ac agos, heb arbed na thraul nathrafferth, ni chafwyd dim lleshad.

Bu y chwaer hon yn profseu crefydd am agos i ddeugain mlynedd, ac oddiar pan ddaeth i'r ardal hon yr ydoedd yn aelod o eglwys y Bedyddwyr yn Freedom, swydd Cattaraugus, C. N., a chafodd nerth i bara yn ffyddlon hyd y diwedd. Dyoddefodd hiraith gystudd yn hynod o dawel ac amyneddgar, gau dreulio llawer o'i hamser i ddarllen ei Bibl, ac fel yr oedd ei chystudd yn cynyddu, yr oedd yn amlwg aeddfedu i wlad well.

Dydd ei chladdedaeth, ymgynullodd tyrtia luosog o Gymry a Saeson, a chyn cyfodi y corff allan, darllenodd a gweddiodd y Parch. R. Morris; ac yn Carmel, addoldy yr eglwys Gyngolfaol, pregethodd y Parch. Wm. F. Phillips a'r Parch. J. Griffiths, (y blaenaf yn Saesnaeg, ar chwant y Cristion i gael ei ddatod, a bod gyda Christ; a'r olaf yn Gymraeg, ar na thristaom fel eraill, y rhai nid oes ganddynt oibaith. Yna ymadawsom mewn cydyndeimlad a'i phriod a'i phlant galarus, ac yu ystyriol mai yn fuan iawn y byddwn ninau yn cyfarfod a'r cyffelyb amgylchiadau.

CYFALL I'R BYW A'R MARW.

MARWOLAETH DR. JUDSON.

Bu farw yr hen genhadwr ffyddlon Adoniram Judson, D. D., ar y môr, Ebrill 12, pan yn bwriadu cymeryd taith i ynys Bourbon, ar gymeradwysaeth ei feddyg, yn y 62ain ml. o'i oedran. Y mae yr amgylchiad yn ergyd trwm i'r genhadiaeth, er fod ei iechyd yn gwaethygu er ys blynyddau. Yr Arglwydd a fyddo yn ymgeledd i'w weddw a'i blant sydd yn galaru mewn gwlad estronol, ac a lanwo y bwlich llydan sydd trwy hyn yn cael ei adael yn y genhadiaeth.

DAMWAIN DORCALONUS TRWY FODDI YN CARBONDALE, PA.

Gorph. 19, 1850, pan oedd y gwlawogydd yn dysgyn, a'r llif-ddyfroedd yn treiglo trwy y dyffryn mewn modd dychrynadwy, aeth y gweithwyr at eu gwaith fel arferol, yn ddiystyr fod perygl yn agos; ond cyn hanner dydd yr oedd yn agos i hanner y gwaith wedi ei lanw â dwfr. Achoswyd y difrod yma, trwy i gronfa o ddwfr at wasanaeth un o'r agerdd-beiriannau ymollwng yn sydyn, ues achosi i'r afon llo dros ei choulanau; ond trwy drugaredd diangodd pawb allan yn fyw ond David ac Azariah Davis. Meibion oedd y trangedigion i William a Margaret Davies, Caerfili. Ganed yr henaf, sef Dafydd, yn Rhymai; a'r ieuangaf, sef Azariah, yn Pont-berpengam, swydd Fyuwy, D. C. Mudasant i'r wlad hon gyda eu rhieni yn sydyn, yn dra ieuange yn y flwyddyn 1836; sefydlasant yn Carbondale, lle y treuliasant y gweddill o'u hoes. Yr oedd Dafydd yn agos i 21 oed, ac Azariah yn 17. Yr hyn oedd yn gwneuthur yr amgylchiad yn chwerau byth i'w rhieni, methwyd cael eu cyrrf' allan i'w claddu am bump wythnos a dau ddiwrnod, pryd yr aurturiodd yr ysgrifenydd, ynghyd ag amryw o'i gyd-weithwyr, i nofio gydag eirch trwy yr elfen ddwfr i'w cyrchu allan, i'w claddu yn weddus yn mynwent y Cymry yn y lle. Ar achlysur en claddedaeth, pregethodd y brawd T. Cheshire, Old Mines, oddiar Heb. 13. 14; "Canys uid oes i ni yma ddiinas barhaus, eithr un i ddyfyd yr y'm ni yn ei ddysgwyl."

Y mae y tro gofidus yma yn golled mawr i'r teulu galarus hyn, yn gymmaint ag mai y ddau fachgen yn swyaf neillduol oedd flou eu bara; y mae penaeth y teulu i raddau mawr wedi colli ei iechyd, a'r lleill o'r plant yn aualluog i weithio. Yr Arglwydd yn ei drugaredd a fyddo yn Noddwr iddynt hwy, ac a feudithio y tro, er dwyn yr ieuengtyd ac eraill i ystyried eu diwedd, fel y dygont eu calon i ddoethineb. G. A. J.

JENNY LYND YN AMERICA.

Mae y gantores enwog hon wedi cren y gwallgofrwydd mwyaf yn mhilith trigolion New-York, a deallwn fod y cynhwrf hufyd yn lledaenu drwy yr holl wlad. Y mae y tocynau i fyned i'w chlywed yn cael eu gwerthu o \$5 i \$50, a rai o honynt am fwy na hyn. Dywedir ei bod yn bwriadu roddi yr elw oddiwrth ei hymwelriad i ysgolion cyhoeddus Norway.

HANESIAETH DRAMOR.

PRYDAIN FAWR, &c.

Y newyddion Ewropaidd diweddfaf a dderbyniasom gyda yr agerfad Canada, yr hon a gyrhaeddodd Halifax Medi 16. Gwnaeth ei thaith o Liverpool i Boston yn y tymhor byr o tua naw diwrnod ac ugain awr.

Mae y cotwm wedi gostwng, ond codiad yn y bwydydd. Y newyddion am y cynhyrch yn ffatriol. Mae yr hanes o bob rhan o'r deyrnas fod y cloron eleni fel arfer i raddan mwy neu lai yn ydru; ond mae yn debygol na fydd y metiant mor eang eleni ag arferol.

Darfu i un Richard Manks, brodor o swydd Warwick, gerdded mil o filldroedd mewn mil o oriau olynol. Cerddodd filldir, a dim ond milldir bob awr o'r dydd a'r nos dros bump wythnos, ac enillodd y gyuwystl.

Yn ddiweddar bu farw Louis Philippe, cyn-frenin Ffrainc. Priodolir yr achos yn benaf i'w siomedigaeth fel brenin. Mae y frenines Victoria yn ymweled a'r Alban.

Daeth Haynan y cigydd, (fel y gelwir ef,) i Lundain, dechreu y mis diweddfaf. Yr oedd ganddo lythyrn arweiniol oddiwrth y Barwn Rothschild, ac aeth i weled darlawdy mawr Barclay, Perkins a'n Cyl. Yn y swyddfa tynodd un o'i lythyrnau allan, a deallodd y dynion thywodd mai efe oedd. Yn ddiwed, codwyd y foullef fawr, "I lawr a'r cigydd Awstraid:" a gorfu arno fflor am ei einioes. Dilynwyd ef gan y dorf, y rhai a'i curasant yn ddrwg, rhwygwyd ei ddillad oddiar ei gefn, a'i gyfeillion agos yr un modd. Llwyddodd i ddiange i dafarndy cyfagos, lle yr ymguddiodd, a thrwy gymorth y *police* uchubwyd ei fywyd; danfonwyd ef yn guddiedig i ran orllewinol y ddinas.

Y mae Llywydd Ffrainc yn ei awydd am y goron yn hela poblogrwydd, ond heb fawr llwydd. Bu i'r afon Seine yn ddiweddar chwyddo dros ei cheulanan nes gorchuddio Paris; yroedd pedair toedfedd o ddwfr dros y rhan fwyaf o heolydd Ffrainc, a'r dynion yn nofio drostynt. Mae y Cad. Cavaignac yn awr yn Switzerland, a dywedir fod tebygolrwydd y bydd iddo sefyll am y llywyddiaeth.

Ymddengys fod amryw ystornmydd wedi bod yn ddiweddar. Collwyd 14 o lestri yn y darnau ta sydd yn nofio yn y Môr Mawr, ac yn mhilith eraill un llestr o Iwerddon, a

rhwyng 80 a 100 o bersonau ar ei bwrdd, a'r cwbl, fel y bernir, wedi marw. Y mae y rhew am filldroedd i'w weled yn nofio ar wyneb yr Atlantic; ac y mae lle i ofni nad ydyw yr hanesion am golledion ydym yn eu clywed ond ychydig mewn cymhariaeth i'r hyn sydd yn cymeryd lle mewn gwirionedd. Nid ydyw y golled arianol yn yr amgylchiad hwn yn llai na £100,000.

Ymddengys bod y Pab yn anesmwyth iawn yn ei ystol; mae y Rhufeiniaid yn chwyruu, ac yn dysgwyl y cyfleusdra i guoi.

Y newyddion o'r gwledydd eraill, gan mwyaf, ydynt ddibwys.

TYWYSOGAETH CYMRU.

TERFYSGOEDD.—Hysbysir fod ardal dawel Treffuon, swydd Fflint, wedi ei hafonyddu yn aruthrol gan derfysgoedd yn mhilith y mwuwyr plwm, yughylich yr amser i weithio. Mynai y gweithwyr fod chwech awr yn ddiagon, a myn y meistri iddynt weithio wyth. Cododd y gweithwyr tua 500, ac aethant i dŷ Cadben Francis, arolygwr ar waith y Milwr Mining Company, i gymeryd ei fywyd; ond yr oedd wedi diange, a'r diwedd fu fod llu o filwyr wedi eu hol o Chester, a chwech neu wyth o'r blaenoriaid mewn dalfa, a phawb o'u dilynwr yn crynu fel llygod yn eu tyllan. Wedi i ryw ddwy neu dair dwyfn gael eu halltudio i weithio yn Van Diemen's Land mewn heilyn ar 12 awr y dydd, ac i'r meistri dynu y llinyn yn dynach am y rhai fyddo yn ol, hwyrach y byddant yn ddiiddig. Mae yn beth gwarthus na bui gweithwyr weithiau yn dysgu deithineb. Bryd erioed y llwyddodd y gweithwyr fel hyn? a pha bryd erioed y darfu i dorf o dlynion sofr ymresu i siarad am y peth a fyddai yn rhesymol heb lwyddo i'w gael. Ymddygir at dlynion dynol yn gyffredin fel dlynion; ond bob amser at dlynion anifeiliaid fel at anifeiliaid;—felly y dyldid gwneud.—*Dieygwyr.*

SEFYDLIAD.—Wedi i'r Parch. E. Evans, Hermon, dderbyn galwad unfrydol oddiwrth eglwys Philadelphia, ger Caerfyrddin, i gymeryd ei gofal gweinidogaethol mewn cysylltiad â Hermon a Soar, ac iddo yntau roddi atebiad cydsyniol i'r atwad, cynnaliwyd cyfarfod yno ar yr achlysur y Iau a'r Gwener cyntaf o Gorphenhaf. Pregelthywyd gan amryw weinidogion ar yr achlysur.

ARHOLIAD.—Gorph. 2, cynnaliwyd arholiad ar fyfyrwyr athrofa Solva. Y Parch. H. Griffiths, Llywydd Coleg Aberhonddu, a holodd y boneddigion ieuangig mewn llenyddiaeth Saesnaeg, daeryddiaeth, banesyddiaeth, a bucheddiaeth dynion enwog Groeg a Rhufein. Yr oeddent wedi darllen yn y Lladin Cæsar, Virgil, Horace; yn y Groeg yr efeugyl Ioan, Homer, Xenophon, ac Euripides. Dywedai yr arholwr wrth y Parchedigion Griffiths a Ll. Jones, yr athrawon, "Mae yn amlyg eich bod wedi llwyddo nid yn unig i roddi hyfforddindau gwerthfawr i'ch ysgolheigion, ond yr hyn sydd yn fwy pwysig, yr ydych wedi eu dysgu i feddwl."

CYMANFAOEDD Y BEDYDDWYR.

DYFED.—Cynnaliwyd y gymanfa hon yleni yn y Groesgoch, Mawrth a Mørchar, y 4ydd a'r 5ed o Fehefin. Y dydd cyntaf, am ddeg, cynnaliwyd cynadledd, penderfynwyd amryw bethau, ac hybyswyd y cyfnewidiadau canlynol: Urddwyd James D. Thomas yn Mlaenyffos; T. D. Mathias yn Arberth; David Jones, yn y Star; y brawd D. Phillips a ymsefydlodd yn Moleston; Evan Davies yn Pembroke Dock; N. Thomas wedi symud o Gilsfwr y Penuel, Caerfyrddin; Lot Lee wedi ymadael o Drefdraeth, a'r brawd T. G. Jones wedi rhoddi ei ofal i fyuu am Beulah a Chasmael. Derbyniwyd yr eglwys newydd yn y Groesgoch yn aelod o'r Gymanfa.

Bedyddiwyd, . . . 615	Diarddelwyd, 118
Adferwyd, . . . 162	Gollyngwyd, 35
Derb. trwy lythyr, 43	Bu farw, 124
320	277

Cynydd, . . . 553

Dydd Mawrth, am ddau, yn y cae, darllenodd D. Davies; Tabor; pregethodd Stephen Edwards, Rynni, ac E. Williams, Aberystwyth. Am 6, yn yr addoldy, pregethodd Davies, Tabor, a Morris, Bethabara. Am saith, boreu dranoeth, dechreuodd y brawd D. Jones, Star; pregethodd D. George, Jabes, a J. P. Williams, Blaenywaun. Am ddeg, dechreuodd Henry Price, Carmel; a pregethodd J. Spencer, Llanelli; H. Morgan, Gorsaf Penfro, (Saesnaeg.) ac H. W. Jones, Caerfyrddin. Am ddau, darllenodd Thomas Harris, Cenhadwyd cartrefol; pregethodd D. Jones, Caerdydd, a D. D. Evans, Pounrhyddrynn.

CEREDIGION A CAERFYRDDIN.—Y gymanfa hon a gynnaliwyd yn Jezreel, Coguan, ar ddyddiau Mawrth a Mercher, Mehefin 11eg a'r 12ed. Am ddeg, cynnaliwyd cynadledd, pryd y cawd arwyddion fod nadeb yn ffyuu, a'r eglwys yn gyffredinol yn lluosogi. Penderfynwyd gwhaol bethau. Hysbyswyd fod D. Williams wedi ei urddo i waith mawr y weinidogaeth yn Salem, Meidrym.

Bedyddiwyd, 1299	Diarddelwyd, 108
Adferwyd, 285	Gollyngwyd, 63
Der. trwy lythyr, 80	Bu farw, 149
1664	320

Cynydd, . . . 1344

Dydd Mawrth, am dri yn y prydawn, yn y capel, darllenodd a gweddiodd D. Thomas, Bettws; a phregethodd W. Hughes, Glan-y-mor; B. Thomas, Penrhiwgoch; a J. Williams, Aberdnar. Am saith, darllenodd a gweddiodd D. Williams, Salem; pregethodd J. Lloyd, St. Clears, ac M. James, Llwynhendy. Yr un pryd, yn Aberystwyth, pregethodd T. Thomas, Castellnewydd, a D. Rees, Aberteifi. Yn Penllwyn, J. Spencer, Llanelli, a H. W. Jones, Caerfyrddin. Yn Nghwmsymlog, W. E. Jones, Cwmfelin, a D. Thomas, Bettws. Yn Mhenrhyncoch, T. Williams, Llangloffan, a J. P. Williams, Blaenywaun. Yn Nhalybont, pregethodd y brawd Williams, Aberdnar. Boreu dranoeth, dechreuwyd gan D.

Jones, Llangenech; a phregethodd Williams, Llangloffan, a Williams, Blaenywaun. Am ddeg, dechreuodd Timothy Jones, Cain; a phregethodd D. Rees, Aberteifi; W. Williams, Ysgrifenydd Cymdeithas Wddelg y Bedyddwyr, (Saes.) a H. W. Jones, Caerfyrddin. Am ddau, (o herwyd y gwlaw,) rhanwyd y gynulleidfa yn ddwy, rhwng addoldy Jezreel, ac eiddo y Trefnyddion Calfinaidd Yn y blaenaf, dechreuodd W. E. Jones, Cwmfelin; a phregethodd J. Spencer, Llanelli, a D. Jones, Fflinfael. Yn yr olaf, darllenodd a gweddiodd y brawd J. James, Soar; a phregethodd N. Thomas, Caerfyrddin; a T. Thomas, Castellnedd. Am chwech, darllenodd a gweddiodd y brawd D. Thomas, gynt o Benylai; a phregethodd ef a'r brodyr E. Brunt, Bwlchsarnau, ac R. Roberts, Swyddffynon. Ni chafwyd gwell cymanfa erioed drwyddi.

CAERNARFON.—Cynnaliwyd Cymanfa Caernarfon ar yr 2il a'r 3ydd o Orphenhaf. Cynnaliwyd y cyfarfodydd cyhoeddus gan mwyaf o fewn y Castell—lle hyndod o ddymunol a manteisiol. Ymddengys mai hwn ydoedd y tro cyntaf y bu pregethu yr efengyl o fewn yr hen furiau godidog hyn. Am hanner awr wedi chwech, hwyr y dydd cyntaf, pregethodd T. Evans, Caecellog, a D. Jones, Llangefni. Am chwech, boreu dranoeth, M. Davies, Llanrhystyd, a D. Davies, Lixwm. Am 10, Wm. Morgan, Caerdybi, J. Prichard, Llangollen, (Saes.) a D. Roberts, Cefnibychan. Am 2, W. Lewis, Dinas; J. Roberts, Merthyr. Am 6, D. Price, Liverpol; J. Edwards, Llandegfan, a T. R. Davies.

GLYNCERIOG.—Cymanfa swydd Dinbych a gynnaliwyd yma Mehefin 13, 14. Nos Fercher am 6, pregethodd W. Evans, Rnuddlan, a R. Jones, Llanllfyni. Boreu dydd Iau, am chwech, pregethodd H. Morgan, Dolgellau, a D. Roberts, Cefnibychan Am 10, D. Davies, Lixwm, a J. Williams, Drefnewydd. Am 2, J. Robinson, sir Fon; J. Williams, (Saes.), ac O. Owens, Llanrwst. Am 6, R. Jones, a T. R. Davies.

HOREB, DYFED.—Cynnaliwyd cyfarfod misol yn y lle hwn Mawrth a Mercher, y 25ain a'r 26ain o Fehefin, pryd y neillidwyd belyd saith o'r brodyr o'u plith i wasanawethu y swydd ddiacnaidd. Y nos gyntaf, pregethodd D. George, Jabes, a'r Parch. B. Owens, Llangloffan. Boreu dranoeth, tua naw o'r gloch, dechreuodd S. Davies, Llanon; ac yna golyndwyd gan y Parch. Henry Price, Carmel, a ceddent yn cydsyniau i'r brodyr oeddent wedi eu henwi i'w gwasanawethu yn y swydd ddiacnaidd; i'r hyu yr atebwyd yn gadarnhaol; ac felly y neillidolou a amlygasant eu bod yn derbyn yr alwad. Yna darlithodd y Parch. H. Price ar y drefn yn ysgrythrol, a phregethodd y Parch. Henry Davies, Llangloffan, ar natur y swydd. Wedi hyn, pregethodd y Parch. B. Owens, Llangloffan, 1 Tim. 1. 15.

BRO MORGANWO.—Bu cyfarfod misol yn Tondur ar yr amser arferol yn Awat. Gweiniddwyd ar yr amgylchiad gan y brodyr hyn,

H. John, Betws; D. Prichard, Pentyrch; J. Evans, Pontfaen; B. E. Thomas, Llaucarfan; E. Morse, Coftwn. H. Jenkins, Parau; R. Davies, Penyfai; a B. Brown, Pil. Y cwrdd misol canlynol i fod yn Pil, y Parch. J. Evans i bregethu ar y pwngc, sef "Eiddo pwy yw teyrnas nefoedd." yn ol dameg y plant bychiau a welir yn Marc 10. 13—15.

CASNEWYDD.—Cynnaliwyd cyfarfod blynyddol yn y Deml. Sul, y 7fed o Orphenhaf. Pregethodd Mr. Thomas, Pisga, un bregeth, a Mr. Davies, Abertawe, dair pregeth ragorol, y rhai y bydd cof am danynt yn y Deml pan fyddo eu hawdwr yn ddystaw yn y bedd.

URDDIAD.—Dydd Iau a Gwener, y 6fed a'r 7fed o Fehefn. cynnaliwyd cyfarfodydd tra llewyrchus yn Blaenyffus, Dyfed, er neillduo y brawd J. D. Thomas, myfyriwr o athrofa Hwlfordd, i gyflawn waith y weinidogaeth, yn y lle crybwylliedig. Am 6 nos Iau, dechreuodd y Parch. W. Roberts, Pontypridd, a phregethodd ef ac E. Davies, Gursaf Penfro. Boreu dydd Gwener am uaw, darllenodd a gwediodd y Parch. M. Evans, Penybryn; yna traddodwyd un o'r areithiau godidocaf ar natur eglwys y Testament Newydd, gan y Parch. T. Thomas, Castellnewydd-Emlyn. Yna gofynwyd y gofyniadau arferol gan y Parch. J. Morgan, Blaenyffus, (yr hwn a fu yn ymdrechol am tua deugain neu hanner can' mlynedd fel gweinidog yn y lle). Yna traddododd y brawd ieuangc ei gyffes, neu yn hytrach ei olygiadau ar byngciau y gresydd Gristionogol gyda y dwysder a'r deherwydd a weddai i bwysigrwydd yr amgylchiad. Cafodd ei gyffes y fath ddylanwad ar y gynulleidfa, fel nad oedd nemawr o ruddiau yn y cyfarfod heb fod yn wlyb gan ddagrau trolyowon. Yna gofynwyd i'r eglwys a oeddent yn rhoddi galwad iddo i'w bugeilio, i'r hyn yr atebwyd yn gadarnhaol, heb un yn tynu yn groes; ac arwyddodd yntau ei fod yn cydlynio; dyrchafwyd yr urdd-weddi gan y Parch. J. Morgan; ac ar yr un adeg neillduwyd tri o frodyr "da eu gair" i'r swydd ddiacnaisidd; yna traddododd y Parch. T. G. Jones, athraw ieithyddol Athrofa Hwlfordd, bregeth wir gymhwysiadol ar ddyledswydd y gweinidog ieuangc, oddiar 1 Tim. 4. 16. Wedi hyny pregethodd y Parch. D. Rees, Aberteifi, yn orgampus i'r eglwys, a'r diacnaisid newydd, a therfynwyd y cyfarfod boreuol. a phawb yn foddlon addef fod gwllth oddiar fryniau Caersalem wen wedi eu dyhidlo i lawr. Cychwynodd y gweinidogion a'r pregethwyr i'r ysgoldy cylagos, lle yr oedd ciniau orlawn o ddanteithion wedi ei darparu iddynt gan Mrs. Nicholas, bonedd-esa dra baelionus, ac aelod ffyddlon o'r eglwys. Am 2 yn y prydawn, darllenodd a gwediodd Mr. D. Morris, myfyriwr; a phregethodd E. Edwards, Penfro, a J. P. Williams, Blaenywan; ac ar ol iddynt orphen pregethu, cyn canu, cyfododd A. J. Evans, Yaw., i fynu, ac a surhegodd y gweinidog ieuangc ag alwar (*purse*) yn cynnwys £12, er ei gynorthwyo i gael llyfngell iawu. (Siampd deilwng o efelychiad). Am 6, darllenodd a gwediodd Mr. O. Griffiths, myfyriwr; a phregethodd Mr. D. Morris, myfyriwr, a'r Feirch. T. Davies, Mar-

loes, ynghyd a W. Davies, Hermon. Terfynwyd y cyfarfod dan fendith y nef, ac arwyddion neillduol o foddlonrwydd yr Arglwydd ar y gwaith.

SEFYDLIAD GWEINIDOG.—Dyddiau Llun a Mawrth, yr 8fed a'r 9fed o fis Gorphenhaf, cynnaliwyd cyfarfodydd yn Ebenezer, Dyfed, i'r dyben o sefydlu y Parch. J. Morris, Bethabara, yn weinidog ar yr eglwys grybwylliedig. Prydnawn dydd Llun, dechreuwyd drwy ddarlleu a gweddi gan y Parch. W. Davies, Hermon; a phregethodd J. D. Thomas, Blaenyffus, a M. Evans, Penybryn. Ar foreu dydd Mawrth, dechreuwyd gan Mr. Thomas, myfyriwr yn athrofa Caerfyrddin; cyfododd y brawd W. Davies, Hermon, i fynu, a gufynodd i'r eglwys a oeddent yn rhoddi galwad i'r brawd J. Morris ddyfod atynt fel gweinidog; atebwyd yn gadarnhaol; ac arwyddodd yntau ei dderbyniad o'r alwad; traddodwyd pregeth ragorol ar dyledswydd y gweinidog gan y brawd D. Evans, York Place, Abertawe; pregethodd D. George, Jabez, i'r eglwys; a J. P. Williams, i'r gynulleidfa; ac yn olaf y brawd W. Price, Maesyberllan, yn gampus. Am 6 yn yr hwyr, pregethodd T. Evans, myfyriwr, a W. Davies, Hermon, yn Elim, Eglwys-Erw.

URDDIAD.—Gorph. 1 a 2, cynnaliwyd cyfarfod yn Horeb, Tontrebel, plwyf Mynydd, islwyn, swydd Fynwy, i'r dyben o neillduo y brawd Thomas Lewis i gyflawn waith y weinidogaeth yn y lle. Gweinyddwyd gan H. Daniel, Cefucirib; I. Harris, Morfa; Morgan Morgan, (Bedyddiwr); E. Rowlands, Ebenezer; E. Richards, (T. C.); B. Williams, Coleg Aberhonddu; ac E. Hughes, Penmain.

AGORIAD ANDOLDY.—Llun a Mawrth, y 1af a'r 2il o Orphenhaf, agorwyd Sona, aidoldy y Cynulleidfaoion yn Trecastell, Brycheiniog, pryd yr ymgasglodd tyfa luosog ynghyd, ac yn mhllith eraill amryw weinidogion; sef y Parchedigion Griffiths, Alltwn; Williams, Llangadog; Pryse, Cwmllynfell; Griffiths, Llanwrtyd; Davies, Rhaidr; Davies, Athraw Coleg Aberhonddu; Williams, Troedrhwdalar; Stephens, Brychgoed; Davies, Troedrhyn; Jones, Aber; Pritchard, Scethrog; Watkins, Llangatwg; a Mathias, Elim. Y dram oedd £250; y ddyled sydd yn aros yw £134.

SEFYDLIAD.—Y Parch. W. Jenkins, diweddar o Gapel Evan a Llwynyrhwrdd, a gydnabyddwyd yn gyhoeddus fel gweinidog yr eglwys yu Rehoboth, Brynmawr, ar y 10 a'r 11 o Orphenhaf. Traddododd Mr. Rees, Llanelli, ddarlith ar natur eglwys; nodwyd chwech o ddiacnaisid, dros y rhai y gwediodd Mr. Powell, Caerdydd; cymerwyd rhauau eraill yn y gwaith gan Evans, Tredegar; Jeffreys, Penycae; S. Thomas, Trefdraeth; Rowlands, Pontypwl; Ridge, Bryste; Thomas, Rhymini; Jones, St. Melons; Thomas, Glynedd; Williams, Cwmbrian; Phillips, Llangynidr; Daniel, Pontypwl; Jones, Bethesda; Thomas, Aberaman; a Miles, Tyrhos. Cafwyd cyfarfodydd cysurlawn o'r dechreu i'r diwedd.

FRODD NEWTDD O ESBONIO.—Nid pum' milldir o B—C—l, yr oedd hen walch lled ddoeth yn ei olwg ei hun, a chymerai arno ddeall pob peth. Gofynnodd cyfaill iddo unwaith beth oedd "*Anathema, Maranatha.*" "O," eb efe, "gwr a gwraig yn byw yn Asia Leiaf oeddynt, at y rhai yr acthai Paul yn fynych, ac y lletyai gyda hwynt."

PENCADER.—Cynaliwyd cyfarfod dau-cantmlwyddol yn ddiweddar yn Mhencader, lle mae yn debyg y flunfiwyd eglwys o gylch y flwyddyn 1650. Bu cyrddau pregethu am ddau ddiwrnod, ac yr oedd y cynulliad yn hynod fawr o weinidogion a phregethwyr yn gystal a gwrandawyr. Yr oedd y cyfarfod yn un gwir ddyddorol. Hyderir fod Duw wedi edrych arno gyda chymeradwyaeth, fel cydnabyddiaeth gyhoeddus iddo ef am ymgeolddu ac amddiffyn yr achos hyd yn awr, yn gystal ag amlygiad o ymddibyniaeth yr eglwys arno am ei uh-ddli rhagllaw; ac y gwelir yn yr ardal ymlyniad diysgog wrth yr egwyddorion a gyfodwyd i sylw yuddo, ac a drosglwyddwyd i lawr i ni trwy gymmait o latur a hunanymwiad.

PRIODASAU.

Awst 8, Mr. William Richards, Fferylltydd, mab y Parch. J. Richards, Poutypridd, a Miss Judith Rees, Dowllus.

Awst 8, yn Bethesda, Bassaleg, gan y Parch. T. Thomas, Thomas Williams, gwesty y Tŷ Llŷ, a Miss Blanche Rosser, o'r Cefn.

Mehfin 19, yn ngwydd y cofrestrwydd, yn Talywern, Edward Foulkes, a Matia Bonnet, gan D. Thomas.

Gor. 20, yn yr un lle, a chan yr un, Eynon Thomas, ac Elisabeth Edwards.

Gor. 13, yn Blaenau Gwent, gan y Parch. J. Lewis, Mr. Owen Jones a Ruth Salter.

Eto, Gor. 29, Phillip Howell a Rebecca Williams.

Eto, Awst 11, James Ashman a Jane Making. Hefyd, Edward Jones ac Adol. Powell.

Mai 25, yn Soar, Castellnedd, gan y Parch. J. Mathews, Mr. Morgan Sims, Amaethlwr, a Miss Sarah Harries.

Yn ddiweddar, yn Adulam, Tredegnr, gan y Parch. W. Williams, Charles Goodman, a Caroline Skidemore. Eto, R. M. Michael, a Miss M. Leo. Hefyd, E. Davies, a Mary Price.

Awst 2, yn yr un lle, gan yr un, W. Lloyd, a Jane Jones.

Gor. 6, yn Treffynon, gan y Parch. D. W. Jones, Thomas Davies a C. Jones.

Awst 3, gan yr un, yn yr un lle, J. Amos, a M. Edwards.

Eto, Robert Jones, ac Ann Davies.

Gor. 16, yn Maesyrfaf, Castellnedd, gan y Parch. D. Evans, Augustus A. Cruyze, Llan-sawel, ac Ann Jones, o dŷ Penrhwtyn, ger Castellnedd.

MARWOLAETHAU.

Awst 5, Mary Morris, gwraig H. Morris, Felynglog. Merch i Mr. L. Lloyd, Penrallt-by, yn 37 oed.

Dydd Sadwrn, Gor. 27, yn 54 oed, y Parch. D. Rees, gweinidog eglwys y Bedyddwyr yn Methania, Aberteifi. Yr hyn a achosodd ei farwolaeth oedd marw-lygriad (*mortification*) yn ei droed. Dechreuodd ei anhwylddeb er ys amryw fis oedd yn ol, ond tua mis Ebrill yr ymddangosodd yn dra ffyrnig; er hyn, gobeithid y byddai iddo wella; ac yr oedd efe ei hun yn coleddu gobeithion y byddai iddo gael adferiad hyd o fewn wythnos i'w draoge, pryd yr hysbyswyd ef gan un o'i gyfoillion fod y meddyg yn ofni na chymerai hyn y le. Dywedodd yntau yn dawel, "Ewyllys yr Arglwydd a waeler—yr wyf yn credu y bydd fy niwedd yn dangoseffed."

Parhaodd mewn mwynhad o gyssur yn efenngyl hyd nes peidiodd ag anadlu. Gorpheodd ei daith a'i waith, ac aeth adref i dŷ ei dad. Syrthiodd gwr mawr yn Israel, ac y mae galar mawr a chyffredinol ar ei ol, ac nid heb achos. Dydd Mercher canlynol, symudwyd ei gorff o'i dŷ i'r addoldy; ac erbyn dau o'r gloch yr oedd y lle yn orlaw. Dechreuwyd yr addoliad gan y Parch. J. Morris, Bethabara; a phregethodd y Parch. T. Thomas, Castellnewydd, oddiwrth Dat. 2. 10; a Luc 17. 10; a threfnwyd drwy weddi gan y Parch. J. Morgan, Blaen-yffos. Yua rhoddyd y gweddillion marwol yn yr elorgerbyd i w ddwyn i Benybryn, a hebrungwyd ef gan oddeutu dwy fil o drigolion y dref a'r gymmydogaeth. Gan fod yr addoldy yn rhy fychan i gynnwys y bumed ran o'r gwyddfodolion, cadwyd yr addoliad yn y fonwent, pryd y gweddiodd y brawd George Jabez; ac yr anerchodd y Parch. N. Thomas, Caerfyrddin, y dorf; ac wedi gosod y corff yn y bedd, traddododd y Parch. D. Davies, Aberteifi (Amlybunwr) arneth; ac wedi i ddor ei ystafell gael ei chael, ymadawyd dan alaru am na chaent weled ei wyneb ef mwyach. Hwyr Sabboth, Awst 13, traddododd y Parch. J. P. Williams. Blaenwanna, bregeth angladdol iddo yn Bethania; oddiwrth Act. 13. 36, "Canyis Dafydd, wedi gwasanaethu ei geneid ei hun drwy ewyllys Daw, a hunodd," &c.

Gor. 9, yn 78 oed, David Francis, Aberystwyth. Aelod hardd gyda y Bedyddwyr yn y dref hono am 50 mlynedd.

Gor. 27, yn y 77ain mlwydd o'i oedran, Mr. Isaac Griffiths, Brynherfach, plwyf Llanelli. Ba yn arddel Iesu 47 o flynyddan, derbynwyd ef yn y Felinbol, a bu yn aelod hardd ac yn ddiagon ffyddlon yno am amryw flynyddan.

Gor. 1, yn 78 oed, yn y Pwllglas, ger Machynlleth, Humphrey Davies, aelod ffyddlon a diacon da yn eglwys Talywern.

Meh. 27, yn Penŷcas, Mary Waters, priod Richard Waters, yn 46 oed, wedi dyoddeustydd trwm, ond byr.

Gor. 26, Mrs. Morris, Bodringallt, yn 50 oed. Bu yn aelod ffyddlon yn Ynysfach am 50 mlynedd. Y mae tlodion y gymmydd aeth wedi colli cymwynaswraig.

Awst 2, John, mab John a Phoebe Lewis, Crown Row, Maesteg, yn 20 mlwydd oed.

Yn ddiweddar, Lewis Jones, yr hwn oedd fab i Evan Jones, Dilledydd, Llandysaul.

NI WYR NI DDYSG—NI DDYSG NI WRENDY.

WYR NI DDYSG—NI DDYSG NI WRENDY.
 C. D. D. D. D.
 D. D. D. D. D.
 D. D. D. D. D.
 D. D. D. D. D.

SEREN ORLLEWINOL:

NEU

GYFRWNG GWYBODAETH I HIL GOMER YN AMERICA.

CYHOEDDIEDIG GAN R. EDWARDS.

[CYF VII]

TACHWEDD, 1850.

[RHIF 47]

CYNNWYSIAD.

Dyfyndiad o bregeth,	247
Cofladwriaeth Mrs. Shani'r Glap,	249
Y Beibl,	250
Pwyd Joseph,	251
Cydwylod,	255
Aglytodiad y Meirw,	250
Yr Uchedydd,	258
Anogaeth versus Esiamp!,	258
Byr gynghorion,	259
l lundain,	259
Anghyssondeb gwrthun,	459
Ffurto cynerid,	260
Pregeth er cofladwriaeth am y Parch. D. Jones, Caerllifi,	260
Llofruddiaethau yn swydd Branford, Pa., a'r achos o honynt,	262
Haint Moesol,	263
Llinellat ar furwolaeth y Cadfridog a'r Llywydd Taylor,	264
Gofyniadau,	264
Yr achos D. Westol yn Aberdwyg, Pa.,	264
Tân arwyllus yn Carbonale,	264
Tân yn Pimston,	266
Cyfarwyddyd i Awto sauron,	265
Llofruddiaethau aethrus yn Jackson, S. C.,	163
Pregeth wrioneddol	265
Llofruddiaethau yn Isaac Meade,	266
Cerddiaeth y Bedyddwyr,	270
Jenny Lynd a Mr. Barnum,	267
Cyfarfod Trwmol Reimant,	257

Sefydliad y Parch. D. J. Williams yn Steuben,	268
Y fasnach 10,	268
Yr Etholiadau diweddar, California,	269
Priodas,	269
Marwolaethau,	269

HANESIAETH DRANOR.

Prydain Fawr, Iwerddon, &c.	269
Cymanfa Heddwch Frankfort,	270
Denmarc a'r Duciaethau,	271
Ffrainc—Yr Almaen—India—Awstralia, Morlaix, Ffrainc,	272
Tyrysogaeth Cymru.—Cynydd y Bedyddwyr,	272
" " Eisteddfod Rhuddlan,	272
" " Caerdydd,	272
" " Cymanfa Mon,	273
" " Cyfarfod trwmol Morganwg,	273
" " Eto Mynwy,	273
" " Eto Yr Hen Gymant,	273
" " Penlywod,	273
" " Sefydliad gwel idog,	273
" " Aurheg,	273
" " Troedyrhiw, ger Marwy,	273
" " Llanudfôn,	274
" " Llanelog,	274
" " Ffridiadau a Marwolaethau,	274

POTTSVILLE.

Argraffwyd yn Swyddfa y Mining Register.

AT EIN DOSBARTHWYR A'N DERBYNWYR.

Derbyniwyd yn ystod y mis y gohebiaethau canlynol heblaw a gyhoeddiwyd yn y rhifyn hwn—Pregeth rhwydd i'w chosfo. gan —; Pennillion ar Fedydd. cyfl. gan Ann Llewelyn, South Trenton; Atebiad i Ofyniad Rhifyddol, &c., gan Llinos Glau Ohio; Gofyriad, gan Gwoshaenydd; Gohobiaethau gan Gwilym Mynwy, J. M. J., W. S., &c.; Newydd da i Odyddion, gan Ab Gwilym; Newydd da, gan Ab Gwilym; Mawlaethau, ac Anheg i Gymro, gan Iorwerth, Pittsburg; (rhy ddiweddar;) Hanes Genedigaethau, gan y Parch. R. Davies, Palmyra, (yn y nosaf;) Pennillion, &c., gan T. Morgan, Philadelphia.

Derbyniad y taliadau canlynol yn ystod y mis—Parch. R. Davies, Palmyra, \$5; David W. Jones, Minersville, \$1; W. S. Davies, Pottsville, \$3 75; H. Davies, eto, \$2 25; C. Richards, Caerwefrog-Newydd, \$4; a \$4 am hysbysiadau; Parch. T. Ll. Davies, \$5, Parch. D. Prichard, Radnor, O., \$1; Ahm. Davies St. Clair, \$3 25.

Gorfu arnom adael allan rai newyddion i roddi lle i hanes cyfarfodydd Oneida.
Drwg genym bod llythyr blaenorol y Parch. R. Davies, Palmyra, yn cynnwys cofiadwriaeth y brodyr W. Richards, a D. Jones, wedi ei osod o'r neilldu genym mewn camarnied; ond y mae ar glawr eto, ac ymddengys yn y nesaf.

Dymunir arnom hy-bysu y bydd i waeth ddirwestol Gymreig gael ei thraddodi gan y Parch. Mr. Phillips, yn Neuadd Meibion Dirwest, Pottsville, nos Wener, Tach. 1. Gwaboddir y Cymry i fod yn bresennol.

Mae Cyhoeddwyr Llyfr Gurnal yn awr ar ei daith trwy y dalaeth hon Gellir cael y llyfr tra ragorol hwn ganddo wedi ei rwyngu yn dda mewn un gyfrol bardd am \$3 75.

Ymddengys bod y nodyn ar amlen y rhifyn diweddaraf o barth rhuddi y Seren i fynu diwedd y flwyddyn hon wedi achosi peth syndol yn mhilith ein brodyr mewn gwahanol fanau. Cyda-lyddawn fyddlondeb a charedigrwydd rai o honant yn eu cydymdeimlad a'u parodrwydd i gydweithredu a ni er ei chynnal yn y blaen y flwyddyn nesaf; gwyddom hefyd fod peth anffodlonrwydd tanng atom yn meddyliau amryw o'r cyfeillion, am i nison am ei rhoddii fynu. Ond gall y cyfryw fuddwl y byddai ei gaelaeth yn bresennol, ar ol ymdrech yda hi dros ychwaeng na chwech o flwyddoedd, (a hyu pan y mae enwad y Bedyddiwyr Cymreig yn America heb unrhyw Gyhoeddwyr arall yn ei plith) yn dra anghydweddol a'n teimladau i'w gwneud; ery barnwn y byddai hyn yn well nac ymboeni dan faich nac galleu ei ddwyn, a gyru rhifynau i fanau lle y maent yn barod o'n i dair blynedd yn ein dyled. pan y mae angen cydweithreliad prydlawn pawb er ei dwyn allan yn llwyddiannus. Cyfaddefwn yn rhwydd nad wy hyn yn gymhwysiadol at y rhan luosocaf o'n derbynwyr; y mae llawer o'n cyfeillion wedi gwneud mwy neg a allasem ddygwyl o blaid y Seren; ond y mae nifer mawr o'n derbynwyr yn amheus, yn enwedig y rhai sydd yn ol yn eu taliadau er y mwy na blwyddyn, yr hyn sydd yn tueddu i'n digloni. Yn awr, y mae y rhai sydd wedi ygrifenu atom yn barod yn dynnuo arnom barbau i'w chlyoeddi; ond gwyddem eu meddyliau hwy o'r blaen, a gullwn yn rhwydd ymddybynu ar eu ffyddlondeb, eithr y mae y rhai sydd fwyaf mewn dyled heb anfon atom eto. ac y mae y pwng o'n ymddybynu yn beaf ar eu hynddygiad hwy; y mae ganddynt fis eto i weithredu cyn y llwyr heuderynom ein meddwl, ac os barnwn y bydd genym gefnogaeth ddigonol i fynd a hi yn y blaen erbyn diwedd y mis nesaf hybysir ein bwriad yn rhifyn Rhagfyr. Dealler mai ein dymuniad yw parbau i'w chlyoeddi, ond teiz lwn ein hanllawgrwydd i'w chario yn nlaen os na bydd yn talu ei ffordd. Cosier fod y Cyhoeddiadau Cymreig eraill wedi cael peth maintais arnom, gan eu bod ar y maes o'n blaen, ac wedi eu sefydlu yn gadarn cyn i'r "Seren" godi yn y Gorllewin, ac nid ydym mewn gwirionedd yn eiddigeddu o'r hwydd eu llwyddiant; ond barnwn nad oes un rhwystr, ond diffyg ymdrech, ar ffordd y Seren i dderbyn rhan ddigonol o gefnogaeth y cyhoedd, ac yn enwedig ein brodyr y Bedyddiwyr, i'w gwneud yn llwyddiannus yn ei chlychdaith; ac hyderwn mai felly y bydd.

BYWYD JOSEPH.—Mae yr hanes ddiifyrus hon, fel y mae yn ymddangos o fis i fis yn y Seren, wedi ei gwneud i fynu genym yn llyfr bychan. \$1 92 o dudalenau, wedi ei rwyngu yn dda, am 31 cent y'r un, neu bedwar am ddolar i'r Ysgolion Sabbothol. Gellir eu cael gan argraffydd y Seren, neu y Parch. E. B. Evans, Pittston Ferry, Pa. Bwriedir cael rhai o honant wedi eu rhywyo yn hardd mewn morocco, a'r pris ychydig uwch. Mae yn atob yn ragorol i'w roi yn anheg i blant.

Cyfarwydder y Gohobiaethau, (yn ddiarau,) To the Editor of the Seren, Pottsville, Schuylkill Co., Pa. Y Taliadau idd eu cyfarwyddo at y Trysorydd, Rev. W. Morgan, i'r un lle.

O BWYS I YMFUDWYR—CFARWYDDWR CFF-REDINOL YN NEW YORK.

Yr ydym ni, y rhai y mae ein henwau i'ed, yn amlygu ein cymeradwyaeth o Mr. C. ADWALADER RICHARDS, No. 141 Chrystie Street, New York, fel Cyfarwyddwr Cyffredinol i Ymfudwyr. Y mae hefyd yn barod i wasanannethu perthynasau a chyfeillion y cyfryw ag a fyddont yn dewis anfon arian i'w cyfarfod, ond iddynt fod yn ofalus i dalu tollau ac llythyrnau.

WM. KUWLANDS, *Gweinidog y Mathdystiaid Caisnaidd.*

THOS. LLOYD DAVIES, *Gweinidog y Bedyddiwyr.*

JONN M. THOMAS, *Gweinidog yr Annibynwyr.*
New York, Mawrth, '50.

MIL A HANNER O LATHENI O GARPED LISTING.

AC AMRYWIAETH RAGOROL O WLANENAU.

J. FRANKLIN HARRIS,

A ddymunna alw sylw ei gefnogwyr a'r cyhoedd yn gyffredinol, at ei grynhois ardderchog o Garpedau a Gwlanenau. Gall eu diwallu a Charped Listing ragor-

ol, wedi ei wneud a'r defnyddiau goreu a mwyaf newydd, yn gysondull o chwech n lwanu, am 50 cents y lathen. Llythyn, Carpedau cyffredin o 35 i 45c. y lathen. Gwlanenau gyw'n a bith o wahanol ffurfiâu—y mae ganddo wahanol lath ragorol at grysau creffwr a mawrwr am 47c. y lathen.

Gwneis pawb sydd mewn eisiau y fath bwysau yn dda talw i'w gwneud a'u barnu. Gall y cwsmeriaid a anfonant eu defnyddiau eu hunain gael eu Carpedau wedi eu gwau a'r chais oreu ar y rhybudd byraf.

J. FRANKLIN HARRIS,

Gwneuthurwr Carpedau a Gwlanenau, yn arrol gongl Ogledd Orllewinol Centre a Minersville-Sts., Pottsville, Pa.

YSTORDY GYFFEIRIOL A MEDDYGOL.

Corner of Second and Market Street, Pottsville.

Y DR. J. T. NICHOLAS a ddymunna hysbysu fod gan ddo ef ar werth bob math o Gyffuriau Meddygol, a oghetau eraill a werthir yn gyffredin mewn un praei o'r fath; y cwbl am y prisoedd isaf, ac a waran o'r fath oreu ac o'r defnyddiau p'rtodol.
Pottsville, Mawrth, 1850.

Y SEREN ORLLEWINOL.

Cyf. VII.]

TACH WEDD, 1850.

[RHIF. 74.]

DYFYNIAD O BREGETH.

"Gwae yr hwn sydd yn ymryson â'i Lunwr."—
ESAIAS 45. 9.

* * * * HEBLAW y gwahanol ddulliau a nodwyd yn barod, drwy ba rai y mae personau neu unigolion yn ymryson â Duw, nodwn un arall cyn terfynu, sef *ymrysoniad cymdeithasol neu wladwriaethol*. Mae llawer yn ymddwyn ac yn gweithredu fel pe na byddai cymdeithasau a gwledydd yn gyfrifol am eu gweithrediadau. Ystyrir gan lawer y gallant ffurfio cyfreithiau a chymeradwyo penderfyniadau heb fod mewn un modd yn gyfrifol am hynny i Lywodraethwr y bydoedd. Pahan nad ydynt yn gyfrifol? Beth yw cymdeithas? a pha beth yw gwladwriaeth? Maent yn gwahaniaethu oddiwrth unigolion mewn rhifedi. Dyma y gwahaniaeth. Corffoliad o bersonau wedi ymrwymo â'u gilydd i gymeryd eu llywodraethu gan gyfreithiau a swyddogion neillduol, dyma ydyw gwladwriaeth neu gymdeithas. Ac a ydyw y fath ymrwymiad â hwn yn dileu eu cyfrifoldeb i Ddu? Nac ydyw yn y mesur lleiaf. Mae cyfrifoldeb dyn yn gorphwys ar ei berthynas â Duw, a'i fedrusrwydd i wneud yr hyn ag y mae yn ei orchymyn. Ac nid yw ei gysylltiadau gwladwriaethol yn dileu ei berthynas â Duw, neu unrhyw gyssylltiad arall, ac o ganlyniad, mae personau yn gyfrifol i'r Arglwydd am eu gweithredoedd yn eu holl gyssylltiadau. Mae y Cristion mor rhwym o weithredu yn gydwybodol yn ei gyssylltiadau gwladwriaethol, a phe buasai yn sefyll o flaen y farn, neu yn gwasauaethu Duw yn y nef. Ac y mae yn alarus meddwl fod cyfarfodydd poblogaidd a chymansaoedd yn myned heibio i byngciau fel hyn yn ddietylw—yn eu barnu yn anheilwng o sylw, gan adael yr eglwysi yn eu hanwybodaeth—i fyned yn y blaen rhywfodd i ymbalfalu yn y tywyllwch.

Oes, gyfeillion, y mae gwledydd cyfain—gwledydd Cristionogol—yn byw mewn ymrysonau parhaus yn erbyn yr Arglwydd, ac yn ymgynnyddu yn erbyn ei gyfreithiau. Mae yr Arglwydd wedi ffurfio y llywodraeth wladol i ateb dybenion neillduol—i fod yn nudded ac yn amddiffyn i'w greaduriaid; ond y mae

dynion yn eu troi i ateb dybenion hunanol a gwrthwynebol i eiddo yr Arglwydd. Maent yn defnyddio y galluoedd gwladol i ormesu y gwan, ac yn danton eu byddinoedd arfog i wledydd estronol i'w hysbeilio, o'u heddwch, eu cysuron, a'u meddiannau. Ac y mae y drysorfa wladwriaethol, yr ffon a ddylai gael ei defnyddio i dalu dyledion tramor, ac i ddwyn yn mlaen weithnoedd cyhoeddus er gwelliadau y wlad, a hapusrwydd y trigolion; ydyw, y mae yr arian a ddylai gael eu defnyddio at y pethau hyn a'r cyffelyb yn cael eu gwastraffu i gynnal byddinoedd afreidiol—i bwrcau arfau rhyfel, ac i dalu traul rhyfeloedd gwaedlyd ac anghyfiawn. Pa beth yw hyn? Ymryson ofnadwy yn erbyn Duw ydyw. Mae yr Arglwydd nid yn unig wedi sefydlu y trefniant gwladol, ond y mae wedi datguddio rheolau pennodol i'w llywodraethu. Y mae wedi nodi allan gymeriad, y dynion ag sydd i weinyddu fel swyddogion yn y llywodraeth. Maent i fod yn ddynion cyfiawn—yn rhai ag sydd wedi dangos eu hunain yn deilwng o ymddyriedd y cyhoedd, ac yn gyrrychiolwyr o hono ef yn ei gymeriad a'i egwyddorion ar y ddaear; neu fel y darlunia yr apostol hwylt, y maent i fod yn weision i Dduw. Nid iddynt hwy eu hunain, nac i ddynion, ond i Dduw. Ac os ei weision ef, y maent i wneud ei ewyllys. Dyma yw dyledswydd gwas. Nid ydyw hwy i ddwyn y cleddyf yn ofer. Maent i fod yn ddychryn i weithredwyr drwg, ac yn amddiffyn i'r rhai sydd yn gwneuthur da. Dyma yw un o rheolau Duw i lywodraethau gwladol—*deus dynion o gymeriad i fod yn swyddogion ynddi*. Ond nid ydynt yn gwrando am y peth hyn. Maent yn ethol dynion i awyddau yn ol fel y byddont hwy yn gweled yn oreu, ac nid yn ol fel y byddo yr Arglwydd yn eu cyfarwyddo—dynion a weithia allan egwyddorion a mesurau y party ag y byddont hwy wedi dygwydd uno ag ef; ac nid rhai a gyflawno ewyllys Duw, ac a ymfynno am les y wladwriaeth yn gyffredinol. Ac yn aml yr ydys yn gweled fod dynion yn cael eu ethol i swyddau uchel yn y llywodraeth, y rhai sydd yn ddychryn i ddeiliaid diniwed, ac yn amddiffyn i'r rhai sydd yn gwneuthur drwg. Maent yn arswyd i'r caeth ag sydd yn grudd-

fan yn ei gadwynau, yn wylu ac yn ochain mewn anobaith, ac yn llefain ddydd a nos ar y nefoedd i'w gwaredu; ond y maent yn ffurfio cyfreithiau i amddiffyn y gormeswr creulon a chalon-galed.

Dyma i chwi ddarlun byr o'r modd ag y mae personau yn eu cysylltion gwladwriaethol yn brwydro yn erbyn eu Gwneuthurwr. Y maent am newid y trefniadau hynny ag y mae efe wedi ei sefydlu. Lle mae Duw yn gofyn cydraddiad y maent hwythau am lethu, darostwng a diraddio. Lle mae y nefoedd yn gorchymyn i gariad ac ewyllys dda gael eu dangos, yno y mae trais, a gormes, ac anghyfiawnder yn cael ei weithredu. Yn y modd yma y mae gwledydd wedi troi barn a chyfreithiau y nefoedd yn eu hol. Mae cyfiawnder yn gorffod sefyll o hirbell. Mae gwirionedd wedi cwmpo yn yr heol, ac mae uniondeb yn methu a chael myned i mewn i *bledio case* y tlawd, yr angenus, a'r gorthrymedig. Ac a ydyw cymanfaoedd y Cymry mor ddiffygiol mewn dynoliaeth, heb son dim am eu crefydd a'u sel dros ogoniant yr Arglwydd a threfniadau y nefoedd, fel na wnant gymmaint o gwyn a dangos eu hanghymeradwyaeth cyhoeddus yn erbyn anhrefa a phechodau fel hyn ag sydd yn ym-godi yn ein gwlad yn rhwystrau yn erbyn llwyddiant crefydd.

Y mae ein testyn, a llawer o destynau eraill o'r un natur a ellid eu nodi ar yr achlysur presennol, yn gwisgo agwedd frawychus tuag at y gwledydd hynny ag sydd yn euog o wrthryfela yn erbyn cyfreithiau y nefoedd. Gwae i'r wlad sydd yn ymryson â'i Duw. Hyn hefyd yw iaith Rhagluniaeth yn ei barnedig-ethau ar wledydd llygredig a gormesol. Pa le mae yr Aifft? Beth a ddaeth o'i gogoniant—ei dysgeidiaeth—ei hawdurdod? Y mae ei gorsedd wedi pydru, ac y mae ei gogoniant wedi machlud dan gymylau duon dwyfol ddigofaint ac anfoddlonrwydd. Ond pam y bu hyn? O! yr oedd Pharaoh yn gormesu pobl yr Arglwydd—yn mathru cyfreithiau y nefoedd dan draed, ac yn gofyn pwy yw yr Arglwydd, fel y gwasanaethom ef. Dyma fel y bu hi gyda Babilon befyd.—Yr oedd unwaith yn fawr ac yn euwog. Yr oedd ei barswyd drwy'r holl fyd. Y neb a ewyllysiat a godai yn fyw, a'r neb a ewyllysiat a osodai i farwolaeth. Ac nid oedd neb yn beiddio gofyn pam y'r oedd yn gwneud felly. Ond yn awr y mae wedi darffod. Mae ei hamddiffynfeydd wedi eu tynu i lawr. Mae ei phalasu wedi eu malurio, ac mae bwystfilod gwyllion ac ymlusgiaid gwenwynig yn gwneud eu lloches yn mhlith adfeithau y ddinas fawr. Mae ei chwmp a'i

ruina yn gwaeddi yn uchel ar deyrnaoedd y byd, "Gochelwch ormes—gochelwch anghyfiawnder. Bu hynny yn ddinystri mi. Gwae i'r wlad sydd yn ymryson â'i Duw." Hyn hefyd fu dinystri gwladwriaeth yr Iudew.—Yn gwmp i ymerodraeth Rhufain, ac yn achos o'r holl chwyldroadau gwaedlyd sydd wedi bod yn Ffrainc. Dyma fel mae wedi bod, a dyma fel y bydd gyda gwledydd gormesol ac annuwiol tra y byddo Duw a farn ar y ddaear. Ond na ato Duw i genedlaethau dyfodol i gael achlysur i gyfeirio at y wlad eang hon fel engraffit e gyfiawnder dwyfol a barnedig-ethau y nef. Ond pa fodd y mae gochelyd hyn tra yn gweithredu fel yr ydyml Nis gall y nefoedd edrych gyda chymeradwyaeth ar ein pechodau. Mae ein gwlad yn mynwesu gormes, ac yn amddiffyn y gormeswr. Mae yma dair miliwn o fodau anfarwol yn cael eu dal mewn caethiwed, a'u cadw mewn tywyllwch paganaidd, a'u hymddifadu o air Duw. Ac a ydych chiwi yn meddwl nad oes dim dylanwad gan eu hochenediaid, eu dagrau, a'u gruddfanau hwy yn y nef? Oes y mae. Yr un yw Duw yn awr a phan yn gwrando gruddfanau yr Hebraid, ac yn dwyn ei blaen a'i farnedig-ethau ar yr Aifft. Os yw crefyddwyr yn galled anghofio y dyn dd yn nghadwynau caethiwed yn eu gweddiau—ac os yw llawer o bregethwyr yn gallu myned heibio iddo mor ddiaylwl a'r offeiriad a'r Lefiad, eto y mae Duw yn y nefoedd ag sydd yn gwrando ei ruddfan, ac yn prysuro i'w waredu.

Yr oedd gan yr Arglwydd ddybenion gogoneddus mewn golwg pan yn sefydlu Gwerin-lywodraeth yn anialwch America. Efe sydd wedi gwneud hyn, ac efe sydd wedi ein hamddiffyn hyd yma rhag cael ein dyfetha gan y galluoedd Ewropaidd, y rhai dynt barod i drywanu picellau anghu i rhanau bywiol y weriniaeth; ond hyd yma y mae yr Arglwydd wedi castellu o'n hamgylch; ac yr oedd ganddo ddyben yn hyn. Oddiyma yr oedd wedi bwriadu danfon allan y dylanwadau hynny ag sydd i ddiwygio llywodraethau y byd, a'r ffrydiau hynny ag sydd i lawenhau calon, ac adfywio gobaith cenedloedd y ddaear. Ond os bydd i ni fel gwladwriaeth groesi ei ddybenion; os bydd y dylanwadau a'r ffrydiau hyn wedi eu llygru â gormes, annuwioldeb, ac anffyddiaeth, bydd iddo yntau yn ei ragluniaeth groesi a drysu ein hamcanion ninau. Efe a ddwg allau o drysorau ei ddigofaint yr amlygiadau hynny o'r anfoddlonrwydd annyoddefol a barodd i'r Aifft grynu hyd ei sylfeini, a drodd Babilon fawr yn garneddau annhrieganol, ac a ddylifodd ystrydoedd Paris a gwaed dynol. A ydych

chwï yn meddwl fod yr Arglwydd yn sefyll mewn angen offerynau i wneud hyn eto?— Mae yr elfenau yn eiddo iddo ef. Mae yr haint, y colera, ac angeu ei hun yn ei wasanaeth ef. Mae calonau meibion dynion a breiniaedd yn ei law. Ac y mae y cleddyf yn cael ei noethu, a byddinoedd yn prysuro i rhyfel wrth awdurdod ei orchymyn. Y mae efe yn Ddaw cadarn, ac y mae ei fraich yn nerthol. Y mae efe wedi dweyd fod cyfiawnder yn dyrchafu cenedl, ond fod pechod yn ddianrhydedd iddynt, ac yn dyfetha teyrnaeoedd. Gwae yntau i'r wlad hono a feiddio chwyfiau ei banerau duon a gormesol yn awyryglch y nef, neu yntau blanu *standard* gwrthryfelgarwch yn erbyn gorsedd y byd-oedd. Gwae i'r wlad ag sydd am barhau y drygau ag y mae Duw am eu dwyn i deryniad, ac i helaethu terfynau y felldith ag y mae efe am ei dyddymu yn hollol o'r byd.

Nid ydym am gelu y gwirionedd, nac arbed yr un pechod. Yr ydym yn caru ein gwlad yn ormod i beidie ei rlybuddio o'i pheryglon, a'i cheryddu am ei phechodau. Ein dyben yw gweithio ein ffordd at gydwybod y cyhoedd, a'u dwyn i edifarhau gerbron Duw ac erfyn am ei faddenant. Ac y mae angen am hyn. Yr ydym wedi myned yn mhell mewn gwrthryfelgarwch yn erbyn y nef. Mae ein gwlad yn llwythog o bechodau ysgeler, ac yn prysur gyflawni mesur ei hanwiredd. Y mae cwpanu gormes yn orlawn, ac yn gwaeddi am farnedigaeithau Daw ar y wlad. Ac y mae cwpanau anghymmedroldeb, anffyddiaeth, a thori Sabothau yn cael eu llaw yn gyflym. Y mae Rhagluniseth wedi gosod terfyn i gynydd pechodau gwladwriaethol, ac nis gellir myned drostat. Pa mor agos y mae ein gwlad wedi myned at y terfyn yma nid wyf yn honi fy mod yn gwybod. Ond hyn a ddywedaf, os oes Duw yn llywodraethu mewn rhagluniseth, nid wyf yn gwybod pa fodd y gall America ddiango rhag amlygiadau helbulus o'i ansoddlonrwydd am ei phechodau yn ei erbyn. Gadewch i ni grynu ac arswydo rhag i'r llaw farwol a fu yn ymweled â Babilon ymweled a'n gwlad ninau, ac yagrifenu ar barwydydd ein *Congress* gwladwriaethol a'n *Legislatures* talaethol, y goiriau ofuadwy hyn, "Yr ydych wedi eich pwysu yn nghlorianau y nef, a'ch cael yn brin."— Yn brin mewn peth? Ystyriwch. Mae yn deilwng o ystyriaeth. Mae yn amser i ystyried. Ac wedi ystyried, gadewch i ni weithredu fel dynion—fel dyngarwyr—fel Cristionogion—i symud ymaith o'n gwlad y drygau hyn ag sydd yn galw mor uchel ar yr Arglwydd ymweled â ni yn ei farnedigaeith-

au, a'n hysgubo ymaith oddiar *blatforn* bodoliaeth cenedlaethol.

A. HARRIS.

Marcy.

COFFADWRIAETH MRS. SHANI'R GLAP.

Y ddynes ryfedd hon a anwyd tua y fl. 1800, mewn lle o'r enw *Vanity*, ger dinas fawr Gwagedd. Adnabyddid ei thad wrth yr enw *Mr. Froth*, a'i mam oedd *Mrs. Revolution*. Nid oeddent ond gwledig o enedigaeth ac arferion. Arferent gadw buwch, mochyn, ac ychydig ddefaid. Meddent amryw blant, pa rai a gawsant eu ffordd eu hunain, a bu hyny o niwed mawr iddynt am eu hoes. Aeth Shani pan yn ieuangc i aros i dref gyfagos, a mawr y cyfnewidia a gymerodd le yn ei dull i'r hyn ydoedd yn arferol o fod. Wedi aros mewn gwasanaeth am dymhor, hi ddysgodd lawer o wag-bethau; ac ar ryw dro daeth adref, ac os do, mawr oedd y syndod a ddaliodd ei hen gymmydogion wrth sylwi arni. Meddai fodrwyau mawrion wrth ei bysedd fel *lady* werth miloedd o ddoleri yn flynyddol. Am ei gwddf yr ydoedd cadwyn tebyg i aur, a phwyntel (*pencil*) yn hongian o'i blaen, fel y gallai eraill feddwl ei bod yn ddysegedig, ac mai gwaith tra chyffredin ganddi oedd ysgrifenu, a hithau, druan, heb allu adnabod braidd yr A B C. Meddai wisg wen fel eira, a mawr mor urddasol y dangosai ei hun pan yn myned allan i rodio. Pan ddywedai ei thad a'i mam rywbeth wrthi am ei dull ysgafn a choegaidd ni wrandawai arnynt, yn swy na'r neidr fyddar ar lais y rhinwyr. Ar ol dychwelyd i'r dref, ffurfiodd gyfeillach a mab tebyg iddi ei hun, yr hwa a feddyliodd ei bod hi mewn gwirionedd yn ateb i'r olwg, ond daeth Wil i ddeall yn wahanol cyn iddo farw. Meddyliodd Wil yn hollol ddisail y gallai ei anwylyd wno yn wych, golchi yn dda, a gadw y cyfrifon rhyngddo ag eraill; a barnodd mai un addas iawn ydoedd i fod yn gydmares iddo, am nad oedd ef yn gallu ysgrifenu na darllen ond ychydig. Hithau a gadwodd yn guddiedig ei hanwybodaeth, a gosodai ei hun allan yn iachus a gweithgar. Wedi enill Wil o ran ei feddwl, o'r diwedd awd i'r sefyllfa ddedwydd, a mawr oedd y gorfoledd!

Ar ol priodi, gosodwyd y tŷ yn drefnus, a gwariwyd yr ychydig arian oedd gan Wil. Nid oedd dim ond yr hyn a ennillai ef ganddynt at fyw. Meddyliai W. am ryw dymhor iddo gael gwraig dda iawn; ond er ei ofid, fe'i twyllwyd, druan, fel llawer o'i flaen. Cyn hir aeth y tŷ yn anhrefnus, a dechreuodd y dillad fyned yn dyllog, heb son am

eu cyfanu. Dywedai Wil bod Dr. Franklin yn arfer dywedyd, "Gwell clwt na thwill," a hithau a gwynai yn y cornel gan y ddan-nodd. "Rho i mi 25 cents, Wil, i gael myned at y Doctor i dynu y dant yma." "Wel," meddai W., "gwell yw tynu 'nannedd innau hefyd os eir yn mlaen fel hyn." Pa fodd bynag, penderfynodd gymeryd pethau yn amyneddgar, gan obeithio y deuai yn well; ond yn hyn cafodd ddyagwyl yn ofer. O'r diwedd ni feddai grys mor wyned a'r eira ar ben Cadair Idrus idd ei wisgo ar y Sabboth. Ryw dro gofynai gan ei briod i ddyfod i ysgrifenu y cyfrifon rhyngddo â'i feistr, pan yr atebodd hithau, "Y fi i ysgrifenu—fuo i ddim yn yr ysgol." "Beth oedd y pwyntel a arferit ei wisgo, ynto?" meddai yntau. "Dyua fel mae merched eraill yn gwisgo," dywedai hithau.

"I wyll i gyd yw meiblon Adda,—
Twyll yw merched Efa'r un."

Pan luosogodd y teulu, meddai Shani ddi-gon o orchwyl i fagu y baban. Rhaid oedd i Wil ofalu am dano ei hun fel y gallai. Erbyn hyn gwelai nad gwiw cwyno ac ymofidio; ac felly fe benderfynodd ddilyn ei orchwyl, a chymeryd y tamaid a gaffai. Pan aeth Shani i fagu, treuliai ei hamser yn benaf naill ai gyda ei chymmydogaau, neu hwy gyda hi; ac yn eu cyfeillach hi ddygodd rai caisiau drwg, megys chwiffio myglys, arferyd trelwlch, ac erlid clap. O'r diwedd hi ddywedodd rywbeth am wraig o'r ardal, ac fe glywodd hono. Aeth y stori allan; hithau a dreiodd ysgoi, gan awgrymu mai hon a hon oedd wedi dywedyd, ac nid y hi; ond daeth yr holl anwiredd ar gefn Shani, ac fe aeth terfysg mawr rhyngddi â'i hen chwiriwydd clap-iog: Hwy a ferwasant gawl mor flasus na fu un mwy dymunol oddiar amser Adda; a mawr oedd gofid Wil.

Heb fyned i fanlyu, gellir dywedyd iddi fagu y plant mwyaf diddysg yn yr holl ardal; ac nid rhyfodd, oblegyd ni chwasant siamplan na chynghorion da ganddi. Gwell oedd gan Shani eistedd yn y cornel a chwiffio myglys, na dysgu y plant. Treuliai ei hamser yn hanner segur, i drin clap am hwn a'r llall. Gadawai y tŷ a'r gwiagoedd yn anhrefnau oblegyd ei hawydd am glap. Yr oedd ei gelwg yn aml yn aflu iawn. Byddai ei phenwisg yn agos dros ei llygaid, ac un ochor i'w phais yn hwy na'r ochor arall; ac am ei hosanau, tra thyllog fyddent fynychaf. Anaml y byddai wrth ei bodd; yr oedd rhyw beth neu gilydd bob amser o le i'w herbryn. Y gwirionedd yw hyn, yr ydoedd yn bla yn yr ardal, yn feldith yn y teulu, ac yn asgwrn y gynen

yn barhaus. Nid yn onig arferai drin pobl y byd, ond hefyd gwnelai erlid a barnu y rhai crefyddol, gan eagyn i'r orsedd idd eu coll-farnu yn euog. Byddai achos y gweiniidog weithiau ganddi dan sylw, a meddyliai bod rhyddid i drin hwnw o flaen pawb. Dyma fel yr oedd hi yn myned waeth waeth fel yr oedd yn heneiddio: gwenwyn Aspaidd oedd dan ei gwefusau, a daliai o hyd at ryw glap neu gilydd. O'r diwedd aeth mor hynod, nes i'r beirdd i ddechreu canu iddi; a rhoddwn yma ddyfyniad o gyfansoddiad un o honnyn, er mwyn dangos ei ddymuniaid gyda golwg arni: dywed—

"Erglyw yr hen wrach fawrglap—a'th goryn
Yn maith garu dyfnglap;
Cadw di hagrroch gloch y glap
Dan ddauglo, nes daw'n ddiglap.

A geugli di atgasglap—yn ddcwrrlym,
Gan ddarllaw newyddglap,
Diweddglot' hanneddwyddglap
Fo carchar, rhag clochdar clap.

Dawieglocl am ei dwysglap,—a mollant
Geit' melyn gysonglap;
Och! holl glod hen wrach hylglap
Sydd rhwng carwyr cludwyr clap."

Ar ol hir boeni ei hun ac eraill, o'r diwedd daeth adeg ei marwolaeth; ac mewn modd truenus hi a'n gadawodd. Oni buasai bod ei henaid yn myned i'r carchar, tragwyddol, gallaem ni orfoleddu cael gwared o honi. Aeth y newydd allan i bob cwr, "Mae Shani'r Glap! wedi marw." "Wel, os felly," meddai un, "gobeithio na ddaw hi byth yn ol." Oni buasai ein bod yn ei hadnabod hi osodasai yr holl ardalwyr yn erbyn eu gilydd. Defnyddiodd lawer ar ei thafod i drin hwn a'r llall, ond mae yn lled debyg y caiff hi waith arall mwy. Y dydd ar ol ei marwolaeth fe'i claddwyd yn yml ei thadaw, a hynod mor ddibarch oedd braidd pawb yn y gladdedigaeth, yn ymddangos tuag ei hen gorff llygredig. Cymered pob merch a gwraig rybudd rhag dilyn llwybrau Shani, onide ni fydd iddynt ond diwedd drwg. Hyderaf y bydd i holl ferched a gwraidd y Cymry fod ar eu gocheliad rhag iddynt ddyfod mor ddibarch â Shani.

THETA ETA.

Y BEIBL.

MAE Llyfr Duw yn drysor gwiw.
Mwy gwerthfawr yw na'r arian;
Nid yw y byd a'r berlau trud
'Mo'i werth i gyd yn gyfan.
Mae llyfr mae ein Nefawi Dad
Yn llawn y rad ysbrydawl;
Arweinydd yw i'r enaid gwiw
Yr ffordd i fyw'n dragwyddawl.

Caeffrwyg-Newydd.

DANIEL WILLIAMS.

BYWYD JOSEPH.

Y SEITHFED LLYFR.

Y CYNNWYSIAD.

MEIBION Israel yn dyfod i Memphis gyda Benjamin—Juda yn eu hamddiffyn am yr arian a roddwyd yn ol yn eu sachau—Yn cynnyg yr anrheg a anfonodd Jacob—Hwy yn cael eu gwahodd i giniawa gyda y rhaglaw—Eu drwgdyb o ryw foriad yn eu herbyn—Opiniwn Simeon yn cael ei ofyn—Eu cyfarfod hwy â Joseph—Ei ymdrech â serchiadau naturiol—Hwy yn ciniawa gydag ef—Ei ddyfais i brofi eu serech at Benjamin—Hwy yn cael eu hymliid gan y goruchwyliwr—Eu chwilio, a Benjamin yn cael ei farnu yn euog o ladrata cwpan Joseph—Hwy oll yn dychwelyd i'r palas—Juda yn cyffesu eu hen drosedd—Galarnad Lefi am Benjamin—Amddiffyniad Juda a Benjamin—Benjamin yn myfyrio i heddychu ei frodyr a'i farwolaeth—Simeon a Lefi yn penderfynu ei achub, neu farw gydag ef—Joseph yn gwneuthur ei hun yn adnabyddus i'w frodyr—Efe yn eu cysuro ac yn eu cestnogi hwynt—Yn eu gwahodd hwy, a koll dy ei dad, i ddyfod i fyw i'r Aifft—Hwy yn daefino eu hunain gyda Joseph, ac yn ymadael o'r Aifft.

A DAETHANT I'R Aifft, a dygwyd hwy at y rhaglaw, yr hwn a lawenychodd yn ei galon i weled meibion ei dad wedi dychwelyd yn fintai ddihangol gyda Benjamin ei frawd. 'Wel,' eb efe, 'chwi a gyflawnasoch yr ammod o'ch tu eich hunain, y mae yn ofynol i mi fod yn gyfatebol fyddlon o'm tu innau; mi a roddaf rybudd i ryddhau eich brawd yn union-gyrchol o'r carchar.' Pan welodd ef hwynt oll gyda eu gilydd, efe a orchymynodd i'w oruchwyliwr ladd llwdu blwydd, a gwneuthur digon o luniseth; 'canya,' eb efe, 'y gwyr hyn fyddant fy ngwestwyr heddyw.' Gwedi rhoddi gorchymynion angenrheidiol am ei orchwyllion teuluaidd, a'r gwaith oedd i'w gyflawni oddi cartref, efe a adawodd ei frodyr wrthynt eu hunain hyd hanner dydd. Yn awr, Juda a nesaodd at y goruchwyliwr, ac fel hyn a wnaeth amddiffyniad am yr arian a ddychwelwyd yn ol yn eu sachau, 'O fy arglwydd, yr ydym ni dan anhawsderau mawrion yn bresennol, ac y mae arnom angen eich caredigrwydd, gan fod genych effaith fawr ar fy arglwydd y canghellwr. Pan ddaethom i waered y tro cyntaf, er fod eich harglwydd yn ddrwg-dybus am danom, yn wir nid oedd genym ni un neges yn yr Aifft ond prynu ymborth i'n teuluoedd. Yr ydych chi brynasom ni, ac fel yr oeddem ni yn meddwl, a dalwyd am dano; ond er ein mawr syndod a'n gofid,

pan agorasom ein sachau, pob gwr a gafodd ei arian, yn eu llawu bwysau, yn nghanau ei ffetan. Pa fodd y daethant yno, nis gallwn ni ddirnad. Ond gan ein bod yn ewyllysio i ddelio yn gyfiawu â phob dyn, ni a ddygasom yr arian hwy yn ol eilwaith yn ein llaw, heblaw yr arian a fydd i ni yn awr eu rh ddi allan am luniaeth o'r newydd. A rynga bodd fy arglwydd i dderbyn yr arian a roddwyd yn ol, a maddeu pa gam-gymeriad bynag a allasai fod yn achos o hono? Ni a ddygasom hefyd anrheg fechan o firwythau ein gwlad, i fy arglwydd y canghellwr, yr hon yr ydym yn deisyf arnoch ei chyflwyno iddo yn ein henw ni.'

'Eich anrheg i fy arglwydd,' ebe y goruchwyliwr, 'a dderbynial yn ewyllysgar iddo ef; ond am eich arian nis gallaf eu derbyn, gan i chwi dalu eu llawu werth pan dderbyniastoch eich yd. Ac am yr arian a gawsoch yn eich sachau, gwnewch eich hunain yn eamwyth am danynt. Rhodd eich Duw ydynt; oddi wrth ba un nid oes dim drwg yn debyg o ddyfod. Gosodwch eich calonau mewn eamwythder, a byddwch lonydd, canys myfi a gefais rybudd gan fy arglwydd i hysbysu i chwi, ei fod ef yn eich dysgwyl chwi oll i giniawa gydag ef hanner dydd yn ei balas. Gan nad oeddent yn blasu fawr ar y gwahoddiad hyn, da fusasai ganddynt gael eu heugosodi rhag yr aurhwydedd bwriadol, ac a fusent yn ciniawa â meddyliau mwy heddychol ar ddogon prin yn eu lletty; ond gan na allai eegu gael ei ganiatan, gorfa iddynt ymoting i bleser y rhaglaw.'

Y goruchwyliwr a aeth o'r neilldu, a hwy a adawyd wrthynt eu hunain, ac a ddechreuasant fel hyn ymresymu y naill â'r llall. Un a ddywedodd, 'Rhyddhad Simeon sydd yn edrych yn dda o dn y rhaglaw, ond nid wyf fi yn hoffi y gwahoddiad yma. Y mae y bwriadau mwyaf dinstriol yn fynych yn cael eu dwyn yn mlaen dan ffug o gyfeillgarwch.' 'Yn awr, yr ydym wedi egluro iddo ef nad ysiwyd ydym,' ebe un arall, 'yr wyf yn ofni ei fod ef am ddyfeisio rhyw eagus teg arall i'n cadw ni fel caethion yn y wlad.' 'Rhaid i mi gyfadd-ef,' ebe y trydydd, 'fod gwahoddiad i rai o'n bath ni i giniawa gyda'r ail berson yma yn y deyrnas, yn edrych yn beth lled amheus.'— 'O'm than i,' ebe Benjamin ieuange, 'nid wyf fi yn ofni ua peth o'r fath. Yr wyf yn gwel- ed rhywbeth yn fy arglwydd-gangbellwr ag aydd wedi fy merswadio fod yn amhosibl iddo i oddef ei hun i wneud anghyfiawnder. Beth yw eich opiniwn chwi, Simeon, yr ydych chi wedi cael mwy o adnabyddiaeth o foeseau yr Aifft nag a gawsom ni.'

'Yn awr, fy mrawd,' ebe Simeon, 'ni wn i beth i feddwl am y gwahoddiad presennol yn fwy na'r lleill o honoch chiwi. Y mae yn rhaid ei fod yn ymddangos i mi yn rhyw beth dirgelaidd, i gael fy nwyn o garchar i giniawa mewn palas. Eto yr wyf yn sicrhau i chwi na cheffais i yma ddim drwg-driniaeth, yn rhagor na fy nghaethiwyd. Myfi a rwy- mwyd, chwi a welsoch, yn eich presennoldeb; ond mor gynted ag yr ymadawsoch, myfi a ddygwyd ymaith i ystafell hyfryd ar bob go- lygiad ond fy mod wedi fy nghau ynddi. Yr

oeddwn i yn feunyddiol yn cael fy niwallu â digonedd o ymborth rhagorol, ond o ba le yr oedd yn dyfod, ni hysbyswyd i mi erioed. Y rhaglaw ei hun a'm banrhydeddodd i â mynych ymweliadau, gan chwedleuon yn gyfeillgar â mi ynghylch yr hil Hebraidd, (canyys y mae efe yn ymddangos i mi ei fod yn gwybod rhywbeth am Abraham, er mai Aiftwr yw,) am ein tad a Benjamin, ac yn benaf ynghych marwolaeth Joseph. A mi a sylwais pan fyddem yn ymddiddan am y pethau hyn, fod y dagrau weithiau o'i aurfodd yn diangw o'i lygnid. Nis gallaf fi ddywedyd fod arnaf ofn un drwg, yr ydych yn awr wedi cyflawni eich rhwymedigaethau.'

Fel yr oeddent yn ymreymu fel hyn yn eu plith eu hunain, Joseph a ddaeth adref, ac a'u galwodd hwy i neuadd ei balas. Y goruchwylwr, ar eu cais, a gyflwynodd y balm, myr, &c., ac efe a'u derbyniodd hwynt gyda boddlonrwydd eglur, er mawr bleser i'w frodyr. Yna efe a orchymynodd iddynt oll eistedd i lawr, ac a ymfynodd am eu hiechyd.'

'A fuoch chwi oll yn iach, fy nghyfeillion,' eb efe, 'er pan ymadawsoch oddi yma? A gawsoch chwi eich hen dad da yn fyw ac yn iach? A ydyw eich gwragedd a'ch plant yn iach?'

Juda a atebodd, 'Ni a aethom yn iach adref, ac a gawsom dy was, ein tad, mewn cystal iechyd ag a allasai ei hen oedrau gauatau; hefyd, ein gwragedd a'n plant a gawsom ni yn iach. Ond ni a gawsom achos i ofni am ein tad ar ei ddychweliad, canys fe a'i clwyfyd ef i'r galon i ymadael â'i fab ieuaf.'

'Ai hwn yw eich brawd ieuaf, am yr hwn y dywedaso'ch? eb efe; 'Daw fyddo yn raslawn i ti, i mi. Yr wyf fi yn gobethio na chaiff dy dad ddim achos i fod yn ofidus am dy ddanfon di yma.'

Efe a ddywedodd, ond ei galon chwyddedig ni allasai oddef rhagorol. Ni wyddai efe pa fodd i ymgadw rhag cofseidio ei frawd.— Am hynny efe a frysiodd o'r neuadd cyn y gallai ei frodyr ganfod ei anhwydeib, ac a geisiodd ystafell ddirgel, lle y gallai efe roddi rhyddid i liseiriant ei galon. Efe a fuasai wedi neidio i'w cofseidio hwy, a'u gwlychu â brawdol ddagrau, oni buasai ei fod am eu profi os oeddent o'r un tuedd ddinystrïol at Benjamin, ag yr oeddent gynt ato ef. Ond, fel o'r blaen, ei ddoethineb a lywodraethodd ei gariad, ac efe a gelodd ei serch tuag atynt, hyd oni chai efe ei foddioni am eu tymer tuag at Benjamin.

Gwedi esmwythau ei fynwes chwyddedig trwy y cenllif hallt a dywalltodd, efe a olchodd ymaith y dagrau oddiar ei wyneb, ac a aeth i giniaw gyda meibion ei dad, y rhai a eisteddasant oll wrth y bwrdd dydag ef yn ol eu hoedran, o Ruben i lawr i Benjamin.— Wedi eu gosod fel hyn, Joseph a anfonodd seigiau o ger ei fron ef iddynt hwy oll, gan ddechreu ar Benjamin a diweddu ar Lefi, yr hwn nid oedd efe wedi cael prawf pennodol o'i edifeirwch. Ond saig Benjamin bach oedd fwy o bum' rhan nag eiddo yr un o honnynt hwy, er mwyn dangos iddo ef fod rhaglaw yr Aift yn gyfaill iddo. Felly y bwytasant ac yr yfasant, hyd onid oeddent yn llawen ger ei froa ef.

Ond Joseph, mewn trefn i brofi eu parch i'w frawd Benjamin, a ddyfeisiodd ei ddal ef fel drwg-weithredwr, i weled pa effaith a gallai hyuy arnynt hwy. I'r dyben hynny, efe a orchymynodd i'w oruchwylwr, gan ddywedyd, 'Nid wyf fi eto wedi darfod â'r gwyr hyn; y mae yn rhaid i mi eich cael chwi i'm cynorthwyo i mewn dyfais a ddychymyrgais i gael eu gosod hwy mewn profiad mwy cyfyng nag o'r blaen. Ewch a llenwch eu sachau ag ýd, a dodwch arian pob gwr yn nghanau ei sach, a chymerwch fy nghwpan arian hyn, a gosowch ef yn sach yr ÷uaf gydag arian ei dyd ef. Gwnewch hyn eich hunan, na fydded neb yn y gyfrinach ond chwi a minnan.'

Yn lled ebrwydd wedi iddynt ymadael, gorchymynodd i'r goruchwylwr i ghemeryd tofio y'w'r meirch, i yruar eu bol, a'u cybuddo hwy o'r lladradd, a'u dwyn yn ol at y rhaglaw. Mawr oedd eu syndod pan edrychasant yn eu hol, a gweled cwmpeini o w'yr arfog yn ymlid ar eu sodlaw. Hwy a atalasant eu hanifeiliaid, ac a safasant yn lonydd i ofyn yr achos. 'Ai dyma'r modd,' ebe'r goruchwylwr, 'y darfu i chwi, estroniaid, wobrwyo caredigrwydd fy arglwydd? Chwi a allasech gyfranogi o'i gymwynasgarwch heb ladrata ei lestri arian. Y mae cwpan fy arglwydd yn eich meddiant. Y cwpan arian o ba un yr yfai efe, ac wrth ba un yr arferai efe ddewiniaeth. Diffaeth y gwnaethoch i wobrwyo ei ddaioni tuag atoch â'r fath ddrwg.'

'Yr wyf fi yn synu,' ebe Juda, 'i glywed y fath gyhuddiad o enau fy arglwydd. Na ato Duw i neb o blant Israel fod yn euog o'r fath ddrwg. Yatriwch, Syr, mor annhebygol yw ein bod ni yn euog o ladrata cwpan eich arglwydd. Pan roddwyd ein harian yn ol yn ein sachau, yn anwybodus i ni, ni a'u dygasom yn ol o wlad Canaan. Pe buasem ni o dueddiadau anonest, paham na chadwasem ni hwynt i ni ein hunain? Pa fodd gan hynny yr elem ni i ladrata llestri arian dy feistr? Ond y mae groesaw i chwi i chwilio a boddioni eich hun; ac os ceir ef gyda ni, efe yr hwn y cefir ef ganddo a fydd marw, a'r lleill o honon a fyddwn yn foddioni ddyfod yn gaethweision i'ch meistr.'

'Bydded felly,' ebe'r goruchwylwr, 'efe gyda'r hwn y cefir y cwpan a gedwir yn gaethwas i fy meistr, ond y lleill oll a gant llyned yn mlaen ar eu taith. Hwy a frysiasant, ac a ddadlwythasant eu hanifeiliaid, a'r goruchwylwr a ddechreuodd chwilio, gan ddechreu ar sachau y rhai hynaf, hyd oni ddaeth efe at sach Benjamin, allan o ba un, er eu cythrudd hollol, efe a dynodd allan gwpan arian ei feistr yn eu gwydd hwynt oll, ac a'i cododd ef i synu, ac a ddywedodd, 'A ydych chwi yn awr wedi eich cybuddo yn gamweddus?' Mewn eithaf anobaith hwy a rwygasant eu dillad, ac a lwythasant eu hanifeiliaid, ac a ddychwelasant i'r ddinas, canys nid aent yn eu blaen heb eu brawd Benjamin.

A Joseph oedd eto yn y neuadd, yn eu dysgwyl yn ol ato, a chweddi casglu yr holl sarugrwydd ag a allasai efe yn ei wynebydd, gofynodd, 'Beth yw hyn a wnaethoch chwi? a oeddech chwi yn meddwl nas gallawn i gael

allan eich hanwiredd? A ydyw yn iawn ynoch chwi fel hyn i wobrwyo fy ngharedigrwydd.'

A hwy oll a syrthiasan i lawr o'i flaen ef, a'u lwynebau tua'r ddaear, yna Juda, gydag ymostyngiad isel, a'i hanerchodd ef fel hyn: 'Och! fy arglwydd, ofer fydd i ni wrth-dystio ein diniweidrwydd, gan fod y cwpan wedi ei gael yn ein meddiant. Er na bydd i Dduw y rhaglwiad ein cyhuddo ni o'i osod ef yno. Nid am hyn, ond am hen auwiredd, y mae dy weision yn dyoddef. Nid dy law di, ond llaw ein Duw sydd arnom ni. Yr ydym ni yn cyfaddef fod ei farnau ef yn gyfiawn. Ni a ymostyngwn i'w ddeddfryd, ac a roddwn ein hunain i fynu yn gaeth-weision mewn gwlad ddeythr. Cymerwch ni, fy arglwydd, a threfnwch ni fel y gweloch yn dda. Ffarwel, Israel oedranus a pharchedig, Duw Abraham fyddo dy ddwyfol gymnorth, canys ni chai weled dy feibion byth mwyach. Joseph nid yw, Benjamin sydd wedi ei euog-farnu o ladirad, a dy boll feibion sydd wedi penderfynu i farw gydag ef. Ni chaff efe ddwyn bai ei frodyr ei hunan. Ffarwel, ein hanwyl wragedd, a thyner fabanod baldorddus, ni bydd i chwi redeg byth mwyach i fynwesau gwresog eich gwyr a'ch tadau! Y drygedig Joseph, ni lefodd gwaed Abel erioed yn uwch am ddial na'r eiddot ti! Er ac Onan, eill dau, sydd eisoes wedi syrthio yn aberthau i'th ymddial di. Ac yn awr, holl hlliogaeth Jacob sydd yn cael eu gofyn. Benjamin ddiniwed, pabam y bydd iddo ef ddyoddef gyda'i frodyr euog?' Wedi dywedyd felly, ei lais a ataliwyd gan ei ofid chwyddedig, ac efe a dywalltodd allan lifeiriant o ddagrau edifeiriol a gofidus; yna efe a ychwanegodd; 'Na chadwch ni mewn amheuaeth, fy arglwydd, gadwch i ni wybod eich dedfryd, canys yr ydym wedi parotoi i gyfarfod a'r waethaf.'

'Na ato Duw i mi wneud angyfiawnder a chwi,' ebe Joseph, 'trwy eich gosod i farwolaeth, na'ch cadw chwi oll ychwaith yn gaethweision. Efe yn unig, gyda'r hwn y cafwyd y cwpan a fydd yn ddarostyngedig i goep, ac am y lleillo honoch, ewch chwi adref at eich tad mewn heddwch; a deuoch, a marchnatewch yn y wlad, pa bryd bynag y byddo achos genych. Y mae ogyraith o fanol gyfiawnder, yr hon a ddylai gael ei harferyd gan bawb mewn awdurdod; a hyny yw, ar un llaw, i beidio a gadael i'r troseddwr ddiangc yn ddi-gosp; nac ar y llaw arall, i gopsi y gwirion, na phwy mor agos perthynas bynag a fyddo efe i'r euog. Yr wyf fi yn ofni Duw. Eigyfraith yw fy rheol; y mae yn fy awurdodi i gopsi trosedd pa le bynag y ceffir ef; ond yn fy ngwahardd mewn na modd i ormesu y di-euog. Yr ydych chiwi, y deg, gan hyny, yn rhydd i tynd lle y mynoch, fy ngalwad yn unig sydd at y troseddwr.'

'Och! fy mrawd Benjamin,' ebe Lefi, 'a ydyw eich holl rhagfarn yn ffaf y rhaglaw wedi dyfod i hyn? Pa fodd y twyllwyd dy galon onest a gwirion? O fy mrawd! pa mor dwyllodrus oedd dy freuddwyd a barodd, fel yr oedditi tu yn meddwl, i fynwesiad gyfeillgar y rhaglaw dreiddio gyda ias wresog trwy dy holl fynwes? O fy mrawd, fy mrawd, ni ddychwelef a byth i Ganasa hebodot ni.'

Juda a ddaeth yn mlaen, ac a ddeisyfodd drugaredd y canghellwr fel hyn: 'Och! fy arglwydd; arbedwch y gwr ieuangc, ein brawd, rhag rhwymau, carchar, a marwol-aeth. Oni buasai camwedd ei frodyr, ei enedig-aeth, o ran golwg, a allasai addaw gwell dysgwylia iau. Llauer a allesid bledio o du ein brawd. Efeisydd ieuangc ac anmhosofad-ol, ac ni welodd ond ychydig o'r byd. Ei ymarweddriad a fu hyd yma yn ddiargyhoedd, ac nid yw rhaglwiad trugarog yn arterol o lym-gopsi bai cyntaf un troseddwr. Fe ellid pleidio nad oedd y llange yn bresennol pan lanwyd y sachau; ac y mae, o leiaf, bosibl rwydd i'r cwpan gael ei drosglwyddo i'r sach heb yn wybod iddo. Er hyny, gan fod ymddangoeindau yn gryf yn ei erbyn, nid ydym yn sefyll i'n cyfiawhau ein hunain; ond yn hyderu ar diriondeb fy arglwydd raglaw. Er nad yw y bai yn cael ei osod ond ar un, y gospedig-aeth, o angenrheidrwydd, sydd raid syrthio arnom oll; canys ein tynged sydd wedi ei goblygu yn yr eiddo ef. Caniatewch i mi ei ddywedyd, canys yr wyf fi yn awr yn llefaru am fywyd neu farwolaeth, mai trugaredd yw perffheithrwydd dysgeirias y Duwdod, ag sydd raid gan hyny ei bod yn ogoniant tywysogion a rhaglwiad; llid a digter sydd nwyddau addas yn unig i gaethion ac ysbrydion cul hunanol. Nyni a roddasom ein hunain i fynu yma i'ch harglwyddiaeth; ac yr wyf fi yn meddwl na bydd yn un anrhydedd i'r Aifft, i'w rhaglaw ddyfetha un ar ddeg o wyr ag sydd yn foddion i ddyfod yn ddyledus am eu bywydau i'w drugaredd a'i ffaf. Chwi a'u cynorthwyaocch ni eisoes, pan funsem, heb hyny, wedi marw o eisau; byddwch foddion i ymarferyd yr un hynawedd trwy roddi pardwn rad i rai ag sydd yn ewyllysgar i gael eu cyfrif yn euog. Beth, os Duw ein tadau, yr hwn sydd a'i ddoethineb yn anchwiliadwy, a'i farnedig-aethau yn ddyfnderoedd mawrion, a ddyoddefodd i'ch gweision i syrthio i'r angylchiadau blin yma, o ddyben i gynysgaeddu fy arglwydd a chyflesadra yn mhellach i ymarferyd ei rinwedd. Bydd iddo yn wir ddangos tymer ardderchog yn fy arglwydd rhaglaw i ymbleseru mewn rhoddi bywyd a trugaredd, yn bytrach na dial yn llym am gollodion o'i eiddo ei hun.'

'Gwybydded fy arglwydd, mai nid am ein bywyd a'n dyoglwch ein hunain yr ydym ni, fel hyn, mor ofalus. Nage, bywyd a gollodd ei ragoriaethau penaf, er pan dynwyd y fath waradwydd ar dŷ Israel. Ond tynerwch ydyw at hen dad da, yr hwn sydd eisoes wedi crymu dan res o groec-ragluniaethau. A'r gollod o'i blant a ddwg i lawr ei anrhydeddus wallt glas gyda gofid i'r bedd. Mi a wn yn dda pa beth wyf yn ei ddywedyd, fy arglwydd. Myfi a deimlais wasgfydd-loes dadol pan gollais yn ddisymwth fy mhiant fy hun. Mi a welais ofid annyoddefol ysbryd fy nhad ar y gollod o'i Joseph. Ac os caiff ef ei ddi-fuddio o Benjamin, yn yr hwn y mae ei fywyd wedi ei oblygu i fynu, y mae yn hawdd gweled pa beth fydd y canlyniad. Ysgatfydd fod gan fy arglwydd dad oedranus yn fyw. Gosodwch ef, fy arglwydd, yn sefyllfa ein tad ni, a gadewch i'w wallt glas ddadlles

drws wr ieuange annedwydd, ag sydd a'i fywyd yn eich llaw. Y mae genych feibion, fy arglwydd, oddiwrth eich tynerwch tadol iddynt hwy, ystyriwch beth fydd raid i'n tad ei deimlo wrth gollu ei blant. Y mae rhyw beth cysegredig yn yr euw tad, gan hyny y Goruchlaf a'i dewisodd ef, fel un o'r euwau anwylaidd trwy ba un y mae efe yn dewis cael ei anerch ganddynt hwy. Duw, eich Tad nefol, a fydd yn sicr o wobrwyo yr holl garedigrwydd a fydd i chwi ei ddangos i'r gwr ieuange hyn, ac i ninu ynddo ef. Yr wyf yn gweddio, fy arglwydd, trwy oll ag sydd anwyl a thynner yn rhwymau natur—trwy oll ag sydd hawddgar mewn aelod o gymdeithas, a thrwy y rwymeddigrathau anwleddu ydym danynt i Dad y trugareddu, ar fod i chwi arbed y llange i fod yn gysur i'w dad oedraus.

'Yr wyf fi yn rhwym o'i adferu ef i'w dad eto, ac ni ddychwelaf hebddo ef. Os yw ef i farw, yr wyf yn cynnyg fy hun yn ei le; neu os y ddedfryd yw caethiwed, yr un fath ydyw. Marwolaeth a chaethiwed ydynt yr un peth i mi. Wrth ddywedyd hyn, yr wyf yn llesaru meddyliau fy mrodyr oll, canys y maent hwy oll wedi penderfynu i sefyll neu syrthio gyda Benjamin.'

Wedi dywedyd felly, efe a dafodd ei hun wrth draed y rhaglaw, a'r lleill oll yr un modd, mewn cyd-eiriolaeth dros eu brawd annedwydd. Ond y cyfan yn ddiefiaith o ran ymddangosiad.

Benjamin, gyda thawelwch cymmodlon, a chyda iâs o serch brawdol, a ddywedodd, 'Fy mrodyr, os yw calon y rhaglaw yn ddyeithr i dosturi, nid wyf fi yn ofni ei gomp. Nid yw ond marwolaeth, ac nis gall efe ei hun ddiangre rhagddi. Ond byddwch chiw fyw, fy mrodyr, er mwyn Israel derhyniwech y bywyd sydd yn cael ei gynnyg i chwi. Fe fydd yn rhyw foddlonrwydd i'n tad i glywed fod ei Benjamin yn ddieuog o'r troedd am ba un y mae efe yn ddywdef. Gadewch i mi, fy mrodyr, ail-ddwedyd fy neisfyad, canys nid wyf yn ofni angau.'

Gyda'r anhwader mwya, Joseph a ataliodd y firwd o serch tyner ag oedd yn barod i dori allan, mor bell ag i fod yn abl, gyda rhyw radd o ddwysder, i orchymyn i'r gwarchawdfilwyr i sicrhau y carcharwr.

Simeon a Lefi a neidiasant o'u lleoedd, ac a dynasant eu iawn-brofedig gleddyfau, ac a ruthrasant rhwng y milwyr a'u brawd, a chyda holl angerdd lliidiawgrwydd, a lesasant allan, 'Os marw a fydd Benjamin, ni bydd efe marw ei hunan yn unig, nac heb ddial ei gam. Y cleddyfau hyn a gawsant eu trochi yn ngwaed cannoedd, a channoedd eto a fyddant feirw cyn y caffo Benjamin farw o farwolaeth aubaeddiannol. Ni thywallt meibion Ham waed Hebraidd yn ddigost. Os rhaid i ni farw, gwerthwn ein bywydau mor ddrud ag y byddo posibl.'

'Deliwch eich dwylo ar bob ochr,' gwaeddodd Joseph, 'digon yw, bydded i baw ymadael o'r neuadd, ond yr un ar ddeg brodyr; eb efe; a phawb a ymadawsant. Wedi ei adael ei hun gyda'i frodyr, Joseph a ddywedodd, 'Myfi a chwiliâs ac a brofais eich rhin-

wedd, fy mrodyr, ac a lawenychais wrth ei gwled. Myfi yw Joseph, Joseph eich brawd chwi,' eb efe; ac a dorodd allan mewn dagrau, ar ei waith yn syrthio ar fynwes Benjamin, ac a dderch fodd ei lef mewn wylfain hyd y nod fel y cybu yr Aifftiaid ef. Ei frodyr a safasant yn y syndod mwya, a chythruddioldeb yn gwridio ar bob wyneb. Golwg ar eu drygedig frawd a sylweddolodd holl ddychryfeydd eu heugrwydd. Ni anturient nesau ato ef, er hyny hwy a lawenychasant yn fawr ei weled ef yn fyw.

Efe a aeth atynt bob yn un, ac a'u coffeiodd hwynt gyda serch gwresog, ac yn neillduol efe a sicrhodd wrth Simeon a Lefi fod eu dewrder boneddigaidd o blaid ei frawd Benjamin, wedi dileu yn eifeithiol y gweddillion olaf o'i anoddionrwydd, am eu hymddygiad gynt tuag ato ef.

Pau louyddodd y nwyd frawdol o'r ddwy ochr, ac i reswm mwy pwylllog gymeryd ei lywodraeth, a phawb yn eistedd yn neuadd y palas, Joseph a areitbiodd iddynt fel hyn:

'Fy anwyl frodyr, y mae yn amhosibl i mi iddarlunio y pleaser roddasoch i mi heddyw trwy eich ymlyniad diysgog ac eiddigeddus wrth Benjamin, eich brawd chwi a minnau. Nid heb ryw sail, fel y gwyyddoch, yr oedd genyf fi ddrwg-dyb am eich parch i hiliogaeth fy mam Rachel. I gael fy moddioni yn hyn, mi a ddychymmygais y ddyfais trwy ba un y darfu i'ch rhinwedd amlygu ei hun mor rhagorol. Reuben, yr ydych chiw yn haeddo fy nghydnabyddiaeth wresocaf am y gwasauaeth a fwradasoch i mi yn Dothan; ond buasai yn waeth arnom oll heddyw, pe buasai eich dyfais iawn-fwriadol wedi llwyddo. Tra yr oeddwn i yn y pydew, ymddangosodd i mi genad nefol, yr hwn a hysbysodd i mi feddwl ac ewyllys Duw mewn perthynas im', ac a'm cymmododd i yu hollol â fy abnged. Mi a dybygwn nad yw wynebau Simeon a Lefi yn rhydd oddiwrth ofnau terysglyd. O fy mrodyr, gadewch heibio eich hofnau. Myfi a fyddwn yn waeth na'r digred (*isfadel*) pe buasai eich ymlyniad boneddigaidd â Benjamin heb eich sicrhau yn hollol yn fy mharch. Gwnaf, fy mrodyr, mi a hyderaffyth yn mwrriad ardderchog Simeon a Lefi. Mi a welais gymmaint o law fy Nuw yn fy ngorchwyllion personol, fel y bu i mi yn wir gollu golwg ar ail-achosion; neu yr wyf yn eu caru gyda mwy o dynnerwch, gan wybod fod edifeirwch llym yn sicr o ganlyn bwriadau drwg. Yr wyf yn cydnabod fod eich amcan chwi y pryd hyny yn ddrwg, ond yr oedd bwriad Duw yn dda. A mi a fyddwn yn feis iawn gerbron Duw, pe na buaswn yn cymeradwyo yn ewyllysgar y moddion â pha rai y dyrchafodd efe fi.

Yr wyf yn sicrhau i chwi, fy mrodyr, fod yr holl ddrwygan a aethant heibio gyda mi, fel pe buasant heb fod erioed; ac yr ydwyf y n llawenhau i weled ysbryd Abraham, Isaac, a Jacob, yn ymwasgaru trwy eu holl hâd. Yma, yn y cwpan hwn o gyfeillgarwch cysur-ol, gadewch i ni yfed tragwyddol anghof o'r drygau a aethant heibio. Ac yn awr, fy mrodyr, yr ydych yn gwled yr hyn a wnaeth Duw, ond nid ydych eto, mae yn bosibl, yn

gwybod yr achos o hono. Myfi a ddyrchafwyd i awdurdod a chymeriad yma yn yr Aifft, nid er fy mwyn fy hun, ond er eich mwyn chwi a thŷ fy nhad, i gynnal einioes llawer o bobl. Dwy flynedd o'r newyn sydd eisoes wedi myned heibio. Ni chyfododd yr afon Nilus y llynedd o fewn i wyth cufydd i'w huchder arferol, nac eleni o fewn deuddeg cufydd. Pam' mlynedd fydd eto i ddyfod, yn mha rai ni bydd nac aredig na medi. Gan mai hyn yw'r peth fo a'ch cymmoda chwi â'r hyn nas gellir ei alw yn ol na'i wellhau; a chwi a welwch fod Duw wedi gornwch-drefnu eich drygan *bychana* er daioni i Israel. Ya ol i shwi gael gwledda gyda ni ddiwrnod neu ddau, myfi a'ch gollyngaf chwi at Jacob, fy nhad, a dywodwch wrtho am yr holl bethau a wnaeth Duw i mi yn nhir yr Aifft. Y modd y gwnaeth efe fi megys tad i Pharao, ac yn arglwydd ar yr holl wlad. Dywedwch wrtho fy mod yn gwahodd holl dŷ Israel i waered i'r Aifft i ymdeithio, hyd oni byddo y newyn wedi myned heibio. Ac wele, mi a fonouaf gyda chwi gerbydau ysgafu i ddwyn fy nhad, eich gwragedd, a'ch rhai bach, i waered yma ataf fi.'

Erbyn hyn, yr oedd yn adnabyddus yn mhalas Joseph fod ei frodyr luedi dyfod; a'r newydd a aeth allan i'r heoludd, ac a ehedodd fel meltlen o uu heol i'r llall, hyd oni ymdaenodd trwy yr holl brif-ddinas. Y trigolion yn gyffredin oeddent yn llamu o lawenydd; ac i dystio eu parch i'r arglwydd prif-ganghellwr, yr oedd bonffaglau yn cael eu gwneuthur yn mhob lle amlwg, y clychau yn cae, a'r mangnelau dwfr (*water works*) yn chwareu, a phob arddangosiad arall o lawenydd ag oedd yr amser hwnw yn gynnwys. Ac, hyd y nod Pharao ei hun a lawenychoddi glywed fod brodyr ei anwyl-ddyn wedi dyfod i Memphis.

Yn awr Joseph a orchymynodd ddwyn Manasse ac Ephraim o'i flaen ef, ac a'u cyflwynodd hwy i'w hun ewythr ar ddeg; a'r hawddgar Afenath a lawenychodd yn fawr am fod ganddi gynnifer o frodyr dewrwyth.

Pharao a orchymynodd i Joseph anfon lluniaueth gyfaddas, a cherbydan i Jacob a'i blant, a gwahoddiad oddiwrth y brenin ei hun iddo ddyfod i'r Aifft, a gwarantu iddo amddiffyniad a lluniaueth dros yr holl amser ag y byddai i'r newyn berthau. Hyn a wnaeth y brenin o ddybeu i atal neb mewn ceuigen i gablu Joseph, am un caredigrwydd ag oedd yn cael ei ddangos i deulu Israel.

Gwedi iddynt wledda dau ddiwrnod, gyda Joseph, a gweled pob peth cywrain a gwerthfawr yn y brif-ddinas, efe a'u hanfonodd hwy ymaith yn ol rhoddi cyngor caredig iddynt.

Yn ol swper, y noswaith cyn iddynt ddechren eu taith, Joseph fel hyn a'u hanerchodd hwynt, 'Fy anwyl frodyr, yr ydych chwi yn awr, yn myned i ymweled â'r goreu a'r mwyaf anrhydeddus o dadau, i ddwyn iddo ef y newydd annysgwyllyddwy o gael gafael yn ei fab, yr hwn a fu golledig cyhyd. Chwi a fyddwch yn ddigon pwylllog yr wyf yn goheithio, i gymeryd gofal pa fodd y dadguddiech y peth iddo; rhag i'r newydd o fy mod yn fyw i brofi mor beryglus iddo ef, ag y

CYR. VII.

33

bu y newydd gynt o fy marwolaeth yn debyg o fod. Bydded iddo gael ei wneuthur gyda gofal a phob yn ychydig. Yn ol pob tebyg-olrwydd, chwi a fyddwch dan yr angenrheidrwydd o ddaedguddio y cwbl o'r cydrad gynt yn fy erbyn, mewn trefu i roddi cyfrif am fy mod eto yn fyw. Ond gochelwch, fy mrodyr, rhag beio ar ymddygiadau eich gilydd; cofiwch fod llaw Duw ynddo. Yr wyf yn cydymdeimlo â chwi, fy mrawd Juda, dan y golled drom o fy neisint ieuange. Ond yr wyf fi yn rhagweled y bydd Juda eto yn fawr yn nhŷ ei dad, a'r rhai a fwriadwyd i lywodraethu a ddisgynant o Juda. Bydded i bob meddyliau am bethau a aethant heibio gael eu hanghofio am byth genych, a meithriuwch yn eich plith eich hunain y caredigrwydd a'r cyfeillgarwch manylaf. Tra fyddoch chwi yn sefyll gyda'ch gilydd, megys ag y gwnaethoch yn arddechlog y ddyd arall gyda fy mrawd Benjamin, nid oes un gallu ar y ddaear a'ch gorchfyga; ond os bydd i chwi anghytuno yn eich plith eich hunain, chwi a ddeuwch yn ysglyfaeth rwydd i bob gelyn.'

'Yr ydych yn ymadael y foru; ond na adewch i mi eich gollwng chwi ymaith yn wag. Chwi a welwch fod yn dda i wneud derbyniad o hyn, fel arwydd fechan o fy mharch i blant fy nhad.' Felly, efe a roddodd i bob un o honynt swm dda o arian a newid dillad; ond anrheg Benjamin ydoedd dair gwaith yn fwy gwerthfawr nag eiddo yr un o'r lleill;—efe hefyd a anfonodd ddeg o anifeiliaid, wedi eu llwytho â phethau goreu yr Aifft, yn anrheg i'w anrhydeddus dad; a deg eraill wedi eu llwytho â lluniaueth iachus a moethus iddynt oll ar eu taith. Yna efe a'u bendithiodd hwynt, ac a gymerodd ei genad oddi wrthynt, ac a ymneillduodd i fynegi i Afenath, ei anwyl wraig, yr hyn oll a ddygwyddasai.

(I'W ORPHEN YN Y NERAF.)

CYDWYBOD.

Amryw fath o Gydwybodau.

CYDWYBOD DDRWG YW cydwybod dywyll, yn camfarnu am bethau trwy y tywyllwch sydd ynddynt, heb wybodaeth i wahaniaethu rhwng drwg a da, ac yn cashau y goleuni, fel nad argyhoeddir ei gweithredoedd. Y mae mor dywyll, fel y tybia ei bod yn gwneud gwasanaeth i Dduw wrth ladd ei weision. Ioan 16. 2. Dyma y fath gydwybod oedd gan Paul cyn ei droedigaeth, pan yr oedd yn erlid ac yn anrheithio yr eglwys, ac yn tybied ynddo ei hun fod yn rhaid iddo wneud llawer o bethau yn erbyn enw Iesu o Nazareth. Act. 26. 9.

Cydwybod farwaidl, gysglyd, heb deimlo mwy na dyn yn cyegu, er na wyr na'r dydd na'r awr y bydd yn rhaid iddo ymadael â'r fuchedd hon. Diar. 23. 33, 34. Yr oedd cydwybod Pharao yn cael ei deffro weithiau

gan farnedigaethau Daw, ond yn fuan yn dychwelyd i'r un cysgadrwydd a dideimladrwydd. Gall cydwybod dyn da fynes i'r sefyllfa hon trwy ddiffyg gofal a gwyliadwriaeth parhau; felly yr oedd Dafydd dros amser, nes y daeth Nathan ato, a'i brofi yn enog, a dywedyd, "Tí yw y gwr?" 2 Sam. 12. 7.

Cydwybod bleidiol sydd yn ddisylw o bechodau mawrion, er yn fanol ynghylch pethau bychau, fel y Phariseaid. Math. 23. 23.

Cydwybod aflan, felly mae cydwybod pob dyn anghredniol, halogedig, a diffydd. Nid oes dim pardeb yn y rhai sydd yn ei meddu, eithr halogedig yw hyd y pod eu meddwl a'u cydwybod. Tit. 1. 15. 1 Cor. 8. 7.

Cydwybod wedi ei serio, sef wedi caledu trwy dwyll pechod, a thrwy fynych arferiad o hono, fel y mae yn ddiideimlad ac yn ddiarswyd o'r canlyniadau o hono. 1 Tim. 4. 6. a Jer. 8. 6. Dyma fel y mae llawer iawn ag sydd ar enw crefydd, a'u cydwybod yn dawel, heb ddim yn blino eu meddwl pa lwybr sydd orau i gario gwaith yr Arglwydd yn y blaen. Pan fyddo y pregethwr yn gorfod sefyll i fuan, a'r dagrau yn treigio dros ei ruddiau, mae efe yn eithaf tawel yn ei eisteddle, mor ddisylw a phe byddai i fyw byth. Ac os bydd iddo gael ei gyfiroi o'r fan hono, gellir meddwl mai ar ei ysgwydd ef mae yr holl waith yn pwyso.

CYDWRBOD DDA sydd gan ddyn wedi ei adnewyddu gan yr Ysbryd Glân, ac yn gweini ei swydd yn dda, yn oleu, yn ddiuedd, ac yn dyner, fel yn Josiah yn ymostwng mewn tristwch duwiol am bechod; fel Joseph yn gwrthsefyll profedigaeth, ac yn methu cydfyned ag eraill, fel Nehemiah. Neh. 5. 15.

Cydwybod bur yw cydwybod wedi ei thaeonella a'i phuro â gwaed Crist. Nid oes ond iawn am bechod a all ddienuogi cydwybod, a hwnnw yn adnabyddus i'r enaid trwy ffydd, yr hyn sydd yn ei hadnewyddu a'i gwneuthur yn onest a diragrith gerbron Daw, ac yn tueddu at burdeb yn mhob ymarferiad. Nid oes modd i'r gydwybod fod yn bur heb iawn gredde yr efengyl. 2 Tim. 1. 3. Heb. 9. 14.

Cydwybod ddrysstr. Act. 24. 16. Ddi-euog, heb un atalfé neu rwystr ynddi; canys os bydd rwystr ynddi, hithaa a rwystra y dyn yn mhob peth; yn ei ddyfodfa at Dduw, a'i gymdeithas ag ef—yn ei fwyhad o gysuron dwyfol—yn ei gyflawniad o ddyledswyddau. Ni ddichon dyn a chydwybod euog lwyddo mewn dim.

Y neb a fyno gael a chadw cydwybod dda, ymddiddaned a'i galon yn aml, rhodied yn fanwl yn ei holl ffyrdd, trwy edrych yn

barchus ar holl orchymynion Daw; yn neill-duol trwy gymdeithau yn ddyfal â gwaed neu aberth Crist trwy ffydd, yr hyn yn onig a ddichon buro y gydwybod oddiwrth weith-redueld meirwon pecnod.

Pottsville.

WM. S. DAVIES.

ADGYFODIAD Y MEIRW.

GAN WM. MORGAN, POTTSVILLE.

[Parhad o dudal 224.]

PHIL. 3. 20, 21.—"Canys eis hymarweddfad ni sydd yn y nefoedd, o'r lle hefyd yr ydym yn dysgwyl yr Iachawdwr yr Arglwydd Iesu Crist, yr hwn a gyfnewidia ein corff gwael ni, fel y gwneir ef yn un ffurf a'i gorff gogoneddus ef, yn ol y nerthol weithrediad, trwy yr hwn y dichon efe ddarostwag pob peth iddo ei hun."

II. Yr amser y cymer y cyfnewidiad hwn le. Cymer le ar ddyfodiad Crist yn y dydd diweddfad. Yr hwn y mae y gwir Griation yn ei ddysgwyl i ymddangos yr ail waith heb bechod, er ei iechydwrriaeth. Y mae hyn yn cael ei arwyddo yn—

1. Yn amgylchiadau teyrnasiad yr Arglwydd Iesu Crist fel Cyfryngwr. Dywedir fod yn rhaid iddo deyrnasu hyd oni osodir ei holl elynion yn droedfaingc i'w draed. A'r gelyn diweddfad a ddinystir yw yr aneu, ar ddiweddfad amser: ar ol i holl ddybenion ei gyfryngwriaeth gael eu dwyn oddi amgylch, bydd i'r deyrnas gael ei rhoddi i fynu ganddo i'w Dad. Yr udgorn a gân, a'r meirw, a dygyfodir. "A mi (ebe Crist) a'i hadgyfodaf ef yn y dydd diweddfad." Dyma yr amser ag y bydd aneu yn gorfod rhoddi i fynu ei awdurdod arnynt. Bydd i'r ddaear a'r môr roddi i fynu eu meirw. Efe a lwngc, angen mewn buddugoliaeth. Pryd hyn ceir gwel-ed Iesu a holl ffyrwyth ei lasur Cyfryngol wedi eu casglu ynghyd yn dyrfa fawr, yr hon na ddichon neb eu rhoio, o bob llwyth, iaith, pobl a chenedl o dan y nef, a'r broffwydoliaeth wedi cael ei chyflawni, "O lasur ei enaid y gwel ac y diwellir."

2. Y mae dysgwiliad cyffredinol y teulu dynol yn cyfeirio at amser ymddangosiad Crist yr ail waith yn ol yr addewidion, pryd y bydd i'r cyfnewidiad hwn gymeryd lle, sef prynedigaeth eu cyrff. Dywedir fod awydd-fryd y creadur, sef y creadur rhesymol (dyn),—pa un bynag ai cenedldd yn ai Iuddew—y mae pawb o'r bodau rhesymol yn dysgwyl mewn rhyw ddull neu gilydd am ddadguddiad neibion Daw, sef eifeibion mabwysiedig. Ac nid yn unig y creadur, ond ninau hefyd, y rhai sydd genym ffaenffyrwyth yr Ysbryd, yr

ydym ninnau ein hunain hefyd yn ochweidid ynom ein hunain, gan ddysgwyl y mabwysiad, sef prunedigaeth ein cyrff—gwardedigaeth y corff oddi tan awdurdod anghau a'r bedd, i fwynhad o ddedwyddwch mewn cyssylltiad â'r enaid. Y maent yn dysgwyl ei Fab ef o'r nefoedd, yr hwn a'u gwardodd oddiwrth y digofaint sydd ar ddyfod—yn ei ddysgwyl ei er eu hiechawdwriaeth.

3. Y gallu a amlygir yr amser hww yn nghyfnewidiad y corff. Y nerthol weithrediad. Nid yw adgyfodiad y meirw yn ddarostyngedig i un ddeddf, ond bydd yn cael ei heffeithio trwy allu dwyfol, yr hyn a amlygir ac a ddygir oddi amgylch gan Grist yn ei ail-ddyfodiad. "Canys y mae yr awr yn dyfod yn yr hon y caiff pawb a'r sydd yn y beddau glywed ei lesferydd ef; a hwy a ddeuant allan, y rhai a wnaethant dda i adgyfydiad bywyd, ond y rhai a wnaethant ddrwg i adgyfodiad barn. A hwy a ddeuant allan." Bydd ei allu dwyfol yn cael ei amlygu yn eu hadgyfodiad a'u cyfnewidiad. "Yr hwn a gyfnewidia ein corff gwael ni, trwy yr hwn y diehon efe, le, ddarostwng pob peth iddo ei hun." Y mae yn wir bod anhawdadera'u yn gyssylltiedig â'r meddwl o adgyfodiad y meirw—meddwl y bydd i'r corff gwael hwn, ar ol iddo lygru a chymysgu â llwch y ddaear, gael ei adgyfodi drachefn! ond pan gofion am allu y person sydd yn gweithredu y mae pob anhawder yn ffoi o'r golwg. Pe buasai adgyfodiad y corff yn cael ei briodoli i ryw beth llai na gallu dwyfol, gallasai fod yn achos o amheuaeth; ond gan mai yr un gallu a gredodd y bydoedd sydd yn gweithredu, nid oes un lle gan amheuaeth i oesod ei throed i lawr. Y mae yr ysgrythyr yn llefaru yn benderfynol ar y pwng. Bydd i'r rhai sydd yn eu beddau glywed ei lesferydd ef; a hwy a ddeuant allan: yr udgorn a gân, a'r meirw a gyfodir. Yr hwn a gyfnewidia ein corff gwael ni. Ac mi a welais y meirw, fychain a mawrion, yn sefyll gerbron Duw, a'r llyfrau a agorwyd; a llyfr arall a agorwyd, yr hwn yw llyfr y bywyd, a barnwyd y meirw wrth y pethau oedd yr ysgrifonedig yn y llyfrau, yn ol eu gweithredoedd. Dat. 20. 13.

III. Y dull yn mha un y bydd iddo gael ei effeithio, gyda golwg ar y sefyllfa y dygir hwynt iddi. Yr hwn a gyfnewidia ein corff gwael ni i fod yn un ffurf â'i gorff gogoneddus ef. Ni—y gwir Gristionogion. Bydd y cyfnewidiad hwn yn cael ei effeithio yn nygiad y corff gwael hwn yn ogoneddus ac anfarwol. Ofer a fyddai i mi amcanu roddi darluniad o'r *process* yn nygiad y corff i deulu Mab Duw; ond bydd iddo gael ei ddwyn yn y cyfnewidiad i'r un ffurf â'i gorff gogoneddus ef. Ond

yr wyf yn credn y bydd iddo gael ei effeithio, er nas gallaf roddi darluniad o hono. Y mae geirwiredau Daw, a mawredd ei allu, genyfi ymddibynu arnynt, ac y mae hyn yn ddigon i mi. Nid wyf yn amcanu hefyd i roddi desgrifiad o gorff ein Harglwydd Iesu Grist, er fod genym rhyw ddrwyfoddwl o'i ogoneddusarwydd yn ei weddnewidiad ar y mynydd. Dywedir fod ei wynch yn dysgleirio fel yr haul, a'i ddillad cyn wyned â'r eira. Ymddangosodd i Ioan hefyd yn Ynys Patmos mewn modd gogoneddus iawn. Yr oedd wedi ymwisgo â gwias laes o'i ben i'w draed, ac wedi ymwregysu yngbylch ei fronau â gwregys aur. Ei ben ef a'i wallt oedd wnyuon fel gwlan, cyn wyned a'r eira, a'i lygaid fel fflam dân, a'i draed yn debyg i bres coeth, megys yn llosgi mewn ffwrn, a'i lais fel swm llawer o ddytroedd. Ac yr oedd ganddo yn ei law ddeau saith seren, ac o'i enau yr oedd cleddyfau llym dau-finiog yn dyfod allan, a'i wynbryd fel yr haul, yn dysgleirio yn ei nerth. Yr oedd yr olwg mor ogoneddus fel, y syrthiodd Ioan fel un marw. Er mor ogoneddus oedd yr olwg a gafodd Ioan arno, nid yw y desgrifiad ond gwan mewn cydmariaeth i'r hyn yw ef; eto, dywedir yn y testyn y bydd ein corff gwael ni i fod yn un ffurf â'i gorff gogoneddus ef. Byddant yn yr un ffurf, ond nid i'r un graddau o ogoniant â'i gorff gogoneddus ef.

1. Byddant yn berffaith. Bydd y corff pryd hyn wedi colli ei waeledd, ond nid wedi colli ei huaniaeth. Nid yw yn angenrheidiol i'r corff gadw ei waeledd er cadw ei huaniaeth. Pechod yw yr achos o'r amherffeithrwydd. Yn yr adgyfodiad bydd yn ddibechod, bydd yn rhydd oddiwrth effeithiau pechod; ac nid yn unig bydd yn santaid, ond hefyd bydd ei holl gynbeddfau eneidol a chorfforol yn berffaith yn eu holl weithrediadau. Y mae yn rhy anhawdd i ni yn bresennol, o herwydd amherffeithrwydd gweithrediadau ein cynbeddfau, a'r sefyllfa ag yr ydym ynddi yn ein cyssylltiad â'r byd hwn, i ffurfio drychfeddygliau cywir beth a fyddwn ni; ond gwyddom hyn, pan ymddangoso efe y byddwn gyffelyb iddo, oblegyd ni a gawn ei weled ef megys ag y mae, a bod yn un ffurf â'i gorff gogoneddus ef.

2. Byddant yn un ffurf o ran natur y gogoniant. Cant fyw yn ei bresennoldeb—bod yn un ffurf o ran perffeithrwydd eu natur, a mwynfau yr un gogoniant. "Pan ymddangoso Crist ein bywyd ni, yna hefyd yr ymddangoswch chwithau gydag ef mewn gogoniant." A'r cyflawn a fydd fel yr haul, yn llewyrchu yn bheyrnas eu Tad, yr un ffurf â'i gorff gogoneddus ef.

3. Byddant yr un ffurf gyda golwg ar anfarwoldeb eu natur. Y mae Crist i fyw byth; nid oes gan anghen un awdurdod yn rhagor arno, a chaiff y gwir Gristionogion fyw byth gydag ef mewn gogoniant. "Byw wyf fi," ebe Crist, "a byw fyddwch chwithau hefyd." Ar ol i'r corff gwael a llygredig hwn i wisgo anllygredigaeth, ac i'r marwol hwn i wisgo anfarwoldeb, yna bydd yr ymadrodd a ysgrifenyddwyd, Anghen a lyngwyd mewn buddngoliaeth. O anghen, pa le y mae dy golyn; O uffern, pa le mae dy fuddngoliaeth. Colyn anghen yw pechod, a grym pechod yw y gyfraith. Ond i Dduw y byddo y diolch, yr hwn sydd yn rhoddi i ni y fuddngoliaeth trwy ein Harglwydd Iesu Crist.

Wrth derfynu y sylwadau hyn, y mae i ni gofio na bydd i anghen a'r bedd ddim cyfnewid pechadur o ran ei sefyllfa mewn ystyr ffoel yn ei berthynas â Duw. Y mae yn rhaid i'r cyfnewidiad hwn gymeryd lle yn rhybhor ein bywyd. Daw pawb o'r bedd gyda golwg ar hyn yr un fath ag yr aethant i lawr i'r bedd. Y rhai a wnaethant dda i adgyfodiad bywyd, a'r rhai a wnaethant ddrwg i adgyfodiad barn. Y rhai y mae y Mab ganddynt y mae bywyd ganddynt. Y rhai sydd a'u hymarweddiad yn y nefoedd sydd yn feddiannol ar y dysgwiliad o fod yn un ffurf â'i gorff gogoneddus ef.

YR UCHEDYDD.

PRESEN y wybren. Y bore'n gynarawl
Ymdeithia fal angel trwy'r meusydd wybrenawl,
Ymuddia yn mbylygon brith leni y wawrddydd;
Bolheulia'n y lleufer sy'n euro y moelydd.

Prif gerddawr y wybren; cyn deffro plant Adde,
Ei ebyrth o foliant f'w Luniwr offryma
O lenyrc'h ferfateu a christial byrth gwawrddydd;
Ac nid fal yr oes o gaddug y galtydd.

Ar gopa y cwmwl goreuog yr eistedd,
A'r ddalar dywyllir gan gysgod ei orsedd;
Fryd arall raeorchoga ar wyndarth y dyffryn,
A setniau hyd-ddenawl a ffrydiant o'i delyn.

Pan gyfyd gwllth-ddeigrion o lygaid y blodau,
Ei lwybrau ddyagletiant fal palmant o beriau;
Pan-ddringo'r ystorom f'w cherbyd ymawreddog,
Cynhellir ei bwlpud gan fwa sethllwio.

Mordeithiwr y gwagle; heb gwmpawd cyfeiria
O'r entrych fal melleu i'w myth ar y boris;
Gwna wellir d'iselach ar droedd ymawreddog,
Ehydd fawr ar fan nebel, yn gynllan addollad.

Ymddyrc'ha fy enaid, 'run fath a'r Uchedydd,
Uweh tawch llygredigaeth, i folp'th Grewawydd;
Na wellir d'iselach ar droedd ymawreddog,
Neth uwch yn awrygylch santesidwrwydd a chariad.

Y llaw sydd yn arwain perorydd y bore,
Heb wyro drwy sphwysa ddifasur y gwagle,

All d'arwain, o f'enaid, drwy'r angler lle treigla
Cysawdau aneirif yn gywir i wynta!

DEWI EMLYR.

ANOGAETH, VERSUS ESIAMPL.

ADRONDDIA yr hanesyn canlynol am y Parch.
— Ward, un o'r Puritanisid enwog a ymadawodd â Lloegr yn amser erledigaeth, ac a sefydlodd yn Agawam, pentref yn mhlith yr Indiaid, tuagat ba rai yr ymddygai mewn cyf-iawnder, a chyd a tynerwch mwyaf.

Yr ydoedd yn ysgolhaig tra ragorol, ac yn ddyn llariaidd a chymwynasgar. Bu yn offeryniol i sefydlu un o'r pentrefydd goreu ar yr afon Connecticut. Rhydd ydoedd oddiwrth ddalbleidiaeth a rhagrith. Ei olafiaid ydynt dra lluosog, ac y maent wedi gwneud eu rhan yn y pwlpud, ar y maes, ac yn y llys, yn chwe' talaeth Lloegr Newydd, a dilynasant dymor gymwynasgar eu hynaif hybarch.

Gadawodd Mr. Ward esiampl deilwng o efelychiad gan ei blant. Yr ydoedd Dr. Mather, o Boston, ar bob pryd yn anog ei wrandawyr i groesawu dyeithriad, a chofio yr ysgrythyr hono, "Canys trwy wneuthur hyny y llettydd rhai angylion yn ddiaurwybod;"—ond ni wnai y doctor hyny ei hun un amser. Cyrhaeddodd hyn glust Ward o Agawam, cyfaill nodedig i'r doctor pan gyda eu gilydd yn yr athrofa. Taer ddymunai na bae hyny yn wir am ei hen gyfaill, a phenderfynodd i wneuthur ymchwiliad. Cychwynodd tua Boston ar ei draed, daith o chwe' ugain milldir, a chyrrhaeddodd ddrws Dr. Mather yn hwyr nos Sadwrn, yn ol i lawer o drigolion y dref fyned idd eu gorphwys-leoedd. Carodd ddrws y doctor, ac egorsai forwyn. Dywedai Ward, Daethum o'r wlad i glywed y daionus Dr. Mather yn pregothu yfora—yr wyf yn aychwedig, ac mewn eisiau bwyd, ac heb arian idd ei brynu. Crefaf nawdd y doctor hyd nes ei y Sabboth drosoedd. "Y mae fy meistyr yn ei fyfyrgeil," meddai y forwyn, ac nid oes genym yma na bwyd na gwely i gardotiaid carplwg." a chauai y drws. Carodd Ward y drws eilwaith, ac aeth y forwyn at ei meistyr, i ddywedyd fod rhyw gardotyn cyndyn wrth y drws yn gofyn am gael dyfod i mewn i aros dros y Sabboth. "Dywed wrtho," meddai y doctor, "am fyned ymaith, onide mynaf swyddog i'w arwain tua'r carchar." Ufuddhaodd y forwyn i orchymyn ei meistyr; ond dywedai Ward, "Nid âf ymaith hyd nes y caf weled eich meistyr." Cynhyrfai hyn y doctor, a daeth at y drws a'i gap du ar ei ben, a gofynai, pa fodd y beiddiai y dihiryn gwledig guro wrth ei ddrws ef fel hyny ar foren Sab-

both? atebodd Ward, "Dysieithr ydwyf yma, ac eisiau bwyd arnaf, ac heb ddim idd ei brynu. Crefaf arnoch chwi, syr, fy nghymeryd i mewn hyd nea bo y Sabboth drosodd, fel y gallwyf gael clywed un o'ch prëgethau rha-gorol chwi." Dywedai y doctor, "Dus ymaith, y crwydryn halogedig, ac na fina fi mwy; ni thoraf y Sabboth drwy roddi it' na bwyd na lletty;" a chauai y drws: ond nid oedd braidd wedi cyrhaedd ei fyfyrgell pau y curai Ward y drws gyda mwy o rym a ffyrn-igrwydd; troai y doctor yn ol yn dra gwgeus, a gofynai i Ward, "Paham, ddyn, y blini fi?" "Croesawiad genych, ac arosiad yn eich tŷ byd foreu dydd Llun," meddai Ward. "Ni chai mo hyn, ymaith a thi," meddai y doctor. "Wel, syr," meddai Ward, "gan fod y pwngc wedi ei benderfynn, crefaf arnoch roddi i mi chwe' cheiniog neu swllt, fel y prynwyf fara." Dywedai y doctor, "N' roddaf y naill na'r llall it," a chauai y drws. Curai Ward y drws drachefn, a dychwelodd y doctor yn llawn digllonedd, a dywedai, "Pa beth sydd arnat? naill ai yr wyt wedi gwall-gofi neu wedi dy feddiannu gan gythraul!—beth a fynd yn awr." Atebai Ward, "Gan na roddwch i'm na bwyd na diod, lletty, nac arian, a fyddwch cyfwyned, syr, a'm cyfarwyddo at butain." L'efai y doctor ar hyn, "Y gwaethaf a'r casaf o ddynion, a ddymuni di i felldith Duw i ddiagyn arnaf? a dybi di, yr yseledddyn, fy mod i yn gyfarwydd ag anueddau y fath gymeriadau?" yna dywedai Ward, "Yr wyf yn flinedig, newynog, sych-edig, a diariangar, ac o'r braidd yn noeth: a Solomon, un o freninoedd yr Iuddewon, a ddywed wrthyf fi a chwithau y daw putain a dyn i damaid o fara yn y diwedd." Ar hyn lled-dybiodd y doctor ei ymwelydd, a llefai, (*Tu est Wardonus vel Diabolus*) "Y mae yn sicr mai Ward neu y diafol ydwyf."

Chwarddodd Ward, a chymerodd y doctor ef i mewn i'r tŷ, a chymhellodd ef i bregethu yn ei le ef y dydd canlynol. Cafodd yr am-gylchiad yr effaith ddyladwy ar feddwl ac ymarferiad y Dr. Mather; oblegyd wedi hyn daeth yn elusengar a llettygar i bawb mewn eisiau.

LLAI.

BYR GYNGHORION

A rydd yr ysgrifenydd yn rhad; a chyda hyny dymuna iddynt gael y derbyiad a deil-yngant, a'u dylanwad priodol ar feddwl ac ymarferiad y sawl a'u darllenant; ac er eu gwneud yn fwy dealladwy, darnoda hwy gydag yn gyntaf ac yn ail, &c.

1. Bydded dy ddymuniaid yn fwy am fyw yn dda nac am fyw yn hir.

CYR. VII.

34

2. Gan na wyddost beth a ddygwyrdd mewn diwrnod, nac ymfrostia o'r dydd y foru.

3. Gochel y tafod gweuieithus, rhag y cai yn y diwedd brawf gofidus o fodoliaeth ei golyn.

4. Na ddiffygia yn gwneuthur daioni.

5. Chwarsu à phlant—gad y saint yn llonydd.

6. O ddan ddrwg, dewis y lleiaf.

7. Paid a gwneuthur dy hun yn annedwydd oblegid yr hyn nad yw yn perthyn it.

8. Gwna dy ddyledsdydd a deued a ddel.

9. Na chospa dy hun am feiau dynion eraill.

10. Gwna ddaioni, ac na ofala i bwy.

11. Bydded anmbaroch a sarhad islaw dy sylw. Gad i gwn gyfarth, ac i fulod gicio.

12. Dywed yn dda am y marw, na allo am-ddiffyn ei huu.

13. Canmola dy gyfaill, ac nid dy hun.

14. Meddwl am gyflog pechod, a gochel y drwg.

15. Cadw y llin rhag y tân, a'r gwia rhag y plant.

16. Anghofia feiau dynion; ond bydded dy feiau dy hun yn wastadol ar dy gof.

17. Dywed am ei feiau wrth dy gyfaill, ond paid a'u mwyhau.

18. Fryn y gwir, ac na werth ef.

19. Cerydda y beais yn ei wyneb, ac nid yn ei gefn, oblegid gwell yw cerydd cyhoedd na chariad cuddiedig.

20. Maddeu'n rhwydd bysdra a gwallau'r

LLAI.

LLUNDAIN.

DYWEDIR fod yn Llundain tua 12,000 o blant dan addysgiant feunyddiol i gyflawni drwg-weithredoedd; 30,000 o ladrou; 6,000 o dderbynwyr lledrad; 23,000 o rai a geir mewn cyflwr meddwol; 30,000 o yfwrw gwirod ymarferol, a 150,000 o feibion a merched yn dilyn bywyd anwair.

Wrth ystyried hyn yn briodol, pwy a all beidio gweddio, "Ein Tad, yr hwn wyt yn y nefoedd, deled dy deyrnas." LIT.

ANGHYSSONDEB GWRTHUN.

WRTH sylwi ar ddynion a broffesant eu hunain yn aelodau o gorff Crist yn bliuo a chystuddio eu gilydd, cynyrcbir yn fy myn-wes fwy bywiog a gofidus deimladau na dim a welais neu a glywais erioed am effeithiau eubydus y *Delirium Tremens*; a phe cania-teid lle i ddagrau yn y nef, credwyf y ffryd-iant yn lluo o'r llygaid a sylwant ar fodau y llawr, a brynwyd a'r un gwerthfawr waed, a adgenedlwyd trwy yr un Ysbryd, a ymddy-

iedant yn yr un Ddw, ac a obeithiant am yr un nefoedd o gyflawn fwyhad o gariad an-
furoi tu draw i'r byd hwn a'r bedd yn ang-
hytuno ac yn cwmpo maes a'u gilydd ar y
ffordd.

FFURFIO CYMERIAD.

*Rhydd y Philosophyddion Cymreig y Rheol-
as canlynol, fel y cyfryw ag a ddylem eu
dilyn yn furfiad ein cymeriad.*

Dylai dyn fod yn ddoeth mewn dadl—yn
luseu yn ei ystafell—yn llew mewn brwydr
—yn baen ar yr beol—yn fardd yn ei gadair
—yn athraw yn ei deulu—yn gynghorwr yn
y wladwriaeth—yn gyfryngwr yn y gymmy-
dogaeth—yn dawel mewn tyfa—yn gydwy-
bodol mewn gweithred—yn foddlon i'w sef-
yllfa—yn drefnus yn ei agwedd—yn ddiwyd
gyda'i alwedigaeth—yn fyddlon mewn cyf-
eillgarwch—yn gymedrol mewn difyrwch—
yn bwyllig yn ei ymddiddanion—yn dangnef-
eddwr yn yr eglwys, ac yn gyasegredig idd
ei Ddw. Felly, gall fod yn ddedwydd yn
oifynyd, yn dawel ac osmwyth yn angen, ac
yn esiampl deilwng o efelychiad idd ei olaf-
iaid.

Cyf. B. L. B.

PREGETH ER COFFADWRIAETH AM Y PARCH. DANIEL JONES, CAERFFILI:

*Yr hwn a fu farw Gorpâ. 11eg, 1850, yn 35
mlwydd oed.*

GAN DANIEL WILLIAMS, CAERFROG-NEWYDD.

"Ac f'r marwol hwn wisgo anfarwoldeb."—1 Cor.
15: 53.

Y gwirionedd bendigawl a drinir ag ef yn
y cyn a'r ol-destynau yw adgyfodiad y meirw.
Yn holl ysgrifau yr athronwyr paganaidd nid
oes yr awgrym lleiaf am yr athrawiaeth ar-
dderchog o gyfodi y meirw i fywyd drachefn,
oblegdy y pwngc a ddadlenir yn unig gan
ddwyfol ddatguddiad. Pan oedd pregethwr
mawr y cenedloedd yn son am yr athraw-
iaeth fendigawl hon wrth yr Atheniaid dysg-
edig, yr oeddynt yn cyfrif ei weinidogaeth
yn dyfnyddwydd; a gwir ei bod yn hollol ddy-
eithr i philosophyddiaeth a chelfyddydau, o
herwydd yr oedd yn ormod gorchwyl i natur
a rheawm i oleuo y glyn tywyll nes cael yr
athrawiaeth hon. O'r holl gyfundraethau a
luniwyd gan ddysgawdwr hen a diweddar
o barth y creadur ofnadwy a rhyfedd—dyn,
nid oes un mor fendigawl, mor anwyl, ac mor
llawn o gysur a gobaith a'r athrawiaeth o ad-
gyfodiad y meirw. Os edrychwn drwy oleu-
ni natur ar ein hannedd dywyll ac anghyfan-

neddawl, anobaith a'n deil yn yr olwng ar ein
cartref hir; traed y rhai a'n blaenodd a ddis-
gynodd i dir dystawrwydd, ac ni ddychwel-
asant i hysbysu fod agorfa wedi ei chael o'r
drygfan lygredig f'ryw sefyllfa mwy goleu a
dedwydd yr ochr draw. Ninnau a deithiwn
gyda phrysardebar hyd yr un llwybr digalon,
ac fel y byddwn yn nesau at lyn trefyniad,
canfyddwn furiau arwydus ei garchar yn
gedyrn ac anoresgynadwy. Nid oes llus-
eru yn y lle i oleuo y tywyllwch, na gwawr
am holltiad yn weledig yn y carchar, trwy
ba un y darganfyddwn rhyw oror mwy clir.
Mewn dyebryn galwn ar philosophyddiaeth
i'n cynorthwyo, ond hon mewn oerlef a'n hat-
eba—"Wele dy derfyn tragwyddawl,—o
ddim y cyfodaist, ac i ddim y dychweli-
pridd yw dy ddefnydd, a bythawl ymgym-
ysgi â phridd rhyw todau cyfelyb." Oad yn
nghanol yr anobaith a'r nos, wele eiengyl y
bendigedig Ddw yn wynebu, gan agoryd
cloeau y glyn, a gyru y tywyllwch ar sfo, a
llefain, "Lazarus, tyred allan." Yn y fan y
ddaeur a ymymuda—y bedd a ymrwysa—
a'r corff cyfodedig a frysia tua y wynfa dra-
gywyddawl, gan adael ar ol o'gof lygredig-
aeth. "Y marwol hwn a wisg anfarwoldeb."
Yr oedd rhai yn Corinth yn gwadu yr athraw-
iaeth, ond eu pregethwr hwy a wabaniaethai
yn fawr oddiwrth lawer o bregethwyr yr oes
hon. Nid pa beth a greidir gan y gynnulleidfa
oedd pwngc Paul, ond amddiffyn y gwir hyd
y nod yn nghlyw y Saduceaid gwrthnysig ac
anfyddiawl; ac amddiffyn ei fater i bwrpas
oedd ef. Profa yr adgyfodiad oddiwrth ad-
gyfodiad Crist y blaenffwyth. Rhwydd y
gallwn yru adref yn ngherbyd buddugoliaeth
a'r gelynyon wedi eu tasu yn yr olwynion, a
bloeddiwn allan ar hyn, "Crist a gyfodwyd
oddiwrth y meirw, ac a wnaed yn flaen-
ffwyth y rhai a hunasant." Y pryd y
rhwysa y esgyrnfa, ac y cyfodir corff fy an-
wyl frawd, y gellir dywedyd, "Angau a
lyngowyd mewn buddugoliaeth." Addasyw
y testyn, "Y marwol hwn a wisga anfarwol-
deb." Cafodd fy mrawd gryfach corff gan
natur nag a gefais i; a chof genyf pan oedd
ef a Ieuan Grug a minnau yn nhref y Fenni,
yn y flwyddyn 1841, i mi ddywedyd y bydd-
wn yn y bedd rhyw ddeg o flynyddau o'i
flaen ef. Cawsom ein magu a'n bedyddu yn
y ddwy eglwys nesaf at eu gilydd—Hermou,
Nantyglo, a Nebo, Penycas, Myaw; ond
yn awr nis gallaf lai na dywedyd gyda'r galar
mwyaf, mae ei ran farwol ef yn gorwedd yn
mynwent Tonyfelin, ger yr anwyl Morgan
Evans. Y mae fy nheimiadau naturiel yn
fy ngwasgu yn ddwys wrth feddwl am dano,

fel y Cymro enwog y Parch. D. Rhys Stephen, wrth fedd Morgan Evans.

Lle bo hiraeth gwelir delgryn
Ar y rudd yn mynych ddisgyn,
Ac yn lithro drosto'n araf,
Gan arwyddo'r teimlad dwysaf.

Delgryn yw yn tarddu allan
O ffinonell dagrau'i hunan,
Ffynon nad oes sychu arni
Tra bo hiraeth yn bodoll.

Gwres yr haul a sycha'r delgryn,
Gwlith ar rudd y sirlawl rosyn;
Ond nid oes drwy'r greadigaeth
Ddim all sychu delgryn hiraeth.

I. Gwisg bresennol y corff.—*Marwoldeb.* Nid dyma ei wisg gyntefig. Nid hon a wisgwyd am Adda gynt yn Eden. Nid Duw a'i gwnaeth, nac a'i gwisgodd. Nid oes dim o'i bath yn ei ystorfa ef. Gwisg ydyw a weuwyd gan ddyn ei hunan, a byny yn groes i ewylllys y nef. "Na fwyta o hono," medd Duw. "Cans yn y dydd y bwytei o hono, gan farw y byddi farw." Ond er nad hon a wisgwyd gan ein rhieni yn Mharadwys, hon oedd am danynt pan drowyd hwynt allan, ac yn hon y genir pob un o'u plant. Marwoldeb yw gwisg pob rhan o'r corff. Ymlifa yn ei waed, ymgymysga â'i anadl, ac ymbletha am ei holl ewynau. Cedwir ei galon mewn gwisg o farwoldeb, a chleddir ei glustiau a'i lygaid mewn pyllau o farwoldeb. Gwisga farwoldeb yn rhactalau rhwng ei lygaid, ac yn orchudd ar ei wyneb. Gall ddweyd am anghu, "Ar gleddr fy nwyllaw y'th argreffais." Syndod ein bod yn anghofio hyn!

Mae marwoldeb yn wisg nad yw y corff byth yn ei newid. Gwisga hi gartref, ac nid yw yn ei newid i fyned oddi cartref. Gwisga hi bob dydd, ac nid yw yn ei newid ar y Sabboth. Gwisga hi y nos, defnynddi y boreu, ac nid yw yn ei newid trwy y dydd. Hon sydd odditan holl ddillad gwyfach brenhinoedd a brenhinesau. — Mae gwisgoedd eraill mal pe byddent wedi eu darnio wrthi. Mae amser ac amgylchiadan yn gwneud y wisg yn fwy amlwg. Pan yn ieuangc ac yn iach, gall y corff ameu defnyddiau ei wisg. Mae bywyd yn chwarae yn mhob aelod a gwythien. Ond mae wythnos o gyetudd yn gwneud defnyddiau ei wisg yn hawddach eu hadnabod. Daw odafedd llygredigaeth yn fwy i'r golwg bob dydd. Hawdd iawn yw adnabod beth ydyw defnyddiau gwisg yr hen wr. Mae pob blwyddyn a mis yn argraffu marwoldeb yn ddyfnach yn rhyochan ei wynebpryd; ond pan mae yr enaid wedi ehedeg ymaith, a'r corff ar yr astell, y gwelir yn iawn beth yw ei ddefnydd. Gwyr pawb a'i gwel nad yw ond un deryn o farwoldeb,

wedi ei wen o'r cwr iaaf i'r uchaf drwyddo oll.

Mal hyn y gwywa'r duwialw rai
Yn anghu olaf awr;
Eu cyrff gwywedog rot'r mewn hedd
I huno'n llwch y llawr;
Gorweddant yno dymor hir,
I'r lle un chwa ni ohwyth;
A hawdd yw tybiaw uwch eu pen
Mal yno byddant byth.

Cyn cyrhaedd gogoniant, yr oedd yn rhaid i'n brawd hwn i basio tir llygredigaeth; cyn landio i oleuni tragywyddol y bywyd gwell, rhaid croesi y tywyllwch a'r glyn.

Yr wyf yn cofio fy mod yn nhŷ y Parch. J. Williams, Trostant, Pontypwl, y nos olaf y bu byw; llangc ieuangc oeddwn, heb wybod dim am y gwahaniaeth oedd yn wynebpryd fy anwyl frawd; ond tuag wyth o'r gloch, daeth Mr. Daniel Evans, Forge-y-dref, i mewn; a gwelwn ef yn ddioed yn eistedd ac yn syllu. "Eistedd frawd," ebe Williams. "Och! och! brawd sydd i fy nghadael ar fyr ydych chwi." "Paid grwgnach, os cafdipyn o'th flaen adref." "Pa fodd y mae arnoch i?" ebe Evans. "Pob peth yn barod. Paid dia myned i genfigenu am fy mod yn dy adael—y gwaith goreu, a'r mwyaf teitlwg i ti yw diolch am ei bod hi mor rhagorol arnaf ar lan yr afon." Nos dranoeth, yr oedd hi mor oleu arno nes yr oedd yn tori allan i ofyn, "O angou, pa le y mae dy golya." Trwy hir adfyd a gwaelodd y cafodd Mr. Williams ymollwng y cyssylltiadau rhwng y corff a'r enaid. Ond am fy mrawd hwn, cafodd drugaredd; dim ond o ddydd Mawrth hyd ddydd Iau—dim ond tri diwrnod; te, bendith fawr i Gristion yw cael myned yn rhydd mor rhywydd. Yn Abertawe, Gorph. 11, 1850, daew ein brawd anwyl, a'r gwas ffyddlawn i Iesu Grist, wedi marw! ac er mor anwyl oedd, yr oedd yn rhaid gwneud ag ef, mal y dywedodd Abraham am Sara, "Cleddwch y marw allan o'm golwg." Yn mynwent Tonyfelin y mae yn gorwedd, heb gyffro na chwyrnu yn ei hŷn, yn ymborth i'r prydied difaol, gan ymgymygu â llwch yr hoffus Morgan Evans, hyd y boreu ofnadwy, pan y clywir udgorn y farn a llef y Baruw. O Achubwr bendigawl! dyogela fy enaid fel y diangwyf rhag arteithiau yr ail farw, yn y wlad y prysarwyf iddi. Gan mai hyn yw dy sefyllfa, na fydd rhy ofalus pa beth a fwytei, pa beth a yfi, neu â pha beth yr ymddilledi. Ni bydd gan y bendefiges ysgafndroed ei modrwyau a'i phorphor yno, yr hon a geisiodd trwy ei hoed i'rrhodygleiriaw yn fwy na'i chydabod, a pheri i'r haulwen, pe bai'n bosibl, gywilyddiaw wrth ei thegwch; a'r tywysog ceronawg a gaagl-

odd aur dilan y deau, a gemau dirif y dwyrain dir i'w ran; ond amdo i'w cuddiaw, es-tyll boeliawg i orwedd, a bedd llygredig i bydru; eu cartref fydd ogof marwodeb!

Ddarllenwyr, os ydych am fod yn barchus gan Dduw, yn enwawg gydag engyl gwlad y gwawl, ac yn etifeddion hapusrwydd diddarfod, rhoddwch eich serch ar y pethau sydd uchod, ac nid ar y pethau sydd ar y ddacar. Gan mai hyn yw ein sefyllfa, na fyddwn falch ac uchelfrydawg; cofiwn am y gladdle, lle y gorwedd y cedyrn, y rhyfelwyr, yr areithwyr a'r cyngorwyr, &c.; ac yn y pentwr y byddwn ninan yn fuan, wedi colli ein clod, ein gogoniant, ein parch, a'n cyfeillion. Ffoliwb yw ymchwyddo mewn byd a'n hanghofia yn fuan. O ieuengtyd anwyl ac eraill, ystyriwch eich diwedd, ac yf-wch yn helaeth o ysbryd aeddfwyn yr Iesu bendigawl.

[I'w barhau.]

LLOFRUDDIAETHAU YN SWYDD BRADFORD, A'R ACHOS O HONYNT.

At Olygydd y Seren Orllewinol.

Mr. GOLYRDD,—Dian eich bod yn gwybod rhywbeth am y lofruddiaeth ysgeler a gyflawnwyd yn ddiweddar yn y swydd uchod. Dyn o'r enw Benjamin Wilcox, yn Towanda, sydd wedi lladd ei wraig yn y modd ofnadwy a ganlyn: yr oedd wedi myned yn feddwyn fel na allasai ei deulu fyw gydag ef, ac yr oedd ei wraig wedi ei adael er mis Ebrill diweddar, ac yn byw yn nhŷ cymmydog gerllaw, eto arferai wneud gorchwylion iddo ef. Un diwrnod efe a ddygodd frethyn iddi, i wneuthur clôs (*pantalons*) iddo, ond atebodd hithau ei bod wedi gwneuthur dillad iddo o'r blaen, a'u bod yn methu ei *filio*; ac na wnaethai hi ychwaneg iddo heb iddo gael rhyw un arall i'w tori. Cymerodd yntau y sypyn ymaith; ond gosododd y cythraul ynddo i fyned at ei wraig drachefn; a golyfodd iddi a oedd wedi gwneud oi meddwl i'fynu? dywedodd hithau ei bod, ac na wnelasai hi ddim â'r brethyn, heb i ryw un arall ei dori. Ar hyn dywedai y gwr ei fod yntau wedi gwneud ei feddwl i'fynu, ac a gymerodd ei gyllell, a gwanodd hi i'w chalon, fel i bu farw yn y man. Cymerwyd ef i'r carchar; ond cafwyd allan yn fuan fod ganddo gyllell arall, â pha un yr oedd wedi brathu ei hun dair gwaith mewn bwriad o hunan-laddiad. Ataliwyd ef y tro hwn, er ei fod yn dymuno yn daer arnynt i adael iddo or, heb ei orchwyl ofnadwy. Ond y cyfeus-

dra cyntaf a gafodd, crogodd ei hun â nsp-cyn wrth *gluced* y drws. Felly terfynuodd yntau ei yrfa euog.

Dyma y pedwerydd llofrudd yn y swydd hon. Beth ydyw yr achos o hyn oll? Beth sydd yn gwneuthur i ddyinion ymwerthu eu hunain a'u gwasanaeth i'r cythraul, er ei fod yn daliedydd mor ddrwg? Beth sydd yn gwneuthur dyinion yn ynyd—dystrywio eu teuluoedd, llanw byd ac annedwyddwch a throedd—llanw carcharau a throeddwyd, a phorthi y crogbreu ag aberthau? Y *DDION* atgas: hwnw yw tad y fell-dith, ouide? Mae yn wir, ddarllenwyr, ei fod yn achos o'r pethau hyn oll; ond y mae pob math o wirodydd yn ddiuiwed ynddynt eu hunain; ni wnant niwed i neb, mwy na'r neidr gynffonwat yn yr anialwch, os na chyffyrddwch hwynt. Ni saethodd drull erioed heb fod rhyw un yn ymyraeth ag ef, felly ni feddwodd neb erioed heb i'r ddiod feddwol fyned trwy ddwylaw rhyw ddyinion. Pwy ynte yw tadau y fell-dith hyn? Y tafarnwyr yw y dyinion. Ond a ydyw yn briodol galw y rhai hyn yn ddyinion? Gwaith mwyaf ardderchog y Duw-dod, yr hwn a greodd er ei ogouiant, yw *dyn*.—Ond gogoneddu y cythraul mae y rhai hyn. Gelyinion dynoirw ydynt, gwaith y rhai yw dinystrio harddwch, prydfertwch a thegwch gwaith ein Duw—meibion ellyllon y sagddu, achoswyr troedd, a chynllunwyr melldigedig euogrydd. Nid wyf yn condemnio *personau*, ond eu *gwaith*. Yr oeddwn yn adnabyddus â'r llofruddwyr hyn i gyd (dau o ba rai a grogwyd), a gwn mai y gwirod oedd *achos troedd pob un o honynt*. Y mae gan Dduw ei weinidogion trwy yr holl wlad, a hwy a adwaenir wrth eu gwaith, sef gwneuthur dai-oni, acub dyinion, ac achosi dedwyddwch. Y mae gan y diafol hefyd, mae yn debyg, ei weinidogion yntau. Adwaenwn y rhai hyn hefyd wrth eu gwaith, sef gwneuthur drygioni, dinystrio, ac achosi annedwyddwch. A ydych chiwi, ddarllenwyr, yn adwneid y rhai hyn? A oes dim tebygolrwydd rhyngddynt â'r diodwerthwyr? Gwn am y llofrudd hwn, ei fod (*ffynyddau yn ol*) yn ddyin hynod o onest a geirwir, ac yn gymmydog da. Ond yn mhale y mae yn awr? Ymddengys i'r ysgrifenydd, pe byddai y gyfraith yn troeglywyddo holl ddiod-werthwyr y swydd i ddwylaw y crogydd, y rhagflaenid neu y rhwystrid llawer o colledion a gofidiau; ond y mae rhai am wneuthur y tafarnwyr yn rhwym neu yn atebol am yr oll o'r colledion a achoswyd trwy eu manach; eithr ymddengys i mi na byddai hyn yn gyfiawn. Niddylem ofyn gormod hyd y nod gan y

tafarwyr. Pa faint o arian, ynte, debygwech chwi, ddarllenwyr, fydd yn talu cydwerth a rhoddi boddloiau am yr holl annedwyddwech a achoswyd gan y llofruddion hyn? Deuwch at y plant ynddifaid, truenus; clywch hwynt yn wlo fel rhai heb oibath, a gofynwch iddynt (os gallwch) pa faint o arian sydd yn ddigon i'w cysuro a'u boddioni am eu colled? pa faint sydd yn rhan gydweth am eu gofid, eu blinder, eu tristwch, a'u galar? pa faint a gymerant am yr anrhydedd a gollwyd, a'r gwarth a gafwyd? ac yn ddiweddaff, gofynwch faint o arian sydd yn ddigon i rhoddi iawn am yr *eneidiau* a gollwyd? Tybiwyf y byddai y fath ofyniadau yn ormod i'r sarff a'i holl ddichell, a holl gyfrwydra prif-gynghor, y diaffaid i'w hateb. A all cyfoeth, a nrhydedd, parch corff neu enaïl y tafarnwr rhoddi cydwerth. Oud, medd un, y mae'r gyfraith yn rhoddi trwydded neu hawl iddynt i wneuthur drwg. Ydyw, a choepi i farwolaeth wedi hyny am y drwg a wnaethpwyd. Dyma gynllun hynod, ouide? Yn gyntaf, rhoddi trwydded (*license*) i wneuthur troseddwr; yn ail, gosod swyddwyr i'w dal; ac yn drydydd, cael swyddwyr arall i'w crogi!! Felly, y bobl sydd yn cael y golled, y tafarnwyr yr enaïl, a'r llywodraeth y gwaradwydd o'r cwbl. Nid oes un ffordd i ddeddfroddwyr rhagflaenu neu rwystro trosedd heb rwystro dynion rhag gwneuthur diodydd meddwol. Ystyriwch hyn, ddarllenwyr, os ydyw y mater yn deilwng o'ch sylw.

DEE JAT.

HAIN'T FOESOL.

Y mae yn hysbys i ddarllenwyr hanes yr amseroedd, ein bod wedi cael ein blino a'n brawychu yn fawr yn yr ardal hyn yn ddiweddar gan erwiudeb y Geri Marwol, yng-hyd a'r colledion o frodyr a chwirydd da a defnyddiol; ond trwy drugaredd mae y pla arswydol hwn wedi ei atal yn bresennol, a gall miloedd ddywedyd, Ni ddygwyddodd dim niwed i ni trwy diriondeb y nef—i Ddaw y dydo y clod; ond er galar i Sion, nid ydyw y plau i gyd wedi eu symud eto, o herwydd yr ydym yn cael ar ddeall fod math o bla moesol yn enill tir yn ein mysg, ac yn debyg o ddifa llawer o'r dinasyddion, trwy fod rhyw swg tywyll yn esgyn i fynu trwy agenau ogofeydd gwag-ogoniant, ac yn dyrchafu yn gymmysgedig ag awyr iachus ffurfafen yr eglwys, yr hyn sydd yn niweidio iechyd ac archwaeth llawer o frodyr iachus cyn hyny; ac y mae meddyg o'r enw Mr. Bacus wedi rhoddi enw philosophyddol iawn i'r pla, sef

Moral Improvement, ond barn gyffredin brodorion awyr iachus yw, fod thy fach o *ozi-gen* yn yr *atmosphere* i nu Cristion i allu byw ynddo. Mae yr haint yma yn debyg i'r *epidemic fevers* i gyd, yn effeithio ar yr ymennydd, nes y maent yn gweled llawer o bethu dychymmygol yn cymeryd lle,—dywedant eu bod yn gweled y cymyau llawnion sydd uwch ben gwllan y Duw byw, ac a dywalltasant eu gwlaw maethlawu ar ardd yr Aiglwydd trwy yr oesoedd, yn cael eu chwythu ymaith gan ryw wyntoedd aychion a rythrant dros fynyddoedd dideimladrwydd; a bod cleddyf yr Ysbryd yn ddigon i fyned i ryfel wrtho ei hun, heb un llaw wrtho; a bod yr ordd yn dryllio y graig lub ueb i'w ddefnyddio. Oud y prif nod yn bresennol i yngynnyg ato yw cael allan pa fodd y mae i ni rag-flaenu yr haint furwol, gan ei bod mor beryglus; ac fel un heb feddiannu ond ychydig o allu meddyliol fy hun, hyderaf y bydd i bawb a garant iachuswydd athrawiaeth y Testament Newydd ddefnyddio pob moddion cyrhaeddadwy er goresgyn y plâ angeuol. Mae meddygon goreu y dosbarth yma o'r wlad yn gorchymyn i bawb na ymwelont yn rhy aml â'r cleicion o'r haint; ond yn uig yr hyn a fyddo yn angenrheidiol er gwneud cyflawuder â hwynt; felly, goreu yn y byd pa leiaf o gyfeillach a wnelont â'r rhai sydd dan ddylanwad y plâ a nodwyd, rhag iddynt gael eu dal yn yr un dyrswch, dan effeithiau'r bendro perthynol iddo; a phenderfynu mewn modd nyfyd fod yr Ysbryd Glân wedi ei ddiswyddo dan oruchwyliaeth y cyfammod gras. O! gwyliwn rhagddo, o herwydd y mae yn glefyd marwol i bob Cristion a oddiweddir ganddo. Nid oedd y plâ yn adnabyddus braidd yn yr oesoedd diweddaraf, hyd nes i Aleaxnder Campbell gael ei daro gan y dwymyn; ac er fod y cyffeiriau goreu wedi eu cymhwysu ato wedi hyny, mai yr haint heb ei lwyrr orchfygu hyd heddyw, ac mae ei sawyr heintu yn arogl marwolaeth i lawer o weiniaid. Mae *philosophy* yr athrawiaeth yn profi ei bod yn farwol i egwyddorion crefydd; o herwydd os nad yw Duw yn y dyddiau yma yn defnyddio ei air i glod ei ras, ofer yw gweddio, "Deled dy deyrnas;" ac os nad yw Ysbryd Duw yn ei swydd yn dyddanu trwy y gair mewn modd dirgelaid, fflineb yw gweddio am i air yr Arglywydd redeg a chael gogonedd. Ac os nad yw yr Ysbryd yn defnyddio ei gleddyf ei hun, pwy sydd yn ei ddefnyddio? Nis gallasai Dafydd ddefnyddio cleddyf Goliath; pa faint llai (a nynt ond cnawd fel yntau) y bydd i ni iawn ddefnyddio cleddyf yr Ysbryd Glân? ac yn ngwynneb fod rai personau yn

tala mwy o sylw i eiriun Campbell nac i eiriiau Duw, ac yn profseu Campbelliaeth mewn modd cyhoeddus, ac yn cael eu cymradwyo yn nghymuned y Bedyddwyr Neillduol, mae rhywbeth yn gweithio yn fy nheintlad sydd yn fy nbueddu i ddywedyd, "Gochel rhag bod un gwreiddyn chwerveidd yn tyfu i fynd ac yn peri blinder, a thrwy hynny lygru llawer." A phan yr ystyriwyf fod hyd y nod y rhai a broffesant eu hunain yn ddysgawdwyr yn Israel yn dwyn allan frawddegau o ddiystyrwch ar y dybiaeth o fod yr Ysbryd Glân yn dylanwadu yn ngweinidogaeth yr efengyl. Yr ydwyf yn arwydd wrth ystyried fod Duw ei hun yn dweyd, "Gochel, rhag dy gael yn au dyst yn erbyn y Goruchaf ei hun." Gobeithiaf y bydd i chwi a niunau, frodyr, diywedyd Amen wrth wrando Duw yn llefaru; o herwydd pe byddai yr Ysbryd wedi ei ddiwyddo, byddai anadl crefydd wedi ei gollu, a chorff crefydd yn rhwym o farw o eisiau bywyd, &c. Hyderwyf y bydd i hyn ddeffroi rai o'u brodyr i ddangos y perygl i'r gau-athrawon, a'u dwyn i ffeiddio yr athrawiaeth niweidiol a nodwyd.

Yr eiddoch, &c.

Covington. Ky.

ENOCH THOMAS.

LLINELLAU AR FARWOLAETH Y CADFRIDOG A'R LLYWYDD TAYLOR.

TRIGLON yr Unol Dalaethau yn Ilu, Ynwsgwch, er galar, yn dyner mewn du, Ar ol eich gwyb lywydd, fel arwydd o barch, Yr hwn fu'n rhyfeiw ardderchog ar farch.

Gwladgarwr tra gwresog, Cadfridog, a Thwr, Yr Unol Dalaethau, yn ddiu fu'r gwr; Pan oedd yn rhyfela i' ddiwydd yn eiddad Ma'n rhyfodd na syrhiodd yn moelider y gad.

Efo yn dra teuange wynebodd y maes, Gwrthefyll gelynyon nid ywn orchwyl laes; Mewn brwydrau peryglus e fu lawer gwaith, Ond angu, hen clyn, orphenodd ei dath.

Ei blaidd a'i codasant yn faenor a llyw, Gan feithrin gwir obaith y buasai fe byw; Mewn serch at y wartin, ei galon oedd gu, A gwelwyd e'n esgyn i'r gadair yn hŷ.

Ae yzo fe'i clywyd yn ymdrin yn ffracth, Ei fw yn ymadroddion nid oeddent yn gaeth; Obery'n fu'r angu i luddias ei lwydd Cyn iddo gyrrhaeddyd canolddydd ei swydd.

Ar Washington ydoedd mewn mawredd a dyg, Oe'n lawn o ddysnoliaeth, wyr odiaeth, i'n myeg; Cynt oeddent na'r eryr uwch copa craig serth, A chryfach na'r llowd yn halddydd eu nerth.

Ei glodydd a gludir trwy gonglau pob gwlad, A'i dda egwyddorton a haeddant fawrhad; Er cwympo mor sydyn o'n llywydd i'r llawr, Ei enw fydd uchel can mlynedd i' nawr.

Nis gwelir of mwyach ar gadfae a'i wyr,
Yn llywio ei fyddin, na chludo'i gledd dur;
Nis gwelir ef hetyd yn esgyn ei sedd,
Gorphwysa y gwron yn dawel mewn bedd.

MEUDWYR A GOEDWIG.

GOFYNIADAU.

GOFYNIADAU YSBRYTHYROL I BLANT YR YSGOL SABBOTHOL.

1. PHAM na chaniatawyd i Moses fyned i wlad yr addewid?
2. Pa rai ydyw yr unig ddau engraffit o ddyddiau genedigaeth yn cael eu cadw?
3. Pa frenin paganaidd a offrymodd ei fab yn boeth-offrwng?
4. Pa bethan a elwir yn worthfawr yn yr ysgrythyrau?
5. Gwnewch restr o'r personan a labyddiwyd i farwolaeth a enwir yn y Bibl?
6. Chwiliwch allan ddeddfau neillduol y Nazareaid.
7. Enwch yr unig wraig yr hon a hysbysir ei hoedran yn marw.
8. Pa bryd y galwyd yr Israeliaid gyntaf yn Iuddeuon?
9. Profwch o'r Hen Destament fyd ar ol hwn.

E. E. JONES.

YR ACHOS DIRWESTOL YN ABER-SIWGE, PA.

Y mae cryn ymdrech wedi bod er ys rhai blynyddoedd gyda yr achos dirwestol yn y lle hwn gan y Cymry a'r Saeson. Y mae wedi cyfarfod ag amrywol dywydd fel pob achos da arall; dwylaw llawer a'i pleidiau yn laesu ac ymolwg, ac amryw ysywaeth fel yr hwch wedi ei golchi yn ymdreigio eil-waith yn y dom; eto nid yw pawb felly. Y mae rhai yn aros gyda yr achos hwn yn ei brofedigaethau a'i orthymderau; modd hynag, tuoddwyd cyfeillion yr achos i godi o newydd ato, ac i bawb osod eu henwau o newydd, yr hyn a gymerodd le mis Mawrth diweddfaf; bu ein parchedig frawd, y Parch. D. E. Bowen, fel un o'r prif offerynau at hyn; a thrwy ei lafur ef, a'r Parchedigion D. Davies a H. Powell, a holl gyfeillion y gymdeithas, yr ydys wedi llwyddo i gael amryw feddwon i fyw yn sobr, a'r rhai oedd yn anghysur i'w teuluoedd yn gysur iddynt; ac eto y mae lle. Taa 112 yw rhif y fyddin ddirwestol yn mhllith y Cymry yn awr. Nid yw ein holl gyfeillion crefyddol eto ar y maes, er ein gofid a'n galar bod neb o'r cytryw mewn un mesur yn gyfnerth i fasnach mor fellldigedig a dinstriol, Cadwyd cyfarfod gonym ar y 31ain o Awst, i'r dyben o godi y gymdeithas yn fwy i sylw yr ardal. Cynnalwyd cyfarfodydd yn nghapel y brodyr y Bedyddwyr, y cyntaf am dri o'r gloch y prydawn, pryd y dechreuwyd gan y brawd John Prosser;

areithiodd y Parch. D. E. Bowen; a therfynwyd trwy weddi gan y Parch. H. Powell.—Am saith, yn yr un lle, dechreuwyd gan y brawd William Llewelyn; ac areithiodd y Parchedigion D. Davies a H. Powell; yna cynnygiodd y brawd Powell, yn gymmait a bod y brawd Bowen yn bwriadu rhoddi taith trwy y rhanau dwyreiniol o'r dalseth, ein bod fel cymdeithas yn dangos ein cymeradwyaeth o hono, fel un wedi llafurio yn ddiwyd gyda yr achos yn mysg y Cymry a'r Saeson yn y lle hwn, a'n cyflwyniad o hono fel brawd selog ac areithiwr byawdl i'n brodyr dirwestol, pa le bynag yr elo.

Eiliwyd y cynnygiad gan y brawd Davies; a chadarnhawyd ef yn unfrydol gan yr holl gynulleidfa.

Hefyd, ein bod yn dymuno gwnend hyn yma yn hysbys drwy y gwahanol gyhoeddiadau Cymreig. Terfynwyd trwy weddi gan y brawd Bowen.

Y mae yn llon genym fod y brodyr yn y weinidogaeth mor fywiog ar y maes yn ein plith; a byddai yn hyfryd genym ddeall fod holl weinidogion y gair a'u cleddyf yn ddysglaer ar y maes yn erbyn meddwod. cyf-eiddach a diota, a phob pechod arall. Yr ydym yn galw am eich cymborth gyda ni i'r maes yn erbyn y gelyn; a charesm yn neillduol i'n brodyr sydd yn y weinidogaeth gyda y Bedyddwyr i sylwi ar hyn yma, a galw ein brawd i ollwng ei fagnelau allan yn eu plith lle bynag y byddo cyfle yn erbyn gwersyll y gelyn, nes ei archolli a'i ddifa o'r tir; ond os esgeulusant hwy, galwed eraill y brawd; a dymunon ninau ei lwydd ef a phawb a garant rhinwedd a daioni.

Ydym, dros y gymdeithas,

JOHN E. REES, *Llywydd.*

THOMAS GRIFFITHS, *Is-lywydd.*

JOHN S. JONES, *Ysgrifennydd.*

Deallwn wrth *best-mark* y llythyr uchod ef fod wedi ei anfon mewn pryd i'r rhyfyn diweddaf; ond ni dderbyniasom ef am rhai dyddiau wedi i'r rhyfyn hwnw ddyfod allan. Buasai yn dda i'n gohebydd gyfeirio ei llythyr atom ni, ac nid ei anfon i fan arall yn gyntaf, a thrwy hyn yn ein gorfodi i gyhoeddi yr hanes is yn ddiweddarach na'r cylchgronau eraill.—*Go!*

TAN ARSWYDUS YN CARBONDALE.

Nos Sadwrn, Medi 28, am 15 mynud wedi un ar ddeg o'r gloch, cafwyd allan fod tân weli tori allan yn ysgybor G. W. Thomas, Carbondale, yr hwn a ledaenodd mor gyflym fel yr oedd rhwng 40 a 50 o'r tai a'r ystordai goreu yn y lle yn adfail, yn cynnwys prif ddoesbarth masnachol y dref. Rhoddwn gofreis o'r prif gollodion, yn yr un dull ag y rhedai y tân:

G. W. Thomas, tafarndy ac ysgybor; S. Raynor, anedd-dy; Dickson a'i Gyf, ystordy; Samuel Hodgson, Yaw., Swyddfa Gyfreithiol; Mrs. Russell, *Milliner*, ystordy; Gillespie a Lane, ystordy a'r post swyddfa; P. Moffatt, ieu., ystordy; W. W. Bronson, Gwesty y Rheilffordd; P. Campbell, ystordy ac adeilad; J. Spark, ystordy; J. Gore, Mansion House; Arnold a'i Gyf., ystordy; S. S. Bene-

dict, swyddfa ararglyddol y Carbondale Democrat; Dr. Sweet, anedd-dy; Mr. Seovice, anedd-dy; y Nomdd Ddirwestol; Mr. Nidell, anedd-dy; J. Gardner, anedd-dy; Mr. Grinel, anedd-dy, &c. Y cwbl ar ochr orllewiol Main-street o adeilad Grow hyd Ystordy y Bobl: ac ar yr ochr ddwyreiniol o fasnachdy Sweet a Raynor hyd William Wonts. Y cwbl ar Heol yr Eglwys, ochr orllewiol, o adeilad P. Williamson i eiddo J. Archibald. Y llythyrâu a'r papyrâu yn y post-swyddfa a achubwyd. Collwyd gwerth cannoedd, os nid miloedd o ddoleri o nwyfau, trwy i'r mwynwr (Gwyddelod feddyliwn) y rhai ydynt yn gweithio yn y lle, eu lladrnt. Canfyddid y tân yn amlwg o Honesdale—pellder o 16 milldir.

TAN YN PITTSTON.

Torodd allan gerllaw adeilad Dr. Curtiss a'i Gyf. a J. H. Bailly, a llosgodd y cwbl, ynghyd ag anedd-dy J. W. Drum. O'r braidd y dangodd y teulu allan yn fyw. Trwy y diwydrwydd mwyaf o du y dinasyddion ataliwyd y tân rhag myned yn mbellach, er fod pob tebygolrwydd yno unwnith y buasai yr adeiladaethau cyfagos yn cyfranogi o'r un difrod. Barnir fod y tân wedi ei achosi gan ryw ddyhirod yn fwiadol.

CYFARWYDDYD I LIWIO MURIAU.

CYMERWCH galch da a thodder ef yn y dull arferol. Gosoder pwys a hanner o *blue vitriol* mewn dwfr berwedig, gan ei gymysgu nes ei lwyrr ddadgyssylltu; yna cymysger pwys o *glue* ynddo, ac arllwyser y cwbl i'r gwyngalch. Cymysger ef yn aml, er cadw y gronynau rhag myned i'r gwaelod. Gosoder y goat gyntaf (A *brush* gwyngalchu cyffredin) yn groes i'r mur; a'r ail goat yn syth, neu i lawr ac i fynu, yr un modd a'r cyntaf. Bydd y lliw yn las dysglaer, yn debyg i'r botelau glas a welir weithiau yn ffenestri ystordai cyffeiriau; mae hyn yn gwnend i fynd ffordd hynod e rad a didrafferth i liwio gwelwydd neu furiau.

LLOFRUDDIAETH ALAETHUS YN LAUBENS, S. C.

Rhydd y *Lawrenceville Herald* hanes llofruddiaeth ysgeler e gyflawnwyd ar gorrif Mrs. Barbara Milem, gwraig Mr. Turner Milem, tua dwy filldir o'r ddinas hono, oeddnta deg o'r gloch boren dydd Mercher, y 25ain o fis Medi, gan fenyw ddu oedd yn ei gwasaenath, o'r enw Elliott. Dalwyd y gynllwynes, a thraddodwyd hi i garohar, lle y cyfaddfodd y weithred. Aeth i fynu i ystafell ei moistr-es yn ddirgel, a dechreuodd ei phwnio ar ei phen a bwyall; cafwyd hi yn gorwedd yn ei gwasad a than wedi ei gynôu o'i hamgylch.

Ni ddygodd unrhyw beth fel achos o gyflawniad y weithred; a phroffesa lawer iawn o edifierwch. Yr oedd amryw ergydion wedi eu rhoddi ar ben a gwynneb Mrs. M., pob un o ba rai oedd farwol.

PREGETH WIRIONEDDOL.

RHWY foreu yn ddiweddar, dringodd Ffather O'Neil i bwlplud capel Rathfryland, ar ol newydd ddyfod drosedd o Ballygraddy, ar ei ferlyn unlygeidiog a digynffonog, yr hwn a rwyngwyd wrth bost o'r tu ol i'r capel, a chyfarfodd ei gynulleidfa fel y canlyn:—
 'Fy nghyfeillion, trowch gyda mi am bwngc eiu myfyrdodau boreuol. i epistol Paul at y Rhufeiniaid. Ond ni byddai waeth i mi ddywedyd wrthych na wyr rhai o honoch beth yw ystyr epistol ddim mwy nag a wyr buwch Connought sut i ddyblu tu blaen crys gwyn. Ond nid ydyw epistol, gadawer i mi eich hysbysu, ddim mwy na llai na llythyr, a bod Paul wedi ysgrifennu hwn a'i gyfeirio sydd anlwg i ni oll; ond pa un a seiodd efe y llythyr, neu ddodi o hono llythyr yddo yn unig, nid yw yr holl esbonwyr yr ymgynghorais i â hwynt yn abi i'm hysbysu. Pa fodd bynag, fy nghyfeillion, ni ddarfus iddo ei gyfeirio at yr Episcopaliaid budron, nac at y Presbiteriaid bawlyd, nac at yr Uododiaid ysbellgar, na'r un o'r hereticiaid hyu. Na! cyfeiriodd ef atoch chwi, fy fryndiau—y Rhufoiniaid. Bwriadaf ranu fy sylwadau y boreu heddyw i dri o benau. Ymdriuir yn gyntaf am rhywbeth ag sydd hysbys i mi, ac nid oes yr un o honoch chwi yu gwybod dim yu ei gylch. Yn yr ail le, yr wyf yn myned i lefaru am rhywbeth ag yr ydych chi yn gwbl hysbys o hono ac na wn i ddim yu ei gylch. Ac yn y trydydd lle, yr wyf yn bwriadu llefaru wrthych am rhywbeth na wyddoch chi na minnau ddim o gwbl yn ei gylch. Yu y lle cyntaf, ynte, fel ag yr oeddwn i yn driago fy merlyn boreu heddyw i ddyfod i bregethu i chwi yma. rhwygais dwll mawr auferth yn nghlun fy llodrau duon, ac ni wyddoch chi ddim yn nghylch hyny. Yn yr ail le, gwyddoch chi pa bryd yr ydych chi am roddi pâr newydd i mi, ond ni wu i ddim. Ac yn drydydd, ni wyddoch chi na minnau beth y mae y teiliwr Protestanaidd budr hwnt yna yn bwriadu codi am danynt."

LLONG-DBRULLIAD YR ISAAC MEADE.

Daeth yr agerfad "Southerner" i mewn i borthladd Caerefrog Newydd ar y 4ydd o Hydref. wedi hwylio o Charleston. Y boreu hwnw, tua dau o'r gloch, tarawodd yn erbyn y llong Isaac Meade, yn rhwym o Gaerefrog Newydd i Savanna. Mor chwyrn oedd yr ergyd, fel y suddodd yr Isaac Meade a'i llwyth yn ddioced, er na chafodd y Southerner lawr niwed. Gwnaeth Cadben Berrin, ynghyd a dwylaw yr agerfad, bob brys i achub y dyoddeiwyr anffodus; gollyngwyd tri bad bywyd, trwy yr hyn y buont yn alluog i achub bywydau dau o'r mordeithwyr a eai'h o'r morwyr; ond er y hyn oll, collwyd 15 o'r mordeithwyr, ac 8 o'r morwyr; yr hyn sydd yn gwneud y golléd o fywydau o gwbl yn 24, heblaw y llong a'i llwyth. Nid oes un bai yn cael ei briodoli i swyddogion yr agerfad; ond yr achos penaf o'r anffawd oedd i forwyr yr Isaac Meade gamysnied, trwy feddwl mai llong wedi angori yno oedd y Southerner, ac amcanu ei chroesi.

CENHADIAETH Y BEDYDDWYR.

O'r "Bedyddiwr."

FRODTH CAREDIG.—Ni fedrwn alw eich sylw at yr achos cenhadol yu well na thrwy eiriau yr Anrhyd. B. W. Noel, yn niweid ei araeth liyawdli yn Llundain, o flaen y Gyrndeithas, yu y cyfarfod blynyddol diweddaf:

"India, yn gystal a China, a phob rhan o'r byd paganaidd, a fydd yn eiddo y Gwaredwyr mawr ryw ddydd. A fydd i Gristionogion o enwadau eraill gael yr aurhydedd o fwyngau y fuddugolaeth ogoneddus, a'r enwad o Feddyddwyr heb wneud ei ran yu y gwaith? Os ydyw India i gael ei dychwelyd at Dduw, ac os ydyw India i anfon ei cenhadau wedi hyny i Persia a Thibet, i eithafon y gwledydd cylchynol, a oddeffwch chwi i'r gymdeithas hon fod yu ol i'r cymdeithasau eraill? Na, na! mae pob calon yn dywedyd, na!—Mae cenhadon y Bedyddwyr wedi cael eu haurhydeddu yu gyhoeddus yu y gwaith hyd yn hyn. Yu y blynyddau diweddaf, dywedir fod agos i hanner y dychweldigion yu Bengal wedi cael eu hennill at Grist drwy offeryuoliaeth cenhadon y Bedyddwyr! A fydd i un eglwys sedyddiedig laesu yu ei chyfraniadau, yn ngwyneb anogaethau mor ddymuol! Nid ydynt ymdrechidau ein cenhadon yn awr, yn denu sylw rhai personau yma ac acw, fel eu gwelwyd am lawer o flynyddau; ond yu bresennol maent yn myned a sylw gwledydd paganaidd, ac yn effeithio yn rymus ar y werin yn gyffredinol. Cyfeillion o India a'u hysbysant fod dylanwadau yr effengyl yu zanyfyddadwy yu wlad hono yu bresennol ar luaws o'i thrigolion. Bu amser unwaith pan y byddai y bobl yu cefnogi eu Brahmiaid i wrthwynebu eu cenhadon yu gyhoeddus, ond mae hyny agos a myned heibio, a'r bobl yn dechreu cywilyddio wrth wrando ar chwedlau anhygoel yr offeiriad paganaidd. Mae miloedd o bobl wedi cael yr ysgrythrau yu ein heithoedd eu hunain drwy offeryngarwch cenhadon y Gymdeithas hon, a thrwy ddarllen y miloedd o lyfrynau a wasgerir yu eu plith y maent wedi myned yu ddoethach na'r dysgawdwyr eilun-addolgar yu eu plith. Yu awr, frodyr, yr wyf am eich galw i fyfyrion yn ddirifol, ac i ofyn y gofyniad pwysig canlynol. A ydyw Pen mawr yr eglwys, Iesu Grist, ddim yn galw arnom i weithio, i weithio yn drefnus, ac i weithio yn benderfynol, er cefnogi ein brodyr sydd ar y maes? Yr wyf am wasgu yr achos hwn at eich ystyriaeth, yn neillduol at eich ystyriaeth chwi, fy mrodyr yu y weinidogaeth, mewn gobaieth y bydd i chwi ddyfod a hyn o flaen ein heglwys, ac i'w hanog yu y modd gwresocaf i ddal breichiau y cenhadon i fyuu. Mae yr ymladdfa yu galed! ymdrechwn o'u plaid. A gaiff y cenhadr ei wngalonni yu y gwaith caled sydd o'i flaen drwy fusrrellui neu ddiolafwch neb o'u heglwys cartrefol? A gaiff ei feddwl fyned i lawr wrth wled fod neb o honom yu ei anghofio mewn gweddian ac mewn cyfraniadau! O na, ond bydded i'r cenhadrwyr gael gwybod fod cannoedd o eg-

lwysi yn gweddio drosto ac yn cydymdeimlo ag ef yn ei holl hebwlun, ac yn mawr lawenbau yn ei holl lwyddiant."

JENNY LYND A MR. BARNUM.

Mae y eos bersaidd a digyffelyb uchod yn parhau i greu fwy fwy o benboethni yn barhaus yn y prif-ddinasoedd â pha rai y mae yn ymweled. Y mae wedi rhoddi Cyngherddau (*Concerts*) yn New-York, Boston, Providence, a Philadelphia, ac y mae ei llwyddiant yn mhob un o'r lleoedd hyn wedi bod tu draw i bob peth arall a glywyd son am dano yn hanes cantorion y byd. Gwerthir yr eistedd-leoedd oll yn mhob lle ar arwerthiad cyhoeddus i'r cyunygydd uchaf, pris y rhai a amrywiant yn ol eu gwahanol sefyllfaoedd, o \$600 neu fwy i \$3 25. Codir yn aml dros \$20,000 mewn un Cyngherdd. Rhoddir tri Chyngherdd ganddi yn gyffredin yn olynol yn yr un lle; ac os dygwydd bod unrhyw wrthwynebiad i'w pheroriaeth gan rai o'r beyrniaid mwyaf manol y tro cyntaf, byddent yn sicr o fod oll wedi eu henill ganddi yr ail neu o leiaf y trydydd cyngherdd ac ni phetrusant ei chyhoeddi uwchlaw pawb eraill cyn ei hymadawiad. A golygu iddi ganu 150 o nosweithiau, a derbyn \$16,000 y tro, bydd y cyfanswm yn \$2,400,000; neu yn fwy na miliwn a hanner o ddoleri ar ol talu yr holl dreulion. Bydd cyfran Barnum o hyny yn \$778,650, neu fwy na thri chwarter miliwn o ddoleri. Dywedir gan rai oi bod wedi cynygu tri ugain mil o ddoleri i Mr. Barnum pan yn Philadelphia am ryddhad o'r cydundebydd rhyngddynt, ond gwrthododd yntau, fel y mae yn naturiol meddwl. Y mae Miss Lynd yn gyffredin yn rhoddi o bump i ddeug mil o ddoleri at wahanol achosion haelionus oddiwrth dri chyngherdd yn mhob lle. Mae ei thuedd garedig ac haelionus, a'i holl ymddygiadau gweddidaid a moesol, yn llawn mor ryfeddol a theilwng o sylw yn ein bryd ni a'i galluoedd peroriaethol.

CYFARFOD TRIMISOL REMSEN.

Cynnaliwyd y cyfarfod uchod dydd Mercher a Iau, yr 2il a'r 3ydd o Hydref.

Cawsom gyfarfod rhagorol o dda a dymunol prydawn dydd Mercher. Er fod y tywydd yn wlyb ac anffafriol, eto yr oedd [llawer o'r brodyr wedi dyfod ynghyd, ac y mae genym le i feddwl nad oedd yr Arglwydd ddim yn mhell, gan fod y brodyr yn anadlu mor rhydd yn awyrgylch cariad, tangnefedd, ac ewyllys da, a theimladau cyne, serchog a brawdol yn llawn pob mynwes, ac yn cael eu

cymysgu â'r holl faterion a fu dan sylw y cyfarfod.

Neillduwyd y brawd Wm. Jones, y gweinidog, i'r gadair, ac A. Harris, Marcy, yn Ysgrifenydd y cyfarfod.

Anerchwyd y cyfarfod yn fyr ac yn felus gan y cadeirydd, ar yr angenrheidrwydd o feithrin cariad a thangnefedd, ac ymestyn yn mlaen at gydweithrediad cyffredinol. Dilynwyd ef gan y brodyr eraill, y rhai a ymdriniasant yn helaeth ag ysbryd yrefengyl. Dangoswyd yn mha beth yr oedd yn gynnwysodlig. Ei fod yn ysbryd maddeugar—ddim yu rhoi nac yn gwneud tramgwydd—ei fod mor bell oddiwrth ei rhoi a'r dderbyn, fel y mae yn myned heibio i ffaeolddau ac amherffieithrwydd. Dangoswyd ei fod yn ysbryd gostyngedig, boneddigaidd, hawdd ei drin, yn llawn trugaredd a firwythau da. Ymhelaethwyd heyd ar yr angenrheidrwydd o amlygu yr ysbryd hwn—Ysbryd Crist—yn ein holl ymdriniaethau â'n gilydd. Yn un peth, am na wna efe ein harddel fel ei ganlynwyr heb hyny. "Yr hwn sydd heb ysbryd Crist gawddo, nid yw hwnw yn eiddo ef."

Cwynai y brodyr yn fawr o herwydd y marweidd-dra a'r claearineb sydd yn cael ei amlygu mewn cysylltiad â'r achos crefyddol yn y dyddiau hyn, a'r aflwyddiant sydd wedi dilyn hyny. Amlygodd rhai eu meddwl o barth yr achos o hyny. Priodolwyd ef i fydolrwydd dnyon, yn ymgladdu eu hunain yn y byd nes colli pob lles ac archwaeth at beithau Duw. Eageuluso dyledsawyddau crefyddol oedd achos arall a nodwyd, yn enwedig gweddi—y grefydd deulsaidd fel yn dechreu gwywo, a hyny mewn amser yn troglwyddo eiddylanwad ar yr eglwysi, &c. Rhoddodd eraill gyfarwyddiadau pa fodd i adfywio yr achos—cofio o ba le yr oeddym wedi syrthio, gwneud ein gweithredoedd cyntaf—byw yn agos at Dduw—dechreu gyda yr Arglwydd mewn gweddi, a byw fel y mae ei air yn ein cyfarwyddo.

Cafodd y gynadledd ei threulio yn benaf mewn rhoddi cynghorion a chyfarwyddiadau i ddwyn yn mlaen achos yr Arglwydd—yr achos mawr a gogoneddus ag sydd wedi ei ymddyried i'n gofal.

Bydd y cyfarfod trimisol nesaf yn cael ei gynnal yn Marcy yr 8fed a'r 9fed o Ionawr, 1851.

Cynnaliwyd yr oedfaon cyhoeddus fel arferol. Pregethodd y brodyr canlynol: D. J. Williams, Steuben; James Harris, Marcy; M. J. Williams, South Trenton; D. Jenkins, Utica; a'r ysgrifenydd.]

Cawsom gyfarfod rhagorol. Yr oedd y pre-

gethau yn ymarferol. Rhoddodd yr Arglwydd lawer o'i bresennoldeb graol ar ein cyfarfod. Yr oedd y gwirionedd yn gafaelyd yn nghydwobodau y gwrandawyr, ac hyderwn y bydd yn fuddion i droi llawer o bechadurisd at yr Arglwydd eu Duw.

Marcy.

A. HARRIS, Ysgr.

SEFYDLIAD Y PARCH. D. J. WILLIAMS, YN STEUBEN.

Cafwyd cyfarfod dyddorol iawn yn Steuben, Sabbath, Hyd 13. Ei amcan oedd sefydlu y brawd Williams yn weinidog ar eglwys y Bedyddwyr yn y lle uchod. Mae yr eglwys uchod yn un o sefydliadau hynaf y Bedyddwyr yn yr holl gylchoedd. Dyna lle y bu y tadau yn addoli Duw, ac yn mwynhau gwentiadau y nef, ac yn mynwent hon y maent yn gorphwys, wedi gorphen eu gwaith, a'r annuwlion a beidiant a'u blino. Mae y lle yn wirioneddol gysegredig, ac wrth agoshau ato nis gallom lai na meddwl am y dyddiau gynt, a blynyddoedd yr hen amser. Mae yr eglwys hon hefyd wedi bod yn fam i rai eraill, ac hyderwn y gwnant hwythau ei chydabod a'i pharchu fel y cyfryw. Yr oedd llawer o weinidogion a phregethwyr dycithrol yn bresennol ar yr achlysur uchod.

Dechreuwyd y cyfarfod yn y boreu am 10. Gweddiodd yr ysgrifenydd; a phregethodd y brodyr W. Jones, Remsen; J. Harris, Marcy; a T. Ll. Davies, Caerefrog Newydd.

Cyfarfuwyd drachefn am 2 yn y prydawn. Dechreuwyd drwy weddi gan y brawd J. Hughes, Marcy; yna sylwodd J. P. Harris, Minersville, mewn araeth fer a chynnwysfawr, ar symudiad y brawd Williams, a'i sefydliad yn y lle hwn, yn yr hyn y cydnabyddwyd llaw ddirgel rhagluniaeth Duw yn gofalu am ei bobl. Darllenodd hefyd lythyr o gymeradwyaeth i'r brawd Williams iglywedigaeth yr eglwys a'r gynnulleidfa barchus a lluosog ag ydoedd wedi ymgynnull yno ar y pryd. Galwyd ar yr eglwys i amlygu drwy arwydd eu bod yn rhoddi galwad i Mr. Williams i lafurio yn eu plith fel eu gweinidog a'u bugail. Gwnawd hyn gyda y serchawgrwydd a'r unfrydedd mwyaf dymunawl. Derbyniodd yntau eu galwad gyda yr un teimladau. Fel hyn unwyd y gweinidog a'r eglwys ynghyd mewn modd cyhoeddus. Y brawd T. Ll. Davies, Caerefrog Newydd, a weddiodd am fendith ac amddiffyn y nefoedd ar y cyssylltiad newydd. Bydded i hwn fod yn undeb hyd y bedd. Yr oedd eglwys Remsen wedi rhoddi heibio eu haddoliad y Sabbath hwn yn hollol, ac uno gyda y brodyr a'r

chwiorydd yn Steuben, i roi derbyniad a chroesawiad cyhoeddus i'w gweinidog newydd. Wedi i'r gwasaenaeth yma fyned droedd, pregethodd yr ysgrifenydd, a'r brodyr Theophilus Jones, Marcus Hook, a J. P. Harris, Minersville.

Yn yr hwyr, auerchwyd yr eglwys a'r gynnulleidfa mewn modd hwylus a nerthol gan y brodyr J. P. Harris, T. Ll. Davies, a Theophilus Jones.

Yr oedd hwn yn gyfarfod anwyl. Hyderwn y bydd ei effeithiau yn aros yn hir ar y gweinidog yr eglwys a'r ardaloedd.

Dysgwylir yn gyffredin y bydd sefydliad y brawd Williams yn yr eglwys uchod yn ddechreuad cyfnod newydd yn hanes y Bedyddwyr yn Steuben. Yr ydym yn credu tod llaw rhagluniaeth wedi ei arwain i'r ardaloedd yma, ac hyderwn y gwna y llaw nerthol ei arddel eto fel offeryn i roi *impulse* neu gychwyniad newydd i achos y Bedyddwyr drwy yr holl ardaloedd, nes y byddo pob math o gyfeillionadau yn ffoi am noddfa i gysegodau y tywyllwch; a gwirionedd, a dim ond gwirionedd, yn dysgleirio yn ei burdeb cyntefig.

Marcy.

ALFRED HARRIS.

Y FASNACH LO.

Mae yn llawenydd mawr genym hysbysu fod y fasnach bwysig hon mewn gwell sefyllfa yn bresennol nag y bu ers blynyddau. Y mae dros ddolar y dunell o godiad wedi cymeryd lle yn mhris y glo yn y dinasoedd ar ol y llyfogydd diweddar, a galwad mawr am dano hefyd. Y prif rwystr sydd ar ffordd y mwnwyr yn yr ardal hon i yru yn mlaen yn awr yw fod y rheilffordd yn analluog i'w diwallu â digon o *gars*, er fod mwy o lôn yn cael ei gymeryd i lawr drosti yn y dyddiau hyn nag a gymerwyd erioed o'r blaen, sef yn agos i hanuer can' mil o dunelli bob wythnos. Dywedir fod digon o weithfeydd yn y swydd hon i gloddio dros 75,000 o dunelli bob wythnos, pe byddai cyfeusderau i'w yru ymaith. Y mae pob brys yn cael ei wneud i adgyweio y *cana!*; bydd ei orpheniad yn hwylusdod nid bychan i fasnach y swydd.

YR ETHOLIADAU DIWEDDAR.

Y mae y cynhwrf cyssylltiedig a'r etholiad wedi myned heibio unwaith eto. Ymddengys fod y blaid Ddemocratidd yn llwyddianus i raddau pell trwy y dalaeth hon. Nis gallwn gael lle i enwau y swyddogion newydd yn y gwahanol swyddau, ond dengys y cyfrifiad canlynol o nifer y pleidlesiau dros y swyddogion talaethol ddullwedd yr etholiad yn y gwahanol swyddau:

SWYDDAU	CAMLASYDD CYFFREDINOL		CYF OLYGWY OFFREDINOL		MESURYDD OTFFREDINOL	
	Canal Com- missioner.	Dungen	BANKS	Snyder	BEAUFLE	Henderson
Adams	1561	1963	1561	1963	1564	1962
Allegheny	4303	5324	4210	5189	4226	5288
Armstrong	1606	1352	1483	1271	1481	1306
Berks	6981	2917	6770	2781	6638	2746
Beaver	1658	1688	1658	1688	1648	1698
Bucks	4899	4750	4955	4622	4940	4628
Bedford	1842	1832	1842	1833	1842	1833
Blair	1243	1740	1247	1713	1208	1731
Butler	2059	1980	2061	1976	2035	1985
Bradford	3127	2899	3128	2885	3095	2902
Cambria, Camb.	1462	940	1400	930	1409	936
Carbon	762	511	700	502	757	506
Chester	4428	4827	4420	4816	4390	4824
Centre	2049	1209	2056	1203	2045	1207
Cumberland	2672	9288	2678	2281	2664	2278
Columbia	1599	838	1519	763	1477	756
Crawford	2668	2694	2667	2695	2675	2525
Clarion	1691	1009	1611	981	1560	963
Clinton	843	668	827	622	830	654
Clearfield	994	524	907	505	882	500
Dauphin	1943	234	1946	2340	1880	2383
Delaware	1311	161	1299	1602	1307	1609
Elk	253	101	243	93	238	67
Erle	1708	317	1706	3170	1667	3203
Fayette	3134	241	3111	2401	3104	2394
Franklin	2871	338	2868	3382	2867	3384
Fulton	683	65	683	655	683	655
Greene	2141	163	2125	1624	2142	1617
Huntingdon	1404	178	1375	1752	1338	1772
Indiana	1240	182	1148	1736	1096	1733
Juniatta	1107	88	1104	882	1087	884
Jefferson	762	49	724	489	717	486
Lebanon	1323	209	1320	2095	1308	2092
Lancaster	4062	584	4067	5831	4074	5831
Lawrence	846	161	829	1591	837	1597
Lehigh	2846	228	2821	2275	2817	2285
Lycoming	1799	146	1799	1466	1799	1455
Luzerne	3659	252	3596	2515	3537	2504
Monroe	1073	15	1033	111	1029	142
Montour	1211	829	1119	794	1131	732
Mercer	1846	1846	1842	1989	1817	1987
Mifflin	1486	1174	1599	1099	1483	1168
Montgomery	4697	3464	4679	3450	4684	3448
McKean	407	296	404	278	408	272
Northampton	2831	1833	2681	1678	2662	1568
Northumberland	1966	1119	1952	1357	1848	1067
Perry	1775	795	1758	983	1758	996
Philadelphia city	20420	21305	20445	21289	20411	21288
Philadelphia co.						
Pike	538	49	473	49	493	88
Potter	464	320	437	291	428	320
Schuykill	2793	2610	2758	2607	2726	2568
Somerset	979	2444	954	2424	959	2321
Sullivan	384	298	342	189	332	190
Susquehanna	2348	1317	2327	1322	2309	1315
Tioga	1605	1095	1502	1076	1091	1086
Union	1470	2250	1443	2172	1668	218
Venango	1221	737	1222	690	1204	745
Westmoreland	3666	2279	3313	2119	3325	2229
Washington	3264	3150	3263	3150	3161	3260
Warren	1083	749	1087	745	1082	742
Wayne	1297	650	1155	592	1150	596
Wyoming	829	633	816	634	816	630
York	4334	3345	4323	3347	4320	3345
Total	145809	132992	143808	130556	141644	131015

Democratiaid yn y PRIF LYTHRENAU; Whigs yn Rufeinig.

Y bleidlais o barth gwellhad y Cyfansoddiad, i ethol y barnwyr, ac nid eu dewis gan y Llywodr-ethwr, oedd fel y canlyn:

Dros y Gwellhad,	144,628
Yn erbyn,	71,003
Mwy dros y gwellhad,	73,620

CALIFORNIA.

Daeth yr agerfad Crescent City i New York Hydref 18, yn dwyn 342 o ymfudwyr, un miliwn o ddoleri mewn llwch aur, a gwerth \$22,500 mewn llwyth (*freight*).

Y mae hanes am ychwaneg o derfysgoedd rhwng y bobl wynion â'r Indiaid. Nid oes nemawr o achwyuiauau ar affechedd yn California na Chagres. Y newyddion o'r mwngloddiau yn debyg fel o'r blaen. Achwyuir yn fawr ar sefyllfa masnach; rai o'r ariaudai mwyaf wedi tori, ac ymddyriedaeth agos wedi ei lwyrr ddiinstrio.

PRIODWYD—

Yn Tamaqua, Hydref 4, gan y Parch. Thos J. Jones, Mr. Jenkin Richards, a Mrs. Rebecca Jeffreys, y ddau o'r Old Mines.

MARWOLAETHAU.

Yn Minersville, Hyd. 4, ar ol cystudd maith, Mrs. Sarah Edwards, gynt o Nantyglo, swydd Fynwy. Hen aelod gyda y Bedyddwyr.

Yn St. Clair, Hyd. 7, Mr. Thomas Lewis, crydd. Gadawodd weddwa pherthynasau eraill i alaru ar ei ol. Ni chafodd ond ychydig ddiwrnodau o gystudd.

Yn Bellmont, yn 66 oed, yr hen frawd awyl Benjamin Evans. Gellir dysgwyl ychwaneg o'i hanes eto yn y Seren.

Yn Pottsville, Hyd. 20, yn 3 bl. a 2 fis oed, Ann, merch Mr Henry Davies. Gweinyddid yn y claddedigaethau uchod gan y Parch. Wm. Morgann.

HANESIAETH DRAMOR.

PRYDAIN FAWR, &c.

Y newyddion diweddaraf o Ewropa adawsant Liverpool ar y 5ed o'r mis diweddfaf. Y symudiadau politicaidd ydynt ddiwbys. Yr hyn a achosa y cyffroad penaf trwy y wlad yn bresennol yw morwriaeth agerddawl allforawl. Bwriedir i linell Cunard hwylio rhwng Galway neu Glasgow & Philadelphia neu New York. Mae cryn son hefyd am gysylltiad telegraffaidd rhwng Lloegr a'r wlad hon.

Yn Iwerddon mae dadl y tenantiaid yn parhau yn ei grym. Mae yno hefyd gryn gynhwrf o barth y colegau Gwyddelig, a phob tebygolrwyd y bydd i'r esgobion Catholig i sefydlu prif-ysgol yno en hunain.

Mae masnach yn gwellhadu yn gyffredin, y marchnadoedd ydynt ychydig yn fwy bywiog nag y buont.

CYMANFA HEDDWCH FRANKFORT.

Cynnaliodd Cymdeithas Heddwch ei 3ydd Gymanfa Gyffredinol ar y 22ain o Awst, a'r dyddiau canlynol, yn Frankfort, un o dlinasoedd yr Almaen. Caniatwyd eglwys eang Sant Paul at eu gwasaeth, yn yr hon yn ddiweddar yr eisteddai y Senedd Almaenaid; bernir fod tua 2,000 yn wyddfodol.—Eisteddle yr Archdduc Johu a lenwid yn awr gan Lywydd Cymanfa Heddwch, Herr Jaup, diwyddar brif-weinidog Hesse Darmstadt; ac ar yr eisteddleoedd o'i amgylch, gwelid rhai o ddynion enwocaf y byd. Yno yr oedd y Cymro tanllyd, a bada o waedoliaeth rhyfelgar Caswallon a Chaerlawg, yn awyno clustiau yr heliwr coch o America ag adsain heddwch, a'r Negro du, hil yr hwn a wyddant fwy am y saeth, yn rhodd banllef o gymeradwyaeth i'r athrawiaeth. Yn ystod eisteddiad y Gymanfa fawr hon, yr areithiodd yr enwoyion canlynol:—y dydd cyntaf, M. Bonnet, gweinidog yr Eglwys Ddiwygiadol yn Frankfort; M. Cormenin, un o seneddwrwr Ffrainc; ac ysgrifenydd llenyddol o fri nid bychan; M. Emile de Girardin, golygydd y *La Presse*, yr hwn aydd yn ddyr enwog iawn, ac yn un o seneddwrwr Ffrainc; M. Vischers, o Brussels, yr hwn a lywyddodd y Gymanfa gyntaf, yr hon a gynnalwyd yno yn 1848; y Parch. H. Garnet, gweinidog du o America; y Cadairdwr Cleveland, Caerfrog Newydd; ac yn olaf, Richard Cobden, yr hwn, tua threfn ei araeth, a ddywedodd ei fod yn awr yn ysgwydd yn ysgwydd a'r Cadfridog Haynau. Achosodd yr hysbysiad yn gyffro nid bychan, a throai pob llygad at y fan lle yr eisteddai y Cadfridog; gwyddai rhyw nifer cyn hyn fod Haynau ar yr oriel, a phan welasant Cobden yn esgyn yr areithle, gofynent yn synedig—a feiddiai efe ddywedyd gair am y Cadfridog a fu unwaith mor alluog, ac efe yn brennon? Tua diwedd ei araeth byawdl, cawsant weled nad oedd efe yn fyr o ddewrder na boneddigeiddrwydd; canys wrth son am helaethiad egwyddorion y Gymdeithas, dywedai—

“Yr wyf wedi dweyd ei bod yn myned yn mlaen yn Mhrydain, y mae yn myned yn mlaen yn y Gymanfa hon hefyd. Yn mysg yr ymwelwyr heddyw yr wyf yn canfod dy-eithryn o gryn enwogrwydd, un na fusawn byth yn dysegwyl ei gyfarfod mewn cymanfa heddwch, ond y mae yn dangos fod yr egwyddorion yn enill tir yn mysg milwyr a chadfridogion. Yn y cyfarfod olaf y bum' ynddo yn Lloegr, canfyddwn fy hun ochr yn ochr â General Klapa, ac yn awr yr wyf yn canfod fy hun bron ysgwydd yn ysgwydd â

General Haynau, (*cynhwrf mawr*). Ac yn awr, yr wyf yn dechreu creda, mewn gwirionedd, pan welaf ddau gadfridog ag oeddent yn ddiweddar yn rhyfela yn erbyu eu gilydd yn dyfod i gyfarfodydd a chymanfaoedd heddwch,—fod y byd yn dechreu agor ei lygaid, ac yn canfod cyfiawnder ein hegydd-orion. Nid yw y cadfridogion hyn, pa un bynag ai gorchfygwyr ai gorchfygedig ydynt, yn ymddangos yn hollol foddlon yn eu meddyliau eu hunain o gyfiawner eu hachos, pan y maent yn ymgysarfod yn nghymanfaoedd cyfeillion heddwch. Nid ydyw yn debyg y buasai ueb o'n cyfeillion heddychol yn talu ymweliad â General Haynau yn ei wersyll (*chwerthin*). Nid wyf yn dymuno dywedyd dim a allai dafu rwystr ar ffordd y blaenor-iaid enwog hyn o'r ochr wrthwynebol; ond y mae yn rhaid i mi ddywedyd fod General Klapa a General Haynau yn mysg y dynion olaf y buaswn yn meddwl am eu bargyhoeddi, (*chwerthin*).”

Ar yr ail ddydd, anerchwyd y Gymanfa gan Mr. Hindley, A. S.; Herr Stein, Rabbi Iuddewig, dinesydd nid anenwog o Frankfort; M. Garnier, Paris; y Parch. Dr. Buller; Dr. Hitchcock; a'r Parch. T. B. Hall, America; Mr. George Dawson, Birmingham; R. Cobden, eilwaith, yr hwn y waith hon a draddododd un o'r areithiau mwyaf campus ac anwrthwynebol a wnaeth erioed, ac aydd yn sicr o gynhyrchu effaith ryfeddol ar y genedl Almaenaid; pleidiwyd y penderfyniad nesaf, yr hwn a aughymeradwysai yr arferiad o fenthyca arian at alluog' un genedl i ladd y llall, gan M. Drucker, arianydd cyfoethog o Amsterdam, Holland.

Dechreuwyd gwaith y trydydd dydd gan Kah-Ge-Gah-Bowh (*Cadarn Safad*), neu fel yr enwir of yn awr, y Parch. George Copway, yr hwn oedd benaeth neu dywysog llwyth o Indiaid Americanaidd, yr hwn a draddododd araeth ragorol mewn Saesnaeg toredig, yr hon a dderbyniodd gymeradwyaeth gyffredin, a gorphenodd yn y geiriau canlynol:

“Pan gychwynais yma o bellderau America, yr oeddwn yn tybio y buaswn wedi ymgolli mewn meddyliau dwysion drwy y pethau a glyswan, fel ag i fod yn analluog i ddywedyd dim fy hunan; ac yr wyf yn canfod yn awr na chamgymerais, oblegyd wrth edrych o'm hamgylch ar gynnifer o ddynion ardderchog o wahanol bartbau y byd, y mae fy nychymmyg yn ymddyrysu mewn llawenydd, o herwydd mae fy nghydgenedl wedi hir ddysegwyl am gyfiawnder oddiar law dynion gwarediedig a Christianogol—dysgwyliasom yn ddigon hir am i chwi dafu eich breich-

iau am ein gyddfa, a'n hanerch, nid fel hiliogaeth ddirmygedig; ond fel brodyr; ond y mae yr amser wedi dyfod, ac yn y gymanfa hon yr ydwyf yn gweld ein gobeithion yn cael eu sylweddoli. Wrth edrych ar y gynhadledd yma yr wyf yn rhyfeddu o herwydd ei llwyddiant, pan ystyriwyf sefyllfa bresennol Ewrop, y rhwystrau fel mynyddau oedd ar ei ffordd; ac wrth leddwl am hyn, ni raid i neb synu llawer os dywedaf fod yr amser yn ymyl pan y bydd holl lysoedd Ewrop yn auron eu cynrychiolwyr i'r gynhadledd; te, o Rufain ei hunan. Pan oeddwn yn gadael fy ngwlad yn y gorllewin pell, daeth fy hen dad ataf, ac a ddywedodd, 'Welo, fy mab, cymer hwn,—[ac wrth ddywedyd hyn, dattodai hedd-bibell Indiaidd, (*calumet*) addurniedig â phlyf, yn nghanol cymeradwyaeth fawr]—te, pan oeddwn yn dyfod i eistedd wrth y bwrdd hwn, ymddangosai llawer yn ofnus i eistedd wrth fy ochr, fel pe buasai genyf arf yn fy llaw; ond, Mr. Llywydd, nid arf rhyfel sydd genyf, ond arf heddwch; yr hwn yn enw fy nhad ac yn enw fy mrodyr yn y gorllewin pell, wyf yn ei gyflwyno i chwidyma ein harwyddair heddwch—(tra yr estynai ef i'r llywydd, yr oedd y cymradwyaeth yn anghyffredin)—yr wyf yn dwyn anerch atoch oddiwrth drigolion y Mynyddoedd Creigog—anerch i blant dyffrynoedd y Rhine a'r Danube. Ni bydd y bobl mwyach yn ocheneidio o dan feichiau rhyfel; yr wyf yn awyddus ddysgwyl am yr amser pan y cyduna pob dyn mewn heddwch."

Ar ei ol ef areithiodd y. Dr. Well a'r Dr. Creiznach, o Frankfort; Mr. Edward Miall, golygydd y *Nonconformist*; Dr. Madono, Cadeirdraw yn ngholeg Casale, Piedmont; Elihu Burritt, gyda ei swyn a'i hyawdledd arferol; M. A. Cocquerel, Paris; y Parch. Mr. Chaplin, Caerfrog Newydd; ein cyd-wladwr diffinog yn achos heddwch, y Parch. Henry Richards, a Joseph Sturge.

Dyma enwau y prif areithwyr yn y Gymnfa ddyddorawl uchod; y mae hysus yn ddi-gon i ateb am ei mawredd a'i phwysigrwydd. Carem yn fawr, pe byddai lle yn caniatáu, i roddi dyfyniadau helaethach o'r areithiau hyawdl a draddodwyd yno. y rhai a ddaddeuiant yn yr amrywial iethoedd drwy yr holl fyd gwarediedig, gan ddatgan o ddyffryn i ddyffryn, ac o fynydd i fynydd, mai "brodyr yn ddiau o un bru ydym."

Y mae yn llawenydd genym mai Cymro ydyw ygrifenydd y Gymdeithas enwog hon, sef y Parch. Henry Richard; ac yr oedd yn dda genym weled fod cynrychiolwyr o Gaerdydd, Casnewydd-ar-Wyag, Caerfyrddin, Dy-

fod a Llanbrynmair, yn wyddfolol yn nghymaunfa Frankfort.

Darllenwyd llythyrau oddiwrth Victor Hugo, ac enwogion Ewropaidd eraill, yn datgan eu hymlyniad difefl wrth egwyddlorion y gymdeithas, ac yn hysbysu y rhwystrau a achosent eu habennoldeb. Ac ar drydydd dydd yr eisteddiad, daeth Dr. Bodenstedt, o Berlin, un o'r dynion llenyddol enwocaf yn yr Almaen, a cheuhadwri bwysig iawn i'r gymanfa, oddiwrth lywodraeth Schleswig-Holstein, yr hon a fuddlonai i roddi y ddadl sydd rhyngddi â Denmarc i gyflafareddiad y cyfarfod. Dangosodd Mr. Cobden eu banallu i ymyraeth a'r mater heb fod Denmark hefyd yn ceisio ganddynt; a chymerodd y cyfeusdra hwnw i sicrhau y cyfarfod fod teimladau o barch ac ewyllys da gan y Brydeinwyr ar eu brodyr Almaenaidd. Ar y cyfan, atebodd y cyfarfod mawr hwn ddysgwyliadau penaf cyfeillion y gymdeithas; boed i bob cyfarfod blynyddol o'r eiddynt fod yr un fath, a bryied y boreu pan y byddo y byd wedi cael ei rwymo yn nghadwynau euraidd brawdgarwch cyffredinol.

DENMARC A'R DUCIAETHAU.

Ar yr 8fed o Fedi, bu amryw ymosodiadau lled boethlyd rhwng y byddinoedd gwrthwynebol tua Rendsburg. Cafodd milwyr y Duciaethau, y rhai oeddent yn mhentref Davenport, tua phum milldir o Rendsburg eu galw yn llei sydyu tua naw o'r gloch y boreu at eu gorchwyl, ac yn mlaen a hwy at felin Stendten, yr hon sydd ar yr afon Sorge, yr hon sydd wedi ei gwneud yn amddiffynfa. Buwyd am gryn amser yn methu gweld dim o arwyddion y Daniaid yn y lle—yr unig atebion a gaent i'w holiadau oedd eu bod yn Great Breckendorf, pentref pedair milldir a hanner oddi yno. Ond gwelid hwy yn dyfod cyn hir, ac felly gyrwyd amryw lergau i'w cyfarfod dros yr afon. Ar ol tanio tipyn o bob ochr gyda magnelau, gorchymynwyd i filwyr y Duciaethau ymgilio yn ol ar y felin, o herwydd fod gan y lleill fantais arnynt.—Nid cynt y dechreuasant wneud yn araf nag y dechreuodd y lleill wneud hefyd. Methid yn union a deall yr achos, ond cyn hir clywid saethu prysur ar y dde, pan y deallwyd fod y gangen arall o honynt wedi llwyddo i yru y Daniaid allan o Breckendorf; ac yna, er nod oedd y ddwy ran-fyddin fechan ond tua 1600, yn mlaen a hwy yn gyflym ar ol y Daniaid, a'r rhai hyn yn diange o'u blaenau heb gymmiant ag unwaith ymdrechu eu gwrthwynebu, er eu bod tua 4000 o nifer, a diauge

a wnaethant yn hollol; dilynwyd hwy gan y lleill, nes yr aethant o fewn pum' milldir i Scheswig, pan y barnwyd yn ddoethach ymgilio. Nid oedd y gollod y naill ochr na'r llall yn fawr, gan fod y Daniaid mor hwylus ar eu traed.

Bu ymdrech gyffelyb yr un dydd mewn cwr arall, a chmwyd y Daniaid yn hollol, er en gwaethaf Gwnaethant ddau ymosodiad neu dri yn lled fywiog, ond bu raid iddynt ymgilio yn llawn mor brysur. Er na enillwyd uemawr ond Breckendorf, eto gwasaua-thodd i gyfodi meddyliau y dynion yn bur dda.

FFRAINGC.

Taith y Llywydd trwy y talaethau, sydd wedi bod yn brif beth yn y wlad yn y mis diweddaf; "Byw fyddo'r weriniaeth," oedd y foullef a'i cyfarfyddai yn mhob man agos; ac o'r braidd y clywid "Byw fyddo'r Llywydd:" yr hyn a sinai L. Napoleon, druan, yn arw iawn. Ymdrechir gohirio amaer ei lywyddiaeth, yr hyn sydd yn achosi cryn gynhwrf drwy y wlad, ac y mae teulu Bourbon yn ceisio eto adfeddiadu y goron.

YR ALMAEN.

Y mae Etholydd Hesse Cassel a'i Brif-Weinidog wedi hui, o herwydd i'r bobl sefyll yn erbyn eu gormes; ni bu yno ond gallu moesol y bobl yn rhyfela,—y mae galwedigaeth yn myned yn mlaen fel arferol, heb fod arf na gwaed yn dychrynu neb. Y mae Hesse Darmstadt a thalaethau eraill mewn cythwrf di-ddi, ac y mae yn anhawdd dywedyd beith fydd y canlynia'.

INDIA.

Y mae Syr Charles Napier, prif-lywydd y fyddin Indiaidd i dlychgwelyd i Loegr yn fuan. Dywedir ei fod wedi cyflawni amryw o bethau croes i orchymyn Ardalydd Dalhouseie, y prif-swyddog gwladwriaethol. Dywölir mai Syr W. Gomm fydd i gymeryd ei le ef.

AWSTRALIA.

Mae y newyddiaduron o Melbourne yn hysysu fod y Parch. Dr. Lang, gweinidog Presbyteriaid a fu uuwaith yn Lloegr, wedi cytlwyn symudiad a amcannu wahanu y Trefedigaethau Awstraiidd oddiwrth Brydain, a'u gosod i fynu yn dalaethau annibynol. Cynnalwyd cyfarfod mawr o'r trefedigaethwyr yn Melbourne, a thraddodwyd arath gan Dr. Lang, yn mha un y datgani ei fod yn parchu y frenines, ac yn ewyllysio pob daioni i Loegr, ond dadleuai yn egniol iawn yn erbyn Iarll Grey a'r swyddfa trefedigaethol, ac annogai gada hyawdle 'd mawr ffurfiad talaethau annibynol.

MORLAIX, FFRAINGC.

Bedyddiwyd dau o frodyr yn ddiweddar gan ein ceuhadwr J. Jenkins, ac y mae dau eraill yn dymuno yr un fraint. Nid ydym heb obaith yn bresennol ynghylch gwlad dywyll yr hon Frython'aid, yn Ffrainge, er fod deddfau y wlad hono wedi eu gwneuthur yn swy caeth yn ddiweddar, a llai o ryddid dan y werin lywodraeth nag oedd dan Louis Philippe. Y Jesuitiaid ydynt yn dal awenau y llywodraeth yn y wlad annedwydd hon ar hyn o bryd, ond y mae pob tebygolrwydd y try yr olwyn fel arall yn fuan iawn.

TYWYSGAETH CYMRU.

CYNYDD Y BEDYDDWYR YN NGHYMRU.

Gyda dywenydd neilldaol yr ydym yn edrych ar gynydd ein henwad yn y dywysogaeth yn ystod y flwyddyn gymansaol ddiweddaf: y mae yr Arglwydd o'i ras aufeidrol wedi llwyddo llafur ei weision mewn modd arbenig, ac y mae rhifed canlynwyr yr Oen wedi ychwanegu yn anarferol. Yr ydym yn cofnodi hyn, nid o'fost, ond i ddangos fod yr Arglwydd wedi "gwneuthur i ni bethau mawrion." Yn canlyn, wele nifer y rhai a fedyddiwyd, ynghyd a swm y cynydd rhydd, a phe gallem ychwanegu cynydd yr eglwysi nad ydynt yn aelodau o'r gwahanol gymansaol, y mae yn amlwg y byddai ein hychwanegiadau rhifyddol am y flwyddyn ddiweddaf yn agos iawn i ddeng mil, os na fyddai dros hynny.

	Bedyddiwyd.	Cynydd rhydd.
Gogledd Cymru,	1045	1063
Yr Hen Gymanfa,	516	551
Morganwg,	3037	3126
Myuwy, - - -	2723	2984
Caerfyrddin a Chered.,	1299	1344
Dyfed, - - -	615	553
Cyfanswm,	9240	9821

Deallwn bod y cynydd dros ddeuddeg mil yn mhlith yr Anuibynwyr, ond nid ydym wedi canfod cyfrif cywir o'r gwahanol gymansaol.

FISTEDDFOD RHUDDLAN.—Dechrenodd yr Fisteddfod rhwysgfawr ac ardechog hon dydd Llun, Medi 23, yr hon a barhaodd byd y Gwener canlynol; ac aeth y cwbl drosodd, mor bellied ag y gallwn ddeall oddiwrth yr hanes hirfaith yn y *North Wales Chronicle*, heb uemawr o gynhwrf na the fyg yn mhlith y beirdd. Cymerwyd y gadair gan Argl. Mostyn. Gwobrwywyd y gwahanol ymgeiswyr llwyddiannus, a thraddodwyd areithiau gwladgarawl ac hyawld bob dydd; ac yr oedd gwloddoedd, cyfansoddyd difyr, neu gyngherddau bob nos.

CAERDYDD.—Cynnalwyd Cylchwyll flyyddol Ysgolion Sabbothol y Tabarnacl, ar yr 3fed o Fedi, pan y pregethodd D. Edwards, Casnewydd, bregethau ragorol yn y boreu a'r hwyr.

CYMANFA MON.—Cynnaliwyd y gymanfa uchod yn Llaunefni, Meh. 27, 28. Y mae y gangen eglwys yn Pontripout wedi ymadael â Chaergybi, ac wedi uno gyda y brodyr yn Caerceillog, er mwyn hwylysu manteision y weinidogaeth o bob tu. Y brawd T. Evans wedi ymadael o Jezreel, swydd Ceredigion, ac wedi sefydlu yn weinidog yn Caerceillog a'r Bont. Pregethu sefydlog yn cael ei gario yn mlaen yn ochor Mynydd Twr, Caergybi, a changen eglwys wedi ei sefydlu yn mewn andeb â'r eglwys yn Nghaergybi. Y brawd T. Roberts wedi ymadael â Bethel, Rhos ybol, ond nid â'r caughenau eraill, sef Penarn a'r Capel Newydd. Achos newydd yn cael ei ddwyn yn mlaen yn Llanrhain, ger Am-lwch. Y brawd J. Nicholas wedi ymadael â'r Bryn a Newbwrch, ac wedi ymsefydlu yn Llanerchymedd. Gweinyddwyd gan y brodyr W. Richard, Caernarfon; T. R. Davies; W. Lewis, Dinas; T. Evans, Pontripont; J. Prichard, Llangollen; D. Roberts, Cefn-mawr; E. Evans, Bangor; J. Roberts, Merthyr; R. Jones, Llanillyni; D. Davies, Lixwm; T. Frydderch; T. Hughes, T. Roberts, W. Morgan, a J. Edwards.

CYFARFOD TRIMISOL MORGANWE. a gyn-naliwyd yn Hengoed, Awst 7, 8. Gweinyddwyd gan Jones, Dowlais; Watkins, Tre-forris; Johns, Abercanaid; Evans, Penycas; Lewis, Blaenau Gwent; Jones, Caersalem Newydd; Jones, Seion, Merthyr; J. Morris, Aberaman; D. a W. Jones, Caerdydd; Williams, Llystfaen; Hughes, Llwyni; a J. Lloyd, Ebenezer, Merthyr. Y cyfarfod trimisol nesaf i fod yn Aberdar.

ETO, MYNWT.—Cynnaliwyd y cwrdd hwn yn Tredegar, Gorph. 30, 31. Bu cynhadledd ydydd cyntaf, pan y penderfynwyd fod y cwrdd trimisol nesaf i fod yn Ebenezer, Blaenafon. Y gwasanaeth cyhoeddus am 7, a thrwy y dydd dranoeth. Gweinyddwyd gan Jarman, Victoria; Jones, Saron, Goitre; Williams, Hermon, Nantglo; Watkins, Tre-forris; Havard, Blaenafon; Thomas, Siloam, Machen; Evans, Soar, (A.); Thomas, Bethel; Thomas, Pontypwl; Roberts, Salem, (darlith ar ailenedigaeih); Lewis, Llanddewi; Morgan, Horeb, Blaenafon; Edwards, Cannewydd; Michael, Ebenezer; T. Phillips, (Trefniedydd); Williams, Seion, Brynmawr; a J. Rowe, Risca.

ETO, YR HEN CYMANFA.—Cynnaliwyd y cwrdd c'warterol hwn yn Nghrughywel, ar y dyddiau Mawrth a Mercher, y 6fed a'r 7fed o Awst. Y gynhadledd a'r pregethu ar yr amser arferol. Y nos gyntaf, Jones, Sardin; Jones, Pantycelyn; a Williams, Sion, Brynmawr. Am ddeg yr ail ddydd, wedi dechreu y gwasanaeth drwy weddi gan Williams, Daranfen; neillduwyd y pump brodyr a ganlyn i'r swydd ddisaconsidd: James Williams, John Watkins, Roger James, Lewis Lewis, a John Williams; pryd y gweddiwyd yr urdd-weddi gan yr anwyl hen frawd Williams, Llanfhangel, gyda gosodiad dwylaw gan y cyd-weinidogion; pregethodd Evans, Porthdyfr, ar y swydd; Price, Maesyberllan, (Saes.); a Davies, Llanelli. Am dda,

ar ol anerch goraeedd gras gan J. Lewis, Llanelli; Davies, Tabor; Lewis, Llanddewi; a Williams, Llanfhangel, a bregethasan; Am chwech, pregethodd Lewis, Capelyfriu; Probert, Pontnewydd, (Saes.); a Richards, Penyrheol.

CYFARFOD BLYNYDDOL.—Subboth, Awst y 13fed, y bu cyfarfod blynyddol yn nghapel y Tabernacl, Pontypwl. pryd y pregethodd y Parch. F. Hiley, Llanwearth, ddwy breg-thragorol yn Gymraeg, ac on yn neillduol o ddoniol yn Saesnaeg. Cafwyd gwledd ys-brydol i ysbyrdoedd y gwrandawr, ac atelodd y cyfarfod idd ei ddybion yn dda, acf cael arian i dalu y ddyled arsol.

SEFYDLIAD GWEINIDOG.—Yn mis Gorphen-haf diweddar, bu cyfarfod sefydliad yn Siloam. Cwmbran, pryd y cymroyd gofal bug-eiliol yr eglwys hono gan y Parch. Ebenezer P. Williams, Llansantffraid. Pregethwyd ar yr achlysur gan y brodyr Evans, Llanewrg; Williams, Daranfen; Evans, Ponthdyr-y-nn, Thomas, Pontypwl; Rowe, Risca; Isaac, Trosnant; a Thomas, Bethel. Mue Cwmbran wedi myned yn lle poblogaidd a phwysig, ac y mae eglwys y Bedyddwyr yno, trwy y llwyddiant diweddar, wedi tytu yn gryf a lloosog. Y mae yno hefyd aelodau o oedran, profiad, a chwaeth, fel y mae lle i ddysgwyl y caiff ein brawd parchus lonydd, a cynorthwy, a chysur yma i wneud daioni. Mae gweinidogaeth Mr. Williams yn dechreu gafael yd eisoes yn y lle. Y mae yn galael pregethu y naill iaith fel y llall, yr hyn sydd hanfodus yma. Yr oedd Mr. Williams yn mynwea ei eglwys yn Llansantffraid, ond an-sawdd ei iechyd a'i gorfodai i roddi i fynu gadw ysgol, ac i newid awyr y môr am awyr y mynyddau. Duw a roddo iddo lwyrr adier-iad yw dymuniad llawer. Trueni yw gwel-ed dyn ieuange o wir werth yn ddafeilio cyn hanuer dydd.

ANRHO.—Cafodd eglwys Penuel, Cwmn-fon, ar ei meddwl i anrhegu ei phrif-gantwr hyfedr, John Thomas, a dau lyfr tonau rha-gorol, gwerth deg swllt ar hugain, am ei la-tur diffino er diwygio y canu yn y lle, fel y mae yn awr son am ganu Penuel yn mhell ac agos. Nos Wener, Awst 4ydd, rhoddwyd hwynt yn llaw ein parchus frawd John Row-lands, (Ioan Alaw) i'w cyflwyno dros yr eg-lwys, ar gyhoedd y gynulleidfa, i'r brawd uchod. Ar eu derbynriad, dywedodd, Nad oedd deilwng i dderbyn y fath rodd, a'i fod yn fuddlon i wneud yr hyn a allai dros achos ei Waredwr.

DAMWEINIAU.

TROEDYRHW, GER MERTHYR.—Awst 14, boddodd Dafydd Hughes, discon yn Seilo, Abercanaid. Aeth yr hon frawd ar foreu y dydd uchod i dalu ymwelad a'i gyfeillion, i dŷ fferm a elwir y Pantglas; ac fel yr oedd yn myned dros bont y canal, tebyg yw i rhywbeth godi i'w ben (yr hyn fyddai yn ar-ferol iddo,) ac iddo syrthio i'r gamlas, a thrwy nad oedd neb yn y fan i roddi cymhorth iddo, ac ynteu yn oedranus iawn, bu yr anffawd yn angeu iddo. Bu yn aelod cyson a defnydd-

iol gyda y Bedyddwyr am lawer o flynydd-
ceda.

LLANDUDOC—Ar y 25ain o Orphenhaf di-
weddat, cyntafu John Griffiths, dyn ieuange,
24 mlwydd oed, a'i angen mewn modd di-
synwth iawn; yr oedd y treugedig yu myn-
ed tua glan y môr. Aberteifi, gyda Mr. Llew-
elyn, Tredefaid, a'i deulau. A phau yn myn-
ed i ymolchi y cefylau, y brawd uchod a
gymerodd un o honynt, a phan oedd y cefyl
yu notied, efe a'i taffodd oddiar ei gefu; ym-
aflood am wddf yr anifail dros ychydig fyn-
udau, ond colodd ei afael yn fuan yu lly don
i ogofau llaith angeu. Fe gafwyd ei ran
farwol boreu dranoeth, a chladdwyd ef y
Sabbboth canlynol yn ughladdfa Blaenywaun.

LLANGLER, SWYDD GARFFYRDDIN.—Awst
10, fel yr oedd bachgen o'r plwyf uchod yu
mynd i ymofyn coed i'r Cau Newydd, aeth
i yndrochi i'r mor, a'r canlyniad fu iddo fyn-
ed i ormod o ddwfr a boddi, ac yr oeddent
heb gael ei gorff ar y 13eg o Awst, er mawr
ymchwil am dauo.

PRIODASAU.

Medi 19, yn Llanbadarnfawr, ger Aberys-
twyth, Mr. H. Williams, a Miss Margaret
Lewis, y ddau o Aberystwyth.

Medi 20, yn Llansantffraid, ger Aberayron,
John Evans, Ysw. o Aberayron, a Mary Ann,
merch y Parch. Wm. Herbert, o Llansant-
ffread.

Gorph. 18, yn Pontypridd, Mr. D. Rich-
ards, Pontypridd, a Meist. Anne Edwards,
Pantycelyn.

Medi 14, yn Blaenau Gwent, gan y Parch.
John Lewis, Wm. Morgan a Mary Parry.

Hefyd, yr un dydd, Evan Jeffreys ac Eliza
Sheppard.

MARWOLAETHAU.

Y PARCH. JAMES EDMUNDS, CAER- FILLI.

Angeu eto wrth ei waith, heb arbed y cre-
fyddol, y duwiol, a'r defnyddiol, yu fwy na'r
gwaechaf yu y wlad. Fe buasai diuiweid-
rwydd, parchusrwydd, a dichlyneidd-dra yn
dyogelu rhai rhng angeu, buasai y Parch. Jas.
Edmunds, Caerfili, eto yn fyw. Ond efe a
fu farw, neu yn bytrach, efe a symudwyd
bron heb brofi marwolaeth, gau mor bydyn ac
esunwyth yr ymadawodd, yu ddioben a di-
ochenaidd, ar foreu Sabbboth, y 22ain o Fedi,
yn ei 70ain mlwydd oed. Yr oedd ei ymad-
awiad mor annyseg-wyliadwy, fel yr achosodd
lawer o ayn-deimladau drwy yr holl gylch-
oedd. Aethai i'w wely nos Sadwrn mewn
cyffelyb iechyd ag yr arferai fyned fis yn ol;
ond boreu tranoeth, clywai ei hoff wraig ryw
roch yn ei wddf, a golygai iddo, os oedd yn
waeth; ond methai gael ateb; yna galwodd
ar y forwyn i fyned i alw y meddyg i mewn,
ond eyn iddo ddyfod yr oedd y gwaith droo-
odd.—Byr waith a wnaeth angeu arno.

Dydd Mercher canlynol, ymgynullodd torf
fawr o'i gydnabod o bell ac agos, i weim y

gymwynas olaf iddo. Wedi gosod y corff yn
yr elor-gerbyd, darllenodd a gweddiodd y
Parch. J. Rowe, Risca. Yna cychwynodd yr
angladd mewn gorymdaith—y gweinidogion
a'r pregethwyr yn blaenori yu ddau a dan,
(ac yr oedd yu noaws mawr o honynt.) ac
yn dilyn yr elor-gerbyd yr oedd amrywiol
gerbydau, a llu o wyr cefylau, ac awd ag ef
i Lysfaen, lle y gosodwyd ef mewn bodd-geil
gyda ei blant. Yn y capel, darllenodd a gwe-
ddiodd y Parch. D. Davies, Wauntrodau; a
phregethodd y Parch. W. Jones, Caerdydd.
Wedi gosod y corff yn y bedd, areithiodd y
Parch. W. Williams, gweinidog y lle, a ther-
fynwyd drwy weddi gan y Parch. D. Jones,
Caerdydd.

Bu Mr. Edmunds yu aelod am lawer o han-
uer can' mlynedd, ac yu weinidog dros ddeu-
gain. Teithiodd a phregethodd lawer yu ei
oes yn ei gylchoedd cartrefol, a pharhaodd yu
ffyddlon hyd y diwedd. Yr oedd ei bynfa-
iaeth—ei ddeall cyffredinol da—ei sefyllfa
fydol annibynol, a'i fywyd hirfaith, diargy-
bredd, a difrycheulyd, wedi sicrhau iddo
barch dyfuddwys, uwchlau y cyffredin, yu
meddyliau yr holl wlad, fel ag yr oedd yu un
o brif-addarniadau y cyfenwad yu yr ardal-
oedd byn. Ond efe a aeth i dangnefedd—ei
ddiwedd oedd heddwch, a'i enw da sydd yu
peraroglu ar ei ol. Dysgwylir y bydd byw-
graffiad o hono cyn hir gan ei hen barchus
frawd John Jenkins, Hengoed; neu ei gyd-
weinidog teiwlwg, y Parch. Timothy Thomas,
o'r Cefn. Ddarllenwyd, bydd diuthau barod i
gyfarfod a'rh Dduw!

Medi. 27, Margaret Bracegirdle, gwraig un
o ddiaconiaid eglwys sedyddiedig Iesu Griat
yn Nghaernarfon.

Gorph. 22, yn 81 oed, Mrs. Margaret Spen-
cer, Penybont ar-Ogwr, gweddwy y diweddar
Mr. Wm. Spencer, gynt o Graig-yr-Eos, a
mam Mrs. Jenkins, gweddwy y diweddar
Barch. W. Jenkins, o'r Doleu.

Medi 2, Martha, gweddwy y diweddar
Barch. D. Jones, Trefdraeth, Dyfed, yu 64
mlwydd oed.

Meh. 25, Thomas Francis, Penyfal, plwyf
Caesnewydd, Penybont, Casnewydd.

Medi 16, yn Aberdar, yn nhŷ ei mab, Phil-
lip John, Mrs. John, gynt o Penon, Llancar-
fan, yn 60 oed.

Medi 21, yn Aberystwyth, yn 64 oed, Mr.
John Hughes.

Medi 22, yn 60 oed, yn Coed Helen, Ann,
chweched merch y diweddar Rice Thomas,
a gweddwy y diweddar Cad. John Browning
Edwards, R. N.

Medi 22, yn 60 oed, ar ol cystudd maith,
Mr. John Roberts, Custom House Square,
Pwllheli, dros fwy na 20 mlynedd yu was
ffyddlon i Griffith Jones, Ysw., o Yorkshire.

Medi 23, yn Gaerwen, Mon, yn 80 oed, Mr.
Owen Roberts. Cafodd gystudd maith, yr
hwn a ddyoddefodd yu amyneddgar iawn.

Medi 22, ger Abergel, yn 78 oed, Edward
Oldfield, Ysw. Yr oedd yu garedig a rhin-
weddol trwy ei fywyd.

AT EIN DOSBARTHWR A'N DERBYNWR.

Derbyniwyd yn ystod y mis y gohebiaethau canlynol heblaw a gyhoeddwyd yn y rhifyn un—Can y Negro Bach, cyfl. gan y Parch. T. Ll. D.; Politics a Chrefydd, gan A. Harris, Marcy; Preswylfod Gair Crist, gan John D. Jones, Cattaraugus; Meddyginieth rhag y Plâ, gan Enoch D. Thomas, Covington, Ky.; Cynghor eglwysig, gan Curtis a Calender; Gohebiaeth, gan D. T. Jones, Minersville.

Derbyniadom y taliadau canlynol—H. James, Bradford, \$5; W. Williams, Minersville, \$3; S. Rees, Wadesville, \$2; T. Parry, Youngstown, \$5; Edward Farr, Summit Hill, \$1 16.

Cydnabyddwyd \$10 oddiwrth y Parch. D. Evans, Fairview, yn ddiweddar; dylasai fod yn \$11.

Y mae yn dda genym hysbysu fod y fath deimlad yn bodoli yn mhliith ein cyfeillion trwy y wlad fel na oddefant i'r Seren gael ei roddi fynu er dim; y mae cynllun ar droed er helaethu ei defnyddioldeb am y flwyddyn 1851, a'i gosod ar sylfaen aymchweladwy. Gan ein bod heb gwblhau y trefniadau eto, gall ein darllenwyr ddysgwyl eu gweled yn y rhifyn nesaf. Yn y cyfamser, dymunwa eich cydweithrediad i gasglu enwau derbynwyr—y mae o'i llwyddiant yn ymddibynu i raddau helaeth ar ymdrechion ein goruchwylwyr; a dymunol genym gael ar ddeall eu bod gan mwyaf o leiaf yn ffyddlon, ac er nad yw ein derbynadau arianol wedi bod ond byctan yn ystod y mis diweddar, gwyddom eu bod yn casglu y tansgrifiadau mewn gwahanol fannau, ac y danfonir hwynt i mewn yn dra buan.

Y mae y rhifyn cyntaf o'r DRYCH allan o'r wasg: Y mae yn newyddiadur hardd a chryno, ac ymddengys ei fod yn dra thebyg o gael ei ddwyn yn mlaen mewn ysbryd penderfynol gan y cyhoeddwr autariaethgar a pharchus.

BYWYD JOSEPH.—Mae yr hanes ddifyrus hon, fel y mae yn ymddangos o fis i fis yn y Seren, wedi ei gwneud i fynu genym yn llyr bychan. '192 o dudalenau, wedi ei rwymo yn dda, am 31 cents yr un, neu bedwar am ddolar i'r Ysgolion Sabbathol. Gellir eu cael gan argraffydd y Seren, neu y Parch. E. B. Evans, Pittston Ferry, Pa. Gellir cael rhai o honnynt wedi eu rhwymo yn hardd mewn morocco, am bria chydig uwch. Mae yn ateb yn ragorol i'w roi yn arohog i blant.

Cyfarwydder y Gohebiaethau, (yn ddiarau,) To the Editor of the Seren, Pottsville, Schuylkill Co., Pa. Y Taliadau idd eu cyfarwyddo at y Trysorydd, Rev. W. Morgan, i'r un lle.

POST OFFICES AND POST MASTERS IN CALIFORNIA.

POST OFFICE.	COUNTY.	POST MASTER.
Benicia	Solano	Chas W Hyden.
Calloma	El Dorado	Jacob T Little.
Fremont	Yola	Henry A Weeks.
Junction	El Dorado	John S Beener.
Los Angeles	Los Angeles	J Pugh.
Mission San Jose	Santa Clara	Jose J Vallejo.
Monterey	Monterey	Wm G Marcy.
Napa	Napa	Charles Briggs.
Placerville	El Dorado	Thomas Nugent.
Sacramento city	Sacramento	Richard A. Edea.
San Diego	San Diego	R. Rust.
San Francisco	San Francisco	Jacob B Moore.
San Jose	Santa Clara	J. D. Hoppe.
Santa Barbara	Santa Barbara	Samuel Barney.
Santa Cruz	Santa Cruz	Alex McLean.
Sonoma	Sonoma	L. W. Boggs.
Stockton	San Joaquin	Wm Hopkins.
Vernon	Sutter	Gilbert A. Grant.
Weberville	El Dorado	A. Woodworth.

PHILADELPHIA AND READING RAIL ROAD.—Winter Arrangement from Philadelphia and Pottsville.—Until further notice there will be but one Passenger Train Daily, (Sunday excepted,) between Philadelphia and Pottsville, leaving the Company's depot at Philadelphia and Pottsville at 8 1/2 o'clock, A. M., and stopping at the usual places on the line of the road.

HOURS OF PASSING READING.—For Philadelphia at 10 o'clock, 10 minutes, A. M., for Pottsville, at 11 o'clock 20 minutes A. M.

By order of the Board of Managers. S. BRADFORD, Secretary.

OFFICE OF THE PHILADELPHIA AND READING RAILROAD CO., Philadelphia, April 13,

46—1f

O BWYS I YMFUDWR—CFARWYDDWR CFF-REDINOL YN NEW YORK.

YR ydym ni, y rhai y mae ein henwau isod, yn amlygu ein cymeradwyaeth o Mr. CADWALADER RICHARDS, No. 141 Chrystie Street, New-York, fel Cyfarwyddwr Cyffredinol i Ymfudwyr. Y mae hefyd yn barod i wasanaethu perthynasau a chyfeillion y cyfrwy ag a fyddont yn dewis anfon arfan i'w cyfarfod, ond iddynt fod yn ofalus i dalu tollau eu llythrau.

W. M. ROWLANDS, Gweinidog y Methodistiaid Calfnmaid.

THOS. LLOYD DAVIES, Gweinidog y Beddydwyr. JONN M. THOMAS, Gweinidog yr Annibynwyr.

New York, Mawrth, '50.

MIL A HANNER O LATHENI O GARPED LISTING.

AC AMRYWIAETH RAGOROL O WLANENAU.

J. FRANKLIN HARRIS,

A Ddymuna a'w eglwyl ei gefnogwyr a'r cyhoedd yn gyffredinol, at ei grynhofa ardderchog o Garpedau Gwlanenau. Gall eu diwailu a Charped Listing ragorol, wedi ei wneud a'r defnyddiau goreu a mwyaf newydd, yn gysondull o chwech o hllwau, am 50 cents y lathen. Hefyd, Carpedau cyffredin o 35 i 45c. y lathen. Gwlanenau gwyn a brith o wahanol furfau—y mae ganddo wlanen frith ragorol at gyrnos crefftwyr a mwnwyr am 47c. y lathen.

Gwneidai pawb yddi mewn eisiau y fath nwyfau yn dda i'w gweld a'u barnu. Gall y cwsmeriaid a anfonant eu defnyddiau eu hunain gael eu Carpedau wedi eu gwau a'r casin oreu ar y rybuod byraf.

J. FRANKLIN HARRIS,

Gwneuthurwr Carpedau a Gwlanenau, yn agos i gongl Ogledd Orllewinol Centre a Minersville-St., Pottsville, Pa.

YSTORDY GYFFEIRIOL A MEDDYGOL.

Corner of Second and Market Street, Pottsville.

Y DR. J. T. NICHOLAS a ddymunna hysbysu fod gan ddo ef ar werth bob math o Gyffuriau Meddygol, a phethau eraill a werthir yn gyffredin mewn ystordol o'r fath; y cwbl am y prisoedd iselaf, ac a warantir o'r fath oreu ac o'r defnyddiau priodol. Pottsville, Mawrth, 1850.

Y SEREN ORLEWINOL.

CYF VII.]

RHAGFYR, 1850.

[RHIF. 48.]

CYMDEITHAS NEWYDD.

* Pregethwch yr efengyl i bob creadur *

Y mae cynnygiad ar droed yn bräsennol i sefydlu Cymdeithas newydd yn Ngh. mru, dyben yr hon yw trefnu moddion cynhywys a digonol i gyflawni ewyllys a gorchymyn Crist yn y geiriau, "Pregethwch yr efengyl i bob creadur," yn fwy llythrenol.

Rhoddlwn y rheolau canlynol o'r "Bedydd-ter," er dangos egwyddor y gymdeithas neu yr Undeb:

I. Bod yr Undeb yn gynnywysedig o bawb crefyddol, o bob enwad a ewyllysiont gydweithredau.

II. Bod yr Undeb yn weithredu drwy offer- yndod dirprwyasth o ddetholiad yr aelodau yn gyffredinol.

III. Mai gorchwyl, ac unig ddyben yr Undeb fydd dewis, cynnal a dauon pregethwyr neu efengylwyr i bregethu yr efengyl dan y fath amgylchiadau ag a wuai yn bosibl i gymaint o drigolion yr ardal oeddi ei chlyw ed ag a olygid gan Crist yn y geiriau "pob creadur." [Golygir ei fod ef yn gorchymyn yn profi yr hyn a orchymynir yn bosibl, drwy ryw toddion. Tybir hefyd fod y peth hwn a orchymynwyd heb ei gael yn bosibl dan y trefniadau a thrwy y moddion a ydd genym; ac, am hyn, bernir fod creu amgylchiadur ychwanegol, a threfniadau newyddion, yn hanfodol i briodol ufuddod.]

IV. Mai y rhai canlynol fydd yr amgylchiadau ychwanegol a'r trefniadau newyddion, dan y rhai y cais yr Undeb ddwyn yr efengyl i glyw "pob creadur," yn yr ystyr helaethaf a olygid gan y Gorchymynydil.

1. Y bydd i'r efengylwyr a ddanfonir gan yr undeb fod yn dilynion *anghyffredin* o ran douan *publogaidd*, ac o ran y son am danynt; am eu galluoedd a'u llwyddiant, ac effeithiau eu llafar cyn eu dewis—y bydd iddynt fod yn rhagorol eu dawoldeb, eu doethbithieb, a'u sel—wedi eu dethol o fyseg y rhai p'naf o weuidogion a phregethwyr, heb ofal am y seot y perthysau id id i.

2. Y bydd iddynt fod yn rhai parod i gyflwyo eu hunain, eu hamser a'u galluoedd yn gwbl i'r gwaith.

CRV. VII.

3. Y bydd iddynt fod yn ewyllysgar i bregethu yn deithiol; ac yn alluog i ddyddlef anghysurion ac anghyfleusterau yn nglyr a phregethu yn yr heol yd i a'r "prifffydd a'r creau," gan delyg-hu a drwg-d yniun.

4. Y bydd i'r rhai a ddanfonir gan yr Undeb, *funed allan heb ddwyn enw unrhyw enwad*, fel na rwystrer neb i wrando gan wrthbleidiaeth. [Golygir fod y diffyg yn hyn, o hunan, yn ddigonol i waend cyflawniad gal Crist yn amhosibl.]

5. Y bydd iddynt bregethu allan, neu mewn adeiladau cyhoeddus, ac nid mewn ceplau, neu adeilad a fo wedi ei "agor," ei neillidau, neu ei "gyssregru" i fod yn lle addoliad; fel na rwystrer neb i wrando gan ragfarn yn erbyn y lle.

6. Na fydd i ddim enghlad gael byth son am dano mewn cyssylltiad a'r pregethu.

7. Y bydd i'r pregethu fod bob amser mewn dull ac ysbryd a lwyf arghoedda bob calon, fod dyben uwch a mwy mewn galwg na diwygio, dysegu, na difyrta; ac mewn modd a ddechys yn ddifeth beth fyw y dyben pwysicaf mewn galwg, sef arghyngiedd yr enid, a dwyn yniun i gyssregru eu hunain i Crist.

8. Y bydd y pregethu i fod mor anfyntych yn ucholle, fel na bydd modd i neb ei osodi lawr yn rhestr ei bethan cyffredin, na'i ddi-brisio o herwydd cynnefinadra.

9. Y bydd i'r pregethu fod, hyd y gellir, ar oriau pau na fydd neb yn anllhog yn yr ardal i fod yn bräsennol, o herwyd i ei rwym- au i fod gydag eraill yn eu cysarfodydd arferol.

10. Y bydd i'r eglwysia fo mewn cyssyll- tiad a'r Undeb gael eu hanngi i roi pob cyf- lenadra angeurheidiol, a chefnogwydd, i'w haelodau deithio i'r manau y bydd yr efengylwyr yn pregethu, er mwyn cyhyrhu sylw a chywreirwydd, ac awydd drwy yr holl ardal i ymgaisgu i wrando, ac er mwyn rhoddi eu cofnogaeth a'u gweiddian o blaid yr achos.

11. Y bydd i bob pregethuwr, o anfoniad yr Undeb, fod yn un y gellir ymddyried iddo herfith gydaid i ymddwyn yn ol ei ddoeth- ieb, dan amgylchiadau, yn hytrach na bod yn amser yn rhwym i ddilyn swffia ac ar- ferion—y bydd iddo fod yn rhydd i bregethu ya fyr neu ya faith, yn ol yr amgylchiad,—

bydd iddo fod yn rhydd i bregethu unwaith neu lawer gwaith yr un dydd,—y bydd yn rhydd ar ei deithiau i hyabysu 'ei fwrriad i ymweled â lle fel y barno yn oreu.' Y bydd iddo fod yn rhydd i weithredu ar yr egwyddor fod pregethu unwaith i dair mil yn well na phregethu ddeng waith i busp cant ar y tro; am fod yn sicr fod yn mysg yr un ymgyddiant o bedair mil fwy o estroniaid a dweithriaid, nag yn [mysg y pum' mil a ymgyddiant wrth y pum' cant. Y bydd iddo fod yn rhydd, pan y myno, i adael heibio y ffurfiau o ganu, darlennu a gweddio, cyn pregethu, yn nilyniad ei synwyr, ac ysbryd ei waith; neu, o'r tu arall, os bydd amgylchiadau yn galw, i wneud dim ond darllen a gweddio; a phob amser i fod yn rhydd i ymddwysu fel y myno gyda golwg ar ffurfiau ac arferion.

12. Y bydd iddo fod yn rhwym i'r Gymdeithas o beidio son yn ei bregethau am blaid na daliadau plaid, na phwngo dadleuol na *politics*, fel na fager digter a chulni yn neb o'r gwrandawyr; y bydd yn rhwym o beidio treulio amser i roi esboniadau afreidiol ac ymresymiaidau difudd, na cheisio bod i bobl anwybodus yr hyn yw yr argraffwaag i rai gwybodus, a'r weinidogaeth gyffredin i bawb. Y bydd yn rhwym o beidio cyfrif credinwyr fel rhan o'r llaaws y mae ei genhadwri atynt, ond fel ei gefnogwyr a'i gydweithwyr yn nghyflawniad dyledawydd fawr tuag at y byd; a gadael eu hadeiladaeth, eu breintiau, eu dyledawyddau, a'u cysur hwy i'r eglwysi a'r gweinidogion i ofalu am danynt.

V. Y bydd yn egwyddor lywodraethol gan y Gymdeithas, na adawir dim oll heb ei gael allan a'i gyflawni ganddi a all fod yn rhyw fodd yn gynorthwyl i wneud y pregethwyr, o'i danfoniad, yn eu dawn a'u gweithrediad ar bob achlysur, nid yn unig yn hollol uwchlaw diystyrwch pob math o wrandawyr, ond o'r fath ag a wna i'r rhai gwrthwynebol ac anystyriol ymadael mewn syndod a dychryn, a chyda theimlad o awydd i wrando drachefn—yn "synu ac yn ameu, gan ddywed-yd y naill wrth y llall, "Beth a all hyn fod?" "Y mae o fewn ychydig wedi fy enill i fod yn Gristion."

VI. Y bydd i'r Gymdeithas ymddwyn yn y fath fodd, fel na fydd yn ei gweithrediadau ddim a duedda i ddyrysu na rhoddi unrhyw rwystyr ar ffurdd y trefniadau sydd yn sefydlu eisoes gan yr eglwysi efengylaidd—mai ei hunig ddyben a'i gweithred mewn perthynas i'r eglwysi fydd ceisio ychwanegu llawer "at eu nifer o'r rhai a fyddant cadwedig."

VII. Y bydd i gredinwyr, yn yr ymgyddiantau perthynol i'r Gymdeithas, eu cyfrif

eu hunain o nifer, nid y rhai y pregethwyddant, ond y rhai a bregethant—nid y blaidd oddefol, ond y blaidd weithredol.

VIII. Y bydd i'r Gymdeithas byd y gair ac fel mater o egwyddor, ddyrchafu i rai y gair *pregethu*; yn lle y geiriau "traddod" neu "draethu," neu "roi," neu "adrodd" y gair, neu "gadw oedfa." Os na fydd besibl cael dynion a fydd yn ddigonol i lawni gwaith rwy na *thraddodi neu adrodd* pregethu, neu *gadw oedfa*, y bydd i'r Gymdeithas roddi ei bwriad i fyddu, neu aros na danfonir iddi ddynion cymhwys. Ond gair i'r fod dynion cymhwys eisoes yn mysg pregethwyr Cymru. Barnir hefyd y bydd na honnynt yn barod i ddywedyd ar alwad y eglwysi, "Wele fi, anfon fi."

Gofynir i'r darlennydd crefyddol fel hyn:—A ydych chiwi yn canfod y cai llawer nad ynt yn clywed pregethiad yr efengyl i chlywed, a hynny mewn modd mwy manteuol, pe b'ai y moddion uchod yn cael eu sefydlu? Ac a ydych chiwi yn barod i addef gall fod yn bosibl y cai llawer eu hachub drwy yr efengyl pe bai y gymdeithas a soni yn cael ei sefydlu? A ydych chiwi yn amgyffred y cai gair ac ewyllys Crist eu cyflawni yn helaethaeth? Y mae yn ymddangos yn amhosibl na atebis eich barn a'ch cydwybod y cwestiynau hyn yn gadarnhaol—yr ydych chiwi meddwl y dygai y fath gymdeithas yr efengyl i glyw cannoedd a miloedd nad ydynt yn ei chlywed braidd yn eu hoed; yr ydych chiwi meddwl y byddai i ewyllys yr hwn a orchymynodd bregethu yr efengyl i ddyddion gael ei anrhydeddu yn fwy teilwng pe sefydlid y gymdeithas.

Os yw y fath gymdeithas yn angourheidiol yn Nghymru, barnwn bod llawer mwy o eisiau ryw sefydliad cyffelyb yn y wlad hon. Er y gall nad y'm yn cydweled am y trefniadau uchod oll, yr ydym yn rhwym o'u pleidio yn eu dyben a'u hegwyddor. Yr ydym o'r gred, er ys cryn amser bellach, fod yn rhaid gwneud rhyw ymdrech gyffredinol, tebyg i'r hon sydd yn bresennol ar droed yn mhlith Cristionogion Cymru, cyn y bydd i wawr y llwyddiant mawr dori ar y byd. Barnwn y byddai y fath gyullun o weithredau, gan ymdrechu gwasgu ar feddyliau dynion egwyddorion mawrion a gorbwysig Cristionogaeth, yn ateb gwell dyben o lawer na'r dull cyffredin o dneru dros y deongliad neu y grede hon a'r llall, yr hyn sydd yn achosi mwy o gynhwrf yn y byd nag a achoswyd gan gymysgiad y ieithoedd yn nhw'r Babel. Deallwn fod amryw o'r dynion mwyaf cyfoethog i dylanwadol mewn cyasylltiad ag Anghydfur i aeth yn Nghymru yn pleidio yr Undeb.

COFIANT DAVID JONES, YOUNGSTOWN, O.

GANWYD y brawd hwn yn Ysbybor Newydd, plwyf Llandyfallen, swydd Frycheiniog, Debeudir Cymru. Cafodd y fraint o uno ag achos Iesu Grist yn Coed-duon tua deunaw mlynedd yn ol. Bu yn filwr fyddlon i Iesu Grist, a'i dŷ fel cartref i weision Mab Duw, tra yr arosodd yn ngwlad ei enedigaeith : ond daeth ef a'i deulu drosgodd i'r wlad hon tua wyth mlynedd yn ol. Sefydasant am flynyddau yn Middlebury, yn agos i Acon, swydd Summit, Ohio. Bu yno yn gweithio wrth ei gelfyddyd, sef saer coed; ac yn ystod yr amser y bu yma yr oedd pawb o'r Cymry a ymwelent â'r lle yn ei adwaen, yn enwedig pregethwyr y Bedyddwyr, gan ei fod yn bard o'i'w croesawu a'u lleттяa bob amser. Yn amser sefydliad yr eglwys yno dewiswyd ef yn un o'r diaconiaid, ac ymdrechodd i wasanaethu y swydd bwysig hono gyda ffyddlondeb mawr, tra bu yn y lle. Yr oedd hefyd yn dechreu y canu yn eu plith. Symudodd oddi yno i Youngstown, a chafodd y fraint o fod yn un yn dechreu yr aetho Cymreig gyda y Bedyddwyr yn ylle hwnw. Rhoddodd ei dŷ i gynnal cyrddau, a chynorthwyodd i godi y capel newydd hardd sydd yno; ond daeth amser ei ymddatodiad yntau, sef ar y 24ain o Fehefin, 1850, yn y 51ain flwyddyn o'i oedran. Gadawodd weddw a dau o blant alaru ar ei ol, heblaw ngeiniau o gydnabyddion a chyfeillion crefyddol. Ei glefyd oedd y dar-fodedigaeith; bu yn glaf am gryn amser; ond cafodd ymgeledd gan ei wraig, yr hon a alwodd feddygon pell ac agos, ond bu y cwbl yn ofer. Dywedai wrth yr ysgrifenydd a'r Parch. Edward Blunt, y gwyddai yn mhwy yr oedd wedi credu, bod ei Brynwr yn fyw, a bod arno chwant ymddatod a bod gyda Christ—fod ganddo obaith cryf i gael ei weled fel ag y mae, a bed yn dragywyddol debyg iddo. Ac er fod yn golled mawr i gollu brawd ffyddlon, yr hwn a wnaeth ei oen yn ol ei allu, ac uwchlaw ei allu yn aml, i gynnal achos yr Arglywydd yn y byd, fel nad oedd yn gweled dim yn ormod i roddi ag oedd ganddo; ond ni chyll ei wob, o herwydd y mae coron y bywyd yn addawedig i'r neb a barhao yn ffyddlon hyd angau, a chiau genym fod y brawd Jones yn awr yn mhlith y dorf ddedwydd sydd yn canu "Iddo Ef," &c.

Dymnodd y brawd cyn ymadaelam iddynt ei gladdu wrth y Capel Cerig yn Palmyra; ar yr achlysur dechreuodd yr ysgrifenydd yr oedfa, a phregethodd y Parch. E. Blunt, oddi-wrth Dat. 22. 20. Dangoswyd parch mawr tuag ato gan ei gymmydogion trwy hebrwng

ei weddillion marwol i'r lle hwn—pellder o again milldir.

Palmyra.

REES DAVIES.

PREGETH ER COFFADWRIAETH AM Y PARCH. DANIEL JONES, CAERFFILI:

GAN DANIEL WILLIAMS, CAERFROG-NEWYDD.

"Ac i'r marwol hwn wisgo anfarwoldeb."—1 Cor. 15. 53.

[Parhad o dudal. 262.]

I. Gwisg y corff yn yr adgyfodiad. "Y marwol hwn a wisga anfarwoldeb." Pan yr wyf yn meddwl am y dorf anrhydeddus oedd yn edrych ar osod gweddillion marwol Mr. Jones yn y bedd, a chmafod y priddellau yn disgyn arno nes ei orchuddio yn nyfnder y glyn, yr wyf yn dychymnygu gweled fy anwyl chwaer, Mrs. Jones, yn bruddaidd iawn ei chalon, heb ddim i'w chysuro; ond yn nghanol ei thristwch a'i phoen, dacw un o swyddwyr yr orsedd dragywyddawl yn sefyll gerllaw, gan ddwyn yn ei ehedfa seraffaidd eiriau ei Phrynwr a'i Phen, y rhai ydynt fwy o werth nâ'r bydoedd, "Nac wyla, myfi a'i hadgyfodaf ef yn y dydd diweddaf." "Y mae yr awr yn dyfod, yn yr hon y caiff pawb a'r sydd yn y beddau glywed ei leserydd ef; a hwy a ddenant allan," &c. Dychymmygwyl weled ein chwaer yn troi, mal pe meddyliai ei bod yn canfod y ddaear yn yn ymager, a'r tyrfa oedd yn ymgyfod ac yn codi o'u cuddystafelloedd, i oleuni a bywyd diddarfod, wrth swm yr ydurn diweddaf, ac yn eu plith ei hanwyl briod, mewn corff ardderchog ac anfarwol, wedi ei ffurfio gan y Daw mawr o sylwedd yr hyn a gladdwyd er ys oesoedd a aethant heibio, mal y gallai hithau ddywed- yd, "Y marwol hwn a wisga anfarwoldeb;" a dechreuai ganu fel y canlyn—

"Angau, angau, Oeh! wyt grealawn,
Yn y rhyfel lladd fy mhriod!
Ow! fath anhrefa—arbed henwr
Oedd fethledig, a'r segurwr;
Un ar ddangmil a rhagora,
Hwn yn nŵd i'rh lymion saethau f—
Gado'n fyw'r gwael eu rhyw,
A dyn Duw yn marw!
A raid madden tro mor chwerw?
Taw, gwawd, iddo hyn oedd elw.

Os yw y corff yn awr yn pydru,
Duw ar frys a ddaw i'w brynu,
O'r gwael hedyn ffurfi gydimar
Cymhwys idd ei enaid treiddgar,
I ymollwng i ddynderoedd
Rhyfeddodau nef ynefoedd.
Dau yn un perffaith ddyn,
Mwy yn synu heb seibiant,
Byth rhyfeddu'r Oen a'i haediant,
Dal dragywyddawl bwys gogoniant."

Y bedd yw y ma'n y newidir am dano.—Yn y gorpheur rhwygo yr hen wisg, ac y bwyteir hi gan bryfed; hon hi fydd gwaif fod yn ystafell lle y gwisgir y corff ag anfarwoldeb. Mae llawer o blant Duw yn alarus wrth weled yr hen wisg yn rhwygo; ant o'r naill wlad i'r llall, ac oddiwrth y naill feddyg at y llall gan amcannu ei hatal; a pho galleant gwneith wrthi liain o anfarwoldeb; ond mae y cwbl yn ofer—gollynga y pwythau eu gaffaelion. Ond cymered teulu Duw gysur—caut wiag newydd mwy ardderchog. Braint ydyw myned i'r bedd. Nid am fyned yno i lygru y dylem feddwl yn bezaf, ond am fyned yno i wisgo anllygredigaeth—nid am fyned yno i gyso y dylem fytyrio, ond myned yno i wisgo anfarwoldeb. Duw fydd yn eu wisgo â hi. Mae dyu yn weithredydd wrth wisgo llawer o bethau. “Gwisgwch am dau och yr Arglwydd Iesu” Mae ganddo rhyw beth i'w wneud wrth wisgo Crist, a gwisgoedd iachawdwriaeth, a mantell cyfiawnder. Gwisga y gwr ieuango am dano ei hun, ond y fam a wisga am y baban; felly Duw a wisga y corff ag anfarwoldeb. Nid oes neb ond efe a fedr wneud hyn. Gwisga Duw bob peth yn y modd harddaf. Rhyfedd mor brydferth y wisga efe yr adar; fel pe dewisai y lliwiau mwyaf drudfawr i addurno eu plyf—dengys yr archwaeth mwyaf coethedig wrth eu cymysgn a'u hamrywio. Mae mentyll y lili, y briallu a'r rhosynau yn ysblenydd! O mor dlws y wisga fodeuny y glaswelltyn, mewn un boreu ar ol ei ddiog! Ond anfarwoldeb! dyma wisg. Ni bydd hon byth i'w newid. Engraffit dragwyddol o anfeidrol ddoethinob. Gwisg ddiheueidd-iaw yw. Bydd y corff newydd cyfodedig yn meddu y fath briodoliaethau ag a'i cymhwysa i fod yn drigfa i'r enaid anfarwol, ac wedi ei wisgo ag anllygredigaeth, nerth a gogoniant. Yn y rhag-olwg ar y tegwch a addurna gorff fy mrawd ar foreu y jubildydd, nis gallaf lai na chryau wrth feddwl y bydd yn rhaid i'r annuwiolion gael eu wisgo ag anfarwoldeb. Bydd yn dda gan y duwiol weled ei wisg, ond bydd yn rhaid i'r annuwiol ei wisgo i ddyoddef pwys ei ddigter ef, a phwy a ddichon sefyll? O foreu ofnadwy, pan yr ymollynga naturiaeth, y diffodda goleuadau y nen mewn tragwyddol nos, ac y trenga y gyfundraeth greadigol yn nghanol y gologsiad, ar ymddangosiad y Barnwr.

Bydd i'r byw a adewir gael eu wisgo yn y wisg hon; ond gwisgir y meirw o'u blaen hwyt. “Y meirw yn Nghrist a gyfodant yn gyntaf, yna ninuan y rhai byw” a newidir. Nichymerir hwy i'r bedd, yr ystafell wisgo. Rhwygir marwoldeb eddiam danynt cyn eu

symud o'r man, a gwelir Duw yn eu wisgo ag anfarwoldeb. Ni bydd ef ond amrautiaid yn diog na ac yn wisgo y llall. “Ni a newidir oll mewn moment ar drawiad llygad.” Tybiwyf y byddant yn barod i ameu a fyddant wedi eu newid neu beidio. Tra y byddant yn taffu eu llygaid i synu i edrych ar yr archangel yn chwytlu yr udgorn, cyn iddynt edrych yn ol yr oedd y llaw deneu oedd yn nyfader daifodoligaeth wedi gwisgo anfarwoldeb. Caiff gweled y meirw wedi eu wisgo ag anllygredigaeth effaith rhyfedd ar aneu. Dywed llyfr Duw, “Yna y bydd yr ymadrodd a ysgrifennwyd, Anneu a lyngwyd mewn buddugoliaeth.” Ennillwyd llawer brwydr oddi ar Buonaparte cyn buddugoliaeth Water'oo, ond yno y llwyr wasgarwyd ei fyddin, y cymerwyd ef y garcharor, ac yr alludwyd ef i lo ei feddrod. Euillwyd buddugoliaeth enwog ar aneu gan Fab Duw, ond y mae aneu heb ei ddinystrio eto; ond daw dydd i'w lwyf orchfygu; cymerir ef yn garcharor, gwaserir ei holl fyddinoedd, ac ysbeilir ef o'i awdurdod. Gweir iddo arwyddo ammodau heddwch â holl ddelliaid ymerodraeth Ior. Bydd golwg ar y meirw yn ngwisgoedd anfarwoldeb yn olygfa rhy danbaid i aneu ei dal, syrthia i lewyg, ac ni ddadebra byth.

Dyma yr amser yr anrhydedda Duw ei anrhydeddwyr, ac y dirmyga ei ddirmygwyr. Deulu Duw, na ddigalonwch, er yn wrthod-edig gan y byd, fe'ch cydnabyddir gan Iesu gerbron y Tad a'r angylion fel ei blant a'i anwyliaid. “Deuwch chiwi, fendigedigion fy Nhad, etifeddwch y deyrnas a herotwyd i chiwi cyn seiliad y byd. Deuwch o'r tlodi, y tywyllwch, a'r anialwch, y mae groesaw i chiwi eistedd ar eich gorsedd-feingciau, ac ni ddifodir eich hawl i dragwyddoldeb. “A hwy a ddechreussant fod yn llawen.” “Edrychaf ar dy wyneb mewn cyfiawnder: digonir fi pan ddihauwyf â'th ddelw di,” medd y brawd o Gaerffili. Dedwyddwch anoraathawl y dygir fy mrawd iddo. “Y marwol hwn.” “Efe a heuir yn gorff anianol, ond a gyfodir yn gorff ysbrydol.” Corff ysbrydol! pa fodd y gall fod yn ysbrydol, ac eto yn gorff? Nis gallaf ddarlunio hwy. Pa fodd bynag, dywedaf heb ofni cyfeillorai, fod corff ysbrydol yn gorff heb gig a gwaed—y bydd yn feddiannol ar alluoedd hollol berffaith—ni bydd un o'r synwyrâu yn agored i'w tentio fel yn awr, ond oll yn santaid, fel Moses ac Elias yn teithio y trigfanau llodyddawl heb ddrysu, ac yk d llawenydd o'r fynhonell heb ofid i'w ganlyn. Bydd cymmaint o debygolrwydd rhwng priodoliaethau y corff ag eiddo yr enaid, nes gwneud yr enw corff

ysbrydol yn eithaf priodol. Bydd yn gorff perffaith, anfarwol ac ysbrydol. Ysbrydol fydd y lle, y mwyniant a'r cyfeillion. Un o nodweddau presennol y corff dynol yw dar-fodedigaeth, ond pan adgyweirir ei natur ar ororau heiddion anfarwoldeb, bydd nychdod wedi colli ei awdurdod arnynt—ni newynaut ac ni aychedant mwyach; ond byddant wedi eu cymhwyso i fyw bywyd cyhyd â Duw ei hunan, ac i seinio cân am farwol glwy; ié, "efe a heuir mewn gwendid, ond a gyfodir mewn nerth." Bydd y corff fel y meddwl yn allug i wasnaethu Duw yn ddiorphwys am oesau bythol-fyd, a phob cynheddf wedi eu cymhwyso i'r gorchwyl, fel na bydd mawredd pwys, na hyd na lled y gwaith yn ei oiweidio—pwys gogoniant y pryd hyn a gynnelir. "Ni ddywed neb o'r preswylwyr Claf ydwyf, mwyach" "Yr hwn a gyfuew- idia ein corff gwael ni, fel y'i gwnelir yn un ffurf â'i gorff gogoneddus ef." Byddant yn debyg idd eu Harglwydd. Pan welwyd Iesu ar fynydd y gweddnewidiad, yr oedd ei wyn- eb fel yr haul, ei ddillad fel yr eira, a'i gorff yn pelydru gan ogoniant. Bydd haul bodol- iaeth fy mrawd ar y cyhydedd yn dragy- wydd—ni chyfyd yn nwyreindir boreu oes, gan fachludo yn nghorllewin angeu, ryw am- ser i ddyfod: ond bydd yn dragywyddol han- ner dydd, ac yntau yn blodeuo mewn ieu- engetyd bythol, yn wastadol gyda'r Ar- glwydd. "Yn awr yn gweled trwy ddrych, mewn dameg; ond yna wyneb yn wyneb.— Yn awr yr adwaen o ran, yna yr adnabyddaf megys y'm hadwaenir."

"Mae yno yn dragwyddawi haf,
Ni wywa byth ei blodau braf."

Yr Arglwydd a'n cymhwyso ninau sydd yn ol i'r wlad—

"Lle mae plaserau pur dilyth,
A firwyth i wledda r enaid byth."

Ffarwel, frawd Jones, heb obaith cwrdd hyd foreu yr adgyfodiad. Llawer y buom yn son am ddydd yr ymadawiad, ond O! fe ddaeth y tro. Yr oedd yn gyfaill diledrith, yn Gristion gwirioneddol, yn bregethwr trefnus ac ysgrythyrol, yn ddyn heddychol, a phawb yn ei garu,—yn briod tyner, yn dad gofalus, yn gymmydog cymwynasgar, ac yn wein- idog da i Iesu Crist. Boed i'r Arglwydd yn ei ras i ofala am ei weddw a'i blentyn. Par- toer hwy a ninau erbyn yr un amgylchiad. Yr eglwys hefyd fo dan noddod Preswyllydd mawr y berth; ac er colli ei le-fugail, y mae y Pen-bugail eto yn fyw; i'r hwn y byddo y gogoniant a'r gallu yn oes oescedd. Amen, ac Amen.

COFIA FL.

I fyne at fy Nuw,
Fy enaid cwyd dy lef,
Heibio yr euraidd lu,
I eithaf nef y nef;
Gostwng dy glust o'r bryniau fry,
O Arglwydd grasol cofa fi.

Wyf yma'n wael fy ngwedd,
Yn euog ac yn wan,
Gelyniau creulawn sy'n
F'angylchu yn mhob man;
Bydd i mi'n blaidd i gongoro'r llu,
O Arglwydd grasol cofa fi.

Yn wynob uffern ddu,
Ac angy mawr ei rym,
Rho i mi nerth wrth raid,
Bydd di yn noddod i'm,
Yn nyfroedd yr Iorddonen ddu,
O Arglwydd grasol cofa fi.

Caerfraig-Newydd.

DANIEL WILLIAMS.

COFIANT WILLIAM RICHARDS, CLINTON, O.

Yr hwn a fu farw Gorph. 24, 1850, yn 81
mlwydd oed.

GARWYD yr hen frawd Wm. Richards, yn mhlwyf Trefddyn, yn agos i Bontypwl, swydd Fynwy, D. C. Cafodd y fraint o uno ag achos yr Arglwydd yn mhlith y Bedydd- wyr yn Nghymru tua 35 o flynyddoedd yn ol; ac er iddo gwrdd a llawer storm arw, megys colli ei wraig, mam ei blant, eto ymdrech- odd i gadw ei gyfammod ag eglwys Dduw, sef bod yn ffyddlon hyd angeu. Symudodd o wlad ei enediggaeth i'r America naw mlyn- edd i'r hydref presennol, a sefydlodd yn *Saw- mill Run*, yn agos i Pittsburg; ac yno y ba am flynyddau; a chofir am dano gan y rhai a'i hadwaenant tra y byddont yn y fuchedd hon, o herwydd ei gariad at achos Mab Duw a'i ffyddlondeb. Er fod ganddo bedair milldir i fyned i'r capel, nid yn aml y gwelid ef yn eisiau, os buasai yn abl o ran ei iechyd. Y mae crefyddwyr fel yr hen frawd hwn yn dra anaml yn America. Pan fuasai Crist a'i groes yn cael ei bregethu, yr oedd yn gweled cym- maint o ogoniant y Cyfryngwr mawr trwy y moddion, (fel Sami Shon gynt,) nes methu yn lân a pheidio gwaeddi, Gogouiant iddo; a phan y buasai Amen yn briodol, yr oedd yr hen wr yn ei roddi o'i galon. Gallaf ddy- wedyd fel un, a llawer gyda mi, i Amen yr hen frawd sydd wedi ymadaeli nerthu llawer arnaf, pan yn teimlo yn wan ac anallnog i sefyll rhwng y Duw byw a phechaduriaid meirwon; ond ffarwel i glywed ei lais yn canmol Iesu mwy yn y byd hwn—y mae efe wedi croesi yr afon i wlad y gorfoedd a'r llawenydd tragwyddol.

Symudodd o Pittsburg i Youngstown at ei fab Thomas Richards; bu yno am dymhor, a chwynid gan bawb yno ar ymadawiad yr hen bererin i Paris. Daeth yma at ei fab George Richards, ac oddi yma aeth i Clinton, at ei fab John. A thyma y fan lle y terfynodd ei yrfa ddaearol. Bum] yno yn ei weled pan ar ei glaf-wely. Yr oedd yn hiraethu am weled amser ei ymddattodiad. Er ei fod yn cael pob ymgeledd gan ei ferch-yn-nyfraith a'i fab, a'i wyrion, ag oedd yn bosibl iddo gael, eto ei hiraeth oedd am wlad well. Clywodd am farwolaeth y brawd David Jones, Youngstown; a dywedodd, "O na buaswn i yn cael fy nghollwng yr un pryd ag ef, i gael cyddechreu yr un gân dragywyddol, Iddo ef." Ond ar y 24ain o Orphenhaf, cafodd ei ollwng mewn tangnefedd, fel Simeon gynt, o'r tŷ o bridd. Dywedai gyda Job, fod ei Brynwr yn fyw; gyda Paul, fod arno chwant ymddattod a bod gyda Christ; ond o'r diwedd cafodd ei ddymuniaid; ac er i angeu dori yr undeb oedd rhwng y coff a'r enaid, eto mae genym eail gadarn i greu fod undeb rhwng ei enaid a Mab Duw na thoir dim o hono i dragywyddoldeb; a gobethiwn y bydd i'w feibion, ei wyrion, a'i orwyrion, i adnabod yr un Ceidwad; o herwydd nid oes iechydwriaeth ya neb arall, nac enw arall tan y nef, trwy yr hwn y mae yn rhaid i ni fod yn gadwedig.

Ar achlysur ei gladdedigaeth ymgasglodd tyrfa luosog o Gymry a Saeson i dalu y gymwynas olaf i'w ran farwol, trwy ei hebrwng i'r gweryd oer, lle y gorwedd hyd y boreu y bydd Mab Duw yn dyfod ar gymylau y nef. Fregethodd y brawd Thomas Jones, Talmadge, oddiwrth Dat. 13.

Yn awr, wrth ddiweddu, y mae yn dyfod i fy nghof am yr amser y cefais y fraint o gyd-gofio am farwolaeth Mab Duw ag ef a'r brawd David Jones, sef y ddau frawd sydd wedi ein gadael; ond gweled trwy ddrych oeddem yr amser hwnw; maent hwy yn cael ei weled fel ag y mae heddyw, a hen-flych i'r boreu cawn eto gydgylfarfod lle na bydd raid ymadael mwy.

Palmyra.

REES DAVIES,

DEFFROAD Y GAN.

AT Y BEIRDD.

DEFFROWN alluoedd cân,
A mwynaidd donau mân
O glod i Ddau;
Ae nid rhyw donau cas,
Trafferthus iawn a chras,
Heb arnynt unrhyw flas
I enaid byw.

E. THOMAS.

EINIOES DYN.

Ma. Gol.—Yr Englymion canlynol a anfonwyd ataf mewn llythyr o Gymru, gyda chynghor i gofio nad yw y dyn sydd yn cael yr einioes hwyaf ar y ddaear ond eillad i'w chyferbynu a thragywyddoldeb.

MEUDW'R A GORWDIG.

"Bywyd, pa mor fyr—
Tragywyddoldeb, pa mor faith."

Fel troedriad merch ar lanerchyn:—fel stom
Fel saeth ar y llinyn:
Fel gwedd nodwedd mynydyn
Y mae agwedd diwedd dyn.

Fel y gweith a'r mlirithyn:—fel y droell;
Fel drws ar ei golyng:
Niwl deffro yn ael dyffryn,
Neu oes dall yw einioes dyn.

Fel y gwanaid foel eginyn:—fel us;
Fel oesig fodeuyn;
Eitha' gwael a theg eilun—
Y byw darth yw tywyd dyn.

Er i'r llath unwath; annel—ei aden
I hedeg yn uchel,
I lwech daw, er balched el,
Dan y gwys, oer ac isel.

BYDDIN O EPAOD.

"Y maent yn dyfod taगत y bont; mwy na thebyg y croesant yr afon yn y fan yna," ebe Raoul. "Pa beth, ei nofio hi," meddwn inau; 'y mae ya ffrydlif yn y fan yna!" "O, nage," atebodd y Ffrangcwr, "byddai yn well gan fwnoid fyned i dân nag i ddwfr. Os nad allant neidio drosti, bydd iddynt ei phontio." "Ei phontio! pa fodd?" "Arosach fynud, captain, a chewch weled." Arosais—deuent hwythau yn nes, a gallem eu gweled yn agoshau at y lle y gorweddem. Yn y fan ymddangosent yr ochr draw i'r afon, yn cael eu harwain gan lywydd heu yr olwg, yr hwn a'u llywodraethai fel pe buasant gynnifer o filwyr. Yr oeddent, fel y dywedasai Esoni yn perthyn i'r *comadreja*, neu y llwyth cynffon-fodrwyog. Rhedai un o honynt—negesydd (*aid-de-camp*) efallai—yn mlaen i ben craig goruwch yr afon; ac ar ol edrych arni, fel pe buasai yn mesur y pellder, rhedai yn ol, ac ymddangosai fel pe buasai yn mynagu rhywbeth i'r blaenor. Parodd hyn i ymsymudiad gymeryd lle yn y fyddin. Rhoddwyd gorchymynion allan, cesglid y rhai gwanaf yn y fyddin at eu gilydd, a gosodd hwy yn mlaen. Gyda hyn, dyma amryw o'r *comadregas*—peirianwyr yn ddiambeuol—yn rhodog ar hyd y lan, ac yn manol edrych yr holl goedydd bob ochr. O'r diwedd ymgasglasant o amgylch pren uchel ag ydoedd yn tyfu uwch ben y rhan gulaf o'r afon, a dringai ugain neu ddeg ar hugain o honynt i'w ben.—Ar ol myned yn ddigon uchel, elai y blaenaf o honynt, un pur gryf, yn mlaen ar gangen, ac ar ol rhoddi amryw droion a'i gyffion o'i chyleh, ymollyngai a'i ben i lawr. Yr ail, yr

hwn oedd hefyd yn un pur gryf, a elai i lawr ar hyd corff hwnw, ac ar ol rhoddi amryw droion â'i gynffon o amgylch ei wddf a'i goes blaen, ymollyn zai ynteu i lawr. Gwnelai y trydydd yr un fath â'r ail, a'r pedwerydd yr un fath â'r trydydd, ac felly yn mlaen, nes oedd yr isaf o honnynt yn gorphwys ar y llawr. Dechrenai y gadwyn fyw ymysgwyd yn ol ac yn mlaen fel dringlyn (*pend llun*) cloc. Nid oedd yr ymsymudiad ond bychan ar y cyntaf, ond ychwanegai yn raddol; ac yr oedd yr isaf yn ymdaro ei draed blaen yn erbyn y ddaear, er mwyn ei ychwanegu. Yr oedd amryw hefyd ar y canghenau uchod, yn cynorthwyo yr ymsymudiad. Dilynid hi fel hyn nes y taffwyd yr isaf i fysg canghenau coedden yr ochr arall i'r afon. Yma, ar ol ymsymudiad neu ddau, ymasfodd mewn cangen, a daliai ei afael yn gadarn ynddi. Gwnaethwyd hyn yn fedrus iawn, pan oedd yr ymsymudiad yn cyrhaedd pwynt ei ucheledd, fel ag i arbed y gadwyn rhag cael gormod o ysgytiaid! Yr oedd y gadwyn yn awr wedi ei sicrhau yn y ddau ben, ac yn gwneuthur pont grogedig berffaith. Pasodd yr holl fyddin, yr hon oedd yn dri neu bedwar cant o rifedi, drosoed mewn eiliad bron. Yr oedd yn un o'r golygfeydd prydfertaf a welais erioed. Yr oedd yr holl fyddin yn awr wedi cyrhaedd yr ochr draw. Ond pa fodd yr oedd y rhai a wnelent i fynu y bont i ddyfod drosoed eu hunain? Yr oedd hwn yn y gwestiwn a gyfodai yn bur naturiol. Wel, pa fodd, onid drwy i'r un cyntaf o honnynt ollwng ei afael? Purion; ond cofier fod y gangen y glynai y pen arall o'r gadwyn ynddi yn llawer is; ac felly buasai y cyntaf, a hanner dwsyn o'r rhai agosaf ato, yn sicr o gael eu hergydio yn erbyn y ddaear, neu o gael trochfa dda yn y dwfr. Yr oedd hwn, o ganlyniad, yn gwestiwn lled ddyrus, ac yr oeddem yn bur awyddus am ei weled yn cael ei egluro. Ni chawsom aros yn hir, pa fodd bynaag, oblegyd canfyddem fwnci yn amdroi ei gynffon o amgylch yr isaf yn y gadwyn, ac un arall o'i amgylch ynteu, ac felly yn mlaen, nes yr oedd dwsyn yn ychwanegol yn perthynu i'r gadwyn. Yr oedd y rhai olaf hyn oll yn rhai pur gryfion. Rhedasant i fynu i'r pren, i gangen uwch, a chodasant y pen hwnw cyfuych â'r pen arall. Wedi ei chael yn ddyogel, rhoddodd y mwnci olaf yn y fuffiad newydd hwn ysgrech i roddi ar ddeall i'r pen arall fod pob peth yn barod; a'r fynud nesaf, ymollyngodd yr hwn oedd yr ochr draw, a chyrrhaeddaant yr ochr yma yn ddyogel, ac yna ymollyngent o un i un, a diagynai y rhai uchaf ar hyd y canghenau, ac aeth y fyddin oll i'w ffordd.—*Captain Reid's Adventures in Southern Mexico.*

AM DDIYSTYRU GWYBODAETH.

"Bod yr enaid heb wybodaeth nid yw dda."—Diar. 11. 2.

Y mae yn ddiâu genyf mai gwybodaeth ydyw y drein sydd gan yr Arglwydd i gadw pechaduriaid i fywyd tragwyddol; "Fy ngwas cyflawn a gyflawnha lawer trwy ei

wybodaeth." Ac y mae pob un sydd yn diystyru y drein hon yn sicr o gael ei ddyfatha; "Am i ti ddiystyru gwybodaeth, minnau a'th ddiystyraf dithau, fel ha byddech ofieriad i mi;" "Fy mhobl a ddyfethir o eisiau gwybodaeth." "Am i ti anghofio cyfraith dy Dduw, minnau a anghofiaf dy blant dithau hefyd." Hos. 4. 6.

Y mae dau beth mawr yn gynnwysedig mewn diystyru gwybodaeth, neu beidio dyfod i'r ffordd sydd gan yr Arglwydd i'n cadw i fywyd tragwyddol. 1. Bod heb Dduw yn Dduw i ni. Y mae pawb sydd heb Dduw mewn perygl o ymchwelyd i uffern, ac i gollu dedwyddwch tragwyddol. "Eich bod chwiy yrd hyny heb Grist; wedi eich dy-eithrio oddiwrth wladwriaeth Israel, ac yn estroniaid oddiwrth ammodau yr addewid, heb obaith genych, ac heb Dduw yn y byd." Eph. 2. 12. Y mae miloedd o bobl yn y byd mewn perygl tragwyddol, yn cael eu dal yn y tywyllwch â magl anystyriaeth gan y diafol, rhag iddynt ddyfod i aduabyddiaeth a chydymffurfiaeth a'r drefn, a bod yn gadwedig. 2. Y mae yn gysylltiedig â diystyru y wybodaeth hon gollu yr enaid—colled yr holl gollodion—colled dragwyddol ac anadferadwy! Bydd mewn tân a brwnstan byth. Pe byddai i ddynt colledig ofyn am ryddhad yn mhen mil o flynyddau am bob glaswlltyn a dyfodd erioed ar y ddaear, yr ateb a fyddai, Na chwi byth. "Hwnw hefyd a yf o win dig-ofaint Duw, yr hwn yn ddigymysg a dywalltwyd yn phiol ei lid ef; ac efe a boenir mewn tân a brwnstan, yn ngolwg yr angylion santiaid, ac yn ngholwg yr Oen; a mwg eu poenedigaeth hwy sydd yn myned i fynu yn oes oesoedd; ac nid ydynt hwy yn cael gorphwysfa ddydd na nos," &c. Dat. 24. 10, 11. Dyma ran y bobl sydd yn diystyru gwybodaeth.

St. Louis.

EDWARD E. JONES.

ATEBIAD GWEDDI.

Boneddigeis unwaith, newydd eistedd wrth y bwrdd i gymeryd ei boreuswyd, a dderbynai argraff dda ar ei meddwl fod yn rhaid iddi gymeryd torth o fara yn ddiymarus i ryw ddyn tlawd ag oedd yn byw agos i hanner milldir oddiwrth ei thŷ. Ei phriod a ddymunai arni aros nes gorphen bywyd, neu anfon un o'r gweision; ond dewisai hi fyned yn union-gyrchol ei hun. Fel yr ydoedd yn nesáu at y bwth clywai lais dynol; yn bryderus am ddeall yr hyn a draddodid, hi a nesâi yn ddirgel at y drws. Clywai y dyn tlawd yn gweddio, ac yn mblith pethau eraill dywedai. "O Arglwydd, cynorthwya fi; Arglwydd, ti a elli fy nghynorthwyo: pi phalla dy addewid, er fod fy ngwraig, fy hunan, a'r plant, heb fara i'w fwyta, a hithau erbyn hyn yn ddiwrnod cyfan er pan gawsom beth; yr ydyf yn gwybod y gwai fy nghynysgaeddu â digon pe b'ai yn rhaid i ti wlawio manna o'r nefoedd eto." Nis gallai y foneddigeis aros yn hwy—agorodd y drws, rhoddodd y dorth iddo, gan orchymyn iddo ddyfod i'w thŷ hi pa bryd bynag y byddai arnynt eisiau torth o fara.—*Dyddanion I. G. Alad.*

BYWYD JOSEPH.

YR WYTHFED LLYFR.

Y CYNNWYSIAD.

MEIBION Jacob yn dyfod i Ganaan—Efe yn holi am yr hyn oll a ddygwgyddasai iddynt yn eu habennoldeb—Juda yn adrodd caredigrwydd y rhaglau—Jacob yn gosod allan ei ddiolchgarwch ar eu cyfrif hwynt—Yn egsuodi ei anweyllsgarwch i ollwng Benjamin gyda hwynt—Simeon yn cyfaddaf eu bradwriaeth gynt i Joseph—Juda yn hysbyau i'r patriarch ei fod ef yn ffa—Benjamin yn cadarnhau ei chwedl—Jacob yn llwysgu, ond yn gwella wrth weled y cerbydau—Jacob yn p-truso ynghylch gwneud derbyniad o wahoddiad Joseph—Efe yn cael annoqaeth gan weledigaeth—Hwy yn cychwyn tua'r Aifft—Efe yn cyfarfod Joseph yn Heropolis—Eu mawr lawenydd a'u hymgofseidio—Joseph yn cystwyo pump o'i frodyr i'r brenin—Hwy yn cael eu hanfon i Gosen—Jacob yn llettya yn mhala Joseph drws amser—Yn cael ei gyflwyno i'r brenin—Yn adrodd buddugoliaeth Abraham ar y pedwar brenin—Y newyn yn diweddu—Joseph yn adferu yr Aifftiaid i'w hetifeddiathau—Sabrina ar ei gwely anghu yn ceisio ymweliad gan Joseph, fel y gallai hi erfyn madducaut garedig—Efe yn annysgwylidaw yn cyfarfod ag Alfa mewn cystyngder, yn gwobrwyo ei garedigrwydd gynt iddo ef.

Y patriarch parchedig, yn anamyneddgar am ddychweliad ei feibion, ac yn hyderus am lwyddiant Benjamin, a safodd ar fan uchelgerllaw ei drigfau wladol, a'i lygad yn sefylllog tua ffordd yr Aifft, pan welodd ef ei feibion o bell, efe a frystiodd i'w cofseidio mor gyflym ag yr oedd ei oedran lleag yn cantatau. A gafodd fy meibion flaf gan raglaw yr Aifft, eb efe, yn ei galon, gan eu bod yn dyfod adref yn ddiangol ac mewn amser. Bendigedig fyddo Duw fy nhadun, yr hwn mor raslawn a'ch dychwelodd chiwi oll, fy meibion i fy mynwes hiraethlawu. A bendigedig fyddo y gwr, arglwydd y wlad, yr hwn a ddaliodd yn garedig a'r tyner Benjamin. Yr hen wr da a dywalltodd allan ddiolchgarwch ei galon fel hyn, tra yr oedd ei feibion yn agoshau ac yn dadwytho eu hanielliad. Yn ddigon doeth, hwy a adawsant y cerbydau yn mhell yn ol, dan law arweinyddion cyfarwydd, fel y byddai syndod eu tad yn llai, hyd oni chaffent gan bywll fynegi y newydd gorfoleddus i'w glust oedranus. Gwedi dyfod adref i gyd, anifelliad, gweision, a'r ystor, a adawyd o'r nailldu hyd amser

mwy cyfaddas. Y meibion a gyflwynasant eu hunain o flaen eu parchedig dad, i gyduno eg ef i aberthu offrwrm pryduawol i'r Duw hwnw a'u harweiniodd hwynt ymaith mewn heddwch, ac a'u dygodd hwynt adref mewn dyogelwch; canys y genedl grefyddol yn y dyddiau gynt a ymhyfrydent yn y gwiath o gyduabod Duw am bob daioni. Y gwasanuet parchus a weniwyd yn dilefosynol, tra yr oedd diolchgarwch ac addoliadau gostyngedig yn esgu gyda mwg yr uro, gollarth, y patriarch a gynullodd ei holl deulu, meibion, merchod, ac wyron, a chyda mawr hoflder tadol a'u coff idi lli hwynt oll drach-fa, ac a olynodd iddynt am yr hyn oll a ddygwgyddasai iddynt er pan ymalaasant a'r Aifft. 'Deuwbh Juda,' eb efe, chiwi a wethoch yn feichnydd am eich brawd Benjamin. dywedwch i mi, fy mab, trwy ba foddion y cawsoch eich galluogi i gyflawni eich mwrwymiad.

'Fy nhad,' ebe Juda, 'mi a hysbysaf i chiwi gyda phleser i ni gael tith ddyogel a dymuol i lawr i'r Aifft; ac mor gynted ag yr aethom, yno fe'u dygwgd i wydd y rhaglau, yr hwn a brosasom ni yn wr synwryol a hynaws, yn barod i gydymdeimlo â chyfynglerau ei gyd-greaduriaid. Mor gynted ag y deallodd, trwy addas ymofniant, ein bod ni wedi cyflawni ein cytuodeb ag ef, yn ddiwedd efe a orchymynodd i'n brawd Simeon gael ei ryddhau a'i ddwyn atom ni. Efe a olynodd gyda llawer o sorch am ein llwyddiant yn ein habennoldeb; yn enwedig am ein tad oedranus, ein gwraigedd a'u hiliogaeth ieuainc; i fod yn fyr, yr oedd efe yn ymddangos fel un yn gyfranog yn ein hachosion. yn gymaint a phe buasai yn frawd i ni. Nis gellwch feiddwl fy nhad, gyda pha fath hyfrydwch yr oedd efe yn syllu ar ein brawd Benjamin, a chyda y fath sorch y cofseidiodd efe ef. Efe a roddodd yn ol, nid yn unig ein hariau am ein hŷd, ond a welodd yn dda i roddi swm o arian, a phâr o ddillad i bob un o honon, ac i Benjamin y rhoddeidd efe dri chant o ddarua arrian, a phum' pâr o ddillad gwerthlawr, heblaw surheg odidog iawn a gwerthlawr, yr hon a gonfododd efe i chiwi, fy nhad, ac a osodir ger eich bron boreu foru.'

'Bendigedig fyddo yr Arglwydd Dduw,' ebe Jacob, 'yr hwn a roddodd i chiwi y fath flaf yn ngholwg y gwr. Ac O, bydded i'w holl garedigrwydd i chiwi, fy meibion, ac i dy eich tad, gael ei ddychwelyd yn ddeg dyblwg iddo ef, gan allung Duw Jacob, Mor ddiachos oedd fy ofnau am danoch chiwi, fy Benjamin! Y modd yr oedd fy nghalon yn crynu wrth feddwl y gallasai drwg, ysgatfydd, i ddwygwyth i chiwi; ac mi a benderfynais, fy mab, nys gallawn i fyw ar ol eich colli. Oud chiwi a wyddoch, fy meibion, fod fy ngholled o Joseph yn rhesymol i fy ngwneuthur i yn fwy ofnus nag y buaswn heb hyuy. Yr oeddwn yn ei garu ef er mwyn ei fam, yr oeddwn yn gwelod cyflawnler o rgoriaethau yn ei gynhaddfau godidog, ac yr oeddwn yn meddwl fy mod yn gwelod y bryd profwyddoliaeth yn y breuddwydion a adroddodd efe i ni. Eto, gwedi yr holl bathau hyn, Joseph a larpwyd.'

'Naddo, fy nhad,' atebodd Simeon, 'ni larpiwyd Joseph. Myfi yn awr a ddadguddiaf ddirgelwch anwireodd, a'r na feddyliond y parchedig Israel erioedd fod ei feibion yn euog o hono. Ei freuddwydion, fy nhad, a enynnodd eiddigedd yn nghalonau ei fodry; ac yn rhagweled os byddai efe byw yn Nghanaan, y delem ni yn weision iddo, nynt a gydfwriadasom yn ei erbyn efi'w ladd. Hyn yn wir oedd ein bwriad cyntaf, canys yr wyf fi yn awr dan y fath deimlad o ddrwg ein hymddygiadau, fel na bydd i mi geisio eu hegsuodi. Reuben yn unig a wrthwynebodd y weithred erchyll, a thrwy hyn y gosdodd ei hun mewn perygl. Ein bwriad, er hyn, a oruwch-lywodraethwyd, ac yn lle ei roddi ef i farwolaeth, ni a'i gwerthasom ef i ryw farsanddwy o Midian. Y slaced wedi ei throchi mewn gwaed oedd ddyfais o'n heiddo ni, i'n cadw rhag cael ein tybied yn euog. O! Syr, na feiwch eich meibion, canys fe gosiodd i ni yn ddrud. Ein trosedd a ddygodd arnom y cerydd llymaf, ac nis gallwn oddef gwg tad, wedi ei ddrygu.' 'Ond Joseph nid yw, Simeon,' ebe'r patriarch, 'difuddiwyd fi o'm Joseph; a phwy ad-daliad a ellwch chwi ei wneud? Er na larpiwyd ef, fel yr oeddwn i yn meddwl, y mae efe yn cael ei gaethiwo mewn rhyw wlad bell, lle na chaf fi byth ei goffeidio ef.' 'Nac ydyw, syr,' atebodd Juda, 'nid yw efe yn gaeth; ni a'i gwelsom ef, ni a'i coffeidiadom ef, ac a fuom yn siarad ag ef. Efe yw yr hwn sydd yn arglwydd ar holl ymerodraeth yr Aiff.' 'O! beth yr ydych ya ei ddywedyd wrthyf?' atebodd y patriarch, ac a syrthiodd yn ei gadair. Wedi dyfod ychydig ato ei hun, eb efe, 'A ydyw Joseph yn fyw? a all hyn fod yn bosibl? os byw yw efe, O na allai y breichiau gwywedig hyn ei goffeidio ef.' 'Ydyw, fy nhad,' atebodd Benjamin, 'y mae efe yn fyw. Joseph, fy mrawd, sydd fyw! Mi a'i coffeidiadom ef. Efe a wylodd ar fy ngwddf, a nfanau ar ei wddf yntau; ac efe a anfonodd etoch chwi wahoddiad gyda mi, i ddyfod ac i ymdeithio gydag ef yn yr Aiff, hyd oni elo y newyn heibio; yr hwn a sicrhaodd efe, i ni, a fydd eto bum' waith denddeg mis.' *

'O Benjamin, beth ydych chwi yn ei ddywedyd? a ydych chwi yn sicr eich bod yn awr yn dywedyd y gwir? mi a welais ei siaced fraith ef wedi ei rwygo a'i llychwino a'i waed. Pa fodd, gan hyn, y gall' efe fod yn fyw eto?' 'Cofiwch, fy nhad,' ebe Benjamin, 'yr hyn a adroddodd Simeon yr awr hon, sef iddynt ladd myn gafr, a throchi y siaced yn ei waed, a'i rhwygo a'i dwyn atoch chwi, fy nhad. Felly Joseph sydd yn fyw, ac yn arglwydd-rhaglaur ar holl deyrnas yr Aiff. Efe hefyd a anfonodd wagenau a cherbydau ys-gafu, fy nhad, i'ch trosglwyddo chwi a'ch heiddo i waered i wlad yr Aiff; canys efe a ddywedodd wrthym fod eto i ddyfod bum' mlynedd yn rhagor o'r newyn, yn mha rai ni bydd nac aredig na medi.'

'Yr wyf fi yn ddiolchgar am ei fod ef yn fyw,' atebodd y patriarch, 'am ei sawredd nid yw gymmaint genyf. Ond bod Joseph yn fyw; hyn sydd ddigon. Mi a dreuliff weddill hyr fy einioes i fyned ar daith i gof-

leidio fy mab cyn y byddwyf farw. Fy'm Joseph, y modd yr wylais uwch ben dy farwolaeth, fy mab! Ond O, fy Nuw! gad i mi ond ei goffeidio ef, a mi a angholiaf yn fuan yr holl ofid a oddefais am dano ef. Iê, Joseph, mi a ddeuaf i'ch weled di, fy mab. Israel sydd yn dyfod i ymgrymu i lawr ar wddf yr hwn a neillduwyd oddiwrth ei frodyr. Ymbarotowch, fy meibion, i ni gael myned yn fuan. Lamp natur sydd eto gyda mi yn siglo yn y fortais. Yr hyn a wnelwyf fi sydd raid ei wneud yn fuan, rhag i farwolaeth fy lluddias.'

'Ond O! fy meibion! ar eich syffrif ehwi, ac ar gyfrif fy wyrion, yr wyf yn arswydo gwneud derbyniad o wahoddiad fy'm Joseph.' 'Pwy wrthddadleuon, Syr, a all fod genych iddo. Y mae llawndid yn holl wlad yr Aiff. Y mae yno fyd, gwin, ac olew, wedi eu trysori i fynu trwy ofal rhagddarbudus Joseph,' ebe Reuben. 'Y cyfyw lawndid wyf fi yn ei arswydo fy mab. Ac yr ydwyf yn ofni y bydd hyn mor niweidiol i'ch moesau ag y gallasai y newyn fod i'ch teuluoedd. Beth os bydd i'r llawndid o fyd a chig a sonir ei fod yno i dueddu fy hiliogaeth i aros yn y wlad ddy-eithr hono, ac i wneuthur dim ag a allont i ddiddymu bwriad yr Arglwydd, i'ch gosod chwi a'ch plant yn ngwlad Canaan. Yr wyf yn ofni am danoch, fy mhiant. Chwi ydych ieuainge, ac yn gallu blasu pleorau teimlad. Pe buasai i mi fy hunan i fyned ac ymwelod â fy mab, y perygl a fuasai yn llai, gan fy mod i yn hen, a'r pleser o fwyniant yn awr wedi ymadael oddiwrthyf.' Jacob, er hyn, ni allasai wrthwynebu taerri ei feibion, yn enwedig Benjamin, yr hwn a ddadleuodd yn gadarn y gallai efe fyned a threulio ei ddyddian gerllaw ei frawd Joseph. 'Wel, fy mhiant, myfi a fyd,' eb efe, 'ond yr ydwyf yn eich tynghedu trwy yr enw mwyaf na byddo i chwi lettya meddyliau i aros yn yr Aiff, nac i ymgymysgu eich huanafn â phlant Ymweled.'

Felly, yn foreu tranoeith, efe a gyfododd, efe, a'i feibion, a gwragedd ei feibion, a'u plant, ac a ymadawsant o gymmydogaeth Salem, wedi iddo yn gyntaf offrymu boreuol aberth ar yr allor El-elohé-Israel, a'r dydd hwnw a gyrhaeddodd Ffynon y llw; yn mha le y sefydlodd efe ei babel, ac a orphwysodd y nos hono yn y goedwig yr hon a blannodd Abraham, a'r lle yr oedd efe yn arfer cyflwyno i fynu ei ddesosiynau fore a hwyr i'r Arglwydd ei Dduw. Yna hefyd y patriarch ar ei deith, a'i dylwyth, a offrymasant aberthau i, ac a alwasant ar enw annraethadwy Daw Jacob! Ac wele! yn yr ail wylidwriaeth o'r nos, pabell Israel a oleuwyd gan ddygleirdeb nesol, yn llawer rhagorach na'r haul yn ei nerth, a llais nad oedd ddyeithr i glust Jacob a glywyd yn gwaeddi yn uchel, 'Jacob, Jacob.' 'Per-lywygaw! dad yr hiliogaeth ddewisedig a atebodd, 'Dyna fi: llefarn Arglwydd, canys y mae dy was yn gwrando.'

Y llais a atebodd, 'Nac ofna, Jacob, canys myfi yw dy Dduw, Duw dy dadau, Abraham, ac Isaac. Myfi a welais dy fawr ofal am lwyddiant dy blant, ac a gymeradwyais dy barch duwiol i addewid dy Dduw. Ond gwybydd, O Jacob, mai dy Dduw oedd yr hwn a

neillduodd Joseph o dy fynwes, i'w 'wneuthur ef yn dad meithrinaw! i dŷ Israel. Mi a roddais iddo ef ogoniant, cyfoeth, a gallu yn ngwlad yr Aifft, er dy fwyn di, Jacob; fel trwyddo ef y gallwyf achub pobl fy nghyfammod. Nac ofna, gan hyn, i ddwyn dy hâd i waered i'r wlad lawn hono. Yn ddiaw, ti a gyfarfyddi yno â dy Dduw, O Israel, canys myfi a af i waered gyda thi, ac er dy fwyn di a ymwelaf â'r Aifft. Yno y lluosogaf dy hâd yn ddirfawr, ac a gyflwynaf yr hyn oll a lefarais wrth Abraham am danynt hwy. Pan wnelwyf di yn genedlaeth fawr, mi a ddygaf allan dy hâd gyda rhyfeddodau ac arwyddion yn y nefoedd uchod, ac yn y ddaear isod; fe, â braich alluog ac estynedig y gwaredaf fi dy hâd di, Jacob. Ond am danat ti, ti a fyddi farw mewn henaith tŷg mewn gwlad ddy-eithr, a'th ddeoledig fab a wlych dy wely â dagrau o alar mabaidd, ac a gau dy lygaid yn anghau. Gwna dderbyniad, gan hyn, o wahoddiad Joseph, a dos i'r Aifft, yn hyderus o breswlondeb a nodded Duw dy dâdau.' Wedi dywedyd felly, y weledigaeth a ymadawodd. Yn y boreu, Jacob a gyfododd, ac a gymerodd ei foibion, a'i ferched, eu rhai bach, a'u hani-feiliaid; a'r holl olud a gasglasant hwy yn ngwlad Canaan, ac a aethant tua'r Aifft.— Wedi ei gryfhau yn fawr gan y weledigaeth ddiweddar, y patriarch a aeth yn mlaen yn llawen ar ei daith, nes cyrhaedd yn nghylch hanner y ffordd rhwng Siechem a Memphis, pan anfonodd efe Juda a Naphthali i'r llys, i hysbysu i Joseph fod ei dad yn nesau; ac efe yu ddiwed a ymosododd allan i'w gyfarfod ef, a chydag ef nifer luosog o weision ufudd, i'r dyben i rwyddhau taith y fintai Hbreakld. Hwy a gyfarfuant yn Hieropolis, lle yr oedd Joseph yn adnabyddus, ac yn cael ei barchu fel gwaredwr yr Aifft. Y tad a'r mab eill dau a ymdrechasant ar eu taith i gryfhau eu calonau erbyn y cyfarfod dysgwyladwy. Eto gwnaent a fynont ni allent atal natur rhag tori trwy holl reolau rheswm. Joseph, gyda pharch gostyngedig, a aeth yn mlaen, ac a syrthiodd i lawr wrth draed ei dad, ac a ddymunasai geisio ei fendith, ond nid oedd gan ei enaid allu i roddi gweithrediad i'w wesusau; Jacob a ddymunasai godi ei fab i fyau, ond wedi cael ei orchfygn gan ddirfawr lawenydd, efe a syrthiodd i lawr gydag ef, a'i ben ar ben Joseph; ac fel hyn, dros amser, y tad a'r mab a barhaasant yn fud, er mawr ofn a syndod i'r holl gymdoithas gyfathrachawl, rhag i'r fath lifeiriad o lawenydd dori i mewn ar draws eu calonau, a thafu olwynion natur ymaith oddiar y pegynau, ac i fod yn anghau i'w bywydau dymnol. O'r diwedd, ymarllwysodd eu calonau lluddiedig yn ffrydiau o ddagran, pa rai a dywalltodd y tad ar y mab, a'r mab ar y tad. Pan ail-gawgant eu lleferydd, nid oedd dim i'w glywed, ond O fy mab! O fy mab! Fy mab, Fy mab, hyd oni ddechrenodd y nwyd lifeiriol leihau. Yna y dyrchafasant eu calonau i fyau eill dau gyda chydabyddiaeth ddiolchgar o ddaioni rhaglunnaeth sautaidd Duw, yr hon a'u bendithiodd hwy y waith hono â chyfarfod anrwygyladwy. Wedi ei ryddhau o freichiau ei dad, efe a redodd i freichiau gwragedd ei

brodyr, ac O! y fath anwyleidd ymgofleidio oedd yno rhyngddo ef a hwythau! O fy'm Joseph! fy Shua! fy'm Joseph! fy Nhamar! fy'm Joseph! fy Sila! &c., oedd yr holl gri.— Ac fel hyn hwy a fuaesent yn parhau i ymgofleidio ar gylch hyd oni fachluddodd yr baul, oni buasai i Juda eu galw i gofam yr angenrheidrwydd o fyned yn mlaen ar eu taith.

A chytanwyd ar i Jacob a'i gwmpeni ddyfod yn mlaen yn bwyllig, fel y byddai eu nerth a'u bachosion yn caniatáu oreu; ac i Joseph a rhai o'i frodyr i fyned yn y blaen i Memphis, a mynegu i'r brenin am ddyfodiad y patriarch. Felly, efe a ddewisodd bump o'i frodyr, ac a ymadawodd; ac mor gynted ag y daeth yno, efe a'u cyflwynodd hwynt i'r brenin, yr hwn a lawenychodd yn fawr am eu dyfodiad. Os cafodd yr Aifft y fath enill, eb efe, trwy un yr unig o'r Hiliogaeth Hebreidd, pa fath fanteision mawrion a fydd i'r wlad trwy gael holl deulu Israel yn ei meddiant. 'Beth yw eich amrywiol alwedigaethau, fy nghyfeillion?' ebe ei fawrhydi. Joseph a atebodd dros ei brodyr, 'Rhynged bodd i'ch mawrhydi fy mrodyr ydynt oll yn fugeiliaid. O'u lieuengetyd i fynt, eu holl waith a fu yn ughylch anifeiliaid.' Joseph oedd yn dewis ateb drostynt, mewn rhau, fel y gallai efe trwy ei absen, ryddhau ffordd iddynt gael preswyllo yn Gosen, eu gyd gyda'u tad, yn wahanol oddiwrth yr Aifftiad; ac mewn rhau i atal Pharao rhag rhoddi iddynt euwau anrhydeddus yn y wladwriaeth, na'u gosod i drin materion y llywodraeth, i anffodloni yr Aifftiad.

'Am hyn, Joseph,' ebe'r brenin, 'os bugeiliaid yw eich brodyr, mi a ddymunwn i chwi eu sefydlu hwy mewn lle ag y byddont fwyaf tebygul o gael porfa i'w diadellau. Beth dybygwch chwi am Gosen, Joseph?'— 'Gwell nag un, os yw yn bleser i'ch mawrhydi, y dewisawn Gosen yn breswylfa iddynt.' 'O'r goreu,' ebe'r brenin, 'gadewch iddynt breswyllo yn Gosen. A chwi a gewch llythyrâu o dan fy llaw, i'ch awdardodi i wneuthur felly.'

Pan ddaeth Jacob a'i deulu i Memphis, hwy a anfonasant i Gosen, lle yr oedd yr hon dywysog da Potiphara yn dysgwyl am eu dyfodiad, ac wedi paratoi trigfanau cysurus iddynt yn ninas Heliopolis. Jacob a aeth i balas Joseph, ac a dderbyniwyd yn y modd mwyaf serchiadol gan y dywysoges Afenath, yr hon, yn ostyngedig, a erfyniodd y fendith patriarchaidd ar ei gluiaw. Manasse ac Ephraim, yr un modd, a ddaethant ac a goffoidasant eu parchedig dad-cu, yr hwn a'u gwaedd hwynt wrth ei fynwes garuaidd.

Yn ol y fath hir daith, cymerwyd ymborth a gwely peraroglaidd a adfywiodd ychydig ar ei gorff egwan, Joseph a gymerodd ei dad parchedig, ac a'i cyflwynodd ef i'r brenin, yr hwn a darawyd ag ofn parchus gan ardderchawgrwydd person y patriarch. Efe a barhaodd yn fud dros ychydig, hyd oni thorodd Jacob ei hun y dystawrwydd yn yr ymadrodd canlynol: 'Bendigedig fyddo yr Arglwydd, Duw y nefoedd i'r ddaear, yr hwn a gyfododd Pharao i fynt i fod yn dadmaeth heddyw i amryw genedlaethau. A bendigedig fyddo

Pharao gan yr Arglwydd fy Nuw, yr hwn a ddangosodd barch i'm alltudiodg Joseph, ac i hād Israel er mwyn Joseph. Bydded dy deyrnasid yn hir a llwyddiaunus, a heddwch nefolaidd yn meddianuu dy freiniol fynwes. A bydded i'r Duw hwnw, trwy yr hwn yr wytt yn awr yn teyrnasu, roddi i ti goron cyfiawnder yn yr wybrenau tragywyddol, pan elwir arnat i roddi y guron ddiifanedig hon i'r nesaf ar dy ol.' 'Er mwyn Joseph,' atebodd y brenin. 'mi a goffeidaf ei dad, ac a roddaf iddo roesaw yu llys Memphis. Ond yr wyf yn atolwg arnat, yr hen wr parchedig, a gaf fi fod mor rhydd a gofyu dy oedran?—Nid wyf yn cofio i'm llygaid erioed i gaufo agwedd mor deilwng o barch.'

Y patriarch a atebodd, 'Ychydig a drwg fu dyddiau blynyddoedd fy mhorerindod; yr wyf i yn awr yn y ddegedd flwyddyn ar hūgain a chant o fy oedran; ond yr amrywiol flūderau cyflwynedig yu fy nghoelbren, a'r croes-ragluniaethau dan ba rai y bum yn gofidio, a ddygasant benaui arnaf fi cyn ei amser.'

Y brenin, yn syn, a atebodd, 'Beth? a ydych chiwi ddim yu cyfrif cant a deg ar hūgain o flynyddoedd yu hen oedran? Ni a'i cyfrifem yu beth tra hynod i weled gwr yu byw ychydig yn yr Aifft.'

'O frenin,' atebodd Jacob, 'fe ymddengys i rai yn hen oedran, ond i mi mewn modd arall, gan fod fy hynafiaid, fy nhad a fy nhad-cu, wedi byw dros cant a deg a thrugain o flynyddoedd. Abraham, fy nhad-cu, a fu byw i'r oedran o gant a phymtheg a thrugain; ac Isaac, fy nhad, hyd gant a phedwar ugain a phump; felly, nid wyf fi wedi cyrhaedd oedran fy nhadau.'

'Abraham,' ebe'r brenin gyda pheth syndod; 'y mae genym ni draddodiad mewn perthynas i un Abraham, milwr cyffredin, yr hwn a ddalymchweledd unno alluoedd amryw freninoedd. A ydych chiwi yn un o'i hilioleth ef? os ydych, bydd yn dda genyf fi gael clywed y gwirionedd am y gorchwyl hwn, gan fy mod, bob amser, yn ei ystyried fel peth anhawdd ei gredu. Ni roddais i ond ychydig goel iddo.'

'Nid ffug-chwedl ydyw, fy arglwydd,' atebodd y patriarch, 'y peth oedd fel hyn: yn nyddiau Amraphael, brenin Assyria, efe, yn nghyd a thywysogion eraill mewn cyngrair ag ef, a wnaeth ryfel ā Beza, brenin Sodoma, a'r thywysogion mewn cyngrair ag yntef,—pedwar brenin a nnasant ou lluoedd ynghyd, ac a gyfarfusasent ā'r pam' brenin, brenin Sodoma, Gomorra, &c., yn nyffryn Sidim, yu mha le y gorthrechasent fyddin y Sodomiad, ac ā wnaet iant y fath laddfa yu eu plith hwynt fel y gorfu iddynt, wrth weled eu bod yu anabl i sefyll yn erbyn y gelynyon, ymoswng i erfyn am heddwch; yr hyn nis gellid ei gael ond ar ammod o ddyfod dan dreth i'r gorchfygwyr. Rwywmwyd hwy i ufuddhau, er maint eu hanewyllysgarwch. Deuddeg miyued y talasent y swm ammodedig, ac yn y ddydd flwyddyn ar ddeg, yu meddwl eu bod yu abl i wrthsefyll, hwy, a wrthodasant ei thalu yn mhellach. Am hyn, yr Assyriaid cyngreipiedig a ddaethant eilwaith yn

arfogion, ac a anrheithiasent yr holl wledydd ag oedd mewn cyfeillgarwch ā Sodoma a Gomorra, &c. Y Rephainiaid, Zuriaid, Emiaid, Heriaid, Amaleciaid, a'r Ammoraiad, a deimlasant greulondeb eu cyuddaredd. O'r diwedd breuinoedd Sodoma wedi casglu byddin buosog, a aethant allan yn eu herbyn hwynt, a lluniasent ryfel yn nyffryn y pyllau brwnstan. Eithr fel o'r blaen, trigolion menywaidd Sodoma, &c., ui allent sefyll o blaen yr Assyriaid rhyfelgar. Llauer o honynt a syrthiodd yn y frwydr, a'r lleill a orthrechwyd yn hollol; Sodoma a anrheithiwyd ac a ddfrodwyd, a Lot, nai Abraham, a ddygwyd ymaith yn garcharor. Mor gynted ag y clywodd fy nhad-cu am gaethiwd ei garwr, efe a benderfynodd ei waredn, ac a arfogodd dri chant a deunaw o wŷr ieuasing gymus a anesid yn ei dy ef, ac a'u hymldiodd hwynt hyd Dan, lle y cafodd efe hwynt mewn dull diosal a difraw, yu gloddesta ar anrhaith eu buddugoliaeth ddiweddar. A'r nos ddu, yu gorchuddio ā thywyllwch, a ffafridd ei fwrtaet yn fawr; efe a ranodd ei fyddin sechan yn dair mintai, dwy o honynt a anfonwyd i fyned o amgylch ac i ruthro ar y gweryll mewn gwahanol fanau, tra yr oedd Abraham yu ymosod ar yr ochor nesaf ato. Cyn gynted ag yr ymdaenodd arwyd yn mhllith yr Assyriaid, Lot a glybu ac a adnabu lais yr Hebraid. Hwy a oylngasant yr holl garcharorion yn rhydd, ac a'u gwisgasant hwy ag arfogaeth yr Assyriaid lladdedig. A phan unwyd hwy ā'r Hebraid, hwy a ddoisbarthiasent ddinystr trwy yr holl weryll, a miloedd o'r gelynyon yu enoi y ddaear wrth farw. A'r rhai ā ddiangodd allan o'r gweryll a ffoisant am ddiogelwch, ac a ymlidwyd mor belled a Damascus; Abraham a ddilynodd ei ergyd mor effeithiol, fel yr achubodd eddfiar yr ysbailwyr bob garcharor. a'r holl gyfoeth yr hwn a anrheithiasent hwy o'r dinasoedd difrodedig, ac a ddystrywiodd yn hollol y pedwar gorthrymwr gorwesol.' 'Fy opiniwn yd, oedd yn wastad,' ebe'r brenin, 'fod Joseph wedi dyfod o hynafiaid ardderchog, a'ch hanes am Abraham sydd yn ei gadarnhau mewn modd digonol. Eich teulu, fy hen gyfaill da, a ddarparodd waredwr i'r Aifft yu mherson Joseph, a'r peth lleiaf a allwn ni ei dalu yn ol yw cymeryd gofal o deulu ei dad dros amser y prinder. Ewch, yr hen wr da, a phreawylwch yn y wlad, y goreuon o honi sydd o'ch blaen. A chwiban, Joseph, gwybyddwch mai ewyllys eich brenin yw, fod i chiw helath ddarparu dros holl deulu eich tad, a threfnu eu preawylfod yn y modd mwyaf cyfatebol i'w tueddiadau.'

Creulondeb y newyn oedd yn awr yn cael ei deimlo yu mhob rhan o'r wlad; ac nid oedd lluniaeth i'w gael ond yr hyn a ddeuaf o ystordai Joseph; trwy yr hyn y daeth trysordy y brenin yu gyfoethog iawn; canys yn gyntaf efe a gasglodd ynghyd yr holl arian yn yr Aifft mewn cyfnewid am ei ŷd; pan ddarfu yr arian, efe a dderbyniodd eu hanifeiliaid yn eu lle; a phan oedd eu hanifeiliaid i gyd wedi dyfod yn eiddo i'r brenin, hwy a ddygasant eu caethweision a'u gwyr rhwym, ac a'u cyfnewdiasant hwy am ŷd. Yna y

gwerthasant bob un ei dir eifeddiasethol i gael bara yn eu geneuu, ac o'r diwedd hwy a roisat en huanain i fynu yn gaeth-weision ac yn gaeth-forwynion i Pharao, mewn taled-iasaeth an gael eu porthi ag ymborth angenrheidiol. Fel hyn, holl wlad yr Aifft, ar hyn oll oedd ynddi, a ddaeth yn eiddo Pharao; ac nid oedd gan un deiliad ddim wedi ei adael ag y gallai efe ei alw yn eiddo ei hun.

Y seithfed flwyddyn o'r newyn a aeth heibio, a Joseph a roddodd allan gyhoeddiad i alw pob un i gymeryd meddiant o'i eifedd-iagth wyatledig, ac i ddyfod i gael llafur hâd yn ystwrda'i y brenin i hau eu maesydd. Yn awr efe a roddodd yn ol i bob gwr ei feirch, ei gamelod, a'i anifeiliaid duon, a'r hyn oll a barodol y newyu iddynt ymadael ag ef, ond eu harian. Yn unig efe a geisiodd ganddynt, fâd i'r bummed ran o gyburch eu holl dir-oedd gael ei roddi i mewn yn ffyddlon i'r ystwrda'i breuinol. Ond yn wir, ni fu dynion erioed yn fwy syndedig nag ar yr arteriad an-ysgwylidwy hwn o'u hetiffeddiasethau, ac adferiad o'u rhyddid, yn ol iddynt hwy, a'r hyn oll oedd ganddynt, fod yn meddiant holl-ol y brenin. Ac ni foddlonwyd brenin erioed yn well trwy ymddygiad ei weinidog nag y boddlonwyd Pharao wrth weled ei bobl, trwy ddoethineb a chymunedroldeb Joseph, yn cael eu rhyddhan o gaethiwed yn y fath fodd ag a ddiogelai barhaus fri a chynhyrch y goron. Er cyd-foddlonwydd y tywysog a'r bobl, fe sefydlwyd yn gyfraith trwy weithred wladwriaethol fod i'r bobl gael mwynhau eu meddiannau heb eu hafonyddu, ac i'r bum-med ran o bob cyburch fod yn eiddo Pharao dros byth.

A bu yn awr i Sabrina, gwraig Putiphar, gael ei chymeryd yn glaf i farwolaeth; a chan ei bod hi yn teimlo ei hun yn gadarn o ran ei rhinwedd, hi a anturiodd i geisio ymwel-iaid gan Joseph, fel y gallai hi gael cyffe i gyffesu ei ffoliueb wrtho ef yn ngwydd ei gwr, ac i erfyn maddenant am y camweddau a oddefodd ef o'i bachos hi.

'O Joseph,' ebe hi, 'y mae yn llai cywilyd i gyffesu bai na bod yn euog o hono. Nid oes angen i mi ail-adrodd gwrthuni fy mai gynt wrthyf chwi, yr hwn oedddech mor deimlad-ly. Yr oedd arnaf fi eich eisiau yn awr fel y gallwn agor fy meddwl wrthyf yn ngwydd fy arglwydd teilwng, cyn y byddwyf farw. Yr wyf yn rhyfeddu y rhinwedd hono yr hon a wnaeth i chwi wrthsefyll y brofed-igaeth a osodais o'ch blaen. Hi a fu er ys rhai blynyddoedd yn wrthddrych fy ymddygiad, ac yr wyf yn meddwl fy mod wedi profi ychydig o'i meluser. Gallaf ddywedyd wrthyf, pe buasai i chwi gydeynio i fy nymun-iaidau gwyllt anghyfreithlon, chwi a fuasech yn awr, Joseph, yn wrthddrych fy ngbasineb. Ond O! y diweirdeb a'r anrhydedd oddeint oll eich eiddo chwi, a'r bai, y cywilydd, a'r cythruddioldeb fy eiddo innau. Ac a all fy arglwydd-ganghellwr yn wir faddeu gwrth-uni gwraig ag ydoedd y pryd hwnw yn ei garu ef (mewn modd beus) i wallgofrwydd? A all Sabrina obeithio marw yn ngbaredig-rwydd y drygedig Joseph? a bod pob digter wedi ymadael o'i haellonns fynwes, a'i fod ef

yn gallu maddenau ya rhydd i'w erlidwyr mwyafl fŷyrnig.'

'Madam,' atebodd Joseph, 'fy meddwl sydd yn ddyeirh i ddipter, ac feily yr oedd o'r cyntaf; hyd y nod i an oeddwn yn dyoddef fwyaf rym eich ymddial, chwi ydoedd gwrth-ddrych fy nhosturi penaf. Mi a'i dyoddefais fel drwg o gystudd, yr hwn yr oedd yn well ymostwngiddo nag i ddrwg o bechod. Mi a fernais y byddai i'r Duw bollbresennol, rhyw fodd, ddwyn daioni i mi allan o hono, ac am hyny mi a'i goddefais yn llawen. Fe fyddai yn feus iradd lawr, Madam, i mi anghofio y moddiod a pha rai y dyrchafodd fy Nuw fi i awdurdod; ond yn llawer mwy beus i dda'i ymddial yn erbyn yr offerynau a allai efe weled yn addas i wneud defnydd o honynt.— Trwoch chwi, Madam, y barwydd fi i garchar, lle y cyfarfom â'r trulliad a'r pobydd, lle hefyd y gwelais gyntaf fy hawddgar Afenath.— Trwyddynt hwy y gwnaethpwyd fi yn adna-byddus i Pharao, trwy ddaioni yr hwn y'm cyfodwyd i awdurdod; ac feily, o herwydd y daioni mawr a ddaeth i mi o'r ychydig anes-mwythder a oddefais trwy fy meistres (feisus) y pryd hwnw, mi a fyddwn yn waeth na pha-gan os na faddeuwn o nghalon i'r arglwyddes Sabrina. Mi a lawenychnais i glywed am eich diweirdeb yn dachwelyd i'w le, a bod eich serchiadau wedi eu sefydlu ar eu priodol wrthddrych, ac yr wyf yn awr yn llawenhau eich gwled yn y fath hwl edifeiriol o ran eich hysbryd; canys y neb a gyffeso ei bech-odau, ac a'u gadawo, a gaiff drugaredd.'

Pan ddychweledd Joseph adref efe a welodd wr tlawd wrth ei borth, yn erfyn cym-horth gan ei weision. Wrth yr olwg arno yr oedd yn ymddangos ei fod wedi cael ei fen-dithio gynt â gweli dyddiau, canys hyd y nod yr adfail oedd ardderchog. Pob un o'r gweision a gyfranodd yn helaeth, a gwnaeth-ant i fynu rhyngyddid iddo bwrs o ddeg darn'a deugain o arian, ac hefyd a'i cyflwyn-asant ef i ystiriaeth eu barglwydd. Y fath oedd dynoliaeth Joseph, fel naud oedd efe un amser yn cau ei ddurws yn erbyn y tlawd a'r angenus; eto, anfyuych y cyfraniad efe cyn y byddai iddo yn ddirion holi yr achos ya iawn. Ac yn wnestad yn cadw y rheol hon i osod yr ymbiliwr mewn mor lleied o boen ag oedd yn bosibl.

Y gwr dyeithr a ddygwyd i mewn at y rhagiaw, a cheisiwyd ganddo roddi ychydig o hanes ei aifwyddiant:

'Iamaeliad wyf fi o onedigaeth,' ebe efe, 'yr hwn oeddwn yn marchnata o wlad Gilead i'r Aifft. Er ys ychydig o flynyddoedd yn ol, wedi cynyddu fy nghyfoeth yn lawr, ac amlan-han fy ugwaision, mi a anturiais ymneilluod oddiwrth y finta farsiadwyr, gyda pha rai yr oeddwn yn arferol o deithio, gan feddwl y gallwn wneud mwy o frys pan wrthyf fy hun, na phan fyddwn wedi rhwymo fy hun wrth reolau y gymdeithas. Ond mi a ddeallais yn fuan y byddai i'r hwn a wnelo frys i fod yn gyfoethog, yn ddiodes ddyfod yn dlawd; canys yn y daith gyntaf a wnaethum gyda fy nweision teuluol fy hun, myfi a amgylch-wyd ar noeswaith aifwyddiannus gan fyddiaid Arabiaid lladrddgar, yn erbyn pa rai ni

oeddwn yn abl sefyll. Fy holl fasnach a ddaliwyd, myfi fy hun a'm gweision a gym-erwyd yn garcharorion, ac a driniwyd yn ddrwg tra fwm gyda hwynt. Ar y trydydd noswaith myfi a gelais gyffe i ddiange, yr hyn a wasetbum, er nad heb berygl. Yn y nos yr oeddwn yn teithio, gan fy mod yn ddigon cyuuefiu â'r anialwch, a thrwy'r dydd yn llechu mewn rhyw dew-berthdirgel, hyd oni ddaethum o fewn i gyffiniau yr Aifft. Yna gwnaethum y goren o'm ffordd tua y brif-ddinas, ac yn gobethio cael cymorth gan y rhai oedd yn sefyll mewn dyled i mi am nwyfau a dderbyniasant o'r blaen. Ond beth! mi a welais fod fy maenachwyr wedi tori, fel na allawn gael dim cymorth oddiar eadwylaw. Y newy diweddar, fy arglwydd, a waseth lawer gwr onest yn aalluog i dalu ei ddyled. Myfi a fwm yn chwilio trwy yr holl brif-ddinas, a'r holl drefydd cymmydogaethol, am wr ieuangc hawddgar, Hebreud, yr hwn a ddygais i i waered i'r Aifft, ac a werthais i'm barglwydd y cadpen, gerllaw ngain mlynedd yn ol. Yr wyf fi wedi fy merswadio, os byw yw efe, ei fod yn llawn rhyw sefyllfa uchel; a phe gallwn i gwrdd ag ef, nid wyf yn am- eu na chawn gylfaill yn yr amser o galedi.'

'Beth yw eich enw, fy nghyfaill,' ebe y rhaglawn, a pheth oedd enw yr Hebreud ieuangc?' 'Fy enw,' atebodd yntau, 'yw Alfa, ac enw fy nghyfaill oedd Joseph, mab Jacob.'— 'Myfi yw Joseph,' atebodd y rhaglawn. 'Chwi a gawsoch eich Joseph, eich Hebreud ieuangc, a mi a wnaf gymwynas i chwi Alfa,' ebe efe; ac a neidiodd i freichiau ei gyfaill, gan ddywedyd, 'O fy Alfa, fy nghyfaill! yr wyf yn gofidio am eich cyfyngderau; eto yr wyf yn llawenbau ei fod yn tyngallu i'ch cynorthwyo. Ond gadewch i mi yn gyntaf dalu fy nyled, trwy roddi yn ol yr arian a gymhellasoch arnaf fi ar ein hymadlawiad, Alfa.' Yna efe a orchymynodd i rifo lawr swith cant o ddarnau, ac a ddywedodd, 'Yr wyf yn sefyll arno, os ydych yn fy ugharu i, fy nghyfaill, fod i chwi dderbyn hyn fel eich harian a'u llog, heb wneuthur dim geiriau yn eu cych. A rhoddwch i mi gyfrif llawn o'r holl ddyledion sydd ar yr Aifftiaid i chwi, a mi a fyddaf yn hen-talwr i chwi, Alfa.' Wedi ei lawr gan ddiolchgarwch, ni allai yr hen Ismaeliud da lefaru gair. O braid y gwybu efe nad breuddwyd oedd y cwbl. O'r diwedd, efe a roddodd rdydd i chwyddiadau ei galon, trwy dywallt llifeiriant ei ddagrau. Yna y dywedodd, 'Bendigedig fyddo Duw, mi a'ch ceisais chwi fy mab, a Joseph ydych eto. Ni ysgarodd cyfoeth a mawredd rinwedd oddiwrth eich meddwl ardderchog.'

DIWEDD.

NEWYDDION DA O'R INDIA DDWY-REINIOL.

Mae cen'iadon y Bedyddwyr wedi llafurio yn yr India Ddwyreiniol er y flwyddyn 1793 byd yn bresennol, dan lawer o anfantaision, ond argeioen a ddangosant fod gwawr yn dechreu ymddangos ar y wlad dywyll hono.

CRR. VII.

Ymdrechwyd llaweri ddiffodd y tsaau a losg-ent weddwon yr India; a llwyddiant a gorio-odd ymdrech Cristionogion, fsi nad oes modd yn unol â chyfraith i wneuthur y fath beth heddyw. Eto, bydd ambell i weddwn yn colli ei bywyd yn bresennol, heb yw wrybod i'r awyddogion gwladol. Peth anawdd gan yr offeiriad paganadd yw rhoddi heibio y gwleddoedd a fwynhaent wrth losgi gweddwon ar gyrf eu gwyr meirwon; ond y maent yn gorfod plygu i dynerwch deddfau Fryd-ain.

Ar yr 11eg o Ebrill diweddar, enillwyd cam yn mlaen mewn rhyddid crefyddol. Cyhoeddodd y Llywydd ddeddf yn gwahafdd ditifieddu neu ddireifnio neb pwy bynag am eu gwrthodiad o uorhwy grefydd a'u hym-lyniad wrth grefydd arall; ac yn noddi personau a meddiannau pawb yn ddiwahaniaeth.

Dyma ddeddf anwy! Fel hyn yr ydym am gael pethau; ond yr Indiaid selog dros eilunaddoliet a achwynant yn ofnadwy arni, a dywedant na roddwyd erioed y fath ergyd a hwn ar grefydd sefydledig y wlad. Un newyddiadur Indiaidd a gyhoedda, "Mae y goelbren wedi ei bwrw ac y mae y cwbl drosodd gyda ni." "Ni roddodd Tippoo Sal- tan, na Mahmood, o Ghuznie, erioed y fath glwyf a hwn i'n crefydd ni."

Y mae deddf arall wedi ei gwneuthur yn ddiweddar yn India, yr hon a fydd yn fe- dith fawr i blant y Cristionogion yno, ac i'r bobl ieuangc a ymunant â Cristionogaeth. Gelwir hon, "The Apprenticing Act." Mae y ddeddf hon yn rhoddi rhyddid i blant yr Indiaid i ymrwymo gydag Ewropiaid i ddygyn gwahanol grefftau a galwedigaethau y wlad, heb awdurdod gau neb idd eu blino. Yn awr, yn ngwyneb cael eu gwrthod gan yr Indiaid eilun-addolgar, gallant gyflogi eu hun- ain gyda y neb a synout, heb ofni cyfroithiau y cyfoethogion na lliudlawgrwydd yr offeiri- iadon.

Yr Indiaid en hunsain a ddywedant, mai eisiau mwy o Ewropiaid sydd arnynt yn awr i fod yn ynadon heiddwch, ac yn gseglywr treth; yn lle y creulonwyr eilunaddolgar a gyflogir i'w treisio.

Cyn i'r deddfau uchod gael eu cyhoeddi yn India, yr oedd yn fydd caled iawn ar bob un a fuasai yn derbyn Cristionogaeth, yr oedd yn wrthddrych pob math o wawd ac orledigaeth yn union. Nid yn unig yr oedd yn colli ei gaste, ond yr oedd yn colli ei gyfath; ei eiddo, ei gyfeillion, te, a'i deuln ei hunan; ei wraig a'i blant yn fynych a fyddent ei efynton pen- af a mwyaf anghymmodlawn a fyrrnigwylt o'r holl gethern ddallbleidiol a godai yn ei erbyn. Nid oes lle i faddwl eto fod pob or- ledigaeth wedi darfu yno; o na, er fod y gyfraith yn amddiffyn pob dyn, budded ei grefydd y peth a ddewisio, eto bydd yr offeiriad, y cymmydigion a'r perthynasau, ac hyd y nod tenlu y dyn ei hun yn achosi llaw- er o helbulon iddo am gryn ddm'o amser, ond hyderwna yr a y pethau byn heibio yn fuan.

Bydd i'r deddfau rhesymol hyn ddylan- adu yn dda ar achos Cristionogaeth mewn mwy nag un ffordd. Bydd yn rhyddhau y

dychweledigion oddiworth ofn creulondeb eu cyd-ddymion, ac belyd yn agor y drws iddynt i enill eu bywioliaeth, ac yn ganlynol i hynny daw cynorthwy i achos y Gwaredwr yn eu plith.

Un hynod yw Rhagluniaeth Duw yn ei holl drefa—feallai fod yr erledigiaeth ar Gristionogion yn India wedi bod yn foddion i gadw llawer o bobl rhag dyfod yn rhagrithiol i'r eglwys; ac yn bresennol wedi rhoddi prawf teg i'r holl India, fod dynion idd eu cael i dderbyn y grefydd hon yn ngwynneb pob anair; y mae y rhwystr yn cael ei symud, ac yr ydym yn hyderu y gwelir daioni mawr yn canlyn.

"Duw, teyrnasa ar y ddaer!" &c.

CAM-OLYGIAD.

Dywedai Dr. Taylor wrth y Parch. Mr. Newton, unwaith—"Bom ddwy waith ar bumtheg yn cydmaru holl eiriau Hebreig yr Ysgrythyr, ac y mae yn rhyfedd genyf na chanfyddaswn athrawiaeth yr Iawna ynddi, yr hon a amddiffynir genych chwi." Mr. Newton a'i hatebodd fel y canlyn—"Nid yw hyny mor ryfedd genyf fi; canys aethum innau unwaith i geisio goleuo canwyll a'r diffoddydd (*extinguisher*) ar ei phen; felly y mae rhagfarn a ffurfi drwy ddyseidiaeth a dygiad i fynu, yn cenedlu rhyw beth tebyg i ddiffoddydd. Nid yw dwyn y ganwyll i chwilio yn ddigon, oud dylid symud y diffoddydd oddi-ar ei phen yn gyntaf."

GAIR YN EI AMSER.

Gweimidog unwaith wrth bregethu ar rau y Gymdeithas Feiblaidd a nodai yn ei bregeth. "Os gallasai y boneddigesau a ddaethant o'r Aifft roddi eu haur-deganau i Aaron, er cynnal eilun-oddoliaeth ar ei draed, yn addoliad y llo aur, &c., odid nad allai y boneddigesau Cristionogol roddi ychydig o'u teganau hwythau tuag at gynnal yr achos ardderchog a haelfyddedusawl hwnw, sef, Ied-daenu golud anchwiliadwy Crist yn mhllith y cenedloedd."

Boreu dranoeth, derbyniwyd blwch oddiworth foneddiges anhybysedig, yn cynnwys eadwyu clydraidd, par o gtuat-dlysau a modrwy wedi ei haddurno â *diamond* gwychawl, yn atregh i'r Gymdeithas Feiblaidd.

DIANGFA GYFYNG.

Mr. Ruggles, un o'r cenhadon Americanaidd yn Fysoedd Môry Dehau, a adroddai yr hanes a ganlyn am ei dad, yr hwn oedd yn weinidog yr efengyl yn America.

Un diwrnod, fel yr ydoedd yn pregethu i gynulleidfia o'r trigolion, daeth llu o I:diaid ar eu gwaredwr yn ddisymwth, fel y chwalwyd y gwrandawyr, ac y cymerwyd y pregethwr gan yr anwariaid i lwyn gerllaw. Gadawyd ef y noswaith hono dan ofal dwy wraig, gan yr ymddangosai yn dawel ac ymroddgar, tra yr elai eu gwyr i orphwys; ond yn nyfnder y nos, ei geidwaid benywaidd,

yn gystal a'r own fyddlawn, a syrthiasant i asael trwmwgwg, ac yntau a ddefnyddiodd y cyfousdra i ddiangne. Nid aeth yn mhell cyn y clywai erlyn-lais yn chwyddo ar ei sodlau; a'r perthi yn grillian o'i ol. gan ei rybuddio o agoshad gelyn afrywiog; yntau yn ei gyfyngder a ddringodd i goeden geuawl, wrth fon yr hon y canfyddai le agored, trwy yr hwn y gallai wasgu ei gorff i mewn.

Yr Indiaid a brysurent yn mlaen ar lawr ffirwst, heb gymeryd amser i chwalo o gylch y goeden; a'r cwn ychydig yn flaenorol a aroglent o bob tu i'r ddirgelfau, heb lwyddo i ddatguddio dim; ac yn mlaen yr aethant oll yn afwyddiannus yn eu hymchwil fanylaidd a chreulonaidd, a diangodd yntau yn ddianaf. *Dyddanion I. G. Aled.*

CYDWEITHIAD.—"Ni welais erioed y fath beith," ebe meistwr wrth ei weithiwr, "fy holl waith o'r bron yw edrych ar dy oldi." "Wel yn wir, Syr, dyna y rhan fwyaf o'm gwaith innau," meddai y gweithiwr.

FENNILLION

A GYFANSODDWDYD AR FARWOLAETH Y
PARCH. D. REES, ABERTEFL.

Pa le y mae y tatau eu, a'r dewr broffwydi mad!
A ydynt hwy yn fyw o hyd ar led a byd y wlad!
Eu cyrff sy'n gorwedd yn y bedd, mewn hedd, o
wydd y byw,

A'u henaid fry tu fewn i'r llen, yn llawen gyda Duw.

Pa le y mae y tatau eu a'r dewr broffwydi gynt!
Fu yn llafurio ar y maes, drwy ras pan ar eu hynt!
Gweithiasant oll tra roedd yn ddydd mewn ffydd yn
Iesu mad; 'eu Tad.

Y maent yn awr yn eistedd lawr yn mharlawr mawr

Pa le y mae y tatau eu, a'r dewr broffwydi mawr!
A ydynt hwy yn unrhyw fan yn ngwllan Iesu'n awr!
Noswyllo wnaethant ar eu taith pan ddaeth eu gwaith
i ben;

Y maent yn awr drwy ryfedd ras yn mhales aur y nen

Er myned ffwrdd o'r tatau eu a dewr broffwydi Duw.
Mae'r plant ar ol yn ddir'awr lu, yn eu mantelli gwir;
Tra byddo Iesu yn y nef, ar orsedd gret yr Iawna,
Bydd tatau a phroffwydi byw yn Seion Duw yn
llawn.

Ein brawd a chedodd od di yma,
Gorphenodd ei yrfa mewn ffydd;
Mae heddyw yn ngwlad y llawenydd,
Oddiworth bob rhyw gystudd yn rhydd;
Bu yma yn hynod o ffyddlon,
Cyflawnodd yn diron ei waith;
O'n cyfaill, nis gallwn ond wylto
Wrth gofio mor fyred ei daith!

Er marw'n brawd hoff a rhinweddol
Yn dra anumerol i ni;
Er marw ein bugail mwy'n hawddgar,
A'i rol yn y ddaer oer, ddu;
Er hyny mae'r Iesu'n teyrnasa,
Gall lenwi yr adwy yn llawn,
Dysgwyltwn am hyn mewn amynedd,
Doses derfyn ar rinwedd ei Iawna.

Abertefl.

J. M. THOMAS.

LLYTHYR O CALIFORNIA.

San Francisco, Medi 28, 1850.

ARWYL GYFAILL.—Yr wyf yn cymeryd y cyfeusdra presennol i gyflawni fy addewid trwy ysgrifenu atoch o'r wlad enwog hon, pa un sydd yn dwyn rhan mor helaeth o sylw y byd yn dyddiau hyn, o herwydd ei thrysorau euraidd. Hyderaf eich bod chwi a'r eiddoch yn mwynhau pob bendith angenrheidiol, fel y mae trwy drugaredd gyda mi yn bresennol. Y mae ein cyfeillion T. Davies a W. Edwards hefyd yr un modd; er ein bod wedi cyfarfod y peryglon mwyaf er pan ymadawsom â chwi, ond y mae yr Arglwydd wedi ein hamddiffyn a'n dwyn yn ddyogel hyd yma trwy y cwbl.

Gan fy mod wedi ysgrifenu o'r blaen at fy mrawd, a bod Davies ac Edwards wedi danfon llythyrâu at eu ffryndiau yna, yn rhoddi hanes amgylchiadau ein mordaith, ui wnafl yn bresennol ond byr-gyteiriad at rai o'r amrywiol bethau sydd wedi cyfarfod ein sylw o'r amser y cyrhaeddasom y cloddfeydd hyd yn awr. Gadawsom y ddinas hon ar ein ffordd i faes ein gweithrediaid, ac yn mhen chwech diwrnod daethom i'r fan a fwriadem, sef dinas Nevada, yr hon a gynnwys o ddeg i ddeuddeg mil o drigolion. Gelwir y cloddfeydd yno y *Northern Mines, Deer Creek*. Y cloddfeydd ydynt oll yn sychion, ac ystyrir y lle gan yr ardalwyr yn fanteisiol iawn i auafu yn ystod y tymhor gwlawiog. Y mae arian afrided wedi ei wneud yno y flwyddyn ddiweddar, ac ymddengys fod rai eto yn dra llwyddiannus yn eu gweithrediaidau. Yr oeddem wedi gweithio yn agos i dair wythnos cyn i mi gyhwyn yn ol i'r ddinas hon (San Francisco) i gyflawni rai negeseuon a cheisio gwahanol bethau angenrheidiol. Bwriadwyf ddychwelwyr mor fuan ag y medrwyf.

Nid yw y cloddio yn un wedd yn cael ei gyfyngu i'r afonydd a'r gwastradedd, ond y rhan fwyaf o hono a ddygir yn mlaen ar y brynau a'r mynyddau yn y tymor sych. Y maent yn cloddio i lawr ddeg ar hugain neu ddengain troedfedd, nes dyfod at y graig—*aet y bed rock*; ac yna gweithiant yn mlaen gyda y graig, mor belled ag y gallant gael aur. Gelwir y dull hyn o gloddio *kiota digging*. Rhoddir cyflogau uchel i gloddwyr da; neu pan fyddont yn gweithio iddynt eu hnnain, y maent yn gyffredin yn gwneud yn dda. Hyd yn hyn yr ydym ni wedi llwyddo crystal ag y gallasem ddysgwyl yn ein gweithrediaidau. Y mae yn rhaid cloddio hyd y *bed rock* yn cael yr aur; ond pan ddelo y tymhor gwlawiog rhaid gadael *kiota digging*, a

throi eu sylw at yr afonydd a'r nentydd, y rhai ydynt yn awr wedi sychu i fynu. I'a fodd bynag, y mae llawer yn gweithio ynddynt yn awr, ac yn gwneud yn dda, wrth dafu y llaid i fynu erbyn yr amser y delo y gw'aw. Gallant gael digon o ddwfr yn awr i olchi y llaid, a gwneud arian wrth hyny, ond y mae yn waith dyfal a thrafferthus; a phan ddelo y tymhor gwlawiog y mae ganddynt beiriant a alwant y *Long Tom*, yn mhannu y gallant olchi pump caut o badelleidiau y dydd.

Dichon y dymunech wybod ychydig o hanes ein dull o fyw yn y cloddfeydd. Y mae ein pabell ni ar fryn gerllaw y dref. Prynasom babell gan gwmni o Baltimore, y rhai oeddent yn gadael y cloddfeydd, am \$10—yr hyn oedd yn hynod o rad. Prynasom y rhan fwyaf o'n harfau gweithio hefyd yr un modd, gan bobl yn gadael y cloddfeydd, ac er ein bod yn talu pris lled uchel am rai o honynt, cawsom hwynt oddeutu hanner y prisoedd y gwerthir hwynt yn yr ystordai; fel hyn buom yn alluog yn ddiwed i ddechreu cloddio, ac yr ydym yn gwneud crystal a'n dysgwylid wrth gasglu y llwch. Bwriadwn gael digon o ymborth dros y gauaf yn fuan i mewn; fel y gwyddoch y mae agos pob peth yn ddud, ond gallwn fyw yn weddol dda, crystal a'r rhan fwyaf o'r mwnwyr yma, am oddeutu dolar y dydd. Y pellder o San Francisco i ddinas Nevada yw o gylich 250 o filldroedd; y draul oddeutu \$30.

* * * Yr achos i ni gael pethau mor rhated oedd fod cymmaint o bobl yn gadael y cloddfeydd; y mae yr agerfadau yn llawn yn myned ymaith odli yma; ac hefyd y mae y llongau gan mwyaf yr un modd, y rhai a gymerant ymfudwyr o'r lle hwn i Panama am \$50 yn y *steerage*, a \$90 yn y *first cabin*. Y mae rhai o'r mwnwyr yn myned atref yn gyfoethog, pan y mae eraill a gyflafuant ag aflwyddiant, neu asiechyd, neu gollodion trwy ffug-chwareu, neu wrth droi yr afonydd, &c., yn dychwelyd a llogellau gweigion. Yr oeddwn yn cyflathio i phedwar o ddylion ag ydynt wedi bod yn y wlad hon o gylich deuddeg mis, y maent yn awr yn myned atref a tua 156 pwys o aur ganddynt,—gwelais ef ganddynt yn eu cydau ledr, no yr oedd un o honynt wedi gadael \$11,000 yn ol gyda ei frawd. Y mae yn agos i ddwy ran o dair o'r rhai sydd wedi bod yn troi (*damming*) yr afonydd wedi methu. Y mae yr holl *Adams* ar yr afon Ywba, oddieithr ychydig iawn, wedi methu; pan y mae y rhai oedd yn cloddio y glanau gan mwyaf yn gwneud yn dda. Y mae miloedd o'r cloddwyr yma yn dinystrio eu hnnain wrth yfed, chwareu,

gwario eu harian, ac esgeuluso eu iechyd, ac yn y diwedd gorffodir hwy i dafu eu hunain ar drugaredd y dinasyddion. Nid oedd genyf un drychfeddwl bod ffyg-ghwareu yn cael ei gario yn mlaen i'r fath raddau o'r blaen, nes gwelod a'm llygaid fy hun; y mae yn ddigon i synu pob dyn anghyfarwyld ag arferion y wlad, ac i greu yr atgarrwydd mwyaf at y wlad yn mhob Crïstion.

Nid wyf am awgrymu er hyny fod pob mwyniant a theimladau crefyddol yn cael eu colli yma. Y mae un capel gan y Methodistiaid yn y ddinas lle yr ydym yn byw; ac y mae yno ddau bregethwr llod dda, yn gweini bob un yn ei dro.—Nid oes ond ychydig yno yn gwrando ag ystyried poblogaeth y lle.—Rhyw fath o adeilad gwael ydyw, ac eistedd-leoedd yma ac acw ar y llawr llychlyd.

Y mae yuo Gymdeithas Olyddol, er nad ydyw wedi ei sefydlu yn rheolaidd eto. Buais yn eu plith unwaith. Nid wyf wedi cyfarfod â neb o Feibion Dirwest yno hyd yma. Yr wyf yn meddwl na byddwn yn hollol ddigysur ac ymddifad o gymdeithas fuddiol a chyfeillgarwch fynwesol, ar ol dyfod ychydig yn fwy adnabyddus.

Y mae tân dinystriol wedi cymeryd lle eto yn San Francisco, trwy yr hyn y dinystrwyd dros gant o dai yn nghanol y ddinas. Gweir pob brys i godi adeiladau gwell yn eu lle, ac ymdeugys y lle yn bresennol yn llawn bywiawgrwydd masnachol. Nid wyf wedi gwelod oud un dyn o Pottsville yma, sef P—L—; ac nid wyf yn gwybod dim am y cwmni o'r Old Mines. Pe buasai amser yn canistau, rhoddaswn lythyr mwy cyflawn, yn cynnwys ychwaneg o hanes y wlad, ei hinsawdd, ei golygfeydd, &c. Pa fudd byneg, pan gaf hantden, bwriadwyf ysgrifenu atoch eto, o herwydd byddai yn ddrwg genyf feddwl fod y pellter sydd rhyngom, a'n dy-eithrwech o amgylchiadau ein gilydd, yn foddion i dd. leu y teimladau caredig a chyfeillgar sydd bob amser wedi bodoli rhyngom pan yn byw yn yml ein gilydd.

Yr eiddoch, &c.

MORRIS HUGHES.

Y GWRONIAID HUNGARAIDD.

DYWRDIAF fod Kossuth wedi derbyn y cynnygiad caredig a wnaodd iddo gan foneddigion o'r wlad hon, ac yn bwriadu dyfod drosodd yn fuan i dderbyn yr etifeddiaeth a gybynygir iddo, a gwneud yr Unol Dalaethan yr gartref iddo ei hun dros weddill ei oes. Y mae hefyd amryw o flaenoriaid ac enwogion yr un geneidl yn ymfudo yma yn y dyddiau

hyn. Diau nas gallasant ddewis orbyw wlad mwy unol a'u teimladau, na lle y gallasant gael derbyn iad mwy croesawgar gan y trigolion.

Y BACHGEN DALL.

CYFIRIETHAD O GAN Y FARCH. DR. HAWKES.

Am foreu hyfryd yn yr haf,
Pan y blaendardda'r blodau braf,
A phob peth ydoedd imi'n fwyn,
Fy lloni wnai cantorion llwyn.

Yn rhodio a'm bron yn ysgafn iawn,
Dan gysgod coed a'u dail yn llawn,
Ar draws dau blentyn bach ar rawd,
Pa rai mewn gwir oedd chwaer a brawd.

Yn eistedd 'roent dan fedwen hen,
A diniweldrwydd ar eu gwen,
Yn llaw ei chwaer mewn modd diwall,
Gwnai'r mab rhoi' law—yr oedd yn ddall.

Am dano 'i chwaer ofalai'n ddwys,
Pan oent yn rhodio'r llwybrau giwys,
Hi a' gwarchodai ar bob cam
Rheg iddo syrthio i ddrwg lam.

Ni wyddai'r plant fy mod gerllaw,
Dan gangau'r coed y cuddlais draw,
Ond am eu hymddiddadion syw
Yn dra difyrus oent i'm clyw.

"Fy hoffus chwaer," ebe'r bachgen dall,
"Mae odiau'r adar yn ddiwall,
Dyweddi eu bod yn lwyys a glân,
A gorfoleddus yw eu cân."

Yr eneth fach atebai'n fwyn.
"Ebedeg maent o lwyn i lwyn.
'R asgellgor yn ddiwyd sydd
Yn gwau eu cân ar dân trwy'r dydd."

Och'neidiai'l brawd, dywedai'n daer,
"Dymu o'n well'd, fy anwyl chwaer,
Fel gallwn eyllu ar lawr waith.
A rhyf. ddodau daer faith.

Frydweddol ydyw'r blodau blydd,
A dail y coed yn wyrddlas sydd,
A mawlyr adar o'r llwyn dardd
I'r hwn ey'n gwel'd yr olwg hardd.

Aroglaf fi y blodau isch,
A theimlaf y werdd ddellen fach,
A chlywaf y chwydded gân,
Trwy Dduw o bigau adar mân.

Er bod fy llygaid i dan gudd,
Yn mheithau Duw 'rwy'n teimlo bndd,
Fy anwyl chwaer, d'wed i'm beh bla,
Oes plant yn ddall o fewn i'r ne'?"

"Nac oes fy mrawd maent yno oll
Yn eyllu ar yr Ion heb goll:
I mi, fy chwaer, mae Duw yn dda,
Ei well'd f'ai'n hoff er gadu'm pla."

Ei faith gystuddiau oedd yn fin,
Er hyny'r oedd yn hawdd i'w drin;
Ei weddw fam weddai'n gall
Ar Dduw am olwg i'w mab dall.

A'i ddaagrau dros ei ruddiau'n llw,
(Medd ef.), "Nac swylwch am danaf fi,—
'Rwy'n myndd i'r dyagleirwch ban—
Caf we'd yr Arglwydd fel y mae.

A chwithau marn, a'm hanwyl chwaer,
'Nol dringo i'r lan i'r nefol gaer,
'Rho'wch henfych well i mi yn llon,
Ni welais chwi ar y ddaear hon."

Distawal'n glau, ond gyda hyn,
Yn dawel, boddlawn, a digryn,
Fe'u cym'rodd Duw i'w freichiau Ef.
A chodai'i olwg yn y nef.

MEUDWY'r GOEDWIG.

ENGLYN

PW GERFIO AR YFLESTRI TAFARNDAL.

Yfwrch i foddli gofal,—chwedleuwch
Wawd-lawen iath wamal,
Er dim gwnewch anghofio'r ddi
A ry Duw yn awr dial. DEWI ENLYN.

ATEBIAD.

*Atebiad i Ofyniad Ioan Caint, Rhif. Meh.,
tud. 145.*

[Derbyniasom atebiad rhifyddol mewn llawn waith i'r gofyniad uchod; ond gan nad yw y gwahanol nedau yn ein meddiant, dymunwn hynawsedd ein gohebydd am osod y cyfanawm yn unig i mewn—GOL.]

Rhif y milwyr yw 24,000.

Dyna, Siôn, bob dyn y sydd—(na rhusa)
Yn rhestr cadlywydd;
Eu gwelod gyda'u glydd,
Rho'i hynod orn* ar un dydd. *A start.
LLŶNOS GLAN OHIO.

GOFYNIADAU.

Dymunir rhanu \$90 rhwng 4 o bersonau yn y fath rhanau os ychwanegir y cyntaf â 2, os lleiheur yr ail â 2, os lluosogir y trydydd â 2, ac os rhenir y pedwerydd â 2, y bydd y swm, y gwahaniaeth, y cynyrch, a'r cynnifyrdd yn gyfartal. GWENHWYSTYDD.

CORFFOLIAD EGLWYS.

HVD. 28, 1850, cyfarfu cyngor yn Scranton, ger Hyde Park, swydd Luzerne, Pa., er ystyried y priodoldeb o gorffoli y brodyr a'r chwirydd bedyddiedig yn y lle uchod yn eglwys annibynol. Darllenwyd llythyrau gollyngod dros ugain o frodyr a chwirydd, a phenderfynwyd eu corffoli yn eglwys. Yn yr hwyr, cyfarfuwyd drachefn, ac wedi darllen a gweddio, traddodwyd pregoth fer ar

ETP. VII.

39

natur eglwys efengylaidd gan y Parch. D. E. Bowen, Brady's Bend. Yna safodd y rhai a gorffolwyd ar eu traed law yn llaw, a dyrchafwyd y weddi gorfforawl, a rhoddwyd deheulaw cymdeithas iddynt gan y brawd D. E. Bowen. Yn ganlynol, neillduwyd y brawd Wm. Jones, gynt o Soar, Rhymini, i'r swydd ddiaconaidd, gan y Parch. Wm. Richmond, Blakeley; ac yna pregethodd y Parch. H. Hughes, o swydd Oneida. Cafwyd cyfarfod llewyrchus ac arwyddion o wenau y nef. A Duw a fendithio yr eglwys fechan hon yw gweddi ddiffuant yr YSGRIFENYDD.

Y BEDYDDWYR YN FREEDOM, SWYDD CATTARAUGUS, C. N.

MR. GOLYGYDD.—Y mae yn dda genym hysbysu fod y gwaith da yn myned ar gynnydd yn yr ardal hon, ac arwyddion o deimlad yn mhlith y bobl. Medi 29, bedyddiwyd 7; Tach. 3, saith drachefn. J. D. J.

DAMWAIN ALARUS YN MINERSVILLE.

Fel yr oedd dyn ieuangc, 25 oed, o'r enw Lewis Jones, ar y 30ain o Hydref, wrth ei alwedigaeth yn ngwaith glo\Bast a'i Gwmni, cwmpodd tua phedair tunell o'r glo arno. Cafwyd ef allan trwy fawr ymdrech 'cyfaill iddo o'r enw David Davies, pryd y deallwyd nad oedd y bywyd wedi ei gollu. Gwnawd pob ymdrech i'w adferu, ond bu\y'owbl yn aneffeithiol; ac ar yr 8fed o Dachwedd, cymeroedd ei enaid ei haden i'w bro ei hun, ac yntau a drengodd; ar y 10fed, ymganglodd rai cannoedd o Gymry, a chymerwyd ei weddillion marwot i gladdfa yr Annibynwyr yn Pottsville. Pregethodd y Parch. T. Phillips ar yr amgylchiad, oddiwrt h Seph. 2. 3, yn dra phriodol.

Yr oedd y trugcedig yn fab i Wm. Jones tiler, o Gefn-coed-y-cymar; Brycheiniog. Tiriodd yn y wlad hon tua naw mlynedd yn ol. Yr oedd yn gymmydog cariadus, yn gyfaill ffyddlon, ac yn ddyn ieuangc a gerid yn fawr gan bawb a'i hadwaenai.

D. W. HOWELLS.

ANRHEG I GYMRO.

Yn Minersville, ger Pittsburg, arhegwyd Mr. Thomas D. Williams, (Ab Gwilym,) gan ei feistr, John Herron, Ysw., a darn o ōir at godi tŷ, gwerth tri chant a hanner o ddoleri Mae y lot yn 45 o droedfeddi wrth 127; hi a sicrhawyd iddo ef a'i etifeddion trwy aïmodysgrif (deed). Mae Mr. Williams wedi bod yn olygwr ar waith glo Mr. Herron am dair

blynedd ar ddeg, a rhoddodd y gwr boneddig y tir iddo fel arwydd o barch a fyddlondeb tra yn ei wasanaeth. IOWETH.

MARWOLAETH Y MIL. R. M. JOHNSON.

Terfynodd y gwron enwog hwn ei yrfa isoerawl yn Kentucky, ar y 19eg o'r mis diweddaf, yn y 65ain flwyddyn o'i oed. Yr oedd yn weithredol yn rhyfel 1812, a dywedir iddo, mewn ymgyrch personol, ddinstrio y cadarn Tecumseh, blaenor yr Indiaid, y rhai a ymladdent o blaid Prydain. Bu yn cynrychioli ei dalaeth yn y Gynghorfa am amryw flnyddau, a llanwodd swydd Is-Lywydd, dan lywyddiaeth Van Buren, er anrhydedd iddo ei hun. Yr oedd yn ddyu o lawer o ratoriaethau personol.

Y FASNACH LO.

Ymddengys bod y fasnach hon yn parhau i wellhau yn Pennsylvania, ac arwyddion parhaus o welliant mewn stnser dyfodol. Mae dros 54,000 o dunelli o lô wedi ei anfon dros y rheilffordd oddi yma i Philadelphia yn ystod yr wythnos a derfynai Tach. 22.—y mae hyn yn fasnach anghydnarol yn hanes y wlad hon, os nid yn hanes Ewrop hefyd. Dywedir fod derbyniadau wythnosol y Cwmpni yn bresennol o gylich can' mil o ddoleri; ond y mae y rheilffordd yn analluog i ddiwallu masnach yr ardal. Bydd y rhan fwyaf o'r agerlongau newyddion sydd i redeg rhwng y wlad hon ag Ewrop yn llosgi careg-lo, y rhai a ddiffaant o 70 i 100 tunell yr un bob dydd. Bydd hyn, yn gystal a phethau eraill, yn debyg o effeithio yn lleiol i'n gweithfeydd.

GENEDIGAETHAU.

Gorphenhaf 13eg, 1850, Mrs. Lea Evans, gwraig Mr. John Evans, Newport, Ohio, ar ferch. Gelwir ei henw Martha Jane Evans.

Hydref 3, Mrs. Margaret Roberts, gwraig Mr. David Roberts, Ravens, Ohio, ar fab. Gelwir ei enw ef David.

Palmyra.

REES DAVIES.

PRIODWYD—

Awst 19, 1850, yn Youngstown, Ohio, gan y Parch. David Probert, Mr. Richd. D. Williams, a Miss Margaret Jones.

Medi 23, yn Pottsville, gan y Parch. Wm. Morgan, Mr. Robert Thomas, a Miss Elizabeth Morgan; y ddau o Belmont.

Hydref 9, yn Palmyra, Ohio, gan y Parch. Shadrach L. James, Mr. David Evans, a Miss Jane Edwards, y ddau o'r lle uchod.

Hydref 15, yn Freedom, swydd Catteraugus, gan y Parch. John Jones, Mr. Daniel Rees, gynt o'r Granant, swydd Benfro, D. C., a Miss Hannah Williams, o Freedom, swydd Catteraugus.

Hir einios a techyd, a llwyddiant,
Llawenydd a fyddo i'ch rhan;
Bood Hannah fel Efa i Adda,
Yn gymhwys ymgeledd i Dan;
Ac yntau fo'n llawn o dynerwch
I'w briod cariadus o hyd;
A Duw a'ch cynnalio chwi 'rodio
Yn neddfan iachawdwr y byd.

Centerville.

J. JAMES.

MARWOLAETHAU.

Yn Pittsburg, Awst 31, 1850, Mr. David Thomas, mab Benjamin a Hannah Thomas, yn agos i naw mis oed. Claddwyd ef y dydd canlynol, pryd y cyflawnwyd y gwasanaeth crefyddol yn y tŷ ac ar lan y bedd gan Mr. David M. Davies.

Yn Minersville, ger Pittsburg, Medi 14eg, Mary Ann, merch Mr. Thomas a Mary Phillips, yn ddwy flwydd, deg mis a phump diwrnod oed. Ei chorff a osodwyd yn y bedd y dydd ar ol ei marwolaeth, a gweinyddwyd yn y gladdedigaeth gan y brawd David M. Davies.

Fel cysgol ciliaant, hwy ffoiant i ffwrdd,
Ond eto mae gobaith yn berffaith ceir cwrdd
A hwy mewn gwybodaeth, heb wendid na llef,
Hwy aethant i oolze trag'wyddol y nef.

Wrth y gwaith copr, ger Pittsburg, Medi 22, Mrs. Elizabeth Davies, gwraig Griffiths Davies, gynt o ger Abertawy, tua 23ain ml. oed. Hi a fu farw oblegyd methu iachau ar ol genedigaeath plentyn: Merch oedd hi i John a Catherine —, Penllwynisaf, plwyf Llanelli, sir Gaerfyrddin. Yr oedd Mrs. Davies yn aelod crefyddol gyda y Bedyddwyr. Claddwyd hi y dydd ar ol ei marwolaeth, pan y traddodwyd pregeth wrth y tŷ gan y Parch. T. Edwards, a rhoddwyd ychydig gyngborion ac anerchwyd y gwardawyr ar lan y bedd gan yr un.

Yn Belmont, Tach. 19, yn 65 oed, y brawd John Rowe. Yr oedd yn aelod gyda y Bedyddwyr er ys amryw flnyddoedd; ac yn garedig a Hettigar bob amser. Claddwyd ef yn Pottsville y lan canlynol, pan y gweinyddodd y Parch. W. Morgan.

Yn Minersville, Tach. 22, y brawd Thomas Elias. Bedyddwyd ef gan y Parch. J. Jenkins, Hengoed, er ys ychwaneg nag ugain mlynedd yn ol, a pharhaodd yn ffyddlon hyd y diwedd. Gweinyddodd swydd diacon y rhan olaf o'i dymhor, mewn cysylltiad ag

eglwys y Bedyddwyr Cymreig yn Miners-wille. Dysgwyliwn y bydd i gofiant gael ei ysgrifenu iddo.

HANESIAETH DRAMOR.

PRYDAIN FAWR, &c.

Derbyniwyd newyddion o Ewrop hyd ddechreu a mis diweddaf, y rhai dynt o gryn bwys, yn enwedig a ganlyn:

Y PAB A PHRYDAIN FAWR.

Y mae y Pab wedi gyru ordeiniad (*Bull*) allan, dyddiedig Rhufain, Medi 29, 1850, yn hysbysu mai dymuniad ac ymgais penaf ei Santeiddrwydd yw estyn terfynau Pabyddiaeth, ac ailargyhoeddi y genedl Seisnig i'r ffydd Gatholig, yn benaf trwy roddi addysg dramor i Gatholicaid ieuasg Lloegr, y rhai, ar ol eu dwyn i fynu yn y colegau Pabyddol, a allant ddychwelyd i'w gwlad eu hunain, ac yno amddiffyn a phlanu y wir grefydd.

Y mae y Pab, wrth ystyried sefyllfa bresennol Pabyddiaeth yn Lloegr, a'r niferi anferth o bersonau sydd yn cael eu hargyhoeddi yn ddyddiol i'r wir ffydd, yn barnu yn briodol i sefydlu unbenaeth eglwysig gyffredinol yn y wlad. Ordeinia archesgob, dan y titl o Archesgob Westminster, yr hwn sydd i gael deuddeg o esgobion dan ei awdurdod. Gosodir allan eu gwabanol hawliau a'u dyledswyddau, a sicrhair iddynt y cant fwynhau yr un manteision yn Lloegr ag a fwynhant mewn gwledydd Catholicaidd eraill; ac y bydd eu holl angenion i gael eu diwaddu, trwy gael eu cynnal yn orwych ac anrhydeddus.

Y mae yr achos hwn yn bresennol yn peri cynhwrf neillidol trwy y wlad; y mae holl esgobion ac offeiriad eglwys Loegr yn trin yn arw, gan wrthwynebu yr ordeiniad yn y modd mwyaf penderfynol: ond ymddengys fod teimlad y wlad yn rhanedig yn y mater. Yn Rhufain hefyd y mae y cyffro yn fawr, a dywedir gan y Cardinaliaid fod Argl. Minto wedi cydsynio i roddi Abbad-dy Westminster at wasanaeth yr arch-esgob newydd, er cyflawni gwasanaeth yr offeren ar ei urddiad i'w swydd.

DENMARC A'R DUCIAETHAU.

Y mae yr ymosodiad a wnaed gan filwyr y Duciaethau ar dref Friedrichstadt, ar y 4ydd o Hydref, wedi methu. Ar ol ymladdfa galed a cholli gwaed ofuadwy, gorfuwyr rhoddi yr ymgyrch i fynu, gyda cholled o rhwng pedair a chwech mil o ddynion. Nis gwyddir

pa faint yw colled Denmark. Deallwn bod Elihu Burritt a Joseph Sturge, Yaw., yno yn ymdrechu eu cymmodi; ac y maent wedi llwyddo hefyd cybelled a chael addewid gan y ddwy ochr i osod y mater i'w benderfynu drwy gyflafareddiad.

FRAINC.—Y mae rai o ddymuniaidau maelusaf Louis Napoleon wedi eu cyflawni yn ddiweddar; ond y mae ei gamrau yn cael eu gwyllo yn ofalus gan bob plaid, fel y dichon y bydd ei holl lafur caled eto yn hollol ofer.—Amheuir fod rhyw ddrwg mewn golwg drwy y *reviews* sydd yn myned yn mlaen beunydd yn mysg y milwyr—amheuir fod ganddo ryw ddyben mewn golwg mwy nag y sydd ar y wyneb drwy yr haeledd a pha un y cyfrenir gwin a phethau eraill yn mysg y milwyr—ei fod am eu llwgr-wobrwyo, a'u gwneud yn weision parod i gynorthwyo i daro y goron ar ei ben cyn gynted ag y rhydd efe yr arwydd.

Cyflawnwyd gwasanaeth yr offeren er gor-phwysdra i enaid y Frenines Hortense, mam y llywydd, gyda llawer o orwychder yn Rucil, lle y claddwyd yr ymerodres Josephine.

Darllenwyd y gwasanaeth claddu er gor-phwysdra i enaid Louis Philippe, yn eglwys Livry. Yr oedd amryw o wyr tra dylanwadol yn bresennol ar y ddau achlysur.

HESSE CASSEL.—Soniasom yn y rhifyn diweddaf am yr anghydfod sydd yn bod rhwng y trigolion a'r Etholydd. Y mae y rhwyg yn parhau o hyd, ac yn debyg o waethygu. Er fod y bobl yn para yn hollol heddychlon, y mae y llywodraeth yn cyflawni y gweithred-oedd mwyaf trahaus a gorthrymus.

GWENWYNO HYNOD.—Bu naw o ddynion feirw mewn canlyniad i yfed *cider* mewn tŷ tafarn yn Wedmore, ger Bryate. Yr oedd y ddiod wedi ei gwenwyno gan neidr, yr hon a gafwyd yn farw yn ngwaeled y faril.

LOMBARDY.—Y mae llythyrau o Brescia, dyddiedig Hydref 1, yn hysbysu am anffawd ddychrynllyd sydd wedi diagyn i ran y parth hyn y wlad a ddiangodd rhag y gorlifadau a gymerasant le yno yn ddiweddar. Y mae gwinllanoddd Rovato, Cazzago, Coccaglio, a lleoedd eraill, wedi cael eu hollol ddyfetha gan ystorom fawr o genllysg; ac nid oes gan y trigolion ddim at eu cynnalïaeth ond yr hyn a enillent oddiwrth firwyth y gwinllanoddd hyn.

IWERDDON.—Achwyniadau parhaus sydd yn ein cyrhaedd o'r wlad annedwydd hon.—Mae dadl y tenantiaid yn parhau; a miloedd yn debyg o fod mewn eisiau cyn bydde y gaaf heibio.

Y GYMDEITHAS DDIWYGIADOL YN LLOEGR.

Cynnalwyd cyfarfod mawr cyntaf y gymdeithas hon yn y tymhor preseanol, dydd Llun, Hydref 14, yn neuadd y London Tavern, yr hon oedd yn orlawn. Cymerwyd y gadair gan Syr Joshua Walmsley, A. S., sef Llywydd y Gymdeithas; ar yr esgynlawr yr oedd amryw foneddigion o fri, ac aelodau seneddol o enwogrwydd, y rhai a benderfynasant yn unfrydol, "fod y cyfarfod hwn, ar ol adolygu yn fanol weithrediadau eisteddiad diweddar y Senedd, yn teimlo yn ddyledswydd arno amlygu ei anfodlonrwydd mawr i amryw o'r pleidleisiau a roddwyd ar arian y cyffredin—pleidleisiau ag oeddent yn hollol ddiangenrhaid, fel y dengys y twyll-rhesymau a ddygasid yn mlawn i'w cyfawnhau, yn gystal a sefyllfa arianol y wlad. Fod y cyfarfod hyn, wrth gyferbynu y pleidleisiau hyn â'r diofalwch a ddangoawyd o'r llauws erfynion a anfonwyd am ddiwygiad seneddol a diwygiadau cartrefol, &c. yn teimlo yn ddwys yr angenheidrwydd o ddiwygiad, i'r dyben o roddi i'r bobl rywfath o lywodraeth dros eu gweithrediadau, ac o ganlyniad dros drethiadau a gwariadau o arian y wlad." Penderfynwyd gwahanol gynnygiadau eraill o'r un fwybryd a thuedd a'r uchod, mewn modd diwrthwynebiad ac unfrydol.

ARDDANGOSIAD MAWR 1851.

Cyfleusdra i fyned yn radd i'r hen wlad, &c.

Mae y palasdy gwydr ardderchog at gynnal yr arddangosiad hwn yn Hyde Park, yn myned yn mlawn yn gyflym. Mae tua phum cant o ddynion yn gweithio arno bob dydd. Pan ei gorphenir, bydd y rhyfeddaf a welwyd erioed. Saif yn unig yn mhlith holl adeiladau y byd. Bydd dros ddeunaw cant o droedfeddi o hyd (1848), mwy nag un o dair o filldir. Bydd yn y man lletaf dros bedwar cant o hanner o droedfeddi o led. Gorchuddia dros saith cant a hanner o filoedd o droedfeddi ysgwar o dir. Cynnelir ef i fynu gan tua chwe' mil o golofnau heigrn, a thua thair mil eraill i gynnal i fynu orielau. Cymer tua naw can' mil o droedfeddi, neu tua phedwar cant o dunelli o' wydr i'w orchuddio. Bydd o fewn ychydig i filldir o gwmpas. Mae dros gant o'r colofnau wedi eu gosod i fynu, a dysgwylir y bydd y palasdy rhyfedd hwn wedi ei gwblhau yn mhen tua thri mis. Os bydd yr adeilad ei hun yn rhyfedd, bydd ei gynnwysiad yn rhyfeddach byth. Mae prif gywreiniwyr y byd wrthi yn ddiwyd yn paratoi ar ei chyfer. Y mae pob gwlad yn

dysgwyl am yr amgylchiad; ac yn mhlith eraill y mae miloedd o America yn bwriadu myned drosodd i weled rhyfeddodau y byd yn 1851. Deallwn fod amryw lestri ac agerlwgau ychwanegol i hwylio o Gaerfrog Newydd a Philadelphia tua Llundain neu Le'r pwl, yn misoedd Mawrth neu Ebrill nesaf. Rhydd hyn gyfleusdra rhagorol i'r cyfryw o'n eydwladwyr a ewyllysiont fyned drosodd i ymweled â'u cyfeillion i'r hen wlad yn y gwanwyn. Bwriadant gymeryd ymdeithwyr drosodd a'u dwyn yn ol hefyd am y pris a godir ganddynt am drwydded i'r wlad hon ar amseroedd eraill. Caniateir tair wythnos o leiaf iddynt i aros yno cyn cychwyn yn ol.

Bydd yr arddangosiad i gael ei agor yn Llundain ar y 1af o Fai.

OLION SYR JOHN FRANKLIN.

Y mae yn dda genym allu hysbysu fod olion o'r morwr enwog hwn wedi eu canfod yn Cape Riley, gan y Cadben Forsyth, o'r llong Prince Albert; cafwyd olion o hono hefyd ar y Beechy Island. Ond nid oes ond gobaith gwan gan amryw am ei gael ef a'i gymdeithion anturisthus.

LLOFRUDDIAETH OFNADWY.

Y mae gweithred ysgeler wedi ei chyflawni yn mhentref bychan Frimley, ger Llundain, yn mis Hydref diweddar. Tua thri o'r gloch un boreu dydd Sadwrn, deffrowyd y Farch. Mr. Hollest, offeiriad y plwyf, a Mrs. Hollest, gan ddau berson, y rhai a ganfyddent yn sefyll wrth draed y gwely; y rhai oeddent yn gwisgo mascian am eu hwyneb, a throdd allan mai lladron oeddent, wedi dyfod yno i ysbeilio y tŷ. Neidiodd Mr. Hollest i fynu yn y fan, ac aeth yn ymladdfa rhyngddynt, yr hon a ddiwedddod yn ffoedigaeth yr ysbellwyr, ond nid cyn i un o honynt saethu Mr. Hollest, yr hyn a achosodd ei farwolaeth boreu dranoeth. Y mae tri o ddynion wedi eu cymeryd i fynu o dan y cyhuddiad o fod yn gyfranog yn y trosedd. Y mae un o hoaynt wedi gwneuthur cyffesiad o'r gyfalafan.

MARWOLAETH BRENINES BELGIUM.

Bu ei Mawrhydi farw yn Ostend, lle yr oedd wedi ei symud o Brussels ychydig amser yn ol, mewn gobaith y gwna'i cyfnewid iad awyr les iddi, oblegyd nid oedd yn iach er ys cryn lawer o amser. Yr oedd y Frenines ymadawedig yn ferch i'r diweddar Louis Philippe a'r Frenines Marie Amelie.—

Ganwyd hi yn Palmero, Ebrill 3, 1812; ac o ganlyniad yr oedd yn 33 oed. Dechreuodd waethygu cymmaint tua y boreu cyn ymadael â'r fugehdd hon, fel yr ofuswyd am ei bywyd; ac er iddi wellhau ychydig wedi hyn yn y pryduawn, nid oedd dim gobaith am dani; ac edrychid ar ci dattodiad fel peth a gymeraid le yn fuan. Y nos olaf y bu fyw, yr oedd y bren'n yn eistedd wrth ei hochr drwy y nos, ac ni adawodd hi hyd nes y bu farw. Can gynted ag yr hysbyswyd am ei marwolaeth, cauwyd pob gweithdy a masnachdy yn Ostend yn ddiöed; ac yr oedd arwyddion o alar a chydymdeimlad nid bychan yn cael oi amlygu gan y trigolion. Dywedir ei bod yn un neillduol o dirion, ac yr oedd ei deillaid yn dra hoff o honi.

PEIRIANT NEWYDD ERCHYLL,

A ddyfeisiwyd yn ddiweddar gam fferyllwyd yn Lourient, Ffrainc, o'r enw Lagrange, yr hwn, ar ol pumtheg mlynedd o brawfiadau, y sydd wedi cyflawni i berffeithrwydd fath o *shell*, yr hon, can gynted ag yr ymdarawa yn erbyn rhywbeth, a firwyda gyda nerth anghyffredin, gan ddryllio pob peth cyfagos iddi yn ddarnau. Y mae y dyfeisiwyd newydd wneud prawf o'i heffeithioldeb yn mbresenoldeb yr Admiral La Sussee, Admiral La Sunge, Admiral La Guene, General Laplace, a'r holl bwyllgor er profi magnelau ac arfau tân. Ar ol y prawf, dywedai un o aelodau y pwyllgor wrth M. Lagrange, "Dylai eich enw gael ei argraffu ar restrau y Cynghrair Heddwch, oblegyd, ar ol eich dyfeisiad chwî, nis gall neb feddwl am wneud rhyfel." Dywedir fod Lagrange wedi ammodi y sudda egin, mewn ychydig o fynudau, long o chwech ugain o ynau, gyda gwn-tad a phedair magnel fechan. Y mae efe, meddir, mewn cytundeb â'r llywodraeth ynghylch y dirgelwch.

Y CYNHRAIR EFENGLAIDD.—Cynnalwyd 4ydd gynhadledd y Cynghrair hwn yn Le'r-pwl, Ebrill 1, 2, a 3.

TYWYSOGAETH CYMRU.

CENHADWR CYMREIG YN LLUNDAIN.—Y mae yr eglwysî Cymreig yn Llundain wedi penderfynu cydweithredu er cynnal cenhadwr i ymweled â'n cenedl sydd yn byw yn anystyriol mewn lleoedd truenus a budr yn y brif-ddinas. Deallwn fod tua phedwar ugain mil o honynt yn byw yno, y rhan fwyaf o bari nid ydynt un amser yn myned i unrhyw le o addoliad.

JOHN JONES, LLANGOLLEN.—Mesmeriaeth a chlirdremiaeth (*clairvoyance*) yw *hobihorse* Mr. Jones yn awr: y mae gwedi bod yn ar-eithio ar y pyngciau uchod drwy Wynedd, a mawr y cynhwrf y mae wedi ei achosi! Y mae yr *Amserau* yn ei bwnio yn arw! y gohebwy'r yn saethu ato; a'r eglwys wedi bod am ei ddaelodi, o herwydd iddo fod dri mis allan o gymundeb pan ar ei daith fesmerawl; y mae 'Rhen Ffarnor' wedi ei wahodd o'u gellweirus i ddyfud i. fesmoreiddio y "a'war-nogod," &c. sydd yn ei fino, ac yn addo y tâl efe yn dda iddo am hyny; 13, y mae trigolion Llangollen wedi myned mor bell a gwrthod yr enw "Jones Llangollen" iddo, fel y dengys llythyr ryw Ab Gwilym, o herwydd nad ydynt am arddel y fath Jackyddwr mesmerawl fel un o honynt hwy. Dywedant mai nid yn y plwyf hwnw y ganwyd nac y magwyd ef, ond gorfu iddynt addef er hyny ei fod wedi bod yn aros yno am beth amser; ond ei fod ef a'i deulu wedi ymadael oddi yno er ys blynyddoedd. "Nid yw pobl Llangollen yn chwenych iddo gymeryd ei deitl oddiwrth eu tref hwy; canys y mae 'Jenny Jones' yn cael ei thitl o Langollen o'i flaen ef; ac nid ydynt yn dewis cysyllu eu henw â'r un *John*, o ganlyniad dymunant arno alw ryw fesmerwr i'w urddo drwy ei gwag i ryw deitl arall." Yn awr gwel i bawb ochelyd dadleu â Jones ar fedydd mwy, rhag iddo ddefnyddio y clirdremydd sydd gydag ef i weled gwr Lydia a'i phlant, a chyfrif y diferynau a daenllwyd gan Paul eu talcenau, o'r hen wr hyd eu baban hoff. Byddai hyny yn *settlo* y pwng ar unwaith. Ond mewn difrif, onid yw yn syndod fod dynion mor barod i gymeryd eu eu twyllo gan bob ynydyrwydd? Math o *humbug* mwy gwrthun na ffug-chwedlau ofer-goelus y tylwyth tég, a theilwng o *gwic* yn unig, yw chlirdremiaeth. Y mae mis Medi wedi myned heibio heb ddwyn y morwr Syr John Franklin i dref, fel y dywedai y glirdremyddes yn Liverpool, a'r un yn Nghalcutta, &c., dyma brawf (fel amryw eraill) mai breuddwydion mesmerawl yw elirdremiaeth, ac nad oes mwy o ddal ar rag-ddwydiadau clirdremawl nag sydd ar *Jack-yr-kow*.—*Bedyddiwr*.

GWYL DIRWESTOL MAESTEG.—Cynnalwyd yr wyl uchod ar y 17eg o Fedi. Dechreuwyd yn nghapel y Bedyddwyr y nos o'r blaen, a thranoeth ar hyd capelau eraill y lle. Y pregethwyr a ddaethant yno oeddent y rhai a ganlyn: Davies, Abertawe, a Jones, Caerusalem, (B.); J. James, Penybont; D. Phillips, Abertawe; T. Williams, Baduchaf; T. Lefi, Ystradgynlais, a T. Morgan, Caerdydd, (T.); P. Griffiths, Alltwen; J. Thomas, Glynuedd; J. Thomas, Panteg, a R. Evans, Caernarfon, (A.) Yr oedd y cewri uchod oll yn llawn arfau, y gwahanol ysgolion yn canu, y creigiau yn adseinio sobrwydd. Rhwng pob peth hi aeth yn boeth ar gyfeddach a diota: fel y ffordd amryw ugeiniau yn ystod yr wyl at y llu dirwestol, a chofir ya hir am yr wythnos hon gan y fasnach feddwol. Yr ydym yn hyderu nad yw y dydd yn mhell pan fyddo y Goliath hwn wedi syrthio yn ysglyfaeth o flaen magnelau dirwest.

BRŴYDR Y BEIRDD.

Crybwyllasom yn y rhifyn diweddaf bod Eisteddfod Freninul Rhuddlan wedi myned feibio yn lled heddychlon; ond ymdeugys eto nad yw y beirdd yn foddlon i roddi fyru eu harferiad o fesur eu cleddyfau yn achos y feyrniadaeth. Pa fodd bynag, y mae y ddiadl y waith hon yn fwy rhwng y mesurau caethlon a'r mesurau rhyddion—rhwng bywyd ac anghau—na rhwng bardd a bardd. Y mae rai pethau hynod yn ymddangos yn y mater yma, ac er nad ydym am fynd yn ameu cywirdeb ac onestrwydd y beirniaid, eto y mae yma ddirgelwch nas medrwn ei ddadbygu. Danfonwyd 23 o gyfansoddiadau i'r ymdrechfa ar destyn y gadair—"Yr Adgyfodiad."—sef 18 prydeist, a 10 awdl. Yr oedd y bryddest fuddugol, sef eiddo y Parch. E. Evans (Glan Geirionydd), yn cynnwys tua thair mil o linellau; ond yn ail oreu nis galleid cael un bryddest arall! gan hyny detholwyd y goreu o'r awdlau, sef eiddo y Parch. W. Williams, (Caledfryn,) yr hon nid oedd yn un fil o linellau. Wel, os yw awdl o lai na mil o linellau yn dyfod yn ail oreu i bryddest dair mil, tra yr oedd rhai o brif-feyrdd Cymru gwedi canu prydeustau hefyd, y mae yn rhaid, yn ol y dyb hon, nad yw y mesur rhydd lawer yn rhagorach na'r mesur caeth, i ganu yn gyuil ac yn orchestol arno.

Danfonwyd ardstiad i Argl. Mostyn, wedi ei arwyddo gan 29 o "Feidd yn ol baint a defod beirdd Ynys Prydain," yn condemnio y feyrniadaeth, ac yn tystio nad oes yr un gân, ond yr hon a gyfansoddir mewn dau neu fwy o'r pedwar mesur ar hugain, a hawl gyfeithlon i gadair farddonol Gwynedd. Powis, Gwent, na Dyfed. Ac nad oes hawl gan unrhyw gywasod o ddyinion, heb fod yn feirdd, i arwain i mewn y fath newyddleib i rheolau farddonol. Ac mai dim ond beirdd mewn goraeod, wedi eu galw ynghyd i'r dybon arbennig hwnw, a all fod yn feddiannol ar awdurdod i adchwilio, cyfnewid, neu wella rheolau barddoniaeth Gymraeg.

"Yn ngwyneb haul a llygad goleuni."

Y mae llawer o guro ar yr ardstiad rhyfeddol, rhodresol a hunanol uchod, gan y blaid arall: a diau genym, yn ol darllen y ddau tu, fod yr ardstiad yn ddiffygiol yn mhob ystyr. Ar y cyfan, y mae yn sicr fod yr amgylchiad hwn yn hoel yn arch y pedwar-mesur-ar-hugain, ac yn wir y mae yn llawn bryd i'w cwtogi a'o gwella. Y mae yn sicr hefyd fod y mwyaf-rif o brif-feirdd Cymru dros y mesurau rhyddion, ac yn golygu fod y beirniaid wedi dal y clorianau yn gywir.

Am yr holl brif-draethodau, enillwyd y dorch gan ein hen gymunydog medrus, Mr. Thos. Stephens, Merthyr; ac am wddf Mr. Llawelyn Williams, Caerfili, tilynor Cefn-mabli, y crogwyd y delya arian.

EISTEDDFODAU I DDYFOD.

Y mae yn debyg fod eisteddfod fawr i gael ei chynnal yn Nbremaog y flwyddyn nesaf, ac un arall yn Lle'r-pwl, ac os gallwn farnu eddiwrth yr hyabysiad canlynol a ddyfynwn

o'r Amserau, bydd eisteddfod Lle'r-pwl ryw beth yn debyg i'r hyn a ddylai eisteddfodau fod:

"EISTEDDFOD GYMRŌAIDD LE'R-PWL.

"Nid ydynt heb wybod am y treulion, y gwastraff, y bost, y rhwyg, yr ynfydrwydd, y pleidgarwch, a'r si-medigaethau a fradychwyd yn eisteddfodau barddonol Tywysogaeth Cymru yn y blynyddau diweddaf; ond y maent wedi penderfynu y mynnau ddiwygiad, na ondefant i gynlluniau eu heisteddfod gael eu ffurfio gan nifer o lymeitwyr ffirgar a syfrdanau—y detholant destynau addas a chymeradwy—y cyhoeddant enwau y beirniaid a swm y gwobrwyon yn ddioced ar ol eu pennodi—yr ymgeiant am gynhyrchion henafiaethol, athronyddol, a moesol, y rhai a fyddant o ryw les ymarferol i genedl y Cymry—y croesawant fuddioldeb o flaen tlysmi—yr ymestynant at goethi eu hiaith, ac ychwanegu at ei thrysorau llenyddol—y bydd iddynt fod ar eu gocheliad, fel na throir eu heisteddfod yn eith o lodddestrwydd, i drafod teganau, a gwaudio coeg-fydradau—y detholant beronau o ymddyried i roddi eu cynlluniau mewn gweithrediad—y cyflwynant y cyfansoddiadau i'w dyfarnu gan lenorion profedig o didderbynn-wyneb—y cyhoeddant y cynhyrchion buddugol yn llyfrau isel-bris, fel y gall pob Cymro eu meddiannu—yr ymdrechiant nodwedu eu holl weinyddiaid a chynildeb a gweddeidd-dra, fel y byddo ganddynt anrbeg deitwng o genediggarwch i'w chyflwyno i drysorfa 'Ysgol Elusenawl y Cymry,' yn Lle'r-pwl—y meithrinant hyder y bydd iddynt hawlio nawdd a chefnogaeth pob achleawr i lenoriaeth Gymreig—y dysgwylant gynorthwy pob Cymro-diledryw mewn geiriau ac arian. Ac yr ydym yn deall eu bod mor benderfynol i gynnal eu heisteddfod yn y Concert Hall, yn ngwanwyn y flwyddyn ddyfodol, os byddant byw, ag a fuont i gymeryd ystafell gyffus gerllaw maelfa Mr. Elias Jones, llyfrwerthwr, yn Lime-street, i gynnal eu cyfarfodydd rhagbarotoawl, &c. Bydded iddynt bob llwyddiant i gyrhaedd eu hamcanion, a mwynhau gwrthddrychau eu go-beithion, yw dymuniad—CYMRAWD."

PIBELL-BONT MENAI.—Y mae yn dda genym hyabysu fod y bont ardderchog yma, yr hon a elwir *Pont Britannia*, yn awr wedi ei gorphen, ac wedi pasio arolygiad swyddwyr y llywodraeth; ar y cyfan, ni ddygwyddodd ond ychydig o ddamweiniâu yn ystod yr holl fawrwaith ardderchog, ond drwg genym ddywedyd fod rhai bywyddau wedi eu colli wrth dyau yr ysgaffaldau i lawr ddiwedd y cyfan.

CYMRDEITHAS Y DADGYSSYLLTIAD.—Y mae J. C. Williams, Ysw., Ysgrifenydd y Gymdeithas uchod, ar ymweiliad yn awr yn Ngwynedd; y mae gan Mr. Williams ddirprwywr Cymreig yn cyd-areithio ag ef yn mhob lle, a chymer y gweinidogion o wahanol enwadau ran wresog yn y gwaith. Y mae yn dda genym gael fod y gweinidogion yn Ngwynedd yn effro at eu dyledswyddau, ac i deall fod cymmaint o'r cyfarfodydd ag dydd wedi eu cynnal mor llucog a dyddorol.

CYFARFOD BLYNYDDOL CAPEL SION. MERTHR.—Cynnaliwyd y cyfarfod uchod Sabboth, y 22ain o Fedi. Yr oedfaon am un-arddeg yn y boreu, hanner awr wedi dau yn y prydawn, a chwech yn yr hwyr. Pregethwyd ar yr achlysur gan y Parchedigion W. Jones, Caerdydd; W. Thomas, Pisga; a S. Williams, Nantyllo. Casglwyd ar ddiwedd y cyfarfodydd er dileu dyled yr addoldy y swm o 84p. 11s. 6., ond bwriadu yr eglwys eu gorphen yn gan' pant yn fuan, yr hyn a ysgafula lawer ar y baich. Buan y delo y dydd o byddo Sion yn rhydd. Y cynulleidfa oedd oeddent luosog, y pregethau oeddent efengylaidd a bywiog, a'r gwrandauiad ydoedd astud a difrifol. Bendith Ior a ddilyno y gwir.

AGORIAID SILO, MON.—Ar y 9fed a'r 10fed o Fedi, agorwyd tŷ addoliad newydd o'r enw Silo, wrth odre Mynydd y Tŵr, ger Caergybi. Yn yr hwyr o'r blaen, dechreuwyd drwy weddi gan y brawd Thomas Roberts; Pen-sarn; a phregethodd y brodyr D. Thomas, o Langefni, a D. Williams, Amlwch. Am 10, boreu druoeth, dechreuwyd gan y brawd H. Williams; a phregethodd y brodyr Robt. Roberts, o Lanfachreth, a J. Robinson, Rhyd-wyn. Yn y prydawn, cadwyd i fynu y gyfeillach mewn cydfwynhan amryw gwpaueidiau o dē da, yr hwn oedd wedi ei barotol erbyn yr achlysur. Yn yr hwyr, dechreuwyd trwy ddarllen a gweddio gan y brawd W. Morris, Glynceiriog; a phregethodd y brodyr T. Thomas, o Bensarn, a Thos. Evans, Pontripont. Yr oedd y cyfarfod yn lluosog iawn o wrandawyr, a'r oedfaon oll yn hynod o effeithiol. Y tŷ addoliad hwn sydd adeilad lled helaeth, 10 llab. wrth 13 a 2 troediedd, yn lle prydferth dros ben. Y defnyddiau mewnol wedi eu trefnu gan mwyaf o ddefnyddiau llawr yr hen gapel yn Nghaergybi. Nid oes oriel ynddo. Cauen o'r eglwys yn Nghaergybi sydd yn cyfarfod yn y Silo hwn, ac y mae llawer o oebithion ymddangosiadol ei bod i gynyddu nes myned yn gynnulleidfa luosog.

LLWYNGWRIL.—Cynnaliwyd cyfarfod blynyddol yf y lle hwn ar yr 2il a'r 3ydd o Hydref. Am saith y nos gyntaf, dechreuwyd y cyfarfod gan y brawd Lewis Roberts, Machynlleth, a phregethodd y brodyr J. Evans, Talybont, a H. Morgan, Dolgellau. Am 10 boreu dranoeth, dechreuwyd gan y brawd J. Evans; pregethodd y brodyr L. Roberts, a D. Thomas, Talywern. Am 2, dechreuwyd gan y brawd J. Owen, Llanegryn; pregethodd y brodyr H. Morgan a J. Evans. Am 6, dechreuwyd gan Pugh, Aberdyfi; pregethodd y brodyr L. Roberts, J. Evans, a D. Thomas.—Yr oedd y tywydd yn hyfryd, y gynnulleidfa yn lluosog, y pregethau yn efengylaidd, a'r Arglywyd yn gwenu.

AGORIAID ADDOLDY.—Dyddian Mawrth a Mercher, y 17eg a'r 18fed o fis Medi diweddfaf, agorwyd addoldy newydd gan y Bedyddwyr yn Abergwaun, sef cangen wedi ymfurfio dan Harmony (cangen berthynol i Langlofan a Jabez, Dyfed). Y mae hefyd mewn undeb rheolaidd a'r gymanfa. Y

gwasanaeth oedd fel y canlyn: Dydd Mawrth am 5 yn y prydawn, cynnaliwyd cyfarfod gweddi. Am 6, gweddiodd y Parch. D. Davies, Tabor; a phregethodd y Parch. J. Nicholas, Llanerchymedd, a D. Davies, oddiar Marc 8. 34. 35; a Marc 6. 6. Am 10, dydd Mercher, darllenodd a gweddiodd y Parch. W. Owen, gynt o Jabez; yna gweddiodd y Parch. H. Davies, Llanglofan; pregethodd y Parch. T. G. Jones, athraw ieithyddol athrofa-Hwlfordd, W. Phillips, A. B., o Goleg Stepney, (Saes.) a H. Davies; yna aperchwyd y gwyddfodolion gan H. Davies, pryd yr hysbyswyd mai enw yr adeilad oedd Ebenezer. Am 2, darllenodd a gweddiodd y brawd J. James, Felin Treccwn; a phregethodd D. George, Jabez, a W. Reynolds, Felinganol. Am 6, dechreuodd y brawd J. Nicholas, Llanerchymedd; a phregethodd D. Morris, Myfyriwr o athrofa Hwlfordd, a B. Owen, Trelert. Cyfwyd cyfarfod da, ac arwyddion fod lles mawr yn cael ei wneud.

MORTWS.—Agorwyd addoldy newydd yf y lle hwn, rhwng Abertawy a'r Mumbles, mis Medi diweddfaf. Hwyr y dydd cyntaf, pregethodd Mr. Watkins, Treforris, a Mr. Jones, Castellnedd. Am 10 dranoeth, dechreuodd y brawd — Williams, Mount Pleasant, Abertawy, a Mr. Pblsford. Yn y prydawn, pregethodd Jones, Caersalem Newydd, a Mr. Davies, Bethesda, Abertawy. Yn yr hwyr, pregethodd Mr. Jones, Caersalem Newydd, a Mr. Evans, York Place, Abertawe.

CWRDD MISOL MON.—Cynnaliwyd hwn yn Pensarn, ar y 14eg a'r 15fed o Hydref. Pregethwyd gan W. Jones a W. Morgan, Caergybi; J. Evans, Pontripont; J. Nicholas, Llanerchymedd; D. Thomas, Llangefni; J. Robinson, Rhydwyn; a H. Williams, Amlwch. Yn y cyfamser, neillduwyd D. Thomas, Llangefni, i waith cyflawn y weinidogaeth.

LLANON.—Ar y 17eg a'r 18fed o Fedi, agorwyd addoldy hardd a chyfeus o'r enw Hermon, ger Llanon, swydd Gaerfyrddin. Bu y Bedyddwyr yn son am adeiladu yn neu yn agos i'r lle hwn er ys amryw ddegau o flynyddau. Ond nid oedd ond son yn unig hyd y flwyddyn hon, er fod pregethu yn aml yn y wlad oddi amgylch, canys yr oedd yr egwyddorion wedi gwreiddio mewn llawer o'r ardalwyr er pan oeddent yn ieuainge, wrth wraudo ar hen bregethwyr ag ynt yn awr yn eu beddar, yn pregethu yn nbai eu rhieni, &c. Ymofyn parhaus oedd gan y bobl, pa bryd y ceir capel yn Llanon? O'r diwedd, darfu i ychydig frodyr oedd yn agos i'r lle deimlo yn ddwys wrth weled yr hen dŷ ar Fynydd Seien yn myned yn rhy wael idd ei wella, a'i fod hefyd yn dra anghyfeus i amryw ag sydd yn byw yn yr ardal a'r pentref, a phenderfynasant i ymofyn am dir i adeiladu. Cania'odd W. Chambers, Ysw, ddarn o dir iddynt i adeiladu am bris bychan (i'w gydmaru ag eraill), lle y gellir cael claddfa eang, a thŷ a gerddi, ac am un bunt yn flynyddol o ardreth, Maintiolaeth yr addoldy yw 36 wrth 34 o droedfeddi dros y muriau, wedi ei weithio yn hardd ac yn gadarn.

a'r orielau mewn tair flordd iddo. Y dranl ychydig dros 200p. Bu yr ardalwyr yn dra charedig ac haelionus ar amser yr agoriad. Y gweinidogion canlynol fuont yn gweini yno: y Parch. J. James, Soar; M. James, Llwynhendy; B. Thomas, Penrhiwgoch; T. Griffiths, Caenewydd; Wm. Hughes, Glanymor; J. Spencer, Llanelli; D. Phillips, Llanelli; D. Jones, Pontheny; J. Thomas, Saron, ac eraill.

BRO MORGANWG.—Cynnaliwyd cyfarfod misol yn Llanhari ar y 9fed a'r 10fed o Hydref. Dechreuwyd am hanner awr wedi 6. gan y brawd J. Evans, Bontfaen; pregethodd y brodyr Morse, Cortwn, a Jones, Penybout. Am ddeg, dranoeth, dechreuwyd gan y brawd Thomas Llanrcarfau; pregethodd y brodyr H. Jenkins, Parau, a R. Davies, Pen-y-fai. Am 2. dechreuwyd gan y brawd J. P. Jones, Penybout; pregethodd y brodyr B. E. Thomas, a J. Evans. Am 6, dechreuodd y brawd E. Samuel, Pontfaen; pregethodd y brodyr P. Richard, Pentyrch; E. Samuel, a R. Davies.

GWYL DE—Dydd Llun, y 6fed o Hydref, cynaliwyd y Bedyddwyr Cymreig yn Llundain eu gwyl de flynyddol, yn nghapel enwog South Place, Finsbury, o herwydd fod eu ospel eu hunain yn llawer rhyfach i gynnwys yr ymwelwyr. Eisteddodd i yfed tē ynghylch 400 o gyfeillion, a llwyr foddhwyd pawb yn y darpariaethau rhagorol ag oedd merched Gwalia wedi arlwyo eu byrddau a hwynt. Pawb ag oedd yn gwybod am de a'i ragoriaethau yn mawr gaulmol y pendefigesau. Am hanner awr wedi saith yn yr hwyr, cymerwyd y gadair gan y Parch. J. Bieuch, Waterloo Road, yn absenoldeb G. Lowe, Ysw., o Finsbury Circus, (yr hwn oedd i lywyddu y cyfarfod oni buasai i affawd ei gyfarfod yn nhrefn Rhagluniaeth). Dechreuwyd y cyfarfod drwy fawl a gweddi; yna cododd y Cadeirydd, ac a roddodd ddarluniad eglur mewn araeth hyawdl neillduol, ar yr amcan oedd mewn golwg wrth gynnal y cyfarfod, ynghyd a thuedd ddaionus y fath gyfarfodydd, er cynnal a meithrin brawdgarwch a haelionusrwydd yn mhlith gwahanol Gristionogol. Yna galwodd ar y Parch. B. Williams, gweinidog yr eglwys, i roddi hysbysiad o lafur yr eglwys a'i gweithrediadau, yn ystod y naw mis sydd wedi myned heibio o'r flwyddyn hon gyda thalu yr hen ddyled sydd wedi aros er ys blynyddoedd lawer ar y capel (sef ynghylch 250p.) Gwnaeth yntau adroddiad trefnus o ddull eu gweithrediadau; dangosodd bod 150p. wedi eu debyn gan y trysorydd yn barod, a bod y cant arall yn sicr o gael ei dalu o hyny hyd ddiwedd y flwyddyn. Ar ei ol ef, areithiodd y Parch. J. Mills, (T.) yn Gymraeg; y Parch. J. Robertson, Keppel-st; y Parch. Abm. Jones, Merthyr; y Parch. David Davies, Guildford-street, (A.) yn Gymraeg; a'r Parch. W. Hopkins, (A) gynt o Langatwg. Terfawyd trwy fawl a gweddi.

TABOR, BRYNMAWR.—Cynnaliwyd cychwyl yr eglwys uchod ar y Sabboth, yr 20fed o Hydref, pryd y traddodwyd tair pregeth

ragorol gan y brawd Edmund E. Jones, Brynhyfryd. Yr oedd y casgliadau yn dda ac ystyried iselder yr amseroedd.

PRIODASAU.

Hyd. 3, yn Pennel, Rymni, gan y Parch. D. E. Jones, y gweinidog. Mr. Howell Powell, a Meist. Rachel Watkin.

Hydref 5, yn nghapel Blaenau Gwent, gan y Parch. Jolin Lewis, Mr. Michael Mapstone, a Miss Catherine Davies, y ddau o blwyf Aberystroth.

Eto, Hyd. 12, Mr. William Thomas a Miss Mery Williams.

Eto, Hyd. 17, Mr. Thomas Edwards a Miss Jane Isaac.

Eto, yr un dydd, Mr. Thomas Williams mab Mr. Lewis Williams, gynt o Benycrug, plwyf Aberystroth, yn awr o'r Priory, yn agos i Casgwent, a Miss Rachel Bogas, merch henai Mr. Daniel Rogers, Arel, plwyf Aberystroth.

Gorph. 29, yn nghapel y Twyn, Brynbiga, swydd Fynwy, gan y Parch. Robert Thomas, Hanover, y Parch. John Morgan Thomas, gynt o Gaerefrog Newydd, ond yn breaennol gweinidog Annibynol Tabor a'r Coed-duon, a Miss Sarah Phillips James, ail ferch Thomas James, Ysw., Goitre House, yn y sir uchod.

I'r ddau ddydd boed hir ddyddiau,—a dedwydd
Ddiderfyn bleserau;
Byw yn llon dan lawenhan,
O'u cwilwm hyd yr angau! **HARRI DDU.**

MARWOLAETHAU.

Hyd. 15fed, y Parch. Thomas Jones, gweinidog y Bedyddwyr yn Rhydwylym, yn 81 oed. Bu yn fyddlon ac ymdrechol iawn ar y mae dros flynyddau meithlon.

Gorph. 16, yn 82ain oed, Thomas Phillips, Ysw., Llanhiddel; gwr cyfrifol yn yr ardal, ac aelod hardd gyda y Bedyddwyr.

Boren Llun, y 26ain o Awst, yr hen chwae'r Amy Jones, gwraig yr hen frawd fyddlon Rees Jones, diacon eglwys Caersalem Dowlais, yn 72 mlwydd oed.

Awst 17, yn naw mlwydd oed, John, mab John Morgan, Pentyrch. Aelod hardd o'r Ysgol Sabbothol, ac adroddai yn gyhoeddus, mewn modd ardderchog, nes byddai pawb yn synu wrth ei glywed, gan olyn, Pa beth a fydd y bachgenyn hwn?

Hyd. 14, yn Madyr Farm, Amlwch, Thos. Owen, yn 24 oed. Yr oedd yn fab i Mr. Wm. Owen, o'r Meildu, Bodewryd, ac yn ysgrifenydd i John Hughes, Ysw., Tyddyndai, Amlwch.

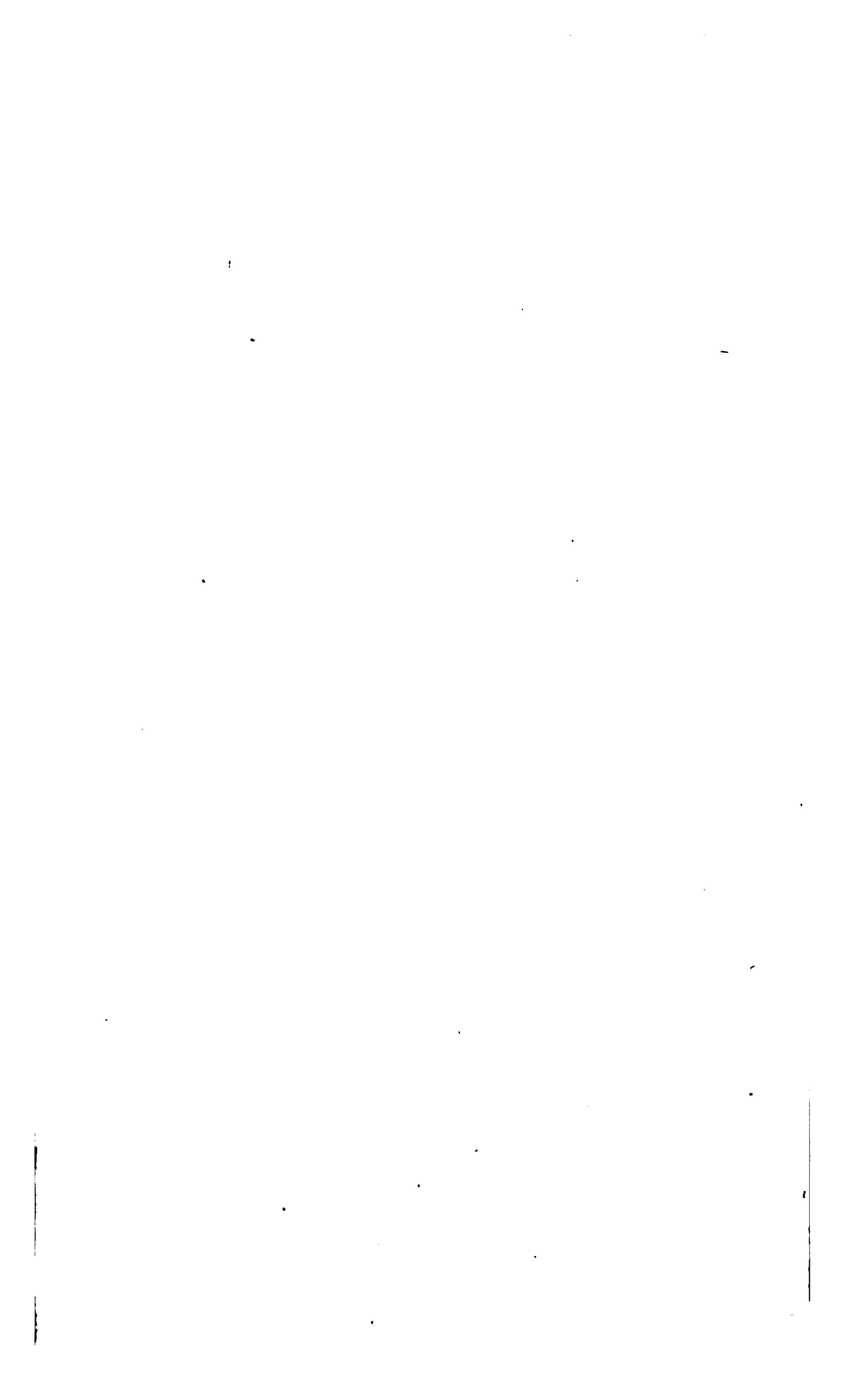
Medi 25, yn 43 oed, Mr. John Jones, ieu-angaf, Pigyrhos, Llanfairpwllgweingyll, Mon.

Medi 18, yn 66 oed, yn dra sydyn, ar ol onid awr o afiechyd, Mr. Owen Owens, Heol Tyeiddew, Pwllheli.

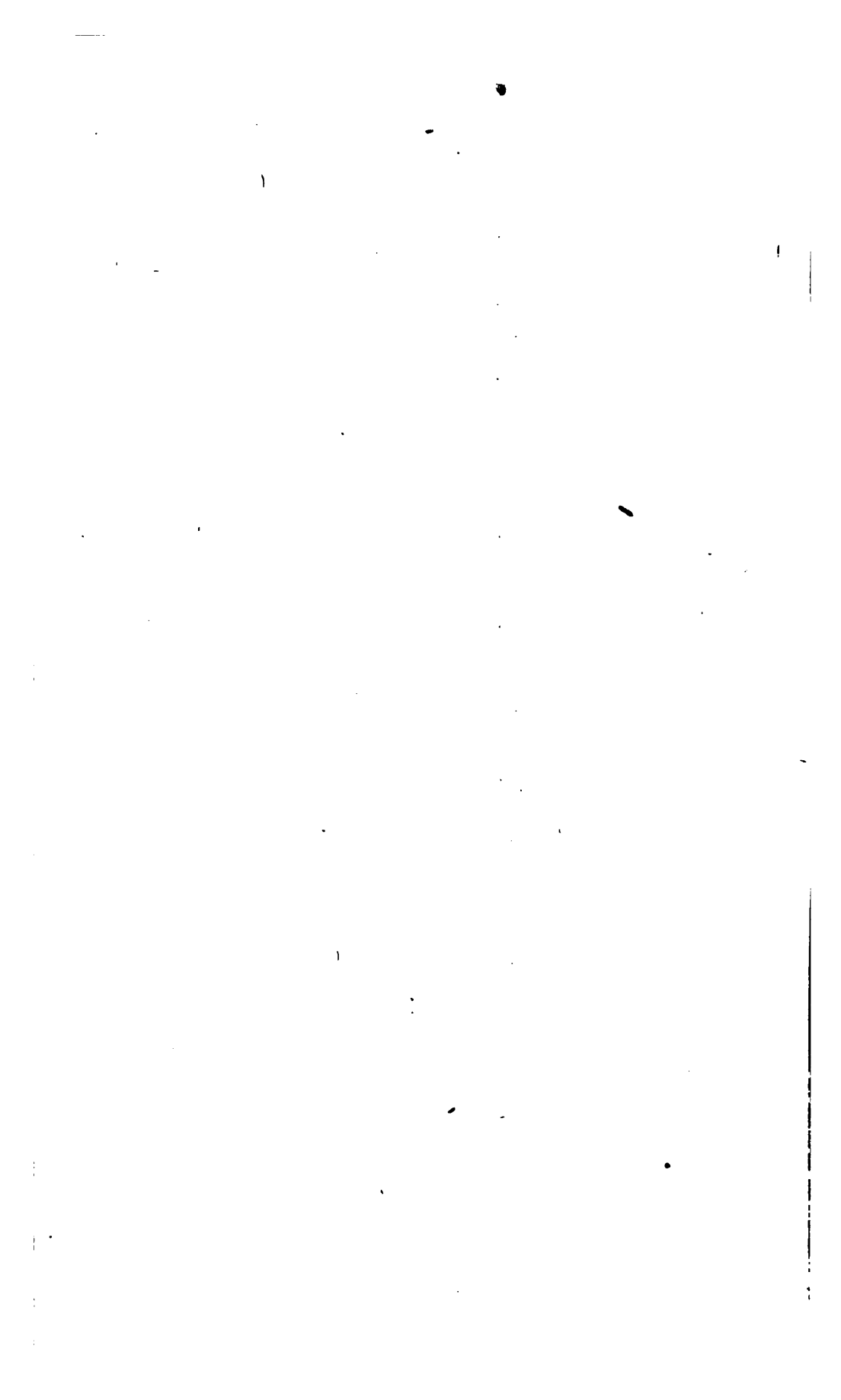
Medi 15, yn 34 oed, Mrs. Catherine Thomas, priod Owen Thomas, Caernarfon.

Medi 11, yn 55 oed, Mr. Owen Evans, Heol Newydd, Pwllheli.

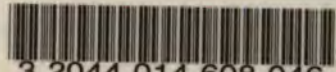

3 2044 014 608 046

**THE BORROWER WILL BE CHARGED
AN OVERDUE FEE IF THIS BOOK IS
NOT RETURNED TO THE LIBRARY ON
OR BEFORE THE LAST DATE STAMPED
BELOW. NON-RECEIPT OF OVERDUE
NOTICES DOES NOT EXEMPT THE
BORROWER FROM OVERDUE FEES.**

CANCELLED

AUG 15 1992

BOOK DUE

